Словник української мови

Том 11

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

КИЇВ 2020

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Том одинадцятий

ОБМІН — ОЯСНЮВАТИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД

УДК 811.161.2:81'374.3(038)
ББК Ш141.14–420
DOI 10.33190/978-966-00-1050-5

Одинадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах охоплює загальновживану лексику сучасної української літературної мови, поширені терміни, діалектизми, усталені словосполучення. Джерела, використані в Словнику, відображають лексику текстів художньої літератури починаючи з кінця XVIII століття до наших днів, українських перекладів Біблії, народної творчості, публіцистики, науково-популярних і наукових праць, мови засобів масової інформації, мови інтернету та ін.

Одинадцятий том Словника містить 8 053 словникові статті.

Словник розрахований на широке коло користувачів, усіх, кого цікавить українська мова.

Том до друку рекомендували вчені ради Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України і Редакційна колегія Словника української мови у 20 томах

Науковий керівник проєкту
«Словник української мови у 20 томах» *акад. НАН України В. А. Широков*

Укладачі

Л. В. Оліфіренко (о́бмін – обороня́тися, о́страх – офірува́тися),
Н. М. Заїка (оборо́т – о́бразно),
І. В. Шевченко (образо́к – обско́чити),
А. П. Загнітко (обскребти́ – обтанцюва́ти),
Маргарита В. Надутенко (обта́ти – огнізди́тися),
Г. В. Карнаух (ого́ – одуря́ти),
В. В. Сивокозова (оду́тий – окля́кти),
Л. Л. Шевченко (о́ко[1] – окте́т),
Г. М. Ярун (окто... – опе́ньгатися),
І. М. Кондрачук (опе́ньок – опиря́чий),
Н. Є. Лозова (о́пис – опоро́чуватися),
К. В. Брітікова (опортуні́зм – оп'яня́ючий),
В. В. Чумак (ора́ва – оси́новий, о́фіс – оя́снювати),
Л. М. Томіленко (о́сип[1] – остракі́зм),
В. М. Білоноженко, *В. О. Винник* (усталені словосполучення),
Л. О. Симоненко (термінологія)

Науковий редактор *член-кореспондент НАН України С. Я. Єрмоленко*

Координаційне бюро: *акад. НАН України М. Г. Жулинський* – голова,
І. Р. Алексеєнко, П. Ю. Гриценко, акад. НАН України В. Г. Скляренко, акад. НАН України В. А. Широков, К. С. Буркут – секретар

Редакційна колегія: *акад. НАН України В. А. Широков* – голова, *чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко* – перший заступник голови,
чл.-кор. НАН України С. Я. Єрмоленко – заступник голови,
чл.-кор. НАН України А. П. Загнітко, І. С. Гнатюк, Н. Г. Озерова, акад. НАН України О. В. Палагін,
акад. НАН України Г. П. Півторак, Л. О. Симоненко, В. В. Чумак, В. П. Шульгач, Л. Л. Шевченко – учений секретар

Рецензент *В. М. Бріцин*

Наукові консультанти

Н. Г. Озерова, чл.-кор. НАН України О. О. Тараненко

Комп'ютерна технологія укладання

акад. НАН України В. А. Широкова, К. М. Якименка

Комп'ютерний супровід і тестування

К. М. Якименка, В. В. Манако, І. М. Кондрачук, Ю. В. Леонтьєва,
М. Ю. Кригіна, Максима В. Надутенка, І. В. Остапової, М. М. Яблочкова

Редагування *Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*

Видання здійснено коштом Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» в межах Державної програми розвитку Національної словникової бази України

© Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2020
© Ідея та назва серії «Словники України» –
Т. П. Гуменюк, В. А. Широков, 1994, 2020
© НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України»,
дизайн, 2010, 2020

ISBN 978-966-00-1050-5
ISBN 978-966-02-9397-7 (Т. 11)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Одинадцятий том академічного тлумачного Словника української мови у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно Словник української мови в 11 томах[2] позначаємо як СУМ-11) охоплює реєстрові слова на літеру **О** (діапазон **О́БМІН – ОЯ́СНЮВАТИ**). Цей діапазон нараховує 8 053 лексичні одиниці.

Нижче наведено дані лексикографічної статистики щодо одинадцятого тому СУМ-20 й об'єднаного діапазону першого – одинадцятого томів цього словника. У такий спосіб відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови у 20 томах.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю в реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону одинадцятого тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	2 029	34,93	3 180	39,49
Прикметник	656	11,29	1 024	12,71
Дієслово	2 238	38,53	2 668	33,13
Дієприкметник	570	9,81	714	8,86
Прислівник	194	3,35	332	4,12
Займенник	16	0,27	19	0,24
Інші	106	1,82	116	1,44

Відповідні дані за сумою діапазонів першого – одинадцятого томів СУМ-20 порівняно із СУМ-11 наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11	СУМ-11, %	СУМ-20	СУМ-20, %
Іменник	28 656	41,54	49 603	45,66
Прикметник	12 005	17,40	20 587	18,94
Дієслово	19 815	28,72	24 696	22,73
Дієприкметник	3 530	5,12	5 938	5,47
Прислівник	3 681	5,34	5 689	5,24
Займенник	65	0,10	111	0,10
Інші	1 237	1,78	2 013	1,85

Статистичні дані одинадцятого тому СУМ-20 свідчать про скорочення відносного обсягу дієслів і дієприкметників та деяке збільшення обсягу іменників, прикметників і прислівників у загальному масиві представлених лексем порівняно з попередніми томами. Причиною цього є словотвірні особливості лексики в діапазоні одинадцятого тому, зокрема велика кількість іменникових новотворів порівняно з дієсловами серед слів, доданих до СУМ-20.

У табл. 3 наведено статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону **О́БМІН – ОЯ́СНЮВАТИ** СУМ-20 і відповідного діапазону СУМ-11:

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	5 809	8 053	38,63
Знаки в словникових статтях	1 864 671	3 989 631	113,96
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	7 486	10 586	41,41
— значень	6 383	8 993	40,89
— відтінків значень	1 103	1 593	44,42
Ілюстрації	11 739	26 191	123,11
Усталені словосполучення, у т. ч.:	773	503	-34,93
— сталі словосполучення	645	118	-81,71
— еквіваленти слів	0	53	–
— термінологічні словосполучення	24	115	379,17
— фразеологізми	104	217	108,65

Із табл. 3 видно, що обсяг реєстру діапазону **О́БМІН – ОЯ́СНЮВАТИ** в СУМ-20 порівняно із СУМ-11 збільшився майже в 1,39 раза, загальний обсяг і кількість ілюстрацій – відповідно у 2,14 і 2,23 раза, що є свідченням уваги укладачів до текстово-ілюстративного матеріалу. Так само, як і в першому – десятому томах, в одинадцятому томі СУМ-20 помітне зростання кількості термінологічних словосполучень (майже в 5 разів) і фразеологізмів (більш ніж у 2 рази), частково – за рахунок перекваліфікування типу словосполучень.

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося в Передмові до першого тому СУМ-20, було здійснено в період 2002–2007 рр.

[2] Словник української мови в 11 томах. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

Загальне скорочення кількості словосполучень в 11-му томі СУМ-20, порівняно зі Словником української мови в 11 томах, пояснюється, зокрема, іншими правилами подання словосполучень у СУМ-20. У СУМ-11 значна частина словосполучень була подана в прикметникових статтях. Згідно з Головними засадами укладання Словника української мови у 20 томах (див. СУМ-20, т. 1, с. 24–26) опорними компонентами подібних словосполучень є іменники, відповідні словникові статті яких часто належать до інших томів. Крім того, численні словосполучення, тотожні за семантикою, але з варіативним компонентним складом, які в СУМ-11 були розроблені як окремі фразеологічні одиниці, відповідно до правил укладання СУМ-20 подані як варіанти одного словосполучення.

Табл. 4 містить порівняльні статистичні дані СУМ-11 і СУМ-20 у межах діапазону **А – ОЯ́СНЮВАТИ**:

Таблиця 4

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення в СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	68 989	108 627	57,45
Знаки в словникових статтях	24 093 077	48 695 485	102,11
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	92 025	147 913	49,37
— значень	83 041	126 090	51,84
— відтінків значень	15 984	21 823	36,53
Ілюстрації	154 446	353 094	126,62
Усталені словосполучення, у т. ч.:	11 240	24 567	118,57
— сталі словосполучення	7 488	5 017	-33,00
— еквіваленти слів	0	526	–
— термінологічні словосполучення	788	4 575	480,58
— фразеологізми	2 964	14 449	387,48

В укладанні одинадцятого тому СУМ-20 взяли участь: Л. В. Оліфіренко (о́бмін – обороня́тися, о́страх – офірува́тися), Н. М. Заїка (оборо́т – о́бразно), І. В. Шевченко (образо́к – обско́чити), А. П. Загнітко (обскребти́ – обтанцюва́ти), Маргарита В. Надутенко (обта́ти – огнізди́тися), Г. В. Карнаух (ого́ – одуря́ти), В. В. Сивокозова (оду́тий – окля́кти), Л. Л. Шевченко (о́ко[1] – окте́т), Г. М. Ярун (окто... – опе́ньгатися), І. М. Кондрачук (опе́ньок – опиря́чий), Н. Є. Лозова (о́пис – опоро́чуватися), К. В. Брітікова (опортунізм – оп'яня́ючий), В. В. Чумак (ора́ва – оси́новий, о́фіс – оя́снювати), Л. М. Томіленко (о́сип[1] – остракізм). Термінологічну лексику опрацювала Л. О. Симоненко, усталені словосполучення – В. М. Білоноженко і В. О. Винник. Керівник колективу укладачів – І. В. Шевченко. Науковий редактор одинадцятого тому – член-кореспондент НАН України С. Я. Єрмоленко. Наукові консультанти одинадцятого тому – Н. Г. Озерова і член-кореспондент НАН України О. О. Тараненко. Рецензент одинадцятого тому – В. М. Бріцин. Редагування тому виконали Л. М. Кудрявкіна і Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови» здійснювали Максим В. Надутенко, К. М. Якименко, І. М. Кондрачук, М. М. Яблочков. Покажчик словосполучень до одинадцятого тому сформувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери одинадцятого тому – М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування і контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація робіт із розроблення та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних СУМ-20). Науковий керівник проєкту «Словник української мови у 20 томах», голова редакційної колегії – академік НАН України В. А. Широков.

«Словник української мови у 20 томах» укладено за нормами «Українського правопису» (Український правопис. Київ: Науково-виробниче підприємство «Видавництво "Наукова думка" НАН України», 2019. 392 с.).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ СЛОВНИКА

Список літературних джерел для добору ілюстрацій до словникових статей Словника української мови у 20 томах постійно поповнюється. При укладанні одинадцяти томів СУМ-20 використано художні твори та переклади таких українських письменників:

О. Авраменко
О. Авраменко, В. Авраменко
П. Автомонов
Е. Андієвська
Р. Андріяшик
І. Андрусяк
М. Андрусяк
С. Андрухович
Ю. Андрухович
Б. Антоненко-Давидович
Б.-І. Антонич
О. Апанович
О. Афанасьєв-Чужбинський
В. Бабляк
В. Багірова
І. Багмут
І. Багряний
М. Бажан
В. Баранов
Ганна Барвінок
В. Барка
Яків Баш
Д. Бедзик
Ю. Бедзик
О. Бердник
В. Бичко
О. Білаш
Д. Білий
І. Білик
М. Білкун
Д. Білоус
Н. Бічуя
В. Близнець
О. Бодянський
Г. Бойко
В. Большак
Т. Бордуляк
Л. Боровиковський
Р. Братунь
Д. Бузько
Ф. Бурлака
І. Вагилевич
М. Василенко
С. Васильченко
Г. Вдовиченко
В. Винниченко
Ю. Винничук
І. Вирган
Остап Вишня
Ірина Вільде
В. Вільний
М. Вінграновський
В. Владко
О. Влизько
Віра Вовк
Марко Вовчок
І. Волошин
П. Вольвач
М. Воробйов
С. Воробкевич
М. Вороний
П. Воронько
О. Воропай
С. Воскрекасенко
О. Гаврилюк
Я. Галан
В. Герасим'юк
К. Герасименко
В. Гжицький
М. Гірник
П. Гірник
П. Глазовий
Л. Глібов
І. Гнатюк
М. Годованець
Ю. Гойда
В. Голобородько
С. Голованівський
Я. Головацький
А. Головко
І. Головченко
Л. Голота
О. Гончар
І. Гончаренко
Р. Горак
К. Гордієнко
Л. Горлач
П. Грабовський
Є. Гребінка
Л. Гребінка
К. Гриб
Грицько Григоренко
І. Григурко
Я. Гримайло
М. Гримич
К. Гриневичева
Б. Грінченко
Л. Грох
М. Грушевський
П. Гулак-Артемовський
Д. Гуменна
О. Гуреїв
П. Гуріненко
Є. Гуцало
І. Гушалевич
Ю. Дараган
В. Дарда
Люко Дашвар
М. Дашкієв
Л. Денисенко
Любко Дереш
О. Десняк
І. Дзюба
В. Діброва
А. Дімаров
Л. Дмитерко
А. Дністровий
В. Добровольський
С. Добровольський
О. Довженко
Є. Доломан
В. Домонтович
О. Донченко
П. Дорошко
Олесь Досвітній
М. Дочинець
М. Драгоманов
М. Драй-Хмара
І. Драч
В. Дрозд
Є. Дудар
В. Еллан-Блакитний
Г. Епік
С. Єфремов
В. Єшкілєв
С. Жадан
І. Жиленко
Б. Жолдак
С. Журахович
Л. Забашта
В. Забаштанський
В. Забіла
Н. Забіла
О. Забужко

О. Завгородній
П. Загребельний
Д. Загул
П. Запаренко
М. Зарудний
В. Захарченко
Ю. Збанацький
В. Земляк
М. Зеров
О. Зуєвський
О. Іваненко
Р. Іваничук
В. Іванович
Р. Іванченко
М. Івченко
Олекса Ізарський
Ю. Іздрик
О. Ільченко
П. Інгульський
О. Ірванець
Мирослав Ірчан
М. Іщенко
А. Іщук
С. Йовенко
М. Йогансен
В. Кава
А. Калин
І. Калинець
А. Камінчук
Ю. Канигін
В. Канівець
С. Караванський
П. Карманський
І. Карпа
І. Карпенко-Карий
А. Кацнельсон
Я. Качура
І. Качуровський
А. Кащенко
Г. Квітка-Основ'яненко
І. Керницький
І. Кириленко
І. Кирій
М. Кідрук
Ю. Клен
Олекса Кобець
О. Кобилянська
Н. Кобринська
С. Ковалів
О. Ковінька
В. Кожелянко
В. Козаченко
П. Козланюк
А. Кокотюха
П. Колесник
С. Колесник
Г. Колісник
В. Коломієць
О. Коломієць
П. Коломієць
Т. Коломієць
Л. Компанієць
О. Кониський
Є. Кононенко
Л. Кононович
О. Копиленко
Дара Корній
О. Корнійчук
Н. Королева
В. Королевич
В. Коротич
О. Корсун
Д. Косарик
Г. Косинка
Л. Костенко
М. Костомаров
І. Котляревський
Г. Коцюба
М. Коцюбинський
І. Кочерга
Г. Кочур
П. Кочура
Є. Кравченко
Уляна Кравченко
Д. Кремінь
А. Крижанівський
С. Крижанівський
А. Кримський
І. Крип'якевич
М. Кропивницький
Є. Кротевич
Ю. Кругляк
А. Крушельницький
І. Кулик
М. Куліш
П. Куліш
О. Кундзич
Л. Курбас
Є. Куртяк
В. Кучер
М. Лазорський
Іван Ле
О. Левада
Б. Левін
Б. Лепкий
Ю. Липа
В. Липинський
В. Лис
О. Лисяк
Ю. Логвин
В. Логвиненко
Р. Лубківський
М. Луків
О. Лупій
Д. Луценко
А. Любка
А. Любченко
О. Лятуринська
М. Макаровський
Ф. Маківчук
О. Маковей
М. Максимович
Є. Маланюк
В. Малик
М. Малиновська
Ф. Малицький
А. Малишко
І. Малкович
Я. Мамонтов
І. Манжура
В. Маняк
М. Маркевич
В. Марсюк
Ю. Мартич
Л. Мартович
В. Марченко
Т. Масенко
М. Матіос
В. Медвідь
Б. Мельничук
Ю. Мельничук
А. Метлинський
І. Микитенко
В. Минко
Панас Мирний
В. Мисик
А. Михайленко
В. Міняйло
Д. Міщенко
П. Мовчан
А. Могильницький
А. Мойсієнко
Ю. Мокрієв
Д. Мордовець
З. Мороз
Л. Мосендз
В. Москалець
К. Москалець
К. Мотрич
І. Муратов
Ю. Мушкетик
А. М'ястківський
М. Нагнибіда
О. Назарук
В. Неборак
В. Нестайко
І. Нехода
Б. Нечерда
І. Нечуй-Левицький
І. Нижник
І. Огієнко
Н. Околітенко
О. Олесь
Б. Олійник
М. Олійник
С. Олійник
Олег Ольжич
Юліан Опільський
П. Оровецький
Т. Осьмачка

М. Павленко
Д. Павличко
С. Павличко
Г. Пагутяк
Т. Падура
П. Панч
О. Пахльовська
В. Пачовський
Є. Пашковський
Л. Первомайський
А. Перепадя
В. Петльований
М. Петренко
С. Пиркало
Л. Письменна
В. Підмогильний
В. Підпалий
О. Підсуха
І. Пільгук
С. Плачинда
Є. Плужник
Ф. Погребенник
М. Познанська
Ю. Покальчук
В. Поліщук
О. Полторацький
В. Портяк
М. Пригара
Д. Прилюк
Т. Прохасько
С. Процюк
С. Пушик
Олена Пчілка
В. Речмедін
Н. Рибак
Ю. Рибчинський
М. Рильський
І. Римарук
І. Роздобудько
І. Росоховатський
В. Рубан
С. Руданський
М. Руденко
М. Рудь
В. Русанівський
І. Рябокляч
Р. Самбук
В. Самійленко
У. Самчук
А. Санченко
Є. Сверстюк
А. Свидницький
В. Свідзинський
І. Світличний
М. Семенко
І. Сенченко
О. Сизоненко
В. Симоненко
М. Сингаївський
М. Сиротюк
С. Скляренко
Г. Сковорода
П. Скунць
В. Скуратівський
М. Слабошпицький
Яр Славутич
О. Слісаренко
Л. Смілянський
Ю. Смолич
Н. Сняданко
В. Собко
В. Сологуб
М. Сом
В. Сосюра
І. Сочивець
Л. Старицька-Черняхівська
М. Старицький
Б. Стельмах
М. Стельмах
Я. Стельмах
В. Стефаник
О. Стефанович
О. Стороженко
В. Стус
В. Сухомлинський
Л. Талалай
С. Талан
Г. Тарасюк
М. М. Тарновський
М. Ю. Тарновський
О. Теліга
С. Тельнюк
М. Терещенко
В. Терещук
А. Тесленко
О. Тесленко
Н. Тихий
О. Тихий
П. Тичина
Д. Ткач
М. Ткач
М. Томчаній
А. Трипільський
М. Трублаїні
С. Тудор
З. Тулуб
А. Турчинська
О. Турянський
Григір Тютюнник
Григорій Тютюнник
Леся Українка
О. Ульяненко
М. Упеник
Г. Усач
П. Усенко
М. Устиянович
Д. Фальківський
Р. Федорів
Ю. Федькович
Т. Федюк
М. Фішбейн
В. Фіялко
Є. Фомін
І. Франко
Б. Харчук
М. Хвильовий
А. Хижняк
М. Холодний
А. Хорунжий
Ю. Хорунжий
Г. Хоткевич
В. Хрущак
М. Циба
В. Цибулько
І. Цюпа
М. Чабанівський
Дніпрова Чайка
А. Чайковський
В. Чемерис
І. Чендей
Л. Череватенко
Марко Черемшина
С. Черкасенко
Микита Чернявський
Микола Чернявський
В. Чечвянський
Є. Чикаленко
С. Чорнобривець
О. Чорногуз
Ганна Чубач
П. Чубинський
В. Чумак
Г. Чупринка
В. Чухліб
І. Шаповал
М. Шашкевич
В. Швець
Ю. Шевельов
Т. Шевченко
Валерій Шевчук
Василь Шевчук
М. Шеремет
А. Шиян
В. Шкляр
Гео Шкурупій
Є. Шморгун
Ю. Шовкопляс
М. Шпак
Я. Шпорта
О. Шугай
М. Шудря
Ю. Щербак
Я. Щоголів
Л. Юхвід
О. Ющенко
В. Яворівський
Л. Яновська
Ю. Яновський
М. Яцків

Переклади

Біблія. Пер. І. Огієнка
І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса
Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема
М. Бажан, пер. з тв. А. Навої
М. Бажан, пер. з тв. Ц. Норвіда
М. Бажан, пер. з тв. Р.-М. Рільке
М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі
М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона
С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса
Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка
Віра Вовк, пер. з тв. Ф. Гарсії Лорки
М. Вороний, пер. з тв. Г. Гейне
Т. Воронович, пер. з тв. О. Бальзака
Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна
С. Воскрекасенко, пер. з тв. А. Чехова
Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра
Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса
Р. Доценко, пер. з тв. А. Конана Дойла
Р. Доценко, пер. з тв. Ф. Купера
Р. Доценко, пер. з тв. Е. По
І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра
Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте
О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда
М. Зеров, пер. з тв. В. Брюсова
М. Зеров, пер. з тв. Вергілія
М. Зеров, пер. з тв. Горація
М. Зеров, пер. з тв. Ж.-М. Ередіа
М. Зеров, пер. з тв. Катулла
М. Зеров, пер. з тв. М. Лермонтова
М. Зеров, пер. з тв. Лукреція
М. Зеров, пер. з тв. Овідія
М. Зеров, пер. з тв. О. Пушкіна
М. Зеров, пер. з тв. П. Ронсара
М. Зеров, пер. з тв. Ювенала
О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена
А. Іллічевський, пер. з тв. Дж. Родарі
І. Качуровський, пер. з тв. Ф. Петрарки
Ю. Клен, пер. з тв. В. Шекспіра
Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна
В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра
Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона
І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі
І. Корунець, пер. з тв. О. Уайлда
І. Костецький, пер. з тв. В. Шекспіра
Г. Кочур, пер. з тв. О. Блока
Г. Кочур, пер. з тв. П. Верлена
Г. Кочур, пер. з тв. В. Незвала
Г. Кочур, пер. з тв. Овідія
Г. Кочур, пер. з тв. Ф. Петрарки
Г. Кочур, пер. з тв. Сапфо
Г. Кочур, пер. з тв. В. Шекспіра
М. Кропивницький, пер. з тв. В. Шекспіра
П. Куліш, пер. з тв. В. Шекспіра
О. Кундзич, пер. з тв. М. Лермонтова
Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона
Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По
Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. М. Ремарка
Ю. Лісняк, пер. з тв. Р. Стівенсона
Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека
Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра
О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера
О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса
М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера
М. Лукаш, пер. з тв. Р. Бернса
М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо
М. Лукаш, пер. з тв. Й.-В. Гете
М. Лукаш, пер. з тв. Лопе де Веги
М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Гарсії Лорки
М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Рабле
М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса
М. Лукаш, пер. з тв. Ю. Тувіма
М. Лукаш, пер. з тв. В. Шекспіра
М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера
С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека
В. Мисик, пер. з тв. Р. Бернса
В. Мисик, пер. з тв. Омара Хайяма
В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері
В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда
В. Митрофанов, пер. з тв. Марка Твена
В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея
П. Мовчан, пер. з тв. Р. Сабатіні
О. Мокровольський, пер. з тв. У. Коллінза
О. Мокровольський, пер. з тв. Е. По
П. Ніщинський, пер. з тв. Гомера
П. Ніщинський, пер. з тв. Софокла
В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна
В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде
Д. Павличко, пер. з тв. Ш. Бодлера
Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра
Д. Павличко, пер. з тв. Янки Купали
Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля
Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса
Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера
Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Пащенко, пер. з фр. епосу «Пісня про Роланда»
А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду
А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю
А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста
А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле
А. Перепадя, пер. з тв. Сенеки
А. Перепадя, пер. з тв. А. де Сент-Екзюпері
А. Перепадя, пер. з тв. М. Сервантеса
М. Пилинська, пер. з тв. І. Ільфа, Є. Петрова
В. Підмогильний, пер. з тв. Д. Дідро
В. Підмогильний, пер. з тв. Гі де Мопассана
М. Пінчевський, пер. з тв. Ч. Дікенса
М. Пінчевський, пер. з тв. Ф. С. Фіцджеральда
С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго
Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза
Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. М. Ремарка
Ю. Покальчук, пер. з тв. Дж. Селінджера
М. Рильський, пер. з тв. Вольтера
М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя
М. Рильський, пер. з тв. О. Грибоєдова
М. Рильський (ред.), пер. з тв. М. Лермонтова
М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича
М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна
М. Рильський, пер. з тв. Ш. Руставелі
М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра
С. Руданський, пер. з тв. Вергілія
С. Руданський, пер. з тв. Гомера
М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя
В. Самійленко, пер. з тв. П. Беранже
В. Самійленко, пер. з тв. Ж.-Б. Мольєра
Л. Смілянський, пер. з тв. І. Буніна
А. Содомора, пер. з тв. Арістофана
А. Содомора, пер. з тв. Евріпіда
А. Содомора, пер. з тв. Есхіла
А. Содомора, пер. з тв. Овідія
А. Содомора, пер. з тв. Сенеки
П. Соколовський, пер. з тв. Ш. Бронте
П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна
М. Старицький, пер. з тв. Дж. Байрона
М. Старицький, пер. з тв. В. Шекспіра
І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта
В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете
В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке
Борис Тен, пер. з тв. Арістофана
Борис Тен, пер. з тв. Гомера
Борис Тен, пер. з тв. Есхіла
Борис Тен, пер. з тв. Софокла
Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра
М. Терещенко, пер. з тв. Вольтера
М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна
Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма
П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго
Леся Українка, пер. з тв. Г. Гауптмана
Леся Українка, пер. з тв. Г. Гейне
Леся Українка, пер. з тв. М. Гоголя
Леся Українка, пер. з тв. Гомера
Леся Українка, пер. з тв. Данте
І. Франко, пер. з тв. Й.-В. Гете
І. Франко, пер. з тв. П. Кальдерона
І. Франко, пер. з тв. Софокла
І. Франко, пер. з тв. В. Шекспіра
В. Щурат, пер. з фр. епосу «Пісня про Роланда»

Джерелами для добору ілюстрацій в усіх томах СУМ-20 також є Конституція України, «Словарь української мови» за редакцією Б. Грінченка, «Українські приказки, прислів'я і таке інше», укладені М. Номисом, «Фразеологічний словник української мови» В. Д. і Д. В. Ужченків, перекази, колядки, щедрівки, загадки, народні пісні, легенди, коломийки, думи, казки, балади, прислів'я, приказки, примовки, народні жарти, дитячі лічилки та інші елементи народної творчості, мемуарна, публіцистична, наукова, науково-технічна, науково-популярна, навчальна, релігійно-церковна література, офіційні документи, журнали, газети, матеріали з інтернету, рекламні матеріали.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд
Ее	Єє	Жж	Зз	Ии	Іі
Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу
Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ьь	Юю	Яя			

О

О́БМІН, у, *ч.* 1. Дія за знач. **обмі́нювати і обмі́нюватися.** *У Варшаві я пробув майже рік, — спочатку при російсько-українсько-польській репатріаційній комісії по обміну військовополоненими, а потім керуючим справами посольства* (О. Довженко); *Аліна, Рада й Воля вперше після Києва зосталися на самоті для обміну думками* (Ю. Яновський); *Обмін короткими репліками тривав близько хвилини* (О. Авраменко); *На Кубань приїжджали за сіллю чумаки. Козаки добували сіль головним чином для обміну з черкесами на ліс* (Д. Білий).

2. *спец.* Процес руху товарів як форма розподілу продуктів праці суспільства. *За умов ринкової економіки обмін товарами та послугами, а також ціни на них залежать від попиту і пропозиції* (з навч. літ.).

○ **(1) В о́бмін на,** *у знач. прийм., зі знах. в.* — уживається при вказівці на об'єкт, на який щось обмінюється. *Рожева папуга подавала вам ваше щастя в обмін на маленьку білу монетку* (Ю. Смолич); *Воєвода Ромодановський пропонував в обмін на сина великі гроші чи знатних кримських мурз, що перебували у нього в полоні* (В. Малик); *— Я вам, Тамаро, даруватиму сьогодні паралелі і меридіани, поскільки зірок над собою не бачу. Але при умові: в обмін на поцілунки* (О. Чорногуз); *Підліток .. сказав, що .. він може здати її* [кімнату] *на кілька днів. В обмін на телефон* (С. Жадан); *В обмін на дорогоцінні метали, тонкі сукна, ювелірні вироби східні слов'яни могли запропонувати традиційні плоди своєї землі — мед, віск, хутра, а також рабів* (з наук.-попул. літ.).

△ **(2) Безвалю́тний о́бмін** — міжнародний обмін товарами, послугами та іншими результатами економічної, наукової, культурної діяльності без витрати іноземної валюти. *Придбання зарубіжної науково-технічної літератури, необхідної для формування державних ресурсів науково-технічної інформації, здійснюється як за безвалютним обміном, так і за рахунок інвалютних коштів органів і служб науково-технічної інформації* (з мови документів); **(3) Нееквівале́нтний о́бмін,** *екон.* — обмін товарів, за якого ціни на них відхиляються від ринкової вартості й не забезпечують реалізації втіленої в них суспільно необхідної праці та корисності. *Цілковите розорення державою селянських господарств підприємницького характеру, запровадження нееквівалентного обміну між містом та селом у зв'язку з прискоренням темпів індустріалізації — усе це зробило кризовою атмосферу, в якій народжувалися колгоспи* (з наук. літ.); *Нееквівалентний обмін, фактично привласнення результатів праці одного регіону іншим, одного підприємства іншим, зумовлює деформацію економічної структури, послаблює зацікавленість у праці* (з навч. літ.); **(4) О́бмін валю́т,** *фін.* — обмін валюти однієї держави на валюту іншої за визначеним курсом. *Валютні операції між учасниками валютного ринку неможливі без обміну валютами й визначення його пропорцій* (з навч. літ.); *Гривня вийшла в світ сьогодні* [2 вересня 1996 року]. *На вулицях не видно черг для обміну валюти, купонокарбованці далі в обігу* (О. Шугай); **(5) О́бмін ене́ргії [в організ́мі],** *біол.* — сукупність перетворень органічних речовин у клітинах організму, внаслідок яких утворюється енергія, необхідна для життєдіяльності. *Основна маса органічних речовин, що їх використовують організми при обміні енергії, створюється у процесі фотосинтезу зеленими рослинами за рахунок сонячної енергії* (з наук. літ.); *Обмін речовин і обмін енергії — єдиний процес. Кожна органічна сполука, що входить до складу живого організму, має певний запас потенційної енергії* (з навч. літ.); **(6) О́бмін речови́н,** *біол.* — сукупність хімічних перетворень речовин у живих організмах, що забезпечує їх ріст, життєдайність, відтворення, постійний контакт і обмін із зовнішнім середовищем. *Посилена робота м'язів позитивно впливає на центральну нервову систему, обмін речовин, підвищує опірність організму до захворювань, запобігає передчасному старінню* (з навч. літ.); *У людей з ненормальною підшлунковою залозою порушується нормальний обмін речовин в організмі і розвивається діабет* (Ю. Смолич); *— Ну, добре: клітина — певна сукупність молекул. Не заперечую. Та як ви з'ясуєте, що в клітині безперервно триває обмін речовин?* (М. Дашкієв).

ОБМІ́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обміни́ти.** *Розпитали, порадились. Та й за старостами Пішов Марко. Вернулися Люде* [люди] *з рушниками, З святим хлібом обміненим* (Т. Шевченко); *У Стародавньому Єгипті раб не мав права розпоряджатися власним життям, він міг бути подарований, проданий, обмінений* (з навч. літ.); // **обмі́нено,** *безос. пред. Виробництво створює все необхідне для життя і щастя людей. Розподілено, обмінено й спожито може бути тільки те, що вироблено* (з навч. літ.).

ОБМІНИ́ТИ *див.* **обмі́нювати.**

ОБМІНИ́ТИСЯ *див.* **обмі́нюватися.**

ОБМІ́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **Обмі́нний пункт валю́т** *(див.* **пункт).** *Обмінка знаходиться в самому центрі* (С. Жадан); *— Я розплатився. Індуси самі сказали, що обмінки не працюють* (І. Карпа); *Ліквідація обмінок призведе до величезних черг у касах банків* (із журн.).

ОБМІ́ННИЙ, а, е. Стос. до обміну. *Не тільки для .. обмінного торгу була вигідна тухольська дорога; вона була також проводом для всіляких вістей про життя громад* (І. Франко); *— Підстрелить чоловік пару лисиць, давай йому чинбаря або вези на обмінний пункт* (Іван Ле); *Оскільки худоба як обмінний еквівалент у Стародавньому Римі була надто громіздкою, її замінили куском міді у такому співвідношенні: один віл дорівнював 10 вівцям або 100 фунтам міді* (з навч. літ.).

Обмі́нний пункт валю́т *див.* **пункт.**

△ **Обмі́нна взаємоді́я** *див.* **взаємоді́я; Обмі́нний курс валю́т** *див.* **курс.**

ОБМІ́ННИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **Обмі́нний пункт валю́т** *(див.* **пункт).** *Вони* [іноземні туристи] *почали з обмінників і засипали їх дрібними доларовими папірцями* (Ю. Андрухович); *Зафіксували вони* [шахраї] *охайного старого, коли той долари у обміннику міняв* (А. Кокотюха); — *Ти не зрозумів! Ти міняв сто доларів на сирійські фунти, а двадцять вісім доларів — це була плата за послуги обмінника* (М. Кідрук).

ОБМІ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмі́нювати.** *За договором міни кожна зі сторін зобов'язується передати контрагенту відповідний обмінюваний товар* (з мови документів).

ОБМІ́НЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., екон.* Здатність до обміну (у 2 знач.). *За допомогою світових грошей реалізується абсолютна обмінюваність товарів, відношення одного товару до всього товарного світу в масштабах світового господарства* (з наук. літ.).

ОБМІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмі́нювати** і **обмі́нюватися.** *За грошової реформи обмінювання грошової одиниці здійснюють протягом 10–15 днів* (з наук.-попул. літ.); *Я відчуваю, нехай і незриму, одначе вагому присутність обох наших мислителів* [В. Липинського і І. Багряного], *патріотів. Ба більше, ніби чую їхні живі голоси, обмінювання думками, іноді запальну, пристрасну дискусію* (О. Шугай).

ОБМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБМІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *рідко* **ОБМІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док., кого, що.* Віддаючи, одержувати натомість кого-, що-небудь. *Поки в нього були різні дрібні, але коштовні речі, обмінював їх на харчі* (М. Стельмах); *Черкеси захоплювали в полон людей для того, щоб обмінювати їх на своїх полонених* (Д. Білий); *Він не заперечує, що переодяг коменданта у свій одяг, обмінив документи і хотів його вбити* (М. Трублаїні); *Куди ж піти в городі Києві, як не на торг? Сюди йдуть і їдуть на возах з Гори, тут є що обміняти ремісникам* (С. Скляренко); // *розм.* Ненароком чи навмисне замість своєї речі брати схожу на неї чужу. *Якось уранці одкриваю валізку, щоб, значить, одягтися, а там замість моїх костюмів два фраки. Видно, якийсь "артист" обміняв без мого відома. В Одесі це можуть...* (Є. Доломан).

(1) Обміни́ти сві́чку — купити й поставити свічку біля ікони. *Оце тобі шажок — свічку обміниш Божі* [Божій] *Матері* (Сл. Б. Грінченка); *Висповідалась я, а батюшка й каже: "На ті шість шагів .. обміни в церкві свічку та й постав перед святим Миколаєм"* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **(2) Обміня́ти (обміни́ти) хліб [святи́й],** *етн.* — дати або дістати згоду на шлюб; домовитися про одруження. *Обміняли хліб, а в неділю й весілля заграли* (Панас Мирний); — *Та він же обміняв святий хліб, а до тебе й слова не промовив. Ото знайшла розум!* (І. Нечуй-Левицький); *А Терешко з Мотрею Запотічною хліб святий уже обміняли, й мало бути весілля* (М. Грушевський); *Євмен Скоряк дочки не віддав. Хвалились старости, що навіть був й похвалив молодого Остапа.., а хліба таки й не обмінив* (А. Головко).

ОБМІ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОБМІНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *рідко* **ОБМІНИ́ТИСЯ,** інюся, і́нишся, *док.* 1. Мінятися чимось із ким-небудь. *Цілий тиждень знайомі обмінювались подарунками, які виставляють на цілі Святки на столи* (М. Коцюбинський); *Ми обмінювалися .. періодикою, книжками і ксерокопіями* (Ю. Андрухович); *Панна хорунжівна, .. з которою він і перстенями обмінивсь.., по вулицям* [вулицях] *у Конотопі з пісеньками ходить і дружечок збира* (Г. Квітка-Основ'яненко); [О л е н а:] *Ти розумієш, адже ми ще й не бачили одне одного. Познайомилися листовно, потім обмінялися фотокартками* (З. Мороз); *Ми встигли обмінятися з офіціанткою .. номерами мобільників* (О. Ульяненко).

2. *перен.* Відповідати на яку-небудь дію такою самою дією. *Всі обмінювалися здоровленнями, пили один до одного чару й зичили .. великі звершення* (І. Білик); *Пароплави обмінялися прощальними гудками, і кожний пішов своїм курсом* (М. Трублаїні); *Обмінявшись зі мною привітаннями, принц дещо збентежено озирнувся довкола* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *тільки недок.* Пас. до **обмі́нювати.** *Акції у процесі злиття, поділу та продажу активів у деяких випадках можуть обмінюватися за номінальною вартістю* (з наук. літ.); *Флотилія везла до Константинополя Дніпром невільників, хутра, льон, мед, віск та інший товар, який обмінювався на предмети розкошів* (з наук. літ.).

(1) Обмі́нюватися / обміня́тися дума́ми (сло́вом, слова́ми *і т. ін.) з ким про що і без дод.* — говорити з кимнебудь про щось; обговорювати, висловлювати щось. *Присутні, обмінюючись думками про фільм, одностайно казали, що подібного яскравістю і глибиною твору про Другу світову війну наше мистецтво ще не бачило* (М. Рильський); *Князі обмацували один одного поглядами, обмінювалися словами* (Р. Іванченко); — *Тихше, тихше! Встигнете потім обмінятися думками. Ви звертаєте на себе увагу* (В. Владко); *Вони обмінялися словами без значення, говорили по-латині* (П. Загребельний); **(2) Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами)** — поглядати один на одного. *Сидячи за вечерею, вони обмінювались таємничо-радісними поглядами* (Леся Українка); *Обміняються вони німим поглядом. — Скучила я за тобою! — кажуть ясні журливі очі Мотрині. — Не послухалась мене! — докоря своїми Василь* (Панас Мирний); *Досить їм було обмінятися поглядами, .. як від цих поглядів і дотиків .. раптово спалахнув вогонь* (В. Малик); **(3) Обмі́нюватися / обміня́тися у́смішками** — усміхатися один одному. *Віталій і Тоня перезиркувалися між собою, обмінювались усмішками* (О. Гончар); *Він навіть на мить притишив ходу і обмінявся усмішкою із своїм двійником* (Ю. Мушкетик).

ОБМІ́НЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обміня́ти.** *Ілько з Юрком перебралися в чужі кафтани, понатягали на очі шапки обміняні і пішли десь у поле* (П. Козланюк); *Мурашко .. не мислив себе рабом, а тільки полоненим, який за законами війни буде обміняний* (Ю. Мушкетик); // **обмі́няно,** *безос. пред. У Богоявленському з 2700 дворів залишилось 160, решта зовсім зруйновані, господарства без інвентаря, все продано, обміняно на хліб* (з наук. літ.).

ОБМІНЯ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обміня́ти.** *Вінець до вінчання, срібний перстень до обміняння* (з народної пісні).

ОБМІНЯ́ТИ *див.* **обмі́нювати.**

ОБМІНЯ́ТИСЯ *див.* **обмі́нюватися.**

ÓБМІР, у, *ч.* Дія за знач. **обмі́рювати** 1, 2. *З адміністративних міркувань уряд змушений був узятися за обміри краю, укласти інвентарні описи земельної власности і панщинних повинностей* (І. Франко); *Вадим Сокіл провадив обміри, старанно записуючи всі дані* (В. Владко); *Здавалось, ось він відпустить військових і готовий буде податись на Дніпро, до порогів — робити обмір, носити подзьобаний нівелір* (М. Рудь); *Визначили без обміру, на око, ділянки: для городників, тваринників і теслярів* (Микита Чернявський); *Коли вийшли обмірювати землю, до них почали сходитись мовчазні, сердиті з виду селяни .. — Сюди не дозволимо ступити! Це наша земля! .. —Досить нас обкрадати боярськими обмірами!* (І. Пільгук).

ОБМІ́РЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обмі́рити** 1. *Під час реставраційних робіт Успенський собор був обмірений, фасади замальовані, фрески розкриті* (із журн.); // **обмі́рено,** *безос. пред. У цьому приватному підприємстві все враховано, пронумеровано, обмірено* (з газ.).

ОБМІ́РИТИ *див.* **обмі́рювати.**

ОБМІ́РИТИСЯ *див.* **обмі́рюватися.**

ОБМІРКÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обміркува́ти.** *Вона уявляла собі все* [майбутнє] *ясно, як ясні й обміркован і були її плани* (Н. Кобринська); *У Коцюбинського кожна деталь своє займає місце, пристосована до цілого, і в цілому все складає добре обміркований і пильно оброблений, дійсно мистецький твір* (С. Єфремов); *Кожний важливий крок його життя був наперед обміркований* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); // **обміркóвано,** *безос. пред. Солоха .. в'язала .. методично, і, здавалося, кожний її крок уперед було заздалегідь вивірено й обмірковано* (О. Донченко); *Все було обмірковано наперед* (Л. Смілянський); *Все було зважено і обмірковано. Бій буде до останньої кулі, до останнього змаху шаблі* (В. Чемерис).

ОБМІРКÓВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **обміркóваний.** *Виваженість, обміркованість, самокритичність притаманні проявам самовиховання* (з наук.-попул. літ.); *До індивідуально-психологічних характеристик особистості відносять цілеспрямованість, наполегливість, кмітливість, допитливість, обміркованість, розсудливість тощо* (з навч. літ.).

ОБМІРКÓВАНО. Присл. до **обміркóваний.** *В час наш .. ми .. діємо тільки обмірковано* (Т. Осьмачка); *— Усі ці полонені з цих підвішених платформ? — обмірковано байдуже цікавлюся я* (Р. Андріяшик); * Образно. *Дніпро заспокоївся, замовк, і, хоч обійняв навколо .. піски й луки, одначе не поспішається, суне поволі, обмірковано* (Б. Антоненко-Давидович).

ОБМІРКÓВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обміркóвувати.** *Області мали право посилати на засідання уповноважених, які викладали погляд свого уряду на обмірковуваний предмет* (з навч. літ.).

ОБМІРКÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обміркóвувати.** *Вони* [малюнки І. Труша] *дають підставу до обмірковування деяких дуже важних принципів артистичної творчости* (І. Франко); *Ми перейшли до обмірковування подробиць справи* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Ми даємо вам шістдесят стандартних годин на обмірковування нашої пропозиції* (В. Єшкілєв).

ОБМІРКÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБМІРКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Те саме, що **обду́мувати.** *Вона .. пройшлася по покою, немов обмірковуючи щось, а потім знов стала переді мною* (І. Франко); *Я сиджу на бричці рівно й просто. По дорозі я обмірковую, що треба зробити* (В. Винниченко); *До самого Києва Захар не переставав обмірковувати свою зустріч з Людмилою* (Іван Ле); *Була ся наймичка людина розсудливая: все обміркує, усе виважить* (Марко Вовчок); *Юнак трохи оговтався і тепер уже міг все як слід обміркувати* (М. Дашкієв).

2. Детально розглядати, розбирати що-небудь, обмінюючись думками, враженнями і т. ін.; обговорювати (у 1 знач.). *Нестор Морозенко обмірковував з батьком Богданом, що зволить він сказати Вишневецькому* (з легенди); *Коло крамниці гурток людей — гаряче обмірковують справу* (С. Васильченко); *Всі, хто був у корчмі, завмерли, гарячково обмірковуючи слова пустельника* (Ю. Винничук); *— Слухайте, друзі мої, — сказав він, звертаючись до всіх разом. — Нам слід обміркувати, як поводитися далі. Які першочергові завдання стоять перед нами?* (В. Владко); *На .. зборах обміркували найважливіші питання бойової та агітаційної роботи* (М. Стельмах).

ОБМІРКÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБМІРКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *заст.* Збиратися з думками. *Хвильку помовчав і Стах, ніби обмірковувався...* (І. Нижник); *Молодиці не давали мені обміркуватися гаразд, усе жалували, усе цокотали* (Марко Вовчок).

2. *тільки недок.* Пас. до **обміркóвувати** 2. *Козацькі традиції вимагали, щоб всі поважні справи обмірковувалися радою* (А. Кащенко); — *На що хочете закладаюся, що саме тепер обмірковується план кампанії антифілоксерної!* (М. Коцюбинський); *Треба, щоб питання художнього виховання дітей у нас обмірковувались частіше* (О. Довженко); *Господаря не було вдома: разом з Юрієм Шелестюком поїхав до Нюрнберга. Там обмірковувався проєкт української газети* (Олекса Ізарський).

ОБМІРКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обміркува́ти.** *Цю саме ціль хотів би я .. піддати вашому обміркуванню* (І. Франко); *Згодом прийшло врівноваження після обміркування на самоті тієї давньої події* (Іван Ле); *Друзі вдалися до всебічного обміркування шлюбу Данила і Тосі* (Ю. Смолич); *Відділ мистецтв облвиконкому та дирекція музею скликають нараду .. для обміркування справи про перетворення церкви .. в філіал художнього музею* (В. Домонтович).

ОБМІРКУВА́ТИ *див.* **обміркóвувати.**

ОБМІ́РНИЙ, а, е. Стос. до обміру. *Столярові потрібно вміти робити обмір приміщення й обмірне креслення, на якому уточнюються розміри столярних деталей* (з навч. літ.); *Обмірні креслення фасадів входять до складу вихідних документів для розроблення проєктної документації на утримання, ремонт, реконструкцію та модернізацію будівель і споруд* (з мови документів).

ОБМІ́РНИК, а, *ч.* Той, хто обмірює що-небудь. *Обмірник гірничих виробок повинен мати альпіністське спорядження — канати, карабіни, системи страхування та ін.* (з навч. літ.).

ОБМІ́РНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обмі́рник.** *Обмірниця землі.*

ОБМІ́РОК, рка, *ч., розм.* Недозріле, засохле зерно. *Старий обмірок.*

ОБМІ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до обмірювання. *На основі проєктних та обмірювальних матеріалів було здійснено аналіз храмових споруд Слобожанщини* (з наук. літ.); *Починаючи роботу над дизайном приміщення, архітектор спочатку складає обмірювальний план, після чого розробляє варіанти планувальних рішень* (з навч. літ.).

ОБМІ́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмі́рювати** 1. *Для визначення вологості деревини обмірювану пробу спочатку висушують за температури 100–105 °С, після чого сухий матеріал зважують* (з наук. літ.).

ОБМІ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмі́рювати** 1, 2. *Цього дня мало відбутися обмірювання землі, яку нарешті знайшов для Шевченка його свояк, у поміщика Парчевського, між Каневом і селом Пекарі* (І. Дзюба); *Він обміряв мене вздовж і впоперек .. — Шапку чи кашкет? — Ший, Мураде, кашкетик .. Мурад закінчив обмірювання, записав дані і заховав блокнот* (П. Запаренко); *Способи обману покупців можуть бути різними — обмірювання, обважування, обраховування, продаж фальсифікованих товарів або неповного комплекту товарів тощо* (з наук.-попул. літ.).

ОБМІ́РЮВАТИ, юю, юєш, **ОБМІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБМІ́РЯТИ,** яю, яєш, *рідко* **ОБМІ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кого, що.* Вимірюванням визначати розмір, величину кого-, чого-небудь. *Якось довелося обміряти маєток .. Коли вийшли обмірювати землю, до них почали сходитись мовчазні, сердиті з виду селяни* (І. Пільгук); *Оксана Яківна витягла з кишеньки свого халата жовтувату стрічку з цифрами й заходилася мене обмірювати* (П. Запаренко); *Професор вирішив обміряти горб, прокопати в кількох місцях ґрунт та приблизно визначити положення поверхневого шару .. родовища* (М. Трублаїні).

2. *кого і без прям. дод., розм.* Недомірювати щось кому-небудь (помилково або з метою наживи). *Одні з нього насміхалися, всюди обдурювали, обмірювали, інші — жаліли, але ніхто, ніхто не любив* (М. Стельмах); *— Так чого в неї* [продавщиці] *тільки нема!.. І дача, і машина, і два кольорових телевізори, дублянка, шкіряне пальто і шкіряний піджак, і всі пальці в перснях .. А що?.. Обважує, обмірює, обраховує...* (В. Нестайко); *Чоловік Іриси .. не дозволяв дружині нікого ні обважувати, ні обмірювати* (О. Чорногуз); *Вже йому* [шинкареві] *тяжко та важко, що не може нікого обміряти* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *тільки док., що, перен., розм.* Обходи́ти, об'їздити. *— Може, це ми землю вже кругом обміряли та й знову додому повертаємось?* (О. Гончар).

◊ **(1) Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом)** *кого, що* — уважно, пильно розглядати кого-, що-небудь; оглядати (у 1 знач.). *Проценко сидів сумний, мовчазний; він тільки коли-не-коли обміряв Христю якимсь жалісливим поглядом* (Панас Мирний); *Двоє військових сидять на лавці в сквері. Мій друг сідає коло них, обмірюючи очима храм* (Ю. Яновський); *Там береза висока Зводить голову тихо, Ліс обмірює оком Сизокрила дроздиха* (А. Малишко); *Тимко обміряв очима сухеньку постать старого* (Григорій Тютюнник).

ОБМІ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОБМІРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОБМІ́РЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *рідко* **ОБМІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. *розм.* Помилятися при вимірюванні, обмірі. *Всі люди обміряються, але деякі помилки можуть призвести до справжньої катастрофи* (із журн.); *Обміритися в розрахунках.*

2. *тільки недок.* Пас. до **обмі́рювати, обміря́ти** 1. *У XVI столітті в Польщі селянські землі й пустища обмірювалися й поділялися на однакові земельні ділянки — волоки — розміром 23,5 га (33 морги)* (з наук.-попул. літ.); *Перед регатою обмірялися вітрила, серйозну перевірку проходили суднові документи, готувалися яхти* (із журн.).

ОБМІ́РЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмі́ряти** 1. *Узимку були обміряні землі з озимими та ярими культурами* (із журн.); // **обмі́ряно,** *безос. пред. Нарешті обеліск з острова Філи ретельно обміряно і сфотографовано* (з газ.).

ОБМІ́РЯТИ *див.* **обмі́рювати.**

ОБМІРЯ́ТИ *див.* **обмі́рювати.**

ОБМІ́РЯТИСЯ *див.* **обмі́рюватися.**

ОБМІРЯ́ТИСЯ *див.* **обмі́рюватися.**

ОБМІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обміта́ти.** *Щоденна підготовка торговельного залу включає прибирання підлоги, обмітання пилу, протирання меблів та обладнання* (з навч. літ.); *У народі кажуть, не можна робити обмітання навколо дівки — заміж не вийде* (із журн.); *Для реставрації поверхні бань, хрестів застосовують шліфування шкуркою й обмітання позолотою* (з наук.-попул. літ.).

ОБМІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБМЕСТИ́,** ету́, ете́ш, *док.* 1. *що від чого і без дод.* Змітаючи, очищати поверхню чого-небудь від пилу, снігу і т. ін. *Я знову вдома, у кімнаті: розбираю речі, обмітаю свій робітний стіл, що за мою відсутність припав пилом* (Я. Качура); *Шестірний .. підійшов до дзеркала, причесав .. свій вихор, побачив пір'їнку на каптанці, скинув його, обмів* (Панас Мирний); // Легкими помахами знімати з поверхні чого-небудь пил, сніг і т. ін. *Та ніхто ж того й не бачив, як тії тендітні рученята звивалися біля канапки, обмітаючи порох* (Леся Українка); *Мирон Данилович вирвав пірце з гусячого крила, що ним колись обмітали свіжоспечений хліб чи пироги* (В. Барка); *У руках засміявся віник — спритно валянки обміта* (В. Симоненко); *Не раз пригадую: у валянках обшитих Виходив ти на тік пів копи змолотити, Обмівши білий сніг, що по землі налип* (М. Рильський); *Наламавши в дворі полину, зробив з нього віничок, обмів ним свої закурені чоботи* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Трава ласкавими зеленими вусиками обмітала від пилюки його поруділі чоботи* (А. Дімаров).

2. *що і без дод.* Замітати, підмітати навколо чого-небудь. *Лисичка, ходить з віником, обмітає навкруги, чепурить свою хату* (Дніпрова Чайка); *Жінка вийшла з віником і почала обмітати довкола будинку* (Валерій Шевчук); *Дівицю залишили на бабу Влену, що обмітала тут робітні двори* (М. Дочинець); *Раз уранці Мелашка вимела хату й половину сіней, обмела коло своєї призьби .. та й пішла в хату* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що чим і без дод.* Обкида́ти з усіх боків чим-небудь сипким; обсипа́ти (у 1 знач.). *Сивий попіл обмітає небо* (Ю. Андрухович); *На крилечках, вітрику, полети, Колосочки золотом обмети* (О. Олесь); *Твої літа, як і мої літа, В бою поземка обмела густа* (Я. Шпорта); // *безос. Його стежки-дороги давні Вишневим цвітом обмело* (Л. Первомайський).

ОБМІ́ТКА[1], и, *ж., розм.* Те саме, що **обме́тиця**[1]. — *Що воно таке, питаєш? На обмітки, на обмітки, Романе, іде якась жменя зерна, — засміявся Корнюша* (М. Стельмах).

ОБМІ́ТКА[2], и, *ж.* Те саме, що **обме́тиця**[2]. *Одним із засобів досягнення виразності композицій запаски є обмітка — тонка стрічка яскраво-червоного, рожевого чи голубого кольорів, що завершує виріб з обох боків і знизу* (з навч. літ.); *Для обрамлення вишивки на Гуцульщині застосовують такі техніки, як кіска, кладення, обмітка тощо* (із журн.).

О́БМІТЬ, і, *ж., діал.* Вир, бистрина. *Пiниста обміть.*

ОБМІША́ТИ *див.* **обмі́шувати.**

ÓБМІШКА, и, *ж.* Висівки або дерть, які підмішують у корм тваринам. *На кукурудзяній обмішці кабани ростуть, мов на опарі* (К. Гордієнко); // Корм для тварин, замішаний на висівках або дерті. *Полова й дерть були позамикані: ні з чого було зробить обмішку для корів* (І. Нечуй-Левицький); *Чоловік хутко випріг коней, завів їх до стайні, замішав у яслах обмішку* (І. Микитенко).

ОБМІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМІША́ТИ,** áю, áєш, *док., що.* 1. Додавати обмішку в корм; змішувати корм з висівками або дертю. *Груня змолола мішок ячменю, варить картоплю, товче, обмішує, годує порося* (К. Гордієнко).

2. *чим, рідко.* Додавати що-небудь у страву, перемішуючи її. *Варила* [Сиклета] *кашу круту, обмішувала пересмаженими вишкварками* (І. Нечуй-Левицький).

ОБМÓВА, и, *ж.* 1. Неприязні висловлювання про когонебудь з метою викликати до нього недовір'я, зневагу і т. ін. *Обмови, осуджування неприсутніх батько не терпів* (І. Франко); *Я чула інстинктивно, що тепер почнеться обмова моєї особи...* (О. Кобилянська); *Нащó тобі терни його* [світу] *обмови І похвали його даремний цвіт* (М. Зеров, пер. з тв. М. Лермонтова); // Неслава, поговір. *Обмова — полова: вітер її рознесе, але й очі засипле* (прислів'я); *Хіба іншим не траплялось з помешкання вибиратись через обмову й підступи відкинутого чоловіка?* (В. Підмогильний).

2. Несправедливе звинувачення; наклеп *(див.* **нáклеп²**). [М е с і я:] *Ти не наводь обмови зайвої на власну душу — такою чорною вона не може бути* (Леся Українка); — *Велю тобі явитися до Високого Порога і уступити місце своєму братові — вірному слузі падишаха, який через твої обмови десять років невинно карається на Родосі* (Р. Іваничук); *Ще недавно Роксолана вважала, що нічого тяжчого за рабство немає і не може бути, тепер переконалася, що обмови, наклепи й підозри ще страшніші за неволю* (П. Загребельний); — *Вже хтось доніс про диспут довкруг листка. Чи не Козловський? — Це все обмова, наклеп, — сказав* [Тарас] *спокійно* (Валерій Шевчук).

ОБМÓВИТИ *див.* **обмовля́ти.**

ОБМÓВИТИСЯ *див.* **обмовля́тися.**

ОБМÓВКА, и, *ж.* 1. Слово або фраза, висловлені ненароком; те, чого не слід було б говорити. *Людмила на початку покладала надію на випадкову обмовку співробітників, з якої вона щось дізнається* (Іван Ле); — *На вашому місці, Вадиме, я не звертав би уваги на випадкову обмовку. Цілком ясно, що Ван Лун просто помилився на слові* (В. Владко); *Обмовки, за дідом Фройдом, є суттю підсвідомості людини і видають її потаємні бажання* (С. Процюк).

2. Слово або фраза, помилково або навмисне сказані замість інших, потрібних. *Він говорив тьмяно, з обмовками й недомовками* (Ю. Збанацький); *Надзвичайна яснота і послідовність дідової розповіді, без жодної обмовки і посилання на слабкість пам'яті, — все це вселило в Аристарха переконаність, що .. дід не вигадував* (В. Логвиненко); *Ми розмовляли на різні теми, часом я навмисно припускався таких обмовок, у яких кожен .. миттю розпізнав би відверті натяки* (О. Авраменко).

ОБМÓВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмóвити.** *Давненько написав він заяву .. з проханням переглянути його справу, виправдати його як навмисне обмовленого* (Ю. Збанацький); — *За що тебе покарано? — Невинно обмовлений я. Сказали, що огнищанина я убив, який до жінки моєї запозявся. А він сам себе убив* (Валерій Шевчук); // *у знач. ім.* **обмóвлений,** ного, *ч.* Людина, зганьблена наклепом *(див.* **нáклеп²**). — *Бог Авраама, Ісаака і Якова заступився за обмовленого, — продовжував Лейзер* (З. Тулуб); // **обмóвлено,** *безос. пред.* [Г л о с т е р:] *О, яке безумство! Обмовлено Едгара неповинно! Простіть мене, богове милосердні, І синові щасливі дні пошліть!* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОБМÓВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмóвити.** *Молитва визволяє людину від лихих учинків, захищає від обмовлення, неправди й клятвопорушення* (з рел.-церк. літ.); *У запропонованій нормі не передбачено обов'язку слідчого, прокурора та суду допитати особу, на показаннях якої базуються показання свідка, що обов'язково призведе до обмовлення завідомо невинних осіб* (з мови документів); *Визначившись з організацією будівництва об'єкта, доцільно укласти попередній договір із обмовленням усіх умов, орієнтованої вартості, термінів виконання тощо* (із журн.).

ОБМОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмовля́ти.** *Коли ж її мати обмовлянням не змогла вибити у неї з голови предмет кохання, вона заявила, що воліє бачити її на катафалку, ніж біля вівтаря зі мною* (І. Франко); *Привели .. самого Омелька Пугачова. Скільки було суперечок, сварок, обмовлянь серед нашої братії, доносів, поки він сидів у борговій тюрмі* (Р. Іваничук).

ОБМОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБМÓВИТИ,** влю, виш; *мн.* обмóвлять; *док.* 1. *кого.* Неприязно висловлюватися, говорити щось погане про кого-небудь; ганити, гудити. — *Ніколи нікого не суджу і не обмовляю ані в очі, ані поза очі* (І. Франко); *В останню мить баба Лисавета стямилась, не захотіла обмовляти свою невістку* (Д. Бедзик); *Всі мене довкола обмовляють, спопелили б, якби їхня сила. А яка вина моя, не знаю, мабуть, та, що палко полюбила* (І. Калинець); — *Не важко обмовити людину, а хто їй порадить, як цей час прожити?* (М. Стельмах); // Поширювати неправдиві чутки, які плямують кого-небудь. *Їх* [Радюка та Дуніна-Левченка] *знов почали обносити та обмовлять по київських салонах* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого.* Несправедливо звинувачувати, зводити наклеп *(див.* **нáклеп²**) на кого-небудь; оббріхувати. — *Не крала я зроду-віку мого, пані, — одмовляє стара .. — Не по правді мене обмовляєте!* (Марко Вовчок); *Прибічники нашого зведеного брата стали обмовляти маму, звинувачуючи її в подружній зраді* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *А Ждана посадив я, і посадив не за те, що він порятував кохану від смерті, а за довгого язика, за те, що .. обмовив мене перед Святославом...* (В. Малик).

3. *що, рідко.* Те саме, що **обговóрювати.** *Хурман порався з фаетоном, а Савка крутивсь біля нього. Певно, вже обмовляють новини* (М. Коцюбинський); *Князь теж увійшов у смак, йому, видно, сподобалася запопадливість Міщилова, він жваво обмовляв усі вимоги майстрів* (П. Загребельний).

ОБМОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОБМÓВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* обмóвляться; *док.* 1. *про що, зі спол.* щ о *і без дод.* Ненароком висловлювати те, чого не слід; проговорюватися (у 1 знач.). [О л е с я:] *Що ж це таке? Так тому правда, про віщо мама .. не раз обмовлялась?* (М. Кропивницький); — *Ніколи письменник у товаристві свого співбрата по перу не обмовиться, не викаже свого сюжету* (О. Донченко); *Настечка одразу спаленіла: хіба ж не знає*

вона, що тітка Докія ні-ні та й обмовляться, що вони хотіли б мати отаку проворну невістку (М. Стельмах); *Клара обмовилася, що, може, вона спробує перевезти нас .. не тільки до Полтави, а може й на Західну Україну* (Олекса Ізарський); *Лорна .. із ним* [Йостеком] *бурхливо листувалася. Іще вона обмовилась, що випадково перетнулася з Йостеком на вулиці* (Любко Дереш); // Помилково або навмисне вживати слово або фразу замість інших, потрібних. *Я не обмовився, вживши термін "допитування". Лук'янова таки допитували за всією формою* (Б. Олійник); *І відповім я: "Ні, мої братове! Не гоже нам ополчуватися проти Господа, зрікатися його ласки й волі. Так, саме ласки! Я не обмовився"* (Ю. Винничук).

2. Вносити додатковим зауваженням, застереженням ясність, виправлення у попереднє висловлювання; додатково роз'яснювати що-небудь. *Північні валлійці відрізняються в генетичному плані від південних. На думку вченого, дві групи припливли на острів з різних місць: північні — з Ірландії, південні — з півночі Франції. Він обмовляється: історичних свідчень цього переселення поки не існує* (із журн.); *Одначе мушу обмовитися: я прийшов сюди не як ворог, і я нікому не хотів би заподіяти зла* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **обмовля́ти.** *Все село облетіла новина: чесна, порядна людина обмовляється перед усією громадою!* (із журн.).

◊ **(1) Не обмо́витися і (ні, жо́дним** *і т. ін.)* **сло́вом** *(рідше* **слове́чком):** а) зовсім нічого не сказати; промовчати. — *Ти чого мою доньку габзуєш* [неславиш]? — *скипів Окунь .. — Більше ні словом не обмовлюся, то я спересердя* (М. Стельмах); *Закам'яніла на стільці Франка Данилівна, сидить, зітхає і словом не обмовиться* (А. Хижняк); б) *(до кого, з ким)* не заговорити з ким-небудь. *До Сергія так і не обмовилися* [хлопці] *ні словом, наче забули про його присутність* (О. Гуреїв); *Павло чув, що жінка говорить нікчемне, тому більше не обмовився з нею й словом* (Григорій Тютюнник); в) *(про кого — що)* нічого не розповісти, не спитати і т. ін. про кого-, що-небудь. *Коли Ніна підійшла до вогнища, ніхто й словом не обмовився, що вона відстала від усіх...* (О. Донченко); *Вона цікавилась всіма подіями в Кленах, але жодним словом не обмовилась про Василя Герберу* (С. Скляренко); *Про свій "сон" хлопець не обмовився й словом* (І. Волошин); *Потім Іван про все питав, тільки про Ярину й словом не обмовився* (М. Зарудний); *Сімейне життя не дуже витанцювалося.., та син навіть словечком не обмовиться про теє* (О. Бердник); **(2) Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом>** *з ким і без дод.* — недовго говорити, коротко перемовлятися з ким-небудь; казати щось. *Обмовлявся* [Гаврило] *двома-трьома словами і, похмурий, неговіркий, ішов на свій перелаз* (Григорій Тютюнник); *Немає охоти словом обмовитися — до того тоскно й нудотно* (Є. Доломан); *Він* [Гуляйвітер] *так і не дав Іванові Кириловичу обмовитися хоч словом, у трубці затутукало* (В. Дрозд).

ОБМО́ВНИК, а, *ч.* Той, хто обмовляє кого-небудь; наклепник. *Виявляє обмовник таємне, вірнодухий* [вірний духом] *же справу ховає* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Марко гостро напустився на обмовника..: — Не заводь поговорів на дівчину, кажу тобі!* (К. Гордієнко); *Якщо він впізнав когось із високопоставлених гостей, то, назвавши його ім'я, ризикував видатися не лише обмовником.., але й несповна розуму* (В. Лис).

ОБМО́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до обмови. *Не хочуть осуду князі. Коли їм кажуть: "Якщо ви робите це і те, то ви — нехристияни", то вони таку проповідь називають обмовницькою і звинувачують проповідників у тому, що вони зневажають їх перед народом* (з рел.-церк. літ.).

ОБМО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обмо́вник.** *Щоб старі жінки в своїм стані так само були, як належить святим, не обмовниці, не віддані п'янству, навчали добра* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ми бачили Юлію, як вона стала .. убивцею своєї дитини, а тепер обмовницею невинної і порядної дівчини* (І. Франко).

ОБМОЗО́ЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обмозо́лити.** *Вона простягла до полум'я порепані і обмозолені важкою працею пальці* (І. Чендей); // **обмозо́лено,** *безос. пред. Долоні обмозолено, та радісно на серці, коли бачиш плоди своєї праці* (із журн.).

ОБМОЗО́ЛИТИ, лю, лиш, *док., що, рідко.* Натерти мозолі на руках, ногах, важко працюючи або багато ходячи. *Обмозолити руки в праці — не біда! Мозолі, говорять у народі, сім'ю годують* (із журн.).

ОБМОЗО́ЛИТИСЯ, люся, лишся, *док., рідко.* Натерти собі мозолі. *Вона* [дичка] *була жалюгідна, змучена, як та колишня селянка, що за літо виснажилась, обмозолилась, позбивала босі ноги об каміння, поколола на стернях* (М. Томчаній).

ОБМОКА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **обмока́ти.** *Чинником адаптаційного напруження для членів екіпажу є перехід із житлової у виробничу зону і на палубу через високий градієнт перепаду температури, обмокання під час шторму* (з наук. літ.).

ОБМОКА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОБМО́КНУТИ, ОБМО́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* обмóк, ла, ло; *док.* Ставати мокрим, намокати. *Дерева, мов щогли, виструнчились і обмокають під дощем* (із журн.); *Обмок — як вовк, обкис — як лис, голоден — як собака!* (прислів'я); *Прибіг к троянцям, засапався, Обмок в поту, як би купався, Мов з торгу в школу курохват* (І. Котляревський); *Обмокли хлопці — рубця сухого не було* (А. Головко); * Образно. *Обмокли в золоті білі пахучі романи, позолотився волохатий полинь, заяскрилась, засвітилась кропива* (С. Васильченко).

ОБМО́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обмо́кнути, обмо́кти.** *Їмость побачила нивки з обмоклими, обслизлими кукурудзами* (Л. Мартович); *Михайло .. був змучений і такий обмоклий, що аж пара з нього била* (Б. Лепкий); *Лука Чуплак тупцюється тонкими ногами, як обмоклий когут під стріхою* (С. Чорнобривець).

ОБМО́КНУТИ *див.* **обмока́ти.**

ОБМОКНУ́ТИ, нý, нéш, *док., що, рідко.* Однокр. до **обмо́кувати.** *Сурмач дописав на сторінці внизу останні слова, обмокнув ще раз перо й замислився* (Ю. Яновський); *Великін обмокнув ручку в чорнило* (І. Багряний); *Дівчинка .. поставила .. глечик, обмокнула палець у сметану* (К. Гриб).

ОБМО́КТИ *див.* **обмока́ти.**

ОБМО́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, рідко.* Умочати на короткий час у що-небудь рідке. *Учистив Хома* [макотерть вареників].., *масличком поливаючи та у сметану обмокуючи* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Для визначення іона Na+ за кольором полум'я платиновий дріт обмокують у розчин хлориду натрію, а потім вносять у вогонь горілки* (з навч. літ.).

ÓБМОЛОДЬ, і, *ж., збірн., діал.* Памолодь. *Комунальні служби міста до середини березня мають підрізати дерева та обмолодь, вивезти сміття, провести комісійне обстеження* (з газ.).

ОБМОЛÓТ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **обмолотúти, обмолóчувати** 1, 2. — *Може б, у обмолот пустити комбайни?* — *вагався голова* (Іван Ле); *Цар .. махнув другим єгипетським скіпетром у вигляді золотого бича або ціпа для обмолоту рису та пшениці* (І. Білик); *Перша заповідь — здай хліб державі. І то негайно, з першого обмолоту* (П. Запаренко).

2. Намолочене зерно. *В людини велике завжди колишеться з дрібним, і думки її схожі на свіжий невіяний обмолот, де разом лежать зерно й полова* (М. Стельмах); — *Ці люди ще якось давали собі раду, боялися грошової кабали. Таких людей я і визбирував, як насінне зерно в обмолоті* (М. Дочинець).

3. Закінчення молотьби. — *Хай буде по-твоєму. Приходь після обмолоту, дам тобі горщик пшениці* (з казки); *Як тільки почне йому Лукія Назарівна про курорт, то він аж підскакує..:* — *Після силосування! Після збиральної! Після обмолоту!* (О. Гончар).

◊ **Брáти / взя́ти в обмолóт** *див.* **брáти.**

ОБМОЛÓТИ *див.* **обмéлювати.**

ОБМОЛÓТИНИ, тин, *мн., етн.* Старовинний обряд закінчення молотьби і святкування з цього приводу. — *"Останній сніп" картина зветься,* — *пояснив Сава Петрович.* — *Обмолотини, значить* (А. Головко).

◊ **Обмолóтини попúти** *див.* **попúти.**

ОБМОЛОТÚТИ *див.* **обмолóчувати.**

ОБМОЛОТÚТИСЯ *див.* **обмолóчуватися.**

ОБМОЛÓЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмолотúти** 1. *Далеко-далеко улоговиною, серед широкого степу, тягнулися до станиці вози з обмолоченим збіжжям* (С. Добровольський); *Недалеко від комори переливається місячним полум'ям обмолочений стіжок* (М. Стельмах); *Штучне дихання нам робили... І знову в бій... Тіло було ніби обмолочений сніп* (Микита Чернявський); *Обмолочене й перевіяне на решетах десь там, усередині хитромудрих механізмів та пристосувань, зерно невидимим струмком текло в короб* (О. Шугай); // **обмолóчено,** *безос. пред. Поле .. думало, що пора готуватись до перших морозів, що хліба давно вже скошено й обмолочено* (Є. Гуцало).

ОБМОЛÓЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмолотúти.** *Продукти переробки злакових культур у процесі обмолочення й очищення зерна використовують переважно як корм для худоби* (з навч. літ.).

ОБМОЛÓЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмолóчувати.** *Відходи при обмолочуванні й очищуванні зерна хлібних злаків, льону та деяких інших культур називають половою* (з навч. літ.).

ОБМОЛÓЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБМОЛОТÚТИ,** очý, óтиш, *док.* 1. *що.* Молотінням відділяти зерно, насіння від колосків, стручків і т. ін. *В сінях Катерина обмолочувала снопи вівса* (С. Чорнобривець); *Гуде машина, обмолочує жито* (Б. Харчук); *Назустріч їхав віз, а в ньому — повно снопиків льону, перехоплених під шиєю перевесельцями: везли з поля сушити і обмолочувати* (М. Малиновська); *Родючі землі простягаються від сіл вузькими смугами і так далеко, що селяни не везуть снопів до обійсть, а обмолочують їх у полі* (Ю. Хорунжий).

2. *перев. док., кого, що, розм.* Молотити все у кого-небудь. *І обжала, і обмолотила* [удова] *людей, а впала осінь — із прядивом упорує* (А. Головко); *Антон кожної весни за віз гною Хомаху обсіє, влітку обкосить, восени обмолотить* (С. Чорнобривець); *Дядько Семен та Ян Янович спершу обмолотять тернівщанські токи, а потім уже вирушать .. на довколишні хутори* (О. Гончар).

3. *тільки док., кого, перен., розм.* Дуже побити. *Левкові чи не вперше за все парубкування стало чогось тоскно. Чи не обмолотити Юрка, мов сніп? Не він же перший прийшов до Христини!* (М. Стельмах).

ОБМОЛÓЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБМОЛОТÚТИСЯ,** очýся, óтишся, *док.* 1. *перев. док.* Закінчувати молотьбу. — *Обмолотилися?* — *питаю.* — *Ні! Оце ж трактора ждемо...* (Остап Вишня); — *Що там у наших селах за Ірпенем? Обмолотилися вже?* — *У Музичах обмолотилися, а в Личанці скоро закінчать* (В. Малик); *Забирав Оксен молоду свою жінку пізньої осені, вже після того, як обжалися та обмолотилися* (А. Дімаров); *Урожай виявився не дуже щедрий. Обмолотившись і зсипавши хліб у засіки кораблів, мандрівники рушили далі* (І. Білик).

2. *тільки недок.* Пас. до **обмолóчувати.** *За давньою традицією, перший сніп обмолочувався окремо від інших снопів* (з наук.-попул. літ.); *Пшениця належить до зернових культур, що важко обмолочуються* (з газ.).

ОБМОРÓЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обморóзити.** *Обморожених крижаним вітром альпіністів доставили гелікоптером до найближчої лікарні* (з газ.); // **обморóжено,** *безос. пред. До травматологічного відділення лікарні було госпіталізовано 38-річного мешканця села, на обох стопах ніг якого було обморожено по три пальці* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який обморозився. *Знову прийшов* [Скиба] *додому, десь нещадно битий, з обмороженими ногами* (С. Журахович); *Він* [Тадик] *довго блукав по тайзі, .. доки його, обмороженого, кволого, знайшли мисливці* (Григорій Тютюнник); *В шинельчині.., контужений і обморожений, він потрапив у полон* (В. Чемерис); // *у знач. ім.* **обморóжений,** ного, *ч.* Той, хто обморозився. *Захиталися хурделиці немилосердні. У шведському війську помітили перших обморожених* (Г. Колісник).

ОБМОРÓЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **обморóзити** і **обморóзитися.** *Він теж тиловик. Йому пощастило, що після легкого поранення й доволі легкого обмороження .. його направили в це тихе, Богом забуте містечко* (В. Лис); *Пританцьовували* [в'язні] *на мокрій кризі, щоб хоч трохи розігнати кров у ногах і врятувати їх від цілковитого обмороження* (М. Андрусяк); *Обмороження є наслідком дії низьких температур повітря, устаткування чи предметів* (з навч. літ.).

ОБМОРÓЖУВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **обморóжувати** і **обморóжуватися.** *"Надворі стояв добрячий мороз, від якого люди, щоб зігрітись, тупцяли на місці й потирали вуха, а отця Гаврила не брав ніякий мороз. Не інакше як святість рятує його від обморожування",* — *думав я* (Б. Антоненко-Давидович); *Зріджений аміак під час випаровування поглинає теплоту, тому при зіткненні зі шкірою може спричинити обморожування* (з навч. літ.).

ОБМОРÓЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБМОРÓЗИТИ,** óжу, óзиш, *док., що.* 1. Ушкоджувати дією сильного холоду, морозу; морозити. *Чим він там був кращий за інших? Що частіш носа обморожував? Що музи були до нього прихильні?* (О. Гончар); [М о т р я:] *Зашпори зайшли, а я подумала,*

що обморозила [ноги] (З. Мороз); *Я прийшов до фінішу перший з усього нашого училища, не обморозив ні щік, ні носа, ні рук* (П. Загребельний); *Любко обморозив собі ноги, схопив запалення легенів...* (М. Андрусяк).

2. Те саме, що **заморóжувати** 1. *Процедура малоболісна і проводиться без госпіталізації. Лікар обморожує гемороїдальні вузли, і вони відмирають* (з наук.-попул. літ.).

ОБМОРÓЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБМОРÓЗИТИСЯ,** óжуся, óзишся, *док.* 1. Діставати ушкодження шкіри, кінцівок і т. ін. від сильного холоду, морозу. *Обпухлі ноги швидко обморожуються, їх треба добре обмотувати в лахміття і зверху мотузками обкручувати* (В. Барка); *— Солдати мруть від дизентерії, а тут упала така люта зима, що обморожуються, замерзають на смерть* (В. Малик); *Звиклий до палючого сонця, він мерз навіть коло розжареної пічки. А в забої враз обморожувався, шкіра вкривалася плямами, збиралася в гармошку зморщок* (М. Дочинець); *Запалити ніяк не можу — пальці покоцюбли, не гнуться... Отож і обморозивсь* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **обморóжувати.** *У деяких гірських місцевостях Австрії дрова від елеваторів до заводу доставляються системою похилих жолобів, які попередньо обморожуються і якими дрова по шару льоду рухаються донизу з великою швидкістю* (з наук.-попул. літ.).

ОБМОРÓЗИТИ *див.* **обморóжувати.**

ОБМОРÓЗИТИСЯ *див.* **обморóжуватися.**

ÓБМОРОК, у, *ч.* 1. *рідко.* Раптова втрата свідомості внаслідок хворобливого стану, душевного зворушення і т. ін. *Тітка Магдалена рукою вхопилася за те місце, де звичайно чути, як б'ється серце, її очі мрякою зайшли, вишневі уста розхилилися. В обморок попадала* (Б. Лепкий); *На мене молились перелякані погляди, тремтів дехто перед обмороком, я ходив між ними й придивлявся їм у вічі* (Ю. Яновський); *"Кепська штука голодний обморок, — подумав Павлюк, хмурніючи. — Це вже не перший випадок, коли козаки від недоїдання з ніг валяться... "* (В. Чемерис).

2. *заст.* Запаморочення. *Страшні думки вставали в Зіньковій голові.., що аж обморок його брав* (Б. Грінченко); *Нам од страху якийсь обморок у голові, усенький глузд кудись загубивсь* (А. Кримський).

ОБМОРÓЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обморóчити.** *Виходячи юрбою з церкви, обморочені парафіяни казали одне одному, що залюбки дали б одурити себе ще раз, аби тільки знов почути такі чудові співи* (В. Митрофанов, пер. з тв. М. Твена); *Її обморочена й утомлена свідомість відмовлялася сприймати навколишню дійсність* (із журн.); // **обморóчено,** *безос. пред.* [О д а р к а:] *Що се таке? Та се нас обморочено!* [О л е к с і й:] *Ні, матусенько, се не морока, се правда святая, хоч перехрестись* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Д е м к о:] *Одурено мене, обморочено, знов наг я, як птах!..* (М. Кропивницький).

ОБМОРÓЧИТИ *див.* **обморóчувати.**

ОБМОРÓЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМОРÓЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, розм.* 1. Спричиняти запаморочення, затуманювати свідомість. *Враз тебе там обморочать блиск і пахощі гнітки* (Леся Українка).

2. Заплутувати (у 4 знач.), задурювати кого-небудь, запевняючи в чомусь з метою обману; морочити. *Обморочує, блимає думка, — він же обморочує мене, як професійний спокусник* (О. Забужко); [С т е п а н и д а:] *Якби не Василь, то обморочили б тебе* (М. Кропивницький); *Мабуть, сатана обморочив, подумав Хома, та й пішов до кума Петра* (Р. Іваничук); *Абат, побачивши, що вона вагається, подумав, що вже наполовину умовив її, і до сказаних раніше додав іще чимало таких слів, поки її до краю не обморочив* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБМОСКÁЛЕНИЙ, а, е, *зневажл.* Дієпр. пас. до **обмоскáлити.** *По степах та по березі моря виросли великі городи: Катеринослав, Єлисавет, Херсон, Одеса. Тільки тут .. аж до року 1861 народ був у кріпацтві у панів обмоскалених, московських і польських* (М. Драгоманов); // **обмоскáлено,** *безос. пред. Доки народ обмоскалено, годі сподіватися на справжню незалежність країни* (із журн.).

ОБМОСКÁЛЕННЯ, я, *с., зневажл.* Дія за знач. **обмоскáлити** і стан за знач. **обмоскáлитися.** *Він* [д. Вартовий] *каже: "Кождий, хто принесе хоч крихту обмоскалення у наш нарід (чи словом з уст, чи книжкою), робить йому шкоду, бо відбиває його від національного ґрунту"* (М. Драгоманов); *Існують .. по всіх трьох губерніях таємні школи польські, на котрі "Киевлянин" дуже злиться і проти котрих уряд російський придумує різні способи, бо вони, звісно, перепиняють його змагання до обмоскалення краю* (І. Франко).

ОБМОСКÁЛИТИ *див.* **обмоскáлювати.**

ОБМОСКÁЛИТИСЯ *див.* **обмоскáлюватися.**

ОБМОСКÁЛЮВАННЯ, я, *с., зневажл.* Дія за знач. **обмоскáлювати** і **обмоскáлюватися.** *Національна та релігійна свідомість — це чинники, що зводять нанівець або гальмують обмоскалювання населення* (з газ.).

ОБМОСКÁЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБМОСКÁЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, зневажл.* Змушувати переходити на російську мову, засвоювати російські звичаї, культуру і т. ін.; зросійщувати, російщити, русифікувати. *Нехай ми* [М. Драгоманов і М. Костомаров] *й справді думаємо тільки "обмоскалити" українців, але при чому тут сервілізм?? Але ж се термін з кругу політичного, тобто "зовсім з другої опери"!* (М. Драгоманов).

ОБМОСКÁЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБМОСКÁЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док., зневажл.* 1. Переходити на російську мову, засвоювати російські звичаї, культуру і т. ін.; зросійщуватися, російщитися, русифікуватися. *Учив нас старий дід: не обмоскалюйтеся, тримайтеся свого, плекайте рідне* (із журн.); — *Він* [Яким] *обмоскалився в школі, базікає по-московській, вдає з себе ніби москаля. Але все те дурниця! Українську вдачу я добре постеріг* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **обмоскáлювати.** *Обмоскалюватися силоміць.*

ОБМОСТИ́ТИ *див.* **обмóщувати.**

ОБМОСТИ́ТИСЯ *див.* **обмóщуватися.**

ОБМÓТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмотáти.** *Багато було поранених, які несли перед собою обмотані руки* (Ю. Яновський); *За плугом дріботів маленький, хирлявий Охрім з обмотаною рушником шиєю* (Григорій Тютюнник); *А на стільниці поряд із плитою — обмотаний серветкою плаский казанок, ще теплий* (Люко Дашвар); *На ніс* [сніговій бабі] *почепили ще й старі, обмотані дротом окуляри Орисиної бабусі, які та викинула на смітник* (І. Жиленко); *—Добрий* [Сава], *але обмотаний циганськими вговорюваннями! — відповів Михайло* [батькові] (О. Кобилянська); // **обмóтано,** *безос. пред. Особливо яскраво за це* [тривалу

подорож] *говорили пошматовані .. черевики, які було обмотано пасмами зашкарублих рослин* (Олесь Досвітній); *Мав* [кореспондент] *довгу розмову з бурмістром, і його кореспонденція вдарила .. на штучну будову підозрінь і припущень, якими в першій хвилі обмотано Євгенія* (І. Франко).

ОБМОТА́ТИ *див.* **обмо́тувати.**

ОБМОТА́ТИСЯ *див.* **обмо́туватися.**

ОБМО́ТКА, и, *ж.* 1. *спец.* Покриття на чому-небудь, яке накладається обмотуванням. *Для теплоізоляції опалювальних труб як обмотку використовують фольгу* (з наук.-попул. літ.); *Оптимальна довжина душового шланга з обмоткою — два метри, такий шланг довго не буде ламатися в місці з'єднування зі змішувачем* (із журн.).

2. *спец.* Система провідників електричного струму, розміщених на магнітних елементах електричної машини. *На сплески струму найбільший вплив мають активні опори обмоток статора й ротора, а також величина головної індуктивності машини* (з наук. літ.); *Напруга на обмотці залежить від кількості витків, а сила струму — від діаметра електропроводу* (з навч. літ.); *Охолоджувальну апаратуру не ввімкнено після ремонту, але це коштувало б тільки спалених обмоток генератора* (М. Дашкієв); *Смердить паленою ізоляцією, генератор задимів і зупинився — перегоріла обмотка* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *перев. мн., заст.* Довгі широкі смуги цупкої тканини, якими обмотували ноги від черевиків до колін. *Павлушков своїм одягом у галіфе й солдатських обмотках на ногах та карбованим військовим кроком скидався на якогось штурмовика* (Б. Антоненко-Давидович); *Люди відчували себе незручно у військовій формі, обмотки обвисали, гімнастьорки халабудились* (Григорій Тютюнник); *Полонені почали вмощуватися на нарах. Михайло ліг теж. Розмотав обмотки, роззув черевики* (О. Бердник); *Мундири висіли на них* [солдатах] *лахміттям; зотлілі підошви прив'язували до ніг обмотками* (Р. Андріяшик).

ОБМО́ТКОВИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **обмо́тка** 2. *Обмоткові алюмінієві дроти призначені для обмоток електромашин, апаратів, трансформаторів тощо* (з наук.-попул. літ.).

ОБМО́ТУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до обмотування. *Заміна двошарових обмоток одношаровими може забезпечити значне зниження трудомісткості обмотувальних та ізолювальних робіт* (з навч. літ.); // Признач. для обмотування. *У процесі обмотування під дією вектора зусилля натягу обмотувальної нитки джгут, що обмотується, здійснює вимушені коливання* (з наук. літ.).

ОБМО́ТУВАЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який спеціалізується на обмотувальних операціях. *Бригада обмотувальників турбінного цеху монтує турбогенератори* (з газ.); *У компанії є вакансія обмотувальника елементів електричних машин* (з мови реклами).

ОБМО́ТУВАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обмо́тувальник.** *Щодо кадрів, то вони й сьогодні на нашому підприємстві вирішують усе. Це обмотувальниці, слюсарі-складальники, електромонтери та інші* (з газ.).

ОБМО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмо́тувати** 1, 2. *Стендовий агрегат, удесяте перевірений Ярою, чекав лише на обмотування* (В. Єшкілєв); *Нестор стояв нерухомо й дивився на якогось павука, що .. спустився .. на своїй павутині над вікном і був зайнятий обмотуванням бідолашної невеличкої мухи* (О. Кобилянська).

ОБМО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Покривати кого-, що-небудь з усіх боків, щільно обгортаючи, обвиваючи чим-небудь; обкутувати (у 1 знач.). *Усі халамидники враз кидаються на Корчуна, навалюються на нього, обмотують рядном, волочать, топчуть, кричать, свистять* (В. Винниченко); *Черевики його розлізлися, Фелікс обмотував ноги йому папером і об'язував бинтами* (Ю. Яновський); *Злодюги дібрали способу знешкоджувати пса: ліву руку в зимовій рукавиці обмотували всяким ганчір'ям до того, щоб вона ставала схожа на ляльку* (Б. Антоненко-Давидович); *Приносить* [мати] .. *гусяче сало і ним до колін змащує роздуті колоди ніг, після обмотує чистим льняним полотном* (М. Стельмах); *В окрему яму .. склали* [опришки] *здобуту зброю, змазавши її перед тим овечим лоєм і обмотавши сіном* (В. Гжицький); // *спец.* Накладати обмотку (у 1, 2 знач.). *Витим позолоченим або посрібленим дротом спеціаліст обмотує музичні струни для одержання низьких звуків* (з наук.-попул. літ.); *Трубопровід обмотують механічним способом для створення монолітного шару ізоляції* (з навч. літ.); *Навіть невелика крапелька кислоти, що потрапила на дріт для радіоапаратури, який ви обмотуєте, через короткий проміжок часу почне роз'їдати його* (із журн.).

2. *кого, що.* Обводити кого-, що-небудь кругом чимось витким; обкручувати (у 1 знач.), обв'язувати (у 1 знач.). *Пообідавши, поліз* [Павло] *між горшки, вибрав глечика, обмотав його мотузкою за шийку так, як ото обмотують мазницю* (Григорій Тютюнник); *Потім почала* [лікарка] *вже обмотувати бинтом* [рану] (К. Гриб); *Іван .. обмотав тою липчицею Олександрі шию* (М. Коцюбинський); * Образно. *Невидима сила обмотала її своїми павутинками з ніг до голови* (Любко Дереш); // Обплітати що-небудь собою (про виткі рослини); обвивати (у 1 знач.). *Кінчики вудлищ на велосипеді обсікали стигле колосся, стебла обмотували осі коліс* (Є. Пашковський); *Хміль вхопився за стовбур високої верби, обмотав її, в'язкою впав на вишню* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, перен., розм.* Підкоряючи своєму впливові, прихиляти до себе кого-небудь. *Артем Петрович .. відчув, як, неначе павутиною, гість обмотує його своєю улесливою ввічливістю* (А. Хижняк); // Хитрощами вводити в оману; обдурювати. — *Пан гетьман Виговський і Павло Тетеря з приятелів ворогами стали .. — Аж так? — Кажу вам. Тетеря гетьмана тепер в ложці води втопив би. Обмотує його, як павук муху* (Б. Лепкий); — *Я знаю закони.., знаю людей .. і вмію так зручно обмотати їх, що вони тільки зіпають у моїх сітках* (І. Франко); *Язиком своїм обмотає* [Домніка] *кождого* (О. Кобилянська).

ОБМО́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБМОТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Обмотувати себе чим-небудь. *На Святках та на Масляну шути незмінно обмотувалися густою гороховою соломою і надівали яку-небудь маску* (В. Чемерис); *Він розповів, що дуже змерз і обмотувався своїми онучами, щоб не померти від холоду* (С. Пиркало); *Майка обмотується великим рушником гидкого хімічно-рожевого кольору. Ступає з таза на підлогу* (Люко Дашвар); *За звичаєм дідівським, Звичаєм місцевим, Обмотався* [Янош] *через плечі Батогом кільцевим* (Ю. Гойда); *Петрович приречено кивнув головою й побрів кудись за будку, обмотавшись ковдрою* (С. Жадан).

2. Обвиватися кругом кого-, чого-небудь; обкручуватися. *Полоз раптом обмотався навколо коня й почав його давити* (А. Кащенко); *Схоплююсь, а передо мною жінка. — Газета, — каже, — круг шиї обмоталася... Трохи не задавивсь!* (Остап Вишня); *Канат обмотався довкола троса* (В. Собко); * Образно. *Страх холодним вужем підповзав до серця, обмотувався круг нього і тиснув, тиснув...* (Г. Тарасюк); *Поплутані стежки обмоталися, наче мотуззя, довкола наших ніг* (Б.-І. Антонич).

3. *тільки недок.* Пас. до **обмо́тувати.** *Посередині* [короваю] .. *втикається дві вишневі гілки .. Дві гілки разом з сучками обмотуються тістом* (В. Рубан); *Найпростішою ізоляцією є ізоляційна стрічка, яка обмотується в два-три шари навколо оголених металевих ручок електромонтажного інструмента* (з навч. літ.).

ОБМОТУЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмотузува́ти.** *За шафою в кутку він* [Оксен] *побачив обмотузований Кузів дробовик* (Григорій Тютюнник); *Поверх бинтів, що ними були обмотузовані ноги пораненого, став* [санінструктор] *накладати свої* (А. Дімаров); *То були навіть не солдатські обмотки, а грубі суконні онучі, обмотузовані на литках сирицею* (В. Шкляр); // **обмотузо́вано,** *безос. пред. Для обмеження свободи пересування тварин, наприклад коней під час випасання, їхні передні ноги може бути обмотузовано* (з наук.-попул. літ.).

ОБМОТУЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМОТУЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Обвивати кого-, що-небудь з усіх боків мотузкою, линвою і т. ін. *Не протестували* [Вірка з Михайлом], *коли їх грубо обмотузовував молодий міліціонер, немов оніміли. Немов утратили всі людські почуття* (І. Кирій); *Як наповнити пересохлі колодязі в королівському замку? І тут старший брат пояснив: варто запрягти пару білих коней, обмотузувати валун, що лежить у королівському саду, і зрушити його з місця* (з казки); *Обгорнув* [Їгорко] *онучі поверх черевиків і обмотузував їх обривками — тугенько, щоб дорогою не перев'язувати* (Григір Тютюнник).

ОБМОТУЗУВА́ТИ *див.* **обмотузо́вувати.**

ОБМО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обмочи́ти.** *Був він у сіряку, в сорочці, .. обмоченій у смолі* (Т. Масенко); * У порівн. *Вся степова трава, всі степові квітки були неначе обмочені в кров* (І. Нечуй-Левицький); // **обмо́чено,** *безос. пред. Перед висіванням насіння було обмочено в біологічно активному розчині* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який обмочився (у 1, 2 знач.). *Як і куди я біг, не тямлю. То лиш тямлю, що, обмочений, обшарпаний, окровавлений, я впав коло Хоми* (І. Франко).

ОБМО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмочи́ти** і стан за знач. **обмочи́тися.** *Обмочення коренів сіянців у глиняний розчин проводять вручну* (з навч. літ.).

ОБМОЧИ́ТИ *див.* **обмо́чувати.**

ОБМОЧИ́ТИСЯ *див.* **обмо́чуватися.**

ОБМО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмо́чувати і обмо́чуватися.** *Перед посадкою сіянців проводять їх сортування та обмочування кореневої системи в розчині препаратів для кращого росту* (з навч. літ.).

ОБМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* Занурюючи в рідину, змочувати, зволожувати що-небудь з усіх боків або по краях. *Отець схимник обмочує пальці в блюдечкові* (А. Тесленко); *Кухар .. обмочував* [шматки курки] *у розбиті яйця і вправно кидав на розпечену сковороду* (Ю. Логвин); *Івась .. обмочив свої гарячі уста у теплу воду* (Панас Мирний); *Мазепа .. смикнув між пальці перо. Обмочивши кінчик, розмашисто черконув угорі сторінки: "Чайка"* (Г. Колісник).

ОБМО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБМОЧИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́чишся, *док.* 1. Ставати мокрим (від дощу, снігу і т. ін.); замочуватися (у 1 знач.). *До поїлки кладуть дрібні камінчики, щоб вона не переверталася й гусенята не обмочувались* (з навч. літ.); *Скочив Дрозд у калюжку, у воді обмочився* (І. Франко).

2. *розм.* Робитися мокрим, пускаючи сечу під себе. *При неврастенії дитина довго не може заснути, її мучать страшні кошмари, може обмочуватися уві сні* (з навч. літ.); *На грудях та животі вже червоніли сліди від опіків, від болю та переляку він встиг обмочитися* (А. Кокотюха).

3. *тільки недок.* Пас. до **обмо́чувати.** *Кишки обмочуються в олії, вивертаються, ріжуться на шматочки і варяться в бульйоні* (з газ.).

ОБМО́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмости́ти.** *Батько напівлежав у ліжку, обмощений подушками* (А. Головко); *Бійці вмить розв'ючились, і за кілька хвилин міномети вже лежали в каруці, дбайливо обмощені сіном* (О. Гончар); // **обмо́щено,** *безос. пред. Кучі, поскрипуючи, пропливли мимо, але ще довго після того в повітрі пахло дьогтем, кінським потом і житньою половою, якою було обмощено горшки* (Григорій Тютюнник).

ОБМО́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмости́ти і обмости́тися.** *Тротуарну плитку та бруківку використовують для обмощення площ і скверів, а також в індивідуальному житловому будівництві* (з газ.).

ОБМО́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмо́щувати** і **обмо́щуватися.** *Дерев'яні дошки завширшки 30–35 мм використовують для обмощування фундаменту будівель* (із журн.).

ОБМО́ЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМОСТИ́ТИ,** ощу́, о́стиш, *док., кого, що.* Обкладати кругом, з усіх боків чим-небудь. *Почав* [Турбай] *радитися з людьми, чим краще обмощувати траншеї — цеглою чи бутом* (М. Руденко); *Нас тут годують, бо кажуть, наш камінь аж до Києва йде. Там на Хрещатику ним доми обмощують* (П. Загребельний); *І вони хутром закутали їй ноги, обмостили княгиню* (С. Скляренко); *Обмощу ноги сухим мохом, обгорну онучами, що зробив із полотняних ганчірок* (Ю. Логвин).

ОБМО́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБМОСТИ́ТИСЯ,** ощу́ся, о́стишся, *док.* 1. Обмощувати себе чим-небудь. *Якщо відчуваю, що можу захворіти на грип, обмощуюся теплою ковдрою, напиваюся липового чаю з медом і засинаю* (з газ.); *За два метри від американця, обмостившись гіллям, причаївся Кліфтон Честер* (П. Загребельний); *Діти ще спали, натягнувши на голову брезент, обмостившись зусебіч сіном* (Є. Пашковський).

2. *тільки недок.* Пас. до **обмо́щувати.** *Прядка, витушка, веретено, бриль, .. пилка, діжка з квасом, — усе це ув'язувалося, бичувалося, обмощувалось, щоб ніде ніщо не стукнулося по дорозі* (Григорій Тютюнник); *У кам'яних спорудах XVII ст., які будувалися в місцях з підвищеною вологістю ґрунтів, під фундамент забивалися дубові палі, які обмощувалися бутовим дрібним камінням* (з наук. літ.).

ОБМУНДИРО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обмундирува́ти.** *Нас було кілька тисяч юнаків, ще не обмундированих, не озброєних, не навчених військової справи, але вже зведених докупи, зведених самими обставинами* (Є. Доломан); *Десантники були обмундировані в добротні військові однострої, у кожного найновіша автоматична зброя* (М. Андрусяк); // **обмундиро́вано,** *безос. пред. Вояків Буковинського куреня 1941 року було обмундировано в сіро-фіалкові однострої (подібні носили січові стрільці)* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який обмундирувався. *Якось надвечір прийшли вони до куреня обмундировані, вимиті, пострижені* (Григорій Тютюнник); *Уночі його розбудив Старшой і звелів одягатися по тривозі. Сам був — ніби й не лягав: обмундирований, перехрещений ремінням, з пістолетом і планшеткою, навіть у касці* (П. Загребельний).

ОБМУНДИРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмундиро́вувати і обмундиро́вуватися.** *Привілеї, обіцяні козакам, що брали участь у Російсько-французькій війні 1812 р. і допомагали в озброєнні та обмундировуванні, пізніше були скасовані* (з наук. літ.).

ОБМУНДИРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБМУНДИРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* Споряджати обмундируванням (у 2 знач.). *Обмундировували їх* [бійців], *мабуть, нашвидкуруч, бо в одного гімнастьорка була з довгими рукавами, а в другого — з короткими* (Григорій Тютюнник); *— Потрапите в училище — там обмундирують з ніг до голови. Ходитимеш у новенькому, як лялечка...* (Є. Доломан); *— Зараз ми тебе обмундируємо, тоді познайомлю з особовим складом* (П. Загребельний).

ОБМУНДИРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБМУНДИРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Одержувати або діставати собі обмундирування (у 2 знач.); забезпечувати себе обмундируванням. *У деяких країнах митники обмундировуються за власний кошт* (з газ.); *Швидко вони обмундирувалися так, що хоч на полюс можна мандрувати* (Ю. Збанацький); *Минав четвертий місяць відтоді, як Грабовський, скинувши цивільний одяг, "обмундирувався"* (М. Сиротюк); *Снігова лавина засипала чужинецьких вояків. Після того кілька сотень УПА озброїлися й обмундирувалися німецькими трофеями* (М. Андрусяк).

2. *тільки недок.* Пас. до **обмундиро́вувати.** *На відміну від козачих полків утворений у 1769 році Чугуївський легіон обмундировувався й забезпечувався всім необхідним за рахунок казни* (з наук. літ.).

ОБМУНДИРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до обмундирування. *У 1942–1943 рр. у Києві діяв польовий обмундирувальний відділ при авіачастинах німецької армії* (з наук.-попул. літ.); // Признач. для виготовлення обмундирування. *Застрайкували навіть величезні .. військові обмундирувальні майстерні* (Ю. Смолич).

ОБМУНДИРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обмундирува́ти.** *Я знав, що він не мав ніяких маєтків, діставав платні в рік удвічі менше, ніж я, але мав такі-сякі прибутки від махінацій при харчуванні й обмундируванні інвалідної команди* (Валерій Шевчук).

2. Комплект форменого одягу. *— Сподіваюсь, що космічні ракети майбутнього чудесно обійдуться без надто теплого обмундирування* (М. Дашкієв); *Всім студбатівцям .. видали обмундирування командирське* (О. Гончар); *Оте вбрання — ватянка, сивий капелюх із штучною опушкою та червоною зірочкою, трофейні чоботи, ватяні штани — було його постійним обмундируванням у негоду й морози* (Микита Чернявський); *Вирядилися всі* [мисливці] *як один на один підбір у своє вже давно відслужиле й поношене армійське обмундирування* (М. Вінграновський); *Хлопці принесли звідкілясь оберемок обмундирування та пів мішка харчів* (Ю. Мушкетик).

ОБМУНДИРУВА́ТИ *див.* **обмундиро́вувати.**

ОБМУНДИРУВА́ТИСЯ *див.* **обмундиро́вуватися.**

ОБМУ́РЗАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **обму́рзати.** *На закохану химерну парочку он вже повитріщались обмурзані морозивом школярки* (Г. Тарасюк); *Карафа була занадто важка для її худесеньких, обмурзаних попелом та козячим кізяком рученят* (І. Роздобудько); // **обму́рзано,** *безос. пред. Повертається молодший син із лісу: весь у болоті, штанці забрьохано, ніс обмурзано* (з казки).

2. *у знач. прикм.* Який обмурзався. *Готліб, в брудній вуглярській сорочці, весь обмурзаний, ждав нетерпеливо* (І. Франко); *Той* [син] *вам прийде ввечері по вуха обмурзаний і ані пари з уст. Мовчить, і тільки оченята сині-пресині та ще кирпатий носик...* (У. Самчук).

ОБМУ́РЗАТИ *див.* **обму́рзувати.**

ОБМУ́РЗАТИСЯ *див.* **обму́рзуватися.**

ОБМУ́РЗУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **обму́рзувати.** *Хоч пиріжки годі було їсти, щоб не пообмурзуватися, але якраз обмурзування найбільшою втіхою ставало* (Б. Харчук).

ОБМУ́РЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБМУ́РЗАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **заму́рзувати.** *За традицією, в руках Маланка носить куделю, дуже полюбляє цілуватися зі всіма, хто підвернеться, обмурзуючи їх своєю "косметикою"* (із журн.); *— Ти мене обмурзаєш помадою! — повторює онука бабусі* (з газ.).

ОБМУ́РЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБМУ́РЗАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **заму́рзуватися.** *Якщо дитина часто обмурзується, можливо, це спосіб привернути вашу увагу* (із журн.); *Романьо .. вже сидить, спритно і завзято рачкує і, чим тільки може, квапиться якнайкраще обмурзатися* (У. Самчук).

ОБМУРІ́ВКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **обму́рок.** *Для обмурівки застосовують шамотну цеглу* (з наук.-попул. літ.).

ОБМУРІ́ВНИК, а, *ч.* Робітник, який спеціалізується на обмуровуванні. *Обмурівник кислотних резервуарів.*

ОБМУРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обмурува́ти.** *По цей бік муру канал уже був закінчений і обмурований* (Ю. Смолич); *При тьмяному світлі кишенькових ліхтариків ми побачили обмурований старою замшілою цеглою вхід у якийсь підземний коридор* (В. Нестайко); *Будиночок був двоповерховий, хоч і дерев'яний, але обмурований* (Ю. Покальчук); *Понад річкою шосе було обмуроване мурованою кам'яною стіною* (І. Нечуй-Левицький); *Тут же за мостом направо починався обширний сад, обмурований високим муром* (І. Франко); // **обмуро́вано,** *безос. пред. У 1685–1686 рр. Замковий міст у Кам'янці-Подільському було обмуровано з обох боків мурами* (з наук.-попул. літ.).

ОБМУРО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обмуро́ваний.** *Якісна обмурованість стіни.*

ОБМУРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обмуро́вувати** і **обмуро́вуватися.** *Високоякісну гіперпресовану цеглу заводського виробництва використовують для обмуровування фасадів будинків та для спорудження парканів* (із журн.).

ОБМУРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБМУРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* 1. Обкладати цеглою, камінням і т. ін., скріплюючи глиною з піском або цементом. *Назбирані жердини засиляв я у скальні видовби і густо клав на стіну, обмуровував. Виходила півкругла хижка* (М. Дочинець); *Печі для хліба добре обмурувати зсередини білою цеглою: вона вбирає жар і довго зберігає тепло* (із журн.).

2. Обгороджувати що-небудь кам'яною стіною. *Я, як усі люди.., влаштую гніздо, в якеноситиму їжу й запаси, обмурую його довкіл, захищаючись од влізливого світу, буде тоді мені затишно й тепло* (Валерій Шевчук); *Він обмурував невеличкий кавальчик землі, засіяв його добірною дрібною однорідною травою* (Т. Прохасько).

ОБМУРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБМУРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Обгороджуватися кам'яною стіною. *Охорону найняти — набагато ефективніше та дешевше для мешканців багатоквартирного будинку, аніж високими стінами обмуровуватися* (з газ.); [С т а с ь:] *Кругом двору викопав* [пан Яницький] *глибоченний рів, стіною обмурувався, вікна поґратував* (С. Васильченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **обмуро́вувати.** *Після встановлення спеціального димоходу з іржостійкої сталі газовий котел обмуровується цеглою* (із журн.); * Образно. *Життя, яке бгають комуністи, так само є в'язниця, бо обмежується, і обмуровується, і заморожується тільки однією доктриною* (Т. Осьмачка).

ОБМУ́РОК, рка, *ч.* Кам'яна стіна, огорожа. *Чорні ядра поглядів із шипінням лупили бетоновані обмурки на зупинці "Дніпро"* (О. Ульяненко).

ОБМУРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обмурува́ти.** *Одну з найбільш трудомістких у сталеплавильному виробництві операцій — обмурування внутрішньої поверхні ковшів — механізовано* (з газ.).

2. Те саме, що **обму́рок.** *Київський літопис .. обіймає час від р. 1112 до 1200 і кінчиться оповіданням про збудування кам'яного обмурування Видубицького монастиря великим князем київським Рюриком Ростиславичем* (І. Франко).

ОБМУРУВА́ТИ *див.* **обмуро́вувати.**

ОБМУРУВА́ТИСЯ *див.* **обмуро́вуватися.**

ОБМ'ЯКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБМ'Я́КНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати м'яким, утрачати первісну твердість, пружність; м'якнути. *Перець бланширують 3 хвилини в томатному соку, потім кладуть його в банки, там він обм'якає, стаючи соковитим, ніжним на смак* (з навч. літ.); *Потемнів сніг, обм'як, і заструміли довкола дзюрчисті потоки* (Валерій Шевчук).

2. Ставати млявим, розслабленим. *Огей обм'якає, відхиляється спиною до дерев'яної перетинки* [ліжка] (Олесь Досвітній); *Від тих побоїв поволі тьмарилася її здорова сільська краса, тверде тіло обм'якало і в очах згасала жага кохання* (Григорій Тютюнник); *Наче куль соломи, Вустя Хрещата дивно обм'якає і падає на землю* (Є. Гуцало); *Напружені весь час нерви здали, і все тіло обм'якло, обезвладніло* (В. Гжицький); *Риба забилася з неймовірною силою, та зразу ж і обм'якла* (Ю. Логвин); // *перен.* Під впливом чого-небудь раптово втрачати рішучість, упевненість у діях, поведінці. *Нарешті Сашко притих, обм'як, бачачи, що не дасть ради, й крізь сльози крикнув у камеру: — Прощавайте, братця!..* (І. Багряний); *Цензор якось одразу обм'як, змовк .. На нього, не кліпаючи, дивились ясно-голубі, холодні від ледве стримуваної ненависті очі* (П. Колесник); *Мертва тиша була йому відповіддю. І тільки сотні очей так скинулись на нього, що він зразу обм'як, мерзлякувато повів плечима* (М. Стельмах); *Староста обм'як: з ним розмовляли мовою закону* (М. Олійник).

3. *перен.* Ставати лагіднішим, поблажливішим; утрачати попередню суворість, лагідніти. *Сп'янілий капітан настільки обм'як і подобрішав, що коли о. Никодим попросив у нього .. машину.., то він охоче це дозволив* (С. Скляренко); *Андріян відразу обм'як, де й ділася його суворість* (А. Хижняк); *Зненацька — я навіть подивувався такій різкій метаморфозі — він якось знітився, обм'як і відпустив мене* (Ю. Іздрик).

ОБМ'Я́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обм'я́кнути.** *Козак закинув їм руки на плечі і придавив їх усією вагою обм'яклого тіла* (П. Панч); *Серце його взялося такими кольками, що він зупинився, притиснув до грудей велику, обм'яклу раптом руку* (А. Шиян); *— Закон життя нашого один: вірно .. служити своїй державі. Іншого закону для нашого сумління нема. — Це велика правда, Павле Михайловичу, — обм'яклий Чепуренко встав із стільця* (М. Стельмах).

ОБМ'Я́КЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **обм'я́клий.** *Доктор дивився поперед себе безтямним поглядом. Але його тілесна обм'яклість минула* (В. Єшкілєв).

ОБМ'Я́КЛО, *присл.* Із млявістю, розслабленістю. *Стежу за присутніми, за їхніми поглядами, які звернені до спини Тюлі. Вони тихо, ніби обм'якло, дивляться на зміни в його поведінці* (А. Дністровий).

ОБМ'Я́КНУТИ *див.* **обм'яка́ти.**

ОБМ'Я́ТИ *див.* **обмина́ти**^{2}.

ОБНАДІ́ЄНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **обнаді́яний.** *Було заарештовано і чимало селян, а в багатьох на спині горіли рубці од нагайки. Проте роз'їздилися обнадієні бурхливим велелюддям* (А. Головко); *Верстат молодята продали .. Білику, який.., обнадієний Столипінською реформою, взявся за ткацтво* (Г. Тарасюк); *До Михайла з усіх боків потяглися руки, на нього благально дивилися сумовиті, обнадієні очі* (Ю. Збанацький); // **обнадієно,** *безос. пред. Багато виборців, яких депутат переконував у необхідності підтримки його політичної партії, було обнадієно* (з газ.).

ОБНАДІ́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обнаді́єний.** *Вибори молодого активного сільського голови принесли громаді обнадієність на покращення життя* (із журн.).

ОБНАДІ́ЄНО. Присл. до **обнаді́єний.** *Обнадієно попрощалися меліоратори з Савченком* (М. Стельмах); *— І де той волхв? — обнадієно цікавиться князь. — Пішов собі* (Д. Міщенко).

ОБНАДІ́ЙЛИВИЙ, а, е. Який подає, вселяє надію на що-небудь. *На підгірній дорозі змайнуло враз могутнє світло прожектора .. Подавав комусь умовний знак, вістку якусь обнадійливу чи пересторогу* (О. Гончар); *Він .. подивився на мене таким обнадійливим поглядом, що я просто мусила щось відповісти* (В. Шкляр); *Місто пожадливо ковтає будь-яку обнадійливу інформацію* (Ю. Винничук); *Вона мовчки дивиться на мене, ніби чекає обнадійливої відповіді* (А. Дністровий).

ОБНАДІ́ЙЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **обнаді́йливий.** *Австралійська збірка "Стус як текст" — при всій її обнадійливості, вже самим заголовком .. демонструє певну міру вкраїнської культурної непритомности* (О. Забужко).

ОБНАДІЙЛИВО. Присл. до **обнадійливий.** *Дим наших кухонь, хай бідний і не дуже смачний дим, лоскотав обнадійливо ніздрі* (П. Загребельний); *Телефон дзеленькнув, як здалося Сахнові, обнадійливо* (А. Кокотюха); *Аліна Щековська видала була тонюню збірочку обнадійливо юних поезій* (О. Забужко); // *у знач. пред. Сьогодні неділя. Надворі сіро, мокро, вітряно. Встала раненько. На душі — світло і обнадійливо* (І. Жиленко); *Усміхнулася* [Ліда] *з полегшенням: здається, мама у доброму гуморі. Як гарно! Як обнадійливо...* (Люко Дашвар).

ОБНАДІЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обнадіювати.** *Емоційне обнадіювання має поєднуватися з поясненням хворому основних типів перебігу його захворювання* (з навч. літ.).

ОБНАДІЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБНАДІЯТИ,** ію, ієш, *док., кого і без прям. дод.* Подавати, вселяти надію, упевненість у чому-небудь. *Невдачі не розчаровували Максима. Навпаки, що далі, то більше обнадіювали: менше залишалося сіл, ближчою ставала зустріч з Маринкою* (П. Кочура); *Поля обнадіювали, стан хлібів був чудовий* (О. Гончар); *Йому треба було сказати щось дівчині, треба було обнадіяти чимсь* (Д. Міщенко); *Перспектива ночувати посеред холодної річки була цілком реальною. Хтось мусив щось сказати, заспокоїти, обнадіяти* (А. Михайленко).

ОБНАДІЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.*, **ОБНАДІЯТИСЯ,** іюся, ієшся, *док.* Перейматися надією. *Деяким політикам не варто обнадіюватися перемогою на виборах* (з газ.).

ОБНАДІЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обнадіяти.** *Обнадіяний гаслами цариці про загальне "благоденствіє", гетьман К. Розумовський скликав у Глухові генеральний з'їзд козацької старшини для затвердження проведених реформ* (з наук.-попул. літ.); // **обнадіяно,** *безос. пред. Сердешного короля .. нагороджено орденом Святого Андрія і обнадіяно словами: "Не допускайте до себе чорних думок і розраховуйте на мою дружбу"* (Р. Іваничук).

2. *у знач. прикм.* Який має або виражає надію. *В селі запахло житнім духом, і тому обнадіяні хлібороби не відходили ні вдень ні вночі від молотарок* (М. Стельмах).

ОБНАДІЯНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обнадіяний.** *Людина, досвід якої тягне її до обнадіяності, може схилятися до пригніченості та безнадійності, якщо її суспільство або клас втратили дух надії* (з наук. літ.).

ОБНАДІЯНО. Присл. до **обнадіяний** 2. — *Він* [учитель]... *відправив мене на каяття і смиріння* [смирення] *до ченців, у монастир. — Ти покаявся? — обнадіяно скинула на нього очима* (Р. Іванченко).

ОБНАДІЯТИ *див.* **обнадіювати.**

ОБНАДІЯТИСЯ *див.* **обнадіюватися.**

ОБНАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБНАЖИ́ТИ,** жу́, жи́ш, *док., кого, що, книжн., заст.* 1. Оголяти (у 1 знач.). *Хрипіння й стогін .. били по нервах. Наче обнажив хто страшну рану й водить по ній тупим долотом* (Г. Хоткевич); // Знімати з себе або з кого-небудь одяг, головний убір і т. ін. — *Обнажай тілесо* [тіло] *своє, преподобний отче!* (Б. Лепкий); *Господь обнажив на очах усіх народів святеє рамено Своє, і спасіння від нашого Бога побачать всі кінці землі!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *В добрий час, товариші! — голосно каже зв'язковий, скидаючи пілотку. Загін обнажив голови* (Ю. Яновський).

2. *перен.* Відкривати, виявляти, робити таємне явним. — *Соромлюся, отче, розповідати про мої огидні діла. Та коли ти бачив моє голе тіло, обнажу тобі також своє давнішнє життя, щоб ти зрозумів, як багато безсоромности й огиди наповняло мою душу* (І. Франко); *Відхилю вам рубець багрової киреї, Обнажу вічну скорб туземного життя* (П. Карманський).

Оголя́ти (ого́лювати, обнажа́ти) / оголи́ти (обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* **ого́лювати.**

ОБНАЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБНАЖИ́ТИСЯ,** жу́ся, жи́шся, *док., книжн., заст.* Оголятися. *Обнажалася дірка* [в печері], *й звідти одразу починало віяти холодом. Шум води ставав виразним* (Г. Хоткевич); // Знімати з себе одяг, головний убір і т. ін. *І вийшла Мелхола, Саулова дочка, навпроти Давида й сказала: — Який славний був сьогодні Ізраїлів цар, що обнажався сьогодні на очах невільниць своїх рабів* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Пив він вино, та й упився, й обнажився в середині свого намету* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОБНАЖИ́ТИ *див.* **обнажа́ти.**

ОБНАЖИ́ТИСЯ *див.* **обнажа́тися.**

ОБНАРО́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обнаро́дувати.** *Хоч бойові накази ще не були обнародувані, кожному бійцеві була ясна стратегія і напрямки наступних ударів* (О. Гончар); *Рукопис вірша .. мені пощастило знайти два роки тому, побувавши в Німеччині. Так само, як і рукопис обнародуваного вже листа Багряного* (О. Шугай); // **обнаро́дувано,** *безос. пред. Двадцять другого січня 1919-го на Софійському майдані в Києві при величезному здвигові народу було врочисто обнародувано постанову про злуку ЗУНР і УНР в єдину самостійну Українську Народну Республіку* (М. Андрусяк).

ОБНАРО́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обнаро́дувати.** *Бланка .. зажадає розлучення з Александром, публічно звинувативши його в кровозмішенні .. За інших обставин вона* [Маргарита] *б сама посприяла обнародуванню цієї історії* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОБНАРО́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док., що.* Повідомляти, широко розголошувати що-небудь; публічно ознайомлювати з чимсь; оприлюднювати. — *І що образливо, — продовжував .. дід, — начебто у мене фейлетон не вийшов, і обнародувати його аж ніяк не можна* (В. Логвиненко); *Академія не обнародувала її* [звістку], *доки не була підтверджена її вірогідність* (О. Бердник); *Листи-відгуки є, і ми їх намагаємося обнародувати* (О. Шугай); *Мета була яка — розшифрувати тексти і використовувати, не обнародуючи* (Ю. Винничук); *Суддя обнародував і третій успішний удар Франковича* (Іван Ле).

ОБНАРО́ДУВАТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **обнаро́дувати.** *Самостійне ведення бухгалтерського обліку не може застосовуватися підприємствами, звітність яких повинна обнародуватися* (з навч. літ.); *Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд з місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування* (з мови документів).

ОБНАТУ́ЖИТИ *див.* **обнату́жувати.**

ОБНАТУ́ЖИТИСЯ *див.* **обнату́жуватися.**

ОБНАТУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБНАТУ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що, діал.* Переобтяжувати. *Роман мусить часто водити мене до театрів та до кіна* [кіно]. *Правда, його треба дуже просити, бо він каже, що на перших порах не можна обнатужувати свій зір* (Д. Гуменна); *Обнатужили його роботою* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Холодить щоки дощик-сіянець, і мокрий холод обнатужив плечі, а під ногами хлюпіт мокротечі* (П. Мовчан).

ОБНАТУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБНАТУ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.*, *діал.* Переобтяжувати себе. *Обнатужуватися роботою; Обнатужитися клопотами.*

ОБНЕ́СЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обнести́** 1–4, 6, 7. *Гості на весіллі були обнесені справжньою українською горілкою з перцем* (із журн.); *Шляхта замкнулася у фортеці, обнесеній, крім валів, ще й високим частоколом* (П. Панч); *Фільварок з трьох боків обнесений невисоким кам'яним муром* (Є. Доломан); *Дочка пташниці .. бігла з лозиною в руках від обнесеного металевою сіткою дворища до півня* (В. Дрозд); *Бродяга стояв на вході* [печери], *обнесений снігом, і розмахував блискучою сокирою* (Ю. Яновський); *Обнесена пилюкою дорога; Обнесений фруктовий сад;* * Образно. *Повернувшись додому, Порфирій знову ревно припав до свого напівзруйнованого, обнесеного війною хутірця* (М. Стельмах); // **обне́сено,** *безос. пред. З-за хатки виглядали невеличкі хлівці, повіточки; трохи далі — тік: за током — огород; а все кругом обнесено низенькою ліскою* (Панас Мирний); *Ковтаючи його* [дим], *ми добрели аж до стіни живоплоту, яким обнесено скверик* (Є. Доломан); *Все обійстя обнесено плетеним тином* (Валерій Шевчук).

ОБНЕ́СЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обнести́.** *На радість прочанам відбулося обнесення святих мощів преподобного Іова Почаївського навкруги Успенського собору* (з рел.-церк. літ.); *Подавання страв обнесенням можна бачити на бенкетах за столом із повним та частковим обслуговуванням* (з навч. літ.); *Біля міськради збирали підписи проти обнесення центрального парку неоковирним парканом* (з газ.).

ОБНЕСТИ́ *див.* **обно́сити.**

ОБНЕСТИ́СЯ *див.* **обно́ситися.**

ОБНИ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обниза́ти.** *Роксолана зауважила, що рукав його* [султана] *кунтуша обнизаний на кінці великими перлами* (П. Загребельний); *Корчі ялівцю, обнизані напереміну то зеленими, то темно-синявими, то чорними ягодами, понасторошували .. шпильки* (І. Франко); *Шелестить густа ліщина, обнизана реп'яшкуватими молодими горішками* (Є. Гуцало); // **обни́зано,** *безос. пред. Голову співака прикрашав чудернацький капелюх, а всі пальці на руках було обнизано перснями* (із журн.).

ОБНИЗА́ТИ *див.* **обни́зувати.**

ОБНИ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обни́зувати.** *Деякі автомобілісти ризиковано вдаються до обнизування лобового скла свого транспорту дрібними іграшками, різними брязкітками* (із журн.).

ОБНИ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБНИЗА́ТИ,** ижу́, и́жеш, *док.* 1. *кого, що.* Щільно покривати низками чогонебудь. *Усі груди так і обнизала намистом з червінцями* (Сл. Б. Грінченка); *Ми з Катрусею привезли* [сосну] *з Оквілу, обнизали величезними синіми і золотими електричними лямпками* [лампочками] (У. Самчук); *Він і доньку Міхрімах теж звелів обнизати коштовностями так, що вони геть затьмарювали її тендітне личко* (П. Загребельний); * Образно. *Напівзабуті й розгублені краплинки її першої юності, перших почуттів спливали й обнизували молодицю, як розтоплена паморозь обнизувала придорожні берези* (М. Стельмах).

2. *що, перен.* Тісно розміщуючись, суцільно покривати поверхню чого-небудь. *Горобці неохоче перелітають з калини, обнизують гілку яблуні* (М. Стельмах); // Оточувати щось, розміщуючись навколо рядками. *Обнизали вони* [хатки] *кругом низкою глибоку долину* (І. Нечуй-Левицький); *Її* [дорогу] *обнизали молоденькі кучеряві вербочки* (Ю. Мушкетик).

ОБНИКА́ТИ *див.* **обни́кувати.**

ОБНИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБНИКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що*, *розм.* Никаючи, обхо́дити скрізь, оглядаючи щонебудь, шукаючи когось, щось. *Сергій-оператор .. неповагом кружляє довкола клубу, обникує, оглядає його то з фасаду, то з причілка* (О. Гончар); *Я .. цілий день обникував крихітний порт, а коли посутеніло, присів коло руїн маяка* (М. Дочинець); *Тимко з Марком обникали весь хутір, але квартири не знайшли* (Григорій Тютюнник); *Поліцаї .. обникали і одну і другу половину хати, підозріло оглянули діда Гордія* (М. Стельмах).

ОБНИ́ШПОРЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обни́шпорити.** *Обнишпорений закуток.*

ОБНИ́ШПОРЕННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **обни́шпорити.** *Після ретельного обнишпорення всього кабінету пройдисвітові вдалося знайти лише якісь нещасні 100 гривень* (з газ.).

ОБНИ́ШПОРИТИ *див.* **обни́шпорювати.**

ОБНИ́ШПОРЮВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **обни́шпорювати.** *Обнишпорювання під кожним кущем не пройшли марно — додому грибники принесли повнісінькі відра маслюків* (з газ.).

ОБНИ́ШПОРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБНИ́ШПОРИТИ,** рю, риш, *док.*, *що*, *розм.* Нишпорячи, ретельно обстежувати, оглядати все навколо, шукаючи кого-, що-небудь. *Кожне місце довкола тих млинівок .. оглядали і обнишпорювали ми зовсім докладно* (І. Франко); *Партизанська розвідка .. обнишпорювала всі перевали, шляхи та ближчі місцевості, щоб визначити дійсне становище з'єднання* (П. Воронько); *Ісідор старанно обнишпорює всі закутки, заглядає в німотні бійниці мурів* (О. Бердник); *Тиміш і батько .. обнишпорили все село, а хлопець як у воду впав* (Ю. Збанацький); *Автобус зупинився, і він, обнишпоривши кишені, тільки й знайшов копійок, аби заплатити за проїзд* (Валерій Шевчук).

О́БНІЖ, ножі, *ж.* Квітковий пилок, який бджоли на задніх ніжках переносять у вулик для виготовлення перги. *Вже бджола за обніжжю летіла, гудучи* (Марко Вовчок); *Бджолина обніж сприяє виведенню радіонуклідів та підвищенню захисних функцій організму* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Над притомленим завороженим степом стояла така тиша, що було чути, як знизу дихає колос, а згори випадають роси і місячна обніж* (М. Стельмах).

ОБНІ́ЖЖЯ[1], я, *с.* Те саме, що **о́бніж.** *На вузькій смужці мурави, що ніби зелений хідник бігла вздовж муру, бриніли працьовиті бджоли, нарікаючи, що залетіли туди, бо обніжжя не було з чого збирати* (Б. Лепкий); *В умовах радіоактивного забруднення кормових угідь бджільництва найменше радіонуклідів накопичується в меду та обніжжі, зібраних бджолами з акації білої, кульбаби та озимого ріпаку* (з наук. літ.); *Колір обніжжя залежить від видів рослин, з яких його було зібрано бджолами* (з наук.-попул. літ.).

ОБНІ́ЖЖЯ[2], я, *с.* Те саме, що **підні́жжя** 1. *Десятки молотів .. цюкали на Шелестівських пластах. Люди сірими мишами гризли обніжжя гори* (М. Дочинець); *Заночували біля обніжжя Альп на березі річечки Кобонгра* (Т. Вороновичу, пер. з тв. Ж. Верна).

ОБНІ́ЖКИ, жок, *мн.* Вовна низької якості, яку настригають з ніг, морди та хвоста вівці. *Після стриження вовну поділяють на рунну й нижчі сорти, або обніжки* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. — *Час пропада, тікати треба! — скрикнув Стадничук. Запальний серцем, а руками, як коріння в'яза, кріпкий. Під обпущеними бровами, схожими на обніжки, — скорбний огник* (В. Барка).

ОБНІ́ЖОК, жка, *ч.* 1. Вузька неорана смуга землі між ланами, городами і т. ін. *Швидше жніть до обніжка, то буде пирогів діжка* (прислів'я); *Семен дійшов до обніжка. Він витяг плуга і перекинув його набік* (М. Коцюбинський); *Ходили ото ми з приятелем межами та обніжками, рвали сокирки, волошки, чудесну ромашку* (Остап Вишня); *Поля вже були прибрані, тільки стирчить на обніжках вибілений сонцем пирій* (П. Загребельний); * Образно. *Витиснуте із усього багатогранного життя патентованими царськими лещатами українство мусило рятуватись по вузьких обніжках літературного хутора й там зимувати, покладаючи всі надії на перспективну весну* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *розм.* Перекладина, поперечка між ніжками стола або стільця. *Відчуваючи біль у коліні, поставте ногу на обніжок стільця і починайте повільно розтирати хворе місце* (із журн.).

3. Те саме, що **підні́жка** 1. *Попереду, десь у темряві, натужно зачмихав паровоз. — Чіпляймося! Він допоміг дівчині вистрибнути на обніжок* (В. Малик).

ОБНІМА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обніма́ти** і **обніма́тися.** *За сим тут началось гуляння І чарочка пішла кругом; Розкази, сміхи, обнімання, Ділились дружно тютюном* (І. Котляревський); — *Тепер мені так до обнімання, як грішнику до гарячої сковороди* (П. Куліш); *Почалося прощання, обнімання, почувся плач, голосіння...* (Панас Мирний); *Вдвох вони почали імітувати то боротьбу, то обнімання...* (В. Чемерис).

ОБНІМА́ННЯЧКО, а, *с.* Пестл. до **обніма́ння.** [С а в к а:] *Почнеться оте вечірнє стояннячко та північне обніманнячко* (С. Васильченко); *Діти сміялися, дорослі жартували: завівся свій Мессінг. Учителі сполошилися: хто? Звичайно, згадали її "цілуваннячка-обніманнячка з Мессінгом"* (Г. Тарасюк).

ОБНІМА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБНЯ́ТИ,** німу́, німеш, *док., кого, що.* Те саме, що **обійма́ти.** *Лимар кичку зашиває, Мене горне, обнімає, Молоденьку* (Т. Шевченко); *В одній руці тримав* [хлопець] *сітку з хлібом.., а другою незручно, невміло обнімав її* [дівчину] *за плечі* (В. Шкляр); *Як вони підводили Романа до пожежі, то вже всю клуню обнімав огонь* (Б. Грінченко); *Ярослава раптом обняла Люду й голосно заспівала* (Л. Дмитерко); *Він знову не міг заснути і лежав, обнявши подушку* (І. Сенченко); *Мої очі, мій мозок жадібно ловлять усі деталі страшного моменту .. І те велике ліжко з маленьким тілом і несміливе світло раннього ранку, що обняло сіру ще хату...* (М. Коцюбинський); *Зійшло сонце, що світлом обняло всіх* (В. Барка); *Катрю обняла якась радість божевільна* (Марко Вовчок); *Туга, тягуча і в'їдлива, обняла цілу істоту Василеву* (У. Самчук); *Мені здається, що тут більше причинилася моя вдача, те гаряче бажання — обняти цілий круг людських інтересів* (І. Франко); *Пан Славко був готовий виконати свою постанову й обняти посаду урядника при касі* (Л. Мартович).

◊ **Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсіли, обняли́)** *див.* **ду́мка; Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма** *і т. ін.) див.* **обійма́ти; Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює** *і т. ін.)* **/ узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в** *і т. ін.) кого* <**Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в)** *на кого*> *див.* **страх**[1]**; Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є** *і т. ін.)* **/ обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в** *і т. ін.) див.* **сум**[1]**.**

ОБНІМА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБНЯ́ТИСЯ,** німу́ся, німешся, *док.* 1. Те саме, що **обійма́тися** 1. [Г о р п и н а:] *Невже ж се моя Оленка обнімається й цілується з якимсь волоцюгою!* (І. Нечуй-Левицький); *Всі вони наче з весілля їдуть — на очах усіх обнімаються, цілуються, регочуть* (В. Винниченко); — *То йди — обнімайся, цілуйся з ними, коли тобі мій хліб немилий* (М. Стельмах); — *Дякую тобі, сину! — каже батько .. — Дякую, Орнандо! Вони мовчки обнімаються* (Ю. Бедзик); *Ми міцно обнялися, Миколині очі затуманилися сльозою* (Р. Андріяшик).

2. *тільки недок.* Пас. до **обніма́ти.** *Не можна повністю обняти те, що не обнімається* (Є. Гуцало).

ОБНІ́МКА, и, *ж.:* ○ **(1) В обні́мку,** *у знач. присл., розм.* — обнявши один одного. *Ось якісь троє старшин йдуть в обнімку* (О. Гончар); *Переходимо кімнату за кімнатою, а він усе тримає мене, ніби інакше й не може ходити, тільки в обнімку* (П. Запаренко); *В обнімку, мов каліки з фронту, ми пошкутильгали на світло перед клубом* (Любко Дереш); * Образно. *За столом в обнімку сиділи згода і радість* (В. Минко).

ОБНІ́МЧЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обні́мчити** і **обні́мчитися.** *У часи правління Болеслава III (1102–1138) скріпилася німецька колонізація польських земель та обнімчення верхніх шарів польського громадянства* (з наук. літ.).

ОБНІ́МЧИТИ *див.* **обні́мчувати.**

ОБНІ́МЧИТИСЯ *див.* **обні́мчуватися.**

ОБНІ́МЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБНІ́МЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **оніме́чувати.** *Обнімчувати дітей.*

ОБНІ́МЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБНІ́МЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., рідко.* Те саме, що **оніме́чуватися.** *Обнімчився замолоду.*

ОБНО́ВА, и, *ж.* 1. Нова, щойно придбана, пошита, подарована і т. ін. річ (перев. про одяг, взуття). *На Великдень .. діти Грались собі крашанками Та й стали хвалитись Обновами* (Т. Шевченко); *Фрося зняла з рукава якусь білу ниточку; було видно, що вона бережно ставиться до своєї обнови* (О. Гуреїв); *При боці* [у хлопця] *.. обнова: шабелька поблискує* (О. Гончар); — *Другі жінки ходять у дранті, у лахмітті, а в моєї ген скільки обнов* (Є. Гуцало); *Вдома я одягнувся в обнови, довго вертівся перед дзеркалом* (В. Кожелянко).

2. Те саме, що **обно́влення.** *Життя — то над усе. І в кожному із нас дзвенить його мелодія обнови* (М. Сингаївський); *Щодня дивитися на труд обнови, Та материнської не чути мови — Ото була б загибель, смерть моя!* (Д. Павличко).

ОБНО́ВЕЦЬ, вця, *ч., розм., рідко.* Перший сніг. *Розплющила очі. Білою тишею лежав на землі обновець* (Г. Усач).

ОБНОВИ́ТЕЛЬ, я, *ч., рідко.* Те саме, що **обно́вник.** *Коли хто-небудь заблукає, позбавлений догляду сторожів, Хай поверне собі він цими молитвами Надію на скорий прихід Твій, наш Обновителю* (І. Драч).

ОБНОВИ́ТИ *див.* **обновля́ти.**

ОБНОВИ́ТИСЯ *див.* **обновля́тися.**

ОБНО́ВКА, и, *ж.* Те саме, що **обно́ва.** *Нові чоботи Христі купив старий: радіє дитина обновці...* (Панас Мирний); *— Добрі колеса, — похвалив Петро обновку* (І. Багряний); *Отут колись смугляві дітлахи Виносили водицю на шляхи В сорочечках подертих, без обновки* (А. Малишко); *Обновку* [галіфе] *помічали люди, дивувались, казали, що вона дуже личить навіть такому отрясі, як я* (М. Стельмах).

ОБНОВЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., іст.* Прихильник, послідовник обновленства. *У Росії обновленці активізували свою діяльність навесні 1922 р., напередодні Помісного собору Російської православної церкви* (з наук. літ.).

ОБНО́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обнови́ти.** *Розкрилися запечатані гробовища народного духу, ожило поховане слово і, обновлене їх* [кращих синів народу] *невсипучою працею, зацвіло пишним квітом* (Панас Мирний); *Цього вечора ми ходили з ним по нашому обновленому весною дендропарку* (М. Чабанівський); *Що ж дивного.., що дехто з нас, мов потопаючий, витягав руки до обновленої і очищеної від фальшивого патріотичного романтизму поезії "Молодої Польщі"?* (Ю. Андрухович); // **обно́влено,** *безос. пред. Обновлено вражду з татарином* (І. Франко).

2. *у знач. прикм., перен.* Який обновився (у 2 знач.). *Тоді я бачу, що вона знає, що таке любов. Тепер ми не можемо ні загубити, ні зв'язати себе. І тоді ми входимо у світ обновлені, злиті в одному* (В. Винниченко); *У новому одязі Володько побільшав, видавався обновленим і бадьорішим* (У. Самчук); *Мені здавалося, що я вертаюся в рай дитинства, а це душа верталася до мене, теперішнього, обновленого, щоб іти зі мною далі* (М. Дочинець).

ОБНО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обнови́ти** і стан за знач. **обнови́тися.** *Його досвід життєвий дав йому ще дуже небагато, сам він також не думав над обновленням свого життя* (Л. Мартович); *Позитивні енергії .. об'єднуються полум'яно і творять космос, несучи обновлення й життя* (О. Бердник); *Я .. прийшов до хреста і не повірив очам — його сухі рамена пустили зелені пагони. Чудесному обновленню я присвятив окрему молитву* (М. Дочинець).

ОБНОВЛЕ́НСТВО, а, *с., іст.* У 20-х рр. XX ст. рух за радикальне оновлення російського православ'я для пристосування його до умов соціалістичної держави. *Падіння авторитету обновленства наприкінці 20-х років XX ст. було пов'язано зі зміною взаємовідносин держави і Російської православної церкви* (з наук. літ.).

ОБНОВЛЕ́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Стос. до обновленства. *Лідери обновленського руху, на відміну від патріарха Тихона, вітали кампанію з вилучення церковних коштовностей на користь голодуючих* (з наук. літ.); *В Україні обновленський рух оформився як Українська синодальна церква* (з наук.-попул. літ.).

ОБНО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обно́влювати.** *У Міністерстві юстиції України зареєстровано щомісячну обновлювану повнотекстову базу даних нормативних документів, у яку вносяться зміни до прийнятих законодавчих актів* (з наук.-попул. літ.); *Кожен вищий навчальний заклад має інформаційний пакет, обновлюваний щорічно, де містяться описи всіх курсів, доступних у ньому* (з мови документів); // **обно́влювано,** *безос. пред. Десятинну церкву в Києві збудовано приблизно в 986–998 рр.; за Ярослава Мудрого, після пожежі в 1017 р., церкву обновлювано* (з наук. літ.).

ОБНО́ВЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обно́влюваний.** *Обновлюваність фондів публічної бібліотеки визначається темпами їхнього поповнення та своєчасним списанням документів* (із журн.).

ОБНО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обно́влювати** і **обно́влюватися.** *Після обновлювання ікони Божої Матері на ній домальовано дванадцять апостолів навкруги Богородиці* (з наук.-попул. літ.); *За добу обновлювання спинномозкової рідини відбувається 6–8 разів* (з навч. літ.).

ОБНО́ВЛЮВАТИ *див.* **обновля́ти.**

ОБНО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **обновля́тися.**

ОБНОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обновля́ти** і **обновля́тися.** *Для кожного християнина великодній піст — це час духовного обновляння* (із журн.).

ОБНОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОБНО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОБНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* обно́влять; *док.* 1. *що.* Усуваючи пошкодження, руйнування і т. ін., надавати чому-небудь старому вигляду нового; оновляти. *Друкарня була в злому стані, скоро попсувалась та зносилася, і її треба було обновляти, особливо шрифти* (І. Огієнко); *Поки він обновлював хату знадвору, мати оздоблювала її зсередини* (В. Земляк); *— Скоро Паска. У моєму селі хати білять, перуть, церкву обновляють...* (Г. Пагутяк); *Переїхавши на Україну, Єремія на диво обновив предківський замок* (О. Стороженко); *Щеврик уже прилетів, уже обновив своє гніздечко* (Григорій Тютюнник); *Всі сторожові вежі й прикордонні фортеці обновіть і підправте* (Ю. Винничук).

2. *кого, що, перен.* Змінюючи, поліпшувати що-небудь, робити кращим когось, щось. *Велика річ театр, велика! Зворушує нас, стрясає, обновлює, як чудотворна купіль* (Б. Лепкий); *Спільна праця землю обновля* (С. Крижанівський); *— Ну, як, Степане? Що думаєш далі робити? Ти вже її, Соломію, не обновиш. Такою, як була, такою й зостанеться...* (В. Кучер); *Щодня Віктор сам собі доводив, що .. за будь-яку ціну треба обновити стиль української прози* (Олекса Ізарський); // Відроджувати, оживляти. *Зникне швидко пануюче горе: Обновить твою душу весна* (П. Грабовський); *І хочеться знов їй себе обновити, Щоб .. вірити знову і знову любити* (В. Самійленко); *Яскрава зелень укрила випалені луки, обновила дерева* (І. Білик).

3. *що.* Замінювати новим що-небудь старе. [Петруччо:] *От якби Усе те, що потрачу я на неї, Я обновляти міг, як це лахміття, Було б то для обох велике щастя!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); *Чому він, дурний, не схотів обновити старої на нову шкуру?!* (Панас Мирний); // Змінювати внесенням нового, свіжого, поповнювати чимось іншим. [Меценат:] *Без варварів не обійтися, бо ми вже мусим обновляти кров, знесилену від праці та розкошів* (Леся Українка); *Україна .. мала духовну культуру досить сильну, щоб на рівних основах злитися з еллінським світом і навіть реформувати його і обновити своїми молодими силами* (В. Барка).

4. *перев. док., що, розм.* Уперше використовувати, застосовувати яку-небудь річ. *Він зробив гостинний жест, запрошуючи гостя до круглого столика в кутку. Певне — коли ж і обновити цей круглий столик.., як не тепер?* (Ю. Смолич); *Мені батьки купили зимове пальтечко, я вирішив обновити його, похвастатись перед ровесниками* (О. Бердник).

ОБНОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОБНО́ВЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОБНОВИ́ТИСЯ,** овлю́ся, о́вишся; *мн.* обно́вляться; *док.* 1. Набирати вигляду нового; оновлятися. *"До ранку зовсім осиплеться ясен", — подумав* [Дмитро] *з жалем і відчув, що зараз навколо міниться й обновлюється природа, .. завтра випаде сніг* (М. Стельмах); *В круговороті нефатальних змін він* [сад] *був старий і ще раз обновлявся* (Л. Костенко); *Село обновилося, виросло. Є в ньому чотири школи, Будинок культури* (І. Цюпа).

2. *перен.* Змінюючись, поліпшуватися, ставати кращим. *І обновляються долини, І сила краю нароста...* (Т. Масенко); // Відроджуватися, оживлятися. *Вона* [Україна] *оживала, обновлювалася і процвітала новою красою. Невмируща вона* (Б. Лепкий); *Діла добрих обновляться, Діла злих загинуть* (Т. Шевченко); [М а л ь в а н о в:] *Обвіє тебе гарячими вітрами, прополоще жовтими пісками, — і не помітиш, як душа обновиться* (І. Кочерга); — *Скидай із себе недобрі звички вчорашнього — і обновишся. І полегшено підеш уперед* (М. Дочинець).

3. Замінюватися кимось, чимось новим. *Мозок у нього цілком здоровий. А, як відомо, в організмі змінюються, обновлюються всі клітини, крім клітин мозку* (М. Дашкієв); *Обновилася тричі на соснах опалених глиця* (С. Голованівський); // Змінюватися, поповнюючись чимсь новим. *Одно підбивається, занепадає на силах; Інше в той час підроста. Обновляється світ повсякчасно* (М. Зеров); *У місті за цей час люди так обновилися, що навряд чи зустріне він когонебудь із своїх шкільних друзів* (М. Руденко).

4. *тільки недок.* Пас. до **обновля́ти, обно́влювати.** *Поезія майже не обновляється новими мотивами, а переспівує Шевченка* (М. Драгоманов); *Споживчий кошик, на основі якого переглядають соціальні стандарти, не обновлявся вже багато років* (з газ.).

ОБНО́ВНИЙ, а, е. Який сприяє обновленню; оновлювальний. *Великі імена в поезії надавали потужної моральної сили обновному рухові в Україні в 60-ті роки XX ст.* (з навч. літ.).

ОБНО́ВНИК, а, *ч.* Той, хто обновляє що-небудь, вносить нове. — *Хай живе Жук Вусатий! — заревіло навкруги. — Слава другові наших славних обновників і нашому другові!* (П. Козланюк); *Стефан Неманя увійшов в історію сербського народу не тільки як збирач утрачених земель своєї батьківщини та її обновник, а й як засновник династії Неманичів, що правила Сербією понад 200 років* (з наук.-попул. літ.).

ОБНО́ВНИЦТВО, а, *с.* Рух за обновлення. *Фома Аквінський намагався органічно поєднати обережне обновництво з консерватизмом* (з навч. літ.).

ОБНО́ВНИЦЬКИЙ, а, е. Стос. до обновництва. *Резолюція Європарламенту про можливість надання Україні перспектив європейського членства є наслідком обновницького піднесення в усій Європі, спричиненого результатами української революції* (з газ.).

ОБНО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обно́вник.**

ОБНО́СИТИ, о́шу, о́сиш, *недок.*, **ОБНЕСТИ́,** су́, се́ш, *док.* 1. *кого, що.* Проносити кого-, що-небудь по колу або кругом когось, чогось. *Одні кричать "славно" і плещуть у руки, інші хапають бесідника на плечі, обносять його довкола зали і співають* (О. Маковей); *Читав я требника.., а по тому клали на мари вінок барвінковий і обносили кругом церкви* (Ю. Мушкетик); *Саме в цей час — коли Данила з Тосею обнесли вже третій раз — біля хвіртки знов утворилась якась колотнеча* (Ю. Смолич); *Обніс* [вихор] *мене довкруж костьолу тричі й поставив там, звідки й підхопив* (Л. Костенко).

2. *кого.* Обходячи всіх, пригощати чим-небудь. *Принесла княгиня й запіканки .. Мусила перше випити чарку сама, і тоді вже стала гостей обносити* (П. Куліш); *Обносять якимись сухими калачиками, печеними для економії вдома з 2 сорту муки* (М. Коцюбинський); *Старий селянин обносив гостей вермутом* (Л. Смілянський); — *Ану йди сюди!* — *Олег кликав офіціанта, який обносив шампанське на іншій половині зали* (Г. Вдовиченко).

3. *що.* Носячи, доставляти багатьом у різні місця; розносити (у 1 знач.). — *Ви ж знаєте, дідові Трохимові кожну пошту два дні обносити, а я за три-чотири години всіх оббігала* (О. Іваненко); *Він вилітає з хати, ніби на дорозі чекає його крилатий кінь і він ще до заходу сонця має обнести по цілому світу вістки про те, що сталося в українській гімназії* (Ірина Вільде); *У бляшаній поштовій скриньці .. щось біліє крізь круглі дірочки в її металевих дверцятах. Це вже, значить, і ранковою поштою обнесли* (О. Ірванець); // Проносити для загального огляду, показу. *Сходку скликали, обносячи знак* (З. Тулуб); — *Хіба львівські домінікани не посвятили в себе шаблю гетьмана Конецпольського і не обносили її в урочистій процесії..?* (П. Загребельний).

4. *що.* Обгороджувати, оточувати чим-небудь. *Тут, на Венері, всі дороги вимощують .. плитами .. Венеріани весь час воюють із нею* [травою]: *і переорюють, і випалюють, а сади обносять суцільними стінами* (А. Дімаров); *Тепер замок обносять новими укріпленнями* (М. Дочинець); *Його* [став] *тепер валом обнесли, од села одгородили — водопою нема* (Панас Мирний); *Ольга звеліла розрівняти давно покинуте кладовище, поставила тут великий кам'яний хором* [хороми], *обнісши його валами та ровом* (І. Білик).

5. *кого, розм.* Обмовляти (у 1, 2 знач.), неславити кого-небудь. — *Своїх дітей гріх гудити та обносить* (І. Нечуй-Левицький); // Ганьбити, безчестити когось. [С т е п а н и д а:] *Похваляйся, похваляйся, повіє! Думаєш, що так на твоїх панів і поласились?.. А, нехай вони тобі виздихають!.. Та в нас і кращі є!!* [К а т р я:] *Господи! За що вона обносить мене?* (М. Старицький); *Плетуха* [Гедзиха] *з плетух, кого хоче обнесе по всім селищі, виганьбить,.. знеславить нізащо* (І. Муратов).

6. *кого, що, безос., розм.* Обдувати чим-небудь сипким (пилом, снігом і т. ін.). *І крамарський віз простугонить, і пан четвернею пробіжить — тільки тебе курявою обнесе* (Марко Вовчок).

7. *що, розм.* Обривати, оббивати що-небудь (плоди, овочі і т. ін.). *Чоловіку в чоловіка красти .. не годиться.., хіба там овощ усяку, садки — то щоліта обносять, та більше хлопці* (Грицько Григоренко); *Така вже доля цього дерева, що навесні його обносять птахи, а восени до нього прийдуть вивірки за горіхами* (В. Земляк); *Я згадав, як обносив квітники.., коли мені треба було навідати якусь жінку* (І. Роздобудько); — *Ей, обскубуть горох наш зеленцем, — побач!.. В лопатках обнесуть!..* (П. Гулак-Артемовський); — *Через це злодійкувате насіння ніяк буде стебельця на дворі вдержати: обнесуть, де що є* (Л. Мартович); *Шпаки обнесли останні з підв'яленими боками вишні на верху дерева* (Є. Пашковський); // Обламувати, обривати, розносячи навкруги (про вітер). *Почався невеликий, але дуже наглий дощик. Вітер обносив цвіт* (В. Кожелянко); *Морозний вітер в гай і ліс Подув з холодних міст* [місць] *Й нещадно з дерева обніс Червоно-жовтий лист* (Я. Щоголів); *Як зашумлять вітри на тебе* [гаю] *холодні — обнесуть вони, обшматують красу твою, розвіють битими шляхами* (С. Васильченко); *Вітер і дощі швидко обнесли дерева* (Д. Білий).

ОБНОСИ́ТИ *див.* **обно́шувати.**

ОБНО́СИТИСЯ, о́шуся, о́сишся, *недок.*, **ОБНЕСТИ́-СЯ,** су́ся, се́шся, *док.*, *чим.* 1. Обгороджувати, оточувати свою оселю, садибу і т. ін. чим-небудь (тином, ровом і т. ін.). *З історії відомо, що колись міста обносилися стінами не тільки для захисту від ворогів. Так, збирачами податків колись було оточено муром Париж, щоб ніхто не міг вийти з міста, не сплативши борг* (з навч. літ.); *Замість будівництва городища на окремому мисі центральна частина поселення обнеслась оборонною стіною з ровами, яка замикала його з боку ріки* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обно́сити** 1–4, 7. — *У нас копне знамено обноситься по селі* (І. Франко); *За енеолітичної доби в степовій Україні кургани обносилися кромлехами або крепідами, оточені рівчаками* (з навч. літ.); *Рясна шовковиця обносилася сусідськими дітьми щоліта* (із журн.).

ОБНОСИ́ТИСЯ *див.* **обно́шуватися.**

ОБНО́СКИ, ів, *мн.*, *розм.* Зношений, пошарпаний одяг, взуття. *Тут* [на Галатському мосту] *з раннього ранку до пізньої ночі товчеться люд в строкатих американо-європейських обносках* (П. Загребельний); *Діти в обносках. Жінка розривається між базаром і господаркою* (Г. Колісник); * Образно. *Настроєному скептично читачеві починає вже здаватися, що .. у нас ніколи не було ні символізму, ні футуризму .. Були тільки прапори та стремління розв'язатися з традиційною тематикою народницької поезії, обносками романтичних уявлень* (М. Зеров).

ОБНОЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *діал.* Переночувати. *Ні в кого обночувати.*

ОБНОЧУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док.*, *діал.* Зупинитися на ночівлю; заночувати. *Обночувавшися в Дрогобичі, .. взявся* [Герман] *на клаптиках паперу зводити свої рахунки* (І. Франко); *Абат забажав у тому містечку обночуватись, тож Алессандро повів його до знайомого трактирника* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБНО́ШЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **обно́сити.** *Французький коньяк, обношений на вечірці, припав до смаку всім присутнім* (із журн.); // **обно́шено,** *безос. пред. Вранці мощі обношено по цілім місті серед великої радости всього народу* (І. Франко).

ОБНО́ШЕНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **обноси́ти.** *В його обношеній сумочці ватерпас, буравчик, долото та інше начиння* (В. Земляк); *Іван Варварчук якоїсь-то весняної днини щодуху вертав із війни додому, аж курилося з-під обношених його постолів з онучами* (М. Матіос); // **обно́шено,** *безос. пред. У похід не варто одягати нове взуття, бо його ще не обношено, а отже, можна натерти мозолі* (із журн.).

ОБНО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБНОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.*, *що*, *розм.* Носячи якийсь час новий одяг, взуття і т. ін., робити їх зручнішими; розношувати (у 1 знач.). *Улітку важко обношувати нове взуття, адже у спеку ноги набрякають, і те, що в прохолодному магазині здавалося зручним, на вулиці може стати випробуванням* (із журн.); *Ця свита вподобалася старому, то він і пораяв купити. В Тобольську, мовляв, також не душно взимку. От і придбав та й вирішив обносити* (М. Сиротюк).

ОБНО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБНОСИ́-ТИСЯ,** ошу́ся, о́сишся, *док.*, *розм.* 1. *тільки 3 ос.* Ставати від носіння звичним, зручним (про одяг, взуття і т. ін.). *Вона з самого ранку одягла нову, що не обносилася ще на ній, шкільну форму* (Ірина Вільде); * Образно. — *Запаніла наша Галя, — хвалився Грицько матері .. — Молода ще, — одказала на те Настя. — Занову* [поки нове] *ситце на кілочку, обноситься — обійдеться* (Панас Мирний).

2. *тільки док.* Зносити, порвати свій одяг, своє взуття. — *До тебе прохання — купити їм халати і гумові чоботи. Обносились зовсім, одне рам'я висить* (Григорій Тютюнник); *Мій тесть мріяв і приодягтися, бо за час війни добре-таки обносився* (Ю. Мокрієв); *Ми обносилися, схудли, їли те, що щастило діставати за невеликі запаси грошей* (О. Бердник); *Весь вигляд чоловіка свідчив, що на сміттярці* [смітнику] *він пропадає вже давненько і геть обносився* (Ю. Винничук); *Буде кілька тисяч гривень... одягу накуплю, бо обносився, як бомж* (С. Процюк).

3. *тільки недок.* Пас. до **обно́шувати.** *Взуття обношується.*

ОБНУ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. *спец.* Дієпр. пас. до **обнули́ти** 1. *За допомогою набору для заправлення, до якого входить тонер, обнулений чип та інструкція, користувач може самостійно заправити картридж* (з наук.-попул. літ.); // **обну́лено,** *безос. пред. Рішенням уряду Грузії було обнулено банківську заборгованість 600 тис. громадян* (з газ.).

2. *перен.*, *розм.* Дієпр. пас. до **обнули́ти** 2. *Голодомор. Ми починали з фактично обнуленої позиції, а закінчили тим, що більшість націй розуміють, що це надзвичайно трагічна сторінка нашої історії* (з публіц. літ.).

ОБНУ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **обнули́ти** 1 і **обнули́тися** 1. *Обнулення лічильника спідометра можливе в режимі індикації і здійснюється тривалим натисканням кнопки* (з навч. літ.).

2. *перен.*, *розм.* Дія за знач. **обнули́ти** 2 і **обнули́тися** 2. *Обнулення пам'яті народу неминуче призведе до його культурної деградації* (з публіц. літ.).

ОБНУЛИ́ТИ *див.* **обну́лювати.**

ОБНУЛИ́ТИСЯ *див.* **обну́люватися.**

ОБНУЛІ́ННЯ, я, *с.* Те саме, що **обну́лення.** *За даними аналітичних центрів США, нову інформаційну зброю розробляють у 120 країнах світу. Для боротьби з потенціальним супротивником є комп'ютерні програми обнуління банківських рахунків і багато чого іншого* (із журн.).

ОБНУ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **обну́лювати** 1 і **обну́люватися** 1. *Закінчення стрічки в касовому апараті призводить до того, що наприкінці звіту не зазначається інформація про обнулювання каси* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.*, *розм.* Дія за знач. **обну́лювати** 2 і **обну́люватися** 2. *Обнулювання імпортних мит, запровадження тарифних квот є суттєвим викликом і для національного виробництва, і для експортерів* (з навч. літ.).

ОБНУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОБНУЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБНУЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.*, *що*. 1. *спец.* Установлювати кількісний показник приладу, пристрою (напр. лічильника, спідометра і т. ін.) у нульове, початкове положення. *Після заправлення картриджа чорнилом лазерний чип, який посилає на комп'ютер сигнал про нестачу фарби, обнулюють* (з наук. літ.); *Секундомір дозволяє в будь-який момент запускати і зупиняти відлік часу, а також швидко обнуляти показання* (з наук.-попул. літ.); *Щоразу при заміні мастила в автомобілі варто обнулити показання лічильника* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Прирівнювати до нуля; надавати нульового значення; позбавляти повністю змісту, значення. *На жаль, досі актуальні заклики обнулити історію й жити сьогоднішнім днем, тому особливої ваги набувають думки тих журналістів, хто в публічному просторі обстоює протилежну громадянську позицію* (з публіц. літ.).

ОБНУ́ЛЮВАТИСЯ, юється, **ОБНУЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ОБНУЛИ́ТИСЯ,** у́литься, *док.* 1. *спец.* Пас. до **обну́лювати, обнуля́ти** 1. *За кожного відключення живлення показання ватметра будуть повністю обнулюватися* (з навч. літ.); *Показання пройденого шляху в кілометрах і показання витрачених калорій обнуляться автоматично, щойно ви обнулите свій крокомір* (з мови реклами).

2. *перен., розм.* Пас. до **обну́лювати, обнуля́ти** 2. *Я вирішила обнулитися, почати своє життя спочатку: мені стало затісно серед старих речей і спогадів* (із журн.).

ОБНУЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **обнуля́ти** 1 і **обнуля́тися** 1. *Обнуляння електролічильника.*

2. *перен., розм.* Дія за знач. **обнуля́ти** 2 і **обнуля́тися** 2. *Обнуляння імпортного мита загрожує внутрішньому ринку затоваренням низькоякісним продуктом* (із журн.).

ОБНУЛЯ́ТИ *див.* **обну́лювати.**

ОБНУЛЯ́ТИСЯ *див.* **обну́люватися.**

ОБНЮ́ХАНИЙ, а, е, *жарг.* Який обнюхався (у 4 знач.). *— Ви ж, наприклад, не сядете у літак, де за кермом пілота буде обнюханий кокаїном конюх?* (із журн.).

ОБНЮ́ХАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обню́хати.** *Обнюхання в собак.*

ОБНЮ́ХАТИ *див.* **обню́хувати.**

ОБНЮ́ХАТИСЯ *див.* **обню́хуватися.**

ОБНЮ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обню́хувати.** *Собака нервувався. По його хвилюванню, обнюхуванню слідів Степан бачив, що йде правильно* (В. Гжицький); *Поведінка обнюхування в сучасній культурі перетворилася на фізичний дотик губами — поцілунок* (з наук.-попул. літ.).

ОБНЮ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБНЮ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* 1. Нюхати кого-, що-небудь кругом, з усіх боків. *Вона* [Маріора] *мала властивість усе обнюхувати, і за хвилину не було речі в хаті, дух якої не був би їй знайомим* (М. Коцюбинський); *Коні обнюхували невловні стебельця й схвильовано форкали* (І. Білик); *Пси мене обнюхали, поклали, що я свій, і лащилися до мене* (Ю. Яновський); *— А чого ти весь мокрий і смердиш? — підозріло обнюхала дублянку дружина* (І. Роздобудько).

2. *перен., зневажл.* Уважно, прискіпливо оглядати, обстежувати кого-, що-небудь, приглядатися до когось, чогось. *Повернешся з рейсу, а тебе вже обнюхують, чи ти не завербований* (О. Гончар); *Його* [господаря] *ретельність була карикатурною. Як він "оглядав", як він обнюхував літери віршів! Дійсно, наче це пелюстки заморської квітки* (Олекса Ізарський); *Очунявши трохи, гарненько обнюхавши ситуацію, воно* [чорносотенство] *запримітило, що в деяких галузях воно ще може одстоювать себе й свої позиції* (В. Винниченко).

ОБНЮ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБНЮ́ХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Обнюхувати один одного (про тварин). *Кінь побіг просто до вороного і почав з ним обнюхуватись, наче б із старим знайомим вітався* (А. Чайковський); *Всі вони* [звірята], *щебечучи і обнюхуючись, заходились гризти змію* (Ю. Логвин); *Ми* [собаки] *могли лише жалібно позирати одне на одного, полохливо, підібгуючи хвоста, підходити одне до одного, аби краще обнюхатись* (Любко Дереш).

2. *перен., жарт.* Знайомитися, зав'язувати стосунки; освоюватися (у 1 знач.). *Чував я не раз од старих козаків, що сі бурлаки, сидючи* [сидячи] *там у комишах да в болотах, обнюхуються з нечистим* (П. Куліш); *Хлопці подалися набік у ліс і обнюхувалися очима* (Марко Черемшина); *Привітався* [дід] *до мене по-приятельському, запитав: — Обнюхались?* (Ю. Збанацький); *Я, звичайно, вже побував у Шереметьєво, трохи обнюхався, роздивився, дізнався, що з квитками на цей рейс сутуги немає* (В. Шкляр).

3. Обнюхувати навколо себе, принюхуватися (у 1 знач.). *На трибуну виліз худий заклопотаний щур. Він обнюхався й пискнув знову* (Г. Пагутяк).

4. *перев. док.* Довго й багато нюхаючи що-небудь, шкодити собі. *Обнюхався фарбою;* // Нюхати наркотик або іншу токсичну речовину (клей, ацетон і т. ін.). *Виникло щось справді серйозне, бо Бобров обнюхався кокаїном* (А. Кокотюха); *— Малолітні обнюхаються клеєю, шастають туди-сюди* (О. Ульяненко).

ОБНЯ́ТИ *див.* **обніма́ти.**

ОБНЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обня́ти.** *Біля казана, обнятого веселим вогнем, порається ось ця теперішня моя господиня — Марфа Тур* (І. Волошин); *Мансарда двигоніла, обнята густим, жовтяво підсвіченим димом* (О. Забужко); *Тут же на сході комета горить, Грізно глядить на наш край, сном обнятий* (І. Франко); *Хлопець швидко вертав додому, обнятий єдиною думкою про свою раптову коханку* (В. Підмогильний); *А сам я радісний такий Ходив-бродив удвох із братом, Так само радістю обнятим* (М. Рильський); // **обня́то,** *безос. пред.* [Г л о с т е р:] *Як палець твій моїм обнято перснем, Так серце бідне це — грудьми твоїми* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОБНЯ́ТИСЯ *див.* **обніма́тися.**

ОБОБІ́ЧНИЙ, а, е, *розм.* 1. Який міститься на обох берегах річки. *Колись обобічна смуга лісу тягнулася вздовж Кальміусу, тепер — тільки степ* (з наук.-попул. літ.); // Який міститься, розташований з обох боків чого-небудь. *Обобічною вишивкою ткаля оздоблює тканину з обох боків, кладучи нитку й закріплюючи її між двома нитками піткання* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **обопі́льний.** [К о н о н:] *Панове! Я тільки що прибув в село, .. ні ви мене не знаєте, ні я вас, щоб не вийшло обобічної помилки?* (М. Кропивницький).

ОБОВ'Я́ЗАНИЙ, а, е, *заст.* Зобов'язаний (у 1 знач.). *— Зі всіми підгірськими громадами ми стоїмо в зв'язку: вони обов'язані нам, а ми їм доносити якнайшвидше всякі вісті* (І. Франко); *Як щиро впевняла ти, що ми обов'язані бути мучениками, героями* (Леся Українка); *— Я не обов'язана розкривати перед вами те, що між нас не належить, — відповіла вона* (О. Кобилянська); *— Ти обов'язаний покоритися і виявити нам, що знаєш про зраду бувшого гетьмана Мазепи* (Б. Лепкий); // *у знач. ім.* **обов'я́заний,** ного, *ч.* Той, хто зобов'язаний виконати щось як свій обов'язок. *— Я розсилаю накази по всіх замках і волостях, щоб кожний обов'язаний ставав до зброї* (А. Чайковський).

ОБОВ'ЯЗА́ТИ *див.* **обов'я́зувати.**

ОБОВ'ЯЗКО́ВИЙ, а, е. 1. Якого треба беззастережно дотримуватися, яким не можна нехтувати. *Львівська вулиця — це також .. школа, де тон і словар для всіх однаковий і обов'язковий* (І. Франко); *Його не проганяли з палати, але він розумів, що не має права порушувати обов'язкових для всіх правил і норм* (Ю. Мушкетик); — *Ось тобі папір. Ану пиши: "Об'ява. Сьогодні о дев'ятій ранку .. відбудеться засідання учкому. Явка всіх членів обов'язкова й своєчасна..."* (П. Запаренко); — *Твій гімн тут у всіх на вустах. Тебе знають і шанують. Ввели навіть в обов'язкову шкільну програму...* (Ю. Винничук); // Який вимагається в законодавчому порядку. *Він до титли знає обов'язкові .. артикули Кримінального кодексу* (Б. Антоненко-Давидович); *Закони України є обов'язковими на всій території країни* (з мови документів).

2. Характерний для кого-, чого-небудь; притаманний комусь, чомусь; неодмінний (у 2 знач.). *Друкарня .. міститься в старій, напевно вже столітній кам'яниці з обов'язковими чотирма колонами спереду* (Ірина Вільде); *Віддавши ці звичайні й неодмінні розпорядження, капітан .. закурив обов'язкову люльку* (В. Логвиненко); *Що ж до пана Горлача, то був він із себе огрядний, в обов'язковому кармазиновому жупані* (Д. Білий); // *у знач. ім.* **обов'язко́ве,** вого, *с.* Те, що незмінно властиве кому-, чому-небудь, звичайне для кого-, чого-небудь. *Вона прагне обов'язкового. Їй обридла необов'язковість наших почуттів* (В. Домонтович).

3. Який виконується з обов'язку. — *Треба довідатись, які-то набігають думки у вільного чоловіка, що йому нема обов'язкової роботи, — мовив становий* (Панас Мирний); *З одного боку, здоров'я не служить мені, а з другого — всяка обов'язкова праця гнітить* (М. Коцюбинський); *І почав пан над хлопом кпинити, вкотре забуваючи обіцянки, якими приманив обов'язковий труд багатьох* (Г. Колісник).

4. *розм.* Який вирізняється обов'язковістю виконання обіцяного, запланованого і т. ін. (про людину). *Шварцкопф надзвичайно вразливий і вихований. Обов'язковий до точності і точний до педантизму* (Ю. Іздрик).

△ **Облiга́тний (обов'язко́вий) парази́т** *див.* **парази́т; Обов'язко́ве страхува́ння** *див.* **страхува́ння.**

ОБОВ'ЯЗКО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **обов'язко́вий** 1, 4. *Складаючи на добре такі поважні дисципліни, як політекономія та економгеографія, Степан згадав про обов'язковість української мови й вирішив її теж між іншим скласти* (В. Підмогильний); *Не обмежений ні матеріалом фільму, ні обов'язковістю точного обсягу твору, може ходити тут* [у романі] *письменник-романіст семимильними кроками* (О. Довженко); *Принцип узгодженості означає обов'язковість узгодження нового законодавчого акта з іншими законодавчими актами відповідної галузі* (з навч. літ.).

ОБОВ'ЯЗКО́ВО. Присл. до **обов'язко́вий** 1–3. *Гуцульське кладовище — це .. просто собі кавалок землі, який обов'язково треба було відрізати для одної конечної потреби життя* (Г. Хоткевич); *А за звичаєм запорозьким у могилу козакові клали зброю його, речі, люльку і обов'язково пляшку горілки — щоб і на тому світі, мовляв, було йому весело* (В. Нестайко); *Нові кам'яниці обов'язково пишалися широкими "варшавськими" вікнами* (Ірина Вільде); *Дістаємо з мажі тріски, запасець дров — він має бути в чумака обов'язково* (Ю. Мушкетик); *Інститут мав свою церкву. Ходити до неї слід було строго обов'язково* (О. Довженко); // *у знач. пред.* — *Так чому ж ви не женитесь? — Це бачите, справа... складна. Та чи й потрібна? Отак виросте хлопець і думає, що женитись обов'язково... Традиція така єсть...* (В. Підмогильний).

ОБО́В'ЯЗОК, зку, *ч.* Те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства або виходячи з власного сумління. *Обов'язок кожного моряка допомогти іншому морякові, який терпить у морі лихо* (В. Кучер); *Він інженер-геолог, це його прямий обов'язок — довбати землю й вишукувати в ній те, що сховано природою від людського ока* (І. Білик); *Поліцейський з почуттям виконаного обов'язку перед Батьківщиною залишив гостей міста* (Д. Білий); // *перев. мн.* Певний обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності і т. ін., що визначаються відповідним званням, посадою, родинним станом тощо. *Тепер він вже мав обов'язки — його посилали пасти корови* (М. Коцюбинський); *Сергеєв вважав за свій службовий обов'язок розповісти все, як було* (І. Багряний); *Я заступив йому матір і з усіх сил тягнувся виконувати свої батьківські обов'язки* (Б. Антоненко-Давидович); *Старшина Багіров тим часом виконував обов'язки командира взводу, а потай мріяв, що йому дадуть штурмову групу* (О. Гончар).

Вико́нувач обо́в'язків *див.* **вико́нувач; Вхо́дити / ввiйти́ в обо́в'язок** *див.* **вхо́дити; Наклада́ти / накла́сти (наложи́ти) обо́в'язок (обо́в'язки)** *див.* **наклада́ти; Нести́ обо́в'язки** *див.* **нести́; Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку** *див.* **почува́тися; Розподіля́ти / розподіли́ти робо́ту (обо́в'язки, ро́лі** *і т. ін.)* *див.* **розподіля́ти.**

ОБОВ'Я́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБОВ'ЯЗА́ТИ,** яжу́, я́жеш, *док.*, *кого і без прям. дод.*, *заст.* Зобов'язувати. [М и л е в с ь к и й:] *А щодо теорій взагалі, то теорія .. нічого не доказує і ні до чого не обов'язує* (Леся Українка); — *Ми заключили* [уклали] *мир, та з ким? Зі Львовом? З паном Замойським? Та той мир нікого не обов'язує* (А. Чайковський); *Тепер це щоденний його обов'язок, котрий зводиться до того, що лише регулярно робити, але зовсім не обов'язує зробити* (Н. Королева); *Постанова Ради народних комісарів УСРР 1920 року обов'язала "Наркомпрод почати організацію державних товарообмінних пунктів у тих губерніях, де селянство звільнено від розкладки і лишки відходять в розпорядження селян"* (з наук.-попул. літ.).

ОБОГОТВО́РЕННЯ, я, *с.*, *книжн.* Дія за знач. **обоготвори́ти.** *Однією з рис романтизму XIX ст. була емансипація особистости, підкреслене не раз вивищування свого "я", обоготворення одиниць незвичайних і геніальних* (І. Франко); — *Треба добре вивчити історію релігій. Поганські релігії Сходу і Заходу, ідолопоклонство, шаманство та інше.., обоготворення стихійних сил* (О. Бердник); *Слов'янська міфологія й релігія слов'ян складалися з обоготворення сил природи та культу предків* (з навч. літ.).

ОБОГОТВОРИ́ТИ *див.* **обоготворя́ти.**

ОБОГОТВОРЯ́ННЯ, я, *с.*, *книжн.*, *рідко.* Дія за знач. **обоготворя́ти.** *Найдавніша релігія — обоготворяння неба й сил природи, поклоніння їм* (з наук.-попул. літ.).

ОБОГОТВОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБОГОТВОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.*, *кого, що*, *книжн.* Те саме, що **обо́жнювати.** *Корінне населення Південної Америки обоготворяло своїх вождів, наділяло їх надприродним походженням* (з наук.-попул. літ.); *Наші давні пращури обоготворяли найбільшу річку східного слов'янства Дніпро, вважаючи його сином богині Дани* (з навч. літ.); *Ми обоготворили число, а отже, зробили з нього ідола, як і з усякого бога* (О. Бердник).

ОБОДИ́СТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **дугоподі́бний.** *На одному східці стримів молодий міщанин з однією ободистою ногою* (І. Нечуй-Левицький).

ОБОДО́ВИЙ, а, е. Який має форму обода (у 1 знач.), подібний до обода. *Ободовий ремінь кріплять на середині боків коня й ззаду на відстані 15–20 см нижче сідничних бугрів* (з навч. літ.).

△ **Ободо́ва ки́шка** *див.* **ки́шка.**

ОБОДО́К *див.* **обідо́к.**

ОБОДО́ЧОК *див.* **обідо́чок.**

ОБОДЯ́К, á, *ч., діал.* Колесо з цільним ободом. *Старий ободяк.*

ОБО́Є, обóх, *числ. збірн.* 1. Уживається на позначення двох названих або відомих осіб чоловічої або різної статі (обидва), рідко — лише жіночої статі (обидві). *І були вони нагі обоє, Адам та жінка його, і вони не соромились* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Батько наш був дуже добрий; жалував нас обох рівно, і брата й мене* (Марко Вовчок); *Та й зареготалися обоє* [парубки], *як два бики заревли на все поле* (Панас Мирний); *Соломія вхопила за гіллячки, Остап придержав пліт — і обоє вискочили на берег* (М. Коцюбинський); *Обоє, і писар і старшина, вивалилися з саней у сніг* (С. Васильченко); *Він запропонував обом священникам Миколам служити в такі тривожні дні не по черзі, як було досі, а соборно — втрьох* (Б. Антоненко-Давидович); *Побачивши, що Марина стоїть серед кімнати, Ліда схопила її в обійми.., і вони обоє впали в м'яку теплу постіль* (Л. Дмитерко); Вона *підвела його голову над водою і здалася з ним на волю хвиль — хай несуть їх обох, куди хочуть* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Уживається на позначення двох названих або відомих недорослих істот, малят (дітей, звірят і т. ін.). *Мало хто здоровіший знайдеться в селі за Свирида Яковлевича, а от ні його сила, ні його прості риси обличчя не передалися дітям — обоє, крапля в краплю, пішли в матір* (М. Стельмах); *Карл Євстахійович насупив брови, відклав люльку, підвівся зі свого крісла-гойдалки, наблизився до дітей і добряче стукнув обох по плечах* (С. Андрухович); // Уживається на позначення двох однакових предметів, назва яких має форму середнього роду або лише множини. [М а ш а:] *Заплющ одне око...* [О к с а н а:] *А вона обоє заплющує, щоб не так страшно* (І. Микитенко); *Ще звечора Гатило повелів міцно засунути обоє воріт і виставив густу сторожу на всіх кутках* (І. Білик).

◇ **(1) Обо́є рябо́є,** а) *(зневажл.)* схожі між собою якимись переважно негативними рисами характеру, поведінкою і т. ін.; однакові в чомусь. [Ш и л о:] *Та цур йому згадувати: обоє рябоє* (М. Старицький); *Обоє рябоє — і населення, і ми. Всі однаково з убогенькими душевними габаритами. Міщанин на міщанині* (О. Довженко); — *А Христина його ждала? — Де вже. Як повіялася в ту евакуацію, так вернула, переказували, з іншим. Обоє рябоє* (П. Дорошко); *Про це скупе подружжя кажуть, що вони обоє рябоє* (М. Стельмах); // б) *(жарт.)* зайняті однією справою. — *Я нічого не хочу, але чого ти приндишся? Ми тепер обоє рябоє. Я колгоспник, і ти тракторист* (Б. Харчук); *Я .. цілісінькі дні вивчала трактати з алгебри, геометрії й астрономії. Ми з Коліном були обоє рябоє, тільки йому більше подобалася алхімія* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Обома́ ву́хами** *див.* **ву́хо; Обома́ рука́ми** *див.* **рука́; Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми** *див.* **підпи́суватися; Прислуха́тися обома́** *див.* **прислуха́тися.**

ОБО́ЄЧКО, *невідм., числ. збірн.* Пестл. до **обо́є.** *Зоя Жмут добра ґаздиня .. І худоба в неї не була найгіршої породи, й коні, й поля обоєчко з Павлом доробилися* (О. Кобилянська); *Про обоєчко наречених можна чути лише добрі слова: працьовиті, мов бджілки, працюють у рідному мальовничому селі* (з газ.).

ОБОЖА́ННЯ, я, *с., зах.* Дія за знач. **обожа́ти.** *Героїзування і обожання королів — дуже давній звичай* (І. Франко); *Мігалаке, що зразу не помічав .. жертвенних* [жертовних] *доказів обожання, тепер приймав з явним задоволенням Орисьчине хвилювання* (Ірина Вільде); // Захоплена, дуже сильна любов до кого-, чого-небудь; схиляння перед ким-, чим-небудь. *Так тепло, спокійно і затишно стає на серці, коли вона трошки боязко, трошки з робленою наївністю, але з щирим обожанням дивиться йому в лице* (В. Винниченко).

ОБОЖА́ТЕЛЬ, я, *ч., зах.* Те саме, що **обо́жнювач.** *Була се невеличка, дрібненька осібка.., вічно занята собою, своїм туалетом, своїми канарками, своїми обожателями* (І. Франко).

ОБОЖА́ТЕЛЬКА, и, *ж., зах.* Жін. до **обожа́тель.** *Обожателька коштовностей.*

ОБОЖА́ТИ, áю, áєш, *недок., кого, що, зах.* Те саме, що **обо́жнювати** 2. *Німецькі жиди дуже високо цінили, майже обожали сю книгу* [Талмуд] (І. Франко); *Це був Северин Наливайко. Бурсаки обожали його* (А. Чайковський); *Я волів би, щоб панна К. з моїм братом заручилась, котрий її обожає* (О. Кобилянська); *Ориська обожає вчителя Мігалаке* (Ірина Вільде).

ОБО́ЖЕННЯ, я, *с.* У християнстві — преображення людини в результаті причастя до Бога, спільності з ним. *Єпископ Іларіон пише, що досягнення обоження можливе в земному житті, але винятково рідкі ті, хто його досягає* (з рел.-церк. літ.); — *Коли людина досягає обоження? — Коли в неї входить Божественна Благодать* (з рел.-церк. літ.).

ОБОЖЕСТВИ́ТИ *див.* **обожествля́ти.**

ОБОЖЕСТВЛЯ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обожествля́ти.** *Це страшно, коли прижиттєва слава і обожествляння стають посмертною ганьбою. Це взагалі не слава, а тільки іграшка, якою тішаться дорослі діти* (В. Симоненко).

ОБОЖЕСТВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОБОЖЕСТВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* обожествля́ть; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обо́жнювати.** *Український народ здавна обожествляв природу, всіляке зело і шукав у них захисту від недуг* (з наук.-попул. літ.); *Поява св. Франциска у XII столітті з його щирим прагненням обожествити земну природу і небесні світила не могла б відбутися пізніше, коли розпочались переслідування інквізиції* (Г. Пагутяк).

ОБОЖЕСТВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок., рідко.* Пас. до **обожествля́ти.** *В індуїзмі численними духами наповнені ріки, гори, ліси, обожествляються тварини, дерева, каміння* (з наук.-попул. літ.).

ОБО́ЖИТИ *див.* **обо́жувати.**

ОБО́ЖИТИСЯ *див.* **обо́жуватися.**

ОБО́ЖНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обо́жнити.** *"Рамаяна" найкраще відображає національний дух індійців, їхній спосіб життя, думи, етичні й культурні цінності — тому й не дивно, що Рама обожнений в уяві народу* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Обожнений росою ранній птах ці непритомні ночі покидає* (В. Герасим'юк); // **обо́жнено,** *безос. пред. У філософії Відродження Бога ототожнено з природою, природу й людину обожнено* (з навч. літ.).

ОБО́ЖНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обо́жнити.** *У примітивному суспільстві безпорадність покликала до життя поклоніння грізним силам природи, привела врешті до її обожнення* (з навч. літ.); *Коли забути про це* [справжній патріотизм], *можна скотитись до обожнення галушок і синіх шароварів* (М. Рильський); *Більшість дівчаток дивилася на Ейрін з безмежним захватом, мало не з обожненням* (О. Авраменко).

ОБО́ЖНИТИ *див.* **обо́жнювати.**

ОБО́ЖНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обо́жнювати.** *Максим зробив зусилля, щоб відсунути геть усі ті імена, колись чуті, читані, обожнювані, що жили колись у ньому по черзі в ореолі великої слави* (І. Багряний); *Він позирає на портрет обожнюваного монарха.., що висить у нього над столом* (О. Полторацький); *Він! Це він, моє шаленство і непритомність. Обожнюваний, жаданий чоловік* (М. Матіос); // **обо́жнювано,** *безос. пред. У деяких доколумбових культурах Південної Америки обожнювано Сонце, грім і блискавку* (з наук.-попул. літ.).

ОБО́ЖНЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обо́жнюваний.** *У багатьох релігіях світу практикувалася і практикується обожнюваність, коли людей, тварин або природні явища визнають божеством* (з навч. літ.); *Діти стають випробовувачами через свою допитливість, незахищеність і, як не парадоксально, обожнюваність батьками* (із журн.).

ОБО́ЖНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обо́жнювати.** *Жовтогарячі, червоні фарби на посуді, що його трипільці виробляли без гончарного круга, свідчать про обожнювання ними Сонця* (з наук.-попул. літ.); *Ранні землероби повністю залежали від примх природи, що й зумовило обожнювання її сил, намагання всіляко привернути їх на свій бік* (з навч. літ.); *Ще зовсім безвусим .. юнаком він призвичаїв себе на Низу до цнотливого обожнювання жінок* (Іван Ле); *Ібрагім платив Сулейманові відданістю, любов'ю і обожнюванням* (П. Загребельний); *Дударик дивився на Соломію очима навіть не закоханими, а наповненими обожнюванням* (В. Лис).

ОБО́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБО́ЖНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* 1. Надавати кому-, чому-небудь рис, властивостей богів, надприродної сили. *Слов'янські святилища завжди розміщувалися поблизу води, адже, обожнюючи воду, людина приписувала їй особливу животворність* (з наук.-попул. літ.); *У 42 році римський імператор Клавдій відновив пам'ять про свою бабу — Лівію Августу, віддав їй належні почесті й обожнив її, присвоївши їй титул "Божественна Августа"* (з навч. літ.); *Давні слов'яни прагнули обожнити сили природи — воду, вогонь, ліс, дерева, заселяючи їх численними божками* (із журн.).

2. *перен.* Дуже поважати, любити кого-небудь; надмірно захоплюватися кимсь. *Панянка, що її Костенко обожнює особливо за її інститутську невинність, через тиждень після вінчання починає потайний роман з офіцером артилерії* (І. Франко); *Батьки обожнювали свого сина. Варто йому було тільки на щось натякнути, як воно вже було до послуг Кесаря* (Ю. Збанацький); *Ганкаур боявся комісара і обожнював його* (Ю. Бедзик); *Джейн була напрочуд милою дівчинкою, Кейт змалку душі в ній не чув, він просто обожнював її* (О. Авраменко); // З благоговінням ставитися до чого-небудь; свято шанувати щось, захоплюватися чимось. *Любив і вмів* [чоловік] *зодягатися, дотримувався правил чемності .. і непомірно шанував, просто обожнював своє звання інженера-металурга* (Іван Ле); — *Курорт Яремче. Обожнюю провінційні містечка, які притягують туристів* (С. Андрухович).

ОБО́ЖНЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **обо́жнювати** 1. *У київському пантеоні на горбі Перуна стояв Дажбог — один із головних богів Русі. Під цим іменем обожнювалося сонце* (В. Чемерис); *В епоху тотемних вірувань вовк обожнювався (був тотемом племені), але мав переважно образ лихого божества* (з наук. літ.); *У Стародавньому Єгипті золото обожнювалося й символізувало культ Сонця* (з наук.-попул. літ.); *З давніх-давен земля шанувалася та обожнювалася як мати, що родить людям усе потрібне для життя* (з навч. літ.).

ОБО́ЖНЮВАЧ, а, *ч.* Людина, дуже захоплена ким-, чим-небудь; шанувальник. *То хто ж цей палкий прихильник і ледь чи не обожнювач Ігоря Сіверського, його чи не домашній літописець, поет і співець-гусляр?* (В. Чемерис).

ОБО́ЖНЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **обо́жнювач.** *Фараон Рамзес IV додав до посади "Дружина бога Амона" титул "Божественна обожнювачка Амона"* (з наук.-попул. літ.).

ОБО́ЖУВАННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **обо́жнювання.** *До 988 року в основі світогляду східних слов'ян був анімізм, що полягав в обожуванні сил природи та поклонінні духам предків* (з наук. літ.); *Вона .. пробувала обожувать вчителів, але їх старі й жовті види швидко одбили в неї охоту до обожування* (І. Нечуй-Левицький); *Коли ж Павло Сергійович .. чув її голос, бачив усмішку, він вже нічого не знав, не тямив і не почував, крім щастя, обожування* (Л. Дмитерко).

ОБО́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБО́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обо́жнювати.** *Люди засоби зробили цілями, обожили їх і тепер труять себе через те, що ці засоби стали зайві* (В. Винниченко); *Ольжині товаришки знали, хто найлюбіший маркізі.., і обожували Ольгу* (І. Нечуй-Левицький); *Талочка обожувала .. батька так само, як і він свою чарівну доньку* (Д. Бузько).

ОБО́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБО́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док., рідко.* Пас. до **обо́жувати.** *У церкві людина повинна ставати людиною, єднатися з Христом, обожуватися, мати міцний духовний стрижень* (з публіц. літ.); *Христос називається також і другим Адамом, бо перший Адам, маючи призначення обожитися за допомогою благодаті Божої, обрав шлях гріхопадіння* (з рел.-церк. літ.).

ОБО́З, у, *ч.* 1. Те саме, що **ва́лка** 1. *Квартира була далеко, на передмісті. На городі стояв його* [Войнаровського] *обоз, карету закотили до якоїсь клуні* (Б. Лепкий); *У Київ Гузь повертався не сам, а з обозом у десятеро саней* (Ф. Бурлака); *Цього дня приїхали* [залужани] *за пшеницею цілим обозом* (Григорій Тютюнник); *Про обоз княжни Євпраксії вже розліталися навсібіч чутки, здивування й захоплення* (П. Загребельний).

2. Сукупність транспортних засобів у військах, признач. для перевезення боєприпасів, продовольства і т. ін. *Яремі дали коня Зайвого з обозу* (Т. Шевченко); *Під бомбами стікалися звідусіль велетенські обози цілої дивізії* (І. Багряний); *Знімалася наша піхота..; обози, вирвавшись на шляхи, посунули до висоти* (О. Гончар); *З кожним днем той потік возів ставав усе густішим: між цивільними тепер ішли і військові обози* (Є. Доломан); *Ворожі полки й дивізії кидали бойове спорядження, обози і тилові служби* (Ю. Бедзик).

3. *заст.* Табір (у 1 знач.). *В обозі Турна тихо стало .. Враги Троянські почивали* (І. Котляревський); *Твій обоз — чистий хлопський загін: жовніри в простих жупанах чи в свитах, ночують в солом'яних куренях, їдять куліш з салом* (І. Нечуй-Левицький); *Козаки вже не вміщалися в Січі і цілими куренями ставали обозом за палісадом* (П. Панч); *Вирушив до ворожого обозу нещасливий гетьман Петро Дорошенко із своєю старшиною* (Д. Білий); * У порівн. *Наступить косовиця, то неначе обозом стоїмо в степу* (О. Стороженко).

ОБО́ЗНИЙ, а, е. 1. Належний до обозу (у 2, 3 знач.). *На його очах і другому* [солдату] *стяли голову, а потім старанно і живо склали разом на обозну повозку і повезли* (І. Багряний); *Призвали мене у солдати, в кінний запас. Був я уже в літах, годував обозних коней* (К. Гордієнко); // Стос. до обозу (у 2 знач.). *Кому ж хочеться відриватися від тихого спокійного домашнього огнища та йти на невигоди обозного життя?* (А. Чайковський); // Який служить в обозі (у 2 знач.). *— Готуйсь! — почулася команда обозного офіцера* (Д. Бедзик); *Тужили матері і жони, .. обозні їздові востаннє оглядали і краще вкладали поклажу на санях* (В. Малик); // *у знач. ім.* **обо́зний,** ного, *ч.* Вояк, який служить в обозі (у 2 знач.). *Чи міг думати тоді оцей Оленчук, трясучись непомітним обозним у відступаючім війську, що мине рік і стане він уже провідником для залізних регулярних частин..?* (О. Гончар).

2. *у знач. ім.* **обо́зний,** ного, *ч., іст.* Виборна службова особа, що обіймала одну з найвищих адміністративно-військових посад в Україні в XVII–XVIII ст. *Генеральний обозний послався віддавати накази, і за пів години на краю вузького шляху .. лаштувалась уже грізна батава* (М. Старицький); *Під густою .. грушею біля гетьманського намету сиділа старшина: гетьман.., суддя, обозний, осавули, курінні* (Ю. Мушкетик); *Пізніше пробився* [Сагайдачний] *і до найвищого керівництва Січі — став військовим обозним, який відав артилерією та її фортифікаційними спорудами* (В. Чемерис).

(1) Полкови́й обо́зний, *іст.* — комендант козацького полкового обозу або артилерії, підпорядкований генеральному обозному. *Він посідав значну та високу посаду полкового обозного лейстрових козаків* (О. Ільченко); *Прийшов до канцелярії полковий обозний і поскаржився, що замовив знайомому портретистові свій контерфект і дав завдатку п'ять кіп, портретист контерфект зробив, але він, обозний, не схожий на ньому на самого себе* (Ю. Мушкетик); *— Що скажуть райці, лавники і возний? Як це здається, пане войте, вам? — Підвівся Іскра, полковий обозний, син Остряниці Якова, Іван* (Л. Костенко).

ОБО́ЗНИК, а, *ч., розм.* 1. Вояк, який служить в обозі (у 2 знач.). *Спокійні, бородаті обозники варили чай, кашу, лаялися і слухняно виконували свої обов'язки* (У. Самчук); *І кожен в нас спеціаліст, І всякий шану має, Чи він обозник, Чи танкіст, Чи чоботи латає* (С. Воскрекасенко); *— Військо виїхало з села на облаву. Самі обозники залишилися* (М. Стельмах); *Польова жандармерія спроваджувала обозників і санчастину із села* (Б. Харчук); *В Чавуновій балці метушилися обозники, казанками, шапками носили шріт та порох* (Ю. Мушкетик).

2. *перен., зневажл.* Той, хто відстає, тягнеться позаду інших. *Не дописавши вимучуваного речення про спортивних обозників, довелося відкласти аркушик паперу та ручку* (О. Шугай).

ОБО́ЙКО, *невідм., числ. збірн., заст.* Пестл. до **обо́є.** *Ото було тими вечорами довгими осінніми .. заберу обойко до себе на коліна та почну на добрий розум навчати* (Марко Вовчок); [Х а р ь к о:] *Дякую вам за те, як ви обойко мене вихваляли* (М. Кропивницький); *— Вечеряти! — Ось зараз приберусь. — А діти де? — Обойко он у просі...* (Б. Грінченко); *Захарко з Павликом сиділи обойко долі й, сміючись весело, любенько грались у крем'яхи* (С. Черкасенко).

ОБО́ЙМА, и, *ж.* 1. *військ.* Металева рамка для кількох патронів, за допомогою якої їх одночасно вставляють у магазинну коробку гвинтівки, пістолета і т. ін. *Крім п'яти наганів, було кілька обойм* (Ю. Смолич); *Вадим Сокіл навіть не захопив з собою з астроплана запасних обойм з патронами* (В. Владко); *Корнієнко вийняв із шухляди стола новенький пістолет і чотири обойми* (Григорій Тютюнник); *Нагнувшись, підняв* [Моргуненко] *із землі заіржавлену обойму, набиту патронами* (О. Гончар); *На мій подив, обойма пістолета була порожня* (І. Росоховатський); *— Що в нас є, Михай? Три автомати... сім запасних обойм... П'ять гранат...* (О. Бердник); // Патрони, вставлені у таку рамку. *Він узяв з грузовика гвинтівку, перевірив затвор, заклав обойму патронів і .. мовчки пішов по вулиці в бій* (Ю. Яновський); *Треба було вистрелити по обоймі на ворога, покласти його на землю* (Іван Ле); *Ось із його ТТ вискочив останній патрон. Випалив усю обойму, усі дев'ять* (П. Автомонов); *Поручик Михайловський .. випускав обойму за обоймою услід партизанам* (І. Микитенко).

2. *спец.* Кільцеподібна деталь машини, механізму, в яку вкладаються дрібніші деталі для їх закріплення в певному положенні. *Досить часто пряжки черняхівської культури мають пластинчасті обойми, до яких заклепками кріпився кінець шкіряного ременя* (з наук. літ.).

3. *перен.* Про сукупність, набір чого-небудь, що є в наявності, розпорядженні. *Льоник блиснув обоймою нових зубів* (Є. Пашковський); *Одного разу дав їй послухати цілу обойму касет — "The Doors", Луї Армстронга, Діо, "Плач Єремії"* (А. Дністровий).

4. *перен.* Про низку імен, перев. відомих, які часто згадують у пресі, доповідях і т. ін. *Мій батько шістдесятник, з тих менш помітних тихих пасіонаріїв, яких не згадують у обоймах* (Л. Костенко); *Анжела .. давала концерти на периферії, з групою артистів майже пів року каталася Україною від Донецька до Ужгорода. Потім її почали вирізняти із загальної обойми* (А. Кокотюха); *У 1960-х роках з'явилася обойма молодих поетів, у якій три імені — М. Вінграновського, І. Драча, В. Коротича — називалися неодмінно, коли мова заходила про пошуки та новаторство* (з наук.-попул. літ.).

О́БОЛ, а, *ч., заст.* Циліндр. *Металевий обол.*

ОБО́Л, а, *ч.* Грошова й вагова одиниця у Стародавній Греції, а також у деяких середньовічних європейських країнах. *Гіпатія, пробігаючи по місточку, кинула щедрою рукою у воду жменьку еллінських оболів* (О. Бердник); *— Найняв візок. Не йти ж до міста пішки. Всього лише за два оболи грек довезе нас до преславних Афін* (В. Чемерис); *Оболами називали срібні та мідні монети вартістю 1/6 драхми* (з наук.-попул. літ.).

ÓБОЛОК, а, *ч., заст., поет.* 1. Хмара (у 1, 2 знач.), хмарина. *Оболок темний, розлитий довкола, раптом прорвався і в чистому небі розвіявся легко* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія); *Вгорі крізь пелехаті оболоки несміливо пробивалася одна зірочка* (Ю. Смолич); *А ось і ти ідеш. Пізнала, засвітилась І на плече мені, зомлівши, похилилась, Немов після грози веселка в чистім полі На світлий оболок* (І. Вирган); *Сонце то вискакувало, то ховалося за білі оболоки, то знову прямовисне лило світло* (О. Ульяненко); *Григорій .. лише блиснув сердито з-за оболока тютюнового диму, дядьки весь коридор прокурили самосадом* (В. Дрозд).

2. *тільки мн.* Небесна блакить. *Ранок був ясний-найясний.., сонечко зіходило, жайворонки співали під оболоками* (Марко Вовчок); *Ген оболоки Оболоні. Стоять там хмари на припоні І видно їм, як на долоні, Віки* (І. Драч).

ОБОЛÓК, лкá, *ч., діал.* Вікно. *Попід мій оболок до другої ходить* (Сл. Б. Грінченка).

ОБОЛÓНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **оболóнка** 1–3, 5. *Холонув вітер і рвав тонку оболону* (Л. Первомайський); *Запах окису вугля* [вуглецю] *дражнив слизові оболони носа* (Б.-І. Антонич); *Все ж бо роблене чи видиме — це та сама порожня оболона без ядра* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Мов крізь сиву хмарну оболону, у безмежній далечі сторіч ми вчуваєм буйний тупіт коней, брязкіт зброї і пташиний клич* (Н. Забіла).

ОБОЛÓНКА, и, *ж.* 1. Те, що покриває або окутує, оповиває що-небудь зовні, з поверхні. *Зверху над деревами стоять в оболонках із срібного туману хрести на дзвіницях та церквах* (С. Васильченко); *Дуб .. густо сипнув жолудями — тугими, теплими, під мідною блискучою оболонкою яких дрімала до певного часу велика сила життя* (І. Цюпа); *— Це не просто плями, а гігантські завихрення в газовій оболонці Сонця* (М. Руденко); *Гусінь .. загорнулася в лялечку і за кілька тижнів вилетіла з порожньої оболонки барвистим метеликом* (О. Бердник); *— Небо — це ніщо, порожнє місце, — сказав брат. — Повітряна оболонка навколо Землі* (Валерій Шевчук).

2. *анат.* Покривна тканина окремих органів, частин організму. *Очне яблуко складається із трьох оболонок: зовнішньої, середньої та внутрішньої* (з наук.-попул. літ.); *Одна з причин головного болю — подразнення оболонок головного мозку внаслідок запалення, ішемії, набряку головного мозку* (з наук.-попул. літ.); *Ендокард — це гладенька оболонка, що вистеляє з середини серце і його клапани* (з навч. літ.).

3. *перен.* Зовнішній вигляд, зовнішня форма чого-небудь, за якою криється певний внутрішній зміст. *Коли відкинути містичну оболонку поеми, то можна визнати, що образ демона — один із перших у російській літературі образів "зайвої людини"* (М. Рильський); *Свідомість того, що вона необхідна для Річинських, розбурхала в ній приспану під оболонкою фальшивої покори владну вдачу* (Ірина Вільде); *Мені аж дивно було чути його, завжди стриманого, закутого в захисну оболонку гумору, в цих несподіваних, навіть інтимних відвертощах* (О. Гончар); *Вигляд Петро мав страхітливий, а насправді це була оболонка, забита коміксами, плейбоями і дешевими фільмами жахів класу D* (О. Ульяненко).

4. *техн.* Захисні конструкції, покриття; сорочка (у 3 знач.). *Атомний реактор треба було оточити захисною оболонкою з металу і бетону* (Н. Рибак); *Корабель здригнувся, різко похитнувся під тим важким ударом, від якого загула металічна оболонка* (В. Владко).

5. *діал.* Шибка. *А онде .. Козацька церква невеличка Стоїть з похиленим хрестом .. Оболонками старими, Мов мертвець очима Зеленими, позирає На світ з домовини* (Т. Шевченко); *Оддалеки блимає огник на селі з двох оболонок — то в одній хаті світиться на досвітках* (Марко Вовчок).

△ **(1) М'язовá оболóнка,** *анат.* — шар гладкої м'язової тканини в складі стінки якого-небудь порожнистого органа травної, дихальної й сечостатевої систем. *М'язова оболонка переднього відділу травної трубки до середньої третини стравоходу утворена посмугованою м'язовою тканиною* (з навч. літ.); **(2) Павути́нна оболóнка,** *анат.* — блискуча прозора безсудинна оболонка, що покриває головний і спинний мозок. *Найчастіше крововилив відбувається між твердою і павутинною оболонкою мозку* (з наук. літ.); **(3) Рáйдужна оболóнка,** *анат.* — передня кольорова частина судинної оболонки ока у формі діафрагми, що розташована між рогівкою та кришталиком і має пігменти, від яких залежить колір очей. *Крізь прозору рогівку видно райдужну оболонку і розміщену в її центрі зіницю* (з наук.-попул. літ.); *Зіниці її очей розширилися майже на всю райдужну оболонку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Зеленкувата райдужна оболонка її очей світилася, як скельце в лісовому джерелі* (І. Роздобудько); **(4) Роговá оболóнка,** *анат.* — те саме, що **рогíвка.** *Рогова оболонка здорового ока цілком прозора* (з наук.-попул. літ.); **(5) Серóзна оболóнка,** *анат.* — тонка оболонка, яка вкриває внутрішні порожнини тіла й розміщені в ній органи. *Шлунок має три шари — серозну, м'язову й слизову оболонки* (з наук.-попул. літ.); **(6) Синовіáльна оболóнка,** *анат.* — внутрішній шар суглобової сумки, який виділяє синовію. *Суглобова фіброзна капсула разом із синовіальною оболонкою має кровоносні й лімфатичні судини* (з навч. літ.); **(7) Сітчáста оболóнка,** *анат.* — те саме, що **сіткíвка.** *Запалення сітчастої оболонки ока може розвиватися у зв'язку з яким-небудь загальним захворюванням (нирок, крові, судин тощо)* (з навч. літ.); **(8) Слизовá оболóнка,** *анат.* — тонка, завжди вкрита слизом оболонка, що вистеляє внутрішню поверхню деяких органів людини та хребетних тварин. *Під впливом переливання крові шкіра й слизові оболонки рожевіють, охололі кінцівки зігріваються* (з наук. літ.); *Хвороботворні бактерії збиралися насамперед на слизових оболонках носа, рота, горла* (Н. Сняданко); **(9) Суди́нна оболóнка,** *анат.:* а) оболонка ока людини й хребетних тварин, що вистилає зсередини склеру. *Іноді вже при народженні дитини можна виявити захворювання сітківки й судинної оболонки ока* (з наук. літ.); *Судинна оболонка здійснює трофіку сітківки* (з навч. літ.); б) одна з оболонок, що вкривають головний і спинний мозок. *Судинна оболонка спинного мозку складається з фіброзної тканини, покритої шаром плоских клітин, непроникних для рідини* (з наук.-попул. літ.).

ОБОЛÓННЯ, я, *с.* Те саме, що **оболóнь.** *Нагло почав падати дощ, і за один день і ніч пішла з Дністра велика вода на оболоння й дійшла аж до Бикового болота* (з переказу); *Схоплюсь було, вибіжу з садка, біжу левадами, полем, оболонням — не знать і куди й що: весело стане!..* (Марко Вовчок); *І горбатий хлопчик .. щоднини .. приносить стокротки, морончики, що ростуть на оболонні біля хати* (Уляна Кравченко); *Отже, пішли вони далі й до лук подалися зелених Над оболонню Асопу, що плине в густих очеретах* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОБОЛÓНСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **оболóнь, оболóння, оболóня** 1. *Скрізь .. поставили столи з стравами й медами, під ноги людям поклали пахучу траву з оболонських лук* (С. Скляренко); *Дівка могла заблукати в оболонському драговинні...* (І. Білик); // Який живе, росте, водиться на оболоні. *З-за оболонських верболозів виїхали три озброєних вершники* (Ю. Логвин); // Який міститься, перебуває і т. ін. на оболоні. *Тільки бентега і страх перед невідомістю нуртували під стріхою Гордославової хати. Скоро вони виплеснулись на вулицю, заповнили всю оболонську слободу...* (Р. Іванченко).

ОБОЛÓНЬ, і, *ж.* Заплавна лука *(див.* **лýка**[1]). *Сонце ховалось за межигірський бір, .. а далекі озерця на оболоні .. і річка Почайна горіли, наче розтоплене золото* (І. Нечуй-Левицький); *Тихо в гаї і в селищі, Спить ще оболонь* (І. Франко); *Труханів острів, Слобідка, куренівські оболоні — все захопив старий* [Дніпро] *і вдирається вже до міста* (Б. Антоненко-Давидович); *На сизі ще від мулу оболоні Гонив повільних буйволів орач* (М. Бажан); *Кінь почвалав напрямці, печатаючи по густо розписаній зеленою паростю оболоні рогаті підкови* (В. Дрозд).

ОБОЛÓНЯ, і, *ж.* 1. Те саме, що **оболóнь.** *Веслом озвалась оболоня, Кругами плесо б'є живе* (М. Стельмах); *На обрії, одразу ж за селом, де оболоню тишею сповито, горять кульбаби* (В. Стус); *Пішов Лесь в оболоню по свою корову* (І. Нижник).

2. *заст.* Шибка. *Як глянула Маріяна У вікно в оболоню, — Стоять тії козаченьки З кіллям кругом двору* (з думи).

ОБОМЛІВÁТИ *див.* **обімлівáти.**

ОБОМЛÍЛИЙ *див.* **обімлíлий.**

ОБОМЛÍТИ *див.* **обімлівáти.**

ОБОПÍЛЬНЕ *див.* **обопíльно.**

ОБОПÍЛЬНИЙ, а, е. 1. Спільний для обох сторін; взаємний. *Мені так приємно було дістати Вашого листа, який свідчить, що Ви не забули про мене, що наші симпатії — обопільні* (М. Коцюбинський); *Гість утрутився і залагодив конфлікт пропозицією піти на обопільні поступки* (В. Винниченко); *Вони дивилися на світ одними очима, однаково думали, їм не важко було вгадувати обопільні наміри* (Л. Первомайський); *Цілком ясно: їм приємно зустрічатися. Обопільною була доброзичливість. І ні тіні — заздрости* (Олекса Ізарський).

2. Однаковий з обох боків; двосторонній, двобічний. *Обопільний меч.*

ОБОПÍЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **обопíльний** 1. *Тут було замилування прекрасним тілом не з огляду на обопільність жаги, а егоїстичне замилування, без риторичного запитання: а чи любить вона мене?* (В. Рубан); *Б. Хмельницький висловився за обопільність присяги, прагнучи, щоб боярин Бутурлін присягнув від імені царя, що той захищатиме Україну від Польщі й не порушить прав і вольностей усіх станів українського суспільства* (з наук.-попул. літ.).

ОБОПÍЛЬНО, *рідко* **ОБОПÍЛЬНЕ.** Присл. до **обопíльний.** *Не долюбляв тільки батько удови, що така вона своєумка непокірлива; не долюбляла і вона його — обопільно* (Марко Вовчок); *Приязнь зароджувалася між двома наче різними людьми обопільно* (О. Ільченко); *Він* [Іслам-Гірей] *уже кокетує з Венецією і до короля послів слав з пропозицією обопільне вирушити на Османів* (Р. Іваничук); *Місце зустрічі вибрали обопільно: присілок неподалік Ясенова* (М. Андрусяк); *Стріли й списи обопільно летіли, і падали люди* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Любо та мило уклали* [Ермелліна та Тедальд] *між собою мир, обопільне розкошами упиваючись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБÓРА, и, *ж.* Відгороджена частина подвір'я з приміщеннями для худоби. *Чутно, як худоба в оборах важко сопе* (М. Коцюбинський); *По давній звичці заглядав до стайні, обори, вслухався, як худоба стиха жувала сіно* (М. Івченко); *Панський пастух мусить бути повсякчас при череді — літо на пасовиську, а в холодну пору року в оборі* (Ф. Бурлака); *Далі починалися пташники, кошари для овець і кіз, обори для корів та волів* (І. Білик); // Зáгорода, загін *(див.* **загíн**[1] 2). *За теплої пори року належало здійснити два основні плани: влаштувати обору для прирученої худоби і пташник для пернатих* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ОБÓРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оборáти.** *Поля оборані, ніде ні осоту, ні свиріпи* (М. Рудь); // **обóрано,** *безос. пред. Нема тут ніяких загорож, ні дроту, ні кам'яних стін, навіть плугом не оборано межу табірної зони...* (О. Гончар).

ОБОРÁТИ *див.* **обóрювати.**

ОБОРÁТИСЯ *див.* **обóрюватися.**

ОБОРÍГ, рóгу, *ч.* Споруда на чотирьох стовпах для зберігання сіна, соломи і т. ін.; повітка (у 1 знач.). *Його оборіг стоїть .. далеко на горі, треба сіно здалека носити* (О. Кобилянська); *Обійстя — маленький фільварочок: акуратні стоги під оборогами, побілені стайні.., сушарня, олійня, пасіка* (Р. Андріяшик); *З оборогу пахло свіжо складене сіно* (М. Матіос); // Дашок такої споруди. *Каже ґазда до людей: "Люди добрі, під оборогом у мене повна бочка тютюну!"* (з переказу); *Гринько прийшов на обійстя Гаєвого, видряпався на оборіг і ліг* (Л. Мартович); *Спати пішли всі під оборіг на сіно* (Ірина Вільде); // Кількість сіна, що вміщується у такій споруді; стіжок (у 1 знач.). *Штефан у лісі вичистив таке поле, що три обороги сіна можна на нім накосити* (з казки); *А на літо можна ще від сусіднього дідича виорендувати величезну полонину за дешеві гроші і випасти 20 штук волів і наробити десять оборогів сіна* (І. Франко).

ОБÓРКА, и, *ж.* Смужка матерії, зібрана у складки чи зборки і пришита для оздоблення до сукні, сорочки, фартуха і т. ін. *Вона заплуталась у довгих оборках своєї нової спідниці, мало не впала* (М. Чабанівський); *Тепер .. можна і пройтись, звичайно, прихопивши свій чарівний, з оборками парасоль* (Г. Тарасюк); *Одягаю чудову сукню .. Вона чорна, з мереживом і рюшами, талія — низька, на грудях — великий оксамитовий бант, знизу — широка оборка* (І. Роздобудько); * Образно. *За зеленою м'якою оборкою* [берега] *зеленіли городи, лисніли левади, біліли чепурненькі хатки* (І. Нечуй-Левицький); // Одяг із таким оздобленням. *Панночка красувалася в рюшах, оборках й мереживах* (В. Шкляр).

ОБОРÓЖИНА, и, *ж., с. г.* Один із чотирьох стовпів, на яких тримається дашок оборогу. *Він обхопив руками оборожину і, встромляючи свої босі, порепані ноги в туго натолочене сіно та чіпляючися руками все вище й вище, .. майже моментально видряпався нагору* (І. Франко); *Взяли* [каратели] *та й прив'язали* [батька] *до оборожини, щоби дивився на мою муку. А він того не витримав. Заделікатний був...* (І. Керницький).

ОБОРÓНА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **обороняти** і **оборонятися.** *Він ганя по вигону та скликає* [громаду] *на оборону* [кріпаків] (Панас Мирний); [П а р в у с:] *В нас тепер іде свята війна за оборону небесної держави* (Леся Українка); *Ми влаштували засідку не для оборони замку, а щоб узяти полонених* (О. Авраменко); *При вмілій обороні взяти цей замок було б важкувато* (Д. Білий).

2. Заступництво (у 3 знач.), підтримка (у 1, 2 знач.); захист (у 2 знач.). *Чоловік, як ворона, а все ж жінці оборона* (прислів'я); — *Не зачіпайте мене теперечки, бо я знайшла собі міцну оборону, знайшла захист певний і незламний* (І. Нечуй-Левицький); *Мені здавалося, що зараз тут стане лицемірно знічена постать, яка за єдину оборону собі обрала мовчання* (Б. Антоненко-Давидович); *Немов шукаючи оборони перед ворогом, вона хапається руками за вчителеві плечі* (Ірина Вільде).

3. Сукупність засобів, необхідних для безпеки, захисту країни. — *Нема коли особливо сумувати: на оборону працюємо...* (О. Гончар); *Насувалося велике лихо не тільки для Львова, але й для всієї Галичини. Виникла крайня потреба організовувати оборону* (М. Андрусяк).

4. *військ.* Система вогневих точок, укріплень і т. ін., на якій розміщуються війська, готуючись відбити напад противника. *Від долини .. починалася нова височина, замкнута нашим переднім краєм оборони* (Я. Качура); — *Ні,* — *сказав генерал.* — *Не більше одного залпу. По комунікаціях. А головне — по їхній обороні на Ірпені й у Пущі-Водиці* (М. Бажан); *В горах нерідко ні в них, ні в нас не було суцільної оборони* (О. Гончар); * Образно. *Ворота відкрилися — і троянчани безборонно в'їхали на заводський двір. "Ну, через першу оборону прорвалися", — полегшено зітхнув Дорош* (Григорій Тютюнник).

5. *юр.* Захист обвинуваченого під час суду. *Кілька адвокатів-русинів зголосилося до суду, що хочуть узяти на себе оборону Євгенія* (І. Франко); *Він просто не радив адвокатові брати на себе його оборону і хотів боронитися сам* (Л. Смілянський).

Займа́ти / зайня́ти оборо́ну *див.* **займа́ти; Злама́ти оборо́ну (фронт, о́пір** *і т. ін.)* *див.* **зла́мувати; Ра́да націона́льної безпе́ки і оборо́ни Украї́ни** *див.* **ра́да; Стоя́ти в оборо́ні <Стоя́ти оборо́ною>** *див.* **стоя́ти.**

△ **(1) Кругова́ оборо́на́,** *військ.* — лінія оборони, що утворює коло. *Партизани організували кругову оборону по хребту гори* (С. Скляренко); *Прокіп Журба наказав усім .. відступити під кам'яну брилу .. й тут зайняти кругову оборону* (В. Кучер); **Лі́нія оборо́ни <Оборо́нна лі́нія>** *див.* **лі́нія; (2) Необхі́дна оборо́на,** *юр.* — у кримінальному праві — правомірний захист від нападу. *Право на необхідну оборону — один із найважливіших юридичних інститутів: без права захистити себе, свою оселю, майно в людини не може бути впевненості в безпеці свого життя і здоров'я, недоторканності власного житла* (з наук.-попул. літ.); **(3) Повітря́на оборо́на,** *військ.* — заходи, вживані для боротьби з авіацією противника та система засобів для захисту об'єктів від нападу з повітря. *Глухо вдарили гармати повітряної оборони. Назустріч ворожій ескадрильї знялися наші винищувачі* (О. Донченко); *Лише окремим бомбардувальникам противника вдалося прорватися через третю лінію повітряної оборони* (М. Трублаїні); **По́яс оборо́ни** *див.* **по́яс; (4) Циві́льна оборо́на** — система загальнодержавних оборонних заходів для захисту населення та об'єктів народного господарства від ракетно-ядерної, хімічної, бактеріологічної і т. ін. видів зброї. — *Спочатку ми уявляємо себе на уроці цивільної оборони. Умовний противник застосував газову атаку. Дана команда: "Гази!"* (А. Кокотюха); *Захисними спорудами цивільної оборони є сховища та протирадіаційні укриття* (з наук.-попул. літ.); *Цивільна оборона організовується на всіх господарських об'єктах, в установах та організаціях* (з навч. літ.).

◊ **Бра́ти / взя́ти під за́хист** *(рідко* **під оборо́ну)** *див.* **бра́ти; Става́ти / ста́ти в оборо́ну** *див.* **става́ти.**

ОБОРО́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оборони́ти.** *Безталанний автор* [М. Петров]! *Здавалося б, природним хистом оборонений від людської непам'яті, і проте забутий* (М. Зеров); *Я був невинним, чистим, я жив навчанням, мистецтвом..; так, я був невинний, був оборонений, заступлений від можливої вини батьком, що впав на фронті* (Р. Федорів).

ОБОРО́НЕЦЬ, нця, ч. 1. Той, хто обороняє, захищає кого-, що-небудь від нападу, ворожих дій і т. ін.; захисник. [Н а с т я:] *В тій тюрмі сидять наші козаки, наші оборонці, що за Україну, за її дітей, за тебе пішли битись з татарами* (І. Нечуй-Левицький); *Війна робилась звичайним побутовим явищем, і нікого не зворушував лазаретний стогін оборонців вітчизни* (М. Хвильовий); *Для таких дорогих гостей, для своїх рідних вояків, для своїх оборонців їм* [людям] *нічого не шкода* (І. Багряний); *І в таборі, й надто ж у місті горіли пожежі, валував дим, роз'їдаючи очі оборонцям і нападникам* (І. Білик); // Той, хто не допускає кривди над ким-, чим-небудь, заступається за кого-, що-небудь. — *Діти мої! .. Тепер нема в Вас жодного оборонця, нема помагача, самі-самісінькі зостались у світі!* (Марко Вовчок); *В тіні лавка з сінником, а на цівці образ Св. Саватія й Зосими, оборонців бджіл* (М. Коцюбинський); *Народ не хотів вірити, що його співець, його оборонець, мученик за його щастя й долю, його батько Тарас — помер* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *юр.* Той, хто відстоює інтереси обвинувачуваного під час судового процесу; захисник (у 3 знач.). *Участь оборонця в апеляційному суді не є обов'язковою, крім випадків, коли в апеляційній скарзі порушується питання про погіршення становища засудженого* (з наук.-попул. літ.); *Гнат кілька разів поривається сказати, що той пан помиляється, що він не знає, як це було, але його зацитькують... Опісля говорить оборонець Гната* (М. Коцюбинський); *Суд зробили показовий .. Оборонця дали безплатно* (І. Микитенко); *Оборонець замість захищати перевершив прокурора, вимагаючи розстрілу!* (І. Багряний).

3. *спорт.* Те саме, що **захисни́к** 4. *Уже на восьмій хвилині нападник дніпровців, скориставшись грубою помилкою львівських оборонців, виводить господарів уперед* (з газ.).

ОБОРОНИ́ТИ *див.* **обороня́ти.**

ОБОРОНИ́ТИСЯ *див.* **обороня́тися.**

ОБОРО́НКА, и, *ж., розм.* Оборонна промисловість, військово-промисловий комплекс *(див.* **ко́мплекс).** *Накрилася миднцею совкова оборонка і з нею вся наша наука* (О. Забужко); *Він був видатним ученим-фізиком, і його інститут працював на оборонку* (М. Матіос); — *А брат його рідний — відомий фізик. Геній. За радянських часів працював на оборонку* (В. Єшкілєв).

ОБОРО́ННИЙ, а, е. Стос. до оборони (1, 3, 4 знач.). *Полк, в якому служив лейтенант Заярний, зазнав великих втрат в оборонних боях на Україні, і його восени відправили в тил на поповнення* (А. Хорунжий); *Український націоналістичний рух на практиці був завжди оборонним, визвольним, патріотичним* (Д. Павличко); *Шухевич, щирий патріот України і видатний діяч ОУН, згори координував оборонні дії* (М. Андрусяк); *За п'ять днів авіаційної й артилерійської підготовки гітлерівці кинули на Севастопольський оборонний район сорок шість тисяч фугасних бомб* (В. Кучер);

// Признач. для оборони (у 3, 4 знач.). *Оборонні роботи на плацдармі були саме в розпалі* (О. Гончар); *Велике значення мала військова реформа, яка збільшила оборонну силу Київської Русі* (Р. Іванченко); *На горбах, за хутором, будували оборонні споруди* (Л. Первомайський); *Колись були тут села, хутори. Тепер лиш мури оборонних веж* (Л. Костенко); *Деяким кораблям вдалося прослизнути крізь перший оборонний заслін* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який працює на оборону країни. *Мама працювала інженером на оборонному заводі* (О. Іваненко); *В жовтні 1941 року .. наказали замінувати найважливіші споруди в Москві і на підступах до неї, такі як головні залізничні вокзали, об'єкти оборонної промисловості* (В. Чемерис); *Працює оборонний комплекс, накопичується науково-технічний потенціал, створюється система пропаганди* (С. Жадан).

△ **Лінія оборо́ни <Оборо́нна лінія>** *див.* **лінія.**

ОБОРО́ННИК, а, *ч.* Те саме, що **оборо́нець** 1, 3. *Мені Таки частесенько здається, .. Що пал мережаних речей За оборонників святині — Одна омана для очей, Чи марний гук серед пустині* (П. Грабовський); — *Ви дуже пророчистий оборонник нашої справи! Дай Боже нам таких більше!* (Олена Пчілка); *Стояли* [мати з дітьми] *втрьох, тісний гурток, — несила їм відійти; і вже не знали, зоставшися самі слабі, без кормителя свого і оборонника, чи можна їм вижити на світі* (В. Барка); *Синові, втративши батька, багато доводиться в домі Лиха терпіти, якщо оборонників інших немає* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Оборонники "Шахтаря" вчергове показали свою відмінну фізичну підготовку* (з газ.).

ОБОРО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **оборо́нник.** [І ф і г е н і я:] *Ти, срібнолука богине-мисливице, Честі і цноти дівчат обороннице, Поміч свою нам подай...* (Леся Українка); *Отаманщина являлась уже оборонницею національної волі* (В. Винниченко); *Секлета .. чорними пальцями починає мимохіть перебирати її* [вчительки] *посічене волосся. — Секлето, ти оборонниця й заступниця...* (Є. Гуцало).

ОБОРО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **оборо́нний.** — *Оборонність города жодна. До котрого-небудь місця піде ворог наступом, ми пропали* (А. Чайковський); *Все ще стояла головна ознака середньовічної оборонності — башта, що її .. пан Андрій називав "бойниця"* (Г. Хоткевич); *Сама старизна! А ще страшніше, що деяких старих ведуть молоді, обережно підтримуючи ту ветхість, що перешкоджає життю й рухливості та зменшує оборонність племені* (Н. Королева).

ОБОРО́ННО, *присл., рідко.* Обороняючись, захищаючись. *Посміхаючись до вас і до мене дружньо й трохи оборонно, він підіймає руку* (І. Микитенко); *Кожен розумів, що інший відчуває таке або дуже схоже на те, що й він, і це давало сміливість, і право, і безпеку дивитися в очі іншому, не оборонно чи наступально, не настирливо чи несміло, а легко і просто, як дихати* (Ю. Покальчук).

ОБОРОНОЗДА́ТНИЙ, а, е. Забезпечений усіма засобами, необхідними для оборони; підготовлений до оборони; обороноспроможний. *Після 1945 р. спустошені війною країни Європи мали низький економічний потенціал, отже самотужки вони не могли створити обороноздатний форпост для протистояння Німеччині в разі поновлення бойових дій* (з навч. літ.); *Настав час будувати нову велику країну — сучасну, високотехнологічну, обороноздатну, конкурентоспроможну* (з публіц. літ.); *Щоби бути обороноздатною, армії необхідний сучасний арсенал техніки й озброєння* (з газ.).

ОБОРОНОЗДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **обороноздá́тний;** обороноспроможність. *У нашому розпорядженні залишалося чотири з половиною місяці. Дев'ятнадцять тижнів, щоб зміцнити обороноздатність* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Воєнна доктрина країни визначає рівень необхідної обороноздатності держави* (з навч. літ.).

ОБОРОНОСПРОМО́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **обороноздá́тний.** *Першочерговим завданням міністра оборони є створення потужної обороноспроможної армії* (з газ.).

ОБОРОНОСПРОМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **обороноспромо́жний;** обороноздатність. *Експерт указав на критичний стан обороноспроможності країни, наголосивши на потребі активного лобіювання цього питання в новому бюджеті* (з газ.).

ОБОРОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОБОРОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док.* 1. *кого.* Захищати, боронити від нападу, замаху, удару і т. ін. *Дмитро кидається на Аннушку, давить за горло; та крихтить: "Калавур* [караул]*!" Кілька хлопців сунулись оборонять; беруть ззаду Дмитра за руки* (М. Старицький); *Лаврін з матір'ю кинувся обороняти старого батька і заступив його собою* (І. Нечуй-Левицький); *А москаль так і трощить палицею!.. Та вже панич, спасибі йому, оборонив* (О. Стороженко); // Не давати кривдити кого-небудь; заступатися за когось. *Господь обороняє приходьків, сироту та вдовицю підтримує, а дорогу безбожних викривлює!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Не захотіла, щоб він її проводив через село і від сміху оборонив* (Г. Квітка-Основ'яненко); [З о с я:] *Гнат мене любить, він мене оборонить* (І. Франко); *Де гурти людей вештаються, там не страшно: при нападі треба кричати, і сусіди оборонять* (В. Барка); // *кого, що.* Оберігати, рятувати від чого-небудь шкідливого, небажаного. *Ліг і я .. і од холоду закутавсь у свою кожушину. Спасибі їй! Хоч вона обороняє моє немощне тіло од холоду* (Панас Мирний); *Про святого Флоріана й кожній дитині відомо, що він обороняє люд хрещений від пожежі* (Н. Королева); *Я дам тобі притулок затишний, Оброню від лютої негоди* (Леся Українка); — *Михайле-архангеле, поможи мені, грішній рабі, оборонити цих дітей нерозумних від потопу і трусу, від марної смерті* (М. Стельмах).

2. *що.* Захищати зі зброєю в руках від ворожого нападу, навали. *Наші воїни і матроси Дніпровської та Пінської флотилій героїчно обороняли столицю* (К. Гриб); *Нашу землю оборонять славнії богатирі!* (П. Тичина); *Вітчизну свою оборонить солдат!* (І. Нехода); // Не давати на поталу, відстоювати чиї-небудь права, інтереси, гідність і т. ін. *Дух цих диких, ялових, голих скель .. обняв душі покривджених, і вони йшли обороняти свою честь і своє право* (М. Коцюбинський); [Д. Ж у а н:] *Ох, донно Анно, та невже потрібні і вам оті мізерні огорожі, що нібито обороняти мають жіночу гідність?* (Леся Українка).

3. *тільки недок., кого, юр.* Відстоювати інтереси обвинувачуваного під час судового процесу; захищати (у 4 знач.). [Л е с я:] *Він відмовився обороняти на суді одного мого знайомого* (Л. Смілянський); — *Білас — вуйко, а Данилишин — його племінник... У них адвокатом був Шухевич, але, певно, кепсько обороняв, бо повісили обидвох...* (М. Малиновська).

Грудьми́ стоя́ти (закрива́ти, обороня́ти) *див.* **стоя́ти.**

◊ **Борони́ (боро́нь) / оборони́ (сохрани́, сохра́нь) Бо́же** *див.* **борони́ти**[1]; **Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить)** *див.* **Бог.**

ОБОРОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОБОРОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док.* 1. Захищатися, боронитися від замаху, нападу, удару і т. ін.; відбиватися (у 2 знач.). *Кажани пішли черкатись: Так їх хмарою й летить... Гриць, було, оборонятись, Далі плюнув та й мовчить!* (Я. Щоголів); *Пси нападають — вона* [тигриця] *обороняється* (І. Багряний); *На дорозі з усіх сил оборонявся від собаки якийсь незнайомець* (В. Гжицький); *Близнята рвонули до себе рожни, вихопили їх, підняли на Матвія, а він навіть арапника не підняв, щоб оборонитися* (М. Стельмах); *"Добре, що батьківський меч при мені, — подумав Зореслав, — буде чим оборонитися..."* (О. Бердник); // Відстоювати себе; давати відсіч кому-небудь (у розмові, суперечці і т. ін.). *— А які ж бо ви... нехай Бог сохранить, — оборонявся наляканий Іван од наступаючої на нього Соломії* (М. Коцюбинський); *Інша на їхнім місці оборонялась би, а Ганна Антонівна тільки ручкою махнуть* (Ю. Яновський); *Найгірше було, що Вікторові ніяк було дошкулити: він не оборонявся, він чекав на вагові аргументи проти себе* (Олекса Ізарський); *Кирпа .. вирішив не оборонятися, а нападати: — А злото де ви поділи, пани отамани? Собі заграбастали?* (В. Чемерис); // Оберігатися, рятуватися від кого-, чого-небудь небажаного, неприємного. *— Шановна пані, — сказав крізь зуби, — я змушений буду оборонятися від ваших дітей, як знайду можливим, а від сьогодні відрікаюся від столування у вас...* (Валерій Шевчук); *Вона .. пішла вниз стежкою між деревами, часом піднімаючи вгору білу тонку руку, щоб оборонитися від галуззя, не видного в темряві* (Л. Первомайський); *Сказати в тій хвилині правду в очі .. був її одинокий спосіб оборонитися* (О. Забужко); * Образно. *Тільки й обороняється Марина од нелюба думкою про милого* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перев. недок.* Відбивати наступ, атаки противника під час воєнних дій. *— Я точно знаю, що в тих, що наступають, жертв завжди більше, ніж у тих, що обороняються* (Григорій Тютюнник); *Ворог шалено оборонявся в набережному районі* (О. Гончар); *Хлопчаки бачили, як до останнього патрона оборонялися наші воїни* (К. Гриб); *Один їхній* [татар] *загін пробував добути Винники. Міщани мужньо оборонялися, але мури вже були старі й могли не витримати* (Ю. Винничук).

3. *тільки недок.* Пас. до **обороня́ти.** *— Не бачиш хіба: і стіни, і прибережжя обороняються надійно* (Д. Міщенко); *Село оборонялося судами та зброєю, але всі суди стояли на панській стороні, а зброї в пана було набагато більше, ніж у козаків* (Ю. Мушкетик).

ОБОРО́Т, у, *ч.* 1. Те саме, що **о́берт** 1. *Урядовець відвертався одноманітним, бездушним оборотом, підходив до шафи, шукав квитка* (Б.-І. Антонич); *— Я дав максимальні обороти моторів* (Ю. Яновський); *Вуйко обкрутив Дарку повним оборотом навколо себе* (Ирина Вільде); *За короткий час Іванко навчився двигунка заводити, .. регулювати обороти* (М. Томчаній).

2. Повний повторюваний цикл у якомусь процесі. *Встановлено оптимальні щільності посадки піленгаса при дволітньому та трилітньому оборотах, а також при зимовому утриманні* (з наук. літ.); *У звіті подано також дані про рух тварин основного стада. Отже, цей звіт відображує весь оборот стада тварин за звітний період* (з навч. літ.); *Рівень загальної рентабельності підприємства формується як добуток рентабельності продажу на число оборотів капіталу* (з навч. літ.); // Закінчений цикл операцій, здійснюваних засобами пересування, зв'язаний з рухом туди й назад та з поверненням у вихідний пункт. *У договорі про експлуатацію залізничної під'їзної колії та в договорі про подачу та забирання вагонів мають бути передбачені заходи, що сприяють прискоренню обороту вагонів, а також терміни здійснення цих заходів* (з навч. літ.).

3. *с. г.* Перевертання з одного боку на інший, протилежний (про пласт). *Збереження необхідної кількості рослинних решток на поверхні ґрунту є серйозним технологічним завданням, яке можна розв'язати лише за умови оброблення ґрунту без обороту скиби* (з навч. літ.); // Зворотний бік (пласта). *Найкраще насінну капусту садити по обороту пласта* (з наук. літ.).

4. *екон., фін.* Комерційні операції, торгівля. *1968 року у Великій Британії для обслуговування комерційного безготівкового обороту була створена електронна система переказів та клірингу* (з наук.-попул. літ.); *Безготівковий оборот охоплює всі сфери господарських відносин підприємств та організацій, банківських і фінансових установ, населення* (з навч. літ.); *— У мене хміль гниє на складах, внутрішній торговий оборот поганий, вивіз дорівнює нулю* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

5. *екон., фін.* Грошові суми, одержувані від реалізації товарних мас за певний відрізок часу. *Багато сільськогосподарських кооперативів США є надзвичайно великими підприємствами. Окремі з них мають оборот понад 1 млрд доларів* (з навч. літ.); *Офіційна статистика реєструє аж ніяк не весь реальний зовнішньоекономічний оборот* (з газ.); *— На дві з гаком тисячі цього місяця оборот у нас... Ростемо помаленьку!..* (Остап Вишня).

6. *перен., рідко.* Поворот, новий напрям у ході, перебігу, розвитку і т. ін. чого-небудь. *Шнайдер зм'як значно, бачачи, що справа може взяти небезпечний для нього оборот* (І. Франко); *Такого обороту справи ніхто не сподівався. Як так далі піде, то .. діло скінчиться повним розгромом* (А. Чайковський); *— Хто знає, чи не розпливеться твоя проєктована прогулка* [прогулянка] *в дощі, Доро! — сказав я, надаючи тими словами бесіді інший оборот* (О. Кобилянська).

7. Те саме, що **обіг** 1. *До складу національного багатства відносять і природні ресурси країни, залучені до господарського обороту (земля, надра, вода, ліси, атмосфера, клімат)* (з навч. літ.); *Машини, які планується вилучити з обороту, будуть продані в країнах Європи, Африки, Латинської Америки та Карибського басейну* (із журн.); *Думка про залучення солончакових заплавних земель Сивашу в господарський оборот непокоїла не одне покоління хліборобів* (з газ.).

△ **Вво́дити / ввести́ в о́біг (в оборо́т)** *див.* **вво́дити.**

ОБОРО́ТНИЙ, а, е. 1. Здатний діяти то в одному, то в іншому, зворотному напрямі (про машини, механізми і т. ін.). *За принципом дії шестеренний гідромотор — це оборотний насос, у який під тиском подається робоча рідина* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *Нічого не можна було дізнатись, все захрясло в якійсь містичній імлі оборотного хаосу, в якому все життя живуть прості смертні, не знаючи, що буде з ними завтра* (М. Йогансен).

2. *екон.* Який перебуває в обороті (у 2, 7 знач.), в обігу або признач. для обороту. *Активи — економічні ресурси компанії (фірми) у формі основного та оборотного капіталу, нематеріальних активів, що використовують у виробничій діяльності для одержання доходу* (з наук. літ.); *Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого й невиробничого призначення, віднесене законодавством до оборотних засобів* (з мови документів); *Державні органи приватизації встановлюють початкові ціни ринкового продажу акцій зважаючи на значення балансової вартості основних і оборотних фондів підприємства чи експертної оцінки статутного фонду акціонерного товариства* (з газ.).

3. *спец.* Який може одночасно відбуватися, розвиватися в протилежних напрямках (про хімічні реакції, фізичні явища і т. ін.). *Оборотні реакції — це хімічні реакції, які можуть відбуватися одночасно в прямому і зворотному напрямках; після встановлення рівноваги в реакційній суміші наявні всі учасники реакції — і реагенти, і продукти* (з наук. літ.); *Гідроліз солей, як правило, — оборотний процес. Лише гідроліз солей, утворених обома слабкими електролітами, часто відбувається до кінця (випадає осад, виділяється газ), тобто є необоротним процесом* (з навч. літ.).

4. *спец.* Який має властивість після перетворення повертатися до вихідного стану. *Оборотний елемент кільця.*

5. *спец.* Признач. для повороту при русі туди й назад, зв'язаний з круговим рухом. *Оборотний рейс автобуса.*

ОБОРО́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Кількість оборотів (колеса, мотора і т. ін.), зроблених у певний проміжок часу. *Оборотність вала турбіни визначається за допомогою лічильника оборотів і секундоміра* (з наук.-попул. літ.).

2. *спец.* Перебування в обороті (у 2, 7 знач.), в обігу. *Потреба банку в ліквідних коштах визначається з урахуванням рівня осідання та оборотності коштів за кожною групою зобов'язань, а також імовірності дострокового вилучення коштів за стабільними джерелами фінансування* (з наук. літ.); *Система управління складами забезпечує оптимальну оборотність запасів за широкого спектра стратегій приймання на склад і видачі зі складу* (з навч. літ.); *Зерновози в дорозі перебувають менше половини часу. Вони в основному стоять — то під навантаженням, то під вивантаженням. Тому якщо підвищити оборотність вагонів — могли б перевезти на 30–40 відсотків більше* (з газ.).

3. *спец.* Властивість за знач. **оборо́тний** 3, 4. *У реальних умовах через оборотність багатьох реакцій і виробничі втрати вихід продукту завжди менший від того, який мав би утворитися згідно з рівнянням реакції (за законом збереження маси речовин)* (з наук. літ.); *Властивість генератора постійного струму перетворювати механічну енергію в електричну й електричну енергію в механічну називається оборотністю* (з навч. літ.).

ОБОРОТОСПРОМО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість об'єктів цивільних прав, яка полягає в можливості їх переходу від однієї особи до іншої відповідно до договору купівлі-продажу, міни. *У статті досліджено теоретичні та практичні проблеми укладання договорів купівлі-продажу особливого виду майна — цінних паперів, які забезпечують оборотоспроможність такого майна* (з наук. літ.); *Законодавство повинно внести правову ясність у питання оборотоспроможності земельних ділянок і тим самим створити передумови для нормального функціонування ринкової економіки та здійснення загальних функцій держави* (з публіц. літ.).

ОБО́РОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **обо́рка.** *На дівчині була вишивана сорочка з вирізом на оборочці довкола високої округлої шиї* (П. Панч); *Орися сидить принишкло, нервово перебирає пальцями оборочку фартушка* (Григорій Тютюнник); [О в е р к о:] *Та отож кроїв на двоє платтів — не вийшло... Перекроїв на сарафани — виходять короткі... Що порадиш?* [Т а р а н:] *Оборочку пусти внизу. І не помітять, що доточив* (О. Коломієць); * Образно. [С и д і р С в и р и д о в и ч:] *Що то ті жінки за мудрий народ! До смерті збирала б губи на оборочку* (І. Нечуй-Левицький); — *Зараз я в курінь заберуся, щоб ніхто, навіть борсук, не бачив мене,* — *повела* [Люба] *довгими чорними брівками, а над ними жалісно затремтіли дві сумні оборочки зморщок* (М. Стельмах).

ОБОРУ́ДКА, и, *ж., розм.* Сумнівна (перев. незаконна) угода; афера, махінація. — *Ви що хочете, щоб я одну суму записував у договір, а іншу виплачував вашому синові..? Я ще, прошу я вас, не впав з третього поверху головою, щоб іти на такі оборудки!* (Ірина Вільде); *Я ніде не працював, але регулярно щонеділі ходив на книжковий базар, де здійснював якісь дрібні оборудки: купував, продавав, перепродував* (Ю. Винничук); *На чернівецькому вокзалі був ресторан Марії Попеску, який, окрім доброї кави, відзначався ще й славою своєрідної біржі темних оборудок* (В. Кожелянко); *Ніхто свого часу не розумів, для чого інженеру-поліграфісту Ігорю Куричу з його скромними фінансовими можливостями розтринькувати гроші .. Та ще й брати під ці дешеві й безглузді оборудки позики у банку* (Г. Вдовиченко).

ОБОРУ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док., розм., рідко.* 1. *що.* Залагоджувати, впорядковувати що-небудь, досягаючи бажаних результатів. *Умент оборудував діло Назарко. І півня продала* [Варка], *і навіть торбинку на його* [нього] *позичила* (Марко Вовчок); — *Заспокійтеся* [заспокойтеся]! .. *Ще світ не кінчиться, ще маємо час обдумати І оборудувати всякі справи* (І. Франко); *Перегодом напишу Вам.., і тоді оборудуєм фінансову справу* (В. Самійленко); — *Справу Войславового Торопа ви вже оборудували?* (К. Гриневичева).

2. *кого, що.* Розміщувати, улаштовувати (у 4 знач.). *От же й вийшло негаразд: я поїхав свою сім'ю оборудувати на дачі, а Ви в Полтаву* (Панас Мирний).

ОБО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обо́рювати.** *Під час епідемії або мору тварин як своєрідний оберіг серед наших пращурів був поширений обряд "оборювання" села або хутора* (з наук. літ.).

ОБО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБОРА́ТИ,** орю́, оре́ш, *док., що.* Обходити плугом кругом чого-небудь; зорювати землю навколо чогось. *Кінчились жнива, потемніли жовті стерні, на них, оборюючи високі громаддя скирт, вийшли з плугами трактори* (Д. Бедзик); *Весною могили оборюють, і ціле літо зеленіють вони густою пахучою травою* (Григорій Тютюнник); *При заснуванні міста римляни оточували його стіною. Але перед тим, як вимурувати її, місце оборювали плугом* (з навч. літ.); — *Ставок оборати до самого урізу води, алею перед конторою спиляти* (П. Загребельний); *Якимось чином дотривала легенда про заснування Урожа. Ніби два брати-близнюки на двох волах-близнюках обрали межі села* (Г. Пагутяк).

ОБО́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБОРА́ТИСЯ,** рю́ся, ре́шся, *док.* 1. Закінчувати оранку в себе, на своїй землі. — *Рано цього року осінь зайшла, — промовив сухорлявенький, смуглястий школяр.., — люди гаразд не оборалися* (С. Васильченко); *Весілля справили .. восени, коли вже обсіялися, оборалися, викопали буряки* (В. Кучер).

2. *тільки недок.* Пас. до **обо́рювати.** *Тимчасові польові стани повинні розташовуватися не ближче 100 м від хлібних масивів, скирт, токів і оборюватися смугою шириною не менше 4 м* (з навч. літ.); *По периметру огородження технічної території складу ґрунт оборюється і влаштовуються смуги мінералізованого ґрунту шириною не менш ніж 5 м* (з мови документів).

ОБОСІ́ЧНИЙ, а, е. Гострий з обох боків; двосічний. *На ратищі ніс він* [вояк] .. *на плечах тугий варязький щит, а при боці довгий обосічний меч* (Юліан Опільський); *А коли сусід ліновий Заздрив силі багача, Вміли наші показати Обосічного меча* (О. Олесь).

ОБОСО́НІЖ, *присл., рідко.* Босоніж, босо. *Цілу зиму проходять обосоніж і онучок не знають* (Сл. Б. Грінченка).

ОБО́ЧА, і, *ж., діал.* Досить велика за площею рівна, поросла травою місцина на узбіччі дороги. *Стане* [Іван], *бувало, під явором на обочі та придивляється світу Божому* (Ю. Федькович); *Іду, ноги волочу по якійсь обочі край села з Хомою* (І. Франко); *Місяць виплив з-під хмар, бачу, на обочі стоїть ватажок у киреї гідній, у шапці з парчевим верхом* (К. Гриневичева); *Кру, кру, кру... — протяжне, тривожно падало на ліси і гущавини чагарів по обочах, никло в глибоких нетрях* (І. Чендей).

ОБО́ЧИНА, и, *ж.* Те саме, що **узбі́ччя** 1. *Пліч-о-пліч ми ішли з Киселем. Я стежиною, а він поруч, обочиною* (І. Муратов); *Звертали мужицькі вози з шляху на обочину* (Н. Рибак); *Йдемо обочиною шляху по сухих стеблах гінкої лободи та кучерявого кураю* (Є. Доломан); *Дощ. Плентаюся серединою гостинця, бо глинка на обочині липне до чобіт* (Р. Андріяшик); // Те саме, що **схил.** *Горленко незабаром підійшла до саду й .. повільно спустилася по обочині з крутого горба вниз до невеликої степової річки* (Є. Кротевич); *Ходімо, де яйли обочини скелясті І темний оксамит Гурзуфського сідла Злила в єдине тло напівпрозора мла* (М. Зеров); *Водій обганяв усе, що бачив, перехожі сахалися ближче до .. скелястих обочин, рятуючись від брудних струменів з-під його коліс* (Ю. Андрухович).

ОБО́ЧИНКА, и, *ж.* Зменш. до **обо́чина.** *Там є обочинка, по якій народ на великах* [велосипедах] *крутить* (з газ.); * Образно. *Кожний поет повинен мати в літературі свій шлях, свою стежку або хоч стежечку, хай навіть невеличку обочинку біля великого шляху, але все-таки свою* (з наук.-попул. літ.).

ОБОЮ́ДНИЙ, а, е, *заст.* 1. Обопільний (у 1 знач.), взаємний. [Мартин *(б'є кулаком по столу):*] *На апеляцію! Безпремінно на апеляцію! Що то за суд такий, що признав обіду* [образу] *обоюдною?.. Я вас питаю: яка тут обоюдна обіда?* (І. Карпенко-Карий); *Знов, значить, будуть і ті самі "обсуждения"* [обговорення] *з вимотуванням жил обоюдним* (Леся Українка).

2. *поет.* Обосічний. *А на перемозі... Я посію мої сльози, Мої щирі сльози. Може, зійдуть, і виростуть Ножі обоюдні, Розпанахають погане, Гниле серце, трудне* (Т. Шевченко); *Аж от у натовпі, що сварку тяг марудно, З'явилась, ніби стовп, рапіра обоюдна* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

ОБОЮДОГО́СТРИЙ, а, е, *заст.* Обосічний. *М. Грушевський писав, що Шевченко серед кирило-мефодіївців "був речником передусім домагань соціальних" та глибоко переконаним прибічником застосування революційних "ножів обоюдогострих"* (із журн.).

ОБОЮ́ДУ, *присл., поет., заст.* З обох боків. *І мечі в руках їх добрі, Острі обоюду* (Т. Шевченко).

ОБПАДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпада́ти**[1]. *Коли ся береза почуває який біль при обпаданні сього листя, то се, мабуть, буде біль, подібний до того, який він почуває тепер* (І. Франко); *Етилен виробляється рослинами при дозріванні плодів, старінні квітів, обпаданні листя* (із журн.).

ОБПАДА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБПА́СТИ,** аду́, аде́ш, *док., перев. 3 ос.* Те саме, що **опада́ти**[1]. *Все перед тобою в'яло й умирало: Сонцем не пригріте листя обпадало* (Я. Щоголів); *Над будинком тоскно обпадало кленове листя* (І. Микитенко); *Легкі сніжинки кружляли безшелесно, .. підносилися вгору, обпадали вниз, задержувалися на коротку мить безрухо в густім від мряки повітрі* (Б.-І. Антонич); *І в бідну хату раз я заблукав; стареньку стріху мох укрив зелений, .. обпала глина з понадгнилих стін, крізь шпари вітер провівав студений* (І. Франко); — *Е-е-е, хлопику, ачей я забув тобі сказати, що найгрубше яблуко треба зривати останнім, бо інакше за ніч все дерево обпаде* (М. Дочинець).

ОБПАДА́ТИ[2], а́є, *недок.*, **ОБПА́СТИ,** аде́, *док., кого, що і без прям. дод., рідко.* 1. Те саме, що **опада́ти**[2] 1. *Літали метелики, обпадаючи квіти, як бджоли, і пили з них солодкий нектар* (Валерій Шевчук); *Собаки обпали робітників, сікалися до ніг та піднімали страшенний галас на ціле село* (М. Коцюбинський).

2. *перен.* Те саме, що **опада́ти**[2] 2. *В інституті весна позначилась іспитовою лихоманкою — недугою, що обпадає тільки студентів* (В. Підмогильний); — *Я згадував свою хату. Інколи такий жаль обпадав, до сліз* (Б. Харчук); *Спричинилось йому таке — чи то око лихе глянуло, наврочило, пристріт його обпав, чи то переполох дійняв його, чи, може, з'їв чого* (Б. Антоненко-Давидович).

◊ **Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися** *і т. ін.)* **мо́крим рядно́м** *див.* **накрива́ти.**

ОБПА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпали́ти.** *Чорний ворон кричав на верхівці обпаленої блискавкою сосни* (О. Донченко); *Вечірнє сонце дибиться при спаді. Дивлюсь туди, де мій німує край, де корчиться у віковій надсаді обпалений громами зелен-гай* (В. Стус); *На броню танка .. піднявся .. воїн з відкритим, обпаленим сонцем обличчям* (С. Чорнобривець); *До редактора підійшов ще молодий чоловік — обпалений вітрами, вибілений сонцем, з сивіючою кучмою волосся* (О. Бердник); *З одних печей виймали обпалений посуд. В інші горна закладали тільки глечики і горщики, висушені на сонці* (Ю. Логвин); *Згубивши все, вона придбала одне: непохитну, обпалену горем людську душу* (Л. Первомайський); *Душа моя обпалена, і як ти ще жива? Шукаєш, мов копалини, — слова, слова, слова!* (Л. Костенко); // **обпа́лено,** *безос. пред.* * Образно. *Вогнем смичка обпалено горшки, в затишку срібному цвіркун снує кубельце, на конях синіх ручі дітваки до ставу йдуть — брязкотить відерце* (П. Мовчан).

ОБПА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпали́ти** і **обпали́тися.** *Глина твердне і набирає сили внаслідок обпалення* (Ю. Андрухович); *У XVIII ст. спільною проблемою хімії й термодинаміки було дослідження процесів горіння, зокрема — так званої кальцинації металів, їхнього обпалення* (з навч. літ.).

ОБПА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обпа́сти**[1]. *Лежали лиш грубі верстви обпалого листя у пнях дерев і панувала тиша...* (О. Кобилянська); *За вікном шумить осіння негода, черкає вітер по шибках обпалим листом* (І. Волошин); *Дітвора назбирала повні кошики обпалих після вчорашнього дощу яблук* (із журн.); *Він чомусь засміявся, повів мозолистою рукою над зморщеними, обпалими шкірами бурдюків* (Ю. Логвин).

ОБПАЛИ́ТИ *див.* **обпа́лювати.**

ОБПАЛИ́ТИСЯ *див.* **обпа́люватися.**

ОБПА́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Признач. для обпалювання. *На ручному гончарному крузі, що з'явився у II ст. н. е., з використанням спеціальної обпалювальної печі — горна — виготовляли керамічний посуд в Київській Русі* (з наук.-попул. літ.); *Обпалювальна камера.*

2. Який обпалює або викликає відчуття, схожі на ті, що виникають під дією вогню. *Біль при стенокардії має пекучий, ріжучий, обпалювальний характер* (з навч. літ.); *Обпалювальний ефект.*

ОБПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпа́лювати** і **обпа́люватися.** *Коли малюнки були готові, починалося обпалювання. Це найтрудніше і найнебезпечніше, адже під час обпалювання чорний лак, яким славився грецький посуд, міг раптом стати рудим, або — що ще гірше — покритися плямами* (В. Чемерис); *Маду лежав на печі для обпалювання гіпсу ледь живий через тривалий голод і задурманений надмірною спекотою* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ОБПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБПАЛИ́ТИ,** палю́, па́лиш, *док.* 1. *що.* Пошкоджувати що-небудь з поверхні або по краях (про вогонь, полум'я і т. ін.). *Гроза налетіла раптово, тільки-но спиною зліг* [прадід] *на стовбурище дуба з обпаленим верховіттям і віддихався, пам'ятаючи, що небесний вогонь двічі не обпалює одне дерево* (Є. Пашковський); *Тоді вже всюди став* [Вогонь] *палати І братика свого* [Гайок] *не пожалів: І обпалив його, і обсмалив* (Л. Глібов); *Синє полум'я, лизнувши соколине крило, обпалило його* (О. Ільченко); *Ця висота стояла геть порита, подовбана, обгоріла, наче пройшов над нею вогняний смерч, обпаливши все, вкривши її понівеченими трупами* (О. Гончар); * Образно. *Розмила війна щастя родинне, обпалила зелені паростки* (І. Волошин); // Дуже висушувати з поверхні, країв (рослинність). *В тій пилюці бачив* [Дорош] *сонце, що жарило без милості, без жалю людей, машини, землю, обпалювало до бурої іржі придорожні трави* (Григорій Тютюнник).

2. *кого, що.* Опахувати, обдавати вогнем або чим-небудь гарячим. *Щось ляскало і пекло, обпалювало Павлові обличчя, а він біг далі* (Григорій Тютюнник); *Вісім днів весняне сонце обпалювало обличчя шукачів легкої слави* (Р. Іванченко); *Напівголі люди, підтримуючи вогонь, підкидають у топки вугілля, вигрібають із піддувал золу, метаються перед полум'ям, що обпалює їхні обличчя, по яких котиться піт* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Обпалив мене по́дув пахкий золотої юги, Піт скипає й по грудях спливає струмками* (Л. Первомайський); // *кого, що.* Пошкоджувати вогнем або чим-небудь гарячим шкірний покрив; обпікати. *Куля .. обпалила мені скроню, в ушах задзвеніло* (Ю. Збанацький); * Образно. *Дивлюсь на засмаглі ці руки, обличчя, Що м'ятою пахнуть, гірким полинем, — Блажен, кого руки ці, повні величчя, Обіймуть, обпалять дівочим вогнем!* (І. Нехода).

3. *що.* Виготовляючи або обробляючи що-небудь, піддавати його поверхню дії вогню; обпікати (у 3 знач.). *Повернувшись до селища на лодіях, навантажених рудою, чоловіки вигортали її на берег, сушили, іноді .. й обпалювали* (С. Скляренко); *Знав Родим тільки глину та звированість полум'я в горні, мовчки ліпив свої посудини, кидав на них химерну звивистість барви, обпалював у горні й складав під очеретяним накриттям* (П. Загребельний); *Акація твердіша за дуб. Ми з дідом кололи з неї стовпці для винниці. Гострий кінець обпалювали на вогні і заганяли в землю* (М. Дочинець).

4. *що.* Викликати відчуття, схожі на ті, які виникають від вогню (про дію вітру, морозу, сонця, кропиви і т. ін.). *Осінній вітер обпалював їхні бліді обличчя* (В. Кучер); *Аж не віриться, що ту ж саму кропиву, коли вона підростає, в руки страшно взяти, не то їсти — зразу пухирцями обкидає, немов обпалює* (А. Михайленко); * Образно. *Кров шугнула їй у скроні, обпалила обличчя* (П. Панч); // Робити шорстким, засмаглим (про шкіру людини). *Повітря ледве коливалось, але цього коливання було досить, щоб при сильному морозі обпалити обличчя* (М. Трублаїні); *Весняна смага обпалила і налила жаром обличчя Югини* (М. Стельмах).

5. *кого, що, перен.* Раптово й сильно діяти на кого-небудь, змушуючи зазнавати якогось гострого відчуття; приголомшувати (у 2 знач.). *Слова його обпалювали материнське серце* (А. Шиян); *Сором тепер обпалює Мацька* (Р. Іваничук); *І вперше її обпалила страшна думка: а може, й справді її батько чимсь заплямував себе?* (Яків Баш); *Страх за рідну людину обпалив хлопця* (І. Багмут); *Раптовий здогад обпалив його зсередини, й тепер Осмогрудові стало парко, хоча допіру тремтів усім тілом* (І. Білик).

◊ **(1) Обпали́ти / обпа́лювати [собі (свої)] кри́ла** — зазнати невдачі; не досягти чогось бажаного. — *Ви йдете до озера, та от в лісі, в темряві, ви бачите таємничий вогник і повертаєте раптом туди, і летите на світло, на ту принаду .. Хоч знаєте, що можете обпалити собі крила* (В. Близнець); *В житті вона бачила трагедії багатьох сердець, які кидалися на перший обманливий спалах і обпалювали собі крила на довгі роки* (М. Ю. Тарновський); **Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти** *і т. ін.)* **/ обпекти́ (обпали́ти, опекти́** *і т. ін.)* **[свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром)** *див.* **обпіка́ти.**

ОБПА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБПАЛИ́ТИСЯ,** палю́ся, па́лишся, *док.* 1. Те саме, що **обгоря́ти.** — *Вони* [метелики] *залітають влітку у вікна, напевно, на квіти. Деякі гинуть, обпалюючись на лампочці* (Н. Сняданко); *Поквапились праворуч ми спуститись І кроків з десять стежкою пройшли, Стараючись піском не обпалитись* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * У порівн. *Несподівано для всіх, нахилившись до льотчика, швидко, ніби обпалюючись, чмокнула* [дівчина] *його в щоку* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **обпа́лювати.** *Готувалися нові, особливо міцні та важкі палиці, підбиралися довжелезні дрюки, довго й терпляче обпалювалися та загострювалися* (А. Дімаров); *Обличчя в батька червоне було від того вогню, в якому обпалювалася цегла* (П. Загребельний); *Посудина обмащувалася жиром і знову обпалювалася* (з наук. літ.).

ОБПА́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Працівник, який обпалює що-небудь. *Обпалювач електровугільних виробів випалює та спікає металокерамічні, металографітові й електровугільні вироби та напівфабрикати в електричних муфельних печах* (з мови документів); *Обпалювач вапна.*

ОБПА́ЛЮЮЧИЙ, а, е. Те саме, що **обпа́лювальний** 2. — *Вадик! — з докірливою інтонацією озивалася дівчина, скинувши на .. Вадика майже вызивно обпалюючий погляд круглих очей* (Іван Ле); *О Іран! .. Де візьмеш ти слів, щоб розповісти, як обпалюючий вітер пустині пролітає по широких вулицях твоїх мертвих міст і сліпі будинки байдуже дивляться в безбарвну пустку, де немає місця людині?* (П. Загребельний).

ОБПА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпа́рити.** *Мав він* [песик] *обсмалені вуса, обпарений бік і обпечену .. передню лапу* (Б. Лепкий); // **обпа́рено,** *безос. пред. Обпарено руки кип'ятком.*

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **кип'яче́м обпа́рено** *кого* — хтось раптом став смутний, мовчазний, приголомшений і т. ін. — *Да що на тебе найшло, Якове? Вийшов і здоровий, і веселий, і співав, і розмовляв, а тут разом неначе тебе кип'ячем обпарено* (Марко Вовчок); *Дівчина ковтала сльози. Як кип'ячем її обпарено на цій очікуваній зустрічі* (із журн.); **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **ошпа́рений (обпа́рений, опа́рений** *і т. ін.)* **[окро́пом]** *див.* **ошпа́рений.**

ОБПА́РИТИ *див.* **обпа́рювати.**

ОБПА́РИТИСЯ *див.* **обпа́рюватися.**

ОБПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпа́рювати** і **обпа́рюватися.** *До допоміжних способів теплового оброблення продуктів належать пасерування, обпарювання та обпалювання* (із журн.).

ОБПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБПА́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* Те саме, що **ошпа́рювати.** *Мати .. тягала з печі чорні казани, місила колючі ячники, обпарювала руки по лікті в окропі, та все те з сміхом, у незбагненній радості* (П. Загребельний); *Як нагрів* [хлопець] *окріп, як линув туди в діжку, — в ту, де піп сидить під вовною, — обпарив попа, а сам мерщій на поле* (з казки); *Все життя працював* [Василь], *обпарив руку, а той Хаїм Рамлер, власник фабрики, навіть не хотів дати грошей на ліки* (Мирослав Ірчан); * Образно. *Про весну звичайно оповіщують густі запашні тумани, що їх приносить вітер з півдня й м'яко обпарює ними голі, набубнявілі віти дерев* (М. Івченко).

ОБПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОБПА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Те саме, що **ошпа́рюватися.** *Обпарився, як муха в окропі* (Номис).

ОБПАСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБПА́СТИ,** су́, се́ш, *док., діал.* Напасати *(див.* **напаса́ти**[1]). *Обпасіть же, хлопці, добре коні, бо як рушимо, .. їм буде не до їжі* (Сл. Б. Грінченка).

ОБПАСИНКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, с. г.* Пасинкуючи, обламати зайві пагони. *Обпасинкувати помідори.*

ОБПАСКУ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обпаску́дити.** *Рибалка вирішив змовчати, попереду справді вимальовувалися більш серйозні проблеми, ніж власна обпаскуджена тачка* (А. Кокотюха); — *Не плач, не реви! Що вони мені можуть зробити за обпаскуджений портрет цісаря?* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОБПАСКУ́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **обпаску́джувати** і **обпаску́джуватися.**

ОБПАСКУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБПАСКУ́ДИТИ,** джу, диш, *док., розм.* 1. *що.* Те саме, що **запаску́джувати** 1. — *Це вже пішлося наче з Петрового дня! Одна обпаскудила мені стіни, друга вікна побила* (І. Нечуй-Левицький); *Отак достоту, як свиня, що зайде в барабулю* [бараболю]. *Що не ззість* [з'їсть], *то пориє, затолочить, обпаскудить* (Л. Мартович).

2. *кого, перен.* Глумитися над ким-небудь, ображаючи, принижуючи його. *Навчіться поводити себе стриманіше й обдумуйте, що для вас краще: допомогти людині чи обпаскуджувати, бо саме це ви і робите, даючи свої рекомендації* (із журн.); *Існує така порода людей, яка тільки й вишукує болото і лайно, аби обпаскудити інших* (з газ.).

ОБПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБПАСКУ́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* Те саме, що **запаску́джуватися.** *Хлопці обпаскудилися гуашшю, але продовжували домальовувати плакат* (із журн.); *Почати скандал означало остаточно обпаскудитися перед усім класом, особливо — перед дівчатками* (А. Кокотюха).

ОБПАСКУ́ДИТИ *див.* **обпаску́джувати.**

ОБПАСКУ́ДИТИСЯ *див.* **обпаску́джуватися.**

ОБПА́СТИ[1] *див.* **обпада́ти**[1].

ОБПА́СТИ[2] *див.* **обпада́ти**[2].

ОБПА́СТИ[3] *див.* **обпаса́ти.**

ОБПА́ТРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпа́трати.** *Пан алхімік притяг до печі щойно обпатраного барана* (О. Ільченко); *На столі лежали і обпатрані кури, і біле .. борошно, і сир та яйця* (Д. Бедзик); *Хтось приносив обпатраного когутика на юшку; інший дарував склянку сухих грибів* (Р. Федорів); *Глухарі вже були обпатрані й випотрошені і виблискували росою, пролежавши ніч у кропиві* (Ю. Винничук); *Та хоч і сирота, а Левкові добре було: був і обмитий, і обпатраний, щонеділі була й сорочечка біленька* (Г. Квітка-Основ'яненко); // **обпа́трано,** *безос. пред. Качку було обпатрано* (із журн.).

ОБПА́ТРАТИ *див.* **обпа́трювати.**

ОБПА́ТРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпа́трювати.** *Обпатрювання птиці.*

ОБПА́ТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБПА́ТРАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, рідко.* Патраючи (у 1 знач.), очищати від нутрощів, потрухів; потрошити (у 1 знач.). *Старий, обпатравши кабана, розділя його на шматки* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Мати обпатрала їжака, ніби порося* (В. Барка); * Образно. *Я вірю загубленим дрібничкам — далеко більше, ніж готовим історіям, які хтось для мене вже обпатрав, засмажив, заправив і подав на стіл* (О. Забужко).

2. *кого.* Патраючи (у 3 знач.), вищипувати пір'я в забитого птаха; обскубувати (у 1 знач.). *І зручно усівшись на килимі трав, Він мовчки дрохву тую патрати став. Обпатрав її, обсмалив на димку...* (І. Нехода); *Деколи Меланія приходила зварити борщу й мамалиґи чи обпатрати курку* (Р. Андріяшик); *Двох тетеруків обпатрали, і незабаром .. дичина смажилась на вогні* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. [О м е л ь к о:] *А коней яких запрягать?* [М а р т и н:] *Не питай мене!.. І дорогою не балакай до мене, бо я тебе, каплоуха собако, чисто всього обпатраю* (І. Карпенко-Карий); — *Хто обпатрав, обскуб, наче курку, вашу совість?* (М. Стельмах); [Т у р б а й:] *Нічого з людською правдою не станеться. Вона не курка, що її можна так легко обпатрати* (М. Руденко).

3. *кого, діал.* Дбати про чиюсь чистоту, охайність. *Вона їх* [дітей] *обмива, обпатрює, зодяга і ніколи ж то не стомиться* (Г. Квітка-Основ'яненко).

4. *перев. док., кого, що, перен., жарг.* Обкрадати когось, щось. *Маклери задоволено всміхалися .. Проте їхній вигляд промовляв: "..Зараз їхні хлопці обпатрають цього шмаркача й випустять із нього кишки!"* (М. Білкун); *Вони прийшли помститися за поглум невірного над правовірним, .. а заразом обпатрати сад аги, випотрошити комори* (Ю. Мушкетик).

ОБПЕКТИ́ *див.* **обпіка́ти.**

ОБПЕКТИ́СЯ *див.* **обпіка́тися.**

ОБПЕРЕ́ЗАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обпереза́ти.** *Вона спішила сьогодні .. Була лише в сорочці, обперезана барвним поясом* (О. Кобилянська); *Гетьман, одягнений в кунтуш з червоного оксамиту, був обперезаний золотим поясом* (Н. Рибак); *Гей ти, земле, хліборобська мати, Обперезана річками голубими, У зеленому високому очіпку, У мережаній китайчатій запасці!* (М. Рильський); * Образно. *Золота осінь. Мідним листям заквітчана, спілими яблуками закосичена, червоним верховіттям вінчана, .. отавою замаєна, стернями обперезана, цвіркунами розспівана* (Б.-І. Антонич); // **обпере́зано,** *безос. пред. Все обперезано горами. Куди не кинеш оком — скрізь застигає зір на холодних карбованих лініях, яскраво-білих, червоних і синіх* (М. Івченко); *Місто Н. з двох боків обперезано річками* (Н. Рибак).

ОБПЕРЕЗА́ТИ *див.* **обпері́зувати.**

ОБПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* **обпері́зуватися.**

ОБПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБПЕРЕЗА́ТИ,** режу́, ре́жеш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **опері́зувати.** *Такі карби обперізували цілий хвостик* [ящірки], *аж до кінця, рядками* (Л. Мартович); *Біла стежка, що бігла попри колибу, обперізуючи пестливо Чабаницю саме над яром, не конче спинялася около колиби* (О. Кобилянська); *Він одбігає на другий бік і задирає голову на страшні риштовання, що обперізують буру нову кам'яницю* (І. Микитенко); *Дядько прив'язав до мокрих постолів залізні пазурі, обв'язався линвою, а стовбур обперезав сиром'ятним пасом* (Ю. Логвин); *З свого флігеля він вийшов трохи заспокоєний і тільки обперезав гарапником конюха Терешка за те, що, як здалося йому, він не так спритно підвів до ганку коня* (Н. Рибак); * Образно. *Коли розкривала* [Мокрина] *очі — бачила крізь дірки з темної синяви в небі великі вокаті* [окаті] *зірки, що лоскотно-холодним спокоєм, ніби оксамитом, обперізували її душу, а душа тоді танула, як весняний сніг* (М. Івченко).

ОБПЕРІ́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБПЕРЕЗА́ТИСЯ,** режу́ся, ре́жешся, *док., рідко.* Те саме, що **опері́зуватися.** *Взяв* [Іваніка] *на себе киптар, поверх того старий сердак, скрутив із соломи посторонок, обперезався ним, .. закинув мішок на плечі* (О. Кобилянська); * Образно. *Далечінь обперезалась густою синьою млою* (М. Івченко).

ОБПЕ́РТИ *див.* **обпира́ти**[1].

ОБПЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обпе́рти.** *В кожній крамниці коло дверей одчинена ляда в вікні й обперта на стовпець* (І. Нечуй-Левицький); *Вона* [стеля] *— з стрільчатим склепінням, обпертим на металічні колонки* (В. Барка); // **обпе́рто,** *безос. пред. На рівні п'ятого ярусу міститься балкон, який оперто на фігурні кронштейни та оздоблено балюстрадою* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який оперся на кого-, що-небудь. *Я струснувся, бо трохи задрімав чи впав у марення, стоячи обпертим об дерево* (Валерій Шевчук).

ОБПЕ́РТИСЯ *див.* **обпира́тися**[1].

ОБПЕЧА́ТАТИ *див.* **обпеча́тувати.**

ОБПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБПЕЧА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., що, рідко.* Те саме, що **опеча́тувати.** *Працівниця пошти швидко обпечатала листи та бандеролі* (із журн.); * Образно. *Він рвонувся, щоб утікати, .. але Юлія з несподіваною силою в її ніжних руках встигла впіймати втікача, затримала його, .. обпечатуючи поцілунками його лице* (П. Загребельний).

ОБПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обпекти́.** *Червона, обпечена сонцем шкіра на вилиці трісла* (Ю. Логвин); *До неї наближався високий капрал з обпеченим обличчям. Обличчя капралу обпалило під час газової атаки в 1916 році у Бельгії* (Д. Білий); *То були дуби та берізки з обпеченим листям. По них видно, що пожежа нагадувала вибух* (М. Руденко); *— Ходи і ти до Києва, коли душа твоя болем обпечена, коли правди волаєш і волієш пригодитися землі і державі руській* (Г. Тарасюк); // **обпе́чено,** *безос. пред.* [П о л к о в н и к з а к с е л ь б а н т о м:] *На жаль, знаю дуже точно... Можу наперед розповісти вам, скільки буде вбито, скільки обпечено, які будуть руїни...* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який обпікся. — *Ой, якого страшного несли до "швидкої"! .. Обпечений весь. А санітари все біжать, біжать...* (В. Яворівський).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **опе́чений** *(рідше* **обпе́чений)** *див.* **опе́чений.**

ОБПИВА́ЙЛО, а, *ч., розм.* Той, хто забагато п'є. *От винесли їм по сорок сорокових кухлів води й вина. Обпивайло як узяв пити, всі до краплі випив ще й підсміюється* (з казки); *А ті* [варяги] *собі й далі глузувати, та кепкувати, і лаяти наших богів за те, що вони дерев'яні й німі, а всіх нас обжирайлами та обпивайлами дражнити* (П. Загребельний).

ОБПИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпива́ти** і **обпива́тися.** *Нікчемне то діло — губити час на обжирання та обпивання, коли чоловікові, щоб жити, досить хліба та води* (П. Загребельний); *Безсонні ночі, часті переїзди, об'їдання і обпивання похитнули здоров'я імператриці* (Ю. Мушкетик).

ОБПИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБПИ́ТИ,** обіп'ю́, обіп'є́ш, *док., кого, що, розм.* Випивати у кого-небудь багато питва, завдаючи йому збитків; випивати чиїмсь коштом. *Чи вона на мене чари насилає, чи вона мені дання дала, щоб мене об'їдати та обпивати!* (І. Нечуй-Левицький); *На ранок шлюбна учта продовжувалася і тривала, поки з'їдено було в замку все, тоді перебралися до іншого замку, об'їдали й обпивали околиці* (П. Загребельний); *Почала братова мене знов допікати.., що я й об'їла їх і обпила* (Марко Вовчок); *Та все норовлять об'їсти, обпити, обікрасти тебе* (М. Стельмах).

ОБПИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБПИ́ТИСЯ,** обіп'ю́ся, обіп'є́шся, *док., розм.* Надміру напиватися, завдаючи собі шкоди. *Був саме перший день Байраму, тож ординці святкували. Забирали з поблизьких сіл Солонева й Острова овець та корів, варили в котлах каурму і обпивались айраном* (Р. Іваничук); *Одні* [бджоли] *лазили по кориту, другі сиділи на соломинках і, видно — обпившись, порозправляли крила* (Панас Мирний); *Я десь був, десь ходив,*

десь крутився, десь літав, лютував і радів, крижаною водою обпився, бився з вітром, ридав і гордів (І. Драч); * Образно. *Літо було в розпалі. Трави обпивалися росами й дощами* (М. Циба); // Надміру, дуже багато випивати хмільного. — *Я обпиваюся в ці дні, — хвалився Хома товаришам. — Не можу нікому відмовити, від кожного п'ю!* (О. Гончар); *Їхній хазяїн обпивається з торговщанською збиранином* (П. Загребельний); *Я напиваюся і, може, обіп'юся, А може, просто вилечу з сідла, Але однак нічого не боюся, Плювать на все — була чи не була!* (В. Симоненко); *Марія з чоловіком виїхали до Харкова. Такі відомості дає тобі однокласник, з яким ти колись обпився горілки після презентації* (С. Процюк); *— Ми вчора обпилися так, що нікуди йти вже не могли, — правив далі мій товариш. — От я й вирішив, що нам, либонь, краще переночувати тут* (М. Кідрук).

ОБПИ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпили́ти.** *Вийшов* [Пташко] *з фаетона, торкнувся рукою хлібних стебел, відчув їхнє кусливе, обпилене сонячне тепло* (М. Малиновська).

ОБПИ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпили́ти** і **обпили́тися.** *При виявленні на полуниці ознак зараження сірою гниллю кущики необхідно обпудрити попелом з розрахунку 10–15 г на одну рослину. Два-три таких обпилення — і сіра гниль пропаде* (з навч. літ.).

ОБПИЛИ́ТИ *див.* **обпи́лювати[1].**

ОБПИЛИ́ТИСЯ *див.* **обпи́люватися[1].**

ОБПИ́ЛЬНИК, а, *ч., с. г.* Те саме, що **обпи́лювач[1]** 1. *Ремонтувати обприскувачі й обпильники.*

ОБПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ[1], а, е, *с. г.* Стос. до обпилювання *(див.* **обпи́лювання[1]**). *Обпилювальна діяльність бджіл підтримує видову розмаїтість рослин на Землі* (з наук. літ.); *Класичним прикладом обпилювальної ролі комах у житті рослин є завезення червоної конюшини в Австралію, де не вдавалося отримати насіння цієї рослини, доки туди не були завезені джмелі* (з наук.-попул. літ.).

ОБПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ[2], а, е. Стос. до обпилювання *(див.* **обпи́лювання[2]**). *Кількість подвійних ходів напилка на обпилювальному верстаті коливається від 75 до 340 за хвилину* (з наук.-попул. літ.); *Механізації обпилювання досягають застосуванням обпилювальних верстатів, електричних і пневматичних шліфувальних машин, а також спеціальних пристроїв і агрегатів* (з навч. літ.).

ОБПИ́ЛЮВАНИЙ[1], а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **обпи́лювати[1].** *Гречане поле, обпилюване бджолами.*

ОБПИ́ЛЮВАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **обпи́лювати[2].** *Для обпилювання поверхонь, розміщених під різними кутами, стіл верстата має поворотний пристрій. Обпилювана заготівка підводиться вручну і підтискується до напилка* (з навч. літ.).

ОБПИ́ЛЮВАННЯ[1], я, *с.* 1. Дія за знач. **обпи́лювати[1]** 1 і **обпи́люватися[1]** 1. *Обпилювання — це спосіб боротьби із сільськогосподарськими шкідниками й хворобами нанесенням на рослини порошкоподібних отрутохімікатів* (з наук. літ.).

2. *бот., рідко.* Дія за знач. **обпи́лювати[1]** 2. *Обпилювання садів комахами.*

ОБПИ́ЛЮВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **обпи́лювати[2].** *Обпилюванням надають деталі потрібних форм і розмірів, підганяють деталі одна до одної під час складання* (з навч. літ.); *Учень виконує обпилювання деталей виробу з дотриманням безпечних прийомів, використовує штангенциркуль, лінійку та кутник для контролю розмірів та форми виробу* (з навч. літ.).

ОБПИ́ЛЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ОБПИЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., що.* 1. Посипа́ти попелом чи спеціальним порошком зерно, рослини, ґрунт, водоймища і т. ін. з певною метою (перев. для знищення шкідників і збудників хвороб). *Оце коли налітає пілот обпилювати наші плантації, то маю стояти йому за маяка* (О. Гончар); *Для боротьби з аґрусовим пильщиком наприкінці травня — на початку червня необхідно обпилити кущі попелом (приблизно 500 г на 1 рослину), ретельно обробляючи саме нижній бік листових пластинок* (з наук.-попул. літ.).

2. *бот., рідко.* Те саме, що **запи́лювати[2].** *Квіти ванілі можуть обпилити бджоли, поширені лише в країнах екваторіального поясу* (з навч. літ.); *Квітка дає мед, а бджола обпилює квітку, щоб плід зав'язувався* (В. Кучер).

ОБПИ́ЛЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ОБПИЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що.* 1. Обробляти поверхню чого-небудь, перев. напилком, знімаючи верхній шар. *Обпилюючи заготівки напилком, ми отримуємо маленькі опилки заліза* (з навч. літ.); *За півтори години до обіду майстер і Гришуха зібрали заготовки — хто добре обпиляв, хто абияк — і понесли до кузні* (Григір Тютюнник).

2. Обрізувати пилкою, лобзиком і т. ін. що-небудь. *Ходять* [селяни] *з ножівками по саду і обпилюють дерева* (Д. Ткач); *Готувала, обпилювала, обтесувала, рівняла ніжки й поперечини* [для столика] *одна бригада* (В. Нестайко); *На Хрещатику спилюватимуть старі каштани, ті, які досягли межі свого віку, та обпилюватимуть ті дорослі дерева, які визнано потенційно небезпечними під час негоди або такими, що можуть стати "розсадниками" шкідників для здорових зелених насаджень* (з газ.).

ОБПИ́ЛЮВАТИСЯ[1], юється, *недок.,* **ОБПИЛИ́ТИСЯ,** ли́ться, *док.* 1. *бот., рідко.* Зазнавати запилення, ставати обпиленим. *Шкідливим для динь є близьке сусідство з огірками: вони можуть взаємно обпилюватися, набуваючи гіркого смаку* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обпи́лювати[1].** *Подібно до всіх хвойних дерев араукарії обпилюються вітром* (з наук.-попул. літ.).

ОБПИ́ЛЮВАТИСЯ[2], юється, *недок.* Пас. до **обпи́лювати[2].** *Передбачено процедуру погодження заходів щодо розчищення ліній, вивозу спилу дерев з органами місцевого самоврядування, у віданні яких перебувають насадження, які будуть обпилюватися* (з мови документів).

ОБПИ́ЛЮВАЧ[1], а, *ч.* 1. *с. г.* Апарат для обпилювання рослин, зерна, ґрунту, водоймищ і т. ін. *Для розпилювання отрут користуються спеціальними апаратами-обпилювачами* (з наук. літ.); *Ручний обпилювач.*

2. *бот., рідко.* Те саме, що **запи́льник** 1. *Не можна обробляти посіви багаторічних трав отрутохімікатами під час цвітіння. Це часто призводить до масової загибелі обпилювачів трав — бджіл та джмелів* (із журн.).

ОБПИ́ЛЮВАЧ[2], а, *ч.* Робітник, який займається обпилюванням *(див.* **обпи́лювання[2]**). *Лікарі вказали у своєму висновку, що він може працювати черговим слюсарем, обпилювачем, складальником дрібних деталей* (з газ.).

ОБПИ́ЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **обпи́лювач[2].**

ОБПИ́ЛЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпиля́ти.** *Гарні й доглянуті долоні, довгі, прямі пальці рук, акуратно обрізані й обпиляні нігті, на котрих не було й крапельки лаку. Але це не головне. Її зовнішність, звісно, привертала увагу, але не була моєю самоціллю* (А. Любка); // **обпи́ляно,** *безос. пред. Дощечки для поличок старанно обпиляно й поскладано коло столу* (із журн.).

ОБПИЛЯ́ТИ *див.* **обпи́лювати².**

ОБПИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБП'ЯСТИ́, ОБІП'Я́СТИ,** обіпну́, обіпне́ш; *мин. ч.* обіп'я́в, яла́, яло́; *наказ. сп.* обіпни́; **ОБІПНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що.* 1. Завішувати, покривати чим-небудь зверху і з боків. *Григорій обіпнув пана легкою білою буркою й, обійнявши за стан, допоміг вийти* (Г. Колісник); * Образно. *Сумною, чорною завісою обіп'яло всенький Донбас* (Остап Вишня); *З-за садів піднімається молочний туман, обпинаючи ноги деревам* (М. Стельмах); // Обтягувати, розправляти кругом. *Мотря не думає тепер про те, щоб відривати гіпюр з тої золотисто-рожевої сукенки, її пальці трохи тремтять, коли вона обпинає на собі заржавілі стальки* (Ірина Вільде).

2. Щільно облягати, охоплювати кого-, що-небудь (про одяг). *Плаття було тепер тісне на неї, обпинало її* (І. Сенченко); *Тугий чорний шовк стомлено обпинав її коліна* (П. Загребельний); *Комір шарфиком по-дитячому обіпне* (Є. Пашковський); * Образно. *Обличчя — жовті і сірі, і такі запалі, що сама шкіра обпинала лицеві кості; або, як не запалі, то опухлі від водянки* (В. Барка); *Обіп'яв мене з усіх боків осокір, шумить, шарудить* (І. Вирган).

ОБПИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБП'ЯСТИ́СЯ, ОБІП'Я́СТИСЯ,** обіпну́ся, обіпне́шся; *мин. ч.* обіп'я́вся, яла́ся, ло́ся; *наказ. сп.* обіпни́ся; **ОБІПНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* Накриватися, обтягуватися чим-небудь зверху і з боків. *Обіп'явся рядном* (Сл. Б. Грінченка); — *Хіба в простирадла загорнути ноги, обіп'ястися ковдрою?* (Ю. Збанацький); *Він устав разом із сонцем. Довго кашляв, сидячи в солом'яній постелі і туго обіпнувшись рябою плащ-палаткою* (Григір Тютюнник); *Випорснувши з води, утрапив* [Іван Степанович] *у велике полотнище, з яким чекав на нього джура. Обіпнувшись од голови до п'ят, побрів до опочивальні* (Г. Колісник); * Образно. *Козацький табір обіп'явся трьома рядами возів, зв'язаних між собою ланцюгами, і вкрився кіннотою* (Ю. Мушкетик); // Одягати собі на голову що-небудь. *Чадор — клапоть тканини, яким обпинаються жінки-мусульманки, як накидкою* (з наук.-попул. літ.).

ОБПИ́НКА, и, *ж., діал.* Велика тепла сукняна хустка з торокáми, яку накидають на плечі. *Для жіночого вбрання жителів правобережжя Дністра характерні обпинка, обгортка, які виконували функції поясного одягу* (з наук.-попул. літ.).

ОБПИРА́ННЯ¹, я, *с.* Дія за знач. **обпира́ти¹.** *Проведені виміри параметрів динамічних навантажень дали змогу розглянути механіку їх дії на будівлю з жорсткою підвальною частиною з обпиранням на ґрунт через плиту* (з наук. літ.); *Граничні умови для різних випадків обпирання, а також частоти рівняння для стрижнів наведено в працях А. П. Філіпова* (з наук.-попул. літ.).

ОБПИРА́ННЯ², я, *с., розм.* Дія за знач. **обпира́ти².** *Приїзд доньки завжди завершувався обпиранням білизни та одягу батьків* (із журн.).

ОБПИРА́ТИ¹, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБПЕ́РТИ, ОБІПЕ́РТИ,** обіпру́, обіпре́ш, *док., кого, що.* Приставляючи, притуляючи когось, щось до чого-небудь, утримувати його в певному положенні. *Клав* [Нарцисов] *на стіл трофей — череп, знайдений десь у підвалі; обпирав об нього книжку поезій* (В. Барка); *Легке напруження. Так наче хочеш обперти зомлілу спину й не маєш об віщо* (М. Коцюбинський); *Тут зовсім приємно .. Сядеш собі на пеньочку, обіпреш лікті об коліна, обіймеш долонями голову і яких не передумаєш дум* (У. Самчук); *Обіперши руку об коліно, він дивився, мовби милувався нею* (Ірина Вільде); *Було накурено, гамірно, брудно, я обіпер Сироту об столик біля стіни* (П. Загребельний); *Став біля дому свого він, .. Списа поставив свого, об високу обперши колону* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОБПИРА́ТИ², а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБІПРА́ТИ,** обперу́, обпере́ш, *док., кого і без прям. дод., розм.* Прати кому-небудь все необхідне. *От Павлютиха, то й трішки на моє сирітство не враскавилась. Правда, — обпирала мене й обшивала* (Марко Вовчок); *Своїми невсипущими руками виношувала* [Гузириха], *вигодовувала, обпирала й обшивала своїх дітей* (С. Чорнобривець); *Козаки стерегли все те добро, доглядали худобу, козачі вдови білили хати, обпирали наймитів, варили їм їжу* (Ю. Мушкетик); *Нема кому ні обіпрати, ні облатати — треба женитися* (прислів'я); — *Борони, Боже, занедужаєте, то я навідуватимусь до вас, .. і спечу вам, і зварю, і обперу вас.., — говорила Мотузиха до баби Оришки* (І. Нечуй-Левицький).

ОБПИРА́ТИСЯ¹, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБПЕ́РТИСЯ, ОБІПЕ́РТИСЯ,** обіпру́ся, обіпре́шся, *док., на кого — що, об кого — що.* Прихилятися до кого-, чого-небудь, налягати на когось, щось, переносячи на нього частину ваги свого тіла. *Старий та немічний, він ледве волочив ноги, обпираючись на довгу ґирлигу* (Панас Мирний); *Похнюпивши голову й обпираючись на свого поводиря, вертається Маруся до хати* (І. Франко); *Вона повертається до свого столу й обпирається руками на спинку високого дубового стільця* (В. Кучер); *Біля округлого каменя, обпираючись спиною об вербу, стояв пристаркуватий рудобородий чолов'яга з глибокими, поставленими навскіс очима* (М. Стельмах); *Обперся* [співак] *плечима об стіну, забрав на свій жакет усе вапно* (Л. Мартович); *Спочинь! На заступ вірний обіпрись І слухай, і дивись, і не дивуйся* (М. Рильський); *Петро засунув ліву руку в кишеню, а правою обперся об стіл — улюблена поза того ж таки професора* (В. Владко); * Образно. *Місяць вийшов, обіперся об стару гіллясту грушу* (Л. Первомайський); // *чим.* Використовувати що-небудь як опору; упиратися *(див.* **упира́тися¹** 1). *Три словаки сіли на човни. Два обпирались об дно палицями, третій трубив у мідну трубу* (І. Нечуй-Левицький); *Вона відкрила очі і побачила, що поранений підвівся і, обпершись руками об лаву, озирається навколо* (Григорій Тютюнник); *Теодосій обіперся обома ногами і рвонув до себе кільце* (А. Хижняк).

ОБПИРА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБІПРА́ТИСЯ,** оберу́ся, обпере́шся, *док., розм.* Прати собі все необхідне. *Рідко яка з жінок або дівок користувалася вільним часом, щоб обіпратися, облататися* (Л. Яновська).

ОБПИ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обписа́ти.** *Мурашкова розгорнула листок, обписаний грецькими крючками* (І. Нечуй-Левицький); *На дошці рисунок піфагорової теореми та вся майже дошка обписана доказами* (С. Васильченко); *Вони повільно пішли поміж камінними, всуціль обписаними фресками стовпами* (П. Загребельний); *Котроїсь вересневої неділі я вирвався до Львова зі своїм обписаним віршами грубим блокнотом* (Ю. Андрухович); // **обпи́сано,** *безос. пред. Книгу було обписано на полях і форзаці: різні помітки, складні формули, малюнки* (із журн.).

ОБПИСА́ТИ *див.* **обпи́сувати.**

ОБПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпи́сувати.** *Обписування стін.*

ОБПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док.* 1. *що.* Покривати що-небудь написами по всій поверхні. *Не вистачало паперу навіть на шкільні зошити, і ми обписували бузиновим соком пожовклі газети* (Л. Горлач); *Я могла годинами уявляти собі кожного відвідувача своєї віртуальної бібліотеки, у якій до диспозиції було всього 80 книг, бо решту батьки не дозволили мені обписувати кодами* (Н. Сняданко); *Нормальний хлопчина. І по деревах лазив, і у Дніпро пірнав, і паркани обписував* (Люко Дашвар); *— Кон'юнктурник він, та ще й безграмотний .. А потім — шпори. Всю руку обписав...* (Ю. Мушкетик).

2. *кого, заст.* Писати про кого-небудь щось погане; осуджувати (у 1 знач.) кого-небудь у письмовій формі. *В тих листах обписували Радюка як небезпечну людину* (І. Нечуй-Левицький); *Вилив Порох у жалобі всю свою злість..: обписав, оцерклював старий ябеда панів Польських так, що аж сам трясся, читаючи Чіпці* (Панас Мирний); *— Я подам на тебе рапорт у Хемер! — підскочив він до мене. — Хоч Господу Богу подавай. Пиши од пуза! Можеш обписати мене з ніг до голови* (П. Загребельний).

3. *заст.* Описувати (у 1 знач.). *— Бач, як ловко обписав, катюга, — осміхнувся собі Сопкін, розуміючи вже таємниці поетової творчості* (С. Васильченко).

4. *що, розм.* Те саме, що **опи́сувати** 5. *Трамвай не те що обписував, а наче обрізав край зимової казки, легко перемагав зміну напрямку й бадьоро пролітав міст через Ізар* (Олекса Ізарський); *Довкола голови обписала тугу спіраль чорна ластівка* (О. Бердник).

ОБПИТА́ТИ *див.* **обпи́тувати.**

ОБПИ́ТИ *див.* **обпива́ти.**

ОБПИ́ТИЙ, а, е, *розм.* Який обпився. *З смішної пісня ставала зловісною. Збагнули це навіть обпиті барони, ніхто не сміявся, імператор теж не сміявся* (П. Загребельний); *Ти був настільки обпитий вином, що не в'язав лика* (С. Процюк).

ОБПИ́ТИСЯ *див.* **обпива́тися.**

ОБПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБПИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Запитувати у всіх, багатьох про кого-, що-небудь; перепитувати всіх, багатьох; опитувати. *Обпитувати всіх учнів учитель не мав змоги, тому вирішив провести анкетування* (із журн.); *Оббігав, обпитав усе село* (Сл. Б. Грінченка); *— Такого, як наш Павло, ви більше не знайдете .. Можеш обпитать усіх матросів* (В. Кучер); *Приїхав — тебе з сином на старому місці немає. Обходив усе місто, обпитав усіх знайомих* (В. Малик).

ОБПІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпіка́ти** та дія і стан за знач. **обпіка́тися.** *Я хочу .. злого морозу.., обпікання чаєм* (Ю. Андрухович); *Холодне проміння люмінесцентних ламп виключає можливість перегрівання та обпікання рослин* (з наук. літ.); *Заготовки керамічних ножів обпікаються в печі при температурі 1400–1600 °С протягом 2–6 діб. Довший час обпікання надає ножам більшу зносостійкість та збільшує кінцеву ціну* (з наук.-попул. літ.); *Опішнянський глиняний посуд твориться за допомогою живого вогню, тому на ньому ледь помітні нерівності, що є специфікою обпікання живим вогнем у горні* (із журн.).

ОБПІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБПЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* обпі́к, пекла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Вогнем, чим-небудь гарячим пошкоджувати шкірні покриви, слизові оболонки і т. ін.; опікати. *Вони бігли слідом за вогнем, проривалися крізь полум'я, обсмалюючи волосся, вії, обпікаючи шкіру* (В. Кучер); *Приготував гірку ранкову каву й під звуки радіо кілька хвилин попивав її, обпікаючи губи, дивлячись на жовті дерева за балконом* (Любко Дереш); *Декілька вовків наблизились навіть до вогнища й обпекли собі лапи* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // *безос. Здалося, гарячим приском обсипало дитину, обпекло варом* (С. Васильченко); // Виклика́ти больові відчуття і спричиняти пошкодження чим-небудь їдким, пекучим. *Клятий напій обпікає юнакові горло, він закашлюється* (О. Полторацький); * Образно. *Гарячі сльози, як вогонь, бризнули на гриву, обпікаючи коня* (Я. Качура); *Хлопця обпікали ледь зизуваті очі, вся її похмура, оковита, хмільна краса* (О. Ільченко); // Ушкоджувати рослини дією тепла, хімічних або органічних добрив і т. ін. *Добрива слід вносити вдень, коли рослини сухі, щоб їх не обпекти* (із журн.).

2. *кого, що.* Виклика́ти відчуття й ушкодження, подібні до тих, які виникають від опіку (про дію вітру, морозу, кропиви і т. ін.). *На зміну хуртовині вдарив такий лютий мороз, що він обпікав нам губи* (О. Гуреєв); *Палючий вітер обпікав лице* (М. Олійник); *Яблука на ній були дрібні, але ми вишукували їх в траві, обпікаючи руки кропивою* (Г. Пагутяк); *Холодна, як лід, джерельна вода обпекла їм ноги і пройшла по всьому тілові неприємною сверблячкою* (Григорій Тютюнник).

3. *що.* Виготовляючи або обробляючи що-небудь, піддавати його поверхню дії вогню; обпалювати (у 3 знач.). *Автор у форму заливає пофарбовану керамічну масу, обпікає, шліфує і покриває зсередини глазур'ю, і знову обпікає, завдяки чому посуд гладкий і блискучий всередині, а зовні нерівний і шорсткий* (із журн.).

4. *кого, що, перен.* Раптово й сильно діяти на кого-небудь, змушуючи зазнавати якогось гострого відчуття; приголомшувати (у 2 знач.). *Неспокійні думки, як гарячі жарини, обпікали мозок, тривожили серце* (А. Шиян); *Слова сиплються так, мовби шпурляли їх мені в обличчя не по одному, а цілими жменями, вони обпікають мене і засліплюють, забивають вуста і перекривають повітря* (Ю. Винничук); *Він хотів був щось сказати, .. та враз забачив серед людських голів сиву голову своєї глухої хазяйки. Це його одразу розхолодило. І обпекло* (Ю. Бедзик); *Розкажу тобі думку таємну, дивний здогад мене обпік: я залишуся в серці твоєму на сьогодні, на завтра, навік* (Л. Костенко).

◊ **(1) Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти** *і т. ін.)* / **обпекти́ (обпали́ти, опекти́** *і т. ін.)* **[сво́ї́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром)** *кого, рідше що* — пильно дивитися на когось, на щось, виражаючи своє ставлення (перев. негативне). *Козаки знов*

зиркнули на Бжеського, опалюючи його важким від ненависті поглядом (З. Тулуб); *Степан постояв ще трохи на порозі, обпікаючи їх гарячими очима* (В. Кучер); *Його обминали з острахом, обпікали недружелюбними поглядами* (Ю. Збанацький); *Вони* [полонені вороги] *ідуть понуро, звісивши голови додолу, відчувають, що десятки очей опікають їх своїм грізним зором* (П. Воронько); *Обернувшись до Йона, опекла його* [дівчина] *палким поглядом чорних очей* (М. Коцюбинський); *Підійшла до нього* [чоловіка] *впритул, поставила чемоданчик на дорогу, мовчки обпекла його поглядом* (П. Загребельний); — *Крадена* [хустка]? — *спитав дядько. — Піди ти тепер украдь! — обпекла його злим поглядом циганка й пішла геть* (Григір Тютюнник); *Опустив* [сержант] *голову і, обпаливши через плече лютим поглядом свого товариша, незграбно пересмикнув плечима* (Ю. Бедзик).

ОБПІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБПЕКТИ́СЯ,** ечу́ся, ече́шся; *мин. ч.* обпі́кся, пекла́ся, ло́ся; *док.* 1. Вогнем або чим-небудь гарячим пошкоджувати собі шкіру, слизові оболонки. *Йому не раз доводилося обпікатися гарячою сталлю* (М. Руденко); *Обпікаючись воском свічки, я нахилився і підняв з підлоги пласку металеву коробку* (І. Роздобудько); *Серце мами заходиться, коли дитинка обпікається гарячим чаєм, а її губи, точно так, як було в дитинстві, хочуть подмухати на цей злий чай, що обпік дитинку* (Л. Денисенко); *Артем сердито сьорбнув чаю, обпікся і поставив склянку на стіл* (А. Головко); *Сонце палить .. Мацнув себе — щоки вогнем горять. Обпікся я на сонці. Пішов умився — пече* (В. Нестайко); * У порівн. — *Тату! Таточку! — зойкає дівчина, бо її пальці, намацуючи батькове обличчя, ніби обпеклися кригою мертвого тіла* (В. Речмедін); // Зазнавати больових відчуттів від чого-небудь їдкого, пекучого. *Патичком можна розсовувати кропиву і проходити боком. Високо притискаю до грудей лікті, але таки обпікаюся* (Любко Дереш); * Образно. *Земля міста Львова зазнавала наруги, обпікалася слізьми, та смерть не була владна над цим містом* (з наук.-попул. літ.); *Цього разу вони зустрілися поглядами, і обпікся Петро, як об вогонь* (Валерій Шевчук).

2. *перен., розм.* Зазнавати невдачі в чому-небудь, зустрічати несподівані перешкоди при спробі зробити що-небудь, домогтися чогось. *Жаліла вона завжди в своєму житті тих, хто потребував цього? І не раз обпікалася на цьому...* (О. Іваненко); — *От тут-то, — довірливо продовжувала Клава, — і підстерігає нас небезпека .. Сама обпеклася, от і говорю* (І. Рябокляч); — *Сам знаєш, яке тепер життя... Не знаєш, де обпечешся, а де обморозишся* (Є. Гуцало); — *Не багатій думкою, обпечешся, небоже...* (І. Нижник); *Їхній товариш уже мав нагоду обпектися в коханні* (О. Лупій).

3. *тільки недок.* Пас. до **обпіка́ти.** *Глиняні вироби обпікалися на вогні* (з наук.-попул. літ.).

ОБПІКА́ЮЧИЙ, а, е. Який обпікає. *Було приємно отак поволі йти серед темних шовковиць і духмяного виноградного листя, знаючи, що зараз нап'єшся міцного обпікаючого чаю* (П. Загребельний); *Від води тягло обпікаючим холодом* (Ю. Логвин); *Я вже біжу садом, крізь холодний обпікаючий вітер, крізь хльоскіт гілок, що шмагають це розпашіле досконале тіло* (В. Лис); *І коли побачив* [Бармаш] *кров, .. обпікаюча .. злість підхопила й понесла його* (В. Козаченко); *Не знаю від чого, але в той момент мене торкнулось обпікаюче розчарування в чомусь дуже цінному* (Любко Дереш).

ОБПЛЕСКА́ТИ *див.* **обплі́скувати.**

ОБПЛЕСТИ́ *див.* **обпліта́ти.**

ОБПЛЕСТИ́СЯ *див.* **обпліта́тися.**

ОБПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обплести́.** *Мов управлена в зелені рамця, блищала криничка в траві, обплетена лозою* (І. Нечуй-Левицький); *Під комином стояли обплетені лозою бутлі* (М. Трублаїні); *"Веранда" — старий іржавий парус на чотирьох кілках, теж обплетених паничами і хмелем, — то була гордість Сашка* (Ю. Смолич); *Стелив* [Вано] *кукурудзяне листя і клав на нього сир, вівсяні коржі і обплетений бутлик* (М. Дочинець); * Образно. *Обплетений вітрами ранок шугне, мов циганя, з води* (Б.-І. Антонич); *Ми дивились на його виснажене обличчя, на великі, обплетені сизими жилами руки* (Є. Кравченко); // **обпле́тено,** *безос. пред. Он і грядочка з квітками така малесенька, чого там тільки нема, .. й канупер, і м'ята кучерява, .. та все те барвінком хрещатим обплетено* (Леся Українка); *Йому привиділася висока гора з пишним палацом на вершині.., по ній викопано кільканадцять ловчих ям, насипано вали, вирито рови й обплетено всю колючим дротом* (Валерій Шевчук).

ОБПЛЕ́ТЕНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **обпле́тений.** *Обплетеність стовбура та крони дерева виноградом значно збільшувала парусність, унаслідок чого за несприятливих погодних умов коренева система, яка відмерла, не змогла втримати стовбур* (з мови документів).

ОБПЛЕ́ТЕННЯ, я, *с., спец.* Тканина з ниток або дроту, якою для захисту покривають ізоляцію електропроводів, зовнішню поверхню шлангів і т. ін. *Проводом називається виріб, що складається з однієї або декількох ізольованих чи неізольованих жил, які захищені оболонкою з пластику чи іншого матеріалу, а також мають обплетення з дроту або волокон* (з навч. літ.).

ОБПЛИВА́ННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **обплива́ти[1].** *У підводному орієнтуванні ведеться підрахунок очок за правильне обпливання зон і контрольний час вправи* (з мови документів).

ОБПЛИВА́ННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **обплива́ти[2].** *Обпливання виникають при переміщенні по схилу сильно зволожених земляних мас, подібних до селю* (з наук.-попул. літ.).

ОБПЛИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБПЛИВТИ́, ОБПЛИСТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* обпли́в, ивла́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Пливти, обминаючи кого-, що-небудь на своєму шляху. *Шлюпка, що стояла під лівим бортом, спішно обпливала пароплав* (М. Трублаїні); *Коли він обплив корму, чоловік підняв руку і .. кинув полтиник у воду* (В. Собко); *Човен обплив дерево і далі знов почав рухатися у фарватері між корчів* (А. Кокотюха); * Образно. *Світ жив і відлунював тисячами згуків, але ті згуки не зачіпали мене, обпливали, вилущуючи в ще більшу самотність* (Ю. Мушкетик).

2. *що і без прям. дод.* Пливти навколо чого-небудь. *Моряки круг світу обпливають, та в жодному краю не бувають* (прислів'я); *Перед ним було широке листя латаття, і чиря, не маючи часу обпливати, почало видряпуватись на його слизький, занурений у воду край* (Б. Антоненко-Давидович); *Отаман обплив далеко півкругом і пристав до берега* (І. Нечуй-Левицький); *Для фінікійських мореплавців, які вперше в історії обпливли довкіл Африканського материка, почався найважчий відтинок їхньої подорожі* (І. Білик); *Одна рибина .. обпливла кілька разів навколо вітрильника і стала в затінку під кормою* (Ю. Логвин).

3. *що.* Плаваючи, побувати в багатьох місцях, скрізь. *Ми всі з тобою обпливли моря, Усі затоки в тихоокеані* (М. Йогансен); *Інші ватаги обпливли Балтійське море й Невою, Двіною, Німаном входили в глибину Східної Європи* (І. Крип'якевич).

ОБПЛИВА́ТИ², а́є, *недок.*, **ОБПЛИВТИ́**, ве́; *мин. ч.* обпли́в, пливла́, ло́; *док.* Танути зверху, покриваючись по боках струминками розталої, а потім застиглої речовини. *У старовинних мідних шандалах обпливали лойові свічки* (З. Тулуб); *На жовті пальці обпливає віск* (Л. Костенко); *На столі вже стояв запашний борщ, духмяніла жирнюча тарань, обпливали сметаною вареники* (Ю. Логвин).

ОБПЛИВТИ́¹ *див.* **обплива́ти¹.**

ОБПЛИВТИ́² *див.* **обплива́ти².**

ОБПЛИСТИ́ *див.* **обплива́ти¹.**

ОБПЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБПЛЕСКА́ТИ**, ещу́, е́щеш, *док.* 1. *що.* Плескати кругом, по всій поверхні рукою. *Обпліскувати обличчя можна холодною водою* (із журн.); *Обплескала хліб долонею, а тоді і в піч посадила* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Я ступив кілька кроків, і трава обплескала мені ноги* (Валерій Шевчук).

2. *кого, перен., розм.* Оббріхувати, обмовляти кого-небудь. *Обплескали бідолашного, а він і не здогадувався, яка слава пішла про нього по селу* (із журн.).

ОБПЛІТА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для обплітання. *Обплітальні машини оснащують автоматичним пристроєм для зупинки, коли потік ниток обривається або закінчується* (з навч. літ.).

ОБПЛІТА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який обплітає електропроводи, шланги і т. ін. *Режим роботи обплітальника проводів та кабелів визначається згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку, встановленими на підприємстві* (з мови документів).

ОБПЛІТА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обпліта́льник.** *Бригада обплітальниць.*

ОБПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпліта́ти.** *Поширеними є такі техніки оздоблення скляних поверхонь: декупаж, мозаїка, флористика, плетіння (або обплітання)* (із журн.).

ОБПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБПЛЕСТИ́**, ету́, ете́ш; *мин. ч.* обплі́в, лела́, ло́; *док.* 1. *кого, що.* Сплітаючи щось, покривати, оточувати ним кого-, що-небудь кругом, з усіх боків. *Для стійкості денця фляг іноді обплітали скляним джгутом – гладеньким чи гофрованим, що створювало своєрідний піддон* (із журн.); *Тебе засудили на муки, Терновим вінком обплели* (П. Грабовський); *Не слухалася мушка, — ой! — Схопив її павук отой. — Схопив, обплів з усіх кінців — Й немає більше мушки: з'їв* (І. Нехода); // Переплітаючись, обвивати, покривати собою що-небудь. *Товсті чорні коси тричі обплітали її голову* (І. Нечуй-Левицький); *Дикі винні лози густою павутиною обплітали .. акації* (М. Дочинець); *Було тихо, пахло живицею і жасмином, що густо обплів знизу стіни* [альтанки] (В. Гжицький); *Дикий виноград, спинаючись з дерева на дерево, з куща на кущ, обплів так надійно усе довкола, що витворив угорі справжнісінький зелений дах* (Ю. Винничук); * Образно. *Формули були байдужі до всього. В них не пульсували гарячі струми пристрастей, вони обплітали гарячу, терпеливу людську думку холодним мереживом своєї непогрішимості* (П. Загребельний); *Він дозволив себе обплести павутиною лицемірства і зради* (М. Руденко); *Зсутуленого на сидінні, мене обплела сонливість* (М. Вінграновський); // *спец.* Покривати обплетенням. *Обплітальник проводів та кабелів обплітає проводи та кабелі волокнистими матеріалами на обплітальних машинах коклюшкового типу* (з мови документів).

2. *кого, перен., розм.* Обплутувати, обкручувати (хитрощами, вивертами, брехнею і т. ін.), обдурювати, прихиляючи на свій бік. *Він обплітав її різними вигадками: вони тікатимуть кудись у гори, він навчить її мови* (Олесь Досвітній); *Квартира, меблі, посуд, килими, навіть копійчана вазочка для пролісків — усе мамині дарунки. — Ох, обплела... — прошепотіла* [Ліда] *недобре* (Люко Дашвар).

3. *що.* Обгороджувати, переплітаючи що-небудь. *Полагодив* [Чіпка] *хату, — давай .. новою лісою* [садибу] *обплітати, дощані ворота майструвати* (Панас Мирний); *Людей зовсім не лишилось — самі німці. Вони зробили собі з нашого села фортецю. Обплели всі яри дротом* (Ю. Яновський).

◊ **Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти) / обснува́ти (обплести́, оплести́), як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **паву́к [му́ху павути́ною]** *див.* **обсно́вувати.**

ОБПЛІТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБПЛЕСТИ́СЯ**, ету́ся, ете́шся; *мин. ч.* обплі́вся, плела́ся, ло́ся; *док.* 1. Покривати, оточувати себе чим-небудь сплетеним або витким; обпинатися, обмотуватися. *Пальміра* [село] *обплелася дротяною павутиною .. Готувалися освітити не тільки хати, але й вулиці* (М. Руденко); *Будинки навколо обплелись, як і все в цьому місті, виткими рослинами* (Валерій Шевчук); // Обвивати, обплітати собою що-небудь. *Якісь вужі сичали під ногами, обпліталися довкола черевиків і намагалися затримати наш розгін* (Б.-І. Антонич); *Найбільшу ж утіху давала Журині квасоля, найхимерніша рослина, яка закудлювалася, обпліталася довкола густо поставлених дерев'яних тичок і підпорок, розпростувала на всі боки виткі батоги своїх стебел* (П. Загребельний).

2. *рідко.* Обгороджувати свою садибу, сплітаючи що-небудь витке. *На друге літо .. обплівся* [Максим] *височезною густою лісою з острішком* (Панас Мирний).

3. *тільки недок.* Пас. до **обпліта́ти** 1. *Ніжки дерев'яних стільців та столиків виготовлялися за допомогою верстатів, а потім обпліталися верболозом вручну* (із журн.).

ОБПЛУ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обплу́тати.** *Вся на ній одіж була обплутана лісовим павутинням* (С. Васильченко); *Кущ уже був обплутаний вересневою павутиною* (Валерій Шевчук); *Зверху прогулянковий плац обплутаний металевою сіткою-павутинням* (М. Андрусяк); *Над терасою колони, обплутані виноградом* (І. Нечуй-Левицький); *Працювати сільським вчителем, обплутаним демагогічними приписами і бюрократичними інструкціями, було нелегко* (Г. Пагутяк); // **обплу́тано,** *безос. пред. Мури парку обплутано електродротами сильного струму* (Ю. Смолич); *Через безлюдні дюни-кучугури з колючками та чаполоччю, .. крізь продерту дірку в колючому дроті, що ним обплутано територію водокачки, — і вже ти на березі* (О. Гончар).

ОБПЛУ́ТАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обплу́таний.** *Джерелом зла є неуцтво, незнання добра, обплутаність темнотою забобонів і марновірств, — така вихідна позиція мислителів епохи Просвітництва* (з навч. літ.).

ОБПЛУ́ТАТИ *див.* **обплу́тувати.**

ОБПЛУ́ТАТИСЯ *див.* **обплу́туватися.**

ОБПЛУ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обплу́тувати** і **обплу́туватися.** *Повне або часткове об'їдання листків без обплутування їх павутиною звичайно спричиняють дорослі гусениці золотогуза, білана жилкуватого чи жуки травневого хруща* (з наук.-попул. літ.).

ОБПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБПЛУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Густо обмотувати, обвивати пасмами чого-небудь (ниток, дроту, павутиння і т. ін.). *Хлопці тим часом бродили у воді навколо плота, забиваючи гвіздки й обплутуючи дротом дрючки для надійності* (М. Циба); *Ті, що перед цим обплутували корабель линвами, спустилися з корабля в човен і підпливли до причалу* (Ю. Логвин); * Образно. *Я одчуваю, що спогади знову обплутують мене, ще трохи — і я не вирвусь од них* (С. Васильченко); *Вранці, коли вже зовсім розвиднилось і лісом бавились тіні, обплутуючи сонце, Тося підвела голову й прислухалась* (М. Івченко); // Снуючи, плутаючи щось, покривати поверхню чого-небудь, оточувати щось; обсновувати. *Павутиння обплутує їй лице і руки, що пташиними лапками виглядають з широких рукавів сірого костюма* (Г. Пагутяк); * Образно. *Автобус, мов білий лайнер, ішов "ужвицею" — так називалося шосе, що обплутує гори, мов стрічка серпантину* (І. Роздобудько); *Дмитро не забував про своє горе, що обплутало його, як павутиння стерню* (М. Стельмах); // Обмотувати, обв'язувати чим-небудь. *Скрутивши рушник джгутом і обплутавши ним руки, Геннадій відтворив статую Лаокоона з удавом* (І. Волошин); *Золоту стерню обплутало бабине літо — білі коси осені* (Б. Харчук); *Ладимир .. обплутав ноги бугаєві кінцем ланцюга* (В. Дрозд); // Обвивати, обплітати собою (перев. про виткі рослини). *Раптом мої ноги провалюються — тут* [у воді] *глибоко. А кушир ще дужче обплутує всього мене, ніби я потрапив у густу сітку* (Д. Ткач); *Буває, що гущавінь водоростей обплутує тебе, обтяжує всього, і ти їх розтинаєш ножем* (О. Гончар); *Ліанам не видно було кінця-краю: вони росли скрізь, обплутували дерева від прикорнів аж до вершечків, звідки звисали довгими гірляндами* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Одного разу стрибнув я з-під порічок прямо в тютюн. Тютюн був високий і густий-прегустий .. Велике тютюнове листя зразу обплутало мене* (О. Довженко).

2. *кого, перен.* Позбавляти волі, свободи дій; підпорядковувати собі. *Логіка цієї хитрої людини обплутує її* (Г. Хоткевич); *Місто жде, щоб знову обплутати його в залізні пута обов'язку* (Л. Смілянський); *Весь хутір загріб він, обплутав, як спрут...* (І. Нехода).

3. *кого, перен., розм.* Хитрощами вводити в оману. — *Нічого вони, селяни, поки що не розуміють, але відчувають — обплутують, оббріхують їх* (О. Іваненко); *Звісно, це ковалева донька обплутувала його своїми чарами* (М. Стельмах); *Він боявся тільки одного, щоб не обплутали бува вороги його на земському з'їзді* (Панас Мирний); — *Змилуйтесь. По слабості обплутали вони мене. Не хотів я* (І. Цюпа).

◊ **(1) Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [свої́ми] тене́тами** *кого* — хитрощами, підступністю примушувати когось до певних дій, підкоряти собі. *Як цупко обплутали його тенетами предковічного рабства, що ми ж самі привчили вас до нього!..* (Д. Бузько); — *Ця дурепа обплутала його своїми тенетами. Він .. розповідав їй про все, що робиться в "Тартарі"... Ну, та це ще квіточки, — він допускав її у комп'ютерний зал!* (Л. Кононович).

ОБПЛУ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБПЛУ́ТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Обмотувати, обвивати себе чим-небудь. — *Дружив я з гусеницею, — хвалився черв'як-дощовик товаришеві. — І знаєш, що вона вдіяла? .. Обплуталася якоюсь павутиною, закрилася в лялечці* (О. Бердник); * Образно. *Думки бджолиним роєм гудуть у голові, сплітають павутину думок та роздумів. Я намагаюся її розплутати, але ще більше нею обплутуюсь* (С. Талан).

2. *тільки недок.* Пас. до **обплу́тувати.** *При масовому розмноженні яблуневої молі дерево суцільно обплутується павутиною* (з наук.-попул. літ.); *Гриби живляться черв'яками-нематодами, розставляючи на них пастки з кілець міцелію. Якщо черв'як торкнеться такої пастки, то прилипає до неї і тут же обплутується нитками грибниці* (із журн.).

ОБПЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обплюва́ти.** *Обдерті стіни були такі занехаяні, обпльовані, .. що Романові гидко було на їх* [них] *дивитися* (Б. Грінченко); *Ні, він не хоче бути дезертиром... Але ж і з'являтись на люди обпльованим, приниженим теж було тоскно і боляче* (М. Стельмах); *Заведено ж все так поміж нами: спершу каменувати, щоб із бігом часу обпльованого мученика записати в святці* (Р. Федорів).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **обпльо́ваний (опльо́ваний)** — несправедливо принижений, ображений, зганьблений і т. ін. *Встане* [Демко], *мов обпльований, на людей не гляне, зараз за шапку і .. мерщій з хати* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Та кого вона назвала? — допитувався Рубець у Проценка, що після того* [невдалого залицяння], *наче опльований, ходив по садку* (Панас Мирний); *Я, немов обпльований, затиснувся в свою кімнатку* (Ю. Збанацький); *Галя так і залишилася стояти серед вулиці, ніби обпльована* (В. Козаченко); *Іду додому як обпльована. Нічого не хочеться. Світа білого не бачу, не те що людей* (Г. Тарасюк).

ОБПЛЬО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обпльо́ваний.** *Після розмови на підвищених тонах і несправедливих звинувачень на душі залишилося неприємне відчуття обпльованості* (із журн.).

ОБПЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпльо́вувати.** — *Вони до всього звичні, навіть до обпльовування святинь, — доносилося до Максима дещо окремішнє бурмотіння сивоголового* (С. Процюк).

ОБПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБПЛЮВА́ТИ,** юю, юєш, *док., кого, що.* 1. Покривати плювками кого-, що-небудь, забруднювати слиною, мокротинням і т. ін. — *Хто ж бо краще знає Голготу за художника, картини якого обпльовують п'яні мужики в шинках і пихаті невігласи на базарах?* (Р. Іваничук); *Пан Пшесмицький .. од злості труснувся. Плюнув, але ж обплював тільки груди собі* (П. Тичина); * У порівн. *Михайло сидів за столом сам, понурий, засмучений. Здавалося, ніби його обплювали, обгидили чимось липким, смердючим* (О. Бердник); // Плюючи, викидати що-небудь із рота. *Саме пішла така мода, ми всі ходили з тими трубочками і обпльовували з них пластиліном усе, що бачили...* (О. Забужко).

2. *перен.* Ганьбити, знеславлювати кого-, що-небудь. [В а с и л ь:] *Та кого тільки сваха Палажка не обплювала? Не йму я їй віри!* (М. Кропивницький); — *Отак опаскудити, обплювати дівчину, та ще .. в церкві* (С. Васильченко); *Що далі, то менше Русевич помічав його цинізм, перекручення, те, що Маєвський не тільки Каргата, а геть усіх на заводі поробив кар'єристами, все обплював* (Ю. Шовкопляс); *Сирота все ж зумів підлити в статтю власної отрути, якою обплював ім'я відомого професора* (П. Загребельний).

ОБПЛЮВА́ТИ *див.* **обпльо́вувати.**

ОБПЛЯМИ́ТИ *див.* **обплямо́вувати.**

ОБПЛЯ́МЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обплями́ти.** *За возами ступали відділи московського війська. Брудні, обплямлені кров'ю, притрушені сажею і димами, грімко вистукували чобітьми* (Б. Лепкий).

ОБПЛЯМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБПЛЯМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ОБПЛЯМИ́ТИ,** млю́, ми́ш; *мн.* обплямлять; *док., кого, що, рідко.* 1. Забруднювати, вкриваючи плямами кого-, що-небудь; заплямовувати (у 1 знач.). *Обплямити скатертину.*

2. *перен.* Укривати неславою кого-, що-небудь; заплямовувати (у 2 знач.), ганьбити. *Обплямовувати честь роду.*

ОБПЛЯМУВА́ТИ *див.* **обплямо́вувати.**

ОБПО́ВЗАТИ, аю, аєш, *док., що.* Повзаючи, побувати скрізь, у багатьох місцях. *Якщо в рік-два ваш малюк поспішає обповзати і вивчити все своє житло, то до трьох-чотирьох років дуже доречно буде встановити йому спортивний куточок* (із журн.).

ОБПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБПОВЗТИ́,** зу́, зе́ш, *док.* 1. *навколо (довкола) кого, чого.* Повзти навколо кого-, чого-небудь. *Здалося, пішла луна, він злякався власного голосу, присів. Потім, перевівши подих, навпочіпки обповз навколо машини* (А. Кокотюха); *Один з братів якось наказав Сильвестрові десять разів обповзти довкола обителі на колінах, і той це зробив* (В. Лис).

2. *кого, що.* Повзти, обминаючи кого-, що-небудь, залишаючи осторонь. *Варвара зрозуміла, що це воронка від снаряда, й почала її обповзати* (Л. Первомайський); *Почвара спробувала обповзти камінь* (В. Єшкілєв).

ОБПОВЗТИ́ *див.* **обповза́ти.**

ОБПОВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБПОВИ́ТИ,** обпов'ю́, обпов'є́ш *і* обпови́ю, обпови́єш, *док., розм., рідко.* 1. *кого, що.* Те саме, що **оповива́ти** 1. *Дивлюсь, аж приятель* [Хміль] *за гілку зачепився, А трохи згодом глядь — всю Рожу обповив* (Є. Гребінка); *Випнулись жили, мов гілками кущ, може, й мене обповив чорний плющ?* (П. Мовчан).

2. *кого.* Обмотувати дитину пелюшками; сповивати. *Обповивати немовля.*

ОБПОВИ́ТИ *див.* **обповива́ти.**

ОБПОГА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпога́нити.**

ОБПОГА́НИТИ *див.* **обпога́нювати.**

ОБПОГА́НИТИСЯ *див.* **обпога́нюватися.**

ОБПОГА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБПОГА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **опога́нювати.** *Він не мав наміру обпоганювати свою родину* (із журн.).

ОБПОГА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОБПОГА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док., рідко.* Те саме, що **опога́нюватися.**

ОБПО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпоїти.** *Господиня цього таємного вертепу стогнала, вже який день обпоєна дурманними ліками* (Ю. Логвин); * Образно. *Григорієві серце стискалось. Хотілось йому сказати цій матері, що немає вже того тихого краю, України тієї, ясної, сонячної. Що садки вишневі повирубувані, ріки збаламучені, степи сльозами обпоєні, і небо ясне людям потемніло...* (І. Багряний); *З'являється біля них Спартак Павлущенко. Він, видно, від Наташі. Він обпоєний хмелем кохання* (О. Гончар).

ОБПО́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **обпо́єний.**

ОБПОЇ́ТИ *див.* **обпо́ювати.**

ОБПО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обполо́ти.** *Оленка побачила перед себе обполені рядки: то сестра Христя переполює її рядки* (К. Гордієнко).

ОБПОЛІ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обполі́скувати.** *Увесь мокрий, раз у раз обполіскуваний хвилями, він безстрашно довбав ломом каміння, показуючи приклад, як треба працювати* (Г. Коцюба).

ОБПОЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обполі́скувати** і **обполі́скуватися.** *Щоб нейтралізувати шкідливий вплив лужних сполук, процедуру миття волосся корисно завершувати обполіскуванням з кислим середовищем* (з навч. літ.); *Для обполіскування обличчя слід використовувати пом'якшену теплу воду* (із журн.); *Використовуйте пластмасовий глечик для обполіскування малюка (це безпечніше для немовлят, ніж потік води з крану)* (із журн.).

ОБПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБПОЛОСКА́ТИ,** лощу́, ло́щеш, *док., кого, що.* Обливати, обдавати рідиною (перев. водою); ополіскувати. *Вітер .. свистав і гуркотав віконницями і брамою, буря ревіла, а грубий дощ шумів, обполіскуючи стіни монастиря* (І. Франко); *— Тікати зовсім не треба, — вимовив спокійно Петро, зшкрібаючи рештки мила й обполіскуючи бритву* (І. Багряний); *В консервній банці, яку вичистили піском і обполоскали, принесли пораненому води* (Іван Ле); * Образно. *Обполоскало селянське море гнівом і кров'ю Хотинщину* (О. Кундзич).

ОБПОЛІ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБПОЛОСКА́ТИСЯ,** лощу́ся, ло́щешся, *док.* 1. Обмивати, обдавати себе перев. водою. *— Приготуватися до сніданку! — гукнув сержант, обполіскуючись з брезентового відра дніпровською водою* (П. Загребельний); *Той у воду вскочив, обполоскавсь, убравсь* (з казки); *Обполоскавшись нашвидку в плесі, Софія Леонівна з великою труднацією доплентались додому* (І. Нечуй-Левицький); *Він добре намилився, вимив голову, а під кінець обполоскався холодною водою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *тільки недок.* Пас. до **обполі́скувати.** *Посуд ретельно обполіскується у проточній воді* (із журн.).

ОБПОЛО́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обполоска́ти.** *На вибалках руділи сухі бур'янці — ними хлопець розвів огонь: смалить обполосканого ховраха* (В. Барка); *Ви знайомі нам з дитинства ще, сіножаті, гаї, Обполоскані густим дощем, незабутні мої?* (Я. Шпорта).

ОБПОЛОСКА́ТИ *див.* **обполі́скувати.**

ОБПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* **обполі́скуватися.**

ОБПОЛОСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **обполоска́ти.** [П р о н а ш к а:] *Ну, коли просиш, то я зараз. Обполосну морду і буду як живий* (І. Микитенко); *Коли корови були подоєні, Омелько повідв'язував їх. А сам з хлопчиком поспішив до баюрини з водою, щоб обполоснути руки* (Ю. Логвин); *— Дай мені черпак, будь ласка, — сказав я. — Я хочу пити. — Він страшенно брудний. — Пусте. Я його обполосну* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Щоб обполоснути крихітку після купання, вода в глечику повинна бути на один градус прохолоднішою від води у ванні* (із журн.).

ОБПОЛОСНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **обполоска́тися.** *Обполоснутися холодною водою.*

ОБПОЛО́ТИ *див.* **обпо́лювати.**

ОБПО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпо́лювати.** *Сьогодні багато хто сприймає ліс як об'єкт, яким варто лише любуватися, не розуміючи, що ліс — це цілий комплекс господарських робіт з висівання, садіння, обполювання, прочищення, охорони, захисту тощо* (із журн.).

ОБПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБПОЛО́ТИ,** олю́, о́леш, *док., що.* Виполювати бур'ян навколо чого-небудь. [Лукерія Степанівна:] *Он там, на грядках, Харитониха обполює баклажани та дуже бідкається, що нікому поняньчити дитину...* (М. Кропивницький); *Вона була розумна дівчина, це я відчула ще при першій зустрічі, коли ми з нею обполювали молоді буки* (М. Чабанівський); *Іде бабина дочка великим лісом, коли стоїть у бур'яні яблунька та й каже: — Дівонько-голубонько, обчисть мене, обполи мене, то я тобі у великій пригоді стану!* (з казки); *Пішла* [Олеся] *в огород, ще там щось треба обполоти* (І. Франко); *Обережно розгладивши на долоні гострозубі листочки* [дикої яблуні], *опушені сірими ворсинками знизу, він обполов навкруги, скільки рукою дістав, щоб росла на волі, не глушилась буйними травами* (К. Гриб).

ОБПОМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, заст.* Пом'янути (*див.* **помина́ти**[1] 3, 4). *Треба покійника обпоминати* (Сл. Б. Грінченка).

ОБПО́РАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., діал.* Упоратися.

ОБПО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпо́ювати.** *Зробила* [Анастасо] *свого коханця імператором, а коли той зрікся її й вислав з Константинополя, зуміла через вірних людей дати зрадливому імператорові повільно діючу отруту, і той незабаром вмер, висохши, мовби від насильного обпоювання оцтом* (П. Загребельний).

ОБПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБПОЇ́ТИ,** ою́, о́їш, *док., кого.* 1. Надмірно напувати когось чимось, іноді завдаючи шкоди. *Далі мені маминою хусткою на два ґудзи перев'язали шию, запакували на піч, де парилось просо, і почали обпоювати малиновим чаєм* (М. Стельмах); *Обпоїти теля молоком;* // Підносячи багато хмільного, доводити до сп'яніння. *Ганка взяла собі звичай щовечора обпоювати його добре і навіть із собою до комори брала фляшку горілки* (І. Франко); * Образно. *Дух від сіна пішов такий, що п'янить, обпоює якимось чаром* (Г. Хоткевич).

2. Поїти чим-небудь шкідливим або отруйним, звичайно з певною метою. — *Я їм покажу, як заманювати чужих хлопців та обпоювати їх зіллям* (Панас Мирний); — *Це зілля просто дурманне. Ним і людей обпоюють. Щоб убити або пограбувати* (Ю. Логвин); [Домаха:] *Чула я, як ви і людям казали, що я й сяка, й така, що я чимсь обпоїла Василя* (М. Кропивницький); — *Уже ж або обпоїла, або підкурила чимось. А тільки він* [чоловік] *з її волі ніяк не вийде: мов тая дитина, за спідницю держиться, зовсім свого глузду рішився* (Дніпрова Чайка); * Образно. *Мене тоді, юнака першого гуляння, обпоїв той вітер, як дур-зіллям* (С. Васильченко).

ОБПРИ́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпри́скати.** *Йде середина літа. Якраз над нашим городом, над яблунями, обприсканими хлорофосом, над карликовим вишником, висадженим пару літ тому, над твоєю осамотілою головою* (В. Стус).

ОБПРИ́СКАТИ *див.* **обпри́скувати.**

ОБПРИ́СКАТИСЯ *див.* **обпри́скуватися.**

ОБПРИ́СКУВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Стос. до обприскування. *Обприскувальний процес.*

2. Признач. для обприскування. *Для оброблення рідкими препаратами на саджалку встановлюють обприскувальний вузол* (з наук.-попул. літ.); *Пропонуємо обприскувальні апарати для використання в сільському господарстві та рослинництві* (з мови реклами).

ОБПРИ́СКУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпри́скувати.** — *В Америці, подейкують, червиві яблука коштують дорожче за нечервиві,* — *похитав головою дід Василь Денисович.* — *Бо, значить, не обприскувані тими гербіцидами-пестицидами та іншою бекою* (В. Нестайко).

ОБПРИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпри́скувати** і **обпри́скуватися.** *Обприскування — це один із найважливіших видів хімічного захисту рослин, суть якого полягає в тому, що на оброблювані рослини або ділянки рівномірно наноситься робоча рідина в тонко розпиленому вигляді* (з наук. літ.); *Високою ефективністю в боротьбі з фітофторозом відзначаються системні препарати — арцерид і ридоміл. Перше обприскування проводять через 10–15 днів після висадження розсади в поле, а наступні, залежно від погодних умов і розвитку хвороби, через 7–15 днів* (з навч. літ.).

ОБПРИ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБПРИ́СКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Обдавати дрібними краплями, бризками якої-небудь рідини; оббризкувати. *По весні до дерев знову завітав Іван Васильович, знову обкопував стовбурці, знову обрізав гілки, посипав їх якимсь порошком і обприскував якоюсь рідиною* (В. Бичко); *Вулиці повні нероб, що тинялися туди й сюди, одні в пошуках розваг, другі пили й жерли, треті носили флакони з ароматною водою, якою обприскували перехожих* (П. Загребельний); *Я ж таки літав, а що ж ви думали — на "кукурудзнику" сільгоспавіації, що наші поля обприскував* (В. Нестайко); *Одна дівчина простягнула чарівникові троянду, він обприскав квітку рідиною і простяг дівчині: — Ваша троянда ніколи не зів'яне!* (М. Білкун); — *Мошва тебе не кусає? — Тільки вдень. — То піди вниз і обприскай там усе. Нема чого нам возити її за собою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Покривати кого-, що-небудь своїми бризками, дрібними краплями. *Я викую їхні обличчя, поорані мріями про новий Всесвіт в той момент, як червона кров обприскує їх — напівдорозі* (Мирослав Ірчан); *Вода обприскала його чоло краплями* (О. Кобилянська).

ОБПРИ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБПРИ́СКАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Обприскувати себе чим-небудь. *Я десь із годину провів у ванній, старанно поправляючи свою зачіску, обприскуючись дезодорантами й одеколонами в усіх можливих місцях* (Ю. Покальчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **обпри́скувати.** *Усі довколишні водоймища обприскуються препаратами проти комарів* (із журн.).

ОБПРИ́СКУВАЧ, а, *ч.* Пристрій для обприскування. *А довгоносик тим часом таки справді не їв, а жер молоді, зелені сходи цукрових буряків. — .. Обприскувачів у нас досить, гексахлорану скільки завгодно! Давайте, товариші, справді за кінні обприскувачі візьмемося* (Остап Вишня); *О шостій годині ранку вже дзвеніли на .. виноградниках обприскувачі, що їх наливали з бочок розчином мідного купоросу* (М. Томчаній); *Біля хатки на курячих лапках якась особа у джинсовій спідниці, у вельветовому жакеті, у кросовках* [кросівках]. *І з садовим обприскувачем у руках* (В. Нестайко).

ОБПРИ́СНУТИ, ну, неш, *док., кого, що.* Однокр. до **обпри́скувати.** *Обприснути водою кімнатні квіти.*

ОБПРИ́СНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обпри́снути.** *Комахи-гризуни гинуть, поїдаючи обприснуті отрутохімікатами рослини* (з навч. літ.).

ОБПРИ́СНУТИСЯ, нуся, нешся, *док.* Обприснути себе чим-небудь. *Обприснутися парфумами.*

ОБПРЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обпряда́ти.**

ОБПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБПРЯ́СТИ,** обпряду́, обпряде́ш; *мин. ч.* обіпря́в, ла, ло; *док., кого, що, розм.* Прясти для кого-небудь усе необхідне. *Оляна не лише своє сімейство обпрядала. І на базарі її полотна пізнавали: пряла вона рівно й тонко* (з мемуарної літ.); — *Хай би їх* [дітей] *було в мене не знаю скільки .. Чи я їх не нагодувала б, чи не обпряла б?* (А. Головко).

ОБПУ́ДРИТИ *див.* **обпу́дрювати.**

ОБПУ́ДРЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обпу́дрювати** 1. *У боротьбі зі злежуванням гігроскопічних реагентів під час їх зберігання звичайно обирають один із трьох напрямів: 1) обпудрювання частинок реагенту ще дрібнішими частинками деяких мінеральних речовин; 2) обприскування фракціонованого реагенту рідкими кремнієорганічними сполуками; 3) мікрокапсулювання* (з наук. літ.).

2. Дія за знач. **обпу́дрювати** 2. *Сухе протруювання зі зволоженням передбачає оброблення насіння суспензією препарату або обпудрювання порошком з одночасним слабким зволоженням* (з навч. літ.).

ОБПУ́ДРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБПУ́ДРИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Обробляти, покривати що-небудь пудрою або іншою сипкою речовиною. *Обпудрювати деталі доводиться кілька разів, наносячи шари скляного порошку товщиною в десяті частки міліметра* (із журн.).

2. Те саме, що **обпи́лювати**[1]. *При висаджуванні картоплі розсадою доцільно ґрунт біля паростків обпудрити попелом* (з наук.-попул. літ.); *Як насінний матеріал використовують бульби масою 50–80 г. Великі ж бульби (вагою понад 120 г) ріжуть та обпудрюють деревним попелом або спеціальними фунгіцидами* (з навч. літ.).

ОБПУХА́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **обпуха́ти.** *Обпухання ніг.*

ОБПУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБПУ́ХНУТИ, ОБПУ́ХТИ,** ну, неш; *мин. ч.* обпу́хнув, нула, ло *і* обпу́х, ла, ло; *док., рідко.* Те саме, що **опуха́ти.** *Ноги в дядька обпухли чи обмерзли; він їх пообмотував мотлохом, зверх якого наклав паски* (В. Барка); * У порівн. *Загалом уся бричка з пакунком ззаду та з двома широкими живими копицями зверху неначе обпухла й набрякла, мов її напала страшна водяна* [водянка] (І. Нечуй-Левицький).

ОБПУ́ХЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **обпу́хнути** і **обпу́хти.** *Тут лице страшно змарніле від недуги й голоду, — там обпухле тіло* (І. Франко); *Від морозного повітря і снігу, до якого лежав обпухлою скронею, швидко полегшало; біль притих...* (В. Барка).

ОБПУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., рідко.* Стан за знач. **обпу́хлий.** *Обпухлість під очима може бути викликана алергією* (із журн.).

ОБПУ́ХНУТИ *див.* **обпуха́ти.**

ОБПУ́ХТИ *див.* **обпуха́ти.**

ОБП'ЯСТИ́ *див.* **обпина́ти.**

ОБП'ЯСТИ́СЯ *див.* **обпина́тися.**

ОБРАБО́ВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обрабува́ти;** пограбований. *Українська література* [на початку XIX ст.] .. *бере в оборону людські права селянина-кріпака, а згодом починає приходити до розуміння його економічних і соціальних потреб та тих суспільних і політичних доріг, котрі могли б привести до поправлення суспільного становища .. обрабованих народних українських мас* (М. Грушевський).

ОБРАБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРАБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, діал.* Грабувати. *А диви, як тя* [тебе] *обрабовує* (Сл. Б. Грінченка); *Ви обікрали, обрабували мене, а я ще маю вам платити?* (І. Франко).

ОБРАБУВА́ТИ *див.* **обрабо́вувати.**

ОБРА́ДА, и, *ж.* 1. *діал.* Обговорення, нарада. [П р і с ц и л л а:] *Ще й інша справа є нам до обради: чи дозволять жінкам пророкувати?* (Леся Українка); *Під час обрад до сільської хати зайшов старий гуцул з Стебного* (У. Самчук); *Король не приймав нікого, бо хворів, тоді хтось запропонував, щоб сейм вів свої обради разом з сенатом без королівської присутності (яка була обов'язковою), але король не погоджувався й на це* (П. Загребельний); *Підходжу до новоприбулого маленького товариства і остаю* [залишаюся] *поруч них до самого кінця обрад* (Ю. Андрухович).

2. *діал.* Порада.

3. *уроч., рідко.* Те, що обрадувало; радість. *Милість твоя нехай буде обрадою для мене, по слову твому* [твоєму] *до слуги твого!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОБРА́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., діал.* Порадитися. — *Тілько треба добре над тим обрадитися, на що складає ся* [складається] *ті гроші і що з ними робити! — сказав з повагою Андрусь* (І. Франко); [Д о р о ш е н к о:] *Прибудуть ще до нас січовики, Обрадимось, що діяти* (Л. Старицька-Черняхівська).

ОБРАДІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., діал.* Зрадіти. *Або не знать з чого, з доброго дива обрадіє* [К а т р я]: *тоді співає, всміхається, червоніє* (Марко Вовчок); *Та мури, мов із мертвих встали, похмуро мовили: чекай, ще обрадіє із печалі твій .. край* (В. Стус).

ОБРА́ДОНЬКА, и, *ж., діал.* Пестл. до **обра́да** 2, 3. *Нема мені обрадоньки од мого нелюба* (Сл. Б. Грінченка).

ОБРА́ДУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обра́дувати.** *Бригадир, обрадуваний увагою до своєї роботи, став жваво розповідати, як виникла думка будувати .. безлісні ферми* (О. Гончар); *Княжна .. тішиться солодким трепетом обрадуваного серця* (Д. Міщенко).

2. *у знач. прикм.* Який обрадувався. *Одного разу одержала Маша лист, був він з трикутним штампом польової пошти на конверті. Обрадувана, просяяна, збігши до річки, взялася його читати* (О. Гончар); *Віктор здався всім обрадуваним. На друзів глянув підбадьорливо* (Олекса Ізарський).

ОБРА́ДУВАНО. Присл. до **обра́дуваний.** *Тургенєв здивовано і обрадувано сказав: "Чудова стаття"* (О. Іваненко); — *То мені можна повернутися на Русь? — обрадувано перепитав князь* (В. Чемерис).

ОБРА́ДУВАТИ, ую, уєш, *док., кого, що.* Ви́кликати у когонебудь почуття радості; принести кому-небудь радість. *Тарасику! Цілую я Головоньку твою, Обрадував ти серденько, Прогнав журбу мою!* (Л. Глібов); *Лише одного разу випадково почув Бертольд, що хтось назвав його князем. І це на хвилину обрадувало його* (Н. Королева); *Стривожений бджолиний гул обрадував її* (М. Стельмах); — *Аж ніби поздоровшав одразу, — признався він після вечері, навіть не підозрюючи, як цим він обрадував матір* (О. Гончар); *Зустріч з учителем .. стурбувала Віктора. Не так обрадувала, як засмутила* (Олекса Ізарський).

ОБРА́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *док., розм.* Те саме, що **зраді́ти.** *Бозна як обрадувався б, коли б хто приїхав* (Є. Гребінка); *Тепер, зустрінувшись так несподівано і в такій прикрій хвилі з Борисом, він подвійно обрадувався* (І. Франко); *Мало побачив втішного в цьому для себе Дьяконов, а Лобатий, навпаки, обрадувався* (О. Гончар); — *Ти б на місці Савки теж не обрадувався б, коли б хто твою дочку отак викрав і подався з нею бозна й куди* (В. Чемерис).

ОБРАЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обража́ти.** *Розповідали, ніби винних в ображанні особи імператора Фрідріх II наказував одягати у важкий свинцевий плащ і ставити на розпечену жаровню* (з наук.-попул. літ.); *Законопроєктом передбачено внесення до Кодексу нової статті 173-2, у якій встановлюється відповідальність за "публічне приниження національної честі та гідності чи ображання почуттів людини у зв'язку з її релігійними переконаннями або пропагування винятковості, переваги чи неповноцінності людини за ознакою расової, національної чи релігійної належності"* (з мови документів).

ОБРАЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ОБРА́ЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОБРА́ЗИТИ,** а́жу, а́зиш, *док.* 1. *кого.* Завдавати кому-небудь образи (у 1 знач.). *Гордій сердився за яку дурницю, її ображувало це* (Б. Грінченко); *Нехай бідну Зоню хто хоче ображає, панна Юзечка ще й гнівається, що вбога сирота Зоня не вміє бути ґречною* (Леся Українка); *Кожному, хто смів його* [брата] *ображати, вона ладна була перервати горлянку* (Григорій Тютюнник); *Дітям стало шкода Івана Васильовича. Вони зрозуміли, що сердились на нього і ображали його даремно* (В. Бичко); — *Коли б же я знав, що я тебе ображу, — звіку б не казав!* (Марко Вовчок); *Максимові не хотілося зовсім їсти .. З'їв через силу, щоб не образити таких добрих, таких сердечних господарів* (І. Багряний); *Він ніколи нікого з них не образив, не сказав жодного грубого слова* (Ю. Шовкопляс); — *Чим же ж я вас образив, пане нотар?!* (М. Матіос); // *кого, що.* Зачіпати чиїсь почуття, неприємно вражати чим-небудь. *Чим більше горнувся він до дівчини, тим більше огірчав* [ображав] *її серце, тим більше ображував нетерпливу душу, що, крім любові до нього і його добра, не бажала більше нічого* (О. Кобилянська); *Те, що він без кінця вихваляв свою Унгарію, з якою вони воювали, якось не ображало бійців* (О. Гончар); *Криві ворота, не обмазана хата .. неприязно кинулись у вічі й образили Грицькову хазяйливу натуру...* (Панас Мирний); [П е р у н:] *Пане начальнику! Чуєте, вона образила вашу честь!* (І. Франко); *Послові російському Наполеон з обуренням вичитував, що Олександр нарочито все робить, аби лише образити Францію* (П. Кочура); // *кого, рідко.* Те саме, що **кри́вдити.** — *Я з мужика вийшов, і я його, мужика чорномозольного, нікому не дам ображати* (Григорій Тютюнник); — *Але коли ви в поході де-небудь образите бідного, украдете, пограбуєте.., — я знищу вас як зрадників* (О. Довженко).

2. *кого, що, перен.* Неприємно хвилювати; бентежити, дратувати. *Його ображає згадка про те, що молодший брат .. знищив усі його заміри, два роки плекані в серці* (М. Коцюбинський); *Голос коханої, який лунав з освітленого вікна, вабив його, дражнив і ображав* (Л. Дмитерко); *Саша вислухав свого сивобородого предка з належною терпимістю. Вислухав, жодного разу не підвівши на нього очей і не образивши його своїм зухвалим виглядом* (Ю. Бедзик).

ОБРАЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ОБРА́ЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ОБРА́ЗИТИСЯ,** а́жуся, а́зишся, *док.* Відчувати образу (у 2 знач.); приймати щось за образу. *Дід говорив се так добродушно, що Іванові якось ані на думку не прийшло ображуватися* (І. Франко); *Зарплата Миколи Степановича лишалась та сама .. Проте Микола Степанович не ображався: платні ставало сяк-так на скромне прожиття, а чого ж іще треба?* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ви не ображайтесь на мене, старого, може, я трохи крутувато сказав* (М. Чабанівський); *Думаю, ви не образитесь за мою щирість* (Леся Українка); *Ланковий засміявся з цього жарту, а вчитель образився* (Ю. Яновський); — *Ви не образитеся, Волоху, якщо зараз скажу вам щось відверто?* (А. Кокотюха).

ОБРА́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обража́ти.** *Покірний син на цей раз не стерпів, ображений і обурений старосвітськими докорами* (К. Гордієнко); *Ображений королем Лаврентій погано спав* (А. Хижняк); — *Гріш ціна твоїм рекордам! І вгорі ото, — кивнув на дерево, — на вершечку позалишав, то для кого? Для горобців? — То не моя черешня, — буркнуло хлоп'я, ображене підозрою* (О. Гончар); // **обра́жено,** *безос. пред. Жінки довше переживають образу, незалежно від того, вони образили чи їх ображено* (Л. Костенко).

2. *у знач. прикм.* Який перейнявся образою (у 2 знач.), образився. *Ображена Галя за всіх боліла душею* (Панас Мирний); *Гришка — добрий і м'який, але дуже не любить бути у чому-небудь позаду когось. Тоді він стає не то сумний, не то ображений і все дивиться кудись убік* (В. Винниченко); *Відома річ, що жінка завсіди має причину почувати себе ображеною* (Ірина Вільде); *Він був скривджений, ображений, засмучено-обурений* (Р. Андріяшик); // Який виражає образу (у 2 знач.). [М а р ц і я:] *Ось випий, се на серце дуже добре. (Подає маленький слоїчок Йоганні, тая не бере .. Марція з ображеним видом хоче сховати слоїчок у мішечок)* (Леся Українка); *Хтось потяг Дракавиченка в гущу і якийсь час було чутно його ображений голос* (І. Багмут); *Петро, мов на мотузку, поплівся за ними. Ображений голосок білявої дівчинки спитав його: — Петю-у, а ти куди-и?* (М. Циба); *Обличчя жандарів були напружено злі і теж ніби ображені. Очевидячки, їх ображали слова парубка* (В. Винниченко); // *у знач. ім.* **обра́жений,** ного, *ч.;* **обра́жена,** ної, *ж.* Той (та), кого образили. *Він промовив ці слова, вдаючи ображеного, але Степанові такі жарти були неприємні* (В. Підмогильний).

◊ **(1) Кро́вно обра́жений** — якому завдали глибокої, непрощенної образи. *Вірна!.. Вони* [мінометники] *вважали б себе кровно ображеними, коли б Ясногорська .. дала підставу називати себе не так* (О. Гончар).

ОБРА́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обра́жений.** *Дрібнички ранять. Він часом ладен був розридатися з ображеності і набіглого болю* (В. Барка).

ОБРА́ЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Образа (у 2 знач.). — *А-а! — протягнув з нотками ніяковости й ображення в голосі Андрій. — Так, я, може... Так я піду! — шарпнувся він раптом і вже хотів справді йти, але Килина спинила його* (В. Винниченко); *Братства вимагали від своїх членів, щоб свої взаємні непорозуміння, спори, ображення вони не вносили позвами* [позовами] *до судів міських чи державного, а розглядали б і вирішували своїм братським судом* (з рел.-церк. літ.).

ОБРА́ЖЕНО. Присл. до **обра́жений** 2. *Доря ображено чмихнув* (М. Коцюбинський); *Наймит ображено поглянув на хазяїна* (М. Стельмах); *Кошеня ображено пирхнуло і почало вилизувати біленьку лапку* (Г. Пагутяк); *Юрба внизу ще довго ображено гомоніла, хтось пропонував викликати міліцію* (І. Роздобудько).

ОБРА́ЖУВАТИ *див.* **обража́ти.**

ОБРА́ЖУВАТИСЯ *див.* **обража́тися.**

О́БРАЗ[1], у, *ч.* 1. Зовнішній вигляд кого-, чого-небудь. *Уранці думка* [Кармелевих рідних] *перша в темницю летіла і перший погляд ждав того ж понурого образу темниці* (Марко Вовчок); *Став він* [камінь] *поволі, помалу на образ скидатися людський, Як розпочата у мармурі постать, іще невиразна, Ще не дороблена тоншим різцем* (М. Зеров); *Він був у розквіті своїх молодих сил, двадцять п'ятий вже йому йшов, і вираз обличчя, і весь його образ говорив про дорослого, сильного і гарного чоловіка* (Ю. Покальчук); // Вигляд кого-, чого-небудь, відтворений у свідомості, пам'яті або створений уявою. *Наша мати так зжилась з образом твоїм .. після слів моїх, що недавно призналась мені, що вже кохає тебе* (М. Коцюбинський); *Степан .. ще постояв якусь хвильку перед порогом, поновив у пам'яті образ Ольги* (М. Стельмах); *Сотнику .. цей край постає в іншому образі — у сонці сліпучім, у весняному цвітінні* (О. Гончар); *Батьків образ ішов до неї, витав над нею в снах і спогадах* (П. Загребельний); // Подоба, копія кого-, чого-небудь. *Синок, вірний образ батька та єдина потіха.., в тих самих росте ідеях* (І. Франко); *Що лякатись? Ні взяти, ні дать: Мій певнісінький образ по виду, — Так на мене скидається він* (П. Грабовський).

2. Специфічне для літератури і мистецтва узагальнене художнє відображення дійсності, втілене у форму конкретного явища. *Образ Дніпра проходить крізь усю його* [Т. Шевченка] *творчість* (М. Рильський); *Мій друг думає образами й фарбами* (Ю. Яновський); *Можливо, я досі йшов хибною стежкою. Треба було шукати не зорового, а слухового образу, не малярського, а музичного. Межі, де перший перетворюється в другий* (В. Домонтович); *Терен був геть без листя й без ягід — точний образ християнського терпіння* (Г. Пагутяк); // Тип, узагальнений характер, створений письменником, митцем. *Всю свою ненависть до хижацтва Франко сконцентрував у образі орла-беркута* (М. Коцюбинський); *У нечисленному ряді жіночих образів образ матері заступив собою всі інші* (О. Довженко).

3. *спец.* Зображення якого-небудь явища через інше, конкретніше або яскравіше за допомогою мовного звороту, переносного вживання слова і т. ін.; троп *(див.* **троп[1]**). *В науці певна ідея виражається через поняття, у мистецтві — через образи* (з наук.-попул. літ.); *Говорив* [Давид] *гарно, голосно, нешвидко і вплітаючи в мову живі барвисті образи* (А. Головко).

4. *перев. мн.* Те, що вимальовується, постає в чиїй-небудь уяві. *Його уява працює невгамовно, розвертає перед ним усе нові образи, а найрадніше чудові, тихі, ясні образи полонини, лісів* (І. Франко); *Душа твоя вже повна була вщерть одним словом: земля, "моя земля!", і будилися в тобі образи твоїх давніх мрій* (А. Головко); *Неправда, що батьки мої померли, Я чую, як вони в мені живуть. Їх образи у пам'яті не стерлись... З полів, лугів вечеряти зовуть* (О. Білаш).

5. Зображення зовнішнього вигляду кого-, чого-небудь (про портрет, фотографію, скульптуру і т. ін.). [Годвінсон:] *Ти ж пам'ятаєш тую подобизну, що він зліпив на глум, неначе з мене? Я по одежі взнав, що то мій образ* (Леся Українка); *В їдальні поруч з портретом батька урочисто пристроїли і мамин образ* (В. Собко).

6. *філос.* Відображення у свідомості явищ об'єктивної дійсності. *Судження смаку спирається на своєрідний інтелектуальний механізм — естетичну інтуїцію, яка ґрунтується на творчій уяві, що дає змогу сприймати образ "цілого" (предмета, явища, процесу)* (з навч. літ.); *Разом зі словом у пам'яті людини зринає образ названого предмета* (із журн.).

7. *заст.* Обличчя. — *Не дивись, сину, на образ, а дивись, яка вона до тебе є. Іноді й уродлива, та лиха гадина...* (Панас Мирний); — *Не одягайся, спершу підемо та образи свої помиємо* (М. Ю. Тарновський).

Прийма́ти / прийня́ти о́браз *див.* **прийма́ти; Створю́вати / створи́ти о́браз** *див.* **ство́рювати; Утрача́ти / утра́тити людськи́й о́браз** *див.* **утрача́ти.**

○ **(1) В о́бразі,** *у знач. прийм., з род. в.* — указує на предмет, до якого щось подібне, особу, на яку хтось схожий. [Юда:] *Все марилось мені — то райська брама, то золотий престол, а на престолі Месія в образі того промовця* (Леся Українка); *І довго лірник думав про чудну зустріч. — Хто знає, може, янгол спустився в образі дивної людини, щоб навчити його цих пісень* (М. Івченко); *Звір у образі людини для бомби ціль собі знайшов* (І. Гончаренко); *Політичне життя можна уявити собі в образі великої ріки, яка то з'єднує, то роз'єднує при островах своєї води, але не розливається так, щоб зникнути в безбережжі чи затопити і знищити поселення на своїх берегах* (Д. Павличко).

△ **(2) Ві́чний о́браз** — літературний персонаж, який завдяки надзвичайному художньому узагальненню й духовній глибині має загальнолюдське, позачасове значення. *Загальнолюдська масштабність мислення Лесі Українки досягалася не лише світовими сюжетами та вічними образами, але передусім завдяки проблемам, які вона ставить* (з наук. літ.); *Прометей — один із вічних образів європейської поезії* (В. Русанівський); **Вхо́дити / ввійти́ в о́браз** *див.* **вхо́дити; (3) Ейдети́чний о́браз,** *псих.* — форма пам'яті, коли людина надзвичайно яскраво уявляє собі всі елементи, дрібниці і т. ін. певного зображення, який реально в даний момент не існує, не діє на зорові аналізатори. *Ейдетичний образ, легкий і вільний як ефір, наявний у свідомості і пам'яті суспільства, цивілізаційної системи. За своєю природою він ідеальний і належить до образів-символів, образів-нагадувань* (з навч. літ.).

◊ **Ли́цар печа́льного (сумно́го) о́бразу** *див.* **ли́цар.**

О́БРАЗ[2], а, *ч. (мн.* **образи́,** ів). 1. Те саме, що **іко́на** 1. *До півночі молилась вона перед образами, прохала в Бога щастядолі своїй першій дитині* (І. Нечуй-Левицький); *Млода* [молода] *невольниця зачала молитися до образа з таким перенят-тям* [перейняттям], *якби говорила до живої людини: "...Матінко Господня, Воротарнице!.."* (О. Назарук); *Для себе старий Чумак із старою мали покуть не в цій світлиці, а там, у хатині, — там рясніли образи, товплячись і витискаючи один одного* (І. Багряний); *Блимнула свічечка, блимнула друга і третя — і затеплились вони рівним вогнем перед образом Миколая-угодника* (М. Стельмах).

2. *заст.* Картина. *Важке склепіння* [зали] *було оздоблене образами на історичні теми, роботи німецьких малярів, в золочених рамах* (П. Панч); *Художник Ілля Рєпін, готуючись малювати великий образ: "Запорожці пишуть листа до турецького султана", їздив по містах колишнього Запоріжжя* (О. Воропай).

ОБРА́ЗА, и, *ж.* 1. Зневажливе висловлювання, недобрий учинок і т. ін., що спрямовані проти кого-небудь і викликають у нього почуття гіркоти, душевного болю. *Довбуш пригадав, скільки перетерпів він образ і насмішок через свою негарну вроду* (С. Васильченко); *— Май на увазі: в нашій школі ледарі не в пошані, слово "ледащо" в нас вважається найтяжчою образою* (О. Гончар); *— Я завжди ставився до тебе так, що запропонувати тобі адюльтер замість подружнього життя вважав за найтяжчу образу* (М. Руденко); *Намислив він* [маркіз] *випробувати жінчину довготерпеливість нескінченними образами і зневагами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Груба натура Вально зносила всі образи, навіть постійні прилюдні викриття з боку абатика Маслона* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. Почуття гіркоти, досади, викликане в кого-небудь чиїмсь зневажливим словом, негарним учинком і т. ін. *В ридканні тому вибухнула вся образа, весь жаль, що гнітив цілий день душу Софії* (Леся Українка); *Це презирство відчуває майор П., і через те він червоний, як рак, від розгублености чи від образи* (І. Багряний); *Тоді Левко, аж колотячись од кривди і образи, підійшов до дівчини* (М. Стельмах); *Образа всередині була гостра, як гачок, який ранить нутрощі впійманій рибі* (С. Андрухович).

◊ **Ковта́ти / ковтну́ти злість (лють, обра́зу** *і т. ін.)* *див.* **ковта́ти; (1) Кро́вна обра́за** — глибока, непрощенна образа. *Він співучасник усього, що підмічає: забобонів, недозволених страхів, болісної вразливості розтривожених душ, .. їхньої підвищеної чутливості, дратівливої, мінливої, що сприймає забудькуватість як кровну образу* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); **Не дава́ти / не да́ти в обра́зу** *(розм.* **в оби́ду)** *див.* **дава́ти; Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу** *див.* **попуска́ти**[1].

ОБРАЗЕ́ЦЬ, зця́, *ч.* Зменш.-пестл. до **о́браз**[2]; образок. *То був малий образець, як Ісус Христос молиться на Оливній горі* (О. Кобилянська).

ОБРАЗИ́ *див.* **о́браз**[2].

ОБРА́ЗИТИ *див.* **обража́ти.**

ОБРА́ЗИТИСЯ *див.* **обража́тися.**

ОБРАЗКИ́, ів, *мн.* Багаторічна трав'яниста рослина родини ароїдних із повзучим членистим кореневищем і серцевидним, загостреним листям на довгих черешках. *Образки поширені на Поліссі, ростуть вони по болотах і грузьких берегах річок* (з наук.-попул. літ.); *Своїм зовнішнім виглядом образки нагадують кали, родичем яких вони є* (із журн.).

ОБРА́ЗЛИВИЙ, а, е. 1. Який завдає обра́зи (у 1 знач.); який виражає або містить у собі образу. *О. Артемій і Сусана Уласівна неначе ще виразніше почули в просторій світлиці образливу фразу* (І. Нечуй-Левицький); *Майже образливим жестом кинувся* [літній чоловік] *підтримати стремено, та Косінський сам зловив його з-під рук чоловіка* (Іван Ле); *Він не міг знайти й слова відповіді на лайки й образливі вирази, якими щедро нагороджував його Віктор Сумський* (В. Владко); *Вона так і сказала: же-ни-ха-йло-о! Яке образливе слівце!* (В. Чемерис); *Баба знову кидає щось образливе дідові, мовляв, налякав дитину, і сама хреститься* (Любко Дереш).

2. Який легко ображається, чутливий до образи (у 1 знач.). *— Ти, бачу, й досі сердишся? Я не знав, що ти така образлива* (Панас Мирний); *Коли лейтенант Синицин розширив коло опитуваних, один з членів партбюро висловив свою думку так: "Яцюк — людина надзвичайно образлива й мстива"* (І. Росоховатський).

ОБРА́ЗЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **обра́зливий.** *— Я не можу жити, коли мене дошкуляють образливістю та плачами, — зимно відмовив Гордій* (Б. Грінченко); *Згадавши про останню сказану ним фразу і усвідомивши її двозначний сенс, брутальну її образливість, він почервонів* (В. Домонтович).

ОБРА́ЗЛИВО. Присл. до **обра́зливий.** *— Потурай їм! Вони всі одним миром мазані, — образливо одказала Марина* (Панас Мирний); *Лається боцман Смола не образливо, морськими словами* (Д. Ткач); *Новаковський орлиним оком обмацував кожного, хто наближався до доньки .. Намагався передбачити події, був готовий убити кожного, хто тільки наміриться поставитися до його квітки легковажно чи образливо* (Люко Дашвар); *Нічого не відповів наймит, тільки на душі стало гірко й образливо* (А. Шиян); // *у знач. пред. Так навіщо ж нагадувати про таку неприємну річ — що ти ще малий і не можеш бути цілком самостійним? Це образливо і дошкульно* (Н. Забіла); *— Ти збожеволів! — Марійка сплеснула долонями і почервоніла за свою грубість. — Прокопе, — благальне* [благально] *мовила вона. — Це образливо* (Р. Андріяшик).

О́БРАЗНИЙ, а, е. 1. Який змальовує, зображує що-небудь за допомогою образів *(див.* **о́браз**[1] 2, 3). *Образне відтворення живої природи, насамперед квітів, це перша ознака українського народного стилю* (І. Волошин); // Який містить у собі образ. *У моєї мами дуже образне мислення, їй би вірші писати, а вона працює в ательє* (М. Білкун); *— То ви таких закусок, мабуть, зроду не бачили. Якісь ковбаси, тверді, як залізо... Це таке образне порівняння...* (В. Нестайко); *У якійсь казці з вуст дівчини-красуні вилітають перли-самоцвіти. Такі ж дорогоцінні перли падали з вуст бабусі Палажки. То були слова, що складалися в прості, але які образні, цікаві й глибокі думки!* (В. Лис).

2. Який виділяється своєю силою, виразністю і т. ін.; яскравий, барвистий, живий (про мову, слово і т. ін.). *Мова Семена Івановича — суто імпресіоністична. Уривчаста, занадто образна* (Б. Антоненко-Давидович); *Тож спасибі вам, друзі, за натхнення, за образне слово, Що дало мені змогу всю Молдавію серцем збагнути!* (Л. Забашта).

ОБРА́ЗНИК, а, *ч., розм.* Той, хто образив кого-небудь. *Він згадував.., як бив образника, як душив його* (В. Підмогильний); *Під загальний регіт Мотря вибігла з кола, люто кинувши в обличчя образникові: — Нехай і так!.. Скоріше козла полюблю, ніж тебе* (М. Руденко); *Охоплений весь гнівом, .. підлетів* [Роланд], *мов вітер, І вмить завдав образнику удару* (В. Пащенко, пер. з фр. епосу "Пісня про Роланда").

ОБРА́ЗНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **обра́зник.** *Мала образниця не поспішала просити пробачення у друзів* (із журн.).

О́БРАЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **о́бразний.** *Шевченко сприймав Біблію не лише як людина віри, а й як поет, стиліст, піддаючи під вплив її потужної образності* (І. Дзюба); *Особливо чітко запам'ятала Ніна шкільну екскурсію на Шведську могилу. Потрясла незалежність Вікторового мислення. Вразила красномовність його, образність вислову, пристрасність* (Олекса Ізарський).

ÓБРАЗНО. Присл. до **óбразний.** — *Скажи, хай іде паралельно Мухіну, — наказав старшина, звертаючись до зв'язкового. Потім повернувся до професора і образно пояснив свій задум: — Ми бухту прочешемо, як гребінцем* (М. Трублаїні); *Я собі образно уявляю кличну форму, як простягнені до когось руки в більш чи менш підкресленому жесті* (О. Кундзич); *Образно кажучи, космос — ріка світлоносних капілярів, товща пульсуючих шнурів, по котрих передається інформація буття* (О. Бердник); *Розмовляв Стратон Стратонович надзвичайно образно. Слова були такі соковиті, як солоні кавуни взимку* (О. Чорногуз).

ОБРАЗÓК, зкá, *ч.* 1. Зменш. до **óбраз**[2] 1. [К о в а л ь:] *А ти, Ярино, пійди* [піди] *та здійми з божниці срібний образок* (І. Карпенко-Карий); *Там, де звичайно по хатах висять образки святих, побачив я серед стіни .. на дощечці .. почорнілу від диму товпку* [грудку] *солі* (І. Франко); *Вона спинилася біля свого ліжка, над котрим находився* [був] *образок. Христос на Оливній горі* (О. Кобилянська); *Мати обняла дітей, надівши їм невеличкі образки на шию* (О. Довженко); *Максим Іщенко рвучко поцілував образок Богоматері* (С. Процюк).

2. *літ.* Невеликий художній твір (перев. прозовий), побудований на матеріалі якогось конкретного життєвого факту чи події. *На думку М. Возняка, драматичний образок написано раніше від оповідання, в першій половині 1879 р.* (І. Франко); *Новелу свою, чи краще образок з життя молдаван, почав уже* (М. Коцюбинський); *Цікаво прочитати такий образок, як галицький верховод Доброслав їде через Галич до князя* (М. Грушевський); *Того ж 1884 р. і в тому ж альманаху "Рада", де надруковано "Повію", з'явилися ще й образки Мирного "Як живеться, так і ведеться"* (С. Єфремов); *Мені .. одразу дали роль Тимоша у чудовому образку С. Васильченка "На перші гулі"* (В. Минко).

3. *заст.* Малюнок, картинка. — *Чи вам більш до сподоби книжечки з образками? В мене такі є книжечки з образками* (Марко Вовчок); *Отак погодив собі Петро теорію Дарвіна з тими образками, що їх бачив у книжці про геологію* (Л. Мартович); *Учні діставали в нагороду гарно оправлені книжки з образками* (Б. Лепкий); — *А тоді віддав* [парубок] *мені той образок, що малював, — і пішов* (Ю. Яновський); * Образно. *В голові .. тисячі образків, уривків пережитого і побаченого за день* (Ю. Смолич).

ОБРАЗОТВÓРЕННЯ, я, *с.* Створення образів. *Саме тоді з'являються відомі свідчення про хронічні Антоничеві застуди, нежиті, серцеві недостатності і — що, вочевидь, мало бути вершиною образотворення — звичку перев'язувати рушником замучену мігренями голову* (Ю. Андрухович).

ОБРАЗОТВÓРЧИЙ, а, е. Стос. до образотворчості. — *Перебуваю в якійсь галюцинації, — признається він* [Тетмаєр], — *в якомусь сні образотворчім* (М. Драй-Хмара); *Звичайно ж, роман — не публіцистика, і письменник проводить цю думку-ідею не публіцистичним ходом, а образотворчим* (О. Гончар); *Драматична поема І. Кочерги "Свіччине весілля" відзначається багатством образотворчих форм* (з навч. літ.); *Ім'я Олександра Довженка називають з величезною повагою як ім'я режисера-вчителя, що збагатив образотворчі засоби кіномистецтва* (із журн.).

△ **Образотвóрче** *(рідше* **зображáльне, зобрáжувальне) мистéцтво** *див.* **мистéцтво.**

ОБРАЗОТВÓРЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж.* Діяльність, спрямована на створення образів *(див.* **óбраз**[1] 1–6). *"Вільні речитативи думи", химерна ритміка народної поезії, образи, що немов перехоплюють і продовжують образотворчість народу, — деталізували рецензенти* [творчості П. Тичини] (М. Зеров); *Український народ поряд із прекрасним даром пісні, особливим музичним генієм володіє також великим талантом образотворчості* (з наук. літ.); *Образотворчість — вершина первісного синтезу людської діяльності* (з навч. літ.).

ОБРАЗОТВÓРЧО. Присл. до **образотвóрчий.** *Магдалина створила не просто новітній напрям, а школу кераміки. Вона образотворчо розкрила глибинну сутність тисячоліть Карпатського краю* (із журн.).

ОБРАЗÓЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **образóк.** *І внучатам із клуночка Гостинці виймала: І хрестики, й дукачики, Й намиста разочок Яриночці, і червоний З фольги образочок* (Т. Шевченко); *У сиротинці дівчинка сховала образочок до своєї шафки* (В. Багірова); *Тоді я написав свого "Дідуся", "Нездалу п'ятку", "Над ставом", "Настю", "Скапи", "Гусія" і багато других оповідань. За мотивами і моделями до цих образочків із нашого селянського життя не шукайте в ніякій літературі* (Б. Лепкий); *Над софою висів маленький образочок з вишиваною на паперовій канві гускою чи качкою* (Н. Кобринська); *Надавав* [урядник] *їй* [Вірочці] *ладних ляльок і подарував дві книжки, обі* [обидві] *з образками: в одній книжці були гарні образочки — звірі, міста* (І. Франко).

ОБРА́МИТИ *див.* **обрамля́ти.**

ОБРА́МИТИСЯ *див.* **обрамля́тися.**

ОБРА́МКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **обра́мок.** *У найвищій частині костелу два ангели та голуб Святого Духа у променистій обрамці* (з газ.).

ОБРА́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обра́мити.** *Король Данило зайшов в Успенський храм. Наказав прислузі обережно зняти образ Богородиці, обрамлений коштовностями* (В. Багірова); *З тої хвилини батько ожив у цій простій селянській хаті, вийшов з портрета, обрамленого вишиваним рушником* (І. Цюпа); *Голова його, облисіла над лобом, була обрамлена короною білих кучерів* (Ф. Бурлака); *Очерет кінчається, відкривається чимала, обрамлена заростями галявина* (О. Гончар); * Образно. *У повітрі висіла тиша, обрамлена шелестом лісу* (Ю. Винничук); // **обра́млено,** *безос. пред. Гербовий щит обрамлено різноманітними завитками з додаванням військової арматури* (з наук. літ.).

ОБРА́МЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обра́мити.** *В індивідуальних малоповерхових будинках у разі використання пінополістиролу повинно бути виконано обрамлення стіни негорючим теплоізоляційним матеріалом* (з навч. літ.); *Обрамлення дверного отвору може бути здійснено за допомогою керамічної плитки або декоративного каменю* (із журн.).

2. Те, що обрамлює, оточує що-небудь у формі рамки. *На Софії була чорна сукня з коштовної тканини і чорна шаль, в обрамленні якої обличчя її видавалося блідішим, ніж звичайно* (А. Шиян); *Хмельницький зупинився перед посольськими залізними дверима, вправленими в карміновe різьблене кам'яне обрамлення* (Р. Іваничук); *Я побачив Данине лице в обрамленні вогненно-рудого волосся, безладно розкиданого на подушці* (О. Авраменко); *На екранах телевізорів виник напис у обрамленні польових квітів* (І. Роздобудько).

3. *літ.* Початкова і завершальна композиційні частини твору, що є ніби рамкою для інших його частин. *Закінчення повертає до експозиції, даючи міцне обрамлення твору і "замикаючи" об'єктивацію оповіді* (І. Дзюба); *Кільцеве обрамлення — ознака романсової поезії, характерна для більшості віршів В. Сосюри* (із журн.).

ОБРА́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обра́млювати.** *Бордюрні лінійки застосовують для обрамлювання тексту або ілюстрації* (з навч. літ.).

ОБРА́МЛЮВАТИ *див.* **обрамля́ти.**

ОБРА́МЛЮВАТИСЯ *див.* **обрамля́тися.**

ОБРАМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОБРА́МЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОБРА́МИТИ,** млю, миш; *мн.* обра́млять; *док., що.* 1. Вставляти, поміщати в раму, рамку, оправу. *Після написання полотно витягують з води, його просушують, і можна обрамляти в рамку* (з наук.-попул. літ.); *Картини можна як обрамляти в рамку, так і використовувати без неї* (з мови реклами); * Образно. *Поетів ти завтра у шати вбереш і у рами обрамиш* (О. Ірванець).

2. Оточувати собою що-небудь у формі рамки; облямовувати. *Очі у неї були великі, дві чорні коси, перекинуті наперед, обрамляли лице незвичайне* (І. Сенченко); *Червоні пасма ліщини обрамляли велику площу води з усіх боків* (М. Чабанівський); *Чоло Маринине обрамлювала нова турецька хустка* (Р. Андріяшик); *Куди не глянеш — гори обрамлювали увесь видимий простір* (М. Матіос); *Та це ж університет! Його обрамила низенька, ґратчаста металева горожа* (О. Шугай); // Оточувати, відмежовувати. *Половці виринули з-за горбів, що обрамляли зі сходу небокрай, раптово* (В. Малик).

ОБРАМЛЯ́ТИСЯ, я́ється, **ОБРА́МЛЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ОБРА́МИТИСЯ,** иться; *мн.* обра́мляться; *док.* 1. Оточуватися чим-небудь у формі рамки. *Свіжі та яскраві фарби, переплетені в химерних візерунках муранського скла, обрамилися сріблом у прикрасах* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обрамля́ти, обра́млювати.** *Дверні та віконні пройми обрамлялися міцними колодками з пазами* (з наук.-попул. літ.); *Текст подяки міг обрамлятися. Найпоширеніші рамки в середньовічних книжках були з орнаментом рослинного характеру* (з навч. літ.); *Рахівські кептарі мають прямий крій. Обшиваються чорним смушком, темно-червоним сукном, яке обрамлюється трьома рядами вишитих зубців* (з наук.-попул. літ.).

ОБРАМО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обрамува́ти.** *Отруйні випари сизими змійками підіймалися до верхівок хмарочосів. Мусиш зачиняти обрамовані сріблястим металом шиби і вмикати кондиціонер* (П. Коломієць); *Білий лоб з високими бровами й тепер гордо піднімався вгору, обрамований золотими квітами та рожами* (І. Нечуй-Левицький); *Потім йому* [Євгенієві] *дорогу перетинає чорна стрічка — велика ріка, обрамована чорними скелями* (І. Франко); *Розгортався широкий, чугунно-темної барви краєвид води і неба, обрамований зліва далекими вогнями великого міста* (У. Самчук).

ОБРАМО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрамо́вувати.** *Для обрамовування головних орнаментальних смуг використовували пряму гладь, мережку, "стовпчики" або "гречку"* (з навч. літ.).

ОБРАМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРАМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **обрамля́ти.** *Се була правдива голівка ангела, з білявим, кучерявим волоссям, що обрамовувало ніжне дівоче личко з синіми очима* (І. Франко); *Електролампа тепер горіла так яскраво, що навіть од вікон було видно мережку на рушнику, що обрамовував на протилежній стіні портрет* (П. Автомонов); *У парку Шевченка один із фонтанів планують встановити на підвищення й обрамувати клумбами* (з газ.).

ОБРАМО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОБРАМУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* Те саме, що **обрамля́тися.** *Весною поступово зменшуються полярні шапки, обрамовуючись темною смугою* (з наук.-попул. літ.); *Підводна околиця материка обрамувалася зоною острівних дуг* (з навч. літ.).

ОБРА́МОК, мка, *ч.* Те саме, що **обра́млення** 2. *Я вернувся у двір й поглянув на вежу. Карнизи цілі. Обрамки геральдичних гербів на місці* (Р. Андріяшик).

ОБРАМУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обрамува́ти.** *Для обрамування картин використано дерев'яні рамки* (з наук.-попул. літ.).

2. Те саме, що **обра́млення** 2, 3. *Елегантний котелок і оксамитовий комір пальмерстона дуже личили мсьє Енно: його чорні вусики стрілочками виглядали в такому обрамуванні особливо задерикувато і мужньо* (Ю. Смолич); *Горельєфи за композицією ритмічні і добре читаються на фоні стінки й орнаментального обрамування* (з наук. літ.); *Таке закінчення, як і початок поеми, створює своєрідне обрамування, що надає формі твору стрункості й завершеності* (з навч. літ.).

ОБРАМУВА́ТИ *див.* **обрамо́вувати.**

ОБРАМУВА́ТИСЯ *див.* **обрамо́вуватися.**

ОБРА́НЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **обра́нити.** *За нею вже товпляться перед командирами й інші дівчата, тримаючи в поводах змилених, заганяних, то обранених, то в перекручених сідлах кадетських скакунів* (О. Гончар); *Кусали* [вихованці дитбудинку] *чорний, важкий, аж вогкий, хліб з обранених рук .. та посміювалися, що ложка в кожного теліпається у наморених пальцях — борщу до рота не донесеш* (Григір Тютюнник); * Образно. *Бриніли по обранених ярах скляні струмки, відтеплювалися кручі* (В. Стус).

ОБРА́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **обра́нений.** *Багато .. сказало Інні це Ягничеве морське божество .. Якимось дивним чином у витворі поєдналось реальне й намріяне, .. пориви душі і обраненість крила — тут справді "з журбою радість обнялась"* (О. Гончар).

ОБРА́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Той, кому віддається в чомусь перевага серед інших, хто удостоюється більшої уваги, ніж інші. *Що ж до обранців, яким щастить відбути практику при інституті, то й ті відбувають практику під керівництвом не самого професора Трембовського, а котрогось із його численних асистентів* (Ю. Смолич); *Йосип Овсійович, пояснюючи особливо складний матеріал, усе-таки звертається до всього класу, а не тільки до своїх обранців* (Г. Усач); *Я мав супроводжувати юних обранців аж до митниці, де, замість їхати назад, удав із себе їхнього керівника* (В. Діброва); // Той, на кого впав вибір бути коханим, другом життя. *Він учитель чи майстер, чи рибалка з Янтарного моря? Хто б не був, все одно, він обранець серденька твого* (Л. Забашта); *Рясні сльози градом котяться по дівочих щоках, а вона, усміхаючись, .. все тримає хлопцеву руку в своїй руці, все надивляється на нього, на свого обранця* (О. Гончар); *Фрузя прибрала зі столу зайве і, нагородивши любовною усмішкою обранця свого серця, подалася вглиб зали* (Ю. Винничук); // *заст., поет.* Улюбленець. *Співа тую пісню дружині дружина, — Те знає і тішиться музин обранець* (Леся Українка); *Замість згадати про те, що він, як-не-як, а обранець і пещеник долі, Бурдик злякався й закашлявся* (В. Діброва).

2. Особа, обрана до органів влади для виконання яких-небудь важливих обов'язків, доручень і т. ін. *Згодом вона помітила серед багатьох обранців народу .. жінок, зодягнених у національну одіж* (І. Цюпа); *І піднесли обранцеві булаву. Як і годиться, Сагайдачний взяв її за третім разом* (В. Чемерис); *Сьогодні зранку народні обранці поставили на порядок денний питання про голову і вирішили не на користь Вернигори* (В. Кожелянко).

3. Людина, від природи наділена чимось недосяжним для інших (талантом, щастям і т. ін.). *Той голос надземний часами лунає В піснях соловейка навесні, — І тільки обранець між людьми здолає Співать тії гімни небесні* (Леся Українка); *Єсть на світі обранці — щасливі, ясні, безтурботні, Легко, вином золотим піниться їхнє життя* (М. Зеров); *Це дало мені глибоке впевнення, що належу до особливих обранців, кому всміхається найвища Божа благодать...* (Валерій Шевчук); * У порівн. *Ореол краси справді витав над ним* [Михайлом Коцюбинським], *як над своїм обранцем, оточував усю околишню круг його* [нього] *атмосферу* (С. Єфремов).

ÓБРАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обра́ти** 1, 2. *Втішалася обрана Богом мати, Сповнялась материнської пихи, Святої гордості, що кожна мати має, Як на руках своє дитя тримає* (Леся Українка); *Обраний ним шлях простелеться через круті перевали і урвища* (О. Гуреїв); *Старший конюх Лук'янченко був обраний секретарем партійної організації лише пів року тому* (С. Журахович); *З точки зору метеорології, обраний період не відзначався нічим особливим* (М. Дашкієв); *Волин ставав іншим. Лякався себе сам і водночас почував, що і іде шляхом, ним самим обраним* (Ю. Покальчук); // *у знач. ім.* **óбрані,** них, *мн.* Ті, кого обрано для виконання яких-небудь обов'язків. *Двір помалу пустів. Лишились тільки обрані — Прокіп, Гуща й Мажуга* (М. Коцюбинський); *Послали в двір обраних, але управитель не схотів про таку ціну й слухати* (А. Головко); // **óбрано,** *безос. пред. Його обрано керівником* [експедиції] (О. Донченко).

2. *у знач. прикм.* Який вирізняється серед інших своїм громадським становищем, розумом, талантом і т. ін. або має особливе призначення, особливу місію. *Обрані люди, люди з хорошою кармою, неодмінно перетинаються* (І. Карпа); // *у знач. ім.* **óбрані,** них, *мн.* Ті, хто від природи наділений чимось недосяжним для інших (талантом, щастям і т. ін.); обранці (у 3 знач.). *Князь Чеслав не підозрював, що існують набагато швидші способи передачі звісток, ніж голубами. А обрані — ті, хто знав цей спосіб, — воліли тримати його в таємниці* (О. Авраменко); *Ми саме перестали відчувати ноги, коли щільна стіна смерек розійшлася, показуючи перлину, яку притримують лише для особливо довірених осіб, для обраних* (Любко Дереш); *Я міг би писати народною мовою, для багатьох, замість писати латиною тільки для обраних* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

ОБРА́НИТИ *див.* **обра́нювати.**

ОБРА́НИТИСЯ *див.* **обра́нюватися.**

ОБРА́НИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обра́нець.** *На світі існують тисячі зваблививих, похітливих Ксан, але існують і інші, чудесні, як мрія, дівчата, і серед них мусить бути його єдина обраниця* (П. Колесник); *Не встиг я спам'ятатись, як мене уже женять. Марія Трохименко — несподівана моя обраниця* (М. Андрусяк); *Щось мені казало, що тепер у мене лиш дві дороги: дорога митарств, неприкаяної грішниці і блудниці або дорога обраниці ангельського саду* (М. Матіос); * Образно. *Я вибрала Долю собі сама. І що зі мною станеться, — у мене жодних претензій нема до Долі — моєї обраниці* (Л. Костенко).

ÓБРАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **óбраний.** *Багатство, влада зміцнюють у людині думку про її обраність* (Г. Пагутяк); *Я з дитинства відчував обраність української культури* (Н. Сняданко); *Кожна автентична людина є інакшою. У цьому полягає її обраність* (К. Москалець).

ОБРА́НКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **обра́ниця.** *Рожеві квіти і світи, Вогні невипалені ранків, І ти, на всіх дорогах ти, Досвітніх мрій моїх обранка* (П. Усенко); *Починалося весілля сватанням, коли старости від молодого йшли до батьків обранки укладати попередню угоду про шлюб* (з навч. літ.); *Як повідомила обранка, зустріч має відбутися на початку робочого дня* (з публіц. літ.).

2. Облямівка верхнього одягу за допомогою шнурків. *Обранка на рукавах.*

ОБРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обра́ти.** [Т а н я:] *Кохання, обрання — все це дурниці, то тільки в романах про них гарно пишуть* (С. Васильченко); *Читання .. книжок в юнацькі роки у багатьох випадках визначало наперед вибір професії, обрання життєвого шляху, прищеплювало любов до фантазії* (Ю. Смолич); *Обрання .. реєстровцями Косінського на гетьмана цілого руху народного перевернуло владолюбну душу Григора Лободи* (Іван Ле); *Казимир повідомляв про запевнене своє обрання* (П. Загребельний).

ОБРА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБРА́НИТИ,** ню, ниш, *док.*, *кого, що, розм.*, *рідко.* Ранити, перев. у багатьох місцях. — *Ніготь так і зчесала. Ніяк не заживає. — Бо ти його стернею раз у раз обранюєш, не даєш загоїтись...* (О. Гончар); — *Що це з тобою? Де ти так обранив руки?* (М. Руденко); — *Нащо передрік ці болі самозречення в хвилину, коли я вже самим собою став? .. І невже для того, щоб мої забравши сили, обранити зневірою, котрої не пережити?* (В. Стус).

ОБРА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБРА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.*, *розм.*, *рідко.* Ранити себе, перев. у багатьох місцях. *На другому відділку обранився біля трактора хлопець-причіплювач* (О. Гончар); * Образно. *До дисгармонії світових змін Ліна Костенко чутлива не менше, ніж до того, що древні називали гармонією сфер, і обранюється й неочевидними її виявами* (І. Дзюба).

ОБРА́ТИ *див.* **обира́ти.**

ОБРА́ТИСЯ *див.* **обира́тися.**

ОБРАХÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обрахува́ти.** *Добре обрахований удар сим разом хибив* (М. Грушевський); *Дивився на нього, як він рубає! Яка сила і краса розмаху, яка безліч рухів, .. завше потрібних, віками обрахованих, що від батька до сина переходять* (Г. Хоткевич); *Кожен звір обрахований до останньої волосинки, кожен птах окільцьований чи бодай сфотографований* (Ю. Мушкетик); // **обрахóвано,** *безос. пред. Загальне знайомство з островом було завершено, визначено його конфігурацію і рельєф, гідрографію й орографію, обраховано площу* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ОБРАХÓВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обрахóваний.** *Лад — це не обов'язково обрахованість; лад — це доля* (К. Москалець).

ОБРАХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрахо́вувати.** *Упродовж минулого року українські вчені долучилися до міжнародного проєкту з обраховування пінгвінів* (з газ.); *В той самий час, коли Леон .. забирався до обраховування користей, які спадуть на нього з тої великої побіди, Герман сам в кареті вихром мчав улицями Дрогобича* (І. Франко); *Способи обману покупців та замовників можуть бути різними: обмірювання, обважения, обраховування* (з навч. літ.).

ОБРАХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБРАХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що і без дод.* Визначати кількість, обсяг, вартість і т. ін. чого-небудь підрахунком, лічбою; підраховувати, обчислювати. *Я відчуваю, як люди мислять, обраховують, займаються складною бухгалтерією* (О. Довженко); *Іван Васильович уважно прочитав його* [план], *щось довго обраховував на аркуші паперу* (М. Стельмах); *Гарячі уми й живі уяви різних приятелів і приятельок з усякою математичною докладністю обрахували маєток обох братів* (І. Франко); // *рідко.* Робити розрахунки при спорудженні, плануванні чого-небудь; розраховувати. — *Я хочу ставити апарата тут. — .. Я вам не дозволю, .. я будував декорацію, обраховуючи її на певну точку знімання* (Ю. Яновський).

2. *що, про що, рідко.* Те саме, що **обмірко́вувати.** *Сперечаємося, пригадуємо, що де вичитали.., обраховуємо свої погляди* (М. Коцюбинський); *Як Ви приїдете сюди, то тоді купно і обрахуємо про все* (Панас Мирний).

3. *кого.* Неправильно відраховуючи, недодавати що-небудь комусь із корисних міркувань (перев. гроші). *Обраховувати їх* [клієнтів] *було неважко* (Л. Денисенко); *Трьох вона обрахувала, Двом ситра не долила...* (С. Воскрекасенко).

ОБРАХО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБРАХУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *на чому, рідко з чим.* Помилятися при підрахунку; неправильно підраховувати, перев. на шкоду собі. *Одної п'ятниці він, видно, обрахувався з касою* (І. Франко); *Цифри до плану він вводив з пересторогою, щоб, боронь боже, на чомусь не обрахуватись* (П. Оровецький).

2. *з ким, рідко.* Те саме, що **розрахо́вуватися** 1. *Коли ж хотіла* [мати] *взяти від неї гроші і йти до пані обрахуватися, Гінда сказала, що вона сама піде до пані і з нею обрахується* (Н. Кобринська); — *Ну, годі, годі, не журіться,* — *почав батюшка .. — Ось приходьте сього вечора, то ми з вами обрахуємось, а завтра й поїдете* (Леся Українка).

3. *тільки недок.* Пас. до **обрахо́вувати.** *Правда не вимірюється, як не вимірюється темрява, скажімо, як не обраховується Ніщо* (Ю. Іздрик).

ОБРАХУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрахува́ти.** *Може, б Ви до того часу зібрали гроші і призначили день і місяць за* [для] *обрахування статуту* (Панас Мирний); *В житті нічого не робиться з посвячення якогось ідеального, а все робиться з розумного обрахування* (І. Франко); *Обважения й обрахування також стали звичайним явищем на ринку* (з газ.).

ОБРАХУВА́ТИ *див.* **обрахо́вувати.**

ОБРАХУВА́ТИСЯ *див.* **обрахо́вуватися.**

ОБРАХУ́НОК, нку, *ч.* 1. Дія за знач. **обрахува́ти, обрахо́вувати.** *Праця над обрахунком протяглася до другої години* (І. Франко); *Тут пан .. занурився в складні господарські обрахунки* (З. Тулуб); *Всі обрахунки, які з такою ретельністю вів перед тим, вмить вилетіли з Кемперової голови* (П. Загребельний); // Викладки (у 1 знач.), одержані внаслідок підрахування якихось даних; розрахунок. *Давид ходив по двору.., про себе щось розраховуючи. Збоку б хтось глянув — інженер то ходить, що йому треба обрахунок на ремонт скласти* (А. Головко); *Моя остання ніч... Коли ж успію я передати їм пориви всі свої, і обрахунки всі, свою крилату мрію про міжпланетний рейс в надзоряні краї?* (М. Терещенко); // *рідко.* Те саме, що **о́блік.** *Нехай кожне в свій спосіб працює, а вкінці, при обрахунку нашої праці, побачить кожний свою суму на собі й поза собою* (О. Кобилянська); *Зміни ці ще не піддаються обрахунку* (В. Еллан-Блакитний); *Експропрійованим коштам він вів точний обрахунок* (Ю. Смолич).

2. *рідко.* Дія за знач. **обрахува́тися** 2, **обрахо́вуватися** 2; розрахунок. *Якесь невдоволення лягало на його серці за кождий раз, коли по обрахунку з робітниками зрахував докупи тоті надвишки, котрі поуривав їм із тої нужденної зарплати* (І. Франко); *Мати відказала* [купити ноти], *вимовляючись, що "скоро спродасть овочів з саду, .. то по обрахунку, може, купить"* (О. Кобилянська); — *Цілий тиждень робимо на пана, а в неділю ходимо на обрахунки. — Обрахувати би ребра у того Ромашкана та Джурджувана!* (І. Пільгук).

ОБРЕВІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обревізува́ти** 1. *За обревізований період бухгалтерська служба зайво нарахувала та виплатила заробітної плати і компенсацій за використання власного автотранспорту та сплатила єдиного соціального внеску на 190 тис. грн* (з газ.); // **обревізо́вано,** *безос. пред. Усього за вказаний період було обревізовано 31 071 одиницю засобів вимірювальної техніки* (з мови документів).

ОБРЕВІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Док. до **ревізува́ти.** *Треба наїхати та обревізувати горобцівську управу* (І. Нечуй-Левицький); *Полуботок наказав збиратися в дорогу — приспів час обревізувати сотні полку* (Ю. Мушкетик); *Він* [Наполеон] *одвідав усі французькі гавані на атлантичному узбережжі та обревізував стан кораблів, бажаючи переконатися, можливо чи неможливо піти на Англію* (О. Шугай); *Спеціалісти контрольно-ревізійного управління з початку року обревізували сім вищих навчальних закладів* (з газ.).

2. *кого, що, перен., розм.* Ретельно оглянути. *Івашко вперше за весь час критично обдивився Анатоля, обревізував йому обличчя* (Я. Качура); *Зустрівши на платформі матроса.., Большаков обревізував його з напису на кашкеті до калош на босих ногах* (Ю. Яновський).

3. *що, перен., розм.* Детально проаналізувати; обміркувати. *Обревізувавши, напевно, що він говорив до .. юнака, поштовик .. знову зашамотів* (П. Панч).

ОБРЕ́ЗКЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обре́зкнути.** *Лице господаря віддзеркалювало багато страждань.. Воно стало обрезкле, повне* (В. Гжицький); *Всі вони* [подружки] *свіженькі, рум'яненькі.., зграбненькі, .. а вона спотворена передродовими плямами, обрезкла, неповоротка* (Ірина Вільде); — *Витер* [Карпо] *пальці об штани і, важкий, обрезклий, поволі пішов у світлицю* (М. Стельмах); *Сам* [Кабашний] *досліджує життя на причілку, насуплений, обрезклий* (О. Гончар); *Наперед із шеренги вийшла стара, обрезкла жінка з непокритою сивою головою* (Б. Харчук).

ОБРЕ́ЗКНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* обре́зк, ла, ло *і* обре́зкнув, нула, ло. Док. до **бре́зкнути.** *Пан Горленко помітно подався за рік: він якось обважнів, обрезк* (З. Тулуб); *Знов стали насупроти і зітнулись поглядами на звуженій життьовій смузі. Один помітно обрезкнув після останніх зборів. Але другий вимарнів* (В. Барка); *Марлена помітно роздобріла й обрезкла – не подушити в обіймах!* (Олекса Ізарський); *Вид його запух, обрезк, патлатий чуб скуйовдився* (В. Малик).

ОБРЕКТИ́ *див.* **обріка́ти.**

ОБРЕКТИ́СЯ *див.* **обріка́тися.**

ОБРЕМІ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обремізити.** *Обреміжений гравець.*

ОБРЕМІ́ЗИТИ, іжу, ізиш, *док., кого.* 1. Док. до **ремізити** 3. *Гравці кладуть свої карти на стіл і перевіряють правильність оголошення, тобто противники того, хто розігрує, нічим не ризикуючи, дивляться, чи не існує розкладу або плану розіграшу, що дозволяє його обремізити* (з навч. літ.); *Часто трапляється, що перший гравець говорить: "пас" в надії обремізити іншого* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен., заст.* Перехитрити, обдурити. *Обремізити покупця.*

ОБРЕМІ́ЗИТИСЯ, іжуся, ізишся, *док.* 1. У деяких картярських іграх — програти через реміз (у 3 знач.). *Я саме спасував у картах, боячись обремізитись, і прислухався до собачої гавкотні, коли хвіртка рипнула і з неї вийшла .. сільська баба* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *перен., заст.* Помилившись, потрапити в скрутне, невигідне становище. *Обремізився на ярмарку.*

ОБРЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., діал.* Дерев'яний окутий залізом круг — деталь механізму млина; // Кругла деталь певної конструкції. *Мацав* [Денис] *на похилій ушулі іржавий обренець.., а в очах, як у колодязі, було темно і холодно* (М. Ткач); *Металева шапка, здається, мала всередині на рівні чола круглий обренець завширшки з сірникову коробку* (з мемуарної літ.).

ОБРЕ́ПАТИСЯ, ОБРЕ́ПКАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., вульг.* Надмірно наїстися; обжертися. *Усе до останнього поїм, та так обрепаюсь, що, може, через силу і додому дійду...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *В разі відмови колядники йшли геть, кричучи: "Хазяїн — обрепок* [обжера]! *Обрепкався юшки, не може встать, нам колядки дать"* (з навч. літ.).

ОБРЕПІ́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обрепіжити.** *Обрепіжений батогом.*

ОБРЕПІ́ЖИТИ, жу, жиш, *кого, розм.* Док. до **репіжити** 1. *— Якось у коморі була перцівка, то як ухопив... — Михась скривився. — Та й що? — Цілий день у роті пекло... та ще й дід батурою обрепіжив, як цуцика!* (Л. Кононович).

ОБРЕ́ПКАТИСЯ *див.* **обре́патися.**

ОБРЕШЕТИ́ТИ, ечу́, ети́ш, **ОБРЕШЕТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, буд.* 1. Поставити ґратки на що-небудь; прилаштувати їх до чогось. *Якщо ви робите облицювання дерева або металу, то таку поверхню необхідно обрешетувати штукатурною сіткою* (з наук.-попул. літ.).

2. Прибити лати до кроків для настилання на них покрівлі. *Для того, щоб дах був міцний, його необхідно обрешетити* (з навч. літ.).

ОБРЕШЕТО́ВАНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **обрешетува́ти.** *Небезпечні вантажі в металевих полімерних банках, бідонах і каністрах повинні бути додатково упаковані в дерев'яні ящики чи обрешетовані* (з навч. літ.).

ОБРЕШЕТУВА́ТИ *див.* **обрешети́ти.**

ОБРЕШІ́ТКА, и, *ж., буд.* Основа покрівлі з кроків та прибитих до них лат. *Матеріалами для обрешітки може служити дошка, фанера або легкий сталевий профіль* (з навч. літ.); *Як обрешітку зазвичай використовують тонку дошку* (з навч. літ.).

О́БРИ, ів, *мн. (одн.* **о́брин,** а, *ч.), заст.* Слов'янська назва аварів. *Київський літописець записав оповідання про те, як обри (авари) мучили дулібів, українське плем'я, що жило на Волині* (М. Грушевський); *Територію сучасної Угорщини поперемінно займали різні народи: слов'яни, гуни, авари, або овари (літописні обри)* (В. Малик); *— А чим годуватимеш тих, кого доведеться кликати на січу з обрином?* (Д. Міщенко).

ОБРИ́В, у, *ч.* 1. Дія за знач. **обрива́ти**[1] 2 і стан за знач. **обрива́тися**[1] 2, 4. *Віталій стояв і дивився, як Жорка Мацкевич .. виясняв, де стався обрив електромережі* (І. Муратов); *— Я взявся усунути обрив, не вимикаючи струму* (О. Гончар); *Через обмерзання і обрив ліній електропередачі без світла залишилися в цілому близько ста тисяч домоволодінь* (з газ.).

2. *перев. мн.* Обірваний шматок чого-небудь (пряжі, мотузки і т. ін.); обривок (у 1 знач.). *Обриви мотузок.*

3. Місце, де обірвано що-небудь (нитка, дріт і т. ін.). *Телефоніст, тримаючись рукою за провід, проповз назад до села шукати обрив* (М. Трублаїні); * Образно. *Треба уважно і детально проаналізувати стан наукової розробки проблеми. Знайти слабкі місця, обриви ланцюга...* (Ю. Мушкетик).

4. Місце, де круто спадає поверхня землі внаслідок обвалу, зсуву і т. ін.; круча. *Іду я тихою ходою, Дивлюсь — аж он передо мною, Неначе ди́ва виринають, Із хмари тихо виступають Обрив високий, гай, байрак* (Т. Шевченко); *Марусі було невесело. Чужа всім, віддалялася, сідала над обривом скелі і думала* (Г. Хоткевич); *Там, де закінчувалося подвір'я, відразу ж за парканом, починався обрив* (В. Шкляр); *Сонце влягалося в пурпурову сідловину, коли я ступнув під заманливий обрив* (М. Дочинець).

ОБРИВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для обривання чого-небудь. *Обривальний пристрій.*

ОБРИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрива́ти**[1] і **обрива́тися**[1] 1–3. *На шкірянім пасочку — кілька срібних перстенів, знятих під час обривання яблук* (Т. Прохасько); *У разі обривання нульового проводу все устаткування за точкою обриву стане не тільки беззахисним, а й перебуватиме навіть у гірших умовах, ніж якби запобіжника не було зовсім* (з навч. літ.); *Є кілька варіантів фраз, які ведуть до обривання бесіди* (з навч. літ.).

ОБРИВА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБІРВА́ТИ,** обірву́, обірве́ш, *док.* 1. *що.* Зривати, виривати що-небудь кругом, звідусіль, одне за одним із чогось. *Вітер .. обривав виноградне листя та гнав його по чорній, каламутній .. річці* (М. Коцюбинський); *Молодиця підійшла до зваленої липи, почала було обривати запашний цвіт, та й спинилася* (А. Шиян); *Закур обривав молоді листочки калачиків і спорішу й намагався гамувати голод* (І. Білик); *Дарця знову зіскочила з ящика і зайшлася разом із Банзаєм обривати картини з картонних стін* (Любко Дереш); *Наче хтось насуплений і мовчазний пройшов одної вересневої ночі по тайзі, старанно обминаючи сосни й ялини, і по-діловому обірвав геть усе листя на березах, осиках і черемсі* (Б. Антоненко-Давидович); // Знімати, зривати плоди. *Ходе* [ходить] *дівчина в садочку, Терен обриває, Терен рученьки її коле, Аж кров виступає* (Я. Щоголів); *Мені з вікна видно, коли на її паркані перші лісові розвідниці* [білки] *з'являються. Макариха також за ними стежить: значить, незабаром треба горіхи обривати* (М. Руденко); *Мотря знов ганяла Лаврінових дітей з свого города* [городу] *ломакою, доки груші зовсім не обірвали то Мотрині, то Лаврінові діти* (І. Нечуй-Левицький);

// Пошкоджувати що-небудь, обламуючи, відриваючи, розриваючи. [С и д і р С и д о р о в и ч:] *Химко! Піймай собаку та прив'яжи на ланцюг, щоб часом не кинулась на кого та не обірвала якій-небудь панні весільної сукні* (І. Нечуй-Левицький); *Ґудзик залишив хтось сторонній. Він поспішав, зачепився за щось, обірвав ґудзика* (В. Владко).

2. *що.* Сильно натягуючи, шарпаючи, порушувати цілість чого-небудь; розривати. *Йде до неї Штирова, прогорта основу, пальці щось знаходять там, нитку обривають...* (П. Тичина); — *В мене коні через клятих ґедзів упряж обривають* (М. Стельмах); *Промчали нестямні коні, обірвавши поводи* (О. Довженко); // Відривати кінці чого-небудь; надривати щось з країв. *Віктор раптом спинивсь, .. зірвав цілу жменю квітів .. На ходу обірвавши корінці, причепурив букет і .. дав своїй дамі* (А. Головко).

3. *що, перен.* Раптово припиняти яку-небудь дію, перебіг, розвиток чого-небудь. *Інколи він не закінчував розповіді, обриваючи її словами: — А що було далі, то почуєте наступної суботи* (І. Пільгук); *На півслові обриває Бортняк молитву* (В. Бабляк); *Давид обриває спів і так вітається, наче нічого не трапилось* (М. Стельмах); *Як раптово почав, так несподівано і обірвав свою музику Русак* (Ю. Збанацький).

4. *кого і без прям. дод., перен., розм.* Різко зупиняти, переривати кого-небудь, змушуючи замовкнути. *Він стілько обривав Параску, і вона кожен раз .. змовчувала* (Панас Мирний); — *Годі, Вікторе! Дурниці плетеш. Дурниці!* — *сердито обриває його Маринка* (В. Речмедін); — *Гаразд, годі!* — *обриває його патетичну мову Людмила Іванівна* (Ю. Бедзик); *Антон Сапіга, підпільний псевдонім — Залізняк, узагалі мав манеру обривати будь-кого* (А. Кокотюха); — *Мовчіть! не те!* — *різко й капризно обірвала вона і нетерпляче змінила кілька раз позу* (Леся Українка); *Цю неголосну зухвалу репліку чула лише Валентина і пораділа в душі, що Круглов так обірвав Сотника* (М. Руденко).

◊ **(1) Обірва́ти життя́** *чиє* — призвести до смерті, до загибелі; згубити, убити когось. *Один раз ударив* [каган] *по голові, ще раз — у груди. Та княжич втримався в сідлі й ударом меча обірвав життя кагана* (С. Скляренко); *Кинутий чиєюсь сильною рукою гострий спис пронизав йому груди і обірвав життя* (В. Малик); *Існувати тут немає жодного смислу, користі ніякої не принесе більш нікому, надії вийти на волю теж нема, тож він знайде спосіб обірвати життя, що втратило сенс* (Р. Іваничук); *Чому, через що, з якої такої причини маленька сталева кулька тоді засіла жінці в грудях і в будь-яку мить могла обірвати життя?* (М. Матіос); **(2) Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну** *і т. ін.) кому, на кому* — покарати кого-небудь за провину, потягнувши за вуха або волосся (уживається перев. як погроза). — *Ївгу повчу разів зо два, очіпок з неї зіб'ю, патли їй обірву* (Г. Квітка-Основ'яненко); [Г о р п и н а:] *Якби моя Оленка так верховодила у хаті, то я б їй патли обскубла* (І. Нечуй-Левицький); [К р и в ц о в а:] *А ось як обірву я тобі вуха, зухвале дівчисько!* (І. Кочерга); — *От чекайте, скажу я Югині, що ви такий безсовісний.* — *А що мені Югина?* — *Коли обірве чуба, будете знати що* (М. Стельмах); **(3) Обрива́ти / обірва́ти з пупови́ною** *що* — рішуче, безповоротно відмовлятися від чогось, припиняти щось, поривати з чимось. *Невже він такий боягуз, невже його душа із лопуцька? Ні, сьогодні ж треба обривати все з пуповиною* (М. Стельмах); **(4) Обрива́ти / обірва́ти (пообрива́ти) ру́ки:** а) *(кому і без дод.)* переобтяжувати, дуже стомлювати кого-небудь (про фізичну працю або важку ношу). *За день труд руки обірвав, Не міг здрімнути я до рана* (П. Грабовський); *Дівчатка зовсім обірвали їй руки, вона стомилась, її ноги стали важкі* (Ю. Збанацький); б) виконувати важку фізичну роботу, носити важке; дуже стомлюватися від фізичної праці або важкої ноші; надриватися. *Ще нерідко наші жінки обривають руки на важких, нежіночих роботах* (з газ.); — *Руки пообриваєш, носячи! Нема того, щоб хурку найняти; як на того коня валять — носи!* (Панас Мирний).

ОБРИВА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., що.* Рити кругом, навколо чого-небудь. *З моря Гістіей обложив місто Тасос майже ста двадцятьма кораблями, обрив із суходолу суцільним ровом* (І. Білик).

ОБРИВА́ТИ[3], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., кого, що.* Повністю зрізáти волосся бритвою; обголювати. *Брахману обривають голову (приниження честі) за ту ж провину, за яку шудра платить життям* (з навч. літ.); *Згідно з легендою, семирічний Мешко осліп і прозрів лише після того, як йому обрили голову* (з навч. літ.).

ОБРИВА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБІРВА́ТИСЯ,** обірву́ся, обірве́шся, *док.* 1. Відриваючись, відділяючись від чого-небудь, падати; зриватися. *Сухе листя обривається уже з дерева із легеньким .. хрупотінням і падає долі* (Грицько Григоренко); *Старенький дивився у вікно й мовчав. Неправильно, з гілки має обриватися стиглий плід, а не квіти* (О. Авраменко); *Снігові грудки, що утворилися, можуть обриватися зі шматками замерзлих гілок* (з газ.); // Не втримуючись, зриватися з чого-небудь. *Козаки до того оскаженіли в своїй лютості, що й самі почали обриватися з скель услід за німцями* (М. Старицький); *Раз до нас на палубу впало, обірвавшися з дерева, мале мавпеня* (Ю. Яновський).

2. Утрачати цілість, розділятися на частини від натягання, ривка, перетирання і т. ін.; розриватися, перериватися. *Принцеса в білому убранні сидить і пряде золотий кужіль.., нитка хутко обривається* (Леся Українка); *Гудів дріт. І було, що дріт обривався, тихо тоді, тільки ноги в грязюці чвакали* (А. Головко); *В нього не було ні вогню, ні зброї, .. лише напівзітліле тюремне лахміття, та й те геть обривалось і лишалось шматками на кущах* (І. Багряний); *Сталевий трос двічі обривався* (О. Гончар); *Дві вервечки обірвалось, — Син би міг убиться* (П. Воронько); *Раптом в одному з пакетів обривається ручка, і в брудне місиво вилітають покупки* (А. Дністровий); * Образно. *Аж ранком ланцюг спогадів обірвався* (Іван Ле).

3. *перен.* Раптово, несподівано припинятися, перериватися (про перебіг, розвиток певної дії). *Розмова і шепотіння обривається* (Леся Українка); *Звук виринав густо-шовковий, та враз обривався* (В. Підмогильний); *Це 1934 рік. Ним і обривається листування* (Б. Антоненко-Давидович); *На цій оптимістичній сторінці підручник історії України обривається з відомих і невідомих причин* (В. Кожелянко); *Пісня обірвалася, за стіною стало тихо* (Д. Ткач); // *розм.* Раптово, несподівано замовкати. *Вона збивалась — то говорила не те, що хотіла, то пропускала таке ж важливе, що неодмінно треба було сказати, то обривалась і довго мовчала* (А. Головко).

4. Круто, стрімко спадати. *З пагорба було видко поле, покраяне чагарниками, проваллям, що круто обривалося біля річки* (П. Кочура); *На гранітну мускулисту кручу, що обривалася біля самого Бугу, розгонисто вилетів вершник* (М. Стельмах); *Над водою берег круто обривався вниз* (В. Близнець); *Висока гора спускалась покатом і обірвалась над самою Россю високими, рівними, як стіни, кам'яними скелями та проваллям* (І. Нечуй-Левицький); // Раптово, несподівано закінчуватися. *Вони* [жайворонки] .. *знову сірими грудочками впали на протиснуту, притрушену снігом стежину, що обривалась біля стогу* (М. Стельмах); *Наче лезом підтятий, ліс обривається перед світляною смугою Дніпра* (І. Волошин); *Дорога, що вела до Шато-Бокер, різко обривалася, і за нею .. починався зарослий бур'яном пустир* (О. Авраменко).

5. *тільки док., розм.* Зносити до дрантя свій одяг, взуття і т. ін.; обноситися. [К н у р:] *Не пізнала. Я — твій чоловік, Остап. Бач — обірвався як, обносився* (Панас Мирний); [К а т р я:] *Хлопець обірвався, ходить, як од гіллі одірваний* (І. Микитенко).

6. *тільки недок.* Пас. до **обрива́ти¹**. *Листя вже жовтіє і де-не-де обривається сухим вітром, як то буває в кінці серпня* (Т. Прохасько); *Роздуми обривалися тихими речами* (І. Пільгук).

◊ **[Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється** (*рідше* **оберта́ється) / обірва́лося** *див.* **весь¹; Життя́ обрива́ється** *див.* **життя́; Ни́тка (ни́точка) увірва́лася (урва́лася, обірва́лася)** *див.* **ни́тка; Се́рце па́дає (обрива́ється) / впа́ло (обірва́лося)** *див.* **се́рце.**

ОБРИВА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Оточувати свою садибу, фортецю і т. ін. ровом; окопуватися. *Рать обрилася навколо східної й західної городських стін, а дружина стояла просто перед брамою* (І. Білик).

2. *тільки недок.* Пас. до **обрива́ти²**. *Фортеця обривається ровом.*

ОБРИ́ВИСТИЙ, а, е. 1. Який має дуже круті, прямовисні схили, береги; крутий (у 1, 3 знач.), стрімкий (у 1 знач.). *Круто спускалась гора і обривистим берегом оточувала широке плесо і байрак* (О. Стороженко); *Вершники, збившись .. на обривистій кручі берега, дружно бомблять .. палуби затиснутих .. між естакадами суден* (О. Гончар); *Видершись на крутий обривистий берег, упав* [Арсен] *у знемозі і кілька хвилин лежав відсапуючись* (В. Малик); *Гори на своєму північному боці мають обривисті стіни* (з наук. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **ури́вчастий.** *В темряві Степура впізнає знайому постать Лагутіна з піднятим коміром шинелі, чує біля себе Ребрика, Бутенка з філологічного, що зрідка обмінюються на ходу обривистими фразами* (О. Гончар).

ОБРИ́ВИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **обри́вистий.** *Фарерські острови рясніють фіордами, що відрізняються крутизною й обривистістю* (з наук.-попул. літ.).

ОБРИ́ВИСТО. Присл. до **обри́вистий.** *Ріки тут високі і обривисто стрімкі* (П. Колесник); *Біля однієї з таких гір, що обривисто спадала до невеликої річки з покрученими берегами, і довелося захищати рідну Батьківщину сержанту .. Варивону Очерету* (М. Стельмах); *Він вигукує натужисто, обривисто: — Назад...* (А. Хижняк).

ОБРИ́ВКОВИЙ, а, е. Який не становить собою зв'язного цілого, який не має зв'язку, послідовності. *На дошці респондентам пропонувався варіант опорної текстової структури — набір обривкових фраз* (з наук. літ.); *Обривкові відомості про реп зустрічаються давно, але реп в його сучасному вигляді з'явився в 1970-х роках серед афроамериканців нью-йоркського району Бронкс* (з наук.-попул. літ.).

ОБРИ́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до обриву. *Я повернув вправо .. на високий, обривний берег насупроти того місця, де звичайно зупинялися рибалки* (У. Самчук).

2. *мат.* Який переривається (про процес). *Розглянуто обривні керовані марковські процеси з незліченними множинами станів та керувань на скінченному часовому інтервалі* (з наук. літ.).

ОБРИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Наявність обривів, розривів (у пряжі, ланцюгові і т. ін.). *Суттєвий вплив на обривність ниток основи чинять циклічні коливання натягу ниток усередині кожного циклу утворення тканини* (з наук. літ.).

ОБРИ́ВОК, вка, *ч.* 1. Шматок, відірваний від чого-небудь, або залишок від обриву чогось. *Арсен порвав аркушик паперу й обривки кинув лисунові в обличчя* (Л. Дмитерко); *Ось він на секунду спинився і підійшов до товстелезного обривка коріння* (В. Владко); *Вона несла кудись під пахвою радіоприймач з обривками антени* (О. Гончар); *Нарешті натягнуто замість волейбольної сітки обривок старого рибальського невода* (Є. Доломан); *Десь опівночі Роман обережно витягнув з-поміж ніг обривок ланцюга* (В. Малик).

2. Відірвана від цілого, позбавлена загального зв'язку з цілим частина чого-небудь; уривок (у 2 знач.). *В якійсь чудній мішанині неслись перед ним обривки гадок, незв'язані, роз'єднані* (Г. Хоткевич); *Увага розвіювалась. Обривки якихось думок вертілися в голові* (Г. Коцюба); *Приміщення заповнив шум і тріск, крізь які ледве пробивалися невиразні обривки слів і фраз* (О. Авраменко); *Євці було геть дивно й неприємно згадувати обривки власних розмірковувань* (І. Карпа).

3. *перев. мн., діал.* Невеликий додаток (до платні). *Густав брався вижити у Львові за 1000 гульденів, надіючись притім з свого уряду ще деяких обривків* (І. Франко); *Розлука з панотцем була би для Івана великою недогодою, бо служба легка, а, опріч платні, мав іще всілякі обривки* (Л. Мартович).

ОБРИ́ВОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **обри́вок** 1. *Іде наш циган, коли це назустріч йому чоловік веде собаку на обривочку* (з переказу); *Як уздрів його* [вовка] *чоловік, кинувся мерщій на дерево, а обривочка й забув* (з казки); *Нарешті швелери спинилися. Вони висіли тепер недалеко від Полоза, але в руках у нього був тільки маленький обривочок, і закріпити їх він не міг* (В. Собко).

ОБРИ́ВЧАСТИЙ, а, е. Те саме, що **обри́вистий.** *Світило сонце на зелені вали води, на буруни, на піну між камінням й на обривчасту високу скелю* (Ю. Яновський); *Там, де дачі, рибу ловити можна, а купатися незручно, обривчастий берег* (М. Циба); *Я вдихнув повітря, і вдих вийшов коротким, обривчастим* (В. Бабляк).

ОБРИ́ГАНИЙ, а, е, *вульг.* 1. Дієпр. пас. до **обрига́ти.** *Стару .. застали на ліжку мертвою. Обригана ковдра безвольно звисала долілиць* (І. Андрусяк); *Він ніс мене сходами наверх у свою хату, а я ялозила йому по чорному пальту фіолетовими чоботами .. При цьому щиро цікавилася..: — В мене там не обригані чоботи?* (І. Карпа).

2. *у знач. прикм.* Який обригався. *Зниклий раз — тут як тут, обриганий весь чи в губній помаді* (А. Кокотюха); *— Мало того, що обриганий, так він ще й без паспорта* (С. Жадан).

ОБРИГА́ТИ *див.* **обри́гувати.**

ОБРИГА́ТИСЯ *див.* **обри́гуватися.**

ОБРИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРИГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, вульг.* Забруднювати кого-, що-небудь блювотою. *Коли тепер твої брати, твої сестри над верстатом надривають груди свої, ти посвистом різким вечори пронизуєш, ти обригуєш тротуари* (Остап Вишня); *Навіть десятилітні хлопчаки хилиталися з цигарками в зубах та обригували, від незвички до спиртного, похилені паркани* (О. Ульяненко); *Не дай боже, забагато дали б йому випити і він обригав би якогось фацета, — багато чого могло і, певно, мало трапитися з ним у кав'ярні* (Р. Іваничук); *Один з них* [візників] *заявив, що він цього пана дуже добре знає, бо раз уже його возив, і більше не повезе. — Обригав мені геть усе і не заплатив навіть за проїзд* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОБРИ́ГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБРИГА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., вульг.* Забруднюватися блювотою. *— А обригався чого? — Не знаю, Миколо Івановичу, в мене це щось останнім часом із носом* (С. Жадан); *Від такої гидоти можна спокійно обригатися* (С. Андрухович).

ОБРИ́ДА, и, *ж.* Почуття огиди, душевної неприязні до кого-, чого-небудь; відраза. *Якесь чувство* [почуття] *ненависті і обриди обгорнуло мене нараз супроти всіх мужчин* (О. Кобилянська); *Так, в догоду його міркуванням, вона .. з душевною обридою мусить виборювати місце, про яке хтось інший, може, тільки мріє...* (О. Гончар).

ОБРИДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрида́ти.** *Постійне обридання в чергах.*

ОБРИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБРИ́ДНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* обри́д, ла, ло *і* обри́днув, нула, ло; *док.* Ставати неприємним, нудним від одноманітності, повторення і т. ін.; набридати. *Марусі ставало нудно .. І навіть гори, теплими синіми хвилями купані, обридали* (Г. Хоткевич); *Виє вітер, довго виє, навіть слухать обрида* (В. Симоненко); *А мені вже обридло ждать і ховаться од людей* (І. Карпенко-Карий); *Всякому обридне два місяці з хворою возитися* (Л. Яновська); *Дівчатам із парубками дуже швидко обридло дожидати в земському дворі, і вони причвалали на майдан раніше від усіх* (Б. Антоненко-Давидович); // *безос. Очам видно, та ногам обридло* (прислів'я); *Плив-плив* [Еней], *що аж обридло, І море так йому огидло, Що бісом на його* [нього] *дививсь* (І. Котляревський); // *кому.* Ставати противним, осоружним комусь чи для кого-небудь. *Вона обридла йому гірше печеної редьки* (І. Нечуй-Левицький); *Різниця в поглядах та в смаках довела, врешті, до того, що вони обридли одно одному і мусили розійтись* (М. Коцюбинський); [А н н а:] *Обрид він* [чоловік] *мені. Лучче б був гнив собі у криміналі* (І. Франко).

ОБРИ́ДЖЕННЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **обри́да.** *З жахом і обридженням він кинув огидливу страву геть від себе* (І. Франко); *Скінчивши роботу, я почуваю попросту обридження до неї, такою мізерною видається вона мені* (М. Коцюбинський); *В її зовнішності можна було відчути якусь байдужість, навіть обридження до всього* (О. Гуреїв); *О, як твоє обридження пече, о, як гнітить, аж у зіницях темно* (В. Стус); *Він здригнувся від тяжкого обридження, і раптом прокинулася в ньому лють* (Валерій Шевчук); *Імператора пересмикнуло від обридження* (В. Єшкілєв).

ОБРИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРИ́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* Робити кого-, що-небудь неприємним, бридким. *Дарославич .. не важив на решту її спокою, коли обриджував її життя сплетнями* [плітками] (К. Гриневичева); *Ось-ось, і ми здихаємось нашого відвічного ворога, що обриджує нам життя* (І. Керницький); *Бог до грішника промовив: — Все-то ти вже знаєш, І закони, і союз зі мною наче і не ганиш... Тільки ти науку Мою вельми ненавидиш, Глибину закону справами обридиш* (В. Багірова).

ОБРИ́ДИТИ *див.* **обри́джувати.**

ОБРИ́ДЛИВИЙ, а, е. 1. Який обридає чимось; набридливий. *Старий Іван Лаврусь скинув обридливу сльозу, що пробігла по всьому виду* (Б. Грінченко); *Вночі заплющувалось пильне око контролю й застережень, ущухали обридливі голоси* (В. Підмогильний); *Щоб знищити обридливу шамотню думок, Тася почала рахувати* (В. Домонтович).

2. Огидний, бридкий. *Сниться йому, що якась слизька, погана рука поволі розвертає одіж на його грудях.., холодна, обридлива* (І. Франко); *Все перепліталося сміхом, живою потребою сміятися. І тільки. І нічого гидкого, нічого обридливого* (Г. Хоткевич); *Ковток рятівної рідини — це крапля у жмені піску, але обридливий присмак у роті пропав* (Ю. Винничук); *Під час першої фази свого життя це обридливе створіння, схоже на безхвостого скорпіона, сидить на дні піщаної пастки-лійки і поїдає мурах* (Ю. Іздрик).

ОБРИ́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **обри́дливий.** *Вона до обридливости погана. Коли йде вулицею, всяк сміється* (І. Франко); *В серці басків ще і досі Не зникає обридли́вість До каготів* [нащадків іберійців]. *Темний спадок Давніх темних часів віри* (Леся Українка); *Допомагав мені Винниченко і осмислювати камерний психоз від довгого сидіння і обридливості співкамерника* (В. Рубан).

ОБРИ́ДЛИВО. Присл. до **обри́дливий.** *Дзвінок кличе до порядку. Той самий дзвінок, який так обридливо гукав на лекції* (В. Чумак); *Обридливо звучать їхні повторювання про те, що жінці належиться тільки догляд за дітьми, відвідування церкви, варення в кухні і підвладність мужчині* (Ю. Липа); *Обридливо бринить в порожнім кухлі муха* (П. Мовчан); *Я пройшов схил, щоб подивитися збоку, пасучи поглядом свою тінь, яка обридливо повзла за мною разом зі страхом* (О. Ульяненко); *Перед нею стояв лікар, .. держачи .. маленьку чарочку, в якій обридливо пінився якийсь бурий плин* (І. Франко).

ОБРИ́ДЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обри́днути.** *Люди, звичаї їх, своє життя навіть спротивіло їй. Все те таке обридле та непривітне, все те не має ніякої радості у її серці* (Панас Мирний); *Ані мелодії, ні слова! Лящить обридле "ля-ля-ля!"* (С. Олійник); *Згодом подадуться вони десь далеко-далеко від цих обридлих низовин* (З. Тулуб); *Нові враження .. урізноманітнювали обридле життя* (А. Кокотюха); *— Як я тобі не гидкий, Маріє, не обридлий, то будь мені дружиною* (М. Коцюбинський).

ОБРИ́ДЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **обри́длий.** *Відчуття того, що ми от-от виїдемо за межі знайомих до обридлості львівських околиць і в моєму житті нарешті почнуться справжні пригоди, .. зазнало фіаско ще в автобусі* (Н. Сняданко).

ОБРИ́ДНИЙ, а, е. Те саме, що **обри́длий.** *У Василя теж не дуже боліло серце за Січчю, бо з нею були сполучені згадки про обридну працю біля січових кабиць* (А. Кащенко); *Музика, джаз-банд із барабаном, тарілками й цимбалами, що завжди підносила, звільняла його, тепер гнітила обридними мотивами* (В. Підмогильний).

ОБРИ́ДНИК, а, *ч., рідко.* Гидкий, осоружний чоловік. *Ти сам негідник, ти сам обридник, що жінки не маєш* (Сл. Б. Грінченка).

ОБРИ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обри́дний.** *Декого до життя в безлюдді спонукали обридність життя великих міст і прагнення усамітнення* (з газ.).

ОБРИ́ДНО. Присл. до **обри́дний.** *Ліг туман. Чорнобиля не видно. Горобці цвірінькають у зоні Та ворона каркає обридно* (А. Камінчук).

ОБРИ́ДНУТИ *див.* **обрида́ти.**

О́БРИН *див.* **о́бри.**

О́БРИС, у, *ч.* 1. Загальний вигляд предмета, окреслений лінією, що обмежує його поверхню; контур (у 1 знач.), силует (у 1–3 знач.). *В рожевому тумані .. з'являлись і щезали неясні обриси хат* (М. Коцюбинський); *Знайомі обриси смерек по косогору чорно окреслюються на тлі неба* (О. Кундзич); *Понад берегом на підпорах вимальовувалися обриси майбутніх лодій* [човнів] (С. Скляренко); *— І крізь віття зеленого гаю все чіткіше й чіткіше проступають обриси фортеці* (В. Чемерис); // Форма, накреслення чого-небудь. *Він забився в затінок і розгорнув свої твори, уважно роздивився на папір та обриси літер, тоді став поволі читати, як малописьменний першу по абетці книжку* (В. Підмогильний); *— Дай зошит! Оленка зраділа: мама знов подивиться на працю. Літери трудні і непевні обрисами* (В. Барка); *З другої половини XIV ст. розвивається новий вид письма "півустав" — простіший обрис букв, менш старанний, дрібніший* (з наук. літ.).

2. *перен.* Загальний вигляд, зміст і т. ін. чого-небудь, що вимальовується в думках, в уяві, у планах і т. ін. *Думками він був зараз далеко від Харитона — біля Тосі, і ще далі — в невизначених обрисах свого майбутнього* (Ю. Смолич); *Саме перша зустріч і накреслює обриси, що в них оформлюються згодом усі майбутні слова, зустрічі, радощі, непорозуміння, турботи, втома й розходження* (В. Домонтович); *— Мені вже відкрилися загальні обриси Задуму* (В. Діброва).

3. *перев. мн.* Сукупність ліній, що окреслюють обличчя; риси. *Був се предобродушний, веселий .. парубчак, з приємними, хоч троха грубоватими* [грубуватими] *обрисами лиця* (І. Франко); *Двоє друзів знову стрілися. Один, високий дід, сивий, .. другий — сіроокий, теж високий, міцний в поставі, з трохи суворими впертими обрисами лиця* (Д. Бедзик); *В нього такий обрис губ і такі очі, що завжди здається, немов він збирається засміятися* (Л. Денисенко).

4. *заст.* Нарис, розділ художнього твору. *Другий* [обрис] *буде "Батьки", де виведені батьки тих хлопців, що показані в першому обрису* [обрисі] (Панас Мирний); *Про театральну діяльність польського поета, прозаїка, драматурга і перекладача С. Старжинського І. Франко згадує у статті "Русько-український театр (історичні обриси)"* (з наук. літ.).

ОБРИСО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обрисува́ти.** *Се був молодець літ, може, 24, — .. високий а тонкий, з лицем дрібним і чудно .. обрисованим, але блідим* (І. Франко); *Тепа не зводила з його* [нього] *своїх гарних, сміливо й чітко обрисованих очей* (В. Винниченко); *Поглянув я на свою роботу — скільки ще переробляти треба! Галя тільки, бачу, у моїм серці така, яку я задумав, а в драмі — нема й тіні її, Василь не кругло обрисований* (С. Єфремов); // **обрисо́вано,** *безос. пред. В народі пісня ся сталась популярною головно задля ярких кольорів, якими обрисовано в ній нещастя безталанної, зрадженої дівчини* (І. Франко).

ОБРИСО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрисо́вувати.** *Побудова ієрархії починається з обрисовування відносно складної проблеми дослідження* (з навч. літ.).

ОБРИСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБРИСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Обводити довкола лінією; окреслювати. *У звичайних випадках обвідна немовби обгортає всю сім'ю ліній, а лінії у своїй сукупності обрисовують обвідну* (з наук. літ.); *Ангел піднявся зростом й рукою обрисував площу землі, де мала пройти руйнуюча хвиля* (В. Багірова).

2. *кого, що.* Виразно виділяти на тлі чого-небудь. *Світляна смуга ковзала по лискучому її волоссі, гарно обрисовувала її чисте чоло, майже музикальною лінією виписувала точений носик* (І. Волошин); *Тьмяне світло нічника обрисовувало вкриту легкою ковдрою скоцюрблену постать на канапі в кутку* (М. Дашкієв).

3. *кого, що, перен.* Давати характеристику кому-, чому-небудь; змальовувати (у 3 знач.), описувати (у 1 знач.). *Свирид Яковлевич все повніше і повніше в розмовах обрисовував образ свого товариша* (М. Стельмах); *Р. Рахманний .. обрисував Багряного як сильну, вольову людину* (О. Шугай).

ОБРИСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОБРИСУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Виразно окреслюватися, виділятися на якому-небудь тлі. *Жінка ступала дуже обережно й тихо, .. ритмічно й плавно вигинаючись своїм станом так, що обрисовувалась ряснобарвна лінія її тіла* (М. Івченко); *Масивна, трохи незграбна поетова постать чорним силуетом обрисовувалась вгорі, підсвічена знизу ліхтарями* (Л. Дмитерко); *Святі духовні істоти не мають тіл, як люди. Вони можуть на якусь мить вийти з незримого світу у зримий і обрисуватися, як людина, в одязі, взутті, проте — в осяянні* (В. Багірова); *Ось у темряві вже обрисувалися силуети пароплава* (М. Трублаїні).

2. *перен.* Ставати ясним, очевидним; виявлятися. *І от поволі переді мною почала обрисовуватися картина сьогоднішньої української добродійності* (з наук.-попул. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **обрисо́вувати.** *Двома дужими крильми летів* [вітер] *до села, що поки обрисовувалось лише одними садками та веселими помахами вітряків* (М. Стельмах); *Пісні його* [Павла Думки] *ще не такі глибокі та багаті на зміст.., що в них люди і обставини обрисовуються дуже загальними рисами, майже словами пісень народних, без жодних власних додатків автора* (І. Франко).

ОБРИСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрисува́ти.** *Полотна Самокиша виконані в улюбленій ним, дещо графічній манері, з чітким обрисуванням контурів* (з наук. літ.); *У її* [О. Кобилянської] *творах тонкі обрисування людської психіки, глибокий аналіз і знання людської душі* (Г. Хоткевич); *Приблизне обрисування нічого не дасть, неточне — зіб'є зі сліду* (М. Воробйов).

ОБРИСУВА́ТИ *див.* **обрисо́вувати.**

ОБРИСУВА́ТИСЯ *див.* **обрисо́вуватися.**

ОБРИ́ТИ[1] *див.* **обрива́ти**[2].

ОБРИ́ТИ[2] *див.* **обрива́ти**[3].

ОБРИ́ТИСЯ *див.* **обрива́тися²**.

ОБРИШТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обриштува́ти.** *Олександер і Ольга походжають близько його квартири, коло чорного струмка, що котиться в глибокому вузькому рівчаку, обриштованому дошками* (В. Барка); *А четвертим цвітом процвітана* [галера] — *Невольниками осаджена, Козацькими гарматами обриштована* (з думи).

ОБРИШТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обриштóвувати.** *Останнім часом набуває популярності целюлоза. Це легкий теплоізоляційний матеріал, безвідходний, але потребує обриштовування* (з наук.-попул. літ.).

ОБРИШТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБРИШТУВА́ТИ,** ýю, ýєш, *док.*, *що.* 1. Обносити риштованням. *Наші фахівці порадять, як обриштувати складні архітектурні конфігурації* (з мови реклами).

2. *чим.* Забезпечувати, оснащувати і т. ін. що-небудь чимось. *Скавицю* [гору] *гарматами кругом обриштував* (П. Куліш).

ОБРИШТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обриштува́ти.** *Для обриштування будинку використовували дерев'яні дошки* (з газ.).

ОБРИШТУВА́ТИ *див.* **обриштóвувати.**

ОБРІ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБРІВНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.*, *що*, *розм.* Робити рівним; вирівнювати (краї, поверхню чого-небудь). *Після склеювання й фарбування даємо час на підсихання фарби, а потім ретельно обрівнюємо краї виробу гострим лезом* (з навч. літ.); *Двадцять дерев він зрубав, обчистив сокирою віття, Гладко усе обтесавши, бруси по шнуру обрівняв він* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Заповнити половинки білків яєць розтертими жовтками, обрівняти, покласти на середину трохи майонезу* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Коли Арнольд Палич з-за окулярів стриг очима поріділу аудиторію, .. розумів, що між ними і ним весна углибила старість, обрівняла суглинні вогкі її стінки* (Є. Пашковський).

ОБРІ́ВНЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОБРІВНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *док.*, *розм.* 1. Ставати рівним; вирівнюватися (про краї, поверхню чого-небудь).

2. *тільки недок.* Пас. до **обрі́внювати.** *Нитка обрівнюється ножицями і заправляється у швейну машинку* (з навч. літ.).

ОБРІ́ВНЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обрівня́ти.** *Півперек* [упоперек] *долини .. підіймалася здоровенна гребля, що тепер, обрівняна і здавна розорювана плугом, виглядала як довгий, рівний горб* (І. Франко).

ОБРІВНЯ́ТИ *див.* **обрі́внювати.**

ОБРІВНЯ́ТИСЯ *див.* **обрі́внюватися.**

ОБРІДИ́ТИ, джý, ди́ш, *док.*, *що.* Зробити рідшим; прорідити (у 1 знач.). *Якщо цибуля зійшла густо, її можна обрідити* (із журн.).

ОБРІДІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Який став рідким (у 3 знач.); поріділий. *На широкому узбіччі, що лащилося до сонця, сіріли здовж зруби. Вони ховалися поміж поруділими, обрідiлими лісами* (І. Чендей); *І на руїнах розростались бур'ян, угору пнулось обріділе жито* (П. Мовчан).

ОБРІ́ДКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Негустий (у 1 знач.); рідкуватий. *Де хліб обрідкуватий, той на зерно кращий, а де густий, там ні* (Сл. Б. Грінченка); *Обабіч, між чорнокорими берестами і голубою грабиною, рожевіють обрідкуваті березняки* (М. Стельмах); *Навкруги .. сипучі піски .. Обрідкуваті зарості саксаулу не можуть затримати той пісок* (Ю. Мокрієв); *Маленький загін попрямував крізь обрідкуватий лісок* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

О́БРІДНЕ *див.* **óбрідно.**

О́БРІДНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **рідки́й** 3. *Мовчки струснув* [Гришка] *білявим, обрідним чубом* (Г. Косинка); *На протилежному боці долини, попід горбами, чорнів обрідний безлистий ліс* (В. Малик); *Вгорі починалось узлісся, й між обрідними деревами видніли намети та вої* (І. Білик); *Обрідні проблиски сонця малювали на дзеркалі знаки* (В. Єшкілєв); *Серед обрідних свідчень про слов'янську писемність привертає увагу повідомлення Паннонського житія Кирила* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **недорі́дний.** — *От і цього року посіяла жита на городі, а воно рідренько зійшло і вийшло обрідне* (І. Нечуй-Левицький); *Щороку сутужно Хомі .. Ще як вродить, то потягне хліба до весни, а сього року жито вродило обрідне, ярину град вибив...* (М. Коцюбинський); *Зелені береги зливалися з половіючими хвилями обрідної низенької пшениці* (Я. Качура).

О́БРІДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **óбрідний.** *Епідеміям нових хвороб передують їх поодинокі прояви. Медики просто не встигають своєчасно звернути на них увагу, вивчити й осмислити через ту ж таки їх обрідність у медичній практиці* (з навч. літ.).

О́БРІДНО, О́БРІДНЕ. Присл. до **óбрідний.** *Коло монастиря зеленіє вигін, суспіль засаджений обрідно акаціями* (І. Нечуй-Левицький); // *у знач. пред.* — *Здрастуйте!* — *привітався з дітьми бакенщик ..* — *А чого ж це вас так обрідне? Либонь заспали?* (Ю. Мокрієв); *Людей тут зовсім обрідно* (В. Малик).

ОБРІ́ДЧАСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **обрі́дкуватий.** *Оця пшениця густа та хороша, а ця обрідчаста* (Сл. Б. Грінченка).

ОБРІ́З¹, у, *ч.* 1. Місце, по якому обрізується або обрізано що-небудь. *У першій серії дослідів форсунку встановлювали на осі газового струменя на певній віддалі від обрізу двигуна, що працював у постійному режимі* (з наук.-техн. літ.).

2. *буд.* Виступ стіни по горизонталі. *Вище обрізу стіна має меншу товщину, ніж до обрізу* (з навч. літ.).

3. Обрізаний край (книжки, картону і т. ін.); крайка, ребро. *Скалозуб мав навіть спеціальний журнал в дуже дорогій палятурці* [палітурці] *з золотистими обрізами* (В. Винниченко); *Циборовський витяг із жилетної кишені маленького записника із позолоченими обрізами* (Ю. Хорунжий).

○ **(1) В обріз,** *у знач. присл.*, *чого*, *рідше кого* — ледве вистачає, дуже мало чогось, когось. *І грошей саме в обріз, і квартира .. тісненька* (Н. Рибак); — *Людей не вистачає, тракторів мало, насіння в обріз* (В. Кучер); — *Їхати йому далеко,* — *продовжував Умган,* — *а оленів у нього в обріз* (І. Багмут); — *Грошей в обріз. Вся надія на буряки* (М. Руденко); — *Часу в обріз...* — *Батальйонний комісар, чути, через силу долає одишку* [задишку] (Н. Тихий).

ОБРІ́З², а, *ч.* Гвинтівка з укороченим стволом і прикладом. *Ілько згарячу пальнув із обріза — сам не знав, чи туди, чи вгору* (А. Головко); *По селах і хуторах темними осінніми ночами лунали постріли з обрізів* (В. Гжицький); *Сазон витяг у нього з-за пояса обріз із мережаною ручкою* (Григір Тютюнник); *Поночі хлопець із друзями завершили празник стрільбою з обрізів у лісі* (М. Андрусяк); *Третій знову невдало повернувся, і обріз гепнувся на підлогу* (С. Жадан).

ОБРІЗА́Н, а, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **обрі́з**[2]. *Знайшов під лавою пляшку гасу, ганчірку і, наквацювавши її, заходився біля обрізана* (Г. Епік); *Санько дістав обрізана й інакше не тинявся .. навколо рідного попелища як тільки з обрізаном за пасом* (І. Багряний); *Тишу нічну розчахнуто рвучким вибухом з обрізана* (Іван Ле).

ОБРІ́ЗАНЕЦЬ, нця, *ч., заст.* 1. Срібний карбованець, частину якого зрізали. *Карбованці — не .. обрізанці, а повні* (Сл. Б. Грінченка).

2. *рідко.* Той, хто пройшов обряд обрізання. [О т е л л о:] *Коли якось в Алеппо я побачив, Як турок злий в тюрбані тяжко бив Венеціанця і сенат паплюжив, Вхопив я псаобрізанця за горло І заколов його* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОБРІ́ЗАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обрі́зати** 1–7. *З конверта випала фотокартка, красиво зубчиками обрізана* (І. Сенченко); *На руці в громадянина висів змотаний обривок, обрізаний з обох кінців* (В. Барка); *Якщо вони* [пера] *погано обрізані і рвуть папір, то, звісно, довго не попрацюєш* (Б. Левін); *Ту його подобу до кавуна ще дужче творили смугасті куці штани й старий, обрізаний вище колін халат* (Ю. Мушкетик); *З недавно обрізаних гілок час від часу зривались і падали на тротуар великі краплі соку* (М. Томчаній); *Хати побілені, дерева обрізані* (Любко Дереш); *Завтра зверни увагу на "Свет и тени" — то мої. Не знаю, правда, чи вийдуть ще, може, цензура не пустить, хоч вони й обрізані редактором* (М. Коцюбинський); *Зирнув* [ігумен] *на небокрай, обрізаний монастирською стіною* (Валерій Шевчук); // **обрі́зано,** *безос. пред. На жаль, при пізнішій оправі рукопис обрізано, і через се пропав дальший текст нашої вірші* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який пройшов обряд обрізання. *Корабель був повний добра. Було там і золото, .. і діти християнські обрізані* (П. Панч); *Дитя було обрізане* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **обрі́заний,** ного, *ч.* Чоловік, хлопець, який пройшов такий обряд. *Для Бога нема різниці — еллін чи юдей, обрізаний чи ні* (Б. Антоненко-Давидович).

ОБРІ́ЗАННЯ, я, *с.* Хірургічна операція видалення у хлопчиків і чоловіків крайньої плоті статевого органа в медичних або релігійних цілях. *Коли ж чоловік у суботу приймає обрізання, щоб Закону Мойсеєвого не порушити, чого ж ремствуєте ви на Мене, що Я всю людину в суботу вздоровив?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *А він прийняв обрізання і велів обрізати своїх слуг* (І. Франко); *Чому ти невеселий, мій хане, в день обрізання нашого сина — твого спадкоємця?* (Р. Іваничук); *Міжнародна організація охорони здоров'я рекомендує обрізання у чоловіків як складову профілактики ВІЛ-інфекцій* (з наук.-попул. літ.).

ОБРІЗА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обріза́ти** 1–7. *Потокові лінії другого покоління оснащені високопродуктивними швацькими машинами з автоматичним обрізанням ниток* (із журн.); *І тут автор збирає багатий етнологічний матеріал.., який доводить, що обрізання волосся є кривдою, знаком підданства і обмеження свободи* (І. Франко); *На заняттях гуртка юних садоводів Яків Романович уже розповідав нам, для чого потрібне .. обрізання* [саджанців] (О. Донченко).

ОБРІ́ЗАТИ *див.* **обрі́зувати.**

ОБРІЗА́ТИ *див.* **обрі́зувати.**

ОБРІ́ЗАТИСЯ, і́жуся, і́жешся, *док.* 1. *чим, на що, об що і без дод.* Поранитися чим-небудь гострим, ріжучим. — *Хіба ж у мене не було такого випадку, що кінь обрізався на косу і таку рану зробив, що хоч кулак закладай?* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Моя пам'ять кровоточить, обрізавшись об гострі краї реальності* (С. Жадан).

2. *спорт.* Невдало відбити м'яч, віддавши його супернику. *Незабаром Травмований забив ще раз. Сталося це доволі несподівано: хтось із газовиків прийняв його в темряві за свого, обрізався, і забити з двадцяти метрів було для Шури справою честі* (С. Жадан).

3. *рел.* Пройти обряд обрізання. *А дехто, що з Юдеї прийшли, навчали братів: Якщо ви не обріжетеся за звичаєм Мойсеєвим, то спастися не можете* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОБРІЗА́ТИСЯ *див.* **обрі́зуватися.**

ОБРІ́ЗКОВИЙ, а, е. Який складається з обрізків; зробл. з обрізків. *Декоративні подушки можна зробити з обрізкового матеріалу* (з мови реклами).

ОБРІЗНИ́Й, а́, е́. 1. Який має зрізаний край. *А противники тим часом Гострять ножики обрізні* (І. Франко); *Бланки документів у формі книжечки за конструкцією є зшитою обрізною книжечкою обсягом від 8 до 64 сторінок* (з газ.).

2. *техн.* Те саме, що **обрі́зувальний.** *Відходами є рейки — рештки від обрізування дощок на обрізних верстатах* (з навч. літ.).

3. Який отримують, виготовляють за допомогою обрі́зання. *Зате нехлюйство на Калининому подвір'ї не мало міри: дерев'яні бочки, гірлянди нанизаного тютюнового листя, дрова, різносортна деревина — обрізні дошки, смерекові й букові ковбки, латки й стовпи для парканів, тички з немолоченою квасолею...* (М. Матіос); *Головки, що надійшли відокремленими від стебла (обрізна капуста), зачищають і промивають* (з наук.-попул. літ.); *Брюссельська капуста надходить у продаж зі стеблом і без стебла (обрізна)* (з навч. літ.).

ОБРІ́ЗОК, зка, *ч.* Невелика частина, шматок, відрізаний від чого-небудь, або залишок від різання чогось. *На столі перед Марусею були розкидані ножниці* [ножиці], *катушки* [котушки] *ниток, червоні пасма заполочі, валялись обрізки полотна* (І. Нечуй-Левицький); *Попід вікнами, на колодках та дерев'яних обрізках стоять люди* (І. Франко); *Біля партизанської кухні було багато обрізків капусти, моркви й помідорів* (П. Панч); *Того ж дня Льошка приніс на берег Ревуна шматків тридцять відібраних з обрізків дощок* (Ю. Мокрієв); *Радіон сидів на березовому обрізкові і підкладав поління у вогонь* (Б. Харчук); *Обрізки мотузка тихо впали під ноги* (А. Кокотюха); *На ґратах під струменем води переверталися обрізки яблук* (Т. Прохасько); * Образно. *Куделяться вгорі обрізки сизих хмар, неначе віск в воді, для ворожби налитий* (М. Драй-Хмара).

ОБРІ́ЗОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **обрі́зок.** *Пайки, що горожились на столі — одна в одну, рівненькі, тоненькі, і жодної серед них цілушечки, жодного обрізочка!* (Г. Тарасюк); — *Обережно, не поранься!* — *попередив він, спостерігши, що ти намагаєшся висипати з пробірки одного обрізочка собі на долоню* (О. Ірванець).

ОБРІ́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для обрізування чого-небудь. *Робоча довжина обрізувального верстата 50 мм, на роторі закріплені п'ять різальних ножів* (з наук. літ.); *Робітник спеціальним ножем зрубує рослину на рівні з ґрунтом, після чого подає її в обрізувальний механізм, на якому відокремлюється головочка* (з наук.-попул. літ.).

ОБРІ́ЗУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обрі́зувати.** *Корені буряків після обрізування спрямовують у бункер* (з наук. літ.); *На початку сезону особливо гостро відчувається різниця у смакові* [вина], *зумовлена найменшими відмінностями в освітленні, удобренні, сортах, догляді, протягах, обрізуванні, вичікуванні, воді, відчутті, світлових днях і розі вітрів* (Т. Прохасько); *Я б дуже хотіла, щоб ті часи, несприятливі для українського кіно, української книжки, української пісні — нарешті минулися, щоб усе мудре, совісне, гарне, сильне могло вільно створюватися і вільно доходити до нації. Без купюр. Ретуші. Обрізувань* (М. Матіос).

ОБРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, **ОБРІЗА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБРІ́ЗАТИ,** іжу, іжеш, *док.* 1. *що.* Надрізуючи, вирівнювати краї або зменшувати розміри чого-небудь. *Миня на якійсь немудрящій машинці обрізав фотографії й недбало кидав їх на стіл* (Л. Первомайський); *Якимові лінійки треба, шибку обрізати* (А. Головко); *Він обрізав сигару спеціальним ножичком* (Ю. Смолич).

2. *що.* Ріжучи, відділяти частину від цілого. *Добриня готувався до від'їзду: лагодив збрую, взуття та одяг, обрізав коням копита* (В. Малик); *Під ним* [соняхом] *на купочці хмелиння сиділа Марія й обрізувала буряки* (Б. Харчук); *Вельможі! хто царя не слуха, Таким обрізать ніс і уха* (І. Котляревський); *З-за кущів вискочили парубки, вхопили Василину за руки, обрізали коси ножицями та й побігли по греблі* (І. Нечуй-Левицький); // Зрізуючи, знімати плоди, листя і т. ін. з дерева, куща. *А вже як обрізують тютюн, то кожну бадилину, кожний лист у кожної дівки в руці бачить* [тютюнник] (Грицько Григоренко); // Ріжучи, порушувати цілість чого-небудь; перерізувати. *Матроси завжди обрізують кінці канатів ножем, але цей обрубаний одним ударом...* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Зараз уже обрізали посторонки і відтягли забитого коня обіч* (А. Головко); [З о р і н:] *О, коли б тоді він не обрізав ворожі дроти, полетіло б (показує на греблю) і це все* (Яків Баш).

3. *що, с. г.* Зрізувати верхівку рослини або частину її пагонів, щоб підсилити плодоносіння, прискорити дозрівання і т. ін. *Не обрізуватимеш деревце — високе не зросте* (прислів'я); *Я сад поміщика маленьким у день за гривеник копав. З дерев обрізував там віти* (В. Сосюра); *Оленчук навчив офіцера, як обрізати кущі, як обкопувати* (О. Гончар); *Роками ніхто не обрізував їхнього гілля, і воно росло, як йому заманеться* (І. Андрусяк); *Плодові дерева щороку обрізують відповідно до їх індивідуальних і сортових особливостей* (з наук. літ.).

4. *що, перен., розм.* Скорочувати, зменшувати розміри або кількість чого-небудь. *З простими москалями недобре поводився* [Максим]: *не тільки зобижав їх; .. почав обрізувати та обкраювати ті злиденні достачі* (Панас Мирний); ["Свет и тени" – рубрика в газеті "Волынь"] *вийшло у мене "инородческое", .. боюсь тільки, що Фідлер знов обріже* (М. Коцюбинський).

5. *що.* Зрізуючи, знімати щось по всій поверхні чого-небудь. *Став .. у цьому салогоні й Грицько; діло його було обрізувати жир і кидати у казан* (Панас Мирний); *Дівчата, обрізаючи конину, крадькома позирали на лейтенанта* (О. Гончар); *Обрізала жир із курячих сердець, наварила їх і насмажила* (І. Карпа); * Образно. *Нічого вже не буде з його коханням, і треба скоріше обрізати його болючі шматки* (М. Стельмах).

6. *перев. док., кого і без прям. дод., перен., розм.* Різко переривати кого-небудь (реплікою, окриком і т. ін.), змушуючи його замовкнути або висловитись інакше; обривати. *З Кітарою вона не пустилася в пояснення, обрізала категоричною відповіддю* (О. Іваненко); *— Ти, Москаленко, не базікай, роби своє діло, — обрізав його Голобородько* (С. Голованівський); *— Ти мені не подобаєшся, — обрізала його художниця, — і прекрасно знаєш про це!* (П. Загребельний); *— Ми раніше ніяких пліток не слухали й тепер слухати не будемо, — обрізав Виговський* (Ю. Мушкетик).

7. *що, перен.* Чітко виділяти, відмежовувати що-небудь собою (про річку, схил і т. ін.). *Від Круглика до самого лісу ішов луг, його звивисто обрізала темноводна річечка* (М. Стельмах); *Дивився з башти вартовий на північ щохвилини, — Туди, де шлях, де бір обрізав степ...* (І. Багряний).

8. *тільки* **обріза́ти** *і* **обрі́зати,** *рел.* Здійснювати обряд обрізання. *Обрізайте крайню плоть вашу: і це буде знаменням заповіту між Мною і вами* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Святий Єфрем Сирін говорить: "Якби Христос не був плоттю, то кого обрізав Йосиф?"* (з рел.-церк. літ.).

◊ **Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати** *і т. ін.)* **/ облáмувати (ламáти, обтинáти** *і т. ін.)* **кри́ла** *див.* **облáмувати**[1]; **Обламáти (обтя́ти, обрі́зати** *і т. ін.)* **/ облáмувати (обріза́ти, обтинáти** *і т. ін.)* **ру́ки** *див.* **облáмувати**[1]; **(1) Обрі́зувати (обріза́ти) / обрі́зати шлях (шляхи́)** *кому, до чого* — не давати комусь можливості для здійснення його намірів; не допускати когось до чого-небудь. *Гітлерівських посіпак викривали й обрізали їм шляхи до потаємного життя міста* (Ю. Яновський); *Нагла смерть обрізала Любченкові шлях до "верховин" націоналістичного Олімпу* (О. Шугай); **(2) Як обрі́зало,** *безос.* — припинилося, не діє, не відбувається і т. ін. щось. — *Що вона, може, знову до тебе підсипалась? .. — .. Присягаюсь, Тетянко, що з того врем'я* [часу] *як обрізало!* (В. Підмогильний); *Терезчин регіт як обрізало* (Любко Дереш).

ОБРІ́ЗУВАТИСЯ, ується, **ОБРІЗА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.* Пас. до **обрі́зувати, обріза́ти.** *Євген стояв у куцій шинелині. Її короткі поли не раз обрізувалися, але все одно були обстріпані* (Б. Харчук); *Однорічна лоза обрізується на 2–4 вічка* (з газ.); * Образно. *Музика стихає, грім барабанів посилюється і раптом обрізається лезом тиші* (І. Росоховатський).

ОБРІ́ЗУВАЧ, а, *ч.* Робітник, який обрізує що-небудь; фахівець із обрізування. *Обрізувач гумових виробів зайнятий обрізуванням випресовок та задирок* (з мови документів).

ОБРІ́ЗУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **обрі́зувач.** *Обрізувачка троянд.*

О́БРІЙ, ю, *ч.* 1. Лінія позірного зіткнення неба з землею чи водною поверхнею; горизонт (у 1 знач.), небокрай (у 1 знач.). *Зайшло сонце за обрієм, покинуло землю* (Б. Грінченко); *На далекому обрії засвітилося багаття — то пастухи розпалили вогнище* (Г. Хоткевич); *— З-за морського обрію краєчком виглянуло сонце* (М. Трублаїні); *Хмари густими отарами насуваються із-за обрію* (П. Воронько); *Козаки повернули до далекого лісу, що виднівся на обрії* (В. Малик); *За місцевим часом була шоста вечора, нижній край сонця вже торкався обрію* (О. Авраменко); // Прилегла до землі частина небесного простору; небосхил. *Семен сидів і без думки дивився на зоряний обрій, що світився межи деревами* (М. Коцюбинський); *Щовечора на обрії спалахували далекі, ледве помітні "лампади", розвішані літаками* (О. Гончар).

2. Простір, який постає перед очима на відкритій місцевості; видноколо. *Видимість ясна навколо, обрій розширивсь на всі сторони світу далеко-далеко* (О. Довженко); *Випав сніг — і все навколо повеселішало. Обрії поширшали, зробилися лункішими* (Григір Тютюнник).

3. *перен.* Коло чиїх-небудь знань, ідей, інтересів; кругозір (у 1 знач.). *Обрій його часто обмежується речами, які він безпосередньо бачить* (В. Еллан-Блакитний); *І я відчув, що багатьом з людей Не вистачає обріїв, ідей, Щоби життя заповнити до дна* (С. Крижанівський); *Т. Г. Шевченко був людиною дивовижно широких естетичних обріїв* (із журн.).

4. *перев. мн., перен.* Коло *(див.* **кóло**[1] 9), сфера дій, можливостей, перспектив. *Прозорі візерунки діаграм Очам відкриють обрії незнані* (М. Рильський); *Він дасть тобі повну змогу працювати, може, й сам поможе відкрити якісь ширші обрії* (Н. Королева); *Але — здавалося Семенові — залишаються попереду обрії, важче, неспокійніше невгамовному його серцю* (Л. Смілянський); *Треба сказати, що це був певний здобуток у розширенні жанрово-тематичних обріїв національної літератури* (І. Дзюба); *Якщо ж не вистачало словесного матеріалу — поет вигранював нове слово, яке надзвичайно точно, навдивовиж мелодійно передавало нові обрії світобачення* (І. Андрусяк).

ÓБРІЙНИЙ, а, е. Прикм. до **óбрій.** *Збережу на пізню на дорогу, На свої осінні срібні дні — Мли весняної навіяну тривогу, Золотаві обрійні вогні* (Ю. Яновський); *Сірим, по обрійні вінця зоряним полем перебігають з місця на місце .. латкаті тіні* (В. Бабляк); *А у небі — зірка перша, за туманами за обрійними* (В. Стус).

ОБРÍК[1], рóку, *ч.* Дрібно посічена солома з вівсом, дертю і т. ін. для годівлі коней. *Чорні очі, пора спати, Завтра рано треба встати, Коникові обрік дати* (з народної пісні); *Горе мені козакові, нема сіна лошакові, нема сіна і оброку* (Сл. Б. Грінченка); *— Ось я зараз .. одсиплю в припіл оброку коням* (І. Нечуй-Левицький); *Степан видавав сам обрік і був завсігди при тому, як наймит перемішував овес із січкою* (А. Крушельницький); *Батько дав коням обрік, напоїв* (У. Самчук); *Коні з'їли весь обрік* (Б. Харчук).

◊ **(1) Обрíк грáє** *в кому, жарт.* — хто-небудь занадто веселий, бадьорий, життєрадісний і т. ін. *— Робота в тебе, як в огні горить, тільки наймити чогось з тіла спали. — Ото й добре!.. — Не буде в них обрік грати, будуть слухняніші та смирніші* (І. Нечуй-Левицький); *Що молоде, що старе, обрік грає* (Є. Пашковський).

ОБРÍК[2], рóку, *ч., заст.* 1. Урочиста обіцянка, клятва; моральне зобов'язання; обітниця. *Обрік даю більше цього не робити* (Сл. Б. Грінченка).

2. Строк (у 1, 2 знач.), термін. *Княгиня Рада визначила обрік їхньої неволі — для батька шість літ, а для неї* [Славки] *— десять* (І. Білик).

Обрóком обректúся *див.* **обрікáтися.**

ОБРІКÁТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОБРЕКТИ́,** ечý, ечéш; *мин. ч.* обрíк, реклá, лó; *док., заст.* 1. *що кому.* Обіцяти. *На заручинах .. обрікають молодятам подарунки* (Сл. Б. Грінченка); *Хай я сама сирій землі належу, — віддай мене тому, кому обрік* (Леся Українка).

2. *кого, що на що, до чого.* Прирікати. *Тягти ж її* [літературу] *на дибу вищих матерій, то це обрікати її стати літературою Тредьяковських, Озерових і т. ін.* (Панас Мирний); *Ради кого й ради чого я кинув на журбу й самотність дружину любу, дитя мале обрік на його маленькі дитячі страждання — для кого й для чого?* (Г. Хоткевич).

3. *кого.* Обзивати. [Т е к л я:] *Я б її радніша струїти, бісову тінь, за те, що вона колись обрекла мене перед цілим парубоцтвом* (М. Кропивницький).

ОБРІКÁТИСЯ, áюся, áєшся, *рідко* **ОБРІКУВÁТИСЯ,** ýюся, ýєшся, *недок.,* **ОБРЕКТИ́СЯ,** ечýся, ечéшся; *мин. ч.* обрíкся, реклáся, лóся; *док., заст.* Брати на себе якесь моральне зобов'язання з релігійних мотивів. *Обрікувалась почепити рушник на хрест* (Сл. Б. Грінченка); [А г а п і я:] *Ні, я в Єрусалим обрікалася. Хату спродала і все чисто спродала, щоб тільки доставитись туди або на Ахон-гору* (П. Куліш); *В обителі я змалечку. Матінка моя обрікалась — дітей довго Бог не давав... Ось як мною ваготіли, так і оддали мене Богу* (Грицько Григоренко); *Вона не тільки молитиметься, вона обречеться, піде до Лаври, вона дасть зарік не їсти до самої домовини скоромного* (Л. Яновська).

(1) Обрóком обректи́ся — взяти на себе якесь моральне зобов'язання з релігійних мотивів. *— Добре вчинив єси, та й велико приподобився єси Богові, бо, якби ти хотів, ти міг би блудувати з більшою свободою, ніж ми і тії всі, що оброком обреклися* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБРІКУВÁТИСЯ *див.* **обрікáтися.**

ОБРÍТЕННЯ, я, *с. (з великої літери).* Релігійне свято в пам'ять про віднайдення Голови Іоанна Хрестителя. *На Обрітення обертаються птиці до гнізда, хлібороби до плугів* (Номис); *Іванів день — Обрітення Голови Іоанна Предтечі* (з рел.-церк. літ.); *Якщо в свято Обрітення Голови Іоанна Предтечі ясна погода, то тепло буде і на Великдень* (з газ.).

ОБРÓБА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **обрóблення.** *Традиційними ремеслами українських селян було гончарство, теслярство, ткацтво, ковальство, оброба шкір, лозоплетіння і т. ін.* (з мемуарної літ.).

ОБРОБИ́ТИ[1] *див.* **обробля́ти**[1].

ОБРОБИ́ТИ[2] *див.* **обробля́ти**[2].

ОБРОБИ́ТИСЯ[1] *див.* **обробля́тися**[1].

ОБРОБИ́ТИСЯ[2] *див.* **обробля́тися**[2].

ОБРОБÍТОК, тку, *ч.* Дія за знач. **обробля́ти**[1]. *І які тільки поголоски не полетіли з хати в хату про товариство спільного обробітку землі* (М. Стельмах); *Раціональні способи обробітку ґрунту можуть дати абсолютно несподіваний ефект* (П. Загребельний); *Хоч що там у нього — латка на городі, свій пай віддав для обробітку Ольці й Тарасові* (В. Лис); *Я налагодив обробіток каміння, а Джемаль, маючи високі зв'язки, збував їх* (М. Дочинець); * Образно. *За одинадцять років вона* [школа] *зможе розглядіти й добрати найдостойніших, у кого є педагогічне покликання і палке бажання присвятити своє життя обробітку освітньої ниви* (з газ.).

△ **(1) Шарови́й обробíток,** *с. г.* — обробіток ґрунту способом шарування *(див.* **шарувáння**[2]*). Глибокорозпушувач для шарового обробітку ґрунту складається з рами, на якій змонтовано навісний пристрій опорно-регулювального механізму* (з навч. літ.).

ОБРÓБКА, и, *ж.* 1. *розм.* Те саме, що **обрóблення.** *Мамій пішов до контори. Хотілося виснитити декотрі питання з обробкою просапних* (С. Добровольський); *Зразу ж впадала в око культурна обробка землі* (Ю. Смолич); *Ювеліри навряд чи заплатили б навіть вартість обробки цього кристала* (М. Дашкієв); *У цеху № 1 сировина проходить обробку* (Любко Дереш); *Мої вимоги до їжі були мінімальні — бажано, аби не потребувала теплової обробки та не мала різких запахів* (Г. Вдовиченко).

2. Результат удосконалення, упорядкування, опрацювання чого-небудь. *Лисенкові обробки народних пісень .. відзначаються передовсім великою любов'ю і .. пошаною до народної музики* (М. Рильський); — *Розумію ваші хвилювання, Миколо Віталійовичу, — гірко додав Єдлічка. — Свої зошити народних пісень та обробку "Наталки Полтавки" я не можу надрукувати* (І. Пільгук); *В 1637 р. виходить Кутеїнське видання повісті* [про Варлаама й Іоасафа]; *процес християнізації твору в цій українізованій обробці пішов ще далі; в тексті помітно відбився як церковний, так і світський побут XVI–XVII ст.* (Валерій Шевчук).

ОБРО́БЛЕНИЙ[1], а, е. Дієпр. пас. до **оброби́ти[1]**. *На чорному дворі уже і люди оселилися, а будинок, хоч і оброблений зоколо* [зокола], *та не прибраний зсередини, зостався так зимувати* (Панас Мирний); *Всередині* [палац] *оброблений деревом під кольорові мармури і під метали* (Остап Вишня); *Звісно, я ще не знаю нічого, крім того, що це не папір, а якась спеціально оброблена шкіра* (В. Владко); *Власники душ .. найбільш боялись того неспокійного, вільнолюбного духу народного, бо його ніяк не можна було .. погодити з незмірними скарбами, які давала панові оброблена хлопом українська земля* (М. Коцюбинський); *Твоя задача найгарніша, найліпше оброблена* (О. Маковей); *Більша частина цих творів* [оповідань Марка Вовчка] *відображає життя кріпаків; решта подає цікавий етнографічний матеріал, оброблений з високою майстерністю* (О. Кобилянська); // **обро́блено,** *безос. пред. Неподалік на дні однієї з заток уже оброблено величезні плантації морської капусти* (І. Росоховатський).

ОБРО́БЛЕНИЙ[2], а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **оброби́ти[2]**. *Він довго розглядав Опанаса, .. далі, скінчивши гарбуза, виліз з-за столу, підійшов до шапки Опанаса, .. полапав її обробленими в гарбузі руками* (Грицько Григоренко); — *Просто на голову молодику птахом полетіла стара порошна ватяна ковдра .. Більшу частину, оброблену до того ж за кілька років мишами, підтягнув і скинув згори Максим* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який обробився *(див.* **оброби́тися[2]**).

ОБРО́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оброби́ти[1]**. *Окрім термічного впливу, в процесі оброблення титанові сплави зазнають ще й хімічного з боку активного середовища* (з наук. літ.); *Хай кожний в країні виростить по одному плодовому дереву. Краще по два. Одне для себе, друге для невідомого друга, позбавленого щастя оброблення землі* (О. Довженко); *Я не буду мати найменшої претензії до Вас, коли ви критично віднесетесь до моїх поправок і покористуєтесь їми* [ними] *в такій мірі, як се Вам потрібно буде для оброблення перекладу* (М. Коцюбинський); *Рідко хто взагалі з письменників дбав так про оброблення своїх творів* (С. Єфремов); *Зібрані матеріали потребували подальшого оброблення в стаціонарній обстановці* (І. Дзюба); * Образно. *Староста був матеріал твердий до оброблення, мов жилаве та суковате дерево* (І. Франко).

△ **(1) Гідротермі́чне обро́блення** — оброблення нагрітим газом або рідиною для надання чомусь потрібних фізичних властивостей. *Одним із важливих завдань підготовлення круп'яних культур є очищення зерна від домішок, його гідротермічне оброблення й розподіл зерна на фракції* (з наук. літ.); *Пластичність деревини можна збільшити гідротермічним обробленням* (з навч. літ.); **(2) Чистове́ обро́блення** — оброблення, унаслідок якого досягають заданої точності розмірів та шорсткості оброблюваних поверхонь. *Чистове оброблення напрямних та інших високоточних поверхонь станини здійснюють фрезеруванням, струганням, шліфуванням* (з навч. літ.); **(3) Чорнове́ обро́блення** — оброблення, унаслідок якого знімається основна частина припуску. *Чорнове оброблення напрямних здійснюється відразу після оброблення технологічних баз* (з навч. літ.).

ОБРО́БЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для оброблювання. *Алмаз використовується практично в усіх оброблювальних інструментах* (з навч. літ.).

ОБРО́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обро́блювати.** *Наш автор зумів підхопити тему з такого кінця, з якого вона не була оброблювана* (І. Франко); *Казала* [ігуменя] *подати обід на двоє. Пісний монастирський обід, риба з Дніпра і ярина з власного огороду, оброблюваного руками сестер-послушниць* (Б. Лепкий); *Стадо, в якому переважає корова, пасує до побуту, пов'язаного зі сталістю перебування поблизу оброблюваної хліборобської ділянки* (В. Домонтович); *Ниви, колись оброблювані трудолюбивими смердами, позаростали бур'янами* (А. Хижняк).

ОБРО́БЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Здатність матеріалу піддаватися обробленню. *Якщо коефіцієнт оброблюваності є більшим за одиницю, то даний матеріал має кращу оброблюваність від еталонного* (з наук.-попул. літ.).

ОБРО́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обро́блювати.** *Час би змінить стародавню систему оброблювання полів* (І. Нечуй-Левицький); *Вихований на кращих зразках європейської літератури, такої багатої не лиш на теми, але й на способи оброблювання сюжетів, наш інтелігентний читач має право сподіватися й од рідної літератури ширшого поля обсервації* (М. Коцюбинський).

ОБРО́БЛЮВАТИ *див.* **обробля́ти[1]**.

ОБРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* **обробля́тися[1]**.

ОБРО́БЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто обробляє що-небудь; фахівець із оброблювання чого-небудь. *Староруський оброблювач легенди замінив їхні* [братів] *імена місцевими* (І. Франко); *Для роботи терміново потрібні сортувальники преси й оброблювачі передплати* (з газ.).

ОБРО́БЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **обро́блювач.** *Жінкам заборонено працювати оброблювачками китів* (з газ.).

ОБРОБЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обробля́ти[1]**. *Щодо страв на вогні, то тут можу поділитися досвідом і сказати, що термічне обробляння покращує смак пташиного м'яса* (Любко Дереш); *Але, думала я, якщо моє життя лише ходіння вулицями поруч із невідомо ким і обробляння капустяних грядок і більше нічого, то яка різниця, коли я помру, завтра чи через п'ятдесят років* (І. Роздобудько).

ОБРОБЛЯ́ТИ[1], я́ю, я́єш, *рідко* **ОБРО́БЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОБРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* обро́блять; *док.* 1. *що.* Певними діями, операціями надавати чому-небудь потрібного вигляду, доводити до певного стану і т. ін. *Камінь обробляють — точать, пиляють, вистругують з нього всякі вироби* (Панас Мирний); *Майстри на місці мусили занадто грубе та неотесане дерево обробляти наново* (І. Франко); *Гефест — бог-коваль, бог вогню взагалі і, зокрема вогню, що обробляє метал* (Леся Українка); *Автомати добували в підземеллях руду, перетоплювали її, обробляли і виготовляли деталі* (О. Бердник); *Чай збирали й обробляли вручну, без застосування ароматизаторів* (Любко Дереш);

// *чим, спец.* Діяти чим-небудь на щось, домагаючись потрібного результату. *Подрібнений матеріал обробляють речовиною, що уповільнює деструкцію* (з наук. літ.); *Насіння справді обробляють якимись там променями, і в результаті врожайність різко збільшується* (М. Білкун).

2. *що.* Готувати для вирощування рослин (про ґрунт). *Жила собі* [Горпина] *сама, обробляла сяк-так землю* (Грицько Григоренко); *До пів літа стоїть у плавнях Дніпрова вода, а коли спаде, родючий плавневий мул селяни обробляють під городи* (О. Гончар); *Ті люди були язичники. Вони не обробляли землю, а харчувалися скотом, не будували хат, а жили в шатрах* (В. Малик); *Петро приїхав із сім'єю у рідні краї, щоб обробляти землю* (М. Малиновська); *Вони з осені обробили ділянки, вивезли добрива, угноєння* (Ю. Яновський); // Виконувати сільськогосподарські роботи (на полі, у городі і т. ін.). *Він почав наймати робітників і оброблювати поля* (І. Франко); *Всім було цікаво .. Що краще — чи поділити землю між люди, чи, може, гуртом оброблять поле і тоді вже ділити хліб* (М. Коцюбинський); *Два вільні дні, замість відпочити, надсаджували* [кріпаки] *останні сили, будуючи собі злиденні хатинки або нашвидку обробляючи городи та клаптики поля* (З. Тулуб); — *В самому тільки Казахстані за час війни моя машина обробила тисячі гектарів* (Є. Кравченко); // *тільки док., кого, розм.* Упоратися з певними роботами (перев. із сільськогосподарськими) в когонебудь; зробити все кому-небудь. *А ще що й .. уродиться, то таки на полі пропадає, бо мусимо пана обробити насамперед, за погоди* (І. Франко); // Системою агротехнічних заходів створювати необхідні умови для вирощування рослин; вирощувати. *На* [науково-дослідній] *станції сіють та обробляють рис, поливний бавовник, кукурудзу* (І. Волошин).

3. *що.* Упорядковуючи, удосконалюючи, надавати чомунебудь викінченого вигляду. *Олесь завжди дуже старанно обробляв свій текст, та все ж інколи і в нього траплялися недоробки* (О. Донченко); *Не ждучи Миколи, беремось обробляти сількорівські дописи, редагуємо ще один фейлетон товариша Пісні* (О. Гончар); Увесь *свій талант і многолітній труд поклав* [М. Лисенко] *на те, щоб знайти, зберегти перли народної творчості, обробити їх і повернути народу* (О. Довженко); // Опрацьовувати, розробляти (тему, сюжет і т. ін.). *Ми маємо на меті не тільки дати імпульс нашим письменникам оброблювати теми з життя інших верств суспільності, але й видати нові, недруковані праці* (М. Коцюбинський); — *Кілька разів говорив я вам, як обробляти вільну тему* (О. Маковей); *Менше хисту виявили драматурги, що взялися обробляти сюжет "Наталки-Полтавки"* (М. Зеров); // *чим.* Оздоблювати, прикрашати чим-небудь краї одягу і т. ін. *Бахромою обробляють різні текстильні вироби, щоб надати їм привабливого вигляду* (з навч. літ.).

4. *кого, перен., розм.* Впливаючи на кого-небудь, схиляти його до чогось. — *Він із своїм дружком, .. гімназистами, а потім і студентами, у нас там, у Вітровій Балці, молодь обробляли* (А. Головко); — *Ось їх гетьманські шпигуни й обробили* (О. Довженко); — *От ти і оброби його, товаришу Криворучко, — обзивається Чугай. — Тільки привчи його більше мовчати* (Д. Бедзик); *Шилипилиху я обробив одною з перших, і той факт, що вона мене забула, дуже втішив* (Любко Дереш).

(1) Обробля́ти / оброби́ти ра́ну — очищати, дезінфікувати рану, готуючи до перев'язки, операції і т. ін. — *Ви гляньте, який велетень! Яка грудна клітка! А плече яке! Га?! — говорив захоплено хірург, обробляючи моторошну рану Карналюка перекисом водню і накладаючи на неї асептичну пов'язку* (О. Довженко); — *Рану ніколи нормально не обробляли. Можливо, доведеться її трохи почистити...* (Люко Дашвар); *Заброда швидко і вправно витяг великого осколка, обробив рану, наклав шви* (В. Кучер); *Сестра, обробивши рани, дбайливо забинтовує їх, дає нам по індивідуальному пакетику: — На всяк випадок...* (Є. Доломан); **(2) Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого** *і т. ін.)* — готувати хворого (пораненого, тяжкоураженого і т. ін.) до перев'язки, операції; перев'язувати, оперувати. — *Молодець! — Оце я розумію, оце боєць! Під хлороформом, з-під ножа подає сигнали! — казав хірург, обробляючи пораненого Орлюка* (О. Довженко); *Аерозольні препарати для лікування корости прості в застосуванні, а їх обсягу достатньо, щоб обробити хворого та контактних осіб* (з навч. літ.).

ОБРОБЛЯ́ТИ[2], я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБРОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* обро́блять; *док., розм.* Забруднювати, перев. нечистотами, екскрементами.

ОБРОБЛЯ́ТИСЯ[1], я́юся, я́єшся, *рідко* **ОБРО́БЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОБРОБИ́ТИСЯ,** облю́ся, о́бишся; *мн.* обро́бляться; *док.* 1. *тільки док., розм.* Закінчити всі (перев. польові) роботи. — *Ми тепер зовсім обробились на полі* (І. Нечуй-Левицький); *Приїдьте до мене! Ви ж, певно, вже обробилися в полі* (І. Франко); *На селі вже обробилися, насунуло в город парубків; робітників було більше, ніж роботи* (Б. Грінченко); — *Ніколи мені, дівко. Я обробитися не можу, день для мене тісний* (М. Томчаній).

2. Піддаватися обробленню. *Чисті титан та цирконій чудово обробляються — куються, штампуються, прокатуються і витягуються у дріт* (з наук.-попул. літ.); *У південних районах України виробляють черепашник, який має добрі тепло- та звукоізоляційні властивості, легко обробляється, дешевий* (з навч. літ.); // *с. г.* Зазнавати обробітку (про ґрунт). *Землі, що не оброблялися роками, вже позаростали лісом* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **обробля́ти[1]**, **обро́блювати.** *Сорочки виготовлялися з найкращого єгипетського бавовнику, який оброблявся в Італії* (з навч. літ.); *Це така тема, що ніхто й не чув, щоб вона ким оброблялася* (М. Коцюбинський); *Пісні в хорі оброблялися обережно* (І. Волошин); *Землеробство в епоху неоліту в Україні було мотичним, тому заселялися й оброблялися легкі, насамперед лесові, ґрунти* (з навч. літ.).

ОБРОБЛЯ́ТИСЯ[2], я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОБРОБИ́ТИСЯ,** облю́ся, о́бишся; *мн.* обро́бляться; *док., розм.* Забруднюватися, перев. нечистотами, екскрементами. *Черевики, завжди старанно наваксовані, зараз вкрилися шаром багнюки. Такий же вигляд мали холоші штанів, загиджені мало не до колін. Коли встиг отак обробитися, Клим не помітив* (А. Кокотюха); — *Ваш кадет Біґлер, кандидат на офіцерський чин, обробився. Це не холера і не дизентерія, а звичайнісінький собі розлад шлунка* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОБРО́БНИЙ, а, е. Стос. до оброблення. *Пляшку-баночку зараз видуватимуть на другому столі, обробному* (Д. Бузько); — *Там таке шкідливе виробництво — гірше, ніж у нас на заводі в обробному цеху* (Любко Дереш).

△ **Обро́бна промисло́вість** *див.* **промисло́вість.**

ОБРО́БНИК, а, *ч.* Те саме, що **обро́блювач.** *Найбільший ризик онкологічної захворюваності спостерігається серед зварників легованих сталей, ливарників, обробників металу — слюсарів і шліфувальників* (з наук. літ.).

ОБРО́БНИЦЯ, і, *жс.* Жін. до **обро́бник.** *На фабриці працювали досвідчені обробниці лляного волокна* (з газ.).

ОБРОДИ́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док., розм.* Те саме, що **обродитися.** *Через два тижні Мелашка обродинилась: вона мала сина* (І. Нечуй-Левицький); *А то сама й обродиниться: серпом перетне пуповиння, а соломиною пупа зав'яже, та й — будь здорова, дитино* (А. Головко); *Восени Валя в бахматому пальтечку, щоб заховати від лютого ока живіт, повернулась на батьківщину, .. вночі обродинилась, батюшка потайки охрестив сина Михайлом* (Є. Пашковський).

ОБРОДИ́ТИСЯ, оджу́ся, о́дишся, *док., розм.* Народити дитину. *Маргарита досить легко обродилася* (Б. Антоненко-Давидович); *В сусідки через дорогу обродилась дочка* (О. Забужко).

ОБРО́К, у, *ч.* 1. *іст.* Податок грошима чи натурою, який стягували з кріпаків замість панщини; чинш. *Аж ось вийшов рішенець: Несіть панові ралець, Що без чиншу та оброків Ви владали стільки років Тим, що панове було...* (І. Манжура); *— А я — як не заплатить оброку вчасно, то штрафую втроє більше* (О. Полторацький); *У сорокових роках* [XIX ст.] *селян перевели на оброк* (Ю. Хорунжий).

2. *розм.* Те саме, що **обрік**[1]. *Кинув клич, прихопив їжу для ратних, оброк для комоней та й подався на зближення із супостатом* (Д. Міщенко).

Відпуска́ти на обро́к *див.* **відпуска́ти.**

◊ **Іти́ / піти́ на обро́к** *див.* **іти́.**

ОБРО́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **оброни́ти.** *Сама-самісінька була* [Марія].., *як ото вишенька.., що, бува, з насінини, обороненої серед городу, виростає* (В. Лис); *Холодом і смутком віє на нього з кімнати. Давить висока стеля, тиснуть з боків стіни... І кожної миті — дорогі риси. Обронені колись слова...* (Ю. Мушкетик); *Гнат уже з обороненою на груди головою стояв серед хати* (П. Панч).

ОБРОНИ́ТИ *див.* **обро́нювати.**

ОБРО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБРОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., рідко.* 1. *що.* Губити, упускаючи, скидаючи з себе (листя, цвіт і т. ін.). *Засмучений ліс оброняє перші пожовклі листочки* (В. Земляк); *Сонце світ закрило, І дерево .. Листя обронило* (С. Руданський); * Образно. *Дерева з дзвоном обронили дощ блискучих крижинок* (І. Багряний).

2. *перев. док., перен.* Казати, промовляти що-небудь коротко, скупо, нехотя, мимохіть (перев. після мовчання). *Археолог обронив напівжартом, що хтось невідомий уночі нібито ходив довкола їхніх наметів* (О. Гончар); *— У скриню ховати, мабуть, не варто, — обронив, між тим, Котляревський, — ніхто не збирається її* [книжку] *красти* (Б. Левін).

3. *що.* Опускати, схиляти. *Лук'ян обронив патлату голову на сухі груди* (П. Панч).

4. *що.* Губити, ронити несподівано з рук, не втримувати чого-небудь у руках. *Перекидаючи стільці, обронивши камінні щипці, налетівши на фортеп'яно, він* [містер Топпер] *невідступно мчав слідом за нею* [сестрою господині] *і ледь не задихнувся, заплутавшись у портьєрах!* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

(1) Оброни́ти сло́во (слове́чко, фра́зу) — сказати, промовити що-небудь. *За весь час, що тяглася нарада, вона не обронила жодного слова про роботу своєї бригади* (П. Панч); *— Це почалось учора, коли ти за сніданком обронила оту фразу* (А. Головко); *Одначе і в путі не обронила вже жодного слова* (Д. Міщенко); *Але автор ані словечка не обронив про цю подібність* (О. Шугай); **(2) Оброни́ти сльозу́** — заплакати. *Враз почав* [Васько] *такої журної* [пісні], *що сам розчулився і замалим не обронив сльози* (Василь Шевчук); *Кінь обернув голову і .. обронив крупну сльозу* (Г. Колісник).

ОБРОСИ́ТИ *див.* **обро́шувати.**

ОБРОСИ́ТИСЯ *див.* **обро́шуватися.**

ОБРО́СЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обрости́.** *Дві гори, об-рослі лісами, зближаються до себе з двох сторін* (І. Франко); *Вони надибали степову криничку, джерело, що ледве сльозило й виповняло природну западинку, оброслу травою* (М. Коцюбинський); *Чудний той був князь Ратієв, — низенький, окадкуватий, оброслий волоссям* (Панас Мирний); *Раз, ідучи лісом, здибав* [доктор] *діда, зовсім голого, оброслого волоссям з ніг до голови* (І. Франко); *Андрій Венедович був бадьорий дідок, геть оброслий на обличчі сивиною* (В. Підмогильний); *Листяні дерева залишилися позаду, і вони в'їхали у похмуру соснину, величезні брили каміння, оброслі зеленим мохом* (Ю. Винничук).

ОБРО́СЛІСТЬ, лості *і* лости, *жс.* Властивість за знач. **обро́слий.** *Ваговозні коні характеризуються високим ростом, копита великі, широкі; оброслість велика; конституція часто рихла, сира* (з навч. літ.); *Одним із чинників, які визначають схильність тварин до отиту, можна назвати сильну оброслість вух* (із журн.).

ОБРОСТА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оброста́ти.** *Воно давно б уже слід найняти куховарку, але, поки немає в них дитини, це незручно: товариші закидатимуть "обростання міщанським мохом"* (Б. Антоненко-Давидович).

2. Те, чим обросло що-небудь, що нашарувалося, утворилося на поверхні чого-небудь. *У чистих водоймах обростання твердих підводних субстратів (каміння, корчів тощо) мають яскраво-зелений колір із буруватим відтінком* (з наук. літ.); *Збільшення поверхні контакту між епіфітними нафтоокиснювальними бактеріями і нафтою виникає завдяки рясним обростанням водяних рослин* (з навч. літ.).

△ **(1) Біологі́чне оброста́ння:** а) процес накопичення і розвитку водних організмів (бактерій, грибів і т. ін.) на предметах, що довгий час перебувають у воді або стикаються з нею. *Наявність сполук фосфору й азоту зумовлює біологічне обростання* (з наук. літ.); б) сукупність таких організмів. *У природі деякі види риб харчуються різноманітного роду біологічними обростаннями, що вкривають поверхню підводних предметів* (з наук.-попул. літ.).

ОБРОСТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБРОСТИ́,** ту́, те́ш; *мин. ч.* обрі́с, росла́, ло́; *док.* 1. *чим і без дод.* Укриватися якою-небудь рослинністю, заростати кругом, з усіх боків. *Що за кладовища техніки..? То пісочно-жовті, то обгорілочорні "пантери", "тигри" обростають бур'янами вище гусениць...* (О. Гончар); *Багато їх* [груш] *на полях і пасовиськах, часто довкола обростають шипшиною* (Г. Пагутяк); *На низенькому плискуватому острівці, що заріс подекуди густими лозами, обріс навкруги високим очеретом та осокою, обізвався другий соловейко* (І. Нечуй-Левицький); *Веранда густо обросла диким виноградом* (І. Франко); *А само воно, озеро, густим очеретом обросло* (Остап Вишня); *Весь будинок страшенно обріс виноградом* (Т. Прохасько);

// Покриватися по всій поверхні чим-небудь. *Принесу вам ковбасу на вечерю, бо коли б часом не обросла цвіллю за ніч* (І. Нечуй-Левицький); *Грубе виноградне коріння обросло корінцями та тоненькими мочками* (М. Коцюбинський); // *розм.* Покриватися, заростати волоссям, шерстю, пір'ям і т. ін. *Ми сами з усами, тільки ніс не обріс* (Номис); *Він був дрібної, слабої будови тіла, його лице обросло правдивою щетиною* (О. Кобилянська).

2. *що, рідко.* Ростучи, покривати собою поверхню чого-небудь. *Він був чорнявий, волосся їжилось йому догори й обростало майже ціле чоло аж до брів* (Л. Мартович); *Дивився я на низку диких гір, Що їх боки обріс кудлатий бір* (А. Кримський).

3. *чим, розм.* Поступово укриватися, покриватися чим-небудь внаслідок відкладання або наростання його. *Діти плуталися під ногами дорослих, борсались в снігу, обростали бурульками і зжовували їх із задубілих рукавичок* (І. Роздобудько); * Образно. — *Ти обросла буденним, наче корою, — кричав Антін* (М. Коцюбинський); // *безос. Коло живої кості м'ясом мусить обрости* (Номис).

4. *ким, чим, перен., розм.* Збільшуватися кількісно, розширюватися за розміром, обсягом. *Загін Кривоноса обростав завзятим поповненням з окремих куп, навіть одинаків* (Іван Ле); *За кожним разом розповідь обростала новими, вигідними для нього деталями* (В. Козаченко); *Новина обростала здогадами та вигадками* (В. Малик); *Міф про аргонавтів дуже вже обріс морським пригодництвом* (П. Тичина); // Оточувати себе дедалі більшою кількістю кого-, чого-небудь. *Збираєш, було, ці папери, возиш за собою, як дорогоцінність, губиш десь і знову через якийсь час обростаєш ними* (С. Васильченко); *Левко більше .. крутився на людях, дослухався до всяких чуток про землю, обростав гуртком своїх однодумців* (М. Стельмах); // Збагачуватися придбанням чого-небудь (землі, маєтків і т. ін.). *В той час, як нездара Шумахер, обрісши маєтками й землею, незаконно захопив кермо управління Академії і затримував там зростання наук, — Сковорода ані землі не мав, ні маєтків* (П. Тичина); *Все-таки при ньому* [цареві] .. *обріс* [Варчук] *земелькою, грошенят на чорний день в землі схоронив, на все село Сафроном Андрійовичем став* (М. Стельмах).

◊ **Мо́хом порости́ (обрости́, пооброста́ти** *і т. ін.) див.* **пороста́ти; (1) Оброста́ти / обрости́ жи́ром (жирко́м,** *рідше* **са́лом),** *зневажл.* — ставати інертним, байдужим і т. ін. до всього. *Сказано: своя кістка, своя кров* [дитина]! *Не обросте вона жиром у розкошах* (Панас Мирний); *Оженишся — тебе обсядуть діти, ти обростеш жирком і в тридцять літ плюнеш на всі свої юнацькі мрії-ідеали* (П. Колесник); **(2) Оброста́ти / обрости́ пір'ям,** *жарт.* — набувати сили, упевненості в собі; мужніти, міцніти і т. ін. *Юрко швидко відчув під собою деякий ґрунт, набирав громадської ваги і починав обростати пір'ям* (С. Чорнобривець); **Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю** *і т. ін.)* **оброслó (поросло́, покри́лося** *і т. ін.)* **/ обростá́є (поростá́є, покривá́ється** *і т. ін.) див.* **се́рце.**

ОБРОСТИ́ *див.* **оброста́ти.**

О́БРО́СТЬ, і *і* и, *ж., збірн.* 1. *рідко.* Молоді стебла рослини; пагони. *Обрость на дереві* (Сл. Б. Грінченка); *А через два тижні заповітна крумплина* [картоплина] *пустила обрость* (М. Дочинець).

2. *перен., рідко.* Молодь, нове покоління. *У нашого роду обрости мало, рід щось не плодовитий* (Сл. Б. Грінченка).

3. *тільки* **о́брость,** *спец.* Колонії водяних організмів на предметах, спорудах, що контактують з водою. *Морське блюдечко — рід черевоногих молюсків. Поширені в береговій зоні, щільно, з великою силою прикріплюючись до каміння. Живляться обростю* (з наук.-попул. літ.).

ОБРОТА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, рідко.* Загнуздати обротою. *По байраках виходжували копита розляканi стріляниною коні, одного я зловчився обротати* (Є. Пашковський).

ОБРО́ТЬ, і, *ж.* Вуздечка без вудил для прив'язування коня. *Украли в Козака коня; А Козака об тім журба напала, Що на коні оброть новісінька пропала!..* (Л. Боровиковський); *Іржуть тихенько гарячі коні, І рвуть оброті, і в землю б'ють* (М. Рильський); *Матвій хватає коня за оброть і різким рухом повертає його назад* (У. Самчук); * Образно. *Міцну порвали ми оброть, Закинуту на нас в негоду* (Д. Павличко).

ОБРО́ТЬКА, и, *ж.* Те саме, що **обро́ть.** — *Ой, їдь, братко, у службу служити! Дадуть тобі коня вороного, І сідельце з-під злота самого, І попругу — козацьку заслугу, І обротьку з чорненького шовку* (П. Чубинський); *Зблизившись там з кіньми, він накинув на одного з них обротьку, скочив на нього і почав навертати косяк знову у степ* (А. Кащенко); *Висока розпатлана жінка одною рукою .. чіплялася за стареньку мотузяну обротьку, що обвисала на лишаюватій голові коняки* (М. Олійник); * Образно. *Повірить людина, спину підставляє, дивиться, а милосердний господар на шию обротьку накидає* (О. Ковінька).

ОБРО́ЧНИЙ, а, е, *іст.* 1. Прикм. до **обро́к** 1. *Для забезпечення сплати оброчних податків зберігалася община, а де її не було, вводилася кругова порука за сплату податків* (з навч. літ.).

2. За який сплачують оброком, натурою; чиншовий, орендний. [З е л е н с ь к и й:] *У Мануйлівці люде* [люди] *більше заживочні* [заможні], *ніж де: окрім своїх наділів, держать оброчну казенну землю в оренді* (І. Карпенко-Карий).

ОБРО́ЧНИК[1], а, *ч., іст.* Кріпак, який замість панщини сплачував оброк. *А це кріпацтво* [державне] *було м'якшим за панщину, бо оброчники зобов'язувались сплачувати державі лише грошову ренту* (В. Чемерис).

ОБРО́ЧНИК[2], а, *ч., заст.* Той, хто дав обрік *(див.* **обрі́к[2]).** *Хвалити Бога, задержались іще в нас монастирі благочестиві: є де оброчникові свій оброк зброкувати* (Сл. Б. Грінченка).

ОБРОЧНИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., заст.* Виконувати обрік *(див.* **обрі́к[2]).** *Не вперше нам оброчникувати, не вперше й покуту одбувати* (Сл. Б. Грінченка).

ОБРО́ЧНИЦЯ[1], і, *ж., заст.* Жін. до **обро́чник[2].** *"А я твоя оброчниця буду вірная". Коли так помолилася бояриня до святої Варвари, одразу ж полегшала хвороба її сина Василя* (з рел.-церк. літ.).

ОБРО́ЧНИЦЯ[2], і, *ж., діал.* Торба для фуражу. *Порожня оброчниця.*

ОБРО́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оброси́ти.** *Над ночвами підняла оброшене рясним потом ще молоде обличчя господиня* (П. Панч); *Обрій не виднів за дахами, але по тому, як оброшене різнотрав'я газонів розгорається яскравими зблисками, Андрій розумів: уже зовсім розвидніло* (Є. Пашковський).

2. *у знач. прикм.* Який обросився. *Від лісової дороги щодуху біжить оброшений Іван Бересклет, піт заливає йому циганкуватий вид, що аж пашить радістю* (М. Стельмах).

ОБРО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док., кого, що.* Покривати, забризкувати росою, дощем, потом, слізьми і т. ін.; зарошувати. *Ось уже й піт оброшує чоло, витираю його рукавом* (М. Стельмах); *Сторож у подертому лєтнику* [літнику] *і каракулевому картузі оброшує кирзаки на приріччі* (Є. Пашковський); *Обросить нам чола кров і піт* (В. Стус).

ОБРО́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБРОСИ́ТИСЯ,** ошу́ся, о́сишся, *док.* Покриватися, забризкуватися росою, дощем, потом, слізьми і т. ін.; зарошуватися. *Тимофій впав на землю. Оброшуючись, швидко і обережно поповз на стрілянину* (М. Стельмах); *Вилізла баба на широку межу, обросилася по коліна* (І. Керницький).

ОБРУ́Б, у, *ч.* 1. Місце, по якому відрубано, відтято шматок чого-небудь. *Камені, з яких збудовано храми й тераси на Мачу-Пікчу, виглядали... звичайним камінням. Звісно, їх теж обробляли, обтесували, але обруби лишались нерівними, граней, як таких, не було* (М. Кідрук).

2. *заст.* Ділянка землі, територія, визначена певними межами. *Моя земля в однім обрубі* (Сл. Б. Грінченка); *Скоро ми ввійшли в обруб міста* (І. Франко).

3. *діал.* Підвищення для жорен у водяному млині, споруджене з колод у формі зрубу. *Міцний дубовий обруб.*

ОБРУ́БАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обруба́ти.** *Половина лісу вже пішла на сахарні, а друга половина, наче по шнурку обрубана, стояла в пишній красі* (І. Нечуй-Левицький); *В панічному безладді — з обрубаними кінцями, з поріділими командами — судна інтервентів покидали порт* (О. Гончар); *Плакали, мокріли обрубані стовбури на пригребиці, плакав Терентій теплими травневими ночами, коли мав зацвітати і не зацвітав зрубаний сад...* (В. Дрозд); *Деякі майстри розколювали клинами ялину на дві половини, .. клали в стіни обрубаними частинами до середини хати* (з наук.-попул. літ.); *Куцим називають навіть чорта, а ще — тварин з коротким або обрубаним хвостом* (із журн.); // **обру́бано,** *безос. пред. У неї* [Христини] *немає жодних перспектив, навіть сподівань на якісь неочікувані зміни на краще, усі її соціальні та суспільні корені обрубано й реальних шансів пустити нові не передбачається* (Н. Сняданко).

2. *у знач. прикм., перен.* Те саме, що **обру́бкуватий.** *Присипляюче пошелестує папір під товстими, обрубаними пальцями первосвященника-канцлера* (В. Винниченко); *Йому було за добрих сорок. Обличчя кругле, рожеве .. Ніс широкий, обрубаний* (Ю. Збанацький); *Ніс у Максима короткий, обрубаний, але теж цікавий по-своєму* (М. Білкун).

ОБРУБА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обруба́ти.** *Преси для обрубання рубчиків повинні бути обладнані запобіжними щитами* (з мови документів); *Наша організація виконує ямковий ремонт вулиць міста (обрубання країв ямок, обмазування бітумом підрублених країв, укладання й розрівнювання асфальтобетонної суміші)* (з мови реклами).

ОБРУ́БАНО. 1. *див.* **обру́баний.**

2. *присл., розм.* Скорочено, не повністю. — *А куди ж вас зачислити, товаришу Одесит? — Перепрошую! Моє прізвище Чопик, а одесит — це, ну, для уточнення і щоб не так уже обрубано звучало...* (Є. Доломан).

ОБРУБА́ТИ *див.* **обру́бувати.**

ОБРУБА́ТИСЯ[1] *див.* **обру́буватися**[1].

ОБРУБА́ТИСЯ[2] *див.* **обру́буватися**[2].

ОБРУ́БИНА, и, *ж.* 1. *діал.* Верхня колода в кладці стіни. *Уважаємо таку модель аналітичною евфемістичною номінацією, доволі поширеною в українському фольклорі: той, що на обрубині сидить (чорт)* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **ця́мрина.** *Одного дня .. робітники .. замість води витягли* [з колодязя] *сліпого юнака .. і донесли цареві, що .. замість води витягли живу людину. Бідний сліпий парубок тримався обрубин колодязя і повільно виліз* (з казки); *На Гуцульщині криниці копали руками, обмуровували кам'яними плитками, що зібрали в ріці, зверху робили з дерева обрубини (цямрини). Коло криниць робили жолоби для напування худоби* (з наук. літ.).

ОБРУБИ́ТИ *див.* **обру́блювати.**

ОБРУ́БКА, и, *ж., крав.* Опушка, оздоблення кожуха (у 1 знач.).

ОБРУ́БКУВАТИЙ, а, е. Схожий на обрубок; коротший за звичайний (перев. про пальці). *Курбас і Куліш були навдивовижу різні, зовсім не подібні один до одного, я б навіть сказав — абсолютні антиподи: Курбас — витончений інтелігент, Куліш... — обрубкуватий сільський дядько* (Ю. Смолич); *Усі раділи його втіхою, обсіли гамірно довкола, посилали йому теплі приязні усміхи, гладили обрубкуватими пальцями, підбадьорювали, хвалили* (І. Керницький); *Старий Саливон .. плескав товстою долонею з обрубкуватими пальцями по плечу сина* (М. Руденко).

ОБРУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обруби́ти.** *Із часом з'явилося багато обрядових рушників. Для немовляти на білому тлі вишивали колосочки, дороги, а ближче до кутків — замкнуту лінію, щоб "не торкалося ніщо лихе". Самі кінці були не обрублені, з торочками, бо життя тільки починалося* (з навч. літ.); *Ой у полі криниченька обрубленая* (П. Чубинський).

ОБРУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБРУБИ́ТИ,** рублю́, ру́биш; *мн.* обру́блять; *док., що.* 1. *крав.* Підшивати кінці тканини, утворюючи рубець. *Витнемо з нашого платочка довгий вузький пасочок, такий, як на малюнку, і пришиємо його звичайною рідкою обміткою, якою обрублюємо хустини* (із журн.); *Обрубила* [дівчина] *хустки і помітила їх однією літерою, примірила капелюхи, оглянула пальто — все це зробивши, не погасила лампи, бо ще була ніч* (Ю. Яновський); *Торік купила* [Олеся] *в лавці батисту, порізала його на носовички і обрубила "хрестиком"* (В. Яворівський).

2. Ставити зруб (у колодязі, шахті і т. ін.). *Як повадилась дівчина Рано по воду ходити .. — Ходи, дівчино .. Мій тебе батенько любить І криниченьку обрубить* (П. Чубинський).

ОБРУ́БНИК, а, *ч., спец.* Робітник, який обрубує що-небудь. *Він бачив мартенівський свій цех, і обрубники з усієї сили оббивали деталі пневматичними зубилами* (Ю. Яновський); *Чи зараховується до пільгового стажу час роботи учнем обрубника металу?* (з газ.).

ОБРУ́БНИЦЯ, і, *ж., спец.* Жін. до **обру́бник.** *Почесне звання присвоєно обрубниці литва Мелітопольського заводу* (з газ.).

ОБРУ́БОК, бка, *ч.* Відрубана частина чого-небудь. *Вхопив* [шинкар] *здоровенний обрубок у руки, замахнувся...* (Панас Мирний); *Мов з-під землі виріс здоровенний Влас Харитонович з довгим обрубком рейки* (Яків Баш); *Посередині двору в'язниці височіла постійна шибениця, а під нею великий обрубок старого дерева — плаха* (В. Гжицький); *В печі полірувального цеху з тріском горіли обрубки дощок* (М. Томчаній); *Він навчав нашу старшину битися на мечах. Хоча сам він меча й не мав — такий собі акацієвий обрубок* (М. Дочинець); * У порівн. *Думки, наче ці куці обрубки тіней, сповзаються .. в парубочій голові* (М. Стельмах);

// Те, від чого відрубана якась частина. *Несподівано якось обрубок руки .. зсунувся та умочився в воду, і вмить рука у неї виросла* (з казки); *Обріз рвучко вдарив назад коротким обрубком ложі, враз задзвеніло скло, і вибух гухнув далекою луною* (Г. Епік); *Коло буди помахував обрубком хвоста тлустий собака з лютими очима* (Валерій Шевчук); *Дивиться в очі Калениченко, чухає обрубок вуха і усміхається* (О. Ульяненко); // *перен.* Частина, уривок (слова, розмови і т. ін.). *У відповідь лунають глухі обрубки слів* (М. Стельмах).

ОБРУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обру́бувати.** *Місце обрубування гілок та сучків повинно визначатися картою технологічного процесу розроблення лісосіки* (з навч. літ.).

ОБРУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБРУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що.* 1. Відокремлювати щось від чого-небудь ударами гострого знаряддя; відтинати, відрубувати. *Він сікачем обрубує стигліші голови соняшників, залишаючи на понівечених стеблах непасинковані кружелятка молодого цвіту* (М. Стельмах); *Погані половці їх спіймали, Гострими шаблями крила обрубали* (Панас Мирний); // Укорочувати, відтинаючи частину, кінець чого-небудь ударом гострого знаряддя. *Марсові* [собаці] *обрубали хвіст і підрізали вуха* (О. Іваненко); // *від чого, рідко з чого і без дод.* Очищати дерево від гілок, сучків. *Починається цюкання, велетня* [дерево] *обрубують з галуззя* (І. Франко); *Це не лісоповал, де, пиляючи, обрубуючи, а потім, замість коней, тягнучи на собі важкі стовбури дерев, треба було напружуватись з останніх сил* (Б. Антоненко-Давидович); *Андрій обрубав невеличку берізку, витесав кілка* (М. Трублаїні); *Стюарт вибрав на галявині високе дерево, обрубав на ньому долішні гілки, а на вершечку підніс австралійський прапор* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Ударами гострого знаряддя порушувати цілість чого-небудь; розрубувати, перерубувати. *Козаки обрубали повіддя своїх скакунів і галопом винеслися із пекельного дворища...* (Д. Білий).

3. Збивати, зсікати ударами гострого знаряддя з поверхні шар чого-небудь. *Увесь екіпаж був на ногах. Як тільки могли, оббивали і обрубували кригу на бортах.., палубах та щоглах* (М. Трублаїні); // Знімати ударами гострого знаряддя зайвий матеріал (метал, дерево і т. ін.), обробляючи заготівку. *Богдан теше потроху колодку, щось обрубує, щось залишає і, врешті, береться за струг* (Ю. Яновський); *В лещатах листову заготівку затискують так, щоб верхні грані губок лещат розмістилися на рівні лінії, по якій необхідно обрубати заготівку* (з навч. літ.).

4. *перен.* Переривати, розривати, різко зупиняти що-небудь. *Ми обрубували кінці свого попереднього життя з такою ретельністю і невідворотністю, як це, мабуть, роблять найвидатніші злочинці-рецидивісти* (М. Матіос); *Петро висліпував з двома свічками, розширював кожну тріщину, встромляв у них стебла. Я дивувався: "Нащо така ревність?" — "Так треба", — обрубував моє дивування Петро* (М. Дочинець); * Образно. *Старий Рошкевич звів з ним остаточні рахунки, .. обрубав і ті ніжні пута, що зв'язували його з минулим* (П. Колесник).

ОБРУ́БУВАТИСЯ[1], ується, *недок.*, **ОБРУБА́ТИСЯ,** а́ється, *док.* 1. Відокремлюватися, відпадати при ударі (про шар, шматок чого-небудь). * Образно. *Поштарка, яку перестрівав на хвіртці, приносила йому пенсію та газету "Бистричанську правду" — і на цьому його зв'язки з сільським світом обрубувалися* (Р. Федорів); * У порівн. *Головлікар був великим патріотом і не минав нагоди запросити українських артистів. Щороку виступав в Артеку, вів зустрічі з Леонідом Каденюком. Але згодом це все — як обрубалося* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обру́бувати.** *Потужне обладнання для переміщення цільних колод дозволило скоротити час оброблення. Кожна колода ретельно обрубується, їй надається потрібна форма* (з наук.-попул. літ.).

ОБРУ́БУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.*, **ОБРУБА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.*, *заст.* Ставити з усіх боків засіки; споруджувати огорожу з колод. *Кругом обрубались* [гайдамаки] *лісом* (Сл. Б. Грінченка).

ОБРУ́БУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **обру́бник.** *У ливарних цехах важку й малопродуктивну ручну працю обрубувачів бажано замінити роботою машин* (з газ.).

О́БРУС, а, *ч.* 1. *діал.* Скатерка; убрус (у 2 знач.). *Біліють обруси стягою, Гра скло веселкою на них, Столи аж гнуться під вагою Потрав розкішних, дорогих* (М. Старицький); *Стіл накритий білим обрусом* (П. Козланюк); *На долівці валялися пошматовані обруси і розпанахані подушки* (Р. Андріяшик); *Ласкаві ще лляні обруси сонцем травня, карафок веретена пахнуть гірко кменом* [кмином]. *Благословить статечно дід святкові страви, щоб стало все, як і земля, благословенним* (І. Калинець).

2. Те саме, що **убру́с** 1. *Існувало два способи пов'язування обруса: його накидали на голову, залишаючи шию вільною, або обмотували навколо шиї під підборіддям. Перший спосіб ношення побутував на Бойківщині ще на початку XX століття* (з наук.-попул. літ.).

ОБРУ́СИК, а, *ч.*, *діал.* Зменш. до **о́бру́с** 1. *В хаті знайшли все прилагоджене: .. горнець на припічку, сірники в коробці під прилавком і стіл дубовий, накритий з одного кінця товстим обрусиком* (С. Ковалів); *Підрядилася* [вдовиця] *варити їсти дроворубам. Мені з котла першому насипає. І збоку підсуває шитий червленими грядочками обрусик* (М. Дочинець).

ОБРУСИ́ТЕЛЬ, я, *ч.*, *заст.* Зросійщувач; русифікатор. *Катков в "Московских ведомостях" так само лякав російський уряд сепаратизмом України, як сам нетолерантний чоловік і "обруситель", .. він у ті часи просто цькував нас* (І. Нечуй-Левицький); *Тільки тії діти дуже лихі, і до них не підступай, бо назвати обскурантом, обруситєлем, а то й божевільним їм нічого не стоїть* [не варто] (Леся Українка); *Заборонено було в нашому середовищі і розмовляти українською мовою. З нас готували учителів — обрусителів краю* (О. Довженко).

ОБРУСИ́ТЕЛЬКА, и, *ж.*, *заст.* Жін. до **обруси́тель.** *Завзята обрусителька.*

ОБРУСИ́ТЕЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Спрямований на обрусительство. *Левицькому довелося бути наочним свідком "реформи", що вбила польську школу й натомість завела обрусительні огнища, як громом прибивши усеньку свідому Польщу* (С. Єфремов); *Словник складено не просто в обрусительному дусі (це було б ще пів біди): складено його із свідомим напрямком систематично покалічити нашу мову, спотворити й перекрутити її структуру* (А. Кримський); *Холмська духовна семінарія мала до революції "обрусительний" характер, мовою викладання також і в Крем'янці була російська* (з наук.-попул. літ.).

ОБРУСИ́ТЕЛЬСТВО, а, *с., заст.* Зросійщення. *З 1869 року царизм призначив доплату за обруситєльство* (з навч. літ.).

ОБРУСИ́ТИ, ушу́, уси́ш, *док., кого, що, заст.* Зробити російським за мовою, звичаями, культурою; зросійщити. *Коли не обрусили нас за 250 років, то не зможуть обрусити й далі* (з мемуарної літ.); *Цариця Катерина II поставила за мету "обрусити" Малу Росію, вибити гетьманський дух із українців: 1764 року вона своїм указом ліквідувала гетьманство* (з наук.-попул. літ.).

ОБРУСІ́ЛИЙ, а, е, *заст.* Який зросійщився, зрусифікувався. *Врангель обернувся до юнкерів, .. вони довірливо вручають нині свою долю йому, обрусілому шведові, в жилах якого тече голуба кров вікінгів* (О. Гончар); *Обрусілий німець Гессе розпатякував про те, який неспокійний народ ці "малороси"* (Ю. Хорунжий); *Володимир Винниченко цікаво й точно відтворює процес пробудження національної свідомості в обрусілому українцеві* (з наук. літ.); *Письменник, що жив у російському місті, в оточенні російського чиновництва, обрусілої інтелігенції, не міг знайти в такому оточенні українського сюжету* (з наук.-попул. літ.).

ОБРУСІ́ННЯ, я, *с., заст.* 1. Дія і стан за знач. **обрусіти.** *Обидві* [повісті] *показують, як одбувалася денаціоналізація української інтелігенції — перша в бік сполячення, друга — обрусіння* (С. Єфремов).

2. Дія за знач. **обруси́ти.** *За допомогою російської адміністрації й того гайвороння, що звідусіль злетілось на теплий труп добитої, здавалось уже, Галичини — зчинилась там справжня оргія обрусіння* (С. Єфремов); *В Київській, Подільській .. губерніях до нашої платні додавалась якась надбавка .. — за обрусіння краю* (О. Довженко); *Російські чиновники в Польщі неухильно здійснювали політику насильницького обрусіння* (з навч. літ.).

ОБРУСІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., заст.* Стати російським за мовою, звичаями, культурою; зросійщитися. *Ще більше одрізняється од побуту українського народу побут великоруського селянина на далекій півночі, на Уралі, в Сибірі* [Сибіру], *де живе народ незвичайно темний, трохи не дикий, котрий недавно прийняв християнську віру й обрусів* (І. Нечуй-Левицький); *Наміри Катерини можна бачити з її таємної інструкції генерал-прокуророві сенату: "Ці провінції, так само, як і Смоленщину, треба легкими способами привести до того, щоб вони обрусіли й перестали дивитись, як вовки в лісі"* (з наук. літ.).

ОБРУСО́К, ска́, *ч., діал.* Зменш. до **о́бру́с** 1. *За накритою білим грубополотним обруском скринею родичі і сусіди випили по чарці, закусили* (В. Бабляк); *У старій хаті, у хлівцях не без багатства. Корова є, свині є, кури є. На вікнах фіраночки. На столі обрусок* (Б. Харчук); *Вона поставила .. посеред кімнати стіл, накрила його .. білим обруском* (М. Олійник).

О́БРУЧ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **по́ряд**[1]. *Обруч мене сиділа руденька іспанка з Барселони* (М. Кідрук).

ОБРУ́Ч, а́, *ч.* 1. Зігнута кільцем металева, дерев'яна і т. ін. смуга; обід (у 1 знач.). *— Що це воно за пані! .. Чи надула спідниці, чи намостила обручів під сукню, що така товста* (І. Нечуй-Левицький); *Дрібну рибу ловлять сіткою на круглому обручі* (Ю. Яновський); *Цвіте садок. І дітвора в алеях обручі ганяє. А я один* (В. Сосюра); *До Матвієвого воза починають сходитися дядьки, оглядають серпи, випробовують косу. Серпи знаходять добрими, а косою довго по черзі подзвонювали об обруч колеса* (У. Самчук); * Образно. *З кожним днем стискалися кліщі навколо міста. Було зрозуміло, що незабаром вони перетворяться на залізний обруч. І тоді в місті може настати голод* (Б. Лепкий); // Залізна, дерев'яна і т. ін. смуга, яку набивають на бочку, діжку і т. ін. для скріплення. *Свистів стругом бондар, що тут, у чорній печері, .. робив обручі* (М. Коцюбинський); *Скриня .. при світлі лампи виблискувала залізними обручами* (П. Панч); *Іванко став, і коли мізинцем ударив у бочку, обручі порвалися й пиво розіллялось по землі* (А. Калин); * У порівн. *Упродовж всієї стіни, ближче до її верху, випинався уперед над рівчак мурований пояс такого вигляду, наче товщезний обруч, щоб до стіни неможливо було приставляти драбин* (А. Кащенко); // Те, що має форму кола, схоже на коло. *Стеля мала на собі одну-однісіньку оздобу — виковану з каменя .. півкулю.., обведену блискучим золотим обручем* (І. Франко); * Образно. *Сонце вже добре перехилилося через обруч зеніту* (Ірина Вільде); * У порівн. *Твердим крижаним обручем оповив його* [Київ] *могутній Дніпро* (С. Скляренко).

2. Металева, дерев'яна і т. ін. прикраса у формі кільця, яку носять на голові, руках або ногах. *Увіходить Йоганна, розкішно вбрана: .. на голові штучний убір з золотих обручів, шпильок, гребінців і сітки* (Леся Українка); *Одягнена в царське вбрання, обтяжена всілякими регаліями, .. з перснями й обручами на руках, вона здавалася склепищем коштовностей* (С. Скляренко); *— Я кохаю Юлію, пані Анелю, — прошепотів Іван і провів пальцями по золотому обручу, пальці зупинилися на нефритовій підвісці, сповзли й опекли Анелине вушко* (Р. Іваничук); *На голові владики — повстяна шапка з гострим шишаком, щедро прикрашена золотими бляшками, на шиї — золотий обруч, скручений з шести товстих дротин* (В. Чемерис); * Образно. *Перед очима все пливло, голову потроху починав стискати больовий обруч, серце голосніше калатало, гупало об грудну клітину* [клітку] (А. Кокотюха).

3. *спорт.* Гімнастичний снаряд у формі металевого або пластикового кільця, який атлет утримує в повітрі, обертаючи навколо свого тіла; хула-хуп. *Спить студент, .. усмішка блукає на вишнево-пришерхлих губах. Сниться, може, йому котрась із тих, що на спартакіадах із стрічками та з обручами вигинаються, — він і сам готується до спартакіади* (О. Гончар).

◊ **Кле́пки́ (обручі) розсо́хлися / розсиха́ються** *див.* **кле́пка.**

ОБРУЧА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **зару́чний.** *Вона сумно й несміливо показує свою праву руку, а на ній, на пальці, обручальний перстенець, що я його до цього часу зовсім не бачив* (В. Сосюра); *Борис Савович недавно одружився і ще носить на пальці обручальний знак* (О. Гончар); *Хлопець .. показав обручку, яку назвав обручальною, і повідомив, що така є і в його старшої коханої і що він любив, любить і буде любити її до кінця свого життя* (Ю. Покальчук).

ОБРУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБРУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., кого з ким.* Виконувати обряд заручин; заручати (у 1 знач.). *Молодую мою силу Багаті купили; Може, й дівчину без мене З іншим обручили* (Т. Шевченко); *Многі з дружини його Хрестилися тут по приміру* [за прикладом] *його. Єпископ же як лиш хрестити скінчив, Грецьку царицю з князем обручив* (І. Франко).

ОБРУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБРУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док., з ким і без дод.* Те саме, що **заруча́тися** 1. *У парку облаштують поле для мініфутболу, висадять дерева. Крім того, у зоні відпочинку зможуть обручатися молодята — спеціально для цього буде облаштований символічний вівтар для закоханих* (з газ.); *Ідуть чутки, що Гриня таємно нібито вже обручився з Тамарою-зоотехнічкою* (О. Гончар); *Він розстібнув сорочку, на шиї в нього висів хрестик, і на хрестику колечко. — Ми з нею обручились. Це її обручка, і я знаю, що вона мене чекає* (Ю. Покальчук); * Образно. *На противагу Каролю Фердинанду, який ще в молодості обручився на все життя з церквою, Ян Казимир .. служив полковником у армії австрійського імператора, був учасником Лотаринзької кампанії* (П. Загребельний).

ОБРУЧЕ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **обру́чний** 1. *В кутку хизувалася своїми столітніми квітами на зелених боках окована обручевим залізом скриня* (М. Руденко).

ОБРУ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обручи́ти.** [Р о г н і д а:] *Ти ж обручена з Романом. Йому обіцяла ти себе в подружжя* (Юліан Опільський); *Згідно з євангельським переказом, коли римський імператор Август, який тоді керував Іудеєю, оголосив перепис населення, кожен мав записатися саме там, звідки він був родом, праведний Йосип вирушив із обрученою з ним Дівою Марією у своє рідне місто Вифлеєм* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Те саме, що **обру́чний** 2. *Ввійшла вона в двері і в залу поспішно, А там король карлів прийняв її втішно. Узяв він панянку на лоно своє. Обручений перстень їй зараз дає* (І. Франко).

ОБРУ́ЧЕННЯ, я, *с.* Те саме, що **зару́чини.** *Цивільні закони .. забороняли розходитися тим, хто вже заручився, але 3 квітня 1702 р. дано молодим волю по обрученні вінчатися чи розійтися. Року 1775-го російський Синод нарешті наказав з'єднати два чини — Заручення і Вінчання — в один і заборонив робити їх в різний час* (І. Огієнко); *Обручення починалося ще задовго до вінчання, коли батьки молодих, вперше зібравшись разом, укладали між собою договір, даючи згоду на шлюб дітей своїх* (В. Чемерис); *До вінчання та обручення наречена не повинна бачити себе в дзеркалі повністю вбраною. Можна подивитись на себе, наприклад, у сукні, але без рукавичок чи фати* (із журн.); * Образно. *Закрасилася-запишалася тонка смерічка весільним убором передсмертного обручення з сонцем* (Г. Хоткевич).

ОБРУ́ЧЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **обру́чка.** * Образно. *Черв'як зі своїм тілом зложений з великого числа м'ясистих обручечок, а кожна така обручечка має в собі много* [багато] *мільйонів живих клітинок і то уложених не як-будь, а в певнім сталім порядку* (І. Франко).

ОБРУ́ЧИК, а, *ч.* 1. Зменш. до **обру́ч.** *На схилах сивого Дніпра В обручик грає дітвора* (І. Нехода); * Образно. *Сонце заходило за сизу, легеньку хмарку й неначе обвело її навкруги золотим, лиснячим обручиком* (І. Нечуй-Левицький).

2. *розм.* Те саме, що **обру́чка.** *Гетьман .. сів і став писати: "Моя сердешна, кохана Мотроненько! Поклін мій віддаю Вашій Милості, моє серденько, а опріч поклону Вашій Милості, у гостинець книжечку і обручик діамантовий"* (Б. Лепкий); *Крамарі втридорога збували свій крам: паперові ґудзики, кишенькові люстерка, позолочені обручики, буси* (С. Чорнобривець); *Коли вона роздивилась, що перстень із каменем, а не золотий обручик, посланець вже відбув...* (Ю. Логвин).

ОБРУЧИ́ТИ *див.* **обруча́ти.**

ОБРУЧИ́ТИСЯ *див.* **обруча́тися.**

ОБРУ́ЧКА, и, *ж.* 1. Кільце з металу, рідше дерева, кістки і т. ін., який носять на пальці як символ шлюбу або як прикрасу; перстень (у 1 знач.), каблучка (у 2 знач.). — *Микола, Микола* [Миколо] *дай мені обручку, А на тобі срібний перстень на білу ручку* (П. Чубинський); *Домініканин взяв із таці подані йому дияконом дві обручки* (Н. Королева); *Купці приносили їй коштовні мережива, обручки найтоншої роботи* (З. Тулуб); *Він стиснув міцно кулака, блиснувши масивною обручкою на волосатім пальці* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *рідко.* Те саме, що **брасле́т** 1. *Увіходить Йоганна, розкішно вбрана: .. старосвітські великі обручки на руках, внизу і вище ліктя* (Леся Українка); * Образно. *Прикрасив жандарм мої руки добре припасованими залізними обручками* (І. Франко).

ОБРУ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до обруча (у 1 знач.). *Обручне залізо.*

2. Стос. до обручення. *У всіх закутинах зчинивсь гармидер І втішний гомін; зароїлось в домі, Обручну учту кинулись готовить, Гостей просити, ладити дарунки* (І. Франко).

ОБРУ́ЧЧЯ, я, *с.* Збірн. до **обру́ч** 1. *Тимко звалив на плечі кутий залізним обруччям бочонок* (Григорій Тютюнник); *Бахнув у діжку бондар — пирснуло враз обруччя, слід полишивши іржавий на чистому полотні* (П. Мовчан); * Образно. *Що ж бо, сонцю, ти могуче, Затялось, йдучи вперед? Ну, нехай би грози, тучі Брали там тебе в обруччя, А то ж тілечки, ледь-ледь...* (П. Усенко).

ОБРУША́ТИ *див.* **обру́шувати.**

ОБРУША́ТИСЯ *див.* **обру́шуватися.**

ОБРУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обру́шити.** *В долині творилося щось незбагненне: фантастичні руїни... потім хмарочоси... а ще за мить гірські скелі, обрушені неймовірним землетрусом* (А. Хорунжий); *З гучним, оглушливим брязкотом, з розхлитаним дзвоном, дедалі пронизливішим, як обрушений на голови кришталевий палац, розтрощений льодяний палац Снігової Королеви, — насувається трамвай* (О. Забужко).

2. *у знач. прикм.* Який обрушився. *З-під обрушених металевих конструкцій недобудованого торгівельного павільйону рятувальники витягли трьох потерпілих* (з газ.).

ОБРУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обру́шити** 1 і **обру́шитися** 1. *До штучного обрушення покрівлі карстових пустот і заповнення їх глинистими породами вдаються при будівництві залізниць і шосейних доріг, трубопроводів тощо* (з наук.-техн. літ.); *Без залучення професійних гідрогеологів, спелеологів, археологів для з'ясування причин обрушення частини підземних ходів під фундаментами Успенської церкви зроблено спробу укріплення їх тунелем із застосуванням звичайної червоної цегли* (із журн.).

ОБРУ́ШИТИ *див.* **обру́шувати.**

ОБРУ́ШИТИСЯ *див.* **обру́шуватися.**

ОБРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОБРУША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБРУ́ШИТИ,** шу, шиш, *док.* 1. *що.* Спричиняти зсув, обвал; обвалювати *(див.* **обва́лювати**[1] 1), руйнувати. [О н у к а:] *Чого, дідусю, вони* [мавки] *сюди бігають?* [Д і д:] *Гору обрушувать, гидить* (С. Васильченко); *Ти нам чисто всю хату обрушив* (Сл. Б. Грінченка); *Ми візьмемося за линву всім народом і обрушимо уламок* [димаря] *додолу* (І. Волошин); *Обрушити лавину може навіть хлопчисько, а зупинити її не зуміє ніхто* (М. Дашкієв).

2. *що.* Одночасно спрямовувати, скидати щось на кого-, що-небудь у великій кількості, великою масою. *Ротні міномети .. з виском та кувіканням обрушували вогонь на злощасний рубіж* (Ю. Смолич); *Незважаючи на те, що німці обрушують на місто і на позиції його захисників зливу бомб і снарядів, нема жодних ознак послаблення духу моряків* (В. Кучер); *Тепер, коли дорога танкам на цей бік була відрізана, противник обрушив на позиції студбату шквал мінометного вогню* (О. Гончар); *Усе сприяло Сулейманові. Коли й ставало що на заваді, то це небо, яке обрушило на султанське військо справжній потоп, та земля, яка розверзла свої надра, мовби намагаючись проковтнути цю чужу й ворожу силу, що прийшла на береги великих слов'янських рік* (П. Загребельний).

3. *що, перен.* Навально спрямовувати щось (сили, удар і т. ін.) на кого-, що-небудь, проти кого-, чого-небудь. *Гітлер в те літо всі сили свої Обрушив на нас, щоб ударом з-за Волги Узяти Москву!* (І. Нехода); // Спрямовувати на кого-, що-небудь усю силу негативних почуттів (гніву, ненависті і т. ін.). *Додаткова вартість, на думку деяких політекономів, — це щось таке, чого слід всіляко уникати. І не просто уникати, а обрушувати на це "вороже" щось увесь запас класової ненависті* (М. Руденко); [М и к и т а:] *Вже відняв Великий князь посадництво у нього, На Ульфа він страшну обрушив лють* (І. Кочерга); *Брате мій воїне, ненавидь ворога! Обруш на його злочинну голову всю свою пристрасть* (О. Довженко); *— Ну, сину, будь здоровий. Всю свою силу і гнів на ворога обруш. Вірю тобі, як батькові твоєму* (М. Стельмах); *Склав* [Бен] *брудні пляшки у сітку і з нудною неохотою пошкутильгав у магазин, не уявляючи собі, які прокляття обрушить на його голову продавщиця, перш ніж прийняти оті нещасні три пляшки* (В. Близнець).

4. *кого, діал.* Сердити, гнівити. *Пригадуєш і весі й городи, і обрушає пам'ять простопадна ту скрушну душу, що єдина владна спинити нас і наказати: жди* (В. Стус); *Ся догадка гірш усього обрушила садівника* (І. Франко).

ОБРУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ОБРУША́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБРУ́ШИТИСЯ,** шуся, шишся, *док.* 1. Руйнуючись, осуватися, обвалюватися *(див.* **обва́люватися**[1] 1). *— Більше я сюди не полізу, нізащо в світі! — щиро призналася дівчина. — Віриш, доки я там була, мені все здавалося, що обрушиться над нами ґрунт і нас привалить* (А. Шиян).

2. Одночасно звалюватися *(див.* **зва́люватися**[1] 2), падати на кого-, що-небудь у великій кількості, великою масою. *Важкі хвилі з шумом обрушувалися на піддорозі до берега, і я, здригаючись від пронизливої свіжості, що долітала до мене у вигляді бризок, вдивлявся в сірі глибини хвиль* (Любко Дереш); *Можна було подумати, що це під саме небо здибилася земля, і зараз, мов гірська лавина, вона обрушиться на цілий світ і поховає під собою все* (О. Гуреїв); // *перен.* Несподівано випадати на долю кого-небудь (про щось неприємне, обтяжливе). *Йому* [І. Карпенкові-Карому] *головне довести глядачеві, що нещастя, які обрушуються на Софію, на Гната, коріняться не в чиїйсь злій вдачі, а що вони викликані умовами тодішнього життя* (Ю. Мартич).

3. *перен.* Навально і несподівано нападати на кого-небудь. *В призначений час уся ця лавина* [богунців] *перегруповувалась і блискавично обрушувалась на ворога* (С. Скляренко); *Одного разу бджоли не пустили в лісові села і майдани татар: ті .. поїхали по роях земляних бджіл, і вони дощовою хмарою обрушились на людоловів і їхніх коней* (М. Стельмах); // Нападати на кого-, що-небудь, звинувачуючи в чомусь, дорікаючи; сварити когось. *Як розбурханий водоспад, Саїд Алі обрушувався на місцеві організації* (Іван Ле); *Малий наш не чує, мабуть, дуже зайнятий; матір знову обрушується на нього з лайкою й заганяє на кухню* (А. Дністровий); *Ну, вже, мабуть, і осточортів йому той Андрій, що він так на дочку обрушився, як мокрим рядном накрив* (Грицько Григоренко); // Раптово і потужно налітати на кого-, що-небудь (про бурю, ураган і т. ін.). *З першими променями ранку на острів обрушувався холодний шквал, будив нечисленних крилатих мешканців, кидав у липкі пасма всеїдних рослин скупі дарунки моря і мчав далі* (М. Дашкієв); * Образно. *Обрушивсь на німця гнів праведний наш! Все поле ворожим покрилося трупом* (І. Нехода); *Уздовж стін високих старих кам'яниць невтомно струмує жар. Ці довгі тюремні години переходять у розжеврені вечори, які обрушуються на людне, гомінке місто* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

4. *діал.* Сердитися, гніватися. *Як їмость її запиталася, чого в спіжарні бракує муки й сиру, то вона обрушилася, її ще ніхто на крадежі не спіймав та й .. ніхто цього не діжде* (Л. Мартович).

5. *тільки док., заст.* Схвилюватися, збуритися. *Уся ватага його обрушилась та збунтувалась* (Сл. Б. Грінченка).

6. *тільки док., заст.* Вирушити в дорогу. *Обрушилися вдосвіта.*

ОБРЮ́ЗГЛИЙ, а, е, *рідко.* Який обрюзг; брезклий. *Христя забачила перед собою високу молодицю з широким обрюзглим лицем і заспаними очима* (Панас Мирний); *Саме в цю хвилину вийшов Микита. Розпатланий, обрюзглий. Побачивши батюшку, засоромився* (Г. Хоткевич).

ОБРЮ́ЗГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., рідко.* Стан за знач. **обрю́зглий.** *У кіно ефект кольорового тіла робили за рахунок трико, додатково імітували рельєфні м'язи і ховали обрюзглість акторів* (із журн.).

ОБРЮ́ЗГНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* обрю́згнув, нула, ло *і* обрю́зг, ла, ло; *док., рідко.* Стати обрюзглим. *Петро мертвецьки запив, обрюзг, опух, опустився... Поважніші люди стали його обминати, коли стрівалися...* (Панас Мирний).

ОБРЯ́Д, у, *ч.* 1. Сукупність установлених звичаєм дій, пов'язаних із побутовими традиціями або з виконанням релігійних настанов. *З якимось священним трепетом підкладала Маруся вогонь. Таїнство обряду захоплювало* (Г. Хоткевич); *Настрій, що оповив нашу кімнату, скоріше підходив би під похоронний, ніж весільний обряд* (Ірина Вільде); *— Воістину, у нас так часто змішують листя й плоди, лузгу й зерно, обряд і суть. А дехто навіть шанує більше маску, ніж благочестя* (Василь Шевчук); *Почувши, що в моді стають народні звичаї та обряди, створила* [вчителька] *у школі гурток народознавства* (Г. Тарасюк); *Друїди не володіли від природи якимсь особливим даром, вони народжувалися звичайними дітьми, а чаклунами ставали в дев'ятирічному віці після таємничого і зловісного обряду* (О. Авраменко); *На певному етапі звичай набуває загальновизнаного характеру із тенденцією переростання в обряд з відповідною церемонією й ритуалами* (із журн.).

2. *з означ.* Те саме, що **віросповіда́ння.** *Він причепився до священника, що хоче перейти на латинський обряд, говорив, що його батько чи дід був латинником, зайшов в Карпати з Мінської губернії й тут прийняв унію* (І. Нечуй-Левицький); *У траурній процесії, яка рухалася центральними вулицями Львова, брали участь єпископи обох обрядів, п'ятсот священників, двісті семінаристів і тисячі віруючих* (із журн.).

3. *заст.* Церемонія, ритуал. *Послів кликнули до громади, І, виповнивши всі обряди, Латин пророк* [прорік] *такий приказ* (І. Котляревський); *В означеній годині розпочався обряд відслонення пам'ятника* (Н. Кобринська); *Марина звала Івана Григоровича хрещеним, хоч хрестили її, першу в Піщаному, за новим, радянським обрядом, — без попа* (Микита Чернявський).

ОБРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обряджа́ти.** *Обряджання нареченої.*

ОБРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБРЯДИ́ТИ,** яджу́, я́диш, *док., кого.* 1. Одягати, наряджати *(див.* **наряджа́ти**[1]) кого-небудь (перев. у святковий, гарний одяг). *У білій сорочці та ще і з манишкою дядя Гриша. Тільки що надів оце — обстібається .. — Оце так обрядила! Спасибі, Олянко!* (А. Головко); * У порівн. *Одне* [листя] *жовте, інше жовтогаряче, а берези, як золотими дукачами хто обрядив* (І. Волошин); // *етн.* Здійснювати одягання як ритуально-обрядову дію перед похованням. *Йому не слід було дивитися, як обряджатимуть матір, і він вийшов надвір* (М. Коцюбинський); *Запорожець наполовину вийняв шаблю із піхов і зачаровано замилувався темним лезом. Тим часом німий закінчив обряджати небіжчика, удвох вони підняли мертве тіло і винесли на пагорб біля Сухої балки* (Д. Білий); *Тіло загиблого чоловіка дружині не показали зблизька. Обрядили в нову форму та видали для прощання уже в труні* (А. Кокотюха); *— Ні... Смерті грізної печать Ніщо не в силі вже зірвать! Ніколи, ще у жодні свята Вбрання Тамари не було Таке розкішне і багате .. Так обрядить її велів Закон, узятий від батьків* (М. Рильський (ред.), пер. з тв. М. Лермонтова); // *етн.* Здійснювати одягання нареченої перед одруженням. *В неділю рано сходяться до молодої її дружки та гості обрядити молоду до шлюбу* (з наук.-попул. літ.); // *ким, у кого.* Одягаючи певним чином, робити схожим на кого-, що-небудь. *Обряджати циганкою (у циганку).*

2. *що.* Влаштовувати, справляти що-небудь. *Зразу й виявилося, що обрядити весілля не так просто* (Ю. Смолич); // Готувати до чогось, перед чимось; лаштувати, обладнувати. *— Лаштуй же, брате, гостру зброю, борзих коней обряджай у путь* (Н. Забіла); *Велике вікно було відчинене навстіж. Зачинив* [Сльоза] *його і, обрядивши собі як-небудь постіль, забився під теплу ковдру* (П. Панч).

ОБРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБРЯДИ́ТИСЯ,** яджу́ся, я́дишся, *док., розм.* 1. Те саме, що **наряджа́тися**[1]. *Мексиканські жінки люблять обряджатися в трикотажні штанці, а зверху все та ж безрозмірна футболка* (із журн.); *Янка забула про те, що вона так незвично обрядилася, що й рідна мати не впізнала б* (В. Малик); *В червоні обрядилися панчохи, До вуст приклали сурми голосні, І грають князю влесливі пісні В Софійському соборі скоморохи* (Д. Павличко).

2. *тільки недок.* Пас. до **обряджа́ти.** *Ще й нині вважається, що особа старшого віку має готувати собі "смертну справу": предмети костюма білого, пізніше темних кольорів, хрест, вінчик, інші культові речі, в які обряджається та якими прикрашається тіло небіжчика, а також необхідні для виконання обряду похорону рушники, носовички, хустки тощо* (з наук.-попул. літ.); *Він побачив панну Галину теж у Збаражі, коли для пана Януша обряджався ридван* (А. Кащенко); * Образно. *Різноманітні хороводи, ігри — все це прикрашається, обряджається піснями, через те вони й називаються обрядовими* (з навч. літ.).

ОБРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обряди́ти.** *Коли трапиться побачити розкішний дім, почет обряджених рабів, .. тут же питаю сам себе: "Чому дивуєшся? Перед чим ціпенієш, зчудований? Усе це — одна лиш дута показність!"* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Коли пізно ввечері батько привів мене додому, мати лежала в труні на столі, обряджена на смерть* (Б. Антоненко-Давидович); *Зверху на бочці красуються загримовані дівчатка, обряджені в білих русалок, у вінках та стрічках* (О. Гончар); // **обря́джено,** *безос. пред. Будівлю бурси обряджено класицистичним "вбранням", притаманним XIX ст. Середню частину було прикрашено чотириколонним портиком* (з наук.-попул. літ.).

ОБРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обряджа́ти.** *Після проголошення принцесою і обрядження .. вона пройшла через залу під руку з Антоніо Бруно* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду); *Зйомки відбувалися на Вербну неділю, коли все село виходить чепурити придорожній хрест — звичай, поширений у тих краях. Обрядження стає головною подією фільму* (з газ.).

ОБРЯДИ́ТИ *див.* **обряджа́ти.**

ОБРЯДИ́ТИСЯ *див.* **обряджа́тися.**

ОБРЯ́ДНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **обрядо́вий.** *Історія .. сиділа в мені глибоко й невитравно, .. я її затамував, зокрема й при допомозі обрядних дій щодо пам'яті про батька й дядька* (Валерій Шевчук); *Серед солодких страв .. були відомі .. кутя з родзинками й горіхами, юха з сушених яблук, слив та вишень (узвар), що мали .. також обрядне значення* (з наук.-попул. літ.).

ОБРЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Те саме, що **обрядо́вість.** *Усім давнім будівельним традиціям притаманна обрядність, що передбачала жертвопринесення та символізацію певних частин житла* (з навч. літ.).

О́БРЯДНО, *присл., діал.* Підряд.

ОБРЯ́ДНО, *рідко.* Присл. до **обря́дний.** *Іноді православний спілкується з братами обрядно, але не чинить у житті за заповідями Євангельськими* (з рел.-церк. літ.).

ОБРЯДО́ВИЙ, а, е. Стос. до обряду, встановлений обрядом. *Замість куті був якийсь особливий пудинг (либонь теж обрядовий), обложений букетами фіалок* (Леся Українка); *Це таїнство* [євхаристію] *встановив Христос при Апостолах, на горі Сіоні в Єрусалимі, і заповідав творити до кінця світу. Отці і вчителі церкви опрацювали і доповнили його. В XIV столітті він склався остаточно в неземній красі обрядового і молитовного чину, як дорогоцінний духовний скарб для життя* (В. Барка); *Простодушні скіфи щиро сумують: помер великий вождь Сколот — і на його честь вони вкрили себе обрядовими ранами, намагаючись цим висловити свій сум* (В. Владко); *— В етичному й обрядовому плані я все ж залишаюся традиційним християнином* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Виконуваний під час відправлення обряду. *Весільне деревце вбирають, чіпляючи до нього квіти в супроводі обрядової пісні* (М. Андрусяк); *На селі влітку доводилося Лисенкові самому записувати всякі пісні від народу — обрядові й побутові* (з наук.-попул. літ.).

ОБРЯДО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Система культових або звичаєвих обрядів. *Друге оповідання, більш сухе, .. навіяне духом вузької обрядовости і нетолеранції, вказує виразно, що писав його якийсь жрець* (І. Франко); *Батюшка сторінка по сторінці перегорнув хроніку. Чого там тільки не виявилося! Узяти віхи, — обрядовість греко-руської віри на Україні. Згадано апостола Андрія Первозваного. Святу Ольгу. Володимира рівноапостольного* (Г. Колісник); *У тих розповідях про різдвяну українську обрядовість Іван Павлович був так захоплений і так глибоко пірнув у неї, що, здавалось, для нього нічого милішого не було в цілому світі, як той Святвечір* (О. Шугай); *Паралельно з описом календарної обрядовості Василь Доманицький також подає відповідний ілюстративний словесний ряд* (з наук. літ.).

ОБРЯДОДІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до обрядодійства. *Невіруючий не може бути колядником. Увесь обрядодійний період колядник повинен зберігати відповідну життєву цноту* (з наук. літ.).

ОБРЯДОДІ́ЙСТВО, а, *с.* Те саме, що **обрядодія.** *Свято народження сонця, так звана Коляда, — найважливіше, центральне зимове обрядодійство, насичене хліборобськими ознаками* (з наук. літ.); *Під час свята Андрія відбувались чи не найпопулярніші обрядодійства. З ними пов'язані цікаві вечорницькі забави, дівочі гадання* (з навч. літ.).

ОБРЯДОДІ́Я, ї, *ж.* Частина певного обряду. *Зображення змії, сама змія, її линовище та частини тіла широко використовуються в різних магічних обрядодіях* (О. Бердник); *Давні обрядодії, де головною дійовою особою виступав батько, породили низку етнокультурних концептів, виражених номінативними сполученнями, як-от: весільний (посаджений, головатий) батько, хрещений (духовний) батько* (з наук. літ.); *— На відміну від Святвечора, зміст якого — тонкий, духовний, пов'язаний з народженням Сина Божого, — Щедрий вечір є ніби земним, у його обрядодіях бачимо карнавальність, — розповідає фольклорист* (з газ.).

ОБРЯМО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обрямува́ти.** *Його сухорляве лице, обрямоване довгим волоссям, було ніби втомлене* (І. Нечуй-Левицький); *На передній стіні, обрямованій сосниною.., — задумливі портрети їх величности короля* (Ірина Вільде); *Трохи далі в бік шляху видніє відкрита площа, обрямована деревами* (О. Лисяк).

ОБРЯМО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРЯМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обрамля́ти.** *Згадаймо нервові напади, на що письменник час від часу скаржиться в листах до друзів. Згадаймо й мотив всеосяжної, вселенської туги, нудьги, який, суттю, обрямовує всю його творчість, починаючи з фіналу "Сорочинського ярмарку"* (з публіц. літ.).

ОБРЯМУВА́ТИ *див.* **обрямо́вувати.**

ОБРЯ́СНЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обрясни́ти.** *На соборній дзвіниці, обрясненій клечанням, шаленів у побожному захваті Саливон Глек* (О. Ільченко); *Обличчя в них були обряснені потом* (П. Панч).

ОБРЯСНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., що, розм.* Густо вкрити, усіяти чим-небудь усю поверхню чогось. *Осінь обряснила ліс опалим листям* (із журн.).

ОБРЯСНІ́ТИ, іє, *док., розм.* Те саме, що **заряснíти.** *Останнім часом усе довкола житлового масиву обрясніло агітплакатами за депутата-мажоритарника* (з газ.).

ОБРЯТО́ВАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **обрятува́ти.** *В цебрі стояв штегер* [штейгер] *з одним робітником і підтримував обрятованого чоловіка* (Б. Грінченко); *Обрятовані від огню снопки вимолотили, зібрали трохи зерна* (М. Коцюбинський).

ОБРЯТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБРЯТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, заст.* Урятовувати. *Коник перемінюється на сивого коня з золотою гривою. На такого, на якому Бая їхав, коли старшу дочку обрятовував* (з казки); [О р и с я:] *Я повинна розшукати Юрка і обрятувати його. Може, він де в тюрмі уже?* (М. Кропивницький); *Її обрятували парубки та дівчата, вибігши на її крик та погасивши пожежу* (Б. Грінченко); *З хати виносили одежу, всілякий дріб'язок і складали все на купу. Люди скупчились біля хати, бажаючи обрятувати хоч її* (М. Коцюбинський); *— Дякую .. й я бабі Безносисі, хай їй легенько згадається: обрятувала й мене від наглої смерті* (Л. Яновська).

ОБРЯТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБРЯТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., заст.* Урятовуватися. *Він мав той покірний вигляд, який .. буває у селянина, як він ускочить у халепу і, не маючи ще способу обрятуватись, тільки вишукуючи його в голові, удає з себе покірного* (Б. Грінченко); *Звістку приймали, як сподіване щось, як щось неминуче, як по хоробі смерть. Деякі, правда, мали надію обрятуватись* (М. Коцюбинський).

ОБРЯТУВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **обрятува́ти** і **обрятува́тися.** *Перед ним було величне діло обрятування бессарабських виноградників від філоксери* (М. Коцюбинський); *Члени її* [комісії] *та службовці одбували переважно мандровану службу, роблячи досліди на виноградниках та справляючи технічну роботу в справі їх обрятування* (С. Єфремов).

ОБРЯТУВА́ТИ *див.* **обрято́вувати.**

ОБРЯТУВА́ТИСЯ *див.* **обрято́вуватися.**

ОБСА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсади́ти.** *Серед грядок вилися обсаджені .. порічками кручені стежки* (Н. Кобринська); *Під містечком тягнулися левади, густо обсаджені на ровах високою дерезою* (С. Васильченко); *Іван, здається, не чув відповіді і уважно вдивлявся в проміжок між кущами жовтої акації, якою був обсаджений цей бік вулиці* (І. Багмут); *Коло куреня стояло вісім довгих фургонів, обсаджених людьми* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *А збруя ж яка? — і у хана кримського такої нема: уся золотом залита і обсаджена самоцвітами* (О. Стороженко); *Капітан Бугров мав вісім гвинтівок, два кулемети і кілька обсаджених патронами стрічок* (І. Микитенко); *Як і в кожного великого народу, історія твоя* [український народе] *ще з давніх-давен — визвольними рухами позначена; повстаннями проти панів, як тими вулканами, обсаджена* (П. Тичина); // **обса́джено,** *безос. пред. Вулиці села вже обсаджено молодими деревами* (Ю. Яновський); *Грабиною обсаджено і затягнуто залізною сіткою всю садибу* (Б. Харчук); *Ольга промчала вулицею, виїхала на хідник і пірнула між густих кущів, якими було обсаджено територію парку* (С. Жадан); *Навіть не вірилося, що ті всі замріяні пагорби й гайки, й лісочки обсаджено артилерією, покрито кулеметними й мінометними гніздами* (І. Багряний).

ОБСА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсади́ти** 1, 2, 4, 8. *Рослина підходить для використання в міському озелененні, великих і малих садах, для обсадження огорож і звуконепроникних захисних екранів, для маскування непривабливих конструкцій або будівництв* (з наук.-попул. літ.); *Частина козацьких лідерів, зокрема Максим Кривоніс та Петро Головацький, виступали за закріплення опанованих козаками західноукраїнських територій за Військом Запорозьким та обсадження його козацькими залогами* (з навч. літ.); *Приклади схем обсадження свердловин різних конструкцій наведено в таблиці* (з наук.-попул. літ.).

ОБСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обса́джувати** 1, 2, 4–6 і **обса́джуватися** 1, 3, 4. *Дуже давній улюблений народом вид озеленення громадських територій — обсаджування деревами вулиць та шляхів* (з наук.-попул. літ.); *Будування фортець, їх укріплення, обсаджування залогами, княже господарство й адміністрація, податкова організація, суд — усе це запозичалось литовцями у Русі* (з наук. літ.); *Для обсаджування продуктивної зони в породах, представлених пісковиками, закінчування свердловин здійснюють спуском обсадної колони* (з наук.-техн. літ.).

ОБСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *що, чим і без дод.* Садити (рослини) навколо або з країв чого-небудь; оточувати насадженнями щось. *На початку помідори були виключно декоративною рослиною. Ними прикрашали квітники і клумби, обсаджували альтанки* (з наук.-попул. літ.); *Ой обсади, мила, вишеньками двір* (П. Чубинський); — *Викопаємо десь два-три кущі та й пересадимо сюди. Отак круг дірки печеру й обсадимо* (В. Винниченко); *Улянка добре скопала город, .. обсадила навколо кукурудзою* (О. Донченко); *Хіба не можна було дамбами добру половину тих плавнів відгородити? А береги? Обсадити обіцяли, та й досі обсаджують язиками* (О. Гончар).

2. *що.* Засаджувати, повністю займати рослинністю якунебудь площу, ділянку землі і т. ін. *Ліс, не спиняючись ворожою людською рукою, обсіяв, обсадив деревом усі гори й неглибокі долини* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки док., кого, заст.* Посадити кого-небудь навколо чогось. *На другий день багач запросив і брата, насходилися гості. Обсадив він їх за столом, дав горілки* (з казки).

4. *що ким і без дод.* Заповнювати ким-небудь (посади, вакансії і т. ін.). *Відповідальні посади як громадської, так і духовної адміністрації на Україні необхідно обсаджувати особами, що користуються довір'ям населення, говорять його мовою й знайомі з його побутом* (В. Винниченко); *Так зване право патронату давало змогу королівській владі обсаджувати всі найвищі церковні посади — митрополитів, архієпископів, єпископів та архімандритів багатих монастирів* (з наук. літ.); // Займати територію або певні об'єкти військовими, поліцейськими і т. ін. підрозділами. — *Всі сторожові вежі й прикордонні фортеці обновіть і підправте як слід, обсадіть залогами* (Ю. Винничук).

5. *що чим, рідко.* Забудовувати, заставляти (*див.* **заставля́ти**[1] 1) чим-небудь (певну територію). *Крім бажання мати прихильного до себе хана та поліпшити матеріальний стан козацтва, до виступу козаків підштовхували також і дії султанської адміністрації, яка розпочала обсаджувати нижню течію Дніпра своїми фортецями* (з навч. літ.).

6. *що ким, рідко.* Заповнювати місце навколо чого-небудь багатьма людьми. *Семениха налагодила їди і пиття і обсадила великий стіл кревними* (В. Стефаник).

7. *що, діал.* Оточувати, позбавляючи можливості виходу, відступу. *По короткім віддиху Максим почав розставляти ловців у два ряди так, аби вповні обсадити плай* (І. Франко); *Частина відділу обсадила всі виходи довкола двору, а друга чекала біля воріт* (Мирослав Ірчан); — *Замовте на цей час поліцію, обсадіть подвір'я, вихідні брами, коридори і канцелярію* (П. Козланюк); * Образно. *Вони не повмирали .. на жодну з тих 77 язв, що ненастанно, зимою й літом, обсаджують хлопську хату* (І. Франко).

8. *що, спец.* Укріплювати стінки бурової свердловини, колодязя і т. ін. або розмежовувати нафтоносні, газоносні й водоносні шари спеціальними трубами. *У статті ми докладно розповімо про те, як правильно обсадити свердловину на воду своїми руками* (з наук.-попул. літ.).

ОБСА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСАДИ́ТИСЯ,** аджу́ся, а́дишся, *док.* 1. *чим.* Насаджувати рослини навколо свого двору, житла і т. ін; садити щось у великій кількості для себе. *Іван повернув голову, де .. в глухому кутку обсаджувався садом, обгороджувався, розбудовувався й багатів Мар'ян Хомаха* (С. Чорнобривець); *Обсадився садом, садом-виноградом* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Випірнала* [річка] *з землі далеко в полях і, кручено оглядаючись навкруги, приходила до тями: швиденько обсаджувалася очеретами, застелялася ряскою, навіть заводила собі для душі приховані зарічки* (М. Вінграновський).

2. *перев. док., розм.* Закінчувати садіння рослин. — *Як у вас в полі і в городі, кумасю? Чи обсіялись, чи обсадились?* (С. Васильченко).

3. *рідко.* Оточувати себе ким-небудь, бути в оточенні кого-небудь. *Дочка з матір'ю прощалася, Попрощавшись, та й поїхала, Серед лісу становилася, Проти сонечка сушилася, Солов'ями обсадилася* (П. Чубинський).

4. *тільки недок.* Пас. до **обса́джувати** 1–4. *Тин або паркан обов'язково обсаджується виткими рослинами* (з навч. літ.); *У нас сотки вчительських місць .. обсаджуються некваліфікованими вчителями і вчительками* (І. Франко).

ОБСАДИ́ТИ *див.* **обса́джувати.**

ОБСАДИ́ТИСЯ *див.* **обса́джуватися.**

ОБСА́ДКА, и, *ж., спец.* Внутрішнє покриття свердловини. *Для свердловин зі сталевою обсадкою не варто використовувати дешеві насоси невідомих виробників* (із журн.).

ОБСА́ДНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для обсаджування. *Спосіб кріплення пробуреного стовбура свердловини двома чи більше частинами обсадної колони полягає у спуску й цементуванні нижньої частини колони на бурильних трубах із нарощуванням її до устя свердловини* (з наук.-попул. літ.).

ОБСА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **обса́лити.** *Обсалений олівець.*

2. *у знач. прикм., спец.* Який перетворився на сало. *Ознакою порушення харчової технології є присмак обсаленого, прогірклого жиру* (з мови документів).

ОБСА́ЛИТИ *див.* **обса́лювати.**

ОБСА́ЛИТИСЯ *див.* **обса́люватися.**

ОБСА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обса́лювати** і **обса́люватися.** *Жир сумнівної якості має сірувато-матовий відтінок, прилипає до пальців, може мати ознаки обсалювання* (з мови документів).

ОБСА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБСА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* 1. *рідко.* Те саме, що **заса́лювати;** засмальцьовувати. *Обсалив сорочку.*

2. Змащувати кого-, що-небудь салом або іншим жиром. *Обсалювати чоботи.*

ОБСА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБСА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **заса́люватися.** *Пальці обсалилися.*

2. *спец.* Нарощувати сало, товстіти (перев. про свиней). *Свиня на низьких ногах, із тонким кістяком рано перестає рости й швидко обсалюється* (з наук.-попул. літ.).

ОБСА́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсапа́ти.** *Ділянка доглянута, кожен із саджанців ретельно обсапаний* (з газ.).

ОБСАПА́ТИ *див.* **обса́пувати.**

ОБСА́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обса́пувати.** *На площі майже 8,5 тисяч гектарів насаджень минулих років лісівники провели обсапування, обкошування та розпушування ґрунту* (з газ.).

ОБСА́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСАПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Виполювати, зрізувати сапою бур'ян і розпушувати ґрунт навколо чого-небудь; обполювати. *Наталка .. бере сапу і йде на город. Несміливо обсапує кущики картоплі, боячись підрізати їх* (М. Зарудний); *Сільські батраки, мовби percentстаючи в землю, горбатіли на бурякових гонах, обсапували і проріджували кожен корінець, за мішок цукру з гектара* (Є. Пашковський); *Всі обсапає* [мати] *тротуари, усі асфальти, всі мости, обгортує всі снива й чари від темноти до ясноти, щоб все росло, що народилось, щоб все незрощене зросло* (І. Драч); * Образно. *Даленів Шурхливий вечір. Стихлим полем Пройшли колгоспниці. Сапки Немов обсапували зорі...* (В. Стус).

ОБСВИ́СТАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обсвиста́ти.** *Фільм потрапив до конкурсного показу в Каннах, але був там обсвистаний. Критики характеризували картину як щось похмуре й тяжке* (з газ.); // **обсви́стано,** *безос. пред. Тисячі людей вшанували пам'ять жертв теракту в Ніцці хвилиною мовчання. Під час заходу було обсвистано прем'єр-міністра* (з газ.).

ОБСВИСТА́ТИ *див.* **обсви́стувати.**

ОБСВИСТІ́ТИ *див.* **обсви́стувати.**

ОБСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСВИСТА́ТИ,** ищу́, и́щеш, **ОБСВИСТІ́ТИ,** ищу́, исти́ш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **осви́стувати.** *Ансамбль Боба Ділана грав електричну музику, а глядачі деколи обсвистували їх* (з наук.-попул. літ.); — *Найскладнішим у цьому поєдинку було звикнути до тиску трибун: нас навіть на розминці обсвистували,* — *розповів футболіст* (з газ.); — *Мене обсвистали у П'яченці. — Яка прикрість. — Еге ж, справжнє фіаско. І добре ж співав* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Вечір сучасної поезії "Острів мистецтв" 29 листопада 1909 року в залі Купецького зібрання закінчився гучним провалом. Публіка обсвистіла поетів, а київські газетярі теж не залишилися осторонь* (з газ.); // *перен.* Критикувати кого-, що-небудь різко, насмішкувато. — *Хай спершу візьме приступом наше місто, а тоді вже називає себе володарем усього світу!* — *обсвистали кликуна з високих міських бійниць* (І. Білик).

ОБСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* **обсві́дчуватися.**

ОБСВІ́ДЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСВІ́ДЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., діал.* Освоюватися (у 1 знач.), звикати. — *Заждіть-бо, які ж скорі! Нехай він трохи обсвідчиться в нас* (Марко Вовчок).

ОБСВІТИ́ТИ *див.* **обсві́чувати.**

ОБСВІ́ЧУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **обсві́чувати.** *Обсвічування кімнати.*

ОБСВІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСВІТИ́ТИ,** ічу́, і́тиш, *док., кого, що, розм.* Робити кого-, що-небудь видимим за допомогою джерела світла. *Небо спалахувало, блискавиці, ніби подихом видовжений свічковий вогонь, обсвічували вилісок* (Є. Пашковський); *Чекісти підлазили по драбині догори, ліхтариками обсвічували кожен закуток. Маленька купка палива не привертала їхньої уваги* (М. Андрусяк); *Лікар почав обходити кузов, обсвічуючи вивітрені борти* (М. Кідрук); *Невістка спорядила її тіло на лавці коло вікон і обсвітила, як вівтар, свічками* (Марко Черемшина); — *Обсвіти мене з маршалом, аби нас бачили й чули всі!* — *гукнув він своєму напарнику-гикавці, і той з даху амфібії всмалив прожектором по Дузю й мені* (М. Вінграновський).

ОБСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсели́ти.** *Правий берег річки, на цьому проміжку обселений житловим кутком Скарбівкою, зазвичай є крутішим і в призаплавній смузі має кути нахилу, що сягають 10–15 °* (з наук.-попул. літ.); *Джерелом зараження людей сальмонельозом можуть бути сирі фрукти, овочі та ягоди, обселені збудниками з тваринних виділень* (з навч. літ.).

ОБСЕЛИ́ТИ *див.* **обселя́ти.**

ОБСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **обселя́тися.**

ОБСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док.* 1. *кого.* Влаштовувати кого-небудь на постійне проживання; селити, оселяти (у 1 знач.). *Жонатих стали обселять слободами* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що.* Те саме, що **заселя́ти** 1. *Згодом місто обселяли переселенці з навколишніх сіл* (з газ.).

ОБСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОБСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Влаштовуватися на постійне проживання; селитися, оселятися (у 1 знач.). *Там сватались, женились наші чорноморці, обселялись, воювали* (Т. Шевченко).

2. *рідко.* Ставати заселеним. *Степ обселився* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСЕРВА́НТ, а, *ч.* 1. *книжн.* Те саме, що **обсерва́тор.** *Вони* [психіатри], *як один, запевняли, що ці люди навряд чи здатні убивати, адже в самій основі вуаєризму лежить пасивність і нерішучість. Лише професор Качур припустив, що така крайність можлива за умови, якщо обсервант (він мав на цей предмет власний термін) споглядав насильницькі акти з побиттям і кров'ю* (В. Шкляр).

2. Те саме, що **бернарди́нець.** *Прагнення повернутися до первісних ідеалів спричинили неодноразові розколи ордену. 1528 року з обсервантів виділилися послідовники Матфея Басчіо, які завдяки специфічному головному убору отримали назву "капуцини"* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЕРВА́ТОР, а, *ч.* 1. *книжн.* Той, хто обсервує що-небудь; спостерігач. *Малюючи в цілому циклі "Бориславських оповідань" війну поміж капіталом і працею, Франко не може залишитись тільки холодним, об'єктивним обсерватором* (М. Коцюбинський); *Навіть обсерватор у скляній будці чорта тепер побачить — дощ же пливе річкою по шибках* (П. Козланюк); *Андрій мав щастя! Його не повернули вже до камери з шістьма обсерваторами, а відправили назад, на Холодну Гору* (І. Багряний); *Що стороннього обсерватора не було поблизу, то тільки він сам своїм внутрішнім зором міг бачити хореографічний сенс усього дійства* (Ю. Іздрик); * У порівн. *Я — наче сторонній обсерватор, стежу завмирання коліщат механізму* [серця] (Ю. Яновський);

// *рідко.* Спостережлива людина. *Автор, без сумніву, добрий обсерватор і вміє легким способом оповідати те, що бачив і чув* (І. Франко); — *Уявімо собі, що цього допитливого обсерватора якась невідома сила переміщує на вершину Говерли і йому розв'язують очі. Це за ясної літньої погоди, зазначте. Що побачить наш географ? — Усі чи майже усі гори!* (В. Кожелянко).

2. *мед.* Тимчасова установа, що розгортається в пристосованих приміщеннях для проведення обсервації (у 2 знач.). *Тих, хто двічі порушив режим самоізоляції, відправлятимуть в обсерватор примусово* (з газ.).

ОБСЕРВАТО́РІЯ, ї, *ж.* Наукова установа, яка веде астрономічні, геофізичні та інші спостереження й дослідження, а також спеціально обладнаний будинок для проведення цих спостережень. *Оскільки в одній обсерваторії неможливо спостерігати Сонце щодня через неминучі хмарні дні, його спостерігають у кількох обсерваторіях одночасно* (з наук.-попул. літ.); *Василь Палійчук єсть я, колишній служник .. з обсерваторії* (Ю. Яновський); *Внук Тамерлана Улугбек був великий учений. Він збудував найбільшу в ті часи обсерваторію, стежив за рухом небесних світил і укладав зоряні карти* (П. Загребельний); *Є зайчики такі розумні, що захоплюються науковою роботою — в астрономічних обсерваторіях та хімічних лабораторіях* (В. Нестайко).

△ **(1) Аерологíчна обсерватóрія** — наукова установа, що здійснює теоретичні й експериментальні дослідження з вивчення атмосфери. *Аерологічні обсерваторії мають аеростати, радіолокатори, спеціально устатковані літаки, за допомогою яких вивчають хмарність, обледеніння, електричні й оптичні властивості атмосфери та інші явища* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЕРВАТО́РНИЙ, а, е. Те саме, що **обсерватóрський.** *Сергій знову задивився на сріблясті, сонцем облиті півкулі обсерваторних верхів* (О. Гончар); — *Корегую шлях корабля відповідно до даних, які одержані з допомогою обсерваторних радіотелескопів!* (О. Бердник).

ОБСЕРВАТО́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **обсерватóрія.** *Довелося докласти чималих зусиль та життєвої кмітливості, щоб зберегти весь обсерваторський архів* (з наук.-попул. літ.); *У продажу є трикомпонентний односекундний обсерваторський магнітометр* (з мови реклами).

ОБСЕРВАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до обсервації. *Не було контролю влучання, били навмання, але згодом з обсерваційного пункту Видумка, що біля Чеської Борщівки, змогли уточнити влучання, і по деякому часі ворожа батарея замовкла* (У. Самчук); *Обсерваційна рубка фрегата "Маріана", яку частіше називали просто обсерваторією, являла собою просторе, округлої форми приміщення діаметром понад двадцять метрів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Обсерваційне відділення є самостійним структурним підрозділом центральної міської лікарні* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Те саме, що **обсервувáння.** *Замилування до природи поклало незгладиму печать на всю Тоньову вдачу, тим більше, що скріплювалося вродженим його нахилом до задуми і тихої обсервації* (І. Франко); *Вихований на кращих зразках європейської літератури.., наш інтелігентний читач має право сподіватися й од рідної літератури ширшого поля обсервації* (М. Коцюбинський); *Лікар звелів роздягнутися. Викотив з десяток біокіберів для обсервації, поналіплював на мене багато датчиків* (О. Бердник); — *Ми, німці, щодо іноземних мов дуже здібні. — Це так, — підтвердив я. — Сам устиг переконатися. Хоч поле для обсервації у мене поки що й не таке широке* (О. Шугай); *Цензурна заборона була для І. К. Карпенка-Карого принукою до заглиблення в душу народу, до обсервації народного життя* (з наук.-попул. літ.).

2. *мед.* Лікарський нагляд за особами, тимчасово ізольованими у зв'язку з підозрою на інфекційне захворювання або після їхніх контактів із хворими на особливо небезпечні недуги. *Тривалість обсервації визначається інкубаційним періодом захворювання, з приводу якого її призначено* (з наук.-попул. літ.).

3. *мор.* Визначення місцеположення суден у морі за береговими предметами або небесними світилами. *Розрізняють обсервацію навігаційну — за береговими орієнтирами, астронавігаційну та радіонавігаційну* (з наук. літ.).

ОБСЕРВО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **обсервувáти.** *Всі наслухали оперу. Так само й обсервована мною трійця — в один момент вони перервали розмову (говорили тепер уже точно не про мене), а чоловіки театрально приставили пальця до вуха* (Любко Дереш); *Фраза виступає своєрідним ключем, камертоном, проростає в настрій. В інший настрій, зумовлений іншим ладом обсервованого життя й іншим станом душі* (з публіц. літ.); // **обсервóвано,** *безос. пред. Його вкинули в камеру, де сиділо шестеро людей, і до того ж в таку, що її обсервовано весь час з коридора, вдень і вночі* (І. Багряний).

ОБСЕРВУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **обсервувáти.** *Я властне тоді вступав у той період життя, коли наклін* [схильність] *до обсервування людей, до в'язання їх мови та поступків із їх думками, характером та темпераментом починає найсильніше розвиватися* (І. Франко); *Англійський романіст, новеліст та поет Т. Гарді висловлював думку про те, що людська душа має стати наріжним каменем обсервування навколишнього світу* (з наук. літ.).

ОБСЕРВУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок. і док., кого, що, книжн.* Спостерігати (у 2 знач.), обстежувати, вивчати (у 4 знач.). *На вежі .. стояло декілька гвардистів* [гвардійців], *що звідси обсервували рухи цісарського війська і давали сигнали своїм* (І. Франко); — *Я, — каже* [панотчик], — *себе обсервую. Наприклад, така дивна річ, що капусту сиру буду їсти, а вже варену не можу* (Л. Мартович); *Поет обсервує життя селянської бідноти тієї доби, що стоїть під знаком 1905 р., і говорить про селянські злидні, про тих, хто спричинив ці злидні, і про боротьбу з ними* (М. Драй-Хмара); *Трохименкові надокучило раз у раз, коли з'явиться на обрії якась точка, детально обсервувати її в бінокля* [бінокль] (Г. Косинка); *Порядок в підпіллі існував такий, що на зустріч приходилося завчасу, але зупинялися за кілька кілометрів від умовленого місця, щоби обсервувати терéн* (М. Андрусяк); *Його в психіатричну. В Павловську. Там обсервували. Кажуть, здоровий* (О. Бердник).

ОБСЕСИ́ВНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до обсесії. *Обсесивний розлад — це нав'язливі думки, компульсивний — нав'язливі дії* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЕ́СІЯ, ї, *ж., мед.* Психопатологічний нав'язливий стан, що виявляється в багаторазовому повторенні думок та дій поза свідомим контролем. *Життя з цим діагнозом перетворюється на пекло, в якому панує свій буденний розпорядок: нав'язливі думки (обсесії) доводять людину до стану паніки, яку на короткий час можна зупинити ритуалами (компульсіями)* (з наук.-попул. літ.); *Вона знала, як невідворотно люди потрапляли від неї в залежність.., і не зовсім охоче тому протистояла. Точніше, не протистояла тому ніколи. Бо поперваx вона й сама здатна була трохи заражатися їх* [їхньою] *обсесією* (І. Карпа).

ОБСИ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обси́діти.** *Євген сів на обсиджений подорожніми пеньок* (В. Земляк); *Висів той самий царський портрет, що запам'ятав його з першого дня навчання. Вивішено було під ним Маніфест 19 лютого 1861 року про скасування кріпаччини .. Висить і тепер, хоч і обсиджений мухами* (І. Пільгук).

ОБСИ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСИ́ДІТИ,** джу, диш, *док., що.* 1. *розм.* Довго, часто сидячи на чому-небудь, робити його зручним, звичним. *Я мала змогу побачити по-новому Київ, обсидіти всі лавочки міста, поспівати на Хрещатику, потанцювати на Майдані поблизу фонтанів* (з газ.); * Образно. — *Їдь сам та передніше гаразд обсидь нове гніздо, а я згодом, може, й переберусь до тебе з дітьми, — казала Мелася на прощанні* (І. Нечуй-Левицький).

2. Сідаючи, щільно покривати поверхню чого-небудь. *Гніздо скорочують до кількості рамок, яку обсиджують бджоли. Стежать, щоб стільники були доброякісними, придатними для відкладання яєць маткою* (з наук.-попул. літ.); // Сідаючи на поверхню чого-небудь, забруднювати. *Мухи обсиділи стіл.*

ОБСИ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБСИ́ДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. *розм.* Довго сидячи на одному місці, звикати, призвичаюватися до нього. *Обсидівшись на царському престолі, Седекія захотів визволитися від царя вавилонського* (з рел.-церк. літ.).

2. *розм.* Від тривалого користування ставати добре припасованим. *На порозі став середнього зросту чоловік у гарному .. пальті, сивій смушковій шапці, що за кілька років, видно, добре обсиділася на господаревій лисині* (М. Олійник).

3. *тільки недок.* Пас. до **обси́джувати.** *При формуванні нуклеусів у кожне відділення ставлять стільник, який має корм, розплід і щільно обсиджується бджолами* (з навч. літ.).

ОБСИДІА́Н, у, *ч.* Гірська порода чорного або сірого кольору зі скляним блиском, різновид вулканічного скла, який використовують для виготовлення декоративних предметів. — *Я бачила тільки кульчик з обсидіаном та золотого грифона. — Грифона? — Лев з головою птаха. Скіфо-іранський стиль* (В. Єшкілєв); *Якщо носити обсидіан повсякчас, він рятуватиме від поганих вчинків і гріхів* (Люко Дашвар); *Символи ронго-ронго вишкрябували гострими уламками обсидіану або акулячими зубами на дерев'яних табличках* (М. Кідрук); *Обсидіан використовували в доісторичні часи для виготовлення зброї та знарядь праці* (з наук. літ.).

ОБСИДІА́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **обсидіа́н.** *Обсидіанові блоки агломератного походження бомбо-, грушоподібної та аморфної форми залягають у промоїнах, у низинах балок і на широких передгірних терасах Закарпаття* (з наук. літ.); *До четвертої чверті V тис. до н. е. неолітичне населення України використовувало як наконечники до стріл геометричні мікроліти і наконечники, зроблені з кременевих або обсидіанових пластин* (з навч. літ.); * У порівн. *Чорне, блискуче, наче обсидіанове, небо тріснуло синім холодом* (О. Ульяненко); // Вигот. з обсидіану. *Обсидіанові знахідки розрізняються між собою за ступенем збереженості поверхні* (з наук. літ.); *Біля села Шамірам знайдено розмальовані глиняні посудини, бронзові казани з ручками, обсидіанові наконечники стріл* (з газ.).

ОБСИ́ДІТИ *див.* **обси́джувати.**

ОБСИ́ДІТИСЯ *див.* **обси́джуватися.**

ОБСИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБІСЛА́ТИ,** ішлю́, і́шле́ш, *док., кого, що чим.* 1. *розм., рідко.* Посилати кого-, що-небудь у різні місця або до різних людей; розсилати. *Він обсилав ученицькі* [учнівські] *громади листами або з'їжджав сам чи присилав кого іншого на інспекцію* (І. Франко); *Против сил турецьких Конецпольський обіслав циркуляром магнатів українських, закликаючи до походу* (М. Грушевський); *Богдан підняв козацтво за свободу, універсалом обіслав полки* (Л. Костенко); // Посилати комусь що-небудь у великій кількості. *Вже і Косинського добром московським Цар обсилав* (П. Куліш).

2. *етн.* Обдаровувати близьких родичів подарунками з нагоди весілля. *Залишався коровай у коморі, аж поки не приходила черга обсилати рідню і гостей* (з наук.-попул. літ.).

ОБСИЛА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБІСЛА́ТИСЯ,** ішлю́ся, і́шле́шся, *док., чим, розм., рідко.* Посилати кого-, що-небудь один одному; обмінюватися кимось, чимось. *Обидва ж вони .. подарунками обсилаються, а нишком один на одного чигають* (П. Куліш); [К о р н у е л л:] *Скажи герцогові, — бо ти ж ідеш до нього, — щоб він ні хвилі не барився, запобігаючи лиху. Ми теж про це подбаємо. Ми будемо обсилатися прудкими гінцями* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОБСИЛКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, діал.* Згвалтувати. *Він її обсилкував... зробив гріх, хоч вона й кричала* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСИПА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для обсипання. *У литві за моделями, що виплавляються в оболонкові форми, як вогнетривка основа суспензії використовується пильовий кварц, а як обсипальний матеріал — кварцовий пісок* (з навч. літ.).

ОБСИПА́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто обсипає що-небудь. *Обсипальник кондитерських виробів обсипає зефір, пастилу, мармелад цукровим піском чи пудрою на вібраторах або вручну* (з мови документів).

ОБСИПА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *текст.* Здатність тканини до обсипання ниток на зрізах. *Обсипальність є наслідком малого тангенціального опору в місцях контакту ниток основи й утоку, на величину якого впливає фаза будови тканини, вид переплетення, характер поверхні ниток та інші фактори* (з навч. літ.).

2. *с. г.* Здатність обсипатися (про плоди). *До недоліків їстівної жимолості можна віднести інтенсивну обсипальність зрілих плодів* (з наук.-попул. літ.).

ОБСИ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обси́пати.** *Ївга .. понесла вже чотири в'язки бубликів, на самій олії печених і густо маком обсипаних* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Цвітом вишні Ти обсипана в саду* (О. Олесь); *Входить Люба в шубці, обсипана снігом, весела, збуджена* (І. Микитенко); *Він стояв на порозі, обсипаний з ніг до голови тополиним пухом* (Валерій Шевчук); *Стару потягнуло до тієї хати, в яку її пів віку тому, обсипану зерном, у вінку, у стрічках, увів Михайло Чайченко* (М. Стельмах); *Стій і мучся мовчки, а дома рідні ждуть; і ранок біліє за тинками, в саду, як люстро — ранок; павутинки обсипані росою і світяться від чистого неба* (В. Барка); *В олтарі видно було престол.., за ним сяяв .. весь обсипаний діамантами і перлами хрест* (С. Скляренко); *Ніби дбайливий господар вибілив полотняні поля: такий на них молодий сніг, тільки зрідка обсипаний чорними*

воронами (М. Малиновська); *Я не ідеалізую Англію, проте у тій країні Ньютон був обсипаний нагородами ще за життя, а по смерті покладений до королівської усипальниці* (Р. Іваничук); *Директором інтернату врешті погодився стати такий собі Малафєй — обсипаний ластовинням і прищами, відверто миршавий тип років тридцяти* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Червоніли хмари, неначе обсипані рожами* (І. Нечуй-Левицький); *Вутанька спломеніла, наче жаром обсипана* (О. Гончар); // **обси́пано,** *безос. пред. Кругом неї* [дівчини] *обсипано було квітками, натрушено травою* (Панас Мирний); *З Високого замку знову загриміли гармати, ратушу і театр обсипано бомбами* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який обсипався, обвалився, став занедбаним (від негоди, ветхості і т. ін.). *Гайвороння .. било крилами над обсипаною стріхою* (М. Коцюбинський).

ОБСИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсипа́ти** 1, 3–6 і **обсипа́тися.** *Плоди обсипають просіяним цукровим піском чи цукровою пудрою, добре перемішують і струшують зайву посипку. (Для обсипання кілограма зварених плодів витрачають 200 г цукру)* (з наук.-попул. літ.); *Поперечний профіль яру розширюється через підмивання та обсипання схилів* (з навч. літ.); // Магічний акт у весільному обряді — обкидання молодих збіжжям. *Обряд обсипання символізував урожай, добробут, багатство* (з наук. літ.).

ОБСИ́ПАТИ *див.* **обсипа́ти.**

ОБСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ОБСИ́ПУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОБСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* обси́плють; *док.* 1. *кого, що, чим.* Обкидати, обтрушувати, покриваючи з усіх боків, по всій поверхні чим-небудь. *Цілими годинами укладала* [Ядзя] *волосся, обсипувала м'яким делікатним порошком і без того біле й гарне лице* (Н. Кобринська); *Часом очеретяний початок, зачеплений Соломією, лопався й обсипав її білим пухом, мов снігом* (М. Коцюбинський); *Маринка ловила в долоні нетанучі сніжинки, обсипала ними тата* (Ю. Мушкетик); *Карпо ліг і всього себе .. обсипав білим піском, мов у простирадло загорнувся* (А. Головко); * Образно. *Обсипає вечір нас золота порошею* (В. Сосюра); *Ніч п'янила квітами, місяць обсипав срібним сяйвом дерева* (О. Десняк); // Обкидати, закидати чимось кого-небудь з усіх боків. *За нею .. гналась дітвора та обсипала її грудками й порохом* (М. Коцюбинський); *Вони — військо .. юне, сповнене надій, сповнене жадоби небувалого подвигу за них, за всіх отих, що обсипають квітами, мерехтять до них сльозами радости* (І. Багряний); // Посипати чимось навколо чого-небудь. — *Обсипуєш ти добре, — питають, — хату Дубихи циганським зіллям, щоб багачі навідувалися до її доньки вже відтепер?* (О. Кобилянська); *Дідова дочка .. обполола, обханючила* [яблуньку] *і пісочком обсипала* (О. Іваненко); // Густо, рясно покривати, обдавати (бризками, краплями і т. ін.). *Трава плуталась під ногами й обсипала гарячі ноги холодною росою* (І. Нечуй-Левицький); *Прибій, б'ючись об прямовисний берег, обсипав бульвар водяним пилом* (М. Трублаїні); *Хмара наздогнала парусник і обсипала його дощем* (Ю. Яновський); // *безос. Шура .. відкинула брезент .. Колючим дощем обсипало її гаряче обличчя* (О. Гончар); // Сиплючись, обпадаючи, укривати, встеляти що-небудь шаром. *Падав сніг великими клаптями, обсипував шапки залізничників сивим пір'ям, лягав на темних хутрах пасажирів ясними плямами* (Б.-І. Антонич); *Білий цвіт вишні обсипає хату пелюстками і росою* (М. Стельмах); * Образно. *Зацвів небесною красою Очей твоїх небесний цвіт. І це весною, це в маю Обсипав душу він мою!* (О. Олесь); // Оздоблювати великою кількістю чого-небудь дрібного. *Справлю дорогу митру з золотим полем, звелю обсипати дорогими діамантами* (І. Нечуй-Левицький).

2. *кого, що.* Скупчуючись у великій кількості, займати, густо вкривати кого-, що-небудь. *До мене й муха не пристає, а вас так і обсипають* (Номис); *Навкруги долини усі горби обсипали селяни з Германівки та з близьких сіл* (І. Нечуй-Левицький); *Дзвенять бджоли, густо обсипали яблуню* (К. Гордієнко); *Гігантські колонії крихітних зелених комах обсипали листя, тонесенькі пагони і за лічені дні пожерли майже всі пуп'янки* (К. Москалець); // Обступати, оточувати з усіх боків. *Сподіваючись на гостинець, його, мов жолуді, обсипали ще п'ятеро дітлахів* (М. Руденко); *Підійшли* [кролики], *обсипали як сніг Матвія сивого, що сам посеред них, мов трусик* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича); // *перен.* З'являтися у великій кількості. — *Де мені вас містити з дітворою, що вже знаю, що так і обсипле* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *кого чим, перен.* Щедро наділяти когось чим-небудь. [Ю с у ф:] *В мене срібла-золота, скільки твоя душа забажає. Я всю тебе обсиплю перлами, обсиплю золотом, тільки будь весела!* (І. Нечуй-Левицький); *За моє писаня* [писання], *то Ви мені не дякуйте і вдячністю не обсипайте* (В. Стефаник); *Виховательки .. обсипали дівчинку найкращими побажаннями на дорогу* (І. Волошин); // Спрямовувати щось на кого-небудь у великій кількості. *Тася стала обсипати поцілунками сонного сина* (Л. Дмитерко); *Він обсипав його обличчя голосним шепотом, погрозливо махав кулаком* (Р. Андріяшик); *Мелашка .. ніби не чула, як свекруха одразу обсипала її неласкавими словами* (І. Нечуй-Левицький); *Раптом обсипали її всі допитами та докорами; але Оксана .. стояла мовчки* (Л. Яновська).

4. *що.* Скидати з себе листя, пелюстки, плоди і т. ін. *Червоні маки обсипали тріпотливі пелюстки* (О. Донченко); // Струшувати, скидати з себе що-небудь сипке. *Вони* [дерева на екрані] *стоять над головою глядача, обсипаючи сніг в об'єктив* (Ю. Яновський); // Струшувати, збивати (плоди, цвіт і т. ін.). *Вітер по траві ступає, цвіт із вишні обсипає* (П. Тичина).

5. *що.* Доторкаючись до чогось сипкого, спричиняти його осування, опадання. *Потому* [Карпо Петрович] *почав спускатися в яр, .. обсипаючи шашкою глину* (М. Коцюбинський); * Образно. *І од Чорного моря й до моря, де одвічної криги блакить, обсипаючи залпами зорі, бій гігантів гримить і гримить...* (В. Сосюра).

6. *кого, що, безос., розм.* Покривати висипом, виразками і т. ін. *Нездорове, наче протухле, обличчя куцана рясно обсипало прищами* (М. Кідрук); *Несподівано обсипало його чиряками: два сіли на карку, два на плечах* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

(1) Обсипа́ти / обси́пати ку́лями (снаря́дами, карте́ччю *і т. ін.)* — сильно обстрілювати. *Піхота кинулась бігом... Ворог обсипав її картечним градом* (Панас Мирний); *Зенітні кулемети обсипали літак кулями* (М. Трублаїні); *Тільки цюкни сокирою, так тебе й обсипле ракетами та кулями* (О. Гончар).

◊ **(2) [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні]** *кого, рідше що, по чому, перев. безос.:* а) хтось тремтить (перев. від хвороби). *Чи не напосіла на мене ота пропасниця, що голову приском пече, а по тілу морозом сипле, аж зуби цокотять* (Панас Мирний); — *Коло берега пісок і вода тепла. А далі глибше і холодніше, аж морозом обсипає; з дитячих літ знаю, — додав Мирон Данилович* (В. Барка); б) хтось відчуває озноб від хвилювання, несподіванки, переляку і т. ін.; хтось хвилюється, дуже вражений чимсь. *Добре співав! Як було заспіває Нечая .. По плечах так і сипле морозом* (Марко Вовчок); *Хоча я й народився серед степів і не вперше бачив зміїв, але такої сили їх і таких великих мені не випадало ніколи бачити. Я мимоволі спинився, почуваючи, як у мене поза спиною посипає морозом* (А. Кащенко); — *Знаєш: як розказала мені твоя мати, яку ви нужду, яке лишенько замолоду терпіли, то мене то в огонь укине, то морозом обсипле* (Панас Мирний); *Страшно Петрові стало. Щось перехопило дух, серце застукало в грудях. Він зупинився, став прислухатись. За спиною аж морозом сипнуло* (Б. Грінченко); *Недокус посміхався, а в мене морозом сипнуло поза шкірою* (Ю. Збанацький); — *Примарилося, наче хтось у вікно стукає... Мене морозом усю обсипало — думаю, батько* (Є. Гуцало); **(3) [Аж] [як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти)** *кого:* а) кому-небудь стало дуже жарко (перев. через хворобу). *Опівдня* [опівдні] *сонячний промінь гарячий перекине через хату ясну стягу трепечущу* [тремтливу]... *наче мене жаром обсипле. Душно мені, дрімота, а сну немає* (Марко Вовчок); *Настунею тіпала пропасниця, її то жаром обсипало, то проймало холодом, а чому, вона й сама не знала* (Ю. Збанацький); *Лікар спитав: — Морозить? — То морозить, то обсипає жаром. Серце ніби зупиняється, — скаржився Григорій* (П. Автомонов); б) *(кого)* раптово вразити, захопити або розгнівати і т. ін. кого-небудь. *Соломія підвела голову, вдруге блиснула очима на Романа .. Той блиск гарячих очей неначе обсипав його жаром* (І. Нечуй-Левицький); *Мене тривожить рокіт літаків. Він серце наче обсипає приском* (О. Коломієць); в) *(кого і без дод., безос.)* хто-небудь раптово розхвилювався, занепокоївся, злякався і т. ін. від чогось. *Від цих думок враз обсипало* [Данила] *жаром* (Ю. Смолич); *Марту аж приском осипало: невже-таки прийшов за її приданим?* (М. Стельмах); — *Мамо, а хто мій тато? — .. ждала цього запитання. Ждала й боялась, .. застало воно її зненацька, жаром обсипало всю* (О. Гончар); *В її очах світилися сині вогники, і коли він уловлював їх, його обсипало жаром* (Ю. Мушкетик); **(4) Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма)** *перев. яким, кого* — пильно, уважно дивитися на когось, виражаючи певні почуття. *Василько крутився біля .. хат з переможним виглядом, обсипав усіх вогнистим поглядом* (А. Турчинська); *Вона обсипує очима Орисину маму і вже напевно знає, що татко собі думає* (Ірина Вільде); *Кинулась панна Соня до Антоніни Павлівни, хапаючи її за руки та заглядаючи в вічі. Та враз одняла свої руки, а її зненацька обсипала таким поглядом, що в бідної дівчини пропала всяка охота до сміху* (Дніпрова Чайка).

ОБСИ́ПАТИСЯ *див.* **обсипа́тися.**

ОБСИПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ОБСИ́ПУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ОБСИ́ПАТИСЯ,** плюся, плешся; *мн.* обсиплються; *док.* 1. Обсипати себе або один одного чим-небудь. *Під час спочинку, обмахуючись од духоти, жартуючи, обсипаючись паперовою січкою, .. молодь знову розпливлася по залі* (С. Васильченко); *Костя й Родька примовкли, вже не обсипались піском, навіть не хотіли розмовляти* (В. Близнець); // Те саме, що **обсипа́ти** 1. *Жменя піску полетіла на Карпа .. — Не лізь! не обсипайся! — лютував Карпо* (Панас Мирний); — *Будеш за коси смикати? — питає старша; тоді менша хмуриться: — Не буду. — А будеш піском обсипатися? — Ні, не буду!* (В. Барка).

2. Руйнуючись по краях, обпадати дрібними частками. *Від гомону ходи обсипувалося іноді дрібне, звітріле каміння* (К. Гриневичева); *Аж обсипа́лися окопи — такий протяглий гул стояв повсюди* (П. Тичина); *Од гарматного реву обсипався іній, і казкові сніжинки падали на материні розплющені очі* (О. Довженко); *В головах* [на могилі] *стояв цегляний стовп, обмазаний цементом, що вже потріскався від сонця, дощу та вітру і поволі обсипався* (Григорій Тютюнник); *Комишові* [комишеві] *стріхи обсипались, і кінці лат стирчали з них, як ребра кістяка* (М. Коцюбинський); *Юрко зупинив погляда* [погляд] *на цвяху, на якому сиділа муха й чистила крильця. Глина біля цвяха обсипалася й руділа плямка* (Валерій Шевчук); // Сиплючись, осуватися, обвалюватися. *З-під ніг обривались малі й великі камені. Обсипався пісок* (М. Трублаїні); *По глинястій, мокрій стіні катакомби Земля, обсипаючись, глухо шумить* (М. Бажан).

3. Поступово опадати (про листя, плоди, цвіт і т. ін.). *Вже тоді вісень* [осінь] *ішла; лист червонів, жовтів, в'янув і обсипавсь* (Марко Вовчок); *Спека дужчає, репається суха земля, сохне городина, обсипається зів'яла, недостигла садовина* (Б. Антоненко-Давидович); *Зерно обсипалося. Потім аж до Різдва достоював, гинучи, той врожай. Не могли зарадити присланці з заводів і фабрик* (В. Барка); *Давно обсипався цвіт з груш і кислиць, і тепер на деревах .. наливалися соком маленькі плоди* (О. Донченко); * Образно. *Мордував* [Гірчак] *молодицю так, що з неї за кілька років краса обсипалась, мов вишневий цвіт від вітру* (В. Речмедін); // Скидати з себе листя, пелюстки, плоди і т. ін. *Половина та садів цвіте, Половина обсипається* (з народної пісні); *За другим холодним подихом осені обсипався лапатий багрянокві́тий клен, а за ним став падати на землю і каштановий лист* (С. Журахович).

4. Обкопуватися, оточуватися (валом). *Високим валом воно* [село] *обсипалось* (Сл. Б. Грінченка).

5. *тільки недок.* Пас. до **обсипа́ти** 1. *Після смерті пам'ятники й могили цих людей обсипалися квітами й обкладалися вінками* (О. Воропай).

◊ **Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися,** *рідше* **обсипа́тися** *і т. ін.)* **/ облѝтися (умѝтися, залѝтися,** *рідше* **обси́патися** *і т. ін.)* **[гірки́ми (гаря́чими, бу́йними** *і т. ін.)***] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю)** *див.* **облива́тися.**

ОБСИ́ПКА, и, *ж., спец.* Те, чим обсипають. *Поточний ремонт аркових обсипних сховищ включає відновлення просілої або розмитої земляної обсипки, догляд за дерновим покривом* (з мови документів).

ОБСИПНИ́Й, а́, е́, *спец.* Обсипаний чим-небудь. *2018 року в Україні почали зводити перші п'ятнадцять обсипних залізобетонних сховищ для зберігання боєприпасів* (з газ.).

ОБСИ́ПУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обси́пувати.** *Ми з шофером, обсипувані холодним дощем, .. щоразу пірнали в воду й болото* (Ю. Яновський); // **обси́пувано,** *безос. пред. Як їм було позбирати себе в кулак і досягнути бажаного ступеня люті, коли їхніх воїнів з ніг до голови обсипувано трояндовими пелюстками й метеликами?* (Ю. Андрухович).

ОБСИ́ПУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обси́пувати** 1, 3–6. *Обсипування зерном молодят — це побажання багатства і злагоди* (з газ.); *Машина призначена для накатування та глянсування драже, глянсування й обсипування карамелі відкритих сортів* (з наук.-техн. літ.).

ОБСИ́ПУВАТИ *див.* **обсипа́ти.**

ОБСИСА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсиса́ти.** *У дослідах, проведених на 6–11-тижневих телятах, взаємне обсисання тривало близько 10 хвилин після годівлі їх молоком із відер, тобто приблизно стільки ж, скільки становить період ссання молочної залози телятами, які утримуються разом з коровою-мамою* (з навч. літ.).

ОБСИСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБІССА́ТИ,** іссу́, іссе́ш, *док., кого, що.* Те саме, що **обсмо́ктувати** 1. *Обіссав вуса і обтер рот.*

ОБСИСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБІССА́ТИСЯ,** іссу́ся, іссе́шся, *док., розм., рідко.* Смоктати понад міру. *Дитина блює, — то воно обіссалось* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСИХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсиха́ти.** *Вибирання каченят із інкубатора провадять через кожні дві години і після обсихання негайно відправляють у приміщення біля водойми* (з наук. літ.); *Водорості здатні витримувати удари хвиль, обсихання і яскраве освітлення під час відпливу, прісну воду дощів, низькі температури взимку* (з наук.-попул. літ.).

ОБСИХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБСО́ХНУТИ, ОБСО́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* обсо́хнув, нула, ло *і* обсо́х, ла, ло; *док.* Ставати сухим; висихати. *Був теплий дощ, в траві стоїть вода, На гілці синя бабка обсихає* (М. Рильський); *Пригріло сонечко, обсохла земля* (М. Коцюбинський); *В полі протряхало; декотрі горбики на околиці обсохли — на один з них приник подорожній, відчувши неміч в грудях* (В. Барка); *Весь корабель вкрили пернаті гості .. Пронесеться шквал, обсохнуть і полетять* (Д. Ткач); // Випаровуючись, висихаючи, зникати. *На свіжому повітрі швидко обсохли її .. сльози* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **[Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х** (*рідко* **ко́ло губі́в**) **[не обсо́хло** (*рідше* **не ви́сохло**)**]** **<Ще з молоко́м на губа́х>** *див.* **молоко́.**

О́БСІВ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **обсіва́ти** і **обсіва́тися.** *Обсів рапсом країв поля сприяє оптимальному співвідношенню між хижими і рослиноїдними видами трипсів* (з наук.-попул. літ.).

2. Пропущене під час сівби місце на ниві. *Слідкуй, щоб на сіві не було обсівів* (прислів'я).

ОБСІВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для обсіву (у 1 знач.). *Обсівальне зерно.*

ОБСІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсіва́ти** і **обсіва́тися.** *Вінчання пана молодого і перев'язування його хусткою самою панною молодою, благословляння до шлюбу з хлібом на колінах, годування молодят після повернення і намащування матір'ю чола молодих медом, обсівання вівсом дівчат і багато інших — все це ритуальні подробиці великого значення* (І. Франко); *За вітання й обсівання хлопчикам дають пироги, млинці, інколи копійки* (із журн.).

ОБСІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОБСІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОБСІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **засіва́ти** 1, 2. *Він пошле дощ на насіння твоє, яким будеш обсіювати землю, та хліб урожаю землі, і поживний та ситий він буде* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Сіяльник вийшов ріллю обсівати* (І. Манжура); *Довідався Семен, що батько його все своє життя обсівав мізерний шмат землі, який врізався клином у десятини сільського старости* (Л. Смілянський); *У Катрі дитинка занедужала: а тут обід панам звари, вечерю звари та город скопай, обсій, — та ще пані гримає* (Марко Вовчок); — *Виоремо тебе, ниво, обсіємо* (М. Стельмах); * Образно. *Так і живу я нині — землю добром обсіваю* (М. Нагнибіда); // *чим.* Сіяти щось навколо чого-небудь. *Мати з вузлика обсіяла обійстя диким маком* (Є. Пашковський).

2. *кого, розм.* Засівати все або багато чого-небудь. *На весну обсіяли поля, взялися до мурування клуні* (У. Самчук).

3. *кого, що, перен.* Густо вкривати по всій поверхні, всівати всю поверхню чим-небудь; обсипа́ти. *Кулемети захлиналися, обсівали поле кулями* (О. Десняк); *Добре було б пособляти собі палицею, але Володимир заповзявся обходитися без неї, тому йшов, і піт краплисте* [краплисто] *обсівав йому чоло* (Валерій Шевчук); * Образно. *День у день обсіювало сонце своїм золотисто-червоним світлом поверхню* [поля] (О. Кобилянська); *Ніч і далі брела заколисаним степом, згори обсівала його росою, а знизу дзвеніла стотисячним стрекотом коників* (М. Стельмах); // Посипати кого-небудь чимось з усіх боків. *Святого Василя вважають покровителем землеробства. Цього дня хлопчаки ходять "обсівати": ввійшовши в хату, вони прагнуть "обсіяти", тобто обсипати навколо господаря пашнею* (із журн.).

4. *що чим, біол., вет., мед.* Розповсюджувати бактерії, інші мікроорганізми по якій-небудь поверхні, у якомусь місці. *Джерело збудника — хворі бджоли, які обсіюють цистами корми, стільники, воду. Розвитку захворювання сприяє підвищена вологість* (з навч. літ.).

5. *кого, етн.* Обсипа́ти (молодих, весільних гостей, господаря і т. ін.) сумішшю вівса, пшениці, пряників, цукерок, горіхів тощо, бажаючи достатку, щастя. *Його* [молодого] *обсівають; на перелазі дітвора зібралась шажки ловить, та ба, не кидають: овес та конфети дрібнесенькі .. летять та в воду падають!* (Г. Косинка); *Дум'ячиха.., забираючи пригорщами овес, обсіяла ним насамперед обоє* [обох] *молодих* (І. Франко).

ОБСІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ОБСІ́ЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОБСІ́ЯТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. *чим і без дод.* Засівати своє поле, ділянку. *Докінчували обсіватись яриною* (Ю. Смолич); *Кожен тішився думками про мир. З весни оратаї почали потроху сіятись та обсіватись* (І. Білик); *Боринці перезимують своїм хлібом і обсіються своїм насінням* (С. Чорнобривець).

2. *тільки док.* Упоратися з сівбою; посіяти все. *Ми тутечки .. і обгніздились, і колодязі покопали, і обсіялись* (О. Стороженко); *Вже й обсіялись давно люди, ось незабаром і жнива зайдуть* (Б. Антоненко-Давидович); *Люди вже давно повиорювали поля і обсіялися* (В. Речмедін); *Люди перезимували, обжилися, обсіялися* (М. Дочинець).

3. *чим, перен.* Укриватися, обсипатися чим-небудь. *Машина в'юнить трав'янистими просіками, .. обсівається синіми ягодами роси* (М. Стельмах).

4. *біол., вет., мед.* Ставати місцем розмноження бактерій, інших мікроорганізмів. *У разі прогресування захворювання вісцеральні й парієтальні листки плеври обсіюються туберкульозними горбиками* (з наук.-попул. літ.); *Молочні продукти в процесі виробництва можуть повторно обсіюватися мікроорганізмами* (з навч. літ.).

ОБСІ́ВНЕ́, івно́го, *с., етн.* Суміш вівса, пшениці, пряників, цукерок, горіхів, дрібних монет тощо, якою обсівають молодих, весільних гостей, господаря, бажаючи достатку, щастя. *Гостей посипали обсівним.*

ОБСІДА́ТИ, а́є, а́ємо, а́єте, *недок.,* **ОБСІ́СТИ,** ся́де, ся́демо, ся́дете, *док.* 1. *кого, що.* Сідати навколо кого-, чого-небудь. *Велика сім'я мовчки .. обсідає стіл з усіх боків* (І. Микитенко); *Олеся .. одчиняє віконце, дивиться: парубки обсіли кружалом її хату* (Марко Вовчок); *Соломотряси, половотряси зі стуком, з гряком безперестану викидають солому й полову і сірим шаром пороху вкривають лиця робітників, що, як комашня, обсіли навкруги машину* (В. Винниченко); *В кабінеті було чимало відвідувачів: обсіли, обступили директора* (А. Хорунжий); * Образно. *Вони* [багатії], *немов три здорових павуки, обсіли село з трьох кінців* (С. Чорнобривець); // Тісно оточувати з усіх боків. *Вечеря на столі, — а дітвора .. батька обсідає* (Л. Боровиковський); *Ой прийшов же я до дівчини в сіни, А там дівчиноньку інші обсіли* (П. Чубинський).

2. *кого, що.* Сідаючи, займати весь простір, усю поверхню чого-небудь. *Бджоли роєм обсідали квітки* (Юліан Опільський); *Діти повилазили на тин і обсіли його, неначе горобці* (І. Нечуй-Левицький); *Горобина зграйка сіренькими грудочками, мов реп'яхами, обсіла кущі дерези* (В. Речмедін); // Густо вкривати кого-, що-небудь. *На сонці особливо чітко вимальовуються золотисті боки, вкриті густою червоною фарбою, яблук, груш та сизо-темних слив, що роями обсіли віти* (М. Івченко); // *перен., розм.* Висипа́ти на шкірі або слизових оболонках у великій кількості (про чиряки, прищі і т. ін.). *Вишиваний довго скаржився, що його обсіли чиряки* (М. Руденко); *Його, з дев'ятого класу починаючи, обсіли прищі. Фурункули пішли у бідолахи по обличчі* (Ю. Покальчук).

3. *кого, що і без дод.* Опускаючись, спадаючи, покривати собою яку-небудь поверхню (про іній, туман і т. ін.). *Сніги обсідають. Скрегочуть колеса. Лісок — улоговина — шпали — мости. Вечірніх небес приморожене плесо* (Л. Первомайський); *Сніжинки .. обсідають вії старої, набиваються в зморшки* (М. Стельмах); *Мряка обсіла кожух і капелюх .. дрібними крапельками* (Л. Мартович); *Непроглядний туман обсів береги, лиш де-не-де залишаючи просвіток для бані, лоджії, вежі* (Ю. Андрухович).

4. *що, перен.* Займати яку-небудь ділянку, площу; оточувати. *Ліси, густо обсідаючи плечі гір, піднімалися вгору* (М. Стельмах); *Густі лози та вільхи обсіли з обох боків .. береги* (І. Франко); *Місто .. обсіло лівий берег Пруту* (Ирина Вільде); *Ворог густо обсів польові терени. Вранішню тишу розрізала гулка довга кулеметна черга з недалеких кущів* (М. Андрусяк).

5. *кого, перен., розм.* Нападати, накидатися з усіх боків. *Ледве я в хату, а мене так усі й обсіли: куди та й куди ходила?* (Сл. Б. Грінченка); *Обсіли Кукубенка вороги. Сам Тарас .. кинувся на виручку* (О. Довженко); // Набридати, настирливо домагаючись чого-небудь. *Матір мою женихи проти волі її обсідають* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

6. *кого, що, перен., розм.* Охоплювати, оволодівати (про настрій, стан і т. ін.). [С е м е н:] *Якісь сумні думки роєм обсідають голову* (М. Кропивницький); [М и х а й л о:] *Славно покачатися на траві після купання і затягтися сигарою! Чорт його зна, якось мене лінощі обсіли* (М. Старицький); *У Києві не можна й кроку ступити, щоб тебе не обсіли спогади!..* (Ю. Смолич); *Ліну обсіли гризоти* (О. Гончар); *Бадьоро пропрацював день, а ввечері обсіли мене сумніви* (Олекса Ізарський).

◊ **Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла** *і т. ін.)* *див.* **біда́**[1]**; Ді́ти обсі́ли <Дітво́ра́ обсі́ла>** *див.* **ді́ти**[1]**; Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсі́ли, обняли́)** *див.* **ду́мка; Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсіда́ють (гризу́ть) / обсі́ли го́лову** *див.* **ду́мка; Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли,** *рідко* **опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють)** *див.* **зли́дні; Літа́ обсі́ли** *див.* **літа́; Обсіда́ють / обсі́ли кло́поти** *див.* **кло́піт.**

ОБСІДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБСІ́СТИСЯ,** ся́дуся, ся́дешся, *док., розм.* 1. Сідати, улаштовуючись зручно, надовго на чомусь. *По обіді обсядуться всі гуртом під хатою, як кому вигідніш — хто в холодку на призьбі, хто на сонці, спину гріючи, на спориші розтягнеться* (А. Головко); *Кружляє над осокором гайвороння, все не обсядеться на ніч* (Ю. Мушкетик).

2. Надовго або постійно оселятися де-небудь. *Після служби признався Іван, що квартиру міську відписали військовим, тра туто* [треба тут] *обсідатися, мати зраділа* (Є. Пашковський); *Спершу мені так добре було .. Та се поки обсілася; як же обжилася трохи, то зараз і почали гострі спички у серце заганяти* (Панас Мирний); *— По-вашому, ані князь, ані мужі його не відають, що у Втікичі дозрівають ниви? Є, значить, потреба бути ще в Тивері і пильнувати за супостатом, що обсівся на полуденних обводах землі нашої* (Д. Міщенко).

3. *рідко.* Оточувати себе ким-небудь. *Король знов засів у Лобзові, приймав і відправляв іноземних послів, .. потім до кінця місяця обсівся лікарями своїми прибічними, бо назбирав за пів сотні літ од нездержливого життя цілу купу хворощів* (П. Загребельний).

4. *ким, перен.* Обзаводитися дітьми, родиною. *— Обсідайтеся дітьми, будинків понаставимо* (М. Рудь); *Обсістися ріднею.*

ОБСІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсіка́ти** і **обсіка́тися.** *Кожна знана стежина, просіка, лаз чаїть останній стрибок у невідомість, небезпека гостріша й фатальніша, ніж зачумлення під час чуми, ніж обсікання пальців на циркулярці вслід за неправильним порухом* (Є. Пашковський); *Різьблення передбачає створення потрібної скульптури шляхом обсікання зайвих мас від кам'яної брили або деревини* (з навч. літ.).

ОБСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБСІ́КТИ,** ічу́, іче́ш; *мин. ч.* обсі́к, ікла́, ікло́; *док., що.* 1. Відділяти що-небудь, відсікаючи одне за одним. *Жінки сидять коло буряків — бадилля обсікають* (А. Головко); *Дрібненькими білими зубками сірі гризунчики обсікали мишієві колосочки зі стебел й, натужно попискуючи, тягли їх до купок — у зимові свої комори* (М. Вінграновський); *Тримаючи за стовбур, обсік нижнє гілля і відрубав вершка, лезом сокири обтер живицю на долоні* (Є. Пашковський).

2. *діал.* Обсапувати. *Обсікають бульбу* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБСІ́КТИСЯ,** ічу́ся, іче́шся; *мин. ч.* обсі́кся, ікла́ся, ікло́ся; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **сіктися** 2. *Якщо волосся обсікається протягом довгого часу, можна скористатися перевіреними народними засобами. Цілющі властивості проти випадіння волосся мають цибуля, лопух, кропива та інші трави* (з наук.-попул. літ.); *Росте дочка злотокрила, Краси добирає, А тим часом її ненька З силоньки спадає. Обсіклися пишні коси, Снігом забіліли, Поспадали повні личка, Воском зажовтіли* (С. Руданський).

2. *тільки 3 ос.* Обтріпуватися по краях (про тканину, одяг). *Поли обсіклися.*

3. *тільки 3 ос., розм.* Оббивати, пошкоджувати собі копита (про коней). *Коні обсіклися* (Сл. Б. Грінченка).

4. *тільки док., розм.* Позбутися всього. *Обсікся, нічого нема* (Номис).

5. *тільки недок.* Пас. до **обсіка́ти.** *Краї ювелірних виробів, виготовлених методом штампування, обсікаються або обрізаються* (з навч. літ.).

ОБСІ́КТИ *див.* **обсіка́ти.**

ОБСІ́КТИСЯ *див.* **обсіка́тися.**

ОБСІ́ЛИЙ, а, е. 1. Якого хто-небудь обсів (у 1, 2 знач.), оточив. *Реве й гуркоче багатотисячна юрба. Вона вся, як труп, обсілий червою, кишить, рухається на одному місці, вгризається, бореться там поміж собою* (В. Винниченко).

2. *перен.* Якого обсіли (у 6 знач.), яким оволоділи (про думки, настрій, обставини і т. ін.). *Щоразу .. ніби ж мислячий, а по суті, обсілий сумнівами, недостатньо вольовий і рішучий інтелігент втрапляє у ще гірші ситуації. Бо не може вчасно вирішити, хоч, врешті, вибирає-таки правильне рішення* (Ю. Покальчук).

ОБСІМЕНИ́ТИ *див.* **обсіменя́ти.**

ОБСІМЕНИ́ТИСЯ *див.* **обсіменя́тися.**

ОБСІМЕНІ́ННЯ, я, *с.* 1. *бот.* Дія за знач. **обсіменя́ти** і **обсіменя́тися** 1. *Для надійнішого обсіменіння лісосік у деяких випадках залишають дерева насінного призначення — насінники* (з наук. літ.).

2. *біол.* Стан за знач. **обсіменя́тися** 2. *Сирі овочі підлягають кулінарному обробленню, після чого їх повторно промивають. Особливо ретельно обробляють салат, зелень петрушки, селери, кропу, оскільки вони відзначаються високим ступенем бактеріального обсіменіння* (з навч. літ.).

ОБСІМЕНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБСІМЕНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* 1. *бот.* Засаджувати насінням рослин певну ділянку. *Головне завдання під час формування захисних травостоїв полягає у створенні штучним шляхом лучних ділянок та у сприянні самовідновленню природних рослинних угруповань. На цих ділянках не здійснюють випас худоби та скошування в перші роки цінних трав, що дає змогу обсіменити крутосхили* (з наук. літ.).

2. *біол.* Забруднювати що-небудь (про бактерії та інші шкідливі організми). *Теплова обробка сприяє знешкодженню їжі, оскільки при високій температурі гинуть мікроорганізми, які обсіменяють продукти* (з навч. літ.); *Працівники повинні повідомляти чергового медпрацівника і майстра цеху про пошкодження шкіри рук під час роботи або потрапляння в очі крові та інших речовин, які можуть обсіменити збудниками туберкульозу* (з навч. літ.).

ОБСІМЕНЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ОБСІМЕНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. *бот.* Давати (у 8 знач.) насіння. *Хочете залишити на ділянці декілька рослин лопуха, щоб мати цілющий корінь? Доглядати за ними не треба, самі виростуть, тільки не давайте їм обсіменятися — вчасно зривайте головки* (з наук.-попул. літ.); *Ячмінь низькорослий часто вилягає і не вповільнює ріст бур'янів, тому після колосіння ячменю останні обганяють його в рості і встигають обсіменитися* (з наук. літ.); *На пасовищах гірчак подовий слід регулярно скошувати до цвітіння, щоб не дати йому можливості обсіменитися* (з навч. літ.).

2. *тільки недок., біол.* Пас. до **обсіменя́ти** 2. *Субпродукти нестійкі при зберіганні, оскільки легко можуть обсіменятися бактеріями* (з навч. літ.).

ОБСІ́ПАТИ *див.* **обсі́пувати.**

ОБСІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСІ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що, рідко.* Сіпаючи, обривати *(див.* **обрива́ти**[1]). *При заготівлі лікарської рослинної сировини листки обривають руками, обсіпуючи зверху вниз, з черешком або без нього* (з навч. літ.); *Петро* [цар Петро I] .. *Нагайкою кізлячі* [козлячі] *Бороди обтріпав І жупани висячі По пояс обсіпав* (П. Гулак-Артемовський).

ОБСІ́СТИ *див.* **обсіда́ти.**

ОБСІ́СТИСЯ *див.* **обсіда́тися.**

О́БСІЧ, *присл., діал.* Відразу, разом. *А вони до неї обсіч: хто зробив та й хто* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСІ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсікти.** *Голова сему* [цьому] *вдвоє розколена, А тому руці обі* [обидві] *обсічені* (М. Шашкевич); *Димилися вирви, вириті смердючими бомбами. Валялося свіже гілля, обсічене з листям, з плодами* (О. Гончар); *Збирала* [Надя] *в лівий кулак жмут обсічених кіс .. і чесала волосся* (Є. Пашковський).

ОБСІ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсікти.** *У 19 пацієнтів проведено обсічення тильного міжкісткового нерва як ізольоване втручання* (з наук. літ.).

ОБСІ́ЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обсіювати.** *Незаконні посіви снодійного маку часто приховують шляхом обсіювання ділянок високорослими сільськогосподарськими культурами (кукурудза, жито і т. ін.)* (з газ.); *Спеціалізована суміш насіння газонних трав "Спорт" призначена для обсіювання спортивних майданчиків та інших поверхонь, які інтенсивно використовуються* (з мови реклами); *За народними звичаями, обряд обсіювання молодих роблять жінки* (з наук.-попул. літ.).

2. Стан за знач. **обсіюватися** 4. *Розроблено чотириступеневу класифікацію обсіювання бактерій. Виявлено залежність ступеня обсіювання від ступеня крововтрати* (з наук. літ.); *Для дезінфекції повітря операційних використовують бактерицидні ультрафіолетові лампи. Довкола ламп створюється стерильна зона діаметром до 3 метрів. Після 2–3 годин роботи лампи бактеріальне обсіювання повітря знижується на 50–80 %* (з навч. літ.).

ОБСІ́ЮВАТИ *див.* **обсіва́ти.**

ОБСІ́ЮВАТИСЯ *див.* **обсіва́тися.**

ОБСІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсіяти.** *Марія мовчить .. Вона нікого не оскаржує, їй, дяка Богу, люди допомогли... Поля вже обсіяні, а хату покривають...* (У. Самчук); *Про двох братів, що впали біля тину* [розповідає Охрім], *Про вибиту копитами долину, Обсіяну пшеницею з тих пір* (А. Малишко); *Змучені коні .. перейшли на рись, і зеленкувате мило падало з обкипілих вудил на попелястий супісок, обсіяний червоними перестиглими чашечками жолудів*

(М. Стельмах); *Історик піднявся по залізній драбині; обсіяні мучнистим пилом листки гріли руки, як і все довкіл* (Є. Пашковський); * Образно. *Ярошенко вийшов із школи в обсіяні зорями присмерки* (В. Речмедін); * У порівн. *Клапоть білого снігу, що світився здалека між деревами, на леваді, мерехтів у сонці, мов обсіяний брильянтовим піском* (О. Кобилянська); *Грали на шибках ранкові промені. Неначе обсіяний з ночі осколками заморського кольорового скла, мінився за вікнами спориш* (І. Нижник); // **обсіяно,** *безос. впред. Підлогу моєї готельної кімнати, ніби снігом, що випав у травні, було обсіяно дрібнюсінькими клаптиками* [паперу] (О. Шугай).

ОБСІЯТИ *див.* **обсівáти.**

ОБСІЯТИСЯ *див.* **обсівáтися.**

ОБСКАКÁТИ *див.* **обскáкувати.**

ОБСКÁКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обскáкувати.** *Більшовики застосовували обскакування хат, з метою контролю мешканців. Вечорами несподівано та непомітно заходили в село, ходили попід вікна, підглядали та підслухували* (з публіц. літ.).

ОБСКÁКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСКАКÁТИ,** обскачý, обскáчеш *і* обскакáю, обскакáєш, *док.* 1. *кого, що.* Навскач (про коней) обганяти кого-небудь. *У нього Кімат — арабський скакун, а мій Дублікат — уже старий кінь. Знімають дубль, мій Дублікат обскакує Кімата, вдруге — те саме* (з мемуарної літ.); *Де ж це бачено — колгоспний кінь обскакав племінних скакунів!* (з газ.); // *кого.* Обганяти, випереджати кого-небудь верхи. *Гаріфулін перший обскакав вовка з лівого боку* (О. Донченко); *Батько обскакав товариша, але товариш коня не віддав* (з мемуарної літ.).

2. *що, розм.* Скоком об'їжджати верхи навколо кого-, чогонебудь. *Уласевич свиснув і сіпнув за гнуздечку. Коник прихнув, насторочив вуха й покатав, ніби стріла: передніше обскакав чимале подвір'я навкруги, а далі шугнув в одчинену браму* (І. Нечуй-Левицький); *Мов у манежі, ми обскакали дворище, і тим же алюром понеслись назад* (П. Панч); *Старий Патріот стиснув шпорами коня, з'їхав з мармурового п'єдесталу і галопом обскакав площу* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі); // Скачучи, побувати в багатьох місцях. *Хведот зовсім зник, і ніхто не міг його знайти. Володько обскакав увесь город, усю дорогу, весь луг — даремно* (У. Самчук); *Яничари були вперті. Вони вже обскакали не одну сотню миль по Задністрянщині* (С. Тельнюк); — *То куди подівся ваш гуру? .. Він, бачу, такий жвавий, що за одну ніч обскаче всі східні штати!* (П. Загребельний); *Айдар разом із ровесниками допомагав старшим влаштовуватись на новому місці, виганяти коней на пасовисько, обскакав верхи все довкола* (Ю. Покальчук).

3. *кого, що, розм.* Швидко оточувати кого-, що-небудь верхи. *Нібито брехливо відступали* [вороги], *чотири рази, вертаючи нагло, обскакували людей, що з таємних закутків виходили на жниво, й відводили їх жорстоко в мізерну неволю* (І. Франко); *Набігши хутір чи містечко, татари обскакували їх зі всіх боків, виставляли сторожу .. й починали грабувати* (П. Панч).

4. *кого, перен., розм.* Випереджати в чомусь кого-небудь. — *Потилиці чухаємо, а інші тим часом .. нас обскакують!..* (О. Гончар); *В усіх важливих ділах досягав* [Потьомкін] *успіху, обскакуючи і наступних фаворитів, що не відзначалися розумом, і наймудріших державних мужів* (В. Малик); *Заздрість до своїх однолітків, які "обскакали" його на житейській дорозі, переросла у злість до них* (Є. Доломан); *Я думаю: гай-гай, куди вже тобі тягатися з царями та королями, якщо в тебе за плечима вже сімдесят і один рік! Краще дивися, думаю собі, щоб тебе не обскакав рідний братик найменшенький* (І. Білик).

5. *кого, перен., розм.* Обдурювати когось на чому-небудь. *Гнат .. розповідав своїй Ганні, як він обскакав, обвів навколо пальця навіть бессарабця Манойла* (М. Стельмах); *Що правда, то правда — неписьменний* [батько]... *Але великий хитрун і прониза... І письменного, де йому треба, обскаче...* (Ю. Логвин).

◊ **[І] конéм (на коні,** *рідко* **вóзом) не об'їдеш (не обскáчеш)** *див.* **об'їжджáти**[1].

ОБСКÓЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обскóчити.** *Шашкевич був відрізаний від своїх, обскочений ворогами і одержав тяжку рану* (І. Франко); *Наче кабан, обскочений собаками, кидався Сулятич* (Юліан Опільський); *Почуває* [гетьман] *себе, як звір, обскочений хортами* (Б. Лепкий); // **обскóчено,** *безос. пред. І стратив* [Ганнібал] *всю надію, щоб він міг Ударити на ворогів .. Вже й вояки його були з-за того В крайній тривозі та зневіренні І певні, що обскочено їх щільно* (І. Франко).

ОБСКÓЧИТИ, чу, чиш, *док., розм.* 1. *кого, що.* Швидко оточити кого-, що-небудь. *По двох тижнях ватагу в її лісовій криївці обскочили три роти солдат* [солдатів] (І. Франко); *Одного разу .. хату обскочили німці. Налетіли швидко й несподівано, мов круки* (М. Андрусяк); // Несподівано обступити з усіх боків. *Коли приїхав* [Матвій] *у велике, чуже місто, то обскочили його якісь панки і кожний тягнув до себе* (Мирослав Ірчан); *Чорне посольство саме стало до переправи, коли його обскочили запорожці* (Ю. Мушкетик).

2. *кого.* Обігнати, випередити одним скоком, стрибком і т. ін. *Козаків кінь, ніби вчув отаманову команду, притьмом обскочив гайдука наліворуч* (П. Панч); *Мотоциклісти в довгих негнучких плащах обскочили їх з двох боків, погнали від дороги врозтіч по полю* (П. Загребельний); // *перен.* Випередити в чомусь кого-небудь. — *Хто вам дозволив брати Вінницю? .. І тобі не соромно? Обскочив начдива* (О. Довженко).

3. Відстати; відокремитися (у 1 знач.). *Хто од слова одскочить, коло того шкура обскочить* (Номис).

ОБСКРЕБТИ́ *див.* **обскрібáти.**

ОБСКРІБÁТИ, ОБШКРІБÁТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОБСКРЕБТИ́,** бý, бéш; *мин. ч.* обскріб, реблá, лó; **ОБШКРЕБТИ́,** бý, бéш; *мин. ч.* обшкріб, реблá, лó; *док., що.* 1. Зішкрібати, зчищати що-небудь з усієї поверхні чогось. *Біля нього сидів Микола, тихо обскрібав з лопати присохлу землю* (В. Кучер); *Жінка стягла з мене чоботи й заходилася тріскою обшкрібати з них болото* (Г. Пагутяк); *Складаним ножичком обскріб* [Йонька] *сіль* (Григорій Тютюнник); // *кого, що.* Зішкрібаючи, очищати кого-, що-небудь від чогось. *Поки медика обскрібали та обмивали од нечистот, жінка не переставала його гризти .. словами, лаялася до самої полуночі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *розм.* Те саме, що **голи́ти** 1. *На снарядних лотках сидів Султанов і голився бритвою.., безжально обшкрібаючи свої мужні щоки до синюватого блиску* (П. Загребельний); *Янка .. глянула на Настаса: — Аби хоч бороду обшкріб. Узавтра ж рядіння* [прикрашання] *на Подолі, може, й тебе б хто врядив* (І. Білик).

ОБСКРОМА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обскрома́дити.** *Баскі, гладкі коні, чорної блискучої масті, з підрізаними трохи хвостами й мичками, з блискучими обскромадженими копитами, в нових гнуздечках, обкладених срібними цвяшками, били копитами землю, насторочили вуха й насилу стояли на місці* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСКРОМА́ДИТИ, джу, диш, *док., кого, що, розм.* Обскребти, очистити кого-, що-небудь від чогось. — *Дівчата, загадаймо хлопцям, нехай обскромадять порося* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСКУ́БАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обскуба́ти.** *Горобець, обскубаний, забрьоханий, боком вискочив з калюжі* (О. Довженко); *Коли ж Герман побачив .. обскубаного сокола, зрозумів, що так само як безпорадний обскубаний сокіл, така беззахисна його держава без молодого королевича* (В. Рубан); *У червоних анфіладах на верхотурі літали обскубані голуби* (О. Ульяненко); *Як почало сутеніти і король сів вечеряти зі своїм почтом, з'явився Оленько з обскубаною гускою і з писарем* (Ю. Винничук); *Кулемет стояв замаскований у кінці греблі між кущами обскубаної козами жовтої акації* (К. Гриб); *Розкинувши рукави й геть чисто обскубаний від коміра і до низу, лежав... мій рідний кожух* (М. Вінграновський); * Образно. *Це йшли катерининські орли, вже добре обскубані часом, зігнуті турботами й трудами на благо своє та держави, біля кормила якої стояли ще за блаженних часів позаминулого царювання* (О. Полторацький); *Вона пройшла повз крамничку ласощів, привіталася з трьохсотрічним Гансом, що тримав у руках обскубаного дощами гусака* (І. Роздобудько).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Обшарпаний, жалюгідний. — *Вона душить мене — ваша вошива, обскубана тайга!* (Ю. Яновський); *В степу сумно стояли обскубані скирти* (А. Хорунжий); *Через дорогу повільно перейшла сухоребра собака з опущеним хвостом. Біля паркану обскубана кішка натужно нявка* (П. Запаренко); *Пояснюю, що на ровери нападають хіба що скажені обскубані волоцюжки* (С. Андрухович); *Так і побрів наш Каландріно до Флоренції, бідний і нещасний, обдряпаний і обскубаний* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБСКУБА́ТИ *див.* **обску́бувати.**

ОБСКУБА́ТИСЯ *див.* **обску́буватися.**

ОБСКУ́БЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обску́бти.** *Задрипаний такий* [півень], *обскублений, гребінь на йому* [ньому] *покльований, крила мов деркачі* (Номис); *Стирчить їжаком малоросла ліщина, колючі будяки, як волосся на сирітській миршавій голові, обскублене руками мачухи* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСКУ́БТИ *див.* **обску́бувати.**

ОБСКУ́БТИСЯ *див.* **обску́буватися.**

ОБСКУ́БУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обску́бувати.** *Після обскубування тушку птиці обтирають рушником, натирають борошном та обсмалюють* (з навч. літ.).

ОБСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСКУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ОБСКУ́БТИ,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* обску́б, ла, ло; *док.* 1. *що.* Вискубувати, виривати (волосся, пір'я і т. ін.) по всій поверхні. *Біля кожної дівчинки купа пір'я, і прудкі дитячі пальці обскубують пір'їну за пір'їною* (О. Донченко); — *Гусарів небезпечно й зачіпати, — сказала Олеся, — вони й тобі бороду обскубуть, — це митці на всякі штуки* (І. Нечуй-Левицький); *Горобчичок диб-диб-диб, Сіресенький стриб-стриб-стриб! .. Болять в мене крилечка, Обскубали пір'ячка!* (М. Кропивницький); * Образно. [В а с и л и н а:] *А я навалюсь на голову. Поки не обскубу увесь чуб йому, не зійду з трибуни* (О. Корнійчук); // *кого, що.* Скубучи, очищати від пір'я, пуху (про забитих птахів). *Всі* [наймички] *обскубували птиць од пір'я* (А. Кримський); *Аж над вечором піч була окована і Прокіп, обскубши гусей та проспавшися в кухні, вернув до своєї казні* (І. Франко); *Вирубав собі* [Іван] *жердь і всі гуси побив. Одну обскуб, наклав огню та пече* (А. Калин); *Він старанно .. обскубав теплу пташину* (М. Дочинець); *Майор і Роберт спромоглись, не віддаляючись від своїх товаришів, підстрелити кілька бекасів і куріпок, які ховалися в долішньому вітті дерев. Аби заощадити час, Олбінет тут-таки дорогою їх обскубав* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Першого ж року свого вчителювання в Черчені я скомпонував невелику поетичну збірочку .. й вислав до Львова до видавництва. Звідти надійшла рецензія. Мою збірку обскубли, як підстреленого катапулькою горобця* (Р. Федорів); // Обрізати (у 1 знач.), обстригати (у 1 знач.). *Вітка обдивилася Майку прискіпливо. — Ти худа... Коси обскубала* (Люко Дашвар); // *що.* Щипками обривати *(див.* **обрива́ти**[1]), оббирати що-небудь. *Вона однією рукою тримала квітку, а другою обскубувала зів'ялі листочки* (Ірина Вільде); *Льоня посадив дерево — то навіщо ж ламати? Коли ми садимо навкруг школи, на шляху, нам серце болить, як його кози обскубують* (К. Гриб); *Діти на межах обламували кукурудзяні качани, обскубували руді косми, пробуючи, чи цвиркає молочко* (Є. Пашковський); — *Ей, Хівре!.. переліг лежить наш при дорозі: Ей, обскубуть горох наш зеленцем, — побач!..* (П. Гулак-Артемовський).

2. *кого, перен., розм.* Обкрадати, оббирати кого-небудь. *За панів було так, що там, де заводили машини, то справді обскубували робочого* (Г. Коцюба); [П и с а р:] *Ну, а Рябину обскубемо-таки! Знатно обскубемо!* (І. Франко); *Протягом довгого етапу з далекого Кавказу до північного табору в центрі Сибіру чеченців зовсім обскубли: де поділися їхні гарні бешмети, черкески з газирями, вузенькі паски із срібними насічками!* (Б. Антоненко-Давидович).

◇ **Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну** *і т. ін.) див.* **обрива́ти**[1].

ОБСКУ́БУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОБСКУБА́ТИСЯ,** а́ється, **ОБСКУ́БТИСЯ,** бе́ться; *мин. ч.* обску́бся, лася, лося; *док.* 1. Розправляти, чистити дзьобом пір'я (про птахів). *От всі голуби їдять пшеницю, а один сидить під грушею сам собі, надувся та обскубується* (з казки); *Кріт риє, коли птиці обскубуються, — теж на теплу і вогку годину* (М. Дочинець); *Кури перед дощем купаються в піску, лопотять крильми, перебирають пір'я, обскубуються, кудкудачуть* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обску́бувати.** *З теплої тушки індика пір'я і пух обскубуються без особливих зусиль і шкірних ушкоджень* (з навч. літ.); *Завдяки непродуманим підзаконним актам у 90-ті роки XX ст. мережа закладів освіти обскубувалася з усіх боків, що призвело до закриття окремих шкіл і училищ* (з наук. літ.).

ОБСКУРА́НТ, а, *ч., книжн.* Прихильник обскурантизму; мракобіс. *Не обскурант я, що не плачу За тим, чого нема* (І. Франко); — *Я вас прошу, не показуйте сього тутешнім лікарям — се такі обскуранти!* (Леся Українка); *"Обскуранти! Сліпі кроти! Раби авторитетів!" — хотілося крикнути їм* [захисникам інквізиції] (З. Тулуб); — *Прочитає ці розмишлізми* [роздуми] *та грамотна молодь, котра вже знає, що модернізм не був "органічним дітищем позитивізму" і, не дай боже, вважатиме Вас за кумедного обскуранта* (В. Єшкілєв).

ОБСКУРАНТИ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Вороже ставлення до прогресу, науки; мракобісся. *Якби ми так осмислили свою ситуацію, якби ми не падали в обскурантизм, у примітивну абсурдну традицію, то, маючи такі дивовижні скарби, записані символічною мовою у міфах, у священних писаннях, у казках, вже давно мали б суджений нам високий і далекосяжний обрій* (О. Бердник); *З семінарії Сталін виніс обскурантизм і лицемірство, щоденний дріб'язковий контроль, взаємні доноси* (П. Загребельний); *Шевченко не любить московське попівство не лише за похмурий рабський дух "візантійщини", а й за обскурантизм, тримання народу в духовній темряві* (І. Дзюба).

ОБСКУРАНТИ́СТ, а, *ч., книжн.* Те саме, що **обскура́нт.** *А. Шопенгауер показував Й. Фіхте як пихатого й занудного обскурантиста й категорично заперечував тезу Ф. Шлеєрмахера про те, що філософія має бути заснована на релігійній вірі* (з наук. літ.); *Автор твору не обскурантист, викликає довіру своєю розповіддю про таємничі цивілізації* (з наук.-попул. літ.).

ОБСКУРАНТИ́СТСЬКИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до обскурантизму й обскурантиста. *Ми не знайдемо в Анаксагора етичних і релігійних захоплень, які, переходячи від піфагорійців до Сократа, а від Сократа до Платона, надавали еллінській філософії обскурантистського ухилу* (з наук. літ.).

ОБСКУРА́НТКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **обскура́нт.** *Вона консерватистка, навіть обскурантка, ненавидить нові ідеї* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСКУРА́НТНИЙ, а, е, *заст., книжн.* Стос. до обскуранта. *Сполячені пани .. читають обскурантні варшавські польські журнальчики і не зробили ні одного ступеня до української ідеї, до української національності, за дуже малими виїмками* (І. Нечуй-Левицький); *Небагато голосів, які сміли виступати проти політичного москвофільства, проти сліпого подиву російської літератури й культури, зацитькувалися як святотатство, як обскурантний вибрик проти прогресу й найкращих ідей віку* (з наук. літ.).

ОБСКУРА́НТСЬКИЙ, а, е, *книжн.* Власт. обскурантові, перейнятий обскурантизмом. *В ортодоксальних віросповідуваннях часто формуються обскурантські течії, що мають підґрунтям низький рівень освіти* (з наук. літ.).

ОБСКУ́РНИЙ, а, е, *заст.* Обскурантський. *Поганська література, просякла наскрізь політеїзмом, не цікавить християн, особливо відколи у них появляється своя власна література — безформна, наївна, варварська щодо язика і композиції, обскурна, полемічна, легендарна та історична, з рідкими блисками чистих, високих думок* (І. Франко); *Купивши кам'яницю, зробився* [Горинович] *одним з найдіяльніших членів земського та міського зборів, викликаючи своєю працею в їх* [них] *запекле гавкання обскурної преси* (Б. Грінченко).

ОБСЛИ́ЗЛИЙ, а, е. Покритий слизом; слизький (у 2, 4 знач.). *Їмость побачила нивки з обмоклими, обслизлими кукурудзами* (Л. Мартович); *Жовте урвище з одного боку поплутаним обслизлим корінням пообвисало буйно* (П. Тичина); *Обслизла холодна жаба оживає десь мені в животі* (А. Кокотюха); *Ніколи не збирайте старих, перестиглих, червивих або обслизлих грибів* (з навч. літ.).

ОБСЛИ́ЗЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **обсли́злий.** *Обслизлість медузи посилюється в осінній період* (з навч. літ.).

ОБСЛИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсли́нити.** *Ідоли обслинені, обціловані Ішли величаві в своїй ході* (В. Симоненко); *Він не хотів випускати з рота обслиненого чубука, тому тільки глухо мукав, надимав щоки* (П. Загребельний); *— Зараз рушаємо, — повідомив капітан і, зійшовши на капітанський місток, вистромив над головою обслинений палець* (Ю. Винничук).

ОБСЛИ́НИТИ *див.* **обсли́нювати.**

ОБСЛИ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсли́нювати.** *Сказ передається через укус зі слиною хворої тварини або під час обслинювання за наявності ушкоджень шкірного покриву* (з навч. літ.).

ОБСЛИ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБСЛИ́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Змочувати, забруднювати слиною. *В приступах ніжності вона обслинювала папіроси, які курила без ліку, і втикала йому в уста* (М. Коцюбинський); *Лиска злизала .. язиком хліб з долоні. І обслинила йому всі пальці* (Ю. Логвин); *Стара вже не стримувала свого захвату і, підскочивши до нього, обслинила щоку. — Горобчику ви мій! Дай вам Боже здоров'я!* (Ю. Винничук).

О́БСЛІД, у, *ч., рідко.* Те саме, що **обслі́дування і обслі́дження.** *Дніпровське Припоріжжя має, як бачимо з поверхового обсліду, досить корисних копалин* (Г. Коцюба).

ОБСЛІ́ДЖЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обсліди́ти.** *В Австрії, крім галицьких, є ще також русини буковинські і угорські! О них, звісне діло, в праці Шуйського нема й згадки .. Значиться, що ж з того буде? Вповні безстороннє, наукове обслідження життя і розвитку всіх австрійських народів, від німців аж до циганів* [циган], *а .. о тих галузях українського народу ані словечка!..* (І. Франко).

ОБСЛІ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСЛІДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обсте́жувати.** *Частину маршруту від Костянтинівки до балки Сухий Ташлик, або Великий Ташлик, інша група раніше обсліджувала під час стаціонарної праці в Костянтинівці* (з наук. літ.); *Досвідчений хірург обсліджував хворого* (з газ.); *Папському нунцію у Варшаві послано наказ добре обслідити обставини справи про унію* (з публіц. літ.).

ОБСЛІДИ́ТИ *див.* **обслі́джувати.**

ОБСЛІДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСЛІДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обсте́жувати.** *З пересердя* [спересердя] *я забув свої страхи, переліз на свій дах, навколішках обслідкував усе довкруги* (У. Самчук).

ОБСЛІДКУВА́ТИ *див.* **обслідко́вувати.**

ОБСЛІ́ДНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **обсте́жувач** 1. *Офіційний обслідник побутових умов новоселів на сибірських землях у 1814 р. писав, що навіть найзаможніші переселенці, яких, однак, було не більше 10 відсотків, перебувають на становищі людей, які щойно потерпіли від пожежі чи навали ворога* (з наук. літ.).

ОБСЛІ́ДНИЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **обслі́дник.** *Шестеро учасників обслідницької групи за допомогою наукового товариства зібрали значний фольклорний матеріал у населених пунктах Житомирщини, опрацювали джерела в архівах України й Польщі* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЛІ́ДНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **обслі́дник.** *Для боротьби з правопорушниками в Харківській губернії існували спеціальні комісії, до складу яких входили голова, лікар-психіатр та обслідник, за особливих потреб до комісії включали обслідницю для роботи з дівчатами-підлітками* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЛІ́ДУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обслі́дувати.** *Винниченко .. зостався досі майже не обслідуваним формально* (М. Зеров); *В районі Трипілля, на середньому Дніпрі, місцевості, найкраще обслідуваній археологами, виявлено, що поселення одне від одного розташовувалися на відстані коло пів кілометра* (В. Домонтович); // **обслі́дувано,** *безос. пред. Протягом багатьох годин район Кордильєр, за винятком кількох неприступних плато, було ретельно обслідувано* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОБСЛІ́ДУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обслі́дуваний.** *Емпірична обслідуваність економічних показників розвитку територій нетипова для доби феодалізму* (з навч. літ.).

ОБСЛІ́ДУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обслі́дувати.** *Мусили ми задовольнитися тільки з того, що було надруковано, одкладаючи детальне обслідування записних книжок Коцюбинського до слушного часу* (С. Єфремов); *Зусиллям волі Лазаревський примусив себе заглибитися в роботу: треба викласти наслідки обслідування з приводу однієї з заплутаних скарг* (З. Тулуб); *У карантині вони проходять повне обслідування, і медичне, і соціальне, і психіатр їх дивиться, в школу їх оформляють, на роботу* (Ю. Покальчук).

ОБСЛІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док., кого, що.* Те саме, що **обсте́жувати.** *Комісія зібралася в Уч-Каргалі, щоб на ранок вирушити найдетальніше обслідувати степ* (Іван Ле); *Вони* [синиці] *стрибали з гілки на гілку, зазирали в кожну тріщинку на корі, обслідували кожний сухий листочок* (О. Донченко); — *Сержику, якщо в тебе змога, повертайся до Сиріуса. Там ти будеш людиною, житимеш ще дві тисячі років, не менше. А тут станеш дурним опудалом, поганим прибульцем! Тебе почнуть обслідувати, ставити на тобі всякі експерименти* (Ю. Бедзик); [К о м а н д и р з а с т а в и:] *Обслідуйте цього артиста, хлопці. Он бачу пістолетика при боці. За чим до нас пожалував у гості?* (П. Воронько); // *кого, що і без прям. дод.* Робити огляд з метою перевірки чого-небудь; знайомитися зі станом справ. *Він узнав, що роботу його комосередку з сьогоднішнього дня починає обслідувати спеціальна комісія з райкому* (М. Хвильовий); — *Ходять чутки, що якась комісія з Харкова приїде обслідувати* (А. Шиян); *Мріяв* [професор] *уголос, як вони зранку почнуть обслідувати наступне селище, яке трапиться у них на шляху* (П. Загребельний); — *Знаєш, Насте, мені роботи-роботи! Обслідувати економічний стан села, виявнити число незаможників* (С. Васильченко); *Я .. розпорядився обслідувати місцевість, над якою бачили парашутиста* (М. Трублаїні).

ОБСЛІ́ДУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок. і док.* 1. Те саме, що **обсте́жуватися.** *Студенти обслідуються у відомчій поліклініці перед початком нового навчального семестру* (із журн.); *Усі, хто бажає обслідуватися на предмет наявності небезпечних новоутворень шкіри, можуть звертатися до районних поліклінік, де надаватимуть допомогу кваліфіковані фахівці* (з газ.); *У нашому санаторії можна обслідуватися й підлікуватися* (з мови реклами).

2. *тільки недок.* Пас. до **обслі́дувати.** *У притулку кожна тварина реєструється, обслідується та розміщується відповідно до її розміру та стану здоров'я у звичайний або карантинний сектор* (з газ.).

ОБСЛІ́ДУВАЧ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **обсте́жувач** 1. *Обслідувач має визначати послідовність попередніх дій для проведення дослідження: встановлює проблему, висуває гіпотезу, аргументує проведення експерименту* (з навч. літ.).

ОБСЛІ́ДУВАЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **обслі́дувач.** *Обслідувачка підготувала інструменти й матеріали для детального аналізу отриманих у процесі експерименту фактів* (з газ.).

ОБСЛО́НА, и, *ж., діал.* Оболонка (у 1 знач.). *Але ж, леліючи в темній обслоні Сочні зерняточка, знає стебло, Що на будуще воно принесло Нóве, багатше життя в своїм лоні* (І. Франко); *Із гнилих обслон обдертий цвіт буйніше зацвіте* (Уляна Кравченко); * Образно. *Ти важко підняла повіки — цвіла соняшникова жовть, і перейшла моя сопілка в живу калиновую плоть. І я вже мав нову обслону — джмелиним гулом наливавсь, не знаючи, що до полону взаємного так кличе нас* (П. Мовчан); // Заслона (у 2 знач.). *Вдалині, за прозорою обслоною імли, виднілися курені* (Р. Андріяшик).

ОБСЛО́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обслони́ти.** *В похиленім у воду корчі при березі, обслонена крутими лозовими гіллями, лежить здорова щука* (І. Франко); *Лани — обводнені, обслонені навкруг Вітровідпірними щитами лісосмуг* (І. Вирган); *Шестерик коней .. тягнув печальний повіз, на якому покоїлося тіло небіжчиці, обслонене дорогоцінною золотою тканиною* (П. Загребельний).

ОБСЛО́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **обсло́нений.** *Обслоненість фруктових дерев оберігає їх і від яскравих сонячних променів, і від зайців, і від лютих морозів* (із журн.).

ОБСЛОНИ́ТИ *див.* **обсло́нювати.**

ОБСЛОНИ́ТИСЯ *див.* **обсло́нюватися.**

ОБСЛО́НКА, и, *ж., діал.* Оболонка. *Сонце, коли ж ти осушиш поля, і луги, і обори? Швидко з обслонок липких випустиш .. цвіт?* (І. Франко).

ОБСЛО́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБСЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., кого, що, рідко.* Закривати, заслонювати з різних боків що-небудь чим-небудь. *Давно вже драбинка прикрита була густим повоєм, що обслонював млин із сього боку* (І. Франко); *Жінка обняла його за шию і обслонила з одного боку і то з правого, а сестра держала його праву руку* (з мемуарної літ.).

ОБСЛО́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОБСЛОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док., рідко.* Закриватися, затулятися з різних боків чим-небудь. *Усі гонителі віри й церкви, починаючи від Нерона, обслонювалися завжди різними, нібито гідними та чесними, причинами в своїх ганебних справах насилля* (з публіц. літ.); * Образно. *Глибокі, тінисті долини обслонювалися темними тайнами* (І. Франко).

ОБСЛУ́ГА, и, *ж.* 1. Група людей, що обслуговує певний об'єкт. — *Я перейду до іншого готелю, де нормальна обслуга* (М. Білкун); *Вся обслуга: в рецепції, в номерах, у ресторані, — чорношкірі юнаки, високі* (П. Загребельний); *Шкода, що скіфи з царської обслуги взяли ворота на залізні шпуги* (Л. Костенко).

2. *військ.* Група бійців, що обслуговує гармату, міномет, кулемет і т. ін. *Він іще трохи полежав, подивився, як замовкали одна по одній зенітки і розбігалась обслуга* (І. Багряний); *Вся обслуга й командир батареї пішли за ґрати* (Б. Антоненко-Давидович); *В міському парку .. — зенітний кулемет. Обслуга розташувалась в холодку* (Григорій Тютюнник); *Сьогодні честь пристрілювати ціль випала обслузі Дениса Блаженка* (О. Гончар).

3. *рідко.* Те саме, що **обслуго́вування.** — *Дайте мені склянку води! — Вам із сиропом чи без сиропу? — Ні, мені без сиропу! — А без якого вам сиропу? — Оце обслуга! Це вам не витрішки!* (Остап Вишня); *Дідо був просто страшний. Доконечно потребував обслуги.., я за ним ходила, як за малою дитиною* (В. Нестайко); *Обслуга й кухня були ресторанні* (Олекса Ізарський); *Їм подали .. коштовні смаковиті вина; обслуга була чудова, скрізь тиша і благодать, — королю все те сподобалось надзвичайно* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБСЛУГО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обслугува́ти.** *Живу я сама, відокремлена від своїх комірників більше якимсь духом, як стінами або муром, стережена великою собакою Діаною, а обслугована одною з бідних пані Марко* (О. Кобилянська); *Кількість обслугованих туристів указана за підсумком звітів туроператорів і турагентів* (із журн.); // **обслуго́вано,** *безос. пред. У перший день осені 2017 р. в одному з терміналів аеропорту Бориспіль було обслуговано 16 внутрішніх рейсів* (з газ.).

ОБСЛУГО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **обслуго́вувальний.** *Обслугові служби в новому готельному комплексі відповідали всім сучасним вимогам* (з газ.).

ОБСЛУГО́ВНИЙ, а, е. Який можна обслуговувати. *Технічний огляд обслуговного об'єкта передбачений нормативно-технічною чи конструкторською документацією* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЛУГО́ВУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для обслуговування. *Завдання обслуговувального персоналу готелю — вчасно задовольняти запити й прохання гостей* (з навч. літ.); *Завод потребував заміни застарілого обладнання на основному, допоміжному та обслуговувальному виробництві* (із журн.); *Село очікує створення обслуговувальних кооперативів, які можуть дати чимало робочих місць* (з газ.).

ОБСЛУГО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обслуго́вувати.** *Системи стільникового зв'язку будуються так, щоб ефективно покривати обслуговувану територію* (з навч. літ.).

ОБСЛУГО́ВУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обслуго́вуваний.** *Інтервал обслуговуваності акумуляторної батареї залежить від її щільності, ємності і т. ін.* (з навч. літ.).

ОБСЛУГО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обслуго́вувати.** *Праця всього колективу вихователів, учителів і адміністрації будинку спрямована .. на виховання, навчання і обслуговування дітей, у яких війна відняла батьків* (П. Панч); *На обслуговування потреб виняткової операції та догляд за першим відживленням із трьох незвичайних пацієнтів мобілізовано найкращі ресурси інституту й найкваліфікованіших його співробітників* (Ю. Смолич); *Мене дратувало освітлення, напівтемрява, інтер'єр, обслуговування, фотографії і картинки на стінах, меню* (С. Андрухович); *— Ви з моменту укладання угоди маєте взяти нас на повне забезпечення — платня і весь комплекс соціальних гарантій для особового складу, ремонт і обслуговування техніки* (О. Авраменко, В. Авраменко).

△ (1) **Профілакти́чне обслуго́вування** — спеціальне регулярне обслуговування механізмів, пристроїв і т. ін. для забезпечення належного їх функціонування. *Автообслуговувальні підприємства призначені для виконання комплексу профілактичного обслуговування та ремонту рухомого складу або його складових елементів* (з мови документів); (2) **Техні́чне обслуго́вування,** *спец.* — сукупність заходів із виявлення несправностей і ремонту електронних, технічних, транспортних та інших засобів. *Капітальний ремонт житлових будинків, технічне обслуговування їх інженерного обладнання, а також поточний ремонт житлових приміщень зобов'язаний провадити наймодавець* (з мови документів).

ОБСЛУГО́ВУВАТИ, *рідше* **ОБСЛУ́ЖУВАТИ,** *рідко* **ОБСЛУ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОБСЛУЖИ́ТИ,** ужу́, у́жиш, *рідко* **ОБСЛУГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Виконувати роботу, функції, пов'язані із задоволенням чиїх-небудь запитів, потреб. [К а т р и ч:] *Магазинчик у нас акуратний, продавці — розбитні, до людей уважні, обслуговують їх прямо-таки на ходу* (З. Мороз); *За хвилину я повторив своє прохання, але продавець, як і перше, обминала мене своєю увагою і обслуговувала тих, хто прийшов після мене* (Б. Антоненко-Давидович); *Кілька разів переривали її роботу сторони, що зголошувалися за листами. Обслугувала їх мовчки* (І. Франко); *Пан не привик був терпіти, — кричав, сердився, навіть лікаря хотів бити. А обслугував його козачок Петрусь* (Б. Лепкий); *Він .. видобув лезо безпечної бритви, котрим обслужив стількох товаришів у таборі, і наголо зняв бороду* (Ю. Яновський); *У канцелярії мене обслужили за першим розрядом, ніби я була щонайменше командором, а то й капітаном* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Подавати їжу на стіл (у ресторані, їдальні і т. ін.). *Офіціантки негайно кинулися обслуговувати Колю та Володимира* (М. Руденко); *Вони сиділи за нашим із Гоцою .. столиком, і я обслуговував їх* (Люко Дашвар); *Олена Тихонівна не раз казала невістці сидіти, але та .. ніби змагалася з свекрухою, хто краще і швидше обслужить за столом* (В. Минко); *Місце нелюб'язного парубка, який щойно обслужив мене, зайняла миловидна руда дівчина* (А. Кокотюха).

2. *що.* Забезпечувати, налагоджувати роботу певних знарядь, машин, механізмів і т. ін. *Ось уже й панни, що обслуговували машини, поприходили одна за одною* (І. Франко); *В частоколі гармати висунули гирла на всі сторони світу. Обслугують їх старі, досвідчені і вірні гармаші* (Б. Лепкий); *Механізація, доведена до найвищого ступеня, давала змогу обслуговувати виробництво лише невеличкою кількістю механіків* (Д. Бузько); *Гончарні печі, знайдені біля села Жванець, належать до тієї категорії, яку можуть обслуговувати лише чоловіки* (І. Білик); *Техніку до весни обслужили всю, залишилося лише декілька допоміжних агрегатів поставити на капітальний ремонт* (із журн.).

ОБСЛУГО́ВУВАТИСЯ, *рідше* **ОБСЛУ́ЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСЛУЖИ́ТИСЯ,** ужу́ся, у́жишся, *док.* 1. Виконувати роботу, пов'язану із задоволенням власних запитів, потреб. *У вокзальному кафе .. не було нікого .. Швидше щось інше, простіше й народніше — їдальня, з тих, де обслуговуєшся сам, усі місця лише стоячі* (Ю. Андрухович).

2. *тільки недок.* Пас. до **обслуго́вувати.** *Барбара була задоволена, що лежить серед приватних пацієнтів головного хірурга. Ці кімнати обслуговувалися з особливою ретельністю* (Олекса Ізарський); *На планеті ще не було поселенців, а вже виник перший рудник, який обслуговувався роботами і клонами* (В. Єшкілєв); *З початку роботи легкового сервісу ми просили кожного клієнта, який у нас обслуговувався, написати свій відгук і побажання щодо поліпшення сервісу* (з газ.).

ОБСЛУГО́ВУЮЧИЙ, а, е. Те саме, що **обслуго́вувальний.** *Обслуговуючий персонал був з іншої зміни — жодного знайомого обличчя* (Г. Вдовиченко); *Роль машинобудування в економічному розвитку країни визначає його обслуговуюча функція в усіх міжгалузевих комплексах* (з навч. літ.).

ОБСЛУ́ГУВАТИ *див.* **обслуго́вувати.**

ОБСЛУГУВА́ТИ *див.* **обслуго́вувати.**

ОБСЛУ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обслужи́ти.** *Якщо хочеш бути добре обслуженим, — обслужи сам себе* (прислів'я); *Усі рейси протягом дня були обслужені відповідно до добового графіка польотів, без збоїв* (з газ.).

ОБСЛУЖИ́ТИ *див.* **обслуго́вувати.**

ОБСЛУЖИ́ТИСЯ *див.* **обслуго́вуватися.**

ОБСЛУ́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обслу́жувати.** *Технічний огляд автомобіля необхідно здійснювати згідно з нормативними вимогами до обслужуваних пристроїв ходової та інших частин* (із журн.).

ОБСЛУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обслу́жувати.** *Не всі господарські, торгові й культурні організації міста вжили заходів, щоб поліпшити культурно-побутове обслужування жителів околиць населеного пункту* (з газ.).

ОБСЛУ́ЖУВАТИ *див.* **обслуго́вувати.**

ОБСЛУ́ЖУВАТИСЯ *див.* **обслуго́вуватися.**

ОБСЛУ́ХАТИ *див.* **обслу́хувати.**

ОБСЛУ́ХУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обслу́хувати.** *Організм спортсмена вивчають за допомогою таких методів: опитування, огляд, ощупування, обстукування, обслухування* (з навч. літ.).

ОБСЛУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСЛУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що і без прям. дод.* Досліджувати, визначати на слух стан внутрішніх органів. *Олександр Іванович закінчив обслухувати хвору узбецьку молодицю, констатуючи думкою кавернозний процес середньої частки лівої легені* (Б. Антоненко-Давидович); *Діагност увесь час обстукував і обслухував Антона Никандровича* (В. Барка); *Беруть із пальця в мене кров, Обстукав лікар і обслухав* (М. Шеремет); *Лікар обслухав матір і сумно мовив, що в неї "хронічна пневмонія"* (М. Циба); *Зійшлися лікарі, ще раз його ретельно обмацали, обслухали, погортали його аналізи й повідомили, що він вільний* (О. Тесленко).

ОБСМА́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсма́жити.** *Я забираю .. ніж і відкриваю бички, обсмажені в томатному соусі* (А. Дністровий); *Промите пшоно варять до півготовності, далі змішують з обсмаженими грибами й цибулею* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Бурий, овіяний сухими вітрами, обсмажений сонцем степ, — очі мимоволі вертаються на соковиту .. зелень степового "лугу"* (І. Волошин); *Набережну переповнив натовп лінивих, обсмажених на сонці курортників* (Ю. Мушкетик).

ОБСМА́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсма́жити.** *Дрібно нарізати розмочені білі гриби й, додавши їх до печериць, продовжити обсмаження* (з навч. літ.).

ОБСМА́ЖИТИ *див.* **обсма́жувати.**

ОБСМА́ЖИТИСЯ *див.* **обсма́жуватися.**

ОБСМА́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсма́жувати.** *У першу хвилину обсмажування котлет вогонь має бути сильним, щоб схопилася скориночка і не дала соку витекти* (з наук.-попул. літ.); *Тривале обсмажування робить овочі темнуватими й навіть гіркуватими* (з газ.).

ОБСМА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСМА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., кого, що.* Підсмажувати з усіх боків зовні. *Вони різали батон на скибки, обсмажували їх з обох боків, як млинці, на гарячій пічці* (П. Загребельний); *Марко обсмажував моркву й цибулю для соусу* (М. Кідрук); *Млинці обсмажують з обох боків на олії й посипають цукровою пудрою* (з наук.-попул. літ.); *Замочуйте їх* [бублики] *на дві години в молоці. Після того обкачайте в муці, яйці, обсмажте на сковороді з одного боку* (М. Матіос); *Для приготування смачного супу з куркою і кукурудзою курку треба спершу обсмажити в розігрітій оливковій олії* (з навч. літ.).

ОБСМА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОБСМА́ЖИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Підсмажуватися з усіх боків. *Поки м'ясо обсмажується, готують соус, змішавши вершки з гірчицею, меленим чорним перцем* (з навч. літ.); *Як тільки суміш злегка обсмажиться (це приблизно хвилина), додаємо дрібно посічені часник і свіжий корінь імбиру* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обсма́жувати.** *Кава повинна обсмажуватися в тій країні, в якій споживається, тому що при будь-яких способах зберігання вона втрачає 40 % своїх властивостей вже через 70 днів, незалежно від способів пакування* (з наук.-попул. літ.).

ОБСМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсмали́ти.** *Рядки гір чорніли в тумані, наче чорні обсмалені в диму хати після пожежі* (І. Нечуй-Левицький); *Найперше побачили жахливо розколений удвоє могутньою сокирою грому, увесь обсмалений, обгорілий, із спопелілою частиною гілля, перехилений, сливе вивернений дуб* (Б.-І. Антонич); *Обсмалене лоша, пирхаючи, вискочило з полум'я і стало* (О. Гончар); *Ліхтар .. кидав червоне світло на море, на снасті, канати, бік барки і добре, обсмалене вітром лице* (М. Коцюбинський); // **обсма́лено,** *безос. пред. На руках геть обсмалено вогнем густе чорне волосся* (В. Кучер); *Навколо, ніби від якогось вибуху, було обсмалено дерен і гравій* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ОБСМА́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Стан за знач. **обсма́лений.** *Обсмаленість дерева вражала: гілки повністю згоріли, на стовбурі лише де-не-де були залишки кори* (з газ.).

ОБСМА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсмали́ти.** *Перед обсмаленням тушку натирають борошном крупного помелу* (з наук.-попул. літ.); *Після першого обсмалення свиню потрібно засмалити вдруге до чорного кольору, щоб шкірка не відставала від сала* (із журн.).

ОБСМАЛИ́ТИ *див.* **обсма́лювати.**

ОБСМАЛИ́ТИСЯ *див.* **обсма́люватися.**

ОБСМАЛЬЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **обсмальцюва́ти.** *На столі був обсмальцьований не одними руками посуд* (з мемуарної літ.).

2. *у знач. прикм.* Забруднений чимсь масним з усіх боків, по всій поверхні. *Держак був новий, білий, ще не обсмальцьований, лопата теж воронилася сизиною, бо лише вчора Тодорко її викував* (Р. Федорів); *В один із безрадних вечорів приходить партієць .. Домборський: глянути, як живеться. Він куткавий* [скуластий] *і залискуватий* [із залисинами], *склепаний суглобами кріпко — під потертою, але потворно обсмальцьованою шкірянкою, аж вороною* (В. Баранов); *Актриса театру ім. І. Франка Лариса Руснак згадує, що на її першому виступі у величезній концертній залі її уважно слухали люди, яких було багато. Їй здавалося, що перед нею зібрання потомлених янголів, дуже потомлених, обсмальцьованих, обкопчених, але янголів* (із журн.).

ОБСМАЛЬЦЬО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Стан за знач. **обсмальцьо́ваний.** *З обсмальцьованості казанка було видно, що його використовували для приготування ухи* (з газ.).

ОБСМАЛЬЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСМАЛЬЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що, розм.* Забруднювати що-небудь чимось жирним по всій поверхні; засмальцьовувати. *Робітник на олійні обсмальцьовував одяг від постійного контакту з різними видами масної продукції та залишками після перероблення соняшнику* (з навч. літ.); *Обсмальцював сорочку.*

ОБСМАЛЬЦЮВА́ТИ *див.* **обсмальцьо́вувати.**

ОБСМА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсма́лювати.** *Кулінарна обробка сільськогосподарської птиці складається з розморожування, обсмалювання, потрошіння, промивання й приготування напівфабрикатів* (з навч. літ.).

ОБСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБСМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *що.* Пошкоджувати вогнем поверхню або краї чого-небудь. *Скажений захотів Огонь поцілувать, І тільки що простяг своє в багаття рило, А полум'я його дощенту обсмалило* (Є. Гребінка); *Стрибали всі. І, обсмаливши п'яти, грек розігнався, щоб стрибнути вп'яте* (Л. Костенко); // Пошкоджувати вогнем що-небудь на комусь, чомусь. *Вони бігли слідом за вогнем, проривалися крізь полум'я, обсмалюючи волосся, вії* (В. Кучер); *Хто гаситиме свічку, яку запалив народ, бороду обсмалить* (прислів'я); *Огнями зорі палять, Мені бороду обсмалять* (Л. Глібов); *— Спасибі за ласку, вельможні пани, — з кривою посмішкою промовив він, умисне чемно вклоняючись губернаторові. — Тільки шкода, що зіпсували шапку й подряпали лоба, та ще й чуприну обсмалили* (М. Старицький); *— Дисципліни без авторитету нема — невже цієї азбуки вас не вчили? І якщо вже в такому закладі начальник режиму буде Саламур, то ким будете ви? Вони вам оті й патли обсмалять!* (О. Гончар); // Очищати за допомогою вогню, диму від шерсті, решток пір'я і т. ін. *В одному місці на зів'ялому споришеві куриться ще зола від вогнища, на якому обсмалювали свиню* (М. Малиновська); *Закололи, значить, того кабана.., обсмалили, пошкребли* (Остап Вишня); *Він мовчки дрохву тую патрати став. Обпатрав її, обсмалив на димку...* (І. Нехода).

2. *кого, що.* Завдавати опіків, болю вогнем або чим-небудь гарячим. *Вогонь і дим обсмалювали йому обличчя* (Н. Рибак); *Перед очима у Ворона і зараз стояло це майже потворне .. лице, схоже на страхітливу маску — ощирене, з червоними голими повіками і лисими бровами, які Вовкулака обсмалював біля нічних багать* (В. Шкляр); * Образно. *Віталій відчув, як божевілля обсмалює нутрощі, пливе переповненим баркасом до Нового Світу* (О. Ульяненко); // *безос. Солдатові тільки обсмалило потилицю* (О. Гончар); * Образно. *— Ой, важко стояти близько коло начальства! .. І обсмалить тебе огнем, і обпалить* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, що.* Обвітрювати, висушувати шкіру, роблячи її смаглявою, темною (про дію сонячного проміння й вітру). *Лице обсмалив гарячий .. вітровій* (Ю. Смолич); *За перший день усіх обсмалило гаряче, з степовим вітерцем сонце* (Д. Бедзик).

ОБСМА́ЛЮВАТИСЯ, юються, юєшся, *недок.,* **ОБСМАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. Обгоряти по всій поверхні або з країв. *— Тягніть снопи!.. Гасіть снопи!.. Але ця робота мало на що придалася: колосся вже обсмалилось, придиміло, і снопки лиш чаділи, облиті водою...* (М. Коцюбинський); *Волосся над правою скронею обсмалилося, але він, швидко падаючи, ніби стратив відчуття болю* (В. Барка).

2. Ушкоджувати собі що-небудь вогнем; обпікатися. *Колись і дядько Іван був попікся, обсмалився на такій пожежі, викликаній всього лиш іскрою від комбайна* (О. Гончар); *Загорілася газета, а від неї й сорочечка. Мені б за відерко скоріше і вогонь гасити. .. Поки прибігла бабуся, я вже геть обсмалився* (В. Близнець).

3. *тільки недок.* Пас. до **обсма́лювати.** *Для обладнання водомірного поста дерев'яні палі обстругуються і для запобігання гниттю обсмалюються або злегка обвуглюються* (з наук.-попул. літ.).

ОБСМИ́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обсми́кати.** *Половецьке* [село] *ранком було таке убоге... обсмикана скотиною стріха на повітках, голе обчухране дерево* (Г. Косинка); *Обсмиканий комбайном кущик тихенько бринів на вітрі* (М. Чабанівський); *Свирид Яковлевич дбайливо поправив обсмикані худобою снопи* (М. Стельмах); *Він зробив заглиблення з того боку, де сіно було обсмикане* (К. Гриб).

2. *у знач. прикм.* Обтріпаний, пошарпаний. *Обірваний* [зошит], *обсмиканий, у жовтих водяних плямах, розбухлий, як в'язка сіна, — видно, бував у бувальцях* (С. Васильченко); *І як приходить граф Елленберг, як тільки вступає в хату його жіночо-м'яка постать із оброслим рудою, обсмиканою бородою лицем, так принцеса Еліза вся зіщулюється* (В. Винниченко); *В чорній бороді пасма сивини, і стала вона не та, що була.., а закустрана, обсмикана* (І. Цюпа); *Директор заклав руки в обсмикані поли піджака й пройшовся по класу* (В. Близнець); *Обличчя його довгасте, заросле обсмиканими ріденькими вусиками* (Ю. Винничук).

ОБСМИ́КАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **обсми́каний** 2. *Про активне використання шкільних підручників свідчила їх обсмиканість* (із журн.).

ОБСМИ́КАТИ *див.* **обсми́кувати.**

ОБСМИ́КАТИСЯ *див.* **обсми́куватися.**

ОБСМИКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **обсми́кувати.** *Дарка .. втерла обличчя рукавом, обсмикнула підтикану фартушину* (Леся Українка); *Зітхнула Марія Павлівна, поправила зачіску, обсмикнула плаття біля вирізу на грудях* (О. Копиленко); *Стрепенувся* [сержант], *розправив пілотку, надягнув, обсмикнув гімнастерку* (П. Загребельний); *Одкине набік* [дівчина сніп], *обсмикне колосся й далі біжить, на ходу перевесло крутить* (А. Головко); *Прокл обсмикнув свою бороду й вийшов* (І. Білик); *— Слухайте, ви часом не... — Нормальна я! — Тепер Фаїна обсмикнула городового своїм звичайним голосом, і від такої різкої зміни той навіть мимоволі втягнув черевце* (А. Кокотюха); *— А давайте влаштуємо сьогодні вечірку в піжамах! .. Будемо дивитися "Інді", я маю на компакті, або слухати Цезарію Евору... І пити "Кампарі". — Яке ще "Кампарі"?! — обсмикнула доньку Ірина* (Г. Вдовиченко).

ОБСМИКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **обсми́куватися** 1. *Побачивши, що наближається перехожий, по-дитячому обсмикнулася* [Ванда] (М. Куліш); *Він підвівся.., поправив формений картуз, обсмикнувся* (І. Сенченко); *Він ще раз обсмикнувся, зняв пальцями з рукава якусь ниточку і рушив до дверей* (О. Гончар).

ОБСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсми́кувати** і **обсми́куватися.** *Оратор має уникати несвідомих повторюваних рухів почісування, потирання, обсмикування. У багатьох випадках це може викликати у слухачів роздратування* (з наук.-попул. літ.); *Підтримання рівноваги, головний та очний ністагм, реакція обсмикування, хапання і т. ін. є безумовно-рефлекторними руховими рефлексами* (з навч. літ.); *Вона вже повернулась у своє крісло біля каміна, аніскільки не образившись на обсмикування, сидить в улюбленій позі, підібравши ноги* (Г. Вдовиченко); *Окрики, обсмикування, невдоволення й роздратування дорослих у хвилини активності, спроби втихомирити дитину дають прямо протилежний ефект, тому що це саме те, що викликає в дитини бажання рухатись ще більше* (із журн.).

ОБСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСМИ́КАТИ,** обсми́каю, обсми́каєш *і* обсми́чу, обсми́чеш, *док.* 1. *що.* Смикаючи донизу, поправляти (одяг, штори і т. ін.). *Олеся ловила стрічки рукою й швидко то одкидала їх, то притягала, то обсмикувала* (І. Нечуй-Левицький); *Він раз за разом обсмикував гімнастерку, що сиділа на ньому бездоганно* (Є. Доломан); *До кімнати повагом увійшов господар, на ходу обсмикуючи поли піжами* (Ю. Шовкопляс); *Підійшла* [мати] *до малюнка, обсмикала рушник, краще квіти порівняла* (С. Васильченко); // *кого.* Смикаючи донизу, поправляти, опоряджати одяг. *Мати одягала та обсмикувала хлопчика, ще й волосся пригладила, як шапчину надівав* (Олена Пчілка); // Смикаючи, виривати те, що звисає, стирчить і т. ін.; вирівнювати, поправляти (сіно, солому і т. ін.). *І порплиться кожен собі в господі, як курка на гнізді. Вимощує, підмощує, смиче, обсмикує* (Панас Мирний); *Не обсмикуючи, відкидає Ольга снопи вбік і далі ріже серпом пожовкле жито* (А. Хижняк); // *що.* Смикаючи, обривати, обскубувати кругом. *Марно я обсмикувала пасма, аж поки помітила на підвіконні ножиці* (І. Роздобудько); [К у к с а:] *А ви б розчесали свою куштрю, а то горобці подумають, що куделиця, і обсмикають на гнізда!* (М. Кропивницький); // *рідко.* Смикаючи, обдирати, здіймати. *Огей відсуває келишок набік, обсмикує з ковбаси шкуринку .. й поволі їсть* (Олесь Досвітній).

2. *тільки недок., кого, перен., розм.* Різким зауваженням зупиняти, утримувати від яких-небудь небажаних дій. *На репетиції Космос двічі обсмикував Кароліну: "Що з тобою?.. Про що думаєш, Кароліно?"* (Г. Вдовиченко).

ОБСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСМИ́КАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Смикаючи донизу, поправляти, опоряджати на собі одяг. *Маленька панночка вертілась та обсмикувалась, як пташка* (І. Нечуй-Левицький); *Гості покваплиево підводилися, обсмикувалися, підтягували пояси і чалми* (З. Тулуб); *— Дивіться сюди, — все ще обсмикувався після контакту з поліцією бандит* (В. Кожелянко); *Семенець обсмикавсь, обтрусився й мовчки поліз в кишеню* (С. Васильченко); *Він підперезався як слід, обсмикався. Потім вийняв револьвера, перевірив і взяв його в праву руку* (І. Багряний).

2. *тільки недок.* Пас. до **обсми́кувати.** *За народними звичаями, у передвеликодній четвер миються вікна, двері, сходи, підмітається оселя, переться білизна, застеляються нові скатертини і рушники, обсмикується все, що ще треба підправити* (з наук.-попул. літ.); *Солома обсмикувалася під час скиртування, щоб волога не попадала через окремі соломинки* (із журн.).

ОБСМІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсмі́ювати.** *Не бракувало, певно, й літературної полеміки, обопільного обсміювання та кпин* [кпинів]. *Пару таких пісень, викликаних Хмельниччиною, хочу тут обговорити трохи докладніше* (І. Франко).

ОБСМІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБСМІЯ́ТИ,** ію́, іє́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **висмі́ювати.** *Дами балакали про дам, споминали про їх убори, судили, хвалили, трохи обсміювали, навіть глузували, як звичайно буває скрізь на світі* (І. Нечуй-Левицький); *— Як пішла по воду, а там подруженьки .. почали мені сміятися, що я .. не вмію відер нести, коромисло не так держу; зовсім обсміяли* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Я застав... зовсім іншу Уляну — розвихрену, веселу, вона обсміяла мене за мій понурий вид* (Ю. Мушкетик).

ОБСМІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсміяти.** *Анатолій пропихався до виходу. З щоками, розмальованими чорнилом, в безглуздому на його хлоп'ячій постаті дівчачому одязі, обсміяний, затурканий* (П. Загребельний); *Іван думав, що він п'яний після корчми, а тепер уже й сам не знає, який він... п'яний чи одурений, чи людьми поза очі обсміяний* (М. Матіос).

ОБСМІЯ́ТИ *див.* **обсмі́ювати.**

ОБСМО́КТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обсмокта́ти.** *Із столу обов'язково що-небудь падало: або ложка.., або обсмоктана куряча кісточка* (Григорій Тютюнник); *Я добув із кишені обсмоктаний зубець часнику і долучив до спільного манаття* (Ю. Іздрик); *Дві історії точно обсмоктані, за одного кавалера навіть заміж збиралася* [Анжелка], *тільки потім горшки побили* (А. Кокотюха); * Образно. — *Тисячі років збирало болото вершки чорнозему .. А ми на .. обсмоктаних горбах рослину мучимо* (І. Волошин); // **обсмо́ктано,** *безос. пред. Хлів блимає кроквами-латами, наче велика рибина світить білими кістками, з яких обсмоктано м'ясо* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм., перен., розм.* Виснажений, змарнілий; захирілий. *Довга обсмоктана людина ходила по кабінету і щось говорила* (Іван Ле); *Він скидає шапку, розстібає кожушок. Худе, обсмоктане обличчя і неспокійні очі* (А. Хижняк); *Дівчата наче кошенята обсмоктані — ні коси, ні виду, ні постави* (О. Бердник).

ОБСМОКТА́ТИ *див.* **обсмо́ктувати.**

ОБСМО́КТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсмо́ктувати.** *Результати дослідів фінських учених показали, що кошенята, рано розлучені з матір'ю, були схильні до обсмоктування вовняних виробів, таких як іграшки, ковдри та светри* (з наук.-попул. літ.); *Доречно буде сказати, що для місцевих жителів немає нічого більш захопливого й поживного, аніж обсмоктування добряче приправленого домислами й коментарями якого-небудь скандальчика* (з публіц. літ.); *На світських прийомах усталився ритуал: випити склянку вина й тільки після цього переходити до обсмоктування останніх новин* (із журн.).

ОБСМО́КТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСМОКТА́ТИ,** окчу́, о́кчеш, *док.* 1. *що.* Смоктати що-небудь з усіх боків. *Мала .. швиденько простяглась, умочила мало не всю ручку в сир і, скоса поглядаючи на піч і на матір, .. почала обсмоктувати свої білі од сиру пучечки* (Грицько Григоренко); *Професор пив чай, голосно сьорбаючи, зосереджено обсмоктуючи свої вуса* (О. Копиленко); *Діл, давно вже проковтнувши своє віскі, тепер полоскав горло холодним пивом, обсмоктував смачні курячі стегенця* (П. Загребельний); *Смажених окунів, витриманих перед готуванням у солонім соусі, гості просто захвалили, обсмоктали кожну кісточку* (Ю. Логвин); * У порівн. *Він обмірковує все знову і знову, ніби обсмоктує маленьку суху кісточку, повертає її на всі боки* (В. Собко).

2. *що, перен., розм.* Докладно, до дрібниць що-небудь обмірковувати, обговорювати, вивчати і т. ін. *Хіба не формалізм, коли сотні писарчуків за наперед заготовленими схемами обсмоктують десяток-другий так званих вічних ідей — люби працю, поважай тата й маму, не дивитись косо на сусідів?* (В. Симоненко); *Замість високих помислів, державних дум і філософії я мушу порпатися у цих параграфах, убогих пунктах, які обсмоктуєш з усіх боків, аби були гладенькі, круглі* (Василь Шевчук); *Ярема метикує щось, обсмоктує* (В. Логвиненко); *Їдемо. В дорозі перебрали геть усіх знайомих: обчислили (у відсотках) їхню некультурність, обсмоктали примхи* (Я. Качура).

3. *кого, перен., розм.* Обкрадати, оббирати, забирати все до решти. *Панів і підпанків барвисту галерею Студенти бачили в екскурсіях своїх. Один по-простому, з невинною душею Обсмоктував селян, як тільки вмів і міг* (М. Рильський).

ОБСМÓКТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., розм.* 1. Смоктати свої губи. — *От бублики, так так! — облизуючись та обсмоктуючись, казав суддя* (Г. Квітка-Основ'яненко).

2. *перен.* Пас. до **обсмóктувати** 2. *У засобах масової інформації дуже жваво обговорюється медична реформа, вона обсмоктується з усіх боків* (з газ.).

ОБСМÓЛ, у, *ч.* Те саме, що **обсмóлення** і **обсмóлювання.** *Обсмол стружки суттєво впливає на показники фізико-механічних властивостей плит і економічні показники їх виробництва* (з навч. літ.).

ОБСМÓЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсмоли́ти.** *З моря виникли й посунулись на берег довгі клячі і потягли за собою чорну обсмолену мережу* (І. Нечуй-Левицький); *Коли буде замінено все попсоване дерево і він* [човен] *буде обшитий новими дошками, зашпакльований і обсмолений, — тоді спустять на воду* (Ю. Яновський); *Садовили* [вороги] *Небабу на чорний обсмолений кіл* (А. Малишко); *Зеленаві брудні хвилі .. лизали обсмолені палі, ніби намагалися перегризти їх і пробитись до міста* (М. Олійник); // **обсмóлено,** *безос. пред. При форсуванні Дніпра та сильних обстрілах працівники музею поклали останки Святого Макарія у ящик, який було обсмолено, написали записку та спустили по течії Дніпра, щоб хоч якось врятувати їх для наступних поколінь* (з публіц. літ.).

ОБСМÓЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обсмóлений.** *Через надмірну обсмоленість спусковий механізм деревообробного верстата може вчасно не спрацьовувати* (з навч. літ.).

ОБСМÓЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсмоли́ти.** *Складність процесу обсмолення полягає в тому, що на відносно велику поверхню стружки потрібно рівномірно нанести порівняно невелику кількість клею* (з наук. літ.).

ОБСМОЛИ́ТИ *див.* **обсмóлювати.**

ОБСМОЛИ́ТИСЯ *див.* **обсмóлюватися.**

ОБСМÓЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсмóлювати.** *Спеціаліст повинен знати режими та параметри технологічного процесу обсмолювання бочок, правила регулювання й рецептуру смоління* (з навч. літ.).

ОБСМÓЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБСМОЛИ́ТИ,** олю́, óлиш, *док., що чим і без дод.* Заливати, просочувати смолою (у 2 знач.); засмолювати. *На березі лежав "Константин" .. Матроси .. оглядали його днище й боки, обсмолювали та конопатили його перед плаванням* (З. Тулуб); *Виїхав купець .. за село і наказав слугам обсмолити добру бочку* (з казки); *Все-таки я вчиню те, що надумав: укладу пергамен у заздалегідь наготований горщик, зав'яжу отвір чистим листком і обсмолю смолою* (Валерій Шевчук).

ОБСМÓЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОБСМОЛИ́ТИСЯ,** олю́ся, óлишся, *док.* 1. Покривати себе смолою (у 2 знач.). — *Розказуй, розказуй, бабо, як Кожум'яка Змія Горинича довбнею гатив! — А так і гатив. Обмотався коноплями, обсмолився смолою добре, взяв булаву таку* (В. Чемерис).

2. *тільки недок.* Пас. до **обсмóлювати.** *Паля обстругується і для запобігання гниттю обсмолюється або злегка обвуглюється* (з наук. літ.).

ОБСМÓЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто обсмолює що-небудь. *Обсмолювач бочок обслуговує процес обсмолювання внутрішньої поверхні бочок на різних пристроях, газогенераторних апаратах або вручну* (з навч. літ.).

ОБСМУГÓВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обсмугува́ти.** *В .. яру блищав ставочок, обсмугований високими вербами* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСМУГÓВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **обсмугóваний.** *Обсмугованість річки високими деревами й кущами шкодила її руслу, перешкоджала прогріванню води* (із журн.).

ОБСМУГÓВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обсмугóвувати.** *Продумане обсмуговування полів дає змогу зберегти значну частину вологи в ґрунті* (з навч. літ.).

ОБСМУГÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСМУГУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, рідко.* Оточувати або покривати щось смугами чого-небудь. *Неподалік села невеликі лісові насадження обсмуговували поля* (з газ.).

ОБСМУГУВА́ТИ *див.* **обсмугóвувати.**

ОБСНІ́ЖЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обсні́жити.** *Увійшов* [парох], *обсніжений, і каже: "Слава Ісусу Христу!"* (Б. Лепкий); *Навколо чорне провалля полярної ночі. Тільки-но з ночі повернувся обсніжений, обледенілий мисливець Кряк* (М. Трублаїні).

ОБСНІ́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **обсні́жений.** *Обсніженість полів із озимими цьогоріч була низька, тому що випало мало опадів* (із журн.).

ОБСНІ́ЖИТИ, ить, *док., безос., що, рідко.* Покрити (у 3 знач.) що-небудь снігом, інеєм. *Аж спину втомою зломило І вус обсніжило гінцю* (А. Малишко); *Примарилось* [діду], *що .. солодкуватим тліном огортає по пояс, по груди, за мить обсніжить лице* (Є. Пашковський).

ОБСНÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обснува́ти.** *Стовпи, обсновані колючими дротами, на сніговому тлі здавалися неприродно чорними* (П. Автомонов); *Танк — у баговинні, в мулі, обснований якимсь вузлуватим корінням, обліплений черепашками, поцяткований п'явками — на сяйливих залізних жилках важко пливе сільською дорогою* (Є. Гуцало); *Степан лежав із заплющеними очима, обснований трубочками крапельниці* (В. Шкляр); * Образно. *Самотня людина завше обснована думками, як одинока груша-степівка осіннім павутинням* (Ю. Мушкетик); // **обснóвано,** *безос. пред. Кожну кам'яну брилу було вкрито мохом та обсновано пагонами диких бегоній* (із журн.); * Образно. *Він одним словом .. розбив би вніве́ць ці нужденні інтриги, якими тут обсновано її* (І. Франко).

ОБСНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсно́вувати.** *Обсновування листя павутинням спричиняють дорослі гусениці непарного та кільчастого шовкопрядів* (з навч. літ.).

ОБСНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСНУВА́ТИ,** ую́, уе́ш, *док.* 1. *кого, що.* Густо обмотувати, обплітати чим-небудь; обплутувати. *А чим дальше, тим нитка скоріше торочиться, біжить, обсновує якісь дерева, хрести, могили* (Н. Кобринська); *Деякі личинки перед перетворенням на лялечку обсновують себе коконами* (з наук. літ.); *Павутиння летіло пучками .. Воно обснувало тополі, верби, стіжки, тини* (І. Нечуй-Левицький); *Під стелею ластівки гніздо виліпили, для безпеки мати волосінню ластів'ят обснувала* (О. Гончар); *Через рік після весілля Астіагові привидівсь інший сон: буцімто з Мандани виросла величезна лоза виноградна, яка швидко обснувала всю Азію й цілий світ* (І. Білик); * Образно. *Кулі з сумовитим дзижчанням все густіше обсновували погожу ніч* (М. Стельмах); *Співай мені, Музо! Обснуй мене мріями-чарами, Мов срібним павутинням* (І. Франко); // *перен., розм.* Оточувати з усіх боків. [Е к о н о м:] *У ліс його* [Кармелюка] *не пустять, село теж москалі обснували, по шляхах — сторожа* (С. Васильченко); *Праворуч он, біля соснової огорожі, що обснувала тваринницьке містечко, височить щойно пущений в роботу кормоцех* (Микита Чернявський).

2. *кого, що, перен.* Обволікати, обкутувати з усіх боків (про дим, туман і т. ін.). *Мрячні опари підіймалися з вогкого лісу й обсновували його велетнів, наче серпанком* (Юліан Опільський); *Обснувала* [осінь] *димами гори, заповнила мрякою яри* (І. Франко).

◊ **(1) Обсно́вувати (обплітáти, оплітáти) / обснувáти (обплести́, оплести́), як (мов, ніби** *і т. ін.)* **паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснувáти павути́нкою>** *кого* — позбавляти кого-небудь свободи дій; поступово підкоряти когось, ставлячи у скрутне або безвихідне становище. *Вже вона не даремно так довгі літа до мене прилещувалась, обсновувала мене, мов павук* (І. Франко); [В а с и л ь:] *Оплели мене, мов муху павутиною! Коли я тепер відвернусь від Домахи, коли я зречуся мого єдиного сина, то нехай мене Господь покара* (М. Кропивницький); *Ти обснуєш чоловіка, як павук, та й висисаєш із нього кров* (Л. Мартович); *Обснували тебе Павутинкою, Отруїли тебе Міщанинкою* (М. Гірник).

ОБСНО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБСНУВА́ТИСЯ,** ую́ся, уе́шся, *док.* 1. Густо обмотуватися, обплітатися чим-небудь. *Рештки німців отаборилися в будинку коменданта поліції, обснувались колючим дротом, обставились вартою* (У. Самчук); *Розмотував* [Твердохліб] *чужі клубки* [лабіринти брехні], *а сам обснувався, мов личинка шовкопряда. І на роботі, і вдома* (П. Загребельний); * Образно. *Над ним широке небо: кліпають на нім зорі, як дитячі очі, місяць обснувався срібним павутинням* (Л. Мартович).

2. *перен.* Обволікатися, обкутуватися з усіх боків (димом, туманом і т. ін.). *Він обснувався густим димом, і над ним миттю захвилювалися бджоли* (Ю. Яновський); *Тут, де стояв Ждан, морок обснувався густо* (Ю. Мушкетик).

3. Те саме, що **розташо́вуватися.** *Оскільки Візантія вступила в пору економічного підйому з кінця IX ст. і перетворилася на великого споживача руських товарів, то одна з військово-торговельних компаній, що обснувалася найближче до неї, у Києві, дістала перевагу й змогла монополізувати торг із Візантією* (з наук.-попул. літ.); // Ґрунтуватися (у 1 знач.), основуватися (у 1 знач.). *Реалізація виховного впливу відбувається на всіх етапах спільної діяльності, яка організується та обсновується на принципах діяльного підходу* (з навч. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **обсно́вувати.** *Світ обсновується сучасною комунікацією, як павук на осонні* (із журн.).

ОБСНУВА́ТИ *див.* **обсно́вувати.**

ОБСНУВА́ТИСЯ *див.* **обсно́вуватися.**

ОБСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., діал.* Заснути. *Люде* [люди] *обляжуть, обснуть, .. то й не чують нічого* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСОКОТА́ТИ, о́че, *док., що, розм., рідко.* Посокотати в багатьох місцях, скрізь (перев. про курку). *Куріпочка ж ряба ввесь рай обсокотала* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсоли́ти.** *Обсолена молода бринза добре зберігається в прохолодному місці* (з газ.).

ОБСО́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **обсо́лений.** *Обсоленість шматочків салату потрібно перевірити через декілька хвилин після його приготування* (з наук.-попул. літ.).

ОБСОЛИ́ТИ *див.* **обсо́лювати.**

ОБСО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБСОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., що.* Посипáти сіллю по всій поверхні. *Шматки м'яса обсолюють і щільно складають у трилітрові скляні банки. Таке м'ясо називають "закладуване"* (з наук.-попул. літ.).

ОБСОРО́МИТИ *див.* **обсоро́млювати.**

ОБСОРО́МЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обсоро́мити.** *Обсоромлений хлопець закляк на місці* (із журн.).

ОБСОРО́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **обсоро́млений.** *Обсоромленість важко сприймалася: не вірилося, що ми не перемогли в грі* (із журн.).

ОБСОРО́МЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **обсоро́мити.** *Обсоромлення більше пов'язане з виховним моментом* (із журн.).

ОБСОРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБСОРО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* обсоро́млять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **осоро́млювати.** *Вона так відріже, так обсоромить усякого, що не знатиме, на яку ногу ступити* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОБСО́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсотáти.** *Десятник, обсотаний сірим полотном, побіг далі* (Г. Косинка); *— Ходячих до трюму не впускають. Туди лише заносять, — пояснює нам обсотаний бинтами боєць* (Є. Доломан); *Я уздрів на мент удалині Збруч, обсотаний колючим дротом, Спалахнути хочеться мені* (Д. Павличко); *Твердіший ґрунт намацують ціпки. Частіше схил обсотаний корчами* (Л. Костенко); *Згори, із стелі вагона сіялось жовтеньке скупеньке світлечко лямпочки* [лампочки], *обсотане тютюновим димом* (В. Винниченко).

ОБСОТА́ТИ *див.* **обсо́тувати.**

ОБСОТА́ТИСЯ *див.* **обсо́туватися.**

ОБСО́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсо́тувати.** *Павук робить обсотування своєї жертви поступово* (з навч. літ.).

ОБСО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого, що.* Густо обплутувати, обвивати; обсновувати (у 1 знач.). *Малуші здалося, що потрапила вона в якесь павутиння, хоче його порвати, скидає з себе, а воно облипає, обсотує її все міцніше й міцніше* (С. Скляренко); *Дівча краси недоторканної — мабуть, як та колись Хурем. Вже хан обсотує шовками* (Л. Костенко); * Образно. *Лиш чорнобрива Калина Несторієва не відзивалася, жалем серце обсотувала* (Марко Черемшина); *Сергій аж шарпнувся, ніби розірвав м'яке й тепле павутиння почуттів, що почало обсотувати його* (В. Козаченко); *Потій зайняв митрополичий престол, месника четвертували, мовчать дзвони й люди, нині ж Львів обсотує чорне павутиння, яке завтра уб'є все* (Р. Іваничук).

2. *що, перен.* Обволікати, обкутувати, огортати з усіх боків. *Язички вогню обсотували березові полінця* (Н. Рибак); *Туманець ніжним павутинням обсотав панський сад унизу* (В. Винниченко); * Образно. *По очах, по обличчю було видно, що її* [Софії] *душу обсотує тихий байдужий туман* (Р. Федорів); *Студені, чорні долоні його* [село] *обтулять .. Хмарами його обсотають* (Марко Черемшина).

ОБСО́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСОТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* Густо обплутуватися, обвиватися; обсновуватися (у 1 знач.). *Хворе листя легко впізнати — воно скручується, обсотується тонким прядивом різних жучків* (із журн.); *Усі поля від межі до межі обсоталися павутиною* (В. Стефаник); * Образно. *Специфіки я не люблю .. Одне діло — своєрідність і зовсім інше — специфіка. Але ж ми обсоталися нею. Чи вона обсотала нас. І за яку ниточку потягти, щоб вийти із цього кокона?* (Л. Костенко).

ОБСО́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обсо́хнути, обсо́хти.** *Під галуззям дерев .. там-не-там мелькнув із обсохлими крильцями білий метелик* (Н. Кобринська); *Він* [Євмен] *підходить до гончарського круга, на якому стоїть ще не обсохлий глечик, і удає, наче щось робить* (М. Стельмах); *Через перенесення пилом радіонуклідів з обсохлої берегової смуги озера Карачай (відкритого сховища рідких радіоактивних відходів) на промисловому майданчику виникла аварійна ситуація* (із журн.).

ОБСО́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **обсо́хлий.** *Обсохлість саджанців визначають за рівнем вологи на викопаних кореневищах* (з навч. літ.).

ОБСО́ХНУТИ *див.* **обсиха́ти.**

ОБСО́ХТИ *див.* **обсиха́ти.**

ОБСТА́ВА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **обстано́вка;** інтер'єр (у 1 знач.). *Обстава кімнати стара і нечупарна: посередині голий стіл на три ноги, двоє стільців, з-під клейонки у їх* [них] *теліпалось якесь ганчір'я, обідраний, без спинки диван* (С. Васильченко); *Невеличка лава, триногий стілець та крихітний саморобний столик .. становили всю обставу комірчини* (С. Добровольський); *Мені хотілось створити зразковий сценарій, в якому ідея, людські образи і вся обстава перебували в єдності форми і змісту* (О. Довженко); *Вона... попросила його в садок, де сподівалась почути при поетичній обставі те слово, котрого вона вже ждала двадцять три роки з половиною* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСТАВА́ТИ, таю́, таєш, *недок.*, **ОБСТА́ТИ,** а́ну, а́неш, *док.* 1. *за ким — чим.* Ставати на чий-небудь бік (у суперечці, боротьбі і т. ін.). *За Ферідуном обставали всі, Бо всі зазнали муки од Зогака* (А. Кримський); *— Я за ніким не обстаю, я за правдою* (Л. Мартович); *Лиш читати ще можу, того вже не можуть мені заборонити, бо вуйко обстає за мною* (О. Кобилянська); *Піймавши двох у своєму лісі, як вони там рубали, подав* [Гордій] *до суду. Цього разу свідками були наймити з економії і мусили обстати за Гордієм* (Б. Грінченко); // *за кого — що і рідко без дод.* Заступатися за кого-небудь, захищати, боронити когось, щось. *Корнієві прийшлось не раз обставати за свою волю* (Леся Українка); *За народ обставали Купала і Колас, А за ними поети ішли молоді* (М. Рильський); [Журейко:] *Всі бачили, як він Цю дівчину в селі хотів покривдить, А брат обстав, то він його убив* (І. Кочерга).

2. *перев. док., кого, що, розм.* Ставати навколо кого-, чого-небудь; обступати, оточувати когось, щось з усіх боків. *Лакеї й кухарі збігаються. Цікаві панни обстають ноші й оглядають лисиці та зайчики* (І. Нечуй-Левицький); *На вокзалі люди юрмляться, ніби в мурашнику. Обстали будинок довкруги і полягали на бруковиках — по всій площі* (В. Барка); *Повернув Арпад за Дунай, Симеон же вийшов з Преслава та обстав полком Плесковгород* (І. Білик); * Образно. *— Врятував ти нас, Іване! Як біда тебе обстане, Свисни двічі, — далебі, Допоможемо тобі!* (Л. Первомайський); // Оточувати з усіх боків (про дерева, будови і т. ін.). *Тече струмок в своїм багнистім ложі, — Його обстали берестки малі* (М. Бажан).

3. *перев. док., кого, що, перен.* Оволодівати, охоплювати (про думки, почуття і т. ін.). *Спомини серце солдатське обстали* (Л. Первомайський); *Обстала хлопця смута й гірке передчуття біди* (С. Воскрекасенко).

4. *при чому, за чим, рідко.* Наполягати на чомусь; обстоювати що-небудь. *— Не ваша правда, а моя, — обставала при своїм Анна вперто* (Н. Кобринська); *Захар Беркут ще раз обстав за тим, аби впустити монголів в тухольську кітлину і .. вирізати* (І. Франко).

5. *на чому, діал.* Господарювати. *— Насамперед .. викуплю поле й хату, а тоді вже до жінки... "Ходи, — скажу, — час прийшов обстати знов на своїм!"* (І. Франко).

6. *тільки док., на чому, діал.* Задовольнитися чим-небудь. *— Я вже більше нічо* [нічого] *не хочу, — говорив голосно Семен, — волю на меншім обстати, лиш нехай так станеться, як я просив* (Л. Мартович).

7. *тільки док., заст.* Залишитися. *Тверда зима впала, постіль непрана обстала* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСТАВА́ТИСЯ, таюся, таєшся, *недок.*, **ОБСТА́ТИСЯ,** а́нуся, а́нешся, *док., заст.* Залишатися. *Не міг він обставатися один вдома, щось його муляло всередині* (І. Франко).

ОБСТА́ВИНА, и, *ж.* 1. Явище, подія, факт і т. ін., що пов'язані з чим-небудь, супроводять або зумовлюють що-небудь, впливають на щось. *— В усій цій історії є одна обставина, яка хоч трохи все-таки пом'якшує твою провину* (А. Головко); *Незабаром хлопцям видали форму. Рубін одягся, як і всі учні. Ця обставина .. підняла Рубіна у власних очах* (І. Сенченко); *Він або свідомо не врахував присутності в будинку небажаного свідка, або не взяв цю обставину до уваги, або...* (А. Кокотюха); *— Останні події ясно вказали на нову, несподівану для нас обставину* (О. Авраменко).

2. *тільки мн.* Сукупність умов, у яких що-небудь відбувається. *Селянин, обставини його життя, його нескладна .. психологія — то майже і все.., з чим оперував досі талант українського письменника* (М. Коцюбинський); *Їхала я сюди просто рятуватись, мені треба було змінити обставини, враження, спосіб життя* (Леся Українка); *Обставини склалися так, що Іван змушений був одмовитись від наміченого плану* (П. Колесник); *— Я думаю, дивлячись на теперішнє життя, що можуть скластися такі обставини, за яких про себе і про рідний край можна буде говорити, лиш опираючись на імена Шевченка, Франка, Лесі Українки* (Р. Андріяшик); // Матеріальне становище. *Жив він у Луцьку, і, мабуть, не в дуже бідних і низьких обставинах* (І. Франко); *— Коли родився ти, а наші обставини трошки покращали, то дванадцять літ .. ми тільки й жили тим, що от, нарешті, ти будеш учитися* (Г. Хоткевич); *Воно* [житло] *нагадувало мені про Марата, про трохи кращі обставини, про веселі часи* (С. Жадан); *Яра, житлові обставини якого були набагато гіршими* [від сім'ї Адамчуків], *обладнав на кухні в Адамчуків ракетну лабораторію* (В. Єшкілєв).

3. *заст.* Обстановка (у 1 знач.). *На переднім кону стіл і інше. Бідні обставини. Ніч. На комині горить каганець* (М. Старицький); *І ото вона, обірвана, обшарпана, серед такої багатої обставини!* (Панас Мирний); *Через тиждень після другої дії. На кону ті ж обставини, як і в першій дії, тільки хата Одарчина трохи глибше к селу* (М. Кропивницький).

4. *лінгв.* Другорядний член речення, який вказує час, місце, причину, мету і спосіб дії або характеризує якість, міру чи спосіб вияву ознаки. *До специфічних формальних ознак обставини належать формально-синтаксична автономність її у структурі простого речення* (з наук.-попул. літ.); *Обставина в реченні поширює дієслово, тому значення прийменника та вибір відмінка найчастіше зумовлені семантикою опорного дієслова* (з навч. літ.).

Збіг обста́вин *див.* **збіг.**

△ **(1) Обтя́жувальні обста́вини,** *юр.* — обставини, які посилюють провину підсудного. *Право містить норми, які розрізняють навмисність і необережність при скоєнні злочину, пом'якшувальні й обтяжувальні обставини* (з навч. літ.); **(2) Пом'я́кшувальні (зм'я́кшувальні) обста́вини,** *юр.* — обставини, які зменшують ступінь провини особи, що вчинила злочин. *Я розчув: "винен у вбивстві"... "навмисність"... "пом'якшувальні обставини"* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Зважаючи на заяву потерпілого про відмову від позивних вимог та інші зм'якшувальні обставини, районний суд прийняв рішення призначити покарання нижче від найнижчої межі, встановленої відповідною статтею Кримінального кодексу України* (із журн.); *Ураховуючи всі пом'якшувальні обставини у справі, суддя змінила вирок на звільнення* (з газ.); **(3) Роди́нні (сіме́йні) обста́вини** — умови життя, становище в родині на певний момент. *Вона не питає ніколи про мої родинні обставини, але не через те, що не цікавиться, а через занадту* [надмірну] *делікатність і несміливість* (В. Винниченко); *Непередбачені родинні обставини покликали хатню робітницю назад на село, звідки вона була приїхала* (В. Підмогильний); *Я вже зібрався був, та не поїхав через родинні обставини* (О. Довженко); *Я непрацездатна через сімейні обставини* (Р. Андріяшик); *Через сімейні обставини він майже всю свою кар'єру прослужив на вантажних кораблях* (О. Авраменко).

ОБСТА́ВИННИЙ, а, е, *лінгв.* Який виконує роль обставини (у 4 знач.). *Якщо обставинний прислівник може в основному займати будь-яке місце стосовно слова, до якого прилягає, то омонімічний прийменник — завжди у препозиції до іменника* (з наук. літ.); *Відокремлюються поширені та непоширені означення, якщо вони мають обставинний відтінок* (з навч. літ.).

△ **Підря́дне обста́винне ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ОБСТА́ВИТИ *див.* **обставля́ти.**

ОБСТА́ВИТИСЯ *див.* **обставля́тися.**

ОБСТА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обста́вити.** *Двір кругом обставлений залізними палями* (з казки); *Нема вже тепер тії хатки в лісі, що кулями обставлені стіни у неї* (С. Васильченко); *Посеред неї* [кімнати] *стояв довгий стіл, обставлений важкими й незграбними, мов колоди, стільцями* (М. Сиротюк); *Внизу шуміла Рось, обставлена по обидва боки скелями та купами каміння* (І. Нечуй-Левицький); *Флігель мого дитинства ледве можна знайти, — було місце, рясно обставлене болиголовом, будяччям* (Ю. Яновський); *— Ні до якого села вам і показуватися .. не можна, — всі дороги будуть обставлені, а завтра, може, й облаву зроблять по лісах* (І. Франко); *За цією трапезною має бути покій, обставлений позолоченими меблями* (М. Старицький); *А тепер перейдемо до канцелярії. Ця канцелярія, то була спора кімната, обставлена шафами й обвішана сідлами, вуздечками і всіляким ремінням* (Б. Лепкий); *Дебют мій обставлений був "безсловесними персонажами" російського репертуару з помічником декоратора та машиністом* (з мемуарної літ.); // **обста́влено,** *безос. пред. На долівці було розіслано свіжої соломи. Стіни дбайливо обставлено очеретом* (М. Івченко); *Екзотику мандрівки на Таїті механізовано, налагоджено, обставлено комфортом останніх досягнень техніки* (В. Домонтович); *Кафе мільйонерів обставлено без ніяких розкошів* (Ю. Смолич); *Одержання подорожньої, справді, обставлено .. досить обтяжливими формами для проїжджого* (О. Афанасьєв-Чужбинський).

ОБСТА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **обста́влений.** *Ф. Кафка постійно зіштовхує в предметах, що з'являються на сторінках його книг, значне й незначне, зразком чого є предметна обставленість сцени вбивства (точніше, страти) Йозефа К.* (з наук. літ.); *Модернізуючи соціологічні характеристики образу шляхтича відповідно до зміни культурно-історичного середовища, Б. Шоу оновлює й суто зовнішню, атрибутивну обставленість сюжету* (з навч. літ.).

ОБСТАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обставля́ти** і **обставля́тися.** *Обставляння стін очеретом робило хату теплішою взимку* (з наук.-попул. літ.); *Обставляння нового помешкання чи ремонт — це завжди безліч деталей, які створять такий бажаний і рідний куточок, куди захочеться повертатися після важких буднів* (із журн.).

ОБСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОБСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* обста́влять; *док.* 1. *що чим.* Ставити (у 6 знач.) щось навколо або вздовж чого-небудь. *Місцевість обставляють високим муром із залізною брамою* (В. Барка); *По дворах метушилися люди, обставляючи очеретом і соняшниками хати на зиму* (В. Кучер); *Жили вони* [Тимко Вихор, Марко Дудочка, Сергій Золотаренко і Денис Кошара] *на чумацьких правах .. і виконували різні роботи: рили окопчики, обставляли тинами, плетеними з лози, чистили на полковій*

кухні картоплю (Григорій Тютюнник); // Обрамляти, оточувати чим-небудь. *Носили* [мужі] *з річки очерет і обставляли дерево очеретом* (Д. Міщенко); *Кругом обставив* [Морозенко поляну] *деревом високим з кучерявими верхів'ями, пообтикав невеличкі полянки поміж деревом кущами тонкої ліщини* (Панас Мирний); // *розм.* Заставляти *(див.* **заставля́ти**[1] 1) щось чим-небудь, розміщуючи по всій поверхні. *Я вдарив на шляхетський табір, щойно підступив під нього. Обставив увесь той величезний табір гарматами козацькими* (П. Загребельний); *Сірко обставив галявину новими липівниками для меду, кілька кадібців розставив і на галявині* (Ю. Мушкетик); *Господиня обставила стіл квітами, вмостилася на канапі і стала чекати на гостей* (із журн.); // *кого, що і ким, чим.* Оточувати ким- або чим-небудь, розставляючи з усіх боків. *Чим далі, все густіше обставляє* [Махно] *себе частоколом донощиків, .. все суворіше одбирає тілохранителів* [охоронців] *до складу особистої охорони* (О. Гончар); *Фараон охочіш обставляв себе чужинцями, ніж людьми свого племені* (І. Білик); *Не дуже великі достатки не давали матері обставить сина гуверньорами* [гувернерами] (І. Нечуй-Левицький); *Орандар сторожею корчму обставив і ще гірше почав грабувати* (І. Карпенко-Карий); *Він справно уладив усе, обставив на всякий припадок* [випадок] *пустиню товаришами, насамперед здалека, потім велів їм помалу зближатися* (І. Франко).

2. *що.* Добираючи меблі, обстановку, розміщувати їх у житлі; меблювати. *Обставляли квартиру удвох з Ларисою* (О. Гуреїв); *Залишивши батьків, у яких досі проживала, вона купила нову розкішну квартиру, тепер обставляла її* (В. Дрозд); *Один знайомий купець .. збудував величезний готель.., обставив його розкішно і запросив усіх нас* (М. Коцюбинський); *Обставили квартиру меблями, стояв уже й гардероб з дзеркалом, про який так довго мріяла Ольга* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *що, театр.* Обладнувати постановну й декоративну частини театральної вистави. *Починається метушня. Обставляють реквізитом декорацію* (Ю. Яновський).

4. *що, перен.* Достатньо обґрунтовувати що-небудь; надавати вірогідності чомусь. *Те, що загал .. почуває, він* [критик] *повинен висказати словами, обставити аргументами* (І. Франко); *Режисер так обставив смерть, що ось вона ніби й сама стоїть білим кістяком* (Ю. Яновський); *Факт .. був явно непереконливий і недостатній, щоб посіяти сумнів у Грицьковому серці. Треба було якось мудро обставити, умотивувати той факт* (А. Головко); // Супроводжувати, зумовлювати чим-небудь. *Кожен свій крок він обставляв такими церемоніями, ніби був мало не англійським королем* (П. Загребельний); *Порадившись де з ким, як це діло обставити краще, раджу Вам подати просьбу на йменя .. князя* (М. Коцюбинський).

5. *кого, перен., розм.* Виставляти кого-небудь у неприємному для нього вигляді, світлі; неприхильно характеризувати когось. [М а р и н а:] *От нахвалявся Очерет в газеті обставити нас, а у самого довгоносик, так нехай тепер покрутиться* (О. Корнійчук).

6. *кого, перен., розм.* Випереджати, обганяти кого-небудь. [С т е п а н:] *Чорт* [кінь] *мій знамениту .. Стрілу обставив на цілих дві з чвертю секунди. Тоді мою особу .. в усіх газетах помістили* (О. Корнійчук); *Скрипнувши зубами, Анатолій Рева усвідомив, що Авер'янов знову обставив його в стратегічному плані* (М. Кідрук); // Перегравати кого-небудь у бізнесі, шахах і т. ін. *Такого ще не бувало: сьомий "Б" обставив чемпіона школи!* (Н. Бічуя); *Незважаючи на напружену ситуацію, справи в дівчини йдуть вгору, вона легко обставила своїх конкурентів у бізнесі* (із журн.); *23-річний гросмейстер обставив у другій партії відомого чемпіона світу з шахів* (з газ.).

◊ **(1) Обставля́ти / обста́вити себе́** — поводитися певним чином. *Їй хотілось обставити себе як можна поетичніше, щоб хоч трохи розворушити серце в Ганушa та привернути його до себе* (І. Нечуй-Левицький).

ОБСТАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОБСТА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* обста́вляться; *док.* 1. Оточувати себе чим-небудь. *Розширився* [Бакун], *обставився хлівами, Коморами та горами соломи* (В. Мисик); *Заметушилися* [уличі], *покликані сурмами, вдягли нашвидкуруч ратні обладунки й подалися кожен на своє місце: хто — в перші латі, де обставилися запалами та вовчими ямами лучники, хто — до комоней* (Д. Міщенко); * Образно. *За річкою, що обставилася стіною темно-зеленого очерету, потяглося нив'я довгими поясами* (Панас Мирний); // *ким, перен.* Оточувати себе ким-небудь. *Султан обставлявся людьми, мало не вдвічі молодшими за нього, і вже не міг далі сидіти в столиці* (П. Загребельний); — *Обставився Путята різноликою черню, — сказав він, не дивлячись на світлого князя* (І. Білик).

2. Заставляти свій будинок, свою квартиру обстановкою (у 1 знач.). — *Еге! Ловкенька мебля* [ловкенькі меблі]*! Нічого не скажеш. Обставляється робітничий клас. Може вже й трудове селянство у гості кликати. Не соромно* (В. Нестайко); *Все в стилі ретро, не халтурно, Все в килимах — персидський рай! Ото обставились культурно, Тепер культуру подавай!* (А. Крижанівський); *Квартири для льотчиків це добре. Обживуться, обставляться* (Л. Костенко).

3. *тільки недок.* Те саме, що **Обставля́ти себе́** *(див.* **обставля́ти).** *Спритно крутонулася бабенція, Жигун визнав — він її недооцінив. Ще ж так хитро обставлялася, зіграла переляк, навіть щось робила, виконуючи його вимоги* (А. Кокотюха).

4. *тільки недок.* Пас. до **обставля́ти.** *Сцена театру обставлялася справжніми меблями для відтворення реальності перебігу подій* (з газ.).

ОБСТАНО́ВА, и, *ж.* Те саме, що **обстано́вка.** *Обстанова хатня і кути замазувалися і пропадали в вечірнім сутінку* (В. Стефаник); *В кімнаті тій не було ніякої обстанови, крім крісел попід стінами* (Б. Лепкий); *Очевидно, в цьому сьогоденні родині вже не так добре велося, щоб можна було разом замінити всю обстанову на найсвіжішу* (О. Забужко); *Ґава недовго розмовляв із Староміським, але весь час уважно придивлявся його хаті і всій домашній та родинній обстанові* (І. Франко); *Перші кроки убогої української трупи Ашкаренка — це було теж поневіряння 70-их років .. Не було в них ні відповідного часові репертуару, ні виконавців, ні обстанови* (Л. Старицька-Черняхівська); *Чути гомін. Помалу видніє. Виявляється частина за частиною обстанова картини* (С. Васильченко); *У кінцевих розділах повісті* ["Людина біжить над прірвою"] *Багряний хотів дати оптимістичний акорд. Ці розділи випадають із фабули твору. Вони являють собою поетичну візію, яка не має нічого спільного з реальною обстановою тих часів* (О. Шугай).

ОБСТАНО́ВКА, и, *ж.* 1. Меблі, оздоби та предмети побуту, якими обставлено й прикрашено приміщення, житло. *Обстановка* [в лікарні] *просто хатня.., навіть над ліжком нема таблиці з назвою слабости* (Леся Українка); *Ні обстановка в світлиці, ні звичайна міщанська одежа у хазяїв, ні розмови — все про щось невідоме Романові — не казали йому нічого* (Б. Грінченко); *Пимон звертає увагу на обстановку кімнати, на дорогі крісла, килими, дзеркала* (А. Шиян); *Уся обстановка в кімнаті — хоч і дещо несучасна, проте вишукана й зручна* (М. Дашкієв); // *театр.* Декоративне та бутафорське оформлення спектаклю. *Обстановка: тюремний льох з низькими арками* (Я. Мамонтов); *У середні віки обстановка сцени була невибаглива. Якщо потрібно було зобразити пагорб або гору, ставили бочку, а глядачі вже розуміли, в чому річ* (з навч. літ.).

2. Сукупність умов, у яких що-небудь відбувається. *Пригадав, що господиню свою бачив в іншій обстановці — на полі, в тракторній бригаді* (І. Волошин); *Курт губився лише в тому разі, коли орієнтуватися в обстановці потрібно було миттєво* (М. Дашкієв); *Грак зрозумів натяк, як студенти-відмінники підказку, і швидко зорієнтувався в обстановці* (О. Чорногуз); // Умови життя кого-небудь. *Ледве дійшла я додому. Лягла і довго хворіла. Ну, потім тиха наша обстановка, тихе життя підняли мене на ноги* (Г. Хоткевич); *Обстановка тиха, заспокоююча, і я потроху починаю спускатись у легкий не то сон, не то дрімоту* (М. Івченко); — *Отже, приємна обстановка для роботи? — Хіба я шукаю коли обстановки? — заперечила вона. — Ніколи й не думаю про це* (О. Іваненко); *Зараз він бачив письменника в іншій обстановці, в іншому оточенні* (М. Сиротюк); *Наступну годину Маріка, Аліса та сер Генрі провели майже без розмов, у тій невимушеній, суто родинній обстановці, коли кожен займається своєю справою* (О. Авраменко); // Становище на місці воєнних дій, зумовлене їхнім перебігом, співвідношенням бойових сил, їхнім розташуванням, характером місцевості і т. ін. — *На війні все повинно бути, як на війні, — говорив новий регентський комісар, помітно пишаючись своєю військовою виправкою. — Військова обстановка підказує нам* (С. Скляренко); *Видимо, обстановка на фронті була складною, тому що ні старих, ні молодих у військкоматі не затримували ані на зайву хвилину* (Григорій Тютюнник); *Обстановка на цій ділянці фронту того часу була дуже складна, часто несприятлива для наших військ* (Є. Доломан); *Обстановка в районі зустрічі мені не сподобалася. Я наказав бойовій групі зайняти оборону, а сам виїхав з дозором* (Л. Кононович).

○ **(1) В обстано́вці,** *у знач. прийм., з род. в.* — уживається при вказівці на умови, в яких відбувається дія. *В обстановці безладу конфедерати чинили грабунки й насильства над українським населенням, що переповнило чашу його терпіння* (І. Дзюба); *Вибори суддів проходили в обстановці конкурентної боротьби* (з публіц. літ.); *В обстановці впевненості в завтрашньому дні й оптимізму ухвалювали рішення про будівництво нафтотерміналу, сумніви ж були пов'язані з визначенням шляхів його фінансування* (з газ.).

ОБСТАНО́ВОЧКА, и, *ж., фам.* 1. Пестл. до **обстано́вка** 1. *Застрекоче теща строга: — У квартирі пустота, Обстановочка убога, Сервіровочка проста* (С. Воскрекасенко).

2. *ірон.* Те саме, що **обстано́вка** 2. — *Може, ще й на весілля потрапимо? — пожвавішали зеленкуваті очі комсорга. — Якщо воно буде, — відповідає Білоусов. — Бо обстановочка така, що й без весілля весело* (Є. Доломан); *Йому хотілося сказати це Йосипові — мовляв, парує ж Бог лебідку з гнидою, але Йосип і без того був сердитий: обстановочка, в якій вони опинилися, — ворогові не побажаєш. Сподівалися на зв'язки, покладали надію на Федулу, а він у землі* (Б. Харчук).

ОБСТА́ТИ *див.* **обстава́ти.**

ОБСТА́ТИСЯ *див.* **обстава́тися.**

ОБСТЕБНУ́ТИ *див.* **обстіба́ти.**

ОБСТЕБНУ́ТИСЯ *див.* **обстіба́тися.**

ОБСТЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсте́жити.** *На купленій карті Києва він старанно відзначив обстежені вже квартали й намітив орієнтовний план дослідження на завтра* (В. Підмогильний); *Оскільки озеро обстежене цілком, дальшу роботу водолазів і драг припинено* (В. Владко); *Він .. запропонував старанно обшукати клуб, підняти при потребі дошки з підлоги, полазити на горищі, хай воно за цей час сто разів обстежене* (А. Кокотюха); *Вся запланована територія обстежена експедицією нерівномірно* (І. Франко); // **обсте́жено,** *безос. пред. Скільки тих сотень чи й тисяч гектарів пшениці обстежено для відбору найкращих рослин для схрещування* (Є. Доломан); *Великий крок уперед зробила в цей час українська діалектологія: всебічно обстежено полтавські говори, середньочеркаські, південно-східні степові, південно-західні та ін.* (В. Русанівський).

ОБСТЕ́ЖЕНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Абстр. ім. до **обсте́жений.** *У праці викладено основні й додаткові методи встановлення рівня стоматологічної обстеженості дітей* (з навч. літ.); *Низькі показники видового різноманіття національного природного парку "Святі Гори" зумовлені недостатньою обстеженістю його території* (з наук. літ.).

ОБСТЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсте́жити** і **обсте́житися.** *Сидора Івановича таке причепливе обстеження нервувало, але він робив вигляд, ніби на фермі цілковитий порядок* (С. Добровольський); *Прийшовши на те місце, де, за словами Омельченка, залишився Сашко, Валерій вирішив передусім ретельно провести тут обстеження* (М. Білкун); *Коляда тим часом лежав в обласній лікарні, де йому робили повне обстеження та дослідження* (М. Зарудний); *Всебічні обстеження показали, що Космоандр наділений ідеальним здоров'ям* (О. Бердник); *При обстеженні виявили* [лікарі], *що печінка збільшена на два пальці* (М. Андрусяк); — *Ми закінчимо обстеження району гори Комо і повернемось до Оріноко* (Ю. Бедзик).

ОБСТЕ́ЖИТИ *див.* **обсте́жувати.**

ОБСТЕ́ЖИТИСЯ *див.* **обсте́жуватися.**

ОБСТЕ́ЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсте́жувати.** *Наземний комплекс приймає отримані в польоті дані і видає комплексну інформацію: розподіл на обстежуваній території радіоактивних плям, їх ідентифікацію, потужність і дозу радіоактивного випромінювання, а також топографічні координати* (з наук. літ.); *Обстежувана категорія дітей виявила недостатнє знання мовного матеріалу* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **обсте́жуваний,** ного, *ч.;* **обсте́жувана,** ної, *ж.* Той (та), кого обстежують, перевіряють. *Реєстрацію тремору руки, якою обстежуваний тримає контактний щуп, здійснюють протягом двох хвилин* (з наук. літ.).

ОБСТЕ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсте́жувати** і **обсте́жуватися.** *Медична діагностика охоплює семіотику, методи обстежування хворих із використанням лабораторних, інструментальних і фізикальних методик* (з навч. літ.); *Обстежування гирла річки дало несподівані результати про наявність у воді важких металів* (з наук. літ.); *Маркетологи, які досконало знають предметну сферу, беруть участь в обстежуванні об'єктів, розробленні проєктно-технічної документації, у постановці задач* (з навч. літ.).

ОБСТЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСТЕ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого, що.* Ретельно оглядати, перевіряти що-небудь. *Я з свічкою в руці почав уважно обстежувати проводку* (Б. Антоненко-Давидович); *Очі глядачів пильно обстежують цей простір, намагаючись вловити бодай найменший рух, вихопити хоча б натяк на те, що от-от почнеться незвичайне дійство* (С. Андрухович); *Роз'їзди князя Корецького сьогодні до обіду обстежили кругом місцевість на три милі* (Я. Качура); — *Через тиждень-два я сам навідаюсь. Обстежу об'єкт* (Є. Кравченко); *Вдень він спуститься й туди, в машинне відділення, все обстежить, обнишпорить* (О. Гончар); *Овсійко обстежив Дармоїдівку і хати за річкою* (К. Гриб); *Ріно допоміг Тимуру перекинутися на спину та похапцем обстежив українця. Розірваний одяг, синці, подряпини, але, схоже, без серйозних травм* (М. Кідрук); // З'ясовувати загальний стан здоров'я, характер захворювання і т. ін. *Цілий день красива пані тягала її по лікарях, і ті обстежували дівчину так ретельно, ніби Раї завтра до армії* (Люко Дашвар); — *Зніміть до пояса одежу І, прошу, ляжте. Я обстежу...* (С. Олійник); *Вона дала мені знеболювальне, а потім медсканером зі свого кейса обстежила мою травмовану руку* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вмовили старого. Ну, лікар обстежив його. Нічого страшного, кажуть так* (О. Ульяненко).

2. *що.* Оглядати що-небудь, досліджувати щось із наукових позицій. *Інженери .. їдуть .. обстежувати Дніпро та його пороги* (О. Гончар); *Вона вже раз їздила з експедицією радянських вчених, які обстежували великі соляні пустелі Ірану* (П. Загребельний); *Коли ми стали обстежувати материки (а їх було три), то виявили, що середній рівень розвитку суспільства відповідає початку XX століття за земними мірками* (О. Авраменко).

ОБСТЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСТЕ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. З'ясовувати загальний стан свого здоров'я, характер захворювання і т. ін. *Лікуватися й обстежуватися категорично відмовилася* [Пелагея] (В. Лис); *Протягом року кияни можуть безкоштовно обстежитися на пересувному флюорографі* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обсте́жувати.** *Олюня .. зупинила свій рішучий погляд на мідному канделяброві. За мить він уже уважно обстежувався, пробувався на палець, на язик* (Ю. Винничук); *Вивчено причинно-наслідкові зв'язки соціальних конфліктів, екстремальних ситуацій, що мали місце на територіях, які обстежувалися протягом певного періоду* (з наук. літ.).

ОБСТЕ́ЖУВАЧ, а, *ч.* 1. Працівник, який провадить обстеження кого- або чого-небудь для перевірки, контролю і т. ін. *Обстежувач загальним оглядом дерев відмічає наявність або відсутність на них павутинних гнізд* (з наук.-попул. літ.); *Досвід усіх співробітників, включаючи обстежувачів інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій, операторів введення даних, може виявитися дуже цінним внеском в оцінку результатів роботи компанії* (з навч. літ.).

2. Прилад для обстеження чого-небудь. *Нову комету було виявлено за допомогою інфрачервоного обстежувача* (з наук.-попул. літ.); *Спеціальний обстежувач обличчя почали активно використовувати в сучасній косметології* (із журн.).

ОБСТЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обстели́ти.** *Капельмейстерші дуже припали до вподоби покої, а найбільше од усього два кабінети, обставлені й обстелені перськими килимами на східний зразець* [зразок] (І. Нечуй-Левицький); *Чоловік сидів напереді і поганяв кіньми, жінка сиділа ззаду.., а між ними, обстелена соломою і добре зв'язана, лежала здорова годована свиня* (І. Франко); // **обсте́лено,** *безос. пред. Під березою підметено, Барвінком оплетено, Василечком обстелено* (з народної пісні).

ОБСТЕЛИ́ТИ *див.* **обстила́ти.**

ОБСТИЛА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБСТЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док.* 1. *що чим.* Стелючи що-небудь, покривати якусь поверхню; застилати (у 1 знач.). *Прокоповичка обстелила край стола рушниками, щоб утирати губи й руки* (І. Нечуй-Левицький); *Наступного дня в старому заліщицькому парку солдати змайстрували велику сцену, обстелили килимами і ряднами* (Р. Андріяшик).

2. *кого, що, рідко.* Стелючи, обкладати, укривати з усіх боків кого-, що-небудь. *Дівка сина породила, Барвіночком обстелила* (з народної пісні).

ОБСТІБА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОБСТІ́БУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОБСТЕБНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., що на кому, розм., рідко.* Защіпати на всі застібки; повністю застібати що-небудь. *Юрко тихо підходить, обстібує на собі штани схвильовано й зупиняється* (П. Козланюк); *Як надіне Марина сорочку тонку лляну, затягнеться поясом шовковим та обстебне на собі керсетку, .. то хто втерпить не глянути на неї?* (Панас Мирний).

ОБСТІБА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ОБСТІ́БУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСТЕБНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм., рідко.* Защіпати на собі всі застібки; застібатися. — *Хоч обстібайтеся.., бо надворі бере. А в вас, бачу, пальтечко на риб'ячому хутрі* (А. Головко).

ОБСТІ́БУВАТИ *див.* **обстіба́ти.**

ОБСТІ́БУВАТИСЯ *див.* **обстіба́тися.**

ОБСТОВПИ́ТИ, плю́, пи́ш; *мн.* обстовпля́ть; *док., що, заст.* Обставити стовпами (для позначення чого-небудь). *Обстовпили землю землеміри* (Сл. Б. Грінченка).

ОБСТО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсто́ювати.** *Положення про те, що українська мова має право на входження в коло слов'янських літературних мов, обстоюване вченими І. І. Срезневським, М. О. Максимовичем та ін., було практично доведене поетичним талантом Шевченка* (В. Русанівський); // **обсто́ювано,** *безос. пред. З'являлися й окремі праці, в яких обстоювано погляд про негативне ставлення українського поета* [Т. Шевченка] *до слов'янофільства* (І. Дзюба).

ОБСТО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсто́ювати.** *Родом він був із села Мерефи, що на Слобідській Україні, й хоча не мав освіти, зате уславився поміж товариством надзвичайним войовничим хистом, певним лицарством і завзятим обстоюванням козацької волі та стародавніх запорозьких звичаїв* (А. Кащенко); *Активний порадник, наполегливий у обстоюванні своєї думки й ініціативний інженер-дослідник — таким він особливо подобався Мухтарову* (Іван Ле); *Реальні суспільні обставини зумовили своєрідне явище, відоме, зрештою, у багатьох народів — обстоювання своїх національних інтересів* (І. Дзюба).

ОБСТО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБСТО́ЯТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *кого, що.* Захищати, боронити від кого-, чого-небудь. [М а р у с я:] *Спасибі тобі, Хомо, .. ти один не відцурався нас, один нас обстоюєш* (М. Старицький); *Діти .. не дуже гарно обходилися з сиротою, а надто ще за те, що він не давав наплювати собі в кашу, сам себе обстоював* (М. Коцюбинський); *Прямували завтрашні солдати у невідоме — битись за ці простори, життям обстоювати ті світи, без яких не можна прожити людям, як серцю без крові* (М. Стельмах); *Він .. гнівався і на Яроша, що той не зумів обстояти його права на поле* (Д. Бедзик); *Ніхто нас не обстоїть, якщо ми самі собі не дамо ради* (Ю. Хорунжий); // *за кого, заст.* Стояти (у 10 знач.). *Подавали один одному слово не розлучатися, щиро гуртом за кожного обстоювати* (Б. Грінченко).

2. *що і з інфін.* Відкидаючи заперечення, добиватися визнання, виконання чого-небудь; наполягати на чомусь. *Лобода .. не заперечував проти переходу через Сулу, але категорично обстоював не палити мости* (Іван Ле); *Зіна просто не хоче зрозуміти його, — інакше вона не обстоювала б своєї помилки* (О. Гуреїв); *Коли народ так уперто обстоює свою волю, то його треба пошанувати* (Р. Андріяшик); *Я думаю, що за будь-яких умов треба обстоювати великі принципи* (В. Дрозд); *Лише справжні особистості здатні протягом усього віку обстояти в собі оте дитяче, справжнє, воістину людське* (В. Яворівський).

3. *при чому, заст., рідко.* Зупинятися на чому-небудь для докладнішого розгляду (питання, теми і т. ін.). *Поет зважив не обстоювати при сій темі* (Леся Українка).

ОБСТО́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **обсто́ювати.** *Уже в 1918 р., ще до заснування Української академії наук, з'явилися публікації, в яких обстоювалась потреба створення академічних центрів дослідження й охорони пам'яток* (з наук. літ.); *Трактат, у якому критикувалася латиномовна поезія й обстоювалися права французької мови, став своєрідним програмним маніфестом "Плеяди"* (з наук.-попул. літ.); *У працях С. Рудницького обстоювалися прагнення українців до національно-державного самовизначення* (з навч. літ.).

ОБСТО́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсто́яти.** — *Вислухайте мене хоч ви, товаришу... Щоб моя кривда не стала горою, і щоб правда була обстояна за нас, бідних людей* (Т. Осьмачка).

ОБСТО́ЯТИ *див.* **обсто́ювати.**

ОБСТРИГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обстрига́ти.** *І Господь, Бог Саваот того дня був покликав на плач, і на голосіння, і на обстригання волосся* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Найважливішим моментом в обряді посвячення в сестри-бенедиктинки є обстригання та облачання в нові монаші шати обраниці* (із журн.).

ОБСТРИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБСТРИ́ГТИ,** ижу́, иже́ш; *мин. ч.* обстри́г, ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Зрізуючи ножицями, машинкою і т. ін., повністю або частково позбавляти волосся, вовни і т. ін.; стригти (у 1 знач.). *Дерега був присутнім, коли обстригали й одягали в ношені-переношені чоловічі лахи його Тетянку* (П. Загребельний); *Гістіей звелів своєму вірному слузі Теодорові принести гострі ножиці й заходився наголо обстригати йому голову* (І. Білик); *Доки дикі кози в горах держаться, не хиляться вони перед тим, хто забажає їх обстригти* (А. Кримський); *Цар прислав одежу, прислав голяра, щоб хлопця прибрали, обстригли, поголили* (А. Калин); // *що.* Обрізаючи або підрізаючи ножицями, машинкою і т. ін. волосся, вовну, нігті, укорочувати їх. *З-під рук у батька вхопила* [Тоня] *його чабанські ножиці і вже замахнулась ними обстригати, вкорочувати свої вії* (О. Гончар); *Веліла* [панія] *.. дівчинці косу обстригти...* (Д. Мордовець); *На другий день нам уже обстригли кучері. Ми були вояками* (І. Франко); // Обрізувати, укорочувати (листя, гілки, траву і т. ін.). *Вони обстригали кущі, збирали квіти, розбивали нові клумби* (А. Дімаров); *Сад прибирали, обстригали і прикрашали, прикрашали будинок і вулицю* (С. Андрухович).

2. *тільки док., кого, перен., розм.* Поживитися за чийсь рахунок. [Б о б:] *Звідки маєш гроші?* [А н д р і й:] *Заробив. У південноафриканських шахтах.* [Б о б:] *Ага! Значить, обстриг англійців* (Я. Галан).

ОБСТРИГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБСТРИ́ГТИСЯ,** ижу́ся, иже́шся; *мин. ч.* обстри́гся, лася, лося; *док.* 1. Зрізувати, вкорочувати собі волосся, підрізуючи його ножицями, машинкою і т. ін. *Новоявлений "мальтійський кавалер" обстригався, залишаючи на маківці довгого "оселедця", що його, як і всі відзнаки, носили з лівого боку, за вухом* (з наук.-попул. літ.); *Я підвівся, кивнув головою. — Наступного разу причешіться як слід. Або обстрижіться, якщо не вмієте користуватися гребінцем. Школа — не вулиця* (А. Дімаров); *— Гарний... А як поголишся та обстрижешся, тебе й любка не впізнає* (В. Шкляр); *Він коротко обстригся, почав відтискатися від підлоги, аби наростити біцепси* (В. Кожелянко).

2. *тільки недок.* Пас. до **обстрига́ти.** *Якщо дерева давно не обстригалися і практично всі вкриті лишайником і мохом, то перед початком процедури очищення дерев від моху та лишаю необхідно провести санітарне вирубування* (з навч. літ.).

ОБСТРИ́ГТИ *див.* **обстрига́ти.**

ОБСТРИ́ГТИСЯ *див.* **обстрига́тися.**

ОБСТРИ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обстри́гти.** *Коло дітей терлась кішка, обстрижена од голови до самого хвоста* (І. Нечуй-Левицький); *Сидів Пимон на ліжкові худий, обстрижений під машинку* (А. Шиян); *І ще раз вигорнула її голова з-поміж натовпу гостей. З кучерявим, по шию обстриженим чорним волоссям, з капелюхом* (О. Кобилянська); *Матвій тримає в руці сокиру, схожу на місяць-молодик. .. Чуб обстрижений зовсім коротко* (В. Барка); *В загороді .. — нужденні корівки, миршаві захарчовані свині й поросята, запаршивілі, з обстриженою вовною вівці* (П. Колесник); // **обстри́жено,** *безос. пред. Каже Фрузя: "Ну, Микито, Все обстрижено, обмито, Тільки в кудлах хвіст лишивсь"* (І. Франко).

ОБСТРИ́ЖЧИНИ, чин, *мн.* Обряд першого стриження дитини, який приурочують до виповнення дитині року. *У давні часи в день Семена Стовпника справляли обстрижчини і садовили княжичів на коня* (з наук.-попул. літ.).

О́БСТРІЛ, у, *ч.* 1. Тривала стрільба по якій-небудь цілі. *Після третьої міни на своєму сліду Захар зрозумів, що противник звідкись зручно спостерігає за його просуванням і керує мінометним обстрілом* (Іван Ле); *Скорострільні гармати враз почали обстріл* (В. Владко); *Тендітна, модерна вілла могла витримати будь-який обстріл з усіх видів стрілецької зброї* (М. Білкун); *Лучники та арбалетники посилили обстріл фортечних мурів* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Йому не терпілося якомога швидше зникнути з-під обстрілу сотень пар очей* (М. Руденко).

2. *спец.* Видимий простір, який прострілюється. *Я бачив через рідкий очерет Карпів кашкет на голові і весь простір його обстрілу* (Олесь Досвітній); *Солдати .. розчистили перед кулеметами сектори обстрілу, — адже кулемети мали прикрити їх, косити ворожих солдатів, поки свої коситимуть жито* (Ю. Мушкетик).

Зо́на о́бстрілу *див.* **зо́на; Трима́ти під о́бстрілом** *див.* **трима́ти.**

◊ **Бра́ти / взя́ти під о́бстріл** *див.* **бра́ти; (1) Під о́бстрілом** — про стан людини, яку за щось критикують, сварять, яка зазнає різних нападок. *Ягнич уважно розглядав хлопця, до зашаріння зніяковілого під обстрілом жартівливих похвал* (О. Гончар); *Подати вам своє прізвище не можу, бо не певен, що ви дотримаєте обов'язку його зберігати. Я не хочу бути під обстрілом нікчемних людей* (О. Шугай); * У порівн. *Всі голови, всі очі звернулися в його бік. І він почув себе мов під обстрілом* (У. Самчук).

ОБСТРІ́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обстрі́лювати.** *Лизавета Миколаївна, кинувши дворічну Вероніку на чоловіка й няньку, подалася з обстрілюваного вже денікінською артилерією харківського вокзалу в якомусь військовому ешелоні* (Б. Антоненко-Давидович); *Отямившись, кинув* [шофер] *погляд на ворожі літаки в небі, скупо обстрілювані якоюсь уцілілою зеніткою* (Іван Ле); * Образно. *Нап'ята палатка халабудилась йому на голові, обстрілювана лопотливим дощем* (О. Гончар); // **обстрі́лювано,** *безос. пред. Кілька разів ліс було обстрілювано навмання навальним сліпим вогнем з трьох сторін* (І. Багряний); *8 липня. Ребеліанти* [бунтівники] *відкинули умови короля. Тоді обстрілювано їх з гармат і багато загинуло* (П. Загребельний).

ОБСТРІ́ЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обстрі́люваний.** *Обстрілюваність відповідної місцевості перевіряють спеціальними пристроями, ураховуючи час доби* (з навч. літ.).

ОБСТРІ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обстрі́лювати.** *А ми, оглухлі й осліплі, виконували накази шахтаря Чудина, захоплювалися з його розумного хисту та вправного обстрілювання підходів до нашого підвалу* (Ю. Яновський); *Ці на перший погляд безневинні обстрілювання не були зовсім безневинними: коли хтось не встигав сховатися за насадом чи власним щитом, то ставав жертвою тієї перської розваги* (І. Білик).

ОБСТРІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБСТРІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., кого, що і без прям. дод.* Вести обстріл якої-небудь цілі, площі. *Він* [ворог] *собі бомбить, обстрілює, а наша робота своїм порядком під землею йде* (В. Кучер); *Танки обстрілювали з кулеметів садок, і дрібні гілочки падали на сніг* (І. Багмут); *З-за косогору виразно виднівся наш скит. Його можна було обстрілювати з двох боків* (Р. Андріяшик); *Дорогою десантників накрили штурмовики, які обстріляли їх з кулеметів* (Ю. Яновський); * Образно. *Крадькома він вивчав професорову дружину. Кидав на неї швидкі погляди, обстрілював її очима* (П. Загребельний); * У порівн. *Каміння з гуркотом падало, наче обстрілюючи нерухомі сталагміти* (В. Владко); // *перев. док.* Привчати до бойової обстановки. — *Люди в нас золоті, ціни їм немає. Тільки обстріляти їх треба, обкурити порохом — і тоді хоч до Чорного моря йди з ними* (П. Воронько).

ОБСТРІ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **обстрі́лювати.** *Я не знаю, де зараз КП* [командний пункт] *нашої роти, не знаю, обстрілюється дорога, по якій туди йти, чи ні* (Є. Доломан); *В початковий період після катастрофи планета наша безперервно обстрілювалася болідами* (М. Руденко); *Тривала війна, і пляжі в Піцунді дуже навіть непогано обстрілювалися снайперами* (Ю. Андрухович).

ОБСТРІ́ЛЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обстріля́ти.** *Лише провезли поранених, як містечко було обстріляне шрапнелями* (Гео Шкурупій); *Обстріляний при березі солдатами катер вистрибнув із води* (П. Панч); — *У вас немає іншого виходу. Галявина оточена гарматами. За моїм першим сигналом ви будете обстріляні* (В. Владко); * Образно. *Літо й зиму бринять, тужливо гудуть на відкритому березі* [тополі], *до самих верховіть обстріляні солоними бризками штормів* (О. Гончар); // **обстрі́ляно,** *безос. пред. Артем був певен, що гайдамаки кинуться принаймні до цього місця, де було обстріляно їхній роз'їзд* (А. Головко).

2. *у знач. прикм.* Який набув бойового досвіду. *Чуттям уже добре обстріляного воїна Василь одразу визначив, що влучила .. "сліпа" міна* (Яків Баш); *По селах представники штабу з'єднання поповнювали партизанські загони озброєним населенням, перемішували його з обстріляними лісовими вояками* (М. Стельмах); *Жменька мужніх, обстріляних, прокипілих ненавистю до ворога людей — оце тепер і був полк* (О. Гончар); *Звідкись з'явився невідомий хлопець, з поведінки — бувалий і обстріляний* (М. Андрусяк).

◊ **Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця)** *див.* **птах.**

ОБСТРІЛЯ́ТИ *див.* **обстрі́лювати.**

ОБСТРІ́ПАНИЙ, ОБСТРЬО́ПАНИЙ, а, е, *розм.* Пошарпаний, обдертий (у 2 знач.). *Він .. примітив старі порвані ризи, навіть старе обстрьопане кропило* (І. Нечуй-Левицький); *Стежина кривуляє до самотньої, обстріпаної хатини* (М. Стельмах); *Попереду на кошлатій шкапині їде всміхаючись юнак в злиденному картузику, в обстрьопаній австрійській шинелі* (О. Гончар); *Батюшка поспіхом, одне за одним, називає імена, либонь, навіть не заглядаючи в обстріпану книжечку-пам'ятку* (Є. Гуцало); *В руці обвисла вже зовсім обстрьопана троянда* (Валерій Шевчук); * Образно. *На плечі сиділа стара обстріпана ворона, надута, наче їй чимось не вгодили* (В. Шкляр).

ОБСТРІПА́ТИ *див.* **обстрі́пувати.**

ОБСТРІПА́ТИСЯ *див.* **обстрі́пуватися.**

ОБСТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБСТРІПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що, розм.* Те саме, що **обтрі́пувати**[2]. *Кущі обстріпували й без того благенький одяг на хлопчині* (з мемуарної літ.).

ОБСТРІ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБСТРІПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док., розм.* Те саме, що **обтрі́пуватися**[2]. *Бант* [дитини] *кумедно звісивсь на вушко, кофтина обстріпалась на рукавах* (Є. Пашковський).

ОБСТРУ́ГАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обструга́ти.** *Пахло обструганою сосною* (Грицько Григоренко); *З двійчатих, не обструганих як слід, Уклеєних об'явами воріт Півні крильми червоними махають* (І. Вирган); *Один тесляр підпив і зробив відповідну раму до геніального портрета: осикові, ледве обстругані планки, ніби кілки* (В. Барка); *Зовсім непомітна відкрилася раптом невеличка картинка в скромній рамці з погано обструганих паличок* (П. Загребельний); // **обстру́гано,** *безос. пред. Ні пагілля вже, ані листя Більш не зростить, давно колись з кореня зрубане в горах, Не розцвіте вже ніколи, бо міддю обстругано з нього Листя і кору* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *у знач. прикм.* Який обстругали (у 1 знач.), зробили рівним (у 2 знач.). *Від новобудов віяло вапном, бетоном і смоляним духом обструганих дощок* (М. Дашкієв); *Він похрестився на ікону в кутку, потім крякнув, дістав з-під лати чисто обструганий ціпок і переступив поріг* (Б. Левін).

ОБСТРУГА́ТИ *див.* **обстру́гувати.**

ОБСТРУ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обстру́гувати.** *Тесляр має володіти навичками грубого обтісування, обстругування, поперечного перепилювання та обкорування лісоматеріалів* (з навч. літ.).

ОБСТРУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСТРУГА́ТИ,** обстружу́, обстру́жеш *і* обструга́ю, обструга́єш, *док., що і без прям. дод.* 1. Стругати (у 1 знач.) кругом, з усіх боків або по всій поверхні, надаючи потрібних вигляду, розміру чи форми. *У хаті — гармидер, як це завжди буває під час мазання .. Дівчата обстругували стіни* (А. Головко); *Недавно він з війни вернувся. Сидить у дворі та стругом нове топорище обстругує* (В. Барка); *Небавом Доля ступив з дороги, дістав із піхов шаблю й зрубав кленка. — Зроблю на згадку палицю, — сказав, обстругуючи. — Собак відгонитимеш...* (Василь Шевчук); *Він узяв клепку від розсохлого барильця.., обстругав її приблизно в формі скрипки, вбив кілька гвіздків і напнув на них тоненький дріт* (Ю. Смолич); // Відчищати від чого-небудь. *Мисливці побілували туші, обстругали все м'ясо з кісток і понапихали його в козячі кендюхи* (І. Білик).

2. *перен.* Вирівнювати, робити однаковим, подібним. *Він вважає своїм правом і навіть обов'язком будь-що обстругати нас, підігнати під свою подобу* (О. Гончар).

ОБСТРУ́ГУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **обстру́гувати.** *Дерев'яна паля обстругується й гострим кінцем забивається в землю* (з наук.-попул. літ.); *Якщо колода шліфується й обстругується вручну, то форма колоди залишається природною, видаляється лише кора* (з навч. літ.).

ОБСТРУКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до обструкції (у 1 знач.). *Іноді в обструктивних діях об'єднуються різні парламентські фракції для отримання більшості голосів у вирішенні важливих питань* (із журн.).

2. *мед.* Стос. до обструкції (у 2 знач.). *При обструктивному хронічному захворюванні легень, основним патогенним механізмом якого є хронічне обмеження повітряного потоку в дихальних шляхах, може відбуватися залипання легень* (з наук. літ.); *Діти, у яких діагностовано обструктивний бронхіт, складають групу ризику щодо розвитку астматичного бронхіту або бронхіальної астми* (з наук.-попул. літ.).

ОБСТРУКТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Абстр. ім. до **обструкти́вний** 1. — *Коваль .. вирішив удати, що не помічає обструктивності його поводження* (Ф. Бурлака).

2. *мед.* Абстр. ім. до **обструкти́вний** 2. *Для хронічної обструктивності захворювання легень характерні стійкі респіраторні симптоми та обмеження прохідності дихальних шляхів через патологічні зміни в них* (з наук.-попул. літ.).

ОБСТРУ́КТОР, а, *ч., рідко.* Те саме, що **обструкціоні́ст.** *Обструктори влаштували безкінечні дебати, щоб затримати обговорення нового проєкту про реформування окремих галузей економіки* (з публіц. літ.).

ОБСТРУКЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **обструкти́вний** 1. *Один із сенаторів-республіканців влаштував 13-годинний обструкційний виступ у сенаті, щоб заблокувати голосування за бюджет* (з газ.).

2. *мед.* Те саме, що **обструкти́вний** 2. *Обструкційний бронхіт є поширеним дитячим захворюванням* (з навч. літ.).

ОБСТРУКЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Система політичної боротьби із використанням тактики обструкції. *При надто наполегливому обструкціонізмі, що протидіє будь-яким діям парламенту, парламентська діяльність може виявитися марною* (з наук.-попул. літ.); *У 1897 р. обструкціонізм німецької ліберальної партії проти клерикально-слов'янської більшості призвів до закриття сесії австрійського парламенту* (з навч. літ.).

ОБСТРУКЦІОНІ́СТ, а, *ч.* Учасник або прихильник обструкції (у 1 знач.). *Обструкціоністами стали називати ірландських членів парламенту на чолі з Чарльзом Парнеллом, які в 1879 р. намагалися компенсувати довгими виступами свою безпорадність через нечисленність* (з навч. літ.).

ОБСТРУКЦІОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **обструкціоні́ст.** *Обструкціоністки спеціально організували чергу для виступів, щоб зірвати голосування за законопроєкт, що порушує права жінки* (з газ.).

ОБСТРУКЦІОНІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **обструкціоні́ст** і **обструкціоні́зм.** *Приховані мотиви визначають обструкціоністську тактику учасників наради* (з навч. літ.); *Якщо ви прагнете створити враження, що нічого не хочете приховати або що ви наполегливо домагаєтесь відповідності фактам, не робіть нескінченних серій обструкціоністських заперечень і не намагайтеся обірвати розповідь свідка* (із журн.).

ОБСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Спроба навмисного зриву парламентського засідання, зборів і т. ін. шумом, виголошуванням довгих, непотрібних промов на знак протесту. — *Я протестую проти присутності на засіданні озброєних і невідомих нам солдатів, .. вони ображають оратора, улаштовують обструкцію* (А. Головко); *До засобів парламентської обструкції вдавалися українські депутати, вдавалися й у віденському парламенті, і в галицькому сеймі* (з наук.-попул. літ.); *Одним із перших і яскравих прикладів обструкції можна вважати промову Катона при розгляді в сенаті Риму заяви з проханням надати друзям Юлія Цезаря право виставити його кандидатуру на майбутніх виборах* (з навч. літ.); // Дія, демонстративно спрямована на зрив якого-небудь заходу, пропозиції, протидію кому-небудь і т. ін.; знак протесту. *Ці школярі можуть мені таку обструкцію влаштувати!* (О. Довженко); *Барбарова чекає якась неприємність, хоч ніхто, здається, нічого не організовував і не готував Барбарову якихось обструкцій* (І. Багряний); *В журналі відчувалась легковажна тенденція до скандалів, як йому здавалось, бажання вчинити комусь обструкцію* (П. Козланюк); *Лікарі практично не могли здійснити своєї рятівної дії: по-перше, через обструкцію родичів, по-друге, тому, що хворі втрачали будь-яку комунікабельність* (О. Бердник).

2. *мед.* Перешкода, закриття, утруднення чого-небудь; непрохідність (у 2 знач.). *Часто обструкція бронхів виникає у маленьких дітей на тлі запальних захворювань дихальних шляхів* (з наук.-попул. літ.); *Своєчасне розпізнавання непрохідності сечовивідних шляхів дуже важливе, оскільки в такому разі збільшується чутливість нирок до інфекції та схильність до утворення каменів, а неускладнена обструкція майже завжди призводить до атрофії нирки* (з наук.-попул. літ.).

ОБСТРЬО́ПАНИЙ *див.* **обстрі́паний.**

ОБСТУ́КАТИ *див.* **обсту́кувати.**

ОБСТУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСТУ́КАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Стукати по поверхні в багатьох місцях, усюди. *Узяв* [Микола] *залізний ломик і почав обстукувати стіни, стелю, перевіряючи, чи не відірветься під час роботи якийсь шматок* (Д. Ткач); *Він зійшов на хори, обстукав там кожну підпору, кожен відомий йому тайник* (П. Загребельний); *Я пильно обстукав пристінки, але на тій глибині колодязь ковтав звуки, вони глухо тонули в порожнечі* (М. Дочинець); * Образно. *На шибках блищали, здригаючись, краплі, вітер обстукав ними скло* (Валерій Шевчук); // Стукаючи, перевіряти що-небудь (потяг, трубу і т. ін.). *Механіки-водії змащують мотори, заправляють машини пальним, оглядають, обстукують ключами траки, аби переконатися, що вони не підведуть на марші* (Є. Доломан); *Робітники оглядали і обстукували його* [потяг] *з усіх сторін, підлазячи під колеса* (С. Андрухович); *Обстукавши циліндр молотком, Роман Олександрович знову взявся його розкручувати* (В. Єшкілєв).

2. *що, з чого, об що.* Стукаючи об що-небудь, струшувати сніг, багно і т. ін. *Хлопець, обстукуючи з чобіт сніг, пожалкував: — Була позавчора пороша... і не пощастило за ділами попоходити з рушницею* (Л. Смілянський); *Він став на хатньому порозі — вичовганому камені. Обстукав чоботи, збив пилюку і знову спинився на одну мить* (Б. Харчук); *Сергій голосно обстукав заболочені ботинки об шкрабачку* [металеву щітку] (Є. Пашковський).

3. *кого, що, вет., мед.* Досліджувати, визначати стан внутрішніх органів за звуками, утворюваними легким постукуванням молоточка чи пальців по тілу. — *Ти, може, погнівалася з Орисею? — спитала мама таким самим голосом, як питає лікар, обстукуючи груди* (Ірина Вільде); *Лікарка його обстукала й за руку одвела до поліклініки* (Ю. Яновський); *Лікар, обстукавши мене молоточком, сказав: — Хочете, батечку, бути здоровим, шукайте роботу на полі* (П. Панч).

4. *перев. док., кого, що, перен., розм.* Вигравати (у баскетболі, волейболі і т. ін.). — *Я бачив, як ти у баскетбол дванадцяту школу обстукав* (А. Кокотюха).

ОБСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* обсту́плять; *док.* 1. *кого, що.* Ставати довкола кого-, чого-небудь. *Малуша розгублено озиралась на здорових .. хлопців, що обступали її колом* (С. Скляренко); *Люди зупинялися, обступали дивну пару і прислухалися до сумної пісні* (Ю. Винничук); *Побачивши Сагайдачного, козаки обступили його, так що їхати було неможливо* (О. Маковей); *Народ обступив машину з усіх боків* (О. Довженко); // Те саме, що **ото́чувати** 1. *Як та хмара, гайдамаки Умань обступили Опівночі* (Т. Шевченко); *Ціла .. громада мала обступити медведяче леговище і очистити його .. від поганого звіра* (І. Франко); // Обходячи кого-, що-небудь з усіх боків, позбавляти можливості відступу. *Варяги почали обступати Київ з боку двох стін, не захищених крутими обривами* (І. Білик); *Гостре почуття зловісної небезпеки блискавкою пронизало Трохима — долоня його стисла руків'я ножа й чабан повільно озирнувся. Вовча зграя повільно обступала пагорб* (Д. Білий).

2. *що, перен.* Охоплювати з усіх боків (про дерева, гори, будівлі і т. ін.). *Справа і зліва обступають узгір'я кучеряві стіни густого зеленого лісу* (М. Коцюбинський); *Всю садибу обступав навколо старий і похилий тин* (О. Донченко); *Розітнувся скажений рев десь за вікном, з горішніх поверхів управління, що обступало тюрму з цього боку літерою П* (І. Багряний); *Серед невеличких майданів тягнуться вгору гострими шпилями церкви: кругом їх лавою обступили крамниці...* (Панас Мирний); *Кинулися* [бійці] *за село в гори, що обступили його стрімкими кам'яними мурами* (О. Гончар).

3. *кого, що і без прям. дод., перен.* Оповивати, затягувати, заволікати (про дим, туман, темряву і т. ін.). *Стоги сіна чорніють лише. Неначе дим або туман обступає їх* (Ю. Яновський); *Осіння ніч уже обступала станцію* (П. Панч); *Темрява з кутків давно вже вийшла та й обступила нас немов облога* (Леся Українка); // Заповнювати собою який-небудь простір (про запах). *Ситий дух жита обступав кругом* (Грицько Григоренко).

4. *кого, що, перен.* Повністю оволодівати ким-небудь (про почуття, думки і т. ін.); заполонювати (у 1 знач.). — *Така журба обступала душу, наче й сам я — мов одірвався від гілля* (О. Гуреїв); *Мене обступала самотина* (Р. Андріяшик); *Думки обступили її, повили, як сиві тумани землю...* (Панас Мирний); *Всі армійські турботи залишилися десь позаду, а нові турботи, інститутські, ще не встигли обступити його* (П. Загребельний).

(1) Обступа́ти (става́ти) / обступи́ти (ста́ти) обло́гою — оточувати з усіх боків військами. *Впавши до Фракії, аби буцімто відібрати від греків данину, яку вони занедбали давати їм, вони* [угри] *страшною облогою обступили Константинополь* (І. Франко); — *І як мислите, воєводи, — запитав Святослав, — будемо далі брати Переяславець копієм* [зброєю] *чи станемо облогою?* (С. Скляренко); *Ігор став облогою круг Іскоростеня* [Коростеня] (І. Білик).

◊ **(2) Щільним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати** *і т. ін.)* **/ обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти** *і т. ін.)* — тісно обступати, оточувати. *Діти оточували його щільним колом, тулилися до нього, м'які й теплі, і дивилися на нього блискучими з цікавості оченятами* (З. Тулуб); *Білі хмарки щільним кільцем оточували машину* (Л. Первомайський); *Коли в єгиптянина займеться дім, сусіди оточують пожежу щільним колом, стоячи спинами до вогню* (І. Білик); *Козаки обступили Івана Петровича щільним колом* (О. Полторацький); *Фашисти, охопивши юрбу щільним кільцем, погнали її на лісову дорогу* (М. Стельмах).

ОБСТУПИ́ТИ *див.* **обступа́ти.**

ОБСТУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обступи́ти** 1, 2. [П р е д с л а в а:] *Певна річ, сей двір Обступлений довкола, відси в город Жива душа дістатися не може* (І. Франко); *Він дивився .. і мовчки плакав .. над долею своїх товаришів, що гинули десь на тісному, обступленому з усіх боків розбещеними натовпами Амастріанському форумі* (П. Загребельний); *Обступлений з усіх боків нижчим лісом, освітлений сонцем, гайок аж кипів зеленими соками* (Ю. Мушкетик); *Птаха роззирнулася. Галявина величезна, обступлена довкола соснами* (Дара Корній); // **обсту́плено,** *безос. пред. Місто обступлено з усіх боків високими горами* (із журн.).

ОБСТЬО́БАНИЙ¹, а, е. Дієпр. пас. до **обстьоба́ти¹.** *Петлі для ґудзиків були обстьобані шовковими нитками* (із журн.).

ОБСТЬО́БАНИЙ², а, е. Дієпр. пас. до **обстьоба́ти².** * Образно. *Недалеко від яру .. стоїть лісова сторожка, вітрами обстьобана* (М. Стельмах).

ОБСТЬОБА́ТИ¹ *див.* **обстьо́бувати¹.**

ОБСТЬОБА́ТИ² *див.* **обстьо́бувати².**

ОБСТЬО́БУВАТИ¹, ую, уєш, *недок.*, **ОБСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Стьобаючи *(див.* **стьоба́ти¹),** обшивати особливим способом що-небудь. *Одна* [дівчина] *обстьобує рукав сіряка та вишиває коміри, друга — на грудях лиштви і кишені камізолі* [жіночої безрукавки] (М. Яцків).

ОБСТЬО́БУВАТИ², ую, уєш, *недок.*, **ОБСТЬОБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що і без прям. дод., розм.* Стьобаючи *(див.* **стьоба́ти²** 1), завдавати удари по всій поверхні, з усіх боків кого-, чого-небудь. *Лісник звичними рухами обстьобував стовбур дерева, намагаючись визначити наявність у ньому внутрішніх порожнин* (із журн.).

ОБСУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБСУ́НУТИ,** ну, неш, *док., що.* Зсуваючи, зрушувати що-небудь. *Як од велетенських хвиль, що обсувають пісок і каміння з берега в море, полем просувається шипіння* (В. Винниченко); *Вузенька стежка, обійшовши гору, Обсунувши понадбережний хрящ, Послалася у глибину прозору Синьо-зеленого старого бору* (В. Мисик); *Сава підсунув ноги до стіни, щоб валуном замурувати нішу, тоді, хапаючись за бур'ян, виліз вище, від стороннього ока обсунув ґрунт* (Є. Пашковський).

ОБСУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Обсипатися, обвалюватися, руйнуючись під дією яких-небудь сил (про земляні споруди, схили і т. ін.). *З кожною годиною все більше обсувається берег, забирає угіддя, а річка наближається ближче до будинків* (із журн.); *Обсунулась стара гребля, Місток похилився* (С. Руданський); *Вал обсунеться, груша згорить, а піч свою ви відшукаєте і через двадцять літ* (В. Малик); *Сніг вже з курганів обсунувсь, як глина* (П. Мовчан); // Зсовуватися, переміщатися в інше місце, убік, набік (про взуття, одяг і т. ін.). *Комір, надмірно широкий для шиї, обсунувся набік, звис петлею на грудних кістках* (В. Баранов).

2. *перен., розм., рідко.* Слабнучи, утрачаючи силу, повільно опускатися на що-небудь; осуватися (у 2 знач.). *У доктора важко, тоскно, як у яму, стало обсуватися серце* (В. Винниченко); *— Що тобі?! — скрикнула стара, але встати неспроможна: пробує з натугою і зразу ж, здригнувшись, хилиться головою на стіл і обсувається* (В. Барка); *Мої ноги безсилі держати вимотане, виболіле за ці всі дні душевних терзань тіло. Повільно обсуваюсь на землю...* (Ю. Збанацький).

3. *тільки 3 ос., док., рідко.* Ковзнути по поверхні чого-небудь. *Лице його було .. бліде, а широка червона згоїна на лівому виску вказувала на місце, на якому обсунувся меч Свена* (Юліан Опільський).

О́БСУД, у, *ч., зах.* Те саме, що **обгово́рення.** *Політикою в Росії займатися не вільно, коли під словами "займатися політикою" схочемо розуміти свобідний обсуд ділань* [дій] *і розпоряджень уряду, свобідну критику державного устрою та публічного життя* (І. Франко).

ОБСУ́ДА, и, *ч. і ж., розм., рідко.* Той (та), хто любить судити кого-небудь, недоброзичливо обговорювати в деталях чиюсь поведінку, якусь подію і т. ін. — *Ти, обсудо якась! — кричала Варвара. — Розповідай ліпше по селі за себе.., а не за мене, бо я тобі зараз кістки повимикаю* (Л. Мартович).

ОБСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого, що, розм.* Недоброзичливо, з осудом висловлюватися, говорити про кого-, що-небудь; засуджувати (у 2 знач.); критикувати когось, щось. *Не вистачало, щоб вона на базарі обсуджувала своїх братів* (Г. Тарасюк); *Ото ж мене обсудила близька сусідочка, Бодай вона не виділа на дочці віночка* (з народної пісні); *— Думки мої розкочуються, неначе розсипаний з решета горох. І трудно мені їх позбирать, — сказав Радюк, — мене тутечки в Києві усякі старосвітські лисини та старі панії псалтирниці вже обсудили, оббрехали* (І. Нечуй-Левицький); *Здатна* [Мокрина] *на всякі вигадки і вихватки — обсудить, вихвалить, вміє приказати, звести, наплести* (К. Гордієнко).

2. *що, діал.* Обговорювати, обмірковувати. *Ґазди солідно обсуджують новини дня* (Г. Хоткевич); *І що то як люди з розумом! Порадилися.., обсудили діло кругом* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Врешті, це діло Ви, мабуть, обсудите гурточком, а поклавши, що перекладати, звістіть мене* (М. Коцюбинський); *Штунда зняв шапку, сів до столу. Розмовляли про погоду, обсудили, що обіцяють озимі* (В. Дрозд).

ОБСУДИ́ТИ *див.* **обсу́джувати.**

ОБСУ́ДЛИВИЙ, а, е, *розм.* Який любить недоброзичливо, з осудом висловлюватися, говорити про кого-, що-небудь; засуджувати, критикувати когось, щось. [П р і с ь к а:] *Ну й сусідочки кругом обсіли. Тут такі .. обсудливі, що хоч у свій двір очей не показуй* (С. Васильченко).

ОБСУ́НУТИ *див.* **обсува́ти.**

ОБСУ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсу́нути.** *Тимко .. при місячному світлі позгрібав обсунуте ногами сіно, кинув його нагору* (Григорій Тютюнник); *Савченко .. скривився при вигляді обсунутих на халявки обмоток* (Ю. Збанацький).

ОБСУ́НУТИСЯ *див.* **обсува́тися.**

ОБСУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обсуши́ти.** *Поруч Вітця сиділа схилена, з лицем Відверненим і ледве що від сліз Обсушеним, тремтяча, мов мімоза, його кохана* (І. Франко); *Вимитий і обсушений зелений салат потрібно рвати великими шматочками та класти в салатник* (з наук.-попул. літ.); *Промиті й обсушені свіжі яблука, груші, вишні, черешні подають із плодоніжкою, а виноград — гронами* (з навч. літ.); // **обсу́шено,** *безос. пред. Коли сливи обсушено, їх на спеціальних деках поміщають у сушарку* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який обсушився. *Вітер легко переносив обсушене листя, творив осінню казку* (із журн.).

ОБСУШИ́ТИ *див.* **обсу́шувати.**

ОБСУШИ́ТИСЯ *див.* **обсу́шуватися.**

ОБСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обсу́шувати.** *У процесі сушіння біодобрив низькотемпературною конвеєрною сушаркою регулювання швидкості подавання біомаси гарантує постійну вологість обсушуваного продукту* (з наук.-техн. літ.).

ОБСУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обсу́шувати.** *Після викопування картоплі рекомендують залишити її на грядці на годину-другу для обсушування* (з наук.-попул. літ.); *Обсушування м'яса здійснюють для запобігання розмноженню мікробів, а також для того, щоб м'ясо при розбиранні не ковзало на дошці в руках* (з навч. літ.).

ОБСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБСУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док., кого, що.* Робити сухим, висушувати зовні, зокола. *Він вибрався на берег і відчув, як вітерець обвіває його тіло, обсушує, додаючи приємну свіжість в усі м'язи* (Ю. Покальчук); *Нараз виглянуло сонце, освітило цвинтарні берези, обсушило людей* (Б. Лепкий); *Білочка* [коза] *привела двох козенят .. Дід Маврикій забрав їх до себе на теплу піч обсушити* (О. Донченко); // Виклика́ти, спричинювати висихання, випаровування рідини. *Спраглий вітер пив жадібно краплини рясної роси й обсушував стеблини трав та пелюстки квіток* (Б.-І. Антонич); *Поколише гарячий вітер одіж на людині, обсушить піт...* (Леся Українка).

◇ **(1) Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти** *і т. ін.)* **[гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи** *(рідше* **о́чі)** *чиї, кому і без дод.* — заспокоїти, утішити кого-небудь або повернути комусь радість. [Н а т а л к а:] *Перестану журитись, осушу сльози свої і буду весела* (І. Котляревський); *Як йому хотілося утішити її, хотілося обсушити гіркі сльози* (Панас Мирний); — *Те бажання — братам помогти і їх* [їхні] *сльози обтерти* (І. Франко); *Каже радість: "Я сльози осушу", А біль каже: "Я кожний сміх здушу"* (Б. Лепкий); *А може, ще вернеться син із боїв і очі* [матері] *обітре, і жито посіє* (М. Стельмах).

ОБСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБСУШИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́шишся, *док.* 1. Обсушувати себе, свій одяг. *Каспар, мокрий як хлющ, стояв за хатою і обсушувався на сонці* (Г. Пагутяк); *Лихо та й годі нашій Марусі! Нитки сухої на ній нема, а нігде обсушитись* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Люди обігрілися в землянках, обсушилися, спочили* (Я. Качура); *Максим тримався шляху в надії дійти до людського житла й там обсушитися, обігрітися* (І. Багряний); * Образно. *Дощі випадали щоденно. Вискочить сонце на мить на блакитну полянку, щоб обсушитись, гляне на себе в калюжу, і знову лізуть на нього важкі, розтріпані хмари* (М. Коцюбинський).

2. *тільки недок.* Пас. до **обсу́шувати.** *Для лікування задавненої хвороби трава обсушувалася поступово — спочатку на сонці, а потім у темному місці* (з мемуарної літ.).

ОБСЦЕНІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Непристойний вислів, лайливе слово, лайка. *Прохасько майже не вживає обсценізмів, надаючи перевагу замаскованим і евфемізованим формам* (К. Москалець).

ОБСЦЕ́ННИЙ, а, е, *лінгв.* Непристойний, вульгарний (про слово, вислів і т. ін.). *Можна виділити дві головні причини вживання обсценних елементів: 1) народження дитини в сім'ї, у якій вона чує такі слова; 2) поступове призвичаєння до ненормативних слів у міру подорослішання* (з наук. літ.); *Усі обсценні непохідні слова в українській мові нараховують близько тридцяти лексем* (з наук.-попул. літ.); *Обсценні слова, з погляду лінгвістики й суспільства, є табуйованими в багатьох мовах* (з навч. літ.).

△ **Ненормати́вна (обсце́нна) ле́ксика** *див.* **ле́ксика.**

ОБСЦЕ́ННІСТЬ, ності *і* ності, *ж.*, *лінгв.* Властивість за знач. **обсце́нний.** *Обсценність мовлення є ознакою низької культури* (із журн.).

ОБСЬКАВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБІСЬКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм., заст.* 1. Шукати паразитів у волоссі, у шерсті. *Хто ж їм буде головочки обськавати?* (Сл. Б. Грінченка).

2. Обшукувати (у 2 знач.); шукати (у 1 знач.). *Приперли* [Хому] *до волості; обіськали, розпитали, — нема і дома нічого, і у кишені гуде; ну, так його у холодну* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А ось ми довідаємося, що воно. Треба обіськати, може, при їй* [ній] *гроші є, бомага* [бумага] *яка* (Панас Мирний).

О́БСЯГ, у, *ч.* 1. Розмір, величина чого-небудь. *Вали, обсяг і висота скитських городищ свідчать про міць* (В. Домонтович); *З осінніми днями збільшився обсяг .. робіт* (С. Жураховнч); *У 1910 р. вийшов перший том "Історії Кубанського козацького війська" обсягом 700 сторінок* (Д. Білий); // Зміст чого-небудь з погляду його величини, кількісного вираження і т. ін. *Величезний обсяг матеріалу, який дається студентам автодорожнього інституту за рік, хлопчина вирішив засвоїти за кілька годин* (М. Дашкієв); *Освітня програма має містити загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти* (з навч. літ.); // *перен.* Зміст чого-небудь з погляду його значення, важливості. *Впав у бою — люто зціпиш зуби й не тямиш обсягу своєї згуби* (І. Франко); *Ніхто не знав обсягу прийдешнього в ту ніч* (О. Довженко).

2. Межі, коло *(див.* **ко́ло**[1] 9) чого-небудь. *Думки її рвались поза обсяг щоденщини; вона бажала кращого, празникового життя* (М. Коцюбинський); *Ми, розуміється, повинні строго окреслити обсяг етнографії як окремої дисципліни* (М. Рильський); *Обмежившсь* [Мирон Давидович] *думками до обсягу своєї особистості і конечних справ; стало тихо на душі* (В. Барка).

○ **(1) В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі** *(заст.* **об'є́мі),** *у знач. присл.* — цілком, повністю, нічого не виключаючи. *Передо мною цінна книжка, — перша проба присвоєння нашій мові скарбів сербської поезії народної в цілім її об'ємі* (І. Франко); *Нинішній стан технології системи мовного інтерфейсу поки що не дає змоги в повному обсязі реалізувати потенційні можливості людини й машини* (з навч. літ.); **(2) О́бсягом у...,** *у знач. прийм., з род. в.* — указує на величину, розмір чого-небудь. *Суне туча з-поза виднокругу обсягом у тридцять три версти* (Л. Первомайський); *Тема роботи розкрита в пояснювальній записці обсягом у 70 сторінок* (з наук.-попул. літ.); *Компанія презентувала новий диск обсягом у 32 терабайти з незвичним дизайном* (із журн.).

△ **(3) О́бсяг виробни́цтва,** *екон.* — кількість виготовленої продукції та виконаних робіт за певний період часу. *У 1879 р. обсяг виробництва 867 українських фабрик і заводів із кількістю робітників не менше ніж 16 осіб на кожному підприємстві досяг майже 103,3 тис. крб.* (з наук. літ.); *Ефективність розподілу ресурсів досягається, коли неможливо змінити структуру загального обсягу виробництва так, щоб отримати чисту вигоду для суспільства* (з навч. літ.); **(4) О́бсяг поня́ття,** *філос.* — клас предметів, кожний з яких має ознаки, зафіксовані в понятті. *Обсягом поняття є множина предметів, кожний із яких є носієм ознак, що складають зміст поняття* (з наук. літ.); *Плутаність і неозначеність змісту та обсягу поняття доводить до постійних непорозумінь* (Б.-І. Антонич).

ОБСЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБСЯГТИ́,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* обся́г, ла́, ло́; *док., кого, що, заст.* 1. Осягати. [Л і с о в и к:] *Вже німці міряли його* [дуба], *навколо втрьох поставивши, обсягли руками* (Леся Українка).

2. *перен.* Охоплювати (у 6 знач.), обіймати (у 4 знач.). *Чайченко в своїй статті обсягає своїми увагами не тільки галицьких поетів, але й загалом усіх письменників* (І. Франко); *Вона* [література] *повинна обсягати етнографічну границю української породи і на тім ґрунті добувати собі матеріал і впливати на громадянство* (С. Єфремов).

◇ **(1) Обсяга́ти / обсягти́ ро́зумом** — розуміти, сприймати. [Н а д е ж д а:] *А який він, тату, внадливий до вчення та як зразу розумом обсяга усе, про що йому розкажеш!* (М. Кропивницький).

ОБСЯГО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́бсяг** 1. *Обсяговий рівень втрат при транспортуванні електроенергії розподільною мережею до споживачів системи водопостачання залежить від загального обсягу електроспоживання об'єктів водопостачання* (з навч. літ.).

2. Який має великий обсяг. *Аналізований нормативний матеріал, присвячений темі, досить обсяговий і різноманітний* (з наук. літ.).

ОБСЯГО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **обсяго́вий.** *Багатоплановість та обсяговість завдань, розв'язуваних у бізнесі, є настільки істотними, що одна людина не може всі їх розв'язувати з однаковою ефективністю* (з навч. літ.).

ОБСЯГТИ́ *див.* **обсяга́ти.**

ОБСЯ́ЖНИЙ, а, е. Те саме, що **обсяго́вий.** *Відкриває першу сторінку обсяжна передовиця головного редактора* (В. Кожелянко); *Система української мови ґрунтована головно на кодуванні поняття словом-терміном, тому словниковий запас мови дуже обсяжний* (з наук. літ.); *Константинополь опублікував обсяжний архівний матеріал під назвою "Вселенський трон і Церква України — говорять документи"* (з наук.-попул. літ.).

ОБСЯ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обся́жний.** *Всі весни Данилкового дитинства складалися в одну, на рівному таврійському степу проходило його життя, обсяжність і простір землі запали в свідомість* (Ю. Яновський).

ОБТАВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **обтава́ти.** *Обтавання снігу на узліссі було майже непомітним, лише біля окремих кущиків видно було землю* (з газ.).

ОБТАВА́ТИ, таю, тає́ш, *недок.,* **ОБТА́НУТИ,** *рідко* **ОБТА́ТИ,** а́ну, а́неш; *мин. ч.* обта́нув, нула, ло *і* обта́в, та́ла, ло; *док.* Звільнятися під дією тепла від намерзлого з поверхні, з країв льоду, снігу; танути (у 1 знач.). *Звірюка до Огню підскочив .. І став він обтавать, аж пара з шерсті йде* (Є. Гребінка); *До .. купе зайшло стільки, скільки влізло .. Почали роздягатися, обтавати* (Р. Іваничук); // Танути з поверхні, з країв (про лід, сніг, віск і т. ін.). *Дорога пішла поміж чагарником, придавленим до землі важкими брилами мерзлого снігу, що обтавали по краях і блищали на сонці крапельками* (Григір Тютюнник); *Пітьму розганяло тріскуче багаття .. Сніг навколо вогню обтав* (Ю. Мушкетик); *Стовпець воску в пітних руках обтанув, тремтів* (Є. Пашковський).

ОБТАЛА́ПАНИЙ, ОБТАЛЯ́ПАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **обтала́пати, обталя́пати.** *Заїздив дігтяр із Кут, обталапаний мастилом, ставав на бочку й сильним баритоновим голосом співав-виспівував* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який обталапався, обталяпався; забрьоханий. *Іде Іван вулицями міста, ховається, щоби його вночі ніхто не видів, голого й обталапаного* (з казки); *Хома по саму шию мокрий, обталапаний, ще до того повно на нім шувару, гнилого листя і зеленої водяної трави* (І. Франко); *Цілий Рийок сміявся з роззяв, коли ті з'явилися в реп'яхах, обталяпані й з кислими мінами на обличчях* (Ю. Винничук).

ОБТАЛА́ПАТИ *див.* **обтала́пувати.**

ОБТАЛА́ПАТИСЯ, ОБТАЛЯ́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Забризкатися, забрьохатися. *Обійшли вони хату на всі чотири роги, обталапалися по коліна* (І. Франко); *— Дуже обталапався на річці, — показав* [Максим] *очима на штаненята* (М. Стельмах); *Дідусь довго мучився й обталяпався ввесь, поки йому вдалося нарешті вирятуватися з болота* (з публіц. літ.).

ОБТАЛА́ПУВАТИ, ОБТАЛЯ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТАЛА́ПАТИ, ОБТАЛЯ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обля́пувати.** *Повз вас пропливають калюжами автомобілі й тролейбуси, здатні не так когось возити, як обталяпувати брудними струменями з-під коліс рідкісних дощових перехожих* (Ю. Андрухович); *Нормальний водій береже своє авто й дивиться, щоб не обталапати пішохода* (з газ.).

ОБТА́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обта́нути, обта́ти.** *Частина рівнини сформувалася в епоху, коли обталий край льодовика розташовувався в районі гирла Прип'яті, а талі льодовикові води не досягали вододільних просторів* (з наук.-попул. літ.); *Дід плуганився вгору, до кінця зміни встигав знайти спокій .. і .. бачити .. білоцвіття балабану з чорними зіницями джмелів, обталий вдосвіта віск хрестів на церквищах* (Є. Пашковський).

ОБТАЛЯ́ПАНИЙ *див.* **обтала́паний.**

ОБТАЛЯ́ПАТИ *див.* **обтала́пувати.**

ОБТАЛЯ́ПАТИСЯ *див.* **обтала́патися.**

ОБТАЛЯ́ПУВАТИ *див.* **обтала́пувати.**

ОБТА́НУТИ *див.* **обтава́ти.**

ОБТАНЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обтанцюва́ти.** *Обтанцьований коровай заносили до хати, і староста починав його ділити між гостями* (з наук.-попул. літ.); // **обтанцьо́вано,** *безос. пред. Коли коровай обтанцьовано, його кладуть посередині стола* (з наук.-попул. літ.).

ОБТАНЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **обтанцьо́вувати.** *Обтанцьовування короваю на весіллі відбувалось на танцювальному майданчику, а розрізали його уже за столом і шматки одразу складали у святкові пакети для солодкого* (з наук.-попул. літ.); *Після того, як оголошено обряд обтанцьовування, всі дівчата ставали в коло, в середину якого заходила молода зі своєю парою* (з навч. літ.).

ОБТАНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТАНЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., кого, що, розм.* 1. Танцюючи, обходити навколо кого-, чого-небудь. *Спершу молода обтанцьовує дружок, свекруха знімає з неї вельон — і всі гості востаннє сідають до столу* (з навч. літ.); *Молодий наречений — це танцюрист, який обтанцював майже всі європейські столиці* (з публіц. літ.); * Образно. *— Ну, думаю, уже обтанцювала мене мара з мітлою, уже я не вийду з цього місця* (Григорій Тютюнник); *Двірники з мітлами обтанцьовують урни, підмітаючи купи сміття* (Л. Костенко).

2. *перен.* Схиляти, привертати до себе, на свій бік подарунками, підкупом, запобіганням, підлабузництвом і т. ін.; улещувати. *— Пілсудський тепер обтанцьовує полькою Антанту й Америку, щоб ті визнали за ним окупацію нашої землі* (П. Козланюк); *— Господи, скільки ж народу за роки роботи на ТБ обтанцьовувало мене звідусіль* (О. Забужко); // Обігрувати (у 2 знач.), опрацьовувати (у 2 знач.). *"Друг мистецтва", інтегрований до постмодерністичної гри на теренах космополітичного симулякру, легко і безболісно обтанцьовує сферу мистецької таємниці орбітами декількох культурних площин* (В. Єшкілєв).

ОБТАНЦЮВА́ТИ *див.* **обтанцьо́вувати.**

ОБТА́ТИ *див.* **обтава́ти.**

ОБТЕ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **обтекти́.** *Максим, гріючи заморожені, кров'ю обтеклі руки над огнем, почав .. розповідати Германові, що за нещастя постигло Іцка* (І. Франко); *Громада планує відновити свою діяльність та хоче працювати на своїй землі, поритій гранатами та кров'ю обтеклій* (із журн.).

ОБТЕКТИ́ *див.* **обтіка́ти.**

ОБТЕРЕБИ́ТИ *див.* **обтері́блювати.**

ОБТЕРЕБИ́ТИСЯ *див.* **обтері́блюватися.**

ОБТЕРЕ́БЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обтеребúти.** *В жару пеклися картоплі і обтереблені з листя шульки кукурудзи* (І. Франко).

ОБТЕРІ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБТЕРЕБИ́ТИ,** блю́, би́ш; *мн.* обтеребля́ть; *док., що, діал.* Обчищати. *Як тільки почала достигати пшениця, люди почали обтеріблювати зерна та пекти коржі* (з наук.-попул. літ.); *Молодий сягнув до важкої торби, .. виймив* [вийняв] *із неї два спорі шматки хліба і кілька печених яєць і, давши старому більший шматок у руку, сам почав теребити для нього яйце. Обтеребивши його, він услугував старому, поки той їв, подаючи йому за кождим кусником хліба вкусити яйця* (І. Франко); *Стара .. взяла одну бульбу, обертає, щупає пучками, не може обтеребити: тверда, задубіла* (С. Ковалів).

ОБТЕРІ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОБТЕРЕБИ́ТИСЯ,** и́ться; *мн.* обтеребля́ться; *док., діал.* Зніматися (у 1 знач.), відділятися. [Ш у м е й к о:] *Поставив я дощечку ребром до валка, щоб остюки з сукна обтеріблювались* (І. Микитенко).

ОБТЕ́РПІТИ, плю, пиш; *мн.* обте́рплять; *док., що, розм., рідко.* Терплячи, зносячи, звикнути до чого-небудь; витерпіти, перетерпіти. *Швидко все обтерпіла Катерина, і почалось життя на новому місці, при новій оселі* (О. Копиленко).

ОБТЕ́РПІТИСЯ, плюся, пишся; *мн.* обте́рпляться; *док., розм.* Звикнути, притерпітися до чого-небудь. *Обтерпишся — і пекло раєм стане!* (приказка).

ОБТЕ́РТИ *див.* **обтира́ти.**

ОБТЕ́РТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обте́рти.** *В дитячому серці швидко холонуть палкі урази, швидко сохнуть гарячі сльози, і на обтертих очах не забариться заграти радість* (Панас Мирний); *Обтерте вологою ганчіркою обличчя було все в саднах та синяках* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Дитина спала вже дві доби, турботливо обтерта жиром та напоєна відваром степових трав* (із журн.); *На дні лежали обтерті хвилею камінці* (С. Скляренко); *Сірко гнівався, бо не займався обтертий трут і він не міг запалити люльку* (Ю. Мушкетик); *Перейшовшись коридорами Львівської політехніки, ви .. зустрінете мінімум п'ятеро чоловіків такого типу. Випрасувані сірі штани від неіснуючого костюма, голуба сорочка з обтертими манжетами, сірий ангоровий светр в обтяжку* (Н. Сняданко); // **обте́рто,** *безос. пред. Вранці не сходив* [Ігор] *з дива, роздивляючись черговий витвір власного пензля. На грубій мисці, з якої так-сяк обтерто кров, — голова Іоанна Хрестителя, ганчірка лежить поряд на дубовому столі, абияк збитому з не дуже підігнаних дощок* (Н. Околітенко).

ОБТЕ́РТИСЯ *див.* **обтира́тися.**

ОБТЕ́РТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **обте́ртий.** *Зерна мінералів мають різну обтертість* (з наук. літ.).

ОБТЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтеса́ти.** *Майстри обтісували дерево, інші в обтесаних уже стовпках довбали діри* (І. Франко); *На мене накотило дивне відчуття, схоже на те, коли батько на ярмарку купив мені червоного півника на грубо обтесаному патичку* (І. Роздобудько); *З темряви виринули нерівні обриси грубо обтесаних каменів, звивисті, ледве помітні шви скріплень. — Стіна? Так, стіна. Мурування* (В. Владко); *Цюк, цюк! — і в руках дівчини лишалася обтесана на клин цеглина* (І. Волошин); *Він любить вдати з себе простодушного більш-менш обтесаного селянина, але нехай тільки хто-небудь покладе пальця в зуби!..* (Р. Андріяшик); * Образно. *Його грубо обтесане обличчя лише до половини задичавлене волоссям* (М. Стельмах).

ОБТЕСА́ТИ *див.* **обті́сувати.**

ОБТЕСА́ТИСЯ *див.* **обті́суватися.**

ОБТЕ́СУВАННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **обте́сувати.** *Обтесування одягу від багнюки.*

ОБТЕ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок., що, діал.* Обчищати. *Гандзя обтесувала Славкові штани з болота патиком* (Л. Мартович).

ОБТИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обти́кати.** *Гострі леза, одно за одним, блиснувши в повітрі, вгрузали в дошку, і в скорому часі голова хлопчика, його руки і весь тулуб були обтикані, як частоколом, ножами* (О. Донченко); *Гарячі коні помахували обтиканими виноградним листом головами* (М. Коцюбинський); *Як не було морозу і вітру, що людей із ніг валив, то йшли на став. Там стояв з грубого льоду вирубаний великий хрест, обтиканий смереками та ялинками, біля нього й святили воду* (Б. Лепкий); * Образно. *Проводжали експрес — мерехтливе чудо небаченого чи давно забутого світу... Неголені... Забрьохані .. Безконечні лави людей, списаних геть з життєвого реєстру, обтикані патрулями з рушницями і псами...* (І. Багряний); * У порівн. *От стоять дуби, ніби обтикані перами, а ондечки вже світиться в вікнах огонь* (І. Нечуй-Левицький); // **обти́кано,** *безос. пред. Весь двір було обтикано походнями, і в нього так густо набилося людей, що, здавалося, не було де і яблуку впасти* (Валерій Шевчук).

ОБТИ́КАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **обти́каний.**

ОБТИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтика́ти.** *Один із давніх варіантів традиційних зачісок для жінок та дівчат — заплітання волосся у дві коси, обвивання їх вінкоподібно навколо голови, обтикання квітами* (з наук.-попул. літ.).

ОБТИ́КАТИ *див.* **обтика́ти.**

ОБТИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ОБТИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОБТИ́КАТИ,** и́чу, и́чеш, *док., що.* Утика́ти *(див.* **утика́ти**[1]) що-небудь одне за одним навколо чогось. *Зоя з Сандом вимазували хату, прали, білили, обтикували ікони* (О. Кобилянська); *Викопали шанці, вал нагорнули, ще й возами свій табір обтикали* (В. Чемерис); *Я саме з ним, із цим символом найгуманнішої організації в світі, вирушаю у свій останній хрестовий похід у парі із мусульманкою, .. на яку ви вже скинули сто мегатонн тротилу, яку ви обтикали замість червоних хрестів червоними прапорцями* (Валерій Шевчук); // Утика́ти щось по поверхні чого-небудь. *На другому столі убирали шишками та голубками здоровий та довгий коровай: обтикали його .. родзинками* (І. Нечуй-Левицький); *Дівчина щовесни насівала кручених паничів та королевого цвіту. Потім обтикала землю лозою* (О. Гончар); *Пах живицею сосновий лапник* [гілки вічнозелених дерев], *яким дівчатко обтикувало стіни шалаша* (Є. Пашковський); *Узяв велику бочку, обтикав її всю бур'яном та серед озера й затопив* (Остап Вишня); *Невдовзі неподалік рову виріс чималий рудий горб, який кияни обтикали свічками* (І. Білик).

ОБТИ́КАТИСЯ *див.* **обтика́тися.**

ОБТИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБТИ́КАТИСЯ,** и́чуся, и́чешся, *док.* 1. Обтика́ти себе чим-небудь. *Взяв наламав колюхів* [колючок], *обтикався та й сидить* (Сл. Б. Грінченка); // Обтика́ти собі голову квітками. *По садочку я ходила не находилася .. Та нарвала й барвіночку та й обтикалася* (П. Чубинський).

2. *тільки недок.* Пас. до **обтика́ти.** *Матвій садить нові щепи, що біжать он довгими рядочками від подвір'я до долинки, копається в долині сажавка, обтикається вербовим кіллям, засаджується грабовий живопліт, будується огорожа* (У. Самчук).

ОБТИ́КУВАТИ *див.* **обтика́ти.**

ОБТИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтина́ти.** *Найбільш вдалим періодом для обтинання фруктових дерев вважається пізня осінь* (з навч. літ.); *Скористайтеся функцією обтинання, щоб видалити непотрібні зовнішні краї зображення у графічному редакторі* (з наук.-попул. літ.); *У родильній обрядовості зберігся звичай обтинання волосся на хрестинах як символ залучення до роду* (з наук. літ.).

ОБТИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБТЯ́ТИ,** обітну́, обітне́ш, *док., що.* 1. Підрізаючи, надрізаючи з країв, укорочувати, зменшувати що-небудь. *Шість літ будеш засівати своє поле, і шість літ обтинатимеш свого виноградника, і збиратимеш урожай його* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Як обтинають крильця пташечкам, щоб вони не позалітали, так і її, небогу, приборкали, однявши од неї власну волю* (О. Стороженко); *Я не цілуватиму тих рож, .. навіть не поставлю їх у вазу, .. не обтинатиму їм щодня кінчиків, щоб продовжити їхнє життя* (Ирина Вільде); *Вона* [Мотря] *була в одній сорочці і в вузькій запасці. Хазяйновита, але скупа, вона втинала одежу, як тільки можна було обтяти* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Максим позирає на немовля, на сина, на дружину і з усієї сили намагається перемогти біль, перемогти себе, відірватись у думках і почуттях від усього. Скоро ж бо треба розлучатись, тож ліпше непомітно обтинати нитки, щоб потім не так боліло, як усе увірветься нагло* (І. Багряний).

2. *перен.* Обмежувати, скорочувати що-небудь (вік, ініціативу і т. ін.). *Тоді Ян-Казимір мусив тікати в Сілезію. А тепер і ми з Ракочієм дали йому пам'ятного, здорово приборкали його, нехай не квапиться обтинати наші права* (І. Нечуй-Левицький); *Присутність .. Семена дещо стримувала його, обтинала йому ініціативу* (Л. Смілянський); *Не обійшлось без шкоди — цензура викинула листи Кулішеві, обтяла його життєпис* (М. Коцюбинський); *Гадаю, Що слушно боїтесь ви Антіоха, Бо хоче він відвертою війною Чи підступом зі світу вас звести. Тому рушайте, царю, мандрувати, Аж поки він свою забуде лють Чи Парки вік йому не обітнуть* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

3. Повністю зрізáти що-небудь; обрізáти (у 2 знач.). *Рубають смереки, валять їх вздовж границі .. Суччя на тих смереках обтинають* (Г. Хоткевич); *Обтяла* [Юліана] *жіночі пишні коси* (І. Франко).

◊ **Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати** *і т. ін.)* **/ обла́мувати (лама́ти, обтина́ти** *і т. ін.)* **кри́ла** *див.* **обла́мувати**[1]; **Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати** *і т. ін.)* **/ обла́мувати (обріза́ти, обтина́ти** *і т. ін.)* **ру́ки** *див.* **обла́мувати**[1].

ОБТИНА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* 1. Обмежуватися; скорочуватися. *Щодень більше обтинаються шляхи Кажанові, і грізна виснага падає туманом на свідомість його людей* (Л. Смілянський).

2. Пас. до **обтина́ти** 1, 3. *Свічник скинії мав обтинатися та очищуватися щоранку та щовечора* (з рел.-церк. літ.); *Залежно від параметрів телевізора відображені зображення й інформація можуть обтинатися* (з газ.).

ОБТИНА́Ч, а́, *ч.* Ніж для обрізання копит та хвостів. *А нам треба коней попорати. У тебе щітки, ганчірки, віничок і обтинач є?* (Ю. Логвин); *Обтинач (газовий) використовують для швидкого та безболісного обтинання хвостів у новонароджених тварин* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Поникліcть сходить з рук лінивих, коли стрічають обтинач: дерева тверднуть терпеливо, тамуючи у жилах плач* (П. Мовчан).

ОБТИНЬКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтинькува́ти.** *Я стояв перед північною округлою стіною Святого Духа, яка, .. на відміну від інших стін, тільки побілених кам'яних мурів, була обтинькована* (Р. Федорів); *У 70-х роках в приземкуватому довгому будинку, обтинькованому глиною, залишився лише Пилип Бандрівський* (Г. Пагутяк); *Обтинькований угорі шмат стіни, осяяний сонцем, блищав нестерпною для ока білиною* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ОБТИНЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБТИНЬКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Тинькувати з різних боків, покривати шаром тиньку; обштукатурювати. *Міцнорука засмагла баба обтиньковувала глиною хліва* (Є. Пашковський); *І накаже священник, і витягнуть каміння, що на них та зараза, та й кинуть їх поза місто, до місця нечистого. І візьмуть інше каміння, і покладуть замість того каміння, і візьме інший тиньк і обтинькує той дім* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОБТИНЬКУВА́ТИ *див.* **обтинько́вувати.**

ОБТИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до обтирання. *Прибирально-мийні та обтиральні роботи на автотранспорті включають прибирання кабіни водія, платформи вантажного автомобіля, внутрішнього салону, кузова легкового автомобіля або автобуса, а також миття шасі й кузова автомобіля і протирання його зовнішніх частин* (з навч. літ.); // Признач. для обтирання. *Для чищення електричних машин застосовують сухий обтиральний матеріал* (з наук. літ.).

ОБТИРА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який виконує роботу з обтирання чого-небудь. *Прибирально-мийні роботи на станції технічного обслуговування виконуються спеціалізованою бригадою, до складу якої входять прибиральники, мийники та обтиральники* (з навч. літ.); *В. О. Добровольський, відомий як автор першого фундаментального підручника "Деталі машин", перекладеного багатьма іноземними мовами, працював у молоді роки обтиральником паровозів, палітурником, репетитором та помічником машиніста* (з наук.-попул. літ.).

ОБТИРА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обтира́льник.** *У цеху завданням обтиральниць було очищення деталей від мазуту* (із журн.).

ОБТИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтира́ти.** *За дверми чую шуркання ніг, потім обтирання носа.., а вкінці легенький стукіт* (Б. Лепкий); *Лиш по якомусь часі поступив наказ, що за обтирання стін* [пошкодження стін у в'язниці] *належиться сувора кара* (І. Багряний); *Тепер на мене мають прекрасний вплив холодні обтирання* (Леся Українка); *Показання до застосування етилового спирту — дезінфекція шкіри, інструментарію, лікування при опіках, обтирання, компреси* (з навч. літ.).

ОБТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБТЕ́РТИ, ОБІТЕ́РТИ,** обітру́, обітре́ш; *мин. ч.* обте́р *і* обіте́р, ла, ло; *док.* 1. *що, чим, об що, від чого.* Витираючи по поверхні, робити що-небудь сухим, чистим. *Невідома підійшла під ліхтарню і почала об стовпець обтирати свої покаляні чоботи* (Панас Мирний); — *Оця хустина — обтирать чоло, Цей персник — люте відганяти зло* (М. Рильський); *Ще гаразд не обмила* [Мелашка] *тіста на руках, обтерла їх сяк-так рушником* (І. Нечуй-Левицький); *Коли Орися піднесла йому полумисок з грушами, взяв одну, обтер об рукав білої сорочки й почав їсти* (О. Довженко); *Шмулєвич дбайливо, до крихти обітер шматком здоби блюдце* (О. Ульяненко); // *кого, що, чим, з чого.* Витираючи, знімати щось з поверхні. *Вольф .. широкою долонею обтирав собі піт із чола* (І. Франко); *Він* [Сокіл] *обтирав тремтячими пальцями шматок світло-жовтого металу, зчищав з нього порох* (В. Владко); *Тунгуз поставив гвинтівку до дерева і, обтираючи рясний піт з обличчя, сів на колоді* (І. Багряний); *Вона пізнала те місце, де лежав одного весняного дня Тимко після бійки з братом, а вона обтирала йому кров із подряпаної щоки* (Григорій Тютюнник); *Під ногами розквітали фіолетовим цвітом якісь .. рослини. Славко зірвав одну. Вона вп'ялася йому в пальці, пирснула коричневою рідиною. Сильно защеміло. Хлопець скрикнув від болю і почав обтирати руку полою куртки* (О. Бердник); *Устя запаскою піт з чола обтирала* (Ю. Логвин); *Дитина, не вміючи боронитися від цуценяти, ще й дужче заголосить, думаючи, що хто-небудь прибіжить його оборонити і обітерти...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Зітхнула Настя важко, обтерла сльози дрібні* (Марко Вовчок); *По дорозі підняв* [Карпо Петрович] *Дорин картуз, обтер старанно .. рукавом глину і поніс так в лівій руці* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що.* Розтирати тіло з лікувальною метою шматком тканини, намоченої в якій-небудь рідині. *Роздягли Павла до голого тіла .. Санітари обтерли його спиртом* (В. Кучер); // Протирати по поверхні якою-небудь речовиною. *Він .. скинув сорочку і почав обтирати одеколоном біле, жовтаве од старості тіло* (М. Коцюбинський); *Інес обтерла скроні лавандовою водою. Королева заплющила очі. Дрімала знову* (Н. Королева); *Випросиш у попаді крумплину* [картоплю]. *Розітнеш її, одну половину з'їж сирою, другою обітреш хворі ноги і посадиш у городі* (М. Дочинець).

3. *що, рідко.* Робити стертим, потертим з поверхні; пошкоджувати тертям поверхню чого-небудь. *Обтерти одяг.*

4. *тільки док., кого, перен., розм.* Призвичаїти до якої-небудь обстановки; навчити поводитися в якомусь середовищі. [С м о т р и ц ь к а:] *Він просто по молодості не вміє володіти почуттям правди. Ми його обітрем, і побачиш, усі заздритимуть тобі* (М. Стельмах); *Його* [Марка] *жарт має мірку, а відтак не раз — розрахунок. Терло їх з Лавріном життя обох, але обтерло не на одне. Й саме через те Кайданові не сподобалось їхнє таємниче шепотіння окрай небезпеки* (Ю. Мушкетик).

◊ **Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г)** *див.* **оббива́ти; Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти** *і т. ін.)* **[гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи** *(рідше* **о́чі)** *див.* **обсу́шувати; (1) Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́** *кому, чийого:* а) полегшити чию-небудь долю. *Чи той вибраний Якима голосом пан зі Львова обітре той кривавий піт з мужицького чола* (Н. Кобринська); б) відпочити після сильної втоми. *Тепер можна було і піт обтерти з чола, і амуніцію поправити, і цигарку закурити. — Зв'язок налагоджено, товаришу лейтенанте!* (М. Стельмах); **(2) Обтира́ти но́са** *кому, фам.* — ростити, виховувати когось. — *Ви мені носа не обтирали, а на мою бесіду можете так потакувати .. Сварка починала вже ставати бійкою* (В. Стефаник); **(3) Обтира́ти (отира́ти, витира́ти** *і т. ін.)* **кутки́** *(діал.* **вугли́)** *де, у кого, біля кого, чиї, зневажл.:* а) жити, перебувати де-небудь, у когось (перев. нічого не роблячи). *Чого мені журитися? .. Що я вік свій потираю Вугли в чужих хатах?* (І. Манжура); *А чого ж справді ви отираєте кутки? Тепер мужчини не повинні сидіти вдома!* (С. Васильченко); *Заходив якийсь тип, що вже двадцять років обтирає вугли в Нью-Йорку* (А. Хижняк); *А що можна сказати про волоцюг і пройдисвітів, які .. ніде не можуть нагріти місця, витирають чужі кутки?* (П. Загребельний); б) часто або подовгу бувати десь, у когось, біля кого-небудь. *Тоді були вони з нею приятелями й разом обтирали кутки в батюшчиних кімнатах* (С. Васильченко); *Він хоч уже і не такий собі великий панище, але служебник, коло панів кутки обтирає* (І. Чендей); *П'ять років обтирав кутки в чужих містах та будинках* (Валерій Шевчук); **(4) Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну** *і т. ін.)* — стояти або сидіти без діла у приміщенні чи біля нього; байдикувати. *Я засмутився від думки, що доведеться цілий день обтирати стіни цього непривітного, прокуреного цигарковим димом приміщення* (В. Малик); *В конторі вже з самого ранку .. обтирають стіни заслужені колгоспні нероби* (П. Загребельний); *Хлопці й дівчата обтирають у фоє спинами крейду, плюхають насіння* (Ю. Мушкетик).

ОБТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБТЕ́РТИСЯ, ОБІТЕ́РТИСЯ,** обітру́ся, обітре́шся; *мин. ч.* обте́рся *і* обіте́рся, лася, лося; *док.* 1. Обтирати себе чим-небудь. *Хоча надворі потріскував мороз, батько з сином роздяглися до пояса і, вийшовши надвір, заходилися обтиратися снігом* (В. Чемерис); *Приходять якісь судовії два панки .. Один табаки понюхав, другий хусточкою обтерся* (Марко Вовчок); *Параска Федотівна, не поспішаючись, обтерлась подолом замусоленої спідниці* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. [І в а н:] *Як ось багатир почав за тією дівкою зорити; .. лізе їй у вічі та й лізе. Дівка плює йому межи очі, а він обітреться та й знов до неї...* (М. Кропивницький).

2. Стиратися, сходити з чого-небудь від тертя. *Довго ще тяглися за ним сині сліди, поки фарба не обтерлася* (І. Франко); *Тілогрійку носили різні люди: один з короткими, другий з довшими руками. Рукави обтерлися не тільки з кінців, а й мають досить виразні сліди: їх підсукували* (В. Петльований); * Образно. *Брехня .. не прилипне. А прилипне — висохне і, як глина, обітреться* (Ю. Збанацький).

3. *тільки док., перен., розм.* Призвичаїтися до якоїсь обстановки, набути навичок поводження в якому-небудь середовищі; обвикнути. — *Сьогодні ми його тільки призначили в комендантську. Обітреться — буде добрий солдат* (Ю. Бедзик); — *У добрий час! Твій учень уже трохи обтерся* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); * Образно. *Будуть сльози лукаві і дотепи злі. А як виберуть правду, мов очі безвинні, Кобзарем отемнілим піду по землі, І за руку додому вестиме калина. І ту пісню, яка залишилась мені, І той біль, що ніяк між людей не обтерся* (П. Гірник).

4. *тільки недок.* Пас. до **обтира́ти.** *Вазон уважно й ретельно поливався, але його корені поза межі череп'яної стіни не мали змоги поширитися, а живі дощі не давали природного харчу і не обливали листя, хоча те й обтиралося, ніби й лагідно, вогкою ганчірочкою* (Валерій Шевчук).

ОБТИРА́Ч, á, *ч.* Те саме, що **обтира́льник.** *В Україні налічується майже тисяча найменувань найбільш рідкісних професій: штурман-інструктор, суфлер, обтирач алмазів* (з наук.-попул. літ.); *Обтирач підвагонного обладнання.*

О́БТИСК, у, *ч., техн.* Дія за знач. **обтиска́ти** і **обтиска́тися.** *Обтиск — операція листового штампування, під час якої краям заготовок надають необхідної форми* (з наук.-попул. літ.); *Обтиск мережевого кабелю.*

ОБТИСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтиска́ти** і **обтиска́тися.** *Блюмінг — потужний прокатний стан для обтискання важких (до 12 т і більше) сталевих зливків* (з наук.-попул. літ.); *Кліщі для обтискання і зачищення дротів.*

ОБТИСКА́ТИ, áю, áєш, **ОБТИ́СКУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОБТИ́СНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* обти́снув, нула, ло *і* обти́с, ла, ло; *док.* 1. *що.* Тиснучи на що-небудь, надавати йому певного розміру або певної форми. *Щоб зменшити розмір того боку зливка, який раніше був його шириною, треба обтиснути зливок і по цьому боку* (з наук.-попул. літ.); // Тиснучи по всій поверхні, з усіх боків, ущільнювати що-небудь. *Ретельно обтиснув* [Сахіб] *долонями плід з усіх боків, так якби сніжку ліпив, потім прорізав тугу шкірку і витиснув сік граната у склянку* (В. Шкляр).

2. *що.* Тиснучи, притискаючи, закріплювати що-небудь. *Для того, щоб функціонувало мережеве підключення, необхідно виконати одну з основних умов — правильно обтиснути кабель* (з наук.-попул. літ.).

3. *кого, що.* Щільно прилягаючи, охоплювати з усіх боків (перев. про одяг). *Просторове поле невідомої нам якості так само обтискує земну кулю, як, наприклад, гумова рукавичка обтискує руку* (М. Руденко); *Богдан нахиляється над .. книжкою, вписує в неї годину — є якраз 11.45 вечора, — обтискає себе поясом* (О. Лисяк); *Іван глянув на Майю і спіткнувся поглядом. Її груди обтискав спортивний топик* (Любко Дереш); *Синя сатинова сорочка .. тісно обтисла широкі груди* (Григорій Тютюнник); // Обхоплювати з усіх боків. *Обтискувати в міцних обіймах.*

ОБТИСКА́ТИСЯ, áється, **ОБТИ́СКУВАТИСЯ,** ується, *недок.,* **ОБТИ́СНУТИСЯ,** неться, *док.* 1. Під тиском набувати певного розміру або певної форми. *Матеріал, що надходить на вальці, захоплюється ними і починає обтискуватися* (з наук. літ.); * Образно. *Правда, ґрунтів не мали, окрім того, що коло хати та в саду, але Михайло обтискався роботами, як обручами бочка, маючи намір купити у млинаря Заремби пару фальчів* [ділянок] *лісу* (М. Матіос).

2. *тільки недок.* Пас. до **обтиска́ти, обти́скувати.** *Контргайки цангового типу під час загвинчування обтискаються конічними поверхнями гайки* (з наук.-техн. літ.); *При прокатуванні нагрітий зливок або заготовка обтискуються двома обертовими валками прокатного стану* (з навч. літ.).

ОБТИСКА́Ч, á, *ч., техн.* Пристрій, інструмент для обтискання, стискання чого-небудь. *Обтискач — один із основних ковальських інструментів для затискання металевої заготівки* (з наук. літ.); *Необхідними інструментами для виконання клепальних робіт є слюсарний молоток із квадратним бойком, натягач та обтискач* (з наук.-попул. літ.).

ОБТИСКНИ́Й, á, é. Признач. для обтискання чого-небудь. *Обтискний ключ для закупорювання скляних банок бляшаними кришками складається з фланця і циліндра з конусом* (з наук.-попул. літ.); *Обтискний інструмент.*

ОБТИ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обти́скувати** і **обти́скуватися.** *Для структури сталі нормального охолодження характерний більший розмір зерна при всіх ступенях обтискування як у поверхневих зонах, так і в центральній частині* (з наук. літ.).

ОБТИ́СКУВАТИ *див.* **обтиска́ти.**

ОБТИ́СКУВАТИСЯ *див.* **обтиска́тися.**

ОБТИ́СЛИЙ, а, е. Який щільно прилягає з усіх боків (про одяг). *Носила* [дівчина] *завжди обтислі светри і туристські штани з еластику* (П. Загребельний); *Чорні обтислі штани дуже добре пасували до її фігури* (О. Авраменко); *Висока блондинка в обтислих штанах і на таких неймовірних шпильках, що видається суцільними ногами, танцює сама до себе перед сценою* (С. Андрухович).

ОБТИ́СЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **обти́слий.** *Пропонуємо колготи з подвійною вставкою та подвійною ниткою, що покращує обтислість, підходить жінкам із великим розміром ноги* (з мови реклами).

ОБТИ́СНЕНИЙ *див.* **обти́снутий.**

ОБТИ́СНУТИ *див.* **обтиска́ти.**

ОБТИ́СНУТИЙ, ОБТИ́СНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обти́снути.** *Болванки .. з розгону налітають на валки, а звідти обтиснуті, вичавлені вискакують довгими сліпучо-червоними рейками* (А. Хижняк); *За тріщиностійкістю запропоновані обтиснені залізобетонні елементи не поступаються традиційним* (з наук.-техн. літ.); *Анна, обтиснута переляканими хлопчиками, закам'яніло стояла коло криниці* (М. Матіос); *Обтиснута заготівка.*

ОБТИ́СНУТИСЯ *див.* **обтиска́тися.**

ОБТІКА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до обтікання. *Обтікальний струмінь; Обтікальний текст.*

ОБТІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтіка́ти.** *При обтіканні планет сонячним вітром можуть виникати магнітосфери різних типів (залежно від природи перешкоди, створюваної планетою для сонячного вітру)* (з наук. літ.); *Параметр "Обтікання таблиці текстом" у текстовому редакторі може набувати таких значень: без обтікання, з обтіканням навколо таблиці* (з навч. літ.).

ОБТІКА́ТИ, áє, *недок.,* **ОБТЕКТИ́,** ечé; *мин. ч.* обті́к, текла́, ло́; *док., кого, що.* 1. Протікаючи навколо кого-, чого-небудь, охоплювати, огинати. *Смотрич обтікає город кругом* [навколо], *що з якого боку не їхати в Кам'янець, конче треба через воду* (А. Свидницький); *Вони спустилися городом до ковбані й струмка, що обтікав невеличкого горбика, а далі в річку Мережку впадав* (В. Лис); *Розвивайся ти, сухий лимане, Кругом вода обтекла* (П. Чубинський); * Образно. *Хоча вже й не весна, але марево ще й зараз по-весняному щедро затоплює степові простори .. Блищить на відкритих рівнинах.., обтікає далекі скирти й посадки* (О. Гончар); * У порівн. *Сад в золотих голосах село обтіка, хатні дерева сточує* (М. Воробйов); // *перен.* Обходячи з різних боків, оточувати кого-, що-небудь. *Я натягнув віжки. Розвернутися було ніяк — віз опинився в густому натовпі, що обтікав його з усіх боків* (В. Малик); *Собаки розсипалися віялом, обтікаючи мамонтів. Вони наскакували з усіх боків, металися майже під ногами у велетнів, в'юнкі й невловимі* (А. Дімаров).

2. *перен.* Обминати, огинати під час руху. *Робітники котилися, підхоплені тільки їм одним відомою силою, і швидко почали обтікати Івана, навіть не штовхнувши, так що він знову лишився один на пероні* (В. Кучер); *Його обтікав життєрадісний людський потік, як обтікають весняні води похмурий замшілий камінь* (М. Дашкієв).

3. *перен.* Охоплювати що-небудь; щільно прилягати. *Рядно обтікало крутий стан, широкі манливі стегна* (Р. Андріяшик).

ОБТІКА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **обтіка́ти.** *У статті розглянуто питання тонких пружних панелей, що обтікаються вздовж їхньої поверхні надзвуковим потоком газу* (з наук. літ.); *В аеродинаміці кутом атаки називається кут між площиною, жорстко зв'язаною з тілом, яке обтікається потоком рідини або газу, і площиною, орієнтованою вздовж швидкості потоку* (з навч. літ.).

ОБТІКА́Ч, а́, *ч., техн.* Те саме, що **обті́чник.** *Ракетаносій складається з шести блоків і головного обтікача, який захищає космічний корабель від аеродинамічних навантажень у густих шарах атмосфери* (з наук. літ.); *Передбачається, що зниження висоти носового обтікача знизить ризик зльоту машини в повітря під час аварії* (з наук.-попул. літ.); *Обтікач фари для мотоциклів.*

ОБТІ́ПАНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **обті́пати.** *Наша хата — на хуторі, на схилі балки під самим лісом, — обтіпана дощами, обшмульгана вітрами* (Ю. Мушкетик).

2. *у знач. прикм.* Подертий, пошарпаний. *Витягши з гамана шматок засмальцьованого паперу, з обтіпаними краями, .. подав* [Остап] *голові* (Панас Мирний); *Зараз цілився саме крайній з правого боку козак — гостра, зсутулена спина в обтіпаній чумарці, по-осиному тонкий, перетягнутий тонким ремінним чересом стан* (Ю. Мушкетик); *Чоловік розстібнув обтіпаний, місцями протертий пояс, зняв із плечей пальто* (із журн.).

ОБТІ́ПАНИЙ[2], а, е. Дієпр. пас. до **обтіпа́ти.** *Обтіпане волокно.*

ОБТІ́ПАТИ *див.* **обті́пувати**[1].

ОБТІПА́ТИ *див.* **обті́пувати**[2].

ОБТІ́ПАТИСЯ *див.* **обті́пуватися**[1].

ОБТІ́ПУВАННЯ[1], я, *с.* Дія за знач. **обті́пувати**[1] і **обті́пуватися**[1]. *Обтіпування снігу з одягу.*

ОБТІ́ПУВАННЯ[2], я, *с.* Дія за знач. **обті́пувати**[2] і **обті́пуватися**[2]. *Обтіпування конопель.*

ОБТІ́ПУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ОБТІ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що.* Те саме, що **обтрі́пувати**[1]. *А вітер обтіпував з молодих топольок пожовкле листя і розкидав поміж могилами* (Григір Тютюнник); *Стольник Семен Алмазов, вперше за всю дорогу від Сосниці, що на Чернігівщині.., зняв ковпак, оторочений хутром видри, струсив з нього сніг, обтіпав долонями руду бороду* (В. Чемерис).

ОБТІ́ПУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ОБТІПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Тіпаючи, очищати волокно (льону, конопель і т. ін.), оббиваючи, обминаючи кострицю. *Спочатку волокно обтіпували та розминали, потім обдирали* (з наук.-попул. літ.); // *безос.* * Образно. *Десь-то він* [Карпо] *бурлакував, волочився, перевівся в старезного діда, а йому ж десь тільки під п'ятдесят, обтіпало його й обмолотило, і став він схожий на куль околоту* (Ю. Мушкетик).

ОБТІ́ПУВАТИСЯ[1], ується, *недок.,* **ОБТІ́ПАТИСЯ,** ається, *док.* Те саме, що **обтрі́пуватися**[2]. *Щоб горловина вишиванки не обтіпувалася, застосовують спеціальні техніки вишивання* (із журн.).

ОБТІ́ПУВАТИСЯ[2], ується, *недок.* Пас. до **обті́пувати**[2]. *Коноплі обтіпуються.*

ОБТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обті́сувати.** *Обтісування дерев'яних стовпів слід виконувати на підкладках, закріплених дерев'яними клинами або скобами* (з наук. літ.); *У давнину деякі сокири мали леза, загострені тільки з одного боку: або з правого, або з лівого — для зручності обтісування* (з наук.-попул. літ.).

ОБТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док.* 1. *що.* Обробляти дерево сокирою, знімаючи верхній шар, рівняючи кругом, по всій поверхні. *Від зорі до зорі стукотіли сокири, рубаючи та обтісуючи сухе смолисте дерево* (З. Тулуб); *Як хороше було обтісувати гострою сокирою величезні соснові колоди* (М. Дашкієв); *Впали сніги. Ми рубали в лісах високі, товсті модрини, пиляли, обтісували тверді стовбури для нових будівель* (О. Бердник); *Швець узяв сокиру й почав обтісувати гілля* (Валерій Шевчук); *Двадцять дерев він зрубав, обчистив сокирою віття, Гладко усе обтесавши, бруси по шнуру обрівняв він* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *що.* Оббивати молотком, киркою і т. ін. краї каменя, надаючи йому потрібної форми; обробляти камінь тесанням. *Я відбивав з морських побережин корали винної барви, обтісував їх, нанизував на кінську волосінь і не знав, якій жінці їх подарувати* (М. Дочинець); — *Ходімо!* — *прошамкотів старий і, одною рукою обнявши хлопця за плечі, а другою — затиснувши хлібину, повернувся, щоб піти на своє звичне місце біля купи каміння, яке обтісував* (В. Малик); *За короткий час вони обтесали і відполірували перші сотні квадратних метрів граніту* (з газ.).

3. *кого, що, перен., розм.* Прищеплювати навички культурної поведінки, навчати поводити себе і т. ін.; виховувати. *До того, щоб обтесати себе, як пораяли товариші-гімназисти, — читав* [Гриць] *книжки* (Панас Мирний); *Школа, товариство, в котре відтак увійшов Готліб, обтесали .. його дику вдачу, але не змінили її* (І. Франко); *Ігор ніколи не думав, що навчиться бити першим. Просто вдарив, коротко замахнувшись. Боксерського досвіду не набув, вуличні бійки не обтесали, бо все, що було з ним дотепер — лише іграшки* (А. Кокотюха).

ОБТІ́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБТЕСА́ТИСЯ,** ешу́ся, е́шешся, *док.* 1. *розм.* Набувати навичок культурної поведінки, навчатися поводити себе в певних умовах; освоюватися. *Прийнято вважати, що в коридорах влади жінка змушена стати іншою, "обтісуватися", бо має грати за чоловічими правилами, що домінують у структурі, в якій вона працює* (з наук. літ.); — *Авжеж, дістану* [посаду]... *Хіба дарма на фронтах бував? Обтесався між людьми* (А. Шиян); *А ти, бачу, й досі сором'язливий. Другий рік учишся в інституті, а не обтесався й досі* (Є. Гуцало); *Доброю наукою було йому рибальське займище отамана Жмурка і Пивові млини біля Орілі .. Обтесався на Січі трохи* (Ю. Мушкетик).

2. *тільки недок.* Пас. до **обті́сувати** 1, 2. *Бралися товсті дрівця сухого горіха, розпилювалися повздовж, тонко розщеплювалися і обтісувалися* (М. Дочинець); *Перед застосуванням у будівництві каміння обтісувалося* (з наук.-попул. літ.).

ОБТІЧНИ́Й, а́, е́. 1. *техн.* Який виявляє найменший опір зустрічному потокові рідини або газу (про форму літака, автомобіля, підводного човна і т. ін.). *Силу опору руху можна істотно зменшити, якщо надати тілу обтічної форми. Це — форма літаків, гоночних автомобілів і найшвидших мешканців моря, наприклад дельфінів* (з навч. літ.); *Не чути звуку, лише видно обтічний риб'ячий силует його* [літака], *потім нарешті долинає і звук* (О. Гончар); *Він* [крейсер] *мав ідеальні обтічні форми, невеличкі крила та стабілізатори, що дозволяли йому легко здійснювати аеродинамічні маневри в атмосфері* (О. Авраменко).

2. *перен., розм.* Нечіткий, далекий від суті справи. *Вмієш за словами покірливими й обтічними ховати думки гострі, як ножі* (П. Загребельний); *Загалом і сьогодні працівники хоч міліції, хоч спецслужб, хоч на пенсії вони, хоч діючі, в розповідях про різні оперативні комбінації обходяться загальними, неконкретними фразами. Зокрема, обтічними словосполученнями на кшталт за "оперативними даними", "реалізуючи оперативну інформацію" тощо* (А. Кокотюха).

ОБТІ́ЧНИК, а, *ч., техн.* Пристрій, що надає частинам машин і механізмів обтічної форми. *Головні аеродинамічні обтічники призначено для захисту космічного апарата від зовнішнього впливу* (з наук.-попул. літ.); *Обтічник електропоїзда.*

ОБТІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *техн.* Властивість за знач. **обтічни́й** 1. *Зниження коефіцієнта лобового опору покращує обтічність, але одночасно погіршує стійкість автомобіля до поривів бічного вітру* (з наук.-техн. літ.); *Конструктивна думка скрізь спрямована зараз на досягнення легкості, портативності, обтічності, зменшення габаритів* (О. Довженко); — *У справжнього судна .. форми, обтічність — як у риби чи птаха...* (О. Гончар); * Образно. *Навколишні скелі стали густо-гірчичними, тіні від гострих граней сховалися, і все навкруги набуло обтічності та зримої благості* (В. Єшкілєв).

2. *перен., розм.* Властивість за знач. **обтічни́й** 2. *Обтічність думки.*

ОБТІ́ЧНО. 1. *техн.* Присл. до **обтічни́й** 1. *Обтічно прилягати.*

2. *перен., розм.* Присл. до **обтічни́й** 2. *Операції, які він делікатно та обтічно називає військовими, насправді були каральними* (А. Кокотюха); *Чоловік, як обтічно висловлювалась Анна, був бізнесмен, просто бізнесмен, без уточнень* (Г. Вдовиченко).

ОБТОВКТИ́, вчу́, вче́ш, *док., що.* 1. Оббивши, звільнити (зерно) від лузги. *Обмолотити таке зерно не всякий комбайн зможе, а обтовкти від оболонки — ще більша проблема* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **обби́ти** 1. *Обтовкти стіну; Обтовкти глину.*

3. *розм.* Те саме, що **обби́ти** 3. *Мене так обтовкли кулаками, що я аж знепритомнів* (з газ.).

ОБТОВКТИ́СЯ, вчу́ся, вче́шся; *мин. ч.* обто́вкся, ла́ся, ло́ся; *док., розм., рідко.* Ударившись об щось, ушкодити яку-небудь частину тіла, відчути біль; забитися (у 4 знач.). * Образно. *Його душа, звикла до простоти і ясності, обтовклася і ранилася тут о тисячні незрозумілі йому якісь вимоги і явища — і кривавилася ненастанно* (О. Кобилянська).

ОБТО́ВПИТИ *див.* **обто́вплювати.**

ОБТО́ВПЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *недок.,* **ОБТО́ВПИТИ,** пить, пимо, пите, обто́вплять, *док., кого, що, розм.* Оточувати, обступати кого-, що-небудь. *Семен поспішно нахиляється до скатерки і перш усього виймає пляшку вина. — У що вам наливать?.. Давай там, — кричить він на заробітчан, що вмент обтовплюють його, — казанки, давай горшки* (В. Винниченко); *Вся увага на двері, за якими засідає комісія, всі поглядали на того, хто виходить звідти. Коли вийде, одразу обтовплять його* (О. Гончар).

ОБТО́ВЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтовкти́.** *Два бандити .. узяли увесь випечений хліб, обтовчене пшоно, сіль у вузлику, гладущик меду* (М. Стельмах); *Господиня готує Бідну кутю: вечерю із семи страв, а також скоромний обід на 6-те січня. Знову ж таки, щоб серед них була одна страва рибна, а одна із обтовченого зерна, полита медом* (В. Рубан); *Обтовчена зі стіни штукатурка; Обтовчений, опухлий й таки направду зболений, я лежав на постелі* (Р. Федорів).

ОБТОПИ́ТИ *див.* **обто́плювати.**

ОБТОПИ́ТИСЯ, оплю́ся, о́пишся; *мн.* обто́пляться; *док., розм.* Закінчити топити *(див.* **топи́ти**[1]*). Обтопитися в хаті.*

ОБТО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтопи́ти.** * У порівн. *Сонце, величезне, неначе обтоплене з країв, котилося по .. небу* (Л. Первомайський).

ОБТО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обто́плювати.** *Пальник призначений для обтоплювання поверхні бітумного рулонного матеріалу при виробництві гідроізоляції* (з навч. літ.).

ОБТО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБТОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* обто́плять; *док., що.* Розтоплювати *(див.* **розто́плювати**[2]) що-небудь. *Одержані продукти термоосадження захисного шару покриття необхідно обтоплювати за нижчої температури* (з наук. літ.).

ОБТО́ПТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтопта́ти.** *Вийде леґіник на обтоптаний зі снігу пляц, стане, потягне в себе повітря* (Г. Хоткевич); *До тих боліт не ведуть асфальтовані стежки й не всі галявини в лісі обтоптані* (Ю. Мушкетик); *Обтоптана худобою лука; Обтоптані чоботи.*

ОБТОПТА́ТИ *див.* **обто́птувати.**

ОБТОПТА́ТИСЯ, опчу́ся, о́пчешся, *док., розм.* Стоптати на собі взуття. *На мене й дивитися гидко, так за дорогу припала пилом, обносилась, обтопталась* (Ганна Барвінок).

ОБТО́ПТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обто́птувати.** *Сліди гризунів на снігу свідчать, що в пошуках їжі миші підбираються до смачної кори фруктових дерев і кущів. Щоб перекрити їм ходи, багато хто радить час від часу проводити обтоптування посадок на відстані 50–60 см* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Пан Кисіль знову мав нагоду почати обтоптувати Україну, як ведмежий барліг. Хижі стрільці ступали за ним слід у слід.., ждучи, щоб вискочив потривожений тим обтоптуванням ведмідь, а вони б уже його з рук не випустили* (П. Загребельний).

ОБТО́ПТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТОПТА́ТИ,** опчу́, о́пчеш, *док., що.* 1. Утоптувати (землю, сніг і т. ін.) навколо чого-небудь. *Може, Оля злякалася його настирливості і переїхала звідси, знайшла собі де-небудь інше помешкання? І, може, йому не слід отак марно обтоптувати тут сніг довкола хатини..?* (П. Загребельний); *Сірко обтоптав чобітьми місце — так, щоб для правої ноги було опертя* (Ю. Мушкетик); *Марія підвела хрест, поставила його вертикально, загребла ногою пісок, обтоптала і немічно зависла на дубовій поперечині* (В. Яворівський).

2. *розм.* Зношувати, стоптувати (взуття). *Обтоптати черевики.*

ОБТО́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що, розм.* Те саме, що **обтру́шувати** 1–4. *Мирон Данилович, трусячись, обторкує ґрунт* (В. Барка); *Заснуло пірце з плетеною ручечкою, яким обторкувала* [кума] *весільний коровай* (Є. Пашковський).

ОБТОРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обторочи́ти.** *На столі та на численних столиках — скатертини, обторочені мереживом ручної роботи* (Ю. Збанацький); * Образно. *У темряві обторочені світлом ледь розпливаються* [дерева] *срібними трісками* (М. Воробйов).

ОБТОРОЧИ́ТИ *див.* **обторо́чувати.**

ОБТОРО́ЧКА, и, *ж.* Те саме, що **оторо́чка.** *На ній була темно-червона коротенька кофточка з чорними обторочками на грудях, на шиї та на рукавах* (І. Нечуй-Левицький); *Тканина та обторочка на платтях вітчизняного виробника мають високу якість* (з мови реклами).

ОБТОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТОРОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* Те саме, що **оторо́чувати.** *Обторочувати сукню мереживом;* * Образно. *Солонько дереться вище по стовпу, і його сердиті гаки скрегочуть по сосні, обторочуючи її рваними ранами* (Є. Гуцало); *Обторочити рукав.*

ОБТО́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обточи́ти** 1. *Шестерня виблискує обточеними боками* (Д. Ткач); *А вранці глянули навстріч Веселих сім десятків лиць Та, з гільз обточені за ніч, — Гармати схрещені — з петлиць* (М. Гірник); *На дверях висіло велике кільце, грубо обточене і важке* (Любко Дереш); *Дівчина сіла на великому, обточеному водою камені* (О. Десняк); *Дитячі пальці перебирали розмаїті крем'яхи, обточені віковими пестощами моря* (О. Бердник); * У порівн. [К о в а л ь:] *Що, буланий, чи чуєш ти далеку дорогу? Ач, як викохався, мов обточений!* (М. Кропивницький); // **обто́чено,** *безос. пред. На токарському станку старанно обточено й дороблено подвійну дерев'яну ручку* (з наук.-попул. літ.); *Верхні частини горщиків обточено на повільному гончарному крузі* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм., перен.* Який відзначається досконалістю, витонченістю; вишуканий. — *Як благочинний, я скажу промову великому князеві, блисну красномовністю .. Треба добрати періоди довгенькі, закруглені, обточені* (І. Нечуй-Левицький); *Коротенький уривок пісні бринить мені поемою обточеною, закінченою* (С. Васильченко); // Який має досконалу форму. *Принцеса Еліза сидить у фотелі, закинувши голову на спинку його, виставивши довгу, обточену шию наперед* (В. Винниченко).

ОБТО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обточи́ти і обточи́тися.** *У VI–V ст. до н. е. склороби вже користувалися технікою лиття у формі з наступним обточенням виробу та різьбленням на поверхні* (з наук. літ.).

ОБТОЧИ́ТИ *див.* **обто́чувати.**

ОБТОЧИ́ТИСЯ *див.* **обто́чуватися.**

ОБТО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Признач. для обточування. *Час, необхідний для обточування колісних пар електровоза, залежить від типу обточувального верстата та його виробничої потужності, а також від кількості колісних пар, що підлягають обточуванню* (з навч. літ.).

ОБТО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обто́чувати.** *Обточуваний на токарному верстаті вал діаметром 80 мм обертається з частотою 600 обертів за хвилину* (з наук. літ.).

ОБТО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обто́чувати і обто́чуватися.** *Добрим також був черепочок від розбитої тарілки. Ці черепочки ще були найкращими інструментами для обточування цвяшків та дроту* (І. Багряний); *З VII тис. до н. е. людство освоїло техніку механічного формування самородного металу: кування, вигинання, обрізання, свердлення, обточування* (з наук.-попул. літ.); *Токарна операція оброблення втулки має три переходи: підрізування торця, розточування отвору й обточування зовнішньої поверхні* (з навч. літ.).

ОБТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* 1. Обробляючи предмет яким-небудь інструментом або на токарному верстаті, робити його гладким або надавати йому певної форми. *Орфей .. обточує те каміння і придає йому форму плит* (Леся Українка); *Він сидить вечорами в півтемній хаті, Курить люльку й повільно обточує кість* (Л. Первомайський); *Джек старанно обточував яку-небудь деталь, намагаючись відчути смак до цього ремесла* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Камінець дорогий він одразу пізнав, І додому приніс, і гарненько, як знав, Обробив, обточив, дивний той камінець* (В. Самійленко); *Він уже добре вмів обточити на верстаті якусь деталь* (О. Донченко); *На стовбурах, .. посмугованих цівочками запашної смоли, не було видно жодної гілки, ані сучечка, ані примхливого паростка, чи хоч би якого вузла, Навіть тесля не обточив би їх так гладесенько* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); * Образно. *Мов червінець, вірш чекань. Як алмаз, обточуй грань — До найменшої дрібниці* (Микола Чернявський); // Тертям згладжувати гострі кути, робити гладким, рівним (про дію вітру, води і т. ін.). *Розмірено, одна за одною накочувались прибійні хвилі, шуруючи дрібне каміння й обточуючи його* (М. Трублаїні); *Не удари молота, а легкий танець води, співаючи, обточує гігантські валуни* (О. Бердник); *Яких тільки камінців не було тут!.. А хвилі обточили їх краще від найвправніших майстрів* (О. Іваненко).

2. *перен.* Робити досконалим, витонченим, вишуканим. *Тепер поети роблять чудові стихи* [вірші]; *вони їх обточують, як клейноди, тільки ж поезія стає дедалі все більше смачною стравою привілейованих душ* (М. Драгоманов); *Як я шкодую, що мені бракує тієї елементарної майстерності, якою обточують слова* (М. Хвильовий); *Завданням письменника було обточити, обробити народні перекази й легенди, надавши їм викінченої форми* (з публіц. літ.).

3. Заточувати з різних боків. *В приймальні директора секретарка ретельно обточувала машинкою червоні та сині олівці* (М. Руденко); *Султанчик надибав на моріжку черепаху. Подумавши, що перед ним лежить в траві камінець, Султанчик взявся гострити об нього зубки. Камінчику це не сподобалося. Визирнувши з-під лопушка, що об нього обточує зубки непоказний з себе цуцик, він зненацька ожив і подибав* (М. Вінграновський); *Прочанин .. обточив ножем осикового посоха і рушив болотом на північ* (В. Єшкілєв).

4. *розм.* Очищати від сторонніх домішок на решеті. *Обточи жито, бо з горошком* (Сл. Б. Грінченка).

ОБТО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОБТОЧИ́ТИСЯ,** о́читься, *док.* 1. Згладжуватися під дією вітру, води і т. ін. *Айсберг рухався на північ і на своєму шляху постійно стикався з іншими айсбергами. Саме через це він поступово обточився до своєї нинішньої прямокутної форми* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обто́чувати.** *Намотки виготовляли з плескатих керамічних черепків та шматочків кістки. Як перші, так і другі обточувалися по периметру, а у центрах протилежних боків робилися зарубки* (з наук. літ.).

ОБТРІ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обтріпа́ти.** *Сагайда захоплено дивився на своїх однополчан .. Обтріпані в походах обмотки, вигорілі, вилинялі гімнастьорки, прості, одверті обличчя* (О. Гончар); *Маленький сухенький чоловічок .. вбраний був у якесь старосвітське манаття, добряче обтріпане і зашмульгане* (Ю. Винничук).

2. *у знач. прикм.* Пошарпаний, подертий, витертий від тривалого або недбалого носіння, використання. *Нудьга. Андрій дістає десь обтріпані карти* (С. Васильченко); *Вона одягнена в погане, довгополе, обтріпане пальто* (І. Микитенко); *Дівчатка складали в торбу свої саморобні ляльки, якісь пуделечка.., букваря і обтріпану казочку* [книжку] *про вовка й лисичку* (В. Кучер); *Я зламав печаті, розрізав білі шнурки, зазирнув у таємничий пакет. Кілька аркушиків і обтріпаний блокнотик з пожовклими сторіночками* (П. Загребельний); *Молодик у кедах і обтріпаних джинсах поважки встав з табурета, наблизився до художника* (Ю. Бедзик).

3. *у знач. прикм.* У поношеному, пошарпаному одязі; обірваний, обшарпаний. *Із усіх боків станції з криком і свистом біжать такі самі обтріпані, брудні хлопчаки* (Л. Первомайський); *В одному дворищі, де збереглися тільки найбільші дерева, .. стовбичила величезна акація. При ній прилагодився підліток, обтріпаний і висохлий* (В. Барка).

4. *у знач. прикм., перен.* Замучений, виснажений (у 2 знач.). *Марусю діти стягли, а свекруху — життя, і обидві засмикані, обтріпані, як конопля* (Грицько Григоренко).

ОБТРІ́ПАТИ *див.* **обтрі́пувати**[1].

ОБТРІПА́ТИ *див.* **обтрі́пувати**[2].

ОБТРІ́ПАТИСЯ *див.* **обтрі́пуватися**[1].

ОБТРІПА́ТИСЯ *див.* **обтрі́пуватися**[2].

ОБТРІПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., що, розм.* Однокр. до **обтрі́пувати**[1]. *Обтріпнути сніг із одягу.*

ОБТРІПНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Однокр. до **обтрі́пуватися**[1]. *Обтріпнутися від пилу.*

ОБТРІ́ПУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ОБТРІ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, чим, з чого, розм.* Стріпуючи, струшуючи, постукуючи і т. ін., збивати, зчищати з якої-небудь поверхні пил, сніг і т. ін.; обтрушувати (у 1 знач.). *Чути на ґанку стукання кількох пар чобіт, що обтріпують сніг* (І. Франко); *Челядь у робітні обтріпувала з одежі тріски, відпинала фартухи і спішила на двір* (А. Чайковський); *Дід, усміхнений добрими вусами, гримає об припік оберемком дровенят, обтріпує тирсу на згині ліктя й на грудях* (Є. Пашковський); *З чималою трудністю піднісся* [Яким], *обтріпав з рук .. болото, став дряпатися вгору на дорогу* (С. Ковалів); // Стріпуючи, струшуючи, постукуючи і т. ін., очищати від чого-небудь (пилу, снігу і т. ін.). *Він підвівся й почав обтріпувати одежу* (І. Нечуй-Левицький); *Отак розпорядившись, обтріпала мати дочку від пилу, а дочка матір, і потягли в двір* (А. Свидницький); *Алла Михайлівна .. хусточкою обтріпала парасольку і блузку* (Леся Українка); *Він кинув біля печі дрова, обтріпав від них обидва рукави, потім .. почистив віником чоботи од снігу* (Д. Бедзик).

ОБТРІ́ПУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ОБТРІПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* 1. Шарпати, рвати, пошкоджуючи краї чого-небудь. *Кінчики вудлищ на велосипеді обсікали стигле колосся, стебла обмотували осі коліс, .. обтріпуючи холоші* (Є. Пашковський); * Образно. *На сапогівськім вигнанню* [вигнанні] *чув себе* [отець Кралевич], *як сокіл у тісній клітці: бив крилами й обтріпував собі головне, летюче пір'я* (Г. Хоткевич).

2. Тривалим або недбалим носінням, використанням робити пошарпаним (одяг). *Обтріпала Олеся комірчик на кофтині — довелося мамі підшивати* (із журн.).

ОБТРІ́ПУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.,* **ОБТРІ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., від чого, з чого і без дод.* Обтріпуючи на собі одяг, волосся, струшувати, збивати пил, сніг і т. ін.; обтрушуватися (у 1 знач.). — *А може, — думає, — й зовсім мені не треба б було обтріпуватись?* (А. Свидницький); *Василько підвівся, обтріпуючись з снігу, підбіг до саней* (М. Коцюбинський); *Я нарешті зумів якось виплисти на берег, обтріпувався, стрибав то на одній нозі, то на другій, витрушуючи воду з вух, набував належної форми* (П. Загребельний); // Енергійними рухами всього тіла струшувати з себе що-небудь. *Голуб обтріпувався у ніщці* (Л. Первомайський); *Став мій Лис, оглядає те чудовище, що зробилося з нього, обнюхує, пробує обтріпатися — не йде* (І. Франко); *Музиканти, обтріпавшись від мурах та сухих стеблин трави, сонно підвелися* (Г. Пагутяк).

ОБТРІ́ПУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.,* **ОБТРІПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Шарпатися, витиратися, рватися від тривалого або недбалого носіння, використання. [Х в и л и м о н *(показує черевики):*] *Тут інакше не можна полатать, як тільки союзи накласти; а щоб так, як ви кажете, — пристрочити, то так не можна: шкура по краях геть обтріпалась і попідгнивала...* (М. Кропивницький); *Він* [Володька] *зблід. Чуприна завжди розчухрана. Букварець його порядно обтріпався* (У. Самчук).

2. Тривалим або недбалим носінням, використанням шарпати, рвати на собі одяг. — *Що він тільки, — каже батько, — узува на ноги. Обносився, обтріпався* (П. Глазовий).

ОБТРО́ЩЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обтрощи́ти.** *Переді мною парадують вояцькі штани, сорочки, поперетинані й обчухрані дерева, вивернута й обтрощена віспувата пальма* (У. Самчук); *Обтрощені стіни;* // **обтро́щено,** *безос. пред. Кущі обтрощено.*

ОБТРОЩИ́ТИ, ощу́, о́щиш, *док., що, розм.* Обламати, обірвати, обнести дощенту. *Коли зирк, аж тільки один мотузок теліпається біля пояса. Мабуть, .. бісові циганчата .. і бублики обтрощили, і шапку зняли* (О. Стороженко).

ОБТРУСИ́ТИ *див.* **обтру́шувати.**

ОБТРУСИ́ТИСЯ *див.* **обтру́шуватися.**

ОБТРУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обтруси́ти.** *На ріллі застигли: Шматок павутини І жовтий, обтрушений осінню, лист* (Ю. Гойда); *Там — обтрушена шовковиця з гілками, простягнутими через двір; всі кажуть, під нею пічник читає в неділю* (В. Барка); — *Часом ідеш селом і одразу бачиш, котра баба сьогодні хліб пече. Діти мукою обтрушені, сама в сажі* (В. Кучер); *Сухими квітками тріщало багаття .. Бліді, кольору обтрушеного вапна, спалахи ранку гасили пломінь вогнища* (О. Ульяненко); // **обтру́шено,** *безос. пред. За якісь пів години лютування стихії все було посічено градом і залито водою, обтрушено й поламано* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який обтрусився.

ОБТРУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтру́шувати і обтру́шуватися.** *Коли зліз із коня й витрусив корзно, сипнула хмара пороху. Великий князь дивився на те мовчазне обтрушування й розумів, що боярин повернувся ні з чим* (І. Білик); *Обтрушування рослин фундука необхідно проводити врані, поки не надто підвищилася температура повітря і не розпочався літ горіхових довгоносиків* (з навч. літ.).

ОБТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБТРУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док.* 1. *що.* Струшуючи, постукуючи і т. ін., збивати, скидати з поверхні чого-небудь пил, сміття, сніг і т. ін. *Шестірний почав бережно роздягатися, обтрушувати пил, здимати пух з одежі* (Панас Мирний); *Захар довго топтався, збивав, обтрушував сніг, обмітав рукавицею чоботи* (К. Гордієнко); *Юра шукав окуляри, зав'язував черевики, якось дуже вже по-цивільному обтрушував од проса й соломи* (М. Бажан); *Лось обтрушував з себе воду й скалки льоду* (Є. Гуцало); *Вінка вона поклала собі на спину, квіти обтрусила з спідниці і застигла на траві* (В. Кучер); // *що, чим, від чого, рідко з чого і без дод.* Струшуючи, постукуючи і т. ін., очищати що-небудь від пилу, сміття, снігу і т. ін. — *І де та нечисть набралася на полу! — крикнув Кайдаш, обтрушуючи сорочку* (І. Нечуй-Левицький); *Селянин у мокрій свитині обтрушував шапку* (О. Десняк); — *Тепер киркою обтруси з землі тоненькі корінці, обріж їх ножем* (М. Коцюбинський); *Не кваплячись, очистила* [Неля] *гребінь від волосся, .. обтрусила плечі від волосинок* (Ірина Вільде).

2. *що, з чого і без дод.* Трусячи, збиваючи, спричиняти опадання чого-небудь. *Обтрушували* [люди] *кедрові шишки* (О. Донченко); *Над самою стежкою .. росла стара яблуня, на якій родили червоні смугасті яблука. Ми давно вже їх обтрусили, а звернули на бурю* (П. Панч); * Образно. *Листопад обтрушував з дерев листя* (Ю. Яновський); // Трусячи, збиваючи, звільняти дерево, кущ від плодів. *А я хлопців не просила, Сама терен обтрусила* (П. Чубинський); *Обтрусили вже яблуні білі і картоплю із поля везуть* (В. Сосюра).

3. *що.* Скидати, обсипати листя, пелюстки, плоди і т. ін. (про дерева, квіти, колосся і т. ін.). *Обходить* [Охрім Іванович] *грядку жовтої пшениці, Огляне пильно кожний колосок. — Ти що тут шепчеш? І тобі не спиться, Стоїш в росі, обтрушуєш пилок?* (Я. Шпорта); *Листя обтрушують з крони своєї Янтарні платани алеї* (М. Бажан); *У високих дерев плоди були соковиті. Вони вже й листя обтрусили, щоб легше стало* (В. Багірова); // Струшуючи, скидати з себе що-небудь. *Тополі Сині роси обтрушують з віт* (А. Малишко); * Образно. *За тополями глибокою повінню вигинається небо, воно вже обтрусило зорі, очистилося від нічних барв* (М. Стельмах).

4. *кого, що.* Сиплячи що-небудь, покривати, устеляти ним усю поверхню. *Бандит покинув рушницю і сало, схопився обома руками за ніс і втік у хащі, обтрушуючи все по дорозі білою тирсою* (М. Йогансен); // *безос. Ось лапата рука зачепила його за голову, й зразу обтрусило всього снігом* (Панас Мирний).

5. *тільки док., кого, що, розм.* Те саме, що **обшука́ти.** *Гірко згинути я радий, — Розшукайте, де вона!.. Може, в пеклі де сховалась? Обтрусіть його до дна!* (А. Кримський).

◊ **(1) Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (стіп) свої́х],** *книжн.* — покінчити з минулим, остаточно розірвати стосунки з ким-небудь, покинути когось, щось. *Правовірні! Старий і малий, багатий і бідний, слабий і дужий — отрусіть з ніг своїх порох нещасної землі* (М. Коцюбинський); *Ми повинні рішуче обтрусити цей прах з наших ніг і заявити перед усім світом, що це не ми — ті, хто намагаються від нашого імені виступати з ненависницьким фанатизмом* (О. Шугай); *Я вийшов з тієї в'язниці на волю влітку 1977 року і — як це називається? — обтрусив порох зі стіп своїх. Тобто я жодного разу більше не переступив тих порогів* (Ю. Андрухович); *В поля, утіху для очей, Спішіть, спішіть, кохані друзі, В бричках, каретах, на візках, Міський отрушуючи прах!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ОБТРУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБТРУСИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́сишся, *док.* 1. *від чого, з чого і без дод.* Обтрушуючи себе, очищатися від пилу, сміття, снігу і т. ін. *Кайдашиха вкачалась у сіно та в пил і тільки обтрушувалась* (І. Нечуй-Левицький); *Білий, неначе мірошник, у крейді зі стін, він став посеред вулиці, обтрушуючись* (І. Багряний); *Раптом двері відчинилися, і на порозі став, обтрушуючись від снігу, ще один відвідувач* (О. Гончар); *Кава саме чхнув і заходився обтрушуватися, як від води* (Е. Андієвська); *Чугайстир сів на пеньок, обтрусився з сухого листу* (М. Коцюбинський); *Обтрусившись та обмившись від пороху, що товстим шаром клався на обличчя, він .. поспішав на курси* (Г. Коцюба).

2. Опадати від обтрушування; обсипатися (у 1 знач.). *Від сильного вітру з дерев обтрушуються плоди* (із журн.).

ОБТРЯСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБТРЯСТИ́,** су́, се́ш; *мин. ч.* обтря́с, ла́, ло́; *док., що, розм.* Те саме, що **обтру́шувати** 1. *Звільна, тяжкими кроками сходилися робітники від ціпів, вил та віячок, випростовуючи плечі, обтрясаючи з пилу довге, по плечах розсипане волосся, важко зітхаючи* (І. Франко); *Я досі пам'ятаю запах її рук, які обтрясали сніг з коміра мого старого осінньо-зимового пальта* (В. Лис); *Старий ненадовго лишав мене, щоб припасти дров, .. обтрясав сливи і варив повидло* (Р. Андріяшик); *Потім ти зняла шапочку і обтрясла сніг* (Леся Українка); * Образно. *Вітер обсушить мокрі листочки.., обтрясе дрижачу сльозу ранньої роси* (Н. Кобринська).

ОБТРЯСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., рідко*, **ОБТРЯСТИ́СЯ,** су́ся, се́шся, *док.* Те саме, що **обтру́шуватися** 1. *Дівчина впала і мусила обтрясатися з листя* (Леся Українка); * Образно. *Воно сунеться на його* [нього], *обхоплює його; він обтрясся би з того, затоптав би це! Воно гидке, нестерпиме і в його умі приймає вид пересвідчення, що вона* [Наталка] *має право ставити йому таке питання і що це питання доторкається сотень струн в його душі* (О. Кобилянська).

ОБТРЯСТИ́ *див.* **обтряса́ти.**

ОБТРЯСТИ́СЯ *див.* **обтряса́тися.**

ОБТУЖИ́ТИ, ужу́, у́жиш, *док., кого, фольк.* Оплакати, тужачи, примовляючи. *Обтужила мертвого* (Сл. Б. Грінченка); *Оплакала того парня* [парубка]. *Оплакала, обтужила* (П. Чубинський).

ОБТУ́ЛЕНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **обтули́ти.** *Над хатиною Маври, обтуленою з усіх сторін старанно смеречиною* [смерекою], *посхиляли сосни, ніби змилосердившись над нею, глибоко свої віти, обтяжені снігом* (О. Кобилянська); *Підперлась хата ветхими дверми, обтулена потрухлим кияшинням іще з позаминулої зими* (Л. Костенко); * Образно. *Хлопець уявив собі дорогу добра: така, якою вони йшли, золотава від призахідного сонця, обтулена пагорбами й кущами верболозу* (Г. Пагутяк); // **обту́лено,** *безос. пред. Столяр понаправляв підлоги, муляр поклав нові печі з плиток, стіни обтулено загатою* (Б. Лепкий).

2. *у знач. прикм.* Який обтулився. *Віжки державГриць, а в залубеньках, обтулений важкою ведмежою шубою, сидів панич* (І. Франко).

ОБТУЛИ́ТИ *див.* **обту́лювати.**

ОБТУЛИ́ТИСЯ *див.* **обту́люватися.**

ОБТУ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБТУЛИ́ТИ,** улю́, у́лиш, *док., кого, що, діал.* Покривати щось, когось кругом, з усіх боків, щільно огортаючи, обвиваючи чим-небудь; обкутувати (у 1 знач.). *Мати сиділа на санях і обтулювала бараницями ноги* (Н. Кобринська); *Мати .. дитину обвили та киптариком обтулили* (Марко Черемшина); *Женя підбила подушки, посадила чоловічка у своє ліжко, .. обтулила його ковдрою* (В. Близнець); * Образно. *Зорі меркнуть, вітер шумить і білим снігом обтулює дерева* (М. Дочинець).

ОБТУ́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОБТУЛИ́ТИСЯ,** улю́ся, у́лишся, *док., діал.* Обкутуватися (у 1, 2 знач.). *Кожне з гостей .. умощувалось .. в свої сани та, обтулюючись і обкриваючись старанно шубами, вирушало весело з подвір'я* (О. Кобилянська); *Докурили .. Ще хвилину гомоніли, — Всякий обтуливсь В кожушину* (І. Франко); * Образно. *Ніби білий пух, посипався сніжок на траву, бруньки ліщини, на княжий шолом. Гасло вугілля у жертовній посудині, Бог обтулювався білим кожухом, а сніг сипав і сипав* (Б. Лепкий); *Від холоду й дощу люди пригортають до себе власні тіні, обтулюються ними, щоби було тепліше* (Г. Пагутяк).

ОБТУМА́НИТИ *див.* **обтума́нювати.**

ОБТУМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБТУМА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, діал.* Отуманювати. *Він поривчасто вийшов з лабораторії, обіцяючи собі надалі ніколи не піддаватись улесливим карим очам, що вміють так чудово дивитися і обтуманювати людей, як їм забажається* (В. Владко); — *Тебе вода підкріпила? Ти чуєш воді смак? Чоловіче, кого хочеш обтуманити? Таже тебе гарячка мучить!* (Л. Мартович); *Її* [Маврі] *ніби болить сьогоднішня ніч надворі, їй тяжко на душі, як зрадниці .. Адже вона сьогодні і не бачила навіть людської душі, не те щоб обтуманила кого* (О. Кобилянська).

ОБТУ́ПАТИ *див.* **обту́пувати.**

ОБТУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТУ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Тупаючи, струшувати з ніг, взуття сніг, пісок і т. ін.; оббивати (у 1, 2 знач.). *Засміявся* [Драпак] *хижо, обтупуючи біля порога міцні, великі ялові чоботи* (Ю. Мушкетик); *У сінях обтупав* [Джмелик] *чоботи, зайшов у хату* (Григорій Тютюнник).

ОБТУРА́ТОР, а, *ч.* Протез, який застосовують при дефектах твердого чи м'якого піднебіння. *Для годування немовлят із вродженим дефектом піднебіння використовують обтуратори у формі м'якого нагрудника, який накладають на груди матері* (з наук.-попул. літ.); *Протези молочної залози, обтуратори, підколінники, устілки ортопедичні і т. ін. належать до дрібних протезно-ортопедичних виробів* (з навч. літ.).

ОБТУРА́ТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **обтура́тор.** *Обтураторний отвір.*

ОБТУРА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Закупорення, закриття верхньої частини повітроносних шляхів у людини. *При повній обтурації кожна спроба хворого вдихнути супроводжується западанням грудної клітки та шиї* (з наук. літ.).

ОБТУШКО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обтушкува́ти.** *Обтушкована на зиму хата;* // **обтушко́вано,** *безос. пред. Підійшла* [Ониська] *до кожного з трьох вікон, обмацала, чи надійно обтушковано, а вже тоді стала кресалом видобувати вогонь* (Є. Гуцало).

ОБТУШКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТУШКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм.* Щільно обгортати, запинати, обкутувати кого-, що-небудь чимось. *Дівчина .. пересіла. Ноги підібгала під себе, спідницею обтушкувала* (Є. Гуцало); *Корівчину обтушкують теплішим чимсь, та й уже є молоко* (В. Медвідь); // Затуляти всі щілини у вікнах, дверях і т. ін., утепляючи житло. *На Поточчі мирно так! .. Ґазда теше що-небудь у піддашші .. або на зиму хату обтушковує* (О. Кундзич).

ОБТУШКО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБТУШКУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* Ретельно запинати на собі одяг, прикриваючись від холоду, дощу і т. ін.; обкутуватися. *Обкуталась баба, обтушкувалась, Скрізь, де амбразури, позапиналась* (І. Драч).

ОБТУШКУВА́ТИ *див.* **обтушко́вувати.**

ОБТУШКУВА́ТИСЯ *див.* **обтушко́вуватися.**

ОБТЬО́ПАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **обтьо́пати.** *Стріхата хатинка під горою схожа на обтьопане негодою ластів'їне* [ластівчине] *гніздечко, в якому ніхто не живе* (Є. Гуцало).

2. *у знач. прикм.* Пошарпаний, подертий унаслідок частого або недбалого уживання, носіння; зношений, обстріпаний. *Підступила Марина Сукачиха. У старенькій хустці, з обтьопаними кінцями* (А. Шиян); * Образно. *Обтьопані клапті куп'яних хмар, жорстокі, холодні, мовчазні, плетуться щодня, кудись поспішаючи* (Іван Ле).

ОБТЬО́ПАТИ *див.* **обтьо́пувати.**

ОБТЬО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБТЬО́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* 1. Частим або недбалим використанням шарпати, обстріпувати що-небудь.

2. *кого, що.* Забризкувати болотом, чим-небудь рідким; обляпувати. *Деякі водії не вважають велосипедистів за людей. Обурює, коли везеш велосипедом дитину до школи в негоду, а вони обов'язково обтьопають брудом, хоч і була можливість оминути ту калюжу* (з газ.).

ОБТЮРА́ТОР, а, *ч., спец.* 1. Пристрій у вогнепальній зброї, який не допускає прориву порохових газів через замок під час пострілу. *Під час пострілу величезний тиск газів втисне картонну прокладку в чашечку обтюратора* (з наук.-попул. літ.).

2. Затвор, який періодично перекриває будь-який потік в апаратах різного призначення. *У нижній частині шолома розміщено обтюратор із тонкої еластичної гуми, за допомогою якого здійснюється герметизація шолома в ділянці шиї* (з навч. літ.).

ОБТЮРА́ТОРНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **обтюра́тор.** *Для забезпечення нормальної роботи обтюратора затвора необхідно перед кожним новим заряджанням гармати протерти обтюраторний скат ствола та обтюратор ганчіркою, змащеною мастилом* (з наук.-попул. літ.); *У корпусі нової моделі фотоапарата з пресованого картону розміщено обтюраторний затвор з єдиною витримкою* (з наук.-попул. літ.).

ОБТЮРА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Забезпечення герметизації каналу ствола під час пострілу. *Для поліпшення обтюрації порохових газів у ресивері на посадковій поверхні танка, корабля встановлюють лабіринтне ущільнення* (з наук. літ.).

2. Періодичне перекриття світлового потоку в кінопроєкційних апаратах. *Однією з основних характеристик обтюратора є коефіцієнт обтюрації, який дорівнює відношенню тривалості відкритого стану до періоду зміни кадру* (з наук. літ.).

ОБТЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтяга́ти** і **обтяга́тися.** *Одним із методів одержання гнучких повітряних каналів є обтягання металевих кілець, що є каркасом каналу, термостійким, гнучким матеріалом, зокрема поліпропіленом, алюмінієвою фольгою тощо* (з наук.-техн. літ.); *Обтягання меблів тканиною.*

ОБТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОБТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОБТЯГТИ́, ОБТЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* обтя́г, ла́, ло́ *і* обтягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *що, чим і без дод.* Натягуючи щось і закріплюючи, укривати ним що-небудь з поверхні; обшивати, оббивати (залізом, тканиною і т. ін.). *Сідельники обтягали .. дерев'яні колодки, оздоблювали сідла золотими й срібними цвяхами* (С. Скляренко); *Стіни позавішували килимами, ряднами, простирадлами, обтягли шматками небіленого полотна* (І. Нечуй-Левицький); *Обтягни його, обклей шовком чи довговолокновим папером — готова тобі модель крила планера чи літака* (Є. Доломан); // Натягуючи щось, закріплювати його чим-небудь. *Господар дратвою обтягував на копиті нового чобота* (Я. Качура).

2. *що.* Щільно облягаючи, охоплювати, стягувати з усіх боків (про одяг, взуття і т. ін.). *Попереду панич Олександр в картузі з червоним верхом, в синьому офіцерському жупані, який гарно обхоплював його дужий стан, в вузьких, у чоботи, штанях, які так щільно обтягали ноги, що видно було, як здригувались на них мускули* (В. Винниченко); *Як поголили чорну з сивизною щетину, було ще гірше — та чужа людина мала темну шкіру, що обтягала кості .. щелепів* [щелеп] (І. Багряний); *Корнієнко стояв біля столу у запилених чоботях з широкими м'якими халявами, які щільно обтягали його товсті старечі литки* (Григорій Тютюнник); *Він схуд, змарнів, шкіра на обличчі зробилася жовтою і ніби аж просвічувала, обтягуючи виразно випнуті тепер вилиці* (В. Козаченко); *Рожева нова ситцева кофточка .. туго обтягла її повні груди* (А. Головко).

3. *що.* Поправляти верхній одяг, натягуючи його з усіх боків донизу; обсмикувати. *Марія обтягувала на собі спідницю, поправляла рясні фалди* (І. Нечуй-Левицький); *Залізняк механічно постукує кулаком по столі. Цей рух впливає на Трояна, він швидко отямлюється, рвучко встає, обтягає шкуратянку, підтягає пояс з револьвером* (У. Самчук); // Розтягати донизу; витягати. *На петельці в нього теліпалась карбідка і навкіс обтягувала піджак* (О. Гуреїв); *Лазив* [Клим] *на дерево по груші.., так увесь перед на сорочці обтяг* (К. Гордієнко).

4. *з чого, діал.* Обраховувати. — *Я тебе не питаюся, чи тобі хто обтягав з платні за теля* (Л. Мартович).

(1) Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) бо́чку — натягати, набивати на бочку обручі. [В а р к а:] *Ти ж казав, що вже нічого не винен йому, що відробив?* [Д е м к о:] *Та відробив же, а це помінився за вигоду обтягнути дві бочки* (М. Кропивницький); **(2) Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) ко́лесо** — натягати, набивати шину на обід колеса. *Виробникам велосипедів тільки після тридцятирічного досвіду прийшла думка обтягати колеса еластичною гумою* (із журн.).

ОБТЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ОБТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОБТЯГТИ́СЯ, ОБТЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* обтя́гся, ла́ся, ло́ся *і* обтягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. *чим.* Натягати, напинати що-небудь на себе. *Спочатку хтось здогадався обтягнутися шкурою. Потім якась із жінок вирішила зв'язати дві шкури спеціальною застібкою. Пробила на шкурах з країв отвори, протягла крізь них смужку шкури і зшила перший одяг* (із журн.); *Для нової фотосесії модель обтяглася хутром* (з газ.); // Натягатися, облягаючи, охоплюючи що-небудь. *Стала шкура дитяча обтягатися, стала вона* [дівчинка] *личком ворочати* (з казки); *Могутнє тіло розтало на широких кістках, що обтяглися щільно жовтою шкурою* (Н. Королева).

2. Обтягувати (у 3 знач.) на собі одяг; обсмикуватися. — *Встає* [Сотник], *обтягається і натягає на обличчя вираз жартівливої поважності* (У. Самчук).

3. *тільки 3 ос.* Відтягуватися донизу; обвисати. *Сорочка обтяглася на грудях* (Г. Хоткевич); *Гілля обтяглося донизу від важких соковитих плодів* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **обтяга́ти, обтягувати** 1. *З'їздяться мисливці, зарані сповіщаються загонщики* [загоничі], *з двох боків те місце обтягується шнурком з прив'язаними на ньому прапорцями* (Остап Вишня); *У Середньовіччі стільці, а пізніше й дивани обтягалися шкірою* (з наук.-попул. літ.).

ОБТЯ́ГНЕНИЙ, ОБТЯ́ГНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтягти́, обтягну́ти** 1, 2. *Капелюх, обтягнений чорною стрічкою, кидав землистим обводом тінь* (В. Барка); *Звідти* [зі скриньки], *перебираючи залізяччя, вийняв* [дід Іван] *плескатий шевський ніж, обтягнений ременем замість колодочки* (М. Стельмах); *За мить я зрозумів, що помиляюся — наді мною була не стеля, а щось на зразок навісу, обтягненого червоним шовком* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Обтягнуті оксамитом двері прочинились* (С. Добровольський); *Алі, на своїх довгих ногах, тісно обтягнених жовтими ногавицями, .. високий і гнучкий, як молодий кипарис, здавався на тлі неба велетнем* (М. Коцюбинський); *Примружившu очі, .. побачив* [ад'ютант] *обтягнуту вузенькою спідничкою фігурку* (Григорій Тютюнник); *Людина була настільки худа, що коли вона витягла з-під ковдри руки, Тамара жахнулася — це були не руки, а обтягнені шкірою палички* (А. Хижняк); // **обтя́гнено, обтя́гнуто,** *безос. пред. Глибокою канавою обкопано, ще й дротом обтягнуто весь узгірок* (О. Гончар); *Підборіддя загострилося, ніс загострився, лоб скидається на дощечку, і все це обтягнуто жовтою шкірою, такою тоненькою, що торкнися пальцем — і проткнеш* (Є. Гуцало); *Стіни тої великої світлої кімнати було обтягнено перським полотном* (Ю. Винничук); *Подвійною міцною шиною було обтягнено дебелі його колеса* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ОБТЯГНУ́ТИ *див.* **обтяга́ти.**

ОБТЯ́ГНУТИЙ *див.* **обтя́гнений.**

ОБТЯГНУ́ТИСЯ *див.* **обтяга́тися.**

ОБТЯГТИ́ *див.* **обтяга́ти.**

ОБТЯГТИ́СЯ *див.* **обтяга́тися.**

ОБТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтя́гувати** і **обтя́гуватися.** *Високими художніми якостями відзначаються прикраси: .. чоловічі нагрудні медальйони, бляхи для обтягування чоловічих капелюхів і поясів* (з наук.-попул. літ.); *Жертвами моди стають жінки, фігури яких явно не розраховані на щільне обтягування корсетом* (з публіц. літ.); *Карбонова плівка підходить як для обтягування автомобіля, так і для обклеювання його окремих елементів* (з мови реклами).

ОБТЯ́ГУВАТИ *див.* **обтяга́ти.**

ОБТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **обтяга́тися.**

О́БТЯЖ, *присл., діал.* Важкувато. *Снопів наклав обтяж, насилу вивіз на гору* (Сл. Б. Грінченка).

ОБТЯЖА́ТИ *див.* **обтя́жувати.**

ОБТЯ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтя́жити.** *Партизани обтяжені зброєю — у кожного бійця по два автомати або карабіни* (П. Воронько); *Я ледве сидів, обтяжений вином* (Р. Андріяшик); *Клониться дерево, плодом обтяжене* (І. Франко); *Зустріч двох колон, хай навіть пошарпаних, втомлених, обтяжених масою хворих та поранених, якось одразу взаємно посилила, збадьорила людей* (О. Гончар); *Писати .. тоді, коли чоловік перевтомлений і має обтяжену клопотами голову, дуже трудно* (М. Коцюбинський); *Законоучитель, обтяжений великою сім'єю, не хотів, щоб про його появу на уроках у п'яному вигляді, його втручання не в свої справи знав настоятель* (Б. Левін); *Я чоловік, обтяжений гріхами, і всім нам помирати, чи раніше, чи трохи пізніше* (Е. Андієвська); *Полювання не клеїлось не лише для Перехреста, обтяженого невизначеним очікуванням продовження розмови* (Іван Ле); *Він* [соловей] *так солодко співав, що навіть бідний, обтяжений турботами рибалка, коли вночі випливав закидати свої сіті, зупинявся і слухав* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); * У порівн. *Вона стоїть мовчазна, з пониклою головою, наче обтяжена важкими думами* (О. Гуреїв); // **обтя́жено,** *безос. пред. Починає* [Ганна] *приглядатися до нього* [годинника] *ближче. Той самий, що його затямила ще дитиною, що бачила його завжди, коли приїздила з школи додому, але одну вагу обтяжено якоюсь старою заржавілою мутрою* (А. Крушельницький); — *Вас обтяжено нечемним дорученням, і прошу пробачити, що висловлюю своє незадоволення саме вам* (Ю. Смолич).

ОБТЯ́ЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **обтя́жений.** *Прагнення духа* [духу], *що огненно і радісно вірить, — піднятися над обтяженістю інертного і утвердити, як вищу дійсність, наш духовний світ* (В. Барка); *Попри неминучі спотворення, фізичні вади, попри все, — бруд, тавра, каліцтва, які наклав на нас цей світ. Печать Твого походження все одно просвічує, навіть крізь худі і виснажені обличчя наші, крізь убогий одяг і незграбність, крізь обтяженість і залежність. І нехай буде воля Твоя. Молися за нас, брате святий Франциску* (К. Москалець); *Свідомість не може охопити історично необхідну вимогу внаслідок обтяженості старими історичними формами* (з навч. літ.).

ОБТЯ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обтя́жити** і **обтя́житися.** *Дійсним власником* [землі] *єсть держава .. Далі власником єсть місцевий капітал у формі довгів, гіпотетичного та векселевого обтяження землі* (І. Франко); *Однією з підстав внесення до Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна є заява про реєстрацію обтяження об'єкта нерухомого майна* (з навч. літ.).

2. Те, що обтяжує. *Там, десь позаду, тягнуться вози з вантажем сотні. Без возів краще, нема обтяження* (О. Лисяк).

ОБТЯ́ЖЕНО, *присл., рідко.* Важко, із зусиллям. *Аксель підійшла до Огея, і він обтяжено підвівся* (Олесь Досвітній); *Спивши солод, обтяжено повернула* [комашина] *в лісові вертепи* (М. Дочинець).

ОБТЯ́ЖИТИ *див.* **обтя́жувати.**

ОБТЯ́ЖИТИСЯ *див.* **обтя́жуватися.**

ОБТЯ́ЖКА, и, *ж., спец.* 1. Процес формування деталей із листових заготовок способом розтягування їх до повного прилягання до оправки. *Обтяжка різьбових, контактних та фланцевих з'єднань.*

2. *розм.* Те саме, що **обтяга́ння.** *Обтяжка автомобіля вініловою плівкою зробить його індивідуальним* (з мови реклами); *Обтяжка меблів.*

○ **(1) В обтя́жку:** а) *(у знач. присл.)* дуже щільно прилягаючи, обтягуючи (про одяг). *Перед очима простого люду, що стояв на протилежному боці вулиці, мелькали напудрені перуки, оксамитові французькі каптани, пошиті в обтяжку на прусський кшталт мундири* (М. Старицький); б) *(у знач. прикм.)* який дуже щільно прилягає, обтягує. *Все життя носила спідницю нижче колін, а тут... як підстрілена. Навіщо вони придумують такі моди? Все в обтяжку, все на виду, ніби це в тебе найголовніше надбання!* (М. Циба).

ОБТЯ́ЖЛИВИЙ, а, е. 1. Який є тягарем для кого-небудь, заважає кому-небудь; важкий (у 1 знач.). *Як минала* [Ліда] *неглибокий .. вибалок, все ж зняла з плечей обтяжливий клунок і трохи поблукала між квітами* (М. Олійник); *Варяги не брали з собою в дорогу нічого обтяжливого — ні прикрас, ні майна жодного, саму тільки зброю та харчів на два переходи* (П. Загребельний).

2. Який завдає багато клопоту, переживань, незручностей і т. ін. *Втекти на мить від цієї обтяжливої любові, лишитися самому, віч-на-віч з природою, сонцем, ланами* (О. Полторацький); *Він був бухгалтером і порахував, що мама з Ілією — надто обтяжливий тягар для його життя* (Люко Дашвар); // *перен.* Тяжкий, неприємний, нестерпний. *Хлоп'я, вважаючи цю обтяжливу бесіду вичерпаною, дременуло* (О. Гончар); *Хатня робота не здавалася їй обтяжливою* (М. Руденко); *Наступні пів години спілкування були досить обтяжливі для них обох* (О. Авраменко).

ОБТЯ́ЖЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **обтя́жливий.** *Звичне, відоме йому марне тіло було й далі з ним, але позбулося набридливої земної обтяжливості, ставало легким, дужим* (П. Загребельний); *Пауза була коротка; її обтяжливість відчули всі, отож і заговорили з усіх боків* (М. Дашкієв).

ОБТЯ́ЖЛИВО. Присл. до **обтя́жливий.** *Павло відчув, як у нього запаморочилась голова. Ні, не хворобливо, не обтяжливо, а так, як це буває в горах, коли людина після важкого просування серед похмурого хаосу скель раптом виходить на майданчик край урвища* (М. Дашкієв); *Сніги сповивальні закутали тіло, крізь щілину пов'язі видно листок: обтяжливо тихо, виснажливо біло* (П. Мовчан); // *у знач. пред. Я захопився цим будівництвом. Це не було для мене обтяжливо* (І. Роздобудько).

ОБТЯЖНИ́Й[1], а́, е́, *спец.* Признач. для обтягання. *Обтяжна машина.*

ОБТЯЖНИ́Й[2], а́, е́, *рідко.* Те саме, що **обтя́жливий.** *Не даром* [недарма] *вперш тоді зраділа Невільна наша сторона, Бо ти* [М. Заньковецька] *усім одкрила очі, Що хмари ті — одна мана, Що творчий дух не замороче* [заморочить] *Ніяка справа обтяжна* (Панас Мирний); *Інколи ця її вічна присутність у моїй пам'яті ставала для мене обтяжною і я вже шукав можливости її забути* (У. Самчук); *Нема що мовчати, та тиша обтяжна* (П. Мовчан).

ОБТЯ́ЖНО, *рідко.* Присл. до **обтяжни́й**[2]; // *у знач. пред. Для поспільства, щоб не було обтяжно, не було кривди, .. мусимо за них подумати* (М. Лазорський); *Демократичний централізм був для нього* [В. Блакитного] *в літературній організації "Гарт" такий же священний, як у партії, — це було обтяжно для творчої організації* (Ю. Смолич).

ОБТЯ́ЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **обтя́жливий.** *Для збільшення ваги деталі можна використовувати обтяжувальний декор* (з наук.-попул. літ.); *Створення агресивного середовища порожнини рота можна розглядати як обтяжувальний фактор перебігу захворювань* (з наук. літ.).

△ **Обтя́жувальні обста́вини** *див.* **обста́вина.**

ОБТЯ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обтя́жувати** і **обтя́жуватися.** *Використання шампуню ефективно покращує стан волосся та усуває сухість без обтяжування* (з мови реклами); *У своїх романах письменниця намагається досягти того, щоб мова була милозвучною, легкою, плавною, без обтяжування важкими для вимови словосполученнями* (з наук. літ.).

ОБТЯ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОБТЯЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБТЯ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *кого, що.* Висіти, лежати і т. ін. на кому-, чому-небудь тягарем. *З двадцять разків доброго намиста обтяжували дівчині .. шию* (О. Ільченко); *Після пам'ятної пригоди з велетенським павуком навіть Сокіл, що не дуже любив зброю, яка обтяжувала його і заважала працювати, — навіть він виходив з корабля не інакше, як захопивши з собою великий автоматичний пістолет* (В. Владко); *Ніяких на ньому сьогодні чабанських обладунків, ніщо не обтяжує його буденну, осадкувату постать* (О. Гончар); * Образно. *Розливається широкий струмінь розледащіння й безділля. Мляве бажання дармувати обтяжає руки й ноги* (Б.-І. Антонич); // Пригинати додолу своїм тягарем; обважнювати. *Золота осінь, коли достигає виноград у тайзі, коли набряклі червоним соком грона його обтяжують лози, випромінюючи сонце, увібране в себе і відбите в блискучих росинках* (І. Багряний); *Ранками траву обтяжувала крижаниста роса* (М. Дочинець); *Чи яблука обтяжать віти, Коли надійде їх пора?* (П. Дорошко); * Образно. *Ще половину неба обтяжала Нічна імла, а друга вже ясніла І .. ширшала* (І. Вирган); // Бути важким для кого-, чого-небудь. *Смачна страва шлунок обтяжує* (приказка).

2. *що, перен.* Перевантажуючи чим-небудь додатковим, другорядним або зайвим, ускладнювати, робити важчим для сприймання, розуміння і т. ін. *Не будемо обтяжувати сюжет .. вставними сценами і рушимо швидше за плином подій* (О. Довженко); *Хай великодушно пробачить мені .. читач, що обтяжую ці оповідання передмовою* (Ю. Збанацький); *Тамара .. проказувала словосполуки справді без жодного сенсу, оскільки їм належалося, не обтяжуючи голів зайвим змістом, лише відповідно настроїти публіку на те, що діятиметься згодом* (Е. Андієвська); *Я тобі багато ще б казав, що б до пісні ти своєї взяв, Та боюсь, обтяжиш пісню ти свою* (П. Усенко).

3. *кого, що, перен.* Накладати тягар яких-небудь обов'язків, турбот і т. ін. на кого-, що-небудь. *Як не міг її кілька днів бачити, бо батько роботою обтяжав, був просто хорий* (О. Кобилянська); *— Дозвольте нагадати вам, Федоре Іполитовичу: такою незначною справою, як приймання стажерів, ви ніколи себе не обтяжували* (Ю. Шовкопляс); *Крім поранених і трьох убитих, вони мали нести на своїх руках усі нарубані ялинки.., вести вісім полонених. Все це значно обтяжувало вже й так знесилений і поріділий загін моряків* (В. Кучер); *Самота ще більш обтяжувала* [Сашка] (М. Бажан); *Лі відчув тоскний неспокій. Його дедалі дужче лякала й обтяжувала самотність* (М. Дашкієв); // Завдавати клопоту, переживань і т. ін. *Твого життя хай не обтяжує найменша кривда людська...* (Уляна Кравченко); *Курбала на хвильку замислився, вдивляючись у Кирила, наче в нім бачив усю провину за всі турботи, що обтяжали його* (Олесь Досвітній); // Сповнювати чим-небудь тяжким, неприємним (клопотами, переживаннями і т. ін.). *Голову Анелі, як і її матері, обтяжували важкі, як гори, думки* (С. Чорнобривець); *Марина наче й не чула гомону дівчат. І серце їй обтяжило інше* (Н. Рибак); // Бути тягарем для кого-небудь. *Жив він скромно, мене не обтяжував* (з переказу); *Хотів упевнитись, що ні його старість, ні каліцтво мене не обтяжували* (М. Руденко).

4. *що, чого.* Використовувати що-небудь як матеріальну базу у фінансових операціях; закладати (у 7 знач.). [П и с а р:] *Ґрунт .. є ваш і вашої дочки .. Значить, на весь ґрунт мусить бути той вексель записаний. Кажете, се вашої дочки материзнина* [материзна], *над дочкою є опікуни, вони не позволять ґрунту обтяжувати* (І. Франко); *Набувач не має права під час дії договору обтяжувати одержане майно боргами, відчужувати його, передавати у заставу* (з мови документів).

(1) Обтя́жувати своє́ сумлі́ння — брати на себе моральну відповідальність за поганий учинок. *— Ти своїх рук не погань! Свойого* [свого] *сумління не обтяжуй!* (І. Франко); *Недурно Хмельницький говорив перед кошовим, що хоче мати чисту совість. Тож, коли доб'ється права, то не схоче свого сумління таким гріхом обтяжувати...* (А. Чайковський).

ОБТЯ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБТЯ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. Робитися важким під дією якого-небудь тягаря; відтягатися, опускатися донизу під вагою чого-небудь. *Грона винограду обтяжуються під час дозрівання* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Югина ще ніколи не бачила, щоб сухі зіниці Докії обтяжувались сльозами* (М. Стельмах).

2. *перен., рідко.* Брати на себе якийсь клопіт, утруднювати себе чим-небудь. *Коли має вдів який вірний, нехай їх утримує, а Церква нехай не обтяжується, щоб могла вона втримувати вдів правдивих* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Чоловік не бажав обтяжуватися впорядковуванням своїх грошей, тому передав цей обов'язок дружині* (із журн.); *Меткі очі в Отроходіна! Тільки раз обтяжився помилкою, залюблений в одну з колишніх технічних секретарок* (В. Барка).

3. Ускладнюватися внаслідок чого-небудь. *Вітрянка може обтяжитися бактеріальною інфекцією* (з наук.-попул. літ.).

4. Пас. до **обтя́жувати** 4. *У германців знаряддя виною не обтяжується* (П. Загребельний); *Обов'язкова частка спадщини не обтяжується боргами спадкодавця* (з мови документів).

ОБТЯ́ТИ *див.* **обтина́ти.**

ОБТЯ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обтя́ти.** *Там, де сопки довкола Лютий холод міцно стис, — Ми, обтяті попівчола, .. Довбемо граніт бездушний* (П. Грабовський); *Соломія, мовчазна й замислена, сиділа долі серед обтятого волосся* (М. Коцюбинський); *Маленькі вушка* [пана Марека] *зовсім сховалися під фалдами обвислої шкіри, і він виглядав, як обтятий з вух татарський полонений* (Г. Хоткевич); *Позад неї на обтяту косогором петлю шляху з-за гори вилетів танк* (О. Кундзич); // **обтя́то,** *безос. пред. І була вона.., мов тая чайка, тільки крила їй обтято* (О. Гуреїв); *Довкруг — обрізано жалі, обтято голосіння* (В. Стус).

ОБУ́ВАНКА, и, *ж.* 1. *збірн., розм., рідко.* Те саме, що **взуття́.** *Що випроваджувало з Березняків головину доньку Катерину? Може, старий батько зобиджав її вдяганкою та обуванкою чи дорікав шматком хліба?* (І. Волошин).

2. *діал.* Мотузок або ремінець, яким прив'язують до ніг постоли, личаки і т. ін.; волока (у 1 знач.). *У XIX — на початку XX ст. традиційним видом чоловічого взуття долинян Закарпаття були постоли з твердої волової шкіри. Прив'язували постоли до ніг шкіряними мотузками ("обуванками")* (з наук. літ.).

ОБУВА́ННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **обува́ти** і **обува́тися.** *Дитячі ролики замість звичного шнурування мають липучку, яка пришвидшує та спрощує процес обування* (з мови реклами).

ОБУВА́ННЯЧКО, а, *с., розм.* Пестл. до **обува́ння.** — *Чого ти, наймитку, так рано встаєш? — Та я то обуванням, то одяганнячком надолужу* (Номис).

ОБУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **взува́ти.** *Ноги також обувай у сандалі з волової шкіри* (І. Франко); *Василько промовив: — Я вставати хочу! Галя почала його вдягати, обувати чоботи* (Б. Грінченко); *Он глянь, — у тім раї, що ти покидаєш, Латану свитину з каліки знімають, З шкурою знімають, бо нічим обуть Княжат недорослих* (Т. Шевченко); *Тим часом уже й друга ніжка обула поданий черевичок* (Н. Королева); *Як найдешевших своїх наймитів, одягла і обула їх* [греків] *Антанта, послала на глум і на злочин* (О. Гончар); // Надівати колеса на транспортний засіб (у 2 знач.). *Городяни по тому довго торочили, що добре б так обувати возові колеса бодай на Піяці і на вулиці Святої Коруни, щоб панам не гриміло в вухах і порох не лягав на купецький крам* (М. Дочинець); *Обути авто в зимові шини.*

◊ **Озу́ти (взу́ти, обу́ти** *і т. ін.)* **в постоли́ (в ла́пті)** *див.* **озува́ти; Поши́ти** *(рідше* **обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні** *див.* **пошива́ти.**

ОБУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **взува́тися.** *Поки дзвонили, наше козацтво голилося, обувалося, одягалося* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Обувайсь та ходім до церкви* (О. Кониський); *Чом писаря не любить? Писар буде паном: Обується в личаки, Впрежеться валом* (народний жарт); *Швидко зібрався і обувся Матій, живо повертався під впливом нового проблиску надії* (І. Франко); — *Треба одягтися й обутися, — прошепотіла дівчинка* (К. Гриб).

ОБУВА́ЧКА, и, *збірн., розм., рідко.* Те саме, що **взуття́.** — *Де ж тобі, сину, тепер обувачки брати? — Не турбуйтесь, мамо .. Я й босий зиму перебігаю!* (О. Гончар); *Гумові чоботи — така обувачка, яка не вимагає особливого догляду, швидко сохне, її легко взувати й знімати* (з газ.).

ОБУ́ВКА, я, *с., збірн., діал., розм., рідко.* Взуття. *Княжого тільки й було на ньому, що багатий пояс з коштовною зброєю та ще чоботи.., шиті жовтим шовком, бо любив князь вигідну обувку* (П. Загребельний); *Коридор при стіні був заставлений Гоциною обувкою — чобітками, мештами, кросовками* (Любко Дереш).

ОБУ́В'Я, я, *с., збірн., розм., заст.* Взуття. *У канцелярії .. роздавали бідним дітям .. обув'я* (С. Ковалів); *На третього школяра не вистачило обув'я, і він сунув босі ноги в калоші Павлова* (Ю. Яновський); *Ось він, Григорій Лобода, — тесля від батька, а припече — і шкіру вичинить, і сяке-таке обув'я сточить* (В. Дрозд); *Стежка стала ковзка, бо почалися глини, в обув'ї хляпало і чвакало, а мокрий поділ мантії ліпився до ніг* (Валерій Шевчук).

ОБУ́ДА, и, *ж., заст.* 1. Пробудження. * Образно. *Всюди барви, всюди ласки Чарівничої весни; Всюди чується обуда Від німого забуття...* (М. Старицький).

2. *рідко.* Стан неспання. — *От кому добре спиться!.. Любенький-любенький — чого тільки поважний такий? Чи він і в обуді такий поважний?* (Марко Вовчок).

ОБУДЖА́ТИ, *рідко* **ОБУЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОБУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., заст.* 1. *кого.* Будити. *Тихо й рано було, як Остап уїхав у місто, так ще тихо, що його кінь вороний тупою своєю обуджав людей* (Марко Вовчок); *Той ще спить. Він обужає його* (П. Чубинський).

2. *що, перен.* Збуджувати (у 3 знач.), пробуджувати, викликати що-небудь (почуття, сили, думки і т. ін.). *Такі слова обудили в серці Довбущука давню ненависть* (І. Франко); *Хоч би тіло його й кров'ю своєю хотіла обудити, він до неї не поверне* (О. Кобилянська); *В Острозі чутно було з руїн замку Костянтинів голос, який, за переказом, мав обудити дух народу до дванадцятого коліна* (О. Забужко).

ОБУДЖА́ТИСЯ, *рідко* **ОБУЖА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОБУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док., заст.* Прокидатися. *Ранок тільки що зачервонівсь.., тільки ще найдбайливі* [найдбайливіші] *люди обуджалися* (Марко Вовчок); — *Спить* [Іван] *як забитий. Заким обудиться, будемо вже далеко* (І. Франко); *Скитський степ Обудиться, зітхне, і буйна тирса Зеленим морем знову проросте* (Є. Маланюк); *Коротко заіржав, наче реготнув, кінь. Ганнуся зрозуміла, що на цей звук вона й обудилася* (О. Забужко).

ОБУ́ДЖЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **обуди́ти** і стан за знач. **обуди́тися.** *Немов сном по обудженні, Господи, образом їхнім погордиш, мов сном по обудженні!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я чулася .. такою осиротілою, що була би найрадше поклалася з помершою* [померлою] *разом у домовину, щоб заснути тим вічним тихим сном, котрий не має ні мрій, ні обудження* (О. Кобилянська); *Головною метою уроків є обудження інтересу школярів до навчання* (з наук.-попул. літ.); *Весна — це символ обудження природи після зимового сну* (із журн.).

ОБУДИ́ТИ *див.* **обуджа́ти.**

ОБУДИ́ТИСЯ *див.* **обуджа́тися.**

ОБУЖА́ТИ *див.* **обуджа́ти.**

ОБУЖА́ТИСЯ *див.* **обуджа́тися.**

ОБУ́ЗА, и, *ж.* 1. *прост.* Те, що заважає, є тягарем; клопіт, морока. *Що вона для матері? .. Тільки лишня* [зайва] *обуза* (Панас Мирний); *Попала я тепер в кампанію перекладання наукових творів і незчулася, як нав'язала собі на шию обузу в 280 .. сторінок* (Леся Українка); *Я все ж таки не буду для тебе такою обузою* (Остап Вишня); *Тим часом відсутність такої обузи, як підводи, збільшувала повороткість загону* (І. Багряний); *Аби не буть обузою в дорозі — Останні сили вичерпну з душі, Ітиму у строю, а не в обозі* (П. Воронько); — *Нащо вам, пане Овферію, ці байстрюки? — питали мене поважні майстри. — Чи цех ніяк не обійдеться без тої обузи?* (М. Дочинець).

2. *діал.* Натовп. *Бач, якою обузою дітвора суне* (Сл. Б. Грінченка).

ОБУМО́ВИТИ *див.* **обумо́влювати.**

ОБУМО́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обумо́вити.** *В різних місцевостях ми можемо зустріти різні, обумовлені тими чи іншими конкретними обставинами варіанти одного й того ж по суті твору* (М. Рильський); *Він розповідає не про те, що було, а вголос мріє про те, що, може, буде, і тому кожна його думка обумовлена слівцем "може"* (Ірина Вільде); *Нам залишився дріб'язок — сісти на планету в обумовленому місці* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Не було навіть обумовленої відстані між співрозмовниками, всі — і компанії, і зовсім незнайомі між собою люди — сиділи однаково близько одне від одного і шалено кричали* (І. Роздобудько); // **обумо́влено,** *безос. пред. Мама повинна знати, чия то дача і чи є там телефон. Це теж між ними було обумовлено, коли Оксані стукнуло п'ятнадцять* (А. Кокотюха).

ОБУМО́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і якість за знач. **обумо́влений.** *Він іронізував сам з себе і втихомирював себе, ведучи на поводі слухняного і справного на гірських стежках Гнідого, і відчував то безмірну самоту, то присутність якихось не зовсім збагненних світів, причетність до них і обумовленість усього* (Р. Андріяшик); *Ми шукали людину, гармонійну у своїй генетичній обумовленості* (Н. Околітенко).

ОБУМО́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обумо́вити.** *Вона виявилася вищою за нього в логічному обумовленні, поясненні багатьох речей, про які ледве чи й підозрював* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **обумо́вленість.** *Будьмо певні, що існує якесь соціальне обумовлення мистецького сприйняття, і італійський фашист неспроможен самою лише красномовністю проповіді навернути нас до своєї віри* (М. Зеров).

3. *псих.* Створення умов, які дають можливість керувати поведінкою людини. *Поняття класичного обумовлення тісно пов'язане з ім'ям І. П. Павлова, який зробив основний внесок у теорію умовних рефлексів, що стала базою для розвитку поведінкової психотерапії* (з наук. літ.); *Штучне обумовлення будується на провокації покрокових, поступових змін у поведінці і мисленні, кожна з яких окремо видається природним розвитком звичних способів мислення і поведінки або лише незначним, дрібним і тимчасовим відхиленням від них* (з наук.-попул. літ.).

ОБУМО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обумо́влювати** і **обумо́влюватися.** *Емоційне обумовлювання полягає у формуванні позитивного ставлення до об'єктів та способів поведінки, які супроводжуються позитивними емоціями* (з навч. літ.).

ОБУМО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБУМО́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* обумо́влять; *док., що.* 1. *розм.* Узгоджувати що-небудь. *Брати чітко обумовлюють місце зустрічі* (С. Процюк); *На біду, беручись за справу Липовецького, величини гонорару він з ним не обумовив* (В. Хрущак).

2. Те саме, що **зумо́влювати.** *Сьогоднішнє значною мірою обумовлює майбутнє, і наші безтурботні й щасливі нащадки мають бути вдячні нам, земним і грішним* (М. Дашкієв); *Лукас не піддався дешевій звабі елементарного добробуту — він перейнявся тривогами світу, і тепер тільки це обумовлювало його поведінку* (П. Загребельний); *Народ натравлюють на народ. Це обумовлює і оцінку людини* (Р. Андріяшик).

3. *чим.* Ставити в залежність від певних умов. *Я обумовлюю твою участь у команді значним покращенням твоїх ігрових кондицій* (із журн.).

ОБУМО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок., чим і без дод.* Пас. до **обумо́влювати.** *Нічого випадкового нема, всякий випадок зв'язано з тою чи іншою основою, і обумовлюється він певними причинами* (М. Хвильовий); *Обмеження щодо ударів не обумовлювалися. Леді Тена у присутності трьох свідків погодилася битися на бойових клинках без чохлів* (В. Єшкілєв).

ОБУ́РЕНИЙ[1], а, е. 1. Дієпр. пас. до **обу́рити**[1]. *Сахно, .. обурена й розгнівана цими, таки доволі нахабними, умовами, довго не могла опанувати свого хвилювання* (Ю. Смолич); — *Та при всіх же властях стояв* [собор]! — *знов завела своє обурена таким безправством Шпачиха* (О. Гончар); *Та хай там як, а він, Кравс, обурений свавільною поведінкою денікінців у Києві* (В. Шкляр).

2. *у знач. прикм.* Який обурився. *Мчали обурені юрми, чорні од гніву, грізні* (М. Коцюбинський); *Наталя Базаревська .. опинилася на волі, і, обрадувана й заскочена, здивована й обурена, спостерігала перипетії за порогом* (Олекса Ізарський); *За п'ять хвилин Ангеліна зачинила за білявкою двері, прибігла до вітальні — розбурхана, обурена* (Люко Дашвар); // Який виражає обурення. *Раптом ясний ранок пронизав дитячий розпачливий, обурений лемент* (С. Васильченко); *Обурену розповідь Вакуленка Ірина вислухала, не пропустивши жодного слова* (С. Журахович); *Від цієї згадки мене кинуло в жар, і я стрімголов кинувся з бару, незважаючи на обурений вигук Марка і здивовані погляди Петра* (В. Лис); *Водій зміряв трійцю обуреним поглядом: — Хлопці! Так вас трійко, а білет один оплатили* (Люко Дашвар).

ОБУ́РЕНИЙ[2], а, е, *діал.* Повалений, зруйнований. *Аж гидко дивитись на панський двір: штахети обурені, хати облуплені, тини теж повалились* (Сл. Б. Грінченка).

ОБУ́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **обу́рений**[1]. *Звичайно, довели вас, юначе, не друкують, .. але навіщо ж так, .. звідки така обуреність на культуру* (Є. Пашковський); *За кільканадцять хвилин, коли перша хвиля обуреності минає, відходжу на кілька кроків* (Любко Дереш).

ОБУ́РЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **обу́ритися.** *Молодий суддя відкинув пропозицію з обуренням, підкупство бридило його гірш усього* (Н. Кобринська); *Дивне почуття обхопило Остапові груди: замість радості — сильне обурення стрепенуло його істоту* (М. Коцюбинський); *Малий і червоний, як буряк, Культишка щохвилини плювався, виявляючи останній ступінь обурення* (І. Микитенко); *Якийсь старшина з української дивізії, теж німець, розривається від гніву й обурення на своїх власних земляків* (І. Багряний); *В душі інженера мимохіть наростало обурення, огида* (М. Дашкієв); *Помовчавши, Микола заговорив з обуренням* (Р. Андріяшик).

ОБУ́РЕНО. Присл. до **обу́рений**[1] 2. *На пероні наче розпочався ураган. Кричали всі разом, обурено клацали затворами гвинтівок* (Ю. Яновський); *Старов обурено протестував, але його не слухали* (О. Ільченко); — *Бандити!* — *обурено сказав Драга.* — *Ви чуєте, що вони пишуть?* (В. Кучер); — *Любите, пане Ясинський, жартувати!* — *обурено сказав Твардовський* (Валерій Шевчук); *Лівий табір Думської площі благоговійно чекав наближення процесії, а правий вороже наїжачився й загудів обурено* (В. Шкляр); * Образно. *Вітер віяв, не вщухав, Навпаки — обурено пролетів по всьому саду* (П. Тичина).

ОБУРЖУА́ЗИТИ, а́жу, а́зиш, *док., кого, що.* Зробити буржуазним, подібним до буржуазії за способом життя, світоглядом і т. ін. *Цитування зарубіжних учених у наукових працях іноді розглядалося як спроба обуржуазити радянську науку* (з наук.-попул. літ.); *Вони* [можновладці] *докладали величезних зусиль, щоб позбавити християнство його бунтарського характеру, обуржуазити його* (з публіц. літ.).

ОБУРЖУА́ЗИТИСЯ, а́жуся, а́зишся, *док.* Стати буржуазним, уподібнитися буржуазії за способом життя, світоглядом і т. ін. *Поміщицьке дворянство, яке зберігало у своїх маєтках феодальні порядки, розкладалося, втрачало панівні економічні позиції. Частина цього класу обуржуазилася, перевела на нові рейки сільськогосподарське виробництво і включилася в капіталістичне промислове виробництво* (з навч. літ.).

ОБУРЖУА́ЗНЕНИЙ, а, е. Який став подібним до буржуазії за способом життя, світоглядом і т. ін. *Для посилення свого впливу на політичне й економічне життя країни буржуазія та обуржуазнені поміщики використовували органи земського та міського самоврядування* (з навч. літ.).

ОБУРЖУА́ЗНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обуржуа́зити** і стан за знач. **обуржуа́зитися.** *Процеси обуржуазнення відбувалися певною мірою навіть усупереч промисловій модернізації* (з наук.-попул. літ.).

ОБУ́РИТИ[1] *див.* **обу́рювати**[1].

ОБУ́РИТИ[2] *див.* **обу́рювати**[2].

ОБУ́РИТИСЯ[1] *див.* **обу́рюватися**[1].

ОБУ́РИТИСЯ[2] *див.* **обу́рюватися**[2].

ОБУ́РЛИВИЙ, а, е. 1. Який викликає обурення. [К р и н и ц ь к а:] *Книжка шкідлива, політично дволика .. А просто сказати — обурлива книжка* (І. Микитенко); *Хтось із таборового начальства, очевидно, перед громадськістю хотів замазати чи потрактувати по-своєму розголос про обурливий, бандитський вчинок* (О. Шугай); *— Зате наші старші брати були зовсім не такими. Вони холоднокровно стежили за подіями і з обурливою для нас безпристрасністю оцінювали шанси людства переламати хід війни* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Який виражає обурення; сповнений обурення. *Схвачувався вітер, розносив обурливі слова парубка* (К. Гордієнко); *Притаєне смакування й хіхікання швидко перейшло в обурливий протест і лють* (О. Іваненко); *Розумом і серцем вона розпізнала обурливий тонус буття типово української родини* (Олекса Ізарський); *— Раб, а голову дере, як вільнонароджений, — чув він іноді позад себе обурливі вигуки* (В. Чемерис).

ОБУ́РЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **обу́рливий.** *Троянда прекрасно розуміла всю обурливість свого поводження, але нічого не могла поробити: ніхто ніколи не вчив її по-іншому виражати свої почуття* (з казки); *Виступили численні свідки інциденту, які в один голос заявляли про обурливість поведінки адвоката* (з публіц. літ.).

ОБУ́РЛИВО. Присл. до **обу́рливий.** *Тімка обурливо — виразом, рухами — напустився на нього, погрозив кулаком* (К. Гордієнко); // *у знач. пред. — Це обурливо! — вихопилось у Ліди. — Жінки допомагають цьому мерзенному віщунові!* (В. Владко); *Просто дивно і вкрай обурливо, що ці новітні електромагнітні гармати досі не надійшли на озброєння нашого флоту* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОБУРТУВА́ТИ, у́ють, *док., кого, що, діал.* Напасти з усіх боків. *Як несла я кішку в мішку, — трохи не обуртували собаки: як кавкнула, а собаки як за мною!* (Сл. Б. Грінченка).

ОБУ́РЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ОБУ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кого, що.* Викликати почуття гніву, незадоволення, роздратування. *Змагання Микити за честь своєї дружини здавалося Квицинському нечуваним нахабством і обурювало його* (А. Кащенко); *Це просто обурює, що одна людина робить за всіх* (М. Коцюбинський); *Не одного тебе обурює, що рука невігласа зважується посягти на це мистецьке творіння* (О. Гончар); *Дрібномаєтних сеньйорів дратувало й обурювало засилля французів у Байонні та їх привілейоване становище* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я тепер огризаюсь на зачіпки сеї статті, бо вони мене обурили не тільки з особистого погляду* (Леся Українка); *Самий факт арешту Кузнецова гайдамацьким патрулем .. обурив Саранчука .. не менше, як і Бондаренка* (А. Головко).

2. *що, заст.* Збуджувати (у 2 знач.), запалювати (у 2 знач.). *Як вихор, літа Джеджалій І словом обурює лави* (М. Старицький); // Підбурювати (у 1 знач.). *Ще скажуть: ходжу, щоб громаду проти стражника обурювати* (Панас Мирний); *— Та .. ми обурюємо проти себе населення! Це ж провокація* (Д. Бузько).

ОБУ́РЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ОБУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, діал.* Обвалювати *(див.* **обва́лювати**[1] 1), обрушувати; // *безос. Коли ж приходили раби володарям на струнах грати, серця не тисло від журби і не обурювало ґрати* (В. Сосюра).

ОБУ́РЮВАТИСЯ[1], ююся, юєшся, *недок.,* **ОБУ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. *на кого, що і без дод.* Виражати почуття гніву, незадоволення, роздратування. *Маруся хвилювалася, обурювалася, але о. Василя розворушити було неможливо* (Г. Хоткевич); *В душі Михайло часто обурювався на батька, повставав проти його залізної волі, але корився йому* (М. Томчаній); *Мабуть, не слід у наш час обурюватися і нарікати, впадаючи в жалюгідне становище людей, які жебрають співчуття* (Р. Андріяшик); *Іван Орлюк так обурився, що аж стіл .. затріщав під ударом його кулака* (О. Довженко); *— Товариші! Всі апарати знімають. Один тільки й лишили для зв'язку. Робітники обурилися* (Б. Антоненко-Давидович); *Ці молоді люди із самого ранку сиділи обурені .. Один із них обурився до такої стадії, що я запропонував йому попити води* (Любко Дереш).

2. *заст.* Збуджуватися, хвилюватися. *Обурився ворог; хтось крикнув: — Пали!* (М. Старицький).

ОБУ́РЮВАТИСЯ[2], юється, *недок.,* **ОБУ́РИТИСЯ,** риться, *док., на кого — що і без дод., діал.* Обвалюватися *(див.* **обва́люватися**[1] 1), обрушуватися. *Перед очима виростали якісь високі стіни, страхітні скелі — мертві, страшні. Здавалось — ось-ось зразу обуряться на нас, задавлять* (С. Васильченко).

ОБУСУРМА́НИТИ *див.* **обусурма́нювати.**

ОБУСУРМА́НИТИСЯ *див.* **обусурма́нюватися.**

ОБУСУРМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБУСУРМА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що, розм., заст.* Навертати до чужої (перев. мусульманської) віри, прищеплювати чужу (перев. татарську або турецьку) мову, культуру; робити бусурманом за вірою, мовою, культурою. *Обусурманювати народ.*

ОБУСУРМА́НЮВАТИСЯ, нюся, нєшся, *недок.*, **ОБУСУРМА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док., розм., заст.* Переходити до чужої (перев. мусульманської) віри, засвоювати чужу (перев. татарську або турецьку) мову, культуру; ставати бусурманом за вірою, мовою, культурою. *Кожен вільний у віросповіданні, але не обусурманюватися, не бігати з приходу в приход, а віри своєї триматися і нащадкам передавати необхідно кожному* (з публіц. літ.); *Горпина з жахом дивилася на Олену. Обусурманилася зовсім жінка. З першим-ліпшим татарином розмовляє, як із рідним* (З. Тулуб); *Великодні проминуть, однаково не виїдеш з плугом, та й взагалі — яка робота в свята? Зчинять в селі, що обусурманився в рекрутах, безбожником став, проливаючи чужу кров* (Р. Андріяшик).

ОБУ́ТИ *див.* **обува́ти.**

ОБУ́ТИЙ, а, е, *розм., рідко.* 1. Дієпр. пас. до **обу́ти.** *Вона, вигідніше сівши в .. кріселко і простягши свої маленькі ніжки, обуті в шовкові пантофлі, прийняла журливо-поважний вид* (Г. Хоткевич); *Мерзнуть кінці пальців, студені потічки пробігають по спині, ноги обуті у ледяне* [льодяне] *взуття* (Н. Королева); *Високо піднімаючи ноги, обуті у глибокі калоші, Огнєв вступив в темні сіни* (Б. Левін).

2. *у знач. прикм.* Який обувся. *А це як прийшов* [Юхим], *як упав отак, як є, — обутий, вдягнутий, та й як умер* (А. Головко).

3. *у знач. прикм.* Забезпечений взуттям. *А в городі, мов журавлі, замуштрували москалі; Нагодовані, обуті І кайданами окуті* (Т. Шевченко).

ОБУ́ТИСЯ *див.* **обува́тися.**

ОБУ́ТРИТИСЯ, иться, *док., безос., діал.* Розвиднитися. *Гнаний .. вітром, наскочив він* [корабель] *зо всього розгону на узбережжя острова Майорки .. Як уже обутрилось добре і буря трохи вщухла, дівчина прочнулася з зомління* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБУ́ТРІТИ, іє, *док., безос., діал.* Розвиднітися. *Обутріло. В неяснім сірім світлі Твоє обличчя дивне і чуже...* (Є. Плужник); *Заплакав безутішно сердега і став роззиратися, чи нема де якого затишку, щоб уже хоч од снігу сховатися, коли се дивиться — аж виступає якийсь домок понад міським муром; давай, думає, хоч під сим виступом примощуся, покіль обутріє* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБУ́Х, а, *ч.* 1. Тупа частина гострого знаряддя (перев. сокири) або зброї, що міститься з протилежного боку від гострої. *Не громом праведним, святим Тебе* [Нерона] *заріжуть, мов собаку, Уб'ють обухом* (Т. Шевченко); *Несподівано стукнув по-козацькому обухом шаблі об стіл поручик* (Г. Косинка); *Мусій .. щось підтесував і прибивав, повернувши сокиру вниз обухом* (Л. Первомайський); *Сокира з Соломіїної руки, як була, на ногу — бух. Зойкнула. Добре хоч обухом, а не гостряком, а то б чобіт наскрізь* (В. Лис); *Розбити віконце не могли навіть сокирним обухом* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

2. Різновид примітивного знаряддя, зброї у формі насадженого на держак металевого бруска; молот *(див.* **мо́лот**[1] 1). *Шарпнув лис — ще гірше стало. Переляканий глядить, Аж з обухом величезним З хати чоловік біжить* (І. Франко); *Несли* [селяни] *свою зброю — одвічні рушниці, зв'язані мотузками, важкі іржаві обухи, люшні, дрючки* (М. Коцюбинський); *Робота йшла важко — самому тримати довжелезну залізяку й витоншувати її, вхопивши молот однією рукою коло обуха, було дуже незручно* (І. Білик).

◊ **На му́ху з обу́хом** *див.* **му́ха; (1) Під обу́хом** *чого* — під постійною загрозою, небезпекою чого-небудь. *Український театр, який постав і виріс під обухом проскрипції і цензури в Росії, мав з кожного погляду рішучий і корисний вплив на розвиток українського театру в Галичині* (І. Франко); **Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру]** *див.* **підставля́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **віл обу́ха** *(рідко* **пе́ред обу́хом)** *див.* **віл**[1]; **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)]** *див.* **би́ти; (2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **обу́хом (обу́х) [по голові́],** *перев. зі сл.* г а м с е л и т и, с т у к н у т и *і т. ін.* — уживається для підсилення висловлювання (про враження, яке справили на когось чиїсь слова); сильно, дуже. *Голова* [Чіпчина] *заходила ходором, у виски гамселило, як обухом* (І. Нечуй-Левицький); *Наче обухом ударила ця звістка Грицька* (А. Головко); — *Ці слова, неначе обух, приголомшили матір* (М. Стельмах); *Аж тут мене викликають в канцелярію його бісівської світлості Вельзевула і — як обухом по голові* (В. Чемерис).

ОБУЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБУЧИ́ТИ,** учу́, у́чиш, *док., кого і без прям. дод., заст.* Навчати. *Лука, стрілки, мушкета і шаблі пильнуйте, І дітей своїх, скоро одправлять науки, До сієї ж обучайте козацької штуки* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Передайте рідним, що нас направили в тил. Обучать будуть* (Григорій Тютюнник); — *Тобі, чоловіче, і нічим, і нігде тому її обучити, чому я думаю* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОБУЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБУЧИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́чишся, *док., заст.* Навчатися. *Сина дав У бурсу в Київ обучатись* (Т. Шевченко); *У старої пані не було роду, окрім мала собі унучечку, — у Києві обучалась у якомусь там... от коли б вимовити... інсти-ту-ті* (Марко Вовчок); *Припустимо, можна б нові моди завести і одягтись в заграничне чи в плахти, і обучатися не тракторному чи танковому ділу, а, скажім, там загробному життю чи віршам, чи як ходити під ручки, чи, я там знаю, ще чому* (О. Довженко).

ОБУЧИ́ТИ *див.* **обуча́ти.**

ОБУЧИ́ТИСЯ *див.* **обуча́тися.**

ОБУ́ШО́К, обу́шка́, *ч.* 1. Зменш. до **обу́х.** *Став* [козак] .. *Щирозлотний обушок виймати, Став шинкарці молодій за цебер меду застановляти* (з думи); *Важка, на топорищу з якогось .. кореня, бартка була страшилищем для всіх: злегка ударити нею обушком межи плечі — одразу валить чоловіка з ніг* (Г. Хоткевич).

2. *гірн.* Знаряддя для відколювання вугілля в шахті. *Парамон Пархомович розповідав, як колись тут коногонив, доки його допустили до обушка* (Ю. Яновський); *Він був вибійник з Донбасу й добре орудував обушком та лопатою в темних закамарках підземелля* (Б. Антоненко-Давидович); *Старому снились чорні гори антрациту. Вони, на диво, були легкі. Одним ударом обушка він звалював їх* (Н. Рибак); — *Ще не пізно, синку, переходь у гірничий, станеш інженером. Це ж не те, що нам, обушком. Машинами керуватимеш!* (М. Дашкієв).

3. *розм., рідко.* Те саме, що **молото́к.** *Дід постукував обушком, спритно вганяючи в підошву цвяшок за цвяшком* (З. Тулуб); *Більярд збирали два теслі: морочились кілька днів. Де молотком, де обушком, де підігнали, а де й підтесали* (А. Дімаров).

4. Різновид холодної зброї. *До ударної холодної зброї належать обушок, пернач, булава, буздиган і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Обушок є одним із найдавніших типів зброї ударно-роздроблювальної дії* (з публіц. літ.).

ОБУ́ЯНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **обуя́ти.** *Самозваний Дмитрій закохався в дочку Мнішека Марину, і староста, обуяний надією стати царевим тестем, поїхав з Дмитрієм до Варшави* (Р. Іваничук).

ОБУЯ́ТИ, я́є, *док., кого, що, заст.* Охопити когось, щось, оволодіти кимось, чимось (про почуття, думки і т. ін.). *Горе нам! Безуміє* [безумство] *нас обуяло* (Т. Шевченко); *Згадав він* [Кармелюк] *великі гріхи свої й злочинства, і жах і трепет обуяв його* (С. Васильченко); *Я понюхала вино .. Джим також понюхав вино. Від цього простого видовища мене знову обуяла спокуса віддатися роздумам про мету життя і причини всього, що відбувається на світі* (С. Пиркало); *Мене обуяла дика думка — а що якби раптово повернути кермо?* (І. Роздобудько).

ОБХАМИ́ТИ, млю, ми́ш; *мн.* обхамля́ть; *док., кого, розм., рідко.* Наговорити кому-небудь зухвалих, грубих, нахабних слів. *Тільки прилетіли, оформляємо багаж, і там уже .. всю радість зустрічі зіпсувала .. Хлопці до неї лагідно, а вона з криком, обхамила усіх ні за що. І це на службі. І десь у трамваї...* (О. Гончар).

ОБХАНЮ́ЧИТИ *див.* **обхаю́чувати.**

ОБХАНЮ́ЧУВАТИ *див.* **обхаю́чувати.**

ОБХА́РКАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обха́ркати.** *Все той самий понурий сумерк, тота сама заклята і недвижна тінь стояла на брудних, обхарканих стінах, на ліжках та на мокрій підлозі* (І. Франко); *— Коханий... — сунула* [Марта] *слідом, очам не вірила: костюмчик від "Бріоні"... Сім тисяч гривень... Мов зі смітника... брудний-обхарканий* (Люко Дашвар).

ОБХА́РКАТИ *див.* **обха́ркувати.**

ОБХА́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБХА́РКАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Харкаючи, обпльовувати мокротинням. *Я не маю права ходити по вулиці, обхаркувати все довкола, диміти й кидати всюди бички* (з публіц. літ.); *Макс задихнувся, провів по обличчю долонею, наче обхаркав хто* (Люко Дашвар).

ОБХАЮ́ЧИТИ *див.* **обхаю́чувати.**

ОБХАЮ́ЧУВАТИ, ОБХАНЮ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБХАЮ́ЧИТИ, ОБХАНЮ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що, розм., рідко.* Надавати чому-небудь охайного вигляду; обчищати. *Працьовиті руки миють вікна, тинькують призьбу, обхаючують стіни* (А. Шиян); *Дідова дочка закотила рукави, обполола, обханючила* [яблуньку] *і пісочком обсипала* (О. Іваненко); // Усувати з чого-небудь бруд і т. ін., надаючи йому охайного вигляду. * Образно. *А я й забув, що можу взяти мила у брата-крамаря зовсім задурно, щоб трохи обхаючить рабські злидні* (Леся Українка).

ОБХВА́Т, у, *ч.* 1. Дія за знач. **обхвати́ти, обхва́чувати.** *Вставши, він підходить до техніка.., бере того за карк. Так і взяв — однією рукою за загривок, а другою — залізним обхватом — за зап'ястя руки* (О. Гончар).

2. Побутова міра товщини циліндричного предмета (дерева, стовпа і т. ін.), яка дорівнює відстані між кінцями пальців рук, що охоплюють цей предмет. *Дикі пущі, що оточували навколо замок, тисячами рук перероблені на паркову садовину: сотні дубів, лип і кленини в кілька обхватів зрубано* (О. Стороженко); *Навіть на голих скелях, де, здавалось би, зеленому лишаєві поживитись нічим, шумлять вершинами могутні, в три обхвати сосни* (М. Руденко); *Мають замінити ввесь гострокіл — для сього вже лежали привезені з самої Паннонії дубові колоди, завтовшки в два обхвати й удовжки по п'ять-шість сажнів* (І. Білик); *Широка, в три обхвати, жінка стояла в дверях, заступаючи весь прочіл* (Валерій Шевчук); // Дуговий поперечний периметр будь-якої частини тіла людини, який вимірюється за допомогою сантиметрової стрічки. *Обхват під грудьми вимірюємо горизонтально під грудьми. Обхват талії вимірюємо у найбільш вузькому місці тулуба* (з навч. літ.); *Якщо необхідно підібрати брюки, обхват талії вимірюється за рівнем пояса* (з публіц. літ.).

3. *рідко.* Те саме, що **ото́чення** 1. *Помітивши рух чорноморців, турки почали перекочуватись на фланги, яким загрожував обхват* (С. Добровольський); *Наступного дня на Носачівському полі черниці Лебединського монастиря підібрали і поховали в рову попід лісом більше сотні полеглих козаків — небагатьом пощастило вирватися з того обхвату* (В. Шкляр).

ОБХВАТИ́ТИ *див.* **обхва́чувати.**

ОБХВА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **обхвати́ти.** *Здорові чоботи простої роботи були обхвачені штрибками* (І. Нечуй-Левицький); *Чоловік був обхвачений незрозумілим розпачем* (із журн.).

ОБХВА́ЧУВАННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **обхва́чувати.** *Про потребу в захисті сигналізує обхвачування себе за плечі, а схрещування рук на грудях є ознакою закритості опонента* (із журн.).

ОБХВА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБХВАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **обхо́плювати.** *Чорна сукня міцно обхвачувала її повні плечі й зменшувала повну її постать* (І. Нечуй-Левицький); *Зелені чобітки щільно обхвачували ноги* (І. Пільгук); *— Андрюша! Натомився, голубчик, заснув! — обхвативши руками за шию, воркувала над їм* [ним] *.. пані приставша* (С. Васильченко); *Руки дівчата їй* [Марії] *простягли, вона схопила одну своєю, а другою колону ґанкову обхватила, ногу високо на піддашшя та тільки — гоп! — уже на помості каблуками стукнула* (А. Головко); *Коц ізсунувся був з тапчана і впав на землю; його* [Василя] *обхватив холод, мов залізні кліщі* (І. Франко).

ОБХИ́ЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обхили́ти.** *Округи саду і багато де всередині ішли широкі, прямі як стріла хідники, обхилені буйним виноградом* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // **обхи́лено,** *безос. пред. З горба, де гіллям шовковиць Обхилено клубний дах, Розказує гучномовець, Що діється по світах* (І. Вирган).

ОБХИЛИ́ТИ *див.* **обхи́лювати.**

ОБХИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОБХИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док., що, рідко.* Схиляючись, обступати, оточувати з усіх боків, по краях. *І вже відкрилося передо мною море! Його, по-справжньому блакитне і прозоре, Кругом обхилюють берегові сади* (І. Вирган); *Я загубився в десятках десятків спин і голів, що обхилили всю цю .. пивнушку* (І. Микитенко); // Оточувати, обставляти і т. ін. похиленими заслонами; обслонювати. *— Ну, нехай уже, — промовив тоді месер Ліціо, — постав там ліжко, яке поміститься, обхили якимись заслонами, і нехай собі спить* [Катерина] *та слухає солов'я на здоров'ячко* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБХИСТИ́ТИ, ищу́, исти́ш, *док., що.* Обгородивши що-небудь з усіх боків, захистити (будинок, двір і т. ін.). *Подвір'я обхистили міцною огорожею* (з газ.).

ОБХИТРИ́ТИ *див.* **обхитрува́ти.**

ОБХИТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ОБХИТРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого, що, розм.* Хитрощами обдурити кого-, що-небудь; перехитрити. *Хай зловили, запхали* [Порфирія Кульбаку] *сюди* [у спецшколу], .. *а колись же таки й пофортунить. Треба лише зметикувати, зуміти їх обхитрити* (О. Гончар); *Віктор .. спробував обхитрити свої тяжкі передчуття й роздмухати ледве прихований у грудях порив до радости. Він вигадав, що не зайде додому, а побіжить до Лялі миритися* (Олекса Ізарський); *Долю, як і нещадність влади, не оминеш, не обхитруєш* (Василь Шевчук); *Данило переконаний в тому, що обхитрив панів художників* (Р. Андріяшик); *Я сумнівався, чи зверхник із Служби безпеки достатньо повно уявляв собі ворога, котрий його обхитрував* (Р. Федорів); *Усе ж таки не вдалося обхитрувати природу* (А. Кокотюха).

ОБХИ́ЩЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обхисти́ти.** *У мене двір нічим не обхищений* (Сл. Б. Грінченка).

ОБХІ́Д, хо́ду, *ч.* 1. Дія за знач. **обхо́дити** 1–4. *Потім був обхід доокола церкви* (Г. Хоткевич); *Взяти рів тепер було — "раз плюнути". А от Корнюху згребти, — ще хто зна .. Отож на цей випадок Артем і придумав ще один спосіб: обхід* (А. Головко); *Почалася .. справжня велика війна. З частими змінами рубежів оборони, обходами, контратаками, оточеннями* (В. Козаченко); *О восьмій починається в Олександрівській лікарні обхід, а на обхід Гервазій Оникійович Драгомирецький ще не запізнився ні разу за своє життя* (Ю. Смолич); *Ляля кінчала обхід своїх давніх-прадавніх сусідів* (Олекса Ізарський); *Наближався час післяобіднього обходу. Військовий лікар Грінштейн ходив від ліжка до ліжка* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Місце, яким можна обійти що-небудь; кружний шлях. *Поки орда шукала обхід чи пробиралася через вали, наші воїни закріплювалися на нових позиціях* (М. Чабанівський).

Роби́ти обхі́д *див.* **роби́ти.**

○ **(1) В обхі́д,** *у знач. присл.:* а) обходячи, обминаючи що-небудь стороною; манівцями. *Марійці довелося піти іншою вулицею, в обхід* (О. Донченко); *Свирид і Амвросій вийшли від Киндзі і, щоб трохи розім'яти ноги, .. подалися до свого барака не навпростець, а в обхід понад Ізаром* (Е. Андієвська); *Поїзди кримського напрямку пустили в обхід* (Л. Костенко); б) *(військ.)* оточуючи з флангів. *Він повів одну роту свого батальйону в лоб, .. а дві інші пустив в обхід з боків* (Л. Первомайський); *Вони* [вороги] *можуть .. піти на дзот і в обхід, затиснути його з двох боків у кліщі* (В. Кучер); *Кожному бійцеві була ясна стратегія і напрямки наступних ударів: одні штурмуватимуть твердиню в лоб, другі брестимуть через Сиваш, в обхід* (О. Гончар); *В центрі також зайняла позиції польська дивізія під орудою генерала Анджея Висоцького. Татари, як я зрозумів, пішли в обхід* (В. Кожелянко).

ОБХІ́ДЛИВИЙ, а, е, *рідко.* Ввічливий, привітний у поводженні з людьми. *Невеличка плата.., обхідлива, приємна та балакуча Пелагея Тихонівна .. принаджували наймичок до цих .. мокрих та цвілих кутків дужче, ніж сухі та просторі хати других міщанок* (Л. Яновська).

ОБХІ́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., рідко.* Властивість за знач. **обхі́дливий.** *Стільки вабливості* [у П. Куліша], *стільки чарування в мові, в обхідливості з людьми* (Ганна Барвінок).

ОБХІ́ДЛИВО, *рідко.* Присл. до **обхі́дливий.** *Хлопчаки наввипередки вправляються в галантності — коли до Віки долучаються Лорна і Жанна, троє панків, що сиділи на ковбицях, зриваються, пропонуючи дамам місця. Особливо обхідливо хухають на Лорну* (Любко Дереш).

ОБХІДНИ́Й, а́, е́. 1. Яким обходять, об'їжджають що-небудь; кружни́й. *І пішов цар Ізраїлів, і цар Юдин, і цар едомський, і йшли обхідною дорогою сім день* [днів] (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Здається, немов я йду до них якоюсь безмірно крутою та обхідною дорогою* (І. Франко); *Вона не така вже й близька, та обхідна путь, навіть комонним не менше трьох діб треба* (Д. Міщенко); // Інакший, інший. *Дарка чогось вибрала обхідну дорогу селом, попри школу* (Ірина Вільде).

2. *спец.* Те саме, що **обвідни́й.** *Обхідний арик на Кампир-Раватському узгір'ї давно закінчили* (Іван Ле).

3. *військ.* Стос. до обходу (у 1 знач.), оточення ворога. *Завтра ми зайдемо до вас у гості і завтра по дню поговоримо й порадимось, а сили в мене хватить, і роблю я обхідний марш на ворога* (Ю. Яновський); [С е р г є є в:] *Товариші, війська нашого фронту, в результаті навальної атаки піхоти і вмілого обхідного маневру бронетанкових з'єднань, оволоділи містом Житомиром* (Л. Дмитерко).

4. Пов'язаний з обходом (у 1 знач.), відвідуванням певних людей або місць. *Свій перший обхідний маршрут я почала, зрозуміло, з класу, де ми провчилися останній рік* (О. Гуреїв); *Я ж за велінням сотника подав на той наказ відповідь, що такі чарівники роз'їзною і обхідною командою розшукуються, хоч ніхто їх насправді й не шукав* (Валерій Шевчук).

5. *у знач. ім.* **обхідни́й,** но́го, *ч., рідко.* Те саме, що **обхі́дник.** *В Кедрича був знайомий лісник, який обіцяв узяти його на осінь обхідним* (П. Козланюк).

Обхідни́й листо́к (лист) *див.* **листо́к**[2].

◊ **Обхідни́й шлях** *див.* **шлях.**

ОБХІ́ДНИК, а, *ч.* Працівник, що здійснює обхід (у 1 знач.) з метою огляду, перевірки. *Ще до евакуації Ганна пішла на залізницю і тепер працювала обхідником колії* (О. Донченко); *Вівчарка з останніх сил доповзла до будиночка обхідника колії й затихла* (В. Багірова); *Паспорт був справді чужий, тільки не вбитого червоноармійця, а колійного обхідника* (В. Лис); *Обхідник залізниці не спав* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ОБХІДЦЯ́МИ, *присл., рідко.* Кружним, обхідним шляхом; манівцями, обходом. *Дід обхідцями зайшов з другого боку* (Г. Хоткевич); [Є в г е н і й:] *Се трошки делікатна історія, тож я позволю собі говорити не прямо, як і що, а тілько так, обхідцями* (І. Франко); *Інформацію про справжні причини смерті людини я одержала обхідцями* (з публіц. літ.).

ОБХІ́ДЧАСТИЙ, а, е, *розм., рідко.* 1. Який не має прибудов, огорожі (про хату, будівлю). *Мені дуже не хотілося міняти свою теплу й обхідчасту хату на якусь невідому мені квартиру* (Панас Мирний); *Край села .. самотньо стояла невеличка обхідчаста хатина* (М. Стельмах); *Пилип завів мене до обхідчастої, без огорожі, хати, двері якої були прочинені* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **обхі́дливий.** *Увійшла .. хазяйка. Така обхідчаста, така ввічлива; розпитує про село, про сходи, про Хри́стину матір* (Панас Мирний).

ОБХІ́ДЧАТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **обхі́дчастий** 1. *Життя її не було легким од самого початку: троє дівчат у матері-вдови, солдатки з імперіалістичної, в обхідчатій, обставленій кукурудзинням хаті без сіней — сіни розібрали й спалили* (Ю. Мушкетик).

ОБХІ́ТНИЙ, а, е, *до чого і з інфін., діал.* Який має хіть, схильність до чогось; працелюбний, старанний, ретельний. *Обхітний до роботи.*

ОБХЛЮ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обхлю́пати.** *Що це? Чашка! Та ще й обхлюпана водою!* (В. Близнець); *Стіни цієї корчми чули ще й не таке. Але вони, тисячу разів обхлюпані горілкою, вином та пивом, мовчали* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Давня легенда, старовинна, як світ білий, легенда, горами піднебесними народжена, сонцем південним обігріта, кришталево чистою водою морською обхлюпана...* (Остап Вишня).

2. *у знач. прикм.* Який обхлюпався. *Під вечір вертаємо додому .. виснажені, утомлені, знесилені, обідрані, обхлюпані, замурзані, заялозені, заболочені* (Б.-І. Антонич); *Всі вже мокрі, обхлюпані* (О. Гончар).

ОБХЛЮ́ПАТИ *див.* **обхлю́пувати.**

ОБХЛЮ́ПАТИСЯ *див.* **обхлю́пуватися.**

ОБХЛЮПНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **обхлю́пувати.** *Біля помийниці на лаві взяла* [Марія] *кухоль і обхлюпнула руки* (А. Головко).

ОБХЛЮ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обхлю́пувати** і **обхлю́пуватися.** *Інші панянки, заохочені Ольгою, шубовснули в воду, і почався новий тур енергійного обхлюпування, реготу, вереску і ухання* (А. Іщук); *За допомогою лопаток виконують обхлюпування тонким шаром кольорового гіпсового розчину м'яких моделей деталей для знімання чорнових форм* (із журн.).

ОБХЛЮ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБХЛЮ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Хлюпати на кого-, що-небудь з усіх боків чимось; оббризкувати. — *Курчата пасла? — Квочки водою обхлюпувала, щоб не квоктали...* (Остап Вишня); — *І з гостею з Харкова, — додав Віктор і — обхлюпуючи обох жінок водою, представив Наталю Шурі* (Олекса Ізарський); *Половчиха .. підійшла до самої води, хвиля обхлюпала її до колін* (Ю. Яновський); * Образно. — *Мамо, мамо! — доччин голос наче теплом обхлюпує жорстке серце матері* (В. Речмедін).

ОБХЛЮ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБХЛЮ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* Обхлюпувати себе чим-небудь (перев. водою). *Днина як мід, а служебки* [служниці] *довкола колодязя обхлюпуються водою* (К. Гриневичева); *Павло довго вмивався, обхлюпувався крижаною водою* (Є. Кравченко); *Доліз Мирон Данилович до калюжки в глибокому водориї; обхлюпався там, щоб, рятуючись від палення, зберегти одіж на плечах* (В. Барка); *Вода пахла багном, мазутом і каналізацією, але Шурка все-таки вмився, навіть обхлюпався до пояса, скинувши сорочку* (Валерій Шевчук).

ОБХО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обходи́ти.** *Пройшовши кілометрів зо два, ми повернули з обходженої дороги і вступили в душний праліс* (М. Кідрук); // **обхо́джено,** *безос. пред. Якщо Карпати вами обходжено й об'їжджено, то варто звернути увагу на озера й ліси Полісся* (з мови реклами).

ОБХО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обхо́дитися** 4. *В тій пісні .. висказано все, що давило народ: і праця на панів та варти вночі, і нелюдське обходження панських економів* (І. Франко); *Він* [лікар] *давно вже помічав і її штучність в обходженні з людьми, і нещирість у словах* (Б. Антоненко-Давидович); *Високий, стрункий, простий в обходженні політвиховник користувався заслуженою шаною у стрільців і командирів* (М. Андрусяк); *Заріна любила іноді подратувати його. Тоді вона відчувала себе на місці Лілі, була впевнена, що Анатолій потребує саме такого обходження, й любила його подражнити* (І. Роздобудько).

ОБХО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, що.* Те саме, що **обхо́дити** 8. *Руки почорнили* [дівчата] *сажею, і почали вони "вмивати" ними короля. Той сидів у великому фотелі, малий і корячкуватий, гордо звів голову й велично дозволяв себе обходжувати* (Валерій Шевчук); *Ми — я та ще один пес, із яким у нас склалися приязні стосунки, — почали обходжувати один готелик на узбіччі* (Любко Дереш); // Удаючись до турботи, схиляти когось до певних дій, учинків. *Особливо обходжував його* [Юру] *настирливий і лукавий "секретар" ВАПЛІТЕ — колишній .. акторик, а потім кволенький письменник, людина із сумнівним минулим, але з вправно награною усмішкою* (М. Бажан); *Яворницький дуже довго обходжував багатія, щоб той продав картину музеєві* (І. Шаповал).

ОБХО́ДИНИ, дин, *мн., розм.* 1. Послідовне відвідування кількох осіб або огляд кількох місць; обхід (у 1 знач.). *Але все-таки заспокоївся остаточно лише тоді, коли дійшов до майдану III Інтернаціоналу, звідки він вирішив почати свої обходини установ* (В. Підмогильний); *В ці тривожні дні Степка взяла собі за правило вечорами провідувати тих, хто збирався з нею на цілину. Такі обходини були для неї дуже приємними і приносили їй багато радості* (В. Земляк); // Піші прогулянки. *Відпочинок у Кононівці — не відпочинок; навіть польові обходини втратили свою принадність* (Л. Смілянський).

2. *рідко.* Те саме, що **пово́дження.** *Вона своїми привітними обходинами допомагала йому виконувати доручення полковника* (Іван Ле).

ОБХОДИ́СВІТ, а, *ч., розм., рідко.* Той, хто багато мандрує. *Дарка не розуміє цього нового слова, але виразно відчуває всю його безодню. Обходисвіт? Вічний мандрівник?* (Ірина Вільде); *Звідусіль мене оточували збайдужілі люди, яким були до лампочки мої нові життєві цінності і яким так і не судилося зрозуміти, як можна відмовитися від усього, щоб стати звичайним бурлаком — обходисвітом* (М. Кідрук).

ОБХОДИ́СВІТКА, и, *ж., розм., рідко.* Жін. до **обходи́світ.** * Образно. *Біжить обходисвітка* [вода], *з шумом крутить кормилюда* [млина] *руки* (загадка).

ОБХО́ДИТИ, джу, диш, *недок.,* **ОБІЙТИ́,** ійду́, ійдеш, *док.* 1. *кого, що, навколо кого — чого.* Іти, рухатися навколо кого-, чого-небудь. *Обходила* [Ївга] *круг тих хором; де бачила, що йдуть .. пани, усе на них приглядувалась* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Як почуваєте себе в незвичних сільських умовах? — поцікавився Антохін, обходячи навколо старого й оглядаючи його з усіх боків* (В. Владко); *Ще тісніше зближуються чоловіки-колядники, по-побратимському обіймаючи Івана. Жінки-колядниці обходять навколо* (І. Пільгук); *Ми обійшли кругом верх Шевченкової гори* (І. Нечуй-Левицький); *Поїзд оминув головну станцію Запоріжжя і .. подався ліворуч, щоб обійти навколо міста* (Олесь Досвітній).

2. *кого, що і без прям. дод., військ.* Заходити в тил або фланги противника, певного об'єкта, щоб оточити його. *Хай там собі і проривають фронти, хай і обходять ворога, хай беруть один одного в кліщі — одне слово, хай роблять усе те, що робиться на всякій війні* (Остап Вишня); *Розвідка донесла, що Наполеон правим крилом обходить лівий фланг російської армії* (П. Кочура); *Четверо* [вершників] *стали обережно обходити оксенівців, не роблячи жодного пострілу* (Григорій Тютюнник); *Мовчазний* [партизан], *похмурий, у бурю, в негоди Знаходив стежки по прикметах в імлі. — Гей, хлопці, слідкуйте! Он ворог обходить* (М. Стельмах); *Маневр той показував ясно, що монголи хотіли зі всіх боків обійти й окружити дім відразу* (І. Франко).

3. *кого, що і без прям. дод.* У різних напрямках проходити який-небудь простір, відвідуючи багато місць. *Що день Божий обходила Село. Помагала* [княжна] *Усякому* (Т. Шевченко); *Обходячи вранці свій табір, генерал Шрейбер натрапив на Шевченка* (З. Тулуб); *Усі свої чотири десятини, розкидані у п'яти руках, обійшла* [Докія] *до смеркання* (М. Стельмах); *Ніколи вже було нікому і носа на вулицю виткнути, і хоч усе село обійти, так не зустрінеш нікого...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Якби я поставив собі за мету обійти все виставлене для огляду, побувати скрізь, де тільки можна, то мені довелося б пройти чи пробігти понад 100 кілометрів!* (О. Шугай); // Переходити від однієї людини до іншої, приділяючи увагу кожній. *Демко знай з чарками обходить усіх, веселенький, усміхається* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Слуги виносять таці з кубками і, почавши з Воєводи, обходять всіх гостей* (І. Кочерга); [П р і с ц и л л а:] *Боже, Боже правий, рятуй свою громаду! То ж єпископ найдальше мешкає... Се ж треба двічі всіх обійти* (Леся Українка); *До 10 год. ранку він уже скупався в озері.., обійшов хворих у санаторії, поснідав, обійшов хазяйство, подивився, як снідають хворі* (В. Винниченко); // Передаватися з рук в руки, від одного до другого (про предмети). *В світлиці тим часом обходила рядова* [чарка], *розв'язувала й без того смілі язики* (Панас Мирний); *Кухоль з горілкою обходив натовп і щиро світив денцем до сонця* (П. Панч); *Черевички обійшли по руках мало не все бомбосховище, і матрос настояв, щоб Юльця їх взула при ньому й потанцювала* (В. Кучер); // *перен.* Поширюючись, ставати відомим усім, багатьом (про чутку, звістку і т. ін.). *Сумна звістка обходила село, стукала тремтячими пальцями у вікна, викликала .. селян на занесені снігом вулички* (І. Микитенко); *Звісно, може, і брехали люди, — чутка-утка поки обійде цілий край — десять раз вилиняє, переміниться* (Панас Мирний).

4. *кого, що.* Проходити стороною, обминаючи кого-, що-небудь; обминати *(див.* **обмина́ти**[1] 1). *З того часу ставок чистий Заріс осокою; Не купаються дівчата, Обходять горою* (Т. Шевченко); *Ішли здебільшого вночі, обходячи міста і села, щоб не натрапити часом на військові патрулі* (І. Цюпа); *Шлюпка обходила корму* [корабля], *щоб причалити до напівзатопленої палуби* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Наскочила* [Соломія] *на чимале довгасте озерце .. Вона мусила вернутись трохи назад, щоб обійти перешкоду* (М. Коцюбинський); * Образно. *Здалеку здавалося, що війна обійшла зелений, багатий садами Заболотів* (Д. Бедзик); // *кого, перен.* Обминати *(див.* **обмина́ти**[1] 1), намагатися не турбувати кого-небудь. *Ті, що потерпіли сьогодні, .. мовчали..; їх обережно обходили і болючих питань не задавали* (Г. Хоткевич); // *кого, що, перен.* Уникати, цуратися кого-, чого-небудь. *На те він і Гордий, щоб не напрошуватися на увагу людей, коли вони почали його обходити* (М. Руденко); *Василя ніби хтось підмінив. Він обходив закусочні, з роботи приходив додому вчасно* (М. Томчаній); *Уляну хлопці обходять. Чужою ще вважається і ще, на їхню думку, занадто горда* (В. Логвиненко).

5. *кого, що, перен.* Нехтувати ким-, чим-небудь; не враховувати, не брати до уваги. — *Просимо зайти прочитати листа .. Треба ж нам перевірити, чия тут правда. Листи трудящих обходити не можна* (Я. Гримайло); *Й чи не єдині в усьому Городищі, кого ні льон, ані коноплі не цікавили й не обходили, бо кожний робить те, що найліпше вміє, були коваль Стоян і його підручний Людота* (І. Білик); *Доля дала йому до рук такий "життєвий матеріал", що він, як справжній художник, не міг обійти його і не відтворити* (В. Козаченко); // Позбавляти чого-небудь порівняно з іншими. *Сергій же як молодий господар, в обов'язок якого входило турбуватися за своїх гостей, не обійшов своєю увагою і Кузя* (Григорій Тютюнник); // Кривдити, не даючи чого-небудь, залишаючи без чогось. *Він знав, що на стойбище привезли спирт .. Отже, боявся, щоб не обійшли його при дільбі* (В. Гжицький); // Залишати без підвищення по службі, нагороди і т. ін. — *Ви завжди скаржитесь, що вас обходять. А скільки у вас засіяно буряків? Шоста частина!..* (М. Руденко).

6. *тільки док., кого, що, перен., розм.* Те саме, що **обдури́ти** 1, 2. *Обійшли, одурили вороги суд, посміялися з суддів, та не одурили Микити* (Л. Яновська); *Остапчук гадав, звісно, що Василя, "мужика необразованого", легко обійти на суді буде можна* (А. Тесленко); *У науковій лабораторії ми дізналися, як можна психологічними методами обійти детектор брехні* (з газ.).

7. *тільки недок., кого.* Цікавити, турбувати кого-небудь; стосуватися когось. *Як тепер Ваше здоров'я, любий Добродію? Ви нічого не пишете про те, а воно мене обходить* (М. Коцюбинський); — *Най тебе тепер ніщо не обходить, ти лиш собі дбай за громадою* (Л. Мартович); *Ми поклали з дружиною, що нас зовсім не обходять тих двоє подорожніх, що оселилися нагорі...* (Олесь Досвітній).

8. *тільки недок., кого, що, розм., рідко.* Доглядати за ким-, чим-небудь, турбуватися про когось. — *Петре! Їй, Петре!* — *перепинив Іван .. — А де ж ти був дотепер? Забув ти, як спав бувало по багацьких половниках і обходив панську худобу?* (Мирослав Ірчан); *Теперечки у неї одна задача: моїх хлопців обходити і за собою дивитися* (В. Логвиненко); *Обходити господарство.*

9. *тільки недок., що, діал.* Святкувати. *Не маючи родини, Калинович навіть свят руських не обходив* (І. Франко); *Хочу .. вас запитати: чи співають у Болгарії колядки і чи похожі вони на українські? Як там люди обходять Різдво?* (Леся Українка); *З новин занотую то, що молодіж .. в наступаючім* [наступному] *році гадає величаво обходити 25-тий ювілей літературної діяльності Франка* (В. Стефаник).

◊ **Обмина́ти (обхо́дити, оббіга́ти** *і т. ін.)* **/ обмину́ти (обійти́, оббі́гти** *і т. ін.)* **деся́тою доро́гою (ву́лицею)** *див.* **обмина́ти**[1]; **(1) Обхо́дити (обділя́ти) / обійти́ (обділи́ти) [своє́ю] ла́скою** *кого* — ставитися неприхильно, недоброзичливо, з суворістю і т. ін. до кого-небудь. *Ми певні, що Ваша завжди прихильна до слави рідного краю душа не обділе* [обділить] *нас своєю ласкою* (Панас Мирний); **(2) Обхо́дити /**

обійти́ зако́н — робити що-небудь, уникаючи виконання певного закону, формально не порушуючи його. — *Хіба не звісно, чиї хлопці? І віддати прямо їх батькам. Так куди! Трохи не бив. Закон, каже, обходити?.. Як на батька кричить* (Панас Мирний); — *Вони* [пани] *знають один закон, а я знаю десять способів, щоб обійти той закон* (І. Франко); **(3) Обхо́дити / обійти́ мовча́нням** *кого, що* — не згадувати, не говорити, не писати і т. ін. про кого-, що-небудь. *До недавнього часу (природно, не з провини дослідників), відповідно до політичних міркувань, обходили мовчанням питання про діяльність Центральної Ради* (з навч. літ.); *Регламент обійшов мовчанням питання про підзвітність малої ради перед великою* (з наук.-попул. літ.); **(4) Обхо́дити (обмина́ти) / обійти́ (обмину́ти) сторonóю** *кого, що:* а) залишати кого-, що-небудь поза увагою; не зачіпати когось, чогось. *Художник слова бачить зародки нового і допомагає його розвитку, але він не обходить стороною і залишки старого* (А. Малишко); б) не виявлятися, не відчуватися. *Велика й щедра любов давно обійшла його стороною* (О. Сизоненко); *Дітей Миронових любитиме* [Христя], *як його самого, материнські почуття не сьогодні, то завтра народяться, не обминуть стороною* (Є. Гуцало).

ОБХОДИ́ТИ, оджу́, о́диш, *док., кого, що.* Побувати скрізь, у багатьох місцях. [О л е н а:] *Яку чудну іграшку видумав Андрій: заховався, а ти його й шукай! Усі закуточки обходила... Нема!..* (М. Кропивницький); *Обходили* [члени комісії] *геть чисто все: повний скрізь лад, повний порядок...* (Остап Вишня); — *Світ обходив, а місця собі не знайшов, та й повернувся в свої краї-гори* (С. Чорнобривець); *Господи! Скільки можна обходити світу, скільки побачити!* (Валерій Шевчук).

ОБХО́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *недок.,* **ОБІЙТИ́СЯ,** ійду́ся, і́йдешся, *док.* 1. *без кого — чого.* Зараджувати собі в чомусь без кого-, чого-небудь. *Він став обходитись без борошна, без солі, аби не їхати у місто* (Л. Яновська); *Жаба живе у воді, без якої не обходиться ані людина, ані тварина* (В. Владко); *Без їжі й води ми при тренуваннях обходилися впродовж двох тижнів* (О. Бердник); *Правда, він сам у душі знає, чого довелося обійтися без коня* (М. Стельмах); // *безос. Стефці так було навіть простіше. Принаймні обходилося без зайвих балачок* (І. Роздобудько); // *чим.* Задовольнятися тим, що є, не користуватися нічим іншим, певною мірою обмежуючи себе, свої потреби. *Нині мусили обходитись .. борщем на обід та яйцями* (М. Коцюбинський); *Решти води було предосить для самої хазяйки. Хіба згадаєш, скільки разів доводилося обходитись і меншою її кількістю* (Ю. Яновський).

2. *перев. з част.* н е, *без кого — чого.* Відбуватися, проходити і т. ін. без кого-, чого-небудь, за відсутності когось, чогось. *Ось бачиш, тепер навіть все до сього часу обходиться без драм, так властивих нашій родині* (Леся Українка); *Хоч зайняті обоє, але жодної гулянки без них не обходиться, жоден веселий вечір не мине, щоб вони не сіли отак удвох, не затягли дуетом...* (О. Гончар); // *безос. Конотоп не мале село: без сварки і лайки і без позивання не обійдеться* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як можна бачить вам із цих Подробиць історичних, У справі цій не обійшлось Без помилок технічних* (В. Самійленко).

3. Потребувати певних затрат, коштів; коштувати. *Я був найліпшим свідком у суді. А моє свідоцтво нікому задармо не обходилось* (Л. Мартович); *Пані Гіберман казала, що операція мусить обійтись рублів у 100 (або й 50)* (Леся Українка); [П а н і Л ю б а:] *Охо-хо! Щоб дуже дешево обійшлося, я б не сказала. Півтори тисячі злотих на дорозі не знайдеш* (С. Васильченко); * Образно. *Батька влаштували на лаві під стіною.. Спав він, як дитина, як у колисці. Льока теж заснув: надто дорого обійшлося йому прощання з бабусею, з домом* (Олекса Ізарський).

4. Виявляти своє ставлення до кого-небудь у поводженні з ним; поводитися *(див.* **пово́дитися**[1]). [Н а т а л к а:] *А пан, который женится на простій дівці, чи буде її вірно любити? .. Буде на неї дивитися з презирством і обходитися з неповагою* (І. Котляревський); *Господиня .. добре обходилася з нею* [Солохою] *і хоч під час і лаяла її, а понаравила* [сподобала] *її усією душею* (Панас Мирний); *Її* [Кайдашихи] *серце пом'якшало, і вона дуже жалкувала за тим, що недобре обходилася з своєю невісткою* (І. Нечуй-Левицький); [Б а б и ч:] *Нас, куме, на свідків клич. Ми посвідчимо, як вони з тобою обходилися!* (І. Франко); *Ми зробили помилку, що перший раз обійшлися з ними так по-бабськи. Тепер не втечуть. Кого на шибеницю, кого в заложники* [заручники], *а тоді поговоримо!* (У. Самчук).

5. *розм.* Минати без неприємних наслідків. *Спочатку вони* [павуки, мокриці тощо] *нас лякали, і ми навіть на ніч вуха ватою від них затикали, але тепер відносимось до них філософськи, і все гаразд обходиться* (Леся Українка); *Він лишився задоволений розмовою з контрадміралом, бо, йдучи до штабу, не думав, що так усе добре обійдеться* (В. Кучер); *Все обійшлося добре, Майстер посадив город і вернувся до Києва* (В. Шкляр); // *безос.* — *А може, якось обійдеться, Дмитре? — тьмариться погляд у чоловіка* (М. Стельмах).

6. *тільки недок.* Пас. до **обхо́дити** 1–5. *Одкрилися нові місця з великою платою, і на ті посади присилались то безбороді, то в моху хлопці, а який-небудь голений тридцятилітній служака обходився* (Панас Мирний).

ОБХОДИ́ТИСЯ, оджу́ся, о́дишся, *док., розм.* Звикнути, призвичаїтися до чого-небудь. *Генерал знає, що вола треба добре призвичаїти, щоб, коли скажеш: "ший!", — він шию підставив... А поки-то він обходиться, — треба його силою неволити...* (Панас Мирний).

ОБХО́ДОМ, *присл., рідко.* Те саме, що **обхідця́ми.** *Гетьман відрядив туди Перебийноса з тисячею козаків; .. сам же із полками пішов слідом за Потоцьким; дотримуючись умов, не нападав на нього, а обходом послав татар, які мали перетнути полкам відхід на Україну* (А. Кащенко); *Сюди, край болота, й подався тихо Пальоха, щоб обходом зайти в ліс і наганяти на нас гучком звіра* (Б. Антоненко-Давидович); * Образно. *Що ж це ви, Маріє Кирилівно, все якось обходом зі мною, обходом .. Я прийняв рішення поговорити з вами відверто* (О. Левада).

ОБХО́ДЧИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **обхі́дник.** *Іде все далі, далі й далі старий обходчик* (В. Сосюра); *Обходчик пройшов свою дільницю, постукуючи молотком по костилях* (Л. Первомайський); *Дрезину оточили з усіх боків — чергові обходчики, .. стрілочники, і Климко ніяк не міг пробитися крізь той натовп* (Григір Тютюнник).

ОБХОПИ́ТИ *див.* **обхо́плювати.**

ОБХО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обхопи́ти.** *І справді любо глянути на ставну постать Замфірову .. з міцним станом, тісно обхопленим золотим мережаним "іліком"* [поясом] (М. Коцюбинський); *Турецькі яничари, рятуючись з обхоплених полум'ям галер, кидались у морську безодню* (А. Кащенко); *Шаптала никнув і в'янув, як папірець, обхоплений полум'ям* (В. Підмогильний); *Вона обвилась круг його* [Романа] *як хмелиночка, зазирала йому в вічі, цілувала його, .. обхоплена непереможним, мало не божевільним бажанням затримати його, не пустити...* (Б. Грінченко); *Уста Піфоніси шепотіли нечутні людському вуху слова, призначені одному лише Богові. Раптом, обхоплена жахом, віща діва відкинулась назад* (Н. Королева).

ОБХО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обхопи́ти.** *Для зручності держак пплішні споряджається темляком у верхній частині (щоб випадково не втопити в ополонці) та виїмками для обхоплення руками (вони перешкоджатимуть ковзанню)* (з наук.-попул. літ.); *Сучасні джерела літератури з римського права настільки величезні, що для їх повного обхоплення треба було б написати не одну книгу* (з наук.-попул. літ.); *Обхоплення широких життєвих горизонтів; Обхоплення міста військом.*

ОБХО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обхо́плювати.** *За перших ознак виникнення плоскостопості необхідні вправи з ходьби босоніж вузькою рейкою та обхоплювання ступнями її бічних сторін* (з наук.-попул. літ.); *У дітей періоду новонароджуваності проявляються численні тимчасові рефлекси: обхоплювання, повзання, плавання* (з навч. літ.).

ОБХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБХОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* обхо́плять; *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **охо́плювати** 1. *Раптом воно* [дівчатко] *підстрибує і, розвівши руки, обхоплює його за шию* (Олесь Досвітній); *Він обхоплює її, притуляється до неї і забуває сказати свої слова* (М. Стельмах); *Вона* [Ліда] *припадала до чоловіка, обхоплювала руками його плече, притулялася міцно* (Люко Дашвар); *Нарешті вдається врегулювати нормальну температуру, і я сідаю, кладу голову на коліна, обхоплюю руками литки, заплющую очі* (С. Андрухович); *Обхопила* [Дарка] *собі коліна одною рукою, а другою помахувала то туди, то сюди* (Леся Українка); *Наче куля, влетіла вона* [Галя], *підбігла до здивованого, враженого Риндіна і, ніби не помічаючи суворого виразу його нахмуреного обличчя, обхопила з розбігу шию академіка і дзвінко поцілувала його* (В. Владко); *Ось дуб — могутній велетень — розрісся одинцем. Ми втрьох його обхопимо, та кола не зімкнем!* (Н. Забіла); * Образно. *Тіло* [Соломії] *тягне до себе чорна безодня .. Обхоплює холодними руками...* (М. Коцюбинський); // Хапаючи, міцно тримати, стискати що-небудь. *Вона.., як дроворуб, обхопила великими міцними пальцями держално і, занісши кайло над головою, з силою опустила його на землю* (Д. Ткач); *Микола обхопив вичовганий до блиску .. важіль* (А. Дімаров).

2. *кого, що.* Оточувати з боків. *Вузьку стягу мужицької землі з трьох боків обхоплювала панська* (Б. Грінченко); *Він примушує себе піти звідси, .. онде воно — його обійстя: сіра, кам'яна смужка обхоплює його, наче пасок; онде вони, хата й дуби; загорожа тільки трохи недороблена* (Валерій Шевчук); // Обрамляти (у 2 знач.) кругом, з усіх боків. *Червона широка стрічка на цупкому папері обхоплювала її чорноволосу голову, наче червоний вінок* (І. Нечуй-Левицький); *Із-під білого імператорського чільця добувалося сиваве уже волосся, яке рамою обхоплювало виразні риси* (Юліан Опільський); *Вона* [склянка] *була по вінця повна іржавої рідини .. і обгорнута складеним удвоє паперовим рушником, що його обхоплювала гумова стрічка* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Щільно прилягати, обтягувати (про одяг). *Оксамитова різнобарвна запаска обхоплювала її стан і на темнім фоні кімнати, проти світла, сліпила очі* (Олесь Досвітній); *Витканий матір'ю червоний пояс туго обхоплює її стрункий стан* (І. Цюпа); *Спідниця обхопила круглий і низький стан, урізуючись у боки червоною крайкою* (Панас Мирний); // Оточувати противника з флангів. *Вже не тікають від Данила татари, а крилом його обхоплюють!* (А. Хижняк).

3. *кого, що, перен.* Поширюючись, огортати, обволікати з усіх боків (про полум'я, світло, темряву і т. ін.). *Огонь обхоплює його, займається одежа, і він горить* (Б. Лепкий); *Я, бачся, каганець усе ховав під свитку, Та якось теє .. Зирк — горить! І, батечку! Як обхопило — Усе до цурочки згоріло* (Л. Глібов); *Темнота обхопила його при вході* (І. Франко); *Приємно обхопило його чисте повітря* (Г. Хоткевич); *Вогник обхопив жовтяву порошину на запалі Вітьчиного самопалу* (В. Чемерис).

4. *кого, що, перен.* Поширюватися на дедалі більшому просторі, серед більшої кількості людей. *Революція обхоплює військо, в Севастополі зараз іде справжня війна між військом і військом* (М. Коцюбинський); *Стрілянина не стихала і обхоплювала все тісніше* (Григорій Тютюнник); *Раптом назустріч мені вибігла стрімка грайлива мелодія, стала наростати, обхоплювати зусібіч* (В. Лис).

5. *що, перен.* Осягати, обіймати своїми інтересами; включати у сферу своїх інтересів. *Прозою ширше і більше можна обхопити життя, ніж віршем* (Панас Мирний); *Література намагається обхопити ширший круг обсервації* (М. Коцюбинський).

6. *кого, що, перен.* Повністю оволодівати ким-, чим-небудь (про почуття, думки і т. ін.). *Глибоке хвилювання та ніжність обхоплюють мене* (В. Винниченко); *Прудкі несподівані радощі такеньки усіх* [дітей] *обхопили, що у голові закрутилося* (Марко Вовчок); *Мотря думала .. про Галю. Тільки не веселі, а смутні думки обхопили материну голову* (Панас Мирний); *Молоду жінку обхопило жагуче бажання побачити милого* (А. Кащенко); *Дрімота обхопила його цілого так, що аж мусив чоло морщити, аби задержати розплющені повіки* (Л. Мартович); *Тепер уже не самий напад викликав у Ізі жах. Її обхопив шалений страх, що вона може втратити свій чарівний талісман* (Н. Королева).

◊ **Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти** *і т. ін.)* **о́ком (очи́ма, по́глядом** *і т. ін.)* *див.* **охо́плювати; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **вогне́м (огне́м) обхопи́ло** *кого* — викликати у кого-небудь відчуття жару. *— До вас гості наїхали! — Які? — питаю, а саму як огнем обхопило* (Марко Вовчок); **[Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] гаря́чка охопи́ла (обхопи́ла)** *див.* **гаря́чка.**

ОБХРЕСТИ́ТИ, ещу́, е́стиш, *док., кого, що, діал.* Перехрестити (у 2 знач.) усе, всіх навкруги. *Усі кутки обхрестила баба* (Сл. Б. Грінченка).

ОБХРЕСТИ́ТИСЯ, ещу́ся, е́стишся, *док., діал.* Перехреститися (у 2 знач.). *Обхрестивсь* [Свирид], *та й беркиць з верби .. на гаспидові ріжки* (Марко Вовчок).

ОБХУ́ДНИЙ, а, е, *діал.* Досить худий. *Обхудні воли.*

ОБЦАРКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЦАРКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що*, *діал.* Обгороджувати. *На вершині хребта .. здіймається кілька невисоких пірамід. Вони обцарковують розрівняну площадку, посередині якої мостяться кілька спресованих одна до одної, напіврозвалених споруд* (М. Кідрук).

ОБЦАРКУВА́ТИ *див.* **обцарко́вувати.**

О́БЦАС *див.* **о́бчас.**

ОБЦВІСТИ́ *див.* **обцвіта́ти.**

ОБЦВІТА́ТИ, а́є, *недок.*, **ОБЦВІСТИ́,** іте́, *док.*, *розм.* Зацвітати, укриватися цвітом. *Обцвіла вишня, наче снігом укрилася* (Сл. Б. Грінченка); *Абрикос от-от рожевим цвітом обцвіте* (О. Гончар).

ОБЦВЯХО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обцвяхува́ти.** *Хвилювався і тривожився* [Дмитро], *дослухаючись, що робиться за високою обцвяхованою огорожею* (М. Стельмах); *Ягничів флотський сундучок .. вже стояв у майстра біля ніг. Стояв, наповнений таємницями, обцвяхований мідними заклепками, оббитий ремінням, з китайським хитрим замочком* (О. Гончар); *На голові* [братика] *посічена осколками солдатська вушанка, на ногах опорки з німецьких обцвяхованих чобіт* (П. Загребельний).

ОБЦВЯХО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обцвяхо́вувати.** *Під час Першої світової війни в Австро-Угорщині існувала традиція виготовляти різні дерев'яні моделі щитів, в які забивалися цвяхи. У цьому році відродили давню традицію — обцвяховування дерев'яного щита* (із журн.).

ОБЦВЯХО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЦВЯХУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Оббивати цвяхами. *Я складав цих пластин декілька і натискав .. ножем, відколюючи рядок загострених дерев'яних гвіздків, цими шпильками батько обцвяховував у два ряди підошви* (Валерій Шевчук); *Виріб із твердої породи дерева складно обцвяхувати* (з наук.-попул. літ.).

ОБЦВЯХУВА́ТИ *див.* **обцвяхо́вувати.**

ОБЦЕ́НЬКИ, ів, *мн.* 1. Ручне металеве знаряддя у формі щипців для обхоплювання і затискування. *На великому столі були порозкидані пилочки, напильники, рубанок, обценьки, бруски дерева* (С. Васильченко); [І в л є в:] *Ще раз подивлюсь на неї* [картину], *а тоді вже заб'ю навічно (Починає витягати цвяхи обценьками)* (І. Кочерга); *Гриньо обценьками відкушував шматочки дроту* (С. Чорнобривець); *Гак, який кріпився до ланцюга, зламався. Жильят викував його наново. За допомогою щипців і обценьків, використовуючи зубило як викрутку* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); * Образно. *Мокра зима заціпеніла в цупких обценьках морозу* (Олесь Досвітній); *Розпука вхопила мене своїми холодними обценьками* (Б. Антоненко-Давидович); *Залізними обценьками хтось стис моє серце і ніяк не відпустить* (В. Лис); *Пальці у нього були короткі й товсті, а на кісточках набиті грубі мозолі. Наші долоні зімкнулися, в наступну мить я відчув, що моя рука немовби потрапила в слюсарні обценьки* (Л. Кононович); * У порівн. *Лукина .. навіть не пручалась з цупких та міцних, як обценьки, Уласових рук* (І. Нечуй-Левицький); // *заст.* Знаряддя катування. *Усе спробують над ними* [стратенцями] *майстри-кати: і розпечені до червоного обценьки.., і пружини, які застромлюють у всі отвори людського тіла* (З. Тулуб).

2. *перен.*, *розм.* Охоплення противника з флангів для повного його оточення; кліщі (у 2 знач.). *Капітан Коваленко був .. серед тих резервів, яких надбано з півночі й з півдня, які стояли, нарощуючи сили, готуючись замкнути обценьки за спинами угруповання фон Паулюса* (Ю. Яновський).

◊ **Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва** *див.* **витяга́ти; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.*) **обце́ньками** — дуже міцно, сильно. *Нудьга та досада як обценьками давила її* [Христі] *серце* (Панас Мирний); *Майборода зоставсь сам у кімнаті. Його схопило страхом, мов обценьками* (М. Йогансен); *Смертельна нудьга стискала моє дурне серце, ніби обценьками* (О. Шугай).

ОБЦІЛО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обцілува́ти.** *І вже брат, жарко обцілований, вихопившись, як з полум'я, відзначав про себе, що сестра таки здорово підросла* (О. Гончар); *Сукня щільно, але не занадто облягала суперструнку фігурку Таумі й відкривала знамениті, обціловані сотнею, якщо не більше, чоловіків ніжки* (В. Лис); * Образно. *Між тучами не хмурена, Немов з заліза кована, Земля моя, красо моя, Вся сонцем обцілована* (А. Малишко); *Десь була дорогоцінна порцеляна, крихка й ніжна, як жіноча краса, були розмальовані квітами й травами фаянси, і майоліки, обціловані вогнем* (П. Загребельний); // **обціло́вано,** *безос. пред. Коли обціловано кожного родича на весіллі, починають різати коровай* (з наук.-попул. літ.).

ОБЦІЛО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обціло́вувати** і **обціло́вуватися.** *Уникаймо надмірної побожності щодо обціловування ікон чи інших святих речей. А коли все ж таки цілуємо — обов'язково після себе протрімо ікону хустинкою, просякнутою дезінфікуючим розчином* (з публіц. літ.).

ОБЦІЛО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЦІЛУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* Покривати поцілунками. *Дарка в нестямі від великого захоплення і сердечної, з-під самого серця вдячности обціловує таткове здивоване обличчя* (Ірина Вільде); *Леся знову заплакала, вдячно обціловуючи батькове лице* (М. Олійник); *Спочатку Бумблякевич сприйняв це за свою провину і заходився обціловувати її обличчя, однак Лютеція відверталася, цілування для неї було чомусь неприємне* (Ю. Винничук); *Він .. кинувся на шию Ленькові й обцілував його не раз та й не десять* (І. Франко); *Маруся обцілувала його* [Гриця] *лице* (В. Чемерис); * Образно. *Як свистить він* [вітер] *у вухах, як він обціловує тебе всю* (М. Чабанівський); // Перецілувати багатьох, усіх. *Стас усміхався, обціловував родичів* (Люко Дашвар); *Мелашка обцілувала маленьких братів і сестер, розв'язала хустку з гостинцями* (І. Нечуй-Левицький); *І такі вони* [люди] *здавались усі милі, хороші, добрі та щирі, що так би взяв та й обцілував усіх* (В. Винниченко).

ОБЦІЛО́ВУВАТИСЯ, ується, уємося, уєтеся, *недок.*, **ОБЦІЛУВА́ТИСЯ,** у́ється, у́ємося, у́єтеся, *док.* 1. Удосталь, досхочу обціловувати один одного. *Він* [Піддубний] *кинувся до Вадима і .. почав його обнімати, душити, мацати руками. Обцілувавшись, вони ще раз подивились одне на одного* (В. Винниченко).

2. *перен.*, *ірон.* Бути в дуже дружніх, приятельських стосунках з ким-небудь. — *Я ходив у славні походи з султаном Селімом, коли ви ще обціловувалися з своїм греком* (П. Загребельний).

ОБЦІЛУВА́ТИ *див.* **обціло́вувати.**

ОБЦІ́НКА, и, *ж.*, *діал.* Оцінка (у 1 знач.). *Млинові ми обцінки ніякої не робили, а так прямо написав писар, що він стоїть* [коштує] .. *сімсот рублів* (Сл. Б. Грінченка).

ОБЦУКРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обцукро́вувати** і **обцукро́вуватися.** *Шугаринг, або обцукровування — це головний секрет гладкої шкіри бразилійок* (з мови реклами).

ОБЦУКРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЦУКРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Обсипа́ти цукром (у 1 знач.). *Плоди коріандру, що обцукровують, можна використовувати для жування при неприємному запаху з рота* (із журн.); *Обцукровувати ягоди.*

ОБЦУКРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОБЦУКРУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Набиратися цукру, насичуватися цукром. *Пророщування зерна підвищує вміст деяких вітамінів, крохмаль зерна обцукровується, поліпшуються його смакові якості* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **обцукро́вувати.** *Готовий мармелад має непривабливу поверхню, тому на завершальному етапі ретельно обцукровується цукром-піском* (з навч. літ.); *У процесі виготовлення цукатів після бланшування ягоди обцукровуються* (із журн.).

ОБЦУКРУВА́ТИ *див.* **обцукро́вувати.**

ОБЦУКРУВА́ТИСЯ *див.* **обцукро́вуватися.**

ОБЦЯТКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обцяткува́ти.** *Прохор присів на скрині, рясно обцяткованій бляшаними масками* (Н. Рибак); *Під крайньою від моря пальмою .. сидить на килимі .. чолов'яга, густо обцяткований краплинами води. Він, мабуть, щойно викупався* (О. Сизоненко); *Він розвернувся, хапаючи порожнє жерло мокрої траси, що хлипала попід бордюрами бурунами, обцяткована використаними серветками, цигарковими пачками* (О. Ульяненко).

ОБЦЯТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЦЯТКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Густо вкривати цятками чого-небудь; цяткувати. *До Великодня Марійка встигла обцяткувати хату мальовничими візерунками* (із журн.).

ОБЦЯТКУВА́ТИ *див.* **обцятко́вувати.**

ОБЦЯЦЬКО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обцяцькува́ти.** *На тій булаві — шапка-невидимка, дорогоцінними камінчиками в п'ять рядів обцяцькована* (з казки); *Дві його* [собору] *землисто-чорні вежі, величні, похмуро красиві, здіймалися до самого неба, обцяцьковані ґулястими кам'яними прикрасами* (П. Загребельний); *Обцяцьковані мідними головками цвяшків двері причинилися тихо, без скрипу* (Ю. Мушкетик); *На візку лежав оббитий жовтою шкірою, обцяцькований мідними та олов'яними цвяшками куферок* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОБЦЯЦЬКО́ВУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **обцяцько́вувати.** *Прочитав гарне оповідання Тютюнника ("Сліпий дощ") — прекрасна фактура довкола порожнечі, бо смисл — обцяцьковування дозволених закутів* (В. Стус).

ОБЦЯЦЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЦЯЦЬКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що*, *розм.* Оздоблювати, прикрашати чим-небудь. *Діти обцяцьковували новорічну ялинку іграшками* (із журн.); *За легендою, вона* [Катерина] *буцімто вирушила в далекий похід, обцяцькувала себе прикрасами — дарунками царя, тож познімала їх, щоб віддати коштовності на відкуп турецькому командувачеві* (В. Чемерис); *Дівчина обцяцькувала рамку гарними візерунками* (з газ.).

ОБЦЯЦЬКУВА́ТИ *див.* **обцяцько́вувати.**

ОБЧАРО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обчарува́ти.** *Ще довго, як пісня скінчалась, сиділи гості задумані, неначе обчаровані, аж нарешті перервав Павун тишу* (Ю. Федькович).

ОБЧАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЧАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що, рідко.* Те саме, що **зачаро́вувати** 2. [2-й сенатор:] *Тебе чекають Таке багатство і така любов, Що можуть викреслить усі образи З душі твоєї і вписать натомість Слова любові, щоб довіку ти їх В собі читав.* [Тімон:] *Ого! Ви схвилювали Мене до сліз! Обчарували!* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОБЧАРУВА́ТИ *див.* **обчаро́вувати.**

О́БЧАС, О́БЦАС, а, *ч.*, *діал.* Каблук. *Давид, тупцюючи, з жалем і насмішкою дивиться на своє розтоптане взуття, а потім так б'є обчасами в долівку, що здригається вся комірчина* (М. Стельмах); *Міліціонер приклав руку до козирка, клацнув обчасами* (М. Зарудний); *Так часто цокотять обчаси, так часто серце стугонить* (В. Стус); *Стратон Стратонович і ще раз так різко крутнувся на каблуках, що з-під обчасів пішов дим і в кабінеті запахло натуральною гумою* (О. Чорногуз); *Нарешті чуємо гупання кованих обцасів — на подвір'ї, в сінях* (М. Андрусяк).

ОБЧАСТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *кого, розм.* Почастувати, пригостити кожного, всіх (перев. горілкою). *Всіх обчастували. Музика грає, весільні пісні співають* (І. Карпенко-Карий); *Коли вже Парцюня всіх обчастував і сам випив, навіть не закусивши, то зараз же і пригадав: — Не схотіли ви мене скубнути за чуба, то потягне за чуба хазяйка...* (Т. Осьмачка).

ОБЧЕПИ́ТИ *див.* **обчі́плювати.**

О́БЧЕРК[1], а, *ч.*, *діал.* Циркуль. *Циркуль на Закарпатті називають обчерком* (з газ.).

О́БЧЕРК[2], у, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **обче́ркування.** *В ортопедичній майстерні або в медичному відділі протезного підприємства знімається мірка, обчерк, відбиток або — у складних випадках — зліпок ноги* (з наук.-попул. літ.).

ОБЧЕРКА́ТИ *див.* **обче́ркувати.**

ОБЧЕРКНУ́ТИ *див.* **обче́ркувати.**

ОБЧЕ́РКНУТИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **обчеркну́ти.** *Обчеркнуте коло.*

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.*) **ку́рячим зу́бом обче́ркнутий,** *жарт.* — такий, до якого не можна підступитися, спіймати на чому-небудь, звинуватити в чомусь і т. ін. *Де який ярмарок, базар, яка оказія — там вже й єсть її, тільки стережи краму .. От і всі знають, а немов курячим зубом обчеркнута* [Тодоська]: *не доступляйсь до неї, не впіймаєш* (Дніпрова Чайка).

ОБЧЕ́РКУВАННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **обче́ркувати.** *Обчеркування кола.*

ОБЧЕ́РКУВАТИ, ОБЧІ́РКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЧЕРКА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ОБЧЕРКНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док.*, *що*, *рідко.* Те саме, що **обкре́слювати.** *Гяат іде, одкидаючи ногу вбік од себе; його чобіт обчіркує на повітрі ніби дугу* (І. Нечуй-Левицький); *Обчеркуй круг, примову відчитай І сміло повну чарку досипай. Чарівниця з таємничими рухами обчеркує круг на землі і вставляє туди дивовижні речі* (І. Франко); *Тебе обійду, обчеркну. Кругом осиковий поставлю частокіл* (В. Стус); *Долина та .. була кругла-круглісінька, немов її хто циркулем обчеркнув* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОБЧЕ́РКУВАТИСЯ, ОБЧІ́РКУВАТИСЯ, ується, *недок.*, *розм.*, *рідко.* Пас. до **обче́ркувати, обчі́ркувати.** *Викройки на тканині обчеркуються крейдою.*

ОБЧЕСА́ТИ *див.* **обчі́сувати.**

ÓБЧЕСТВО, а, *с., заст., прост.* Суспільство, громада, мир *(див.* **мир**[2] 3). *От і дали мені довіреність од обчества трьох сіл* (О. Стороженко); *Сам дід Мирон, хоч і кляв обчество, був двічі на своєму віку вибраний старостою* (Грицько Григоренко); *Кленуть* [мужики] *свої злидні, скаржаться на подушне, на пана, що відбатував собі в обчества найкращу землю, а обчество вигнав на Чортову гору* (М. Сиротюк).

ÓБЧЕСЬКИЙ, а, е, *заст., прост.* Суспільний, громадський, мирський. — *Семене Семеновичу! Пишіть приговор о продажі обчеської землі Денису Пилиповичу Сивашу!* (Б. Грінченко); — *У кого з народів .. була "обчеська люлька"? А в запорожців була, у кожному курені була. З неї кожен міг покурити* (Г. Коцюба); *Кожному в печінки в'їлися смужечки та латочки, по всій обчеській землі розкидані* (А. Головко); *Почали просити Хведора. Він довго огинався, скаржився, що болять ноги, що нема грошей. А коли пообіцяли обчеські грошики, зразу згодився* (М. Сиротюк); // *у знач. ім.* **óбчеське,** кого, *с.* Те, що належить суспільству, громаді. *Діда Уласа як слід поховаємо, що від його грошей зостанеться, на церкву дамо, .. а город — в обчеське піде* (Панас Мирний).

ОБЧИ́КАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обчи́кати.** *Високе кудлате чоло, здорові кудлаті довгі вуса... — все це так не приставало до куцого, обчиканого піджака* (І. Нечуй-Левицький); *Обчикані гілки.*

ОБЧИ́КАТИ, áю, áєш, *кого, що, розм.* Док. до **чи́кати** 1. *Обчикати гілля; Обчикати волосся.*

ОБЧИКРИ́ЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обчикри́жити.** — *Я пришию твою жилетку до оцієї обчикриженої кофти* (І. Нечуй-Левицький); *Як покраяли фільм, що за задумом Іллєнка мав бути "повноводішим", але після усіх цензур, у тому числі компартійних, фільм вийшов на екрани обчикрижений* (М. Матіос); *А. насторожено оглядав подвір'я, величезне і майже округле, з обчикриженою, як голова новобранця, травою та посипаними дрібним гравієм доріжками* (В. Терещук); *Собака задоволено крутив обчикриженим хвостом* (з газ.).

ОБЧИКРИ́ЖИТИ *див.* **обчикри́жувати.**

ОБЧИКРИ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* Коротко або нерівно обстригтися. *Василь обчикрижився, наче призовник перед армією* (із журн.).

ОБЧИКРИ́ЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **обчикри́жувати.** *Обчикрижування волосся.*

ОБЧИКРИ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБЧИКРИ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що, розм.* Те саме, що **обрíзувати;** обстригати; чикрижити. *Цуцичок взяла ножиці й стала обчикрижувати краї довгої, рваної рани* (Л. Кононович); *Пензлі Марія Приймаченко здебільшого робила власноруч, залучаючи до цієї справи сина — неперечливий Федір заздалегідь обчикрижував кота, бо колонкові пензлі для родини були занадто коштовними* (з наук.-попул. літ.); — *Ми знайдемо* [сукно]! — *він каже сам собі,* — *Рукава трохи обчикрижу Та й поможу журбі* (Л. Глібов); *Він* [піп] *зняв рясу, обчикрижив косу та й дмухнув до "кримінального розшуку" за співробітника* (В. Еллан-Блакитний); — *Ану пожди, ось я тобі обчикрижу носа садовим ножем!.. Стара схоплювалася і, щоб налякати Джека.., нібито кидалася за ним* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); * Образно. *В Нойвізені мадам Горіо-Плюшкіна обчикрижила власне життя, саму себе обкрадала: за пазуху ховала іржаві миті й хвилинки* (Олекса Ізарський); // *кого.* Коротко або нерівно обстригати когось. *Голова недавно, видно, стрижена під машинку, що навело боцмана на деякі роздуми:* — *Чи не дружинники це тебе обчикрижили, товаришу пасажир?* (О. Гончар); *Толіку б поплакалася* [пані Женя]*: як жити не хотіла, коли побачила страшний обгорілий черевик.., як обчикрижила волосся і поклялася собі до смерті не виходити із синової квартири* (Люко Дашвар).

ОБЧИ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обчи́слити.** *Її життя обчислене на години* (О. Кобилянська); *На кожний верстат вже обчислена норма* (І. Нехода); *Розмір відшкодування, обчислений для кожної з осіб, які мають право на відшкодування шкоди, завданої смертю годувальника, виплачується протягом доби* (з мови документів); * Образно. *Мене нема, та я для тебе зримий — вже зеленію на краю зими... Ще безіменний, без таблиці долі, хоч наперед обчислений вже вік* (П. Мовчан); // **обчи́слено,** *безос. пред.* — *Карти вам підготовлено, дані всі обчислено. Я сам поведу вас на пункт* (В. Кучер); *Він* [Мацько] *дивувався: адже в його домі, в сім'ї, в корчмі усе донині було зважено, перевірено, обчислено* (Р. Іваничук).

ОБЧИ́СЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **обчи́слити і обчи́слитися.** *Сагайдаків олівець знову заметушився на папері. Але обчислення несподівано перервав Кужель* (С. Добровольський); *Якось з районного центру приїхав технік з геодезичним інструментом. Він виміряв балку і зробив обчислення* (І. Багмут); *Бортовий комп'ютер якраз закінчив обчислення наших координат і видав на тактичний дисплей інформацію* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перев. мн.* Цифрові розрахунки, викладки. *Серед хитрих багатоповерхових формул і обчислень в книжках були вміщені портрети корифеїв науки* (Д. Ткач); *За скромними обчисленнями, будівництво мало коштувати державі один мільйон двісті тисяч карбованців* (І. Волошин); *Ідеш* [на пароплаві] *вночі й не знаєш, чи ти попереду своїх обчислень, чи позаду, чи ти ліворуч, чи праворуч...* (О. Гончар).

△ **(1) Розподíлені обчи́слення,** *інформ.* — обчислення, які виконують із використанням двох і більше обчислювальних пристроїв, об'єднаних у мережу. *Розподілені обчислення передбачають розподіл обчислювальної проблеми на декілька паралельних завдань* (з наук. літ.); **(2) Хмари́нні обчи́слення,** *інформ.* — модель розподілених обчислень, що забезпечує доступ до обчислювальних ресурсів на вимогу через комп'ютерну мережу. *За використання хмаринних обчислень ресурси для оброблення інформації надаються кінцевим користувачам у вигляді інтернет-сервісу* (з наук. літ.); *Хмаринні обчислення мають такі переваги: централізоване керування, конфігурація системи безпеки та її аудит, стійкість платформи* (з наук. літ.); *Використовуючи технологію хмаринних обчислень і віртуалізації, віддалені співробітники отримують доступ до корпоративних додатків* (з наук.-попул. літ.).

ОБЧИ́СЛИТИ *див.* **обчи́слювати.**

ОБЧИ́СЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для обчислювання. *Крісло хитнулося, прибираючи найзручнішого для пасажира положення. Це значить, що аналізатори вже встигли послати в обчислювальний пристрій дані про вагу, зріст, конфігурацію тіла пасажира* (І. Росоховатський); *Обчислювальні машини повідомили про те, що сьома планета має кисневу атмосферу* (М. Білкун); *Він за порадою брата Володі пішов працювати на* [в] *обчислювальний центр* (Є. Кононенко); *Як можуть бути такі розбещені люди, щоб вірити отим рабам своїх обчислювальних таблиць?* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); // Стос. до обчислювання. *Обчислювальний експеримент.*

ОБЧИ́СЛЮВАЛЬНИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **обчи́слювач** 1. *Експериментатор разом із помічниками забезпечують виконання практичної частини завдання, обчислювальник робить розрахунки* (з публіц. літ.).

2. Те саме, що **обчи́слювач** 2. *Студент підготував доповідь, де було чітко сформульовано принципи функціонування універсальних обчислювальників* (з наук.-попул. літ.).

ОБЧИ́СЛЮВАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **обчи́слювальник** 1. *Мадам Ніколь-Рейн Лепот склала таблицю коливань маятників різної довжини, а також була відома як надзвичайно здібна обчислювальниця* (з навч. літ.).

ОБЧИ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обчи́слювати.** *Ікс — єдине на світі місто, яке має настільки легко обчислюваний вік* (Ю. Андрухович); *За зворотними вимогами при солідарній відповідальності, передбаченими Кодексом торговельного мореплавства України, застосовується річний строк позовної давності, обчислюваний із дня сплати відповідної суми* (з навч. літ.).

ОБЧИ́СЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **обчи́слюваний.** *Доведено обчислюваність усіх операцій алгебри морфізмів* (з наук. літ.); *Математична обчислюваність.*

ОБЧИ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обчи́слювати** і **обчи́слюватися.** *Аби влегшити роботу, він* [цісар] *велів не вдаватися в обчислювання чистого доходу, але подати наразі тільки гуртовий (брутто) дохід із ґрунтів* (І. Франко); *Хтось на Альфі здав ворогові якщо не самі коди, то матриці для обчислювання оболонок кодів* (В. Єшкілєв); *Обчислювання фонду посадових окладів робітників розраховують у штатному розписі один раз на рік* (з навч. літ.).

ОБЧИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОБЧИСЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОБЧИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док., що і без прям. дод.* 1. Діями над числами відшукувати, знаходити, встановлювати що-небудь; підраховувати. *Професор орієнтувався у списі своїх учеників та обчислював, кого кілька разів питав* (О. Маковей); *Князь Костянтин був знаменитим адміністратором свого величезного майна. Через те він багатів з кожним днем .. Його річні доходи обчисляли на дванадцять мільйонів* (А. Чайковський); *— Як стратег, обчислюю підпорні пункти, щоб міцніше закріпити стан своїх позицій* (Я. Качура); *Микола Петрович покликав Ван Луна до навігаторської рубки. Вони пробули там досить довго, щось обчислювали і записували, перевіряючи за приладами і записами* (В. Владко); *По батькові мала* [Клавда] *.. кров Річинських, а та наказувала громадити, обчисляти, помножувати* (Ірина Вільде); *Я лишила Ганкевичу скілька* [декілька] *рукописів моїх товаришів з України для видання у Львові, просила його обчислити, скільки ті видання будуть коштувати* (Леся Українка); *Цар обчислив ті війська, котрі Мазепа повів за собою, і тії, що залишилися, побачив, що останніх куди більше* (Б. Лепкий); *Коли доктор Гешке обчислив енергетичний баланс процесу, виявилося, що тепловим рухом у даному разі можна було б вільно знехтувати* (М. Дашкієв).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **обмірко́вувати.** *Князь Меншиков подався на спинку фотеля і закрив долонями очі. Обчисляв усі плюси й мінуси того так несподіваного інциденту* (Б. Лепкий); *Тільки він отак помислив, лихо все своє обчислив, Як побачив тую ж мить — Біля нього цар стоїть* (Л. Первомайський).

ОБЧИ́СЛЮВАТИСЯ, юється, **ОБЧИСЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.* 1. Виражатися яким-небудь числом. *Вагони коштували дуже дорого, їх вартість обчислювалась втричі більш від вартості вагонів американського типу* (М. Трублаїні); *Водії автомашин не робили гаку, що обчислювався у кілька десятків кілометрів, а мчали в район через Білоцерківку* (М. Чабанівський); *Час обчислювався зараз не годинами, не хвилинами, а секундами, десятими долями секунд* (П. Загребельний); *Обстановка .. дедалі більше загострювалася, орбітальний комплекс .. тріщав по всіх швах, а втрати чужинців обчислювалися вже багатьма сотнями кораблів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Заявник просив суд роз'яснити вказану постанову, а саме: в якому конкретно розмірі повинна обчислятися нарахована пенсія* (з мови документів).

2. Пас. до **обчи́слювати, обчисля́ти.** *Відсоток прибутку від нового пристрою обчислюється групою науковців* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки Єдиному реєстру буде легше встановити точну кількість малих підприємств, які обчисляються за кількістю працюючих і обсягом виконаних робіт* (з мови документів).

ОБЧИ́СЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Працівник, який обробляє числові дані. *Оцей, мабуть, був учителем. Його жестам притаманні стриманість і велике почуття самоповаги. Так поводять себе ті, кому тривалий час доводиться бувати в центрі загальної уваги. А той... може, інженер, може, математик-обчислювач* (П. Коломієць); * Образно. *Обмірювачі життя, обчислювачі зерен, ваші мірки завжди бездонні, бо спрага тамується тільки на мить* (П. Мовчан).

2. Прилад, апарат, який обробляє числові дані. *Машина укомплектована балістичним обчислювачем, автоматичною системою наведення гармати, вбудованою навігаційною системою і дисплеєм* (із журн.).

ОБЧИ́СЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін до **обчи́слювач** 1. *Одна гарвардська обчислювачка, Енні Джамп Кеннон, на основі своєї постійної роботи із зірками створила їх класифікацію, настільки зручну, що нею користуються донині* (з наук.-попул. літ.).

ОБЧИСЛЯ́ТИ *див.* **обчи́слювати.**

ОБЧИСЛЯ́ТИСЯ *див.* **обчи́слюватися.**

ОБЧИ́СТИТИ *див.* **обчища́ти.**

ОБЧИ́СТИТИСЯ *див.* **обчища́тися.**

ОБЧИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обчища́ти.** *Механічний спосіб при централізованому виробництві напівфабрикатів передбачає сортування та калібрування продуктів, миття, механічне обчищання* (з навч. літ.).

ОБЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *діал.* **ОБЧИ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОБЧИ́СТИТИ,** и́щу, и́стиш, *док.* 1. *що.* Знімати з чого-небудь верхній шар, покриття (кору, шкуринку, лушпиння і т. ін.); чистити (у 2 знач.). *Вихопив ніж Кожум'яка, що ним шкіри від міздри обчищує. Розпоров Змієві черево* (Н. Королева); *Антін брав з миски .. дрібну, як біб, картоплину, обчищав її .. і, потроху кусаючи хліба, їв* (С. Чорнобривець); *Стельмешко .. витяг з польової сумки яблуко, розрізав і, половинку оддавши Самбірському, другу почав обчищати ножиком* (М. Трублаїні); *Я витягав з жару чорну спечену картоплю, дмухав на неї, обчищав обвуглену шкаралущу* (С. Андрухович); *Навпомацки обчистивши з горіха кожух і розколовши ножем шкаралупину, Ряжанка .. випив молоко* (І. Білик).

2. *що, з (від) чого, на чому.* Знімати з поверхні чого-небудь різні сторонні нашарування (бруд, сніг і т. ін.). *Тут був оберштайгер* [старший гірничий майстер] *ще з одним ямарем і обчищували від глини решту воскової стіни* (І. Франко); *Десь на горищі у залізяччях валялася стара рушниця, а вчора приволік* [Гриць] *до хати, цілу ніч обчищав з неї іржу* (С. Чорнобривець); *Похоронна команда обчищала сиру землю з лопат, і їх скрегіт пронизав Маковея вогнем* (О. Гончар); *Перехрест спинився ніби для того, щоб обчистити грязюку на ногах* (Іван Ле); // *кого, що.* Звільняти кого-, що-небудь від різних сторонніх нашарувань (бруду, снігу і т. ін.). *Іти було важко, бо відтак земля прилипала до чобіт і їх раз по раз доводилось обчищати палкою* (А. Шиян); *Сашко легенько проводив скребницею по теплій блискучій спинці лошати, обчищав бруд на колінцях, обережно піднявши ніжку лошати, чистив йому копито* (І. Багмут); *Бонковський звелів обчистити допотопну упряж* (І. Нечуй-Левицький); *Тугар Вовк і Мирослава позлазили з коней, яких дехто з вартових зараз узяли, обчистили, напоїли* (І. Франко); // Чистити кругом, з усіх боків. *Полагодив* [Чіпка] *хату, — давай погріб обчищати та оброблювати* (Панас Мирний).

3. *що, з (від) чого.* Усувати з чого-небудь щось зайве, непотрібне. — *Кидав у помийницю, влучив у молодицю, — мовив він, обчищаючи насіння з кавуна* (Л. Яновська); — *Ну, отам у лісі вони й живуть. Рубають ліс, обчищають гілля і вивозять колодами до траси* (В. Кучер); // Звільняти щось від чого-небудь зайвого, непотрібного. *Подалася* [Оля] *на город, .. вирвала два кущі моркви, обчистила її від морковиння* (Л. Юхвід); *Тітка Павлина підняла свій шматок* [м'яса], *обчистила його від попелу й вугілля* (А. Дімаров).

4. *кого, що, розм.* Те саме, що **обкрада́ти.** *Базарна босячня .. звикла бачити, що чоловік з такою хиткою ходою .. скоро падав під паркан. Тоді миттю, мов тічка шакалів, накидалась обчищувати кишені і торбу* (В. Барка); *Стягнути з бантин курку, задушити в хліві порося, обчистити у дядька комору — було його звичним заняттям* (Ю. Мельничук); *Любко та Зенек обчистили помешкання пана Геника тієї ночі* (А. Кокотюха); *Розумієш, ми колись із братом, ще коли я в школу ходив, обчистили один палац культури, невеликий такий. Винесли апаратуру* (С. Жадан).

◊ **Обідра́ти (обчи́стити, оббілува́ти** *і т. ін.)* **як (мов, ніби** *і т. ін.)* **білочку (білку)** *див.* **обдира́ти.**

ОБЧИЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ОБЧИ́ЩУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОБЧИ́СТИТИСЯ,** и́щуся, и́стишся, *док.* 1. Звільнятися від верхнього шару, покриття (кори, шкуринки, лушпиння і т. ін.). *А вже коли доводилося картоплю чистити — то не він біля неї порався, вона сама обчищалась* (Є. Доломан); *Слиз легко обчищується, якщо рибу ретельно протерти кухонною сіллю і промити* (з наук.-попул. літ.).

2. Звільнятися від бруду, снігу і т. ін. *З нетерпінням очікував* [Лесь] *Марту й обчищався од павутиння, що обсіло його від чубка й до стіп...* (І. Нижник); *Жаль було на нього* [Балицького] *подивитись .. Увесь заболочений, бо не було часу обчиститися. Очі зайшлися кров'ю, губи почорнілі, начеб сажу їв, лице та руки брудні, сорочка чорна* (А. Чайковський); — *Циганча проживе в нас кілька день, обчиститься, відіспиться* (З. Тулуб); *Пан медик, опинившися в тій паскудній ямі, намагався з усіх сил вигребтися з неї .. Нарешті виліз-таки .. Тоді обтрусився, обчистився руками, як міг, та й почвалав сердега додому* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перен.* Звільнятися від чогось небажаного (поганих манер, звичок і т. ін.). *Василь іноді підсміюється, а проте радіє, що сім'я їх обчищається від мужланства* [грубості] (Панас Мирний).

3. *тільки недок.* Пас. до **обчища́ти, обчи́щувати.** *Внутрішні й зовнішні поверхні електроустаткування й електропроводок повинні обчищатися від пилу та волокон регулярно залежно від місцевих умов* (з навч. літ.); *Кавові зерна відправляють у велетенський цех, де каву досушують в сушарках, потім зерна обчищуються від шкаралупи і сортуються* (із журн.).

ОБЧИ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обчи́стити.** *Льоня ж у майському парусиновому костюмчику, увесь біленький, чистенький та тоненький, як обчищена від кори лозиночка* (В. Винниченко); *Їх* [ягнят] *уперше постригли, і біленькі, аж сизі, худоребрі тільця ягнят були схожі на обчищені картоплини* (М. Малиновська); *Шурка ж у цей час був на Подолі й лазив по руїнах кількох хат, але ті руїни вже були так ретельно обчищені, що він аж почудувався на власну наївність: отак візьмуть господарі колишніх халуп і залишать для нього двері* (Валерій Шевчук); // **обчи́щено,** *безос. пред. Кайданець вернувся з жінкою в хату. — Обчищено, як липи на лико: гладенькі ми і круглі!* (В. Барка); * Образно. *Приходить мати того королевича, тішиться, що то вже його від закляття обчищено* (з казки).

ОБЧИ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обчи́стити.** *Технологічна схема механічного оброблення риби з кістковим скелетом складається з таких операцій: розморожування, обчищення від луски, видалення плавців* (з наук.-попул. літ.); *Обчищення фруктових дерев є важливим складником догляду за садом* (з навч. літ.).

ОБЧИ́ЩУВАТИ *див.* **обчища́ти.**

ОБЧИ́ЩУВАТИСЯ *див.* **обчища́т**ися.

ОБЧІ́МХАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обчі́мхати.** *В кожній битві, навіть у якій-будь сутичці, він мусить втратити то ухо, то палець. Якщо так далі його доля буде голубити, то стане він ніби обсмалена гиря, ніби тая обчімхана ковінька* (Б. Лепкий); *Під дзвіницею в холодку, на обчімханих дубах .. бабусі чоломкалися очіпками* (І. Керницький).

ОБЧІ́МХАТИ *див.* **обчі́мхувати.**

ОБЧІ́МХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЧІ́МХАТИ,** аю, аєш, *док., що, діал.* Обчухрувати (у 1 знач.). *Я гиллі* [гілля] *обламую, вона листя обчімхує, аж їй шкіра з долонів* [долонь] *позлазила* (І. Франко); *Узяв* [Юра] *грабельки та почав обчімхувати оденок* (А. Крушельницький); *Вважай, наосліп до лісу дібрався. Зрубав грабчука, обчімхав* (І. Нижник).

ОБЧІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБЧІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, **ОБЧЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* обче́плять; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обві́шувати.** *Ганна любить танцювати й обчіплювати себе різними прикрасами* (із журн.); *Обчіпляти стіни гірляндами.*

ОБЧІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБЧІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док., розм.* Те саме, що **обві́шуватися.** *Малий з Борькою тікають з уроків, забігають у штаб помаранчевих, набирають символіки, обчіпляються стрічками, воно все тріпотить, розвівається* (Л. Костенко).

ОБЧІ́ПЛЯНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обчіпля́ти.** *Вся вона* [сосна] *сяє свічечками, ліхтариками, все гілля обчіпляне яблучками, якимись цяцьками, червоними, синіми, золотими, аж у очах мигтить!* (Олена Пчілка); *З чотирьох сторін стояли понурі стіни блоків, обчіпляні щитками* (І. Багряний); *Це були дебелі чорношкірі з дивовижними зачісками, яскраво розмальованими обличчями, обчіпляні розмаїтими металевими прикрасами, і з кольоровим пір'ям у чупринах* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ОБЧІПЛЯ́ТИ *див.* **обчі́плювати.**

ОБЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **обчі́плюватися.**

ОБЧІ́РКУВАТИ *див.* **обче́ркувати.**

ОБЧІ́РКУВАТИСЯ *див.* **обче́ркуватися.**

ОБЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обчі́сувати.** *У науковій праці досліджено технологію збирання зернових колосових культур методом обчісування на корені* (з наук. літ.); *Замість обчісування листя можна здійснювати двоярусне скошування бобових трав* (з навч. літ.).

ОБЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБЧЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док.* 1. *кого, розм.* Постійно розчісувати кого-небудь. *Няньчить її* [сиріточку] *й доглядає, Одверта, що шкодить, Обчісує й одягає, До глузду доводить* (П. Гулак-Артемовський); — *Обчісую я твої діти щосуботи, та й сорочки їм перу* (В. Стефаник).

2. *що, спец.* Те саме, що **чеса́ти** 2. *Після відділення шовковистих волокон льону від стебел їх обчісують, щоб розплутати й вирівняти* (з наук.-попул. літ.).

3. *що і без дод.* Обсмикуючи граблями, вирівнювати поверхню скирти, копиці і т. ін. *А Юра вже запустив свої граблі у сіно і став обчісувати* (А. Крушельницький); *Хазяїн, чути, по драбині спустився із стогу. Взяв граблі, почав обчісувати* (А. Головко); *Вершину скирти слід добре прикрити соломою і обчесати, щоб краще стікала вода* (з наук.-попул. літ.).

ОБЧО́ВГАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обчо́вгати.** *Протоптана стежка, перетнута вузлуватим обчовганим корінням, провадила до церкви нагору* (Л. Первомайський); *Кирило з Максимом сиділи в кутку вогкої, з обчовганими стінами комірчини, куди їх виштовхнув міліціонер* (В. Речмедін); *Щось наче попутало Бена: йшов до школи й раптом побачив коляску біля взуттєвої майстерні — дверцята відчинені, видно обчовганий долонями руль* (В. Близнець); *Пан Жаб вийняв з кишені немилосердно обчовганого черевика з роззявленою пелькою* (Ю. Винничук).

ОБЧО́ВГАТИ *див.* **обчо́вгувати.**

ОБЧО́ВГАТИСЯ *див.* **обчо́вгуватися.**

ОБЧО́ВГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБЧО́ВГАТИ,** аю, аєш, *док., що, чим, розм.* Човгаючи, оббивати, стирати щось по поверхні. *Він уже не йшов, а повз на ліктях, на колінах, обчовгуючи їх до кісток* (М. Руденко); *Цього разу в клубі зайняті всі лави. Люди обчовгують спинами глину і в коридорі .. товпляться .. біля виходу* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Вона* [Земля] *обертається, як гулка велетенська куля, обчовгуючи кожного з нас, як ножі на точилі* (В. Стус); // Зношувати човганням, тертям (перев. про взуття). *Обчовгав зовсім підошви в чоботях* (Сл. Б. Грінченка).

ОБЧО́ВГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБЧО́ВГАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Оббиватися, стиратися від човгання (про стіни, підлогу і т. ін.). *Стіни давно вже обчовгалися, фарба облізла, підлога просіла — будинок був в аварійному стані* (із журн.); // Зношуватися від човгання, тертя (перев. про взуття). *Обчовгалися підошви.*

2. *тільки док.* Зноси́ти, збити своє взуття. *Кому, як не тобі, потрібна свіжа копійка: обносився, обчовгався в тій гемонській дорозі* (М. Стельмах).

ОБЧО́РНЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обчорни́ти.** *Він показав на чоловіка, що, .. обчорнений порохом та пилом, з очима, забіглими кров'ю, стогнав від рани і вився в путах, що вгризались йому в тіло, стискаючи йому ноги й руки* (І. Франко).

ОБЧОРНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *кого, що, розм.* 1. Док. до **чорни́ти** 1. *Обчорнили* [нігті Зої] *сажею баняки вареної картоплі* (Є. Пашковський).

2. *перен.* Док. до **чорни́ти** 2; очорнити. — *Я його обчорню, обганю; стане він чорніший од чорної ночі перед своїми начальниками!* — *говорив голосно писар* (І. Нечуй-Левицький); *Пилип'юкові свояки багаті, не пожалують кошту та й заходу, щоб .. обчорнити, обвинуватити його* (І. Франко).

ОБЧУ́ХАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обчу́хати.** *В узголів'я притулив обчуханий обрубок тополі, прикритий шматкою. Вийшов підголовник* (М. Дочинець).

ОБЧУ́ХАТИ *див.* **обчу́хувати.**

ОБЧУ́ХРАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обчухра́ти.** — *А ото,* — *я показала на обчухраного молодого бука,* — *а ото ваша ганьба* (М. Чабанівський); *Посеред хлібів біліла розвалена залізнична будка, навколо якої стирчали обчухрані снарядами стовбури дерев* (О. Гончар); *Степанко раптом подумав, що це ж Щедрик для нього так старався, збирав по одненькому горішку на обчухраній ліщині й складав на пеньок* (В. Шкляр); * Образно. — *Забудеш рідний край — тобі твій корінь всохне. Вселюдське замовчиш — обчухраним зростеш* (П. Тичина); // **обчу́храно,** *безос. пред. Її* [вершину деревця] *обчухрано вже геть від усіх гілочок, лишилась тільки гола карлючка, хвостик* (І. Багряний); *Хата .. з усіх боків лободою заросла. А біля порога на лободі листя обчухрано...* (М. Руденко).

ОБЧУХРА́ТИ *див.* **обчу́хрувати.**

ОБЧУ́ХРУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБЧУХРА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *що.* Обдирати, оббивати, обламувати, обрубувати (гілля, листя і т. ін.); чухрати (у 1 знач.). — *А що б ти зробив з тим бовдуром, котрий на твоїх очах заліз би на яблуню і почав крутити, обчухрувати гілля, ламати?* (В. Близнець); *Старанно обчухрав* [Терешко] *дрібне гілля та висхле листя, чепурно одломив з другого боку й тепер мав доброго костура* (Г. Епік); *Трасу рову уже позначили вербовими кілочками, з яких обчухрали кору* (І. Сенченко); * Образно. *Що дядькові пройшло, ти не роби, небоже, Щоб крилець хто не обчухрав!* (Є. Гребінка); // *безос.* — *Якби не захисна смуга — обчухрало б сад* (К. Гордієнко).

2. *тільки док., кого, перен., розм.* Дуже побити. — *Як візьму налигача, то я вас обох так обчухраю, що ви будете мені покорятись* (І. Нечуй-Левицький).

3. *перев. док., кого, перен.* Обманом, хитрощами відбирати у когось майно, гроші і т. ін. [П е т р о:] *Радий, що обчухрав людей! Ах ти, пройдисвіт!* (І. Карпенко-Карий); *Навіть перша й остання дитяча крадіжка не затьмарила надовго обрію веселощів тих років. А було так... Сусідські хлопці підбили мене обчухрати вночі сад у однієї бабусі* (О. Бердник).

ОБЧУ́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБЧУ́ХАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Чухати скрізь, кругом. *Собака .. обчухав лоскітні на морді реп'яхи об осокір, постояв, прислухався і заліг перед подвір'ям* (Є. Пашковський).

ОБШАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обшалюва́ти.** *Біля великого, обшальованого смоляною шалівкою приміщення .. стояла купка дітей* (Ю. Збанацький); *Зовні навіть схожі вони* [читальні] *між собою: великі, гарно обшальовані, цинкова бляха блищить* (І. Нижник); // **обшальо́вано,** *безос. пред. Під час останнього ремонту церкву було обшальовано пластиковою вагонкою* (з наук.-попул. літ.).

ОБШАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБШАЛЮВА́ТИ,** юю, юєш, *док.*, *що.* Оббивати дошками-шалівками; шалювати. *Після війни покрию* [хату] *свіжими ґонтами. Може, прийдеться обшалювати дошками східну стіну: коли вітер, в кухні студеніше, ніж у світлиці* (Р. Андріяшик); *Треба замінити старі вікна, обшалювати стіни, перекрити частину даху* (з газ.).

ОБШАЛЮВА́ТИ *див.* **обшальо́вувати.**

О́БШАР, у, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **про́стір** 2, 3; обшир (у 1 знач.). *Юрба з навісним лементом жене Пірцу, аж поки та зникає з заселеного обшару* (Леся Українка); *Раз на рік приїздила .. поглянути .. на свій обшар двірський* (Г. Хоткевич); *Поворотами берегових круч ріка врізається в глибинні обшари лісів, розмикає їх вікову пітьму* (В. Домонтович); *Небезпека минула, і товариші спали солодким сном, щоб завтра вранці розлетітися по обшарах півдня* (О. Авраменко).

2. *рідко.* Те саме, що **о́бсяг** 2. *Так широко розуміючи завдання й обшар праці "Гарту", .. ми виходили із розуміння конкретної обстановки в добу пролетарської диктатури* (В. Еллан-Блакитний).

3. *рідко.* Те саме, що **пласт**[1] 1. *Вицвіла й золота Діва Марія та ще невеличкий обшар бруківки, з-поміж каменів якої проростали кволі стеблини .. — усе це перетворюється на незбагненну цілість, єдність, .. і тоді я усвідомив, що Львів — це місто, яке безпосередньо межує з краєм світу* (Ю. Іздрик).

4. *збірн., іст., зах.* Селяни, які обслуговували панський двір і жили при ньому; двораки. *О. Нестор, хоч жив у дворі, не належав до обшару* (І. Франко); *Я скликав сесію представників двірських обшарів і виложив їм стан справи* (А. Чайковський).

5. *рідко.* Те саме, що **середо́вище** 3. *Порукою ж най будуть мої фінанси і моє ім'я, що і в купецькому обшарі, і в міській управі має якусь вагу* (М. Дочинець).

ОБША́РИТИ *див.* **обша́рювати.**

ОБША́РПАНЕЦЬ, нця, *ч.*, *розм.* 1. Те саме, що **обі́рванець** 1. [Л е о н:] *І хіба ви не чули про того бога, що сам нахилив голову, коли ватага голодних обшарпанців наважилася захопити діамант з його корони?* (Я. Мамонтов); *Антон Никандрович зрозумів, що його черевики в небезпеці, але послухався: вибрався до камінного причілка, сів, підтягнув ноги на огляд обшарпанця* (В. Барка).

2. *зневажл.* Те саме, що **обі́рванець** 2. [М и к и т а:] *Так, отже, кажу: хоч би я мав і душу свою занапастить, а не попущу, щоб .. надо мною узяв верх отой обшарпанець, голодранець!* (М. Кропивницький); *Діставши прочухана від Гриценка, він крикнув йому: — Обшарпанець ти, і батько в тебе тільки Крути-Гаврило, а мій — начальник* (І. Сенченко).

ОБША́РПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обша́рпати.** *Обшарпана вітрами й негодою, з похилим облізлим хрестом, церква теж не втішала панотця* (М. Стельмах); *Не знаю, як зараз, але колись вона* [дичка] *зустрічала зиму обірваною, обшарпаною дітьми, які палицями, тичками, соняшниковим бадиллям збивали грушки, ламаючи гілляки* (М. Томчаній); *Брудний, обшарпаний піджачок, .. жовтаво-землиста шкіра на худющому обличчі, .. давно не мита чуприна .. — справжній дикобраз* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який обшарпався (у 2 знач.); одягнений у поганий, подертий одяг; обірваний. *Обшарпані, змучені, здебільшого старі жінки лагодять вечерю* (Леся Українка); *До Ремо з'явився висохлий обшарпаний тюрк* (Олесь Досвітній); *Тепер вони вийшли з лісових хащ. Страшенно обшарпані, змужнілі — .. партизани шкільного віку* (Ю. Яновський); *Тут ніхто не продавав їстівного — значить, люди були не голодні; люди, що продавали, не були обшарпані, .. — значить, мали сякі-такі достатки* (Б. Антоненко-Давидович); *Іноді .. криничани обганяли подорожніх .. Все такі ж нужденні, обшарпані, розпарені далекою ходьбою* (О. Гончар).

3. *у знач. прикм.* Який має занедбаний вигляд. *Зубожіло село .. Обшарпане, обтіпане .. Тільки козачі хатки й біліють* (Панас Мирний); *Балагула обшарпана, обідрана; видко, що попоїздила чимало* (А. Кримський); *В центрі села .. через вулицю од школи стояла велика обшарпана хата* (А. Головко); *Далеко видно бідняцькі обшарпані хати* (І. Пільгук); *Кара-Джу! — запам'яталася йому назва селища, сухого і гарячого, будинки обшарпані, все навкруг убоге, сіре* (Ю. Бедзик).

ОБША́РПАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **обша́рпаний** 2, 3. *Я апелюю до почуття міри і розуміння того, що велика кількість "голих правд", на зразок неголеності, бруду, незачесаності і обшарпаності, може задушити правду мистецтва* (О. Довженко); *Не завжди, бач, обшарпаність зовнішня свідчить про те, що й душа в людини геть обдерта* (П. Загребельний); *— Капітан Поль Джонс, — виструнчився шотландець. — Щойно прибув з Копенгагена. Мені повідомили, що... Безбородько перебив його. Ніби не помічаючи обшарпаності прибулого та насторожености в його очах, він простягнув йому руку* (В. Малик); *А де осель більше, виразніше помітна їх убогість, обшарпаність* (М. Олійник); *Кабінет, обурливо відразливий у своїй недоглянутості, обшарпаності, убогості, і, як цілковита йому протилежність, Коновалюк у лискучому сірому костюмі* (В. Хрущак).

ОБША́РПАНКА, и, *ж.*, *розм.* Жін. до **обша́рпанець.** *У п'єсі Б. Шоу "Пігмаліон" головна героїня Еліза Дулітл з обшарпанки-квітникарки поступово перетворюється на жінку з незалежними поглядами і високими почуттями* (з навч. літ.).

ОБША́РПАТИ *див.* **обша́рпувати.**

ОБША́РПАТИСЯ *див.* **обша́рпуватися.**

ОБША́РПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обша́рпувати** і **обша́рпуватися.** *Геометрія різального інструмента для будівельних плит запобігає руйнуванню матеріалу або розшаруванню плити та її обшарпуванню* (з наук.-техн. літ.); *Гаманець виготовлений із якісних матеріалів. Його кути захищені від обшарпування металевими кутиками* (із журн.).

ОБША́РПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБША́РПАТИ,** аю, аєш, *док.*, *що.* 1. Шарпаючи, пошкоджувати поверхню чогось (перев. одягу). *— Де це ти, — кажу, — так обшарпав одежу та замазався, неначе тиждень не вмивався?* (І. Нечуй-Левицький); *Обличчя козаків побуріли від сонця, шкіра злазила, одежу обшарпав вітер та дощ* (з мемуарної літ.).

2. Обдирати, зривати по поверхні (гілля, листя і т. ін.). *І кожен, вловивши гілку над собою, обшарпував затиснутою жменею листя її осіннє холодне* (П. Тичина); *Захряс* [кущ] *посеред стежки, і тому його обшарпало вбранням перехожих* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); * Образно. *Низько стеляться хмари, обшарпує верби тривога, дим нічної пожежі вривається в очі безсонні* (Л. Первомайський).

3. Шарпаючи, тягти, смикати що-небудь. *Він рішуче, трохи смішно обшарпує донизу жилетку* (В. Винниченко).

ОБША́РПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБША́РПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Обтріпуватися, ставати непридатним від довгого користування (перев. про одяг). *Завдяки подвійному прострочуванню всі шви на джинсах дуже міцні, тканина не обшарпується і не розповзається* (з газ.).

2. *тільки док.* Зноси́ти свій одяг; обірватися *(див.* **обірва́тися**[1] 5). *В дорозі нидіє* [чумак] *двадцяту вже неділю, Обшарпавсь до рубця* (П. Гулак-Артемовський); *Треба гадати, що до того часу запорожці так обшарпалися, що в російських генералів виникло питання, чи не видати їм солдатське вбрання* (А. Кащенко); *— Подозвольте погулять, сорочок та штанів добувать! — загомоніли вони ув один голос. — А то он як обшарпались — голі й босі* (Д. Мордовець); *Білокобилка обшарпався, обірвався і тепер найчастіше вдавав із себе старця* (Ю. Мушкетик).

ОБША́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБША́РИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Ретельно оглядати щось, шукаючи кого-, що-небудь. *Звідки ж у цій нежилій хаті візьметься вода! Проте Оля кинулась обшарювати всі кутки, всі закапелки* (Л. Юхвід); *Обшарював очима двір Малопотоцький Казимир, щоб ваду де якусь знайти* (І. Гончаренко); *Даруся шепче довго, гаряче, палко, лиш коли-не-коли відривається від хреста, озираючись навкруг, обшарює поглядом усе довкола* (М. Матіос); *Два злодії в опівночі Костьол обкрадають; Обшарили всі скарбони, Святих обдирають* (С. Руданський).

ОБШАХРА́ЇТИ *див.* **обшахро́вувати.**

ОБШАХРА́ТИ *див.* **обшахро́вувати.**

ОБШАХРО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обшахрува́ти.** *Він кляв чарівну Америку з усім серцем і гіркістю обшахрованої людини* (В. Бабляк); *Обшахровані вкладники банку подали численні позови до суду* (з газ.).

ОБШАХРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБШАХРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *рідко* **ОБШАХРА́ТИ,** а́ю, а́єш, **ОБШАХРА́ЇТИ,** а́ю, а́їш, *док., кого, розм.* Обдурювати кого-небудь шахрайством. [О л е к с а:] *То для того, щоб ти жив і тяжко не робив, то ми маємо дати себе спокійно обдирати і обшахровувати? Ні, Рахмілю!* (І. Франко); [Х и л ь к а:] .. *То ж він на мої* [гроші] *гуляє... Обдурив мене, обшахраїв!..* (Панас Мирний); *Цей полковник обшахрував полк та з того й стулив собі оцей дім, та ще взяв багату вихрестку, а вона йому приліпила до дому ще й другий дім* (І. Нечуй-Левицький); [Б о б:] *Ну, хлопці, кого за останню добу обшахраїли?..* (Я. Галан); *Марія Іванівна не може спокійно навіть подумати, що .. вже на чомусь обшахраїли її непрактичного чоловіка* (Б. Антоненко-Давидович); *— Хитрий Сень загарбав його* [поле], *обшахрував мого діда Антона* (І. Нижник); *У ногах у мене на панцирному ліжку жив Валера Петрушевський з Донеччини, який когось у зоні обшахрав* (В. Рубан); *Виявилося, мене таки обшахрували* (Ю. Іздрик); [У ч и т е л ь:] *Держіть цього плутягу! Він, мабуть, надумав когось тут у місті обшахрати, прикрившись моїм ім'ям!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра); *— Ви мене хочете обшахраїти, — заявив він, значливо підморгуючи Швейкові і візникові. — Ми ж ішли пішки* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОБШАХРУВА́ТИ *див.* **обшахро́вувати.**

ОБШЕРЕТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обшеретува́ти.** *Обшеретоване просо.*

ОБШЕРЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Шеретуючи (у 1 знач.), звільнити зерно від лузги, лушпиння. *Обшеретувати ячмінь.*

ОБШЕ́РХЛИЙ, а, е. Який обшерх. *Обшерхлі, попечені смагою губи полоненого ворухнулись ледь помітним усміхом* (О. Гончар); *Піти б у ліс, де стовбури шорсткі, обвітрені, обшерхлі і незрадні, і доторкнутися рукою глиці, що відросла без мене* (В. Стус); *Обшерхлу від сонця шкіру необхідно живити захисним кремом* (з мови реклами).

ОБШЕ́РХНУТИ, ну, неш; *мин.* обше́рх, ла, ло і обше́рхнув, нула, ло; *док.* Стати шорстким, шерхлим під дією сонця, вітру і т. ін.; згрубіти, обвітритися (про одяг, шкіру і т. ін.). *Після того, як поховав* [Яресько] *найближчого друга свого Яноша, ще більше змінився: схуд, обшерх, обгорів* (О. Гончар).

ОБШИ́ВА, и, *ж., спец.* Те саме, що **обши́вка** 2. *Обшива градирень зазнала значних пошкоджень від ураганного вітру* (з газ.); *Обшива судна.*

ОБШИВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до обшивання. *У кошторисі передбачено витрати на оббивальні та обшивальні роботи* (з мови документів); // Признач. для обшивання. *Магазин пропонує дошку обшивальну за доступною ціною* (з мови реклами); *Обшивальний матеріал.*

ОБШИВА́ЛЬНИК, а, *ч., спец.* Робітник, який обшиває що-небудь. *Андрій працює обшивальником на меблевій фабриці* (з газ.).

ОБШИВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., спец.* Жін. до **обшива́льник.** *Не відстають від чоловіків і жінки — обшивальниця Марія та маляр Світлана* (з газ.).

ОБШИ́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обшива́ти.** *Швидкомонтований дерев'яний будинок зводиться з надійного дерев'яного каркаса, обшиваного гіпсокартоном зсередини* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Облямований, оздоблений по краях вишивкою або оторочкою. *Білі обшивані рукава випадали з темної корсетки, мов пучок квіток, нав'язаний на руки* (Панас Мирний); *Жерці одягалися в довгі хітони, обшивані порфірою, носили довге волосся й вінці на голові* (І. Крип'якевич); *Комір нового плаття, обшиваний контрастним трикотажем, закладений оригінальними складками, має незвичайну форму* (із журн.).

ОБШИ́ВАНКА, и, *ж., розм.* Човен, оббитий, обшитий шалівкою. *Поширилися човноподібні судна — довжанки, байдаки, обшиванки, баркаси, що могли пересуватися за допомогою весел і спеціальних вітрил* (з навч. літ.).

ОБШИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обшива́ти** і **обшива́тися.** *Обшивання одягу намистом фіксується за матеріалами сарматських поховань* (з наук. літ.); *Для оформлення квартири використані ексклюзивні оздоблювальні матеріали: шкіряні покриви для підлоги в спальні господаря, унікальні породи дерева для обшивання стін і сходів між поверхами* (із журн.).

ОБШИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОБШИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *що.* Пришивати по краях чого-небудь оторочку, шнур і т. ін.; облямовувати, оздоблювати чим-небудь. *Сьогодні обшивала* [Марта] *мереживом нові хусточки* (В. Підмогильний); *Мати весь час заговорювалася. То радила дочкам, як вирізування на підтичках обшивати, щоб не торочилося; то кликала батька снідати* (П. Запаренко); * Образно. *Навкруги все підкорилося тим людям, що обшили себе каменем і залізом* (У. Самчук); * У порівн. *З-за лісу почало видніти, мов хто золотою каймою* [облямівкою] *обшив чорне верхів'я дерева* (Панас Мирний); // *чим на чому.* Нашиваючи тканину, шкіру і т. ін., покривати що-небудь кругом, по всій поверхні. *А Ліда вже винесла голку і туго обшивала полотнище* [прапора] *на кінці древка* (М. Олійник); *В одному хуторі йому дали валянки. Він обшив їх старими чобітьми і тепер йому було тепліше, ніж іншим* (Григорій Тютюнник).

2. *що, спец.* Покривати, оббивати чим-небудь по всій поверхні. *Клепальники клепали кожух домни, обшивали її стальними багатотонними плитами* (О. Донченко); *Заглиблення стіни обшивали дошками-сороковками, аби убезпечитись від можливого обвалу* (В. Чемерис); *Вишневий жупан на Шуліці був пошитий із того гаптованого краму, яким обшивають сидіння у вагонах* (В. Шкляр); *Він у нашому селі церкву новим ґонтом обшив і хрести позолотив* (Марко Вовчок); *Щоб було зручніше спускатися .. на вулицю.., батько прокопав троє східців, обшив їх дошками, щоб не обсипалася глина* (І. Сенченко); *У камері теж дотримувалися правил безпеки: по кутках поставили міцні стовпи, обшили дошками стіни, надійно перекрили стелю* (В. Чемерис).

3. *кого, розм.* Шити все необхідне для кого-небудь. — *От вже як піду заміж, .. рук не покладатиму: і мужика, і діточок буду обшивати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кравців з містечка наймаємо, щоб комуну обшивати* (Д. Бузько); *Своїми невсипущими руками виношувала* [Гузириха], *вигодовувала, обпирала й обшивала своїх дітей* (С. Чорнобривець); *Модниці стали в чергу до нової кравчині, яка мала витончений смак і добру машинку. Так що обшивати було кого* (М. Матіос); *Льон не зійшов, погоріли коноплі... Чим-то обшиє вона, облата Діти малії..!* (І. Манжура); — *Кріпак, кріпак, працюю на оброці. Їздив оце до пана — обшити його і всіх сусідів, а тепер вертаюсь* (Н. Околітенко).

ОБШИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОБШИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Обшивати себе чим-небудь з усіх боків, по всій поверхні. *Но Турн байдуже, не скривився, Бо, бач, булатом ввесь обшився І був, як в шкаралупі боб* [біб] (І. Котляревський).

2. *розм.* Шити все необхідне. *Лікарка, яка обшивалася тоді в Ірини, проговорилася* (Г. Вдовиченко); — *Як облатався, обшився, став на панка схожий, тоді почав* [Серединський] *до мене підступати* (І. Нечуй-Левицький).

3. *тільки недок.* Пас. до **обшива́ти** 1, 2. — *Зайдімо, Пантелеймоне Гавриловичу, — запросив Турбай Лозового до майбутнього дитсадка. Тут уже обшивалася дранкою стеля* (М. Руденко); *М'ячі виготовлялися з кінської шерсті, вимоченої добре у воді, а потім обшивалися телячою шкірою* (А. Дімаров); *Човни оточували корабель, який ще тільки обшивався залізом* (І. Драч); *Козаки .. починали завзято рубати човнові дерева — верби та липи, — й вистругувати з них дошки й щогли для човнів (дно робилося суцільним, .. а боки обшивалися дошками)* (В. Чемерис).

ОБШИ́ВКА, и, *ж.* 1. Те, чим обшивають або обшито що-небудь. *Малинові оксамитові обшивки та уставки простягались аж до пліч* (І. Нечуй-Левицький); *Купальний костюм на ній був чорний з червоною обшивкою* (Ю. Яновський); *На другий день Гапка хвалилася хусткою, а невдовзі червоною з обшивками на сім пілок спідницею* (У. Самчук); *Та в цю мить чиясь рука смикнула Тимоша за обшивку свити і потягнула назад* (Р. Іваничук).

2. *спец.* Покриття споруд, пароплавів, човнів і т. ін. *Під час війни дерев'яна обшивка водозливу струхлявіла, і весняні води прорили під містком прірву* (С. Добровольський); — *Стривай, — інженер обвів поглядом камеру, шукаючи, що могло б замінити олівець. Схопив алюмінієвий кухоль, відламав ручку, черкнув по пластмасовій обшивці стіни: пише!* (М. Дашкієв); *Дівчата сплітали з дранки квадрати.., високий хлопець у комбінезоні прибивав їх до дерев'яної обшивки стелі* (М. Руденко); *Лагідно плещуть хвилі об залізну обшивку пароплава* (М. Олійник); *Корабель мав повну звукоізоляцію як від зовнішнього світу, так і між відсіками, а його переборки й зовнішня обшивка були зроблені з особливого надміцного сплаву титану* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *діал.* Комір сорочки. *Побачивши дідуся, хлопець скочив, як опарений, хотів утікати, але старий ухопив його за обшивку* (О. Маковей); *Кочубей крутив вус, той, що все хотів ховатися за обшивку* (Б. Лепкий).

ОБШИВНИ́Й, а́, е́. Стос. до обшивання. *Окрім звичайних петель, які виконуються обметувальними стібками, існує ще один їх вид, який гідно прикрасить пальто або жакет. Це обшивні петлі в рамку* (з навч. літ.); *Фірма пропонує обшивні елементи для дерев'яних будинків* (з мови реклами).

ОБШИВЧА́СТИЙ, а, е, *рідко.* Вишитий багато, незвичайно. *Обшивчасті уставки.*

О́БШИР, у, *ч.* 1. Те саме, що **про́стір** 3. *Одною з таких невідомих досі територій я вважаю нашу Карпатську Русь, тобто весь обшир Карпатських гір, заселений русинами* (І. Франко); *Ми самі уперті, непохитні, Всіх стихій могутні королі, Понесемо в обшири всесвітні Благовістя нашої землі* (М. Зеров); *Й почув я — моря обшир нездоланний заговорив до мене* (П. Тичина); *Допомогти в скруті людині, заступитися за товариша .. Подвиг! І подвиги ці здійснювалися на всьому обширі крижаної імперії* (М. Андрусяк).

2. *рідко.* Те саме, що **о́бсяг** 2; обшар (у 2 знач.). *Його* [І. Багряного] *обшир думання був такий великий і такий глибокий, що покривав не тільки межі України, а й далеко за нею* (О. Шугай).

ОБШИ́РНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Який займає великий простір; дуже великий. *Так пара горличок невинних Летять спастись в лісах обширних Од злого кібчика когтей* [кігтів] (І. Котляревський); *Космос, навіть у межах однієї планетної системи, занадто обширний, щоб цілком контролювати його* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ліс доволі величенький. Мусимо охопити обширну площу* (М. Андрусяк); // *діал.* Просторий (перев. про приміщення). *Помешкання було обширніше, як у Вороничах, меблі всі нові* (Л. Мартович); *У низькій, але обширній кімнаті хорої пані Олесь панувала глибока тишина й півсвітло* (О. Кобилянська); // Дуже великий за змістом, який багато містить у собі. *Робота пасувала його натурі. Із його математичним складом розуму, з обширними знаннями в астрології, медицині, психології та соціології він був цінним кадром* (Любко Дереш).

2. Довгий, розтягнутий, детальний (про лист, промову і т. ін.). *По обширнім .. вступі, в котрім автор описує — і то дуже слабо — обжинки у багатого ґазди Панька Іванишиного, зачинається оповідання* (І. Франко); *Обширна промова.*

ОБШИ́РНІСТЬ, ності і ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **обши́рний.** *Там, на верхніх планетах, не знайшлось достойних мудреців, спроможних оцінити велич і обширність всього їх* [їхнього] *замислу* (Любко Дереш); *Я дивувалася обширності його знань і володінню мовою* (М. Андрусяк); *Обширність поняття.*

ОБШИ́РНО, *рідко.* Присл. до **обши́рний;** широко. — *Скільки я разів звертався до неї та просив писати мені обширніше про родину* (О. Кобилянська); *Тяжко болію на теє, що сам не можу з В. М. обширно поговорити, що за відраду В. М. у теперішнім смутку учинити* (Б. Лепкий); *Написано* [у книзі] *досить об'єктивно й обширно. Так, від польського автора довідалася про деякі подробиці з підпільного життя свого чоловіка* (М. Андрусяк).

ОБШИ́ТИ *див.* **обшива́ти.**

ОБШИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обши́ти.** *Це була звичайна носова хусточка, обшита по краях червоною заполоччю* (Григорій Тютюнник); *Не раз пригадую: у валянках обшитих Виходив ти на тік пів копи змолотити* (М. Рильський); *І хата і будинки всенькі Обшиті наново були* (С. Руданський); *На високому березі з обшитою каменем набережною стояло село, красиве, нерозбите й мирне* (О. Гончар); *Нахилена стіна була обшита світлими лакованими сосновими дошками* (Любко Дереш); *Кімната виявилася великою, обшитою пахучим деревом* (С. Андрухович); // **обши́то,** *безос. пред. Що це так лопоче? Обшивка. Тут усе обшито такою білою матерією* (М. Андрусяк).

ОБШИ́ТИСЯ *див.* **обшива́тися.**

ОБШИТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **обши́ти** 1, 2. *Магазин пропонує якісну тасьму для обшиття швів горловини* (з мови реклами); *Обшиття балконів.*

2. Те саме, що **обши́вка** 2. *Сидить різьбяр на колодці і ріже дерево, коваль кує залізо, стельмах робить вози, гончар — горщики, римар — упряжі й шкіряне обшиття* (Валерій Шевчук).

ОБШКРЕБТИ́ *див.* **обскріба́ти.**

ОБШКРІБА́ТИ *див.* **обскріба́ти.**

ОБШКРЯ́БАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обшкря́бати.** *У сінях стояли ледь обшкрябані од болота чоботи* (з переказу); *Стали ті* [волхви-ворожбити] *волхвувати — вдивлятися, по своєму звичаю, то в нутрощі жертовних тварин, то в якісь жилки на обшкрябаних ножами кістках* (В. Малик).

ОБШКРЯ́БАТИ *див.* **обшкря́бувати.**

ОБШКРЯ́БУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБШКРЯ́БАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **обскріба́ти.** *Легенько обшкрябуючи сало, що лежало тонким шаром на м'ясі, почали обдирати шкуру* (М. Трублаїні); *Обшкрябували* [жінки] *блискучу рибу, що, мов таблички шліхтованого срібла, лежала купами* (Н. Королева); *І чи вистачить для такого хлопця того чобота? Де там. Аби то ще воно обережно, обачно. А тож, де тільки льоду шматок, то й ковзне .. Після не обшкрябає чобота, не висушить. Там шкорбне, там шпирхне, і чобіт горить* (У. Самчук); *Не повірив* [Мусій] *своїм очам, побачивши дівчину, яка стояла на порозі, обшкрябуючи об одвірок наліплене на босу ногу болото* (В. Речмедін); *Він добре почистив ніж, обшкрябав і помив ложку, а тоді відмив усі чотири кулі* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *кого, що.* Те саме, що **обдря́пувати.** *Перед нанесенням нової фарби необхідно обшкрябати старе покриття* (з газ.).

ОБШЛА́Г, а́, *ч.* Нижня пришивна частина рукава. *Він висмикнув з-за обшлага якусь брошурку і кинув її на стіл* (Ю. Смолич); *Кліфтон пришивав ґудзики до обшлагів френча* (П. Загребельний); *За кілька секунд .. вийшов чоловік .. у мундирі з широкою золотою окантовкою на обшлагах рукавів і зірками на погонах* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОБШЛАГО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **обшла́г.**

ОБШЛІФО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **обшліфува́ти** 1. *Життя тулиться до води, вузькі смужки родючої землі вздовж .. річок пустелі, які оживають лиш на короткий час кілька разів на рік, а тоді вмирають, значачи свої русла обшліфованим тисячолітнім камінням, сухим, як розпач* (П. Загребельний); *Мало чим відрізняється й життя в Білому Потоці, вздовж якого й справді грають-піняться від буйної сили гірські води — цілком білі на обшліфованому природою камінні* (М. Матіос); * Образно. *Він* [Кременюк] *маленький, круглий, міцний, чорний чубом і на обличчі, ну точнісінько обшліфований дощами та вітрами* (В. Кава).

2. *перен., розм.* Дієпр. пас. до **обшліфува́ти** 2. *Чоловік він, правда, собі простий, не дуже-то... обшліфований, але я не бачу в йому* [ньому] *нічого вже такого страхітного!* (Олена Пчілка).

ОБШЛІФО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обшліфо́вувати і обшліфовува́тися.** *Обшліфовування дерева; Обшліфовування манер поведінки.*

ОБШЛІФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБШЛІФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що.* Шліфувати (у 1 знач.) що-небудь кругом, з усіх боків. *Абразивним кругом рекомендують обшліфовувати будь-які метали й дерево* (з навч. літ.); *Дерев'яну заготівку обшліфували з усіх боків* (з газ.); *Обшліфувати натуральний граніт.*

2. *кого, що, перен., розм.* Те саме, що **шліфува́ти** 2. *Розвиток української термінології впродовж XX століття супроводжувався впливами позамовних чинників, тому далеко не завжди вдавалося вводити в мовний обіг новий термін або терміносполуку, необхідно було попередньо належно обшліфувати нововведення* (з наук. літ.); *Багато мелодій прийшло з народу. Деякі з них композитори обшліфували* (з наук.-попул. літ.).

ОБШЛІФО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОБШЛІФУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *розм.* Набувати певних знань, навиків, манер; навчатися правил поведінки. — *А писарша — чудова людина! .. Бачиться в батька з інтелігентними людьми, набралася кращих манер, обтесалась, обтерлась, обшліфувалась* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **обшліфо́вувати.** *Перед фарбуванням метал ретельно обшліфовується майстром* (з наук.-попул. літ.).

ОБШЛІФУВА́ТИ *див.* **обшліфо́вувати.**

ОБШЛІФУВА́ТИСЯ *див.* **обшліфо́вуватися.**

ОБШМА́ГАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обшмага́ти.** *Всі такі обідрані та обшмагані, загорілі та закурені, мов плащуваті цигани* (Панас Мирний); *На передньому плані .. бовваніють чахлі кущі невисокого чагарнику, трохи далі — зграйка обшмаганих, обчуханих осокорин* (Є. Доломан); * Образно. *Дивно було бачити цю польову, обшмагану вітрами жінку за таким незвичним для неї заняттям* (В. Земляк).

ОБШМАГА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* 1. Шмагати по всій поверхні. *Усю спину обшмагали* (Сл. Б. Грінченка); *Зашурхотіло, гілля обшмагало* [Максима] *з усіх боків* (А. Кокотюха); * Образно. *Гордій Іванович, знаменитий спінінгіст, що обшмагав своїм спінінгом Десну, Дніпро і всі інші озера від Чернігова до Дніпропетровська, захлинаючись, розповідав, що десь біля Бужина він витяг на спінінг щуку вагою 21 кілограм 310 грамів* (Остап Вишня).

2. Із силою побити, посікти (про вітер, дощ, сніг і т. ін.). *Дощ із градом обшмагав молоді дерева* (з газ.).

ОБШМА́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обшмали́ти.** *Вони стояли на маленькому острівцеві: кілька низеньких, пласких, чорних, немов обшмалених вогнем купин. Тхнуло гнилим очеретом, пташиним послідом, болотом, — той запах стояв тут тисячоліттями* (Ю. Мушкетик).

ОБШМАЛИ́ТИ *див.* **обшма́лювати.**

ОБШМАЛИ́ТИСЯ *див.* **обшма́люватися.**

ОБШМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБШМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* Те саме, що **обсма́лювати.** *З бурячиння, з листя буряка млинчики такі пекли. Коли акація вийшла, то цвіт акації їли. Брат мій горобців у стрісі ловив і потім обшмалював, як шашлики робив* (з мемуарної літ.); *Дружина цілу ніч відганяла вовків, що в неперевершеному звірячому нахабстві лізли мало не в самий вогонь, не лякаючись обшмалити свої морди* (П. Загребельний).

ОБШМА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБШМАЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док.* Те саме, що **обсма́люватися.** *Курортники сильно обшмалилися на пекучому сонці* (із журн.).

ОБШМАРО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обшмарува́ти** 1. *Я вискочив з дверей, мало не збив з ніг Галини, наткнувся на обшмаровану чоколядою* [шоколадом] *Оксанку і схопив слухальце телефону* (У. Самчук); *Треба води нагріти, щоб вимитись. Опіків у Павла не було, але він, як і всі, з ніг до голови обшмарований густою сажею* (М. Руденко).

ОБШМАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБШМАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що.* 1. *чим, розм.* Шмаруючи (у 1 знач.), обмащувати, покривати що-небудь чим-небудь. *Баба Ликора намагається звестися, але ноги в неї підгинаються, й вона безсило валиться на глину. — Оце помастила хату, — шепче, — оце обшмарувала* (Є. Гуцало); *За добу до запікання курку необхідно обшмарувати гірчицею* (із журн.).

2. *діал.* Оббивати (про дощ, хуртовину і т. ін.). *Хата осунулась... Стріха місцями повигнивала, .. ще до того дощ та хуртовина оббила, обшмарувала...* (Панас Мирний); *Зозулинці туляться по схилах балки, дощі та віхоли обшмарували хати, жовтою глиною світять, які в низині, то й водою підпливли* (В. Чемерис).

ОБШМАРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБШМАРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.*, *розм.* Забруднюватися чим-небудь кругом, покриватися по всій поверхні. *Мати потупцяла за ним у передпокій, хотіла почистити йому куртку щіткою, бо десь крейдою обшмарувався, але він грубо гримнув на неї* (Ю. Щербак).

ОБШМАРУВА́ТИ *див.* **обшмаро́вувати.**

ОБШМАРУВА́ТИСЯ *див.* **обшмаро́вуватися.**

ОБШМА́ТАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **обшмата́ти.** *Теодосій стояв перед Данилом у обшматаній шапці і подертому кафтані* (А. Хижняк).

2. *у знач. прикм.* Одягнений у дуже подертий, пошматований одяг; обшарпаний. *Очима великими уп'явся* [Яшко] *в обшарпану постать .. Підійшов ближче — так, Мирон. Обшматаний, худий* (А. Головко).

ОБШМАТА́ТИ *див.* **обшмато́вувати.**

ОБШМАТО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **обшматува́ти.** *Тепер, одірвані від Дніпрогесу, одрубані від сходу, щогли самотньо бовваніють в степах, безрадісно опустивши додолу обшматовані дроти* (О. Гончар).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **обшма́таний** 2. *Христя глянула в вікно. — От і Чіпка їде .. — Та й обірваний та обшматований який, Господи!* (Панас Мирний).

ОБШМАТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБШМАТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ОБШМАТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що, розм.* Обривати кругом, з усіх боків клаптями, шматками; шматувати. *Собака сердито обшматовував кістку* (з газ.); * Образно. [К р я ч к о:] *Діти обшматовують, обкусують здоров'я батьків* (О. Коломієць); *Як зашумлять вітри .. — обнесуть вони, обшматують красу твою* [гаю] (С. Васильченко).

ОБШМАТУВА́ТИ *див.* **обшмато́вувати.**

ОБШМО́РГАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обшморга́ти.** *— Це, видно, цеповий* [собака] *з хуторів забіг: шия наголо обшморгана...* (О. Гончар); *Крізь обшморгані очеретини .. одним духом Манюня винесла нас на буркунову стежку* (М. Вінграновський); *Утікають дрібні звірятка, вони вже не будуть тертися об обшморгану і прогірклу кору* (В. Стус).

ОБШМОРГА́ТИ *див.* **обшмо́ргувати.**

ОБШМОРГНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док.*, *що, розм.* Однокр. до **обшмо́ргувати.** *Саджаючи дерево, неопале листя на ньому необхідно обшморгнути* (із журн.).

ОБШМО́РГУВАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **обшмо́ргувати.** *Під час вегетації саджанців пророслі бруньки в зоні штамба видаляють шляхом обшморгування їх рукою* (з наук.-попул. літ.); *Шкідливим для рослин є обшморгування їх гілками сусідніх дерев* (з навч. літ.).

ОБШМО́РГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБШМОРГА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.*, *що, розм.* Стискуючи в жмені стебло рослини, рухом руки вздовж нього обривати листя, пагони і т. ін. *— Гляди ж мені, щоб завтра вийшла на леваду обшморгувать буряки-висадки!* (І. Нечуй-Левицький); *Спросоння Миколі хотілось курити, — сигарети скінчились і, обшморгавши бадилину кінського щавлю, натрамбував сухим насінням козячу ніжку, креснув сірничиною* (Є. Пашковський); // Обривати, обсмикувати і т. ін. *Дівчинка .. накинулася на сині дерева, почала обшморгувати рясні плоди* (О. Бердник); *Весною 33-го .. у селі уже було все з'їдено, навіть коти з собаками і жаби з горобцями, .. навіть листя на липах обшморгали* (Г. Тарасюк); // Обдираючи, пошкоджувати що-небудь. *Вони здолали кілька перелазів, обшморгали черевички об штурпаки, пірнули в туман, нарешті зупинилися перед високими штахетами* (Р. Андріяшик); *Обшморгавши до крові долоні об канат, моряк звалився в човен* (з мемуарної літ.).

ОБШМУ́ГЛЮВАТИ *див.* **обшму́льгувати.**

ОБШМУ́ГЛЮВАТИСЯ *див.* **обшму́льгуватися.**

ОБШМУ́ГЛЯНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обшмугля́ти.** *Парабелум був обшмугляний, блискучий, плямистий, мов саламандра, стріляний-перестріляний* (П. Загребельний); *У лелечинім гнізді та очеретяній стрісі поселилася сила-силенна горобців, на обшмугляних дощами та вітром сохах виліпили вальки гнізд ластівки* (В. Дрозд).

ОБШМУГЛЯ́ТИ *див.* **обшму́льгувати.**

ОБШМУГЛЯ́ТИСЯ *див.* **обшму́льгуватися.**

ОБШМУ́ЛЬГАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обшмульга́ти.** *Батькова розцяцькована міддю ґирлиґа висіла на гвіздку під хатою.., вона була блискуча, обшмульгана травами, відполірована, як слонова кістка* (О. Гончар); *Хоч як дрібно і щільно я намагався пакувати в нього свої думки та спостереження, той записничок, давно списаний і геть обшмульганий, лежав десь на дні валізи* (О. Шугай); *Його нові знайомі спорожнили свої склянки до дна і воднораз потяглися до обшмульганої пачки з сигаретами* (Ю. Андрухович).

ОБШМУЛЬГА́ТИ *див.* **обшму́льгувати.**

ОБШМУЛЬГА́ТИСЯ *див.* **обшму́льгуватися.**

ОБШМУ́ЛЬГУВАТИ, ую, уєш, **ОБШМУ́ГЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОБШМУЛЬГА́ТИ,** áю, áєш, **ОБШМУГЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, діал.* Стирати, обтирати. *Ялини старі, високі. Не одне покоління школярів обшмульгувало штаньми кору на них* (Ю. Мушкетик); *Для мене це були не просто пам'ятники над замученими братами, а знов укріплені, хоч гризи зубами, ворожі позиції, на які я йшов у повний зріст, дерся, ламаючи пальці, обшмуглюючи шкіру до кісток, дряпався вище й вище, до самого неба!* (П. Загребельний); *Полудрабок обшмульгав жовтий сап'янець і зробив смугу через усю халяву й передок* (І. Нечуй-Левицький); *— Та ну його к бісу, — всі руки обшмугляв! — промовив чоловік з бородою, спускаючи руку з молотком* (Б. Грінченко); * Образно. *— До живого обшмульгали шию всякі хомути, — він вдарив себе по шиї, — нових не хочу! На волі хочу вік дожити!* (О. Гончар).

ОБШМУ́ЛЬГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ОБШМУ́ГЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОБШМУЛЬГА́ТИСЯ,** áюся, áєшся, **ОБШМУГЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док., діал.* Стиратися, обтиратися. *Коли чоловік потрапляє в натовпи і ховається в них, він розчиняється й знищується в анонімності, в безликості, обшмуглюється, як камінь у потоці* (П. Загребельний); — *А може, вже двері обшмульгались проти клямки та защіпки?* — сказала Настя й заглянула в *щілину, потім одхилила двері й знов оглянула, ще й пальцями полапала гострий рубець коло дверей проти защіпки, чи не стерся він часом* (І. Нечуй-Левицький).

ОБШНИ́РИТИ *див.* **обшни́рювати.**

ОБШНИ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБШНИ́РИТИ,** рю, риш, **ОБШНИРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док., що, розм.* Заглядати всюди, бувати скрізь, шукаючи когось, щось. *Рухливий чоловічок за той час знов уже обшиздяв усі кути* (І. Франко).

ОБШНИРЯ́ТИ *див.* **обшни́рювати.**

ОБШПА́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **обшпа́рити.** *То вона пригортала до серця обшпарену руку, то тріпала нею, то приводила до рота, хукала — болість не німіла* (Панас Мирний); *Шніцель можна подавати з капарцями, поливаючи вершковим маслом, прогрітим разом з лимонною цедрою, нарізаною соломкою й обшпареною, зверху кладуть кружальця обчищеного лимона* (з навч. літ.).

ОБШПА́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обшпа́рити і обшпа́ритися.** *У найстигліших плодах шкірка може легко зніматися і без обшпарення* (із журн.).

ОБШПА́РИТИ *див.* **обшпа́рювати.**

ОБШПА́РИТИСЯ *див.* **обшпа́рюватися.**

ОБШПА́РЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **обшпа́рювати і обшпа́рюватися.** *Допоміжні прийоми теплової кулінарної обробки: обсмалювання, бланшування (обшпарювання), пасерування* (з навч. літ.).

ОБШПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБШПА́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **ошпа́рювати;** обпікати гарячою рідиною, окропом. *Баклажани свіжі сортують, обчищають шкірку, промивають і обшпарюють для видалення гіркості* (з навч. літ.); *Почав* [Загнибіда] *розказувати, як Христя обшпарила руку* (Панас Мирний); [М а т р о н а:] *Додому зараз! Чуєш? Бо ти* [тобі] *окропом оту* [оте] *головище обшпарю, щоби-с і межи людей не міг показатися* (І. Франко); * Образно. *З-під хмари сонце спуститься, Обшпаривши востаннє Олією оливковою небо* (С. Жадан).

ОБШПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБШПА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* Те саме, що **ошпа́рюватися;** обпікатися гарячою рідиною, окропом. — *Заходь, у ванній візьмеш жовтий рушник. І дивись, обережно, там кран гарячої води прокручується. Обшпаритися можна* (В. Єшкілєв); * Образно. *Душа обшпарюється ніжністю, несамовитістю і смутком* (Т. Прохасько).

ОБШПУГО́ВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обшпугува́ти.** *Я сам при від'їзді з Чигирина переглядав увесь скарб і бачив той бочонок, обшпугований залізними обручами* (П. Загребельний); * Образно. — *А то на пригірку чиї чорніють хати з кривими верхами, дірчавими оселями, оббиті дощем, обшпуговані негодою?* (Панас Мирний); *Коли я глянув у цей момент на гори, на обшпугований вітрами камінь, він уже був мені не такий чужий, як досі* (О. Гончар).

ОБШПУГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, діал.* Оббити шпугою *(див.* **шпу́га**[1]). *Обшпугувати скриню.*

ОБШТУКАТУ́РЕНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **обштукату́рити.** *Допускається встановлювати проточні водонагрівники на обштукатурених, а також на облицьованих негорючими або важкогорючими матеріалами стінах* (з мови документів).

ОБШТУКАТУ́РИТИ *див.* **обштукату́рювати.**

ОБШТУКАТУ́РЮВАННЯ, я, *с., буд.* Дія за знач. **обштукату́рювати.** *Обштукатурювання фасаду будинку.*

ОБШТУКАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОБШТУКАТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, буд.* Те саме, що **оштукату́рювати.** *На хлорованій воді готують складні або цементні розчини, якими обштукатурюють дерев'яні, цегляні чи бетонні поверхні* (з навч. літ.); *Облицювання печей керамічною плиткою потребує рівної поверхні, тому необхідно цегляну кладку обштукатурити* (з навч. літ.).

ОБШТУКАТУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок., буд.* Пас. до **обштукату́рювати.** *Місця з'єднання дерев'яних, кам'яних, цегляних та бетонних конструкцій повинні обштукатурюватися* (з навч. літ.).

ОБШУ́ГАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **обшуга́ти.** * Образно. *Тисячі тих, кому випало гибіти у відкритім степу, з заздрістю поглядали на далекі, обшугані вітрами присиваські села: там було людське тепло, там можна було б обігрітись* (О. Гончар).

ОБШУГА́ТИ *див.* **обшу́гувати.**

ОБШУГА́ТИСЯ *див.* **обшу́гуватися.**

ОБШУ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБШУГА́ТИ,** áю, áєш, *док., що, діал.* 1. Обчищати зерно від лузги. *Обшугаю гречку на крупи* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Дурня хоч і в ступі обшугай, інакший не буде* (приказка).

2. Обривати, оббивати. *Найдуть на тебе буйнії вітри з лютими морозами, кору обіб'ють.., Листя обшугають* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. — *Ти таки в нас поет...* — *"Днів моїх золоті бергамоти обшугали, оббили вітри. Як це тобі?"* — *Теж твоє?* — *Костя-сліпий склав: і слова, і музика його... Під баян виконує* (О. Гончар).

ОБШУ́ГУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБШУГА́ТИСЯ,** áюся, áєшся, *док., діал.* 1. *тільки 3 ос.* Відокремлюватися, відсіюватися. *Пил обшугується, як товчуть гречку* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *У струмочку тихо блискавка цвіте, листячко ж у неї, видно, золоте. Миттю обшугалось, знову зацвіло, підпалило хмарі молоде крило* (П. Мовчан).

2. Витрачатися (у 3 знач.). *Обшугався так, що й шага нема* (Сл. Б. Грінченка).

ÓБШУК, у, *ч.* Офіційно санкціонований ретельний огляд кого-, чого-небудь з метою виявлення чогось прихованого або недозволеного. *Часто стражники чи козаки приїздили вночі з волості й робили несподівані обшуки* (О. Донченко); *Виявляється, Агні Бертельс була видатною німецькою шпигункою; під час обшуку на її квартирі знайдено дуже важливі матеріали* (М. Дашкієв); *Есесівка робила ретельний обшук. Вона хижо заглядала в вуха, в ніс, тикала паличкою в волосся.., куйовдила зачіски* (А. Хижняк); // Ретельний огляд кого-, чого-небудь з метою виявлення чогось. *Андрія потримали трохи в вартівні під грізним моральним тиском, роблячи йому старанний обшук* (І. Багряний); — *Тобі, Григорію, раджу: не свавільничай .. Никати по хатах, обшуки робити в людей — хто тобі дав право на це?* (О. Гончар); *Вночі, попросивши мене перечекати в кухні, солдати вчинили обшук. Метушилися, гримали, щось розбивали* (Р. Андріяшик).

ОБШУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обшука́ти.** *Хлів, льох, горище, кожний куточок хати .. — все мало бути обшукане і перерите* (Д. Бедзик); *Чому ж тоді саме цю скриню не відімкнули, а всі інші розкриті та обшукані?* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // **обшу́кано,** *безос. пред. Обшукано всі закапелки, перевірено .. сигналізацію захисту стін та ліфтів палацу, встановлено, що не піднімався і не сідав жоден вертоліт* (М. Дашкієв); *Контрабандист пробує вчинити опір, але марно. За хвилину його обшукано, все на ньому пошматовано, повивертано всі кишені* (П. Загребельний).

ОБШУКА́ТИ *див.* **обшу́кувати.**

ОБШУ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обшу́кувати.** *Обшук було проведено з численними процесуальними порушеннями, що призвело до перебоїв у роботі підприємств, які знаходилися в обшукуваних приміщеннях* (із журн.); *Обшукувані речі;* // **обшу́кувано,** *безос. пред. Андрія на цей раз .. заведено до тюремної вартівні, в якій його першого дня обшукувано та стрижено* (І. Багряний); // *у знач. ім.* **обшу́куваний,** ного, *ч.;* **обшу́кувана,** ної, *ж.* Людина, яку піддають обшуку. *Довго ходила комісія по двору, рила, прути стромляла, — нема хліба! А член комісії, сусід, .. злий, як відьмак, на обшукуваного, — мабуть, без причини, тільки від чорного серця, — взяв дома жіночий рукав із зерном, пішов і підсунув тому дядькові під стіжок сіна* (В. Барка).

ОБШУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обшу́кувати.** *Мене пік сором за це обшукування кишень* (М. Руденко).

ОБШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОБШУКА́ТИ,** áю, áєш, *док.* 1. *кого, що.* Робити обшук. *Товариші по камері гуртом виряджали його: давали йому теплішу одежу, розсипали поза підкладкою піджака тютюн та сірники, щоб не знайшли, коли будуть його обшукувати* (С. Васильченко); *Давид сказав: — Листа я не оддам. Мене ж обшукували. Немає в мене* (А. Головко); *Жандарми старанно обшукували приміщення і збирали всі аркушики паперу* (В. Владко); — *Де ти гроші подів, ледащо, кажи, де?.. — Обшукайте його скрізь, раю, може, де знайдете* (М. Коцюбинський); *Поліція .. обшукала лабораторію і навіть кабінет одного професора* (Леся Українка).

2. *що.* Оглядаючи все, старанно шукати кого-, що-небудь. *Двічі бігав Кузька в ліс, обшукував мало не кожний кущ, на кожній стежці приглядався до слідів* (О. Донченко); *Увага Черниша прикута до кладовища. Він обшукує поглядом той прямокутник, що лисніє мармуровими плитами, надмогильними стовпцями, біліє крилатими серафимами* (О. Гончар); *Нарешті ми отримали повідомлення, що кораблі вільні, і тоді до справи взялися космічні піхотинці в супроводі групи інженерів. Перші обшукували нові кораблі на предмет виявлення можливих диверсантів.., а другі перевіряли функціонування всіх бортових систем* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Вона знайде .. людей; оддасть їм усі свої гроші .. і з ними обшукає плавні та знайде Остапа* (М. Коцюбинський); *Кульжан ніде не було. Зейнеб розхвилювалася. Вона скликала людей і наказала ще раз обшукати стоянку* (З. Тулуб).

ОБЩИ́НА, и, *ж.* 1. *іст.* Форма виробничого і громадського об'єднання людей, що характеризується спільною власністю на засоби виробництва і повним або частковим самоврядуванням. *Чверть усієї землі в державі належала сиротам і вдовам. Худоба й сінокоси були власністю общини* (Ю. Бедзик); *По найбільш багатолюдних містах і особливо по столицях єдиної центральної влади не існувало. Феодалізм дуже химерно побудував ці велетенські міста-общини* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *іст.* У дореволюційній пореформеній Росії — адміністративне об'єднання селян з примусовим землеволодінням і круговою порукою. *Дореволюційні історики Росії зазначають, що, на відміну від Європи, община в Росії не зникла, а стала розвиватися* (з навч. літ.).

3. *рідко.* Те саме, що **грома́да**[1] 1, 2. *А через два тижні Лукерія Степанівна вперше привела її в молитовний дім євангельських баптистів. Власне, це була звичайна хата.., яку наймала місцева община для щотижневих зборищ* (С. Журахович); *Лук'ян .. був виділений церковною общиною в склад делегації, яка зустрічала архієрея* (Григорій Тютюнник); *Соборної общини нема, але ж можна комусь зібрати підписи і від імені самих селищ звернутися до райради з листом* (О. Гончар); *Досить часто партійні структури розвиваються як організації, за посередництвом яких ділові кола, релігійні общини, професійні спілки та інші групи втілюють у життя свої інтереси* (з навч. літ.).

△ **(1) Сільська́ общи́на,** *іст.* — форма громадських відносин, що виникла в процесі розпаду первісного родового ладу. *У програмних принципах народоправства важливе місце відводиться демократичним традиціям сільської общини* (з наук. літ.); *Народники вважали сільську общину елементом майбутнього демократичного суспільства, для встановлення якого необхідно ліквідувати поміщиків і царську владу* (з навч. літ.).

ОБЩИ́ННИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **общи́на** 1, 2. *Плата у .. лісі, який колись був громадським, общинним, була помірнішою, ніж у державному* (В. Лис); *Всі общинні та племінні жерці .. беззаперечно підкорялися верховному жерцю* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Два сержанти міської ради общинних старост, одягнені в напівчервоні й напівблакитні камзоли, стояли на варті* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ОБЩИ́ННИК, а, *ч., іст.* Член общини (у 1, 2 знач.). *Представник общинників, ступивши вперед, сказав: — В нашій селянській общині закладена споконвічна основа справедливого устрою* (Ф. Бурлака); *Досягши 18 років, кожен юнак із сім'ї вільного общинника ішов козакувати на 3–5 років* (В. Рубан); *У скіфському суспільстві VII–VI ст. до н. е. вже можна виявити ознаки, що свідчать про розклад родового ладу. З середовища вільних общинників — кочових скотарів і осідлих землеробів — виділялася родоплемінна знать (родові старійшини, племінні вожді та ін.)* (з наук. літ.).

ОБЩИ́ННИЦЯ, і, *ж., іст.* Жін. до **общи́нник.** *Лелійка одягалася як проста общинниця, носила білу вишиту сорочку і плахту, а вінок не золотий, а із звичайних польових квітів* (В. Рубан).

ОБЩИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **общипа́ти.** *Общипана курка безсило припала до столу мертвою головою на тонкій шиї* (М. Коцюбинський); *Антон Родіонович поправляє кобуру револьвера, вирівнюється і .. виходить, наче общипаний гусак, в австрійському галіфе до учительської кафедри* (Г. Косинка); *Зараз вони* [дерева] *стоять голі, общипані, всім світом забуті* (І. Рябокляч); *Посередині* [столу] *красувався общипаний убогий букетик штучних квітів в пластиковій вазі* (С. Андрухович); * Образно. *На порозі з'явився Гордійчук і общипана постать міського педагога Касяненка* (С. Васильченко); // **общи́пано,** *безос. пред. Усе на ній так штепненько, чепурненько, общипано, так усім дівкам краса* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОБЩИПА́ТИ *див.* **общи́пувати.**

ОБЩИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **общи́пувати.** *Щелепи динозавра мали дрібні прямі зуби, придатні для общипування м'яких частин рослин* (з наук.-попул. літ.).

ОБЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЩИПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Щипаючи, обривати, відривати щонебудь. *Лукина простягала руку до калини, й її рука несамохіть общипувала листя й кидала його на траву* (І. Нечуй-Левицький); *Вітя, ніби нехотя, зберігаючи роблено похмурий вигляд, общипує маленький кусочок паляниці, умочає в полумисці* [полумиску], *ліниво їсть* (С. Васильченко); *Клавдія Іванівна, общипуючи туге виноградне гроно — так захопилася ним, що пропустила мимо вух легеньку шпильку* (В. Шкляр); *Як умру я на чужині, Хто мя* [мене] *поховає? Хіба ворон чорнокрилий Тіло общипає!..* (С. Руданський); * Образно. *Але час минав, роки йшли — і кожний рік щось общипував з тої віри, з того запалу* (М. Коцюбинський).

2. *діал.* Обсмикувати (у 1 знач.). *Уперше це вона нарядилася в неї* [спідницю] *і цілий день виходила то по вгороду, то по улиці, общипуючи ту спідницю кругом себе* (Панас Мирний).

ОБЩУ́ПАТИ *див.* **общу́пувати.**

ОБЩУ́ПУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **общу́пувати.** *Дія профілометра ґрунтується на принципі общупування алмазною голкою* (з наук.-техн. літ.).

ОБЩУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЩУ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обма́цувати;** ощупувати. *І, пригадавши собі всі свої пригоди, він зо страхом почав общупувати свої руки і ноги* (І. Франко); *Кметик .. лазив на крівлю, общупував обережно гніздо* (С. Ковалів); *Пильне око старої діви осміхнено общупувало Марту зусібіч у сільській ноші* (Р. Андріяшик); — *Прокинувся я,* — *товариш Большаков общупав себе, — все ціле, на поясі три гранати висить* (Ю. Яновський).

ОБЮРОКРА́ТИТИ *див.* **обюрокра́чувати.**

ОБЮРОКРА́ТИТИСЯ *див.* **обюрокра́чуватися.**

ОБЮРОКРА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **обюрокра́тити.** *Обюрокрачений державний апарат.*

ОБЮРОКРА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **обюрокра́чувати** і **обюрокра́чуватися.** *Якщо розглядати право лише у взаємозв'язку з державою і вважати його продуктом державної діяльності, то історичним результатом такого процесу буде одержавлення, обюрокрачування людини як гвинтика великої державної машини* (з навч. літ.).

ОБЮРОКРА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБЮРОКРА́ТИТИ,** а́чу, а́тиш, *док., кого, що.* Робити бюрократичним. *Влада намагалася обюрократити органи самоуправління селян шляхом запровадження невластивих для них адміністративних органів — правління та ревізійної комісії* (з наук. літ.).

ОБЮРОКРА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБЮРОКРА́ТИТИСЯ,** а́чуся, а́тишся, *док.* Ставати бюрократичним. *Кожен прагне адаптуватися — індивідуально і через "колектив". Тому домінує тенденція служити якнайкраще соціуму, а отже — обюрокрачуватися* (з наук.-попул. літ.); *Якщо державний апарат володіє усією повнотою влади, у суспільстві не складаються механізми заборон і противаг. У таких умовах партійно-державний апарат не може не обюрократитися* (з публіц. літ.).

ОБ'Ю́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **об'ю́ши́ти.** *Вся не своя кинулася Одарка до дитини; все воно у крові об'юшене* (Панас Мирний); *Коли він, об'юшений потом, втягує деревину в двір, із хатини в одній сорочці виходить Уляна* (М. Стельмах).

ОБ'Ю́ШИ́ТИ *див.* **об'ю́шувати.**

ОБ'Ю́ШИ́ТИСЯ *див.* **об'ю́шуватися.**

ОБ'Ю́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОБ'Ю́ШИ́ТИ,** ю́шу́, ю́ши́ш, *док., кого, що, розм.* 1. *тільки 3 ос.* Обливати, заливати кругом, по поверхні (про кров, піт і т. ін.). *За цим снопом пішли інші, і коли їх стало дев'ять, піт зовсім об'юшив мене* (М. Стельмах).

2. Ранити, бити або розбивати до крові. *Юра, умиваючись кров'ю, встиг рубонути Івана між очі і об'юшив його аж до грудей* (М. Коцюбинський).

ОБ'Ю́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОБ'Ю́ШИ́ТИСЯ,** ю́шу́ся, ю́ши́шся, *док., розм.* Заливатися кров'ю, потом і т. ін. *На залізо звернув — скло посипалося! сам об'юшився, а з честю вийшов: без дитячої смерті!* (В. Барка).

О́Б'ЯВ, у, *ч., заст.* Те саме, що **ви́яв.** *Першим виразним об'явом нового напряму в нашій літературі була збірка поезій Василя Пачовського "Розсипані перли"* (І. Франко); *Грубі вибрики о. Василя Раїса приймала за об'яв енергії та непохитної волі* (М. Коцюбинський); *З різних об'явів їх любові до героїнь .. можна було скласти одну велику і цілу мою любов до тебе* (Леся Українка); *Різні паси та гвинти .. Мав* [Сашко] *за об'яви красоти, Святого виповнені змісту* (М. Рильський).

ОБ'Я́ВА, и, *ж.* Те саме, що **оголо́шення** 2. *Накупивши всіляких газет, ми повернулись до готелю. Я хутко перебіг очима всі об'яви* (Олесь Досвітній); *Поруч прохідної будки прибито широкий диктовий щит для об'яв* (Ю. Шовкопляс); *Студенти заметушилися і стали бігти до дошки об'яв* (Григорій Тютюнник); *В гімназії були вивішені об'яви, де повідомлялося, що в неділю, о 10 годині ранку, відбудеться лекція професора Московського університету Д. І. Яворницького про народних музикантів-кобзарів* (І. Шаповал); *Зсередини вітрини до скла була приліплена рекламна об'ява* (В. Нестайко).

ОБ'ЯВИ́ТИ *див.* **об'явля́ти.**

ОБ'ЯВИ́ТИСЯ *див.* **об'явля́тися.**

ОБ'Я́ВКА, и, *ж., заст.* 1. Повідомлення, заява. *Пішов один чоловік давать об'явку у волость, що в його* [нього] *вкрадено кобилу* (Сл. Б. Грінченка); *Пані Ксьонзиха та подала об'явку, що вкрадено у неї дівку* (Панас Мирний).

2. Голос виборця на користь одного з кандидатів під час балотування. *Паньку дали три об'явки більше, як Стеценку, то через те й став старшиною* (Сл. Б. Грінченка).

ОБ'ЯВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **об'явити** 1. *Описувалось* [в утопії], *яке буде або вже єсть життя людей, не покірних Божій волі, об'явленій безпосередньо або через Божих пророків* (Леся Українка); *Не всі сни суть віщі, й вірувати кожному снові було б однаково, як вірити в чарівні дитячі казки. Але ж чи не часто бачимо волю Господню, об'явлену людям у снах?* (Н. Королева); // **об'явлено,** *безос. пред.* [Т у р с ь к и й:] *Скривдили тебе, ясновельможний пане! Банітою, паливодою об'явлено, до двору не пускають, у Варшаві жить забороняють!* (І. Карпенко-Карий); *Чистий дохід з видання* [збірника] *визначаємо на премії за видатніші твори красного українського письменства по конкурсу, який буде в свій час об'явлено* (М. Коцюбинський); *Ще зяють пащеками розграбовані склади, а населенню вже об'явлено зібратися* (О. Гончар).

ОБ'ЯВЛЕННЯ, я, *с.* 1. *рідко.* Те саме, що **оприявлення.** *Об'явлення Ісуса Христа, яке дав Йому Бог, щоб показати Своїм рабам, що незабаром статися має. І Він показав, і послав Своїм Анголом рабові Своєму Іванові* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Об'явлення Пресвятої Богородиці — надприродна, чудесна поява Пресвятої Богородиці через Святого Духа людям, даючи їм одкровення про Божу волю* (з рел.-церк. літ.).

2. *заст.* Проголошення. *Велика містерія нависла над землею, і все притаїлося, ждучи її об'явлення* (М. Грушевський).

3. *рідко.* Вияв, вираження. *Вірші — теж об'явлення любові* (О. Забужко).

ОБ'ЯВЛЯТИ, яю, яєш, *недок.*, **ОБ'ЯВИТИ,** явлю, явиш; *мн.* об'являть; *док., що.* 1. *рідко.* Те саме, що **оголошувати.** *Еней Троянців в гурт ззиває І з смутним видом об'являє, Що мертвих треба поховать* (І. Котляревський); — *"Традиції" не курити під час засідання ми порушувати не будемо. Об'являю перерву на п'ять хвилин* (А. Головко); [М у с і й:] *Звелів* [урядник], *Щоб зараз я всім об'явив, Що є бумага від самого Від пристава станового* (М. Кропивницький).

2. *діал., заст.* Виявляти. *Султан об'являє козакам-невільникам велику милість: хто вступить до війська ясновельможного гетьмана, той відразу стане вільний, а на Україні буде нагороджений землею, скотом і грішми!* (В. Малик); [Г о д в і н с о н:] *Гадаєте, він послух вашій волі тим об'явив, що показав отеє* [статуетку]*?* (Леся Українка).

ОБ'ЯВЛЯТИСЯ, яюся, яєшся, *недок.*, **ОБ'ЯВИТИСЯ,** явлюся, явишся; *мн.* об'являться; *док., розм.* 1. Виявляти себе, свою присутність, своє існування; відкриватися. — *Пан за тобою обшукав усе село. Краще не об'являйся!* (П. Панч); *Всі .. стежили.., аби не пропустити "Іже херувими". Тоді .. мала об'явитись відьма собачим виттям та гавканням* (М. Коцюбинський); *Еге! Скажу вам, хлопці, так — Ще ходить між людьми і досі Залізняк! .. Але настане день — а буде то субота — І він об'явиться...* (М. Рильський); *Ось .. друг несподівано об'явився сам* (Б. Антоненко-Давидович); *Треба наших оповістити: біда. Якісь розбійники об'явилися в пущі!* (В. Близнець); // Подавати звістку, нагадувати чимось про себе. *Несподівано сьогодні об'явився Петрусь: написав листа батькові* (А. Головко); [С е р г і й:] *Дай мені слово, що коли тільки об'явиться Надійка.., ти подаси мені звістку* (З. Мороз).

2. Те саме, що **з'являтися** 1, 3. *А холод усе дужче і дужче опановував мертве тіло, а від цього серце пана Циммермана стискалося од розпачу, .. мабуть, саме так об'являється приреченому пані Смерть* (Ю. Винничук); [К о м о н н и к:] *Я зрадників державних не шкодую. Якби в когорті нашій об'явилась ота зараза, — я б тих сектярів руками власними сажав на палі* (Леся Українка); — *Федоре, чи правду кажуть люди, що ніби знову .. листівки об'явилися?* (І. Цюпа); *І хоч поліція знала, що Дмитрик украв корову, бож об'явилися і оскаржувач, і свідки, які запевняли, ніби худобину вели в напрямку бараків, а вона ж з власної волі не розчинилася в повітрі! — жодних ознак її перебування в таборі не виявили* (Е. Андієвська); *Щоразу чекати його доводиться. Залусківський об'явився за пів години* (Люко Дашвар); // *заст.* Віддавати себе до рук органів влади. *Може, знятись і податись отак через воду, через луки — об'явитись, хай судять?* (О. Гончар); // Поставати перед ким-небудь у певному вигляді. *Шата коротка опала додолу: в ході і поставі Справжня богиня нараз об'явилась* (М. Зеров).

3. *рідко.* Називати, оголошувати себе ким-небудь. *Той, що розпитував, об'явився в волості небожем Окуня — Остапом Хрущем* (Панас Мирний); [П а р в у с:] *Чи не хтів він в той вечір неофітом об'явитись?* (Леся Українка).

4. *діал.* Проявлятися. *Коли ж однак об'явилася недуга в Андрія виразно, мати, що мала переважно голос в хаті, зачиняє перед ним двері* (О. Кобилянська).

ОБ'ЯКОРЕНИЙ, а, е. Який об'якорився, став на якір. *Цілу ніч на щоглі об'якореної на рейді французької яхти .. палахкотіли швидкі вогнисто-сині спалахи* (Ю. Смолич); *Мій корабель стоїть об'якорений біля Маямі* (з мемуарної літ.).

ОБ'ЯКОРИТИСЯ *див.* **об'якорюватися.**

ОБ'ЯКОРЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОБ'ЯКОРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Ставати на якір. *Коли Марко скінчив свою розповідь, есмінець об'якорювався в бухті* (М. Трублаїні); *Увечері до гавані міста зайшла канонерка. Покружлявши по гавані, вона об'якорилася, не пришвартовуючись до естакади* (Ю. Яновський); *На стіл випала карта якогось острова з позначенням довготи й широти, глибини моря біля берегів, з .. описом усього того, що треба знати, аби безпечно підвести корабель до берега й об'якоритись* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *перен.* Залишатися, зупинятися десь надовго; осідати (у 4 знач.). *Довго блукав Остап світом та додому тягнуло, тут і об'якорився* (із журн.).

ОБ'ЯСНЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **об'ясняти** 2. *Гутак потребував не одного об'яснення щодо того, як що ведеться у громаді і в старостві* (І. Франко).

ОБ'ЯСНИТИ *див.* **об'ясняти.**

ОБ'ЯСНЯТИ, яю, яєш, **ОБ'ЯСНЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОБ'ЯСНИТИ,** ню, ниш, *док., що, заст.* 1. Робити що-небудь яснішим, світлішим. *Мордко швидким рухом скинув на ніс окуляри, поплював на пальці, об'яснив шабасівку і налагодивсь писати* (М. Коцюбинський).

2. Пояснювати (у 1 знач.). — *Пізнавай по тім, — почала мати об'яснювати шепотом* (О. Кобилянська); *"Навіщо ж ти приняв бойкот?!" От тут і об'ясняй всім. Із благородства, мовляв* (В. Винниченко); *Мара обернувся до дружини: — Батько інтересується і я об'ясняю йому, Палюсю* (Б. Антоненко-Давидович); *Не моя вина, коли мама загубила того листа чи забула про нього (бо не знаю, чим іншим об'яснити те, чому вона не послала його)* (Леся Українка).

ОВ, *виг., розм.* Уживається для вираження здивування, захоплення і т. ін. — *Знаєш, Марку, не ті тепер люди, що перше. І в нас була забастовка* [був страйк]. — *Ов!* (М. Коцюбинський); [К и л и н а:] *Ов! дядьку Леве! то ви-те* [ви] *вдома?* (Леся Українка); *Мотор — машина дуже мудра. Ов, черговий електрик мусить знати її норов та й уміти з нею поводитись* (С. Чорнобривець); *На Святвечір якому язикатому господареві, до якого завітали з колядою, легкомисно кинути дівчатам — ану-но, підставляйте міха, хто в вас за міхоношу — ов, а я думав, оця, найгарніша* (О. Забужко).

ÓВАД, а, *ч., діал.* Овід. *Овад роси боїться* (Номис); * У порівн. [Г о с т о м и с л:] *Ви ж, жінки, Як овади: літаєте кругом і жалите* (І. Франко).

ОВÁК, *присл., розм.:* ○ **(1) Так і овáк** — по-всякому; інакше, іншим чином. *Розуміючи, що перед зором постає Загадка, ми тим не менше трактуємо її й так і овак* (Ю. Андрухович).

ОВÁЛ, а, *ч.* Фігура, що має форму витягнутого круга. *Де не піду — півкруг. Де не стану — овал .. Колесом лист по дорозі* (П. Тичина); *Сад розташований овалом* (Д. Бедзик); *Вертоліт .. ліг на курс понад .. гладінню озера Ямбато, що великим овалом простяглося від нас на захід* (Р. Іваничук); // Обрис чого-небудь, що нагадує таку фігуру. *По дорозі стрічались дівчата, провінціальні кози, з блиском вогкого ока, з свіжим овалом обличчя, еластичними рухами тіла* (М. Коцюбинський); *Ярослав тепер дивився на Маргариту збоку, ніжний овал щічки, чорні брови, повні губи* (В. Дрозд); // *у знач. присл.* **овáлом.** Утворюючи такий круг. *Але очевидно, що кути — прямі, гострі чи тупі — викликають абсолютно інші емоції у мистецтві, ніж лінія, яка тече — колом, овалом чи іншою формою. Про які настрої в суспільстві сигналізує сьогодні мистецтво — моди, живопису, музики, театру?* (з газ.).

ОВАЛÁШИТИ, шу, шиш, *док., кого, діал.* Каструвати тварину. *Овалашили кабана.*

ОВÁЛЬНИЙ, а, е. Який має форму овала; яйцеподібний, довгастий. *У залі лабораторії стояв великий овальний стіл* (О. Довженко); *Маленьке, овальне личко сяє під промінням золотих .. трубчастих кучерів* (Ирина Вільде); *Відчинилися в скелі овальні двері, і дівчина опинилася в невеликій кубічній кімнаті* (О. Бердник); *Хтось ушанував галицького депутата: овальний порцеляновий портретик видовбали* (Р. Андріяшик); *Вольф пішов до овальної зали, де на нього чекав голова Рябцев разом з іншими думцями* (В. Шкляр).

ОВÁЛЬНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Абстр. ім. до **овáльний.** *Овальність форми.*

ОВАРІÁЛЬНИЙ, а, е, *фізл.* Стос. до яєчників; яєчниковий. *Підсадження після заморожування може бути зроблено під час будь-якого іншого оваріального циклу, не обов'язково в той місяць, коли взята яйцеклітина* (з наук. літ.); *Пухлини яєчників є дисгормональними захворюваннями, в основі яких лежить первинне ослаблення функції яєчників і зниження рівня оваріальних естрогенів* (з навч. літ.).

ОВÁЦІЯ, ї, *ж.* Захоплене вітання кого-небудь бурхливими оплесками, вигуками і т. ін. *Бачинський при від'їзді з Кракова крикнув нам з вікна: "Слава, молоді радикали!" і ми єму* [йому] *зробили овацію* (В. Стефаник); *Манюрка заспівала. І тоді всі слухачі до одного збагнули, що з Манюрчиного горла тече срібна ріка кришталевих звуків .. Публіка влаштувала овацію* (Ю. Яновський); *Буря овацій розірвала тишу* (В. Владко); *Юдіф витягнула останні ноти увертюри кудись аж на засніжені піки вершини світу, і зал вибухнув оваціями* (Любко Дереш).

ОВВÁ, *виг.* Уживається для вираження здивування, сумніву, іронії і т. ін. — *Я лиш те зроблю, що мені схочеться.* — *Овва! Трошки воно та не так!* (Л. Мартович); — *Овва!* — *хрипко сказала хазяйка хати.* — *От так одразу я тобі й розказала все...* (Грицько Григоренко); — *Овва який!* — *Отакий.* — *Рубін ждав нападу, але Індиченко все ж таки здрейфив і не зачепив його* (І. Сенченко); *Овва, та тут уже починають розкриватися неабиякі таємниці!* (М. Дашкієв); — *Овва! А вона чого за ними сльозу пускає?* (В. Чемерис).

ОВДОВÍЛИЙ, а, е. Який овдовів. *Ось уже недалеко знайомий будинок, де в невеликій убогій кімнаті зустріне її хлопчик, з яким завжди любила бавитись, коли іноді заходила провідати овдовілу подружку* (А. Шиян); *Отаман уподобав рано овдовілу шляхтяночку, Ясю Закревську* (В. Земляк); *Я раптом згадала, що до цього високого сану переводять лише неодружених або овдовілих священників* (В. Шкляр).

ОВДОВÍТИ, íю, íєш, *док.* Стати вдівцем або вдовою. *Сухобрус овдовів, і його дочки хазяйнували в господі* (І. Нечуй-Левицький); *Ще й раніш, відколи овдовіла Катря, зразу й став чіпати її Юхим* (А. Головко); *Це була вродлива шляхтянка, яка рік тому овдовіла* (В. Лис); *За цей час двадцятичотирирічний наступник арагонського престолу встиг двічі одружитися і двічі овдовіти і від обох шлюбів не мав жодної дитини* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ÓВЕ́Н, óвнá, *ч.* 1. *астр. (з великої літери).* Одне із дванадцяти зодіакальних сузір'їв. *На небі з'явилися знаки зодіаку. За початок відліку прийнято точку весняного рівнодення, яка на початку нашої ери ще перебувала в сузір'ї Овна* (з навч. літ.); *Постійно ототожнюйте себе зі Світлом. Зараз буде сходити весняне сонце, почнеться цикл Овна* (О. Бердник); // Перший знак зодіаку, частина річного шляху, який проходить Сонце з 21 березня до 20 квітня. *Нині чорний місяць перебуває у знаку Овна* (Л. Костенко).

2. *розм. (з великої літери).* Про людину, яка народилася під знаком Овна. *Я — Овен, і характер у мене такий, що з кімнатних рослин у моєму помешканні виживають лише кактуси, та й то по високосних роках* (М. Кідрук).

3. *заст.* Те саме, що **барáн** 1–3. *Сиділи угри мадярські.., пасли овець та овнів і доїли кобилиць за Ворсклою* (І. Білик).

ОВЕРБÓТ, у, *ч., екон.* Різке підвищення цін на певний товар у разі значного збільшення його закупівель. *Овербот — ситуація, в якій курси валют, ціни товарів або цінних паперів унаслідок великого обсягу купівель можуть підніматися дуже високо, створюючи нестійкий ринок* (з навч. літ.).

ОВЕРДРÁФТ, у, *ч., фін.* Особлива форма надавання банком короткострокового кредиту, коли розмір платежу перевищує залишок коштів на рахунку клієнта. *У завантажені дні банки можуть запланувати утримання більших резервів, аби уникнути покарань за добові овердрафти* (з наук.-попул. літ.); *Банки, які не мають великого обороту за коррахунками і не користуються довірою іноземців, отримати овердрафт за кореспондентським рахунком практично не можуть* (з навч. літ.).

ОВЕРКÍЛЬ, я, *ч., мор.* Перевертання судна кілем догори. [В і т ь к а:] *А один раз шлюпка, на якій він ішов по траверзу іноземця, зіграла оверкіль* (В. Нестайко); *Потужна вибухова хвиля здибила височезний багатотонний водяний фонтан. Переповнене невільниками судно дивом уникло оверкіля* (М. Андрусяк).

ОВЕРЛО́К, а, *ч.* Пристрій, за допомогою якого обробляються шви, петлі і т. ін. *Я машинку швейну купила. В одного знайомого... Крадена, певно, бо за копійки віддав. Оверлок тягне трохи, корпус покоцаний, а так — нічого. Японська* (Люко Дашвар).

ОВЕРЛО́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **оверло́к.** *Оверлочна лапка; Оверлочний шов.*

ОВЕРНА́ЙТ, *прикм., невідм., фін.* Який діє протягом одного банківського дня (про кредити, депозити і т. ін.). *До строкових депозитів у банківській практиці відносять депозити овернайт — депозити, залучені банком на строк не більше одного операційного дня (без урахування неробочих днів банку)* (з навч. літ.); *Кредит овернайт надається на найкоротший термін — до наступного робочого дня* (з навч. літ.).

ОВЕРСА́ЙЗ, у, *ч., розм.* 1. Одяг вільного крою, що є значно більшим за стандартний розмір власника гардеробу. *Оверсайз — надзвичайно популярна модна течія, яка водночас поєднує в собі недбалість з елегантністю, простоту — з актуальністю* (із журн.); *У справжньому оверсайзі жінки виглядають ще більш витонченими* (із журн.).

2. *у знач. прикм., невідм.* Який відповідає такому стилю. *Піджак оверсайз виглядає так, ніби ти вийняла його з гардеробу свого хлопця* (із журн.).

ОВЕРТА́ЙМ, у, *ч., спорт.* Додатковий час у деяких видах спорту, який призначають після основного, коли необхідно виявити переможця. *Третій період матчу переможця не виявив, і суперникам довелося грати овертайм* (із журн.); *Міжнародною федерацією футболу розглядається доцільність уведення додаткової — четвертої — заміни під час овертайму на чемпіонатах світу* (з газ.).

ОВЕ́РШКИ, ів, *мн.* Верхня частина, вершина скирти. *Овершки скирти сухістю вже дишуть, гадючиться в кишені мотузок* (П. Мовчан).

ОВЕ́С, вівса́, *ч.* 1. Яра злакова культура з волотистим суцвіттям і вкритим лускою (рідше голим) зерном. *Густа пшениця, високе жито, зелений овес.., ячмінь мережать смужками усю долину* (І. Нечуй-Левицький); *Недалеко від дороги по пояс у вівсі стоїть Сафрон Варчук і розмахує грабками* (М. Стельмах); *Жито жовтіло, овес зеленів, сіно склали в копиці, і на зеленому лузі ходив чорногуз* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Зерно цієї культури, яке використовують як корм для худоби (перев. коней) та для виготовлення деяких продовольчих продуктів (крупів, галет і т. ін.). *Не хоче, як кобила вівса* (прислів'я); *Лисичка подала у суд таку бумагу: Що бачила вона, як попелястий Віл На панській винниці пив, як мошенник* [крутій], *брагу, Їв сіно, і овес, і сіль* (Є. Гребінка); *Зараз я потурбуюся про ваших коней, нагодую їх вівсом, напою студеною водою з колодязя* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Українські хлопці овес молотили: Одні ціпами, другі машинами* (М. Андрусяк); *Мама киселицю подавала справжню, з вівса* (Люко Дашвар); * У порівн. *І срібний дощ мальків, дрібненьких, як овес, Біжить по рівняві хвилястій та холодній* (М. Рильський).

3. *мн.* **вівса, вівси,** ів. Вівсяне поле, вівсяні сходи. *Відси вела польова стежка геть-геть поміж вівси на гору* (І. Франко); *Вівса, пшениці, ячмені — все це зіллялось в одну могутню хвилю; вона все топить, все забирає в полон* (М. Коцюбинський); *Був день, мов кришталь із блакиті й роси. Молоком наливались жита і вівси* (М. Бажан).

ОВЕСЕ́ЦЬ, вівсецю́, *ч.* Пестл. до **ове́с.** *Коли стоїть у городі стіжок сінця, а в коморі є вівсеця* [вівсецю] *четвертей з десять, то вже він і думає, що й через десять год його не випродасть* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хазяїн сіяв овесець; Була у його* [нього] *нивка невелика* (Л. Глібов).

ОВЕЧА́, а́ти, *с.* 1. Те саме, що **ягня́** 1. *Бере* [вовк] *чи овеча, чи порося* (Сл. Б. Грінченка).

2. *перев. мн.* Пестл. до **вівця́.** *Вона вирвала бадилину нехворощі і гнала додому худесенькі овечата* (І. Нечуй-Левицький); — *Прийдеться, мабуть, — гадає Марта, — й овечата продати під осінь, а ціна ж тепер на скотину — не годуй краще...* (Г. Косинка); * У порівн. *Переполохані панянки тулились по кутках, як овечата розігнаної вовком отари* (О. Стороженко).

ОВЕЧА́ТИНА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **ове́чина.** *Заливаючи горлянки вином і набиваючи черева реквізованою овечатиною, вони* [поручники Голіцини] *дертимуть з українського селянина останню сорочку* (В. Шкляр); *Господиня дала їм важкий, збитий з вовни ліжник, від якого густо тхнуло овечатиною* (О. Гончар).

ОВЕЧА́ТНИК, а, *ч., розм.* Приміщення для овець; хлів, кошара (у 1 знач.). — *Отим би такий кожух, — нарешті каже Демид, поглядаючи в бік овечатника, де в цей час кілька жінок лінькувато місять глину в замісі* (О. Гончар); *Господині опоряджають на зиму овечатник* (із журн.).

ОВЕ́ЧЕЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ове́чка.** *Маленька овечечка розміром із мандаринку — оченята бісеринки, тендітні ніжки. Пухнаста іграшка залюбки буде подорожувати разом із тобою на рюкзаці* (з мови реклами).

ОВЕ́ЧИЙ, а, е. 1. Прикм. до **вівця́.** *Відоллються* [відіплються] *вовку овечі слізки* (Номис); *У повітрі тихо-тихо, курява стовпом стоїть і не розходиться. Там, у непрозорій кіптязі, чується бекання оввече* (Панас Мирний); *Глухо рокочуть копитця овечі За вапняками низької стіни* (М. Бажан); *Що стосується стенду.., то на ньому .. демонструвалися фотографії зі зразками овечих порід, передусім карпатських мериносів* (Ю. Андрухович); // Який складається з овець. *На вільний степ, як хмара з-поза хмари, Без ліку йшло овечої отари* (Я. Щоголів); // Вигот. зі шкіри, вовни, молока і т. ін. овець. *Повбирані в овечі кожухи, .. виглядали* [монголи], *мов медведі* (І. Франко); *І на столі з'явився сир овечий* (М. Рильський); *Тимко вносить з печери кирею з овечого сукна і застеляє нею рівно розкладений мох* (В. Кучер); *Тепер у нас буде овече молоко, овечий сир і вовняні панчохи, може навіть, і вовняні фуфайки* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. Такий, як у вівці. *На майдан приходили* [люди], *як у церкву, скидали шапки, і очі у всіх ставали журними, овечими* (Ю. Яновський); *А друге — що очі в ягняти і в Ісаака були цілком тотожні, геть однаковісінькі, такі-от наївні, овечі, але сповнені людського серця* (І. Багряний); // *перен.* Дуже покірливий, слухняний. *Кричите, що несете І душу і шкуру За отечество* [вітчизну]*!.. Їй-богу, Овеча натура* (Т. Шевченко); // *перен.* Обмежений, недалекий (про розум). *Стара Прохориха нетяма, нічого гаразд не розміркує своїм овечим розумом* (І. Нечуй-Левицький).

◊ **Вовк в ове́чій шку́рі** *див.* **вовк; Надяга́ти (надіва́ти, натяга́ти** *і т. ін.)* **/ надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́** *і т. ін.)* **ове́чу шку́ру <Влі́за́ти / влі́зти в ове́чу шку́ру>** *див.* **надяга́ти.**

ОВЕ́ЧИНА, и, *ж., розм., рідко.* 1. Овече м'ясо; баранина. *Вони не їдять курятини, гусятини, овечини, кабанятини, — нічого того не їдять* (Сл. Б. Грінченка).

2. Овечий запах, дух; овечатина. *В кімнаті кожухи смачно запахли овечиною* (С. Чорнобривець).

ОВЕ́ЧКА, и, *ж.* 1. Пестл. до **вівця́.** *При дорозі стояла жінка і тримала на мотузку овечку* (Н. Кобринська); *Точність у кожному русі, Вовну в мішки — і на склад! Зайде овечка в кожусі — Йде без кожуха назад!* (С. Олійник); * У порівн. *Громада збилася в купу, як овечки під дощ* (Панас Мирний); *Отак стояв пан директор, похнюплений, худенький, невеличкий .. Смирний, як овечка* (Л. Мартович); *Ті люди, мов овечок рій, Щирицю їли і пирій... Це так у сталінській порі, Мов вівці, паслись трударі!* (І. Багряний).

2. *перен., зневажл.* Про покірливу, боязку людину. *Маріоара образилася. Вона довго мовчала, а тепер уже не хоче бути овечкою, не до того воно йдеться, щоб жінкам усе слухати чоловіків та жити їхнім розумом* (М. Чабанівський); *Повернувшись десь за місяць, абсолютно виснаний спілкуванням із столичними мешканцями, цими позбавленими самоідентифікації київськими овечками Доллі, я замкнувся в хаті і від нічого робити гортав старі журнали та переглядав неактуальну вже пошту* (Ю. Іздрик); * У порівн. *І вже не сім, а десять, п'ятнадцять чоловік, немов слухняна отара овечок, тупотіли яскраво освітленим коридором* (О. Бердник).

Прикида́тися / прики́нутися ове́чкою *див.* **прикида́тися**[1].

ОВЕ́ЧНИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **овеча́тник.** *На фермі обладнано два овечники зі строгим контролем за чистотою* (із журн.).

О́ВИД, у, *ч., поет.* Те саме, що **о́брій** 1, 2. *Перед нами, на далекому овиді, виринає з-за збіжжя кілька їздців* (Мирослав Ірчан); *Було видно, як білий-білий лайнер зникає на синьому-синьому овиді* (В. Коротич); *Ген на овиді призахідне сонце вже розтопило весь небесний сніг і виглянуло на світ разом із клаптем щасливо багряного неба* (І. Андрусяк); *Чорні овиди ночі дихали грозою* (Ю. Бедзик); * Образно. *Де ті часи, коли називав її своєю Афродітою, що з'явилася на його овиді, ніби з піни морської народилася?* (Ю. Хорунжий).

ОВІВА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОВІ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОВІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док., кого, що.* Те саме, що **обвіва́ти** 1. *Вітер затих. Здавалось, ніби він назавжди відмовився овівати розпечену землю* (В. Собко); *Могильна тиша і грудні ридання. Я тільки усвідомлюю, що мене овіває нічний вітерець, і все. Голова пуста* (Любко Дереш); *З сходу дихнув вітрець і овіяв Остапа* (М. Коцюбинський); *Ялтинський будинок Літфонду .. найбільше відповідає творчому спочинку .. Спокій овіває вас довкола. Творча, благотворна тиша* (О. Ковінька); *Замовк старий. Стояли люди, мов хмара давніх, вічних бід овіяла їх душу сумом* (І. Франко).

ОВІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ОВІ́ЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОВІ́ЯТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Обдаватися, охоплюватися подувом, повівом вітру, струменем повітря і т. ін. *Нарешті прийшла весна і довгоочікуваним теплом овіялися сади й поля* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **овіва́ти, овіювати.** *Настає весна, і на лузі — з білої пухової заметілі! — народжується тільки одна кульбаба і тільки одна або дві-три тополинки. Чому так густо плодить восени .. і чому весною сходить так мало, розумно мало, щоб кожне стебло вільно овівалося вітром?* (В. Близнець); * Образно. *Обоє відчували, що небезпека є: вона причаїлася скрізь, в усіх кутках мозку. Картини сну овівалися цим холодним подихом небезпеки* (Ю. Яновський).

О́ВІД, о́вода, *ч.* Двокрила комаха, личинки якої паразитують в організмі різних тварин; ґедзь. *Коні .. часто фиркають, махають хвостами і, ніби одганяючи оводів, озираються на Гликерію* (В. Винниченко); *Вони* [коні] *паслися вкупі, .. байдуже дивлячись на нас і одганяючи дурних оводів* (О. Довженко); *Молоденький русоволосий солдатик відганяв прутиком оводів від зграбного коника-гуцулика, що, фиркаючи, пощипував траву* (М. Матіос).

ОВІ́ЗМ, у, *ч.* Біологічна теорія XVII–XVIII ст., за якою людський зародок у яйцеклітині має вигляд сформованого організму. *Серед основних недоліків теорії овізму виділено неможливість пояснити наслідування батьківських генів* (з наук.-попул. літ.).

ОВІ́СТ, а, *ч.* Прихильник овізму. *Розвиток організму овісти зводили до простого росту* (з наук. літ.).

ОВІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **овіювати.** *Овіюваний славою минулих боїв з татарами, Косинський був визнаний ватажком, і до нього ринули юрби невдоволених* (з наук.-попул. літ.).

ОВІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **овіювати.** *Крізь призму авторського сприйняття бачиш цей звичний світ з особливого ракурсу. Це замилуваність рідним Львовом. Це очарівнення Карпат, овіювання їх легендами, старовинною магією і прадавніми віруваннями* (із журн.).

ОВІ́ЮВАТИ *див.* **овіва́ти.**

ОВІ́ЮВАТИСЯ *див.* **овіва́тися.**

ОВІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **овіяти.** *І знов на горах я, овіяних вітрами, Казками вільних полонин* (О. Олесь); *А дерева вклонялися їм, людям. Овіяним грозами. Обпаленим громами* (Л. Дмитерко); *Гліб добре бачив молоде, овіяне смутком обличчя послушниці* (А. Шиян); *Виростала калина... Омита росою, овіяна вітром, напоєна щедрою землею, вона росла, красива та горда* (О. Коломієць); *Проте я б не виключав — поява озброєного колишнього агента поліції в овіяному страшною легендою будинку так чи інакше пов'язана з Чорною пані* (А. Кокотюха); // **овіяно,** *безос. пред. Коли б серед городян та городянок у цьому натовпі і знайшлася добра .. душа, яка захотіла б .. принести кухоль води цьому страждженному створінню* [Квазімодо], *то доброго самаритянина відштовхнула б лиха слава та безчестя, що ними овіяно було прокляті східці ганебного стовпа* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ОВІ́ЯТИ *див.* **овіва́ти.**

ОВІ́ЯТИСЯ *див.* **овіва́тися.**

О́ВНІЙ, я, є, *ц.-с.* Овечий. — *Люди! добрі люди! .. Молітеся! люті звірі Прийшли в овніх шкурах І пазурі розпустили...* (Т. Шевченко); *Мов пурпурову .. райдугу в небі високім Зевс простирає, віщуючи людям війни небезпеку Або зими незогрійної, що зупиняє людині Працю всю на землі і засмучує овні отари* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОВОГЕНЕ́З, у, *ч., фізл.* Процес розвитку жіночих статевих клітин (яйцеклітин) у яєчнику людини, а також тварин. *Овогенез починається в ембріональному періоді розвитку* (з навч. літ.).

О́ВОДЕНЬ, дня, *ч., діал.* Овід. * У порівн. *Кусають нас прискіпливі питання, Мов у спекоту липня оводні* (А. Мойсієнко).

ОВОДНЯ́, і, *ж., розм.* Збірн. до **о́від.** *Оводня б'є, через те ховаємо волів у курені* (Сл. Б. Грінченка); *Комарі та оводня докучають Іцковому коневі, котрий дармо форкає та обмахується хвостом* (І. Франко).

ÓВОДОВИЙ, а, е. Прикм. до **óвід.** *Оводові хвороби тварин, спричинювані паразитуванням у їхньому організмі личинок оводів, завдають значної шкоди тваринництву* (з наук. літ.).

ОВÓЇД, а, *ч., мат.* Плоска крива яйцеподібного перерізу; овал з однією віссю симетрії. *Коло, квадрат і всі правильні багатокутники належать до чітко виражених метричних форм, а криві конусного перерізу (еліпс, овоїд, парабола, гіпербола) і спіралі — до ритмічних фігур* (з навч. літ.); // Обрис чого-небудь, що нагадує овал з однією віссю симетрії. *До брами Інканського комбінату біокібернетики повільно під'їхала чорна легкова машина. Крізь прозорий овоїд кабіни було видно постаті чоловіка і золотокосої жінки* (О. Тесленко).

ОВÓЇДНИЙ, а, е, *мат.* Прикм. до **овóїд.** *У другій половині вагітності матка набуває правильної овоїдної форми* (з наук. літ.).

ОВОЛОДІВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оволодівáти.** *Не приховував* [Безкоровайний] *ніяких труднощів у своєму оволодіванні і своєрідному змаганні з машинами* (П. Загребельний); *Під час практичних занять із оволодівання методами догляду за хворими учні повинні навчитися робити штучне дихання і непрямий масаж серця* (з навч. літ.).

ОВОЛОДІВÁТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОВОЛОДÍТИ,** íю, íєш, *док.* 1. *чим.* Захоплювати, брати силою; здобувати. *Незнайома намагалася відтиснути тітку Клавду від дверей, але це їй вдавалося лише на коротку мить, бо тітка знову оволодівала попередньою позицією* (Ірина Вільде); [Б л а г о н р а в о в:] *Оволодіти станцією Колокол — це значить примусити німців негайно відкотитися за річку* (О. Корнійчук); // *перен.* Повністю захоплювати собою, підкоряти своєму впливові. *Надя .. змусила себе вдуматися в зміст задачі. Але задача була десь поза свідомістю. Вона не оволодівала думкою так, щоб про все інше можна було забути* (Д. Ткач); *З досвіду він знав, що у громадсько-політичному житті той візьме гору, за ким піде молодь, хто оволодіє її розумом і серцем* (П. Колесник); // *ким.* Вступити в статеві зносини (з жінкою). *Магістр, старий ловелас, забувши про свої проблеми, уже малює наперед картини їхнього зближення, шалених атак, боротьби, зціплених пальців, благаючих губ. Все життя, ще в Німеччині, він прагнув оволодівати отакими непіддатливими, нескореними жінками* (Ю. Бедзик); *Частіше й частіше з'являлася в його* [Шевченкових] *творах і постать кріпака, кинутого в казарму паном, щоб без перешкод оволодіти його дружиною або нареченою* (З. Тулуб).

2. *ким.* Охоплювати, обіймати (про почуття, стан і т. ін.). *Якийсь приємний спокій оволодівав ним* (А. Шиян); *Лосс відчував, як дивна маніакальна думка оволодіває ним. Та чому дивна? Хіба він не мріяв усе життя про могутність, про владу?* (О. Бердник); *Збентеження, що охоплювало її за кожним разом, .. стало тепер незвичайним від тієї трепетної щирості, що оволоділа ними* (Ірина Вільде); *Підійшов ближче, пробрався всередину й побачив на шипшині прищепу .. Липтаком оволоділо давно незвідане хвилювання* (М. Томчаній).

3. *чим, перен.* Твердо засвоювати що-небудь. *Чудово оволодівши мовою, він з захопленням прочитав поему "Садді Іскендерій" великого Навої* (Іван Ле); // Набувати ґрунтовних знань, умінь, навичок і т. ін. в чому-небудь. *Військовою справою оволодівали серйозно. Кожен хотів потрапити до свого українського війська, щоб боронити Україну від окупантів* (М. Андрусяк); *Він* [лікар] *день у день провадив навчання з своїми санітарами й санінструкторами, домагаючись, щоб вони досконало оволоділи професією рятівників людського життя в бою* (В. Кучер).

(1) Оволодівáти / оволодíти увáгою *чиєю* — привертати до себе, утримувати чию-небудь увагу цілком, повністю. *З сусідового двору долинула пісня. Вадим не хотів вслухатись у слова і думав своє. Але пісня непомітно оволодівала його увагою* (П. Кочура); *Потрясаючи хрестом, він уже оволодів увагою темної своєї пастви* (О. Довженко); *Наприкінці промови, коли вдалося повністю оволодіти увагою народу, Сатіапал підняв принесену з собою скриньку, розкрив її і витяг жменю яскраво-червоних кристалів* (М. Дашкієв).

◊ **Володíти (оволодівáти) / оволодíти собóю** *див.* **володíти; (2) Оволодівáти / оволодíти своíм сéрцем** — утамовувати хвилювання, тривогу; заспокоюватися. *Нагадують* [карасі] *Маронів став, біля якого він щойно стояв, притулившись плечима до верби, не можучи оволодіти своїм серцем* (М. Стельмах).

ОВОЛОДÍННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оволодíти.** *Ждучи в невеличкому палісаднику виклику до командуючого, він думав, що, напевне, полк його чекають важкі битви за оволодіння Дніпром* (Ю. Бедзик); *Василь протанцював уже три вулички. Отак, певно, й народжувались народні танці .. Не на паркетах виникли їх святкові рухи, а в тайних наказах жаги оволодіння* (О. Довженко); *Питання оволодіння майстерністю і, зокрема, роботи над образом має для молодих поетів першорядне значення* (А. Малишко); *У транспорті, на прогулянках, під час прибирань вона слухала в плеєрі тексти, вправи, учила напам'ять звороти. Прогрес оволодіння мовою був дуже відчутним* (Н. Сняданко); *Слово є зерном променя, котрий посіяно в душу Людини. Лише оволодіння суттю Слова дає можливість Людині проявити свою творчу силу* (О. Бердник).

ОВОЛОДÍТИ *див.* **оволодівáти.**

ОВОПЛÁЗМА, и, *ж., біол.* Цитоплазма яйцеклітини. *Яйцеклітина містить ядро, цитоплазму (овоплазму) і оболонки* (з наук. літ.).

ОВОСКÓП, а, *ч.* Прилад для визначення свіжості яєць просвічуванням, а також для спостережень за розвитком у яйці зародка. *Якість яєць перед кулінарною обробкою перевіряють на овоскопі* (з навч. літ.).

ОВОЦИ́Т, а, *ч., фізл.* Жіноча статева клітина в період її росту і дозрівання. *Певні гормони стимулюють дозрівання овоцитів та овуляцію* (з наук. літ.); *Після овуляції овоцит зберігає здатність до запліднення 12–24 години* (з навч. літ.).

ÓВОЧ, *заст.* **ÓВОЩ.** 1. *род.* а, *тільки ч., перев. мн.* Плід городніх (рідше польових) рослин та зелень, що вживаються як їжа; городина. *Істота почала їсти. На її зубах хрумтів якийсь овоч — чи то огірок, чи то морква* (О. Донченко); *Насіння бобів, збіжжя, овочів, цибулини лілій бубнявіли від весняної життєдайної сили* (О. Довженко); *— Коли ти наступного разу запросиш мене на вечерю, буде картопля .. і салат зі свіжих тепличних овочів* (А. Кокотюха); *Вона звикла їсти щодня кашу й картоплю, цибулю та інші овочі з власного городу й тепер намагалася харчуватися овочами з місцевих базарів* (Н. Сняданко).

2. *род.* а, *тільки ч., перев. мн., заст.* Плід садових (рідше лісових) дерев та кущів; фрукти, садовина. *Ліси достачали тухольцям звірини, лісових овочів і меду* (І. Франко); *І той садок, де в травні він деревам Від гусені обороняв листки, Під овочами в пурпурі жовтневім К землі янтарні склонює гілки* (М. Рильський).

3. *род.* у, *ч.* *і рідше* і, *ж., збірн.* Їстівні плоди будь-яких овочевих рослин. *Кожному овочеві свій час* (прислів'я); *Родючий баштан жовтіє динями, .. зеленіє кавунами і усяким овощем* (Марко Вовчок); *На возах була всяка всячина..: тут було .. зерно..; тут була овощ огородня, садова й польова* (Панас Мирний); *Ісаакій і справді був схожий на пастернак, на цю довгу та трохи кострубату огородню овоч* (І. Нечуй-Левицький); *Під городом чудовий сад.., а в нім трава зелена, дерева розмаїті, усякий цвіт і плід. Скоро побачив те все .. Ансальдо, зараз велів нарвати найкращих квіток, які там були, найліпшого овощу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Не бійтесь заглядати у словник: Це пишний яр, а не сумне провалля: Збирайте, як розумний садівник, Достиглий овоч у Грінченка й Даля* (М. Рильський).

4. *род.* а, *розм.* Людина, яка втратила здатність мислити та емоційно реагувати (перев. у результаті важкої хвороби, зловживання алкоголем, прийому наркотичних препаратів). *Найчастіше лоботомія або перетворювала людину на овоч, або робила її більш слухняною, пасивною і легко керованою, а часто ще й менш розумною* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Заборо́нений (зака́заний) плід** (*рідше* **о́воч**) *див.* **плід.**

ОВОЧЕ... Перша частина складних слів, що відповідає слову **о́воч** у 1 знач., напр.: о в о ч е з а г о т і в е́ л ь н и й, о в о ч е к о н с е́ р в н и й, о в о ч е м и́ й н и й, о в о ч е п е р е р о́ б н и й, о в о ч е с х о́ в и щ е.

ОВОЧЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **о́воч.** *Перед хлібною крамницею самообслуговування стояла автомашина..; в овочеву крамницю приймали свіжу зеленину* (М. Томчаній); *Вона стояла в .. халаті. Волосся прихоплене було сіточкою, у ній вона, схоже, й спала, від чого зачіска її нагадувала ретельно й уміло підібраний овочевий набір для супу* (С. Жадан); *Дівчата одержимі ідеєю, що мають стати тонкими та знеможеними, що їдять саму селеру.., а вони з паном Бембновичем так не звикли, вони люблять їсти .. вареники і налисники, овочева дієта наводить на них жах і нудьгу* (С. Андрухович); *За грядками йшов невеличкий садок з овочевими деревами* (І. Франко); *За ланами й полями здіймалися зелені гайки, овочеві сади* (Ю. Смолич); // Пригот. з овочів. *Джейн майже не скуштувала смаженого м'яса, тушкованих грибів та вина, зате з'їла овочевий салат і всі фрукти* (О. Авраменко); *Марков обрав овочевий сік червоного кольору, який негайно з'явився у прозорому пакеті на поверхні стола* (В. Єшкілєв).

ОВОЧЕЗБИРА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для збирання овочів. *Овочезбиральний транспортер призначений для збору овочевих і баштанних культур, вирощених у відкритому грунті, в відра, ящики і поштучно* (з мови реклами); *Овочезбиральний комбайн.*

ОВОЧЕКОНСЕ́РВНИЙ, а, е. Стос. до овочевих консервів. *Овочеконсервна промисловість зосереджена переважно у степовій та частково у лісостеповій зонах* (з наук. літ.); *Овочеконсервний завод.*

ОВОЧЕМИ́ЙНИЙ, а, е. Який пристосований, використовується для миття овочів. *Овочемийна машина.*

ОВОЧЕПЕРЕРО́БНИЙ, а, е. Признач. для переробки овочів. *Овочепереробний комплекс.*

ОВОЧЕРІ́ЗАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для нарізання овочів. *Овочерізальні машини використовуються для нарізання варених і сирих овочів та плодів скибочками, брусочками, соломкою, стружкою* (з навч. літ.).

ОВОЧЕРІ́ЗКА, и, *ж.* Пристрій для нарізання овочів, фруктів і т. ін. *Список інших ножів для фанатів цієї справи: для нарізки салямі та інших ковбас, для нарізки печеного м'яса, .. тупокінечний короткий ніж для вустриць, овочерізка* (С. Пиркало); *Магазин пропонує широкий вибір ручних та електричних овочерізок з контейнерами та змінними насадками* (з мови реклами); *Овочерізка з нержавіючої сталі чудово ріже на маленькі шматочки фрукти, овочі, ягоди тощо* (з мови реклами).

ОВОЧЕСУШИ́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для сушіння овочів. *Друкарня так і лишається праворуч, а тобі повернути ліворуч, .. потім праворуч за спорудою дитячої поліклініки, навпроти понурої залізобетонної огорожі овочесушильної фабрики* (О. Ірванець); *Колись до села Острівці Рівненської області проклали найдовшу в Європі — понад сто кілометрів — вузькоколійну залізницю, щоб вивозити ліс, потім в селі побудували овочесушильний завод* (із журн.).

ОВОЧЕСХО́ВИЩЕ, а, *с.* Приміщення для зберігання овочів. — *Свої культури ми найбільше любимо тоді, коли вони вже або на елеваторах, чи на зерносховищах, чи на овочесховищах* (Остап Вишня); *Автоматизація мікроклімату в овочесховищах здійснюється з урахуванням агротехнічних вимог для зберігання окремих видів сільськогосподарської продукції* (з навч. літ.).

ОВОЧІВНИ́К, а́, *ч.* Той, хто вирощує овочі. *На рибальському улові й урожаях овочівників постав консервний промисел* (Ю. Смолич); *Овочівник працює переважно на відкритому повітрі, а також у теплицях* (з навч. літ.).

ОВОЧІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Галузь сільського господарства, що займається вирощуванням овочевої та баштанної продукції. *Основне завдання овочівництва — досягти стабільного обсягу виробництва овочевої продукції для споживання у свіжому вигляді* (з навч. літ.); *Інститут овочівництва.*

ОВОЧІВНИ́ЦЬКИЙ, а, е. Стос. до овочівництва. *Овочівницький пояс у США охоплює вузьку смугу вздовж узбережжя* (з наук.-попул. літ.); *Крім теплиць і оранжерей, в овочівницьких та квітницьких господарствах обов'язково є парники* (з навч. літ.); *Овочівницька ферма.*

ОВОЧІВНИ́ЦЯ, і, *ж.* Жін. до **овочівни́к.** *Овочівниця з Херсонської області вирощує екзотичні огірки* (з газ.).

О́ВОЩ *див.* **о́воч.**

О́ВСІ, О́ВСІМ, *присл., діал.* Зовсім. *Біда людям, біда й скотині! не буде овсі ні хліба, ні на зиму огородини, не буде і паші скотині!* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Молодий чоловіче..! Не знаєте ви світу овсім...* (А. Кримський); — *Прийміть, козаки, до гурту, бо занудився овсі!* (П. Панч); — *Двоє челядників поїхали в хуру й овсі не вернулися* (Ю. Мушкетик).

О́ВСІМ *див.* **о́всі.**

ОВУЛЮВА́ТИ, ює, *недок., фізл.* Мати овуляцію. *На відміну від точно встановленої тривалості життя жовтого тіла часові параметри дозрівання фолікула, що овулює, ще точно не визначені* (з наук. літ.).

ОВУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., фізл.* Вихід дозрілої яйцеклітини з яєчника. *Ознаки овуляції є свідченням того, що в цей період жіночий організм готовий до вагітності* (з наук.-попул. літ.); *Статеві гормони викликають щомісяця процес овуляції* (з навч. літ.).

ОВЧИ́НА, и, *ж.* Вироблена овеча шкура. *Душно в хаті, а сиділи, хоч простоволосі, та в кожухах, у свитах, тільки порозстібалися, а не скидали. Пропахлі потом, овчинами, чорноземом* (А. Головко); *Головань розстебнув масивне, потерте на рукавах пальто. Воно виявилося підбитим сірою овчиною* (М. Руденко); *Я не чув, як іззаду дрібно і глухо зацюкали копита, закутані в овчини* (М. Дочинець).

ОВЧИ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **овчи́на.** *Досвідчені мандрівники перед ночівлею у наметі кладуть на землю біля входу шматок овчини — овчинний запах відлякує як гадюк, так і отруйних комах, у тому числі й каракуртів* (із журн.); // Вигот. із овчини. *Неодмінно прицінювався* [Котляревський], .. *у яку копійку обходяться боби турецькі, вина й маслини, патока картопляна, свічки стеаринові, .. кожухи овчинні* (Б. Левін).

ОГА́ЗНУТИ, не, *док., діал.* Покритися інеєм, обмерзти (про дерева). *Цілий ліс огазне* (Сл. Б. Грінченка).

ОГАНЬБИ́ТИ, блю́, би́ш; *мн.* оганьбля́ть; *кого, що.* Док. до **ганьби́ти;** зганьбити. *Не плач, моя доле кохана, Шануй оченята-зірки: Тебе оганьбила догана, Образили пані бридкі* (М. Старицький); *Ти оганьбив свій хист* (Леся Українка); *Рученька мила Влила в моє серце отрути, Мій рай оганьбила* (М. Вороний); *Оганьбив я себе. Чому сам не признався Марії, що одружений?* (А. Хорунжий); *Після того пропам'ятного випадку, коли Вася Равлик оганьбив Віталія Коржа, той рішуче настояв, щоб Марина покинула материн дім, коли хоче з ним жити далі* (Валерій Шевчук).

ОГА́НЬБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оганьби́ти.** *Його гострий жаль брав за ці оганьблені, заплювані байдужими поглядами скарби* [книжки] (В. Підмогильний); *Ніхто не в силі спинити потік* [пліток] *— ні голова, ні подруги. Оганьблена, легковажна постане* [Єлька] *в його очах, найгірша в селі* (О. Гончар); *Можливо, він* [Степан Карташевський] *вступає в якусь нову пору .. ні, йому не хочеться зараз переступати порога того дому. Але не міг повернутися й піти, бо й після того мав би повертатися таки сюди, але тоді повертався б оганьблений і переможений* (Валерій Шевчук); // **ога́ньблено,** *безос. пред. Як таке могло статися? Її* [Марусине] *найпалкіше, найщиріше і найвірніше кохання оганьблено, її щастя викрадено* (В. Чемерис).

ОГА́НЬБЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оганьби́ти.** *Батько не задля любови хотів повернутися додому, а щоб скрутити свою кохану в "морський вузол", знову-таки за його визначенням, тобто дістати сатисфакцію за оганьблення його чоловічого єства* (Валерій Шевчук).

О́ГАР, а, *ч.* Птах родини качачих; руда качка. *З дикої птиці було багато голубів: гніздились по лісах та по скелях .. Водились огарі, тетерваки, баклани* (А. Кащенко); *Великим кривим ножем Гук розпорював тафту, як жирних лисок або огарів* (Ю. Мушкетик).

ОГА́РОК, рка, *ч., розм.* Те саме, що **недога́рок.** *Сліди, собачі чи вовчі, мережились по снігу, хтось саньми проїхав, видно, брав звідси хмиз, — зосталось після коня мерзле груддя кізяків, чорніли огарки загаслого вогнища* (О. Гончар); *Інтенсифікатор нагнітався під великим тиском через довгу залізну трубу, яка поступово в руках робітників перетворювалася в невеличкий огарок* (М. Руденко); *У хатині застав* [Степан] *усе в порядку. Не гаючись, засвітив огарок свічки і розпалив у печі* (В. Гжицький); *Двері тихо прочинилися, і до спальні, освітленої двома огарками свічок, увійшла струнка рудоволоса дівчина* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОГА́РОЧОК, чка, *ч., розм.* Зменш. до **ога́рок.** *Вернулася* [дівчина] *з того всього до хати, засвітила огарочок, світить та плаче* (з казки); *На межі потухали й попеліли останні огарочки* (І. Керницький).

ОГЕ́НЬ, огню́, *ч., діал.* Вогонь. *Заспівай для заохоти Половецьких ти пісень, Розпали в гарячій крові Богатирський ти огень* (І. Франко); *Часом перед очима бухкав огень і клубочився чорний дим* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Ми відбули ще три благодатні літування на полонині, наповнені незабутніми мандрами, збиранням і тихими вечірніми бесідами, що гріли нас більше, ніж огень ватри* (М. Дочинець).

ОГИ́ДА, и, *ж.* Почуття відрази в поєднанні з гидливістю. *Я походив між ятками, наче на злість собі, повний того нового чуття огиди, що все в мені зростало* (М. Коцюбинський); *Громада жахається. Дехто одвертається, дехто спльовує з огидою* (Леся Українка); *Чіпляється розум аби за що, шукаючи марно підпертя отій огиді до комунівського життя* (Д. Бузько); *Перед ним стояла майже повна склянка горілки .. Микола, переборюючи огиду, випив до дна* (Д. Ткач).

ОГИ́ДІТИ *див.* **оги́днути.**

ОГИ́ДЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **оги́дний.** *Я почув виразно, що я оце зробив щось безглузде, огидливе* (І. Франко); *Пріся спинилася, було, на цій думці й навіть почала вигадувати, як би стати огидливою: чи розрізати собі на двоє губу, чи ніс укоротити, чи виколоти око* (А. Кащенко); *Двері повільно одчинилися, і на порозі став огидливий мопс* (Г. Епік); *Стрибки тривали недовго. Майже одночасно тварини впали, як підрізані. Фудзіта задоволено посміхався, він донесхочу наситився огидливим видовищем* (О. Донченко); *Їжа була огидлива, така, що й до рота не піднесеш, та ще й лимонний сік — смердючий* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОГИ́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **оги́дливий.** *Слизький .. черв'як не міг би наповнити його більшою огидливістю і страхом, як .. ці, ніби для його власного добра, вимовлені слова* (О. Кобилянська); *Не зневага навіть, а просто якась ще неусвідомлена огидливість накопичувалась у Катерини до цієї незрілої, до смішного наївної людини* (Ірина Вільде); *Живу журбу порівнюй з мертвим щастям; В уяві збільш дітей твоїх красу й огидливість того, хто їх убив* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОГИ́ДЛИВО. Присл. до **оги́дливий.** *Він огидливо скривився й хитнув головою — мабуть, він хотів ще щось сказати, та не зважився* (Олесь Досвітній); *Огидливо чавкала, зітхала й сопіла трясовина, наче перетравлюючи здобич* (О. Донченко); *Базар був мертвий. Огидливо стирчали гнилими кроквами напівзруйновані ятки* (Б. Антоненко-Давидович); *Іра огидливо підібрала губки* (Любко Дереш).

ОГИ́ДНИЙ, а, е. Який викликає почуття огиди. *Навіть Адась почув, що ціла та розмова була якась огидна, і перестав усміхатися* (І. Франко); *Мене моїм чуттям природа напоїла, А я його таю, бо люди загудуть І чистую любов, що дух заполонила, Огидною розпустою назвуть* (А. Кримський); *Огидне безволля взяло молоду жінку* (К. Гордієнко); *Галина спочатку хотіла одразу ж піти на пошту й відмовитись від тих огидних грошей, що принижували її і ображали жіночу гідність* (Р. Андріяшик); *Сідалковський бридкий, огидний, але поки що його суспільна шкода не така вже й значна* (О. Чорногуз).

ОГИ́ДНИК, а, *ч., розм.* Огидна, бридка людина. *Капітан аж зубами заскреготав.., насилу вдержуючи себе самого, щоби не кинутися на сього огидника* (І. Франко); // Уживається як лайливе слово (перев. при звертанні). — *Ти чого, огиднику, причепився до дитини? Ще рано з неї податки тягнути — дай підрости* (М. Стельмах).

ОГИ́ДНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **оги́дник.** — *Та мовчи, огиднице! — кричала Гапка.– Хіба я не бачила, як ти, замість до дривітні, та просто шмигнула до стайні?* (І. Франко).

ОГИ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **оги́дний.** *Зусилля митців спрямовані на викриття звірячого обличчя фашизму, на показ усієї його огидності, потворності* (Ю. Збанацький); *Англієць поринув у понурі роздуми про огидність свого вчинку* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ОГИ́ДНО. Присл. до **оги́дний.** *Анч переклав свої слова командирові, і той теж огидно захихикав* (М. Трублаїні); *Драглисте багно огидно чвакало під ногами, і кожен крок вимагав затрати страшних фізичних зусиль* (Григорій Тютюнник); *Всі діти в знак згоди хитали головами, а Мілена, знизавши плечима, йшла геть. Дурні і бездушні діти. Вони огидно брешуть про інших* (С. Андрухович).

ОГИ́ДНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* оги́д, ла, ло *і* оги́днув, нула, ло; *рідко* **ОГИ́ДІТИ,** ію, ієш, *док.* Стати огидним, гидким; обриднути. *Плив-плив, плив-плив* [Еней], *що аж обридло, І море так йому огидло, Що бісом на його* [нього] *дививсь* (І. Котляревський); *Та книжка пригадувала їй лекції, котрі огидли їй ще в інституті* (І. Нечуй-Левицький); *Гордій не бачив мети в сімейному житті, але бачив, що се життя накидає на його* [нього] *деякі обов'язки, і воно йому огидло* (Б. Грінченко); *Так огидла Мені робота піднევільна, мовби М'ясиста муха сіла на вуста* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОГИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огина́ти.** *Унаслідок огинання світловою хвилею оправи об'єктива у площині телескопа утворюється складна дифракційна картина — яскравий диск* (з навч. літ.); *У роботі описано способи буксирування айсбергів за допомогою різних видів захоплення (огинання канатом, захоплення петлею, накидання сітки і т. ін.)* (із журн.).

ОГИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.* 1. *що.* Те саме, що **обгина́ти[1].** *Зійшло трохи більше години — і запорозька флотилія опинилася на траверзі острова, огинаючи його з лівого боку* (С. Добровольський); *З-за синіх дерев, на весь блискотливий розгін Просмолених міцно доріг, що парк навкруги огинають, Беззвучно мигтить течія присадкуватих машин* (М. Бажан); *Дорога починається знизу посередині картки, веде в лівий верхній кут, огинаючи високу похилу кедрову сосну, і зникає знову ближче до середини — звичайно, зверху* (Т. Прохасько); *Не раз .. огинав* [Дорошенко] *планету, та хоч де б він був, .. линув з думками сюди* [до Одеси] (О. Гончар); *На носі коня — золота головка грифа, огинаючи шию, йшов шкіряний ремінь, покритий бронзовою стрічкою, на грудях — золота стрічка з карбованим орнаментом* (В. Чемерис); *Піщаний пляж півмісяцем огинав бухту, і з цього боку острів укривала посохла трава* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *кого, що.* Обхоплювати з боків; оточувати. *Передні військa Ружинського вже зазнавали втрат, доки два його бічні крила огинали Наливайка* (Іван Ле); *Розпорошений ворог, безладно відстрілюючись, тікав уздовж залізниці. Збадьорені успіхом, стрільці щодуху поперли вперед, але тут із-за насипу вихопилася червона кіннота і з дикунським галайканням почала огинати їхнє запілля* (В. Шкляр).

ОГИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., розм.* 1. Чинити опір кому-небудь, роблячи різкі рухи тілом; пручатися (у 1 знач.). *А ось іде камбала. Вона розчепірилась на шнурі, настовбурчила всі свої плавники й огинається* (Остап Вишня); *Чабан Федь похапцем сідлав коня, затягуючи міцно попругу. Кінь огинався, .. одвертав голову, випинав живіт* (Ю. Смолич).

2. Виявляти небажання що-небудь робити; ухилятися від чого-небудь. *Хто працює, не огинається, тому природа підкоряється* (прислів'я); *Як Василь не пручався, не огинався, як не хмурився — а й він розреготався божевільній веселості товариша* (Панас Мирний); *Були й такі, що трохи огиналися та лінувалися. Робити робили, а без охоти і навіть в інших охоту намагались одбити* (А. Головко); *Другого дня, повернувшись зі школи, я вирішив прибрати в хаті .. Сергійко, правда, спершу огинався, але коли я йому пригрозив, що розповім мамі і вона не дасть йому гостинця, — погодився* (А. Дімаров); *Його слово було закон. Якщо хтось огинався, насмілювався протестувати, Петякантроп коротко казав: "Вріжу!"* (В. Нестайко).

3. Перебувати де-небудь, звичайно без необхідності в цьому, без діла, уникати діяльності. *Хлопцям давно вже набридло огинатися в холодній, напівтемній крамниці, і вони швидко посхоплювалися з прилавка* (І. Кириленко); — *Подумати... Дворянин, нащадок старовинного роду по тилах огинається!* (О. Гончар); *Виходячи з приймальні.., вона майже наткнулася на Віру, що невідомо з яких причин огиналася біля дверей* (М. Руденко); *Приїжджий пан оглянув корчму, у якій огиналося з десяток рейтарів* (Ю. Мушкетик).

4. *перед ким і без дод., рідко.* Догоджати кому-небудь, запобігати перед кимось, добиваючись уваги, ласки. *Я вже бачив, що і він, і вчитель огиналися перед шляхтою, яка, може, і не варта їх* (П. Панч); *Понеже штунда почне опинатися й огинатися й покірливо не зігне поперека, наказую: підсобити йому розігнути спину...* (О. Ковінька); *Чоловічок простягнув йому величезну книгу й, огинаючись та по-собачому заглядаючи Ашотові в очі, ждав вироку* (В. Шкляр).

ОГИНЦІ́, *присл., розм., рідко.* Швидко ховаючись, ухиляючись від кого-, чого-небудь. — *Хоч дурний, так хитрий, — зло промовив Бурмака, відійшов огинці від князя подалі, припав до ковша з медом* (П. Загребельний); *Прослизнути огинці.*

О́ГИР, а, *ч.* Те саме, що **жеребе́ць.** *Базар аж клекотить: огирі хазяйські стоять рядами, як намальовані, — не купиш, хоч подивися!* (Г. Косинка); *Біля кузні кували підкови степовим жеребцям. Огирі тремтіли від гніву та іржали в самі небеса, згадуючи своїх подруг* (О. Довженко); *Лютий огир з Філаретової стайні риссю узяв з місця. І помчав Данилко по білій дорозі...* (В. Дрозд); * У порівн. *Дивися, огирем яким Сам пан круг тебе похожає* [походжає], *Уже чи добрим, чи лихим, А будеш панською ріднею, Хіба повісишся!..* (Т. Шевченко); *Копитом б'є там вітер, як огир* (І. Багряний).

ОГІРКО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **огіро́к.** *Погулявши коло бджіл і наївшись огіркових пуп'янків, натрапив я на моркву* (О. Довженко); *На огірковій плантації вже порались чотири молодиці* (Є. Кравченко); // Пригот. з огірків. *Я тримала її за руку, .. робила компрес із холодного огіркового соку, щоб зняти припухлість обличчя* (С. Андрухович).

△ **Огірко́ва тра́ва** *див.* **трава́.**

ОГІРО́К, рка́, *ч.* 1. Овочева городня рослина родини гарбузових із сланким стеблом і зеленими довгастими плодами. *Серед пасіки десь взялася кавуняча огудина, сплелась з бадилиною, березкою та з широким листом огірків* (І. Нечуй-Левицький); *Генріх під огірки відводив ліпший ґрунт і брав за них утридорога* (С. Чорнобривець); *Над рядками дзвонять бджоли, Огірки вкривають поле* (М. Стельмах); *А які кавуни в нього родили — великі (двох у руках і не понесеш) та солодкі, а які дині вигрівали боки — мед! А далі огірки, картопля, .. грядки часнику, цибулі, буряків, петрушки. Городом своїм (як і полем) Савка нарадуватися не міг* (В. Чемерис); *На тому місці, де мама садила торік огірки, стало більше бульби і більше роботи* (Г. Пагутяк).

2. Плід цієї рослини. *Він обговорював з нею докладно, що нову діжку треба вимочить добре, щоб огірки не пахли* (М. Коцюбинський); *Стіл увесь був заставлений тарілками і блюдами з їжею .. Зеленіли пругкі ніжинські огірки, щойно вийняті з розсолу* (І. Микитенко); *Біля возів шикувались миски, полумиски, глечики, волоцюгою на віхті соломи розляглась торба, десь виглянули свіжі, зелені, мов жабенята, огірки* (Б. Антоненко-Давидович); *Микола швидко виїв огірки з помідорами, тоді приклав миску до рота і з присьорбом випив сік з олією* (Валерій Шевчук); *Семен Семенович любив заводити .. балачки в обідню перерву, коли просто в ординаторській розкладав на столі гору харчу — яйця, бутерброди, огірки, яблука, часник* (В. Шкляр).

(1) Як огіро́к (огіро́чок) — про гарну, бадьору, здорову людину. *Не в шутку молодець був жвавий, Товстий, високий, кучерявий, Обточений, як огірок* (І. Котляревський); *Була дівка як огірочок, а стала немов черниця* (М. Коцюбинський); *До завтра щоб усі мені були свіжі, як огірки на городі* (А. Кокотюха); — *Я інтенсивно накачую його вітамінами, тож за два-три дні він буде свіженький, як огірочок* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОГІРО́ЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **огірко́вий.** *Огірочний розсіл.*

ОГІРО́ЧНИК[1], у, *ч., бот.* Однорічна трава, листя якої має запах свіжих огірків; огіркова трава. *Огірочник лікарський має легкий запах свіжих огірків із незначним присмаком цибулі, використовується як приправа* (з наук.-попул. літ.).

ОГІРО́ЧНИК[2], у, *ч.* Юшка, зварена з солоними огірками. *Перед подаванням огірочнику в тарілку кладуть варене серце, нарізане скибочками, та додають сметану* (із журн.).

ОГІРО́ЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **огіро́к.** *Показались ранні огірочки* (І. Нечуй-Левицький); *Розростаються рядочки, Зацвіли вже огірочки, Вся долина зацвіла — Від ріки і до села* (М. Стельмах); — *А що в мене є?* — *сказав Трохим і достав з торбинки хліба, тарані скільки та огірочків* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І хоч не розкішно було на столі, проте оця гаряча картопля в кожушках та хрумкотливі, наче свіжі, огірочки з погреба .. здалися Данькові за найсмачніші у світі наїдки* (О. Гончар); *Вернулася з городу мати, висипала з пелени десятків два тугеньких огірочків на лаву* (О. Бердник); * У порівн. *Євдосі страшенно подобався цей хлопчик, який ріс, мов огірочок, не по днях, а по годинах* (В. Шкляр).

Як огіро́к (огіро́чок) *див.* **огіро́к.**

ОГІРЧИ́ННЯ, я, *с., збірн.* Стебла, огудина огірків (у 1 знач.). *Та не сотай огірчиння, але рви біля самого огудиння...* (В. Стефаник).

О́ГЛАВ, у, *ч., заст., книжн.* 1. Зміст. *Оглав журналу.*

2. Заголовок. *Позолочений оглав горів на сонці: "Декларація прав вільної людини й громадянина"* (Я. Качура).

ОГЛА́В, а, *ч., діал.* Вуздечка.

ОГЛА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОГЛА́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* Те саме, що **обгла́джувати.** *Він* [Алі] *огладжував коней і говорив їм всілякі ласкаві слова* (Ю. Логвин); *Мусій Шпичка огладив острішок вицвілого на голові волосся й протиснувся до порога* (П. Панч); *Огладивши зачіску, батюшка як був, з пригніченим серцем, метнувсь на конюшню* (Г. Колісник).

ОГЛА́ДИТИ *див.* **огла́джувати.**

ОГЛА́С, у, *ч.* 1. *заст.* Оголошення, повідомлення. — *Отче велебний! Був мені такий оглас, що ваші та жінчині молитви й заступництво святого Бенедикта вертають мене од мук чистилища на світ Божий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *рідко.* Окрик, крик *(див.* **крик[1]** 1). *Птиця відтіля* [з рідної землі] *з веселим огласом летіла* (М. Макаровський).

3. *церк.* Оголошення імен тих, хто одружується.

ОГЛАСИ́ТИ *див.* **оглаша́ти.**

ОГЛАСИ́ТИСЯ *див.* **оглаша́тися.**

ОГЛА́СКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **ро́зголос** 1. *Скандалу ми не боїмось ніякого, .. правда, все би ліпше, щоб і огласки ніякої не було* (І. Франко); — *От хіба вам, Іро, і Валі виступити разом у районній газеті з статтею, так би мовити, дати огласку нашому місячнику* (В. Логвиненко).

ОГЛАША́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОГЛАСИ́ТИ,** ашу́, аси́ш, *док.* 1. *кого, що, заст.* Оголошувати. — *Стражники їздили на конях,* — *розказував Грицько Вересай,* — *і оглашали, щоб люди писалися в ополчення* (Ф. Бурлака); — *Ано! Оглашай, княже, свої наміри* (Д. Міщенко); *Загнано киян у воду, а над переляканими людьми в прилиплих до тіла білих сорочках одягнені в золоті шати ієреї оглашали незрозумілі заклинання* (П. Загребельний); *А ви — юродиві — тим часом, Поки нездужає капрал, Ви огласили юродивим Святого лицаря!* (Т. Шевченко); — *То ось що пише мені, панове, Пантелеймон: "Що ж ти думаєш із своїми думами і поемами чинити? Чи не можна б їх огласити мирові?"* (Валерій Шевчук).

2. *що, рідко.* Наповнювати голосними звуками. *Пастушки з раннього квітіння аж до першого жовтня дзвінкими вигуками оглашали тут болота* (Т. Осьмачка); *Над озером панувала цілковита тиша. Тільки сполохане птаство, ширяючи в височині, оглашало околиці тривожним криком* (Ю. Смолич); *Юрба поперла, забобонно оглашаючи степи криком* (О. Ульяненко).

3. *кого, церк.* Оголошувати імена тих, хто одружується.

ОГЛАША́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ОГЛАСИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. *заст.* Оголошуватися. *Як огласилось: "Піймали, піймали!", то вона знов упала на дзиґлик* (О. Стороженко).

2. *рідко.* Наповнюватися голосними звуками. *В Кулики привернула на зимівлю рота піхотинців .. Вечорами куликівська вулиця стала оглашатись солдацькими* [солдатськими] *піснями* (О. Кониський); *Нарешті він зачіпається за камінчик, гепає на спину, і вулиця оглашається його ображеним і обуреним ревом* (Ю. Смолич).

ОГЛАШЕ́ННИЙ, а, е. 1. *церк.* Оголошений готовим прийняти християнство. [Л ю ц і й:] *В громаді нашій він не оглашенний, та ще й не знає він науки віри* (Леся Українка); // *у знач. ім.* **оглаше́нний,** ного, *ч.;* **оглаше́нна,** ної, *ж.* Той (та), кого оголосили готовим до прийняття християнства. *Він був ніби оглашенний в церкві* (Б. Лепкий).

2. *розм.* Який поводиться безглуздо, недоладно, шумно; божевільний (у 1, 2 знач.). *Вже ніяка либонь сила не могла одірвати від мотузків безпутнього* [безпутного] *батька Лукії, оглашенного дзвонаря* (О. Ільченко); *Вартовий не квапився відчиняти ворота оглашенному вершникові* (Р. Іваничук); // *у знач. ім.* **оглаше́нний,** ного, *ч.;* **оглаше́нна,** ної, *ж.* Той (та), хто поводиться безглуздо, недоладно, шумно, божевільно. — *В кого ти тільки вдався? — В кого? Це ви поспитайте в моєї матері, — сміюся і я. — Вона часом каже, що не тільки в дідька і оглашенного, а навіть у вас. Це ще більше розвеселило дядька Миколу* (М. Стельмах); * У порівн. *Начальник* [станції] *в сінях знов кричав, мов оглашенний* (І. Франко); *У вікно вискочити й бігти навмання, летіти селищами світ за очі? Божевільна, скажуть. Не від ножа, не від банди — від сватання, як оглашенна, тікає. Посміховиськом станеш* (О. Гончар).

ОГЛЕ́ДІТИ *див.* **огляда́ти.**

ОГЛЕ́ДІТИСЯ *див.* **огляда́тися.**

ОГЛЕ́ЄНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **огле́ювати.**

2. *у знач. прикм.* Який оглеївся. *Дуже оглеєний ґрунт втрачає структуру, що погіршує його родючість* (з наук. літ.); *Профілі оглеєних ґрунтів мають шарувату будову, де зони відновлення змінюються зонами окислення* (з наук. літ.).

ОГЛЕ́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **огле́єний.** *В умовах значного зволоження під мішаними лісами з густим трав'янистим покривом сформувалися дерново-підзолисті ґрунти різного механічного складу, ступеня оглеєності і підзолистості, а також болотні ґрунти* (з наук. літ.); *З оглеєністю пов'язаний синтез вторинних ґрунтових мінералів* (з навч. літ.).

ОГЛЕ́ЄННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **огле́їти** і дія та стан за знач. **огле́їтися.** *Оглеєння зумовлюється неглибоким заляганням підґрунтових вод, які підтоплюють ґрунт знизу, або періодичним затоплюванням ґрунту зверху* (з наук. літ.).

ОГЛЕ́ЇТИ *див.* **огле́ювати.**

ОГЛЕ́ЇТИСЯ *див.* **огле́юватися.**

ОГЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОГЛЕ́ЇТИ,** е́ю, е́їш, *док., що, спец.* Перетворювати мінеральну ґрунтову масу в закисні, шкідливі для рослин сполуки шляхом постійного або подовженого періодичного перезволоження ґрунту. *Основні закони землеробства довели, що оглеювати ґрунт — це в цілому значно погіршувати його агрономічні властивості за рахунок створення несприятливих водно-повітряного і поживного режимів, накопичення токсичних речовин і підвищення кислотності* (з наук.-попул. літ.).

ОГЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОГЛЕ́ЇТИСЯ,** їться, *док., спец.* Перетворюватися з мінеральної ґрунтової маси в закисні, шкідливі для рослин сполуки шляхом постійного або подовженого періодичного перезволоження ґрунту. *У разі затоплення місцевості в результаті побудови гідроелектростанцій на прилеглих територіях піднімається рівень ґрунтових вод, унаслідок чого ґрунти оглеюються і заболочуються* (з наук. літ.).

ОГЛИ́НЕНИЙ, а, е, *спец.* Який оглинився. *У межах сучасної степової зони формувалися ґрунти, які за ознаками близькі до чорноземів, а за кольором — сірувато-коричневі. Це пов'язано з підвищеним умістом оксидів мангану й заліза. Оглинені ґрунти мають нестійку горіхувату структуру* (з наук. літ.).

ОГЛИ́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Стан за знач. **огли́нений.** *Червонувато-коричневі, червоно-бурі ґрунти Причорномор'я характеризуються зменшенням оглиненості, засоленістю, наявністю кальциту, гетиту, гіпсу, що є доказом теплих посушливих умов ґрунтоутворення з вологими періодами* (з наук. літ.).

ОГЛИ́НЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **огли́нити** і дія та стан за знач. **огли́нитися.** *Відбувався слаборозвинений дерновий процес (вираженого гумусового горизонту немає), активним було ґрунтове оглинення* (з наук. літ.).

ОГЛИ́НИТИ *див.* **огли́нювати.**

ОГЛИ́НИТИСЯ *див.* **огли́нюватися.**

ОГЛИ́НЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **огли́нювати** і дія та стан за знач. **огли́нюватися.** *Допоміжними ґрунтоутворювальними процесами є оглинювання, зоогенне перероблення та оглеювання* (з наук. літ.)

ОГЛИ́НЮВАТИ, ює, *недок.,* **ОГЛИ́НИТИ,** ить, *док., що, спец.* Перетворювати на глини під час процесів хімічного вивітрювання в тій чи іншій частині ґрунтового профілю (про гірські породи).

ОГЛИ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОГЛИ́НИТИСЯ,** иться, *док., спец.* Перетворюватися на глини під час процесів хімічного вивітрювання в тій чи іншій частині ґрунтового профілю (про гірські породи). *Суттєвим моментом є спрямованість процесу: деградує чи реградує ґрунт, оглинюється чи опісковується* (з наук. літ.); *Озера заросли, піски оглинилися* (із журн.).

ОГЛО́БЕЛЬКА, и, *ж., розм.* Зменш.-пестл. до **огло́бля.** *Вороньо біжить, а оглобельки стоять* (приказка).

ОГЛОБЕ́ЛЬНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **голобе́льний.** *Оглобельний кінь;* // *у знач. ім.* **оглобе́льний,** ного, *ч.;* **оглобе́льна,** ної, *ж.* Кінь або кобила, запряжені в оглоблі. *І все кобилок поганяє* [Меркурій], *Що оглобельна аж брикає* (І. Котляревський); *Порається Герасим коло коней і байдуже собі, зо сну очей не продере. Ще оглобельної не випряг, як ось іде до нього щось* (О. Кониський).

ОГЛО́БЛЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **голо́бля.** *Знала кобила, нащо оглоблі била; тепер хоч хвостом вези!* (прислів'я); *Я безнадійно набиваю рептух пирію, підв'язую коневі до оглоблі* (Г. Косинка); *В оглоблі запріг* [батько] *Жолудя, — здоровенний бурий кінь такий був у маєтку, а на пристяжку — білокопиту Кислицю* (Остап Вишня); *Чотири пароконки з дзвониками на дугах, з рушниками на оглоблях .. шукали виходу, летячи прямо повз кулемет на площу* (О. Довженко).

◊ **Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д]** *див.* **поверта́ти**[1].

ОГЛУ́ХЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **оглу́хнути, оглу́хти.** *Снайпери били по наших амбразурах. А ми, оглухлі й осліплі, виконували накази шахтаря Чудина* (Ю. Яновський); *Снаряд за снарядом по ордах чужинця Оглухлий обвалював артилерист* (Л. Первомайський); *Я був наскрізь мокрий, засліплений і оглухлий від грози* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

ОГЛУ́ХНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* оглу́х, ла, ло *і* оглу́хнув, нула, ло; **ОГЛУ́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* оглу́х, ла, ло. Док. до **глу́хнути.** *Тілько я, мов окаянний, І день і ніч плачу На розпуттях велелюдних, І ніхто не бачить, І не бачить, і не знає — Оглухли, не чують* (Т. Шевченко); *Я поїхав відвідати мойого* [мого] *старого приятеля Гриця. Він давно оглух, і тяжко з ним перебалакувати* (В. Стефаник); *Орлюк .. кричав у телефонну трубку. І чи тому, що ніхто вже йому не відповідав, чи тому, що оглух від вибухів, чи що вороги вже справді були близько, обличчя його відбило страждання* (О. Довженко); *Від грюкоту й грому Максим оглух, як оглухло й ціле місто* (І. Багряний); *Стара хорунжиха оглухла й осліпла з туги за сином* (Р. Іваничук).

ОГЛУ́ХТИ *див.* **оглу́хнути.**

ОГЛУША́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оглуша́ти.** *Механічний пристрій для оглушання тварин.*

ОГЛУША́ТИ *див.* **оглу́шувати.**

ОГЛУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оглуши́ти.** *— Коли говорять не дуже голосно, я все можу розуміти і трохи можу розмовляти, — повільно відповів гість і потер рукою оглушене вухо* (В. Собко); *Оглушений і осліплений блискавкою, Іван спинився, закрив очі рукою* (П. Колесник); *Іноді і сам падав* [Федір] *замертво, оглушений шворнем* (О. Гончар); *Рифка .. сиділа, оглушена тими словами свого мужа* (І. Франко); * Образно. *Він щодня похмеляється в селі або в місті й підібрав собі для кумпанії таких же випивак .. Ходять день у день оглушені самогоном, займатися господарством їм ніколи* (П. Козланюк); // **оглу́шено,** *безос. пред.* * У порівн. *У мене в голові шуміло, немов мене оглушено довбнею* (І. Франко).

ОГЛУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оглуши́ти.** *Лікарі твердять, що оглушення, викликане безперервним шумом протягом чотирьох годин, зникає у людини лише через шістнадцять годин* (з наук.-попул. літ.); *Я могла .. оглушити його вереском, .. відкинути від себе геть якомога далі, що з огляду на розміри моєї кухні теж неминуче закінчилось би оглушенням, але вже від удару об стіну* (Н. Сняданко); *Оглушення приголосних — фонетичне явище, коли дзвінкий приголосний вимовляють як глухий* (з наук. літ.).

ОГЛУШИ́ТИ *див.* **оглу́шувати.**

ОГЛУ́ШЛИВИЙ, а, е. 1. Який оглушує своїм шумом, гуркотом і т. ін. *Чути скажений клекіт, писк, скрип і ляск парової машини, перемішаний з оглушливим шумом води і криком робітників* (І. Франко); *З виттям і оглушливим грюкотом накинулися на нього* [пароплав] *чорні вали, кинули ним, як соломинкою, назад* (Мирослав Ірчан); *У вухах ще лунало зловісне цьвохкання лозин, а в голові, як на лотоках водяного млина, — оглушливий шум* (Є. Доломан); *Після першого оглушливого удару грому настала тривожна тиша* (І. Нижник); *Миттєво крізь прозір прорвалось розсіяне, але виразне світло, а оглушливий шум стократ посилився і накотився на нас пінистою лячною хвилею* (М. Кідрук); *Тарзан видав оглушливий звук, яким плем'я Керчака скликало своїх, коли загрожувала небезпека* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

2. Який доводить до стану непритомності; запаморочливий (про біль, удар і т. ін.). *Він відчув тупий, оглушливий біль в голові, в очах потемніло, у вухах сильно задзвеніло* (М. Трублаїні); *Боб не зупинився. Зупинив його оглушливий удар кастета у тім'я* (О. Ульяненко).

3. Який надзвичайно вражає, приголомшує (про слова, дії і т. ін.). *Вона не була свідома свого оглушливого успіху, тремтіла вся й не розуміла, що їй говорить рабиня* (Н. Королева); *І це — Єлька?.. Крикнути б їй щось оглушливе, струснути з неї отой невидимий панцир віддаленості, іронічної зверхності, байдужості* (О. Гончар); *Баба продовжувала вечорами розповідати мені по порціях власне життя, але жодна з історій більше не була такою оглушливою для неї, та й для мене, як та перша* (Любко Дереш).

ОГЛУ́ШЛИВО. Присл. до **оглу́шливий.** *Голосно, навіть оглушливо гриміли репродуктори* (В. Кучер); *В лузі понад річкою .. оглушливо цвірінчали по-дурному зраділі горобці* (В. Козаченко); *Оглушливо гримнув грім* (О. Бердник); *Демон зареготав так гучно й оглушливо, що, здавалося, весь Тиндаяр задвигтів* (О. Авраменко); * Образно. *Звичайне червоне вино здалося йому оглушливо міцним* (В. Собко).

ОГЛУ́ШНИЙ, а, е. Те саме, що **оглу́шливий.** *Оглушні крики "віват" загули під склепінням, забилися в вікна з кольоровим склом* (З. Тулуб); *Нам пахне дим, .. так пахне, що заснути в ньому зміг би отой, що повертає нас у темінь, із псами разом, із оглушним гавканням* (В. Стус); *Мотив, що здався б на землі прекрасним, тут гуркотав би як оглушний грім* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Вже падаючи, потьмарений від оглушного удару, Віталій Примаков бачив, як котиться .. його новенький студентський кашкет* (Ю. Смолич).

ОГЛУ́ШНО. Присл. до **оглу́шний.** *Безладно стрекотали автомати. І раз по раз оглушно били важкі гармати* (Н. Рибак); *Оглушно заревів страшенний рот* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ОГЛУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оглу́шувати.** *Газова бомба використовується для знищення живої сили противника (оглушування, контузія, дезорієнтація)* (С. Жадан); *Оглушування худоби перед забоєм роблять різними способами, зокрема, електрооглушуванням* (з наук. літ.); *У дітей спостерігається явище оглушування дзвінких звуків* (з наук.-попул. літ.).

ОГЛУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідше* **ОГЛУША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОГЛУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *кого.* Шумом, гуркотом і т. ін. на деякий час притуплювати слух кому-небудь, позбавляти його гостроти; глушити. *Відтак вибухи прокотилися побіля нашої позиції, позаду окопів, оглушуючи, засипаючи нас* (Є. Доломан); *Продавець дитячих іграшок нестямно свистів одночасно на кількох глиняних свищиках. Свист оглушав, і не всі насмілювались підійти до нього* (Б. Левін); *Блискавиці сліпили, оглушував грім* (О. Бердник); *Не встигає* [подорожній] *збагнути, звідки той шурхіт, як знизу оглушує його чийсь гучний і наляканий, видно, голос* (Д. Міщенко); *Коли ж Абібула дійшов до базару, його оглушив такий клекіт життя, що після тиші став нестерпучим* (М. Коцюбинський); * Образно. *Хвилі гуділи все дужче, все неспокійніше і тривожніше, оглушуючи самих себе* (Леся Українка).

2. *кого.* Доводити до стану непритомності перев. сильним ударом по голові. *Ібрагімов заходить збоку, підкрадається до нього, оглушає ударом автомата, і Кенгуру не встигає навіть вистрілити* (О. Сизоненко); *Убивця спершу збиває жертву з ніг. Потім — оглушує чи придушує можливий опір в інший спосіб* (А. Кокотюха); *Сахно шарпнулася, удар у тім'я засліпив її і оглушив. Останнє, що бачила вона, непритомніючи, — це як Чипаріу висадив стільцем вікно і виплигнув на вулицю* (Ю. Смолич); *Дальшим снарядом відкинуло Булгакова геть від кулемета і тяжко його оглушило* (Іван Ле).

3. *кого, перен.* Надзвичайно вражати; приголомшувати (у 2 знач.). *Парк оглушував безлюддям* (Любко Дереш); *Мов удар обуха в тім'я, так оглушили ті слова Захара Беркута* (І. Франко); *Він випалює слово, яке, на його думку, може зразу оглушити* (Ю. Яновський).

4. *що, лінгв.* Вимовляти дзвінкий приголосний звук як глухий. *Вимовляючи слово "кігті", ми оглушуємо дзвінкий "г", тому чується "кіхті"* (з навч. літ.).

ОГЛУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок., лінгв.* Пас. до **оглу́шувати** 4. *Необхідно пам'ятати, що дзвінкі шумні приголосні в українському мовленні, на відміну від російського, в кінці такту і в кінці складу, як правило, не оглушуються* (з наук.-попул. літ.).

О́ГЛЯД, у, *ч.* 1. Дія за знач. **огляда́ти** і *рідко* **огляда́тися.** *Ляшенко розклав пайки двома рядочками посеред камери на простелений чийсь рушник для загального огляду* (І. Багряний); *Доктор Гальванеску сповістив, що огляд його господарства Сахно може почати завтра з шостої ранку* (Ю. Смолич); *Часто в задній стінці житла робили віконце для огляду садиби за хатою* (з наук. літ.); *Магазин пропонує дзеркала заднього огляду авто з вбудованим монітором* (з мови реклами).

2. Обстеження з метою перевірки, контролю, виявлення чого-небудь забороненого, шкідливого і т. ін. *В Одесі були прикрості: суворий огляд на границі, негода і те, що нікого з приятелів не застала вдома* (Леся Українка); *Мирон Данилович поставив на стіл* [пастку] *для огляду і перевірки, чи справний механізм* (В. Барка); *Уважний огляд скафандрів довів, що Ван Лун мав рацію. На одному скафандрі, причаївшися, сиділо три кліщі, на другому — один* (В. Владко).

3. *мед.* Обстеження з метою з'ясування стану здоров'я. *Володька Беркут був недокрівний, кволенький, і дивно, як його не забракували на медичному огляді під час прийому до школи* (С. Добровольський); *Зулькарнай повіз сина в Орськ, до російського лікаря, а той наказав покласти його на два роки в гіпсове ліжко.., а коли минуть два роки, знову привезти для огляду* (З. Тулуб); *З даних медичного огляду відомо, що ви — абсолютно здоровий* (М. Дашкієв).

4. Офіційне обстеження військових частин командуванням. *На другий день, під час огляду дивізій маршала Нея, Наполеон насторожено обернувся в той бік, звідки долинув гуркіт, схожий на грім* (І. Кочерга); *Під час огляду обслуги стоять всюди на місцях в бойовій готовності* (О. Гончар); *Вперше вишикували для огляду увесь моторизований батальйон автоматників-десантників десь після десятого дня нашого перебування в ньому, коли вже всі були обмундировані й озброєні* (Є. Доломан).

5. Стисле повідомлення про ряд подій, явищ і т. ін., перев. поєднаних спільною темою. *Не вдаючись в ширший огляд літературний, скажемо коротко: вони* [Г. Е. Лессінг, В. Г. Бєлінський] *вказали, що найвища ціль літератури .. є чоловік* (І. Франко); *Під Новий рік у клубі письменників відбувався традиційний вечір. Доповідач робив огляд за минулий рік* (П. Панч); *Цілий фотоархів. Огляд культурного життя світу* (Олекса Ізарський).

6. Публічне ознайомлення з чим-небудь (з метою оцінки, перевірки і т. ін.). — *Ліді Шепель, — сказав Юрій Юрійович, — доручаю бути організатором наших оглядів газет* (О. Донченко); *До цього часу Ольга бувала в Народному домі лише з нагоди таких парадних оказій, як новорічний бал, .. концерти, огляд мод* (Ірина Вільде); *Десь на другому тижні моєї трудової біографії обласне радіо передало огляд районних газет* (В. Дрозд).

○ **(1) Без о́гляду,** *зі сл.* п і т и, п о д а т и с я *і т. ін.* — не роздумуючи, необачно, зопалу і т. ін. *Пам'ятаєш мудру раду — Не пускатись в згубний мир? Ти ж подався без огля́ду і налучив просто в вир* (П. Грабовський); [М е л а ш к а:] *Хоч би й про себе скажу. Віддалась* [пішла заміж] *я без огляду, похапком, ніби здуріла на той момент... Звісно, молода була — дурна...* (М. Кропивницький); **(2) Без о́гляду на,** *у знач. прийм., зі знах. в.* — не звертаючи уваги, не зважаючи на кого-, що-небудь. *Без огляду на себе, сміло I щиро .. Стояв ти за громадське діло* (І. Франко); *Цей старець .. і хотів насильно здійснити свої бажання, без огляду на щастя власної дитини* (Юліан Опільський); *По-перше, Ілона була самостійною жінкою й завжди сама вирішувала, як їй учинити, без огляду на чиюсь думку, хай навіть батькову* (О. Авраменко); *Літній чоловік, котрий не при роботі, має ходити щодня по 2–3 години без огляду на погоду* (М. Дочинець); **(3) З о́гля́ду на** *кого — що, у знач. прийм., зі знах. в.* — уживається при позначенні предметів, явищ, осіб, на які зважають. *Маємо чимало вже матеріалу для збірника .. З огляду на це останнє я прохав би Вашого дозволу друкувати не всі Ваші вірші, а частину* (М. Коцюбинський); *Треба ще буде у Відні та в Мілані забавити конечне для залагодження справ літературних (з огляду на нову роботу)* (Леся Українка); *Згодом нам стало відомо, що з армій він демобілізований давно.., а військову форму одяг сьогодні нехай і всупереч уставу, але з огляду на виключну урочистість дня* (Ю. Смолич); *Віко поділив історію на три періоди. Цей поділ, зроблений швидше з огляду на літературні пам'ятки, і не безспірний, але й не позбавлений логіки* (Р. Андріяшик); *Переслідувати Окрю було набагато зручніше, та він, хитрий.., побіг до парку, де, втім, з огляду на невелику кількість дерев, шансів заховатися від мене майже не було* (Ю. Іздрик).

◊ **Купува́ти / купи́ти (роздобу́тися) за три о́гляди** *див.* **купува́ти; (4) Ні під я́ким о́глядом,** *із запереч.* — ні за яких умов, обставин; ніколи, нізащо. *Але задля чого? Задля вищої мети? Тут я, звичайно, ні під яким оглядом не ставлю на одну дошку світло і пітьму, Бога і Диявола* (О. Шугай).

ОГЛЯДА́ЛЬНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **огляда́ч** 2. *Щонеділі оглядальник парку мотокосою викошує траву* (із журн.); *Працівники-оглядальники годують і напувають тварин, чистять і міняють підстилку* (з газ.).

ОГЛЯДА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **огляда́льник.** *Оглядальниця вагонів.*

ОГЛЯДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огляда́ти і огляда́тися** 1, 2. *Вона стояла з очима, зверненими на брата й дівчину коло нього, і неначе забулася в огляданні їх* (О. Кобилянська); *Оглядання міста з екскурсоводом було значно більш інформативним, але половину інформації я пропустила повз вуха, намагаючись не заснути на ходу* (Н. Сняданко); *Мілена отримувала таку незрозумілу і зовсім майже невловну насолоду від цього мимобіжного оглядання десятків книжок, від цих вихоплених діалогів, описів, цитат* (С. Андрухович); *Там, у лікарні, йому думалося, ніби ніколи не скінчаться всі вимірювання температури, оглядання горла* (В. Собко); *Ніякої економії сил та руху, ніяких оглядань ні на що! Ми востаннє в житті змагалися у футбол. І ми перемогли* (Ю. Яновський).

ОГЛЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОГЛЯ́НУТИ,** ну, неш, *розм.* **ОГЛЕ́ДІТИ,** *рідко* **ОГЛЯ́ДІТИ,** джу, диш, *док.* 1. *кого, що.* Уважно розглядати кого-, що-небудь з усіх боків; обдивлятися. *Євгеній пильно оглядав чоловіка, що, кланяючися, наближався до нього* (І. Франко); *Андрій оглядав усю цю масу, назовні ніби індиферентних, а то й ворожих людей, і йому було страшенно цікаво знати, що ж здебільша ці люди думають?* (І. Багряний); *Та маляр той не прийняв до себе Тараса. Оглянувши його ліву руку, він сказав, що Тарас ні до якого діла не здатний* (Панас Мирний); *Андрій одступив трохи назад, од ніг до голови оглянув її вбрання* (С. Васильченко); *Офіцер .. перечитав папірець і оглядів нас поглядом людини, що цінувала вартість худоби* (Олесь Досвітній); *Орлюк оглянув своїх гостей, руїни навколо й величну далечінь Задніпров'я* (О. Довженко); *У великій каюті корабля на підлозі лежали принесені розвідниками зразки. Капітан оглянув їх* (В. Владко); *Айт підняв і уважно оглянув капці. Повсть на підошві стерлася нерівномірно* (М. Дашкієв); *Втома відступала, роздратування миналося. Віра вже могла спокійно огледіти присутніх* (І. Роздобудько); * Образно. *А тим часом місяць пливе оглядать І небо, і зорі, і землю, і море* (Т. Шевченко).

2. *що.* Послідовно розглядати з метою обстеження, ознайомлення з чимось, виявлення чого-небудь і т. ін. *Латин так дома спорядивши, Кругом все в хатах оглядав* (І. Котляревський); *Давид ходив по двору, оглядав стіни, про себе щось розраховуючи* (А. Головко); *Я почав оглядати кабінет. Справді, дуже зручне місце для відпочинку* (Р. Андріяшик); *Льонька ж тимчасом оглядав двора: паркана було полагоджено, розхитані петлі на хвіртці підбито* (Валерій Шевчук); *Молодик почав оглядати церкву* (Ю. Андрухович); *Огледівши всі кутки.., він тихо вернувся до кімнати* (І. Микитенко); *Маріка піднялася нагору і, задля зайвої остороги, оглянула крізь тоноване скло, яке з іншого боку було дзеркалом, просторе приміщення, залите розсіяним денним світлом* (О. Авраменко); *Огледівши дно під ногами на предмет отруйної риби крилатки чи смертельних молюсків, він здійняв руки до неба і пірнув* (Любко Дереш).

3. *кого, що, мед.* Визначати стан здоров'я, характер захворювання і т. ін. кого-небудь; обстежувати (у 1 знач.). *Бачачи, що в цього хворого не допитаєшся до пуття нічого, лікарка оглядає хворе око й каже медсестрі закапати якісь краплі* (Б. Антоненко-Давидович); *Тимка оглядала молоденька, затягнута в білий халатик дівчина. Вона послухала його трубкою* (Григорій Тютюнник); *Лікар огледів рану й похитав головою* (І. Микитенко); *Військфельдшер оглянув Цибулька, послухав пульс і, безнадійно похиливши голову, пішов до Каюмова* (В. Кучер).

4. *що, перен.* Розглядати, оцінювати що-небудь у сукупності з певної точки зору. *Люблю я таких людей завзятих, .. щоб оглядали життя з високої конструкції, до душі мені такі люди, вони мене на світі держать* (Ю. Яновський).

5. *тільки недок., що, діал.* Бачити. *Одного ранку — бодай такого ніхто не оглядав! — сказано мені, що на черзі Андрійко у некрути...* (Марко Вовчок).

◊ **Оки́нути (огля́нути, змі́ряти** *і т. ін.)* **зо́ром** *див.* **окида́ти; (1) Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти)** — уважно, по-господарському оглянути що-небудь. *Ціла зграя псів і воронння з гарчанням і моторошним кряканням кинулася врозтіч, побачивши на дорозі вершника, що під'їхав до воріт, спішився і хазяйським оком окинув пусте подвір'я* (П. Колесник); *Хазяйським оком Віктор оглянув кімнату, придивляючись, чи все на місці, потім звернувся до братів: — Корові давали жому?* (П. Автомонов); *Адам хазяйським оком оглянув кущі осоки* (В. Близнець); *Ладик .. переступив кам'яний поріг, пройшов кілька кроків по вимощеній рудою цеглою доріжці і допитливим хазяйським оком оглянув подвір'я* (К. Гриб); *Васюк же заклопотано взяв з підлоги свій клунок, переклав його в другий куток, попробував, чи гарно йому там, і став хазяйським оком оглядати камеру* (В. Винниченко).

ОГЛЯДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОГЛЯ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *розм.* **ОГЛЕ́ДІТИСЯ,** *рідко* **ОГЛЯ́ДІТИСЯ,** джуся, дишся, *док.* 1. Роздивлятися навколо себе. *І козак почав оглядатися та озиратися у вечірній млі та вишукувати криницю* (Марко Вовчок); *Дяк по-злодійському осміхався, оглядаючись на всі боки* (С. Васильченко); *Петро підіймав голову й бистро оглядався навколо — що є з його товаришами й близькими* (І. Багряний); *Данило вискакує на хистке купиння, оглядається довкола, водячи браунінгом* (М. Стельмах); *Встала мати, Кругом оглянулась, взялась За биту голову руками І тихо, мовчки за возами Марою чорною пішла На Тибр* (Т. Шевченко); *Ніна на секунду зупинилась, огледілась* (О. Копиленко).

2. Обертаючись, дивитися назад. *Пішов степом сіромаха, Сльози утирає. Довго, довго оглядався, Та й не видко стало* (Т. Шевченко); *Я не біг, хоч чулося — летів би, Але йшов і йшов, не оглядався* (І. Франко); *Ганнуся все оглядалася назад* (Р. Іваничук); [О л е с я:] *Кажуть, що діти неповинні в гріхах батьків своїх, а от я ніби повинна — немов сором стоїть у мене за спиною, і я боюсь оглянутись* (М. Кропивницький); *Крутнулася* [дівчина] *і пішла геть. А я стояв і дивився: невже не оглянеться, невже так і зникне назавжди? Але вона оглянулась* (М. Чабанівський).

3. *на що, перен.* Розглядати, оцінювати що-небудь у сукупності з огляду на події, факти, що вже відбулися. *Сей день завжди якось неприємний, бо мимоволі оглядаюсь назад, "на путь минулу"* (Леся Українка); *Оглядаючись на попередні свої "Вечірні розмови", я помічаю, що чимале місце в них віддано проблемам моралі* (М. Рильський); *Поет і Шукач оживають, з подивом оглядаються на оновлений світ, на блакитний хоровод, на райдугу в небі* (О. Бердник); // *на кого — що.* Рахуватися з ким-, чим-небудь, зважати на когось, щось. *Поки що моє діло робити, ні на кого не оглядаючись, окрім Вас* (Леся Українка); *Не все, писане Пушкіним.., дійшло до нас, поет-бо не раз палив свої папери, а те, що дійшло, писалося, завжди оглядаючись на цензуру та на шпигів* (М. Рильський).

4. *тільки док.* Помітити або згадати що-небудь; схаменутися, опам'ятатися (у 2 знач.). *Узяли Чіпку п'яного, силоміць посадили в чорну .. Надвечір оглянуться товариші, нема між ними Чіпки* (Панас Мирний); *Зінько лаштувався їхати на ярмарок у Чорновус. Оглядівся, аж нема того лантуха, що треба було взяти з собою* (Б. Грінченко); *Евеліна незчулася, як Бальзак виплигнув з ландо, оглядідлась, коли він був уже біля возів* (Н. Рибак).

5. *док., тільки* **огле́дітися, огля́дітися.** Звикнути, призвичаїтися до оточення, умов. *Оглядідлась трошки наша Ївга, прислухалась, роздивилась і стала меж народом пропихатись* (Г. Квітка-Основ'яненко).

6. *тільки док., на кого,* **огля́нутися,** *розм.* Те саме, що **згля́нутися** 2. — *Так, батьку мій! Так, мій добродію! .. Нехай на тебе так Господь оглянеться, як ти на мене оглянувся* (П. Куліш); — *А на мою думку, її помилувати слід!* — *замовив слово вчитель ..* — *Треба оглянутись на неї* — *вона ж дитині вашій цілий місяць за матір була* (Л. Яновська).

7. *тільки недок.* Пас. до **огляда́ти** 1–4. *У період із серпня до грудня заявник неодноразово оглядався лікарем* (з мови документів).

◇ **(1) І не огля́нуся (не огле́дишся, не огле́димося** *і т. ін.)* — мине небагато часу; дуже швидко. — *Се добрий тобі десь сон приснився,* — *каже свекруха.* — *Треба визирати Данила. І не огледимось, як притягнуть* (Марко Вовчок); *Так мені якось час збігає по-дурному, що й не оглянуся, коли день минеться* (М. Коцюбинський); **Не встй́гнути (не вспі́ти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися)** *див.* **устига́ти; (2) Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні** — повертатися в думках до минулого, зважати на те, що було раніше. — *Він оглядався і на передні й на задні, та й проґавив час* (М. Грушевський); **(3) Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні коле́са,** *перев. жарт.:* а) повертатися в думках до минулого, зважати на те, що було раніше. *Старші* [учні], *яким скоро випуск, змушені час від часу оглядатись на задні колеса* (О. Гончар); — *Дадуть мені перцю. Ох і дадуть! Бо в Храпчука все-таки справи кращі, ніж у мене... Отак їдеш і на задні колеса оглядаєшся...* (С. Журахович); б) дивитися на себе збоку. — *Ти диви на нього* — *от опудало!* — *А ти! Обернись на задні колеса! На себе глянь!* (В. Нестайко); в) діяти обережно, обдумано, розумно; роздумувати над чим-небудь, ураховувати все. [Р у с а л о в с ь к и й:] *Так, отже, я й оглядаюся на задні її колеса. Яка радість синові моєму брать тепер у голого Хоми дочку?* (І. Карпенко-Карий); **(4) Огляда́тися / огля́нутися наза́д** — пригадувати минуле, прожите, оцінюючи його з погляду сучасності. *Сей день* [роковини] *завжди якось неприємний, бо мимоволі оглядаюсь назад* (Леся Українка); *Видно, я вже виріс з того віку, коли ходиш, не оглядаючись назад* (Р. Андріяшик); *Огляньмось назад. Оцінімо пройдений шлях. Відзначимо перемоги, але ще пильніше підрахуємо поразки і збитки* (О. Бердник).

ОГЛЯ́ДА́Ч, я́дача́, *ч.* 1. Автор газетного, журнального і т. ін. огляду, а також особа, яка робить огляди по радіо й телебаченню. *Наша історіографія, наші підручники, політичні оглядачі та діячі ковзають над поверхнею подій, не в силі добратися до зерна світової драми* (О. Бердник); *Розіклавши на столі примірники газети.., гортаючи їх почергово і зупиняючись на тій чи тій статті, .. оглядач досить уміло, кваліфіковано дав загальний аналіз роботи редакційного колективу* (О. Шугай).

2. Працівник, який провадить огляд чого-небудь з метою перевірки, контролю і т. ін. *Оглядач вагонів.*

ОГЛЯ́ДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **огля́да́ч.** *Польська літературна оглядачка побачила роман у київській книгарні, прочитала із захопленням* — *і за кілька днів ми підписали контракт із польським видавництвом* (з газ.).

ОГЛЯ́ДИНИ, дин, *мн.* 1. *етн.* Обряд знайомства батьків молодого (молодої) з житлом, господарством своїх майбутніх сватів; розглядини (у 2 знач.). *У суботу заслав Чіпка старостів до Максима. У неділю були оглядини в Чіпки* (Панас Мирний).

2. *розм.* Те саме, що **о́гляд** 1, 3. *Гість, закінчивши оглядини "робочого місця", більше нічим не цікавився* (І. Багряний); *Начальник цеху оглянув з голови до ніг Рубіна. Оглядини ці, очевидно, задовольнили його* (І. Сенченко); *Підвелася* [Ольга] *і, навіть не поївши, пішла оглядати господарство. Оглядини не принесли їй радості* (Д. Ткач); *Перемучився я так місяць і поїхав до Києва, до спеціаліста-професора. Що мені коштувало і нервів і грошей (40 корон кожні оглядини)* (М. Коцюбинський).

◇ **(1) На огля́дини** *(діал.* **на обзо́рини, на розгля́дини),** *зі сл.* п о ї х а т и, в і д п р а в и т и с я *і т. ін.:* а) подивитися, як живе родина дівчини, що має стати невісткою. [Т е т я н а:] *То ти ж її* [молоду] *привезеш до нас, покажеш? Може б, ми з старим поїхали на оглядини: так годиться* (І. Карпенко-Карий); *Існував звичай перед сватанням дівчини йти до неї на "обзорини"* (з наук.-попул. літ.); б) подивитися, як живе хтось, який вигляд чого-небудь і т. ін. *Ходив я туди* [до ґаздів] *не на обзорини, ані з якогось ніби патріотичного обов'язку, а просто тому, що мені там було добре, бо пригадувалися якісь давні щасливі часи, бо там не було облуди* (Б. Лепкий); — *Якщо ви приїхали на розглядини, то дивіться самі і судіть, як велить совість,* — *і Марина повела гостя по своєму господарстві* (С. Чорнобривець); *У неділю вони поїхали до Занудівки на оглядини. Село було велике, заможне* (О. Бердник).

ОГЛЯ́ДИСТИЙ, а, е, *розм., рідко.* Нерішучий, боязкий. *Сумніви та побоювання .. остаточно перейняли обережного та оглядистого Оксентія Нечипорука* (Ю. Смолич).

ОГЛЯ́ДІТИ *див.* **огляда́ти.**

ОГЛЯ́ДІТИСЯ *див.* **огляда́тися.**

ОГЛЯ́ДКА, и, *ж., розм.* Дія за знач. **огляда́тися** 2, 3. *Ось вартовий зупинився над баком, постояв, мовби прислухаючись до самого себе .. Потім швидко бере кружку і, зачерпнувши води, підтюпцем, з оглядками несе її до дверей камери* (О. Гончар); *Без щоденної пильної оглядки на перейдене хіба можна зазирнути в прийдешнє* (Ю. Шовкопляс).

○ **(1) Без огля́дки (без огля́док,** *діал.* **без огля́дку),** *у знач. присл.:* а) *(перев. зі сл.* м ч а т и с я, б і г т и, т і к а т и *і т. ін.)* дуже швидко, поспішно і т. ін. *Мужик оторопів .. Він мерщій вернувсь додому і всю дорогу мчався без оглядки* (з казки); *Ой, покинув Петро хатку і жінку небогу, Помандрував без оглядку в Полтаву-дорогу* (П. Гулак-Артемовський); — *Зчинилася справжня паніка .. Загін тікав у гори без оглядки* (П. Панч); б) без будь-яких вагань, не роздумуючи і т. ін. — *Я хочу розділити його долю цілком, ущерть і без оглядки* (О. Довженко); *Як на Єльчину вдачу, то коли вже любов* — *так щоб з вогнем, без оглядок* (О. Гончар); **(2) З огля́дкою,** *у знач. присл.:* а) обережно, обачно і т. ін. *Говорила* [Наталка] *з оглядкою, зважуючи кожне слово, боячись, як би не сказати чогось зайвого* (С. Добровольський); *Потрапляла* [газета] *до них через десяті руки, з такою оглядкою.., наче оця похмура в'язниця була суверенною державою* (А. Дімаров); б) *(на кого* — *що)* остерігаючись кого-, чого-небудь, зважаючи на когось, на щось. *З'явилися тут у Марії і три амури .. Всі троє фліртують обережно, з оглядкою на Степана Бабаніна, свого начальника* (М. Слабошпицький); *Історики XVI ст., віддаючи належне ідеалам Відродження, писали з оглядкою на античні зразки* (з наук.-попул. літ.).

ОГЛЯ́ДНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **оба́чний** 1. *Жаль тільки, що Хане Гольдбаум така страшно розумна жінка, така страшно запопадлива і оглядна ґаздиня, така страшно недобродушна мати!* (І. Франко); *Кошовому кортіло якось-то по-приятельському попередити нового голову, щоб був оглядний* (Іван Ле); *Я був особливо пильний та оглядний, наче на мінному полі* (О. Шугай).

ОГЛЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість за знач. **огля́дний.** *Його* [Максима] *слова мали велику вагу в його товаришів, що не раз уже мали нагоду переконатися про його притомність духу й оглядність в часі найбільшої небезпеки* (І. Франко); *— Дивуюся тобі, Іване Григоровичу, так любити життя і безрозсудно занедбати людську оглядність* (Іван Ле); *Материнська оглядність не врятувала сина від тюрем і переслідувань* (В. Шкляр).

ОГЛЯ́ДНО, *розм.* Присл. до **огля́дний.** *Як повільно, оглядно йшов Максим!* (І. Франко); *Новий голова не помічав, як оглядно вдивлявся Нечай у темряву на всі боки, дбаючи про безпеку для свого наступника* (Іван Ле); // *у знач. пред. — Присядь же, братику, да помізкуй над ними* [думками і поемами] *своєю здоровенною головою, щоб було так охайно та оглядно все* (Валерій Шевчук).

ОГЛЯДО́ВИЙ, а, е. 1. Стос. до огляду (у 5 знач.). *Я написав оглядову статтю про становище в колонії і, віддавши її Переймі, відніс Грушевичеві рукописи* (Р. Андріяшик); *Авторитетне американське видання у своєму додатку опублікувало оглядову статтю, присвячену українській столиці* (із журн.).

2. Признач. для спостереження, оглядання. *Василь згадав те напружене чекання, коли крізь оглядову щілину танка ясніло й ясніло повітря, далі й далі відходила нічна темрява* (Ю. Яновський); *Згори на вежі був оглядовий круглий майданчик, з якого відкривалися всі сторони світу* (Ю. Андрухович); *На оглядових екранах знову засяяли зорі* (О. Авраменко).

△ **Лобове́ (оглядо́ве) скло** *див.* **скло.**

ОГЛЯДО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* 1. Властивість за знач. **оглядо́вий** 1. *Незважаючи на оглядовість віддзеркалення ряду важливих для фахівців моментів, ученому вдалося довести, що в житті та діяльності людських спільнот немає нічого малозначного* (з наук. літ.).

2. Можливість охопити зором певний простір. *На цей час можна отримати будь-яку морфологічну інформацію про рельєф завдяки цифровим картам рельєфу, які вирізняються значною точністю та оглядовістю* (з наук. літ.); *Розташування екрана забезпечить гарну оглядовість панелей з усіх куточків глядацьких трибун* (з газ.); // Об'єктивна можливість бачити дорожню обстановку з місця водія. *Обмежена оглядовість — видимість дороги в напрямку руху, яка обмежена геометричними параметрами дороги, придорожніми інженерними спорудами, насадженнями та іншими об'єктами, а також транспортними засобами* (з наук.-попул. літ.); *Головні складові гарної оглядовості автомобіля — це чистота скла, дзеркал і освітлювальних приладів* (з газ.).

ОГЛЯ́ДОК, дку, *ч., діал.:* ○ **Без огля́дки (без огля́док,** *діал.* **без огля́дку)** *див.* **огля́дка.**

ОГЛЯ́НУТИ *див.* **оглядá́ти.**

ОГЛЯ́НУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **огля́нути.** *Неподалік, на схід од ріки, вздовж берегів озера Роторуа, ревли гарячі джерела й курились водоспади.., вже оглянуті побіжно деякими відважними мандрівниками* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Нарешті нижній поверх оглянутий. Жандарми погупали чобітьми нагору* (К. Гриб); *Врешті пів сотні хворих були оглянуті* (В. Підмогильний); // **огля́нуто,** *безос. пред. Потім, коли все вже було оглянуто і Ганна стомилася, вони довго сиділи поруч на тахті* (В. Собко); *По-хазяйському було оглянуто двоповерхову школу-семирічку* (Олекса Ізарський); *Найважливіші весняні турботи в Озерному краї були залагоджені — загати у підземних річках прочищено, озера оглянуто* (Ю. Покальчук).

ОГЛЯ́НУТИСЯ *див.* **оглядá́тися.**

ОГН... *див.* **вогн...** *(крім слів, розроблених на* **огн...***); напр.:* **огне́вий, огне́нний, огнецві́т, о́гник, огняни́й** *і т. ін. див.* **вогне́вий, вогне́нний, вогнецві́т, во́гник, вогняни́й** *і т. ін.*

ОГНІ́ВАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., діал.* Розгніватися. [Б а б и ч:] *А я би тобі, куме, щось сказав, та боюся, щоб ти на мене не огнівався* (І. Франко); *Петро з Орком ще не усвідомили своєї тяжкої страти, бо вона припала на час, коли люди мусять звільнити землю від плоду, аби та не огнівалася на них за марнування* (Г. Пагутяк).

ОГНІЗДИ́ТИСЯ, іжджу́ся, ізди́шся, *док., розм.* Те саме, що **обгнізди́тися.** *Усі чорногузи огніздилися в Замисловичах* (В. Земляк); *— Добре, Павле, що ти приїхав, що не огніздився на Мархінщині, — продовжував Ромась. — Тут ми з тобою таке закрутимо* (М. Сиротюк); * Образно. *Світло й тиша, покидаючи землю, огніздилися в хаті, де за квітчастою фіранкою плита з двома вивернутими цеглинами чорніла сажею в тріщинах* (Є. Пашковський).

ОГО́, *підсил.* **ОГО-ГО́, ОГО-ГО-ГО́,** *виг.* Уживається для вираження здивування, захоплення, застереження і т. ін. з приводу чогось надзвичайного, несподіваного, непередбаченого і т. ін. — *Багатий кажеш? — Десятин на сотню землі. — Ого-го-го! — загоготав городничий* (Панас Мирний); *На дні ями проступають бульки, чути якийсь клекіт .. — ого, то вже знак, що пора забивати яму!* (І. Франко); *А колись співали, ого, ще як!* (Леся Українка); *Стис удлище* [вудлище], *підсік .. Ого, нівроку! Немов струна, співає волосінь, І короп кидається у глибінь* (М. Рильський); *— Не конверт, а конвент! Це таке, брат, Вутанько, що ого! Туди тільки наймудріших збирають...* (О. Гончар); *— Мені баба Оришка завжди казки оповідає. Ого! Вона їх страх як багато знає! Тисячі!* (О. Бердник); *— Ого! — здивувалась вона. — Справжнісіньке скло. І досить якісне* (О. Авраменко); // Уживається в ролі підсилювальної частки (перев. для вираження захоплення, здивування і т. ін. з приводу когось чи чогось дуже великого, сильного і т. ін.). *Ще ого-го які кремезні, Стоять* [дуби] *сто років, мов залізні* (І. Муратов); *— Ти краще штаненята притримуй, — сміється Євген. — Вони в мене на цурці ого як тримаються, — анітрохи не ображається хлопчак* (М. Стельмах); *— Ми записувались на фронт, .. а не щоб шагістикою отут займатись. — Туди встигнете, — осміхнувся Гладун. — Там таких треба буде ого скільки!* (О. Гончар); *— Цукор ого який поживний! Його всі альпіністи беруть в гори* (О. Бердник); *Сивини додалося у вусах, густому жорсткому волоссі і навіть — у бровах, проте він ще мужчина ого-го!* (В. Кожелянко); // *у знач. пред.* У великій кількості, багато, далеко і т. ін. — *Грошей у мене ого-го-го!.. Невже так дорого цініться стружка?* (М. Стельмах); *Попереду у тебе іще ого-го всього! Навіть я бачу, як гарно на тебе подіяв наш степ* (Г. Колісник); *До того базару було ще ого! Але в Ганьки й роботи, слава Богу, було ого ще й з гаком!* (Г. Тарасюк); *— Це в них часу немає, у нас його ого-го!* (А. Кокотюха); // *у знач. присудка.* Про те,

що вражає своїми якостями (розміром, міццю і т. ін.). — *Ніби хтось їде. Чуєте, гуде. — Давайте я на них гримну. У мене голос ого-го-го!* (С. Скляренко); — *Хай тільки спробує котрий напасти ззаду — тут йому і гаплик! Моя шабля ще ого-го!* (В. Малик); — *Додому тебе провести? — зітхнув Льошка. — Та я ще ого-го... — завірив дід і поплентався до своєї хати* (Люко Дашвар); // *у знач. ім. Сиділи там на ослоні під мисником і дрімали вартові.., що їх зразу не помітив Максим. Вони протягли те "ого" й поворушили зброєю* (І. Багряний); *Кожне наступне повідомлення панни Амальтеї зустрічав* [Юрко] *скептично-недовірливим "що ти не кажеш?" або не менш іронічним "ого"* (Ю. Андрухович).

ОГО́ВТАТИ *див.* **ого́втувати.**

ОГО́ВТАТИСЯ *див.* **ого́втуватися.**

ОГО́ВТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОГО́ВТАТИ,** аю, аєш, *док., кого, розм.* 1. Привчати виконувати чиюсь волю, робити слухняним, покірним; приборкувати, приручати (у 1 знач.). *Чимало близьких до цезаревого двору осіб із цікавістю приглядались до Татіана й Пріска, думаючи, яким способом сенатор оговтає запального вояка* (Н. Королева); — *Там* [за морем] *є такий звір, що в нашу клуню не вліз би. Він зветься слон. Такого слона оговтали і ним їздять* (У. Самчук).

2. Повертати до нормального стану; урівноважувати (у 2 знач.), заспокоювати. *В терновому вінці — останні рви причали, сказилися начала і звомпились кінці. Між двох твоїх надсад палає свічка жовта, але себе оговтуй — і піде все на лад* (В. Стус); — *Зачарувала* [дівчина] *парубка .. І бачите — лютує досі. Подякуй, що принесли в курінь та оговтали* (Р. Андріяшик).

ОГО́ВТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОГО́ВТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., розм.* 1. Призвичаюватися до кого-, чого-небудь; освоюватися. *Мешканці сорок дев'ятого номера поволі оговтувались. За кілька хвилин уже можна було розібрати, що в приміщенні є ліжко, невеличкий столик, два скалічені стільці* (С. Добровольський); — *Скільки козакує* [отаман], *стільки й прибувають збіглі селяни на Січ, обвикають, оговтуються, хіба ж такими козаками потім стають!* (В. Чемерис); *У цьому мусульманському світі він, українець, лише ось-ось оговтувався, шукаючи для себе хоч рятівний камінчик у бистрині життя* (Ю. Покальчук); *А як оговталась* [панночка], *обжилася, то пізнали ми тоді, де воно в світі лихо живе* (Марко Вовчок); *Василина оговталась з людьми, привикла до Стеблева* (І. Нечуй-Левицький).

2. Повертатися до нормального стану; урівноважуватися (у 2 знач.). *Кілька секунд я стояв посеред холу, оговтуючись від емоційного шоку, який мимоволі завдала мені Бренда* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Пораненим партизани надали допомогу, вбитих похоронили самі полонені. Карати їх ніхто не збирався, і вони потроху оговтувалися* (М. Андрусяк); *Нехай хтось вибачить за якийсь такий безладний лист, але я ще не оговталась з дороги* (Леся Українка); *Оговтавшись від першої звістки, Андрій уже спокійніше почав обдумувати слова кондуктора* (П. Панч); * Образно. *Місто поступово оговтувалося, заспокоювалося, приходило до тями, добре знаючи, що тиша оманлива і за кілька годин воно знову здригнеться від вибухів* (С. Талан).

3. Навчатися розсудливо, статечно поводитися. — *Палки в колеса вставлятимуть? — Ні .. Хлопці вони чесні, доброго роду .. А після війни обом ніби віжка під хвіст попала. Останнім часом, правда, почали оговтуватись, але...* (Микита Чернявський); *Сільська молодь марила ним* [учителем], *а поважні чоловіки казали: — Молодий іще трохи, та нічого: оговтається — буде робити, як пани не з'їдять* (С. Васильченко); *Молода дружина Максимова все дожидала, що чоловік оговтається .. Але не діждалася спокою і стала пригубляти з горя й сама, дедалі більше та частіше* (І. Волошин).

ОГО-ГО́ *див.* **ого́.**

ОГО-ГО-ГО́ *див.* **ого́.**

ОГО́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оголи́ти.** *В цю хвилину я не бачив Інни, але ясно уявляв собі, як вона картинно заломлює свої тонкі .. оголені по плечі руки* (Д. Ткач); *На березі біля невеликого човника поралася людина .. На ній було щось схоже на шорти блідо-зеленого кольору, а торс — оголений* (О. Бердник); *Кострубаті й присадкуваті верби з обох боків дороги міцно чіплялися оголеним корінням за землю* (М. Коцюбинський); *В цю мить на оголеній вітром од снігу латці шосе в шаленому кар'єрі зацокотіли кілька десятків підків* (А. Головко); — *Значить, лівий фланг оголений, — майнуло в голові комбрига, — і німець пішов саме сюди* (Ю. Бедзик); *В ній* [пісні] *— оголена людська душа, — яка мучиться й страждає* (Ю. Яновський); // **ого́лено,** *безос. пред. Принцеса, трудно підвівшись, сідає на своє місце. На плечі сукня розідрана й оголено біло-злотисте тіло* (В. Винниченко); *Правий фланг військ оголено: особовий склад батальйону залишив зону бойових дій і самовільно повернувся до місця постійної дислокації* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який оголився (у 1 знач.). *Лука випорпав .. незакінчений портрет, мальований ним.., а потім чомусь облишений: на темно-синій канапі серед червоних, зелених і жовтих болгарських перців напівлежала оголена й молода бабця* (С. Андрухович).

ОГО́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **ого́лений.** *Сузанна зустрічає його в діловому кабінеті, у строгій, холодній, естетичній келії .. От, на жаль, тільки сукні відповідної не встигла одягти — занадто багато прозорості, фарб, оголеності, легкості* (В. Винниченко); *Шофер, що длубався в моторі, обернувся до Єльки, якось негарно осміхаючись оголеністю своєї вивернутої, підсмикнутої вгору заячої губи* (О. Гончар); — *Гурудев не обіцяв нам зірок з неба, він був безкомпромісний і відвертий до повної оголеності проблеми* (О. Бердник); * Образно. *Дубок похитувався серед гавані на якорі. Він був цілком безлюдний. На щоглах лише блоки вгорі порушували оголеність дерева* (Ю. Яновський).

ОГО́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **оголи́ти** і **оголи́тися.** *Найвищий керівник держави, товариш Александер Дубчек, позував у плавальному басейні в самих лише плавках. Це було запрошення до відкритості: оголення вождя, що таким чином переставав бути вождем і ставав нормальною голою людиною* (Ю. Андрухович); — *Свиня підриває корінь, а хіба від цього вона стає мудрішою? Свині тайна кореня ні до чого, а дереву таке оголення основи — смертельне* (О. Бердник); *Є термін "масовий інстинкт".., але немає, на жаль, терміна "масове оголення", "масове викриття", коли весь намул ідей та іншої ґрунди відпадає геть, а лишається сама правда* (І. Багряний); *Коли вести господарство таким способом, .. це не допоможе, а тільки прискорить процес виснаження ґрунтів.., жахливе оголення всієї планети* (П. Загребельний).

2. *геол.* Місце, де гірські породи виходять на поверхню. *Зараз марсохід вирушає до так званої точки Соландер, де зафіксовано оголення порід зі значною кількістю шарів, для продовження дослідницької роботи* (з газ.).

ОГО́ЛЕНО. Присл. до **ого́лений** 1. *Штани в старости були з однією халошею* [холошею] *на лівій нозі, бо на правій .. сягала тільки до коліна. І ноги всю свою пухлятину оголено показували на світ* (Т. Осьмачка); *Максим давно знав, що людина в певних обставинах може швидко звіріти, обертаючись часом у тварину. Бачив це сам не раз. Але так от оголено й у такому темпі й масштабі...* (І. Багряний); *У хвилини споглядання свого життєвого шляху, себе самого він і думав .. оголено, трохи спрощено, але певно* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Оголено світять і пахнуть вином побілені ноги яблунь* (Є. Пашковський).

ОГОЛИ́ТИ *див.* **ого́лювати.**

ОГОЛИ́ТИСЯ *див.* **ого́люватися.**

ОГОЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **зубо́жіти** 1. — *Нам аби маленький подарочок* [подаруночок], — *як то говорять: З миру по нитці — голому сорочка. — Щоб не довелося мирові оголіти!* (Марко Вовчок); *Се було вже на п'ятий рік після волі. Марченки наші .. оголіли: стали з них пани, що на двох одні штани, та й ті без ґудзиків...* (О. Кониський).

ОГОЛО́МШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **оголо́мшити.** *Перекидає* [Олекса] *противника через голову. Той, оголомшений, секунду одну не знає, що з ним сталося, а за цю секунду Олекса вже сидить на ньому верхи* (І. Франко); *Жіноцтво, безборонне, зморене і оголомшене жахом, поборкали арканами чи похапали руками* (Ю. Логвин); *Ядзя вернулась додому з головкою, оголомшеною компліментами* (Н. Кобринська); *Де вже було молодому карбувати, як там музика пальцями дрібоче! Він підлітав ніби на крилах у парі з оголомшеною молодою* (К. Гриневичева); * Образно. *Оголомшена свідомість перестала на кілька хвилин діяти* (Б.-І. Антонич).

ОГОЛО́МШИТИ *див.* **оголо́мшувати.**

ОГОЛО́МШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОГОЛО́МШИТИ,** шу, шиш, *док., кого, розм.* 1. Те саме, що **приголо́мшувати** 1. *Коли його ляхи схопили... то він оголомшив стражника... і втік із в'язниці... На Україну втік...* (Ю. Логвин); *Щось оголомшило священника, і він упав* (Д. Білий).

2. *перен.* Те саме, що **приголо́мшувати** 2. *У першій одноактівці Микола Садовський разом із Валентиною Івановою просто зачарували публіку. Легкість, прецизія, з якою той ветеран української сцени зіграв свою роль, просто всіх оголомшували* (з наук.-попул. літ.); *Привітало їх вісім шабель гострих, як вісім ясних блискавок. Але .. цей несподіваний привіт оголомшив їх, осліпив і такого страху нагнав, що, замість відбиватися, кидалися на всі боки* (Б. Левін); *Він міркував собі, що коли у Бенедя що злого на думці, то таке пряме питання оголомшить і змішає його* (І. Франко); *Вона майже з пів року не була в місті, й воно її .. тепер оголомшило з своїм барвним багатством вистав, усяких барвних матерій, черевиків, хусток* (О. Кобилянська).

ОГОЛОСИ́ТИ *див.* **оголо́шувати.**

ОГОЛОСИ́ТИСЯ *див.* **оголо́шуватися.**

ОГОЛО́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оголоси́ти.** — *Павле, я дуже переживав. Я вже після вироку, оголошеного мені, відмовився просити помилування* (М. Сиротюк); *Квитки на оголошену виставу розпродали за кілька годин* (Б. Левін); *Слідів корабля не знайшли, і корабель був оголошений, як такий, що загубився в океані* (Ю. Бедзик); *Стало холодно, як надворі. Тому більшу частину дня, таки оголошеного вихідним у таборі, не лише ми, а й решта зеків, як могли, прогрівали барак* (А. Кокотюха); *На думку фалангістського командування, можна було найскоріше чекати Сивого Капітана. І поява ця була тільки початком тих страшних подій, якими Ернан Раміро відповів на оголошену йому війну* (В. Владко); // **оголо́шено,** *безос. пред. В газетах було оголошено, що кожен молодий чоловік приємної зовнішності може з'явитися в палац і поговорити з принцесою* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *На честь свята наказом редактора за щиру, сумлінну роботу .. мені оголошено подяку* (О. Шугай); — *Війну оголошено!* — *сказала Олександра Василівна* (О. Довженко).

Відпра́влення з оголо́шеною ці́нністю *див.* **відпра́влення.**

ОГОЛО́ШЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оголоси́ти.** *Після оголошення регламенту особовий склад, незалежно від звань та посад, віднині буде зобов'язаний постійно мати при собі протигази та засоби індивідуального захисту* (В. Чемерис); *"Вельмишановний Іване Павловичу, .. хотів би Вас запитати: чи робиться ким-небудь що-небудь для оголошення цього документа перед світовою опінією?"* (О. Шугай); — *За таке вуркаганське поводження зі зброєю кожен, хто б то не був, підлягає військово-польовому суду,* — *сказав він.* — *І заслуговує... оголошення поза законом* (В. Шкляр); *Людей готували до оголошення загальної мобілізації* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Повідомлення, оповіщення про що-небудь. *На дверях висіло оголошення, що сьогодні в приміщенні агітпункту буде прочитано для виборців доповідь* (О. Донченко); *Галаслива юрба збігалася до магістрату .. вислухати королівський універсал .. або якесь оголошення* (З. Тулуб); — *Закінчується реєстрація на рейс 272 за маршрутом Москва — Мадрид,* — *виловив я оголошення майже із суцільного інформаційного потоку* (В. Шкляр).

ОГОЛО́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оголо́шувати.** *Ніякі устави, розпорядження і інструкції для підрядних урядників не могли б бути оголошувані без порозуміння з тим* [народовим] *комітетом* (І. Франко); *Кардинал наказав продовжувати виставу, .. прибули нові учасники урочистої церемонії, прізвища й звання яких, оголошувані прислужником, вклинювалися в .. діалог, завдаючи твору величезної шкоди* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Об'єктом відносин у галузі науково-технічної інформації є документована на будь-яких носіях або публічно оголошувана вітчизняна та зарубіжна науково-технічна інформація* (з мови документів); *"Прокламація" закликала всі національні меншості на території, оголошуваній Українською державою, негайно вислати до Української Національної Ради представників у кількості, що відповідає чисельності їхнього населення* (з навч. літ.); *Читали й перечитували* [школярі] *все, що можна було дістати в селі, брали участь у всіх конкурсах, оголошуваних піонерськими й комсомольськими газетами та журналами* (П. Загребельний); // **оголо́шувано,** *безос. пред. Ідеї слов'янського відродження могли загрожувати ідеї "общего отечества" великоросів з їхніми племінними варіаціями, якими оголошувано малоросів і білорусів* (з наук. літ.).

ОГОЛО́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оголо́шувати.** *Оголошування результатів конкурсу відбудеться в актовій залі закладу* (із журн.).

ОГОЛО́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОГОЛОСИ́ТИ,** ошу́, о́сиш, *док.* 1. *що.* Робити відомим що-небудь; розголошувати (у 1 знач.), розкривати щось. — *Подальший шлях мій і моїх військ оголошувати не стану, — урочисто диктував генерал* (О. Гончар); *За ст. 203 Кримінального процесуального кодексу України забороняється передавати й оголошувати відомості про нерозкриті злочини, якщо вони можуть завдати шкоду слідству чи інтересам людини, безпеці України* (з навч. літ.); *Хто має гарячую віру в собі, Нехай не ховає, нехай оголосить — Та віра, як прапор, відвагу приносить В зневірений розум, у душі слабі* (Дніпрова Чайка).

2. *що.* Публічно повідомляти, заявляти про що-небудь; доводити щось до відома багатьох, усіх; об'являти (у 1 знач.). — *Двісті двадцять два і два в остачі! — урочисто оголошує Ксеня* (М. Стельмах); — *Я привселюдно оголошую про всиновлення принца Коліна Лейнстера, молодшого сина мого покійного брата* (О. Авраменко, В. Авраменко); *А рішенець певне нам оголосять не пізніш, як завтра* (Леся Українка); *Надходила осінь 1943 року. Німці оголосили Київ воєнною зоною* (Ю. Яновський); *Другого дня я оголосив наказ про те, що .. учень 3-го класу Петро Ковалець зараховується до третього класу "А"* (Ю. Збанацький); // *кого ким.* Публічно називати, визнавати когось ким-небудь. — *Оголошую його професором. І передаю йому на щастя .. свою задачу* (О. Довженко); *Його спеціальність була така дивна і незрозуміла, що всі вважали за краще посміюватися з нього і оголосити диваком* (О. Іваненко); *Одного з його матросів оголосили японським шпигуном* (О. Гончар); — *Повів* [Тагір] *усе плем'я в джунглі. Хто не хотів іти, того він оголосив зрадником і засудив на смерть...* (І. Росоховатський); // Офіційно виносити, висловлювати кому-небудь (догану, подяку, попередження і т. ін.). *З їхньої розмови Анатолій зрозумів, що батькові оголосили сувору догану з попередженням* (М. Руденко); *Мені лише оголосять громадську подяку за врятування дитини. Але ж це обов'язок кожного чесного громадянина* (В. Логвиненко); *Компанія не усунула порушень у своїй діяльності, за які їй у квітні цього року Міноборони оголосило попередження* (з газ.).

3. *що.* Офіційно заявляти про початок чого-небудь. — *Зараз ми союзники і маємо діяти спільно. Я оголошую перемир'я* (О. Авраменко); *Ні намету не мав* [Святослав], *ні постелі, й ніколи не рушав на ворогів своїх, не оголосивши війни* (О. Довженко); *Чоловік у червоній мантії .. витер хусточкою лисину й оголосив засідання відкритим* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

4. *що, розм., рідко.* Наповнювати певний простір голосами, голосними звуками. *Колись його* [будинок] *гомін, крик та співи оголошували, тепер сум тихий прикриває, важкий спочинок сповива його зверху донизу* (Панас Мирний); *Перші птахи оголошують співом чорне гаряче повітря над Тель-Авівом* (Любко Дереш); *"А вже весна, а вже весна", — несподівано оголосила весняночка поле* (Л. Яновська).

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* **проголо́шувати.**

◊ **(1) Оголоси́ти (підня́ти) авра́л:** а) ви́кликати всю команду на палубу. *Порятунок був тільки в тому, щоб спробувати перетягти частину вантажу до протилежного борту, відповідно закріпивши там бунти. Хоч не мав на те права, я оголосив аврал для команди* (П. Загребельний); б) скли́кати всіх для виконання невідкладної роботи. [П а р ф е н:] *Ну, а ми тут у зв'язку з вашим арештом аврал підняли. Скликали оце всіх, кого встигли повідомити...* (О. Гончар); **(2) Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд** — категорично оцінювати кого-, що-небудь, різко висловлювати свою думку про щось. *Не просто спостерігає* [письменник] *і реально відбиває життя, а виносить над ним свій присуд, дає свою оцінку подіям і героям* (з наук. літ.); *"Історія української літератури" Д. Чижевського своєю появою неначе оголосила безжальний присуд радянському літературознавству, що десятиліттями маніпулювало фактами* (з навч. літ.); **Ста́вити (оголо́шувати) / поста́вити (оголоси́ти) по́за зако́ном** *див.* **ста́вити.**

ОГОЛО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОГОЛОСИ́ТИСЯ,** о́ситься, *док.* 1. *рідко.* Наповнюватися голосами, голосними звуками (про певний простір). *Тихе дворище разів по три на день оголошувалося її нестямним криком* (Панас Мирний); *Диким криком радості оголосився ліс* (М. Івченко).

2. *тільки недок.* Пас. до **оголо́шувати** 1–3. *9 травня оголошується днем всенародного торжества, святом Перемоги* (П. Тичина); *Там уже читають списки. Багато ж їх виявилось, щасливців, яким земля сама пливе сьогодні до рук .. Навіть збоку неважко вгадати серед натовпу того, чиє саме прізвище в цю мить оголошується* (О. Гончар); *В Коржа викликало хіба що тільки подив, коли відомі всім високовідповідальні керівники оголошувались ворогами народу й зникали* (Б. Антоненко-Давидович); *Оголошується хрестовий похід; мессер Торелло .. потрапляє в полон* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *безос. І раптом привселюдно оголошується, що він, Василько, боявся їхати над яром!* (О. Донченко).

ОГО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ого́лювати і ого́люватися.** *Проведення освідування супроводжується оголюванням освідуваної особи й повинно здійснюватися особами тієї ж статі, що й особа, яка підлягає цій процедурі* (з мови документів); — *Я буду слухати вас. Досі соромно за те закохане белькотання, оголювання почуттів .. Розповів їй навіть те, що рідко кому розповідав у житті* (О. Гончар).

ОГО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОГОЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОГОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Знімати одяг, покриття з людини або якоїсь частини тіла; робити голим. *Він розстібає комір сорочки, оголяє ключиці* (З. Тулуб); *Селян по черзі клали на колоду, оголювали їм спини, допитували: — Що брав у пані? Де подів?* (В. Минко); *Рукав короткої куртки підскакує й оголює волохату праву руку з кольоровим татуюванням і браслетом* (В. Єшкілєв); *Першого взяли Романа. Він опирався, але його схопили, оголили й кинули на бочку. Били по голому тілі* (К. Гриб); *Гнат картинно зірвав насунутий на самі вуха берет і оголив пострижену гулясту голову* (П. Загребельний); // Позбавляючи покриття, заслони і т. ін., робити видимим для огляду, відкритим для зору. *Перша лопата землі оголяє жовті, покриті філоксерою корінці* (М. Коцюбинський); *Тане, розвіюється туман, оголюючи осінній степ* (І. Цюпа); *В міру того як відплив оголював дно, моряк обнишпорив кожну щілину між рифами, але нічого не знайшов* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); *Обгнила декорація, осунулась, знову оголивши всі бані, вкриті іржею* (О. Гончар).

2. *що, перен.* Залишати без чого-небудь необхідного; прибирати, забирати все звідкись. *За кілька годин вона оголила всі кімнати, залишивши в них саме шмаття газет і книжок* (І. Микитенко); *Нарочиті можі* [мужі] *Гатила доносили, що смоличі геть оголили свої .. землі й у їхніх весях тепер мало не вовки виють* (І. Білик); // Залишати без необхідної кількості працівників. *Оголяти робочі місця заради подібних відряджень .. видалося йому неприпустимою безгосподарністю* (Яків Баш); // Залишати без захисту, прикриття. *— Сьогодні вночі прошмигнуло два лазутчики .. Проспали, проґавили! .. — Це, мабуть, тоді, коли ми ходили за обаполами чи соломою. — А хто ж вас навчив оголювати оборону, якщо під носом противник?* (Є. Доломан); *За ордою подалися спагії, оголюючи позиції перед гусарами Собеського* (В. Малик); *Полк повстав. Дністрянське узбережжя він оголив і вдарив в спину нас* (В. Сосюра).

3. *що, перен.* Розкривати суть чого-небудь, чиєсь єство. *Стихія не приймала пояснень, все брала на випроб, змінювала оцінки, критерії, відкривала приховане, оголюючи життя до самих його основ* (О. Гончар); *Автор не щадить себе, раз по раз нарікаючи на те, як важко йому впоратися з долями своїх персонажів і звести кінці з кінцями. Він оголює літературні прийоми, розкриває секрети своєї творчої лабораторії* (з наук. літ.); *Тепер Глущук і Хомаха один перед одним оголили своє нутро, нагострилися як ножі. Вони люті вороги* (С. Чорнобривець).

4. *кого.* Грабуючи, обкрадаючи і т. ін., робити бідним, убогим; оббирати (у 3 знач.). *Добра Таки чимало натворили, Чимало люду оголили Оці сатрапи-ундіра* [унтерофіцери] (Т. Шевченко).

(1) Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* **обнажа́ти) / оголи́ти** *(заст.* **обнажи́ти) ша́блю (меч)** — виймати шаблю з піхов. *Імператорське повеління було таке, щоб з заходу сонця в середу до ранку наступного понеділка ніхто не смів оголювати меч і розводити чвари* (П. Загребельний); *— Це глаголить до вас Господь: кріпко підпережіть мечі свої і, обнаживши їх, пройдіть крізь стан від одних воріт і до других* (Г. Хоткевич); *І тоді сто шабель шмагнули сотнею блискавиць над загоном — сто кіннотників оголили шаблі до бою* (Ю. Смолич); *Загін вершників, оголивши шаблі, навскач помчав понад берегом на південь, сподіваючись прорвати праве крило урусів* (В. Малик).

ОГО́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОГОЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОГОЛИ́ТИСЯ,** олю́ся, о́лишся, *док.* 1. Знімати з себе одяг; ставати голим, нічим не прикритим (про людину або якусь частину тіла). *Замелькали капелюхи та шапки, оголювались людські лисини, скуйовджені чуприни* (Ю. Збанацький); *Рукави закасано, і оголювались м'язисті, випрацювані біля весел руки* (Валерій Шевчук); *Андрійко лежить, розкинувшись, і одне коліно оголилось* (В. Винниченко); *Прибулий зайшов до палатки, поставив біля койки чемоданчика, кинув плаща, поклав капелюха, оголився до пояса й рушив до умивальні* (Ю. Яновський); *Підійшов* [Берн] *до Петера.., швидко розрізав на ньому одяг. Оголилися груди — міцні, атлетичні* (О. Бердник); // Позбавляючись покриття, заслони і т. ін., ставати видимим для огляду, відкриватися для зору. *Парували, неначе закипали, мідні чаші розлогих дубів, і сумовито оголялися на смерть перелякані, трепетні осики* (М. Стельмах); *Спекотного літа, коли води в річці забракає, пороги хижо вискалюють зуби, каміння оголяється* (Ю. Мушкетик); *Розвалюючись, приміщення стають беззахисними, оголюється проводка, збиваючись у клубок, мов перекотиполе, розсипається стара червона цегла* (С. Жадан); *Оголилось поле Од серпа й коси; Ніде приліпитись Крапельці роси* (Я. Щоголів); *Відтоді минуло багато літ, обміліла невелика притока Дністра, оголилося узгір'я, залишився тільки дуб* (І. Цюпа).

2. *перен.* Залишатися без захисту, прикриття. *Оголився фланг. Фланг, який може прикрити лише... жінка? Ні! Жінка може забезпечити лише тил. А фланги? Тільки твої діти...* (В. Яворівський).

3. *перен.* Ставати відкритим, неприхованим; виявлятися (у 2 знач.). *Усе зовнішнє викликало в мене лише сум або сміх. Я навіть не знала, якому з цих двох станів надати перевагу. Особливо ця суть оголялася на великих заходах, на яких я провела першу .. частину життя* (І. Роздобудько); *Це вперше за той час, відколи я попав у другу камеру, так чітко оголились протиріччя* (Ю. Збанацький); *Окружний провідник Коломийщини Борис переконав його, що .. оголиться важлива ділянка підпільної праці, й наполіг, аби Курява залишився на попередньому місці* (М. Андрусяк).

ОГОЛЯ́ТИ *див.* **ого́лювати.**

ОГОЛЯ́ТИСЯ *див.* **ого́люватися.**

ОГО́Н, а, *ч., спец.* Петля на кінці або середині троса. *Через огони можна протягувати з'єднувальні скоби при скріплюванні двох тросів* (з навч. літ.); *Іншим, що приходять на вишкіл із мореходок, передає* [Ягнич] *прості свої секрети: як зв'язати вузол той або той, зачалити кінець, на сталевім кінці доладнувати "гашу", що по-вченому зветься "огон"* (О. Гончар).

ОГО́НЬ *див.* **вого́нь.**

ОГО́РНЕНИЙ, ОГО́РНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **огорну́ти.** *Він кинув Рантенові камінець, огорнутий банкнотою* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Серед них виділяється єдина жіноча постать з дитиною, огорнутою полами кожуха* (М. Стельмах); *З гори так далеко видко. І темнозелена долина, огорнена горами, і гори, покриті лісом* (Панас Мирний); *Йде дощ .. Йде і, сльотавий, сльозою доточує воду в баюрах, туманом огорнену* (В. Стус); *Планета була молода і прекрасна. Огорнена сяючою атмосферою, тихо й велично оберталася вона довкола своєї осі* (А. Дімаров); *Весь огорнутий журбою, Безнадійно плакав я* (П. Грабовський); // **ого́рнено, ого́рнуто,** *безос. пред. Коцюбинський, коли й малює цих покалічених, часто звироднілих людей без сатиричного бича в руках.., то і без того спочуття* [співчуття], *яким у його* [нього] *незмінно огорнено з іншого табору людей* (С. Єфремов); * Образно. *Променистою тканиною огорнуто все створене буття. Невтомна запашна ріка живих іскринок несе життя всесвіту* (О. Бердник).

2. *у знач. прикм.* Який огорнувся. *Перед нею* [дівчиною] *була присадкувата постать, огорнена темним плащем* (Н. Королева); * Образно. *Стоїш ти, Полтаво, огорнена в славу, Закривши останню сторінку криваву, — Хай більш їх не буде!* (М. Рильський).

ОГОРНУ́ТИ *див.* **огорта́ти.**

ОГО́РНУТИЙ *див.* **ого́рнений.**

ОГОРНУ́ТИСЯ *див.* **огорта́тися.**

ОГОРО́Д, у, *ч., рідко.* Горо́д. *Вже був час копати огород, садити та сіяти огородину* (І. Нечуй-Левицький); *Огородами, перескакуючи плоти та ховаючися між яриною, дістався* [Лис Микита] *аж до середмістя* (І. Франко); *— Та це так узавтра схоче кожний свою корову мати, а позавтра — свій клаптик огороду, а далі — своє поле...* (Д. Бузько); *Вони прямували вигоном вздовж огородів* (Ю. Бедзик).

ОГОРÓДА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **огорóжа.** *Він* [будинок] *був гарний. Лежав у городі, обведений стрункою залізною огородою* (О. Кобилянська); *В подвійне заплакане вікно видно кілька низеньких, брудних, з облупленими стінами будинків повітового міста, намоклу руду дощану огороду* (М. Івченко).

ОГОРÓДЕЦЬ, дця, *ч., рідко.* Зменш.-пестл. до **огорóд.** *Вона вчасним ранком вийшла була в огородець, щоб глянути на свою салату, що гарно росла від уливних* [проливних] *дощів* (І. Франко); *Мати Парані була убогою вдовою, мала всього хатку з огородцем* (Т. Бордуляк); *— Думаєш ти, щоб економія платила тобі по сто карбованців на рік, і думаєш, як би купити свою хату й огородець* (М. Стельмах); *Огородець був за хатою, й хлопці подалися туди* (І. Білик).

ОГОРÓДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **огородúти** 1. *Ся пасіка була огороджена лісою з лози* (Марко Вовчок); *На горі .. вхід на маленьку площину, огороджену штахетами* (М. Коцюбинський); *Де-не-де попадають невеличкі галявини з житом, огородженим від дороги жердинами* (А. Шиян); *Майданчик .. з одного боку разом з дорогою огороджений від глибокого провалля кам'яним парапетом* (Є. Доломан); *Фашисти замкнули заложників до пустої школи, огородженої колючим дротом* (К. Гриб); // **огорóджено,** *безос. пред. Кавалькада із сорока вершників під'їхала до муру, яким огороджено султанський палац* (С. Тельнюк); *Двір огороджено високим парканом* (Ю. Мушкетик); *Звернув* [Сашко] *праворуч і пішов вулицею, обсадженою тополями, їх огороджено побіленими загородками* (Валерій Шевчук).

ОГОРÓДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **огородúти** 1 і **огородúтися** 1. *Органи місцевого самоврядування визначають необхідну кількість та місце розташування майданчиків і зон для вигулу домашніх тварин, організовують їх огородження й облаштування* (з навч. літ.).

2. Те, чим огороджують що-небудь; огорожа, обгородження (у 2 знач.). *Клумб не було, серед трави без огороджень пнулися вгору хаотичними острівцями жовто-коричневі чорнобривці* (Г. Вдовиченко); *Огородження навколо агрегата не було з'єднано з фундаментом загальним каркасом, що призвело до аварії* (з мови документів).

ОГОРÓДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який огороджує що-небудь; признач. для огороджування. *Огороджувальне кріплення для лав слугує для огородження привибійного простору* (з наук.-техн. літ.); *Об'єктами гідрографії є маяки, сигнальні вогні, огороджувальні знаки на каналах і фарватерах* (з навч. літ.).

ОГОРÓДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огорóджувати** 1 і **огорóджуватися** 1. *Квітянське населення перейняло у нижньомихайлівців, з якими межувало, звичай огороджування курганів кромлехами та ровиками, а ті, у свою чергу, запозичили в них культ вогню* (з навч. літ.).

ОГОРÓДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОГОРОДÚТИ,** оджý, óдиш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **обгорóджувати** 1. *Їздила* [Катя] *кудись аж під Разбойщино копати протитанкові рови, якими на всяк випадок огороджують Саратов* (П. Загребельний); *Русь окопувала свої степові кордони валами, огороджувала їх ланцюгом острожків і воєнних поселень* (В. Чемерис); *— Дивилась я, Григорію, сьогодні, як Плачинда огородив свій маєток чужим деревом* (М. Стельмах); *Завод відкритий усім вітрам, зовсім розгороджений! Згодом його огородили, зробили прохідну* (О. Гончар); // Відділяти, відмежовувати що-небудь огорожею. *За дощаним парканом, який огороджував подвір'я клубу, починався парк* (Л. Дмитерко); * Образно. *Сергій .. більше не міг зносити отієї штучної самотності, якою ввесь час його огороджував Буено, ревно відбиваючи од нього людей* (І. Білик).

2. *що.* Оточувати з усіх боків; облягати (у 1 знач.). *Сірий присмерк лягав над річкою, обрій зливався з землею в суцільне поле, що огороджувало фортецю і воду* (П. Кочура); *В чагарнику, недалеко від муру, що великим чотирикутником огороджував панську садибу, група зупинилася* (К. Гриб); *Добрий гостроверхий паркан з усіх боків огороджував величезну будову* (Ю. Логвин).

3. *кого, що від чого і без дод., перен.* Захищати певним чином від чогось небажаного або небезпечного. *Мар'ян, коли б міг, огороджував би не тільки село, але й всю землю від лихого помислу і ока* (М. Стельмах); *Треба було знешкодити існуючу небезпеку* [радіоактивності]. *Здобути можливість керувати роботою реактора вільно і спокійно, огородити людину* (Н. Рибак).

ОГОРÓДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОГОРОДÚТИСЯ,** оджýся, óдишся, *док.* 1. Те саме, що **обгорóджуватися** 1. *Якщо раніше кожна з німецьких держав охороняла свою "незалежність" і огороджувалась митними бар'єрами, то з появою Митного союзу ситуація змінюється* (з навч. літ.); *Козаки встигли огородитися возами* (Іван Ле); *Тут його вражає новина: навкруг під частоколом густо-густо сплелися понатикані деревця глоду. "От .. догадався огородитися — тепер ніхто не перелізе"* (М. Стельмах); * Образно. *Була у нього якась тиха амбіція, що, раз ображена, огороджувалася мовчанкою* (І. Франко).

2. *тільки недок.* Пас. до **огорóджувати** 1. *Погляд його впав на паркан, яким огороджувалося Бронине обійстя* (Валерій Шевчук); *Території тваринницьких ферм асфальтуються, огороджуються та обладнуються по периметру водовідвідними канавами з водонепроникними відстійниками для поверхневих вод* (з навч. літ.).

ОГОРÓДИК, у, *ч., заст.* Зменш.-пестл. до **огорóд;** городик. *Мати доні молодій Огородик наділила* (Л. Глібов); *На наших маленьких огородиках ловили щороку то хлопчика, то дівчинку. Часом літо випадало врожайніше — ловили трьох зразу .. Волосна влада брала винуватців на цугундер* (О. Ковінька).

ОГОРÓДИНА, и, *ж., збірн., заст.* Городина. — *Перепродую яблука, груші, сливи та й усякі овочі та огородину: буряки, картоплю* (І. Нечуй-Левицький); [Л у к е р і я С т е п а н і в н а:] *Олесю-гу! А я тебе шукаю по саду та по леваді; думала, знов сапаєш огородину за котрусь поденну?* (М. Кропивницький); *Якось дивно бачити поміж очеретами та осокою грядки огородини і тут же, між капустою, довгоногу чаплю* (А. Кащенко).

ОГОРОДÚТИ *див.* **огорóджувати.**

ОГОРОДÚТИСЯ *див.* **огорóджуватися.**

ОГОРÓДНИК, а, *ч., заст.* Городник *(див.* **горóдник**[1] 1). *Він стояв на веранді, прислухаючись приказам пані Марко старому огородникові* (О. Кобилянська).

ОГОРОДНИКУВÁТИ, ýю, ýєш, *недок., заст.* Городникувати. *А той огородник навчив його огородникувать* (Сл. Б. Грінченка).

ОГОРÓДНИЦТВО, а, *с., заст.* Городництво. *Лишок населення, що не міг серед мурів міста поміститися, виходив на розлогі передмістя і тут займався огородництвом, садівництвом, пасікою або дрібним ремеслом* (А. Чайковський).

ОГОРО́ДНИЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Стос. до огородника і огородництва. *Сидить* [Бовдур] *на своїм леговищу і держить у руці Андріїв ніж з довгим огородницьким вістрям* (І. Франко); *В огородницьку бригаду Бігав заєць на пораду, Розмовляв із ланковою: — Що і як садить весною?* (М. Стельмах).

ОГОРО́ДНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **огоро́дник.** *Огородниця, чорна, як ніч, підходить до білого куща з коновкою .. і підливає його* (Б. Лепкий).

ОГОРО́ДНИЧКА, и, *ж., заст.* Те саме, що **огоро́дниця.** *Нам вийшла на завтра ярина, і я піду до огороднички за рікою замовити знов усього, що треба на цілий тиждень* (О. Кобилянська); [Ф е д е р і г о:] *Мадонно, даруйте, що немає тут іншого товариства, окрім сієї огороднички* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОГОРО́ДНІЙ, я, є, *заст.* Прикм. до **огоро́д;** городній. *Огородня ділянка;* // Який росте на городі. *На возах була всяка всячина, що тільки родила і носила на собі сира земля: .. тут була овощ огородня, садова й польова* (Панас Мирний); *Обвішали* [панни] *стіни й вікна кругом гірляндами та вінками з дубового листу, з зеленого моху і з огороднього зілля* (І. Нечуй-Левицький); *Чільна стіна проти входу завішана густо образами, на яких пишалися вінки з польових і огородніх квітів* (А. Чайковський).

ОГОРО́ЖА, і, *ж.* Паркан, стіна, тин і т. ін., які оточують що-небудь. *Брама однією половиною теліпалась на стовпі, друга половина лежала на землі: огорожа розвалилася* (І. Нечуй-Левицький); *Низька огорожа похилилася. Варто її лише добряче штовхонути — завалиться* (Люко Дашвар); * У порівн. *Орішник, глод, шипшина позростались, стоять, як добра огорожа* (О. Стороженко).

ОГОРО́ЖКА, и, *ж.* Зменш. до **огоро́жа.** *Влада і про похорон подбала, і маму в дорогу спорядила. В останню. Хоч була та дорога і недалека: до краю полонини, в кінець обори, де в огорожці під хрестом спочивав батько* (Г. Тарасюк); *Київ якраз тільки починав вбиратися у помаранчеве. До цього вбирання докладали руку й ми, чіпляючи стрічки на центрових огорожках, брамах тощо* (І. Карпа); *Я оглянувся на .. будинок. То була добренна, міцна кам'яниця, і залізна огорожка навкруг колодязя була дуже гарна* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ОГОРО́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **огоро́жа.** *Мала вага огорожних пластикових блоків значно спрощує процес їх транспортування й установлення* (з газ.).

ОГОРТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огорта́ти і огорта́тися.** *Огортання електроламп і світильників папером, тканиною та іншими легкозаймистими матеріалами, експлуатація їх зі знятими ковпаками (розсіювачами) суворо заборонені* (з наук.-техн. літ.).

ОГОРТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОГОРНУ́ТИ,** орну́, о́рнеш, *док., кого, що.* 1. Те саме, що **обгорта́ти** 1, 3. *Його кволе волоссячко нагадувало шовковисті ниточки, які огортають качан молодої кукурудзи* (А. Хижняк); *Причепурившись десь біля копанки на городі, огорнувши стан святковою запаскою, дівчина немов іншою стала* (Іван Ле); *Меланя з плачем припала до Данила, потім огорнула ніжними обіймами Тосю* (Ю. Смолич); * Образно. *Запашний український вечір ласкаво огорта натомлену землю* (М. Старицький).

2. *тільки недок.* Те саме, що **обгорта́ти** 2. *Чорна кашемірова сукня огортала її стан* (А. Шиян).

3. *перен.* Те саме, що **обгорта́ти** 4, 6. *Вже й йому* [Запорожжю] *не довго животіти; огортають його вороги з усіх боків, та воно й само далеко від своїх звичаїв поступилося* (Панас Мирний); *Коли ж гуркіт бою вибухав знову, з ще більшою силою, тоді всіх огортала радість. Значить, наші ще тут і їм судилося, може, з'єднатися й разом пробитися* (І. Багряний); *Лихо, як ніченька, чорне, Так тебе часом огорне, Так тебе всього потисне, Що не дивився б на світ* (П. Грабовський).

4. *тільки 3 ос., перен.* Те саме, що **обгорта́ти** 5. *Гриміла дорога, вставала курява, огортаючи бійців сірою хмарою* (О. Гончар); *Старий лось зітхнув глибоко, і біла хмарка пари, пробившись крізь його обмерзлі ніздрі, огорнула голову* (В. Гжицький); *Огорнула темрява кімнату, Спать давно уже пора дитині* (М. Рильський).

◊ **Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є** *і т. ін.)* **/ взяв (пройня́в, огорну́в** *і т. ін.)* **[за се́рце]** *див.* **жаль**[1]**; Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **обво́дити; Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом** *і т. ін.) див.* **обгорта́ти.**

ОГОРТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОГОРНУ́ТИСЯ,** орну́ся, о́рнешся, *док., чим, у що.* 1. Те саме, що **обгорта́тися** 1. — *Казав, що в дівок великі неприємності... — встигає почути Пепсі. Рекламний слоган вискакує з телевізійного динаміка звуковою бомбою .. — Що? Не чую... — Пепсі огортається рушником* (В. Єшкілєв); *Маргарита огорнулася в напівпрозорий серпанок, що робив її ще привабливішою* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *Квітень. З дня на день Київ все більше огортається зеленою габою* (П. Колесник); *Повесні вона* [яблуня] *знову викине прозорі жовті листочки й огорнеться білим цвітом* (В. Козаченко).

2. *тільки 3 ос., перен.* Те саме, що **обгорта́тися** 2. — *Що ви думаєте робити з своєю п'єсою? — .. Нічого... пограю кому-небудь, та й годі! — одказав Довбня, випускаючи з рота цілий оберемок диму і огортаючись ним, наче хмарою* (Панас Мирний); *Гармати гатили раз за разом по тому ж самому місці. Мур огорнувся хмарою кам'яної порохняви* (О. Гончар); *Догорів суворий осінній день. Прифронтовий аеродром огорнувся сутінками* (В. Минко).

3. *перен.* Те саме, що **обгорта́тися** 3. *Центр міста підіймався химерними сильветами з правого боку за площею. Все, як було, лиш постаріло й огорнулося безнадією повільної руїни* (І. Багряний).

4. *тільки недок.* Пас. до **огорта́ти** 1. *Печеня домашня по-гуцульськи готується в печі: макітра з обсмаженими окремо інгредієнтами ставиться в піч, коли дрова вже прогоріли, огортається вугіллям, щоб страва домлівала* (з навч. літ.).

◊ **Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком** *і т. ін.) див.* **душа́.**

ОГО́РТКА, и, *ж., діал.* Одяг. *Подув лагідного Зефіра, роздуваючи сюди й туди її огортку і обвіваючи груди, легесенько підніс її* [Псіхе] *на своїх спокійних крилах* (І. Франко); — *Годі до школи ходити, як нема хліба в хаті і огортки на тілі* (С. Ковалів).

ОГОТІВКО́ВАНИЙ, а, е, *фін.* Дієпр. пас. до **оготівкува́ти.** *Оготівкований вексель;* // **оготівко́вано,** *безос. пред. Оготівковано електронні кошти, отримані від суб'єктів господарювання* (з мови документів).

ОГОТІВКО́ВУВАННЯ, я, *с.*, *фін.* Дія за знач. **оготівко́вувати.** *Законопроєкт, яким пропонується легалізувати криптовалюту в Україні, передбачатиме можливість оподатковувати її оготівковування* (з газ.).

ОГОТІВКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОГОТІВКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що*, *фін.* Те саме, що **обготівко́вувати.** *Усі, хто заробляє на показі контекстної реклами від компанії "Гугл", має змогу вивести гроші відразу на картку Приватбанку. Отже, більше не потрібно оготівковувати чеки Google* (з газ.); *На відміну від строкового кредиту, гарантований платіж не дає можливості відправнику платежу оготівкувати ліміт фінансування* (з навч. літ.).

ОГОТІВКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, *фін.* Пас. до **оготівко́вувати.** *Кожна держава має бути зацікавлена в легалізації криптовалют, бо вони, так чи інакше, заброблятимуться, купуватимуться й слугуватимуть засобом торгівлі, але оготівковуватимуться десь в іншій країні* (з газ.).

ОГОТІВКУВА́ННЯ, я, *с.*, *фін.* Дія за знач. **оготівкува́ти.** *З 2015 до 2017 року зловмисники створили 15 фіктивних суб'єктів господарювання, через які здійснювали документування безтоварних операцій та оготівкування коштів* (з газ.).

ОГОТІВКУВА́ТИ *див.* **оготівко́вувати.**

ОГРАБО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ограбува́ти.** *Він надів кафтан та рясу, назвав себе священиком з Персії й їздив по селах за поданням, буцімто на убогі християнські храми, ограбовані й обдерті нібито персами* (І. Нечуй-Левицький); *Україна лежала в руїнах — .. ограбована й зруйнована; замість білих хаток серед пишних садків скрізь стирчали самі тільки димарі* (І. Огієнко); *Крупи, пшона, лузги не віднімали того дня .. Жінки, ограбовані.., горювали голосно. Осторонь стояли головні обдирщики: два в формі установи "круків" і два в штатському* (В. Барка); *Недавно в шпиталі я прочитав "Хіба ревуть воли, як ясла повні?". Тяжка книга про село. "Море темної простоти" — так написано там про змучених, ограбованих трудеників* (М. Стельмах); // **ограбо́вано,** *безос. пред. А на другий* [день] *чутно: писаря ограбовано!* (Панас Мирний); *Пострах пішов по панах підгірських. Де не зійдуться, розмова тільки про одно: там того ограбовано, там того спалено, там того убито* (Г. Хоткевич); *Їх* [міщан] *ганебно одурено і ограбовано з майна. За півтора мільйона дав їм Вишневецький аж 50 драгунів. Усіх огорнув одчай* (А. Чайковський); // *у знач. ім.* **ограбо́ваний,** ного, *ч.*; **ограбо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого ограбували. *Султанка випитала ще про назвиська ограбованих і вбитих, про їх спадкоємців і подиктувала про се короткий лист до польського короля* (О. Назарук).

ОГРАБУВА́ННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **ограбува́ти.** *У Марка злегка затремтіло серце. Піти на ограбування церкви — крок надто сміливий* (І. Микитенко); *Ограбуванням року можна назвати інцидент, що стався в місті Мукачево: зловмисники пограбували магазин хутра за 45 секунд. Збитки становлять понад мільйон гривень* (з газ.); *Не маємо даних про умови, у яких перебувала Церква після відокремлення її від держави одночасно з ограбуванням її урядом тої держави* (з публіц. літ.).

ОГРАБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що і без прям. дод.*, *розм.* Те саме, що **пограбува́ти.** [О л е с я:] *От дивись на мене, Марфушо, нічого я не вкрала, нікого я не ограбувала — правда?* (М. Кропивницький); *Вночі хтось ограбував льох під будинком, де, крім картоплі, було ще з пуд олії та пуда з півтора пшона* (І. Кириленко); — *Пане Роно, ці люди ограбували мене; їх у Поповій Горі батожили. Женіть їх, пане господарю, я вас прошу!* (Валерій Шевчук); — *Я чув колись, як Гвідотто розповідав, який дім він ограбував, і так його змалював словами, що се достеменно був твій* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Знає* [адвокат], *що коли його клієнт виграє справу, то цим він ограбує противника, чоловіка чесного і правого* (В. Винниченко); *Була мить — йому* [Миронові] *здавалося: вхопить сокиру з підпіччя і розвалить голову розпорядчикові, бо так ограбував хату, що дітей нагодувати нічим...* (В. Барка); *Тили відстали, кухонь не було, і бійці харчувалися мізерним сухим пайком, якого не вистачало, бо дивізію явно ограбували за наказом штабу фронту: в них відібрали харчові лишки і передали сусідній третій армії* (Григорій Тютюнник); * Образно. — *Ограбували ви свій квітник на букети, — сказала Балабушиха, попросивши гостей сісти* (І. Нечуй-Левицький).

ОГРА́ДА, и, *ж.*, *рідко.* 1. Те саме, що **огоро́жа.** *Раптом чогось я згадала велику, сувору будову, Брами з важкими замками, сторожу й високу ограду* (Леся Українка); *Праворуч, за оградою, розкинувся старий сад, з товстющими деревами* (П. Колесник); *Сивоок побіг уздовж огради, не випускаючи руки Лучука, бо кортіло йому чимдуж опинитися там, звідки лунали дзвони* (П. Загребельний).

2. *перен.*, *заст.* Захист, оборона. *Моя ти радість і одрада, Моя заслона і ограда, Мене од всіх ти боронив* (І. Котляревський).

ОГРА́ДКА, и, *ж.*, *рідко.* Зменш. до **огра́да** 1 (перев. навколо церкви, на кладовищі і т. ін.). *Прозорий жовтень радісно вступив між стовбурів, оградок і хрестів* (М. Зеров); *Нічого зайвого, і ні смітинки немає на подвір'ї, що його низенька оградка, пофарбована зеленою фарбою.., відділяє від величезного загального дворища* (В. Барка); *Тіні од квітів над Іваном Івановичем падають аж за оградку, й чорнобривці і гайстри тільки красуються, а нагідки гіркувато, сумно пахнуть* (Григір Тютюнник).

ОГРА́НЕНИЙ, а, е. 1. *спец.* Дієпр. пас. до **грани́ти** 1. *Ідеальними вважають пропорції ограненої вставки певного мінералу, за яких відбувається явище повного внутрішнього віддзеркалення світлових променів* (з наук.-техн. літ.); *На дні коробочки лежав справжнісінький, вміло огранений діамант* (В. Лис).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **ограни́ти** 2. *Сім років останньої безнадійної закоханості П'єра де Ронсара віддзеркалилися в огранених та вишуканих, надзвичайно яскравих образах його поезій* (з навч. літ.).

ОГРА́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **огра́нений.** *Наявність у друз чітких досконалих кристалічних форм є свідченням того, що кристали утворювалися у вільному просторі, у якому була можливість росту кристалів з характерною для них ограненістю* (з навч. літ.); *Оригінальність, ограненість творів, гармонійне поєднання тонкого смаку їхніх авторів з елементами національного колориту сприяли піднесенню української культури початку XX ст.* (з наук. літ.).

ОГРА́НЕННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **ограни́ти** 1. *Для кожного мінералу існують свої характерні пропорції огранення, яких треба дотримуватися при обробленні каменя* (з наук.-техн. літ.).

2. *спец.* Те саме, що **огранува́ння** 2. *Кристалітами називають дрібні монокристали, що не мають яскраво вираженого огранення* (з навч. літ.).

3. *перен.* Дія за знач. **ограни́ти** 2. *Усвідомлення, рефлексивно-понятійне огранення цінностей, особливо в сучасному світі, неможливі без аргументативного дискурсу* (з наук.-попул. літ.).

ОГРАНИ́ТИ *див.* **огра́нювати.**

ОГРАНО́ВАНИЙ, а, е. 1. *спец.* Дієпр. пас. до **огранува́ти** 1. *При проходженні світла через огранований камінь воно частково відбивається від поверхні, частково поглинається каменем і частково проходить наскрізь* (з наук. літ.); *Відшліфований та огранований алмаз — діамант — є найдорожчим каменем у світі, що пояснюється його унікальними властивостями: він дуже твердий, кристально прозорий, а при освітленні переливається всіма кольорами веселки* (з навч. літ.); // **ограно́вано,** *безос. пред. Якщо алмаз ограновано правильно, то все світло, що падає на його верхню частину, повністю відбивається від граней нижньої* (з наук.-техн. літ.).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **огранува́ти** 2. *Хоч "Лорелей" Генріха Гейне є переспівом, однак у світовій літературі він відомий як вишуканий, талановито огранований твір-діамант* (з наук.-попул. літ.); // **ограно́вано,** *безос. пред. Образ Мавки в драмі-феєрії Лесі Українки "Лісова пісня" відшліфовано та ограновано: дівчина є втіленням краси духовної й душевної* (з навч. літ.).

ОГРАНО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *спец.* Абстр. ім. до **ограно́ваний** 1. *Навіть при досить старанному обробленні циліндричних поверхонь виникають похибки, основні з них — конусоподібність, бочкоподібність, сідлоподібність, огранованість* (з наук.-техн. літ.).

2. *перен.* Абстр. ім. до **ограно́ваний** 2. *Огранованість слова й думки, краса й глибина розповіді — характерні ознаки творчості неокласиків* (з навч. літ.).

ОГРАНО́ВУВАННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **ограно́вувати** 1. *Під час огранування алмаз утрачає понад половину своєї початкової ваги* (з наук. літ.).

2. *перен.* Дія за знач. **ограно́вувати** 2. *У "Карпатах" відбулися зміни: ограновуванням футбольних талантів опікуватиметься новий тренер* (з газ.).

ОГРАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОГРАНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. *спец.* Шліфуючи поверхню чого-небудь, робити на ній грані; гранувати (у 1 знач.). *Після того як фахівець ретельно дослідить алмаз, він вирішує, який метод оброблення застосувати. Потім на камінь лазером наносять лінію розрізу, розпилюють його й ограновують* (з навч. літ.); *Перш ніж огранувати камінь, потрібно визначити його твердість* (із журн.).

2. *перен.* Удосконалювати, поліпшувати що-небудь; гранувати (у 2 знач.), шліфувати (у 2 знач.). *З перших кроків самопізнання на полі народнім я загорівся душею і думкою послужить рідному слову, огранувати його, окрилити красою і дужістю* (М. Старицький).

ОГРАНУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до огранування (у 1 знач.). *Сьогодні кожен огранувальний цех має бути оснащений лазерним обладнанням* (з газ.); // Признач. для огранування. *Огранування вставок простих форм із кольорового скла здійснюють або на огранувальних одношпиндельних верстатах, або вручну* (з наук.-техн. літ.).

ОГРАНУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Фахівець із огранування (у 1 знач.). *Огранувальник здійснює огранування алмазів різних форм на відповідному гранувальному верстаті* (з наук.-техн. літ.).

ОГРАНУВА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **огранува́льник.** *Огранувальниця вставок для ювелірних та художніх виробів.*

ОГРАНУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **огранува́ти** 1. *Необроблена "Рожева зірка" важила 132,5 карата. Огранування та оброблення діаманта тривали майже два роки* (із журн.).

2. *спец.* Грані, нанесені на каміння, скло і т. ін. *У природі часто знаходимо великі монокристали деяких мінералів з правильним огрануванням, зокрема кристали гірського кришталю* (з навч. літ.).

3. *перен.* Дія за знач. **огранува́ти** 2. *Естетичне осмислення народнорозмовного слова, огранування його, витворення характерних стилістичних норм пов'язані з естетичною функцією мови* (з наук. літ.).

ОГРАНУВА́ТИ *див.* **ограно́вувати.**

ОГРА́НЮВАННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія за знач. **огра́нювати** 1. *З кігтів страуса отримують порошок, уживаний для огранювання алмазів* (з навч. літ.); *Огранювання алмаза перетворює утворений природою шматок вуглецю, часто досить непоказного виду, на дорогоцінний камінь* (із журн.).

2. *спец.* Те саме, що **огранува́ння** 2. *У кожному кристалі віддзеркалено історію його народження й формування: сама природа наносить огранювання, створює незвичні поєднання кольорів* (із журн.); * Образно. *Настає момент, коли ти з .. відчаєм усвідомлюєш, що діамант, яким ти досі насолоджувався, насправді зовсім не діамант, а, скажімо, рубін чи ізумруд — не той блиск, не та краса, не таке огранювання!* (В. Хрущак).

3. *перен.* Дія за знач. **огра́нювати** 2. *Усе своє недовге життя видатний режисер присвятив огранюванню акторських здібностей молодих виконавців* (з газ.).

ОГРА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОГРАНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* 1. *спец.* Те саме, що **ограно́вувати** 1. *На цій вулиці алмази з усього світу перетворювалися на діаманти. Тут їх накопичували, оцінювали, зважували, шліфували й огранювали* (Ю. Андрухович); *Щоб перетворити алмаз на діамант, його треба огранити. Для того щоб народжена людина стала особистістю, її треба виховати* (з навч. літ.).

2. *перен.* Те саме, що **ограно́вувати** 2. *Щойно написаний, новий портрет молодого художника остаточно упевнив графа в тому, що перед ним справжній талант-самородок. Його треба лиш огранити, відшліфувати* (В. Малик).

ОГРЕ́БЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **огребти́.** *Нова повітка, чепурно складена в рівний ожеред торішня солома, осмиканий, огребений стіжок свіжого сіна, висока, рівна, біла хата... Як радо запалила б вона все це* (Л. Яновська).

ОГРЕ́БКИ, ів, *мн.* Рештки сіна, збіжжя і т. ін., підібрані граблями після скиртування. *Одчинилися двері, і зайшли в контору — спереду Гучиха заплакана з огребками в пелені, а за нею вслід голова* (А. Головко); *Часом широкий степ був їм пристановищем на ніч, копиця огребків чи стіг сіна — м'якою і теплою постіллю* (Іван Ле); * Образно. *Обрій жовтів невисокими огребками хмар, мовби згромадили там суху ячну солому* (Є. Пашковський); * У порівн. *Скрізь на обрії небо було чисте й голубе, лише де-не-де лежали на ньому золотаві хмарки, мов огребки соломи після жнив* (Григір Тютюнник).

ОГРЕ́БОМ, *присл., розм.:* ◊ **Огре́бом бра́ти** *див.* **бра́ти.**

ОГРЕБТИ́ *див.* **огріба́ти.**

ОГРИ́ВОК, вка, *ч., розм.* Коротко підрізана грива. *Хлопець скакав на коні без упряжі, тримаючись однією рукою за огривок* (з казки); // *жарт.* Волосся, чуприна. *Ще подив його не минув, як Олена .. міцно схопила довгожданого коханця за огривок і струсонула.., мов добрий дядько* (О. Гончар).

ОГРИЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОГРИ́ЗТИ,** зу́, зе́ш, *док., що, рідко.* Те саме, що **обгриза́ти.** *Ішли кози понад лози, Жито огризати, Звідується син матері, Де ма* [має] *жону брати?* (з народної пісні); *— Всі ті, за долю яких ви боретесь, задавлять вас. Задушать .. — Я знаю. Я боролася теж. І впала в борні. І моє тіло огризали собаки на паризьких вулицях* (Мирослав Ірчан).

ОГРИЗА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОГРИЗНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* 1. Видавати загрозливі звуки (гавкіт, гарчання, гурчання і т. ін.), погрожуючи вкусити (про тварин). *Дві вовчиці .. спливали кров'ю і відповзали в замети.., а решта вовків гарчали та огризалися, дожираючи мертвого коня* (З. Тулуб); *Пантера не кидається на Тарзана, але все пояснювалось просто: коли Щіта огризалася й гарчала, Тарзан бив її по носі, навіюючи таким чином страх перед палицею* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); *Перехожі глузують, штурхають пса, смикають його, а він хоч би ворухнувся, хоч би огризнувся, хвіст підібгав і тільки тремтить* (з казки).

2. *перен.* Відповідати кому-небудь на запитання, зауваження і т. ін. у різкій, грубій формі. *Оникій огризався або часом і змовчував, знаючи Грицаєві норови* (І. Нечуй-Левицький); *— Ой, мамо, та хіба ж я каліка сидіти, коли всі біжать? — огризався Юрко* (П. Козланюк); *Дівчинка стояла перед ним, взявшись у боки, й коротко огризалася; у її голосі виразно чулися глузливі нотки* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Чайка був так заклопотаний одяганням, що не мав часу навіть огризнутися на глузи* (П. Загребельний); *— Не тобі кажу! — огризнувся княжич, та обидві жінки весело реготали, й він люто зиркнув* (І. Білик).

3. *перен.* Стріляти з вогнепальної зброї у відповідь на атаку або погрозу. *Вибиті блискавичним ударом наших частин, гітлерівці, огризаючись, відступали на захід* (І. Цюпа); *По козачих шанцях озвіріло, люто вдарили польські гармати й били та били до самого вечора, козацькі гармати огризалися ліниво* (Ю. Мушкетик); *В ту ж мить таємнича ранкова тиша стрепенулася від шаленої тріскотні автоматів. Сердито огризнулися кулемети* (М. Олійник).

ОГРИЗНУ́ТИСЯ *див.* **огриза́тися.**

О́ГРИ́ЗОК, зка, *ч., розм., рідко.* 1. Те саме, що **недо́гризок.** *Одрадяни, як ті вовки, тинялися по вулицях та по городах, розривали кучугури снігу, сподіваючись знайти на смітнику який-небудь завалящий огризок* (Панас Мирний); *Він нахиляється вбік і зирить на мене, потім несподівано кидає огризком моркви* (А. Дністровий); *Непорушно стирчав огризок троса* (М. Трублаїні); *Кожний клаптик паперу, кожна газета була списана огризком хімічного олівця* (Ю. Збанацький); *Ми .. переводимо погляди на Кирика, на його багатостраждальний картузець, біля якого тільки маленький огризок козирка теліпається* (О. Гончар).

2. *перев. мн., перен.* Те, що вціліло, збереглося від руйнування, знищення; частина чогось, що вже перев. зникло (про думки, здібності, звичаї і т. ін.). *— Це в тебе не віра, а так — огризки традиції, — сказав індус* (О. Бердник); *Середнякові найліпше живеться: з нього ніхто не насміхається, його пускають у чесний дім і ним опікуються сильні — він має почесті у всіх. Але він небезпечніший від бездар, бо огризки його розпроданого таланту виплоджують недоносків* (Р. Іваничук); *Ця історія не гостросюжетний роман, а просто оповідь про .. кілька звичайних днів. Вам трапиться багато занудства, .. нікому не цікавих шматків (чи огризків?) моїх думок* (С. Пиркало).

ОГРИ́ЗТИ *див.* **огриза́ти.**

ОГРІБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОГРЕБТИ́,** бу́, бе́ш, *док., кого, що.* Те саме, що **обгріба́ти.** *От дід Мирон почав розказувати про пасічника свого пана, .. що бджоли його не кусали (голими руками огрібав), і в яку він їх сторону пошле за медом, туди й летять* (Грицько Григоренко); *Митько огрібає стіг, управитель показав, куди скидати* (А. Головко); *До кінця місяця треба встигнути огребти всі ділянки* (з газ.).

ОГРІВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до огрівання. *Мої заняття такі: працюю в Олексія в ролі старшого подати, прийняти під час виконання ним замовлень від людей по електричних, огрівальних роботах* [з електричних, огрівальних робіт] (О. Шугай); // Признач. для огрівання. *Герметик для печей, камінних топок, котлів та інших огрівальних приладів має бути стійким до надвисоких температур* (з навч. літ.).

ОГРІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **огріва́ти.** *— Зима. Їзда саньми, а дальше нашими погано огріваними залізницями, це не для панни Марії. Почекаємо до весни* (Б. Лепкий); *Сорт гвоздик, ще невідомий, виник, огріваний під склом оранжерей* (М. Рильський); *В ермітажі три зали і збоку — зимовий сад, огріваний підземними печами* (Р. Іваничук); *В жилах дудонить буйна кров, Гаряча, шалена, незряча .. Сонцем п'яна, наливана, Жаром жаги огрівана. О бурлива, безжурлива, Безтямна, юна кров!* (Б.-І. Антонич); // **огрі́вано,** *безос. пред. "Ми всі розмістились у двох кімнатах, що їх сяк-так для нас огрівано, а спали таки просто на підлозі. Наступного дня погнали нас розчищувати попалені казарми," — писав колишній петлюрівець у своїх мемуарах* (з навч. літ.).

ОГРІВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огріва́ти** і **огріва́тися.** *Грецькі відкриті доми не відповідали гострішому північному підсонню, і треба було подбати про засоби для огрівання мешкань* (І. Крип'якевич); *Побудували піч* [у пташнику] *для огрівання з довгим цегляним лежаком, що йшов уздовж всієї задньої стіни і глухого причілка* (С. Добровольський); *Був дуже холодний день, сезон огрівання ще не почався, а ми приїхали досить легенько вбрані* (О. Шугай).

ОГРІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОГРІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **обігріва́ти** 1. *Місяць глядів на землю, купав її в магічнім сяйві, але не огрівав її* (О. Кобилянська); *Пічка огрівала й другу класну кімнату* (О. Копиленко); *Діти синіли в хатах І з зимна костеніли, Як безприютний, хорий птах, Вони* [ліси] *ж їх не огріли* (Б. Лепкий); *Свою спальню треба коли-не-коли протопити, огріти свої нори* (В. Винниченко).

2. *кого, що чим і без дод., перен.* Те саме, що **обігріва́ти** 2. *Є в світі надія, що всіх огріва* (П. Тичина); *Дмитро сп'янів од усього, бо стільки людей перевернулось в його домі, стільки очей вітало й огрівало молодих* (М. Стельмах); *І хотів би ти огріти її духом Своїм власним — обтулити, як кожухом* (Б. Лепкий); *Вона, як раніше, всміхнулася, і по тім її усміху, що чи не огрів ціле її обличчя, вона перемінилася ніби відразу* (О. Кобилянська).

3. *перев. док., кого чим і без дод., розм.* Із силою вдаряти. *Старий .. мовчки підіймає палицю і огріває нею Тимофія по плечі* (М. Стельмах); *Далі огрів* [дядько] *мене зо всії* [всієї] *руки по плечах* (Марко Вовчок); *Не встиг Мартин і подумати про небезпеку, як Карпо огрів його каменюкою по спині* (К. Гриб).

ОГРІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОГРІ́ТИСЯ,** і́юся, і́єшся, *док.* 1. Те саме, що **обігріва́тися.** *Нагребли сухого листя, хмизу, розклали в яру огнище. Огрівалися, співали* (К. Гордієнко); — *На сході, каже, люди бур'яном огріваються, а в нього організм не звик до такого життя* (М. Стельмах); — *Дозвольте мені годинку в теплій хаті посидіти... Одуб, замерз! Огріюсь і далі посуну...* (М. Старицький); *Як огрілася землиця Від весняного проміння, Так на крилах теплий легіт Тут заніс дрібне насіння* (Уляна Кравченко); *Поскидали* [батьки] *шуби, огрілися, до колиски підходять подивитися, як їх синок спить* (Б. Лепкий).

2. *тільки недок.* Пас. до **огріва́ти** 1. *Огрівався цей покій величезним мурованим каміном. Пожирала ця махіна* [махина] *дерева багато, а тепла давала мало* (Г. Хоткевич); *Під Олександрівською горою плодоносять улітку яблуні, коріння яких огрівається теплом, що виходить з воскобійні* (Р. Іваничук); *Світлиця не огрівалась, і крізь запах теплої страви пробивався затхлий дух* (Г. Пагутяк).

ОГРІВНИ́Й, а́, е́. Стос. до огрівання. *Огрівний період;* // Признач. для огрівання. *Огрівні труби.*

ОГРІВНИ́К, а́, *ч.* Огрівний пристрій (перев. про водяну баню). *Відвари, виготовлені з кори хінного дерева, листя ведмежих вушок або з кореня ревеню, проціджують гарячими зразу ж після знімання з огрівника* (з навч. літ.).

ОГРІ́ЙЛИВИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **те́плий.** *Половинка останнього вікна, якраз того, біля якого я сидів, могла зсуватися, відкриваючи доступ до огрійливого тропічного повітря за бортом мікроавтобуса* (М. Кідрук); *Огрійливе сонечко пробивалося крізь віти. Ранок видався морозний і ясний* (К. Гордієнко); *Мабуть, весна огрійлива як закублилась у Степановому серці ще замолоду, так і замурувалася там навіки...* (О. Кописький); * Образно. *Цей принадний світ вже блискав огрійливим сяйвом у вічі допитливому юнакові й одбивався на сумних сторінках його інтимного щоденника* (С. Єфремов).

ОГРІ́ЙЛИВО, *розм.* Присл. до **огрі́йливий.** *Зник той мій сонячний промінь, що так огрійливо світив мені* (О. Кописький).

ОГРІ́ТИ *див.* **огріва́ти.**

ОГРІ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **огріти.** *Поволі прокидалася земля, огріта променями весняного сонця* (із журн.); *Скликалася вся Україна, вся пробуджена, обвіяна новим чуттям, огріта новими надіями, непокійна, палахлива, нетерпляча в своїх сподіваннях* (В. Винниченко); *Огрітий ізнагла нагаєм, кінь завертівся, мов помрачений* [запаморочений] (Ю. Мушкетик); * Образно. *Уже огріта співчуттям, вирівнювалась і струмувала мова Дмитра* (М. Стельмах); // **огрі́то,** *безос. пред. Новели також наскрізь особисті; .. дещо ледве начеркнено, а дещо підведено яркими кольорами та при тім огріто теплим, щиро людським чуттям автора* (І. Франко).

ОГРІ́ТИСЯ *див.* **огріва́тися.**

О́ГРІ́Х, у, *ч.* 1. Пропущене або погано оброблене місце під час оранки, сівби і т. ін. *Хто не оре, той і огріхів не робить* (прислів'я); *Він побачив, що восени, готуючи ґрунт до сівби, трактористи добре напартачили: то тут, то там на поверхню виходили огріхи* (Д. Бедзик); *Оце коли налітає пілот обпилювати наші плантації, то маю стояти йому за маяка. Аби не лишав огріхів, аби осипав наші буряки рівненько* (О. Гончар); *Кузьма збив істиком жмут бур'яну з чересла, уперся в чепіги, переорюючи огріх, залишений переднім плугатарем* (М. Сиротюк).

2. *перен.* Недолік, хиба, помилка. *Ми не будемо окремих огріхів маленьких ставити в провину поетам* (П. Тичина); *Коли б цю гру чув критик-професіонал, він, напевне, знайшов би скільки завгодно огріхів. Аркадій імпровізував* (О. Копиленко); *Свої рідкі огріхи мовні Мирослава намагалася виправляти сама* (І. Волошин); *Якщо експеримент кульгає і ти, поступово усуваючи огріхи, починаєш одержувати дедалі кращі наслідки — це цілком закономірно* (М. Дашкієв); *Маса смакує огріхи великих людей* (В. Дрозд).

ОГРО́М, у, *ч., розм.* 1. Щось дуже велике за обсягом, розміром і т. ін.; громаддя. *Огром восьмиколонний Фронтоном жовто-білим піднісся перед ним* (М. Бажан); *Турецьке й татарське військо всім огромом посунуло на Поділля* (Ю. Мушкетик); *З усього видно: попереду був огром роботи* (О. Шугай); * Образно. *У писанні намагається чоловік бодай частково передати той огром життя, який звалюється на нього і якому не завжди вміє зарадити* (П. Загребельний).

2. Шум, гамір. *У кривчуковському лісі, кажуть, наче ярмарок, — гук, огром, тупотить, гуркотить...* (Марко Вовчок); *До кого ж взивати тепер кошовому, що й голос згубив в світовому огромі!* (П. Мовчан).

ОГРУБИ́ТИ *див.* **огру́блювати.**

ОГРУБІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **огрубіти.** *Огрубілими, розпухлими від праці пальцями знатна* [доярка] *обережно виймає .. пом'яті клаптики паперу* (В. Бабляк); *Син Іди де Барансі досі мав темне обличчя кочегара, засмагле, огрубіле* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Був* [Толя] *тендітний, бліденький підліток, мало схожий на сільських хлопчаків, огрубілих, засмаглих, немов налаштованих до роботи* (В. Земляк); *Повернувся додому Свирид огрубілий, змужнілий, пропахчений пороховим димом, курявою далеких доріг* (А. Дімаров); * Образно. *Слово, в бою огрубіле, У тому краю забрини, Де вишні в убранні білім Мене виглядають з війни* (О. Гончар).

ОГРУБІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **огрубі́лий.** *Тривала дія низьких температур на незахищену шкіру обличчя спричинює її огрубілість, а отже, пришвидшує старіння* (із журн.); *Незважаючи на свою зовнішню огрубілість і зануреність у світ домашніх проблем, тітка часом вражала тонкістю своїх відчувань* (Валерій Шевчук).

ОГРУБІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **огрубіти.** *Огрубіння шкіри часто зумовлене внутрішніми проблемами: нестачею вітамінів та мінералів в організмі, захворюваннями ендокринного характеру тощо* (з наук. літ.); *Емоційне огрубіння людини проявляється в утраті властивих їй раніше делікатності, тактовності, стриманості, натомість вона стає настирливою, хвалькуватою* (з навч. літ.).

ОГРУБІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **грубі́ти.** *Щоправда вони* [руки] *трохи огрубіли і потемніли, але не втратили своєї краси* (І. Цюпа); *Він обріс густою щетиною, під очима в нього лягли сині тіні, руки огрубіли й потріскались* (В. Малик); *Гой, коли ж то він брав цю скрипку до рук? Та й коли іще доткнеться її чуткої яворової деки?.. Огрубіли пальці, зашкарубла душа...* (І. Нижник); *Він дивився, як Узуньян і Азік пхали ногами умираючого товариша нещастя.., і всередині йому підіймалася буря. Може, тому, що він недавно з волі й ще не встиг огрубіти й схаміти* [стати хамом] *в виключно жорстоких умовах* (І. Багряний); *Розбійник розгубився. Хоч як огрубів він, живучи звірячим життям відщепенця, але голос, сповнений такої муки, боляче вдарив його* (З. Тулуб).

2. Утратити колишню витонченість, вразливість, делікатність; стати зовнішньо або внутрішньо грубішим. *Хлопці були ще в таких літах, коли вони .. самі підставляють свої ніжні щічки для материного поцілунку, коли вони, наче деревця без кори, — ще не огрубіли, не постовбуріли* (Грицько Григоренко); *Щось нове на обличчі* [у Тетяни]. *Не те, щоб вона змарніла, — здавалося тільки, ніби на виду огрубіла* (С. Васильченко); *— Ви .. вибачте, але у нас надто огрубіли серця. Ми — солдати* (Д. Бедзик); *Вона стоїть переді мною. Але як же вона постаріла! Як огрубіло її обличчя* (Ю. Мушкетик).

ОГРУ́БЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огруби́ти.** *Формою вираження як юридичних знань, так і знань у галузі філософії права є, по суті, діалог, у якому активність обох сторін дуже висока, і важлива не стільки точність, зумовлена різким огрубленням предмета дослідження, скільки глибина проникнення в досліджуваний об'єкт* (з наук. літ.).

ОГРУ́БЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **огру́бнути.** *Таня, дивлячись на його руки, думала, що вони такі ж великі і огрублі в роботі, як і в її батька* (О. Гончар); *Вона поклала свою ніжну, хоч і огрублу від роботи руку на мої долоні .. Потім заспокійливо погладила мене по плечах* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *На вигляд — огрублі* [бійці] *в диму бойовім, Обличчя черстве, і суворість на нім* (І. Нехода).

ОГРУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОГРУБИ́ТИ,** блю, би́ш, *док., кого, що.* 1. Робити грубим, твердим, шкарубким (про шкіру, поверхню чого-небудь і т. ін.). *Час огрублює жіночі руки. До того ж, з роками вони втрачають не лише м'якість, а й спритність* (з газ.); // Позбавляти ніжності, м'якості, тендітності (про риси обличчя, зовнішність); робити зовні грубішим. *Підлітковий макіяж має свої особливості: він має зберегти чистоту обличчя, підкреслити його свіжість. Тому не варто зловживати косметикою, щоб не огрубити риси обличчя та не зробити їх вульгарними* (із журн.).

2. Позбавляти колишньої витонченості, уразливості, делікатності; робити внутрішньо грубим. *Ми на те слово* [добре] *часом занадто скупі. Чи не огрубила нас війна?* (Є. Доломан); // Спрощувати, робити примітивним, позбавляючи глибини й складності. *З Яковом про взаємини між хлопцями й дівчатами я розмовляти не любив: він якось усе навмисне огрублював* (М. Руденко); *Так зване "культурне" покарання, на думку філософа, покликане пом'якшувати, а не огрублювати суспільну мораль* (з наук. літ.); *— Незабаром тишу продаватимемо на кілограми .. А може, й кохання. Вона засміялася. — У пакетиках? "Дайте три кіли кохання". — (Вона так і сказала — три кіли, огрубивши навмисне). — Скільки, приміром, відважити вам?* (Ю. Мушкетик).

ОГРУ́БНУТИ, ну, неш, *рідко.* Док. до **гру́бнути.** *Унаслідок тривалої дії вітру, сонця тощо шкіра обличчя може огрубнути, тому її потрібно систематично зволожувати спеціальними засобами* (із журн.).

ОГРУ́ДДЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **Грудна́ клі́тка** *(див.* **клі́тка).** *Потис* [лікар] *огруддя, зробив інші маніпуляції, щоб стимулювати дихання* (Ю. Смолич); *Ми з Петром невідривно дивимось на це ув'язнене в клітку диво природи* [птаха]. *Зірке розумне око, огруддя в сріблястому пір'ї, червона борідка й білі щічки* (О. Гончар); *Яків, затягнувшись міцним тютюном, вхопився за кволе огруддя, натужливо забухикав* (Ю. Хорунжий); *У молодої худенької жінки була травма огруддя* (С. Талан).

ОГРУДКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огрудкува́ти.** *Інструкції з безпечного ведення робіт під час технологічних процесів агломерації та огрудкування розробляють з урахуванням несприятливих факторів, зокрема пило-, газо- та тепловиділення* (з мови документів).

ОГРУДКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що і без прям. дод.* Док. до **грудкува́ти.** *Перш ніж застосовувати шлам як сировину безпосередньо в сталеплавильному процесі, його треба огрудкувати* (з навч. літ.).

ОГРЯДНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить огрядний. *Стріла нас панночка, вже доросла й огрядненька собі, невроку* (Марко Вовчок); *— А хіба ви комбайнів не любите? — запитали ми огрядненьку жіночку* (Остап Вишня); *Він завжди палав і кип'ятився, цей експансивний, збентежений, збуджений, невеличкий чоловічок, огрядненький і з черевцем* (В. Домонтович); *Була вона невисока на зріст, але огрядненька, як то кажуть, натоптувана, і дуже моторна, незважаючи на свої п'ятдесят з гаком* (В. Нестайко).

ОГРЯДНИ́Й, я́дна́, я́дне́. Дебелий (у 1 знач.), міцний поставою; кремезний (у 1 знач.). *Чує кішка, де сало лежить: одно те, що дівка здорова, молода, огрядна, чорнобрива, повновида, а худоби-худоби — так батечки!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Талоччин батько, огрядний та ставний, вже сивий, на вигляд — старий генерал або навіть сенатор, мав ще свої особисті причини для того, щоб ураз відчути себе українцем* (Д. Бузько); *В хату швидко заходить огрядна крижаста дівка* (І. Вирган); // Гладкий, опасистий. *Вони стояли один перед одним — огрядний, з короткою шиєю учитель і високий, стрункий доглядач* (Б. Левін); *Господиня була такою собі огрядною панійкою і, як великий відсоток усіх огрядних, ще й добродушна* (Ю. Винничук); *Пан Сколф спробував нахилитися й зазирнути до кімнати крізь замкову шпарку, але, бувши вельми огрядним, утратив рівновагу і, щоб не впасти, уперся долонею в підлогу* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ОГРЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **огря́дни́й.** *Бурдик побачив під машкарою урядника справжнього Мутенка — людину щедрої мудрості, срібної голови та показної огрядності* (В. Діброва); *Крутнувшись на підборах, боярин несподівано легкою для своєї огрядності ходою вийшов з челядні* (З. Тулуб); *Він, незважаючи на свою огрядність та немолоді роки, спустився з дивною легкістю і вправністю* (М. Руденко); *Мене вразило, як сильно він постарів за ці роки — його постать втратила колишню виправку, набула огрядності* (О. Авраменко).

ОГРЯДНУВА́ТИЙ, а, е. Трохи огрядний. *Міцна й струнка, незважаючи на свою огряднувату постать, ішла вона поруч чоловіка* (З. Тулуб); *Аж лігши на стіл, придавивши своїм огряднуватим тілом розворушені папери й старі синьки, він похапцем щось підраховував* (Ю. Шовкопляс); *Богдан .. тепер знову бачив її уповні — огряднувату, не надто привабливу зовні селянку, якій вже під тридцять* (Ю. Покальчук).

ОГУ́БИТИ *див.* **огу́блювати.**

ОГУ́БИТИСЯ *див.* **огу́блюватися.**

ОГУ́БЛЕНИЙ, а, е, *лінгв.* 1. Дієпр. пас. до **огу́бити.** *Алофони, зумовлені характером сусідніх фонем, називають комбінаторними (наприклад, у слові [сон] звук [с] перед наступним [о] стає огубленим)* (з наук. літ.); *Колишнє місто Човган (сучасний Теофіполь Хмельницької області) більше відоме в огубленому варіанті — Чувган* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **губни́й**[1] 2; лабіалізований (у 2 знач.). *При творенні огублених (лабіалізованих) приголосних збільшується ротовий резонатор, відповідно знижується тональність приголосного* (з наук. літ.).

ОГУ́БЛЕННЯ, *я, с., лінгв.* Дія за знач. **огу́бити.** *На користь українського прочитання текстів Григорія Сковороди свідчить наявність спрощення в групах приголосних, огублення [е] після шиплячих* (з наук. літ.).

ОГУ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОГУ́БИТИ,** блю, биш; *мн.* огу́блять; *док., що, лінгв.* Те саме, що **лабіалізува́ти.** *Огублювати голосний [о].*

ОГУ́БЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОГУ́БИТИСЯ,** иться; *мн.* огу́бляться; *док., лінгв.* Те саме, що **лабіалізува́тися.** *Давньоруській мові вживання на абсолютному початку слова голосного [е] було невластиве. Унаслідок цього артикуляція [е] в такій позиції почала змінюватися. Він поступово став огублюватися й перейшов у звичайний [о] — голосний заднього ряду середнього підняття* (з наук. літ.).

О́ГУД, у, *ч., збірн., діал.* Огудина. *Городина така пишна тоді була вродила, на городі сильний був огуд з кабаків* (з переказу); *Дайте огірку дозріти до повної стиглості, нехай лежить, аж доки не зів'яне огуд. Потім випустіть з нього насіння, промийте і висушіть. У вас буде свій посівний матеріал на наступний рік* (із журн.).

ОГУ́ДА, и, *ж.* Вияв недоброзичливого, осудливого ставлення до кого-, чого-небудь; осуд. *Лице його нічого не виказувало: ні похвали, ні огуди* (Панас Мирний); *На огуду старим бабам, навмисне була вона без хустки, бо знала, що так їй краще* (В. Бабляк); *Вітаю вас. Оплакую вас, люди. Горю вогнем у вашу темноту. Спасибі вам за наклепи й огуди, за галас ваш і вашу німоту* (Л. Костенко); *Разом з поважним священником він відвідав в'язницю, лікарню, притулок, багато розпитував і, незважаючи на дивні відповіді, не дозволив собі ні слова огуди* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ОГУ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **огу́дити.** *Г. Дорофейович .. не міг навіть припустити, що той* [Златоустий] *висловив те саме, що колись казали йому патріарх Мелетій і огуджений ним Ю. Рогатинець* (Валерій Шевчук).

ОГУ́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Який виявляє недоброзичливе, несхвальне, осудливе ставлення до когось, чогось; огудний. *На жаль, так званий критик не припиняє писати огуджувальні рецензії до нової книги нашого молодого автора-початківця* (з газ.).

ОГУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **огу́джувати.** *На сторінках нашої преси .. довелось не так давно зустріти непродумане огуджування прогресивного вченого із світовим іменем .. — Михайла Максимовича* (М. Рильський); *Процес огуджування господарських судів штучно надуманий недоброзичливцями, котрі переслідують суто власні, амбітні, а не загальнодержавні інтереси* (з газ.).

ОГУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОГУ́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що.* Висловлювати несхвалення, осуд; гудити, ганити, ганьбити (у 2 знач.). *Огуджував* [Яворський], *звичайно, здебільшого в алегоріях, одначе й прямо, прилюдно — в церкві, — .. розпусту і свавілля царя* (Ю. Мушкетик); — *Які безглузді й зарозумілі ті, що наважуються огуджувати їхні* [богів] *дії, якої тяжкої кари заслуговують ті, що роблять так із зухвалості своєї* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Рай та й годі! А для кого? Для людей. А люде* [люди]? *Не хотять на його* [нього] *й глянуть, А глянуть — огудять* (Т. Шевченко); [К о м а н д о р:] *З нас, де-Мендозів, були здавен всі лицарі без страху, всі дами без догани. Чи ж подоба, щоб саме вас юрба могла огудить...* (Леся Українка).

ОГУ́ДИНА, и, *ж., збірн.* Стебла, гілки виткої, повзучої або сланкої рослини (перев. про родину гарбузових); гудина. [М и к и т а:] *Пострива́й!.. Побачимо, які будуть дині з тієї огудини!..* (М. Кропивницький); *Тоненький огірочок висить на огудині, немов прив'язаний* (С. Журахович); *Лежать отарами кавуни між огудин* (М. Рудь); *Постягував* [Павло] *картоплиння, огудину і спалив, а весь город перекопав* (М. Сиротюк).

ОГУ́ДИННЯ, я, *с., збірн.* Те саме, що **огу́дина.** *По грядках кавуни стелять своє огудиння* (М. Коцюбинський); *Шорстке вусате огудиння сп'ялося на пліт* (М. Стельмах); *В обідню пору, коли од південної спеки огудиння прив'яне, приляже до землі, стає динь та кавунів ще густіше* (Є. Доломан); *Одна з молодиць затопила в лежанці огудинням, поставила до вогню макітерку* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Спочинь! На заступ вірний обіпрись І слухай, і дивись, і не дивуйся. Це ж сам ти вколо зеленню розлився, Огудинням прослався по землі* (М. Рильський).

ОГУ́ДИТИ *див.* **огу́джувати.**

ОГУ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **огу́да.** *Часом і начальник .. налає тебе .. Чим я тобі вимещу* [відплачу], *дурний начальнику.., за твоє огудне і неправдиве слово?!* (Панас Мирний); *Григорій Сковорода наголошував, що "давнина є предивна рідкість, новина, чудо! А ганитель її є капосник плоті .. Не люди винні в цьому, а огудний дух, що оволодів їхніми серцями"* (з навч. літ.).

ОГУ́ДНИК, а, *ч.* Той, хто гудить, ганить кого-, що-небудь. *Чи буде ставати на прю з Всемогутнім огудник? Хто сперечається з Богом, хай на це відповість!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Сам не пошкодую сил на відповідь, може, й не таку, яку огудникам моїм дати належало б, а коротеньку й швидку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОГУ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **огу́дник.** *Злісна огудниця.*

ОГУ́ДНО. Присл. до **огу́дний.** *Мирний так сформулював був свої думки про вагу письменницької праці: "Дуже зраділо моє серце, вичитуючи... про ваше бажання розпочати видавництво українського літературно-наукового місячника .. Думаючи так, .. я не гляжу огудно на другі справи і не ставлю їх нижче цієї"* (С. Єфремов); *Василь Кочубей у своєму донесенні Петру І писав, що Іван Мазепа "огудно нарікав на пана Огінського, гетьмана польного литовського"* (з наук. літ.).

ОГУ́ЗИ, ів, *мн.* Тюркомовні племена, що жили на території Середньої та Центральної Азії у V–XI ст. *Основу його* [Батия] *війська складали чужі, підкорені народи — кипчаки, огузи, .. саки, буртаси, алани та багато інших, що населяли Золоту орду* (В. Малик); *Самоназва "огузи" була замінена самими тюрками на самоназву "туркмени" із середини X до початку XIII ст.* (з наук. літ.); *Половці носили лише вуса, а бороду, подібно до печенігів й огузів, імовірно, вискубували* (з навч. літ.).

ОГУ́ЗКОВИЙ, а, е. Прикм. до **огу́зок.** *Огузкове м'ясо.*

ОГУ́ЗКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Широкий у крижах (у 1 знач.); важкий (у 2 знач.), кремезний (у 1 знач.). *Починало вечоріти, коли до ковалевого двору під'їхав товстий, огузкуватий вершник* (Іван Ле); *З жилавого чорнявого хлопаки* [хлопця] .. *Джонік перетворився на огузкуватого дядька* (М. Кідрук).

ОГУ́ЗОК, зка, *ч.* 1. *спец.* Стегнова частина м'ясної туші; озадок (у 1 знач.). *Огузок вважають м'ясом другого ґатунку. Перед приготуванням його необхідно добре відбити або кілька разів пропустити через м'ясорубку* (з навч. літ.); *Розмальований яскравими барвами, вівтар здалека був схожий на кольорову таблицю .. Впадала в очі тільки одна фігура якогось голого чоловіка з ореолом і зеленуватим тілом, що нагадувала гусячий огузок* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *розм.* Задня, нижня частина чогось. — *Я тобі, неотесо, як глушону по огузку, то сам оглухнеш! Гляди мені! Але Терешко не дуже лякається погрози, а знову таки гигикає* (М. Стельмах).

3. *розм.* Те саме, що **гузи́р** 2. *Він пощупав тут і там пальцями, а потім таки розв'язав якийсь огузок і полюбувався зерном у тремтливих долонях* (П. Козланюк).

ОГУ́ЛЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **огу́лити.** *Огулена людина.*

ОГУ́ЛИТИ, лю, лиш, *док., кого, діал.* Одурити, обрахувати (у 3 знач.). *Діли, та себе не огули* [огуль] (Номис).

ОГУ́ЛИТИСЯ, люся, лишся, *док., діал.* Помилитися, схибити. *Та й пан не огулився, що полюбив таку кралю* (Сл. Б. Грінченка).

ОГУ́ЛОМ, *присл., розм., рідко.* 1. Усі (все) разом; гуртом, не розбираючись. *Вчителеві нема як серця зірвати, то взяв та й шугнув усяку нечисть із села огулом* (С. Васильченко); *Чому люди знищують огулом те, чого нездатні створити поодинці?* (Р. Андріяшик).

2. Загалом, у цілому. *Було, що Давид раптом спитав у дядька Левонтія: скільки воно десятин у Рокитному всієї землі — і Книшевої, і Губаренкової, і інших — огулом* (А. Головко); — *Певне, добродій Боткін не дуже знає сучасну молодь, якщо огулом називає її невігласами* (О. Іваненко).

ОГУ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Те саме, що **зага́льний** 1, 3. *Тут бачив хлопець, як інша весела дівчина .. танцювала й підспівувала з відрами на плечах на огульну втіху людську і на потіху* (Марко Вовчок); *Було оповіщено, що пароплав, якому з огульної ненависті та зневаги тут же дали глузливу кличку "Шаланда Летьєрі", регулярно курсуватиме між Гернсеєм і Сен-Мало* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Недиференційований (про підхід, ставлення до кого-, чого-небудь). *Відійшов автор і від спрощено огульного осуду культурної діяльності народовців у Галичині* (з наук. літ.); *Електорату нерідко доводиться стикатися із огульним захвалюванням або цілковитим запереченням представниками мас-медіа передвиборчих програм кандидатів у президенти* (з газ.).

ОГУ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **огу́льний** 2. *Не може бути огульності у висвітленні журналістами інформації щодо конкретних судових справ, бо це може порушити таємницю слідства* (з газ.).

ОГУ́ЛЬНО, *рідко.* Присл. до **огу́льний** 2. — *Як мені кортіло втовкмачити йому* [генералу] *в макітру, чого насправді варті всі вінценосні кати народу! .. — Ви не праві в одному лиш, Григоровичу... — сказав на те Микешин. — Не можна так огульно... Були царі...* (Василь Шевчук).

ОГУРИ́ТИСЯ *див.* **огуря́тися.**

ОГУ́РНИ́Й, у́рна́, у́рне́, *діал.* Упертий (у 1 знач.). — *Далеко куцому до зайця, — притупнув взутою ногою Пукавка, огурний і незговірливий, про таких кажуть: скрізь рогом зачепиться* (Ю. Мушкетик); — *Я до пана судді ходила. На колінах його молила, так він, огурний, і слухати мене не схотів. Судити, каже, Марусю будемо, козака згубила* (В. Чемерис).

ОГУ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., діал.* Властивість за знач. **огу́рни́й.** *Пункт про унію трохи не призвів до незгоди, козаки наполягали на її повній відміні, поляки не поступалися. Врешті піддалися з великою огурністю* (Ю. Мушкетик).

ОГУ́РНО, *діал.* Присл. до **огу́рни́й.** *Огурно наполягати на своєму.*

ОГУРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОГУРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док., діал.* Упиратися, уникати чого-небудь. *Щоб козак у військо ходить не огурявся* (Сл. Б. Грінченка).

ОД *див.* **від.**

О́ДА, и, *ж., літ.* 1. Один із жанрів лірики у формі урочистого вірша, присвяченого якійсь видатній події, відомій особі і т. ін. *У Західній Європі відродження оди відбулося у творчості французького поета П. Ронсара, а вершини вона досягла у Ф. Малерба, який створив жанр героїчної оди на історичну й сучасну йому політичну тему* (з наук. літ.); *Ох! але що віршувати?.. Оду? — достойних нема! Пісню кохання? — про кого! Скрізь-бо мізер'я* [мізерія] *сама* (А. Кримський); // Окремий твір цього жанру. *За пишнії хриї, величнії оди Король сам співцям роздавав нагороди* (Леся Українка); *На коронаційному сеймі виголосив* [Шимон Шимонович] *вітальну оду королеві* (Р. Іваничук).

2. У Стародавній Греції — вокальний або симфонічний твір урочистого характеру, присвячений якій-небудь значній події або подвигу. *У Стародавній Греції ода була хоровою піснею. Крім видатних подій, вона інколи прославляла величні природні явища* (з навч. літ.).

ОДАЛІ́СКА, и, *ж., іст.* Служниця або наложниця в гаремі. — *В караван-сараї Омировому переховується перлина, що потьмарить усіх одалісок сералю, як сонце тьмарить місяць і східні зорі* (З. Тулуб); *Султан напівлежав на широкій, гаптованій по боках сріблом отоманці, а на килимі, біля його ніг, сиділа молода красива одаліска, грала на лютні і тихо наспівувала італійську пісеньку* (В. Малик); *Вранці гарем чекав із затаєним подихом: чи нарече Ібрагім одаліску Тургану султаною?* (Р. Іваничук); *Чого не спромоглися рабині-одаліски, зробила вільна черкешенка. За рік народила Сулейманові сина Мехмеда* (П. Загребельний).

О́ДАЛЬ, *присл., діал.* Віддалік. — *Одаль від інших людей, на краю многошумного моря Ми живемо, і чужі поміж нас не мішаються люди* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОДА́РЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **одари́ти.** *Е. Золя має .. представити, як родина, зложена з кільканадцяти людей, на вид одарених зовсім відрубними темпераментами, в самій основі переховує первісні особливості нервові та кровні* (І. Франко); — *Кажуть, що наш старенький Косьма одарений духом прозріння... Коли стоїть при дверях церкви, видить, з якою думкою хто входить туди* (К. Гриневичева).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **обдаро́ваний** 2; здібний (у 1 знач.). *З природи гарний і одарений, не хотів* [Іван] *вчитися і був вічно в конфлікті з учителями* (О. Кобилянська).

ОДАРИ́ТИ *див.* **одаря́ти.**

ОДАРО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **одарува́ти.** *У Декларації незалежності США від 4 липня 1776 р. зазначалося: "Усі люди створені рівними, і всі вони одаровані своїм Творцем деякими невідчужуваними правами, як-от: життя, свобода, прагнення до щастя"* (з наук. літ.); *Одаровані Ігорем посли розповіли своєму цісареві про дружбу, яку виявляє до греків руський князь* (з навч. літ.); // **одаро́вано,** *безос. пред. Землі запорізької старшини конфісковано й одаровано ними царських підлизнів* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **обдаро́ваний** 2. *Іван Мазепа був одарованою, високоосвіченою людиною, відвідав кілька західноєвропейських країн, знав вісім мов, мав державний розум, уважався найвправнішим дипломатом Європи* (з навч. літ.); *Ліцей має філії для роботи з одарованою молоддю в Києві, Миколаєві, Скадовську, Генічеську, Чаплинці* (з газ.).

ОДАРО́ВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **одаро́вувати.** *Уже багато століть римляни дотримуються традиції взаємного одаровування на Різдво й Новий рік. На їхню думку, отримання численних подарунків у ці свята сприятиме добробуту* (із журн.).

ОДАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОДАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, рідко.* Те саме, що **обдаро́вувати.** — *Вельми дякую, пане осавуле, за ласку! — Я не молодиця, аби одаровувати тебе ласкою, — сердито відрізав осавул* (В. Чемерис); *Щоб віддячити доблесному піратові за службу на благо корони, вона* [королева] *одарувала того титулом і гербом з трьома ящірками* (С. Андрухович); — *Її* [Тетяну] *одарував Господь талантом, щоб вона в церкві прославляла ім'я Його святеє, а вона .. на пляси* [танці].., *та Бог з нею: хай прийде попрохає — дозволю вже в хорі співати* (С. Васильченко).

Приро́да дала́ *що* <**Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла** *і т. ін.) чим*> <**Приро́да не пошкодува́ла** *чого*> *див.* **приро́да.**

◊ **Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою** *і т. ін.) див.* **обдаро́вувати.**

ОДАРУВА́ТИ *див.* **одаро́вувати.**

ОДАРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОДАРИ́ТИ,** арю́, а́риш, *док., кого, рідко.* Те саме, що **обдаря́ти.** *Вміє одаряти Сотнями дарів Осінь, щедра мати* (М. Рильський); *Усім його* [Кармеля] *Бог втішив, усім одарив — чого б то ще справді треба!* (Марко Вовчок); *Спершу, каже* [пан], *я хотів тебе одарити: ґрунт дати, хату поставити, землі одвести й на волю випустити* (Панас Мирний); *Вже й малу встиг одарити* [Стас]. — *Це тобі. Раю, така собі скринька для жіночих штучок* (Люко Дашвар).

ОДА́Я, ї, *ж., діал.* Загорожа для рогатої худоби поза селом. *Тимон ішов полем і дороги не бачив. Так і пішов, на одаї воза з кіньми залишивши* (Д. Бузько).

ОДБ... *див.* **відб...**; *напр.:* **одбавля́ти, о́дблиск, одбрині́ти, одбува́ння** *і т. ін. див.* **відбавля́ти, ві́дблиск, відбрині́ти, відбува́ння** *і т. ін.*

ОДВ... *див.* **відв...** *(крім слів, розроблених на* **одв...**); напр.: **одва́га, одве́ртий, одволо́га** *і т. ін. див.* **відва́га, відве́ртий, відволо́га** *і т. ін.*

ОДВІ́ДАТИ *див.* **одві́дувати.**

ОДВІ́ДУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОДВІ́ДАТИ,** аю, аєш, *док., заст., рідко.* 1. *Див.* **відві́дувати.**

2. *тільки док., що, чого.* Скуштувати щось. *"Зійди, Господи, .. і одвідай виноград сей, його ж насади десниця Твоя!" — закінчив отець Андрій* (Л. Старицька-Черняхівська); — *А зараз прошу всіх за княжий стіл, одвідати страв господині моєї* (Д. Міщенко).

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* **проси́ти.**

ОДВІ́ЛЬЖАТИ, ає, *док., діал.* Відволожитися. *Зійде та вигріє сонечко — закапле з стріхи, одвільжають і залисняться стежечки* (Марко Вовчок).

ОДВІ́ЛЬЖЕНИЙ, а, е, *діал.* Мокрий (у 1 знач.), відволожений. *І незабаром увійшов Порицький, правою рукою обтираючи одвільжені вуса* (Леся Українка).

О́ДВІР, *присл., діал.* Біля дверей. *Станьте одвір, щоб лихі собаки не повтікали* (Сл. Б. Грінченка).

ОДВІ́Р, во́ра, *ч., діал.* Одвірок. *Дерев'яний одвір.*

ОДВІ́РЕЦЬ, рця, *ч., рідко.* Те саме, що **одві́рок.** *Він не йшов далі. Сперся обома руками на одвірці і глядів мовчки хвилю на неї* [Марію] (О. Кобилянська).

ОДВІ́РНИК, а, *ч., діал.* Сторож, двірник (у 1 знач.). *Коли б вовки .. заскиглили під ворітьми у тебе, То личило й тоді б тобі сказати: "Одвірнику мій добрий, відчини їм"* (П. Куліш); *Його* [Орліка] *я вже аж ніяк не сподівався спіткати у ролі одвірника міс Гевішем* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ОДВІ́РОК, рка, *ч.* 1. Боковий або верхній брус рами дверей. *Наймичка у порогу* [порога] *Вхопилась руками За одвірок, та й зомліла* (Т. Шевченко); *Увійшов знадвору Василь. Став на порозі на весь зріст, аж чубом одвірка черкнув* (Ірина Вільде); *Всі четверо ввійшли з сіней у світлицю з низеньким одвірком* (І. Білик).

2. *тільки мн.* Рама дверей. *У сінешні двері хтось як застука, — аж одвірки затряслися!* (Панас Мирний); *Людям не сиділось, а більше всіх кортіло Гната, що спав і бачив рублену хату з поцяцькованими одвірками* (Грицько Григоренко); *Двері вивалені з одвірками* (В. Барка); *Антін зігнувся, щоб не зачепитися лобом об одвірки* (С. Чорнобривець).

◊ **Підпира́ти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок** *і т. ін.) див.* **підпира́ти; Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях** *і т. ін.) див.* **пока́зувати.**

ОДВІ́РОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **одві́рок.** *Швидко і раптово відхитнулися* [вартові] *від своїх чавунних одвірочків* (Т. Осьмачка); *Упершись ногою в одвірочок, я з силою рву двері.., і вони з тріском розчиняються* (П. Колесник).

ОДВІ́Р'Я, я, *с., рідко.* Те саме, що **одві́рок.** *Ісаєва щось живо йому доказувала, а він, опертий в одвір'я, мовчав і, закинувши догори і набік голову, дививсь на неї і усміхався довгим усміхом* (І. Франко).

ОДВУ́КІНЬ, *присл., заст.* На двох конях — змінюючи по черзі одного на іншого. *Летів* [вістовець] *одвукінь з Низу день і ніч* (П. Куліш); *Урочища Вільне та Лучине згадуються в справі, де йдеться про розташування запорозьких команд, що охороняли Січ від татарського нападу взимку 1769–1770 рр. У Вільному налічувалося 200 січовиків одвукінь, у Лучиному — 100* (з наук. літ.); *Рушаючи у похід, сармати, як і пізніші кочівники, їхали одвукінь, тобто мали запасних коней* (з навч. літ.).

ОДГ... *див.* **відг...**; *напр.:* **одга́дувати, одгви́нчуватися, о́дгомін, одгусти́** *і т. ін. див.* **відга́дувати, відгви́нчуватися, ві́дгомін, відгусти́** *і т. ін.*

ОДД... *див.* **відд...**; *напр.:* **оддава́ти, одда́вна, оддалі́к, оддя́чувати** *і т. ін. див.* **віддава́ти, відда́вна, віддалі́к, відд́ячувати** *і т. ін.*

О́ДЕ, *част. вказ., діал.* Ось (у 1 знач.). — *Як розжився* [Кравченко], *тисячами ворочав. Оде його пшеницю веземо у город* (Панас Мирний); — *Оде в мене сім дочок — я не лічу синів — треба їм справити сім суконь, та сім сорочок, та сім пар черевиків* (І. Нечуй-Левицький); [Я г о:] .. *Піду Хірурга генеральського покличу. (До Б'янки) .. Той, хто лежить оде, для мене був Найкращий друг* (І. Стешенко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОДЕБЕЛІ́ЛИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. акт. до **одебеліти.** — *Я піду до Уляна Мастаковича .. Все виясню... Не побоюсь. Розкажу йому.., як ти мучишся. — А чи знаєш ти, що ти вже тепер мене ріжеш? — прошептав Вася, зовсім одебелілий зо страху* (І. Франко); *Унтер пролопотів повз нього, ламаючи кущі .. і нічого не бачачи на своєму шляху. Одебелілий від страху, він, мабуть, не чув і пострілів* (П. Загребельний).

ОДЕБЕЛІ́ТИ, ію, ієш, *док., діал.* Остовпіти, заціпеніти. *Вийшов з очерету, дивлюся — шандарі ходять по полю. Я, побачивши їх, аж одебелів з переполоху* (І. Франко).

ОДЕ́ЖА, і, *ж.* Те саме, що **о́дяг.** *Отож той самий сиротина У наймах сяк тобі, то так Придбав, сірома, грошенят, Одежу справив* (Т. Шевченко); *Тимко схопився і, намацавши на жердці одежу, став хапливо зодягатися* (Григорій Тютюнник); *До кімнати ввійшов літній бородатий чолов'яга, сивий, коренастий, у простій полотняній одежі, в чоботях* (О. Бердник); *І янголи в білій одежі впритул обступили вівтар* (Л. Костенко); * У порівн. *А ліс зеленіє на сонці, неначе дорога оксамитова зелена одежа, кинута на гори* (І. Нечуй-Левицький).

ОДЕ́ЖИ́НА, и, *ж., розм.* 1. Що-небудь з одягу; окремий складник одягу. *На плечах йому якась одежина суконна, чорна з сірою підшивкою, і невеличкий вузлик* (А. Свидницький); *Швиденько взувши черевики, вона вийшла в передпокій. Помацки в темряві знайшла якусь одежину, накинула на плечі й .. кинулась до виходу* (А. Головко); *Бабуся і мати, сидячи на полу, почали клопіт коло одежин: оглядають, котра годиться про зиму, котра — ні* (В. Барка); *Двоє .. гайдуків повідкривали свої перекидні торби і наче якимись одежинами витирали мокрих псів* (Ю. Логвин).

2. Те саме, що **о́дяг.** *Заробила собі доволі грошей, посправляла одежину* (І. Нечуй-Левицький); *Він зодягнений у селянську ветху одежину: піджак.., ватянка, штани, чоботи* (Ю. Яновський); *Із сіней через камеру до господині перебігала якась жінка чи дівчина в легкій хатній одежині та великій хустці* (І. Багряний).

ОДЕ́ЖИ́НКА, и, *ж., розм.* Зменш. до **оде́жи́на.** *Вхопили діти по одежинці на плечі і вискочили з хати* (В. Барка); *Брати повискакували з хати в одних тільки сорочках і зостались на світі без копійчини, одежинки і шматка хліба* (О. Стороженко); — *Ліпше було би посправляти яку одежинку на діти* (Л. Мартович); *Тепер я зовсім іншими очима оглядаю пастушка, його старий залоєний картузик, ганчір'ясту одежинку і чи не вперше бачу, що він справді славний* (М. Стельмах); * Образно. *Прийшла зима. Летять сніжинки і стелять ковдри по землі. Вдяглись у білі одежинки зайці великі та малі* (Н. Забіла).

ОДЕ́ЖКА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **оде́жа.** *Раз, завітавши до мене в одній справі, вона ховала під одежкою книжку* (І. Микитенко); *Він злісно шарпає дітей за одежку* (П. Воронько); *Чого ж ви без нічого вибралися? Треба було якусь одежку взяти* (В. Лис).

2. Те саме, що **оде́жи́на** 1. *Надька покинула вибирати одежки і стояла серед хати зосереджена й спокійна* (Валерій Шевчук).

ОДЕ́ЖНИЙ, а, е. Прикм. до **оде́жа.** *Дама у чорному манто й каракулевій шапочці, з-під якої спадала на обличчя густа вуаль, навіть не поворухнулася, вона була схожа на манекен з вітрини одежної крамниці* (Р. Іваничук); *Коли ж посильна-прибиральниця явилася, наказав* [Федось]: — .. *В бухгалтерії .. щітка одежна є в Семенівни, то принеси* (В. Лис); *Льошка хотів кімнату з шкіряним диваном і дзеркальною одежною шафою на кабінет для себе перетворити* (Люко Дашвар); *Він завбачливо вийняв з одежної скрині овчину, непромокальний плащ із накидкою і просмолені штани* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОДЕКОЛО́Н, у, *ч.* Спирто-водяний розчин запашних ефірних олій, що є парфумерним, гігієнічним та освіжним засобом. *Він кисло буркнув, прийняв з рук Савки пляшку, скинув сорочку і почав обтирати одеколоном біле, жовтаве од старості тіло* (М. Коцюбинський); *Оксана Сергіївна із розпущеними косами, пахуча й обновлена, оббризкала дівчину рештками одеколону* (Ю. Яновський); *Румунський майор змащував свою шию і щоки одеколоном: — Це я привіз його з Парижу* (В. Кожелянко).

ОДЕКОЛО́НИТИ, ню, ниш, *недок., кого, що, розм.* Обприскувати або змочувати одеколоном. *Одеколонити одяг.*

ОДЕКОЛО́НИТИСЯ, нюся, нишся, *недок., розм.* Обприскувати або змочувати себе одеколоном. *Не варто занадто одеколонитися, адже сильний запах може спричинити головний біль* (із журн.).

ОДЕКОЛО́ННИЙ, а, е. Прикм. до **одеколо́н.** *Сидіти .. Й думати Про барви ярко-червоні, Про хвилі одеколонні* (В. Еллан-Блакитний); *Я збриджено покопався в першій валізі, знайшов чорні військові штани, латані на колінах, але ще цілком товарного вигляду, з сильним одеколонним запахом* (С. Жадан).

ОДЕКОЛО́НОВИЙ, а, е. Те саме, що **одеколо́нний.** *Через високу вартість головного одеколонового складника — етилового спирту — значно зросла ціна кінцевого продукту* (із журн.).

О́ДЕЛЬСТИНГ, у, *ч.* Нижня палата норвезького парламенту. *Законодавча влада в Норвегії представлена двома палатами — лагтингом й одельстингом* (з навч. літ.).

ОДЕЛЯ́Н, у, *ч., діал.* Лікарська валеріана. *Вийшла* [жінка] *у гай назбирати зілля для ліків .. Рвала зіркатий оделян, пільну гвоздику, маруну* (К. Гриневичева); *У Карпатах місцеві жителі по-різному називають лікарську валеріану, зокрема відкасником, козельцем, оделяном, чортовим зіллям* (із журн.).

ОДЕ́Н *див.* **оди́н.**

ОДЕ́НКИ¹, ів, *мн.* Рештки на дні, гуща. *Де розстріляний Іван Фещенко? В чиїх серцях ти спогадом цвітеш? І ти, що каламутні пив оденки, Аж поки згодом не загинув теж, О приятелю мій, Грицько Кульженко* (Ю. Клен); * Образно. *А може, це просто були оденки тих невиразних хотінь та неоформлених прагнень, що роз'ятрює в серцях весна* (В. Підмогильний).

ОДЕ́НКИ², ів, *мн., заст.* Спільна робота заміжніх жінок (прядіння, вишивання і т. ін.) у зимові дні. [Устя:] *Співаймо, тільки потихеньку, щоб, бува, десятник не наскочив.* [Домка:] *Як наскоче, скажемо, що на оденки зібрались* (М. Кропивницький); *Фросина, як могла, відбивалась від скоромних язиків, а одного разу на оденках, коли вже до краю в'їлася своїми натяками Окуниха, голосно відрізала їй* (М. Стельмах); *На оденках завжди жінки щось роблять — чи кужеля прядуть, чи пір'я гусяче й куряче деруть, чи шиють, чи вишивають. Сьогодні лише похмура Срулиха тицяє голкою в полотно* (Є. Гуцало).

ОДЕ́НОК, нка, *ч., діал.* Копиця, стіжок сіна, соломи і т. ін. на дерев'яній підстилці. *Даремно комісар .. перешукував старанно двір і всі двірські будинки, не виключаючи й оборогів, стогів сіна, скирт соломи і оденків, — панича не було* (І. Франко); *Одні* [робітники] *збивають сіно у вали, одні кінчають скидати в копички, там зносять копиці .. і закладають оденок* (А. Крушельницький); // Дерев'яна підстилка під копицею, стіжком сіна, соломи і т. ін. *Під час весняної оранки — плуги, запряжені вісімкою коней; перед хатами широкі скирти сіна на .. оденках, розміщених по колу* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОДЕО́Н, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції — будинок круглої форми для музичних вистав і змагань. *Перший одеон був зведений за Перікла поблизу Афінського акрополя архітектором Іктіном для проведення співочих та музичних змагань* (з навч. літ.).

2. Приміщення для концертів, танців і т. ін. *Спорожніли вулиці, нашорошилися інституції, засамотніли огні одеонів і спохмурніли палаци: робітник страйкує!* (Ю. Смолич).

ОДЕРЕВІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **одеревіти** 1. *Стовбур кипариса одеревілий, покритий коричнево-бурою корою. Густі гілки рослини утворюють пірамідальну крону* (з навч. літ.); *Одеревіла від болю, від образи, що накотилася так несподівано, дівчина стояла непорушно* (з переказу); *Мовчки, з одеревілим від старання обличчям, кучер невзамашку шмагав по черзі то корінника, то бив ліворуч по харапудистій в сірій піні кобилці* (Б. Левін); * У порівн. *І ми всі хвилинку стояли, мов одеревілі* (І. Франко).

ОДЕРЕВІ́ЛО, *рідко.* Присл. до **одеревілий.** *Одеревіло стояти посеред кімнати.*

ОДЕРЕВІ́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія і стан за знач. **одеревіти** 1. *Одеревіння клітинної оболонки відбувається за життя клітин унаслідок утворення в них особливої органічної речовини — лігніну* (з навч. літ.).

2. *перен.* Стан за знач. **одеревіти** 2. *Одеревіння кінцівок.*

ОДЕРЕВІ́ТИ, íю, íєш, *док., рідко.* 1. Те саме, що **одерев'яніти** 1. *У кінці сезону ми легко зможемо визначити приріст поточного року по світло-зеленій деревині паростків рододендрону, які ще не встигли одеревіти* (з навч. літ.).

2. *перен.* Те саме, що **одерев'яніти** 2, 3. *Я не мав сили поворухнутись, ноги одеревіли, руки охопив холод* (Г. Пагутяк); [М и к о л а:] *А знаєш, як я його* [жандарма] *побачив, то зразу одеревів на місці* (І. Франко).

ОДЕРЕВ'ЯНИ́ТИ, и́ть, *кого, що.* Док. до **дерев'яни́ти.** *Вона мовчала і тупо дивилася собі до ніг. Почувалося, що її вже одерев'янила якась думка* (Т. Осьмачка); *Жах .. заморозив кров, одерев'янив жили, зупинив серце...* (І. Багряний).

ОДЕРЕВ'ЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **одерев'яніти.** — *Та встань-бо! — прохала Горпина і качала його одерев'янілe тіло. Яків лупнув очима, потягся* (Панас Мирний); *Потвора лежала майже нерухомо, лише конвульсійно здригалась, розчепірив* [розчепірившu] *одерев'янілі пальці* (І. Багряний); *Анна перехрестила лоба і стояла якусь мить одерев'яніла. Ноги не могли ступити й кроку* (І. Цюпа); * Образно. — *Німців немає? — чує* [Григорій], *як одерев'янілий голос витискає з себе хриплуваті слова. — Нема. — Пусти до хати, молодице* (М. Стельмах).

ОДЕРЕВ'ЯНІ́ЛО. Присл. до **одерев'янілий.** *Замерзлих поскладали в два штабелі. Незабаром під'їхала підвода і задубілі одерев'яніло загупали по деренчливих дошках полудрабків* (М. Стельмах); *Настя одерев'яніло сиділа на лаві, по-риб'ячому ковтаючи ротом повітря* (В. Речмедін).

ОДЕРЕВ'ЯНІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **одерев'яніти** 1. *Гортензію черенкують у липні до одерев'яніння пагона* (із журн.).

2. *перен.* Стан за знач. **одерев'яніти** 2. *Цілоденна праця і новизна гуртового діла втихомирили його сердечний щем, одначе він не забувався, мов глибока рана, що іще не загоїлась і нагадує про себе якимсь одерев'янінням* (М. Стельмах); *Кожний розділ праці Начка .. до глибини збурював усю його істоту й вичерпував його сили, так що він змушений був з пів години відпочивати майже в цілковитому одерев'янінні, аж поки знову потроху приходив до себе* (І. Франко).

ОДЕРЕВ'ЯНІ́ТИ, íю, íєш, *док.* 1. Док. до **дерев'яніти** 1. *Дуже часто впродовж зими передчасні паростки вимерзають, бо, утворившись у кінці літа, вони не встигають повністю одерев'яніти* (із журн.).

2. *перен.* Док. до **дерев'яніти** 2. [С у х о в і й:] *Годі їхати, пройдемось трохи, ноги зовсім помліли і одерев'яніли* (М. Кропивницький); *Їли діти за цей час лише молоде липове листя, лисички і щавель. А замість води пили росу з дерев і трав. Язики отерпли, одерев'яніли, і на них з'явилася шорстка насічка* (М. Стельмах); * У порівн. *Хочу перехреститися, а рука наче одерев'яніла* (В. Дрозд).

3. *перен.* Остовпіти, заціпеніти, заклякнути (у 2 знач.). *Спершу, як тільки почула про Тамару, Фросина Данилівна одерев'яніла, відразу не могла й слова мовити, так вразила його* [гостева] *обізнаність* (А. Хижняк); *Окрик був такий несподіваний, що я закляк, одерев'янів. Не було сили ні йти, ні говорити* (К. Гриб).

ОДЕРЖА́ВИТИ *див.* **одержа́влювати.**

ОДЕРЖА́ВИТИСЯ *див.* **одержа́влюватися.**

ОДЕРЖА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **одержа́вити.** *Принцип компенсації тлумачиться як безумовний обов'язок держави сплатити іноземній особі відповідну компенсацію вартості одержавленого майна* (з мови документів); // **одержа́влено,** *безос. пред. Приватбанк одержавлено. Тож робота значної частини платіжної інфраструктури більше не залежить від акціонерів лише одного приватного банку* (з газ.).

ОДЕРЖА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одержа́вити.** *Одним із мотивів одержавлення приватного майна є необхідність задоволення потреб країни в стратегічній продукції* (з навч. літ.).

ОДЕРЖА́ВЛЮВАННЯ, я, с. Дія за знач. **одержа́влювати.** *Принцип законності означає, що одержавлювання має відбуватися виняткова з підстав, на умовах та в порядку, що передбачені чинним законодавством* (з мови документів).

ОДЕРЖА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОДЕРЖА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* одержа́влять; *док., що.* Робити що-небудь власністю держави; націоналізовувати. *Ефективна компенсація є такою, що сплачується у валюті, у якій була здійснена інвестиція, або у вільно конвертованій валюті, за бажанням інвестора, з вільним переказом за межі держави, що одержавлює приватну власність* (з мови документів); *У Хартії економічних прав та обов'язків держав 1974 року встановлено, що кожна держава має право одержавити іноземну власність за умови виплати відповідної компенсації* (з наук. літ.).

ОДЕРЖА́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОДЕРЖА́ВИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати одержавленим, набувати державного статусу; націоналізовуватися (у 1 знач.). *У передмодерній Європі університет народжується як транснаціональна корпорація на засадах цивілізаційної єдності християнської Європи. Проте наступ спочатку Реформації, а потім і секуляризації дозволив йому швидко одержавитися* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **одержа́влювати.** *Адекватність компенсації передбачає визначення її розміру відповідно до справедливої ринкової вартості майна, що одержавлюється країною* (з навч. літ.).

ОДЕ́РЖАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оде́ржати.** *Бригадир мовчки подав хлопцеві одержаного вранці листа* (Ю. Яновський); *Я мав ще час, бо на одержані гроші замовив у кравця мундирну учительську пару й мусив все одно чекати, поки її пошиють* (Василь Шевчук); *Серед дипломів увагу привертають кілька незвичайних, одержаних Сашком із країн народної демократії* (О. Гончар); *До 99,9 одержаних Куртом балів приєднувався титул чемпіона світу з стрибків у висоту* (М. Дашкієв); *Одержаний ним наказ ураз наелектризував командира* (М. Трублаїні); *Коли по одержаній побіді Андрусикевич знайшов Фінтовського, раненого і ледве живого, казав його занести до свого помешкання* (І. Франко); // **оде́ржано,** *безос. пред. 26 червня в Троянівці було одержано перші повістки з військкомату* (Григорій Тютюнник); *Тепер він має подвійну радість: врятовано його сина і одержано невістку небувалої української вроди!* (Ю. Бедзик); *Люда страшенно любила цифри. Вона напам'ять знала, скільки вчора двійок було одержано в п'ятому "Г"* (М. Білкун).

ОДЕ́РЖАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оде́ржати.** *Вчора йому цілий день довелось витратити на всякі формальності, зв'язані з одержанням речей на залізниці* (Ю. Шовкопляс); *Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом* (з мови документів); *Посада мирового судді залежна від виборів міської ради і від затвердження сенату; спеціальної юридичної освіти для одержання цієї посади не треба* (І. Франко); *Тривалим спробам одержання нових культур рослин було надано величезного державного значення* (О. Довженко).

ОДЕ́РЖАТИ *див.* **оде́ржувати.**

ОДЕРЖИ́МИЙ, а, е. 1. Охоплений яким-небудь почуттям, ідеєю, пристрастю, настроєм і т. ін. *Окрім сих людей, одержимих mania grandiosa* [манією величі], *єсть ще багато людей, що мають, здається, за принцип речення: "Куди кобила, туди й лоша"* (Леся Українка); *— Його* [Фреда] *хлібом не годуй, тільки дай побазікати про комерційні справи. Він каже, що ти одержимий до науки. Ну, знаєш, зате сам він також одержимий у справах уявлюваного бізнесу* (В. Владко); *Тепер, одержимий первозданним відчуттям необмеженої своєї влади, мав* [Сулейман] *метатися між величчю і безумством.., забувши про почуття, які вже давно не подають голосу і не освітлюють йому темної путі, яку належить пройти* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **одержи́мий,** мого, *ч.;* **одержи́ма,** мої, *ж.* Той (та), хто до самозабуття чимось захоплений, закоханий у яку-небудь справу. *Кіно вимагає величезної працелюбності і працелюбності не тільки на зйомці, а в усьому розумному процесі створення картини. Кіно — мистецтво "одержимих"* (О. Довженко); *В кожному слові* [Івана] *було стільки почуття, упевненості й піднесення, що й Маша пройнялася його силою і захопленням. І, .. серцем бажаючи підтримати цього одержимого з чорними палаючими очима і твердою рукою, сказала: — .. Я вірю в вас!* (Б. Левін).

2. *у знач. ім.* **одержи́мий,** мого, *ч.;* **одержи́ма,** мої, *ж., заст.* Причинна, божевільна людина. *Нащо прийняв він* [Месія] *олію і тії гарячії сльози, що застилали розширений погляд отій одержимій..?* (Леся Українка); *В невеличкій ніші стовпилися люди. Там читатимуть молитву над одержимим* (І. Карпа); * У порівн. *Буває, ніби одержимий, Враз прокидаєшся вночі, Наплинуть думи, з ними рими, Неначе журавлів ключі* (П. Дорошко); *— Ой! — тільки й спромоглась вимовити* [Маринка] *і кинулась до чоловіка, як одержима* (А. Іщук).

◊ **(1) Одержи́мий [злим] ду́хом,** *заст.* — психічно хворий. *Вони* [селяни] *оповіли, що привезли хворого, одержимого злим духом* (М. Коцюбинський); [С т а р и й *(з острахом):*] *Хто ти така?* [М і р і а м:] *Я? "Одержима духом"!* [С т а р и й:] *Благай Месію, щоб зцілив тебе і визволив від того злого духа святою силою своєї крові й тіла* (Леся Українка); *Далі отець Серафим сам охоче пояснював, як він лікує людей, одержимих злими духами* (В. Шкляр); *— Знаю, що є одержимі злим духом, і є люди, котрі іменем Бога вдаються до чарування. Остерігайтеся їх, браття і сестри! За те Бог їх буде судити, а не ви* (Г. Пагутяк).

ОДЕРЖИ́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* Абстр. ім. до **одержи́мий** 1. *Біля дзвінички перед юрбою з'являється Шабанов. Напружений до краю, пристрасний. В очах похмура одержимість* (О. Довженко); *Отаку одержимість, таке горіння доводилось йому бачити в очах солдатів, які поруч з танками йшли в атаку* (В. Собко); *— Я бачив, як очі Івана Вишенського горіли вогнем одержимості; звідки взялося в нього це самовідречення, чи не багно двірське примусило його, простолюдина з роду, задуматися над долею простолюддя?* (Р. Іваничук); *Не можу втриматись, нічого не можу із собою вдіяти, це, реально, якась підсвідома одержимість, — але я люблю літаки і радий, що нарешті виклав на папері історію, яку виношував, виліплював у голові більше ніж два роки* (М. Кідрук).

ОДЕ́РЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оде́ржувати.** *Чим більший дохід господарства від одержуваної для поливу води, тим більша диференціальна рента, тим вища й оцінка води* (з навч. літ.); *— Ми дедалі більше користуємося й іншими видами енергії, одержуваної не від горіння* (В. Владко); *Якщо Кене та його однодумці доводили, що одержуваний людьми додатковий продукт породжується лише землею, то С. А. Подолинський пішов значно далі фізіократів у своїх висновках, залучаючи сучасні йому наукові результати* (М. Руденко); *Боротьба триває, і в цій боротьбі плавання на пароплаві — постійна перемога людського генія, одержувана щохвилинно на кожній п'яді морського простору* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **оде́ржувано,** *безос. пред. Замість нормального просування прямо вперед доводилося никати по серпантинах туди й сюди, .. і якщо для машини з швидкого накладання отаких повільних витків зрештою все ж одержувано висхідний рух, то для людей, надто ж уночі, це видавалося безглуздою блуканиною в пошуках невідомо чого* (П. Загребельний).

ОДЕ́РЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оде́ржувати.** *Для одержування доходу не обов'язково володіти певним майном, достатньо мати право на користування цим майном* (з мови документів); *Для болгарки з молдавським паспортом процедура одержування довідки-дозволу на постійне проживання в Україні тривала рік* (з газ.); *Метод рентгенологічного дослідження, що полягає в одержуванні тіньового зображення окремих шарів досліджуваного об'єкта за допомогою томографа, називають томографією* (з навч. літ.).

ОДЕ́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОДЕ́РЖАТИ,** жу, жиш, *док., що.* 1. *кого, що.* Брати, приймати кого-, що-небудь; отримувати. *Люба мамочко! .. Чи одержуєш мої листи?* (Леся Українка); *До Львова весь час прибували свіжі сили і продовольство. А стрільці не одержували підкріплення* (Р. Андріяшик); *Напишіть мені зараз, як одержите цього листа, в якому готелі у Львові я міг би спинитися* (М. Коцюбинський); *Я одержав нагороду. Що скажу своїму* [своєму] *народу? Тільки те, що я із ним буду жить життям одним* (П. Тичина); *Одержавши від представника РТС* [ремонтно-технічної станції] *машини, вони вирушили в дорогу і на четвертий день були кілометрів за п'ятдесят від села* (М. Зарудний); *Щоб одержати нових домашніх улюбленців, доводиться особисто їхати за ними до зоомагазину, оскільки пересилання тварин "Укрпоштою", "Новою поштою" тощо заборонене* (із журн.); // *що.* Отримувати заробіток, винагороду і т. ін. *І ти ростеш поміж сиріток, і вже одержуєш платню, і носиш матері* (В. Сосюра); — *Люди, які мислять і діють, мають можливість за свою працю одержувати належну винагороду!* (М. Циба); *Вчасно доплили ми до Вижниці, За свій труд одержали зарплату, Накупили дечого для дому* (І. Франко); // *що.* Здобувати звання, посаду, становище і т. ін. *У Львові Целіна Зигмунтовська .. довго не затримується. Чоловік одержує вигідну посаду при суді в Станіславі, і вони виїздять туди* (Р. Горак); [Г о р л о в:] *Почав воювати* [Огнєв] *полковником. За три місяці генерал-майора одержав* (О. Корнійчук); *У Гната Яворського скрізь є свої люди: він допоміг Іванові на вузькоколійці одержати роботу помічника машиніста* (С. Чорнобривець); // *що.* Заслуговувати певні оцінку, бал на уроці, екзамені, змаганні і т. ін. *Завжди у нас з Явою все було спільне, завжди ми були разом: і в горі, і в радості.., і оцінки однакові одержували, і з класу нас вигонили завжди обох...* (В. Нестайко); *Коли та сама Ася, яку в класі люблять, одержала з математики двійку, всім було дуже сумно за неї* (О. Іваненко); // *що.* Діставати дозвіл на користування чим-небудь, інформацію про що-небудь і т. ін. — *Та вона ще працює, їй треба ще одержати відпустку, здати справи* (О. Донченко).

2. Приймати для виконання. *Обкомівські вказівки, заклики і директиви місто регулярно одержувало в досить своєрідній формі* (О. Гончар); *Одержавши, мабуть, розпорядження з штабу, повісив* [комендант] *трубку і наказав черговому привести заарештованого Кузнецова* (А. Головко).

3. *кого, що.* Здобувати, діставати кого-, що-небудь певними зусиллями, якимись діями і т. ін. *Переведення з однієї посади на іншу без урахування потенційних можливостей індивіда призводить до того, що підприємство на певний час утрачає гарного фахівця, водночас не одержуючи здібного керівника* (із журн.); *Вона сама підрахувала, виходячи з теорії ймовірності, скільки її шансів було на те, щоб не остогидла математика з дитинства, — і одержала дуже мізерну величину, порядку безконечно малих* (Ю. Яновський); — *Ваші так звані "вчені" навіть гадки не мають про існування такої хімічної сполуки. А я зумів одержати її в чистому вигляді. Оце й усе моє відкриття...* (М. Дашкієв); *Піхотинці з .. галасом накинулися на остовпілих кавалеристів .. Хіба могли вони, перевтомлені останніми боями, .. пропустити таку нагоду одержати транспортні засоби* (О. Гончар); // Виробляти, вирощувати. *Наша дослідна станція буде вивчати флору і фауну всього Поділля, допомагатиме колгоспам одержувати вищі врожаї споживних лугових трав* (М. Стельмах); *Розведення карликових кроликів триває вже понад 100 років. У 1918 р. селекціонерам вдалося одержати кроликів з короткими вухами, а трохи пізніше — з укороченою тупою й досить великою мордочкою* (з наук.-попул. літ.).

4. *рідко.* Здобувати, діставати перевагу в боротьбі, змаганні і т. ін. *Подібної перемоги над степовиками руські князі не одержували з часів Володимира Мономаха, тобто протягом останніх шістдесяти років* (В. Малик); *Маю співати про ту перемогу, що вчора одержав Індра-стрілець* (Леся Українка); *Поволі-поволі, але на всіх пунктах станіславівська дячиха одержала верх* (Г. Хоткевич).

5. Зазнавати певної дії кого-, чого-небудь. *Ще ніколи він* [Кий] *не одержував такого сильного удару, проте, стоячи на ногах, прийшов до тями, а Джура підвів йому коня* (В. Рубан); *Я простяг у напрямку до борців руки й одержав кілька добрих стусанів у щелепи* (Ю. Яновський).

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* **/ діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти** *і т. ін.)* **в спа́дщину (в спа́док,** *рідко* **в посіда́ння)** *див.* **дістава́ти; Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу>** *див.* **дістава́ти.**

◊ **Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкоша́** *див.* **дістава́ти.**

ОДЕ́РЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **оде́ржувати** 1–3. *Реєстратор забалакується й ліпить тую виписку не в той конверт .. У селі Малинівці одержується протокол* (Остап Вишня); *"Моделі всіх новинок, що з'являються за кордоном, негайно одержуються мною, тому моє виробництво ніколи не відстає від закордонних фабрик"* (В. Нестайко); *Прибутки, що одержуються резидентом Договірної Держави від експлуатації морських, річкових або повітряних суден у міжнародних перевезеннях, оподатковуються лише в цій Державі* (з мови документів); *П-матриця одержується модуляцією потоку випадкових чисел імовірностями виникнення реальних пошкоджень* (з наук.-техн. літ.).

ОДЕ́РЖУВАЧ, а, *ч.* Той, хто що-небудь одержує (у 1, 2 знач.); отримувач. *На адресу банку, але з моїм ім'ям як одержувача, стали надходити тисячі листів від пересічних еридан-ців* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Сніг шкодливим щеням вилизав текст і координати відправника, залишивши тільки адресу одержувача й початок звертання* (Л. Денисенко); *Обґрунтовані вимоги заявника одержувач претензії зобов'язаний задовольнити* (з мови документів).

ОДЕ́РЖУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **оде́ржувач.** *Завідувачка пошти не раз пробувала витягти загадкову одержувачку аліментів на щиру розмову, але Галина вперто ухилялася* (Б. Антоненко-Давидович).

ОДЕРНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **одернува́ти.** *Одерновані газонні поля;* // **одерно́вано,** *безос. пред.* *Будівництво футбольних полів закінчують засіванням насінням спеціальних трав. Також майданчик може бути одерновано або засаджено пагонами трав* (з газ.).

ОДЕРНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОДЕРНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Те саме, що **обдерно́вувати.** *У суботу працівники "Зеленбуду" та громадські активісти розрівняли у сквері родючий ґрунт, одернували курган зі стелою, насипаний минулої осені майже двотисячною громадою киян і святошинських школярів із десяти районних шкіл* (з газ.).

ОДЕРНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одернува́ти.** *Згідно з правилами дорожнього руху газон є ділянкою однорідної території із дерновим покривом, який штучно створюється посівом і вирощуванням дерноутворювальних трав або одернуванням* (з навч. літ.).

ОДЕРНУВА́ТИ *див.* **одерно́вувати.**

ОДЕСИ́Т *див.* **одеси́ти.**

ОДЕСИ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **одеси́т,** а, *ч.;* **одеси́тка,** и, *ж.).* Жителі або уродженці Одеси. *Рідко можна було здибати одесита, що не хвалився б своїм Чорним морем* (М. Бажан); *— Де ти блукаєш уже шість вечорів? Де оце ти зараз був? В якусь одеситку закохався, чи що?* (С. Олійник); *Зоя Петрівна .. весь час говорила про Одесу: яка Одеса прекрасна.., які гарні люди, веселі, дотепні, товариські, одним словом, "одесити" — цим усе сказано* (В. Нестайко).

ОДЕСИ́ТКА *див.* **одеси́ти.**

ОДЕСНУ́Ю, *присл., ц.-с.* Праворуч. *Сяду в Бога одесную .. І над світом запаную: Це професія моя. Ось хто я* (О. Олесь); *Їх носило по торгу туди й сюди, .. кружеляло так, що несила вже було розібрати, де одесную, а де ошую* (П. Загребельний); *От і знов — поважчав досвід, ніби камені насподі, та поки ще добре чую голос брата одесную* (Ю. Андрухович).

ОДЕ́СЬКИЙ, а, е. Стос. до Одеси і одеситів. *Тарас Іванович .. часто розповідає Пашці про далекі заморські країни, про відчайдушних одеських моряків і незвичайні пригоди, які траплялися з ним* (В. Нестайко); *Саме тієї години док* [доктор] *Валєвскі зійшов у Одеському порту з першокласного лайнера* (О. Ульяненко).

ОДЖ... *див.* **відж...;** *напр.:* **оджа́лувати, оджахну́ти, оджива́ти, оджо́вувати** *і т. ін. див.* **віджа́лувати, віджахну́ти, віджива́ти, віджо́вувати** *і т. ін.*

ОДЖИ́БВЕ, *невідм., с.* Народ, група споріднених індіанських кланів, що проживають у США та Канаді. *До появи на континенті європейців оджибве передавали свою історію переважно усно* (з навч. літ.).

ОДЗ... *див.* **відз...** *(крім слів, розроблених на* **одз...**); *напр.:* **одзволя́ти, одзвуча́ти, одзелені́ти, одзе́мок** *і т. ін. див.* **відзволя́ти, відзвуча́ти, відзелені́ти, відзе́мок** *і т. ін.*

ОДЗВІ́НЧЕНИЙ, а, е, *лінгв.* 1. Дієпр. пас. до **одзвінчи́ти.** *Одним із порушень звуковимови при дислалії є вимова замість приголосних [г] і [г'] звука, який нагадує одзвінчений адресантом [х], утворений сильним зближенням та вібрацією голосових зв'язок* (з наук. літ.); // **одзві́нчено,** *безос. пред. У слові "вокзал" глухий приголосний одзвінчено: замість нього вимовляємо [ґ]* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який одзвінчився (у 1 знач.). *Особову назву Буонґа зустрічаємо в письмових джерелах, датованих 1443 та 1446 рр. Ономасти кваліфікують її як одзвінчений варіант демінутивного чоловічого імені Бунка* (з наук. літ.).

ОДЗВІ́НЧЕННЯ, я, *с., лінгв.* Дія за знач. **одзвінчи́ти** і **одзвінчи́тися** 1. *Асимілятивні зміни приголосних (одзвінчення перед сонорними та голосними чи оглушення першого із звуків перед глухим) найпослідовніше відбуваються на зіткненні морфем та на межі слів* (з наук. літ.).

ОДЗВІ́НЧЕНО, *лінгв.* Присл. до **одзві́нчений** 2. *Перед першим голосним або сонорним звуком наступного слова кінцевий приголосний звук попереднього слова вимовляється завжди оглушено у варшавській та завжди одзвінчено в краківській і познанській вимовах* (з навч. літ.).

ОДЗВІНЧИ́ТИ *див.* **одзві́нчувати.**

ОДЗВІНЧИ́ТИСЯ *див.* **одзві́нчуватися.**

ОДЗВІ́НЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОДЗВІНЧИ́ТИ,** інчу́, і́нчиш, *док., що, лінгв.* Робити глухий приголосний звук (у препозиції до дзвінкого) парним дзвінким. *У слові "боротьба" приголосний "б" одзвінчує попередній глухий "т"* (з наук. літ.); // Вимовляти глухий приголосний звук як дзвінкий. *Носії гуцульських, наддністрянських говірок одзвінчують глухі приголосні у невластивих літературній мові позиціях* (з наук. літ.); *При постановці вимови дзвінких звуків доцільно переходити від голосного до сонорного приголосного, а потім до звука, який потрібно одзвінчити* (з навч. літ.).

ОДЗВІ́НЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОДЗВІНЧИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., лінгв.* 1. Ставати парним дзвінким приголосним (про глухі приголосні). *У деяких говірках південно-західного наріччя глухі приголосні можуть одзвінчуватися не лише перед наступними дзвінкими звуками (норма літературної вимови), а навіть у позиції перед сонорними та голосними* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **одзві́нчувати.** *В українській мові глухий [т] перед шиплячим дзвінким [ж] мовцями звичайно одзвінчується* (з навч. літ.).

ОДЗОВІ́ЗМ, у, *ч., іст.* Ідейно-політична платформа в соціал-демократичному русі після поразки революції в Росії 1905 р., вимогами якої були відкликання соціал-демократичних депутатів з Державної думи та відмова від легальних форм масової партійної роботи. *Поява одзовізму мала своє класове коріння. Під час революції до партії примкнуло багато дрібнобуржуазних попутників* (з навч. літ.).

ОДЗОВІ́СТ, а, *ч.* Прихильник одзовізму. *Одзовісти рішуче відмовлялися працювати в робітничих професійних спілках* (з навч. літ.).

ОДЗОВІ́СТСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **одзові́ст** і **одзові́зм.** *Одзовістська політика.*

ОДИ́Н, *діал.* **ОДЕ́Н,** одного́, *ч.;* **ОДНА́,** однієї *і* одно́ї, *ж.;* **ОДНЕ́, ОДНО́,** одного́, *с. (мн.* **одні́,** одни́х). 1. *числ. кільк.* Назва числа 1 і його цифрового позначення. *Багато ж тих корінців — страх як багато. Оден, два, три ... десять, ціла жменя, ціла купа* (М. Коцюбинський); *Три — це довершене число. А чотири — так собі, нічого цікавого. Якщо від чотирьох відняти один, то вийде трикутник. Але якщо від трьох відняти один, то вже нічого не вийде* (Ю. Андрухович); // Кількість із 1 одиниці. *Мати Парані була убогою вдовою, мала всього хатку з огородцем і оден загінчик* (Т. Бордуляк); *Підкинули іще одно поліно, Воно стріляло, схоплене вогнем* (М. Бажан); *В цьому році відділ народної освіти прислав у село завзятого учителя, який недарма отримував щомісяця тридцять фунтів жита, один фунт цукру та дві пачки сірників* (М. Стельмах); *— До кожного заробленого тобою долара я додам один від себе* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // *у знач. ім.* **оди́н,** одного́, *ч.;* **одна́,** однієї, одно́ї, *ж.;* **одне́, одно́,** одного́, *с.; мн.* **одні́,** одни́х. Окрема істота або предмет (або ж їх група) із сукупності подібних. *Двоє кукало, а одно полетіло* (приказка); *Послали одного з табору по воду, бо вже пора була і каші варити* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— А що тут знайомитися! .. Дівчатка горді, як пави, але ми самі погасимо світло. Одну знаю: очі, мов купіль, не одвернеш голови* (Р. Андріяшик).

2. *у знач. прикм.* Який живе, стоїть і т. ін. самотньо, окремо від інших; одинокий (у 1, 2 знач.), самотній. *Один я на світі без роду, і доля — Стеблина-билина на чужому полі* (Т. Шевченко); *Цвіте садок. І дітвора в алеях обручі ганяє. А я один. Сумна пора. Не видно їй ні дна, ні краю* (В. Сосюра); *Ясногорська подумала раптом, що може отак закам'яніти, як стоїть. Закам'яніє справді, реально, за якусь хвилину і залишиться стояти вічно, одна серед цього пустельного степу* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **оди́н,** одного́, *ч.* Те саме, що **одина́к** 1, 2. *Що значить один могутній коваль Танюшкін? Один же в полі не воїн* (Ф. Бурлака).

3. *у знач. прикм., з част.* т і л ь к и, л и ш е *і без них.* Ніякий інший, крім названого; тільки названий (уживається при виділенні з ряду інших окремої особи, предмета і т. ін.). *Еней один не роздягався, Еней один за всіх не спав* (І. Котляревський); *Раз увечері зимою, У одній свитині, Іде боса титарівна І несе дитину* (Т. Шевченко); *Тільки один Чіпка не лягає: ходить, нудиться, карається* (Панас Мирний); *Одна була розвага в баби. Як тільки забували зачинить двері, крізь них влітала з сіней зозулястенька курка і прожогом бігла до баби* (М. Коцюбинський); *Степан Васильович, посміхаючись одними очима, відповів йому: — І тут нам не по дорозі* (М. Стельмах); // *у знач. ім.* **одне́ (одно́),** одного́, *с.* Тільки те (це); єдине (у 1 знач.). *Про себе одне знала* [Катря], *що не судилося їй життя щасливе, то буде вже так* (А. Головко); — *Чув, що казав лірник? То мудрий чоловік, а я додам одне: ти про квітку свою пам'ятай, про квітку папороті, і не мине тебе доля* (Ю. Покальчук).

4. *у знач. займ. вказ.* Той самий. *Після смерті батька та матері (вони під холеру померли одного-таки й року) громада оддала сироту далекій родичці* (Панас Мирний); *Старалася* [Маруся] *запевнити себе, що біжить в одному напрямі.., але внутрішній голос казав, що .. вона, може, десять разів уже міняла напрям* (Г. Хоткевич); — *От ми й зустрілися, — кажу я, а наче зовсім недавно ми з вами жили в одній кімнаті* (Ю. Яновський); — *Вони* [закохані] *починають жити одне одним і йти в гадках одною стежкою. Вони звіряються, щоб знати напевно, чи одною. Це прекрасно. Так вони відкривають себе в коханні* (Р. Андріяшик); // Однаковий, тотожний. — *Коли б я був одної з вами думки, я б зараз кинув службу, — вмішався Рудик* (М. Коцюбинський); *Ім'я їй — Ната. Олег одних із нею літ* (В. Сосюра); // *у знач. ім.* **одне́ (одно́),** одного́, *с.* Те саме. *Чи їде, чи ходить, — на одно виходить* (приказка); *Обоє .. одного хотять, одне люблять* (Г. Квітка-Основ'яненко).

5. *у знач. прикм.* Цілісний, неподільний (у 2 знач.); єдиний (у 3 знач.). *Помішалися* [племена литовські, народи фінські] *з слов'янськими, великоруськими переселенцями, прийняли їх мову і нарешті зовсім злилися з ними до купи, в оден народ великоруський* (М. Грушевський); *У 603 році роксолани-гуни і сармати-алани об'єдналися в одну країну, яка називалась Вартанія* (В. Рубан); — *Ми одна сім'я, а в сім'ї всі люблять одне одного. І ніколи не покидають* (Люко Дашвар).

6. *у знач. прикм.* Окремий серед названих, видимих і т. ін. людей, предметів і т. ін. *Серед пасіки десь взялася кавуняча огудина .. і побігла до одного вулика довгою зеленою стежкою* (І. Нечуй-Левицький); *І сумно, сумно з них один дививсь на мене...* (В. Сосюра); *Дитячим щебетом починається ранок на одному з мальовничих півостровів, що по-тутешньому зветься просто кут* (О. Гончар).

7. *у знач. прикм.* Перший серед названих. *З вікон низеньких сільських хат блискає світло .. Чоловіки: одні — чоботи латають, другі — рукавиці плетуть, треті — що інше...* (Панас Мирний); *По один бік верби. По другий старці. Гнуться, гнуться, гнуться верби. Нагинаються старці* (П. Тичина); *Він думав про свою бідолашну маму Марію, про батька та брата, яких уже не було на сім світі, лежали вони один на горі Маківці, а другий на горі Лисоні* (В. Шкляр).

8. *у знач. займ. вказ.* Саме цей; такий, а не інший (уживається при протиставленні). *В серці бідного молдувана надія боролась з жадобою дикої помсти і часом переважало одне почуття, часом друге* (М. Коцюбинський); [С т о р ч а к:] *Я люблю тебе, а ти...* [М а р ' я н а:] *Я живу одним життям, ти — іншим. Ти ненавидиш те, що люблю я...* (М. Зарудний); *Це просто чудо якесь з чоловіком тут робиться. Внизу під скелею, був один Хома, а піднявся на скелю, то це вже зовсім інший Хома! І бачить далі, і чує далі...* (О. Гончар).

9. *у знач. займ. неознач.* Якийсь, котрийсь. *Пішла я на заробітки в город; стала в одних панів за наймичку* (Марко Вовчок); *Було колись в одній країні: сумний поет в сумній хатині рядами думи шикував* (Леся Українка); — *Поведу вас до келії захожих, де зупинився оден знатний світовий проходимець...* (К. Гриневичева); *Підвечерюючи якось в одній їдальні, розговорилися ми з директором тої їдальні* (Остап Вишня).

10. *у знач. присл.* **одно́,** *розм.* Весь час; постійно, безперервно. *Лежить Карпо на лаві плазом, мов зарізаний кабан, і пальцем не ворухне, одно постогнує* (М. Коцюбинський); *Сонце під обід — і так пече, що й Лиска .. умокріла вся, й півник одно роззявляє дзьоба, одно роззявляє — нічим дихати* (І. Вирган).

В одні́й осо́бі *див.* **осо́ба; В одному́ пла́тті** *див.* **пла́ття; [Збú́ті] на оди́н кшталт (копи́л)** *див.* **зби́тий; На одну́ со́ту** *див.* **со́тий; Не встóяти на [одному́] мі́сці** *див.* **усто́ювати; (1) Ні оди́н** — ніхто, ніщо з усіх; жоден (у 1 знач.). *Роман мовчав. Він був тихий на вдачу .. і дуже несміливий: ніколи він не зачіпав ні однієї дівчини ні словами, ні жартами* (І. Нечуй-Левицький); *Росив дощ, і від цього ніч ще гірше темніла .. А в селі ні одного світла* (Мирослав Ірчан); *Вже п'ятий день, як вимерло все на станції, і ні один гудок не розітне тиші зимового вечора* (Б. Антоненко-Давидович); **(2) Оди́н за о́дним** *(рідко* **дру́гим) <Оди́н по о́дному** *(рідко* **дру́гому)>** — уживається при вказуванні на черговість, ритмічність або послідовність у перебігу чого-небудь. *А слізочки закапали одна по другій швиденько* (Марко Вовчок); *Під нами шаланди, розпустивши паруси, .. одна за одною відриваються від берега* (Ю. Яновський); *Співак перший сплигнув на землю, построїв трактори в ряд і махнув рукою — глушити мотори. Один по одному мотори затихли* (А. Головко); *Вони стояли перед першим з шеренги портретів, що висіли на стіні один за одним* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Бали й вечори відбувались один за одним, але принцеси ще не було в столиці* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); **(3) Оди́н побіля́ о́дного (повз оди́н)** — дуже близько між собою; впритул. *За всі сімнадцять років свого життя він ще не бачив вкупі .. таких палаців, вишикуваних один побіля одного, й такої кількості карет, панів* (Василь Шевчук); *Наліпили вареників стільки, що й тісненько, один повз один, ледве на столі вміщалися* (В. Чухліб);

(4) Сам (одни́м оди́н) душе́ю — зовсім самотній. *Задумалась.., як вона сама собі, одним одна душею, буде повертаться у такому великому городі меж панами* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Занедужала Галя... Лежала собі сама душею* (Марко Вовчок); *До кого приїхала* [Тамара]*? .. Та якщо до мене, то чому ж поцікавилася Рудим? .. Може, поцікавилася просто так, між іншим, аби впевнитися, що я таки сам душею і ніхто нам не заважатиме?* (О. Шугай); **Ще (іще́) [оди́н] раз** *див.* **раз**[1]; **Як одна́ люди́на** *див.* **люди́на.**

○ **В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка>** *див.* **мить; [За] одни́м за́махом (зма́хом)** *див.* **за́мах; За [яку́сь (одну́, коро́тку** *і т. ін.)***] мить (хвили́ну)** *див.* **мить; З одного́ бо́ку.., з дру́гого (і́ншого) бо́ку...** *див.* **бік; На [яку́сь (одну́, невели́ку** *і т. ін.)***] мить (хвили́ну) <На моме́нт>** *див.* **мить; (5) Оди́н і той же (са́мий),** *у знач. займ.* — такий самий, той самий; однаковий. *Зурна повторяла один і той самий голос, монотонний, невиразний, безконечний, як пісня цвіркуна* (М. Коцюбинський); *Павло Гречаний всю зиму не злазив із печі, .. і всю зиму йому снився один і той же сон* (Григорій Тютюнник); **(6) Оди́н о́дному** *(рідко* **дру́гому, о́дного,** *рідко* **дру́гого),** *у знач. займ.* — взаємно (про кожного з двох). *Одна думка обганяла другу; одна одну випереджала* (Панас Мирний); *Поранені виходили з бою, підтримуючи один одного* (О. Довженко); *Друзів розлучили, перевели в окремі камери. Перед розлукою вони стиснули один одного в обіймах* (В. Владко); *Ми переповідали часто один другому зміст прочитаних ще на волі книг українських письменників, багато декламували поезій* (М. Андрусяк); **Одного́ дня** *див.* **день; Одного́ [прекра́сного] ра́нку** *див.* **ра́нок; Одного́ ра́зу** *див.* **раз**[1]**; Одно́ї (одніє́ї) зими́** *див.* **зима́; Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени)** *див.* **о́сінь; (7) По о́дному,** *у знач. присл.* — не всі разом, по черзі. — *А тепер — по одному виходь! — скомандував раптом тяжко, по-вояцькому, забинтований веселий вартовий* (І. Багряний); *Посміюючись і переглядаючись, почали* [хлопці] *вилазити по одному через віконце* (Любко Дереш).

△ **Гра в одні́ воро́та** *див.* **гра.**

◇ **Біс одни́м мотузо́чком скрути́в** *див.* **біс**[1]**; Бу́ти в одну́ шу́ршу** *див.* **бу́ти; Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти** *і т. ін.)* **в одні́й шере́нзі** *див.* **бу́ти; Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного** *див.* **ство́рений; Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи)** *див.* **вали́ти**[1]**; В (за) оди́н раз** *див.* **раз**[1]**; Вихо́дити / ви́йти на одно́** *див.* **вихо́дити; В оди́н го́лос** *див.* **го́лос; В [оди́н] дух** *див.* **дух; В оди́н прекра́сний день** *див.* **день; В одне́ го́рло** *див.* **го́рло; В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти** *див.* **вла́зити; В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити** *див.* **впуска́ти**[1]**; В одни́х штана́х (шта́нях)** *див.* **штани́; В одні́й упря́жці** *див.* **упря́жка; (8) В одно́ (в одне́):** а) *(зі сл.* з а п е в н я т и, п е р е к о н у в а т и*)* одностайно, дружно і т. ін. *Вітали її, руки стискували і всі в одно впевняли, що у неї — талант...* (С. Васильченко); б) *(зі сл.* с к и г л и т и, т в е р д и т и *і т. ін.)* настирливо, вперто і т. ін. — *Я її не люблю, — твердив він в одно* (М. Коцюбинський); — *Додому, — скиглили* [якути] *в одно, але втікати — не посміли* (Леся Українка); в) *(зі сл.* г о в о р и т и, б р е х а т и *і т. ін.)* так само, однаково або однакове. *Не в одно бреше* (Номис); *З кожної сім'ї усяк ув одно говорить: "Знать не знаємо! Бачили усі, що я дома не був"* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А як, стерви, всі ловко навчились говорити в одне! — добродушно сказав він до Кирпатого* (В. Винниченко); **В одному́ ряду́** *див.* **ряд; В одно́ сло́во** *див.* **сло́во; В одну́ ду́шу** *див.* **душа́; В одну́ секу́нду** *див.* **секу́нда; В одну́ хвили́ну (хви́лю)** *див.* **хвили́на; В [одну́] ці́лість** *див.* **ці́лість; В одну́ шку́ру** *див.* **шку́ра; Все одно́** *(прост.* **рі́вно)** *див.* **весь**[1]**; Гра́ти в (на) одну́ ду́дку** *див.* **гра́ти; Гра́ти в одні́й кома́нді** *див.* **гра́ти; Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі** *див.* **бік; Два чо́боти — па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу>** *див.* **чо́боти; Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку)** *див.* **диви́тися; (9) До о́дного,** *перев. зі сл.* в с і — без винятку, абсолютно всі. *Пани до одного спеклись. Неначе добрі поросята* (Т. Шевченко); *І всі козаки до одного піднесли й випили вино за славу* (О. Довженко); *Темної ночі невідомий звір чи двоногий зловісник забрався на пасіку і всі до одного вулики поперекидав* (О. Гончар); **Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м)** *див.* **жи́ти; Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем** *див.* **жи́ти; За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш** *див.* **переві́шувати**[2]**; Закру́чувати ту [ж] са́му** *(рідше* **одну́ і ту ж)** **пласти́нку** *див.* **закру́чувати; За одни́м за́ходом** *див.* **за́хід**[1]**; За одни́м ма́хом** *див.* **мах**[1]**; За одни́м при́сідом** *див.* **при́сід; За одни́м ра́зом** *див.* **раз**[1]**; [За] одни́м ри́пом** *див.* **рип**[1]**; За одни́м столо́м** *див.* **стіл**[1]**; Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знамe̍нника** *див.* **зво́дити; Змі́шувати / зміша́ти в одну́ ку́пу** *див.* **змі́шувати; З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений** *див.* **злі́плений; З одного́ ма́ху** *див.* **мах**[1]**; [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки,** *рідше* **я́года)** *див.* **я́года; З одного́ ті́ста** *див.* **ті́сто; Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою** *див.* **іти́; Криви́й на одне́ о́ко** *див.* **криви́й; Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н** *і т. ін.)* *див.* **мі́ряти; На (в) оди́н лад** *див.* **лад; На оди́н арши́н (копи́л)** *див.* **арши́н; На оди́н зуб <На одно́го зу́ба>** *див.* **зуб; На оди́н кшталт** *див.* **кшталт; На оди́н мані́р** *див.* **мані́р; На оди́н штиб** *див.* **штиб**[2]**; На одне́ лице́ (обли́ччя)** *див.* **лице́; На одні́й но́ті** *див.* **но́та**[1]**; На одному́ по́дихові (по́диху)** *див.* **по́дих; На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку)** *див.* **хвили́на; На одну́ поню́шку** *див.* **поню́шка; На [одну́] хвили́нку** *див.* **хвили́нка; На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти)** *див.* **перелі́чувати; Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́>** *див.* **натира́ти; Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є** *і т. ін.)* **[одніє́ї (тре́тьої, деся́тої** *і т. ін.)***] клёпки у голові́** *див.* **нема́; [Не оди́н (до́брий)] пуд** *(рідше* **ла́нтух)** **со́лі з'ї́сти** *див.* **з'їда́ти; (10) Не оди́н [і не два (, не два)]** *хто, що* — значна кількість кого-, чого-небудь; багато. *Старезний самотній прадуб, що шумів віттям не один вік, похилився над Дніпром вже майже без гілля* (О. Довженко); *Він прожив на морі не один і не два десятки років, і вже все минуло, і молодості нема й сліду* (П. Загребельний); *Вони танцювали не один і не два рази, і завжди виходило, що останнім опинявся чи Петро, чи Тиміш, і по черзі давили вони один одного закаблуками* (Валерій Шевчук); **Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти** *див.* **сто́птувати; Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...>** *див.* **крок; Ні одна́ [жива́] душа́** *див.* **душа́; Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла** *див.* **сльоза́; Ніяки́й (жо́ден,** *рідше* **ні оди́н** *і т. ін.)* **соба́ка** *див.* **соба́ка; Но́мер оди́н** *див.* **но́мер;**

(11) Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же), *жарт.* — багато часу проводять разом; нерозлучні. *У народі кажуть, що справжні друзі один без одного дихнути не можуть, тож усі проблеми завжди вирішують разом* (із журн.); **Оди́н бік меда́лі** *див.* **бік; Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає)** *див.* **Бог; (12) Оди́н в оди́н** *(рідко* **в о́дного):** а) чимось дуже схожі між собою, хороші зовні, характеризуються позитивними якостями, рисами; дуже гарні, показні і т. ін. *І вродилися ті дев'ять синів, як дев'ять соколів, один у одного: голос у голос, волос у волос* (Марко Вовчок); *Як затихло, то новий цар .. звелів нову* [гвардію] *набирати. Та щоб був один у один: високий, .. показний* (Панас Мирний); *Зуби в нього* [Івана] *один в один, як намисто* (Ю. Смолич); — *Боже мій! Яке зерно, одне в одне* (М. Чабанівський); — *Гляньте-но, скільки в'юнів наловили. Та все один в один* (М. Стельмах); *Рівними рядочками вишикувались ще недобудовані і вже, видно, зовсім готові, навіть заселені, ніби брати-близнюки, один в один, новісінькі, мов перемиті, будинки* (Ю. Збанацький); — *Ось крашанки. Одна в одну. Карбованець за десяток* (Григір Тютюнник); б) усі без винятку. *Двадцять два зали* [в палаці Терещенка] *йшли анфіладою — коли б відчинити двері, їх видно було б один в один* (Ю. Смолич); в) *(зі сл.* с т о я т и, й т и *і т. ін.)* поряд, впритул. *Плоти стояли один в один до самої затоки* (О. Десняк); **Оди́н крок** *див.* **крок; (13) Оди́н на оди́н** *з ким і без дод.:* а) удвох з ким-небудь, наодинці з кимсь; сам на сам, віч-на-віч (у 1 знач.). *Зваживши, що, поки він один на один, жахатися нічого, Остап зупинився, очікуючи й вдивляючись у подорожнього* (М. Коцюбинський); *Ото як зчепляться з Павлом. Один на один. З присутніх навмисне ніхто не встряє* (А. Головко); б) сам із чим-небудь. *Так піду я в поля неозорі із піснями один на один* (А. Малишко); **(14) Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою>** — не дотримуючись порядку, черговості; навперебій. *Тисячі тисяч зірок одна перед другою виграваю́ть .. Серце замирає; душа роздимається, ширшає...* (Панас Мирний); *Жаби в очереті одна перед другою поспішались виявити, що й вони дотепні заспівати назустріч золотому сонечкові* (С. Черкасенко); — *Як будемо гнати, не виганяйтесь один перед одного, та й не відставайте* (І. Багряний); *Усі були збуджені, рухливі і один з-перед одного викладали почуті новини* (П. Панч); *Одне поперед одного хотіли* [діти] *чимось прислужитись офіцерам* (О. Гончар); *Люди, що товпилися біля віконця, .. почали пхатися один з-перед одного, і той, що опинився першим, .. прогув: — Мені, батьку, он той шмат* (Григір Тютюнник); **Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́>** *див.* **чорт; Одна́ (єди́на) плоть** *див.* **плоть; Одна́ нога́ тут, а дру́га там** *див.* **нога́; Одна́ (ті́льки) тінь зали́шилася** *(рідко* **зоста́лася)** *див.* **тінь; Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти** *див.* **кінча́ти; (15) Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті** *(рідко* **ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта>** — у чомусь схожі, однакові. [О к с а н а:] *Правда, я казала... Ми варті одно одного* (Леся Українка); [В е р б а:] *А я питав Вакуленка, і він її* [Ганну] *так хвалив...* [К о в ш и к:] *А ви коло неї Вакуленка намалюйте, одне одного варті* (О. Корнійчук); *Його* [Чорнобая] *схопили і потягли на майдан. Звенигора показав на задубілий труп Гаміда. — До цього в'яжіть! Вони один одного варті!* (В. Малик); *Вони з Мінервою були одна одної варті, а коли збиралися удвох, то перетворювалися на справжнісіньке стихійне лихо* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(16) Одне́ (одно́) до о́дного** — уживається при вказуванні на поступове наростання, нагромадження чого-небудь, перев. неприємного, небажаного. *Одно до одного — й журба Христина ширшала, вищала, глибшала...* (Панас Мирний); *Народжуються ж люди: усе одне до одного — і постать типового невдахи, і прізвище — знахідка для гумориста* (В. Дрозд); **(17) Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж)** — те саме; однакове. — *До Лісовського треба піти. Він добре знає Чорнокнижного, а той, якщо захоче, законом за одне й те саме і голову зітне, і святим праведником зробить* (М. Стельмах); *Що порівняно з отим виноградарським хистом цвях у дошку загнати сліпма? Та ще коли їх безліч день у день заганяєш у одне й те саме місце* (О. Гончар); *Він побоювався гніву свого високого покровителя, далекого родича по матері графа Трощинського, і ладен був на все: навіть вчити по кілька разів одно і те ж* (Б. Левін); **Одни́м ву́хом** *див.* **ву́хо; Одни́м ду́хом ди́хати** *див.* **ди́хати; Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом** *див.* **дух; Одни́м ли́ком ши́ті** *див.* **ши́тий; Одни́м ма́хом** *див.* **мах[1]; Одни́м ми́ром ма́зані** *(рідше* **пома́зані)** *див.* **ма́заний; Одни́м мізи́нцем** *див.* **мізи́нець; (18) Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м>:** а) зовсім без нікого; одинокий (у 2 знач.). *Одним однісіньке* [хлоп'я] *під тином Сидить собі в старій ряднині* (Т. Шевченко); *Одним одна на старості літ зосталася* (Панас Мирний); *Трохи боязка дівчина тільки тепер зогляділась, що вона одним одна в глупу ніч блукає між скелями над морем* (І. Нечуй-Левицький); *Був одним один Славко, та й не осталося по нім ані сліду!* (Л. Мартович); б) лише один, єдиний. *Над Трахтемировим високо стоїть одним одна хатчина...* (Т. Шевченко); — *В нас одним одна дочка, единиця* (І. Нечуй-Левицький); *Одним однісінька пухка хмарина* (Ю. Яновський); *Одним однісінький раз узяв* [Платон] *із собою рушницю, — і треба було, щоб в той один раз зустрітися з начальством у полі!* (Д. Гуменна); *Може, в окопах уже ні душі, може, Маковей залишився вже один одинцем на всю дамбу?* (О. Гончар); **Одни́м о́ком** *див.* **о́ко[1]; Одни́м о́ком ски́нути** *див.* **скида́ти; Одни́м по́дихом** *див.* **по́дих; [Одни́м] ро́зчерком пера́** *див.* **ро́зчерк; Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во>** *див.* **сло́во; Одни́м уда́ром** *див.* **уда́р; Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі** *див.* **нога́; Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці** *див.* **пти́ця; Одного́ ду́ху** *див.* **дух; Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду** *див.* **рід; Одно́ї (одніє́ї) ма́сті** *див.* **масть[1]; Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо** *див.* **відо́мо; Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти)** *див.* **тягти́; Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку** *і т. ін.)* *див.* **хвили́на; Перевчи́тися на оди́н бік** *див.* **переу́чуватися; Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік** *див.* **перехва́лювати; Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́** *див.* **підво́дити; Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти** *і т. ін.)* **/ піднести́ (підня́ти, підійня́ти** *і т. ін.)* **на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль)** *див.* **підно́сити; Під оди́н ранжи́р** *див.* **ранжи́р; Під одни́м да́хом** *див.* **дах; Під одніє́ю стрі́хою** *див.* **стрі́ха; Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом)** *див.* **розру́бувати; Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько>** *див.* **на́зва; Сам оди́н** *див.* **сам; Сиді́ти оди́н на о́дному** *див.* **сиді́ти; Співа́ти в оди́н го́лос** *див.* **співа́ти; Співа́ти одніє́ї й тіє́ї [ж]** *див.* **співа́ти; Сплiта́тися** *(рідко* **уві́язуватися) / сплести́ся** *(рідко* **ув'яза́тися)** **в оди́н ву́зол** *див.* **сплiта́тися; Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд** *див.* **става́ти; Ста́вити в (на) одну́ лі́нію** *див.* **ста́вити; Ста́вити в [оди́н] ряд** *див.* **ста́вити; Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л)** *див.* **ста́вити; Ста́ти**

на одну́ лі́нію *див.* **става́ти; Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар** *і т. ін.)* **підошо́в (підме́ток, чобі́т** *і т. ін.)* *див.* **сто́птувати; Стоя́ти в одному́ ряду́** *див.* **стоя́ти; Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мі́сці** *див.* **стоя́ти; Стоя́ти на одному́** *див.* **стоя́ти; Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі** *(рідше* **в труні́, в гро́бі** *і т. ін.)* *див.* **стоя́ти; Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць)** *див.* **стри́гти; Ти́сяча і одна́** *див.* **ти́сяча; Ті́льки й [одне́] зна́ти, що** *див.* **зна́ти; Ті́льки [сама́ (одна́)] душа́ зали́шилася (лиши́лася)** *див.* **душа́; Ті́льки (сама́,** *рідко* **одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася** *і т. ін.)*] *див.* **снасть; Топта́ння на [одно́му] мі́сці** *див.* **топта́ння; Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся** *і т. ін.)* **на [одно́му] мі́сці** *див.* **топта́тися; Тягти́ в оди́н гуж** *див.* **тягти́; Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися)** *див.* **гля́нути; Хоч одни́м бо́ком** *див.* **бік; (19) Що за оди́н:** а) хто такий. — *Що ти за один? — питаю закостенілого товариша* (І. Франко); *Ці люди сподобались Данилкові, хоч він і не став їх розпитувати, що вони за одні* (П. Панч); *Тут* [на ярмарку] *затопчуть, навіть не помітивши, що ти за один* (О. Гончар); б) які погляди, інтереси і т. ін. у когось; яка людина. *Що воно за один той Віллі, визначити, звичайно, важко* (В. Козаченко); — *Пан поручик звелів поцікавитися, що за один той... штукар, що чинить всякі фокуси* (О. Бердник); **Як оди́н день** *див.* **день; Як оди́н фунт** *див.* **фунт**[1]**; (20) Як оди́н [чолові́к]:** а) *(перев. з дієсл.)* одностайно, дружно. *Ще хвилина — і враз, як один чоловік, ринула* [купка чумаків] *на розбишак* (М. Коцюбинський); *І б'ють гармати як один!* (Ю. Яновський); *Як один, всією громадою постановили Піски не пустити козаків у село* (А. Головко); — *Тисяча солдатів, як один, зірвали гвинтівки з плеч і приставили їх до ноги* (Ю. Смолич); б) без винятку, усі. *Козаки заступились і за народ, і за свою віру .. І козаки піднялись як один чоловік* (І. Нечуй-Левицький); *Русалки, вбрані мов на свято, Постали — гожі як одна* (П. Грабовський); *Всі полягли як один, тільки зброя та диски лишились* (Леся Українка); *Ці* [бійці] *— як один — в новому обмундируванні* (О. Гончар); *Разом усміхнулися всі одинадцять співробітниць, усі як одна...* (В. Логвиненко); в) чимсь схожі між собою (перев. позитивними якостями, рисами); однакові. *Усе парубоцтво — як один. Усіх знаємо, усі чесні, усі добрі* (Г. Квітка-Основ'яненко); **Як одна́ годи́на** *див.* **годи́на**[1]**; Як одна́ душа́** *див.* **душа́.**

ОДИНА́ДЦЯТЕРО, тьох, *числ. кільк., збірн.* Одинадцять (уживається з іменниками чоловічого роду, що означають живих істот, з іменниками середнього роду, що означають назви істот і речей, з іменниками, що вживаються в множині й можуть мати одиничне значення, а також з особовими займенниками в множині). *Видоївши корову, Мотря .. показала Насті своє хазяйство. Опріч рябої корови, було ще два перістих підсвинка* [підсвинки] *та одинадцятеро зозулястих курей* (М. Коцюбинський); *В організацію могли вступити навіть не десятеро новаків, а одинадцятеро* (С. Журахович); — *Жили ми в с. Івачків біля Здолбунова. У родині діда — одинадцятеро дітей* (О. Шугай); *У Ейрін боляче стислося серце, коли на лейтенантів заклик не відгукнувся жоден гвардієць з трактиру. А їх, здається, було одинадцятеро* (О. Авраменко).

ОДИНАДЦЯТИ... Перша частина складних слів, що означає: який має одинадцять однакових ознак предметів і т. ін.; який містить одинадцять частин або є мірою в одинадцять одиниць, напр.: о д и н а д ц я т и к л а́ с н и к, о д и н а д ц я т и м е т р о́ в и й, о д и н а д ц я т и п о в е р х о́ в и й, о д и н а д ц я т и т о́ м н и к.

ОДИНА́ДЦЯТИЙ, а, е. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **одина́дцять.** *Десять разів угодиш, а одинадцятий не вгодиш — і все твоє пропало* (примовка); *У нас тут є сусідка з одинадцятого поверху, вдова якогось професора* (Л. Костенко); *Волин, тоді ще зовсім хлопчик, минула лише одинадцята його весна, наступного ранку по приїзді вже радісно хлюпався у прибережній воді* (Ю. Покальчук); // *у знач. ім.* **одина́дцята,** тої, *ж.* Година, що настає після десятої. *Годинник на стіні пробив одинадцяту* (В. Малик); *Була одинадцята ранку. Пахло відцвілим ясмином* (Н. Околітенко).

◊ **Одина́дцятим но́мером <На одина́дцятому но́мері>** *див.* **но́мер.**

ОДИНАДЦЯТИКЛА́СНИК, а, *ч.* Учень одинадцятого класу. *Брат вже дорослий, одинадцятикласник, нехай трохи живе власним життям* (С. Процюк); *Київський одинадцятикласник, який мріє стати фермером, поставив перед собою мету отримати дві освіти — юридичну та сільськогосподарську* (з газ.).

ОДИНАДЦЯТИКЛА́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **одинадцятикла́сник.** *Директорка урочисто побажала нам гарного перегляду* [відеофільмів], *з приємною і загадковою посмішкою натякнула, що ми — всі чотири секстети одинадцятикласниць — скоро і самі будемо фігурувати в подібних стрічках* (І. Роздобудько); *На протилежному кінці підвіконня сиділа якась мала, не то десяти-, не то одинадцятикласниця, не красуня, та все ж доволі симпатична* (Любко Дереш).

ОДИНАДЦЯТИЛІ́ТНІЙ, я, є. Те саме, що **одинадцятирі́чний.** *Схема дає змогу зрозуміти механіку одинадцятилітніх циклів плямоутворення та бурхливої діяльності Сонця* (О. Бердник); *То були часи, коли одинадцятилітні єпископи посилали бородатих місіонерів звойовувати для жорстокого християнського бога нові терени, замешкувані дикими поганинами* [поганами] (П. Загребельний).

ОДИНАДЦЯТИМЕТРО́ВИЙ, а, е. Який дорівнює одинадцяти метрам. *У тій же провінції, у місті Мундар, одинадцятиметровою статуєю увічнено кільце української домашньої ковбаси (цей монумент уже зафіксовано в Гіннеса)* (С. Пиркало); // *у знач. ім.* **одинадцятиметро́вий,** вого, *ч., спорт.* Те саме, що **пена́льті.** *Я гепнувся на пузо, пропускаючи одинадцятиметровий* (В. Нестайко); *Наша зірка, загальний улюбленець, двічі бив одинадцятиметровий, і двічі шахтарський кіпер легко, ніби знущаючись, м'яч відбивав* (С. Жадан).

ОДИНАДЦЯТИМІЛЬЙО́ННИЙ, а, е. 1. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **одина́дцять мільйо́нів.** *Одинадцятимільйонний покупець отримав від торговельного центру подарунковий сертифікат* (із журн.).

2. Який складається з одинадцяти мільйонів одиниць. *Пересопницьке Євангеліє стане однією з прикрас одинадцятимільйонної колекції Оксфордської бібліотеки* (з газ.); // Який дорівнює одинадцяти мільйонам у грошових одиницях. *Міністерство освіти України уклало одинадцятимільйонний контракт з іноземним видавництвом* (з газ.).

ОДИНАДЦЯТИМІЛЬЯ́РДНИЙ, а, е. 1. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **одина́дцять мілья́рдів.** — *Сьогодні, об 11:23, на "Хіт FM" пролунав одинадцятимільярдний трек. Вітаємо нашу радіостанцію та її слухачів!* (із журн.).

2. Який складається з одинадцяти мільярдів одиниць. *На момент перевірки комбінат мав одинадцятимільярдну картотеку* (з газ.); // Який дорівнює одинадцяти мільярдам у грошових одиницях. *Москва списала Північній Кореї майже весь одинадцятимільярдний борг* (з навч. літ.).

ОДИНАДЦЯТИМІ́СЯЧНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, триває впродовж одинадцяти місяців або розрахований на такий термін. *У червні 1948 року почалася одинадцятимісячна блокада Західного Берліна* (з навч. літ.); *Після одинадцятимісячної судової тяганини з оскарженням рішення нижчої інстанції позивач нарешті повірив у можливість позитивного рішення* (із журн.).

2. Віком одинадцять місяців. *Приїхали гості й до Никифора Дзякуна та Параски Дзякунки: син Павло, рудий, витрішкуватий, уже з пузцем і в капроновому капелюсі у дрібних дірочках, невістка Рита .. та одинадцятимісячний онук Борко* (Григір Тютюнник).

ОДИНАДЦЯТИРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який триває одинадцять років. *В шістдесяті роки минулого століття, як відомо, кілька років існувала одинадцятирічна освіта* (В. Лис); *За свідченням очевидців, коронування Брендона було набагато пишніше й помпезніше, ніж така сама подія одинадцятирічної давнини* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Віком одинадцять років, який існує одинадцять років. *В губернаторській ложі сидів Рєпнін з княгинею і одинадцятирічною княжною Варварою* (І. Пільгук); *Якось до Осипа Кічака забіг його одинадцятирічний синок Ігор і попросив грошей, щоб придбати в книгарні "Історію України"* (М. Андрусяк); // Пов'язаний із завершенням періоду, віку і т. ін., який дорівнює одинадцяти рокам. *Одинадцятирічний ювілей спільного життя називають сталевим* (із журн.).

ОДИНАДЦЯТИТИ́СЯЧНИЙ, а, е. 1. Числівник порядковий, який відповідає кількісному числівнику **одина́дцять ти́сяч.** — *Ми раді можливості відсвяткувати відкриття одинадцятитисячного магазину в Канаді, — сказав президент і гендиректор світової мережі* (із журн.).

2. Який складається з одинадцяти тисяч одиниць. *Руслана та її танцювальна група викликали бурхливу схвальну реакцію одинадцятитисячного натовпу на стадіоні в Стамбулі* (із журн.); // Який дорівнює одинадцяти тисячам у грошових одиницях. *Громадська організація "Зелена молодь України" виграла одинадцятитисячний грант на озеленення вулиць нашого міста* (з газ.).

ОДИНАДЦЯТИТО́МНИЙ, а, е. Який складається з одинадцяти томів. *Один із напрямів діяльності видавництва "Наукова думка" — видання творів історико-культурної спадщини українського народу, серед яких і одинадцятитомна фундаментальна праця М. Грушевського "Історія України-Руси"* (з наук. літ.); *Одинадцятитомний "Словник української мови" містить понад 134 тисячі слів, але й він не охоплює всього багатства української літературної мови* (з наук.-попул. літ.).

ОДИНАДЦЯТИТО́МНИК, а, *ч., розм.* Твір або зібрання творів в одинадцяти томах. *Одинадцятитомник відомого польського мовознавця В. Дорошевського посідає чільне місце серед одномовних тлумачних словників* (із журн.).

ОДИНА́ДЦЯТКА, и, *ж.* 1. Назва числа 11 і його цифрового позначення. *Від того доленосного дня .. минуло рівно одинадцять років. Другого травня 20... року старший консультант .. з'явився в офісі о пів на одинадцяту. Одинадцятки того ранку зійшлися у містичному з'єднанні* (В. Єшкілєв); // Кількість із одинадцяти одиниць. *Футбольну збірну, створену з найдорожчих гравців, журналісти часто називають золотою одинадцяткою* (із журн.); // *розм.* Назва того чи іншого виду транспорту, нумерованого числом 11 (автобус, трамвай і т. ін.). *Ми висідали з тролейбуса (одинадцятки?) десь на Хортиці і потім певний час, повз територію якихось літніх дитячих таборів, ішли до Старого Дніпра* (Ю. Андрухович).

2. Виражена числом 11 оцінка успішності в навчанні та поведінці, що у дванадцятибальній системі належить до вищого рівня. *За дванадцятибальною системою оцінювання учень отримує одинадцятку за вміння знаходити джерела інформації, здатність аналізувати її* (із журн.).

3. *заст.* Полотно в 11 пасом. *Тільки-но зійде останній лід на Ворсклі, дівчата в заводях і озерах мочать виткане за зиму добро своє, сушать його.., стелять доріжки із десятки або одинадцятки — найтоншого білого полотна* (Б. Левін).

ОДИНА́ДЦЯТЬ, ти *і* тьо́х, *числ. кільк.* Назва числа 11 і його цифрового позначення. — *Одинадцять буде краще, — не відриваючись від дрючка, не розтуляючи рота, не відводячи очей від вогню, кидає Алік. — Для шамана має значення число "одинадцять"* (Любко Дереш); *Одинадцять — це десять і один* (з навч. літ.); // Кількість із 11 одиниць. *Баба відвернулася — їй самій серце краялось, а ся дитина, чужа, "панська" дитина, за одинадцять літ успіла прирости їй до серця* (І. Франко); *Двадцять три вовки, одинадцять рудих і дві чорнобурих лисиці стали здобиччю мисливців* (З. Тулуб); *І затремтять сузір'я над окопом, Де одинадцять сміливих залягли* (М. Бажан); *Нині клунком не врятуєшся, бо словник важенний — страх! — той, що ним ти користуєшся — в одинадцяти томах* (Д. Білоус); // Уживається в складі багатозначного або дробового числа. *Підвозити воду до трактора рільничий бригадир призначив бабу Секлету ста одинадцяти років, а підвозити пальне — діда Ярусалима ста дванадцяти років* (Остап Вишня); — *Стало нас у цьому місті одинадцять тисяч двісті двадцять два* (Валерій Шевчук).

ОДИНА́К, а́, *ч.* 1. Той, хто сам, без інших; той, хто відокремився від людей. *Ішли* [на відкриття пам'ятника] *старі з похилими сивими бородами, молоді з веселою посмішкою, галасливі діти, організації й одинаки, жіноцтво й мужчини* (Г. Епік); *Витримували степ і назавжди закохувалися в його жорстокі чари люди, які приймали його закон .. І горе було тим одинакам, що пускалися навмання степом, бо жалю степ до чужинців не знав...* (Д. Білий); // Той, хто уникає інших людей. *Майже завжди мовчав* [Громов] *і ні з ким не дружив, хоч не можна сказати, що був одинаком. Часто бувало, що він розшнуровував свій кисет і роздавав бійцям махорку* (Григорій Тютюнник); // Той, хто не спирається на допомогу або підтримку інших. — *Час талановитих одинаків минув* (М. Руденко); — *Завжди одинаки винаходили. А колектив лише здійснював. До речі, і я користуюся послугами колективу* (О. Бердник); *Впадали в очі велетенські реклами .. англійських акціонерних компаній. Рудокопа-одинака заступило об'єднання влади й капіталів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Той, хто не має сім'ї, рідних. *Найпростіше було Василеві. Він і досі був одинаком, жив десь на висілку, наймаючи собі кімнатку, не сушив голови різним житейським дріб'язком* (П. Загребельний); // *у знач. присл.* **одинако́м.** Одиноко, без сім'ї. *Син його в Москві у медицинській академії, а він тут одинаком під лісом живе, травами та уколами людей лікує* (О. Гончар); *Мединський жив одинаком — дружина його померла* (М. Руденко); *Я раптом осягнув розумом, що кілька літ був неповноцінною істотою, і це огидно — жити одинаком, позбавленим щастя* (Р. Андріяшик).

3. *розм.* Єдиний син. *Чути знадвору, як стара Іваниха часом заголосить, аж страшно слухати. Ба! не дивниця, — тож її одинак завтра на призви стає* (Леся Українка); *— Івасику, збігай, рідненький, на вулицю.., — просить мати свого білявого одинака* (Д. Бедзик); *Він був одинаком у матері, батька зовсім не знав, то й привчився ще з раннього дитинства до всілякої роботи* (П. Запаренко).

4. *мисл.* Доросла тварина, що веде самотній спосіб життя. *Поза періодом гону самці самбара індійського — одинаки, а самиці з оленятами тримаються невеликими групами* (з навч. літ.); *Блукають старі одинаки-кабани своїми стежками, які зазвичай пролягають крізь густі зарості* (із журн.).

5. *у знач. присл.* **одинако́м.** Самотою, без інших. *Якщо раніше він уникав людей і тримався одинаком, то тепер, навпаки, горнувся до них* (Григорій Тютюнник); *Десь у гамірливому натовпі загубилася Ганночка, зникли Василь та Іванко, а він стояв одинаком* (В. Малик); *В буфеті, одинаком, жадібно натоптувався смаженою домашньою ковбасою та білим хлібом товстий .. громадянин* (В. Логвиненко).

ОДИНАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., розм.* Жити одинаком (у 2 знач.), не мати сім'ї. *Його сусіди-легіонери поженилися, у них покотилися діти, а Тосик одинакував* (Б. Харчук); *Господь для кожного чоловіка створює жінку. Чоловік, може, ще й не знає, одинакує собі, а жінка для нього вже й підібрана* (В. Чемерис).

ОДИНА́РНИЙ, а, е. Який складається з однієї частини; не подвійний. *Ось він пораненою ногою торкається невеличких одинарних дверей, крізь щілини яких висотується тепло* (М. Стельмах); *Двері на балкон були завішені одинарною парчевою шторою, хто вже зна де роздобутою хазяйновитим завгоспом* (Ю. Збанацький); *Горе маленької Монгані було таке велике, що вона не могла працювати, плутала фарби, збивалася з ліку, в'язала подвійні вузли там, де треба було в'язати одинарні* (П. Загребельний).

ОДИНА́РНИК, у, *ч.* Лісова однорічна трав'яниста рослина родини первоцвітих із квітками різного кольору. *В Україні одинарник росте в лісах, серед чагарників, зокрема на Поліссі та в Карпатах* (з навч. літ.).

ОДИНА́ЧКА, и, *ж.* 1. Жін. до **одина́к** 1, 2. *Одиначка без матері, хоч і без земельки, та сама собі господиня!* (Іван Ле); * Образно. *В просвіті хмар засвітилося рідке сонячне проміння.., запалило вкриту багрянцем пожовклого листя грушу-одиначку, що розкохалася за клунею комірника Зосима Бабури* (В. Логвиненко); // Жінка, яка сама, без чоловіка виховує свою дитину; одинока мати. *Поясніть, що це воно таке — син одиначки? Що це, коли батька ні разу й у вічі не бачив!* (О. Гончар); *У графі "батько" стоїть прочерк — його мати була одиначкою* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *розм.* Єдина дочка. *А Ганна була, як і вона, удова, мала собі дочку-одиначку, звали Химою* (Марко Вовчок); *Вона була в них одиначка, тож родичі були певні, що ще лучиться їй якийсь королевич* (Л. Мартович); *За всю свою шевську багатостраждальну практику Киндзя тільки раз пошив не затісні черевики хирлявій професоровій одиначці, десятирічній Христі* (Е. Андієвська); *Де ж ти бачила, щоб батько з матір'ю не постарались для одиначки* (Є. Гуцало).

ОДИНАЧО́К, чка́, *ч.* Пестл. до **одина́к** 3. *Був син-одиначок, мале пахоля, тепер він за пажа в дворі в короля, бо так забажалось графині* (Леся Українка); [Б а б а:] *Ну й випили! Ух, та й міцна ж вишнівка! (Бере дитину). Полежали, вже й до матусі час, Хай тішиться одиначком. Дідуні Чолом віддай та й спатоньки гайда!* (Л. Старицька-Черняхівська).

ОДИНЕ́РА, и, *ж.* Одиночна оса, яка будує гніздо з однією чи кількома чарунками, в які відкладає по одному яйцю. *Одинера відкладає яєчко раніше, ніж заповнить чарунку запасом провізії* (з навч. літ.).

ОДИНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* 1. Те саме, що **одина́к** 1–4. [М и р о н:] *У досконального пана єсть своя дворянська громада, у мужика своя громада, а ми, так звані чиновники, нічого того не маємо, живемо одинцями кожен сам собі, по-своєму!..* (І. Карпенко-Карий); *— Скажу про себе... Одинець... Ну, що з такого мізерного життя? Пустка. Ні ти ні до кого, ні до тебе ніхто* (С. Добровольський); *Приходить Остап додому, а батько й мати його питають — бо, сказано, одинець, дитина — то в вічі їй дивляться і зараз вже постережуть усе* (Марко Вовчок); *У того графа був синок-одинець на ймення Бертран, хлопчик гарний і милий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Найстрашніший дикий кабан, одинець, — це запеклий кнур-індивідуаліст, старий досвідчений кнуряка, що прибивається до табуна тільки тоді, коли свині весілля справляють* (Остап Вишня); *А в нас якраз було уряджено облаву у Налібоччині на дикі кабани. Був з паном Рейтаном тут випадок страшний, Що ледве одинець біди йому не скоїв, Та зручним пострілом він звіра заспокоїв* (М. Рильський, пер. з тв. А. Міцкевича).

2. *у знач. присл.* **одинце́м.** По одному, не гуртом. *Було порожньо. Гуркотіло десь. Пробігали одинцем люди й кидались у ворота* (С. Тудор); // Самотою, без інших. *Паслася* [корова] *на пастівнику одинцем на яких п'ятдесят кроків від решти худоби* (Л. Мартович); *Це ж добре, що .. всі вони тримаються гуртом, а якби він прийшов одинцем..?* (О. Гончар); *— Будеш з Трояном нести товар. Він одинцем нудиться й не пантрує* (Р. Андріяшик).

◊ **Одни́м оди́н (однісінький, однісіньке) <Одни́м однісінька> <Оди́н одинце́м>** *див.* **оди́н.**

ОДИНИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Найменше ціле число, перше в десятку, а також цифра 1, якою воно позначається. *Гіпатії раптом здається, що нема ніяких чисел, окрім одиниці* (О. Бердник); // *тільки мн.* Числа від 1 до 9, а також цифри, що їх позначають. *До п'яти років дитина повинна вміти додавати й віднімати одиниці* (з навч. літ.); // *тільки мн.* Останні цифри багатозначних чисел. *Щоб додати два багатозначні числа, слід одиниці додавати до одиниць, десятки до десятків, сотні до сотень тощо* (з навч. літ.).

2. Найнижча оцінка успішності в навчанні за п'ятибальною системою, що означає "дуже погано". *Прочитавши Сусані Уласівні ту поему, о. Артемій написав внизу свою рецензію: "Погано! Варто поставити одиницю!"* (І. Нечуй-Левицький); *Якби наступного дня мене б спитали будь з якого предмета, я дістав би, на подив учителям і учням, одиницю* (Б. Антоненко-Давидович); *Батько гримітиме на цілу квартиру про олухів, остолопів, обормотів, оболтусів і ослів, яким він сьогодні виставив одиниці або залишив без обіду і в карцері* (Ю. Смолич).

3. Умовна величина, яку прийнято за основу при вимірюванні, визначенні однорідних з нею величин. — *Я безсмертна людина, — думає генерал Федорченко, дивлячись на блакитні простори, — і абсолютно неважно, скільки мікронних одиниць часу буде існувати моє особисте я* (О. Довженко); *Мова йшла про нейтрони і фотони, .. про одиниці виміру радіоактивності, які називалися кюрі і рентгенами* (В. Владко); *З гімназії він виніс впевненість, що квадрат — це геометрична фігура і більш нічого, а тут виявилося, що це, крім того, і найбільша одиниця виміру* (Ірина Вільде); *За одиницю валентності взято валентність атома водню* (з навч. літ.).

4. Окрема особа, індивідуум. *Який тіснозорий* [недалекозорий] *цей чоловік, котрий не знає, що лише загальне добро може ущасливити одиницю!* (Н. Кобринська); *Мене хрестили у сімнадцять років. Разом із сестрою Челітою та братом Альдо. Доти я для Господа Бога не існував як одиниця* (І. Білик); // *тільки мн.* Небагато, мало хто; деякі. *Згодом, коли вечір уже ліг на все, почали приходити з міста одиниці, що їх винайшов там Кіхана* (Ю. Яновський); — *Про зброю треба дбати, — почав він далі .. — А в нас, на жаль, є такі одиниці, яким це байдуже* (О. Гончар); *З усіх тих, хто відходив у тому керунку* [до Сталінграда] *того жаркого літа, в живих залишилися одиниці, один з тисячі, а може, й того менше* (О. Шугай).

5. *розм.* Те саме, що **одина́чка.** *Хлопці-брати порозходились із дому .. Лишилась одиницею — приймака прийняли* (А. Головко); *А я в батька росла, Одиниця була, Мене мати не жаліла — Взяла заміж віддала* (з народної пісні); *Сотник Завістний протер очі, поправив вуса і обняв гаряче свою одиницю, свою останню на житті втіху — Орисю* (М. Старицький).

6. Окрема тварина, особина. *Приміщення розраховане на 6–10 одиниць великої рогатої худоби* (з газ.).

7. Окрема частина чого-небудь, що становить відносно самостійне ціле. *Кінні дружини .. складалися з окремих одиниць — десятків, сотень* (А. Хижняк); *Чорноморське козацьке військо як окрема військова та адміністративна одиниця проіснувало до 16 вересня 1861 р.* (Д. Білий); *Іноді письменники використовують як одиницю вільного вжитку поряд із сталим словосполученням один із його компонентів* (з наук.-попул. літ.).

(1) Бойова́ одини́ця — з'єднання бійців одного роду військ, а також військових частин, що становлять певне ціле й перебувають під єдиним керівництвом. *Ця громіздка, неохайна колона, розтягнувшись на кілометр чи й більше, не являє собою сталу бойову одиницю, а .. сформувалася наспіх з решток різних, десь розгромлених частин* (О. Гончар); *Попри те, що командир бригади .. сумнівався в дієздатності "Зорі Свободи" як повноцінної бойової одиниці, ми чудово вписалися в його загін і діяли злагоджено з іншими кораблями* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(2) Шта́тна одини́ця** — посада, передбачена штатним розписом, а також працівник, який обіймає цю посаду. — *Я добився для вас штатну одиницю* (В. Кучер); [Р и м а р:] *А зрештою, яке тобі діло до моєї розмови?* [З о з у л я:] *Як то яке? Що я, так би мовити, штатна чи позаштатна одиниця?* (М. Стельмах); *Платон .. напосівся на Павла за те, що той забирає з сектора психофізики ще дві штатні одиниці на користь океанарію* (М. Дашкієв).

△ **(3) Грошова́ одини́ця,** *фін.* — установлений у законодавчому порядку грошовий знак, що слугує для порівняння та вираження цін усіх товарів та послуг. *Фрази він* [Сідалковський] *теж дорого оцінював, але не в грошових одиницях, бо був переконаний, що вони даються йому безкоштовно* (О. Чорногуз); *Коли було введено нову грошову одиницю — гривню, то з повідомлень про це в німецьких газетах склалося враження, ніби наступним кроком українського уряду буде заборона ввезення будь-якої іноземної валюти* (Н. Сняданко); *Для африканських работорговців за грошову одиницю правив невільник* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); **(4) Дві́йкова одини́ця,** *інформ.* — те саме, що **біт**[1] 1. *У двійкових одиницях вимірюють ентропію й кількість інформації* (з навч. літ.); **(5) Лекси́чна одини́ця,** *лінгв.* — те саме, що **лексе́ма.** *Виділення класів лексичних одиниць можна визначити як перше моделювання усієї лексико-семантичної системи мови* (з наук. літ.); *Лексичні одиниці в художньому творі відіграють кожна свою стилістичну ролю, і не зважати на це художник слова не має права* (М. Зеров); **(6) Одини́ця оподаткува́ння,** *фін.* — чисельна одиниця виміру об'єкта оподаткування, щодо якої встановлюють податкові ставки. *Одиницею оподаткування в Київській Русі був плуг, звідси й назва податку — поплужне* (з навч. літ.).

ОДИНИ́ЧКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **одини́ця** 1. *Значить так, подумав він, малюючи пальцем на вологому склі одиничку, почнемо від самого початку* (А. Кокотюха); *Він метнув кості з показною безтурботністю. Випало дві одинички* (Ю. Іздрик); *Телефон Єрохіна (Галя подивилася в адресну книжку мобілки) закінчувався на одиничку* (Г. Вдовиченко).

2. *розм.* Те саме, що **одини́ця** 2. — *А може, я вам, студенти, того, — занепокоївся гість, — завадив там уроки робить, а завтра вам за це і одиничку вріжуть...* (Н. Рибак).

ОДИНИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Окремий (у 1 знач.), відокремлений (у 1, 2 знач.). *Фруктові дерева різних сортів та ягідні кущі представлені були в садку не сортовими масивами, а лише одиничними сортовими екземплярами* (Ю. Смолич); *Як слова небуденні, церковнослов'янізми уживаються для вираження абстрактних понять. Інколи вони виступають як одиничні лексеми.., але частіше вступають у синонімічний зв'язок з українськими словами* (В. Русанівський).

2. Стос. до одиниці (у 3 знач.). *Одиничний еквівалент.*

3. *у знач. ім.* **одини́чне,** ного, *с.* Філософська категорія: предмет, процес або явище з його властивостями й основними ознаками, що відрізняють його від інших предметів, процесів або явищ. *Мабуть, то найбільша людська геніальність — зробити, щоб ти сам не манячив над содіяним* [учиненим] *тобою. Але ж тоді не знатимуть і тебе? Не оцінять твоїх зусиль! .. У цьому й полягає ота величезна несумісність множинного й одиничного* (Ю. Мушкетик).

△ **Одини́чне виробни́цтво** *див.* **виробни́цтво.**

ОДИНИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **одини́чний** 1. *На думку Г. Сковороди, "всі створіння — це плоть.., зліплений порох, що ділиться до самої безконечності, відповідаючи своїм поділом і перетином протилежному Божому єству, що простерте своєю одиничністю у неподільну безконечність і в безконечну неподільність"* (з наук. літ.); *Форма у мистецтві — це не тільки засіб, за допомогою якого можна досягти перетворення реальної одиничності на художньо узагальнений символ мистецтва, відокремлений від первинної основи* (з навч. літ.).

ОДИНО́КИЙ, а, е. 1. Який міститься, розташований і т. ін. окремо, ізольовано від інших, подібних до себе. *Край села, біля одинокої хатини — мати й дочка* (О. Довженко); *Наче стародавні кораблі, мріли .. до самого обрію одинокі ферми хуторян-угорців* (О. Гончар); *Машини збільшили швидкість, і сірий хвіст пилюки закрив їх, огорнувши одиноку постать Петруся* (К. Гриб); // Який відбувається, сприймається і т. ін. відірвано, ізольовано. *Молюсь тобі, Боже милий, Господи великий! Що .. привів мене, старого, На сі святі гори Одинокий вік дожити* (Т. Шевченко); *Вулиці безкраї. Порожньо і дзвінко. Кроки одинокі, ніби серця стук* (В. Сосюра); *Зробилося тихо, і в цій тиші — одинокий постріл* (Григорій Тютюнник).

2. Який не має сім'ї, рідних; самотній. *Вони жили в батьків і часто приїжджали до одинокого Ястшембського подуріти на волі* (І. Нечуй-Левицький); *І хоч він був на цей час одиноким, бо сім'я його загинула в морі під час евакуації на Кавказ, але до колишнього Лукія тепер не могла повертатись* (О. Гончар); *— А яка сім'я у вас? — Я одинокий. А живу в одного тут чоловіка* (П. Запаренко); // *у знач. ім.* **одино́кий,** кого, *ч.;* **одино́ка,** кої, *ж.* Людина, яка не має сім'ї. *Зніметься оце чоловік, майне на вільні степи Катеринославські або Херсонські .. Багато тоді накивало п'ятами й одиноких і цілими сім'ями...* (Панас Мирний); // Який не має друзів, близьких, однодумців; чужий у певному середовищі. *Вона відчула себе одинокою серед людей* (В. Кучер); *Сцена, на яку він несподівано наткнувся, утвердила в ньому переконання, що він не одинокий в селі* (Д. Бедзик); *В результаті власної дурнуватості, дратівливої нестриманості й прямоти я залишався одиноким* (Любко Дереш).

3. Лише один; єдиний (у 1 знач.). *Старий возний Згарський був одинока жива душа, з якою Калинович міг іноді побалакати спокійно, по щирості* (І. Франко); *З одинокої на ціле татарське село кав'ярні дуже добре видно було і море, й сірі піски берега* (М. Коцюбинський); *Погодилася* [Краньцовська] *вже з тою думкою, що їй вільно мати свого приятеля. Уже хоч би з тої одинокої причини, аби помститися на своїм нелюбі* (Л. Мартович); *Ставши одиноким спадкоємцем чималого господарства свого батька, дбайливого козака, який помер ще змолоду, Панько швидко перепустив усе батькове добро* (С. Добровольський); *— Звертатися до Комітету в справах архітектурних пам'яток — це звертатися лише до вас. Ви ж одинокий і найавторитетніший фахівець на цілу Україну!* (В. Домонтович).

Одино́ка ма́ти *див.* **ма́ти**[1].

ОДИНО́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Стан за знач. **одино́кий** 2. *Всі дороги і стежки завалені снігом, — чуття голоду, самоти та одинокости придавлювало душу* (І. Франко); *Ні, не стомлюся на дальній межі З віком світити в його стоокості, Лягати пластом на розпуття чужі, Тягнути доброго від одинокості* (А. Малишко); *Гнітила самотність, відчуття одинокості — найгірше з усіх почуттів, що має чоловік* (В. Чемерис).

ОДИНО́КО. Присл. до **одино́кий** 1, 2. *Тонка і худа, вона* [рука] *майже по лікоть висунулась із сорочки і одиноко тягнулась над головами товаришів* (Б. Левін); *І нічого тобі не лишається, як іти отак одиноко вулицею Пузатих* (О. Гончар); *Якийсь дідок, сліпий на одне око, пасе козу на схилі одиноко* (Л. Костенко); // *у знач. пред.* Самотньо, наодинці (у 2 знач.). *— Я не знаю, чому тобі одиноко. Мені це дуже неприємно чути* (І. Карпа).

ОДИНО́ЦТВО, а, *с., рідко.* Те саме, що **само́тність.** *Думає* [Андрій] *про своє одиноцтво на світі, про своє обезсилення через утрату коханої людини* (І. Франко); *О, куди ж нам, небого, подітись, куди З одиноцтвом гірким та журбою!* (П. Грабовський).

ОДИНО́ЧКА, и. 1. *ч. і ж., розм.* Те саме, що **одина́к** 1–4. *Бій уже закінчено. Іде перестрілка одиночок* (О. Довженко); *Бізнесмени вміють балувати своїх дружин, не те що я, інтелектуал-одиночка в умовах дикого ринку* (Л. Костенко); [В а р к а:] *Хто ж сподівався, що так станеться. Він один, думала, одиночок не беруть.* [С о ф і я:] *Кажуть, якби у нього мати була, як от у Гната, або хоч баба стара, то не взяли б* (І. Карпенко-Карий); *А я вже втратив усяку надію що встрелити. Цілив на табунці, гатив на одиночки, і мої постріли розривали повітря, не пошкодивши ані одну летючу тварину* (Олесь Досвітній); *Мені ще жевріла в грудях надія, що якийсь одиночка-крижень чи то самотній чирок таки нарветься на мене, і я матиму задоволення ще раз принаймні вистрілити* (М. Хвильовий).

2. *ж., розм.* Тюремна камера для одного в'язня. [Д о з о р е ц ь:] *Слухай сюди, Стефане! Попереджаю, що тільки помічу за тобою і тут що-небудь, так і знай — будеш в одиночці сидіти* (С. Васильченко); *Василь не спав, ходив з кутка в куток камери, зупинявся, дивився на ті кілька зірочок, які видно було через заґратоване вікно його одиночки* (С. Скляренко); *У станіславській в'язниці нас розвели по одиночках* (М. Андрусяк).

3. *спорт.* Перегоновий човен, розрахований на одного весляра. *Тут були величезні вісімки, важкі й солідні, легкі четвірки і двійки, зовсім маленькі одиночки, стояли байдарки і каное* (В. Собко).

○ **(1) В одино́чку,** *у знач. присл.* — окремо від інших; самотою. *Дід-вітряк, з-під сивого крила, У мливі теплім, висивсь в одиночку* (А. Малишко); *Те, що хлопці працюють в лабораторіях, — дуже добре. Добре, що ними керують досвідчені наукові працівники. Та це підготовка ін-ди-ві-ду-аль-на! .. Вони звикають мислити й працювати в одиночку* (М. Дашкієв).

ОДИНО́ЧНИЙ, а, е. 1. Який не зливається з іншими, ізольований від інших, окремий (у 1 знач.). *Козаков, однією рукою піднявши автомат в небо, дав три одиночних постріли* (О. Гончар); *В статутах чи не всіх армій світу .. приписується не відкривати вогню по одиночному солдатові* (Н. Тихий); *Лейтенант Дунаєв робив два одиночні вистріли в небо, і повстанці знали, що можна особливо не остерігатися* (М. Андрусяк).

2. Признач. для одного; розрахований на одного. *— В Карміндонихи залізний характер. П'ять разів її арештовували; пів року тримали в одиночній камері* (В. Барка); *Скований залізом Кармелюк сидів у одиночній камері* (В. Кучер).

3. У якому бере участь одна особа. *Справа була не надто складна, але значно марудніша, ніж одиночний політ* (О. Авраменко).

ОДИНО́ЧНИК, а, *ч.* 1. Спортсмен, що виступає на змаганні сам, без напарника. *На чемпіонаті Європи із фігурного катання в змаганнях одиночників Україну представлятимуть національні чемпіони* (із журн.); *У середу, 8 серпня, відбувся фінальний заїзд на каное на 1000 м серед чоловіків-одиночників* (з газ.).

2. *розм.* В'язень одиночної камери. *Зневірений одиночник.*

ОДИНО́ЧНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **одино́чник.** *Одиночниці у фігурному катанні за складністю композицій часто не поступаються своїм колегам-чоловікам* (із журн.).

ОДИ́НЧИК, а, *ч.* Пестл. до **одине́ць** 1. *О, боги! як ви допустили, Щоб і одинчика убили І настромили на віху Його козацькую головку* (І. Котляревський); — *Та нащо б тра хапать мою дитину? Було синів у мене вісімнадцять, Тепер один-однісінький зостався. Покинь мені одинчика того* (А. Кримський); *Одного дня хлопець раптом занедужав; се дуже засмутило матір, бо вона дух ронила за своїм одинчиком* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОДИЧА́ВІЛИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. акт. до **одича́віти.** *Жили вони* [безпритульники], *немов ті одичавілі шкодливі коти* (Ю. Збанацький); *На острові Тендрівська коса в природних умовах поширена численна популяція одичавілих коней* (з газ.); *Німецький фотограф зняла серію "Одичавілі діти". На фото вона відтворила біографії реальних дітей, що виросли в оточенні звірів і природи* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який виражає одичавіння. *Якимось дивом вискакував* [Кушнір] *на здибленого, з одичавілими, налитими кров'ю очима, коня, кліщем вчеплювався в гриву і мчав бездоріжжям по чистому полю* (М. Стельмах).

ОДИЧА́ВІННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **одича́віти.** *Колишній голова семенівського колгоспу свого часу виплекав пишний, великий сад. Він і досі "оберігає" його від одичавіння: прищеплює, розріджує, насаджує* (з газ.); *Протиставлення у творі Джонатана Свіфта одичавіння людей та окультурнення коней є прикладом "матеріалізації" метафори* (з наук. літ.).

ОДИЧА́ВІТИ, ію, ієш, *док., рідко.* Те саме, що **здича́віти.** *Одичавів кінь* (Сл. Б. Грінченка); *Коти, що одичавіли, стали справжньою загрозою для місцевих тварин Австралії, саме тому в одному із регіонів країни проти них спорудили найдовший у світі паркан у 44 км* (з газ.); *Роман Г. Уеллса "Війна світів" демонструє хиткість теорії "людина — верхівка еволюції": через нашестя з Марса люди одичавіли від страху й утратили здатність діяти раціонально* (з навч. літ.).

ОДИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **о́да.** *Аналіз еволюції одичної поезії допоможе встановити зв'язки між давньою і новою українською літературою, простежити традиції і новаторство в розробленні жанру* (з наук. літ.).

ОДІБ... *див.* **відіб...**; *напр.:* **одібраний, одібра́ти** *і т. ін. див.* **відібраний, відібра́ти** *і т. ін.*

ОДІВА́ННЯ, я, *с., прост., рідко.* Дія за знач. **одіва́ти** і **одіва́тися.** *Перед очима вставали зоряних теплих вечорів школярські мандри до лісового ставу, і нічні купання цілою ордою, .. і колючі, веселі дрижаки на одіванні, коли руки ніяк не попадали в рукава сорочки...* (С. Васильченко); *Начальник райвідділу перевірив зовнішній вигляд кожного працівника поліції, оглянув його тривожну валізу, після чого перевірив швидкість одівання протигазів* (з газ.).

ОДІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОДІ́ТИ,** і́ну, і́неш, *док., прост.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **одяга́ти** 1, 3. *Вдень дуже тепло, і ми всі вбираємось по-літньому, а ввечері, хто гуляє, то вже одіває осіннє* (Леся Українка); — *Що це за спеціальні обставини, Павле Макаровичу? — не глянувши на Діденка, а ще уважніше придивляючись до себе в дзеркалі (одівала шапочку), спитала Ївга Семенівна* (А. Головко); — *Куди ти, Іване? — гукнула навздогін мама. — До вітру, — одказав Іван. — То хоч картуза одінь* (В. Лис); *Замість одівати голих вони* [єпископи] *обдирають своїх підданих* (І. Франко).

2. *що.* Те саме, що **одяга́ти** 2. *Весело називаючи молоду й молодого княгинею та князем, одівали* [слобожани] *їм на голови вінки і повели їх слободою* (В. Чемерис); *Доктор Гальванеску й собі одів окуляри та респіратор, напнув плаща й сів у авто* (Ю. Смолич).

3. *що чим, у що, перен.* Те саме, що **одяга́ти** 4, 5. *Одіває осінь дерева в золото й багрянець* (з газ.).

ОДІВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОДІ́ТИСЯ,** і́нуся, і́нешся, *прост.* Те саме, що **одяга́тися.** *Між тим Маня схопилася і, судорожно тремтячи, складала свої речі та одівалася в дорогу* (І. Франко); *Проценко зареготався, поміг Довбні одітися, узяв його під руку й повів з двору* (Панас Мирний); *Вкрила* [хуртовина] *білим вишневі садочки, й здається — розцвілися садочки, оділися білим цвітом, неначе навесні* (Грицько Григоренко).

О́ДІВО, а, *с., діал.* Одяг. *Грошей треба було для обуви* [взуття], *для одіва і так для чого* (Сл. Б. Грінченка).

ОДІГ... *див.* **відіг...**; *напр.:* **одігна́ти, одігну́ти, одігріва́ти** *і т. ін. див.* **відігна́ти, відігну́ти, відігріва́ти** *і т. ін.*

ОДІДИ́ЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **одіди́чити.** *З причини таких поглядів і почувань я розумію мужика й аристократа. Розумію те їх залізне прив'язання до своєї одідиченої землі* (О. Кобилянська); *Справді, мати не дуже провірювала* [перевіряла], *що я читаю, але, мабуть, був у мене одідичений смак* (Уляна Кравченко); *Традиція є одідичений досвід віків* (О. Шугай).

ОДІДИ́ЧЕННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **одіди́чити.** — *Більша часть дібр* [майна] *шановного пана маршалка походить, як відомо, не з одідичення по предках, а з дарів довголітньої ласки покійного мого брата* (Г. Хоткевич).

ОДІДИ́ЧИТИ *див.* **одіди́чувати.**

ОДІДИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОДІДИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що по кому — чому, діал.* Успадковувати. *Давній закон забороняє нащадкові запорозьких гетьманів одідичувати по їхній смерті рухоме й нерухоме майно, що належить усьому війську і є спільним скарбом* (з наук. літ.); *По смерті батька одідичила* [графиня] *трохи занедбаний маєток* (Б. Лепкий); *Тамті кути села не мають тих лісових навичок, а ці одідичили по предках* (В. Стефаник); *І ми здвигнули плечима, бо це виконуємо найкраще. В цьому здвигненні вся безпомічність наша і одідичили ми її по наших батьках* (Мирослав Ірчан); *Консерватисти хочуть зберегти ту форму влади, ту форму національного проводу, яку нація одідичила по останній фазі своєї історії* (О. Шугай).

О́ДІЖ, і, *ж., розм.* Те саме, що **о́дяг.** *Широкі спини огрядного та дужого люду покриті були розмаїтою, пістрявою одіжжю* (М. Старицький); *Рудий .. застьобував свою безбарвну піджачину, що враз з такими ж пошматованими штанами, забучавілими капцями на босу ногу та заяложеним кашкетом складали його мізерну одіж* (М. Коцюбинський); *Буйна роса ллялась на одіж і на голови, мов хто хлюпав крізь решето* (І. Багряний); * Образно. *І слово, й тема — матер'ял* [матеріал], *Прозора одіж для ідеї* (М. Рильський).

ОДІ́ЖНИЙ, а, е, *розм., рідко.* 1. Прикм. до **о́діж.** *А де ж той прибуток? Ні корівного, ні одіжного прибутку* (Ганна Барвінок).

2. Гарно, пишно одягнений. *Народ одіжний* (Сл. Б. Грінченка).

3. Який добре оперений або має густу вовну (у 1 знач.). *Гуска добре одіжна, то їй зімою* [зимою] *не холодно* (Сл. Б. Грінченка).

ОДІ́ЖНО, *розм., рідко.* Присл. до **оді́жний** 2. *А татарин його озирає, З його* [нього] *насміхає. — Ой ти, — каже, — козаче, козаче-нетяго! Звідкіля ти розуму набрався, Що вельми одіжно убрався?* (А. Кащенко).

ОДІЗ... *див.* **відіз...**; *напр.* **одізва́тися** *див.* **відізва́тися.**

ОДІЙ... *див.* **відій...**; *напр.* **одійти́** *див.* **відійти́.**

ОДІЛ... *див.* **віділ...**; *напр.* **оділля́тий** *див.* **віділлятий.**

ОДІМ... *див.* **відім...**; *напр.* **одімкну́ти** *див.* **відімкну́ти.**

ОДІ́ННЯ, я, *с., заст.* Одяг. *Він знов оставив пасічника, знов у жебрачім одінню пішов у світ широкий* (І. Франко); *Працює* [Матвій] *з усією вирвою, піт ллється з нього цюрком, одіння мокре до рубчика...* (У. Самчук); *Батько, як приїхав, то скаржив моїх учителів у директора гімназії, а мені справив панське одіння* (О. Авраменко); *Плащ із хітоном тоді одягнути дала мені німфа, Вбралась сама після того в чудове сріблясте одіння* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * Образно. *Згадавсь мені курний вузенький шлях, Що простягавсь в отих чужих полях Поміж тополь в зеленому одінні* (Л. Первомайський).

ОДІО́ЗНИЙ, а, е. Який викликає украй негативне ставлення до себе, заслуговує на осуд; небажаний, неприйнятний. *Перекладають усі письменники за дуже малим винятком, але ж у їх власних творах ми не бачимо всіх одіозних ознак перекладацької мови* (О. Кундзич); *Тема "Лоліти" настільки одіозна і дражлива, а книга розкручена, що найгеніальнішу інтерпретацію сприйматимуть за плагіат* (Г. Тарасюк); *Зліквідовано фонему "ґ", відсутність котрої унеможливила правдиві транскрипції з мов Заходу. Одіозний випадок! Однак боротьба системи з фонемами то не так потішно, як видається на перший погляд* (Ю. Іздрик).

ОДІО́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість за знач. **одіо́зний.** *Перші враження про коледж і його підозрілих, сумнівної честі мешканців були не найкращі. Як на Аліску, надто багато епатажу і одіозності* (Любко Дереш).

ОДІО́ЗНО. Присл. до **одіо́зний.** *У Броварах громадські активісти на знак протесту проти видання та поширення одіозно відомої газети ледь не зруйнували типографію, де вона друкується* (з газ.).

ОДІП... *див.* **віділ...**; *напр.* **одіпхну́ти** *див.* **відіпхну́ти.**

ОДІР... *див.* **відір...**; *напр.* **одірва́ти** *див.* **відірва́ти.**

ОДІС... *див.* **відіс...** *(крім слів, розроблених на* **одіс...**); *напр.* **одісла́ти** *див.* **відісла́ти.**

ОДІССЕ́Я, ї, *ж., книжн.* Насичені подіями, пригодами тривалі експедиції, мандри, блукання і т. ін.; розповідь про них (за назвою епічної поеми Гомера). *Куди, півголі, під плащами диму Простуєте ви, армії дітей, Дорогою незнаних одіссей?* (Ю. Клен); *Прекрасно, коли, споглядаючи на екрані сповнену великого соціального драматизму одіссею своїх героїв, глибоко схвильовані глядачі самі роблять для себе належні висновки* (О. Довженко); *Музейна тиша голосом гречина про одіссею скіфську розповість...* (Л. Костенко).

ОДІТ... *див.* **віділ...** *(крім слів, розроблених на* **одіт...**); *напр.:* **одіткну́ти, одітну́ти** *і т. ін. див.* **відіткну́ти, відітну́ти** *і т. ін.*

ОДІ́ТИ *див.* **одіва́ти.**

ОДІ́ТИЙ, а, е, *прост.* 1. Дієпр. пас. до **оді́ти.** *Сидить баба серед літа, у сто сорочок одіта* (загадка); *На хвилину малу, мов дрібна, дрижача з переполоху пташка, спочила її мала, в рукавичку одіта рука в моїй правій* (Леся Українка); *— Сходяться на забаву діти цілого підгороддя, кожне одіте нами, пригріте* (К. Гриневичева); *Нащо людині грошей багато? Не голодна, одіта — і спасибі* (В. Дрозд); *— Хоч я в тебе одіта і обута, та не мені казати й не тобі слухати, яка мені од тебе шана* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Сава покрадьки в правій кишені штанів тис одітий на пальці кастет* (Є. Пашковський); *Твої ліси у серпні бачив я, у лист рясний по-літньому одіті* (І. Гончаренко); // **оді́то,** *безос. пред. Кнур опинився на прив'язі: петлю було одіто. Він метався, сковзався, падав, але даремне* (І. Багряний).

2. *у знач. прикм.* Який одівся. *Давно вже збирався до театру і давно вже час іти, а я сиджу коло вікна, одітий, і не можу ворухнутись* (С. Васильченко).

ОДІ́ТИСЯ *див.* **одіва́тися.**

ОДІЯ́ЛО, а, *с., розм.* Те саме, що **ко́вдра.** *Часто він брав лінійку і вигладжував* [вигладжував] *нею скарбове біле з синіми берегами одіяло так, що на ліжку не було і складочки* (І. Нечуй-Левицький); *Підстелю я дочці одіяло, Промінь місяця в ліжко проріс* (А. Малишко); *На ліжку лежав під натягнутим під груди одіялом старий, геть висохлий і сивий дідок* (В. Лис).

ОДІЯ́ЛЬЦЕ, я, *с., розм.* Зменш.-пестл. до **одія́ло.** *Обережно, щоб не розбудити Ванятку, Артем підгорнув одіяльце, укутав його ніжки* (А. Шиян); *Шульзі було соромно, задкуючи, він добрався до постелі, сховався під одіяльцем, накрився з головою — нічого не бачити, нічого не чути* (П. Загребельний); *Маленька Іда поклала квіти у постільку, гарненько вкрила їх одіяльцем і веліла їм лежати тихо, обіцяючи за це напоїти їх чаєм* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ОДІЯ́ННЯ, я, *с., заст.* Убрання, одяг. [Х р а п к о:] *Що це на тобі за такі убори?* [П е т р о:] *А що вам чудно, батьку? Хіба ви ніколи не бачили такого? Це ж наше рідне одіяння, котре кожен чоловік на селі носе* [носить] (Панас Мирний); *У муравлиську нещасних живих створінь в синьо-сивавих одіяннях постать Матвія дуже вирізнялася* (Мирослав Ірчан); *Князя мовби підмінив хто. Де й подівся дужий, суворий в ратнім одіянні муж. Стоїть благальний та упокорений, по-княжому величний і по-людськи простий* (Д. Міщенко); *Соліковський зірвав з себе єпископське одіяння і, оголивши груди, заволав* (Р. Іваничук).

ОД'Ї... *див.* **від'ї...**; *напр.:* **од'їда́тися, од'їжджа́ти, од'ї́зд** *і т. ін. див.* **від'їда́тися, від'їжджа́ти, від'ї́зд** *і т. ін.*

ОДК... *див.* **відк...** *(крім слів, розроблених на* **одк...**); *напр.:* **одкара́скуватися, одка́шлюватися, одкидни́й** *і т. ін. див.* **відкара́скуватися, відка́шлюватися, відкидни́й** *і т. ін.*

ОДКЛІ́НЩИНА, и, *ж., іст.* Кобзарський ритуал благословення на самостійну працю. *Незважаючи на окремі незначні місцеві відмінності, одклінщина в усіх братствах і старцівських цехах була дуже схожою, про що свідчать відомості, зібрані Климентом Квіткою* (з наук. літ.); *Одклінщина давала право молодому кобзареві співати по селах, набувати власного досвіду, заробляти гроші* (з навч. літ.).

ОДКРОВЕ́ННЯ, я, *с.* 1. *рел.-церк.* Безпосереднє волевиявлення Бога або знання, що йде від нього, як абсолютний критерій людської поведінки й пізнання (у монотеїстичних релігіях). *Християнські подвижники з глибоким страхом Божим, смиренням і простотою ставилися до всяких дарів Святого Духа і Божих одкровень...* (О. Бердник); *Як одкровення пророка свідчить: "Всілякий, хто ім'я Господа призове, порятується"* (І. Драч); *Текст Біблії християни називають Святим Письмом, одкровенням Бога, Його завітом* (з наук. літ.).

2. Щось нове, досі не відоме, щойно відкрите, з'ясоване. *Благословенна світлотінь Судьби в щасливім одкровенні, І многокрилля поколінь В однім озоренім іменні* (М. Вінграновський); *В якому одкровенні пізнає правду стомлена душа?* (Л. Костенко).

3. Відверта розповідь; сповідь (у 2 знач.). *Роздумування завуча для мене звучали якимось одкровенням з боку Шуховського* (Ю. Збанацький); *Мій рідний дядечко Клод підклав мені величезну свиню своїми п'яними одкровеннями* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОДЛ... *див.* **відл...**; *напр.* **одли́га** *див.* **відли́га.**

ОДМ... *див.* **відм...**; *напр.* **одмерза́ти** *див.* **відмерза́ти.**

ОДН... *див.* **відн...** *(крім слів, розроблених на* **одн...**); *напр.:* **одна́джувати, одни́зу, одни́ні, одніма́ти** *і т. ін. див.* **відна́джувати, відни́зу, відни́ні, відніма́ти** *і т. ін.*

ОДНА́ *див.* **оди́н.**

ОДНА́К. 1. *спол. протиставний.* Уживається для вираження протиставного зв'язку між сурядними реченнями або однорідними членами речення; але *(див.* **але́**[1] 1), проте (у 1 знач.), одначе (у 1 знач.). *Тихо. І земля, і вода, і повітря — все поснуло. Однак та нічна тиша повна всякими згуками* (М. Коцюбинський); *Усмішка гостра, а однак сумна, І гасне погляд твій, од сліз мабуть* (Леся Українка); *Сагайда захоплено дивився на своїх однополчан .. Обтріпані в походах обмотки, вигорілі, вилинялі гімнастьорки, прості, одверті обличчя. Однак дивишся на них і надивитись не можеш...* (О. Гончар); *Солдати міцно стискували автомати, похмуро озираючись навколо. Однак заради чого вирішило керівництво охороняти двох в'язнів таким посиленим конвоєм, солдати не знали* (Д. Білий); // Уживається при протиставленні головного речення підрядному допустовому. — *Ну, Павлусю, куди ж ми полетимо? — спитала Лелія. — Куди хочеш, — відповів Павлусь, бо він, хоч і зробився квіткою, однак міг словами говорити* (Леся Українка); *Хоч як пильно шукав Коля, однак зброї, звичайно, не знайшов* (М. Дашкієв); *Хоч і захмелілі трохи, однак співають* [хлопці] *натхненно, врочисто — так, як підказує сама жалібна подія* (М. Сиротюк).

2. *присл., у знач. вставн. сл.* Усе ж, усе ж таки, усе-таки. *Карпо, не потураючи, що забився, як кішка, покарабкався з яру. Глина, бур'ян, — все летіло з боків униз. Карпо, однак, виліз* (Панас Мирний); *Всесвіт, однак, нерухомим здається, якщо не числити Різних істот, що наділені здатністю власного руху* (М. Зеров); *Відчував Отроходін, що незвична прикрість ніби виросла в сумну помилку, а чию? Після втіхи, стишений, аж до болісного пережиття, зберіг, однак, суворий вигляд* (В. Барка).

3. *присл.* Усе одно, так чи інакше; однаково (у 2 знач.). — *Куди ти, синку? — спитала мати. — От так, пройдуся, поки снідання, однак без діла, — мовив Корній* (Леся Українка); *Тепер, власне, йому* [Максимові] *тим більше не треба було поспішати ані в петлю, ані під кулю, коли й те, й друге було для нього однак забезпечене* (І. Багряний); *Розбитою неасфальтованою дорогою .. вийшов* [Лука] *на пологий пагорб, звідки однак нічого не побачив* (С. Андрухович).

ОДНА́КИЙ, а, е, *діал.* Однаковий. *Приїхали три козаки, Та всі три однакі* (з народної пісні); *І час, і нудьга, і в'язниця Поклали на бранців ознаки; Проте у їх очах горіли Й тепер поривання однакі* (М. Старицький); — *Не забудьте, панно Фрузю, також наготувати для гостя ловецький костюм мого покійного чоловіка. Статурою вони будуть однакі, чи не так, пане магістре?* (Ю. Винничук).

ОДНА́КО, *присл., діал.* Однаково. *Але громада їх* [поетів] *однако поважає: Того ні сном не зна, другого не читає!* (П. Гулак-Артемовський); *Усі ми однако на волі жили! Усі ми однако за волю лягли, Усі ми і встанем, та Бог його знає, Коли-то те буде* (Т. Шевченко); *Тонкі поети, палкі герої однако гинуть, однако йдуть* (Б.-І. Антонич); // *у знач. пред. Бував* [Войнаровський] *у всіляких походах, і скрізь воно однако* (Б. Лепкий); *Травинка меншає між маком жадібних губ, що як огонь... Чи з'їсть чи викине, — однако для серця бідного мого* (В. Сосюра).

ОДНА́КОВИЙ, а, е. Який нічим не відрізняється від інших у чому-небудь; такий самий. *Царі, раби — однакові Сини перед Богом; І ви вмрете, як і князь ваш І ваш раб убогий* (Т. Шевченко); *Не всім однакова судилась в світі доля* (Л. Глібов); *Чуттями з тобою брати ми, Однакову думку плекаєм* (П. Тичина); *Двоє кремезних і ще досить молодих* [готів] *.. з рудими й геть однаковими довгими бородами вклонилися Гатилові до землі* (І. Білик); // Який ніяк не змінився; такий, як завжди. — *Я, Петре, з цим сірим мужиком косив по катеринославських степах; тягав чуже добро з барок і нагружав судна на Дніпрянському лимані, був по всяких заводах... І всюди він однаковий! Все він теплий, привітний...* (Панас Мирний); — *Давиде, чого ти сьогодні такий неприві́тний? — Той смикнув за віжки. — Чого б же я? Я однаковий. — Марія задумано: — Е, ні!* (А. Головко); *Степ ніколи не буває однаковий, він міняється на очах: зараз він жовто-білий, за тиждень стане лілово-синій, далі — темно-брунатний* (Ю. Мушкетик); // Рівний з іншим за розміром, обсягом, кількістю і т. ін. *Кайдашиха переміряла весь город упоперек, — і знов обидві половини були однакові* (І. Нечуй-Левицький); *Никодим витер ребром руки сухі загострені губи і поклав руки на плечі Вадимові. Росту вони були однакового, і лице одного приходилось якраз проти лиця другого* (В. Винниченко); — *Уламки б летіли безладно. І світилися б однаковим кольором. А тут — різні барви, наче у веселці .. Так метеорити не літають, і уламки ракет теж так не літають* (О. Бердник); *Відвідувач їв варениці, підігріваючи свій апетит думкою, що їсть вареники. Бо харч хоч і не той, що в меню, але ціна однакова* (О. Чорногуз).

З одна́ковим у́спіхом *див.* **у́спіх.**

ОДНАКОВІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **одна́ковий.** *Підстарший чорт тяжко занедужав .. Жінка у крик, у плач — звісно, жінота; чи в селі, чи в пеклі — скрізь вона однаковісінька* (Марко Вовчок); *Як знадвору, так і всередині хата була однаковісінька: так нечепурно, неохайно* (А. Свидницький); *Біля всіх дверей лежали однаковісінькі гарненькі барвисті килимки для ніг* (В. Нестайко).

ОДНАКОВІ́СІНЬКО, *розм.* Присл. до **однаковісінький.** *О непотребная* [славо]! *Кесаря-ката І грека доброго ти полюбила Однаковісінько!..* (Т. Шевченко); *Ми із Марилькою сміємось, що це, мабуть, така наша вулиця щаслива, що назва її і по-українському, і по-польському звучить однаковісінько* (Ірина Вільде); *У обох були теплі, трохи хрипкуваті голоси, зелені очі, ще й одягалися сестри однаковісінько* (С. Андрухович); // *у знач. пред.* [1-й старий ткач:] *Вдома тепер здуріти можна.* [Анзорге:] *Мені тепер однаковісінько, чи сяк, чи так* (Леся Українка); — *Чи ти хоч подумала, що плещеш? Чи ти бачила, чула? Чи тобі однаковісінько, що верзти, аби верзти?* (В. Козаченко); — *Та ти що ото таке кажеш, Сміян? Забув, хто перед тобою? Він ще й досі не міг збагнути, що мені однаковісінько: директор МТС переді мною, індійський слон чи Лі Син Ман* (П. Загребельний); *Вже за хвилину, коли їм усе стало однаковісінько, до Фаниної комірчини вдерлася ватага перекошених і зачмелених рятівників, очолюваних крикливим дільничним* (Ю. Андрухович).

ОДНА́КОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **одна́ковий.** *Не одна тільки однаковість вдачі зводить людей докупи: частіше робить людей близькими приятелями супротилежність їх вдачі* (І. Нечуй-Левицький); *Останні три випробування невдалі... Біда в їх однаковості, безперспективності* (В. Собко); *Закошлачена лижна курточка на кожному й лижні шаровари — це тут робочий одяг, спецівка, вона надає юним майстрам однаковості* (О. Гончар); *Досі думки мої зайняті були тільки встановленням однаковості почерків — автора листів і Клементини* (П. Загребельний); *Усі засоби досягнення рівности, тобто однаковости, зазнаватимуть краху, доки протиставлятимуться свої й чужі* (Г. Пагутяк).

ОДНА́КОВО. 1. Присл. до **одна́ковий.** *Далі за Каневом і гори, й долини однаково вкриті густим лісом* (І. Нечуй-Левицький); *В чинбарському ремеслі, де все робиться на око і нюх, пофортунило Супруну: йому однаково добряче вдавалися білі і чорні юхти* (М. Стельмах); *У її ході, поставі голови і в тому, що вона щодня виходила однаково зодягнена, з одним і тим же виразом обличчя, .. було щось таємниче* (Р. Андріяшик); *На останньому розлученні в суді дід привселюдно зарікався ніколи не зустрічатися з бабцею, бо вони повні антиподи, хоча обоє й однаково прагнуть бути в центрі уваги* (С. Андрухович); // *у знач. пред.* Байдуже, дарма. *Можливо, що тюрк інакше зрозумів його пояснення. Та чужинцеві було однаково* (Олесь Досвітній); *Ну, хіба не однаково їм, яке обличчя у символу — еллінське чи іудейське?* (О. Бердник).

2. *присл.* Усе одно, усе-таки. *Що хочете, То те і робіте: Чи голосно зневажайте, Чи нишком хваліте Мої думи, — однаково Не вернуться знову Літа мої молодії, Веселеє слово Не вернеться...* (Т. Шевченко); *На землі була вже ніч, але однаково, виходячи з катакомб, першої хвилини треба було замружуватись* (Ю. Смолич); *Моряки не могли розібрати слів, їм здавалося, то шумить буря. Та однаково вони не могли б побачити усієї краси на дні морському* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ОДНА́ЧЕ, *розм.* 1. *спол. протиставний.* Те саме, що **одна́к** 1; але *(див.* **але́**[1] 1), проте (у 1 знач.). *Я бився, як скажений вовк; одначе Мене зв'язали й повезли в Немирів* (М. Костомаров); [М а р у с я:] *Ти мене жалієш? Ти так багата щастям, що й мені хочеш частину його уділити? Дурна, дурна!.. Одначе дурному та ледачому завжди щастить!..* (М. Кропивницький); *Довкола неї було пусто, .. з колиби одначе курився дим — знак, що там сидить хтось живий* (І. Франко); *Плачинда недолюблює Давида, одначе терпить його* (М. Стельмах); *Командування розпочало інтенсивні пошуки. Одначе слідів корабля не знайшли, і корабель був оголошений як такий, що загубився в океані* (Ю. Бедзик); // Уживається при протиставленні головного речення підрядному допустовому. *У полі Орачі на ярину орали, І Муха там була, І хоч її непрохану ганяли, Одначе крадькома і їла, і пила* (Л. Глібов); *Хоч він* [дід] .. *дуже хотів мене бачити перед смертю, я одначе встиг лише на похорон* (Ю. Андрухович).

2. *присл., у знач. вставн. сл.* Те саме, що **одна́к** 2; усе ж, усе ж таки, усе-таки. *Одначе, невважаючи на тяжкі умови життя.., я завжди був великим оптимістом* (М. Коцюбинський); *Незважаючи на обстріл, колона уперто, верства за верствою рухається далі. Одначе, що то за тривога знялася попереду?* (О. Гончар); *Узявши непоганий розгін, зима, одначе, швидко видихалась. Поцідив дощ, подіркував і за добу геть витовк сніги* (Р. Андріяшик).

3. *у знач. виг.* Уживається при вираженні здивування, невдоволення, обурення і т. ін. [Я р ч у к:] *Чаю. Фруктів.* [Б у л а в а:] *Слухаю. (Виходить).* [Н а т а л я:] *Одначе, у вас дисципліна* (І. Микитенко); — *Одначе, — зараз же встряв у розмову красивий доцент, розгортаючи справу вступника.., — ви робите поспішний висновок* (Григорій Тютюнник); [З о я *(дістає з сумки пляшку):*] *Неповнолітні пропонують до столу каберне "Оксамит України".* [В а л е р а:] .. *Вживається космонавтами від радіації.* [І в а н В а с и л ь о в и ч:] *Одначе! Неповнолітні!..* (В. Нестайко).

ОДНЕ́ *див.* **оди́н.**

ОДНЕ́НЬКИЙ, а, е, *розм.* Лише один. — *Як же таки дівчині та за вдовця* [вдівця] *йти? .. та ще, мо, діти є .. Хоча б одненьке тільки* (Грицько Григоренко); — *Ач, яка хитра, кавуна їй хочеться. А баштан у тебе є? От нехай біля дороги баштан ростиме, ми й попросимо скибочку одненьку* (Ю. Яновський); *Сонце зайшло за хмару. Мала вискочила з хати: хмарочка тільки одненька. Вона собі відпливе, і дощу не буде* (Г. Пагутяк).

ОДНИНА́, и́, *ж., лінгв.* Одна з форм граматичної категорії числа, співвідносна з одним об'єктом. *Числівник "півтора" вимагає від іменника чоловічого роду форми родового відмінка однини: півтора мільйона* (з навч. літ.); *Я іменник і вживаюсь тільки в множині, — а закінчення ви, друзі, замініть мені — стану травкою, що сохла у погожі дні, і вживатимусь відтоді тільки в однині* (Д. Білоус); *Він звертався до герцога в однині, позаяк вони розмовляли тією своєрідною італізованою латиною, що в ті часи ще мала широкий вжиток у середовищі римської аристократії і в міжнародному спілкуванні* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОДНИ́ННИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до однини. *Проведене дослідження доповнює та уточнює наявні в сучасній лінгвістиці погляди на дериватологічні особливості одинних іменників* (з наук. літ.); *Форма множини від однинних іменників може утворюватися, але при цьому змінюється відтінок лексичного значення* (з навч. літ.).

ОДНІ́ *див.* **оди́н.**

ОДНІ́СІНЬКИЙ, а, е, *розм.* Підсил. до **оди́н** 1, 2, 4. *А й до мене Ганна Антонівна дітей вчили, — років .. двадцять ще до мене. Арифметика чимала — сорок років, як однісінький день* (Ю. Яновський); *Кет у однісінькому купальнику, вигнулася грайливо, простягає до нього* [фотографа] *руки* (М. Дашкієв); — *Відпустіть мене, в мене дитина лишилась однісінька, — плакала Галя* (Ю. Збанацький); *В однісінькій сукні ходила* [Галина] *на всі забави* (М. Андрусяк).

◊ **Одни́м оди́н (однісінький, однісіньке) <Одни́м однісінька> <Оди́н одинце́м>** *див.* **оди́н.**

О́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Те саме, що **є́дність.** *Замаскований ворог став втрачати одність* (Ю. Яновський); *Вітер і хмари — нерозривна одність, усоблення повної гармонії й найвищої волі — необхідності* (О. Бердник).

ОДНІ́СЬКИЙ, а, е, *діал.* Однісінький. *Посеред ріки, де криє льодова кора найглибший вир, щось хруснуло — лиш раз. Одніський раз щось хруснуло!* (І. Франко); *У Самбірськім повіті лютував плямистий тиф. Ми мали до розпорядження одніського старого лікаря д-ра Цюка, котрий не міг тому дати ради* (А. Чайковський); *Грубої челядинської роботи Іваниха Дубиха своїй одніській доньці не дає в руки* (О. Кобилянська); *Одніська жінка йшла мені устріч, Зі співом бравши скарби квітникові, Що без числа цвіли вподовж узбіч* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ОДНО́ *див.* **оди́н.**

ОДНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **оди́н** у 1 знач., напр.: о д н о а́ т о м н и й, о д н о в у́ х и й, о д н о д е́ н н и й; у 4 знач., напр.: о д н о д у́ м е ц ь, о д н о к у́ р с н и к; у 5 знач., напр.: о д н о г о л о́ с н и й, о д н о с т а́ й н і с т ь.

ОДНОАКТІ́ВКА, и, *ж., розм.* Одноактна п'єса. *На закінчення драмгуртківці показали одноактівку* (Ю. Збанацький); *З розбитої колишньої військової спортової зали збудовано театр. Добре обладнано сцену .. Для постановки готуються одноактівки за творами Степана Васильченка* (О. Шугай).

ОДНОА́КТНИЙ, а, е. Який складається з одного акту (про п'єсу, оперу і т. ін.). *Митрофан Довгалевський написав .. різдвяну драму .. і великодню драму .. До кожної з цих одноактних п'єс додано по п'ять інтермедій, що перегукуються з окремими явами тієї і другої п'єси* (В. Русанівський); *В українській драматургії XVII–XVIII ст. значне місце посідають короткі одноактні комічні п'єси — так звані інтермедії, або інтерлюдії* (з наук. літ.).

ОДНОА́ТОМНИЙ, а, е. Який має у своєму складі один атом (про молекули). *Молекули благородних газів одноатомні* (з навч. літ.); // Речовина, до складу якої входять такі молекули. *У гомеополярних одноатомних кристалах, зокрема кремнію і германію, що складаються з електрично нейтральних атомів, однофононне інфрачервоне поглинання заборонено умовами симетрії* (з наук. літ.).

ОДНОБА́ННИЙ, а, е. Який має одну баню *(див.* **ба́ня**[2] 1); однокупольний. *Серед валів, під сторожею старовинних дерев, стояла однобанна церковця з прегарними іконами* (Б. Лепкий); *Із родиною Розумовських пов'язана також невеличка за розмірами однобанна церква в Лемешах, збудована коштом Наталі Розум над могилою її чоловіка — козака Григорія Розума* (з наук.-попул. літ.); *На Гуцульщині найбільш поширеним типом церков був однобанний* (із журн.).

ОДНОБА́РВНИЙ, а, е. 1. Який має лише один колір (у 1 знач.). *Глибока зима. Небо закуталось в однобарвну сірину* (О. Кобилянська); *Закучерявилися хмари. Поволі виторочувалися, відокремлювалися, вилучувалися з однобарвної площини* (Б.-І. Антонич); *Зовнішність Марти Шаріївни була так само мало криклива, як вона вся: лице — надто правильне й однобарвне, щоб могло вирізнятись чим-небудь у гурті інших жінок* (Ирина Вільде).

2. *перен.* Який не має яскраво виявлених рис; нічим не примітний; невиразний. *З Орядином чи зірву коли знайомство? О ні, він остався про те все якоюсь пам'яткою, святістю, якимсь промінням моєї понурої однобарвної минувшини, котрого я не забуду ніколи* (О. Кобилянська); *Французький драматург П'єр Бомарше зазначав: "Немає нічого огиднішого в театрі, аніж прісні однобарвні комедії"* (з наук.-попул. літ.).

ОДНОБА́РВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **одноба́рвний.** — *Найкрасивіше в наших яхтах .. — їхня однобарвність, простота, ясність* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста); *Однобарвність поліської вишиванки, виконаної червоною ниткою на біло-сірому полотні, позбавляє її зайвої строкатості* (з наук.-попул. літ.); *Бажалося .. кинути раз назавжди рідне містечко, його осоружну однобарвність* (Б.-І. Антонич).

ОДНОБІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який має лише один робочий бік (про інструмент, механізм і т. ін.). *Розрізняють одно- і двобічні рейсмусові верстати. В однобічних — один ножовий вал, розміщений над робочим столом, яким переміщується оброблювана заготівка* (з наук.-техн. літ.).

2. Який робиться, здійснюється або діє тільки в одному напрямі (про рух, зв'язок і т. ін.). — *Тут я не можу повернути назад, приятелю, — каже* [водій]. — *Тут однобічний рух. Доведеться тепер їхати аж до Дев'яностої* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); *При однобічному зв'язку, як і двобічному, джерелом інформації та її одержувачем можуть бути не лише люди, але й обчислювальні машини або автоматичні пристрої* (з наук.-техн. літ.).

3. Те саме, що **односторо́нній** 2. *Колись нас навчали, що запальний процес при пневмонії, як правило, однобічний, на відміну від, скажімо, обструктивного бронхіту, коли хрипи наявні з обох боків* (із журн.).

4. *перен.* Вузький, обмежений (про діяльність, інтереси, виховання і т. ін.); односторонній (у 5 знач.). *Вироблялись однобічні, професіональні інтереси, поза якими вона почувала себе мухою восени* (М. Коцюбинський); *Багато в чому Ольга була ще дуже наївною дівчиною, але та наївність постала внаслідок однобічного виховання, непрактичності, відірваності від життя* (П. Колесник); *Я мав серйозні претензії до Зоряної школи, яка позбавляла учнів дитинства, давала їм украй однобічну освіту* (О. Авраменко).

ОДНОБІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **однобі́чний.** *Однобічність зв'язку унеможливлює передавання даних у зворотному напрямку* (з навч. літ.); *Виняткове клінічне значення має чітке розуміння патофізіологічних механізмів локалізації (нерозповсюдження) та міграції мікроорганізмів в інтактну нирку за умови однобічності запального процесу* (з наук. літ.); *Він розказував за артистів або за усяких регентів, за хори, за півчих, за усякі співи й більше ні за що .. Ця однобічність розмови скидалась на мономанію і згодом обридала* (І. Нечуй-Левицький); — *Ви, діду, партизан, і мені хочеться, щоб вас не збивала з толку однобічність .. Ми дуже шануємо героїчну минувшину, своїх достойних предків, але живемо не минувшиною, а сучасним і майбутнім* (М. Стельмах).

ОДНОБІ́ЧНО. Присл. до **однобі́чний** 2–4. *Якщо зв'язок здійснюється однобічно, інформація лише передається з одного пункту в інший або одночасно в багато пунктів* (з наук.-техн. літ.); *Одноманітна фізична праця однобічно розвиває м'язову систему, тому що в ній постійно беруть участь ті самі групи м'язів* (з навч. літ.); *Природа неначе пожартувала з цієї сім'ї, неоднаково й дуже однобічно розділила між братами та сестрою свої дари* (І. Нечуй-Левицький); *Як помиляються всі ті, хто уявляє собі поезію Лесі Українки однобічно, тільки як проповідь "bella vendetta" (прекрасної помсти)* (М. Зеров).

ОДНОБО́КИЙ, а, е. 1. Те саме, що **однобі́чний** 1, 2, 4. *Дідівський меч був однобокий, короткий, а Добриня мав новий меч — набагато довший, одточений на два боки, із червоним камінцем у яблуці* (С. Скляренко); *Гатило якось по-страдницькому глянув на коваля й, зітхнувши, сів на порубаний дикий камінь, тримаючи між коліньми однобокий старий меч* (І. Білик); *Батько не стримав однобокої усмішки і набундючився, неначе даючи комусь одкоша* (Р. Андріяшик); — *Виробіток кожного робітника збільшиться. — Це добре. Та є мінус — це однобока спеціалізація робітника* (П. Автомонов); *Нам украй рідко спадає на думку, що наше уявлення про Всесвіт є певною мірою однобоке. Що не тільки ми можемо навчити когось, але також можуть навчити і нас* (Любко Дереш).

2. Який має один бік більший, ніж другий. *Оцвітина купини мінливої біла, злегка однобока, із зеленуватими відігнутими зубцями* (з наук. літ.).

ОДНОБО́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Властивість за знач. **однобо́кий.** *Ознакою деформування плодів є їхня однобокість* (з навч. літ.); *Він підвівся і якусь мить підшукував .. такого слова, яке .. ясно показало б однобокість того виступу, що походить від вузького, а де в чому і поверхового сприйняття прочитаного матеріалу* (П. Колесник); *Одноманітність він* [Бурдик] *зневажав, нудьги не відав, однобокості сахався* (В. Діброва).

ОДНОБО́КО. Присл. до **однобо́кий.** *Стара груша зародила однобоко, а друга половина, зчорніла і вихудла, тяжко вмирала* (Ю. Винничук); *Він* [Г. Сковорода] *бачив, що світ створений неможливо — однобоко, потворно і що його треба поліпшити* (П. Тичина); *Тут директор хлопця оком Зміряв з ніг до голови: — Надто, друже, однобоко Дивитесь на маси ви* (С. Воскрекасенко); *Поки ми будемо поверхово, однобоко трактувати найскладніші періоди свого минулого чи впадати у раж замилування давниною, доти до нас вертатимуться бумеранги нашого незнання і небажання мати ці знання* (М. Матіос).

ОДНОБО́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **єдинобо́рство.** — *Се наші їдуть! — закричала Леся, глянувши на дорогу. А то стояла все, мов нежива, коло чорногорця, дивлячись на страшне одноборство* (П. Куліш); *Білий парус .. зникав у хвилях. Який відважний плавець плив і куди? І чи не поглинуть його навіки холодні хвилі Неви, чи в одноборстві з могутньою стихією вийде він переможцем?* (П. Кочура).

ОДНОБО́РТНИЙ, а, е. Який має ґудзики по краю лише одного борта, а петельки — другого та застібається так, що одна пола майже не заходить за другу. *Поважний чоловік в однобортній тужурці з срібними паровозиками в петличках .. розгладив борідку* (Ю. Смолич); *Вони* [технологи] *носили однобортний довгий чорний мундир з високим червоним коміром* (Ф. Бурлака); *Носив* [дід] *.. галіфе, однобортний військовий кітель* (О. Ульяненко).

ОДНОБО́РТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однобортний.** *Однобортність була типова для свит з кобеняком, які виготовляли з домашнього сукна й одягали поверх шуби під час негоди* (з навч. літ.).

ОДНОВАЛЕ́НТНИЙ, а, е. 1. *хім.* Здатний утворювати один хімічний зв'язок. *Зниження протиерозійної стійкості ґрунтів на південь і на північ від лісостепової зони обумовлено появою одновалентних катіонів у складі ґрунтового вбирного комплексу* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Здатність слова мати при собі один поширювач (про дієслова). *В українській мові синтаксичним варіантом одновалентних дієслів виступають дієслова, які вказують на лексично не виражений суб'єкт стану* (з наук. літ.).

ОДНОВАЛЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *хім.* Властивість за знач. **одновале́нтний** 1. *Одновалентність атома.*

2. *лінгв.* Властивість за знач. **одновале́нтний** 2. *Одновалентність властива дієсловам, у яких значення дії поєднується з абсолютивною семантикою* (з наук. літ.).

ОДНОВА́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Який має один вал *(див.* **вал**[3]**).** *Одновальні подрібнювачі середнього типу активно застосовують для подрібнення деревини, лісопильних відходів, піддонів тощо* (з навч. літ.).

ОДНОВЕ́РХИЙ, а, е. Який має один верх (у 3 знач.). *Успенський собор було пошкоджено під час землетрусу 1230 року. Після перебудови він став одноверхим* (з наук. літ.); *Більшість хрещатих гуцульських церков — одноверхі* (з наук.-попул. літ.).

ОДНОВЕ́СЛИЙ, а, е. Який приводиться в рух одним веслом (про човен). *При виготовленні гондоли, традиційного венеціанського одновеслого човна, використовують дев'ять сортів дерева* (із журн.).

ОДНОВЕСЛО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **одนове́слий.** *Одновесловий плоскодонний венеціанський човен, або гондола, має підняті фігурні ніс і корму* (з навч. літ.).

ОДНОВИ́МІРНИЙ, а, е. 1. Який має один вимір. *Людина веслує й веслує .. Море навколо безмежне, неозоре, неосяжне, море хвилює й сипле холодними бризками; людина вся в цьому одновимірному русі* (Валерій Шевчук); *Одновимірна та двовимірна картина досліджуваного органа відтворюється на двох незалежних електронних трубках* (з наук. літ.); *Одновимірний розподіл надає можливість підсумувати частоту, з якою різні значення певної змінної виникають у наборі даних* (з наук.-техн. літ.); * Образно. *Весь світ видався Степанові плоским, одновимірним, безбарвним у порівнянні з цією дівчиною* (П. Загребельний).

2. *перен.* Позбавлений багатогранності, повноти; вузький (у 2 знач.), обмежений (у 3 знач.). *Кураївка для ..* [приїжджих] *одновимірна, бачать у ній тільки те, що бачать, що доступне їхньому оку, а не серцю* (О. Гончар); *Невдачі трапляються саме тоді, коли поети йдуть за інерцією, користуючись одновимірними символами, котрі від частого вживання стали пласкими штампами* (з наук.-попул. літ.).

ОДНОВИ́МІРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одновимірний.** *Під час аналізу виявлено невідповідність аналітичної моделі результатам експериментів, спричинену одновимірністю зазначеної моделі* (з наук. літ.); *Держава — надто складний організм, їй потрібні герої сьогоднішні, потрібні й носії традицій минулого. Одновимірності тут не може бути, одновимірність збіднює державу, знесилює її* (П. Загребельний).

ОДНОВИ́МІРНО. Присл. до **одновимірний.** *Особливістю художника є те, що він на своїх полотнах усі геометричні фігури подає одновимірно* (із журн.); *Сприймав* [Ярослав] *сестру надто одновимірно, а це значило, що зовсім її не знав* (Валерій Шевчук).

ОДНОВІДСО́ТКО́ВИЙ, а, е. Який становить один відсоток від загального числа; однопроцентний. *Якщо вхідні дані мають похибку в 10 %, наслідки якої неможливо усунути, немає сенсу витрачати додаткові обчислювальні ресурси на досягнення одновідсоткової точності розрахунків* (з наук. літ.); *Національні збори Франції схвалили додатковий одновідсотковий податок на казино, який інвестуватимуть у закупівлю творів мистецтва для французьких музеїв* (з газ.).

ОДНОВІКОВИ́Й, а́, е́. Який має однаковий вік з ким-, чим-небудь; одного віку. *Потужні процеси деформації гірських порід проявляються, як правило, одночасно на великих територіях, тому одновікові товщі мають приблизно однаковий рівень зміщення* (з наук. літ.); // Який складається з осіб, тварин, рослин і т. ін. одного віку, об'єднує їх. *При порівнянні дослідів із впливу хрому на одновікову молодь золотої рибки й гупі можна зробити висновок, що остання значно чутливіша до наявності хрому у воді* (з наук. літ.); *Одновікові й однопорідні ліси, штучно посаджені, не можуть протистояти навалам комах, грибковим інфекціям, природним стихіям* (з навч. літ.).

ОДНОВІ́РЕЦЬ, рця, *ч.* Те саме, що **єдинові́рець.** *В тій хвилі блиснула їм несподівана надія: за слідом противників побачили .. своїх одновірців* (І. Франко); *Чи так боронять християн Їх одновірці, їх братове?* (В. Самійленко); *Вельможні турки чомусь більше покладалися на чужинців, ніж на своїх одновірців* (П. Загребельний).

ОДНОВІ́РКА, и, *ж.* Жін. до **одновірець.** *Новий панич хоч і лядської породи, та не лихий. Цього ще можна терпіти, хоч і не збагнеш, хто він: католик чи православний. А пані його Олена й зовсім добра, бо одновірка* (В. Чемерис).

ОДНОВІ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **одновірство.** *Софта зітхнув. У зітханні тому почувся ревний жаль за могутнім колись краєм, уболівання над занепадом одновірного народу* (М. Коцюбинський); *— Ти піддаєш сваволі народ, свободу якого визнав сам і який, бувши одноплемінний і одновірний твоєму народові, підсилив і звеличив царство твоє добровільною злукою* (Ю. Мушкетик).

ОДНОВІ́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **єдинові́рство** 1. *В умовах діаспори одновірство було єдино можливим шляхом. Єврейський народ мав зберегти єдність, щоб зберегти себе* (з навч. літ.).

ОДНОВІ́СНИЙ, а, е. Який має одну вісь (у 1, 2 знач.); з однією віссю; одноосьовий. *Результатом дослідження є визначення параметрів акустичної емісії на всіх стадіях деформування зразків в умовах одновісного статичного навантаження* (з наук.-техн. літ.); *Одновісними є плечоліктьовий суглоб, міжфалангові з'єднання, в яких можливе переміщення лише в одній площині* (з навч. літ.).

ОДНОВІ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одновісний;** одноосьовість. *Важливим досягненням у дослідженні магнітної анізотропії є експериментальне підтвердження переважної магнітної одновісності феромагнетиків більшості гірських порід* (з наук. літ.).

ОДНОВІТРИ́ЛЬНИЙ, а, е. Який має одне вітрило; з одним вітрилом. *Одновітрильне судно не потребує численної команди для керування ним, до того ж воно майже не помітне в морі* (із журн.).

ОДНОВУ́ХИЙ, а, е. Який має одне вухо; з одним вухом. *— Маєш, Крук, щастя, що вже потрапив до мене, — сказав Юркові одновухий, мабуть, від шаблі якогось будьоннівця, начальник тюрми в мундирі легіонера Пілсудського* (П. Козланюк); *З молодих біля худоби був і лишився один Василь Курмаз .. Цей одновухий відлюдько біля скотини шукав собі відраду* (І. Волошин); *Доброчин .. озирнувся на тихе порипування снігу й побачив старого одновухого пса* (І. Білик).

ОДНОГОДИ́ННИЙ, а, е. Який відбувається, триває впродовж однієї години або розрахований на такий термін. *Марша привела мене до західного супермаркету, .. це був мій перший виїзд за межі комунізму. Хоч який там виїзд — вистриб, одногодинний стрибок у капіталістичну гречку* (Ю. Андрухович); *Політичні повинні були сидіти весь час зачиненими, лише* [мали] *.. офіційну одногодинну прогулянку* (В. Рубан).

ОДНОГО́ДКА, и, *ж., прост.* Жін. до **одного́док.** *— А молода вам сподобалась? — кокетливо зиркнула* [Настунька] *спідлоба. — Дуже! Симпатії, як кажуть, — море! — А то моя одногодка* (Ю. Збанацький).

ОДНОГО́ДОК, дка, *ч., прост.* Те саме, що **одно́літок** 1. *— Інші, сто юних дівчат і сто хлопчаків-одногодків, Страви на стіл подають* (М. Зеров); *— Куди, хлопче, розігнався? — спитав Дем'ян, як старший роками питає молодшого, трохи зверхньо, хоч були вони одногодки* (В. Дрозд); *Вони, одногодки, котрі росли разом, разом любили поплавати чи гайонути* [гайнути] *у степ, до великого ставу, не знали, як їм привітатися* (Г. Колісник).

ОДНОГОЛО́ВИЙ, а, е. Який має одну голову (у 1 знач.); з однією головою. *Зелена каска з одноголовим білим орлом над лобом хитнулася на стежці раз-другий — польський жовнір .. ступив декілька кроків до берега* (Г. Косинка); *— Стережу я красуню Вардану, яку замкнув у цьому глиняному палаці одноголовий злий Звий* (В. Рубан); * Образно. *— Що ж я, думаєш, кріт незрячий? — сердито заговорив Дмитро. — Не бачу, скільки гадюк, і то не одноголових, сичать на нашу державу* (М. Стельмах).

ОДНОГОЛО́СИЙ, а, е. 1. Який виконується в один голос, звучить одним голосом або виконує одну мелодію. *Десь кумкають жаби, і срібну нитку пряде одноголосий хор цикад* (М. Драй-Хмара); *Над балкою прокидається молода пісня, спочатку нерішуча, одноголоса, тиха; далі вона сильнішає, розрізнені голоси наздоганяють одне одного, чіпляються докупи, зливаються* (С. Добровольський); *Хтозна, чим би скінчилася ця одноголоса вуйкова бесіда, коли б із кошари не вийшов... високий чоловік, у котрому Михайло впізнав свого нічного гостя з сотні Голуба* (М. Матіос).

2. *у знач. ім.* **одноголо́сі,** сих, *мн.* Підряд птахів ряду горобиних, які через примітивну будову гортані видають лише певний крик. *Будова гортані одноголосих не дозволяє їм співати, замість цього вони видають різноманітні звуки, часто гучні крики* (з наук. літ.); *Серед одноголосих є і м'ясоїдні, і рослиноїдні, і види зі змішаним типом харчування* (з навч. літ.).

ОДНОГОЛО́СНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **одноголо́сий** 1. *Опісля перехрестилися оба, сказали майже одноголосне "Боже помагай!", і хлопець пігнав воли з місця* (О. Кобилянська); *Вона* [Оттла] *не почула, .. як пролунав одноголосний моторошний зойк* (К. Москалець); *На Русі сприйнято близько 70 візантійських жанрових різновидів, які переважно зберегли свої назви, призначення, місце в службах, духовний зміст. Церковні співи були одноголосними, рух мелодії спокійний, урочистий, суворий* (з наук. літ.).

2. Одностайно схвалений, підтриманий усіма присутніми (про рішення, ухвалу і т. ін.). *— Гаразд, — коротко, по-діловому промовив Левко. — Ти згоден, і я згоден. Значить, одноголосна згода всього екіпажу* (М. Трублаїні); *По першому питанню було прийнято одноголосне рішення — шукати чижика Ціві-Тівіка всюди* (В. Нестайко).

ОДНОГОЛО́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноголо́сний.** *Болгарська пісня має свої унікальні мелодії та ритми, характерною її особливістю є одноголосність, але найчастіше соліста супроводжує хор* (з наук.-попул. літ.); *З кінця XVI ст. на формування музичного жанру церковних і світських кантів впливала й церковна мелодика, і народні пісні й танці. Звідси особливості кантів: одноголосність або триголосність викладу, чітка форма з повторюванням куплету і т. ін.* (з навч. літ.); *Голосування було знов радісно одностайне, .. аж тепер я нарешті збагнув увесь жах отої одноголосності — мертвий ліс піднятих рук, безплідна рівнина, навіки отруєна ненавистю, байдужістю і боягузтвом* (П. Загребельний).

ОДНОГОЛО́СНО. Присл. до **одноголо́сний.** *І прибув Мойсей, та й оповів народові всі Господні слова та всі закони. І ввесь народ відповів одноголосно, та й сказали: Усе, про що говорив Господь, зробимо!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Словацькі народні пісні виконують переважно одноголосно, хоча на сході країни зустрічаємо й багатоголосся* (із журн.); *Головою земельної комісії майже одноголосно обрали Тимофія Горицвіта* (М. Стельмах); *Академія одноголосно затвердила простий і разом з тим найефективніший проєкт Тригуба* (О. Бердник).

ОДНОГОЛО́ССЯ, я, *с., муз.* 1. Склад музики, у якому існує лише одна мелодія. *Навіть у монодії виникають різні варіанти фактурного викладу, наприклад: сольне одноголосся; унісон — октавне одноголосся з різною кількістю подвоєнь мелодичної лінії* (з наук. літ.).

2. Співзвучність, яка досягається одночасним відтворенням двох або кількох подібних звуків; звучання в один голос. *Від сторони цирку долинув раптовий галас. Аж у вуха вдарило те багатолюдне одноголосся* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); * Образно. *Може, давнішим одноголоссям загадкової минувшини слід вважати відомі тепер усім географічні карти турецького адмірала* (П. Загребельний); // *у знач. присл.* **одноголо́ссям.** Співзвучно, в унісон. *Одноголосні хорові твори виконують одноголоссям, тобто в унісон, або ж дублюванням хорових партій. Багатоголосні — за допомогою кількох хорових партій або поділом однієї* (з навч. літ.); * Образно. *Час, битий, наче скло, луна одноголоссям: — Коловорот не руш!* (П. Мовчан).

ОДНОГО́РБИЙ, а, е. Який має один горб; з одним горбом. *У сарацинів верблюди одногорбі, дуже худі і високі. І бігають по пустелі, як добрі румаки* (Ю. Логвин).

ОДНОГРИ́ВНЕВИЙ, а, е. 1. Який дорівнює одній гривні; номіналом в одну гривню. *На реверсі ювілейної монети розміщено зображення одногривневої монети на тлі одногривневих банкнот* (із журн.); *У Києві митники вилучили 24 кг гривень в одногривневих купюрах, які киянин незаконно намагався переслати до Гонконгу* (з газ.).

2. Який коштує одну гривню. *За рішенням суду, медичний центр "утратив" одногривневий договір оренди приміщення* (з газ.).

ОДНОГРОМА́ДНИК, а, *ч., іст.* Той, хто належить або належав до однієї громади з кимнебудь. *Земельна громада в доколгоспному селі опікувалася неповнолітніми сиротами та бездітними похилого віку, а також непрацездатними одногромадниками* (з навч. літ.).

ОДНОГРУ́ПНИЙ, а, е. 1. Який складається з однієї групи, містить одну групу. *У селищі Охрамієвичі заплановано реконструкцію корпусу школи молодших класів під одногрупний дошкільний заклад з автономним джерелом теплопостачання* (з газ.).

2. Який належить до тієї самої групи, що й інші. — *Одногрупні дози, може, й не цілком тотожної крові, легко асимілюються і дають динамічний моноліт* (Ю. Смолич); *У пацієнтів із субклінічним зниженням функції нирок призначення деяких препаратів може спричинювати відкладення солей сечової кислоти. Заміна препарату на одногрупний, але з позанирковим шляхом виведення, сприяє ліквідації артриту* (з наук. літ.).

ОДНОГРУ́ПНИК, а, *ч.* Той, хто навчається або навчався в одній групі з ким-небудь. *Молодого спеціаліста Реві порекомендував колишній одногрупник, на той час уже професор на кафедрі літако- та вертольотобудування Казанського авіаційного інституту* (М. Кідрук); *Зустріч з одногрупниками, метушня перших навчальних днів, загальне збудження — усе це вплинуло на нього позитивно* (С. Талан).

ОДНОГРУ́ПНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **одногру́пник.** *На порозі стоїть моя одногрупниця, вона просить мене вийти, щоб переговорити* (А. Дністровий); — *Він непостійний, часто розбиває дівочі серця. Та все ж, знаєш, я б ризикнула, комусь таки пощастить, — вже в гуртожитку розмірковувала вголос Орися, одногрупниця, з якою Оксана мешкала в одній кімнаті* (Дара Корній).

ОДНОДВІ́РСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **однодво́рець.** *У середині XVIII ст. на схід від Бахмута виникає 4 поміщицьких поселення, заселених українськими селянами: Степанівка, Суходіл, Первозванівка, Петрівка, а також однодвірське село Бахмутівка* (з наук. літ.).

ОДНОДВО́РЕЦЬ, рця, *ч. (мн.* **однодві́рці, однодво́рці,** ів), *іст.* Особа, яка належить до окремої, проміжної між селянством і дрібномаєтним дворянством групи державних селян, сформованої в Росії та Україні у XVIII ст. з нащадків дрібного чиновництва. *Підліщани — однодворці, чиншовики. Своєї власної не мали ані клаптя ні польової, ні навіть городньої землі* (Є. Кротевич); *Чоловік Килинин, дрібний чиновничок, умер дуже рано. Потім помер і її батько, небагатий однодворець* (А. Кримський); *Сільський люд у селах і хуторах панських і казенних — однодворці, чиншовики і т. д. від сьогодні вільні, свободні й рівні в правах з іншими жителями країни* (О. Іваненко).

ОДНОДЕ́НКА, и, *ж.* 1. *біол.* Комаха, що живе дуже короткий час (від кількох годин до кількох днів). *Бог — то є найвища премудрість. Він все обдумав до найдрібніших деталей, даючи життя і мухам, і комарам, і метеликам-одноденкам, і слимакам, і людям* (Ю. Винничук); — *Ця мушка живе лише один день. — Який жах! — Я спочатку теж так думав. Але нічого, увечері вона відкладе яєчка, а вранці народиться мушка-одноденка, яка пам'ятатиме і нас з тобою* (Г. Пагутяк); *Мушка-одноденка народжується о дев'ятій годині ранку в ясний літній день і вмирає о п'ятій годині вечора, ну, як же вона може зрозуміти, що значить слово "ніч"?* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. *перен.* Про щось короткочасне, скороминуче, таке, що має значення, вагу, користується популярністю протягом недовгого часу. *Нині він усіма забутий, бо ж особливо й немає за що його пам'ятати. Як і його вірші-одноденки, заримовані агітки* (В. Чемерис); *Неполітичні твори мають далеко більший політичний ефект, ніж злободенні одноденки совєтських письменників, які мають такий короткий час життя* (О. Шугай); — *Ти ніколи не займалася канцелярською роботою, тому не уявляєш, скільки накопичується папірців-одноденок, які сьогодні потрібні, а вже завтра нічого не варті* (О. Авраменко).

ОДНОДЕ́ННИЙ, а, е. Який відбувається, триває впродовж одного дня. — *Це, бачите, сьогодні в нас одноденна конференція жінок-робітників механічного заводу* (Ю. Смолич); *Він змучений не одноденною, а задавненою, хронічною втомою* (О. Забужко); *Мораг .. вирішила ходити виняткова в штанях. І лише з нагоди сьогоднішніх урочистостей .. вона зробила одноденну перерву* (О. Авраменко);

// Розрахований, призначений на один день. *Вона* [квітка] *жила лиш для життя І для краси цвіла і сяла І одноденного буття* (Микола Чернявський); *Пішов* [Микола] *до .. кімнати. Там стояли старанно застелені чистою білизною залізні ліжка, у два ряди, наче в готелі .. Оце й був нічний чи одноденний будинок відпочинку для фронтовиків..?* (В. Кучер); *Яресьчиха сліз наковталася вволю на доччиному весіллі — пекуче воно було: замість справжнього батька порядкував за столом одноденний "батько", званий, весільний...* (О. Гончар); *На фотографіях, зроблених із супутника, вона* [дорога] *виглядала найкращою трасою для одноденної велосипедної прогулянки в околицях Івано-Франківська* (Т. Прохасько).

ОДНОДЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноде́нний.** *З огляду на одноденність проведення заходу, список учасників є суворо регламентованим і формується його засновниками* (з газ.).

ОДНОДЕ́ННО. Присл. до **одноде́нний.** *У Малині майже одноденно десятки абонентів отримали повідомлення про борги за газ, що становили сотні гривень* (з газ.).

ОДНОДЕРЕ́ВКА, и, *ж.* Човен, видовбаний зі стовбура дерева. *Першої ж весни з прибутною водою Дніпром, Десною, Прип'яттю попливли до Києва плоти й ключі однодеревок, видовбаних чи випалених з великих і довгих колод дуба, липи, верби* (С. Скляренко); *— Ну, дуб, мій любий онучку, то цар-дерево! .. Ну, звичайно, човни з дуба роблять. Тільки не рибальські однодеревки на одного чоловіка. Бойові човни майструють!* (Ю. Логвин); *Скрушно зітхнув перевізник та й обірвав бесіду, бо довбанка-однодеревка його вже торкнулась носом правого берега* (Г. Тарасюк).

ОДНОДНІ́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **одноде́нка** 1. *Відомо близько 2 500 видів одноднівок, що мешкають по всьому світу* (з навч. літ.); * У порівн. *Хай щастя — як метелик-одноднівка, Нехай чума чигає й вигляда, — Але запахла, п'янючи, мандрівка, Дзвенить підсніжна весняна вода* (М. Рильський).

2. *перен.* Те саме, що **одноде́нка** 2. *Масова інформація — це текст-одноднівка, який не зберігається в культурі й породжує пливучість свідомості масового комуніканта* (з наук.-попул. літ.).

ОДНОДО́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* 1. Те саме, що **односім'ядо́льний** 1. *У однодольних рослин загальною ознакою гострого пошкодження є слабкий жовтувато-білий колір або некроз кольору слонової кістки, що починається біля кінчика листка і потім поширюється по всій листковій пластинці* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **однодо́льні,** них, *мн.* Клас покритонасінних рослин, які мають один зародковий листок; односім'ядольний (у 2 знач.). *Притаманні однодольним закриті судинно-волокнисті пучки, на відміну від відкритих, позбавлені камбію, тому не здатні потовщуватися* (з навч. літ.).

ОДНОДО́МНИЙ, а, е, *біол.* У якого чоловічі (тичинкові) і жіночі (маточкові) квітки розміщені на одному виді рослин. *Рослини огірків однодомні, мають чоловічі й жіночі квітки. Проте, якщо в ґрунті багато азоту, на рослині утворюються лише чоловічі квітки — пустоцвіти* (з наук. літ.); *Дуб звичайний є однодомною рослиною родини букових* (з навч. літ.).

ОДНОДО́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., біол.* Абстр. ім. до **однодо́мний.** *До терміна "однодомні рослини" здебільшого вдаються, коли йдеться про роздільностатеву однодомність* (з навч. літ.).

ОДНОДУ́М, а, *ч., розм.* Людина, зосереджена на одній думці, ідеї. *Тиміш рідко говорив сам із собою, був однодумом і не визнавав протиріч, а життя, не підвладне одноплинності й одноманітності, звіряло його думи* (Б. Харчук); *Ми всі, Юлічко, щоб ти знала, однодуми, ми вміємо концентруватися тільки на чомусь одному, зате вже повністю й до кінця* (О. Забужко).

ОДНОДУ́МЕЦЬ, мця, *ч.* Людина однакових з ким-небудь думок, поглядів, переконань. *Удовольнившись, він прокрадався до когось із своїх однодумців і, пролежуючи день, обмірковував черговий підпал* (Г. Епік); *Черниш відчув себе легко, як буває завжди в товаристві найближчих друзів і однодумців* (О. Гончар); *Найвища насолода батькові і матері — виростити людину, яка б розуміла їх, поділяла їх точку зору, була їх однодумцем* (В. Логвиненко); *Молодий тоді Кіпсел та його однодумці вирішили довідатися про свою долю в Дельфах* (І. Білик).

ОДНОДУ́МНИЙ, а, е. Який має однакові з ким-небудь думки, погляди, переконання. *Ті любощі-пустощі. Втішная молодь. Вино, що рубінами грає. Гурток товариський, тісний, однодумний, Що теє вино попиває* (А. Кримський); *Жили ми дружною пасікою, однодумною сім'єю* (М. Дочинець); *Усі ствердять, як-то кажемо, в один голос, що треба віддати належну дяку тим, хто зробив добро. Юрба, хоч незгідлива в усьому іншому, тут буде однодумною* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ОДНОДУ́МНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **однод́умець.** — *Ні в якому разі не йди на дошлюбні контакти! А що як він раптом не одружиться з тобою? — застерігає тебе, вже двадцятип'ятирічну і занадто досвідчену, одна з маминих однодумниць* (Є. Кононенко); *Дуже серйозно ставився* [Філіп] *до шлюбу й хотів бачити в своїй дружині вірну подругу, однодумницю та соратницю — а не покірну рабиню, що беззаперечно виконує всі його забаганки* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОДНОДУ́МНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однод́умний.** *Вона рішуче підійшла до автомобіля і, поглядаючи на чоловіка, думала, звідки в нього така однодумність із тим копачем?* (Г. Коцюба); *Критик — на сторожі однодумності письменника і читача* (Ю. Смолич); *У повісті М. Старицького "Облога Буші" ідея єдності має виразне національне забарвлення й реалізується передусім через зображення абсолютної однодумності захисників фортеці* (з навч. літ.).

ОДНОДУ́МНО. Присл. до **однод́умний.** *Уперед проти зла однодумно! Розрослася ворожа юрба* (П. Грабовський); *Й. Верещинський говорить про Київ із С. Кленовичем однодумно. Для нього це "місто славне і до того ж старожитнє"* (Валерій Шевчук).

ОДНОДУ́МСТВО, а, *с.* Те саме, що **однод́умність.** *Моє однодумство з тов. Зеровим в оцінці виступів тов. Хвильового (та і в багатьох інших питаннях) і інакша оцінка неокласиків .. ще не дають права зараховувати мене до неокласиків* (М. Драй-Хмара); *Вся родина збирається вечеряти разом, і родинний стіл — то стіл однодумства* (Б. Харчук); *— Однодумства принижених і тих, хто принижує, не буває, пане Міллер* (Р. Іваничук); *Держава, керована мудрим правителем, на думку Платона, покликана стверджувати однодумство, регламентувати всі галузі життя індивіда* (з навч. літ.).

ОДНОДУ́ШНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **односта́йний** 1, 2. *Домна похилилась, але не впала зовсім, стояла наперекір усім законам механіки, невмируща й нездоланна, викликаючи однодушне бажання допомогти їй випростатися* (Ю. Яновський); *Ми йшли стрункою, однодушною лавою* (Ю. Смолич); *Всі йшли, не дуже й розмовляючи, важкою однодушною юрбою, навіть дихали злагоджено* (Валерій Шевчук).

ОДНОДУ́ШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **одноду́шний.** — *Я вже давно, слава Богу, знаходжуся на цій службі, але ще не бачив такої однодушності* [арештантів] (Г. Хоткевич); *Я певен, що ця ваша свідомість, ця ваша однодушність веде до перемоги* (В. Еллан-Блакитний); *До вірних покликає диякон молитись про Святі Дари і однодушність і братерську любов, найвище світло Христове* (В. Барка).

ОДНОДУ́ШНО, *рідко.* Присл. до **одноду́шний.** *Браві рушили послушно В комиші та однодушно Кинулись стежок шукать* (І. Франко); *Голосування оголошене не було, але всі .. однодушно підняли руки — за Галю* (Ю. Смолич); *За мною народ увесь закричав однодушно: — Боже, утверди! Боже, укрепи, аби всі ми навіки єдині були!* (П. Загребельний); *Натовп однодушно привітав авто голосним "ура"* (Г. Епік).

ОДНОЕЛЕМЕ́НТНИЙ, а, е. 1. Який має один елемент (у 2 знач.); з одного елемента. *З-поміж одноелементних речень Ю. Шевельов виділяє як повноцінні синтаксичні структури безособові та називні. Інші речення з одним головним членом він уважає неповними* (з наук. літ.); *У математиці множина може містити будь-яку кількість елементів. Множину, що не містить жодного елемента, називають порожньою, представлену одним елементом — одноелементною* (з навч. літ.).

2. *фіз., хім.* Який є сукупністю атомів того самого хімічного елемента — не з'єднаних між собою або сполучених у молекули чи кристали. *Назви одноелементних аніонів складаються з коренів латинських назв елементів (іноді скорочених) із суфіксом -ид (-ід) та групової назви "йон", наприклад флуорид-йон* (з навч. літ.).

ОДНОЕЛЕМЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноелеме́нтний.** *Основними обмеженнями методу фотометрії полум'я є: необхідність переведення аналізованих проб у розчин, порівняно високий рівень матричних ефектів і, як правило, одноелементність аналізу* (з наук. літ.); *Одноелементність властива простим хімічним речовинам, оскільки вони складаються з атомів одного різновиду елемента* (з навч. літ.).

ОДНОЖА́НРОВИЙ, а, е. Який стосується одного жанру. *Одножанровий словник має самостійну цінність, оскільки дає досить повне уявлення про конкретний фрагмент мовної картини світу* (з наук. літ.); *Сучасна художня література поступово згортається до одножанрового стану, і цей жанр — коротка розповідь* (із журн.).

ОДНОЖЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Той, хто має або мав одну дружину, одружений один раз. — *Це* [жіноча прикраса] *для кого? — запитав Вадим. — Відгадай, — відповів Держко. — Та їх у тебе стільки, що й вгадати важко. — А ти б хотів, щоб усі були такими одноженцями, як ти?* (Б. Лепкий); — *Я одноженець. Я кохаю одну жінку, єдину для мене жінку. Проживши з нею дванадцять років, я кохаю її шалено, ніжно й шалено!* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Дж. Лондона).

ОДНОЖИ́ЛЬНИЙ, а, е, *ел.* Який складається з однієї жили (у 4 знач.), одного провідника (у 5 знач.). *Передавання інформаційного сигналу, напруг збудження і живлення здійснюється по одножильному кабелю* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОЖО́НСТВО, а, *с.* Форма шлюбу, коли чоловік може бути одруженим одночасно тільки з однією жінкою; моногінія (у 1 знач.). *Проте коли над подружнім життям тяжіє звичай одножонства, а чоловікові не вистачає тої жінки, з якою він вперше одружився, то, щоб не залишати дітей без батька, він шукає собі ще одну жінку, але так, щоб не знала перша* (В. Рубан).

ОДНОЗАРЯ́ДНИЙ, а, е. 1. Який заряджають одним зарядом *(див.* **заря́д**[1] 2), набоєм. *Ось те місце, де Григорій Сидорович колись лежав з однозарядною берданкою й тримав на прицілі ворота* (Ю. Яновський); *Ми знаємо, що довкола .. якісь озброєні вороги .. Стискуємо в руках якусь підручну зброю — ножі, коси, шнурки, вила. Часом маємо на двох старомодну однозарядну рушницю* (Т. Прохасько).

2. *фіз., хім.* Який має один позитивний або негативний заряд *(див.* **заря́д**[1] 3). *Температура плавлення й густина гідроксиду калію нижчі, ніж у відповідного оксиду, бо у вузлах ґраток містяться лише однозарядні іони* (з навч. літ.).

ОДНОЗАРЯ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однозаря́дний.** *Цільові пістолети — поршневі, їхніми недоліками є однозарядність та необхідність застосовувати м'язову силу при зведенні пружини* (з наук.-техн. літ.); *Іонізація дуговим розрядом зумовлює однозарядність і невелику початкову енергію іонів, що забезпечує формування практично моноенергетичного потоку електрично прискорених іонів* (з наук. літ.).

ОДНОЗВУ́К, а, *ч., лінгв.* Те саме, що **монофто́нг.** *В українській та російській мовах англійські дифтонги часто спрощуються до однозвуків, у чеській мові такого не відбувається й запозичена форма імітує фонетичний прототип оригіналу* (з наук. літ.).

ОДНОЗВУ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який звучить одноманітно, однотонно. *Однозвучне цокання годинника перервало тишину малої кімнати* (О. Кобилянська); *Аж ось цей ідол* [князь] *заговорив. Його однозвучні слова наче висипалися з порожньої розсохлої діжки* (І. Пільгук).

2. Тотожний за звучанням. *Бубон ніскільки не заглушав ні скрипки, ні басолі, а був з ними у повній згоді, і тому здавалося, що троїста музика злилася в один організм, могутній, однозвучний* (Б. Левін); *Словотвірними афіксальними омонімами вважають ті однозвучні афікси, .. які мають відмінні значення* (з наук. літ.).

ОДНОЗВУ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однозву́чний.** *У кожній з вистав актори мусили звучати одноголосно із формою, що її накреслив режисер. Ця однозвучність була характерною стилевою ознакою робіт Леся Курбаса* (з наук.-попул. літ.); *Однозвучність різних за значенням морфем називають омонімією* (з навч. літ.).

ОДНОЗВУ́ЧНО. Присл. до **однозву́чний.** *Сонний бреньків комашок розлягався ліниво, однозвучно по цілім саду, настроював чимраз більше до сну* (О. Кобилянська); *Довгу хвилину в порубі було тихо, тільки з дерев'яного зрубу стіни в одному місці однозвучно падали краплини* (С. Скляренко); *Старі козаки-полковники не втерпіли і разом з бандуристами однозвучно заголосили* (Б. Лепкий).

ОДНОЗЕРНЯ́НКА, и, *ж., бот.* Пшениця, у якої в кожному колоску складного колоса розвивається по одній зернівці (у 1 знач.). *Дикі види однозернянки відрізняються від однозернянки культурної озимістю, більш низькими стеблами* (з наук. літ.).

ОДНОЗМІ́ННИЙ, а, е. Який триває одну зміну (про роботу, навчальний процес і т. ін.). *Режим праці та відпочинку залежить від характеру виробничого процесу, тобто може бути однозмінним або багатозмінним, стандартним або нестандартним* (з навч. літ.).

ОДНОЗНА́ЧНИЙ, а, е. 1. Тотожний за значенням з ким-, чим-небудь. *Повість тота* [та] *— се правдиве звеличання сили поезії і однозначної з нею любові, що одна тільки може піднести чоловіка понад низький і безцвітний* [безколірний] *рівень його буденного життя* (І. Франко); [С а в к а:] *Ну, ви ж подумайте, що значить жінка? Найближчий товариш у життєвій боротьбі! .. Людина соціально однозначна з вами. Адже так?* (Я. Мамонтов); *Поволі почала творитися нова мішана релігія, в якій Діоніс ставав однозначним з Осірісом, а Ісіда — з Деметрою, найбільше ж поширився культ нового бога — Серапіса* (І. Крип'якевич).

2. Який має тільки одне значення. *До неповних дублетів належать слова, одне з яких однозначне, а друге — багатозначне, але однією своєю семемою повністю збігається з однозначним* (В. Русанівський); *— От що, Маріко. Я думаю, що сьогодні Флавіан знову попросить твоєї руки. І наполягатиме на однозначній відповіді — так або ні* (О. Авраменко).

3. Який позначається одним знаком. *У ділових паперах простий кількісний числівник, який називає однозначне число (без указівки на одиницю виміру), відтворюється словом, а не цифрою* (з навч. літ.).

△ **Однозна́чна фу́нкція** *див.* **фу́нкція.**

ОДНОЗНА́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **однозна́чний.** *Ми сприймаємо добу не як клич часу, що минає в байдужій, завжди однаковій і тотожній однозначності свого повсякденного з'явлення й зникнення, а як етап творення нового світу, в його непримиренній протилежності всьому, що було досі* (В. Домонтович); *— Життя аборигенів, які тут виціліють, буде зведено до однозначності, до примітиву. Ніякої історії, ніяких спогадів про минулу велич* (П. Загребельний); *— Я не можу вам прояснити всього ще й тому, що в речах метафізичних ніколи не вдається досягнути ясності й однозначності* (В. Єшкілєв).

ОДНОЗНА́ЧНО. 1. Присл. до **однозна́чний.** *І всі християнські апологети, і апостоли говорили однозначно, що наші змагання, наші муки потрібні для того, щоб у нас народився Христос і виріс до повноти життя Христового* (О. Бердник); *Володька пішов проводжати мене додому. Дорогою випитував, що мені цікаво, чим я захоплююсь, що збираюся робити у майбутньому. Відповідала йому однозначно, як вчителю* (Г. Вдовиченко).

2. *у знач. пред.* Безперечно, безсумнівно. *Мова є визначальною для розвитку нації — і це однозначно* (Ю. Винничук); *Однозначно ж: забути навіки Любу — єдиний на сьогодні зрозумілий шлях* (Люко Дашвар).

ОДНОЙМЕ́ННИЙ, а, е. Який має однакове ім'я, ту саму назву з кимось, чимось. *— Гора має таку назву від однойменного села Пфаффендорф, тобто Попівського села* (О. Шугай); *Філіп-Август II .. відторгнув від Гасконі її північні графства Сент та Ангулем, а також .. місто-порт Байонну і майже все однойменне графство* (О. Авраменко, В. Авраменко).

△ **Однойме́нні тона́льності** *див.* **тона́льність.**

ОДНОЙМЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однойме́нний.** *Якщо ж урахувати, що ринок переповнений не лише одноформатністю, а й однойменністю, стає зрозуміло, чому досі про розвиток радіобізнесу в цивілізованих межах говорити не доводилося* (з газ.).

ОДНОЙМЕ́ННО. Присл. до **однойме́нний.** *Між атомами й молекулами всіх речовин одночасно діють і сили тяжіння (між різнойменно зарядженими частинками), і сили відштовхування (між однойменно зарядженими частинками)* (з навч. літ.).

ОДНОКАЛІ́БЕРНИЙ, а, е, *спец.* Який має однаковий калібр з чим-небудь; одного калібру (у 1, 2 знач.). *Модернізований український танковий кулемет 2015 р. КТМ–7,62 є однокаліберним* (з газ.); *Для спорудження бетонної стяжки фахівці рекомендують застосовувати однокаліберний гравій середньої фракції* (із журн.).

ОДНОКАЛІ́БЕРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однокаліберний.** *Однокаліберність деталей.*

ОДНОКА́МЕРНИЙ, а, е. 1. *спец.* Який складається з однієї камери (у 3 знач.). *Заверещав коротун, підскочивши до різьбленого розп'яття, що висіло над вівтарем: — Це все Ти винен! Мало Тобі того, що зробив мене меншим за однокамерний холодильник? .. А тепер я лишився без дому, посіпак і грошей!* (М. Кідрук).

2. *архт., іст.* Який має одне приміщення. *Однокамерні хати без сіней побутували серед біднішого селянства майже до кінця XIX ст.* (з наук. літ.); *У 1920-х роках на Волинському Поліссі було 4 %, а на Чернігівщині — 5,9 % однокамерних жител без сіней* (з навч. літ.).

ОДНОКА́МЕРНИК, а, *ч.* В'язень, що мешкає з ким-небудь у тій самій камері. *За порадою однокамерників Євген всіляко намагався нікого не залучати до своєї справи: де батько й що він робить — не знає, .. про матір він і справді нічого тепер не знав* (Б. Антоненко-Давидович); *Серед майже півтисячної маси його однокамерників, яких перемелено млином смертельного страху.., Максим все ж таки зустрічає й справжніх людей, які яскравими метеорами пролітають по понурому небосхилі й зникають у темряві вічності* (О. Шугай); *Відомий правозахисник і публіцист Василь Овсієнко був однокамерником Василя Стуса, він ділив з поетом хліб і тюремні будні* (з публіц. літ.).

ОДНОКА́МЕРНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **однока́мерник.** *Злостива однокамерниця.*

ОДНОКА́МЕРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **однока́мерний.** *Шлунку більшості ссавців властиві однокамерність і відносно проста будова* (з навч. літ.); *Будівельною "традицією" найдавніших поселень Прип'ятського Полісся були однокамерність і відсутність сіней* (з наук. літ.).

ОДНОКАЧА́ННИЙ, а, е. Який дає один качан на стеблі (про кукурудзу). *Піонер — однокачанний сорт кукурудзи. Він відзначається стійкістю до хвороб* (з навч. літ.).

ОДНОКА́ШНИК, а, *ч., розм.* Товариш по навчанню, військовій службі і т. ін. *Зустріч старих однокашників одразу ж дала й негативні наслідки. Забалакавшись, вони фактично проґавили обхід ортопедичного відділу* (Ю. Смолич); *Тепер він ходив з хати в хату. Тут жили його земляки, його колишні однокашники, товариші* (М. Чабанівський); *Солдати із заздрістю дивилися на свого однокашника, заглядалися на Верону, бо мало кому з них таланило на такі відвідини* (М. Томчаній); *Там* [в училищі], *між іншим, навчалися й майбутні космонавти Шонін, Добровольський, Волков, і вони тоді були однокашниками Бориса Мозолевського, мешкали в одній казармі* (В. Чемерис).

ОДНОКА́ШНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **однока́шник.** *У приймальні її зустріла та ж сама .. кучерява секретарка — однокашниця дитинства* (Яків Баш); *Сиділа* [Ганна] *і всміхалась до недавніх своїх однокашниць спокійно сяючою, кришталевою усмішкою* (О. Гончар); *Остапа повільно починають дратувати спонтанні братові розповіді про різних однокласниць-ровесниць-однокашниць* (С. Процюк).

ОДНОКВАРТИ́РНИЙ, а, е. З однієї квартири. *До об'єктів приватизації належать квартири багатоквартирних будинків, одноквартирні будинки, кімнати у квартирах та одноквартирних будинках, де мешкають два і більше наймачів, використовувані громадянами на умовах найму* (з навч. літ.).

ОДНОКІВШЕ́ВИЙ, ОДНОКОВШЕ́ВИЙ, а, е, **ОДНОКОВШОВИ́Й,** а́, е́, *техн.* Який має один ківш; з одним ковшем. *Робочим обладнанням одноковшевого екскаватора є пряма лопата, що забезпечує копання рухом стріли з ковшем від машини і догори, як правило, вище рівня її встановлення* (з наук. літ.); *Для землерийних робіт під час будівництва гідротехнічних споруд та інших меліоративних робіт застосовують одноковшові екскаватори, бульдозери, кущорізи тощо* (з наук.-техн. літ.); *При значних обсягах земляних робіт траншеї риють однокiвшевими або багатокiвшевими екскаваторами* (з навч. літ.).

ОДНОКІМНА́ТНИЙ, а, е. З однієї кімнати. *Іван Тимофійович мешкав сам у маленькій однокімнатній квартирі* (Ю. Мушкетик); *Вона жила у маленькій однокімнатній квартирці на п'ятому поверсі* (А. Кокотюха); *Орест мешкав у однокімнатній "гостинці", яка дісталася йому після розлучення* (І. Роздобудько); * Образно. *А що? Хоч однокімнатний, зате окремий рай* (А. Крижанівський).

ОДНОКІ́НКА, и, *ж.* Візок, пристосований для запрягання одного коня. *Він був міняйло і їздив однокінкою по селах* (І. Франко); *Повз нього на однокінці проїхав хазяїн* (Ю. Яновський); *Головам колхозним* [колгоспним] *машини будуть виділяти. Ну, хай там "бобик", брезентом обтягнутий, а все ж машина — як то буде селом проїхатися, то тобі не бричка-однокінка!* (В. Лис).

ОДНОКІ́ННИЙ, а, е. 1. Пристосований для запрягання одного коня. *Весною ми їздили в поле Візком однокінним старим* (М. Рильський); *Попереду, ліворуч, виїжджала на шосе однокінна підвода* (В. Козаченко); *Бідарочка однокінна стоїть край дороги, біля неї знайомий голова наших підшефних Кузьма Кузьмович Горобець* (О. Гончар).

2. Який має одного коня. *У 1900 р. в Перервинцях з хуторами Лісовий, Карабані, Козорізи було 114 однокінних та безкінних господарств* (з навч. літ.).

ОДНО́КІНЬ, *присл.* Одним конем. *Позад фаетона стояла запряжена однокінь бричка, коло якої порпався Афонька* (Б. Антоненко-Давидович); *Біля ешафота стояло кілька запряжених однокінь саней* (Ю. Мушкетик).

ОДНОКІСТЯ́НКА, и, *ж.* Однонасінний соковитий нерозкривний плід із твердим ендокарпієм. *Плід абрикоси — соковито-м'ясиста однокістянка вагою 3–18 г у дикорослих видів, 5–80 г — у культурних* (з навч. літ.).

ОДНОКЛА́СНИЙ, а, е. Який складається з одного класу (у 3 знач.). *Не забула Оленка й про те, що їй доведеться запомагать батькові, а в однокласній школі плата мала вчителям* (А. Тесленко); *Щоби прочитати все написане, мені з однокласною освітою не вистачило б цілого дня, тож підписав* [протокол], *не читаючи* (М. Андрусяк); *Упродовж 1869 р. у 32 містах Правобережної України були відкриті двокласні міські чоловічі, а також однокласні міські жіночі училища* (з наук. літ.).

ОДНОКЛА́СНИК, а, *ч.* Той, хто навчається або навчався в одному класі з ким-небудь. *Він вийшов у двір, посидів на спортивному майданчику й заглянув у шкільний садок, де росли дерева, що їх колись разом з іншими однокласниками садив і він* (Б. Антоненко-Давидович); *Він оживив у своїй уяві батьків, давніх знайомих, однокласників сільської школи* (М. Томчаній); *Лише тепер вона помітила, що в кімнаті було багато її однокласників: Маруся і Петро, Віра й Дмитро...* (М. Зарудний); *Тато Роберта — колишній мамин однокласник, тепер викладач Київського національного університету* (Г. Вдовиченко).

ОДНОКЛА́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **однокла́сник.** *Увечері до мене прийшла колишня однокласниця, студентка консерваторії — Інна Горністова* (О. Гуреїв); *Я був закоханий у однокласницю і на відстані згоряв лише від одного погляду, від того, що наші очі зустрілись* (В. Рубан); *Багато років мій шкільний день починався на коридорних підвіконнях, де треба було переписати розв'язані задачі із зошитів однокласниць* (Т. Прохасько).

ОДНОКЛІТИ́ННИЙ, а, е, *спец.* 1. Який складається з однієї клітини (про тваринний або рослинний організм). *Велику зацікавленість викликало, наприклад, відкриття в уламку метеорита, який впав у Франції в 1864 році, відбитків одноклітинних водоростей розміром близько 250 мікронів* (В. Владко); *Одноклітинна амеба ще не знає ні болю, ні радості, не має ні пам'яті, ні механізмів пристосування до середовища, її єдина зброя у боротьбі за існування — безперервне розмноження* (М. Дашкієв).

2. *у знач. ім.* **одноклiти́нні,** них, *мн.* Тваринні або рослинні організми, що складаються з однієї клітини. *Понад 3,5 тис. видів одноклітинних є паразитами людини та тварин* (з навч. літ.); *— Ми переконалися, що індивідуальність — це результат дуже довгого розвитку безконечного ланцюга попередніх предків, починаючи від одноклітинних* (О. Бердник).

ОДНОКЛІТИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **одноклiти́нний** 1. *Визначальною рисою представників царства найпростіших є їхня одноклітинність* (з навч. літ.).

ОДНОКЛУ́БНИК, а, *ч.* Той, хто належить до одного спортивного клубу, товариства з ким-небудь. *Я, Марат, ще хтось із його одноклубників, чекали ночі й слухали Маратові байки про те, що навесні він усе кине й звалить на Кавказ, куди його давно кличуть тренером* (С. Жадан).

ОДНОКЛУ́БНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **одноклу́бник.** *Учениця спортивної школи № 2 перемогла в командному спарингу, а її одноклубниця завоювала три бронзові медалі Кубка світу* (з газ.).

ОДНОКОВШЕ́ВИЙ *див.* **однокiвше́вий.**

ОДНОКОВШОВИ́Й *див.* **однокiвше́вий.**

ОДНОКОЛІ́ЙКА, и, *ж., розм.* Одноколійна залізниця. *Романтичний "Тунель кохання" між селищами Клевань та Оржів на Рівненщині — це залізнична одноколійка, що вела до колишньої військової бази, яку задля маскування щільно обсадили з обох боків деревами й кущами* (із журн.); *Норвезька атлантична дорога з'єднує Мольде та морський порт Кристіансунн. Мало хто знає, що прототип цієї траси планувався ще в 1900-х роках як залізнична одноколійка* (з газ.).

ОДНОКОЛІ́ЙНИЙ, а, е. Який має одну колію (у 2 знач.). *Трамвайчик .. вийшов од міста на одноколійний прогон* (Г. Колісник); *В одному з листів я врешті знаходжу..: "А найбільше мені в Києві бракує одноколійного трамвайчика, який ходив у нас під вікнами вздовж Ботанічного саду по Толстого"* (Ю. Андрухович).

ОДНОКОЛІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноколі́йний.** *Як і варто було очікувати, використання залізниці стримується обмеженнями її пропускної здатності через одноколійність Петровського моста та завантаженість іншими видами перевезень* (з газ.).

ОДНОКО́ЛІРНИЙ, а, е. Забарвлений, пофарбований в один колір, одного кольору; однобарвний, однотонний *(див.* **однотóнний**[1] 3). *Яскраві барви зливалися в одноколірну, жовтяву площину, границя між небом і землею розвіялася, одне з одним перемішалося* (Б.-І. Антонич); * Образно. *Не був одноколірним — світлим або чорним — і сіверський князь Ігор Святославич. Та ще у ті непрості часи* (В. Чемерис); // Однакового з ким-, чим-небудь кольору. *Одноколірна з осінню жовта імлавінь* [імла], *випаливши туман над бузиною в долині, розкрилилась над стежками* (Є. Пашковський).

ОДНОКО́ЛІРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість і властивість за знач. **одноко́лірний.** *Одноколірність запропонованих художником зображень покликана пробудити фантазію реципієнта* (із журн.).

ОДНОКО́ЛІРНО. Присл. до **одноко́лірний.** *Задні ноги в жорсткоголкового голчастого щура довгі й вузькі, переважно одноколірно білі* (з навч. літ.).

ОДНОКОЛІ́СНИЙ, а, е. Який має одне колесо (у 1, 3 знач.); з одним колесом. *Шпачиха впряглася в тачку, бо треба ж було вшанувати господаря, повезти його до саги купати. І таки вони покотять, покатають старого каталя на залізній одноколісній тачанці, що тачкою зветься!* (О. Гончар); *Одноколісний велосипед, або моноцикл, широко застосовують на цирковій арені: акробати, жонглери та клоуни вміло на них роз'їжджають, розважаючи глядачів* (із журн.).

ОДНОКО́ЛКА, и, *ж.* Легкий візок на двох колесах. *Сіла Горленко поруч з завгоспом на двоколісну одноколку, запряжену вистояним породистим конем* (Є. Кротевич); *Посеред двору стояла велика порожня одноколка, і голоблі її стриміли догори* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ОДНОКОЛЬОРО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **одноко́лірний.** *З відстані весь полк здавався сірим, однокольоровим: сірі люди, сірі коні, сірі гармати...* (О. Гончар); *Зривались грозяні слова і до паперу припадали, і хилиталась мла, як тінь, по стінах однокольорових* (П. Мовчан).

ОДНОКОМПОНЕ́НТНИЙ, а, е. Який має один компонент. *Аналізуючи субмову загальнотехнічної галузі, спостерігаємо співіснування в ній однокомпонентних та дво- й багатокомпонентних термінів, вивчення яких є актуальним теоретичним і практичним завданням лінгвістики* (з наук. літ.); *Метод синтезу в колоїдних нанореакторах застосовують для одержання практично всіх класів наноструктур — від однокомпонентних металевих до багатокомпонентних оксидних* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОКОМПОНЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однокомпоне́нтний.** *Перевагою густих екстрактів кореня та листя лопуха в дозі 75 мг/кг є однокомпонентність та доступність лікарської сировини* (з навч. літ.).

ОДНОКОПИ́ТИЙ, а, е, *біол.* Який має суцільні, нероздвоєні копита. *Віжки й батіг в свої руки вхопила Паллада Афіна І до Арея погналася однокопитими кіньми* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *у знач. ім.* **однокопи́ті,** тих, *мн.* Група ссавців, що мають суцільні, нероздвоєні копита. *У минулому, коли було мало відомостей про тварин з віддалених континентів, усіх копитних поділяли на однокопитих (коні), двокопитих (бики) і чотирикопитих, або ратичних (наприклад, кабани)* (з наук.-попул. літ.); *Мало яке село — і не тільки на Закарпатті! — може похвалитися таким велечизним табуном однокопитих, як Синевирська Поляна* (із журн.).

ОДНОКОРЕНЕ́ВИЙ, а, е, *лінгв.* Який має спільний (однаковий) корінь (про слова); спільнокореневий. *Однокореневі неологізми в творчості І. Драча досить рідкісні* (В. Русанівський); *Поетична логіка підказує авторові цілу низку однокореневих слів з іменем бога сонця Хорса: хороший (Хорос — хоросий), хоруз (хорус, тюркська назва півня), Корсунь (Хорсун), Херсон, Хорасан (давнє азербайджанське шахство), горох (хорос) та ін.* (А. Мойсієнко); *"На річці на Каялі тьма світло покрила..." Тут розбите військо Ігоря, тут закінчився його похід. Сюди готова полетіти Ярославна. Можливо, "Каяла" і "каятись" — однокореневі слова* (В. Чемерис).

ОДНОКРА́ТНИЙ, а, е. Який здійснюється, відбувається, надається один раз; одноразовий (у 1 знач.). *Дослідження синонімічних рядів у Шевченковій мові реабілітує так звані "неповнозначні" слова: роль прикметників досить часто виконують частки, а роль дієслів — звуконаслідувальні вигуки й утворені за їх подобою незмінні дієслівні форми із значенням однократної дії* (В. Русанівський); *Смертельна однократна доза опромінення людини в надзвичайній ситуації становить 500 рентгенів* (з навч. літ.).

ОДНОКРА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однокра́тний.** *До принципів податку належать однократність обкладення податком, установлення його органом державної влади, універсалізація податку, науковий підхід у формуванні елементів податкового механізму* (з наук. літ.).

ОДНОКРА́ТНО. Присл. до **однокра́тний.** *Для зворотного розсіяння інтенсивність випромінювання дорівнює подвоєній інтенсивності, одержаній із розв'язання рівняння перенесення, за відрахуванням однократно розсіяного поля* (з наук. літ.).

ОДНОКРИ́ЛИЙ, а, е. 1. Який має одне крило; з одним крилом. *Хоча наша качка й однокрила, та своєю сміливістю і тямущістю дивує всіх* (М. Стельмах); *— Що за чортівня? — вигукнув Кочубей, коли після втомливої ходьби .. вони .. побачили перед собою той самісінький хутірець над долиною з драним однокрилим вітряком на згірку* (О. Гончар); *Він з силою відпер .. засуву* [засув] *— вузькі, однокрилі ворітця в залізі з вагою подалися вперід* [вперед] (К. Гриневичева).

2. *біол.* Який має одну пару крил (про комах). *Мухи та комарі — численна група звичайно однокрилих комах, які мають великі фасеткові очі та гострі ротові органи* (з навч. літ.).

ОДНОКРО́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **єдинокро́вний.** — *Виходить, що Кейт і Джейн однокровні брат і сестра, — зауважив Стен. — Вони ж від одного батька* (О. Авраменко); *Тільки раб з наказу ріже і грабує однокровного чоловіка!* (Ю. Логвин).

ОДНОКРО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однокро́вний.** *Єднання дум від однокровності не залежить* (Ю. Покальчук); *Кожний закордонний українець, коли ступає на землю України, відчуває однокровність зі своїм українським, тобто руським родом, що походить з давньої княжої доби могутньої держави Київська Русь* (з наук.-попул. літ.).

ОДНОКУ́ПОЛЬНИЙ, а, е. Який має один купол, з одним куполом; однобанний. *Над берегом Золотого Рогу показалася невелика однокупольна мечеть, а поруч — мармурова усипальниця прапороносця Еюба* (Р. Іваничук); *Для однокупольних малорозмірних піднять ізометричної форми доцільна трипроменева система розташування розвідувальних свердловин по радіальних профілях із центром* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОКУ́РСНИК, а, *ч.* Той, хто навчається або навчався на одному курсі з ким-небудь. *Ні до кого з своїх однокурсників він не ставився з такою повагою, ні до кого так не прислухався, як до Максима* (Н. Рибак); *Часто, слухаючи Левка, однокурсники говорили йому: — Ну і головатий ти, Левку. І звідки ти всього набрався?* (І. Цюпа); *Поки мої однокурсники разом з не дуже досвідченими викладачами ламали голови над темами курсових робіт, я вирішив рвонути до самого Марка Озерного і написати про те, як він обробляє землю, щоб вирощувати такі казкові врожаї* (П. Загребельний); *Я єдиний прийду на церемонію .. офіцером Астроекспедиційного Корпусу, до того ж сублейтенантом! Дехто з моїх колишніх однокурсників просто лусне від заздрощів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОДНОКУ́РСНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **однокурсник.** *Тепер Марися може зрозуміти ту однокурсницю, яка вигукнула колись: "Іти працювати з правопорушниками — це ж просто божевілля!"* (О. Гончар); — *А ви ж до кого у Відюхи? — цікавився балакучий дідок. Я скупо відповіла, що знайома однокурсниця Галя запросила до себе в гості* (О. Бердник); *І ось телефонний дзвінок від однокурсниці Тані, їхньої активістки. Цієї весни збирається їхній курс. Тридцять років усе-таки!* (Є. Кононенко).

ОДНОЛА́МПОВИЙ, а, е. Який має одну лампу; з однією лампою. *Одноламповi підвісні люстри нової моделі — авангардне рішення для тих, хто надає перевагу чітким лініям у дизайні інтер'єру* (з мови реклами); *У брошурі коротко викладено принцип роботи одноламповoго приймача, зазначено функції його деталей і рекомендований спосіб збирання цього приладу* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОЛЕМІ́ШНИЙ, а, е. Який має один леміш (у 1 знач.); з одним лемешем. — *Піднімем його, той наш перший, ще однолемішний, на належну висоту! — розпалював він уяву своїх однодумців. — Танки на п'єдесталах стоять, і тачанка, й "катюша" — це все добре, все заслужено, а плуг, він теж вартий честі народної!* (О. Гончар); *Особливо разючою для них була сила нової техніки на селі .. Чим видавався для цих людей мізерний однолемішний плужок, якщо вони ще про нього пам'ятали?* (О. Шугай).

ОДНОЛИ́КИЙ, а, е, *книжн.* Позбавлений індивідуальності (у 1 знач.). *До снігу всі фашисти сприймалися суцільною, одноликою масою, тепер, на білому тлі, раптом виявилося, що до Києва наповзло безліч різновидів цієї погані* (П. Загребельний); *Другого дня мене .. привезли в Глеваху, всім у Київській області відома назва божевільні. Це група багатоповерхових одноликих корпусів за селом Глевахою* (В. Рубан).

ОДНОЛИ́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **однoли́кий.** *Полотна Андрія Ментуха вщерть заповнені однотипними людьми. Однак, адаптувавшись до такого мальованого велелюддя, помічаєш: попри одноликість кожна постать має своє лице* (із журн.).

ОДНОЛІНІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Зображений, переданий однією лінією. *На однолінійній монтажній схемі напрями прокладання проводів зображують однією лінією, незалежно від їхньої кількості* (з навч. літ.).

2. *перен.* Позбавлений багатогранності, повноти; вузький (у 2 знач.), обмежений (у 3 знач.), одновимірний (у 2 знач.). *В Колі виявилося менше оригінального, ніж вона гадала. Те ж саме однолінійне, шаблонне мислення, що в більшості людей* (М. Руденко); *Світ письменника не однолінійний, він існує в різних вимірах: багатство й краса світу, відкриті зовнішньому сприйняттю, проєктуються тут на відчуття внутрішнє, глибинне* (з наук. літ.).

ОДНОЛІНІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однолінійний.** *На одній схемі допускається застосовування графічних зображень, яким властиві як однолінійність, так і багатолінійність, однак потрібно обов'язково зазначити це в примітках* (з наук.-техн. літ.); *Стендаль сміливо порушує притаманну романтикам однолінійність зображення героя, адже Жульєн — суперечлива особистість* (з наук. літ.); *На Середньому Дністрі була відсутня однолінійність розвитку впродовж досить значного проміжку часу, що охоплював завершальну стадію антропогенезу* (з навч. літ.).

ОДНОЛІНІ́ЙНО. Присл. до **однолінійний.** *У першому розділі праці всі графіки змін досліджуваних параметрів подано однолінійно* (з наук. літ.); *Про душу не можна писати просто, однолінійно. Геніальна простота Річарда Баха не спрощеність, а неймовірно складний світ людського духу* (із журн.).

ОДНО́ЛІТКА, и, *ж.* 1. Жін. до **одно́літок** 1. *Однолітка з дівчатами класу, вона, проте, раніше за них розквітла* (О. Гончар); — *Він* [Гриць] *перестав ходить на вечорниці, не зачіпав дівчат і молодиць. А все ходив до тої чарівниці, недарма в річці топлять чарівниць. Вона його однолітка, панове. Пора кебету мати на плечах* (Л. Костенко); *Молодий чоловік.., прогулюючись по місту, загляне до павільйону .. А там саме сидітиме молода дівчина, його однолітка, і, коли вона почує, яке морозиво він замовляє, щось неодмінно станеться* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

2. *біол.* Жін. до **одно́літок** 2. *Лин дуже полохливий. Риб невеликого розміру (цьоголіток, одноліток) виловлюють вночі за допомогою ящиків-уловлювачів, торцеві сторони яких обтягнуті нейлоновою або дрібнопористою дротяною сіткою* (з наук.-попул. літ.); *Великої помилки припускаються ті, хто, купуючи саджанець, обирає найвищий, приділяючи мало уваги кореням. Яблуня-однолітка має бути заввишки близько метра, дволітка — близько 1,5 м* (з навч. літ.).

ОДНОЛІ́ТКА, и, *ч. і ж., біол.* Те саме, що **однолі́тник.** *Розрізнюють два види рудбекії — однорічну й багаторічну. Однолітки достатньо один раз посадити у квітнику й вони надалі самостійно розсіюються* (із журн.).

ОДНОЛІ́ТНИК, а, *ч., біол.* Рослина, яка завершує цикл розвитку від насінини, що проростає, до утворення нового насіння за один рік, після чого вмирає; однорічник (у 2 знач.), однолітка. *У регіонах із холодною зимою цинерарію приморську частіше вирощують як ефектний однолітник, що утворює ошатну розетку красивого перисторозсіченого листя* (з навч. літ.); *Незважаючи на багатюще розмаїття багаторічних декоративних чагарників і квітів, садівники нерідко звертаються до однолітників* (із журн.).

ОДНОЛІ́ТНІЙ, я, є. Те саме, що **однорі́чний.** *Однаково всі четверо спрацьовані: старий Прокіпчук з сином і миршавенька кобила з своєю однолітньою дочкою* (Мирослав Ірчан); *Данилко .. вивчає цей маленький світ, у якому для лугового жучка стеблина — велике дерево, одна з основ всього, що його оточує за його коротке однолітнє буття* (Ю. Покальчук); — *Звіробій, серце моє, це багаторічна рослина, тоді як центурія — однолітня* (Ю. Іздрик).

ОДНО́ЛІТОК, тка, *ч.* 1. Те саме, що **рове́сник.** *Ріс я в лісі на самоті .. Товариша однолітка не було* (Марко Вовчок); *Серед одноліткiв не було йому* [Довбушу] *рівного в силі, спритності і відвазі, а найперше — в розумі* (В. Гжицький); *Серед своїх однолітків .. скіфський царевич нічим не відрізнявся: ті сприймали його за свого* (В. Чемерис); *Філіп був юним, життя в ньому вирувало, він не любив усамітнення і більшість свого часу проводив у товаристві однолітків та молодих людей на кілька років старших* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *біол.* Рослина або тварина віком в один рік; однорічка. *Помпілій Нума, римський цар, .. взявши Гнучкий одноліток лози, Каблучку заходивсь плести* (Т. Шевченко); *Браконьєри підняли лося: це була молода тварина, одноліток* (О. Бердник).

ОДНОЛЮ́Б, а, *ч.* Чоловік, який усе життя любить тільки одну жінку. — *Не сердься, Ярослава. Що робити — я однолюб. Є такі диваки на світі* (Л. Дмитерко); *Такі, як Стратіон, — однолюби. Це чудові люди, котрі одну любов празнують усе життя* (В. Земляк); *Пахуцький — однолюб. Я навіть згадати не можу, щоб він посміхнувся котрійсь із дівчат. Хоча на нього й пускали бісики місцеві красуні* (Є. Доломан); *Артур Пепа сказав їй, що він її дуже кохає, але дівчина лише заперечно крутила головою.., він казав, що чекав на неї все своє життя, що він узагалі однолюб* (Ю. Андрухович).

ОДНОЛЮ́БЕЦЬ, бця, *ч.* Те саме, що **однолю́б.** *Психологи зазначають, що чоловіки-однолюбці дуже обережні, довго обмірковують вибір своєї пари, адже роблять його лише один раз у житті, тому дуже бояться помилитися* (із журн.).

ОДНОЛЮ́БКА, и, *ж.* Жінка, яка все життя любить тільки одного чоловіка. *Показала його* [листа], *звичайно, й Лесі Хомівні — щоразу вони переживають таке, однодумці, однолюбки* (О. Гончар); *Агафія виявилась з породи тих жінок-однолюбок, які якщо вже й закохувались, то на все життя, коли світ для них — окрім чоловіка — переставав існувати* (В. Чемерис).

ОДНОЛЮ́БСТВО, а, *с.* Властивість особистості любити (у 2 знач.) усе життя тільки одну людину. *Почуття власної гідності, впевненість у своїй правоті та силі — оце, мабуть, головне в ньому* [Васильковi]. *Та ще однолюбство* (Микита Чернявський); — *Скажи, Ядзю,* — *попиваючи холодний чай, шепотів він їй на вушко,* — *коли у нас народиться син, я повинен буду і його, як тебе, називати любчиком чи всю свою любов зосереджувати тільки на тобі?..* — *І на мені, мій коханий, і на синочкові...* — *У такому разі ти мене позбавляєш права на однолюбство...* (О. Чорногуз).

ОДНОМАНДА́ТНИЙ, а, е. Пов'язаний із виборами одного кандидата. *Партії та кандидати в одномандатних округах мають право почати передвиборчу агітацію з наступного після реєстрації дня* (з мови документів).

ОДНОМАНДА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноманда́тний.** *Одним з елементів диференціації мажоритарних систем є розмір округу — традиційна одномандатність або багатомандатність* (з навч. літ.).

ОДНОМАНІ́ТНИЙ, а, е. Весь час однаковий, такий самий. *Рівне, одноманітне цокання маятника коло годинника, тепло в хаті, тиша навкруги — все те наводило непереможну сонноту* (І. Нечуй-Левицький); *Одноманітна робота навела задуму на неї* (Н. Кобринська); *Степ був одноманітний, безмежний, і ніщо не порушувало його тиші* (Григорій Тютюнник); — *Ходімо... Знову кришталево-прозорі шпичаки, мерехтіння райдужних барв в торосах, одноманітні снігові поля. Скільки ще йти? Куди? Чи не химеру шукають вони?* (О. Бердник).

ОДНОМАНІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **одномані́тний.** *Стражеско такої думки, що серце у мене значно поправилось, що на мене тепер погано впливає одноманітність клінічного життя, брак повітря і вражень* (М. Коцюбинський); *Я знов удома. Знов та сама одноманітність.., все те саме* (О. Кобилянська); *Просторі степи захоплювали своєю невиміряною силою безмежжя, часом навіть лякали .. одноманітністю рівнинного пейзажу* (Іван Ле); *Тільки листя шаруділо під копитами коней і десь вдалечині з моторошною одноманітністю крякав ворон* (Д. Білий).

ОДНОМАНІ́ТНО. Присл. до **одномані́тний.** *Крапля за краплею задумано, одноманітно ляскає з стріхи* (С. Васильченко); *Сумно й одноманітно минали дні і ночі, тижні й місяці* (В. Кучер); *Старий .. щось одноманітно й тихо мугикав, поглядаючи на лейтенанта* (В. Владко); *За вікном гупали рівномірні глухі удари, немов хтось одноманітно бив у барабан* (Д. Білий).

ОДНОМАНІ́ТТЯ, я, *с.* Те саме, що **одномані́тність.** *Була в ньому* [Миколі] *ніби потреба організму, що вимагала якоїсь протиотрути від одноманіття буднів* (О. Гончар); *Церкви — ці яскраві спалахи народного будівельного генія, якому було надто тісно в одноманітті глиняних хаток і солом'яних стріх, — або ж позакривано, або й поруйновано зовсім* (П. Загребельний); — *Старієш від життєвого одноманіття, а молодшаєш, коли тебе захоплює цікава інформація* (Н. Околітенко).

ОДНОМА́СНИЙ, а, е. Який має однакову масть із ким-, чим-небудь; однакової масті *(див.* **масть**[1] 1, 2). *Дорогою проїхав ридван, запряжений двома парами одномасних коней* (П. Панч); *Вона підбирала квітки та зв'язувала у невеличкі пучечки одномасних кольорів* (Панас Мирний); *Виграшною в покері є одна з таких комбінацій: три або дві карти однакової цінності або ж три одномасні карти* (із журн.).

ОДНОМА́СТИЙ, а, е. Те саме, що **одномáсний.** *Корови там одномасті, червоні* (В. Земляк).

ОДНОМІЛЬЙО́ННИЙ, а, е. 1. Те саме, що **мільйóнний** 1. *Компанія перевищила магічний одномільйонний поріг на четвертому році свого існування* (з газ.).

2. Який складається з одного мільйона або оцінюється в один мільйон яких-небудь одиниць. *У Харкові Антонов-Овсієнко, погрожуючи фізичною розправою, примусив промисловців і банкірів заплатити одномільйонну контрибуцію* (з навч. літ.).

ОДНОМІЛЬЯ́РДНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **мілья́рдний** 1. *Цього року підприємство вперше подолало одномільярдний рубіж в обсягах реалізації своєї продукції* (із журн.).

2. Який складається з одного мільярда або оцінюється в один мільярд яких-небудь одиниць. *Щоб відповісти на запитання про одномільярдне збільшення бюджету на наступний рік, потрібно мати прозору картину економіки, фінансів та бюджетної галузі* (з газ.).

ОДНОМІ́РНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Те саме, що **одновимі́рний** 1. *У верхній лівій частині зворотного боку посвідчення водія наносять одномірний штрих-код. У нижній частині зворотного боку зазначають унікальний номер запису в Реєстрі* (з мови документів).

2. *перен.* Те саме, що **одновимі́рний** 2. — *Вашій країні пощастило стати лідером еволюції. Там і рішення. Тільки воно не одномірне, не волюнтарне. Кожна мить тче нові можливості* (О. Бердник); * Образно. *Згадую власні згадки про тебе ще тоді, коли приїздила до мене, вириваючись зі своєї нестерпної, одномірної буденності, що пила твою молодість і робила завжди тривожною* (А. Дністровий).

ОДНОМІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **одномі́рний.** *Топологічними властивостями часу є неперервність, одномірність, незворотність* (з навч. літ.); *Нікчемні люди хотіли, щоб я теж став нікчемним. Одномірні істоти хотіли звести мене до одномірності* (П. Загребельний); *У сучасній Україні утверджується ідеологічний плюралізм, долається одномірність мислення і підходів до вирішення нагальних проблем нашого суспільства* (з публіц. літ.).

ОДНОМІ́РНО. Присл. до **одномі́рний.** *Формуванню одномірно впорядкованих структур у металевих системах при фазових перетвореннях зсувного типу властива певна закономірність* (з навч. літ.); *Досі ніби все тобі було відомо, але не так, як зараз: одномірно якось, без душевного трепету* (М. Руденко).

ОДНОМІ́СНИЙ, а, е. Який має місце для однієї людини; розрахований на одного. *Машина ця відзначалась винятковими якостями. На ній Шелемеха робив фігури вищого пілотажу з такою ж вправністю, як і на легкому одномісному винищувачі* (М. Трублаїні); *Є ще одна причина, через яку ми хотіли потрапити на практику у прядильний цех. Поруч із ним бокс, де стоять невеличкі одномісні електрокари, на них ми кілька разів каталися* (А. Дністровий); *До просторої одномісної палати обережно ввійшла вимуштрувана медсестра* (Люко Дашвар).

ОДНОМІ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одномі́сний.** *Одним з недоліків вертольота В-80 є його одномісність: пілот без штурмана-оператора не може контролювати ситуацію на полі бою* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОМО́ВЕЦЬ, вця, *ч.* 1. *рідко.* Той, хто розмовляє тією самою мовою, що й інший. *Степами розляглись* [поділля], *Понад морем простяглись, До потомків витязьких, Одномовців боянських* (П. Куліш).

2. *лінгв.* Те саме, що **монолінгв.** *Одномовці, або монолінгви, можуть володіти багатьма мовами, але, на відміну від білінгвів, рідна мова в них одна* (з навч. літ.).

ОДНОМО́ВНИЙ, а, е. Який користується тільки однією мовою. *На початку 20-х рр. у щойно проголошеній незалежній Чехословаччині двомовне (чесько-німецьке) населення швидко стало одномовним* (В. Русанівський); *Учені виявили, що лише в 22 країнах проживає одномовне населення. Решті країн світу властива багатомовність* (з газ.); * Образно. *Перемовлялися по-румунському і на овець покрикували теж по-румунському, хоч це були одномовні, сумирні гуцульські овечки, реквізовані в людей* (Р. Андріяшик); // Виконаний, упорядкований на основі однієї мови, однією мовою. *У нашій країні створено Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук, завданням якого є організація автоматизованої системи для укладання одномовних українських та двомовних (перекладних українсько-іншомовних й іншомовно-українських) словників* (з наук. літ.); *Багатомовний корпус текстів має об'єднувати в собі два або більше аналогічних за структурою одномовних корпусів* (з навч. літ.).

ОДНОМО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одномо́вний.** *Серед носіїв близькоспорідненої двомовності завжди відчувається прагнення до одномовності як запоруки збереження рідної мови* (В. Русанівський); *Національна інтелігенція домагалася емансипації рідної мови, розвитку освіти й літератури рідною мовою, переходу від різномовності до одномовності, тобто до мовної єдності народу* (з навч. літ.).

ОДНОМОМЕ́НТНИЙ, а, е. Який стосується одного конкретного моменту, відбувається відразу, одноразово. *Потрібен рішучий пасіонарний поштовх, котрий спричинив би одномоментний перехід від помалу накопичуваних кількісних змін до нової якости — від юрби до народу* (О. Забужко); *Щастям може бути лише чийсь прихильний погляд як одномоментна привереда покровителя* (С. Процюк).

ОДНОМОМЕ́НТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одномоме́нтний.** *Китайський філософ Фань Чжень наголошував на принциповій неможливості окремого існування тілесної форми й духу, одномоментності їхньої загибелі* (з наук. літ.).

ОДНОМОМЕ́НТНО. Присл. до **одномоме́нтний.** *Прийнятна ідея випромінення "стріл часу" одноразово, одномоментно в сотні, тисячі, мільйони альтернативних напрямків. Це реально означає те, що із стартового майданчика Землі .. проляже .. безліч шляхів до нових, експериментальних всесвітів* (О. Бердник); *Тепер одномоментно, скопом, п'ятьох Шевченківських лауреатів "ротують" (від слова ротація), а по-простому "виключають" із президії Національної спілки письменників* (М. Матіос).

ОДНОМОТО́РНИЙ, а, е. Який має один мотор; з одним мотором. *Зненацька з-за скель вигринув одномоторний моноплан, втікачі розгубилися, не встигли сховатися* (О. Бердник); *Появився ворожий літак. Що це був винищувач, я дізнався пізніше, повоювавши на фронті, а тоді це для нас був просто одномоторний літак з виразними хрестами на фюзеляжі та крилах* (А. Дімаров); *У 1922–1923 рр. німецький авіаконструктор спроєктував і побудував легкий одномоторний маневрений одномісний винищувач-напівплан* (з навч. літ.).

ОДНОНАПРА́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **односпрямо́ваний.** *Виходи даних лінійних і нелінійних блоків з'єднано з певними входами таких блоків однонаправленими зв'язками* (з наук. літ.); *Комунікативний акт не може бути однонаправленим процесом* (з навч. літ.).

ОДНОНАПРА́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **однонапра́влений.** *Основними ознаками оптоелектроніки є гальванічне розв'язування вхідного та вихідного ланцюга й однонаправленість сигналів* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОНАПРА́ВЛЕНО, *рідко.* Присл. до **однонапра́влений.** *У цілому, в обох сортів під впливом зниженої температури метаболічні адаптаційні процеси відбуваються однонаправлено* (з наук. літ.); *На початку XXI ст. особливо проявляються нові закономірності, що діють синхронно й однонаправлено* (з навч. літ.).

ОДНОНАСІ́ННИЙ, а, е. Який має одну насінину (про плід рослини). *Горіх ліщини належить до сухих нерозкривних однонасінних справжніх плодів з вільною насіниною і здерев'янілим оплоднем* (з наук. літ.); *Нут утворює однонасінний біб, усі інші зернобобові мають багатонасінні плоди* (з навч. літ.).

ОДНОНАСІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однонасі́нний.** *Спільно з ученими Національної академії аграрних наук України вперше у світі відкрито явище однонасінності цукрових буряків, використання якого в селекції започаткувало еру індустріальних технологій вирощування цієї культури* (з наук. літ.).

ОДНОНО́ГИЙ, а, е. 1. Який має одну ногу (у 1 знач.); з однією ногою. *Під муром сидів одноногий інвалід у австрійському мундирі й пропонував перехожим лепсько зшиті чоловічі черевики* (Р. Андріяшик); *Пес кинувся до одноногого каліки з Жаб'євського району, що стояв на милицях крайній* (М. Андрусяк); // Який стоїть на одній нозі. *Одноногий бусел на криниці до пісні прислухається* (С. Голованівський); *Серед просторого вільного дворища заглядав у глибочезний і широкий колодязь із суцільним зрубом одноногий журавель* (І. Білик); // *у знач. ім.* **одноно́гий,** гого, *ч.;* **одноно́га,** гої, *ж.* Той (та), у кого немає однієї ноги. *У хвості на милицях шкандибали одноногі* (Ф. Бурлака); *"А мені було легко, коли під Берліном відірвало снарядом ногу? .. Жінка покинула, бо і любов не любить одноногих..."* (Б. Харчук).

2. Про меблі, механізми, споруди і т. ін. з однією ногою (у 1 знач.). *У дальньому кутку печери громадився абияк топчан, поряд з ним — одноногий стіл, другим кінцем обіпертий об каміння* (І. Росоховатський).

ОДНОНО́ГІСТЬ, гості *і* гости, *ж.* Абстр. ім. до **одноно́гий.** *36-річний російський поет Арсеній Тарковський важко переживав свою одноногість, каліцтво його принижувало* (з наук.-попул. літ.).

ОДНОО́КИЙ, а, е. 1. Який має одне око; з одним оком. *Може, існують ще й досі страшні одноокі циклопи?* (М. Рильський); *Говорили, що течуть там* [у Кавказьких горах] *золотоносні ріки і одноокі люди, аримаспи, раз у раз викрадають це золото у лютих чудовиськ, які стерегли його* (Ю. Винничук); * Образно. *Він поважно відсуває на зібране в рясні зморшки чоло одноокі окуляри й серйозно, строго оглядає всіх* (В. Винниченко).

2. Який має лише одне здорове око. *Одноокий Яким подав Остапові жмут мотуза та паляницю, попрощавсь і зник у імлі* (М. Коцюбинський); *Мама сказала: — По телевізору показували одноокy вівчарку-героя. Вона викрила злочинців, що заробляли на собачих боях* (В. Багірова); *— Це ж Квазімодо, дзвонар! Це Квазімодо, горбань із Собору Паризької богоматері! Квазімодо одноокий! Квазімодо кривоногий!* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // *у знач. ім.* **однoо́кий,** кого, *ч.;* **однoо́ка,** кої, *ж.* Той (та), хто бачить одним оком. *Одноокий, віддаляючись в забагнючену вуличку, ще раз озирнувсь: — Пошкодуєш* (О. Гончар).

ОДНОО́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **одноо́кий.** *Третя група інвалідності встановлюється при одноокості внаслідок побутової травми або хвороби, не пов'язаних зі службою в армії або професійною діяльністю, на період перенавчання та придбання нової професії* (з мови документів); * Образно. *Добрий ранок, моя одинокосте! Холод холоду. Тиша тиш. Циклопічною одноокістю небо дивиться на Париж* (Л. Костенко).

ОДНООСІ́БНИЙ, а, е. 1. Належний одній особі; індивідуальний (у 2 знач.). *Колись зрозуміє* [Дилда], *де ліпше — чи в артілі, чи в одноосібному господарстві* (Остап Вишня); *— Одноосібні латки дальші, туди менше хто лізе, а й там розор. На нашій ниві мало зосталося: кілька снопиків* (В. Барка); // Який володіє чимось індивідуально. *У .. триповерховому особняку біля Житнього ринку, що старий Перепечай був його одноосібним власником, .. Макс з'явився у День дурних і сміху* (Люко Дашвар).

2. Який здійснює одна особа; індивідуальний (у 3 знач.). *Загатний був і архітектор, і муляр, всі інші тільки підручні. (Це й звалось у нашій редакції конвеєром). Івана ніскільки не обтяжувала ця одноосібна робота* (В. Дрозд); *На чолі приказу "стояв" суддя, боярин, що користувався одноосібною владою, а при ньому була приказна "ізба" — канцелярія з дяками та піддячими, які й вели справи* (В. Чемерис); // Який здійснює щось індивідуально. *У кожному з них* [язичницьких племен] *формально врядувала рада старшин, проте фактичним лідером і одноосібним правителем був старший жрець* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОДНООСІ́БНИК, а, *ч.* 1. *іст.* У СРСР — селянин, який не був членом сільськогосподарської артілі. *Схопивсь чоловічина з воза, — якийсь одноосібник, може, та й то захудалий* (А. Головко); *Моє діло мале: ори та сій. Я тільки трудівник, справжній трудівник. — Довбня ти вперта, одноосібник, — роздратовано відрізав Сніженко. — А ти стань господарем землі* (М. Стельмах); *У вересні 1930 р. на селян-одноосібників були покладені надзвичайно високі зернові податки* (Д. Білий).

2. *перен., розм.* Той, хто робить що-небудь окремо від інших, своїми силами. *Кухні загальної не було, кожен кулінарив як умів. Правда, більшість об'єднувалась у групи по п'ять-десять чоловік і готувала страву у відрах. Одноосібників було мало* (Є. Доломан); *Мій шпачисько, що живе в дуплі старої шовковиці, — одноосібник* (В. Дрозд); *Серед наявних в Україні аудиторських фірм близько 15 % — одноосібники* (з навч. літ.).

ОДНООСІ́БНИЦТВО, а, *с., іст.* Заняття власним, одноосібним господарством. *— Оксень? Як же, пам'ятаю! Я й справді з ним колись волам панським хвости крутив, що ж це він так довго свого одноосібництва держиться?* (І. Цюпа); *— Що ви його слухаєте, у нього нездоровий потяг до одноосібництва! Плем'я мусить об'єднуватись, а ніщо його так не об'єднує, як спільна печера* (В. Чемерис).

ОДНООСІ́БНИЦЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **одноосі́бник** і **одноосі́бництво.** *Здали* [хліб]. *До зернини. Виконали і перевиконали по одноосібницькому секторі* [сектору] *на сто дев'яносто відсотків* (А. Дімаров); *Щоб довести не тільки словом, а й ділом, що він не є прибічником соціалістичної форми господарювання, Багряний заходився творити на Олімпі своє власне одноосібницьке господарство* (О. Шугай); // Власт. одноосібникові. *Перші десять родин комуни .. заходилися руйнувати всі пережитки одноосібницької свідомості* (Ю. Яновський); — *Справедливий* [Самійло], *гордовитий, але, на жаль, з одноосібницьким норовом — замкнутості багато* (М. Стельмах).

ОДНООСІ́БНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **одноосі́бник.** *Позавчора Секлета, одноосібниця, заколола, так не вівцю, а кабанчика...* (Остап Вишня); — *Стривайте, — мовила молодичка Параска, — вона ж одноосібниця! Спершу нехай до колгоспу вступають..!* (Ю. Яновський); — *Я до колгоспу не хочу. Я ж одноосібниця, знаєш?* (Є. Гуцало); *Одноосібницям складно знайти пару, адже вони прагнуть усе контролювати самостійно, а природним інстинктом чоловіка є потреба бути безумовним авторитетом для своєї обраниці* (із журн.).

ОДНООСІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноосі́бний.** *Справжнє значення громадянського суспільства й культури в сучасній демократичній державі Френсіс Фукуяма вбачає в тому, що вони спроможні урівноважити, стримати традиційну для ліберальної доктрини пріоритетність прав індивіда, атомарну одноосібність* (з наук. літ.); *Європейці часто закидали американцям їхню одноосібність і відокремленість, проте вони й самі тепер занадто зосередились на своїх внутрішніх справах* (з наук.-попул. літ.).

ОДНООСІ́БНО. Присл. до **одноосі́бний.** *Спочатку уруси прибрали .. хитрого і могутнього Коб'яка, який хотів одноосібно правити Степом* (В. Малик); *Помилялися і мудреці та йоги минулого, жадаючи одноосібно або невеликими групами прорватися до сфери свободи* (О. Бердник); *Друкарнею одноосібно керував повітовий організаційний референт Ґонта* (М. Андрусяк); *Одначе Коваль не був куркулем. Землі мав небагато. Просто не хотів іти в колгосп. Хотів господарити одноосібно* (О. Шугай).

ОДНООСОБО́ВИЙ, а, е. Те саме, що **одноосі́бний.** *Йосип Сталін в 1934 році, провівши партійний "з'їзд переможців", стане одноосібним владикою величезної імперії* (В. Чемерис); *Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття в командитному товаристві залишився один повний учасник, засновницький договір переоформляється в одноособову заяву, підписану повним учасником* (з мови документів); // Розрахований на одну особу. — *Як же бургомістр добирається до Львова? — А він має свій одноособовий аероплян* [аероплан] (Ю. Винничук).

ОДНООСОБО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **одноособо́вий.** *У кримінальному провадженні групою слідчих також діє правило одноособовості розслідування: усі процесуальні документи складає від свого імені той слідчий, який приймав рішення або провадив слідчу дію* (з наук. літ.); *Обласну (земельну) і районну управу очолюють голови відповідних управ, які здійснюють свої повноваження на засадах одноособовості та персональної відповідальності* (з мови документів).

ОДНООСОБО́ВО. Присл. до **одноособо́вий.** *Ані митрополит, ані єпископи не правили церквою самовладно й одноособово — при них була постійно церковна інституція, так званий крилос* (І. Огієнко); — *У свідомості всіх верств суспільства має закріпитися, що верховна влада в країні належить саме вам, тому дуже важливо, щоб ви посіли трон одноособово, без леді Ґвенет* (О. Авраменко).

ОДНООСЬОВИ́Й, á, é. Який має одну вісь; з однією віссю; одновісний. *До резонатора на акустичному контакті приєднана оптично ізотропна пластинка, що під впливом одноосьової деформації стиснення/розтягнення стає фазовою зі змінним фазовим зсувом* (з наук.-техн. літ.); *В'язкість, зумовлену одноосьовим розтягом, називають поздовжньою* (з навч. літ.).

ОДНООСЬО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **одноосьови́й;** одновісність. *Одноосьовість кістяка полягає в тому, що всі відділи осьового скелета розміщені на одній осі (на передньому полюсі — череп, на задньому — куприк)* (з навч. літ.).

ОДНОПАЛА́ТНИЙ, а, е, *політ.* Який складається з однієї законодавчої палати. *Мається на увазі австрійський однопалатний рейхстаг, на створення якого змушений був піти імператор під тиском революційних подій. Він розпочав свою роботу 22 липня 1848 р. у Відні* (І. Франко); *Законодавча влада Ізраїлю представлена однопалатним парламентом — кнесетом, до якого обирають 120 депутатів* (з навч. літ.).

ОДНОПАЛА́ТНИК, а, *ч., розм.* Той, хто лікується або відпочиває в одній палаті (у 3 знач.) з кимнебудь. *Гриньов вийшов з палати.., а Онопрій, щоб не залишатись під обстрілом злобних насмішок однопалатників, зібрався на прогулянку сам* (А. Іщук); — *Отче наш, сущий на небесах, нехай святиться ім'я Твоє, — заповітні слова, які мав потім вимовити й натхненно повторити тисячі й тисячі разів, нагадували сходження по небесній драбині, вище і вище, над скоцюрбленим мариням однопалатників, над каламуттю бридких люмінісцентних ламп* (Є. Пашковський).

ОДНОПАЛА́ТНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **однопала́тник.** *Раптом перехопила* [Олена] *зацікавлені погляди своїх однопалатниць* (Є. Куртяк).

ОДНОПАЛА́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., політ.* Абстр. ім. до **однопала́тний.** *Питання про переваги та недоліки двопалатності й однопалатності парламентської структури залишається дискусійним у теорії й практиці сучасного парламентаризму* (з наук. літ.); *Однією з істотних особливостей українського парламенту є його однопалатність* (з навч. літ.).

ОДНОПА́ЛИЙ, а, е. Який має один палець на кінцівці. *Вночі побачив уві сні себе самого в образі однопалого звіра, котрий залишає на вкритій свіжим цементом рівнині сліди, які нагадують квітку наперстянки* (С. Борщевський, пер. з тв. Г. Гарсії Маркеса); *Відбулася еволюція кінцівок коней: з п'ятипалих вони перетворюються на чотирипалі, потім трипалі і лише згодом — в однопалі* (з навч. літ.); *У Китаї виявили останки однопалого динозавра* (з газ.).

ОДНОПА́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **однопа́лий.** *Однопалість є вторинною модифікацією п'ятипалого стану, тобто апоморфна щодо нього* (з навч. літ.).

ОДНОПА́ЛУБНИЙ, а, е. Який має одну палубу *(див.* **па́луба**[1] 1); з однією палубою. *Це був швидкохідний однопалубний кораблик, не вельми комфортабельний, але цілком надійний для плавання по бурхливих ріках тропічної Америки* (Ю. Бедзик); *Ті пароплави, якими я після того не раз плавав Дніпром, були однопалубними, широкими, неповороткими* (В. Чемерис); *Незабаром у міських крамницях з'явилися його іграшки — майстерно зроблені маленькі моделі човнів, катерів, однопалубних і двопалубних вітрильників, крейсерів, пароплавів* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

ОДНОПАРТІ́ЄЦЬ, йця, *ч.* Той, хто належить до однієї партії з ким-небудь. *Скаженого майора власноруч розстріляв його однопартієць комуніст-терорист Дик* (М. Андрусяк); *Тітка пропустила повз вуха грубі лестощі, зате оцінила привабливу кремезну фігуру і майже фізично відчутну харизму потенційного однопартійця* (Люко Дашвар).

ОДНОПАРТІ́ЙКА, и, *ж.* Жін. до **однопартієць.** *Криленко почув себе ніяково, особливо збільшилась ця ніяковість, коли він узнав, що перед ним стоїть однопартійка* (М. Хвильовий).

ОДНОПАРТІ́ЙНИЙ, а, е. Який має одну політичну партію. *Досвід показує, що в умовах однопартійної системи бюрократія здатна перетворитися на жорстоку, безпринципну касту, для якої байдужі ідеї, закони природи і навіть майбутнє наших дітей* (М. Руденко); *У країні з однопартійною системою з диктатором на чолі держава ніколи не відмовиться від зловживання психіатрією проти своїх політичних противників* (В. Рубан); *До 1950 року в Туреччині існувала однопартійна система. Єдиною партією була Народно-республіканська партія* (з навч. літ.).

ОДНОПАРТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **однопарті́йний.** *У Туреччині до влади прийшов Ататюрк, у Литві — Антанас Сметона. Обидва — прихильники однопартійності в національній державі* (М. Андрусяк); — *Оці дурні й роблять все, щоб вернутись до влади. Тоталітаризму. Однопартійності. Яким завгодно чином, але вернутись, навіть ціною жертв* (Л. Кононович); *Однопартійність варто розглядати не абстрактно, а в конкретних історичних умовах. До того ж важливе значення має оцінка партією свого монопольного становища та готовності до його закріплення* (з навч. літ.).

ОДНОПА́РУСНИЙ, а, е. Який має один парус, з одним парусом (у 1 знач.); одновітрильний. *Однопарусні джонки китайців плавали ріками, а багатопарусні, на яких можна було комбінувати вітрила залежно від сили й напряму вітру, виходили у відкрите море* (з навч. літ.).

ОДНОПЕЛЮСТКО́ВИЙ, а, е, *біол.* Утворений із суцільної пелюстки (у 1 знач.). *Французький ботанік і мандрівник Ж. П. де Турнефор розподілив відомі йому рослини на 22 класи, виокремивши безпелюсткові, однопелюсткові й багатопелюсткові рослини* (з наук.-попул. літ.); *Крайові квітки топінамбуру в кошику язичкові, з яскраво-жовтими однопелюстковими віночками, неплідні* (з навч. літ.).

ОДНОПІ́ЛЬНИЙ, а, е, *діал.* 1. Який має одну стулку; складається з єдиного полотна (у 7 знач.). *З правого боку у стіні, чисто вимазаній білою глиною, вирізнялися великі однопільні двері, замкнені на засув, але без скобля і клямки* (Т. Осьмачка).

2. Який становить щось єдине; позбавлений роздвоєності, цілісний, неподільний (у 1, 2 знач.). *Чесна натура бере перевагу, і він* [Енобарб], *однопільна душа, не може стерпіти внутрішнього розладу і гине від нього* (І. Франко).

ОДНОПЛА́НОВИЙ, а, е. 1. Який подається, розкривається і т. ін. в одному плані *(див.* **план**[1] 5). *Художній світ Золя, порівняно зі світом Флобера, одноплановий, підвладний одній стихії* (з наук. літ.); *Богдану Козакову вдалося переконати місцеву владу, що для актора замикатися тільки на однопланових ролях — це творча загибель* (з наук.-попул. літ.); *Промисловий переворот та індустріалізація — явища, зрештою, однопланові, але не тотожні* (з навч. літ.).

2. *перен.* Позбавлений багатогранності, повноти; вузький (у 2 знач.), обмежений (у 3 знач.), одновимірний (у 2 знач.). *Усе персонажі сповіщають у тій чи іншій нескладній формі один одному про те, що вони зараз робитимуть. У підтексті майже нічого нема. Все одноланове. І немає мислення* (О. Довженко).

ОДНОПЛА́НОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **одноплановий.** *У науковому тексті, якому властива сувора логіка викладу, принцип цілісності та одноплановості, розкриття змісту тексту традиційно здійснюється, перш за все, через актуальний зв'язок сусідніх висловлювань* (з наук. літ.); *Улас Самчук у творі "Гори говорять!" знайшов шляхи звільнення від сюжетно-фабульної одноплановості класичного роману через переосмислення проблем поетики та естетики жанру* (з навч. літ.); *Упередженість критика щодо автора, одноплановість аналізу його твору нівелюють цінність наукового дослідження* (із журн.).

ОДНОПЛА́НОВО. Присл. до **однопла́новий.** *Націоналізм — поняття складне й суперечливе. Його не можна інтерпретувати одноплановo, у парадигмі "добро чи зло"* (з наук. літ.); *Наша реакція на сьогодення доти залишатиметься пасивною й відставатиме від розвитку подій, доки ми будемо мислити обмежено, одноплановo, практикувати зведення бар'єрів* (з газ.).

ОДНОПЛЕМЕ́НЕЦЬ *див.* **одноплемінець.**

ОДНОПЛЕМІ́НЕЦЬ, ОДНОПЛЕМЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., рідко.* Те саме, що **одноплемі́нник.** *Навіть жиди, його одноплеменці, що їм так властиве почуття расової солідарности, відцуралися Барбарова* (І. Багряний); *В розмовах з одноплеменцями став* [Ференц] *навіть величати себе "партизаном"* (О. Гончар); *Тепер у Хесуса новий напарник — Буено. Старий індіанин навряд чи зміг би виконувати обов'язки й за свого загиблого одноплемінця* (І. Білик); *У неосяжних паризьких нетрях маленький король почувався так само спокійно, як у джунглях, де отаборялися його одноплемінці, коли Керіка брала його з собою на полювання* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ОДНОПЛЕМІ́ННИЙ, а, е. Який належить до одного з ким-небудь племені (у 1–4 знач.), народу (у 1 знач.). *Книжка його* [Марка Кропивницького] *єсть одним з перших і, будь-що-будь, одним з ліпших проявів літературного життя одноплемінної нам України по зняттю з українського слова тяжкої заборони* (І. Франко); — *Ти піддаєш сваволі народ, свободу якого визнав сам, і який, бувши одноплемінний і одновірний твоєму народові, підсилив і звеличив царство твоє добровільною злукою* (Ю. Мушкетик); *Поза вітчизною й сам я тепер, чоловіка убивши Одноплемінного; в нього ж у Аргосі .. Досить братів і рідні .. Їх уникаючи, разом від смерті і чорної Кери Втік я* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); // *у знач. ім.* **одноплемі́нні,** них, *мн.* Ті, хто належить до одного з ким-небудь племені, народу. *Касіт і Ла старалися триматися ближче до мене, але зараз одноплемінні майже не звертали на них уваги* (І. Росоховатський); *Вождь Ту зрушив з місця, зрушили й одноплемінні* (В. Фіялко).

ОДНОПЛЕМІННИК, а, *ч.* Той, хто належить до одного з ким-небудь племені (у 1–4 знач.), народу (у 1 знач.). *Сам тутешній гуцул, Дідушок, проте, помітно відрізнявся від одноплемінників* (В. Гжицький); *Кий мав дужі, широкі плечі і міцні ноги. Стояв на щиті прямо і дивився проникливо на стомлені обличчя одноплемінників, в їхні допитливі, наповнені тривогою очі* (В. Малик); *Про Євгена Тимченка, .. свого визначного одноплемінника, та ще й земляка — полтавця, вченого і національного патріота, я вперше дізнався, можна сказати, завдяки "Калевалі"* (В. Чемерис).

ОДНОПЛЕМІННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **одноплемінник.** *Леопольд з'явився не сам, а в товаристві чотирьох одноплемінниць: Лаури, Рівалової кішки Беати і ще двох, що їх ми досі не бачили* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Саломея .. хотіла порятувати свою одноплемінницю, подругу* (В. Лис).

ОДНОПОВЕРХÓВИЙ, а, е. Який має один поверх (у 1 знач.); з одним поверхом. *На схилі гори утопають в зелені садів невеликі одноповерхові будинки* (О. Корнійчук); *Привітна й затишна вуличка з одноповерховими будинками веде мене вниз до кручі* (В. Домонтович); *Височенні бетонні стіни сягали до рівня даху масивного одноповерхового будинку, біля суцільних залізних воріт кулеметною амбразурою виднілось віконце з вицвілим написом* (М. Дашкієв); *Вже другого дня швидко вправився з касою, помив руки та й гайда в центр нашого одноповерхового міста. За мною й Пилип ув'язався* (П. Запаренко).

ОДНОПОВЕРХÓВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **одноповерхóвий.** *Школам Лохвицького земства властиві ризаліти й башточки, що, попри одноповерховість будівлі, є домінантним архітектурним осердям села* (з навч. літ.).

ОДНОПОЛЧÁНИН, а, *ч.* Той, хто служить або служив з ким-небудь в одному полку. *Однополчанине, згадай тепло воронезької зали, де нам Платонов і Гайдай дуети Лисенка співали* (М. Упеник); *З розчинених дверей хліва долинали безжурний гомін та басовитий сміх наших однополчан* (Є. Доломан); *Листується полковник і зі своїми однополчанами* (М. Білкун).

ОДНОПОЛЧÁНКА, и, *ж.* Жін. до **однополчáнин.** *Після війни льотчиця Марія Доліна, командир ланки та заступник командира ескадрильї, брала участь у розшуку місць загибелі своїх однополчанок* (із журн.).

ОДНОПÓЛЮСНИЙ, а, е. 1. *спец.* Який має один полюс (у 2, 3 знач.); однополярний. *У прототипі однополюсного електричного стартера, завершеного між 1852 і 1854 роками, обидві — нерухома й обертова — частини були електромагнітними* (з наук. літ.); *Не можна встановлювати однополюсні вимикачі й плавкі запобіжники в нульовому проводі на ділянках мережі, де його застосовують для занулення* (з наук.-техн. літ.).

2. *перен.* Який має єдиний центр (у 4 знач.); цілісний, неподільний (у 1, 2 знач.). *Однополюсний світ неможливий або принаймні внутрішньо нестабільний і нетривалий, бо існування єдиної наддержави швидко змусить решту країн об'єднатися в опозицію та відновити міжнародний баланс* (з навч. літ.).

3. *перен.* Який не враховує всієї багатогранності явища, вузько, обмежено сприймає або висвітлює що-небудь; одновимірний (у 2 знач.), однолінійний (у 2 знач.). *Причиною внутрішньої суперечливості цілісного, але не однополюсного світобачення М. Драгоманова була мерехтлива інтелектуальна атмосфера шукання нових концептів, методологічних і світоглядних підходів до розуміння історії людства* (з наук. літ.).

ОДНОПÓЛЮСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **однопóлюсний.** *Англійський фізик-теоретик Поль Дірак висунув гіпотезу існування магнітної мікрочастинки, якій властива однополюсність, — магнітного монополя* (з наук.-попул. літ.); *Однополюсність порушує проблему політичної та моральної легітимності. Для сучасних ліберальних умів сама ідея існування єдиної панівної світової сили, обмеженої лише власним відчуттям міри, уже за визначенням неправомірна й небезпечна* (з наук. літ.).

ОДНОПÓЛЮСНО, *спец.* Присл. до **однопóлюсний.** *Магнітною системою є стрижень з однополюсно розташованими магнітами, навколо якого розміщені обертовий немагнітний шнек та керований шибер розділення продукту* (з навч. літ.); *З ліквідацією однопартійної монополії та існування, по суті, однополюсно зорієнтованих громадських об'єднань більш виразною суспільно стала діяльність т. зв. біляцерковних спільнот* (з газ.).

ОДНОПОЛЯ́РНИЙ, а, е. Те саме, що **однопóлюсний.** *Однополярний генератор містить електропровідний диск або циліндр, що обертається в площині, перпендикулярній до однорідного статичного магнітного поля* (з наук.-техн. літ.); *Після краху біполярної системи було зроблено чимало прогнозів щодо міцності та довговічності однополярного світу зі Сполученими Штатами на чолі* (з газ.).

ОДНОПОЛЯ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однополя́рний.** *За словами професора з американського коледжу, магніт, якому властива однополярність, удалося створити в експериментальній лабораторії за допомогою магнітного поля, сформованого штучно з попередньо охолоджених атомів* (із журн.); *Однополярність у міжнародній політиці є розподілом сил, при якому одна держава здійснює більший вплив на культурну, економічну та військову галузі* (з навч. літ.).

ОДНОПОЛЯ́РНО. Присл. до **однополя́рний.** *Винахідник Отто фон Геріке виявив властивість електростатичного відштовхування однополярно заряджених предметів* (з навч. літ.); *Результати реалізації політики модернізації демонструють деформацію політичної системи суспільства, що стає однополярно орієнтованою* (з газ.).

ОДНОПОРОЖНИ́ННИЙ, а, е. Який має одну порожнину. *У процесі плетіння арматури утворюється вільна поверхня джгутів, форма якої може бути представлена однопорожнинним гіперболоїдом обертання* (з навч. літ.).

ОДНОПРІЗВИЩНИК, а, *ч.* Той, хто має з ким-небудь одне прізвище, але не доводиться йому родичем; однофамілець. *У Регістр вносять такі відомості: прізвище, ім'я; стать; дата і місце народження; дата і місце смерті; номери свідоцтв про народження та смерть; прізвище найближчого родича по чоловічій лінії для ідентифікації однопрізвищників* (з навч. літ.).

ОДНОПРІЗВИЩНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **однопрізвищник.** *Останнім часом у соцмережах поширюється інформація про дорожньо-транспортну пригоду, спричинену дочкою мера, однак виявилося, що винною в аварії є її однопрізвищниця* (з газ.).

ОДНОПРОГІННИЙ, а, е. Який має один прогін (у 5 знач.); з одним прогоном. *В 1906 році Пантелеймонівський міст був розібраний і збудований новий сталевий однопрогінний арковий міст, відкритий для руху в 1908 році* (з навч. літ.).

ОДНОПРО́ФІЛЬНИЙ, а, е. Який має один профіль (у 3 знач.). *Пріоритетним напрямом конференції є вивчення ефективного педагогічного досвіду з індивідуальної роботи зі здібними учнями в однопрофільному навчальному закладі* (з наук. літ.).

ОДНОПРО́ФІЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **однопро́фільний.** *Однопрофільність деяких туристичних підприємств зумовлює формування вузького, специфічного кола клієнтів* (із журн.).

ОДНОПРОХІ́ДНИЙ, а, е, *зоол.* 1. Який має один відхідниковий отвір — клоаку (у 3 знач.). *В Австралійському біогеографічному царстві поширені дві родини з підкласу однопрохідних ссавців (качкодзьоб, єхидна) і шість родин сумчатих* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **однопрохі́дні,** них, *мн.* Підклас ссавців, які мають один відхідниковий отвір і яким властиве яйцеродіння (качкодзьоб, єхидна); яйцекладні. *Паганель .. забажав узяти з собою бридку єхидну й хотів був покласти її у багажний відділок. Але Олбінет так обурився, що вченому довелось відмовитись од думки зберегти для майбутніх поколінь цей взірець австралійських однопрохідних* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Який має один прохід (у 2 знач.) або здійснюється за один прохід (у 3 знач.). *Однопрохідний компілятор здійснює трансляцію тексту початкової комп'ютерної програми за один прохід* (з наук.-техн. літ.); *Завершено виробництво повнозростових однопрохідних турнікетів із дверима аварійного виходу* (з газ.).

ОДНОПРОЦЕ́НТНИЙ, а, е. Те саме, що **одновідсо́тко́вий.** *Інформація про чутливість до зміни відсоткової ставки може базуватися на припущенні однопроцентної зміни ринкових відсоткових ставок, яка відбувається на дату балансу* (з навч. літ.); *Однопроцентний розчин марганцівки досить часто застосовують для протруювання насіння* (із журн.).

ОДНОРА́ЗО́ВИЙ, а, е. 1. Який здійснюється, відбувається один раз; однократний. *Психічне явище є одноразове, отже, в свідомості творця виринає за кожним разом інший зміст, а не один і той самий* (Б.-І. Антонич); — *Чи готові ви на подвиг, не одноразовий, а щоденний, який триватиме все наше життя?..* (Д. Ткач); // Який надається в особливих випадках тільки один раз. *Коли в студентки Зінченко захворіла мати і платити лікареві було нічим, .. Антон Никандрович з поспішністю і дипломатичним тактом перепровадив через члена профкому двісті карбованців у вигляді нібито одноразової субсидії від професійної організації* (В. Барка); *Після внесення облрадою змін до обласної програми "Турбота" кожна сім'я загиблого захисника Батьківщини отримає одноразову матеріальну допомогу розміром 50 тисяч гривень* (з газ.).

2. Признач. для використання лише один раз. *Медсестра Марина спритно приготує одноразовий шприц, звичним жестом відламає верхівку ампули, і за кілька секунд черговий укол буде зроблено* (А. Кокотюха); *У нетрях безрозмірної сумки знайшлись і серветка, і одноразові стаканчики* (Г. Вдовиченко).

3. Те саме, що **однoча́сний.** *Пекельний гуркіт багатьох майже одноразових вибухів струсонув землю і, здавалося, поставив її дибки* (Є. Доломан).

ОДНОРА́ЗО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **однора́зо́вий.** *Щасливе відчуття тепла і захисту від лагідної сильної руки .. раптом вибухнуло в ньому* [Франсіско] *неможливістю свого повторення, безглуздістю своєї одноразовості, відчаєм з утрати того, що так потрібно йому зараз* (Ю. Покальчук); *Індивідуально-авторським перетворенням притаманні всі основні ознаки оказіональних слів: принципова одноразовість, передання унікальної, конкретної мовленнєвої ситуації* (з наук. літ.); *Основна перевага пластикової тари для власників фастфуду — одноразовість: можна істотно скоротити витрати на утримання спеціального персоналу для миття посуду* (із журн.).

ОДНОРА́ЗО́ВО. Присл. до **однора́зо́вий** 1, 3. — *Повне забуття минулого, довічний кусень хліба, .. п'ять тисяч лір одноразово — це непогана платня* (Ю. Смолич); *Час і порядок використання відпустки (час початку і час закінчення, одноразово або частинами тощо) визначається сторонами трудового договору* (з мови документів); *Їх забирали — Андрія й Давида — майже одноразово, і вони ходили на допити, як то кажуть, на пару, хоч ходили до різних слідчих* (І. Багряний); *З-під коротких оксамитних губ його вибивається веселий пружок зубів, і тому здається, що собаченя одноразово гавкає і сміється* (М. Стельмах).

ОДНОРЕ́ЙКОВИЙ, а, е. Який має одну рейку або рухається по одній рейці. *Діставали* [журналісти] *незадовільні відповіді, особливо коли мова йшла про герметизацію тунелю та систему однорейкових шляхів, що одночасно могли служити і дворейковими. Офіціально ніхто нічого пояснити їм не міг* (М. Трублаїні).

ОДНОРІВНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Який має один рівень (у 1 знач.), розміщений на одному рівні. *Держава регулює попит і ціни, бере участь в орендних й акціонованих відносинах, створює однорівневий загальнодержавний ринок* (з навч. літ.); *Історично в Україні склалася однорівнева схема пенсійного забезпечення за віком, яка ґрунтувалася на солідарності поколінь і в певний спосіб узгоджувалася з командно-адміністративною системою* (з газ.).

2. Який має однаковий з ким-, чим-небудь рівень чогось. *Проведено порівняльний аналіз однорівневих за параметрами апаратів, представлених різними виробниками* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОРІВНЕ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **однорівне́вий.** *Банківській системі Радянського Союзу була властива однорівневість: існував єдиний емісійно-касовий, кредитний і розрахунковий центр країни — Державний банк СРСР* (з навч. літ.).

ОДНОРІ́Г, ро́га, *ч., міф.* Те саме, що **єдинорі́г** 2. *Знаменита притча про однорога, уміщена в тій повісті, послужила мотивом для одної різьби на стародавній баптистерії* [хрестильні] *в Пармі* (І. Франко); *Подібно до казкового однорога пропливла зовсім близько кузовок-риба, було добре видно, як вона по черзі гребла плавцями, ледь ворушила хвостом* (І. Росоховатський); *У центрі герба сяяв білизною здиблений одноріг із золотою короною* (Ю. Винничук).

ОДНОРІ́ДНИЙ, а, е. 1. Який належить до того самого роду, розряду, характеризується однаковими рисами, ознаками з ким-, чим-небудь. *Доцільніше було почати III том нарисом "В путах шайтана", що розгортає собою цілком нову в творчості Коцюбинського сторінку і зв'язаний безпосередньо з дальшими однорідними творами* (С. Єфремов); *Вщерть буде набито однорідними металами та різноманітною сировиною довжелезні відтинки тунелів* (М. Дашкієв).

2. Який має однаковий склад, однакові властивості в усіх своїх частинах. *Виявилось, що речовина Місяця на 20–25 метрів у глибину однорідна* (М. Білкун); *Змішай 5 ваг. ч. магнієвого порошку з 6 ваг. ч. калієвої селітри і акуратно перемішуй до однорідного стану* (С. Жадан).

△ **Однорі́дні чле́ни ре́чення** *див.* **член.**

ОДНОРІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **однорі́дний.** *І ультразвуковий інтроскоп, і нейтронний дифрактометр показали дивовижну однорідність одержаного вогнетриву* (М. Дашкієв); *Ургант реабілітувався такою мірою, що його візія світу набула стилістичної однорідності* (Ю. Іздрик).

ОДНОРІ́ДНО. Присл. до **однорі́дний.** *При побудові космологічних моделей Всесвіту вважають, що речовина в ньому розподілена однорідно та ізотропно* (з наук. літ.); *В однорідно деформованій плівці атоми зазнають регулярного зсуву щодо положень, які вони займали у ґратці підкладки* (з наук.-техн. літ.).

ОДНО́РІЛЛЯ, я, *ж., с. г.* 1. Одноразова оранка (у 1 знач.). *До одноріллі вдавалися здебільшого сухої весни* (з навч. літ.).

2. Поле, зоране один раз або засіяне після однієї оранки. *Однорілля властива передусім Поліссю через його піщані ґрунти* (із журн.).

ОДНОРІ́ЧКА, и, *ж., біол.* Рослина або тварина віком в один рік; одноліток (у 2 знач.). *Осінній вихід дволітки сріблого карася становить близько 90 % від кількості посадженої у став однорічки* (з наук. літ.); *Утворення квіток, плодів і насіння швидко виснажує поживні резерви однорічки та часто спричинює загибель вегетативної частини рослини* (з навч. літ.); * У порівн. *Роззброїли тих горе-вояків і після короткої виховної бесіди розпустили по домівках. Розбігалися, наче лошаки-однорічки* (М. Андрусяк).

ОДНОРІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Віком в один рік. *Як десь сова озветься на даху сусіднім, І гасне лампа: ґніт-бо вина жадає, тоді напевне день прийдешній буде Днем смерті ягняток однорічних* (Н. Королева); *Підійшов* [Сідалковський] *до умивальника, що висів на стовпчику недалеко від ґанку і біля якого, як охоронці тиші й спокою цього двору, розляглися на всю свою довжину два гіпсові сфінкси завбільшки з однорічне теля* (О. Чорногуз); *Якась дівчина з малим хлопчиком на руках, з вигляду десь однорічним, вигукувала прокльони у бік молодої пари, що йшла за десяток метрів перед нею* (Ю. Андрухович); // Який триває один рік. *Пан радник присягався, що позволить йому відбути службу однорічного охотника хоть би й при гусарах* (О. Кобилянська); *Була* [Маруся] *роботяща, привітна й з усього було видно, що однорічне перебування в таборах ще не встигло накласти на неї печаті фізичного й морального розтління* (Б. Антоненко-Давидович); [Д і д Є в м е н:] *Еге ж! І хай би тоді всі Адами в смертельній самоті пройшли хоч однорічні курси, як треба шанувати своїх Єв* (М. Стельмах).

2. *біол.* Який проходить увесь цикл розвитку впродовж одного року. *З насіння однорічної трав'янистої рослини сезам вичавлюють добру олію, а також роблять халву* (з наук.-попул. літ.); *Квітів тут мало, і їм бракує розмаїтості барв, майже немає однорічних рослин, але дуже багато папоротей, злакових і зонтикових* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОДНОРІ́ЧНИК, а, *ч.* 1. *рідко.* Те саме, що **рове́сник.** *Своїм розвитком і природними даними він і взагалі відзначався серед своїх однорічників* (Іван Ле).

2. *біол.* Те саме, що **одноліітник.** *Відносно висока роль монокарпічних видів у формуванні флори регіону свідчить про зростаючий вплив антропогенних факторів, що сприяють поширенню однорічників із широкими ареалами* (з наук. літ.).

3. *розм.* Той, термін служби якого триває один рік, розрахований на один рік. *Тимофій — лише наглядач, до того ж, однорічник, вільнонайманий* (А. Кокотюха); *Отто Кац учився в торговельній академії й пішов до армії як однорічник* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОДНОРО́ГИЙ, а, е. Який має один ріг (у 1 знач.); з одним рогом. *Коли парубки берегом піднялися на шлях, вони побачили, як біля липи .. норовилась однорога червоно-бура корова* (М. Стельмах); *На місцях глядачів усюди сидять корови, вівці .. І мене це аніскілечки не дивує. Наче так і треба. У першому ряду сидить наша однорога корова Манька* (В. Нестайко); *На голові в шамана стирчала висока однорога шапка, спереду і ззаду підбита дорогим хутром* (М. Сиротюк).

ОДНОРОСТКО́ВИЙ, а, е. Який має один росток (у 2 знач.); з одним ростком. *Поля, що засівались одноростковим насінням пунктирним способом, проривати не потрібно* (з навч. літ.).

ОДНОРУ́КИЙ, а, е. Який має одну руку; з однією рукою. *До кузні увійшло ще двоє — худорлявий з жовтим обличчям дідусь і однорукий смерд* (А. Хижняк); *Я подякував хірургові за турботу. Що ж до ампутації, то заявив однозначно, що руку втяти не дам, бо як воювати однорукому партизанові* (М. Андрусяк); * Образно. *Баштові крани — ці однорукі залізні велетні — подавали бетонні плити кудись під саме небо* (М. Руденко); // *у знач. ім.* **одноруки́й,** кого, *ч.;* **одноруќа,** кої, *ж.* Той (та), у кого немає однієї руки. *Всі* [у громаді] *вміють ткани льон. Працюють подагрики, працюють сліпі. Навіть однорукі не сидять тут без діла* (Н. Королева); *Б'є коня однорукий* (О. Довженко); *Кирпа .. вільно помахував лівою рукою, щоразу доторкуючись наголів'я меча, почепленого в нього при правому боці (бо ж правої руки не мав, доводилося призвичаюватися), але барон знав, що на просторому полі однорукий пересилить одноногого* (П. Загребельний); // Який має одну здорову руку. *Я недавно забився, в лікті жили розтягнув, так тепер однорукий при роботі* (В. Барка).

ОДНОРУ́КІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **одноруќий.** *Ні однорукість, ні одноногість не були перешкодою до роботи в Спаській інвалідній колонії особливого призначення* (із журн.).

ОДНО́РУЧ, *присл.* Однією рукою. *Підходила* [Леся] *до фортепіано, торкала одноруч холодні клавіші* (М. Олійник); *Дружина, прокинувшись від схлипів доньки і хусткою вкривши настільну лампу, одноруч погойдує коляску, дописує вечірнього листа* (Є. Пашковський).

ОДНОРУ́ЧКА, и. 1. *ж. і ч., рідко.* Людина, у якої немає однієї руки. *Інвалід-одноручка.*

2. *розм.* Те, що має одну ручку (у 2 знач.). — *Та пішов, розумієш, пилку-одноручку позичити, — пояснив Закревський. — Там за розвалюхою вже, мабуть, із пів віку десяток колод валяється. Ну й надумав я розпиляти їх, щоб було чим узимку піч топити* (В. Чемерис).

ОДНОРУ́ЧНИЙ, а, е. З однією ручкою (у 2 знач.); пристосований для роботи однією рукою (у 1 знач.). *Майже відразу в око мені впав одноручний меч, що висів на стіні в найвиднішому місці між двома обтягнутими видубленою шкірою щитами* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Недалеко від м. Запоріжжя в балці Канцерка було досліджено 18 горнів двоярусної конструкції (VIII ст.), де випалювалися одноручні кулясті глеки, великі піфосоподібні посудини* (з навч. літ.).

ОДНОРЯ́ДНИЙ, а, е. Який містить один ряд (у 1 знач.) чого-небудь або утворює один ряд; зробл. в один ряд. *Довгі однорядні судна з великими вітрилами важко пливли, занурені в скаламучену сильною течією воду майже по самі весла* (І. Білик); *Теорія однорядного руху іонів селективними каналами ґрунтується на теорії абсолютних швидкостей реакцій і пояснює низку ефектів, які не можна пояснити в межах електродифузійної теорії* (з наук. літ.); *Бортик відмежований від дзеркала не тільки різким переходом, але й однорядним орнаментом, званим в іконографії "воловим очком"* (із журн.).

ОДНОСЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який має одну секцію *(див.* **се́кція**[1] 1); з однієї секції. *Односекційні будинки є комплексом квартир, розташованих навколо одного вузла вертикальних комунікацій (сходи і ліфти), завдяки чому мають порівняно невеликий компактний план* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОСЕ́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* Той, хто живе або жив з ким-небудь в одному селі. *Пополудні почали сходитись до тітки Марії дальші родичі з околичних сіл і односельці* (Ірина Вільде); *Тут у секреті біля мосту їх троє: Карнаух Маркіян, кулеметник ще з царської війни, Левко Цимбал, Яреськів односелець, і третій — Яресько* (О. Гончар); *З'явилася нагода "показати" себе, похизуватися перед односельцями, що й він, Самар, мовляв, не ликом шитий* (Є. Доломан).

ОДНОСЕ́ЛИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **односе́лець.** *Колишня односелиця.*

ОДНОСЕЛЬЧА́НИН, ОДНОСІЛЬЧА́НИН, а, *ч.* Те саме, що **односе́лець.** *Збурила, вразила сход правдива річ односельчанина* (К. Гордієнко); *Бабенко з пораненою ногою і обпеченими руками кидався в полум'я попереду всіх, дивуючи односельчан своєю відвагою* (М. Руденко); *Кожну собаку в Рокитному знав* [Стьопка], *а якось не довелося з односільчанами близько зійтися* (Люко Дашвар).

ОДНОСЕЛЬЧА́НКА, ОДНОСІЛЬЧА́НКА, и, *ж.* Жін. до **односельча́нин, односільча́нин.** *Позгинавшись між кошиками, ще міцно куняли кілька .. односельчанок* (О. Гончар); *Цього року мешканці села Огирівка пишно вшанували свою найстаршу односільчанку, якій виповнилося 92 роки* (з газ.).

ОДНОСЕ́РДИЙ, а, е, *рідко.* Який виявляє односердя; солідарний з ким-небудь у чомусь. *Усі ці люди військові .. поприходили до Хеврону, щоб настановити Давида царем над усім Ізраїлем. Та й решта Ізраїля* [Ізраїлю] *були односерді, щоб настановити Давида царем* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОДНОСЕ́РДНЕ *див.* **односе́рдно.**

ОДНОСЕ́РДНО, ОДНОСЕ́РДНЕ, *присл., рідко.* Одностайно, однодушно. *Люде* [люди] *стогнуть у кайданах, Немає з ким взятись, Розкуватись, одностайне, Односердне стати* (Т. Шевченко); *Вся кумпанія .. зареготались односердно* (Дніпрова Чайка).

ОДНОСЕ́РДЯ, я, *с., рідко.* Одностайність, згода (у 3 знач.). *Нема односердя між батьком та сином.., Навіть не дружні брати між собою, як перше бувало* (Сл. Б. Грінченка).

ОДНОСЕРІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який має одну серію, не поділений на серії (про фільм). *Назву й деталі авторської програми для СТБ — односерійної стрічки до Дня Незалежності — поки що не розголошують* (з газ.).

2. Який належить до однієї серії, випуску, однаковий з чим-небудь. *Через порушення оформлення накладної було вилучено з продажу партію односерійних смартфонів* (з газ.).

ОДНОСИ́ЛЬНИЙ, а, е, *техн.* Який має потужність в одну кінську силу. *Односильні двигуни внутрішнього згоряння використовують у самохідних поливних агрегатах для обприскування винограду* (з навч. літ.).

ОДНОСІЛЬЧА́НИН *див.* **односельча́нин.**

ОДНОСІЛЬЧА́НКА *див.* **односельча́нка.**

ОДНОСІМ'ЯДО́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* 1. Який має насіння, що складається з однієї сім'ядолі; однодольний (у 1 знач.). *У більшості односім'ядольних рослин органи вегетативного розмноження — кореневища, бульби, цибулини — розташовуються в ґрунті* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **односім'ядо́льні,** них, *мн.* Те саме, що **однодо́льні** 2. *Серед односім'ядольних багато корисних та економічно важливих сільськогосподарських рослин світу: хлібні злаки, зокрема пшениця, жито, ячмінь, овес, кукурудза, рис, сорго, просо, цінні кормові трави та овочеві культури, декоративні рослини* (з наук. літ.).

ОДНОСКЛА́ДНИЙ, а, е. Який має один складник. *Коли Ю. Шевельов звернувся до проблеми називних речень, було вже відомо, що висловлення, предикативний центр яких представлений граматично незалежним номінативом, належать до іменного типу односкладних структур* (з наук. літ.); *До останньої групи учнів, виділеної дослідниками на основі рівня знань, належали діти, що не вміли виявляти причинно-наслідкові зв'язки, не володіли найпростішими навичками аналізу та відповідали лише на односкладні питання* (з навч. літ.).

△ **Односкла́дне ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ОДНОСКЛАДО́ВИЙ, а, е. 1. Який має один склад (про слово або його частини). *Першу хвилину вони розглядали один одного, вигукуючи односкладові оклики* (О. Копиленко); *І Люксембурзький Сад в Парижі, й Літній Сад у Петербурзі стелили перед тобою жорству своїх доріжок, та саме цей парк живе у тобі, зринає в свідомості при односкладовому слові з чотирьох літер "п.а.р.к."* (О. Ірванець).

2. Який складається з одного-двох слів; дуже короткий (у 3 знач.), лаконічний. *На допитки* [допитування], *чи не хвора, Ляля кидала односкладові скупі відповіді* (О. Гончар); — *Здається, ти мав намір подарувати людству нові запаси розуму? Це не дуже узгоджується з таким односкладовим мовленням, яке ти тут демонструєш! — засміялася вона* (П. Загребельний).

ОДНОСКЛАДО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **односкладо́вий.** *Для сучасних китайсько-тибетських мов характерні наявність тонів та односкладовість кореня* (з наук. літ.).

ОДНОСКЛАДО́ВО. Присл. до **односкладо́вий** 2. *Галя Рижко була цього разу незвично мовчазною і задумливою. І навіть на запитання товаришів вона відповідала односкладово і кволо* (В. Владко); *Щирої розмови з Великопольським не вийшло. Великопольський відповідав односкладово, "так" або "ні" — і демонстративно поглядав на годинник* (М. Дашкієв); *До розмови дівчина приставала лише в силу необхідності, більше відповідаючи на якісь запитання, та й то силувано й односкладово* (В. Козаченко).

ОДНОСЛІ́ВНИЙ, а, е. 1. Який складається з одного слова. *Книги рятують полонених від нудьги і невідомого майбутнього, яке може початися з однослівної команди "Встати!"* (Р. Андріяшик); *Коли автор словника не знаходить в українській мові однослівного відповідника, він тлумачить церковнослов'янське слово, а інколи додає й своє судження про позначуваний об'єкт* (В. Русанівський).

2. Дуже короткий (у 3 знач.), лаконічний. *Ромця час від часу робив однослівні зауваги своїм дружкам, і вони, нехтуючи правилами чемності, пирскали в кулаки* (О. Гончар).

ОДНОСЛІ́ВНО. Присл. до **однослі́вний.** *Софія випитувала в нього, як платять на трудодень, чи є школа, хто до неї був агрономом, Кіндрат відповідав однослівно: — Побачите, — і ніяковів* (Б. Харчук); *Сатіапал навмисне уникав прямого звернення, але ясно було, що він говорить все це тільки для Лаптєва і цілком ігнорує Калиннікова. Андрієві це було неприємно, і він одмовчувався або відповідав однослівно* (М. Дашкієв).

ОДНОСО́РТНИЙ, а, е. Який складається з одного сорту. *Створення самофертильних сортів, які можна було б вирощувати в односортних насадженнях, є одним з найголовніших напрямів селекції фундука* (з наук. літ.).

ОДНОСО́РТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **односо́ртний.** *Вишня потребує перехресного запилення пилком інших сортів, тому односортність є суттєвим недоліком вишневого саду* (із журн.); *Щоб мати переваги перед більшістю інших виробників борошна в регіоні, технічні можливості млина повинні забезпечувати найвищу якість помелу та вихід борошна лише вищого ґатунку (односортність)* (з газ.).

ОДНОСПА́ЛЬНИЙ, а, е. Розрахований для спання однієї людини. *Перед розчиненими дверима в надзорці стояло поряд із гігієнічним просте односпальне панцирне ліжко, і мені звеліли на нього лягти, просто на голу пружину* (В. Рубан); *"Французьке ліжко" — особливий ліжковий стандарт, суттєво ширший, ніж односпальний, і вужчий, ніж двоспальний, без роздільної щілини, як у звичайному двоспальному* (Ю. Андрухович); *Торговельна марка "Руно" пропонує широкий вибір односпальних ортопедичних матраців за помірною ціною* (з мови реклами).

ОДНОСПО́РОВИЙ, а, е, *біол.* Вирощений з однієї спори (у 1 знач.). *Навколо спор часто утворюється конденсат, який потрібно просушити, залишивши чашечку без кришки й помістивши її під стерильний бактеріологічний ковпак на кілька хвилин. Цим методом можна отримати односпорові колонії не лише з контамінованих субстратів, а й із колоній, які були виділені на живильне середовище іншими методами* (з наук. літ.); *Клоном з однієї гаплоїдної клітини в мохів може бути, власне, кожна односпорова дернинка, яка у дводомних видів є чоловічої або жіночої статі* (з навч. літ.).

ОДНОСПРЯМО́ВАНИЙ, а, е. Який має один напрям, відбувається в одному напрямі; однобічний (у 2 знач.). *Неперехідний характер дій мають дієслова односпрямованого та різноспрямованого руху, що вказують на самостійне переміщення в просторі істот або транспортних засобів* (з наук. літ.); *Соціальні мережі фундаментально змінили спосіб спілкування людей, оскільки замінили саму модель односпрямованої комунікації мас-медіа з аудиторією на рівноправну схему взаємодії багатьох з багатьма* (із журн.); * Образно. *На векторах лінійного простору повільно обертались колеса звичного односпрямованого часу* (В. Єшкілєв).

ОДНОСПРЯМО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **односпрямо́ваний.** *Етичний кодекс для учнів гімназії створений для забезпечення односпрямованості дій на основі спільної системи цінностей* (з газ.).

ОДНОСПРЯМО́ВАНО. Присл. до **односпрямо́ваний.** *Часто речовини, що належать до різних хімічних груп і мають різну структуру, можуть діяти односпрямовано на певні системи організму* (з навч. літ.).

ОДНОСТА́ЙНЕ *див.* **односта́йно.**

ОДНОСТА́ЙНИЙ, а, е. 1. Який виявляє, виражає спільну волю. *Дума була одностайна: до царя має поїхати ще один гонець, і хай то буде останнім попередженням* (І. Білик); *Аякс, як назвали мавпу за одностайною згодою команди, був визнаний найпоказнішою і найрозумнішою мавпою з усіх будь-коли бачених на борту "Марджорі B"* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Злагоджений, дружний. *Кімната раптом здригнулась від одностайного реготу* (Олесь Досвітній); *Одностайний вигук здивування вихопився у всіх* (В. Владко); *Ледь вони* [товариші] *закуштували печені, як, на превеликий подив географа, скривились, одностайне "фе!" вихопилось з усіх уст* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. Єдиний (у 3 знач.), неподільний (у 1, 2 знач.). *Гетьман і Шрам вернулись іще веселіші, пили за здоров'я великої одностайної України* (П. Куліш); *Данило взяв собі Галичину, Василько — Волинь, але як перед тим, так і потім брати жили в незвичайній згоді.., й обидві землі були властиво одною сильною, одностайною державою* (М. Грушевський); *Старий Монтовт .. пам'ятав усі заходи Вітовта з метою звільнитися від польської опіки та звести одностайну великокняжу владу на Литво-Русі* (Юліан Опільський).

3. Весь, суцільно однаковий. *Дім невеликий, але з однаковими вікнами, одностайною краскою на надвірних стінах, з цілим дахом, цілими коминами, одним словом: назверх порядний* (О. Маковей); *Ліс починав спроквολу втрачати свою одностайну зелень* (Ірина Вільде); *Вмить усе втратило барви і набуло одностайного кольору сірості* (П. Загребельний); // Те саме, що **одномані́тний.** *Якийсь неначе рай увиджується їй в фантазії, заколиханій тихим одностайним сільським життям* (І. Нечуй-Левицький); [Любов:] *Риск... та що, без нього все життя людське було б одностайне, як осінній дощ* (Леся Українка); *Чому з усіх можливих звучань і бринінь, поскладаних на дно цієї тиші, залишалося тільки одностайне стікання і скрапування талої води?* (Ю. Андрухович).

ОДНОСТА́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **односта́йний.** [Ч а л и й:] *Все пропало!.. Немає згоди, немає одностайності між нами. Одна біда повинна б всіх єднать докупи, а ми йдемо урозтіч!..* (І. Карпенко-Карий); *Дружба, товариство, єдність, одностайність — це ж основна тема непогасного "Тараса Бульби" Гоголя* (М. Рильський); *— Я! Я! Я! — почулися голоси. Дядько Захар міг сподіватися чого завгодно, тільки не такої одностайності, і його окуляри самі полізли на лоба* (М. Білкун); *Мова на величезному просторі від Харкова до Кам'янця-Подільського виявляла таку одностайність, такий брак .. відмін, який вповні відповідав українському національному типові* (І. Франко); *Довго не може ніхто зо мною бути щасливим, бо я не виношу довго одностайності* (О. Кобилянська).

ОДНОСТА́ЙНО, *рідше* **ОДНОСТА́ЙНЕ.** Присл. до **односта́йний.** *Вся громада одностайно постановила покликати араба перед себе* (М. Грушевський); *У човнах було все потрібне для довгої мандрівки .. Одностайно ми вирішили їхати на Олексіївський* [лиман] (Олесь Досвітній); *Тілько вже при Хмельницькому одностайне за Вкраїну повстали* [козаки] (П. Куліш); *Всі разом одностайне сплять так твердо, що при кінці засідання треба кождого порядно потермосити, заки спам'ятається* (Л. Мартович); *Коли ввійшла Тетяна Максимівна, десятикласники вже всі були за партами і враз одностайно встали* (О. Донченко); *Тут так одностайно час проходить, що й на дні мало розділяється* (Леся Українка).

ОДНОСТАНИ́ЧНИК, а, *ч.* Той, хто живе або жив з кимнебудь в одній станиці; мешканець тієї самої станиці *(див.* **стани́ця**[1] 2, 3). *У 1768 році О. Пугачов перебував у Бахмуті, поблизу кордонів Запоріжжя. Тут він був обраний своїми одностаничниками в хорунжі* (з навч. літ.).

ОДНОСТАТЕ́ВИЙ, а, е. 1. *біол.* Який має тільки один орган статевого розмноження (тичинки або маточку). *У багатьох одностатевих квіток нефункціональні органи іншої статі зберігаються в зредукованому стані, що вказує на походження рослини від обох статей* (з наук. літ.).

2. Який стосується однієї статі; пов'язаний із особами однієї статі. *У Нідерландах дозволили одностатеві шлюби* (Л. Костенко); *Є такі люди і такі стосунки, коли начебто ніщо не заважає зближенню .. Коли є сумісні психотипи і зовнішності (.. невже людьми частково керує платонічна одностатева симпатія?), спільність інтересів та переконань, тобто всі підстави для зближення* (С. Процюк); *— А цей ваш інженер — як би це сказати?.. Він що, був схильний до... до одностатевого кохання? — Про це мені не відомо, — зніяковіла Муся. — Але такого факту не відкидаю* (І. Роздобудько).

ОДНОСТАТЕ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **одностате́вий.** *Одностатевість тополі проявляється в тому, що чоловічі та жіночі квітки розміщені на різних рослинах, тобто кожна конкретна рослина є або жіночою, або чоловічою* (з наук. літ.); *У спілкуванні засуджених можна вирізнити такі ознаки змін: обмеженість простору взаємодії; одностатевість спілкування; утрата можливості обирати контакти, референтне коло спілкування* (з навч. літ.).

ОДНОСТВО́ЛКА, и, *ж., розм.* Мисливська рушниця з одним стволом (у 1 знач.). *Були тут мисливські рушниці різних часів .. — Оце так амуніція! — Дмитро повів рукою на різні одностволки і дуплівки* [двостволки] (І. Чендей); *Кукурузо дуже пишався і своєю одностволкою, і тим, що ходив на справжнє полювання* (В. Нестайко).

ОДНОСТВО́ЛЬНИЙ, а, е. Який має один ствол (у 1 знач.); з одним стволом. *Жадібними очима дивиться Юлдаш на цю стареньку одноствольну рушничку* (О. Донченко); *Ліг* [батько] *на долівку й з одноствольного дробовика торохнув облудника* [чорта] *по рогах* (О. Ковінька); *Одноствольну рушницю, в якій був зіпсований затвор, я лишив мулатові* (І. Росоховатський).

ОДНОСТЕ́БЛИЙ, а, е, *бот.* Який росте одним стеблом (у 1 знач.). *Від розвитку стебел залежать типи кущів: одностеблий кущ має один головний пагін, який сильно гілкується, утворює пагони другого й третього порядків* (з наук. літ.).

ОДНОСТО́ВБУРНИЙ, а, е, *бот.* Який росте одним стовбуром (у 1 знач.). *Барбарис широколистий — багаточи одностовбурний кущ до 4 м заввишки з компактною кроною; природно зростає в Китаї на гірських схилах уздовж річки Сунгарі* (з навч. літ.).

ОДНОСТО́ПНИЙ, а, е, *літ.* Який складається з однієї стопи (про вірш) *(див.* **стопа́**[2]). *Суголосна з калатанням схвильованого серця юнака ритміка поезії Івана Франка "Чого являєшся мені у сні?" твориться поєднанням чотиристопного й одностопного ямбічних рядків* (з наук. літ.); *Найменш уживаний хорей — одностопний: "На майдані пил спадає. Замовкає річ... Вечір. Ніч" (П. Тичина)* (з навч. літ.).

ОДНОСТО́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., літ.* Абстр. ім. до **односто́пний.** *Двостопних та одностопних ямбів не існує, оскільки це неможливо ритмологічно: ілюзія двостопності або одностопності створюється через укорочення римування* (з навч. літ.).

ОДНОСТОРО́ННІЙ, я, є. 1. Який має одну лицьову, а другу виворітну сторони (про тканину, килим і т. ін.). *Односторонній безворсовий килим із крупними узорами характерний для азербайджанського народного мистецтва* (з наук.-попул. літ.); *При виготовленні односторонніх прапорів зображення наносять лише на лицевий бік тканини* (з навч. літ.).

2. Який міститься тільки з однієї сторони чого-небудь, охоплює тільки одну сторону чогось. *При односторонньому запаленні легенів без кашлю й критичного підвищення температури в умовах стаціонару хворому призначають різноманітні фізіотерапевтичні процедури* (з навч. літ.).

3. Який здійснюється тільки однією стороною або особою без узгодження, домовленості з іншою (іншими). *За спинами союзників Черчилль домовлявся з фашистським дуче про односторонню капітуляцію Італії* (П. Загребельний); *Росія, припинивши гру в рівноправність та братерство, в односторонньому порядку .. укладає з Польщею в селі Андрусові, що біля Смоленська, угоду про припинення війни 1654–67 років* (В. Чемерис).

4. Те саме, що **однобі́чний** 1, 2. *Перові свердла поділяють на односторонні та двосторонні, призначені для роботи в одну та дві сторони відповідно* (з навч. літ.); *Рух тут односторонній, таксі обов'язково проїжджатиме мимо, можна буде зупинити* (М. Дашкієв).

5. *перен.* Вузький, обмежений (про діяльність, інтереси, погляди і т. ін.); однобічний (у 4 знач.). *Хоч .. мусив* [Борис] *жаліти над її односторонніми поглядами, то все-таки той жар, з яким вона висказувала свої погляди, показував, що ся дівчина думала і виробляла їх собі власною працею* (І. Франко); *Його дурили... Подавали односторонню інформацію, і він, як кожна чесна і довірлива людина, вірив. Вірив, незважаючи на кілька зрад і на... розстріли...* (О. Чорногуз).

ОДНОСТОРÓННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **одностор**о́**нній.** *Східному килиму ручної роботи "сумах" властиві односторонність та безворсовість* (із журн.); *Виходячи з предмета договору позики та беручи до уваги його реальність та односторонність, зміст договору складає обов'язок позичальника повернути позикодавцю позику* (з мови документів); *Може, ані один поет на світі при такій односторонності свого таланту не мав такого широкого і глибокого впливу на сучасну і пізнішу літературу, як лорд Байрон* (І. Франко); *У текстологічній і цензурній історії творів Тараса Шевченка ще багато невивченого. Важливо, щоб тут не припускалося поспішності, односторонності, надто категоричних суджень* (з навч. літ.).

ОДНОСТОРÓННЬО. Присл. до **одностор**о́**нній** 3, 5. *Руборос .. захоплює якусь прикордонну західноукраїнську область .. і оголошує її незалежною українською державою, яка відразу ж односторонньо вступає у НАТО* (В. Кожелянко); *Установлений договором розмір відсотків на строковий вклад не може бути односторонньо зменшений банком, якщо інше не встановлено законом* (з мови документів); *Що ж до Руси-України, то автор дуже односторонньо характеризує взаємини поляків і русинів* (І. Франко); *Зауважимо, що добір документів у радянський період здійснювався односторонньо, тільки з однією метою — розвінчання реакційної ролі уніатської церкви* (з наук. літ.).

ОДНОСТРÍЙ, рóю, *ч.* Формений одяг; уніформа. *До кабінету ввійшов присадкуватий чоловік у військовому однострою без армійських значків* (Ю. Смолич); *Два дозорці в одностроях підвели Віктора Івановича до помосту* (М. Стельмах); *За зразок українського військового однострою було взято форму українських січових стрільців* (В. Кожелянко).

ОДНОСТРУ́ННИЙ, а, е. Який має одну струну; з однією струною. *Щось почало мене дратувати в її розповідях. Тоді думав: розмірений тон і мелодійність голосу, що зливались у нудну одноманітність якогось однострунного інструмента* (Г. Усач); * Образно. *Треба ж бути просто божевільними, Щоби нас вважати підневільними. Тільки й чути: лайка, лайка, лайка. Однострунна ваша балалайка* (О. Підсуха).

ОДНОСТУ́ЛКОВИЙ, а, е. Який складається з однієї стулки (про вікно, двері). *Простора селянська хата. Посередині навстіж розчинені одностулкові двері* (Я. Галан); *Вона ніяк не зреагувала на моє запитання. Не скидаючи черевичок* [черевичків], *пройшла до високої шафи з одностулковими дверима* (В. Лис).

ОДНОСТУПЕНÉВИЙ, а, е. Який має один ступінь *(див.* **сту́пінь**[1] 4, 5); одноступінчастий. *Одноступеневі тригери характеризуються наявністю одного ступеня запам'ятовування інформації* (з навч. літ.); *Костянтин Едуардович Ціолковський довів, що одноступенева ракета не зможе покинути Землю, і запропонував ідею створення "ракетних потягів", які стали прототипом багатоступеневих ракет* (з наук. літ.).

ОДНОСТУПЕНÉВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **одноступен**é**вий.** *Одноступеневість чи багатоступеневість порівняльного звороту формально визначається наявністю смислових сегментів у суб'єктній частині, які відповідно інтерпретують певну кількість смислових одиниць об'єктної частини порівняння* (з наук. літ.).

ОДНОСТУПЕНÉВО. Присл. до **одноступен**é**вий.** *Пускач прямої дії одноступенево подає мережеву напругу на клеми двигуна* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОСТУПÍНЧАСТИЙ, а, е. Який складається з одного ступеня *(див.* **сту́пінь**[1] 4, 5); одноступеневий. *Одноступінчастий сиродутний спосіб виробництва був замінений на двоступінчастий, при якому в доменній печі виплавляли чавун, а потім у кричній печі переплавляли його на сталь* (з наук.-техн. літ.); *Систему розрахунку суми покриття, яка ґрунтується на простому розподілі витрат на постійні та змінні, називають одноступінчастою* (з навч. літ.).

ОДНОСТУПÍНЧАСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **одноступ**í**нчастий.** *Одноступінчастість будівництва газопроводу передбачає закладання в траншеї тільки однієї труби середнього тиску замість двох — середнього й низького* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОСТУПÍНЧАСТО. Присл. до **одноступ**í**нчастий.** *Щоб підвищити поверхневу твердість та зносостійкість сталевих деталей, азотування здійснюють одноступінчасто за температури 500–520 °C* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОСТУПÍНЧАТИЙ, а, е. Те саме, що **одноступ**í**нчастий.** *Між доказом і тезою, що доводиться, немає проміжних ланок: їхній зв'язок має одноступінчатий характер* (з навч. літ.).

ОДНОСТУПÍНЧАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Абстр. ім. до **одноступ**í**нчатий.** *Іммобілізовані моноклональні антитіла використовують як імуносорбенти, забезпечуючи одноступінчатість лабораторних діагностичних тестів* (з наук. літ.).

ОДНОСТУПÍНЧАТО. Присл. до **одноступ**í**нчатий.** *Снаряд БМ-21 "Град" вибухає одноступінчато, розносячи осколки вибуховою хвилею* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОСХИ́ЛИЙ, а, е. Який має один схил. *У самій гущі цих кубел і нетрів була крамниця лахмітника — низька і немов придавлена до землі односхилим дахом* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Стандартний односхилий заглиблений парник містить котлован, короб та покривні рами* (з навч. літ.).

ОДНОСХИ́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **односхи́лий.** *На односхильний дах недбало накидано соломи, придушеної жердинами, щоб вітер не розвіяв* (О. Копиленко); *Односхильний дах є одним із найдешевших і найпростіших у монтажі видів покрівлі* (із журн.).

ОДНОТИ́ПНИЙ, а, е. Одного й того самого типу; подібний (у 1 знач.). *Вона поволі гортала дитячі зошити .. Помилки були однотипні* (В. Кучер); *Це унікальна випадковість, що серед сотень історій хвороб, доволі однотипних, я наштовхнувся саме на цю і чомусь інтуїтивно зацікавився особою хворої* (О. Тесленко); *Як письменник І. Вишенський нестримний у нагромадженні слів. Здебільшого це однотипні словотворчі утворення, переважно авторські* (В. Русанівський).

ОДНОТИ́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **одноти́пний.** *Особлива тональність повісті, згадана вище однотипність епізодів, символістська поетика та виняткова зосередженість на душевних і фізичних муках героя не роблять цей твір легким для читання* (О. Шугай); *Внутрішньо відчуваю нестерпне бажання авантюри.., може, таким чином вдасться подолати однотипність та нудьгу, котрі мене переслідують уже більше року* (А. Дністровий); *Незважаючи на багатовікову належність галицької і закарпатської частин Бойківщини до різних державних утворень, народне звичаєве право відзначається тут однотипністю норм та інститутів* (з наук. літ.).

ОДНОТИ́ПНО. Присл. до **одноти́пний.** — *Космос такий розмаїтий у своїх виявах, що мислити його однотипно — смішно* (О. Бердник); *Наявність у Івана Соколенка — персонажа роману "Дума про тебе" — сіранодебержераківського носа, що нависає над товстими губами, підкреслюється однотипно побудованими метафорами* (В. Русанівський).

ОДНОТИ́СЯЧНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **тисячний** 1. *У вівторок було продано однотисячний екземпляр першого роману нашого наймолодшого автора (навесні хлопцю виповнилося 19 років)* (з газ.).

2. Який складається з тисячі або оцінюється в тисячу яких-небудь одиниць. *На лицьовому боці однотисячної банкноти зображено портрет Володимира Вернадського, а на зворотному — будівлю президії Національної академії наук України* (з газ.).

ОДНОТО́МНИЙ, а, е. Який складається з одного тому. *Для багатьох редакторів наших видавництв однотомний "Русско-украинский словарь" став неперейденим законом* (Б. Антоненко-Давидович); — *Як почав мені розказувати, скільки вже зроблено дружним колективом їхнього інституту, як почав! А тоді й викладає мені на стіл: і однотомна тобі історія Української РСР, і в п'яти чи в шести томах — вибирай, яку хочеш* (П. Загребельний).

ОДНОТО́МНИК, а, *ч., розм.* Однотомне видання чого-небудь. *Якось мені довелося переглянути однотомник російського класика в перекладі чотирьох досить кваліфікованих перекладачів* (О. Кундзич); *Ми ще з пів години читали. Я — однотомник Габрієля Маркеса, Едик — газету* (Ю. Мушкетик); *За роки радянської влади жоден з класиків світової філософської, соціологічної чи економічної думки не з'явився по-українськи хоч би пристойним однотомником* (О. Забужко).

ОДНОТО́ННЕ *див.* **одното́нно.**

ОДНОТО́ННИЙ[1], а, е. 1. Який весь час звучить однаково, одноманітно; однозвучний (у 1 знач.). *Однотонна, безперервна гавкотнява. Вони всі — тисячі й тисячі псів — повторювали все одну й ту ж саму ноту — до безконечности* (І. Багряний); *Крізь одчинене вікно із саду долітало однотонне щебетання якоїсь безглуздої пташки* (Б. Антоненко-Давидович); *Місяць підіймається вище, і краплі, зриваючись з дерев, мерехтять самоцвітами і своїм однотонним перестуком заколисують землю* (М. Стельмах); *На вулиці брудна темінь, однотонне, присипляюче шелестіння дощу* (Ю. Мушкетик).

2. Який має один тон забарвлення; одноколірний, однобарвний. *Заходив ранній зимовий вечір. Сірі, олов'яні, однотонні, як небілене полотно, хмари нерухомо облягали небо* (Г. Коцюба); *На однотонному тлі виразніше виступала кольорова пляма* (В. Домонтович); *Кароліна вибрала два аркуші паперу — однотонний бордовий та смугастий сіро-бордово-перламутровий* (Г. Вдовиченко); // *у знач. ім.* **одното́нне,** ного, *с.* Те, що забарвлене в один колір; одного кольору. *Він просто любив убиратися в неяскраве й однотонне* (А. Кокотюха).

3. Однаковий, незмінний (у 1 знач.). — *Пусте, однотонне, традиційне життя мене душить, як чад. Я хочу діла!* — *сказала Мурашкова* (І. Нечуй-Левицький); *Мене дивувало тоді лиш одно: як можна було так усею душею прив'язатися до такого мізерного, сумного, однотонного та нічим не визначного місця* (І. Франко); *Було, весни животворящий дух Замети срібні склом тонким укриє, І перших крапель однотонний рух Наллє серця вином ясної мрії* (М. Рильський); *Рух той* [жорна] *був однотонний і розмірений* (Валерій Шевчук).

ОДНОТО́ННИЙ[2], а, е. 1. Який важить одну тонну. *Чим важчий об'єкт, тим сильніше його гравітаційне поле притягує навколишні тіла. Наприклад, однотонний свинцевий куб притягнув до себе маленький вантаж на 0,00002 мм* (з наук.-техн. літ.).

2. Розрахований на одну тонну вантажу. *1972 року малоефективний залізничний транспорт вузької колії з однотонними вагонетками на добувних роботах було замінено автомобільним* (з навч. літ.).

ОДНОТО́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість і властивість за знач. **однотонний**[1]. *Рожеві пучечки, пришпилені на персах і коло плечей, кокетливо зміняли однотонність цілого убору* (І. Нечуй-Левицький); *Навколо було синьо-чорно, і в однотонності цього кольору стежка на снігу десь раптом загубилася, розтанула* (І. Багряний); *Однотонність щоденного тривання змушувала працювати уяву* (М. Матіос).

ОДНОТО́ННО, *рідко* **ОДНОТО́ННЕ.** Присл. до **однотонний**[1]. *Меценат і двоє його почесних гостей розмовляють межи собою, Меценат трохи зниженим голосом, Префект рівно, однотонне і трохи недбало* (Леся Українка); *Ледь чутно лепече берізка, та за хлівом однотонно хурчать млинки* (Ю. Мушкетик); *Побачив* [Петро] *над собою широчезне, густо засипане зорями небо. Дивився на нього довго й незворушно, і воно поморгувало однотонне* (Валерій Шевчук); *Як однотонно день по дні кане, як нудно зрежисирувано ранку акт за актом* (І. Калинець).

ОДНОТУ́МБОВИЙ, а, е. Який має одну тумбу (у 3 знач.); з однією тумбою. *Повернувся* [Захар] *до кімнати, спочатку, не включаючи світла, сів за однотумбовий письмовий стіл* (Іван Ле); *У невеликій кімнаті, крім комбата, котрий сидів за однотумбовим столиком, було ще кілька військових* (Є. Доломан).

ОДНОУТРО́БНИЙ, а, е. Те саме, що **єдиноутро́бний.** — *Богопротивний Аїд кревним братом доводився Зевсу-громовержцю. — А ще яких одноутробних братів Зевса знаєш?* (М. Сиротюк).

ОДНОФА́ЗНИЙ, а, е. 1. Який відбувається без поділу на окремі фази (у 1 знач.). *Як правило, виконання манікюру з використанням гель-лаку відбувається в три етапи, але застосування однофазного покриття значно пришвидшує цю процедуру* (із журн.).

2. *ел.* Який має одну фазу (у 5 знач.). *Однофазний асинхронний двигун є електричним двигуном з однією робочою обмоткою* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОФАМІ́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* Той, хто має з кимнебудь одне прізвище, але не доводиться йому родичем; однопрізвищник. *В наросвіті .. дуже здивувалися, що вона, з дипломом столичного університету, згодилася їхати в Ковалівку .. Та дізнавшись, що Заруба — то не однофамілець, а її батько, не заперечували* (В. Кучер); — *Знайомтеся, це сербський письменник, Світозар Маркович, бачите, ваш однофамілець, а це наша шановна відома письменниця Марко Вовчок — Марія Олександрівна, також Маркович!* (О. Іваненко); [Трохименко:] *Я, товариші, бригадир Мартин Федорович Трохименко з Задніпрянського району. А він, тобто академік Трохименко, мій, коротше кажучи, однофамілець* (О. Левада); *Він .. є однофамільцем прешанованої особи — примаря* [мера] *Чернівців полковника Йона Кантеміра* (В. Кожелянко).

ОДНОФАМІ́ЛЬНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **однофамілець.** — *Ваш... хм... однофамільник відповідає найвищим вимогам* (Ю. Шовкопляс).

ОДНОФАМІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **однофамілець.** *Відшукав я пані Аліну .. за телефонним довідником. Я так втішився, що подзвонив не відразу, боячись, що натраплю на її однофамільницю* (Ю. Мушкетик).

ОДНО́ХІДЬ, ході, *ж.* Біг коня, оленя і т. ін., при якому тварина ступає спершу обома правими ногами, а потім обома лівими; інохідь. *Кінь ішов рівною однохіддю* (З. Тулуб); *Колхауна брала така нетерплячка, що він не міг змусити себе їхати повільно й пустив свого рудого однохіддю* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ОДНОЦИЛІ́НДРОВИЙ, а, е, *техн.* Який має один циліндр (у 2 знач.); з одним циліндром. *Запропоновано нову конструкцію петлетвірної системи одноциліндрового круглопанчішного автомата і засоби для нормалізації його роботи* (з наук. літ.); *Розпочато практично нове виробництво одноциліндрового двигуна потужністю 25 кінських сил. На його базі створено переносний компресор та протипожежні мотопомпи* (з газ.).

ОДНОЦИЛІ́НДРОВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., техн.* Абстр. ім. до **одноциліндровий.** *Одноциліндровість дизельних двигунів забезпечує мінімальні сталі оберти на рівні 1000 одиниць* (з наук.-техн. літ.).

ОДНОЦІ́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* 1. Суцільний (у 2 знач.). *Підмоклі луки .. зажовтілися.., як одноцільний жовтий килим* (І. Франко).

2. Цілісний. *Коли б не було просторів у світі порожніх, Все одноцільне було б і дебеле* (М. Зеров); *Особистість Багряного є одноцільна і нероздільна* (О. Шугай).

ОДНОЦІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Властивість і стан за знач. **одноцільний** 2. *Від картини каменярської праці перекладач перескакує до картини битви, що, очевидно, нарушує* [порушує] *одноцільність враження* (І. Франко); *Діоклетіан у своїх централістичних змаганнях намагався також завести одноцільність релігії* (І. Крип'якевич).

ОДНО́ЧАС, *присл.* Те саме, що **водно́час.** *Всі ці стада, всі ці відділи худоб'ячого війська течуть одночас з усіх боків в одне місце — до стоїща* (Г. Хоткевич); *Оті всі вогні, про всяк випадок, розпалили юнаки, щоб сплутати, а одночас і подратувати стражів* (Ю. Логвин); *14 і 15 квітня Багряний зустрівся з прем'єр-міністром канадського федерального уряду п.* [паном] *Джоном Діфенбейкером (після смерті міністра закордонних справ він одночас є і міністром закордонних справ)* (О. Шугай).

ОДНОЧА́СНИЙ, а, е. Який здійснюється, відбувається водночас з чим-небудь іншим. — *Виходь!* — *грізно гукає Глушак. В чорному отворі на порозі зимівлі швидко з'являється .. Худяков, ровесник і друг Глушака. Від несподіванки обидва зблідли. Одночасні схвильовані вигуки* (О. Довженко); *Білан завів листування в мережі відразу з кількома англійськими шахістами, домовився з ними про сеанси одночасної гри й виборов четверте місце із шести можливих* (А. Кокотюха); *Одночасне зникнення двох людей, пов'язаних із Послідовниками, не могло не насторожувати* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОДНОЧА́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноча́сний.** — *Запорукою успіху,* — *наголошує Походько,* — .. *є не просто одночасність дії всіх підрозділів, а, якщо хочете, чітка синхронність!* (Є. Доломан); *Це було .. нетривке земне життя, в якому тепер розчинялася моя невмерла душа, щоб збагнути одночасність речей, понять та істин* (М. Матіос); *За рахунок невеликих боївок, використовуючи ефект одночасності, повстанці стали всюдисущими* (М. Андрусяк).

ОДНОЧА́СНО. Присл. до **одноча́сний.** *Обидві пари розмовляють кожна окремо, але одночасно* (Леся Українка); *Звістка про напад опришків у трьох місцях одночасно викликала переполох у всій окрузі* (В. Гжицький); *Ми з Мартою одночасно озирнулися* (С. Андрухович).

ОДНОЧАСТИ́ННИЙ, а, е. Який має лише одну частину, не поділений на частини. *Нудьгуватимуть парочки, дивлячись твою одночастинну стрічку перед повнометражним коханням, нетерпеливитимуться, щоб швидше закінчилась твоя хроніка буднів* (О. Гончар); *Партесним концертом називають одночастинний багатоголосий хоровий твір віртуозного характеру* (з навч. літ.).

ОДНОЧАСТИ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одночасти́нний.** *Циклічна композиція сучасного українського концерту розширює структурні варіанти: поряд із традиційними тричастинністю й одночастинністю з'являються дво- й чотиричастинні* (з наук. літ.).

ОДНОЧЛЕ́Н, а, *ч., мат.* Алгебричний вираз, який складається з числового множника (коефіцієнта) й однієї або декількох змінних, узятих кожна з тим або іншим цілим позитивним показником степеня. *Розмірність будь-якої фізичної величини завжди є степеневим одночленом розмірностей основних величин* (з наук. літ.); *Щоб розділити многочлен на одночлен, треба кожний член многочлена розділити на цей одночлен й одержані результати скласти* (з навч. літ.).

ОДНОЧЛЕ́ННИЙ, а, е. 1. *лінгв.* Який складається з одного члена (у 2 знач.). *Саме інтонація присудковості, на думку науковця, є ознакою поділу речення (або фрази, пізніше — синтагми як найпростішої синтаксичної одиниці) на двочленне та одночленне мовленнєве судження* (з наук. літ.); *Деякі лінгвісти будують різнорідну систему морфологічних категорій, представлену ізольованими (одночленними) категоріями* (з навч. літ.).

2. *мат.* Стос. до одночлена. *Основна похибка окремих однозначних мір задається одночленною формулою* (з навч. літ.).

ОДНОЧЛЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **одночле́нний** 1. *Питання про встановлення груп складнопідрядних речень, що виражають логічну двочленність та одночленність, може бути позитивно вирішено лише тоді, коли будуть визначені структурні типи цих складних синтаксичних утворень* (з наук. літ.).

ОДНОШАРО́ВИЙ, а, е. Який має лише один шар *(див.* **шар**[1]). *Тисячі різнокольорових і найвишуканіших за формою пилкових зерен, спор, обірваних тичинок, кісточок роздушених ягід і уламків потовчених сухих плодів обсідали сітку щільною одношаровою обгорткою* (Т. Прохасько); *Стінки ворсинок слизової оболонки складаються з одношарового епітелію* (з наук. літ.).

ОДНОШЛЮ́БНИЙ, а, е. Стос. до одношлюбності. *В Україні вступ до шлюбу є добровільним, крім того, це одношлюбний (моногамний) союз, на відміну від юридично оформлених полігамних шлюбів у країнах, де панує мусульманська релігія й дозволена багатошлюбність* (з навч. літ.).

ОДНОШЛЮ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Форма шлюбу і сім'ї — одночасне перебування в подружніх зв'язках лише з однією особою; моногамія (у 1 знач.). *Одношлюбність — історичний результат складного й тривалого розвитку шлюбних стосунків* (з наук.-попул. літ.); *Підставою недійсності шлюбу є порушення вимог, установлених Сімейним кодексом України щодо шлюбного віку чоловіка та жінки, добровільності та одношлюбності* (з мови документів).

ОДНОЩО́ГЛОВИЙ, а, е, *мор.* Який має одну щоглу (у 1 знач.); з однією щоглою. *Коли сигнальник невеликого одногщоглового сейнера "Стріла" Володимир Гейко опритомнів, то побачив навколо себе воду* (Д. Ткач); *Данському боту, палубному одногщогловому кораблю з трьома похилими вітрилами, властива висока мореплавність* (з навч. літ.).

ОДНОЯ́ДЕРНИЙ, а, е, *спец.* Який має у своєму складі одне ядро. *В апараті застосований одноядерний процесор з тактовою частотою 1,0 ГГц* (з наук.-техн. літ.); *Під час множинного поділу спочатку багаторазово ділиться ядро материнської клітини, і вона стає багатоядерною. Потім ділиться цитоплазма та утворюються одноядерні дочірні клітини* (з навч. літ.).

ОДНОЯ́ДЕРНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **одноя́дерний.** *У XIX ст. були сформульовані основні положення клітинної теорії, зокрема про одноядерність елементарної структурної одиниці живого — клітини* (з наук. літ.).

ОДНОЯЙЦЕ́ВИЙ, а, е. 1. *фізл.* Який походить з ким-небудь з тієї самої заплідненої яйцеклітини, має спільний генотип, одну стать із кимось. *Однояйцева двійня має загальну плаценту, загальні судини та два або один амніони* (з наук. літ.); *Стан, у якому перебували плоди з раннім важким синдромом перетікання (обкрадання) під час однояйцевої багатоплодової вагітності, надалі невідворотно призвів би до загибелі обох близнюків* (з навч. літ.).

2. *анат.* З одним яєчком (у 2 знач.). — *У природі все буває! — реготнув Чурбан. — Однояйцеві вони, причому — кожен, га-га-га! У кожного по яйцю, а не по два! Це точно феномен природи!* (А. Кокотюха).

△ **Однояйце́ві близня́та (близнюки́)** *див.* **близня́та.**

ОДНОЯ́РУСНИЙ, а, е. Який має один ярус, не поділений на яруси; розташований в один ярус. *У східній ремісничій традиції виконано київський браслет з колекції Британського музею, на якому в одноярусній композиції зображені птахи навколо дерев* (з наук. літ.); *Багатоярусні насадження, порівняно з одноярусними, поглинають більше сонячної енергії* (з навч. літ.); *У XIX ст. великі міські собори мали прості прямокутні форми. Один одноярусний верх увінчувався сферичним куполом* (із журн.).

ОДНОЯ́РУСНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одноя́русний.** *Аналізованим напіввідкритим та закритим насадженням дуба звичайного, ясена звичайного, клена гостролистого, клена польового властива одноярусність* (з наук. літ.); *Одноярусність забудови багатьох австралійських міст можна пояснити традицією, закладеною кількасот років тому* (із журн.).

ОДО... *див.* **відо...** *(крім слів, розроблених на* **одо...**); *напр.:* **одо́рювати, одособля́ти** *і т. ін. див.* **відо́рювати, відособля́ти** *і т. ін.*

ОДО́ГРАФ, а, *ч., мор.* Прилад, що автоматично прокладає на навігаційній карті курс судна; автопрокладач. *Дані одографа набували особливої ваги для кораблів військово-морських сил під час бойового маневрування, коли здійснення звичайного прокладання курсу ускладнювалося частими змінами швидкості й напряму руху* (з наук.-техн. літ.).

ОДОЛЯ́Н, у, *ч., діал.* Валеріана. — *Вона так і зробила: нарвала квіту з часнику, тої, ману й одоляну та пішла з тим до млина* (Н. Кобринська); *У "Чар-зіллі" Оксани Лятуринської підкреслені лікувальні властивості квітів і трав (одолян, тобто валеріана, дурман, поєднані образом св. Пантелеймона — опікуна лікарів)* (з наук. літ.).

ОДОМА́ШНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **одома́шнити.** *З величним спокоєм випливають із-за обрію, ніби з глибини віків, круторогі сірі воли — одомашнені нащадки могутніх степових турів* (О. Гончар); *У пам'яті відразу виринув бородатий вчитель географії, схожий на одомашненого єті* [людиноподібна істота] (І. Карпа); *Близьке знання мороку — от що в них було. В її "Секретах". Обжитого, втепленого на жіночий лад — одомашненого квіточками, аплікаціями .. — рідного мороку* (О. Забужко); *Бабцине ж терпіння походило .. з усього того, що постає внаслідок теплого погляду і вечірніх вдивлянь в одомашнений, стиснутий селами, простір* (Є. Пашковський); // **одома́шнено,** *безос. пред. Установлено, що найраніше було одомашнено вівцю, потім свиней, велику рогату худобу, пізніше коней* (з навч. літ.).

ОДОМА́ШНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одома́шнити** і стан за знач. **одома́шнитися.** *Предки свійських тварин звичайно вели гуртовий спосіб життя, що сприяло одомашненню їх* (з наук.-попул. літ.); *Уведення в культуру диких видів рослин та одомашнення тварин триває дотепер* (з навч. літ.); *Зенон спершу .. підсміювався над її* [дружини] *одомашненням, продовжував зникати вечорами, вигадуючи для Алли презентації, які насправді не проводилися* (Н. Сняданко); *Хоч перекладач і зберігає основну композиційну структуру твору, трансформації вказують на застосування методу відкритої транспозиції й одомашнення жанрово-стилістичної домінанти оригіналу* (з наук. літ.).

ОДОМА́ШНИТИ *див.* **одома́шнювати.**

ОДОМА́ШНИТИСЯ *див.* **одома́шнюватися.**

ОДОМА́ШНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одома́шнювати і одома́шнюватися.** *Фрідріх Едуардович Фальц-Фейн опікувався питаннями акліматизації птахів і тварин у нових кліматичних умовах, процесами одомашнювання й приручення диких особин* (з наук. літ.); *Заповідники утримують у природній формі популяції й угруповання організмів, є базою для одомашнювання диких тварин із цінними господарськими властивостями* (з навч. літ.); *З домом безпосередньо пов'язана ідея обживання, зігрівання, одомашнювання простору, коли навколишній предметний світ переноситься начебто в антропоцентричну царину, виступаючи втіленням ідей, цілей, мрій особистості* (з наук.-попул. літ.).

ОДОМА́ШНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОДОМА́ШНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого.* Робити свійським (у 1 знач.); приручати (про тварину). *Треба обробляти поля водоростей і планктону, одомашнювати морських тварин* (І. Росоховатський); *Коли людина тільки почала одомашнювати тварин і культивувати рослини, вона використовувала несвідомий добір, залишаючи для розмноження найбільш придатні, на її думку, особини* (з навч. літ.).

2. *кого, що, перен., рідко.* Робити свійським (у 2 знач.), звичайним (у 1, 2 знач.). *Тут* [у фіналі "Похорону Бобо"] *ненормативне слівце, навпаки, несподівано "олюднює", утеплює й одомашнює "трансценденцію"* [потойбічність] *вже цілком метафізичну, моторошно-крижану* (О. Забужко); *Завдяки універсальній іронії, що знижує пафос "Лебединої зграї", Василь Земляк дуже одомашнює людей і події, але не заземлює до звичайного побутопису* (з наук. літ.).

ОДОМА́ШНЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОДОМА́ШНИТИСЯ,** ниться, *док.* 1. Ставати свійським (у 1 знач.); приручатися (у 1 знач.). *Дикі тварини стають ручними та одомашнюються у відповідь на ласку* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Дерево жило і не збиралося припиняти боротьбу .. Він* [дуб] *цілком одомашнився у стихії людського життя* (Р. Андріяшик).

2. *перен., рідко.* Ставати свійським (у 2 знач.), звичайним (у 1, 2 знач.). *Первинна поетика давньоєврейської Біблії (з арамейськими вкрапленнями) у перекладах одомашнюється, асимілюючи елементи стилістики та поетики мови й культури-сприймача* (з наук. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **одома́шнювати** 1. *Упродовж кількох тисяч років усе нові й нові види тварин приручалися, тобто одомашнювалися людиною* (з навч. літ.).

ОДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання відстані, подоланої транспортним засобом. *Власноручно зробив я одометр — прилад для вимірювання пройденої дороги* (Р. Іваничук); *Перед початком подорожі спідометр й одометр відкалібрували відповідно до сертифікаційних вимог* (із журн.).

ОДОНТОЛІ́Т, *ч.* 1. *род.* у, *мед.* Зубний камінь. *Видалення одонтоліту.*

2. *род.* а. Напівкоштовний камінь, що утворився з решток кістяка, зубів, бивнів деяких викопних тварин (мамонта, мастодонта і т. ін.). *Тулуби потвор вивернуті згідно з каноном, м'язи тулуба, лап, грудей, вуха та пальці підкреслені краплеподібними вставками з бірюзи; деякі, утрачені ще за давнини, замінені на одонтоліт* (з наук. літ.).

ОДОНТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із одонтології. *У стоматологічну клініку запрошуються сертифіковані одонтологи; відбір кандидатів здійснюватиметься на конкурсній основі* (з мови реклами).

ОДОНТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до одонтології. *Українцям властивий помірний рівень редукції молярів, що є ознакою популяцій середньоєвропейського одонтологічного типу, який містить кілька різновидів — підтипів, або територіальних комплексів* (з наук. літ.).

ОДОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ стоматології, що вивчає будову, фізіологію, функцію зубів, їх захворювання, а також профілактику й методи лікування. *Одонтологія вивчає питання, пов'язані з анатомією, фізіологією, патологією й профілактикою захворювань органів жування та ротової порожнини у зв'язку із загальним станом організму людини й соціальними умовами її існування* (з наук. літ.).

ОДОНТО́МА, и, *ж., мед.* Доброякісна пухлина, яка виникає внаслідок порушення розвитку зуба. *Симптоми одонтоми залежать від місця локалізації пухлини, її розмірів й інтенсивності запальних явищ у навколишніх тканинах* (з навч. літ.).

ОДОПИ́СЕЦЬ, сця, *ч.* Поет, який пише оди. — *Нам потрібні одописці, з творів яких не міг би посміятися найкращий європейський поет* (Р. Іваничук); // *перен.* Той, хто надмірно вихваляє кого-, що-небудь. *Йому* [І. Франкові] *стали смішні сучасні поетичні "орли" і "соколи" Русі, оті одописці темного минулого* (П. Колесник).

ОДОРА́НТ, у, *ч.* Пахуча речовина, яку застосовують для одоризації. *У коридорі вже висить кислуватий штин одоранту* (Любко Дереш); *Науковці впевнені, що запах одоранту, який викликає відразу, може активно діяти на деякі зони головного мозку, викликаючи страх* (із журн.).

ОДОРА́ТОР, а, *ч.* 1. Те саме, що **одора́нт.** *Хіміки розробили спеціальні препарати-одоратори, що наповнюють приємними запахами цехи, де виділяються шкідливі пахучі речовини* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **одориза́тор.** *Ароматичні та гормональні речовини для приваблювання комах розміщують у чашку-одоратор* (з навч. літ.).

3. Дегустатор запаху. *Проведено дослідження з виявлення порога подразливої дії запаху із залученням добровольців-одораторів (29 осіб без ознак захворювань верхніх дихальних шляхів)* (з газ.).

ОДОРИЗА́ТОР, а, *ч.* Пристрій для одоризації. *Крапельний одоризатор подає в газопровід краплями або тонким струменем рідкий одорант, який випаровується, змішуючись із газом* (із журн.).

ОДОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Надання газу характерного запаху, який має служити сигналом у разі його витоку. *Для своєчасного виявлення витоку газу всі гази, спрямовані в міські газопроводи, підлягають одоризації* (з навч. літ.).

2. Розпорошення в повітрі приміщення речовин із приємним запахом. *Автоматичний розпилювач із таймером забезпечить зручну та систематичну одоризацію приміщень* (з мови реклами).

ОДОРИЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **одоризува́ти.** *Органічні сульфіди є стійкими до дії кисню, тому одоризований ними газ може передаватися на значні відстані* (з навч. літ.); // **одоризо́вано,** *безос. пред. Для створення комфортних умов роботи в офісах повітря може бути одоризовано спеціально дібраними ароматами* (із журн.).

ОДОРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Здійснювати одоризацію. *Рецепт приготування запашної води з квітів флердоранжа був відомий ще давнім римлянам: вони одоризували нею приміщення, ароматизували тіло, а також застосовували в медицині як засіб від похмілля й шлункових розладів* (з навч. літ.).

ОДОРИЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **одоризува́ти.** *За масової частки меркаптанової сірки менше 0,001 % скраплені гази повинні одоризуватися за методиками, затвердженими згідно з установленим порядком* (з мови документів).

ОДОРО́БАЛО, а, *с., розм.* 1. Те саме, що **одоро́бло** 1. *Спускати .. важелезне, незграбне, завдовжки на двадцять метрів і заввишки на кілька метрів одоробало .. було і незручно і небезпечно* (Г. Коцюба); *Аїда передивилася їх* [грубі чоловічі персні] *добрий десяток, та сама думка про те, що незграбне одоробало сяятиме на Стасовій руці поряд з обручкою, викликало відразу* (Люко Дашвар).

2. *зневажл.* Те саме, що **одоро́бло** 2. — *Насилу повертається оте одоробало по хаті, та тільки кахикає, та бухикає, та сопе, а прийде вечір, то все стогне* (І. Нечуй-Левицький); *Довкола .. прогулювалися знайомі мені пани з фірми, яка нас сюди припровадила, й два одоробала в синіх костюмах* (В. Діброва); — *А я тобі кажу, мовчи! Чуєш ти чи ні, одоробало!* (М. Івченко).

ОДОРО́БЛО, а, *с., розм.* 1. Великий, громіздкий предмет. *Зудін більше не ждав. Узявши Михайла за плечі, він повернув його до насоса: — Давай! Удвох налягли на вугласте дерев'яне одоробло* (П. Загребельний); *Софія розплітає косу.., починає розчісувати величезним дерев'яним гребенем. Якось він сказав їй: — Пощо розчісуєшся цим одоробломі?* (І. Білик).

2. *зневажл.* Незграбна людина. *Каргат придивився до чеха. То було високе одоробло. І такий Петушек огрядний — ступне, а все навколо здригується* (Ю. Шовкопляс); *Можливо, грека дещо й покоробило. Він, може, навіть говорив комусь, що скіфська баба — добре одоробло супроти грецьких витончених муз* (Л. Костенко); // *лайл.* — *Ач, одоробло! — тюкнув Смолюк. — Тю на тебе! Своїх не впізнав?* (І. Муратов); — *Землю ось так треба їсти, одоробло, — сказав я і вкинув у рот жменю землі, пожував і проковтнув* (М. Чабанівський); *"Цікаво, яким чином ти, п'яне одоробло, доберешся зі станції метро "Арбатська" Арбатсько-Покровської лінії до магазину "Дитячий світ"?"* (Ю. Андрухович).

ОДОРО́ЛОГ, а, *ч.* 1. Фахівець із одорології. — *Запахи бувають облудливими, Алексе, — попередив він. — Складно пізнати за запахом щось нове, якщо, звісно, ти не професійний одоролог* (В. Єшкілєв).

2. Те саме, що **парфуме́р** 1. *Для створення нових парфумів одорологи часто вдаються до інтерпретації вже відомих, як кажуть, "запатентованих" запахів* (із журн.).

ОДОРОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до одорології. *Оскільки результати одорологічної вибірки можуть застосовуватися слідчим у кримінальному провадженні, потрібно забезпечити їх достовірність відповідними процесуальними гарантіями* (з наук. літ.).

ОДОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає запахи. *Методи одорології використовують для розкриття й розслідування злочинів* (з наук. літ.).

ОДОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Те саме, що **одоризува́ти.** *Газорозподільна станція є об'єктом газотранспортної системи, призначеним редукувати, одорувати та подавати газ визначеного тиску споживачам* (з мови документів).

ОДОРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **одорува́ти.** *Природний газ повинен одоруватися, щоб споживачі могли вчасно розпізнати, що забули закрити вентиль або що газові прилади несправні* (з навч. літ.); *Упродовж робочого дня повітря в службових приміщеннях одорується через систему кондиціонерів* (із журн.).

ОДП... *див.* **відп...;** *напр.:* **одпада́ти, одпива́ти, одпиха́ти, одповза́ти, одпра́ва, о́дпуст** *і т. ін. див.* **відпада́ти, відпива́ти, відпиха́ти, відповза́ти, відпра́ва, ві́дпуст** *і т. ін.*

ОДР, а́, *ч., заст., уроч.* Ліжко, постіль. *Вона була зовсім короткозора. Та ось їй здалося, що в ногах одра щось ожило, Марія спочатку подумала, що то котрась із її служниць, а коли світлий князь кахикнув, несвідомо сховалася під перину аж до очей* (І. Білик); *Йому мріялося вмирати .. в оточенні позірно засмучених рідних .. Хай би всі вони стояли довкола його смертного одра, а він виголошував би свою останню мудрість* (В. Кожелянко); *Юрба хвилюється і мчить Туди, де на одрі високім Лежить на ковдрі парчевій Княжна весь час у сні глибокім* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

◊ **Лежа́ти на сме́ртному (сме́ртнім) ло́жі (одрі́)** *див.* **лежа́ти; На сме́ртному (сме́ртнім,** *рідше* **смерте́льному) ло́жі (одрі́)** *див.* **ло́же**[1].

ОДР... *див.* **відр...** *(крім слів, розроблених на* **одр...**); *напр.:* **одра́зу, одра́ювати, одрива́ти, одрі́зати, одробі́ток** *і т. ін. див.* **відра́зу, відра́ювати, відрива́ти, відрі́зати, відробі́ток** *і т. ін.*

ОДРИ́НА, и, *ж., заст., уроч.* 1. Те саме, що **одр.** — *Із .. злота Зробим ми тобі одрину І наб'єм м'яким лататтям Та горицвітом перину* (Я. Щоголів); *Він довго лежав на дерев'яній одрині із розплющеними очима* (С. Скляренко).

2. Спальня або кімната взагалі. *Старий Рогдай замкнувся одразу в одрині, де стояли скрині з .. дорогоцінностями.., бо боявся насилля і грабежу* (Юліан Опільський); *За дверима одрини почулись тихі кроки* (І. Білик).

ОДРОБИ́НА, и, *ж., діал.* Крихта (у 2 знач.), крапля (у 2 знач.), частка (у 1 знач.). *Похожий він* [хлоп] *на худобину, Що вік цілий в ярмі жиє І тішиться, як дістає До паші зерна одробину* (І. Франко); — *Ви не найшли би надто багато помічників; стратили би надто скоро і ту одробину довір'я до людей, яке, може, ще живе в вашім серці* (О. Кобилянська); — *Якби я замерзав, як отець Теофіль, і від одробини вогню залежало моє життя і життя товаришів, то я теж палив би книжки* (Г. Пагутяк).

ОДРУ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **одружи́ти.** — *Коли обидві сторони приходять до взаємної згоди жити разом як чоловік і дружина, це рішення вже визнає Бог, навіть якщо вони не були одружені священником. Однак варто здійснити церковний обряд, — зазначає пастор* (з газ.); // **одру́жено,** *безос. пред.* [Т а р а с:] *Ніколи того не буде, щоб вас з Марисею одружено, — я того зроду не попущу* (Б. Грінченко); *Мене одружено з Болеславою, дочкою чернігівського князя Святослава Всеволодовича, теперішнього князя київського* (В. Малик).

2. *у знач. прикм.* Який одружився. *Було навіть приємно, що Фрося одружена саме з Циганком. Вони якраз підходять одне до одного* (О. Гуреїв); *Жоден закон не зобов'язував одружених жінок називатися за чоловіком* (О. Авраменко); *"Колись я дуже любила одруженого чоловіка. Заради цього кохання терпіла і вибачала багато..."* (І. Роздобудько); — *Якщо ти не помітила, повідомляю: він одружився. — Ну одружився, і що? Мало хто одружується. От Вайлд також був одруженим чоловіком* (Л. Денисенко); // *у знач. ім.* **одру́же-**

ний, ного, *ч.;* **одру́жена,** ної, *жс.* Той (та), хто одружився. *Яке моє особисте життя, і чи буває воно в одружених?* (Л. Костенко); *Інтерес до приватного життя директора якось само собою згас, бо ж з вдівця не той спит, що з одруженого, — люди перемелювали на язиках інші новини* (Н. Околітенко).

ОДРУ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **одружи́ти** і **одружи́тися.** *Відтоді, як Безбородько став бувати у Річинських на правах нареченого, все життя в домі підпорядкувалося одній меті: його одруженню з Катериною* (Ірина Вільде); *Від моменту одруження Ада була його сталою супутницею й навіть помічницею* (Ю. Андрухович).

2. Те саме, що **шлюб.** *Мати з батьком розлучилися на дванадцятому році одруження* (І. Драч); *Дорошенкові випало побувати в ролі "молодого князя", коли йому виповнилось 57 років .. Втретє, після двох його попередніх одружень* (В. Чемерис); *Давньоруське право дозволяло необмежену кількість одружень* (з наук.-попул. літ.).

ОДРУЖИ́ТИ *див.* **одру́жувати.**

ОДРУЖИ́ТИСЯ *див.* **одру́жуватися.**

ОДРУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОДРУЖИ́ТИ,** ужу́, у́жиш, *док., кого з ким, рідше на кому і без дод.* Єднати шлюбом чоловіка і жінку. *Тепер я втратив майже всіх, окрім Ярославни. То ж можна уявити, якою радістю для мене було повернення любої сестриці додому: угорський король раптом передумав одружувати з нею свого сина* (В. Малик); *Одружували князі своїх синів досить рано, іноді навіть одинадцяти рочків* (В. Чемерис); *До господарства потрібні стали робочі руки, і старшого, Антона, батько одружив* (С. Чорнобривець); *Якби поет був молодший і не мав великої родини, ми б спробували його одружити на Діані* (П. Загребельний).

ОДРУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОДРУЖИ́ТИСЯ,** ужу́ся, у́жишся, *док., з ким, рідше на кому і без дод.* Брати шлюб. *Софія одружувалась з Ізаровим* (А. Шиян); *Теодосій радів так, ніби одружувався не Іванко, а він* (А. Хижняк); — *Я не певна, — сказала вона, — що люблю вас. Давайте зачекаємо. Часу у нас достатньо. Я ще надто молода, щоб одружуватись* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); — *Коли б воля, одружився б він на Мотрі, вона така добра дівчина* (Панас Мирний); *Я вчився в художньому інституті, закохався, одружився, а після інституту мене забрали до війська* (Ю. Покальчук); * Образно. *Засмутилась, похилилась молода верба... Прилучилась, одружилась З козаком журба* (П. Грабовський).

ОДРЯХЛІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **одряхлі́ти.** *Неспокійно дрімав уже, перевертаючись з боку на бік, одряхлілий, немічний князь Божедар* (В. Малик).

ОДРЯХЛІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **одряхлі́ти.** *Нагромадження порушень у геномах клітин хоч і відбувається, але веде до здорової старості, котра завершується звичайним одряхлінням організму* (з газ.).

ОДРЯХЛІ́ТИ, ію, ієш, *рідко.* Док. до **дряхлі́ти.** *Валентій .. одряхлів, ослаб і тілом, І духом* (І. Франко); — *Як він змінився за останній час, одряхлів, — подумав Андрій, оглядаючи Бойченка, поки той розмовляв з Савицьким* (О. Гуреїв); * Образно. — *Я боюсь найстрашнішого, професоре: а що коли одряхліє мій мозок?* (М. Дашкієв).

ОДРЯ́ХНУТИ, ну, неш, *рідко.* Те саме, що **одряхлі́ти.** *Одрях старий, і покривали Многі́ми ризами його* (Т. Шевченко).

ОДС... *див.* **відс...;** *напр.:* **одсахну́тися, одсебе́ньки, одспіва́ти, одсуди́ти** *і т. ін. див.* **відсахну́тися, відсебе́ньки, відспіва́ти, відсуди́ти** *і т. ін.*

ОДТ... *див.* **відт...;** *напр.:* **одтава́ти, одтепе́р, одтяга́ти** *і т. ін. див.* **відтава́ти, відтепе́р, відтяга́ти** *і т. ін.*

ОДУБЕНІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **одубі́ти** 1. *Кобза боязко огледів Марка, руки його зовсім охололіли, і ввесь одубенів* (О. Стороженко).

ОДУБИ́ТИСЯ, одублю́ся, оду́бишся; *мн.* оду́бляться; *док., вульг., рідко.* Умерти, околіти. *А ото вже дід підріс Та і одубився; Після нього через рік І батько родився* (С. Руданський).

ОДУБІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **одубі́ти.** *Марселла вночі попросила Марту відтерти їй одубілі ноги. Марту пронизав холодний струм, коли вона торкнулася Марселлиної голінки* (Р. Андріяшик); *Одубілий від холоду, хукав* [боцман], *не знаючи, де подіти замерзлі руки* (О. Ульяненко); *Старі одубілі пальці, неначе граблі, не слухались і не гнулись* (І. Нечуй-Левицький); *Тепер його лице на світлі, й мені видно, що на йому* [ньому] *нема ні насмішки, ні страждання. Воно здається сонним, набурмосеним, одубілим* (В. Винниченко); *Пробіг Василь усе село, все те, що звалося колись селом. Дві сотні печищ, спалені сади, череп'я, ями і безліч одубілих ворогів у багнищі й крові* (О. Довженко).

ОДУБІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *жс., розм.* Властивість і стан за знач. **одубі́лий.** *Мошко опам'ятався і почутив, що він ще на цім світі. Він втямив, що Антін пожартував, опам'ятався од одубілості і... одразу розсердився* (І. Нечуй-Левицький); *Пацієнтка, не розкриваючи очей, підвелася .. На обличчі сонна одубілість...* (Я. Качура); *Гольцев підсунув йому до рук анкету, і Горобенко, ще не позбувшись першої одубілості, глянув на недбалі, розкидані рядки* (Б. Антоненко-Давидович).

ОДУБІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **одубі́ти.** *Твердого, смертного одубіння трупа не було* (Ю. Смолич); *Він знав, що це не сон, а все ж таки не міг рушитися з місця, так задеревів увесь. З того одубіння прокинувся від плачу полонених людей* (А. Чайковський); *Він глянув на крайнього студійця, що в забутті тримав над папером олівця .. Він зовсім непридатний. Але як вийти з цього одубіння — Горобенко не міг добрати способу* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли би капітан .. в тій хвилі ввійшов до покою і свою шаблю .. затопив у її* [Анелини] *груди, то її смерть була би тільки незначущим і нечутним переходом із теперішнього отупіння в вічне і цілковите одубіння* (І. Франко).

ОДУБІ́ТИ, ію, ієш, *рідко* **ОДУ́БНУТИ, ОДУ́БТИ,** бну, бнеш; *мин. ч.* оду́бнув, нула, ло *і* оду́б, ла, ло; *док., розм.* 1. Док. до **дубі́ти.** *Третьої ночі, коли мороз розбивав стіни й пролазив у хату, Терешко зовсім одубів, лежачи біля припічка, й ледве здолав злізти на піч* (Г. Епік); *Зійшли* [пасажири] *на сушу, витягли човна і тільки тепер відчули, як одубіли після своєї купелі* (О. Гончар); *Давай він, дрижаки ловлячи та зубами дзвонячи, роздивлятися, чи не знайде якого захистку, щоб не одубіти з холоднечі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Утратити чутливість, здатність рухатися; одерев'яніти. *А отець Микита і зоставсь; стоїть, як укопаний, і руки і ноги одубіли, і ні з місця* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ноги заклякли й одубли* (І. Нечуй-Левицький); *Орина до дуба притулилася, засмутилася, отерпла, сама як дерево стала, одубіла* (К. Гордієнко); * Образно. *Запала крижана тиша. Зала, здавалося, одубіла* (Г. Тарасюк); * У порівн. *Я наче одубів за ці два дні, а оцих кілька рядків, які я спромігся написати, — перший вияв, що я ще не зовсім утратив ознаки життя* (Д. Гуменна).

3. *перен., фам.* Те саме, що **вме́рти** 1. [Г л о б а:] *Тиміш, бодай він був у повиточку одуб, завдав нам сорому: з одного маху опинився під борцем, як кошеня!* (М. Кропивницький); — *Оксень мій при смерті... відпустіть нас додому, пане Гавриле! .. — Підожде твій Оксень, не одубіє...* (І. Цюпа); — *Без діла сидіти — можна й одубіти, — мурмоче дід Улян і бере сапку або лопату, якщо це влітку, й простує на город* (Л. Письменна); // *рідко.* Здохнути (про тварин). *Купив двох кабанців, доглядав, годував їх — такі ситі були. Та що? Зрання не схотіли їсти, а ввечері одубіли* (М. Коцюбинський); *Перед світом Красулі стало зовсім погано .. На ранок корова одубіла* (С. Добровольський).

ОДУ́БНУТИ *див.* **одубі́ти.**

ОДУ́БТИ *див.* **одубі́ти.**

О́ДУД, а, *ч.* Невеликий птах з довгим чубом, тонким, загнутим донизу дзьобом і яскравим строкатим забарвленням. *Кує зозуля, а її перебиває крилива іволга; гуде сумно одуд* (Панас Мирний); *Прилетів одуд і, розпустивши свій чуб, схожий на віяло, вклонився мені* (О. Копиленко); *Максим ішов назустріч усьому тому: і жайворонкові, і одудові, і садам, і озерам* (І. Багряний); *Чому я раніше не бачила, що на груші живе одуд? Який красивий* (М. Матіос).

ОДУДИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Самиця одуда. *Яйця насиджує лише одудиця, тоді як самець здобуває їй корм* (із журн.).

ОДУ́ДКУВАТИЙ, а, е, *діал.* Трубчастий (у 1 знач.). *Тріщав торішніми листками одудкуватий очерет* (П. Мовчан).

О́ДУДОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́дуд.** *На спеціальному сайті можна послухати одудові звуки* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **о́дудові,** вих, *мн.* Родина птахів, до якої належить одуд. *Єдиним сучасним представником родини одудових є одуд* (з наук.-попул. літ.).

ОДУДОПОДІ́БНІ, них, *мн.* Ряд птахів, що містить три родини: одудові, деревні одуди й серподзьобі одуди. *У доповіді розглянуто стан популяції одудоподібних в умовах агроландшафтів степової зони України* (з наук. літ.).

ОДУ́ЖАЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **оду́жати.** *У ті вранішні години море було особливо ласкавим і ніжним у поводженні з одужалими санаторцями* (Ю. Збанацький); *Заболотна поглядає на чоловіка сторожко, вважаючи, певне, що йому, не зовсім одужалому, ось-ось може знадобитись її допомога* (О. Гончар); // *у знач. ім.* **оду́жалий,** лого, *ч.;* **оду́жала,** лої, *ж.* Той (та), хто одужав, поправився після хвороби. *Якийсь молодий циган з групи одужалих, котрі містилися в окремому бараці.., продерся вночі до незамкнутого моргу* (Б. Антоненко-Давидович).

ОДУ́ЖАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оду́жати.** *Породіллям пани давали тільки три дні вольного часу на одужання* (І. Нечуй-Левицький); — *В медичній школі мене вчили за всяких умов поводитися з хворими так, щоб ні на секунду не зникала в них упевненість у своєму одужанні* (Ю. Шовкопляс); *Одужання надходило повільно. Далися взнаки тривале перебування у підземному місті та дві хвороби, що їх Степан Рогов переніс за рік* (М. Дашкієв); — *Кажуть, що віра хворого у своє одужання — дев'яносто процентів успіху* (В. Шкляр).

ОДУ́ЖАТИ *див.* **оду́жувати.**

ОДУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оду́жувати.** *Ані у виснажливих болях, ані в обнадійливому одужуванні не згадувала* [Майка] *Андрія, та він незримо був поруч* (Люко Дашвар).

ОДУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОДУ́ЖАТИ,** аю, аєш, *док.* Ставати здоровим, поправлятися після хвороби; видужувати (у 1 знач.). *Зінько наче й одужував, але вельми помалу. Кашляв і казав, що болять груди* (Б. Грінченко); *Перед останнім штурмом Берліна він був тяжко поранений. Одужував кілька місяців у госпіталі* (О. Бердник); *Хоч і не зовсім ще жваво ходила* [Маруся], *більше відлежувалася, та все одно помалу одужувала* (А. Кокотюха); *Ще тиждень пролежала Василина у Марії в хаті, поки зовсім одужала* (І. Нечуй-Левицький); *Ярина після багатьох днів хвороби одужала* (С. Скляренко); — *Якщо організм витримає таке нервове потрясіння, яке йому зараз доводиться переживати, якщо витримає цю лихоманку і температуру, то я майже певен, що Ганна Ланко одужає* (В. Собко).

ОДУ́ЖУЮЧИЙ, а, е. Який одужує. *Нашийник "Кілтікс" від бліх та кліщів не рекомендовано надягати хворим, одужуючим тваринам, а також самицям у період лактації* (із журн.); // *у знач. ім.* **оду́жуючий,** чого, *ч.;* **оду́жуюча,** чої, *ж.* Хвора, поранена людина, яка одужує. *"Хворий, як себе почуваєте?" А чому не інакше: "Одужуючий, як себе почуваєте?" Одне слово, а психорізниця буде вражаюча* (О. Бердник); *Мені зробили операцію, і лікар-грузин навіть пожартував, що мене покладуть недалеко від дверей, бо незабаром переведуть у палату для одужуючих* (Ю. Мушкетик).

ОДУКО́ВАНИЙ, а, е, *заст.* Те саме, що **едуко́ваний.** — *Треба тебе вилюднити трохи, щоб не сміялися панянки одуковані* (Т. Осьмачка); *Сам добре освічений, він мріяв про такого ж освіченого і одукованого жениха для своєї доньки* (С. Добровольський); — *У законах петрає* [пан суддя], *бо одукований* (В. Чемерис).

ОДУ́Л *див.* **оду́ли.**

ОДУ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **оду́л,** а, *ч.;* **оду́лка,** и, *ж.).* Самоназва юкагирів. *Антропологічно одули належать до байкальського антропологічного типу північноазіатської раси* (із журн.).

ОДУ́ЛКА *див.* **оду́ли.**

ОДУ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **оду́ли.** *Одульська мова.*

ОДУ́МАТИСЯ *див.* **оду́муватися.**

ОДУ́МУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОДУ́МАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Відмовлятися, відступати після роздумів від попередніх, звичайно нерозважливих намірів, планів і т. ін. *"Мабуть, надміру нещадні були ми в Ульмітоні і Томах, — думає князь Волот .. — .. А втім, — одумується, — хіба ми не для того йдемо в ромейську землю, щоб нагнати страху всім"* (Д. Міщенко); *Варвара не тільки відмовилася виїздити з Севастополя, але й добре нагримала на чоловіка. Вона навіть не одумалася і після виступу Олени Михайлівни Кулик у їхньому бомбосховищі* (В. Кучер); — *Одумайтесь, діду, поки є час! — схопився за голову вчитель* (М. Стельмах); *Він зостався. Чого? Певно, думав, що люди одумаються, знову в ноги йому впадуть. Не впали. Молодого вибрали головою, із сільських* (Г. Тарасюк).

2. *перев. док., розм.* Опам'ятовуватися (у 3 знач.), отямлюватися. *Не вспіли піщани одуматись, як приїздить сам вельможний у Піски* (Панас Мирний); [2-г а д і в ч и н а:] *Мар'яно, що се ти зазиво начала себе оплакувать? Одумайся!* (С. Васильченко); — *Що ви мовите? Одумайтеся! Як же я можу покинути простих воїнів, а з одними воєводами тікати!* (В. Малик).

ÓДУР, у, *ч.* Затьмарення свідомості; запаморочення, млість (у 2 знач.). *Радість доходила до одуру* (С. Ковалів); *На темних лапатолистих фігах завзято, мов сотні тріскачок, до одуру, до самозабуття тріщать цикади* (М. Коцюбинський); *Літній Дніпро .. кличе до себе, зваблює, зачаровує, вселяє у молоді душі якийсь шал, одур, і всі намагаються перепливти ріку, здолати її могутню течію* (П. Загребельний); *Кров одлила Галі від обличчя, серце її билося шалено, а може, це тільки був короткочасний одур* (Валерій Шевчук).

◊ **(1) Óдур берé (хапáє) / взяв (ухопи́в)** *кого, грубо:* а) хтось не знає, не може вирішити, що йому робити, як діяти. — *Отсе шукаю вже пів години і не можу в сьому числі знайти нічого .. Адже ж тут одур хапає чоловіка!* (І. Франко); б) хтось утрачає свідомість, комусь стає погано. *Не бачивши ж Рутульців, Турна, Вся кров скипілася зашкурна, І вмиг царицю одур взяв* (І. Котляревський).

ОДУ́РА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **оду́рення.** *Підскочив Ярема: — Одура страшна! Я чую тут зле ошуканство..!* (М. Старицький).

ОДУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **одури́ти.** *Але що був Юріштан, темний гуцул, одурений своєю властю, нещасливий в родиннім життю..! Дитина невинна* (Г. Хоткевич); *Не жаль мені, кохана, за тобою, Свого ж одуреного серця жаль* (Д. Павличко); — *А що скажеш на виправдання ти, дяче Григорію Комарницький? — грізно спитав отаман. — Тільки те, що був одурений цією кобітою* (Валерій Шевчук); *Тягнеться він тихо-помалу, не маючи волі .. покинуть братчиків, тягнеться одурений підлесною думкою* (Панас Мирний); // **оду́рено,** *безос. пред.* [Д е м к о:] *Зіньку, сину мій!.. Одурено мене, обморочено..! Бідні ми, сину, бідні!..* (М. Кропивницький); — *Чужинцю! Тебе одурено! Ти потрапив у пастку, яку спритно розставили наші вороги* (Ю. Винничук); // *у знач. ім.* **оду́рений,** ного, *ч.;* **оду́рена,** ної, *ж.* Той (та), кого одурили. *Тепер вона знає, що йому скаже. Від одної одуреної вертається, щоб другу дурити?* (Панас Мирний); *Коли б усі одурені прозріли, Коли б усі убиті ожили, То небо, від прокльонів посіріле, Напевне б, репнуло від сорому й хули* (В. Симоненко).

ОДУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одури́ти.** *Чим же ж буде його "критика", як не надуживанням шумних слів та ліричних зворотів для одурення читача?* (І. Франко).

ОДУРИ́ТИ *див.* **оду́рювати.**

ОДУРИ́ТИСЯ *див.* **оду́рюватися.**

ОДУРІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **одурі́ти.** *Дві одурілі від ляку баби були небезпечними сторожами* (Панас Мирний); *Одурілого від похмілля і побиття Василя козак запхав у свою кирею* (Ю. Логвин).

2. *у знач. прикм.* Який виражає одуріння; безглуздий, здурілий (у 2 знач.). *Він час від часу втирав долонею спітніле чоло і обводив присутніх одурілим поглядом* (О. Тесленко).

ОДУРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **одурілий.** *Кожен, хто бачив ті золоті літери "Й. В. Сталін", вже переставав бути нормальною людиною, він почувався так, ніби крізь нього пропустили електрострум високої напруги, — суцільна одурілість* (П. Загребельний).

ОДУРІ́ЛО, *розм.* Присл. до **одурі́лий.** *Дві галки .. із жахом шугають угору, одуріло, розгублено кидаються то в один бік, то в другий* (В. Винниченко); *Ян Завіша небавом упився, водив посоловілими очима по корчмі, шкірився по-п'яному щиро й одуріло* (Ю. Мушкетик); *Глядачі з ближніх рядів присунулися ледве не до самого рингу й одуріло ґелґотіли, впиваючись перемогою свого улюбленця* (М. Кідрук).

ОДУРІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **одуріти.** *Зачепило трохи голову* [Петрові] *кулею чи уламком бомби, вибивши на якийсь час пам'ять. Але потім одуріння минуло, й він міцно тримався на ногах* (І. Багряний); *Він падав у якусь чорносиню безвість. Рожева непритомність. Одуріння* (П. Загребельний).

ОДУРІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **дурі́ти** 1. *Москаль подививсь, подививсь на неї та й пішов з хати... Солоха одуріла й не зна, що робити, що й казати...* (Панас Мирний); *Осінні вітри гуляли світом, заробітчани верталися до рідного вогнища, брели заболоченими дорогами, від дум одуріла голова: як ми визимуємо цей год?* (К. Гордієнко); *Цілувалася Бланка уміло.., а її вуста були такі солодкі, що Філіп зовсім одурів* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Те саме, що **збожево́літи.** *Сидить вона, не йде в село, Не пита й не плаче, Одуріла!.. і цеглину Муштрує, то лає, То годує, як дитину, Й сином називає* (Т. Шевченко); [К н я з ь:] *Не розумію, що се все значить. Боюсь, що бідна з горя одуріла* (І. Франко); *Три маленьких тільця, поставлені .. до ніг покійного султана Селіма, забрали з собою любов Сулеймана до Махідевран. Черкешенка одуріла від горя* (П. Загребельний); — *Всі ми одружуємось. Хоч на чортовій сестрі, — як казав Шевченко, — аби не одуріти в самотності* (Л. Костенко).

ОДУ́РЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **одурма́нливий.** *Одурливий запах тропічних квітів.*

ОДУРМА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **одурма́нити.** *Задихана, зворушена теплим прийомом, віталась* [Неля] *з ними* [дітьми] *хапливо, одурманена солодкою знадою руху, галасу й милого безголів'я* (Ирина Вільде); *Одурманений алкоголем, що збуджував нижчі інстинкти, придушуючи світліші, він відчував себе негаразд* (М. Дашкієв); *Джихангір чув і не чув. Одурманений опієм, бурмотів вірші Корану, які всі були написані чи то про нього, чи про Мустафу* (П. Загребельний); — *Медосолодким вином одурманений ти. Воно шкодить Кожному, хто його п'є на всю пельку, не знаючи міри* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Готові до безумного вчинку, стоять одурманені старовіри* (О. Довженко); *Шукаючи підтримки, Рева зиркнув на Рудика, але той, також одурманений невинним поглядом і грою Авер'янова, непевно стенув плечима* (М. Кідрук); // **одурма́нено,** *безос. пред. Он скількох антів розшукала* [Миловидка] *в чужій землі, а Божейка — ні; .. всі, у кого питалася, дивилися на неї порожніми очима і нічого не казали. Ніби одурманено їх* (Д. Міщенко).

ОДУРМА́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **одурма́нити.** *В стані одурманення вже нічого не помічав* [Джихангір], *бачив тільки власні руки в безупинному русі* (П. Загребельний); *Німіють глядачі вистави від безвиході: подати п'яно-*

му жебракові — значить підтримати алкоголізм, відмовити — підштовхнути до падіння заради продовження одурманення (із журн.); *Чи, присягаючи на вірність (незалежно від предмета, котрого стосувалась би ця присяга), ми, по суті, не зобов'язуємось пізнавати найглибше й учитись мистецтва невпинного одурманення себе ілюзіями, котрими ми самі себе ошукуємо?* (з публіц. літ.).

ОДУРМА́НИТИ *див.* **одурма́нювати.**

ОДУРМА́НИТИСЯ *див.* **одурма́нюватися.**

ОДУРМА́НЛИВИЙ, а, е. Який одурманює, запаморочує; одурливий, запаморочливий (у 1 знач.). *Ці блідї, ніби ще не збуджені до життя уста мали свою принадну, одурманливу силу для багатьох чоловіків* (Ірина Вільде); *Бур'яни та інша поземна зелень виточували із себе одурманливі, удвічі посилені запахи, від яких дяк п'янів більше, аніж від сивухи* (Валерій Шевчук); *Так і не прийнявши душ, із млосною знемогою втягуючи ніздрями невиразний, але досі одурманливий запах Марселя, змішаний із запахом її тіла, жінка заснула як убита* (М. Кідрук).

ОДУРМА́НЛИВО. Присл. до **одурма́нливий.** *Серпневе сонце щедро наливало землю, казилися цвіркуни, бур'ян одурманливо пахтів* (Валерій Шевчук).

ОДУРМА́НЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для одурманювання. *Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманювальних засобів (ст. 322) відрізняється від злочину, передбаченого ст. 317, лише предметом, яким є лікарські та інші засоби, що вживають для одурманення потерпілого* (з мови документів).

ОДУРМА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одурма́нювати** і **одурма́нюватися.** *Султан Баязид, виснаживши здоров'я різними нездоровими надужиттями, вирішив шукати заспокоєння в одурманюванні опієм* (П. Загребельний); *Незаконна організація місць для вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними, карається штрафом* (з мови документів); *В другій казармі йде вже розподіл солдатів на "українців" і "неукраїнців", .. іде одурманювання темних солдатів* (О. Довженко).

ОДУРМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОДУРМА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Спричинювати стан запаморочення, оп'яніння; дурманити (у 1 знач.), запаморочувати, оп'яняти (у 1 знач.). *Він ходив по веранді. Листя вже не мерехтіло, гасли розкішні барви квіток, та зате пахощі прямо одурманювали* (Б. Лепкий); *Вона дивилася на людей.., її одурманював дух спітнілих людських тіл, брудного дрантя та пожиткового мотлоху* (І. Пільгук); *Запах банкнотів, що перейшли не через одну тисячу людських пальців, зовсім одурманив Катерину* (Ірина Вільде); *Самогонка, вискливі ночі і безтурботність одурманили голови* (Р. Андріяшик); *— Ху-у!.. — важко дихаючи, промовив Ромка. — Спасибі, що врятували!.. Він на мене дмухнув, чимось одурманив і примушував підписати якийсь чорний папірець* (В. Нестайко).

2. *перен.* Затьмарювати, отруювати свідомість (хибними поглядами, неправильними уявленнями, шкідливими ідеями і т. ін.); задурювати. — *Факельні походи, мільйонні збориська, безконечні промови божевільних вождів. Це одурманює юрбу, позбавляє індивідуальності* (О. Бердник); *— Надто смертельною була отрута, якою Гітлер одурманив душі німецьких обивателів* (Ю. Бедзик).

ОДУРМА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОДУРМА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Запаморочувати, оп'яняти себе чим-небудь (спиртними напоями, наркотичними засобами і т. ін.). *І пили* [опришки], *й танцювали, і одурманювалися* (Г. Хоткевич); — *Ви пишете про траву, яка одурманює. Навіщо це? Тому, хто має найвищу владу, не треба одурманюватися* (П. Загребельний).

2. *перен.* Затьмарювати, отруювати свою свідомість (хибними поглядами, неправильними уявленнями, шкідливими ідеями і т. ін.). *Лінива людина, на жаль, часто одурманюється міфом про походження усього з нічого, самого по собі та й вкорінюється у своїх лінощах* (з наук.-попул. літ.); *Він сам не раз замислювався над тим, з яких джерел вийшла страхітлива отрута расистського фанатизму і соціального мракобісся, котрою так легко одурманився німецький народ* (Ю. Бедзик); *Гітлерівці напали на Францію 10 травня і за якихось два тижні взяли Бельгію, Люксембург і неймовірно швидко просунулися до берегів Атлантики. Німецьке командування одурманилося своїми успіхами* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **одурма́нювати.** *У нашому місті зафіксовано новий формат крадіжки: жертва одурманюється зловмисником (назва наркотичних засобів не розголошується) і добровільно віддає власне майно* (з газ.).

ОДУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оду́рювати.** *Одного разу в шинку його сильно побив один парубок, і Шнадельський зрозумів, що одурюванню селян треба покласти край* (І. Франко); *Автор* ["Повії"] *переводить свою героїню через усеньке пекло роботи, знущання, одурювання і просто насильства і на селі, і в місті, щоб кинути на дно громадської ями* (С. Єфремов).

ОДУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОДУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Те саме, що **обду́рювати.** — *Ти думаєш, я тебе одурюю? .. Ні, ще Василь Порох нікого не обдурював...* (Панас Мирний); — *Звідки ви знаєте, коли вони кажуть правду, а коли одурюють?* (І. Росоховатський); *І жду її* [долю], *і виглядаю, Дурний свій розум проклинаю, Що дався дурням одурить, В калюжі волю утопить* (Т. Шевченко); *Недовго цвіла Марта, скоро й одцвіла; трапилося їй погано: одурив її панський лакейчук* (Грицько Григоренко).

2. Те саме, що **одурма́нювати** 2. *"Ось моє кредо, Друже! Збагнути глибоко й відповідально, що впродовж довгих і кривавих віків нас одурювали, заплутували в павутину потойбічних страхів"* (О. Бердник); *Ходила* [стара] *по покоях і ломила руки .. — Господи, як би її врятувати!.. Одурив, обпоїв проклятий розбійник...* (Г. Хоткевич).

ОДУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОДУРИ́ТИСЯ,** урю́ся, у́ришся, *док.* 1. Те саме, що **обду́рюватися.** *Той, хто живе ілюзіями, завжди одурюється у своїх сподіваннях* (із журн.); *Лице* [Ганни] .. *по-особливому розцвіло, при тому аж так, що дяк задоволено відзначив: хоча й був зловлений у гріху, але в красі не одурився* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **оду́рювати.** *Довірлива людина легко одурюється зловмисниками, тож завжди треба уважно стежити за тим, кому розповідаєш особисту інформацію* (з газ.).

ОДУРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., кого, що, рідко.* Те саме, що **одурма́нювати** 1. *Через свої отруйні властивості насіння дурману може одуряти свідомість* (із журн.).

ОДУ́ТИЙ, а, е. Те саме, що **оду́тлий.** *Ледве, ледве Переносить* [цар] *ноги; Та одутий, аж посинів: Похмілля прокляте Його мучило* (Т. Шевченко); *Грубі, одуті губи його живо ворушились, але слів не було чути* (І. Франко); *Лише одуте обличчя свідчило про те, яким життям жила ця літня жінка. А горілка й зовсім зробила її похилою бабусею* (М. Руденко).

ОДУ́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **оду́тий.** *Одутість кінцівок може бути причиною порушень кровообігу, обміну речовин, захворювань серця* (з навч. літ.); *Уже декілька днів поспіль одутість не сходила з обличчя хлопця, видно, не одна бджола вкусила малого бешкетника* (із журн.).

ОДУ́ТЛИЙ, а, е. З розпухлим, набряклим обличчям, тілом; брезклий. *А сам сотник у кожусі, Одутлий, поганий, Коло клуні похожає* [походжає] (Т. Шевченко); *Одутлий, блідий, стояв він перед лихварем .. і здававсь мало не старою людиною* (З. Тулуб); *Ігор .. бачив одутлих, покусаних осами замурз, що прямували повз вікна на ставок* (Є. Пашковський); // Товстий, опасистий (у 1 знач.). *Хлопець .. побачив коло столу жінку, одутлу й оспалу, в синій, добре знайомій йому сукні, що тепер ледве стримувала повінь її брезклого тіла* (В. Підмогильний); *До нього з бур'янів виліз, як ведмідь із берлоги, червоний, одутлий і тлустий Єва, він сів і обійняв приятеля* (Валерій Шевчук); * Образно. *По кам'яній вулиці міста наперегони мчали повні пасажирів одутлі автобуси і легкові машини* (П. Панч); // Округлий, об'ємний, м'ясистий (про частини тіла). *Олексій Іванович був чоловік неабиякий: .. рот широкий.., ніс приплюснутий, а на кінці одутлий, мов волоська ріпа* (Панас Мирний); *Метнув* [Левко] *на Карпа колючі очі і ждав. А той заглибився в книгу, щось шепотів, ворушачи одутлими губами* (І. Цюпа); // Збільшений в об'ємі від набрякання, розпухання і т. ін. (про частини тіла). *Обличчя з товстим носом, одутле і червоне від випитої горілки, але зовсім не лихе* (Б. Грінченко); *За сніданком Геннадій сидів з одутлим обличчям і розпухлим носом* (П. Кочура).

ОДУ́ТЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **оду́тлий.** *Лице було бліде, очі дивилися тверезо. Й, либонь, через те — на похмілля — вочевидь проступили літа зморшками й одутлістю, сивиною на .. бороді, на довгих, що вилися, вусах, гострих, злинялих бровах, а також на всьому великому, важкому обличчі* (Ю. Мушкетик); *Порушення роботи щитоподібної залози можуть спричиняти одутлість обличчя* (з навч. літ.).

ОДУТЛУВА́ТИЙ, а, е. Трохи одутлий. *Гаврило з ненавистю довго дивився на одутлувату постать Дмитра, що заходився від задишки і, як водяник, ворушив незграбними пухлими руками* (С. Скляренко); *Прийшов старий гладкий доктор, за ним слідком придибав теж добрий пузань мировий посередник, вже літній, доходжалий чоловік, з одутлуватим видом* (І. Нечуй-Левицький); *Він* [Аква] *страждав фізично після вчорашнього, це було видно з одутлуватого, хворуватого обличчя* (В. Дрозд).

ОДУТЛУВА́ТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Стан за знач. **одутлува́тий.** *Я одразу ж звернув увагу на певну одутлуватість її* [Марини] *обличчя, на мішки під очима* (Ю. Покальчук).

ОДУХОТВО́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **одухотвори́ти.** *Ти побачиш, якою стає природа, коли до неї ставляться, як до власної одухотвореної частки* (О. Бердник); *Від її юного образу, чистого й одухотвореного материнством, віє такою радістю, що вся кімната світиться і сяє* (О. Довженко); *Худе, бліде обличчя вуличної співачки було одухотворене високим натхненням, губи щось шепотіли, а з невидющих очей котилися сльози* (С. Журахович); // **одухотво́рено,** *безос. пред. Небо, вітер, вихор, буревій, заметіль, веселка, грім, блискавка — ось ті помітні складові надземної стихії природи, що їх схоплено й візуалізовано, персоніфіковано, одухотворено в образах різних богів, божків, духів та демонів у міфологічній картині світу* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який виражає благородство, духовну красу, високі помисли, почуття і т. ін. *Ніколи не бачив я більше одухотвореного лиця, як у цій хвилі лице цього молодого чоловіка* (О. Кобилянська); *Її рухи, хода — що частіше стежиш за ними, то більше гармонійними й одухотвореними здаються вони* (Ірина Вільде); *Він зовсім одмінився: очі стали одухотворені, блищали, довгі красиві пальці мовби творили музику й ледь помітно тремтіли* (Ю. Мушкетик).

ОДУХОТВО́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **одухотво́рений.** *В найскромнішому крузі життя, в якому мало пригод, — і там повинна відродитися краса та одухотвореність дрібниці, милість миру в малому* (В. Барка); *Знайти когось, на кому б хотілося зупинити очі, виявилося просто годі. Не було одухотвореності в озлоблених людях* (Г. Колісник); *Ледь помітно випнута нижня губка й ще виразніші заокруглинки під щоками виказували палку вдачу, і хоча трохи позбавляли обличчя високої одухотвореності, проте навряд чи зменшували його красу* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ОДУХОТВО́РЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **одухотвори́ти** і **одухотвори́тися.** *Здається, що бачимо перед собою .. безбарвні маріонетки.., без найменшої згадки про будь-яке духовне життя, про будь-яке одухотворення цих постатей* (І. Франко); *В Людині все є, але вона чогось шукає поза собою. Любов — з нею, краса — з нею, мужність — з нею, знання — в її розумі й серці, невичерпні можливості трансформації матерії та її одухотворення — теж у ній* (О. Бердник); *Сучасна поетична мова багата на найрізноманітніші персоніфікації й одухотворення, природа в ній завжди жива* (з наук. літ.).

ОДУХОТВО́РЕНО. Присл. до **одухотво́рений.** *Хоча мати, здавалось, зовсім не була схожа на ту жінку з золотистим волоссям і золотим павучком-прикрасою на лівій скроні, але свою матір Арлен уявляв такою ж красивою, одухотворено спокійною* (О. Тесленко); *— Сидіть, будь ласка, так, як сидите, — це вам дуже до лиця. Як одухотворено, як невдавано і природно ви вибалушуєте очі на довколишні краєвиди* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОДУХОТВОРИ́ТИ *див.* **одухотворя́ти.**

ОДУХОТВОРИ́ТИСЯ *див.* **одухотворя́тися.**

ОДУХОТВО́РЮВАТИ *див.* **одухотворя́ти.**

ОДУХОТВО́РЮВАТИСЯ *див.* **одухотворя́тися.**

ОДУХОТВОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОДУХОТВО́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОДУХОТВОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. *що.* Надавати життєвості чому-небудь. *Артист одухотворяє .. намічені автором форми, дає життя і вираз авторським істотам* (Панас Мирний); *— Я певна, що чудові країни, де виховувались славетні майстри, країна тих великих чарівників, що вміли одухотворяти мармур, скажуть твоєму серцю більше, ніж мої слабі речі* (Л. Яновська); *Давні племена, які колись на вітрильниках, каравелах та кораблях вирушали в морські мандри, обожнювали й одухотворювали якір* (з навч. літ.); *До свічок і до кадила треба ще й плідно язиком працювати. Красивим біблейським словом одухотворити заблукалі душі* (О. Ковінька).

2. *кого, що.* Збуджувати в кому-небудь високі почуття, помисли і т. ін.; надиха́ти (у 1 знач.). *Воно* [мистецтво кіно] *навчилось творити поезію екрана, мислити каскадами образів, воно здатне одухотворювати людей...* (О. Гончар); *Йому* [князю] *навіть здалося, що .. стало ясно й тепло, що опале листя знову повернулося на дерева, і думки про те чарівно одухотворили його, .. — саме з таким настроєм поїхав він додому* (Валерій Шевчук).

3. *що.* Робити що-небудь піднесеним, небуденним, сповнювати його високим змістом, благородством і т. ін. *Її любов була щось біле й легке, як смуга хмарок, до сонця повсталих з-за обрію, і не за тим її дівчина творила, одухотворювала, вивищувала, щоб дістати плювка з кухонного смітника!* (В. Підмогильний); *І, як промінь сонця, що падає на тиху заводь, змінює її своїм сяйвом, так посмішка немовби одухотворила її обличчя, а особливо очі* (А. Шиян); *Покликання Людини — вражаюче: одухотворити Всесвіт променем Розуму й Любові* (О. Бердник).

ОДУХОТВОРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОДУХОТВО́РЮВАТИСЯ,** юююся, юєшся, *недок.*, **ОДУХОТВОРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.* 1. Набувати життєвості; оживати. *Все, до чого торкалися маленькі сухорляві руки Ярини, одухотворювалося, набирало небуденного значення: спечений хліб, зварена страва, вишита сорочка, посаджена квітка* (О. Бердник); // Набувати життєрадісності, виразності, жвавості (про обличчя, очі і т. ін.). *Я бачив, як Михайло внутрішньо ожив, його фанатичні очі одухотворились* (В. Рубан).

2. Перейматися високими почуттями, помислами і т. ін.; надиха́тися (у 1 знач.). *У намолених місцях відпочиває душа, розум одухотворюється, шукаючи сенс буття* (з рел.-церк. літ.); *Твори В. О. Сухомлинського переконують у тому, що необхідно допомогти вихованцеві виразитися, одухотворитися естетикою навколишнього світу* (з навч. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **одухотворя́ти, одухотво́рювати.** *Зірки, сузір'я, світила в первісному світогляді не лише одухотворяються, а й ототожнюються з народними героями чи тваринами-предками* (з навч. літ.); *У мові одухотворюється весь народ і вся його батьківщина; у ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси й ріки, її бурі й грози — весь той глибокий, повний думки й почуття голос рідної природи* (з публіц. літ.).

ОДУШЕВИ́ТИ *див.* **одушевля́ти.**

ОДУШЕВИ́ТИСЯ *див.* **одушевля́тися.**

ОДУШЕ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **одушеви́ти.** *Коли б нам пощастило виробити .. літературу, одушевлену найвищими ідеалами європейської цивілізації* (М. Драгоманов); *Тут відбувалися щодня віча, на яких старшина і попи .. піддержували запал у війську. Воно було одушевлене і рвалося до бою* (А. Чайковський).

2. *у знач. прикм.* Сповнений високими почуттями, душевним піднесенням і т. ін. *Батько присутній був і слухав, рад, як співали дівчата. І одушевлений був та в гуморі* (І. Франко); *Одушевлені мужики супроводжали Потурайчина аж до лісу* (Л. Мартович); // Який виражає високі почуття, душевне піднесення. *Всюди — розмови про українські справи, — гарячі, одушевлені* (В. Винниченко); *Никон уперше звелів у соборній церкві кремлівській співати київським співом .. Такого співу доти Москва ніколи не чула. Спів одушевлений, паче органа бездушного* (П. Загребельний).

ОДУШЕ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одушеви́ти** і **одушеви́тися.** *Хлопець був гарячий і поривистий, Демидів тільки в хвилях одушевлення ставав таким* (О. Маковей); *Такі голоси лунали з різних сторін. Всі підбадьорились, запанувало велике одушевлення до оборони* (А. Чайковський); *І знов оплески й оклики одушевлення, просьби, щоб артист повторив гру* (О. Кобилянська); *Всі наші одушевлення зі сльозьми, молитвами і "всенародними" співами — проходять так само скоро і несподівано, як вони й появляються* (М. Слабошпицький).

ОДУШЕ́ВЛЕНО. Присл. до **одуше́влений** 2. *Юра одушевлено скочив між своїх і скричав* (К. Гриневичева); *Була* [Хуррем] *така одушевлено гарна в перлистих слезах* [сльозах] *своїх, як весна, кроплена дощиком* (О. Назарук).

ОДУШЕВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОДУШЕВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* одушевля́ть; *док., кого, що.* Те саме, що **одухотворя́ти.** *Косинка одушевляє по-винниченківському і "мертву" природу* (М. Зеров); *Вона* [поезія] *повинна .. висказувати найвищі змагання, сумніви, болі, розчарування, надії цілого віку, повинна одушевляти і провадити покоління, кристалізувати все, що в їх житті і мислях було найкращого й найліпшого* (І. Франко); *Я .. не зношу визискування та кривди людської, це моя провідна думка, це мене одушевляє, бо вийшло з моїх духовних потреб* (Н. Кобринська); *У багатьох давніх релігіях необхідність одушевити неживу природу була зумовлена незнанням людей, їхньою нездатністю пояснити явища навколишнього світу* (з навч. літ.).

ОДУШЕВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОДУШЕВИ́ТИСЯ,** влю́ся, ви́шся; *мн.* одушевля́ться; *док.* Те саме, що **одухотворя́тися** 2. *Цікаво було б вислідити від Котляревського до наших часів: якими мотивами одушевлялася та жила наша поезія?* (П. Грабовський); *Не може* [Славко] *одушевлятися загальною справою* (Л. Мартович); *В хвилях, вільних від обов'язків шкільних, виходжу далеко в поля, ліси, одушевляючись весняними красотами* (Уляна Кравченко); *Молодий офіцер говорив стиха, трохи бентежився, але далі одушевився, вимовляв свою думку тепло, од серця* (Олена Пчілка).

ОДФ... *див.* **відф...**; *напр.* **одфільтро́вувати** *див.* **відфільтро́вувати.**

ОДХ... *див.* **відх...**; *напр.* **одхиля́ти** *див.* **відхиля́ти.**

ОДЦ... *див.* **відц...**; *напр.* **одцвісти́** *див.* **відцвісти́.**

ОДЧ... *див.* **відч...**; *напр.* **одчайду́шний** *див.* **відчайду́шний.**

ОДШ... *див.* **відш...**; *напр.* **одшто́вхувати** *див.* **відшто́вхувати.**

ОДЩ... *див.* **відщ...**; *напр.* **одщепе́нець** *див.* **відщепе́нець.**

О́ДЯГ, у, *ч.* Сукупність предметів, виробів (із тканини, хутра, шкіри і т. ін.), якими покривають тіло. *Молода Гамзиха устала якраз і в розкішному ранковому одягу* [одязі] *дожидала чоловіка чай пити* (Панас Мирний); *Гетьман був у простому хатньому одязі — у світло-синьому каптані, оксамитових штанях і жовтих чоботях* (П. Панч); *В шафах було повно чоловічого одягу, ретельно розподіленого по вішаках, щоправда, зовсім однакового: чорний фрак і чорні штани, камізелька, біла сорочка, метелик, унизу під кожним вішаком — гостроносі лаковані мешти* (Ю. Андрухович); *Тетяна Маякіна дуже оберігала свій імідж одночасно і стильної, і консервативної жінки .. Дотримувалась класичного стилю одягу: вузька спідниця, строга блуза, мінімум прикрас* (Є. Кононенко); *Тепер було помітно, що він зовсім молодий; це одяг — сорочка, краватка, піджак — робили його старшим на вигляд* (Г. Вдовиченко).

(1) Ве́рхній о́дяг — одяг, який носять поверх костюма, сукні і т. ін. *Несміливо, закляклими пальцями зняли* [полонянки] *верхній одяг* (А. Хижняк); *Серед них виділявся чоловік років сорока п'яти. Він був без шапки, без верхнього одягу — в одній сорочці* (В. Малик); *По стінах на цвяхах — верхній одяг: я розгледів шинелі німецького та польського зразка, бушлати, тілогрійки, поруч висіла зброя* (А. Кокотюха); **(2) Ни́жній (спі́дній) о́дяг** — одяг, який носять під костюмом, сукнею і т. ін. *Складки утворюються тільки поясами, які, це відомо всім, притаманні одягові нижньому, лише перепоясані патриціанки мають їх у парадному строї* (П. Загребельний); *Одяг — верхній, нижній, літній, зимовий, демісезонний... Усіх кольорів, які тільки є в природі!* (В. Нестайко); *У зображенні спіднього одягу художник використовує складки не лише як декоративний елемент фронтального боку постаті, але і як засіб підкреслення форми колін, живота* (з навч. літ.).

ОДЯ́ГА, и, *ж., діал.* Одяг. *На покуті .. лежав окраєць черствої остюкуватої паляниці, на полиці — вчорашній пісний борщ, на жердочці — старенька, полатана одяга* (Л. Яновська).

ОДЯГА́ЛО, а, *с.* 1. *розм., рідко.* Те саме, що **о́дяг.** *Лахматину* [лахманину] *де найде, приволоче, — тим і прикриє своє тіло. А то нічого нема, неодягнені ходять, одягала того у орди не було* (Сл. Б. Грінченка).

2. *діал.* Ковдра, покривало. *З золота, з серебра його там смачненько годували й напували і спати його клали під одягала злототкані, на м'якенькому пуху* (Марко Вовчок).

ОДЯГА́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **о́дяг.** *Мірошниченко хитромудро пустив чутку по селі, що кожний учень одержить чоботи і крам на одяганку* (М. Стельмах); *На жердині, під стелею, висіла немудра смердівська одяганка* (В. Малик); *Ви працюєте не задаремно, відробляєте харч, ліжко, одяганку, відпочинок у святий день* (М. Дочинець).

ОДЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **одяга́ти** 1 і **одяга́тися** 1. *Під нами океан, і стюардеса Соня просить пасажирів ознайомитися з технікою одягання рятувального костюма* (Л. Дмитерко); *— Підйом!.. На одягання — три хвилини, на сніданок — дванадцять* (М. Дашкієв); *Нарешті всі клопоти минулись: і одягання, й умивання, і сніданок. Ми виходимо на вулицю* (А. Дімаров); *Сама валіде прийшла до неї в кімнату, супроводжувана старими жінками, досвідченими в одяганні й прибиранні одалісок* (П. Загребельний).

ОДЯГА́ННЯЧКО, а, *с., нар.-поет.* Пестл. до **одяга́ння.** *— Чого ти, наймитку, так рано встаєш? — Та я то обуванням, то одяганнячком надолужу* (Номис).

ОДЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОДЯГТИ́, ОДЯГНУ́ТИ,** ягну́, я́гнеш; *мин. ч.* одя́г, ягла́, ло́ *і* одягну́в, ну́ла, ло; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Покривати одягом кого-, що-небудь. *Сваха розчісувала волосся, викладала його на потилиці, одягала молодій на голову очіпок.., а вінець передавала на зберігання — на пам'ять про дівоцтво* (В. Чемерис); *Вранці-рано Свою дитину, безталанна, Нагодувала, одягла І за святим своїм пішла У Назарет той до вдовиці В сусіду, в наймичку проситись!* (Т. Шевченко); *Юзя одягла ляльку в найкращу сукню* (Леся Українка); *Даремно вона свою шафу патрала — її одягнули у класичну трикотажну сукню* (Г. Вдовиченко); // *що.* Покривати себе чим-небудь з одягу; надівати (у 1 знач.). *Джмелик бере із лави штани, спокійно одягає їх, твердо стоячи на одній нозі* (Григорій Тютюнник); *Вона зриває з себе святкове плаття, одягає простеньке, темне, і сідає до столика* (Б. Левін); *Оксана знов спробувала стати — ноги вже не боліли, і почала вона на себе плахту одягати* (Д. Білий); *Зліз кінець кінцем дід Тиміш із печі, одягнув на себе все те, що взимку дідові одягати треба, узяв патерицю і вийшов із хати* (Остап Вишня); // *кого.* Добирати для кого-небудь відповідний до певної нагоди одяг. *Взяли Її гарненько одягли Та у неділю й повінчали* (Т. Шевченко); *Вони довго радились вдвох з чоловіком, коли будити хлопця, як його одягти, чи пускать до гімназії завтра...* (М. Коцюбинський); *Коли в модному магазині його з голови до п'ят одягли в усе нове, байдужість і апатія дали тріщину* (І. Білик).

2. *що.* Приладнувати, закріплювати щось на кому-, чому-небудь, начіплювати щось на кого-, що-небудь; надівати (у 2 знач.). *Гей, козаки, козаки, прокидайтеся, швидше уставайте, в'яжіть старшину, зброю одягайте, ворота одчиняйте, рідних братів зустрічайте* (В. Сосюра); *Камо мовчки простягає руки, санітар одягає наручники йому* (О. Левада); [Г а н н а:] *Стривай, одягну ще свої окуляри, бо без них трохи вже недобачаю* (З. Мороз); *Познімали вони з бойових коней сідла та одягли на них хомути. Орють землю* (Ю. Мушкетик).

3. *кого, розм.* Забезпечувати одягом кого-небудь. *У княжій дружині його одягали, годували, тут, на горі, він мав дах над головою* (С. Скляренко); *Кожного літа Левко наймався пасти худобу .. Громада годувала пастуха, одягала, вона була для нього і сім'єю, і рідним домом* (М. Олійник); *Увірвався зв'язок зі станицею, яка стільки років годувала й одягала, постачала нові лави непримиренних бійців* (Д. Білий); *— То-то, як стану панею! .. І матір одягну, як паню, і буду її ніжити й пестувати...* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Батько з шкури ліз, щоб одягти Раїсу не гірш од попівен* (М. Коцюбинський).

4. *у що, перен.* Надавати чому-небудь певної форми, втілювати в якісь образи і т. ін. *Любима форма, в яку Франко одягає свої прозаїчні твори, — це короткі оповідання* (М. Коцюбинський); *Леся Українка була поетом боротьби ідей, але ці ідеї вона завжди одягала в конкретні форми* (М. Рильський); *Полонить нашу душу й розум звичка. Вона мов біс і янгол водночас: І злий, і добрий вчинок одягає У те вбрання, що їм найбільш пасує* (Л. Гребінка, пер. з тв. В. Шекспіра).

5. *що чим, у що, перен.* Покривати чимсь поверхню чого-небудь. *Захід наливався багрянцем, одягав у фіолетові та бузкові шати помережаний гірськими піками обрій* (О. Бердник); *Тепер — зима в права вступила, всю дельту одягнула у льоди, над простором простерла білі крила...* (І. Гончаренко); // Покривати поверхню чогось яким-небудь матеріалом. *Тут ще з козацьких часів пролягав битий шлях на Київ, але тільки після війни його почали одягати в асфальт і бетон* (М. Дашкієв); *Ногу медики одягли в гіпс* (М. Андрусяк).

ОДЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОДЯГТИ́СЯ, ОДЯГНУ́ТИСЯ,** ягну́ся, я́гнешся; *мин. ч.* одя́гся, ягла́ся, ло́ся *і* одягну́вся, ну́лася, лося; *док.* 1. *у що і без дод.* Покривати себе яким-небудь одягом. *Наум хутко достав нову свиту, новий пояс, одягається, підперізується* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Позіхаючи та стогнучи, баба Ликора одягається на лежанці, потім по долівці босоніж човгає в сіни*

(Є. Гуцало); *Погас місяць, горить сонце. Гайдамаки встали, Помолились, одяглися* (Т. Шевченко); [М а р т и н:] *Іди одягнися мені у нове плаття, а цих речей щоб я більше не чув!* (І. Карпенко-Карий); *Липтак нашвидку одягнувся в старий, зношений костюм, в якому звик працювати після роботи в школі* (М. Томчаній); // Добирати і носити одяг зі смаком, за модою і т. ін. *Одягаються* [пани] *у легкі дорогі шовки у літі, а як зима — беруть на себе м'якенькі оксамити* (Марко Вовчок); *Війт же державcя давніх звичаїв .. Носив довге волосся, а одягався в чорний сіряк і в прості чоботи* (Л. Мартович); *Одягався* [Григорій] *охайно, був незмінно пристойний і зосереджений і завжди про щось, здавалось нам, думав* (О. Довженко); *Марія завжди одягалася зі смаком, але тепер можна було додати — з паризьким смаком* (О. Іваненко); *Повернувся* [я] *додому, зібрав які мав гроші, взяв ціпка, одягся по-дорожньому й рушив у білий світ* (Валерій Шевчук); // *ким, за кого.* Добирати і носити одяг, наслідуючи кого-небудь; наряджатися кимсь. [О л е н а:] *Наталя казала, що одягнеться за циганку та ворожити всім буде* (С. Васильченко); — *Так хочеться глянути на герць, а батенько не дозволяє! .. — То одягнися хлопцем!* (О. Бердник).

2. *розм.* Забезпечувати себе одягом. — *То ти хочеш, щоб я одягалась на батьківські гроші?* (І. Нечуй-Левицький); [А н з о р г е:] *Мені зостається 7 талярів на цілий рік. На ті гроші вари, пали, одягайся, взувайся* (Леся Українка); *Батько не доплачував за мене, і я навіть одягався за свої гроші* (Б. Лепкий); *Пішов Грицько очерети косити. — Все ж таки хоч на ті гроші проживу та одягнуся* (Панас Мирний).

3. *у що і без дод., перен.* Покриватися чим-небудь по поверхні. *Монте-Мікеле одяглася в червоні базальти, а Везувій наче викинув в море двобарвний прапор: блакитний з рожевим* (М. Коцюбинський); // Покриватися листям (про дерева). *Німі дерева тихо, урочисто брунькували. О, як вони одягнуться через тиждень, як закрасуються буйно та весело!..* (О. Гончар); *Уже збігли паводкові неспокійні води Супою і відкрились смарагдові луки, ліс оживає, ось-ось одягнеться в шумливі зелені шати* (Б. Левін); *Лівий* [берег] *стелився полого аж до обрію, зеленів молодими лозами і вербами, чорнів могутніми дубами, які ще не одяглися листям* (П. Загребельний).

4. *чим, у що, перен.* Заповнюватися, охоплюватися (світлом, темрявою, мороком і т. ін.). *На заході передвечір'я одягається в зеленаво-золоті ризи* (М. Стельмах); *Сьогодні третя днина, що дощу нема, небо одяглося синявою* (О. Кобилянська).

◊ **Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися** *і т. ін.)* / **убра́тися (наряди́тися, одягну́тися** *і т. ін.)* **в то́гу** *див.* **убира́тися**[1].

ОДЯГА́ЧКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **о́дяг.** — *В цій одягачці не тільки тіло, а й душу заморозиш. Одягай зверху ще й моє пальто* (Є. Гуцало); *Все можна змінити: доми, одягачку, воям дати іншу зброю, напхати пельку заморськими наїдками й напитками, та душу народові не виймеш, не вставиш йому іншу, чужу* (П. Загребельний); — *Слухай, а я ж казав тобі — займися своєю взувачкою чи одягачкою чи не знаю вже чим* (Н. Околітенко).

ОДЯ́ГНЕНИЙ, ОДЯ́ГНУТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **одягти́, одягну́ти** 1–3, 5. *Пухнаста шаль закутала щоки й підборіддя Анни, носик затулений рукою, одягнутою в однопалу рукавичку* (Р. Іваничук); *Що ж до дитини, то уявіть собі хлопчика років семи-восьми, худорлявого, височенького як на свій вік і одягненого за англійською модою, як і належало дитині з ім'ям Джек* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Довготелесий, у французькому металевому шоломі на голові й у розстебнутій шинелі, одягнутій просто на розхристану білу сорочку, він височів на возі* (Б. Антоненко-Давидович); *Соломія стояла молода, справді несказанно вродлива, розпашіла, в одягнутому з такої нагоди білому платтячку в синій горошок* (В. Лис); *Щоб думати, треба бути ситим і одягнутим, а це стільки часу відбирає, що на думання лишаються якісь крихти* (В. Підмогильний); *Одягнений у хвою, шумить дрімучий темний бір* (Н. Забіла); // **одя́гнено, одя́гнуто,** *безос. пред. Вар лежав на сіні у вим'ятому костюмі, поверх якого одягнуто теплу жилетку з овечини* [овчини] (В. Яворівський); — *У мене, власне, й волосся немає на голові, а муфта, в яку одягнуто, взагалі не шерстяна, а пошита з м'якої фланелі* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Коли згасла остання* [зоря] *і з небес було знято важку темну попону й одягнуто легку блакитну, взяла Настя-Спасителька кошик з пасками та крашанками і пішла до церкви* (К. Мотрич).

2. *у знач. прикм.* Який одягся, одягнувся. *У світлицю вступила стара бабуся, одягнена чепурненько в білу сорочку, в чорну спідницю з червоними квіточками і зав'язана чорною хусткою* (І. Нечуй-Левицький); *Мольфар виявився невисоким, одягненим у синю куфайку* (В. Єшкілєв); *Дівчата були одягнені за першою вимогою моди* (Ірина Вільде); *З палацу виходить жінка, одягнута якось чудернацьки — так одягалися, пригадую, століття чи й два тому — у довгій білій сукні, що дістає землі, у білому капелюшку й білих рукавичках* (В. Лис); *Лиш би бути обутому, одягненому та не зовсім голодному* (Р. Горак).

ОДЯ́ГНЕННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **одягну́ти.** *Коли її поставили перед судом і запитали, що її змусило до такого злочину, як одягнення чоловічого вбрання, вона відповіла: любов до науки* (І. Франко).

ОДЯГНИ́Й, а́, е́, *заст.* Добре одягнений; ошатний. *На другий день явився у село і Денис. Та що то одягний!* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Господареві, мабуть, на сей час було байдуже, що не одягні гості: забувши і своє панство, зустрів батька Пугача з таким привітаннєм* [привітанням], *мов той у найдорожчих кармазинах* (П. Куліш); — *Борошна приходив прохати, ледащо, А тепер одягний за мене де краще!* (І. Манжура).

ОДЯГНУ́ТИ *див.* **одяга́ти.**

ОДЯ́ГНУТИЙ *див.* **одя́гнений.**

ОДЯГНУ́ТИСЯ *див.* **одяга́тися.**

О́ДЯГОВИЙ, а, е. Стос. до одягу. *Є книги, що спричинюють революцію в одяговій моді* (О. Шугай); *Її творчості притаманні ознаки простих одягових форм, чітких ліній, нечисленних деталей, обмеженої колірної гами з домінантою чорного, білого й червоного* (з навч. літ.).

ОДЯГТИ́ *див.* **одяга́ти.**

ОДЯГТИ́СЯ *див.* **одяга́тися.**

ОЖ, *част. підсил., діал.* Ось (у 7 знач.). — *Ож вийди та подивись, який гарний гість: як сонце! — сказала Зоя* (І. Нечуй-Левицький); — *Рідненька... Ну чого... Ож заспокойсь, облиш!..* (І. Вирган); — *Мамо, ож подивіться! Яке полотно тонесеньке!* (Ю. Логвин).

ОЖВА́ВИТИ *див.* **ожва́влювати.**

ОЖВА́ВИТИСЯ *див.* **ожва́влюватися.**

ОЖВАВІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм.* Стати жвавішим, бадьорішим, веселішим; пожвавішати. — *Коні, видно, відчувши, що віжки попали в міцні руки, ожвавіли, підняли голови лебедями* (О. Гончар).

ОЖВА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ожва́вити** 1. *Заворушився* [у світлицях] *веселий натовп гостей, залисніли здорові дзеркала, замиготіли гарні убрання на паннах, ожвавлених музиками й танцями* (І. Нечуй-Левицький); *Асура Махарадж відчинив вікна, впускаючи в дім свіже повітря, а разом із ним щебет міських птахів, ожвавлених світанком* (Любко Дереш).

2. *у знач. прикм.* Який ожвавився; сповнений життя, діяльності. *Сірий, якийсь непривітний той день видався. Сірявість у душах чигиринців ще з учора неначе придушила нове, ожвавлене місто* (Іван Ле); *Відокремлював* [березнячок] *місто від єдиної більш-менш ожвавленої траси* (Н. Околітенко).

ОЖВА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **ожва́вити** і **ожва́витися.** *Йоньку охопило те ожвавлення і доброта, яка запановувала ним завжди, коли добре вдавалося діло, і він гомонів собі та гомонів, попихкуючи люлькою* (Григорій Тютюнник); *Відвідувачам картинної виставки відкрилося ожвавлення кольорової гами, бо в саду полотна заграли новими барвами й відтінками* (із журн.).

ОЖВА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЖВА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* ожва́влять; *док.* 1. *кого, що.* Робити кого-небудь жвавим, бадьорим, веселим; пожвавлювати. *Антін веселий, його надихає й ожвавлює веселий натовп* (І. Нечуй-Левицький); *Веселі пригоди біля потоку ожвавили всіх, і між братами виникли тихі, задушевні розмови* (Григорій Тютюнник); *Всі .. ждали перегонів. Вони й справді ожвавили люд* (Д. Міщенко); // *що.* Надавати чому-небудь жвавості, динамічності і т. ін. *Весільні коломийки прикрасять та ожвавлять будь-яке українське весілля* (із журн.).

2. *що, перен.* Робити яскравішим (про колір, відтінок і т. ін.). *Сонячне проміння, проходячи крізь мережчаті арабески вікон, кидає примхливі плями, ожвавлюючи і вкриваючи золотом казкові фарби залу* (І. Кочерга).

ОЖВА́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОЖВА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ожва́вляться; *док.* Ставати жвавим, бадьорим, веселим; пожвавлюватися. *Він любив молодих студентів, любив слухать їх веселу й розумну розмову і сам тоді ніби оживав, якось ожвавлювавсь* (І. Нечуй-Левицький); — *Як я ждав того дня!* — *ожвавлюється мій друг* (О. Гончар); — *Коли везти товари, то тільки до ромеїв,* — *ожвавився Волот* (Д. Міщенко); // Ставати виразнішим (про обличчя, очі і т. ін.). *Сухоляве та смугляве лице повеселішало, ожвавилось і стало ніби розумніше* (І. Нечуй-Левицький); // Набирати жвавості, динамічності і т. ін. *Концерт ожвавився* (Іван Ле).

ОЖЕЛЕ́ДА, и, *ж., діал.* Ожеледиця (у 1 знач.). [Дід Вакула:] *Вчора рано вітер вив, А мороз мов хоче з'їсти, Ожеледа під ногами* (І. Франко); *Кілька років назад була в нас здоровенна ожеледа. Ліси, садки поламались, погнулись* (М. Коцюбинський); *Тільки гімназисти на підошвах, як на лижвах, з'їздили з гори на долину. Що для них ожеледа!..* (Б. Лепкий).

ОЖЕЛЕ́ДЕЦЬ, дцю, *ч., розм., рідко.* Ожеледиця (у 1 знач.) на деревах. *Як одспіває хурделицями зима, як віддзвонить вона ожеледцем* — *тоненькою і блискучою, мов кришталь, кригою на кущах та деревах, і сонечко вгріє землю та води, збирається Данило Коряк до лісу* (Григір Тютюнник).

ОЖЕЛЕ́ДИЦЯ, і, *ж.* 1. Тонкий шар криги на дорогах, деревах і т. ін., який утворюється після відлиги або дощу. *Тріщали дерева, вкриті ожеледицею,* — *скрипіли, лускотіли, подзвонювали* (І. Багряний); *Ранок був сірий, похмурий .. Земля бралася ожеледицею* (О. Гончар); *Наступний ранок видався, як і попередні, сирий, похмурий і разом з тим морозяний. Усе вкривалося слизькою ожеледицею* (В. Малик); *Посковзується на легкій ожеледиці, що блищить на брукові, конячина* (М. Олійник).

2. Те саме, що **о́желедь** 1. *Надворі ожеледиця і вітер злий* (В. Сосюра); *Зранку сіялася дрібненька мжичка, але згодом випогодилося і почалася ожеледиця* (А. Хижняк); *По всій країні, окрім півдня, синоптики обіцяють дощі з мокрим снігом, туман, ожеледицю* (з газ.).

ОЖЕЛЕ́ДНИЙ, а, е. Стос. до ожеледі. *Туман у зимовий час викликає локальні ожеледні явища* (з наук.-попул. літ.); *Найбільш небезпечними є екстремальні метеорологічні впливи одночасних ожеледних та вітрових навантажень на лінії електропередач* (з навч. літ.).

О́ЖЕЛЕДЬ, і, *ж.* 1. Атмосферне явище, коли за слабкого морозу спостерігається замерзання переохолоджених крапель дрібного дощу або мряки і земля, дерева та інші предмети вкриваються шаром криги. *Вночі і ожеледь, і мряка, І сніг, і холод* (Т. Шевченко); *Дід.., перележавши на лежанці годинку-другу, знову ладнався йти далі* — *у дощ чи у віхолу, в мороз чи в ожеледь* (Ю. Яновський); *Дрохви гинуть в ожеледь .. Коли кригою беруться крила* — *важкі й без того, птахи рятуються чистим полем* (М. Рудь); *Назавтра буде ожеледь. Пришерхло* (Л. Костенко).

2. *розм.* Те саме, що **ожеле́диця** 1. *Бруківка вкрилась ожеледдю і блищала, як скло* (М. Зарудний); *Хрущать під ногами закуті ожеледдю бур'яни* (О. Гончар); *Лив дощ, тіпала снігова хурделиця, вночі дорога вбралася в ожеледь* (Р. Андріяшик).

О́ЖЕЛЕ́СТ, у, *ч., діал.* Крижані бурульки на деревах. *Оце і все, що є тепер у мене, .. Ота могила, на могилі хрест, І на деревах білий ожелест* (Л. Костенко).

ОЖЕ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ожени́ти.** *Любов Хведорівна* [Федорівна] *здригнулася... Пригадала собі сина Василя, що був оженений з Апостоловою донькою* (Б. Лепкий); *Недавно оженений син тримав одною рукою попід шию молоду жінку* (Мирослав Ірчан); // **оже́нено,** *безос. пред. Нарешті в 1746 році привезено його* [Кирила Розумовського] *з заграничної подорожі, оженено з царською своячкою Катериною Наришкіною* (М. Грушевський).

2. Який оженився. *У мене один син нежонатий, а другий оженений* (Б. Грінченко); // *у знач. ім.* **оже́нений,** ного, *ч.* Той, хто оженився. — *Треба тебе оженити, Ромцю. На Марійці .. Ми з Федулихою дійшли згоди, бо що робити, а оженених не беруть* [до Німеччини] (Б. Харчук).

ОЖЕНИ́ТИ, еню, е́ниш, *кого, з ким, на кому і без дод.* Док. до **жени́ти;** одружити. [Відьма:] *Через яр ходила Та воду носила, Коровай сама бгала, Дочку оддавала, Сина оженила...* (Т. Шевченко); *Їй думається, що дуже гарно було б оженити Семена з Дунькою* (В. Винниченко); *Восени батько оженив парубка на рябій дівці, яка не вроду принесла, а пригнала воли у двір Євдокима* (М. Стельмах); *Йосип більше не вчився. Мати думала оженити його* (Б. Харчук); *Дядько нарешті зрозумів, що силою Токубея не оженити, і змирився з його вибором* (Ю. Винничук).

ОЖЕНИ́ТИСЯ, енюся, е́нишся, *з ким, на кому і без дод.* Док. до **жени́тися;** одружитися. *Кинув* [Сергій] *університет, оженився з простенькою міщанською дівчиною* (І. Нечуй-Левицький); *В серці у Гната накипала ненависть до нелюбої жінки, нехіть до своєї хати. І навіщо він оженився!* (М. Коцюбинський); *Перед самою війною оженився Бабенко на якійсь сільській вчительці* (М. Руденко); *Отоді згадав Іван своє весілля .. Отоді проклинав свої ґрунти й худобу, задля яких і оженився на робітній та тихій Петруні* (М. Матіос).

ОЖЕНІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **ожени́ти** і **ожени́тися;** одруження. *Всі поздоровляли Радюка з оженінням, бажали йому щастя-долі в новому житті* (І. Нечуй-Левицький); *Коли оповів Дмитро Катерині свою бесіду з дєдем* [татом] *про оженіння, попала дівчина в задуму* (Г. Хоткевич).

ОЖЕРЕБИ́ТИСЯ, ре́биться; *мн.* ожере́бляться; *док.* Привести, народити лоша. — *В степах давно окотилися і встигли випастись на дозвіллі вівці, розтелились корови, ожеребилися кобилиці* (Д. Міщенко); *Кобила обережно дибає назустріч табунові. Боки — наче бочки на пожежні: ось-ось ожеребиться* (В. Дрозд).

ОЖЕРЕ́Д, у, *ч.* Велика, відповідним чином укладена купа соломи, сіна для зберігання просто неба; скирта. *Майнули в вікнах отари овець на степу, череди, високі ожереди сіна, що синіли десь далеко на роздоллі* (І. Нечуй-Левицький); *Поблизу кожного лугового озера є чи ожеред, чи копиці пахучого-пахучого сіна...* (Остап Вишня); *Біля Сухого ставка токи обгорнулися високими ожередами соломи й довгастими присадкуватими загатами полови* (С. Добровольський); *Поруч хаток .. стояли височенні ожереди сіна* (З. Тулуб); *Топтав* [Коваленко] *сам, нікому більше не довіряючи цієї справи, .. ожереди з-під його рук виходили такі пишні й прекрасні, як оті паски, що їх печуть матері своїм дітям весною* (П. Загребельний).

◊ **Як соба́ка з ожере́ду** *див.* **соба́ка.**

ОЖЕРЕ́ДИТИ, джу, диш, *недок., що.* Укладати сіно, солому в ожереди; скиртувати. *Одні молотили, другі згрібали й ожередили солому* (Ф. Бурлака); *На обід ніхто не йшов, ожередили сіно, бо насувалася гроза* (із журн.).

ОЖЕРЕ́ДНИК, а, *ч.* Той, хто укладає сіно, солому в ожереди; скиртувальник. *Повертаються з поля косарі, в'язальниці, ожередники* (В. Кучер).

ОЖИВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оживати.** *Сьогодні Паска .. Свято тепла, свято оживання життя, роду — народження, продовження* (О. Довженко); *Весь простір степу повнився нею, піснею-протестом, піснею-жагою, і була вона на цьому гіркому світі як знак чийогось оживання, знак повернення до життя* (О. Гончар).

ОЖИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОЖИ́ТИ,** иву́, иве́ш, *док.* 1. Повертатися до життя; воскресати (у 1 знач.). *Страшно було дивиться на його* [нього] *мертвого, а ще страшніш було бачить, як він оживав...* (О. Стороженко); *З обличчя Миколи Петровича поступово почала сходити зловісна синява, коли вперше знову поворушилися його напіввідкриті губи, ледве помітно затремтіли повіки... Микола Петрович оживає, він житиме, житиме!* (В. Владко); *"Ех, якби оце мені вмерти тут у малині .. Хай потім понесуть мене до ями, а я коло ями як оживу, та чого коло ями, я ще раніше оживу"* (О. Довженко); — *Ти й так уже покарана єси. Чекай часу, коли гріхів своїх позбудешся, знову живою станеш. І всі люди кам'яні тоді оживуть...* (В. Чемерис).

2. *перен.* Появлятися знову, виявлятися з новою силою; відроджуватися, відновлюватися. *Якась солодка радісна надія ворушиться в серці, оживає* (І. Нечуй-Левицький); *Була чудова весна. Тоді було так любо, оживали мрії, безнадійні, любі мрії* (Леся Українка); *Чутки про землю ожили з весною, наче посходили з зіллям укупі і з ним розрослись* (М. Коцюбинський); *Невимовно теплі почуття ожили до свого найкращого порадника і старшого друга...* (М. Стельмах); *Довго стояв Маркіян на перехресті, слухав голосний стукіт свого серця і палко кохав жінку, яка не належала йому, і німо ридав з болю і дякував долі, що біль той ожив* (Р. Іваничук); // *у чому.* Яскраво вимальовуватися, поставати (у пам'яті, уяві і т. ін.). *Рядок за рядком, поема за поемою народжувалися в заповітній книжечці, і оживала в ній жахлива правда епохи кріпацтва* (З. Тулуб); *Кімнатка мовчала. Зате спогади ожили* (Люко Дашвар).

3. Відновлювати свої життєві сили; знову ставати бадьорим, енергійним, життєрадісним. *Хоч і не зовсім Маруся повеселішала, та усе-таки неначе стала потроху оживати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Співав* [кобзар Остап Вересай], *похилий, нездужалий, Співав — і серцем молодів, Співав — і люди оживали, Співав — і ріс народний гнів* (М. Рильський); *Бабця дуже любила, коли я хворіла. Тоді сама вона відразу оживала і бралася мене лікувати* (Любко Дереш); *І от забриніли струни. Старий враз ожив, підвів сиву голову і заспівав, що були у вдови три сини, як соколи* (М. Олійник); // Сповнюватися життєрадісністю, інтересом (про погляд, вираз обличчя і т. ін.). *Секретна книжечка немов будила Богдана Петровича від сну. Велике, різко окреслене обличчя і ліниві, довгі, лагідні очі оживали, яснішали* (О. Копиленко); — *А тато гостинця привіз з міста .. — Погляд у хлопця загорівся, ожив* (Панас Мирний).

4. Пробуджуватися знову з початком весни (про природу). *Чую, надходить весна. Під зефіром весь світ оживає, Повняться води теплом* (М. Зеров); *Десь ростуть, пробиваючись переможно з землі, трави, десь оживають* [оживає] *коріння, десь в муках народження лопаються бруньки й мліють гілочки* (І. Багряний); *Ще зима кашляє по-старечому, але вже дихає весна на повні груди, вже оживають дерева* (Ю. Збанацький); *Це була пора, коли земля і небо ожили, а в стовбурах верб і гіллі затримався холод, який не могли пробити теплі соки, прагнучи напоїти бруньки* (Р. Андріяшик); *Змучена піврічними зливами, природа ожила* (І. Білик).

5. *від чого, чим і без дод.* Сповнюватися діяльністю, рухом. *У торгові дні воно* [місто] *оживає* (В. Стефаник); *Уже розвиднілось. Бульба раптом схопився .. Схопилися Остап і Андрій. Почав оживати весь двір* (О. Довженко); *Від подмуху вітрячок оживав, швидко-швидко вертів крилами і з хурчанням заводив свою безконечну веселу пісню* (В. Близнець); *І потечуть Веселі ріки, а озера Кругом гаями поростуть, Веселим птаством оживуть* (Т. Шевченко); *Вранці увесь лан укрився женцями та косарями, ожив од гомону й сміху* (М. Стельмах).

◊ **(1) Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті** — пригадуватися знову. *Каламутна терпкість зводиться у Володимировім серці. В пам'яті відживає бліде з обурення Рогнідине обличчя* (Н. Королева); *Ті слова не були для Мирона Даниловича значущі. Але, що далі відходили бесідники, їхня розмова відживала все дужче в пам'яті* (В. Барка); *Давно забуте, понесене прудким плином скороминущих літ, зринало в пам'яті й оживало, а з ним молоділи і самі діди* (І. Чендей); *Стенув* [чоловік] *плечима, а в пам'яті ожила розповідь діда Корнія* (М. Стельмах); *Йому знову вчулися відчайдушні крики, швидкі кроки, брязкіт зброї. Довгі білі тіла, що ожили в його пам'яті, розпластувалися в стрибку* (І. Росоховатський).

ОЖИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОЖИ́ТИСЯ,** иву́ся, иве́шся, *док.*, *діал.* 1. *тільки недок.* Оживати. [М у з а:] *Співай же за мною Про те, як весною Усе оживається знов* (Леся Українка).

2. Обживатися. *Оживсь у нашому селі, та й живе і оженивсь у нас* (Сл. Б. Грінченка).

ОЖИВА́ЮЧИЙ, а, е. 1. Який оживає (у 1, 3–5 знач.). *Тут* [у повісті І. Франка "Петрії і Довбущуки"] *повно всякого страхіття, розбійників, заклятих скарбів, привидів, душогубства і оживаючих мерців* (М. Коцюбинський); *Немов кам'яні ченці в рясах стояли* [скелі] .. *серед темних сосон та щойно оживаючих ніжнолистих модрин* (Н. Королева); *Ріка зносила малого човна .. у м'яку оживаючу весну, до самого Дунаю* (О. Гончар).

2. *перен.* Який оживає (у 2 знач.). *Відозвався* [відізвався] *нараз серед оживаючого гомону товариства тремтячий, глухий, старечий голос* (І. Франко).

ОЖИВИ́ТИ *див.* **оживля́ти.**

ОЖИВИ́ТИСЯ *див.* **оживля́тися.**

ОЖИ́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оживи́ти.** *Христос один раз постраждав був за наші гріхи, щоб привести нас до Бога, Праведний за неправедних, хоч умертвлений тілом, але Духом оживлений* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Я поглядав на Шугая і думав: либонь, се і є оживлена душа мого народу, мого маленького гірського окрайця Європи* (М. Дочинець); *Рівна постать горянина стає ще стрункішою. Лице оживлене думкою* (Т. Масенко); *Вся долина покрита була до втоми монотонними куснями цегли, .. оживлена тільки набатейськими, коптійськими, грецькими й арабськими надписами, вирізаними на великих скелях* (О. Назарук); // **ожи́влено,** *безос. пред. З давно проминулого в теперішнє блискавично пересунуто було й на повну снагу оживлено також станційну площу* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Який оживився; сповнений життя, діяльності і т. ін. *Але в самій поставі, в голосі, настрою .. о. Телесницького ми завважили виразну зміну. Він був оживлений, бадьорий* (І. Франко); *Дара була надзвичайно оживлена, весела, очі сяли, внизу щок палав такий яркий рум'янець* (В. Винниченко); // Рухливий, виразний, жвавий (про обличчя, очі і т. ін.). *Вона всміхнулася, йшла скорим кроком обіч мене, з лицем, від свіжого воздуху* [повітря] *оживленим* (О. Кобилянська); *Очі ці не зовсім спокійні — горять, світяться, міняться; в них не одна думка, а через це вони незбагненно оживлені* (Валерій Шевчук).

ОЖИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оживи́ти.** *Оживлення організму необхідно починати негайно при встановленні раптової смерті, а ще краще не допускаючи повного припинення дихання та серцевої діяльности* (з наук. літ.); *Хто напише для нащадків про діла дідів своїх? Для пам'яті людської, для оживлення змертвілих душ людських?* (В. Малик); *Релігія первісного чоловіка була .. оживленням і уособленням сил і явищ природи* (І. Франко); *За рахунок уведення у вірш прямої мови досягається ефект оживлення дискурсу* (з наук.-попул. літ.).

2. *рідко.* Стан за знач. **оживи́тися;** пожвавлення. *Се століття розпочалося у нас досить значним піднесенням духу, .. небувалим досі загальним оживленням* (І. Франко); *Тепер нема вже ні оживлення, ні безтурботности в її лиці: воно байдуже, втомлене, з жовтизною біля носа* (В. Винниченко).

ОЖИ́ВЛЮВАТИ *див.* **оживля́ти.**

ОЖИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **оживля́тися.**

ОЖИВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оживля́ти** 1 і **оживля́тися** 1. *При виявленні мінімальних ознак життя необхідно негайно розпочати оживляння та надання першої допомоги* (з навч. літ.).

ОЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ОЖИ́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОЖИВИ́ТИ,** ивлю́, и́виш; *мн.* ожи́влять; *док.* 1. *кого, що.* Повертати до життя, робити знову живим. — *Бідолашний наш Моть народився мертвий. Оживлювали, дихали на нього, а він сам ожив через дві години, зморщене личко ще більше зморщилось, коли вже ніхто й не сподівався...* (М. Малиновська); [О л е н к а:] *Нащо він оживив мене тоді, біля криниці, ліками чародійними?* (А. Шиян); // Відновлювати фізичні й духовні сили, робити життєдіяльним. *Дідуся вчора батько .. парив і оживляв дубовим віником* (Ю. Логвин); *Трохи одпочила Стара мати недобита. Живущую силу Сила ночі оживила. Встала, походила Коло замкнутої брами* (Т. Шевченко); — *Спасибі тобі, Одарко, — подякувала .. Пріська. — Ти мене тією водою так і оживила* (Панас Мирний).

2. *що, перен.* Відновлювати в пам'яті давнє, забуте, зникле і т. ін. *Дивна кобза! З могили вона викликає те, що минуло давно, усе оживляє згуком своїм чарівним* (Дніпрова Чайка); *Несподівана зустріч з Сергієм Рудем оживила в пам'яті Олега Івановича тяжкий випадок з його життя* (С. Голованівський); *По один бік стежки під великим деревом лежала купка хмизу — цей невеличкий знак джунглів несподівано оживив її спогади* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза); // Пробуджувати знову; відроджувати. [М а р у с я:] *Хто дав тобі право оживляти занедбані надії?..* (Панас Мирний); *Навіщо ж ховати змарнілі квіти, навіщо оживляти завмерлі мрії?* (Леся Українка); *Вони обидва, не перемовившись і словом, почували подих весни, що оживлювала їхні задубілі чуття* (Олесь Досвітній); *Скорбящих радосте! пошли, Пошли мені святеє слово, Святої правди голос новий! І слово розумом святим І оживи, і просвіти!* (Т. Шевченко).

3. *кого.* Виводити зі стану млявості, байдужості; робити жвавішим, веселішим. *Мене радував її голос, мене оживляла її присутність* (Ю. Збанацький); *Ранок і прохолодне повітря оживлюють мене* (І. Роздобудько); *Торти й вина трохи оживили гостей* (Ірина Вільде); *Почуття полегкості оживило його, вмить підбадьорило* (Я. Гримайло); // *що.* Надавати рухливості, виразності, жвавості (обличчю, очам і т. ін.). *З очей видніла якась думка, що так оживляла її личко, як горючий камінь оживляв її турецький турбан* [тюрбан] (О. Назарук); *Ніжна, болісна усмішка оживляє губи ігумена* (Г. Колісник); *Знов усмішка оживила її вродливе обличчя, тільки це вже була задумлива, тиха, трохи журлива усмішка* (С. Журахович); *Злість оживила прим'яте, трохи роздуте біля вух обличчя дукача* (М. Стельмах).

4. *що, перен.* Наповнювати життям, діяльністю і т. ін. — *Гострі пригоди, між іншим, оживляють наше прісне життя, вносять у нього якийсь нюанс* (В. Чемерис); *Зв'язок з багатими ще тоді угро-руськими громадами оживив усю верховину* (І. Франко); *Він* [Андрій] *почув гордість, самоповагу, наче не панич Льольо, а сам він оживить мертві стіни сахарні, пустить в рух колеса, паси машини і людську силу* (М. Коцюбинський); — *Він, — мотивувала вона цю пораду, — сам один, .. буде, певно, рад, як сестра заживе в нього, оживить його самітну хату та перейме почасти його ґаздівство в свої руки* (О. Кобилянська).

5. *що, перен.* Робити інтенсивнішим, активнішим, діяльнішим. [Антоніо:] *Не жахайтесь, любий друже! Постарів Тоніо, та ще живий, ще й хоче торг у вас тут оживити* (Леся Українка); *— Весь колектив наш був би рад, — Почав директор-дипломат, — Щоб ви, шановний, як начальник .. Прийшли до школи хоть на час .. Візит оживить педпроцес* (С. Олійник).

6. *що, перен.* Робити яскравішим, барвистішим. *Як весело, як молодо шумить Під берестом чи дубом віковічним, Стемнілу оживляючи блакить, Вогонь рибальський разом з поетичним!* (М. Рильський); *Величезні стада худоби було зігнано до ріки, щоб оживляти мальовничі пейзажі* (Є. Гуцало); *У темряві подекуди біліло лише кілька приземистих нових селянських хаток, що оживляли, мов маленькі білі кубики, одноманітність краєвиду* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); *Завод, осяяний сонцем. Тільки як же його оживити, щоб не вийшло на папері сухе креслення?* (А. Хижняк).

ОЖИВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ОЖИ́ВЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОЖИВИ́ТИСЯ,** ивлю́ся, и́вишся; *мн.* ожи́вляться; *док.* 1. Повертатися до життя; оживати. *Хвастун бездушний повалився, Іул сердечно взвеселився, А у троян дух ожививсь* (І. Котляревський); *Гроза пронеслась. Оживилися квіти. І дихати легко, І все — як умите* (Н. Забіла).

2. *перен.* Пробуджуватися знову; відновлюватися. *В останні два роки надії трохи оживилися: цензура немов утомилася забороняти і пустила торік щось 10 брошурок для селян популярно-наукового змісту* (М. Коцюбинський).

3. Виходити зі стану млявості, байдужості; ставати жвавішим, веселішим. *Олекса оживляється під впливом нової думки, що прийшла йому до голови* (Г. Хоткевич); *Щоразу, коли навколо старого починали звучати голоси, він веселів, оживлявся* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса); *Антін же Антонович розстібнув свій мундур, оживився, розійшовся й почав розказувати, як у них в повіті поширилось тепер це малоросійство, чи то пак українство* (В. Винниченко); *Орлюк побачив раптом ескадрилью наших винищувачів і оживився* (О. Довженко); *Щойно як заграла музика.., Мотронька оживилась і захотіла раптово танцювати* (Ірина Вільде); // Ставати виразнішим, жвавішим (про обличчя, очі). *Дорадники й Вінтер непорушно, мовчки сидять і слідкують за .. лицем. І бачать, як умить воно оживляється, набирає знайомої сили, енергії* (В. Винниченко); *Літня жінка, дрібна на зріст. Відзнак дивовижної вроди в обрисі обличчя, що помарніло від років і клопотів, оживлюється карими очима, тонко окресленими, як осердя квіткові* (В. Барка); *Царевич усміхнувся якоюсь лагідною і сумною усмішкою, від котрої оживилося, відмолоділо і покращало його негарне обличчя* (Б. Лепкий); *Почулись вигуки, обличчя оживились, зникла скованість* (Б. Левін).

4. *чим і без дод., перен.* Наповнюватися життям, діяльністю і т. ін. *Гомоном дітвори .. оживляється, розвеселяється моя пустиня* (Уляна Кравченко); *Як виросла* [Ядзя].., *дім її батьків більше оживився, бували частіше гості, а іменини відбувалися ще гучніше* (Н. Кобринська); *Махнула* [осінь] *на села, і вони здулися скиртами та повними оборогами, оживилися отарами овець та чередами скоту* (І. Франко); *Гожого червневого дня оживилась зелена Малосадова вулиця .. До невеликого будинку, розташованого на краю вулиці, аж біля міського саду, прибували .. екіпажі* (І. Пільгук).

5. *перен.* Ставати інтенсивнішим, активнішим; швидше, жвавіше відбуватися, протікати і т. ін. *Розмова оживлювалася чимраз більше* (І. Франко); *Спільна ж розмова гостей дедалі оживлялась, голоснішала* (Олена Пчілка); *Машиніст піддає пари: оживляються, жвавіше цокотять колеса* (Я. Качура); *Вчував* [Бертольд] *досаду: певне, почнуться якісь перешкоди в праці, котра саме вчора вночі, нарешті, почала оживлюватись, захоплюючи його колишнім натхненням* (Н. Королева).

6. *ким, чим, перен.* Ставати яскравішим, барвистішим. *Лісова земля оживлялася світляками, що блистіли на її темно-зеленім тлі, немов краплі світла* (О. Кобилянська); *Буденний одяг українських дівчат оживлявся різнокольоровими стрічками, вплетеними в коси* (з навч. літ.); *З кожним днем сонце ставало теплішим, сніг залишився в ярках, а лісові галявини оживилися пролісками* (із журн.).

ОЖИВЛЯ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який оживляє (у 3 знач.). *Знов весна. Знов той оживляючий весняний запах, ті самі лагідні подуви вітру* (О. Кобилянська); *Незабаром побачила Настуня довгу, білу від піни, смугу морського припливу та почула його грімкий, оживляючий шум* (О. Назарук); *З води дихав раз у раз легкий оживляючий холодок та відсвіжував подорожніх...* (П. Козланюк).

ОЖИ́ВЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **оживля́ючий.** *Скрізь оживчий вітрець провіває теплим подихом* (Марко Вовчок).

ОЖИ́КА, и, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини ситникових з лінійними листками, вкритими білими волосинками, і волотевими або зонтикоподібними суцвіттями. *Ожику культивують у садах завдяки її невибагливості, красивим квіткам і листю, яке навіть узимку залишається зеленим* (з наук.-попул. літ.); *Плоди ожики дозрівають у кінці травня — на початку червня* (з навч. літ.).

ОЖИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ожи́ти.** *Поїзд мчить між стінами ще безлистих, але вже ожилих, вируючих живими соками життя дерев* (В. Козаченко); *Дівча кликало літо, а дзвінка вода в криниці озивалася стоголосом, і якби хто чув — подумав би, що цілий гурт дівчат волає до ожилої природи* (Р. Іваничук); *З блакитної річки випірнула радісна русалонька; застрибали, зареготали в ожилому лісі спритні мавки...* (Л. Старицька-Черняхівська).

ОЖИ́НА, и, *ж.* 1. Багаторічна кущова або напівкущова колюча рослина з дугоподібними гілками та їстівними ягодами. *Нелегко було продратись крізь рясний очерет, переплутаний колючою ожиною* (А. Кащенко); *По землі, в ровах і ямах повзе ожина, тьмяно поблискує чорною ягідкою-намистинкою, наче оком у перепілки* (В. Кучер); *А в пониззі — густі, і не продерешся, зарості терну, глоду, бузини, калини, і все міцно переплетене колючими батожищами ожини, од соковитих ягід якої і рот, і руки ніби вимазані чорнилом* (В. Діброва).

2. *збірн.* Ягоди цієї рослини чорно-сизого кольору. *Я знову згадав ті хвилини, що душу п'янили мою, як темно-багряну ожину ми рвали з тобою в гаю* (В. Сосюра); *Де ожини особливо рясно, Зарецький, буває, нахилиться — і за мить у нього вже повна жменя ягід синіх, аж сивуватих* (О. Гончар); *Як ожина була достигла, то пустила сік, і на старій сірій торбі з'явились темно-пурпурові плями* (Ю. Логвин).

◊ **Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю** *і т. ін.)* **поросла́ (зарослá)** *див.* **доро́га.**

ОЖИ́НІВКА, и, *ж.* Наливка з ожини (у 2 знач.). — *Ось вам і горілочка із свого заводу — ожинівка, може, й не вживали такої* (М. Стельмах); *Подають ожинівку зі свіжими фруктами та різними десертами* (з навч. літ.).

ОЖИ́НКА, и, *ж.* 1. Зменш.-пестл. до **ожи́на.** *Ой вийду я у Кечеру на чорні ожинки, А мій милий на малинки тої же годинки* (з народної пісні).

2. *нар.-поет.* Уживається як пестливе звертання до жінки, дівчини. *Пестить було її всяк: і голубко моя вірная, і ожинко повная, і перепілко моя утішная* (Ганна Барвінок).

ОЖИ́ННИЙ, а, е. Те саме, що **ожи́новий.** *Ожинне листя багате на флавоноїди, дубильні речовини, ефірні й органічні масла, тому популярне в народній медицині* (з наук.-попул. літ.); *Ожинна наливка має приємний бурштиновий відтінок і насичений смак* (з навч. літ.).

ОЖИ́ННИК, у, *ч.* Ділянка, де росте ожина, а також зарості, кущі ожини. *Йонька .. вже хотів повертатися назад, як побачив густий ожинник. Ягід було так рясно, що він аж руками сплеснув і присів перед кущем навпочіпки* (Григорій Тютюнник); *В березняку плелися колючі клубки ожиннику, подекуди прокидалась міднокора малина* (Ю. Збанацький); *Жоден мисливець чи рибалка, мабуть, не забирався в ці хащі із заростями глоду, ліщини та ожиннику* (О. Гончар).

ОЖИ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **ожи́на.** *Коли надходить* [Мавка] *ближче і спиняється біля ожинових кущів, .. то випростується і тоді видно її змарніле обличчя, подібне до Лукашевого* (Леся Українка); *Часм у нього вдома називали вишневі гілки, малинове, смородинове або ожинове листя, заварене в окропі та настояне* (А. Кокотюха); *І вітер також збайдужів — за дня він дихає пусткою зжатих полів, доносить з яружок ожиновий запах* (Є. Гуцало); // Вигот. з ожини. *Софія Петрівна поклала їй у торбину десяток добірних яблук, дві банки — зі смородиновим і ожиновим варенням і ще дві — з грибами* (В. Лис); *Ліза зробила ковток, і її вуста почорніли — це було місцеве ожинове вино* (І. Роздобудько); // Який має колір ягоди ожини. *Вони побачили маленьке-маленьке личко, біле, аж крейдяне, і щільно заплющені повіки, що здригалися від сонця, а губенята, не червоні, а синюваті, ожинові, невпинно ворушилися, наче шукали щось* (Григір Тютюнник).

ОЖИ́НОНЬКА, и, *ж.* Пестл. до **ожи́на.** *Нема ж цвіту білішого Та над ожиноньку, Нема в світі вірнішого Та над дружиноньку* (з народної пісні); *Болотна, шорстка, сизувата, Ожинонька не хизувата. Вона з-під кістлявого хмизу Усе когось кличе знизу. Хапає тихцем за ноги* (П. Воронько).

ОЖИ́НОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **ожи́на.** *Я повішу колисочку та на ожиночку, Буде вітрець колисати малу дитиночку* (з народної пісні).

ОЖИРІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ожирі́ти.** — *Оце так язик, оце язик! — жартували бійці, розглядаючи ожирілого сотника Приступу* (І. Цюпа); *Однак було видно, що козак б'ється не на повну силу, а грається з ожирілим і неповоротким спахією* [спахі] (В. Малик); *Ожирілий від панських подачок .. адвокат Залуцький, якого пан Луць найняв витягати Крука з в'язниці, .. був незадоволений поведінкою свого клієнта* (П. Козланюк).

ОЖИРІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **ожирі́ти.** *Неля не встигла висловити своєї волі, коли до кімнати увійшов чернець. Це був красивий якоюсь жіночою вродою високий мужчина з помітним вже ожирінням* (Ірина Вільде); *Страждали* [люди] *від ожиріння й браку свіжого повітря — і не ходили пішки, а їздили в щільно замкнених каретах* (О. Полторацький); *Ендокринол виявився панацеєю від цілої низки хвороб, пов'язаних з порушенням обміну речовин, зокрема — від ожиріння* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Найчастіше ожиріння виникає внаслідок споживання їжі з високою енергетичною цінністю у поєднанні з недостатньою фізичною активністю* (з наук.-попул. літ.).

ОЖИРІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **жирі́ти.** *Хто-хто, а Мохобородько не допустив би, щоб таке симпатичне собача геть ожиріло* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *Старшина вже давно ожиріла на панських харчах. В польське магнатство преться, у шляхту, аж пищить* (В. Чемерис).

ОЖИ́ТИ *див.* **ожива́ти.**

ОЖИ́ТИСЯ *див.* **ожива́тися.**

О́ЖОГ, О́ЖУГ, а, *ч., розм.* Палиця, якою перемішують жар, паливо. *Ожугом зветься .. держално .. або й просто палиця, коли ними перемішують огонь і вони обпалились на кінці* (Номис); *Ґаздиня наливала горшки водою і приставляла ід печі, раз по раз поправляючи грань довгим обгорілим на кінці ожогом* (І. Франко); — *То я тебе* [кота] *звідтам дістану, — вередував Яким і став ожогом мірити просто в котячий лоб* (С. Ковалів).

О́ЖУГ *див.* **о́жог.**

ОЗА́ДДЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **кри́жі** 1, 2. — *Бо в тії Бразулихи було таке озаддя, що як сяде, то сідло — хруп напополам і розколеться* (Григорій Тютюнник); *Кирило засміявся, побачивши, як бандит, підкидаючи озаддям, підбіг навкарачки до тину і принишк* (В. Речмедін); *Часом не втримається котрийсь і лясне долонею по ситому озадді коня* (Іван Ле).

ОЗА́ДОК, *ч.* 1. *род.* дка. Задня частина туші. *З барана озадок* (Сл. Б. Грінченка).

2. *род.* дку. Зернові відходи. [Гиря:] *По щирості скажу, Йване, зосталось ячменю того пудів з десять — держу на насіння. Ні жита, ні пшениці й озадку нема* (М. Куліш).

ОЗБРО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **озбро́їти.** *Останнім в повітря піднявся великий командирський літак .. Це була летюча фортеця, озброєна шістьма гарматами, багатьма крупнокаліберними кулеметами* (М. Трублаїні); *Татари були озброєні кривими гостроконечними мечами* (А. Хижняк); *Загони чорних мокрих робітників, озброєних брандспойтами, намагались гасити пожежі* (О. Гончар); *Опецькуватий чоловічок хотів було відрекомендуватися, коли раптом підійшла офіціантка, озброєна олівцем, блокнотиком і рахівницею для першокласників* (О. Чорногуз); — *А хто з нас принесе найбільшу користь? — спитала Юля. — Той, хто буде найбільш озброєний знаннями* (О. Донченко); // **озбро́єно,** *безос. пред.* — *Не гірше озброєно Ізмаїл і тепер* (І. Пільгук); *В чому ж справа? А справа в тому, що нас не озброєно тією мистецькою технікою, яку має кваліфікований митець* (М. Хвильовий).

2. *у знач. прикм.* Який озброївся. *Перед ним стояв озброєний чоловік у супроводі слуг і подавав йому коштовну посудину з круговим написом* (П. Загребельний); *В наступну мить ватага озброєних людей затопила брудною повінню двір ранчо* (Ю. Бедзик); *Кожен солдат без вагань уб'є озброєного ворога, але далеко не в усіх підведеться рука вбити беззбройного* (О. Авраменко).

ОЗБРО́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Забезпеченість озброєнням, військовим спорядженням. *Відомості про козацьку озброєність одна одну перевищували* (Іван Ле); *Партизани добре знають місцевість, де вони перебувають, знають, звідки чекати ворога, навіть його чисельність та озброєність* (Є. Доломан).

2. *перен.* Забезпеченість, оснащеність інструментами, приладами і т. ін., необхідними для якої-небудь роботи, діяльності. *Письменник неодноразово звертав увагу на низьку технічну оснащеність праці хлібороба, з доброю усмішкою розповідав про машинну озброєність села* (з публіц. літ.).

3. *перен.* Досконале володіння певними знаннями, навичками і т. ін.; добра обізнаність. *У будь-яких дебатах перевага зазвичай залишається за людиною з красномовною озброєністю* (з навч. літ.); *У вирішенні конфліктних ситуацій йому завжди допомагала правова озброєність* (із журн.).

ОЗБРО́ЄННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **озбро́їти** і стан за знач. **озбро́їтися.** *Чи Оленка знає, що на озброєння держави витрачаються мільйони крон? А що за ці гроші можна було б побудувати!* (Ірина Вільде); — *Для доблесного флоту взагалі грошей не шкодуємо, скажімо, нещодавно я видав для озброєння свого флоту проти Італії два мільйони цехінів* (П. Загребельний).

2. *збірн.* Сукупність засобів для ведення воєнних дій; військове спорядження, зброя. *Кожен з них в одній руці тримав гвинтівку, а другою підтримував важку сумку бойового озброєння підривників* (Іван Ле); *Туляки швидко .. здружилися із старими чорноморськими кораблебудівниками, опанували складне озброєння морського флоту* (В. Кучер); [Я р е м ч е н к о:] *Хліб, озброєння, жива ворожа сила — все піде на дно* (Д. Бедзик); *Постачати місту озброєння, боєприпаси, поповнення військ і продовольство можна було тільки морем* (В. Кожелянко).

Го́нка озбро́єнь *див.* **го́нка; Ма́ти на озбро́єнні** *див.* **ма́ти**[2].

◊ **Бра́ти / взя́ти на озбро́єння** *див.* **бра́ти.**

ОЗБРО́ЇТИ *див.* **озбро́ювати.**

ОЗБРО́ЇТИСЯ *див.* **озбро́юватися.**

ОЗБРО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озбро́ювати** і **озбро́юватися.** *Озброювання армії є пріоритетним завданням будь-якої країни* (з навч. літ.); *Повстанці намагалися залучитися міжнародною підтримкою для озброювання свого війська* (з газ.).

ОЗБРО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОЗБРО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док., кого, що.* 1. *чим.* Забезпечувати зброєю, військовим спорядженням. *Імператори Візантії .. озброювали й нацьковували народ на народ, сіяли між ними сварки й чвари* (С. Скляренко); *Багатіли володарі, нагромаджуючи скарби в підземеллях веж та городищ, а потім озброювали дружини, щоб захистити свої багатства від жадібного ока інших завойовників* (О. Бердник); *Могутні були новгородські бояри та купці, не один полк могли озброїти, та ще й зброя яка!* (А. Хижняк); — *Щоб тому лихові запобігти й не датися кривдивій долі на поталу, одно нам зостається — душі мужністю покріпити, а руки мечами озброїти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *чим і без дод., перен.* Забезпечувати, оснащувати інструментами, приладами і т. ін., необхідними для якої-небудь роботи, діяльності. *Поліна Стефанівна намагалася вдягати їх* [окуляри], *лише коли треба зосередитись .. Але, розкладаючи карти, як ось зараз перед гостею, завжди озброювала очі* (А. Кокотюха); *На вході у відділення всіх ординаторів озброюють масками для обличчя, халатами та бахилами* (із журн.); *Сучасні наукові досягнення озброїли хірургів такими артефактами, без яких уже важко уявити операційну* (з газ.).

3. *чим і без дод., перен.* Давати знання, навички і т. ін., потрібні для певної роботи, діяльності. *Горе своє Леся хоче перебороти співом і прагненням подвигу. Проти грізних чорних хмар, що насуваються на неї, вона збирає чари слова, озброюючи свої пісні* (М. Драй-Хмара); *Він* [І. Багряний] *своїм гострим пером і бистрим розумом завжди створював поразку ворогові та і нас озброював своїми ідеями, своїми вказівками правильного шляху для поборення ворога* (О. Шугай); *Велика історична заслуга О. О. Потебні як ученого-лінгвіста полягає в тому, що він уперше озброїв філологію універсальним методом пізнання досліджуваного об'єкта — мови* (В. Русанівський).

ОЗБРО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОЗБРО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. *чим і без дод.* Забезпечувати себе зброєю, військовим спорядженням. *Біля приміщення варти партизани озброюються: розбирають рушниці, чіпляють патронташі та й мерщій заряджають гвинтівки* (А. Головко); *До самого вечора озброювався батальйон новою зброєю. Крім гвинтівок, їм ще видали й каски* (О. Гончар); *За зиму січовики зібралися до війни та озброїлися* (А. Кащенко); // Забезпечувати себе чим-небудь для оборони або нападу. *Йшли чоловіки, жінки, навіть недорослі діти, озброювалися хто чим міг* (П. Загребельний); *Озброюйтесь лопатами, ломами і палицями, створюйте бойові дружини і займайте пости на кожній з вулиць* (Ю. Винничук); *Селяни озброїлися вилами, граблями, кіллям, люшнями і цілу ніч провартували біля панщизняного хреста* (Ірина Вільде).

2. *чим, перен.* Забезпечувати, оснащувати себе інструментами, приладами і т. ін., необхідними для якої-небудь роботи, діяльності. *Мій приятель .. умощує мольберт, розкладає барви, озброюється палєтою* [палетою], *пензлем і, скупчивши свою увагу в одну, що знаходиться на шпилі Чорної Клеви, точку, починає класти на полотно мазки* (У. Самчук); *Тато по суботах озброювався лінійкою, міряв відстань між меблями і прикидав, що й куди можна було б пересунути чи доставити* (Н. Сняданко); *Озброївшись дощечками, вкритими тонким шаром воску, писці заходились питати й записувати імена купців* (С. Скляренко); *Озброївся* [Олег] *новим біноклем і оглядав простори океанські* (Іван Ле); *Як тільки Оксен узяв ложку, всі інші також озброїлися ними і поближче підсунулися до страви* (Григорій Тютюнник).

3. *чим і без дод., перен.* Здобувати знання, навички і т. ін., потрібні для певної роботи, діяльності. *Саме вони, балади, були тим грізним знаряддям, яким озброювався романтик Міцкевич проти класицизму, якому в часи ранньої своєї молодості віддав короткочасну данину* (М. Рильський); *Народництво озброювалось проти модернізму* (В. Домонтович); *Озброївшись всіма потрібними паперами, Павло з благословіння професора Шевчука вирушив у наступ проти Інституту кристалографії* (М. Дашкієв); *Колись я впевнено озброїлась двома перевагами успішного митця — епатажністю та інтенсивністю роботи* (Г. Вдовиченко).

Запаса́тися (озбро́юватися) / запасти́ся (озбро́їтися) терпі́нням *див.* **запаса́тися.**

ОЗВА́ТИ *див.* **озива́ти.**

ОЗВА́ТИСЯ *див.* **озива́тися.**

ОЗВИЧА́ЄНИЙ, а, е, *рідко.* Який озвичаївся; призвичаєний (у 2 знач.). *Режисер показав озвичаєних до шахти чоловіків, висвітлив усі небезпеки цієї професії* (з публіц. літ.); *Мандрівник був озвичаєний до екваторіальних температур, тому не зважав на місцеву спеку* (з газ.).

ОЗВИЧА́ЄННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **озвича́їтися.** *Озвичаєння дитини в новому колективі вимагає від батьків і вихователя створення зони комфорту* (з навч. літ.).

ОЗВИЧА́ЇТИСЯ *див.* **озвича́юватися.**

ОЗВИЧА́ЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **озвича́юватися.** *У кожної людини озвичаювання в новій країні проходить по-різному* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки правильному температурному режиму та відповідному харчуванню озвичаювання нових рибок в акваріумі пройшло швидко* (з навч. літ.).

ОЗВИЧА́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОЗВИЧА́ЇТИСЯ,** а́юся, а́їшся, *док., рідко.* Звикати до незнайомого середовища, місця і т. ін.; призвичаюватися, освоюватися (у 1 знач.). *Через татову роботу ми часто переїжджали, але щоразу я довго озвичаювався в новій школі* (з мемуарної літ.); *Вже за тиждень працівники озвичаїлися й оцінили новий графік роботи* (з газ.).

ОЗВІ́РЕНИЙ, а, е, *розм.* Який озвірився. [Н а д е ж д а:] *У свято нап'ється* [п'яниця], *прийде додому озвірений, б'є жінку, поперелякує і порозгонить дітей* (М. Кропивницький); *Крізь чад і дим, немов у пеклі тім, Миготіли де-не-де озвірені катюги* (М. Старицький); *По той бік хапливо протупотіли чоботи, двері відчинилися, озвірений солдат в розстебнутому мундирі з чорним цератовим фартухом на животі вискочив до Отави* (П. Загребельний).

ОЗВІ́РЕНО, *розм.* Присл. до **озвірений.** *У дверях зупинився* [чоловік], *ще раз подивився на Андрія .. й дурнувато і трохи озвірено глипав на нього з-під рудуватих вій* (Ю. Мушкетик).

ОЗВІ́РИТИ *див.* **озві́рювати.**

ОЗВІ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док., розм.* Те саме, що **озвірі́ти.** *Рудий дядько хотів ухопити мене рукою за підборіддя, але я, не знаю, як те сталося, раптом озвірився, скрипнув зубами, й він відскочив* (Ю. Мушкетик); // Звернутися до кого-небудь або відповісти комусь з нестримним роздратуванням; визвіритися. *За ним уліз і я. — А ти ту* [тут] *чого? — озвірився він на мене* (І. Франко); — *Тихо, ти! — озвірився високий* (Валерій Шевчук).

ОЗВІРІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **озвірі́ти.** *Серед п'яниць, рабів похилих, Неситих скнар, важких тупиць І душ, у панстві озвірілих, Серед шакалів і лисиць — Не жив я вільно, а таївся* (Микола Чернявський); *Озвірілі яничари з вереском налітали на сердюків* (В. Малик); *Озвірілих від голоду й ненависті недоростків насилу розчепили; викинуто їх з Києва* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Дуже розгніваний, розсерджений; розлючений. *Я, опасаючись самосуду наді мною, невиновним, озвірілими селянами, кинувся тікати* (А. Головко); *Б'є озвірілий солдат коня* (О. Довженко); * Образно. *Озвіріла повінь піднімається все вище і вище по сходах, ламаючи ажурні, різьблені найкращими гуцульськими майстрами, поруччя* (Г. Тарасюк); // Який виражає звірячу лють, злобу (про обличчя, очі). *Гайдук навідлі свиснув клинком і з озвірілим лицем звівся над сідлом* (П. Панч); *Сплеснувся вогонь в озвірілих очах* [князя], *Ой очі, суворо-блискаві... І в тую ж хвилину на лезо меча Лягли візерунки криваві* (Н. Забіла); *Він підбігає з озвірілим, перекособоченим виразом обличчя, вихоплює мисливського ножа, і це на них діє переконливо, бо на обличчях з'являються перші ознаки страху* (А. Дністровий).

3. *у знач. прикм.* Який втратив людську подобу, став схожий на звіра. *Померзлі, мокрі, озвірілі.., В багні, в якімсь липучім зіллі, Ми поверталась до села...* (М. Рильський).

ОЗВІРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан. за знач. **озвірі́лий** 2. *Все-таки всі державні мужі .. повинні намагатися максимально гуманізувати, облагороджувати політику .. інакше можна дійти до озвірілості* (М. Матіос); *Щось чисте і вологе бриніло в моєму серці, що зрушувало сухі брили моєї озвірілості* (Любко Дереш).

ОЗВІРІ́ЛО, *розм.* Присл. до **озвірі́лий** 2, 3. *Марисин тон та її слова, видно, справили враження на матір, вона після цього не так озвіріло глянула на вчительку* (О. Гончар); *Шпиг гукав на допомогу .. Він боровся озвіріло, намагаючись ухопити рукою ножа* (О. Донченко); *Майже вмерла* [Євпраксія] *від жаху, коли з обох боків імператорського ложа виникли з темряви зовсім голі юнаки, бігли від дверей, оббігали ложе, охоплювали його, озвіріло, хтиво тягнулися до неї, один, два, три, чотири, п'ять...* (П. Загребельний).

ОЗВІРІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **озвірі́ти.** *Німецькі сили, бачачи, як зменшується число оборонців, ще з більшим озвірінням лізли на вали, захоплюючи найпридобніші місця* (М. Старицький); *Соломія накинулась на нього* [комиш] *і почала трощити із злості, з озвірінням, як свого ворога* (М. Коцюбинський); *Тюля через те, що не може витягнути магнітофон, від озвіріння почав буквально все нищити* (А. Дністровий).

ОЗВІРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **звірі́ти.** *Я не хочу на світі завадою буть, Я не хочу вдуріть і живцем озвіріть — Радше темную ніч, аніж світло зустріть!* (І. Франко); [В а р т о в и й:] *Голова полкового комітету натравив, а люди наші за війну озвіріли, побили гармоніста Ваську* (О. Корнійчук); *Непоштиві ми, насмішкуваті і злі, і нещирі .. Живем без страху Божого. В неділю бійка на вулицях. Озвіріли!* (В. Барка); — *Тебе заціпить сьогодні чи ні?* — *озвірів Тимко* (Григорій Тютюнник); — *Я ж казав уже: народ озвірів, побачивши, що начальство прикотило з Хемера і поїхало собі, не кивнувши й пальцем, щоб щось змінити* (П. Загребельний).

ОЗВІ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЗВІ́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що, розм.* 1. Робити кого-, що-небудь жорстоким, лютим, подібним до звіра. [А н т о с ь:] *А боротьба озвірює людей... Ніхто, ніхто не хоче зрозуміти, .. Що русин, лях повинні побратались* (М. Старицький); *Усе, що обурює чоловіка проти людей, що озвірює .. серце, що сплоджує почуття ненависті й мстивості, — все оце, наче туман осінній, огортало дитинний вік Тарасів* (І. Дзюба).

2. Дуже гнівити, сердити кого-небудь. *Ми думали, що биття озвірить учителя, розсердить, розлютить його* (І. Франко); // *рідко.* Вороже настроювати проти кого-небудь. [В і т а л і й:] *Яка ж зла личина тебе озвірила так проти мене? Що я таке зробив тобі, що ти негадано-нежданно від мене одвернувся?..* (І. Карпенко-Карий).

ОЗВУ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **озву́чити.** *Підганятиму знайомство з гінді, повторю англійську. Переглядатиму фільми, озвучені цими мовами, щоб відчути природність, органічність вимови, ввести їх у свідомість...* (О. Бердник); *Перед початком фільму Іван заволодів мікрофоном, і все тайне стало явним. Озвученим* (І. Жиленко); *Краю мій, озвучений голосом трембіти!* (І. Пільгук); // **озву́чено,** *безос. пред. Фільм "Дерев'яні храми України. Закарпаття" озвучено п'ятьма мовами: українською, російською, чеською, угорською, англійською* (з публіц. літ.); *Може, поки ще не пізно, поки ще не всі запитання озвучено, варто втекти звідси?* (Любко Дереш).

ОЗВУ́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **озву́чити.** *При озвученні фільму бувають випадки, коли, монтуючи фільм, люди відчувають недолік у ньому: щось там не так* (О. Довженко); *Обладнання для озвучення сесійної зали вже давно закуплено й установлено* (з газ.); *То був добрий час, коли так багато міст і місць ще не було описано, коли так багато думок і визначень ще чекало свого озвучення, коли найпростіші речі потребували такого складного обрамлення* (Т. Прохасько); *Зранку баба мала духовне життя: молилася, до самого обіду слухала Біблію в моєму озвученні* (Любко Дереш).

2. *лінгв.* Надання дзвінкості звукам мови. *В українській мові не відбувається озвучення глухих приголосних перед сонорними* (з навч. літ.).

3. *перен.* Надання виразності або музичності звучання поетичному творові через добір слів з певними звуками або звукосполученнями. *Озвучення поезії фонетичними фігурами мови передає загальну настроєвість твору, дає можливість уявити й пережити певну ситуацію та почуття* (з навч. літ.).

ОЗВУ́ЧИТИ *див.* **озву́чувати.**

ОЗВУ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озву́чувати.** *Робота над кінострічкою розпочалася в листопаді, а її озвучування заплановане на січень* (з газ.); *Якісне озвучування кінозали залежить від вибору акустичної системи* (з мови реклами); *Хлопець давно придбав обручку, але не поспішав із озвучуванням пропозиції руки й серця, побоюючись відмови коханої* (із журн.).

ОЗВУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОЗВУ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., що.* 1. *спец.* Робити запис фонограми до кінофільму, дикторського тексту і т. ін. *Мультфільм озвучували відомі актори театру та кіно* (із журн.); *У "Тінях забутих предків" було задіяно понад шістдесят місцевих жителів. Деякі фрагменти фільму гуцули навіть озвучили* (з газ.).

2. Обладнувати аудіотехнікою якесь приміщення, простір і т. ін. *Реконструкція стадіону вже майже завершилася, залишилося тільки озвучити поле й трибуни* (з газ.).

3. Передавати словами (думки, почуття і т. ін.). *Щодня вона втомлювалася не менше за кузину, а Фіннела просто озвучувала їхню спільну вимогу — чи то їхати повільніше, чи зайвий раз зупинитися, чи раніше завершити денний перехід* (О. Авраменко); *— Було б цікаво заночувати в цьому домі, — озвучує свої плани Віктор* (Любко Дереш); *Свої почуття, точніше — їхню цілковиту відсутність, молода жінка озвучила вголос уже на першому ж зібранні, коли її приймали до бойового загону* (А. Кокотюха); *Я точно знала: більшість зі своїх розповідей про сни, котрі я могла озвучити біля каміна, були вигадкою* (І. Роздобудько); // Читати, виголошувати що-небудь. *Важливим був сам ритуал, коли таємницю тексту, що його я тримав у руках, озвучував знайомими мені словами бабусин голос* (Н. Сняданко); *З надією хоча б там озвучити свій полум'яний інтелектуально насичений виступ Віктор Колобко йшов у перших лавах колони, несучи в руках бамбукове вудилище з прапором* (В. Кожелянко).

4. *чим і без дод.* Сповнювати звуками. *Діди урочисто чоломкались .. Туди ж жінки, озвучуючи вечір дзвінкими поцілунками* (І. Багряний); *Віддалік на річці заспівали дівчата, і їхні повільні голоси злагоджено озвучили сутінки* (Валерій Шевчук).

ОЗВУ́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **озву́чувати.** *Голоси, якими озвучуються іноземні кінофільми, мають відповідати характерам героїв* (з навч. літ.); *Звідки малому було знати, що саме в безнадійних чергах за довідками й озвучуються найпотаємніші істини* (Ю. Іздрик); *Розбиваю на сковорідку троє яєць, і кухня вмить озвучується наснажливим шипінням* (О. Забужко); *Село озвучувалося гучномовцем: транслювалися новини, пісні, вистави* (з мемуарної літ.).

ОЗДО́БА, и, *ж.* 1. Те, що оздоблює кого-, що-небудь; прикраса (у 1 знач.). *Канцелярія — це велика кімната без всяких оздоб, з прилавком і лавками* (І. Франко); *Я одягну обдерті, вбогі стіни, Зелений плющ оздобою їм стане* (Леся Українка); *Одведена для неї кімната була прибрана з комфортом .. Вигідні й зручні меблі, раціональні і з смаком дібрані оздоби на стінах* (Ю. Смолич); *Скрізь персидські килими, на стінах золоті оздоби, під стелею великі, кришталеві люстри, на підлозі подушечки в мерехтінні срібного шитва* (Ю. Бедзик); // *перев. мн.* Ювелірні вироби. *Доскочивши дверей, оперлася* [молодиця] *плечима, підняла голову вгору, а руками стала зривати з себе вбрання, перли, оздоби* (Б. Лепкий); *Панії з заздрістю оглядали вбрання і або зеленіли з люті, або удавано всміхалися, бачачи на суперницях кращі оздоби* (З. Тулуб); *Сипалися на неї* [Хуррем] *дорогі прикраси Сходу, найдорожчі тканини, посуд, оздоби мало не з усіх міст Європи, пахощі, мазі, все потрібне для підтримання краси, для її викохування* (П. Загребельний); // Будь-яке художнє оформлення чого-небудь (архітектурні прикраси, розпис, різьблення, вишивка і т. ін.). *Хатини руські люди вже й тоді, тисячу літ тому, намагались зробити приваблившими для ока — мазали їх глиною, білили крейдою, зеленою й синьою глиною, над вікнами й дверима малювали всілякі оздоби* (С. Скляренко); *Сошенко узяв хрест на важкому срібному ланцюгу з розкішною оздобою: емаль по сріблу, якісь зображення дерева життя, рук Берегині, віщого птаха* (Н. Околітенко).

2. *чого, перен.* Той (те), хто (що) є гордістю, окрасою чого-небудь. *Ще в гімназії Борис займав видне місце серед товаришів, ба й учителі гляділи на нього, як на головну оздобу закладу* (І. Франко); *Пішло з димом багате місто, що було оздобою кількох провінцій* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

3. Дія за знач. **оздо́блювати, оздобля́ти, оздо́бити.** [Ж у р а:] *Вона допомагала йому будувати* [собор] *і сама зробила багато чудових статуй для оздоби стін* (І. Кочерга); *Все на картах було підписане — і річки, і ручаї, і озера, і моря, і гори, і переправи на річках, і міста, і фортеці, а для оздоби карт по краях добрі рисувальники намалювали, а славні гравери вирізали все те на мідних дошках, а вправні друкарі видрукували* (Ю. Логвин).

ОЗДÓБИТИ *див.* **оздóблювати.**

ОЗДÓБИТИСЯ *див.* **оздóблюватися.**

ОЗДÓБЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оздóбити.** *Євтим приносить велику, пишно оздоблену ліру* (Леся Українка); *Сонце б'є у вікна будинків, де попід самими дахами на оздоблених барвистою керамікою фасадах виноград зелений в'ється і золотисті соняшники цвітуть, як живі!* (О. Гончар); *Він гордовито сидів у оздобленому сріблом сідлі, кидаючи навкруги з-під соболиної шапки бистрий погляд* (В. Малик); *В глибині зали, на підвищенні, виблискував оздоблений дорогоцінним камінням трон* (Ю. Винничук); *Писарев з першого ж візиту, з першого слова не вірив жодному єлейному звуку його мови, оздобленої богословськими псевдофілософськими прикрасами* (О. Іваненко); *Оздоблена добрими справами та милосердям людина завжди має спокій у душі* (з рел.-церк. літ.); // **оздóблено,** *безос. пред. Клуб було по-святковому прибрано, стіни й сцену оздоблено клечанням та рушниками* (Л. Дмитерко); *Може, рука того художника торкалася і тих малювань, якими оздоблено Межигірський монастир під Києвом* (І. Пільгук).

ОЗДÓБЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оздóбити.** *Будували цей двір майстри, з чужих країв спроваджені, й робітники, що при них штуки будування та оздоблення вивчилися* (Б. Лепкий); *На батьківській садибі залишився тільки сарай, у якому лежала давня батькова мрія — різьба для оздоблення веранди* (М. Руденко); *Вдень я допомагаю в церкві дякові та паламареві, виконую всіляку роботу по її оздобленню та прибиранню* (Ю. Мушкетик); *Завдяки риторичним оздобленням будь-яка промова стає ближчою до слухача, сприяє залученню його до вирішення окресленої проблеми* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **оздóба** 1. *Валентина першою схопила сорочку з мереживним оздобленням* (А. Шиян); *Храмова трапезна належала до тих приміщень, які ще не мали належного внутрішнього оздоблення* (В. Єшкілєв); *Спальні, дитячі, кабінети були крихітними та незручними. Хоча дороге оздоблення віталень теж навряд чи додавало зручності у щоденний побут* (Н. Сняданко).

ОЗДÓБЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до оздоблювання. *Зрештою погоджується* [П. Енгельгардт] *на невідступні прохання Тараса віддати його в науку — до майстра петербурзького малярського цеху Василя Григоровича Ширяєва, відомого своїми оздоблювальними роботами в будинках петербурзької знаті* (І. Дзюба); *Будівництво житлового комплексу майже завершено, проведено внутрішні й зовнішні оздоблювальні, сантехнічні й електротехнічні роботи, обладнано теплопункт* (з газ.); // Признач. для оздоблювання. *Лиття під тиском широко застосовують при формуванні оздоблювальних плиток та інших виробів з полістиролу, поліетилену, поліаміду та інших пластмас* (з навч. літ.); *Ранці обов'язково мусять мати оздоблювальні деталі, що відбивають світло. Це один із елементів безпеки дитини на дорозі* (із журн.).

ОЗДÓБЛЮВАЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **оздóблювач.** *У легкій промисловості дедалі поширенішими серед оздоблювальників стають алергії, спричинені неякісними матеріалами, сировиною та застарілими технологіями* (з наук.-попул. літ.); *На підприємствах деревообробної промисловості оздоблювальники працюють у спеціально обладнаних приміщеннях* (з навч. літ.).

ОЗДÓБЛЮВАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **оздóблювальник.** *Хлопці обирають професію верстатника, столяра, а дівчата — швачки, оздоблювальниці, шліфувальниці* (з газ.).

ОЗДÓБЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оздóблювати.** *Перед нанесенням клейових сумішей оздоблювані поверхні потрібно обробити спеціальними протигрибковими розчинами* (з навч. літ.).

ОЗДÓБЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оздóблювати.** *Оздоблювання ювелірних виробів коштовним камінням потребує терпіння, витримки й високої кваліфікованості майстра* (з навч. літ.); *Створюючи нову колекцію, найбільше часу дизайнер витратив на оздоблювання вже готового одягу* (з газ.).

ОЗДÓБЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОЗДОБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОЗДÓБИТИ,** блю, биш; *мн.* оздóблять; *док.*, *що чим і без дод.* 1. Прикрашаючи чимось, надавати чому-небудь гарного вигляду. *Стрижене, густе, глинясте волосся її зовсім не оздобляло широкого червонуватого лиця з невеличкими сірими очима* (Олена Пчілка); *Степан Іванович брав акварель і пензлі й починав оздоблювати свої листи якимись чудними малюнками* (І. Микитенко); *Колись, пишучи книжку, оддавали справі цій всю душу: книжку писали пильно, старанно, оздобляли її пишними мініатюрами, заставками, кінцівками, ініціалами* (І. Огієнко); *Тоді ж Косьмина починає оздоблювати храм — на Русі вже давно вміють варити смальту* (С. Скляренко); *Старий ти і вбогий, Менандре! Розтратив нікчемно маєтки, не маєш чим славного Зевса оздобити так, як би варто було* (Дніпрова Чайка); — *Подивіться, як дбайливо, з яким смаком оздобили художники стіни цього залу* (В. Собко); *Був наказ оздобити для святкової стрічі полків усі хати зеленню і квітами, і тепер селяни де-не-де марудилися за цим марнотратним заняттям* (М. Малиновська).

2. *перен.* Робити яскравішим, виразнішим або більш вишуканим, вигадливим (про мову, стиль і т. ін.). *З себе він був тихий, спокійний, .. хоч на річ дуже гострий і правдивий, а тілько він завжди оздоблював її ласкавими словечками* (Панас Мирний); — *Люди, які намагаються оздоблювати свою мову, намагаються поламати встановлені традиції, довго в газеті не тримаються* (М. Руденко); *Навіть згадку про цю зовсім чисту роботу чоловік вважає потрібним оздобити формулою ґречности* (Г. Хоткевич); *Письменниця виявила себе майстром драматургії .. Микола Лисенко оздобив драму музикою, вона десять разів з успіхом виставлялася на сцені театру Миколи Садовського* (Ю. Хорунжий).

3. *перен.* Робити повнішим, багатшим, змістовнішим. *Лети, хутчій лети, оленко тонкокрила, метелики, цвітіть, оздоблюйте життя* (П. Мовчан); *Ти знаєш ціль життя, Щасливий чоловік, Ти для життя живеш. Свій довгий ясний вік Ще замолоду ти умів оздобить гойно* (М. Зеров); *Як вони* [речі] *виказували Надьчину натуру, прагнення власною творчістю оздобити своє просте трудове життя: скриня красується мальована, вся в яблуках з листям* (О. Гончар); *Коли ми були з тобою малими, нас учили, що порятунок од усього можна знайти у вірі, та навіть віру треба належно оздобити й прикрасити, щоб приваблювала серця* (П. Загребельний).

ОЗДО́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ОЗДОБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОЗДО́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* оздо́бляться; *док., чим, у що.* 1. Ставати кращим, привабливішим від прикрашання чимось (про зовнішній вигляд кого-, чого-небудь); прикрашатися. *Вдень і вночі йшли великі готування. Сушили барабани й знамена, перемотували тюрбани, чистили коней, поправляли пояси, діставали приховані коштовності, навішували на себе дорогу зброю, прикрашалися, чепурилися, оздоблювалися* (П. Загребельний); *Гол* [хол] *оздобився шпалерами під стару бронзу* (У. Самчук); * Образно. *Небо, ще зовсім холодне, чорне, оздобилось незчисленними вогниками зірок, провіщаючи на завтра сонячний день* (Ю. Шовкопляс).

2. *тільки недок.* Пас. до **оздо́блювати, оздобля́ти.** *Предмети з металу, кістки й дерева оздоблювалися зображеннями звірів — оленя, коня, гірського козла, лева, пантери, барана, вепра, а також птахів та вигаданих істот* (з наук. літ.); *У середині XIX — на початку XX ст. вікна дерев'яних одно- або двоповерхових будинків Передмостової Слобідки в Києві оздоблялися наличниками та віконницями* (з наук.-попул. літ.).

ОЗДО́БЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто оздоблює що-небудь. *Часто художник був і декоратором, і оздоблювачем уже готового виробу* (із журн.); *Ще з давніх часів оздоблювачів книг високо цінували в суспільстві* (з газ.).

ОЗДО́БЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **оздо́блювач.** *Під пензлем оздоблювачки на сірих стінах будинків проростали квіти, злітали птахи й оживав увесь світ* (з газ.).

ОЗДОБЛЯ́ТИ *див.* **оздо́блювати.**

ОЗДОБЛЯ́ТИСЯ *див.* **оздо́блюватися.**

ОЗДО́БНИЙ, а, е. 1. Багато, вишукано оздоблений. *Її* [Прісцилли] *суворо-проста одежа кидається в вічі дивним контрастом супроти оздобної оселі та й коштовного .. убрання .. Руфіна* (Леся Українка); *Дружки співають, взявшися за руки, Круг пишного, оздобного гільця* (М. Рильський); *Притомилась княгиня Ольга, пливучи до Царгорода на своїй оздобній триремі* (Н. Королева); *До намету вернувсь Одіссей велемудрий, Щит свій оздобний накинув на плечі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *рідко.* Те саме, що **декорати́вний.** *Далі наша пара вступила в широку вулицю, котра мала славу аристократичної, на їй-бо* [ній-бо] *замічалось скілька вищих, доволі-таки панських будинків з оздобними деревами* (Олена Пчілка); *З Китаю араби перейняли шовківництво і навчилися виробляти різнорідні шовкові тканини, дуже легкі та оздобні* (І. Крип'якевич); *Старі ноги кваплються широкими алеями панського саду, де нема ужиточних* [корисних] *дерев і рослин, а лише оздобні* (Н. Королева).

ОЗДО́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **оздо́бний.** *Собою був той Готьє дуже хороший, .. ґречністю і люб'язністю перевершував він будь-якого іншого вельможу, а привабністю та оздобністю був першим серед тогочасного рицарства* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *При всій оздобності стилю .. я старався висловляти* [висловлювати] *думки і малювати картини якнайпростіше і найясніше* (І. Франко).

ОЗДОРОВИ́ТИ *див.* **оздоро́влювати.**

ОЗДОРОВИ́ТИСЯ *див.* **оздоро́влюватися.**

ОЗДОРОВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Стати здоровішим, набратися сил після хвороби; поздоровіти, одужати. *А воно молоде, то швидко і виходилося собі, оздоровіло; вже й у рум'янцях, і весела* [Галя] (Марко Вовчок); *— А зятьок, що лежав хворий у хаті, зразу оздоровів* (Мирослав Ірчан); * Образно. *Ожив місяць, оздоровів, ожили дерева, кущі, тіні* (С. Васильченко).

ОЗДОРО́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оздорови́ти.** *Застосування оздоровленого посадкового матеріалу суниці для промислових плантацій дає змогу в декілька разів підвищити їх продуктивність* (з навч. літ.); *Я не маю ні на крихту сумніву, що ми .. на оновленій, оздоровленій рідній землі нашій будемо будувати нашу нову велику майбутність* (В. Винниченко); // **оздоро́влено,** *безос. пред. За роки незалежності було оздоровлено мільйони людей після тяжких хвороб, інсультів, інфарктів, травм, які пройшли реабілітацію й повернулися до повноцінного життя* (з газ.).

2. Який оздоровився. *Надихавшись лісовим повітрям, надивившись на зорі, підкоривши гірську вершину, ми поверталися з походу оздоровленими* (з мемуарної літ.); // **оздоро́влений,** ного, *ч.*; **оздоро́влена,** ної, *ж.* Той (та), хто оздоровився. *— Ну, можете вставати, здорові! Моя вже, — каже, — лікарська совість щодо вас зовсім спокійна. — Ах, цілителю наш, батьку наш рідний! — схопилися оздоровлені з ліжок* (П. Козланюк); *Ісус сів у човен — пливти в Галілею. Оздоровленому звелів зостатися для проповіді* (В. Барка).

ОЗДОРО́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оздорови́ти** і **оздорови́тися.** *— Ми стали на тому, що для цілковитого оздоровлення людства потрібно вернути його до сонця, дати йому стільки сонячної енергії, скільки її потребує для нормальних гармонійних біопроцесів людський організм* (Ю. Смолич); *Надвечір він прокинувся, відчув незвичайне полегшення. Певно, в організмі відбувся разючий перелом у бік воскресіння й оздоровлення* (О. Бердник); *Гігант, на якому працювало сто п'ятдесят тисяч працівників, мав фінансову спроможність забезпечити трудівників безплатними лікуванням і оздоровленням* (М. Андрусяк).

ОЗДОРО́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **оздоро́вчий.** *Оздоровлювальний масаж знімає стрес, утому, дає людині відчуття піднесення, упевненості у своїх силах, підвищує працездатність і концентрацію уваги* (з наук.-попул. літ.); *Природні мінеральні води мають виражений оздоровлювальний вплив на організм людини, але вживати їх варто за призначенням лікаря* (з навч. літ.).

ОЗДОРО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОЗДОРОВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОЗДОРОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* оздоро́влять; *док.* 1. *кого, що.* Поліпшувати, поправляти стан чийого-небудь здоров'я; робити здоровим, здоровішим. *Десна поряд, майже кожного літа батьки путівки через профком пробивали і везли дітей оздоровлювати* (А. Кокотюха); *Морська сіль з ефірною олією лаванди тонізує та оздоровляє увесь організм* (з навч. літ.); *— Ви йдіть, я не так хорий, як це уявляєте ви собі. Я інакше хорий, а сам сон одної ночі не оздоровить мене* (О. Кобилянська); // *від чого.* Виліковувати від якого-небудь захворювання людину або тварину. *Явища діабету в старої матері зникли зовсім. Здорова кров з організму дочки ввійшла в хворі материні органи і оздоровила їх* (Ю. Смолич); *Якщо ви захворіли, то буряк допоможе іншим лікам оздоровити організм* (М. Дочинець); // Перешкоджати розвитку хвороб рослин, забезпечуючи їх нормальний розвиток. *Комплексні лісогосподарські заходи оздоровлюють насадження та пришвидшують їх ріст* (з наук.-попул. літ.); *Застосування спеціальних добрив допоможе швидко оздоровити кімнатні рослини й продовжити період цвітіння* (з навч. літ.).

2. *що, перен.* Робити що-небудь більш нормальним, правильним; поліпшувати стан чого-небудь, усуваючи вади, недоліки. *Їхні полум'яні душі творили велетенську ватру, вогонь якої сягав до небес. Вогонь, що спалює все лихе, зловороже й оздоровлює націю* (М. Андрусяк); *Перед "Гартом" стоять великі завдання: розвіяти цю специфічну мистецьку атмосферу або принаймні оздоровити її* (В. Еллан-Блакитний); *Мовою можна отруїти свідомість — і піднести її, прояснити, оздоровити* (М. Рильський).

ОЗДОРО́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОЗДОРОВЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОЗДОРОВИ́ТИСЯ,** овлю́ся, о́вишся; *мн.* оздоро́вляться; *док.* 1. Поліпшувати, поправляти стан свого здоров'я; ставати здоровим, здоровішим. *Ми гостювали на дачі, оздоровлювались, за висловом лікарів* (Є. Пашковський); *Люди можуть оздоровлятися в санаторно-курортних закладах тільки за рекомендацією лікаря* (з навч. літ.); *Розвиватися людині потрібно, але тільки після того, коли вона відкинеться від усього, що її нівечить, коли вона очиститься й оздоровиться духовно* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **оздоро́влювати, оздоровля́ти.** *Загальна атмосфера в учнівському колективі оздоровлюється позанавчальною роботою, спільними зацікавленнями школярів* (з навч. літ.).

ОЗДОРОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оздоровля́ти** і **оздоровля́тися.** *Жінка помітила, що вживання води із джерела значно прискорило її оздоровляння* (з газ.).

ОЗДОРОВЛЯ́ТИ *див.* **оздоро́влювати.**

ОЗДОРОВЛЯ́ТИСЯ *див.* **оздоро́влюватися.**

ОЗДОРО́ВНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **оздоро́вчий.** *Хотілося одного — забуття. Хоч п'ять хвилин мертвого, німого, як сама земля, оздоровного сну* (С. Добровольський); *Сіль там, де відпочиваєте, чистить дихання, сливає слиз і набряки з тіла, обвіває шкіру оздоровним туманцем* (М. Дочинець).

2. *перен.* Який нормалізує, поліпшує що-небудь, оздоровлює (у 2 знач.). *Після провінційної та казарменої ідейної задухи це* [плавання на пароплаві Волгою] *для Шевченка була просто оздоровна і навіть трохи запаморочлива атмосфера* (І. Дзюба).

ОЗДОРО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Місце, установа, де відпочивають і лікуються. *Переді мною промайнули два терикони, .. шахтарська оздоровниця на березі Сіверського Дінця, безмежні лани української пшениці з кількома комбайнами* (О. Шугай); *В оздоровниці функціонують сучасні фізіотерапевтичні кабінети, басейн для підводного витягання хребта, кабінети рефлексо-, психо- й мануальної терапії, зали лікувальної фізкультури* (із журн.).

ОЗДОРО́ВЧИЙ, а, е. Який сприяє поліпшенню стану здоров'я, спрямований на його поліпшення. *Навряд чи можна зустріти людину письменну і не позбавлену розумових здібностей, яка б не тямила, що рослинність у місті — не тільки окраса, а й велика оздоровча сила* (М. Рильський); *Така гра тривала кілька місяців: то він її, то вона його запрошували на щось смачне і корисне — наприклад, оздоровче поїдання стиглого винограду* (В. Кожелянко); *Морське, хвойне й гірське повітря змішувалось у дивовижний оздоровчий коктейль* (І. Роздобудько); *Наші предки знали про могутні оздоровчі сили природи, зокрема ходіння босоніж, обливання, споживання криничної води, сонячні ванни* (з навч. літ.).

ОЗДОРО́ВЧО. Присл. до **оздоро́вчий.** *Соснові насадження оздоровчо впливають на навколишнє середовище* (з газ.).

ОЗЕЛЕ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **озелени́ти.** *Ця кімната найбільш озеленена в редакції .. На підлозі вже давно немає куди ставити вазонки* (Н. Сняданко); *Кожний ігровий майданчик дбайливо озеленений, заквітчаний* (із журн.); // **озеле́нено,** *безос. пред. Завершено капітальний ремонт школи, а територію навколо неї озеленено* (з газ.).

ОЗЕЛЕ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озелени́ти.** — *Чула я: є в Києві один міністр, який навічно закохався у дерево. Кажуть, що він оце почав рух за озеленення шляхів* (М. Чабанівський); *Вона працювала інженером зеленого будівництва, тобто організації по озелененню міста, що висаджує на вулицях дерева, розбиває сквери, парки і сади* (В. Нестайко).

ОЗЕЛЕНИ́ТИ *див.* **озеле́нювати.**

ОЗЕЛЕНИ́ТИСЯ *див.* **озеле́нюватися.**

ОЗЕЛЕ́НЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до озеленювання. *Новинкою озеленювального сезону стало створення алеї магнолій на одній із вулиць міста* (з газ.); *Компанія надає весь спектр озеленювальних робіт: облаштування газону, вирощування посадкового матеріалу, висаджування дерев і кущів, створення квітників тощо* (з мови реклами).

ОЗЕЛЕ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **озеле́нювати.** *Крони декоративних рослин створюють цікаві форми, моделюючи озеленюваний простір* (із журн.).

ОЗЕЛЕ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озеле́нювати.** *Озеленювання населених пунктів має не тільки естетичне значення, а й сприяє очищенню повітря* (з газ.); *Фахівці з озеленювання обирають рослини за типом ґрунтів, сонячною активністю у певній місцевості, а також естетичними побажаннями клієнтів* (з мови реклами).

ОЗЕЛЕ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ОЗЕЛЕНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОЗЕЛЕНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док.*, *що* і *без прям. дод.* Створювати зелені насадження; насаджувати дерева, кущі, квіти і т. ін. *Славні наші міста. Красиві, чудесні. Іще будуть чудесніші, іще будуть красивіші, бо колективно озеленяємо, колективно й квітчаємо...* (О. Ковінька); *Лісівники щороку допомагають озеленювати дитячі навчальні заклади, лікарні, культурні та історичні об'єкти* (із журн.); — *Старий друг-приятель Карпо Лисогор учора дзвонив, хоче свою МТС озеленити...* (О. Гончар); *Територіальні громади планують озеленити місця свого проживання й відпочинку молодими насадженнями* (з газ.).

ОЗЕЛЕ́НЮВАТИСЯ, юється, **ОЗЕЛЕНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ОЗЕЛЕНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Покриватися, оточуватися зеленню, зеленими насадженнями. *Село поступово відбудовувалося, озеленювалося, обживалося на старому місці* (з газ.); *Всюди будівельна гуркотнява, розгардіяш, хаос, але ж росте комплекс, росте. Озелениться берег, забіліє корпусами шахтарської здравниці* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **озеле́нювати, озеленя́ти.** *У межах санітарно-захисних зон забороняється нове житлове будівництво, ділянки, що звільняються від старої забудови, озеленяються* (з мови документів); *Силами місцевого населення упорядковуються й озеленюються території навколо шкіл і дитсадків* (з газ.).

ОЗЕЛЕ́НЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто озеленює місцевість, фахівець із озеленення. *У призначений день озеленювачі готують лунки, садовий реманент і допомагають учасникам акції посадити деревця* (із журн.); *На базі тривають останні приготування до літа: озеленювачі підрівнюють верхівки кущів, підсаджують квіти* (з газ.).

ОЗЕЛЕ́НЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **озеле́нювач.** *Серед нагороджених працівників житлово-комунального господарства й побутового обслуговування була й головна озеленювачка міста* (з газ.).

ОЗЕЛЕНЯ́ТИ *див.* **озеле́нювати.**

ОЗЕЛЕНЯ́ТИСЯ *див.* **озеле́нюватися.**

ОЗЕ́РЕ́ЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **озе́рце́** 1. *Ой, у полі озеречко, Там плавало відеречко* (з народної пісні); *Краса ж яка, куди оком кинеш! Очерети, між ними де-не-де озеречка, а за очеретами срібно-голуба стрічка річки...* (Остап Вишня); *Мухамедов повільно йде понад невеличким степовим озеречком, густо зарослим осокою* (О. Донченко); *Холодно поблискувала в озеречку вода, отави біля нього посіріли й пожухли, величалися поміж них руді султани кінського щавлю та полину, тьмяно поблискували якісь жовтенькі квіточки* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Очі в Югини, як два озеречка, переповнилися сльозами* (М. Стельмах).

ОЗЕ́РНЕНИЙ, а, е, *с. г.* Який озернився, наповнився зерном (про колос, качан кукурудзи і т. ін.). *У кукурудзи цукрових сортів розташування початків на стеблі переважно вертикальне, качан добре озернений, короткий* (з наук. літ.); *Під час вегетації стебла нового сорту озимої пшениці відмінно тримаються у вертикальному положенні та утримують добре озернений колосок пірамідальної форми* (з наук.-попул. літ.); *Волоть проса велика, розлога, поникла, завдовжки 27–30 см, добре озернена* (з навч. літ.).

ОЗЕ́РНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г.* Якість за знач. **озе́рнений.** *Продуктивність пшениці озимої та інших зернових визначають за декількома основними параметрами: кількістю продуктивних стебел, довжиною й озерненістю колоса, кількістю колосків* (з наук. літ.); *Озерненість пшениці залежить від кількості азоту та інших елементів живлення на вирішальних етапах вегетації* (з наук.-попул. літ.); *Незбалансованість живлення кукурудзи впливає на озерненість її початків* (з навч. літ.).

ОЗЕ́РНЕННЯ, я, *с., с. г.* Дія і стан за знач. **озе́рнюватися, озерни́тися.** *Озернення культур у різних регіонах відбувається в різні періоди, що пов'язано з кількістю вологи та сонячної енергії* (з наук.-попул. літ.); *Під час озернення вівса необхідно підтримувати оптимальний рівень живильних елементів у ґрунті* (з навч. літ.).

ОЗЕ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́зеро.** *Він розніжено зліг на квітчастий килим, що мав правити йому за квітучий лужок біля озерної прохолоди* (І. Волошин); *Казарок крик з озерних плес долинув із долин...* (І. Гончаренко); *Лісова річка винесла довбанки в озеро, а над озерними плесами ще дужче тягло димом і згариськом* (В. Близнець); *Небо, земля і озерні води урочисто мовчать, заворожені золотим осіннім умиранням...* (М. Руденко); *Отець Лавр начепив Мілені на шийку гарненького срібного хрестика ще й освятив цілий слоїк озерної води* (С. Андрухович); // Який живе, водиться, росте в озері, на озері. *З озер пливла нічна вогкість, десь далеко кричала озерна птиця — бугай* (О. Донченко); *У житах співали перепели, кумкали озерні жаби* (А. Шиян); *Була там і оленятина і ведмежатина, були смажені поросята і дорога риба озерна й дніпровська* (П. Загребельний).

2. Який має велику кількість озер (про місцевість, країну і т. ін.). *У цей озерний край із Дніпра тече річка Лебедиха і, відрізавши острів десь версти на три завдовжки та дві завширшки, знову впадає в Дніпро* (А. Кащенко); *Скільки на планеті ясних узбереж, мальовничих ландшафтів, озерних країв, таких, як оце казкове, овіяне цілющим степовим повітрям Скарбне, скільки на світі краси* (О. Гончар); *Розкидані по темних пущах в озерній, річковій та приморській країні герої Калевали — люди праці, вони корчують ліси, займаються рільництвом, мисливством і рибальством, варять пиво і складають гарні пісні* (В. Чемерис); *Певно, то був добрий знавець цих людей з озерного краю, бо швидко скінчив свої казання* (Ю. Логвин).

ОЗЕРНИ́ТИСЯ *див.* **озе́рнюватися.**

ОЗЕРНИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Озерна або лиманна сіль. *А в нас не сіль, а в нас не сіль, а в нас озерниця* (з народної пісні).

ОЗЕ́РНЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОЗЕРНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., с. г.* Наповнюватися зерном (про колос, качан кукурудзи і т. ін.). *Підживлення азотом істотно підвищує урожайність гречки, оскільки рослини розвиваються рівномірніше — помірно ростуть, галузяться і квітують, рясніше озернюються, а плоди краще виповнюються* (з наук. літ.); *Часто несвоєчасний посів кукурудзи стає причиною дефіциту вологи в рослині, як наслідок — утворення малої кількості зерен у качанах або вони взагалі можуть не озернитися* (з навч. літ.).

О́ЗЕРО, а, *с.* 1. Природна або штучна заглибина, заповнена водою. *Десь за комишами в озері крякають жаби, гуде бугай...* (М. Коцюбинський); *Вбігаю в ліс — гриби. У лози — ожина. В кущі — горіхи. В озері воду скаламучу — риба* (О. Довженко); *Човен легко й нечутно, як птах над водою, плив сонним озером* (В. Близнець); *За пагорбом, просто зоряного неба, блакитніло люстерко озера, і багато білих-білих птахів мовчазно стояли навколо* (В. Дрозд).

2. *перен.* Про велику кількість якої-небудь рідини. *Піт обливає його всього, градом виступає на жирному виду, цілими озерами збирається під очима* (Панас Мирний); *Одну* [люльку] *викурював, другу набивав, безперестанно спльовуючи набік. Де він посидів пів години, .. лишав по собі ціле озеро* (Г. Хоткевич); *Вже днів за п'ять Явдошка чистим, а не затуманеним поглядом побачила свою дитиночку, свою кровиночку, і ціле озеро сліз витекло з її очей* (В. Лис).

△ **(1) Кра́терне о́зеро,** *гідр.* — озеро, утворене внаслідок наповнення водою вулканічного кратера. *Час існування кратерних озер може коливатися від кількох місяців до тисяч років* (з наук.-попул. літ.); *У воді, якою заповнені кратерні озера, не завжди можливе життя* (з навч. літ.); **(2) Тектоні́чне о́зеро,** *гідр.* — озеро, утворене в розломах земної кори під час інтенсивних горотвірних процесів. *Тектонічні озера поширені в сейсмічно активних зонах і характеризуються значними глибинами та видовженою формою* (з наук.-попул. літ.); *За утворенням Мертве море вважають найбільш низько розташованим тектонічним озером світу* (з навч. літ.); **(3) Термока́рстове о́зеро,** *гідр.* — озеро, утворене в зонах вічної мерзлоти внаслідок танення підземних пластів та лінз льоду. *На приморських рівнинах термокарстові озера мають неправильні, нерідко прямокутні обриси* (з наук.-попул. літ.).

ОЗЕРОЗНА́ВЕЦЬ, вця, *ч.* Фахівець із озерознавства; лімнолог. *Першим озерознавцем уважають швейцарського вченого Ф. Фореля, який, узагальнивши багаторічні дослідження Женевського озера, видав посібник з озерознавства, давши поштовх для розвитку нового розділу гідрології* (з наук.-попул. літ.).

ОЗЕРОЗНА́ВСТВО, а, *с.* Розділ гідрології, що вивчає озера та інші водні басейни з уповільненим водообміном; лімнологія. *Об'єктом вивчення озерознавства є комплекс взаємопов'язаних фізичних, хімічних та біологічних процесів, що протікають в озерах, а також форми, розміри, походження озерних западин, фізичні та хімічні властивості води, рослинний і тваринний світ* (з наук.-попул. літ.); *Озерознавство тісно пов'язане з гідрохімією, гідрофізикою, геологією, гідробіологією та іншими науками* (з навч. літ.).

ОЗЕРОЗНА́ВЧИЙ, а, е. Стос. до озерознавства. *Матеріал для озерознавчих досліджень збирають на стаціонарних озерних станціях, у гідрометеорологічних обсерваторіях* (з навч. літ.).

ОЗЕРОПОДІ́БНИЙ, а, е. Схожий на озеро, подібний до нього. *До Булганацької групи грязьових вулканів належать як конусоподібні, так і озероподібні грязьові вулкани* (з наук.-попул. літ.); *Верхні плеса Київського водосховища (дніпровське та прип'ятське) дуже мілководні, нижні — більш повноводні, часто мають озероподібний характер* (з навч. літ.).

ОЗЕ́РЦЕ́, озе́рця́, *с.* 1. Зменш. до **о́зеро** 1. *Сонце ховалось за межигірський бір, .. а далекі озерця на оболоні під тим бором і річка Почайна горіли, наче розтоплене золото* (І. Нечуй-Левицький); *Недалеко од дач, між житами, озерце — кучеряве, заросле по боках і всередині кущами, різними квітками, білими ліліями* (С. Васильченко); *Там і тут вилискували проти сонця невеличкі штучні озерця* (Ю. Смолич); *Біля самого ж озерця місцина болотиста, сира* (М. Малиновська); *Навсібіч, куди сягало око, хвилювався плескатими пагорбами степ, і тільки де-не-де чорніли смужки лісу, рожево зблискували проти скісних променів сонця невеликі весняні озерця* (І. Білик); * У порівн. *Нарешті їхні очі зустрілись. У старого вони давно вже вицвіли і схожі були на курячу плівку, а в молодого — блищали, як степові озерця* (П. Панч).

2. *чого, перен.* Що-небудь, що виділяється на іншому фоні. *Пан Субота з жінкою сидить на ґанку та любується цілим озерцем астрів* [айстр] *та мальв* (І. Франко); *Завернувши коня од перестояного озерця пізнього проса, підійшов* [Тимофій] *до кручі, поглянув у далечінь* (М. Стельмах); *На його ледь кучерявій голові позначалося озерце пролисини — маленьке-маленьке, його можна було побачити тільки згори* (Ю. Мушкетик).

ОЗЕРЯ́ВИНА, и, *ж., розм.* Висохле озеро; місце, де було озеро. *А навкруги .. волохатіє терен, Темні яри, озерявини* (В. Мисик); *І тільки степ, і тільки спека, спека, і озерявин проблиски скупі* (Л. Костенко).

О́ЗИ, оз, *мн., геол.* Те саме, що **е́скери.** *Ози утворюються гарно промитими піщаними, гравійними, гальковими відкладами з глибами валунів* (з наук. літ.); *Зазвичай напрямок оз зумовлений річковими долинами* (з наук.-попул. літ.); *Ози поширені в Канаді, Швеції, Фінляндії, країнах Балтії, Росії, у районах останнього материкового зледеніння* (з навч. літ.).

ОЗИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОЗВА́ТИ,** ву́, ве́ш, *док., кого, рідко.* 1. Те саме, що **обзива́ти** 1. [Я в т у х:] *Та й чого ти мене раком озиваєш?* (О. Корнійчук).

2. *що.* Те саме, що **назива́ти** 3. *Не озивайте ім'я Бога всує, Коли в душі давно його нема* (Б. Олійник).

ОЗИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОЗВА́ТИСЯ,** озву́ся, озве́шся *і* озову́ся, озове́шся, *док.* 1. Те саме, що **обзива́тися** 1, 3. — *А .. прочую що погане про дівку — нехай тоді вона до мене краще й не озивається, бо я й не поздоровкаюсь до неї довіку...* (Л. Яновська); *Любий і разом неможливий Юрку! Ніяк не доберу, чому ти й досі не озиваєшся, дарма, що я передав тобі листа* (Б. Антоненко-Давидович); *Стрілянина не вмовкала, тільки ставала густішою і озивалася в різних кінцях степу* (Мирослав Ірчан); *Розпливається моя тінь по стелі, по стінах, зависає наді мною — і тихо озивається рояль, білі клавіші тепліють під пальцями* (Н. Бічуя); *Ой піду я темним гаєм, Дружиноньки пошукаю. — Де ти? Де ти, озовися? Прийди, серце, пригорнися* (Т. Шевченко); *Зненацька озвалося хлипання, спершу тихше, а далі все голосніше й голосніше* (Б. Грінченко).

2. *перен.* Те саме, що **обзива́тися** 2, 4, 5. *В густих заростях садка то там, то там уже потроху озивалися, мов пробуючи свої голоси, вечірні солов'ї...* (І. Вирган); *А Галине сердечко, що йому все, що стрічалося, що вбачалося, приповняло та прибільшало щастячка й радощів, — Галине сердечко до всіх озивалося* (Марко Вовчок); *Про нововигадані церковні школи озивався* [піп] *неприхильно, бо така школа могла б йому тільки клопіт зробити* (Б. Грінченко); *Ледве чутно скрипнули ворота, Десь цвіркун озвався і замовк* (І. Муратов); *На ледь чутний шурхіт ніг з двору озвався собака — загавкав, та одразу ж, упізнавши свого, заскавулів і притих* (В. Малик); *Від однієї фрази "кришталеві дороги" прокинулося все колишнє і гострим болем у серці озвалося відлуння минулого...* (М. Дашкієв); *Човен насподі води мав зовсім мало, якраз стільки, аби в ній озвалася колючими мурашками вивихнута нога* (М. Дочинець).

◊ **Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров** *див.* **кров; Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві** *див.* **го́лос; [І] сло́вом не обзива́тися (не озива́тися) / не обізва́тися (не озва́тися)** *див.* **обзива́тися; Обзива́тися (озива́тися) / обізва́тися (озва́тися) сло́вом** *див.* **обзива́тися.**

ОЗИ́МИЙ, а, е. 1. Який сіють восени і збирають наступного року; який потребує для нормального перебігу початкових стадій розвитку осіннього проростання і зимівлі під снігом. *На однім городі зеленіється латка озимого жита* (В. Стефаник); *Ніде нікого. Озимі й ранні ярові вже зібрано й звезено до стодол* (В. Малик); *Селекцію озимих цукрових буряків краще здійснювати в помірних кліматичних зонах* (з наук. літ.); // Який проріс восени і зимуватиме або зимував під снігом (про сходи, посіви). *Коні черевами доторкаються озимого збіжжя, котре вже вспіло вирости так, що в житі могла би сховатися курка* (Б. Лепкий); *З вікна машини було видно, як біжать назад поля — то чорні, мов вороняче крило, то вкриті ніжною зеленню озимих сходів* (С. Журахович); *Збігли прудкі, дзюркотливі струмки і вишуміли озимі вруна, за тиждень-другий розкущилися на славу* (І. Нижник); // Зайнятий злаковими культурами осіннього, підзимового посіву. *Озимий лан співає рунами* (Т. Масенко); *У жнива весь урожай з озимого клину зібрали за дев'ять робочих днів* (І. Волошин); *Озимі врунились поля, яріла ярина* (І. Гончаренко); *Тільки грудки злежалого снігу прискали з-під копит. І високий груд, що підіймався в кінці цього озимого лану, наближався до них з кожною миттю* (Ю. Логвин); *Прямо перед нами знаходився клин озимого поля* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *у знач. ім.* **ози́мі,** мих, *мн. (одн.* **ози́ме,** мого, *с., розм.).* Однорічні злакові культури (пшениця, жито, ячмінь, овес), які сіють восени, щоб забезпечити нормальний перебіг початкових стадій їхнього розвитку в умовах знижених температур під час зимівлі під снігом. *Озиме увосени через засуху не сходило* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Як блідную покаже осінь твар І спіла овощ пожовтіє, Він трусить яблука і сушить на узвар Та на зиму озиме сіє* (Л. Боровиковський); *По жнивах одразу оранка, сівба озимого* (У. Самчук); *Густі озимі вибігли з насіння, їм хочеться до сонця, не до снів* (П. Воронько); *Як на замовлення, не встигли закінчити посів озимих, як зашелестів тихий осінній, але ще теплий дощ* (М. Циба); // Сходи або посіви цих культур; озимина. *Озиме пишно зеленіло, І лист у лузі гомонів* (І. Манжура); *Осені радісна тиша Поле і ліс обійма: Поле озимі колише, Ліс в падолисті дріма* (М. Гірник); *Березень, а поле уже землицею пахне. І перша травичка. Оксамитова хустка озимих оперезувала село* (В. Дрозд); // *у знач. ім.* **ози́ма,** мої, *ж.* Озима пшениця. — *Пам'ятаєте: перед війною на третьому полі — жодного дощу там не впало — сто двадцять пудів озимої взяли* (С. Журахович).

△ **Ози́ма со́вка** *див.* **со́вка**[1]; **Ози́мі культу́ри** *див.* **культу́ра.**

ОЗИМИНА́, и́, *ж.* Сходи або посіви озимих культур. *Був вітер весняний, рвучкий, він доносив часом запахи озимини, іржання коней, кування зозулі* (Ю. Яновський); *Можна йти дорогою, але він іде навпростець, по озимині, по латках снігу в глибоких борознах, по розкислих ріллях* [по розкислій ріллі] (І. Багряний); *То був дух щойно зораної землі, шерхіт озимини, що, заклякла під снігом, солодко потягувалася, випростуючи зелене пагіння* (В. Дрозд); // Достиглі озимі культури, їх урожай. *Починаються жнива, заробляють вони хліб, жнуть за сніп і озимину, й ярину* (І. Нечуй-Левицький); — *Є там якийсь полукіпок озимини на полі, то й той череда розіб'є, потолочить* (М. Стельмах).

ОЗИ́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* Здатність рослин витримувати холод і несприятливі зимові умови. *Фотоперіодична реакція та озимість — основні пристосувальні властивості рослин, які визначають темпи їхнього розвитку, поширеність в еколого-географічних зонах, продуктивність і якість урожаю, адаптивність до умов довкілля* (з наук. літ.); *Підвищена озимість і морозостійкість пшениці значно розширюють терміни сівби* (з наук.-попул. літ.).

ОЗИ́МКА, и, *ж., розм.* Озима пшениця. — *Аж співає та наливається наша озимка! На співочих парах сіяна* (Остап Вишня); *Неврожай — частий гість. То випаде безсніжна зима — й озимка вимерзне, то травневі суховії зведуть нанівець усі хліборобські старання* (Є. Доломан).

О́ЗИМКИ, ів, *мн. (одн.* **о́зимок,** мку, *ч.).* 1. *розм.* Весняні морози, заморозки. [І в а н:] *А жита які! І лютневі вітри не зв'ялили, і озимки не зморозили* (Я. Галан).

2. Сорт пізніх яблук, що добре зберігаються взимку. *Заготівля озимків; Щеплення озимком.*

О́ЗИМОК *див.* **о́зимки.**

ОЗИ́МОК, мка, *ч., діал.* Бузимок; назимок. *Дорогу їм перебіг, мабуть, вжалений ґедзем ще не злинялий озимок* (В. Земляк).

ОЗИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озира́ти** і **озира́тися.** *Шляхтич вже не міг ждати далі, він не міг навіть вибрати ночі, бо ніч для втечі так само підозріла, як озирання на вулиці* (П. Загребельний); *При озиранні плечі й шию Анемподеста защемлювало неприємним болем* (В. Єшкілєв); *Все життя — неначе озирання у минулий вік* (В. Стус); *Самозакоханість вбиває в людині людину, перетворює її на потвору .. Чи не можна бути гарним і добрим? Чи не можна любити без озирання на реалії будня?* (Ю. Покальчук).

ОЗИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОЗИРНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що.* Те саме, що **огляда́ти** 1, 2. *От пішов я Город озирати. Там ніч, як день* (Т. Шевченко); *Княгиня томиться непокоєм й озирає, де б припочити* (К. Гриневичева); *Соня обвіває хусткою розпалене, засмалене лице, цікаво озирає кімнату й часом зиркає на мене своїм іронічно-ласкавим поглядом* (В. Винниченко); *Влітку з вежі можна озирати весь урожай щедрої степової землі* (С. Добровольський); *Пріська підвела голову й озирнула хату* (Л. Яновська); *Вадим відкрив очі, озирнув присутніх* (Іван Ле); *Ігор озирнув далину — чи не видно там орди?* (В. Малик); *Я зайшов до будинку, озирнув оселю і зрозумів — щось мені в ній не вистачає* (В. Лис).

ОЗИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОЗИРНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.* 1. Те саме, що **огляда́тися** 1, 2. *Знехотя озираєшся навкруги, чи не літають кругом тебе якісь інші істоти, чи не виглядають з-за кущів чиїсь очі* (І. Нечуй-Левицький); *Грек часто озирався назад і з тривогою поглядав на море* (М. Коцюбинський); *Жінка їде доріжкою між темних кущів туї, проходить крізь ворота, тоді озирається, може, за звичкою, як завжди йдучи з церкви, а може, поглянути, чи я ще стою* (В. Домонтович); *Підійшовши до найгустішого куща лози, хлопці стали й озирнулися кругом* (С. Васильченко); *Уже минув і ворота, коли позад себе почув срібний сміх. Озирнувся — ніде нікого* (М. Стельмах).

2. *перен.* Те саме, що **огляда́тися** 3. — *Що ти відчуваєш, коли озираєшся на своє минуле?* (І. Франко); *Кінчивши будь-яку справу, він любив озирнутися назад* (Н. Рибак); *Сівши на трон Османів поруч із .. Сулейманом, опинившись серед титанів, піднявшись до небес, могла* [Роксолана] *нарешті озирнутися, поглянути на світ, покінчити назавжди з обмеженістю й засліпленням* (П. Загребельний).

◊ **Не встíгнути (не вспíти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися)** *див.* **устига́ти.**

О́ЗИРК, у, *ч., розм.* Швидкий погляд навколо, назад. *В озирку твоєму бачилось жаданнє* [жадання] *Жити і любити* (Я. Щоголів); *Ліда час від часу кидає крізь заднє скло короткі погляди на трасу, і нам зрозумілі ці її озирки: дівча хоче упевнитись, чи ніхто за нами не ув'язався* (О. Гончар); *Ввійшла* [Броня] *у свою хвіртку й озирнулася: Льонька ніби байдуже йшов по вулиці, а Тоська помітила її озирки й пригрозила їй кулаком* (Валерій Шевчук).

○ **(1) Без о́зирків,** *у знач. присл.* — не звертаючи уваги, не зважаючи на кого-, що-небудь. — *Живу собі без озирків, як умію. Ніхто мене не торкає, і я нікого* (Р. Андріяшик); **(2) З о́зирками,** *у знач. присл.:* а) поглядаючи кругом; озираючись. *Помітивши Семка, який саме смиче на городі солому, дівчина з озирками поспішає до нього* (О. Гончар); б) обережно, обачно, боязко. *Довгі ще літа опісля слуги наші шепотом та з тривожними озирками розказували мені страшні повісті про його* [вуйка] *лютість* (І. Франко).

ОЗИРНУ́ТИ *див.* **озира́ти.**

ОЗИРНУ́ТИСЯ *див.* **озира́тися.**

ОЗІЇЩЕ, а, *с., розм.* Збільш. до **озія.** *Оце озіїще! Станеш в одній кінці, то другого й не видко* (Сл. Б. Грінченка).

ОЗІЯ́, ї, *ж., розм.* Предмет, споруда і т. ін., що має великий розмір, об'єм (перев. про будівлю); громаддя. — *Ну, та й капіталу ж тут угачено! .. Скілько то його треба, щоб збудувати всю оцю озію* [парову машину]..? (Панас Мирний); *Дівчина показала рукою на другий бік шляху. Там, далеченько, видно було якусь озію цегляну, клуні, ожереди...* (А. Тесленко); *І ледь вона торкнулась до замка, як перед нами двері розчинились. І ми зайшли в півтемну озію* (І. Вирган); — *Яку муровану хату з нього* [каміння] *можна було б поставити. Не хату, а озію! Хороми* (В. Чемерис); *Велетенську озію було обнесено двома рядами сталевих парканів* (О. Забужко).

ОЗЛИДНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **озлидніти.** *Перебуваючи під постійним репресивним тиском партії, її адміністративно-командної верхівки, озлидніле українське село в перші повоєнні роки змушене було терпіти чи не найбільший тиск від проведення хлібозаготівельної та податкової політики* (з навч. літ.); *Багато людей виросли в умовах національної дискримінації, поширених настроїв національного нігілізму, вступали в життя духовно озлиднілими* (з публіц. літ.).

ОЗЛИДНІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **озлидніти.** *Озлидніння багатьох козаків до 30-х рр. XVIII ст. спонукало вище керівництво до виокремлення в 1735 р. групи "виборних" (відбірних) козаків* (з наук. літ.); *Масштабне озлидніння широких верств населення, значна диференціація в доходах різних суспільних прошарків загострюють політичне життя будь-якої країни* (з навч. літ.).

ОЗЛИДНІ́ТИ, ію, ієш, *док.* Дуже збідніти. *Кожен хапливо переглядав шматки життя свого за останні роки: скільки отак селян плачуться, не знаючи на кого — озлидніли, лишились без тягла* (А. Головко); *Коли ж набігає тінь, нависає загроза, починаєш розуміти, що є речі, без яких душа озлидніла б* (О. Гончар).

ОЗЛИ́ТИ, лю, ли́ш, *кого.* Док. до **зли́ти**[2]. *Терпеливо зносила* [невістка] *дорікання, щоб не озлить матері* (К. Гордієнко); *Хай досада чи гнів жевріє, Хай до сліз я тебе озлю — Ти для мене не тільки мрія, Я живою тебе люблю* (В. Симоненко); *Одинцеве єхидство остаточно протверезило, а разом і озлило Дмитра Івановича* (Ю. Мушкетик); // *кого, що.* Зробити злим, злостивим. *Бійка та скарги не відбили в Назара нахилу до всяких витівок, а навпаки, ще більше озлили хлопця* (Ю. Збанацький); [Лір:] *Що ж! Як озлили в дочок ви серця Супроти батька — батькові не дайте Безсилля нерозумного, вогнем Пойміть йому його старечу душу!* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОЗЛИ́ТИСЯ, лю́ся, ли́шся. Док. до **зли́тися**[2]. *Староста дуже озлився, побачивши у мене паспорт, але мусив пустити мене на волю* (І. Франко); — *Геть!* — *ще гірше озлився пристав* (М. Сиротюк); *Ряжанка ще дужче озлився. Підняв з піску мушлю й пошпурив нею в невидимого вівчарика* (І. Білик); // Стати злим, злостивим. *По натурі Кузюткін був людиною злою, але ще більше озлився через житейські невдачі* (Ф. Бурлака); *Озлився* [дід Маківка] *на весь світ, заперся у своїй норі і довго не виходив, ніхто його не бачив* (М. Чабанівський); *Він* [Єфрем Васильович Хмарочос] *озлився і заріс. Причиною цього було не те, що його виключили з партії, а те, що із заслання вернувся Главак* (Б. Харчук).

О́ЗЛІСТЬ, о́злості *і* о́злости, *ж., рідко.* Досада, злість. *Я провів рукою по обличчю, відігнав од себе всю озлість і скаламученість духу* (П. Загребельний); *Пан сотник відчував озлість, яка давно не знаходила виходу* (Валерій Шевчук).

ОЗЛОБИ́ТИ *див.* **озло́блювати.**

ОЗЛОБИ́ТИСЯ *див.* **озло́блюватися.**

ОЗЛО́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **озлоби́ти.** *Минці пощастило нарешті випередити свою свиню й завернути її на старе місце — навпроти Трохименкової засідки; захекана, озлоблена від ударів Минчиного ціпка, свиня не зважувалася вдруге плигати у воду* (Г. Косинка); *Баба була несамовита, але ж то людина, озлоблена вічними нестатками і нуждою, люта, що й тут панські виплодки не дають спокою* (О. Полторацький); *Імператор озлоблений навалою склавинів, припертий до Теплого моря склавинами* (Д. Міщенко); *Лорна гмикнула. Сьогодні вона була похмурою, навіть чимось озлобленою* (Любко Дереш).

2. *у знач. прикм.* Який озлобився; став злим, злостивим і т. ін. *Озлоблений хлопець залишав роботу та й кидався знов до сварки з усім світом* (А. Кримський); *Повсюди в багатих садибах панував переполох, поширювались неймовірні чутки, селяни ходили похмурі й озлоблені* (П. Кочура); *Знайти когось, на кому б хотілося зупинити очі, виявилося просто годі. Не було одухотвореності в озлоблених людях* (Г. Колісник); — *Нещасна істота,* — *сумно і майже зі співчуттям мовив професор.* — *Дитина, яку вітри часу закинули в епоху жорстоких та озлоблених підлітків* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Який виражає злість, роздратування. *Вуси сиві, аж руді, щоки запалі, очі вицвілі, круглі, озлоблені* (Р. Андріяшик); *Переді мною стоїть озлоблене обличчя Тюлі, його чіпкий, колючий погляд, від якого віє чимсь недобрим і непередбачуваним* (А. Дністровий).

ОЗЛО́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **озло́блений** 2; злість (у 1 знач.). *Люди ще не жаліють одне одного, вражають серця своїх близьких, а це приводить до озлобленості й відчуження* (О. Бердник); *Сава підривався на тих боргах і підробітках, ще трохи — і отримає духовну грижу, відразливий наріст озлобленості* (С. Процюк); *Він вибрався на полудрабок, зручніше вмостився, а з його очей струсилась п'янкувата посмішечка, — вони одразу потвердішали і причаїли в кутках іронічну озлобленість* (М. Стельмах).

ОЗЛО́БЛЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **озлоби́ти** і **озлоби́тися.** [Кузь:] *Добре, робили б і далі — сумлінно, віддано та чесно..! Але звідки озлоблення, втома, зневіра?* (П. Тичина); *Думав я, що зустрінуся з озлобленням до мене, турка, а побачив високе благородство, пошану до розуму, ненависть до кайданів* (Р. Іваничук); — *Часом ви робили мені боляче, проте в моєму серці немає озлоблення — один тільки сум* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Мабуть, він вагається, або думає, що я став іншим. Раптом почуваю до нього незрозуміле озлоблення і ворожнечу* (А. Дністровий).

ОЗЛО́БЛЕНО. Присл. до **озло́блений** 2. *Княгиня стала зовсім неговірка, і бояри озлоблено мовчали* (К. Гриневичева); *В гострих зіткненнях з директором школи він озлоблено відстоює свої давним-давно биті "навчально-виховні" позиції* (Є. Доломан); *Гебельс* [прізвисько хлопця] *густо червоніє й опускає голову, озлоблено покусує нижню губу й міцно стискає тремтливі кисті рук* (А. Дністровий).

ОЗЛО́БЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОЗЛОБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОЗЛОБИ́ТИ,** облю́, о́биш; *мн.* озло́блять; *док., кого.* Виклика́ти сильне роздратування, злість; злити *(див.* **злú-ти**[2]). — *Говорю се до того, що я вже поклав був собі виховати з Франка свого наступника на університеті. От що... А ми озлоблюємо його* (П. Колесник); — *А він, виявляється, з тих, що тільки й уміють конфліктувати, озлоблювати проти нас* [інших учнів] (О. Гончар); *Силові методи закономірно викликали опір, ще більше озлоблюючи людей* (А. Кокотюха); *Мірра, на свій лад прямолінійна, відверта, в день знайомства з Лисенками озлобила батьків* (Олекса Ізарський); // *кого, що і без дод.* Робити впертим, затятим. *Нещастя озлобляє; найтяжчий винуватець мучиться своєю карою, але спокійний при чужій* (І. Франко); — *Серце в тебе добре, хай труднощі не підірвуть його, хай недалекі людці не озлоблять його* (М. Стельмах).

ОЗЛО́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОЗЛОБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОЗЛОБИ́ТИСЯ,** облю́ся, о́бишся; *мн.* озло́бляться; *док.* Ставати роздратованим, злим; злитися. — *А якщо з якихось причин всі відвертаються від людини, то це, врешті, призводить до того, що навіть цілком достойний чоловік озлоблюється...* (О. Тесленко); *У безвиході я озлоблююся і стаю непоступливою* (М. Матіос); *І закипіла січа, лютіша прежньої* [попередньої], *і озлобилися серця тих, що зійшлися в січі, ще видиміше, ніж озлоблялися досі* (Д. Міщенко); — *Не сердься. Я дуже озлобився останніми днями* (Г. Кочур, пер. з тв. Ф. Петрарки).

ОЗЛОБЛЯ́ТИ *див.* **озло́блювати.**

ОЗЛОБЛЯ́ТИСЯ *див.* **озло́блюватися.**

ОЗНАЙМИ́ТИ *див.* **ознаймля́ти.**

ОЗНАЙМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОЗНАЙМУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок.*, **ОЗНАЙМИ́ТИ,** млю́, ми́ш; *мн.* ознаймля́ть; *док., кого, що, кому, заст., рідко.* Давати знати про що-небудь; доводити до відома, сповіщати, повідомляти. *Дзвінкі поцілунки лунали по хаті і сплітались з плачем сумної трембіти, що все ознаймляла далекі гори про смерть на самотній кичері* (М. Коцюбинський); — *Ознаймую тобі нашу королівську милость, — сухо забринів нарешті голос короля* (З. Тулуб); *Змушений таким чином ухилитись од закону, що я сам же й положив, і свідомий своєї провини, я ознаймую вам усім, що готовий прийняти за те належну кару* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Прошу вас: ознайміть, ясний королю, Що не ганебний вчинок, не убивство, Не чорний гріх, не зламана чеснота На мене скликали неласку вашу* (М. Рильський, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОЗНАЙМУВА́ТИ *див.* **ознаймля́ти.**

ОЗНАЙО́МИТИ *див.* **ознайо́млювати.**

ОЗНАЙО́МИТИСЯ *див.* **ознайо́млюватися.**

ОЗНАЙО́МЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ознайо́мити.** *Стягнення оголошують наказом, з яким обов'язково під розписку має бути ознайомлений працівник* (з навч. літ.); *Під час реєстрування мисливської рушниці затриманий був ознайомлений із правилами її зберігання та використання* (з газ.); // **ознайо́млено,** *безос. пред. Суд засудив Марусю Чурай до страти. На нарочитій раді з ухвалою суду було ознайомлено полковника Мартина Пушкаря і всю полкову та сотенну старшину* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Який ознайомився. *Виставка картин Мурашка немовби сама нам підказує, що молоді письменники, крім літератури, повинні ще добре бути ознайомленими і з творами малярськими* (П. Тичина); *Андрій був уже цілком ознайомлений, кожна людина для нього стала більш-менш конкретною, бо мала свою, бодай манюсіньку біографію* (І. Багряний); *Бесіду зі мною повів Петро Мотуз .. Впевнений, що з моїми "справами" .. він чудово ознайомлений* (М. Андрусяк).

ОЗНАЙО́МЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан. за знач. **ознайо́млений.** *Це писання є головним чином витяг з гомілій, все ж його автор у деяких місцях видає свою ознайомленість з першоджерелом, від якого походять гомілії* (І. Франко); *При всій ознайомленості з аргументами видатних чи навіть геніальних мислителів моя душа не могла розшукати сенсу в дальшому проживанні, в тілесному бутті* (О. Бердник).

ОЗНАЙО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ознайо́мити** і **ознайо́митися.** *Ознайомлення учнів з дією множення у другому класі передбачає пояснення цього поняття як суми однакових доданків, а також уміння замінювати рівності на додавання рівностями на множення* (з навч. літ.); *Ми були в Копенгагені тільки одну добу й використовували кожну хвилину для ознайомлення з містом* (Л. Дмитерко); *Чабан повсякчас дотримувався залізних правил конспірації, тому кожен папірець після ретельного ознайомлення спалював* (М. Андрусяк); *Я виклав собі на підлогу штук з десять книжок для подальшого ознайомлення* (Любко Дереш); *В мене виникали труднощі з подоланням мовного бар'єра. Перші два тижні пішли в мене на ознайомлення з предметами найближчого оточення* (Н. Сняданко).

ОЗНАЙО́МЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до ознайомлювання. *Ознайомлювальне читання ефективне для отримання загального уявлення про зміст твору, героїв* (з наук. літ.); *Практика стажування на державній службі орієнтована в основному на короткий термін і має переважно ознайомлювальний характер* (з наук.-попул. літ.); *Після завершення ознайомлювальної практики здобувач вищої освіти подає керівникові для перевірки звітну документацію* (з навч. літ.).

ОЗНАЙО́МЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ознайо́млювати** і **ознайо́млюватися.** *Ознайомлювання з обширною Скіфією продовжувалося кілька десятиліть. Першопроходці не поспішали захоплювати нові землі* (з наук.-попул. літ.); *Щорічні конкурси на кращу книгу серед місцевих авторів забезпечують ознайомлювання шанувальників краю з культурно-мистецькою спадщиною свого регіону* (з публіц. літ.).

ОЗНАЙО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОЗНАЙО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* ознайо́млять; *док., кого, що.* Подавати відомості, інформувати про що-небудь; знайомити. *Не просто ознайомлював* [Коврат] *свого привідцю з тим, що виніс із вивідин, .. запевняв гаряче: слід робити так і тільки так* (Д. Міщенко); *Крім озброєння для машин легкого та середнього класу, нас, курсантів, докладно ознайомлювали і з боєспорядженням важких та найважчих танків* (О. Шугай); — *Якщо хочете, можу ознайомити вас з тим, що ви збираєтесь роздивитися на карті* (М. Трублаїні); *Досі я вагався, чи ознайомити Разуєва з листом Ларіона Гнатовича* (В. Логвиненко); — *На жаль, мушу вас покинути. Ознайомте Юрка з будинком і взагалі введіть у курс справи* (Ю. Винничук).

ОЗНАЙО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОЗНАЙО́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* ознайо́мляться; *док.* Діставати, одержувати відомості про кого-, що-небудь, набувати певних знань у чомусь; знайомитися. *Клод Фролло кілька хвилин навпомацки ознайомлювався з темною комірчиною, в яку його замкнув ротмістр* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *З світовими класиками я ознайомився ще в часи, коли був за стипендіата при двокласовій* [двокласній] *школі* (С. Васильченко); *Ауер сам одержував таємну пошту і не дозволяв нікому входити в кабінет, поки не ознайомиться з нею* (А. Хижняк); *Вирішив на місці ознайомитись, чи варто нам ризикувати тим, чим ми ризикуємо* (О. Гончар).

ОЗНАЙО́МЧИЙ, а, е. Те саме, що **ознайо́млювальний.** *Командир корвета, капітан Дж. Вільямс, погодився допустити на борт свого корабля військових інспекторів і запевнив, що "Нью-Огден" здійснював не шпигунську, а ознайомчу місію* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Два роки тому я уже пройшов ознайомчі курси в Залізного. Цього було достатньо, аби знати, як поводити себе у ворожому середовищі* (М. Андрусяк); *Дві години ми витратили на ознайомчу екскурсію .. крамницями модного чоловічого одягу* (В. Кожелянко).

О́ЗНАК, у, *ч., діал.* Ознака (у 1 знач.). *Не одна й не дві* [жінки] *.. забігали в хату до Мотрі довідатись: чи немає яких ознаків* [на хлопчику]*?* (Панас Мирний); *Лейтенант пошукав ознаків, про які казав колгоспник, і його досвідчене око тільки з великими труднощами побачило сліди дороги* (П. Панч).

ОЗНА́КА, и, *ж.* 1. Риса, властивість, особливість кого-, чого-небудь. *Рік за роком відходять у вічність минулого й несуть із собою не тільки людей, свідків колишніх подій, а й зовнішні ознаки давнього життя й природи...* (А. Кащенко); *Давнішими дослідниками визначались як істотні ознаки фольклору масовість його побутування і усність його творення та передачі* (М. Рильський); *Викінчений корабель набував у нашій уяві ознак живої істоти* (Ю. Яновський); *Хлопчик уродився смаглявим, чорнобровим, опецькуватим, за всіма ознаками — викапаний батько* (Григорій Тютюнник); // Те, що вказує на що-небудь, свідчить про щось; показник, свідчення. *Література. Вона стала йому близькою і найдорожчою з причин, яких він не мав охоти докладно аналізувати, виправдуючи своє захоплення тією поважною підставою, що знати літературу є перша ознака культурної людини* (В. Підмогильний); *Лікар водив пальцями по всій черевній поверхні і, натискаючи то в одному, то в іншому місці, шукав бодай якихось ознак апендициту, на який жалівся хворий* (Д. Бедзик); *В цей час собака, здоровезна його вівчарка, кидається до хвіртки і, ставши на задні лапи, визирає на вулицю через паркан. Це явна ознака, що за парканом хтось є* (О. Гончар); *Великий князь київський Святослав голив бороду й голову й носив тільки вуса та довгу косу на голові, що було ознакою високого роду* (І. Білик).

2. Предмет, зображення і т. ін., що є знаком, символом, емблемою чого-небудь. [Малахій:] *Не розпізнали й не визнали, дарма що я показав ознаки й клейноди свої* (М. Куліш); *Він був одягнутий у сіру армійську шинелю, на якій вилискували ознаки командарма* (Ю. Яновський); *Постать дядька Щевка з'явилася на рундуці управи, де йому вручили печатку, подушечку для неї, каламар, пляшку з чорнилом, пір'я та інші ознаки влади* (М. Стельмах); *З того часу, поки й державалося товариство, сей вінок був для будь-кого ознакою королівської влади чи старшинування* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. За народними повір'ями, уявленнями — прикмета, що знаменує або провіщає що-небудь. *Від того часу — ознака: коли врожай на кизил — буде холодна зима* (Остап Вишня); *Народна традиція пов'язує з лелекою на хаті добру ознаку миру, добробуту й щастя у хаті* (Ю. Смолич); *— Це добре, — сказав льотчик, — лікар на борту — ознака щастя* (Н. Рибак); *З'явилася необхідність придбати додатково продуктів, передбачалося заготовити побільше і дровець, бо зима по деяких ознаках мала бути затяжною і холодною* (Б. Левін); *— Ще коли кепку з мене вітром зірвало, я подумав — погана ознака... Так і є* (М. Руденко).

4. *рідко.* Дія (рух перев. головою, рукою, звуковий сигнал тощо), якою виражається воля, наказ, бажання, попередження кого-небудь про щось і т. ін.; знак (у 5 знач.). *— Вибачайте, панове! — гукнув Колісник, низько вклоняючись і даючи ознаку, що обід скінчився* (Панас Мирний); *Всі оглянулись на бабуню. Бабуня одкашлювалась, хвилювалась, подаючи рукою ознаки, щоб замовкли* (С. Васильченко); *Коней незламний відпріг Одіссей .., Свистом ознаку подав богосвітлому він Діомеду* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОЗНАМЕНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ознаменува́ти.** *Плакав* [Авірон] *над молодістю своєї душі й над зачерствілою старістю душ цих мудреців, ознаменованих перстом Бога...* (Г. Хоткевич); *Перехід з осені на зиму був ознаменований запахом квашеної капусти* (Ю. Винничук); *Зміна естетичних поглядів була ознаменована великим інтересом М. Коцюбинського до художнього досвіду найвидатніших зарубіжних майстрів-сучасників* (з навч. літ.); // **ознамено́вано,** *безос. пред. Невипадково становлення й розвиток національної ідеї в духовній культурі Європи ознаменовано цілою низкою різномовних "Мойсеїв": національні культури .. адаптували, перекладали на логіку відповідних національних історій цей класичний канон націотворення* [націєтворення] (О. Забужко).

ОЗНАМЕНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЗНАМЕНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* 1. Бути свідченням, вираженням чого-небудь; характеризувати собою що-небудь; знаменувати. *Коли ж бо селянство ознаменовувало свої симпатії до молодого отамана не самими легендами, а цілком в реальний спосіб* (Г. Хоткевич); *Великі набіги вітрів на землю відбуваються в період рівнодення. У той час .. на неозорому повітряному океані починається приплив над однією півкулею і відплив — над другою. Є й сузір'я, що ознаменовують ці явища* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Хан уже був певен своєї перемоги, та друге входження на бахчисарайський престол ознаменувало лихе провіщення...* (Р. Іваничук).

2. *чим.* Відзначати, виділяти, характеризувати чимось яку-небудь визначну подію, урочисту дату і т. ін. *Певне, що всі ті, у кого серце не скам'яніло під натиском щоденних клопотів, ознаменують святкуванням Вашу* [М. В. Лисенка] *25-літню невсипущу працю* (Панас Мирний); *Італія ніколи остаточно не втрачала античних традицій римської культури. XIII ст. ознаменувало собою певний розквіт середньовічної культури і закладення підвалин культури Відродження* (з навч. літ.).

ОЗНАМЕНО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОЗНАМЕНУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* Відзначатися, виділятися, характеризуватися чим-небудь; знаменуватися. *У традиційній архаїчній свідомості календарні точки початку літа й зими ознаменовуються святами весняного та зимового Миколая* (з наук. літ.); *У 1970–1980-х роках майже кожний міжнародний хореографічний конкурс ознаменовувався перемогою представників київської трупи* (з публіц. літ.); *Перші дні мого життя в місті ознаменувались незвичайним випадком* (О. Гуреїв); *1963 рік ознаменувався початком нового знаменитого явища — дисидентства на Україні, початково пов'язаного із закритим судом над юристами Л. Лук'яненком і Кандибою* (О. Шугай); *Перші кроки молодого спеціаліста на життєвому шляху ознаменувалися відкриттям механізму людських стосунків: "Ти — мені, я — тобі"* (Г. Пагутяк).

ОЗНАМЕНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ознаменува́ти.** — *Панове,* — *мовила* [цариця], — *ще хочу повідомити вас і сіє скріплю указом: на ознаменування двадцятип'ятиріччя нашого царювання я дарую волю всім ув'язненим, які ще десь покутують за свої злочини* (Р. Іваничук); *Дід вивіз з того славетного малоазійського поліса .. безліч малих суден, по самі насади навантажених шукачами вільного простору, які випросили .. клапоть землі над Бозьким лиманом і заснували там невеликий еллінський торжок, який, на ознаменування вдалого завертку* [завершення] *небезпечної подорожі в таємничу країну скіфів, назвали Ольбією, тобто Щасливою* (І. Білик).

ОЗНАМЕНУВА́ТИ *див.* **ознамено́вувати.**

ОЗНАМЕНУВА́ТИСЯ *див.* **ознамено́вуватися.**

ОЗНАЧА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до означення (у 1 знач.). *У перекладацькій практиці український відповідник англійського означального компонента часто передають прикладкою* (з наук. літ.); *У словнику епітетів спостерігаємо увиразнення антропоцентричного принципу щодо використання означальних слів* (з наук.-попул. літ.).

△ **Означа́льне підря́дне ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ОЗНАЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., що.* 1. Мати певне значення, певний зміст; значити. *"Ось що воно означа! Тривай же!" — подумав собі Трохим і пішов тихою ступою* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Докія зналася на снах, але й він знався на них .. Дим — зла новина, а що дим клубився гадюкою до хлопця — означало лихі люди* (О. Кобилянська); *Наступного дня до Кобзаревих скирт пришкандибав Іван Сидорчук. Обійшов довкола, подивився і зробив такий рух головою, що мав означати одне: тут усе гаразд, саме на це я й сподівався* (С. Журахович); — *У нього вже два зуби... — промовила з гордістю. Данило ще не дуже тямив, що означає така велика подія, але, бачачи, що це так радує матір, і собі здивувався* (М. Стельмах); *Що означало те слово, я тоді не знав, а запитати не посмів* (А. Дімаров); // Указувати на що-небудь, свідчити про щось. *Раптом Тайжан помітив, що в повітрі кружляє і повільно падає два пташиних пера. Це означало, що десь високо хижий птах шматує здобич* (З. Тулуб); *Він* [батько] *вхопив папір і олівець і сів рішати задачі. Це означало, що батько був дуже знервований* (Ю. Смолич); — *Ану, Колю, попитай мене... — Це означало, що матеріал він вивчив досконало* (М. Дашкієв); // Бути рівнозначним. *Конецпольський, віддавши Сулиму на смерть, не дотримав перед козаками свого слова і тим образив їх, та й зректися морських походів — це означало б залишитися без нічого* (А. Кащенко); *Механізм запущений, машину розігнали — не зупиниш. А тиснути на гальма у цьому випадку ніхто не наважиться. Це б означало визнати спільну поразку* (А. Кокотюха).

2. Мати важливе значення, велику вагу; відігравати важливу роль. *Вона* [мати] *така звична й рідна, що її не завжди й помічаєш у родині, і лише тоді, коли її не стане, всі одразу зрозуміють, що вона для них означала* (О. Гончар).

3. *зах.* Визначати (у 3 знач.). *Постановила таки сьогодні написати до дітей, що батько згоджується, нехай означають час шлюбу, коли новоженцям буде догідно* (Л. Мартович).

ОЗНАЧА́ТИСЯ, а́ється, *недок.*, **ОЗНА́ЧИТИСЯ,** а́читься, *док.* 1. Чітко окреслюватися. *У зоряній тиші пропливає ніч, і контури гір означаються так легко, начебто тільки лінії малюнка* (М. Стельмах); *Вітер висмикнув назовні білу занавіску, у місячному світлі важке дерев'яне ліжко означалося білосніжними простирадлами* (Люко Дашвар); *Підборіддя означилося нерівним виступом такої форми, як і вилиці, лише непримітнішим* (В. Барка); *Очі її нарешті зблиснули, голос цілком вирівнявся й у кутиках вуст означилася гірка складка* (І. Роздобудько); // Проявлятися, бути, ставати помітним. *Скрізь на світі власне історичний патріотизм і націоналізм означається шовінізмом* (М. Драгоманов); *Та є ще мотив, на який мало звернуто уваги — він уперше означився в "Катерині", але знайде розвиток у пізнішій творчості Шевченка* (І. Дзюба).

2. *тільки недок.* Пас. до **означа́ти.** *По третій чаші, вилитій в річки і джерела, теж кров стала .. Так означаються нещастя внаслідок злобного духовбивництва, вчиненого над євангельською правдою, проповідуваною святими* (В. Барка).

ОЗНА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **озна́чити.** *Малюнок рота, аж трішки пришерхлого свіжою шкірою, тонкий і чітко означений* (В. Барка); *Тепер ми бігли в глибінь болота, на гривку верболозу, яким означена річечка* (Ю. Мушкетик); *Коли настав означений час і залізнична пара несла його додому, серце його дивно тремтіло* (Н. Кобринська); *Круг ділання старшинської ради не був докладно означений, не було розмежоване відношення її до гетьмана і гетьмана до неї* (Б. Лепкий).

ОЗНА́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., зах.* Абстр. ім. до **озна́чений.** *Для тріолета характерна однаковість першого, четвертого та сьомого, а також другого та восьмого рядків, закріплена традицією певна тематична означеність твору* (з наук. літ.); *Держава в її територіальній означеності набирала сили за князювання Ігоря, Ольги, Святослава та Ярополка, в основних рисах вона склалася за правління Володимира Святославича* (з наук. літ.).

ОЗНА́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. *лінгв.* Другорядний член речення, що відноситься в реченні до іменника або субстантивованого слова і виражає якусь ознаку предмета (якість, властивість, кількість). *Іменники можуть виступати в ролі підмета або керованого другорядного члена речення і мати при собі означення, узгоджене чи неузгоджене* (з наук. літ.); *Основна синтаксична роль прикметника в реченні — бути морфологізованим (узгодженим) означенням* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **ви́значення** 2. *Найкраще означення оповідання належить самому авторові: це — "латинська побрехенька, по-нашому розказана"* (М. Зеров); *Археологи в багатьох випадках свої висновки спирають на дослідження саме кераміки. Не дурно навіть означення епох в археологічній науці дається .. за означенням відповідних типів кераміки* (В. Домонтович).

3. Дія за знач. **означа́ти** 1, 3. *Марусяк .. бачив, як Олена.., узявши праву руку мужа, притискала її до чола і до грудей по двічі. Се був якийсь предвічний жест для означення повної своєї покірливості і рабської любові* (Г. Хоткевич).

ОЗНА́ЧИТИ *див.* **озна́чувати.**

ОЗНА́ЧИТИСЯ *див.* **означа́тися.**

ОЗНА́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **означа́льний.** *Під час творення назв часто залучаються додаткові означувальні слова, що призводить до виникнення складних і складених ойконімів* (з наук. літ.); *Постпозиція означувального компонента часто є ознакою авторського стилю* (з навч. літ.).

ОЗНА́ЧУВАНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Дієпр. пас. до **озна́чувати** 1. *Означуваний сонцем, проминув кінець зими* (В. Барка); // **озна́чувано,** *безос. пред. Культуру попередньої доби, за місцем першого її відкриття, означувано як трипільську* (В. Домонтович).

2. *у знач. прикм., лінгв.* Який пояснюється означенням (про іменник або субстантивоване слово). *Епітет у поетеси — фігура не часта, але дуже виразна (лляний дідок, пам'ять сива); інколи він повторює означуваний іменник* (В. Русанівський); *Своєрідна в Головка і будова фрази. У нього багато інверсій, присудок часто стоїть на першому місці, означення, епітети стоять після означуваного слова* (з наук. літ.); *Епітети можуть утворювати цілі ряди, співвідносні з тим самим номінантом, що забезпечує цілісне сприйняття означуваної лексеми* (з наук.-попул. літ.).

ОЗНА́ЧУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **озна́чуваний.** *Містифікація природи, мандрів чи любовних переживань автора характеризується конкретно-естетичною, родовою та архетипною означуваністю* (з наук. літ.).

ОЗНА́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озна́чувати.** *І тут на дні недоладно зчеплених слів є вірне почуття, що краса є щось приємне для нас, але поза тим яке ж баламутство, яка пуста гра загальниками — означування одного неясного двома неясними!* (І. Франко); *Суб'єктивне бачення світу, його поетичне означення й означування подеколи осмислюється як його першовідкриття й першотворення* (І. Дзюба); *Виконуючи функцію означування складників концептуалізації світу, мовна дійсність знаковими засобами відбиває культурну специфіку життєдіяльності національної спільноти* (з наук. літ.).

ОЗНА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОЗНА́ЧИТИ,** а́чу́, а́чиш, *док., що.* 1. *рідко.* Те саме, що **позначáти.** *Вовкун силою потяг Ґаву .. на високий копець із каміння, що означував границю села Н.* (І. Франко); *Нагоничі швидко означували терен, куди заблукав вовк, прапорцями, а тим часом вже наспівала туди мисливська облога* (П. Загребельний); *Тільки снопики іскор, що зрідка здіймались у затягнуте хмарами передосіннє небо, означували місцезнаходження володаря і його вже нечисленної дружини* (О. Ірванець); *Куранти ще не встигли означити закінчення старого року, коли Платон запитав Іветту: — Бажання вже можна загадувати?* (Люко Дашвар).

2. *зах.* Визначати (у 1, 2 знач.). *Трудно було означити, хто любив більше малу Тетянку, чи вона, мати, чи циганка-сирота, позбавлена власної дитини, родичів і чоловіка* (О. Кобилянська); *Мені важко було навіть означити, в чому полягала особливість його натури* (Ірина Вільде); *Старшина припинив читати присягу, немов захлинувся, і кинув гострий погляд на Остапа... Це була мить, яка означує життя і смерть...* (Д. Білий).

ОЗНО́Б, у, *ч.* Стан організму людини й тварин, що характеризується відчуттям холоду і дрижанням (скороченням) м'язів. *Страх прийшов до нього разом з гарячковим ознобом* (А. Шиян); *Вітер подужчав. Марію всю пройняло мерзлякуватим ознобом* (Ю. Бедзик); *Я лежав на верхній полиці, провалювався у блискавичні п'ятисекундні сни і прокидався від того, що мене всього б'є ознобом* (Ю. Андрухович); *Цей золотавий напій пахнутиме літом і вашим дитинством. Він здолає застуду, зніме озноб, очистить тіло і заспокоїть душу* (М. Дочинець).

ОЗНОБИ́ТИСЯ, блюся, би́шся; *мн.* ознобля́ться; *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **зме́рзнути, зме́рзти.** *На Колодія для тих, хто ознобився, був трав'яний чай та багато розваг, щоб зігрітися* (з публіц. літ.).

2. *діал.* Застудитися. *У дитинстві ми годинами гралися в снігу, приходили до хати геть мокрі, але ніхто жодного разу не ознобився* (з мемуарної літ.).

ОЗНО́БЛЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **ознобити́ся** 1. *Після занурення в ополонку ознобленння швидко проходить, по тілу розходяться приємне тепло та свіжість* (з газ.).

ОЗОКЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал групи нафтових бітумів білого, жовтого, бурого або зеленуватого кольору, схожий на бджолиний віск. *Озокерит використовують у парфумерії, хімічній, фармацевтичній промисловості, медицині* (з наук.-попул. літ.); *Львівська та Івано-Франківська області мають унікальні корисні копалини, зокрема Бориславське, Трускавецьке, Дзвиняцьке та Старунське родовища відомі промисловими запасами озокериту* (з навч. літ.); *День і ніч тече з глибоких підземель густа нафта, йде на-гора ситий озокерит* (В. Кучер); *Жінки та дівчата, замазані глиною з ніг до голови, вигортали з киблів .. шматки озокериту* (П. Колесник).

ОЗОКЕРИ́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **озокери́товий.** *Озокеритні компреси підвищують тонус парасимпатичного відділу вегетативної нервової системи* (з наук.-попул. літ.); *Під впливом збільшення попиту на нафтопродукти відбувалося швидке переоснащення нафтодобувної та озокеритної промисловості* (з навч. літ.).

ОЗОКЕРИ́ТНИК, а, *ч.* Працівник озокеритового промислу. *На початку XX ст. відбувалися страйки озокеритників, спричинені низькою зарплатою та поганими умовами праці* (з навч. літ.).

ОЗОКЕРИ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **озокери́т.** *Гострою проблемою сучасної озокеритової промисловості Прикарпаття є висока собівартість продукції* (з наук.-попул. літ.); *Озокеритова промисловість і озокеритова наука зародилися на початку XIX ст.* (з навч. літ.); *Великі власники нафтових промислів, озокеритових шахт і дистиляційних фабрик не жили в Бориславі* (П. Колесник).

ОЗОКЕРИТОЛІКУВА́ННЯ, я, *с.* Лікування озокеритом; озокеритотерапія. *Для озокеритолікування є багато протипоказань, серед яких вагітність, високий кров'яний тиск, гарячкові стани, бронхіальна астма, туберкульоз і т. ін.* (з наук.-попул. літ.); *Озокеритолікування чинить помірну протизапальну, асептичну, болезаспокійливу, протинабрякову, відновлювальну та антиалергійну дії* (з навч. літ.).

ОЗОКЕРИТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **озокеритоліку-ва́ння.** *У комплексному лікуванні травм опорно-рухового апарату, захворювань шкіри та органів дихання застосовують озокеритотерапію* (з наук.-попул. літ.); *Озокеритотерапія позитивно впливає на кровотік, метаболізм, регенерацію клітин, а також активізує імунітет* (з навч. літ.).

ОЗОЛОТИ́ТИ *див.* **озоло́чувати.**

ОЗОЛОТИ́ТИСЯ *див.* **озоло́чуватися.**

ОЗОЛО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **озолоти́ти.** *І знов Одеса. Знову море... Й знов озолочений південним сонцем пляж* (Д. Бузько); *Вранці озолочена сонцем відмолоджена природа запишалася сліпучо-зеленими хвилястими просторами ставківських бурякових плантацій* (Я. Качура); *Марино простосерда! Нащо ти Із рідних лук рокована піти До панських озолочених покоїв?* (М. Рильський).

ОЗОЛО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озолоти́ти** і **озолоти́тися.** *Він мав те чуття, що .. здобув щось безмірно цінне, був хвилину в раю і виніс відтам такий скарб, якого йому вистане на озолочення цілого, хоч би й як нещасливого життя* (І. Франко); — *Таке діло провернули! Переворот же цілий! Тут має бути велике озолочення* (П. Загребельний).

ОЗОЛО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озоло́чувати** і **озоло́чуватися.** *Зобразивши схід сонця, художник тонко передав озолочування всієї природи* (з публіц. літ.).

ОЗОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОЗОЛОТИ́ТИ,** очу́, о́тиш, *док.* 1. *кого, що.* Освітлюючи, надавати кому-, чому-небудь золотистого кольору, відтінку; позолочувати (у 2 знач.), золотити. *Сонце озолочує Мотрю, біля ніг соняшні* [сонячні] *зайчики скачуть* (Б. Лепкий); *Ще дужче мов побіліла дідова голова й борода, сонце, прокравшись крізь віття, озолотило їх, тоді як лице стало аж чорне, очі повилися смутком, тугою...* (Панас Мирний); *Озолотило сонце похмурі хмари на заході* (Г. Косинка).

2. *кого, розм.* Щедро обдаровувати грішми, багатством. *Наших співців озолочують меценати, дарують їм маєтки* (М. Дочинець); — *Якби мені така сила грошей, я б озолотив би і себе, і свою бабу, і свою приймачку* (І. Нечуй-Левицький); — *Земля — мати, — казав він, — шануй її, то вона тебе озолотить* (Б. Грінченко); — *Бачите, пане Франко, вашій роботі — нема ціни. Вас мало озолотити за неї* (П. Колесник).

3. *кого, перен.* Наділяти, обдаровувати когось певними властивостями, якостями і т. ін. — *Ти — пісня високосферна, платонський ідеал, життя без тебе — це темний провал, без тебе я й слави не хочу, славою тебе озолочу. Мотре, сонце моє!* (Б. Лепкий); *Саме життя озолотило генія вмінням шукати істину в простих речах, висловлювати її легко й просто, доносити до серця кожної людини* (з публіц. літ.).

ОЗОЛО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОЗОЛОТИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́тишся, *док.* 1. Освітлюючись, набувати золотистого кольору, відтінку; позолочуватися (у 1 знач.). *Озолотився степ. Бриніли коси від сонця до сонця* (А. Головко); *Одеські церкви, костьоли, вали, крамниці, ятки озолотилися врешті першими променями* (Р. Іваничук).

2. *розм.* Ставати дуже багатим. *Чого йому* [Сашкові], *питається, бракувало? Квартиру покинув, вантажником овочевого магазину влаштував* [батько], *людські діти озолочуються там* (Є. Пашковський); — *І які ви, Семене Парамоновичу, наївні: гроші у вас під ногами, тим добром, що у вас є, можна озолотитися* (Д. Бедзик); *Стільки вже встигли до своїх сімнадцяти весен переробити, що, здається, озолотитись могли б!* (О. Гончар).

ОЗО́Н, у, *ч.* Одна з простих речовин хімічного елемента оксигену — газ синього кольору з різким запахом, що має окиснювальні й знезаражувальні властивості. *Природно-техногенні трансформації призводять до несприятливих глобальних змін, зокрема збільшення концентрації парникових газів в атмосфері, перерозподілу озону в шарах атмосфери і в підсумку — до небезпечних змін клімату* (з наук. літ.); *Озон захищає живі організми Землі від шкідливого впливу короткохвильової ультрафіолетової радіації Сонця* (з наук.-попул. літ.); *Під дією озону гинуть не лише бактерії, а й грибки та віруси, тому його використовують для стерилізації води, дезінфекції й дезодорації повітря, вибілювання тканин, паперу, мінеральних масел тощо* (з навч. літ.); *Ліс віддихав широко, вільно по недавньому дощі. Уста пили жадібно свіже повітря, мов джерельну воду. Пахло терпко озоном* (Б.-І. Антонич); *Прокотився грім з розгоном, Грають блискавок шаблі, Пахне морем і озоном Від притихлої землі* (М. Рильський).

ОЗОНА́ТОР, а, *ч.* Прилад для одержання озону та озонування води, повітря і т. ін. *Озонатор складається з двох установлених на невеликій відстані один від одного електродів* (з наук.-техн. літ.); *Застосування озонаторів для стерилізування медичних інструментів не є ефективним* (з наук.-попул. літ.); *За допомогою озонатора можна не лише швидко й ефективно вбити бактерії, віруси, грибки та інші шкідливі мікроорганізми в повітрі й воді, а й усунути неприємні запахи* (з навч. літ.).

ОЗОНА́ТОРНИЙ, а, е. Прикм. до **озона́тор.** *Науковцями розроблено нові озонаторні системи для очищення та знезараження питної води, промислових та побутових стоків* (з наук. літ.); *Загальну технічну експлуатацію озонаторного обладнання проводять відповідно до інструкцій заводів-виробників* (з наук.-техн. літ.).

ОЗОНАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до озонації. *Для усунення неприємних запахів у квартирі ефективним є використання озонаційних установок* (з наук.-попул. літ.); *Озонаційні апарати необхідно експлуатувати за інструкцією* (з навч. літ.).

ОЗОНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **озонува́ння.** *Озонацію проводять упродовж 10–60 хв залежно від квадратури кімнати та ступеня забрудненості повітря* (з наук.-попул. літ.); *Озонація приміщень дозволяє уникнути багатьох небезпечних інфекційних захворювань* (з навч. літ.).

ОЗО́НИСТИЙ, а, е. Який має великий уміст озону, насичений озоном. *Ледь-ледь ще повіє десь літом: Медами гречаного цвіту, Озонистим духом грози* (М. Гірник); *"Весна", — з насолодою подумав і Черниш, вдихаючи посвіжіле озонисте повітря* (О. Гончар).

ОЗО́ННИЙ, а, е. Те саме, що **озо́новий.** *Лопотіли краплі дощу, .. і так добре було вдихати озонну свіжість грози — в голові і грудях виникав бадьорий холодок, і думки були наелектризовані* (Є. Гуцало); *Босоніж дітки бігають малі. Пройшла гроза і не була озонною. А де тепер не зона на землі?* (Л. Костенко); *Вони, ці усмішки, здатні посіяти навіть у роботизовані мізки технократа хоча б невеликий сумнів у правильності його діянь, після яких на квітучій землі лишаються отруєні моря й розідраний озонний навколоземний щит* (з публіц. літ.).

△ **Озо́нова (озо́нна) діра́ (ді́рка)** *див.* **діра́; Озо́новий (озо́нний) шар** *див.* **шар**[1].

ОЗО́ННО. Присл. до **озо́нний.** *У вигрітому за день лісі озонно пахло глицею* (В. Дрозд).

ОЗОНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **озонува́ти.** *Світло індикаторів заспокоювало, в озоноване повітря, створене кондиціонерами, вплітався запах пластмаси* (І. Росоховатський); *Озоновану воду широко використовують у стоматологічній практиці, адже вона сприяє швидкому загоєнню ран* (із журн.).

2. *у знач. прикм.* Який озонувався. *Дмитро Іванович сперся на підвіконня відчиненого вікна, вдихав у себе озоноване вечірнє гірське повітря* (В. Гжицький).

ОЗО́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **озо́н.** *Причинами екологічних загроз є глобальне потепління, збіднення біорізноманіття, нищення озонової оболонки, танення льодовиків* (з навч. літ.); *Ми з насолодою дихали свіжим озоновим повітрям з домішкою пахощів троянд і конвалій* (М. Трублаїні); *Григір дивився на неї, мовчав, глибоко вдихав озонове повітря, тамував тривожну дріж уст* (О. Бердник); *Зненацька в розщелину влетіла гроза, сиве полум'я градин затріскотіло по черепиці, палахнуло озоновою свіжістю грому над каламутним потоком* (Є. Пашковський).

△ **Озо́нова (озо́нна) діра́ (ді́рка)** *див.* **діра́; Озо́новий (озо́нний) шар** *див.* **шар**[1].

ОЗОНОМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для визначення вмісту озону в атмосфері. *Принцип дії озонометра ґрунтується на вимірюванні в ультрафіолетовому спектрі інтенсивності прямого сонячного чи місячного світла, яке, проходячи через шар атмосфери, ослаблюється озоном* (з наук.-техн. літ.); *Нові озонометри значно доопрацьовано, проте принцип вимірювання не змінився* (з навч. літ.).

ОЗОНОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до озонометрії. *Довгострокові результати озонометричних станцій підтверджують зростання озонового дефіциту над територією України, що може призвести до ще більшого погіршення екологічних умов* (з навч. літ.).

ОЗОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Визначення вмісту озону в атмосфері. *Озонометрія, яка здійснюється впродовж останніх 25 років, показала, що за період спостережень втрати озону в атмосфері склали 3 % від його початкової кількості* (з наук. літ.); *Озонометрія є одним із ключових моментів роботи станції "Академік Вернадський"* (з наук.-попул. літ.).

ОЗОНОСТІЙКИ́Й, а́, е́. Стійкий до агресивно-хімічної дії озону. *Промисловий шланг має зовнішній озоностійкий шар* (з наук.-техн. літ.); *Озонування дистильованої води відбувається в спеціальній озоностійкій ємності протягом 2–15 хвилин до досягнення необхідної концентрації озону* (з навч. літ.).

ОЗОНОСТІ́ЙКІСТЬ, кості *і* кости, *ж.* Абстр. ім. до **озоностійки́й.** *Ущільнювачі з каучуків загального призначення забезпечують високу світло- й озоностійкість* (з наук.-попул. літ.); *Від озоностійкості деталей залежать експлуатаційні характеристики виробу* (з навч. літ.).

ОЗОНОСФЕ́РА, и, *ж.* Частина стратосфери на висоті від 15 до 35 км, для якої характерна підвищена концентрація озону. *Іоносфера й озоносфера — це ті фільтри, які затримують більшу частину радіації сонячного спектра й космічного опромінення* (з наук. літ.); *Проникнення продуктів згоряння в озоносферу може викликати значні зміни в концентрації озону* (з наук.-попул. літ.).

ОЗОНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* У нетрадиційній медицині — метод фізіотерапевтичного лікування медичним озоном. *Серед методів озонотерапії відомими є підшкірне, внутрішньовенне введення озону, споживання озонованої води, озонування крові* (з наук.-попул. літ.); *Озонотерапію застосовують для покращання обмінних процесів на клітинному рівні, регулювання газообміну й мікроциркуляції крові* (з навч. літ.).

ОЗОНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **озонува́ти** і **озонува́тися.** *Озонування крові значно підвищує захисні сили організму, завдяки чому лікування автоімунних, бактеріальних, вірусних хвороб відбувається ефективніше* (з наук.-попул. літ.); *Унаслідок озонування води досягається надійний знезаражувальний ефект, руйнуються органічні домішки* (з навч. літ.).

ОЗОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Насичувати озоном; знезаражувати за допомогою озону. *Густа зелень рослинності .. озонувала повітря й постійно освіжала його* (Ю. Смолич); *Можна було встановити на всюдиході холодильні установки, які заодно кондиціювали б і озонували повітря* (М. Білкун).

ОЗОНУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Насичуватися озоном. *Після грози з блискавкою повітря озонується* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **озонува́ти.** *У приміщеннях для утримання тварин має підтримуватися оптимальна для них температура й вологість, тому повітря додатково озонується* (з наук.-попул. літ.); *Джерельна вода не хлорується, не озонується, природна фільтрація шарами ґрунту допомагає їй повністю зберегти свої природні властивості* (з навч. літ.).

ОЗО́РЕНИЙ, *рідко* **ОЗО́РЯНИЙ,** а, е, *поет.* Дієпр. пас. до **озори́ти.** *Вузькою смугою невода виплітається за веслом озоряна вода, зітхають береги* (М. Стельмах); *Крізь вікно виднілося озорене сонцем пасмо гір* (Р. Андріяшик); *І в цьому світі туги, ніби десь над іншою землею сонце йшло, і небо, все озорене й притихле, — це небо туги в шпичаках зірок* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке); * Образно. *Благословенна світлотінь Судьби в щасливім одкровенні... І многокрилля поколінь В однім озоренім іменні* (М. Вінграновський); // **озо́рено,** *безос. пред. Йдемо під грозами, йдемо світаннями, де шлях озорено* (П. Тичина).

ОЗО́РЕННЯ, я, *с., поет.* Дія і стан за знач. **озори́ти.** *Стояла Україна вдалині І дні озорення мої благословляла* (М. Вінграновський).

ОЗОРИ́ТИ *див.* **озо́рювати.**

ОЗО́РЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОЗОРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОЗОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого, що, поет.* Те саме, що **осява́ти.** *Лиш вогонь у коминку горить, золоте й криваве полум'я озорює кімнату* (Б. Лепкий); *Палай, наше вогнище, тепле і рідне..! Ти всюди нам світиш, ти всюди нам видне, Озорюєш нам ти дороги у світ!* (В. Бичко); *Красуня володіє таємничою силою чарування, .. її присутність озорює, її приближення зігріває* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *У будь-яку епоху знаходиться така людина, яку сама доля озоряє геніальними ідеями та думками, яку світ пам'ятає не одне століття* (з публіц. літ.); *Сонце вже заходило та озорило своїми червоними проміннями закривавлений степ...* (А. Чайковський).

ОЗО́РЯНИЙ *див.* **озо́рений.**

ОЗОРЯ́ТИ *див.* **озо́рювати.**

ОЗУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОЗУ́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що, розм.* 1. Те саме, що **взува́ти** 1, 2. *Вони сиділи й озували на босі ноги делікатні чобітки* (Ю. Яновський); *Бо поки крам — то він крам: і в руках є що потримати, і подивитись любо, а .. озуватимеш — стопчуться, а там, дивись, і порвуться* (Є. Гуцало); *Онохрій Литка накинув .. кожуха, озув босоніж чоботи, підійшов до вікна* (Г. Епік); *Віктор удруге за день уліз у своє пальто з собачим ковніром, одяг ватяну кепку, озув кальоші* [калоші] (Олекса Ізарський); *Четверо дітей. Кожного доглянь, зодягни, озуй, нагодуй, виведи в люди* (М. Сиротюк).

2. *перен., жарг.* Те саме, що **взува́ти** 3. *У телефонній розмові шахрай відрекомендувався працівником банку й озув чоловіка на кругленьку суму* (із журн.); *Озути суперників на футбольному полі так і не вдалося, тому матч закінчився внічию* (з газ.).

◊ **(1) Озу́ти (взу́ти, обу́ти** *і т. ін.)* **в постолі́ (в ла́пті)** *кого, заст., зневажл.* — довести когось до злиднів, залишити без майна, позбавити багатства; розорити. *Гулі не одного в лапті обули* (Номис); — *Народ зголоднів, а ніхто не подбає, їсти ніхто не дасть .. — Один розкошує, а другий .. — Озуть пана у постоли!* (М. Коцюбинський); *Минуло днів і вечорів немало З тих пір, .. як, в постоли обувши свого пана, Спалили дві гуральні спозарана* (А. Малишко); — *Пиріжки та гулі не одного в постоли взули, — сміялася Маруся* (О. Іваненко).

ОЗУВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОЗУ́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., розм.* Те саме, що **взува́тися.** *Задумався, загадався Чіпка... Зробився — аж страшний .. Уночі схопиться, — одягається, озувається...* (Панас Мирний); *Говорячи, господар дістав із-під ліжка шкарпетки і туфлі, — озувався, брав зі стільця, з комоди штани, сорочку, краватку, — одягався* (Олекса Ізарський); *Данилко хутко озувся, наопаш накинув піджак і шмигнув за двері* (П. Панч); *Коли помагав* [півпарубок] *озутись, Галя сперлась йому на плече — пальці в неї трусились* (Є. Гуцало).

ОЗУ́ТИ *див.* **озува́ти.**

ОЗУ́ТИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **озу́ти.** *Він не помітив, як самі ноги, озуті в здорові зашкарублі чоботи, винесли його на вулицю* (М. Коцюбинський); *Він спочатку, позіхаючи, дивиться на небо, а потім гримить озутими на босу ногу чобітьми до дітей* (М. Стельмах); *Віта погойдувала довгою ногою, озутою в лаковану туфлю, і курила* (Б. Харчук).

2. *у знач. прикм.* Який озувся. *Озутий він у хромові чобітки на подвійній, на потрійній підошві. А на голові шкіряна шапка-кубанка* (Олекса Ізарський); *Вона була у святковій сукні, у руках тримала босоніжки на тонких високих підборах, озута була в білі кросівки* (С. Жадан).

ОЗУ́ТИСЯ *див.* **озува́тися.**

ОЇ́ДІЇ, ій, *мн. (одн.* **ої́дія,** ї, *ж.), біол.* Дрібні овальні клітини, на які розпадаються гіфи (нитки) грибниці деяких грибів. *За допомогою оїдій відбувається вегетативне розмноження грибів* (з наук.-попул. літ.); *Оїдії здебільшого проростають у грибницю* (з навч. літ.).

ОЇ́ДІУМ, у, *ч.* Хвороба винограду, проявом якої є сіруватий борошнистий наліт із запахом гнилої риби на виноградній лозі. *Збудник оїдіуму був завезений у Європу з Північної Америки в середині XIX ст.* (з наук.-попул. літ.); *Оїдіум інтенсивно розвивається в посушливі роки, а також у районах з малою кількістю опадів* (з навч. літ.).

ОЇ́ДІЯ *див.* **ої́дії.**

ОЙ, *підсил.* **ОЙ-О́Й,** *виг.* 1. Уживається при вираженні фізичного болю, страждання. *Бахнув* [козак] *наосліп з рушниці. — Ой! — скрикнув Остап, вхопивсь за груди й захитався* (М. Коцюбинський); — *Ой-ой! — стогнав гетьман. — Ні сісти, ні встати. Ой!..* (В. Чемерис); — *Ой, болить, болить мені! А в очах кружала плавають* (Ю. Логвин); — *Ой, боляче! — скрикнув політтехнолог* (В. Єшкілєв).

2. Уживається при вираженні переляку, жаху і т. ін. *Раптом відчайдушний зойк примусив усіх озирнутись. — А, Боже ж ти мій! Кинь* [гранату], *кинь, щоб ти луснуло! Ой, рятуйте!.. — Антоніна бігла за своїм п'ятирічним онуком Василиком* (О. Довженко); — *Граната, — тихо промовив Льошка. — Лимонка. — Ой, страшно! — зойкнула Оксанка* (Ю. Мокрієв); — *Ой-ой! — пролунало десь збоку і я побачив хлопця по пояс у багнюці. Його засмоктувало дедалі сильніше* (Ю. Винничук); // Уживається при вираженні тривоги, неспокою, несподіваної згадки про щось невідкладне і т. ін. — *Ой, побіжу вже, а то гірше битимуть! Йдіть, панно, й ви-те додому, — он кличуть* (Леся Українка); *Полічила удари: п'ять годин. — Ой! цілі три години спала! — Вона схопилася з ліжка і нечутно .. підбігла до вікна* (А. Головко); — *Ой, пожежа! Дивіться!* (М. Дашкієв); — *Ой, мабуть, перепаде нам від Салогана, — знову в задумі повторює Матвій, непомітно пасучи очима за Октавом Пігловським, в надії, що той передумає їхати до управителя* (М. Стельмах).

3. Уживається при вираженні уболівання, жалю, горя і т. ін. — *Мій Семенко злодій!.. — Ой, Семеночку, Семеночку! дитино моя добра й щира!.. Батько ж тобі наказував... Синку ж мій нещасливий! спом'яни свою неньку стару!..* (Марко Вовчок); — *Ой-ой, моя біла лелеє! не знаєш ти ще світу й життя, — сказала Зоя* (І. Нечуй-Левицький); — *Лежить мій Хаїм... лежить мій Лейба, що годували стареньку маму... і більш не встануть... Ой-ой! ай-вай!* (М. Коцюбинський); — *Він якось говорив старшому лейтенантові, що до Берліна з ним ітиме. — Ой, далеко, браття, до нього йти... Буде ще крові та крові...* (О. Гончар); — *Ой, не співають у нашому селі давно* (Є. Гуцало).

4. Уживається при вираженні осуду, незадоволення, докору, заперечення, досади, нетерпіння і т. ін. *Ой, який же це з тебе пророк, що твоє винозореє око тільки власную бачить біду, та й тієї не бачить глибоко?* (Леся Українка); — *Тпру! Ой, який ти! Дам ось!.. Який нетерплячий! — чути було, як поляскала* [Марія] *по шиї* [коня] (А. Головко); — *Ой, брешеш, дівко, — згодом похитала* [Зося] *головою* (М. Стельмах).

5. Уживається при вираженні здивування, захоплення і т. ін. — *Ой, який же він неуважний, цей пан Грубер!* (Д. Бузько); *У флігелі тоді рипнули двері, і Гашка з цеберками по воду прибігла. — Ой-ой, як дідусь рано. — Засміялась очима ранково* (А. Головко); — *А це що за опудало?! — зупинився він, побачивши величезного пелікана. — Ой, та які ж у нього, чи то в неї дивні пташенята! Зовсім голі й червоні, як сире м'ясо* (З. Тулуб); — *Ой, який ти смішний! — сплеснула руками дівчинка. — Наче в книжці намальований* (К. Гриб); *Ой, який же мудрий і людяний наш народ!* (О. Бердник).

6. Уживається при вираженні благання, сильного прохання і т. ін. — *Ой, пустіть мене, пустіть! Або з мене голову здійміть! Змилуйтеся! Мучите мене нащо й про що?* (Марко Вовчок); — *Ой, біжімо туди!* (М. Білкун); — *Ось загадаю, скільки мені жити, — каже Клим. — Ой, не треба! — скрикує Фрося* (Є. Гуцало); — *Пусти, дурило! .. Ой-ой, та відпусти, дідько б тебе забрав!* (В. Чемерис).

7. *тільки* **ой.** Уживається при вираженні застереження, попередження, погрози і т. ін. *Ой, час би, Грицьку, нам, ой, час пошануваться: Не все ж нам, братику, не все парубкувать* (П. Гулак-Артемовський); *Ой, стережися, польова пташко, знизу блискучих котячих очей, а згори бистрих пазурів хижих шулік!* (Панас Мирний); — *Ой, відійди, Юрку! — скрипів він зубами. — Ой, відійди, бо буде біда!* (Г. Хоткевич); *Спогадай, бо сивина навчила Кожну мить хорошу берегти. Думаєш, таких ще буде сила! — Ой, гляди, не ошукайся ти!* (М. Рильський); — *Сто разів уже я казав тобі, Пінуччо: не броди сновидою, не верзи всяких нісенітниць .. Ой, гляди, ти колись таки доверзешся на свою голову!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

8. *тільки* **ой.** Уживається при вираженні сильного бажання, прагнення до чого-небудь, сподівання на щось. *Ти казав: — Ой, як хочу туди! Сонце над золотим степом... У садку хутірець... Дівчина моя хороша... Удвох сиділи й марили...* (А. Головко); *Серце її спочатку перелякалось, а потім в ньому прокинувся радісний здогад, що недарма сьогодні прийшов Дмитро до хутора. Ой, коли б це так було, коли б він, зрештою, помітив, як вона, мов на празник, дивиться на нього* (М. Стельмах); — *Чи ти не хочеш побачити Уляну? — Ой, хочу, — сплеснула в долоні Оленка* (Ю. Мушкетик).

9. *тільки* **ой,** *нар.-поет.* Уживається в ролі емоційно-експресивної підсилювальної частки (перев. перед звертанням). *Ой ми, доню, Твою долю Не ганьбим, не гудим: Будь щаслива, Добротлива, То й ми в добрі будем* (П. Гулак-Артемовський); *І кобзар ушкварив: .. "Ой гоп по вечері, Замикайте, діти, двері, А ти, стара, не журись, Та до мене пригорнись!"* (Т. Шевченко); *Ой ви, зорі, срібні зорі, В небі серед ночі, Не одні у нас встромились Заплакані очі* (Дніпрова Чайка).

[Ой (ох)] мáтінко [ж] моя́ [рíдна, ріднéсенька]! *див.* **мáтінка.**

◊ **Ох (ой), [мені] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені (моє́)]!>** *див.* **ли́хо**[1].

ÓЙКАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **óйкати** і звуки, утворювані цією дією. *Слідом за вистрілами з вулиці зачувсь крик багатьох людей, ойкання, плач, свист* (В. Винниченко); *Вмовкли верескливі ойкання наших жінок, остовпіло спинилися всі, що рушили було тікати просто в світ* (Іван Ле); *У вагоні стогін, крик, лайка, божкання, ойкання* (Ю. Збанацький); *Хтось комусь наступив на ногу, хтось когось штовхнув. Почулося приглушливе ойкання* (В. Малик).

ÓЙКАТИ, аю, аєш, *недок.*, *розм.* Викрикувати, промовляти "ой!". — *Ой, як твої гладіолуси розпустилися! Тоня вже біля квітів, над кожною квіткою нахиляється, над кожною ойкає від захоплення* (О. Гончар); *Обох, видно, поранило, бо Микола, ойкаючи, поліз через напівзавалений вхід до підвалу* (Є. Доломан); *Слухаючи Явину розповідь, Валька весь час ойкала і сплескувала руками* (В. Нестайко).

ÓЙКІТ, коту, *ч.*, *розм.*, *рідко.* Те саме, що **óйкання.** *З двору зачувся крик, ойкіт, постріли* (Олесь Досвітній); *Чи, може, погляд прохолонув, чи згадку я нахолодив: без ойкоту минуле тоне* (П. Мовчан).

ÓЙКНУТИ, ну, неш, *док.*, *розм.* Однокр. до **óйкати.** *Стрибнув* [коновод] *наперед і вдарив переднього своєю простою, але в його руках страшною зброєю. Чоловік ойкнув, захитався...* (Б. Грінченко); *Біля печі сусідки разом ойкнули, поточилися до дверей і настрашені мигнули попідвіконню* (П. Панч); *Олександр Кіндратович швидко підійшов до столу, нагнувся, щоб сісти, і, ойкнувши, вхопився руками за поясницю* (Ю. Мушкетик); *Яків звів рушницю й вистрелив поверх людських голів. Весільний натовп ойкнув і сахнувся* (В. Лис).

ОЙКÓНІМ, а, *ч.*, *лінгв.* Власна назва будь-якого місця поселення людей. *Цінність ойконімів насамперед у тому, що вони доносять до сучасності інформацію про час і причини закладення поселень на певній території, належність населеного пункту засновникові чи власникові, родову, племінну чи етнічну ознаку перших мешканців, їхнє заняття* (з наук.-попул. літ.); *Багатойменність населених пунктів — характерна риса стихійного функціонування ойконімів у розмовно-побутовому мовленні* (з навч. літ.).

ОЙКОНÍМІКА, и, *ж.*, *лінгв.* Розділ топоніміки, який вивчає назви поселень. *Актуальними питаннями ойконіміки є особливості вживання власних назв поселень у літературній мові та діалектах* (з наук.-попул. літ.); *Ойконіміка вивчає історію та закономірності виникнення ойконімів, їх розвиток і функціонування* (з навч. літ.).

ОЙКОНÍМІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Сукупність власних назв поселень на певній території. *В ойконімії південних областей України значну частину композитів становлять назви з ініціальним компонентом "Ново-"* (з наук.-попул. літ.); *Ойконімія української мови сформувалася на давньоруському ґрунті, але в ній зберігаються окремі елементи і праслов'янського походження* (з навч. літ.).

ОЙКÓНІМНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до ойконіма і ойконімії. *Ойконімні варіанти може мати будь-яка географічна назва, що допускає позиційні та комбінаторні вияви у своїй фонетичній структурі, вживання близьких за значенням деривативних засобів* (з наук.-попул. літ.); *Ойконімна система Херсонської області значно молодша порівняно з іншими, що можна пояснити історико-культурними чинниками* (з навч. літ.).

ОЙКУМÉНА, *рідко* **ЕЙКУМÉНА,** и, *ж.*, *книжн.* Сукупність заселених людиною частин земної кулі. *Значною мірою міграція населення створила саме людство: виникаючи в одному або кількох місцях, людина в процесі міграції оволодівала сьогочасною ейкуменою* (з наук. літ.); — *О повелителю! — зично й розчулено мовив Атель. — Мужні сини аварського племені .. ладні були б покласти до ніг твоїх всю ойкумену* (Д. Міщенко); // *перен.* Сукупність досягнень, артефактів якої-небудь культури. *Витрачалися небачені кошти на придбання книг, і простим душам могло б видаватися, що чиниться те задля призбирування з усієї ойкумени знань, ще дорогоцінніших за золото* (П. Загребельний).

ОЙ-ÓЙ *див.* **ой.**

ОЙÓЙКАННЯ, я, *с.*, *розм.* Дія за знач. **ойóйкати** і звуки, утворювані цією дією. *Серед ойойкання та крику, І скреготу зубів, і рику Зіставсь бідаха наш, Куліш* (П. Куліш); * Образно. *А в серці в'яне спів, що не .. почути їм ойойкання гудків...* (В. Сосюра).

ОЙÓЙКАТИ, аю, аєш, *недок.*, *розм.* Викрикувати, промовляти "ой-ой!"; ойкати. *Володько лежав і ойойкав на долівці* (У. Самчук); — *Ой-ой-о-ой! — закричав гетьман, соваючись у траві. Схопився, знову впав, повзрачки, ойойкав на увесь степ* (В. Чемерис).

ОЙО́ЙКНУТИ, ну, неш, *док., розм.* Однокр. до **ойо́йкати.** *У сінях щось стиха ойойкнуло, а за мить на порозі вже стояла перелякана донька* (з газ.).

ОЙЧИ́ЗНА, и, *ж., заст.* Вітчизна. *Коли такі лицарі одступляться од нашої ойчизни, як ти, то справа наша певно загине!* (О. Стороженко); *Заславський говорив: — Приходжу перший до вашої милості, бо коли ойчизна в небезпеці, всякі привати* [приватні справи] *повинні уступити набік* (А. Чайковський); *Староста й бургомістр не знали, як повестися з вояками, котрі проливали кров за ойчизну — як з ворогами чи як з героями* (Р. Іваничук); *"Вітчизна всім є одна, в якій родимося, вольностей наших заживаємо, і не маєш, власне, в усьому світі іншої держави і другої подібної ойчизні нашій у вольностях і свободах"* (П. Загребельний).

ОКА́ДКУВАТИЙ, ОКА́ДЬКУВАТИЙ, а, е, *діал.* Кремезний, кряжистий (про людину). *Він чоловік окадькуватий собі: не високий і не низький, не тоненький і не товстий, а так собі кріпкий* (Сл. Б. Грінченка); *Товстий, окадкуватий, він ледве поспішав за вертливим, як в'юн, лакеєм* (Панас Мирний); *За інших обставин можна було б зігнати злість на цьому окадькуватому йолопові* (Ю. Бедзик).

ОКА́ДЬКУВАТИЙ *див.* **ока́дкуватий.**

ОКАЗА́ТИ *див.* **ока́зувати.**

ОКАЗА́ТИСЯ *див.* **ока́зуватися.**

ОКАЗІОНАЛІ́ЗМ[1], у, *ч.* Релігійно-ідеалістичний напрям у філософії XVII ст., заснований на положенні про відсутність безпосереднього причинового зв'язку між фізичними та психічними явищами. *В оказіоналізмі тіло є лише знаряддям впливу Бога на душу людини* (з наук.-попул. літ.); *Прихильники оказіоналізму підкреслювали принципову неможливість взаємодії душі й тіла* (з навч. літ.).

ОКАЗІОНАЛІ́ЗМ[2], у, *ч., лінгв.* Незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово або мовний зворот, що існує лише в певному контексті й відбиває особливості світобачення автора та його мовотворчість. *Деякі оказіоналізми можуть створюватися за вже відомими в мові моделями* (з наук. літ.); *Не існує чіткої межі між оказіоналізмами та новотворами, що інтенсивно виникають у різних функціональних стилях літературної мови* (з наук.-попул. літ.); *Значення оказіоналізмів розкривається в контексті* (з навч. літ.).

ОКАЗІОНАЛІ́СТ, а, *ч.* Прихильник, послідовник оказіоналізму *(див.* **оказіоналі́зм**[1]). *Оказіоналісти заперечували феномен причинності, убачаючи в усьому втручання Бога* (з наук.-попул. літ.); *Оказіоналісти визнають зумовленість будь-якого причинно-наслідкового зв'язку окремим Божественним актом* (з навч. літ.).

ОКАЗІОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Який не відповідає загальноприйнятому вживанню; принагідний. *Цитати-ілюстрації передають специфіку авторського слововживання, зокрема лексичну сполучуваність та контекстні зв'язки, нерідко малопоширені, оказіональні* (з наук. літ.); *Оказіональні складні слова виступають як виразний засіб створення гумористичного ефекту, напр., "авіакозакування"* (з наук.-попул. літ.); *Найбільше випадків оказіонального вживання термінології демонструє рекламна галузь, яка істотно відрізняється від інших сфер діяльності людини* (з навч. літ.).

ОКАЗІОНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Абстр. ім. до **оказіона́льний.** *Часто модифікації фразеологічних одиниць можуть втрачати свою оказіональність і ставати узуальними мовними одиницями* (з наук.-попул. літ.); *У діахронії мови співвідношення між оказіональністю та узуальністю може зміщуватися* (з навч. літ.).

ОКАЗІОНА́ЛЬНО, *лінгв.* Присл. до **оказіона́льний.** *Виникнення індивідуальних прізвиськ відбувається здебільшого оказіонально* (з наук.-попул. літ.); *Стилістичні фігури функціонують у мові оказіонально та є ознакою ідіостилю письменника* (з навч. літ.).

ОКА́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *розм.* Дивний випадок, незвичайна подія. *Дивлюся — з поля щось біжить, Неначе бісова отара, Шумить, гуде і торохтить, А курява така, як хмара!.. Пробігло... зникло у ліску, А я навтікача додому Та про оказію таку І досі не хвалюсь нікому* (Л. Глібов); *Люди .. поховались поміж деревом і дожидали — що воно справді за оказія, що так рано велено невід закидати* (Панас Мирний); *Ліс того разу явив мені оказії, і прикрі, і втішні водночас, як се часто й сусідить у житті* (М. Дочинець); // Те саме, що **приго́да.** *Якось одного разу переїздив він* [купець] *через невелике село, і трапилась з ним тут така оказія .. Назустріч йому вибіг чоловік і почав благати піти до нього за кума* (з казки); *— Скажи нам, молодице, коли твій чоловік дістав кульку між ребра? .. Мабуть, при другій оказії, бо рана гоїться вже...* (М. Коцюбинський); *Після тієї оказії з собакою, якого я вкинув у димар, мабуть, з рік я на вулицю не показувався. Соромно було* (Є. Кравченко); *Одного літнього дня... Так чи майже так починаються всі оказії* (В. Дрозд); // Урочиста подія, святкування. *Пекарні в панотців тісні, то на кожну більш-менш велику оказію вже страву готовлять на дворі* (А. Свидницький); *Любили* [селяни] *повеселитися і забавитися, поспівати .. Без пісні, танців, гри не обходилася ніяка оказія* (М. Грушевський); *— Я тут .. старший гість на сімейній оказії* (В. Кучер); *До цього часу Ольга бувала в Народному домі лише з нагоди таких парадних оказій, як новорічний бал.., концерти, огляд мод, а ще в дитинстві — з нагоди ялинки* (Ірина Вільде); *Ну, чого цей народ такий охочий до чужих іменин? .. Правда, є в неї прихована для цієї оказії пляшка шампанського і коробка цукерок, подаровані вдячним пацієнтом* (Г. Тарасюк).

2. *розм.* Зручний момент, випадок; нагода. — *Невже оце мені й не їхати?.. Як! Щоб я випустив із рук таку оказію?.. Ніколи! Поїду, сьогодні-таки поїду — та й годі!..* (М. Коцюбинський); *Хлопці з лицемірно-скорботними обличчями слухали батюшку й крадькома моргали один на одного, радіючи веселій оказії* (С. Васильченко); *Надворі стояв туман. Максим радів тій оказії й пірнув у туман, як у воду* (І. Багряний); *Учні середньої школи з далекого гірського кишлаку писали українським друзям, що .. запрошують членів астрономічного гуртка приїхати до них у гості цього літа. Дізнавшись про таку оказію, Славко з Ліною ледве не збожеволіли від радощів* (О. Бердник).

3. *заст.* Випадковий транспорт, яким можна по дорозі під'їхати куди-небудь, передати щось і т. ін. *Вони їхали до Лютовиськ заздалегідь, від села до села, оказіями, іноді йшли пішки навправці* (І. Франко); *Листопадова оказія знов не приставила листів, і Шевченко зовсім занепав духом* (З. Тулуб); *Він ждав оказії, щоб під'їхати до свого села* (В. Кучер); *Він тут же подумав, що Голубович підвезе його до хутора. У Золотоношу він як-небудь добереться, а там знайдеться оказія і далі* (Б. Левін); *— Тільки повернуся додому — вишлю панові з оказією бочку мальвазії, а панночці Марійці оксамиту на вбрання і золотий перстень!* (В. Малик).

ОКА́ЗУВАНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **оказувати.** *Переконавшися, що Целіна зовсім далека від яких-будь своєкорисних замислів, старенька помалу привикла до оказуваних її чемностей* (І. Франко).

ОКА́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКАЗА́ТИ,** ажу́, а́жеш, *док., що кому, діал.* Виявляти (у 1 знач.). *Він їв небагато і мало звертав уваги на кулінарні заходи господині, але зате молодій господині, своїй сусідці, увагу немалу оказував* (Леся Українка); *— Перед студентами він не буде тобі своє захоплення оказувати* (О. Кобилянська); *— Ми йому окажемо вдячність раз, а він, як великий пан, сто разів нас вигородить* (Г. Хоткевич).

ОКА́ЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОКАЗА́ТИСЯ,** ажу́ся, а́жешся, *док., діал.* 1. Виявлятися (у 4, 6 знач.). *Був* [лікар] *предметом сердечних бажань усіх кандидаток до супружного стану з цілого містечка; тим більше, що завжди оказувався байдужим на всі забіги панночок і їх батьків* (Н. Кобринська); *Голод переміг обридження, а дідова риба оказалась дуже смачною* (І. Франко); *— Ваша поява оказалася дуже знаковою* (Любко Дереш); // *безос. Перевіривши білети, кондуктор ще раз оглянувся .. Безбілетних не оказалось* (І. Багряний).

2. *безос., прост.* Виявлятися (у 5 знач.). *В практиці оказалося, що навіть у справах пісні п. Смук числиться не з думкою фахівців від пісні, ще й відомих на цілу Україну, а з думкою соймових маршалків* (О. Шугай); *Сидить вона* [ворожка], *а ноги .. вузлом запутані* [заплутані] *.. Я спершу думала — якась мана, але потім оказалося, що то вона так народилася* (Н. Сняданко).

3. *у знач. вставн. сл., прост.* Виявлятися (у 7 знач.). *Дідок, оказується, волосний писар. Заводимо балачку* (С. Васильченко); *Старшина, оказується, був свідомим українцем* (У. Самчук).

4. *заст.* Обзиватися, відгукуватися на звертання, поклик. *Я до нього: хто там? Окажись — хто! — Не обзивається* (Сл. Б. Грінченка).

ОКА́ЛИНА, и, *ж.* Оксид або суміш оксидів на поверхні розігрітого чи охололого після нагрівання металу. *Тим часом сталь уже трохи остигла. Темна окалина з'явилась на боках циліндра* (В. Собко); *Вони гатитимуть молотами ще й тоді, як зчорніє метал і посиплеться з нього окалина* (Р. Іваничук); *Тисячі тонн металу йдуть на циндру або, як тепер її називають, — "окалину"* (П. Загребельний).

ОКАЛІ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **окалічити.** *Коняка, правда, знайшлася — так окалічена на всі чотири ноги, за вісім карбованців продав* (М. Коцюбинський); // **окалічено,** *безос. пред. — Ох, убито мене! Окалічено навіки! Ох, болить!* (І. Франко); *Кому окалічено мову, Спотворено й душу тому* (П. Глазовий).

ОКАЛІ́ЧИТИ *див.* **окалічувати.**

ОКАЛІЧІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм.* Стати калікою (у 1 знач.); скалічіти. *— Коли він* [Кінь] *постаріється, окалічіє та не може робити, то .. ще за життя виганяє* [чоловік] *його в ліс на поталу Вовкам* (І. Франко); *Ніхто не розпитував у нещасного, в який спосіб окалічів так страшенно, одначе його мундир і медаль на груді вказували самі, де шукати причини* (О. Кобилянська); *Може, через страх окалічіти вона така невблаганна?* (Р. Андріяшик).

ОКАЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКАЛІ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, розм.* Робити калікою (у 1 знач.); калічити, скалічувати. *Я тут спитав його, через що се так його окалічили?* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОКАМЕНІ́ЛИЙ *див.* **окам'янілий.**

ОКАМЕНІ́ЛІСТЬ *див.* **окам'янілість.**

ОКАМЕНІ́ННЯ *див.* **окам'яніння.**

ОКАМЕНІ́ТИ *див.* **окам'яніти.**

ОКАМ'ЯНІ́ЛИЙ, *рідко* **ОКАМЕНІ́ЛИЙ,** а, е. 1. Дієпр. акт. до **окам'яніти, окаменіти.** [К о п а ч:] *Як не знайшов! А дерево окам'яніле ви не бачили? От поїдемо, я вам покажу* (І. Карпенко-Карий); *Тому, що на ній* [землі] *зеленіло й росло, відбирала поживу — воно слабло й ув'ядало, блідло й переходило поволі, але певно, в окаменілий стан...* (О. Кобилянська); *Перейшли берег, перескочили вузенький струмочок-рівчачок і втоптаною, окам'янілою стежкою вгору, вгору — за село...* (І. Рябокляч).

2. *перен.* Який став нерухомий, ніби завмер, заціпенів. *Найбільше лякає Югину окам'янілий вираз землистого, в зморшках обличчя жінки і одноманітний, схожий на голосіння шепіт* (М. Стельмах); * У порівн. *Василь сидить, як окам'янілий, і не баче* [бачить], *і не чує нічого* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. *перен.* Який утратив здатність відчувати що-небудь, реагувати на щось, виявляти яке-небудь почуття. *Любов творить чудеса, розтоплюючи навіть окам'янілі серця, повертаючи до життя тих, хто вже давно занепав духом* (з публіц. літ.).

ОКАМ'ЯНІ́ЛІСТЬ, *рідко* **ОКАМЕНІ́ЛІСТЬ,** лості *і* лости, *ж.* 1. Властивість за знач. **окам'янілий, окаменілий** 1. *За окам'янілістю знайдених у шахтах решток рослин можна визначити вік гірської породи* (з наук.-попул. літ.).

2. *перев. мн.* Скам'янілі тварини, рослини або їх рештки. *Я без кінця буду вдячний, якщо ви справді візьмете на себе труд зібрати колекції солі та окам'янілості для музею* (І. Шаповал); *У багажі іноземця митники виявили морські окаменілості та інші викопні пам'ятки* (з газ.); * Образно. *Людмила в його серці за довгий час невирішених на початку взаємин почала обертатись там на "палеонтологічну окам'янілість"* (Іван Ле).

ОКАМ'ЯНІ́ННЯ, *рідко* **ОКАМЕНІ́ННЯ,** я, *с.* Стан за знач. **окам'яніти, окаменіти.** *Іван отямившись від окаменіння, чує, що та пісня бринить вже в ньому...* (М. Коцюбинський); *Сльози на сповіді розм'якшують наше окам'яніння, приголомшують нас, усувають головну перешкоду до покаяння* (з рел.-церк. літ.).

ОКАМ'ЯНІ́ТИ, *рідко* **ОКАМЕНІ́ТИ,** ію, ієш, *док.* 1. Набрати вигляду і властивостей каменю; перетворитися на камінь; закам'яніти. *За легендою утворення гори пов'язане з долею вродливої дівчини, яка окам'яніла внаслідок страшного закляття чаклунки* (з публіц. літ.); * Образно. *Тайга заніміла від крижаної стужі, окам'яніло небо* (В. Гжицький).

2. *перен.* Стати нерухомим; завмерти, заціпеніти, скам'яніти. *Нараз зупинився* [учитель], *окаменів зі страху* (І. Франко); *В першу мить лосик окам'янів на місці, потім тривожно оглянувся і, опам'ятавшись, полетів своїми слідами до того місця, де залишав матір* (В. Гжицький); *Наче боячись окаменіти, Христина ворухнула станом, зміряла блискавичним поглядом парубка і кинулась бігцем од нього* (М. Стельмах); * У порівн. [С а в к а:] *І стою, як окам'янів. Коли це мене штовхають* (І. Карпенко-Карий).

3. *перен.* Утратити здатність відчувати що-небудь, реагувати на що-небудь, виявляти які-небудь почуття. *Почуваю: щось обмерло, щось усохло в мені, окам'яніла якась частина моєї душі* (С. Васильченко); * У порівн. *Повз неї входили в хату і виходили люди; часто об неї черкалися; а вона не чула, наче окаменіла* (Панас Мирний).

ÓКАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **óкати.** *Вчився я добре, і якби не те моє гекання, окання та пом'якшення приголосних, де не треба, був би я першим учнем у класі* (Б. Антоненко-Давидович); *Дівчина їде з Вологди до Львова, З краю озерного — в наші краї. В дівчини ніжна з оканням мова, Коси до пояса — два ручаї* (Р. Братунь).

ОКАНТÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окантувáти.** *Мокроус ловко вставив примружене око в скельце теодоліта, окантоване блискучою міддю* (М. Стельмах); *Обабіч майдан, окантований кількома рядками дерев: клен, акація, берест, плакуча верба* (В. Козаченко); *Червоний, як після чарки, в бекеші, окантованій сивим смушком, саме розповідав* [Митрофан] *щось весело дядькам і сам голосно реготав з ними* (О. Гончар); *Харко видобув з гамана коштовне приладдя, окантоване сріблом і сканню* (В. Єшкілєв); // **окантóвано,** *безос. пред. Фартух з картатої тканини окантовано однотонною стрічкою, з якої також зроблено зав'язки* (з мови реклами).

ОКАНТÓВКА, и, *ж.* Те саме, що **окантувáння** 2. *Це був чоловік років сорока. Одягнутий у добротний дублений кожух з сивим коміром і такою ж окантовкою* (В. Малик); *Швидким кроком вийшов чоловік.., у мундирі з широкою золотою окантовкою на обшлагах рукавів і зірками на погонах* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Я сидів, звісивши ноги до води, на окантовці портового причалу* (Ю. Смолич); *Ледь помітною окантовкою мерехтів довкола бортів баркаса червоно-водянистий слід* (І. Роздобудько).

ОКАНТÓВУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для окантовування. *Окантовувальна стрічка; Окантовувальний шов.*

ОКАНТÓВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окантóвувати.** *У фрезеруванні каменю розрізняють технологічні процеси окантовування, власне фрезерування й окантовування заготовок* (з навч. літ.); *Нова модель швейної машинки оснащена спеціальною лапкою для окантовування* (з мови документів).

ОКАНТÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКАНТУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док., що.* 1. Облямовувати кантом *(див.* **кант**[1]) що-небудь; кантувати. *Для оздоблення безрукавки шви по всій довжині окантовують шкіряною смужкою* (з навч. літ.); *Карту-десятиверстку окантували дубовою рамкою* (С. Скляренко).

2. *перен.* Оточувати щось вузькою смугою чого-небудь; обрамляти (у 2 знач.). *Ми вийшли з цеху на просторе заводське дворище — зразу за дворищем шеренгами виструнчились тополі і осокори, окантовуючи рівні широкі вулиці* (Ю. Смолич); *Срібні бурунчики окантовували корму, немов мереживо* (І. Роздобудько); *Щоби повністю залити водою сцену в театрі, потрібна якась особлива технологія. По-перше, сцену за її периметром слід окантувати спеціальним виступом* (Ю. Андрухович).

ОКАНТÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОКАНТУВÁТИСЯ,** ýється, *док.* 1. *тільки недок.* Пас. до **окантóвувати.** *Найпоширенішими були шоломи сферичної форми й склепані з чотирьох листів заліза. Край шолома окантовувався обручем* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Оточуватися чим-небудь. *Озеро окантовувалося рядочком верб* (з газ.); *За кілька десятків років тополі виросли, а узбіччя окантувалося стрункими свічечками* (із журн.).

ОКАНТУВÁННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **окантувáти.** *Технологія окантування плит з низькоміцного каменю аналогічна технології окантовування плит із мармуру* (з наук. літ.).

2. Вузька смужка тканини, хутра і т. ін. на краю одягу, взуття для його оздоблення; облямівка. *Я ніколи не вдягаюся яскраво, але сьогодні я була в сірій, імлистій сорочці з чорним окантуванням та чорній спідниці* (Л. Денисенко).

ОКАНТУВÁТИ *див.* **окантóвувати.**

ОКАНТУВÁТИСЯ *див.* **окантóвуватися.**

ОКÁНЬ, я́, *ч., розм.* Той, хто має великі очі. — *Такого оканя та пузаня я й між панами не бачив* (І. Нечуй-Левицький); *Послів було два: високий цибатий окань з рудими вусами назвався паном Кемеровським, ротмістром реєстру, а другий, низенький коротконогий гладун, — паном Соколом* (В. Чемерис).

ÓКАП, у, *ч., діал.* Острішок (у 1, 2 знач.). *Стоячи при самій стіні, вони дощаним окапом заслонені були від усякої небезпеки згори* (І. Франко); *Одного разу упав тільки такий маленький камінчик згори; .. якби так був трохи голову вихилив* [Тарас] *з-під окапу, було би його забило* (С. Ковалів).

ОКÁПИНИ, ин, *мн., розм.* Краплі воску, парафіну і т. ін., які стікають зі свічки і застигають. *Смердючий лій шкварчить в окапинах* (М. Бажан); *Свічка догоріла, стекла окапинами в просо, й там білів великий блискучий корж* (Ю. Мушкетик); *А зі свічки пливуть окапини* (Л. Костенко).

ОКÁПІ, *невідм., ч. і ж.* Рідкісна тварина родини жирафових, з коротшою, ніж у жирафи, шиєю, кáштаново-бурим смугастим забарвленням із чорно-білим візерунком на верхніх частинах кінцівок та крижах. *Хутро окапі шоколадного кольору, виблискує червоними відтінками, кінцівки білі або світло-коричневі* (з наук.-попул. літ.); *Єдиною країною, де збереглися окапі, є Демократична Республіка Конго* (з навч. літ.).

ОКАРÍНА, и, *ж.* Духовий музичний інструмент з глиняним або фарфоровим корпусом і свистовим пристроєм. *З глибини парку чути — Самосад грає на окарині пісню* (О. Корнійчук); *Солдат закинув її* [гвинтівку] *за плече, дістав з кишені френча маленьку окарину й обережно подув у неї. Ніжний звук видобувся з глибини глиняного інструмента і полинув угору, лишаючи солдата на самоті з темрявою* (П. Загребельний); *Особливістю окарини є те, що висота звука залежить від площі отворів* (з навч. літ.).

ÓКАРЯЧ, *присл., розм.* Розставивши ноги. *Ставши окаряч, Радивон розкрилив руки, похитувався, виніжувався* (К. Гордієнко); *Кобила ще перескочила за другим стрибком і той коп'як, порвала повід і, стрибнувши окаряч кілька разів, хропучи, стала* (Іван Ле); *Хто з вікон, хто з карнизів, хто з гілля, Хто на покрівлі окаряч, — усі На нього* [Феба] *витріщаються* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОКÁСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **окáтий.** *Підвів* [Левко] *голову і побачив на сухому вершечку бука ворона, що сидів надувшись, хижо водив окастою головою* (І. Цюпа); — *Завтра, бабусю, ми вам за це скопаємо город, — хвалився окастий Гринь Молотковський* (Р. Андріяшик); *Може, то й вона підгледіла, як Павло цілував Катрусю? Окаста і гостра на слух молодиця* (В. Кучер); *Уважні й окасті сусіди таки стиснули плечима: до Різдва далеко, до Великодня — ще далі, а дівка муштрується, як до віддавання* (М. Матіос).

ОКА́ТЕНЬКИЙ, а, е. Пестл. до **ока́тий.** *Стукнули дверима у сусідчиній хаті: сусідка Рясничка вийшла з дому — жіночка жвавенька, чепурненька, кирпатенька, окатенька* (Марко Вовчок); *Вийду було з Сашком, а жінки мені шепочуть: — Ховай його, ховай під хустину, щоб ворог не побачив, бач, яке воно кругловиденьке, окатеньке...* (О. Іваненко).

О́КАТИ, аю, аєш, *недок.* 1. *розм.* Говорити, повторювати "о". *— Як сказано! Як це сказано: відчиняєш фінансами двері, — .. аж прицмокнув Юхрим .. — О! — І на кого ти, навіжений, окаєш? — тихенько запитала тітка Христя* (М. Стельмах); *— О! Апостол Павло. — О! Саркофаг Ярослава Мудрого. — О! Ми слухаємо пояснення екскурсовода про будівництво собору, про бібліотеку Ярослава Мудрого, .. про багато-багато іншого і вже й не "окаємо", а тільки мовчки крутимо головами, роздивляючись* (В. Нестайко).

2. Вимовляти голосний звук "о" замість "а" або "у" в ненаголошеній позиції. *Він брови звів, біліші ковили, І прогугарив, окаючи тепло* (Б. Олійник); *Говори сіл навіть у межах одного наріччя відрізняються один від одного, якщо в одному селі окають, то в іншому можуть акати* (з навч. літ.).

ОКА́ТИЙ, а, е. 1. Який має великі очі, з великими очима. *На дні рову під лопухами копицями гніздились жаби, чорні, здорові, окаті* (Панас Мирний); *Всі Яковенки були вродливі. Смагляві, окаті, з вогнем у погляді* (П. Загребельний); *З керамічної плитки лукаво мружилася .. оката і станом гнучка русалка* (В. Дрозд); *Стіни рябіли від прикурених ликів бородатих чоловіків, окатих жінок, голоп'ятої дітвори, птиць, риб, комашні і чудернастої звіроти* (М. Дочинець).

2. Який має гострий зір; гострозорий. *— Ти, оката, все бачиш, — зауважив Чемериця, зворушений її увагою* (Г. Коцюба); *Не вподобав зама зав І рішив з роботи зняти: — Я його боюсь, — казав, — Надто він уже окатий, Все він бачить, що й не слід Заму бачити по штату...* (С. Воскрекасенко); *І з-під балкона не висунешся, бо ті окаті дівчата одразу вгледять. Ще й гукнуть чого доброго* (В. Нестайко).

Ока́та яє́чня *див.* **яє́чня.**

ОКАТОЛИ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окатоли́чити.** *Особливо уніати намагались відірвати від народу простих священників (знать уже давно була окатоличена й полонізована)* (І. Франко); *Власниками маєтків були здебільшого пани католики-поляки або спольщені й окатоличені українські колись православні шляхтичі* (з наук.-попул. літ.).

ОКАТОЛИ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окатоли́чити** і **окатоли́читися.** *Не лише папа Бенедикт, вже кілька його попередників думали й дбали про окатоличення слов'янських земель* (С. Скляренко); *Колонізація українських земель, ополячення та окатоличення українського народу, наступ на його культуру були підкріплені Берестейською церковною унією* (з навч. літ.); *На початку Великої визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького францисканський монастир, що сприймався місцевим населенням як засіб окатоличення та полонізації краю, був розгромлений* (з публіц. літ.).

ОКАТОЛИ́ЧИТИ *див.* **окатоли́чувати.**

ОКАТОЛИ́ЧИТИСЯ *див.* **окатоли́чуватися.**

ОКАТОЛИ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окатоли́чувати** і **окатоли́чуватися.** *Здавна прихилялись українці до багатства польської культури, поки не почалось окатоличування* (О. Ільченко); *Окатоличування населення відбувалося поступово, у міста, торгівлю почали активно проникати польські та німецькі купці, майстри, городяни* (з наук. літ.).

ОКАТОЛИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКАТОЛИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Примушувати, спонукати перейти в католицтво; покатоличувати. *Боротьба велася на національному й релігійному ґрунті, бо поляки полонізували й окатоличували український народ* (з наук. літ.); *Слуги Ватикану стали духовними наставниками німецьких імператорів, вони окатоличили польських і чеських королів* (С. Скляренко).

ОКАТОЛИ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОКАТОЛИ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Переходити в католицтво, ставати католиком; покатоличуватися. *Літописець звертає увагу на те, що, окатоличуючись, нащадки Костянтина Василя Острозького втрачають силу волі, здатність творити добро, стають носіями зла для рідного народу* (з наук.-попул. літ.); *Він належав до одного з тих українських шляхетських родів, які вистояли і не опольщилися, не окатоличилися* (В. Лис).

2. *тільки недок.* Пас. до **окатоли́чувати.** *З переходом українських земель під владу Польщі населення насильно окатоличувалося, полонізувалося* (з навч. літ.).

О́КАЮЧИЙ, а, е. Для якого характерне окання (у вимові). *З північноросійських окаючих говорів у Сибір були занесені й форми з відновленим задньоязиковим та гортанним приголосними* (з наук. літ.); *Серед північних окаючих говорів вузькою смугою від Москви аж до Архангельська поширене акання, що стало загадкою для діалектологів* (з навч. літ.); * Образно. *Пройшла гроза. Гуркочуть дальні громи із окаючим волзьким говірком* (І. Гончаренко).

ОКАЯ́НЕЦЬ, нця, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **окая́нник.** *Сміється окаянець з бабів дурних* (В. Лис).

ОКАЯ́ННИЙ, а, е. 1. *заст.* Грішний, проклятий. [Сильвестр:] *Та хто ж цей окаянний! Його схопити треба!* (І. Кочерга); *Хто відмовився і зрадив отчину — вже ніколи не буде вірним її сином, хто прокляв свого отця, — окаянним став довіку...* (С. Скляренко); *— До нього оце приходив один ірод, окаянний чоловік* (Ю. Бедзик); * У порівн. *Тільки я, мов окаянний, І день і ніч плачу На розпуттях велелюдних, І ніхто не бачить* (Т. Шевченко); // *розм.* Гріховний, нечестивий. *— У нас окаянний Тетеря торгується з ляхами за християнські душі, у вас десять гетьманів хапається за булаву, а що Вкраїна розідрана надвоє, про те усім байдуже!* (П. Куліш); *Скрині горіли, тліло в них заховане добро. Мами тулили до лона перестрашених дітей і проклинали своїх мужів за окаянне діло* (Б. Лепкий); *— О, святий ангеле Божий, охоронителю і захиснику моєї окаянної душі і тіла, прости мені все* (М. Матіос); // Уживається як лайливе слово. *— Голівонько моя бідна! Карбованця? А щоб ти лоп* [лопнув], *окаянний, щоб ти не дочекав вечора, чорте кривий!* (М. Коцюбинський); *— Ну, ось і я, братику. Як же вони тебе, окаянні... Душогуби!* (Б. Левін); *— А, безбожники, безстидники, поганці окаянні!* (П. Загребельний).

2. *розм.* Який викликає дуже погані, неприємні відчуття, враження і т. ін.; дошкульний. *Завірюха кидала у віконця сніжні буруни, і окаянний вітер надривався в димарі, гудів і лютував* (О. Донченко); *Борислав добру сідмицю* [седмицю] *вже не бачив Гатила, і його окаянний вигляд змусив серце бояринове* [бояринове] *болісно стиснутись* (І. Білик).

ОКАЯ́ННИК, а, *ч., заст.* Окаянний чоловік; грішник. — *Бач, окаянник, з весілля голоден вертає та сиру землю їсть!* (М. Шашкевич); // *розм.* Уживається як лайливе слово. — *Бог би го* [його] *побив! — шептали баби, хитаючи сумно головами. — Окаянник поганий! Дівчину з ума звів!* (І. Франко); *Рахиля дорікає Іродові за його жорстокість, за смерть невинних дітей і грозить смертю. — Проклятий будь, окаяннику мерзотний, людьми і Богом проклятий вовіки!* (Б. Лепкий).

ОКАЯ́ННИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **окаяння́к.** *Насупроти сих окаянниць квартал був цілий волоцюг* (І. Котляревський); *Олена не дуже лаяла, не проклинала свого Лавріна, а всі найгірші слова посилала на голову невідомій окаянниці, яка зуміла звадити її довірливого чоловіка* (М. Стельмах); // *розм.* Уживається як лайливе слово. — *Ну, вона, окаянниця, ще й сказала — дорікнеш хоть раз, поїду геть* (В. Лис).

ОКЕА́Н, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Водний простір, що вкриває більшу частину земної кулі. — *Ну, куди тобі звідси: глянь, яка благодать!.. — Тиха, безбуряна заводь, — іронічно кидає Мамайчук .. — Для кого заводь, а для кого берег Світового океану* (О. Гончар); *Зореліт пробив хмари і помчав над планетою. Внизу виднілися темні простори океану, синюваті звиви рік, масиви лісів і хребти високих гір* (О. Бердник); *Розглядаючи, отак як вона, недосвідченими очима карту, де вміщався цілий океан, можна було подумати, що берег зовсім недалечко* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); * У порівн. *Його гарне обличчя звичайніло, очі його, великі, сірі, вабливі, як океан, здавались зараз і кольору ніби іншого* (Ю. Покальчук); // *одн. і мн.* Одна з чотирьох основних складових частин водного простору земної кулі, що розділяє материки. — *Ішли ми з Веллінгтона на Новій Зеландії — до Ріо, цебто — з Великого до Атлантичного океану* (Ю. Яновський); *Стоячи на березі Тихого океану і дивлячись на захід, я згадував Україну* (О. Довженко); *Пружно здіймалися важкими хвилями каламутно-зелені води Індійського океану. Зграї чайок і буревісників кружляли на фоні рожевого заходу* (В. Малик); *Прохолодний вітрець, який віяв од океану, що по той бік пустелі, раптом влягався* (В. Дрозд); *Через Північний Льодовитий океан прокладено транспортні магістралі, здебільшого сезонні* (з навч. літ.).

2. *чого, який, перен.* Про щось безмежне, неосяжне. [Р і ч а р д:] *Я, пливучи сюди, багато думав, то був великий океан думок...* (Леся Українка); *Навколо хвилювався пшеничний океан* (О. Донченко); *Нехай дія поеми підхопить і понесе його куди завгодно — на край світу, в безкрайній океан почуттів, думок, фантазії, боріння пристрастей...* (Б. Левін); *Я хотіла висушити океани всіх своїх колишніх сліз і болю і сказати йому, що я нарешті щаслива* (М. Матіос).

(1) Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* **океа́н** — повітряний простір навколо Землі; атмосфера. *Гордо і тільки десь колись помахуючи розпластаними крилами, плавав яструб високо понад полонинами в лазуровім океані* (І. Франко); *Уперше в житті довелося мені відчути силу стихій повітряного океану. То був сліпий політ над озером і над горами. Не знаю, куди і як вів пілот машину, але я швидко втратив будь-яку змогу орієнтуватися* (М. Трублаїні); *Небо, на яке дивився тисячу літ тому далекий наш пращур, також турбувало його, це безбережний голубий океан — світ, якого людина не знає й не може знати* (С. Скляренко); *Сергій Уточкін здійснив серію польотів на повітряній кулі над пірамідами в Єгипті й потрапив на шпальти світової преси як сміливий підкорювач п'ятого океану* (з наук.-попул. літ.).

△ **Відкри́те мо́ре <Відкри́тий океа́н>** *див.* **мо́ре.**

◊ **З-за мо́ря** <*нар.-поет.* **З-за мо́ря-океа́ну**> *див.* **мо́ре.**

ОКЕАНА́ВТ, а, *ч.* Дослідник океану, який провадить спостереження під водою. *Океанавти працюють у спеціальних підводних лабораторіях чи підводних апаратах* (з наук.-попул. літ.); *Метою океанавта є дослідження взаємодії людини з оточуючим її водним простором* (з навч. літ.).

ОКЕАНА́РІЙ, ю, *ч.* Те саме, що **океана́ріум.** — *Завтра я їду в Райдужну бухту оглядати океанарій* (М. Дашкієв); *У Дубровнику вони кілька днів відпочивали, їздили на острів, .. поїхали в океанарій* (Ю. Мушкетик); *Екологи б'ють на сполох через будівництво дельфінаріїв та океанаріїв і неналежне утримання в них тварин* (з навч. літ.).

ОКЕАНА́РІУМ, у, *ч.* Водоймище, басейн, акваріум з морською водою, в яких утримують морських тварин для наукового спостереження за ними, розведення, вивчення і т. ін. *Знайомі студенти розповідали, як у кримському океанаріумі академік визначав "розумність" дельфіна* (О. Бердник); *До послуг відвідувачів — екскурсії океанаріумом, планетарієм* (з мови реклами).

ОКЕАНІ́ЄЦЬ *див.* **океані́йці.**

ОКЕАНІ́ЙКА *див.* **океані́йці.**

ОКЕАНІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **океані́йці** і Океанія. *Широкого розвитку діяльність місіонерів (як протестантських, так і католицьких) набула в XIX ст., коли вони оселилися на всіх більш-менш значних океанійських островах і атолах* (з наук.-попул. літ.); *У більшості океанійських країн одним із завдань перепису населення є визначення його етнічного складу* (з навч. літ.); *Океанійські мови поширені в більшій частині Океанії. Загальна кількість мовців — менше 2 млн осіб* (із журн.).

ОКЕАНІ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **океані́єць,** йця, *ч.;* **океані́йка,** и, *ж.).* Жителі Океанії. *Океанійці були вмілими та відважними мореплавцями* (з наук.-попул. літ.); *Унаслідок змішування океанійців, європейців та інших переселенців у деяких країнах Океанії виник значний прошарок метисів* (з навч. літ.).

ОКЕАНІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із океаном (у 1 знач.), характерний для нього. *Ще б хоч один-однісінький раз відчути себе серед просторів океанічних...* (О. Гончар); *Поет перший вчепився поглядом у гілочку, що несміливо стриміла збоку, .. мов уламок абстрактної скульптури або небачений корал, що виринув із темних океанічних глибин* (П. Загребельний); *Глобальне потепління може призвести до підняття рівня моря внаслідок термічного розширення океанічних вод, танення снігів і льоду* (з наук.-попул. літ.).

△ **Морськи́й (океані́чний) клі́мат** *див.* **клі́мат; Океані́чний фронт** *див.* **фронт; Океані́чні острови́** *див.* **о́стрів.**

ОКЕА́ННИЙ, а, е, *поет.* Те саме, що **океа́нський.** *Я закоханий в синь океанну* (В. Сосюра); *Голодна мрія про багате хазяйство зняла його із свого сідала й погнала аж ген за ту синю океанну воду* (М. Малиновська); *Переді мною далеч океанна...* (М. Вінграновський); *Вся Гавана, Як рівнина океанна, Непорушна, супокійна, Та яка в ній сила рвійна* (Д. Павличко).

ОКЕАНО́ГРАФ, а, *ч.* Фахівець із океанографії. *Під час шеститижневої експедиції, в якій брали участь біологи й океанографи, ученим удалося вперше зняти на камеру триметрового кальмара* (з наук.-попул. літ.).

ОКЕАНОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до океанографії. *Експедиційні дослідження забезпечують спеціально обладнаними науково-дослідними суднами, океанографічними платформами, підводними апаратами та електронною вимірювальною технікою* (з наук.-попул. літ.); *У Монако завдяки енергії хвиль океану світяться маяки та надходить вода в акваріуми океанографічного музею* (із журн.).

ОКЕАНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Одна з океанологічних наук, яка вивчає форму, розміри та глибини океанів і морів, характер їхніх берегів, будову дна, рух води і т. ін. *Океанографія охоплює геологічне вивчення форм океанських (морських) басейнів і осадової товщі, вивчення фізики морської води та хвильових рухів* (з наук. літ.); *Завдяки океанографії сучасна наука отримує нові дані про геологічну будову, геофізичні поля, сучасну тектонічну й сейсмічну активність морів і океанів* (з наук.-попул. літ.).

ОКЕАНО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із океанології. *Один з останніх його рейсів був винятковим, десятки тисяч миль пройшов на своєму білому кораблі з океанологами, з науковою експедицією на борту* (О. Гончар); *Ми запропонували закрити цей район для суден усіх країн, за винятком науково-дослідних. З Таїті до нас вилетів один із найвідоміших океанологів світу* (П. Коломієць).

ОКЕАНОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до океанології. *Через стрімке глобальне потепління океанологічні дослідження є особливо актуальними* (з наук. літ.); *Океанологічна обсерваторія має велику мережу підводних наглядових зондів, розміщених біля берегів острова Ванкувер* (з наук.-попул. літ.).

ОКЕАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук, що вивчають природні процеси та явища, які відбуваються у Світовому океані. *Океанологія вивчає Світовий океан одночасно і як частину гідросфери, і як цілісний природний об'єкт планетарного масштабу, в якому відбуваються одночасно й у складній взаємозалежності геологічні, фізичні, хімічні та біологічні процеси* (з наук. літ.); *Одним із завдань океанології є вирішення багатьох проблем морської геології* (з наук.-попул. літ.).

ОКЕАНОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Машини, механізми, пристрої і т. ін., признач. для вивчення, освоєння океану, його природних багатств. *Розроблення перспективних проєктів суден та океанотехніки на сучасному світовому рівні та їх упровадження забезпечує розвиток України як морської держави* (з публіц. літ.).

2. Розділ океанології, який вивчає технічні особливості та можливості освоєння природних багатств океану. *Структура навчального плану підготовки фахівців у галузі суднобудування та океанотехніки передбачає комплексний набір фундаментальних знань, що забезпечують випускникові свободу вибору майбутньої спеціалізації* (з навч. літ.).

ОКЕАНОТЕХНІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до океанотехніки. *Сучасні океанотехнічні засоби, окрім вивчення багатства Світового океану, також мають важливе значення в пошукових, рятувальних, розвідувальних та інших операціях* (з навч. літ.); *Суднобудівництво тісно пов'язане з океанотехнічними проєктами* (з наук.-попул. літ.).

ОКЕА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **океа́н** 1. *Щоранковий океанський прилив мав ось-ось розпочатись. Зранений катер зніметься з мілини і зникне в океані* (Іван Ле); *Все було для них дивне, незвичне, хвилююче: і відчуття кам'янистого ґрунту під ногами, і тумани над горами, і манлива океанська далина, що блакитніла на обрії* (О. Бердник); *Над океанським обрієм зависли сліпучо-білі смуги хмар* (Ю. Логвин); // Признач. для плавання по океану. *Величезний океанський пароплав, увесь білий, як лебідь, стояв за кам'яним парапетом* (П. Панч); *Вона закінчить інститут, теж будуватиме кораблі, може, й величезні океанські лайнери* (В. Собко); *Море дихало прохолодою. Біля одного з причалів погойдувалося величезне, певно океанське, судно* (М. Олійник).

ОКЕ́Й, О'КЕ́Й, *розм.* 1. *част. стверджс.* Уживається для вираження згоди, схвалення, підтвердження і т. ін.; добре (у 4 знач.), гаразд (*див.* **гара́зд**[1] 1). [П р о в о р н и й:] *Окей! Пляшки на стіл, сер Жук. А ви, леді і джентльмени, розбирайте сувенірні авторучки* (А. Крижанівський); — *О'кей, — перервала мене Дзвінка* (В. Діброва); *Окей, нехай буде повашому* (Ю. Іздрик); — *Окей, окей, давай ключі* (С. Пиркало).

2. *у знач. пред.* Добре, як слід, належним чином. — *З кожним може трапитись. Ну, та все буде о'кей!* (О. Гончар); *Нехай Іветта не хвилюється, все буде окей* (В. Лис); *Зарецький усміхнувся і сказав, що трохи завалило і, попри те, що тут починається нова Арктика, все окей* (А. Дністровий).

О'КЕ́Й *див.* **оке́й.**

О́КИД, у, *ч., діал.* Колоски, що залишилися в полі після жнив. *Окид на птицю, нехай і вона поживляється* (Сл. Б. Грінченка).

ОКИДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОКИ́НУТИ,** ну, неш, *док., кого, що, перев. зі сл.* з о р о м, п о г л я д о м, о ч и м а і т. ін. Оглядати кого-, що-небудь, обдивлятися. *Помічала вона й інше, оті зблискітки жіночої заздрості в очах, коли горожанки окидали Єльчину тонкостанну постать, гордовиту шию, смагле, самим сонцем мальоване лице!..* (О. Гончар); *Нагорний окинув безмірне, всіяне зорями плесо і чомусь зітхнув* (М. Стельмах).

◊ **Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь** *і т. ін.)* **о́ком** *див.* **о́ко**[1]; **(1) Окида́ти / оки́нути ду́мкою** — роздумувати над чимсь, обдумувати, обмірковувати щось. *Спокійно окинув думкою: — Ні, тепер уже ніщо не стане на заваді...* (С. Васильченко); *Вже одна-дві праці вченого можуть дати достатнє уявлення про автора: його світогляд, коло наукових зацікавлень, здатність окинути думкою досліджуваний простір* (з наук. літ.); **(2) Оки́нути (огля́нути, змі́ряти** *і т. ін.)* **зо́ром** *кого, що* — охопивши повністю поглядом, подивитися уважно на кого-, що-небудь. — *До мене їдете? — запитав він і бистрим зором оглянув наші човни* (Олесь Досвітній); *Майор окинув зором місцевість* (Л. Дмитерко); *Граб довгим зором зміряв рудовусого северина, руського князя Радуна Струнича та боляр* [бояр] *поруч із ними* (І. Білик); *Соломон відклав книгу і окинув присутніх зором людини, яка щойно відкрила якусь неймовірну істину, приховану досі від ока і вуха* (Ю. Винничук); **Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти)** *див.* **огляда́ти.**

О́КИДЬ, і, *ж., рідко.* Легкий весняний сніг. *Зима огризалась відзимками: всі долини та луки залито водою, на вербах і лозах котики, .. та раптом з неба завихрять білі сніжинки — окидь* (Ю. Мушкетик); *Така холодна провесінь. З полів сніг не зійшов. А вчора накрапало. Саме окидь на журавлів* (Л. Костенко).

ОКИ́НУТИ *див.* **окида́ти.**

ОКИПА́ТИ, áє, *недок.*, **ОКИПІ́ТИ,** пи́ть, *док.* Те саме, що **обкипа́ти.** *Що нагаєчка та дротяночка Із кілочка не спада, Гей, тонка біла моя сорочечка Щодня кров'ю окипа* (з народної пісні); *Ой лежать наші чумаченьки, Як в'ялая риба, На них плаття і одежа Кров'ю окипіла* (з народної пісні); [Пузир:] *Що ви говорите? Я сорок літ недоїдав, недопивав, недосипав, кровією моєю окипіла кожна копійка, а тепер взять і віддать усе моє добро старцям!* (І. Карпенко-Карий).

◊ **Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється** *і т. ін.)* / **обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло** *і т. ін.)* **кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром** *і т. ін.) див.* **се́рце.**

ОКИПІ́ТИ *див.* **окипа́ти.**

О́КИС, у, *ч., заст.* Оксид, окисень. *Запах окису вугля дражнив слизові оболони носа* (Б.-І. Антонич); *Красно виблискував мідний молоток, розклепаний і подекуди позеленілий від окису* (В. Барка); *Окис заліза забарвлював в яскраво-червоний колір прибережний мул* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОКИСА́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ОКИ́СНУТИ,** ну, неш, *док.* Ставати кислим; киснути (у 1 знач.). *Буряковий квас у теплому місці окисає за декілька днів* (з навч. літ.); *Коли сидр окиснув, на дні банки з'являється осад* (з навч. літ.).

О́КИСЕНЬ, сню, *ч.* Те саме, що **окси́д.** *Головними забруднювачами атмосфери, як правило, вважають діоксид сірки, окисень азоту і т. ін.* (з наук. літ.); *При реакції води з багатьма окиснями утворюються кислоти чи основи* (з наук.-попул. літ.); *Амфотерний флюс складається із окиснів кислотного й основного характеру та проявляє одночасно властивості слабких кислот і основ* (з навч. літ.).

ОКИ́СЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окисли́ти.** *Окислена капуста в салаті біліша й хрумкіша, головне не переборщити з оцтом* (із журн.); *Початок моди на них і масова їх поява у людних туристичних місцях припадають десь на першу половину або середину 1990-х років. Звідтоді вони траплялися мені дедалі частіше: у Берліні, Парижі, Відні, Римі, Нью-Йорку. В останньому це була майже завжди статуя Свободи — десятки однакових мімів, однаково зеленого, окисленої міді, кольору* (Ю. Андрухович).

ОКИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окисли́ти** і **окисли́тися** 1, 2. *Окислення соусів оцтом не тільки надає їм кислого смаку, але також забезпечує краще зберігання* (із журн.); *Прихильники здорового харчування для окислення салатів використовують лимонний або лаймовий сік* (з газ.); *Вчені виявили велику кількість таких білків, які дають черв'якові здатність отримувати енергію з окислення чадного газу* (із журн.).

ОКИСЛИ́ТИ *див.* **окисля́ти.**

ОКИСЛИ́ТИСЯ *див.* **окисля́тися.**

ОКИ́СЛЮВАТИ *див.* **окисля́ти.**

ОКИ́СЛЮВАТИСЯ *див.* **окисля́тися.**

ОКИСЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОКИ́СЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОКИСЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* 1. Робити що-небудь кислим (про їжу, напої); кислити. *Ви починаєте серйозно придивлятися до архітектури їдальні, яка дійсно так таємничо окисляє, пережарює, пересолює, жує все, що до неї потрапляє...* (О. Довженко); *Салати з морепродуктів краще окислювати лимонним соком, це додає страві пікантного смаку* (з навч. літ.); *Щоб окислити борщ, можна влити трохи оцтової кислоти, проте краще під час приготування додати небагато квашеної капусти* (із журн.).

2. *хім., заст.* Окиснювати. *Гідропероксиди мають здатність окислювати сірковмісні амінокислоти, а під час взаємодії амінокислот з окисленими жирами утворюються токсичні сполуки* (із журн.).

ОКИСЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОКИ́СЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОКИСЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док.* 1. Ставати кислим, прокисати (у 1 знач.). *Виявилося, що миро є високоочищеною олією, яка може перебувати на відкритому повітрі, не окислюючись* (із журн.).

2. *хім., заст.* Окиснюватися. *Сталь після певного часу (до кількох років) перебування на відкритому просторі окислюється і набуває іржавого забарвлення* (із журн.).

3. *тільки док., перен., розм.* Зробити незадоволений вираз обличчя. *Він по-панібратськи підмигнув Феліксові, який окислився від того підмигування* (П. Загребельний); *— Йди й ти з усіма своїми греками! — бридливо окислився князь Пугач і перший пішов геть* (І. Білик).

4. *тільки недок.* Пас. до **окисля́ти, оки́слювати.** *Солодкі салати злегка окисляються лимонним соком, щоб шматочки ягід і фруктів не темніли* (з навч. літ.).

ОКИ́СНЕНИЙ, а, е, *хім.* Дієпр. пас. до **окисни́ти.** *Локальне електричне поле безпосередньо впливає на фотолюмінесценцію нанокристалів на поверхні окиснених структур макропористого кремнію* (з наук. літ.); *Молекули оксиду сульфуру мають форму плоского правильного трикутника, у центрі якого максимально окиснений атом сульфуру* (з навч. літ.); // **оки́снено,** *безос. пред. Який об'єм сульфур діоксиду було окиснено хлорною водою, якщо після доливання до одержаного розчину надлишку барій нітрату одержали 4,66 г осаду?* (з навч. літ.).

ОКИ́СНЕННЯ, я, *с., хім.* Реакція, під час якої внаслідок взаємодії з окисником атом речовини втрачає електрони. *Для кожної теплової електростанції визначають коефіцієнти вмісту вуглецю, коефіцієнти окиснення й національний коефіцієнт питомого вмісту вуглецю у вугіллі* (з наук. літ.); *Повільне окиснення лежить в основі дихання, адже кисень з повітря в легенях сполучається з гемоглобіном крові, утворюючи оксигемоглобін, який розноситься по всьому організму* (з наук.-попул. літ.); *Ступінь окиснення визначається умовним електростатичним зарядом атома, якого він набуває, коли віддає або приєднує електрони* (з навч. літ.).

ОКИСНИ́Й, á, é, *хім.* Те саме, що **оки́снювальний.** *Постійне світло в експерименті негативно впливало на надходження міді до рослин, поглинання якої значною мірою пов'язане з процесами окисного фосфорилювання* (з наук. літ.); *Накопичення в клітинах вільного гему призводить до окисного пошкодження клітинних компонентів* (з наук.-попул. літ.); *Тривале перебування на свіжому повітрі сприяє посиленню окисних процесів у організмі вагітної, покращує обмін речовин і надходження потрібної кількості кисню до плода* (з навч. літ.).

ОКИСНИ́К, á, *ч., хім.* Речовина, що окиснює або сприяє окисненню; оксидатор. *Найактивнішими окисниками є прості речовини найбільш електронегативних елементів — фтор, кисень, озон, хлор* (з наук.-попул. літ.); *До типових окисників належать галогени, кисень, а також катіони й аніони, що містять атоми з високим ступенем окиснення* (з навч. літ.).

ОКИСНИ́ТИ *див.* **оки́снювати.**

ОКИСНИ́ТИСЯ *див.* **оки́снюватися.**

ОКИ́СНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., хім.* Властивість за знач. **окисни́й.** *Окисність — параметр, який допомагає оцінити забруднення води органічними речовинами* (з наук.-попул. літ.); *Окисність води є її важливою гігієнічною характеристикою* (з навч. літ.).

ОКИ́СНО-ВІДНО́ВНИЙ, а, е, *хім.* Пов'язаний з окисненням і відновленням. *Цитрусові біофлавоноїди беруть участь в окисно-відновних процесах, інтенсифікують дію вітаміну С, за наявності якого вони знижують проникність і крихкість капілярів* (з наук. літ.); *Окисно-відновна функція живої речовини передбачає окиснення чи відновлення певних сполук земних оболонок* (з навч. літ.).

ОКИ́СНУТИ *див.* **окиса́ти.**

ОКИ́СНЮВАЛЬНИЙ, а, е, *хім.* Пов'язаний з оксидацією; окисний. *Окиснювальним агентом, що перебуває в газовій фазі, є кисень, який додають до інертного газу* (з навч. літ.).

ОКИ́СНЮВАТИ, юю, юєш, **ОКИСНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОКИСНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що, хім.* Здійснювати окиснення. *Окисно-відновні потенціали, якщо рухатися зверху вниз у межах групи таблиці Менделєєва, спадають, і кожний попередній галоген може окисняти наступний, витісняючи його з розчину солі* (з наук. літ.); *Атмосферний та розчинений у воді кисень здатні окиснювати органічні рештки, а також неорганічні сполуки оболонок Землі* (з навч. літ.); *Щоб окиснити зв'язаний тритій до води й вуглекислого газу, необхідно вирішити декілька технічних ускладнень цього процесу* (з наук.-попул. літ.).

ОКИ́СНЮВАТИСЯ, юється, **ОКИСНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.*, **ОКИСНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., хім.* 1. Сполучатися з киснем. *В аеробних умовах вуглеводи окисняються повністю до вуглекислого газу й води* (з наук.-попул. літ.); *Для проведення реакції срібного дзеркала, яка демонструє здатність альдегідів окиснюватися, заздалегідь підготуйте відповідні реактиви* (з навч. літ.); *Елемент нижчого ступеня окиснення може бути тільки відновником, він може лише віддати електрони, тобто тільки окиснитися* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оки́снювати, окисня́ти.** *Сірководень легко окисняється галогенами та солями тривалентного заліза* (з наук.-попул. літ.); *Подібно до більшості металів залізо окиснюється киснем та іншими неметалами* (з навч. літ.).

ОКИ́СНЮВАЧ, а, *ч., хім.* Те саме, що **окисни́к.** *Аеробні організми — істоти, здатні до життя, розвитку та розмноження тільки за наявності в середовищі кисню, який вони використовують як окиснювач у процесах метаболізму* (з навч. літ.).

ОКИСНЯ́ТИ *див.* **оки́снювати.**

ОКИСНЯ́ТИСЯ *див.* **оки́снюватися.**

ОКІ́Л[1], око́лу, *ч.* 1. *розм.* Навколишня місцевість; околиця *(див.* **око́лиця**[1] 2). *Так навіжений Цап на ввесь окіл гукав* (Є. Гребінка); *Не сумуй, що листя Сиплеться додолу: Знов зазеленіє По всьому околу* (П. Грабовський); *Не топтати уже ніколи Надорельського рясту їм... І зостався в усім околі Із ровесників сам Охрім!* (І. Вирган); *З розмов, з чуток, з усіх ознак Дізнався посланий козак, Що вирядив на цей окіл Свої роз'їзди Радзивілл* (М. Бажан).

2. *рідко.* Оточення, товариство, середовище. *Їй здавалось, що для неї вже починається якесь інше життя і що вона чужа сьому околові* (Леся Українка); *— А чого ж ви прийшли? .. — Ви думали, що, може, я в якому ідеальному розумінні кажу: погрітись у ніжному дівочому околі, біля теплих душ?* (Олена Пчілка).

3. *діал.* Постава, зовнішній вигляд. *Матня одрізнявся од усього товариства й норовом, і околом. Який завтовшки, такий завбільшки* (Панас Мирний).

4. *зах., іст.* Округ. *Прихожі мужчини — були то селяни в строю, який носять бойки стрийського і станіславського околу* [околів] (І. Франко); *Приходили й простоволосі гуцули до двору, приносили нові й нові жалі. — Обрали нас краяни від Довгопільського околу просити твоєї ласки, сину* (І. Пільгук).

5. *діал.* Облямівка. *Геть усеньке оте прислав Каніцар. Ще й по клобукові із смушевим околом!* (І. Білик); *Нужди й труда упертий син, Біжить туди, .. де в водному околі Повстала Запорізька Січ* (М. Рильський).

ОКІ́Л[2]. 1. *присл.* Навкруги, навколо, довкола. *Тиша окіл стояла така, що хотілось затулити вуха — щоб не чуть цієї тиші* (Ю. Смолич); *Що на серці — те й у пісні. Як весняна вода пробиває греблі й загати і заливає все окіл, так і її пісні* (В. Чемерис); *Я вбрався і роздивився окіл. Просто очей лежала широка, як панський двір, галява* (М. Дочинець).

2. *прийм., з род. в.* Уживається при вказуванні на розміщення кого-, чого-небудь навколо когось, чогось. *Цвірінчали горобці, дружно, стайно метушилися окіл подвір'я в старих грушах* (Ю. Смолич); *Він знав, що окіл нього тільки муровані стіни, тільки кам'яна підлога* (Д. Ткач); *Раз у раз вони* [виблиски] *моргають, тріпаються окіл Ференца, мешканці тиснуться попід стіни, тільки художник, як чаклун, не кидається від них нікуди* (О. Гончар); *Підлога була встелена килимами, многі жони стояли окіл цариці* (І. Білик).

ОКІ́ЛЬНИЙ, а, е, *розм.* Стос. до околу *(див.* **окіл**[1] 1). *Все жіноцтво з сел* [сіл] *окільних До Хуана поспішало* (В. Самійленко); *— Джума* [чума] *вже з'явилася у Волочиську та окільних селах* (Валерій Шевчук).

ОКІ́ЛЬЦЕ, я, *с., рідко.* Те саме, що **кільце́** 1, 2. *Тримав у руці він Спис в одинадцять ліктів завдовжки, й блищало на ньому Мідяне вістря, й навкруг золоте обіймало окільце* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОКІЛЬЦЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окільцюва́ти.** *Окільцьовані дерева значно стійкіші до хвороб та шкідників, тому їхня врожайність також вища* (з навч. літ.); *Кожен звір обрахований до останньої волосинки, кожен птах окільцьований чи бодай сфотографований* (Ю. Мушкетик); *Окільцьовані ластівки гасали над бджолиним шумовинням* (Н. Околітенко); *Коли нам подали дві золоті обручки і ми обмінялися ними, я одяг їй, а вона мені, ми зустрілися очима, її очі сміялися. Ось тепер уже все по-людськи. Тепер уже й ми .. окільцьовані долею* (Л. Костенко); *Уже ти, козаче, окільцьований* (С. Процюк); // **окільцьо́вано,** *безос. пред. Чорного лелеку було окільцьовано 19 червня 2010 року неподалік міста Зноймо, після чого його фіксували в різних країнах Європи та в зоні відчуження* (із журн.).

ОКІЛЬЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окільцьо́вувати** і **окільцьо́вуватися.** *У результаті окільцьовування винограду збільшуються кількість зав'язаних ягід, їхні розміри й цукристість, прискорюється дозрівання врожаю* (з наук.-попул. літ.); *Завдяки окільцьовуванню рідкісних птахів можна відслідковувати їхнє переміщення* (з навч. літ.).

ОКІЛЬЦЬÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКІЛЬЦЮВÁТИ,** юю, юєш, *док.* 1. *що.* Оточувати кільцем, у формі кільця що-небудь. * Образно. *Тепер же, коли страх, що є не порадником, а зрадником, поволі виповзає із закутків душі селянина, як з останньої криївки, новітні безчесні закони знову окільцьовують цю душу і роблять її зневіреною ще більше* (М. Матіос); *Немов стіною, окільцював* [гай] *Чернігів* (Д. Міщенко); *Іригація навколишніх земель, закладання садів, виноградників, оливкових і помаранчевих плантацій, що безкінечними терасами окільцювали місцевість, будівництво палаців, мечетей і синагог зробили іспанську Гранаду одним із найпривабливіших міст* (із журн.).

2. *що, спец.* Знімати кільце кори зі стовбура або насаджувати на нього дротяні кільця для затримання росту дерева. *Окільцьовувати дерева потрібно з обережністю, щоб не порушити їх живлення та водопостачання* (з навч. літ.).

3. *кого, спец.* Закріплювати мічені кільця на лапи птахів, хвости риб і т. ін. для подальшого спостереження за ними. *Дослідники окільцьовували рідкісних тварин, аби простежувати їхню міграцію та поширення* (з навч. літ.).

4. *кого, жарт.* Те саме, що **женúти.** *Він був із тих чоловіків, яких окільцьовують на все життя, тому після розлучення залишився сам* (із журн.); *Співачка швидко окільцювала відомого олігарха* (з газ.).

ОКІЛЬЦЬÓВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОКІЛЬЦЮВÁТИСЯ,** юю́ся, юєшся, *док.* 1. Оточуватися кільцем, кільцями. *На уражених тканинах з'являються невеликі округлі бурі плями, які потім сіріють і окільцьовуються бурою облямівкою* (з наук.-попул. літ.); *Стовбури старих дерев чи пеньків окільцьовуються грибами та мохом* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **окільцьóвувати** 1–3. *Для визначення лінійного приросту сфагнового моху стебло рослини окільцьовується під головкою моху крючечком з тонкого дроту, на інший кінець якого, розташований на відстані 5–10 см від рослини, прикріпляється бирка з алюмінієвої фольги з номером* (з наук. літ.); *Стародавні святилища окільцьовувалися ровом або ровом і невисоким валом* (з наук.-попул. літ.); *Дорослих птахів ми відловлювали за допомогою западні та сітки-павутинки. Пташенята окільцьовувалися на гніздах* (з навч. літ.).

3. *жарт.* Те саме, що **женúтися.** *Останніми роками молодь не поспішає окільцьовуватися, зосереджуючись на навчанні та кар'єрі* (із журн.); *Завдяки можливості зареєструвати шлюб за один день кількість охочих окільцюватися значно зросла* (з газ.).

ОКІЛЬЦЮВÁТИ *див.* **окільцьóвувати.**

ОКІЛЬЦЮВÁТИСЯ *див.* **окільцьóвуватися.**

ОКÍП *див.* **окóп.**

ОКÍПЧИК *див.* **окóпчик.**

ÓКІСНИЙ, а, е. Прикм. до **óкіст.** *Окісна вирізка; Окісне м'ясо.*

ОКÍСНИЙ, а, е. Прикм. до **окíстя.** *Окісний шар має різну товщину на різних стадіях розвитку організму* (з навч. літ.).

ÓКІСТ, óкосту, *ч.* Частина туші тварини — лопатка або стегно. *Разом з двома своїми товаришами увійшов* [матрос] *неждано в хату.., поклав на лаву великий окіст телятини* (М. Чабанівський); // Висолене і закопчене свиняче стегно; шинка. *Вона ворушила руками по столі, розставляючи чарки, пляшки, хліб, нарізаючи шматочки хатнього окосту* (Олесь Досвітній); *Тоді я ще не знав, що .. верховинці називали "лабою" ще й свинячий окіст, підкопчений біля комина* (М. Дочинець).

ОКÍСТЯ, я, *с.* Сполучнотканинна оболонка, що покриває зовнішню поверхню кісток у хребетних тварин і людини. *На відміну від кісткової тканини, окістя має особливі нервові закінчення, що робить його чутливим до зовнішніх подразнень* (з наук.-попул. літ.); *Окістя покриває ззовні всю поверхню кістки, за винятком суглобів трубчастих кісток* (з навч. літ.).

ОКÍТ, окóту, *ч.* Пологи в овець, кіз, кролиць, білок, а також кішок та інших котячих. *Антон встиг побувати і в кошарі та дізнатися, що вже розпочався окіт овець* (С. Чорнобривець); *Почала розпитувати* [Клавдія Іванівна] *про овечок, окіт, і що особливо здивувало Муталіба, вона називала навіть породи овець* (В. Шкляр); *На фермі в кіз через два тижні повинні були розпочатися окоти* (з газ.); // Одноразовий приплід однієї тварини або групи тварин. *Тиху радість дає воно* [Різдво] *ґаздам з давніх-давен, коли ще гуцули молилися Велесу й приносили йому в жертву ягнятка першого окоту* (І. Пільгук); — *Таке вродилось* [ягня], *та ще й не одне: троє таких калічок в сьогорічному окоті...* (О. Гончар); *За один окіт білка народжує від 4 до 10 дитинчат* (з навч. літ.).

ОКІЯ́Н, у, *ч., нар.-поет.* Те саме, що **океáн** 1. — *Коли їхати все вище й вище, буде Оковський ліс, далі Волок, Заволочча, ще далі Верхні землі, Новгород і крижаний окіян* (С. Скляренко); — *Той окіян за наше озеро більший? — наївно питала Соломійка* (В. Лис).

ОКЛÁД, у, *ч.* 1. Розмір регулярної грошової винагороди за виконувану роботу, встановлений відповідно до посади, кваліфікації і т. ін.; заробітна плата, що видається за виконувану роботу. *Дивуватися було з чого. Коли це добровільно людина в професорському званні погоджується на нижчий ступінь та й ще з нижчим окладом плати?* (Н. Рибак); *Я повертаюсь у свій гамак з видом на море, але вже з відчуттям певної місії та з державним окладом в кишені* (Любко Дереш); *Величина мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму в поточному бюджетному періоді впливає на розміри посадових окладів працівників бюджетної сфери* (з мови документів).

2. *іст.* Грошовий податок. *Переважна більшість українських золотарів походила з міщан.., вони мали власні будинки, часто на магістратській або монастирській землі, за що сплачували оклад* (з наук. літ.).

3. *мисл.* Оточення звіра на полюванні. *Дикий кабан в окладі здатний на все, бо йому немає чого втрачати* (з газ.); // Лінія оточення звіра, що позначається якими-небудь мітками (прапорцями, гілками і т. ін.). *Прапорці для окладу насичені запахом людських рук і житла, тому лисиця відчуває їх здалеку* (з навч. літ.).

4. Покриття, оздоблення із золота, срібла, бронзи і т. ін. на образáх, книгах і т. ін. *У Новгород повернуто дві ікони в срібних окладах, пограбовані під час жахливого погрому* (Є. Гуцало); *Золоторукий знав, що на столик треба покласти .. ще не викінчений оклад для книги* (П. Загребельний); *Єдина втіха — чудесна ікона в бронзовому окладі, яку мені подарував Тольчик Макаров* (І. Жиленко).

5. *діал.* Компрес. — *Я ж дістала мужа хорого на подагру, горбатого і .. часто мусила натирати його покручені і, мов камінці, затверділі пальці та поганити свої ніжні руки .. смердючими окладами* (І. Франко); *Успокоївся душевно панотець обіцянкою їмості, що вона йому на вечір злагодить зимний оклад до ноги* (Л. Мартович).

6. *діал.* Лишок. *Від часу, як Юра розстався з сином.., минув уже рік з окладом* (І. Франко).

ОКЛАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., кого чим.* Те саме, що **обклада́ти** 4. *Козак бере* [лінивця] *за чуприну, давай його окладати гарапником, — а все наказував не лежати, а іти на роботу* (з переказу); *Як тільки сотник Андрій Жаркович переліз через мур, сто рук простягнулося до нього, сто кулаків, як довбнями, стало окладати його* (Б. Лепкий).

ОКЛА́ДИ́НКА, и, *ж., діал.* Обкладинка. *Початок дуже інтересної розвідочки "Артистичний орнамент окладинки", що являється першою у нас пробою внести естетичне світло в безладдя друкарського оздоблювання книжок* (І. Франко); *Сам із себе сміявся* [граф Адольф], *бо книжки знав хіба з окладинок* (Б. Лепкий); *Якийсь образок на окладинці* [зошита], *пан якийсь кучерявий, з довгим носом* (У. Самчук).

ОКЛА́ДКУВАТИЙ, а, е, *діал.* Товстий, гладкий (про тварину). *Окладкуватий віл* (Сл. Б. Грінченка).

ОКЛАДНИ́Й, а́, е́. Стос. до окладу (у 1–4 знач.). [М и х а й л о:] *Грамота потрібна, щоб вексель або розписку прочитать чи підписать; договор* [договір], *повістку од мирового, окладний лист, квитанцію прочитать, щоб, виходить, не общитали* [обрахували] (І. Карпенко-Карий); *Гетьман мав право збирати податки. Найбільші податки були не окладні, а торгові, з промислів або ремесел* (з наук.-попул. літ.); *Лик святого і блискуча окладна риза були темними від віку* (із журн.).

ОКЛА́ДНИК, а, *ч., іст.* Службовець, який визначав суму податку. *Різноманітність розцінок податків давала змогу окладникам оподатковувати на свій розсуд та зловживати своїм службовим становищем* (з наук. літ.).

ОКЛЕ́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оклеї́ти.** *Для уникнення пошкоджень склопакети транспортують оклеєними спеціальною плівкою* (з навч. літ.); // **окле́єно,** *безос. пред. Стіл було оклеєно крайковою стрічкою* (із журн.).

ОКЛЕ́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оклеї́ти.** *За планом передбачалися вирівняні стіни з гіпсовим тинькуванням під фарбування та оклеєння шпалер* (з газ.).

ОКЛЕ́ЇТИ *див.* **окле́ювати.**

ОКЛЕ́ПАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **оклепа́ти.** *Оклепані колеса вкрилися іржею, тому віз скрипів і торохтів на все село* (із журн.); *Ми нітрохи не ймемо віри, що між Гернсеєм і Джерсеєм нібито мала відбутися ось ця оклепана людськими язиками розмова* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // **окле́пано,** *безос. пред. — Коли ж людину оклепано і вона це заперечує, її шанують ще менше, бо суд уже відбувся* (Валерій Шевчук).

ОКЛЕПА́ТИ *див.* **окле́пувати.**

ОКЛЕ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКЛЕПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., розм.* 1. *що.* Те саме, що **обко́вувати** 1. *Оклепувати колесо воза; Оклепати двері.*

2. *кого, перен.* Зводити наклеп на кого-небудь; обмовляти. — *Значить тоді, що я Степана оклепав? — Неумисне, помилився — Біг простить...* (О. Кониський); [С т е п а н:] *Він же думний дяк, він має силу — он син його ще молодий, — вже стольник; він оклепає нас перед царем, а там уже й готово "слово й діло"* (Леся Українка).

ОКЛЕ́ЦЬКУВАТИЙ, а, е, *діал.* Опецькуватий (у 1, 2 знач.). *Оклецькуватий писар з якутів зітхав, протираючи очі* (П. Грабовський); *Біля нас вимахувало руками якихось два підозрілих типи, розігріті коньяком і кавою до високих градусів, один з них весь час поривався до нас, тицяв коротким оклецькуватим пальцем в груди то мені, то Роговому* (Ю. Мушкетик).

ОКЛЕ́ЦЬОК, цька, *ч., діал.* 1. Обрубок. *То не розвидняється, а так лягає світло, і то не від саморобного оклецька свічки в ліхтарі* (Е. Андієвська).

2. Опецьок (у 1 знач.). *У пам'яті закарбувався образ прабаби: хусточка біла, сорочка з штапелю в дрібних квіточках, спідниця довга, а на руках — оклецьок, бо ж усіх онучат і навіть правнуків виняньчила* (з мемуарної літ.).

ОКЛЕ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окле́ювати.** *Компанія спеціалізується на різноманітному розміщенні реклами, зокрема на оклеюванні вітрин магазинів* (з газ.); *Найнадійніший захист вашого автомобіля — оклеювання захисною антигравійною плівкою* (з мови реклами).

ОКЛЕ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОКЛЕ́ЇТИ,** е́ю, е́їш, *док., що.* Те саме, що **обкле́ювати** 1. *Оклеювати стіни шпалерами потрібно тільки після ґрунтування* (з навч. літ.); *Ніна Федорівна набрала з нього* [джерела] *води повну пляшку, оклеїла її етикеткою і вклала в рюкзак, наче якийсь скарб* (О. Гончар).

ОКЛЕ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **окле́ювати.** *У житлових кімнатах поверхні стін, як правило, штукатуряться вапняно-піщаним розчином і оклеюються шпалерами* (з навч. літ.); *Вагони метро можуть оклеюватися рекламними оголошеннями тільки зареєстрованих рекламних компаній* (з газ.).

ОКЛИ́ГАТИ *див.* **окли́гувати.**

ОКЛИ́ГНУТИ *див.* **окли́гувати.**

ОКЛИ́ГУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач **окли́гувати.** *Під час післяопераційного оклигування вони й подружилися* (з мемуарної літ.).

ОКЛИ́ГУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКЛИ́ГАТИ,** аю, аєш, **ОКЛИ́ГНУТИ,** ну, неш, *док., розм.* Одужувати, здоровішати. *Параска потроху оклигувала, та дуже помалу .. Дома ледве чапала по хаті* (Б. Грінченко); *В госпіталь його привезли контуженим, і він тепер тільки оклигував після контузії* (О. Гончар); *У теплому спокої Захаріос оклигував, і в його очах знову засвічувався оливковий блиск* (М. Дочинець); *І не квапсь, не рятуй, — Ні, вже не оклигну, Таки вмру* (П. Гулак-Артемовський); *Марися, попоївши, хоч і трохи оклигала, та все ж виглядала дуже жалюгідно* (Ірина Вільде); *Здоровань вже зовсім оклигав, спробував поворушити руками, але застогнав від болю* (Ю. Логвин).

О́КЛИК, у, *ч.* 1. Вигук, поклик, звертання, яким привертають чию-небудь увагу. — *Сержант Орлюк! — почув він генералів оклик, коли вже причинив двері* (О. Довженко); *Нараз коло Бабієвого тину показалася висока Юхимова постать і жвавий оклик: — Здрастуйте!..* (С. Добровольський); *На його оклик вийшла молода козачка років двадцяти восьми* (Григорій Тютюнник); — *Княже! — став на порозі стольник і обірвав тим окликом його роздуми* (Д. Міщенко); * Образно. *Повна емансипація особи автора з рамок схоластики, повний розрив з усяким шаблоном .. — се характерний, пануючий оклик наших часів* (І. Франко).

2. Голосний вигук, викрик, що виражає які-небудь почуття. *Не ревіли роги, не лунали веселі оклики по тій новій побіді* (І. Франко); *З майдану доносилися крики дружинників. У цих окликах звучало спершу здивування, потім жаль, а вкінці лютість, гнів, жадоба помсти* (Юліан Опільський); *Керманич каравану у згрібній кожушанці, розпанаханій на грудях під дротяною сорочкою, перекидався веселими окликами з Сірославичем* (К. Гриневичева); *Володько не може цього року, як бувало, лазити по тих деревцях, вдавати птахів і викрикувати оклики захоплення* (У. Самчук).

△ **Знак о́клику** *див.* **знак.**

◊ **Розста́вити крапки́ і зна́ки о́клику** *див.* **розставля́ти.**

ОКЛИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окли́кати.** *Окликаний гетьманом Богун підвівся* (Я. Качура).

ОКЛИКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оклика́ти** і **оклика́тися.** *Озватися на окликання; Окликання услід.*

ОКЛИ́КАТИ *див.* **оклика́ти.**

ОКЛИКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОКЛИ́КАТИ,** и́чу, и́чеш, **ОКЛИ́КНУТИ,** ну, неш, *док.* 1. *кого.* Називати кого-небудь на ім'я або покликом привертати до себе його увагу. — *Христе! Христино!* — *сіпаючи за подушку, оклика Свирид* (Панас Мирний); — *Блаженко!* — *окликає Сагайда старшого, а брати зупиняються обидва* (О. Гончар); *Він ішов по вулиці, і його вряди-годи окликали люди. Він зупинявся і входив у розмови* (Валерій Шевчук); *Орися окликнула свою подругу, але остання не поворухнулась навіть* (М. Старицький); — *Дзвінко!* — *окликнув її пан Роман, і моє серце відразу закалатало так голосно, що аж перехопило подих* (Ю. Винничук).

2. *що, церк.* Оголошувати, оглашати. *Щоразу під час служби священник окликає уривок Святого Письма, який віряни слухають з особливою уважністю* (з рел.-церк. літ.).

ОКЛИКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОКЛИ́КНУТИСЯ,** нуся, нешся, *док., розм.* 1. Відповідати на поклик, звертання; відзиватися, відгукуватися. — *Чи тут є хто?* — *відхиляючи двері в курінь, спитався один з товариства. Звідти не окликався ніхто* (Панас Мирний); // Подавати голос, обзиватися. — *Наострю слух твій, щоб, як окликнуся, Ти чув мій голос, наче грім* (І. Франко); *Окликнулись луки сотнями перепелів* (Панас Мирний); // Давати знати, нагадувати про себе чим-небудь. *Душа бродника окликалася ще на далекий плач споминів, тугу по доньці-красуні* (К. Гриневичева); *Не стріляти він не міг — він мусив стріляти .. і тільки пострілами міг він окликнутись до живих, дати їм знати про себе, що він є, існує, живе* (О. Гончар); // *перен.* Відповідати на певну дію тією самою або іншою дією. *Приголомшені ударом артилерії, вони не скоро опам'яталися. Де-не-де стали окликатися ожилими кулеметами* (О. Гончар).

2. *до кого.* Говорити, звертатися до кого-небудь. *Наперед сей* [Палінур] *схаменувся І до Нептуна окликнувся: "А що ти робиш, пан Нептун!"* (І. Котляревський).

3. Звучати луною; відлунюватися. *І не розходилась та пісня по світу, не окликалася луною в лузі, як соловейкова; а, як важкий камінь, налягала на душу* (Панас Мирний); *На лісозаводі протяжно гудів гудок: гу-у... і розкотисто окликався в горах: ов-ов!* (С. Чорнобривець).

ОКЛИ́КНУТИ *див.* **оклика́ти.**

ОКЛИ́КНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окли́кнути.** *Окликнутий Богданом, танкіст уже й далі не пішов, затримався тут* (О. Гончар); // **окли́кнуто,** *безос. пред. Цього разу його окликнуто було вже по-російському* (І. Багряний).

ОКЛИ́КНУТИСЯ *див.* **оклика́тися.**

ОКЛИНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКЛИНЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що.* Набивати на стіну кілочки, клинці перед обвальковуванням. *Мелася обмазувала хату, а я її оклинцював хоч помалу* (Ганна Барвінок).

ОКЛИНЦЮВА́ТИ *див.* **оклинцьо́вувати.**

ОКЛИ́ЧНИЙ, а, е. Який виражає, передає оклик. *Реальність для Тичини існує переважно в тьмяній неозначеності футуруму. Це реальність закликів, лозунгів і окличних знаків* (В. Стус); *Пунктуація перекладу, на відміну від однотипної окличної пунктуації оригіналу, чітко демонструє композиційний злам у структурі твору, протиставляє різні частини сюжету* (з наук.-попул. літ.); *Окличні інтонації, гасла підсилюють експресію ліричного висловлення у творі* (з навч. літ.).

△ **Окли́чне ре́чення** *див.* **ре́чення.**

ОКЛИ́ЧНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **опові́сник.** *Бенкет великий готується в царських палатах. Все прибране, все скінчене, окличники оббігали весь Рим, гукаючи запросини цісарської* (Дніпрова Чайка); *Окличники підхоплювали княжі слова й передавали їх від полку до полку, від сотні до сотні* (Б. Лепкий); *Стріла бранців сумнозвісна Кафа лементом окличників купецьких* (Н. Рибак); *Коли голови втікачів стали зливатися з обрієм, кошовий наказав окличникові погукати старшину* (Ю. Мушкетик).

ОКЛИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Властивість за знач. **окли́чний.** *Окличність становить визначальну, але не обов'язкову ознаку вигукових реченнєвих утворень* (з наук. літ.); *Звуконаслідувальним словам-реченням, як і вигукам, притаманна окличність* (з наук.-попул. літ.).

ОКЛИ́ЧНО. Присл. до **окли́чний.** *Формула привітання або ж прощання часто вживається oклично* (з навч. літ.); * Образно. *В вікні тополі знак стримить оклично* (С. Йовенко).

ОКЛУ́НОК, нка, *ч.* Те саме, що **клу́нок.** *Баба з великим оклунком на плечах поспішає. За нею плентається хлопчик, теж з оклунком* (С. Васильченко); *Дружина глухого принесла з човна оклунок і розкладала на землі сніданок* (Олесь Досвітній); *Найближчої неділі випросив у матері оклунок проса, звалив його на плечі, поніс у Валки на базар* (В. Минко); * У порівн. *Остапа в'язали, Мов оклунок, сердешного На коника клали* (Д. Мордовець).

ОКЛЮДО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **оклюдува́ти.** *Вільний кисень також розчинений або оклюдований в снігах та льодах* (з наук. літ.); *Зміни в температурі й напрямку вітру можуть відбутися з проходженням оклюдованого фронту* (з навч. літ.).

ОКЛЮДУВА́ТИ, у́є, *недок. і док., що, спец.* Здійснювати оклюзію (у 1, 2, 4 знач.). *Під час дослідження процесу осадження сполук заліза та супутніх домішок з використанням кальцієвмісних осаджувачів (вапно, крейда) виявилося, що оксид феруму має здатність оклюдувати домішки кальцію, магнію* (з наук. літ.); *Природні цеоліти можуть зв'язувати зайві луги в нерозчинні гідроалюмосилікати та оклюдувати аніони* (з наук.-попул. літ.); *Катетер може оклюдувати судини невеликого діаметру* (з навч. літ.).

ОКЛЮДУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., спец.* 1. Зазнавати оклюзії (у 2 знач.). *При аневризмах аорти у процес залучається устя нижньої брижової артерії, яка оклюдується на значну довжину* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оклюдувáти.** *Під час бродіння тіста в закритій ємності накопичується вуглекислий газ, який розчиняється в масі тіста та оклюдується високомолекулярними сполуками тіста* (з наук.-попул. літ.).

ОКЛЮЗІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до оклюзії. *Осадження оклюзійних домішок можливе тільки за оптимального рівня кислотності* (з навч. літ.); *Сьогодні для лікування оклюзійних уражень магістральних артерій, які постачають кров у головний мозок, перевагу надають малоінвазивним методам* (з наук. літ.); *Вирівнювання оклюзійної поверхні зубних рядів можливе шляхом укорочення зубів* (з наук.-попул. літ.).

ОКЛЮ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.* Поглинання газів мікроскопічними порожнинами в металах, мінералах і т. ін. *Оклюзія є причиною забруднення кристалів домішками, які впливають на їхні фізичні властивості* (з наук.-попул. літ.).

2. *мед.* Порушення прохідності порожнистого органа. *Підвищений холестерин у крові небезпечний тим, що сприяє утворенню атеросклеротичних бляшок на стінках судин, які з часом можуть зумовити оклюзію судин* (з навч. літ.).

3. *мед.* Співвідношення зубів верхньої та нижньої щелеп у зімкненому стані; прикус. *Естетична стоматологія починається з повного розуміння принципів оклюзії та функцій жувальної системи* (з навч. літ.).

4. *метеор.* Витіснення холодним повітрям приземного теплого повітря у верхні шари атмосфери. *Холодний полярний фронт із хвилями проходить від точки оклюзії до вершини хвилі в районі Мелітополя* (з наук. літ.).

ОКЛЯКА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОКЛЯ́КНУТИ, ОКЛЯ́КТИ,** кну, кнеш; *мин. ч.* окля́к, ла, ло *і* окля́кнув, нула, ло; *док.* 1. Утрачати рухомість, чутливість від холоду або незручного положення (перев. про кінцівки); заклякати, дубіти. *Біля дверей він затримався, щоб поздоровити клерка, і хоча той і оклякнув від холоду, проте .. сердечно відповідав на вітання* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Діккенса).

2. *перен.* Ставати нерухомим (від подиву, страху і т. ін.); завмирати, ціпеніти. *Захлинаючись від болю, ковзаючи по мокрій землі, силкувався запалити сірник, але раптом окляк і більше не ворухнувся* (Н. Рибак).

3. *діал.* Ставати на коліна. *Зоставшись сама, Мася взяла польську книжку, оклякнула і почала вичитувати польські молитви* (А. Свидницький).

ОКЛЯ́КЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **окля́кнути, окля́кти.** *Христя увійшла в хату обмерзла, окляклa* (Панас Мирний); *Окляклий, закостенілий, Віктор уминав вечерю за обидві щоки* (Олекса Ізарський); * Образно. *Даремно вгору чорний ліс простер Окляклі руки* (В. Стус).

ОКЛЯ́КНУТИ *див.* **оклякáти.**

ОКЛЯ́КТИ *див.* **оклякáти.**

ÓКО[1], а, *с. (мн.* **óчі,** *у знах. в. з прийм.* у *також* **вíчі,** очéй). 1. Орган зору в людини, усіх хребетних і деяких безхребетних тварин. *Я не нездужаю, нівроку, А щось такеє бачить око, І серце жде чогось* (Т. Шевченко); *Праве око лукаво дивилось з-під піднятого трохи повіка на купку мідяних грошей* (М. Коцюбинський); *Ще сонце спить, ще пролісок не квітне. Та березня проміння непомітне В дівочих одбивається очах* (М. Рильський); *У неї був величезний білий пухнастий перський кіт з фіалковими очима і печаткою презирства до всього світу на пещеному безносому обличчі* (Є. Кононенко); // Те саме, що **пóгляд.** *Двоє агентів ідуть попереду, шукаючи очима потрібне їм помешкання* (В. Винниченко); *Він довго проводив очима її постать, що поволі спускалася ковзкою дорогою* (У. Самчук); *На вулиці ніде було розгулятися оку. Погляд упирався в протилежні будинки, такі самі, як і той, що в ньому мешкав Кукулик* (П. Загребельний).

2. *розм.* Здатність бачити; зір. *Глушак дивиться на друга з дуже складним почуттям задоволення, суму і співчуття і говорить наче у відповідь своїм думкам і міркуванням: — Так, старію.. Не те вже око...* (О. Довженко); // *тільки одн.* Особлива здатність бачення, властива людині завдяки певній професії, досвіду, навичкам і т. ін. *Брянський звичним оком професіонала одразу визначав, куди влучали міни* (О. Гончар); *Його досвідчене око помітило над високим кам'яним муром ще кілька темних тіней* (Микита Чернявський).

3. *тільки одн., перен., розм.* Піклування, догляд. — *Еге-ге, ваша правда: воно, хазяйствечко, любить ока, гулянки його не прибільшують* (Дніпрова Чайка); — *Давно вже працюю на виробництві і скажу я вам, що це просто неохайність виробнича. Нема догляду на заводі, нема ока* (Остап Вишня); *А щоб за кіньми було око, домовився із онучком Петрусем, що, коли догляне за кіньми, дасть йому дорогу забавку* (Григорій Тютюнник).

Ви́брати óчі *див.* **вибирáти; Виймáти / ви́йняти óчі** *див.* **виймáти; (1) Воля́чі óчі** — великі опуклі очі. — *Я люблю розумні очі, не ваші волоські та грецькі, трохи волячі очі, — сказала Саня* (І. Нечуй-Левицький); *Петро Григорович багатозначно подивився на гостя волячими очима* (О. Іваненко); *Жінка зазирає своїми прегарними волячими очима просто в його .. душу* (С. Андрухович); **(2) Глибóкі óчі** — очі, яким властива виразність, серйозність погляду; очі темні або з великими зіницями. *Глянула* [Марія] *на мене глибокими очима й упекла мене тим поглядом.., у саме серце впекла* (М. Коцюбинський); *Я теж часом зовсім забував про неї над своїми паперами та книжками. Іноді тільки ловив несподівано на собі її очі — глибокі, пильні, допитливі* (С. Васильченко); *Перед ним на порозі стала жінка в накинутій на голову білій вовняній хустці, з-під якої, наче дві зірниці, заіскрили до місяця глибокі чорні очі* (Д. Бедзик); *Він був високий, стрункий, мав дивні крилаті брови і глибокі карі очі* (В. Земляк); **Закóчувати (запускáти, пускáти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) óчі [під лоб (під лóба)]** *див.* **закóчувати; Заплюóвувати / заплювáти óчі** *див.* **заплюóвувати; Заступáти (зáступати, зáстити) / заступи́ти óчі** *див.* **заступáти; Захóдити / зайти́ в óчі** *див.* **захóдити; Звертáти / зверну́ти на сéбе óчі** *див.* **звертáти; Звертáти / зверну́ти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір** *і т. ін.)* *див.* **звертáти; Звýжувати / звýзити óчі** *див.* **звýжувати; Здáвлювати / здави́ти повíки (óчі)** *див.* **здáвлювати; Здіймáти** *(рідко* **знімáти, знóсити) / здійня́ти** *(рідко* **зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба** *і т. ін.)* *див.* **здіймáти; З слíзьми́ (сльозáми) [на очáх (в очáх)]** *див.* **сльозá; Зупиня́ти на собí óчі (óко)** *див.* **зупиня́ти; (3) Імли́сті óчі** — очі без яскравого блиску, із затуманеним поглядом. *Була вона струнка, міцна, років вісімнадцяти, з розкішною каштановою косою і чорними імлистими очима* (З. Тулуб); *Біля свіжого обкорованого воринння пасічник зупиняється, а під його кущатими бровами одразу ясніють імлисті очі* (М. Стельмах); *Очі у Якова великі, імлисті, либонь тільки в очах і відбилася порода Маркевичів* (Ю. Мушкетик); **Кри́тися з очéй** *див.* **кри́тися; Кутóк**

(кутки́) о́ка (оче́й, ро́та, уст) *див.* **куто́к; Мішки́ під очи́ма** *див.* **мішо́к; На́дити зір (о́чі)** *див.* **на́дити; На дні (на де́нці) оче́й** *див.* **дно; Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд)** *див.* **наці́лювати; Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом)** *див.* **наці́люватися; Незви́кле ву́хо (о́ко)** *див.* **ву́хо; Не стика́ти / не зіткну́ти оче́й (о́ком)** *див.* **стика́ти; (4) О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)]** *у кого, рідше кому* — очі звелися догори, перев. прикривши повіками зіниці у стані агонії, запаморочення, тяжкої хвороби, сну або від радості, щастя і т. ін. *Альоша дико скрикнув і забився головою об підлогу. Очі йому закотилися під лоба .. У нього почався тяжкий нервовий напад* (І. Микитенко); *Хлопчик лежав горілиць, ясно-блакитні очі його підкотилися під лоба* (В. Собко); *Мої коліна без мого дозволу — самі! — затремтіли. Посоловілі очі закотилися під лоба...* (А. Крижанівський); *Татарин .. спробував підвестися, але знову впав і затих. Очі йому підкотилися під лоба й так осклілі* (Ю. Мушкетик); — *О, тоді ви ще не бачили Венеції! — тішиться, як дитина, старий, аж йому очі закочуються* (Ю. Андрухович); **(5) О́чі звýжуються / звýзилися** — зближуються повіки, майже закриваючи очі. *Довго дивився* [Чепур] *мені у вічі. Його погляд увесь час мінився: очі то округлялись, то звужувались* (Ю. Збанацький); *Невисока людина всміхається на короткий, коротесенький, як свист кулі, момент, а її чорні очі звужуються на вузесенькі шпарки* (О. Лисяк); *Денисові ліве око по-мишачому звузилося, а з-під вій блискав нетерплячий вогник* (С. Добровольський); *Філіп спохмурнів, очі його звузилися* (О. Авраменко); **(6) О́чі з поволо́кою** — очі без яскравого блиску, з виразом млості, ніжності. *Де б він не був, що б не робив — усе йому ввижалися палкі, чорні, з синьою поволокою очі дівчинині* (М. Коцюбинський); *Федора Михайлівна звела на нього великі з поволокою сірі очі, затінені довгими віями* (П. Панч); *Ніна була вродливою (чого вартували сині з поволокою очі), мала точену фігурку, гострий язичок і не менш гострий розум* (В. Лис); **О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)]** *див.* **п'ясти́; (7) О́чі сте́жать** *за ким — чим* — хто-небудь невідривно спостерігає за кимсь, чимсь. *Дитячі очі стежили з печі за кожним рухом старших* (М. Костомаров); *Виходячи із спочивальні, на порозі він оглянувся: за ним невідступно стежили материні очі* (П. Кочура); *З-за піднятого ковніра капітанового плаща блищать чорні, гарячі очі. Вони невпинно стежать за дорогою* (О. Полторацький); **О́чі (що́ки) позатяга́ло** *див.* **позатяга́ти; Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру)** *див.* **підко́чувати[1]; Повийма́ти о́чі** *див.* **повийма́ти; Помо́ргувати очи́ма** *див.* **помо́ргувати; Поопуска́ти о́чі** *див.* **поопуска́ти; Порива́ти о́чі** *див.* **порива́ти[2]; Посила́ти / посла́ти о́чі** *див.* **посила́ти; Посте́жити очи́ма** *див.* **посте́жити; Потьмяні́ло в оча́х** *див.* **потьмяні́ти; Прибира́ти / прибра́ти з оче́й** *див.* **прибира́ти; Прикида́ти / прики́нути на о́ко** *див.* **прикида́ти[3]; (8) Про́ти (напро́ти, навпро́ти) оче́й** — прямо перед очима. *Тільки що встигло мигонути проти очей їм усе те, як на їх* [них] *кинулася орда людей* (Марко Вовчок); *Климко підібгав ноги під поли діжурчини, щоб зогрілися, й онімілою тремтячою рукою дужче розгорнув солому напроти очей* (Григір Тютюнник); *Проти очей — золота свічка Андріївської церкви* (О. Ульяненко); **(9) Ра́чачі** *(рідко* **рачи́ні) о́чі** — витрішкуваті очі. *Обличчя — важке, похмуре, недобре, ще й булькаті, напіввирячені рачачі очі* (Ю. Мушкетик); — *Хеду треба знайти. — Де? — зробив він рачині очі. — У Таїланді чи в Москві?* (В. Шкляр); *У дзеркалі побачив* [Мартофляк] *себе і гірко скривився: не так від цих вибалушених рачиних очей і мішків під ними, як від усвідомлення всієї глибини свого падіння* (Ю. Андрухович); **Роздяга́ти / роздягти́ (роздягну́ти) очи́ма** *див.* **роздяга́ти; Синці́ (круги́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма** *див.* **сине́ць; (10) Скісні́ о́чі** — очі, що мають косий розріз; розкосі очі. *Василь Леонтійович грізно засвітив очима. Вузькі вони і скісні у нього, ніби ховалися перед людьми, ніби соромилися чогось* (Б. Лепкий); *Її трохи скісні сірі очі спалахували фосфоричними вогниками* (Ірина Вільде); *На гнідому рисакові, нагнувшись уперед, сидів ставний козарлюга зі засмаглим темно-синім обличчям і скісними татарськими очима* (Р. Іваничук); **Скособо́чити о́чі (оченя́та)** *див.* **скособо́чити; Сте́жити очи́ма (по́глядом)** *див.* **сте́жити; Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма)** *див.* **стика́тися; (11) Сухі́ о́чі** — очі без сліз. *Жаль гострим ножем краяв йому серце, на сухі очі набігли сльози* (Панас Мирний); *Сидить* [Орися] *задумана, обіпнута чорною шаллю, лице бліде. На шелест його кроків рвучко обертає голову, очі сухі, пекучі* (Григорій Тютюнник); *Настя переборола хвилинну слабість. Очі в неї сухі й блискучі* (І. Цюпа); **(12) Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та)** — чорні з синюватим відливом очі, схожі на стиглі ягоди терну. *Маляренкова — маленька, з терновими очима, .. все підбиває дівчат заспівати на прощання* (Г. Косинка); *Міня, прядучи з-за столу терновими очицями, хихикнула* (П. Колесник); *Вона промовила, захоплено світячи своїми терновими очима: — Як тут прегарно!* (С. Андрухович); **Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі)** *див.* **ти́цяти; Тьми́ться в оча́х** *див.* **тьми́тися; Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й)** *див.* **уника́ти; Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром** *і т. ін.)* *див.* **упира́тися[1]; Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **упира́ти[1]; Хоч о́ком світи́** *див.* **світи́ти; Ще́зни з оче́й** *див.* **щеза́ти.**

○ **В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка>** *див.* **мить; (13) На оча́х:** а) *(у знач. прикм., перев. зі сл.* б у т и, *у кого, кого і без дод.)* відкритий, доступний для огляду, спостереження, контролю і т. ін.; видний комусь. *Він жив подвійним життям. Одне було у всіх на очах. Але було у нього ще інше, таємне й глибоке життя* (З. Тулуб); *При такому освітленні кожен був на очах, і це мимоволі змушувало триматися гідно й поважно* (В. Кучер); *Шукаю очима якнайвигіднішого місця, звідки б усіх можна було спостерігати, а самому не бути на очах інших* (П. Колесник); — *І я, і моя невелика праця перед вами. Усе на очах!* (М. Стельмах); б) *(у знач. присл., з дієсл.)* дуже швидко, помітно і т. ін. *Ряба корова на очах худла і все менше та менше давала подою* [надою] (М. Коцюбинський); *Усе росло та доспівало на очах!* (Б. Лепкий); *Рішучість, відвага та все інше тікали й зникали просто на очах* (Ю. Смолич); *Мати натішитись не могла: на очах оживає син!* (О. Гончар); в) *(у знач. присл., перев. у кого, кого, чиїх)* у чиїйсь присутності, при комусь. *Він зріс на наших очах; ми його добре знаємо!* (І. Нечуй-Левицький); *Поцілував* [Оксен] *у щоку. Вона злякалася, тому що це робилося на очах усіх парубків і дівчат* (Григорій Тютюнник); *Кам'яний виступ фронтону досі захищав Тессі надійно. Але ось він скінчився, а попереду — кілька кроків, які треба пройти на очах у переслідува-*

чів (М. Дашкієв); г) *(у знач. присл., чиїх)* за життя, за час діяльності кого-небудь. *Розвій Франції під кермою Наполеона III відбувся у Золя на очах* (І. Франко); *З часом, на очах Франка, відбувається важкий соціальний процес. Процес росту капіталізму* (В. Речмедін); *На наших очах проходить скорий процес асиміляції і денаціоналізації* (О. Шугай); **(14) Пéред очи́ма** *перев. чиїми:* а) *(у знач. присл.)* зовсім близько від когось, поряд. *Перед очима — тільки зорі... Вони виступили на чорному небі, немов буйна роса, немов аж осипаючися над пришерхлою землею* (І. Багряний); *Це була його мати, мати, що жила з ним поруч, яку він бачив щодня, мати, яка перед його очима марніла, сохла, згасала, а він нічого того не помічав!* (Б. Антоненко-Давидович); *Чоловік, не озираючись, йшов чітким кроком кадрового офіцера. Перед очима Наталки на мить майнуло обличчя з суворими і гострими рисами* (Д. Білий); б) *(у знач. присудка, перев. зі сл.* з'являтися, поставати, проходити*)* уявляється, згадується кому-небудь щось. *В уяві* [Улянки] *майнули лиця школярів-однокласників. Увесь четвертий клас пройшов перед очима* (О. Донченко); *Цієї ночі він не спав. Чи боявся замерзнути, чи тому, що весь час тривожили уяву, з'являючись перед очима, то батько, то мати* (О. Гончар); *І тепер ось, через чотири роки, зустріч та не вперше, не вдесяте, не всоте сплила в пам'яті, постала живою картиною перед очима* (Микита Чернявський).

△ **Акомодáція óка** *див.* **акомодáція; (15) Волóве óко (óчко):** а) співочий птах малого розміру ряду горобцеподібних. *Волове око — один з найменших наших птахів, розміром з половину горобця. Маса його тіла становить 9–11 г, довжина — близько 10 см* (з наук.-попул. літ.); *Волове око переважно харчується комахами, жуками, кониками, личинками, павуками* (з навч. літ.); *Навіть не віриться, що така красива, сильна пісня виходить з грудей однієї з найменших пташок нашої фауни — волового очка* (з газ.); б) те саме, що **рудбéкія.** *Листатий чауш, або "волове око", як його в них звуть, буйно розрісся цієї весни* (О. Гончар); *Діти улітку складають гербарії: сині лісові дзвоники, волові очі, .. материнка* (Є. Гуцало); **(16) Ворóняче óко** — багаторічна трав'яниста рослина родини лілійних з довгим повзучим білим кореневищем, яка дає одну чорну отруйну ягоду на кінці стебла. *Трав'яниста лісова рослина вороняче око має листки з сітчастим жилкуванням* (з навч. літ.); *Раптом моє серце тенькнуло, опустилось трохи вниз і радісно завмерло: невдалік од отруйного стебла воронячого ока красовито стоять два близнюки-червоноголовці* (М. Стельмах); *Після бою він промив рани міцною горілкою, .. обіклав зіллям воронячого ока, перев'язав* (Ю. Мушкетик); **(17) Пави́не (павичéве) óко** — метелик досить великих розмірів родини німфалід із яскравим забарвленням. *Павичеве око — один із найяскравіших європейських метеликів, що отримав свою назву за характерні плями-оченята на крилах* (з наук.-попул. літ.); *Павине око — розповсюджений вид метеликів, вони зустрічаються в помірному та субтропічному поясі Європи, помірному поясі Азії, у тому числі на Японському архіпелазі* (з навч. літ.); **(18) Фасéткові (фасéточні) óчі** — парні складні органи зору комах, ракоподібних і деяких інших членистоногих. *Фасеткові очі утворені особливими структурними одиницями — оматидіями, лінза рогівки яких має вигляд опуклого шестигранника — фасетки* (з наук.-попул. літ.); *Фасеточні очі комах нерухомі, розташовані з боків голови і можуть займати майже всю її поверхню* (із журн.).

◇ **[Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко)** *див.* **вбирáти[1]; [Аж] в очáх мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть** *і т. ін.)* *див.* **мерехтíти; Аж в очáх мíниться** *див.* **мíни́тися; [Аж] в очáх рябíє (рябúть, ряботи́ть) / зарябíє** *див.* **рябíти; [Аж] за óчі хапáти** *див.* **хапáти[1]; (19) [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбíт,** *рідше* **догори́** *і т. ін.)***] лíзуть (вилáзять, вискáкують** *і т. ін.)* **/ полíзли (ви́лізли, ви́скочили** *і т. ін.)* *у кого, кому, чиї:* а) хто-небудь відчуває велике здивування, потрясіння, страх і т. ін., дуже вражений чимсь. *В мене очі лізуть на лоба від цих обвинувачень!* (В. Малик); *У Євгена з переляку трохи не вискочили з орбіт очі* (Ю. Мушкетик); *Вигрібаю свою електронну пошту. Один лист просто змушує мої очі вилізти на лоба, і я одразу біжу телефонувати мамі* (С. Пиркало); *У Чорного й очі полізли на лоба. Ушам своїм не йняв віри. Що це, випадковість?* (Д. Міщенко); б) хто-небудь дуже напружується, важко працює, стомлюється. [Б а б и ч:] *Гарував чоловік, весь вік робив, аж очі з голови лізли, мучився, терпів* (І. Франко); — *Бувало, роби хоч перервись, очі на лоба лізуть* (А. Головко); *Вивалюємо з кузовів величезні кам'яні брили, аж очі вилазять* (М. Андрусяк); в) *(перев. від чого)* кому-небудь стає погано, неприємно, зле і т. ін. від чогось. *Борщ був голий, а такий квасний, що аж очі вилазили* (В. Гжицький); — *Поки дійдеш* [на поле], *то очі на лоба вилазять, а робити ж як і коли?* (В. Кучер); *Він захарчав, і очі його просто-таки полізли на лоба. Я вдарив його знову* (Л. Кононович); **[Аж] íскорки в очáх замиготíли** *див.* **íскорка; [Аж] íскри (íскорки) з очéй сúплються (летя́ть, скáчуть** *і т. ін.)* **/ посúпалися (сипну́ли, полетíли, поскакáли, скакну́ли** *і т. ін.)* *див.* **íскра; (20) Аж óко в'я́не** — кому-небудь стає страшно, моторошно і т. ін. від чого-небудь. *А тут — не студінь, ні! аж око в'яне* (Ю. Федькович); *Вовки витягали соло, аж око в'януло* (І. Франко); **(21) [Аж] óчі обаранíли** *чиї, у кого і без дод.* — хтось має вигляд утомленої, неуважної, нетямущої і т. ін. людини. — *То оце так ти учиш історію? — обурився на його* [нього] *Макар. — Бач, як начитався, аж очі обаранілі!..* (С. Васильченко); **(22) [Аж] óчі рóгом** *кому і без дод.* — у когось дуже незадоволений, насуплений, сердитий і т. ін. вигляд. *Як не вскочать тьотя Мотя й Мазайлиха. Очі рогом: — Що? Що-о?* (М. Куліш); *Я ковтнув, захлинувся. А майор: пий! Очі рогом, у горлі дере, а мені наливають знову* (Б. Харчук); **(23) [Аж] óчі рóгом лíзуть / полíзли <Óчі рóгом стаю́ть / стáли>** *перев. у кого, кому, чиї:* а) хто-небудь виявляє велике здивування, потрясіння і т. ін., дуже вражений чимсь. — *Дайте мені госьо цю прищепку... — Одну? — лізуть у продавщиці очі рогом* (Г. Тарасюк); *В мене аж очі рогом полізли від несподіванки, аж дух перехопило, коли я вдихнув незрівнянний запах лісових полуниць* (Ю. Збанацький); *У всіх, хто стояв поблизу і чув те зухвале зізнання, очі стали рогом* (Д. Міщенко); *В козаків аж очі рогом стали: чудеса Господні — Журман із Лабзою чоломкаються!* (Р. Іваничук); б) хтось надмірно натужується, через силу робить що-небудь; дуже важко комусь. — *Кермо кріпше! "Кріпше"!? Коли воно* [море] *вириває, вибиває, висмикує?! Держу, аж очі рогом лізуть!* (Остап Вишня); *Грабарювали, аж очі рогом лізли, возили землю, за три роки й завод виріс* (А. Хижняк); *Мені лише човен витягти й дірку заткнути .. Схопив за ніс човна, почав тягти.*

Ого-го! Очі рогом лізуть (В. Нестайко); в) кому-небудь погано, неприємно, моторошно і т. ін. від чогось. — *Та й до біса ж я накупив сих ласощів, — казав, стогнучи та сльози втираючи, Пархім. — Але їм, їм — і кінця не видно. А сльози так і заливають!... Аж очі рогом лізуть!...* (І. Нечуй-Левицький); *Вона так наїдалася того незносного чаду, що очі рогом лізли. Але зате, як привчилася трохи, дивувала усіх своїми писанками* (Г. Хоткевич); *Галька так чаділа самосадом, що у Романенка очі рогом лізли* (Микита Чернявський); **[Аж** *(рідко* **білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макітриться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакітрився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дуром** *і т. ін.)* **[в оча́х (пе́ред очи́ма)]** *див.* **світ**[2]; **(24) Би́стрим о́ком,** *зі сл.* д и в и т и с я, о к и н у т и *і т. ін.* — швидко оцінюючи що-небудь побачене. *Довго, довго дивився ще музика бистрим оком по верхах залісненних гір* (О. Кобилянська); *Ступивши на сходи, Андрій бистрим оком зауважив, що кожного в'язня обшукує котрийсь один оперативник, який прийдеться* (І. Багряний); *Юнак окинув бистрим оком хату і її домочадців* (В. Малик); **Би́ти / вда́рити у ві́чі (в о́чі)** *див.* **би́ти; Бі́гати очи́ма** *див.* **бі́гати; Бісики гра́ють (стриба́ють,** *рідше* **іскря́ться** *і т. ін.)* **в оча́х** *див.* **бі́сик; Бли́мнути очи́ма (о́ком)** *див.* **бли́мнути; Бли́снути (бли́скати) очи́ма (о́ком)** *див.* **бли́снути; Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом)** *див.* **блука́ти; Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко** *див.* **бра́ти; Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром)** *див.* **вбира́ти**[1]; **Вда́рити в о́чі (у ві́чі)** *див.* **ударя́ти; Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х)** *див.* **верті́тися; Вести́ о́ком** *див.* **вести́; (25) В живі́ о́чі:** а) явно, безпосередньо. *Обидві дівчини навіки зникли з-поміж лав живих, що лишаться в Візантії. В живі очі вже не побачити їх* (Н. Королева); *Всі в муравлиську — в який не заглянь, — вірять, що динозаври і справді не вимерли, а й досі живі-живісінькі і академік Мурах їх в живі очі бачив* (В. Чемерис); б) при особистому спілкуванні. *Не стерпіла Христина. Виказала всю правду в живі очі* (Б. Антоненко-Давидович); *В живі очі він переважно розмазував мене по стіні .. Але поза очі розповідав усім, що я волею Божою поет* (Ю. Андрухович); в) *(зі сл.* к р а с т и, б р е х а т и *і т. ін.)* безсоромно, безсовісно. *Знав я таких, що в живі очі тобі бреше, як шовком шиє — хоч би моргнув, вражий син!* (Марко Вовчок); [П а н і Т р а ц ь к а:] *В живі очі окрадають, рабують, рвуть, а він* [пан] *нічого собі!* (І. Франко); *Краде* [пан Ван] *в живі очі й усе до своєї глибокої кишені* (С. Ковалів); **Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба)** *див.* **виво́дити**[1]; **Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́)** *див.* **виверта́ти; Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́)** *див.* **вида́влювати; Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба]** *див.* **видира́ти; Ви́дивити (ви́глядіти) /** *діал.* **види́влювати [всі] о́чі** *див.* **видивля́ти; Ви́дивитися [всі] о́чі** *(рідко* **ві́кна)** *див.* **видивля́тися; Виїда́ти о́чі** *див.* **виїда́ти; Випіка́ння оче́й** *див.* **випіка́ння; Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі** *(рідко* **ві́чі)** *див.* **випла́кувати; Ви́порснути з-під о́ка** *див.* **випо́рскувати; Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й)** *див.* **випуска́ти; Вироста́ти / ви́рости в оча́х** *див.* **вироста́ти; Ви́точити сльо́зи з оче́й** *див.* **вито́чувати**[2]; **Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити** *і т. ін.)* **/ витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати** *і т. ін.)* **о́чі (баньки́,** *рідко* **бульки́)** *див.* **витріща́ти; Відво́дити / відвести́ о́чі** *див.* **відво́дити; Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі** *див.* **відкрива́ти; (26) Відкри́лися (розкри́лися) / відкрива́ються (розкрива́ються) о́чі** *на що і без дод.* — хто-небудь перестав перебувати в омані, зрозумів істинний смисл чогось. — *Я гріб на свою купу і не дбав ні про що інше. Тепер, коли син мій умер, у мене відкрилися очі і я почав роздумувати* (І. Франко); *Відкрилися мені очі на те, чого не помічав досі* (П. Загребельний); *Опинившись на "передньому краї", де йому ще ширше, ніж досі, відкрилися очі на цілком очевидне, інженер зрадів невимовно* (О. Шугай); *Я вже багато років ходжу й розважаю людей. Їм від цього краще розкриваються очі, і вони починають цінувати те, що мають і що матимуть колись* (Г. Пагутяк); **Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі** *див.* **диви́тися; Від о́ка** *кого (чийого)* **не хова́ється ніщо́** *див.* **хова́тися**[1]; **Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд)** *див.* **відрива́ти**[1]; **(27) Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі]** *у кого і без дод.* — хто-небудь добре орієнтується на місцевості, у ситуації, уміє правильно оцінювати, визначати щось. *Око в нього було певне, серце міцне. Долав він шляхи невтомно* (Л. Первомайський); — *У мене в лобі око вірне. Я будь-яку ділянку прикину вздовж та поперек на око і скажу, скільки якої породи буде в ній* (М. Стельмах); *Ганчо сіпнувся всім тілом, схитнувся назад. Близько був від нього Карамлик, мав вірне око і міцну руку: стріла пронизала груди гайдукові під самим серцем, мов голка лляну кошулю* (В. Малик); **Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко)** *див.* **влуча́ти; (28) Во́вчим о́ком,** *зі сл.* д и в и т и с я, с т е ж и т и, с л і д к у в а т и *і т. ін.:* а) зі злістю, ненавистю і т. ін. *Його мати, стара, амбітна Фелісіте, вовчим оком дивиться на ті документи і на той намір доктора .. Мов шакал, вона кружить коло фатальної шафи, щоб видобути і знищити ті свідоцтва ганьби і упідлення її сім'ї* (І. Франко); *Зв'язаний, злочинець лежить у кутку кабіни і позирає навколо хижими, вовчими очима* (М. Дашкієв); *"Пані, — крізь зуби звернувся Він до буфетниці, свердлячи її всю вовчими очима, — цей пан щойно замовив страву. Подайте її!"* (Ю. Андрухович); б) жадібно, хтиво і т. ін. *Тимко слідкував за нею вовчим оком і снував по двору, щоб застукати її де-небудь один на один та хоч обняти по-парубоцькому* (Григорій Тютюнник); **[Вогне́нні (те́мні, черво́ні** *і т. ін.)***] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують** *і т. ін.)* **/ забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма)** *див.* **ко́ло**[1]; **Води́ти очи́ма** *див.* **води́ти; В о́ко взя́ти** *див.* **узя́ти; (29) В оча́х:** а) *(чиїх, рідше кого, чого)* на чию-небудь думку, переконання і т. ін. [М о х а м м е д:] *В моїх очах вона ні гарною, ні молодою ніколи не здавалась* (Леся Українка); — *Але скажіть самі, чи можна пускати таку дитину, бо такою вона в моїх очах ще і є, в життя на самостійність?* (О. Кобилянська); *Акції молодого батюшки в очах отця Миколая одразу пішли вгору* (М. Стельмах); *Ми вже держава. Тож чи не час замислитись, хто ми в очах світу* (Л. Костенко); б) *(з дієсл.)* на вигляд, помітно, швидко і т. ін. *Всі кажуть, що хтось в очах поправився за сей тиждень, та хтось навіть сам се почуває, — став сильніший* (Леся Українка); *Вона ж, взявши їхнє горе, вже сама чує, що от-от підкоситься на місці, як стеблина, їй все з світу стало в очах грізне і страшне* (В. Барка); — *І все мені починає подобатися тут: дівчина, і теща, і скриня, навіть волики в очах здалися більшими* (М. Стель-

мах); **В очáх жовтіє (жóвкне, темніє** *і т. ін.)* / **пожовтіло (пожóвкло, потемніло** *і т. ін.)* *див.* **жовтіти; В очáх затуманіло** *див.* **затуманіти; В очáх стемніло** *див.* **стемніти; (30) В óчі (у вічі):** а) *(зі сл.* м о в и т и, н а з и в а т и *і т. ін.)* у присутності того, про кого йдеться. *Прозвали мене Мудрагелем; Павло Мудрагель та й годі! Звичайно, не в очі. Але мені байдуже!* (Л. Мартович); *В вічі називали* [Атіллу] *"батьком гунів", найславнішим й наймудрішим, а поза очі кляли найлихішими словами і .. бажали найлютішої смерті!* (В. Малик); *— При дворі мовлять більше поза очі, ніж в очі, — гірко всміхнувся я* (Г. Пагутяк); б) *(зі сл.* г о в о р и т и, к а з а т и *і т. ін.)* особисто, безпосередньо кому-небудь. *Люба була мазана й пещена з дитячих літ, ще й до того страшенно самолюбна .. Родичі й усі знайомі так само ще змалку хвалили її як дуже гарну на вроду дівчинку, вихваляли її в вічі, говорили їй завсіди лестощі* (І. Нечуй-Левицький); — *Один, кажуть, не витерпів, сказав правду у вічі тому вискочці* (І. Цюпа); *Ніхто до сьогоднішнього дня не казав такого у вічі: він надіявся, що люди не знають його хитрувань* (М. Стельмах); в) *(зі сл.* н а з и в а т и, с к а з а т и *і т. ін.)* прямо, відверто і т. ін. *Я прилюдно і в очі назвав учинки тих добродіїв некультурністю, чим викликав на себе великий гнів* (М. Коцюбинський); [Л ю б о в:] *Оресте, ти дорікав мені, що в мене бракує одваги, що я боюсь сама собі сказати правду в вічі... я тепер нічого не боюсь, нічого...* (Леся Українка); [Н а з а р:] *Тільки я нашіптувати не буду, я все в очі скажу* (М. Зарудний); г) *(перев. зі сл.* н е б а ч и т и, н е в и д і т и *і т. ін.)* уживається для підсилення зазначеного слова; зовсім, ніколи. *Другі, кого не питала Пріська, казали, що не бачили і в вічі її Пилипа* (Панас Мирний); — *Перехитрував тебе Граф. Алібі він собі забезпечив тим, що ти був поруч нього; скриньку, скаже він, я в очі не бачив* (М. Дашкієв); *Що Пабло може сказати? Він погано знає історію. Не ходив до гімназії і навіть в очі не бачив столичного університету* (Ю. Бедзик); **Впадáти** *(рідше* **пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вічі)** *див.* **впадáти[1]; Впивáтися / впúтися (вп'ястúся) очúма (пóглядом, зóром)** *див.* **впивáтися[1]; Вп'ялювати (втýплювати, встрóмлювати,** *рідко* **впинáти** *і т. ін.)* / **вп'ялити (втýпити, встромúти, вп'ястú** *і т. ін.)* **óчі (пóгляд, зір)** *див.* **вп'ялювати; Вражáти óко (óчі, зір)** *див.* **вражáти[1]; (31) Всевидюще (всевúдяче, видюче** *і т. ін.)* **óко** *чиє* — про очі того, хто все бачить і знає. *Та куди тобі сховатися перед чотирма парами всевидющих дитячих очей!* (І. Франко); *Тут його* [Франка] *рятує від смерті один з його товаришів і забирає з собою на село. Але й там видюче око адміністрації постерегло небезпечного злочинця* (М. Коцюбинський); *Всевидюще око двадцятирічного командира слідкувало за всіма розрахунками* (М. Стельмах); *Всевидяче око його вже проникало в глибину шеренг, когось невтомно шукало* (О. Гончар); **Втрáтити з очéй** *див.* **утрачáти; Втýпитися (вп'ялитися, влúпнути, втелющитися) / втýплюватися (вп'ялюватися, влипáти, втелющуватися) очúма (пóглядом)** *див.* **втýплюватися; Глянути недóбрим óком** *див.* **глянути; Глянути стрáхові (страхý, небезпéці) у вічі** *див.* **глянути; (32) Гóстре óко** *у кого* — хто-небудь добре бачить, помічає все; хтось спостережливий, пильний і т. ін. *Всі дивилися пильно й зразу не побачили нічого. Петро мав гостре око, але теж не міг щось угледіти* (І. Багряний); *Гостре око Артема помітило осторонь юрбу невільників* (В. Владко); *Від адмірала заслужив окремої подяки старшина сигнальників Разуєв. Око у хлопця гостре* (В. Логвиненко); *За димовою завісою гострі очі степовика бачили земляний насип і дерев'яну закопчену вежку із штандартом подільського воєводи коронного хорунжого Конецпольського* (В. Єшкілєв); **Гóстрий на óко (на óчі)** *див.* **гóстрий; Гострúти óчі** *див.* **гострúти; Грáти (вигравáти) / загрáти очúма** *див.* **грáти; Губúти / згубúти з очéй** *див.* **губúти; Двоїться в очáх** *див.* **двоїтися; Дéрти óчі** *див.* **дéрти; Дивúтися в óчі (у вічі)** *див.* **дивúтися; Дивúтися (глядіти) / подивúтися (глянути) іншими очúма** *(рідше* **іншим óком)** *див.* **дивúтися; Дивúтися / глянути прáвді в óчі (у вічі)** *див.* **дивúтися; Дивúтися (зазирáти, заглядáти** *і т. ін.)* / **подивúтися (глянути, зазирнýти, заглянути** *і т. ін.)* **смéрті в óчі (у вічі)** *див.* **дивúтися; Дивúтися кóсо (крúво, бóком) <Поглядáти кривúм óком >** *див.* **дивúтися; Дивúтися тверéзими очúма (тверéзим óком, тверéзо)** *див.* **дивúтися; Докúнути очúма** *див.* **докидáти[2]; Досягнýти (досягтú) óком** *див.* **досягáти; Заблúмати очúма** *див.* **заблúмати; Зав'язáти óчі** *див.* **зав'язувати; Закидáти / закúнути óком** *див.* **закидáти[2]; (33) За красúві (гáрні) óчі** — заради симпатії, особистої приязні до когось; задарма, ні за що. — *Є такі добрі люди, що чини за красиві очі роздають, — підморгнув до Чепіги Головатий* (С. Добровольський); *Японську магнітолу "Шарп" подарував один вдячний пацієнт не Вірі Григорівні, а йому, Семену Семеновичу Оприщенку, і подарував не за красиві очі, а за вдало зроблену операцію* (В. Шкляр); *Ви чули, щоб у ті часи сільським учителям давали такі державні нагороди за просто так чи за гарні очі?* (М. Матіос); **Закривáти (заплющувати, затулятu, замикáти) / закрúти (заплющити, затулúти, замкнýти) óчі** *див.* **закривáти; Закрúтися [й] плечúма й очúма** *див.* **закривáтися; Закрутúтися в очáх (пéред очúма)** *див.* **закрутúтися[2]; Заливáти / залúти (позаливáти) óчі** *(грубо* **сліпи, сліпакú) [горілкою]** *див.* **заливáти; Замáзувати / замáзати óчі** *див.* **замáзувати; Замúлювання (замúлення) очéй** *див.* **замúлювання; Замúлювати / замúлити óчі** *див.* **замúлювати; Замýлювати / замýлити óчі** *див.* **замýлювати; Запáсти в óко** *див.* **западáти; За плечúма та за очúма** *див.* **плечé; (34) За (пóза) óчі** — за відсутності того, про кого йдеться. — *От такі-то люде* [люди] *оті писарі! — скінчила вчителька. — Я їх добре знаю. Далися вони мені взнаки, їдять, п'ють у вас і вас судять та гудять поза очі* (Г. Квітка-Основ'яненко); [П е ч а р и ц я:] *Чого, брате, іноді не кажеться? Аби за очі, а не в вічі! Кажеться, брат, одно, а робиться друге...* (Панас Мирний); *За словами сучасника, князь був "поважним, твердим, .. завжди був шанованим, як муж прямодушний. Хвалив за очі, лаяв відкрито"* (Б. Левін); **Засліплювати / засліпúти óчі** *див.* **засліплювати; Затрúмувати (зупиняти, спиняти) / затрúмати (зупинúти, спинúти) пóгляд (óчі)** *див.* **затрúмувати; Затумáнилося в очáх** *див.* **затумáнюватися; Затумáнювати / затумáнити гóлову (рóзум,** *рідше* **óчі)** *див.* **затумáнювати; Збанувáти на óчі** *див.* **збанувáти; Зважувати / зважити на óко** *див.* **зважувати; Звеселяти / звеселúти óчі (óко, зір)** *див.* **звеселяти; Звóдити / звестú óчі (пóгляд)** *див.* **звóдити; Звóдити (знімáти) / звестú (зняти) óчі до нéба** *див.* **звóдити; Згубúти óчі** *див.* **згубúти; (35) З дрýгих очéй,** *перев. зі сл.* д і з н а т и с я, п о б а ч и т и *і т. ін.* — не із власного спостереження, а за чиїм-небудь свідченням; від людей, через когось. — *Поїдьте в Ковалівку і все самі побачите, а не з других очей...*

(В. Кучер); **(36) З (з-пе́ред) оче́й:** а) *(зі сл.* і т и, г н а т и, п р о г а н я т и *і т. ін.)* геть, звідси, від когось. *І між людей Отак подеколи буває: Хоч корисніша річ, а як ціни не знає Їй неук — то й жене з очей!* (М. Старицький); [С о ф і я:] *Іди, іди з очей моїх, чарівниця лукава!* (М. Кропивницький); *Найліпше виказати комусь свою байдужість — щезнути зовсім з-перед очей* (М. Малиновська); — *Миколі ліпше піти з очей, щоб ні на кого не кидати підозріння* (Р. Андріяшик); б) *(перев. зі сл.* з н и к а т и*)* перестаючи бути видним; зовсім. *Он завернула* [річечка] *коліном, уже й зникла з-перед очей* (Б. Грінченко); *Лукія Назарівна сідає з бульдозеристом поруч під тент, і бульдозер одразу ж із скреготом зникає з очей в куряві, в бушовинні розритої траси* (О. Гончар); — *Чекай! — кинувся до нього Яцько. — Я теж з тобою! Він стрибнув на круп коневі, і вони вмить зникли з-перед очей ошелешеного Многогрішного* (В. Малик); **(37) Зи́зим о́ком,** *зі сл.* д и в и т и с я, п о з и р а т и *і т. ін.* — виявляючи незадоволення; недоброзичливо, сердито і т. ін. *День у день наїздять* [паничі] *до нас, одно одного попереджаючи та зизим оком накриваючи* (Марко Вовчок); *Мене не дуже лякало, що енкаведе* [енкавеес] *позирає на мене зизим оком* (Р. Федорів); *Недаремно не сподівався я добра від того несподіваного мого регентування, бо, як уже писав, колишній регент давно дивився на мене зизим оком, а тут виходило, що мав до того всі підстави* (Валерій Шевчук); **Зійти́ (зслизну́ти) / схо́дити з оче́й** *див.* **схо́дити; Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть>** *див.* **зір; (38) З [лихо́го] о́ка** — від погляду недоброзичливої людини, через наврочення. *Явдоха узяла води, .. збризнула його* [сотника] *тою водою, далі злизала язиком хрест-нахрест через вид, щоб з очей чого не сталось* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Їхали в місто на нараду, можна сказати, справжнім героєм, а повернулись в такому стані. — Чи не з лихого ока? — пробувала жартувати лікарка* (І. Цюпа); *Остерігалися, щоб чогось не трапилося коням чи волам "з ока"* (М. Стельмах); **Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма)** *див.* **знахо́дити; Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом)** *див.* **зни́зувати^{2}; Зника́ти (щеза́ти) / зни́кнути (ще́знути) з оче́й** *див.* **зника́ти; Зніма́ти (здира́ти, скида́ти** *і т. ін.)* **/ зня́ти (зде́рти, ски́нути** *і т. ін.)* **з оче́й полу́ду (лу́ду)** *див.* **зніма́ти; Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд)** *див.* **зніма́ти; Зніма́ти / зня́ти бі́льма з оче́й** *див.* **зніма́ти; (39) З п'я́них оче́й** — у стані сп'яніння; напідпитку, п'яний. *Як підпили вже, то той заспівав з п'яних очей, той бідкався* (Панас Мирний); *З п'яних очей він уявляв себе графом, великим начальником* (М. Коцюбинський); *Я сам собі здавався таким мізерним, як почуває п'янчуга, коли витверезиться і згадує, якого паскудства він наробив з п'яних очей* (Олесь Досвітній); *З п'яних очей жениха через паркан перекинули. Ледь у кропиві не спікся* (А. Крижанівський); **Зрива́ти о́чі** *див.* **зрива́ти^{1}; Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами)** *з ким* **<Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами)** *чиїми (чиїм), кого> див.* **зустріча́тися; (40) Із зав'я́заними очи́ма:** а) такий, що погано орієнтується в життєвих ситуаціях; неосвічений, необізнаний, недосвідчений і т. ін. [М а р к о:] *Ну, й подумав: куди краще, як не в свої краї, де мене ще, може, знають, та й я буду не з зав'язаними очима* (М. Куліш); *В Андрія було таке відчуття, немов це говорить з ним не Артем Григорович, а рідний батько, який зичить йому добра і хоче послати його в люди не з зав'язаними очима* (О. Гуреїв); б) *(зі сл.* з н а й т и, в і д ш у к а т и *і т. ін.)* твердо знаючи по пам'яті. — *Земля наша міряна, перемірювати її вдруге нам не треба; межу ми з зав'язаними очима знайдемо* (О. Кониський); *Приїжджі йому: "Ви ж глядіть, не переплутайте, на кожен сорт чіпляйте бирку!", а Кульбака-старший їм: "Навіщо бирка? Я вам із зав'язаними очима скажу, де який сорт"* (О. Гончар); *Прихопивши порожнього надщербленого глечика, підтюпцем подався хлопець до найближчої польової кринички — звідсіль кроків зо триста. Цю заховану у траві криничку міг із зав'язаними очима знайти* (І. Нижник); **(41) [І] куди́ о́чі диви́лися <Де були́ о́чі>** *чиї, ірон.* — уживається для вираження незадоволення, досади з приводу допущеної помилки; як могло статися. — *Та відповідайте, хай вас чорт візьме! Де були ваші очі? Нездари! Знову випустили Сивого Капітана, дали йому вислизнути крізь пальці?* (В. Собко); — *Покуту несу .. І куди мої очі дивилися на той час, що не бачили, куди рука лізе, а нога ступає?* (Григорій Тютюнник); **І (на́віть,** *рідше* **ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти,** *діал.* **не змельну́ти)** *див.* **моргну́ти; І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти** *див.* **змига́ти; І на о́чі не пуска́ти / не пусти́ти** *див.* **пуска́ти; І но́са (оче́й) не наверта́ти / не наверну́ти** *див.* **наверта́ти; [І] о́ком (ву́сом) не моргне́ш** *див.* **моргну́ти; І [о́ком] не мигну́ти** *див.* **мигну́ти; І о́ком не прогля́нути** *див.* **прогляда́ти; І о́ком не ски́нути** *див.* **скида́ти; [І] о́ком (очи́ма) не згля́диш (не зогля́диш, не згле́диш, не зогле́диш)** *див.* **згля́діти; Іти́ / піти́ світ за́ очі** *див.* **іти́; Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти** *і т. ін.)* **очи́ма (о́ком)** *див.* **ї́сти; (42) [Й] о́ко не ски́не <[Й] о́ком не ски́нути>** *чого, що і без дод.* — всього не можна охопити поглядом, щось виходить за межі поля зору. *Розпростерся ти* [степ] *широко, Що не скине й орле око Твоє займище безкрає!* (І. Манжура); *За садком по долині послався темний, аж чорний ліс ген далеко-далеко, що й оком не скинеш* (Панас Мирний); — *Попроси собі в митрополита Вільшаницю, — парафія велика, поля багато, сінокосу й оком не скинути, сінокіс над самою Россю* (І. Нечуй-Левицький); **Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя)** *див.* **ки́дати; Ки́дати / ки́нути недо́брим о́ком** *див.* **ки́дати; Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя** *і т. ін.)***]** *див.* **ки́дати; Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **ки́дати; Киплять сльо́зи в (на) оча́х** *див.* **сльоза́; Клі́пати (бли́мати) очи́ма** *див.* **клі́пати; Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком)** *див.* **ко́взати; Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти** *і т. ін.)* **о́чі** *див.* **коло́ти; Коло́ти очи́ма** *див.* **коло́ти; Ко́рпати о́чі** *див.* **ко́рпати; Кра́єм (крає́чком) о́ка** *див.* **край^{1}; Красува́ти о́чі (зір)** *див.* **красува́ти; Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом)** *див.* **креса́ти; Криви́й на одне́ о́ко** *див.* **криви́й; Криви́ти очи́ма** *див.* **криви́ти; (43) Крити́чним о́ком,** *зі сл.* о г л я д а т и, о з и р а т и *і т. ін.* — вимогливо, прискіпливо, дуже уважно (перев. щоб виявити вади, хиби). *Професор оглядає мене гострим критичним оком. — Де ви такого капелюха дістали?* (М. Івченко); *Інколи він* [завідувач кав'ярні] *проходив по довжелезній веранді, критичним оком оглядаючи підлогу, стільці й білі скатерки на столах* (В. Собко); *Озирнув* [Коля] *критичним оком свою роботу: виходило ніби й непогано* (Валерій Шевчук); **Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х)** *див.* **круг^{1}; (44) Куди́ не кинь (не**

гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* **óком** — кругом, скрізь, усюди, де тільки видно. — *Оце й Московщина починається, — сказав хтось. — Оце?! Та й невесела ж яка вона!.. все ліси та бори, куди оком не скинь* (Панас Мирний); *Веселяться гори, аж лунають від співаночок, аж мліються, куди оком не окинеш, маковим цвітом — запасками, фустками* [хустками] *жінок та дівчат, білими сорочками косарів* (Г. Хоткевич); *І куди не глянеш оком, біло все кругом* (В. Сосюра); *Куди не кинь оком — степ, голий, дзвінкий і вітряний* (М. Чабанівський); **(45) Куди́ óчі [бáчать (ди́вляться, спáли** *і т. ін.)*], *зі сл.* і т и, б і г т и, т і к а т и *і т. ін.* — не вибираючи шляху, в будь-якому напрямку; будь-куди, навмання. *Він* [Еней], *швидко поробивши човни, На синє море попускав, Троянців насаджавши повні, І куди очі почухрав* (І. Котляревський); *Як побачила вона, що вже на волю пускають, — бігти кинулася, куди очі спали, — насилу її зловили* (Марко Вовчок); *Я був за селом, ішов куди очі, як у тумані* (Олена Пчілка); *Мирон Данилович .. пішов, куди очі ведуть* (В. Барка); — *Я проведу тебе додому, — сказав Микола. — Не хочу додому. Ходімо, куди очі бачать, — відповіла Софійка* (В. Москалець); **(46) Куди́ (скільки, як далéко,** *рідше* **де) óко (зір) захóплює (дістає, сягáє** *і т. ін.)* / **захóпить (дістáне, сягнé** *і т. ін.)*. — скільки видно, доступно зорові; як далеко можна побачити. *Коли Сулейман встав, то як далеко сягали очі, видно було, як зверталися на нього побожні погляди* (О. Назарук); *І видно: аж-аж-аж ген до того ліска, куди око дістає, дорогою вози потяглися...* (Остап Вишня); *Аж дзвенить вона* [життєва сила] *в кожному стебельці й листочку, аж кипить вона зеленим потопом, празникує в квітчастому вбранні всюди в просторі, куди зір сягає* (В. Барка); *Скільки око осягне — біліє Гречка переливом сніговим* (В. Мисик); **(47) Лáсим óком,** *зі сл.* п о г л я д а т и, д и в и т и с я *і т. ін.:* а) з корисливими намірами, хтиво. *Віддавна вже поглядав на неї* [кухарку] *ласим оком. Отже, не міг зважитися навіть на ніякий натяк* (Л. Мартович); б) із заздрістю, бажанням заволодіти чимось. — *Чи не зважите ви можливим лишити що-небудь на спомин небагатому воякові, котрий проводить з вами останні дні? Бідний хлопець ласим оком поглядає на дорогий козацький черес!* (Г. Колісник); **(48) Лихé (погáне, зле** *і т. ін.)* **óко:** а) той, хто здатний зробити неприємність, вчинити зло; недобра, недоброзичлива людина. *Старий зітхнув і тихіше додав: .. — До мене тихцем, щоб лихе око не бачило, приходь* (М. Стельмах); *Предовга валка клекотливо посувалася в безмовні ліси, геть від людських осель, від лихого ока* (П. Загребельний); б) погляд людини, з яким пов'язують неприємність, нещастя і т. ін. *Їх* [грона винограду] *стережуть від лихого ока та всяких пригод начеплені на кілки овечі, коров'ячі та кінські черепи* (М. Коцюбинський); *Ніхто не вмів так добре примовляти проти недуг або від злих очей, як вона* (О. Кобилянська); *Він на пасіці як у дозорі: здатен-бо ж оберегти бджолу від злого ока* (О. Гончар); **(49) Лихи́м (злим, серди́тим** *і т. ін.)* **óком,** *зі сл.* д и в и т и с я, г л я д і т и *і т. ін.* — сердито, з неприязню, зі злістю і т. ін. *Гості з-поза столиків не вгавають іззиратися лихим оком на мене, винуватця!* (Л. Мартович); *Левадиха .. переступила поріг, злими очима повела по хаті* (Р. Андріяшик); *Я сидів у куточку біля печі сердитий, покинутий і недобрими очима дивився на Каську та Пилипа* (Ю. Мушкетик); *У двір вийшов дід Варава. Глянув сердитим оком на нас і сказав: — Я у сільмаг на хвилинку. Глядіть мені тут!* (В. Нестайко); **Лізти на óчі** *див.* **лізти; Лізти / полізти в (пéред, мéжи́) óчі <Лізти до очéй> <Лізти осóю в óчі>** *див.* **лізти; Лови́ти / піймáти (спіймáти, злови́ти** *і т. ін.)* **пóгляд** *(рідше* **óчі)** *див.* **лови́ти; Лоскотáти óчі** *див.* **лоскотáти; Луди́ти óчі** *див.* **луди́ти; Лýпати очи́ма** *див.* **лýпати; Лупи́ти [свої] óчі (баньки́, бáлухи, зіньки)** *див.* **лупи́ти; Лýпнути** *(діал.* **ли́пнути) очи́ма** *див.* **лýпнути; Люби́ти, як сіль в óці [і терни́ну в бóці]** *див.* **люби́ти; Лю́бо óком гля́нути** *див.* **гля́нути; Мани́ти [до сéбе] óчі** *див.* **мани́ти; Мáти гóстре óко (гóстрі óчі)** *див.* **мáти[2]; Мáти на óці** *(рідше* **на очáх)** *див.* **мáти[2]; Мáти óко** *див.* **мáти[2]; Мáти пам'яткé óко** *див.* **мáти[2]; Мáти пристрíляне óко** *див.* **мáти[2]; Мáти своє óко (свої óчі)** *див.* **мáти[2]; Мая́чи́ти у вíчі (пéред очи́ма)** *див.* **мая́чи́ти[1]; Метáти очи́ма (з очéй) íскри** *див.* **метáти; Метáтися в óчі (у вíчі)** *див.* **метáтися; Мет́кий на óко** *див.* **мет́кий; Метнýти очи́ма (óком, пóглядом)** *див.* **метнýти; Милувáти óко (óчі, зір)** *див.* **милувáти; Míряти (змíрювати, змiря́ти) / змíряти (змíрити) очи́ма (óком, пóглядом)** *див.* **míряти; Мозóлити / замозóлити óчі** *див.* **мозóлити; [Мрíйна] поволóка спáла з очéй** *див.* **поволóка[2]; Мýляти (мýлити) / замýлити óчі** *див.* **мýляти; Набігáти на óчі** *див.* **набігáти; Нави́снути / нависáти на óчі** *див.* **нависáти; (50) На влáсні (свої) óчі <Влáсними (своїми) очи́ма>,** *зі сл.* б а ч и т и, п о д и в и т и с я *і т. ін.* — безпосередньо, особисто, в дійсності. — *Я на свої очі бачила, як воно* [полоз] *плазувало в бур'яні* (І. Нечуй-Левицький); — *Хто казав? Відки знаєте?.. — Сам бачу своїми очима* (І. Франко); *Він поїхав з побратимом Бурляєм, щоб власними очима подивитись, що робиться у Кодаку* (А. Кащенко); — *Я сама, своїми очима бачила, як твій кум прехороший, отой Цимбаленко витрішкуватий, ту ніч тюрив* [ніс] *щось на плечах* (Л. Яновська); *Із морських тварин, що я їх бачив на власні очі, зазначу таких-о: дельфін, султанка, камбала* (Остап Вишня); **Навóдити / навести́ óчі (óко, óком)** *див.* **навóдити; Навóдити / навести́ полýду (більмó) на óчі** *див.* **навóдити; Накидáти / наки́нути óком** *див.* **накидáти[2]; (51) На моє (твоє, вáше** *і т. ін.)* **óко** — як я вважаю (ти вважаєш, ви вважаєте і т. ін.). — *Знайшли квітки! Та то бур'ян, а не квітки! Захотілось вам в Петрівку мерзлого. — То на ваші очі бур'ян, а на мої — то чудові квіточки. Підіть-бо нарвіть!* (І. Нечуй-Левицький); — *Хм, хм, — заходив директор по кабінеті. — І вона гарненька з виду? — Як на моє око, — сказав я* (Валерій Шевчук); — *Отож, на мої очі і на мою думку, Лотаріо ваш азартний, бравий, вірний, гарний, добрий...* (М. Лукаш, пер. з тв. М. Сервантеса); **Намозóлити (намýлити, намýляти) óчі** *див.* **намозóлювати; (52) На óко:** а) *(зі сл.* в и з н а ч а т и, п р и к и д а т и, р а х у в а т и *і т. ін.)* приблизно, без точного визначення, підрахунку і т. ін. *Чепіга прикинув на око яничарську орду, що вийшла з фортеці, і прийшов до висновку, що в її лавах не менше двох тисяч бійців* (С. Добровольський); *Клайд ще раз зміряв на око відстань між виступом, на якому стояв, і метеоритом* (В. Владко); — *Тепер ти поки останній ківш набереш, з першого вже аналіз маєш, а тоді все на око, на око* (О. Гончар); — *Полічимо лиш те, що на возах, все інше можна й на око прикинути* (Д. Міщенко); б) зовні, за зовнішнім виглядом. *Отак і йшло життя — в тоненькій якійсь гармонії... Все було, мов порцеляна, доокола: на око приємне, а опертися не вільно* (Г. Хоткевич); *Замість гір і проваль у степу буває під і верх.*

На око вони нічим не різняться, та старий степовик одразу помічає, що на версі більший буває обрій і не ті ростуть трави, що на поду (М. Йогансен); *Добре, просто "на око" вміють вибирати спілі кавуни і тато Терешка, і дядько Оврам Остапенко* (Т. Масенко); **На óчі не пускáти / не пустúти** *див.* **пускáти; На óчі покáзуватися / показáтися** *див.* **покáзуватися; (53) На пéрше óко** — при поверховому ознайомленні з ким-, чим-небудь; спочатку. *На колгоспному подвір'ї, попри надто ранній час, селянського люду було стільки, що зборище це на перше око можна було взяти за звичайний сільський ярмарок* (Г. Епік); *При заїзді до цього едему стояла табличка "на продаж" — "Чемберс — Мередіт", а його загальний простір на перше око обіймав не менше сотні акрів з дуже спокусливими будівельними перспективами* (У. Самчук); *Жоден мій рукотвір на морських кручах не повторювався. Та була в них одна спільна і на перше око малопомітна ознака — хрест* (М. Дочинець); **(54) На пóвні óчі:** а) *(чого)* дуже багато, вдосталь (чого-небудь цікавого, дивовижного і т. ін.). *І саме близько Чумакового хутора під старими вербами, на шляху біля .. колодязя, привал бувало роблять. Отут уже хлопцям дива на повні очі* (А. Головко); б) дуже уважно, пильно, не відводячи погляду. *Я дивився на жінку на повні очі: щось радісне й гарне вливалось мені в груди, і не мав я сили з тим упоратися* (Валерій Шевчук); **Напускáти (пускáти, підпускáти** *і т. ін.)* **/ напустúти (пустúти, підпустúти** *і т. ін.)* **тумáну [в óчі (у вíчі)]** *див.* **напускáти; Насúпати пóроху на óчі (землí на грýди)** *див.* **насипáти[1]; (55) На (у) чотúри óка <У чотúри óчі** *(діал.* **óці)**>, *перев. зі сл.* г о в о р и т и, з о с т а в а т и с я, о п и н я т и с я *і т. ін.* — удвох із ким-небудь, наодинці з кимсь; віч-на-віч. *Славко мусив довго бити ногами, заки опинився з Потурайчиним у чотири очі* (Л. Мартович); — *Чую, мої хлопці за дверима шепочуться. "Ану, думаю, відсунусь у тінь, цікаво, про віщо брати між собою на чотири ока говорять?"* (І. Муратов); — *Можна нам на чотири ока? — спитав Ілля трохи згодом. Ми перебралися до світлиці, я запалив лампу* (Р. Андріяшик); *По обіді зосталися з послом у чотири ока* (П. Загребельний); — *Я би хотів поговорити з Мігаєм у чотири оці* (М. Матіос); **(56) Невесéлим (сумовúтим, сумнúм** *і т. ін.)* **óком,** *зі сл.* д и в и т и с я, п о г л я д а т и *і т. ін.* — безрадісно, з сумом, журячись і т. ін. *Невеселим оком дивилася й її стара мати на ту оселю, на лихий той захист...* (Панас Мирний); *До Христини підійшов лелека — тихо, нечутно потерся головою об її коліно, поглянув сумовитим оком знизу вгору* (О. Бердник); *Юрко прочинив двері та здивовано заклiпав. Дарця дивилася на нього з-під мокрого волосся сумними очима* (Любко Дереш); **(57) Не вúдне óко** *кому і без дод.* — не годиться, не можна. — *Там панує авіація союзників, в основному англійці, — запевняю вас .. — Справді, маєте рацію. На тих островах гітлерівцям не видне око літати* (Іван Ле); *Пробували* [хлопці] *обійняти її за плечі, а то й за стан, знаючи, що Палажечка нічия й тому гоноритися їй не видне око* (Григір Тютюнник); **Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвестú,** *заст.* **не зрýшити) очéй (пóгляду)** *див.* **відривáти[1]; Не відривáючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду)** *див.* **відривáти[1]; Не вíрити / не повíрити [своїм (влáсним)] очáм** *див.* **вíрити; Не встúгнути (не вспíти) [і] óком моргнýти (змигнýти)** *див.* **устигáти; (58) Недрéмне (недрімáнне, недрімлúве, пúльне** *і т. ін.)* **óко** *чиє:* а) постійний нагляд, спостереження з боку кого-небудь. *Таємничий для світу, гарем не міг мати власних таємниць, бо скрізь тут були розсипані недремні очі євнухів, незчисленні, як галька на морському березі* (П. Загребельний); *Тільки той, хто упередженої злості позбудеться, може небо відчути у себе в серці, ясне, високе — око Господнє недріманне* (Валерій Шевчук); *День минав у запилюженому архіві під недремним оком директриси* (Ю. Винничук); б) той, хто вірно служить комусь, наглядає за кимсь. *Райпродком, на Шийчин погляд, — це штаб особливого призначення. Він — ударний. Правда, з цього виходила сила непорозумінь, скандалів, але традицію давно вже встановлено й про неї дбало пильне Шийчине око* (Б. Антоненко-Давидович); **Не звóдити (не спускáти, не знімáти** *і т. ін.)* **очéй (пóгляду)** *див.* **звóдити; Не змигáючи (змúгуючи) / не змигнýвши [óком]** *див.* **змигáти; Не змикáти (не стуляти) / не зімкнýти (не стулúти) очéй (повíк)** *див.* **змикáти; Не знáти, кудú дівáти / дíти (подíти) óчі [від сóрому]** *див.* **знáти; Не мóжна очéй покáзувати / показáти** *див.* **мóжна; Не моргнýвши** *(рідше* **не зморгнýвши, не змигнýвши,** *діал.* **не змельнýвши) [óком (бровóю)]** *див.* **моргнýти; (59) Неозбрóєним óком,** *зі сл.* в и д н о, б а ч и т и *і т. ін.:* а) легко, просто, відразу і т. ін. *Навіть неозброєним оком видно все безглуздя 99 відсотків "справ" цих усіх "ворогів народу"* (І. Багряний); *Видно ж неозброєним оком, що твоя мама йому щось у голові теж тоді серйозно повернула. Якийсь гвинтик, без якого він, може, й не вижив би* (О. Забужко); — *Це була ідеальна пара. Це було видно неозброєним оком* (І. Роздобудько); б) без оптичних пристосувань. *Чимало глядачів озброїлось біноклями. У Василя теж звисає на грудях бінокль, але він добре бачить свою авіамодель і неозброєним оком* (Є. Доломан); — *Глобулус — одноклітинна мікроскопічна водорість, — захоплено говорить Фарадейович, — і неозброєним оком ви його, звичайно, не побачите* (В. Нестайко); *Змалку я любив дивитися в нічне небо, рясно всіяне безліччю яскравих зірок. Їх було понад вісімдесят тисяч, видимих неозброєним оком, і близько мільйона — помітних навіть у слабкий телескоп* (О. Авраменко, В. Авраменко); **Не побáчити в вíчі** *див.* **побáчити; Не потикáтися на óчі** *див.* **потикáтися; Не пускáти / не пустúти на óчі** *див.* **пускáти; (60) Несúтим óком,** *зі сл.* з а з и р а т и, д и в и т и с я *і т. ін.* — жадібно, заздрісно, невдоволено і т. ін. *Той мурує, той руйнує, Той неситим оком За край світа* [світу] *зазирає* (Т. Шевченко); **Не склепляти / не склепúти очéй (óчі)** *див.* **склепляти; Не смíти (не могтú) дивúтися в óчі** *див.* **смíти; Не спускáти / не спустúти óка (очéй)** *див.* **спускáти; Не схóдити з-пéред очéй** *див.* **схóдити; Не упускáти з очéй** *див.* **упускáти[1]; (61) Нехáй (хай, бодáй) повилáзять óчі** *кому, лайл.* — уживається для висловлення незадоволення ким-небудь, недоброго побажання комусь. — *Ну, вже як і ця свита на тебе шита, то бодай уже тому кравцеві й очі повилазили!* (С. Васильченко); — *За вас. Нехай ворогам очі повилазять!* (Р. Андріяшик); **Низáти очúма (пóглядом)** *див.* **низáти; Низькúй на óчі** *див.* **низькúй; Нúшпорити / занúшпорити óком (очúма, пóглядом** *і т. ін.)* *див.* **нúшпорити; [Нíби] ловúти очúма (пóглядом, зóром** *і т. ін.)* *див.* **ловúти; Нíде розгулятися óку** *див.* **розгýлюватися; Ні з плечéй, ні з очéй** *див.* **плечé; Ні (немá) за що óком зачепúтися** *див.* **зачíплюватися; Нíчим (немá (немáє) чим) óка запорошúти** *див.* **запорóшувати; (62) Новúм (íншим) óком,** *зі сл.* д и в и -

т и с я, г л я н у т и *і т. ін.* — не так, як раніше; по-іншому. *Грицько тепер зовсім іншими очима дивився на людей: до багачів горнувся* (Панас Мирний); *Кілька розмов .. примусили й людей глянути на його* [нього] *іншим оком* (Б. Грінченко); *Брів* [Кирило] *серед жита і дивився новими очима.., як скипало молоде жито синім шумовинням колосся, як було хвилями у чорний ліс* (М. Коцюбинський); *Він має мене за дитину, а мені хотілося, щоб Василь іншим оком на мене глянув* (М. Руденко); **Оббігти / оббігáти очúма (óком, пóглядом)** *див.* **оббігáти; Обвóдити (огортáти) / обвестú (огорнýти) очúма (пóглядом, зóром** *і т. ін.) див.* **обвóдити; Обдавáти / обдáти очúма (пóглядом)** *див.* **обдавáти; Обертáти / обернýти [свої] óчі (пóгляд, зóри** *і т. ін.) див.* **обертáти; Обіймáти (обнімáти) / обійняти (обняти) пóглядом (óком, очúма** *і т. ін.) див.* **обіймáти; Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очúма (пóглядом, зóром** *і т. ін.) див.* **обмáцувати; Обміряювати (обміряти) / обміряти очúма (óком, пóглядом)** *див.* **обміряювати; Обпікáти (обпáлювати, опікáти** *і т. ін.)* **/ обпектú (обпалúти, опектú** *і т. ін.)* **[своїм] пóглядом (очúма, зóром)** *див.* **обпікáти; Обсипáти (обсúпувати, осипáти) / обсúпати (осúпати) пóглядом (очúма)** *див.* **обсипáти; Обсушúти (осушúти, обтéрти** *і т. ін.)* **[гіркí (гарячí)] сльóзи** *(рідше* **óчі)** *див.* **обсýшувати; (63) Одним óком,** *зі сл.* д и в и т и с я, г л я н у т и, з а з и р н у т и *і т. ін.* — трохи, побіжно, між іншим і т. ін. *Григорій знічев'я одним оком почав спостерігати їх. Дивився, як вони сьорбали каву* (І. Багряний); *Йому хочеться хоч одним оком зазирнути під отой цупкий брезент, який щільно облягає ящик фургона* (Є. Доломан); *Ой, як хочеться бодай одним оком глянути на рідні береги, почути слово любих людей, походити там, де вона бувала з коханим...* (О. Бердник); *— Хочеться тобі! Коли він заборонив, певно були на те причини. — А ти візьмеш мене на плечі і я гляну. Добре? Лише одним оком* (Ю. Винничук); **Одним óком скúнути** *див.* **скидáти; (64) Óко в óко:** а) *(зі сл.* с х о ж и й, с к и д а є т ь с я *і т. ін.)* дуже, надзвичайно (про схожість між ким-, чим-небудь). *Магаферіда породила не хлопчика, а дівчинку, що око в око скидалась на Іреджа* (А. Кримський); *— Даруйте, пане, але ви око в око схожі на одного нашого товариша, Фаціола з Понтремолі* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); б) *(перев. з ким, зі сл.* з у с т р і ч а т и с я, г о в о р и т и *і т. ін.)* наодинці, удвох з ким-небудь; віч-на-віч, один на один. *Старий не любив сходитися з Ковалевським, стріватися з ним око в око уникав* (Леся Українка); *Йому теж іноді хотілося знайти боярина й поговорити з ним око в око* (П. Загребельний); *— Нам би, пане кошовий, погомоніти око в око* (Ю. Мушкетик); **(65) Óко впáло** *перев. чиє, на кого — що* — хтось глянув, звернув увагу на когось, на щось. *— Цей нечестивий князь куди йде, то лихо веде за собою. Впало його око на тебе, і ти тонеш в сльозах* (І. Нечуй-Левицький); *На що б око не впало, що б не сталось на світі: чи пропала овечка, полюбив легінь, зрадила дівка, заслабла корова, зашуміла смерека — все виливалось у пісню* (М. Коцюбинський); *В Галаці ми перепливли Дунай, і перше, що мені там в око впало, на бессарабськім березі, у Рені, — жандарми* (М. Драй-Хмара); *Андрієве око впало на папір розкритої течки, й серце йому тьохнуло* (І. Багряний); **(66) Óко за óко [, зуб за зуб]** — уживається для вираження прагнення помститися за вчинене зло, несправедливість, образу і т. ін.; відплата тим самим. *Ви чули, що сказано: Око за око, і зуб за зуб. А Я* [Ісус Христос] *вам кажу не противитись злому* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *За мораллю й за законами кримінальних за все мусить бути тяжка відплата. Око за око* (І. Багряний); *— Око за око, зуб за зуб — так я хотіла помститись ворогам, які вбили мого батька* (С. Скляренко); **(67) Óко не дрімáє (не спить)** *чиє, у кого і без дод.* — хто-небудь уважний, дбайливий, спостережливий і т. ін. *По всьому було видно, що його хазяйське око не дрімало на старості літ* (І. Нечуй-Левицький); *Кожна з гектарниць без нагадувань знає, коли й що і як її робити, бо шкілка на те й шкілка, щоб око тут не дрімало, найніжніший сорт повинен у цих пісках прийнятися, вкоренитись* (О. Гончар); **(68) Óко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)>** *на кому — чому* — хтось задивляється (із замилуванням, захоплено, з цікавістю і т. ін.) на кого-, що-небудь. *На ній спочивав погляд Іванових очей, але сама не сміла й зирнути на нього* (І. Франко); *Андрій спочивав оком на буйній зелені, на праісторичних вбогих халупах, одвертих і щирих в своїх трагічних злиднях* (І. Багряний); *Він підводить голову і спочиває поглядом на соковитих яблуках зір* (В. Дрозд); *Руки його не переставали плести сіточку, а очі спочивали на синьому плесі ріки* (Валерій Шевчук); **Опустúти (спустúти, потýпити, постáвити, встромúти, врúти** *і т. ін.)* **/ опускáти (спускáти, стáвити, встромляти, вривáти** *і т. ін.)* **óчі (пóгляд, зір** *і т. ін.)* **[в зéмлю (додóлу)]** *див.* **опускáти; Охопúти (обхопúти, осягнýти** *і т. ін.)* **óком (очúма, пóглядом** *і т. ін.) див.* **охóплювати; Очéй не відведéш (не відíрвéш) <Очéй не [мóжна] відвестú (відірвáти)>** *див.* **відвóдити; Очéй не покáзувати / не показáти** *див.* **покáзувати; Очúма зéмлю рúти** *див.* **рúти; Очúма попасáти** *див.* **попасáти; Óчі (банькú) повитріщáти** *див.* **повитріщáти; (69) Óчі бíгають / забігали** *чиї, у кого і без дод.:* а) хто-небудь, швидко змінюючи об'єкт спостереження, оглядає відразу багато чого-небудь. *Очі його* [панича], *як миші, бігали, шукаючи куточка, де б заховатися, або вільного проходу, куди б можна б було драла дати* (Панас Мирний); *Очі забігали ще швидше. Здавалося, що Гартак когось весь час шукав поглядом — і не знаходив ніде* (В. Владко); б) хтось виявляє неспокій, схвильованість, роздратування і т. ін. *Випещене лице начальника було, як і завжди, сухе, дерев'яне, а в'їдливі очі неспокійно бігали* (С. Васильченко); *Рішідева страшним поглядом дивився на німця. Той одступав назад, обличчя в нього нервово сіпалося, очі бігали* (О. Бердник); *Збентежено забігали очі в старої .. Проштрикнула вона недовірливим поглядом Марію* (Р. Іваничук); **(70) Óчі блúснули [гнíвом, роздратувáнням** *і т. ін.***]** *чиї, кого і без дод.* — хтось глянув дуже сердито, суворо, зі злістю і т. ін. *Щоки в Зосі запалали. Очі блиснули гнівом. — Вам моєму татусеві і в слід не вступити* (І. Нечуй-Левицький); *Темні очі блиснули лютою злобою* (М. Стельмах); **(71) Óчі блукáють (лíзуть, лáзять** *і т. ін.) чиї, по кому — чому, рідко поза кого* — хтось оглядає кого-, що-небудь. *Я чую, як його* [хазяїна] *очі лізуть десь поза мене* (М. Коцюбинський); *Швачка сидів блідий, його ліва рука, з куксами на пальцях, тремтіла, очі бродили стуманілі по кутках хати* (Г. Косинка); *Майка прилипла спиною до стіни, очі блукають підлогою, наштовхуються на Андрієві кросівки* (Люко Дашвар); **(72) Óчі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]>:** а) хто-небудь дуже пильно, невідривно, з великою увагою і зацікавленістю вдивляється в кого-, що-небудь

або придивляється до когось, чогось. *Нові різьблені прикраси палат Ярославових .. вбирають очі не тільки київських "невігласів"* (Н. Королева); *Завіски на вікнах поспішно розсуваються й з сутінок вікна визирають чиїсь зацікавлені очі, вбираючи моє лице* (Б. Антоненко-Давидович); *Чорні коси розсипалися по плечах, заплакані очі вбирали в себе чисте блакитне небо* (К. Гриб); *Я майже приклеївся обличчям до вікна. Але що можна побачити з купе вагона? Хоча все-таки багато чого мій жадібний зір увібрав, зафіксував* (О. Шугай); б) привертати увагу, виділятися чим-небудь. — *А тепер подивись на оцю блузку, — і вона дістає зі скрині ще кращу, вже стільки на ній квіток, що вони очі вбирають, і не відірвався б* (Є. Гуцало); *Широка дорога, обмаяна відсвіженою після дощу зеленню, аж вбирала очі* (Н. Околітенко); *Зір вбирали дві величезні рожеві мушлі — дві ванни так сяяли перламутром, що мені .. знадобилося десять секунд, аби второпати, що ванна там одна* (В. Шкляр); **(73) Óчі вели́кі** *в кого* — хтось занадто цікавий (перев. до чужих справ); безцеремонний. *У кожного очі великі: всякому до мене діло, всяк хоче покопирсатися у чужому серці* (М. Старицький); **(74) Óчі вила́зять від сóрому** *у кого, кому, від чого* — комусь неприємно, незручно, совісно і т. ін. *Давно вже в мене очі вилазять од того сорому за шляхетне панство* (С. Васильченко); *"Так як же, — говорили та посмішка і ті очі, — ви дивитеся на мене, на беззахисну жінку, і вам не вилазять від сорому очі?"* (Григорій Тютюнник); **(75) Óчі впива́ються / вп'яли́ся** *чиї, в кого — що* — хтось дуже пильно, невідривно дивиться на кого-, що-небудь. *Чиїсь чужі округлі очі впиваються в Марійку* (М. Стельмах); *Очі вп'ялися в знакомі* [знайомі] *школярські сторінки* (С. Васильченко); *Очі Романа Петровича вп'ялися в обличчя дівчини* (В. Козаченко); **(76) Óчі горя́ть (пала́ють)** *чиї, у кого, рідше кому:* а) чий-небудь вигляд виражає хворобливий стан, погане самопочуття. *Очі її дико палали, бліде обличчя було скривлене від болю* (М. Коцюбинський); *Губи його посмагли, а очі горіли страшним болем .. Він метався на облупленій, давно не біленій лежанці чужої запустілої хатини і щохвилини просив пити* (В. Малик); *На обличчі .. палали сухотним полум'ям очі* (Д. Білий); б) *(чим і без дод.)* чий-небудь погляд, вигляд виражає якісь почуття, емоції (збудження, гнів, радість і т. ін.). *Очі* [Галі] *горіли коханням, одрадою, вид осіяв, як сонячний ранок весняного дня* (Панас Мирний); *Борис зірвався з місця. Очі йому горіли, кулаки затискалися* (Б. Лепкий); — *Що може зрівнятися з тим, як вийдеш на сцену: очі горять, серце е... е... б'ється, публіка, аплодисменти...* (В. Винниченко); **(77) Óчі завидющі [, ру́ки загребу́щі]:** а) *(чиї, у кого і без дод.)* хтось дуже заздрісний, жадібний, ненаситний і т. ін. — *Що в тебе за очі завидющі, а руки загребущі? Не роби дівчаті збитків, а собі лиха та й нам страху...* (І. Багряний); — *Я добрий, а діти — злі. Вони з'їли мого зайця, — зізнався мамі, коли та везла його на файній автівці з дитсадка додому. — А не носи своє туди, де очі завидющі, — порадила пані Женя* (Люко Дашвар); б) *(зі сл.* д и в и т и с я, о г л я д а т и *і т. ін.)* заздро, жадібно і т. ін. *Маріора завидющими очима поглядала на золото* (Г. Коцюба); *Молодиця завидющими очима оглядає мої порожні руки* (Б. Антоненко-Давидович); **(78) Óчі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються)** *чиї, у кого і без дод.* — хто-небудь відчув сильне бажання або задоволення, захоплення і т. ін. — *Брат ти мій! — скрикнув Грицько. — Що, коли б я там був? — І його очі загорілися* (Панас Мирний); — *Ось поглянь, — пане, — мовив він. — Отсей камінець я знайшов у нутрі риби. Подивись на нього і скажи мені, кілько він може бути варт. Купець поглянув, і його очі розгорілися* (І. Франко); *Ставлячи вечерю на стіл, мати помітила краєм ока, як загорілись у нього очі на гарячу страву* (О. Гончар); *У Мартина загоряються очі, його страх як приваблюють таємничі пригоди...* (К. Гриб); **(79) Óчі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слі́зьми́ (сльоза́ми)** *чиї, у кого, кому і без дод.* — хто-небудь заплакав. — *Брехня! Ти оце наважилась од мене втекти. — Що ви говорите? — сказала Маруся, і в неї очі зайшли сльозами* (І. Нечуй-Левицький); *У цю хвилину на стару жінку, сиве волосся якої вибилось з-під чорної хустки, а очі закипіли слізьми, страшно було дивитись* (С. Скляренко); *Мотрі очі сльозами заходять* (Б. Лепкий); **(80) Óчі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим** *і т. ін.)***] вогне́м** *чиї, у кого, кому* — хто-небудь переживає сильні почуття (перев. гнів, рішучість, обурення і т. ін.). — *Ба, не пущу! — й собі крикнула Олександра; очі її запалали вогнем, як у голодної вовчиці* (М. Коцюбинський); *Коли ж очі його розплющилися, то запалали вогнем зненависті* (Валерій Шевчук); *В гніві страшному, — люттю великою сповнилось чорне Серце його, і очі вогнем запалали жахливим* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); — *Я ж бачу, як жадібно ти дивишся на зорі, коли ми летимо над стратосферою. Твої очі палають нестримним вогнем* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(81) Óчі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли)** — очі закриваються набряклими повіками або якоюсь пухлиною. *Навколо ранки вже посиніла і вкрилась червоними цятками шкіра; набрякло обличчя, запухали очі* (М. Дашкієв); *В дверях з'явився Мастор. Його кремезна постать враз постаріла на десять літ, очі запухли, хода непевна* (Н. Королева); *Спав борсук два дні й дві ночі. Аж запухли в нього очі, Потім встав, ум'яв пиріг, Позіхнув і... знову ліг* (М. Стельмах); *Їхні очі позапухали, перетворившись на вузенькі щілини, від того, що їх добряче віддухопелили* (В. Шкляр); **(82) Óчі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма>** *на кому — чому* — хтось подивився куди-небудь, на когось або щось. *Я одвернувся від блискучих вікон, і нараз мої очі спинилися на тих трьох зажурених берізках* (Б. Антоненко-Давидович); *Очі дівчини зупинилися на постаті Лосса — й теплі сині іскорки загорілися в них* (О. Бердник); *Більше ми не зустрічаємось поглядами, хоч я досить часто зупиняюся очима на його обличчі* (Р. Андріяшик); *Настя неуважно його слухає, замислена в своє, безнадійним поглядом обводить кімнату, на якусь мить спиняючись очима на тих чи тих предметах* (А. Дністровий); **(83) Óчі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба)** *у кого, кому і без дод.:* а) хто-небудь дуже пильно, напружено, збуджено дивиться на когось, щось, вдивляється в когось, щось. — *У мене очі мало з голови не вискочать, так призираюся, щоб вцілити йому* [ведмедеві] *просто під ліву лопатку* (І. Франко); *І чого вона від мене хоче? Дивиться на мене, очі мало не вискочать із орбіт* (Д. Гуменна); б) хто-небудь переживає велике емоційне напруження. *Спихальський враз посуворішав. В обличчя знову шугнула темна кров. Очі блиснули і мало не вискочили з орбіт* (В. Малик); *У Євгена з переляку трохи не*

вискочили з орбіт очі, він штовхнув ногою двері й щосили закричав у коридор: — Сюди, сюди. На поміч! (Ю. Мушкетик); *— Солдат!.. — рявкає, схоплюючись, лейтенант, і очі мало не вискакують йому з орбіт* (П. Колесник); **(84) О́чі мета́ють і́скри (бли́скавки)** — хтось відчуває ненависть, гнів, лють і т. ін. *Голос його тремтів і зривався на високі ноти. Жести ставали різкими, очі метали іскри* (І. Кириленко); *Очі її гнівно метали іскри в бік Палянички, який, очевидно, чимось насолив ланковій* (М. Чабанівський); *Він розлютувався не на жарт. Зблід. З рота бризкала слина. Палаючі очі метали блискавки* (В. Малик); **(85) О́чі на мо́крому мі́сці** *у кого, чиї:* а) хтось плаксивий, часто плаче. *Марко не полюбляв жінок, у яких очі були на мокрому місці* (С. Чорнобривець); *— А в мене очі від природи на мокрому місці, — відповідає він і сміється. — Бувало, мама ще не встигне заміритись на мене рукою, а я як заголошу, то вся вулиця збігається* (М. Стельмах); б) хтось заплаканий або плаче. *— Я не плачу, — одмовив батько, — то у мене очі на мокрому місці* (М. Кропивницький); *"Чого ти плачеш? — поспитав його цар. — Ти — майбутній воїн, а воїну не пристало, щоб його очі були на мокрому місці"* (В. Чемерис); *— Ольго Яківно, пробачте, — поквапилася сказати Стефка. — Це я — про своє... Але очі старої вже були на мокрому місці* (І. Роздобудько); **(86) О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз]** *чиї, у кого, рідко кому* — хтось часто, постійно плаче. *Очі їй* [Юзі] *днів три не висихали від сліз перед Зониним від'їздом* (Леся Українка); *— На війні до всього звикнеш. Нашого брата стільки перемолотило, що якби за кожним плакав — очі б не просихали* (Григорій Тютюнник); *Тиждень пройшов уже після того, як поховали Павла Миколайовича, а в неї очі не висихають од сліз ні вдень ані вночі* (Микита Чернявський); *— Як я тужила за тобою! Світ був не милий, очі від сліз не висихали!* (В. Малик); **(87) О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється>** *кого, чий, від кого — чого* — хто-небудь уважно, пильно, увесь час дивиться на когось, щось. *Смутні ж хороші очі молодої Кармелихи .. не відривалися від сусіди* (Марко Вовчок); *Погляд її не відривався від рук завідувача* (Ю. Шовкопляс); *Очі мандрівників не відривалися від екрана* (В. Владко); **(88) О́чі оббі́гли / оббіга́ють <Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма>** *чиї, кого — що* — хтось швидко оглянув кого-, що-небудь. *Його очі живо оббігли кімнату — чистеньку, веселу світличку* (І. Франко); *Дара швидко оббігла усього його очима, холодно прижмурила очі й чекала* (В. Винниченко); *Ніна мов аж тепер побачила Юрка: розбишакуваті очі її оббігли його з ніг аж до маківки* (А. Дімаров); *І раптом щось ніби штовхнуло професора зсередини. Напад? Атака? Втомлені очі оббігли галявину* (Ю. Бедзик); **(89) О́чі поверну́лися / поверта́ються** *на кого — що, до кого — чого, куди* — хтось подивився в який-небудь бік, на кого-, що-небудь. *Всі очі повернулися до старого батька* (Б. Грінченко); *Всі очі й голови повернулися на Дарку* (Ірина Вільде); *Очі людей раз по раз поверталися на схід, де над чумацьким шляхом з-за лапатих засніжених лип виплутувалося холодне, безкровне сонце* (М. Стельмах); *Хоч куди б він дивився, а очі його незмінно повертаються до тієї посудини в лозовому плетиві, що так спокусливо виставлена в кутку* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); **(90) О́чі повила́зять (ви́лізуть)** *кому і без дод., зневажл.* — хтось помре, загине. *Парцюня схопився і метальовим* [металевим] *голосом продзвенів: — Ні з місця... Один крок і очі повилазять!.. Ляжте так, як і лежали...* (Т. Осьмачка); *Коли по справедливості розберуться — випустять* [із тюрми], *коли не доберуться до правди — сидітимеш, поки й очі повилазять* (Ю. Збанацький); **(91) О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться** — хтось дуже хоче спати. *Не думав спати* [Микула], *хотів розмовляти, та очі самі клеїлися до сну* (О. Маковей); *Повіки клеїлися до сну* (Б. Лепкий); *— Ах, як солодко вже клеяться очі... Добраніч, дітоньки славні!* (П. Козланюк); **(92) О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються)** *чиї* — хто-небудь подивився в очі один одному, обмінявся поглядами. *Раптом наші очі стрілися, ми переконалися, що нас зводить одне почуття, ніщо не розділяє* (Р. Андріяшик); *Гармаш перевів погляд із запальнички на того, хто тримав її в руці. Їхні погляди зустрілися* (А. Кокотюха); *Ті рідкі випадки, коли їх очі стрічались, були пам'ятні Лазареві і віщували недобре* (М. Коцюбинський); *Старшини Чумаков і Федульєв мчать поруч, очі джури зустрічаються з їхніми очима — ні, немає смислу втікати далі* (Р. Іваничук); **(93) О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються:** а) двоє подивилися в очі один одному (перев. із злобою, вороже). *— Так от ти який! — А ти ж думав! Очі їх схрестилися, мов мечі* (І. Цюпа); *Погляди Підіпригори і Бараболі схрестились, і вони одразу почули один до одного гостру неприязнь* (М. Стельмах); *Дві пари однакових очей схрестились однаковими поглядами* (І. Роздобудько); б) чиїсь погляди з усіх боків спрямовувалися на кого-, що-небудь. *Він відчував, як на ньому схрещуються десятки поглядів* (М. Стельмах); **(94) О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма>** *до кого — чого* — хтось спрямував погляд на кого-, що-небудь. *Чимало очей німо потягнулися до Леся Якубенка* (М. Стельмах); *Сяючі очі потягнулися до купи сала й сухарів* (М. Циба); *— Мене побрехеньками не купиш! — спалахує цибатий, вузькогрудий здоровань і тягнеться очима кудись у зарічанський простір* (Ю. Бедзик); **О́чі появи́ти (показа́ти)** *див.* **появля́ти; (95) О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]>** *до кого — чого, перев. чиї, які* — хтось невідривно, пильно, довго і т. ін. дивиться на кого-, що-небудь. *Костя знову сміється, а очі несамохіть так і припали до Христі* (А. Головко); *На якусь хвилину всі скам'яніли, і тільки очі, сповнені жаху, прикипіли до вікон* (А. Шиян); *Згодом очі мої прикипають до двох крижнів, що залицяються до качки* (Є. Гуцало); *Закинувши на плечі клумаки, менша валка потягла на Крим. Йшли поміж двох живих стін, і козачі погляди пропікали їх до кісток* (Ю. Мушкетик); *Я чув зі свого сховку у вишняку, як удома він торгав дверима, і знову прикипав очима до темного квадрата вікна з хрестатою рамою* (Валерій Шевчук); **(96) О́чі** *(рідше* **очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли** *у кого, кому і без дод.* — хто-небудь перебуває в радісному, піднесеному настрої або у збудженому стані. *Вернувся Тимофій уже другим чоловіком: вирівнявся-випрямився, очі грають* (Панас Мирний); *То закриє* [татарочка] *личко, то відкриє, — А очиці .. Так і грають з-попід брівок темних!* (Леся Українка); *І що ж? Юнак як юнак, але справжній Стенька: очі йому, як невиїжодженому коникові, грають...* (М. Хвильовий); *— Ти вже встав, проснувся? — спитала вона таким любим голосом, що у хлопчика очиці заграли* (Панас Мирний); **(97) О́чі розбіга́ються / розбі́глися**

чиї, у кого, кому і без дод.: а) хтось не може зосередитися, зупинитися на чомусь одному від різноманітності вражень. *— Ходім зі мною до бібліотеки. Глянеш на ті полиці — очі розбігаються* (С. Журахович); *Тут* [на ярмарку] *раз у раз надбігають жваві та веселі дівчата, вже гроші у них у руці наготовлені платить крамарю, та очі розбіглись* (Марко Вовчок); *— У нас аж очі розбіглися. Он віз чумацький справжній... А он карета золота, у якій митрополитів київських возили* (В. Нестайко); б) *(по чому, поміж чого)* хто-небудь швидко, без певної послідовності оглядає щось. *Слуги нічого не казали, тільки їх очі жадібно розбігалися по наставлених на столі наїдках і напитках* (І. Франко); *Їх очі розбіглися по стінах кімнати, шукаючи здобичі* (Л. Первомайський); *Відвідувач з солідним виглядом пройшов у кабінет лікаря, але відразу очі в нього розбіглися по всіх стінах і кутках кабінету* (О. Іваненко); в) чийсь погляд, вигляд передає задоволення від чогось побаченого; хтось приємно вражений чимось побаченим. *Дивиться мій Яків на село, аж йому очі розбігаються* (Марко Вовчок); *Мар'я стояла, дивилася* [на Христю] *— і очі її розбігалися. — От бач! От що значить — до лиця* (Панас Мирний); *Люди з цікавістю поглядали на ці гарненькі, доладно збудовані приміщення. Особливо розбігалися очі Канушевича* (Г. Коцюба); *Коли Антон побачив коней, вгодованих, як лини, в нього розбіглися очі* (С. Чорнобривець); **(98) Óчі скúнулися / скидáються** — хтось глянув, звернув увагу на кого-, що-небудь. *Мертва тиша була йому відповіддю. І тільки сотні очей так скинулись на нього, що він зразу обм'як* (М. Стельмах); *Жовті очі скинулися на нього, ковзнули вбік, уп'явшись у відхилену браму воріт Бессарабського ринку* (О. Ульяненко); **(99) Óчі стріля́ють** *чиї, куди* — хтось періодично швидко поглядає на кого-, що-небудь. *— Що це у вас таке веселе? — питає ніби знехочу, а в самого очі так і стріляють — то в мене, то в Тетяну* (С. Васильченко); *Іде* [Юрко] *прямо по стежці, .. косить десь ліворуч та ліворуч — туди очі стріляють, туди увага скерована...* (І. Рябокляч); *Голова молодика відкинута назад, очі стріляють у мій бік ненавистю лютою* (В. Дрозд); *Очі її стріляли від хати до хати* (Валерій Шевчук); **(100) Óчі [так і] засвітúлися (засвітúли, заіскрúлися, заіскрúли** *і т. ін.)* **/ світяться (засвíчуються, загоря́ються** *і т. ін.)* **<В очáх засвітúлося (заіскрúлося)> / світиться (засвíчується, загоря́ється** *і т. ін.)***>** *чиї, у кого і без дод.* — чий-небудь погляд, вираз обличчя передав щось (певне почуття, радість, надію і т. ін.). *Трохи не застрибало хлоп'я з радощів, очі засвітили, заіскрили* (Панас Мирний); *Очі в Галі засвітилися якоюсь рішучістю* (С. Васильченко); *Очі його заіскрились. — Знаєш що, Дашо, їдьмо разом. Ти така хороша* (С. Журахович); *Його очі світились ласкавими наївними вогниками* (Б. Антоненко-Давидович); *Філька затихає, підводить голову, вдивляється в бік млина. Там тихо й спокійно. В його очах засвічується надія* (А. Шиян); **(101) Óчі тумáняться слізьмú (сльозáми)** *чиї, які* — хтось готовий заплакати, починає плакати. *Старі козацькі очі не раз туманились сльозами* (С. Васильченко); *Орися зіскакує з лави, очі її туманяться слізьми. Вона швидко підходить до Тимка* (Григорій Тютюнник); *Він схилився на руки, щоб ніхто не бачив, як туманяться слізьми очі гордого Святославича...* (В. Малик); **Пáдати / впáсти в очáх** *див.* **пáдати; Пáльцем тúкати (тúцяти** *і т. ін.)* **/ ткнýти (тúцьнути** *і т. ін.)* **в óчі** *див.* **тúкати[1]; Пáсти очúма (óком, зóром, пóглядом)** *див.* **пáсти[1]; Пáсти óчі** *див.* **пáсти[1]; Пáче óка** *див.* **пáче; Пектú очúма** *див.* **пектú; Пеньóк (пень) з очúма** *див.* **пеньóк; Перебігáти / перебíгти очúма (пóглядом)** *див.* **перебігáти; Перевóдити / перевестú óчі (пóгляд)** *див.* **перевóдити; Перемовля́тися очúма** *див.* **перемовля́тися; Пéстúти очúма (пóглядом)** *див.* **пéстúти; Пúти очúма** *див.* **пúти; Підвóдити óчі (пóгляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **підвóдити; Піднестúся в очáх** *див.* **піднóситися; Піднóсити (піднімáти)/ піднестú (підня́ти) в очáх** *(рідше* **пéред очúма)** *див.* **піднóсити; Піднóсити (піднімáти) / піднестú (підня́ти) óчі (пóгляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **піднóсити; Піт заливáє / залúв óчі (лицé, облúччя** *і т. ін.)* *див.* **піт; Пітú / погнáти світ зá óчі (за очúма, у світ, світú** *і т. ін.)* *див.* **пітú; Плигáти у вíчі** *див.* **плигáти; Плювáти / плю́нути (наплювáти) в вíчі (в óчі, межú óчі** *і т. ін.)* *див.* **плювáти; Побáчити на [своï (влáсні)] óчі <Побáчити своïми (влáсними) очúма>** *див.* **побáчити; Побíгти очúма (пóглядом)** *див.* **побíгти; Поблúмати очúма** *див.* **поблúмати; Поблúскувати очúма (óком)** *див.* **поблúскувати; Повернýти очúма** *див.* **повертáти[1]; Повертáти / повернýти óчі** *див.* **повертáти[1]; Повóдити / поводúти (повестú) очúма (óком, пóглядом** *і т. ін.)* *див.* **повóдити[1]; Погáний (лихúй) на óко (на óчі)** *див.* **погáний; Поглинáти очúма (пóглядом, зóром** *і т. ін.)* *див.* **поглинáти; (102) Пóза (за) очúма,** *перев. зі сл.* к о м п р о м е т у в а т и, п а т я к а т и *і т. ін.* — за відсутності того, про кого йдеться. *Тут вони на волі перечитували усякі нові книжки, й наукові, й контрабандні, обмірковували перечитане .. за очима своїх консервативних батьків* (І. Нечуй-Левицький); *— Я заступаю місце господаря і не позволю, щоби поза його очима ти компрометував його перед його домашніми* (І. Франко); *— Я до челяді піду .. — Ще чого бракувало! Побачить хто з гостей, то й патякатиме поза очима!* (М. Стельмах); **Позичáти / позúчити очéй у Сíрка (Рябкá, вóвка** *і т. ін.)* *див.* **позичáти; Покáзуватися / показáтися на óчі** *див.* **покáзуватися; Поклáсти óко** *див.* **поклáсти[1]; Полýда на óчі впáла** *див.* **полýда; Помутнíло / мутнíє в очáх** *див.* **помутнíти; (103) По óчі** — дуже, сильно, повністю. *Зморшкуватий, зарослий по очі рудявим волоссям двадцятип'ятирічний Стефанович мав вигляд чоловіка не набагато молодшого за сорокавосьмирічного Тененику* (Ю. Хорунжий); *Ще за пів години, промоклий до рубця й по очі заліплений снігом, він усвідомив, що не бачить куди йому йти* (Ю. Андрухович); *Кожної хвилини, коли ми розважаємося, працюємо, по очі занурені у власне упорядковане життя, в решті світу, заселеному людьми, кояться страшні злочини, які теж нас стосуються* (Г. Пагутяк); **Попадáтися / попáстися на óчі** *див.* **попадáтися; Порáдувати óко (óчі)** *див.* **порáдувати; Поринýти зóром (пóглядом, очúма)** *див.* **поринáти; Порожнéча в очáх** *див.* **порожнéча; Пострíлювати очúма (очúцями)** *див.* **пострíлювати; Потрáпити (попáсти, навернýтися** *і т. ін.)* **/ потрапля́ти (попадáти, навертáтися** *і т. ін.)* **на óчі** *див.* **потрапля́ти; Появля́ти / появúти на óчі** *див.* **появля́ти; Появля́ти / появúти óчі** *див.* **появля́ти; Прáвда óчі кóле** *див.* **прáвда; Прикúнути / прикидáти óком** *див.* **прикидáти[3]; Прикипáти / прикипíти очúма (пóглядом, зóром)** *див.* **прикипáти; Прикóвувати / прикувáти [до сéбе] óчі (зір)** *див.* **прикóвувати; Прилúпнути очúма** *див.* **прилипáти; Примíритися / приміря́тися óком (очúма)** *див.* **приміря́тися; Припадáти / припáсти до óка** *див.* **припадáти; При-

пáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* **припадáти; Приростáти очи́ма (пóглядом, зóром** *і т. ін.)* *див.* **приростáти; Притягáти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір** *і т. ін.)* *див.* **притягáти; Прицілюватися / прицілитися óком** *див.* **прицілюватися; Пробігáти / пробігти очи́ма** *див.* **пробігáти; Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом)** *див.* **провóдити; Проглéдіти (проглядíти, продиви́тися) [всі] óчі** *див.* **проглéдіти; Продивля́ти / продиви́ти óчі** *див.* **продивля́ти; Продирáти / продéрти óчі** *див.* **продирáти; Проїдáти пóглядом (очи́ма)** *див.* **проїдáти; Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом)** *див.* **проймáти; Пройти́ / прохóдити пéред очи́ма (зóром)** *див.* **прохóдити; (104) Про лю́дськé** *(рідше* **чужé)** **óко <Для лю́дського óка>:** а) відповідно до норм поведінки, моралі; заради пристойності, для порядку. — *Ну, начувайся! — .. Шаблій погрожував для годиться, про людське око* (Д. Бедзик); *Як це не дивно, ніхто, навіть про людське око, в силу звичаю, не ойкав, не плакав, не виказував співчуття Даріям* (А. Іщук); *Оксен батькове женихання не заперечував. Але старий не вірив у те і вважав, що син схвалює женихання тільки про людське око, а в душі ненавидить і осуджує його* (Григорій Тютюнник); *Михайлові так здавалося: тільки-но помер Франко, як австрійський уряд цілком перестав, хоча б для людського ока, рахуватися з українцями* (Р. Іваничук); б) для створення, підтримання певного враження, думки про кого-, що-небудь; удавано, напоказ. *Не працюйте тільки про людське око, немов чоловіковгодники, а як раби Христові чиніть від душі волю Божу* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Лисячий він хвіст, а не людина. Сам за старшину тягне, а про людське око з голотою приятелює* (З. Тулуб); *Чарлі вижив.., — що ж, гаразд! В сурми сурмити нема чого, але про чуже око слід виявити гарячу радість* (М. Дашкієв); в) щоб притупити чию-небудь пильність, приховати щось. *"А може, і не тиф зовсім? Може, це тільки про людські очі, а насправді..." Він аж скрипнув зубами і таки не дав прорватися в свідомості отій жахливій думці* (А. Головко); *Мар'ян, лише для людського ока, промацує руками перший мішок. З нього вибиваються важкі форми полумисків, глечиків, горнят* (М. Стельмах); г) удаваний, несправжній і т. ін. *Якима Демченка в лісі знайдено з розтятою головою... а всі подумали, що це татарва справила... а не той, хто був йому про людське око приятелем...* (Б. Грінченко); *Ліс стояв безкраїй і мовчазний. Але та мовчанка була лише про людське око. Лісом ішла весна, тепла, ніжна* (Ю. Збанацький); **Промáцувати / промáцати очи́ма (пóглядом)** *див.* **промáцувати; Проми́ти óчі** *див.* **промивáти; Промíрювати (проміря́ти) / промíряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами)** *див.* **промíрювати; Прони́зувати (прошивáти) / пронизáти (прошити) очи́ма (пóглядом)** *див.* **прони́зувати; Пропадáти / пропáсти з очéй** *див.* **пропадáти; Пропікáти / пропекти́ очи́ма (пóглядом)** *див.* **пропікáти; Прополíскувати / прополоскáти óчі** *див.* **прополíскувати; Просвíчувати очи́ма [нáскрізь]** *див.* **просвíчувати[1]; Простроми́ти пóглядом (очи́ма)** *див.* **простромлювати; Протирáти / протéрти óчі** *див.* **протирáти; Прочищáти / прочи́стити óчі** *див.* **прочищáти; Пря́сти / запря́сти очи́ма** *див.* **пря́сти[2]; Псóві óчі продавáти / продáти** *див.* **продавáти; Пускáти (посилáти) / пусти́ти бíсики (ґéдзики) [очи́ма (óком)]** *див.* **пускáти; Пускáти / пусти́ти в óчі дим (пил, пилю́ку)** *див.* **пускáти; Пускáти / пусти́ти манý [у вíчі]** *див.* **пускáти; Пускáти / пусти́ти óко (пóгляд)** *див.* **пускáти; Пускáти / пусти́ти сльозý (слíзку, слíзки** *і т. ін.)* **з очéй** *див.* **пускáти; Пускáти / пусти́ти тумáн (туманý) [у вíчі]** *див.* **пускáти; Рáдувати óко** *див.* **рáдувати; Рвáти óчі** *див.* **рвáти; Рíзати óко (óчі)** *див.* **рíзати; Рíзати прáвду [в óчі (у вíчі)]** *див.* **рíзати; Роби́ти / зроби́ти вели́кі óчі** *див.* **роби́ти; Роби́ти страшні óчі** *див.* **роби́ти; Розви́днітися (розви́днитися) в голові (в очáх)** *див.* **розвидня́тися; Розвóдити / розвести́ очи́ма** *див.* **розвóдити; Розв'я́зувати / розв'язáти óчі** *див.* **розв'я́зувати; Роззýти óчі** *див.* **роззувáти; Свердли́ти (просвéрдлювати, діря́вити** *і т. ін.)* **/ просвердли́ти (посвердли́ти, пробурáвити** *і т. ін.)* **очи́ма (пóглядом)** *див.* **свердли́ти; (105) Свíже óко** — той, хто бачить когось, щось уперше. — *Дещо потребує, сказати б, перевірки на свіжій людині. Треба, так би мовити, свіжого ока. Може, я десь помиляюся і не можу цього помітити* (Ю. Смолич); *Певне, дуже вже страшними були ми* [військовополонені] *для свіжого ока* (В. Козаченко); — *Наступного разу, — запропонувала Кароліна, — на гуртівню я піду, свіже око в цій справі не завадить* (Г. Вдовиченко); **(106) Свíжим óком,** *зі сл.* г л я н у т и, п о д и в и т и с я *і т. ін.* — не так, як раніше, як інші; по-новому. *Яворницький познайомив Пату з експонатами, повів до етнографічного залу. — Ану, гляньте своїм свіжим оком, чого тут не вистачає?* (І. Шаповал); *Хай відлежиться, а він відсторониться від написаного і ще раз, повернувшись до рукопису, подивиться на нього свіжим оком* (Б. Левін); — *Можливо, ви свіжим оком глянете на мій задум* (О. Бердник); **Свінýти (свірконýти) очи́ма** *див.* **свінýти; Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темнíє, мéркне, мýтиться) / потьмáри́вся (потемнíв, помéрк, помути́вся)** *див.* **світ[1]; Світ зá óчі** *див.* **світ[2]; Світи́ти в óчі** *див.* **світи́ти; Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (óком, білкáми)** *див.* **світи́ти; Світ крýтиться пéред очи́ма (в очáх)** *див.* **світ[2]; Світ [моїх] очéй! <Мій світе [білий]!>** *див.* **світ[1]; Світ помéрк в очáх** *див.* **світ[2]; Свічки́ в очáх засвíчуються (стаю́ть) / засвіти́лися (стáли) <Сто свічóк в очáх засвіти́лося>** *див.* **свíчка; Си́пати / сипнýти (сипонýти) íскрами (íскри) [з очéй]** *див.* **си́пати; Сіль тобí в óці (в óчі)** *див.* **сіль; Сіль тобí на язи́к [, печи́на в зýби (у вíчі)]** *див.* **сіль; Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром** *і т. ін.)* *див.* **скидáти; Скидáти / ски́нути полýду з очéй** *див.* **скидáти; Ски́нути [своє] óко** *див.* **скидáти; Ски́нутися / скидáтися очи́ма** *див.* **скидáтися; Скíльки [й] óка** *див.* **скíльки; Скíльки óком ки́неш (кинь, доки́неш, зглянеш** *і т. ін.)* *див.* **ки́дати; Скíльки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко)** *див.* **зір; Склепи́ти** *(рідко* **сплю́щити)** **óчі наві́ки (назáвжди́)** *див.* **склепля́ти; Склепи́ти (сплю́щити) óчі** *див.* **склепля́ти; Скóвзати / сковзнýти очи́ма (пóглядом)** *див.* **скóвзати; Скресáти óчі** *див.* **скресáти[3]; Сли́хом слихáти [, ви́дом (у вíчі) видáти]! <Ви́дом видáти, сли́хом слихáти!>** *див.* **слихáти; Сльóзи закипíли (закрути́лися) / закипáють на (в) очáх (в óці,** *рідко* **на вíях)** *див.* **сльозá; Сльóзи крýтяться (сльозá крýтиться) в очáх** *див.* **сльозá; Сльóзи (слíзоньки) заливáють / залили́ óчі** *див.* **сльозá; Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє** *і т. ін.)* **/ загля́нула (подиви́лась, зазирнýла** *і т. ін.)* **в óчі** *див.* **смерть; Смія́тися в [живі] óчі (вíчі)** *див.* **смія́тися; (107) Собáчими очи́ма,** *перев. зі сл.* д и в и т и с я — віддано, покірно і т. ін. *Ситник дивився на князя ясними собачими очима* (П. Загребельний); *Марко вхопився за те обличчя*

поглядом, відчайдушна надія спалахнула в ньому. Дивився на товмача знизу вгору собачими очима, просив, квилив (Ю. Мушкетик); *Барабаш стояв і віддано дивився на нас своїми собачими очима* (Л. Кононович); **Сон не йде на óчі (в гóлову)** *див.* **сон[1]**; **Сон тікáє (злітáє) / утíк (злетíв) [з очéй]** *див.* **сон[1]**; **Сóром їсть (крúє) óчі** *див.* **сóром**; **Спáсти на óчі** *див.* **спадáти**; **Спихáти** *і т. ін.* **/ зіпхнýти** *і т. ін.* **з очéй** *див.* **спихáти**; **Сплúвáти / сплистú (спливтú) пéред очúма (пéред óчі)** *див.* **спливáти**; **Спопеляти / спопелúти очúма (зóром)** *див.* **спопеляти**; **Спускáтися / спустúтися з очéй** *див.* **спускáтися**; **Спустúти з óка (з очéй)** *див.* **спускáти**; **Стáвити пéред (поперéд) очúма** *див.* **стáвити**; **Стáти / ставáти пéред ясні óчі** *див.* **ставáти**; **Стирчáти (стримíти) спúчкою (більмóм) в (на) óці (в (на) очáх)** *див.* **стирчáти**; **(108) Сторóннє óко** — непричетна до кого-, чого-небудь, незнайома з чимось людина. *Молиться він подумки, не ворушачи навіть губами, щоб .. не помітили сторонні очі* (Б. Антоненко-Давидович); *Телеграма була .. заплутана і для стороннього ока зовсім не зрозуміла* (О. Іваненко); *Місія моя була особлива: мав завезти листа луцькому владиці, не дуже звертаючи до себе сторонні очі* (Валерій Шевчук); *Остерігаючись стороннього ока й перелякано оглядаючись, почав: "Пані Галю, дуже вас прошу. Мусите зробити нам одну послугу..."* (М. Андрусяк); **Стояти пéред очúма (в очáх, пéред душéю)** *див.* **стояти**; **Стояти / стáти більмóм [в óці]** *див.* **стояти**; **Стрáтити з очéй** *див.* **стрáчувати**; **Стрáтити óчі** *див.* **стрáчувати**; **Стрибáти очúма** *див.* **стрибáти**; **Стріляти (стрúгти) / стрéльнути (стригнýти) очúма (óком,** *рідше* **пóглядом)** *див.* **стріляти**; **Стрічáтися / стрíнутися (стрíтися) з очúма (пóглядом, пóглядами)** *див.* **стрічáтися**; **Тúкати (тúцяти, штрикáти) / ткнýти (тúцьнути, штрикнýти) в óчі (у вíчі) [пáльцем]** *див.* **тúкати[1]**; **Тíльки дай на óчі** *див.* **давáти**; **Тíшити (веселúти) óко (óчі, зір** *і т. ін.)* *див.* **тíшити**; **Тремтять сльóзи на очáх** *див.* **сльозá**; **Тримáти на óці** *див.* **тримáти**; **Тумáн в (на) очáх** *див.* **тумáн[1]**; **Тумáн застилáє / застелúв óчі** *див.* **тумáн[1]**; **Тьмáриться / потьмáрилося в очáх (у головí)** *див.* **тьмáритися**; **У вíчі (в óчі, вúдом) не видáти** *див.* **видáти**; **У вíчі (в óчі) штрикáти** *див.* **штрикáти**; **У [всі] [свої] чотúри óка <У чéтверо очéй>** *див.* **чотúри**; **Удáрити в óчі (у вíчі)** *див.* **ударяти**; **Узяти óчі на (в) сéбе** *див.* **узяти**; **Утúрити óчі** *див.* **утúрити**; **Утішáти óко (зір)** *див.* **утішáти**; **Ухопúти очúма** *див.* **ухóплювати**; **Учепúтися пóглядом (очúма)** *див.* **учепúтися**; **(109) Хазяйське óко** — господарський, дбайливий нагляд, догляд. *Пропадало добро без хазяйського ока* (М. Коцюбинський); *Що може загрожувати цим степам, цим неймовірним чорноземам, цим благословенним просторам? Сюди тільки дбайливих рук, хазяйського ока, розуму, техніки — і ця земля прогодує цілу планету* (О. Гончар); **Хазяйським óком оглянути (окúнути) / оглядáти (окидáти)** *див.* **оглядáти**; **Ховáти / сховáти óчі (пóгляд)** *див.* **ховáти[1]**; **Ховáтися від людськóго óка (від людськúх очéй)** *див.* **ховáтися[1]**; **Ходúти з тéмними очúма** *див.* **ходúти**; **Хоч [би] однúм óком глянути (подивúтися)** *див.* **глянути**; **Хоч би [тобí] óком (вýсом, бровóю) моргнýти** *див.* **моргнýти**; **Хоч в óко (в óчі, у вíчі) стрель** *див.* **стріляти**; **Хоч в óко дай** *див.* **давáти**; **Хоч óко (óчі) вúколи (***рідше* **вúбий, вúйми, вúбери, повикóлюй** *і т. ін.)* *див.* **викóлювати**; **Цвíкати (цвíркати, цвірíнькати) / цвíкнути в вíчі (в óчі)** *див.* **цвíкати**; **Чарувáти зір (пóгляд, óчі)** *див.* **чарувáти**; **Чóрно пéред очúма** *див.* **чóрно**; **Чóртики в очáх** *див.* **чóртик**; **Шáрити (шукати) очúма** *див.* **шáрити**; **(110) Широкí óчі** — дуже розширені очі (перев. від здивування, страху і т. ін.). *Вона з виглядом зацькованого звірка, з широкими від жаху очима, забилась по хаті, шукаючи виходу* (М. Коцюбинський); *З пальця йому текла кров, губи дрижали, .. очі були широкі, напружені, дикі* (В. Винниченко); *Як сомнамбула, проходить княжна Вікторія. Даша й Хома широкими очима, безмовно супроводять її* (Я. Мамонтов); *Ольга злякано дивилась на нього широкими, застиглими очима* (О. Копиленко); **Щезáти / щéзнути з очéй** *див.* **щезáти**; **(111) Щоб (абú) [і (й)] óчі не бáчили** *(розм.* **не вúділи)** *кого, чого і без дод., перев. зі сл.* м о ї, *несхв.* — уживається для вираження незадоволення кимсь, з приводу чогось; геть. — *А йди ти від мене, аби тє* [тебе] *й очі мої не виділи* (Г. Хоткевич); — *Убийте і мене, ироди, щоб мої очі не бачили цього горя!* (В. Малик); — *Вимітайся з-перед меї* [моєї] *хати, щоб ні мої, ні людські очі не бачили твого смердючого подобія* (В. Лис); **Як зінúцю óка** *(рідко* **в óці)** *див.* **зінúця**; **Як з óка вúпав** *див.* **випадáти**; **[Як (мов, нáче** *і т. ін.)***] полýда** *(рідше* **лýда, облýда) з очéй спáла (опáла, сплúвлá** *і т. ін.)* **<Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх>** *див.* **полýда**; **[Як (мов, нíби** *і т. ін.)***] більмó (більмóм) на (в) óці** *див.* **більмó**; **Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **в óко вліпúти <Вліпúти в сáме óко>** *див.* **вліплювати**; **(112) Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **із зав'язаними очúма,** *зі сл.* х о д и т и, б л у к а т и *і т. ін.* — не розбираючись, не орієнтуючись у чомусь, не маючи потрібних знань, потрібного досвіду. *Пригам'ятайте собі: скільки ви ночей не доспали, скільки праці згубили через те, що ходите, здається, і вдень, а мов з зав'язаними очима — во тьмі?!* (М. Коцюбинський); *То бувало ніби з зав'язаними очима блукали, танцювали на одному місці, за своїм горем і світу ясного не бачили* (І. Цюпа); **(113) Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **óка (óко) [в лóбі (в головí)],** *зі сл.* б е р е г т и, д о г л я д а т и, п и л ь н у в а т и *і т. ін.* — дуже старанно, дбайливо і т. ін. — *Буду, — каже* [Василь], — *тебе, моя зозуленько, як ока берегти* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А вже що за вірний лісник був з нього, так і не сказати; лісу доглядав, наче свого ока* (О. Кониський); — *Повдавались* [дочки] *в матір: усі чепурні, шанують одежу, усі глядять одежину, як ока в лобі* (І. Нечуй-Левицький); — *Перемога залежить від проходів крізь Балкани. Тому пильнуй їх, як ока в голові* (Юліан Опільський); *Бог — захист мій у кожен день і мить. Огорне радістю, зніме розпуку, Як око, берегтиме і навчить* (В. Багірова); **Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **пóрох (сіль) в óці** *див.* **пóрох[1]**; **Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **скáлка на óці (скалкú на очáх) [бýти (сидíти)]** *див.* **скáлка**; **Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **[та] порошúна (порошúнка) в óці** *див.* **порошúна**; **Як (мов, нíби** *і т. ін.)* **у вíчі (в óчі) не вскóчити** *див.* **вскáкувати**; **Як** *(рідше* **тíльки) óком моргнýти (мигнýти, клíпнути** *і т. ін.)* *див.* **моргнýти**; **Як у óко впав** *див.* **впадáти[1]**.

ÓКО[2], а, *с., заст.* 1. Одиниця ваги, що приблизно дорівнює 1,2 кг. *Горпина нахилилася до риби, вибрала ще живу камбулу* [камбалу] *ока з два вагою і вкинула її в жінчин кошик* (З. Тулуб); *Походження слова "око" пов'язують із турецькою мірою "okka", у свою чергу, запозиченою з арабської метрологічної системи, де, за даними мусульманських історіків метрології, вона дорівнювала 1,2828 кг* (з наук.-попул. літ.).

2. Міра об'єму хмільних напоїв, що приблизно дорівнює 1–1,5 л. — *Став лишень нам око вина та вари мамалигу, — каже Хаброня* (І. Нечуй-Левицький); *Він* [шинкар] *усе точив з барильця та подавав половинчики, кватирки, півока, ока* (М. Коцюбинський); *Складаємося на око горілки та посилаємо найсміливіших двох або трьох до коршми* (В. Стефаник); *По всіх куренях варили гультяйський борщ і пекли рибу — судака, і стерлю* [стерлядь], *й коропа-чорнокрапа, курінні виділили кожному по окові горілки* (Ю. Мушкетик); // Чотиригранна пляшка такої місткості з короткою шийкою. *Виймає він з торбини око горілки, .. калач, шмат солонини, чарки* (Ірина Вільде); *Пошили йому таке галіфе, що в ньому легко вміщались два ока горілки і закуска* (М. Стельмах).

ОКО́ВА, и, *ж.* 1. Металева оббивка (часто у формі оздоблення) на дверях, меблях, дерев'яних виробах і т. ін. *Він видобув із свойого* [свого] *мішка велику дерев'яну орендарську люльку в мосяжній окові* (І. Франко); *У кінці ж світлиці, на високому помості, на стільці з золотими оковами сидів кесар Болгарії Петро* (С. Скляренко); *— В мене вкрадено з тої комори скриньку з новою оковою, в якій було вісім кіп грошей...* (Валерій Шевчук).

2. *перев. мн.* Те саме, що **кайда́ни** 1. *Ой Кішко Самійлу* [Самійле], *гетьмане запорозький, Батьку козацький! .. Добре ти учини: Половину козаків у окови до опачин посади, А половину у турецьке в дорогеє плаття наряди* (з думи); *Мотря посміхається. Робить рух, ніби сама кладе руки в окови* (Ірина Вільде); * Образно. *Вирвавшись з крижаних оков, ріка гордовито несла свої води мимо Саратова* (І. Цюпа); // *перен.* Те, що сковує, обмежує, заважає кому-, чому-небудь. *У глибині душі залишався я .. художником, не скованим оковами партійних чи канцелярських приписів, догм, вільним і на думку, і на язик* (В. Дрозд); *Ірраціоналізм 20-х років був ясний, життєрадісний. Це, здавалося, впали окови з життя, і воно тепер може свобідно розгортатись у своїм бажанні щастя, розкоші* (О. Шугай).

ОКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окува́ти.** *Стояла висока синя скриня, окована залізними штабами і прикрита зверху узорчатим килимом* (Панас Мирний); *Круг воза йшли робітники, хто з довгим, окованим дрючком на плечах, хто з бляшанкою* (М. Коцюбинський); *Хитаються зірки, пахне солодким кінським потом, заспокійливо цокотять оковані колеса по кам'янистому шляху...* (В. Барка); *Їй задавало великої утіхи спостерігати, як промовляє панотець дивні незрозумілі слова, схожі й несхожі на ті, що вона вдома чи на вулиці чула. Як читає із старовинної, окованої позолоченим металом важезної книжки* (В. Лис); [В с і :] *Гурра! Рябина окований! Рябина опутаний!* [К а з и б р і д:] *Так, люди добрі! Тепер він опутаний, мій арештант* (І. Франко); * Образно. *Нехай мої співи й садочки квітчаті Заснули, оковані сном зимовим, — Весною й пісні, і квітки на гранаті Вогнем загоряться новим!* (Леся Українка); // **око́вано,** *безос. пред.* * Образно. *За що ж тебе, світе-брате, В своїй добрій, теплій хаті Оковано, омурено..?* (Т. Шевченко).

ОКОВИ́РНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Гарний, приємний на вигляд, слух і т. ін. — *То не дивуйтеся, коли і я навчилася біля їх* [них] *усякого такого оковирного слова... Біда навчить* (В. Кучер); *У сінях я шепчу Марині: — Ти оковирна* (Р. Андріяшик).

ОКОВИ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм., рідко.* Властивість за знач. **окови́рний.** *Опис зовнішнього вигляду жінки сягає своєї завершеності у пісні, в якій уславляється її оковирність: І гарненька, і товстенька, і кругленька, І роточок, і очиці, і зубоньки, і губоньки, і очиці, і бровиці, кругом, кругом, кругом гарна* (із журн.).

ОКОВИ́РНО, *розм., рідко.* Присл. до **окови́рний.** [В ч е н и й *(він вже розглядає дідові вироби):*] .. *Це зроблено чудово, оковирно* (Л. Забашта).

ОКОВИ́ТА, тої, *рідко* ти, *ж., заст.* Міцна горілка високого ґатунку. *Лляного полотна тридцять локтів* [ліктів] *узяла* [козачка]; *До шинкарки тягла, Три кварти не простої горілки — оковити узяла* (з думи); *Отож стали* [коло корчми], *Молодая встала, Взяла кварту оковити Та й почастувала Сердешного невольника І його сторожу* (Т. Шевченко); *Олексій Іванович наливає по чарці собі, панотцеві й кумові доброї оковитої* (Панас Мирний); *Пригощав Остапа козак Копняк. Випили по чарці оковитої, почали сьорбати гарячий куліш* (Д. Білий); // *розм.* Те саме, що **горі́лка**[1]. *Неподалік від розпаленої юрби байдуже курив тьмяний від хронічного вживання оковитої занедбаний чолов'яга років сорока* (Люко Дашвар).

ОКОВИ́ТКА, и, *ж., заст., рідко.* Те саме, що **окови́та.** — *Знав би я, що такий гість мені трапиться, то й оковитки прихопив би* (І. Нижник); *Слуга встиг плеснути оковитки в чималі келихи* (Г. Колісник).

ОКО́ВКА, и, *ж.* Зменш. до **око́ва** 1. *Скляні маленькі шибки з олов'яними оковками затягла срібна паморозь* (С. Скляренко); *Він стояв поруч і розглядав мій чемодан. Насічка ініціалів, оковка на ріжках, пристрій для замка* (А. Хорунжий); *Щось пекучо-беззахисне було в тій бушлатній пригорбленій постаті з гостроребрим сундучком, що поблискував мідною оковкою* (О. Гончар).

ОКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **око́вувати.** *У програмі фестивалю ковальського мистецтва — майстер-клас із оковування колеса до воза та демонстрація плетіння декоративної кольчуги* (з газ.).

ОКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКУВА́ТИ,** *рідко* **ОКУ́ТИ,** ую́, уєш, *док.* 1. *що.* Те саме, що **обко́вувати** 1, 2. *Майстер точить, гладить і оковує лук* (І. Франко); *Дядько Яків закінчив оковувати другий чобіт і почав витягати колодку* (Ю. Збанацький); *Щоб забезпечити себе від бунту і приступу з Подолля, наказав отакі подвійні вежі-близнюки над воротами звести. А самі стулки воріт залізами окувати в рази* (Ю. Логвин).

2. *кого, що.* Те саме, що **зако́вувати** 1. *Виборців із Гороховець Гната Слабого та Михайла Двуліта арештували жандарми .. перед очима інших виборців, окували їх у ланцюжки* (І. Франко).

3. *що, перен.* Те саме, що **зако́вувати** 2. *Небо — глухе, як пустиня, німе та холодне, як камінь, — шатром розіслалося понад землею, морозом окувало її* (Панас Мирний); *Землю окував панцир слизької ожеледі* (Р. Андріяшик).

4. *кого, що, перен.* Обмежувати, зв'язувати свободу дій, учинків. [К в і т к а *(підбігає з букетом):*] *Царице моя. Провідна зоре! Ви окували мою душу, сп'янили!..* (М. Старицький); — *Сполошите мою долю і проженете щастя, нуждою м'я* [мене] *вдарите і нашлете злидні, знидіє моя радість і плач мене огорне, окуєте мене тугою вранці, а ввечері журбою* (Р. Іваничук).

ОКОЗАМИ́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до окозамилювання. *Спроби насильного чи окозамилювального (суто формального) творення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків дуже нагадують спробу відмити кошти* (з газ.).

ОКОЗАМИ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Умисне приховування недоліків, виставляння чого-небудь у кращому вигляді, ніж насправді; введення в оману. *Окозамилювання, .. — не кажучи вже про те, що це антигромадський, антидержавний злочин, — теж одна із форм непошани до людини...* (М. Рильський); [Шпиця:] *У минулому році зібрав зернових по... ох і цифра не підходяща...* [Бойко:] *Резон! Але можна написати високий урожай.* [Терешко:] *Це окозамилювання* (М. Зарудний); *Двічі Котя займався явним окозамилюванням* (М. Білкун).

ОКОЗАМИ́ЛЮВАЦЬКИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **окозами́лювальний.** *Без проєктно-дозвільної документації здійснено перепланування приміщення, зроблено окозамилювацький гламурний ремонт* (з газ.).

ОКОЗАМИ́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто займається окозамилюванням. *Забувши марні теревені І прикусивши язика, Від Вас* [О. Вишні], *бистріше за оле́ня, Окозамилювач тіка* (М. Рильський); — *Хочу підібрати дружну команду, щоб з нею відпочити душею від наших флотських бюрократів, казнокрадів та окозамилювачів* (З. Тулуб); — *Всі ідеї, ініціативи — тільки показуха, виходить? Метушня пустопорожня? Ні, вибачай: окозамилювачем я ніколи не був* (О. Гончар).

ОКОЗАМИ́ЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **окозами́лювач.** *Сюжет фільму побудований на тому, що в житті знаменитого художника з'являється дівчина — аферистка та окозамилювачка, яка називає себе його дочкою* (із журн.).

ОКОЗА́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окоза́чити.** *Між ними* [козаками] *йшов, лаявся і ліктями орудував нарівні з іншими окозачений Лейба* (Іван Ле); *Скільки в твоєму війську окозачених шляхтичів? Виговські, Недашковські, Ущапські, Кубилінські, Кончаковські, Сингаївські, Пашковські* (П. Загребельний).

ОКОЗА́ЧИТИ *див.* **окоза́чувати.**

ОКОЗА́ЧИТИСЯ *див.* **окоза́чуватися.**

ОКОЗА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКОЗА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Робити козаком або козачкою, козацьким. *Зацікавлення українським минулим, особливо козацтвом, виливається в бурхливу форму козакофільства Михайла Чайковського, що своїми історичними оповіданнями з козацької та гайдамацької старовини, а також своєю діяльністю намагався окозачувати польську шляхту* (з наук. літ.); — *Помилився ти, панотче.., сказавши, що жінка мене обляшила. Тривай лиш, чи не я її окозачив* (П. Куліш).

ОКОЗА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОКОЗА́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* Ставати козаком або козачкою, козацьким. *В ті тривожні часи, коли сподівались польського нападу щодня, щогодини, коли усі козаки були на війні, покидавши дома самих молодиць, українські молодиці набирались сміливості і відваги й окозачувались* (І. Нечуй-Левицький); *Після втечі від пана селянин окозачувався і міг вести різний спосіб життя: і як заможний господар на південних подніпровських та подільських окраїнах, і як козак, і як самотній мандрівний лицар або член ні від кого не залежної ватаги* (з наук. літ.); *За кілька тижнів походу від Запоріжжя через Перекоп у Крим Богдан не тільки звик до своїх обов'язків помічника-перекладача в Петра Сагайдачного, але і сам остаточно окозачився* (Іван Ле).

ОКО́ЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **око́лити.** *Перед очима розіллявся мальовничий ставок, околений скелястими кручами* (Іван Ле).

ОКОЛЕ́СА, *присл., діал.* Навколо, кругом. *Мов в купальну ніч на грищі, Розіклали ось кострище Та й засіли околеса, Як рибалки коло плеса* (І. Манжура).

ОКО́ЛИТИ *див.* **око́лювати.**

ОКО́ЛИЦЯ[1], і, *ж.* 1. Віддалена від центру частина населеного пункту. *Сонце тільки-но сховалося за будівлями міської околиці* (Олесь Досвітній); — *Я сьогодні хочу поглянути на деякі околиці Александрії. Але не хочу, щоб мене пізнавали* (Н. Королева); *Хмара затягла з заходу й півночі небо, над околицями міста звисла тінь* (В. Домонтович); *Околиця села, а за нею — берег, ніби болото, а далі старезний похмурий праліс* (М. Олійник).

2. Місцевість, що прилягає до чого-небудь, оточує щось; округа. *Блука наш Іванко із села в село, і хуторів не мина .. Обійшов усю околицю і вже степами потяг* (О. Стороженко); *Пішла добра чутка про економа Серединського по всій околиці як про хазяйновиту й здатну людину* (І. Нечуй-Левицький); *Через яких тижнів два після пожежі у Вітровій Балці по всій околиці пройшли пожежі, як вогняні смерчі* (А. Головко); *Вже зібралися лелеки з усієї околиці, зробили прощальний віраж над лісами і озерами і гурт за гуртом потяглись у вирій* (В. Близнець).

3. *рідко.* Віддалена прикордонна область держави; окраїна. *Не міг великий князь Київської Русі завжди знати, що робиться на околицях Руської землі* (А. Хижняк); — *Ось, поглянь, — озвався Кейт, тицьнувши пальцем у правий верхній кут мапи. — Невеличка країна Саамі, розташована на північно-східній околиці Сканського півострова, за Полярним колом* (О. Авраменко).

4. *у знач. присл.* **око́лицею, око́лицями.** Обхідним шляхом, манівцями. *Обминувши будинок, він околицею побрів навпростець додому* (В. Барка); *Партизани відходили. Замість того щоб обійти село Марфину Гору так само, як і попередньої ночі, вирішили скоротити шлях і пробратися околицею* (Микита Чернявський); *Юхим вибрався з натовпу військових, щоб об'їхати село околицями* (М. Малиновська); // *перен., рідко.* Натяками, непрямо. *Сердюки теж встряли в розмову, намагаючись околицею вивідати в земляка, чи є змога чабанам утаювати від прикажчиків ягнят або готові смушки* (О. Гончар).

ОКО́ЛИЦЯ[2], і, *ж.* Частина головного убору у формі обідка, що облягає голову. *А ще на козаку, бідному летязі, шапка-бирка — Зверху дірка, Шовком шита, Буйним вітром підбита, А околиці давно немає* (з думи); *Левко, таки сам, гарний та бравий: .. шапка висока з червоним верхом і з сірою околицею* (Г. Квітка-Основ'яненко); *І плащ міліцейський, і кашкет з малиновою околицею, і чоботи, й усе-все свідчило про те, яку службу несла ця людина* (Ю. Збанацький); *Друзі вручать йому національну фінську шапку (з Північного Льодовитого океану вже насувалися холоди), традиційну їхню круглу плескату шапку з хутряною околицею* (В. Чемерис).

ОКО́ЛИЧКА, и, *ж.* Зменш. до **око́лиця**[2]. *Загальмував військовий віліс, з якого боком висунувся невисокого зросту панок у спортивному, ще довоєнного крою вбранні, у зеленому капелюсі з вузькими крисами й півнячою пір'їнкою за околичкою* (О. Кониський); *Македон зняв картуз — витер околичку зсередини червоною в білий горошок хусткою і повчально покивав пальцем* (Н. Рибак); *Сьогодні юнацьке обличчя Сіверцева грало якимось особливо ясним рум'янцем. Вуха під чорною околичкою кашкета пашіли, як півнячі гребені* (О. Гончар).

ОКО́ЛИЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **око́лиця**[1] 1, 2. *Я вже не біг — швидко пішов. Потяглися вулиці околичного кварталу* (І. Росоховатський); *Щоб згаяти час, я повертався з пошти околичними вулицями* (Р. Андріяшик); *Мобілізовані з околичних сіл, з кіньми й возами, вони вкрили базар, вулиці й завулки; довгою валкою простяглися аж ген-ген на биту Чумацьку дорогу: підвозили хліб до залізниці* (Г. Косинка).

2. Те саме, що **око́лишній.** *Зоя має діло з телятами .. Кочує по всіх лісах околичних — кращу пашу вишукує* (В. Земляк); *Він зрозумів.., що являє собою якесь пугало для околичного священства* (Г. Хоткевич); *Комуна з почестями хоронила братів; зійшлися околичні люди* (Є. Пашковський).

ОКО́ЛИШ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **око́лиця**[2]. *Ходить* [учитель] *у свиті в бобриковій, а штани носить навипуск. На голові — кашкет із оксамитовим околишем, .. кокарда* (С. Васильченко); *Він рвонув з голови свого потертого форменого картузика, з оксамитовим околишем й синіми кантами* (В. Кучер); *Безкозирка наповзала йому аж на носа, зате мала дві стрічки позаду із золотими вибитими якорями і золотий по околишу напис* (А. Дімаров); *Швейцар біля ліфта майже виструнчився перед ними, трохи не кинув руки до околиша форменого картуза* (В. Шкляр).

ОКО́ЛИШНІЙ, я, є. Який оточує що-небудь, прилягає до чого-небудь або розташований навколо чогось; навколишній. *Батько був славний коваль на всі околишні села* (І. Франко); *Сюди не доходить свіжий вітрець з околишнього степу і гір, не досягає і прохолодна тінь лісів* (З. Тулуб); *В Грюнберзі й по околишніх селах панувала неймовірна тиша* (Олекса Ізарський); // Який живе або перебуває поблизу кого-, чого-небудь. *У наші часи околишні селяни звуть острів Буцький* (А. Кащенко); *Серед околишніх людей багато байок ходить про сього Кайдана* (М. Івченко); — *Може, в цих місцях лютує якась із .. пошестей .. Оця відсутність людей в палаці, незрозумілий острах усього околишнього населення.., хіба ж це не доводить такого припущення?* (Ю. Смолич).

ОКОЛІ́Т *див.* **около́т.**

ОКОЛІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Здохнути, загинути (про тварин). *В дворі стурбовані господарі — біля корови, що околіла* (В. Барка); — *Така втрата... Околів мій кінь* (Ю. Збанацький); // *зневажл.* Умерти (про людей). *Дід Панас наблизився до татарина, якому кров текла з носа й заливала уста. — Як би воно помогти, щоб не околів, — каже повагом Тріска* (А. Чайковський); *Через віконечко в стелі не можна було роздивитися — живий той розкольник чи вже околів* (В. Чемерис); // Замерзнути до смерті. — *Прибилась сюди, до колишньої материної хати, безталанна вродливиця... .. Було це лютої зими. Тут і околіла, замерзла під рідною хатою* (І. Пільгук); *Німець страшенно змерз. Сил від того не додалося. Додалося тваринного страху на смерть околіти посеред Марусиного двору* (Люко Дашвар).

ОКО́ЛІЯ, ї, *ж., заст.* Околиця, округа. — *Пекарня чудова, і пекарка знакома, удівонька. Красота така — на всю околію* (Марко Вовчок); — *Я побачив половецьких ратників із зброєю — вони об'їздили, мов сторожа, всю околію...* (В. Малик); *Усі такі гожі і такі святкові, що незвичному до розкоші поселянинові, тим паче з околій, нічого не лишалося, як сказати про себе "йой" і затамувати подих* (Д. Міщенко).

О́КОЛО, а, *с., діал.* 1. Зовнішня поверхня будівлі. *Червонуваті небілені окола хатів* [хат] *ледве було видно за старими сливами та кислицями* (І. Нечуй-Левицький); — *Щоб було гарно, — говорили чепільські муляри, будівельники, скромно гаптуючи цегельний орнамент на околі двоповерхової середньої школи* (Іван Ле); *Хата Скориків — теперішня молочарня — одразу за Коньківською вуличкою. Скособочена, з облупленим околом, обідраною стріхою* (Микита Чернявський).

2. Навколишня місцевість; околиця *(див.* **око́лиця**[1] 2). — *Міркую Я про Кочеранюка старого. Гуцул-богатир, на все около Найславніший з давніх літ керманич* (І. Франко); *Він* [Янка Купала] .. *спокійно поглядає на В'язинку .. І ніби й нині чує все около, Склоняючи перед поетом чоло, Його прекрасно-горде: Я мужик* (М. Рильський); — *Обрали нас краяни від Довгопільського окола просити твоєї ласки, сину* (І. Пільгук).

ОКОЛО́ДОК, дку, *ч.* 1. *іст.* У царській Росії — район міста, підвідомчий поліцейському наглядачеві. *У 1862 р. розпочалася поліцейська реформа. У кожному повіті створювали повітове поліцейське управління, у містах — міську поліцію на чолі з поліцмейстером. Міста поділялися на частини, дільниці й околодки* (з наук. літ.); // Приміщення підрозділу міської поліцейської дільниці. *Всіх .. ходаків загнали в околодок, переписали і .. відпустили, зобов'язавши їх не відлучатися без дозволу властей з дому* (Ф. Бурлака).

2. *заст.* Медичний пункт при військовій частині. *Головний лікар полкового околодку не взяв би мене з муштрової частини, але я почав йому читати свої російські (я писав і російською мовою) поезії, і він мене взяв до околодку* (В. Сосюра); *Кожного ранку біля полкового околодку стоїть черга — туди приходять "хворі", що будь-якою ціною намагаються ухилитися від навчання* (С. Скляренко).

ОКОЛО́ДОЧНИЙ, а, е, *іст.* Стос. до околодку (у 1 знач.). *Карпо Петрович Зайчик, околодочний надзиратель, вернувся нарешті з служби додому* (М. Коцюбинський); *Ананій пам'ятав бурхливий успіх, який припав колись на його долю, коли він грав у Харкові роль околодочного наглядача Якорєва* [Якорева] *в п'єсі Горького "Останні"* (Ю. Яновський); // *у знач. ім.* **около́дочний,** ного, *ч.* Поліцейський чин у царській Росії, що відав околодком. *Процесія складалась тільки з городових поліцаїв під проводом околодочних та з пожарної команди* (В. Самійленко); *Він хутко повернувся до околодочного, зирнув на нього коротким, але виразним поглядом* (П. Панч); *Обоз пересік Круглу площу, Сінну теж проїхав, нікого не зустрівши, крім кількох околодочних* (Б. Левін).

ОКОЛО́Т, *рідко* **ОКОЛІ́Т,** ло́ту, *ч.* 1. Сніп житньої соломи, обмолочений нерозв'язаним або перев'язаний після обмолоту (звичайно для вшивання покрівлі). *Перед одною з сільських хат стояв чоловік і перев'язував околоти* (Н. Кобринська); *Долі лежить околіт, слизький, морозний і з житнім духом* (М. Коцюбинський); *Аниця одягла його в старий діравий сардак, підперезала перевеслом із околоту та й веде босого* (Л. Мартович); // Кілька таких снопів (перев. 7–8), зв'язаних докупи. [М и к о л а:] *Знаєш, я так думаю: околот соломи принесу, постелимо Михайлові отут на землі* (І. Франко); *Дасть Сук за донькою кільканайцять* [кільканадцять] *околотів соломи, пообіцяє піврічну теличку* (С. Ковалів); *Незабаром до греблі під'їхала гарба з околотом* (І. Багмут).

2. *збірн.* Солома зі снопів, обмолочених нерозв'язаними. *А вітер смикав околот із стріх І кураю клубки котив у полі* (В. Мисик); *Найменші молоденькі деревця старанно закутані околотом, — це від морозів та щоб зайці не пообгризали кору на них* (О. Гончар); *В кутку землянки навіть поставили дідуха, тільки сніп був не з околоту, а з сухого очерету* (В. Шкляр).

Куль околóту *див.* **куль; Молотúти в околóт** *див.* **молотúти.**

ОКОЛО́ТИНА, и, *ж., збірн., рідко.* Те саме, що **околóт** 2. *Вона непорушно сиділа на відволоженій росою околотині* (І. Рябокляч).

ОКОЛОТИ́ТИ *див.* **околóчувати.**

ОКОЛОТО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **околотувáти.** *Зберігати тепло вміли ще в старовину. Околотована хата-мазанка дозволяла добре економити на дровах* (із журн.).

ОКОЛОТУВА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **околотувáти.** *На святі діятимуть господарський тік (там вібудеться околотування снопів пшениці старовинним ціпом), майстерня гончарів (проводитимуть майстер-класи), сувенірна лавка* (з газ.).

ОКОЛОТУВА́ТИ *див.* **околóчувати.**

ОКОЛО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКОЛОТИ́ТИ,** очý, óтиш, **ОКОЛОТУВА́ТИ,** ýю, ýєш, *док., що, розм.* 1. Обмолочувати снопи, не розв'язуючи їх. *Будівельно-реставраційний відділ Музею народної архітектури і побуту у Львові уже понад тиждень працює на полі — заготовляє сировину для солом'яних дахів. На це іде 2–3 тижні: спочатку жито треба покосити, пов'язати в снопи, а тоді околотити* (з газ.).

2. Обшивати, покривати хату, повітку і т. ін. околотом. *Улітку хату старанно змащували коров'ячим послідом, розведеним водою, а взимку околочували до вікон, аби в хаті було тепло* (з наук.-попул. літ.).

ОКО́ЛЬНИЦТВО, а, *с., іст.* Посада і звання окольничого. *Найдавніші згадки про окольництво зустрічаються в пам'ятках XIV століття* (з наук.-попул. літ.).

ОКО́ЛЬНИЧИЙ, чого, *ч., іст.* 1. У Давній Русі — один із вищих боярських чинів, а також особа, яка має такий чин. *Зустрічати хозарів виїхали кращі люди Чернігова — стольник, окольничий, мужі ратні і думаючі* (Д. Міщенко).

2. Придворний чин і посада в Московській державі XIII — початку XVIII ст. *Цар Олексій Михайлович послав до гетьмана в Чигирин свого окольничого Федора Бутурліна та дяка Василя Михайлова* (І. Нечуй-Левицький); *— Коменданта, окольничого Ржевського, немає зараз у місті, — нарешті, промовив він, не знаючи, як бути йому із запорожцями. — Хіба провести вас до генерала?* (В. Малик).

ОКО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОКО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що, рідко.* Оточувати колом *(див.* **кóло**^{1} 1). *Чечеля не підведеш. Він добре знає хитрощі воєнні .. Хочеш посуватися на схід, кажи на заході направляти дороги, .. збираєш свої сили докупи, так посилай поодинокі частини направо й наліво, ніби ти гадаєш околювати неприятеля* (Б. Лепкий); *— Діти! — звернувся він до табунця босої .. дітвори, що вже встигла околити й дівку, і повозку, — погукайте-но дядька Сидора* (Л. Яновська).

ОКОЛЯ́СА, *присл., розм.* 1. Кружним шляхом; манівцями. *Я туди й побіг околяса, далеко було, а братуха прямо пішов* (Сл. Б. Грінченка); // Рухаючись по колу, описуючи коло. *На галявину з-за дерев і гущавин висипала ціла зграя барвистих півників. Розпустивши крила й пістряві хвости, вони кружляли один довкола одного, походжали то боком, то околяса, погрозливо квоктали, а потім, як і годиться півням, затіяли бійку* (В. Шкляр).

2. *перев. зі сл.* х о д и т и, г о в о р и т и *і т. ін., перен.* Не торкаючись суті справи. *Ні, справді-таки: цілих двадцять хвилин ходити околяса довкруг справи — і все з її вини* (Л. Кононович).

ОКОЛЯ́СОМ, *присл., розм.* Те саме, що **околя́са** 1. *Не йшов просто, а пішов околясом додому* (Сл. Б. Грінченка); *Кошовий стояв посеред шинку з бандурою в руках, бив одразу по всіх струнах, притупував ногою, а довкола ходив околясом козак Кайдан* (Ю. Мушкетик); *Сам хотів спитати, навіть спробував околясом та натяками, але брат зневажливо відмахувався* (А. Михайленко); *Він усе ходив околясом, натякаючи на щось жахливе, і мене полонив невимовний страх: що він учинив?* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОКОМІ́Р, у, *ч.* 1. Визначення якихось розмірів (довжини чого-небудь, відстані і т. ін.) на око, без приладів. *Вона, сикавка, хоч і не вогнепальна зброя, вона більше гідропульт, та проте й вона привчала до окоміру* (Остап Вишня); *Відсутність атмосфери дозволяла бачити далекі предмети так само чітко, як і близькі, і звичайний земний окомір тут не міг стати в пригоді* (М. Білкун).

2. Здатність до такого визначення. *— Майже не цілюсь. — Окомір точний* (О. Довженко); *Візерунок був точний, геометричний і багатокольоровий. Він вимагав і окоміру, і смаку* (З. Тулуб); *Внизу, біля ковшів, біля виливниць і злитків, працюють люди, і життя їхнє .. великою мірою залежить від роботи Зої. Отже, спокій і витримка, окомір і цілковита точність руху майже така, як у ту мить, коли натискаєш на спуск рушниці* (В. Собко); *Далося взнаки невміння орієнтуватися у лісі. Окомір, набутий хлопцями на вулицях міста, був тут непридатним* (М. Білкун).

ОКОМІ́РНИЙ, а, е. Який визначається на око, без приладів. *Окомірний спосіб — основний, найпростіший і найшвидший для визначення відстані. Точність окомірного способу залежить від натренованості спостерігача* (з наук.-попул. літ.); *Окомірний метод визначення забур'яненості поля через свою спрощеність і недосконалість застосовують лише під час оперативного обстеження, яке проводять на початку вегетації рослин* (із журн.).

△ **Окомíрне знімáння** *див.* **знімáння.**

ОКОМІ́РНО. Присл. до **окомíрний.** *Для отримання приблизного плану місцевості за короткий час віддалі вимірюють кроками або визначають окомірно, планшетку орієнтують компасом, а напрями прокреслюють за допомогою візирної лінійки* (з наук. літ.).

ОКОНО́М, а, *ч., іст., розм.* Те саме, що **еконóм.** *— Слухайте і на уси собі мотайте! Я пан сьому замкові, а се мій оконом, — указав він* [Харко] *на Онишку* (Д. Мордовець); *Опівдні виїхав на лан оконом. Підпершись у бік рукою, на котрій висіла нагайка, він гукнув: — Гей, баби! На полудне!* (М. Коцюбинський); *Пан, не договоривши, передав половинчикаокономові і вийшов* (Леся Українка); *Пана оконома все нема та й нема. Усе село в напруженні. Балачки тільки про землю, сварня не вгаває* (У. Самчук).

ОКОНО́МІЯ, ї, *ж., іст., розм.* Те саме, що **еконо́мія** 2. *Пішла про його* [нього] *чутка на всю økономію, дійшла до пана і прибила Василя знову у двір* (Панас Мирний); [В е к л а:] *Ми служили аж чотири года ось у цього панка, що зараз ото у ярочку økономія, — тепер він віддав свою земельку у оренду людям, бо його настановлено за якогось начальника у городі...* (М. Кропивницький); — *Знаю, що як своє хазяйство, то мороки багато; робиш не менше, як і по økономіях, а клопоту... аж по вуха...* (В. Винниченко).

ОКО́НТУРЕНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **око́нтурити.** *Кристали аксиніту оконтурені вуглистою облямівкою, що утворилася, очевидно, у результаті відтискування вуглистих частинок породи* (з наук. літ.); *На найбільшому знайденому фрагменті, який належав великій посудині, за основою шийки був валик, оконтурений зверху глибоким плоским жолобком* (з наук.-попул. літ.); // **око́нтурено,** *безос. пред. У результаті проведених досліджень було оконтурено пегматитове тіло* (з наук. літ.).

ОКО́НТУРЕННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **око́нтурити.** *Дослідження виконується з метою визначення умов залягання водовмісних порід, картування зон тектонічних порушень, оконтурення ділянок водоносного горизонту з найбільш сприятливими умовами для акумуляції мінеральних вод* (з наук. літ.); *Станок для оконтурення і розпилювання великогабаритних блоків (монолітів) укомплектований рамою, приводом, столом і робочим органом* (з наук.-техн. літ.).

2. Лінія, що позначає контури чого-небудь. *Широкі пастозні мазки густої фарби художника формують посуд і фрукти, часто з оконтуренням, що дисциплінує об'єм та колір, а квіти й оточення намальовані дрібнішими окремо накладеними мазками* (з газ.).

ОКО́НТУРИТИ *див.* **око́нтурювати.**

ОКО́НТУРИТИСЯ *див.* **око́нтурюватися.**

ОКОНТУРО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Позначений контурною лінією; обведений чим-небудь по контуру. *У західній частині розкопаного приміщення, нижче рівня підлоги на 30 см, є округле заглиблення, в південному секторі якого розташований осередок, оконтурований невеликим камінням і уламками паленої цегли* (з наук. літ.).

ОКО́НТУРЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **око́нтурювати.** *Оконтурювання тіла корисної копалини звичайно розбивається на дві процедури: визначення положення точок і з'єднання цих точок лінією, яка називається контуром* (з наук. літ.).

ОКО́НТУРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОКО́НТУРИТИ,** рю, риш, *док., що, спец.* Визначати контури, приблизні межі чого-небудь. *Пошукові дослідження здійснюються, щоб виявляти й оконтурювати осередки забруднення великих територій нафтопродуктами* (із журн.); *У двох місцях знайшли вони родовища залізняку і сланцю .. Наступні геологічні експедиції мають оконтурити ці райони* (О. Донченко); // Певним чином намічати, показувати контури, обриси, межі чого-небудь. *Кожний брав землю в радіусі між репером і слідом інженерової лінії — і кидав ту землю на обвід — оконтурювали стовбур* [шахти] (М. Рудь).

ОКО́НТУРЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОКО́НТУРИТИСЯ,** иться, *док., спец.* 1. Відділятися, відмежовуватися контурами. *Територія верхів'я Західної Двіни є мореновим ландшафтом, де морена виступає на поверхню. Цей ландшафт з південно-східного боку оконтурюється смугою сипких кварцових валунних пісків* (з наук. літ.); *Глибоководна улоговина моря оконтурилася з півночі й північного сходу смугою позитивних ізостатичних аномалій* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **око́нтурювати.** *Орнамент майстрів Опішні не схожий на будь-який інший. Він масивний, має крупні елементи м'яко заокругленої повної форми, виконується чималою кількістю барв (коричневою, зеленою, жовтою, синьою, вохрою тощо) і обов'язково оконтурюється* (з наук.-попул. літ.).

ОКОНФУ́ЗИТИ, у́жу, у́зиш, *кого, розм.* Док. до **конфу́зити.** — *То це ти навмисне завіз мене в чужу область? — заговорив через деякий час Іван Петрович до шофера. — Щоб оконфузити?* (О. Гончар).

ОКОНФУ́ЗИТИСЯ, у́жуся, у́зишся, *розм.* Док. до **конфу́зитися.** *Розмова з ним вимагала великої обережності, і Ольга, власне, думала, як відповісти йому, щоб самій не оконфузитись* (Ірина Вільде); *Тільки пану Штоку не пощастило м'ясного відвідати — за шлунок ухопився, каже мадам Штоковій: — Бач, матінко, накаркала: папузі від печінки — нічого, а мене — припекло! І швидесенько втік, щоби на публіці не оконфузитись* (І. Роздобудько).

ОКО́П, ОКІ́П, око́пу, *ч.* 1. *перев.* **окі́п.** Рів із земляним насипом, валом навколо чого-небудь. *Окіп поріс чорнобиллю, шипшиною, увився березкою, хмелем, а дно рову укрилося широколистою лопушиною* (Панас Мирний); *Окоп, обсаджений густою кучерявою дерезою, був похожий на зелену підкову, притулену до косогору* (І. Нечуй-Левицький); *На розі, що випнувся у Великий Луг між Джуганом та Річищем, помітні окопи, хоч, певно, вони не запорозьких рук* (А. Кащенко); — *Гей, десятник!.. Дай-но їм лопатки, най удень лагодять окопи навколо волості* (М. Коцюбинський).

2. *військ.* Викопана земляна споруда, що служить укриттям від вогню, вогневою позицією та місцем спостереження за ворогом для одного бійця або підрозділу; шанець. *Ходимо на саперні роботи в окопи* (С. Васильченко); *Сержант Микола Красношапка і з ним ще кілька товаришів снайперів зайняли окоп на передовій* (Остап Вишня); *Танк пройшов через окіп...* (О. Гончар); *Раптовий шквальний мінометний наліт на нашу позицію загнав нас усіх в окопи* (Є. Доломан).

ОКО́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окопа́ти.** *При усті Мокрої Московки царський уряд почав будувати форштат* [форштадт], *окопаний валом* (А. Кащенко); *Ми вкінці зостановились Край окопаної ями, Де ведмеді проживали* (Леся Українка); *Козацьке військо, розташоване чотирикутником, окопане валами і отаборене за своїм звичаєм возами, .. стояло готове до бою* (Я. Качура); // **око́пано,** *безос. пред. На традиційному загальноміському недільнику було окопано більше 1200 дерев, вивезено кілька самоскидів сміття та гілок* (з газ.).

ОКОПА́ТИ *див.* **око́пувати.**

ОКОПА́ТИСЯ *див.* **око́пуватися.**

ОКО́ПЕЦЬ, пця, *ч., військ.* Зменш. до **око́п** 2. *Приходжу з розвідки. Два дні Сидів собі в окопці...* (С. Воскрекасенко); *І вже за ними* [дідами] *рідний край Встає .. Легким окопцем на шляху, І щастям, і облогою, Боями в ніч, важку й глуху, Тривожною дорогою* (А. Малишко).

ОКО́ПИЩЕ, а, *с.* Збільш. до **око́п.** *На зеленому окопищі біля цвинтаря сидить сліпий лірник і ледве-ледве крутить ручку ліри* (Ю. Мушкетик); — *З правого боку у нас непролазний ставок, з лівого — невилазне провалля, а просто — добре окопище з гаківницями та гарматами* (М. Старицький).

ОКО́ПНИЙ, а, е. Прикм. до **око́п.** *Торішні кураї, протряхаючи на вітрі та сонці, поволі бурішають, стають схожими на клубки окопного колючого дроту* (О. Гончар); *Кожному зрозуміло: поспішаємо кудись не для того, щоб знову місити окопну грязюку, а, певно ж, для наступу* (Є. Доломан); // Пов'язаний з перебуванням в окопах. *Повертаються з фронтів живі. Не скрізь радісні зустрічі. Окопне життя, злигодні, кров, вогонь і рани посіяли в мільйонах сердець тривогу* (О. Довженко); *Він звернув в осинник в надії на свою пам'ять .. Дивно, скільки гнилих окопних днів мріяв про ці хвилини, бачив в уяві цю стежку, на яку зверне, переклавши речовий мішок на інше плече* (В. Дрозд).

ОКО́ПНИК, а, *ч., розм.* 1. Боєць, який воює в окопах, перебуває на передовій лінії. *В блискучому автомобілі, оточеному сірими окопниками, хтось у френчі .. пишався своїм баритоном* (А. Головко); *Високо над нею пливли на захід в супроводі жвавих "яструбків" важкі бомбардувальники .. І хоч вони не мали змоги вплинути зараз на долю оборонців дамби, після їхнього перельоту кожному окопникові чомусь стало легше* (О. Гончар); *Один миршавий лейтенантик із НКВД* [НКВС] *міг поламати життя бойовому офіцерові, старшому за званням, не кажучи вже про рядових бійців-окопників* (А. Кокотюха).

2. Той, хто споруджує, риє окопи. *Шалений снаряд влучив у похідну кухню. Рота окопників залишилася без борщу* (М. Циба).

ОКО́ПНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **око́пник** 2. *Окопниці, оточивши дідову бочку, спрагло .. п'ють, а ті, що понапивалися, одразу веселішають* (О. Гончар).

ОКО́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **око́пувати** і **око́пуватися.** [К а с ь я н о в:] *А вибір позицій? Окопування? Перестрілка?* (Л. Дмитерко); *Місця для окопування обслугам вказує лейтенант Івченко* (Є. Доломан); *Про козацький метод індивідуального окопування під час війни 1648–1657 років розповідає в своїх записках .. Павло Алеппський* (О. Апанович).

ОКО́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКОПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., що.* Те саме, що **обко́пувати.** *Щоб трохи Насті помогти — полоти, окопувати, вибирати коноплі.., Матвій пішов і замовив дівчат* (У. Самчук); *Русь окопувала свої степові кордони валами, огороджувала їх ланцюгом острожків і воєнних поселень, влаштовувала походи в самі степи* (В. Чемерис); *— Хочете у миру жити, от вам: городи, став... хоч топіться в йому* [ньому], *для мене все рівно. За се тільки окопайте мені ліс ровом* (Панас Мирний); *У тім бою Ганжа поліг, але брід був забезпечений. Козаки окопали його зараз ровом і засіли у ньому* (А. Чайковський).

ОКО́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОКОПА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Те саме, що **обко́пуватися** 1. *Поляки стали під Збаражем і почали окопуватись окопом і насипати вали* (І. Нечуй-Левицький); *По місту збилася метушня: замки й монастирі риштувалися гарматами, передмістя почали окопуватися рівчаками та захищатися засіками* (А. Кащенко); *Хмельницький дав наказ отаборитися. Втомлене швидким маршем козацьке військо окопувалося* (Я. Качура); *— Чи то шлях так вибили, чи ровом окопалися? — промовив Яким* (Панас Мирний).

2. *військ.* Копати окопи (у 2 знач.). *Окопувався* [Орлюк] *під кулями, працюючи лопатою, аж зуби скреготіли, до сьомого поту* (О. Довженко); *Багато є форм оборони. Але Найкраща — окопуйсь, солдате!* (І. Нехода); *Петрова батарея прибула під Ясенів. Тут вони окопалися, пристосувалися* (І. Багряний); *Ратники встигли окопатися на житньому полі* (Ю. Мушкетик).

3. *перен.* Улаштовуватися де-небудь, знаходити собі спокійне, зручне місце. *На запрошення Філіпа в почесній ложі королеви любові та краси міцно окопалися (буцімто для захисту дам, а насправді щоб виправдати свою неучасть у турнірі) Тібальд де Труа, Оттон Савойський, Педро Арагонський* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Роми жили дружно і в місті окопались надовго — будували міцні, невисокі будинки із білої цегли* (С. Жадан); // Зміцнивши своє становище, почувати себе в безпеці. *— На місцях ще є бюрократи, які чіпляються за старі стереотипи. Вони окопалися і не дають ходу духові вільного підприємництва та ринковим стосункам* (В. Діброва); *У квартирі дама відразу ж увійшла в роль господині .. Вона, як було видно, збиралася надовго окопатися на здобутих позиціях* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

4. *тільки недок.* Пас. до **око́пувати.** *Вже у квітні ми з Катрусею почали наші муравлині заходи .. Вирівнювалися й очищалися травники, закладалися нові клюмби* [клумби], *окопувались дерева, підстригались живоплоти* (У. Самчук); *Навколо укріплень висипався вал і окопувався рів* (Д. Білий).

ОКО́ПЧИК, ОКІ́ПЧИК, а, *ч., військ.* Зменш. до **око́п, окі́п** 2. *І скрізь — купи наритої землі. Вирви од бомб, окіпчики, позиції мінометної батареї* (Ю. Яновський); *Праворуч, замаскований кущами, стояв "максим", ліворуч три бійці робили окіпчик з снігу* (І. Багмут); *Він, молодий лікар санбату, пам'ятає себе в невеличкому окопчику, який вигріб перед фронтом ворога* (Д. Бедзик); *Коли до партизанського окопчика залишилось сто метрів, він зупинився* (Григорій Тютюнник).

ОКОРЕНИ́ТИСЯ *див.* **окорі́нюватися.**

ОКОРЕ́НКОВИЙ, а, е. Прикм. до **окоре́нок.** *Самиці листогризучих шкідників відкладають яйця в рівнинних лісах головним чином на окоренковій частині стовбура дерева* (з наук. літ.).

ОКОРЕ́НКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Невисокий, але міцної статури; кремезний. *Верига був окоренкуватий, в плечах широкий, але не вищий за середнього гайдука* (П. Панч); *На трибуну ще один іде. Невисокий, але окоренкуватий, дебелий* (І. Рябокляч); *Уздрів дяк на вулиці села, що виливалась у дорогу, дві постаті: чоловічу — низьку, окоренкувату, й жіночу — високу, струнку* (Валерій Шевчук); // Короткий, але міцний, дебелий (про руки, ноги). *Він викопував з вологої землі чубучок з чотирма вічками, окоренкуватими руками обережно перерізав пополам* (С. Чорнобривець).

ОКОРЕ́НОК, нка, *ч.* 1. Частина стовбура від кореня до гілок. *Стали* [хлопці] *перепочити, узявшись за окоренок руками* (Панас Мирний); *Сонце повисло над самим шпилем міста, а клапоть його відірвався й застряв на окоренкові верби і тепер бив у вічі скалками променів* (М. Івченко); // Нижня частина дерева, що прилягає до кореня. *Усе широке подвір'я суспіль було заставлене не столами, а дошками, покладеними на пеньках та окоренках* (І. Нечуй-Левицький); *Прямо від окоренка берези відхилився товстенний-претовстенний боровик* (М. Стельмах); *Він підважував колоду дубовим кілком, а Параска в цей мент спішила сунути санчата під край окоренка* (В. Дрозд).

2. Нижній товщий кінець чого-небудь, зробл. з дерева. *Смолярчук вихрить перед ним ціпком, а далі повертає того ціпка окоренком, розмахнувся на всю руку — хотів ударити Василя* (Г. Косинка).

ОКОРІ́НЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **окорі́нюватися** 1. *Зелені живці вишні для окорінення заготовляють у другій половині червня, під час посиленого росту пагонів* (з наук.-попул. літ.).

ОКОРІ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОКОРЕНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док., рідко.* 1. Те саме, що **укорі́нюватися.** *Живці бугенвілії дуже важко окорінюються, іноді процес може затягнутися до двох місяців* (із журн.); *Багаторічні спостереження показують, що живці, висаджені в оптимальні терміни дозрівання пагонів, при належному догляді встигають до осені окоренитися* (з навч. літ.).

2. *перен.* Надовго розташовуватися де-небудь або на чомусь. *О, вже сів, окоренився! А не пора додому?* (Сл. Б. Грінченка).

ОКОРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окорува́ти.** *Довкола кучугури шлаку, штабелі .. цегли, окорованого кругляка* (М. Рудь); *Потоптався* [Марко] *на подвір'ї, знову сів поруч Бруса, на окорованій дубовій колоді під призьбою* (Ю. Мушкетик); *По той же бік залізниці, ближче до села, тягнулася висока дощана загорожа, чорніло дбайливо викладеними кагатами вугілля, жовтіли високі штабелі соснових кругляків, свіжих, певно, недавно зрізаних і окорованих* (із журн.).

ОКОРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окоро́вувати.** *Однією з трудомістких операцій при підготовці деревини для перероблення на целюлозно-паперових підприємствах є окоровування* (з навч. літ.).

ОКОРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКОРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Очищати від кори. *Щоб оздоровити насадження, потрібно проводити вибіркові санітарні рубки, вирубувати пошкоджені, ослаблені та повалені дерева, окоровувати їх* (з наук. літ.); *Для запобігання масовому розмноженню короїдів слід вирубати й окорувати заражені ними сосни* (із журн.).

О́КОРОК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **о́кіст.** *Поволі, в сонній задумі підходить він до стола, торкається пучкою до запеченого, як на сонці засмаженого, окорока, відколупує шматочок сала з нього й підносить до рота* (В. Винниченко); *А в м'ясних і молочних рядах ви можете знайти єдину в світі ряжанку, неймовірну своїм делікатним смаком бринзу, засмажені щойно вночі кров'яні ковбаси, копчені свинячі ніжки й окороки* (П. Загребельний); *Чимало їли козаки домашньої птиці, окороків, ковбас, які на літо заливали смальцем* (Д. Білий).

ОКОРУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для очищення від кори. *Верстат КК-16 складається з рами, окорувального механізму, транспортера і привода* (з наук.-техн. літ.).

ОКОРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окорува́ти.** *Окорування проводиться на роторних і барабанних установках корознімачами, фрезами і зачисними ножами* (з наук.-техн. літ.).

ОКОРУВА́ТИ *див.* **окоро́вувати.**

ОКОРУХОВИ́Й, а́, е́, *спец.* Який приводить у рух око. *Окоруховий апарат здійснює фіксацію об'єкта в полі зору, що забезпечує формування чіткого зображення на сітківці* (з наук. літ.); *Окоруховий нерв формується із кількох груп ядер, що іннервують зовнішні та внутрішні м'язи ока* (з навч. літ.).

ОКОСТЕНІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОКОСТЕНІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Те саме, що **костені́ти** 1. *Молоді роги (панти) дуже чутливі, оскільки пронизані кровоносними судинами і нервами. У міру зростання роги окостенівають знизу догори* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **заклякáти.** — *Гляньте лиш, Тарас вернувся! — інші закричали; Інші, мов окостенівши з радощів, мовчали* (М. Макаровський).

3. *перен.* Набувати певних сталих форм, властивостей, утрачати здатність до подальшого розвитку, вдосконалення. *Соціальна утопія, втілена в життя хоча б частково, може існувати тільки в одному разі: якщо вона встигає окостеніти у формі тоталітарної держави* (з наук. літ.); *Витіснивши стару ортодоксію, ревізіонізм устиг зайняти її місце й дещо окостеніти* (з наук.-попул. літ.).

ОКОСТЕНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **окостені́ти.** *Захар перший рубонув окостенілу деревину, липа загула, тріснула* (К. Гордієнко); *Щорічну зміну лінійного росту риб вивчають за річними кільцями, утвореними на лусці, окостенілих променях дорсального плавця, грудних плавців* (з навч. літ.); *Стало видно худеньку людину. Окостеніла особка з лицем кольору свічечок .. надумалася звестися* (Г. Колісник); *Окостенілий партійно-господарський бюрократичний апарат, прагнучи зберегти свої позиції в управлінні економікою і суспільством, усе менше рахувався з вимогами економічної доцільності* (з публіц. літ.).

ОКОСТЕНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **окостені́лий.** *Морських плазунів староболгарський письменник класифікує за ступенем окостенілості зовнішніх покривів* (з наук.-попул. літ.); *Зображуючи своїх негативних персонажів, автор надає їм рис бездушних механізмів, злих ляльок, підкреслюючи цим внутрішню їхню спустошеність, примітивність їхнього мислення, окостенілість, разючу духовну бідність* (з наук. літ.).

ОКОСТЕНІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **окостені́ти.** *Після 12 тижнів вагітності плід уже має значні розміри, починається окостеніння його кістяка* (з навч. літ.); *З досвітку до темнощів .. тесали* [будівничі] *камінь, гнулися на риштованнях до окостеніння в шиї і в хребті* (П. Загребельний); *Едикові ж вправи на валентність давалися дуже важко, це для нього було схоластикою, щось схоже на азбуку Морзе. Я наледве переміг оте його окостеніння, викликане двома роками неправильного навчання* (Ю. Мушкетик).

ОКОСТЕНІ́ТИ *див.* **окостенівáти.**

ОКО́СТУВАТИЙ, а, е, *розм.* 1. З широкими кістками; костистий. *Цей віл худий, але окостуватий* (Номис); *Зі школи поприносили столи і лавки. За ними вмостилися сільський староста Тихін Очеретюк, окостуватий чоловік із сірим настовбурченим волоссям і буряковим обличчям, піп Ераст Пух, приїжджий адвокат Омелян Кирик* (М. Малиновська).

2. Твердий, як кістка. *Окостувате дерево — сокира відскакує* (Сл. Б. Грінченка).

ОКОТИ́ТИСЯ *див.* **око́чуватися.**

ОКО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок., рідко,* **ОКОТИ́ТИСЯ,** око́титься, *док., ким і без дод.* Народжувати малят (про овець, кіз, котячих та деяких інших ссавців). — *Корова, сама знаєш, щороку приводить теля, конячка — дає лоша, вівця — окочується ягнятком* (М. Стельмах); *На веранді в цей час окотилася коза Білявка* (І. Багряний); *Так уже зробила природа, що кішка може окотитися хоч на горищі, хоч у підвалі, курка знести яйце де завгодно, хоч посеред двору* (І. Багмут); *Вівчарі вміють помогти вівці окотитися* (Т. Прохасько).

ОКОШИ́ТИСЯ¹, шу́ся, ши́шся, *док., розм.* Зробити зупинку, стати кошем *(див.* **кіш²** 5), табором; отаборитися. *Полк окошився за густим верболозом* (С. Добровольський); // Постійно оселитися. *Та й ми, каже, йшли* [степом] *та тут окошилися; зоставайтесь і ви тут з нами, будемо жити* (Сл. Б. Грінченка).

ОКОШИ́ТИСЯ², и́ться, *док., розм.* 1. *на кому.* Негативно позначитися на кому-небудь, вплинути на когось. *І все, що б хто не зробив, а окошиться на Галі* (Панас Мирний); *До свар з товаришами він встиг призвичаїтися так сильно, що й тепер той нахил мав на комусь окошитися* (А. Кримський); *— Цяя Зоська... Вона, щоб ти знав, шляхтянка. І брат у неї якийсь чиновник. Дивись, окошиться на нас* (В. Лис); // *безос. — Це ж ви з моїм батьком погризлись, а тепера на мені, бач, і окошилося* (Ю. Винничук).

2. *на чому і без дод.* Скінчитися, припинитися. *Іще ж не все тут* [у пеклі] *окошилось, Іще брела ватага лих* (І. Котляревський); [З а л е с ь к и й:] *А ви думали що, добродію Савуляк, що на тому й окошиться? Почекайте. Це ще не все* (В. Собко); *Так швидко минула ніч! Він підвівся, дуже обважнілий, але спокійний. Він навіть посміхнувся, вилазячи драбинкою на свою полицю. "Хай на цьому окошиться", — подумав* (В. Підмогильний).

ОКРА́ВКА, и, *ж., заст.* Окрайка. *Спідниця, хоч і підперезана окравкою, та все ж таки довга, до п'ят* (О. Іваненко); *Міцний середняк, відзначив Кароль, бо, ади, коні ситі, черес на ґазді виблискує міддю і батіг з червоною китицею з волічки, — бідний мав би одну худу шкапу, батіг із сирцю, а підперезаний був би окравкою* (В. Кожелянко).

ОКРАДА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **окрада́ти.** *Шахраї вигадують нові способи та методи окрадання громадян* (з газ.).

ОКРАДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОКРА́СТИ**, аду́, а́деш, *док., кого, що, заст.* Обкрадати. *Нехай не гуляє* [чернець].., *Людей поучає. Щоб брат брата не різали, Та не окрадали* (Т. Шевченко); *В одному селі збиралися в лісі дезертири з нашого війська: злучилися з циганами з Ваневич і окрадали ніччю* [вночі] *двори* (А. Чайковський); *Як часто зовсім ніби дрібниця якась, а геть усе тобі одним махом захмарить, по-пустому змордовує, окрадає життя, що, здається, мусило б тільки радувати людину кожною своєю миттю* (О. Гончар); *— Радивон Ржа хоче дівчину окрасти* (К. Гордієнко).

ОКРА́ДЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **окра́сти.** [Ш е в ч е н к о:] *Не бійся, люба... Правда оживе .. І люд окрадений спасе* (І. Кочерга); *Так і сталося — опинився я на чужині, окрадений, слабий* (Г. Пагутяк); // **окра́дено**, *безос. пред. Мучено. Мічено. В душу насмічено. Долю окрадено й плівку засвічено* (Л. Костенко).

ОКРА́ЄЦЬ, а́йця, *ч.* 1. Скибка, відрізана від непочатого краю хлібини, паляниці і т. ін.; цілушка. *Празникові паляниці з питльованого борошна на яйцях вже поїли, а в господині зістався тільки один окраєць* (І. Нечуй-Левицький); *На покуті, під товстим настільником, лежав окраєць черствої остюкуватої паляниці* (Л. Яновська); *Дістав* [Троян] *із мішка білу пухку паляницю, одрізав окраєць, потягнувся за скибкою дині* (С. Добровольський); // Невеликий шматок (хліба, паляниці і т. ін.). [П р і с я:] *Бувало, диких груш звариш у горщику та окраєць хліба черствого, тим і живеш по цілих днях* (С. Васильченко); *Студенти, мабуть, щойно повечеряли. Поруч книг та зошитів на столі лежали окрайці чорного хліба, шматки бринзи, привезені з дому, з далеких карпатських сіл* (Т. Масенко); *На брата дісталося по дві картоплини. Кілька окрайців суржикових перепічок та ліпеники* [запечені кульки з жолудів і кукурудзи] *віддали пораненим* (Є. Доломан); *Свіжа паляниця мнеться, кришиться, розпадаючись на нерівні дірчасті окрайці* (Г. Вдовиченко).

2. Кінцева частина чого-небудь; край, окрайок (у 1 знач.). *— В мене немає грошей. Ось єдине, що мені зосталось, — сказала незнакомка* [незнайомка], *граційно простягаючи йому окраєць серпанкового шарфа* (М. Йогансен); *Брати, пригинаючись, мовчки входять до хати. Старший шарудить рукою по окрайцю комина* (М. Стельмах); *Під окрайцем даху, внизу, помітила* [Лариса] *непорушну Кларину машину* (М. Руденко); // Невелика частина (шматок, відрізок і т. ін.) чого-небудь. *З-під крис я бачу окраєць голої шиї і спини* (В. Винниченко); *Віктор, молодий тарпан, норовив оббігти ставок. А Вовченко задовольнився окрайцем берега* (Олекса Ізарський); *Для двох літніх людей, які живуть на такому окрайцеві землі, .. поняття "малий острів" набуває значення трохи інакшого, аніж для тих, хто живе на материку* (П. Загребельний); * Образно. *От Вам окраєць життя нашого в селі* (В. Стефаник).

ОКРА́ЇНА, и, *ж.* 1. Крайня частина якої-небудь території; край *(див.* **край¹** 1). *Прибували все нові й нові загони з далеких окраїн полянської землі* (В. Малик); *Стрільці замаскувалися на окраїні лісу* (М. Андрусяк); *Поверхня озера на окраїні була встелена жовтим зів'ялим листям* (Любко Дереш).

2. Частина держави (звичайно прикордонна), віддалена від її центру. *— Перебільшуєте, перебільшуєте! — підвищив голос Погодін. — Ви не хочете бачити жодного позитиву в стосунках Російської імперії із своїми окраїнами* (Р. Іваничук); *Сталося те, що часто траплялося на окраїнах турецької держави. Збунтувалася одна з татарських орд, не захотіла підкоритися ні турецькому султанові, ні його васалові — ханові кримському* (С. Тельнюк); *Він, Карл Густав Маннергейм, перетворив фінську націю з інородців на окраїні російської імперії на державу* (В. Чемерис); // Те саме, що **краї́на** 1, 3. *З упослідженої окраїни постане Украйна — кріпка, пишна і благодатна, як новий Єрусалим* (М. Дочинець).

3. Те саме, що **око́лиця¹** 1. *Будинки дивної краси Ростуть на пустирях окраїн...* (М. Рильський); *Йдуть вони на окраїну міста, де трамвай поверта свою путь* (В. Сосюра); *Скільки я часу потратив, аби вмовити її маму, просту сільську жінку з окраїни Густого Лугу, аби вона віддала Любу в більше місто, Володимир, — в художню школу* (В. Лис).

ОКРА́ЇННИЙ, а, е. Який є окраїною, розташований на окраїні. *Не мерехтіли спалахи електрозварювальних апаратів на окраїнних заводах* (М. Дашкієв); *Починалися окраїнні подвір'я Грінави* (О. Гончар); *Позаду залишилися трирічні поневіряння і труднощі останніх днів, а попереду ось-ось покажуться окраїнні землі Русі...* (В. Малик); *Жодний ліхтар не освітлював цей окраїнний район столиці* (В. Єшкілєв).

О́КРАЙ¹, ю, *ч., заст.* Край *(див.* **край¹** 1). *— Будьте ласкаві, скажіть дівчині, нехай мене проведе на окрай пущі, щоб мені знов не блукати* (Марко Вовчок); *Йде смерть, схиляючись до тих, Що, зранені, при окраях доріг, Лежать* (М. Бажан); *Гапка перегналася через усе село й зупинилася тільки в полі, та й не на самому полі, а на степовій могилі, найвищій на цілий окрай, і вже там звалилась у траву обличчям униз і тільки так нарешті змогла дійти до тями* (Валерій Шевчук).

ÓКРАЙ², *присл.* 1. На межі чого-небудь, на кінці чогось, на початку або на кінці ряду. *Щоб людей не топтати, Олекса правив коней побіля ярмаркового натовпу, гнав окрай, де було просторіше* (О. Гончар); *Толоку купив славний нащадок невідомо куди щезлих гуцулів німецький бізнесмен Герман Гуц-Розенкранц-Рашоф, .. окрай набудував готелів, мотелів .. і тепер возить туди чужинецьких туристів* (Г. Тарасюк).

2. *у знач. прийм., з род. в., розм.* Уживається при зазначенні місця розташування кого-, чого-небудь, поблизу або збоку від когось, чогось; край, біля, поруч. [К а т е р и н а:] *Як бачу тебе окрай себе, що ти зі мною, так тоді тільки мені й легко, й весело* (М. Костомаров); *Шумлять гаї окрай дороги* (Я. Шпорта); *Хоча Княжа гора й вигинає ведмежу спину окрай села, починається вона в них одразу за садибою, за городом* (Є. Гуцало); *Оберемком соломи Сава застелив виямку окрай закущеної бузиною балки, ліг долілиць* (Є. Пашковський).

ОКРА́ЙКА, и, *ж.* Те саме, що **кра́йка** 1, 3, 4. *Я не забув: як на фронт виїжджали, вийшла* [мати] *похила до тину, довго стояла, рукою махала, рвала окрайку хустини* (М. Рудь); *Масивний дубовий трон, призначений для Великого Майстра, встановили у східній частині зали під темно-синім балдахіном, оторoченим золотою окрайкою з важкими китицями* (В. Єшкілєв); *Стала собі* [Грициха] *в сінях.., куделю встромила за окрайку й почала прясти* (Л. Мартович); *Золотою окрайкою гарною стан свій Підперезала* [Еос], *чоло вповила дорогим покривалом* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОКРА́ЙОК, йка, *ч., розм.* 1. Крайня, кінцева частина чого-небудь. *Ідучи окрайком грабового бору, замітили* [прочани] *між деревами чималу череду свиней* (Д. Мордовець); *Він вперто ішов і йшов, бо з-за Долу поволі піднімалась темна, з сивими окрайками хмара* (П. Колесник); *Стах дійшов до окрайка лісу, що обривався перед вогким хрестом доріг* (М. Стельмах); // Невелика частина, шматок, відрізок чого-небудь. — *А вони все придивлялися, чи не з'їла бува ласого шматочка, чи не одрізала собі якогось окрайка на хусточку...* (З. Тулуб); *У прорізах між гіллям дерев угорі видно синє небо, золотисті окрайки хмаринок* (С. Скляренко).

2. Те саме, що **окра́єць** 1. — *Оце й усе, що є, — винесла вона ще раз окрайок пухкенького хліба* (Олесь Досвітній); *Я думаю про ті чорні хлібні окрайки, відвойовані моїми бабою у людоморів* (Г. Тарасюк).

ОКРА́ЙЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **окра́єць.** — *Бабуся дістала торбинку із-за дверей і поклала туди окрайчик хліба і шматок солонини* (М. Томчаній); *Він дістав з-за пазухи шинелі сніданкову пайку, розгорнув мені долоню і вклав у неї окрайчик* (Григір Тютюнник); *Дюваль зробив крок і підняв окрайчик брезенту* (М. Йогансен); *Окрайчик неба виднів над лісосмугою* (Є. Пашковський); * Образно. [Л і с о в и к:] *До кого ти подібна? До служебки, зарібниці, що працею гіркою окрайчик щастя хтіла заробити і не змогла* (Леся Українка).

ОКРА́СА, и, *ж.* 1. Те, що прикрашає кого-, що-небудь, надає приємного вигляду комусь, чомусь; прикраса, оздоба. *Ольга ввійшла в залу, де вже окрасою зали був куплений для неї гарний фортеп'ян* (І. Нечуй-Левицький); *Окрасою мазанки були тільки кручені паничі, які повивали передню стінку* (Ю. Смолич); *Калинові кущі були окрасою саду* (Ю. Винничук); // Позитивна риса, якість кого-небудь. — *Гарне поводження — перша окраса людини, а пильне навчання — друга* (В. Підмогильний); *Вона при кожній нагоді .. повчала інших своїх дочок, що гординя — це гріх, а скромність — найкраща окраса для молодої дівчини* (Ірина Вільде).

2. *чого, перен.* Про того, хто є кращим серед інших, предметом гордості колективу, спільноти, середовища і т. ін. *Для чого ображати негідними підозрами людей, яких можна певною мірою вважати окрасою нації?* (М. Білкун); *Господиня рекомендує поета гостям. Мовляв, її рекомендували його як окрасу літератури. Майбутню, але окрасу* (П. Загребельний).

3. *перев. мн., рідко.* Змалювання кого-, чого-небудь (у розповіді, творі і т. ін.) у більш привабливому вигляді, ніж є в дійсності. *Згадав я ту правду-легенду Суворо, без зайвих окрас...* (М. Нагнибіда); *Мова, звернена на пошуки правди, повинна бути простою, без окрас* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ОКРА́СИ́ТИ *див.* **окраша́ти.**

ОКРА́СИ́ТИСЯ *див.* **окраша́тися.**

ОКРА́СКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **забáрвлення.** — *Знаєте, що говорив той професор, слова якого про потиск рук я наводив вам при знайомстві? Він сказав: "Краса людини не зводиться до форми, окраски, пропорції — вона є внутрішній світ людини"* (П. Загребельний); *Так і розпалось припущення наше, що нас намовляє Первісним тільцям приписувать інколи певну окраску* (М. Зеров); *Правда, сюжетом інтермедій дуже часто були міжнародні, мандруючі анекдоти, фабліо та новели, та, проте, вони являлись у нас в локальній окрасці, героями їх були наші селяни, школярі* (І. Франко).

ОКРА́СТИ *див.* **окрада́ти.**

ОКРАША́ТИ, áю, áєш, *недок.*, **ОКРА́СИ́ТИ**, áшу́, áси́ш; *наказ. сп.* окрасú і окрáсь; *док., кого, що, діал., заст.* Прикрашати. — *Іди й поглянь в дзеркало, щоби ти знала, як злість і впертість окрашають дівоче лице* (О. Кобилянська); *Розмовляли про втрати у вівцях від медведя, про ловецькі трофеї.., віяла тетеревів, якими окрасили свої хати* (К. Гриневичева); *Який щасливий усміх окрасив лице збідованої жінки..!* (Н. Кобринська); — *Любов творить чуда .. Вона загоїть наші довголітні рани, покриє муравою забуття могилки наших молодих бажань, окрасить їх новим, хоч пізнім, але запахущим цвітом* (І. Франко); *Дарма, що не світла, а скоріше темна його кімната: вона* [Любка] *тут, вона освітить, вона окрасить усе — і тепло, весело житиметься тоді* (Г. Хоткевич).

ОКРАША́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ОКРА́СИ́ТИСЯ**, áшу́ся, áси́шся, *док., діал., заст.* 1. Прикрашатися. *Центральна вулиця обласного міста окрасилася декоративними чашами з пеларгоніями* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **окраша́ти.** *Дерев'яні миски розписувалися так: центр миски займав квітковий мотив, по берегах — ясні смужки, крапки, вінці окрашалися кривулями, рисками, цяточками* (з наук.-попул. літ.).

ОКРА́ШЕНИЙ, а, е, *діал., заст.* Дієпр. пас. до **окра́си́ти.** *Груди, шия й руки* [гуцула] *були окрашені срібними й мосяжними ланцюгами та хрестиками* (О. Кобилянська); *А чим поле окрашене: чи лугами, чи берегами?* (Сл. Б. Грінченка).

ОКРВИКОНКО́М, у, *ч., іст.* Скорочення: окружний виконавчий комітет. *Троє людей заклопотано пройшли з портфелями до окрвиконкому* (М. Івченко); [Д у д а р:] *Це — незаможниця Настя, що напевне буде колись головою окрвиконкому* (І. Микитенко); *Окрвиконком на Поділлі в 1924 році виробив був правила про роботу сільрад і райвиконкомів* (Остап Вишня); *— Ці гроші, Дмитре Івановичу, дасть вам окрвиконком. Я думаю, що голова окрвиконкому та секретар окружного комітету не будуть заперечувати* (І. Шаповал).

ОКРЕ́МИЙ, а, е. 1. Який не є частиною чого-небудь цілого; відокремлений, самостійний. *Київська держава в XII віці розпалася на окремі князівства* (М. Бажан); *Чоловіки лежать на зеленій траві окремим гурточком, жінки згрупувалися окремо* (Григорій Тютюнник); *Вся вища знать була для простого люду чужинцями, представниками окремого народу за назвою "вельможі"* (О. Авраменко); // Відділений, ізольований від інших. *Що сталося з ним, що він розлучився з братом і пішов на окреме помешкання?* (І. Франко); *Маю чудесну кімнату на сонце, з видом на море, з окремим ходом і терасою* (М. Коцюбинський); *Люба мала окреме від них із Гоциком життя* (Люко Дашвар); // Який призначений, служить для певної мети або для кого-, чого-небудь; особливий. *— Мені іноді здається, що мене жде окреме призначення, важніше за твоє й моє щастя* (К. Гриневичева); *Навколо ж княжого двору — Дідинця — були окремий вал та свій рів, так само наповнений водою* (І. Білик); // Не такий, як інші; індивідуальний. *День, коли це сталося, має для Василя Шеремети також окреме значення* (У. Самчук); *— Друзі, у вашого загону буде окреме завдання...* (В. Малик); *Петренко* [Микола] *посів своє окреме місце в історії літератури* (І. Дзюба).

2. Один із ряду однорідних предметів, явищ і т. ін.; один із багатьох. *Чути уривки розмов, окремі фрази, вигуки* (С. Васильченко); *Довкола лиця .. пушиться багато тоненьких пасмочків та окремих волосинок* (В. Винниченко); *Ми знаємо ряд малюнків і офортів Шевченка, де .. відтворені окремі епізоди з історії Хмельницького і Хмельниччини* (М. Рильський); // *перев. мн.* Деякі, не всі; поодинокі. *Окремі комедійні місця, розкидані по моїх картинах, завжди режисерував з величезною насолодою* (О. Довженко); *На окремих пунктах ешелон зупиняється* (І. Багряний); *Недалеко від комори переливається місячним полум'ям обмолочений стіжок, вітрець підіймає окремі соломинки і обзивається в них, мов зітхання сопілки* (М. Стельмах).

3. *у знач. ім.* **окре́ме,** мого, *с.* Те, що є складником, елементом чого-небудь загального. *Як завважив ще Арістотель, "поезія і філософськи глибша, і серйозніша за історію, — поезія говорить більше про загальне, а історія — про окреме"* (О. Забужко); *У різних мовах закладено різні пропорції відображення фундаментальних категорій буття — людина і Всесвіт, людина і природа, час і простір, життя і смерть, одиничне та узагальнене, окреме та загальне, частина й ціле, явище й сутність, кількість і якість, форма і зміст* (з наук. літ.).

4. *військ.* Який не входить до складу іншого військового з'єднання, маючи спеціальне призначення. *За пів години я вже сидів у землянці окремого взводу пішої полкової розвідки і розмовляв з черговим* (І. Багмут); *Частини Окремої кавбригади .. до пізнього вечора стримували в нерівній боротьбі навалу .. ворожих військ* (О. Гончар); *— Де 32-й окремий розвідувальний батальйон? — кричав я. — Де 211-й окремий батальйон зв'язку?!* (Ю. Андрухович).

5. *рідко.* Своєрідний, винятковий, незвичайний. *— А до Зоні, мамо, — тягнув син далі, — коли вже саме тепер зійшли ми на сестри, маю свій окремий жаль* (О. Кобилянська).

ОКРЕ́МІСТЬ, мості *і* мости, *ж.* 1. Абстр. ім. до **окре́мий** 1, 5. *Обробив Пипін історію української літератури (Україна російська, галицька і угорська) і вже тим самим, що поклав її окремо від великоруської, вказав на її окремість і саморідність* (І. Франко); *Народну окремість натури, І склад особливий думок, І давність своєї культури, — Довів він усе те з книжок* (В. Самійленко); *В цьому дзвінкому гаморі, у цьому метушливому житті чуємо свою гостру окремість і неподільну самітність* (Б.-І. Антонич).

2. *спец.* Окрема частина чого-небудь цілого. *Велика фітобіологічна інформація дала змогу створити оригінальну систему роду, розкрити філогенетичні взаємозв'язки, відкрити й описати нові для науки біологічні окремості видового рангу* (з наук. літ.); *Агрегати важких ґрунтів мають високу механічну міцність, але і вони під впливом промерзання, відтанення, висушування та зволоження руйнуються на дрібні структурні окремості, що легко переносяться потоками вітру* (з навч. літ.).

3. *геол.* Властивість гірських порід розколюватися за певною системою на окремі шматки. *Під окремістю мінералів розуміють здатність кристалів чи кристалічних зерен мінералів розколюватися за деякими, більш-менш паралельними, площинами — тріщинами окремості* (з наук. літ.).

ОКРЕ́МІШНІЙ, *діал.* **ОКРО́МІШНІЙ,** я, є. 1. Власт. тільки певній особі, предмету, явищу; своєрідний, особливий. *Вона була смуглява, але в неї була краса якась окремішня, нагадуюча красуню в книзі Соломона "Пісня піснів* [пісень]*"* (І. Нечуй-Левицький); *Генії мають окремішнє право на своє слово — воно може бути дискутоване, але не зневажуване* (Р. Іваничук).

2. Те саме, що **окре́мий** 1. *Після окремішнього парубоцького танцю цимбали і скрипка навіть без малого перепочинку задзвеніли плавнішим і повільнішим ладом верховинської "Голубки". Тут вже танцюють хлопці з дівчатами* (Т. Масенко); *Одна Калина бачила й розуміла, що почав жити її чоловік якимсь своїм, окремішнім навіть від неї життям* (В. Козаченко); *Моя думка про нашу землю відмінна від твоєї: ми окромішні від інших країв* (Р. Федорів); *За сі дні, відколи поселились у її дворі, сотник не проминав нагоди, щоб не здибати Гримільду десь в окремішньому кутку чи бодай здалеку позирити на неї* (І. Білик).

ОКРЕ́МІШНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **окре́мішній.** *Розуміється.., що вже само поняття "правди" вимагає, щоби в літературі змальовані були і всі національні окремішності даного народу* (І. Франко); *Хвилинами його обіймало почуття окремішності, відчуття самотності серед цього рою юнаків і юнок, що невгамовно гуркотіли, заклопотані своїми турботами* (Г. Коцюба); *Лікарня вразила відстороненою від навколишнього світу окремішністю* (С. Процюк); *Там, де треба було дбати про себе, — всі покладаються на інших. А там, де треба об'єднатися, — кожен ховається, і тим самим виявляє свою окремішність* (В. Діброва).

ОКРЕ́МІШНЬО. Присл. до **окре́мішній.** — *Біль допоможе тобі збагнути істину, а вона зараз для нас одна: русинам і полякам не можна нині стояти окремішньо...* (Р. Іваничук); *Омелько прив'язав окремішньо кожного коня до дерева на невеликій галявині* (Ю. Логвин); *Андрій натягує стропи, кожну окремішньо перемацує пучками пальців* (Є. Пашковський).

ОКРЕ́МО. Присл. до **окре́мий** 1. *В юртах жінки витрушували все з скринь і окремо складали потрібне влітку* (З. Тулуб); *На майдані зібралися всі — від старого до малого. Окремо, посередині, стоять хани* (В. Малик); *Згідно з українськими звичаями, нова родина відокремлювалася від батьків, будувала хату і жила окремо* (Д. Білий); — *Дуже радий нашому знайомству, принцесо. Гадаю, немає потреби окремо наголошувати, що ми також кровні родичі, бо й ваша матір є правнучкою леді Дервіл вер Еллар* (О. Авраменко).

ОКРЕ́СЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **окре́слити.** *Семен узяв газету й побачив окреслену червоним олівцем замітку* (Л. Смілянський); *Акуратно окреслений чорним чорнилом квадратик на пергаментному папірці* (Р. Андріяшик); *Персональний склад групи визначався не організаційним членством, а естетичними симпатіями і культурними тяжіннями, тому й не був аж надто чітко окреслений* (М. Драй-Хмара); *Утік він з монастиря з цілком окресленою метою* (М. Рильський); *Я вступив у виконання редакторських обов'язків, спочатку не дуже чітко окреслених* (О. Шугай); *Моя чітко окреслена, мов вирізана з чорного паперу, тінь, що досі безшумно рухалася за мною по зрошеному прибережному піску, стала сірішати й розпливатися* (Б. Антоненко-Давидович); // **окре́слено,** *безос. пред. Сто п'ятдесят десятин колективу "Зоря" довгастим прямокутником окреслено чорною борозною* (С. Добровольський).

2. *у знач. прикм.* Який окреслився. *І ввесь людський рід Він з одного створив, щоб замешкати всю поверхню землі, і призначив окреслені доби й границі замешкання їх* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Нафтові вишки, виразно окреслені вдень, тепер в лягаючих сутінках ледве маячили на близьких і далеких горбах* (О. Гончар); *У строгому значенні романтизм — це все-таки певне історично зумовлене й історично окреслене ідеологічне, духовне й естетичне явище* (І. Дзюба).

ОКРЕ́СЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **окре́слений.** *Уривкові записи, назви місцевостей, хапливі замальовки, діалоги, порізнені влучні вислови й окремі слова — багатющий матеріал пильних спостережень, який воскресав під його нечутним поглядом, поєднувався в окресленості* (В. Підмогильний); *Він хотів викликати в пам'яті постать зустрінутої жінки, але йому не щастило. Кожен образ, що його він створював, невідхильно розпадався раніш, як набути в його уяві певної окресленості* (В. Домонтович); *Самі вони прагнули чіткішої окресленості духовної течії* (К. Москалець).

ОКРЕ́СЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **окре́слити.** *Всі ці почуття, а також багато інших, для окреслення яких в нашій мові існує три сотні слів, викликає в мені вона, Валерія* (П. Загребельний); *Слід підкреслити, що в подальшому негативне окреслення німецькості у Шевченка зникає, а у своїх повістях він з великою повагою і навіть захопленням говоритиме про своїх знайомих німців* (І. Дзюба); *Тоді був початок червня, і погода цілком успішно вписувалася в метеорологічне окреслення "перемінна хмарність з проясненнями, місцями короткочасні опади"* (Ю. Андрухович).

2. Обриси, контури, форма чого-небудь. *Далекі озера манили до себе своїм теплим окресленням, блакиттю своїх плес і ніжністю білосніжних водяних лілій* (Ю. Збанацький); *Губи дівчини були напрочуд рельєфними. Вони .. сполучалися з чітким, майже хлопчачим, окресленням підборіддя* (В. Єшкілєв); * Образно. *Ми все-таки схопили окреслення правдивого обличчя Фірдоусі* (П. Тичина).

ОКРЕ́СЛИТИ *див.* **окре́слювати.**

ОКРЕ́СЛИТИСЯ *див.* **окре́слюватися.**

ОКРЕ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окре́слювати.** *Прогалина в законодавстві — це відсутність нормативно-правової регламентації певної групи суспільних відносин у сфері правового регулювання, окреслюваній основними принципами права* (з наук. літ.); *У межах Польщі, окреслюваних лінією Антанти, залишалися історичні райони переважно з українським населенням — Підляшшя, Посяння, Холмщина* (з навч. літ.); *Музичний альбом "Весілля" представляє окреслювані етнографами регіональні версії обряду: центральний, поліський, карпатський і південний варіанти* (із журн.).

ОКРЕ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОКРЕ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Обводити що-небудь лінією, рисками; обкреслювати. *Три відчайдушні голови схилилися над картою. — Ось це в'язниця, — тихо почав говорити Ройтберг, окреслюючи будівлю червоним фломастером* (І. Роздобудько); *Він довго дивився на всі пункти плану, один окреслив кілька разів червоним олівцем, другий синім* (В. Собко); // Проводити криву лінію, описувати коло. *Юрась Хомаха знімає з голови фетрового капелюха, в повітрі окреслює ним півколо* (С. Чорнобривець); *Тримаючи в руках спис, Константин окреслив ним у повітрі півдугу між Пропонтидою й Золотим Рогом, показуючи, де має пройти нова стіна, що захищала б місто од усіх небезпек* (П. Загребельний); *"Месери" окреслили коло і перейшли в піке* (Л. Дмитерко); // Чітко визначати що-небудь. — *Річ у тім, що ми часто не знаємо міри своїх можливостей, боїмося заступити за межі, котрі самі для себе окреслюємо. А міру можливостей наших визначає суто Господь, тож легковажачи своїми знаннями і своїми вміннями, ми легковажимо дарами Господніми* (С. Жадан); *Дід не виявив радості від того, що вони приїхали, але й шматком не дорікав. Він тільки одразу ж окреслив Ярославові чітке коло обов'язків* (Ю. Мушкетик); *Ми .. повинні строго окреслити обсяг етнографії як окремої дисципліни* (М. Рильський).

2. *що, перен.* Робити чіткішими, виразнішими обриси, контури, форму чого-небудь. *Світло .. виразно окреслює дерев'яні зруби палати, доспіхи князів* (С. Скляренко); *На волоссі сніжинки, тонкий светр окреслював ніжну талію* (А. Хорунжий); *Фіалковий ранок окреслив посірілі, стомлені обличчя бійців* (І. Багмут); *Гніздами заіскрилися вогні земснарядів, і довгими пунктирними лініями світляні точки окреслили вулиці Нової Каховки* (С. Журахович).

3. *кого, що, перен.* Зображувати, змальовувати, описувати і т. ін. кого-, що-небудь. *Письменник чітко окреслює образ, юні персонажі його оповідання живі, їх виразно бачиш перед собою* (О. Донченко); *Шевченко в "Інтродукції" стислими поетичними штрихами окреслює політичну ситуацію в Польщі другої половини XVIII ст.* (І. Дзюба); *Вона була гарна-прегарна в своїм роді (хоч і дехто не знаходив її такою), хоч і тяжко було й окреслити душевну суть тієї дівчини* (О. Кобилянська); *В окремих дисциплінах намітилося деяке відставання .. Найгірше справа стояла зі стрибунами з трампліну, що їх вигадливі журналісти встигли окреслити метафоричним іменням літаючих лижників* (Ю. Андрухович).

ОКРЕ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОКРЕ́СЛИТИСЯ,** литься, *док.* 1. Чітко, ясно виділятися своїми обрисами, контурами, формою. *На обрії все чіткіше й виразніше окреслювались обриси одинокої тополі* (С. Голованівський); *Серпанок вологого туману вповивав обрій. Якісь тремтливі непевні обриси окреслювались в ранкових випарах, але на чималій висоті* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Людина впритул стала до мене — в темряві окреслилась біла борода* (Ю. Яновський); * Образно. *Все ясніше і ясніше окреслювалися контури майбутньої перемоги* (В. Собко).

2. *перен.* Чітко визначатися. *Робота великого металургійного заводу окреслюється одним коротким, як постріл, замашним словом: "цикл"* (П. Загребельний); *Ті думки, сподівання, перспективи, які виношував Тур із Горицвітом, тепер чіткіше окреслились і поширшали* (М. Стельмах); *Те, що витало тінню, якимсь туманом, думкою без плоті й крові, враз набуло реальних рис, окреслилося і стало фактом, явищем...* (Василь Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **окре́слювати** 1, 3. *Місце завжди окреслюється дуже приблизно. Коли ми розводимо руки, демонструючи обсяг чи обшир, ми завжди дуже приблизні* (Ю. Іздрик); *У другому розділі — "Світоглядні основи панфутуризму" — окреслюються передумови подальшого розвитку українського футуризму і виникнення панфутуризму* (С. Жадан).

ОКРИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОКРИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док., заст.* 1. *кого, що.* Те саме, що **покрива́ти** 1–4. *Зараз окрили Шрама шапками, військовими корогвами, дали йому до рук полковницькі клейноди.., та й став панотець Шрам полковником* (П. Куліш); *Ніч; небосхил туманіє; Сніг окрив куток* (П. Грабовський); *То були дійсно бузьки, що спустилися на землю, окрили цілий луг багнуватий, стали проходжуватися поважно* (С. Ковалів); // Огортати, обкутувати, оповивати що-небудь. *Тіні і мряка окривали місто* (Уляна Кравченко); *Млистий-бо судна туман окривав, і з високого неба Не прозирав до нас місяць, у хмари густі оповитий* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); *Темна, хоть погідна і тепла, ніч окрила землю* (І. Франко); *Сонце тим часом зайшло і темрява землю окрила* (К. Герасименко).

2. *що.* Наповнювати, насичувати собою або чим-небудь навколишній простір, певну поверхню і т. ін. (про звуки, запах і т. ін.). *В світлиці тим часом обходила рядова* [чарка], .. *неслися сміхи, реготня, ґвалт окривав хату* (Панас Мирний); *Ні собачого ґвалту, ні гамору, метушні і вигуків слуг, що завжди окривають гостя в поміщицьких садибах, не чути було тут, в цьому мовчазному дворищі* (Л. Старицька-Черняхівська).

3. *кого, що, перен.* Охоплювати кого-небудь, оволодівати кимсь (про почуття, думки і т. ін.). *Окриває його* [Петра] *важка туга; обгортають голову чорні думки* (Панас Мирний); *На хвилинку тільки в серце Гані зазирнуло якесь недобре віщування, та й знов окрила його веселість* (І. Нечуй-Левицький); *Ти видишся мені, ледь закуріє далекий шлях, коли нічного блукача окриє непевний страх* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

◊ **Укрива́ти** *(рідко* **окрива́ти)** / **укри́ти** *(рідко* **окри́ти)** **сла́вою** *див.* **укрива́ти.**

ОКРИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОКРИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док., заст.* 1. *ким, чим.* Те саме, що **покрива́тися** 1, 2. *Дід глянув, пасіки не видно було, вся вона окрилася бджолою* (Панас Мирний); *Усю зиму не виділи хлопці льоду на ріці. Калабані на селищу* [на селищі] *окрилися були .. льодовою старкою* [кіркою] *з ночі, та й то рано гуси проламали* (С. Ковалів); // Огортатися, обкутуватися, оповиватися чим-небудь. *А воно* [сонце], *в царственній порфірі, з променистим німбом доокола, тихо спускається вниз, окриваючися .. хмарами* (Г. Хоткевич); *Раптом небо, як то частенько буває влітку, окрилося темними хмарами* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *чим.* Наповнюватися, насичуватися звуками, запахами і т. ін. *Панські степи окривалися наймитською косарською піснею* (Панас Мирний).

3. *чим, перен.* Перейматися яким-небудь почуттям, настроєм і т. ін. *Помалу-малу душа в матері окривалася старим безнадійним смутком* (Б. Грінченко); *Весь край окрився жалобою* (І. Франко); *Тамарі радості нема: ввесь Божий світ окрився тінню, нема кінця її болінню, тривожить все: і світ, і тьма* (М. Драй-Хмара).

4. *перен.* Те саме, що **укриватися** 3. *Кочубей і Іскра приневолені були, як які гультяї, втікати і окриватися* (Б. Лепкий); *Дівчина окривається в лісі і згодом дістається до замку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Максим Онищук побачив від своєї хати пана та зараз забіг за вугол, аби окритися* (В. Стефаник).

◊ **Укрива́тися** *(рідко* **окрива́тися)** / **укри́тися** *(рідко* **окри́тися)** **сла́вою** *див.* **укрива́тися.**

ОКРИВДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОКРИ́ВДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОКРИ́ВДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що, заст.* Кривдити. *Я їй дав усі гроші, а вона мені не дала усього хліба, за що ж вона мене окривджає?* (Сл. Б. Грінченка); *Вороги окривджують голоту, Та й свої торгують нею радо...* (М. Старицький); *Ось в таких-то хвилях задумувався Бенедьо над долею робітника. Кождий його окривдить, думалось йому* (І. Франко); — *Окривдить людину хтось раз, окривдить вдруге, от і захитається в неї віра...* (М. Стельмах).

ОКРИ́ВДЖЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **окри́вдити.** *З ненависті виростає любов — та болюча й незагійна любов, якою тільки й люблять діти окривджених батьків* (Л. Старицька-Черняхівська); *Правда — голодна та холодна, в самотині та зневазі — тиняється по світу й ніхто її знати не хоче. Часом тільки старі сліпці, самі зневажені та окривджені, згадають її в безнадійних піснях* (С. Єфремов); *Стільки в тім погляді було муки, стільки безсилого, дитячого відчаю, що, здавалось, ось-ось губи йому затремтять, очі поймуться слізьми і гіркий плач, плач окривдженої дитини, вирветься з широких грудей парубка* (В. Винниченко); // **окри́вджено,** *безос. пред. З наказу Захара стражника було окривджено, зламано огорожу, засипано колодязь* (К. Гордієнко).

ОКРИ́ВДЖУВАНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **окри́вджувати.** *І все то була старовина рідна, своя, минуле рідного народу, його історія — славна й трагічна, сто крат окривджувана лихими нападниками* (Ю. Смолич).

ОКРИ́ВДЖУВАТИ *див.* **окривджа́ти.**

ОКРИ́ВДИТИ *див.* **окривджа́ти.**

ОКРИВІ́ТИ, і́ю, і́єш. Док. до **кривіти.** *Був він невдачливий: що не здумає, що не зробить — все на діло не йде: .. загнав кобилу з возом у болото, щоб колесо замокло, — кобила окривіла..; пустив поле під сіно, сіно подешевшало* (Грицько Григоренко); *У Луки позеленіли очі, але волі гніву давати боявся, з планетником краще не зв'язуватися, поробить — і одіж порветься, й нитки розлізуться, й шабля затупиться, і рушниця не вистрілить, і кінь окривіє...* (Ю. Мушкетик).

ÓКРИК, у, *ч.* Вигук, яким окликають кого-небудь, привертають до себе чиюсь увагу; оклик. *Я довго на горбику стояв, очима проводив материну постать .. До пам'яті привів мене окрик господаря: — Заснуло, чи що? Піди подивися, чого коні харапудяться* (О. Ковінька); *Враз, несподівано для самого себе, я скрикую: "Гутман?" Двоє лісорубів, вражені моїм окриком, .. починають озиратися навколо* (П. Колесник); *— Що ви тут робите? — пролунав за спиною здивований окрик* (І. Росоховатський); *Думки перетяв неголосний окрик: — Ваша вельможносте, князь!* (Ю. Мушкетик); // Вигук, який має в собі наказ, погрозу і т. ін. *Максим влип у сніг. Але його помітили. Почувсь окрик... окрик по-німецькому!* (І. Багряний); *Начальницький окрик подіяв, справді, магічно* (Ю. Смолич); *Корчмар терпляче зносив усе — і окрики, і погрози, і зневагу* (Н. Рибак); *В дворі в'язниці вже чулися окрики конвоїрів, схожі на собаче гавкання* (С. Чорнобривець); // Вигук, що виражає яке-небудь почуття. *І сталося, як ковчег заповіту Господнього прибув до табору, то ввесь Ізраїль скрикнув великим окриком, аж застогнала земля!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Окрик болю роздався в хаті* (О. Кобилянська); *Він хотів узяти одне зернятко на зуб, та Яремченко перепинив цей намір зляканим окриком* (Д. Бедзик); *В цей час у дверях появляється закутана по самі очі Орися і, побачивши батька, з тихим окриком "ой!" біжить назад* (Григорій Тютюнник).

ОКРИКА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОКРИ́КУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОКРИ́КНУТИ,** ну, неш, *док., рідко.* 1. *кого і без прям. дод.* Те саме, що **оклика́ти.** *— Ей, Гривку, а тобі що таке? — окрикнув його Кіт Мурко, його добрий товариш і приятель* (І. Франко); *— Ну, як, Чуприна! — окрикнув його чорнявий шахтарчук* (І. Цюпа); *Прогортаючи високий бур'ян і кущі, обминаючи коряві стовбури старезних верб, він рушив обережно. Ніде нікого. — Янко! — окрикнув упівголоса. — Янко!* (В. Малик); // Лаяти, обзивати. *— Коли люди приходять до мене в дім, гощу, а не так, як ти, одоробло нещасне, їх окрикуєш!* (Валерій Шевчук); // Оголошувати, прозивати ким-небудь. *Черевань усе окрикував Сомка гетьманом* (П. Куліш).

2. Те саме, що **вигу́кувати.** *— Бач, куди вони забралися на прохолоду! — окрикнув Книш, виходячи до їх* [них] *на рундук* (Панас Мирний).

ОКРИ́КНУТИ *див.* **окрика́ти.**

ОКРИ́КУВАТИ *див.* **окрика́ти.**

ОКРИЛА́ТІТИ, ію, ієш, *док., поет.* Перейнятися натхненням, відчути душевне піднесення; окрилитися. *О, хоч би раз поцілувати жагучими і спраглими устами твою прекрасну, чарівну, окроплену святою кров'ю землю! Тоді б, — як Геїн син, що всіх героїв переміг, почерпуючи свіжі сили при кожнім дотику до матері-землі, — я духом знову окрилатів, набрався б знов снаги!* (М. Драй-Хмара).

ОКРИ́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **окрили́ти.** *Окрилений успіхом, виходив Микола з клубу* (В. Гжицький); *Окрилений новою несподіваною думкою, Юрко Патик навіть посміхнувся в темряві* (А. Кокотюха); *Це був успіх, гідний тріумфу на батьківщині, але окрилений своєю блискучою перемогою юний адмірал не зупинився на досягнутому* (О. Авраменко, В. Авраменко); *В той день на базі злітали й сідали важкі окрилені сигари літаків, повільно обертались .. антени радарів* (В. Собко).

2. *у знач. прикм.* Який окрилився (у 2 знач.); натхненний. *Мов зорі сплячі в глибині, осяяні недійсним сном, пробудяться слова на дні душі окриленої, і відповідає співом дно* (Б.-І. Антонич); *Хлопці вийшли від професора вдоволені і окрилені* (У. Самчук); *— Дякую, сер! — відповів окрилений капітан* (В. Малик); // Який виражає душевне піднесення. *Ішов* [Івоніка] *справді окриленим кроком* (О. Кобилянська).

ОКРИ́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **окри́лений** 2. *Очі бійців ще палають натхненням бою, настрій великої окриленості обіймає війська* (О. Гончар); *У нього в кишені — вірші на честь неземної вроди панни Анелі, а в душі — окриленість* (Н. Околітенко); *Він і далі напружено працював, вірив у себе, мав і тверду волю, але для поета всього цього мало, від нього вимагають окриленості* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ОКРИ́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Стан за знач. **окрили́тися** 1. *Було в ній* [Ганні] *якесь незрозуміле їй самій окрилення* (М. Руденко); *Довго виборювана стражданнями народу і саме тому правно здобута наша держава, хоч і далека від ідеалу, є та й буде окриленням духу нації на всі майбутні століття* (Д. Павличко); *Розгубивши по дорозі увесь свій юнацький запал та окрилення, я увійшов у приземлену фазу свого життя. Фаза та зветься існуванням* (М. Кідрук).

2. Дія за знач. **окрили́ти** 2 і **окрили́тися** 2. *Саранові починають польоти через кілька днів після окрилення, коли крила їх досить зміцніють* (з наук. літ.).

ОКРИ́ЛЕНО. Присл. до **окри́лений** 2. *Сузанна гнучко, окрилено підводиться* (В. Винниченко); * Образно. *Радість окрилено стукає в груди — солдат повернувся додому!* (С. Голованівський).

ОКРИЛИ́ТИ *див.* **окриля́ти.**

ОКРИЛИ́ТИСЯ *див.* **окриля́тися.**

ОКРИ́ЛЮВАТИ *див.* **окриля́ти.**

ОКРИ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **окриля́тися.**

ОКРИ́ЛЮЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який окрилює, надихає на що-небудь. *Хоч попереду була невідомість.., проте в грудях билася радість і повним життям жило те хмільне, окрилююче чуття, від якого хотілось співати* (О. Гончар); *Хочеться сказати щось приємне, окрилююче, не погасити тієї райдужної надії, не завдати чоловікові зайвого болю* (М. Сиротюк).

ОКРИЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОКРИ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОКРИЛИ́ТИ,** илю́, и́лиш, *док., кого, що.* 1. Виклика́ти в кого-небудь натхнення, душевне піднесення; надихати. *В класі було шумно, весело: .. надія на такого доброго господаря класу окрилювала дитячі серця* (І. Франко); *Рада Господа завжди мене окриля. Не опустить Він душу мою до шеолу. Бо Святому Своєму в Нім тління нема. На дорогу життя піднімаюся з долу* (В. Багірова); *Зустріч у Літньому саду якось одразу окрилила Тараса* (П. Колесник); // Підсилювати, зміцнювати (емоції, почуття і т. ін.). [Б о р и с:] *Ти та довічна і міцна сила, котра свіжитиме і окрилятиме надії!* (М. Кропивницький); *Весна, дорога, воля вдихнуть снаги в зболіле тіло, душу йому окрилять радістю!..* (Василь Шевчук).

2. Надавати, приробляти кому-, чому-небудь крила, крильця. *Хіба своє "я" ми не сієм так само уперто, як смітниковий бур'ян насіння? Як всі ті кульбаби, реп'ях, кропива і таке інше, що окриляють насіння і кажуть: лети!* (М. Коцюбинський); *У Сарненському історико-етнографічному музеї просто неба відремонтували старий млин. Деякий час він стояв без крил, та нині його окрилили: за допомогою крана та підйомника встановили важкі кількаметрові крила* (з газ.); * Образно. *Ми летим у далеч. Ми у космос линем. Окриляєм землю. Славимо життя* (М. Терещенко).

ОКРИЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОКРИ́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОКРИЛИ́ТИСЯ,** илю́ся, и́лишся, *док.* 1. Перейматися натхненням, відчувати душевне піднесення; надихатися. *В своїх дидактичних .. поезіях він* [В. Самійленко] *ніби окрилявся часом, і щось подібне до пафосу проблискувало в ньому* (М. Зеров); *Чим довше Теплий тягнув із виходом на сцену, тим менше Андрій окрилювався успіхом* (А. Кокотюха); *Було таке враження, що моя душа наче окрилилась, хоч нині я не брався б твердити, що так воно було насправді* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); // *чим.* Підсилюватися, зміцнюватися (про емоції, почуття і т. ін.). *Розпалювало сонце, їда, горівка розбурхувала, і всі бажання окрилювалися фантазією* (Г. Хоткевич); *Роїлися спогади, а думка окрилювалась надією. Може, з цією подорожжю почнеться оновлене життя?* (І. Пільгук).

2. Набувати крил, крилець. *У третій декаді червня відбувається останнє линяння личинок пруса, вони окрилюються, перетворюються на дорослу комаху (імаго)* (з навч. літ.); *Для боротьби з грушевим пильщиком потрібно перекопувати землю навколо стовбура для зменшення можливості комах, що окрилилися, вийти з-під землі* (з наук.-попул. літ.); *Грушева листоблішка за вегетаційний період розвивається в чотирьох поколіннях, які накладаються одне на друге. Німфи п'ятого покоління, які не встигли окрилитися, гинуть із настанням заморозків* (із журн.).

ОКРИЛЯ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який окриляє, надихає на що-небудь. *Вкрай переповнені щастям, наелектризовані його хмільною окриляючою силою, розвідники знову сіли на коней* (О. Гончар); *Незбагненна сила витискувала з мене страх, хитання, природний інстинкт самозбереження. Натомість вливалося почуття відчайдушності, радості, окриляючої веселості* (О. Бердник).

ОКРИСТАЛІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **окристалізува́ти.** *Слабко окристалізований магеміт з невеликими блокуючими температурами є основним носієм залишкової намагніченості всіх автоморфних ґрунтів України* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який окристалізувався. *Особливістю буровато-підзолистого оглеєного ґрунту є те, що високий вміст заліза спостерігається не тільки в ілювіальному горизонті, але і в материнській породі. Це зумовлено накопиченням окристалізованих форм заліза в складі конкрецій* (з наук. літ.); *У музеї звертають на себе увагу чудові друзи гірського кришталю із швейцарських Альп, великі окристалізовані зразки топазів із пегматитів України* (із журн.).

ОКРИСТАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **кристалізува́ти.** *Поступово цукрова тростина проклала собі шлях зі Східної Азії до Середнього Сходу, а потім далі до Європи та Америки. І скрізь з неї віджимають сік, перш ніж окристалізувати до стану нерафінованого цукру (цукрози) у результаті багатоступеневого процесу кип'ятіння* (із журн.).

ОКРИСТАЛІЗУВА́ТИСЯ, у́ється. Док. до **кристалізува́тися.** *Накрийте поверхню начинки для печива харчовою плівкою і дайте окристалізуватися при кімнатній температурі протягом однієї години* (з наук.-попул. літ.).

ОКРИ́ТИ *див.* **окрива́ти.**

ОКРИ́ТИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **окри́ти.** *На дорозі стояв поважний чоловік, сивобородий, окритий убогою одіжжю* (І. Франко); *В серці не чую я туги, погляд жаждивий мій лине тільки туди, де гора, снігом окрита, стримить* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); *Козаки, окриті димом і млою, минули щасливо греблю й майже бігцем стали прямувати другим берегом до окопищ* (М. Старицький); *Так я таким був сяєвом окритий, Що світ навкруг увесь мені погас І я не міг нічого розрізнити* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Іду я, нудьгою та сумом окритий, — Ні гуку, ні світла, а тиша одна...* (П. Грабовський); * Образно. *Тут городища, як фортеці древні, стоять, окриті шкурами лісів* (Л. Костенко).

ОКРИ́ТИСЯ *див.* **окрива́тися.**

ОКРИ́ХЧЕННЯ, я, *с.*, *мет.* Дія за знач. **окрихчи́ти** і **окрихчи́тися.** *Метою роботи є вивчення водневого окрихчення зварних з'єднань високолегованих сталей при підвищеному тиску і температурах для оптимізації конструкційних матеріалів* (з наук. літ.).

ОКРИХЧИ́ТИ *див.* **окри́хчувати.**

ОКРИХЧИ́ТИСЯ *див.* **окри́хчуватися.**

ОКРИ́ХЧУВАННЯ, я, *с.*, *мет.* Дія за знач. **окри́хчувати** і **окри́хчуватися.** *Окрихчування металу відбувається через його старіння, використання при високій температурі, вплив навколишнього середовища* (з наук.-попул. літ.).

ОКРИ́ХЧУВАТИ, ує, *недок.*, **ОКРИХЧИ́ТИ,** чи́ть, *док.*, *мет.* Підвищувати крихкість металу внаслідок зміни його властивостей. *Особливо інтенсивно окрихчує мідь дія водню при високих температурах* (з наук.-попул. літ.).

ОКРИ́ХЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОКРИХЧИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.*, *мет.* Зазнавати окрихчування. *При зварюванні під впливом термічного циклу сталь додатково може окрихчуватися в зоні термічного впливу* (з наук.-техн. літ.).

ОКРИЧА́ТИ *див.* **окри́чувати.**

ОКРИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОКРИЧА́ТИ,** чу́, чи́ш, *док.*, *кого, діал.* Обзивати (у 1 знач.). — *Чи чував хто таке? Чорнити мене перед старим приятелем! Окричувати тираном* (І. Франко); // Оголошувати, прозивати ким-небудь. *Окричали* [козаки] *гетьманом Юрася і післали* [послали] *до Виговського, щоб віддав йому гетьманські клейноди* (М. Грушевський); — *Ви окричали нас соціалістами, а самі не знаєте, що таке соціалізм* (П. Колесник).

ОКРІ́Л, ро́лу, *ч.* 1. Пологи в кролиці. *Особливу увагу слід приділяти чистоті й провітрюванню місця окролу* (з наук.-попул. літ.); *Окріл найчастіше проходить уночі, рідше — вдень. Триває він 10–30 хвилин, іноді до години* (з навч. літ.).

2. Одноразовий приплід у кролів. *При міжпородному схрещуванні збільшується кількість кроленят в окролі, жива маса кроленят при народженні, інтенсивність росту, підвищується життєздатність молодняку* (з навч. літ.).

ОКРІ́М, *прийм.*, *з род. в.* Те саме, що **крім.** — *Я перебралась до дочки, бо і в мене теж нема родини, окрім дочки-єдиниці* (І. Нечуй-Левицький); *Всі посумніли, окрім Митруня, бо він не розумів.., куди хлопці йдуть* (Л. Мартович); *Рухнувся натовп, загомонів, посипались жарти, в яких, окрім веселощів, почувався і подив, і заздрощі, і навіть острах* (О. Гончар); — *Як добре, коли жіночка, окрім талантів поетичних і математичних, має ще й талант і шити, і вишивати, і в'язати, і огірочки солити!* (Є. Кононенко).

ОКРІ́МНИЙ, ОКРО́МНИЙ, а, е, *діал.* Окремий. *У національних, у політичних, соціальних, літературних інтересах галичани розійшлись з поляками .. На всі ці інтереси вони мають свої окрімні права і інституції* (М. Драгоманов); *Жіноцтво не вийшло снідати до панів, бо сіло за снідання в окромній кімнаті* (І. Нечуй-Левицький); *Іронія й гіпербола виявляється в народній поезії в своїх окромних формах, дуже виразних, різких та ущипливих* (С. Єфремов).

ОКРІ́МНО, *діал.* Присл. до **окрі́мний.** [С а в к а:] *Заживем! Об землю злидні, а розторгувавшись, ще прикупимо... А тим часом гаяться нічого: давайте мені цих безбілетних окрімно, а замість їх* [них] *дайте настоящих* [справжніх] *десять* (І. Карпенко-Карий).

ОКРІ́П[1], ро́пу, *ч.* Кипляча або дуже гаряча вода; кип'яток. *Хто опарився на окропі, той і на холодну воду студить* (прислів'я); *На пероні — метушня. Солдати із своїми казанками тупцяють коло будки з окропом і харчової ятки* (Б. Антоненко-Давидович); *В ямці під казанком стрибав веселий вогонь над смолистими сучками. У казанку починав вирувати окріп* (Ю. Логвин); *— Я дзвонив тобі, — сказав він, заварюючи окропом ще одну порцію чаю, для мене. — Дати меду до чаю?* (Любко Дереш); * У порівн. *Ще тільки об'явили волю, піщани зашуміли, як окріп у горшку* (Панас Мирний).

◊ **Вертí́тися (крути́тися) як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **му́ха в окро́пі** *див.* **вертí́тися; Ку́паний в окро́пі** *див.* **ку́паний; Купа́ти в окро́пі** *див.* **купа́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **в окро́пі кипи́ть** *див.* **кипі́ти; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)***] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом** *і т. ін.)* **обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **хто жа́ром обда́в>** *див.* **обдава́ти; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **окро́пом ошпа́рило** *див.* **ошпа́рювати; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ошпа́рений (обпа́рений, опа́рений** *і т. ін.)* **[окро́пом]** *див.* **ошпа́рений; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **скупа́ли в окро́пі** *див.* **скупа́ти.**

ОКРІ́П[2], ро́пу, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **кріп.** *Настя розгинається, виринаючи гінкою постаттю з того бурштинового окропу, яким зараз кипить город* (Є. Гуцало).

ОКРІ́ПЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **окрі́пнути.** *Галя рада, .. бігає за хлоп'ятами, як та качечка перевалюється на своїх, ще не окріплих ніжках* (Панас Мирний); *Натовп поволі вгамувався, і князь, переконавшись, що кияни мають твердий намір оборонятися, окріплим голосом звернувся до Добрині: — Перекажи послам, хлопче, що Києва ми не здамо!* (В. Малик).

ОКРІ́ПНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* окріп, ла, ло *і* окріпнув, нула, ло; *док., розм.* 1. Док. до **крі́пнути.** *Прошу одписати мені до Чернігова, бо хоч лікарі посилають мене на південь, але .. про дорогу нічого й думати, хіба як окріпну трохи* (М. Коцюбинський); *Сливи зародили на славу, і бджоли на ранньому цвіті окріпли — в медозбір такий взяток дали, як ні одного року...* (М. Стельмах); *Федір дивився на Олексу, і радістю повнилось серце. Він таки не верболіз. Йому ще довго гойдатись під вітром. Але приспіє час, він .. окріпне, підійметься* (Ю. Мушкетик); // Стати сильним, звучним (про голос). *— А хто ж біля живності ходитиме? Я? Івась не здавався. Голос його окріпнув: — Я все зроблю! На крилах літатиму, а все попораю* (В. Малик).

2. Стати міцнішим, стійкішим; укріпитися. [Ю р к о:] *Ми ще не окріпли, ще тільки починаємо діло. Чув же, що подекуди вже гострять на нас зуби і піняться?* (М. Кропивницький); *Від того часу змінилося багато. Марійка змінилася, окріпла й тепер вона буде змагатися за свою свободу* (У. Самчук); *Бачу, мій Григорій підбадьорився, духом окріп* (І. Волошин).

3. *рідко.* Посилитися, збільшитися (про мороз). *Мороз надвечір окріпнув значно* (Юліан Опільський).

ОКРІ́П'Я, я, *с., розм., рідко.* Збірн. до **окріп**[2]. *На Прокіп'я рвуть окріп'я* (Сл. Б. Грінченка).

ОКРОВИ́ТИ, влю́, ви́ш; *мн.* окровля́ть; *док., кого, що, рідко.* Залити, забризкати кров'ю; закривавити. *Як ударив Помазанець Кілком по височку, Враз окровив Маріяні Плаття і сорочку* (з думи).

ОКРО́ВЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **окрови́ти.** *Марина .. Перед будинком танцьовала* [танцювала] *У парі з матір'ю! — і страх, З ножем окровленим в руках, І приспівувала* (Т. Шевченко); *І загруз* [ворон] *у верховіття, наче привид з потойсвіть* [потойбічного світу]. *У його залізних кігтях щось окровлене тремтить* (Б. Олійник).

ОКРОЛИ́ТИСЯ, и́ться, *док.* Народити кроленят. *Перед тим як окролитися, самиця починає вищипувати пух із живота для утеплення гнізда* (з наук.-попул. літ.).

ОКРО́МЕ, *заст.* 1. *присл.* Окремо. *Молоді паничі окроме собі кучею так і ходять* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Довелось Ївзі смажить сиворакшу й качку в риночках нарізно, а курчата окроме* (І. Нечуй-Левицький); *— Не розберу, як же се Ваня їде, хіба не вкупі з Лідою, а якось окроме — в Казань?* (Леся Українка).

2. *прийм., з род. в.* Крім. *Хто без святої булли вмер — У пекло просто; хто ж заплатить За буллу вдвоє, ріж хоч брата, Окроме папи і ченця, І в рай іди!* (Т. Шевченко); *Окроме його* [нього], *у батька ще три сини та дві дочки на шиї; треба всім порядок дати, усіх до розуму довести* (Панас Мирний); *— А в жилах твого друга, любий Родольфо, очевидно, тече ще якась інша кров окроме слов'янської* (М. Йогансен).

ОКРО́МІШНІЙ *див.* **окре́мішній.**

ОКРО́МНИЙ *див.* **окрі́мний.**

ОКРОПИ́ТИ *див.* **окропля́ти.**

ОКРОПИ́ТИСЯ *див.* **окропля́тися.**

ОКРО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окропи́ти.** *Перед очима Анатолія все ще стояло то усміхнене, то окроплене слізьми обличчя Клари...* (М. Руденко); *Малинові хащі, густі, поплутані, тягнулися в глибінь лісу, здавалося, то зелена колюча ріка, окроплена червоним, плине під високим верховіттям* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Косарю, брате мій! Дзвінка твоя коса, А голос молодий, окроплений росою, Пливе, розходячись, під теплі небеса* (М. Рильський); // **окро́плено,** *безос. пред. З релігійним благословенством окроплено машину .. і всіх присутніх святою водою* (І. Франко).

ОКРО́ПЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **окропи́ти** і **окропи́тися.** *Дуже поширеними у стародавньому світі були обряди обмивання: очищення водою, окроплення, обливання* (з наук. літ.).

2. *рел.-церк.* Оббризкування свяченою водою (перев. під час певних релігійних обрядів). *У православ'ї обряд окроплення здійснюється священником за допомогою кропила через хрестоподібне оббризкування свяченою водою вівтаря, предметів і людей* (з наук.-попул. літ.).

ОКРО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окро́плювати** і **окро́плюватися.** *Відси* [з усного переказу] *автор виводить загальний церковний звичай освячування води на богоявленіє* [богоявлення] *і скакання до неї (у наших горах сей звичай держиться декуди ще й досі) або окроплювання нею людей і домів* (І. Франко).

ОКРО́ПЛЮВАТИ *див.* **окропля́ти.**

ОКРО́ПЛЮВАТИСЯ *див.* **окропля́тися.**

ОКРОПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОКРО́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОКРОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* окро́плять; *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Зволожувати, зрошувати кого-, що-небудь по поверхні, розпорошуючи рідину на дрібні краплі; кропити, оббризкувати. *Тільки первородного з волів, або первородного з овечок, або первородного з кіз не викупиш, вони святість: їхньою кров'ю окропиш жертівника, а їхній лій спалиш, як огняну жертву на любі пахощі для Господа* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Спека .. несказанна, А води хоч би краплина, Хоч єдиная росина, Смажні губи окропити* (І. Манжура); *Нарешті таки вгамувались вітри, пішли дощі, окропили землю, і зерно, поключившись, дало ріст* (І. Цюпа); // *безос. Дрібним дощем окропляє із запашних, як василькові кропила, волохатих хмарин* (С. Васильченко).

2. *кого, що, рел.-церк.* Здійснювати обряд окроплення (у 2 знач.). *Окроплюють* [господар з господинею] *обійстя і кімнату свяченою водою, мочаючи три колоски чи три пір'їни. Під час кропіння господар примовляє: — Омийся, окропися, Богу на славу, людям на здоров'я* (В. Рубан); *Під час будівництва хати окроплювали свяченою водою її фундамент, потім уже готовий дім освячував священник* (з газ.).

3. *що, перен., розм.* Відзначати яку-небудь подію вживанням алкогольних напоїв; обмивати. *Знайомі, до огиди знайомі розтріпані тіні .. Кулик, Михайло. Стара компанія. Окроплюють повернення* (Ю. Мушкетик); — *Таке повідомлення треба окропити, і негайно. — Поручику, сідайте зі мною поруч, ми вас сьогодні не пустимо так просто* (Б. Левін).

ОКРОПЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОКРО́ПЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОКРОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* окро́пляться; *док.* 1. Зволожуватися розпорошеною на дрібні краплі рідиною; оббризкуватися. *Добре вимий плечі й груди, Шию й за вухами. Як нема дезодоранту, Окропись духами* (П. Глазовий).

2. *тільки недок.* Пас. до **окропля́ти, окро́плювати** 1, 2. *На соборному майдані служився молебень, під час якого військові регалії урочисто окроплювались святою водою* (Д. Білий).

ОКРО́ШКА, и, *ж.* Перша страва з квасу, зелені, дрібно порізаних овочів та м'яса і т. ін., яку подають холодною; холодник. *Єдині дві речі, які моїм же смаковим рецепторам видаються кращими за приготовлену мною вечерю, — це почеревина із чорними бобами в лондонському Савої та окрошка куми* (Н. Сняданко); *Тверда частина окрошки складається з сирих овочів (свіжих огірків, зеленої цибулі), холодної вареної картоплі, крутих яєць, дрібних шматочків м'яса та заправки, в яку входять сметана, гірчиця, хрін і пряна зелень* (з наук.-попул. літ.).

ОКРПАРТКО́М, у, *ч., іст.* Скорочення: окружний партійний комітет. *Його було призначено за ректора місцевого Інституту народної освіти. Викладав діамат .. при культпропі окрпарткому, а потім облпарткому* (І. Багряний); *Є в романі такий персонаж Сергій Голубенко, старий революціонер-більшовик, голова окрвиконкому. Секретар окрпарткому Дмитро Холод про нього довірчо каже комсомольському ватажкові Логвину: "Голубенко посідає дуже невиразну позицію, і нам доведеться ще з ним повоювати"* (І. Дзюба).

О́КРУГ, у, *ч.* 1. Частина держави, що виділяється в окрему територіальну одиницю з адміністративно-політичною, господарською і т. ін. метою. *Північна, українська Буковина творила округ Чернівецький* (М. Грушевський); *Місто Лубни за новим адміністративним районуванням стало центром округу* (О. Донченко); // Район діяльності якого-небудь державного органу галузевого управління. *Для охорони природних якостей та лікувальних факторів курортних зон, запобігання їх псуванню, забрудненню і виснаженню встановлюються округи їх санітарної охорони* (з мови документів).

2. Територіальна одиниця, створена для проведення виборів членів виборних державних органів. *Вибрали округ в західному регіоні, де легше можна було пройти, експлуатуючи національну ідею* (Г. Тарасюк); *Депутат Гарик Бабаєв нехтує своїми обов'язками народного обранця й, відколи став нардепом, жодного разу не зустрічався з виборцями і взагалі не відвідував свій округ* (Л. Кононович); *На деяких округах почали з'являтися кандидати від Руху окремо, від ДемПУ окремо і УРП теж окремо. Віктор Колобко дуже пишався тим, що на його округ ніхто з "дружніх" партій не зазіхав* (В. Кожелянко).

3. Вища військова адміністративно-територіальна одиниця, яка відає питаннями оборони країни. — *Хоч до Курська доберемося. Все-таки ближче до штабу округу буде* (А. Головко); — *Хто зараз у вас командує Київським округом?* (В. Діброва).

△ **(1) Ви́борчий о́круг** — те саме, що **о́круг** 2. — *В цілім окрузі, здається, всіх виборців 24. Значить, маєш тут перед собою шосту часть свого виборчого округу* (І. Франко); *У свій час адмірал Козлорожин прихилився на бік (ще невідомо з чиєї ініціативи, чи то пак за чиїм наказом) України, пройшов у парламент по найглухішому і найпатріотичнішому гірському виборчому округу* (Г. Тарасюк); **(2) Військо́вий о́круг** — те саме, що **о́круг** 3. — *Сиджу оце, телеграму складаю. — Куди? — Прямо в штаб військового округу* (А. Головко); — *Нас четверо таких, прикордонників. Я, наприклад, десять років у Забайкальському окремому військовому окрузі, крім усього іншого, відслужив* (А. Кокотюха); **(3) Мажорита́рний о́круг** — округ, у якому вибори відбуваються за мажоритарною виборчою системою. *У країні планують створити ще 27 мажоритарних округів* (з газ.); **(4) Націона́льний о́круг,** *іст.* — вид адміністративно-територіальних одиниць, що існував в СРСР з 1921 до 1977 року. *Національний округ входив до складу краю або області та відзначався особливим національним складом і побутом населення* (з наук. літ.).

ОКРУ́Г[1], у, *ч., заст.* Округа (у 1 знач.). *Такого оповідача нема в цілім нашім окрузі* (І. Франко); *Найгірше село в цілім повіті, знані злодії на весь округ* (Л. Мартович); *Ходили недобрі чутки .. Нібито в місто поз'їздилися з усього округу дідичі й усе радять, як би придушити бунти* (А. Головко).

ОКРУ́Г[2], *розм.* 1. *присл.* Те саме, що **навко́ло** 1. *Стелиться сивий туман пеленою. Вітер не будить дрімаючих хвиль. Округ причаїлось, округ все слуха: слуха... чекає... бажає чогось...* (Дніпрова Чайка); *Гори окру́г — текли внизу легкі долини* (Ю. Яновський); *На ранок зі сходу в село заступає піхота, б'ють гармати округ* (С. Голованівський).

2. *прийм., з род. в.* Те саме, що **навко́ло** 2. *А Кирило Тур вийшов із хати і почав звати свистом свого коня з гаю. Кінь пасся на волі округ хати* (П. Куліш); *Тільки навесні згадала я, як-то люди плачуть, як почав мій Данило в дорогу зряджатись. Такий-то жаль мене обняв, як проводила його за село; стала, дивлюсь, — тільки округ мене безкраї степи зеленіють...* (Марко Вовчок); *Поволі ступав* [Павло] *вибоїстою дорогою, а думки роїлися округ Тетяни Іванівни, наче бджоли довкола рідного вулика* (М. Сиротюк).

ОКРУ́ГА, и, *ж.* 1. Навколишня місцевість. *Тоді мірошник розсипав В обидва чоботи дукати, Млина покинув та й почав На всю округу панувати* (Я. Щоголів); *Про батькову кузню йшла гучна слава на всю округу, і якби не сумління та гордість, що ними визначався батько, він міг би збити грошенят і жити в достатку* (І. Багряний); *Звістка про напади опришків .. викликала переполох у всій окрузі* (В. Гжицький); — *Не було ж такої брехні про нашу артіль, яку б Ковалиха не рознесла по всій окрузі* (С. Журахович).

2. *заст.* О́круг. *Округа Охтирська невже вам не знайома?* (В. Еллан-Блакитний); *Давид прочитав: то десь у селі Демидівці, їхньої ж округи, голова сільради напився в когось на хрестинах, а повертаючися вночі додому, звалився в рів проти сільради та там і заснув* (А. Головко); *Округа Танділь охоплює весь південь провінції Буенос-Айрес і одмежовується від неї спадистим схилом* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОКРУГИ́, *заст., розм.* 1. *присл.* Округ *(див.* **окру́г**^{2} 1). *Тихо було округи; тільки листя шелестіло, мабуть, свою передсмертну лебедину пісню* (Г. Хоткевич); *Округи тихо-тихесенько, лиш лісовий шелест* (О. Кобилянська).

2. *прийм., з род. в.* Округ *(див.* **окру́г**^{2} 2). *Округи гармат піхота стала* (П. Куліш); *Він бачив округи себе лихо, а не міг тому лихові запобігти* (Б. Грінченко); *Округи саду і багато де всередині ішли широкі, прямі, як стріла, хідники, обхилені буйним виноградом* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОКРУ́ГЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **округли́ти.** *Під кучерявим заростом розкішних вусів ясно виступили обриси брезклого обличчя, округленого усмішкою* (П. Колесник); *Напуття були виписані стовпчиком, а числа округлені, поцятковані, похрещені й посновані плетивом ліній. Цю хитромудру павутину й силкувався я розчовпати до ранку* (М. Дочинець).

2. *у знач. прикм.* Який округлився, став круглим, повним. *Подивився Дмитро на округлені від несподіваного страху і злоби очі Сафрона .. — і все зрозумів* (М. Стельмах); *Заглиблений у роздуми, Сидорчук стягнув з своїх по-жіночому округлених рук кітель* (Ю. Бедзик); *У дівчини міцні натруджені руки, широкі, як у чоловіка, але по-жіночому округлені плечі* (В. Малик); // Який має закруглені лінії, обриси; округлий. *Невелика, невисока кімнатка з округленим склепінням скидалася на апаратну радіостанції* (М. Дашкієв); *То була шовкова темно-гранатова сукня .. з довгими рукавами і невеликим округлим вирізом на шиї* (С. Андрухович).

ОКРУ́ГЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **округли́ти** і стан за знач. **округли́тися.** *Напівавтоматичний пристрій для обрізання та округлення куточків книжкових блоків дає можливість запропонувати замовникам книги та іншу друковану продукцію з округленими кутами* (з мови реклами); *Йому .. поставили на карб і масло, і округлення цифр* (Ю. Мушкетик); *Щоб було ясніше, випишу стовпчиком, так буде зрозуміліше. 1. Три пасажири — 210 кілограмів. Запас продуктів (туди і назад для округлення по 200 днів, а всього на дорогу — 400 днів; перебування на Венері — 465 днів)* (В. Владко); *У роботі запропоновано алгоритм зменшення похибки, що пов'язана з округленням при обчисленнях* (з наук. літ.).

ОКРУ́ГЛИЙ, а, е. Який має закруглені форми, лінії, обриси. *Біля округлого валу стояли Видний .. й двоє у поіржавілих куртках гірників з лопатами* (Олесь Досвітній); *Ворушиться од вітру округле вирізне листя* (О. Ільченко); *Федір читав і знову перечитував цього листа, написаного ретельним округлим почерком* (М. Руденко); *Лука сів біля вікна, прохукав в замерзлих візерунках округлий отвір і почав дивитися крізь нього назовні* (С. Андрухович); // Позбавлений різкості; плавний, повільний, розмірений (про рухи, жести і т. ін.). *З почуттям власної вищості, з виразом невимовного презирства до того темного хлопства, що так не личив його котячому видові, пан писар округлим рухом звернувсь плечима до громади і .. вступив у канцелярію* (М. Коцюбинський); *Плавними, округлими рухами він налив у склянку води з великого кришталевого графина, поставив її перед Крайнсвим* (В. Собко); *Петро згадав мимоволі Степана, дотепного, ловкого Степана, його округлі жести, його красивий голос і пошкодував, що немає з ним товариша* (П. Загребельний).

ОКРУГЛИ́ТИ *див.* **окру́глювати.**

ОКРУГЛИ́ТИСЯ *див.* **окру́глюватися.**

ОКРУ́ГЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **окру́глий.** *Сузанна весело сміється, так знайомо випинаючи округлість шиї* (В. Винниченко); *Долоні аж горять від бажання поплескати по милих округлостях ніжного дитячого тільця...* (М. Руденко); *Мармур уже встиг охолонути після теплого дня, й Гіпербол довго стояв отак і гладив точену округлість* (І. Білик); *Є загроза, що мої бліденькі щічки набудуть округлости і рожевости, що зовсім не поетично* (І. Жиленко); *Він говорив не дуже голосно, вимова була легка, рухи не відзначалися округлістю, але й не вражали вуглуватістю...* (М. Трублаїні).

ОКРУ́ГЛО. Присл. до **окру́глий.** *Нічого більше — тільки сплюндрованість, пустеля війни, і серед неї під тучами — собор. Округло піднісся нерозчавленими куполами, як видиво, як неймовірність* (О. Гончар); *Вони з батьком підійшли, заглянули й побачили, що жлукто до половини повне яєць, вони округло біліли в темноті, чистенькі, аж світилися* (В. Шкляр); *Милуючись собою перед трюмо, Геннадій повів округло широким плечем, заграв буграми біцепсів* (І. Волошин).

ОКРУ́ГЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окру́глювати** і **окру́глюватися.** *Легкі пористі блоки з ракушняку легко піддаються округлюванню, тому незамінні при створенні арок, округлених карнизів і підвіконь* (із журн.); *Під округлюванням натурального числа розуміють заміну його таким найближчим за значенням числом, у якого одна або кілька останніх цифр замінені нулями* (з навч. літ.); *Національний банк України затвердив правила округлювання суми готівкових розрахунків у чеку, що набирають чинності з 1 липня 2018 р.* (з газ.).

ОКРУ́ГЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОКРУГЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОКРУГЛИ́ТИ,** углю́, у́глиш, *док., що.* 1. Надавати чому-небудь круглої, округлої форми; закруглювати, заокруглювати. *Боцман здивовано округлює очі* (Д. Ткач); *Погладив* [Дмитро] *коня біля вух, і він, округляючи шию.., потягнувся .. до свого господаря* (М. Стельмах); — *Коли жінки перестали боятись (вона знов округлює рота й налягає голосом на це слово, наче тілом на замкнені двері) самостійно виховувати дитину, — то як, по-твоєму, що чекає в майбутньому вже наших дочок?* (О. Забужко); *Валентина округлила лице добродушною посмішкою* (В. Логвиненко).

2. Виражати число наближено, відкидаючи або додаючи одиниці, дробові цифри; заокруглювати (у 3 знач.). *Дописував* [Павло] *цифри в зведеннях, округляв їх* (Ю. Мушкетик); *Великі дробові числа округлюють для зручності обчислення* (з навч. літ.); *З 1 липня в Україні магазини та сфера послуг у разі відсутності дрібних монет мають округлити загальну суму в бік збільшення або ж зменшення* (з газ.); // Доводити що-небудь до значних розмірів; збільшувати. — *Ну, вельможному пану гетьману добре відомо, що Бетлем-Габор склав угоду з Стамбулом про те, що він приєднує до Туреччини всі завойовані землі, трохи округливши свої володіння* (З. Тулуб); *Потім приїхав Філіп і призначив Габріеля міністром свого двору, відповідно округливши його володіння* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОКРУ́ГЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОКРУГЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОКРУГЛИ́ТИСЯ,** углю́ся, у́гли́шся, *док.* 1. Ставати круглим, округлим; закруглюватися, заокруглюватися. *Жінка бліда, і очі її не в жарт округлювалися від страху* (В. Козаченко); *Ось воно* [сонце] *вже округлюється, підіймається над хмаровинням, .. таке жадане, потрібне всьому живому на землі* (Микита Чернявський); *Двигун запрацював з півоберта, загомонів, задимів спочатку, а потім присмирнів у розміреному робочому ритмі. Пожежна "кишка", що широкою стрічкою лежала на поплавцях від плота до берега, поступово стала округлятись* (М. Циба); *Куля поступово наповнювалася воднем. Вона трохи округлилася, але не цілком* (В. Владко); // Ставати повнішим, товстішим. *Марія швидко наливалася соками, округлювалася* (У. Самчук); *Пройшло вже три роки, як вони побрались, але Настя й досі мов дівчина, тільки виповнилась, округлилась* (І. Рябокляч); *Я почала помічати, як щоки його трохи округлились і сорочка почала налізати на нього з труднощами* (С. Андрухович).

2. *розм.* Збільшуватися в розмірах. *За міжнародними стандартами фінансової звітності капітал банку за минулий рік знову округлився* (з газ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **окру́глювати, округля́ти** 2. *Округлення до найближчого цілого — це найчастіше використовуване округлення, при якому число округляється до цілого, модуль різниці з яким у цього числа мінімальний* (з наук.-попул. літ.); *У поле "Кількість розрядів" записуємо розрядність, до якої має округлятися число. Після цього тиснемо на кнопку "ОК". Як бачимо, число округлилося* (з навч. літ.).

ОКРУГЛЯ́ТИ *див.* **окру́глювати.**

ОКРУГЛЯ́ТИСЯ *див.* **окру́глюватися.**

О́КРУЖ, *розм.* 1. *присл.* Те саме, що **навко́ло** 1. *Униз дивись. Ступай собі на горло. Окруж лиш коридорна сизь та вартового постать чорна* (В. Стус).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **навко́ло** 2. *Е* [хлопчик] *кинувся до валуна, біля якого матінка Уф розстеляла для нього запашний мох .. Е подивився окруж стовбурів, хотів зрушити валун, та це йому не вдалося* (В. Фіялко); *Я не міг тільки зрозуміти високого, в півтора людського зросту чубарика, розпатланого й розлейбаного, без паска, який нипав окруж тракторів* (Р. Федорів).

ОКРУЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОКРУЖИ́ТИ,** ужу́, у́жиш, *док., кого, що, діал., заст.* Оточувати. *Сердюцькі відділи виступали зі своїх куренів і окружали майдан, на котрім стояло гетьманське шатро* (Б. Лепкий); *Прегарні фантастичні мрії окружали його так само, як он тут на небозводі окружають дуба ніжно-рожеві хмари* (О. Кобилянська); *Вони* [перекупки] *окружили хазяїна, торгувалися, не давали далі їхати* (Панас Мирний); *Цісар Карло одного разу у Відні казав окружити всі виходи в одній кав'ярні і зробив облаву на старшин маркітантів, котрих зараз вислано на фронт* (І. Франко); *Компенсатою* [компенсацією] *служила мені лише моральна опора, яку давала сім'я і кружок інтелігентних людей, .. що окружив мене* (М. Грушевський).

ОКРУЖЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., заст., розм.* Оточенець. — *Окруженці часом теж у таких стіжках переховуються. Може, і твій солдат тут, як той ховрах, у нору зарився* (А. Шиян); — *У села треба йти, через хуторян зв'язки налагоджувати з певними людьми, що позалишалися тут, підпільників шукати, з окруженцями знайомитися* (М. Стельмах).

ОКРУ́ЖЕНИЙ, а, е, *діал., заст.* Дієпр. пас. до **окружи́ти.** *Їхав він сам* [Розумовський] *теж в розкішній кареті, запряженій шістьма конями, окружений скороходами і лакеями* (М. Грушевський); *Відкрилася широка, спадиста долина, з трьох боків окружена лісистими горбами* (Б. Лепкий).

ОКРУ́ЖЕННЯ, я, *с., діал., заст.* 1. Дія за знач. **окружи́ти.** *Які сили німців — годі точно сказати, але в кожному разі менші. Є можливості проломання фронту чи окруження* (О. Лисяк).

2. Оточення (у 3 знач.). *Настрій нашого поета сумний, думи важкі, але, шукаючи їх причин, ми віднайдемо їх не в якихсь місцевих обставинах, властивих лише українському окруженню, не в поетових особистих пригодах, а в настрої всеросійського інтелігента того часу* (І. Франко); *Він не знав, що моє положення таке безвідрадне, що моє окруження таке невідповідне* (О. Кобилянська); *Озвалися литаври, загули тулумбаси, гетьман в окруженню* [в окруженні] *старшин зі свого шатра в табір виходить* (Б. Лепкий).

ОКРУЖИ́ТИ *див.* **окружа́ти.**

ОКРУЖКО́ВІ, вих, *мн.* Те саме, що **зо́нтичні** (*див.* **зо́нтичний** 2). *Є серед окружкових трав'янисті однорічники, дворічники та багаторічники, а також маленькі дерева й чагарники* (з наук.-попул. літ.); *Загальною ознакою окружкових є складне зонтикоподібне суцвіття, але деякі окружкові формують прості парасольки* (із журн.).

ОКРУЖКО́М, у, *ч., іст.* Скорочення: окружний комітет. *Від комсомолу йому надавали багато всяких справ, які він конче мусів розв'язати в окружкомі* (С. Добровольський); *Кельнер був не тільки секретарем окружкому комсомолу, а й членом окружкому партії* (М. Малиновська); *Тутешній волосний партком був завзятіший за повітовий, тому торік до Брусилова большевики* [більшовики] *навіть були перенесли на кілька місяців свій окружком із Радомишля* (В. Шкляр).

ОКРУЖЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок. і док., кого, що і без прям. дод., діал.* Обходити навколо кого-, чого-небудь кругом. *Замість щоб іти напрямець, він окружляв до мене геть поза вгородами* (Сл. Б. Грінченка); *Мов із змією у грудях, вона ще плентались довкола хати... окружляла її, й звертала, й... раз у раз обтирала сльози* (О. Кобилянська).

ОКРУ́ЖНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **окру́га** 1. — *І Римськії поставить* [Еней] *стіни, В них буде жити, як в раю; Великі зробить переміни Во всім окружнім там краю* (І. Котляревський); *Прославить* [журналіст трудівників] *на всі на окружнії села, Щоб стали відомі у кожнім дому* (С. Олійник); *Не знаю, наскільки правдиво повідає вдовиця Влена, до котрої стягуються всі окружні брехні, та мушу їй вірити* (М. Дочинець).

2. Який має форму круга. *Посередині замкового дворища стояла досить простора, з трьома банями і окружним піддашшям церква* (М. Старицький).

ОКРУЖНИ́Й, а́, е́. 1. Прикм. до **о́круг.** *Приїхали* [Славко і Краньцовська] *в місто Х. Це — повітове місто, осідок староства й окружного суду* (Л. Мартович); *Умань — окружний центр, Умань — місто, що після районування не обернулось у містечко типу колишніх "заштатних городів", а навпаки — набрало всіх належних міських рис* (Б. Антоненко-Давидович); *В окружному відділі наросвіти його кандидатуру на посаду вчителя не затвердили* (Є. Доломан).

2. Розташований навколо чого-небудь; який діє по колу *(див.* **ко́ло**[1]*). Ту гору мур окружний замком робить* (І. Франко); *Село лежало на тракті Одеса — Київ, і обози доводилось направляти окружним шляхом, де їх громили партизанські загони* (К. Гриб); // *у знач. ім.* **окружна́,** но́ї, *ж.* Транспортна магістраль навколо населеного пункту. *— Давай по окружній, а там я покажу... — звелів Хобот* (Л. Кононович); *Минувши тракторний і проїхавши базарчик, ми врешті вирвалися за окружну. Виїхавши за місто, рушили в південно-східному напрямку* (С. Жадан).

3. *у знач. ім.* **окружни́й,** но́го, *ч., іст.* У царській Росії — чиновник повітової адміністрації. *Про те вже він відає, той Шагафон, — окружний наш так прозивався, німчура був* (О. Кониський); *Не вигадали поради* [Мотрі й Оришці] *й волосні. Судили, рядили — та окружному, а окружний — та губернаторові* (Панас Мирний).

ОКРУ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Замкнена крива, всі точки якої рівновіддалені від центра; коло *(див.* **ко́ло**[1]*). Поняття окружності використовують при вимірюванні фізичних об'єктів, також при розгляді абстрактних геометричних форм* (з наук.-попул. літ.).

2. Величина, розмір зовнішньої лінії округлого або кругоподібного предмета, що характеризує його товщину, об'єм і т. ін.; обвід. *Запорозька Січ, що, за Д. Яворницьким, мала в окружності 1700 верст, поділялася на вісім паланок (паланка в перекладі з турецької означає невелика фортеця, в ширшому значенні — повіт запорозьких вольностей, а як по-сучасному, то райцентр)* (В. Чемерис); *За сучасними даними, довжина окружності Землі дорівнює приблизно 40 000 км* (з наук. літ.).

3. *заст.* Місцевість, що оточує що-небудь, прилягає до чого-небудь; округа (у 1 знач.). [К і н д р а т А н т о н о в и ч:] *Откровенно* [відверто] *кажучи, у нас в окружності від дворян тільки званіє і зосталось* (І. Карпенко-Карий).

ОКРУТИ́ТИ *див.* **окру́чувати.**

ОКРУТИ́ТИСЯ *див.* **окру́чуватися.**

ОКРУТНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що, розм., рідко.* Однокр. до **окрути́ти.**

ОКРУТНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Однокр. до **окрути́тися.** *— Матусенько, може б, ти що-небудь оправила на мені? — мовила .. панночка і, ступивши кілька кроків по пухкому оксамитовому килиму, окрутнулася перед ненькою* (Л. Яновська); *Собака! За нею друга, третя. Пробігли трохи вперед, а потім окрутнулись і, граючи, подались назад за сопку* (І. Багряний); *Сердито окрутнувся* [Йонька] *і .. побіг до воріт* (Григорій Тютюнник); *Спалахнув вогник виклику, заклацали реле, окрутнулася на шоломі антена-шукач* (М. Дашкієв).

ОКРУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКРУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обкру́чувати.** *Антон почав ретельно його* [Серафима] *зв'язувати, туго окручувати мале тільце* (О. Тесленко); *— Мабуть, треба Сергія окручувати. Усе ж Тамарчин син. Кіоск мають... Буде мені фундамент. — Ти... його... любиш? — Здається...* (Люко Дашвар); *Легенький ляск, знов блиснула в повітрі нагайка і знов окрутила голі ноги старого* (І. Франко); *Мельник гарно вистелив сани, щоб було добре сидіти, сани ковані, з високим заплечником. Мотрине вбрання зав'язали в клунок, її нарядили в теплі чоботи, в баранячий кожух, окрутили хусткою так, що тільки очі світилися і видно було кінчик носа* (Б. Лепкий); *Харитоненко вдається на всякі хитрощі, щоб окрутить заробітчан* (К. Гордієнко); [С а в к а:] *От я ручуся головою: якщо ви залишитеся тутечки, то вас зараз же об'являть нареченими, а потім зовсім окрутять!* (Я. Мамонтов); *На денці Олегової чашки лишилася сама кавова гуща. Рибалка взяв її за вушко, окрутив у руці, поставив на стіл* (А. Кокотюха).

ОКРУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОКРУТИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́тишся, *док., розм.* Те саме, що **обкру́чуватися.** *"Тричі окрутишся в вальсі і забудеш, що якась там Мар'янина сестра є на світі," — каже Дарочці її тітка, якій не до сподоби Дарочкина фантазія допомагати в науці бідній дівчині* (М. Драй-Хмара); *— От приїду — окрутимось! — образливо-весело горлав у трубку, коли вона таки зуміла додзвонитись* (О. Забужко).

ОКРУ́ШИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **кри́хта** 1, 2. *— Решту вечері, що не з'їв він сам і його нічліжники, викинув псам, не лишивши на другий день ані окрушини хліба* (І. Франко); *Поки горобці дерлися з-за окрушин, Параскіца набрала води й скинула коромисло на плечі* (М. Коцюбинський); *Я вам* [голубам] *винесу окрушин, Як сядете на мій балкон* (Д. Павличко); *Скалу, що тулилася до водойми, вкривали чорні краплини, неначе задубілий піт гори. Якось я відколупнув окрушину* (М. Дочинець); *З тих порізнених окрушин, з яких доводиться ліпити тепер, хоча б і мозаїчним способом, цільну картину розвитку письменника і артиста — почну з письменства* (С. Єфремов).

ОКРУ́ШИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **окру́шина.** *Тітка Рузя .. видзьобувала окрушинки на столі* (Ірина Вільде); *Колекція, кому б вона не належала, — то завжди колекція: спосіб зберігання речей, котрі інакше б знищилися, а цінніші опинились би за кордоном, .. я по трісочці, по окрушинці, мов той мураш, все ж допомагаю втримати й зберегти те, що ще зацілілo* (О. Забужко).

ОКРУ́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **окру́шина.** *Роман .. згорнув у скатерть окрушки од скибок.., виніс надвір і витрусив курям* (І. Нечуй-Левицький); *Колись розкішний дубовий паркет перегнив на труху і просів під дощовими калюжами. Мармурова окрушка з колон пообсипалась* (В. Єшкілєв); *Пісні ті цікаві не самі по собі, але як образчики пограничної полоси* [лінії], *де збігаються та мішаються окрушки народних пісень України, Галичини і Московщини* (І. Франко); *Отець з ним* [паничем] *радився, збираючи окрушки думок римлян і греків, додаючи дещо і свого* (Г. Пагутяк).

ОКСАЛА́Т *див.* **оксала́ти.**

ОКСАЛА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **оксала́т,** у, *ч.).* Солі щавлевої кислоти. *Оксалати надходять в організм людини з деякими продуктами рослинного походження, а також утворюються в ньому в процесі різних біохімічних реакцій* (з наук. літ.); *Високий рівень оксалатів в організмі підвищує ризик захворювання нирок, утворення каменів, може стати причиною розвитку аутизму та пошкодження мітохондрій клітин* (з наук. літ.); *Оксалати поширені в природі, наприклад, у щавлі, щириці, шпинаті, петрушці, більшості горіхів та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ОКСАЛА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **оксала́ти.** *При надмірному утворенні щавлевої кислоти в організмі можливе відкладення оксалатних каменів у нирках* (з наук. літ.).

ОКСАМИ́Т[1], у, *ч.* 1. Тканина з густим коротким ворсом з натурального шовку або штучного волокна. *Патефон м'яко ліг на обтягнуте оксамитом крісло* (Є. Кравченко); *Графиня у довгому, майже до землі, з важкого оксамиту платті, облямованому сріблястим хутром, що підкреслювало смаглявість* (Б. Левін); *На синьому оксамиті футляра лежала вибаглива золота браслетка — таку на зап'ясток надівають* (Люко Дашвар); * У порівн. *Дорога суха, аж курява в'ється, Збоку зелені ниви простяглися, Неначе оксамит, сяють на сонці...* (М. Коцюбинський); // Одяг, виріб із такої тканини. *Мати вбирала її в оксамит та шовк* (І. Нечуй-Левицький); *Мужчина в оксамитах не переступав порога, опирав чоло об одвірок і дихав важко* (К. Гриневичева).

2. *перен.* Те, що чимсь нагадує таку тканину, схоже на неї. *Гадючки-вогники хитнулись із розпаленого багаття й лягли на оксамит темно-зеленого моху* (Н. Королева); *Від бази витяглася довга тінь, що поступово сягала аж обрію, який вже зливався з чорним оксамитом неба* (В. Владко); *Серпень готував сюрпризи, огортаючи їх оксамитом теплих вечорів, шурхітливим блиском світанкових дощів* (Г. Вдовиченко).

ОКСАМИ́Т[2], у, *ч., бот.* Те саме, що **о́рлики.** *Оксамит, півники, любисток, Нечоси-панночки цвіли* (О. Бодянський).

ОКСАМИ́ТИТИСЯ, и́титься, *недок.* Густо розростатися, нагадуючи оксамит *(див.* **оксами́т**[1] 1) (про траву). *Двір був великий, .. травичка оксамитилася, поперерізувана, поперехрещувана стежками у всі кінці й боки* (Марко Вовчок); *Ми обоє смутніємо, мовчки перелазимо через воринння і травами, що оксамитяться та й оксамитяться, йдемо до тієї черешні, яка найбільше тримає роси* (М. Стельмах).

ОКСАМИ́ТКА, и, *ж.* 1. Стрічка з оксамиту *(див.* **оксами́т**[1] 1). *Вона підвелась з подушки, посунула свою постать в куток канапи й знов закинула ногу на ногу, ще й голову одхилила назад, її повна шия, оперезана малиновою оксамиткою, забіліла й залисніла, як шовк* (І. Нечуй-Левицький); *Бачила* [Марта] *лише темне, лагідно лискуче густе волосся, уложене обережно в грубий вузол, і два рази оксамиткою обвиту голову* (О. Кобилянська); *За столом дві незнайомі пані .. В обох на шиях оксамитки* (Б. Лепкий).

2. Шматок оксамиту *(див.* **оксами́т**[1] 1). *Він бере червону оксамитку — штиблетам навести останній блиск* (В. Сосюра).

ОКСАМИ́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **оксами́товий.** *Нарядили Федора, мов того полковника з Січі: чоботи нові.., штани широкі — оксамитні, каптан із синього єдвабу* (Панас Мирний); *Карлос закусив губу й ворушив шпадою, то підносячи, то спускаючи полу свого оксамитного плаща* (Н. Королева); *Одна з артистичних кімнат у філармонії. М'які оксамитні канапи, драпування* (І. Кочерга); *На моху на оксамитному Розцвітеться срібний ряст* (А. Кримський); *Зоріло щедро розсипаними перлами оксамитне небо* (І. Пільгук); *Поет, мимоволі вслухаючись в пронизливі висвисти вітру за вікном, тихо підспівував йому приємним оксамитним, трохи хрипким від кашлю, голосом* (В. Козаченко); *Залунали звуки віолончелі, низькі, оксамитні і немов з глибини серця...* (В. Нестайко).

ОКСАМИ́ТНО. Присл. до **оксами́тний.** *Чорна, оксамитно чорна ніч великими очима ззиралася з чорним морем* (Дніпрова Чайка); *Ніжка на ній* [бабці] *темна, лусковита, верх сіренький, а низ оксамитно-білий ще й просвічується рожево* (М. Стельмах); *Нахилиш гілку, а вони тебе лагідненько по маківці — тук-тук-тук... Об щоки труться оксамитно — є таки на них пушок* (Григір Тютюнник); *Оксамитно стогнав його благородний голос: — Горлице моя сизокрила... Ластівочко моя ненаглядна!* (В. Сосюра); // *у знач. пред. Надворі було тьмяно й оксамитно* (М. Івченко).

ОКСАМИ́ТОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оксами́т**[1]. *Він дивився на вечірнє небо й блискучі зорі, ніби коштовності розсипали на оксамитову тканину* (А. Дністровий); // Зробл., зшитий з оксамиту. *Між .. колонами .. стояв трон з кріслом, завішаний зверху аж до стелі червоним оксамитовим балдахіном* (І. Нечуй-Левицький); *Перед очима стояла Марія в оксамитовій сукні з сліпучими камінчиками на пряжці пояса* (В. Кучер); *Задоволена справленим враженням, Ляля Броніславівна вказує на свій чорний оксамитовий шалик, гаптований стеклярусом: — А це, до речі, її подарунок* (І. Роздобудько); // Оббитий, обшитий або обтягнутий оксамитом. *Жінки прибирали з столу, а які сиділи на оксамитовій канапі і щось собі гомоніли* (А. Головко); *Северин сів не зразу, все оглядався, не зважувався опуститися в оксамитове крісло* (Ю. Мушкетик).

2. *перен.* Який чимсь нагадує оксамит *(див.* **оксами́т**[1] 1), схожий на нього. *Очі оксамитові, чорні, — здається, сам вогонь говорив ними...* (Панас Мирний); *Піднесла* [мишка] *до мордочки свої дрібні оксамитові лапки* (І. Франко); *Молода струнка яворина, вкривши коріння оксамитовим мохом, високо сягає рябеньким стовбуром* (М. Коцюбинський); *Гликерія приплющує трохи очі, і їй здається, що вона тихо-тихо пливе на якихсь оксамитових, теплих хвилях* (В. Винниченко).

3. *перен.* Приємний, м'який (про голос, звук). *Ремствував* [дядечко] *не раз оксамитовим басом, Що через родичів, через мужву оту Він партію, мовляв, утратив золоту* (М. Рильський); *Звичним оксамитовим гуготінням співала домна, низькі хмари злякано підносились вище, пропливаючи понад ніччю* (Ю. Яновський); *Шевченко дійшов до Соборної площі, де, виповнюючи небо низьким оксамитовим басом, гув великий і важкий .. соборний дзвін* (З. Тулуб); *Юнак співав зворушливим оксамитовим баритоном* (Р. Андріяшик).

Оксами́това револю́ція *див.* **револю́ція.**

◊ **Ба́рхатний (оксами́товий) сезо́н** *див.* **сезо́н.**

ОКСАМИ́ТОВО. 1. М'якістю, ніжністю або блиском кольору нагадуючи оксамит. *Стояла темна ніч без зірок, без місяця, волохата чорна ніч, оксамитово м'яка, чарівна* (Д. Бузько); *Прибита на дорозі курява оксамитово пестить босі ноги* (З. Тулуб); *Щоки її то спалахували .. рум'янцем, .. то знову робилися оксамитово білими* (М. Руденко).

2. Приємно, красиво (про голос, звук). — *Преса вже чекає! Я домовився, лялю, — оксамитово прошелестів Троянов* (Люко Дашвар).

ОКСЕЛЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., рідко.* Те саме, що **вторува́ти**[1]. *Приспів: а журавка ходить — пробирає аж до сліз. Дівчина ж одна виводить, всі ж — оксeлентують вниз* (П. Тичина); *Двоє молодих соловейків навперейми дощебечують нічні арії, жаби з далекого Дніпра окселентують* (Дніпрова Чайка); *Сусідні курені вже поснідали, кухарчуки скрипіли колодязними журавлями, мили казани, видзвонювали у них, мов у тулумбаси. Од крам-базару їм окселентували інші дзвони, важкі, трудові, то стали до праці ковалі, їх на Січі без одного сто, як ударять гуртом, гук котиться до Базавлука* (Ю. Мушкетик); *Феоктистов окселентував йому: — Вам щастить, колего: візи на той світ не буде, хе-хе!* (Я. Качура).

ОКСИ... Перша частина складних слів, яка вказує: 1) на наявність кисню в сполуках або сумішах, напр.: о к с и г е́ н, о к с и г е м о г л о б і́ н; 2) на відношення до кислого середовища, напр.: о к с и л о ф і́ т и.

ОКСИБІО́НТ *див.* **оксибіо́нти.**

ОКСИБІО́НТИ, ів, *мн. (одн.* **оксибіо́нт,** а, *ч.), біол.* Те саме, що **аеро́би.** *Серед мікроорганізмів частина є облігатними (безумовними) оксибіонтами, інші — факультативними, здатними жити за наявності мізерної кількості вільного кисню або й без нього* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИГЕМОГЛОБІ́Н, у, *ч.* Сполука гемоглобіну з киснем, що надходить із легень. *Оксигемоглобін утворюється під час проходження крові капілярами органів дихання та розпадається при проходженні крові капілярами тканин, збагачуючи організм киснем* (з наук. літ.).

ОКСИГЕМОГРА́МА, и, *ж.* Крива, яка відображає зміни ступеня насичення крові киснем. *Форма оксигемограми при затримці дихання, як правило, має певну закономірність, що дозволяє поділити її на окремі фази* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИГЕМО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для дослідження насиченості крові киснем. *Досить широкого розповсюдження набули фотоелектричні оксигемографи із цифровою індикацією* (з наук. літ.).

ОКСИГЕМОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до оксигемографії. *За допомогою оксигемографічних досліджень вивчалися зміни стану хворих із хронічною пневмонією та бронхіальною астмою від впливом лікувальних доз адреналіну* (з наук. літ.).

ОКСИГЕМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження насичення крові киснем із використанням оксигемографа. *Оксигемографія дозволяє документувати і виявляти зміни оксигенації крові* (з наук. літ.); *Важливим тестом є оксигемографія під час затримки дихання* (із журн.).

ОКСИГЕМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення ступеня насиченості крові киснем за її оптичною щільністю. *Оксигемометр використовують у клінічній і спортивній медицині, у дослідженнях із фізіології дихання, фізіології праці, проведенні анестезії тощо* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИГЕМОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **оксигемометрія.** *У спортивній практиці поширений непрямий (безкровний) оксигемометричний метод визначення швидкості кровотоку* (з наук. літ.).

ОКСИГЕМОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Метод визначення ступеня насиченості крові киснем за допомогою оксигемометра. *Оксигемометрія базується на відмінності поглинання світла гемоглобіном і оксигемоглобіном із відповідною зміною оптичної щільності крові* (з наук. літ.).

ОКСИГЕ́Н, у, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 8, простими речовинами якого є кисень і озон. *Оксиген утворює сполуки з усіма елементами, крім гелію, аргону та неону* (з наук.-попул. літ.); *Оксиген займає третє місце після гідрогену і гелію за поширеністю у Всесвіті* (із журн.).

ОКСИГЕНА́ТОР, а, *ч.* Апарат у системі штучного кровообігу для збагачення крові киснем. *Оксигенатор застосовують спільно з насосами, які підтримують кровообіг в організмі хворого під час операцій на відкритому серці, або для покращення кровообігу в організмі* (з наук. літ.); *Кров потрапляє в оксигенатор із катетеризованих вен правого передсердя самопливом, де вона насичується киснем і звільняється від вуглекислого газу* (з навч. літ.).

ОКСИГЕНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Уведення кисню у фізичне або хімічне середовище. *Оксигенація води є ефективним технологічним прийомом, що прискорює ріст риби при її розведенні* (з наук. літ.).

2. *мед.* Насичення киснем організму людини з лікувальною метою. *Гіпербарична оксигенація — насичення організму киснем, що подається під підвищеним тиском в барокамері. Застосовується для лікування отруєнь окисом вуглецю, при газовій гангрені, декомпресійній хворобі, гострому порушенні дихання тощо* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИГЕ́ННИЙ, а, е, *хім.* Стос. до оксигену. *Оксигенний фотосинтез супроводжується виділенням кисню як побічного продукту. Він характерний для вищих рослин, водоростей, багатьох протистів та ціанобактерій* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИГЕНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **оксигена́ція** 2. *При оксигенотерапії кисень уводять в організм інгаляційним шляхом, підшкірно, через кишківник і т. ін.* (з наук. літ.).

ОКСИ́Д *див.* **окси́ди.**

ОКСИДА́ЗА *див.* **оксида́зи.**

ОКСИДА́ЗИ, а́з, *мн. (одн.* **оксида́за,** и, *ж.), біохім.* Клас ферментів, що каталізують реакції окиснення або відновлення з участю молекулярного кисню як акцептора електрону. *Аскорбінова кислота бере безпосередню участь у системі дихання і підвищує стійкість рослинних організмів до стрес-факторів, оскільки вона може окиснюватися різними кінцевими оксидазами* (з наук. літ.).

ОКСИДА́НТ *див.* **оксида́нти.**

ОКСИДА́НТИ, ів, *мн. (одн.* **оксида́нт,** у, *ч.).* Вільні радикали — молекули, які мають один неспарений, вільний електрон, що зумовлює підвищену хімічну активність. *Організм людини постійно виробляє оксиданти, які беруть участь у багатьох процесах, що відбуваються в клітинах тіла* (з наук. літ.); *Антиоксиданти непрямої дії (кислота глутамінова, метіонін, цистеїн, предуктал та інші) сприяють підвищенню рівня глутатіону, який поновлює оксидні форми тканинних оксидантів* (з навч. літ.).

ОКСИДА́НТНИЙ, а, е. Стос. до оксидантів. *Оксидантний статус організму оцінювали за показниками загальної оксидантної активності* (із журн.).

ОКСИДА́ТОР, а, *ч., хім.* Те саме, що **окисни́к.** *На нафтопереробному заводі чотири дистиляційні куби було переобладнано на оксидатори бітумів* (з наук. літ.).

ОКСИДА́ЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **оксидува́ння.** *Оксидацію переважно застосовують для отримання захисних і декоративних покриттів* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИ́ДИ, ів, *мн. (одн.* **окси́д,** у, *ч.).* Сполуки хімічного елемента з киснем. *Більшість оксидів за звичайних умов — тверді речовини, деякі — рідини і гази* (з наук.-попул. літ.); *Оксиди бувають кислотними, основними та амфотерними* (з навч. літ.).

△ **(1) Окси́д ка́льцію** — неорганічна бінарна сполука кальцію та оксигену; негашене вапно *(див.* **вапно́).** *Оксиди магнію і кальцію поглинають із повітря вологу й вуглекислий газ* (з наук.-попул. літ.); *Під час реакції оксиду кальцію з водою виділяється велика кількість теплоти* (з навч. літ.).

ОКСИ́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **окси́д.** *У конденсаторах з оксидним діелектриком одним електродом (анодом) є метал (алюміній, тантал, ніобій), а другим електродом (катодом) — електроліт* (з навч. літ.).

ОКСИДО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оксидува́ти.** *У статті наводяться результати досліджень впливу пористості оксидованих порошкових матеріалів на основі заліза на їх коефіцієнт тертя, сумарну зношеність* (з наук. літ.).

ОКСИДОРЕДУКТА́ЗА *див.* **оксидоредукта́зи.**

ОКСИДОРЕДУКТА́ЗИ, а́з, *мн. (одн.* **оксидоредукта́за,** и, *ж.), біохім.* Клас ферментів, які каталізують окисно-відновні реакції. *Оксидоредуктази наявні в усіх живих клітинах, вони відіграють важливу роль у забезпеченні їх енергією, здійснюють численні реакції, необхідні для синтезу різних речовин, знешкодження токсинів і т. ін.* (з наук. літ.); *До оксидоредуктаз належить велика група ферментів (близько 20 % від загального їх числа)* (з наук. літ.).

ОКСИДУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до оксидування. *До титанового шлаку як аераційний засіб подають, переважно вдувають, газ або суміш газів із нижчим оксидувальним потенціалом, ніж повітря* (з наук.-техн. літ.); *Робітники, які працюють на травильних, оксидувальних, гальванічних дільницях, мають право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці* (з мови документів).

ОКСИДУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оксидува́ти.** *Плазмове оксидування здійснюється в низькотемпературній плазмі, що містить кисень, за допомогою розрядів постійного струму* (з наук. літ.).

ОКСИДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Піддавати окисненню поверхню металу. *Поверхню металевих виробів оксидують з метою запобігання корозії або для надання красивого зовнішнього вигляду* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИДУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **оксидува́ти.** *Металеві або напівпровідникові матеріали оксидуються для підвищення корозійної стійкості, стійкості проти зношування, надання виробам електроізоляційних властивостей і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИЛІКВІ́Т, у, *ч., хім.* Вибухова речовина — горючий пористий матеріал, насичений рідким киснем. *Оксиліквіт отримують, просочуючи рідким киснем горючі пористі матеріали: вугілля, деревину, торф, солому* (з наук.-попул. літ.); *Оксиліквіт застосовують при вибухових роботах, головним чином у гірничій справі* (з наук.-попул. літ.).

ОКСИЛОФІ́Т *див.* **оксилофі́ти.**

ОКСИЛОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **оксилофі́т,** а, *ч.).* Рослини, які ростуть на кислих ґрунтах. *До оксилофітів належать сфагнові мохи, болотні чагарники родини вересових, карликова береза, низькорослі види верби, морошка, росичка, деякі види осоки і т. ін.* (з наук. літ.).

ОКСИ́МОРОН, ОКСЮ́МОРОН, у, *ч., лінгв., літ.* Стилістичний засіб — поєднання протилежних за значенням слів, які створюють несподівану змістову єдність. *Часто вдається поетеса* [Е. Андієвська] *до оксюморонів: мокрий вогонь, вітер — це абстрактна вода; оксюморони можуть розгортатися в метафори: дощ запевняв залізо, що він сонце* (В. Русанівський); *Упродовж останніх років усе наше публічне життя зробилося настільки відверто антиінтелектуальним, що саме словосполучення "публічний інтелектуал" звучить сьогодні оксюмороном, як "гарячий лід"* (О. Забужко); *Оксиморон створює ефект смислового парадоксу* (з навч. літ.).

ОКСИМОРО́ННИЙ, ОКСЮМОРО́ННИЙ, а, е, *лінгв., літ.* Стос. до оксиморону, оксюморону. *Ще один складник нарваного, майже всуціль оксюморонного стилю "Зимових дерев" і "Веселого цвинтаря"* [творів В. Стуса] *— глибоко затамоване передчуття того, що життя не буде "по змозі довгим"* (К. Москалець); *Плюралізм єдності. Такою дещо оксиморонною сполукою можна було б сформулювати основну суть обговорення* (з газ.).

ОКСЮ́МОРОН *див.* **окси́морон.**

ОКСЮМОРО́ННИЙ *див.* **оксиморо́нний.**

ОКТА..., ОКТО... Перша частина складних слів, що означає в і с і м, напр.: о к т а г о́ н, о к т о б о́ л, о к т о н і о́ н.

ОКТА́ВА, и, *ж.* 1. *муз.* Восьмий тон діатонічної гами, однорідний з першим за звучанням, але відмінний від нього за висотою. *Відстань за висотою звучання між восьмим ступенем (октавою) та сьомим ступенем (септимою) діатонічної гами — півтон* (з навч. літ.).

2. *муз.* Звуковий інтервал з восьми тонів між однойменними звуками гами ("до" і наступне "до", "ре" і наступне "ре" і т. ін.). *Онисія Степанівна, зачувши гостинця, трошки пом'якшала, подобрішала й спустила голос нижче на цілу октаву* (І. Нечуй-Левицький); *Увесь гомін умить підскочив на цілу октаву вгору* (С. Васильченко); *Головне почнеться тоді, коли гості заколядують. На чотири голоси. Та де?! На сім октав і на всі регістри!* (Г. Тарасюк).

3. *муз.* У хоровому ансамблі — низький бас, що дублює нижче басову партію. *Мені здається, що ті додатки треба зробити, щоб закінчити оповідання, от як приміром у хорі закінчує спів октава* (Панас Мирний); *— Голубе, — вже густішим басом протяг артист, — ого, нівроку, у вас, здається, октава! — Октава, — одповів я йому ще нижчим голосом* (Ю. Яновський); *Він* [Кириленко] *хотів гримнути на співаків, але передумав і сам хвилею густої октави підмив їхні голоси* (М. Стельмах); // Дуже низький голос. *— Перелякали дівчину! — в напруженій тиші сказав хтось октавою* (А. Головко); * Образно. *Десь глибокою октавою покашлює грім* (В. Винниченко).

4. *літ.* Класична восьмирядкова строфа, перші шість рядків якої пов'язані двома перехресними потрійними римами, а останні два — парною. *Рильський у "Чумаках" підхопив франківську традицію, зрозумівши ліро-епічне єство октави* (М. Зеров); *Невичерпно різноманітний був Франко і щодо форми. Ми знаходимо в нього і канонічні форми — терцини, сонети, октави, тріолети, і найрізноманітніші метричні строфи* (М. Рильський); *Звичайно, форма ця нова для мене. Октавами поем я не писав* (В. Сосюра).

ОКТА́ВНИЙ, а, е, *муз.* Стос. до октави (у 1–3 знач.). *Спосіб групування і позначення музичних звуків на основі їх октавної подібності називається октавною системою* (з навч. літ.); *Більшість звукорядів, що використовуються в музичній практиці, є октавними, тобто в межах кожної октави структура звукоряду є ідентичною* (з навч. літ.); *Бойове життя в поході степовім обвітрило його, погрубшали йому ніжні риси обличчя юнака, а в голосі ще більш запанували октавні змужнілі тони* (Іван Ле).

ОКТА́ЕДР, а, *ч., мат.* Правильний восьмигранник, обмежений вісьма правильними трикутниками. *Піфагорійці визнавали, що Всесвіт має бути гармонійним за формою, і надавали йому вигляду симетричних геометричних фігур: Землі — форму куба, вогню — піраміди, повітрю — октаедра, воді — ікосаедра* (з наук.-попул. літ.); *Октаедр має 8 граней (трикутних), 12 ребер, 6 вершин (у кожній вершині сходяться 4 ребра)* (з навч. літ.); — *Побачиш* [в Америці] .. *дзеркальні октаедри космічно-гігантських сталагмітів, що громадяться на обрії, коли під'їжджаєш до міста, вигинисті видихи мостів і віадуків над автострадами, простір із фантастичного фільму чи сну* (О. Забужко).

ОКТАЕДРИ́Т, у, *ч.* Мінерал із класу залізних метеоритів. *Октаедрити складаються з камаситу і теніту; містять від 6 до 16 % нікелю* (з наук. літ.); *Октаедрити отримали свою назву від кристалічної структури, схожої з октаедром* (з наук.-попул. літ.).

ОКТА́Н, у, *ч., хім.* Безбарвний насичений вуглеводень із запахом бензину, що входить до складу нафти і використовується для підвищення стійкості моторного палива проти детонації. *Разом з ізооктаном та іншими ізомерами октан міститься в нафті, бензинах* (з наук. літ.); *У промисловості октан виділяють ректифікацією* (з наук. літ.).

ОКТА́НОВИЙ, а, е, *хім.* Який має у своєму складі октан. *Важко віднайти в природі досконаліші форми, ніж ті, що їх мають октанові сполуки* (з газ.).

△ **Окта́нове число́** *див.* **число́.**

ОКТА́НТ, а, *ч.* 1. *мат.* Восьма частина простору, поділеного трьома площинами, що перетинаються під прямим кутом. *Октанти позначаються римськими числами, починаючи з одиниці і закінчуючи вісімкою* (з навч. літ.).

2. Астрономічний прилад для вимірювання кутових відстаней між небесними світилами. *Бутаков разом з штурманом Поспєловим почав встановлювати в штурманській рубці компаси, барометри, октанти, барографи та різне інше мореплавське приладдя* (З. Тулуб); *Октант застосовувався в морехідній астрономії. На сьогодні практично вийшов з ужитку* (з наук. літ.).

3. *(з великої літери).* Сузір'я Південної півкулі неба. *Октант складається з 56 зірок, видимих неозброєним оком* (з наук.-попул. літ.).

ОКТАПО́Д, а, *ч.* Те саме, що **восьминіг.** *Рот октапода оточений щупальцями, число яких завжди дорівнює восьми. Щупальця восьминога довгі та м'язисті, їх нижня поверхня всіяна різновеликими присосками* (з наук. літ.); *Найчастіше октаподи зустрічаються в теплих морях на мілководдях і серед коралових рифів на глибині до 150 м* (із журн.).

ОКТЕ́Т, у, *ч.* 1. Музичний твір для восьми самостійних голосів або інструментів. *У програму концерту були включені складні твори: октет Фелікса Мендельсона і дві п'єси для струнного октету Дмитра Шостаковича "Прелюдія" і "Скерцо"* (з газ.).

2. Ансамбль з восьми виконавців (співаків або музикантів). *Десь біля дев'ятої у супроводі трьох нянечок прибув октет дітей-аутистів з обласної клініки спадкових патологій. Нестор розпрощався і пішов розташовувати гостей* (Любко Дереш).

3. *перен.* Група з восьми людей, пов'язаних певним родом діяльності, занять і т. ін. *Масове представництво українських тенісисток на вімблдонській траві дає підстави сподіватися, що бодай хтось із синьо-жовтого октету таки подолає три кола кваліфікації* (з газ.); *Боротьбу за право в майбутньому поборотися за шахову корону з чинним чемпіоном світу веде восьмеро гросмейстерів. Жодного українця в цьому октеті немає* (з газ.).

ОКТО... *див.* **окта...**

ОКТОБО́Л, а, *ч.* У Стародавній Греції — срібна монета вартістю 8 оболів, або чотири і 1/3 драхми. *У 370–364 рр. до н. е. в Херсонесі карбували октобол зі срібла* (з наук.-попул. літ.).

ОКТОГЕ́Н, у, *ч., хім.* Вибухова речовина підвищеної потужності, що має форму білих кристалів; аналог гексогену. *За допомогою експрес-аналізу щодо наявності слідів вибухонебезпечних речовин на поверхні пакунка, на одязі й руках людини можна виявити та ідентифікувати тетрил, гексоген, октоген* (з наук.-попул. літ.).

ОКТО́ЇХ, а, *ч., рел.* Збірник церковних пісень для восьми голосів у православному богослужінні. *Еней тут зараз взяв догадку, Велів побігти по дяків, Купить піярськую граматку* [граматику латинської мови], *Полуставців, октоїхів* (І. Котляревський); *Йому вже мало Євангелії, Псалтиря, Октоїха, він знов лізе до маминої скрині і знаходить там купу "Листів Почаївських"* (У. Самчук); *Євангелій оправних три, Служебників оправних три, Псалтир і Часослов, Тріодь Цвітна* [Квітна], *Октоїх та ще чотири книги, назв яких запам'ятати він неспроможен, бо великої мудрості книги* (П. Загребельний).

ОКТОКО́ПТЕР, а, *ч.* Безпілотний літальний апарат із вісьмома гвинтами. *У статті розглянуто особливості автоматичного формування на електронній карті трас польоту безпілотних літальних апаратів, побудованих за різними аеродинамічними схемами, зокрема квадро- та октокоптерів* (з наук. літ.); *Октокоптер призначено для фото- й відеознімання, а також доставляння вантажів* (з наук.-техн. літ.).

ОКТОПЛО́ЇД, а, *ч., біол.* Організм, який має вісім гаплоїдних наборів хромосом. *У родині гвоздикових досить мало видів хромосом з високими поліплоїдними числами (від октоплоїдів і вище)* (з наук. літ.).

ОКТОПЛО́ЇДНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **октопло́їд.** *Формування пухлинного клону нерідко пов'язують із патологією профази — набряканням ядер, а надалі й мітозу з розсіюванням хромосом, унаслідок чого утворюються тетра- або октоплоїдні пухлинні клітини* (з наук. літ.).

ОКТОТО́РП, а, *ч.* Знак із двох горизонтальних і двох вертикальних рисок, що перетинаються; решітка (у 1 знач.). *У назві мови програмування октоторп "#" можна інтерпретувати як дві пари плюсів "++"* (з наук. літ.); *У середньовічній картографічній традиції октоторпом позначали селище, оточене вісьмома полями* (з наук.-попул. літ.); *Потрійний хімічний зв'язок між атомами позначається за допомогою октоторпа* (з навч. літ.).

ОКТРОЇ́РУВАНИЙ, а, е, *політ.* Дієпр. пас. до **октроїрувати;** октройований. *Октроїруваний характер конституції зовні виражений у відповідній — розгорнутій чи досить короткій — формулі, яка здебільшого міститься в преамбулі і вказує на джерело походження конституційного акта* (з наук. літ.); *Нерідко права громадянина характеризують як октроїрувані, тобто даровані державою* (з наук.-попул. літ.); // **октроїрувано,** *безос. пред. Акти 5 падолиста 1916 р. і 12 вересня 1917 р. октроїрувано* (з публіц. літ.).

ОКТРОЇ́РУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., політ.* Властивість за знач. **октроі́руваний;** октройованість. *У більшості європейських та інших країн глава держави підписує прийняту парламентом або референдумом конституцію де-факто, однак це не свідчить про набуття відповідними конституціями ознак октроїруваності* (з наук. літ.).

ОКТРОЇ́РУВАННЯ, я, *с., політ.* Дія за знач. **октроі́рувати;** октроювання. *Уперше октроїрування було застосоване у Франції 1814 р., коли набула чинності "Хартія 1814 року"* (з наук. літ.); *Є кілька шляхів прийняття конституцій — установчими зборами, парламентом, затвердження референдумом та октроїрування* (з навч. літ.).

ОКТРОЇ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док., що, політ.* Те саме, що **октроюва́ти.** *Гетьман П. Скоропадський власноруч розробив проєкт Основних Законів Української Держави, зі змісту якого випливає, що він мав намір октроїрувати такий акт* (з наук. літ.).

ОКТРОЇ́РУВАТИСЯ, ується, *недок., політ.* Пас. до **октроі́рувати;** октроюватися. *За часів монархії законодавчі акти октроїрувалися главою держави* (з наук.-попул. літ.).

ОКТРОЙО́ВАНИЙ, а, е, *політ.* Дієпр. пас. до **октроюва́ти.** *Октройований Олександром акт унії 1501 р. не був прийнятий станами Великого князівства* [Литовського] (М. Грушевський).

ОКТРОЙО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., політ.* Властивість за знач. **октройо́ваний.** *Арабські абсолютні монархії використовували октройованість конституцій для врегулювання діяльності виконавчого і дорадчого державних апаратів* (з наук. літ.); *Найголовнішою проблемою місцевого самоврядування в Україні й досі є октройованість, коли його формують за вказівкою "згори"* (з навч. літ.).

ОКТРОЮВА́ННЯ, я, *с., політ.* Дія за знач. **октроюва́ти.** *Революція гідності довела, що природно-правова доктрина прав і свобод людини спрямована проти ідеї октроювання гарантій для їх утілення* (з наук.-попул. літ.); *Октроювання конституцій є авторитарним актом, що не сумісний із демократією. Такі конституції встановлюють авторитарний політичний режим* (з навч. літ.).

ОКТРОЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *недок. і док., що, політ.* Надавати кому-, чому-небудь певні формальні привілеї, права і т. ін. (перев. у монархічній державі). *Хоча у південнонімецьких державах (зокрема в Баварії, Саксонії, Вюртемберзі) деякі правителі з тактичних міркувань стали на зразок французької Хартії 1814 р. октроювати власні конституції, кардинальних змін у суспільно-політичне життя Німеччини вони не внесли* (з наук. літ.).

ОКТРОЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *недок., політ.* Пас. до **октроюва́ти.** *Вітчизняній політико-правовій практиці традиційно притаманне домінування інститутів самоврядування, що октроюються державою на підставі нормативних приписів, над тими, які породжуються самим громадянським суспільством* (з наук. літ.).

ОКТЯБРИ́СТ, а, *ч., іст.* Член партії "Союз 17-го жовтня" (рос. октября), яка об'єднувала верхівку торговельно-промислової буржуазії і великих поміщиків у дореволюційній Росії. *Павло Степанович гласний Думи, попечитель кількох товариств .. Колись він був кадетом, потім став октябристом* (М. Івченко); *Злетілися й лідери контрреволюційних партій — і центру, і правиці, і лівиці: октябристи, трудовики, кадети, есери і меншовики* (Ю. Смолич); *У молодої людини була така зненависть до "лівиці", до проводирів революції! Їх він ненавидів більше, ніж "октябристів"* (Олекса Ізарський).

ОКТЯБРИ́СТСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **октябри́ст.** *Треба визнати: .. "Гарт" під впливом різних "октябристських" платформ почав плутатись у просвітянських справах* (М. Хвильовий).

ОКУ́БЛИТИСЯ *див.* **оку́блюватися.**

ОКУ́БЛЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.,* **ОКУ́БЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. *тільки 3 ос.* Звивати кубло, гніздо; кублитися (у 2 знач.). *Орли окублюються на високих деревах або на високих кручах* (з наук.-попул. літ.); *Зайчик вилежувався в теплому сховку, думав на зиму тут окублитися* (з казки).

2. *перен., зневажл.* Осідати, оселятися де-небудь. *Поруч відважних людей окублилися боягузи* (І. Волошин); // *розм.* Установлюватися, наставати. [М е л а ш к а:] *Там, де поберуться без кохання, .. то з такого шлюбу шкода сподіватись супокою, лихо та гармидер там зразу окубляться* (М. Кропивницький); *Він був хворий. Хвороба вже окублилася в ньому, але спочатку він, знати, не постерігав її* (Л. Старицька-Черняхівська); *Лампа .. неспроможна розігнати гидотні сутіні, що окублилися між рядами комунівців і тягнуть ізнизу чорні лаби* (Д. Бузько).

ОКУВА́ТИ *див.* **око́вувати.**

ОКУГА́, и́, *ж., діал.* Куга (у 2 знач.). *Наробе* [наробить Позіхайлик] *гарних поплавців, та не з окуги, а з якогось дерева* (Д. Мордовець); *Проходила ж зима, і радісно пускали ми з окуги качок в шумливих ручаях...* (В. Сосюра).

ОКУЛІРО́ВКА, и, *ж., сад.* 1. *рідко.* Дія за знач. **окулі́рувати;** окулірування. *Перевага окуліровки полягає передусім у тому, що на підщепах-сіянцях кущі троянди бувають міцнішими* (з наук. літ.); *От досі жаль, що я в окуліровці Був учнем недбайливим і тупим... Але признаюся: в малій головці Уже тоді жила отрута рим!* (М. Рильський); *Ми проходимо дослідні плантації з окуліровкою за різними способами* (Ю. Смолич).

2. Місце, де приживлена прищепа. *Прищеплений штамб на зиму обережно пригинають до землі й укривають землею, хвоєю або листям, а весною його зрізують над окуліровкою* (з навч. літ.).

ОКУЛІРУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *сад.* Признач. для окулірування. *Живець прищепи з двома бруньками вирізають окулірувальним ножем із зимового пагона, нижній кінець якого зрізують клиноподібно* (з навч. літ.).

ОКУЛІРУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Фахівець із окулірування. *Досвідчений окулірувальник разом із помічником протягом восьми годин може прищепити майже тисячу рослин, з яких понад 80 % приживуться* (з наук.-попул. літ.).

ОКУЛІ́РУВАНИЙ, а, е, *сад.* Дієпр. пас. до **окулі́рувати.** *Окуліровані рослини обв'язують і зразу ж обгортають землею. Через два тижні їх перевіряють, і дички, на яких вічка не прижилися, окулірують удруге* (з навч. літ.); // **окулі́рувано,** *безос. пред. Упродовж 1997–2012 рр. на експериментально-дослідній ділянці окулірувано бруньки деревних рослин як традиційними, так і модифікованими методами* (з наук. літ.).

ОКУЛІ́РУВАННЯ, я, *с., сад.* Дія за знач. **окулі́рувати;** очкування. *Застосування високого окулірування в деяких випадках стимулює кроноутворення в однорічних саджанцях* (з наук. літ.); *Успіх дослідницької роботи в розсаднику залежить від якісного окулірування та інших видів щеплення (живцями за кору, клином тощо)* (з навч. літ.); *Був він садівником .. — і коло запитань, які його хвилювали, вичерпувалося переважно визначенням строків окулірування яблунь та груш* (Ю. Смолич).

ОКУЛІ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок. і док., що і без прям. дод., сад.* Прищеплювати до дикої рослини бруньку культурної рослини; очкувати, окулювати. *Окулірують троянди якнайнижче (над самим розгалуженням корінців), що забезпечує захист культурних прищеп від вимерзання взимку* (з наук. літ.); *Хоч окулірувать я так і не навик, Проте копав, садив, підв'язував щосили* (М. Рильський); *— Хіба це фрукта* [фрукт]? *Кисле, терпке, треба окулірувати, сорт поліпшувати* (О. Гончар).

ОКУЛІ́РУВАТИСЯ, ується, *недок., сад.* Пас. до **окулі́рувати.** *Для кожного сорту саджанця, що окулірується, необхідно мати не менш як два сорти-обпилювачі* (з навч. літ.).

ОКУЛІ́СТ, а, *ч.* Те саме, що **офтальмо́лог.** [Л ю д а:] *У місті знаєш свою вузьку спеціальність і все. Адже до тебе не прийдуть з хворим оком, якщо ти невропатолог? Для цього є окуліст* (С. Голованівський); *Ліве око в директора поліції було скляне, майстерно вправлене в очну орбіту віденським окулістом* (Р. Іваничук); *Мій батько лише недавно звернувся до окуліста* (Л. Костенко).

ОКУЛІ́СТИКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **офтальмоло́гія.** *Кафедра очних хвороб, заснована у вересні 1898 р. при медичному факультеті Львівського університету, забезпечувала викладання окулістики* (з наук.-попул. літ.).

2. Вид невербальної комунікації, яка ґрунтується на візуальному контакті. *Важливим елементом оптичної невербальної комунікації є окулістика як джерело інформації про людину* (з наук. літ.); *Невербальні форми комунікації — кінесика, проксеміка, окулістика, такесика, хрономіка, сенсорика* (з навч. літ.).

ОКУЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до окулістики, пов'язаний з нею. *Окулістичний центр обладнано сучасною високоточною технікою, яка дає змогу офтальмологам установлювати діагноз захворювання очей* (із журн.); *На емоційність мовчання вказує низка паралінгвальних засобів, зокрема окулістичних ("очей з мене не зводить"), кінетичних ("ложку поклав"), фізіогномічних ("зблід, як полотно")* (з наук. літ.).

ОКУЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **окуліст.** *Се була одна окулістка .. Тішилася такою великою практикою в себе вдома, а окрім того, і в шпиталі* (О. Кобилянська).

ОКУЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **окуліст;** окулістичний. *Окулістські пункти для лікування трахоми було розгорнуто в обласних центрах України* (із журн.).

ОКУЛОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до окулометрії. *Окулометричні показники мають важливе значення для диференціації клінічних форм захворювання очей* (з навч. літ.).

ОКУЛОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Вимірювання очного яблука та його окремих структур. *Учені використали окулометрію в дослідженні близько сорока приматів* (з наук.-попул. літ.).

ОКУЛОПЛА́СТИКА, и, *ж., вет., мед.* Те саме, що **офтальмопла́стика.** *У статті досліджено будову повік та очної щілини з погляду новітніх досліджень з окулопластики* (з наук. літ.).

ОКУЛОПЛАСТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до окулопластики, пов'язаний з нею. *Міжнародний медичний форум передбачає організацію та проведення курсів з очної, окулопластичної та реконструктивної хірургії* (з наук. літ.).

ОКУЛЬБА́ЧЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **окульба́чити.** *Біля будинку ігумені стояло з десяток .. окульбачених коней* (О. Донченко); *Зміцнілі руки просили меча, по ночах снилися* [Іслам-Гірею] *окульбачені коні і степ, що хвилювався тирсою* (Р. Іваничук).

ОКУЛЬБА́ЧИТИ *див.* **окульба́чувати.**

ОКУЛЬБА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКУЛЬБА́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, заст.* Те саме, що **сідла́ти;** кульбачити. *Виводив* [Іван Петрович] *із стайні свого задунайського вороного побратима, окульбачував його, тихо затягав попругу. Кінь ніби чекав того і, зачувши господаря в сідлі, прудко мчав шляхом* (І. Пільгук); [Х о р у н ж и й:] *Гей, ви, браві юнаки, Усі жваві козаки, .. Зміїв-коней окульбачим, Полювать в степи поскачем* (М. Кропивницький); *— Характерник і чорта не лякається, та й чорта перехитрить, окульбачить, та мов на шкапі їздить* (А. Чайковський); *У степу Гаріфулін окульбачив свого коня й хутко прискакав до аулу* (О. Донченко).

ОКУЛЬО́ВАНИЙ, а, е, *сад.* Дієпр. пас. до **окулюва́ти.** *Окульованим на початку серпня брунькам винограду бракує тепла й часу для зростання* (з навч. літ.); // **окульо́вано,** *безос. пред. Саджанці горіха класичних сортів окульовано вже після морозів, щоб бруньки не вимерзли* (з наук.-попул. літ.).

ОКУЛЬТИ́ВНИЙ, а, е. Те саме, що **оку́льтний** 2. *— Месьє! — гукав француз .. —Дозвольте продемонструвати перед вами мої успіхи, яких я досяг в окультивних науках* (П. Загребельний); *Автором першого окультивного трактату "Смарагдові скрижалі" вважають Гермеса Трисмегіста, звідси друга назва окультизму — "герметичні науки"* (з наук. літ.).

ОКУЛЬТИВО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окультивува́ти.** *На східному узбережжі Середземного моря землеробство почало розвиватися наприкінці IX–VII тис. до н.е., тоді й були окультивовані пшениця, ячмінь, горох, жито* (з наук.-попул. літ.); *Під час посівної кампанії 1919 р. усі придатні для обробітку ґрунти мали бути окультивовані, а перелогові разом із реманентом переходили в розпорядження держави* (з наук. літ.); // **окультиво́вано,** *безос. пред. Окультивовано близько десяти видів ірги з відомих двадцяти п'яти* (з наук.-попул. літ.).

ОКУЛЬТИВО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКУЛЬТИВУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **окульту́рювати** 2, 3; культивувати. *Людині нелегко окультивовувати відібрані в природи території* (з наук.-попул. літ.); *— Постановили .. посадити за два роки три мільйони дерев, окультивувати два мільйони дичків* (М. Чабанівський).

ОКУЛЬТИВУВА́ТИ *див.* **окультиво́вувати.**

ОКУЛЬТИ́ЗМ, у, *ч.* Містичне вчення, що визнає існування таємничих надприродних сил потойбічного світу, доступних лише для посвячених. *Тільки один шурин, Володимир Антонович, має трохи природного розуму, та й той уже повністю втопив у теософії і окультизмі* (М. Стельмах); *Польський король Зигмунт II (1520–1572) .. цікавився окультизмом і періодично ставав жертвою різних шахраїв* (Г. Пагутяк); *— Про зловісні здібності Наталі здогадався господар книжкового магазину, любитель окультизму* (Д. Білий); *У Новому й Старому Завітах засуджується будь-яка практика магії та окультизму в усіх його формах* (з наук.-попул. літ.).

ОКУЛЬТИ́СТ, а, *ч.* Послідовник окультизму. *Радісно, що раціональна наука впевнено й сміливо вторгається у ті сфери, де тисячоліттями паразитували шарлатани, шамани, жерці різних релігій, містики, окультисти* (О. Бердник); *— Не боїтеся? — прискалив до нього око магістр міжнародного ордену окультистів. Міліціонер опустив записник* (Н. Околітенко).

ОКУЛЬТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **окульти́ст.** *Відома окультистка О. Блавацька дитиною бувала у Ржищеві в родині Довгоруких-Фадєєвих* (із журн.).

ОКУ́ЛЬТНИЙ, а, е. 1. За містичними уявленнями — надприродний, таємничий, пов'язаний із потойбічним світом. *У десятому класі Тереза Температура впала у містичне передчуття. Їй захотілося чогось окультного* (Любко Дереш); *// у знач. ім.* **оку́льтне,** ного, *с.* Те, що є надприродним, таємничим, пов'язаним із потойбічним світом. *Ми звертаємось до оповіді романіста саме тому, що через літературу виявляється багато потаємного, окультного* (В. Єшкілєв).

2. Стос. до окультизму, пов'язаний з ним. *Магістр окультних наук Орест Бордій звів руки над притихлим залом, тлумлячи нестерпне бажання позіхнути...* (Н. Околітенко); *Я можу, нарешті, зрозуміти, чому мене як письменника не приваблюють окультні таємниці Кенігсберга* (Г. Пагутяк); *Бронзовий амулет на шовковій шворці .. носився на шиї поверх краватки, на якому було зображено руну.., ієрогліф .. і багато ще різної окультної графіки* (В. Кожелянко); *Диктор завершував читання якогось окультного тексту* (Ю. Іздрик); *Він видавав перед війною окультний журнал і бібліотеку "Загадки життя і смерті"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОКУЛЬТУ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **окульту́рити** 1. *Найактуальніші проблеми етнопсихолінгвістики пов'язані з вивченням й описанням окультурених людиною сфер: просторової, часової, діяльнісної* (з наук. літ.); *Розвиток особистості в усіх її окультурених формах (спілкування, поведінка, діяльність, вчинок) формується насамперед у системі дитячо-батьківських взаємостосунків* (з наук. літ.); *Художня література робить життя людини цікавим, наповненим і окультуреним: розвиває художньо-естетичні й творчі здібності, поповнює словниковий запас, формує світогляд* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Поезія М. Зерова суворо дисциплінована думкою, майстерною сонетною формою, а емоції окультурені тонким розумом і вишуканим смаком* (з наук. літ.).

2. *с. г.* Дієпр. пас. до **окульту́рити** 2, 3. *Уже в VII–V тис. до н. е. у різних регіонах з'являються окультурений льон та бавовна* (з навч. літ.); *У добре обробленому окультуреному ґрунті мікроорганізмів більше, ніж у необробленому* (з навч. літ.); *Розгрібаючи сильними лапами окультурений ґрунт, витягували* [грифони] *з-під землі довжелезні шматки якоїсь своєї поживи* (Ю. Іздрик); // **окульту́рено,** *безос. пред. Осушено і окультурено 800 гектарів боліт* (із журн.).

ОКУЛЬТУ́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г.* Властивість і стан за знач. **окульту́рений** 2. *Від глибини й окультуреності орного шару ґрунту багато в чому залежить використання потенційної продуктивності культури, сорту чи гібрида* (з наук. літ.).

ОКУЛЬТУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окульту́рити** і **окульту́ритися.** *На певних етапах розвитку суспільства міф був панівною формою окультурення особистості* (з наук.-попул. літ.); *У процесах глобалізації, окультурення та стрімкого розвитку інформаційно-освітніх технологій простежується стрімке зростання ролі міжнародного туризму* (з навч. літ.); *Обмежуватися тільки окультуренням неглибокого орного шару недостатньо, тому що підорні шари мають низьку родючість, незадовільні агрофізичні й агрохімічні властивості та різко обмежують урожайність сільськогосподарських культур* (з наук. літ.); *Поняття окультурення ґрунту було відоме ще до становлення ґрунтознавства як науки і виражало найбільш істотну властивість землі як засобу виробництва* (з наук.-попул. літ.); *Гірничотехнічний етап рекультивації передбачає роботи з відновлення ландшафтних умов територій, а також їх біологічне окультурення* (з навч. літ.).

ОКУЛЬТУ́РИТИ *див.* **окульту́рювати.**

ОКУЛЬТУ́РИТИСЯ *див.* **окульту́рюватися.**

ОКУЛЬТУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окульту́рювати** і **окульту́рюватися.** *Нерідко учень та викладач по-різному сприймають один і той самий зміст, тому є необхідність погодження цих сприймань, своєрідного "окультурювання" суб'єктного досвіду учня* (з наук. літ.); *Філософський постмодерн увібрав різноманітні філософські течії та традиції, бо проголосив тезу про остаточне окультурювання людини й усіх її дій і прагнень* (з навч. літ.); *Початок землеробству поклало окультурювання рослин, яке різко змінило спосіб господарювання та спосіб життя людини* (з наук.-попул. літ.); *Учені розробляють технології окультурювання орного шару з урахуванням особливостей ґрунтово-кліматичних умов* (з навч. літ.).

ОКУЛЬТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОКУЛЬТУ́РИТИ,** рю, риш, *док.* 1. *кого, що.* Прилучати до культури (у 1 знач.); робити культурним (у 2 знач.). *Ті, хто перебирався до Росії добровільно, наївно сподівалися окультурювати ту "варварську" країну* (з публіц. літ.); *Теоретична свідомість здатна окультурювати повсякденну свідомість* (з наук. літ.); *Пропагують* [опоненти] *"ідею", щось подібну до .. новітніх варягів, що мають прийти в Україну, щоб її наново завоювати, і не від кого ж — від українського народу, наново переохрестити, окультурити той народ* (О. Шугай).

2. *кого, що.* Перетворювати дику рослину в культурну або приручати дику тварину. *Картоплю окультурив і розповсюдив по земній кулі простий народ, найбідніші народні низи* (І. Волошин); *Народи приручили диких тварин для застосування їх у господарстві, окультурили дикорослі рослини, включивши їхні плоди до харчового раціону* (з наук.-попул. літ.); *До біологічних ресурсів належать усі живі організми, зокрема й ті, які людина окультурила і використовує в промисловості та сільському господарстві — культурні рослини і свійські тварини* (з навч. літ.).

3. *що, с. г.* Застосовуючи комплекс агротехнічних засобів, поліпшувати природні якості ґрунтів, пасовищ, сіножатей і т. ін. *Він з напарником-причіплювачем працював на тракторі у нічну зміну. Окультурював, тобто розпушував колгоспне поле перед сівбою після зяблевої оранки* (О. Шугай); *Не так просто оживити, окультурити цей пустельний край. Спершу треба розрівняти бархан за барханом, а потім засіяти житом в кінці серпня* (О. Гончар); // Робити придатним для використання в господарстві, побуті і т. ін. *Наші краяни* [в Канаді] *наймені за все думали про науку й просвіту, бо впродовж перших десятиліть свого побутування там не мали для цього ніякої змоги. Вони освоювали прерії, обживали й окультурювали місця, в яких до них рідко ступала людська нога* (М. Слабошпицький); *Не один день тривала сільська толока на ставку, адже роботи виявилося вдосталь: почистити дно, зробити нову бетонну дамбу, окультурити береги, розкопати замулені джерела* (з газ.).

ОКУЛЬТУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОКУЛЬТУ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Прилучатися до культури (у 1 знач.); освоювати культуру (у 1 знач.). *Мурома, радимичі, в'ятичі окультурювалися в IX–XII ст. у межах Києворуської імперії за визначального впливу наших материнських народів* (з наук.-попул. літ.); *У "Лісовій пісні" Леся Українка акцентувала увагу на переході зі сфери культури у сферу природи, але не хотіла, щоб її Мавка окультурилася, увійшовши у світ людей* (з навч. літ.).

2. Ставати культурним (у 4 знач.), не диким (перев. про рослину). *Рослина* [виноград] *окультурилася і благополучно акліматизувалася* (І. Волошин).

3. *с. г.* Поліпшувати свої природні якості внаслідок застосування комплексу агротехнічних заходів (про ґрунти, пасовища, сіножаті і т. ін.). *Щоб окультурилися ґрунти на Поліссі, треба сіяти пшеницю без оранки, не вносячи ані гербіцидів, ані добрив* (з наук.-попул. літ.); // Ставати придатним для використання в господарстві, побуті і т. ін. *Торфові ями окультурилися, і тепер у ставки можна запустити рибу* (із журн.).

4. *тільки недок.* Пас. до **окульту́рювати.** *Дерново-підзолисті й солонцюваті ґрунти, що мають низьку родючість, інтенсивно окультурюються для одержання стабільно високих урожаїв злакових* (з наук. літ.); *У 2800–2300 рр. до н. е. в Єгипті розвиваються садівництво, городництво й виноградарство, окультурюється бджільництво* (з навч. літ.).

ОКУЛЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *сад.* Признач. для окулювання. *Для прищеплювання рослин бруньками використовують окулювальний ніж* (із журн.).

ОКУЛЮВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Те саме, що **окулірува́льник.** *Кожен окулювальник повинен мати два окулірувальні ножі, брусок, пасок, відро для живців і секатор* (з навч. літ.).

ОКУЛЮВА́ННЯ, я, *с., сад.* Дія за знач. **окулюва́ти.** *Нерідко при пізньому окулюванні (початок вересня) навіть звичайну плівку не знімають до весни, оскільки вона може врятувати бруньки від зайців* (з наук.-попул. літ.).

ОКУЛЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок. і док., що і без прям. дод., сад.* Те саме, що **окулі́рувати.** *Окулювати сливу бажано влітку — з 15 липня по 15 серпня, у період, коли добре відстає кора* (з навч. літ.).

ОКУЛЮВА́ТИСЯ, юється, *недок., сад.* Пас. до **окулюва́ти;** окуліруватися. *Шовковиця щепиться та окулюється тими ж способами, що й яблуня* (з навч. літ.).

ОКУЛЯ́НТ, а, *ч., сад.* Пагін, що розвивається з окулірованого вічка *(див.* **вічко**[1] 6). *Збереження окулянтів, що передчасно (під час зимівлі) проросли, дає змогу підвищити вихід стандартних саджанців троянд, щеплених на шипшині* (з наук. літ.).

ОКУЛЯ́Р, а, *ч.* Частина оптичного приладу (одна або декілька лінз), обернена до ока спостерігача. — *Вже десь там сидить, мабуть, такий собі вчений марсіанин, трохи на самурая схожий, розглядає нашу роботу в окуляр телескопа* (О. Гончар); *Дідусь, зазирнувши в темне вічко окуляра, підкручує якісь гвинтики: — Зараз місяць на перетині осей рефрактора* (Є. Доломан); *Припадаємо до телескопа, як до дерева, наводимо різкість в окулярі. Ця чудодійна гармата для споглядання висот показує нам парад планет* (Ю. Андрухович); — *Смерч видер просто в мене з руки глибинний окуляр і мало не засмоктав і човна* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

△ **(1) Геліоскопі́чний окуля́р** — спеціальний окуляр для візуального спостереження за поверхнею Сонця. *Візуально спостерігати, як проходить Меркурій по диску Сонця, можна тільки крізь щільний темний світлофільтр або через спеціальний геліоскопічний окуляр* (з наук.-попул. літ.); *Геліоскопічний окуляр за допомогою спеціальних оптичних пристроїв послаблює вплив світла на очі спостерігача* (з навч. літ.); **(2) Симетри́чний окуля́р** — спеціальний окуляр у зорових трубах геодезичних приладів, що складається з двох однакових лінзових склеєних компонентів. *Кутове поле симетричного окуляра має 40–45°, добру якість зображення й велике віддалення до вхідного отвору* (з навч. літ.).

ОКУЛЯ́РИ, ів, *мн.* 1. Оптичний прилад із двох скелець на дужках, який використовують при вадах зору або для захисту очей від яскравого світла та механічних ушкоджень. *Очі йому вже не служили, і навіть окуляри не помагали* (М. Коцюбинський); *Коли я сказав Самборському, що світло ріже очі, він відповів, що зараз ми дістанемо окуляри-світлофільтри* (М. Трублаїні); *Берник газету витяг з кишені, і знов я позаздрив йому: без окулярів читає* (І. Муратов); — *Ти зовсім інша без окулярів. Очі в тебе добрі, гарна вдача вгадується. В окулярах ти колючою здаєшся* (М. Руденко); *Лікар-окуліст порадила зробити мені паузу в читанні, щоб не довелося носити окуляри* (Н. Сняданко).

2. *перен., жарт.* Синці під очима. *Сюди на кулаки лиш ближче! Я бебехів вам надсаджу; На очі вставлю окуляри* (І. Котляревський); *Поб'ють йому усю пику, попідставляють окуляри, порозривають на ньому всю одежу* (П. Куліш).

(1) Димча́сті окуля́ри — окуляри зі скельцями темного кольору, що мають незначне бронзове дзеркальне напилення, яке поліпшує зорові відчуття в сонячний день і в сутінках. *За рулем сидів маленький боєць у великих димчастих окулярах* (О. Гончар); *Мила жінка в димчастих окулярах стукала по колінах гумовим молоточком, ставила дивні запитання і з сумнівом хитала головою* (І. Роздобудько); **(2) Захисні́ окуля́ри** — окуляри для захисту очей від скалок механічно оброблюваного матеріалу, хімічно активних рідин, небезпечного випромінювання. *Плечі ворухнулися, як зі сну, голова на міцних в'язах, в кашкеті з захисними комбайнерськими окулярами, що поблискують у незнайомця на лобі, повернулась невдоволено в Тамарин бік* (О. Гончар); *Вони вдягли захисні окуляри з чудовими рожевими скельцями* (А. Крижанівський); *Гуляйвітер на бігу стягував рукавиці, захисні окуляри, гукав стрічним колегам: — Привіт! — і замикався на ключ у своєму кабінеті* (В. Дрозд); *Для захисту від світлового випромінювання ядерних вибухів особовий склад забезпечується спеціальними захисними окулярами* (з мови документів); **Осідла́ти но́са (ніс) окуля́рами** *див.*

осі́длувати; (3) Рогові́ окуля́ри — окуляри в оправі з рогу (у 2 знач.). *Сміхотлива, весела Люка даремно намагалася сховати свою життєрадісність за великими роговими окулярами* (В. Владко); *З'явився якийсь високий русявий чоловік у чорних рогових окулярах* (Ірина Вільде); **(4) Сонцезахисні́ (со́нячні) окуля́ри** — окуляри для захисту очей від сонячного світла й ультрафіолетового випромінювання. *Я пішов і сів під білу парасольку кав'ярні, замовив міцної кави й курив, сховавши очі за сонцезахисними окулярами* (О. Ульяненко); *Люди сиділи .. надворі, з цікавістю поглядаючи на кремезного, широкогрудого чоловіка .. в сонячних окулярах, що їх він, здавалося, ніколи не знімав* (Любко Дереш); **(5) Те́мні окуля́ри** — окуляри зі скельцями чорного, а також темних відтінків інших кольорів для захисту очей від шкідливого впливу променів сонця, яскравого світла, для маскування і т. ін. *Від вагонів прямує до перону сліпа жінка в темних окулярах* (З. Мороз); *Заходиш до залу і мимохіть заплющуєшся: освітлення там таке яскраве, що навіть темні окуляри мало допомагають* (М. Дашкієв); *Сом виявився кремезним хлопцем..; насунутий на чоло кашкет і темні окуляри не давали можливості розгледіти його* (Г. Усач); *Яскраво світило сонце, хоч не приносило .. користі, бо було холодне і таке сліпуче, що Ховрашкевич начепив темні окуляри* (О. Чорногуз); *Автомобіль під'їхав до величкої сірої будівлі на околиці міста, яка була оточена людьми в чорних костюмах і темних окулярах* (С. Андрухович).

△ **Симпто́м окуля́рів** *див.* **симпто́м; (6) Слухові́ окуля́ри** — слуховий апарат, умонтований в оправу окулярів. *Електронну схему слухових окулярів монтують безпосередньо в дужку окулярів, яка в деяких моделях виконує також функцію вібратора, що сприятливо впливає на зір користувача* (з наук.-техн. літ.).

◊ **Диви́тися крізь роже́ві окуля́ри** *див.* **диви́тися.**

ОКУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **окуля́р.** *Фотографії одержано за допомогою цифрової окулярної камери для мікроскопа* (з наук. літ.); *Між об'єктивною та окулярною частинами мікроскопа розміщується ще один новий вузол — корпус із дзеркалом* (з наук.-техн. літ.); *Незначне зміщення окулярної частини телескопа іноді дає змогу виявити під час спостереження слабкі зірки, бо око краще розрізняє об'єкти, що рухаються* (з навч. літ.).

2. *вет., мед.* Пов'язаний з оком *(див.* **óко**[1] 1); очний (у 1 знач.). *Симптомами окулярного дискомфорту, що виникає внаслідок травми рогівки, а також кератиту, глаукоми та інших недуг, є свербіння в області очей або висунення третьої повіки у тварини* (з наук. літ.).

△ **Окуля́рна змія́** *див.* **змія́; Окуля́рна салама́ндра** *див.* **салама́ндра.**

ОКУНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **óкунь.** *Ящіркоцвіркун* [химерна істота — плазун, схожий на ящірку й цвіркуна], *що прибрав вигляду бобра з окуневим писком, заманив його, Гната, в корчі* (Е. Андієвська); *Окуневий тип травної системи передбачає чітко виражений шлунок, який є досить вузьким і має невелику кількість пілоричних додатків* (з навч. літ.); // Пригот. з окуня. *Каміла поставила перед нами дві тарілки окуневої юшки і гору смаженого судака — усе свіже й гаряче* (В. Шкляр); *Окунева ікра смачна й ароматна* (із журн.); // Признач. для ловлі окуня. *Для успішної окуневої риболовлі потрібна максимальна чутливість вудлища* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **окуне́ві,** вих, *мн.* Родина костистих риб ряду окунеподібних, до яких належать, зокрема, окунь, судак, йорж. *У 2000–2005 рр. серед представників іхтіофауни Шацького національного природного парку були родини коропових, окуневих, щукових, в'юнових, вугрових та колючкових* (з наук. літ.).

ОКУНЕПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Подібний до окуня, схожий на нього. *Окунеподібна рибина;* // Такий, як в окуня. *На зябрових кришках ротан (річкова риба, схожа на бичка) має характерний окунеподібний шип, який спрямований назад* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **окунеподі́бні,** них, *мн.* Найчисленніший ряд костистих риб, які мають колючі плавники. *Особливістю будови окунеподібних є наявність у плавцях твердих променів — колючок, а також розміщення черевних плавців під грудними або трохи перед ними* (з наук. літ.); *Відомі понад 6000 видів і близько 150 родин окунеподібних, зокрема ставридових, султанкових, нототенієвих, зубаткових, змієголових, бичкових* (з наук.-попул. літ.).

ОКУНЕ́ЦЬ, нця́, *ч.* Зменш.-пестл. до **óкунь.** — *Окунець, окунець, повернись до мене головою, побалакаєм з тобою! — Коли ти, кумонько-голубонько, хочеш балакати, — каже окунець щуці, — то я й так чую* (з казки); — *Розлучила* [сестра] *мене з тобою, Як рибу з водою; Як рибочку з окунцями, Як молоду з молодцями* (П. Чубинський); *Смагляве личко сяяло від щастя, Округлими ставали оченята, Коли хапав наживу окунець Чи лящик хитрий* (М. Рильський); *Старий просидів у човні годину, й тільки тоді йому вдалося підсікти й витягти окунця в долоню, на місцеві виміри досить великого* (Валерій Шевчук); *Куняють смугасті окунці над пісочком* (В. Шкляр).

◊ **Лови́ти [но́сом] окуні́в (окуні́, окунці́в)** *див.* **лови́ти.**

ОКУНИ́СЬКО, а, *ч.* Збільш. до **óкунь.** *Тримав* [Микола] *його обіруч, хлопців кликав: — Ге-гей, хлопці! Гляньте-но, якого я окуниська витяг* (Ю. Збанацький); *Хтось налапує під корінням і високо піднімає на показ окуниська з маковими плавниками* (Є. Пашковський).

ОКУНИ́ЩЕ, а, *ч.* Збільш. до **óкунь.** [Х в е д ь к о *(аж скочив на ноги, пошепки):*] *Ой, тягніть! Підсікайте!* [Б е з с м е р т н и й:] *Не кипи! У повітрі блиснула рибина.* [Х в е д ь к о:] *О! Окунище!* (М. Стельмах).

ОКУ́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **óкунь.** *Сидимо собі й перекидаємося словами. Ловиться здебільшого сама малеч. Окунчик там, пліточка, краснопер* (Остап Вишня).

О́КУНЬ, я, *ч.* Прісноводна хижа риба родини окуневих зеленувато-жовтого кольору з чорними поперечними смугами та червонуватими нижніми плавниками. *Я щохвилини тяг краснопірок, пліточок, а раз піймав навіть дивака окуня, що чомусь почепився на хліб* (Олесь Досвітній); *У мальків ворогів ще більше, ніж у ікри. Тут і щука, і окунь, і сом, і чайка, і чапля, і водяний бугай!* (І. Багмут); *І ловилася риба в сітки — Скумбрія, окуні і бички* (П. Воронько); *Окунь теж рибка непогана; правда, дрібних кісток багато, але смачний, наче якийсь мигдалевий присмак в ньому* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

◊ **Лови́ти [но́сом] окуні́в (окуні́, окунці́в)** *див.* **лови́ти.**

ОКУНЯ́, я́ти, *с.* Маля окуня. *А без труда Тобі вода Не дасть і окуняти. Тож ясно нам, Що рибакам Не треба заважати* (В. Бичко).

ÓКУП, у, *ч.*, *заст.* Викуп (у 2 знач.). *Боярин стояв у битві в першім ряді і при першім замішанню* [замішанні] *взятий був до неволі. Але дивним видавалось декому його швидке увільнення без окупу* (І. Франко); *Хан згодився взяти з поляків окуп* (А. Кащенко); *Самого адмірала турецького раненого взяли в неволю; давав за себе окупу 30 тисяч, але так і вмер в неволі* (М. Грушевський); — *Коли вона .. захоче піти з вами, то нехай; дасте мені за неї окупу, що з ласки вашої самі положите* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОКУПÁНТ, а, *ч.* Той, хто бере участь в окупації; загарбник. *Страшний він* [Дніпро] *у чорну бурю .. Це добре відчули окупанти, що хотіли загарбати нашу землю і потопити наше щастя* (М. Рильський); *Їх було багато, цих киян, застрелених окупантами, коли вони "чистили" Київ* (М. Бажан); *При відступі окупанти були зруйнували будівлі, а зараз уже все знову стало на своє місце* (О. Гончар); *По двох роках служби окупантам відчув* [Матвій], *що мундир перестає гріти, бо морозило від самої думки про партизанів* (І. Білик); — *Наша українська партизанка контролює німецькі продовольчі шляхи, і те, що грабує озброєний окупант, вона вертає назад, нашим людям* (А. Кокотюха).

ОКУПÁНТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **окупáнт.** *Ні хати нема, ні двора, ні воріт... Криваві сліди окупантських чобіт...* (І. Нехода); *Війна наздогнала її у Вуглярах. З порога вскочила у світлицю брудним, ошалілим окупантським солдатом* (І. Волошин); *Наші галицькі матері, рятуючи сім'ї від вивезення і бачачи своїх мертвих синів при опізнанні, .. лише холодно кидали у темні, як сибірські пустоші, окупантські очі: "Це не мій син"* (С. Процюк).

ОКУПÁТИ *див.* **окупóвувати**[1].

ОКУПÁТИСЯ *див.* **окупóвуватися**[1].

ОКУПАЦÍЙНИЙ, а, е. Прикм. до **окупáція.** *Петро Ілліч подумав: смисл окупаційної національної політики — батіг і медівничок. Фашисти йдуть на все, що їм вигідно* (Б. Харчук); *Свого часу вона відсиділа десять років у таборах за співпрацю з окупаційним режимом — у .. сорок першому німці завербували її перекладачкою в комендатуру* (А. Кокотюха); *Ольга й Настя Іванівна приязнилися ще з окупаційних днів, поважали одна одну, хоч у надто близькій дружбі ніколи не сходились* (Микита Чернявський); // Який перебуває під окупацією. *Обдурених, заляканих людей запроторили в концентраційні табори по різних окупаційних зонах* (Остап Вишня); *Тієї осені не раз над цим сірим окупаційним степом зав'язувались повітряні бої* (О. Гончар); // Який здійснює режим окупації. *Командування окупаційної німецької армії всіляко намагалося приховати від своїх солдатів правду про події на батьківщині* (С. Скляренко); *Новоприбулі офіцери окупаційного війська і таємної поліції обживалися у містах, містечках і більших селах* (Т. Прохасько).

ОКУПÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Тимчасове захоплення частини або всієї території однієї держави збройними силами іншої держави. *Чернишева сім'я в часи лихоліття була далеко від України і горя окупації не зазнала* (О. Гончар); — *На адресу уряду прийшла нота від Чужих з повідомленням про тимчасове запровадження .. особливого режиму управління. Перші їхні кораблі мають приземлитися на планету вже після полудня. Словом, починається окупація* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Перебування цивільного населення на окупованій території. *Бабуся Мотря розповідає, як жили, чого зазнали тут люди за окупації* (В. Козаченко); *Які б не були невдячні жінки, а й без них не можна! Жаль сердешних, приголомшених окупацією, натруджених тяжким післявоєнним життям, знесилених холодною самотністю вдовиних ночей* (М. Циба); *Він розповідає про такі деталі, від яких стає дибом волосся.* — *Для мене окупація — не абстрактне поняття, Юліане* (Р. Андріяшик); * Образно. *Експеримент самостійного життя Редька успішно завалила. Прийшлося .. іти до сестри і просити її дати ключ від татової хати. Потай від тата, ясна річ. Хай взнає про окупацію вже де-факто* (І. Карпа).

ОКУПИ́ТИ *див.* **окупóвувати**[1].

ОКУПИ́ТИСЯ *див.* **окупóвуватися**[1].

ОКУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окупи́ти.** *Він розповів мені, що всі витрати на відбудову Дніпрогесу й побудову Каховської та Кременчуцької гідростанцій вже окуплені* (Яків Баш); *Невже ж таки се конечно, щоб у русинів кожда стрічка поезії окуплена була муками і горем?* (І. Франко); *Провина окуплена доблестю і честю, а покон* [звичай] *слов'янський так і гласить: за честь платять честю* (Д. Міщенко); // **оку́плено,** *безос. пред. І буде їсти Аарон та сини його м'ясо того барана, та той хліб, що в коші, при вході до скинії заповіту. І поїдять вони те, чим окуплено їх на рукоположення їх, на посвячення їх* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОКУ́ПНИЙ, а, е. Який окуповується *(див.* **окупóвуватися**[1] 1). *Є багато ідей з приводу того, як можна створити окупний і досить прибутковий бізнес* (з наук.-попул. літ.); *Тариф на послуги з водопостачання та водовідведення в Рівному був у 2016 р. окупним* (з газ.).

ОКУПНИ́Й, á, é, *заст.* Стос. до окупу; викупний. *Окупні гроші.*

ОКУ́ПНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оку́пний;** повернення вкладених у що-небудь коштів. — *Це ж коштувало безумних грошей! Невже окупність проєкту того вартувала?* (А. Кокотюха); *Середній термін окупності нового елеватора три-чотири роки* (з наук.-техн. літ.); *Властивості ґрунту впливають на окупність вирощування лохини* (з наук.-попул. літ.).

ОКУ́ПНО. 1. Присл. до **оку́пний.** *Жодна Олімпіада, починаючи з 2000 року, не окупилася, а в деяких столицях вже після проведення Олімпіади інфраструктура більш-менш окупно використовується лише протягом двох тижнів* (із журн.).

2. *у знач. пред.* Має окупність. *Сума інвестицій Світового банку під програми, які пройдуть техніко-економічне обґрунтування й міжнародну експертизу, може бути різною. Головне, щоб це було економічно й окупно* (із журн.).

ОКУПÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окупувáти.** *На окупованій ворогом Чернігівщині організував* [Ю. Збанацький] *партизанське з'єднання, став Героєм Радянського Союзу* (Ю. Яновський); *Саме у Варшаву, окуповану гітлерівською армією, фашистська преса кинула найспритніших газетярів* (Іван Ле); — *Ви знаєте Париж?* — *запитала медсестра.* — *Мабуть, чудесний!* — *Коли я там була, він був зимний і темний, і похмурий, і окупований німцями* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); *Незабаром ми в'їхали в село, де за широким вигоном, окупованим гусьми та індиками, виднів храм Івана Богослова* (В. Шкляр); *Хлопець у куртці присів за столик, який стояв навпроти столика, окупованого лисим* (А. Кокотюха); — *Високий Замок, увесь цей парк — живий організм .. Пагорб розвинув на собі пастку — повпливав на окупований собою простір таким чином, що паркові стежки утворили енергетичний лабіринт* (Любко Дереш); // **окупóвано,** *безос. пред. Хіву було окуповано. Ханський трон було вивезено в Москву, де він опинився в Грановитій палаті* (Є. Гуцало).

ОКУПО́ВУВАТИ[1], ую, уєш, **ОКУПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ОКУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* оку́плять; *док., що.* 1. Покривати витрати на що-небудь; давати прибуток, який покриває видатки на щось. *Результати багаторічних наукових досліджень не завжди окупають витрати* (з навч. літ.); *Правду кажучи, його вабив не розкішний палац, а столітні дуби в лісі, котрі він мав повернути на земську потребу і тим окупити ті п'ятсот десятин поля, котрі навкруги облягали дворище* (Панас Мирний); — *Американці під час війни за тиждень штампували .. судно на один рейс через Атлантику. Не потопили німецькі підводні човни на переході — судно вже себе окупило, можна кидати в Європі* (А. Санченко); * Образно. *Скільки незалежності в крутім вигині шиї* [коня], *в густій гриві, у розміреному ритмі струнких ніг! Такі хвилини окуповують і безглузде кружляння в приводі, .. і колотнечу навколо корита* (В. Дрозд); [К л е о п а т р а:] *Прости, прости мені!* [А н т о н і й:] *Не плач, не треба. Одна сльоза твоя уже окупить, Що мав я й втратив* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *перен., розм.* Те саме, що **спокýтувати.** *І прийде на тебе лихе, що відворожити його ти не зможеш, і на тебе нещастя впаде, що не зможеш його окупити, і прийде на тебе раптовно спустошення, про яке ти не знаєш...* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Мій народ вистраждав стільки, що мав би давно окупити всі свої гріхи, а кінця його стражданню не видно* (Ю. Мушкетик).

3. *тільки док., діал.* Купити (у 1 знач.). *Коли б .. зрадою власних святощів він міг окупити всі розкоші раю, — ніколи, ніколи й ніколи не зробив би він цього* (І. Франко); — *Ми забираємо для потреб армії всю твою сіль! .. Князь Таврійський послав мою команду окупити цілу валку .. — А по чім заплатиш і коли заплатиш?* (В. Малик).

ОКУПО́ВУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.*, **ОКУПУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* 1. Здійснювати окупацію (у 1 знач.). *Він .. вигукував патріотичні гасла, звівши все до того, що Російська імперія не окупує Галичини, а лише повертає до свого складу історичні території* (А. Кокотюха); *На початку війни* [румунським] *солдатам пояснювали, що війна для них закінчиться, як тільки вони окупують Бессарабію* (В. Кучер); *Так несподівано німці напали й окупували поліські прикордонні села й містечка, що ніхто не встиг утекти* (М. Малиновська); * Образно. *Вірус "болотниці" змінював свої властивості. Все лютіше й лютіше накидалися збудники цієї хвороби на своїх конкурентів, і все меншої шкоди вони завдавали тому організмові, який окуповували з такою нахабністю* (М. Дашкієв); — *Мене в школі вчили, що пани окуповують не тільки землі, а й душі* (Б. Харчук).

2. *перен., розм.* Захоплювати, займати (місце, приміщення, територію і т. ін.), розташовуючись де-небудь. *Наш столик окуповують дедалі ширшим колом, ніби він медом намазаний, — присусідилося ще двоє* (В. Шкляр); *У місті обстановка не дуже була приємна, .. прийшлі окуповували метр за метром, і нашим не вистачало ані роботи, ані торгівлі* (О. Ульяненко); *Коли Андрій вислухав Миколу та почув цього типа горлання в президії, то вирішив ту президію якщо не розігнати, то зайняти, окупувати* (І. Багряний); *Навколишні лавочки окупували старенькі бабусі* (А. Дністровий); * Образно. *Бур'яняччя таке, що... справжня тайга! Ні кінця ні краю. Всі поля окупував бур'ян!* (М. Циба); *Місто знову окупував вечір* (В. Лис).

ОКУПО́ВУВАТИСЯ[1], ується, **ОКУПА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.*, **ОКУПИ́ТИСЯ,** у́питься; *мн.* оку́пляться; *док.* 1. Покриватися, відшкодовуватися (про витрати, видатки на що-небудь); давати прибуток, який покриває затрати. — *Французи, як правило, дають великий кредит. Зрештою така система окупається, інакше французи б від неї відмовились* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Прості підрахунки показують, що початкові інвестиції у проєкт окуповуються менш ніж за рік* (з навч. літ.); *Ці гідростанції* [Каховська та Кременчуцька] *дають державі великий прибуток. Не більше як за десять років цілком окупиться й Київська ГЕС* (Яків Баш); *Данило Осадчий, зіпершись на трибуну, палко переконував присутніх: добрі хазяї не шкодують грошей на капітальне будівництво, все це сторицею окупиться* (М. Чабанівський).

2. *перен.* Виправдовувати зусилля, даючи позитивний результат. *Запорукою успішної експозиційної діяльності є те, що жодна ініціатива тут не відкидається, пропозиції, як правило, підтримуються, а неминучі помилки окупаються бажанням реалізовувати себе, працюючи на користь музею* (з навч. літ.); *Піп читав проповідь про смирення, яке окупиться сторицею, погрожував прокляттям тим, хто візьметься за зброю* (Р. Іваничук); *Заступництво швидко окупилося. Ми перейнялися планами свого командира, його настроєм* (Р. Андріяшик); *Грошима треба ділитися, жертвувати убогим.., на церкву .. Це окупиться, більше віддаси — більше прийде!* (М. Дочинець).

ОКУПО́ВУВАТИСЯ[2], ується, **ОКУПУВА́ТИСЯ,** у́ється, *недок.* Пас. до **окупо́вувати**[2], **окупува́ти.** *Сучасна історія знає немало випадків, коли після мітингів і так званих референдумів окуповувалися території* (з наук.-попул. літ.); *Беззастережна капітуляція здійснюється без будь-яких умов, переможена держава втрачає суверенітет, її території окупуються, а верховна влада переходить до адміністрації переможців* (з навч. літ.).

ОКУПУВА́ТИ *див.* **окупо́вувати**[2].

ОКУПУВА́ТИСЯ *див.* **окупо́вуватися**[2].

ОКУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **окури́ти.** *Якої вічної нагороди сподівались юнаки, вирушаючи на бій? .. Чи то були знавці-козаки, окурені порохом, призвичаєні до військової справи? Ні, ні. То були гімназисти і молоді студенти, не призвичаєні до військової справи* (Л. Старицька-Черняхівська); *На сонному подвір'ї, оповитому весняними шатами, окуреному пахощами, ніжно, тихо засюрчали кайдани* (С. Васильченко); *Дрижали самі стіни Царгорода, окурені димом козацьких рушниць!* (П. Загребельний); // **оку́рено,** *безос. пред. За що тебе, світе-брате, В твоїй теплій, тихій хаті Оковано, одурено, Кадилами окурено* (Т. Шевченко).

ОКУ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **окури́ти** і **окури́тися.** *Свято Стрітення має, зокрема, такі традиції: окурення хати свічкою, кроплення стрітенською водою, молитва за воїнів та подорожніх* (з наук.-попул. літ.).

ОКУРИ́ТИ *див.* **оку́рювати.**

ОКУРИ́ТИСЯ *див.* **оку́рюватися.**

ОКУ́РЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для окурювання. *В Індії мене полонив аромат храмових окурювальних свічок із санталового дерева* (з публіц. літ.).

ОКУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оку́рювати** і **оку́рюватися.** *В агроуніверситетах і технікумах майбутнім агрономам рекомендують для захисту від заморозків використовувати окурювання садів димом* (з навч. літ.); *Блошницю, яка має інсектицидні властивості, використовують для окурювання приміщень, де є клопи, блохи, мухи й комарі* (з наук.-попул. літ.).

ОКУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОКУРИ́ТИ,** урю́, у́риш, *док., кого, що.* Те саме, що **обку́рювати** 1–3, 6. *У діда аж сорочка змокріла .. Не потураючи на те, дід знай правився коло свого улика, то окурював його смирною, то навощував вощанкою* (Панас Мирний); *Запахло ладаном. Окурюють фіміамом кадильниць портрет Тараса Шевченка* (О. Довженко); *Місто було повне запахів .. То були .. запахи тютюну з кальянів і трав, якими окурюють мечеті та крамниці* (Любко Дереш); *— Ану, лишень, парубче, помагай окурювати садок, бо пропаде к лихій годині уся зав'язь* (Григір Тютюнник); *Ковнірчук бив поклони й думав, .. що запах, яким привабив князя, окурив у першу чергу його самого і витатиме у домі його, поки життя* (Валерій Шевчук); *— Димом пожежі і гарматної стрілянини окурили вони* [козаки] *береги Анатолії* (З. Тулуб).

ОКУ́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОКУРИ́ТИСЯ,** урю́ся, у́ришся, *док.* 1. Те саме, що **обку́рюватися** 1, 5. *Почало світати .. Ліс посірів, окурювавсь туманом...* (Панас Мирний); *Якийсь бриг ішов назустріч під барвистим невідомим прапором і окурився пороховим димом салюту* (З. Тулуб).

2. *тільки недок.* Пас. до **оку́рювати.** *Приміщення, в яких може бути збудник зернової корости, повинні окурюватися сіркою* (з навч. літ.).

ОКУ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оку́тати.** *Окутаний двома ковдрами Петреску смачно спав, коли до нього підійшов вартовий* (Я. Галан); *Маленьке сільце Босівка. Невеличкі біленькі хатки його, окутані садками та левадами, розбіглись по пригорку* (М. Коцюбинський); *Перед очима Багрича постало окутане димами Бреслау* (Л. Дмитерко); * Образно. *Окутаний хмарою світової скорботи, джентльмен сідає .. І на мить закриває собі обличчя порожніми долонями* (В. Барка); *Ти .. усміхаєшся. В унісон тобі усміхаються місяць і зорі, і навіть твоє, окутане саваном ночі, місто. Тиша. Мовчання. Спокій* (С. Процюк); // **оку́тано,** *безос. пред. Місто окутано смогом. У повітрі накопичилися шкідливі домішки* (з газ.).

ОКУ́ТАТИ *див.* **оку́тувати.**

ОКУ́ТАТИСЯ *див.* **оку́туватися.**

ОКУ́ТИ *див.* **око́вувати.**

ОКУ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оку́ти.** *Задзвеніли віконні шибки, загупали важкі чоботи і сокири, трощачи двері, окуті міддю і бронзою* (З. Тулуб); *Уперед за край рідний та волю, За окутий, пригноблений люд..!* (П. Грабовський); *Серед безлюдних просторів, морозом окутих, .. світились привітні, не буденні огні* (С. Васильченко); * Образно. *Глуха пристань лежала ще окута мороком ночі* (В. Кучер); *Зима буває люта, але й бува вона мов радістю окута — красива, чарівна...* (І. Андрусяк); *Чому ж печаллю хан окутий? Чубук в руках його потух* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); // **оку́то,** *безос. пред. Що ж .. робитиме громада? Як вона боротиме повсюдне лихо, рватиме ті важкі кайдани, якими окуто її руки й ноги?* (М. Сиротюк); *Сніг кригою окуто, та до душі мені зимові дні чудесні, і провесни, і весни по першій борозні* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете).

ОКУТТЯ́, я́, *с.* 1. Дія за знач. **оку́ти, окува́ти.** *Серед назв технологічних процесів в українській термінології художнього оброблення металів дослідники виокремлюють рубання, лиття, кування й окуття, а також електричне зварювання* (з наук. літ.).

2. Те, чим оковують що-небудь. *Служачий* [слуга] *приніс за ним* [паном] *валізу, зі свинячої шкіри, з позолочуваним окуттям* (Б. Лепкий); *Кожна бляшка, панцир, окуття і на прикрасах вирізьблені драми — це панорами скіфського життя, увічнені по золоту майстрами* (Л. Костенко); * Образно. *Крізь шум просочувався дзвін... Він колами низавсь з усіх сторін і, визволивши серце з окуття, нагадував про страдницьке життя* (П. Мовчан).

ОКУ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оку́тувати** і **оку́туватися.** *Павуки тчуть павутину не лише для ловлі комах, а й для пересування, облицювання стінок житла, окутування здобичі, створення коконів для яєць* (з навч. літ.).

ОКУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОКУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що чим.* Те саме, що **обку́тувати.** *Їздовий окутав озуті у валянки Гайдучкові ноги кожухом-сибіряком* (Б. Харчук); *Синій дим вився крізь шпари дахівок, густо окутував хати* (М. Коцюбинський); *Лягають тумани на берег І поїзд окутують наш* (М. Нагнибіда); *Теплий літній серпанок окутував маленький двір* (І. Роздобудько); *Ніч зневірою окутує душі* (Б. Лепкий); *Ольга, пригнічена похмурою величчю настороженого нічного лісу, почула, як її окутує, приголомшує острах, притупляючи біль* (М. Стельмах); *Мене знову окутувала байдужість* (В. Лис); *Викликав Авірон непомітно Асху з шатра, й пішли вони далеко-далеко, в пустиню. Зоряна ніч радісно окутала їх* (Г. Хоткевич); *Поступово пригасало полум'я над селом. Але темрява ще не окутала його* (І. Цюпа); *Зевс, що хмари збирає, .. густою окутав імлою Море і землю* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Пал і холод окутали Бертольда. Затремтіли ноги* (Н. Королева); *Почуття нестерпної самотності окутало його всього: усе, що мав, чим жив донині, утратив за один день — для чого тепер жити?* (Р. Іваничук); // *безос. Буря знялася несподівано .. І одразу й заводи, і Дніпро, й мости окутало якоюсь тривогою* (О. Гончар).

2. *що, перен.* Густо оточувати що-небудь; оповивати (у 2 знач.). *Сріблясті коси вербового віття звисають над оселею низько, окутують її* (О. Гончар); *Широколистий горішник і собі до компанії окутав полянку під дубом* (М. Коцюбинський); *Численні парки окутали берег* [Чорного моря] (М. Чабанівський); *Розквітлі дерева окутали село* (К. Гриб).

ОКУ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОКУ́ТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., чим, у що.* 1. Те саме, що **обку́туватися** 1, 2. *Олександра Михайлівна, не пустивши ані пари з уст, окутується в хустину* (В. Винниченко); *День довго не хотів зі сну вставати. Окутався імлою, сонце хмарами прислонив і дрімав* (Б. Лепкий).

2. *перен.* Перейматися певним настроєм, станом і т. ін. *Проходить час, і його лице окутується в задуму, очі темніють і журливо дивляться кудись поверх борів* (С. Васильченко); [Н а с т я:] *Давно вже ніч, все село окуталось дрімотою, мов зачароване* (М. Кропивницький); *Волин від спогаду про щастя, .. сповнений виром почуттів, знову окутався .. теплою хвилею, що народжувалась у грудях* (Ю. Покальчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **оку́тувати.** *Деталі збірного полотна вхідних дверей обклеюються з двох боків деревоволокнистою підкладкою й окутуються натуральним шпоном дуба* (з навч. літ.).

ОЛА́ДКА *див.* **ола́док.**

ОЛА́ДОК, дка, *ч., рідше* **ОЛА́ДКА,** и, *ж.* Невеликий товстий млинець. *Де каша й оладка, там буде й громадка* (прислів'я); *Артем ще спав, а Остап і вмився вже, .. сидів біля вікна з оладком* (А. Головко); *Як то приємно, коли прийдеш додому.., на обід якісь особливі оладки* (Д. Гуменна); *Надія Дмитрівна покуштувала оладку і навіть сказала, що це смачно* (Н. Сняданко); * У порівн. *Був він білявий, кругловидий, як свіжоспечений оладок* (С. Добровольський).

ОЛЕА́НДР, у, *ч.* Південна вічнозелена рослина родини барвінкових — кущ або невелике дерево з ланцетоподібним листям і великими запашними квітками білого, рожевого, червоного або жовтого кольору. *Коло ґанку рядком стояли чотири здорові вазони старих олеандрів, рясно обсипаних важкими китицями ясно-рожевих квіток* (І. Нечуй-Левицький); *На гострому темно-зеленому листі олеандрів застигла вранішня роса* (М. Руденко); *Він таки виграв найбільший закла́д — життя .. Він живе. Он світить над горами сонце, й він його бачить, і вдихає гіркий запах олеандру* (Ю. Мушкетик).

ОЛЕА́НДРОВИЙ, а, е. Прикм. до **олеа́ндр.** *Під .. наметом двір був перетворений на ліс квітучих апельсинових і олеандрових дерев* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

ОЛЕА́Т, у, *ч., хім.* Сіль або ефір олеїнової кислоти. *Деякі препарати містять олеат натрію як стабілізатор. При повільному введенні натрію олеат безпечний, а при посиленому — теоретично може спричинити гостре ушкодження легень* (з наук. літ.).

ОЛЕЇ́Н, у, *ч., хім.* Суміш рідких жирних кислот, головним складником яких є олеїнова кислота. *Суміші з червоним пальмовим олеїном менш стійкі під час зберігання, ніж суміші, що містять жовтий олеїн* (з наук. літ.); *Олеїн не потребує додаткового обробляння, тому його активно використовують у кулінарії* (з навч. літ.).

ОЛЕЇ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **олеї́н.**

△ **Олеї́нова кислота́** *див.* **кислота́; Олеї́новий спирт** *див.* **спирт.**

ОЛЕКСАНДРИ́Т, *ч.* 1. *род.* у. Мінерал із домішкою хрому, рідкісний різновид хризоберилу, що має скляний блиск і при сильному нагріванні змінює колір. *Олександрит міститься в розсипних родовищах Шрі-Ланки разом з іншим різновидом хризоберилу — "котячим оком"* (з наук.-попул. літ.).

2. *род. а.* Коштовний камінь смарагдово-зеленого кольору, який при штучному освітленні набуває вишнево-червоного або рожево-бузкового забарвлення. *Настасині очі .. міняються залежно від освітлення, як і отой камінь олександрит, що то світліє, то наливається темним бузком* (В. Шкляр); *Вартість олександрита в ювелірних прикрасах залежить від його кольору, чистоти й ваги* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЕКСАНДРИ́ТОВИЙ, а, е. Стос. до олександриту (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Олександритовий ефект зумовлюють іони хрому в кристалічній решітці мінералу* (з навч. літ.); // Вигот. з олександриту. *На ній були сережки з камінчиками, теж бузковими, олександритовими, і Миколі ввижалося, що й Настасині очі відсвічують бузковим фіолетом* (В. Шкляр).

ОЛЕНЕБИ́К, а́, *ч.* Парнокопита тварина роду антилоп із довгими, гвинтоподібно закрученими біля основи рогами. *Ландшафтними тваринами саван є зебри, жирафи, носороги, слони і близько сорока видів антилоп, з яких особливо характерні антилопа гну та оленебик* (з навч. літ.).

ОЛЕНЕ́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́лень;** оленячий (у 1 знач.). — *Я з них* [купців] *живу, продаю їм мед, шкури, віск. — Які шкури? — Та вже ж, що не з мишей, а звірячі. Є лисячі, вовчі, ведмежі, сарнячі, оленеві, — звіра тут досить* (А. Чайковський); *Але бо й файно є, як стешуть її домашні мисливці оленеві роги та ще молодого м'ясця на вудження принесуть із полювання! Тоді Василині Великдень!* (М. Матіос); [Мефістофель:] *Найміть поета.., Най він думками блудить довго І най прикмет високих много На вашу лисину збива: Відвагу льва, Прудкії оленеві ноги, Італіянську* [італійську] *кров жаркую І вдачу північну тривкую* (І. Франко, пер. з тв. Й.-В. Гете); // Пошитий зі шкури оленя. *Оленеві унти;* // Такий, як в оленя, власт. йому. *Шерсть у мастифів коротка, а її забарвлення може мати тигровий, сріблястий оленевий чи абрикосовий відтінки* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **олене́ві,** вих, *мн., зоол.* Те саме, що **оле́нячі** *(див.* **оле́нячий** 2). *Лось — найбільший представник оленевих* (з навч. літ.); *Узимку співробітники Національного природного парку "Слобожанський" проводять необхідний комплекс заходів зі збереження популяції оленевих на цій території* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЕНЕПОДІ́БНИЙ, а, е. 1. Подібний до оленя, схожий на нього. *Свідченням культу оленя в первісних мисливців є предметні атрибути обрядів та святилища, зокрема фігурки оленів як суб'єкти жертвоприношень, а також атрибути шаманів — корони з оленячими рогами, оленеподібні калатала й жезли* (з наук. літ.).

2. *у знач. ім.* **оленеподібні,** них, *мн., зоол.* Ряд плацентарних ссавців, які мають на кінцівках два середні пальці (третій і четвертий) для опори, а два крайні (другий і п'ятий) переважно є рудиментарними. *У Поліському заповіднику зафіксована мала частка молодняку оленеподібних — 4,8 %* (з наук. літ.); *Вік оленеподібних у природних умовах встановлюють за комплексом таких ознак: постава і кондиція, стан здоров'я, линяння, поведінка, соціальний статус у череді, трофейна цінність* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЕНЕ́ЦЬ, нця́, *ч., рідко.* Зменш. до **о́лень.** *Ти, синку, синку, оленців стріляєш, На гуслі граєш* (з народної пісні).

ОЛЕНИ́НА, и, *ж.* Оленяче м'ясо. *Незабаром подали кашу й оленину* (Юліан Опільський); — *У мене в парку понад тисячу двісті оленів. Треба покуштувати свіжої оленини, — говорив Потоцький* (З. Тулуб); *На столах — гори наїдків. Печені поросята, гуси, журавлі, лебеді, ведмежатина, вепрятина, оленина, грибне — пахощі аж у шлунку!* (П. Загребельний); — *Немає нічого кращого за добру оленину* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ОЛЕНИ́ЦЯ, і, *ж.* Самиця оленя. *Він наближався до поранених тріпотливих ланей та олениць, дивився їм у страдницькі очі .. і сам добивав їх мисливським ножем* (З. Тулуб); — *Ми бачили стадо олениць. Олень стояв на варті, наче з бронзи вилитий* (М. Томчаній); *Грає хлопець. Аж нараз Бачить — олениця Сторожко із лісу йде, Сива, наче глиця* (Д. Павличко); * У порівн. *Метнулася до побратимів прудка, як олениця, дівчина* (О. Бердник).

ОЛЕ́НКА, и, *ж.* Жук родини пластинчастовусих чорного й зеленувато-бронзового кольору, із тілом завдовжки 8–13 мм, що має жовтуваті чи білі плями або смуги. *Малеча привітала вчительку і юрбою кинулась до Ізі. — Ось тобі жучок, на пришпильку, — подав їй висушену зелену "оленку" малий пузанчик* (Н. Королева); *На квітках будяка можна найчастіше знайти оленку, коли вона сидить нерухомо* (О. Копиленко); *Ти в заїзді десь на околиці Праги Сидиш у садку за столом, на столі троянди. Так любо й мило писання безжурно покинеш І дивишся на оленку, що заснула в серці в квітини* (М. Лукаш, пер. з тв. Г. Аполлінера); *Оленка — найбільш численний і шкідливий вид у насадженнях плодових, ягідних культур та винограду в східних і центральних областях України* (з наук.-попул. літ.).

ÓЛЕНЬ, я, *ч.* Велика свійська і дика жуйна тварина родини оленячих із гілчастими рогами та коротким хвостом. *Вийшли з ліса* [лісу] *олені, один за другим, а що вийде новий, то роги у нього все кращі та веселіші* (М. Коцюбинський); *Біля самого чуму олені сонно погойдували розкішними головами, дожидаючи санної доріжки* (О. Ільченко); *Уява малювала Денискові атомні криголами, а також упряжки оленів і собак на півночі за Полярним колом* (В. Нестайко); *Лови були улюбленим заняттям князів. Всі брали приклад з Мономаха, який .. полював на тура, на оленя, на лося, на вепра, на ведмедя, на вовка* (В. Чемерис); * У порівн. *Такі якісь у нього стали очі, як в оленя, що на морозі плаче* (Леся Українка).

ОЛЕНЯ́, я́ти, *с.* Маля оленя. *Колгоспні косарі .. викосили в траві двох оленят. Зовсім маленькі були, ще й на ногах не трималась. Забрали їх дівчата на ферму, випоїли молоком, як телят* (О. Гончар); *Перекотиполе .. було схоже на живу істоту і котилося біля кінських ніг. Далі кінь перетнув глибокий вовчий слід і сліди олениці та оленяти* (Ю. Мушкетик).

ОЛЕНЯ́Р, á, *ч.* Той, хто займається оленярством; фахівець з оленярства. *Оленярі готувались у тундру* (В. Гжицький); *Арто Ваатан — романтик .. Кинув бізнес і подався до батьків у Лапландію, поясняши свій вчинок давнім фінським прислів'ям: "Хочеш бути багатим — працюй у місті, хочеш бути щасливим і вільним — стань оленярем!". Він обрав друге* (І. Роздобудько); *Ненецька мова у зв'язку зі способом життя ненців, оленярів і мисливців, містить близько 40 слів на позначення різних видів снігового або льодового покриву* (з наук. літ.).

ОЛЕНЯ́РСТВО, а, *с.* Розведення і вирощування оленів. *Мача розповідав про свою улюблену справу — про оленярство* (І. Багмут); *Тундра і лісотундра є сприятливими регіонами для оленярства* (з навч. літ.).

ОЛЕНЯ́РСЬКИЙ, а, е. Стос. до оленяра і оленярства. *Жінки збирали посуд у похідні мішки, чоловіки — оленярське знадіб'я* (В. Гжицький); *Пастух не просто випасає оленів у конкретному екосередовиці, але й починає осмислювати його просторову організацію крізь призму суто оленярського досвіду* (з наук. літ.); *Лапландія — оленярський край* (із журн.).

ОЛЕНЯ́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **оленя́.** — *Сьогодні .. в нашому табуні знайшлося перше оленятко* (І. Багмут); — *А чим вона* [річка] *знаменита? — А тим, що в ній тече мудра, жива вода з гір... І що з неї оленятка пили, в ній їхні мордочки віддзеркалились...* (О. Гончар); *Із-за сосни грайливо вибігло оленятко, здивовано зупинилося* (О. Бердник); * У порівн. *У скронях пульсувало одне-єдине бажання: якнайшвидше досягти рятівної межі. Я летів снігами, мов зранене оленятко. Я так хотів жити...* (К. Москалець).

ОЛЕ́НЯЧИЙ, а, е. 1. Прикм. до **óлень.** *Він, хоч і не почув рику, але натрапив .. на оленячий слід...* (С. Скляренко); *Морозне повітря наповнилось костяним шумом оленячих ратиць* (В. Гжицький); *Пахощі міцної кави сповнюють літак, змішуючись із запахами свіжої картоплі, мороженої риби, оленячих шкур і бензину* (Л. Первомайський); *Фелікс малював .. оленячу голову з великим вологим оком у різних ракурсах* (С. Андрухович); — *Люди, які робили тенісні туфлі, .. знали, чого .. потребують хлопці. Вони підмощували під устілки м'яку болотяну траву й особливі пружини .. А десь глибоко в м'якому нутрі були заховані тонкі й тугі оленячі сухожилки* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері); // Пошитий зі шкури оленя. *Степан відразу .. не впізнав постаті в широкій оленячій куртці та жовтих шкіряних рукавицях* (В. Підмогильний); *Назверх у обох* [колядників] *накинені оленячі дохи наопашки* (І. Багряний); *Вадим посміхається .. Оленяча шапка насунута майже на брови, погляд розчулений* (М. Руденко); // Легкий, пружний, як у оленя (про ходу, крок). *Він ішов попереду легкою, оленячою ходою, і було йому на серці легко та свіжо* (О. Гончар); // Такий, як в оленя (перев. про тіло людини та його частини). *Хлопчик тримав у руках букет квітів .. Чорні оленячі оченята зацікавлено оглядали мене* (О. Бердник); *Ленця стоїть .. у своїй куценькій формі, на виду в цілого класу, злегка розгойдуючись на золотих оленячих ногах* (О. Забужко).

2. *у знач. ім.* **оле́нячі,** чих, *мн.* Родина жуйних парнокопитих ссавців ряду оленеподібних. *Із 2007 р. до вільного існування на острові Хортиця перейшли три інтродуковані види оленячих: олень благородний, олень плямистий та лань європейська* (з наук. літ.).

Оле́нячий мох *див.* **мох.**

ОЛЕОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **олеогра́фія.** *Згасання феномену хатніх ікон можна пояснити поступовою заміною оригінальних хатніх ікон літографським та олеографічним друком* (з навч. літ.); // Виконаний за допомогою олеографії. *На стінах проміж олеографічними малюнками є й лубочні* (М. Кропивницький); *Мадонна Рафаеля майнула у "Двох грошах надії" лише десь на закуреній стіні в олеографічній копії, прикрашеній паперовими квітами* (О. Довженко).

2. *перен.* Такий, як в олеографії; багатокольоровий. *Оператор знімає краєвиди в олеографічному стилі, а історію закоханих реалістично, особливо передаючи напругу погоні в горах* (із журн.); // *рідко.* Надто прикрашений. *Напередодні, надто ж наприкінці Першої світової війни, експресіоністи непримиренно ставилися до шовінізму й мілітаризму, заперечували маскарадний олеографічний романтизм* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Спосіб багатоколірної літографії картин, написаних олією (у 2 знач.). *На початку XX ст. народний іконопис поступово занепадає. Ярмарки, крамниці заполонюють образи, друковані в поліграфічній промисловості олеографією* (з навч. літ.).

2. Копія картини, зроблена цим способом. *Велика хата пофарбована синім, по стінах картки друковані, яскраві малюнки, олеографії, між іншим, портрет Фрідріха Вільгельма IV* (Леся Українка); *Курочкін оглянув простору кімнату, стіни, заліплені олеографіями в рамках* (Н. Рибак); *Ісаак ще не вірив, що він удома. І тільки коли побачив над своїм колишнім ліжком олеографію, .. а поруч писану на шовку невелику картинку у білій пофарбованій рамці.., — то повірив, що таки під рідним дахом* (М. Малиновська).

ОЛЕОНА́ФТ, у, *ч.* Машинне мастило білого кольору, яке добувають з нафти. *В хаті, опалюваній бляшаною буржуйкою, на сковорідці, розпеченій до червоного, смажили на олеонафті млинці з кукурудзяного борошна* (В. Домонтович); *Засмальцьовані в олеонафт ватні штани були заправлені в гумові чоботи* (В. Кучер); *Коли на очі* [дівчини] *падав сонячний промінь, вони нагадували прозорий і важкий, жовтувато-сизий олеонафт* (В. Собко).

ОЛЕОФІ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який має властивість взаємодіяти з олією (у 1 знач.) (про деякі речовини). *Від якості зволожувальних розчинів залежать не тільки гідрофільні властивості форми, а й цілісність основи друкувальних елементів адсорбційної олеофільної плівки* (з наук.-техн. літ.); *Якщо в "конкурентній боротьбі" за поверхню перемагає вода, то тверда поверхня є гідрофільною, якщо ж олія, то поверхня є олеофільною* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЕОФІ́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **олеофільний.** *Вода й фарба одночасно подаються на друковану форму, і між ними немає жодних перешкод: їх розділяє лише гідрофільність пробільних ділянок та олеофільність друкованих елементів* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЕОФО́БНИЙ, а, е, *спец.* Який має властивість не взаємодіяти або погано взаємодіяти з олією (у 1 знач.). *Недостатня стійкість олеофобного ефекту на текстильному матеріалі зумовлена здатністю олеофобної плівки й самого текстильного матеріалу до набухання під час прання або хімчистки* (з наук. літ.); *Верхній шар скла смартфона — олеофобний, тому захищає поверхню від плям, пилу, відбитків пальців і жирових розводів* (із журн.).

ОЛЕОФО́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **олеофо́бний.** *У статті запропоновано ефективну технологію надання текстильним матеріалам, що мають спеціальне призначення, захисних властивостей — олеофобності* (з наук. літ.).

ОЛЕРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наука про сорти овочевих культур. *В олерографії основну увагу приділено класифікаційним системам сортового різноманіття овочевих культур на основі мінливості морфологічних ознак і біологічних особливостей* (з наук.-попул. літ.); *У Національному університеті біоресурсів і природокористування України викладають нову навчальну дисципліну — олерографію* (з навч. літ.).

О́ЛЕУМ, у, *ч., хім.* Сорт димучої сульфатної кислоти, який використовують для виготовлення органічних барвників, вибухових речовин і т. ін. *Розводячи олеум водою, можна одержати розчин кислоти необхідної концентрації* (з навч. літ.).

О́ЛЕУМНИЙ, а, е, *хім.* Прикм. до **о́леум.** *Дисципліна "Технологічні лінії та комплекси хімічних виробництв" передбачає вивчення структури хімічного виробництва, а також функціонування його обладнання, зокрема й олеумного абсорбера* (з навч. літ.); *Димлячу сірчану кислоту дозволено перевозити в спеціалізованих олеумних цистернах-термосах* (з наук.-техн. літ.).

ОЛЕФІ́Н *див.* **олефіни.**

ОЛЕФІ́НИ, ів, *мн. (одн.* **олефін,** у, *ч.), хім.* Те саме, що **алке́ни.** *Підвищити екологічні показники палива можна за рахунок зменшення вмісту в ньому сірки, ароматичних вуглеводнів (особливо бензолу), фактичних смол, олефінів та свинцю* (з наук. літ.).

ОЛЕФІ́НОВИЙ, а, е, *хім.* Який містить олефіни. *Одним із перспективних методів інтенсифікації процесу взаємного знешкодження олефінових та гіпохлоритних стічних вод є дія ультразвукового випромінювання* (з наук. літ.); *Рідке паливо — це складні суміші вуглеводнів різних класів органічних сполук. У його складі є олефінові, парафінові, нафтенові та ароматичні вуглеводні* (з навч. літ.).

ОЛЖА́, і, *ж., заст.* Неправда, брехня. [Годвінсон:] *Він хоче нас заплутати у невід, що сплів сам князь олжі* (Леся Українка); *Дві сили на землі: одна зорить в минуле, їй рабство — п'єдестал, олжа — підпора їй, — А перед другою — пісень всесвітніх гули, Сади майбутнього і творчості прибій* (М. Рильський); *— Олжа — це ядуча іржа, що роз'їдає душу* (Р. Федорів); *Буває так: починає людина з турботи про ближнього, зі справедливості, а закінчує олжею* (Ю. Мушкетик).

ОЛЖИ́ВИЙ, а, е, *заст.* Неправдивий, брехливий. *"В драглянім* [драглистому] *серці ні закону, Ні честі й совісті нема... Там світить каганець-олжа, І поти світ олживий сяє, Покіль безумно досягає Аж до свяченого ножа..."* (П. Куліш); * Образно. *Добротою людською натомлений день Вже не схоче спочити у ночі олживій...* (А. Мойсієнко).

ОЛИ́ВА, и, *ж.* 1. Те саме, що **масли́на** 1. *При самому березі голі, дикі, сіро-червоні скелі, далі узгір'я, поросле буйними зеленощами* [зеленню]: *лаврів, магнолій, олив, кипарисів і т. ін., цілий гай* (Леся Українка); *Скрізь — пооранії ниви. Із землі ростуть зілля; Плід готується в оливи* (А. Кримський); *Гіпатія тягне свого товариша Ісідора далі й далі, в хащі чортополоху, в зелену імлу парких заростей, в плутанину ліан, олив та терновиків* [тернів] (О. Бердник); *Старі оливи простягають до холодного неба покорчене чорне гілля, мов безсилі рабині* (П. Загребельний).

2. Плід цієї рослини. *Гелена купила в нічному магазині кіло сосисок .. Взяла банку іспанських олив, данських мідій* (Є. Кононенко); *— В їжу додававши сік оливи, Я не боявся спеки й холодів, Думками споглядальними щасливий* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

3. Олія (у 1 знач.) з плодів цього дерева, яку одержують гарячим пресуванням і використовують для освітлення (перев. у лампадах), для змащування чого-небудь і т. ін. *Зашкварчала лампа, догоряла в ній олива* (Н. Королева); *Дід Григорій, змастивши голову оливою з лампадки, пішов на кладовище до свого небіжчика-побратима* (О. Довженко); *Петро Ілліч товк у ступці сім'я. У пляшці стояла олива. Наум Ісакович порадив йому, як можна зготувати мазь. І він робив її* (Б. Харчук); *Ненароком залишений у склепі ліхтар, тоді повний оливи, був порожній; а втім, можливо, що олива просто висохла* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); * Образно. *— Археологія — це олива в світильнику історії, без неї нема ясності, й нема в історії без археології живого життя* (Р. Федорів).

4. *техн.* Те саме, що **масти́ло** 1. *Моторні оливи в картері двигуна внутрішнього згоряння під час його роботи змінюють експлуатаційні властивості — "старіють"* (з наук. літ.); *Оливу одержують переробленням нафти, вугілля, горючих сланців, деревини тощо* (з наук.-техн. літ.); *Звільна й легко порушилось могутнє колесо на своїй шліфованій і змащеній оливою осі* (І. Франко); *Одно тільки виразно ясніє у пітьмі: одрізані пальці Андрія. Три жовтих цурпалки, в оливі, з прилиплим піском* (М. Коцюбинський); *Двоє друзів стояло на відносно сухому березі, залитому протухлою рідиною, .. можливо, нафтою. Хоча й на нафту це не було занадто подібне. Густа чорна олива* (Любко Дереш).

◊ **Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́)** *див.* **підлива́ти.**

ОЛИ́ВКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **оли́ва** 1, 2. *За вікном буяла рання весна. Набубнявіли бруньки платанів, розпустилося листя оливки* (М. Чабанівський); *Мчить Ганелон під кронами оливок* (В. Пащенко, пер. з фр. епосу "Пісня про Ро-

ланда"); *Син ясночолий промовив: — Саду свого доглядати, мій старче, тобі не бракує Вміння! Великих старань ти доклав тут, і жодна рослина — Ні виноград, ні оливка, ні груша, ні грядки городні, Ані смоковниця — тут без твого не росте піклування* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Вашій покірній слузі захотілося пісного борщу з вибриком .. Я вкинула туди ще й лимон .. І довелося додати оливок* (С. Пиркало); *Вони мовчки накладали на тарелі нарізаний сир, оливки, шматочки овочів, вправно розрізали наполовину апельсини* (С. Андрухович).

2. Сорт яблук. *Оливка біла — стародавній літній сорт яблуні. В Україні поширений у західних і північних областях* (з наук.-попул. літ.); *Плоди оливки — великі (вагою до 200 г), мають округло-конічну форму і жовтувато-зелений колір* (з навч. літ.).

ОЛИ́ВКОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оли́вка** 1. *І голубка вернулась до нього вечірнього часу, і ось у неї в дзюбку лист оливковий зірваний. І довідався Ной, що спала вода з-над землі* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Про сонце розповім, що награє ланам, Про золото пшениць, що села облягає, Про ніжну сивину оливкового гаю, Про ратаїв твоїх, жінок і моряків* (М. Зеров); [М а л е н ь к и й ч е р н е ц ь:] *Все — від підмітання підлоги і сезонної роботи на оливковій плантації до сплати податків — має свій певний кругообіг* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); [Ц е з а р:] *Ще трохи — І запанує мир. Якщо цей день Щасливий буде, три частини світу Окриє тінь оливкової гілки* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Який добувають з плодів оливки (у 1 знач.). — *Він пив... Ніколи не повірите! Каву по-сицилійськи з нашим згущеним молоком. А закушував .. смаженою індичкою на оливковій олії з бобовою підливою на томатному соусі...* (О. Чорногуз); — *Вас врятують розсмоктуючі* [розсмоктувальні] *ліки. Ми покладемо вам на поперек великий пластир з вощаної мазі, вірменського болюсу, яєчного білка, оливкового масла* [олії] *та оцту* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. Який має колір недозрілого плоду оливки; світло-коричневий з жовтуватим або зеленуватим відтінком. *Його* [сонця] *гарячі іскри бігали по його оливковому лиці, червонили його* (Панас Мирний); *Від крутого далекого берега на воду лягали оливкові тіні* (О. Гончар); *Оливкові очі Тамари, які так сподобалися у перші хвилини їхнього знайомства, .. згодом розчарували Сідалковського* (О. Чорногуз); *Безкорі оливкові стовбури* [платанів] *скидалися на колони із слонової кістки, а лапате листя було припорошене курявою всього світу* (В. Шкляр); *Він мав чорне волосся, темні очі й смагляву оливкову шкіру* (О. Авраменко, В. Авраменко).

△ **Масли́нове (оли́вкове) де́рево** *див.* **де́рево; Оли́вкова (прова́нська) олі́я** *див.* **олі́я.**

ОЛИ́ВНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оли́ва** 1. *Шумить верховіття оливного гаю, — З мого забуття прокидає мене...* (А. Кримський); *В оливному гаю раювали птиці* (М. Дочинець); *До подвійних кущів він пробрався оливних, Що позростались докупи, з родючими, плідними — дикі* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. Який добувають з оливи (у 2 знач.). *Так сказав цар ассирійський: — Примиріться зо мною, .. та й їжте кожен свій виноград.., і пийте кожен воду зо своєї копанки, аж поки я не прийду й не візьму вас .. до краю хліба та виноградників, до краю оливки, оливного соку та меду, щоб ви жили й не вмирали!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

3. Який працює на оливі (у 3 знач.), заправлений нею. *Був це чуйний півсон .. Молоде серце било рівно, волосся .. золотив блиск оливної лампки* (К. Гриневичева).

Оли́вна гі́лка *див.* **гі́лка.**

О́ЛИВО, а, *с.*, *заст.* 1. Олово. *Цвяховані були там стіни І вікна всі з морської піни; Шумиха, оливо, свинець, Блищали міді там і криці* (І. Котляревський); *Та вона, ота Урака, Біля коминка присіла Вкупі з сином, з тим Ласкаром, Топлять оливо, ллють кулі* (Леся Українка); *Привозили* [чумаки] *з Півдня та Сходу — не тільки сіль та рибу, а й ліки та книги, калган і перець, і грецькі вина, і кінську збрую, і свинець та оливо* (О. Ільченко); *Я спробував підняти кинджал, але рука була наче з олива* (Л. Кононович); * У порівн. *Посипались рідкі краплі дощу, великі, як лісові горіхи, важкі, як розтоплене оливо* (І. Нечуй-Левицький).

2. Свинець (у 1 знач.). — *Тебе спершу малий у лісі туго перев'язав .. А тут уже я... — Що ти? — Вирізала. — Кого? — Олива шматочок. Кулю* (А. Кокотюха); * Образно. *Страх виповняв кожну клітину, .. полоскав чоло холодним потом, тяжів на плечах брилою олива* (Б.-І. Антонич); * У порівн. *Нестеренкові очі .. холодні, як оливо вночі, але різкі, з хижим відблиском* (Б. Антоненко-Давидович).

3. *рідко.* Олівець. *Для себе, братики, спишу, Ще раз те оливо потрачу* (Т. Шевченко).

ОЛИ́ВОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оли́ва** 1; оливковий (у 1 знач.). *Війська ООН? Вони неспроможні подбати навіть про власну безпеку. Солдатів під блакитним прапором з оливовим вінком миру вбивають так само, як і тих, хто виступає під іншими прапорами* (П. Загребельний); *Білосніжні будинки, оливові гаї та житні поля на тлі двох старовинних церков. Цей краєвид на півдні Іспанії — один з найбільш мальовничих у світі* (з публіц. літ.).

2. Те саме, що **оли́вковий** 3. *Николаїдос був високенький на зріст, трохи сухорлявий, костистий та широкоплечий .. Усей вид його був темнуватий, з легеньким матовим оливовим східним сутінком* (І. Нечуй-Левицький).

3. *техн.* Прикм. до **оли́ва** 4; оливний (у 3 знач.). *Оптимальна система впорскування палива містить, зокрема, регулятори подання палива й повітря, паливний та повітряний насоси, датчик рівня оливи й оливову помпу* (з наук.-техн. літ.).

4. *у знач. ім.* **оли́вові,** вих, *мн.* Те саме, що **масли́нові** (*див.* **масли́новий** 2). *Оливові широко представлені на території України. Це, наприклад, ясен, бузок, форзиція* (з наук.-попул. літ.); *Віруси мозаїки троянди пошкоджують рослини в'язових, лободових, оливових, розових і цитрусових* (з навч. літ.).

ОЛИ́В'ЯНИЙ, а, е, *заст.* Олов'яний. *Якби шерсті клубок мав би стільки в собі речовини, Як і олив'яний злиток, вагою були б вони рівні* (М. Зеров); *Настя виймає з узлика олив'яний перстень* (С. Васильченко); *Рось мліла тихим олив'яним світом між чорними скелями* (І. Нечуй-Левицький); *Досада закипала на серці в Параскіци і пекучими слізьми спадала з сірих, олив'яних, отаких саме, як ті олив'яні ложки, що лежать у миснику, очей* (М. Коцюбинський); *Я .. ніяк не міг збагнути, як могла маленька олив'яна кулька обірвати людське життя, та ще на світанку його* (Б. Антоненко-Давидович); *Він дивиться на мене олив'яним, риб'ячим поглядом* (В. Домонтович).

ОЛІВЕ́ЦЬ, вця́, *ч.* 1. Тоненька паличка графіту або сухої фарби у дерев'яній оправі, якою пишуть, креслять, малюють. *Починалась палка суперечка .. Кінчалося на тому, що Раїса брала олівець і робила в рукопису вставки* (М. Коцюбинський); *Нема вже чорнила. Беру олівець, щоб знову про бурі писати* (В. Сосюра); *Перед хлопчиком на парті Кольорові олівці* (І. Муратов); *Він завжди писав недогризком олівця на клаптях паперу* (М. Білкун); *Мені страшенно кортіло попросити Чоломбитька, аби він олівцем накидав Остапчуків портрет* (В. Шкляр).

2. *тільки одн., перен.* Техніка малювання такою паличкою. *У нас на стіні з'явилося п'ять картин. Той-таки простий олівець, ті самі (і щораз — неповторні!) переплетення ліній...* (І. Роздобудько); // *чим, у знач. прикм., невідм.* Який виконано в такій техніці. *Багатобарвна талановита картина відрізняється від сухого і кволого малюнка олівцем* (В. Владко); *Опинився* [Христофор Ничипорович] *у кімнатці з верандою. Стіни були завішані картинами. Здебільшого акварелі. Пейзажні малюнки. Тонка робота олівцем* (Б. Харчук); *У Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі "Мистецький арсенал" було відкрито виставку портретів олівцем* (з газ.).

3. Коротка паличка у формі олівця, що є лікарським препаратом або засобом для захисту від комах, тарганів і т. ін. *Бабуня казала принести ароматичного оцту та олівців від мігрені* (Леся Українка); *Олівець від тарганів.*

4. Предмет у формі олівця для гримування, макіяжу і т. ін. *Вийняла* [Рая] *з кишеньки плаття дзеркальце, тюбик помади й чорного олівця, підмазала губи, підфарбувала очі* (Валерій Шевчук); [М а м і л і й:] *Кажуть, ніби деяким жінкам Вони* [чорні брови] *пасують; треба тільки дбати, Аби тонкі вони були, і часом їх олівцем підводити* (В. Коптілов, пер. з тв. В. Шекспіра).

(1) Хімі́чний оліве́ць <Чорни́льний оліве́ць> — олівець із графітним грифелем, що при змочуванні пише як чорнило. *Днів, мабуть, із сім сидів перед екзаменами Васько Перепелиця і все записував чорнильним олівцем на долонях і на обшлагах у сорочці теореми та аксіоми* (Остап Вишня); *Яким із виразом великого задоволення закреслив його прізвище. Навіть олівця був послинив — забув, що хімічний* (А. Головко); *Від роси вона* [записка] *розмокла, і літери, написані хімічним олівцем, розповзлися в сині плями* (П. Панч); *Підполковник передав старшому лейтенантові Волоському .. зовсім маленький папірець. Чорнильним олівцем на ньому була написана адреса* (В. Петльований); *Мати підводиться, дістає з скриньки невеличкий пакуночок. В ньому — листи, .. аж чотири! Потерті трикутники, списані хімічним олівцем* (Л. Письменна).

○ **(2) На олівці́** *в кого, у знач. пред.* — під особливим контролем, наглядом. — *Сомов такий, він кожного перевірятиме. Волков, якого я випадково згадав суто для прикладу, не єдиний, хто в нього на олівці* (А. Кокотюха).

◊ **(3) На оліве́ць,** *зі сл.* б р а т и, в з я т и *і т. ін.:* а) *(що і без прям. дод.)* записувати на пам'ять щось важливе, цікаве і т. ін. — *Ти, Романовичу, записуй! Бери на олівець! Я буду розраховуватись одним махом! По-крупному!* (М. Циба); *Німецькі відвідувачі літературних читань є цілком особливим прошарком суспільства .. Вони прийшли не просто так. Вони беруть на олівець. Вони насправді .. машина критичного переосмислення* (Ю. Андрухович); б) *(кого, що)* записувати для контролю, нагляду і т. ін. *Жіноцтво перешіптувалось про якісь списки, що їх нібито тайкома складають на саботажників, на ухильників, на їхніх полигачів, уже беруть на олівець, мовляв, кого із злісних будуть виселяти за межі села, кого за межі району, а кого і ще далі, без усяких меж* (О. Гончар); — *Обкрадений дійшов до самого квестора, який узяв цю справу на олівець, тому я доручаю це тобі, Каролю, треба швидше знайти злодіїв* (В. Кожелянко).

ОЛІВ'Є́, *прикм., невідм.* Пригот. із ковбаси або м'яса, солоних огірків, варених яєць, картоплі, зеленого горошку й цибулі, заправлених майонезом (про салат). *Вечірній прийом для друзів... Ваш модернячий стіл вгинається від наїдків: нетлінний салат олів'є, ковбаси.., бляшанки зі шпротами й сардинами* (А. Крижанівський); *Мовчки почав* [Сідалковський] *накладати собі в тарілку традиційний салат "олів'є", невідомо ким завезений до нас із Франції* (О. Чорногуз); // *у знач. ім., невідм., ч. і с.* Салат такого приготування. *Що ж ми все-таки вирішимо — олів'є чи вінегрет? — запитала дружина. — Олів'є, — сонно відповів він* (Є. Кононенко); *Стіл вже втратив свою первозданність, але, як годиться, для мене знайшлася добра порція олів'є і шматок пирога з капустою* (І. Роздобудько).

ОЛІВІ́Н, *ч.* 1. *род.* у. Мінерал із класу силікатів зеленуватого кольору різних відтінків зі скляним блиском. *Головними мінералами тонкозернистої речовини примітивних метеоритів є олівін та піроксени* (з наук. літ.); *Основна перевага олівіну полягає в тому, що він не містить кремнезему, тому його можна використовувати з основними металами, зокрема й такими, як манганові сталі* (з наук.-техн. літ.); *Олівін — один із найпоширеніших породотвірних мінералів* (з навч. літ.).

2. *род.* а. Окремий камінець цього мінералу, що перев. використовується як ювелірна прикраса, амулет, талісман і т. ін. *Золотисто-зелені олівіни популярні як обереги* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІВІ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **олівін.** *Олівінові кристали високої якості використовують у ювелірних прикрасах* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІВОМІЦИ́Н, у, *ч., фарм.* Антибіотик, який застосовують для лікування пухлин сім'яників, меланом, ракових виразок і т. ін. *Олівоміцин одержують з актиноміцетів — нижчих рослинних одноклітинних організмів* (з навч. літ.).

ОЛІВЦЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **оліве́ць.** *Олівцевий графіт;* // Який виробляє олівці. *Олівцева фабрика у Слов'янську згодом зросла до одного з провідних підприємств своєї галузі* (з наук.-попул. літ.); // Зробл. олівцем. *Господар помешкання (а може, його попередник?), поза всіма сумнівами, є "людиною 68-го року". Ремарків "Чорний обеліск" у нього не просто зачитаний — він увесь у закладках і олівцевих помітках* (Ю. Андрухович); *Валентин Степанович значущо всміхнувся до неї й звернувся до своїх олівцевих позначок на берегах її рукопису* (О. Забужко); *Олівцевий ескіз від автора видавництво не приймає, оскільки з нього важко калькувати* (з наук. літ.); *На папері писати конспект рекомендують ручкою чітко й розбірливо. Олівцевий запис недовговічний, і читати його менш зручно* (з навч. літ.); // Для створення якого використано олівець (про твір мистецтва). *Нетривале перебування в Астрахані сповнене багатьох вражень і приємних подій: відновлення знайомства з родиною Сапожникових .. — Шевченко, за деякими даними, пише олівцевий портрет його дружини й тещі* (І. Дзюба).

△ **Олівце́ве де́рево** *див.* **де́рево.**

ОЛІВЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **олівéць** 1. *Згодом прийдуть псалми залізу, але то згодом, згодом. Тоді ж писав* [П. Тичина] *сірим олівчиком на розлінієних віддрукованих бланках* (П. Загребельний); *Стратон Стратонович .. почав розглядати свій дубовий стіл .. Три телефони .. Стаканчик з гостро заструганими олівчиками, якими він жодного разу не користувався* (О. Чорногуз); *Недогризок олівчика. Маленький, явно відламаний від цілого, погано загострений. Але ним можна писати* (А. Кокотюха); *"Невже ж ти, Водічко, зголосився на фронті на ці курси не для того, щоб викрутитися від фронту, а щоб увечері малювати в якихось зошитах олівчиком, немов школярик?"* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОЛІГÁРХ, а, *ч.* 1. Представник великого промислового та фінансового капіталу, економічні ресурси якого дають йому змогу впливати на політику влади в державі. *На науку коштів нема, на культуру нема, зате є олігархи і тіньовий капітал* (Л. Костенко); *Почалося його* [капіталізму] *безпорадне прижиплення на вітчизняний ґрунт: .. захоплення майна, знецінення заощаджень .. — і, як антитеза, поява перших тлустих котів, згодом увічливо означених олігархами* (Ю. Андрухович); *Олігарх Вернидуб .. добре володів усіма тонкощами політико-апаратних ігор. Він контролював фінансову сферу* (В. Кожелянко); *Він перегорнув кілька сторінок, на яких детально перелічувалися фірми і бізнеси олігарха, зазначалися прізвища його співвласників, партнерів і залежних від нього чиновників* (В. Єшкілєв); // Узагалі дуже багата людина; великий бізнесмен. *Дітей-сиріт і бомжів жалів* [Каправка], *олігархам заздрив, туристів зневажав, феміністок боявся* (Г. Тарасюк); *— Один олігарх вирішив дізнатися, в чому ж великий секрет життя. Він зібрав великий почет із джипів, коней, колісниць і рушив у Гімалаї шукати мудреця, який знав відповідь* (Любко Дереш); * Образно. *Мама встигла забрати папку документів, які стосувалися нашої родини. І тепер я майже олігарх — у мене є документи, датовані 1893 роком* (М. Матіос).

2. Член олігархічного уряду. *Купка опозиції не зробить нас сміливішими, і країна перейде до .. тоталітаризму олігархів, де не залишиться місця мітингам, розмовам у громадському транспорті та палким виступам у парламенті* (Г. Пагутяк); *Напіваграрна природа міст і те, що розміщувалися вони на землях магнатів, давало олігархам привід ставити під сумнів статус міщан і вимагати від них виконання обтяжливих повинностей і сплати податків* (з навч. літ.).

ОЛІГАРХÁТ, у, *ч.* 1. *політ.* Те саме, що **олігáрхія** 1. *— Що ж ти хочеш від суспільства, яке за одне століття пережило три суспільні формації? .. Монархію, .. соціалізм, .. а тепер ще й олігархат під псевдонімом "демократія"* (Л. Костенко); *Владна верхівка олігархату має змінну структуру, де рішення виробляють і приймають у закритій неформальній групі* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Ті, хто є олігархами (у 1 знач.). *У наші часи символом олігархату є насамперед наближені до влади бізнесмени* (з публіц. літ.); *Дехто цілком щиро вважає, що олігархат не впливає на прийняття рішень президентом, парламентом або урядом* (з газ.).

ОЛІГАРХІЗÁЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Перетворення на олігархію, набуття олігархічних рис, ознак і т. ін. (перев. про владу, партію); олігархізування. *Індекс олігархізації суспільної системи характеризує міру контролю небагатьох монополістів над економічними ресурсами країни* (з наук. літ.); *Загроза поглиблення олігархізації породжується недостатністю ринкових перетворень у суспільстві* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГАРХІЗÓВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **олігархізувáти.** *В олігархізованій економіці є багато тих, хто зацікавлений у приватизації, щоб дешево отримати стратегічні підприємства* (з публіц. літ.); // **олігархізóвано,** *безос. пред. Нині олігархізовано практично всі ЗМІ країни* (із журн.).

ОЛІГАРХІЗУВÁННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **олігархізувáти** і **олігархізувáтися.** *Від олігархізування деяких партій бізнес відмовляється: навіщо ж їм вкладати кошти в пусті для своїх комор проєкти* (з публіц. літ.).

ОЛІГАРХІЗУВÁТИ, ýю, ýєш, *недок. і док., що, книжн.* Надавати чому-небудь олігархічних рис, ознак і т. ін. (перев. владі, партії). *Якщо владна верхівка сформована також і з представників великого бізнесу, це збільшує намагання олігархізувати законодавчу владу* (з навч. літ.); *Поза увагою українського суспільства залишилися деякі політичні партії, які поступово олігархізують органи місцевої влади* (з публіц. літ.).

ОЛІГАРХІЗУВÁТИСЯ, ýється, *недок., книжн.* Набувати олігархічних рис, ознак і т. ін. (перев. про владу, партію). *За певних політико-економічних умов у суспільстві влада олігархізується* (з газ.).

ОЛІГАРХÍЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до олігарха (у 1 знач.), пов'язаний з ним. *Руслан був з впливової олігархічної сім'ї, дарма що нині опальної* (О. Ульяненко); * Образно. *Коріння моєї родини "вгризлося" у скалисті карпатські гори на 220 років. Я знаю .. своїх родичів до 1790 року. Це — "олігархічне" багатство. Його неможливо конфіскувати, .. перепродати через будь-який фонд майна у будь-якому офшорі* (М. Матіос).

2. *політ.* Характерний для олігархії (у 1 знач.). *Олігархічні тенденції пов'язані з різким переходом суспільства від планового до ринкового господарства та складними процесами трансформації політичних і правових систем від авторитаризму до демократії* (з наук. літ.); *Зусилля деяких політичних груп переформувати систему влади за допомогою референдуму було намаганням створити придатний для ручного управління владний механізм із перспективою на олігархічне правління* (з наук.-попул. літ.); *У VII–IV ст. до н. е. Карфаген підкорив значну частину узбережжя Північної Африки, Південну Іспанію, ряд островів Середземного моря і політично був олігархічною республікою* (з навч. літ.).

3. Стос. до олігархії (у 2 знач.). *Від .. швейцарських та німецьких бібліофілів доводилось вислуховувати сумніви щодо перспектив ринкової економіки в умовах олігархічного перерозподілу влади* (С. Жадан); *Монократичний режим із концентрацією влади в одних руках (однієї особи, партії, клану, олігархічного угруповання тощо) є реальною загрозою для України* (з наук. літ.); *В історії капіталізму було немало періодів домінування олігархічних груп як у Європі, так і в Америці* (з наук.-попул. літ.); // Власт. олігархії. *Щодо персони, яка замінить Трипільського, олігархи ще не мали якоїсь навіть попередньої згоди; лякати президента своїм олігархічним гнівом можна, але всі гуртом зійшлися на тому, що — марно* (В. Кожелянко).

ОЛІГАРХІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., політ.* Властивість за знач. **олігархі́чний** 2. *Кланові, олігархічні, корпоративні й персональні інтереси існують і сьогодні. Йдеться саме про клановість, олігархічність, корпоративність і персональність інтересів надзвичайно впливових, з погляду капіталів та можливостей впливати на політичні процеси, людей* (з публіц. літ.).

ОЛІГАРХІ́ЧНО, *політ.* Присл. до **олігархі́чний** 2. *За Арістотелем, кожна з гілок влади може бути організована демократично чи олігархічно або більшою чи меншою мірою демократично чи олігархічно* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГА́РХІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн., політ.* Форма державного правління, коли вся влада належить невеликій групі людей (перев. економічно могутніх). *За олігархії мета державного правління — служіння благу всіх — підміняється правом володарів великої власності керувати суспільством* (з наук. літ.); *Зумовлене політичними причинами зволікання з економічними реформами призводить до негативного політичного наслідку — виникнення загрози олігархії* (з наук.-попул. літ.); *Аристократична олігархія існувала в багатьох рабовласницьких державах і феодальних містах-державах* (з навч. літ.); *— Поневолити своїх співвітчизників?... Оце вже справжній фашизм! .. — Ти помиляєшся, Александре. Те, що пропонує Гакслі, не фашизм, а крайня форма олігархії* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Правляча група при такій формі правління. *За довгі роки правління Кіпселові не раз доводилося по лікті занурюватись у кров. На гребінь влади його замолоду винесла хвиля боротьби демосу з олігархією* (І. Білик); *Пішовши на поводу в олігархії, — .. в олігархії вискочнів-інтриганів, які пролізли до керма влади в усіх галузях життя, — .. цих запеклих змовників проти прав народу, Англія зрадила свої так гучно проголошені засади* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

3. Група власників найбільших монополій (банківських, промислових і т. ін.). *Злісне, грубе, цинічне порушення владою, великим капіталом та олігархією принципу соціальної справедливості спричинило системну соціальну кризу* (з наук.-попул. літ.).

4. *перен.* Правляча верхівка взагалі. *Статут і проспекти, публіковані цим комітетом* [Товариства імені Т. Шевченка], *виробляли замість широкої основи для товариства олігархію, відсували зовсім наукові цілі товариства* (М. Драгоманов); *Гноячи безрідних послушниць у вогких, темних підвалах монастиря, виснажуючи цвіт їхньої сили на чорному подвір'ї, .. монастирська олігархія влаштовувала супокійне й безжурне життя .. Череповим, Раковичкам* (І. Микитенко).

ОЛІГЕМІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до олігемії. *Порушення центрального кровообігу, характерне для шоку, дає підставу деяким ученим розглядати опіковий шок як олігемічний* (з навч. літ.).

ОЛІГЕМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Зменшення загальної кількості крові в організмі (при кровотечах, згущенні крові і т. ін.). *У відповідь на олігемію настає рефлекторний спазм судин тіла, унаслідок якого ємність судинного русла зменшується, відбувається відтікання крові з депо* (з навч. літ.).

ОЛІГО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **незначни́й** у 1 знач., напр.: о л і г о а р т р и́ т, о л і г о д а к т и л і́ я, о л і г о к р а́ т і я, о л і г о м е́ р и, о л і г о п е п т и́ д и.

ОЛІГОГЕ́Н, а, *ч., біол.* Ген, що контролює розвиток однієї або двох взаємовиключних ознак. *Для надання сортам рослин чорної смородини довготривалої стійкості доцільним є поєднання в їх геномі двох-трьох олігогенів із полігенами* (з наук. літ.); *Колір насіннєвої оболонки льону-довгунця регулюють один олігоген і два гени-модифікатори* (з навч. літ.).

ОЛІГОГЕ́ННИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **олігоге́н.** *Олігогенні ознаки успадковуються незалежно одна від одної, можуть бути дискретно наявними в одному геномному комплексі й незалежно реалізуватися фенотипово (наприклад, у плодових та овочевих культурах)* (з наук. літ.); *Основою сучасних селекційних програм із чорної смородини є залучення до селекційного процесу олігогенних та комплексних донорів конкретних господарсько-цінних ознак* (з навч. літ.).

ОЛІГОКЛА́З, у, *ч., геол.* Породотвірний мінерал білого, сірого, жовтуватого, червонуватого чи зеленкуватого кольору із класу силікатів, групи польових шпатів; кислий плагіоклаз. *Типовий мінеральний склад гранітів представлено кварцом, олігоклазом, біотитом, а також домішками гранату, монациту і т. ін.* (з наук. літ.); *В Україні олігоклаз поширений у межах Українського щита* (з навч. літ.).

ОЛІГОКРАТИ́ЧНИЙ, а, е, *політ.* Прикм. до **олігокра́тія** 1. *Реальними суб'єктами політичного владарювання при олігократичному й тоталітарному режимах є не тільки державні, а й позадержавні соціальні сили* (з навч. літ.).

ОЛІГОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. *політ.* Форма державного устрою, коли верховна влада належить вузькому колу осіб. *Усяке суспільство є олігократією, владою меншості над більшістю. Режим відрізняється лише тим, як керівна меншість створюється — шляхом узурпації влади чи волею більшості громадян* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Група представників такої влади. *Олігократія насамперед має на меті власні бізнес-інтереси* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГОМЕ́Р *див.* **олігоме́ри.**

ОЛІГОМЕ́РИ, ів, *мн. (одн.* **олігоме́р,** у, *ч.).* Полімери порівняно невеликої молекулярної маси — в'язкі нелеткі рідини або легкоплавкі тверді речовини. *Більшість методів синтезу олігомерів ґрунтується на реакціях, які забезпечують обмеження росту макромолекул у процесах полімеризації* (з наук. літ.); *У побутовій електроніці, зокрема для виготовлення рідкокристалічних дисплеїв і плат друкованого монтажу високоточних вимірювальних приладів, широко застосовують струмопровідні композиції на основі олігомерів* (з наук.-попул. літ.); *Олігомерами є більшість синтетичних смол* (з навч. літ.).

ОЛІГОМЕ́РІЯ, ї, *ж., біол.* Зменшення кількості гомологічних органів, що повторюються. *Олігомерія виникає в процесі історичного розвитку організмів, наприклад, тичинок у квітки, сегментів тіла в черв'яка* (з навч. літ.).

ОЛІГОМЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **олігоме́р.** *Як вихідну сполуку для формування протонопровідної полімерної матриці використано олігомерні прекурсори* (з наук. літ.); *Концентраційні та часові зміни формування олігомерних плівок було досліджено на аморфних металевих сплавах* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГОПОЛІ́СТ, а, *ч.* Представник, член олігополії (у 3 знач.). *Олігополісти завжди вибирають співвідношення "менший обсяг — вища ціна", отримуючи економічний прибуток не тільки в короткотерміновому, а й у довготерміновому періоді* (з наук.-попул. літ.); *Олігополіст, визначаючи лінію своєї економічної поведінки, ураховує не тільки реакцію споживачів, а й конкурентів* (з навч. літ.).

ОЛІГОПОЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. *екон.* Стос. до олігополії (у 1, 2 знач.); який ґрунтується на її принципах. *Олігополістичний ринок складається з невеликої кількості продавців, дуже чутливих до політики ціноутворення й маркетингових стратегій конкурентів* (з наук. літ.); *Олігополістична модель ринку така ж поширена, як і ринок монополістичної конкуренції* (з наук.-попул. літ.); // Власт. олігополії. *Олігополістичні ціни мають тенденцію бути негнучкими, або "жорсткими", і якщо все-таки змінюються, то, найвірогідніше, усі компанії роблять це одночасно* (з наук.-попул. літ.).

2. Прикм. до **олігопо́лія** 3; який є олігополією. *Олігополістичні компанії змінюють ціни переважно одночасно. Їхня цінова поведінка передбачає наявність стимулів до погоджених дій або до таємної змови при встановленні цін* (з наук. літ.); *Олігополістичні структури почали утворюватися у XVII–XVIII ст.* (з навч. літ.); // Який характеризує олігополію. *Теорія і практика господарювання свідчать про різноманітність форм олігополістичної поведінки* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГОПОЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **олігополі́ст;** належний олігополістам. *Олігополістська змова; Олігополістський прибуток.*

ОЛІГОПО́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. *екон.* Панування в деяких галузях промисловості та на ринку кількох компаній (трестів, концернів). *Відповідно до структурно-цінового підходу олігополія є ринковою структурою, в якій рівень цін контролюють лише кілька компаній* (з наук.-попул. літ.); *Олігополія є типовою для значної кількості галузей, зокрема для автомобіле- й суднобудування, авіаційної галузі, виробництва енергоносіїв* (з навч. літ.); *Для олігополії характерна групова монополія, коли невелика кількість великих фірм (підприємств) ведуть між собою переважно нецінову конкуренцію* (із журн.).

2. *чого, на що, у чому і без дод., екон.* Ситуація на ринку, коли в його певному сегменті існує кілька компаній (трестів, концернів). *Активізація процесів злиття постачальників послуг зв'язку набуває ознак створення олігополії в телекомунікаційній сфері* (з наук.-попул. літ.).

3. Об'єднання *(див.* **об'єднання**[1] 3) таких компаній для одержання максимальних прибутків. *На олігополію припадає основний обсяг продажів ринку* (з навч. літ.).

ОЛІГОПО́ЛЬНИЙ, а, е, *екон.* Стос. до олігополії, пов'язаний з нею. *В умовах олігопольного ринку можлива диференціація продукції, що залежить від того, наскільки покупці сприймають конкуруючі продукти як різні* (з наук.-попул. літ.); *Олігопольними є галузі обробної та видобувної промисловості, оптової торгівлі й послуг, де панує декілька компаній* (з навч. літ.).

ОЛІГОПО́ЛЬНО, *екон.* Присл. до **олігопо́льний.** *Негативно впливають на ефективність діяльності аграрних підприємств олігопольно високі ціни на матеріально-технічні ресурси для сільського господарства* (з навч. літ.).

ОЛІГОСАПРО́Б *див.* **олігосапро́би.**

ОЛІГОСАПРО́БИ, ів, *мн. (одн.* **олігосапро́б,** а, *ч.), біол.* Рослинні та тваринні організми, що живуть у водоймах із чистою, не забрудненою органічними речовинами водою, наприклад біле латаття, форель, стерлядь. *Доволі висока частка олігосапробів у прикримських флористичних районах* (з наук.-попул. літ.); *Олігосапробами є, зокрема, рдест блискучий, уруть* (з навч. літ.).

ОЛІГОСАПРО́БНИЙ, а, е, *біол.* 1. Стос. до олігосапробів. *Олігосапробні види в районі Карадагу становлять 58,8 %, мезосапробні — 31,3 %, полісапробні — 9,8 %, що за флористичним коефіцієнтом дає змогу віднести цей район заповідника до відносно чистих ділянок моря* (з наук. літ.); *Серед олігосапробних організмів є значна кількість видів діатомових водоростей* (з навч. літ.).

2. Із високою концентрацією розчиненого кисню у воді; майже чистий, із незначним умістом нестійких органічних речовин і невеликою кількістю продуктів їх мінералізації. *Видами-індикаторами олігосапробних умов є численні харові водорості, деякі вищі водні рослини, ракоподібні, коловертки, молюски, личинки комах та риби* (з наук. літ.); *В олігосапробних водоймах сірководень відсутній, вуглекислого газу мало* (з наук.-попул. літ.); *Водними об'єктами олігосапробного типу в Україні є річки Вижівка, Стохід, Стир, Случ, Бистриця, Свіча, верхня течія Дністра, озера Шацької групи (Світязь, Пісочне, Пулемецьке)* (з навч. літ.).

ОЛІГОТРО́Ф *див.* **оліготро́фи.**

ОЛІГОТРО́ФИ, ів, *мн. (одн.* **оліготро́ф,** а, *ч.), бот.* Рослини й мікроорганізми, які розвиваються на неродючих ґрунтах (жито, сосна звичайна і т. ін.). *Серед флори лучного компонента, яку досліджували протягом 2010–2017 рр. на паркових територіях Полтави, панівними були представники групи мезотрофів (53,1%), а найменше виявлено оліготрофів (11,8%)* (з наук. літ.); *Оліготрофи заселяють субстрати, що є дуже бідними на доступні елементи живлення (камені, скелі, сухі піщані ґрунти, оліготрофні болота)* (з наук.-попул. літ.); *До оліготрофів належать овес, пухівка, сфагнові мохи та ін.* (з навч. літ.).

ОЛІГОТРОФІ́Я, ї, *ж., бот.* Середовище з низькою концентрацією поживних речовин. *Через постійний водний дефіцит і оліготрофію епіфіти переважно ростуть повільно* (з наук. літ.); *Мезотрофні водойми з ознаками оліготрофії — глибокі (максимальна глибина більш як 25 м, середня — за 9 м), невеликі за площею (до 3 м^2) і мають незначну проточність* (з навч. літ.).

ОЛІГОТРО́ФНИЙ, а, е, *бот.* 1. Стос. до оліготрофів. *Найменше представлені оліготрофні види мохоподібних у природному заповіднику "Розточчя", створеному 1984 р. в Яворівському районі Львівської області* (з наук.-попул. літ.); *Оліготрофні рослини невибагливі до мінерального живлення і ростуть на бідних ґрунтах (селагінела, традесканція та ін.)* (з навч. літ.).

2. Стос. до оліготрофії. *Оліготрофні болота бідні на мінеральні речовини, мають високу кислотність, а їхні рослини втрачають зв'язок із ґрунтом* (з наук. літ.); *В Україні до оліготрофних належать гірські озера Карпат (наприклад, Липовецьке озеро, Синевир) і карстові озера Волині (зокрема, озеро Святе)* (з наук.-попул. літ.); *Якщо посадити рослину в поганий оліготрофний ґрунт, вона не порадує стрімким зростанням* (з навч. літ.).

ОЛІГОФА́Г *див.* **олігофа́ги.**

ОЛІГОФА́ГИ, ів, *мн. (одн.* **олігофа́г,** а, *ч.), зоол.* Тварини, що живляться лише небагатьма певними видами корму. *На території лісових біоценозів Бердичівського району, де було проведене дослідження, переважають олігофаги* (з наук. літ.); *Овочевим культурам на території Закарпатської області завдають шкоди близько тридцяти видів комах, найпоширеніші з них — двадцять видів олігофагів* (з наук.-попул. літ.); *Хризоліна полинова живиться полином віниковим і полином польовим, а листоїд м'ятний — різними видами м'яти. Це вузькі олігофаги* (з навч. літ.).

ОЛІГОФА́ГІЯ, ї, *ж., зоол.* Живлення тваринних організмів лише небагатьма певними видами корму. *Олігофагія жуків-вусачів у лісових екосистемах на території північно-східного схилу Українських Карпат і на Передкарпатті переважно консортивно пов'язана зі смерекою та ялицею* (з наук. літ.).

ОЛІГОФРЕ́Н, а, *ч.* 1. *мед.* Людина, хвора на олігофренію. *Незважаючи на стійке порушення пізнавальної діяльності, олігофрен може отримати освіту в мережі спеціальних навчальних закладів* (з наук.-попул. літ.); *Зв'язок між психікою й моторикою дає можливість здійснювати корекцію пізнавальної дільності олігофренів з оптимізацією їхньої фізичної активності* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Про недоумкувату, розумово обмежену людину. — *Ну, Карпа, ну чого зразу Дебіл? — питає Вася. Явно перед тим, як уточнити, що він, може, олігофрен* (І. Карпа); *Всі такі вони перепуджені: прийшли до них старі хлопи — один лисий, другий олігофрен* (Любко Дереш).

ОЛІГОФРЕНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до олігофренії, пов'язаний з нею. *Провідним олігофренічним симптомом є зміни у вищій психічній діяльності* (з наук. літ.); *Коректувальні лікувально-педагогічні заходи дуже важливі в подоланні олігофренічного дефекту* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Недоумкуватий, розумово обмежений. *"Ця країна мала чудові шанси змінитися й від стану .. олігофренічної безпорадності майже блискавично перестрибнути до стану принаймні нормальності"* (Ю. Андрухович); *Олігофренічні велетні чи силачі-людожери — лише найяскравіша ілюстрація відразливості голого екстракту сили і здоров'я* (С. Процюк).

△ **Олігофрені́чний синдро́м** *див.* **синдро́м.**

ОЛІГОФРЕНІ́ЧНО, *розм.* Присл. до **олігофрені́чний** 2. *Антін звісив руки і олігофренічно дивився у вікно* (С. Процюк).

ОЛІГОФРЕНІ́Я, ї, *ж., мед.* Недоумкуватість, природжений або набутий у ранньому дитинстві психічний недорозвиток людини. *Найпоширенішою й добре відомою хромосомною формою олігофренії є хвороба Дауна, що властива 9–10 % усіх розумово відсталих дітей* (з наук. літ.); *Профілактика олігофренії багато в чому залежить від соціальних заходів, спрямованих на поліпшення середовища та виховання* (з навч. літ.); *Причини виникнення олігофренії: внутрішньоутробні травми, інтоксикації, інфекції, пологові травми тощо* (із журн.).

ОЛІГОФРЕНОПЕДАГО́ГІКА, и, *ж.* Розділ спеціальної педагогіки, що розробляє питання теорії та практики навчання, виховання й соціальної адаптації хворих на олігофренію. *Основне завдання олігофренопедагогіки як науки — вивчення сутності та закономірностей розвитку особистості дітей з вадами інтелекту різних ступенів і видів* (з наук.-попул. літ.); *Олігофренопедагогіка виокремилася в самостійну галузь педагогічної науки наприкінці XIX — на початку XX ст.* (з навч. літ.).

ОЛІГОФРЕНОПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ спеціальної психології, що вивчає психічний розвиток і можливості його корекції у хворих на олігофренію. *Олігофренопсихологія виявляє причини розумової відсталості в людей, вивчає їх психологічні особливості, форми й ступінь вираженості дефекту, сприяє створенню програм і методик їх навчання в допоміжних школах* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГОХЕ́ТА *див.* **олігохе́ти.**

ОЛІГОХЕ́ТИ, ет, *мн. (одн.* **олігохе́та,** и, *ж.), зоол.* Клас кільчастих червів, що мають нечисленні щетинки, поясок; дощові черв'яки. *Олігохети є стійкими до нестачі кисню й резистентні до дії забруднень, тому витримують надходження до акваторії важких металів та інших токсикантів* (з наук. літ.); *Тіло олігохет більш-менш витягнуте, майже циліндричне* (з наук.-попул. літ.); *Основне значення олігохет пов'язане із ґрунтоутворенням та біологічним очищенням забруднених водойм* (з навч. літ.).

ОЛІГОХЕ́ТНИЙ, а, е. 1. *зоол.* Стос. до олігохет. *У водоймах, які забруднюються промислово-побутовими стоками міста, домінують у бентосі представники хірономідної та олігохетної фауни* (з наук. літ.).

2. *екол.* Який є показником ступеня забрудненості донних відкладів. *Олігохетний індекс підраховують як співвідношення чисельності червів-олігохет та личинок комарів і загальної чисельності донних організмів у пробі* (з наук. літ.); *Сапробність та олігохетний індекс на ділянці навпроти балки Тунельної міста Дніпро зумовлені стоком органічної речовини, що спричинило накопичення тут мулових відкладень* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІГОЦЕ́Н, у, *ч., геол.* Третя, остання епоха палеогенового періоду кайнозойської ери, що закінчилася 25–30 мільйонів років тому. *До олігоцену належать морські глауконіто-кварцові піски і алеврити харківської світи, поширені на схід від лінії Радомишль–Кочерів–Біла Церква* (з наук. літ.); *Переломний момент в альпійській історії еволюції Карпат наступив на межі пізнього олігоцену та раннього міоцену* (з наук.-попул. літ.); *Палеогеновий період поділяють на три послідовні епохи, кожна з яких досить різко відрізняється від інших: палеоцен, еоцен та олігоцен* (з навч. літ.).

ОЛІГОЦЕ́НОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **олігоце́н.** *Олігоценові породи поширені у повному обсязі — це піски глауконіто-кварцові, слюдисті, глинисто-алевритові, глини з прошарками тонкозернистого світлого кварцового піску* (з наук.-попул. літ.); *В олігоценову епоху клімат стає різноманітнішим, помітно знижується рівень Світового океану, установлюється природна зональність, що загалом нагадує сучасну* (з навч. літ.); *З олігоценових зложищ повзе й осувається бітум* (М. Бажан).

ОЛІГУРІ́ЙНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **олігурі́я.** *В олігурійній фазі хронічна ниркова недостатність призводить до пришвидшення процесу склерозування нефронів* (з наук. літ.).

ОЛІГУРІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Зменшення кількості сечі при захворюванні нирок, зневодненні організму і т. ін. *Ниркова олігурія виникає при гострій нирковій недостатності будь-якої етіології* (з наук.-попул. літ.); *Тромбоз ниркових артерій переважно виражений больовим синдромом — раптово з'являються різкі болі в поперековій ділянці, які нерідко супроводжуються олігурією* (з навч. літ.).

ОЛІЄЕКСТРАКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Пов'язаний з екстракційним одержанням олії (у 1 знач.). *Запорізький олієекстракційний завод — сучасне підприємство з повним циклом переробляння сировини, яке спеціалізується на виробництві нерафінованої соняшникової олії, шроту й лушпиння* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІ́ЄНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **олі́їти** 2. *Скандинавський стиль у кухні передбачає олієний дуб і прості форми, що забезпечує максимум світла й простору* (з навч. літ.).

ОЛІ́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **олі́їти.** *Перед олієнням деревину варто ґрунтувати* (з навч. літ.).

ОЛІЄНО́СНИЙ, а, е. Багатий на олію (про насіння, рослину); олійний (у 1 знач.). *Соняшник вирощують як харчову, кормову та промислову культуру для одержання олієносного насіння, а також зеленої маси для силосування* (з навч. літ.).

ОЛІЄПОДІ́БНИЙ, а, е. Який нагадує олію, подібний до олії (у 1 знач.). *Із зародків пшениці методом фракціонування одержано жиророзчинний олієподібний екстракт* (з наук. літ.); *Гримучою олією називають нітрогліцерин — густу жовтувату олієподібну рідину* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІ́ЇСТИЙ, а, е. Який містить олію (у 1 знач.). *Обряд змазування тіла оліїстими речовинами виник набагато раніше, ніж християнство* (з навч. літ.); // Те саме, що **олієподі́бний.** *Водна сульфатна кислота — це важка безбарвна оліїста нелетка рідина, що не має запаху і не проводить електричний струм* (з навч. літ.).

ОЛІ́ЇСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **олі́їстий;** ступінь умісту олії в чому-небудь. *Оліїстість макухи, отриманої внаслідок віджимання олії холодним способом, становить близько 30 %* (з навч. літ.).

ОЛІ́ЇТИ, їю, їєш, *недок., що і без прям. дод.* 1. *розм.* Поливати олією (у 1 знач.) що-небудь; додавати олії до чогось. *Афіногена Максимовича ми зустріли в дорозі до сільської крамниці, куди він .. йшов за олією .. Афіноген Максимович категорично заявив, що орудка його не термінова, оліїти дома ще є чим* (Ю. Мельничук).

2. *спец.* Покривати, обробляти олією (у 3 знач.). *Оліїти дошку для підлоги.*

ОЛІ́Й, ю, *ч., діал.* Олія (у 1 знач.). *Як лампа розбита, Даремно олій доливати* (І. Франко); *Під пахвою тримала* [дівчина] *в'язку хмизу, в лівій руці таганок, а в правій глек з олієм і запалений смолоскип* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Нудьга .. воліклася за переїзними поїздами хмарами курива й серпанком меланхолії. Гірка, мов блеків, і млява, мов олій* (Б.-І. Антонич).

ОЛІ́ЙКА, и, *ж.* Пестл. до **олія** 1. *Взяв ложку Миколка... А борщ же той .. аж нудить..: ні олійки, ні квасольки в йому* [ньому] (А. Тесленко); *Якщо прядка скрипіла, бабуся підливала в пази олійки, і прядка продовжувала монотонно гудіти* (М. Чабанівський); — *Для мене* [гриби] — *як мармелад. Та ще на олійці. Щоб хрумтіли* (В. Близнець); *На обід йому подавали переважно мелене м'яско .. До цього завше салатка з різної мізерії, скроплена олійкою* (Ю. Винничук); *Дитячу олійку використовують після купання малюка для зволоження шкіри, щоб не дати їй пересихати* (із журн.).

ОЛІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **олія.** *Задушливу сутінь ще тісніш згущало Олійне сяйво синьої лампадки, Що в пітьмі сій з'ясовувала все* (Є. Маланюк); *На пляжі почали з'являтися робітниці в червоних хусточках, чоловіки й жінки з портфелями, трамвайні кондуктори, робітники.., замащені олійними й нафтовими плямами* (В. Домонтович); *Надвечірня Волга. Довгі струї — в тінях Хмар, і пароплавів, і олійних плям* (М. Бажан); *Туман розтікається, мов олійна пляма* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Який містить олію. *Свиріпа дуже олійна* (Сл. Б. Грінченка); // Який вирощують для одержання олії (про рослини). *Він з поважним виглядом розповідав Зінаїді .. про те, як платять мито, провозячи через нантський порт насіння олійних культур, індиго та тріскову ікру* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Який виготовляє олію (про підприємство). *Бавовняний і олійний заводи чи історичні руїни Кагана — однаково були невідомі їй до цього і цікавили в рівній мірі* (Іван Ле); *Мирон Данилович пристав до кількох, що брали напрямок до хати робітника з олійного заводу* (В. Барка); — *Мій напарник Зозуля повну адресу написав .. їхати до олійного заводу. Там ходить автобус* (Є. Кравченко); // Який діє на олії, заправлений олією (про ліхтар, каганець і т. ін.). *В довгому, рівному хіднику з дверима по обох боках тьмяно заблимав вогник олійного світильника* (Н. Королева); *Олійний ліхтар висів під низькою стелею, шипів і потріскував* (О. Ільченко); *На столі блимав олійний каганець, біля каганця лежала товста засмальцьована книга, а над книгою схилився дядько років шістдесяти* (І. Білик); *Двісті років тому вечірній Львів освітлювався олійними каганцями в ліхтарях, що мали три шибки і кріпилися до мурів будинків* (Ю. Винничук); *Я куплю собі на зиму олійний обігрівач* (Любко Дереш).

2. Написаний фарбами, розведеними на олії. *На стінах висіло кілька олійних образів у старих золочених рамах* (І. Франко); *Коли я була дитиною, мене прикро вражали великі олійні картини на виставах* (Леся Українка); *Я придивлялася одному великому олійному образові з намальованим нічним краєвидом, котрий викликував дуже часто мій подив* (О. Кобилянська); *На стіні висів невеличкий олійний натюрморт — розрізаний кавун у товаристві огірків і помідорів* (В. Підмогильний).

Олі́йна фа́рба *див.* **фа́рба.**

△ **Олі́йна па́льма** *див.* **па́льма; Олі́йний живо́пис** *див.* **живо́пис.**

ОЛІ́ЙНИК, а, *ч.* Той, хто виготовляє або продає олію; власник олійниці *(див.* **олі́йниця**[1] 1). [С т а р и й д и я к о н:] *Ти приходь на дворище до мене, я олійник, Агатофілом звуся, коло Термів моя оселя* (Леся Українка); *Раптом сталася новина: Метелицю не приймають у компаньйони до олійника Гугнявого Петра* (О. Ковінька); // Робітник підприємства, на якому виготовляють олію. *Нехай в олійниці олійник тараном Макухам завдає якмога гіршу муку* (П. Гулак-Артемовський); *Гамід, вважаючи його за розумного і досвідченого олійника, настановив старшим над іншими батраками і невільниками* (В. Малик); — *Я чоловік майстровий, так? .. На олійні я олійник, біля парової машини у млині я машиніст. І на тракторі, й на такій машині, шофером* (Є. Гуцало).

ОЛІЙНИКІ́ВНА, и, *ж., заст.* Дочка олійника.

ОЛІ́ЙНИЦТВО, а, *с.* Виготовлення олії з рослинних плодів або насіння. *1903 р. український етнограф Андрій Веретельник опублікував розвідку про олійництво як важливий спосіб первинного переробляння харчових продуктів* (з наук.-попул. літ.); // Галузь господарства з виробництва олії. *Основними в розвитку олійництва є Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська і Херсонська області* (з навч. літ.).

ОЛІЙНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **олійництво.** *Олійні заводи, що виробляють різні види рослинної олії, збудовано в районах концентрації посівів олійницької сировини* (з наук.-попул. літ.); *Наприкінці 70-х рр. XX ст. в Україні було 30 великих державних олійних комбінатів і заводів, 418 олійницьких цехів* (з навч. літ.).

ОЛІЙНИЦЯ[1], і, *ж.* 1. Підприємство, де виготовляють олію. *— Тільки заверну за ріг коло церкви, — думаю собі, — потягне рижійною олією — олійниця там стоїть* (С. Васильченко); *Харківські заводи дали нам електричний струм, у нас є млин, олійниця, цегельня* (К. Гордієнко); *Я повернула до олійниці, бо мої там били олій* (М. Андрусяк).

2. Пристрій для виготовлення олії. *Була в нього на городі така клуня — не клуня, сам високий солом'яний дах на голих стовпах, під яким містилась .. недобудована крупорушка чи олійниця спеціальної Масєчиної конструкції* (І. Багряний); *Я вперто жував те спресоване в олійниці соняшникове місиво .. Мені хотілося швидше вгамувати голод* (І. Кирій).

3. Посудина для олії. *Гончарі голосно викрикували* [на ярмарку], *пропонуючи свій дзвінкий крам — полив'яні глечики і розмальовані зеленою фарбою великі миски, олійниці, сухарниці...* (М. Чабанівський).

4. Жін. до **олійник.**

ОЛІЙНИЦЯ[2], і, *ж.* Жук ряду твердокрилих; наривник. *Отрута малорухливої олійниці є небезпечною для шкіри людини, бо може спричинити подразнення* (з навч. літ.).

ОЛІЙНИЧЕ́НКО, а, *ч., заст.* Син олійника.

ОЛІЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **олійний** 1. *Олійність — основна мета вирощування озимого ріпаку* (з наук.-попул. літ.); *Найважливішим показником якості соняшнику є його олійність* (з навч. літ.); * Образно. *— Хто ти, чоловіче?! — скрикнув .. Магазаник .. В очах старця поширшала олійність — хоч ґнотики запалюй на ній. Де він бачив цю текучу олію, цього носяру, що виткнувся з хащів волосся?* (М. Стельмах).

2. Ступінь умісту олії (у 1 знач.), олійних речовин у плодах окремих рослин; оліїстість. *Високоефективні преси для віджиму олії з насіння сої дають можливість отримувати залишкову олійність не більш як 6,5 %* (з наук. літ.).

ОЛІ́ЙНЯ, і, *ж.* Те саме, що **олійниця**[1] 1. *Праворуч од воріт стоять розхристана засніжена катрага, стайня, шопа і квадратна олійня, від якої аж на вулицю смачно розтікається масний дух підсмаженого сім'я* (М. Стельмах); *З подвір'я олійні викотилась водовозка* (В. Козаченко); *Там, де млинок слухняно бухкає І від олійні тихий струс, Голодний шпак даремно слухає Маслини захололий пульс* (М. Вінграновський); *Асаф запишався .. Він, Асаф, власник маслинових дерев і олійні, — поважна особа* (В. Кожелянко).

ОЛІМП, у, *ч.* 1. *(з великої літери).* Гора, на якій, за віруваннями стародавніх греків, жили боги на чолі із Зевсом. *Щось величне й гарне встає перед очима: давній Олімп з богами, .. закутаний в сизу імлу* (І. Нечуй-Левицький); *Вже по дорозі до Салонік з правого боку весь час стояв перед нами Олімп* (М. Коцюбинський); [К р е о н т:] *Наказ переступить посміла ти.* [А н т і г о н а:] *Його ж не Зевс з Олімпу сповістив мені, І не богів підземних правда вічная, Що всі закони людям установлює* (Борис Тен, пер. з тв. Софокла); // Зібрання, сонм богів. *— Елліни з персами бились. От пустив я тоді персам страх! Погнав навперейм* [навперейми], *на сурмі своїй приграваючи. Повіриш, князю, аж увесь Олімп здивувався!..* (Н. Королева); * Образно. [Л ю б о в:] *Закон причинності, спадок виродження — от наші нові боги...* [О с т р о ж и н:] *Веселий Олімп, нема що казать!* (Леся Українка); // *(з великої і малої літери), перен.* Вершина чого-небудь. *На Парнас прагнуть навіть ті, хто досяг Олімпу* (А. Крижанівський); *Дівчина захоплено вела мову далі .. Скільки газетних повідомлень, як затремтять люди на владних олімпах, скільки порушиться титулів і кар'єр!* (Ю. Бедзик); *Перейшовши давно вже рубікон, Юрій Косач, кажуть, добрався аж до обріїв і звідти озирає простори літературного олімпу* (О. Шугай); *Вирішила* [Анжела] *почати сходження на естрадний Олімп* (А. Кокотюха).

2. *перен.* Обране коло якої-небудь спільноти, громади і т. ін. *Родинні свята бучно відзначалися в панському дворі. Ось і тепер заворушився весь хуторянський олімп, бо календар указував на день святої Гликерії* (І. Пільгук).

ОЛІМПІА́ДА, и, *ж.* 1. У Стародавній Греції — чотирирічний проміжок між святкуванням Олімпійських ігор, за яким велося літочислення. *Це було влітку третього року 72-ї олімпіади, тобто 5018 року від створення світу за шумерським літочисленням, тобто 490 року до нашої ери* (І. Білик).

2. *(перев. з великої літери).* Те саме, що **Олімпійські ігри** *(див.* **гра).** *Олімпіада в Афінах теж надихає. Дев'ять разів піднімався наш прапор і звучав наш .. Гімн* (Л. Костенко); *Річка, долина якої стане місцем проведення Олімпіади-2012 у Лондоні, зустріла нас бетонними берегами, мурахами й дощем* (С. Пиркало); *У Стародавній Греції олімпіада була своєрідним відображенням культу тіла й досконалості духу* (з навч. літ.).

3. Змагання (у 1 знач.), конкурс у галузі мистецтва, у виконанні навчальних завдань і т. ін. *Вона* [Марина Павлівна] *згадала, як була якось на районній олімпіаді самодіяльного мистецтва і там виступали дівчата-акробатки* (О. Донченко); *Для дітей олімпіада — не тільки змагання. Олімпіада повинна бути святом, як у стародавніх греків* (О. Довженко); *Міка вчиться у восьмому класі. Він — відмінник, переможець математичних і фізичних олімпіад* (І. Роздобудько).

ОЛІМПІА́ДНИЙ, а, е. Стос. до олімпіади (у 3 знач.). *Олімпіадному учнівському рухові вже понад 100 років. Його від щирого серця й творчого натхнення подарували педагогіці наші колеги — фахівці з точних і природничих наук* (з наук.-попул. літ.); *Для розв'язання олімпіадних задач у математиці необхідно використовувати несподіваний та оригінальний підхід* (з навч. літ.).

ОЛІМПІ́ЄЦЬ, і́йця, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — бог, житель Олімпу. [З е т *(здіймає руку вгору):*] *Ви, олімпійці! Пошліть сюди скоріш росу вечірню, бо він конає!* (Леся Українка); *В людському образі раз завітав сюди з сином Юпітер .. Сотні осель обійшли олімпійці — благали спочинку, В сотнях осель олімпійців не пущено* (М. Зеров); *— Віками жерці виховують наш розум і душу міфами про богів та героїв, про творення світу і одвічне панування олімпійців над смертними* (О. Бердник).

2. *перен.* Надзвичайно врівноважена, незворушна, стримана людина. *Над столом .. тепер була велика фотографія професора Джонса, схожого на поета Гете на схилі віку: високе чоло олімпійця, ясний погляд, безстрашно відкриті груди* (П. Загребельний); *Звідки ці істеричні перепади настрою? .. Чому я не олімпієць, як Гете? Звідки начерпати у серце звичайного спокою чи принаймні стриманості?* (С. Процюк).

3. Учасник Олімпійських ігор. *Тільки через широку гармонізацію форм, методів і принципів виховної роботи в царині спорту можна домогтися успіху у вихованні майбутніх олімпійців* (з наук.-попул. літ.); *Наші олімпійці поділилися зі студентами Івано-Франківщини своїми здобутками й розповіли, чому важливо починати заняття спортом у молодому віці* (з газ.).

◊ **Олімпійський спóкій <Спóкій олімпійця>** *див.* **спóкій.**

ОЛІМПІЙКА, и, *ж.* 1. Жін. до **олімпієць** 3. *Найстаршою олімпійкою на зимовій Олімпіаді 2018 р. у Південній Кореї була канадка, якій виповнився 51 рік* (з газ.).

2. *розм.* Класична спортивна перев. трикотажна куртка із застібкою-блискавкою та високим коміром — верхня частина спортивного костюма. *Андрій кинув сірника в пащу сріблястої акули .. — і віддарована олімпійка, і смішна дрібнозуба урна освятили його вразливим смутком* (Є. Пашковський).

ОЛІМПІЙСЬКИЙ, а, е. 1. Стос. до Олімпу (у 1 знач.). *Глянув Юпітер униз і побачив, що все — під водою, Що з-поміж тисяч мужів лиш один не втонув у безодні, Що з-поміж тисяч жінок лиш одна залишилась живою, Ще й неповинні обоє, богам олімпійським покірні* (М. Зеров); *Спис бойовий у руки взяла* [Афіна] *з наконечником мідним .. Кинулась летом швидким із високих вершин олімпійських* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); * У порівн. *Несподівано перед нею став, ніби живий, Павлусь серед зали, міцний, дужий, пишний, неначе олімпійський бог, з красою Феба* (І. Нечуй-Левицький); *Підземелля потряс велетенський вибух .. Тріщали і сипалися довкола синюваті іскри. І в їхньому ореолі стояла золотоволоса Рут. Вона була прекрасна і спокійна, мов олімпійська богиня* (М. Руденко).

2. *перен.* Прикм. до **олімп** 2. *Історія ніколи не робила нонсенсів. Саме це .. мусить знати та талановита літературна молодь, яка тепер уперто працює над собою .. і поволі вкрапляється в "олімпійську" фалангу* (М. Хвильовий).

3. Стос. до олімпіади (у 2 знач.). *Вовка Онищенко планував собі стати олімпійським чемпіоном, а потім тренером* (В. Нестайко); *По Києву пронесли олімпійський вогонь* (Л. Костенко); *Тренер .. стояв, обіпершись на фанерні щити з рекламою олімпійського комітету, й замріяно дивився на дитячі голови в гумових шапочках* (С. Жадан); // Характерний для таких змагань, олімпіад. *Афіни вирували на симпозіумах, як у старі олімпійські часи* (М. Дочинець).

4. *перен.* Такий, як в олімпійця (у 2 знач.), власт. йому. *Блідо усміхнувся Джонс, і цей усміх зовсім не пасував до його олімпійської зовнішності* (П. Загребельний); — *Ви ховаєтеся в шкаралущу олімпійської окремішності не для праці — для власного спокою. Хто сказав, що поет не повинен ставати в перший ряд* (Р. Іваничук).

5. *перен.* Який відзначається величною врівноваженістю, незворушністю, стриманістю. *Цей спалах снігу, тьмяно-синя тінь від частоколу огорожі, кетяг різьблений намерзу на утлих вікнах і олімпійське торжество берез .. — це все розгадка віщих таємниць, котрі тебе спостигнуть ненароком і відживлять* (В. Стус).

△ **Олімпійські ігри** *див.* **гра.**

◊ **Олімпійський спóкій <Спóкій олімпійця>** *див.* **спóкій.**

ОЛІМПІÓНІК, а, *ч., іст.* Переможець олімпіад у Стародавній Греції. *Олімпіаду проводили, щоб виявити найсильніших серед сильних і найталановитіших серед розумних, тому олімпіоніків прирівнювали до героїв, нерідко обожнюючи* (з наук.-попул. літ.); *Олімпіоніки одержували в останній день Олімпіади вінки з галузок священної маслини та пальмову гілку* (з навч. літ.).

ОЛІ́МПСЬКИЙ, а, е, *заст.* Олімпійський (у 1 знач.). — *Така богів олімпських рада, о ти і вся твоя громада Не будете по смерть в Риме* [в Римі]; *Но що тебе там будуть знати, Твоє імення вихваляти, Но ти не радуйся сьому* (І. Котляревський); [К а с с а н д р а:] *Чом я не кинулась йому до ніг? Чом не благала на богів Олімпських, щоб він не йшов у ту лихую путь?* (Леся Українка).

ОЛІТЕРАТУ́РЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **олітерату́рити.** *Сценічний твір у віршах Е. Ростана — це олітературена біографія людини, яка існувала насправді* (з наук. літ.).

ОЛІТЕРАТУ́РЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **олітерату́рити** і дія і стан за знач. **олітерату́ритися.** *У творах Г. Квітки-Основ'яненка переважають дві моделі олітературення фольклорних жанрів: трансформація фольклорного сюжету та імітація фольклорної прози* (з наук. літ.).

ОЛІТЕРАТУ́РИТИ *див.* **олітерату́рювати.**

ОЛІТЕРАТУ́РИТИСЯ *див.* **олітерату́рюватися.**

ОЛІТЕРАТУ́РЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **олітерату́рювати** і **олітерату́рюватися.** *У другій половині ХХ ст. почала відроджуватися традиція олітературювання діалектів письменниками для популяризації діалектного мовлення та введення його в літературний ужиток* (з наук. літ.).

ОЛІТЕРАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЛІТЕРАТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., книжн., що.* 1. Надавати ознак, рис і т. ін. літературності. *Під час польового фольклористичного дослідження, упорядкування, транскрибування й архівування зібраних матеріалів потрібно якомога менше втручатися у текст, не редагувати й олітературювати мову респондентів, не вилучати повторень, вставних слів* (з навч. літ.).

2. Перетворювати на матеріал літератури (у 2 знач.). *Називаю себе "випадковою письменницею", що взялася олітературювати бачене* (з публіц. літ.); *Композиція оновленого футуристичного роману, як правило, складалася з кількох новел, і це давало змогу письменникові олітературити будь-який реальний факт* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІТЕРАТУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОЛІТЕРАТУ́РИТИСЯ,** иться, *док., книжн.* 1. Набувати ознак, рис і т. ін. літературності. *Першоміфи можуть олітературитися, але цей процес радикально різниться від феномену народження літературного, тобто художнього, міфу* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **олітерату́рювати.** *У період пізнього середньовіччя житійна проза олітературюється елементами фантастики й новелістичності* (з наук.-попул. літ.).

ОЛІ́ФА, и, *ж.* Варена (лляна або конопляна) олія, що йде на виготовлення олійних фарб, лаків і т. ін. *Вони стали біля чиїхось свіжопофарбованих воріт (тхнуло ще навіть оліфою)* (Ірина Вільде); *Вона понад рік працювала за директора інституту ще в той час, коли питання про скло, оліфу, стільці і мікроскопи, паливо й папір були найголовнішими* (М. Дашкієв); *Фарба не хотіла триматись і весь час стікала з потрісканої деревини. Дідо спересердя плюнув: — Оліфи дав забагато!* (Г. Пагутяк).

ОЛІ́Я, ї, *ж.* 1. Рідка жирова речовина, яку добувають з олійних рослин (перев. з їх насіння або плодів). *У діжці, що так несподівано стала йому в пригоді, було більше як до половини синьої, густо на олії розведеної фарби* (І. Франко); *А якої тільки олії нема в нас! І соняшникової, і льняної, і конопляної, і з рапсу, і з кользи, і з рижію, і з маку* (М. Стельмах); *З Греції в колонії пливли вина, оливкова олія, тканини, кераміка та інші вироби ремісників* (В. Чемерис); *Я .. облилась холодною водою, почесала коси для заспокоєння, заплела їх і намастила скроні м'ятною олією. Моя воля повернулась до мене* (С. Андрухович); // Харчовий продукт, який добувають з насіння або плодів деяких рослин (перев. соняшнику). *Коли не забредеш к Мірошнику, бувало, У його є і хліб, і сіль, і сало..; У п'ятницю — просіл, з олією блинці* [млинці] (Є. Гребінка); *Михайло в мисочку налив олії і сіллю потрусив. Став хліб краяти* (А. Головко); *Вони поїли печеної картоплі, скропивши її олією* (Г. Пагутяк); *Марта смажила грінки, олія на пательні страшенно шкварчала* (С. Андрухович).

2. *спец.* Олійна фарба. *Олія — один із класичних матеріалів написання картин* (з навч. літ.); *Основним показником якісних олійних фарб є однорідність їхнього фарбувального пігменту. Олія легко наноситься на поверхню полотна й легко розподіляється пензлем* (із журн.).

3. *розм.* Те саме, що **масти́ло** 1. *На мить Андрієві ніздрі вхопили знайомий запах олії, пари, сухого жару вогняної печі* (М. Коцюбинський); *Андрій одчинив канатний ящик .. Там лежали обривки тросів різної товщини, якісь гаки, дроти, бляшанки з фарбою та олією, шматки гуми, бляшані трубки, скляні кулі від рибальських сітей* (М. Трублаїні); *Мої долоні ще пахнуть машинною олією* (І. Роздобудько).

Би́ти / зби́ти олі́ю *див.* **би́ти.**

△ **(1) Ефі́рна (ете́рна, ете́рова) олі́я** — летка маслениста рідина з приємним запахом, яка міститься в деяких рослинах і використовується в промисловості та медицині. *Прогресивним напрямком для харчової промисловості є отримання ефірних олій та супутніх продуктів із перспективної технічної культури Полісся України — хмелю* (з наук. літ.); *Тютюн (особливо його листки) містить алкалоїди, серед інших нікотин, органічні кислоти, етерову олію тощо* (з наук.-попул. літ.); *Цілі поля троянд під Бахчисараєм, з яких добувають запашну ефірну олію, стоять пусті й одинокі. По їх плантаціях пройшов уже не один танк* (В. Кучер); **(2) Ка́мфо́рова олі́я** — розчин камфори в олії, який використовують перев. у медицині, косметології та парфумерії. *Камфорова олія є ефективним засобом у лікуванні гострих і хронічних захворювань дихальної системи (зокрема бронхіту, трахеїту, ларингіту); її використовують також при болях у суглобах і м'язах, при артриті й артрозі* (з навч. літ.); **(3) Оли́вкова (прова́нська) олі́я** — олія, одержана з плодів оливкового дерева (європейської маслини). *Учені знайшли докази дивовижних властивостей оливкової олії. Її вживання — найкраща профілактика серцевих захворювань* (з наук.-попул. літ.); — *Треба тобі знати, майоре, що в німців біля кожної товарної станції .. маркітантська лавка з продовольчими і речовими складами .. На поличках награбоване з цілої Європи — .. португальські сардини в прованській олії, французькі коньяки, кубинський ром, швейцарський шоколад, італійські фрукти, сигари...* (П. Загребельний); *Грімо весь був заллятий масною рідиною, в якій хазяїн упізнав свою найкращу прованську олію* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); **(4) Па́льмова олі́я** — їстівна і технічна рослинна олія, одержана з м'ясистої частини плодів олійної пальми методом пресування. *Для купажування вершкового масла переважно використовують пальмову олію* (з наук.-попул. літ.); *Що в тещі найбільше подобалося зятеві, — так це первак з бананів .. І закуска була підходяща: солоні ананаси і шатковані трепанги з пальмовою олією...* (Остап Вишня); *Головна жриця натиратиме наречених пальмовою олією, настояною на духмяному зіллі* (І. Білик); **(5) Реп'яхо́ва олі́я** — настояне на корінні реп'яха вазелінове масло, що використовують як косметичний засіб для волосся. *Під час розчісування сухого волосся гребінець корисно змочувати касторовою або реп'яховою олією* (з наук.-попул. літ.); *Реп'яхова олія покращує стан шкіри голови, знімає подразнення, допомагає позбутися лупи та свербіння, реконструює структуру кожної волосинки після фарбування чи завивки* (із журн.); **(6) Рици́нова** (*рідко* **касто́рова) олі́я** — в'язка, добре розчинна в спирті рідина, яку використовують у техніці, лакофарбовій і хімічній промисловості, медицині. *Вирощують рицину заради насіння, в якому міститься 45–48 % олії, відомої під назвою касторової, або рицинової* (з наук. літ.); *На прокатних станах освоєно холодну прокатку із застосуванням суміші пальмової, а останнім часом — рицинової олії з водою, що значно поліпшує якість жерсті, зокрема чистоту її поверхні* (з наук.-попул. літ.); **(7) Ріпако́ва (ра́псова) олі́я** — олія, яку одержують з насіння ріпаку (рапсу) методом холодного пресування. *Необхідні людині поліненасичені жири містяться в оливковій, рапсовій і арахісовій оліях* (з наук. літ.); *Ріпакову олію називають "чорним золотом", тому що насіння ріпаку має чорний колір і містить багато цінних речовин, зокрема вітаміни A, E, D, фосфор і багато ненасичених жирних кислот* (з наук.-попул. літ.); *Технічна жирна ріпакова олія використовується як пальне, у миловарінні, лакофарбовій і текстильній промисловості, для гартування сталей* (з навч. літ.); **(8) Сиву́шна олі́я** — отруйна маслениста рідина від світло-жовтого до червоно-бурого кольору з характерним неприємним задушливим запахом, яка утворюється при спиртовому бродінні; використовується для хімічного синтезу. *У монографії наведено результати експериментальних досліджень різних способів оброблення сивушної олії для концентрування вищих спиртів* (з наук. літ.); *Сивушна олія є побічним продуктом спиртового виробництва* (з наук.-попул. літ.); **(9) Со́няшникова олі́я** — олія, яку отримують з насіння соняшнику. *Із лікувальною метою варто використовувати нерафіновану соняшникову олію вищого сорту з легким ароматом і приємним смаком* (з наук.-попул. літ.); *Всього один раз Єлька, ще дитиною, була коло цього собору, тоді тут збирався базар, — мати якось взяла її, коли їхала сюди із своїми односельцями продавати соняшникову олію* (О. Гончар).

◊ **Ви́давити (ви́бити) олі́ю** *див.* **вида́влювати; Ма́ти олі́ю (лій,** *рідше* **сма́лець** *і т. ін.)* **в голові** <**Ма́ти лій під чу́бом**> *див.* **ма́ти²; Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́)** *див.* **підлива́ти.**

О́ЛОВО, а, *с.* 1. Хімічний елемент з атомним номером 50; м'який, легкий метал сріблясто-білого кольору, який використовують для паяння, лудіння, виготовлення сплавів

і т. ін.; станум. *Троянці так і учинили; На вал колоддя накотили І різний приправляли вар; Олію, дьоготь кип'ятили, Живицю, олово топили, Хто лізтиме, щоб лить на твар* (І. Котляревський); *Віталій взявся за працю: розтоплював віск, свинець, олово, мідь* (О. Ульяненко); *Бронза є сплавом міді з оловом, рідше зі свинцем чи арсеном* (з навч. літ.).

2. *заст.* Свинець. *Ішли з Криму на Січ килими, сап'яни, тютюн.., зброя, олово, горіхи, мигдаль* (З. Тулуб); * Образно. *Піт заливає очі гребцям княжих Володимирових кораблів. Втома тяжить оловом на їхні м'язи* (Н. Королева); *Свейнальдр нічого не відповів. Очі його налились оловом зненависті* (І. Білик); * У порівн. *Голова хлопцеві була важка, наче налита оловом* (Ф. Бурлака).

◊ **Налива́тися / нали́тися свинце́м (о́ловом, чавуно́м)** *див.* **налива́тися; Як (мов, на́че** *і т. ін.)* **поналива́лися о́ловом (свинце́м)** *див.* **поналива́тися.**

ОЛОВОРУ́ДНИЙ, а, е, *геол.* Стос. до олов'яної руди. *В оловорудних зонах, за даними мінералогічного аналізу, є колумбіт, монацит, торит, сфалерит* (з наук. літ.).

ОЛОВ'Я́НИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́лово.** *Олово регенерується з відходів білої жерсті хлоруванням чи електролітичним обробленням, або переплавлянням олов'яних відходів і брухту* (з наук.-техн. літ.); // Зробл. з олова. *Коло порога в куточку стояла товста палиця з важким олов'яним держалном* (І. Нечуй-Левицький); *Знадвору через вузькі, але високі вікна, в олов'яні рами яких вставлено було скляні круглі шибки, .. вливалось багато світла* (С. Скляренко); *Жили колись двадцять п'ять олов'яних солдатиків — двадцять п'ять рідних братів, бо народилися вони від однієї старої олов'яної ложки* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Який має в своєму складі олово. *Найчастіше олов'яні сплави застосовують як антифрикційні матеріали або припої: перші дають можливість зберігати машини й механізми, зменшуючи втрати на тертя, а другі — з'єднувати металеві деталі* (з навч. літ.); *Дослідники в одному з водозбірників у Львові виявили металеву миску з клеймом орієнтовно XV–XVI ст., очевидно, зроблену з олов'яного сплаву* (із журн.); // Стос. до видобування олова. *По якомусь часі начальство шукало спосіб спекатися мене, переводило на вольфрамовий, олов'яний, молібденовий рудники* (М. Дочинець); *Олов'яна промисловість найбільшого розвитку набула в Росії, Китаї, Малайзії, Болівії* (з навч. літ.).

2. *заст.* Свинцевий (у 1 знач.). *Козаки виливали кулі з олова .. Вже ціла купа сього олов'яного бобу лежала тут, і один старий козак згортав цей біб у мішечки* (О. Маковей).

3. *перен.* Який кольором нагадує олово; сріблясто-білий з тьмяним полиском. *Пусто і мертво по полю, по гаю, Лиш олов'янії хмари вкривають Весь небозвід* (І. Франко); *Студений вітер б'є в холодні вікна, І олов'яний важко дише став* (М. Рильський); *Останні тижні березня відзначалися великими снігопадами, холодними вітрами, сірим, олов'яним небом* (У. Самчук).

4. *перен.* Важкий (у 2 знач.) від утоми, слабості. *Михайло навпомацки, щоб не гримнути і не зачепити нічого, олов'яними ногами дістався дверей* (М. Матіос); // Важкий (у 9 знач.); суворий, похмурий (про очі, погляд). *Олов'яні очі обмацували руді Тимкові чоботи, на яких ще й досі сиділа порохами троянівська земля* (Григорій Тютюнник); *Відчиняється кватирка в дверях, в камеру врізуються, немов два списи, олов'яні очі тюремника* (М. Сиротюк).

5. *перен.* Який нічого не виражає; тьмяний, невиразний (про очі, погляд). *Дід підвів згаслі олов'яні очі, в яких стояла смерть: — Ми боронилися .. — старий .. навзнак припав до землі* (Л. Старицька-Черняхівська); *Микола відвернувся, підійшов до вікна. Олов'яним поглядом окинув вулицю* (П. Кочура).

6. *перен.* Важкий (у 7 знач.), гнітючий. *Гнітюча, олов'яна тиша залягла над окупованим селом* (В. Козаченко).

△ **Олов'я́на руда́** *див.* **руда́.**

ОЛОВ'ЯНІ́ТИ, іє, *недок., рідко.* Ставати важким, ніби наливаючись оловом; дерев'яніти (у 2 знач.). *Семен Дудко раптом відчуває, як олов'яніють його ноги, а серце, завмираючи, наче спиняє свій перестук* (Н. Рибак).

ОЛТА́Р, я́, *ч.* Те саме, що **вівта́р** 2. *Олтар зостався од старої церкви. Він давніший і закруглений; до його* [нього] *вже потім приставлена новіша церква* (І. Нечуй-Левицький); *Іфігенія ворушить багаття на олтарі, щоб ясніше горіло, поправляє покраси* (Леся Українка); *В олтарі видно було престол з дорогоцінними шатами, за ним сяяв велетенський золотий, весь обсипаний діамантами й перлами хрест* (С. Скляренко); *Храм мусить бути орієнтований олтарем на схід сонця* (В. Рубан).

◊ **Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти** *і т. ін.)* **/ покла́сти (принести́, скла́сти** *і т. ін.)* **на вівта́р (на олта́р)** *див.* **кла́сти.**

ОЛТА́РИК, а, *ч.* Зменш. до **олта́р;** вівтарик. *Два злодії опівночі Костьол обкрадають .. Далі один на олтарик Пнеться з постолами. "А що ж бо ти, брате, робиш? — Став другий казати. — Як то можна святе місце Постолом валяти?"* (С. Руданський); *Домашні олтарики надавали інтер'єру парадної кімнати особливої привабливості* (з наук.-попул. літ.).

ОЛТА́РНИЙ, а, е. Прикм. до **олта́р.** *Цей білий ангел Благовіщення на олтарнім стовпі в своїм манернім рухові — чом він гіпнотизує мене так цими образами, що виплинули звідкись в моїй уяві?* (М. Грушевський); *Коли прощалися, подарував* [Сошенко] *Михайлу Гавриловичу малюнок олтарної частини згорілої в XII столітті церкви* (Н. Околітенко).

ОЛЬМЕ́К *див.* **ольме́ки.**

ОЛЬМЕ́КИ, ів, *мн. (одн.* **ольме́к,** а, *ч.).* Давнє центральноамериканське плем'я, яке населяло болотисту рівнину поблизу Мексиканської затоки в 1200–400 рр. до н. е. *Ольмеків ми можемо вважати творцями першої високої культури індіанців у Мексиці* (з наук.-попул. літ.); *Ольмеки мали писемність, проте мова їх невідома, а написи розшифрувати поки не вдається* (з навч. літ.).

ОЛЬМЕ́КСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ольме́ки.** *Мабуть, тому, що головним божеством в ольмеків був ягуар (збереглося безліч його зображень), людські обличчя в ольмекському мистецтві мали "котячі" риси* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЬФАКТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання гостроти нюху. *В порівнянні з ольфактометром комп'ютера навіть найкращий гончак нічого не вартий* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *У психофізіологічних дослідженнях чутливості аналізаторних систем використовують офтальмометри й ольфактометри* (з навч. літ.).

ОЛЬФАКТОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до ольфактометра і ольфактометрії. *У статті узагальнено результати, отримані під час ольфактометричних досліджень 43 хворих* (з навч. літ.).

ОЛЬФАКТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання гостроти нюху за допомогою ольфактометра. *Дослідники аналізують аромати під час обсмажування кавових зерен та їх приготування методом газової хроматографії в поєднанні з ольфактометрією* (з наук. літ.); *Ольфактометрія дає змогу визначити поріг чутливості на основі аналізу циклограми носового дихання* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЮ́ДНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **олю́днити.** *У поезії А. Малишка "Пейзаж" світ природи олюднений переживанням щастя* (з наук. літ.); // **олю́днено,** *безос. пред. У відомому вірші Г. Лорки гітару олюднено* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який олюднився. *Колись олюднений дикун, щоб не згинути, мусив першим учути звіра, зміряти очима його силу, вгадати поваду* [поводження] (М. Дочинець); *Он там, за лісом, солоне озеро і ходять пароплави; там живуть олюднені обри* (О. Ульяненко); *Усе олюднене й живе для дохристиянської людини не було простою метафорою. Це була для неї, за І. Огієнком, релігійна правда* (з наук. літ.).

ОЛЮ́ДНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **олю́днений** 2. *Головною ознакою сучасних філософських поглядів на природу економічних процесів є олюдненість економічних відносин* (з наук. літ.); *Істинністю почувань, олюдненістю й життєвою конкретикою приваблює поезія В. Забаштанського* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЮ́ДНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **олю́днити** і **олю́днитися.** *Проблема олюднення людини — вічно актуальна проблема всіх віків і всіх народів* (О. Шугай); *Три складники первісної віри — аніматизм (оживлення), анімізм (одухотворення), антропоморфізм (олюднення)* (з наук. літ.); *Характерний для дитячого фольклору художній прийом — олюднення якостей та дій персонажів пісень — допомагає цікаво й різноманітно розкрити повчання* (з навч. літ.).

ОЛЮ́ДНЕНО, *рідко.* Присл. до **олю́днений** 2; по-людському (у 2 знач.). *Хмара пискливих птахів стригла мошву над каламутними хвилями, майже олюднено плакала* (Є. Пашковський).

ОЛЮ́ДНИТИ *див.* **олю́днювати.**

ОЛЮ́ДНИТИСЯ *див.* **олю́днюватися.**

ОЛЮДНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **олюдні́ти** 1. *Люди забули слова, .. земні хліби обернулись на камінь, тільки олюднілий від баченого звір молитви виспівував, вив на місячне безжальне точило* (Є. Пашковський).

ОЛЮДНІ́ТИ, іє, *док.* 1. Набути рис або властивостей людини (у 1 знач.); полюдніти (у 1 знач.). *Ні шелесту, ні диму з димарів, Лиш свище вітер черепові в вуха, Та віється людська по світу потеруха, Що звір і той без люду олюднів* (М. Вінграновський).

2. Наповнитися людьми; полюдніти (у 2 знач.). *Тим часом бар пансіонату .. олюднів. Переважали глибокі декольте, час від часу спалахували діаманти чистої води, але траплялися і джинси з символами маловідомих артілей* (А. Крижанівський).

ОЛЮ́ДНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **олю́днювати** і **олю́днюватися.** *Один із найкращих українських анімалістів першої половини XX ст. видатний український художник-графік Всеволод Аверін нерідко вдавався до олюднювання героїв тваринного світу* (з публіц. літ.); *Виховання людського благородства в серці дитини починається з максимального олюднювання її ставлення до людей* (з навч. літ.).

ОЛЮ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОЛЮ́ДНИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *кого, що.* Перетворювати в людину (у 1 знач.). *Вони .. питали себе, чи таке мавпування всього людського гідне гордих і свідомих своєї вартості саламандр .. Виголошувались гасла на взірець: "Назад до міоцену!", "Геть усе, що хоче нас олюднити!", "В бій за нерушиму саламандровість!"* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // *що.* Наділяти рисами або властивостями людини. *Я хотів написати: "Загатний обожнював природу". Але це було б не зовсім точно. Ліпше так: "Загатний олюднював природу"* (В. Дрозд); *Він належав до тих, хто хотів би олюднити .. все довкола; ми знали це, любили Василенка* (П. Загребельний).

2. *кого, що.* Розвивати в кому-, чому-небудь людяність; робити когось, щось людяним, гуманним. *Відповідно до тенденцій цивілізаційного розвитку наука є галуззю, що продукує нові знання, а освіта має олюднювати ці знання, робити їх дієвими в сучасному світі* (з наук. літ.); *Мова є не лише засобом спілкування, вона олюднює, шліфує людську душу, формує світогляд, робить людину духовною* (з навч. літ.).

ОЛЮ́ДНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОЛЮ́ДНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Перетворюватися в людину (у 1 знач.), ставати людиною. *"Казкою про яян" я хотіла .. сказати, що людина олюднюється тільки тоді, коли вона говорить "ми", "ти"...* (Е. Андієвська); // *перен.* Персоніфікуватися (у 1 знач.). — *Ви ж не запам'ятали образу Юлії, сохли за нею, й ваша ідея любові мусила олюднитися. Жертвою стала я...* (Р. Іваничук); *Украй важливо зазирнути у внутрішній світ людини непересічної, полишивши десь збоку офіційну біографію з датами і періодами творчості, — і постать з історії української літератури олюдниться* (з наук.-попул. літ.); // Набувати рис або властивостей людини. *І Дніпро, і квіти, і тополі П. Тичини олюднюються: природа, пронизана "золотим гомоном", вже не тільки сміється, грає чи співає — вона розумно говорить* (з наук. літ.).

2. Розвивати в собі людяність; ставати людяним, гуманним. *Він з подивом чув, як у ньому прокидаються доти сонні душа й розум, і він добрішає й олюднюється* (Е. Андієвська).

3. *перев. док.* Те саме, що **олюдні́ти** 2. *Започаткувалися нові царства. Олюднилися нові території. Наші гори Карпати прийняли на свої терени галлів* (В. Багірова).

4. *тільки недок.* Пас. до **олю́днювати.** *Практичні навички, які учень здобуває, оволодіваючи точними дисциплінами, мають олюднюватися гуманітарними предметами* (з наук. літ.).

ОЛЮТИ́ТИСЯ, ючу́ся, юти́шся, *док., діал.* Розлютуватися *(див.* **розлютува́тися**[1]). *Вони* [панотець] *зразу олютилися, почали кричати та сварити* [Василя] (І. Франко); *Сам себе, певно, розкритикував* [Ступа] *за втрату політичної пильності і, "розкритикований", олютився на мене* (Р. Федорів).

ОЛЯ́НДРА, и, *ж.* Старовинний молдавський народний хороводний танець. *Весільна обрядовість молдован Буджака мала три весільні цикли: передвесільний, власне весільний і післявесільний. Під час весілля танцювали джок та оляндру* (з наук.-попул. літ.).

ОЛЯ́ПКА, и, *ж.* Птах ряду горобцеподібних, що має тіло завдовжки 17–20 см, масу 50–70 г, довгі ноги й короткий хвіст; водяний горобець. *Оляпка затримує дихання під водою, напевно, завдяки тому, що набирає багато повітря в легені та повітряні мішки* (з наук.-попул. літ.); *Живуть оляпки по берегах річок і струмків переважно в гірській місцевості* (з навч. літ.).

ОМ, а, *ч.* Одиниця виміру електричного опору. *1 ом — це опір такого провідника, в якому при напрузі на кінцях 1 вольт сила струму дорівнює 1 амперу* (з навч. літ.).

ОМА́Ж, у, *ч.* 1. *іст.* Символічна церемонія, якою в середньовічній Західній Європі оформляли укладання васальної угоди. *Омаж полягав у тому, що майбутній васал, беззбройний, опустившись на одне коліно, вкладав з'єднані долоні в руки сюзерена з проханням прийняти його у васали. Сюзерен піднімав його, і вони обмінювалися поцілунками* (з наук.-попул. літ.); *2 лютого 1194 року на урочистому зібранні в Майнці Річард Левине Серце отримав свободу, але був змушений принести омаж імператорові Генріху VI та обіцяти йому виплату щорічно п'яти тисяч фунтів стерлінгів* (з наук.-попул. літ.).

2. *мист.* Твір-наслідування як жест поваги іншому творцю. *Омаж сучасних художників картині Е. Мане було представлено на виставці "Сніданок на траві" в одній з найвідоміших галерей Парижа* (з публіц. літ.); *На виставці "Чисте мистецтво" в "Мистецькому Арсеналі" вперше було репрезентовано українське наївне мистецтво XX ст., зокрема малюнки Марії Приймаченко та омаж Приймаченко вітчизняних художників* (з газ.).

ОМА́Н, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих із цілісними черговими листками і жовтими квітками. *Вона так і зробила: нарвала квіту з часнику, тої, оману й одоляну та пішла з тим до млина* (Н. Кобринська); *Оман високий застосовують як відхаркувальний, легкий потогінний, жовчогінний, протипроносний, глистогінний, сечогінний і бактерицидний засіб* (з навч. літ.).

ОМА́НА, и, *ж.* 1. Хибне сприйняття дійсності, зумовлене неправильним, викривленим відображенням її органами чуття; уявний образ чого-небудь, що помилково сприймається як дійсний. *Що се? У сьому глухому закутку Бессарабії — пісня моєї країни? Чи не омана се, чи не хвороблива часом уява моя викликала галюцинацію слуху?..* (М. Коцюбинський); *Спочатку він думав — то омана. Але юрти були справжні, їх можна було навіть торкнути рукою* (Н. Рибак); *Озирнувся* [Педро] *назад. Лабораторія горіла. Так мусив згоріти незабаром і весь світ брехні і омани, світ насилля і темряви* (О. Бердник); // Марні надії, сподівання; ілюзії. *— Не треба ілюзій, не треба омани, — сердилась на себе Раїса* (М. Коцюбинський); *Її враз урятують, її не засмокче трясовина... Дика радість спалахувала в серці. Але це була омана* (О. Донченко); *Нехай це — витвір самоти, нехай це — вигадка й омана! Моєму серцю снишся ти, як морю сняться урагани* (Л. Костенко).

2. Стан людини, коли вона помилково приймає що-небудь уявне за дійсне. *Може, прокинуся хутко з сеї примари-омани десь на безлюднім просторі і без надій на життя?..* (Леся Українка); *Зникає люта омана від того співу, як од могучого заклинання, вітром розлітається...* (С. Васильченко); *— Сер, — відповів молодий капітан, — це .. зорова омана. Хвиля тільки здається рухливою, насправді вона нікуди не біжить* (В. Владко); *Свідки .. гнітючої сцени вирішили врешті — діти капітана стали жертвою слухової омани, що так сильно вплинула на їхні почуття* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

3. Те саме, що **обма́н** 1. *Він перший за свою любов тяжкі дістав кайдани, але до скону їй служив без зради, без омани* (Леся Українка); *Лешнер ясно почував оману, але в чому тут справа — зрозуміти не міг* (В. Собко); *Моя кохана, Я наскрізь бачу всю твою брехню, Та всі мої присяги — теж омана!* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра).

◊ **Вво́дити / ввести́ в ома́ну** *(рідко* **в обма́н)** *див.* **вво́дити.**

ОМА́НЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **омани́ти.** *Була навіть така чутка, що багато шукачів і слідців його* [отамана] *у руці держали вже, та пускали оманені* (Марко Вовчок); *Душа оманена так пустошіє: чуття багатий скарб, довір'я, мрії — все гине, мов від бурі цвіт весни* (Уляна Кравченко); *Напередодні ввечері маленький загін, оманений густим туманом, зупинився на ніч ніде інде, як серед численного табору тубільців* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОМА́НЕЦЬ *див.* **ома́нці.**

ОМАНЕ́ЦЬ *див.* **оманці́.**

ОМАНИ́ТИ *див.* **ома́нювати.**

ОМА́НКА *див.* **ома́нці.**

ОМА́НЛИВИЙ, а, е. 1. Який викликає, створює помилкове уявлення, враження, хибний погляд і т. ін. щодо кого-, чого-небудь. *Не піддавайся на перший поклик свого серця, часом він буває оманливий і не завжди приносить щастя* (І. Цюпа); *Якою оманливою буває людська зовнішність! Він спочатку не злюбив був цього буркотуна, а виявилось, що це добросердечна, душевна людина* (Ю. Збанацький); *В рухах отаман був неквапливий, навіть забарний, одначе Сироватка знав — то оманливе враження. Помислом .. отаман гострий* (Ю. Мушкетик); // Примарний, уявний; несправжній. *Я оплакував .. цей острів, такий крихітний, майже іграшковий, на якому тихий, розмірений перебіг часу — всього лише оманлива золота сіть на поверхні бурхливої морської безодні* (І. Роздобудько); // *у знач. ім.* **ома́нливе,** вого, *с.* Те, що створене уявою; примарне, несправжнє. *Самозгубний жіночий потяг до інакшого, незвичного, соціально вищого й оманливого — свого роду бажання розімкнути межі наперед заданого, розширити життєві обрії, прилучитися до таємниці інакшого світу* (І. Дзюба); *Всьому справжньому притаманна тривалість, оманливе — короткочасне* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

2. Який вабить, чарує своєю незвичайністю, загадковістю і т. ін. *Мороз вимережав вікна незрозумілими й оманливими малюнками* (Н. Рибак); *Над ланами колишеться, бродить оманливе сяйво* (М. Стельмах); *Ніч завжди затушковує все, що в ній вимальовується, а місячне сяйво всьому надає оманливих обрисів* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОМА́НЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість і стан за знач. **ома́нливий.** *"Любий брате .. Я нізащо в світі не повірю, що ті цинічні вислови про ілюзорність, оманливість цієї ідеї* [добра і справедливості] *були твоїм переконанням"* (І. Франко); *Вода вкрадливо шурхотіла за бортом, нагадуючи про оманливість нічного спокою і про тисячі небезпек, захованих під чорним шатром ночі* (Ю. Бедзик); *Оманливість .. тобі дарує голосна музика, ейфорія .. сповнює тебе* (С. Жадан).

ОМА́НЛИВО. Присл. до **ома́нливий.** *У місті Тильзиті відбулося перше побачення імператора Олександра з Наполеоном. Перше побачення... Як це мило звучить! Та водночас і як оманливо! Побачення двох несситих загарбників* (О. Шугай).

ОМА́ННИЙ, а, е. Те саме, що **ома́нливий.** *Розказують, що десь, колись, над морем Жила собі така ласкава фея, Морганою прозивана, і людям Показувала видива оманні* (М. Рильський); *Коли ж придивився до дівчини ближче, то переконався, що її хрупкість оманна* (Ірина Вільде); *Була вона* [Тіна] *у тьмяно-зеленому світлі від абажура якась аж несправжня, оманна, як у тому крихкому сні, що будь-якої миті міг обірватися* (В. Шкляр); *Ось і подвір'я Марічки, приколисане сплетінням тіней і оманним нічним сяйвом* (М. Стельмах); * Образно. *Зла не поцілити оманною стрілою фрази* (І. Калинець).

ОМА́ННО. Присл. до **ома́нний.** *Прикладала* [Марія] *до лоба дашок долоні й видивлялася, аж млоїлося в очах, і білий змій оманно тягнув її туди, куди поїхали були козаки, а разом з ними її милий* (Валерій Шевчук).

ОМА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ома́нці** і Оман. — *Лал еміра Юсуфа з'явився ніби в Басрі тоді, коли я був менший за тебе. Загинув оманський капітан, який ніби той лал привіз до Басри* (Ю. Логвин); *До Султанату Оман можна ввозити без декларування готівку еквівалентом до 6000 оманських ріалів* (з публіц. літ.).

ОМА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **ома́нець,** нця, *ч.;* **ома́нка,** и, *ж.).* Жителі Султанату Оман у Південно-Західній Азії. — *Дядечку, хіба ти не з Басри? — Ми оманці зі славного міста Маската* (Ю. Логвин); *У Султанаті Оман виборчими правами наділено осіб, що є оманцями за походженням та досягли 21 року* (з наук.-попул. літ.); *1994 р. оманкам було надано право голосу й право посідати державні посади* (з навч. літ.).

ОМАНЦІ́, і́в, *мн. (рідше одн.* **омане́ць,** нця́, *ч.), діал.* Манівці. *Яром, яром за товаром, — оманцями за вівцями* (Сл. Б. Грінченка).

ОМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОМАНИ́ТИ,** аню́, а́ниш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обма́нювати.** *Чимало людей подивляють речі, що звіддалік оманюють своїм виглядом: велике видається юрбі благом* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Окаянний пройдисвіт так усіх оманив.., що всяк за його* [нього] *поліз би хоть на ніж* (П. Куліш); *Та знаходяться .. люди, що їх жодна краса не вчарує, жодна не омане* [оманить] *омана* (Марко Вовчок).

ОМА́Р, а, *ч.* Великий морський рак ряду десятиногих родини ракоподібних, перев. синього, темно-коричневого або чорного забарвлення; лобстер. *З шлунком — хто його зна як. Здається, не дуже погано, сьогодні їв навіть омара, не знаю, що буде* (М. Коцюбинський); *Сніданок обіцяв бути розкішним. Омари на порцелянових тацях, голландський сир.., паштет з гусячої печінки* (П. Загребельний); *Уявіть собі розімкнуту клешню омара — такою була гавань порту Сен-П'єр* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОМА́РОВИЙ, а, е. 1. Стос. до омара, пов'язаний з ним. *Починаючи з 80-х років XX ст. понад 60 % омарового промислу припадало на американського та норвезького омарів, а в 2014 р. їх сукупний вилов перевищив 70 %* (з наук.-попул. літ.).

2. Синій, темно-коричневий або чорний; кольору омара. *Для дівчини-весни якнайкраще личать кольори травневої зелені й омаровий, зокрема омаровий колір у поєднанні із чистим червоним та небесно-блакитним відтінками* (із журн.).

ОМА́СТА, и, *ж., діал.* 1. Жир. *З них* [овець] *вони добували собі одежу й страву, омасту й м'ясо* (І. Франко); *Сама Аниця жила пісною бараболею, а для Йвана то десь омасти випросить, то борщик забілить* (Л. Мартович); — *Нині роботам кінець! — сказав* [гетьман] .. — *Людям видати з моїх власних припасів крупи, хліб і омасту* (Б. Лепкий); * Образно. *Цар обібрав з-поміж своїх вельможів* [вельмож] *Людину мовну, що язик — омаста* (А. Кримський).

2. Жирна приправа. *Сіль — омаста, масло — окраса* (Номис).

ОМАТИ́ДІЙ, я, *ч., біол.* Структурна й функціональна одиниця складного, або фасеткового, ока перев. комах, ракоподібних. *Рогівкова лінза оматидія має постійну фокусну відстань і утворює фасетку ока — кристалічний конус та світлочутливі клітини з нервовими відростками* (з наук. літ.); *Комахи, очі яких складаються з великої кількості оматидіїв, здатні помічати щонайменший рух навколо себе* (з навч. літ.).

О́МАХ, у, *ч., розм.* 1. Те саме, що **спа́лах** 1. *Раптом космічний об'єкт ожив, довкола нього запульсували омахи блакитного сяйва, а за мить, нестримно набираючи швидкість, він узяв курс у відкритий космос* (О. Тесленко); *Розтуляйте ті руки, щоб жарини у попелі квітли, і щоб омахи світла блукали, і щоб світло росло — гріїте хату* (М. Воробйов); *Незабаром морозяну темряву лизнули перші червоні гарячі омахи — спалахнув один із бараків* (А. Кокотюха); * Образно. *На устах знайомих усмішка тепліє, від радісних видінь в цей час, коли зорі вогненний омах змиває з обрію нічну холодну тінь* (І. Муратов).

2. *рідко.* Те саме, що **змах.** *На обрії поміж хмар дотлівали жарини заграви, а при місячному світлі ширяли нетопирі, омахами своїх крил виписуючи якісь магічні знаки* (Н. Околітенко).

О́МАЦЬ, *присл., діал.* Навпомацки (у 1 знач.). *Омаць найшов двері хатні* (Сл. Б. Грінченка).

ОМБРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання кількості атмосферних опадів; дощомір. *На території Чорнобильської зони відчуження у 2012 р. продовжували експлуатацію трьох наземних метеостанцій та висотної метеостанції сканування нижніх шарів атмосфери, а також п'ятнадцяти омброметрів* (з наук. літ.).

ОМБРОФІ́Л *див.* **омброфі́ли.**

ОМБРОФІ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **омброфі́л,** а, *ч.), бот.* Рослини, здатні витримувати тривалі дощі та підвищену вологість; протилежне о м б р о ф о б и. *Омброфіли здатні витримувати підвищену вологість, а також механічну дію дощових крапель* (з наук.-попул. літ.).

ОМБРОФІЛІ́Я, ї, *ж., бот.* Властивість деяких рослин витримувати тривалі дощі. *Омброфілія характерна для таких рослин, як селагінела* (з навч. літ.).

ОМБРОФІ́Т *див.* **омброфі́ти.**

ОМБРОФІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **омброфі́т,** а, *ч.), бот.* Рослини, які використовують лише ту вологу, що надходить у ґрунт унаслідок атмосферних опадів. *Омброфіти мають дуже розгалужену систему поверхневих коренів, здатних швидко всмоктувати вологу під час опадів* (з наук.-попул. літ.); *Омброфітом є традесканція* (з навч. літ.).

ОМБРОФІ́ТНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до омброфітів. *Соснові лісо-болотні оліготрофні угруповання мають бідний та одноманітний флористичний склад, зумовлений омброфітним способом водно-мінерального живлення* (з наук. літ.).

ОМБРОФО́Б *див.* **омброфо́би.**

ОМБРОФО́БИ, ів, *мн. (одн.* **омброфо́б,** а, *ч.), бот.* Рослини посушливих місць, які не витримують тривалих дощів та підвищеної вологості; протилежне о м б р о ф і л и. *Омброфоби ростуть на приморських скелях і стовбурах ялівцю* (з наук.-попул. літ.).

ОМБРОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Страх потрапити під дощ. *Якщо людина з омброфобією перебуває під час дощу в машині чи в будинку, то дощ не викликає жодних неприємних відчуттів* (з наук.-попул. літ.).

ОМБУДСМА́Н *див.* **омбудсме́н.**

ОМБУДСМЕ́Н, ОМБУДСМА́Н, а, *ч.*, *юр.* Посадова особа в парламенті, уповноважена контролювати діяльність органів виконавчої влади та законність дій державних органів щодо дотримання прав і свобод людини. *Кожна країна має свою специфічну структуру інституту омбудсмена, сформовану з урахуванням особливостей національного, економічного й політичного розвитку держави* (з наук. літ.); *Швеція є батьківщиною омбудсмена, посаду якого закріплено в першій конституції Швеції 1809 р.* (з наук.-попул. літ.); *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, як і омбудсмени всього світу, бере участь у чітко окресленому колі суспільних відносин між людиною, з одного боку, і органами державної влади, їх посадовими та службовими особами, з іншого* (з навч. літ.).

ОМЕБЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **омеблюва́ти.** *Будинок розташований за 15 км від центру Львова, повністю омебльований; тут є вся необхідна побутова техніка* (з мови реклами); // **омебльо́вано,** *безос. пред. За підтримки благодійного фонду омебльовано дитячий садок* (з газ.).

ОМЕБЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **омебльо́вувати.** *Омебльовування житла.*

ОМЕБЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОМЕБЛЮВА́ТИ,** юю, юєш, *док.*, *що.* Обставляти меблями; меблювати. *Перш ніж омебльовувати вітальню, слід обрати умовний центр приміщення* (з навч. літ.); *Омеблювати приміщення будь-якого призначення вам допоможуть наші креативні дизайнери* (з мови реклами).

ОМЕБЛЬО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОМЕБЛЮВА́ТИСЯ,** ююся, юєшся, *док.* 1. Обставляти меблями своє житло. *Коли завершено ремонт у квартирі, треба омебльовуватися* (із журн.); *Ми швидко омеблювалися в новому приміщенні* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **омебльо́вувати.** *Друга кімната офісу омебльовується під клієнтів, все обговорюється* (з мови реклами).

ОМЕБЛЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **омеблюва́ти.** *Омеблювання готелю під ключ.*

2. *рідко.* Меблі, обстановка. *Стіл і стілець доповнюють омеблювання* (М. Коцюбинський).

ОМЕБЛЮВА́ТИ *див.* **омебльо́вувати.**

ОМЕБЛЮВА́ТИСЯ *див.* **омебльо́вуватися.**

ОМЕ́Г, у, *ч.* Одно- або багаторічна отруйна трав'яниста рослина родини зонтичних заввишки 50–150 см, що має вкорочене кореневище, тонкі ниткоподібні корінці й порожнисте стебло. *Омег водяний застосовують у медицині як відхаркувальний, сечогінний і потогінний засіб* (з наук.-попул. літ.); *Росте омег водяний на болотах, по берегах річок та в прибережній зоні водойм* (з навч. літ.).

ОМЕ́ГА, и, *ж.* Назва останньої літери грецького алфавіту. *Омега з двома крапками (у 1-го писаря інколи й без них) трапляється в обох писарів, але .. частіше у 1-го, ніж у 2-го. Бачимо її звичайно на початку слова* (М. Драй-Хмара); *Лист був написаний українською мовою, але подекуди траплялися грецькі літери. Тут були сигми, омеги* (М. Руденко); *Грецькою знав я лише загальновідомі терміни на зразок "альфа" та "омега"* (Ю. Винничук).

◊ **А́льфа і оме́га** *див.* **а́льфа; Від а́льфи до оме́ги** *див.* **а́льфа.**

ОМЕЖО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **омежува́ти.** — *Простір без кінця, без краю .. І нічого ясного, добре омежованого не вхопить в тому мряковитому просторі моє око* (І. Нечуй-Левицький); *Гнійний процес у клітковинних просторах шиї, омежований капсулою, виникає при неглибоких пораненнях* (з навч. літ.).

ОМЕЖО́ВУВАТИ *див.* **оме́жувати.**

ОМЕЖО́ВУВАТИСЯ *див.* **оме́жуватися.**

ОМЕ́ЖУВАТИ, ОМЕЖО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОМЕЖУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *кого, що, рідко.* 1. Те саме, що **обме́жувати** 1, 2. *Організацію процесів життєдіяльності дитини в просторі дошкільного закладу недоцільно суворо омежовувати. Варто надавати їм рухливості у часі, дотримуючись цілісності ритму (зокрема, харчування, сну, прогулянок)* (з навч. літ.); *Жити в бідності, омежувати себе в задоволенні матеріальних і духовних потреб принизливо для людини-особистості* (з публіц. літ.).

2. Визначати, окреслювати межі чого-небудь. *Спорудження залізобетонних конструкцій для пішохідного мосту через залізницю передбачає подавання крана на залізничному ходу від станції призначення, що омежує перегін до місця робіт і назад* (з наук.-техн. літ.).

ОМЕЖУВА́ТИ *див.* **оме́жувати.**

ОМЕ́ЖУВАТИСЯ, ОМЕЖО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОМЕЖУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.*, *рідко.* 1. Те саме, що **обме́жуватися** 1, 2. *Ми омежуємось коротенькою психологічною характеристикою* (І. Нечуй-Левицький).

2. *тільки недок.* Пас. до **омежо́вувати** 2. *Південна та південно-східна частини Північної Америки переходять у смугу Прибережових низовин (Примексиканської, Флоридської, Приатлантичної), що омежовується узбережжям Мексиканської затоки і Атлантичного океану* (з навч. літ.).

ОМЕЖУВА́ТИСЯ *див.* **оме́жуватися.**

ОМЕ́ЛА́, е́ли́, *ж.* Багаторічна вічнозелена кущова рослина родини омелових кулястої форми заввишки 20–60 см із циліндричними, знизу здерев'янілими гілками, жовто-зеленим листям та ягодоподібними плодами, що паразитує на деревах. *Між вербами з темно-зеленими шапками омели блиснула ріка* (О. Донченко); *Це була звичайна липа .. Вона була рясно вкрита омелою. І зеленіла та омела, й шелестіла, а в тій омелі гудів горішній свавільний вітер* (І. Багряний); *Розрослися, аж понахиляли своєю вагою гілки, кущі омели на в'язі, що ріс під школою* (Ю. Мушкетик); *Бабуся казала, що настій із молодої омели помагає старим людям, як голова паморочиться* (В. Лис); * У порівн. *Смокче журба, як омела, Кров мою круглий рік* (Д. Павличко).

ОМЕ́ЛГА, и, *ж.*, *діал.* Іволга. *Недалеко блиснула жовта омелга, перелетіла через прогалину* (І. Нечуй-Левицький).

ОМЕ́ЛО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оме́ла́.** *Омелові нарости виснажують дерево* (з навч. літ.).

2. *у знач. ім.* **оме́ло́ві,** вих, *мн.* Родина багаторічних вічнозелених дводольних паразитних і напівпаразитних чагарникових рослин. *Омелові поширені переважно в тропіках і субтропіках, і тільки окремі їхні види, зокрема омела австрійська, ростуть на півночі* (з наук. літ.); *До омелових належать 11 родів і 150 видів, з яких найпоширенішою є омела біла* (з навч. літ.).

ОМЕЛЮ́Х, а, *ч.* Невеликий лісовий птах родини омелюхових з яскравим оперенням. *Красуні омелюхи теж з'явились .. У них чудові рожево-сірі чубчики на голові, кінчик хвоста жовтий з червоною каймою і на крилах серед жовтих пір'їнок червона смужка. Справді вродливий птах!* (О. Копиленко); *Живе Маруся в захистку зими.., калиною годує омелюхів, отих жовтеньких стомлених пташок* (Л. Костенко); *Ми підкралися до червоненького птаха з роговими крилами. Його називають омелюхом, бо .. на дзьобику й на лапках розносить по деревах насіння омели* (М. Дочинець).

ОМЕЛЮ́ХОВІ, вих, *мн.* Родина птахів ряду горобцеподібних. *Усі представники омелюхових мають на голові сіро-червоні чубчики* (з навч. літ.).

ОМЕРЗЕ́ННИЙ, а, е, *заст.* Мерзенний. *В одного із солістів голос був омерзенний* (із журн.); *Омерзенного крадія все-таки впіймали* (з газ.).

ОМЕРЗЕ́ННО, *заст.* Присл. до **омерзе́нний.** *Він повівся омерзенно; // у знач. пред.* Про стан, відчуття відрази. *Спекулювати на загиблих героях — це омерзенно* (з публіц. літ.).

ОМЕРЗИ́ТИ, ржу́, рзи́ш, *док., кого, що, заст.* Учинити блюзнірство щодо кого-, чого-небудь. *Люде* [люди], *род лукавий, Господнюю святую славу Ростлили* [розтлили] *— і чужим богам Пожерли жертви, омерзили І пресвятого* (Т. Шевченко); // Опоганити, осквернити. *Знала* [Маруся], *що якби рішила не піти, то хіба би мусила відразу й руки на себе наложити. Все одно опришок, як демон, мучив би її привидами пів ночі, омерзив би кожен крок в домі, затруїв би повітря й їжу. Тому пішла* (Г. Хоткевич).

ОМЕРЗИ́ТИСЯ, ржу́ся, рзи́шся, *док., заст.* Опоганитися, осквернитися. *І чужим богам Пожерли* [люди] *жертву! Омерзились! І мужа свята... горе вам! На стогнах каменем побили* (Т. Шевченко); *Омерзився їй увесь світ, не могла дивитися на людські обличчя* (Г. Хоткевич).

ОМЕРЗІ́ННЯ, я, *с., заст.* 1. Дія і стан за знач. **омерзи́ти** і **омерзи́тися.** *Сава .. заглибився в ліс, хотів тими шорсткими пальцями зелених друзів змести з свого лиця, з душі якесь омерзіння, незриму павутину, що сповивала його й душила* (О. Бердник); *Відчула* [Оксана] *більше омерзіння й погорду, ніж симпатію: коли ж він уразив її самолюбство, вуста її стали тонкі й безкровні* (Валерій Шевчук).

2. Мерзенний, огидний учинок. *Замучив батька він* [ворог] *твого, мого... О, як нам в душу умістились ці омерзіння всі його!* (П. Тичина).

ОМЕРТВИ́ТИ *див.* **омертвля́ти.**

ОМЕРТВІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **омертві́ти** 1. *Фашист посунувсь по стіні на землю. Толя вирвав з його омертвілих рук автомат* (К. Гриб).

2. *перен.* Дієпр. акт. до **омертві́ти** 2, 3. *І вітром, невловимим і незримим, Гойдає омертвілі дерева* (М. Рильський); *Обличчя його було непомірно набрякле і світилося сірими очима, повними зупиненої, омертвілої невиразности* (Т. Осьмачка); *У старого Бойка ледве й ворушилася омертвіла, попелястою щетиною заросла щелепа* (І. Нижник); *Вже оживали .. дерева, вже, здається, прокотився по їхніх капілярах перший трем, а може, збудилася перша хвиля соку, що омиває їхні омертвілі на зиму тіла* (Валерій Шевчук); *Вони мовчки проходять повз хату Василя Підіпригори, напружено прислухаються до омертвілого подвір'я .. Але німує Василеве подвір'я* (М. Стельмах).

ОМЕРТВІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **омертві́лий.** *Обмороження буває чотирьох ступенів: при першому спостерігаються функціональні порушення, другий характеризується появою пухирів, третій — омертвілістю шкіри, а четвертий — відмиранням усіх тканин* (з навч. літ.); *Синяк на всю щоку підкреслював якусь омертвілість виразу обличчя і очей, якими ув'язнений дивився крізь сльози* (Т. Осьмачка); *Образ сну природи в Олександра Олеся символізує пасивність, смиренність та омертвілість усього живого* (з наук. літ.).

ОМЕРТВІ́ЛО, *присл.* Без ознак життя. * Образно. *На брукові застигли омертвіло жовті промені сонця* (М. Івченко).

ОМЕРТВІ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **омертві́ти** 1. *Перед призначенням курсу лікування лор* [лікар] *пояснив, що видалення гланд інколи призводить до порушення кровообігу в гортані і починається омертвіння тканини, синюшність тіла* (В. Рубан).

2. *перен.* Стан за знач. **омертві́ти** 2. *Йому закрутилася голова, духу в груді* [грудях] *раптом не стало, волосся притьмом пішло вгору. Се була хвиля омертвіння* (І. Франко); *Насправді було так, як було: погіршення зору, незвична осіння самотність, омертвіння, мляве очікування поїздки на старокалендарне Різдво до Львова* (Ю. Андрухович); *— Коли я із свого омертвіння прокинулась, збіглися тамтешні люди звідусіль до розбитого корабля* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОМЕРТВІ́ТИ, ію, ієш, *док.* 1. Утратити ознаки життя; обмертвіти. *Сухе, змарніле обличчя* [Оксани] *посіріло і ніби омертвіло* (Д. Бедзик); * Образно. *Твоя усмішка омертвіла, Як гляну — душу кам'янить* (І. Гнатюк).

2. *перен.* Утратити здатність рухатися; заклякнути, заціпеніти. *— Хутко, дівчино! Не йде, мов омертвіла* (Марко Вовчок); *— У нас нічого не вийшло б. Того життя, яке ми хотіли... утворить .. — А тепер? — А тепер?.. Я омертвіла* (В. Винниченко).

3. *перен.* Стати пустим, безлюдним, ніби вимерлим (про житло, населений пункт і т. ін.). *Майже всі села в зоні Чорнобилю омертвіли, спустошилися, завмерли, чекаючи свого відродження* (з публіц. літ.).

ОМЕ́РТВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **омертви́ти** 1. *Бактерицидний препарат спричиняє омертвлення клітин бактерій* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Дія за знач. **омертви́ти** 2, 3. *Видана 1850 р. "Читанка для малих дітей" .. уложена Маркіяном Шашкевичем. Злим духом "Матиці", що, може, по неволі причинився до її омертвлення, став Антін Петрушевич* (І. Франко); *Утрата "особистісної" ідентичності відбувається внаслідок "омертвлення" соціальної ідентичності* (з наук. літ.); *Довгобуди — це результат нераціонального використання робочої сили й техніки, омертвлення величезних коштів* (з наук.-попул. літ.); *Коли фактичні обсяги виробництва перевищують обсяги реалізації продукції, це призводить до омертвлення капіталу в запасах і зростання складських витрат* (з навч. літ.).

ОМЕРТВЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **омертвля́ти** 1. *При опіку І ступеня — найлегшого ступеня опіку, який характеризується почервонінням шкіри, набряком та болем, — уражається епідерміс. Омертвляння глибше розташованих шарів не відбувається* (з навч. літ.).

2. *перен.* Дія за знач. **омертвля́ти** 2, 3. *Суд небес в інтерпретації Мольєра сприймається як сумнівний спосіб омертвляння радостей життя* (з наук.-попул. літ.); *Практика довгобуду зумовлює омертвляння матеріальних ресурсів* (з публіц. літ.).

ОМЕРТВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОМЕРТВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* омертвля́ть; *док., що.* 1. Робити неживим; виклика́ти омертвіння (тканин, клітин, частин тіла і т. ін.). *Омертвляти небезпечно хвору тварину довелося місцевим жителям* (з газ.); * Образно. [П о е т:] *Ти ж сам сказав, що мертвого немає. Тепер зненацька омертвив граніт.* [П і ф а г о р:] *Це лиш порівняння. Ніщо не мертве, Крім простору самого...* (М. Руденко).

2. *перен.* Позбавляти живого змісту. *Він би однаково світ сприйняв би тільки мацанням рук і почуванням, що омертвляло вираз обличчя* (Т. Осьмачка).

3. *перен.* Залишати без руху, використання, застосування. *Який сенс омертвляти вкладені значні асигнування, адже спорудження будинків триває третій рік, і немає жодної завершеної будівлі* (із журн.); *Побоювання омертвити капітал стримують підприємницьку активність* (з публіц. літ.).

ОМЕРТВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.* 1. Ставати неживим. *Клітини, що не загинули від нижчого за певний температурний рівень охолодження, омертвляються через порушення кровообігу в тканинах* (з навч. літ.).

2. *перен.* Позбавлятися живого змісту. *Мовними штампами омертвляється текст* (з навч. літ.).

3. *перен.* Залишатися без руху, використання, застосування. *Якщо устаткування тривалий час підприємством не встановлюється, а скупчується на складах, омертвляються державні кошти* (з наук.-попул. літ.).

ОМЕ́Т, а, *ч., заст.* Пола, край (одягу). *Яко миро доброВоннє* [запашне] *З голови честної* [чесної] *На бороду Аароню* [Ааронову] *Спадає росою І на шитії омети Ризи дорогії* (Т. Шевченко).

ОМИ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **омива́ти.** *Омивані дощами-зливами, До сонця звернемо лице* (Л. Дмитерко); *На багатьох картах цей самітній бескид, омиваний хвилями Тихого океану, навіть не позначений* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); — *Острів прекрасний лежить посеред винно-темного моря, Крит плодоносний, навколо омиваний хвилями* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОМИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **омива́ти** 1 і **омива́тися** 1. *У наметі зняла* [Каломела] *з сестри вбрання, повела осторонь і зробила омивання* (Д. Міщенко); — *О дитя, прийми воду повелителя світу, яка є нашим життям. Вона служить для омивання і очищення* (Р. Андріяшик); — *Збігайте-но униз .. до потоку й помийте ноги. Може, тут потрібне омивання від усякого дріб'язку?* (Р. Федорів); *Малий побачив гору мідних глечиків і тазиків для омивання рук* (Ю. Логвин).

ОМИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОМИ́ТИ,** и́ю, и́єш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **обмива́ти** 1. *А сніжок на вітрі дужому їхні рани омива!* (А. Малишко); *Скинув* [Гоцик] *футболку, ліг спиною на камінне дно на мілині. Прохолодна вода омивала зморене тіло* (Люко Дашвар); *Омию На княжому дебелім тілі Засохлу кров його...* (Т. Шевченко); — *Ім'я тому чоловікові Іван, — пояснює далі старий. — Як повернувся він, то найперше омив своє тіло* (М. Олійник).

2. *що.* Змочувати, зрошувати поверхню чого-небудь. *Матері зомліли в горі, .. і сльози пекуча хвилька омиває щоки темні* (О. Гуреїв); * Образно. *Він чує, як цей вечір, і зорі, і соромливий усміх дружини розпростують його зібгану душу, омивають її новими надіями* (М. Стельмах); *Дивлюся на маму, на її завжди заклопотане обличчя, і хвиля гарячої ніжності омиває моє серце* (А. Дімаров).

3. *тільки недок., що.* Змочуючи своїми хвилями, текти навколо чого-небудь. *Вода попадалася рідше. Зате як випадав він до неї, коли знаходив потік, той холодний кришталь, що омивав десь жовті корені смерек і аж сюди приносив гомін лісів!* (М. Коцюбинський); *Під летючими хмаринками туману відлискували під місяцем великі плеса верхніх ставків, що майже омивали мури палацу* (Ю. Смолич); *Уже зовсім розвиднілося, коли Жильят опинився у водах, які омивали риф* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Оточувати своїми водами (про океани, моря, річки і т. ін.). *Тиха річка Ствига омиває півострів* (А. Шиян).

ОМИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОМИ́ТИСЯ,** и́юся, и́єшся, *док.* 1. Змочуватися, зрошуватися чим-небудь з поверхні. *Любіть воду, пливіть у ній, пийте її, омивайтеся нею* (О. Бердник); *До ріки сходилися жінки й хатні господарі — перші, аби починати ранкове прання, другі, аби омитися й братися до роботи* (Любко Дереш); * Образно. *Здається, він* [князь Володимир] *вдивляється в Дніпро, у водах якого колись омивалась язичеська Русь* (І. Цюпа); *Душі наші .. омиваються у чистих водах, прозрівають і шукають Бога в собі й навколо себе* (Р. Федорів); *Сум кладе мені на обличчя м'які пучки .. Хай омиюся в ньому з насолодою, як мандрівець в оазі серед пустелі!* (В. Підмогильний).

2. *тільки недок.* Оточуватися водами (океанів, морів, річок і т. ін.). *З вікон люксу можна було охопити всю панораму міста, яке з двох боків омивалося пінявими морськими хвилями* (П. Загребельний); *Оселя старійшини роду Тура на острові .. омивається бурхливими потоками порожистої в цьому місці Росі* (В. Малик).

ОМИ́ЛЕНИЙ, а, е, *хім.* 1. Дієпр. пас. до **оми́лити.** *У виробництві господарського мила використовують якісну сировину — чистий жир тваринного походження, омилений кислотами* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який омилився. *Суміш омилених жирних кислот, нейтральних жирів і нежирових речовин утворюється внаслідок нейтралізації рослинних олій та жирів* (з наук. літ.).

ОМИ́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., хім.* Властивість і стан за знач. **оми́лений.** *Високу омиленість, або гідролізованість, дисперсіям надають переважно прості ефірні групи, що є в макромолекулах поліакрилових і полівінілових ефірів* (з наук. літ.).

ОМИ́ЛЕННЯ, я, *с., хім.* Дія за знач. **оми́лити** і **оми́литися.** *При додаванні лугу до розчину хлорофілу відбувається реакція омилення* (з наук.-попул. літ.); *У конічну колбу приладу для омилення жирів вносять 2–3 г твердого жиру й додають 10 мл спиртового розчину* (з навч. літ.).

ОМИ́ЛИТИ *див.* **оми́лювати.**

ОМИЛИ́ТИ, лю́, ли́ш, *док., заст.* Обманути, розчарувати. *"Я переконався, що зверхній вигляд не омилив мене, що, полюбивши Вас від першого побачення, я не змарнував свойого* [свого] *.. чуття"* (І. Франко).

ОМИ́ЛИТИСЯ *див.* **оми́люватися.**

ОМИЛИ́ТИСЯ, лю́ся, ли́шся, *док., заст.* Ошукатися, розчаруватися. *Він не омилився на своїх надіях* (А. Перепадя, пер. з тв. Ф. Рабле).

ОМИ́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Помилковий, хибний. *Мені важко писати про цього Григорія, бо сам я не застав його, а розповіді інших омильні можуть бути* (Валерій Шевчук); *Нащо марно загибати? Шлях оцей — то шлях омильний. Цар мене зганьбить чи знищить* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ОМИ́ЛЬНО, *заст.* Присл. до **оми́льний.** *Зараз чаус* [чауш] *казав омильно. Про все те кошовий знав од своїх вивідувачів з Криму та Перекопу* (Ю. Мушкетик).

ОМИ́ЛЮВАНИЙ, а, е, *хім.* Дієпр. пас. до **оми́лювати.** *Жири, воски, складні ліпіди здатні до гідролізу, тому їх ще називають омилюваними* (з навч. літ.).

ОМИ́ЛЮВАННЯ, я, *с., хім.* Дія за знач. **оми́лювати** і **оми́люватися.** *Концентровані луги діють на здорові тканини організму гідроксильними групами, що зумовлюють омилювання жирів: уражені тканини набрякають і пом'якшуються, набуваючи сірувато-білого кольору, а після утворення лужного гематину — буро-коричневого* (з наук. літ.).

ОМИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОМИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що, хім.* Те саме, що **обми́лювати** 2. *Лужність визначає здатність розчинів нейтралізувати кислі компоненти забруднень, омилювати масла* (з наук. літ.); *Вільний луг буде омилювати тонку захисну жирову плівку, яка утворюється внаслідок діяльності сальних і потових залоз на шкірі* (з навч. літ.).

ОМИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОМИ́ЛИТИСЯ,** иться, *док., хім.* Те саме, що **обми́люватися.** *Найчастіше пальмову олію застосовують у виготовленні мила, що пояснюється її здатністю омилюватися* (з наук. літ.); *Щоб засвоївся молочний жир, він повинен в повній мірі обробитися кислотою шлункового соку, потім омилитися за допомогою жовчі* (з навч. літ.).

ОМИ́ЛЮВАЧ, а, *ч., спец.* Реагент для омилення нітрилів, ефірів і т. ін. *Засіб для догляду за лакованою підлогою містить омилювач жиру, розчинник бруду, пом'якшувач води* (з навч. літ.).

ОМИНА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **омина́ти.** *Хай за кожне задоволення треба гірко розплачуватися, але чи розумно те задоволення оминати? Чи не стане отаке оминання тою ж таки розплатою, але тільки без задоволення?* (Валерій Шевчук).

ОМИНА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОМИНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що.* Те саме, що **обмина́ти**[1]. *Центром тої всієї ненависти нараз став Марусяк .. Але він був такий напружений, .. що його попросту оминали, як скаженого пса* (Г. Хоткевич); *Яким вихилясом не ходила* [Настя] *перед Грицем, як не грала очима, а він оминав її хату* (Ю. Мушкетик); *Завжди охочий погуляти в товаристві, він сьогодні нишком оминав чарки, берігся пити...* (Я. Качура); *Вони обоє постарілися перед часом, а молодший син не вдався. Йому була земля байдужа, і він оминав працю* (О. Кобилянська); *Машина вилетіла за місто, .. оминула приміське село* (Ю. Смолич); *Я побачив нашу розмову як можливість, котру можна наповнити світлом свідомості, а можна й оминути* (Любко Дереш); *— Щасливий я, що не оминув мене вир боротьби, що зазнав я найвищої напруги бою і не зламався* (В. Козаченко).

ОМИНА́ТИСЯ, ається, *недок.,* **ОМИНУ́ТИСЯ,** не́ться, *док.* 1. Залишатися поза увагою, не поміченим і т. ін. *Баба Олександра .. засипала мене запитаннями, в яких пильно оминалася тема моєї матері* (Валерій Шевчук); *Зміст і форма твору гармонійно поєднані, коли в тексті органічно чергуються комічне й драматичне і не оминається найголовніший нерв будь-якого стилю — лірика* (з навч. літ.); *Під час відзначення 100-річчя з часу завершення Першої світової війни не оминеться увагою й Галич, який у цій війні був важливим стратегічним пунктом на р. Дністер* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **омина́ти.** *Без сприятливого інвестиційного клімату країна оминається зовнішніми партнерами* (з публіц. літ.).

ОМИНУ́ТИ *див.* **омина́ти.**

ОМИНУ́ТИСЯ *див.* **омина́тися.**

ОМИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., діал.* Обмирати. *Йому усе чогось здавалося, що ось-ось поспитає дівчина в його* [нього]: *"А жінка ваша?" — і серце йому омирало...* (Марко Вовчок).

ОМИ́ТИ *див.* **омива́ти.**

ОМИ́ТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оми́ти.** *На вигоні .. височіла церква з омитими мрякою блакитного кольору банями і золотими хрестами на верхівках* (М. Циба); *Зрідка спалахне блискавка, освітивши хату, а з хати видно тоді омитий водою садок* (Є. Гуцало); *Але доволі, щоб прошуміла буря, її серце, омите сльозами, цвіло й молоділо* (М. Коцюбинський); *І землю, кровію омиту, Пшениця веселить нова* (М. Рильський); *Не було змоги й вибратися з цього малесенького острівця, омитого морем* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна); // **оми́то,** *безос. пред.* * Образно. *Бузковим холодом омито і шию, і плечі* (П. Мовчан).

ОМИ́ТИСЯ *див.* **омива́тися.**

ОМІ́ДНЕНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **омі́днити.** *Оміднені електроди витрачаються повільно, тривалий час зберігають свій діаметр і поліпшують умови роботи різака* (з наук.-техн. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який оміднився. *Оміднені деталі в охолоджувальній системі рефрижераторної установки переважно є наслідком хімічних реакцій окиснення, розчинення й осадження міді, спричинених потраплянням вологи в систему* (з наук. літ.).

ОМІ́ДНЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **омі́днити** і **омі́днитися.** *Оміднення, наприклад, гальванічним способом застосовують для утворення проміжних пластів між основним металом і покриттям* (з навч. літ.).

ОМІ́ДНИТИ *див.* **омі́днювати.**

ОМІ́ДНИТИСЯ *див.* **омі́днюватися.**

ОМІ́ДНЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **омі́днювати** і **омі́днюватися.** *Обов'язковим є попереднє оміднювання поверхні, яка підлягає паянню* (з навч. літ.).

ОМІ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОМІ́ДНИТИ,** ню, ниш, *док., що, спец.* Те саме, що **обмі́днювати.** *Порошковий дріт, так само як і суцільний, оміднюють для запобігання корозії* (з наук.-техн. літ.); *Можна оміднити виріб, натираючи його шерстяною ганчіркою, змоченою в розчині мідного купоросу із сірчаною або соляною кислотою, хлорним оловом і водою* (з навч. літ.).

ОМІ́ДНЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОМІ́ДНИТИСЯ,** иться, *док., спец.* Те саме, що **обмі́днюватися.** *Суміш приготовлена правильно, якщо цвях або лезо ножа в ній не оміднюються* (з навч. літ.).

ОМІ́ЛІЯ, ї, *ж., рел.-церк.* Те саме, що **гомі́лія.** *Майже кожна з омілій у богословській спадщині святителя Григорія Палами (1296–1359) завершується повчанням, яке стосується пристрастей* (з наук.-попул. літ.); *За змістом проповіді поділяються на такі види: омілія — для пояснення Святого Письма; слово з нагоди церковного свята або дня пам'яті святого; катехізичне повчання* (з навч. літ.).

ОМІ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **ом;** пов'язаний з електричним опором. *Втрати енергії коливань в електричних системах спричиняються омічними втратами в них і випромінюванням електромагнітних хвиль у навколишній простір* (з навч. літ.); // Який обчислюється в омах. *Зміну омічного опору та ємності елементів було досліджено в парах води, аміаку, бензолу, ізопропілового спирту та оцтової кислоти* (з наук. літ.).

ОМІЩА́НЕНИЙ, а, е. Який оміщанився. *Він встає з-за столу, збиваючи лівою тарілки, пундики, пляшки, і каже.., що зневажає цих оміщанених плебеїв у дорогих костюмах* (С. Процюк).

ОМІЩА́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оміща́нити** і дія і стан за знач. **оміща́нитися.** *У сатиричній повісті "Іван Іванович" Микола Хвильовий зробив детальний аналіз пореволюційної дійсності, суспільної атмосфери, що набирала ознак оміщанення* (з навч. літ.); *У соціально-психологічній прозі XIX ст. засуджувалися влада золота, кар'єризм та оміщанення в суспільстві* (з наук.-попул. літ.).

ОМІЩА́НИТИ *див.* **оміща́нювати.**

ОМІЩА́НИТИСЯ *див.* **оміща́нюватися.**

ОМІЩА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оміща́нювати** і **оміща́нюватися.** *М. Куліш присвятив свою комедію "Зона" (1926 р.) викриттю чиношанування й хабарництва, що призводять до оміщанювання й моральної деградації людини* (з навч. літ.).

ОМІЩА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОМІЩА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Робити міщанином; перетворювати на міщанина. *Нащадків давнього роду не оміщанили злети й падіння* (з мемуарної літ.); // Робити міщанським, перетворювати на міщанське. *Сміх бере, як деякі "жони" оміщанюють побут під приводом "створення умов для роботи" своїм ученим мужам. Забувають, сердеги, що справжні учені — аскети по натурі* (Ірина Вільде).

ОМІЩА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОМІЩА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* Ставати міщанином, перетворюватися на міщанина. *На зламі XIX — XX ст. переселенці із села люмпенізувалися, оміщанювалися, та все-таки несли споконвічну селянську культуру в місто* (з наук.-попул. літ.); *— Той Гризота у пережитках, як собака в реп'яхах. Був колись справжньою людиною, так переродився, оміщанився, забюрократився* (В. Речмедін); *— Людина відрізняється від тварин тим, що має розум. Для людини мало їсти, пити, народжувати дітей. Хіба не так? — Звичайно. Так можна швидко оміщанитись* (М. Руденко); // Ставати міщанським, перетворюватися на міщанське. *Тонус столичного життя в Україні впродовж останніх років дедалі більше оміщанюється* (з публіц. літ.).

ОМЛЕ́Т, у, *ч.* Смажена страва з яєць, збитих на молоці або бульйоні (перев. з домішкою борошна). *Мері задумалась, ставлячи на стіл свій улюблений вечірній омлет, схожий на медузу жовтого кольору* (О. Чорногуз); *Я .. насмажив собі картоплі з омлетом, неквапом підобідав* (А. Кокотюха); *Ми їли варені яйця, сир, сметану, налисники, омлети, пили каву і солодкий чай* (Т. Прохасько).

ОМЛЕ́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **омле́т.** *Ніжний омлетний рулет з апетитною начинкою можна приготувати за 15 хвилин* (з навч. літ.).

ОМЛІВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія і стан за знач. **омліва́ти.** *Зосима запитав далі: — Як же ж ти стільки літ обходилася без води і чи не було тобі яких хвороб або наглого омлівання?* (І. Франко); *І поміж цими народами не будеш ти спокійний .. І Господь дасть тобі там серце тремтяче, і ослаблення очей, і омлівання душі* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОМЛІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОМЛІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док., заст.* Те саме, що **зомліва́ти.** *Остап повзе .. Він спочиває, омліває часом, прокидається і знов повзе на дні комишевого моря* (М. Коцюбинський); *Так і серце моє — мов дитя те кволеньке, Розказати мені не зуміє — Чого щире воно омліває частенько, Чи бажає чого, чи шкодіє* (І. Манжура); *Мотря тихенько вийшла надвір та трохи не омліла... Перед нею стояла літ десяти дівчинка, в одній сорочці, об'юшеній кров'ю* (Панас Мирний); *Я був сам. Сам-один. Ні звуку, ні шелесту. Німо й урочисто. А доокола... Омлів, як глянув. Дика первобутня* [первобутна] *природа* (Г. Хоткевич); *Руки наші не омліють, Скосим луг бігцем* (І. Гушалевич).

ОМЛІ́ЛИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. акт. до **омлі́ти.** *В тій хвилі з проразливим криком болю вона впала омліла* (І. Франко); *Голова її падає йому на плече, руки опускаються, він мчить її в танці омлілу* (Леся Українка); *— Прощавай та за мою душу помолись... Полов'янин випустив з омлілої руки одежу і пішов на дно* (А. Чайковський).

ОМЛІ́ЛІСТЬ, лості і лости, *ж., заст.* Стан за знач. **омлі́ти.** *Вона не плакала, тільки дрібно тремтіла і почувала всередині якусь прикру порожнечу, якусь омлілість у всім тілі* (Леся Українка).

ОМЛІ́ЛО, *заст.* Присл. до **омлі́лий.** *Розпач стискає серце, мати омліло сідає на канапу* (із журн.).

ОМЛІ́ННЯ, я, *с., заст.* Дія і стан за знач. **омлі́ти.** *Андрій прокинувся із свого глибокого омління і застогнав* (І. Франко); *Полов'янин почув, що йому шумить в голові, і був близький омління* (А. Чайковський).

ОМЛІ́ТИ *див.* **омліва́ти.**

ОММЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання електричного опору в омах. *Діапазон вимірювання в омметрі становить 0,05–20 омів* (з наук.-техн. літ.).

О́МНІБУС, а, *ч.* Багатомісний кінний екіпаж з платними місцями для пасажирів, який регулярно курсував за певним маршрутом. *Я взяв місце в поштовому дуже доброму омнібусі, і перед обідом омнібус помалу рушив у дорогу* (І. Нечуй-Левицький); *Плентали й шкапи, тягнучи старовинні ридвани омнібусів* (О. Ільченко); *У цей ранковий час ще не ходили ні поїзди, ні тим паче омнібуси, тож молоді вирішили повертатись додому пішки через Венсенський ліс* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

О́МНІБУСНИЙ, а, е. Прикм. до **о́мнібус.** *Омнібусний маршрут.*

ОМОБЛАСТО́МА, и, *ж., вет., мед.* Злоякісна пухлина кістки. *Омобластома буває переважно в дитячому та юнацькому віці* (з навч. літ.).

ОМОВІ́ННЯ, я, *с.* 1. *заст., уроч.* Те саме, що **омива́ння.** *Ритуальне омовіння ніг старійшинам робили в широкій і важкій золотій мисі* (І. Білик); * Образно. *Почала читати "Сповідь" Толстого .. В мене вона викликала добрий, світлий настрій — відчуття омовіння в чиїйсь світлій мудрості* (І. Жиленко).

2. *рел.* Обряд ритуального очищення водою різних частин тіла, який передує здійсненню священних дій (читанню молитви, входу до храму і т. ін.). *Адмірал сховав Коран, вийняв свою дощечку з дірками і виміряв сонце, а тоді зробив омовіння і на даху сотворив молитву* (Ю. Логвин); *Вони здійснювали свої ранкові омовіння й підносили молитви* (Любко Дереш).

ОМОГРА́МА *див.* **омогра́ми.**

ОМОГРА́МИ, а́м, *мн. (одн.* **омогра́ма,** и, *ж.), лінгв.* Те саме, що **омо́графи.** *У книзі подано омоніми, омограми та омофони в розмаїтих прикладах, обіграних у мікросюжетах і дотепних завданнях* (з навч. літ.).

ОМО́ГРАФ *див.* **омо́графи.**

ОМО́ГРАФИ, ів, *мн. (одн.* **омо́граф,** а, *ч.), лінгв.* Слова або форми слів, однакові за написанням, але різні за значенням і звучанням. *Автоматичне визначення списку омографів здійснювали з використанням програми автоматичного морфологічного аналізу тексту* (з наук. літ.).

ОМОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **омо́граф** і **омогра́фія.** *Для передбачуваного гумористичного або риторичного ефекту неоднозначність може зумовлюватися навмисним використанням омофонічної, омографічної, метонімічної чи образної мови* (з навч. літ.).

ОМОГРА́ФІЯ, ї, *ж., лінгв.* Збіг у написанні різних за значенням і звучанням слів або форм. *При автоматичному обробленні багатомовних текстів з використанням оптичних методів виникає проблема міжмовної омографії, яка не може бути розв'язана на рівні кодових таблиць* (з наук. літ.).

ОМОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **омолоди́ти** 1, 2. *Житимеш, солдате. Тепер довго житимеш. Ми тобі жіночу кров перелили .. Організм у тебе омолоджений буде* (В. Лис).

2. *у знач. прикм.* Який омолодився (у 1, 2 знач.). *Мусінька .. дуже здивувалась, побачивши хлопця у вигляді омолодженого Діда Мороза з безліччю пакунків* (В. Підмогильний); *Дивилася* [дівчина] *на свою прекрасну постать, на омолоджене личко* (О. Бердник); *З кожною новою порою року мовби скидаєш панцир будня і починаєш жити спочатку. І радо ділишся із щоденником своїми омолодженими чуттями* (І. Жиленко).

3. *сад.* Дієпр. пас. до **омолоди́ти** 3. *Омолоджені старі кущі смородини дають добрий урожай* (із журн.).

ОМОЛО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **омоло́джений** 1, 2. *Зниження чисельності мисливських тварин зумовлене переважно порушенням структури популяцій, зокрема їх омолодженістю та ускладненням обміну генетичною інформацією внаслідок фрагментації біотопів та зменшення щільності поголів'я* (з наук. літ.); *Море й сонце дають відчуття омолодженості* (із журн.); *Наприкінці сесії масажу ви відчуваєте омолодженість і легкість* (з мови реклами).

ОМОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **омолоди́ти** 1, 2 і дія і стан за знач. **омолоди́тися** 1, 2. *Він помітно схуд, а схудлість надала вигляду омолодження* (Іван Ле); *Вічно молодий, невмираючий на нашій планеті вітер, він линутиме, як вісник оновлення й омолодження* (П. Загребельний); *Виразне омолодження керівних лав — саме те, чого .. суспільство давно потребувало* (Ю. Андрухович); — *Хто бачив Стахівську? Вона якийсь курс омолодження пройшла. Виглядає супер, десять років мінус* (Г. Вдовиченко); — *Не бійтесь старості — вона настане для вас нескоро. Вам слід боятись протилежного — омолодження організму* (М. Дашкієв).

2. *сад.* Дія за знач. **омолоди́ти** 3. *До омолодження дерев у садівництві вдаються тоді, коли дерева помітно знизили плодоношення, мають засохлі верхівки й гілки, дрібне й пожовкле листя* (з навч. літ.).

ОМОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для омолоджування. *Зимовий період — ідеальний час для багатьох омолоджувальних косметичних процедур* (з навч. літ.); *Якщо плодоносне дерево погано росте, воно потребує омолоджувального обрізання* (з наук.-попул. літ.).

ОМОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **омоло́джувати** і **омоло́джуватися.** *Тибетський рецепт очищення крові — ефективний засіб оздоровлення й омолоджування* (із журн.); *Омолоджування організму полягає в тому, щоб допомогти йому використовувати потенціал, даний природою* (з газ.); *Доречним є омолоджування старого бічного дерева, що далеко відійшло від стовбура* (з навч. літ.); *Омолоджування трав'янистих багаторічників, тобто пересаджування та поділ рослин, подарують їм нове життя й пишне цвітіння* (з наук.-попул. літ.).

ОМОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОМОЛОДИ́ТИ,** оджу́, о́диш, *док.* 1. *кого, що.* Робити молодим, молодшим. — *Куди ж я тепер поткнуся з недостриженою головою? Горобців лякати на город до діда Свирида? Омолоджуйте хоч ножицями* (В. Чемерис); *Легка гімнастьорка, погони, пілотка й перебування в походах омолодили його років на двадцять* (О. Довженко); // *перен.* Робити кращим; обновляти. *Сніг заряхтів із неба ще густіший. Покривав цілий світ, а в ньому живе й неживе. Очищав його й омолоджував. Білив усе чорне на землі* (Валерій Шевчук); *Якщо ви критикуєте якесь явище, то ви його живите собою, своєю енергетикою. Ви робите його досконалішим і сильнішим .. Ви його омолоджуєте* (Ю. Покальчук); *Реве літак. Він вирвався, як біль, аби омолодити радість жити, аби земля зуміла притужити відраду, звиклу до земних весіль* (В. Стус); // *розм.* Вводити молодь до складу певного колективу, керівництва і т. ін.; сприяти зростанню кількості молоді де-небудь. *В доісторичних державах вождя приносили в жертву богові, коли він досягав віку 33 роки .. Мета одна: змінити вождя, щоб омолодити народ* (В. Рубан).

2. *кого, що і без прям. дод., біол.* Повертати ознаки молодості постарілому організмові, посилюючи діяльність залоз внутрішньої секреції. — *Вони частенько пили кров полоза сирою. Дехто із наших генералів теж нею ласує. Зміїна кров омолоджує* (Ю. Винничук); — *Читав я в календарі,* — *продовжував Дорощук,* — *що недавно омолодили одного діда* (О. Донченко).

3. *що, сад.* Обрізувати гілки старих дерев або стебла кущів для посилення росту молодих пагонів або для щеплення до таких рослин кращих сортів. *Омолоджують переважно дорослі рослини й саджанці, які втратили форму. А такі квіти, як хлорофітум, обрізуванням не омолодити* (з навч. літ.); *Цікаво розповіла* [Оля], *як можна омолодити стару яблуню* (О. Донченко).

ОМОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОМОЛОДИ́ТИСЯ,** оджу́ся, о́дишся, *док.* 1. Ставати молодим, молодшим. *Під час сеансу лікування хворі омолоджувалися, і це дуже тішило пацієнтів* (В. Багірова); — *Ви питаєте, як він омолоджується? Це у них, характерників, просто. Знає одну ковбаню...* (В. Чемерис); *Як розповідають билини київського циклу, староруські богатирі весь час шукали собі таких річок, викупавшись у яких можна було б омолодитись* (П. Тичина); // *перен.* Ставати кращим; обновлятися. *Буйно розцвів і омолодився древній Київ* (І. Цюпа); *Уперше в цьому році загримів грім .. І одразу наче всій природі дихнулося вільніше, наче світ омолодився, оновився* (О. Гончар); // *розм.* Змінюватися, поповнившись молоддю. *У 90-ті рр. значно омолодився читацький загал Відділу рідкісних книг і рукописів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* (з наук.-попул. літ.).

2. *біол.* Набувати ознак молодого організму. *Хіба ж не омолоджувались тварини, яким Тессі сама пересаджувала мозок молодших організмів?* (М. Дашкієв); — *Я не знаю, наскільки омолоджуся. Треба просити Бога, щоб... не дуже, років на десять* (В. Багірова); *Він .. шепотів молитву чи вірші свої, .. і повалилась вона додолу, все ще не розуміючи, як її старе і плюгаве тіло раптом омолодилося* (Ю. Винничук); // Зменшуватися (у 1 знач.) унаслідок посиленої експлуатації лісів, мисливського звіра, рибних зграй і т. ін. (про середній вік особин флори і фауни). *Популяція ляща в Київському водосховищі омолоджувалася протягом 2006–2007 рр. і, за даними контрольних уловів 2008 р., середній вік особини становив вісім років* (з наук. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **омоло́джувати.** *Якщо яблуня ще не досягла зрілості, а перші ознаки старіння вже з'явилися, вона омолоджується обрізанням неплодоносних гілок — це допоможе повернути рясні врожаї* (з навч. літ.).

ОМОЛОДИ́ТИ *див.* **омоло́джувати.**

ОМОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **омоло́джуватися.**

ОМОЛОДІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **молоді́ти.** *Ялта!.. Чудесна, вічнозелена Ялта. Місто краси і здоров'я людського .. Побуваєте у благословенній Ялті, єй-єй, омолодієте* (О. Ковінька); *Заірже* [кінь], *наче в золоті труби заграє. Тоді піде по цілому світові луна і все омолодіє: помре бліда мряка і сніги розтечуться зеленою водою* (Валерій Шевчук); * Образно. *Не почорніло* [поле] — *взеленилось, омолоділо, ожило* (І. Гончаренко).

ОМОМОРФЕ́МА *див.* **омоморфе́ми.**

ОМОМОРФЕ́МИ, е́м, *мн. (одн.* **омоморфе́ма,** и, *ж.), лінгв.* Омонімічні морфеми. *Розрізняють кореневі, префіксальні й суфіксальні словотвірні омоморфеми* (з наук. літ.).

ОМО́НІМ *див.* **омо́німи.**

ОМО́НІМИ, ів, *мн. (одн.* **омо́нім,** а, *ч.), лінгв.* Слова, а також інші мовні одиниці, однакові за звучанням, але цілковито відмінні за значенням. *У іменника свято є омонім — прислівник свято, що означає "з любов'ю", "з пошаною"* (з наук.-попул. літ.); *Омоніми вводяться у контекст зі спеціальною метою — виявлення дотепності й стилістичної витонченості* (з навч. літ.); *У шумерській мові слово "ті" означає і ребро, і життя. Таке явище називається "омонім": у школі вчили про ключ журавлів і ключ від дверей* (С. Пиркало).

ОМОНІМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Уподібнення звукових форм різних за значенням мовних одиниць, перетворення їх на омоніми. *Омонімізація відображає динамічність процесу розщеплення смислової єдності слова* (з наук. літ.); *Дослідження внутрішньомовних і міжчастиномовних омонімів у розвитку німецької мови свідчить про посилену тенденцію до омонімізації в XII–XV ст.* (з навч. літ.).

ОМОНІМІЗУВА́ННЯ, я, *с., лінгв.* Те саме, що **омонімiза́ція.** *В омонімізуванні виявляються внутрішні межі та їх потенційна рухливість у системі мовних одиниць* (з навч. літ.).

ОМОНІМІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., лінгв.* Підлягати омонімізації, ставати омонімом. *Омонімізуватися можуть суфікси, що належать словам різних частин мови, унаслідок чого виникає міжчастиномовна омонімія* (з наук. літ.); *Медичний термін рак ("злоякісна пухлина") омонімізувався з ідентичною за звучанням мовною одиницею рак ("покрита панцером безхребетна прісноводна тварина класу членистоногих з великими клішнями біля голови і черевцем, схожим на хвіст")* (з навч. літ.).

ОМОНІ́МІКА, и, *ж.* 1. Розділ лексикографії (у 1 знач.), який вивчає омоніми. *Омоніміка досліджує тенденції мови, які спричиняють розвиток явищ уподібнення звукових форм мовних одиниць, і розробляє теоретичні засади укладання омонімічних словників* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність омонімів якої-небудь мови. *У посібнику розроблено лексикографічні принципи представлення омоніміки в лексичній системі сучасної української мови* (з навч. літ.); *Омоніміка мови творів О. Гончара.*

ОМОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до омоніма, омоніміки, омонімії. *Якщо значення мовних одиниць з однаковою звуковою формою не мають спільної семи і внутрішньо не пов'язані, вони є омонімічними: газель[1] (тварина родини порожнисторогих), газель[2] (віршова форма поезії народів Сходу), газель[3](малотоннажний автомобіль чи мікроавтобус марки ГАЗ)* (з навч. літ.); *Омонімічні явища, здебільшого не забарвлені стилістично, все ж відіграють значну стилістичну роль у мові як один з важливих засобів творення гри слів, дотепів, каламбурів, наприклад: "Таж їж". — "Я ж їм". — "А ти не їм, а собі"* (з наук. літ.).

ОМОНІМІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **омонімі́чний.** *Омонімічність однакових за планом вираження термінів визначаємо на семантичному рівні* (з наук. літ.); *Омонімічність мовних одиниць у словниках позначена індексом угорі біля слова, як прийнято у вітчизняній та світовій лексикографії* (з наук.-попул. літ.).

ОМОНІМІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Звуковий збіг різних за значенням слів або їхніх форм — омонімів. *Омонімія притаманна не лише простим, а й складним словам сучасної української літературної мови* (з наук. літ.); *Спостерігається омонімія іменникових елементів у складних словах: "вуглевидобуток" мотивується іменником "вугілля", а "вуглеводень" — "вуглець"* (з наук.-попул. літ.).

ОМОНОЛІ́ТИТИ *див.* **омонолі́чувати.**

ОМОНОЛІ́ЧЕНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **омонолі́тити.** *Конструктивно асфальтобетонний шар і цементобетонна плита мають омонолічений контакт* (з наук.-техн. літ.); *Омонолічені склоподібні вторинні радіоактивні відходи підлягають захороненню* (з наук.-попул. літ.); // **омонолі́чено,** *безос. пред. На мосту омонолічено деформаційні шви та замінено опори освітлення* (з газ.).

ОМОНОЛІ́ЧЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **омонолі́тити.** *Спосіб омонолічення слабких порід передбачає їх руйнування енергією високонапірного струменя розчину* (з наук.-техн. літ.); *Зонне омонолічення закладного масиву дає можливість припинити процес подальшого обвалення порід* (з навч. літ.).

ОМОНОЛІ́ЧУВАННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **омонолі́чувати.** *Спосіб омонолічування рідких пестицидів полягає в тому, що пестициди змішують із сумішшю не менш як одного адсорбенту і в'яжучими речовинами* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **моноліт** 1. *Ремонт шляхопроводу через залізничне полотно передбачає зняття омонолічування прогонової будови, укладання гідроізоляції та асфальтобетону* (з наук.-техн. літ.).

ОМОНОЛІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОМОНОЛІ́ТИТИ,** і́чу, і́тиш, *док., що, спец.* Те саме, що **замонолі́чувати.** *Шви між секціями лотків та бордюрів потрібно омонолічувати цементним розчином з обов'язковим промазуванням в'язким бітумом* (з навч. літ.); *Щоб омонолітити стики й закладати шви, застосовують комплексну механізацію з використанням, зокрема, шприц-машин, цемент-гармат, гвинтових насосів* (з наук.-техн. літ.).

ОМОРО́ЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **оморо́чити.** *Поблизу міста Сореос було одне місце, що називалося Лімна, його пожильці всі були оморочені тьмою ідолопоклоніння* (з рел.-церк. літ.); // **оморо́чено,** *безос. пред. Свідомість багатьох людей оморочено такими подіями в суспільстві, які важко зрозуміти й пояснити* (з газ.).

ОМОРО́ЧЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **оморо́чити.** *Гоголівські сюжети вибудовуються на засадах архітектоніки демонологічної містики (навіть у творах "Мертві душі" та "Ревізор", де вона проступає не надто виразно) — оморочення "нечистою силою"* (з наук. літ.).

ОМОРО́ЧИТИ *див.* **оморо́чувати.**

ОМОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОМОРО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обморо́чувати.** *Із 60-х рр. XX ст. у творах деяких зарубіжних учених висловлюється думка, що мова із засобу комунікації перетворилася на інструмент маніпуляції суспільною свідомістю, а тому виголошене чи записане слово інфікує, фальсифікує та оморочує* (з наук. літ.); *Особливо небезпечний у водохресну ніч перевертень "Вогненний змій" в образі прекрасного юнака, який, попереджають молодих дівчат дідусі й бабусі, уміє оморочити душу* (із журн.).

ОМОСЕ́МА *див.* **омосе́ми.**

ОМОСЕ́МИ, е́м, *мн. (одн.* **омосе́ма,** и, *ж.), лінгв.* Слова, однакові за семами, але різні за формою. *На думку декого з учених, тюркізм "лелека" витіснив омосеми "чорногуз", "бусол", "бузько" з мови української поезії* (з наук. літ.).

ОМОСЕМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до омосемії. *Омонімічна чи омосемічна морфема з часом зникає або набуває певної специфіки, змінюючи свою форму (при омонімії) чи семантичне або стилістичне навантаження (при омосемії)* (з навч. літ.).

ОМОСЕМІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., лінгв.* Властивість за знач. **омосемі́чний.** *Мовці використовують лексичний фонд відповідно до спеціальних знань та володіння різними функціональними стилями, що пояснює тенденції до варіативності й омосемічності* (з навч. літ.).

ОМОСЕМІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Семантичний збіг різних за звуковим вираженням слів чи їхніх форм. *Поняття омосемії, введене В. Скалічкою, є окремим різновидом у співвідношенні різних форм чи їх елементів, що мають однакове значення* (з наук. літ.); *У природних мовах поширені такі явища, як омосемія й полісемія* (з навч. літ.).

ОМОФО́Н *див.* **омофо́ни.**

ОМОФО́НИ, ів, *мн. (одн.* **омофо́н,** а, *ч.), лінгв.* Слова або їхні окремі граматичні форми, які мають однакове звучання, але відрізняються значенням і написанням. *За звуковими та графічними ознаками у відношенні між двома (чи більше) словами розрізняють омофони й омографи* (з навч. літ.); *Омофони нерідко використовуються в каламбурах* (з навч. літ.).

ОМОФОНІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до омофонії. *Для банера, який рекламує змагання з екстремального велосипедного спорту, фахівці нерідко обирають омофонічний каламбур* (з наук. літ.); *Двозначність може виникати внаслідок навмисного використання омофонічної, омографічної, метонімічної або образної мови* (з навч. літ.).

ОМОФОНІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Звуковий збіг слів, різних за значенням і написанням. *Порушення взаємооднозначних відношень між графічною і фонетичною формами слова зумовлює виникнення у мові омофонії та омографії* (з наук. літ.); *Омофонія може стати перешкодою для розуміння змісту мовного повідомлення* (з навч. літ.).

ОМОФО́Р, а, *ч.* 1. Частина убрання сановної духовної особи (єпископа, архієрея і т. ін.), що накидається на плечі. *На самій голові в диякона, в хмарах, стояла Богородиця .. з омофором в двох руках* (І. Нечуй-Левицький); *Він уже встиг переведягтися й був у дорогому, тканому сріблом і золотом омофорі* (І. Білик); * Образно. *І честь Кармілова і слава Ліванова, а не лукава Тебе укриє дорогим, Золототканим, хитрошитим, Добром та волею підбитим, Святим омофором своїм* (Т. Шевченко).

2. *перен.* Те саме, що **покро́в** 2. *Весняна ніч вкривала їх своїм зоряним омофором* (Б. Лепкий); *Відгороджував земні низини від небесних вершин темно-рожевий омофор* (І. Керницький); *Під омофором вселенської тиші і благодаті поволі втихомирювалося .. безберегe натомлене місто, поринаючи у тривожний сон* (Г. Тарасюк).

ОМОФО́РМА *див.* **омофо́рми.**

ОМОФО́РМИ, о́рм, *мн. (одн.* **омофо́рма,** и, *ж.), лінгв.* Слова з різними значеннями, які мають однакове написання і звучання в певних граматичних формах. *Як правило, омоформи належать до різних частин мови, наприклад, "три" — числівник і "три" — дієслово наказового способу* (з навч. літ.).

ОМО́ЧЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **омочи́ти.** *Росте незміряна любов — .. До стогону бездольної юрби, До реготу сваволі навісної, До нив, степів, омочених плачем* (М. Старицький); *Після читання Євангелія всіх віруючих священники помазали єлеєм та роздали хліб, омочений вином* (з рел.-церк. літ.).

ОМОЧИ́ТИ *див.* **омо́чувати.**

ОМО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОМОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що, заст.* Обмочувати. *Святий Іван сказав тій, що плакала: — О жінко! .. Ризи наші омочуєш слізьми!* (з рел.-церк. літ.); *Рукав бебряний омочу В ріці Каялі... І омию На княжому дебелім тілі Засохлу кров його...* (Т. Шевченко); *Не дайте тій крові неправій Омочить мої кості отут, Щоб не став я в сорочці кривавій Перед троном Єгови на суд* (І. Франко).

О́МПНО, *діал.* 1. *присл.* Негарно, неприродно; дивовижно. *Хана затиснулася в куток і звідтіля водила омпно виваленими очима* (Я. Качура).

2. *у знач. пред.* Прикро, неприємно; не по собі. [С і м о н:] *Мені самому омпно робиться, коли подумаю, що з нас зробилося за ті три тижні!* (І. Франко); *Так омпно їй стало* (Марко Черемшина).

ОМРІ́ЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас до **омрі́ювати.** *2010 р. британська перекладачка української літератури Віра Річ підготувала оновлений переклад поеми "Мойсей" до друку як білінгву, проте смерть, на жаль, не дала можливість здійснити давно омріюваний нею задум* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який омріюється. *Ми вільні .. З почуттям радості-жалю повсідалися в кузові вантажівки. Дорога рівна-рівна. Мчимо назустріч роками омріюваній волі* (М. Андрусяк); *Жнива — пора короткочасна, але до неї сільськогосподарські працівники йдуть цілий рік, дбаючи про омріюваний урожай* (з газ.).

ОМРІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОМРІ́ЯТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. *кого, що.* Виношувати в думках; плекати мрію про кого-, що-небудь; вимрівати. *Ти омріював не раз любов — Дорогої, жданої дружини* (А. Турчинська); *Січ духовну .. чверть тисячоліття тому омріював геніальний син України Григорій Савович Сковорода* (О. Бердник); *Омріяв образи і тему: Щодня трудився до зорі... І написав поет поему! Надрукував її в "Дніпрі"* (С. Олійник); * Образно. *Місячне сяйво сиплеться.., жемчужить дерева безлисті, срібною бляхою побиває ворота, омріює думки* (Б. Лепкий).

2. *що.* Дуже чекати, сподіватися чого-небудь; прагнути до чого-небудь. *Цю землю вистраждали ми, Омріяли в думках, прикрили власними грудьми в нечуваних боях* (І. Гончаренко).

ОМРІЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **омріювати.** *У хронотопі найбільшу вагу має майбутнє, яке омріюється як ідеальне* (з навч. літ.); *Українська держава омріювалася протягом століть як сильна, славна, багата й простора* (з публіц. літ.).

ОМРІЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **омріяти.** *Було видно, що він весь живе, горить цією давно омріяною і, мабуть, не раз обдуманою бойовою операцією — обійти місто через острів Хортицю* (Яків Баш); *Омріяний, історичний степ!.. То дарма, що він пооранний і розмежований давно* (Б. Антоненко-Давидович); *Кучеряві схили, зелень і мла ховали від Максимових очей омріяне з дитинства місто* (І. Цюпа); *От-от мала відбутися видача омріяного атестата про середню освіту* (Н. Сняданко); * Образно. *Вона сказала: — Всемогуття з Мудрістю святою .. поміж небом і землею шлях Відкрили всім, омріяний журбою* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); // **омріяно,** *безос. пред. Все в природі розраховано і педантично врівноважено, хоч .. не завше нам даровано те, що омріяно та бажано* (С. Голованівський); // *у знач. ім.* **омріяне,** ного, *с.* Те, про що хто-небудь мріє. *Мені, може, на роду написано рік-два прожити — чи встигну виконати омріяне?* (Б. Левін); *Вона мала такий вигляд, ніби щойно виграла в лотерею омріяне* (О. Чорногуз).

ОМРІЯНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **омріяний.** *Просторовість, що є зовнішньою до місця дії, окресленого в романі молодого українського митця, постає у формі розпливчастої омріяності* (з наук.-попул. літ.).

ОМРІЯТИ *див.* **омріювати.**

ОМУЖИ́ЧЕНИЙ, а, е, *зневажл.* Який омужичився, став схожим на мужика. [П а т р о к л:] *Нам жінка омужичена противна не більш, аніж збабілий чоловік* (М. Лукаш, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОМУЖИ́ЧИТИ *див.* **омужи́чувати.**

ОМУЖИ́ЧИТИСЯ *див.* **омужи́чуватися.**

ОМУЖИ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОМУЖИ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, зневажл.* Робити схожим на мужика. *Одяг чоловічого покрою може підкреслювати жіночність дівчини, а може й омужичувати її: це залежить від того, як цей костюм носити* (із журн.); *І. Гончар передає винятковку багатогранність поета у вирізьбленому з уральського мармуру скульптурному портреті молодого Т. Шевченка попри те, що літературознавці того часу в численних статтях прагнули омужичити його* (з навч. літ.).

ОМУЖИ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОМУЖИ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., зневажл.* Ставати схожим на мужика. [М а р и н а:] *Никодим мій зовсім омужичився і хоче мене мужичкою зробить...* (І. Карпенко-Карий); // Ставати мужицьким за своїми якостями, властивостями і т. ін. *Цілу ніч він проплакав з злості і рішився ніколи не заглядати до їх* [них] *у хату і ніколи нічого не прохати, бо все те, що не прийде від їх — перейде через мужичі руки, омужичиться* (Панас Мирний).

ОМУЛЕ́ВИЙ, а, е. Прикм. до **о́муль.** *Омулева ікра.*

О́МУЛЬ, я, *ч.* Промислова риба родини лососевих завдовжки до 56 см та вагою до 2 кг, що водиться в озері Байкал і в басейні Північного Льодовитого океану. — *Будете їхати в Москву, — кричала на прощання Ніна Володимирівна, — захопіть омулів і харіусів* (М. Трублаїні); *За вечерею в аеропорту місцеві .. частували нас знаменитим сибірським омулем* (П. Козланюк); *Мешканці експреса метушились, як сарана на озимині: все те вдихало емоції, айкало, ойкало, плюскоталось у воді і розкуповувало шпарко омулі — вуджені, варені й солені* (І. Багряний); *Омуль — делікатесна риба Байкалу зі смачним і жирним м'ясом* (з наук.-попул. літ.).

ОМФА́Л, а, *ч., міф.* Священний камінь, можливо, метеорит. *Найвідоміший омфал, який вважали центром (пупом) Землі, був у храмі Аполлона в Дельфах* (з наук.-попул. літ.); *У віруваннях стародавніх греків збереглися залишки первісних релігій: фетишизму (наприклад, шанування каміння, особливо дельфійського омфала), тотемізму, магії* (з навч. літ.).

ОМФАЛІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення дна пупкової ранки, пупкового кільця, підшкірної жирової клітковини навколо пупкового кільця, пупкових судин. *За клінічним проявом розрізняють катаральний, гнійний і гангренозний омфаліти* (з навч. літ.).

ОМФАЛО... Перша частина складних слів, що вказує на відношення до пупка, напр.: о м ф а л о ф о́ б і я, о м ф а л о ц е́ л е.

ОМФАЛО́ДЕС, у, *ч.* Одно-, дво- й багатолітня ґрунтопокривна трав'яниста рослина родини шорстколистих перев. із прямим стеблом, різними за формою листочками й зібраними в складні суцвіття квітками. *Серед рано квітучих рослин є рідкісні на лівобережжі України зірочник гайовий та омфалодес завитий* (з наук. літ.).

ОМФАЛОЦЕ́ЛЕ, *невідм., с., мед.* Пупкова грижа. *Дисертантом розроблено й упроваджено в клінічну практику нові способи пластики передньої черевної стінки у дітей з омфалоцеле* (з наук. літ.).

ОМША́НИ́К, а́ника́, *ч.* Утеплене приміщення для зимівлі бджіл. *Скоро починалась весна тепла і бджолу з омшаників заходжувались виймати* (Б. Грінченко); *Стоїть* [хата] *на схилі сопки .. Праворуч — дебела комора з омшаником, повітка для коней, корівник, стіжок сіна* (І. Багряний); *Бджоли облітались, і дід з Дмитром урочисто заносять вулики в омшаник* (М. Стельмах); — *А в нас дома багато її* [калини]. *В пучки пов'язана, в омшанику висить, біля бджіл...* (О. Гончар).

ОН, *част.* 1. *вказ.* Уживається при вказуванні на що-небудь віддалене. *Он з-за гаю виглядає Ставок, неначе полотно* (Т. Шевченко); *Он зірка в небі пролетіла* (В. Сосюра); [А п е м а н т:] *Он ідуть поет і живописець* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра); // Уживається при вказуванні на якийсь факт, подію, явище і т. ін. — *Он торік умерла Катря Кравчиха — молоденька, як ягода, була, — озвалась чорнява .. молодиця* (Марко Вовчок); *Он чуєш, яке надворі схопилося! Гуркоче, гуде та виє...* (Панас Мирний); [С а н я:] *Вам он навіть любов уявляється в постаті якоїсь балерини* (Леся Українка); — *Он, подейкують, під Гадячем на Полтавщині справжні люди таки знайшлись: зовсім нагнали пана* (Ю. Смолич); // Використовується при вказуванні на який-небудь предмет або особу. — *Спить* [Денис] .. *Он він. Бачиш?* (Григорій Тютюнник); // Уживається для вказування на суперечливу ситуацію або при протиставленні. — *Як же мені продати* [землю], *коли он у мене ще дві дочки. Треба ж і їх до ума довести* (Панас Мирний).

2. *вказ.* Уживається при висловленні наказу, спонукання, прохання і т. ін. — *Піди он краще та подивись, що твоя доня робить на виноградинку!..* (М. Коцюбинський); — *Руки помив? Ні? Іди он у кухню, помий швиденько* (І. Сенченко).

3. *вказ.* Уживається при висловленні перестороги, попередження, погрози. *Ченці і барони Розвернулись у будинках І гадки не мають — Бенкетують .. Постривайте! Он над головою Старий Жижка з Таборова Махнув булавою* (Т. Шевченко); *— Кланяться не тра, — мовила мати, — а вибачитися піди. Он ціла вулиця зараз проти тебе* (Валерій Шевчук).

4. *вказ.* Уживається при вказуванні на послідовність дій, на зміну явищ, які ніби постають перед очима (може повторюватися перед кожним дальшим реченням або членом речення). *Он визирнуло засмалене обличчя хлопчика .. А он, при дорозі, знов двоє дітей* (М. Коцюбинський); *Он пробіг, розчервонівшись, Сагайда, он пробіг, нахилившись, Черниш* (О. Гончар); // *у сполуч. із част.* і. Уживається при вказуванні на появу кого-, чого-небудь (перев. сподіваного або бажаного). — *А он і ті* [сироти] — *ні живі ні мертві, ждуть своєї долі* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Під тим дахом, мабуть, панночка живе. Он і стежечка, що нею вона до ставу йшла...* (Д. Бузько); *А он і гуси: їм колись .. Жилося нічогенько* (М. Рильський).

5. *вказ.* Уживається перед тим словом, яке логічно виділяється, підкреслюється. — *Он вечеря вже готова ще одколи, а вас нікого нема!* (Марко Вовчок); [К у з ь м а:] *Я он курси по бджільництву закінчую заочно* (З. Мороз); — *Візьми й мене, тату. Мені ж он дідусь вудочку змайстрував* (В. Чухліб); // *у сполуч. зі сл.* д и в и с ь, д и в і т ь с я, г л я н ь, г л я н ь т е *і т. ін.* Уживається, щоб привернути увагу співрозмовника. — *Он дивись, між горами, вкритими лісом, висовується над самою Сулою висока лиса гора* (І. Нечуй-Левицький); — *Он гляньте краще на той табун диких гусей* (М. Коцюбинський); *Молодиця скрикнула здивовано — і до дівчат: —Дівчата, он диви!* (А. Головко); — *Он глянь на золотий піастр. Золото є змістом монети, сама ж монета є тільки формою для змісту. Хтось колись з'єднав зміст з формою з метою користі* (Р. Іваничук).

6. *вказ., у сполуч. із вказ. або відносн. займ. і присл. місця або способу дії.* Уживається для уточнення місця, способу дії, предмета, особи і т. ін. (іноді супроводжується жестом). — *Однеси лист... Он туди, два вікна видно* (М. Коцюбинський); *Он те подвір'я хмари привалили, Понастромлявшись на соняшничиння* (І. Вирган); — *Наша баба Яга Ягишна, — підтвердили половці .. — Вона он тамечки в урочищі живе* (В. Чемерис); // Уживається для уточнення якого-небудь факту, як підсумок до сказаного. — *Я зо всього викручусь .. — он як, бабусю!* (Марко Вовчок); *Значить, он чого батько поїхав на ярмарок* (І. Багмут); *Стратон Стратонович важко сів на стілець: — Он воно що! Знає котяра, чиє сало з'їв!* (О. Чорногуз).

7. *підсил., у сполуч. із займ.* я к и й, я к а, я к е, я к і *і присл.* я к, с к і л ь к и. Уживається для підсилення кількісної або якісної характеристики кого-, чого-небудь. — *Нащо ви ведете його сюди? Хліба я не продам .. Мені ніколи, в мене ще он скільки діла, а вони водять!..* (Панас Мирний); — *Коли .. знудило тебе дощем та туманом, ти .. зимі он як радієш!* (І. Муратов); — *Он якого собі парубка вибрала. Найкращого на всю округу* (Григорій Тютюнник); — *Он як! — посміхнувся я. — Більше засідань, більше резолюцій — зворушливіша історія* (Р. Андріяшик); *А ще кажуть, що люди з села тікають. Он скільки дітей на плоті чекає, щоб їм винесли гостинця!* (Г. Пагутяк).

8. *підсил., у сполуч. з відносним займ.* Уживається для підкреслення важливості, значущості кого-, чого-небудь. — *Ви що, а ми он що! до нас вам не рівняться* (Л. Глібов); — *Ти чого тоді не підійшов до мене? — запитала* [Єлизавета]. — *Не протовпився. Ти ж тепер он хто!* (Ю. Мушкетик).

ОНАВІСНІ́ТИ, íю, íєш, *док., розм.* Те саме, що **знавісні́ти** 3. — *Вже він трохи й онавіснів мені: тільки й мови, що він, тільки й думок!.. надокучило!* (Марко Вовчок); [Л і з а н д р:] *Мене шукаєш? Ще не зрозуміла, Що ти мені навік онавісніла?* (Ю. Лісняк, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОНА́ГР, а, *ч.* 1. *зоол.* Дикий осел. *Уже онагри захрючали* [захрюкали], *Ворони, горобці кричали* (І. Котляревський); *Коли дикий онагр або сарна заблукають до людських домівок, — горе їм!* (А. Кримський); *"Я не забуду тебе, поки віє східний вітер, поки птахи воркують у промінні зорі .. і кричать на світанку дикі осли-онагри"* (П. Загребельний); *Він зупинявся перед тонкими ґратами, пофарбованими в світлий колір, щоб створити для тварин ілюзію свободи; в ці загони помістили онагрів і антилоп* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

2. *перен., зневажл., рідко.* Те саме, що **осе́л** 2. — *Підкинули* [єгиптяни] *того метелика! .. Я винен, старий онагр! Але ж як би я це знав, що зветься той метелик "Атропос"!* (Н. Королева).

3. *іст.* Одна з найпростіших метальних машин; катапульта (у 1 знач.). *Найбільшими метальними машинами за часів пізньої Римської імперії були балісти й онагри, які знищували не лише живу силу ворога, а й руйнували його фортифікаційні споруди* (з наук.-попул. літ.); *Невдовзі впала й п'ятиповерхова вежа — згоріла під вогнем турецького онагра* (Ю. Іздрик).

ОНА́ГРА, и, *ж., бот.* Трав'яниста дворічна рослина родини онагрових з великими жовтими квітками й видовженими коробочками. *Онагра дуже поширена в Європі й росте на піщаних ґрунтах* (з наук.-попул. літ.).

ОНА́ГРОВИЙ, а, е, *зоол.* Прикм. до **она́гр** 1. *Онагровий жир.*

ОНА́ГРОВІ, вих, *мн., бот.* Родина перев. трав'янистих рослин або напівкущів із цілісним листям, здебільшого чотиричленними квітками та плодами у формі коробочки, ягоди чи горішка. *Відомо 20 родів і близько 650 видів онагрових, до яких віднесено, зокрема, годецію, зніт, іван-чай* (з навч. літ.).

ОНА́КИЙ, а, е, *займ. означ., заст.* Інший. *Сіла панночка зачісуватись... Лишечко ж моє! лучче б жару червоного у руку набрала, як мені довелось туманіти коло її русої коси!.. І така* [Устина], *і онака, і геть-пріч пішла, і знов сюди поступай* (Марко Вовчок).

ОНАНІ́ЗМ, у, *ч.* Самозадоволення статевого потягу штучним подразненням ерогенних зон (статевих органів); мастурбація. *Найкраще з них* [творів] *"Моє останнє слово" Винниченка .. Герой незадоволений своїм життям, .. а причину сього автор велить нам добачувати в його онанізмі, який він уважає якоюсь спеціально буржуазною хоробою* (І. Франко); *Родик розпатякував, що онанізм може призвести до безпліддя, імпотенції* (О. Ульяненко); *У дорослої людини, коли вона довго не має контактів з особами протилежної статі (тривала експедиція, рейс тощо), помірний онанізм певною мірою допомагає зберегти статеву форму* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Максимові .. захотілося заревти на все горло: ".. Перестаньте займатися словесним онанізмом, ще і привчати до тупого провінційного калькотворення молодь!"* (С. Процюк).

△ (1) **Психічний онанізм** — отримання статевого задоволення від сексуального фантазування. *Психічний онанізм — явище дуже рідкісне, характерне переважно для неврастеніків* (з навч. літ.).

ОНАНІ́РУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **онані́рувати.** *Онанірування може спричинити сповільнення фізичного розвитку, зниження фізичної та розумової працездатності підлітків* (з наук. літ.).

ОНАНІ́РУВАТИ, ую, уєш, *недок.* Те саме, що **онанува́ти.** *Підлітки онанірують нерідко внаслідок раннього статевого дозрівання* (з навч. літ.).

ОНАНІ́СТ, а, *ч.* Той, хто займається онанізмом. *Фізіологія таку добу в жінок зове* [називає] *"клімактеричною". "Баба" тоді казиться .. Ви подивіться на неї: це якась суміш херувима з онаністом і з дияволом!* (Остап Вишня); *Найбільш поширеним є "марення переслідування", коли людину нібито починають переслідувати дивні особистості (єзуїти, фашисти, онаністи, журналісти), які роблять її життя неможливим і загрожують остаточно знищити* (з наук. літ.); * Образно. *Слабкі люди — найшкідливіші в галузі культури людського характеру. Вони б виховали народ як групу сентиментальних людців, онаністів фальшивої культури* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОНАНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до онанізму. *Секс і еротика були у вашій родині табу? .. Приблизно з шестилітнього віку я знав, як це робиться. Сусідські хлопці-наставники, підглядання за життям дорослих, .. перший онаністичний досвід* (Ю. Андрухович).

ОНАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **онаніст.** *На підставі спостережень за пацієнтами психіатричних лікарень, які часто мастурбували на очах персоналу, дехто стверджував, що онаністку легко розпізнати за хворобливою та відразливою зовнішністю* (з наук.-попул. літ.).

ОНАНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **онанува́ти.** *Онанування підлітків нерідко пов'язане із загостренням статевих почуттів* (з навч. літ.).

ОНАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок.* Займатися онанізмом. *У підлітковому віці діти онанують переважно через сповільнений фізичний розвиток і зниження фізичної та розумової працездатності* (з навч. літ.).

ОНАРО́ДНЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **онаро́днити.** *У вживанні перекручених російських та інших чужомовних слів А. Головко наслідує В. Винниченка. Деякі з таких "онароднених" слів автор бере в лапки ("ребілітірувати"), але в більшості випадків вони не виділяються з тексту* (В. Русанівський); // **онаро́днено,** *безос. пред. У період XVI — XVII ст. проповіді в учительних Євангеліях було онароднено для виголошення перед вірянами в неділі та свята* (з наук.-попул. літ.).

ОНАРО́ДНЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **онаро́днити.** *Проблиски онароднення літератури принесли просвітителі, а народні рухи XVIII століття відкрили завісу нового осмислювання літературних тем* (І. Пільгук); *У зв'язку з церковною (візантійською) книжністю несподівано виринає у І. Вишенського мовне питання: він проти онароднення священних текстів, які можна тільки поза літургією попросту тлумачити й викладати* (з наук. літ.).

ОНАРО́ДНИТИ *див.* **онаро́днювати.**

ОНАРО́ДНЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **онаро́днювати.** *Найбільш яскравим прикладом онароднювання авторських творів є "Пісня про рушник" Андрія Малишка* (з публіц. літ.).

ОНАРО́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОНАРО́ДНИТИ,** ню, ниш, *док., що, книжн.* Надавати ознак народності, робити народним, близьким до народного. *У філологічних, біологічних, технічних, математичних і природничих науках успішно використовують міжнародні терміни грецького й латинського походження, і ніхто не намагається їх онароднювати* (з публіц. літ.); *Значна кількість глос на полях та між рядками рукопису лікарського порадника третьої чверті XVIII ст. свідчить про намагання укладача "онароднити" текст, зробити його з мовного погляду правильнішим і зрозумілішим* (з наук. літ.).

ОНДА́ТРА, и, *ж.* 1. Невеликий гризун родини полівкових, що веде напівводяний спосіб життя і має цінне блискуче густе хутро бурого кольору, тіло завдовжки до 36 см, хвіст до 29 см, вагу 700–1600 г; мускусний пацюк. *Пропопотіла ондатра, вивертаючи після себе попідрізувану лепеху* (П. Загребельний); *Гусак засичав на ондатру: мовляв, мало тобі риби в заплаві, а ти ще й мого гусенятка хочеш?* (М. Вінграновський); *Річкові видри, ондатри та водяні щурі прижилися ближче до витоків річечок* (В. Багірова); *На основі патологоанатомічних і бактеріологічних досліджень установлено, що ондатри внутрішніх водойм України є носіями патогенних мікобактерій* (з наук. літ.).

2. Хутро цього гризуна. *На європейських подіумах шуби з ондатри вперше з'явилися на межі XIX–XX ст.* (з навч. літ.); *Європейці косо дивилися на шубу вуличного музики-емігранта — можливо тому, що в ондатрах тут ніхто не ходить, особливо влітку* (із журн.).

ОНДАТРЕНЯ́, я́ти, *с.* Маля ондатри. *Ондатренята народжуються сліпими, кожен вагою не більш як 25 грамів* (з наук.-попул. літ.).

ОНДАТРІВНИ́К, а́, *ч.* Фахівець із ондатрівництва. *У статті висвітлено біологічні особливості кліткового розведення ондатри з урахуванням досвіду як власних досліджень, так і багатьох ондатрівників* (з наук. літ.).

ОНДАТРІВНИ́ЦТВО, а, *с.* Розведення ондатр як галузь тваринництва. *Кліткове ондатрівництво — це рівноправна галузь звірівництва, висока рентабельність якої зумовлена безмежними запасами болотяної рослинності як основного корму для ондатри* (з наук.-попул. літ.); *Важливою проблемою ондатрівництва є профілактика хвороб ондатри* (з навч. літ.).

ОНДА́ТРОВИЙ, а, е. Прикм. до **онда́тра.** — *Ви ходите в зоопарк... Ходите, хоч наперед знаєте, що навіть по базарній ціні ви там не дістанете ні пижика, ні ондатрової шкурки на шапку* (О. Чорногуз); *В останні роки значно розвинувся ондатровий промисел* (з наук.-попул. літ.); // Пошитий з хутра ондатри (у 1 знач.). *На сусідньому сидінні .. сидить мужик в ондатровій шапці й сірому пальті* (С. Жадан).

О́НДЕ. 1. *част. вказ.* Уживається при вказуванні на кого-, що-небудь на певній відстані. *Онде злодій штемпований Кайдани волочить; Он розбойник* [розбійник] *катований Зубами скрегоче* (Т. Шевченко); [Ж а н д а р м:] *А тепер скажіть мені, де ті чоботи, що ви вчора мали на собі?* [М и к о л а:] *А онде стоять у запічку* (І. Франко); [М а т и:] *Що ти все крутишся! Я ж загадала роботу? Чого ж ти... Їсти їси, а гарбуз онде викотить — кланятись треба?* (П. Тичина); *Бора стає на коліна, зазирає під канапу і бачить свою флешку: онде куди вона залетіла* (Г. Вдовиченко).

2. *част. вказ.* Уживається при вказуванні на який-небудь факт, при уточненні якого-небудь факту. *Все несподівано на світі: Ти так, а вийде онде як; Шукав волошечок у житі, А тут тобі приплівсь козак* (Л. Глібов).

3. *присл.* На певній відстані або поблизу чого-небудь; там, отам. *Та як його й не спочити, не полежати у такій розкоші, як онде! Здоровенний .. дуб розлягся* [розлігся], *розширився своїм кострубатим гіллям, так що аж темно під ним* (М. Коцюбинський); *Онде ми ховалися з Галею від бурхливої зливи* (О. Гуреїв); *— Ох, де ж мені сховатися? Вже онде дощ буя* [буяє] (І. Андрусяк).

ÓНДЕЧКИ, *розм.* 1. *част. вказ.* Те саме, що **óнде** 1, 2. *Ондечки й мій улюблений пеньок серед галявини* (О. Копиленко); *Ондечки й вона, Зіночка Антонівна, виходить зі школи* (В. Лис); [Г а п к а:] *Ондечки, позавчора, Мокрина зустрілася зо мною біля ставу та як заголосить* (М. Кропивницький); *— Бо ондечки ходять чутки, що в румунську дивізію .. поналазили фашистські офіцери та й каламутять воду — за нашою спиною...* (О. Гончар).

2. *присл.* Те саме, що **óнде** 3. *— Оце наші Западинці, а ондечки біліє наша хата! — сказала Мелашка* (І. Нечуй-Левицький); *Там, де мул, лин ворухнувся, видно навіть його маленькі червоні очі; а ондечки водяний щур із пліточкою в зубах...* (В. Шкляр).

ОНДÓ, *присл., діал.* Онде (у 3 знач.). *Біля огірків порається якась бабуся .. Далі за кукурудзою молодиця чи дівчина. Галичанки. — Ади, Ольго! Ондо... І здалеку обзивається* (Б. Антоненко-Давидович); *Ондо Банк для зовнішньої торгівлі. (Цей будинок і зараз стоїть на Хрещатику і вважається найціннішим .. київським будинком в архітектурному відношенні)* (В. Нестайко); *Стукаємо у хвіртку. Якщо хазяїн вдома, .. питаємо, чи не потрібні йому коники. Або бабки чи метелики. Ондо жаби їх жеруть за милу душу, чого б не додати до меню плазунів ще й таких комах...* (А. Кокотюха).

ОНДÓГРАФ, а, *ч.* Прилад для записування коливань електричної напруги. *Автоматичний ондограф Е. Госпітальє був результатом розвитку ідей Ф. Жубера, який 1880 р. запропонував напівавтоматичний метод реєстрації сигналу* (з навч. літ.).

ОНДУЛЯ́ТОР, а, *ч.* 1. *фіз.* Спеціальний пристрій, у якому утворюються електричні, магнітні чи електромагнітні поля. *Для збільшення інтенсивності випромінювання на лінійних ділянках робочого кільця встановлюють ондулятори, що є багатополюсними магнітними системами з високою індукцією й поперемінною полярністю* (з наук. літ.); *Ондулятор є приладом, у якому частинка, рухаючись поступально з великою швидкістю, здійснює малі коливання у поперечній площині* (з наук.-техн. літ.).

2. *техн.* Телеграфний прилад для безперервного графічного записування прийнятих сигналів. *Ондулятори застосовують у кабельній телеграфії та в радіозв'язку* (з навч. літ.).

ОНДУЛЯ́ТОРНИЙ, а, е, *фіз.* Стос. до ондулятора (у 1 знач.). *Заряджена рухома частинка створює в ондуляторі періодичний коливальний рух, зумовлюючи ондуляторне випромінювання* (з наук.-попул. літ.).

ОНДУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Хвилеподібний стан поверхні. *У дисертації з'ясовано взаємозв'язок ондуляцій рівневої поверхні з найбільшими тектонічними структурами літосфери планет* (з наук. літ.); *Екологічний моніторинг Регіонального ландшафтного парку "Дніпровські острови" передбачає дослідження ондуляції рельєфу та кліматичних змін* (з наук.-попул. літ.); // Хвилеподібне коливання чого-небудь на поверхні. *За головними хвилями цунамі слідують вторинні коливання (ондуляції), переважно пов'язані з резонансними ефектами в бухтах, що стримують енергію головних хвиль* (з наук. літ.).

2. *фіз.* Хвилеподібний рух частинок. *Період ондуляції не залежить від частоти хвиль сигналу* (з навч. літ.).

3. *заст.* Вид завивки гарячим або холодним способом. *Наприкінці XX ст. у перукарському мистецтві з'явилися електрична машинка для стриження та щипці для ондуляції гарячим способом* (з навч. літ.).

ОНЕЙРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мед.* Вид психічного захворювання, пов'язаного з маренням у сні. *Онейризм нерідко спричиняють різні типи токсичної афектації (наприклад, при тропічній лихоманці), що призводить до ослаблення діяльності свідомості* (з наук.-попул. літ.).

2. *спец.* Сукупність сновидінь. *Комплексний аналіз онейризму в художній творчості І. Франка дає змогу з'ясувати особливості відтворення сновізій, марень та галюцинацій, виявити закономірності в зображенні сновидінь* (з наук. літ.); *Ліриці Віри Вовк притаманні міфічність та онейризм (ониризм): міф постає як видіння, сон, галюцинація, а побачене (відкрите, явлене) перетворюється на міф* (з наук.-попул. літ.).

ОНЕ́ЙРИКА, и, *ж., спец.* Те саме, що **онейри́зм** 2; онейристика. *Питаннями онейрики цікавилися Гесіод ("Теогонія"), Платон ("Республіка") і Арістотель ("Про сновидіння")* (з наук. літ.).

ОНЕЙРИ́СТИКА, и, *ж., спец.* Те саме, що **онейри́зм** 2. *Метою праці є комплексне осмислення онейристики й сюжетно-композиційних функцій сновидінь у прозових творах І. Франка* (з наук. літ.).

ОНЕЙРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **онiри́чний.** *У дисертації простежено розвиток і функціонування сучасного онейричного сюжету від старозаповітних часів та античної літератури* (з наук. літ.); *Дехто з дослідників пропонує вивчати художньо-літературну репрезентацію онейричних станів свідомості з перспективи художньої гіпнології і вводить поняття онейричного тексту* (з наук.-попул. літ.); *Онейричним видінням властиві надзвичайна яскравість, мальовничість і фантастичність* (з навч. літ.).

ОНЕЙРО..., ОНІРО... Перша частина складних слів, що вказує на відношення до сну, сновидіння, напр.: о н е й р о г р á м а, о н і р о л ó г і я.

ОНЕЙРОГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення, яке одержують під час дослідження головного мозку в стані сну. *— Вони розклали вас практично на молекули, вивчали вас як особистість — біохімія, енцефалограми, онейрограми тощо... Саме ви можете впоратися з нашим завданням* (О. Тесленко).

ОНЕЙРÓЇД, у, *ч., мед.* Сноподібне порушення свідомості, в якому фрагменти відображення реального світу поєднано з нереальними картинами. *На відміну від делірію, коли хворий неначе бере участь у галюцинаторних переживаннях, при онейроїді хворий лишається тільки глядачем: емоційний стан відповідає його переживанням* (з навч. літ.).

ОНЕЙРÓЇДНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до онейроїду. *Онейроїдний стан свідомості належить до глибоких розладів самосвідомості* (з навч. літ.); *Вона заснула. Так для неї розпочалась сюрреалістична криза .. Вона блукала онейроїдними лабіринтами, гранично підходячи до межі божевілля* (Любко Дереш).

△ **Онейрóїдний синдрóм** *див.* **синдрóм.**

ОНЕЙРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про сни й різноманітні аспекти сновидіння. *Метою онейрології є пошук залежностей між сновидіннями та функціонуванням мозку* (з наук.-попул. літ.).

ОНЕЙРОМА́НТИКА, и, *ж.* Витлумачення сновидінь. *У контексті календарної обрядовості проаналізовано народну онейромантику українців* (з наук. літ.).

ОНЕЙРОМАНТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до онейромантики, пов'язаний з нею. *В онейромантичних фольклорних джерелах виокремлено предметний (гребінець, рушник, ключ, перстень, пояс, дзеркало), процесуальний (переправа через річку, замикання криниці) і вербальний (замовляння, примовки) культурні коди* (з наук. літ.); *Онейромантична традиція українців найяскравіше простежується в контексті календарної обрядовості* (з наук.-попул. літ.).

ОНЕЙРОФРЕНІ́Я, ї, *ж., мед.* Сноподібний стан свідомості з деякими характеристиками простої шизофренії. *Онейрофренія — це своєрідне життя уві сні* (з наук.-попул. літ.).

ОНЕМОЩІ́ЛИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. акт. до **онемощі́ти** 1. *На пагорбах, наче врізані в небо, стояли в дрімотному чеканні вітряки, здавалося, вони от-от мали когось зустріти і пригорнути своїми онемощілими руками* (М. Стельмах); *Постарівши, .. не бажаючи онемощілим доживати віку, гордий птах спалює себе в гнізді .. І ледве згасне вогонь, як з попелу .. відроджується новий Фенікс — молодий і ще кращий* (В. Чемерис).

ОНЕМОЩІ́ТИ, ію, ієш, *док., заст.* 1. Знемощіти. [Х а р и т и н а:] *Тяжко мені .. Здається, й кістки болять, онемощіла зовсім...* (І. Карпенко-Карий); *Нехай той шлях важкий, нехай тернистий! Але хіба тоді квіток шукать .. Коли твій геній навіть променистий Онемощів і почина згасать?* (В. Самійленко).

2. Збідніти (у 1 знач.). *Був багатий сильно Шкварій, а тепер онемощів* (Сл. Б. Грінченка).

О́НИЙ, о́на, о́не *і* о́но, *займ. вказ., заст.* 1. Уживається для вказування на що-небудь, відмінне від чогось іншого; той, інший. *Якби не теє, та не онеє, та ще не дещо другеє* (приказка); *Ті, що самі ніколи нічого путнього не написали, а тільки вздрить яку книжку, так її і закепкує.., та часом такого прибреше, .. чого і у книжці .. нема і чоловік зроду не писав, а він каже, ще там сеє і онеє є пописано* (Г. Квітка-Основ'яненко); *А поки те, та се, та оне... Ходімо просто-навпростець До Ескулапа на ралець* (Т. Шевченко); [К у к с а:] *А, то ви все про теє?* [Д р а н к о:] *Та вже ж не про онеє!* (М. Кропивницький).

2. Уживається для вказування на що-небудь щойно згадане або відоме; той, той самий. *Матушка Раїса так і виводила олівцем: — Лукія Фараонка — для оної куплено два аршини ситцю на плаття* (О. Донченко); *— Чи потрібний цей інтерес? — Дуже, дуже потрібний, сам .. благочинний цікавиться оним* (М. Стельмах); *Зведено вже губернаторський палац, а у дворі оного і дім для віцегубернатора* (Б. Левін); *"Складено вже мною було два заповіти. Оний — останній і найважливіший, поміж іншими буде"* (Д. Білий).

◊ **В (во) дні о́ни <Во вре́м'я о́но> <В о́ний час>** *див.* **день; (1) Не оне́ (оне́є):** а) уживається для вираження негативного ставлення, нехоті до чого-небудь. *Та і Тетяна нишком плаче, а до роботи не оне* (Сл. Б. Грінченка); б) не те, що потрібно, щось інше. *Тут довго тяжко рахували І скілько не коверзували, Та все було, що не оне* (І. Котляревський).

О́НИК, а, *ч., діал.* Нуль. *В квитку пишеться, скільки хур дозволено вивезти, кожна назначена оником (о)* (А. Свидницький).

О́НІКС, *ч.* 1. *род. у.* Мінерал із класу силікатів, різновид агату, від світло-болотного до жовто-бурого забарвлення із паралельними смужками темно-червоного, білого, сірого або чорного кольору на поверхні. *Мозаїчна підлога, вистелена оніксом і лазуритом, сяяла жовтими та синіми блискітками* (В. Єшкілєв).

2. *род. а.* Окремий камінець цього мінералу, що використовується як ювелірна прикраса. *Таємничі емблеми при буквах кожної .. глави .. відповідно до змісту — в біло-чорних оніксах...* (Уляна Кравченко).

О́НІКСОВИЙ, а, е. Прикм. до **о́нікс** 1. *Розвідане й затверджене для промислового видобування є лише одне оніксове родовище — Калюсицьке* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з оніксу. *Довго купалася* [Євпраксія] *в оніксовій римській ванні, розкошувала в теплій воді з трояндовими пелюстками* (П. Загребельний).

О́НІМ, а, *ч., лінгв.* Слово або словосполучення на позначення індивідуальних об'єктів; власна назва. *Онім як скорочена власна назва, виражена прикметниково-іменниковим словосполученням, нерідко в скороченому вигляді закріплюється узусом: Софійський собор — Софія* (з навч. літ.).

ОНІМЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оніме́чити.** *Андріяна ж нашого, сивочубого, гарного, помітно онімеченого в манерах велетня, вона* [Мальва] *.. ніколи й не любила* (В. Земляк); // **оніме́чено,** *безос. пред. У першій половині XIX ст. на землях Східної Галичини й Буковини школи було полонізовано й онімечено* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який онімечився. *За цей досить довгий і складний час їхнього зближення і .. співжиття була можливість гаразд вивчити, пізнати один одного. Що зробить з ним цей онімечений поляк, а чи сполонізований німець?* (Іван Ле); *— Лонгин Лукашевич приніс мені на кілька днів "Слов'янський народопис" Шафарика. Візьми на одну ніч. Почитай, ти ж темний, онімечений солдат* (Р. Андріяшик).

ОНІМЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оніме́чити** і дія і стан за знач. **оніме́читися.** *Праця д-ра Ст. Карвовського "Про онімечення Сілезії" має характер радше нарису історико-статистичного, ніж народознавчого* (І. Франко); *Постанови австрійського уряду 70–80 рр. XVIII ст. надали пільги купцям та ремісникам і підпорядкували цехи державній владі. Одночасно продовжувалось онімечення західноукраїнських міст* (з навч. літ.).

ОНІМЕ́ЧИТИ *див.* **оніме́чувати.**

ОНІМЕ́ЧИТИСЯ *див.* **оніме́чуватися.**

ОНІМЕ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оніме́чувати** і **оніме́чуватися.** *Політика Марії-Терезії у Галичині була спрямована на посилення феодально-кріпосницької експлуатації та на насильницьке онімечування українського населення* (І. Франко); *Багато підлітків років по 12–13 вивезено* [під час фашистської окупації] *до Німеччини для онімечування і роботи* (О. Довженко); *У національному житті західних українців під владою Габсбургів відчутним стало також онімечування* (з наук. літ.).

ОНІМЕ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОНІМЕ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Примушувати перейти на німецьку мову, засвоїти німецькі звичаї, культуру і т. ін. — *Під прусським чоботом нам* [полякам] *найгірше доводиться. Вони не тільки грабують нас і руйнують нашу країну, але й почали нас онімечувати: закрили польські школи, заборонили польські газети й журнали* (З. Тулуб); — *Вони* [австрійські реакціонери] *всілякими засобами намагаються онімечувати наших людей* (І. Пільгук); — *Невже вам усе одно, хто буде при владі: зайда, який онімечив польський двір, чи син нашого краю?* (Р. Іваничук).

ОНІМЕ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОНІМЕ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* Ставати німцем за мовою, звичаями, культурою; набувати німецького вигляду, характеру. *Молоді хлопці кінчали семінарії, женились на багатих попівнах, висвячувались. Коли ж хотіли вирватись зі свого середовища, то потрапляли під вплив інших течій. Онімечувались, ополячувались* (Р. Горак); *Коли 24 липня 1198 р. німецькі хрестоносці розбили лівів-язичників у битві приРизькій горі, ліви почали онімечуватися* (з навч. літ.); — *Ви рятуєте, пане радник, скарби для свого народу* [поляків], *щоб він не знидів, не онімечився. А хто це має робити для українців і як?* (Р. Іваничук).

ОНІМИ́ТИ, млю, ми́ш; *мн.* онімля́ть; *док., кого, що.* Зробити німим (у 1, 2 знач.). *Сам не оглух — других не онімив* (Л. Боровиковський); *Вона не здогадалася, що перелякало й онімило Льоку в місті. Він повернувся додому о першій* (Олекса Ізарський); *Те, що побачив Козир, онімило йому вуста. Село конало у вогні* (В. Чемерис).

ОНІМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Перехід загальної назви у власну без зміни форми. *Досліджуваний топонім утворено шляхом онімізації субстантивованого прикметника безіменна "яка не має імені, назви, ніяк не названа"* (з наук. літ.); *У слов'ян онімізація субстантивних прикметників — поширений спосіб, за допомогою якого утворювалися не лише гідроніми, а й інші класи топонімів* (з навч. літ.).

ОНІМІЗУВА́ННЯ, я, *с., лінгв.* Дія за знач. **онімізува́ти** і **онімізува́тися.** *Онімізування може супроводжуватися формуванням складних назв у діалектній топонімії* (з наук. літ.).

ОНІМІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, лінгв.* Створювати онім, перетворювати на онім. *Оформлення заголовків нерідко пов'язане із прагненням автора онімізувати загальні назви, що позначають досліджувані в матеріалі об'єкти, явища, події* (з наук. літ.).

ОНІМІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* Ставати онімом; перетворюватися на онім. *Праслов'янський апелятив міг онімізуватися в слов'янських мовах у їхньому незалежному розвитку вже після розпаду праслов'янської єдності. Особливо це стосується географічних термінів* (з наук. літ.).

ОНІМІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **оніміти.** *Владко стояв перед нею, онімілий із здивування* (І. Франко); *Ми стоїмо якийсь час, онімілі* (А. Дімаров); *Чарка випорснула з онімілих Севиних пальців* (А. Хижняк); *Арсен .. підбіг до стовпа, рубонув шаблею вірьовку. Гурко потер онімілі зап'ястя* (В. Малик); * Образно. *Біль вразить оніміле серце людства. Та без страждання не відкинути тисячолітню кору злоби і невігластва* (О. Бердник).

ОНІМІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **онімілий.** *Онімілість пов'язана з утратою здатності відчувати, виявляти якісь почуття, дії* (з наук.-попул. літ.).

ОНІМІ́ЛО. Присл. до **онімілий.** *Розгублений Грабовський стоїть оніміло з вбранням у руках, не знаючи, що далі робити* (М. Сиротюк); *Дівчина стояла навколішки й оніміло дивилася в хустку, що розіслалася на землі* (Григір Тютюнник); *Він, підійшовши до покалічених вікон, оніміло застиг, наче не вірив своїм очам* (А. Дімаров).

ОНІМІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **оніміти.** — *Довго спалося, — запитав себе Богдан, — довше за двадцять віків од часу оніміння Захарії?* (Є. Пашковський); *Раптом майдан перед театром застигає. Важко сказати, що це: оніміння з переляку чи з поваги* (О. Полторацький); *Користуючись моїм онімінням, він ішов далі: — Я знаю, де він* (Ю. Андрухович); *Здається, мене живої нема. Є обтягнуте посірілою шкірою тіло .. Повільно розгладжую чоло, уста, шию, ніби намагаюся відчути в них повне оніміння* (М. Матіос); * Образно. *Спить вітер, в онімінні Хати на видноколі* (М. Рильський); *Тікає від заглади все живе: в хрести дерева, а трава — в коріння, повітря п'ятикутний постріл рве, а мову облягає оніміння...* (П. Мовчан).

ОНІМІ́ТИ, ію, ієш, *док.* 1. Док. до **німіти.** — *Ще й онімію отут в цвинтарі в самотині, забудусь і говорити по-людській* [по-людськи], — *обізвалась Майбородиха* (І. Нечуй-Левицький); — *Я онімів був, здичавів* (Мирослав Ірчан); *Сава Григорович як онімів. Жодного слова не почули від нього фашисти* (Д. Бедзик); // Утратити на якусь мить здатність говорити й вільно рухатися під впливом якого-небудь сильного почуття, переживання. *Як уступив він у вісімнадцятий рік, таким він зробився красенем невимовленним* [невимовним].., *що хто його уперше стрічав, то й стане перед ним й оніміє* (Марко Вовчок); *Коли поставили на стіл десять повних кошиків винограду, добродушні горці оніміли від захвату* (О. Довженко); *Брати Милорадовичі з подиву в першу хвилину оніміли* (Ф. Бурлака); — *Джуро! Ти .. ходив під благословіння? — А треба? Від такої відповіді Залізняк онімів* (Г. Колісник).

2. Перестати говорити, замовкнути. — *Марку! подивися, Подивися ти на мене: Бач, як я змарніла? Я не Ганна, не наймичка. Я... Та й оніміла* (Т. Шевченко); *Він говорить, дедалі більше розпалюючись, .. ніби боячись, що як його переб'ють, то він уже не зможе продовжувати, ніколи більше нічого не скаже, оніміє* (Ю. Іздрик); // Перестати звучати, видавати звуки; заглухнути (про звуки взагалі). *Замовкли гармати. Оніміли дзвони* (Т. Шевченко); *Шахта. Боляче: не діє. Онімів, оглух гудок* (М. Рудь).

3. Стати цілком нерухомим; завмерти, заціпеніти. *Як засиміє, то й жаба оніміє* (прислів'я); *Терешко весь онімів, застиг, як стигне на морозі вода, й боявся пропустити хоч одно слово* (Г. Епік).

4. Втратити на деякий час чутливість, гнучкість, здатність рухатися (про частини тіла); затерпнути. *Вам би хотілось гукнути Якимові, щоб дав допомоги звестися, та язик ваш не повертається, онімів, голос ваш заслаб, зник* (Панас Мирний); *Я глянув на свою правицю, яка враз оніміла, стала мовби чужа, і з жахом побачив, як по рукаві гімнастерки швидко розповзалася чорна паруюча пляма* (А. Дімаров); *Я звелася. Ноги й руки миттєво оніміли, перетворилися на ватяні* (І. Роздобудько).

ОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Те саме, що **óнімний.** *Асоціативний онімічний словник містить 60 статей, заголовками яких є власні назви, зокрема 27 антропонімів, 11 топонімів, 13 теонімів* (з навч. літ.).

ОНІМІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Сукупність онімів якої-небудь мови. *Онімії властиві такі функції: денотативна, конотативна, асоціативна, експресивна, емоційна, стилістична, естетична* (з навч. літ.).

О́НІМНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **óнім.** *У статті досліджено онімний простір романів Ю. Яновського "Майстер корабля", "Чотири шаблі" і "Вершники"* (з наук. літ.); *У вітчизняній лінгвостилістиці досліджено онімні одиниці різних класів українських прозових сатирично-гумористичних текстів кінця XX — початку XXI ст.* (з навч. літ.).

ОНІРИ́ЗМ, а, *ч., спец.* Те саме, що **онейри́зм** 2. *У романі П. Кіньяра топос дому маркований оніризмом* (з навч. літ.).

ОНІРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. *мед.* Стос. до сновидіння; онейричний. *У філософському есе "Оніричний простір" (1952 р.) Г. Башляра робить спробу осмислити метаморфози простору і часу, що пов'язуються з "людиною темряви"* (з наук. літ.); *Витоки вивчення оніричної символіки сягають ще II ст. до н. е., батьком якої вважають Артемідора, автора "Онейрокритики", проте бурхливий розвиток досліджень сновидінь припадає вже на XX ст.* (з наук. літ.); *Сучасні літературознавці залучають до дослідження художніх творів найрізноманітніші методи, з-поміж яких важливою є онірична аналітика* (з наук.-попул. літ.); // **оніри́чне,** ного, *с.* Те, що пов'язане зі сном, сонливістю, сновійністю. *Оніричне у Б.-І. Антонича є метафорою внутрішнього, індивідуально-особистого, підсвідомого* (з наук. літ.); *Оніричне і реальне в І. Франка — це шальки терезів, де емоційне не переважує раціональне, а раціональне не переважує емоційне* (з навч. літ.).

ОНІРИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **оніри́чний** 2. *Створювання героєм на письмі нового бачення світу стимулює розгортання пам'яті й трансформує оніричність спогадів у реалістичність* (з наук. літ.).

ОНІРО... *див.* **онейро...**

ОНІРО́ЇД, у, *ч., мед.* Те саме, що **онейро́їд.** *Оніроїд супроводжується зниженням настороженості, появою ілюзій та галюцинацій* (з навч. літ.).

ОНІРО́ЇДНИЙ, а, е, *мед.* Стос. до оніроїду; онейроїдний. *Оніричний та оніроїдний простори в прозі М. О. Булгакова містять ретроспекції з життя героїв, містичні паралелі та зв'язки, інтуїтивно позасвідомі прозріння* (з наук. літ.).

ОНІРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **онейроло́гія.** *Припущення, що сон не дає користі й без нього можна обійтися, суперечить усім теоріям, будь-коли висунутим онірологією* (з наук.-попул. літ.).

ОНІХІ́Я, ї, *ж., мед.* Хвороба нігтів різного походження. *Оніхія виникає на кистях і починається зі зміни нігтьового валика* (з наук. літ.).

ОНІХО... Перша частина складних слів, що вказує на відношення до нігтя, напр.: о н і х о б л á с т, о н і х о м і к ó з, о н і х о т р о ф í я.

ОНІХОБЛА́СТ, а, *ч., мед.* Клітина нігтьової матриці. *Ніготь росте внаслідок поділу оніхобласта* (з навч. літ.).

ОНІХО́З, у, *ч., мед.* Те саме, що **оніхі́я.** *Оніхоз не можна вилікувати самостійно: при виявленні будь-яких проблем з нігтями краще проконсультуватися з лікарем* (з наук.-попул. літ.).

ОНІХО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із оніхології. *Оніхолог діагностує стан нігтів, що дає змогу визначити, коли в організмі почалися проявлятися ознаки захворювання шкіри* (з наук.-попул. літ.).

ОНІХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ дерматології, що вивчає будову і стан нігтів. *Оніхологія використовує лабораторні, бактеріологічні й мікологічні дослідження для діагностики стану нігтів* (з навч. літ.).

ОНІХОМІКО́З, у, *ч., мед.* Ураження нігтів, спричинене різними грибками-паразитами. *Оніхомікоз змінює зовнішній вигляд нігтя, зокрема його колір і товщину* (з навч. літ.).

ОНІХОТРОФІ́Я, ї, *ж., мед.* Зменшення маси тканини нігтя. *Оніхотрофія спричиняє зникнення блиску нігтів, а іноді і їх випадання* (з навч. літ.).

ОНІХОФА́ГІЯ, ї, *ж., псих.* Нав'язливе кусання нігтів. *Оніхофагія переважно властива дітям у ранньому віці, але трапляється й у дорослих і може призводити до небажаних наслідків, зокрема до інфікування організму* (з навч. літ.).

ОНКО... Перша частина складних слів, що відповідає словам: 1) **злоя́кісний** у 1 знач., напр.: о н к о п у х л и́ н а; 2) **рак**^{2} у 1 знач., напр.: о н к о х в ó р и й; 3) **пухли́на** у 1 знач., напр.: о н к о г е н é т и к а, о н к о л ó г і я 1; 4) **онкологі́чний,** напр.: о н к о д и с п а н с é р.

ОНКОБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Скорочення: онкологічно безпечний. *Найбільш онкобезпечним для хворих є сучасний хірургічний радіохвильовий медичний апарат* (з наук.-техн. літ.).

ОНКОГЕ́Н, а, *ч., біол.* Ген, що спричиняє перетворення нормальних клітин на злоякісні. *Онкогени кодують певний білок, активність якого пов'язана з однією зі стадій канцерогенезу* (з наук. літ.); *Різні типи вірусів мають у своїй структурі специфічні онкогени, що зумовлюють модифікацію генетичного матеріалу клітини* (з наук.-попул. літ.).

ОНКОГЕНЕ́З, у, *ч., вет., мед.* Процес перетворення нормальних клітин на злоякісні; канцерогенез. *Гени, які найчастіше зазнають мутацій, що зумовлюють онкогенез, розташовані у певних місцях хромосом* (з наук. літ.); *Дедалі більше накопичується даних, які свідчать про те, що онкогенез із високою ймовірністю можна віднести до дизрегуляторних патологій* (з наук.-попул. літ.).

ОНКОГЕНЕ́ТИК, а, *ч.* Фахівець із онкогенетики. *За високої ймовірності прояву однакової спадкової форми раку в родинах майбутніх батьків їм варто звертатися до онкогенетиків* (з наук.-попул. літ.).

ОНКОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ онкології (у 1 знач.), що вивчає генетику злоякісних пухлин. *Основні положення дисертації були представлені на наукових семінарах відділів молекулярної онкогенетики та біосинтезу нуклеїнових кислот Інституту молекулярної біології і генетики НАН України* (з наук. літ.).

ОНКОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до онкогенетики. *Оскільки встановлено залежність появи злоякісних пухлин від кількості хворих на рак у попередніх поколіннях, необхідним є онкогенетичне консультування пацієнтів* (з наук.-попул. літ.); *Онкогенетичні процеси в організмах досліджує фізіологія людини і тварин* (з навч. літ.).

ОНКОГЕ́ННИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до онкогена; канцерогенний. *Уведення онкологічних антигенів у пухлинні клітини може зумовити втрату ними онкогенних властивостей* (з наук. літ.); *Онкогенний ефект у досліджуваної групи щурів не виявлено* (з навч. літ.).

ОНКОГЕ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж., вет., мед.* Властивість за знач. **онкоге́нний;** канцерогенність. *Екологічне забруднення є загрозою підвищення рівня онкогенності, а відтак і ризику злоякісних захворювань* (з наук.-попул. літ.); *Онкогенність аденовірусів у тварин підтверджено багатьма дослідженнями* (з навч. літ.).

ОНКО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для графічної реєстрації змін та об'єму внутрішніх органів і тканин організму. *Розроблено онкографи для вивчення судинного тонусу печінки, залози та інших органів тварин* (з наук.-попул. літ.).

ОНКОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження органів і тканин організму за допомогою онкографа. *Онкографію застосовують для визначення стану судин окремих органів, наприклад нирок або печінки* (з навч. літ.).

ОНКОДИСПАНСЕ́Р, у, *ч.* Скорочення: онкологічний диспансер. *Основними відділеннями онкодиспансеру є лікувально-діагностичне, рентгенівське із блоком комп'ютерної томографії, променевої терапії, онкохірургічне, онкогінекологічне, хімієтерапії, анестезіології та інтенсивної терапії* (з навч. літ.).

ОНКОДИСПАНСЕ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **онкодиспансе́р.** *Онкодиспансерне відділення міської лікарні; Онкодиспансерне обстеження пацієнтів.*

ОНКОЗАХВО́РЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Скорочення: онкологічна захворюваність. *Україна за рівнем онкозахворюваності входить до першої десятки держав світу — більш як 158 тисяч хворих на рік* (з навч. літ.).

ОНКОЗАХВО́РЮВАННЯ, я, *с.* Скорочення: онкологічне захворювання. *Занурилася* [Майка] *в інтернет.., набрала в пошуку — "гінекологічні онкозахворювання"* (Люко Дашвар); *Збалансувавши харчування, можна знизити ризик онкозахворювання* (з наук.-попул. літ.).

ОНКОКЛІТИ́НА, и, *ж., біол.* Скорочення: онкологічна клітина. *Онкоклітини активно діляться та швидко ростуть; у нормі схожа активність властива клітинам кісткового мозку* (з наук. літ.); *Дослідження форми, розмірів та деформації патологічних онкоклітин є важливим етапом діагностики раку* (з навч. літ.).

ОНКО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із онкології. *Професор Кривцов поїхав на конференцію онкологів* (М. Дашкієв); *— Лікарка сказала — спочатку біопсію зробити. Щоби з нею до онколога* (Люко Дашвар); *Онколог застосовує сучасні методи профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та диспансеризації онкологічних хворих* (з навч. літ.).

ОНКОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до онкології (у 1 знач.) і онколога. *В онкологічних клініках точаться бої і в мирний час...* (І. Волошин); *Онкологічний інститут йому вдалося знайти швидко, але Рогова там не було* (М. Дашкієв); *— Я завтра в онкологічний диспансер лягаю* (Люко Дашвар); *Головна мета онкологів — поліпшити якість, підвищити рівень і доступність спеціалізованої онкологічної медичної допомоги населенню* (з газ.).

2. Стос. до онкохвороби. *Свої побоювання .. обґрунтовував* [терапевт] *спадщиною .. Правда, він не міг сказати, де саме з'явиться онкологічна пухлина* (М. Трублаїні); *— Вони хворіли обидвоє. В діда щось онкологічне, в бабусі — серце* (А. Кокотюха).

ОНКОЛОГІ́ЧНО. Присл. до онкологічний (у 2 знач.). *Онкологічно зумовлені професійні захворювання нерідко є наслідком дії на організм людини шкідливих речовин, зокрема азбесту, бензолу, берилію та його сполук, деревного пилу* (із журн.).

ОНКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ медицини, що вивчає причини й механізми розвитку пухлин, розробляє методи їх діагностики, профілактики та лікування. *Маріка сиділа за столом і переглядала свіжі випуски медичних журналів. Передовсім її увагу привертали статті з онкології* (О. Авраменко); *Програмою навчальної дисципліни з клінічної онкології передбачено формування в студентів знань про ранню та диференційну діагностику, паліативне і симптоматичне лікування онкохворих* (з наук.-попул. літ.).

2. *розм.* Те саме, що **онкохворо́ба.** *Стукала* [Майка] *в сусідські двері. Брехала безбожно — аналізи треба терміново здати, є підозра на онкологію* (Люко Дашвар).

3. *розм.* Лікувальний заклад або відділення в такому закладі для онкохворих. *— Де вона лежить? — В онкології, мабуть .. Тату, а можна їй допомогти? — .. Залежно від того, яка стадія* (Г. Усач); *Декотрі мої колеги радили лягти на клінічне обстеження в онкологію, але я відмовився* (Ю. Мушкетик).

ОНКО́ЛЬ, ю, *ч., фін.* Спеціальний поточний рахунок для оформлення позики, яку видають банки під заставу товарів, цінних паперів і т. ін. на умовах сплати її в будь-який момент на вимогу однієї зі сторін. *Онколь широко застосовують у банківській практиці для регулювання кредитної позиції, а також для підтримання необхідного рівня ліквідності банківської установи* (з наук.-попул. літ.).

ОНКО́ЛЬНИЙ, а, е, *фін.* Стос. до онколю. *Онкольний ринок ефективний тільки при оптимальному співвідношенні попиту та пропозиції* (з наук.-попул. літ.); *Онкольний кредит надають позичальникові винятково під заставу ліквідних цінних паперів* (з навч. літ.).

ОНКОМА́РКЕР, а, *ч., біохім.* Речовина білкового походження, яку виробляють онкоклітини. *У сучасній медицині активно використовують близько двадцяти онкомаркерів, які можуть свідчити про наявність злоякісної пухлини в організмі* (з навч. літ.).

ОНКОМА́РКЕРНИЙ, а, е, *біохім.* Прикм. до **онкома́ркер.** *Онкомаркерну діагностику використовують при різних схемах опромінювання організму* (з наук.-попул. літ.); *Онкомаркерний тест.*

ОНКОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Скорочення: онкологічно небезпечний. *Захворювання на рак після тривалого латентного періоду від початку дії канцерогенів виявляють переважно в тих, хто працював на онконебезпечних виробництвах* (з наук.-попул. літ.); *Канцерогенні продукти є онконебезпечними і для людей, і для тварин* (з навч. літ.).

ОНКОПАТОГЕ́ННИЙ, а, е, *вет., мед.* Який є причиною онкохвороби. *На початковому етапі відрізнити просту бородавку від меланоми та інших онкопатогенних наростів дуже важко* (з навч. літ.).

ОНКОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до онкопатології, пов'язаний з нею. *Прогресію онкопатологічного процесу від інтактної клітини до клінічно наявної пухлини в конкретно визначених генах добре вивчено на прикладі товстої кишки* (з наук. літ.); *У науковій літературі порушено низку ключових дискусійних проблем щодо витлумачення механізму та закономірностей формування онкопатологічних станів, індукованих радіацією* (з навч. літ.).

ОНКОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Патологія (у 2 знач.), що призводить до розвитку онкопухлини. *Важливим для з'ясування зв'язку онкопатології з умовами праці є латентний період розвитку професійних онкозахворювань, який у середньому становить 10–12 років від початку контакту з канцерогенами* (з наук. літ.).

ОНКОПРЕПАРА́Т, у, *ч., вет., мед.* Скорочення: онкологічний препарат (у 3 знач.). *Вагомою перевагою онкопрепарату є зниження побічних ефектів антибіотику в лікуванні онкології* (з наук. літ.); *Деякі зі створених нанокомпозитних лікарських засобів виявилися на 20–30 % ефективнішими в пригніченні ракових клітин, аніж традиційні онкопрепарати* (з наук.-попул. літ.); *Ветеринарні онкопрепарати.*

ОНКОПУХЛИ́НА, и, *ж.* Скорочення: онкологічна пухлина; злоякісна пухлина *(див.* **пухли́на).** *Онкопухлина містить і лівообертальні, і правообертальні клітини. Тому ті самі ліки одні з цих клітин, наприклад з лівообертальним магнітним полем, ліквідовують, а правообертальні, навпаки, підсилюють додатковою енергією. У цьому полягає загадкова непереможність, невиліковність онкозахворювань* (з наук.-попул. літ.).

ОНКОПУХЛИ́ННИЙ, а, е. Стос. до онкопухлини. *Онкопухлинне утворення.*

ОНКОСФЕ́РА, и, *ж., біол.* Личинка більшості видів стьожкових червів. *Первинний ехінококоз печінки розвивається після інвазії в організм життєздатних онкосфер паразита* (з наук. літ.).

ОНКОТЕ́СТ, у, *ч., вет., мед.* Скорочення: онкологічний тест. *За даними онкотесту, активність стійкості кілерних клітин у вовченяти-самця — 85 %, у вовченяти-самиці — 83 %* (з наук. літ.); *Онкотест проводять на молекулярному рівні для виявлення пухлини в пацієнта* (з навч. літ.).

ОНКОТЕСТУВА́ННЯ, я, *с., вет., мед.* Скорочення: онкологічне тестування. *Ефективність лікування онкології в пацієнтів оцінювали онкотестуванням у динаміці кожні 3–4 тижні після закінчення курсу* (з наук.-попул. літ.); *Технологія онкотестування передбачає двоетапне скринінгове обстеження пацієнта: спочатку за допомогою онкотесту встановлюють рівень ризику захворювання в пацієнта, а потім за клініко-лабораторними показниками уточнюють його стан* (з навч. літ.).

ОНКОХВО́РИЙ, а, е. 1. Хворий (у 1 знач.) на рак *(див.* **рак**[2] 1). *Розроблено й упроваджено в клінічну практику комплексну багаторівневу систему психологічної допомоги онкохворим дітям та їх сім'ям* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **онкохво́рий,** рого, *ч.;* **онкохво́ра,** рої, *ж.* Той (та), хто хворий (хвора) на рак *(див.* **рак**[2] 1). *Іноді він жертвував гроші на різні фонди: дітям-сиротам, онкохворим чи інвалідам* (Любко Дереш).

ОНКОХВОРО́БА, и, *ж.* Скорочення: онкологічна хвороба; рак *(див.* **рак**[2] 1). *Упродовж десяти років онкохвороба вразила всю лімфосистему пацієнтки* (з навч. літ.).

ОНКОЦЕ́НТР, у, *ч.* Скорочення: онкологічний центр (у 3 знач.). *В Україні планують створення сучасного дитячого онкоцентру* (із журн.); *У міському онкоцентрі є поліклініка, а також стаціонар на 600 ліжок* (з газ.).

ОНЛА́ЙН, *інформ.* 1. *присл.* У режимі реального часу; перебуваючи, спілкуючись у мережі "Інтернет". *Книги доступні для читання онлайн і для завантаження у відповідному форматі* (з навч. літ.); *Грайте онлайн безкоштовно і без реєстрації!* (з мови реклами).

2. *у знач. ім., род.* у, *ч.* Перебування, спілкування в режимі реального часу в мережі "Інтернет". *Частка онлайну становила 0,5 % в обороті компанії* (з газ.); *Присутність політиків в онлайні є чудовим безкоштовним майданчиком для привернення уваги ЗМІ та електорату* (із журн.).

3. *у знач. прикм., невідм.* Те саме, що **онла́йновий.** *Електронні заяви абітурієнтів, подані в режимі онлайн за допомогою мережі "Інтернет", будуть ураховуватися приймальними комісіями ВНЗ і мати таку ж силу, як і їхні паперові копії* (з газ.).

ОНЛА́ЙН-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **онла́йновий,** напр.: о н л а́ й н - б і б л і о т е́ к а, о н л а́ й н - м а́ р к е т, о н л а́ й н - с п і л к у в а́ н н я, о н л а́ й н - ф і л ь м.

ОНЛА́ЙН-БІБЛІОТЕ́КА, и, *ж., інформ.* Електронна бібліотека, що в режимі онлайн надає доступ до книг, журналів і т. ін. *На теренах інтернету є тисячі онлайн-бібліотек із мільйонами електронних книжок* (з наук.-техн. літ.); *Видавництво надає доступ до онлайн-бібліотеки електронних версій посібників і підручників* (з навч. літ.).

ОНЛА́ЙН-ГРА, и, *ж. (мн.* **онла́йн-і́гри,** ~-і́гор). Комп'ютерна гра в режимі онлайн. *Предметом дослідження є особливості програмування ігор із погляду процедурної генерації ігрового світу в таких жанрах, як квест і багатокористувацька рольова онлайн-гра* (з наук. літ.).

ОНЛА́ЙН-ДО́СТУП, у, *ч.* Доступ у режимі онлайн до ресурсів інтернету. *Педагогічним університетом відкрито онлайн-доступ до навчальної літератури з гуманітарних, природничих і технічних наук* (з навч. літ.).

ОНЛА́ЙН-І́ГРИ *див.* **онла́йн-гра.**

ОНЛА́ЙН-КОНВЕ́РТЕР, ОНЛА́ЙН-КОНВЕ́РТОР, а, *ч.* 1. *фін.* Конвертер (у 2 знач.) у режимі онлайн. *Онлайн-конвертор валют.*

2. *інформ.* Конвертер (у 3 знач.) у режимі онлайн. *Для транслітерації прізвищ авторів, назв книг (журналів, збірників), видавництв тощо слід користуватися онлайн-конвертерами окремо для української та російської мов* (з наук.-техн. літ.); *До англійського варіанта реферату ім'я та прізвище автора мають бути транслітеровані латиницею з використанням онлайн-конвертора відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею"* (з наук.-попул. літ.).

ОНЛА́ЙН-КОНВЕ́РТОР *див.* **онла́йн-конве́ртер.**

ОНЛА́ЙН-КОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Інтернет-конференція в режимі онлайн. *Учені взяли участь у роботі XIV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції "Від громадянського суспільства — до правової держави", яку організував юридичний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна* (з наук. літ.).

ОНЛА́ЙНОВИЙ, а, е, *інформ.* Доступний для використання, опрацювання і т. ін. у режимі реального часу через мережу "Інтернет". *У статті розглянуто особливості розроблення та функціонування фундаментальної лексикографічної системи "Український національний лінгвістичний корпус" в онлайновому режимі* (з наук. літ.); *Учені розробили концептуальну, внутрішню й зовнішню моделі шестимовного словника з металургії, а також його локальну та онлайнову версії* (з навч. літ.).

△ **Онла́йнові техноло́гії** *див.* **техноло́гія.**

ОНЛА́ЙН-ПЕРЕ́КЛАД, у, *ч., інформ.* Переклад у режимі онлайн. *Один із сайтів інтернету дає змогу користувачеві миттєво одержати онлайн-переклад з однієї мови на іншу* (з наук.-техн. літ.); *Український сервіс онлайн-перекладу підтримує сім мов і може опрацьовувати тексти загальної та спеціальної (бізнес, право і т. ін.) тематики* (з навч. літ.).

ОНЛА́ЙН-ПЕРЕКЛАДА́Ч, á, *ч., інформ.* Спеціальна комп'ютерна програма, що забезпечує онлайн-переклад у мережі "Інтернет". *Інтерфейс онлайн-перекладачів, як правило, реалізовано за такою схемою: скопіювати текст для перекладу і розмістити його в спеціальному текстовому полі, обрати (указати) напрямок перекладу (наприклад, українська — англійська) і натиснути на кнопку "перекласти"* (з наук.-техн. літ.).

ОНЛА́ЙН-РЕЖИ́М, у, *ч., інформ.* Режим (у 4 знач.) реального часу; онлайновий режим. *Комп'ютерна програма "Бібліографічний менеджер", розроблена для зберігання бібліографічних даних, повних текстів та оформлення списків літератури, працює в онлайн-режимі* (з навч. літ.).

ОНЛА́ЙН-СЛОВНИ́К, á, *ч.* Електронний словник, який розміщено на вебсайті й доступ до якого можливий у режимі реального часу — постійного підключення до мережі "Інтернет". *Розвиток комп'ютерної лексикографії наприкінці XX ст. характеризується появою машинних версій паперових словників, комп'ютерних словників на оптичних дисках, онлайн-словників* (з наук. літ.).

ОНЛА́ЙН-СПІЛКУВА́ННЯ, я, *с.* Спілкування в режимі реального часу через мережу "Інтернет". *Користувачі каналів онлайн-спілкування позбавлені можливості використовувати паралінгвальні засоби, які є органічним компонентом комунікативного акту* (з наук. літ.).

ОННО́ *див.* **оно́.**

ОНО́, ОННО́, *част.* 1. *вказ., розм.* Те саме, що **он.** — *Десь і мати-удовиця на чужині заробляє, та й синові не з медом доводиться, оно й сюди не гуляти приїхав: щодня щось показує нашим лінюхам* (Дніпрова Чайка); — *Я звідси родом .. — .. Із самих Клеченців? — Та ні! Оно — З Матвіївки, — вказав я у вікнину На дальню гору з вітряками* (І. Вирган); — *Тобі чого? — переступив дорогу високий, худий чернець. — Та я... друкарню... — зніяковів* [Тарас]. — *Оно вона! — вказав чернець. — Он за пекарнею...* (Василь Шевчук); *Мені весело за Малушу. Онно яка, думаю, в мене сестра!* (І. Білик).

2. *видільна, діал.* Тільки, лише. *В хаті тихо, оно діти сопуть* (Сл. Б. Грінченка); *Чи всі дівки в танки йдуть? Оно нема одної Марисі молодої* (П. Чубинський).

ОНО́ВА, и, *ж., розм.* 1. Те саме, що **оновля́ння, оно́влювання** і **оно́влення.** *Усі, хто з походів вернувся додому, — Виходь на онову села* (С. Олійник); *Я сам поступово змінююся й інакшаю; в такі хвилі байдуже мені, чи сонце надворі, чи дощ, — освітлююся зсередини відчуттям цієї онови* (Валерій Шевчук).

2. *рідко.* Те саме, що **обно́ва** 1. * Образно. *На пагорбі панують будяки рожеві, червонясті, .. У вересневій тлумляться онові* (В. Стус).

ОНОВИ́ТИ *див.* **оновля́ти.**

ОНОВИ́ТИСЯ *див.* **оновля́тися.**

ОНО́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **онови́ти** 1. *Відлогими схилами збігав старий парк до блискучого, як оновлене срібло, ставка* (Є. Кротевич); *Помешкання вивітрене, оновлене, .. все чисте, блискуче, наповнене пахощами квітів* (У. Самчук); *Постало* [судно] *оновлене до основ: обшите червоним .. деревом, оснащене .. снастями та колесомстерном нагорі* (О. Гончар); *Теслі закінчили роботу під вечір. Я пригощав їх на оновленому ґанку* (Валерій Шевчук); *Батько був у своїй звичайній адміральській формі, хіба трохи оновленій — з золотими імператорськими еполетами на плечах* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Через кілька хвилин малинові сани доставили кульок з оновленими іграшками назад* (І. Жиленко); // **оно́влено,** *безос. пред. У ці дні в школі працює викладач одного з американських університетів, який проводить навчання з учителями англійської мови. Оновлено усі підручники* (О. Шугай).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **онови́ти** 2. *Оновлений весною шумує рідний край* (В. Сосюра).

3. *у знач. прикм., перен.* Який оновився (у 2 знач.). *І на оновленій землі Врага не буде, супостата, А буде син, і буде мати, І будуть люде* [люди] *на землі* (Т. Шевченко); *Я .. хочу побачити відродженими і оновленими святощі в людському серці, а навколишність — звичайну .. дійсність, серед якої вікує свій вік кожна душа з народу, — .. в неповторній цінності* (В. Барка); *Його очі-ромашки горять світлим вогнем, наче сама весна, зломивши крижаний панцир зими, дивиться Павлюковими очима на оновлений білий світ* (В. Чемерис); *Навчися бачити довкола все живе і радіти йому — бадилині, дереву, птиці, тварині, землі, небу .. І побачиш у них себе — упокореного і оновленого* (М. Дочинець).

ОНО́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **оно́влений.** *Видно, відчув* [моряк] *потребу поділитися з Інною своїми переживаннями. В нинішній своїй оновленості був він не такий замкнутий, як завжди* (О. Гончар).

ОНО́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія і стан за знач. **онови́ти** 1 і **онови́тися** 1, 3. *Почувши про оновлення ікони, всі вискочили з хати* (Л. Юхвід); *Онде, онде за Дніпром .. Козацька церква невеличка Стоїть з похиленим хрестом. Давно стоїть, виглядає Запорожця з Лугу... З Дніпром своїм розмовляє, Розважає тугу .. Може, чаєш оновлення?* (Т. Шевченко); *Інноваційний шлях розвитку економіки України пов'язаний із технологічним оновленням виробництва* (з наук. літ.).

2. *перен.* Дія і стан за знач. **онови́ти** 2 і **онови́тися** 2. *Весна котила понад містом, поміж кам'яними будівлями, в очах перехожих, у голосах жвавих дівчат хвилю оновлення, радощів, нез'ясовного хвилювання* (О. Бердник); *Сміх знаменує не страх, а ствердження тої сили, яка походить від плодючості земної, народжень і вічних оновлень* (П. Загребельний).

ОНО́ВЛЕНО. Присл. до **оно́влений** 3. *Зовсім по-іншому, ніж у канонічних релігійних текстах, звучить у Шевченковій "Євангелії" оте постійне "пренепорочная Марія". Звучить .. так щиро і якось ніби оновлено, що й полемічності не відчуваєш. А вона є* (І. Дзюба); *Повітря гірчило приморо-женим листям, свіжо й оновлено* (Є. Пашковський).

ОНО́ВЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для оновлення. *Щороку навесні співробітники лісгоспу виконують оновлювальні роботи в лісових масивах, зокрема планово вирізають старі дерева, а натомість насаджують молоді, які стануть придатними для використання лише через 90 років* (із журн.); *Зволожувальний оновлювальний поживний крем — це саме той крем, який необхідний на осінньо-зимовий період* (з мови реклами).

ОНО́ВЛЮВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оно́влювати** 1. *Від часів І. Котляревського нова українська літературна мова становить єдину систему, в якій розрізняються засоби створення високого героїчного стилю.., високого ліричного стилю (постійно оновлюваний поетичний словник, що має в своїй основі фольклорне джерело), зниженого комедійного стилю* (В. Русанівський).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **оно́влювати** 2. *Варто прочинити двері зали, де проходить репетиція фольклорного гурту, — і наче потрапляєш в часи давноминулі й у світи вічно оновлювані* (з публіц. літ.); *Усна розмовна мова народу — рухливий, постійно оновлюваний і здатний до самоочищення могутній потік — була живою* (із журн.).

3. *у знач. прикм.* Який оновлюється. *Єгипетським епізодам трагедії В. Шекспіра "Антоній і Клеопатра" притаманний особливий ритм: плинуть води вічно оновлюваного Нілу, височать піраміди, які своєю непорушністю немовби заперечують рух часу* (з наук.-попул. літ.).

ОНО́ВЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оно́влюваний.** *Оновлюваність продукції є одним із показників конкурентоспроможності підприємства* (з навч. літ.).

ОНО́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оно́влювати** 1 і **оно́влюватися** 1, 3. *За сучасною технологією було розпочато оновлювання головних магістралей країни* (з публіц. літ.); *Для оновлювання підходів до вивчення й розвитку людських ресурсів запропоновано багаторівневу систему управління та прогнозування на макро- і мікрорівнях* (з наук. літ.); *На відміну від друкованих видань, електронний формат пропонує можливості більш частого та швидкого оновлювання* (з навч. літ.).

2. *перен.* Дія за знач. **оно́влювати** 2 і **оно́влюватися** 2. *Якщо енергетика творення спрямована від Бога до людини, то енергетика оновлювання світу має протилежне спрямування: від людини до Бога* (з наук.-попул. літ.).

ОНО́ВЛЮВАТИ *див.* **оновля́ти.**

ОНО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* **оновля́тися.**

ОНОВЛЯ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оновля́ти** 1 і **оновля́тися** 1, 3. *Дітей навчають оновляння старої ялинкової іграшки у формі снігової кулі* (з навч. літ.); *Місцевим бюджетом передбачено кошти на оновляння світлофорів* (з газ.).

2. *перен.* Дія за знач. **оновля́ти** 2 і **оновля́тися** 2. *Люди вірили в магічну силу оновляння світу природою* (з навч. літ.).

ОНОВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОНО́ВЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОНОВИ́ТИ,** овлю́, о́виш; *мн.* оно́влять; *док.* 1. *що.* Те саме, що **обновля́ти** 1, 3. *Півдугою вигнулася Дошка пошани на центральному майдані міста. Художник з борідкою і фотограф, обвішаний апаратами, оновлюють і міняють портрети до свят* (В. Яворівський); *До монастиря .. запросили* [Онуфрія] *дещо там оновити та підсвіжити, однак пензель падав з рук* (Н. Околітенко); *Оксана могла заробляти так, що вистачало .. час від часу оновлювати гардероб* (А. Кокотюха); *Вранці чоловік сказав: — Щось у нас незатишно. Час оновити шпалери...* (І. Роздобудько).

2. *кого, що, перен.* Те саме, що **обновля́ти** 2. *Дивно було, що навіть плакати в цьому світі, де є сонце, квіти, голубе небо, — навіть плакати тут солодко, радісно: все це, навіть сльози, якось оновляє тебе* (О. Сизоненко); *Подай же руку козакові І серце чистеє подай! І знову іменем Христовим Ми онові́м наш тихий рай* (Т. Шевченко); *Розцвітайся ти, весонько красна, Духом творчості все онови* (П. Грабовський); *Голосок синиці Душу всю у мене оновив!* (М. Рильський); *Дарка не могла надивуватись, як оновила Улянича участь у цих приготуваннях* [до вистави]. *Він просто переродився* (Ірина Вільде); *Наступні піввіку оновлять кохану Вітчизну до невпізнанності* (О. Бердник).

ОНОВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОНО́ВЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОНОВИ́ТИСЯ,** овлю́ся, о́вишся; *мн.* оно́вляться; *док.* 1. Те саме, що **обновля́тися** 1, 3. *На ній вінок із волошок синіє довкруг чола. Зовсім інша стала у вінку, оновилася, просто юна царівна з-поміж високих трав!* (О. Гончар); *— Ви ж казали, сонце щовечора ховається у морі-океані й щоранку виходить звідти помітно пригашеним, ніби оновленим. — Казала, бо так і є; оновлюється воно й щоденно. А все ж щоденне оновлення — не те, що щорічне* (Д. Міщенко); *Ікон було в них дуже багато і такі старі, закопчені, полуплені .. Усе чекали старенькі, що вони оновляться, але не дочекалися...* (Є. Кравченко).

2. *перен.* Те саме, що **обновля́тися** 2. *Усе міняється, оновлюється, рветься, у ранах кров'ю сходить, з туги в груди б'є* (П. Тичина); *Старі народні звичаї перекликались із звучанням бурхливого часу й самі оновлювались, набуваючи вже іншого, новітнього змісту* (О. Довженко); *Іванко, взявши бандуру, співав пісні чарівні, зоряні. І де він проходив — прокидалися люди, розквітали буйним цвітом поля, оновлювалася планета* (О. Бердник); *Після страждань людина оновляється* (Ю. Покальчук); *Ділá добрих оновляться, Ділá злих загинуть* (Т. Шевченко); *Розкотилося, розляглося — широко, привільне* [привільно]... *І одразу наче всій природі дихнулося вільніше, наче світ омолодився, оновився .. "Весна!"* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **оновля́ти, оно́влювати.** *Він удруге побачив, як оновлюється недавно закіптюжена й захламлена кімната — загуляв по ній Вітер, вимітаючи куряву й павутиння, й тонко, чудово запахло білою глиною* (Валерій Шевчук); *У четвер традиційно оновлювалися репертуари київських кінотеатрів* (А. Кокотюха); *Інформація про співпрацю з європейськими партнерами постійно оновляється та розміщується на інвестиційному порталі* (із журн.).

О́НОГДИ, *присл., діал.* Недавно, цими днями. — *Андрусь добру службу найшов. Оногди я здибав його в Добромилі* (І. Франко); — *Кваптеся, бо як прийде осінь, мати прийме других старостів. Казала мені оногди, що хоче тебе сеї осені вже конче віддати* (О. Кобилянська).

О́НОДІ, *присл., діал.* Недавно. — *Ононі видів я, як він ховав .. передо мною якесь зілля* (О. Кобилянська); *Купка огняних мальв, збитих оноді бурею, клонилася на тин під вогкий легіт ночі* (К. Гриневичева); [В і р д ж и н і я:] *Монсеньйор Карпула .. ще оноді знов прислав овочів* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта).

ОНОМАСІО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із ономасіології. *Ономасіологи досліджують способи номінації предметів і явищ у різних мовах* (з навч. літ.).

ОНОМАСІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до ономасіології. *Головним методом дослідження механізму мотивації найменувань різного номінативного статусу (дериватів, композитів, стійких сполук і фразеологізмів) є ономасіологічний аналіз* (з наук. літ.); *Ономасіологічний аспект називання фрагмента позамовної дійсності передбачає виявлення системи засобів номінації, чинників, зв'язків і способів, що зумовлюють процес номінації в мові* (з навч. літ.).

ОНОМАСІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., лінгв.* Розділ семасіології, що вивчає номінативні засоби мови, процеси, принципи і способи найменування предметів, явищ і т. ін. *У статті зроблено спробу на ґрунті лінгвістичних розвідок з'ясувати статус поняття "внутрішня форма слова" в ономасіології* (з наук. літ.); *Як наука про вираження ідеї ономасіологія досліджує шлях мови від об'єкта до форми його позначення й покликана пояснити, чому мова використовує певну назву для певного поняття* (з наук.-попул. літ.); *Проблеми, які вирішує ономасіологія, стосуються особливостей, рис та елементів позамовної і мовної дійсності, що зумовлюють появу номінанта в єдності форми та змісту* (з навч. літ.).

ОНОМА́СТ, а, *ч.* Фахівець із ономастики (у 1 знач.); ономатолог. *Учений широкого профілю М. Кордуба (1876–1947) став одним із перших українських ономастів, збираючи топоніми та вивчаючи їх* (з наук.-попул. літ.).

ОНОМА́СТИКА, и, *ж.* 1. Розділ мовознавства, що вивчає власні назви. *Як показують археологічні дослідження, доповнені свідченнями топонімії та ономастики, на час остаточного розпаду праслов'янської етномовної спільності східнослов'янські племена займали ареали Полісся, басейн Десни, Середню Наддніпрянщину, Волинь, Наддністрянщину, Прикарпаття й Поділля* (з наук. літ.); *Українська ономастика потребує фундаментальних етимологічних словників із різних класів пропріальної лексики* (з навч. літ.).

2. *лінгв.* Сукупність власних назв у словниковому складі національної мови, мови творів письменника і т. ін. *Т. Г. Шевченко був прекрасним стилістом .. Багата народнопоетична й розмовна українська мова, облагороджена обережним уведенням слів на означення іноземних реалій, біблійної й античної ономастики.., давала поетові повну можливість для естетичного самовираження* (В. Русанівський).

ОНОМАСТИКО́Н, у, *ч., лінгв.* Сукупність власних назв певної мови, території, часового періоду і т. ін.; ономастика (у 2 знач.). *Слово "майдан" (Майдан) уже двічі ввійшло в ономастикон Києва як один із символів нової України за короткий період її історії* (з наук. літ.); *За своєю суттю формування ономастикону будь-якого регіону тісно пов'язане з історією народу — творцем, носієм і зберігачем лексичного фонду, діалектів, традицій формування онімних структур* (з наук.-попул. літ.); *Античний і біблійний ономастикон, запозичений Шевченком, безперечно, з російської мови, виступає переважно в українськомовних творах: Алкід, Альбано, Амон, Анафон, Аполлон, Аппіїв шлях, Брути, Венера, Вірсавія та ін.* (В. Русанівський).

ОНОМАСТИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до ономастики. *Тематика ономастичних студій розширюється: більшає територія обстеження, глибшає часова перспектива досліджень і дедалі частіше застосовуються етимологічні методи* (з наук. літ.); *Ономастичні словники містять власні назви: антропоніми (імена людей), топоніми (географічні назви), гідроніми (назви річок) тощо* (з навч. літ.).

ОНОМАТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із ономатології; ономаст. *Наукова діяльність ономатологів в останні десятиріччя зазнає суттєвих змін завдяки бурхливому розвитку цифрових технологій, інтернету, появі нових реалій навколишньої дійсності* (з наук.-попул. літ.); *Власні назви на позначення космічних тіл здавна цікавлять ономатологів* (з навч. літ.).

ОНОМАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до ономатології. *У науковому збірнику представлено праці, що висвітлюють особливості речення в описовому, контрастивному, семантичному, ономатологічному, ідеографічному та інших вимірах* (з наук. літ.); *Близькі до міфологічних народні ономатологічні легенди про виникнення назв річок (Дніпра, Десни), озер (Шацького), міст (Києва, Переяслава, Чернігова), окремих місцевостей (Великого Лугу)* (з наук.-попул. літ.).

ОНОМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **онома́стика** 1. *В українській ономатології склалася традиція розглядати прізвиська за двома способами словотворення — лексико-семантичним і морфологічним* (з наук. літ.); *Безперечним здобутком української ономатології є створення й видання 2012 р. "Словника української ономастичної термінології", в якому висвітлено структурні типи онімів* (з навч. літ.); *Ономатологія українського Полісся.*

ОНОМАТО́П, а, *ч., лінгв.* Фонетично вмотивоване слово; звуконаслідування (у 2 знач.). *У мові японської класичної поезії VIII–XX ст. поширені явища лексичної редуплікації кореневої морфеми, що може входити до складу похідних від ономатопа слів* (з наук. літ.); *Утворення ономатопів визначають екстралінгвальний і лінгвальний чинники* (з навч. літ.).

ОНОМАТОПЕЇ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до ономатопеї. *Зібрано й опрацьовано значний звукозображальний матеріал багатьох мов світу для типологічного дослідження ономатопеїчних слів, зокрема щодо закономірностей їх творення* (з наук. літ.).

ОНОМАТОПЕ́Я, ї, *ж., лінгв.* Те саме, що **звуконаслі́дування** 2. *Ономатопеї виникають на основі максимального використання можливостей фонологічної системи мови, оскільки йдеться про відтворення звуків позамовної дійсності, які нерідко виходять далеко за межі стандартного набору фонем певної мови* (з наук.-попул. літ.).

ОН-О́Н, ОН-ОН-О́Н, *част. вказ., розм.* Підсил. до **он** 1 (уживається при вказуванні на більш віддалений предмет). [2-г а д і в ч и н а:] *Дівчата, бачите он-он під гіркою манячать дві тополі?!* (С. Васильченко); *Часто-густо чути тут над протокою відчайдушний хлоп'ячий крик: — Диви-диви-диви! Он! Он-он-он, поплив! Окунь!* (Остап Вишня); *Але так по-справжньому і не бачив її* [весни]. *Поки він дивиться в одне місце, а Настечка вже тиче пальцем в інше: — Он-он — пішла!* (М. Стельмах); *Раптом Михайлик штовхнув Лесю і шепнув таємниче: — Вогник! Диви... он-он блимає...* (М. Олійник).

ОН-ОН-О́Н *див.* **он-о́н.**

ОНТО... Перша частина складних слів, що означає існування, буття, життя, напр.: о н т о а́ р т, о н т о п с и х о л о́ г і я.

ОНТОБІОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до онтобіології. *Ендогенний складник смертності детермінований онтобіологічними чинниками і зумовлений природним процесом розвитку та старіння організму або його генетичними особливостями (спадковими хворобами, мутаціями)* (з наук. літ.).

ОНТОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає вікові особливості організму; біологія розвитку. *Особливе значення для розвитку онтобіології має вітчизняна вікова фізіологія* (з навч. літ.); // *чого.* Сукупність процесів, явищ і т. ін., пов'язаних з особливостями в розвитку організму певного віку. *У монографії досліджено онтобіологію дорослих віком від 40 до 60 років* (з наук. літ.).

ОНТОГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. *біол.* Індивідуальний розвиток тваринного або рослинного організму від моменту його зародження до кінця життя. *Аналіз онтогенезу озимої пшениці показує, що весь вегетативний період цієї культури можна поділити на три частини* (з наук. літ.); *Дуже важливо знати, як розвивається людина в процесі онтогенезу, формуються її головні органи й системи їх забезпечення* (з наук.-попул. літ.); *Розвиток людського почуття тісно пов'язаний з розвитком інтелекту як у філогенезі, так і в онтогенезі* (з навч. літ.).

2. *геол.* Походження, виникнення й розвиток мінералів. *Мінерали та особливості їх конституції, морфології, анатомії та фізичних властивостей відображають явища онтогенезу і геологічні процеси мінералоутворення* (з наук. літ.).

ОНТОГЕНЕ́ЗА, и, *ж., біол., геол.* Те саме, що **онтогене́з.** *Дисертацію присвячено домовленнєвому періоду онтогенези дитини з погляду теорії логіко-граматичної динаміки* (з наук. літ.).

ОНТОГЕНЕ́ЗИС, у, *ч., біол., геол.* Те саме, що **онтогене́з.** *У монографії узагальнено результати багаторічних досліджень щодо ролі цитокінінів у регуляції росту й розвитку рослин різної систематичної належності впродовж онтогенезису за різних умов існування* (з наук. літ.); *Філогенічний аналіз полягає в еволюційно-історичному вивченні мінеральних асоціацій у координатах "онтогенезис — парагенезис"* (з навч. літ.).

ОНТОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ генетики, що вивчає основи індивідуального розвитку організму; онтологія розвитку. *У статті досліджено деякі аспекти онтогенетики сільськогосподарських тварин* (з наук. літ.).

ОНТОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. *біол.* Стос. до онтогенезу (у 1 знач.) і онтогенетики. *Дослідження біології популяцій рослин передбачає вивчення їх онтогенетичної структури* (з наук. літ.); *Онтогенетичний період пов'язаний із життєдіяльністю окремих біологічних особин, дискретних індивідуумів* (з наук.-попул. літ.).

2. *геол.* Стос. до онтогенезу (у 2 знач.). *Онтогенетичні та термобарогеохімічні дослідження дали змогу вивчити динаміку мінералоутворення на бар'єрах змішування* (з наук. літ.).

ОНТОГЕНІ́Я, ї, *ж. біол., геол.* Те саме, що **онтогене́з.** *У відділі еволюційної морфології Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена є лабораторія біології розвитку, в якій досліджують еволюцію та онтогенію морських ссавців* (з наук.-попул. літ.); *Історико-еволюційна мінералогія становить собою єдність онтогенії і філогенії — природну історію індивідів і видів мінералів на тлі геологічної історії Землі* (з наук. літ.); *Онтогенія будь-якого мінерального індивіда чи агрегату — кристалу, гірської породи, жили, масиву тощо — починається з акту зародження мінералів* (з навч. літ.).

ОНТО́ГРАФ, а, *ч., інформ.* Представлення онтології у формі графа *(див.* **граф**^{2}); онтологічний граф. *Графічне (візуальне) проєктування онтографа предметної області дає змогу формалізовано описати її онтологію* (з наук. літ.); *Вершинами онтографа є поняття предметної галузі, а дугами — зв'язки між ними* (з навч. літ.).

ОНТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *інформ.* Стос. до онтографа і онтографії. *Ученими розроблено концепцію побудови онтологічних систем, які застосовуються для створення різноманітних онтолого-орієнтованих додатків, наприклад, тлумачних онтографічних словників* (з наук. літ.).

ОНТОГРА́ФІЯ, ї, *ж., інформ.* Описання онтології певної предметної галузі. *Онтографія предметної дисципліни "Інженерія знань" містить множину термінів словника, множину семантичних відношень між ними і функцію інтерпретації природною мовою* (з наук. літ.).

ОНТОДИЗА́ЙН, у, *ч., інформ.* Онтографічна візуалізація онтології (у 3 знач.). *У сучасних інформаційних технологіях онтодизайн є особливою мовою представлення й передавання знань* (з наук. літ.); *Використання технології онтодизайну сприяє розвитку аналітичних здібностей у студентів* (з навч. літ.).

ОНТОДИЗА́ЙНЕР, а, *ч., інформ.* Фахівець із онтодизайну. *Онтодизайнери опрацьовують різноманітні сфери знань, використовуючи візуально-картографічні методи управління знаннями* (з наук.-попул. літ.).

ОНТОДИЗА́ЙНЕРСЬКИЙ, а, е, *інформ.* Прикм. до **онтодиза́йнер.** *Онтодизайнерські моделі створюються поступово, з урахуванням можливостей доповнювати початково побудовану онтологію окремими компонентами предметної галузі* (з навч. літ.).

ОНТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із онтології. *Якщо ти метафізик — на тебе чекає Володимирська в'язниця. А онтолог... Тут можуть навіть шанобливо козирнути. Та при цьому обов'язково робиться застереження: не подумайте, що десь поза людським мозком існує щось духовне* (М. Руденко); *Онтолог визначає остаточний список класів-понять, імена яких в онтології будуть вершинами онтографа, а також установлює єдині правила присвоєння імен поняттям та їх властивостям* (з наук.-попул. літ.).

ОНТОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **онтологізува́ння.** *Інститут омбудсмена є особливою формою онтологізації проблематики з прав людини* (з наук. літ.); *Онтологізація духовних явищ має давню традицію, зокрема, до неї вдавалися мислителі епохи Відродження і діячі Просвіти XVII–XVIII ст. Вони вважали природу "чистою об'єктивністю", з якої усунено все антропоморфне і надприродне* (з наук.-попул. літ.).

ОНТОЛОГІЗО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **онтологізува́ти.** *У статті запропоновано онтологізований опис екологічного паспорта водоймищ, що дає можливість згрупувати та об'єднати всі необхідні дані в одному документі для розв'язання різних екологічних завдань, зокрема для планування екологічних заходів* (з наук. літ.); *Суще може бути належним і неналежним настільки, наскільки воно онтологізоване в бутті* (з наук.-попул. літ.); // **онтологізо́вано,** *безос. пред. Чим конкретніше поняття чи уявлення, під яке підводяться явища, тим більша можливість ідентифікації цього явища, тим більш онтологізовано об'єкт* (з навч. літ.).

ОНТОЛОГІЗУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **онтологізува́ти.** *Виокремлення категорій тексту має на меті його онтологізування як знакового, системного мовно-мовленнєвого утворення і як самостійного об'єкта мовознавчого аналізу* (з наук. літ.); *Онтологізування ідеальних моделей у нашій недавній історії призвело до морального максималізму: добрі помисли породили гігантську фантасмагорію реального життя* (з публіц. літ.).

ОНТОЛОГІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Робити явним; об'єктивовувати, опредметнювати знання. *Модерна методологічна настанова, яка постулює всемогутність науки, і сьогодні онтологізує ідеальні, "істинні" об'єкти науки, ототожнюючи наукові моделі з реальністю* (з наук. літ.); *Засновники кібернетики К. Шеннон, Дж. фон Нейман, У. Ешбі, Н. Вінер, В. М. Глушков онтологізували інформацію, вважаючи її особливим видом об'єктивної реальності, відмінним від речовини й енергії* (з наук.-попул. літ.); *Арістотель онтологізував закони класичної формальної логіки* (з навч. літ.).

ОНТОЛОГІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., спец.* Пас. до **онтологізува́ти.** *Добро, благо, зло, гідність, честь поряд із прекрасним, потворним, високим, низьким, трагічним і комічним є компонентами, що обов'язково входять у природні явища, тобто онтологізуються людиною і постають як певні "вічні сутності"* (з наук. літ.); *Суспільники не визнають естетичне в природі й уважають його залежним від соціальних чинників, потреб та інтересів людини. По суті, естетичне одними вченими онтологізується, а іншими — "деонтологізується"* (з публіц. літ.).

ОНТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до онтології. *Спільно з Кантом ось розтряс ти Онтологічні хитрі снасті, Надлюдські привиди старі* (І. Франко); *Навіщо перекладати такі слова, як модус і субстанція, детермінізм, онтологічний, метафізика і безліч інших. Хто не розумів ніяк цих слів, той і в перекладі їх не зрозуміє* (В. Самійленко); *Онтологічними категоріями давньоіндійської філософії є, наприклад, індуїзм, брахманізм, йога* (з навч. літ.); *Приклади та фрагменти програм опрацювання онтологічних даних є компонентами інструментального комплексу й підтримують процес автоматизованої побудови онтологічних структур* (з наук. літ.).

ОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Філософське вчення про буття (на відміну від гносеології — вчення про пізнання), у якому розглядаються загальні основи, принципи буття, його структура і закономірності. *Онтологія Ф. Бекона, Т. Гоббса, П. Гассенді, Б. Спінози і французьких матеріалістів XVIII ст. Ж. Ламерті, Д. Дідро, П. Гольбаха, дуалістична онтологія Р. Декарта, об'єктивно-ідеалістична Г. В. Лейбніца та суб'єктивно-ідеалістична Д. Берклі й Д. Юма мали й деякі спільні риси, зокрема механістичне тлумачення переважної частини природи і навіть суспільства* (з наук.-попул. літ.); *Ренесансний антропоцентризм став необхідною ланкою на шляху до нової онтології — філософії гуманізму, увага якої зосереджувалася на внутрішньому світі людської особистості в її земному існуванні, в її активній, творчій діяльності* (з навч. літ.).

2. Розділ філософії, що вивчає фундаментальні проблеми існування й буття, розвитку сутнісного, найважливішого. *Онтологія досліджує ключові філософські проблеми та способи їх вирішення в історії філософії* (з навч. літ.); // *чого.* Висвітлення сутності буття в певній предметній галузі. *Онтологія літературного твору віддзеркалює складність і принципову незавершеність відносин життя й мистецтва, її можна розглядати як своєрідну гносеологічну модель буття* (з наук. літ.); *Онтологія релігії досліджує витоки релігії, питання про природу Бога і Божественне буття з погляду власне філософського осмислення сутності феномену релігії* (з наук.-попул. літ.).

3. *інформ.* Модель подання знань про певну предметну галузь; формалізований опис, специфікація певної предметної галузі. *В "Українсько-російсько-англійському словнику-довіднику зі зварювання" реалізовано ідеї лінгвістичної онтології предметної галузі у формі віртуальної термінографічної лабораторії* (з наук. літ.); *Для опису онтологій найперспективнішим уважаємо візуальний підхід, який дає змогу фахівцеві безпосередньо "малювати" онтології, наочно представляти й пояснювати природу і структуру явищ* (з наук.-попул. літ.).

ОНУ́К *див.* **внук.**

ОНУ́КА *див.* **вну́ка.**

ОНУ́КІВ *див.* **вну́ків.**

ОНУ́ЧА, і, *ж.* 1. Шматок тканини, яким обмотують ноги перед взуванням (перев. у чоботи). *За онучу збили бучу* (прислів'я); *Будем, брате, З багряниць онучі драти* (Т. Шевченко); *Він поспішав натягти чоботи, але недбало загортав онучею ногу й чоботи не налазили* (Л. Смілянський); *Демісезонне пальто і легкі, осінні черевики — не те, що сукняна солдатська шинеля та чоботи з теплими, байковими онучами* (О. Шугай).

2. *розм.* Шматок старої, брудної тканини; ганчірка (у 1 знач.). — *Глянь на оту купу, куди від віків усі сусіди викидали, що кому було непотрібне: онучі, череп'я, розбите скло, попіл і всяку всячину* (І. Франко); *Що було вночі, того не бачила й ніч; не проглянула вікна, затиканого онучами і дрантям замість вибитих шибок* (І. Багряний); *Закіптюжені хлопці з польового дозору саме вивалюють з передньої тачанки скрученого віжками офіцера. Товстий, бритоголовий, очі зав'язані, рот заткнутий якоюсь онучею...* (О. Гончар).

ОНУЧА́ *див.* **внуча́.**

ОНУЧА́Р, я́, *ч., розм.* Те саме, що **лахмі́тник** 1, 2. — *Завтра нових порток цілий оберемок накупує* [Дорко], *а свої онучареві продасть — ще й на чоботи буде, паном стане* (І. Нижник); — *Хіба ж то військо? Де і хто коли бачив таке військо? Якісь онучарі — не військо...* (У. Самчук).

ОНУЧА́ТКО *див.* **внуча́тко.**

ОНУ́ЧЕНЬКА *див.* **вну́ченька.**

ОНУЧЕНЯ́ *див.* **внученя́.**

ОНУ́ЧЕЧКА[1] *див.* **вну́чечка.**

ОНУ́ЧЕЧКА[2], и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ону́чка**[2]. *Виперу ти* [тобі] *онучечки, Михайлуню, вбуй ся* (з коломийки); *Ми тут вам не надокучимо: онучечки пересушимо* (Сл. Б. Грінченка).

ОНУ́ЧКА[1] *див.* **вну́чка.**

ОНУ́ЧКА[2], и, *ж., розм.* Невелика онуча. *На довгих ногах* [Лукаша] *не було чобіт: .. одна нога була в резиновій* [гумовій] *калоші, а друга обгорнена онучкою та ув'язана мотузком* (Б. Грінченко); *Забувши про онучки, Суворов усунув босі ноги в широкі розтруби ботфортів* (С. Добровольський); *Дід просить: — Кондрате* [Кіндрате] *Петровичу, ти ж хоч онучки на мені зостав, щоб не босому по снігу йти!* (В. Барка); *Докиньте поліно, сідайте довкола, Сушіть онучки на ногах, У пісню долийте гарячого слова, Щоб жар спалахнув у серцях!* (М. Андрусяк); *Не бачив я, щоб він коли-небудь мився. Зате в соляній ропі вимочував онучку і розтирав нею тіло* (М. Дочинець).

ОНУЧКА́Р, я́, *ч., діал.* Ганчірник. *Деякі* [жебраки], *не знаючи, що робити з тими лахами, попродали їх за пару крейцарів онучкареві* (І. Франко).

ОНУЧКА́РСЬКИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **онучка́р.** *Онучкарський заробіток, Звісно, хліб то не масний; Ходиш, бродиш, мокнеш, мерзнеш, Як той пес, за гріш марний* (І. Франко).

ОНУ́ЧНИК, а, *ч., діал.* Ганчірник. *Пригадав* [Володько] .. *жида-онучника, що часто проїжджає дорогою і на все село горлає: "Онуч-онуууч!.." — на що біжать стрімголов жінки і діти, несуть ганчір'я, а дістають голки, шпильки, олов'яні перстені, .. різнобарвні цукорки, сухі ріжки* (У. Самчук).

ОНУ́ЧОК *див.* **вну́чок.**

ОНУ́ЧЧИН *див.* **вну́ччин.**

ОНУ́ЧЧЯ, я, *с., розм.* Збірн. до **ону́ча.** *Панас переставив через поріг свої чоботища, в яких певно більше було онуччя, ніж ніг, і примостився біля Марії* (М. Коцюбинський); *Наші бинти були чорні від крові. Обмундирування стало онуччям* (Б. Харчук).

ОНФА́УНА, и, *ж.* Сукупність донних і придонних водяних тварин, які вільно пересуваються поверхнею ґрунту (краби) або тимчасово спливають над ним (скати, морські гребінці). *Малорухливі форми онфауни — це черевоногі й двостулкові молюски, морські зірки та їжаки, деякі ракоподібні* (з навч. літ.).

ООГА́МІЯ, ї, *ж., біол.* Форма анізогамії, коли зливаються рухома чоловіча гамета із жіночою нерухомою. *Відомі три форми розмноження водоростей: ізогамія, гетерогамія та оогамія* (з наук.-попул. літ.); *Оогамія притаманна всім багатоклітинним тваринам, багатьом нижчим і всім вищим рослинам та деяким грибам* (з навч. літ.).

ООГА́МНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до оогамії. *Лише в центричних діатомей виявлено оогамні статеві процеси та рухливі сперматозоїди* (з наук. літ.); *Водорості, що мають статеві процеси гетеро- та оогамного типу, поділяють на однодомні та дводомні* (з навч. літ.).

ООГЕНЕ́З, у, *ч., фізл.* Те саме, що **овогене́з.** *У дисертації проведено комплексні гістологічні дослідження гонад коропових риб Запорізького водосховища та встановлено закономірності оогенезу в умовах екологічної трансформації водойми* (з наук. літ.); *Етапи оогенезу — розмноження, ріст і дозрівання* (з навч. літ.).

ООЛІ́Т *див.* **ооліти.**

ООЛІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **ооліт,** а, *ч.).* Кулясті зерна вуглекислого вапна або окисів заліза, що утворюють гірські породи або руди; дрібні (від сотих мм до 2,5 см) конкреції. *Скупчення залізистих та марганцевих оолітів нерідко утворюють промислові родовища* (з наук. літ.); *Формуються ооліти в неглибоких, нерідко теплих водоймах* (з навч. літ.).

ООЛІ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **ооліт.** *Дослідження зразків проб ґрунту дали змогу встановити природу походження техногенних геохімічних аномалій: за наявності оолітової структури мікрочасток ґрунту вона є аерогенною* (з наук. літ.); // Який складається з оолітів. *Кам'яні хрести доби Запорозької Січі з колекції Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького було виготовлено з досить міцних оолітових вапняків, що містять органічні рештки морських організмів, а деякі з них — істотний домішок кластичного матеріалу* (з наук. літ.).

ООЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до оології. *Мінливість оологічних показників мухоловки білошийої залежить від величини кладки* (з наук. літ.).

ООЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ орнітології, що вивчає яйця птахів. *Теоретичні та практичні аспекти оології в сучасній зоології були провідною темою VI Міжнародної науково-практичної конференції, що відбулася в Києві 2011 р.* (з наук. літ.); *У більшості сучасних досліджень з оології недостатню увагу приділено питанням інкубаційної якості ясць фазана як показника успішної роботи фазанарію* (з наук.-попул. літ.).

ООМІЦЕ́Т *див.* **ооміце́ти.**

ООМІЦЕ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **ооміце́т,** а, *ч.), біол.* Клас нижчих грибів із добре розвиненим багатоядерним неклітинним міцелієм. *Більшість ооміцетів — це водяні й наземні сапрофіти, деякі з них є паразитами рослин і тварин* (з навч. літ.).

ООМІЦЕ́ТНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **ооміце́ти.** *Оптимальна температура розвитку збудника гіркої гнилі — ооміцетного гриба — 20–28 °С* (з навч. літ.).

ОО́Н, *невідм., ж.* Скорочення: Організація Об'єднаних Націй *(див.* **організа́ція).** — *Я звернувся до представника Сполучених Штатів при ООН, той просто вилаяв мене, заявивши, що Америці потрібен не розум, а сила* (П. Загребельний); *Україна здійснює заходи щодо розвитку та зміцнення міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього природного середовища з іншими державами, а також у рамках природоохоронної діяльності ООН* (з мови документів).

Організа́ція Об'є́днаних На́цій (ОО́Н) *див.* **організа́ція; Ра́да Безпе́ки ОО́Н** *див.* **ра́да.**

ОО́НІВСЬКИЙ, а, е, *розм.* Стос. до ООН. — *Що ви тут не поділили? "Тебе не поділили", — видно, кортіло сказати хлопцеві, але він тільки дозволив собі жарт: — Про справи оонівські йшлося* (О. Гончар).

ООПЛА́ЗМА, и, *ж., біол.* Те саме, що **овопла́зма.** *Якщо центросомні дефекти є причиною чоловічого безпліддя, то цей тип безпліддя не може бути подолано простим перенесенням сперматозоїда в ооплазму* (з наук. літ.).

ОО́С, *невідм., ж.* Скорочення: Операція Об'єднаних сил *(див.* **опера́ція).** *Піротехніки розповіли, чим заміновано території в зоні ООС* (з газ.).

△ **Опера́ція Об'є́днаних сил (ОО́С)** *див.* **опера́ція.**

ООСПО́РА, и, *ж., біол.* Одноклітинна спора, що розвивається із заплідненої яйцеклітини при оогамії в диких рослин. *Ооспори можуть зберігати життєздатність упродовж зимового періоду в умовах Західного Лісостепу України* (з наук.-попул. літ.).

ООФОРИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення яєчника у жінок. *Оофорит розвивається внаслідок інвазії в яєчники збудників інфекції при запаленні матки, яйцеводів, очеревини чи інших органів або ж травматичних ушкоджень* (з наук. літ.); *Оофорит виникає як ускладнення після абортів, пологів тощо* (з навч. літ.).

ООЦИ́СТА, и, *ж., біол.* Покрита щільною оболонкою запліднена яйцеклітина, яка утворюється на одній зі стадій розвитку найпростіших із класу споровиків. *Важливою біологічною особливістю одноклітинних паразитів є надзвичайна стійкість ооцист до фізичних і хімічних чинників довкілля* (з навч. літ.).

ООЦИ́Т, а, *ч., фізл.* Те саме, що **овоци́т.** *Вітелогенін є білком-попередником для побудови жовтка в ооциті* (з наук.-попул. літ.).

ÓПАД, у, *ч.* 1. Те саме, що **опадáння.** *Надвечір .. прибігає сплакана "тета" Іванчукова. Її здоровенні груди підіймаються й опадають, а за кожним таким важким опадом — новий приплив сліз* (Ірина Вільде); * Образно. *Блакитним опадом небес повільно світло струмувало, і простір згорнутий воскрес, зламавши крижані кристали* (П. Мовчан).

2. *спец.* Те, що опало (листя, плоди, гілки і т. ін.). *Важливий компонент лісових екосистем, який забезпечує зв'язок рослинність — ґрунт і функціонування екосистем загалом, — це лісова підстилка. Вона містить листовий опад, відмерлий травостій, мертві частини гілок та ін.* (з наук. літ.); *Швидкість деструкції рослинного опаду є одним з основних функціональних параметрів наземних екосистем* (з навч. літ.).

3. *діал.* Крижані бурульки або роса на деревах. *Він* [сад] *шумить, могутній, попід тучі, Світлокорий в опаді росин* (А. Малишко).

ОПАДÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опадáти[1]** 1, 4, 7. *Листка осіннє опадання, Повита інеєм трава, — Вість про весняне розцвітання, Розгадка давнього нова!* (М. Рильський); *Волоський горіх вітав його пахощами дитинства і смутком опадання* (М. Стельмах); *Вона .. дивилася, як скрапують на землю, наче сльози, білі пелюстки вишень. Жаль було від оцього опадання, через ці сльози* (Валерій Шевчук); *Гріхи треба зустрічати, як свято, як опадання пелюсток — тоді вони перестануть лякати нас* (К. Москалець); *Хіба .. опадання розтанцьованої води знову до джерела не було вже звершенням?* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); *Сироватка, створена за унікальною косметичною технологією, є ефективною в разі симптомів опадання, втрати пружності та еластичності грудей* (з наук.-попул. літ.).

ОПАДÁТИ[1], áю, áєш, *недок.*, **ОПÁСТИ,** адý, адéш, *док., перев. 3 ос.* 1. Відриваючись, обсипатися, падати з дерев, кущів і т. ін. (про листя, пелюстки, плоди і т. ін.). *В кінці греблі шумлять верби, А лист опадає* (з народної пісні); *Як буде жолудь опадати, як в парку жовкнутиме лист, чекай мене у димний Харків* (І. Гончаренко); *За його спиною опадають з віт ранні яблука: гуп, гуп...* (Н. Околітенко); *Пройшов день, два, і з неї цвіт опав, І Маківка осиротіла* (Є. Гребінка); *Опало на деревах останнє листя* (Ю. Збанацький); * Образно. *Поза столом сидить на лаві .. скваплений чоловічок — вже давненько не юнак, відколи вже й квіт з його опав, та ще й не трухляк* (Марко Вовчок); // Губити листя, пелюстки, плоди і т. ін. (про дерева, квіти і т. ін.). *Сади мої, сади зелененькі, Рано цвіли, та пізно опадали!* (з народної пісні); *Ще не траплялось бачити ніколи, Як плачуть, опадаючи, квітки* (П. Воронько); * Образно. *— Я ні за кого не хочу, — сказала Настя. — Ото біда, як підождати? Дівчина — це не малина, не опаде* (Марко Вовчок).

2. Падати вниз, додолу. *Над головою хурчали осколки й опадали, гупаючи, мов груші* (О. Гончар); // Руйнуючись, осипатися; обрушуватися, обвалюватися. *Двері гримнули сумно, і біля порога опала й розсипалася біла глина* (Г. Епік); *Он обдерлася хатина, опала глина і визирають погнилі кругляки* (У. Самчук).

3. Спадати (у 1 знач.), зсуватися з кого-, чого-небудь. *Мовчки підняв батько сина і поніс до воза. Ручка в його* [нього] *звисла, а в їй* [ній] *картузик недогорілий... одежа спопеліла, опадає...* (Б. Грінченко); *Бджілки злотисті В квітах літають, Роси перлисті З трав опадають* (М. Рильський); *Ще дерева чорніють, сніг з їхнього гілля давно опав* (М. Малиновська); // *тільки недок.* Пролягаючи де-небудь, опускатися (про долину, стежку і т. ін.). *Долина опадала далеко, видко було залізну дорогу і села на кінці краєвиду* (М. Яцків).

4. Переміщуватися вниз, займати нижче положення; опускатися (у 1 знач.). *Хвиля хвилю наганяє, То зроста, то опадає, То тіка в пітьму* (М. Старицький); *Низько стеляться хмари, ростуть, збиваються в купу і опадають* (М. Коцюбинський); *Туман пасмами опадав зі слизьких стовбурів осик* (О. Ульяненко); * Образно. *Вона .. опадала чимраз глибше на дно тої пропасті, яку круг неї і під нею викопало богатство* [багатство] *її чоловіка* (І. Франко); // Осідаючи, знижувати свій рівень. — *Вода не буде опадати, бо наші вороги загатили потік* (І. Франко); *Потемніли, пожухли і почали опадати сніги* (В. Козаченко); *Раптово підіймався вітер, крутив високий стовп чорного пилу і несподівано опадав* (Д. Білий); *Все зазеленіло, зацвіло, і повінь в одну мить опала* (Ю. Логвин).

5. Звисати донизу; обвисати (у 2 знач.). *Лазар побачив низеньку людину.., на якій все — вуси, волосся, старий мундир — звисало і опадало, наче довго лежало в воді і тільки що вийняте звідти* (М. Коцюбинський); // Безсило опускатися, схилятися донизу (від слабості, втоми і т. ін.). *Андрій Карпович помалу весь опадає й падає додолу* (В. Винниченко); *Їхні голови сонні Опадали на груди Й застигали в німому спокої* (С. Крижанівський); *Він зупинився й підняв руку для хресного знаку, та на півдорозі рука його опала* (Я. Галан); *Дівчину покинули сили, опала грудьми на гравій, яким була посипана доріжка* (Ю. Винничук); * Образно. *Напружені нерви одразу опали, як порвані струни* (І. Нечуй-Левицький).

6. Осідати на що-небудь, покриваючи його з поверхні (про іній, росу і т. ін.). *Сивий іній непомітно й поволі опадає на дерева* (І. Цюпа); *На зов'ялу удень квітку опаде вечірня роса, і піднімає квіточка головку, розправляє зомлілі листочки* (Панас Мирний); // *перен.* Наставати, починатися. *Змрок почина опадати на землю* (Марко Вовчок); *Опала тінь на землю обігріту, чоловіки заснули біля хат* (М. Вінграновський).

7. Зменшуватися в об'ємі, стухати (про пухлини, набряки на тілі). *Шумаков майже фізично почував, як шкіра на рані стягається, пухлина опадає і поступово зменшується в ній жар* (С. Голованівський); // Худнути, западати (про тіло або його частини). *Вона зів'яла, зсохла, як билина в спеку; лице зблідло, помарніло..; щоки опали* (І. Нечуй-Левицький); *Від напруги цих днів довкола очей з'явилися темні кола, а обличчя змарніло і ніби опало* (І. Роздобудько).

8. *розм.* Худнучи, утрачати округлість форм (про людину, тварину); спадати з тіла. *Перемінився Порох з того часу, як його бачив Чіпка; постарів, захирів, опав* (Панас Мирний); *— Тонна в бикові, а ти йому даєш два кілограми дерті? Травою щоб жив?.. Щоб охуд, опав?* (К. Гордієнко).

9. *перен.* Іти на спад, зменшуватися, поступово зникати. *Не сумуй, що врода Опадає з личка* (П. Грабовський); *Марія, не розгинаючи спини, вивертала груддя, копала землю. Опадала сила молодиці* (К. Гордієнко).

Опадáють / опáли рýки *див.* **рукá.**

◊ **(1) Опадáти / опáсти з (із) сил,** *рідко* — ставати безсилим, знемагати від утоми. *Не раз в гарячих днях, коли воздух* [повітря] *аж жаркий, опадаю зовсім із сил* (О. Кобилянська); *Військо втікало, а ті, що гнали за ним, опадали з сил, аж коні падали, знеможені на смерть* (А. Чайковський); *Коли лікарі перев'язали ту рану, він, хоча сплив кров'ю, опав із сил, та не ослабнув духом* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); **[Як (мов, нáче** *і т. ін.)***] полýда** *(рідше* **лýда, облýда) з очéй спáла (опáла, спливлá** *і т. ін.)* **<Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх>** *див.* **полýда.**

ОПАДА́ТИ², а́є, а́ємо, а́єте, *недок.*, **ОПА́СТИ**, аде́, адемо́, адете́, *док., кого, що.* 1. Оточувати, обступати кого-, що-небудь навколо, з усіх боків. *Килина винесла самовар, котрого в кімнаті опали менші дочки, неначе мухи мед* (І. Нечуй-Левицький); *Кожному було гарно дивитись, як змарнілі матері опали старшого лейтенанта, дякуючи за подарунок* (О. Гончар); * Образно. *Опала Коника зима; А Коник не придбав улітку ні зерна* (Л. Боровиковський); // Оточуючи, обступаючи, нападати на кого-небудь з усіх боків. *В той час, коли свій лук підносив він, Пірати вже опали з всіх сторін* (М. Бажан); [З - й гон е ц ь:] *Лорд наш грізний Облогу зняв і йшов від Орлеана, .. Коли французів понад двадцять тисяч Опали зусібіч його зненацька* (І. Драч, пер. з тв. В. Шекспіра); // Обсідати кого-, що-небудь з поверхні, з усіх боків. — *Що таке, Вітя? Вкусило щось? Вітя пролупався, протер очі, сплюнув: — Приверзлося, що опали бджоли* (С. Васильченко).

2. *тільки 3 ос., перен.* Охоплювати, оволодівати (про думки, почуття і т. ін.). *Інші думи опадали зосереджене чоло* [Ольги] (Я. Качура); *Хміль їм враз вилетів із голови, а натомість усіх опав переляк* (П. Панч); *Ріньуччо .. вийшов із дому, щоб виконати те, чого вимагала од нього дама, і опали його по дорозі всякі думки та гадки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

◊ **Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли,** *рідко* **опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють)** *див.* **зли́дні.**

ОПАДА́ЮЧИЙ, а, е. Який опадає *(див.* **опада́ти¹** 1–3), опускається. *Тихий вітер обвівав щасливу сім'ю, обсипав опадаючим листом рож і бузку головку дитини та одежу матері* (І. Нечуй-Левицький); *Вікно виходило в парк, величезний, осінній, сповнений сухого шарудіння опадаючого сумовитого листя* (В. Собко); *На заході крізь опадаючу мряку мерехтіли зорі* (Я. Галан); *Згасає стукіт опадаючої роси, і така тиша у всьому місті* (К. Москалець); * Образно. *Все золотилося під променями опадаючого золотого сонця і відбивалось .. плямами на хвилях* (Ю. Логвин).

О́ПАДИ, ів, *мн.* Атмосферна волога, що випадає з хмар на земну поверхню (про дощ, сніг, град і т. ін.) або осідає з повітря на земній поверхні (про росу, іній). — *Люди .. теревенять, що буцімто я небесні опади принаджую...* (В. Чемерис); *Я ввімкнув радіо .. Передавали погоду. Завтра опади... на дорогах ожеледиця, мокрий сніг...* (Л. Кононович); *Опадів не було майже два тижні* (А. Дністровий); *У статті досліджено вплив забруднених атмосферних опадів на екосистему Азовського і Чорного морів* (з наук. літ.).

ОПА́ДИСТИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **спа́дистий.** *Перейду яри опадисті По землі, як по саду* (А. Малишко); *Над горою розросталася сонячна ясина .. Посеред неба спалахнула білим вогнем опадиста верховина* (Р. Андріяшик).

ОПАДО́ВИЙ¹, а, е, *спец.* Прикм. до **о́пад** 2. *Найбільшу здатність до загорання мають лишайникове надґрунтове вкриття та опадовий шар лісової підстилки, а найменшу — надґрунтове вкриття, формоване переважно мохом, брусницею та чорницею* (з наук. літ.).

ОПАДО́ВИЙ², а, е. Стос. до опадів. *Критий зеленими квадратиками .. дах над головою .. дозволяв опадовим стихіям просякати до верхніх кімнат* (У. Самчук); *У статті обґрунтовано важливість моніторингу кількості абсорбованих ґрунтом опадових вод та їхній вплив на формування паводкового стоку для досліджуваного водозбору* (з наук. літ.).

ОПАДОМІ́Р, а, *ч.* Прилад для вимірювання кількості опадів. *У статті проаналізовано похибки під час використання пластикових опадомірів із площею приймальної поверхні 58 см²* (з наук. літ.).

ОПА́К, у, *ч.* 1. Сорт білої глини, що йде на виготовлення посуду. *Опак — це глина дуже високої якості* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Гончарні вироби з такої глини. *Серед виробів декоративно-ужиткового мистецтва чільне місце посідав опак, який випускала Києво-Межигірська фаянсова фабрика* (із журн.).

ОПА́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **опа́к.** *Поверхню виробу з кераміки покривають опаковим шаром, який кольором схожий на фарфор* (з наук.-попул. літ.); // Вигот. з опаку. *Венеціанські майстри виготовляли опакове біле глушене скло, що імітувало дорогий китайський фарфор, уплавляючи скляні нитки в масу й одержуючи візерунчатий виріб* (з навч. літ.).

О́ПАЛ, у, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **опа́лення** 1. *Там йому дають кімнату .. з опалом, з світлом* (Сл. Б. Грінченка).

2. Те саме, що **па́ливо.** — *От бачу дві сохи, — сказала Маруся, — а де ж лати та крокви, та стовпи, та ворота? — Та попалила взимку потроху, бо опалу не було* (І. Нечуй-Левицький); *Із Жежави довожено щомісяця фірами провіанти і опал до Львова* (І. Франко); *Дванадцять кам'яних вівтарів мов виросло коло великого вівтаря під горою Синай. Коло кожного з них по обох боках лежали великі купи сухого опалу* (Г. Хоткевич).

3. Те саме, що **за́пал** 1. *Гапка заходилась з вечерею, бряжчала мисками, стукала і щось комусь з великим опалом доводила* (Марко Вовчок).

ОПА́Л, *ч.* 1. *род.* у. Прозорий склоподібний мінерал різного забарвлення із класу силікатів. *Крім скла, аморфний стан властивий також бурштину, гагату, опалу* (з навч. літ.); * Образно. *Поете, поринай у вир буття, у будні, в хащі днів, у твань життя, і ти здобудеш дивні самороди. Шліфуй, обточуй райдужний опал, вкладай всю душу в дорогі клейноди, для людства — це найвищий ідеал* (М. Драй-Хмара).

2. *род.* а. Окремий камінець цього мінералу, що використовується як ювелірна прикраса. *На шиї золота брошка з опалом* (І. Франко); *Я й собі підняв опал, підніс до очей. Камінь, щойно блакитний, враз став густо-синій* (А. Дімаров); *Діаманти, .. вісімнадцять неймовірно яскравих рубінів, триста десять прегарних смарагдів, двадцять один сапфір і один опал. Усе це коштовне каміння було повиймане з оправ і абияк накидане в скриню* (Р. Доценко, пер. з тв. Е. По); * У порівн. *Як ранок угорі засвітиться перлово І сонце, мов опал, дрімотно замигтить, — З криниці вмиюся, щоб серце відсвіжить, І вирушу в поля* (М. Рильський).

ОПА́ЛА, и, *ж.* 1. *заст.* Немилість, неласка царя до своїх сановників, що проявлялася в зміщенні з посади, забороні жити в столиці і т. ін. *Доходили чутки, що губернатор потрапив у опалу і має намір виїхати за кордон із своєю сім'єю* (І. Пільгук); [Ц а р:] *Подумай, князь. Я милость обіцяю, За лжу стару опалою карати Не стану я* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. *розм.* Узагалі неприхильність, незичливість, неласка і т. ін. до кого-небудь. *Врешті-решт Бланка змінила свій гнів на ласку, проте за час опали Монтіні зробив для себе приголомшливе відкриття. Несподівано він зрозумів, що любить її всім серцем* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі** *див.* **бу́ти; Попа́сти / попада́ти в нела́ску** *(рідше* **в опа́лу, в неми́лість)** *див.* **попада́ти.**

ОПАЛЕ́ВИЙ, а, е, *зах.* Те саме, що **опа́ловий** 2. *Ніч, така ясна, опалева ніч, що ніяк заснути не можна* (Б. Лепкий); *Зелень далеких нив ще ховалась в опалевім серпанку* (Н. Королева); *Максим кидається назад .. Він біжить по шляхах, він біжить по торосах руїн, він біжить по сизій, опалевій пустелі, — він усюди шукає його* [сина] (І. Багряний).

ОПА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опали́ти** 2. *Уклін тобі, опалене каміння Священних севастопольських руїн!* (М. Нагнибіда); *Нічого геройського не було в нім, ростом чи не нижчий від мене, з лиця майже негарний, опалений сонцем* (О. Кобилянська); *Із землі витягли криву, іржею вкриту, пощерблену шаблю, ножі, глиняну, добре опалену, цілком збережену, велику посудину* (Г. Коцюба); — *Бачу я ваші руки загрубілі і ваші обличчя, опалені вітрами, бачу вас в куряві чорних бур і в мoросяних холодних дощах...* (О. Гончар); * Образно. *Вони бачили села.., голі й опалені гарячим сонцем* (І. Нечуй-Левицький); *Яблунька .. викидала одну-дві квітки та й осипався з них цвіт, опалений холодним вітром* (С. Чорнобривець).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **опали́ти** 3. *Затьохкали, забилися опалені жаром першого кохання серденька дівочі* (Л. Яновська); — *Не раз у пітьмі ночі сонні видива, Світлицею витаючи дівочою, Мені шептали: "О щаслива дівчино .. Сам-бо Зевс — опалений Жаги стрілою і Кіпріди радощі З тобою хтів би розділить"* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

3. *у знач. прикм.* Який опалився (у 2 знач.). [Ж у р а:] *Коли вона увійшла в палаючий танк, вона не думала про себе! Вона була вся опалена і могла навіть осліпнути!* (І. Кочерга).

ОПА́ЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опали́ти.** *Для опалення невеликих приміщень, зокрема підприємств торгівлі (кіосків, ларків), пересувних побутових приміщень для будівельників тощо можуть застосовуватися масляні радіатори й нагрівальні електропанелі* (з навч. літ.); // Те саме, що **опа́лювання.** *Гафенко дозволяв селянам брати дерево для опалення з двірського лісу* (І. Франко); *Потоцький .. відігрівався в теплих покоях (на їх опалення запобігливий Клиш привіз кілька возів найкращих дров)* (В. Чемерис); *Бракувало вугілля для опалення* (Т. Прохасько).

2. Система обігрівання приміщень. — *У нас велике помешкання у старому місті. Чотири кімнати, навіть вода тепла постійно є, своє опалення зробили* (А. Кокотюха); *Якби його не звернули з істинного шляху, він .. мав би чудову зарплату, житло з опаленням і освітленням* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // Пристрої для обігрівання приміщень. *Вчаться хлопці в недоробленому вогкому, з несправним опаленням будинку* (Остап Вишня); *У каюті було холодно..: опалення, ввімкнене Ван Луном водночас з апаратом повітропостачання, не встигло ще підняти температуру до норми* (В. Владко); *Людмила сказала, що опалення працює на максимумі* (А. Дністровий).

(1) Водяне́ опа́лення — спосіб обігрівання приміщення гарячою водою, що циркулює по трубах. *Системи водяного опалення довговічні, нескладні, надійні в експлуатації* (з навч. літ.); *У системі водяного опалення з природною і штучною циркуляцією теплоносія вода від казана до приладів теплообмінника й у зворотному напрямку рухається під дією гідростатичного тиску, що виникає завдяки різній щільності охолодженої і нагрітої рідини* (з наук.-техн. літ.); **(2) Електри́чне опа́лення (опа́лювання)** — спосіб обігрівання приміщення електричними опалювальними приладами, які перетворюють електричну енергію на теплову. *Витрати на експлуатацію систем електричного опалювання перевищують витрати на експлуатацію всіх інших опалювальних систем* (з навч. літ.); **(3) Паро́ве опа́лення (опа́лювання)** — спосіб обігрівання приміщення парою *(див.* **па́ра**^{2} 1). — *Оце ви тут живете? У мене кімната більша і з паровим опаленням* (Д. Гуменна); *Рачкуючи, .. поплазували* [бійці] *вглиб .. і .. опинилися у вогкому і холодному приміщенні, захаращеному котлами парового опалення* (О. Гончар); *Твердопаливні котли призначені для вироблення насиченої або перегрітої пари в системах парового опалювання, вентиляції та гарячого водопостачання* (з наук.-техн. літ.); *Перші вітчизняні системи парового опалення почали використовуватися на початку XIX ст.* (з навч. літ.); **(4) Центра́льне опа́лення (опа́лювання)** — система опалення, при якій тепло йде в різні пункти зі спільної котельні. *Це був невеличкий, світлий, охайний кабінет з паркетною підлогою, центральним опаленням* (В. Підмогильний); — *Ти спробуй пожити .. без електрики, без водопроводу, без центрального опалення* (П. Загребельний); *Унікальний радіатор виготовлено у Франції для експлуатації в системі центрального опалювання* (з наук.-техн. літ.).

ОПАЛЕСЦЕ́НТНИЙ, а, е, *фіз.* Стос. до опалесценції. *Методи термічної та іонообмінної кристалізації не використовують для одержання високоміцних скловиробів унаслідок зміни оптичних властивостей скла, яке в переважній більшості випадків стає мутним, опалесцентним, покритим павутиною прозорих ниток* (з навч. літ.).

ОПАЛЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Явище розсіяння світла каламутним середовищем з утворенням різних відтінків кольорів, що властиве опа́лу. *Ізометричний вірус у градієнті цукрози давав своєрідну опалесценцію: його використовували в електронно-мікроскопічних дослідженнях та при імунізації кроликів для одержання антитіл* (з наук. літ.).

ОПАЛЕСЦІЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *фіз.* Який опалесціює. *Є опалесціювальні лікарські форми гелю* (з навч. літ.).

ОПАЛЕСЦІЮВА́ТИ, ю́є, *недок. і док., фіз.* Розсіювати світло каламутними розчинами з утворенням його відтінків. *Всі колоїдні системи здатні опалесціювати* (з навч. літ.); *Унаслідок застосування кадмієвих електродів розчин опалесціював* (з наук.-попул. літ.).

ОПА́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **опа́сти**^{1} 1, 2. *Осінь вже присипала землю золотою порошею опалого листя* (В. Кучер); *Ми просувалися поволі — весь час розгрібаючи сухе листя і опалі гілочки* (Ю. Логвин); *Тато й мама Романа (вони давно розлучилися, .. Роман для них вже опале яблуко) дали синові по сотні на честь його демобілізації* (В. Яворівський); *Порівняльні дослідження проб плодів, опалих і знятих з тих же дерев, показали відмінність між ними* (з наук. літ.); * Образно. *По шурхоту опалому, в промінні, примруживши очей зелений зблиск, іде на полювання василіск* (В. Неборак).

2. *перен.* Який опав *(див.* **опа́сти**^{1} 7); змарнілий (у 1 знач.). *Марійка мовчить .. Опалі щічки зраджують поволі свіжість і молодість* (У. Самчук).

ОПАЛИ́ТИ *див.* **опа́лювати.**

ОПАЛИ́ТИСЯ *див.* **опа́люватися.**

ОПА́ЛКА, и, *ж., діал.* 1. Мішок із кормом для коней; рептух (у 1 знач.). *Недалеко від порога стояли сани і розпряжена пара коней. Перед ними висіла причеплена до дишла опалка, а в ній січка з вівсом* (В. Гжицький); *— До останнього подиху Батьківщину захищатимемо .. — І я так думаю.., —* *поглянув* [Петро] *довірливо, з приязню. Перекинув опалку з травою на плече і пішли* [Петро і Григорій] *на подвір'я* (М. Стельмах); *Під'їхавши до скирти, Полікарп чіпляє коням опалку, а сам — за вила. Швидко накидає солому* (М. Зарудний); *Хазяїнів улюбленець, він бридиться поганим стійлом та поганою збруєю, .. — він чекає на опалку з добірним вівсом, на шматочок хліба з руки господаря й платить йому красивою гордою ходою та летом по чистому полю* (Ю. Мушкетик).

2. Кошик (у 1 знач.). *Іду в поле, де був колись татів клинчик, .. засіяний камінцями .. Лягаю собі в траву над узвозом і бачу батька, діда, прадіда в білій сорочці з опалкою через плече — збирають ті прокляті камінці* (Р. Андріяшик); *— Мусить чоловік давати собі раду..: нині конюшини мішок нащибаєш* [нащипаєш] *кролям, завтра з ферми поцуплю опалку силосу* (Р. Федорів).

3. Коритце (у 1 знач.). *Мама пішли до стодоли нарізати січки худобі. Беруть натемно солому, а під січкарнею в опалці ворушиться щось. Мама .. до опалки — а там двоє старшеньких сплять* (М. Андрусяк).

ОПА́ЛОВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **опа́л** 1. *— І справді опали! — сказала зачудовано тітка Павлина. Справи пішли веселіше: глина так і сипалася донизу, опалова жила проступала все виразніше* (А. Дімаров); *Унікальними у світі вважають опалові родовища Австралії, що забезпечують понад 95 % світового видобутку цього мінералу* (з наук.-попул. літ.); // Подібний до опалу, схожий на опал. *Три основні різновиди світлорозсіювального скла — матове, молочне і опалове* (з навч. літ.); // Вигот. з опалу; оздоблений опалами. *Кумедні малахітові мавпочки з рубіновими очима .. підтримували карнизи, .. алебастрові гобліни визирали з бірюзових, опалових та оніксових глибин лігурійських, мавританських, турецьких лоджій* (В. Єшкілєв).

2. Який має колір опалу; молочно-білий з райдужними відтінками та голубуватим або жовтуватим полиском. *Ранок сьогодні був чудовий і море розкішне: синє, рожеве, зелене, опалове* (Леся Українка); *На стьожці неба угорі Зірки, неначе янтарі, Горять опаловим вогнем* (Л. Забашта); *Опалові відблиски плавали кімнатою* (О. Ульяненко).

ОПА́ЛУБИТИ, блю, биш; *мн.* опа́лублять; *док., рідко.* 1. *що, буд.* Док. до **па́лубити.** *Використовуючи будівельні матеріали, можна опалубити стельові перекриття будь-якої довжини, ширини й товщини* (з наук.-техн. літ.); *Легка рамна опалубка дає можливість швидко опалубити фундамент будь-якої геометрії* (з навч. літ.).

2. *кого, що, розм., рідко.* Ударити палицею. *Опалубити кривдника.*

ОПА́ЛУБКА, и, *ж., буд.* 1. Дерев'яна або металева форма для виготовлення бетонних та залізобетонних конструкцій, яку тимчасово встановлюють на місці зведення споруд. *Преображенський звелів зняти всю опалубку з недостояного бетону* (Іван Ле); *Полчище людей .. підвозило все потрібне для будови. Це були і дошки для опалубок, і найрівніші, найкращі стовбури дубові, вистояні не один рік* (Ю. Логвин); *Опалубка повинна мати точні розміри відповідно до робочих креслень, бути міцною й твердою, не деформуватися під впливом технологічних навантажень* (з навч. літ.).

2. Обшивка, обкладка зовнішніх частин якої-небудь споруди, обладнання і т. ін. *Казанярі виплели з лози опалубку циліндра висотою до двох метрів і обмазали його глиною* (В. Чемерис).

ОПА́ЛУБЛЕНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **опа́лубити** 1. *Канал вирує під камінним, тесаним склепінням, а на ньому здіймаються риштовання й опалублені каркаси* (Іван Ле); *Умисел в нього* [Вірагаста] *такий: закріпити .. всі сорок лодій так, щоб щільно стали одна біля одної. Безборті й опалублені лодії стануть суцільним дерев'яним мостом, по якому комонник може і вскач гнати свого огира* (Д. Міщенко).

ОПА́ЛУБЛЕННЯ, я, *с., буд.* Дія за знач. **опа́лубити** 1. *Металеву сітку використовують переважно для опалублення вертикальних поверхонь* (з навч. літ.).

ОПА́ЛУБНИЙ, а, е, *буд.* Пов'язаний зі спорудженням опалубки (у 1 знач.). *Багаторазове використання металевої опалубки та застосування опалубки з уніфікованих елементів знижує трудомісткість і вартість опалубних робіт, які становлять 25–40 % трудових витрат на зведення монолітних конструкцій* (з навч. літ.); // Признач. для опалубки. *В опалубні форми вкладають бетонну суміш, де вона твердіє до необхідної міцності* (з навч. літ.).

ОПА́ЛУБНИК, а, *ч.* Робітник, який зводить опалубку. *Керує він тут бригадою теслярів-опалубників, і, мабуть, саме це і зробило нашу бесіду щирою, товариською, адже на Дніпробуді я теж був теслярем-опалубником* (Яків Баш).

ОПА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *заст.* Який зазнав опали (у 1 знач.). *Прибуття Пушкіна на Україну року 1820 на службу при генералі Інзові було, по суті, приїздом опального поета на місце заслання* (М. Рильський); *— Рєпніни і досі ще листуються з опальним родичем, — не міг Капніст спинитися .. — Старого князя, власне, позбавили усіх постів, "замкнули" тут, а він не хилить голову...* (Василь Шевчук); *Поступово Тмутороканське князівство перетворилося на місце, куди зсилали заколотників, опальних бояр та воєвод* (Д. Білий).

2. *розм.* Який зазнав опали (у 2 знач.). *Зиновій Манів дещо знав, а більше здогадувався про Томенчукове минуле, проте не боявся приятелювати з цим опальним чоловіком* (М. Андрусяк); *Руслан був з впливової олігархічної сім'ї, дарма що нині опальної* (О. Ульяненко).

ОПА́ЛЬНИК[1], а, *ч., заст., рідко.* Той, хто зазнав опали (у 1 знач.). *Чим нижче падав в очах* [білогвардійських] *військ Денікін, тим вище підносився він, Врангель, в своєму ореолі вигнанця .. Зоря опальника швидко сходила над Цареградом* (О. Гончар).

ОПА́ЛЬНИК[2], а, *ч., заст., рідко.* Опалювач (у 1 знач.). *Ярослав уже віддав одну кімнатку для Пантелія й ще для двох писців; жили при палаці священники, ченці, свічкогаси, кантори, .. повно було придворних, ключників, .. опальників* (П. Загребельний).

ОПА́ЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до опалювання. *Під час опалювального сезону батареї в моїй кімнаті аж шкварчали* (Ю. Логвин); // Признач. для опалювання. *Колишні пакгаузи ставали цехами, з'єднувались між собою електропроводами, водогінними та опалювальними трубами* (Є. Доломан); *— Я тоді ще працював на заводі опалювальних систем. Я, знаєте, за освітою інженер* (Любко Дереш); *Несправні опалювальні пристрої не повинні експлуатуватися* (з навч. літ.).

△ **Опа́лювальний коте́л (каза́н)** *див.* **коте́л.**

ОПА́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опа́лювати** 1. *Підлога така опалювана, кам'яна* (І. Багряний); *Я жив тоді з Іваном Петровичем у дерев'яному флігелі, в більше ніж скромній, ніколи не опалюваній студентській кімнаті* (Б. Антоненко-Давидович); *В хаті, опалюваній бляшаною буржуйкою, на сковорідці, розпеченій до червоного, смажили .. млинці з кукурудзяного борошна* (В. Домонтович); *Великий і погано опалюваний кабінет праці дбайливо доглядався Надією Дмитрівною* (Н. Сняданко).

ОПА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опа́лювати** 1 і **опа́люватися** 1. *Він став сторожем у школі. Окрім прибирання та опалювання приміщення, якось непомітно для себе почав допомагати учням* (Є. Доломан); *Парові котли малої та середньої продуктивності застосовують для опалювання промислових та комунальних об'єктів* (з навч. літ.).

Електри́чне опа́лення (опа́лювання) *див.* **опа́лення; Паров́е опа́лення (опа́лювання)** *див.* **опа́лення; Центра́льне опа́лення (опа́лювання)** *див.* **опа́лення.**

ОПА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОПАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОПАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док.* 1. *тільки* **опа́лювати,** *що.* Обігрівати приміщення печами або системою яких-небудь спеціальних пристроїв. *Надворі травень, але оранжерею ще опалюють, і під склом парить важка задуха* (О. Донченко); — *Мусимо опалювати другу половину* [хати], *аби не завівся грибок* (Р. Андріяшик); *Він .. опалював книгозбірню, пильнував, аби не заводилась міль...* (Г. Пагутяк).

2. *кого, що.* Те саме, що **обпа́лювати** 1–4. *Святкові небесні вогні .. опалювали комах і засліплювали перехожих, роблячи ніч нестерпно красивою, а життя — невимовно прекрасним* (С. Жадан); *Перші дні літа вже опалили зелені трави* (В. Собко); *Змій під кінськими копитами звивався жилаво й опалював мене сірчаним вогнем* (Р. Федорів); *Дитина, яка безтурботно дме на погано запалений ґніт петарди і викликає вибух, що опалює її очі, не лякається так, як злякалася Маєтта* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Мовби крізь сон пам'ятає Семен, як сама собою випурхнула з його зубів цигарка, іскрами опаливши губу* (С. Васильченко); *Огнем опалило все тіло: кулемети противника помітили парашут і взяли його в хрест* (Ю. Смолич); *Холодний вітер опалював обличчя* (О. Донченко); — *Геть шапку, нахабо!* — *крикнув він, відчуваючи, як хвиля крові опалила йому лиця* [лице] (З. Тулуб); *Устина .. притулилась до холодного заліза. Воно опалило її чоло* (М. Стельмах); * Образно. *Він ще й досі .. чує на губах смак її рвучкого поцілунку, яким вона опалила його* (О. Гончар).

3. *кого, що, перен.* Те саме, що **обпа́лювати** 5. *Душу враз опалив безпричинний смуток* (Ю. Мушкетик); // *безос. Гната опалило смертельним жахом* (Григорій Тютюнник).

ОПА́ЛЮВАТИСЯ, юся, юєшся, *рідко* **ОПАЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОПАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* 1. *тільки* **опа́люватися.** Користуватися чим-небудь для опалення. *Мало що не все село панським лісом опалюється* (М. Коцюбинський); *Дрова тоді в Києві продавалися на базарах маленькими в'язанками! Їжу готували, і опалювалися тільки дровами* (В. Нестайко); // Насичуватися теплом, ставати теплим (про яке-небудь приміщення, будинок і т. ін.). *У підземній церковці теж правилася служба, і взимку вона більше опалювалася, ніж верхня* (М. Малиновська); *Взимку, з метою економії, всі зайві приміщення в замку не опалювалися* (О. Авраменко); *Вітальня не опалювалася, і ночували там, мабуть, лише в особливих випадках* (Н. Сняданко); // *безос. Пані Крепова казала, що пасаж виглядав як широка вулиця під скляним небом. Всередині взимку опалювалося* (Г. Вдовиченко).

2. Те саме, що **обпа́люватися** 1. *Тепер перша річ нехай провадиться про Остапа, .. що він у огні опалювавсь, присмажувавсь* (Марко Вовчок); *І зібралися сатрапи, .. і цареві радники, та й побачили тих мужів, що огонь не мав сили над їхнім тілом, і не опалився волос їхньої голови, і їхні плащі не змінилися, і запах огню не ввійшов у них* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Не грай з огнем, бо опалишся* (Номис).

3. *перен., розм.* Те саме, що **обгоря́ти** 3. *Най сестра чекає на парасольку до першого — зрештою нічо* [нічого] *не вадитиме, як трохи опалиться!* (В. Стефаник); *Недбало обмахуться галузкою жасмину молодець з блідим обличчям, що не опалилось навіть під африканським сонцем* (Н. Королева).

4. *тільки док., на кого, заст.* Розгніватися. — *Турський цар опалився на пашей* [пашів], *що Азоєва* [Азова] *не дістали, і зразу кількох повісив* (П. Панч).

5. *тільки недок.* Пас. до **опа́лювати.** *Чорнодимлена кераміка опалюється при температурі 900 градусів* (з наук.-техн. літ.).

ОПА́ЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Робітник, який опалює приміщення. *Вони як опалювачі, які цілі години сидять біля печей і грубок, .. мали цілковиту можливість вишпиговувати й повідомляти своїм товаришам все, що діється в канцелярії начальника тюрми* (І. Франко); *Вася ніяк не хотів лягати на вказане йому місце й, розташувавшись біля залізної грубки посередині вагона, взяв на себе обов'язки опалювача* (Б. Антоненко-Давидович); *Найнявся* [Мирон Мацюпінька] *при сільській канцелярії за сторожа, опалювача печей* (Р. Федорів).

2. Пристрій для опалення. *Автономні повітряні опалювачі салонів, кузовів і кабін працюють абсолютно незалежно від системи обігрівання транспортного засобу* (з навч. літ.).

ОПА́ЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **опа́лювач** 1. *Аристарх любив стежити, як опалювачка розводила у грубці вогонь* (В. Логвиненко); *До своїх обов'язків опалювачки Залізна Дама ставилась абияк і не дуже балувала дім теплом* (І. Жиленко).

ОПАЛЯ́ТИ *див.* **опа́лювати.**

ОПАЛЯ́ТИСЯ *див.* **опа́люватися.**

ОПАМ'ЯТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опам'ята́ти** і стан за знач. **опам'ята́тися.** — *Вірю в розум людський,* — *сказав недавно один наш писатель* [письменник]. *І ми віримо в нього і надіємось, що для слов'ян близиться хвиля опам'ятання* (І. Франко); *Знову став Арцишевський доводити до опам'ятання, щоб не губити города. Духовенство на те не зважало й кинулось робити непримиримий настрій серед райців і публіки* (А. Чайковський); — *Я вам маю дякувати, бо я ходив по вашій кривді, як по м'якій подушці, я не мав того опам'ятання* (В. Стефаник).

ОПАМ'ЯТА́ТИ *див.* **опам'ято́вувати.**

ОПАМ'ЯТА́ТИСЯ *див.* **опам'ято́вуватися.**

ОПАМ'ЯТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПАМ'ЯТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ОПАМ'ЯТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого.* 1. Виводити кого-небудь із стану непритомності, забуття; опритомнювати. *Опам'ятовує кат засудженого на смерть, показавши йому вірьовку, на якій за хвилину нещасний буде теліпатися* (Т. Осьмачка); *Дужий вітер, дощ миттю опам'ятали юнака, і жандарми, поставивши його на землю та закувавши в кайданчики руки, штовхнули йти* (Олесь Досвітній).

2. Виводити кого-небудь із стану задуми, розгубленості і т. ін. *Лазар стояв і дивився .. Не почував в собі ні злості, ні цікавості. — Зв'яжи їй руки!.. — Це його опам'ятало* (М. Коцюбинський); *— Романик, продовжувати! — крикнув хтось безапеляційно .. Це опам'ятало доповідача* (Ірина Вільде); *Час від часу тебе потрібно, як-то кажуть, опам'ятати .. Що рятівне, те мусимо .. раз по раз обертати, аби не тільки було нам добре відоме, але й весь час напоготові* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ОПАМ'ЯТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОПАМ'ЯТА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *рідко* **ОПАМ'ЯТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. Повертатися до свідомості із стану непритомності, забуття. *За кілька годин після операції пацієнт став опам'ятовуватися* (з газ.); *На четвертий день ледве опам'ятувався, вже думали, що вмру* (О. Стороженко); *Я опам'яталась і насилу згадала, де я, що зі мною діється* (І. Нечуй-Левицький); *Меланка опам'яталася й дивиться на неї нетямущим поглядом, не підводячись* (І. Кочерга).

2. Повертатися до стану душевної рівноваги, набувати знову здатності мислити, діяти і т. ін. (після сильного переживання, розгубленості і т. ін.); отямлюватися. *Другий день шкандибав Іван до хутора .. Опам'ятовувався і починав гадкувати, які дерева будуть за поворотом лісової дороги, — перевіряв себе* (В. Дрозд); *Мати, бідна удова, дуже зраділа, що знайшовся такий багатий жених, не дала дочці і опам'ятуваться і приневолила її одружитись* (О. Стороженко); *Опам'ятавшися трохи із надмірно сильного враження, бо се вже непереливки: діло йшло про мою власну шкіру, я взяв у руки лист* (О. Маковей); *— Ваня! Вже дванадцята... Аж тоді опам'ятався: безвільно пустив додолу смичка й останній раз подивився на скрипку. Важко зітхнув* (Б. Антоненко-Давидович); *В першу мить лосик окам'янів на місці, потім тривожно оглянувся і, опам'ятавшись, полетів .. до того місця, де залишив матір* (В. Гжицький).

3. Зрозумівши помилковість своєї поведінки, хибність своїх намірів і т. ін., відмовлятися від них; одумуватися (у 1 знач.). *Під час роботи на нього сходило натхнення.., і коли він опам'ятовувався, черевики, яких не зганив би і найвправніший майстер.., завжди виявлялися замалі* (Е. Андієвська); *— Я мужня жінка, — одказала Зося, — я мати сім'ї .. — Але ж ви передніше про те нічого не згадували! — крикнув Серединський. — То було колись. А тепер я... я... опам'ятувалась трохи* (І. Нечуй-Левицький); *— Опам'ятайсь, Карпе! Що ти вигадав: по-панському схотів жити, кров свою одмінити?* (М. Коцюбинський); *Завадка забувся і зробив жест, наче хотів взяти її за руку, але опам'ятався і відсмикнув руку назад* (Ірина Вільде); *— Оришко, — сказав він, — опам'ятайся! Навіщо терпиш муку і посилаєш на неї й мене?* (Валерій Шевчук).

ОПАМ'ЯТУВА́ТИ *див.* **опам'ято́вувати.**

ОПАМ'ЯТУВА́ТИСЯ *див.* **опам'ято́вуватися.**

ОПАНО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опанува́ти** 1, 2. *Його руки з довгими вузлуватими пальцями — в прозаїчних жестах справляли враження, що він виконує ремісничу працю: забарну, хоч і цілком опановану* (В. Барка); *Опановані мною в школі початкові знання іспанської можуть виявитися доречними* (Н. Сняданко); *Чугай уже завів мотор: німецька техніка опанована* (Григорій Тютюнник); *В опанованій країні запровадили римську адміністрацію, римську юстицію, римську мову — латину* (О. Шугай); // **опано́вано,** *безос. пред. По кількох годинах важкої праці опановано його* [вогонь], *розкидавши весь верх і приваливши сіно грубою верствою снігу* (І. Франко); *Перегукується* [втаємничений] *манускрипт з традиціями прадавніх гностиків, і сказано там таке: наш світ опановано силами мороку, демонічними полчищами* (О. Бердник).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **опанува́ти** 3. *Опанована таким неясним почуттям, такими неясними думками, Ївга вештається, виконуючи волю кожного, кожен загад* (Л. Яновська); *Вони поверталися з міста, опановані новими думками* (О. Довженко); *Віктор осів на землю, опанований реактивним, майже нутряним, плачем* (С. Процюк).

ОПАНО́ВАНІСТЬ, ності і ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **опано́ваний.** *Донець спалахнув. Андріїв спокій, опанованість і душевна рівновага бісили його* (І. Багряний).

ОПАНО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опано́вувати.** *Всяке виховання полягає не на розвиванні, а на опановуванні, влагоджуванні .. чуття* (І. Франко); *У шкільній програмі з образотворчого мистецтва головну увагу приділяють опановуванню основ кольорознавства* (з навч. літ.); *Київ залишався об'єктом політичних амбіцій аж до татаро-монгольської навали, а всі військові зусилля та духовні прагнення продовжували зосереджуватися на опановуванні київського престолу* (з наук.-попул. літ.).

ОПАНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПАНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *що, рідко чим.* Ґрунтовно засвоювати щось, оволодівати чим-небудь. *Максим опановував складні вправи на натягнутому канаті, жонглював* (Д. Ткач); *Дем'яна Карло Іванович готував до великого майбутнього: вечорами той опановував ораторське мистецтво й літературну мову* (О. Чорногуз); *Кмітливий і працьовитий Микола Снігур швидко опанував ковальську справу* (А. Шиян); *День за днем і вона потроху опанувала тією премудрістю* [писати] (В. Речмедін); *Крім глибоких знань з математики, фізики, історії, літератури й віртуозної гри на фортепіано, юнак опанував німецьку, французьку, латинську, польську мови* (М. Андрусяк); // Навчатися користуватися чим-небудь. *Я пішов до найкращого вчителя фехтування в Парижі, домовився брати в нього уроки і щодня протягом цілого року опановував прийоми бою* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма); *З часом люди набралися більше розуму, опанували вогонь, навчилися з кременя робити оружжя* (І. Франко); *Вони .. клали на папір власну руку й олівцем обводили її контури. Ти пояснюєш, чому їм треба опанувати саме цю операцію — щоб збагнути, що таке лінія, а що об'єм* (Н. Околітенко); *Найближчим часом нам обом годі й сподіватись опанувати цю техніку* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *перев. док., рідко.* Розуміти зміст, значення чого-небудь. *Грудницький ще не зовсім опанував цю звістку і в першу мить хотів навіть сміятися з неї* (Іван Ле).

2. *кого, що, рідко ким, чим.* Силою заволодівати ким-, чим-небудь, захоплювати (у 3 знач.). *Заступила чорна хмара Та білую хмару. Опанував запорожцем Поганий татарин* (Т. Шевченко); // *перен.* Підпорядковувати, підкоряти собі, своєму впливові кого-, що-небудь. *Вона не одразу, не прямолінійно йшла до головного — вона опановувала підступи до наших сердець* (М. Чабанівський); *Фортепіано й скрипка творили диво .. Була тільки музика. Опановувала всім живим, заповнювала весь безмір, несла на своїх крилах*

наші душі до Бога (М. Андрусяк); *Він зайшов у те село з паном Косціцьким, котрого вмів був цілковито опанувати* (І. Франко); * Образно. [Д е м к о:] *Так та копійка ним .. опанує, що він, як замакітрений, зробиться...* (М. Кропивницький); // *перен.* Підпорядковуючи собі, своєму впливові, спрямовувати що-небудь у бажаному напрямі. *Різні конкуренти старалися наводити на нього всякі клопоти.., та все те він умів поборювати, скрізь умів зробити лад і опанувати ситуацію* (І. Франко); // *перен., рідко.* Долати, перемагати що-небудь. *Світ починає опановувати темноту... Піщаний дощ тихшає...* (Олесь Досвітній); *Оживуть степи, озéра .. І пустиню опанують Веселії села* (Т. Шевченко).

3. *кого, що, рідко ким, чим, перен.* Повністю охоплювати, оволодівати (про думки, турботи, почуття і т. ін.). *Чим гірше було навкруги, чим більше надії хліборобів в'яли, тим більш Андрія опановували мрії про фабрику* (М. Коцюбинський); *Жалість не може заглушити радісного, хвилюючого почуття, що опановує всю його істоту* (О. Донченко); *Коли потрапляю, дорогий читальнику, в якесь нове місто, дивне почуття опановує мною* (Валерій Шевчук); *Його перестрівали люди, а він і не бачив їх, — так опанували його думки* (Б. Грінченко); *Справедливий гнів опанував Майбороду* (М. Йогансен); *Всіма опанував піднесений настрій, бо ніщо сьогодні вже не загрожувало життю, страшне пекло бою відгуркотіло* (О. Гончар).

◊ **(1) Опано́вувати / опанува́ти себе́** *(рідко* **собо́ю)** <*рідко* **Запанува́ти над собо́ю**> — долати вияв почуттів, емоційне піднесення, переживання і т. ін.; заспокоюватися (у 1 знач.). [Е в ф р о з і н а:] *Та що ти кажеш?! (На хвилину німіє з дива та обурення, потім опановує собою)* (Леся Українка); *Завдяки зусиллям волі я опановував собою* (О. Шугай); *Професор не знав, чи піддаватися своїому* [своєму] *гнівові.., чи запанувати над собою і обернути все в жарт* (А. Кримський); *— Так сидіти і не тікати... — Постояв якусь мить, опанував себе й повернувся на своє місце* (І. Багряний); *Катерина повагом сіла, сердита на саму себе, що відразу не опанувала себе* (С. Журахович); *Новина здалася правдоподібною, хоч нестерпно блискучою. Ні батько, ні Льока неспроможні були опанувати себе. До горла підступали сльози* (Олекса Ізарський).

ОПАНО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОПАНУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док.* 1. *рідко.* Справлятися із своїми почуттями, настроєм, відновлювати душевну рівновагу; заспокоюватися (у 1 знач.). — *Віддатися спокусі якоїсь страсті і не могти опануватися супроти неї — значить вложити на себе моральний дефект* (О. Кобилянська).

2. *тільки недок.* Пас. до **опано́вувати** 1. *Буття людини (її екзистенція) раціонально не пізнається, а опановується безпосереднім "переживанням"* (з наук. літ.); *Спецкурси, які будуть опановуватися в межах профілю навчання, обирають учні із запропонованого переліку* (з навч. літ.).

ОПАНУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опанува́ти** 1, 2. *Мусимо визнати у Масляка велику вправність у віршуванні .. та легкість, що походить, на жаль, далеко частіше від поверхового розуміння, ніж від повного опанування предмета* (І. Франко); *Шукав* [Васюта] *тих, хто очолив би похід проти косності в ставленні до техніки, за опанування її* (Ю. Шовкопляс); *Складати літери .. стало важкою, майже неможливою до опанування справою, коли йому самому довелося з-поміж десятків гнізд каси виловлювати неслухняними пальцями потрібну літеру* (Ірина Вільде); *За війни, після опанування Таванню й Кизикерменем, Військо Запорозьке стало .. господарем Нижнього Дніпра та лиману* (А. Кащенко).

2. *перен.* Дія за знач. **опанува́ти** 3. *Відвертість мого товариша збентежила мене, його стан був схожий на опанування нав'язливою ідеєю* (І. Роздобудько).

ОПАНУВА́ТИ *див.* **опано́вувати.**

ОПАНУВА́ТИСЯ *див.* **опано́вуватися.**

ОПАНЧА́, і, *ж.* Старовинний верхній одяг у формі широкого плаща. *Гола шия і грудина* [в чабана]; *А з кремезного плеча Висне з стравою торбина І широка опанча* (Я. Щоголів); *На .. гостеві була брунатна .. опанча, а з-під неї блимав срібний ланцюг* (К. Гриневичева); *Василько взув постоли, одягнув темну сорочку й кафтан, .. зверху надів опанчу і пішов за Данилом* (А. Хижняк); *— Там колгоспи. Всі під одною опанчею сплять. — То вигадки, Миколо!* (І. Білик).

ОПАНЧИ́НА, и, *ж., розм.* Те саме, що **опанча́.** *Вартовий .. мерз. До півночі, поки горіли вогнища, він ходив, а стомившись, закутався в опанчину* (В. Малик); // Пошарпана, стара опанча. *На козаку, бідному летязі, .. Опанчина рогожевая* (з думи); *Замкнув* [Мартин] *одні двері, заткнув другі лопатою, заткав вікно старою опанчиною* (Б. Лепкий).

О́ПАР, у, *ч. і рідко* і, *ж., діал.* 1. Легкий туман *(див.* **тума́н**[1] 1); випар. *З вогкої землі йшов легенький опар і ніби прозорою імлою оповивав гори й пригорки* (І. Нечуй-Левицький); *Білі опари ослаблювали і чорність пітьми, і ясність сонця; ні фарб, ні блиску, ні тепла не помітно було навколо* (Юліан Опільський); *Теплий весняний опар котився понад рікою* (В. Малик); * Образно. *Ліліан прокинулася з опарів сну. Якусь хвилю не мала контакту зі світом* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка); * У порівн. *По лісу, неначе опар весняна, знімався придушений відгомін людей, коней, возів і зброї* (Іван Ле).

2. Місце на болоті, що ніколи не замерзає. *Молоді козаки ходили його полювати — не вполювали. Один з них не вернувся — чи його загриз вовк, чи провалився в бездонний опар* (Ю. Мушкетик).

3. Ополонка, перев. утворена виром. *Ще гонів двоє до берез, де гребля, де чорніє опар, — а вже ось віхола мете, і блудить страх безокий...* (М. Драй-Хмара); *Обходиш їх, ті ями зимувальні, плішнею пробиваєш опарі* (І. Гончаренко).

ОПА́РА, и, *ж.* Заправлене дріжджами або закваскою рідке тісто, яке потім учиняють. *Вона й опару постановила, вона й процідила, вона і діжу з тістом на піч поставила* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Я завжди порівнював письменника з пекарем. Із маленької опари він випікає хлібину* (В. Підмогильний); *Мати вчиняла опару в діжі, місила тісто, дерев'яною лопатою клала тісто на .. черінь* (С. Журахович); *З-за кучавського дубняку, як жовток на опарі, блиснуло сонце* (М. Дочинець); * У порівн. *Всередині в нього росло щось, як тісто у діжці, бродило, немов опара* (М. Коцюбинський).

ОПА́РЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **опа́рити.** *Він, голову піднявши вгору, Кричав, опарений мов пес. Олімпських* [богів] *шпетив на всю губу* (І. Котляревський); *Огонь загув, засичав .. Хата застогнала, неначе опечена й опарена товаряка* (І. Нечуй-Левицький); *Пила чай — пашів опарений язик* (Я. Качура); // **опа́рено,** *безос. пред. Відколи його опарено.., ходив* [Яць] *з костуром* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який опарився. * Образно. *Я відчув, що десь близько існує сонце, опарене в росах, здіймається воно над світом, радісно провіщаючи новий день і нове світло* (Валерій Шевчук).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **ошпа́рений (обпа́рений, опа́рений** *і т. ін.)* **[окро́пом]** *див.* **ошпа́рений.**

ОПА́РЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **опа́рити** і **опа́ритися.** *А якщо станеться нещастя, то даси душу за душу, око за око, зуба за зуба, руку за руку, ногу за ногу, опарення за опарення, рану за рану, синяка за синяка* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОПА́РИТИ *див.* **опа́рювати.**

ОПА́РИТИСЯ *див.* **опа́рюватися.**

ОПА́РИШ, а, *ч., розм.* Черв'як, який заводиться в гниючих відходах і який використовують для рибної ловлі; личинка м'ясної мухи. *З коробок розповзалися черв'яки, куплені в Києві на рибальському базарі, опариш змішався з макухою* (В. Шкляр); *Андрій.., проштовхуючись по міжряддю, побачив м'ясисто-ворухкі купки червоних робаків, білих, притрушених мукою опаришів* (Є. Пашковський).

ОПАРКА́НЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **опарка́нити.** *Гарна .. хата з величезним опарканеним садом* (О. Кобилянська).

ОПАРКА́НЕННЯ, я, *с.* 1. *розм.* Дія за знач. **опарка́нити.** *Масову забудову селища та опарканення його унікальних зелених оаз супроводжує методичне вирубування унікальних реліктових насаджень* (з газ.).

2. *перен., діал.* Захист (у 2 знач.). *Ніби розлетілось якесь високе опарканення, що моє особисте відділяло від решти світу...* (Ірина Вільде).

ОПАРКА́НИТИ *див.* **опарка́нювати.**

ОПАРКА́НИТИСЯ *див.* **опарка́нюватися.**

ОПАРКА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПАРКА́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* 1. *розм.* Оточувати парканом, обгороджувати. *Вирішила громада розширювати кладовище, опарканювати церкву* (з газ.); *Сквер на розі вулиць Лятошинського та Небесної Сотні житомиряни опарканили, нове освітлення встановили та облаштували дитячий майданчик* (із журн.).

2. *тільки док., діал., перен.* Те саме, що **захисти́ти** 1. *В душі радувався, що бадіки його обступили і перед хитрим ворогом опарканили* (Марко Черемшина).

ОПАРКА́НЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.,* **ОПАРКА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док., розм.* 1. Оточувати свою оселю, свій двір і т. ін. парканом; обгороджуватися. *Високим валом воно* [село] *обсипалось і по валу дубовими палями опарканилось* (П. Куліш).

2. *тільки недок., рідко.* Пас. до **опарка́нювати** 1. *Опарканюється садибна ділянка огорожею згідно з правилами благоустрою населеного пункту* (з газ.).

ОПА́РНИЙ, а, е. Прикм. до **опа́ра.** *Опарний спосіб приготування тіста не потребує великих затрат дріжджів (лише 0,5–1,5 %), але трудомісткий* (з навч. літ.).

ОПА́РТ, у, *ч.* Течія абстрактного мистецтва, що виникла в другій половині XX ст., художнім засобом якої є створення оптичної ілюзії у сприйнятті плоских і просторових форм. *День у день Бурдик під магнітофон вивчав крапки, лінії, плями .. Перескочивши через абстракцію, попарт, опарт, .. він приземлився на ледь помітній межі, за якою дрижало ненароджене мистецтво нового тисячоліття* (В. Діброва); *Опарт веде свої витоки з геометричного абстракціонізму* (з навч. літ.).

ОПА́РЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **опа́рювати** і **опа́рюватися.** *Від печі виводили димохідну трубу назовні. Між стінками втрамбовувався пісок, який мав підтримувати необхідну температуру для опарювання* (з навч. літ.); *Опарювання кашкою із часнику протягом десяти хвилин ефективне в лікуванні гнійних виразок і ран* (із журн.).

ОПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПА́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обшпа́рювати.** — *Маєш, Федю, сліпу жінку .. Вези дітям маму, вона буде їм у вічних потемках сорочки латати.., буде їм їсти варити та руки собі опарювати* (М. Яцків); *Кайдашиха вхопила його* [півня], *скрутила йому в'язи, .. опарила, обскубла та й укинула в борщ* (І. Нечуй-Левицький).

ОПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОПА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., рідко.* Те саме, що **обшпа́рюватися.** *Опарився на молоці, та й на воду студить* (Номис); *О. Артемій дзвонив в стакан, нервово сьорбав чай ложечкою .. Одна муха влетіла в чай і опарилась* (І. Нечуй-Левицький).

О́ПАС, у, *ч., діал.* Побоювання, острах. *Як служила я в Басенкових, то Басенчиха вірила на мене* [мені], *як на себе* [собі], — *ключі без усякого опасу давала, бо я зроду не злодійкувата* (А. Кримський).

○ **(1) Без о́пасу <Без опа́ски>,** *у знач. присл.* — не боячись, безстрашно. *В той зарічний край не можна йти без опасу* (Н. Забіла); *Я одразу ж прикидаю в голові: "От аби справді розжитися на залізні чоботи! Їм би зносу не було! Підмотай більше онуч і розкошуй на льоду без опаски"* (М. Стельмах); — *Преславні хани..! Підемо на Сейм..! Візьмемо городи їхні без опаски!* (В. Малик); *Слав Роман* [послів] *без опасу до мужів галицьких, підбиваючи їх на князя свого, щоб вони його вигнали із отчини його, а самого б прийняли на княжіння* (В. Чемерис); **(2) З о́пасом <З опа́скою>,** *у знач. присл.* — боячись; виявляючи обережність; невпевнено. *На роботу приймали Мотрю з опаскою* (Панас Мирний); *Позирнула* [Тася] *з опаскою на вікна. Аж так. Хтось у вікно: стук!* (С. Васильченко); *"Дивно поводиться боярство, — промайнула думка в князя, — зустрічають з ласкою, а стоять з опаскою..."* (С. Скляренко).

ОПАСА́ННЯ, я, *с.* У давній українській архітектурі — суцільна крита галерея навколо будівлі. — *А що, як старий причепиться, щоб поставити драбину, та присилує лізти до опасання або за опасання!* (І. Нечуй-Левицький); *Церква мовби плавала поміж землею й небом, внизу вона теж .. розпліскувалася то хвилястим бігом заокруглень-апсид, то довгим кам'яним опасанням* (П. Загребельний); *Двоповерхові зруби з опасанням .. обнесені тинами та парканами* (Ю. Логвин).

ОПА́СИСТИЙ, а, е. 1. Товстий (у 2 знач.), огрядний. *Гладка, опасиста, здорова, — вона здавалась ще більшою попліч з малим, сухорлявим Семеном* (М. Коцюбинський); — *Я відмовляюся розуміти великого гетьмана, — казав, віддуваючись, опасистий Пронський* (З. Тулуб); *Де хто чув, аби таких опасистих жеребців і кобил не конфіскували по дорозі як не до війська, то бодай на ковбаси* (Е. Андієвська); *Реєстровий гетьман Сава Кононович, незважаючи на свою опасисту статуру й живіт, .. гнеться заледве не в дугу й простягає до воєводи короткі руки, наче підносить йому на тарелі фортецю* (В. Чемерис).

2. *розм.* Дуже широкий (у 1 знач.); товстий (у 3 знач.). *Нарешті ножиці зачіпають нитку, скрегочуть, і приз — опасистий, грубий пакунок — падає на землю* (В. Дрозд); *Крізь міську браму можна було побачити високі стовпи чорного диму, які то збивались в опасисту хмару, то розпливались, закриваючи небо* (Д. Білий); *Примружує очі пан Баумель і розгладжує долонею свою опасисту бороду* (С. Андрухович).

3. *біол.* Який має овальну або круглу форму (про клітину). *Головна функція опасистих клітин — накопичення хімічних медіаторів запальної реакції* (з навч. літ.).

ОПА́СИСТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **опа́систий** 1. *Незважаючи на свою опасистість, вона м'ячем перекочувалася по подвір'ю* (В. Козаченко); *Він завів розмову про свою опасистість із трьома новими членами клубу, так ніби шукав уже нових рецептів* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

О́ПА́СКА[1], и, *ж., діал.* Побоювання, острах. [В а с и л ь:] *Якийсь шарлатан стовбичить... Опаска бере, щоб не заліз у кишені...* (М. Кропивницький); *Мінялись хазяї, але не мінялися опаска і недовіра, настороженість і зверхність, бридливість і холод, гнів і злоба в тих очах* (М. Стельмах).

○ **Без о́пасу <Без о́па́ски>** *див.* **о́пас; З о́пасом <З о́па́скою>** *див.* **о́пас.**

ОПА́СКА[2], и, *ж.* 1. *заст.* Бандероль. *Головна ж моя просьба до Вас та, щоб "Переднє слово" Драгоманова Ви вислали не опаскою, котра йтиме ще до цензури, а в конверті і теж рекомендовано* (А. Кримський).

2. *діал.* Смужка паперу, тканини, якою перев'язують або обклеюють що-небудь; обв'язка, обклейка; пов'язка (у 1 знач.). *Банкноти були перев'язані паперовою опаскою, на якій дрібним почерком була написана цифра тисяча вісімсот* (Ірина Вільде); *Байдужі до дощу, до холоду, .. вони кудись йшли собі .. посередині повені, посвічуючи своїми жовтими опасками на рукавах* (Р. Федорів); * Образно. *Поїхав* [Ладимир] .. *до хутора, де випиналася з соняшникової опаски, наче гриб-обабок з сухого листяного насту, Марушчина хата* (В. Дрозд).

ОПАСКУ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **опаску́дити.** *Пан Злотніцький думав оце їхати до Варшави і просити собі його уряду — а от тепер його ім'я там .. опаскуджене* (Г. Хоткевич); *Федотов налив собі бурди.., крекчучи опустився на коліна й довго бив поклони, примовляючи: — Прости, Боже, тлінному чреву моєму, що приймає опаскуджене віровідступником їство* (Р. Іваничук); // **опаску́джено,** *безос. пред. Я не хочу жити в епоху таких змін, коли все треба починати знову і все, що надбано хороше за попередні роки, буде опаскуджено* (з публіц. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який опаскудився (у 1 знач.).

ОПАСКУ́ДЖЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **опаску́дити** і **опаску́дитися.** *Отець Никодим думав у ці тривожні дні, що Господь карає не за осквернення храмів, а за опаскудження власної душі* (Г. Пагутяк).

ОПАСКУ́ДЖУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **опаску́джувати і опаску́джуватися.** *Опаскуджування лісу триває* (з газ.).

ОПАСКУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПАСКУ́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, що, розм.* Опоганювати, осквернями кого-, що-небудь. *Скільки всюди .. прихованих і відвертих намагань знеславити ім'я співця? Цілою зграєю, наче зголоднілі шакали, недоброзичливці опаскуджують хижим виттям написане кров'ю розтерзаного серця* (І. Пільгук); *— Розкажи ж мені, Марку, що ти за чоловік на світі, — спитав Кобза, — що тяжкими своїми гріхами так опаскудив свою душу, що тебе .. не прийма ні земля, ні саме пекло?* (О. Стороженко); // Глумитися над ким-небудь, принижуючи, зневажаючи його; ганьбити. [С т е п а н и д а:] *І клята ж була покійниця, царство їй небесне, вічний покій. Кого вона не опаскудила, кого не оганьбила?..* (М. Кропивницький); *— Отак опаскудити, обплювати дівчину, та ще принародно .. А спитати б, за що?* (С. Васильченко).

ОПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОПАСКУ́ДИТИСЯ,** джуся, дишся, *док., розм.* 1. Опоганювати, вкривати ганьбою себе; осквернятися. *Видатні люди не домагалися політичної кар'єри, а втікали від неї, аби залишитися самими собою й не опаскуджуватися* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **опаску́джувати.** *Опаскуджуються вулиці нашого міста безглуздими спорудами* (з газ.).

ОПАСКУ́ДИТИ *див.* **опаску́джувати.**

ОПАСКУ́ДИТИСЯ *див.* **опаску́джуватися.**

ОПА́СОК, ска, *ч., діал.* Пас (*див.* **пас**[1] 1); пояс (у 1 знач.). *Пересуваються мовчазливі четвірки, в пошарпаних синіх каптанах, в чоботях рваних, з поперев'язуваними головами, з руками на опасках* (Б. Лепкий); *Обірвався опасок на планшетці* (О. Забужко).

ОПА́СТИ[1] *див.* **опада́ти**[1].

ОПА́СТИ[2] *див.* **опада́ти**[2].

ОПА́СТИСЯ, опаде́ться, *док., рідко.* Те саме, що **опа́сти**[1] 1. *Червоно та біло у жовтому житі Зацвів та опався знервований мак* (М. Вінграновський).

ОПА́СУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., діал.* Побоюватися, відчувати острах. *Магнати і великі пани не боронили своїм служанцям* [прислужникам] *дивитися на їхні бенкети й ігрища, тільки у сю добу небагацько назбиралось того люду, бо опасувались, щоб не понаходило бурлацтва і гайдамаків* (О. Стороженко); *Опасувалися, щоб не заподіяв собі смерті, бо дуже він вже тужив* (Марко Вовчок); *Я .. тільки було опасуюся, щоб не напався він на кого такого, що не тямить його вдачі та й потягне його в суд...* (О. Кониський); *Хоч і втішалася вона з ним цілуванням-милуванням, усе чогось ніби опасувалась, а чого — й сама не знала* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОПА́ТРАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **опа́трати.** — *Прийшов наш хвершал* [фельдшер].., *подивився, що лікарями та приставами лежить* [Горпина] *опатрана, неначе гуска перед Різдвом* (Т. Осьмачка).

ОПА́ТРАТИ *див.* **опа́трювати.**

ОПА́ТРУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, діал.* Пильнувати (у 2 знач.), обпатрювати (у 3 знач.). *Кинувся* [Наум] *до Марусі .. і усе приговорює: — Прощай, моя донечко, утіха, радість моя! .. Складаю твої рученьки, що мене годували, опатрували, обнімали...* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОПА́ТРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПА́ТРАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обпа́трювати.** *Зарізав він індика, я опатрала, половину зварила, половину спекла* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *Опатравши, як птицю степову, Назавжди смерть мене утопче у траву* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

ОПАХА́ЛО, а, *с.* 1. Те саме, що **ві́яло** 1. *Він сидить, немов камінний ідол під опахалами з барвистих пер* (Леся Українка); *Один* [воїн] *веслував, другий тримав над вождем опахало з пальмового листя* (Ю. Бедзик); * Образно. *Вона .. побачила у воді своє відображення: прегарна голівка з великим жмутом зеленавого волосся, довгасті темно-сині очі з опахалами густих вій* (О. Бердник); *Довго свічку колихало вологим зимним опахалом, і тіні здовкруги зітхали* (В. Стус).

2. Пластинчаста частина пера птахів. *Пір'їна складається з пенька, стрижня й опахала* (з навч. літ.).

3. *астр.* Частина сонячної корони у формі пташиного пера або віяла під час затемнення Сонця. *Основними структурами, що спостерігаються в короні Сонця, є корональні діри, корональні арки, корональні петлі, промені, опахала, шоломи, яскраві точки* (з навч. літ.); *Сонячна корона сильно змінюється від затемнення до затемнення, що зумовлено також і фізичною зміною структурних утворень: опахала, наприклад, існують протягом одного-трьох місяців* (з навч. літ.).

ОПАХА́ЛОЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **опаха́ло** 1. *Опахалочко з павичевого пір'я;* * У порівн. [П р і с ь к а:] *Бач, як холодочком повінуло, немов тим опахалочком* (С. Васильченко).

ОПАХНУ́ТИ *див.* **опа́хувати.**

ОПАХНУ́ТИСЯ *див.* **опа́хуватися.**

ОПА́ХУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПАХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що і без прям. дод., рідко.* Обвівати своїм подувом (про струмінь повітря); злегка обдувати (у 1 знач.). *Опахує медузу вітер, мне її, вгинає од країв й напинає знов* (П. Тичина); *Потерпілому від теплового удару необхідно надати горизонтальне положення, дещо піднявши голову, й почати його опахувати, прискорюючи рух повітря й тим самим підсилюючи тепловіддачу* (з навч. літ.); *Опахнув свіженький вітерець — і засиніє старий Дніпро поміж зелених комишів та червоного верболозу* (Марко Вовчок).

ОПА́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОПАХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., рідко.* Злегка обдувати, обвівати себе струменем повітря. *Опахуватися програмкою на концерті.*

ОПАЧИ́НА, и, *ж.* 1. *заст.* Весло. — *Пора вже на зиму .. човни зволікти, опачини сушити...* (Н. Королева); *Чубаті запорожці, м'язисті, просмолені смолою і просолені морськими хвилями, гребли здоровезними опачинами й співали* (О. Довженко); *Василенко невдало гребнув важкою опачиною — і обшивка обізвалася глухим вибухом, що надовго повис над водою* (М. Стельмах); *Дід .. сам сів на весла .. і справді так опускав у воду опачини, що не чути було найменшого плюскоту* (В. Шкляр).

2. *діал.* В'язка хмизу або очерету. *Треба опачини — мостити греблю* (Сл. Б. Грінченка).

О́ПАШЕНЬ, шня, *ч.* Старовинний просторий довгополий чоловічий верхній одяг із короткими широкими рукавами. *Яснобородий рум'яний боярин ішов повільно й гордовито, в довгополому опашні* (З. Тулуб); *Князь Вишеслав скинув опашень, корзно* (С. Скляренко).

О́ПАШКИ, *присл.* Накинувши на плечі; не засовуючи рук у рукави; наопашки. *Пройшли стрункі дівчата, як тополі, Дядьки — шинелі опашки — пройшли* (І. Вирган).

ОПАЩЕКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, діал.* Обмовити (у 1, 2 знач.), зганьбити. — *За віщо ж він так опащекував мене? За віщо він мене собакою заради свята налаяв?* (Л. Яновська).

ОПЕКТИ́ *див.* **опіка́ти**[1].

ОПЕКТИ́СЯ *див.* **опіка́тися**[1].

ОПЕ́НЬГАТИ, аю, аєш, *док., кого, діал., жарт.* Одружити. *Треба його ув осени* [восени] *опеньгати* (Сл. Б. Грінченка).

ОПЕ́НЬГАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., діал., жарт.* Одружитися. *Знайшов таку, що й опеньгався* (А. Свидницький).

ОПЕ́НЬОК, нька, *ч.* Їстівний гриб із жовтуватою шапинкою на тонкій високій ніжці, що звичайно росте купками на пеньках або біля коренів дерев; підпеньок. *Голодному й опеньки м'ясо* (прислів'я); *Гостро пахло грибами. Та ось і вони! Високі, на тонких ніжках! Ціла купа! Опеньки!* (О. Донченко); *Урвище .. вкрите опеньками* (Е. Андієвська); — *Якось прийшла* [Горпина] *на обійстя — й ходить попід вишнями. Чого ж ходиш, кажу? А вона опеньків шукала* (Є. Гуцало); * У порівн. *Обок його* [нього] *Цариця небога, Мов опеньок засушений, Тонка, довгонога* (Т. Шевченко); *Ядвіга була стара та суха, як опеньок* (І. Нечуй-Левицький).

ОПЕ́НЬОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **опе́ньок.** *В жовтім лісі під пеньком Сто опеньочків вінком* (С. Пушик); * У порівн. *Як тільки оселилася* [Явдоха], *зараз почала все на свій лад перевертати, господарством заправляти .. Мотря, з молодих ще літ зсушена то працею, то нуждою, суха, як опеньочок, тиха, бідненько зодягнена, довго мовчала, потакала Явдосі...* (Панас Мирний); *Була у їх* [них] *донька, Оленкою звали. Як опеньочок, ще невеличке було, а там таке: оце як Палажка що робить, пряде абощо, було, то Оленка торкає пальчиком роботу її та: — А як воно це?!.. А з чого воно?* (А. Тесленко).

О́ПЕР, а, *ч., розм.* Те саме, що **операти́вник.** *І опер, і слідча зійшлися в одному: невідомий, котрий зміненим голосом викликав міліцію, міг у той час перебувати в будинку. Значить, міг бачити, як убили банкіра* (А. Кокотюха); — *В'ячеславе Мироновичу, ви вже на місці? Недалеко? Коли приїдете, пошукайте там того джентльмена, з яким учора не зміг зв'язатися наш новоспечений старший опер* (В. Єшкілєв); *Він час від часу ще кричить, що .. покаже всім, що таке справжній опер по боротьбі з бандитизмом* (А. Дністровий).

О́ПЕРА, и, *ж.* 1. Музично-драматичний твір, що поєднує інструментальну музику з вокальною і признач. для виконання в театрі. *Гануш привіз з собою ноти .. Він сів за рояль і почав вигравати арії з опер* (І. Нечуй-Левицький); *Приїздив Шаляпін .. Весь час він то розказував.., то знайомив нас з новою оперою "Хованщина"* (М. Коцюбинський); — *На партіях із опер Вагнера співаки дуже часто садять собі голос, дехто навіть назавжди. А партії у творах Верді співати легко, й голос у них звучить виграшно* (Н. Сняданко); *Композиторська спадщина Дмитра Бортнянського багата й різноманітна за жанрами. Передовсім то — шість опер, хорові культові твори, концертні увертюри, камерні ансамблі, сонати, п'єси для фортепіано, романси і навіть музика для військових оркестрів* (з навч. літ.); * Образно. *Степ хвилювався, виконуючи шумову музику своєї опери* (Ю. Яновський); // Театральна вистава, що відтворює такий твір на сцені. *Його голову давно вже морочила думка бачити коли-небудь свою оперу, скомпоновану на голоси рідних пісень — таких чулих та глибоких* (Панас Мирний); *З того дня я став ходити на репетиції гуртка Марії Сергіївни, що готував дитячу оперу* (Л. Смілянський); *Опера* ["Руслан і Людмила"] *не сходила зі сцени, її давали майже через день, і театр був повнісінький* (О. Іваненко); *Незабаром все місто знало: у наступний вівторок йтиме нове лицедійство, назване оперою "Полтавка", причому українською мовою* (Б. Левін); // *тільки одн.* Родова назва таких музично-вокальних драматичних творів. *1876 року .. вийшов той указ, котрим заборонили нам друкувати .. навіть ноти з українськими словами, щоб не дати розвитись українській опері* (І. Нечуй-Левицький); *Я .. почала роздивлятися книжки .. Книжки були про оперу, про музику взагалі, про історію Європи* (С. Пиркало); *Основоположником жанру української опери, що виникла як самостійна національна опера в останній третині XIX ст., вважають Миколу Лисенка* (з наук.-попул. літ.).

2. Театр, де виконують такі твори. *Шкільна молодь .. переповнює гальорки академічної опери* (В. Еллан-Блакитний); *У Києві .. його* [Лебединського] *можна було зустріти на прем'єрах Київської соловцовської драми, на виставах в опері й на концертах у філармонії* (Б. Антоненко-Давидович); *Чудовий будинок опери збирає коло своїх розмальованих афіш величезні юрби людей* (П. Колесник); *Іван Деркачук співав у всіх європейських столицях, близько десяти років був окрасою Варшавської опери* (Р. Андріяшик).

(1) Ми́льна о́пера <Ми́льний серіа́л>, *розм.* — багатосерійна теле- чи радіовистава на сімейні та побутові теми мелодраматичного характеру (перев. з постійними персонажами), розрахована на невибагливого глядача або слухача. *Мексиканська мильна опера "Багаті теж плачуть" в 90-х роках здійснила бум в українських містах і селах, які просто вимирали, коли по телевізору показували Маріанну* (Ю. Винничук); *Не було мильних опер по телевізору, та й телевізора мало хто міг собі купити. Існувала невідома нині розкіш співпереживати й насолоджуватись бесідою* (Г. Пагутяк); *Натан Роуз, провідний і, мабуть, найпронирливіший журналіст популярного журналу.., спеціалізувався на показі життя модельок і актрис мильних серіалів* (В. Лис); *Екран телевізора показував клапті різних мильних серіалів* (Любко Дереш); *Існує версія, що мильні опери з'явилися в Америці в довоєнний період і були розраховані на домогосподарок, зайнятих пранням і прибиранням. Руки у них були постійно в милі, звідси й назва* (із журн.).

◊ **(2) З і́ншої** *(рідко* **з дру́гої, не з тіє́ї** *і т. ін.)* **о́пери,** *жарт.* — те, що безпосередньо не стосується справи, теми розмови і т. ін. *Дуже мене цікавлять — се вже з другої опери — Ваші українські оповідання* (М. Коцюбинський); *Живуть* [на кухні] *різні крупи, а також, хоча це й з іншої опери, бібліотечка кухонної літератури* (С. Пиркало).

ОПЕРА́БЕЛЬНИЙ, а, е, *вет., мед.* Якого можна оперувати (у 1 знач.). *Лікування гормонами не має статусу монотерапії, операбельні хворі мають отримувати його лише як складову комплексної терапії* (з наук.-попул. літ.); // Який можливо вилікувати за допомогою операції. *Усі пацієнти з операбельними пухлинами молочної залози мають одержувати додаткове терапевтичне лікування вже на ранніх стадіях захворювання* (з наук. літ.); *Зважаючи на те, що не всі види раку операбельні, онкологи всього світу покладають великі надії на імунотерапію* (з наук.-попул. літ.); *Під час обстеження приматів зоопарку в горили виявили рак шлунку. Ветеринари сподіваються, що діагностували його вчасно й він операбельний* (з газ.).

ОПЕРА́БЕЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., вет., мед.* Властивість і стан за знач. **опера́бельний.** *Застосування методів кольорової контактної томографії та імуноферментного аналізу дає достовірну інформацію для прогнозування операбельності злоякісних пухлин* (з наук. літ.); *Операбельність хворих на рак підшлункової залози, згідно з даними вітчизняної та світової літератури, не перевищує 20–30 %* (з наук.-попул. літ.).

О́ПЕРА-БУ́Ф, о́пери-бу́ф, *ж.* Італійська комедійна опера на побутовий сюжет. *Із низами суспільства пов'язане формування опери-буф, яка, проте, швидко потрапила й до верхів суспільства* (з наук.-попул. літ.); *У Неаполі виникає взірець музичної комедії, який здобуває значення загального нормативу, — опера-буф Дж. Перголезі "Служниця-пані"* (з навч. літ.); *Київський театр оперети — музичний театр європейського рівня, в якому є місце і мюзиклу, і модерн-балету, і опері-буф, і кантаті* (із журн.).

ОПЕРА́НД, а, *ч., мат.* Об'єкт математичної операції. *Між операндами й операціями є глибинна подібність, яка виражається у зв'язку математичних об'єктів одного рівня з математичними об'єктами іншого рівня* (з наук. літ.); *Операндами арифметичних операцій звичайно є числа: під час додавання — доданки, під час множення — співмножники* (з навч. літ.); // *інформ.* Елемент даних, над якими виконуються операції в інформатиці й обчислювальній техніці. *У процесі декодування двійкові коди команд і операндів перетворюються на послідовність електричних імпульсів, які є необхідними для виконання команди апаратними засобами* (з наук.-попул. літ.); *Як операнди в комп'ютерній програмі для роботи з електронними таблицями Excel використовують числа, текст, логічні значення, адреси комірок (посилання на комірки, де утримується інформація), функції* (з навч. літ.).

ОПЕРАТИ́ВКА, и, *ж., розм.* 1. Коротка виробнича або службова нарада для розв'язання невідкладних справ; оперативна нарада. *У директора йшла оперативка. Величезний кабінет був битком набитий начальниками цехів, служб, відділів* (П. Загребельний); *Для ефективного здійснення діяльності з розкриття та розслідування злочинів у практичних підрозділах на початку робочого дня або по його закінченні проводяться оперативки, на яких той чи інший співробітник доповідає начальникові про заплановані заходи або звітує щодо їх виконання* (з газ.).

2. *інформ.* Те саме, що **Операти́вна па́м'ять** *(див.* **па́м'ять).** — *Слухай, а може, ми цю сцену рапідом знімемо? Зекономимо заодно й оперативку, і місце на диску* (Ю. Іздрик); *Об'єм оперативки ноутбука має бути достатнім для комфортної роботи запущених програм* (із журн.).

ОПЕРАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. *вет., мед.* Пов'язаний з хірургічною операцією, супроводжуваний операцією; хірургічний. *Кожен з них* [хворих] — *надзвичайний оперативний випадок (бо ж звичайні "лікувальні" випадки до клінік головного інституту експериментальної хірургії не потрапляють)* (Ю. Смолич); *Я спостерігав за прибуттям до берега човна швидкої медичної допомоги, вивантаженням хворого (гострий напад сечокам'яної недуги, хоч оперативне втручання, на мій погляд, ще не обов'язкове) і перенесенням тіла до приміщення шпиталю* (Ю. Андрухович); *— Сходи в лікарню, поговори з лікарем. Якщо ти, звичайно, знасишся на оперативній гінекології і зрозумієш усю термінологічну лексику* (А. Кокотюха).

2. Стос. до військової операції, пов'язаний з військовою операцією. *На моє прохання дістати з архіву наказ по дивізії, де відзначалось моє вдале оперативне командування, внаслідок чого мій батальйон зазнав найменших проти інших частин втрат, слідчий засміявся* (Б. Антоненко-Давидович); *Від серпня починаючи, Троянова бригада діяла як окрема оперативна бойова одиниця УПА-Північ* (У. Самчук); *Жодного разу він* [контрадмірал] *не втрутився під час проведення атаки, тож оперативне командування нашою групою цілком лягало на мої плечі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Корсунь-Шевченківська операція була надзвичайно складна як у тактичному, так і в оперативному відношенні* (з газ.).

3. Який безпосередньо здійснює що-небудь, виконує якесь завдання. *Оперативний черговий провів Павла глибокими ходами сполучення* (В. Кучер); — *Повідомляю, що злочинець з'явився раптом біля глухої стіни міністерства, — прозвучав голос офіцера, командира оперативної групи* (О. Бердник); *Тунель .. завалився, трохи не поховавши землекопа-аматора назавжди. Дружина здійняла лемент, сусіди потелефонували куди слід, й оперативна спеціальна команда досить таки швидко визволила господаря землі з її, землі, гостинних і міцних обіймів* (О. Ірванець); // Пов'язаний з безпосереднім практичним виконанням яких-небудь завдань. *Як їхати із заходу на схід, усі поїзди приходять до однієї станції. Назва її "Укіс". Станція з величезними оперативними можливостями: може приймати і приймала за добу безліч ешелонів і з людьми, і з різноманітним вантажем* (Остап Вишня); *Чіткий і складний оперативний план .. здійснювався в усіх деталях* (В. Владко).

4. Здатний правильно і швидко виконувати ті чи інші практичні завдання; дійовий. *За ним уже нерозлучною тінню ходила репутація здібного, оперативного і хороброго служаки* (М. Стельмах); *Преса справді була дуже оперативна. Адже увечері, накликаючи на голову Мечислава Живокіста кари небесні, другого ранку ця ж сама преса рознобідала, якою пастою Живокіст любить чистити зуби* (М. Білкун); *Недолугий міністр замість того, щоб дбати про оперативне керівництво, про військові навчання ракетників, .. мотався день і ніч, щось вибивав, щось канючив, плакався про мізерне фінансування* (Ю. Бедзик); — *Я навіть не вірив, що ваша служба така оперативна. Ви гідні похвали* (В. Чемерис); // Терміновий, невідкладний. *Піду надрукую собі .. візитівки десь у центрі оперативної поліграфії і буду хизуватися перед приятелями* (С. Пиркало).

Операти́вний уповнова́жений *див.* **уповнова́жений.**

△ **Операти́вна па́м'ять** *див.* **па́м'ять; Операти́вний про́стір** *див.* **про́стір.**

ОПЕРАТИ́ВНИК, а, *ч., розм.* Співробітник органу міліції, поліції, служби безпеки, карного розшуку і т. ін., який безпосередньо займається оперативно-розшуковою роботою. *В органах безпеки Корж лічився попервах як оперативник, він і досі не може розлучитись з червоними петлицями чекіста* (Б. Антоненко-Давидович); *Коли авто рвучко рушило в напрямі мосту, Фріц Дейк глибоко і полегшено зітхнув. З цими оперативниками краще не зустрічатися так близько — наскрізь бачать, прокляті* (Іван Ле); *Я відписав: так, мовляв, і так, живу в рідному Чернігові, .. служу в міліції. Ще й не стримався — пожартував: не начальником, звичайним оперативником, бандитів ловлю* (А. Кокотюха); *Я вже поспілкувався .. з оперативником райвідділу, який до мене вів цю справу .. Оперативник мені сподобався. Сорокарічний капітан, .. зірок з неба він хоча й не хапає, але вирізняється твердістю суджень, скрупульозністю і педантизмом* (В. Лис).

ОПЕРАТИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **операти́вний** 4. *Я вразив свого принципала тим, що незабаром став подавати йому на підпис чисто написаний протокол одразу ж після засідання. Такої оперативності він ще не бачив і учепився за мене як за рідкісну знахідку* (Б. Антоненко-Давидович); *Скуба з властивими йому спокоєм та оперативністю таки організував оборону. Стрільці дружно вдарили з усіх стволів* (М. Андрусяк); *Взявши собі за принцип якість виконання та індивідуальний підхід до клієнта, наш колектив надійно тримає високо підняту планку оперативності та професіоналізму* (С. Жадан); *Наступний сеанс зв'язку в екстрених випадках передбачався через день. Це ризиковано, але оперативність обміну інформацією в подібних ситуаціях виправдовувала ризик* (А. Кокотюха).

ОПЕРАТИ́ВНО. Присл. до **операти́вний.** *Кожна сота вагітність у жінок України позаматкова і переривається оперативно* (з наук. літ.); *З середини березня 1943 р. Український штаб партизанського руху став оперативно підпорядковуватися Держкомітету оборони СРСР* (з наук. літ.); — *Так от, товариші, у світлі нових даних доведеться оперативно змінити наш план* (В. Владко); *Вся інформація, яку збирає офіційне слідство, оперативно надходить до нас...* (В. Єшкілєв).

ОПЕРА́ТОР, а, *ч.* 1. Кваліфікований робітник, що керує роботою складного механізму або відповідає за виконання певного виробничого процесу. *Оператори провадили безперервні чергування біля радіолокаторів і найчутливіших радіоприймальних устроїв* (В. Владко); *Могутні процеси обробки металу відбуваються в надрах механізмів, оператори й змінні інженери стоять на своїх робочих місцях у білих халатах* (П. Загребельний); *Підземний бункер під атомною* [станцією] .. *Стоси чистого робочого одягу реакторників: білі, чорні, сірі. Літня жіночка видає їх чоловікам і жінкам, які вже прибувають на станцію за викликом, — дозиметристи, інженери, оператори* (В. Яворівський); *Валько був кібером, або, як офіційно називалася його спеціальність, системним оператором кібернетичних пристроїв* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Працівник, який здійснює оперативний зв'язок між замовниками послуг та їх виконавцями, надає інформацію з питань, що стосуються надання таких послуг. *Людмила .. активувала зв'язок з оператором, начепила з'єднані з мобільним навушники і мікрофон* (В. Єшкілєв); *Вадим зателефонував в таксофірму і замовив таксі. Оператор сказала, що таксі може приїхати лише через двадцять хвилин, швидше ніяк не виходить* (В. Хрущак); *Майка працювала оператором кол-центру* [центру оброблення звернень] *фармацевтичної компанії* (Люко Дашвар).

2. Фахівець, який знімає кіно-, телефільми або інші відеоматеріали. *Зараз почнеться сцена, перед написанням якої хочеться звернутись до художників, операторів, асистентів, освітлювачів, — до всіх, хто повинен розділити зі мною складний труд створення картини* (О. Довженко); *Коло нас лаштус свій кіноапарат оператор Дахно, — він спеціально приїхав .. зафільмувати нашу подорож* (Б. Антоненко-Давидович); — *Ми з кіностудії, — сказала жінка.* — *Я — режисер. Це — головний оператор. Це — художник. А це — директор картини. Знімаємо фільм для дітей. Про пригоди сільських хлопчаків* (В. Нестайко); *Хтось зателефонував на телебачення. Звідти приїхали оператори й почали записувати свято на плівку* (В. Багірова).

3. *заст.* Особа, що робить операцію (у 1 знач.); лікар-хірург. *Трапилось бачити свого берлінського оператора, він згоджується мене різати, так що тижнів через три я вже буду лежати на операційному столі* (Леся Українка); *Професор Трембовський був найвідоміший патологоанатом, оператор* (Ю. Смолич).

4. Підприємство, що надає послуги в галузі інформації та комунікацій. *Несподівано — я аж здригнулась — озвалася мобілка. Вона мовчала відучора і лише приймала вітання від польського оператора мобільного зв'язку* (Г. Вдовиченко); *У Таумі задзвонив мобільник.., дбайлива Ніколь поклала їй у сумку два стільникових апарати від найпотужніших тутешніх операторів* (В. Лис).

5. Юридична особа, яка здійснює фінансові операції на біржі (у 1 знач.). *Фондові біржі, які є центрами здійснення ф'ючерсних операцій, вимагають внесення гарантійного депозиту, розмір якого становить близько 6 % суми контракту. Після здійснення операції депозит повертається оператору* (з навч. літ.).

6. *мат.* Правило, яке встановлює зв'язок між елементами двох множин, ставлячи у відповідність кожному елементу першої множини певний елемент другої. *У багатьох питаннях фізики, математики важливу роль відіграють диференціальні та інтегральні оператори* (з наук.-попул. літ.); *Оператор, який ставить у відповідність кожному вектору сам цей вектор, є лінійним і називається одиничним (або тотожним) оператором* (з навч. літ.).

7. *інформ.* Команда (або група команд) програми електронно-обчислювальної машини, складена за правилами певної мови програмування. *Складений оператор (блок) є послідовністю операторів, яка на блок-схемах програм пишеться в одному прямокутнику або малюється у формі декількох прямокутників, що йдуть один за одним* (з навч. літ.); *Для операції об'єднання послідовностей символів в одну послідовність використовується спеціальний текстовий оператор* (з навч. літ.).

ОПЕРА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **опера́тор** 1, 2. *Над ним, короткозоро примружившись, нахилялось обличчя чергової операторки комп'ютерного томографа* (О. Ірванець); *Під час третього дзвінка онукові трафаретний голос операторки повідомив, що абонент перебуває поза зоною досяжності* (М. Кідрук).

ОПЕРА́ТОРНИЙ, а, е, *спец.* 1. Стос. до оператора (у 1, 2, 6, 7 знач.), пов'язаний з ним. *В операторному режимі система ультразвукової медичної діагностики дозволяє виконувати різні види оброблення й перетворення зображень для підвищення їхньої якості* (з наук. літ.); *Керування компресорною станцією здійснюється дистанційно — з операторної зали* (з наук.-техн. літ.); *Знаною в Україні є наукова школа операторних методів лінійної алгебри та функціонального аналізу* (з наук. літ.); *Сукупність правил виконання алгебраїчних дій над операторами називається операторним численням* (з навч. літ.); *Основними складовими захисту інформації в комп'ютерних мережах є контроль доступу інформаційних потоків, контроль трафіку мережі, аутентифікація, операторний контроль і керування захистом* (з наук.-техн. літ.).

2. *у знач. ім.* **опера́торна,** ної, *ж.* Приміщення, де працюють оператори (у 1, 2 знач.). *Микола Гуртовий уже двічі спускався в операторну, кричав у телефонну трубку: — Контора!* (Д. Ткач); *Операторна контейнерної автозаправної станції має бути обладнана дистанційним керуванням колонками, засобами зв'язку, пожежогасіння, звуковою охоронною сигналізацією* (з мови документів); *Після ефіру в операторній телестудії зібралися всі, хто був причетний до створення нової програми* (з газ.).

ОПЕРА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **опера́тор** 1, 2. *В цеху .. розлютив мене Кривцун. Він, виявляється, приміряявся до мого операторського місця і вже зготовлявся всістись за пульт* (П. Загребельний); *У нутрощах реактора пролунав глухий вибух. Посипався тиньк із стелі. Важко здригнувся блок .. Операторський журнал злетів з пульта і впав на підлогу* (В. Яворівський); *Успіх постановника заслужено розділив і Сергій, тоді ще випускник: його талановита операторська робота багато що вирішила* (О. Гончар); *Монітори гасли один по одному, .. зникали всі на світі фільми, сюжети, кліпи, завмирали всі передсвяткові історії з перекошеними операторськими планами, людськими гримасами й жестами* (Ю. Андрухович); *У Данка додалося справ. Вступив на курси телеоператорів, які організували при одному з телеканалів, захлинався від захвату, розповідав Дорі скільки спільного і відмінного між фотографією й операторським мистецтвом* (Люко Дашвар).

ОПЕРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до операції (у 1–4, 6 знач.). [Л і к а р:] *Я, простіть, вашої новітньої музики не розумію; крик, лемент якийсь, стогін, .. як в операційній залі* (Леся Українка); *В одному з кутків підземелля була обладнана справжня амбулаторія. Тут були всі необхідні інструменти, операційний стіл* (Ю. Збанацький); *Обличчя Голіцина суворе й рішуче. І дуже зосереджене. Так глядають* [виглядають] *майстри своєї справи при виконанні нелегких службових обов'язків. Хірурги над операційним столом* (Ю. Андрухович); *Лікар без досвідченої операційної сестри за скальпель не візьметься* (Люко Дашвар); *Наступ має початися з Мизоча як вихідної бази, перенестись до Дерманя як операційної бази і звідсіль перейти на Попівщину* (У. Самчук); *Вдень ми читаємо, лежачи на лавах, галицькі газети й їмо локшину з повидлом. Чудні галицькі газети. На першій сторінці: звіти операційного штабу* (Б. Антоненко-Давидович); *— Я прийшов до переконання, що конче треба звернути на іншу дорогу. — На іншу дорогу? — Так! .. — Вибореиу досі міру політичної свободи ужити як операційну підставу для основання* [заснування] *великої бойової організації* (І. Франко); *Подвійна — словотворча і словозмінна — функція елементів морфологічної структури викликає необхідність такого операційного прийому, як встановлення парадигм — сукупності взаємопов'язаних морфем, кожна з яких служить для вираження одного і того ж категоріального значення* (В. Русанівський); *Максим Чуприна переступив поріг, опинившись у світлому, величезному операційному залі будинку зв'язку* (І. Цюпа); *Контейнер виринув з портового шлюзу, наче тупорилий дирижабль давніх часів .. Маніпулятори кранів зачепили "дирижабль" за магнітні скоби і витягнули його на операційний майданчик* (В. Єшкілєв); *Розпорядження про зупинення або відновлення операцій з бюджетними коштами, що надійшли до органу Державного казначейства протягом операційного часу, виконуються в день їх надходження* (з мови документів); *Здатність функціонувати в різних операційних середовищах є однією з основних вимог до сучасних програм роботи з природномовними об'єктами* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **операці́йна,** ної, *ж.* Приміщення, де оперують хворих. *Пішов* [Заброда] *до поранених, що ждали своєї черги. Вибрав найважчого і наказав нести до операційної* (В. Кучер); *Усюди було чисто, як в операційній: дзеркало в передпокої не мало жодної цяточки, а вікно в кімнаті з піднятими ролетами здавалося взагалі без скла* (Г. Вдовиченко); *У часи великих битв, коли вирішувалась доля Львова, з гімнастичного залу зробили операційну. Тут відрізали ноги й руки, робили трепанацію черепів* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

△ **Заванта́жувач операційної систе́ми** *див.* **заванта́жувач; Операційна систе́ма** *див.* **систе́ма; Операційне по́ле** *див.* **по́ле; Операційне чи́слення** *див.* **чи́слення.**

ОПЕРАЦІ́ЙНО, *присл., вет., мед.* Шляхом операції (у 1 знач.). *У 1889 р. німецькі вчені І. Мерінг і О. Мінковський спричинили в собаки виникнення панкреатичного цукрового діабету, операційно видаливши підшлункову залозу* (з наук. літ.); *Доброякісні новоутворення лікуються консервативно або операційно* (з навч. літ.).

ОПЕРАЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у філософії, згідно з яким зміст наукових понять визначається не об'єктивною реальністю, а є результатом зіставлення вимірювальних, лічильних та ін. операцій, за допомогою яких і отримують відповідні поняття. *Поняття, не пов'язані з якими-небудь операціями, операціоналізм оголошує беззмістовними. Це стосується і багатьох понять матеріалізму* (з наук. літ.); *Основні ідеї операціоналізму сформулював у 1927 році американський фізик Персі Бріджмен* (з наук.-попул. літ.).

ОПЕРАЦІОНАЛІ́СТ, а, *ч.* Послідовник, прихильник операціоналізму. *Операціоналісти намагаються звести теоретичне знання до емпіричних процедур вимірювання* (з наук. літ.).

ОПЕРАЦІОНАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **операціоналі́ст.**

ОПЕРАЦІОНАЛІ́СТСЬКИЙ, а, е. Стос. до операціоналізму і операціоналістів. *Сполучені Штати ефективно оперують найбільш значущим з операціоналістських позицій проявом глобалізації — комунікаційним* (з наук. літ.); *Номіналізм у розумінні природи концептів корисний також у тому аспекті, що дає змогу здійснювати їх операціоналістську оцінку* (з наук. літ.).

ОПЕРАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний з виконанням ряду, сукупності операцій (у 5 знач.). *Достатньо повний опис будь-якої предметної галузі повинен містити і операціональний різновид наукових описів* (з наук. літ.); *У статті розглянуто особливості операціонального складу прогностичної діяльності у дітей із церебральним паралічем* (з наук. літ.).

ОПЕРАЦІОНІ́СТ, а, *ч.* Працівник, зайнятий виконанням операцій (у 3 знач.). *Термічне оброблення конусів триває кілька десятків хвилин. За ним спостерігає операціоніст, який обслуговує верстат* (з наук.-попул. літ.); *Цех із виготовлення шкіргалантереї шукає операціоніста зі знанням виробничих процесів і досвідом роботи* (з мови реклами); // Співробітник банківської установи, який обслуговує клієнтів і реєструє фінансові операції в облікових документах. *При відкритті валютного рахунку операціоніст банку інформує клієнта про те, які документи необхідно подати, про порядок ведення рахунку і тарифи* (з навч. літ.); *У кожному обмінному пункті валют має бути обладнане повноцінне робоче місце операціоніста* (з газ.).

ОПЕРАЦІОНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **операціоні́ст.** *Пересічна людина уявляє надійний банк приблизно так: високі відсотки за вкладами, фешенебельне приміщення із сучасною технікою, вишукані операціоністки, професійні клерки* (з газ.).

ОПЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Хірургічне втручання з лікувальною метою при деяких захворюваннях або пораненнях. *Вчора зробив собі операцію — вирвав зуба — почуваю себе добре, мов на світ народився* (М. Коцюбинський); *У нього поранено голову, можливо, що йому потрібна негайна операція...* (О. Донченко); *Вона приїхала вчасно, бо консиліум місцевих лікарів схилявся до невідкладної операції* (Б. Антоненко-Давидович); *Ліда ще в реанімації, кажуть, що операція пройшла успішно, завтра переведуть у палату* (Люко Дашвар).

2. Сукупність бойових дій, підпорядкованих єдиній меті, єдиному завданню, або одна така дія. *Самієв разом з начальником штабу взявся розробляти детальний план операції* (О. Гончар); *Це, здається, 1915 рік, і кожна розроблена у верхах бойова операція має відчутний присмак авантюризму* (Ю. Андрухович); *Перший Український фронт після визволення Києва почав стрімку наступальну операцію* (А. Кокотюха); *Багато розповідав* [Михайло Климчук] *про бойовий шлях полковника Батька. Особливо захоплювався операцією розгрому фашистської в'язниці, яку розробив і провів Омелян* (М. Андрусяк).

3. Окрема технологічно однорідна частина виробничого процесу, виконувана на одному робочому місці одним робітником або групою. *Пробка зварювалася з металічною стінкою і кріпленням переборки. Ця операція забрала теж небагато часу* (В. Владко); *Хоч операція відрізування* [заготовок] *може здатися простою, але насправді вона потребує від токаря великої уваги і досвіду роботи* (з наук. літ.); // Ряд дій або окрема дія в ряді інших, що з них складається робота окремої людини або групи людей, машини, механізму і т. ін. *Ідучи з Підзамча, побачила, як працюють на фабриці: той виконує одну операцію, той — іншу, той — ще іншу* (Р. Андріяшик); *Радіація стимулювала розумовий розвиток щурів, роблячи їх здатними виконувати різні складні операції* (Ю. Винничук); *Виймання письмової кореспонденції — це сукупність операцій з виймання простої письмової кореспонденції з поштових скриньок, транспортування й передавання її до об'єкта поштового зв'язку, в якому здійснюватиметься оброблення* (з мови документів).

4. Фінансова, торговельна і т. ін. угода. — *Ні на мануфактурі ти не розумієшся, ні торговельних операцій не знаєш...* (Остап Вишня); — *Навіщо тобі комендант, — подумав він, — ось через хвилину почнеш свої торговельні операції і простягнеш мені годинника або авторучку...* (Н. Рибак); *До війни рупія коштувала майже в сто разів дорожче, і такі великі купюри використовували переважно для міжбанківських розрахунків. При будь-яких операціях їхні номери фіксували* (О. Авраменко, В. Авраменко).

5. Яка-небудь дія або ряд дій для досягнення певної мети. *Лишившись сама, Мір'єм заходилась писати листа. Хоч операція ця не зовсім безпечна, та тепер це зробить найзручніше* (М. Коцюбинський); *В'язні заходилися швидко мити підлогу, користаючись з того, що наглядач саме зайнятий водінням інших камер до вбиральні. Операцію цю проroблено блискуче, чим засвідчено високу кваліфікацію, набуту за довгі місяці сидіння* (І. Багряний); *Полощу зуби наваром дубової кори. Ця операція мені навіть подобається* (Ю. Збанацький); *Дмитрик з хлопцями вправно звели корову східцями на горище, де Дмитрик нарешті передихнув на повні груди — операція вдалася* (Е. Андієвська).

6. *мат.* Відображення, що ставить у відповідність одному або декільком елементам множини (аргументам) інший елемент (значення). *Додавання є однією з чотирьох елементарних арифметичних операцій разом з відніманням, множенням і діленням* (з навч. літ.); *Число як елемент математичних операцій не є реальність, а умовність, абстракція* (О. Бердник).

7. *інформ.* Дія електронно-обчислювальної машини під час оброблення інформації, здійснювана за певною командою. *Нинішні машини виконують уже дуже складні логічні операції* (М. Дашкієв); *Один молодий вчений змайстрував комп'ютер, який був не більшим за долоню руки. Комп'ютер міг виконувати багато складних операцій* (В. Багірова).

△ **(1) Акти́вні опера́ції ба́нку,** *фін.* — операції банку щодо розміщення тимчасово вільних коштів, які є в їхньому розпорядженні, шляхом надавання кредитів та купівлі цінних паперів або майна. *Активні операції банку поділяються на кредитні операції та банківські інвестиції* (з навч. літ.); *Вкладання коштів у цінні папери — операції, які за своєю сутністю є торговельними, також відносяться до активних операцій банків* (з навч. літ.); **(2) Алеато́рна опера́ція (уго́да) <Алеато́рний до́говір>,** *фін.* — ризикована дія (про парі, лотерею, деякі біржові, ігрові операції). *Ризикований форвардний договір є алеаторною угодою, бо вигода цілком залежить від випадкової події* (з наук. літ.); *Алеаторні договори — це договори на ризик, тобто при укладанні договору сторони не можуть чітко визначити межі виконання своїх обов'язків, а втрата чи збагачення однієї із сторін залежить від випадку* (з наук.-попул. літ.); *Практично будь-яка підприємницька операція є повністю або частково алеаторною, бо завжди існує можливість впливу непереборної сили* (з навч. літ.); **(3) Антитерористи́чна опера́ція (АТО́)** — комплекс військових та спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України, який тривав з 14 квітня 2014 року до 30 квітня 2018 року. *Для забезпечення відсічі Росії та контрольованих нею маріонеткових утворень у Донецькій та Луганській областях діяв правовий режим під умовною назвою Антитерористична операція* (з публіц. літ.); *Використовуючи статус АТО, Україна змогла зупинити агресора, провести президентські, парламентські та місцеві вибори, а також звільнити частину окупованої території* (з публіц. літ.); **(4) Корпорати́вні опера́ції,** *фін.* — операції емітента щодо емісії, викупу, дроблення, консолідації і т. ін. цінних паперів, а також інші операції за переліком, визначеним Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. *У системах обліку прав власності на цінні папери виокремлюють функцію коригування інформації про випуск цінних паперів унаслідок глобальних або корпоративних операцій* (з наук. літ.); **(5) Опера́ція Об'є́днаних сил (ОО́С)** — комплекс військових і спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України, який був уведений 30 квітня 2018 року на заміну Антитерористичній операції. *Операція Об'єднаних сил — це один з інструментів відновлення державного суверенітету України та звільнення тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях* (з публіц. літ.); *На території проведення ООС діє особливий порядок, який наділяє військовослужбовців розширеними правами* (із журн.); **(6) Пласти́чна опера́ція,** *вет., мед.* — хірургічна операція для усунення дефектів шкіри та штучного відновлення або зміни нормальної форми окремих органів шляхом пересадки тканин. *У випадку обструкції примискового відділу сечоводу пропонуються реконструктивні пластичні операції* (з наук. літ.); *Я .. сподівався знайти переодягненого й перелицьованого (мовляв, зробив пластичну операцію обличчя і ховається десь на Рейні) фюрера серед переляканих і розгублених німецьких обивателів* (П. Загребельний); *Жителі Великої Британії стали все частіше віддавати своїх собак на пластичні операції, за останній час цей показник зріс на 25 %* (з газ.).

ОПЕРЕДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОПЕРЕ́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОПЕРЕДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **випереджа́ти.** — *Нелегко, та радісно високі врожаї дістаються. Добираєшся до них, як до найдорожчого скарбу. Мозолем, і потом, і серцем підіймаєш той буряк. Ціле літо кланяєшся сапці, сонце опереджуєш в полі* (М. Стельмах); — *Ходи поласувати вишнями, — запрошує Євген. Микола проводить ганчіркою по воронованому диску кулемета, відтак витирає руки і неспішно крокує до нас. Але його вже опереджають Чопик, Орлов і Кумпан* (Є. Доломан); *Бабуся кілька разів опередила мене .. Я не давався, перебігав її, хоч це було нелегко — сходити з стежки і бігти з повним глечиком* (М. Томчаній); *Перевага завжди залишається за тим, хто встигне будь-куди прийти першим і опередити ворога* (В. Козаченко); *Імпресіоністична манера, що дуже й дуже опередила свій час, .. як не можна краще пасує до цього твору молодого письменника* (С. Єфремов).

ОПЕРЕ́ДЖУВАТИ *див.* **опереджа́ти.**

ОПЕРЕДИ́ТИ *див.* **опереджа́ти.**

ОПЕРЕ́ДЬ, *прийм., кого, чого, рідко.* Те саме, що **попере́д**[2]. *Далина розгорталася, ніби писана верета, що її незрима рука котила зі сувоїв оперед коней* (К. Гриневичева); *Течія підштовхнула — міг пірнати й пливти, .. ногами відштовхуватись від загрозливого бакена і пливти, пропускати оперед себе баржу з гравієм* (Є. Пашковський); *Вовки! Зіркі провідникові очі вирізнили навіть здоровенного вожака, що ступав оперед зграї* (М. Андрусяк); *Побачивши мене, Микола прикусив язика і оперед товаришів шугнув у натовп* (Р. Андріяшик).

ОПЕРЕ́ЗАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опереза́ти** 1–4. *В білім хітоні вона, оперезана поясом срібним, Їде, недбало віжки держачи* (І. Франко); *Лейтенант Черниш? Простоволосий, згорблений, оперезаний навхрест через усю спину спітнілими ременями...* (О. Гончар); *Господиня вечора .. була одягнута в етнічний урочистий стрій: у білу вишиту сорочку з великим червоним намистом, оперезана широким поясом* (А. Дімаров); *Поверх кожушка, оперезаного широким ременем, звисала кобура з револьвером* (А. Шиян); *Її повна коротка шия, оперезана малиновою оксамиткою, забіліла й залисніла, як шовк* (І. Нечуй-Левицький); *Бліді, оперезані бинтами обличчя хворих, серед яких багато сліпих* (Я. Гримайло); *Внизу, оперезаний Дніпром, ліниво лежить собі на широкому лузі городок* (В. Винниченко); *Баштан виплив ніби з туману на чудовому схилі, оперезаний зеленими лісосмугами* (І. Цюпа); // **опере́зано,** *безос. пред. Монастирський комплекс бернардинів у Бережанах, центральною спорудою якого був Миколаївський костел, у другій половині XVIII ст. було оперезано кам'яним муром, що надало комплексу оборонного вигляду* (з наук.-попул. літ.).

ОПЕРЕЗА́ТИ *див.* **опері́зувати.**

ОПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* **опері́зуватися.**

ОПЕ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опери́ти.** *Забриніли тятиви луків, просвистіли оперені білими гусячими перами стріли* (В. Малик); *Стріла вп'ялась у долівку, і лишень її оперений хвіст дрібно затремтів* (Ю. Логвин); *Чоловік, відхилившись назад, упав навзнак. У грудях його стриміла оперена чорним стріла* (Г. Пагутяк); *У бадмінтон грають опереним м'ячиком (воланом) і ракеткою* (з навч. літ.); * Образно. *У Франка — суто тонічний вірш; .. у нього зразкові елегійні дистихи, оперені внутрішніми римами* (М. Зеров); // **опе́рено,** *безос. пред. Древко стріли індіанця, як правило, було оперено трьома перами орла, куропатки або дикого гуся* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який оперився (у 1 знач.). *Налетіли табунцем якісь пташки-червоногруди .. і разом сіли на вишню, виставивши до сонця свої повні, яскраво оперені груди* (О. Гончар); *Там* [у гнізді] *сиділо двоє ще не зовсім оперених пташенят* (П. Автомонов); *Поглянь — над тобою з лихою бідою Кружляє червоний птах. Сідає на плечі. Сідає на голову (Птах — оголений? Ні — оперений)* (В. Стус); * Образно. — *Ех, молоде-зелене! Вам би мої пригодоньки. Горобчики сіренькі, мало вас на полові круг пальця обводили? Півники ще не оперені...* (В. Чемерис).

3. *у знач. прикм., перен.* Який оперився (у 2 знач.), став дорослим. *Во злобі Сини твої тебе уб'ють Оперені, а злозачаті Во чреві згинуть, пропадуть, Мов недолежані курчата!..* (Т. Шевченко); *Весела натура так і просвічувала з усього його обличчя, так і виказувала в ньому ще не опереного, малодосвідченого хлопчиська* (Ю. Збанацький).

ОПЕ́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **опе́рений** 2. *Опереність ніг у певних порід курей є домінантною ознакою і визначається двома парами алелів* (з наук. літ.); *Першу основну оцінку каченят проводять у віці 7 тижнів за фенотипом (живою вагою, м'ясними формами, опереністю та екстер'єром)* (з наук. літ.); *Спеціалісти з птахівництва встановили тісний зв'язок між інтенсивністю росту й опереністю курчат* (з наук.-попул. літ.).

ОПЕ́РЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опери́ти** і стан за знач. **опери́тися.** *Скостеніння плоского трикутного хряща починається з моменту, коли закінчується оперення пташенят* (з наук. літ.); *У разі порушення вищої нервової діяльності у птахів сповільнюється процес оперення* (з навч. літ.).

2. Покрив із пір'я у птахів. *Особливо цікава була .. японська качка, дивна своїм оперенням* (І. Багряний); *На стежках парку походжають, як дома, набундючені фазани, вилискуючи на сонці важким пурпуром, алмазами, гарячим золотом свого оперення* (О. Гончар); *Мінячись у сонячному промінні, переблискуючи барвистим оперенням, летять птахи* (Є. Гуцало); *Цей з буруватo-сірим оперенням птах* [зозуля] *тільки тим і зайнятий, що підкладає свої яйця в чужі гнізда* (В. Чемерис).

3. Прикріплені до стріли пера, які надають їй стійкості під час польоту і правильно розподіляють центр ваги. *З легким свистом біля них майнула блискавкою довга стріла. Її оперення дрібно хиталося в повітрі, вона нечутно впала і встромилась гострим кінцем у землю* (В. Владко); *Хлопчик лише коротко крикнув і впав долілиць на поріг. Стріла хруснула й переламалась, і біле оперення з хвоста сокола тепер виглядало з-під його ще дитячого плеча* (І. Білик); *Чорна з білим оперенням стріла, немов блискавка, пролетіла в кількох дюймах над головою короля* (О. Авраменко, В. Авраменко).

4. *спец.* Вертикальні або горизонтальні площини на задній частині корпусу деяких машин і механізмів для забезпечення стійкості в русі і керованості. *У разі флатеру періодичні вібрації породжуються повітряними вихорами, які зриваються з крил і хвостового оперення літака під час обтікання їх потоком повітря* (з навч. літ.); *Над деталями хвостового оперення бомбардувальника Марина працювала з захопленням* (В. Собко); *Хома Хаєцький з червоними від безсоння булькатими очима сидить весь у кіптяві, вставляючи в оперення мін додаткові заряди* (О. Гончар).

△ **(1) Шлюбне опе́рення,** *біол.* — оперення птахів із тимчасово зміненим забарвленням для привертання уваги особин протилежної статі в період парування. *Особливим шлюбним оперенням самця коноплянки є червоні кола навколо голови і грудей* (з наук.-попул. літ.); *У дорослої самки вівсянки в шлюбному опереннi голова бура, з темними рисками, білої смуги на шиї немає* (з навч. літ.); *Шлюбне оперення самця качки-мандаринки дуже яскраве, воно поєднало в собі всі кольори веселки* (із журн.).

ОПЕРЕ́ТА, и, *ж.* 1. Музично-драматичний комедійний твір, здебільшого розважального характеру, у якому співи і танець поєднуються з розмовним діалогом. *Український композитор, хоровий диригент, священник Михайло Вербицький є автором хорових, вокальних, інструментальних творів, серед яких оперети "Гриць Мазниця" і "Школяр на мандрівці"* (з наук.-попул. літ.); *За мотивами творів Миколи Гоголя на українські теми Михайло Старицький створив оперету "Різдвяна ніч"* (з навч. літ.); // Театральна вистава, що відтворює такий твір на сцені. *Лис[енко] хоче .. ставити оперету дитячу "Зима й весна", — дуже гарна музика* (Леся Українка); *Деякі ролі двояться і трояться в очах, бо я кілька разів бував на виставі тої знаменитої оперети* (Б. Лепкий); *Нащадок полоненого наполеонівського солдата, Доллер .. мав у своїх жилах веселу французьку кров; він увесь час наспівував уривки оперет, декламував вірші, оповідав фривольні анекдоти* (Б. Антоненко-Давидович); *Посеред третьої дії оперети Ярослава Барнича "Шаріка" озброєні гітлерівці 14 листопада сорок третього року ввірвалися до театру в Станіславі* (М. Андрусяк); // *тільки одн.* Родова назва таких музично-вокальних комедійних драматичних творів. *Ще на початку XIX ст. широке визнання здобув на Україні жанр оперети* (з наук. літ.); *Класична оперета народилася у Франції, точніше в Парижі. Розквіт її можна пов'язати, головним чином, з іменем Жака Оффенбаха (1819–1880)* (з навч. літ.); *Ви можете сказати, що не любите .. симфонічну музику, драму чи оперету...* (О. Чорногуз).

2. Театр, де виконують такі твори. *Я думав: ну що, якби мені .. раз на тиждень піти до кіна* [кіно], *два на місяць — до оперети* (Д. Бузько); *Баба Аня була співачка, хористка. Спершу вона співала в опері, тоді в опереті, а потім у центральному палаці шлюбу* (В. Нестайко); *А я ночами сплю, хоч тепер у Чернівцях ввечері є куди піти — оперета є, кабаре теж, а ще цей, як його, кінематограф* (В. Кожелянко).

ОПЕРЕ́ТКА, и, *ж., розм.* або *ірон.* Те саме, що **опере́та.** *Пишу тепер оперетку на 2 дії* (В. Самійленко); — *Вона* [Катя] *пішла на оперетку. Сьогодні йде "Орфей у пеклі"* (В. Винниченко); *Молодий, вродливий, з чорними вусиками й добрими манерами, він скидався на актора оперетки* (М. Чабанівський); *Дивовижна, наче витягнена з якоїсь оперетки, пара завертілася й застрибала посеред кімнати в .. карколомному танці* (Д. Ткач); [Надія Іванівна:] *Несерйозна ти людина. Твій жанр — водевіль. Оперетка* (В. Нестайко); *Йому взагалі було б ліпше сидіти не в трибуналі, а в опереті: дуже охочий до забав і сміху був той чоловік* (П. Загребельний).

ОПЕРЕ́ТКОВИЙ, а, е. 1. Стос. до оперети (у 1 знач.). *Підбір опереткової трупи, декорацій, костюмів і т. п. коштуватиме багато грошей* (І. Франко); *Визначна українська співачка Марія Садовська сценічну діяльність розпочала в 1876 р. у трупі М. Кропивницького, де переважно виступала в опереткову репертуарі* (з наук.-попул. літ.); // *розм.* Прикм. до **опере́тка.** *Клавдія Петрівна наймає одну велику кімнату в родині якоїсь опереткової співачки* (В. Винниченко).

2. Такий, як в опереті, оперетці. *Мала то бути хвилина тріумфу й перемоги в її житті, а вийшла опереткова сцена з п'яним нареченим* (Ірина Вільде); *Раджа Сатіапал виявився зовсім не оперетковим красунем в сліпучих шатах, а звичайною пригніченою горем та втомою людиною* (М. Дашкієв); *Затяті вороги мали оперетковий вигляд* (А. Кокотюха); *Вона заходила — свіжа, весела, у платті з короткими рукавами, з красивими оголеними руками, така схожа на опереткову селянку* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // *перен.* Несправжній, театральний. *Потім прийшла черга на мобільних, сливе опереткових лідерів, які дешевою демагогією й піарними маніпуляціями переманювали на свій бік найбезпринципніші частини опозиції* (Ю. Іздрик); *До істин про "комунізм як вищий розквіт людства і людської особистості" я не підносився. Може тому у найстрашніших літературних снах не відчуваю потреби вклякати на капищах опереткового каяття* (В. Єшкілєв).

ОПЕРЕ́ЧИТИСЯ, чуся, чишся, *док., діал.* Упертися (*див.* **упира́тися**[1] 3). *Старшина кликав його у волость, а він оперечивсь, не хотів іти, так ми його взяли та й повели* (Сл. Б. Грінченка).

ОПЕРИ́ТИ *див.* **опери́ти.**

ОПЕРИ́ТИСЯ *див.* **оперя́тися.**

ОПЕРІ́ЗКА, и, *ж., заст.* Те, що оперізує (у 1, 2 знач.) кого-, що-небудь; пов'язка (у 1 знач.). *Іноді здибувався чоловік .. з оперізкою лише на стегнах, яка була його єдиною одежею* (Н. Королева); *Вона, як сліпа, витягує вперед чорну в чорній блискучій рукавичці руку й обережно увіходить. На очах у неї чорна оперізка* (В. Винниченко); *Поправивши оперізку на голові, він* [старий Коельо] *сумно усміхається. Що віщує йому гроза?* (Ю. Бедзик); *Навколо стану двічі обкручено мотузок, плетений з кінського волосу. Кінці його спереду й ззаду прив'язано до високих лук сідла. Ця оперізка втримує тіло верхи* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

ОПЕРІ́ЗУВАЛЬНИЙ, а, е. Який оперізує (у 1–3 знач.) кого-, що-небудь. *Пластику об'ємних форм порцелянового сувенірного куманця підкреслює оперізувальна тонка стрічка традиційного узору з імітацією художнього різьблення* (з наук.-попул. літ.); *Півтора століття церква святого Миколи в Бучачі виконувала не тільки релігійну, але ще й оборонну (бо мала глуху оперізувальну стіну) функцію* (з наук.-попул. літ.); *У романі О. Пушкіна "Євгеній Онєгін" листи Євгенія й Тетяни написані строфою, у якій відсутні перехресна, суміжна й оперізувальна рими* (з навч. літ.); *Одним із симптомів панкреатиту є оперізувальний біль у животі, що віддає в спину* (з навч. літ.).

△ **Опері́зувальний лиша́й** *див.* **лиша́й.**

ОПЕРІ́ЗУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПЕРЕЗА́ТИ,** ежу́, е́жеш, *док.* 1. *кого, що.* Надягати на кого-небудь пояс або обв'язувати, обвивати когось чим-небудь ніби поясом; підперізувати. *Парубок .. стояв над ямою, не кажучи і слова. — А що, чей уже мож* [можна] *спускати? — сказав один з тих, що його оперізували* (І. Франко); *Довкола хребта він помітив якусь темну смужку. То був шкіряний пояс, яким людина, очевидно, оперезала свій стан, ще бувши живою* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); // Обв'язувати мотузком, стрічкою і т. ін. кого-, що-небудь. *Нажате мною він оперізує перевеслом, .. зв'язує сніп і ставить його гузирем на стерню* (М. Стельмах); *Другого дня .. гукнули на ґанок шабельницького волосного старшину Микиту Руденка. Той вискочив розгублений, на ходу оперізуючи паском старовинний кунтуш, застібаючи неслухняними пальцями ґудзики* (Ю. Хорунжий); *Я вистежувала розімлілих на сонці вужів і годинами гралася з ними .. Особливо мені подобалось, якщо змій оперізував моє зап'ястя, шию чи передпліччя кільцями — шкіра плазунів була прохолодна, суха і приємна на дотик* (С. Андрухович); *Дівчата достали мотузка, оперезали кругом білого гарбуза й понесли до воза* (І. Нечуй-Левицький); *Сьогодні вранці пройшовся по саду, молодесенькі яблуні треба б соломою оперезати, скоро морози* (В. Дрозд); *Їх* [невільників] *оперезали та скували важким ланцюгом* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *кого, що.* Обвивати, охоплювати (про пояс, ремінь і т. ін.). *На золотих і срібних ланцюгах, які оперізували ялинку, трималися ляльки та іграшки* (М. Трублаїні); *Товстий золотий ланцюжок .. оперізував добре натоптане черевце* (С. Добровольський); *Підтяжки, мов бурлацькі лямки, оперізували йому плечі* (О. Гончар); *Синю сатинову сорочку, якої стало б на двох, оперізував .. вузенький пояс* (В. Земляк); *Стрійний* [стрункий] *стан* [парубка] *.. Ремінь вузький оперезав* (І. Франко); *Спрожогу він* [ведмідь] *необережно торкнувся приманки. Враз кілька мотузків оперезали його і зашморгнули в тугі петлі* (М. Трублаїні); * Образно. *Полум'я з усіх боків оперезало стайню* (Іван Ле).

3. *що, перен.* Розташовуватися навколо або по боках чого-небудь; оточувати собою щось. *Внизу ліс оперізує полонину чорною стіною* (І. Франко); *Широкий синій Дніпро оперізував Київ скляною дугою* (З. Тулуб); *— Мій спостережний пост містився в маленькому гайку метрів за шістсот від шляху, що оперізує гайок, а потім знов віддаляється від нього* (В. Владко); *Вона* [накидка] *була сплетена з чорної вовни, рукави й комір оперізувала біла вишивка* (М. Дочинець); *Зелені сади, кришталеві оранжереї, зелені луки з джерелами води, здобутої з глибин, оксамитовим поясом оперезали Кришталеве місто* (Д. Бузько); // Обносити, оточувати що-небудь навколо, з боків чимсь. *Ті, що боронили барикаду, чули добре, що цісарське військо залізним перснем оперізує середмістя* (І. Франко); *Кругом церкви дівочий хоровод. Побралися за руки, живим вінком церкву оперізують* (Б. Лепкий); *На багатьох дотах вони встановили броньовані ковпаки, оперезали місто новими лініями оборони* (В. Кучер); *Не одразу ми посадили весь сад. Спочатку посадили ярус внизу .. Через рік, як цей прийнявся, оперезали острів другим, ширшим ярусом* (О. Гончар).

4. *кого, що, розм.* Те саме, що **опері́щувати.** *Час од часу унтер довгим нагаєм оперізує голі спини робітників* (М. Йогансен); *Нагай у правій дужій руці дядька Варивона злітає — і оперізує здухвини гнідого коня. Від несподіванки гнідий кінь смикається вбік* (Є. Гуцало); *Батько.., не знайшовши різки, Дрючком Хведька разів із шість оперезав!..* (П. Гу-

лак-Артемовський); *Нечай змовчав. Оперезав нагаєм коня, вимчав уперед* (Н. Рибак); *Відчув* [Мартин] *страшний удар. Це Іван щосили оперезав його по спині* (К. Гриб); *Не встиг я зірватися на ноги, як клятий дядько розмахнувся щосили батогом і кілька разів оперезав мене вздовж спини, а потім іще й по литках* (А. Дімаров).

5. *тільки док., що, фам., рідко.* З'їсти чого-небудь багато і з жадібністю; уперезати *(див.* **уперíзувати** 2). *Йонька оперезав котелок партизанської кулеші* (Григорій Тютюнник).

(1) Оперíзувати / опереза́ти мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.) кого* — надягати на кого-небудь пояс, ремінь і т. ін. зі зброєю. — *Рід Османів не закінчився. Завтра оперізують мечем Ібрагіма* (Р. Іваничук); [А к і б а:] *Та я оперезжу тебе мечем владання, І сядеш ти на білого коня, А я держатиму покірно стрем'я, Як свойому* [своєму] *царю* (І. Франко); *Слуги наділи на нього соболину шубу, покриту парчею, оперезали шаблею, прикрашеною дорогоцінним камінням* (Р. Іваничук).

ОПЕРÍЗУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОПЕРЕЗА́ТИСЯ,** ежу́ся, е́жешся, *док.* 1. Надягати на себе пояс або обв'язуватися, обвиватися чим-небудь ніби поясом; підперізуватися. *Льняні завої будуть на їхній* [священників] *голові, а льняна спідня одежа буде на їхніх стегнах; не будуть оперізуватися тим, що викликає піт* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *В Мшанці носять пояси лише із чорної шкіри і нічим не прикрашені; в інших селах чоловіки носять широкі червоні пояси з м'якої шкіри, якими оперізуються двічі* (І. Франко); *А як мені збиратись! встав, оперезався та й зовсім зібрався* (Номис); *Оперезалася* [Настя] *цвітистим шовковим пояском* (А. Чайковський); * Образно. *Темна оксамитна шапка спадає на гори, небо запалює фантастичну ілюмінацію, оперізується туманним поясом Чумацького Шляху...* (О. Бердник); // Обв'язуватися мотузком, стрічкою і т. ін. *Санько чув, що колись у громадянську війну партизани оперізувалися патронами, і теж оперезався так* (Григорій Тютюнник); *Нарвало хлоп'я довгого бадилля з латаття.., поламало його дрібно, неначе разки зеленого намиста, обвертіло тими разками шию, й голову, й білі груди, оперезалось, неначе поясом* (І. Нечуй-Левицький); *Ланцюгом оперезавшись, береться* [Мина Омелькович] *за цебро, опускайте, буду той нещасний Романів колодязь чистити...* (О. Гончар); * Образно. *Прибрався* [театр] *по-святковому молодими кленами та сосною, мов стара дівка на вінчання, порозвішував на вогких стінах плакати та рушники й оперезався жовто-блакитними биндами* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *перен.* Оточуватися чим-небудь з усіх боків (деревами, ровами, стінами і т. ін.). *Протитанкові рови копала, земляними валами оперізувалася в ці дні* [1941 року] *Україна* (О. Гончар); *Попід скелями обидва береги оперезались рядками густих зелених ліз, густого високого очерету* (І. Нечуй-Левицький); *На ранок монастир оперезався свіжими окопами й валами* (Я. Качура).

3. *тільки недок.* Пас. до **оперíзувати** 1–4. *Весільний коровай прикрашався гілочками калини, оперізувався сплетеним у вінок барвінком* (з наук.-попул. літ.); *Як правило, фортеці оперізувалися глибоким ровом і обносилися високою стіною, вхід робився із підйомним мостом через рів* (з наук.-попул. літ.); *Феодальні усобиці і набіги половців зумовили інтенсивне будівництво оборонних споруд. Міста оперізувалися земляними валами й ровами, у систему дерев'яних фортець почали включатися як вузли оборони кам'яні башти* (з навч. літ.).

(1) Оперíзуватися / опереза́тися мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.)* — надягати на себе пояс, ремінь і т. ін. зі зброєю. *Заборонялося* [кочовим племенам] *зупинятися довше, як на три дні, займати ущелини й гірські проходи, їздити верхи, оперізуватися мечем* (П. Загребельний); *З лави підвівся* [богатир], *золоту кольчугу надів, золотим мечем оперезався* (з казки).

ОПЕРÍЩЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **оперíщити.** *"Опельок"* [автомобіль], *мов оперіщене лозинкою цуценя, сіпається в бік від тротуару, чути тоненький зойк мотора, хмарою злітають бризки, і прудкі колеса вже котяться геть* (Ю. Бедзик); * У порівн. *Шурка Понеділок раптом заклав два пальці до рота і пронизливо свиснув. Наче оперіщений батогом, Рутенберг прожогом вискочив за двері* (Ю. Смолич); // **оперíщено,** *безос. пред. Наздогнано мене було швидко, з усього розмаху міцної руки із затиснутою в ній нагайкою оперіщено по спині, так що й сорочка репнула, а я полетів сторчака* (В. Чемерис).

ОПЕРÍЩИТИ *див.* **оперíщувати.**

ОПЕРÍЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПЕРÍЩИТИ,** щу, щиш, *док., кого, що чим, розм.* З усієї сили вдаряти (перев. чим-небудь гнучким); періщити (у 1 знач.). — *З жалю пуття не буде! — не вгавав розлючений дядько Микита.., за кожним словом оперіщуючи Сашка очкуром* (Л. Юхвід); *Підводу тягла квола й старезна шкапа, яку раз по раз оперіщував батогом кремезний бородань у темній полотняній одежі* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Йон скочив на коня й оперіщив зі злості поворозкою "бісову худобу"* (М. Коцюбинський); *І били мене... Один раз прикажчик як оперіщив гарапником через голову, так і розпанахав спину...* (В. Винниченко); *Панас узяв ціп і, замахнувшись, оперіщив бичем по перевеслу перший сніп, потім ударив по волотках* (Г. Коцюба); * У порівн. *Його вжалила куля — наче хто оперіщив чавунною балкою* (Ю. Бедзик).

ОПЕРНА́ТІТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **опери́тися.** *Іван був попереду вбогий, а тепер опернатів: уже й волів пара, й корова, й овечата* (Сл. Б. Грінченка).

О́ПЕРНИЙ, а, е. 1. Стос. до опери. — *Юнака за особистого сприяння Потоцького відправили до Італії вчитися. З тим, аби потім Драгомир повернувся на батьківщину і розвивав українське оперне мистецтво* (А. Кокотюха); — *От коли б мені вдалось потрапити на оперну сцену! — говорила Антося. — Як би я грала! Як би я співала!* (І. Нечуй-Левицький); *Він не вельми кохався в музиці. Він любив музику, але здебільшого прості мелодії, не розумів складних оперних арій і симфоній* (Ю. Мушкетик); *Оперний співак, сидячи в опері, несамохіть повторює виконувану зі сцени арію іншим співаком* (Р. Андріяшик); *Була в нас чудова оперна співачка з Києва — Галя. Прізвище, на жаль, стерлося з пам'яті .. "Наталку Полтавку" всеньку напам'ять знала* (М. Андрусяк); // *у знач. ім.* **о́перний,** ного, *ч., розм.* Те саме, що **О́перний теа́тр** *(див.* **теа́тр).** — *Ти що — хворіла? — Ні. До Києва їздила. — В гості? — Ні .. В оперний. "Князь Ігор" слухала* (В. Нестайко); *Насилу дочекалася закінчення прийому хворих. Перепросила в Зоряни, з якою обіцяла відвідати традиційний новорічний "Лускунчик" в оперному, і до матері в клініку* (Люко Дашвар); *Він .. купив згодом квитки на балет. Від балету я відмовитись не змогла. В Оперному більш-менш нормально себе з ним почувала* (Г. Вдовиченко).

2. Такий, як в опері, в учасників оперної вистави. *Високо над садом, здавалось, під саме небо жайворонком шугнув із зелення чистий, як криця, викоханий та випещений оперний тенор* (С. Васильченко); *Під час сієсти йому зазвичай снилося щось екзотичне та загрозливе — змії з головами жінок, лисиці, що співали оперними голосами, будинки у вогні й ріки, над якими літали дракони* (С. Жадан); // *перен.* Несправжній, театральний. *Вулицями проїздять верхи оперні запорожці в жупанах з клейнодами й корогвою. Скрізь підозріле цілування* (О. Довженко); *Воістину ключовий .. досвід у житті: як не оперні, то циркові ефекти на початку й на кінці кожного дня* (Олекса Ізарський).

О́перний теа́тр *див.* **теа́тр.**

ОПЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оперува́ти** 1. *Я звикла звертати надмірну увагу на свою оперовану ногу і через те лежу "для профілактики"* (Леся Українка); *Ворожбит .. пішов напувати щойно оперованого коня* (Н. Королева); *"І як він ще жив досі з такою масою паразитів?" — дивувався Солодовников, скваплно зашиваючи рану, щоб оперований купець не вмер у нього під наркозом* (Б. Антоненко-Давидович); *Він почував себе вже добре, міг розмовляти й ходити, але пов'язку з оперованого ока ще не здіймали* (М. Дашкієв); // *у знач. ім.* **оперо́ваний,** ного, *ч.;* **оперо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого оперували (у 1 знач.). *Вливши йому ще раз протигангренозної сироватки і пів літра крові, хірург велів дати оперованому теплого вина й гарячого чаю* (О. Довженко); *Древні лікарі .. блискуче опрацювали методику пересадки внутрішніх органів. Але органи ці здебільшого не приживалися. Вони або повільно руйнувалися самі, або вбивали оперованого, — адже всякий сторонній білок для організму .. смертельно шкідливий* (М. Дашкієв); *Після операції пацієнтка почувалася задовільно. На третю добу оперовану перевели з реанімації до відділення загальної хірургії* (з газ.).

ОПЕРО́ВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **о́перний.** *Із визначніших співаків, що за моїх часів співали в дрогобицькім гімназіальнім хорі, згадаю ще басів Танчука та Коростинського, тенора Закревського, пізнішого оперового співака в Москві* (І. Франко); *Концерт симфонічних оркестрів в оперовому театрі переконав його найбільше, тому що таких концертів ніколи не чув* (В. Підмогильний); *Повертаюся до зали оперового театру, де вже пройшов антракт і знов погасло світло* (Ю. Яновський); *Петров і Гулак-Артемовський завдяки Михайлові Глинці швидко зросли в першокласних оперових співаків* (Ю. Мартич).

ОПЕРОМА́Н, а, *ч., розм.* Людина, що захоплюється оперою як глядач і часто відвідує оперні вистави. *Знав* [академік НАН України М. Ф. Гулий — визначний український біохімік] *багатьох артистів і співаків (не був опероманом, але багато років слухняно ходив до опери: спершу з бабусею, далі — з мамою, потім — зі мною)* (з мемуарної літ.); *Мюнхенський оперний фестиваль-2019 зібрав біля театральних кас натовпи опероманів, адже в його виставах беруть участь зірки світової оперної сцени, імена яких звучать музикою для опероманів усього світу* (з газ.).

ОПЕРОМА́НКА, и, *ж., розм.* Жін. до **оперома́н.** *Вагнерівський фестиваль у Байройті зібрав вершки німецької політичної та економічної еліти. Його відвідала й незмінна оперoccманка Ангела Меркель* (з газ.).

ОПЕРО́Н, а, *ч., біол.* Один або група зчеплених структурних генів, що визначають синтез функціонально зв'язаних сегментів. *Оперон може містити до десяти структурних генів* (з наук. літ.); *Доведено, що оперони аденовірусу впливають на ймовірність виникнення мутацій у соматичних клітинах ссавців* (з наук. літ.).

△ **(1) Лакто́зний оперо́н,** *біол.* — оперон бактерій, що кодує гени метаболізму лактози. *Регуляцію можливості розщеплення лактози виконує лактозний оперон* (з наук. літ.); *Уперше схема регуляції біосинтезу білків у прокаріотів була запропонована французькими вченими Ф. Жакобом і Ж. Моно в 1961 р. Її було розроблено на прикладі лактозного оперона кишкової палички* (з наук.-попул. літ.).

ОПЕ́РТИ *див.* **опира́ти**[1].

ОПЕ́РТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опе́рти.** *Грициха сиділа на припічку з опертою на стільці хорою ногою та й пряла* (Л. Мартович); *На столі — мої книжки, видані "Видавничим домом", опертий на стіну мій портрет* (Г. Тарасюк); *Сонця палац осяйний, на колони високі опертий, Золотом щирим яснів...* (А. Перепадя, пер. з тв. Сенеки); *Данько розвів руками: — Нарис, опертий на конкретні факти такого плану, не надрукують* (М. Сиротюк); *Освіта, звісно, потребує реформ. Але вони мусять бути системними й опертими на продумане філософське підґрунтя* (з наук. літ.); * Образно. *Важка дорога до Вітчизни. Та райдуги небесний міст опертий на бики залізні* (І. Калинець); // **опе́рто,** *безос. пред. Посеред середньовічних байок є два оповідання про початок християнства на Україні-Русі, на яких оперто пропаганду про прийняття у нас християнства із Заходу* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який оперся (у 1, 2 знач.) на (об) що-небудь. *Стояла* [Маня] *оперта коло якогось столу й розмовляла з сином господарів* (О. Кобилянська); *Костобобрівська коршма видна була на острому сугорбі, опертому одним боком об Перуновий гай* (К. Гриневичева); *Лиш на власнім безумстві опертий, я бажав увесь шлях перейти тільки сам* (Б.-І. Антонич).

ОПЕ́РТИСЯ *див.* **опира́тися.**

ОПЕРТЯ́, я́, *с., розм.* 1. Те саме, що **опо́ра** 1, 3, 4. *Притиснутий зі всіх боків, стоячи на одній нозі, бо друга не могла знайти опертя серед численних клунків усуміш із людьми, Чайка з радістю почув сигнал до відходу: поїзд рушив* (Д. Бузько); *Здавалось, що ні, він* [Горобенко] *зовсім не сидить, він тільки трохи-трохи тримається у куточку, на самому кінці біля бильця. Каламар на столі стоїть твердіше, ніж він тримається в кріслі, ручка з пером край каламаря має більше опертя, ніж він* (Б. Антоненко-Давидович); *Позіхаючи і примощуючись на канапці так, щоб голова мала опертя, починає він: .. — Було воно так* (Ірина Вільде); *Душа його розгублена й квилить над безоднею чорної, найчорнішої зневіри в усьому, в що можна людині вірити, — вона опинилась без найменшого опертя* (І. Багряний); *— Лише людина боїться або й ледача шукати опертя в собі, зручніше покладатися на когось, а не на власні сили, забуваючи, що власна опора — від Бога* (Е. Андієвська); *Так уже природа задумала, таку програму заклала в мужчину, — він має бути сильний і мужній, має бути опертям для сім'ї* (Л. Костенко).

2. *рідко.* Те саме, що **о́пір** 1. *Квіти рясту фіалкові — теплі і сонячні. І хоча тіло квітки ще тверде, напружене, готове до опертя холоду й негоді — її дух вже ніжний, теплий, весняний* (Ю. Смолич); *Із музою у мене є тертя. Вона мовля мені, що я її обуза, І все життя вчиняє опертя* (С. Воскрекасенко); *Він пішов шляхом найменшого опертя* (О. Ульяненко).

То́чка опо́ри (опертя́) *див.* **то́чка.**

ОПЕРУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оперува́ти** 1, 3. *Хірурговї треба бути не тільки добрим техніком оперування, а й всебічно освіченим лікарем, його завдання — не тільки оперувати, але й уникати операцій іншими способами лікування* (Ю. Смолич); *Незважаючи на всю страшність оперування, вона саме тепер вирішила стати хірургом* (Ф. Бурлака); *— Це — не клініка. Тут ніяких умов для оперування. Треба везти в район* (Ю. Мушкетик); *Він ще не знає, що зустріне незмірно мало тих, що можуть стати у житті провідною зіркою, перед якими захочеться сповідатися, не відчуваючи найпоширенішої аури вузьколобого егоїзму чи оперування метушливими псевдоістинами* (С. Процюк); *Серед основних позитивних характеристик комп'ютерних лексиконів учені називають зручність оперування лексикографічними даними* (з наук.-попул. літ.); *Із зростанням торгівлі та грошового обігу на українських землях в XVI–XVIII ст. поширилися кредитні операції й лихварство. Оперування кредитами підвищувало дієвість торгових операцій, спрощувало розрахунки* (з навч. літ.).

ОПЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док.* 1. *кого, що, на чому і без дод.* Робити кому-небудь хірургічну операцію. *В неділю .. мене захлороформують і спробують силоміць виправити мені хронічне звихнення в нозі, а як того не дасться зробити, то зараз же, в ту мить, будуть оперувати* (Леся Українка); *Лікар, молодий спеціаліст, звелів прив'язати хворого до койки, звелів прив'язати себе, інакше шторм не дав би змоги оперувати* (О. Гончар); *— Ти ж знаєш: справжній хірург сьогодні той, хто оперує на серці* (Ю. Мушкетик); *— Операцію зроблено добре. Просто здорово! Вона врятувала вам життя. Видно руку вдатного спеціаліста. Хто вас оперував?..* (В. Чемерис); *— Я приїхав, пані. Сьогодні я вас оперую, а за два тижні ви цілком одужаєте* (М. Дашкієв).

2. *тільки недок.* Проводити, здійснювати військові операції. *Увесь жіночий батальйон був відданий в розпорядження полковника Закржевського, командира одного з піхотних полків, що оперували в цьому районі* (Гео Шкурупій); *В невеликому, але густому і яристому борі, .. отаборилась і почала оперувати ще одна з чисельних* [численних] *ватаг українських партизанів* (У. Самчук); *Розвідка вже давно з'ясувала, що центром всіх сил, які оперують проти партизанів, було місто Делятин* (П. Воронько).

3. *тільки недок., чим, з чим.* Користуватися чим-небудь, виконувати які-небудь дії над чимсь. *Селянин, обставини його життя, його нескладна здебільшого психологія — то майже і все, над чим працювала фантазія, з чим оперував досі талант українського письменника* (М. Коцюбинський); *Мене ж, щиро кажучи, незабаром почала стомлювати ця злива всяких розрахунків, сухих формул, якими так охоче оперував Макаренко* (М. Трублаїні); *Оперуючи склом, мав* [Санько] *нагоду ділом довести, який він гарний джура, бо ж хто краще нього може поголити* (І. Багряний); *Я зробив запит комп'ютеру, і той, уже оперуючи координатами точок входу та виходу, .. видав результат* (О. Авраменко, В. Авраменко); *— Всі відомості, якими я оперую в своїй праці — правдиві та достовірні, прошу не сумніватися в їхній істинності* (С. Андрухович); *Власний капітал і залучені банком кошти становлять позиковий капітал банку (банківський капітал) або загальну суму коштів, якими оперує банк* (з навч. літ.).

ОПЕРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док.* 1. *розм.* Давати оперувати себе; робити хірургічну операцію де-небудь, у кого-небудь. *Товаришка Горленко була знана в місті як відомий хірург. Про її легку руку ходили вже легенди, і хворі хотіли оперуватися тільки в неї* (П. Панч); *— Два місяці тому в нас оперувався один дядько з Житомирщини* (Ю. Мушкетик); *У тілі батька також є залізяки. Залишилися в зламаній руці, він не хотів оперуватися та витягати* (Л. Денисенко); *У листі до матері Леся Українка писала, що "чоловік наполягає на поїздці до Берліна до проф. д-ра Каспера — світила ниркових лікарів, щоб там провірити діагноз і там же, в разі потреби, оперуватись"* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оперува́ти** 1, 3. *У суді розглядалася кримінальна справа про порушення професійних обов'язків — залишення медичної серветки в порожнині хворого, який оперувався черговим лікарем місцевої лікарні* (із журн.); *Найкраще працювалося, як зранку правилася чи перекреслювалася вечірня писанина. Записник і щоденник звичайно оперувалися після занять романом* (Олекса Ізарський).

ОПЕРУПОВНОВА́ЖЕНИЙ, ного, *ч.* Скорочення: оперативний уповноважений *(див.* **уповнова́жений).** *Коли зайшли до сільради, там уже були оперуповноважений і слідчий* (Григорій Тютюнник); *Група вийшла на світанку, вели її Хомин та оперуповноважений, при якім .. чухрала здоровенна вівчарка* (М. Олійник); *Старший оперуповноважений наказав Стахові Лизню вартувати затриманого* (М. Малиновська); *Слідчий Притула вийшов на пенсію, так і не ступивши ні кроку в своїй кар'єрі далі за посаду старшого оперуповноваженого* (В. Шкляр).

ОПЕ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опе́рювати** і стан за знач. **опе́рюватися.** *Основні відмінності в інтенсивності оперювання курчат визначаються лише однією парою генів, яка відповідає за стать* (з наук. літ.); *Критерієм швидкого оперювання курчат вважають наявність шести або більше добре розвинених махових пір'їн у добових курчат* (з навч. літ.).

ОПЕ́РЮВАТИ *див.* **оперя́ти.**

ОПЕ́РЮВАТИСЯ *див.* **оперя́тися.**

ОПЕРЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оперя́ти** і стан за знач. **оперя́тися.** *У добових курчат породи плімутрок ген сірого забарвлення домінує над чорним. Після повного оперяння курчата стають сірими* (з наук. літ.); *Вільшанки співають майже цілий рік. Пізнім літом, під час оперяння, вони співають набагато тихіше, ніж звичайно* (із журн.).

ОПЕРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОПЕ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОПЕРИ́ТИ,** *рідко* **ОПІРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док.* 1. *кого, що.* Покривати пір'ям. *Виявилося, що чучело безкрилої гагарки в музеї — несправжнє. Тільки череп був справжній, але і його штучно оперили пір'ям цього рідкісного птаха* (із журн.).

2. *що.* Прикріпляти перо, пера до чого-небудь або прикрашати пером, перами що-небудь. *Раніше дротики оперювали пташиним пір'ям. Як правило, використовували чотири пера. Зараз для забезпечення стабільного польоту використовують пластикові конструкції* (з наук.-попул. літ.); *Він сам нарізав* [стріли] *з верби, висушив і оперив ще в полі* (С. Скляренко); *Ходя .. наробив таких стріл, що можна було йти не тільки на полювання, а прямо в бій, — він ті стріли оперив, наладнав кульові наконечники (на вогні виплавив із куль свинець)* (В. Шкляр).

ОПЕРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОПЕ́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОПЕРИ́ТИСЯ,** *рідко* **ОПІРИ́ТИСЯ,** рю́ся, ри́шся, *док.* 1. Обростати, покриватися пір'ям (про птахів). *Ти .. метушишся поміж косарів, також схожий на малого журавлика. На малого журавлика, який уже оперюється, в якого ростуть і дужчають крила* (Є. Гуцало); *Добові курчата адлерської сріблястої породи активні, швидко ростуть і рано оперюються* (з наук. літ.); *Молоді птахи горлиці великої оперяються після 15–17 днів* (з наук.-попул. літ.); *Не минув тиждень, а Воронині діти, ще й не опірившись, усі пощезали* (І. Франко).

2. *перен.* Ставати дорослим і самостійним; досягати зрілості, мужніти. *Якою гордістю світяться очі вчителів, коли вони бачать, як їхні колишні учні вступають до вишів, оперяються, стають справжніми шанованими професіоналами!* (із журн.); *З тобою Єдинеє добро було — Твоє дитя, поки росло. В колодочки поки вбивалось. Оперилось, і ти осталась Стара і немощна* (Т. Шевченко); *— Діти, що пташенята: поки голопуцьки, сидять в гнізді, а оперилися — полетіли хто куди* (П. Кочура); * Образно. *Краще було почекати: хай задум опіриться, а рукопис розростеться* (Олекса Ізарський); // Набувати досвіду, майстерності. *Деякі молоді підмайстри за всяку ціну, зараз же, ще не оперившись, хочуть друкуватись* (П. Тичина); *Теж мені науковець. Тільки з вишу вискочив, оперитися не встиг, а вже на західні наукові світила починає тінь наводити* (М. Стельмах); *Усе, що могло рухатись, давно розбіглось по закордонах посуд мити, а те, що ще й говорити могло, втекло у столицю, знайшло там свою мацюню нішку, опірилось і вже, дивись, то якесь спортлото веде по телевізору, то диктором в нічний час на якомусь каналі пристроїлось* (Г. Тарасюк); *Ти бачиш: під поріг твій віку всякого Зібрались люди, — ті, що не оперились Для летів дальніх* (Борис Тен, пер. з тв. Софокла).

3. *тільки док., перен., розм., рідко.* Обжитися, розбагатіти. *Обідране таке було, як приїхало .. Як пожив* [шинкар] *тут, зараз прибрався, опірився* (Панас Мирний).

ОПЕ́ЦЬКУВАТИЙ, а, е, *розм.* 1. Товстий і невисокий, незграбний на вигляд. *То був низенький, опецькуватий хлопець з круглим, як паляниця.., лицем* (С. Васильченко); *Опецькуватий, з одутлуватими щоками, Будика скидався більше на дореволюційного старшого залізничного кондуктора або на сучасного завгоспа, ніж на лікаря* (Б. Антоненко-Давидович); *Проти тендітної і стрункої, як береза, Ярини її сестра .. видавалася і опецькуватою, і неоковирною, як сніп гречаної соломи* (П. Панч); *Один з варягів був височенний і худий, мов ліщинова жердинка, а другий опецькуватий і ледве сягав йому до плеча, тому намагався триматись трохи осторонь од нього* (І. Білик); *Раптом стілець із трухлявого дерева тріскуче розвалився, і опецькуватий хлопчина голосно ляпнувся на землю* (Любко Дереш); // Невеликий і добре вгодований (про тварин). *Теляток вигонить* [Зоя] *капловухих, миршавих, замохнатілих.., а пригонить — такі опецькуваті всі, ситі* (В. Земляк); *Хлопці з рибальських виселків вудили на білих піщаних косах чорних опецькуватих бичків* (П. Загребельний); *Хтось витрушував з ятеря опецькуватих линків, хтось брів за глиною до видолинка, аби запекти рибу* (Є. Пашковський); // Низький і опуклий, з випнутими боками (про предмети). *Отроходін .. валив опецькуватий мішок на підводу* (В. Барка); *Під пахвою він ховав для чогось опецькувату диню* (В. Близнець); *Ступили в ліс нарешті. Опецькуваті ялинки в зелених кожушках пішли їм назустріч, залоскотало хвоєю* (Є. Гуцало); *Шаланда була незграбна — надто коротка і кругла. Виглядала вона надто опецькуватою через надмірну опуклість її носової та кормової частин* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Короткий, невеликий, але товстий (про частини тіла). *Промайнули спогади — село, де вона жила дитиною .. Директор цирку. Перший покупець з квадратовим пенсне на опецькуватому носі і з короткими слизькими пальцями* (М. Йогансен); *Морем плив тюлень. Чорна опецькувата голова бовваніла між хвилями* (М. Трублаїні); *Опецькувате обличчя його* [корчмаря] *скривилось: знав, що в козаків грошей чортма і вони знову проситимуть у борг* (В. Малик).

3. *перен., рідко.* Недоладний, невмілий. *Голова замакітрюється, схиляється на руки, і в голові тій по борознах великого мозку плазують думки опецькуваті: "Що робити?"* (Остап Вишня); *Кузь почервонів, а Бабенко пирснув у кулак, потім підморгнув Прокопові. Мовляв, не слід заважати. Нехай посмішить своїми опецькуватими дотепами* (М. Руденко).

ОПЕ́ЦЬКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **опе́цькуватий.** *З нежданим для його опецькуватості спритом перетнув* [Попов] *кімнату* (П. Загребельний); *Опецькуватість, вайлуватість, об'ємне черевце, заслинені губи .. — все це віддаляло реальний образ Пампушки від такого собі супермена* (А. Дністровий); *Хлопці намагались пристосуватися до "правил", .. настирно випитуючи в Євки, чи пройшли вони тест на вступ до "Секретного легіону". Останній був Євчиною вигадкою, чимось на зразок гри у "войнушки", яку вона як слід не просмакувала у дитинстві через власну опецькуватість* (І. Карпа).

ОПЕ́ЦЬКУВАТО, *розм.* Присл. до **опе́цькуватий.** *Землевпорядник Дар'їн опецькувато перекочувався з одного кутка табору на другий* (Іван Ле); *Київська телевежа на Сирці виглядає трохи опецькувато на таких міцних і потужних опорах, бо за первісним проєктом її висота мала б бути на третину більшою* (з наук.-попул. літ.); *Тепер назва їхнього угруповання звучала МАМЛЯ. Хоча і трохи опецькувато, зате оригінально* (Н. Сняданко).

ОПЕ́ЦЬОК, цька, *ч., розм.* 1. Товста, незграбна дитина. *— Справді, опецьок... нігде правди діти, поганенька дитина...* (Леся Українка); *Перший їх* [молодят] *помітив на вулиці квартирантів опецьок Васютка. Він прожогом шугнув у двір .. і залементував у одчинене вікно до кухні: — Скоріш — їдуть!* (Б. Антоненко-Давидович); *Тільки в одному мав беззаперечну перевагу Марат — у вроді. З опецька він виріс у високого поставного юнака з буйними чорними кучерями, жвавими карими очима і дівочим рум'янцем на щоках* (М. Дашкієв); *Шестирічний опецьок випнув груденята: — Я нікого не страхаюся, бо мій отець найдужчий за всіх!* (І. Білик); // Зовсім мала дитина. *— Було хазяйка посадить мені на руки опецькувату дитину, а я ще й сама опецьок, сливинь* [сливень] *дитина! — трохи не підвередилась тими дітьми* (І. Нечуй-Левицький); *Молода мати з рожевим .. опецьком підійшла до веселого гурту* (Ю. Яновський); *Приїхали гості й до Никифора Дзякуна та Параски Дзякунки: син Павло, .. невістка Рита .. та одинадцятимісячний онук Борко, такий собі некрикливий витрішкатенький опецьок* (Григір Тютюнник).

2. Невисока на зріст товста, незграбна людина. — *Яма готова, — повідомив Безрука коротконогий опецьок* (Г. Епік); *Циганкуватий Сава куйовдить кучері перед дзеркалом, .. Сергій, вовкулакуватий опецьок, хустиною витирає піт на переніссі* (Є. Пашковський); *Я не зразу помітив .. коротко стриженого опецька поодалік з професійною відеокамерою на плечі* (М. Кідрук).

ОПЕЧА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опеча́лити.** *Бідний* [Олексій] *був справді опечалений, коли його поради підняли на глум* (С. Васильченко); *Дуже опечалена була* [Оксана Павлівна] *тим одруженням: хтозна, кого там вподобав її син* (Ю. Збанацький); — *Князі землі Троянової опечалені розбратом, що стався між нами та аварами* (Д. Міщенко); *Попрощався* [Костя] *і, геть опечалений тим, що сьогодні, мабуть, не зможе побачити Наталю, вийшов надвір* (О. Десленко); * Образно. *Чого сподіватися взавтра — про те ніхто не думав, але сьогодні Мати-Земля не була зганьблена й опечалена жодною краплиною рідної крові, брат на брата руки не здійняв, і се додавало настрою* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який опечалився, став сумним (у 1 знач.). *Корпус потрапив у пастку, довго точився бій, ядро відірвало обидві ноги Якову Петровичу, і він помер на руках своїх опечалених вояків* (П. Кочура); *Марина .. зупиняє погляд на .. опеченій Насті, на Сені з дружиною й синами, які, видно, ніяк не можуть осмислити того, що скоїлося* (Микита Чернявський); *Палко промовляє над труною Гушалевич, запевняючи опечалений люд, що світлий Маркіянів чин понесуть і помножать гідні спадкоємці* (Р. Іваничук); // Який виражає печаль, смуток. *Гнат більше не ховав погляду, дивився на Магду опечаленими і водночас потеплілими очима* (І. Нижник); — *Мені врізалося в пам'ять тільки опечалене гарне обличчя української жінки, тоді ще молодої, яка втратила свого сина* (І. Калинець).

ОПЕЧА́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **опеча́лений** 2. *Він, вдавши скорботну опечаленість, схилив перед жінками голову, постояв мить — як того вимагав етикет — і гордовито вийшов з келії* (Ю. Бедзик).

ОПЕЧА́ЛЕНО. Присл. до **опеча́лений** 2. *Настоятелька усміхнулася трохи опечалено, в її карих очах тремтіла тривога* (Ю. Бедзик); *В цей час опечалено зійшлися б* [чоловіки] *коло дощатого столу, поставленого біля кількох дерев, і зосереджено сопли над шаховою дошкою* (Валерій Шевчук).

ОПЕЧА́ЛИТИ *див.* **опеча́лювати.**

ОПЕЧА́ЛИТИСЯ *див.* **опеча́люватися.**

ОПЕЧА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПЕЧА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* Те саме, що **засму́чувати.** *Завжди поруч із собою почував* [Созінов] *Тура, почував фізично, тілом, а розум опечалювали майже очевидні докази* [його загибелі] (М. Стельмах); *Дівчата й молодиці сміються. Федько здогадується, що сюди ще не докотилася новина. Шкода опечалювати жіноцтво, але нічого не вдієш* (Є. Доломан); *Спомин сорому ще гірше, ніж жаль, опечалив душі козачі* (Б. Лепкий); *Мене особисто опечалила смерть Миші (а він для мене — Миша!) через те, що своїм талантом він дуже був споріднений з моїми роботами, з моїми спробами звеселити людину...* (Остап Вишня); *До Мазепи прийшла звістка, яка опечалила його чи й не гірш, аніж падіння резиденції у Батурині. Голіцин оволодів Білою Церквою!* (Г. Колісник).

ОПЕЧА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОПЕЧА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* Те саме, що **засму́чуватися.** *У найраніших творах лірична присутність поета, будучи явно національною, опечалюється індивідуальною сирітською долею молодого козака і молодої дівчини у "Причинній" (1837) та чотирьох "Думках" (1838)* (з наук. літ.); — *Вже якось повідомлять* [хлопці] *про те, що сталося... Хоч знатиме* [Стефа], *де поховано милого... — А чи варто? — Байрачний затримує на мені повні чорної туги очі. — Опечалиться на все життя — та й годі* (Є. Доломан); *Опечалився вельми Корінь. Думав думу тяжку. Гадав, що матиме волю, вернувшися до краю рідного, а тут дурні яровити* [плем'я] *на свою голову, на глум придбали царя* (О. Бердник); *Він казав: "Троянду втратив, опечалився навік!" Ті слова, що витязь мовив, як повторювать тепер?* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ОПЕЧА́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опеча́тати.** — *Ну, чого варте оте ваше заступництво, коли каса й бухгалтерія опечатані сургучем?* (Іван Ле); *Робітня Дзюби довгий час стояла, як казали, "опечатаною", аж поки одного дня підлетіло авто і важний начальник з установи зламав печатку, відімкнув замок і всунувся набряклою червоною фізіономією в мармур* (В. Барка); *Марина принесла опечатаний смолою конверт* (Р. Андріяшик); — *Ввечері дочка з дітьми у відпустку приїздить. Аж із Архангельська. Приїде, а хата опечатана, подумає: посадили тата за щось...* (В. Яворівський); // **опеча́тано,** *безос. пред.* — *Завтра тут житиме другий управитель. Моє добро все до решти заграбовано, опечатано* (І. Франко); *Листоноша, сапаючи, піднявся на другий поверх і натиснув червоного ґудзика дзвінка. "Ти що, не бачиш, що тут усе опечатано?!"* (О. Ульяненко).

ОПЕЧА́ТАТИ *див.* **опеча́тувати.**

ОПЕЧА́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опеча́тувати.** *За середньовіччя поширеними були печатки, які нагадували пломби, що нині використовують для опечатування сейфів* (з наук.-попул. літ.); *Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду й опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду* (з мови документів).

ОПЕЧА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПЕЧА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., що.* 1. Накладаючи печать, забезпечувати цілість, недоторканість чого-небудь або унеможливлювати, забороняти доступ до чогось, користування чимсь; запечатувати (у 1, 2 знач.). *Нотаріус ставить на конверті свій посвідчувальний напис, скріплює печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує* (з мови документів); — *Нам уже не вірять, ми вороги, виходить... Опечатують вулики, як хати у тих, кого арештовують... Що це робиться?..* (В. Кучер); *У перші століття нової ери поширюється звичай опечатувати двері за допомогою перснів-печаток* (з наук. літ.); *Чіпчину хату опечатали, забили. У ній одні сови та сичі плодилися* (Панас Мирний); — *Ось ордер на арешт. Приміщення ми опечатаємо... Ви підете з нами* (О. Бердник).

2. *рідко.* Ставити печатку, що засвідчує правильність, чинність документа. *Прихильники моєї кандидатури .. хотіли віддавати ті картки до урни; та тут почули новий указ п. старости: "Лиш такі картки можна віддавати, що мають на собі стампілію* [печатку] *староства" .. Мої прихильники мусили дати опечатувати нові картки* (І. Франко).

3. *рел.-церк.* Закінчуючи церковний обряд відспівування, здійснювати символічне "запечатування" могили, яке полягає в тому, що священник лопатою робить знак хреста над кожним боком могили. *Священника не було, тож гріб ніхто не опечатував, свяченою водою ніхто не скроплював* (з рел.-церк. літ.); *Він завважив із подивом, що отець Олексій не тільки вкоротив молебень, але й не опечатав могилу...* (В. Шкляр).

ОПЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опекти́.** *Я не знаю, які були біблійні пророки, які вони носили комірці й краватки, чи, може, й зовсім вони їх не носили, .. чи було в когось з них ластовиння на кінчику опеченого весняним сонцем носа* (В. Домонтович); *Від бою, що утих, іще не охолола опечена вогнем, розтерзана земля* (І. Гончаренко); *Настя .. збагатить його крутим, болючим досвідом, опече його вії вогнем, яким був опечений Данте після повернення з пекельних мандрів* (У. Самчук); *Опечена страхом, таки зводиться* [Текля], *таки випростується на черені, а далі сповзає на долівку* (Є. Гуцало); * Образно. — *Не печи мене жінкою, бо я вже й так опечений... Я її ненавиджу, вона перевела мій вік молодий...* (М. Коцюбинський); * У порівн. *Він ворухнувся, але в ту ж мить застогнав. Тіло пекло з усіх боків, мов опечене* (Б. Антоненко-Давидович); // **опе́чено,** *безос. пред.* * Образно. *Було ж їй* [Іспанії] *зір опечено, щоб правді не дивилась; було їй злобно речено, щоб кров'ю затопилась* (П. Тичина).

2. *у знач. прикм.* Який опікся. — *Ага! — скрикнув він, сміючись, після того, як ще раз тицьнув у мене свічкою. — Опечене дитя вогню боїться!* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Спроба самостійно полагодити газовий балон призвела до біди — згоріла хата, та й сам господар ледве вцілів. Опеченого чоловіка доставили до опікового відділення міської лікарні* (з газ.).

◊ **(1) Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **опе́чений** *(рідше* **обпе́чений):** а) дуже збуджений, сердитий, переляканий і т. ін. — *Ну, хлопці! Котрий же знайшов гроші? — Я! — крикнув Юрко, як опечений* (І. Нечуй-Левицький); *Сагайдачний, як опечений, забігав по кімнаті* (З. Тулуб); *Заридавши, Фрося обіймає мене за плечі, й на мою голову капають її гарячі сльози. Я тремчу від тих сліз, наче опечений, так мені жаль Фросі* (Є. Гуцало); *Дві наступні жертви завищали, немов обпечені, потому наче покам'яніли* (О. Ульяненко); б) *(зі сл.* с х о п и т и с я, с к о ч и т и *і т. ін.)* швидко, різко, несподівано, відразу і т. ін. *Його жінка, як обпечена, схопилася з місця і, пробігаючи повз нього, штовхнула* (Панас Мирний); *Він схопивсь, ніби опечений, протер очі, позіхнув і пішов вмиватись* (І. Нечуй-Левицький); *Графиня шарпнулась, наче опечена. Вона ще не розуміла, в чому річ* (О. Донченко); *До неї* [Ольги] *причепився італійський лейтенант, але вона щось сказала йому по-французьки і він, як обпечений, одскочив од неї* (В. Сосюра); *Князь, який досі сидів собі спокійно і байдуже споглядав палаюче багаття, зненацька зірвався, мов обпечений, і почав щось кричати лицарям, але ті не могли на такій відстані нічого второпати* (Ю. Винничук).

ОПИ́ЛЕНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **опили́ти.** *Потрібно подбати про запилення фундука, додавши сорт, в якого чоловіче цвітіння збігається в часі з жіночим. Адже добре опилені рослини — це запорука врожайності* (з наук.-попул. літ.); *Стара люмінесцентна лампа рівномірно мерехтіла, і в цьому мерехтливому світлі оксидовані випуклості резервуарів то темніли, то яснішали, наче опилені сріблом* (Д. Андрухів, пер. з тв. С. Лема); *На опиленому спеціальним порошком кермі автомобіля експерт-криміналіст шукав відбитки пальців, відмінні від відбитків власника авто* (з газ.); // **опи́лено,** *безос. пред. У процесі лікування захворювання товстої кишки її слизову було опилено кисневим аерозолем, який містив порошкоподібний ентеросорбент* (з наук. літ.); *На випробуваннях нової авіатехніки для сільського господарства посіви кукурудзи було опилено зі спеціалізованого літака "Фермер-3000"* (з газ.).

ОПИ́ЛЕННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **опили́ти** і **опили́тися.** *В колгоспному саду допитливий юнак Опилення тонкі досліджує закони* (М. Рильський); *Мріяв* [бригадир] *придбати літака, який і поливатиме, і шкідників нищитиме, і опилення провадитиме* (Ю. Яновський); *Японськими дослідниками сконструйований крихітний дрон, який може замінити справжніх бджіл у процесі опилення рослин. Його прототип був використаний в експерименті з японськими ліліями* (з наук.-попул. літ.).

ОПИ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Який надміру напився; // Який свідчить про надмірне споживання алкогольних напоїв. *Він снував коридорами, вбраний у новий сурдут, мабуть, щойно від перукаря, який зробив з його опилого обличчя сумішку на одну чверть зі шкіри, а на три чверті з косметики* (А. Перепадя, пер. з тв. М. Пруста).

ОПИЛИ́ТИ *див.* **опи́лювати.**

ОПИЛИ́ТИСЯ *див.* **опи́люватися.**

ОПИ́ЛЮВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **опи́лювати.** *Застосування спеціальних лотків із сумішшю торфу з агроперлітом найбільш доцільне при вирощуванні короткоплідних опилюваних бджолами огірків у тепличних господарствах* (з наук.-техн. літ.).

ОПИ́ЛЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **опи́лювати** і **опи́люватися.** *Одним із способів боротьби з борошнистою росою троянд може бути опилювання квітів сіркою* (з наук.-попул. літ.); *Опилювання рослин потрібно проводити в респіраторах* (з навч. літ.).

ОПИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПИЛИ́ТИ,** илю, и́лиш, *док., що, спец.* Те саме, що **обпи́лювати**[1]. *У галузі ботаніки Ч. Дарвін глибоко вивчив взаємне пристосування між квітами і комахами, що їх опилюють* (з наук. літ.); — *Я навіть і горох опилюю, і по виноградниках хімікатами війнути — це теж моє амплуа... Ви ж не забувайте, що перед вами людина найширшого трудового профілю — льотчик-універсал* (О. Гончар); *У жіночої рослини актинідії маточка оточена тичинками з безплідним пилком, тобто вона не може сама себе опилити* (з навч. літ.).

ОПИ́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОПИЛИ́ТИСЯ,** ли́ться, *док., спец.* 1. Зазнавати опилення, ставати опиленим (про рослини); запилюватися *(див.* **запи́люватися**[3] 1). *Бджоли не надто цікавляться деякими рослинами, тому опилюватися останнім доводиться самостійно* (з навч. літ.); *Виноградар помітив, що краще опилилися ті суцвіття, які були більш освітлені, тож зробив висновок для себе, що наступного року перед цвітінням треба буде проріджувати листя* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **опи́лювати.** *Квітки, що запилюються рукокрилими, подібні до тих, що опилюються птахами: вони великі, міцні та виділяють велику кількість нектару* (з навч. літ.); *Жимолость їстівна опилюється осами, бджолами й джмелями* (з навч. літ.); *Одразу після появи листків посіви опилювалися гербіцидною композицією, яка зупиняла ріст бур'янів* (із журн.).

ОПИНА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.* 1. Чинити опір, протидіяти кому-, чому-небудь; опиратися. *Чіпка позаду нога за ногою суне... Так ведмідь іде нехотя за циганом; опинається, а все-таки йде...* (Панас Мирний); *Одарка пішла до пекарні і покликала Василину. Василина не хотіла йти й опиналась* (І. Нечуй-Левицький); *Василь зразу опинався, але жінчині докази таки почали промовляти до його розуму* (І. Франко); *Олелько тягнув його за рукав блузки в кімнату. Петро опинався, бубонів про те, що в кімнаті багато людей, що він чужий їм* (В. Підмогильний); *— Де ж хлопці? — На майдані. Вести хотіла в церкву, так опинаються, бо в школі їх соромлять, сміхом мучать* (В. Барка); *Здається, що на гачку нічого немає. Видно, ледачого ляща зачепив, цей опинатись не любить* (В. Шкляр).

2. *діал.* Запинатися *(див.* **запина́тися**[2]*). Вона поправила жмут сивого волосся .. і тихо, опинаючись, почала: — Та я, знаєте, не бороню* (Мирослав Ірчан).

ОПИНИ́ТИ, иню́, и́ниш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **зупини́ти.** *Міцні руки опинили воза, вхопили Галю* (Марко Вовчок); *— Чекай, — опинив його Демидів* (О. Маковей).

ОПИНИ́ТИСЯ *див.* **опиня́тися.**

ОПИ́НКА, и, *ж., діал.* 1. Плахта, запаска *(див.* **запа́ска**[1] 1). *Одокія прибігла домів* [додому] *без опинки, плаче, голосить, каже, що піде топитися, а Іван сміється* (Ю. Федькович); *Сівчучка, що досі стояла неповорушно в чорній сорочці без опинки, поступила один ступінь ближче* (Марко Черемшина); *Високий, стрункий її стан обіймала тісно ткана опинка, підперезана широким поясом* (Юліан Опільський); *Убрала Василина найкращу вишиту сорочку із мереживом на подолі, підперезала круг себе чорно-палену опинку* (М. Матіос).

2. Фартух. *Гнали* [робітники] *долів* [униз] *Зеленою улицею за .. вуглярчуком в чорній, як смола, сорочці і в такій же опинці* (І. Франко).

ОПИНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОПИНИ́ТИСЯ,** инюся, и́нишся, *док.* 1. Потрапляти куди-небудь, звичайно раптово, несподівано або дуже швидко. *— Ми заїздили* [в гроти] *.. Лягали на дно човна і за хвилину опинялись в казковому царстві* (М. Коцюбинський); *Віталик в три підстриби перескакує подвір'я і опиняється на веранді* (О. Гончар); *Якоїсь миті він знаходився за тисячу миль від Мишковича, за секунду опинявся зовсім поруч, а потім переносився в таку неймовірну далечінь, що звичні міри довжини втрачали будь-який сенс* (О. Авраменко); *— Не тямлю собі і не знаю, як я опинивсь у холодній, у нашій-таки волості, і там трохи не пропав, не ївши, не пивши* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Не вірилося якось, що вони опинилися на Марсі, на тій самій планеті, яку вони бачили тільки в книжках та на вечірньому небі у вигляді червоної зірочки* (О. Бердник); *Видершися з метро, я опинився майже по пояс у чорних дощових водах* (Ю. Андрухович); // Несподівано або випадково з'являтися де-небудь. *Якраз на ту біду І Соловей тут опинився* (Л. Глібов); *Вона навіть не пригадає, як Загнибіда опинився біля неї* (Панас Мирний); // Потрапляти в яке-небудь становище (перев. незручне, невигідне); виявлятися в якомусь становищі. *Хіба я не бачив, в якій мертвотній ізоляції, в якому вимушеному страхом бойкоті опиняються родини арештованих?* (Б. Антоненко-Давидович); *Я оце, опинившись між двома критичними бігунами, думаю взяти якраз посередині, то, може, тоді якраз по правді буде* (Леся Українка); *Вона* [Талочка] *й Чайку не винуватила за злидні, що в них вони тепер опинилися: гетьман не дуже дбав про платню урядовцям* (Д. Бузько); *Тому що на кінофабрику хороших сценаріїв не надходило, а я особисто, з ряду причин, опинився серед письменників ізольованим, я вимушений був надалі писати сценарії сам* (О. Довженко); // Несподівано виявлятися де-небудь, у кого-небудь, невідомо як потрапляти кудись, до когось. *— Бери, дитино, бери, — знову лагідно тітка. Й тоді Юрко .. ступає вперед, простягає руку — й тепле куряче яєчко опиняється в долоні* (Є. Гуцало); *Зазвичай кожна копієчка, яка втрапляла йому до рук, опинялася не в крамниці, а в копилці* [скарбничці] (І. Андрусяк); *Невеличкий ремінний гаманець опинився в його* [нього] *у руках* (Панас Мирний); *Ясочка позіхнув у кулак, пошарив в кишені й витяг шматочок пряника, що чогось там опинився* (С. Васильченко); *У моїй руці опинився зігрітий Омеляновою рукою револьвер* (Р. Андріяшик).

2. *тільки док., розм.* Припинити рух; зупинитися. *Защебече* [соловейко] *на калині — Ніхто не минає. Чи багатий, кого доля, Як мати дитину, Убирає, доглядає, — Не мине калину. Чи сирота, що до світа Встає працювати, Опиниться, послухає* (Т. Шевченко); *Ледве що відбігла* [Магдалена] *кілька сот кроків від хати, як уже й опинилася* (О. Кобилянська); *— Ти так міркуєш, ніби це не наша артіль, а твоя економія. Ти .. мене уперед ведеш, а я опинився, не хочу йти, бо несвідомий* (Григорій Тютюнник).

3. *тільки док., рідко.* Несподівано стати іншим, виявитися в іншому становищі, в іншій якості. *Минув рік, настав екзамен — і малий Франко здивував усіх: він опинився першим учеником* (М. Коцюбинський).

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* **вихо́дити.**

◊ **Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися** *і т. ін.)* **/ опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги>** *див.* **бу́ти; (1) Опини́тися в залі́зних ле́ща́тах** — потрапити у скрутне, безвихідне становище, у залежність від когось. *Перед моїм духовним поглядом проходило все моє життя. Щось подібне я відчував лише тоді, коли лежав на бруствері, обливаючись кров'ю. Це було на підступах до Ленінграда, який ось-ось мав опинитися в залізних лещатах блокади* (М. Руденко); **(2) Опини́тися / опиня́тися над при́рвою** — потрапити в безвихідне становище, бути на краю загибелі. *Це, очевидно, .. сильна людина, але її викинуто з життя, вона раптом опинилася над прірвою в незрозумілих обставинах* (Ю. Яновський); *— Минулого року, дозволю собі нагадати, людство ледь не опинилося над прірвою світової війни* (Ю. Бедзик); *Багато хто .. нищив, убивав, бездумно виконуючи чужі накази, доки, опинившись над прірвою, не почув голосу, що просив шукати порятунку* (Г. Пагутяк); *Зі втратою державності — надійного знаряддя захисту інтересів нації — сталі перспективи її розвитку опиняються над прірвою* (з наук. літ.); **(3) Опини́тися на слизько́му** — потрапити в скрутне, неприємне становище і т. ін. *Рідкодуб .. мовчки сидів, зрідка зиркаючи на замислене обличчя парубка, що опинився на слизькому* (І. Кириленко); *Зелений і справді опинився на слизькому, не знаючи, що робити з бранцями* (А. Кокотюха); **(4) Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях)** — виявитися в становищі одуреного, ошуканого і т. ін.; допустити помилки, промахи. *— Не сина з нею* [дівчиною] *поєднать, А забандюрилось*

старому Самому в дурнях побувать (Т. Шевченко); *Швидко біг: боявсь спізнитись, Щоб в дурних не опинитись* (О. Олесь); *Якщо забудовник не виконує своїх зобов'язань за іпотекою, інвестор опиняється в дурнях* (з газ.); **Оста́тися (лиши́тися, опини́тися** *і т. ін.)* **/ остава́тися (лиша́тися, опиня́тися** *і т. ін.)* **ні в сих ні в тих** *див.* **остава́тися; Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях>** *див.* **потрапля́ти; Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах>** *див.* **се́рце; Сиді́ти (опиня́тися) / опини́тися на сухо́му** *див.* **сиді́ти.**

ОПИ́Р, я́, *ч., діал.* Упир. *Я забув про опиря Сидора .. Сей Сидір, замучений, нужденний, — де ж він подібний до опиря, червоного та здорового, що щоночі насисається людської крові! Ні, — Сидір не опир!* (І. Франко); *Я вже зроду такий удався, що ніколи не вірив ні в жадні відьми, ні в чарівниці, ні в опирі* (Л. Мартович); *— Якби я не нагодився вчора, тебе, небоже, злапали б і перевірили, чи ти не малий опир. А, як відомо, з малого опиря виростає великий. Слухай, то правда, що опирі живуть вічно?* (Г. Пагутяк); * У порівн. *Це була несамовита поява — той велетень* [Петро] .. *не мав на собі цілого шматка тіла .. Люди з тривогою втікали з подвір'я до хати, запирали двері, зачиняли вікна та відхрещувалися від нього, як від опиря...* (І. Керницький).

ОПИРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опира́ти**[1] і стан за знач. **опира́тися.** *У статті наведено методику розрахунку збірно-монолітного кесонного перекриття в разі опирання на 12 колон* (з наук.-техн. літ.); *У філософії та інших науках із початком сорокових років завважуємо загальне змагання до реалізму, до опирання загальних висновків на фактах, на досвіді, на статистиці* (І. Франко); *Для модернізації ходової частини рекомендовано змінити пристрій опирання кузова вагона на візок таким чином, щоб забезпечити постійну величину непружного опору взаємним поворотам надресорної і шкворневої балок* (з наук.-техн. літ.); *Запам'ятовуючи і відтворюючи казки згідно з ключовими опорними структурними елементами зі збереженням ритміки, дитина оцінює такий текст як "свій". Відчуття створеності за умов опирання на жанрову стабільність сприяє розумінню умовності й розвитку свободи власної вигадки* (з наук. літ.).

ОПИРА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОПЕ́РТИ,** опру́, опре́ш; *мин. ч.* опе́р, ла, ло; *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **обпира́ти**[1]. *Мужчина .. опирав чоло об одвірок і дихав важко...* (К. Гриневичева); *Доктору Рудольфові руки вже не трусяться. Він опирає на них голову й довго мовчки сидить* (В. Винниченко); *Коло груші вуйна Калина опирає в'язку до сухої гілляки й переставляє її на друге плече понад голову* (П. Козланюк); *Демидів опер голову на лавці і немов зібрався спати* (О. Маковей); *Безногий грівся на сонечку за сміттєвим бачком, милиці оперши на кущ бузку* (Є. Пашковський).

2. *що, перен.* Ґрунтувати, базувати на чому-небудь (переконання, докази, дії і т. ін.). *Як історик визначається Антонович не тільки талановитістю і живістю викладу при всій науковій точності змісту його праць, але був першим українським істориком, що більшість своїх праць, крім друкованих джерел, опирав також на архівних матеріалах* (І. Франко); *Я свого уподобання зовсім і не пробую опирати на принципах, бо таки і не на принципах воно стоїть, а просто лежить в натурі* (Леся Українка); *— Старий світ опирав свою головну силу на уроєні віками фантоми: рай, пекло тощо...* (Т. Осьмачка); *Тільки ти, Ягно, найщасливіша, і тільки до тебе я прилучитись хочу, оперти на тебе свої надії* (В. Рубан).

3. *рідко.* Те саме, що **опира́тися** 3. *А навіть три містечка, що .. Хотіли опирати, мусили Піддатись — і .. я їх Дав на рабунок воїнам* (І. Франко).

ОПИРА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОПРА́ТИ,** оперу́, опере́ш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **обпира́ти**[2]. *— Туга зима буде; а хто ж її* [неньку] *в тую пору опирати буде?* (з народної пісні); *Тоді тільки поважала матір, як вона її зодягала й опирала* (Сл. Б. Грінченка); *Опрати всю сім'ю.*

ОПИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОПЕ́РТИСЯ,** опру́ся, опре́шся; *мин. ч.* опе́рся, лася, лося; *док.* 1. *на кого — що, об кого — що.* Те саме, що **обпира́тися**[1]. *Біля возів ідуть чумаки, на пужално опираючись* (М. Коцюбинський); *На ногах тріскалася шкіра, оголюючи слизисто-кров'янисту поверхню. Трудно було ходити і треба було часом опиратися об стіни чи паркани* (В. Барка); *Галя Рижко й справді не відходила від апарата. Вона сиділа біля нього, втомлена і бліда, змінюючи час від часу тільки руку, на яку опиралася її голова* (В. Владко); *Він оперся ліктем об локітник канапи й насилу підвів своє важке, сите тіло* (І. Нечуй-Левицький); *Поплескав юнака він по плечі рукою ніжно. Усадив його на камінь, сам же на стіну оперся* (П. Тичина); *Орлов, опершись широкою спиною об стінку окопу, стоїть, понуро опустивши голову* (Є. Доломан).

2. *на що, на чому, перен.* Ґрунтуватися, базуватися на чому-небудь; мати основою щось (про переконання, докази, дії і т. ін.). *Кожна робота, як кожна будова, буде лише тоді тривкою, коли опирається на ґрунті й сильнім фундаменті* (Н. Кобринська); *Опираючись на свою філософію, Волос не переставав потихеньку скуповувати землю довкола свого хутора* (П. Панч); *Процес прийняття управлінських рішень повинен опиратися на широку інформаційну базу* (з наук. літ.); // *на кого — що.* Мати підтримку в кому-, чому-небудь. *— Да на кого ти* [гетьман] *опираєшся, коли б ти тілько відав! Диявол давно вже одлучив од тебе вірнії душі!* (П. Куліш); *Наука, започаткована від Бекона, Галілея і так далі, формувала свої концепції не на мудрості тисячоліть, а "з нуля". Вона почала вивчати довколишній світ, опираючись на відомий вислів Галілея: "Давайте міряти все, що можна міряти"* (О. Бердник); *Ось прийде він до неї, жалюгідний селюк серед галасливого міста... І що скаже, що він принесе? Він хоче опертися на неї, а жінки самі прагнуть опори* (В. Підмогильний); [Т е р е н ь:] *Старик сердиться, бо сам розуміє свої помилки. Хотів опертись на молодших викладачів, але ті з нами* (І. Микитенко); *— Ханові треба на когось опертися. Хто буде в тебе правою рукою, чи думав ти над цим, Ісламе?* (Р. Іваничук).

3. *кому, чому.* Чинити опір, протидіяти кому-, чому-небудь; боротися з кимсь, чимсь. *Стефан здвигав раменами, перечив мовчки головою, опирався спокусі* (С. Ковалів); *Написав* [гетьман] *до православних города листа. Просив їх представити кому треба, що всякий опір є даремний, щоб йшли на мирову, а то буде нещастя, коли город здобудуть силою. І він це, певно, зробить, якщо городяни ще й далі будуть опиратися* (А. Чайковський); *Хтось із захоплених в полон, мабуть, почав опиратися німцям* (Л. Смілянський); *Як це часто трапляється, Данка, пізня дитина, була бать-*

ковою улюбленицею, і йому важко було опиратися її бажанням (О. Авраменко); *З орлами я не думаю дружити, Та я опрусь гниючому болоту; Щоб через нього й другим шлях мостити — На те віддам свій труд, свою охоту* (І. Франко); *Вдова Мариська таки не оперлася покусі, таки нагадала собі той час, коли .. була ще молодою дівчиною та витанцьовувала з Прокопом* (Т. Бордуляк); *Як заглянула до садочка й усвідомила собі, що залишає його у повній пишноті, а в січні стирчатиме тільки сухе бадилля з-під снігу, не могла опертися болючому почуттю, що стисло серце* (Ірина Вільде).

ОПИРИ́ЦЯ, і, *ж., діал.* Жін. до **опи́р.** — *Я видів, що вона цідить його кров далі. То опириця якась* (О. Кобилянська); *Опирів найбільше боялися ті люди, котрі жили за рікою. Як хто вертався додому поночі, опирі й опириці напускали на нього блуд, аби не зміг знайти кладки, а тоді сідали на плечі й змушували себе нести через воду* (Г. Пагутяк); * У порівн. *На обійстя налетіла диковинна юрба: чоловіки в одному шкаматтю, хто кіл у руках, хто кований ціпок, жінки простоволосі з кочергами, як опириці* (К. Гриневичева).

ОПИРЯ́ЧИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **опи́р.** *У романі Г. Пагутяк "Урізька готика" опирі воюють не за спасіння конкретного родича чи сім'ї, а за опирячу кров і силу, тому й гинуть Марія й Орися* (з навч. літ.); // Такий, як у опиря. *Голова* [князя] *вкрилася сивизною, очі запалі, з ямок блищало страшне опиряче сяйво, губи викривилися, кутками спливала біла піна* (А. Чайковський).

О́ПИС, у, *ч.* 1. Дія за знач. **опи́сувати, описа́ти** 1–3. *Щоб закінчити опис Линника, мушу додати, що він одягався цілком випадково, як трапиться* (В. Домонтович); *Дещо надмірна повнота лише додавала ретрожінці неповторного шарму, який просто не піддавався словесному описові* (А. Кокотюха); *Наказав* [Мазепа] *негайно узятися до опису маєтностей колишнього гетьмана Самойловича* (Г. Колісник).

2. Словесне зображення, словесне передання чого-небудь. *Він* [Золя] *добре пише .. Кождий його опис — то бомба* (І. Франко); *Оригінальний в цього письменника* [А. Тесленка] *опис природи — простий, ледь заштрихований, та разом з тим дуже виразний* (В. Русанівський); *Захопливі сюжетні лінії, художні описи мальовничих краєвидів, багата образна мова — головні особливості першої книги журналіста й краєзнавця* (з наук.-попул. літ.).

3. Список, перелік речей, паперів і т. ін., складений для обліку. [Т ь о т я С и м а:] *Ми на ваші речі опис склали, коли в'їхали* [в квартиру] (І. Кочерга); — *Оформляйте справу до суду. Накладіть арешт на домашні речі, зробіть їх опис* (В. Кучер); — *Ромась уже прибув, але зараз його в місті нема. Я доручив йому зробити опис нашого округу, і він поїхав по улусах* (М. Сиротюк); *На полиці стояло кілька книжок, а в кутку — звичайнісінька скринька — її відкрили, щоб зробити інвентарний опис* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОПИ́САНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **описа́ти** 1–3, 5. *Людина, що за природою бачить світ перш усього описаним словами, складеними за допомогою літер, знаходить в абетці свою найнадійнішу і чи не єдину опору* (Ю. Андрухович); *Нізащо не вгадаєте, який це сорт! Ніде він ще докладно не описаний, торік вперше ми його експонували на обласній виставці* (О. Гончар); *Господарство школи було все на виду, справи підшиті в папки, описані* (Ю. Збанацький); *Загальна відстань, яку подолають точки, дорівнює сумі довжин двох кіл, описаних цими матеріальними точками за 1 секунду* (з навч. літ.); // **опи́сано,** *безос. пред. От книжка, так книжка! Усе тобі там описано* (Панас Мирний); — *Наше кохання так само старе, як і всі почуття, — його оспівано вже в безлічі пісень, описано в цілих бібліотеках книжок* (В. Підмогильний); *Люда про сльози не згадувала. Але в її щоденнику той вечір описано дуже детально* (В. Дрозд).

2. *мат.* Дієпр. пас. до **описа́ти** 4. *Центр описаного кола збігається з точкою перетину серединних перпендикулярів до сторін трикутника* (з навч. літ.).

ОПИСА́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **описа́ти** 1–3; опис (у 1 знач.). *Пора .. перейти до описання домашніх тварин, бо вже почувається якась непевність в пері* (О. Довженко); *Після описання кожного дива я найтоншими рисами робив малюнок. І тут записував, якого місяця там був, де на небі стояли які зірки* (Ю. Логвин); *Сей архів до останніх літ не був упорядкований як слід .. Тільки в 1891 р. обер-прокурор синоду Побєдоносцев велів окремій комісії зайнятися переглядом і докладним описанням цілого архіву* (І. Франко).

2. Словесне зображення, словесне передання чого-небудь; опис (у 2 знач.). *Далі йшло коротке описання життя на селі* (Леся Українка); *Всі газети переповнено описанням .. нелюдських вчинків ворогів наших* (О. Довженко); *Широко відомими є описання повені в Біблії, що підкріплювались аналогічними місцями в Корані й Торі* (Любко Дереш).

ОПИСА́ТИ *див.* **опи́сувати.**

О́ПИСКА, и, *ж.* Бура від окисів заліза глина, що її ремісники-гончарі використовують як фарбу. *У XIV–XVI ст. все більше поширюється виробництво череп'яного посуду природного червоного або жовтого кольорів. Ці вироби почали оздоблювати опискою* (з наук. літ.).

ОПИ́СКА, и, *ж.* Помилка в написаному тексті (перев. через неуважність). *Він задумався, перебіг поглядом свої записи і, переконавшись, що там справді описка, рвучко поставив плюс* (В. Малик); *Очевидно, описка сталася в поспіху, під час викладу подій на папір* (О. Шугай); *Читачі дзвонили лише у тих випадках, коли слово через велику кількість описок узагалі неможливо було впізнати* (Н. Сняданко).

ОПИСО́ВИЙ, а, е. 1. Який містить у собі опис чого-небудь, має характер опису. *Мене переймає описова пристрасть. Вирізнити характерні риси ландшафту, запам'ятати реєстри ознак і властивостей, дати українську назву окремим деталям німецького краєвиду* (Т. Прохасько); *Галуззю фольклору і так званої описової етнографії (звичаї, народні вірування) ми займалися лише принагідно, бо час для докладного збирання матеріалу з цієї галузі був обмежений* (І. Франко); [К о л ч а н о в а *(бере трубку):*] *Здрастуйте, Ірино Степанівно... Так, я вам дзвонила. Щоб нагадати, що захист у четвер .. Робота посередня. Описова частина трохи кульгає* (В. Нестайко); *Ліва частина словникової статті виконує ідентифікаційну та комунікативну функції, а права — описову (дефінітивну) функцію* (з наук. літ.).

2. Який обмежується поверховим зображенням кого-, чого-небудь. *Твір, .. де нема глибоких, складних, своєрідних характерів.., може стати .. ілюстративним твором, описовим, не дієвим* (К. Гордієнко); *Практично неможливо дійти правильного рішення на підставі перекрученої чи поверхової, описової моделі* (з навч. літ.).

△ **Описо́вий си́нтаксис** *див.* **си́нтаксис.**

ОПИСО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Абстр. ім. до **описо́вий.** *Від описовості, що притаманна біології минулого, треба перейти до математизації* (М. Дашкієв); *У першій книзі Багряного "До меж заказаних" — ще багато описовості, неширокої діапазоном ліричності* (О. Шугай); *Іван Франко, на відміну від попередників, відмовився від описовості й побутовізму* (з навч. літ.).

ОПИСО́ВО. Присл. до **описо́вий.** *Зміст уживаного Т. Шевченком слова автодафе можна розкрити тільки описово: "публічне спалення на вогнищі єретиків інквізиторами середньовіччя"* (В. Русанівський); *Зовнішній вигляд Місяця або його фазу можна характеризувати як описово, так і за допомогою цифр* (з навч. літ.).

ОПИ́СУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опи́сувати.** *За три місяці перед описуваним днем Лейн старший постукав у двері хати Лейна молодшого* (М. Йогансен); *На описуваний Лемом період від цирку було відлучено певне число акторів* (Ю. Андрухович); *Історичний роман — твір, у якому відображено конкретну історичну добу, певні історичні події, історичні постаті, які жили й діяли в описуваний період* (з навч. літ.); *Принцип дії приладу Амслера-Корадо заснований на вимірюванні довжин дуг, описуваних на поверхні спеціальним роликом із дуже малою плямою контакту* (з наук. літ.); // **опи́сувано,** *безос. пред. Ценглевич звичайно цілими днями і ночами пробував серед мужиків..; до крайової президії приходили доноси, де описувано його дар переконування мужиків* (І. Франко).

ОПИ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опи́сувати** 1–3. *Вона* [література] *повинна при всім реалізмі в описуванні також аналізувати описувані факти* (І. Франко); *Яке приємне описування справ благочестивих! Як підіймають вони наш дух!* (П. Загребельний); *Раджу тобі тільки — не судити того, чого не розумієш. Ти маєш слово тільки для описування аеродрому, а піраміди залиш для інших* (Ю. Яновський); *1463 року він повернувся до Венеції, де в родинному палаццо над Великим Каналом засів за описування знайдених і пройдених світів* (Ю. Андрухович).

ОПИ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПИСА́ТИ,** ишу́, и́шеш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* В усній або писемній формі розповідати про кого-, що-небудь. *Але ось я згадую, як описували в минулому міжпланетні подорожі. І дивуюсь* (В. Владко); *Ще у 90-х роках XVIII століття перші переселенці надіслали отаману Чепізі листа, в якому описували, що сухі жерді, які вони встромили в землю, через деякий час зазеленіли й пустили коріння* (Д. Білий); — *Сподіваюсь, що все, про що говорив, опишеш у своїй повісті?* (І. Пільгук); — *Коли мене виженуть з фундації, я матиму на шматок хліба, якщо зможу правдиво описати ті події, те вбивство і його розкриття!* (Є. Кононенко); // Змальовувати когось, щось мовними засобами. *Доки ми описуємо себе та своїх нащадків в образній системі сьогодення, треба сублімувати, витончувати всі якості, притаманні синам Адама до викінченості, до радісної гармонійності* (О. Бердник); *Лише природна здатність Карамлика побачити на фарсах або далі людину, точно описати її одяг і зброю здобула йому славу неперевершеного гострозорця* (В. Малик); *Вчора Роман Корогодський організував екскурсію у фонди Музею Українського Мистецтва .. Бачили речі цікавлющі. Але як можна описати живопис?* (І. Жиленко); *Бабці при вході в під'їзд навіть описали чоловіка, котрий почав учащати в квартиру до банкірші* (А. Кокотюха).

2. *кого, що.* Систематизовано викладати в писемній формі особливості, ознаки, склад і т. ін. кого-, чого-небудь. — *Мене вчили вичислювати та описувати рослини, аж мені наскучила ботаніка* (Б. Лепкий); *Трохи пізніше, відразу за Моршином помер ілюстратор, що супроводжував краківського професора ботаніки — вони їхали в Чорногору описувати рослини Гуцульщини* (Т. Прохасько); — *Вперше описав усі випадки пустинних виразок російський військовий лікар Боровський* (П. Загребельний); — *Якби ви заявили про зникнення пекторалі, описали її прикмети й передали заяву до правоохоронних органів...* (Люко Дашвар).

3. *кого, що.* Складати список з детальною характеристикою кого-, чого-небудь, робити детальний писемний перелік кого-, чого-небудь для обліку. *Літом якраз вони ганяють по селах, один — кустарів описує, а другий — здається, над оцінкою землі працює* (Панас Мирний); *Гей, описали нас* [в'язнів], *немов худобу: І назву, й вік, і ріст, і всю подобу, Волосся, очі, зуби, всі приміти* (І. Франко); // Робити облік і оцінку майна при накладанні на нього арешту. [З б о р щ и к *(зітхає):*] *Ну що ж, мабуть, прийдеться описувати та цінувати?* [С т е х а:] *Кажу ж: цінуйте, продавайте, що хочте робіть!* (М. Кропивницький); *Не тільки Тернівщина, бурунить у ці дні вся округа. Там трусять, там описують, а там уже десь, чуємо, продають з молотка* (О. Гончар); — *В нас багатства того — як у жаби пір'я .. Подейкують, скоро все прийдуть описувати* (М. Олійник); — *Тайник може згодитися твоїй сім'ї, коли тебе посадять, а все майно опишуть* (І. Жиленко).

4. *що, мат.* Окреслювати яку-небудь геометричну фігуру навколо іншої, додержуючись певних умов. *Радіус — це те, що описує зовнішню сферу Монади і водночас її масу та енергію* (М. Руденко); *Навколо будь-якого трикутника можна описати коло, оскільки серединні перпендикуляри до сторін перетинаються в одній точці* (з навч. літ.).

5. *що.* Здійснювати рух по кривій, пересуватися по кривій. *Маша мацає свої скромненькі кульчики й ручкою граційно описує над головою коло* (Н. Околітенко); *Коні круто описали дугу, і жерло гармати, здригнувшись, тупо вперлося в затьмарений захід* (М. Стельмах); *М'яч описав криву, ударився об щит і впав на землю* (В. Малик); *Лопата в моїх руках описала блискучу дугу і врізалася Феді в ліву скроню* (Любко Дереш).

◊ **Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти)** *див.* **сказа́ти; [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть>** *див.* **спи́сувати.**

ОПИ́СУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опи́сувати.** *О. Василь насамперед розгортав одділ* [відділ] *хроніки. Там стояли все знайомі назвища, описувались всякі випадки й зміни в житті місцевого духовенства* (М. Коцюбинський); *Те, що не розповідається, не описується, швидко й безслідно зникає з пам'яті, так, ніби цього ніколи й не відбувалося насправді* (Н. Сняданко); *Улас гарячково рився в підручнику, шукаючи ті місця, де описується значення цього терміна* (Григорій Тютюнник); *При описі рукописних збірників, у складі яких є стародруки чи друковані фрагменти, стародрук має описуватися за розробленою схемою опису* (з наук. літ.).

ОПИ́СУВАЧ, а, *ч.* 1. Той, хто описує (у 1–3 знач.) кого-, що-небудь. *Він і оповідач анекдотів, і описувач малоросійського побуту, і містик, і філософ... Гоголь дуже багаторівневий письменник* (з газ.); *Будинок належав колись відомому мандрівникові і описувачеві флори* (Т. Прохасько); *Балан Теодор був активним збирачем та описувачем найдавніших архівних документів* (з наук. літ.).

2. *інформ.* Те саме, що **дескри́птор.** *Шаблон джерела інформації описується універсальним описувачем джерела інформації* (з навч. літ.).

О́ПИТ, у, *ч.* 1. Дія за знач. **опи́тувати** 1, **опита́ти** 1. *Княгиня Ольга за ці дні зовсім вибилася з сил, слухаючи їх опити та розпити про далеку дорогу* (С. Скляренко); *Заступив* [Колосок] *на чергування, розставив вартових і хотів був почати опит кореспондентів про Вихора* (В. Кучер); *Розпочався останній місяць другої чверті. Місяць контрольних робіт і поголовних опитів з усіх предметів* (Г. Усач).

2. *заст.* Допит. [1 - й г р е б е ц ь:] *Ми оце перевезли, а щоб як піде діло на опит, то й не знаємо, кого перевезли...* (М. Кропивницький); *Вечірнє засідання почалося знову з опиту Холодного* (Б. Антоненко-Давидович).

Бра́ти / взя́ти о́пит *див.* **бра́ти.**

ОПИ́ТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опита́ти** 1. *Після того, як були опитані всі співробітники, виявилося, що у кожного є своя версія з цього приводу* (Н. Сняданко); // **опи́тано,** *безос. пред. Було опитано близько семисот свідків, але жоден не зміг змалювати злочинця* (І. Роздобудько); *Слухання завершено: свідків опитано, докази вивчено* (з газ.); // *у знач. ім.* **опи́таний,** ного, *ч.;* **опи́тана,** ної, *ж.* Той (та), кого опитали; хто відповів на поставлені питання. *Опитаного виводили в невелику залу — колишній червоний куток* (Є. Доломан); *У половині випадків опитаним ніколи не оплачували й не компенсували надурочний час* (з наук. літ.); *Кожен десятий з опитаних користується смартфоном навіть під душем* (з газ.).

ОПИТА́ТИ *див.* **опи́тувати.**

ОПИТНИ́Й, а́, е́. Стос. до опиту, опитування; який містить питання. *Опитування експертів з інноваційного менеджменту проводиться в кілька турів за допомогою анкет — спеціальних опитних листків* (з навч. літ.).

ОПИ́ТУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до опитування. *Пропонуємо методики, що базуються виключно на опитувальних методах отримання інформації про розмір показників, які характеризують рівень життя населення* (з наук. літ.); *Анкета – спеціальний опитувальний лист. Опитувані самостійно заповнюють його згідно з указаними в ньому правилами* (з навч. літ.).

ОПИ́ТУВАЛЬНИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **опи́тувач.** *Оскільки опитувальник використовує ретельно складену анкету, перехід від запитання до запитання логічний і доцільний* (з наук.-попул. літ.).

2. Опитний лист (листок). *Ми створили й апробували опитувальник для діагностики типів особистості* (з наук. літ.); *Були розроблені спеціальні опитувальники, спрямовані на виявлення та вимірювання рівня щастя британців* (з наук.-попул. літ.); *Вам буде запропоновано опитувальник, на кожний пункт якого можливі три варіанти відповіді* (з навч. літ.).

ОПИ́ТУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опи́тувати** 1. *Способи проведення опитувань виборців щодо їх волевиявлення під час голосування мають забезпечувати збереження таємниці голосування опитуваного виборця* (з наук.-попул. літ.); *Інколи корисно відіслати опитуваній особі віддруковане резюме для перевірки* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **опи́туваний,** ного, *ч.;* **опи́тувана,** ної, *ж.* Той (та), кого опитували; хто відповідав на поставлені питання. *Електронно-обчислювальна машина за спеціальною програмою проаналізує не тільки зміст кожної відповіді, а й інтонації голосу опитуваного* (М. Дашкієв); *Середній за столом задавав питання, вислуховував відповіді опитуваного, на прибулих не звертав жодної уваги* (Р. Іваничук); *Кожен із опитуваних у графі "Ви — відомий чи невідомий письменник (потрібне підкреслити)?" підкреслив, що так, звичайно ж, він відомий* (В. Чемерис); *Опитувані визнали за необхідне формування спеціальних педагогічних знань і практичних умінь режисера як керівника, організатора, виконавця, педагога* (з наук. літ.).

ОПИ́ТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опи́тувати** 1. — *М-да...а... — промовив голова суду, коли процедура формального опитування закінчилася. Секретар почав читати обвинувальний акт* (Л. Смілянський); — *Ми повинні передусім думати про соціологічні дослідження й опиратися на статистичні дані, добуті шляхом анкетного опитування трудящих* (О. Чорногуз); — *Навіщо ви працюєте у прямому* [ефірі]? — *Ну, як же? — обурилася пані Ганна. — А дзвінки телеглядачів? А результати опитувань в інтернеті?* (І. Роздобудько); *На своїх уроках директор завжди ставав біля вікна .. А потім сідав за стіл і починав опитування та виставляння в журнал оцінок за письмові роботи* (Н. Сняданко).

ОПИ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПИТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* 1. Звертатися до однієї або кількох осіб із запитаннями для збирання певних відомостей, з'ясування чого-небудь. *Ще на першому курсі Мар'яна опитувала на факультеті хлопців, хто в яку спортивну секцію запишеться* (О. Гончар); *Кельнери ненав'язливо опитували гостей, хто якого напою бажає* (В. Кожелянко); — *Хіба ви їх опитували, проводили серед них референдум? — Не проводив, але знаю* (В. Єшкілєв); *Якби опитати людство, чи часто воно плаче від радості — ми би пересвідчились, що належимо до "обраних", а отже, дуже щасливих* (І. Жиленко); // Виклика́ти по черзі учнів для перевіряння їхніх знань. *Іван Данилович терпіти не міг зубрил. Він ніколи не опитував за підручником, а, викликавши до дошки, давав якусь карколомну задачу* (А. Дімаров); *Вона ніколи не опускалася до того, аби опитувати кількох учнів за урок. Вона питала завжди одних і тих самих, у кожному класі обираючи собі жертв* (Н. Сняданко); *Чи не ліпше залишити замість себе власну подобу, боввана, який .. опитає цих телепнів, поставить їм оцінки, настрахає* (Валерій Шевчук); — *Нелю Наумівно, виходить, я й досі оцінки не маю. Це нікуди не годиться. Опитайте мене* (П. Запаренко).

2. *тільки док., кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **спита́ти.** *Князівна Еліза хотіла б опитати графа: чи він матиме що-небудь проти того, що вона сьогодні прийме тут, у його домі, банкіра* (В. Винниченко); *Сашко нахилився до Богдана й тихо опитав: — Слухай, я ось чого не розумію .. Чому маленький собачка на повідку зміг пробігти опромінену зону — і проміння його не спинило?* (В. Владко); *Вона опитала: — То які ж двері ти для себе обрав? — Другі* (І. Білик).

3. *діал.* Розпитуючи, відшукувати, знаходити кого-, що-небудь. *Може, я де опитаю твій мішок* (Сл. Б. Грінченка).

ОПИ́ТУВАЧ, а, *ч.* Той, хто опитує кого-небудь. *Опитувачів цікавило: його точні ім'я та прізвище, його сімейний стан, його прибутки — давнішні й теперішні* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю); *Опитувані повинні хотіти й уміти відповідати; опитувач повинен точно зрозуміти й записати відповідь* (з навч. літ.).

ОПИ́ТУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **опи́тувач.** — *Більшість людей доброзичливі і довіряють, вони вже знають, що таке екзит-пол, все добре, — розповідає опитувачка* (з газ.).

ОПИ́УС, а, *ч., діал.* П'яниця. *То такі опиуси, що все попропивають* (Сл. Б. Грінченка); *На жбан, з якого п'є поденщина проста, Пішла султана плоть, дастура* [священнослужителя] *кров свята, А на коновочку, з якої п'ють гуляки, — Щока опиуса і дівчини уста* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

ОПИЯ́КА, и, *ч. і ж., розм.* Те саме, що **п'яни́ця.** — *З якої ласки не спати мені по ночах, щоб який опияка, підкравшись, не злякав гетьманової молодої?* (П. Куліш); — *Я — позашлюбний син одного дідича. Знати мене не хоче! А шлюбні діти — ледарі, опияки: тьху!* (Н. Околітенко); *Побачив він ясно, що всі вони нагоіо обжери та опияки і живуть по-скотячому, тільки про те дбаючи, як би хіть свою потішити та череву догодити* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОПИЯ́ЦТВО, а, *с., розм.* Те саме, що **пия́цтво.** *Задля .. карт, блудництва, опияцтва Обшарювали скрізь запасливий куток* (П. Куліш).

ОПІА́Т, у, *ч.* Представник групи природних алкалоїдів опійного маку, які мають наркотичну дію; застосовується в медицині як болезаспокійливий і снодійний засіб. *На третю декаду березня відважні експериментатори встановлюють: .. опіати й похідні барбітурової кислоти в поєднанні з краплями викликають судоми астматичного характеру* (Любко Дереш); *У десять разів сильніший за морфін інший опіат — героїн* (з наук.-попул. літ.); *Метадон, яким лікують залежних, хоча і є синтетичним опіатом, але не дає наркотичного сп'яніння* (з навч. літ.).

ОПІА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **опіа́т.** *Опіатна залежність виникає навіть при використанні малих доз препаратів, які застосовують у ряді випадків з терапевтичною метою* (з наук. літ.); *Опіатні наркотики мають седативну дію* (з наук.-попул. літ.); *Опіатні рецептори комплементарно зв'язуються з опіоїдами і тим самим забезпечують активацію біохімічних процесів клітини* (з навч. літ.).

ОПІВДЕ́ННИЙ, а, е. Який припадає на середину дня. *Посідаймо у лісочку В опівденну пору. Ти до мене, я до тебе схилимо головки* (М. Костомаров); // Який буває або відбувається опівдні. *Всім весело: у спеці опівденній Так солодко пеститись у воді* (Б. Грінченко); *Горобенко швидко йшов опівденними спорожнілими вулицями* (Б. Антоненко-Давидович); *Опівденне сонце палило несамовито, і Ейрін пошкодувала, що не пішла коридором на першому поверсі* (О. Авраменко).

ОПІ́ВДЕНЬ, дня, *ч., розм.* Те саме, що **по́лудень** 1. *Відразу після опівдня, "коли сонце набік перекочується", й надвечір, як от-от сонце сяде — тоді русалки вже з могилок вертаються* (В. Лис); *Рано чи пізно все одно доводиться вставати, бо до опівдня проспати не так-то просто* (С. Пиркало).

ОПІ́ВДНІ, *присл.* 1. У середині дня, тоді, коли сонце стоїть у зеніті. *У саму спеку, опівдні, сідаю в човен* (М. Коцюбинський); *Опівдні над обрієм стали громадитися біло-сірі хмаринки* (Б. Антоненко-Давидович); *Наступного дня опівдні все село зібралося до церкви* (В. Малик); *Опівдні подорожні виїхали на крутий схил* (Д. Білий); // *у знач. пред.* — *Зараз опівдні, — .. відповів Яма, — саме почалися лікувальні процедури* (Ю. Смолич).

2. *розм.* У найвищій точці небесної сфери; у зеніті. *Сонце вже стояло опівдні* (Григорій Тютюнник).

ОПІВДНІ́ШНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **опівде́нний.** *Згинь, невільництво, геть! Я не хочу ганьби, Щоб улітку, в жари опівднішні, Холодочком мене обвівали раби, Білих здирців брати безутішні!* (П. Грабовський).

ОПІ́ВДНЯ, *присл., рідко.* Те саме, що **опі́вдні** 1. *Як у дорозі я був, і наближавсь до Дамаску опівдня, то ось мене нагло осяяло світло велике з неба!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Вдень, поки сонце гріє, то дуже тепло, я от учора без пальто* [пальта] *гуляла опівдня* (Леся Українка); // *у знач. пред. Було саме опівдня, мені принесли хліба й води; поївши скромно, я задоволено відпочивав* (Валерій Шевчук).

ОПІ́ВНІЧ, ночі, *ж.* 1. *розм.* Середина ночі; північ *(див.* **північ**[1]*). З опівночі пліт лежав готовий, аж просивсь на воду* (М. Коцюбинський); *Ліг на вікна з опівночі золотий зорі іней* [іній] (В. Сосюра); *Се було в місяці серпні, в розпал жнив, коли смерди верталися з поля пізно, майже під опівніч* (І. Білик); *Хоч як місяць із зірками не висвічують, а сонечка ж не замінять — опівніч близиться...* (І. Андрусяк).

2. *у знач. присл., розм.* Те саме, що **опі́вночі.** [О д и н г а й д а м а к а:] *Єсть хатка під лісом — гін двоє від нас — В ній баба стара проживає: Опівніч до баби (я бачив не раз) Коромислом змій прилітає* (Л. Боровиковський); *Замилуюсь зеленим тихим шумом І попрошу: повідай давню вість. І все, що ти любив, що передумав, — Вона мені опівніч розповість* (А. Малишко).

3. *поет., заст.* Північ *(див.* **північ**[2]*). На полудень степ тягнувся, На опівніч — поле* (С. Руданський); *Вітер з опівночі, сніг і вишина. Сині, сині очі, шубка хутряна* (В. Сосюра).

ОПІВНІ́ЧНИЙ, а, е. Який припадає на середину ночі. *І вдова чманіла в роботі — від рання й до смеркання, від смеркання й до опівнічної години* (М. Стельмах); *Вже над озерними зорями був опівнічний час, а Юхим не приходив* (М. Малиновська); *Сьогоднішньої опівнічної пори блимає ще один вогник. У приземкуватій хаті козака Ясочки народилася дитина* (Ю. Мушкетик); // Який буває або відбувається опівночі. *В небі тихий місяць лине, шле у серці промені. Зацвітай, моя шипшино, в опівнічному огні* (В. Сосюра); *Загатний полюбляв ці останні опівнічні хвилини редакційної колотнечі* (В. Дрозд); *Можна, виявляється, радіти закінченню дня і опівнічній зливі, котра миттю змиває залишки цілоденної спеки* (Ю. Іздрик).

ОПІВНІ́ЧНИК, а, *ч., розм.* Той, хто допізна не лягає спати. *Ладимир з бугаєм обігнули курник, але кури вчули опівнічників, засокорили, забили крильми* (В. Дрозд); *Такою ти з'являлася, о Музо, натхненним опівнічникам-поетам* (Л. Костенко); *Пізно увечері інколи я непомітно виходжу до холу подивитися телевізор — новини чи якийсь старий фільм для божевільних опівнічників* (І. Роздобудько).

ОПІВНІ́ЧНИЦЯ, і, *ж.* 1. *розм.* Жін. до **опівні́чник.** *Зоря-Блискавиця, червона дівиця, опівнічниця* (примовка); — *Ти чом не спиш, опівнічнице?* — *Хоче* [Мирон] *нагримати на доньку* (М. Стельмах).

2. *церк.* Богослужіння добового кола, що входить до складу ранкової служби, яку відправляють перед утренею, якщо немає всенічної. *У римському обряді опівнічниця є частиною утрені, але у візантійському обряді це окрема служба* (з наук.-попул. літ.); *Храмове богослужіння в православ'ї має добовий цикл, що включає в себе утреню, обідню (літургію), вечерню, опівнічницю й повечір'я* (з рел.-церк. літ.).

ОПІ́ВНОЧІ, *присл.* Серед ночі, о дванадцятій чи близько дванадцятої години ночі. *Як та хмара, гайдамаки Умань обступили Опівночі; до схід сонця Умань затопили* (Т. Шевченко); *Левантина мусила вставати вдосвіта, як ще темно було, а лягала опівночі* (Б. Грінченко); *Опівночі проходить автобус, на якому працює кондуктором щирий і людяний дядько Крісті* (М. Дашкієв); *Опівночі вибралися на галявину. Там під місячним сяйвом темніла невеличка хатина* (Д. Білий); // *у знач. пред. Стоїть густа темрява. Зараз опівночі* (М. Хвильовий); *Вже опівночі, — ліхтарі беруть владу, вискочивши з освітленого кола, мчать засніженими, неприбраними рівнинами міста* (О. Ульяненко).

ОПІДЗО́ЛЕНИЙ, а, е, *спец.* Бідний на солі, з високою кислотністю (про ґрунт). *Мікробним угрупованням сірих опідзолених ґрунтів Лівобережжя України властива висока потенційна резистентність до забруднення важкими металами* (з наук. літ.); *Бурі гірсько-лісові середньоглибокі та глибокі опідзолені ґрунти характерні для Зовнішніх Карпат* (з наук.-попул. літ.).

ОПІДЗО́ЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Якість за знач. **опідзо́лений.** *Світло-сірі лісові ґрунти мають найвищу опідзоленість, їхній профіль чітко поділений на генетичні горизонти* (з наук. літ.); *Підсилення опідзоленості та зростання ступеня еродованості знижує протиерозійну стійкість ґрунтів* (з навч. літ.).

ОПІДЗО́ЛЕННЯ, я, *с., спец.* Дія і стан за знач. **опідзо́литися.** *Під впливом лісу відбувається деградація чорнозему, посилюються процеси опідзолення* (з наук. літ.); *Унаслідок опідзолення ґрунтів верхня частина профілю збіднена мулом, фізичною глиною* (з наук.-попул. літ.).

ОПІДЗО́ЛИТИСЯ *див.* **опідзо́люватися.**

ОПІДЗО́ЛЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **опідзо́люватися.** *З посиленням опідзолювання послаблюється вплив фосфору, але водночас посилюється вплив азотних і калійних добрив* (з наук. літ.).

ОПІДЗО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОПІДЗО́ЛИТИСЯ,** иться, *док., спец.* Ставати підзолистим (про ґрунт). *Унаслідок високої вологості клімату супіщані підзолисті ґрунти ще більше опідзолюються, що призводить до зниження родючості, а засолені, навпаки, збільшують родючість* (з наук. літ.).

ОПІ́ЗНЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **опізни́ти і опізни́тися.** *Кожда хвиля опізнення грозить небезпекою* (І. Франко); *В "Правді" все друкувалося з великим опізненням* (С. Єфремов); *Опізнення твоє зарозуміле. Я тебе жду, я чекаю на тебе* (Д. Павличко).

ОПІЗНИ́ТИ, ізню́, і́зниш, *док., що, діал.* Стати причиною запізнення чого-небудь; затримати (у 2 знач.). *Геройські, хоч безплідні, зусилля козацьких воєн вичерпали на довгий час силу нації, опізнили її духовний розвій* (І. Франко).

ОПІЗНИ́ТИСЯ *див.* **опі́знюватися.**

ОПІ́ЗНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ОПІЗНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОПІЗНИ́ТИСЯ,** ізню́ся, і́знишся, *док., розм.* Те саме, що **запі́знюватися.** *Фірмани нерадо возили дерево, опізнювалися, перевертали в дорозі* (І. Франко); *Часом через Остапа циганки опізнялися з мандрівкою на жебри* (М. Коцюбинський); — *Де ти, бурлак* [бурлаче], *забарився, що на вечерю опізнився?* (з думи); — *Завтра дам раду з твоєю землею: є в мене один чоловічок на прикметі, саме з Молдови повернувся, опізнився на розподіл. Будемо сватами?* (М. Стельмах); *А я вже надворі .. — швидше, хутчій, мерщій, аби не опізнитися, аби знову не сталося якої халепи* (Є. Гуцало).

ОПІЗНЯ́ТИСЯ *див.* **опі́знюватися.**

О́ПІЙ, ю, *ч.* Згущений молочний сік недозрілих головок опійного маку; сильний наркотик, який використовують у медицині як болезаспокійливий і снодійний засіб. — *Ви знаєте, се поле — капітал. З цього маку можна би робити прегарний опій* (О. Маковей); *Коли людина звикла до опію, з сумом думав Крез, то вона вже й дня не може без нього прожити* (І. Білик); — *Гашгаш? — перепитав Ярош. — Що це таке? — Квітка така .. її вирощують для отримання опію...* (Ю. Винничук); *Опій є одним із найстародавніших лікарських засобів. Про його застосування знайдено записи у єгиптян і шумерів* (з навч. літ.); * У порівн. *П'янкий подих безкрайого простору й химерна метушня водограїв барв дурманили свідомість, наче опій* (Б.-І. Антонич).

ОПІ́Й, опо́ю, *ч.* Ревматичне запалення копит у коней, причиною якого є напування розгарячілих тварин. *Спітнілих від роботи коней поїти не можна, бо це спричинює застуду та опій* (з навч. літ.).

О́ПІЙНИЙ, а, е. Прикм. до **о́пій.** *Містера Лаудена Додда офіційно представили комендантові острова, .. портовому лікареві, жандармському начальнику, фермерові — власнику опійних плантацій — і всім людям білого кольору шкіри* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); // Стос. до опію. *Її* [сестри] *слова можна було порівняти хіба що з отрутою солодкої вовчої ягоди чи опійного маку* (І. Білик); *З клінічної точки зору залежність від метадону мало відрізняється від героїнової або опійної залежності* (А. Кокотюха).

О́ПІК, у, *ч.* 1. Ушкодження тканини тіла людини, тварини вогнем, сонячним промінням, хімічними речовинами або чим-небудь гарячим. *Рани від опіків на руках і ногах гоїлись* (В. Гжицький); *Той, хто вперше пішов назустріч лісовій пожежі, щоб добути для людства вогонь, певне, зазнав тяжких опіків* (М. Руденко); *Йому, Удівцеві, два тижні вуха від опіків гоїлися і в голові шуміло* (Е. Андієвська); *Він знову поплескав мене по спині, і я поморщився — відчув біль від опіків* (І. Роздобудько); // Місце на тілі людини або тварини з таким ушкодженням. *Цілує* [Шеломенцев] *її очі й обличчя, яке позначене блідими слідами колишніх опіків* (І. Кочерга); *Темне від постійного вогню і чаду в кузні обличчя ще дужче потемніло, виразнішими стали опіки на ньому від бризок розжареної окалини* (В. Малик); *Навіть при світлі місяця були помітні великі опіки на його обличчі* (М. Малиновська).

2. *перен.* Відчуття, схожі на ті, які спричиняє що-небудь гаряче, їдке, пекуче. *Часто він чув на своїх грудях і руках опіки від її мовчазних сліз, і вони розходилися йому по душі гарячим щемом* (Григорій Тютюнник); *Хвилинна радість, яка так зігріла була серце, відійшла без вороття, лишивши всередині кожного важкий опік, що нив безперервно, пік і сушив душу* (Ю. Збанацький); *Лише іноді відчуваю біль, мабуть, це загоюється опік на моїй совісті* (Л. Дениссенко); * У порівн. *Я повертаюсь в Київ із Полтави. Вона мов опік в серці з давніх пір. Бо в ній не те що житла, навіть трави, І лепеха над Ворсклою, і бір — Усе горіло* (П. Воронько).

3. Ушкодження листя та стебел рослин сонячним промінням, морозом, хімічними речовинами і т. ін. *Настав час зняти укриття з троянд: це потрібно робити поступово, щоб не допустити опіків стебел* (з наук.-попул. літ.); *Щоб зберегти стовбури від сонячних опіків і розтріскування кори, восени їх білять розчином глини та вапна* (з навч. літ.).

ОПІ́КА, и, *ж.* 1. Піклування про кого-, що-небудь, догляд за кимсь. *Пані Олімпія взяла під свою опіку о. Нестора, сама подала йому склянку чаю з вином, сама розкроїла булку, помазала її маслом* (І. Франко); *Додому кваляться хіба тільки ті жінки, що кинули малих дітей без опіки* (Ірина Вільде); *Мати ніколи не навчиться (на те вона й мати) пригальмовувати свою опіку, оскільки він їй довіку не здаватиметься дорослим* (Е. Андієвська); *Велика княгиня Іванка не відходила від мужа ні на крок .. Володимира гнітила опіка булгарської царівни* (І. Білик).

2. Постійний нагляд, контроль за чиїми-небудь діями, вчинками і т. ін. *Їй забажалось допекти старшим сестрам за важку опіку над нею, що вже їй остогидла* (І. Нечуй-Левицький); *Перед нами університет, в якому колись через жандармську опіку .. царя так і не довелося Шевченкові малюванню навчати молоде покоління* (П. Тичина); *Правопорушники навчилися уникати опіки дбайливих біоревізорів* (О. Бердник); [Фідіппід *(сам):*] *Збожеволів батько мій. Чи встановить опіку над недоумком, Чи гробарям сказати, що готовий він?* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана); // Контроль за довкіллям. *Я не дозволив війську нищити передмість, узяв під опіку водоводи* (П. Загребельний); *В усьому світі опіка над тваринами й благодійна допомога становлять до 30 % фінансування зоопарків* (з публіц. літ.); *У Чернігівській області за сприяння козацького реєстрового товариства реставровано й узято під опіку пам'ятку історії — храм Святої Великомучениці Катерини* (із журн.); *Частину багатоповерхівок нині взяли під опіку об'єднання співвласників багатоквартирних будинків* (з газ.); // Нагляд за іншою державою, територією. — *На останній асамблеї ухвалила* [Асоціація Добрих Чарівників Світу] *взяти Добряндію під свою опіку. Я призначений вашим інспектором-куратором* (В. Нестайко); *Остання з 11 територій, над якими була встановлена опіка ООН, — Палау (група островів у Мікронезії), здобула незалежність у листопаді 1994 р.* (з наук.-попул. літ.).

3. *юр.* Організований і контрольований державою нагляд за недієздатними або позбавленими прав громадянами (малолітніми, психічнохворими і т. ін.), піклування про їхні особисті й майнові права та інтереси. *Шейла в чомусь дуже палко (але пошепки) переконувала свого сусіда зліва, італійського міністра суспільної опіки* (Ю. Андрухович); *Можливо, віддати затриману під опіку НКВС було правильним* (А. Кокотюха); *На третьому році одруження* [батька] *генерал Живанов помер, маєток був відданий в опіку, батько мій виїхав з Живанівки* (з мемуарної літ.).

ОПІКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опіка́ти**[2] 2. *З відмовою США взяти участь у Лізі націй в Раді залишилися ті країни, які отримали мандат на управління і до того ж мали найбільші колоніальні володіння (Франція, Велика Британія, Бельгія, Японія), і опікання з боку Ліги націй виявилось формальністю* (з навч. літ.).

ОПІКА́ТИ[1], а́ю, а́єш, *недок.*, **ОПЕКТИ́,** ечу́, ече́ш; *мин. ч.* опі́к, опекла́, ло́; *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Те саме, що **обпіка́ти** 1, 2. *Гаряча картопля злетіла вгору, опекла Маркові очі* (Григорій Тютюнник); *Встає буран і він змете Всю нечисть із земної кулі. Як не одного короля Вже змів, опікши його жаром* (С. Воскрекасенко); *Ніч була ясна, я стежками біг. Стопи опікав кам'яний моріг* (Д. Павличко); // *безос. З бульканням поливсь спирт, вогнем опекло в горлі, розлилося по всьому тілі блаженне тепло...* (І. Цюпа).

2. *перен.* Те саме, що **обпіка́ти** 4. *Раптом опікає страшний здогад: а може, Степанко так заснув, що вже й не проснеться ніколи?* (Є. Гуцало); *Почуття, подібне до сорому, опекло йому лице* (З. Тулуб); // *безос. Аж опекло Віталика, аж паморки йому забило від того, що він побачив* (О. Гончар).

◊ **Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти** *і т. ін.)* / **обпекти́ (обпали́ти, опекти́** *і т. ін.)* **[свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром)** *див.* **обпіка́ти.**

ОПІКА́ТИ[2], а́ю, а́єш, *недок., кого, що.* 1. Піклуватися про кого-, що-небудь, доглядати когось. *Вона його опікає. А йому так приємно, коли Марі турбується, щоб він випив кави з вершками* (О. Іваненко); *Чорновус якось тепло, безмовно опікав увесь час новачка* (Ю. Збанацький); *Він безмірно любив Іллю, що був молодший за нього майже на десять років, опікав його, протегував йому* (В. Малик); *Отець Григорій опікав його* [Михайла], *як малу дитину, і не давав нудитись* (Г. Пагутяк).

2. Наглядати за ким-, чим-небудь, контролювати чиїсь дії, вчинки. — *Ви два роки працювали в тресті і опікали всі бурові* (І. Цюпа); *Огнєв .. своє призначення у заштатне губернське місто вважав тимчасовим, тому-то і турбувався про гімназію і місцеві повітові училища, які мав опікати, постільки поскільки* (Б. Левін); *З одного боку, його* [Льоньку] *не чіпала адміністрація, з іншого — так-сяк опікали блатні* (А. Кокотюха).

ОПІКА́ТИСЯ[1], а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОПЕКТИ́СЯ,** ечу́ся, ече́шся; *мин. ч.* опі́кся, опекла́ся, ло́ся; *док.* 1. Те саме, що **обпіка́тися** 1. *За вечерею, опікаючись гарячим кулішем, вони наввипередки розповідали матері про свою нову фортецю* (З. Тулуб); *На нозі щось пекло, вона опеклася об свічку* (М. Йогансен).

2. *перен.* Те саме, що **обпіка́тися** 2. *Він .. завжди рвався до злагоди, а діткнувшись життя, опікався і знову вразливо тікав* (М. Івченко); *Опікшися на промислі, звернув він очі в інший бік, до лотереї* (І. Франко).

ОПІКА́ТИСЯ², а́юся, а́єшся, *ким, чим, недок.* 1. Те саме, що **опіка́ти²**; опікуватися. *Не стверджуватиму, що ти тримав сестру в шорах, це не так. Але що надміру опікався нею й ревнував її до всіх поспіль — щира правда* (О. Авраменко).

2. Пас. до **опіка́ти²**. *Необхідно відзначити посилення процесів дифузної взаємодії між складниками російської національної культури — офіційною, що опікалася державою, і культурою народних мас* (з наук. літ.).

ОПІКО́ВИЙ, а, е. Спричинений опіком; який виник унаслідок опіку. *У разі масивних опіків може виникнути опіковий шок* (з наук.-попул. літ.); *Місцевий анестетик можна наносити також на виразкову, опікову поверхню* (з навч. літ.); // Стос. до лікування опіків. *Вранці в опіковому центрі помер ще один шахтар* (Л. Костенко); *Нині пацієнт перебуває в опіковому відділенні міської лікарні* (з газ.).

ОПІ́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опікува́ти.** *Дзенькаючи шпорами.., фланірували браві кавалергарди, виуджуючи своїм метким зором гарненьких купецьких дочок, опікуваних .. матусями* (Ф. Бурлака); *Значні ресурси із державного бюджету надаються сільському господарству. Це одна із найбільш опікуваних та пріоритетних галузей у зарубіжних країнах* (з навч. літ.); // *у знач. ім.* **опі́куваний,** ного, *ч;* **опі́кувана,** ної, *ж.* Той (та), кого опікує хто-, що-небудь. *Для захисту опікуваних від зловживань опікунів установлено заборону щодо правочинів, які не має права вчиняти опікун* (з навч. літ.).

ОПІ́КУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опікува́ти** і **опікува́тися.** *Усі поквапилися вийти навшпиньках з кімнати й залишили Сару під опікуванням старої* (М. Старицький); *Згадаймо .. любовне опікування молодим Павлом Тичиною, яке виявив Коцюбинський* (М. Рильський); *Я вже дорослий! Дорослий, а жити без твого опікування не можу* (Остап Вишня); *Цього разу в картці була така інструкція: "Статус пацієнта доповнити обов'язками помічника санітара — прибирання в палаті, опікування новачками.."* (Ю. Іздрик); // Увага до потреб, запитів кого-небудь; охорона чиїх-небудь інтересів. *Зацікавленість громадян державними справами, опікування ними становить основу стійкого демократичного розвитку країни* (з навч. літ.).

ОПІ́КУВА́ТИ, і́кую, і́куєш, *недок., кого, що, рідко над ким — чим і без дод.* Те саме, що **опіка́ти²**. *Він уже шкодував, що не стримався, втягнувся в негідну суперечку чи й сварку з Вадимом, якого стільки літ опікував* (Ю. Мушкетик); *Часто згадувалося, як Іванну опікував брат* (С. Талан); *Мавра .. часто розповідала Теклі про хлопця, що над ним опікувала* (К. Гордієнко); *Вона любила опікувати, протегувати, вірити сама в уявлені образи і примушувати інших так само захоплюватися тим, чого насправді нема* (О. Іваненко).

ОПІ́КУВА́ТИСЯ, і́куюся, і́куєшся, *недок., ким, чим, рідко над ким — чим, про кого — що.* Те саме, що **опіка́ти²**. *Польська адміністрація теж була далека від того, щоб не то що опікуватися над тими нещасними і всіма зневаженими паріями, але хоча б просто справедливо ставитись до них* (І. Франко); *— Потребує* [Славко] *такої людини з досвідом, щоби любила його й опікувалася ним не тільки як жінка, але також як рідна мати* (Л. Мартович); *Мати здала до дитбудинку хлопця, котрий і тоді, і нині, коли ним опікується дядько, залишився на рівні розвитку немовляти* (Є. Пашковський); *Він добровільно опікувався майстернею, вимітав сміття, прибирав і чистив інструмент.., наливав до рукомийника воду* (Ю. Яновський).

ОПІКУ́Н, а́, *ч.* 1. Той, хто виявляє піклування про когонебудь, доглядає когось. *Думав* [Дмитро] *про батька і .. відчував, як той дорогий образ опікуна, оборонця, добродійного генія родини міниться* (М. Грушевський); *— Марусю, — припинив її .. за лікоть парубок. — .. Ти не виривайся вперед... — О! І ти вже, як мама! от мені лихо з тими опікунами!..* (Г. Хоткевич); *Аж тут хватає мене за плече мій незабутній опікун. — Ромку, не роби дурниць. Вертайся!* (Б.-І. Антонич); // Той, хто постійно наглядає за кимось, здійснює контроль за чиїмись діями, вчинками і т. ін. *Запитання художника його* [Городовського] *просто обурило. Яке йому діло? Теж опікун знайшовся* (В. Підмогильний); *— Що ти мені мораль читаєш? — спалахнувши, вигукує Маковей. — Завзялися, опікуни! І ти цієї, і Хома цієї, і всі цієї!.. Шануйся, дивись, бережись!.. Сам уже не малий, розумію дещо!* (О. Гончар); *Аж раптом хтось сказав там щось на вухо опікуну маленького царя* (Л. Костенко).

2. Особа або організація, що здійснює опіку (у 2 знач.). *Корнякт, купець іменитий, який назвався опікуном Успенського братства, дав лише сто золотих* (Р. Іваничук).

3. *юр.* Особа, що здійснює опіку (у 3 знач.). *Якщо обоє або один з батьків дитини, яка проживає на території України, виходять з громадянства України і при цьому не беруть участі у вихованні.., дитина за клопотанням батьків, опікуна або піклувальника зберігає громадянство України* (з навч. літ.); [П и с а р:] *Кажете, се вашої дочки материзнина* [материзна], *над дочкою є опікуни, вони не позволять ґрунту обтяжувати* (І. Франко); *На сьомому році Люба залишилась сиротою. Громада призначила їй громадських опікунів* (М. Стельмах).

ОПІКУ́НКА, и, *ж.* 1. Жін. до **опіку́н** 1. *Княгиня Єва на диво швидко заспокоїлась, навіть міцно стиснула руку своїй опікунці* (В. Гжицький); *Жінка звертається до опікунки породіль Ліфії з проханням затримати розродження* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

2. *юр.* Жін. до **опіку́н** 3. *Не забувала* [Войцехова] *як опікунка сиріт щомісяця зголошуватися до каси по пенсію, що на них припадала* (І. Франко); *— Дорослі дівчата отримують власні квартири, а дітлашня мешкає з опікунками* (Ю. Винничук).

ОПІКУ́НСТВО, а, *с.* 1. Піклування, догляд; опіка (у 1 знач.). *На такий подвиг — їхати на будівництво — Майя зважилась тільки завдяки Ларисиному опікунству* (О. Гуреїв); // Нагляд, контроль. *— Вони* [панни] *мають претензію на опікунство надо мною й дуже люблять читати мені гидкі нотації* (І. Нечуй-Левицький); *Демко .. співчував чоловікові, одначе сердився на нього за надокучливе опікунство* (Микита Чернявський).

2. *юр.* Обов'язки опікуна (у 2 знач.). *Хоч Рябченко з своїми поплічниками й репетував, що Зінько нетямущий опікунства* [над сиротами], *тільки лиха накоїть, але тепер вони якось притихли, бо всім було видко, що зроблено гаразд* (Б. Грінченко); *Адвокат візьметься за позбавлення Нінухи батьківських прав, оформлення опікунства для подружжя* (Любко Дереш).

ОПІКУ́НСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок.* 1. *рідко.* Піклуватися про кого-небудь, наглядати за ким-небудь; опікати (*див.* **опіка́ти**[2] 1). *Він вважав за свій обов'язок опікунствувати над цими недосвідченими людьми, яким, звичайно, не легко розібратися в усьому, що вони вперше побачили за кордоном* (С. Журахович).

2. *юр.* Бути опікуном, виконувати обов'язки опікуна (у 2 знач.). *Опікунствувати над непрацездатними.*

ОПІКУ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **опіку́н.** *Вперше Ганна так різко розмовляла з дядьками. Відчула раптом, що тут, у Каховці, вона може .. менше зважати на їхню опікунську владу* (О. Гончар); — *У мене дуже розвинені опікунські риси, і я могла б стати чудовою матір'ю і подругою чоловікові* (Н. Сняданко); // Який здійснює опіку (у 1, 3 знач.). — *Чи може директор-розпорядник запропонувати опікунській раді свій варіант розподілу пожертв?* (Люко Дашвар); *Відповідно до магдебурзького права міський або сільський уряди призначали опікунів, а наприкінці XVIII–XIX століть цю справу перебрали на себе опікунські суди, створені державою* (з навч. літ.).

ОПІКУ́НЧИЙ, а, е, *зах.* Те саме, що **опіку́нський.** [Югурта:] *Віддаю Мою державу, як й себе самого, Під опікунчу Риму пишного турботу* (І. Франко); *А Гілько-Мадяр, дужий та одчайдушний цісар пастухів, .. з ласкавою усмішкою приймав почесті, належні тому, кого він узяв під свої цісарські опікунчі крила* (І. Керницький); *Хтось порався коло нього, поки він був непритомний, і порався на те, щоб зробити йому добре, — та увага до себе, яку відчув.., також була ласкава і втишлива* [заспокійлива], *опікунча, і чоло пам'ятало делікатний доторк чиєїсь прохолодної долоні* (О. Забужко).

ОПІКУ́НША, і, *ж., прост.* Те саме, що **опіку́нка.** — *Чи я тобі не казав та й тепер ось товчу: по блату все дістає твоя благословенна опікунша. По блату! А ти хвалишся не нахвалишся: і чесна, і благородна, і справедлива* (П. Запаренко); — *А ви, Поліно Юріївно, вільні приймати такі рішення? — знову втрутився Костиганов. .. — Ви маєте на увазі підтвердження заповіту? Там усе законно. Я головна спадкоємиця Володимира й опікунша його сина. Право підпису в мене* (В. Єшкілєв).

ОПІ́ЛЛЯ, я, *с.* Ділянка орних земель, оточена лісом. — *Скучні люди нагадують опілля восени, коли збіжжя звезене, нове ще не зійшло, і тільки ворони над нивами літають і крячуть* (Б. Лепкий).

ОПІ́НІЯ, ї, *ж., зах., книжн.* Думка, яка склалася в суспільстві або його частині щодо кого-, чого-небудь. *Не знала я тоді, що учителька в малому місті мусить числитися ще з чимось більше, що тут є товариші праці, опінія мешканців* (Уляна Кравченко); — *Коли я зважаю на чиюсь опінію, так хіба на опінію тих людей, з котрими доводиться мені ближче жити й працювати* (Б. Лепкий); *Він також падав жертвою опінії, що він лазутчик декотрих земель* (Л. Костенко).

Грома́дська (публі́чна) ду́мка (*зах.* **опі́нія**) *див.* **ду́мка.**

ОПІО́ЇД, у, *ч.* Те саме, що **опіа́т.** *Усім опіоїдам властива сильна знеболювальна активність, що зумовлює використання їх як анальгетиків у різних галузях медицини* (з наук.-попул. літ.).

ОПІО́ЇДНИЙ, а, е. Прикм. до **опіо́їд.** *Перехресна взаємодія опіоїдного героїну й алкалоїдного кокаїну .. може викликати серйозні ускладнення з серцево-судинною системою* (М. Кідрук); *Кодеїн — менш активний за морфін опіоїдний анальгетик* (з наук.-попул. літ.); *Переважна більшість варіантів лікування наркозалежності орієнтована на опіоїдну залежність* (з навч. літ.).

ОПІОМА́НІЯ, ї, *ж.* Форма наркоманії, для якої характерна залежність від опію або його препаратів. *Алкоголізм більш поширений у країнах виноградарських, опіоманія — у країнах з традиційним вирощуванням маку* (з наук.-попул. літ.).

О́ПІР, о́пору, *ч.* 1. Дія за знач. **опира́тися** 3. *Я стояв уже на межі двійок і одиниць, без опору поступившись іншим своїм недавнім становищем першого учня* (Б. Антоненко-Давидович); *Весна остаточно перемогла опір зими і зігрівала землю теплом, квітчала цвітом* (Л. Дмитерко).

2. Здатність протистояти, протидіяти кому-, чому-небудь, боротися, змагатися з кимсь, чимсь. *Покинувши глибінь, В борні стомившися, рибина тратить опір...* (М. Рильський); *Вони, ті мільйони сердець і душ — зриваються й летять униз, як жорства, втративши волю й силу до опору, втративши вже останню віру, надію й бажання змагатись...* (І. Багряний); *Стіну було взято без опору* (В. Малик); *Комісар втратив силу опору, його голос затремтів: — Я згоден, сеньйоре Борукачі...* (Ю. Бедзик); // (*перев. зі сл.* рух). Народний рух проти чинної влади, окупантів. *У партію я не вступив би, не пішов би ні в який блок. А в Рух Опору мені й не треба йти, я генетично до нього належу* (Л. Костенко); *Іван Багряний перебував тоді на становищі нелегальному, беручи активну участь в антинімецькому русі опору* (О. Шугай); *Кожен рух опору повинен мати програму* (А. Кокотюха).

3. *спец.* Властивість, здатність чого-небудь протистояти певним упливам, змінам, а також сила, ступінь такого протистояння. *Ми йшли проти прудкої течії, що несла води до недалекого Дніпра, і тут був завжди опір, хоча б на поверхні ріки не було жодної зморшки* (Олесь Досвітній); *Ролик є конструктивним елементом, який уведено для зменшення опору сил тертя та зношення ланок* (з наук.-попул. літ.); *Маса постає перед нами як міра інерції. Вона характеризує опір, що його чинить тіло зміні свого руху* (з навч. літ.); // Сила протидії провідника рухові електричного струму в ланцюзі. *Питомий електричний опір легованого напівпровідника істотно залежить від концентрації домішок* (з наук.-попул. літ.); *Оскільки електропровідність є величиною обернено пропорційною опорові, то визначення її зводиться до вимірювання опору* (з навч. літ.).

4. Елемент електричного ланцюга, який дозволяє регулювати силу струму в ланцюзі. *Ящики опорів ЯО-3 призначені для експлуатації в силових електричних ланцюгах* (з наук.попул. літ.).

5. *діал.* Опора. *Ногами сував* [Панько] *по брамі, шукаючи якогось опору* (Л. Мартович); — *Романе, ти поглянь-но, як тут гарно! — ставить на опір саморобний етюдник* (М. Стельмах).

Злама́ти оборо́ну (фронт, о́пір *і т. ін.*) *див.* **зла́мувати; Рух О́пору** *див.* **рух; Чини́ти (ста́вити, учиня́ти** *і т. ін.*) **/ учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір>** *див.* **чини́ти**[1].

△ **(1) О́пір матеріа́лів:** а) (*техн.*) здатність матеріалів протидіяти зміні їхньої форми. *Для дослідження водневого зниження опору матеріалу руйнуванню металу доцільно застосовувати деформаційний підхід* (з навч. літ.); б) наука про міцність і види деформації матеріалів та елементів конструкцій машин і споруд. — *Справді, я обмежений тип, — картав себе безжально Передерій, сидячи в аудиторії і слухаючи лекцію з опору матеріалів* (Н. Рибак).

◇ **Іти́ / піти́ шля́хо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору** *див.* **іти́; Шлях (лі́нія) найме́ншого о́пору** *див.* **шлях.**

ОПІ́РЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **опіри́ти.** *У дощових лісах Південної Азії і Північної Австралії поширені різноманітні голуби та папуги, в Амазонії — дрібні, яскраво опірені нектарки і колібрі* (з навч. літ.); *У приходька біля сідла — спис, за пасом — бойова сокира .. За раменом — лук тисовий, у сагайдаку — чимала родина орлім* [орлиним] *пером опірених стріл* (Н. Королева).

ОПІРИ́ТИ *див.* **оперя́ти.**

ОПІРИ́ТИСЯ *див.* **оперя́тися.**

ОПІ́РНИЙ, а, е. 1. *спец.* Прикм. до **о́пір** 3. *Деякі хлібні злаки (кукурудза, сорго) досить часто розвивають із надземних стеблових вузлів повітряні, або опірні, корені, які відіграють, в основному, механічну роль у підтриманні стебла* (з наук.-попул. літ.); *Залежно від конструкції опірних поверхонь для вантажу розрізняють стелажі поличні та безполичні, каркасні, консольні, пірамідальні, стоякові* (з навч. літ.).

2. *рідко.* Який відзначається опором, протидією чому-небудь. *В нього* [отамана] *вже вступив опірний дух* (Г. Хоткевич); *Груди підіймалися високо, й серце мало не трісло. Чула, як щось підкошувало її опірну силу, коли він тяг її до себе* (О. Кобилянська).

ОПІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *спец.* Абстр. ім. до **опірний** 1. *Водень має одну дуже некорисну властивість — здатність значно знижувати у металів опірність руйнуванню* (з наук.-попул. літ.).

2. Здатність протистояти, протидіяти кому-, чому-небудь, боротися, змагатися з кимсь, чимсь; опір (у 2 знач.). *У разі недостачі ретинолу в їжі сповільнюється ріст молодого організму, знижується його опірність* (з навч. літ.).

О́ПІРЦІ, *присл., діал.* Спираючись на різні предмети. *Галина ще раз підійшла навшпиньки до ліжка глянути, як спить Женчик, і потемки опірці повернулася* (Б. Антоненко-Давидович); *— Я хоч і опірці з ціпком швендяю, а таки намну боки. Так шкура й закипить на тобі* (В. Чемерис).

ОПІСЛЯ́, *присл., розм.* 1. Те саме, що **після** 5. *Дивись, щоб не помиливсь, а опісля не журивсь* (прислів'я); *Василь радів і сам не знав чому: сьогоднішньому дню чи, може, тим дням, що прийдуть опісля* (М. Томчаній); *На цупкій циновці старий посадовив гостей, запропонував молоко й дикий мед, а опісля звелів спати* (О. Бердник); *Здибав я опісля отця Григорія й кажу: — Готуйся до Царягорода. Чув я, візьме стара й тебе* (І. Білик).

2. *у знач. прийм., з род. в.* Те саме, що **після** 1–4. *А в хаті давно вже — ні їсти, ні пити. І личка немає — лиш очі як сливи, Як сливи опісля грозової зливи* (П. Воронько); *Нарешті, опісля таких роз'яснень, можна продовжувати мій розказ* [мою оповідь] (В. Дрозд); *Опісля свят аж породила Настя сина* (Панас Мирний); *Чи б то справді сонце Кидать нас не хоче І опісля літа, Душного, сухого, Знов до нас веселим Маєм хоче глянуть?* (М. Костомаров).

ОПІСТО́ГРАФ, а, *ч., іст., лінгв.* Матеріал (папірус або стародрук) з текстом з обох боків. *Середня довжина опістографа становила 6–10 м* (з наук.-попул. літ.).

ОПІСТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *іст., лінгв.* Стос. до опістографа. *Опістографічний сувій.*

ОПІСТОРХО́З, у, *ч.* Глистяна хвороба людини й рибоїдних тварин. *Точних даних про кількість заражених опісторхозом у всьому світі немає* (з наук. літ.); *При опісторхозі можуть уражатися печінка, жовчний міхур, підшлункова залоза* (з навч. літ.).

О́ПІУМ, у, *ч.* Те саме, що **о́пій.** *Коли не впиватися, не вприскувати морфію, не курити опіуму, то треба хоч робо́тою задурити себе* (Леся Українка); [Ш е л е с т *(відкриває валізку):*] *Що це! Інструменти, пляшечки, ліки... Опіум... морфій... стрихнін... Отрута* (І. Кочерга); *Володя з запалом почав доводити, як шкідливо для здоров'я курити опіум* (О. Донченко); *Алла просиджувала у розкішному японському кімоно, тягнучи з трубки гашиш чи опіум* (О. Ульяненко).

О́ПІУМНИЙ, а, е. Прикм. до **о́піум.** *Вже минувся той час, коли держави Заходу цілком свідомо й неприкрито струювали опіумом Китай і заради цього навіть вели війни, які так і дістали назву "опіумних"* (М. Дашкієв); *Довший час ми виглядали в них* [білих сорочках з мереживами] *як пропащі європейці в опіумних притонах Індокитаю* (Т. Прохасько); *Майже всі види відомих на сьогодні наркотиків було відкрито до Другої світової війни. У першу чергу це стосується опіумної групи* (з наук. літ.); *Для виробництва ацетильованого опію придатні всі сорти опіумного маку* (з наук.-попул. літ.); // Спричинений дією опіуму. *В основу кримінальної справи лягли свідчення лише одного чоловіка, який має набір важких захворювань та опіумну залежність* (з наук.-попул. літ.); // Такий, як у того, хто вживає опіум. *Він народився з тяжким опіумним поглядом* (О. Ульяненко).

О́ПІЧОК, чка, *ч., заст.* Край печі, де звичайно ставили каганець. *Коли б тобі на сміх було де видно свічку. Або в селі де на опічку Маячив каганець* (П. Гулак-Артемовський); *Заглянув у піч, рогачем пробив горщик — потекло аж по опічку* (А. Головко); *Діставали* [баба Тетяна] *з-за опічка пляшку зі свяченою водою, на замовлення принесеною богомільною Юхимкою* (Г. Тарасюк).

ОПІ́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Який залишився без коня; піший (у 1 знач.). *Княжі ж стрільці опішені, йдуть і стріляють, ідуть і стріляють* (Б. Лепкий).

ОПІ́ШИТИ, шу, шиш, *док., кого, розм.* Зробити пішим, залишивши без коня. *Василишин .. повів сотню за собою на жменьку французів. Василишин знав, що треба опішити людей для такої атаки* (Ю. Яновський); *— Раз мене опішили, куди я годен без коня!* (П. Панч).

ОПІШІ́ЛИЙ, а, е, *діал.* Який став лінивим, повільним у рухах, ході. *Опішіла служниця* (Сл. Б. Грінченка).

ОПІШІ́ТИ, ію, ієш, *док., діал.* Зробитися пішим, залишившись без тяглової худоби. *Вже Мирін зовсім опішів, послідню парку воликів виведено* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОПІ́ШНИЙ, а, е, *діал.* Лінивий (у 2 знач.), повільний (у 2 знач.). *Опішний кінь* (Сл. Б. Грінченка).

ОПІ́ШНЯ, і, *ж., діал.* Лом з дерев'яною ручкою. *На Ворсклі хрест вирубують опішнями, Заллють водою, уморозять в лід* (Л. Костенко).

ОПІЯ́К, а́, *ч., заст.* П'яниця. *І хто ж не злякався Божого гніву, не побоявся занести руку неправедну й злочинну на мене? Слинявий Чаплинський, служкар* [слуга] *Конецпольського.., опіяк, здирця і злодій* (П. Загребельний).

ОПЛА́ВИТИ *див.* **оплавля́ти.**

ОПЛА́ВИТИСЯ *див.* **оплавля́тися.**

ОПЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опла́вити.** *Оплавлений смолою, мов комаха, я пізнавав все повновладдя страху* (П. Мовчан); * Образно. *Історії справжніх героїв завжди доволі прості — це історії про .. оплавлений сонцем віск передмість, про холод прокидання і вологу механіку літніх туманів* (С. Жадан); * У порівн. *І стеля, й стіни були вкриті склоподібною, мовби аж оплавленою плівкою* (А. Дімаров); // **опла́влено,** *безос. Унаслідок аварії пошкоджено салон автомобіля, оплавлено дві передні фари та задній лівий стоп* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який оплавився (у 1 знач.). *Якісь конструкції лежали на узбіччі — покручені, оплавлені, привалені вивернутими з корінням деревами* (Н. Околітенко).

ОПЛА́ВЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опла́вити і опла́витися.** *На Венері, Марсі, на Місяці теж знаходять результати страшного оплавлення порід* (О. Бердник); *Одним із можливих механізмів руйнування метеороїдів є оплавлення їхніх поверхонь з наступним здуванням і розбризкуванням рідкої плівки аеродинамічним потоком* (з наук. літ.); *Світлове випромінювання зумовлює оплавлення негорючих матеріалів* (з навч. літ.).

2. Оплавлене місце. *На стінах виднілися глибокі каверни, кульові отвори і вже знайомі термічні оплавлення* (В. Єшкілєв).

ОПЛАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оплавля́ти** і **оплавля́тися.** *Якщо перевантаження кабелю систематичне або має тривалий характер, то можливе оплавляння його ізоляції й подальше загоряння* (з наук.-техн. літ.); *Отвори на заплічнику зроблені розпеченим пробійником для оплавляння країв і уникнення розходження ниток у майбутньому* (з навч. літ.).

ОПЛАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОПЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* опла́влять; *док., що.* Розтоплювати краї, поверхню чогонебудь, нагріваючи до високої температури. *Електроспіраль нагрівається та оплавляє поверхні розтруба й труби* (з наук. літ.); *Виконаємо обідок з декоративним букетиком атласних трояндочок. Необхідно оплавляти краї стрічок, інакше вони будуть обсипатися* (з навч. літ.); *Товсті високі фігурні свічки оплавили їх* [канделябри], *але патьоки воску здавалися своєрідною прикрасою підсвічників* [свічників] (А. Кокотюха).

ОПЛАВЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ОПЛА́ВИТИСЯ,** иться; *мн.* опла́вляться; *док.* 1. Розтоплюватися по краях поверхні під дією високої температури. *У Великій Британії зробили чайник із шоколаду. Під час заварювання шоколад всередині чайника лише злегка оплавляється, але не змішується з напоєм* (з наук.-попул. літ.); *При ударі залізного тіла по каменю залізне тіло розпочне оплавлятися вже за швидкості падіння 1,6 км/с* (з навч. літ.); *Він* [метеорит] *у земній атмосфері сильно оплавився від тертя. Оплавилася й тріщинка: вона спочатку здавалася мені просто невеличким рубцем* (В. Владко); *Не минуло й десяти хвилин, як весь будинок осів, а гострі кути оплавились і заокруглилися, мов воскові. Складна крижана конструкція руйнувалася на очах* (І. Роздобудько).

2. *тільки недок.* Пас. до **оплавля́ти.** *Відріз стрічки складається вдвічі, робиться згин і відрізається куточок. Краї зрізу оплавляються запальничкою* (з навч. літ.).

ОПЛА́КАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опла́кати.** *Велика радість була по всій Україні й по сусідніх землях, коли припливли до рідних осель визволені з Кафи батьки, сини й дочки, що були вже оплакані* (А. Кащенко); *— Хлопці, гляньте, як Піхтір історію вчить! — почув Піхтір над собою насмішкуватий голос оплаканого ним Грицька* (С. Васильченко); // **опла́кано,** *безос. пред. Було в Пріска .. цікаве слово — "страва" .. Пріскове слово зберіг для історії Йордан, переписуючи в грецького автора ритуал поминання обідом. "Після того, як його* [покійника] *було оплакано.., справляють на його могилі страву"* (І. Білик).

2. *у знач. прикм.* Який викликає жалість, гідний жалості; жалісний. *Аж злякався Тугар Вовк, побачивши ненависного собі парубка в такім страшнім і оплаканім стані* (І. Франко); *Сонце, червоне й веселе, як молода, .. вітало день і на оплакані лани розкидало золоте проміння* (Б. Антоненко-Давидович); *Ясна мудрість відходить, а замінить її оплакана невченість, і від профанів і невігласів темнітиме в очах* (П. Загребельний).

ОПЛА́КАТИ *див.* **опла́кувати.**

ОПЛА́КУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опла́кувати.** *— Я, слава Богу, бачив, що чинять з тим народом на очах у вольнолюбців: беруть за ноги й волочать по землі, мов прирізану худобину, — в неволю тягнуть, а панів і підпанків відпускають з почестями до Львова. За що, думаєте, їм така ласка? А за те, що зраджують той оплакуваний ними народ...* (Р. Іваничук); *Там були одні завжди замкнені двері, які вели до спальні ненастанно оплакуваної дочки Рівалів* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); // **оплакувано,** *безос. пред. Оплакувано смерть Борисову й правлено молебні на спомин його душі* (П. Загребельний).

ОПЛА́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опла́кувати.** *І оплакували Мойсея Ізраїлеві сини в моавських степах тридцять день, та й покінчилися дні оплакування жалоби за Мойсеєм* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Звелів* [Сулейман], *щоб .. пом'янули благословенну душу її величності молитвами та величанням і дотрималися добрих звичаїв оплакування у такому вигляді, щоб вони відповідали законам шаріату й суни* (П. Загребельний); *"Саме життя, якщо тільки його нам подарують, піде на оплакування наших нещасть і ганьби", — цими словами звертався до земляків Фосколо* (І. Пільгук).

ОПЛА́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПЛА́КАТИ,** а́чу, а́чеш, *док., кого, що.* Журитися, плакати з приводу чиєїнебудь смерті, тяжкої втрати, нещастя і т. ін. *Сіненчиха з купою дітей підходила оплакувати покійника* (В. Барка); *— Не всі гинуть у поході, — намагався втішити старого Ферхад. — Чому ти оплакуєш мене заздалегідь?* (В. Малик); *— Ми думали, що тебе вже й на світі нема, — говорив Лаврін, — ми тебе оплакали* (І. Нечуй-Левицький); *У Вифлеємі, де Божа Мати сповила Ісуса, куди східні царі прийшли поклонитися Йому, де Рахіль оплакала своїх дітей, — знову стріляють* (Л. Костенко); // Виражати свій сум, горе з якого-небудь приводу; сумувати. *Не час оплакувать руїни: пора відплати, помсти настає* (П. Тичина); *Ти співала розпачливих жіночих пісень, а батько — розпачливі національні мелодії, що оплакували поразку* (С. Процюк); *Твій рідний край не раз оплаче гірко Того, хто так його оплакав долю. Ні, не забудемо тебе, Кобзарю, Довіку* (В. Самійленко); *— Той край, що ти оплакала, не чужий мені, бо він твій* (Р. Іваничук).

ОПЛА́КУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опла́кувати.** *Михаськів револьвер у співанці прославлявся, він став навіть срібним, і смерть хлопцева оплакувалася* (Р. Федорів); *До тотема не можна торкатися, його не можна вбивати, заподіювати йому будь-яку шкоду. Випадково загибла тварина оплакується й ховається, як одноплемінник* (з навч. літ.).

ОПЛА́ТА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **оплати́ти 1, опла́чувати 1.** *З кожної книжки проданої .. мені дають 25 коп. Оплата грошей 4 рази на рік* (М. Коцюбинський); *Оплата придбаного майна має здійснюватися в національній валюті України* (з навч. літ.); *Гарант бере на себе зобов'язання за оплату грошей перед своїм кредитором у випадку, якщо головний боржник має тимчасові фінансові труднощі* (з мови документів).

2. Виплачувані за що-небудь гроші; плата. *Незабаром він* [Іван Сірко] *дістав листа від хана з проханням відпустити полонених татар на волю за оплату* (А. Кащенко); *Віками водився звичай, що за хрест, крім грошової оплати.., священник отримував ще від кумів дві курки й два пшеничних калачі* (Ірина Вільде); *Ти і квартирні рахунки, за світло і газ оплату щедро віддав дружині* (І. Драч); — *У нас із Петею програма, працюємо півтори години, додатково — погодинна доплата .. Оплату можна по безналу, але тоді плюс десять відсотків банківських* (С. Жадан).

△ **Акóрдна систéма оплáти [прáці]** *див.* **систéма; (1) Відря́дна оплáта [прáці]** — система оплати, за якої виплата заробітку працівників здійснюється залежно від кількості одиниць виготовленої ними продукції. *При індивідуальній відрядній оплаті праці кожному виконавцю визначають окремо самостійне завдання, окремо організовують облік обсягу виконаної роботи або виробленої продукції і здійснюють нарахування заробітної плати* (з наук.-попул. літ.); *При відрядній оплаті праці розцінки визначають з огляду на установлені розряди роботи, тарифні ставки (оклади) і норми виробітку (норми часу)* (з мови документів); *Дані про запровадження відрядної оплати праці фігурують у статистичних довідниках* (із журн.); **Знак поштóвої оплáти** *див.* **знак; (2) Натурáльна оплáта** — оплата, здійснювана товарами, продуктами і т. ін. *Особливої уваги заслуговує висновок автора про поширення в поміщицьких маєтках відробітків та натуральної оплати* (з наук. літ.); *Знецінювання грошей зумовило натуральну оплату праці* (з наук.-попул. літ.); *Перевірки потребує включення до бази оподаткування оборотів у формі натуральної оплати праці* (з навч. літ.); **(3) Прогреси́вна оплáта** — різновид відрядної заробітної плати, яка передбачає додаткове заохочення за виробництво продукції понад норму. *Та й щедрі ж ви, нівроку, Григорію Семеновичу, на догани! .. Це щодо доган... Ну, а там ще: "утримати із зарплати", "позбавити прогресивної оплати"* (Остап Вишня); *Тут же на мітингу було оголошено, скільки сьогодні зробив Реніке. В дію вже вступила прогресивна оплата праці. Заробіток виявився солідним* (В. Собко).

ОПЛАТИ́ТИ *див.* **оплáчувати.**

ОПЛАТИ́ТИСЯ *див.* **оплáчуватися.**

ÓПЛÁТКА *див.* **óплáтки.**

ÓПЛÁТКИ, ток, *мн. (одн.* **óплáтка,** и, *ж.), заст.* 1. Грошові податки. *Не стало в Сивашів грошей — вона* [Катря] *вирядила Васюту повезти в город та продати трохи хліба. За ті гроші покупили що треба, ще й у волость повіддавали оплатки* (Б. Грінченко); *І малі, й старі сподівалися молотьби в економії, пестили надію заробити на спідницю, черевики, смушеву шапку або на оплатки* (Л. Яновська); — *Я до вас, панотче. — Чого вам, пане старосто? Податки чи оплатки привели?* (М. Стельмах).

2. Сплата або збирання грошових податків. [2-й чоловік:] *Я йому і віддав би їх* [гроші], *коли б були залишні; так де ж ті, голубчику, залишні візьмуться? Уосени прийде оплатка, ще й недостача буде!* (М. Кропивницький); [Михайло:] *У Гапонову хочу їхать. Там сьогодня* [сьогодні] *оплатки йдуть, так можна буде задешево людей найнять на десятини* (І. Карпенко-Карий).

ОПЛÁТНИЙ, а, е. Який передбачає оплату, відшкодування затрат. *Договір перевезення оплатний, оскільки кожна із його сторін має за мету задоволення майнового інтересу* (з навч. літ.); *Послуги помічника є оплатними, якщо інше не визначено за домовленістю сторін* (з мови документів).

ОПЛÁТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оплáтний.** *Важливим є з'ясування, якими можуть бути особливості суб'єктного складу договору, його предмет, а також оплатність чи безоплатність відносин* (з навч. літ.); *Оплатність цивільно-правового договору означає, що майновому еквівалентові зі сторони одного контрагента відповідає аналогічне майнове забезпечення з іншої сторони* (з мови документів).

ОПЛÁТОК, тка, *ч.* Круглий коржик з прісного тіста, який споживають католики під час причастя; облатка (у 2 знач.). *На столі посередині стояв нерозламаний білий оплаток. Страви ніхто ще не торкався* (Р. Іваничук); *Починали вечерю завжди з оплатка, яким ділилася ціла родина* (Н. Сняданко).

ÓПЛАТЬ, і, *ж., заст.* 1. Грошова подать. — *Чим будемо робити оплать? — промовив батько* (І. Нечуй-Левицький).

2. Видатки (у 2 знач.), витрати. *Частенько доводилося Сиклеті й Мотузові, й Грицаєвим родичам навідуваться до Києва та платить чималу судову оплать за свої позви* (І. Нечуй-Левицький).

ОПЛÁЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оплати́ти.** — *Я завтра їду звідси ранішнім поїздом .. Так от: щоб на завтра на ранішній поїзд всі речі були влагоджені і рахунки оплачені* (Леся Українка); — *Ми просто укладаємо угоду, і моє мовчання має бути оплаченим* (М. Дашкієв); *Єдина їжа, що не загрожує печією, — самостійно оплачена, куплена на власну зарплату* (С. Пиркало); *По десять хвилин на відвідувача, з них п'ять — заощаджених, .. п'ять хвилин власного життя, оплаченого за тарифами проданого часу* (Н. Сняданко); // **оплáчено,** *безос. пред.* — *Про що мова, шеф! Все буде оплачено! — знову вигукнув Шипуля* (В. Нестайко); — *Я би хотів почути від вас, Іване Вагрaновичу, чи готові ви й далі допомагати нам у боротьбі зі злом. Зрозуміло, що все буде оплачено* (В. Єшкілєв); *Ви відтепер є власницею будинку, ось адреса, необхідні витрати з вашого боку наперед оплачено* (Г. Вдовиченко).

(1) Оплáчений і (й, та) переплáчений — за який багато разів вносилася плата. *Прийшлось одрадянам — хоч пропадати! Кожна курка, гуска оплачена й переплачена за ту потраву* (Панас Мирний).

ОПЛÁЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оплáчувати.** *Робота була не важка, добре оплачувана* (В. Рубан); *Було в Багдаді багато бідноти, жебраків, а також погано оплачуваних, напівголодних поденщиків* (з наук.-попул. літ.); *Оплачуваними є договори, у яких між сторонами відбувається обмін еквівалентними цінностями, що можуть бути виражені в грошах* (з навч. літ.).

ОПЛÁЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оплáчувати** 1. *Думка, що його заощаджені гроші, призначені на будову лабораторії, може в одну мить пожерти оплачування поденних робіт, боляче стиснула йому серце* (М. Івченко); *У Бресті була досягнута усна домовленість про оплачування збройної допомоги Центральній Раді з боку Четверного союзу українським хлібом* (з навч. літ.).

ОПЛА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПЛАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док.* 1. *що.* Платити, вносити плату за що-небудь. *Уласові дали трохи поля, але Олена Прохориха не змогла оплачувать його* (І. Нечуй-Левицький); *За лікарню треба платити. Могла б за нього* [чоловіка] *оплачувати "Каса хворих", але .. він втратив вже право на неї* (Ірина Вільде); *Бажаючих на фракійське намісництво не бракувало, патриції й стратеги оплачували цю посаду солідними внесками на звичай* (Д. Міщенко); // *кого, що.* Платити кому-небудь за роботу, послуги і т. ін. *Лукас ще не досягнув такого рівня, щоб мати спромогу оплачувати власного юриста* (П. Загребельний); *Як завжди, Максим оплачував для себе одномісний номер* (С. Процюк); *Чоловіки у плетених шапках, темношкірі й круглощокі, .. чомусь робили легшу роботу, та ще й оплачували їх вище, ніж жінок* (І. Карпа); *Прийшли представники жеку і почали вимагати, аби художник оплатив ремонт* (С. Жадан); // *що.* Вносити певну суму грошей, погашаючи борг, позику і т. ін. *Настав час оплачувать в банк проценти за позичені гроші* (І. Нечуй-Левицький); *Дехто з його хворих не оплачував рахунків по двадцять років* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде); [А н з о р г е:] *Я собі руки постирав, а проте не можу податків оплатити* (Леся Українка); — *От, припустимо, взяли ви собі землю без викупу, а хто ж тоді оплатить по закладних банку?* (М. Стельмах).

2. *чим, перен.* Зазнавати тяжких утрат, страждань, злигоднів і т. ін. заради чогось, через щось. *Козацьку відвагу* [Михайлик] *бачив на кожному кроці, який оборонці Долини оплачували ціною болю, ціною крові, ціною життя* (О. Ільченко); *За переднім валом визволителів, чистих і високих душ, які власною кров'ю оплачують кожен метр відвойованої у фашистів землі, за цим валом повзе темна тилова маса* (П. Загребельний); *Мене ти лікував як міг — І сріблом кучерів своїх Оплачував цілющий сміх!* (Д. Павличко).

ОПЛА́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОПЛАТИ́ТИСЯ,** ачу́ся, а́тишся, *док.* 1. *тільки док.* Повністю розрахуватися, розплатитися (у 1 знач.). *Так і скажемо Грицькові, що це йому гуртова запомога, щоб він міг там оплатитися і до нас пристати* (Б. Грінченко); — *Сьогодні ти платок продала, скільки грошей уторгувала, — ось, якби ти була совісна, то давно б так і мені оплатилася, а то все дожидаєшся заробітку* (Л. Яновська); — *Краще б найняти худобу. — Еге, то не штука найняти, а чим потім за хату оплатишся?* (М. Стельмах).

2. *перен.* Виправдувати витрати, зусилля, старання і т. ін. *Жінки також старі, — лорнетувати їх жовті, зморщені обличчя зовсім не оплатиться* (І. Франко); *Росли стоси німецьких розписок і купонів у селянських запічках... Якою ціною оплатяться вони?* (І. Багряний); —*Хочу бути настільки корисним людям, щоб користь та оплатилася пам'яттю у поколіннях* (Р. Іваничук).

3. *тільки недок.* Пас. до **опла́чувати.** *Почав жити з приватних лекцій. В Ічні скромно оплачувався цей труд* (С. Васильченко); *Є люди, є свідки, чек оплачується, і кожен банківський чиновник зможе підтвердити те чи інше* (Б. Левін); *Передплата і пожертви оплачують лише половину видатків на газету. Решта оплачується Фундацією* (О. Шугай).

О́ПЛЕСК *див.* **о́плески.**

О́ПЛЕСКИ, ів, *мн. (одн.* **о́плеск,** у, *ч., рідко).* Плескання в долоні на знак вітання кого-небудь або схвалення чогонебудь; аплодисменти. *Буря оплесків зірвалася серед зібраних на раді* (І. Франко); *Ураз зірвався оплеск, другий, його підхопили інші* (О. Донченко); *Він зробив паузу, даючи знати, що чекає оплесків* (Ю. Винничук); *Низько у пояс поклонившися, вийшла* [виконавиця] *за лаштунки під оплески всієї зали* (Ю. Андрухович); *Редька певний час сиділа як прибита. Потім сіпнулася від різкого оплеску над самим вухом* (І. Карпа).

ОПЛЕ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок., рідко.* Те саме, що **аплодува́ти.** *В залі довго мені оплескували* (Л. Смілянський); *Планування в .. системі неподільної диктатури відбувається в інтересах влади й її політичних цілей .. Народ мусить їх* [кандидатів до верховних органів] *оплескувати і величати* (О. Шугай).

ОПЛЕСТИ́ *див.* **оплі́тати.**

ОПЛЕСТИ́СЯ *див.* **оплі́татися.**

О́ПЛЕТ, у, *ч., діал.* Те, чим обплітають що-небудь. *Кошики найчастіше плели із смерекового коріння, з лози і ліщини, рідко з лика. Лозові грубші гілки використовували на основу — сукупність пруття, яке обплітали тоншими смерековими корінцями ("оплет")* (з наук. літ.).

ОПЛЕ́ТЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оплести́.** *Густо оплетений дикий виноград не пускав світу в альтанку* (І. Нечуй-Левицький); *Солом'яна стріха, убогі віконця, Оплетені з вулиці хмелем* (П. Грабовський); *Ось, просвистівши в повітрі, вже полетіли на пристань тонкі канати із свинцевими оплетеними гирками на кінцях* (В. Собко); *В тіні малого павільоника* [павільйончика] *за хатою, оплетеного галуззям винограду, чотири голови нахиляються докупи* (О. Лисяк); // **опле́тено,** *безос. пред. За допомогою комп'ютерного монтажу архітектурні шедеври спотворено пухлинами дивовижних прибудов: вежі Нотр-Дам де Парі завершуються мінаретами, Центр Помпіду оплетено мавританськими стрілчастими арками* (з газ.).

ОПЛЕ́ТИНИ, ин, *мн., діал.* Стрічки в дівочій косі. *Коса з оплетинами.*

ОПЛИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оплива́ти².** *Видобування корисних копалин кар'єрним способом призводить до обвалювання, осипання та опливання гірських порід* (з наук. літ.).

ОПЛИВА́ТИ¹, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПЛИВТИ́, ОПЛИСТИ́,** иву́, иве́ш; *мин. ч.* опли́в, лила́, ло́; *док., кого, що.* Те саме, що **обплива́ти¹.** *Низький та довгий човен оплив царгородський Фарос при в'їзді у Золотий Ріг* (Юліан Опільський); *По краях сього щита Океан пливе, мов ріка в повінь, І опливає кругом щит коштовний* (І. Франко).

ОПЛИВА́ТИ², а́є, *недок.,* **ОПЛИВТИ́,** иве́; *мин. ч.* опли́в, лила́, ло́; *док.* 1. Те саме, що **обплива́ти².** *Лампадка згасала, свічки опливали білими краплями* (Д. Білий); *Сочився жир, із стегон опливаючи Овечих, і димився, і вибризкував* (Борис Тен, пер. з тв. Софокла); * Образно. *Опливають в свідомості обриси рідних облич...* (О. Забужко); —*Любов!.. Збудися! Не все казка. Для тебе... для тебе кров'ю власного серця оплив я...* (Уляна Кравченко).

2. Зсуватися вниз, сповзати під дією води. *Найпоширенішими були поховальні споруди у формі зрізаного конуса, які досить швидко втрачали свої вихідні форми, опливали й перетворювалися на напівсферу ще до того, як їх перекривали нові споруди* (з наук. літ.); *Основною причиною зсуву ґрунту на території житлової забудови є те, що геологічна будова схилу складається із лесоподібних суглинків, які при насиченні їх водою опливають* (з наук.-техн. літ.).

ОПЛИ́ВИНА, и, *ж., геол.* Шар ґрунту, зміщений зі схилів або укосів у період дощів, сніготанення і т. ін. *Опливина розвивається досить інтенсивно, часто набуваючи катастрофічного характеру* (з наук.-попул. літ.); *Опливини найчастіше утворюються на схилах пагорбів* (з навч. літ.).

ОПЛИВТИ́[1] *див.* **оплива́ти**[1].

ОПЛИВТИ́[2] *див.* **оплива́ти**[2].

ОПЛИ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оплився́**[2]. *Оплилий рів має вузьке сплощене дно, трапецієподібний перетин* (з наук. літ.); *До залізобетонного спостережного пункту веде рів довжиною 10,5 м, шириною 2,5 м, задернований, оплилий* (з наук.-попул. літ.).

ОПЛИСТИ́ *див.* **оплива́ти**[1].

ОПЛІ́ННЯ, я, *с., збірн., заст.* Оплінь (у 2 знач.). *А в ґринджолах чотирі* [чотири] *копилля і два оплі́ння* (Сл. Б. Грінченка).

ОПЛІ́НЬ, ле́ня, *ч. і* ле́ні, *ж.* 1. Дерев'яна подушка на осі воза для опори короба. *Івась .. підводиться на повен зріст, виймає з передньої оплені замашного дубового рожна і ступає два кроки назад* (В. Малик); * У порівн. *Й голе, і босе, і холодне, і утроба його з голоду, немов та оплінь у важкому возі, скиглить!.. Еге!.. і ніхто на таких не зглянеться!..* (О. Кониський).

2. *тільки мн.* Перекладини на копилах саней для скріплення полозків. *Утлі санчата тонули в кучугурах по самі оплені* (В. Кучер); *Сани, обліплені дітворою, повернулись до шпаристого містка, пішли затоки, хтось вивалився з опленів* (М. Стельмах); *Тим часом .. в'їздили .. сани з сіном. Викладені широко: не видно ні полозків, ні опленів, ні штилів — тільки вила стирчать збоку* (Ю. Мушкетик).

О́ПЛІ́Т, о́плоту, *ч., діал.* 1. Плетена огорожа; ліса, тин. *Оплотом його* [виноградник] *огородив* (Сл. Б. Грінченка); *Довкола нього* [винограду] *був рів — синя сталь, — за ровом же Тягся циновий опліт* (І. Франко); * Образно. *Змагання, мов повою колоски, оплотом обплели землі корито* (Б.-І. Антонич).

2. *перен.* Оплот. *Там ви для правди святої Сильний збудуйте опліт, Там ви огонь невгасимий Чесної думки паліть!* (І. Франко).

ОПЛІТА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опліта́ти** 1 і **опліта́тися** 1. *Скільки можуть сказати досліднику той геометричний орнамент сопілок і флояр, елементи якого стрічаємо на трипільській кераміці, чи спосіб оплітання березовою корою трембіт та рогів!* (з наук.-попул. літ.).

ОПЛІТА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПЛЕСТИ́,** ету́, ете́ш; *мин. ч.* оплі́в, лела́, ло́; *док., кого, що.* 1. Те саме, що **обпліта́ти** 1, 3. *Гліцинії і всякі цвітучі ліани оплітають стіни* (М. Коцюбинський); *Вона наближається впритул, оплітає його шию своїми тонкими руками* (Ю. Винничук); *Диким виноградом будинок можна оплести до самого даху* (із журн.).

2. *перен.* Те саме, що **обпліта́ти** 2. *Степана Бандеру ідеологи з минулого продовжують оплітати павутинням брехні, фальсифікацій і облуди* (з газ.); *Як виріс* [Іван] *та одбув "солдатчину", вернувся додому, добре грамотний, то всю громаду оплів — зараз же за писарчука постановили, і тут багато хабарів йому перепадало* (Грицько Григоренко); — *Рідко зустрінеш таку розумну жінку! — Уміє просто кожного оплести з усіх боків неперевершеним мереживом лестощів та уваги!* (О. Іваненко).

◊ **Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти** *і т. ін.)* **/ обснува́ти (обплести́, оплести́** *і т. ін.),* **як (мов, ніби** *і т. ін.)* **паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою>** *див.* **обсно́вувати.**

ОПЛІТА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОПЛЕСТИ́СЯ,** ету́ся, ете́шся; *мин. ч.* оплі́вся, лела́ся, ло́ся; *док.* 1. Те саме, що **обпліта́тися.** *Кінь, розігнавшись в бігу, наносив Марусю прямо на високу стать опришка .. Обвивала шию Марусяка руками, мов дві змії оплі́талися* (Г. Хоткевич); *Дерев'яний ґанок ось; по щаблях аж геть над вікна винограддя оплелось* (І. Франко); — *Вона з роду мрійниць, повійка, що волоконцями своїми шукає чогось, щоб оплестися, притулити, спочити...* (Б. Лепкий); * Образно. — *Так і живем, з роду в рід отут на белебені* [белебні] *над Гнилим морем. Вітром оплітаємось, небом укриваємось...* (О. Гончар).

2. *тільки недок.* Пас. до **опліта́ти.** *Головка китиці складається з кільцеподібної основи, що обмотується чи оплітається на спеціальному верстаті пряжею* (з наук.-попул. літ.); *Школярі розповіли, що смужки для маскувальної сітки мають бути шириною 3 см і довжиною до 1 метра. Ними оплітається кожний відсік на сітці* (з газ.); *Вагому роль у симфонічному концерті відіграє поліфонія, коли кантиленні теми скрипки доповнюються, оплітаються, збагачуються не менш виразними співучими лініями в оркестрі* (із журн.).

ОПЛІ́ТКА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **бере́зка**[1] 1. *Оплітка має лікувальні властивості* (з наук.-попул. літ.).

О́ПЛІ́ТОК, тку, *ч., діал.* Ліса, тин; опліт (у 1 знач.). — *Нам, діду, пильно на Січ... — Гадаєш, що Січ он там, за оплітком, або край цього лісу?* (А. Чайковський); *Прийшов* [Юрко] *з якимось плетеним кошиком, якого він тут же поніс у бузину за оплітком* (П. Козланюк); *Біля оплітків напівсонні розхристані матері тулять до себе наляканих дітей* (І. Керницький).

О́ПЛІЧ. 1. *присл.* Поруч з ким-небудь, біля кого-небудь; плече в плече. *Марія часом допитливо поглядає на мене, ніяковіє і знов, понуривши погляд, іде опліч* (О. Ільченко); *Вадима охопили сумніви. Але опліч стояли батько та брат Ратко, й на нього знову найшла рішучість* (І. Білик).

2. *у знач. прийм., з род. в. або з оруд. в. та прийм.* з (і з, з і). Уживається при вказуванні на просторову близькість, суміжність кого-, чого-небудь з кимсь, чимсь; біля (у 1 знач.), поруч (у 2 знач.). *Він стрічав їх по лісах неміряно, таких дядьків, не раз опліч із їхніми синами, і бачив, як вони воюють* (О. Забужко); *Королева обернулась до Ф'ямметти, що сиділа опліч неї на траві, і веліла їй заступити чергу* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОПЛІ́ЧНИК, а, *ч., заст.* Спинка (крісла, стільця і т. ін.). *Коснятин відкинувся назад на перламутром викладений оплічник крісла* (Юліан Опільський).

О́ПЛОДЕНЬ, дня, *ч., бот.* Частина плоду рослини, що оточує насіння. *Кору, листки каштана та горіха, оплодні граната використовують для отримання дубильних речовин* (з наук.-попул. літ.); *Ознаки бувають кількісними та якісними. Прикладами якісних ознак є колір очей, колір волосся, забарвлення віночка квітки чи оплодня, форма плоду* (з навч. літ.).

ОПЛОДОТВО́РЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Дієпр. пас. до **оплодотвори́ти.** *Для того щоб генетично закладені в науці й техніці гуманістичні механізми запрацювали, необхідно, щоб ці механізми були оплодотворені морально-духовним чинником* (з публіц. літ.).

ОПЛОДОТВО́РЕННЯ, я, *с., книжн., рідко.* Дія за знач. **оплодотворя́ти, оплодотвори́ти.** *Українофільство .. було у нас по своїй суті .. шляхом до оплодотворення народного життя культурними здобутками* (С. Єфремов).

ОПЛОДОТВОРИ́ТИ *див.* **оплодотворя́ти.**

ОПЛОДОТВОРИ́ТИСЯ *див.* **оплодотворя́тися.**

ОПЛОДОТВОРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОПЛОДОТВОРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого, що, книжн., рідко.* Те саме, що **заплі́днювати.** *Учені почали оплодотворяти яйця південних білих носорогів збереженою спермою їхніх північних родичів, щоб створити гібридні ембріони* (з наук.-попул. літ.); *У давнину вважали, що Перун посилає блискавки, що весною будять землю до життя й оплодотворяють її дощами* (із журн.); *Революція через перехід до влади буржуазії, духу науки й індустрії оплодотворила XIX століття* (О. Шугай); *У народній творчості, деяких сатиричних, різдвяних та великодніх віршах мандрованих дяків пробивалася свіжа і здорова течія, яка оплодотворила "Енеїду" — перший твір нової української літератури* (з наук. літ.); * Образно. *Любіть перш за все те, що бачите, і тих, кого знаєте, — це і дасть насіння, яке оплодотворить вашу ниву* (Валерій Шевчук).

ОПЛОДОТВОРЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.,* **ОПЛОДОТВОРИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., рідко.* 1. Ставати оплодотвореним. *На сучасному етапі розвитку філософії науку та культуру розглядають в органічній єдності, вважаючи, що вони взаємозбагачуються та оплодотворяються* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оплодотворя́ти.** *Під час штучного запліднення яйцеклітина витягується з організму жінки і оплодотворяється* (з наук.-попул. літ.).

ОПЛОМБО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опломбува́ти.** *Валіза дипломатична — закрите й позначене сургучевою печаткою або опломбоване у встановленому порядку вмістилище* (з наук.-попул. літ.); *Товарний ярлик до вагового ювелірного виробу має бути прикріплений ниткою і опломбований* (з навч. літ.); // **опломбо́вано,** *безос. пред. Двері аварійних виходів та приміщень, що не використовуватимуться в день тестування, опломбовано* (з газ.).

ОПЛОМБО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опломбо́вувати.** *Опломбовування засобу вимірювальної техніки здійснюється представником виконавця у день його монтажу, про що зазначається в акті про монтаж засобу вимірювальної техніки* (з мови документів).

ОПЛОМБО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПЛОМБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Накладати пломби на що-небудь; пломбувати (у 1 знач.), запечатувати (у 2 знач.) щось. — *Усе треба перевірити, а на лічильники поставити нові пломби. Їх востаннє опломбовували вісім років тому* (В. Єшкілєв); *На перевізника покладається обов'язок своєчасно здійснити завантаження вантажу й опломбувати транспортний засіб* (з навч. літ.).

ОПЛОМБО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опломбо́вувати.** *Зовнішні двері приміщень для зберігання та реалізації вогнепальної та холодної зброї мають опечатуватися печаткою або опломбовуватися* (з мови документів); *У побутових лічильниках є захисний пристрій, який опломбовується в такий спосіб, щоб неможливо було вплинути на показники без пошкодження самого лічильника або його пломби* (із журн.).

ОПЛОМБУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опломбува́ти.** *У поняття придатності рухомого складу включається вимога щодо належного опломбування перевізних засобів* (з наук.-техн. літ.); *Судна випускають у плавання тільки після опломбування всіх скидних пристроїв* (з навч. літ.).

ОПЛОМБУВА́ТИ *див.* **опломбо́вувати.**

ОПЛОПА́НАКС, у, *ч.* Те саме, що **зами́ха.** *Настійка оплопанаксу нормалізує кров'яний тиск* (з наук.-попул. літ.); *Оплопанакс високий росте в хвойних лісах, вузьких ущелинах, на крутих кам'янистих схилах* (з навч. літ.).

ОПЛО́Т, у, *ч., уроч.* Надійна опора кого-, чого-небудь. *Уже ви не просто родинний оплот, а воїни, хлопці* (Б. Олійник); — *Шляхта не може спокійно спати доти, доки за порогами твердинею і оплотом України стоїть Січ!* (В. Чемерис); *Ішлося, по суті, про зруйнування останнього оплоту кальвінізму, .. з якого безнастанно проростало сім'я внутрішнього народного обурення та зовнішніх воєн* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ОПЛОША́ТИ, а́ю, а́єш, *док., прост.* Те саме, що **сплохува́ти.** — *Еней в чужих землях блукає, Дружину в поміч набирає, Не оплошай тепер: гляди!* (І. Котляревський); *Потрапити в нашу сатиричну газету "Колючка" — велика біда.., я двічі попадав. І потрапив з своєї вини — оплошав* (О. Ковінька); — *Один сьогодні оплошав трохи. Аполлон Кульчицький з другого класу. Кісткою свинячою за обідом мало не вдавився* (Б. Левін).

ОПЛУ́ТАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оплу́тати** 1. *Як перейти два мури, оплутані електричним дротом, — цього Сахно не знала* (Ю. Смолич); *Камінь Дракон виліз на поверхню. Весь чорний, покритий мохом та слизом... Якимись гнилими водоростями оплутаний* (О. Гончар); *Волохаті стовбури дерев, оплутані ліанами, здавалося, повільно і плавно ворушаться* (С. Андрухович); * Образно. *Серед ночі я прокинувся, оплутаний павутиною снів* (Ю. Винничук); // **оплу́тано,** *безос. пред. На скелях скрізь були поставлені статуї, вазони столітників, кіоски. Все те було оплутано густим крученим зіллям* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **оплу́тати** 2. *Можливо, життя само допоможе розв'язати те, чого ми самі, своїми людськими силами, оплутані умовностями, зробити не можемо* (Д. Гуменна); *"Якщо хтось не володіє правильними засадами, то що йому з тих напоумлень, раз він оплутаний хибними думками?" — А те, що вони звільнять його від тих пут* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ОПЛУ́ТАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Дія за знач. **оплу́таний** 2. *Оплутаність борговими зобов'язаннями.*

ОПЛУ́ТАТИ *див.* **оплу́тувати.**

ОПЛУ́ТАТИСЯ *див.* **оплу́туватися.**

ОПЛУ́ТУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оплу́тувати** 1. *Оплутування муру дротом.*

2. *перен.* Дія за знач. **оплу́тувати** 2. *Кого гріх оплутає вперше, той ще може просити пробачення, а хто добре знає, в чому полягає, як відбувається і до чого доводить таке оплутування, той як проситиме пробачення?* (з рел.-церк. літ.).

ОПЛУ́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПЛУ́ТАТИ,** аю, аєш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **обплу́тувати** 1. *Довге павутиння "баб'ячого літа" оплутує волосся, обличчя, всю одежу* (Ю. Смолич); *Березка та хміль оплутували тини* (І. Нечуй-Левицький); *Віття шмагало нас у лице, клейкі виткі рослини хапали за шию і оплутували ноги, а колючки шарпали одяг і тіло* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

2. *кого і без дод., перен.* Те саме, що **обплу́тувати** 2, 3. *Долина Смерті манила, оплутувала незрозумілими чарами* (М. Кідрук); *Не дай собі спокою, не оплутай неробством* (У. Самчук).

◊ **Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [сво́їми] тене́тами** *див.* **обплу́тувати.**

ОПЛУ́ТУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОПЛУ́ТАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. Те саме, що **обплу́туватися.** *Кручені паничі оплутались кругом хреста і дралися аж до самого верху* (О. Стороженко); *Революційне суспільство безперервно оплутується в метушні перманентної революції* (з публіц. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оплу́тувати.** *У мегаполісах величезні, однак вкрай неоднорідні території оплутуються мережею зв'язків* (з навч. літ.).

ОПЛЬО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оплюва́ти** 1. *Хто до бунту посміє народ Накликати, .. Най опльований буде всіма І побитий камінням* (І. Франко).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **оплюва́ти** 2. *Кращі люди, що сторонилися досі чиновного стану.., почали потроху посуватись, натовплюватись у нього .. Вони були в загоні, опльовані усіма* (Панас Мирний); *Всі мої мрії про родинне щастя... розвіяні... опльовані...* (О. Турянський); *Навіщо я життя розгадую, Коли вони* [повії] *он там стоять: Сумні, зневажені, опльовані* (Д. Павличко); // **опльо́вано,** *безос. пред. Пан Барановський узяв собі за образу гонору той факт, що дістав лійкою в лоб. Казав, що честь його опльовано* (Г. Хоткевич).

◊ **Як (мов, ніби** *і т. ін.)* **обпльо́ваний (опльо́ваний)** *див.* **обпльо́ваний.**

ОПЛЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опльо́вувати** 1. *Христос протягом цілої ночі терпів биття в лице, опльовування, наругу* (з рел.-церк. літ.).

2. *перен.* Дія за знач. **опльо́вувати** 2. *Нація, .. яка головним своїм завданням вважала б саморозкладання і опльовування самої себе, може бути об'єктом, а не суб'єктом історії* (О. Шугай); *Нагрудний хрест дається ченцеві, щоб постійно нагадувати важкі муки, приниження, опльовування, зганьблення, рани, бичування, розп'яття та смерть Господа нашого Ісуса Христа* (з рел.-церк. літ.).

ОПЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПЛЮВА́ТИ,** юю́, ює́ш, *док., кого, що.* 1. Те саме, що **обпльо́вувати** 1. *Джордано виводять із в'язниці. Біснується юрма, ченці й фанатики опльовують його* (О. Бердник); *Руська приповідка каже: не робися солодким, бо тебе злижуть; не робися кислим, бо тебе оплюють* (І. Франко).

2. *перен.* Те саме, що **обпльо́вувати** 2. — *Я не хочу, щоб через тебе і мене опльовували люди* (М. Стельмах); [Х а р и т и н а:] *Душу мою й серце моє потоптав* [Панас] *ногами, оплював і одвернувся!..* (І. Карпенко-Карий).

ОПЛЮВА́ТИ *див.* **опльо́вувати.**

ОПОБУТО́ВАНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Дієпр. пас. до **опобутува́ти.** *Творче переосмислення Т. Г. Шевченком бурлескної традиції в ліричному плані є в поезії "Чи не покинуть нам, небого" (по-бурлескному опобутований і українізований образ музи)* (з наук. літ.); *Нерідко в народних оповідях святі, апостоли та й сам небесний вершитель показані в опобутованому плані* (з наук.-попул. літ.).

ОПОБУТО́ВИТИ *див.* **опобутува́ти.**

ОПОБУТО́ВЛЕНИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Дієпр. пас. до **опобуто́вити.** *Космічно-планетарному мисленню шістдесятників у наступні роки протиставлявся настільки заземлений, опобутовлений погляд на світ, що відразу в цьому почали вбачати горезвісне хуторянство* (з наук. літ.); *Порівняно із вибухово-емоційним, романтичним трактуванням Коліївщини у "Гайдамаках" Тараса Шевченка автор "Чумаків..." П. Морачевський пропонує опобутовлений ракурс зображення, завдяки якому досягає подекуди враження зовнішньої достовірності* (з навч. літ.); // **опобуто́влено,** *безос. пред. Ідеал божества в гуцульській народно-легендарній традиції дуже опобутовлено, заземлено й часто прив'язано до буденних справ* (з наук. літ.).

ОПОБУТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, **ОПОБУТО́ВИТИ,** влю, виш, *док., кого, що, книжн., рідко.* Надати кому-, чому-небудь побутового характеру, зробити звичайним, повсякденним.

ОПОВЕСНІ́, *присл., поет.* Навесні. *Матусі дожидаюсь, — як оповесні ластівки!* (Сл. Б. Грінченка); *І ще тоді, оповесні, я думав, що ти знайдеш себе у дітях чи в роботі* (М. Вінграновський).

О́ПОВЗ, у, *ч., розм.* Те саме, що **зсув** 3. *Мешканці вулиці Осінньої кажуть, що спостерігали оповзи ґрунту, скільки себе пам'ятають* (з газ.); * У порівн. *Над автострадою нависали ліси. Спускаючись з далеких гір синіми оповзами та — ближче — крутими зеленими обвалами, вони згуртовано зупинялись край шляху* (О. Гончар).

ОПОВЗА́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **оповза́ти.** *Штучні підмурівки з каменя* [каменю], *такі, як і в Криму, охороняють землю від оповзання* (В. Кучер); *Глибину захоплення порід зсувним процесом на схилі називають рівнем оповзання* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **зсув** 3; оповз. *Причиною утворення деяких озер є оповзання, які виникли при землетрусах або великих опадах* (з наук.-попул. літ.).

ОПОВЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОПОВЗТИ́,** зу́, зе́ш; *мин. ч.* опо́вз, ла́, ло́; *док., рідко.* Те саме, що **сповза́ти** 1, 2. *Отець Єлисей стратив усі сили. Він почав оповзати, я підтримував його, але і в мене не надовго вистачило снаги* (Ю. Мушкетик); * Образно. *Одразу почув, що на серці стало спокійніше; уїдливий щем почав оповзати, як оповзає снігова брила од весняного сонця* (М. Стельмах).

О́ПОВЗЕНЬ, зня, *ч., розм.* Те саме, що **зсув** 3; оповз. *Нема ні стежки, ні стежинки — Каміння, оповзні, пісок* (П. Дорошко); *За лісом звернули ліворуч, підняли шлагбаум на мертву дорогу з оповзнями червоної глини* (Є. Пашковський); *Ми спускаємося туди, де колись чи то з'їхав величезний оповзень, чи то впав масивний метеорит* (І. Карпа); *Принц Станіслав Моанатіні .. підганяв коня, поспішаючи оглянути оповзень, що вранці завалив гірську дорогу* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОПОВЗТИ́ *див.* **оповза́ти.**

ОПОВИВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оповива́ти** і **оповива́тися** 1–4. *У Єгипті існував специфічний метод оповивання мумії: спочатку тіло огортали в аркуші папірусу та шматки тканини і лише потім поміщали в саркофаг і гробницю* (з наук.-попул. літ.); *Захват чи оповивання шиї суперника є забороненим прийомом у кіокушинкай* (з газ.); *Ще більш важкодоступними для спостереження гігантські чорні діри стають через оповивання їх хмарами пилу й газу* (з наук.-попул. літ.); *У Тернополі в День вишиванки мамам новонароджених малюків подарували вишиті крижма — для оповивання дітей під час хрещення* (із журн.).

ОПОВИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОПОВИ́ТИ,** опов'ю́, опов'є́ш *і* опови́ю, опови́єш, *док.* 1. *кого, що.* Обвивати, обплітати кого-, що-небудь чимсь або що-небудь навколо когось, чогось. *Один холоп оповивав голову шматиною* (І. Білик); *Полум'яні крила гоготіли в нього за спиною, сліпучий німб оповивав голову; здавалося, він от-от злетить угору в своїх нетлінних шатах і розчиниться серед хмар* (Н. Околітенко); *Вони зв'язали — ні, не зв'язали, а оповили мотузками все її тіло* (С. Тельнюк); *Обійшовши Гармаша, до нього вже поспішав Бражник, на ходу скидаючи пасок і роблячи з нього зашморг. Кидок — і він оповив зап'ясток лівої руки Коломійця* (А. Кокотюха); // Укривати, охоплювати, огортати (про тканину, одяг). *Чорна довга шаль оповивала її з голови до ніг* (І. Роздобудько); *Квітчастий шовк не оповив голову .. Галя ніяково заховала хустину* (М. Стельмах); // Обвивати, обплітати собою що-небудь. *Хміль, березка чіплялись за його* [бузку] *тонкі гілки, лізли угору, спускалися униз, уростали у землю і знову піднімалися вгору, — непролазною сіткою оповивали його* (Панас Мирний); *Шинеля й гімнасторка в нього були пошматовані, біліли бинти, що оповивали груди* (Григорій Тютюнник); *Вони сіли під смерекою на лавці, що її зеленими віттями оповила темно-зелена смеречина* (О. Лисяк); *Вишитий рушник оповив хрест* (В. Чемерис); // Те саме, що **обійма́ти** 1. *Він раптом схилився, оповиваючи її коліна* (В. Підмогильний); *Усміхнена Ізідора оповиває жагуче. — Ти мій... — шепоче* (Люко Дашвар); *Олеся сіла близенько коло Балабухи, оповила його шию руками* (І. Нечуй-Левицький); *Я тихо підсів до неї, оповивши рукою її стан, щоб часом вона не впала* (Олесь Досвітній).

2. *що, перен.* Оточувати кругом, з усіх боків. *Хвіст Комети оповивав уже все небо* (В. Владко); *Крейдяна тасьма дороги оповивала заквітчані безсмертником кам'яні горби* (Є. Пашковський); *— Ось тобі і Кут зараз, — сказав Колісник, указуючи на ряд хаток, що, наче поясом, оповив круту гору* (Панас Мирний); *Ліс темними крилами своїми озеро оповив* (І. Волошин).

3. *кого, що, перен.* Поширюючись, обволікати, огортати, затягувати (про дим, туман, пил і т. ін.); обгортати (у 5 знач.). *Два постріли потрясли повітря. Дим і порох оповили батарею* (П. Панч); *Дощ прибив високу траву до самої землі, оповив сизою вологістю сліпучу зелень* (М. Стельмах); // *безос.* *Амбразури оповивало курявою і димом* (В. Кучер); *Димом, як наміткою, оповило стрункий зелений ліс* (С. Васильченко); // Заповнювати собою навколишній простір; охоплювати (про світло, темряву, морок і т. ін.). *Синій присмерк оповиває церкву-могилу і всю зажурену ще й досі Журалиху* (Б. Антоненко-Давидович); *І розбиті липи, і кущі, і розмита земля круглого пагорба — все оповивала вогка блакитна юга* (Ю. Логвин); *Бруньки враз перетворилися на вже видиме ряботиння, на той прозорий золотавий димок, що оповиває дерева таким ніжним світінням, як пух на голівці немовляти...* (О. Забужко); *Тиша й темрява знову оповивають ліс* (М. Андрусяк); // Обдавати, обвівати з усіх боків (струменем повітря, пахощами і т. ін.). *По стрісі клуні шелестять і ворушаться лісові грушки, їхні терпкі пахощі увесь час оповивають чоловіка* (М. Стельмах); *Ароматом, повним чару, Обійму тебе, мій царю, — Горду голову твою Опов'ю* (А. Кримський); *Теплий вітер оповив її тіло* (Н. Рибак).

4. *кого, що, перен.* Охоплювати кого-, що-небудь, заполонювати (про почуття, певний стан і т. ін.). *Ще темніший страх оповивав серця, бо слуги царські шаленіли по селищах та городищах* (О. Бердник); *Навпаки, ейфорія радості оповивала принишклу залу, проникаючи хмелем у кожне розгублене людське тіло* (Г. Тарасюк); *Чак на хвилину замовк, сум оповив його очі* (В. Нестайко); *Відчуття затишку, здавалося, оповило мене геть усього* (В. Лис); // *безос.* [Ю р к о:] *Як .. зустрівся я уперше з її поглядом, як .. почув уперше її промову, відтоді — мов замороком* [заморокою] *якимсь мене оповило* (М. Кропивницький); * Образно. *Вечірній світ розливсь по стомленій землі, І ліс дрімає темний, І чари навкруги усе оповили* (М. Рильський).

5. *кого.* Те саме, що **сповива́ти.** *Я .. уявляю собі долю матері з дитиною серед ледової* [льодової] *пустині. Як старанно вона оповила свою дитину...* (О. Турянський).

ОПОВИВА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОПОВИ́ТИСЯ,** опов'ю́ся, опов'є́шся *і* опови́юся, опови́єшся, *док.* 1. Обвиватися, обплітатися навколо кого-, чого-небудь. *Галя оповилася руками кругом Настиної шиї* (Панас Мирний); *Бажав би круг неї плащем оповитись, Щоб любо в обіймах держати* (А. Кримський); *— Якби моя рука ризикнула тільки оповитися навколо її стану, вона так би й приросла до нього і ніколи б уже не випрямилася* (І. Андрусяк, пер. з тв. Ч. Дікенса); // Обвиватися, обплітатися чим-небудь. *Довкола й справді було безліч людей — всі вони теж мали на шиях гадюк. Жінки оповивалися ними, як прикрасами* (Валерій Шевчук); *І виросла страждениця моя* [гілка верби], *І листям оповилась, як журбою* (Д. Павличко).

2. *перен.* Обволікатися, огортатися, затягуватися (димом, туманом, пилом і т. ін.). *Надвечір усі плавні оповиваються димом* (О. Гончар); *Степ оповився передсвітньою млою, зимною і гнітючою* (Б. Лепкий); *Міцний корпус вистояв, тільки правий його край оповився хмарою червонуватого цегляного пороху* (П. Загребельний); // Заповнюватися світлом, темрявою, мороком і т. ін. *У жовтуватий морок оповилися стіни кухні, піч, лавиці, ліжко за ширмою* (С. Скляренко); *Рефлектори генераторів за куполом містечка оповилися ледь помітним блакитним сяйвом* (О. Бердник).

3. *перен.* Перейматися яким-небудь почуттям, настроєм і т. ін. *Чи то осінні настрої в природі, чи одноманітність будівнича, — немов труїлися почуття і хворобливим ниттям оповивалось серце* (Іван Ле); *Він пригадав своє горе, .. горе, розлите по всій Україні, і думки його оповилися чорною запоною* (М. Старицький); *У останні дні життя душа гетьмана оповилася нудьгою за покривджену Україну* (А. Кащенко); *Здавалося, що й увесь собор, де щойно дзвеніли від радості стіни, раптово оповився печаллю* (Р. Іванченко).

4. Те саме, що **сповива́тися** 1. *Там, де Бог родився, з Діви воплотився, Там чоловік преубогий пеленами оповився* (М. Сиротюк).

5. *тільки недок.* Пас. до **оповива́ти** 1, 2, 5. *В середину майбутніх вареників зі шкварками клалася картопля з сиром, начинка оповивалася свіжим тістом, потім вареники посипалися борошном і накривалися білим рушником* (із журн.); *Хресні батьки приносять на хрещення крижму — біле полотно, яким оповивається хрещеник* (з рел.-церк. літ.).

ОПОВИ́ТИ *див.* **оповива́ти.**

ОПОВИ́ТИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опови́ти** 1, 5. *Коло порога на кілочках висів цілий ряд смушевих чорних та сивих шапок, оповитих червоними .. поясами* (І. Нечуй-Левицький); *Марта побачила той сюрприз: великий кошик білих хризантем, оповитий широкими, світло-кремовими паперовими стрічками* (В. Підмогильний); — *Вишень, правда, нема, але, як бачиш, ростуть гіацинти, дім оповитий диким виноградом* (О. Шугай); // **опови́то,** *безос. пред. Отут я й побачив зблизька .. гербовий штандарт Королеви-матері, що в нього було оповито ясновельможну труну* (Ю. Андрухович).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **опови́ти** 2–4. *Слуга з Добромиля ступив у Діл, оповитий згірклим духом пожарища й запустіння* (Г. Пагутяк); *Київ, оповитий вечірніми сутінками, засвічував гірлянди електричних вогнів* (Б. Антоненко-Давидович); *Андрій сидів на підлозі в тісній гущі людей і нічого не бачив, не цікавився. Був тихий, задуманий, оповитий глибоким сумом* (І. Багряний); // **опови́то,** *безос. пред. То були старі металургійні цехи; ряди труб різних калібрів стриміли в небо, а все над ними було оповито густим коричневим димом* (А. Михайленко); *Поля, немов надії, часом скошено І оповито сизуватим сном* (В. Стус).

◊ (1) **Мов [те́мною] хма́рою опови́тий** — дуже сумний, похмурий хтось. *Як хочеться іноді .. приневолити його чим-небудь задуматись, хоч він і так мов темною хмарою завсіди оповитий!..* (Г. Хоткевич).

ОПОВИ́ТИСЯ *див.* **оповива́тися.**

ОПОВІДА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **оповідни́й.** *Наше знання про історію у звичному з дитинства вигляді існує як текст, причому текст не тільки літературний, але прозаїчний і оповідальний* (з наук. літ.); *Право на перероблення дає автору можливість контролювати будь-яку зміну твору, зокрема перетворення оповідального твору на драматичний чи навпаки* (з навч. літ.).

ОПОВІДА́ЛЬНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **оповіда́ч.** *Пан Борис вроджений оповідальник, міг стати письменником* (з газ.).

ОПОВІДА́ЛЬНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **оповіда́льник.** *Фрозіна Тодорівна Гулей — жінка на Буковині відома. Надзвичайної краси і таланту рук, жінка-енциклопедія, жінка-пристрасть, майстриня-вишивальниця, оповідальниця* (М. Матіос).

ОПОВІДА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **оповіда́льний.** *Наративний бік прози О. Ульяненка належить до того ж типу оповідальності, що й проза В. Медведя та Є. Пашковського* (з наук.-попул. літ.); *Ранньому обрядовому театру українців з його танцями, масками, костюмами, вокальною вібрацією і оповідальністю властива велика драматична сила* (з навч. літ.).

ОПОВІ́ДАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оповісти́.** *Деякі речення, де автор виявляє добре знання місцевих обставин і назв, показують, що автор був корсунянин і що писав геть пізніше по оповіданих подіях* (І. Франко); — *Любії мої подруги, тут уже говорилось про те, що сни бувають правдиві, хоч дехто з того й сміється; тим хочу я долучити до вже оповіданих ще одну коротеньку історійку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // **оповідано,** *безос. пред. Про великих підприємців, що тоді появилися, .. оповідано різні історії. Усе це займало мою уяву* (І. Франко); *Серед коноводів раз у раз оповідано страшні й правдиві пригоди з тими злодіями, які потрапляли до рук селянам* (Б. Грінченко).

ОПОВІДА́НКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **оповіда́ння** 2, розповідь. *Федь дуже любить оті дідові оповіданки* (Л. Письменна); — *Ти артист, Максиме, — сказав Данило Крицяк, що теж слухав цю оповіданку* (Р. Андріяшик).

ОПОВІДА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оповіда́ти.** *А Денис усе оповідав, .. розпалений своїм оповіданням, згадкою про відбуту боротьбу* (Б. Грінченко); *І вона почала жваво, трішки з напруженою іронією, розповідати .. Коли вона скінчила своє оповідання, він похилив голову і сидів так, не рухаючись* (В. Винниченко); *Під час того оповідання нестерпний смуток і жаль пройняв селянина: "скрізь горе!"* (В. Барка); *Павло похапцем збирав потрібні книжки, не дуже прислухаючись до оповідання старої про те, як колись від сухот помер студент* (М. Сиротюк).

2. Словесне повідомлення про кого-, що-небудь; розповідь. *Маланка, заклавши руки, побожно слухала оповідання про те, скільки привезено цегли, яке й чому забраковано дерево* (М. Коцюбинський); *В давніх літописах наших Єсть одно оповідання, Що зворушує у серці Найсвятіші почування* (М. Вороний); *З Грицькових оповідань Григорій знав, що в цих краях за тутешніми законами слідом за вепрами неодмінно ходить тигр* (І. Багряний).

3. *літ.* Невеликий за обсягом прозовий художній твір. *Живий твір вартий не тим, що він повість, оповідання чи роман, але тим, яка це повість, яке оповідання, який роман* (Б.-І. Антонич); *Повернувшись до свого районного містечка, я справді написав оповідання "Двадцять чотири години кохання"* (В. Дрозд); *Ти .. весь свій хист вкладаєш у черговий вірш, у чергове оповідання* (Є. Кононенко); *Колись давно я прочитала оповідання якогось француза* (І. Роздобудько).

ОПОВІДА́ННЯЧКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **оповіда́ння** 2, 3. *Я вчора одержав .. Вашу милу посилочку. Сі оповіданнячка я вже читав у Вашій збірці* (В. Самійленко); *Він завжди свої твори називав ласкаво: оповіданнячко, повістинка* (О. Донченко); *Особливо вразило її коротеньке оповіданнячко про якогось безіменного поручика і безіменну молоду жінку, що познайомилися на волзькому пароплаві* (О. Сизоненко); *Нічого гріха таїти, не один з них потай і собі мріє утнути повість чи принаймні оповіданнячко* (О. Шугай); // Зневажл. до **оповіда́ння** 3. *Не мучтеся, напишіть своє паршивеньке оповіданнячко, намалюйте свою гидку картинку, але по-своєму* (Б. Жолдак).

ОПОВІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *заст.* **ОПОВІ́ДУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОПОВІСТИ́,** і́м, іси́; *мин. ч.* опові́в, віла́, ло́; *док., що і без прям. дод.* Повідомляти щось про кого-, що-небудь, описувати; передавати словами бачене, пережите і т. ін.; розповідати. — *Я не верзу, а лиш оповідаю те, що вчуваю, що знаю* (Ю. Покальчук); *Катерина аж ротик привідкрила від захоплення — так цікаво оповідали чужі люди* (Люко Дашвар); *Вона .. тремтіла так, немов її завтра мали виставити біля ганебного стовпа на міській площі в Вер'єрі з доцечкою на грудях, що оповідує всіх про її перелюбство* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля); — *Той, хто привіз тебе, оповів, що ти співаєш, як богиня...* (О. Бердник); // Переказувати що-небудь прочитане або почуте. *Ніхто з її подруг сільських краще від неї не вмів співати, а казки оповідаючи, вона голосом силкувалася вдавати тих звірів чи людей, про яких казала* (Б. Грінченко); *Батько мій оповідав, та й од панів наших доводилося чути, що Ігореві дісталось на горіхи од грецького царя* (І. Білик); *Кузьма оповів цікаву притчу про стрічки на безкозирці та матроську тільняшку* (В. Кучер); *Борген похмуро стоїть біля вікна; здається, він уже всім оповів історію зі шкапою* (Валерій Шевчук).

ОПОВІДА́ТИСЯ, а́ється, *заст.* **ОПОВІ́ДУВАТИСЯ,** ується, *недок.* 1. Повідомлятися, описуватися, діставати вираження в оповіданні; розповідатися. *Пісня парубка була справді сумна. В ній просто й з тою нелукавою класичною красою, з якою гуде ліс, скиглить чайка, плаче пугач на могилі, оповідалась історія дівчини* (В. Винниченко); // *безос. Стислість, із якою звичаєм оповідається, повинна мати межі* (Ю. Яновський); *Коли Іван дійшов до місця, де оповідалось про перебування Енея в Дідони, він згорнув аркушик і сказав: — Тут у мене не закінчено...* (Б. Левін); *1152 року на сторінках Іпатіївського літопису оповідується, як Володимирко Галицький дав угорському королю клятву на хресті св. Стефана* (з наук.-попул. літ.).

2. Пас. до **оповіда́ти, оповіду́вати.** *Старі оповідання, занесені до нас .. із Далекого Сходу, з Арабії* [Аравії], *Персії та Індії, нині оповідаються у нас простими людьми як наші власні народні вигадки або зберігаються в старих, від диму почорнілих писаних книжечках* (І. Франко).

ОПОВІ́ДА́Ч, і́дача́, *ч.* Той, хто оповідає що-небудь, розповідає про щось. *Оповідач розгортав картину нічного бою в Бродах. Він говорив про жаскі речі спокійно-спокійно, ніби про оранку на зяб, але саме тому його оповідання й було цікавим, епічним...* (І. Багряний); *Голос оповідача забринів гнівом і обірвався* (І. Пільгук); *Оповідач наче й не почув запитання. Довго лежав мовчки* (М. Сиротюк); *Не приймаючи руки з доньчиного плеча, розповідав про Гальшку — княжну Острозьку, як її викрадали із замку, як вона втікала, як потім посадили в кам'яну вежу. Ця оповідь була довга, присолоджена вигадками й емоціями оповідача* (Б. Харчук); // Той, хто вміє гарно, майстерно розповідати що-небудь. *Він розказував їх* [народні анекдоти] *чудовою українською мовою, плавкою, повною квіток поезії, чому позавидував би найкращий оповідач* (І. Нечуй-Левицький); *Дядьки оповідають — Володько слухає. Дядьки регочуть — Володько посміхається. І які були оповідачі!* (У. Самчук); *Серед своїх однокласників я, щоправда, мав деякий успіх — як оповідач історій, котрі вигадував переважно спонтанно* (Ю. Андрухович); *За один тиждень з недолугих учнів фортепіанного класу ми перетворилися на ерудованих і елегантних братів — оповідачів світських історій* (Т. Прохасько); // Артист або учасник художньої самодіяльності, що виступає перед глядачами з читанням оповідань. *Виступали оповідачі, танцюристи, показали свою майстерність .. гімнасти* (В. Кучер).

ОПОВІ́ДА́ЧКА, и, *ж.* Жін. до **оповіда́ч.** *Дітвора, як горобці, враз шугнула до класу. Оповідачка з сусідньої школи перескочила через перелаз* (Дніпрова Чайка); *Олег дивувався пам'яті оповідачки, вона казала: ну, може, щось і плутаю, але хіба в деталях* (Г. Вдовиченко); *Одна із оповідачок, яка розказувала братам Грімм казки, Доротея Вільд, дочка аптекаря, стала згодом дружиною Вільгельма Грімма* (з наук.-попул. літ.); *Доброю оповідачкою була Вайма. Ще й досі бачиться мені море таким, як змалювала його розважлива естонка* (М. Андрусяк).

ОПОВІ́ДКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **оповіда́ння** 2, 3. *Чи не гоже ж то нам буде Словом давнім, брате, Словом трудних оповідок Пісню надпочати..?* (С. Руданський); *Звиклий до Гнатових оповідок, Лесь однак не стримав звучного сміху* (І. Нижник); *Він упокорював мешканців Дуклі своїми оповідками, які чув від мами або й вигадував сам* (Любко Дереш); — *Малий часом мені читає якусь книжку. Була там оповідка про чоловіка, який літає на паперових драконах* (Г. Пагутяк).

ОПОВІДНИ́Й, а́, е́. Прикм. до **о́повідь** 1. *Оповідною канвою твору є розповідь від імені авторського "я", в яку вплітаються цілком самостійні, композиційно викінчені новели* (з наук.-попул. літ.); *Персонажі О. де Бальзака схильні до роздумів, але їхні монологи — зовнішні, оповідні, звернені до слухача* (з навч. літ.); // Власт. оповіді, характерний для оповіді. *Невєров впливає безпосередньо магією слова, оповідною, інтимною інтонацією* (Г. Пагутяк); // Який містить оповідь (у 1 знач.). *Притча — оповідний твір повчально-алегоричного змісту* (з наук.-попул. літ.).

ОПОВІ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **оповідни́й.** *Помітно, що фільми дедалі більше тяжіють до романного формату й романної оповідності* (з публіц. літ.).

ОПОВІ́ДУВАТИ *див.* **оповіда́ти.**

ОПОВІ́ДУВАТИСЯ *див.* **оповіда́тися.**

О́ПОВІДЬ, і, *ж.* 1. Те саме, що **оповіда́ння** 1, 2. *Ярина і Оксана й слова не могли вимовити після таких страшних оповідей* (Д. Білий); *З багатьох народних оповідей, що картають за хамське ставлення до насущного хліба, особливо добре запам'яталася мені легенда про маленький і великий колос* (І. Волошин); — *Снилось мені, — починає оповідь Гіпатія, і до її слів уважно прислухається Ісідор, — ніби я піднімаюся на високу гору* (О. Бердник); *Мені тепер не залишилося нічого іншого, як перенести всю Маркову оповідь на папір* (Ю. Винничук).

2. *заст.* Церковне повідомлення про шлюб. *У неділю, коли в церкві мали проголошувати першу оповідь, вибралась Катерина .. до церкви, щоб почути, як будуть її і Філька "вичитувати" з амвона* (Ірина Вільде).

ОПОВІ́СНИК, а, *ч.* Той, хто оповіщає кого-небудь про щось. *Він запропонував Яновському їхати по краю оповісником волі князя Потьомкіна, що намислив організувати з запорожців козацьке військо* (С. Добровольський); *Оповісник лиш мить передихав .. і знову розпочинав усю довгу фразу волання* (Іван Ле); — *Ми прийшли до вас не воювати, — громовими голосами кричали в бік мурів оповісники* (І. Білик).

ОПОВІ́СНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **оповісник.** *20 листопада 2016 року дівчинка взяла участь у "Дитячому Євробаченні 2016" як оповісниця, оголошуючи результати голосування українського журі* (із журн.); * Образно. *Коли на небі з'являється перша зірка — оповісниця Христового Різдва — беруться до вечері* (з наук.-попул. літ.).

ОПОВІСТИ́ *див.* **оповіда́ти.**

ОПОВІСТИ́ТИ *див.* **оповіща́ти.**

ОПОВІСТИ́ТИСЯ *див.* **оповіща́тися.**

ОПОВІ́СТКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **оголо́шення** 2. *Старий князь Адольф, порадившись з жінкою, дав оповістку в своєму царстві і по всій німецькій землі, що він весною, через тиждень після Великодня, буде справляти при своєму дворі великий турнір, і щоб до його* [нього] *з'їжджались усякі рицарі* (Леся Українка); *Коли наближалася війна, уряд посилав по всіх землях оповістку до бояр, які починали збирати військо та виправляти до визначеного пункту* (з наук. літ.).

2. Письмове повідомлення про що-небудь. *Завтра піде* [Роман] *по палатах тощо: чи не треба там сторожа .. Щоб так-сяк добути день до вечора, походив по городських бульварах, почитав на стовпах афіші та інші оповістки* (Б. Грінченко); *Він прочитував цілу газету від заголовку* [заголовка] *аж до оповісток* (Л. Мартович); *Оповісток уже ніде не видко. Тільки де-не-де червоні подерті сліди на стінах* (В. Винниченко); *Ще з самого ранку над верстатом висіла оповістка про загальні збори* (П. Панч); // Письмовий виклик куди-небудь; повістка (у 1 знач.). *Наумиха стріла його з оповісткою з суду .. Роман позивав Семена за позичені гроші* (М. Коцюбинський); *Раптом поліцай разом з двірничкою Шурою принесли Дарині оповістку, де вимагалося завтра з'явитися їй на відправний пункт* (Є. Кротевич); *Іван Євграфович ще раз узяв зі столу тремтячими руками оповістку й, затамувавши дух, прочитав: "...з'явитись о 10 годині 20 листопада 1937 року до слідчого Парфутіна, кімната 13..."* (Б. Антоненко-Давидович); *На суд шляхтича можна було викликати лиш оповістками* (з наук.-попул. літ.).

3. Сигнал, яким оповіщають про що-небудь. *Коли черговий по перону "вибив" у дзвінок традиційну оповістку про вихід поїзда з сусідньої станції, я відчув приплив сильного хвилювання* (М. Трублаїні); *Цієї хвилини чути частий дзвін оповістки* (І. Кочерга); *Не чули, як дзвонили оповістки, спроваджувалися поїзди за поїздами* (Іван Ле).

4. *розм.* Те саме, що **оповіда́ння** 2. *Максим .. згадав дідову оповістку про боїще з татарвою...* (Панас Мирний); *Тільки заради священничих оповісток він і вчащав до храму Божого, ще з дитинства винісши невигойне замилування до казань* (Е. Андієвська); *— Тепер, панотче, дайте мені слово, — сказала голосно і впевнено Явдоха. — Бо, здається, без моєї оповістки у вас і справді голови позакручуються* (Валерій Шевчук).

5. *розм.* Звістка (у 1 знач.), вість (у 1 знач.). *А тим часом прийшла оповістка про визволення селян од панщини* (І. Нечуй-Левицький); *Вольський .. мав оповістку, що слід чекати пана в суботу ввечері* (Василь Шевчук).

ОПОВІ́СТОЧКА, и, *ж., рідко.* Пестл. до **оповістка** 2, 5. *Чом же ти, мій сину, оповісточки ніякої не дав?* (Сл. Б. Грінченка).

О́ПОВІСТЬ, і, *ж.* 1. *заст.* Оповідання (у 2 знач.). *Це ось оповість про Ноя. Ной був чоловік праведний і невинний у своїх поколіннях* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Старий слізьми оповість доповів, тремтів цілий і плакав, мов дитя, а я, мов причарований, сидів* (І. Франко); *В цій довгій і плутаній, повній анахронізмів оповісті .. зорієнтуватися дуже нелегко* (М. Зеров); *В неділю, після служби Божої.., о. Клавдій, читаючи різні оповісті, між іншим, зазначує: — Коли тут є Матвій Довбенко з дерманців, хай задержиться* (У. Самчук).

2. *діал.* Оповістка (у 5 знач.). *Жадної оповісті нема* (Сл. Б. Грінченка).

ОПОВІЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оповіща́ти** 1. *На органи місцевого самоврядування покладено обов'язок організувати оповіщання населення про ускладнення погодних умов* (з навч. літ.).

ОПОВІЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *заст.* **ОПОВІ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОПОВІСТИ́ТИ,** іщу́, істи́ш, *док.* 1. *кого про що і без прям. дод.* Інформувати кого-небудь про щось; повідомляти, сповіщати. *Тихович саме тоді оповіщав примаря про знайдену філоксеру* (М. Коцюбинський); *— Хай оповіщають усіх, щоб тримали напоготові і списи, і луки, і мечі, і щити, — гуни близько!..* (В. Малик); *— Казав не раз і не двічі, щоб оповіщав мене вчасно про все. — Намагаюся відповідно вкладати справи, щоб не завдавати тобі зайвого клопоту, гетьмане* (П. Загребельний); *Наприкінці роботи знову прибіг захеканий профорг і оповістив, що доповідач затримується в іншій організації і через те збори переносяться на понеділок* (Б. Антоненко-Давидович); * У порівн. *Діти що сил* [щосили] *у грудях викрикували у блакить кожний вивчений звук, ніби оповіщували .. деревам свою побіду* (К. Гриневичева); // Подавати звістку про що-небудь. *Про весну звичайно оповіщують густі запашні тумани, що їх приносить вітер з півдня й м'яко обпарює ними голі, набубнявілі віти дерев* (М. Івченко); *Зелена зірочка замерехтіла високо над шляхом, оповіщаючи.., що дорога вільна* (Є. Доломан); *Раптом страшну тривогу зняв дзвінок. Так він, навіжений, оповіщав тільки про Лялин прихід* (Олекса Ізарський); *Світлофори коло будки заблимали, оповіщаючи про наближення потяга* (С. Жадан); *Чи ніби перший сніг оповістив, Що йдуть зимові дні, як поторочі* (Д. Павличко).

2. *що.* Публічно заявляти про що-небудь; оголошувати всім або багатьом про щось. *З ранку сього щасливого задля католиків дня якісь полупанки .. роз'їжджали геть по околиці з сурмачами і оповіщали народові, що сьогодні .. князь Четвертинський прийма святу католицьку віру* (О. Стороженко); *Ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей Універсал до всього нашого народу й оповіщаймо: од нині* [віднині] *самі будемо творити наше життя* (В. Винниченко); *Під час річних свят арабські племена оповіщували загальний мир, і тоді прочани могли безпечно відвідувати святі місця* (І. Крип'якевич); *Сулима .. того ж дня оповістив похід на Україну* (А. Кащенко); *Згодом надтріснутий дзвоник оповістив кінець останнього уроку* (М. Сиротюк); *Він вибіг на вулицю й на весь голос оповістив новину — раз, другий; довкола нього почали збиратися люди* (Р. Іваничук).

3. *тільки док., що, розм.* Розповісти, усно викласти щось кому-небудь. *— Еге, пустив! Еге, сам! — озвавсь Антосьо, — добре пустив! — І оповістив все, як діялось* (А. Свидницький).

4. *кого ким, заст.* Проголошувати (у 1 знач.), називати когось ким-небудь. *— Оповістити себе вселюдно вашою полюбовницею я не хочу* (І. Нечуй-Левицький); *На чолі .. гуртка стояв тепер Грицько; оповістивши себе перед школярами Тарасом Бульбою, .. він намагався й у всьому товаристві завести козацькі порядки та звичаї* (С. Васильченко).

ОПОВІЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ОПОВІ́ЩУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОПОВІСТИ́ТИСЯ,** іщу́ся, істи́шся, *док.* 1. *заст.* Заявляти, повідомляти що-небудь про себе. *Я піду оповіщуся у волость* (Сл. Б. Грінченка); *Поїхав він до королівського палацу та й оповістився, що приїхав, мовляв, дуба рубати* (з казки); *Бенедьо .. пішов шукати будовничого* [будівничого], *щоб йому оповіститися, що прийшов на роботу* (І. Франко).

2. *заст.* Одержувати інформацію, дізнаватися про що-небудь. *Як же було вгледять татарву, то зараз і чкурнуть до радута* [редуту], *а осавул .. і звелить запалювать фігуру, а по других радутах побачать — і собі запалюють, і в одну годину увесь край оповіститься* (О. Стороженко).

3. Повідомлятися, ставати відомим; сповіщатися (у 1 знач.). *Смердиха-молодша не була з нерішучих, не раз їй доводилось, як уже оповіщалось у цій книзі, тягати свого милого до безтями п'яного* (Валерій Шевчук); *У кінці 1764 р. був виданий царський маніфест, у якому оповіщалось, що гетьман Розумовський добровільно зрікся свого уряду* (з наук. літ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **оповіща́ти, опові́щувати** 1, 2. *Про початок ремонту мереж водопроводу чи каналізації абоненти мережі мають оповіщатися експлуатаційними організаціями за добу* (із журн.).

ОПОВІ́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оповісти́ти.** *Оповіщений приятелями, що органіст збирає на мене своїх людей, аби напасти вночі й таки вкинути мене в Дніпро, я вирішив брати ноги на плечі й тікати* (Валерій Шевчук); *А Туглій не вгавав: — Я так і знав, що ми під цим клятим городищем прогайнуємо дорогий час! — грюкнув кулаком по столу. — Вся Русь уже оповіщена про наш напад!* (В. Малик); *Гурток молодіжі .. переїздив по заздалегідь оповіщеному в часописах маршруту якусь частину Галичини або Буковини* (В. Самійленко); // **опові́щено,** *безос. пред. На афішах було оповіщено, що того вечора співатимуть в садку тірольці* (І. Нечуй-Левицький); *В газетах було заздалегідь оповіщено про військові маневри* (М. Івченко); *Президією З'їзду було оповіщено, що Центральна Рада має оголосити свій Універсал* (В. Винниченко).

ОПОВІ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оповісти́ти.** *Зенітні засоби рівномірно розподіляються в колонах механізованих (танкових) підрозділів і ведуть безперервну розвідку та оповіщення про дії повітряного противника* (з мови документів); *Царські всадники* [вершники] .. *показали папери. Не були запечатані, бо призначено їх до прилюдного оповіщення і до якнайскоршого та найширшого розповсюдження* (Б. Лепкий); *Я боявся, що й останньої ночі Аракеліяна не оповістять про помилування. Саме з цієї причини я так домагався дозволу особисто брати участь у цьому оповіщенні* (І. Кулик); *Одним із основних завдань цивільної оборони є оповіщення населення про загрозу виникнення надзвичайних ситуацій* (з навч. літ.).

2. Публічне повідомлення про що-небудь. *Вони переїжджали з вулиці на вулицю і горлали своє оповіщення знову і знову* (Валерій Шевчук); *Торік за розпорядженням суду було зроблено під звуки сурм на перехрестях Парижа п'ятдесят шість оповіщень* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

3. Письмове повідомлення про що-небудь. — *Мені припоручено .. обдивитися .. виноградники, щоб запевнитися, чи вільні вони від філоксери. Ви дістали моє оповіщення?* (М. Коцюбинський); *Піднісши оповіщення під окуляри, Антон Никандрович стривожився: було від чого...* (В. Барка); *По кількох днях мені на стіл мовчки поклали оповіщення про збори* (Ю. Мушкетик).

ОПОВІ́ЩУВАТИ *див.* **оповіща́ти.**

ОПОВІ́ЩУВАТИСЯ *див.* **оповіща́тися.**

ОПОГА́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опога́нити** 1. — *Пху на цей опоганений світ!* (І. Нечуй-Левицький); *Прошу, будьте обережні, не торкайтеся паперів усередині — вони опоганені мерзотними відьомськими чарами* (О. Авраменко).

2. *перен.* Дієпр. пас. до **опога́нити** 2. *Не просто не опоганюється святиня, а нею освячується все, що опоганене людським гріхом* (з рел.-церк. літ.); *Він плакав від люті над усіма цими таємницями кохання, зневаженого, опоганеного, оголеного, навіки знеславленого* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Один погляд в лице Юрієві, опоганене гидкою жагою, показує їй, що в тім домі нема для неї більше місця* (І. Франко); // **опога́нено,** *безос. пред. Святиню опоганено.*

3. *у знач. прикм., перен.* Який опоганився, позбувся чистоти, святості. *Ширилось і ширилось святеє слово Христове на опоганеній землі* (Т. Шевченко).

ОПОГА́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опога́нити і опога́нитися** 1, 2. *Не звертайтесь до духів померлих та до ворожбитів, і не доводьте себе до опоганення ними* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Максим Залізняк, Семен Неживий, Яків Швачка, Іван Бондаренко — всі .. месники за кривду, за бідних! Вони проходили перед Шахаєм, як .. нагадування про панську віроломність, царську розправу, про опоганення хліба-солі дружнього столу* (Ю. Яновський).

ОПОГА́НИТИ *див.* **опога́нювати.**

ОПОГА́НИТИСЯ *див.* **опога́нюватися.**

ОПОГАНІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Стати поганим, бридким; споганіти (у 2 знач.). *Хлопець після хвороби схуд, опоганів на лиці* (з мемуарної літ.); // Обриднути, остогиднути. — *О, вже мені те письмо остило та опоганіло* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОПОГА́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опога́нювати.** *Опоганюване ім'я;* // **опога́нювано,** *безос. пред. Ми протестуємо проти того, щоб, заткнувши уста українцям і накинувши більшовицький режим нашому народові, опоганювано його ще й морально* (з публіц. літ.).

ОПОГА́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опога́нювати** і **опога́нюватися.** *Згідно з єврейською традицією, після опоганювання грецькими язичниками Єрусалимського храму спалахнуло повстання, яке завершилося перемогою юдейських військ* (з наук.-попул. літ.).

ОПОГА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПОГА́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *що.* Робити що-небудь поганим (у 1 знач.); споганювати. *Погань усе опоганить* (прислів'я); // Робити негарним; псувати (у 1 знач.). *Чудове її* [Рогніди] *личко опоганювала глибока зморшка на білому чолі* (Юліан Опільський); *Ось нарешті будівлі часів Людовіка XV, з листям цикорію, маскарончиками та всіма тими бородавками й наростами, що опоганюють цю стару, ветху архітектуру* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *кого, що, перен.* Неславити, ганьбити кого-, що-небудь, принижуючи, плямуючи чимось; поганити *(див.* **пога́нити**[1] 3), оскверняти (у 1 знач.). *Вона не терпіла цих темних ворожбитів, які опоганювали саме слово планета, що було для неї науковим терміном, сповненим своєрідної краси і чарівності* (О. Гончар); *Підходжу до* [вбитого] *фашиста боком — як ти смів, вовче, опоганити чистий дніпровський пісок?* (О. Донченко); — *Ти сором мій, ти опоганила наше чесне ім'я Лемішок...* (І. Нечуй-Левицький); — *Такий красунь і так опоганив себе, — сказав князь, встаючи та стріпуючи порох зі своїх колін* (Б. Лепкий); // Позбавляти моральної чистоти. *Ні за що в світі не згодилася б, щоби Славко задля своїх мужеських забаганок шукав собі іншої жінки. Він би цим опоганив себе в її очах* (Л. Мартович); *А замість украденого, українському народові привезли з гітлерівської Німеччини одну книжку — поліцейський кодекс, один витвір фашистського мистецтва — порнографічну листівку, щоб отруїти і опоганити душу народу* (О. Довженко).

ОПОГА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОПОГА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Ставати поганим (у 1 знач.). *Неправедний хай чинить неправду ще, і поганий нехай ще опоганюється. А праведний нехай ще чинить правду, а святий нехай ще освячується!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Я тут і спростилась, і якось опоганилась* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Неславити, ганьбити себе, принижуючи, плямуючи чим-небудь; позбуватися моральної чистоти; поганитися, осквернятися. *Чи не меж вами ж я, погані, Так опоганивсь, що й не знать, Чи й був я чистим коли-небудь* (Т. Шевченко); *Опоганилась жертвами руська земля* (І. Франко); *І бачив ти, як дідо із онуком За те, що не хотіли Опоганитись зрадою, під буком Кров'ю багрились* (Б. Лепкий).

3. *тільки недок.* Пас. до **опога́нювати.** *Поруч бородача стояв рудий, закинувши вудлище, гачок якого ніколи не опоганювався хробаком* (Е. Андієвська); *У 1920-ті роки в містечку Ободівка Тульчинського округу партосередок відібрав помешкання єврейської школи. Був закритий єврейський дитбудинок, опоганювалася синагога* (з наук. літ.); *Власний будинок для жінки — це священний простір, він дає спокій, гармонію, тому він не може залишатися неприбраним і опоганюватися сварками* (з публіц. літ.).

ОПОДАЛІ́К, *присл., розм.* 1. Осторонь, на певній відстані. — *Еге-ге!.. — загув .. бородань, що досі сидів, як пень, оподалік у кріслі* (Дніпрова Чайка); *На щастя, людської ходи не чув* [Босаковський]. *Лиш звірі пересувались оподалік і дика птиця бентежила гнітючу мертву тишину болотнистого* [болотистого] *лісу* (Б. Лепкий); *Зайшли в хатину.., стягнули з постелі з березових кругляків солому, полягали, де хто міг. Лиш сільські хлопці близько порога, оподалік* (Мирослав Ірчан); *Оподалік куряться вогнища, татари смажать на рожнах кебаб і відсипляються після битви* (Р. Іваничук); *Оподалік стояло кілька цікавих, які тому не розійшлися, що побачили сотника* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прийм., з род. в., у сполуч. з прийм.* від *і без нього, рідко.* Уживається при позначенні предметів, осіб і т. ін., на значній відстані від яких щось міститься, відбувається тощо. *Його капелюх лежав оподалік від нього, а разом із ним і сокира...* (О. Кобилянська); *Чуйкевич сидів оподалік від Мотрі* (Б. Лепкий); *Так закричав старий Прокінчук на свого парубчака, що стояв оподалік загону на .. доріжці* (Мирослав Ірчан); *Якісь тіні потягнулись у напрямі кількох самітних будинків, що стоять оподалік шляху* (О. Лисяк).

ОПО́ДАЛЬ, *присл., розм.* 1. Далі, у далечині. *Поблизу ліси стіною, .. А оподаль, ніби хмари, Обрій залягли бори* (І. Вирган); // Осторонь, на певній відстані. *На лаві сидить Коваль і Недобитий, а трохи оподаль під деревом стоїть Стефан засмучений* (І. Карпенко-Карий); *Юрба стовпилась оподаль і, похнюпившись, хрестилася і бликала очима на солдатів* (І. Микитенко); — *А ви що скажете, батюшка? — звернувся Єжевікін до масивного священника, що надувався трохи оподаль* (Ю. Андрухович).

2. *у знач. прийм., з род. в., у сполуч. з прийм.* від *і без нього, рідко.* Те саме, що **оподалі́к** 2. *Де розум і чуття — все спить в анабіозі, Живем ми, кинувши не Київ — Баалбек. Оподаль від розмов, людей, бібліотек Ми сіємо пашню на непочате лоно* (М. Зеров); *Сотня Криги вишкіл проходила оподаль від села Констянтина, що в Путильському районі Буковини* (М. Андрусяк); *О, я б воліла не співать ніколи Оподаль хати вбогої батьків!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Мене ж, хоч і як я крізь злигодні рвався, Зевс і всі інші богове оподаль вітчизни держали* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОПОДАТКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оподаткува́ти.** *Земельна оборудка не була оподаткована, як того вимагає закон* (з газ.); *До сукупного оподатковуваного доходу, одержаного громадянами, не включаються суми дивідендів, що були оподатковані під час їх виплати* (з навч. літ.); // **оподатко́вано,** *безос. пред. У Ялтинському земстві було оподатковано все: навіть будинки землевласників, що вони їх ніколи не здавали внайми й мешкають у них самі* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **оподатко́ваний,** ного, *ч.;* **оподатко́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого оподаткували. *Він* [Веспасіан] *завів нові податки й данини й пильнував, щоб оподатковані виплачували їх точно* (І. Крип'якевич); *Повстанці знали: горять не просто собі преторій та сенат, горять списки оподаткованих, боргові зобов'язання* (Д. Міщенко).

ОПОДАТКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оподатко́вувати.** *У праці аналізуються основні державні податки й повинності, що охоплювали тією чи іншою мірою все оподатковуване населення Лівобережної України у XVIII столітті* (з наук. літ.); *Середню поточну вартість одиниці виміру будівлі встановлюють на підставі середньої вартості одиниці виміру будівлі, аналогічно оподатковуваній* (з наук. літ.); *Об'єктом оподаткування резидентів є сукупний оподатковуваний дохід за звітний рік* (з навч. літ.).

ОПОДАТКО́ВУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оподатко́вуваний.** *Низькі ставки й низька оподатковуваність сигарет без фільтру призводить до недоотримання бюджетом акцизного податку в розмірі щонайменше 1 млрд грн щорічно* (з наук.-попул. літ.).

ОПОДАТКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оподатко́вувати** і **оподатко́вуватися.** *Резидентні компанії підлягають оподатковуванню за доходами як на території певної країни, так і за її межами* (з наук. літ.).

ОПОДАТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОДАТКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого.* Зобов'язувати власника, виробника сплачувати податок, податки, певну грошову суму чи вносити натуральну плату за користування чим-небудь або за одержаний прибуток. *Нічого тепер ворога боятись, як Вишневецький боронитиме город. Для нього не жаль і грошей давати. Оподаткували зараз самі себе* (А. Чайковський); *Як це виходить із переговорів гетьмана з Москвою в 1654 р., він мав намір оподаткувати селян і міщан, увільнивши від усяких податків козаків, духовенство, шляхту* (з наук.-попул. літ.).

2. *що.* Обкладати податком, податками майно, вироби власника, виробника. *Три яблуні біля хати зрубав він* [Григорій] .. *і буркнув про дурний закон, що дерева оподатковує* (В. Дрозд).

ОПОДАТКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **оподатко́вувати.** *Не оподатковується частина доходу підприємств, організацій, що витрачається на розвиток та утримання соціальної сфери села* (з наук.-попул. літ.); *У 1765 р. було видано закон про гербовий збір. Цим збором оподатковувались усі торгові угоди* (з навч. літ.).

ОПОДАТКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оподаткува́ти.** *Винагорода за винаходи не підлягає оподаткуванню* (з наук. літ.); *Привабливість державних цінних паперів також обумовлена пільговим механізмом оподаткування процентних доходів* (з навч. літ.); *Відплив капіталу — переведення капіталу в країни зі сприятливішим інвестиційним кліматом для уникнення оподаткування за більш високими ставками* (з навч. літ.).

△ **Оди́ниця оподаткува́ння** *див.* **оди́ниця.**

ОПОДАТКУВА́ТИ *див.* **оподатко́вувати.**

ОПОЕТИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опоетизува́ти.** *Опоетизована автором цільна і гармонійна натура природно пов'язана з тим побутовим і національно-культурним середовищем, де вона формувалася як вірна дочка свого народу* (Б. Лепкий); *Вам кортить без ўсяких віршів і поем швидше сісти в човна, хляснути долонею по воді й фамільярно сказати опоетизованому Дніпрові: — Здоров, каналія! Ну, як там?..* (Б. Антоненко-Давидович); *Розбійник Рінальдо .. викликав у його палкій уяві захоплюючий образ Олекси Довбуша, опоетизований народними легендами та піснями* (П. Колесник); *Усі відомі жіночі образи, знані з полотен, знимок* [фотографій], *скульптури, — усього лише дешеві натурниці, опоетизовані генієм закоханого чоловіка* (Ю. Іздрик); // **опоетизо́вано,** *безос. пред. Багато гарного написано й наспівано про сади українські, але не менш опоетизовано і городи* (з наук. літ.); *Українська мова витворила багато пестливих слів, якими опоетизовано світ* (з наук.-попул. літ.).

ОПОЕТИЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опоетизо́вувати** і **опоетизо́вуватися.** *Українські модерністи, зупинившись між опоетизовуванням краси жінки та спробами демонізування жіночої природи, не виробили мови, яка б, перефразовуючи Ролана Барта, не руйнувала тіла* (з наук. літ.).

ОПОЕТИЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОЕТИЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Поетично зображувати, змальовувати (у 2 знач.) кого-, що-небудь; поетизувати (у 1 знач.). *Лірична пісня не лише опоетизовує інтимний бік людського життя, а й подає зразки художнього осмислення психології почуттів* (з наук.-попул. літ.); *Класичний науково-фантастичний роман передбачив і опоетизував наперед чимало наукових досягнень, які здійснили прийдешні покоління* (Ю. Смолич); *Література Відродження опоетизувала людину, реабілітувала в ній чуттєве начало* (з наук. літ.); // Наділяти кого-, що-небудь ідеальними рисами; звеличувати. — *Я все життя опоетизовував український нарід, десятки книг написав, закликаючи його полякам у друзі* (Р. Іваничук).

ОПОЕТИЗО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОПОЕТИЗУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* Поетично зображуватися, змальовуватися; поетизуватися. *Хліборобська праця Бога опоетизовується .. П. Тичина розмовляє з природою як рівний з рівним* (В. Русанівський); *У поезії "Інфанта" Миколи Вороного тінь коханої опоетизовується вишуканими асоціативними образами* (з наук. літ.); *В оповіді про Януша Острозького характеристика князів-володарів опоетизовується за допомогою античної топіки. Бачимо традиційні для ренесансної літератури порівняння* (з наук.-попул. літ.); *У подальшому своєму існуванні притча може застосовуватися до інших випадків, у більш широкій формі, опоетизуватися* (з наук.-попул. літ.).

ОПОЕТИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опоетизува́ти** і **опоетизува́тися.** *Шпигун не був схильний до опоетизування предметів та явищ. Вірний собі, він намагався визначити, як діє ця машина та для чого вона призначена* (М. Дашкієв); *Українська література XIX ст. розвивалася під знаком опоетизування козаччини* (з наук. літ.).

ОПОЕТИЗУВА́ТИ *див.* **опоетизо́вувати.**

ОПОЕТИЗУВА́ТИСЯ *див.* **опоетизо́вуватися.**

ОПО́ЄНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опої́ти.** *Опоєні медовим ароматом бджоли гудуть .. невидимим хором* (Н. Королева); *Дим жер немилосердно очі, давив у грудях, і я заздрила тим нелюдяно-апатичним жінкам, які дрімали, опоєні страхіттям, .. дивлячись без реакції з півзакритих зіниць на вогонь, що лизав довгими язиками землю і повз щораз ближче і ближче...* (Віра Вовк); * У порівн. *Олекса, наче опоєний якимось трунком, стояв урочистий та задуманий перед тією височінню, що її належало здолати* (О. Гончар).

ОПОЖИВИ́ТИ *див.* **опоживля́ти.**

ОПОЖИВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОПОЖИВИ́ТИ,** ивлю́, и́виш; *мн.* опожи́влять; *док., кого, заст.* 1. Оживляти (у 1 знач.). *Нема у світі гірше, як та невідомість .. Щогодини Катрю ховали, щогодини знов опоживляли, усякі її пригоди й біди оплакували* (Марко Вовчок).

2. *перен.* Оживляти (у 2 знач.). *Легенда, видно, недалеко відбігала від реальної поетової іпостасі, і тому пізніші публікації та повніша інформація не стерли її, а тільки опоживили* (І. Дзюба).

ОПОЗИ́Т, а, *ч., лінгв.* Кожна з одиниць, пов'язаних відношенням опозиції (у 4 знач.). *Мотив "лютого ворога" у Т. Г. Шевченка виникає як опозит "слави-сло́ва"* (з наук. літ.).

ОПОЗИТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Прикм. до **опози́ція** 4; опозит. *Опозитивний опис звуків у працях з української фонематики має фрагментарний вияв* (з наук. літ.).

ОПОЗИ́ТНИЙ, а, е, *техн.* Із зустрічним рухом поршнів (*перев. зі сл.* д в и г у н). *Раніше опозитні силові агрегати не випускали... Поки на світ не з'явився дизельний опозитний двигун* (з наук.-попул. літ.); *Опозитний двигун — поршневий двигун внутрішнього згоряння, у якому кут між рядами циліндрів становить 180 градусів* (з навч. літ.).

ОПОЗИЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який перебуває в опозиції до кого-, чого-небудь, протидіє або протистоїть кому-, чому-небудь. *Звернімося хоча б до прославленого втілення Європи передової, сучасної, опозиційної — Ромена Роллана та його протестуючого "Жана Крістофа"* (М. Зеров); *Наївним треба бути, щоб убачати в моїх "Лебедях" людей, опозиційних до нашої сучасности* (М. Драй-Хмара); *Майже відразу почалося розгортання й опозиційного культурного руху — "Європа" проти "Просвіти", Хвильовий .. проти "назадництва"* (О. Забужко); *Нашою основною клієнтурою стали заангажовані інтелектуально українські неформали та незаангажовані ідеологічно російські інтелігенти — два опозиційні табори* (Любко Дереш); // Який характеризується опозицією, протидією або протиставленням кому-, чому-небудь. *Скоро тільки прийшов* [Русин] *на світ, зараз зазначив своє опозиційне становище пискливим плачем, котрого ніхто з родини і прислуги не розумів* (О. Маковей); *Мені здається, що якраз ви не дуже спосібні до боротьби з життям на власну руку. Ви, оскільки міг пізнати вас, з вашим вражливим успособленням і опозиційним елементом в крові* (О. Кобилянська); *Вранці Вовчий Хвіст почав збиратися на опозиційну війну* (В. Чемерис).

2. Належний до опозиції (у 2 знач.). *Юрія Крата заарештували за зв'язки з якоюсь опозиційною групою* (В. Барка); *Можна думати, що вона була справді настільки мудрою і розважливою по-державному, що зуміла знайти рівновагу між різними опозиційними групами в суспільстві досить складному* (Р. Іванченко); *Пануючі та опозиційні течії час од часу сходяться в компромісне русло згоди* (Д. Павличко); *Інтерес старообрядців до творчості І. Вишенського пояснюється .. тим, що старообрядці були силою, опозиційною*

до існуючої влади (Валерій Шевчук); *Запрошення на конференцію опозиційних журналістів нашої країни, конференцію організовує Строніцька* (Т. Прохасько); // Який виражає погляди опозиції. *Він прочитував щодня всі газети, видавані в Галичині, щоб поінформуватися про настрій у краю; особливо пильно читав львівські газети, а найпильніше, розуміється, опозиційні* (І. Франко); *Він мало не видав їй цю страшну військову таємницю про своє "героїчне поранення", але вчасно схаменувся — як-не-як він розмовляє з журналісткою, до того ж телеканалу, який має репутацію опозиційного* (В. Кожелянко); *Бабуся продає горішки, які загортає в опозиційні листівки, прямо під стінами Маріїнського палацу* (Л. Денисенко).

ОПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **опозиційний.** *Опозиційність М. Костомарова до основного тогочасного суспільного лиха — кріпацтва дозволяє віднести його до числа прогресивних буржуазних діячів XIX століття* (з наук. літ.); *Розвинуте індустріальне суспільство, описане Маркузе, позбавило опозиційності всі критичні ідеї* (К. Москалець); *Версії про деяку опозиційність князя М. Рєпніна не були зовсім безпідставними* (І. Дзюба).

ОПОЗИЦІ́ЙНО. Присл. до **опозиці́йний** 1. *Сказавши це слово* [колгосп] *перший раз у хаті, він непомітно утяг голову в плечі і готовий був до продовження, що вже мало виходити від його завжди опозиційно настроєної дружини* (П. Панч); *Найбільш активно свою громадянську позицію у виборчому процесі виявляють опозиційно налаштовані громадяни* (з навч. літ.).

ОПОЗИЦІОНЕ́Р, а, *ч.* 1. Член, прихильник опозиції (у 2 знач.). *От тільки невтямки було Васькові, чи всі оті троцькісти, праві опозиціонери й нацдеми справді існують десь і чогось домагаються* (Б. Антоненко-Давидович); *— Вважайте мене царським демократом і отим самим, будь він неладний, — опозиціонером!* (В. Чемерис); *Протестант і опозиціонер — до всіх влад і режимів! Таке, певно, гірке й незручне призначення мого нинішнього земного перевтілення* (Г. Тарасюк); *Гетьман Виговський скликав Чорну раду, куди запрошує опозиціонерів та запорожців і оголошує, що останній іноземний вояк покинув священну українську землю* (В. Кожелянко).

2. Той, хто протидіє, чинить опір кому-, чому-небудь або протиставляє свої погляди, дії і т. ін. іншим поглядам, діям і т. ін. *Челканов сердечно обійняв Старика, свого запеклого опозиціонера, потім простяг руку Маркові* (І. Микитенко); *Було в селі кілька вічних опозиціонерів церкві і її політиці* (Ірина Вільде); *Історія факту в літературі поступається історії ідей, утілених у постатях героїв-індивідуалістів, бунтарів, опозиціонерів* (з наук. літ.).

ОПОЗИЦІОНЕ́РКА, и, *ж.* Жін. до **опозиціоне́р.** — *А Ліда Спиридонова? — подумав письменник. — Що це таке? Хіба це опозиціонерка (та хоч би й та, що кається!)? Та це ж персона з бульварного роману* (М. Хвильовий).

ОПОЗИЦІОНЕ́РСТВО, а, *с.* Належність до опозиціонерів. *Опозиціонерство стало для політика невід'ємним атрибутом власної сутності, способом буття* (з навч. літ.).

ОПОЗИЦІОНІ́СТ, а, *ч., заст.* Опозиціонер. *З народовців навіть опозиціоністи обзиваються за загальним голосуванням досить несміливо і неясно* (М. Драгоманов); *— Аж тут приносить мені лихо ще третього кандидата .. Демократ, опозиціоніст, хитра голова* (І. Франко).

ОПОЗИЦІОНУВА́ТИ, ую, уєш, *недок. і док.* Займати опозиційну (у 1 знач.) позицію, бути в опозиції (у 1 знач.). *Ю. Словацький уважає: раціоналістичне мистецтво опозиціонує із мистецтвом, що прагне до пізнання таємниць душі* (з наук. літ.).

ОПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Протидія, опір кому-, чому-небудь; протиставлення своїх поглядів, дій або своєї політики іншим поглядам, діям або політиці. *Я дуже рада, що мій план повороту через Грецію не зустрів опозиції у вас, а я чогось боялась, що зустріне* (Леся Українка); *Не обов'язково ставати до чоловіків в опозицію, але обов'язково їх в принципі любити* (І. Карпа); *Весь Сен-Жак-де-Бушрі був утіленням духу опозиції* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); * У порівн. *Були часи, коли лісів ставало у Притулку більше, а коли менше, але вони існували завжди, ніби були в опозиції до Притулку* (Г. Пагутяк).

2. Загальна назва партій, груп, які виступають проти правлячої партії, групи або проти політики уряду, а також парламентські фракції цих партій. *Він жваво цікавиться поточним політичним життям і співчуває опозиції* (Б. Антоненко-Давидович); *Вулиці рідного міста зустріли його райдужним павутинням і агресивно налаштованою опозицією .. — Як мій прапрадід був сербом, а його прапрабаба циганкою, то ми вже тобі — що? Не українці?* (Н. Околітенко); *Раз на день телебачення надавало сім хвилин опозиції. Протягом семи хвилин ефіру вони примудрялися вщент розбивати цілодобову державну пропаганду* (Ю. Андрухович); *Тридцять п'ять тисяч громадян зголосилося в штаби опозиції добровольцями* (О. Забужко).

3. *астр.* Положення небесного тіла в частині неба, протилежній Сонцю. *Опозиції планет можливі лише для так званих верхніх планет — Марса, Юпітера та ін.* (з наук. літ.); *Земля і Марс шикуються в опозиції приблизно раз на два роки* (з наук.-попул. літ.).

4. *лінгв.* Протиставлення двох чи кількох однорідних мовних одиниць для виявлення відмінностей. *Розрізняють опозицію одномірну й багатомірну, пропорційну та ізольовану* (з наук. літ.); *Звуки стають фонемами, коли вони перебувають в опозиції до інших звуків* (з навч. літ.).

5. У шаховій грі — протистояння королів один проти одного на стадії ендшпілю, коли між ними непарна кількість полів по прямій лінії або по діагоналі. *Існують близька, далека, діагональна, вертикальна та горизонтальна опозиції* (з наук.-попул. літ.); *Опозиція звичайно буває невигідна тій стороні, яка повинна робити хід* (з навч. літ.).

Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* **в опози́ції** *див.* **бу́ти.**

ОПОЇ́ТИ *див.* **опо́ювати.**

ОПО́ЙКОВИЙ, а, е. Вигот. з опойка. *Іде писар повагом. Ще молодий, шапка набакир, у китайчастій черкесці і в опойкових чоботях* (О. Стороженко).

ОПО́ЙОК, йка, *ч.* Те саме, що **ґабе́лок.** *От і вчора принесли виправлену телячу шкіру. Добрий тепер опойок на дві пари чобіт* (М. Малиновська).

ОПО́КА[1], и, *ж., мет.* Металевий чи дерев'яний ящик без дна та верху або рама, що утримує формувальну суміш під час виготовлення й транспортування ливарних форм. *І бризкає метал краплини вороні, І ллється сталь жива в розжеврені опоки* (А. Малишко); *Горять і жмуряться очі ливарників від розтопленого чавуну, що його спритно між опоками розносять заливники* (А. Шиян).

ОПО́КА[2], и, *ж.* Тверда, легка, пориста гірська порода, багата на кремнезем, з домішками піску та глини. *Півтораметровий прут потонув у восковій масі увесь, і Герман силкувався ввіпхати за ним ще й свою руку аж до ліктя, але твердої глинки чи опоки годі було домацатися* (І. Франко); * Образно. *Батькова праця не йшла на марне, зерно, яке він кидав, не падало на мертву опоку* (Б. Лепкий).

ОПО́КОВИЙ[1], а, е, *мет.* Прикм. до **опо́ка**[1]. *Опокове литво.*

ОПО́КОВИЙ[2], а, е. Прикм. до **опо́ка**[2]. *Через низьку концентрацію гідроксиду натрію, що залишається у вільному стані, карбонатні сполуки після витримування на повітрі опокових гранул рентгенографічно не ідентифікують* (з наук. літ.); *Значне збільшення інтенсивності спінювання сумішей досягають додаванням опокової породи* (з наук.-техн. літ.); // Вигот. з опоки. *Значний уміст водорозчинних солей зумовлений наявністю опокового цементу в підвищених кількостях* (з наук. літ.).

ОПО́ЛИСТИЙ, а, е, *діал.* 1. Товстий (у 2 знач.), гладки́й. *Вилазила перше з воза ополиста, рум'яна черниця* (Марко Вовчок); *Корови йдуть! Різнобарвні, ситі, ополисті, з рожевим, мало не до землі вим'ям* (Є. Кротевич); *Він був міцний, кремезний, силою горів: Ходив збентежений в покоях по горі, А на околицю на всю лунали кроки. Червоний та ополистий (пішли літа в живіт)* (І. Багряний).

2. Широкий (у 1 знач.), розлогий (у 2 знач.). *Ополистий стіг* (Сл. Б. Грінченка).

3. Гіллястий (у 1 знач.). *Колись тут груша ополиста росла* (О. Копиленко); *Він любив свою маленьку Синяву, рясно заклечану вишневими садками, ополистими кленами, старими каштанами* (Г. Усач).

ОПОЛІ́СКАНИЙ, ОПОЛО́СКАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ополоска́ти.** *По обидва боки палісадника з грядками свіжих, щойно ополосканих квітів важко сиділи високі сірі будинки* (П. Панч); *Солом'яний дах, провалений по хребту біля рудого комина, струхлявілий і ополосканий дощами, взявся всуціль лишаями оксамитно-зеленого моху* (В. Козаченко); * Образно. *Не спускала* [Люба] *ополісканих слізьми очей з перекошеного посмішкою лиця грабіжника* (Іван Ле).

ОПОЛІ́СКУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ополі́скувати** і **ополі́скуватися.** *Для отримання максимального ефекту від процедури очищення насос може працювати в режимі ополіскування поверхонь* (з наук.-попул. літ.).

ОПОЛІ́СКУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОЛОСКА́ТИ**, ощу́, о́щеш, *док., кого, що.* Те саме, що **обполі́скувати.** *Шумів лагідний прибій, що, ніби дражнячись і пустуючи, ополіскував гальку піщаного берега* (М. Трублаїні); *Хвиля нагонила їх і злегка ополіскувала, пестила* (Іван Ле); *Умивайтеся теплою водою, а після ополіскуйте обличчя відваром хвоща, липи, шавлії, які пом'якшують і заспокоюють шкіру* (з наук.-попул. літ.); *Папороть солодкая росла На обриві скальному: накопав* [Каїн] *її коріння і, ополоскавши В воді, поїв* (І. Франко); * Образно. *Дякові раптом здалося, бо страх ополоскав його стиснуте серце, що .. йдуть, розсипавшись у лаву, семеро чорних дядьків, які аж тепер доспіли в погоні за ним до цього села* (Валерій Шевчук).

ОПОЛІ́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОПОЛОСКА́ТИСЯ**, ощу́ся, о́щешся, *док.* Те саме, що **обполі́скуватися.** *Ополіскуватися холодною водою.*

ОПОЛІ́СКУВАЧ, а, *ч.* 1. Засіб для ополіскування чого-небудь. *Сучасний ринок пропонує широкий вибір ополіскувачів для порожнини рота* (з наук.-попул. літ.); *Зробити локони блискучими і здоровими допоможуть ополіскувачі для волосся* (з навч. літ.).

2. Прилад, пристрій для ополіскування чого-небудь. *Верхнім ярусом конвеєра від транспортера з ополіскувачем до робочих місць доставляють порожні скляні банки, а нижнім ярусом — банки з солоними огірками* (з наук.-техн. літ.).

ОПОЛОЖИ́ТИСЯ, ло́житься, *док., діал.* Отелитися. *Корова має оположитися.*

ОПОЛО́НИК[1], а, *ч.* Велика ложка, якою розливають рідкі страви, напої. *Видно між ложками ополоник* (Номис); *Дві бабки-куховарки ополониками шумовиння з баняків збирають* (Я. Качура); *Дебелий німець з оголеними до ліктів руками, в білій шапчині роздає великим ополоником суп* (І. Багряний); *Федоська витягла з печі горщик, ополоником налила в баклагу окропу* (М. Олійник); *Присунув* [дід] *пень, — це в нього за ослоник. Та й сів стругати з липи ополоник* (Л. Костенко); // Про кількість чого-небудь, що вміщується в таку ложку. — *Ти, Сорокопуде, жереш, як перед погибеллю, — незлобиво посміхається Грищенко, одвалюючи тому повний ополоник гречаної каші* (Є. Доломан); *Повар .. видавав полоненим по ополонику вареної брукви* (П. Загребельний); *Перш ніж сісти за стіл, учні підходять до віконечка, дають кухарці гроші або якісь папірці й одержують кусник хліба розміром із сірникову коробочку та ополоник супу* (П. Запаренко).

ОПОЛО́НИК[2], а, *ч., діал.* Пуголовок. — *Ти начепи йому* [Ослу] *на шию срібний дзвоник, Нехай, радіючи, хвостом вертить, Як у болоті ополоник, І дзвоником бряжчить* (Л. Глібов).

ОПОЛО́НИЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **ополо́ник**[1]. *Сорока, ворона На припічку сиділа, Діткам кашку варила. Ополоничком ділила, Ополоничком кивала, Усім діткам давала* (дитяча лічилка); *Він згортав із газети ополоничок, і ми по черзі так начерпувалися вершків, що животи ставали, як бубни* (В. Дрозд); *Давали хліба пів кіло і один ополоничок юшки, і я опухла* (з мемуарної літ.).

ОПОЛО́НКА, и, *ж.* Отвір, прорубаний у кризі замерзлої водойми. *У яру гребля, верби вряд, Ставок під кригою в неволі І ополонка — воду брать...* (Т. Шевченко); *Трохи далі від широкого мосту вирубували широку ополонку, біля якої ставили вилитий з криги високий хрест* (Б. Антоненко-Давидович); *Вранці, вирушаючи з відрами на річку, Вутанька щоразу мусить брати й сокиру з собою: після тріскучої ночі ополонки доводиться прорубувати заново* (О. Гончар); *Пішов* [Волин] *тоді по рибу, прочистив ополонку, зазирнув у воду* (Ю. Покальчук); // Незамерзлий отвір або вкрита водою ділянка крижаного поля водойми. *Поміж більшими крижинами були ополонки, лід іще рухався, жив* (О. Ільченко); *З ополонки ще чулися окремі поклики про допомогу: кільком потопаючим пощастило схопитися руками за кромку криги* (В. Малик); *Антона Дністрова вода забрала, в ополонку впав* (Р. Андріяшик); * Образно. *Ти пригадаєш дитинство в ополонці холодної війни, кукурудзяний хліб, грізні новини по радіо* (Є. Пашковський).

◊ **(1) Хоч в ополо́нку** — немає ніякого виходу, дуже погано; безвихідь. *Кого було Василь Семенович "подарує" ласкою — той немов виросте... А на кого Василь Семенович гнів положить, — прямо хоч в ополонку...* (Панас Мирний); *Мені ж тоді було хоч в ополонку, що я ж дитя під серцем ще носила, а вже мені прислали похоронку* (Л. Костенко); **Як (мов, ніби** *і т. ін.***) в'юн [посо́лений (в ополо́нці, на сковороді)]** *див.* **в'юн.**

ОПОЛО́НОЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ополо́нка.** *Заграй мені, дудлику, на той глас: Вирубала ополоночку для вас* (з народної пісні); *Орися зупинилася біля малесенької ополоночки, на якій ледь-ледь зашерх льодок* (Григорій Тютюнник).

ОПОЛО́СКАНИЙ *див.* **ополі́сканий.**

ОПОЛОСКА́ТИ *див.* **ополі́скувати.**

ОПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* **ополі́скуватися.**

ОПОЛОСНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **ополі́скувати.** *Хлопці, збившись до гурту, гули басами. Деякі з них прибігли сюди, не встигнувши навіть ополоснути обличчя* (Б. Левін); *Дзенькнувши металевим стрижнем і хутко ополоснувши руки, Віра кивнула на веранду під виноградом, що пах молодим вином* (Є. Пашковський).

ОПОЛО́ТИ *див.* **опо́лювати.**

ОПОЛО́ЩЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ополоска́ти.** *Стоїть одиноко над селом пошарпаний вітрами, ополощений дощами, обідраний, дерев'яний вітровий млин* (з мемуарної літ.); * Образно. *Кров'ю ополощена, вибігає Случ* (А. Малишко).

ОПО́ЛУДЕНЬ, дня, *ч., розм.* 1. Те саме, що **по́лудень** 1. *Був ополудень. Демосфен щойно повернувся додому — заклопотаний* (В. Чемерис).

2. *у знач. присл.* Те саме, що **опі́вдні** 1. *Мишкуватиме на стерні лисиця, ополудень сита, вдоволена заб'ється в шелестці, як рисовий папір, очерети* (Є. Пашковський); // *у знач. пред. Було вже ополудень, як я зустрів одного з них* (Сл. Б. Грінченка); *Було ополудень. Осавул Пишногубий та паланковий писар Дмитро Чуб, розімлілі від спеки, сиділи в хаті-канцелярії* (В. Чемерис).

ОПО́ЛУДНІ, *присл., розм.* Те саме, що **опі́вдні.** *Ополудні Ярополка гукнули до теремних світлиць* (І. Білик); *Вона приїхала до мене ополудні* (Ю. Винничук); *Помагає* [Соломка] *носити глину, бігає до ставу наливати воду в бочку .. Коли опам'ятовується — сонце вже ополудні* (Є. Гуцало); *В Південній півкулі в момент свого перебування в зеніті (тобто ополудні) сонце стоїть на півночі, а не на півдні* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ОПОЛУ́НО́ЧІ, *присл., рідко.* Те саме, що **опі́вночі.** *Вони вже сплять ополуночі, І Прометея скорбні очі їм в сні ввижаються не раз* (А. Малишко); *Що степ, та віз, та прудконогий кінь, та вогнище веселе при долині, та добрий лук... Мені таким донині ополуночі в сни приходить він...* (В. Підпалий).

ОПОЛЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПОЛЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що.* 1. *заст., уроч.* Озброювати для війни з кимнебудь; створювати ополчення (у 1 знач.) з кого-небудь. — *Не час баритись! Ополчити весь народ! Іти до армії!* (О. Полторацький); *Після похорону Рогволода Богдан Гатило, ополчивши рать.., разом із братом своїм князем Володом перейшов Дунай* (І. Білик).

2. *перен., рідко.* Настроювати, налаштовувати проти кого-, чого-небудь. *Кожний із братів говорив, як ополчали його слова гонителя, страждання і душевні ревнощі* (з рел.-церк. літ.); — *А хто розбурхав, зрушив наш тихий рай, вернув жадобу крові в селянські Божі душі, ополчив їх не тільки на супостатів, а й на своїх?!* (Василь Шевчук).

ОПОЛЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОПОЛЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док.* 1. *заст., уроч.* Озброюватися для війни з ким-небудь, підійматися на війну з кимсь, іти війною на когось. — *А коли князь іде на князя, то нехай ополчаються один супроти другого* (С. Скляренко); — *Мусиш стати до бою. — За що ж вони ополчилися проти мене?* (Ю. Винничук); *Половці стали втікати і, втікаючи, потоптали табори руських князів, а руські князі не встигли були ополчитися проти них, і розгубилися війська руські* (з навч. літ.).

2. *перен., розм.* Виступати проти кого-, чого-небудь з нападками, з різкою критикою. *Ти даремно в листі ополчаєшся проти "комерсантів", як ти висловився* (О. Шугай); — *Похід відбудеться, хоч би всі сили, земні і небесні, ополчилися проти мене!* (В. Малик); *Коли проти Дашкевички і Гординського ополчилося село.., він відкраяв шматок мамалиги і подався через гори в Молдову* (Р. Андріяшик).

ОПОЛЧЕ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Учасник, боєць ополчення. *Один ішов босоніж, ледве тримаючись за воза. Котляревський по шапці пізнав, що то ополченець п'ятого козацького полку* (І. Пільгук); *З гідністю тримаються обидва — колишній ополченець і кадровий молодий офіцер, його командир* (О. Гончар); *Поки гармаші перезаряджали гармати, вистрілили з мушкетів солдати й ополченці* (В. Малик); *Яська .. забрали на фронт напередодні, до Вольфа поставилися з недовірою, однак записали і приділили усіх нас до загону ополченців* (Ю. Винничук).

ОПОЛЧЕ́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ополчи́ти** і **ополчи́тися.** *Ніхто ще не знав, як далеко зайшли степові орди й чим кінчиться їхнє ополчення* (І. Білик); *Посполите рушення — загальне поголовне ополчення шляхти, що оголошувалося польськими королями у випадках крайньої небезпеки для держави* (з навч. літ.); *Піст — зброя для ополчення супроти демонів* (з рел.-церк. літ.).

2. Допоміжне військо, створюване в надзвичайних умовах воєнного часу з добровольців — цивільного населення, здатного воювати, але звільненого від дійсної військової служби. *Він* [комендант] *направив мене в ополчення, командного складу не вистачало, мене одразу й призначили командиром роти* (Л. Первомайський); *Годував* [імператор] *тих, хто йшов у його ополчення. Набував друзів не для миру — для війни* (П. Загребельний); *Мали перси ополчення небачене, коні ж русинські падали від безводі* [безводдя] *й сапної язви* (І. Білик); *Коли ти князь, маєш свою дружину, можеш зібрати народне ополчення, закликавши своїх смердів стати воями* (В. Чемерис).

ОПОЛЧЕ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до ополченця і ополчення (у 2 знач.). [Ч а с н и к:] *Штабу нашому ополченському стало відомо по телефону, що німець з цього містечка .. суне у наш бік* (О. Корнійчук); *Ополченський рух охопив усю Полтавщину* (Ф. Бурлака); — *Хозари підуть прямо на Чернігів — се безперечно. Тут з ними і буде у нас січа... В разі потреби рать ополченська залишить остроги і вдарить хозарам у спину* (Д. Міщенко); *Дванадцять полків кварцяного війська і чотири ополченські рушили проти середини козацького війська* (П. Загребельний).

ОПОЛЧИ́ТИ *див.* **ополча́ти.**

ОПОЛЧИ́ТИСЯ *див.* **ополча́тися.**

ОПО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПОЛО́ТИ,** олю́, о́леш, *док., що, рідко.* Те саме, що **обпо́лювати.** [Т е т я н а:] *А де ж ваша Ольга, чи дома?* [Г а н н а:] *На грядках ополює квітки* (М. Кропивницький); *Марусина руточка з лободою: чому ж ти її не ополеш* (Сл. Б. Грінченка).

ОПОЛЯ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ополя́чити.** — *Та ж Київ геть-чисто наш, — зворушено промовляв Михась Проців. — Більше український, як ополячений Львів!* (В. Шкляр); // **ополя́чено,** *безос. пред. Полякам не можна було ні діставати посад, ні володіти маєтками, а тепер стало можна, і се була друга велика зміна, яку приніс 1569 рік. Українське житє* [життя] .. *ополячено* (М. Грушевський).

2. *у знач. прикм.* Який ополячився. *І на правому березі Дніпра український елемент не вмирає і продовжує впливати навіть на ополячену інтелігенцію* (І. Франко); *Хлопці дізналися про настирливе засилання панством на Москву "ополяченого царевича Димитрія"* (Іван Ле); *У таких містах, як Львів, Кам'янець, ядро мешканців складало ополячене міщанство* (з наук. літ.).

ОПОЛЯ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ополя́чити** і стан за знач. **ополя́читися.** *В обороні віри своєї лише одиниці з панства проявили себе, більшість пішла по легкій дорозі ополячення* (І. Огієнко); *Православні книжки — це була велика зброя проти ополячення* (О. Іваненко); *Шляхетська Польща проводила політику насильницького ополячення українців* (з навч. літ.).

ОПОЛЯ́ЧИТИ *див.* **ополя́чувати.**

ОПОЛЯ́ЧИТИСЯ *див.* **ополя́чуватися.**

ОПОЛЯ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ополя́чувати** і **ополя́чуватися.** *У справі окатоличення та ополячування інтелігенції особливо значну роль відігравав .. єзуїтський інтернат у Львові* (І. Франко); *Острозький Василій Костянтин — київський воєвода, поборник православ'я проти окатоличування і ополячування українського народу* (з наук.-попул. літ.).

ОПОЛЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПОЛЯ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Примушувати, змушувати засвоювати польську мову, культуру і т. ін.; полонізувати. *Журнали — демократичні і не люблять аристократії польської і феодалів німецьких .. за те, що вони .. давили, ополячували і німечили* [онімечували] *білорусів, литву, латишів, естів* (І. Нечуй-Левицький); *Поляки, кричачи на всю Європу про те, що австрійський уряд силкується їх онімечувати, самі рівночасно ополячували русинів* (І. Франко); *Галичину та Холмщину у 1340 році, невдовзі після смерті останнього князя Галицько-Волинського князівства Юрія II, завоювала Польща і почала ополячувати народ та насаджувати римокатолицтво* (з рел.-церк. літ.); *Польські пани робили все, щоб ополячити українське населення, заборонити навіть саме слово "українець"* (з навч. літ.).

ОПОЛЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОПОЛЯ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* Засвоювати польську мову, культуру і т. ін.; полонізуватися. *Духовенство стало підноситись, та разом з тим воно почало також відриватися від народу, почало більше прихилятись до шляхти і ополячуватись* (І. Франко); — *Ополячився* [Сава Чалий]. *Глузуєш з благочестивих. Що воно? На чиєму возі їдеш, того й пісню співай?!* (Г. Колісник); — *Пан гетьман мене послав наперед. Прошмигни, каже, в Голтву до вірного сотника Хруща. І коли він ще не ополячився, то хай сеї ночі, як проспівають треті півні, відчинить браму* (В. Чемерис).

ОПО́НА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **завіса**[1] 1. *Вже само убрання кімнат було таке, що вправляло в подив. Опони, шпалери.., килими, стіни, мальовані в фестони, орнаменти* (Г. Хоткевич); * У порівн. *Нуда застелювала все перед її очима сірою, непринадною опоною* (І. Франко).

2. Повстяне покривало для захисту коней та інших свійських тварин від холоду; попона. *Розкинувшись на землі, поклавши під голови сідла, а під себе опони, лежала, спочивала дружина князя* (С. Скляренко).

3. *заст.* Покривало, ковдра. *Панни заслонили опонами та килимами піч* (І. Нечуй-Левицький); * Образно. *От він, степ — хвилясте сизе коло, А над ним опона голуба* (І. Вирган); *Повітря, мене пізнаєш? Пам'ятне мого покрова ти, гладенька опоно, листя й овал мого слова?* (В. Стус); * У порівн. *О хмари, в днях осені, хмари тяжкі, ви низом ліниво, без сил повзете.., ви тінь, мов опону, на світ кладете* (Уляна Кравченко).

4. *рідко.* Те саме, що **шина** 2. *Прокололи опону в авті* [авто], *яким приїхав п.* [пан] *Ів. Багряний* (О. Шугай); — *З ланцюгами на опонах не вдасться, мабуть, їхати у швидкому темпі* (Ю. Винничук, пер. з тв. Е. М. Ремарка).

ОПОНЕ́НТ, а, *ч.* 1. Особа, яка заперечує кому-небудь у публічній бесіді, на диспуті, під час захисту дисертації і т. ін. *Втома .. була тільки при дебатах після реферату.., бо опонентів було аж п'ять* (Леся Українка); *Серед членів Ученої ради, крім опонентів, астрофізиком був тільки Цебрик* (М. Руденко); — *Вас шукав я, ваш давній опонент і колега, коли хочете* (П. Загребельний); *Сьогодні захищається колега .. Він* [Михайло] *шукав йому й опонентів, і сам виступив на захисті* (Ю. Мушкетик).

2. Супротивник у суперечці; той, хто заперечує кому-небудь. — *Це нахабство! Зрада! Чи не з дисидентів пан?* — *з погрозою обступила Левандовського група опонентів* (М. Старицький); *Царський уряд своїх політичних опонентів, неблагонадійних усякого спектра (дисидентів!..) засилав до Сибіру* (Є. Гуцало); *Ми з Едіком — ідейні опоненти і друзі по нещастю* (Г. Тарасюк); *Промовець погрозив вивільненим з-під таці кулаком якимось заокеанським опонентам* (Ю. Андрухович).

(1) Офіці́йний опоне́нт — особа, якій офіційно доручено виступати під час захисту дисертації на здобуття наукового ступеня з аналізом її змісту, визначенням позитивних якостей і вад, значення для науки і т. ін. *Коли офіційний опонент заявив, що заперечень не має, Великопольський зітхнув з полегкістю* (М. Дашкієв); *Переконавшись, що дотеп його не справив бажаного враження, Петро знову став у позу офіційного опонента. Підніс уже руку, наче закликав до уваги* (М. Сиротюк).

ОПОНЕ́НТКА, и, *ж.* Жін. до **опоне́нт.** — *Моя гаряча опонентка виголосила цілу промову на захист суперечок.* — *Я з вами не погоджуюсь! Я з вами рішуче не погоджуюсь!* (У. Самчук); *Як завжди, він звертався до своєї постійної опонентки Одарки Степанівни* (С. Журахович); *Зустріли вони мене в штики .. Ледве переконала своїх опоненток, що справа ця потрібна, бо ж репертуар у нас, здебільшого, з українських пісень* (М. Андрусяк).

ОПО́ННИК, а, *ч., іст.* Ремісник, який виготовляв опону (у 2 знач.). *У літописі є повідомлення, що в 1216 р. в Липицькій битві серед інших убитих був новгородець — опонник* (з наук. літ.).

ОПОНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опонува́ти.** *Безпосередніх учасників конфлікту часто називають опонентами. Опоненти можуть вступати в конфлікт з різних рівнів опонування* (з наук.-попул. літ.); *Після кожної дії журі виставляє командам оцінки з урахуванням усіх виступів членів команди: доповідь, опонування, рецензування* (з навч. літ.).

ОПОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., кому і без дод.* 1. Виступати із запереченнями чого-небудь у публічній бесіді, на диспуті, під час захисту дисертації і т. ін. *20 березня М. Кушнір, опонуючи М. Грушевському, зазначив, що Центральна рада платить данину максималізму не тільки в національній, але й у соціальній галузі своєї діяльності* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **супере́чити.** *Я не смів їй* [матері] *більше опонувати .. Я згадав її старість і не хотів її денервувати* (О. Кобилянська); *Раніше, коли ми багато сперечалися про літературу, А. опонував мені здебільшого густими плямами на білому обличчі й лише потім тихо починав говорити* (А. Дністровий); * У порівн. — *Що ви, чоловіче, таке говорите! — ніби опонував Кельсієв. — Хіба ж можна таке говорити? Ваш цісар — добрий чоловік* (І. Франко).

ОПОПАНА́КС, у, *ч.* 1. Трав'яниста багаторічна рослина родини зонтичних, поширена в Європі та Азії. *Батьківщиною опопанаксу є Іран* (з навч. літ.).

2. Ароматична прозора маса, яку добувають зі стебел цієї рослини. *Опопанакс використовують як віддушку і фіксатор у парфумерії високого класу. Його додають також у лікери для винного відтінку* (з наук.-попул. літ.); // Парфуми, вигот. з цієї маси. *Запах опопанаксу інтенсивно солодкий, бальзамічний, легкий, верхні ноти свіжі, з пряним квітковим ароматом* (з наук.-попул. літ.).

ОПО́РА, и, *ж.* 1. Те, на що спираються або на що можна спертися. *Коли їй розповіли, чого прийшли, вона мовчки встала і простягла у пітьму тремтячі, шукаючі опори руки* (М. Коцюбинський); *Поруччя, що простяглося вздовж стін, шкіряні петлі в стінах і стелі .. — все це давало можливість дуже легко рухатися в усіх напрямах, переходячи від однієї надійної опори до іншої* (В. Владко); *Гесслер підбіг і сам вибив з-під її ніг опору* (А. Хижняк); *Сашко зупинився, хотів ще ступити, але нога була німа, нечутна, наче взута в повстяник. Коли ступив, не відчув опори і повалився* (К. Гриб).

2. *спец.* Елемент споруди або машини для підтримування несучих конструкцій, пристроїв і т. ін. та передачі спрямованих на них зусиль на інші частини споруди, машини або на їхню основу. *Біля азбестової опори лежав Петро Іванович, припавши щокою до цементної підлоги* (М. Дашкієв); *Ще хотілося слухати, як плескотить вода, як приляскують лопаті, як гудуть опори* (В. Близнець); *Клекотіла вода довкола тяжких кам'яних опор римського мосту, що поєднував місто з пагорбом Сан-П'єтро* (П. Загребельний); *Поставили ми чотири бетонові опори, закінчили будівництво мосту* (М. Андрусяк).

3. *перен.* Сила, яка підтримує кого-небудь, на яку опирається хтось. *Вона* [наука] *сила, і багатство, і бита дорога, В ній покривджених опора, слабих перемога* (І. Франко); *Робота єднає її з колективом, що давно вже став для дівчини і ріднею, і найповнішою опорою в житті* (О. Гончар); *— Тільки православна віра — єдина опора нашого народу, — відказав Вишенський* (Р. Іваничук); *Інквізиція була головною опорою влади верховного короля* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Підтримка, допомога, захист. *Тепер вона одна з Катрею, це її єдина потіха і надія, опора в старості* (Ю. Мельничук); *"А що, скажіть, я робитиму? Куди прихилюся? До кого? Де шукатиму опору? Хто підтримає?"* (М. Сиротюк); *Тур з любов'ю глянув на сина. Гарний отрок! .. І старому батькові — радість, і молодшим братам та сестрі — опора!..* (В. Малик); *Катерина ж усією своєю постаттю тягнулась до нього, наче він був її останньою опорою й захистком* (Є. Гуцало).

4. Дія і стан за знач. **опира́ти**[1], **опе́рти** і **опира́тися, опе́ртися.** *На початку захворювання, коли хворий на пневмонію ще лежить у ліжку, призначають вправи з підіймання таза з опорою руками на ліжко* (з наук. літ.); *Учень виконує у воді вправи для засвоєння техніки плавання брасом (імітаційні вправи у воді на місці з опорою на бортик)* (з наук.-попул. літ.); *Індивід спирається тепер на мислення "здорового глузду", яке містить два непорушні моменти: опору на факти та ясну, чітку й зрозумілу логіку* (з навч. літ.).

То́чка опо́ри (опертя́) *див.* **то́чка.**

ОПОРІ́ЧКА *див.* **опорі́чки.**

ОПОРІ́ЧКИ, чок, *мн. (одн.* **опорі́чка,** и, *ж.), діал.* Порічка. *Геть аж до левади тягнеться її садок, густо натоптаний спіднизу кущами смородини, калини та опорічок* (С. Васильченко).

ОПО́РКИ, рок, *мн. (одн.* **опо́рок,** рка, *ч.), діал.* Старі, зношені чоботи, від яких відрізано халяви. *— Шукав чобіт — нема, сину, нема... І валянців нема... Оце ось опорки... Візьми* (І. Багряний); *Мати накинула на плечі хустку, ноги — в опорки й обережно відчинила двері* (Є. Кравченко); *Сніг до ранку загортав їх* [померлих] *невисокими заметами, так що витикалася з них то зсудомлена рука, то розтоптаний опорок, облізла смушева шапка або й частина теплої жіночої хустки* (П. Загребельний).

ОПО́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **опо́ра** 1. *Механічні тканини виконують опорні функції: надають рослині пружності та міцності* (з навч. літ.); // Який є опорою (у 1, 2 знач.); на який опирається хто-, що-небудь. *Кортіло обчухрати застаріле гілля, закидати аричок камінням та землею, вирвати в кручах опорний камінець, щоб зірвалося все велетенське бескетля* (Іван Ле); *Мої руки знов обхопили праву ногу і потягли її вгору, лікоть уперся в напівзігнуту опорну ліву* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Скелет і м'язи є опорними структурами організму* (з навч. літ.).

2. *спец.* Прикм. до **опо́ра** 2. *Починається в старих центрах культури шалена гонитва за металом. Розкопують і плюндрують найстаріші могили, .. повалюють античні колони і опорні балки, щоб в їхнього нутра видобути трохи заліза* (І. Франко); *Вівтар богині був частиною кам'яного опорного стовпа, його не змогли б вихитати й два десятки ефіопських невільників* (І. Білик); *По драбині спустився раб-слов'янин, він щосили тягнув линву вниз, а за нею шмат шкіри.., і ув'язав її до основи щогли, за опорні бруси* (Ю. Логвин); * Образно. *Так само, як вони* [малі діти] *спираються об стіни, стіл, стільці, коли вчаться ходити, тримають дорослих за руку, їхній світогляд також потребує своїх опорних стовпів* (Л. Денисенко).

3. *перен., рідко.* Прикм. до **опо́ра** 3. *Наша головна опорна сила була в селянстві* (В. Винниченко).

4. Який є вихідною базою для якої-небудь діяльності. *Парламентери помітили прекрасне розташування опорних фортів, вірні лінії траншей, в котрих лише досвідчене око могло помітити замасковані кулеметні гнізда* (Ю. Яновський); *Вона влаштувалася в кріслі .. й викликала на головний дисплей координати другої опорної точки* (О. Авраменко); *— Опорний пункт, в який ми доставляли зброю раніш, було ліквідовано* (Л. Кононович); *Опорні сигнали взаємодіють із тими словами і поняттями, яких нас навчають ще в дитинстві* (В. Єшкілєв).

Опо́рна ба́за *див.* **ба́за.**

△ **Опо́рний стрибо́к** *див.* **стрибо́к.**

ОПО́РНО-РУХОВИ́Й, а́, е́. Який надає тілу людини та хребетних тварин певну форму, виконує захисну функцію для внутрішніх органів, забезпечує можливість пересування в просторі і служить місцем прикріплення м'язів. *"Старечими" патологіями залишаються захворювання серцево-судинної системи, органів травлення, опорно-рухової системи, органів дихання, злоякісні новоутворення* (з наук. літ.); *Під час бігу узгоджено працюють опорно-рухова, дихальна, кровоносна, нервова системи тощо* (з навч. літ.).

ОПОРО́ЖНЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **опорожни́ти.** *Коли Микола вернув назад.., місце двох арештованих .. було опорожнене* (І. Франко); *Машина з увімкненим світлом розвозила по вулиці запах ковбаси й горілки від потайки опорожненої і розбитої вантажником чвертки* (Є. Пашковський); *За сусіднім столом, поклавши голову на руки, куняв маленький міліціонерчик. Його шапка безпомічно звисала з опорожненої пляшки* (С. Андрухович); // **опоро́жнено,** *безос. пред. Стара ратушева вежа .. з великим тріскотом завалилася. Наперед вже опорожнено ринок з людей, але все-таки у звалищах погиб трубач* (Ю. Андрухович).

ОПОРО́ЖНЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **опорожни́ти** і **опорожни́тися.** *По опорожненні кількох пляшок у вагоні стало зовсім весело* (В. Гжицький); *У статті викладена методика побудови математичної моделі опорожнення ресивера при натисканні на педаль* (з наук. літ.).

ОПОРОЖНИ́ТИ *див.* **опорожня́ти.**

ОПОРОЖНИ́ТИСЯ *див.* **опорожня́тися.**

ОПОРОЖНІ́ТИ, іє, *док., рідко.* Стати порожнім; спорожніти (у 1 знач.). *Не кожному й по чарці стало, як пляшка й опорожніла* (А. Свидницький); *Опорожніли геть усі княжі житниці* (Д. Міщенко).

ОПОРО́ЖНЮВАТИ *див.* **опорожня́ти.**

ОПОРО́ЖНЮВАТИСЯ *див.* **опорожня́тися.**

ОПОРОЖНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОПОРО́ЖНЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОПОРОЖНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що, рідко.* Те саме, що **випорожня́ти.** *Дивлюся, як Таня пригублює гранчак і, не кривлячись, повільно опорожнює* (А. Дністровий); *З алюмінієвим кухликом у руці він щоразу довго стояв, прислухаючись до того, чого не почує вже ніколи, тоді набирав повні груди повітря і одним ковтком опорожняв посудинку* (П. Загребельний); *Солод вже давно опорожнив глечика, з'їв хліб* (М. Руденко); * Образно. *Нелюдські злидні кругом обсіли, Опорожнили комору й клуню, По заробітках женуть татуню* (П. Грабовський).

ОПОРОЖНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОПОРО́ЖНЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОПОРОЖНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док., рідко.* 1. Те саме, що **випорожня́тися** 1. *Вікна насупротив нього опорожнювалися зовсім* (І. Франко); *Практикуйте різні пози для годування, так всі ділянки грудей будуть добре опорожнятися* (з наук.-попул. літ.); *Бронхолегеневі ураження, загноєні лімфатичні вузли можуть опорожнитися в отвір бронха, чим створять небезпеку зараження* (з наук. літ.).

2. *фізл.* Те саме, що **випорожня́тися** 2. *Дівчата боялися заходити до туалету, воліли опорожнятися по закутках за корпусами* (В. Лис); *Він .. не смів вийти надвір навіть опорожнитися* (І. Андрусяк).

ОПО́РОК *див.* **опо́рки.**

ОПОРО́К, у, *ч., діал.* Порок (у 1 знач.). *Баба Яковиха й каже: — Нічого, правдонько, убожество — не опорок* (А. Тесленко).

ОПОРО́КА, и, *ж., діал.* Неслава. *— А що сказали б за мене люде? .. Піде поговір, піде опорока на мене й на матір* (І. Нечуй-Левицький).

ОПОРО́С, у, *ч.* Пологи *(див.* **поло́ги**[1]) у свині. *Літо й зиму, будень чи свято, із світку й до ночі тільки приплоди, опороси, запарки, комбікорм...* (О. Гончар); *Опороси проходять без сторонньої допомоги. У перші години після опоросу свиноматку не годують* (з навч. літ.); // Одноразовий приплід свині. *Домоглися ми мати по два опороси на рік від свиноматки* (Остап Вишня); *За рік від однієї свині можна отримати приблизно 30 поросят, тобто за один опорос 14 особин* (з наук.-попул. літ.).

ОПОРОСИ́ТИСЯ, о́ситься. Док. до **пороси́тися.** [Г а н н а:] *І додому самій не хочеться йти, та треба, бо там свиня корито з'їсть, така клята ненажера. Коли б мерщій опоросилась — тепер у городі поросята по карбованцю...* (І. Карпенко-Карий); *А корова отелилася, а кобила лоша привела, а свиня опоросилася?! .. Треба чи не треба* [випити]*?* (Остап Вишня); *Навіть моя чорна льоха підвела: опоросилась і почавила приплід* (М. Стельмах); *Коли у Варварчуччиному обійсті впродовж одного тижня отелилися дві корови, ожеребилася кобила й опоросилася десятьма поросятами свиня.., випросила Петруня в найближчих сусідів найменшого хлопця для помочі* (М. Матіос).

ОПОРО́ТИ, орю́, о́реш, *док., діал.* 1. *що.* Розпороти, розірвати. *Ішов коло тину, зачепився об тин і опоров свитину* (Сл. Б. Грінченка).

2. *кого, що.* Сильно вдарити; оперіщити. *Чоловік як опоре його кийком* (Сл. Б. Грінченка).

ОПОРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опоро́чити.** *Хтось натякнув на Кузьму, і громада вже підхопила, покотила по всьому вигону його неславу, закидала грязюкою його опорочене ім'я* (Л. Яновська); *Не хотів* [князь Волот] *бачити те діло* [вибір місць під сторожові вежі та гридниці] *опороченим чиїмсь недбальством, тому до всього приглядався, правдиво кажучи, усе започатковував сам* (Д. Міщенко); *Він називав прізвища критиків-космополітів, перелічував патріотичні твори радянських драматургів, опорочених антипатріотами, і серед цих творів — страшно сказати! — була .. славнозвісна "В степах України" Олександра Корнійчука* (П. Загребельний); // **опоро́чено,** *безос. пред. Голова райадміністрації вважає, що було опорочено його ділову репутацію* (з газ.).

ОПОРО́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опоро́чити.** *Мотив попередньої недооцінки й навіть опорочення типовий для багатьох народних героїв* (з наук. літ.); *Наукова ерудиція М. І. Вавілова є плюсом, а не мінусом, і тільки в полемічному запалі може бути використана для опорочення* (з наук.-попул. літ.).

ОПОРО́ЧИТИ *див.* **опоро́чувати.**

ОПОРО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до опорочування. *Опорочувальні чутки.*

ОПОРО́ЧУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опоро́чувати.** *Добре ім'я, опорочуване наклепниками.*

ОПОРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опоро́чувати.** *У нормах козацького права була встановлена відповідальність за опорочування жінки* (з наук. літ.); *Нестеровський погляд на церкву був далекий від ідеалізації, але і в крайнощі опорочування художник теж не впадав* (з наук.-попул. літ.); *Політична полеміка іноді набуває характеру опорочування конкретної особи* (з навч. літ.).

ОПОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОРО́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Створювати погану або небажану репутацію кому-, чому-небудь; порочити (у 1 знач.). *Всі ті шептуни — всього-на-всього нишпорки Бориса Годунова, який і посилає їх, аби опорочували царевича, який і без того натерпівся лиха* (В. Чемерис); *На третій день Проценко виїхав з губернії з думкою ніколи не вертатися в се прокляте місто, що так йому далося взнаки, що опорочило його добре ймення* (Панас Мирний); *Микола на мить задумався. Хтозна, як тут відповісти, щоб і школи не опорочити, і матері не образити?* (Ю. Збанацький); // Неславити, ганьбити своїми вчинками, поведінкою і т. ін. [П а р а с к а:] *За вчителя йде!.. Благородні!.. Так опорочили мені дитину!.. Ні, я не попустю* [попущу] *так мене порочити! Оддавайте мені дівку* [за сина]! (Б. Грінченко); *Не хотілося .. мені до Катрі заходити: опорочила вона мене недавнечко перед усім хрещеним миром* (Л. Яновська).

ОПОРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опоро́чувати.** *Особливо огидний випад вчинила одна з газет, опублікувавши брутальний опус, де опорочується ім'я Лесі Українки, визнаної всім світом геніальної поетеси* (Б. Олійник); *Віками, як відомо, опорочувалася постать українського гетьмана Івана Степановича Мазепи* (із журн.).

ОПОРТУНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Позиція пристосованця; пристосовництво, безпринципність. *Ганкевич виступає з усією енергією однаково .. і проти розбоїв в Трієсті, і проти безчинств Гоеса, і проти опортунізму руських послів* (Леся Українка); *Мені мій народ незримо звелів іти на чин кривавий, — а на мені тяжить опортунізм поколінь* (Г. Хоткевич); *Ходить старий, прибраний у шати традицій, поговору й забобонів страх по світу і натрапляє то на нерозуміння дитячої душі, то на опортунізм молоді* (С. Єфремов); *На початку 60-х років представники нового покоління в літературі, яке стали називати "шістдесятниками", не лише відкидали втручання партійних чиновників, а й викривали лицемірство, опортунізм і надмірну обережність своїх старших колег* (з наук. літ.).

2. Політичний курс, який характеризується угодовством (у 1 знач.), пристосовництвом і т. ін. *Хабло ще глибше загнав щупа під причілок, прохрипів до батька: — Голова, то не розводь тут опортунізму! Одступи й не заважай виконувати вказівку вищестоящих органів!* (П. Загребельний); *Особи, які намагалися довести згубність обраної політики щодо села чи хоча б критикували її, звинувачувалися в опортунізмі, пособництві "класовому ворогові" і зазнавали переслідувань та репресій* (з наук. літ.).

ОПОРТУНІ́СТ, а, *ч.* 1. Людина, яка змінює принципи залежно від обставин; пристосованець, угодовець. *Отак і появляються, думав Бронко, опортуністи серед робітників. Багато з них думає..: захопивши місце за верстатом, треба сидіти смирно, бо покірною поставою здобудеш більше, ніж криком і кулаком* (Ірина Вільде).

2. Прибічник, послідовник опортунізму (у 2 знач.). *За вказівками починались і кінчались кампанії переслідування троцькістів, правих опортуністів, терористів, аліментників, валютчиків* [валютників] *і хуліганів. Може, тепер дано якусь нову вказівку й про українських націоналістів?* (Б. Антоненко-Давидович); *Був ще тільки самісінький початок 30-х років, порівняно безкровний період колективізації, революції згори, і тому опортуніст-бухарінець постає ще не як ворог народу, а як неспроможний і безхребетний політик, що заплутався в складнощах боротьби і капітулював перед класовим ворогом, пішов на угоду з ним* (І. Дзюба); *Надія на те, що уряд, який складається лише з лівих опортуністів, зуміє зорганізувати міцну владу, досить сумнівна* (із журн.).

ОПОРТУНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **опортунізм** і **опортуніст.** *Опортуністичний та примітивно-емпіричний реалізм, путаючись безнадійно в нашій сумній і тяжкій дійсності, мусить кінчитися завжди повною зневірою в реальну можливість існування України* (О. Шугай); *Чистки не були чимось новим, їх періодично проводили у 1920-х роках для звільнення партії від пасивних, опортуністичних, розхлябаних та інших непридатних для боротьби членів. Але в 1930-х роках вони набули зловісних, страхітливих рис* (з наук. літ.); *Очевидно, що як дальший опортуністичний симбіоз із капіталізмом, так і поєднання з комунізмом нічого доброго не віщують соціалістичному рухові* (з навч. літ.); // Власт. опортунізму, опортуністам. *Чи не краще зачекати, торгувати далі, чим дасться, а за рік за два, міцніше підкувавшись, приступити до справжнього діла. Це було рішення опортуністичне, воно мене не вдовольняло, я не міг чекати, не було часу, поле не могло лежати, я мусив діяти і то зараз* (У. Самчук); // Який складається з опортуністів. *Опортуністичне крило партії.*

ОПОРТУНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **опортуніст.** *Я була так приємно здивована, що в сестрі не залишилося нічого від колишньої опортуністки й хуліганки* (із журн.).

ОПОРТУНІ́СТСЬКИЙ, а, е. Те саме, що **опортуністи́чний.** *Чи зможе сучасна людина подолати прагматично-меркантильний спосіб мислення і життя, піти всупереч опортуністській позиції (безпринципності, пристосовництву)?* (з газ.).

ОПОРЯДЖА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опоряджа́ти** і **опоряджа́тися.** *Паркетник другого розряду виконує найпростіші роботи під час настилання й опорядження паркетних підлог* (з мови документів).

ОПОРЯДЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідше* **ОПОРЯ́ДЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОПОРЯДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док.* 1. *що.* Давати лад чому-небудь; упорядковувати (у 1 знач.). *Повеселішала панночка, клопочеться своїм посагом, загадує та й опоряджає і сама до всього береться* (Марко Вовчок); *Сухобрус опоряджував нове хазяйство своїх зятів* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Готувати (у 1 знач.), налаштовувати що-небудь. *Тим часом, як молодиці бгали коровай, Прокопович опоряджував клуню* (І. Нечуй-Левицький); *Одійшла* [мати] *від кабиці і стала опоряджати стола* (М. Стельмах); *О серце, все збери, що маєш! Край води Садочок радості собі опоряди — Й, побувши у ньому вечірньою росою, Знімись удосвіта й назавжди пропади!* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма); // Прибирати що-небудь, надаючи впорядкованого вигляду. *Я увільнив служника, що стояв при грубах, і відрядив його опоряджати церковне дворище* (М. Дочинець); *Учительська мала й зовсім вигідний вигляд: .. усе аж блищало і здавалося тільки відповідною рамкою до тієї хазяйки, що так уміло все те опорядила* (Дніпрова Чайка); *Вона поміночому опорядила постіль хворого, завісила лампочку, .. прибрала кімнату* (С. Скляренко); // Поправляти що-небудь на собі (одяг, зачіску і т. ін.). *Він .. відклав грушку набік, опорядив бороду й сорочку, глянув ще раз на всіх* (О. Довженко);

// *кого.* Збирати, споряджати, ладнати когось куди-небудь. *Як тільки чорне знамено, вісник смерті, з'явилося над стінами города, .. боярині й воєводині жони кинулись до княжого терема* [терему], *звідти залунали їхні сумні, розпачливі крики, — вони опоряджали й збирали княгиню в далеку дорогу* (С. Скляренко); — *Спочинь, опоряди себе, незабаром поїдеш у Бухарест* (М. Чабанівський); // Складати, збирати що-небудь (про речі). *Фронт подався. Станіслав кинули раптово. Анатоль не встиг навіть опорядити своєї валізки* (Я. Качура).

3. *що, буд.* Обробляти, надаючи готового, закінченого вигляду. *Опоряджуючи робочі приміщення, слід брати до уваги здатність кольору спричиняти втому зорового аналізатора* (з наук.-попул. літ.); *Коли йшов до армії, хата стояла ще не викінчена, збудована тільки до половини. Тобто ми у двох кімнатах жили, а решту дві треба було ще доводити до ладу: опоряджувати, устатковувати тощо* (О. Шугай); *Будівельники нерідко опоряджують пішохідну частину шліфованим гранітом, плиткою на синтетичній основі, призначеною виняткове для внутрішнього оздоблення* (із журн.).

ОПОРЯДЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідше* **ОПОРЯ́ДЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОПОРЯДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док.* 1. Приводити себе в порядок (поправляти на собі одяг, зачіску і т. ін.). *Всі .. з нетерпінням чекали на появу наступниці престолу, яка щойно прибула до палацу і зараз квапливо опоряджалася з дороги, щоб з'явитися перед братом у належному вигляді* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Врангель, закіптюжений, весь вкритий .. потом, не встиг ще опорядитися з дороги, як адмірал Мак-Келлі вже з'явивсь у салоні штабного вагона* (О. Гончар); *Жити мені залишалося максимум кілька годин, поки він прийде до тями, одягнеться, опорядиться й побіжить скаржитися моєму начальству* (І. Роздобудько); — *Ну, йдіть опорядіться з дороги й шукайте свого друга Рінальді* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. *тільки док., рідко.* Придбати собі одяг, взуття; одягтися і взутися. *Відібрав я від батьків 15-ть карбованців і .. опорядився: справив собі нові штани .. і чоботи* (С. Руданський).

3. *тільки недок., буд.* Пас. до **опоряджа́ти** 3, **опоря́джувати** 3. *Печерський монастир опоряджувався на кошти Гліба Всеславича, а пізніше Святослава Давидовича* (з наук.-попул. літ.); *Робота заспорилася, по зимі я перейшов до нової світлички з сіньми. Поряд опоряджалася велика класа* [великий клас]. *Туди восени я зібрав довкружну дітвору, щоб учити її читанню, письму і рахунку* (М. Дочинець).

ОПОРЯ́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опоряди́ти.** [М е л а ш к а:] *Причепурена хата та опоряджена, неначе хороми* (М. Кропивницький); *Ув опоряджений дім Фетіда ввійшла срібнонога. Вийшла назустріч до неї в блискучій намітці Харіта, Гарна собою* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *В кожній палаті було повно різноманітних ліжок, кушеток .. і просто дощаних нар на козликах, опоряджених старенькими матрацами, простирадлами* (Ю. Збанацький); // **опоря́джено,** *безос. пред. Хату опоряджено, все готове* (Г. Хоткевич); *Старий корпус Києво-Могилянської академії, спершу одноповерховий, було надбудовано другим поверхом, опоряджено в стилі бароко і влаштовано Конгрегаційну Благовіщенську церкву, позначену банею* (з навч. літ.).

ОПОРЯ́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опоряди́ти** 2, 3. *Стіни тунелів світилися .. Роботи взяли проби і виявили, що то колонії мікробів. Отже, розумні мешканці планети для внутрішнього опорядження тунелів могли використати мікробів* (І. Росоховатський); *Закінчувалось опорядження польового стану* (М. Руденко).

2. *спец.* Сукупність механізмів, пристроїв, знарядь і т. ін., необхідних для чого-небудь; устаткування, обладнання. *Від перевезення опорядження до евакуації поранених — це завдання, у яких задіяна українська авіація* (із журн.); *За наявними відомостями, місія намагається одержати назад велику кількість військового опорядження, яке було конфісковане у В'єтнамі* (з газ.).

ОПОРЯ́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до опорядження (у 1 знач.). *На судно Ягнич ще й зараз поки що сторонніх не пускає (довершуються опоряджувальні роботи)* (О. Гончар); // Признач. для опорядження (у 1 знач.). *На ринку України існує багато компаній, які пропонують широкий вибір будівельних та опоряджувальних матеріалів* (з мови реклами).

ОПОРЯ́ДЖУВАЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який виконує опоряджувальні роботи. *Опоряджувальник на будівництві — це фахівець, від якості роботи якого залежить зовнішній вигляд будівельних конструкцій* (з навч. літ.); *Опоряджувальники зайняті покрівлею прогонів* (з газ.).

ОПОРЯ́ДЖУВАЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **опоря́джувальник.** *За результатами конкурсу почесні грамоти і грошові премії були вручені трьом опоряджувальницям* (з газ.).

ОПОРЯ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опоря́джувати** 2, 3. *Дисертаційна робота присвячена розробці ресурсозберігальних технологій опоряджування текстильних матеріалів* (з наук. літ.); *Каменеоброблення полягає в розпилюванні (розколюванні) на заготовки вирізаних із масиву гірських порід каменів (блоків), обрізуванні цих заготовок за розмірами (або наданні їм певного профілю) та опоряджуванні лицьової поверхні виробу* (з наук.-техн. літ.).

ОПОРЯ́ДЖУВАТИ *див.* **опоряджа́ти.**

ОПОРЯ́ДЖУВАТИСЯ *див.* **опоряджа́тися.**

ОПОРЯ́ДЖУВАЧ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **опоря́джувальник.** *Кілька траншей були недавно викопані, і їх ще не торкнулися руки опоряджувачів* (С. Добровольський); *Автором пам'ятника Т. Шевченку, встановленого 1924 р. в Суботові Галицького району, був чеський скульптор Мізоф, а опоряджувачем — місцевий майстер О. Довгий* (з наук. літ.).

ОПОРЯ́ДЖУВАЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **опоря́джувач.** *Підприємство запрошує на роботу опоряджувачок внутрішніх приміщень, малярів і штукатурів* (з мови реклами).

ОПОРЯДИ́ТИ *див.* **опоряджа́ти.**

ОПОРЯДИ́ТИСЯ *див.* **опоряджа́тися.**

ОПОРЯДКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опорядкува́ти.** *Вночі .. загорілися панські ожереди. Високі і довгі, красиво опорядковані скиртоправами, вони окреслювалися.., мов казкові кораблі* (М. Стельмах); *Затишний двір комплексу опорядкований, із зонами для відпочинку. На території комплексу є гостьовий паркінг* (з мови реклами).

ОПОРЯДКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **опорядко́ваний.** *Поняття матеріального об'єкта включає фізичні характеристики об'єкта нерухомості та містить дані про його місце розташування, форму й розміри, опорядкованість, поверхневий і підґрунтовий шар, про ландшафт, дороги та під'їзні колії тощо* (з наук. літ.).

ОПОРЯДКО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опорядко́вувати.** *Привабливого естетичного вигляду набуває центральна алея парку "Муромець", опорядковувана озеленювачами, які встановили декоративні вази, куди висаджуватимуть розсаду квітів* (з газ.).

ОПОРЯДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОРЯДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Те саме, що **опоряджа́ти** 1, 2. *Мати довго не відповідала. І Васюренко подумав, що Марійка таки приходила, годувала матір, опорядковувала її, і він почав умить марити, що вона й далі приходитиме, а може, й зовсім візьме матір до себе* (В. Підмогильний); *Щоб зрізати патли й укоротити бороду, багато праці не треба було, я вкрав з якогось двору косу й опорядкував себе так, щоб могти з'явитися на людські очі* (Валерій Шевчук); *— Хоч ми й тут лісову хатку опорядкували собі гарненько .. — усе гаразд, усе добре, та не батьківщина, що там родилась* (Марко Вовчок); *— Хто ж вас напоумив опорядкувати требище? — Боги, — не вагаючись відповів Жадан* (Д. Міщенко).

ОПОРЯДКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опорядкува́ти.** *До опорядкування й оздоблення атракціонів парку долучилися спонсори* (з газ.).

ОПОРЯДКУВА́ТИ *див.* **опорядко́вувати.**

ОПОСВІ́ДЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опосві́дчити.** *Під час розслідування нещасного випадку з'ясувалося, що ліфт через технічну несправність не був у черговий раз опосвідчений* (із журн.).

ОПОСВІ́ДЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опосві́дчити.** *На виробничих дільницях запроваджують контроль та періодичну перевірку технічного стану стелажного обладнання (технічне опосвідчення)* (з навч. літ.); *За інвентарними номерами устаткування заноситься в спеціальні журнали обліку і періодичних оглядів (опосвідчень)* (з мови документів); *Підозрюваного у скоєнні злочину направлено на медичне опосвідчення* (з газ.).

ОПОСВІ́ДЧИТИ *див.* **опосві́дчувати.**

ОПОСВІ́ДЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опосві́дчувати.** *Основне устаткування реакторних установок повинно підлягати обстеженню й технічному опосвідчуванню до пуску й періодично в процесі експлуатації відповідно до інструкцій, правил органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки України* (з наук. літ.); *Робота теплової установки забороняється в разі, якщо минув термін чергового опосвідчування* (з мови документів).

ОПОСВІ́ДЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОСВІ́ДЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Те саме, що **освідува́ти.** *Штат налічував від 200 до 300 висококласних, а значить високооплачуваних спеціалістів, знання яких було необхідно періодично опосвідчувати в різних спеціалізованих організаціях, оскільки від їх роботи залежало функціонування життєво важливих для мешканців Львова машин і механізмів* (з наук.-попул. літ.); *Балони з гелієм фарбують та опосвідчують ті самі підприємства, які їх наповнюють* (з газ.).

ОПОСЕРЕДКО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опосередкува́ти.** *Той чи інший звичай виявляє себе в житті людей не в безпосередній, а в історично опосередкованій формі* (з наук. літ.); *Праця — це насамперед процес, що відбувається між людиною і природою, під час якого людина формує природу відповідно до своїх потреб. Такий процес опосередкований метою, якої прагне людина* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Поданий або виражений не безпосередньо, а через що-небудь інше, за допомогою посередньої ланки. *У моєму приватному житті цим літом сталась певні зміни, які, втім, до цієї розповіді мають тільки опосередкований характер* (Д. Білий); *Кожне мистецтво має обмежені засоби безпосереднього відтворення і дуже широкі засоби непрямого, опосередкованого відтворення дійсності* (з наук. літ.).

ОПОСЕРЕДКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **опосередко́ваний** 2. *Вивчення змістових характеристик соціальної перцепції керівників шкіл довело її опосередкованість особливостями спільної діяльності підлеглих* (з наук. літ.); *Опосередкованість естетичного надбання попереднім, зафіксованим у культурі досвідом людства є однією з причин спільності естетичного почуття людей* (з навч. літ.).

ОПОСЕРЕДКО́ВАНО. Присл. до **опосередко́ваний** 2. *Коли мої підозри щодо причин трагедії, яка невдовзі розігралася, правильні, то, можливо, одним із винуватців її знову став я, хоч, звісно, опосередковано* (Валерій Шевчук); *Розмова точилася довкола нейтральних тем, а якщо й зачіпала стосунки чоловіків та жінок, то опосередковано* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Дорослий опосередковано керує процесом пізнання вихованців; організовуючи спостереження, участь дітей у нескладних дослідах, доповнює здобуту інформацію розповідями* (з навч. літ.); *Те, що в кіно передається безпосередньо (зримість, рух, голос, колір), у літературі відтворюється опосередковано* (із журн.).

ОПОСЕРЕДКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опосередко́вувати.** *Залежно від мети випуску цінні папери поділяються на фондові й комерційні. Перші призначено для формування капіталу (акції, облігації та ін.), другі — для опосередковування товарних відносин (векселі, акредитиви та ін.)* (з наук. літ.).

ОПОСЕРЕДКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОСЕРЕДКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Виражати що-небудь не безпосередньо, не прямо, а за допомогою чогось іншого; бути посередньою ланкою для вираження чого-небудь. *Мова виступає ще і як знаряддя ідентифікації емоцій і в цьому плані опосередковує емоціональну поведінку людини* (В. Русанівський); *Горщики, що вміщували освячений напій (айран), опосередковували контакт людської спільноти зі світлими божествами* (з наук. літ.); *Договори про спільну діяльність можуть опосередковувати діяльність, що здійснюється як на основі поєднання вкладів учасників, так і без поєднання вкладів учасників* (з навч. літ.); *Повернення до релігії та її міфів дозволяє елітам і простим людям опосередкувати свій безпосередній досвід через традиції* (з наук. літ.).

ОПОСЕРЕДКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОПОСЕРЕДКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док.* 1. Виражатися, виявлятися за допомогою чого-небудь іншого. *Якщо в переказах зерно раціонального пізнання навколишнього світу, інформативно-цінувальне відтворення дійсності подаються прямолінійно, то в легендах це, як правило, опосередковується* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **опосередко́вувати.** *Система теоретичного знання опосередковується методом і предметом і сама опосередковує їх, виступаючи їхньою істиною* (з навч. літ.); *Зв'язок між даними спостережень і системою понять, що описує досліджуваний об'єкт, опосередковується довгим ланцюгом теоретичних міркувань* (з публіц. літ.).

ОПОСЕРЕДКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опосередкува́ти.** *У своїх творах М. Зеров неодмінно постає прихильником мистецтва рівноваги й віртуозом опосередкування та об'єктивізації* (К. Москалець); *Між економікою та політикою має існувати сфера опосередкування, переведення економічних досягнень у політичні позитиви* (з навч. літ.).

ОПОСЕРЕДКУВА́ТИ *див.* **опосередко́вувати.**

ОПОСЕРЕДКУВА́ТИСЯ *див.* **опосередко́вуватися.**

ОПОСЕРЕ́ДНЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **опосере́днити.** *Взаємини* [скитів] *з Туркестаном або з Іраном були безпосередніми взаєминами, з Туреччиною опосередненими через посередництво .. грецьких колоній* (В. Домонтович); *Мислення опосереднене відчуттями* (з наук. літ.).

ОПОСЕРЕ́ДНЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **опосере́днити.** *Правовідношення не змінює характеру суспільних відносин за їх правового регулювання, тобто відносини залишаються такими, якими були до їх опосереднення правовими нормами: економічними, політичними, духовними* (з наук. літ.).

ОПОСЕРЕ́ДНЕНО, *книжн.* Присл. до **опосере́днений.** *Ні безпосередньо, ані опосереднено орач не був зачеплений імперською завойовницькою політикою скотарсько-вершницької верхівки скитів* (В. Домонтович).

ОПОСЕРЕ́ДНИТИ *див.* **опосере́днювати.**

ОПОСЕРЕ́ДНИТИСЯ *див.* **опосере́днюватися.**

ОПОСЕРЕ́ДНЮВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **опосере́днювати.** *Модулювальний ефект лектинів рослинного походження на цитостатичну дію феназину та його похідних опосереднюваний власними лектинами бактерій* (з наук. літ.).

ОПОСЕРЕ́ДНЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **опосере́днювати** і **опосере́днюватися.** *За допомогою основних транспортних договорів здійснюється опосереднювання головної сфери взаємовідносин транспортних організацій і клієнтури (договори перевезення пасажирів, вантажів, багажу та пошти, договори буксирування)* (з мови документів).

ОПОСЕРЕ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПОСЕРЕ́ДНИТИ,** ню, ниш, *док., що, книжн.* Те саме, що **опосередко́вувати.** *Дорослі опосереднюють формування досвіду дитини вже з перших її днів. Особистий досвід дитини проймається досвідом, засвоюваним від дорослих, через що набуває нової якості* (з наук. літ.); *Еволюційна епістемологія прагне створити узагальнену теорію розвитку науки, поклавши в основу принцип історизму й намагаючись опосереднити крайнощі раціоналізму та ірраціоналізму, емпіризму і раціоналізму* (з навч. літ.).

ОПОСЕРЕ́ДНЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОПОСЕРЕ́ДНИТИСЯ,** иться, *док., книжн.* 1. Те саме, що **опосередко́вуватися.** *Господарські зв'язки між сусідніми підприємствами найшвидше опосереднюються, тут основними важелями виступають гроші, господарські закони та ін.* (з навч. літ.); *Зовнішня позитивна мотивація у творчій роботі ефективна тільки тимчасово, і достатньо стимулам зникнути або опосереднитися, як її вплив слабшає* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **опосере́днювати.** *Взаємодія матеріальних тіл опосереднюється силами. Сили при цьому виступають як векторні величини* (з наук. літ.); *Використання загальних психологічних закономірностей завжди має опосереднюватися знанням індивідуальних відмінностей* (із журн.).

ОПОСТІ́Н *див.* **опості́нь.**

ОПОСТІ́НЬ, ОПОСТІ́Н, *присл., розм., рідко.* 1. По другий бік стіни. *Потім стало відомо, що це в роздягальні тренажерного залу був закладений вибуховий пристрій. А опостінь у кімнаті школярі дивилися телевізор* (Л. Костенко); *Де ж того полюбовника діти, куди його скрити? Сховала його швиденько у повітці, що з тою кімнатою опостінь була* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Біля стіни, під стіною. *І тут під вікном, зараз таки опостінь, коротко заіржав, наче реготнув, кінь — Ганнуся зрозуміла, що на цей звук вона й обудилася* (О. Забужко); *У центрі кімнати — стіл, опостінь — стільці й широка лава, укрита шкурою* (із журн.).

3. *у знач. прийм., з род. в.* Біля, коло (певного приміщення). *Вийде мати на подвір'я, стане опостін хати — всюди зелень рівномірно обступає покрівлі* (із журн.).

ОПО́СУМ, а, *ч.* 1. Поширена в Америці тварина роду сумчастих ссавців родини опосумових із довгим чіпким хвостом і буро-сірим, чорним або білим хутром, яка має промислове значення. *Завезення в Нову Зеландію плямистого оленя спричинило знищення лісів на значних площах. Цьому сприяло й завезення з Австралії такої травоїдної сумчастої тварини, як опосум* (з наук.-попул. літ.); *Поранений або сильно наляканий опосум падає, прикидаючись мертвим. Ця уявна смерть часто врятовує опосумові життя — переслідувач, обнюхавши нерухоме тіло, зазвичай іде* (із журн.); * У порівн. *Вітюня вчився разом зі мною на журналістиці, був злостивий, як опосум, і завше влазив у якісь розбірки, особливо серед старших* (Ю. Андрухович).

2. Хутро цієї тварини. *На розвиток хутряної моди вплинула поява автомобілів — прогулянки у відкритих авто вимагали теплого шикарного одягу. У моду ввійшли довгошерсті хутра — єнот і опосум. Лисячу шубу зробив популярною Голлівуд* (із журн.).

ОПО́СУМОВИЙ, а, е. 1. Стос. до опосума. *Спалахнула справжня опосумова лихоманка. Скрізь продавалися листівки, значки, глечики для вершків з опосумом Біллі, маленькі опосуми на палицях, якими діти розмахували, як прапором* (з газ.).

2. *у знач. ім.* **опо́сумові,** вих, *мн., зоол.* Родина сумчастих ссавців, яка включає понад сто видів. *Усі опосумові мають сумку, у якій доношують (близько 50 днів) народжених малят* (з наук. літ.); *Опосумові включають найдавніших сумчастих, які з'явилися наприкінці крейдяного періоду й відтоді майже не змінилися* (з навч. літ.).

ОПОЧИВА́ЛЬНЯ, і, *ж.* 1. *заст.* Кімната для спання; спальня. *У двері з кухні зайшли чоловіки. Матюха пройшов в опочивальню, свекор .. сів на перший стілець* (А. Головко); *Келія на два покої, в першому — стіл і липові лави, на столі — килим, а лави оббиті сукном; в другому — його* [ігумена] *опочивальня: ліжко, услони* [ослони], *свічечка біля образів, яка в нього ніколи не гасне* (Валерій Шевчук); *Одним крилом до робочого кабінету прилягає велика бібліотека .. Другим крилом — опочивальня з простим дерев'яним ліжком* (з наук.-попул. літ.).

2. *іст.* Спальня в палаці, у боярських хоромах і т. ін. *Імператор спав ту ніч пречудово. Він уже перебрався з Перлової палати в Карисійський зал, де була зимова опочивальня, захищена від різких вітрів Пропонтиди* (П. Загребельний); *Нарешті двері опочивальні розчинилися, і на порозі з'явився королівський камергер* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОПОЧИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОПОЧИ́ТИ,** и́ну, и́неш, *док.*, *заст.* Спочивати. *Після ситого обіду, коли пан ліг опочивати, вони вийшли в садок* (Панас Мирний); *День погас, І все почило. Сивий в хату Й собі пішов опочивати* (Т. Шевченко); *І в могилі Соловей-цар Сном опочиває. Над могилою царевич Варту відбуває* (С. Руданський); *Мощі святого Марка перенесені були до Венеції, там вони опочивають і донині в прекрасному храмі, присвяченому його імені* (із журн.); *Ти не сказала б ніколи, Що із двобою він* [Александр] *щойно вернувся, — або у танок він Має іти, або по танкові присів опочити* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Я .. син далекої, незнаної країни, Де скіфів давніх рід навіки опочив* (Микола Чернявський); *Спинись, перехожий, Вклонись — це могила, В якій опочив генерал* (П. Воронько); *Так славно Він* [Христос] *життя своє прожив, на многотрудну стаючи Голготу, зустрів належне був страсну суботу, а вдосвіта, стражденний, опочив* (В. Стус).

ОПОЧИ́ВКА *див.* **опочи́вок.**

ОПОЧИ́ВОК, вку, *ч.*, *рідко* **ОПОЧИ́ВКА,** и, *ж.*, *заст.* Спочинок. *То козак ляха за кущем знаходжає .. І стиха словами промовляє: "Ей ляхи ж ви, ляхи, Мостивії пани! Годі ж вам поза кущами валяться — Пора .. на опочивок іти"* (з думи); *Над річкою Самарською опочивку собі мають* (Сл. Б. Грінченка).

ОПОЧИ́ЛИЙ, а, е, *заст.*, *книжн.* Дієпр. акт. до **опочи́ти.** *У 23–24 числі "Українського журналу" 1825 року була опублікована промова перед студентами Віленського університету його тодішнього ректора, астронома, заслуженого професора Яна Снядецького, виголошена ще в день коронації вже в Бозі опочилого імператора Олександра Першого* (з навч. літ.).

ОПОЧИ́НОК, нку, *ч.*, *заст.* Спочинок. *Чорним морем далеко гуляли* [турки], *Проти Кафи города Там собі великий та довгий опочинок мали* (з думи); *— Будьте добрі, — закінчив* [Олесь] *речення лагідніше, побачивши, що дівчина хапається немов судорожно наново за крісло, — і йдіть на опочинок. Воно вже й так доходить до півночі* (О. Кобилянська).

ОПОЧИ́ТИ *див.* **опочива́ти.**

ОПО́ШЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **опо́шлити.** *Ах, розумієте — нудьга наринула — Що я не такий, як всі. Ночі опошлені доля кинула У парку з серцем наодинці* (М. Семенко); *Принцип чистоти передбачає етичне наповнення й оформлення даних про статеві стосунки, що імунізує проти опошленого примітивного ставлення до них* (з навч. літ.); // **опо́шлено,** *безос. пред. Завдяки масі, що вийшла на авансцену історії, опошлено такі поняття, як авторитет, еліта, добровільне служіння, благородство* (з газ.).

ОПО́ШЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.*, *рідко.* Абстр. ім. до **опо́шлений.** *Із сумом Олександр Блок пише про опошленість кохання в поезії "Незнайомка"* (з навч. літ.).

ОПО́ШЛЕННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія і стан за знач. **опо́шлити, опошля́ти** і **опо́шлитися, опошля́тися.** *Тут потрібна естетична делікатність: надто прямолінійне прочитання поезій М. Драй-Хмари може призвести до вульгаризації та опошлення* (з наук. літ.); *Раніше ЗМІ виконували певний культурний просвітницький проєкт — тобто, вважалось, що вони мають долучати до зразків високого мистецтва, до опери, до симфонічної музики, розповідати про музеї. Зараз відбулося спрощення й опошлення усього, що пов'язано з культурою* (з публіц. літ.).

ОПО́ШЛИТИ *див.* **опо́шлювати.**

ОПО́ШЛИТИСЯ *див.* **опо́шлюватися.**

ОПО́ШЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОПОШЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОПО́ШЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *рідко.* 1. *що.* Робити що-небудь пошлим, банальним, буденним; опоганювати, профанувати. [Б е н т л і:] *Я більше малювати не буду .. Інакше кажучи, я занадто поважаю мистецтво, щоб опошлювати його знайомством з моєю особою* (Я. Галан); *— Про що нам тоді балакать.., коли ти все, абсолютно все опошлюєш іронією!* (І. Муратов); *— Прошу тебе, не треба опошляти словами те єдине прекрасне, що залишилося в мене — мою любов до тебе* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Ганс в усьому бачить тільки паскудство і все готовий опошлити* (Ю. Покальчук).

2. *кого.* Робити або зображати, виставляти кого-небудь пошлим, морально нікчемним, позбавленим високих духовних інтересів. *На думку А. П. Чехова, брехня образлива для слухача і опошляє в його очах співрозмовника* (із журн.).

ОПО́ШЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОПОШЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОПО́ШЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.*, *рідко.* 1. Ставати пошлим, банальним, буденним; опоганюватися, профануватися. *Все опошлюється і перекручується в нечистих руках* (О. Довженко); *Нехай ці салонні драми відрізнялися бідним змістом, гра Віри Холодної не могла опошлитися. Для примітивного кіно того часу вона знайшла справжню героїню* (з газ.).

2. Ставати морально нікчемним, позбавленим високих духовних інтересів. *І. Карпенко-Карий знав, що драматургія в той час була ближчою трудящим, ніж інші галузі літератури. І це накладало на драматурга додаткову відповідальність перед народом, не дозволяло опошлюватися і здрібнюватися* (з наук. літ.).

3. *тільки недок.* Пас. до **опо́шлювати, опошля́ти.** *Часто гарні ідеї опошляються безграмотним виконанням* (з газ.).

ОПОШЛЯ́ТИ *див.* **опо́шлювати.**

ОПОШЛЯ́ТИСЯ *див.* **опо́шлюватися.**

ОПО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПОЇ́ТИ,** ою́, о́їш, *док.*, *кого*, *розм.* Те саме, що **обпо́ювати** 2. *Зв'язок твору з вітчизняною фольклорною традицією виявляється у відтворенні розповіді Оксани про те, як ворожбит за допомогою сичів і різної нечисті готує своє зілля, щоб опоювати людей* (з наук. літ.); *Бубиренчиха .. стане поганити її* [Надьку] *лайкою та образами привселюдно. Сяка-така безсоромнице, хочеш опоїти сина мого чарівницьким дурманом* (О. Гончар); *— Горенько моє, — похитала скрушно головою жінка, мацаючи долонями Галине чоло. — Що це з тобою вчинили? Та ні, наче жару нема. Опоїли зіллям якимсь? Чи що?* (О. Бердник).

ОПОЯ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опоя́сати.** *А Олекса стоїть в кожушанці, в гуцульській кресані, Опоясаний чересом* (Л. Забашта); *Опасистий провідник-прапорщик обмахнув лице картузом, .. із притиском козирка насадив кашкетину, опоясану малиновою каймою, і бочком-бочком спритно вбіг у вагон* (Є. Пашковський); *Міцний це був горішок — Ігорів полк, опоясаний непробивною стіною черлених щитів, наїжачений гострими списами та смертоносними стрілами, захищений міццю лат, кольчуг та шоломів!* (В. Малик); *Чигиринська фортеця на крутій горі, опоясана трьома рядами ровів, наповнених водою з Тясмину* (Ю. Мушкетик); // **опоя́сано,** *безос. пред. Усе місто опоясано залізними артеріями* [коліями]. *Куди б ви не пішли, у який би бік не поїхали, на вашому шляху вони зустрінуться обов'язково* (із журн.).

ОПОЯ́САТИ *див.* **опоя́сувати.**

ОПОЯ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПОЯ́САТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Те саме, що **оперізувати** 1–4. *Йшли до вира* [виру] *два молоді, свіжі й веселі паничики .. в солом'яних капелюхах з невеличкими, рівними крисами та з широкими трибарвними стяжками, що опоясували трохи не весь наголовач* (І. Франко); *Всю ніч сторожила розстрільна* [група] *на краю лісу, що вкриває гору і що його підніжжя опоясав ланцюг постів* (О. Лисяк); *Паллант, мов од хорта лисиця, Вильнув і обіруч мечем Опоясав по поясниці, Що Турн аж поморгав плечем* (І. Котляревський); * Образно. *Так мене житє* [життя] *розбиває та так опоясує горем, що ледво, ледво тримаюся* (В. Стефаник).

ОПРА́ВА, и, *ж.* 1. Обкладинка з якого-небудь твердого матеріалу, в яку оправляють книжку, зошит і т. ін.; палітурка. *Моя нова книжечка віршів* ["Відгуки"] *вже вийшла.., гарненько видана і в гарній оправі* (Леся Українка); *На .. полицях стояло лише одинадцять книжок — у розкішних сап'янових оправах з золотим тисненням на корінцях* (Ю. Смолич); *Він бере свою стару, замацану і обтріпану Євангелію, що в шкіряній оправі, .. і читає вголос* (В. Барка); *Коли закінчаться тутешні мандри і старий пілігрим повернеться до Дому, то ці, тонесенькі* [книги], *вже чекатимуть на нього Там, у ошатних глянцевих оправах, зі сліпучо-сніжними сторінками, без жодної друкарської помилки, з чудовими ілюстраціями* (К. Москалець).

2. Дерев'яна, металева, рогова і т. ін. рамка, форма, в яку що-небудь вставляється для закріплення або збереження. *Окунь перекинувсь гранатовим перснем у золотій оправі, царівна побачила та й підняла той перстень з води* (з казки); *Я не забув про нього, про .. кусник олівця, в оправі з темно-червоного дерева* (І. Франко); *Його темні в черепаховій оправі окуляри мати незлюбила одразу* (О. Гончар); *За столиком в умовленому місці сиділа жінка, коротко стрижена і в елегантних окулярах із тонкою стильною оправою, на вигляд їй було років сорок* (А. Кокотюха); * Образно. *Вона сиділа рівна, наче виросла зразу, з очима, міцно вставленими в оправу повік* (М. Коцюбинський); // Художньо оформлене обрамлення, прикраси на чому-небудь; оздоба. *На йому* [ньому] *жупан шовковий, Пояс в золоті повис, Кармазинові вильоти, В дорогій оправі спис* (Я. Щоголів); *Виходцев .. вдягнений гарно, в чорному пальті, рукавичках, з красивою паличкою в золотій оправі* (І. Кочерга); // *перен.* Те, що служить тлом чому-небудь, є його обрамленням (у 2 знач.), облямуванням (у 2 знач.). — *Не поет, хто покидає Боронить народну справу, Щоб своїм словам блискучим Золотую дать оправу* (Леся Українка); *Блискуча коса піску врізалась у блакитну оправу води* (О. Копиленко); *Філіп із задоволенням назвав ім'я Бланки Кастільської, решту ж кандидатур залишив на Аннин розсуд, висловивши сподівання, що вони будуть гідною оправою для найкоштовнішої прикраси турніру — королеви любові та краси* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОПРАВДА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **випра́вдувальний.** *Віртуальна панахида розмов, пліток, спогадів близьких, оправдальні монологи справжніх і уявних винуватців відбуваються через оповідальність особливого типу, яка знаходиться поза межами звичайного побутового анекдоту* (В. Єшкілєв); *Виголошення оправдальних вироків у кримінальних справах в Україні трапляються вельми рідко* (з газ.).

ОПРА́ВДАНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **оправда́ти.** *Колишній прем'єр-міністр Італії спочатку був засуджений, але пізніше оправданий за апеляцією* (з газ.); *Виявилось, які порядки заведено в земстві, скільки перейшло через Колісникові руки грошей, які трати оправдані, які ні* (Панас Мирний); *Щоби побороти неясну і нічим не оправдану тривогу, Анеля встала і пішла до кухні* (І. Франко); // **опра́вдано,** *безос. пред. О. Косач-Кривинюк у листі Лесі Українці пише, що отримала телеграму з Житомира: чоловіка її оправдано* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **ви́правданий 2.** *Висланий на комісію лісовий інженер устійнив, що ті жалоби були оправдані. Люди не хотіли держатися .. плану, а рубали там, де їм хотілося* (А. Чайковський); *Є там усе: і геройство, і боягузтво, і шляхетність, і хамство. Є пруссацька брутальність німців, є і їх закиди проти нас... не раз оправдані* (О. Лисяк).

ОПРАВДА́ННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **оправда́ти** і **оправда́тися.** *Уже переконував себе, щоби тепер вернутись, а прийти опісля. Хоч знав, що це лиш пусте оправдання, бо він і потім не прийде* (Л. Мартович); *Останнє слово Євгена Сверстюка на суді — не спроба оправдання чи покаяння, це — спроба звіту перед власною совістю. І усвідомлення своєї долі, свого покликання* (із журн.).

2. Те саме, що **ви́правдання** 2, 3. *Маю надію, що таки сама скінчу свою роботу, а коли ні, то оправданням мені почасти може те служити, що я і других .. не покінчала* (Леся Українка); *Не вперше Дмитро висліджує Марічку, але вона на всі його оправдання.., на всі присягання має тільки одну й ту саму відповідь: — Іди своєю дорогою* (Ірина Вільде); *— Уже, на всякий випадок, і оправдання тримаєш на язиці?* (М. Стельмах); *Православна сторона не дурно тішилась з вибору Петра Могили і, коли на його честь писалися й видавалися оди й панегірики, то це мало своє повне оправдання; в особі Могили православна церква знайшла собі видатного провідника* (з наук. літ.); *Особливо небезпечні випадки судового оправдання винного, застосування м'якого покарання до особи, яка вчинила тяжкий або особливо тяжкий злочин* (з наук. літ.); *Громадянин А. оскаржив вирок, поставивши питання про оправдання щодо обвинувачення за грабіж* (з навч. літ.).

ОПРА́ВДАНО, *рідко.* Присл. до **опра́вданий.** *Напевно, й верховоди Тих міст, не хотячи поспільству власному Давать ніяких змін, не забажають Та бунтівничого в свої вітчини, Зовсім оправдано лякаючись, Що, давши раз їм рівні права, Самі з часом свою втеряють рівність* (І. Франко).

ОПРАВДА́ТИ *див.* **опра́вдувати.**

ОПРАВДА́ТИСЯ *див.* **опра́вдуватися.**

ОПРАВДИ́ТИ *див.* **опра́вдувати.**

ОПРАВДИ́ТИСЯ *див.* **опра́вдуватися.**

ОПРАВДО́ВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **оправдо́вувати** і **оправдо́вуватися.** *Певна частина філософських систем була інструментом оправдовування панування того чи того класу та світоглядною основою маніпуляцій свідомістю народних мас* (з наук. літ.).

ОПРАВДО́ВУВАТИ *див.* **опра́вдувати.**

ОПРАВДО́ВУВАТИСЯ *див.* **опра́вдуватися.**

ОПРА́ВДУВАННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **опра́вдувати** і **опра́вдуватися.** *Це наївне оправдування привернуло всіх до бідного дядька Шевка* (М. Стельмах).

2. Те саме, що **ви́правдання** 2. — *Терпіть не можу, як це старе луб'я починає за тебе турбуваться, — проговорив він, немов виправдуючись і сам же дратуючись за це оправдування* (В. Винниченко); *Під час слідства С. Бандера подавав вірогідні оправдування і заперечував усі обвинувачення* (із журн.).

ОПРА́ВДУВАТИ, ОПРАВДО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПРАВДА́ТИ,** а́ю, а́єш, *рідко* **ОПРАВДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., кого, що.* Те саме, що **виправдо́вувати** 1–3. *Свою неприявність у процесі* [відсутність на процесі] *з Конецпольським оправдував* [Ярема Вишневецький] *недугою* (А. Чайковський); — *Я не буду сперечатись з вами, мамо, щодо змісту листа панни Обринської .. і не буду його ані оправдувати, а ще менше — боронити* (О. Кобилянська); — *Сватати не будеш?.. — Таки не буду, — погоджується Левко і починає оправдувати себе. — Була б у тебе земля, сякі-такі воленята, завтра б своїм батькам і твоїй матері в ноги уклонився, бо ти дівчина нічого собі і роботяща* (М. Стельмах); *Поступок Ярослава в тім випадку можна вповні оправдати тим, чим і він сам оправдував себе — браком кінноти, що пропала в Ігоревім поході* (І. Франко); *Кілька разів скосувавши на Вербана, Осмогруд урешті не встояв і проказав: — А вчора, Вербане, хотів-с оправдити тамтого... Граба* (І. Білик); *Були в мене свідки, що злочинного не робив я нічого. Оправдав мене суд* (А. Тесленко); *Я хотів би дати не будь-що, а таку річ, яка справді оправдала б постанову редакції* (М. Коцюбинський).

ОПРА́ВДУВАТИСЯ, ОПРАВДО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОПРАВДА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *рідко* **ОПРАВДИ́ТИСЯ,** джу́ся, ди́шся, *док.* Те саме, що **виправдо́вуватися.** — *Я, пане суддя, вже дванадцять років з Аляски і знаю, що обвинувачені мають право оправдуватись на суді* (Мирослав Ірчан); *Відпиши скоро, не оправдуйся апатією* (В. Стефаник); — *Чи я маю перед тобою оправдуватися?* (О. Кобилянська); *Миколка почав оправдуватися: — Тату, я й не думав підслухувати. Я хотів хоч трохи побути з Зіновієм Васильовичем...* (М. Стельмах); — *Та ні, не зганьбити... слово честі... Я ж не якийсь там легковажний... Чогось поганого у мене на думці не було, — винувато оправдовувався парубок, аби заспокоїти розхвильовану Марту* (І. Нижник); *Він* [Матій] *був дуже змінений проти попереднього: веселий, говіркий. Їх надії на Стасюру оправдилися* (І. Франко); *Осип Струмеляк зробив на мене дуже корисне враження, котре опісля оправдалося* (А. Чайковський).

ОПРА́ВИТИ *див.* **оправля́ти.**

ОПРА́ВИТИСЯ *див.* **оправля́тися.**

ОПРА́ВКА[1], и, *ж.* Пристрій для закріплення на металорізальних верстатах інструмента або оброблюваної деталі. *Після оброблення внутрішньої поверхні зразки встановлювалися на оправці для остаточного токарного оброблення зовнішньої поверхні робочої частини* (з наук.-техн. літ.); *На оправках оброблюють деталі з малою осьовою довжиною, які неможливо затиснути в патронах* (з навч. літ.).

ОПРА́ВКА[2], и, *ж., розм.* Дія за знач. **оправля́тися** 3, **опра́витися** 3 (переважно в розповідях про перебування на службі в армії, у місцях ув'язнення тощо). *Наглядач старався чим міг догодити 49-й камері — і чемною усмішкою, і зайвою пайкою хліба, й зайвим літром чаю, й довшою "оправкою"* (І. Багряний); *Повертаючись з оправки й ідучи попереду черідки людей, наглядач минув двері їхньої камери* (О. Ульяненко).

ОПРА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опра́вити.** *Багато книг. Вони таємничо дивилися на султана пергаментовими корінцями, оправленими в срібло і дорогоцінне каміння* (Р. Іваничук); *Витягнула* [пані] *з кишені оправлені рогом окуляри, поклала їх на ніс* (Н. Кобринська); *Вона підійшла до дзеркала, оправленого в червоне дерево* (І. Микитенко); *Крізь шарф поблискували два широкі гребені, оправлені дорогими камінцями* (В. Кучер); *Ніхто не бачив, ніхто не знає, а Радіон серед ночі кожної весни їде на цвинтар. Тоді він не ночує дома. І Лук'янова могила завжди після цього оправлена* (Б. Харчук); *По стінах — шаблі, нагаї, сільця на птицю, неводи й мушкети, хитро оправлений ріжок на порох, золота вуздечка на коня і пута зі срібними бляшками* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); * Образно. *Обмерзлі кригою дерева дзвонили й лускотіли, неначе вони були скляні. Кожна найменша гілочка була оправлена в прозору кригу, світилася й блищала* (І. Багряний); // **опра́влено,** *безос. пред.* [М е ц е н а т:] *Антею, сяя ліра — дар всесвіту, бо роги в неї з тура пущ германських, слон африканський дав оздоби з кості, .. найкращі в світі струни італійські оправлено в британське ясне срібло* (Леся Українка).

ОПРА́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опра́вити.** *Дослідниця робить висновок, що для рукописних книг із Буковини притаманна візантійська технологія оправлення, зокрема використання грубих дерев'яних дощок, обтягнутих телячою шкірою, розмір яких збігався з розміром книжного блока* (з наук.-попул. літ.); *Після садіння й оправлення сіянців провадять суцільне боронування полезахисних лісових смуг* (з навч. літ.).

ОПРАВЛЯ́ЛЬНИЙ, а, е. Який використовується, признач. для оправляння. *Винахід відноситься до способів обробляння металів тиском і може бути використаний на автоматичних станах при поздовжній оправляльній прокатці безшовних труб* (з навч. літ.).

ОПРАВЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оправля́ти** і **оправля́тися.** *Львівська книжкова фабрика виконує брошурування й оздоблення (фальцювання, складання, зшивання, склеювання, підрізування, оправляння) книг та аналогічної продукції* (з мови реклами); *Кращий час для садіння — рання весна до початку вегетації рослин, тому що в цей час швидше відбувається оправляння після садіння, швидше заживають пошкодження кори та коріння, відновлюються всмоктувальні корінці* (з навч. літ.).

ОПРАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОПРА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* опра́влять; *док.* 1. *що.* Робити оправу (для книжки, зошита і т. ін.). — *Я п'ятдесят п'ять років оправляю в палітурки всілякі книжки* (Л. Первомайський); *Він щодня просиджував у пивниці .. і розповідав зміст усіх книжок, які йому доводилося оправляти* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // Уставляти в оправу що-небудь; робити оправу з чогось. *Рисував я портрети тодішнього міністра освіти Гавча, й інспектора Гікля, й нашого директора Куровського, й інші. Оправляли їх у золоті рами й вішали в дирекції й по класах* (Б. Лепкий); *Олексій дав оправити портрет у рамки за скло і послав при нагоді до матері* (П. Куліш); * Образно. *Оправ його хоч і в рами, а він усе такий самий!* (прислів'я).

2. *що.* Те саме, що **поправля́ти** 1. — *Ви все від своєї пелени мене не відпускаєте, — докоряв Іван матір, нервово оправляючи раз у раз вила та граблі на плечах* (Л. Яновська); // Розправляти що-небудь (одяг, зачіску і т. ін.); чепурити. *Вона раптом підвелася і, оправляючи сукню, глянула на Дмитра* (Н. Рибак); *Ворон .. оправляв дзьобом мокре пір'я, гадюки сплелися в клубок біля дубового пнища, куниця пробігла галявиною, а за нею низочка малих куниченят* (Ю. Мушкетик); *Гапка зітхнула і широкі рукави Марті оправила* (Марко Вовчок); *Він .. за солдатською звичкою оправив гімнастьорку, обсмикнув її фалди під пояс ззаду, підтягся весь по-солдатському і зійшов з трибуни* (Ю. Смолич); // Розправляючи, поправляючи що-небудь зокола, надавати йому впорядкованого вигляду. *Добрі господарі, дбаючи про збереження кормів, перед тим, як здати їх за актом фуражирам, старанно оправляють та оборюють всі скирти* (із журн.).

3. *що, рідко.* Лагодячи що-небудь, робити придатним для використання. — *Збери всі човни, що остались, І гарно зараз їх оправ* (І. Котляревський).

4. *кого, заст., рідко.* Виправдовувати (у 1 знач.). — *Поодбираю в нього усе, налякавши, що на поселеніє* [поселення] *піде. Як піддасться, то й оправлю його; коли ж заспорить, то не викрутиться. Туди йому й дорога* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОПРАВЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОПРА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* опра́вляться; *док.* 1. Поправляти на собі одяг, зачіску і т. ін.; приводити себе в порядок. *Розпатлане волосся розсипалося по спині, закрило вид, очі Горпині, — вона не оправлялася й кинулася мерщій до помийниці, де мокнув її папірець* (Л. Яновська); *Ногами стиснув Руслан коня і в даль жене; В сідлі оправився, присвиснув. "Мій батьку, пам'ятай мене"* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. Досягати попереднього або близького до попереднього стану після якого-небудь стихійного лиха, поразки і т. ін. *Жінка прохопилася, що вона з тридцять дев'ятого. А виглядала років десь на п'ятдесят, не більше. Певно, старій і досі видається, що зараз кінець вісімдесятих. Не оправилася після фіаско московської Олімпіади* (Любко Дереш); *Після битви під Сталінградом німці, як відомо, не могли вже оправитись* (з наук.-попул. літ.); // Відновлювати свої сили після хвороби і т. ін.; поправлятися. [К н у р и х а:] *Це моя дочка. Вона недугувала, нещасна. Ще й досі не оправилася, слаба дуже* (Панас Мирний); // Входити в силу після садіння, пересаджування і т. ін. (про рослини). *Під час росту гортензія випаровує багато води, при нестачі вологи швидко в'яне, потім важко оправляється* (з навч. літ.); *Якщо саджанці добре перенесли щеплення, оправилися й підросли, то вже до осені їх можна виставляти на продаж* (із журн.); // Справлятися зі своїми почуттями; оволодівати собою. *Дарес од страху оправлявся І до Ентелла підбирався* (І. Котляревський); *Трохи змішався* [Лукаш], *побачивши її, але зараз оправився* (Леся Українка); *Дівчинка досі не може оправитися від пережитого жаху* (з газ.).

3. Справляти природну потребу. *Найжахливіше: виявилося, що тут не було навіть туалету, а оправлятися по великому й малому ходили до худоби в хліву, а увечері чи вночі просто за сарай* (В. Лис); *У п'ятдесятих арештантів під конвоєм виводили оправлятися двічі на день — по пів години вранці і ввечері. Бігом, під ударами конвоїрів, під гавкіт вівчарок* (з наук.-попул. літ.); *У балці перед цукроварнею злазить Шурка Рубан оправиться* (Ю. Яновський).

4. *заст., рідко.* Виправдовуватися (у 1 знач.). *Перед совістю станеш своєю Оправлятись.., Як провинник дрібний перед суддею* (П. Грабовський).

5. *тільки недок.* Пас. до **оправля́ти** 1. *Значна частина накладу видань, надрукованих лаврською друкарнею, оправлялася в майстерні при Лаврі* (з наук. літ.); *Кам'яні іконки не були масовою продукцією, а виготовлялися на замовлення і вже потім оправлялися золотом або сріблом* (з наук.-попул. літ.).

ОПРАВЛЯ́Ч, а́, *ч.* Той, хто займається оправлянням. *Оправляч рукописів.*

ОПРА́ВНИЙ, а, е. 1. Стос. до виготовлення оправ (у 1 знач.). *Великий успіх мала оправна майстерня. Кілька хлопців систематично працювали в ній після занять* (з наук.-попул. літ.).

2. *рідко.* Який має оправу, палітурку (про книжку, зошит і т. ін.); оправлений. *Будьте ласкаві, скоро дістанете цей лист, вишліть 4 оправні примірники* [книжки] (М. Коцюбинський).

3. *рідко.* Вставлений в оправу (у 2 знач.); оздоблений, оправлений. [Х у с а:] *Подаси лиш то́го кубка, що з яшми — він оправний в чорнім сріблі* (Леся Українка); *А було там* [у церкві] .. *Євангелій оправних три, служебників оправних три, Псалтир і мудрості книги* (П. Загребельний); *Очолюючи братство, митець позичив гроші від рабштинського старости Богуслава Бельського, щоб справити церковні клейноди, — "срібний хрест та оправне Євангеліє"* (з наук. літ.).

ОПРАКТИКО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **опрактикува́ти.** *У багатьох санаторіях Трускавця розроблена й опрактикована методика допомоги хворим на цукровий діабет* (з наук. літ.); *Знання, які учні отримують на письмових заняттях, обов'язково мають бути опрактиковані* (з навч. літ.); // **опрактико́вано,** *безос. пред. Для виявлення підземних джерел було опрактиковано чимало способів* (з навч. літ.).

ОПРАКТИКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПРАКТИКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, рідко.* Використовувати, робити придатним для практичного використання. *Найскладнішими деталями жорен були власне камені. Їх виготовляли з вапняку. Там, де бракувало цього матеріалу, людський досвід опрактиковував дерево* (з наук.-попул. літ.); // Перевіряти або закріпляти що-небудь на практиці. *Я пробув у вишколі лише двадцять днів, бо пройшов його у Вербівцях за німців й опрактикував ґрунтовно на Буковині* (М. Андрусяк); *Якщо тема є суто теоретичною, її можна опрактикувати через, скажімо, гру в цілій аудиторії, у групах, парах* (з навч. літ.).

ОПРАКТИКУВА́ТИ *див.* **опрактико́вувати.**

ОПРА́ТАТИ *див.* **опря́тувати.**

ОПРА́ТИ *див.* **опира́ти**[2].

ОПРА́ТУВАТИ *див.* **опря́тувати.**

ОПРАЦЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опрацюва́ти.** *Читаючи твори й слухаючи лекції Яворницького, Бельгард, що сам уже став професором, не раз думав: "Яка широка філологічна ерудиція в цього історика, це ще не опрацьований розділ багатющої біографії. Тут є над чим попрацювати молодим дослідникам"* (І. Шаповал); *Марина на одному подихові, затинаючись, виклала їй план вбивства, опрацьований нею й коханцем* (А. Кокотюха); *У пояснювальній записці до проєкту рішення подається прогноз розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці на наступні*

заплановані два бюджетні періоди (з мови документів); // **опрацьо́вано,** *безос. пред. Проєкт статуту опрацьовано ще в жовтні і розіслано членам МУРу* [Мистецького українського руху] (О. Шугай); *Отримані результати опрацьовано відповідно до виробленої нотації* (з наук. літ.).

ОПРАЦЬО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **опрацьо́ваний.** *Особливостями ринкового реформування в Німеччині можна вважати соціальну спрямованість реформ, їх ретельну теоретичну опрацьованість, підготовленість державних чиновників до проведення реформ* (з наук. літ.); *Належна опрацьованість проєкту значною мірою впливає на якість (тобто ефективність) інвестування* (з навч. літ.).

ОПРАЦЬО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опрацьо́вувати.** *Улюблена й упродовж життя переважно опрацьовувана Ф. Погребенником тема — письменство західноукраїнського (Галичина та Буковина) регіону* (з наук. літ.); *Тісна взаємодія всіх суб'єктів інформаційної інфраструктури країни дозволить розширити спектр опрацьовуваної інформації* (з наук.-попул. літ.); *До групи технічних працівників, які виконують рутинну роботу, входять молодші спеціалісти — касири, коректори, експедитори тощо, — робота яких регламентована, але вимагає розуміння опрацьовуваної інформації* (з навч. літ.); // **опрацьо́вувано,** *безос. пред. У роботі опрацьовувано системи показників ефективності адміністративних видатків* (з наук. літ.); *З найважливіших українських періодичних видань, що друкувалися у Варшаві до 1939 року, згадаємо щоденник "Промислово-торговельний вісник", де опрацьовувано економічну проблематику* (із журн.).

ОПРАЦЬО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опрацьо́вувати.** *Та як поєднати непоєднуване — підготовку пісних (бо остогидли) матеріалів до друку в газеті, опрацьовування листів військкорів і... Поезію? Чи під силу це? Ні, це річ неможлива* (О. Шугай); *Саме через одночасність процесів, які мали би бути послідовними — формування й опрацьовування архіву, потім друк, — упорядники мусили відійти від первісного плану розташувати творчу спадщину Василя Стуса в чотиритомнику й розширили його до шести томів* (з наук.-попул. літ.).

ОПРАЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПРАЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док.*, *що.* 1. Глибоко вивчати що-небудь, докладно ознайомлюватися з чимсь. [К р и к у н:] *Я спеціальний кореспондент по фронту і мушу бути, на жаль, у штабах, щоб освітлювати все. Але не турбуйтеся, я одержую матеріал тут і його опрацьовую* (О. Корнійчук); *Тепер працюю з Ярославом .. Але що не можу пояснити йому дечого з математики, то він просив одного з своїх товаришів опрацювати це з ним* (П. Колесник); // Докладно вивчаючи що-небудь, описувати його особливості, встановлювати закономірності розвитку і т. ін.; досліджувати. *На останньому курсі академії він .. уже опрацьовував наукову тему — "Лісові насадження як фактор зволоження клімату в посушливих районах"* (Іван Ле); *Рівно тиждень, день у день, Віктор опрацьовував свої окопні враження. Нотував дрібне й важливе підряд і розкладав написане по датах* (Олекса Ізарський); *Філософський світогляд Рене Декарта характеризується дуалізмом — питання космології, математики, фізики він опрацьовував як матеріаліст та прикладний дослідник, а феномени людини та особистості прагнув тлумачити в ідеалістичному ракурсі* (з наук. літ.).

2. Готувати що-небудь, ретельно продумуючи, розробляючи в усіх деталях. *План кожної великої диверсії підпільники опрацьовували і погоджували із штабом партизанського руху* (Д. Бедзик); *В принципі, чотирьох тижнів більш ніж достатньо для того, щоби ретельно опрацювати маршрут так, як я опрацьовував мандрівки до Мексики чи острова Пасхи* (М. Кідрук); *Під час цієї літньої подорожі мені довелося опрацювати і вперше зіграти роль Подорожнього* (з мемуарної літ.); // Створювати що-небудь, старанно добираючи, систематизуючи й обробляючи матеріали. *Під проводом Науменка займалися ми редагуванням української словниці, яку багато літ перед тим почав опрацьовувати Науменко* (В. Самійленко); *К. Михальчук уперше опрацював докладну класифікацію українських діалектів* (з наук. літ.); // Працюючи над чим-небудь, поліпшувати його якість, надавати йому викінченості, досконалості. *В одному видавництві мене попросили проглянути переклад п'єси Толстого. До цього рукопис уже довго опрацьовували* (О. Кундзич); *Навчаючи сестру Ольгу історії, Леся опрацювала книгу "Стародавня історія східних народів", написану нею на основі праці Л. Менара "Історія стародавніх народів Сходу"* (з наук. літ.).

ОПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опрацьо́вувати.** — *Цього ще тільки й бракувало командуючому!* — *обурився вартовий офіцер, коли Орлюк виклав йому своє прохання* [зареєструвати шлюб]. — *Там опрацьовується план наступу, а йому тут загс влаштовуй!* (О. Довженко); *Його* [Віктора] *роман .. опрацьовувався вечорами: написані розділи підлягали перебудові* (Олекса Ізарський); *Усі слова, які опрацьовувалися у формі словника (їх майже п'ятсот одиниць), розкриті Й. Дзендзелівським з погляду семантики та етимології, при них вказано і джерело запозичення* (з наук. літ.); *У дискусіях опрацьовувалися основні принципи статуту майбутньої організації* (з навч. літ.).

ОПРАЦЮВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опрацюва́ти.** *Хай попрацює* [Оля] *з оцим стариком. Навіть якщо виявиться, що він звичайнісінький шахрай, то і негативні результати досліджень вона зможе навести в майбутній дисертації як свідчення сумлінного і глибокого опрацювання теми* (М. Дашкієв); *Ранком Грабовський пішов "на полювання" за матеріалом для інформацій, а повернувшись до редакції, сів за опрацювання зібраного* (М. Сиротюк); *Світогляд Т. Шевченка акумулював у собі фольклорно-народне осмислення історії, серйозне опрацювання історичних джерел, стихійний матеріалізм* (з наук. літ.); *Не треба додавати, що поза змістом мова і манера опрацювання цілком гідні такого великого таланту, як Мирний* (І. Франко); *Доволі складним є не стільки тлумачення окремого національно-культурного компонента (слова або його значень), скільки опрацювання єдиних принципів і підходів до такого опису* (з наук. літ.).

ОПРАЦЮВА́ТИ *див.* **опрацьо́вувати.**

ОПРЕДМЕ́ТНЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **опредме́тнити.** *Культура постає як опредметнена сутність людини. Міра розвитку культури визначається мірою розвитку людини* (з навч. літ.); // **опредме́тнено,** *безос. пред. Психологізовану перспективу абстрактної вертикалі вправно опредметнено в описі потрясіння Антона Ангаровича від новини про сутенерство Анелі* [з повісті І. Франка "Для домашнього огнища"] (з наук. літ.).

ОПРЕДМЕ́ТНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **опредме́тнений.** *На відміну від первісної природи, культуру розуміють як сферу людської опредметненості, тобто як другу, штучну природу* (з навч. літ.).

ОПРЕДМЕ́ТНЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **опредме́тнити** і **опредме́тнитися.** *Залежно від повноти опредметнення культурних можливостей речей можна навіть говорити про ступінь їх реального культурного функціонування* (з наук. літ.); *Психологічно опредметнення відбувається як опосередковано, так і безпосередньо в умовах контакту покупця з продавцем (консультантом, іншим покупцем та ін.)* (з навч. літ.); *У творчості А. Малишка ми бачимо неперевершене уміння передавати почуття й емоції через пластичні, зримі уявлення, через образи предметного світу. Такий прийом у ліриці треба назвати опредметненням емоції* (із журн.).

ОПРЕДМЕ́ТНИТИ *див.* **опредме́тнювати.**

ОПРЕДМЕ́ТНИТИСЯ *див.* **опредме́тнюватися.**

ОПРЕДМЕ́ТНЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **опредме́тнювати** і **опредме́тнюватися.** *Мета рекламної діяльності полягає в так званому опредметнюванні потреб чи наданні рекламі відповідного змісту, що створює враження корисності й необхідності рекламованого товару* (з навч. літ.).

ОПРЕДМЕ́ТНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПРЕДМЕ́ТНИТИ,** ню, ниш, *док., що, книжн.* Надавати чому-небудь предметних форм; утілювати щось у предметних формах. *Слід зазначити, що в можливості юридичної науки опредметнювати досліджувані соціальні та природні феномени полягають її сила й запорука практичної реалізованості результатів* (з наук. літ.); *Реклама ніби опредметнює потребу, рекомендуючи споживачеві конкретний спосіб (товар, послугу) її задоволення* (з навч. літ.); *Для інформативної реклами необхідно сформувати повноцінний з погляду споживчих характеристик образ товару, опредметнити в ньому основні потреби, які завдяки цьому товару можна задовольнити* (з навч. літ.).

ОПРЕДМЕ́ТНЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОПРЕДМЕ́ТНИТИСЯ,** ниться, *док., книжн.* Набувати предметних форм; утілюватися в предметних формах. *Хіба у фольклорі ми могли б десь знайти метафору на кшталт "заспівали скрипки у моїй душі", де так яскраво і випукло матеріалізується, опредметнюється психологічний стан?* (з наук.-попул. літ.); *Відокремленість інформації полягає в тому, що для самостійного існування і включення в обіг вона має опредметнитися у вигляді символів, знаків тощо, у результаті чого вона відокремлюється від її творця чи виробника* (з навч. літ.).

ОПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *вет., мед.* Відчуття стиснення у грудях; задуха, спричинена серцевим або легеневим захворюванням. *Пацієнт із туберкульозом легень часто скаржиться на опресію, слабкість* (з навч. літ.).

2. *зах.* Те саме, що **гно́блення;** тиск (у 3 знач.). *Гетьман, не гаючись, відповів: .. — Толеранція, отче ректоре, це мій ідеал. Насильним ширенням якоїсь віри і опресією супротивників релігійних слави Божої не умножимо* (Б. Лепкий); *Нам відомі методи опресій проти .. молодих поетів, митців, композиторів* (Віра Вовк); *На Замостя посунув я військо своє величезне, йдучи слідом Вишневецького, який там засів, і аби ближче стати до Варшави, створюючи потрібну мені опресію на шляхту при елекції* [виборах] *короля* (П. Загребельний).

3. *зах.* Скрутне становище. *Недавно був* [Оссолінський] *вже в такій опресії, що йому грозила смерть, а тоді приходило на думку перебратися потай на Вкраїну і сховатися за плечима козацтва* (А. Чайковський); — *Цар багато війська від гетьмана бере, поживи теж чимало вимагає. Якщо Мазепа вирветься з тієї опресії, так видно, що він грач першої міри* (Б. Лепкий).

ОПРЕСО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **опресува́ти.** *Контактні з'єднання бувають таких типів: болтові, зварні, опресовані, виконані скручуванням* (з наук. літ.); *Якщо фітинг не опресований, то навіть при невеликому тиску в системі вода просочуватиметься через спеціальні нерівності в кільці* (з навч. літ.); *За час підготовки до пуску аміачного виробництва були перевірені та опресовані всі технологічні трубопроводи, теплообмінне обладнання й абсорбційні колони* (з газ.).

ОПРЕСО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Абстр. ім. до **опресо́ваний.** *Опресованість труб; Опресованість водогону.*

ОПРЕСО́ВУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для опресовування. *Опресовування здійснюють місцевим удавлюванням трубчастої частини наконечника за допомогою спеціальних опресовувальних механізмів* (з навч. літ.); *Алюмінієві опалювальні радіатори здатні витримувати опресовувальний тиск до 16 атмосфер за максимально допустимої температури нагріву в межах 110 градусів* (з мови реклами).

ОПРЕСО́ВУВАЛЬНИК, а, *ч., спец.* Робітник, який опресовує що-небудь. *Опресовувальники перевірили міцність і непроникність труб гідравлічним тиском* (з наук. літ.).

ОПРЕСО́ВУВАЛЬНИЦЯ, і, *ж., спец.* Жін. до **опресо́вувальник.** *Вправна опресовувальниця.*

ОПРЕСО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **опресо́вувати.** *Для опресовування кабелів застосовують спеціальні вироби — наконечники й гільзи* (з навч. літ.); *Контрольне опресовування внутрішніх газопроводів котелень, підприємств комунально-побутового обслуговування населення проводять тиском 0,01 МПа* (з мови документів).

ОПРЕСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПРЕСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* 1. За допомогою преса, тиснучи на щось, обробляти його певним чином, ущільнювати або змінювати його форму. *Залежно від товщини стінки труби, яку опресовують, деталі пакера — упор і манжету — перед застосуванням необхідно проточити* (з наук. літ.); *Щоб опресувати кабельні наконечники, необхідні прес-кліщі, які допоможуть здійснити рівномірне опресовування, що забезпечить надійний контакт кабелю й гільзи* (з мови реклами).

2. Перевіряти тиском міцність і непроникність труб у місцях їх зварювання. *Насосно-компресорні труби опресовують як на помості, так і у свердловині* (з навч. літ.); *Опресувавши систему опалення в будинку, ви зможете запобігти майбутнім підтіканням та проривам* (з газ.).

ОПРЕСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., спец.* Пас. до **опресо́вувати.** *Усі прилади, які монтуються та працюють під тиском, з'єднувальні лінії, арматура повинні продуватися й опресовуватися* (з мови документів).

ОПРЕСУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Признач. для опресування. *Операціями виготовлення колектора є термооброблення, зняття опресувального кільця, обточування робочої поверхні, розгін і контроль* (з навч. літ.); *Інтернет-магазини пропонують широкий вибір опресувальних муфт* (з газ.).

ОПРЕСУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **опресува́ти.** *З'єднання та відгалуження жил проводів і кабелів мають здійснюватися за допомогою опресування, зварювання або паяння* (з наук. літ.); *Управління газового господарства провело контрольне опресування газопроводу котельні з оформленням акта* (з мови документів).

ОПРЕСУВА́ТИ *див.* **опресо́вувати.**

ОПРИБУТКО́ВАНИЙ, а, е, *бухг.* Дієпр. пас. до **оприбуткува́ти.** *Незалежно від способу придбання нематеріальний актив має бути оприбуткований на підставі первинного документа* (з наук. літ.); // **оприбутко́вано,** *безос. пред. Оприбутковано верстат як внесок нерезидента до статутного капіталу* (з мови документів).

ОПРИБУТКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ності, *ж., бухг.* Абстр. ім. до **оприбутко́ваний.** *На підтвердження використання придбаного товару в господарській діяльності позивач надав у повному обсязі докази, що свідчать про оприбуткованість та використання для ремонту техніки та агрегатів придбаних запчастин* (з мови документів).

ОПРИБУТКО́ВУВАНИЙ, а, е, *бухг.* Дієпр. пас. до **оприбутко́вувати.** *Оприбутковувані в касі грошові документи видаються підзвітним особам для використовування* (з навч. літ.).

ОПРИБУТКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПРИБУТКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, бухг.* Записувати в статтю прибутку; заприбутковувати. — *Це правда, мірчук я забирав і не оприбутковував, трошки брав собі, а решту роздавав членам правління* (В. Земляк); *Було засуджено директора кооперативу, який, придбавши для очолюваного ним підприємства вантажний автомобіль КрАЗ, умисно не оприбуткував його на баланс кооперативу* (з навч. літ.).

ОПРИБУТКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., бухг.* Пас. до **оприбутко́вувати.** *Первісну вартість, за якою будуть оприбутковуватися отримані за обміном запаси, визначають зіставленням первісної вартості запасів, які передаються, зі справедливою вартістю* (з наук. літ.).

ОПРИБУТКУВА́ННЯ, я, *с., бухг.* Дія за знач. **оприбуткува́ти.** *Усі бухгалтерські проведення під час операцій з активами (оприбуткування, зміна вартості та ін.) генеруються автоматично* (з наук. літ.); *Завданням обліку витрат і доходів є точне відображення фактично використаних ресурсів та їх своєчасне й повне оприбуткування* (з навч. літ.).

ОПРИБУТКУВА́ТИ *див.* **оприбутко́вувати.**

ОПРИ́КРИВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **обри́дливий.** *Необхідно подумати над гідною заміною тавтології, що усуне цю оприкриву одноманітність і не зашкодить милозвучності вислову* (із журн.).

ОПРИ́КРИТИСЯ, рюся, ришся, *док., рідко.* Стати неприємним, прикрим; спрокритися, обриднути. *Годі вже брехати тобі, бо вже й своя брехня .. оприкрилась* (Номис).

ОПРИ́КРІТИ, ію, ієш, *док., рідко.* Те саме, що **опри́критися.** *Їй оприкріло надокучливе зимове життя — вона рвалася на волю* (В. Земляк); — *Бачиш, мій хлопче, коли я був ген там, на тому кінці світу, мене завше тягло сюди, у цей край, і все мені там оприкріло, хоч я й розбагатів* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса).

ОПРИЛЮ́ДНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оприлю́днити.** — *Я можу дати будь-яку розписку, що предмет і тема нашої розмови не будуть оприлюднені жодним чином* (А. Котюха); — *Ми не побачили жодного вагомого оприлюдненого компромату на наших ворогів...* (В. Єшкілєв); *Перший проєкт Верещинського, оприлюднений ним у 1590 р., був досить скромним: вражає у ньому не так ідея переведення Війська Запорозького на регулярну основу (на той час уже не нова), як задум передати Військо під контроль київського біскупа* (з наук.-попул. літ.); // **оприлю́днено,** *безос. пред. Про те, що відповідний указ уже підписано і за два дні буде оприлюднено, знали всі* (О. Авраменко); *На пресконференції було подано висновки соціологів, а також оприлюднено результати аналізу особливостей ведення передвиборчої кампанії жіночими партіями* (з газ.).

ОПРИЛЮ́ДНЕНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Абстр. ім. до **оприлю́днений.** *Найбільшу оприлюдненість, переважно публіцистично-літературну, у перші роки незалежності отримала національна — українська — ідея* (з навч. літ.).

ОПРИЛЮ́ДНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оприлю́днити.** *Схоже, й зараз на подвір'ї баби Моті відбувалося оприлюднення нових фактів із її фронтового життя* (Г. Тарасюк); *Рудий настільки обережно ставиться до оприлюднення свого справжнього імені, що взяв із мене слово не кидатися ним* (Л. Денисенко); *Рішення ради нормативно-правового характеру набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо рада не встановила пізніший термін* (з наук. літ.).

ОПРИЛЮ́ДНИТИ *див.* **оприлю́днювати.**

ОПРИЛЮ́ДНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оприлю́днювати.** *До фінансових звітів загального призначення належать такі, що подаються окремо або разом з іншими оприлюднюваними документами, зокрема річним звітом або проспектом емісії* (з мови документів).

ОПРИЛЮ́ДНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оприлю́днювати.** *Наукові й науково-практичні конференції, семінари й колоквіуми є традиційною формою спілкування професорів та вчених між собою та з громадськістю, місцем озвучування та оприлюднювання нових ідей і обговорення нагальних питань* (із журн.).

ОПРИЛЮ́ДНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПРИЛЮ́ДНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Повідомляти, широко розголошувати що-небудь; публічно ознайомлювати з чимсь; обнародувати. *Він* [зошит] *сам відкрився, заломившись, на останній сторінці: "Коли знайдеш щоденник, все інше — включно з найважливішим — буде недалеко. Гадаю, оприлюднювати саме час"* (І. Карпа); *Перед виборами кожна політична сила, яка сформувала фракції, оприлюднювала свої програми* (із журн.); *Я планував оприлюднити книгу, що мала підсумувати мої уявлення про Всесвіт* (М. Руденко); *Пан Зінкевич з командою .. видасть .. всю публіцистичну спадщину І. Багряного, який, зокрема, оприлюднивши за кордоном окремою брошурою статтю "Чому я не хочу вертатись до СРСР?" (1946), змусив Захід по-новому подивитися на сталінську імперію* (О. Шугай); *Акушерські щипці були винайдені ще в XVII ст. П. Чемберленом, але він не оприлюднив свій винахід, а тому пріоритет цього відкриття надається фламандському хірургу й анатому Ж. Пальфіну* (з навч. літ.); *Національний банк оприлюднив щомісячний звіт про основні тенденції грошово-кредитного ринку за вересень, який свідчить про збереження фінансової стійкості банківського сектору* (з газ.).

ОПРИЛЮ́ДНЮВАТИСЯ, ється, *недок.* Пас. до **оприлю́днювати.** *У травні 2004 року з ефіру телеканалу ABC військовою цензурою була знята програма, в якій оприлюднювався список усіх загиблих в Іраку американських солдатів* (А. Кокотюха); *Спочатку законопроєкти готувалися членами Ради комісарів, ухвалювалися на її засіданнях, а після затвердження Директорією оприлюднювалися* (з наук. літ.); *Результати дослідження оприлюднювалися в доповідях і дискусіях щорічних наукових семінарів* (з навч. літ.).

ОПРИ́НИ, и́н, *мн., діал.* Агрус. *Збирати оприни.*

О́ПРИСК, а, *ч., діал.* Скалка, уламок. *Весь робучий люд, з .. оприсками каміння на одежі, руках і лицях, почав збиратися на фронтовий угол* [ріг] *нового будинку* (І. Франко).

◊ **(1) З о́приском,** *зі сл.* говорити, заговорити *і т. ін.* — запально, гнівно. *З оприском, шпарко забалакав* (Номис).

ОПРИ́СКЛИВИЙ, а, е, *розм., рідко.* 1. Те саме, що **нестри́маний** 2, запальни́й (у 3 знач.). — *А панна Юзечка забула, як те оприскливе дівчисько визвірилось, коли я хтіла піти по парасольку?..* (Леся Українка); *Філіпіо Ардженті — здоровенний чолов'яга, кремезний і кріпкий, а до того ще дуже гарячий і оприскливий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. Дошкульний, їдкий (про сміх, гумор і т. ін.). *Сей злобний, оприскливий гумор, що вибухав радістю лиш тоді, коли хтось із нас сказав дурницю, не піднімав наших дитячих душ, але здавлював, гальмував та душив їх* (І. Франко).

ОПРИ́СКЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж., розм., рідко.* Властивість за знач. **опри́скливий.** *Отож, беручи до уваги нашу природну оприскливість і .. бажаючи, нарешті, навчити вас упиняти серце, хочу я вам розповісти .. історію кохання трьох молодиків і трьох дівчат, що через гнів одної з них стали всі з щасливих людей нещасними* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОПРИ́СКЛИВО, *розм., рідко.* Присл. до **опри́скливий.** *Горобець хапливо вмощує свою родину, покрикує на мене, щоб йому допомогти пересувати тяжкі тлумки, і, коли я нагадую про свою хворобу, що не дозволяє мені двигатись, кидає оприскливо: — Всі мені тепер хворі...* (А. Любченко).

ОПРИТО́МНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оприто́мніти.** *Люди з кожного села, у якому він лікує скотину, привозять його додому, неначе мертвого від горілки, .. і кладуть коло призьби перед хатою ще непорушнішого від деревини. І батько там лежить до опритомнення* (Т. Осьмачка); * Образно. *Треба робити все, що може прискорити процес її* [України] *опритомнення, її повноцінного входження у світове співтовариство* (Л. Костенко).

ОПРИТО́МНИТИ *див.* **оприто́мнювати**[2].

ОПРИТО́МНІЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **оприто́мніти.** *Через кілька хвилин українець, відпльовуючись, мов опритомнілий потопельник, вишкрібся на терасу* (М. Кідрук); — *Та що ж це ми, люди добрі, в такий день, у Святу неділю, забули і про церкву, і про службу Божу?! Але ж треба було, щоб саме в цей момент, коли опритомнілий народ повернув свої стопи до храму Божого, як на гріх, на греблю знову влетів, не дочекавшись добровільних свідків, міліцейський "воронок", а за ним — сільський голова Гнат Карпович* (Г. Тарасюк).

ОПРИТО́МНІТИ *див.* **оприто́мнювати**[1].

ОПРИТО́МНЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ОПРИТО́МНІТИ,** ію, ієш, *док.* 1. Повертатися до свідомості із стану непритомності, забуття. *Світало... Помалу-малу опритомнював* [Гордій] *і зрозумів, що довго так лежав* (Б. Грінченко); *Княгиня Єва довго не опритомнювала. Серед опришків пішли розмови, що вона взагалі більше не прокинеться* (В. Гжицький); *Левко навіщось бив її по щоках: ліпше б зоставив, ліпше б їй не опритомнювати* (О. Забужко); — *Минулої ночі він уперше опритомнів і промовив кілька слів...* (М. Трублаїні); *Опритомнів Андрій від неприємного лоскоту. Розкрив через силу повіки — над ним стояв Сергеєв і лив йому на обличчя воду з великої шкляної карафки* (І. Багряний).

2. Повертатися до стану душевної рівноваги, набувати знову здатності мислити, діяти і т. ін. (після сильного переживання, розгубленості і т. ін.); отямлюватися. *Свирид запровадив товариша до шинку. Лука наче опритомнів трохи, побачивши знайому обстановку* (М. Коцюбинський); *Остовпіла* [Роксолана] *з великого жаху за свого сина. Вся кров збігла їй з обличчя. Була бліда, як ялиця, овіяна снігом. Але вмить опритомніла. Думки, як лискавки* [блискавки], *почали їй літати по голові в дикій погоні!* (О. Назарук); *Володька опритомнів перший. Його налякав більше несамовитий Ваньчин зойк* (Ю. Смолич).

ОПРИТО́МНЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ОПРИТО́МНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, діал.* Опам'ятовувати. *"Панно Федоренко!"... Великий пан вимовив це слово, ніби згори опритомнював її* (О. Кобилянська); *Далеке світло опритомнило його* (Ірина Вільде).

ОПРИ́ЧИНА, и, *ж., іст.* Те саме, що **опри́чнина** 1–3. *За Грозного з'явилася опричина, розбудована система доносів. Уже тоді навіть родичі почали боятися одне одного* (із журн.); *Все повчання зводилося до одного: не може Русь бути без царя-батюшки і без опричини* (В. Чемерис); *До опричини ввійшли кращі області, що розташовані були в центрі держави або мали велике торгове значення* (з навч. літ.).

ОПРИ́ЧНИЙ, а, е, *іст.* Стос. до опричнини. *Опричний терор послабив уплив боярської аристократії, але він завдав також великої шкоди дворянству, церкві, вищій наказовій бюрократії, тобто тим соціальним силам, які служили найбільш міцною опорою монархії* (з навч. літ.); *Путята Кислиця, якого лишив посадником сам Доброчин, зажерся й удається до всіляких утисків — переслідує родовитих новгородських купців та бояр, обмостившись опричною дружиною, поводячись як новгородський князь* (І. Білик); *Гарцює опрична братія у чорних рясах з каптурами. Як поглянеш — серце заходиться!* (Ю. Логвин); *У земщину потрапило Середнє Поволжя, що використовувалося для наділення землею еліти, насильницьки виведеної з опричних районів* (з наук. літ.).

ОПРИ́ЧНИК, а, *ч., іст.* Дворянин, що служив в опричнині (у 2 знач.). *Царські опричники навіть воду із ставків випускали, щоб риба без води здохла* (Ю. Логвин); *Іван IV одягав сам і наказував своїм опричникам одягати чернечі ряси; називав себе їхнім ігуменом, і вони йшли молитися до церкви* (з наук. літ.); *Новий митрополит став перед суворим царем із не менш суворими словами правди на захист своїх віруючих, які страждали від знущань опричників, бо охоронці царя часто обмовляли чесних, відданих батьків-*

щині й цареві людей (з рел.-церк. літ.); // *перев. мн., перен., зневажл.* У царській Росії — поліція, жандармерія. *Двадцять років поспіль Іван Мазепа мусив терпіти наругу, підлещуватися, догоджати цареві-деспоту та його опричникам* (з публіц. літ.); // *перев. мн., перен., зневажл.* Про прислужників диктатора, які безоглядно виконують його волю. *То угорі висить Нарком, Малюти брат кривавий, А унизу із кулаком Його опричник бравий* (І. Багряний); *То нашу правду чорну і червону Опричник царський знов на смерть веде. Та правда знов повернеться із льоху, Щоб з темнотою стати знов на прю, Щоб освітити кривди й зла епоху* (Д. Павличко); *Станція як вузол зв'язку перебувала під спеціальним наглядом й охороною пильнувальників закону — сталінських опричників* (із журн.).

ОПРИ́ЧНИНА, и, *ж., іст.* 1. Система надзвичайних заходів, запроваджених московським царем Іваном Грозним для розгрому боярсько-князівської опозиції. *Іван IV, відійшовши від курсу реформ, проведених у першій половині його правління, запровадив режим опричнини, який відзначався надзвичайною жорстокістю і репресіями проти опозиції* (з наук. літ.); *Митрополит Філіп був жорстким супротивником опричнини, критикував і самого царя, тож 1569 року прийняв мученицьку кончину від руки царського опричника Малюти Скуратова* (із журн.).

2. Військово-поліційні сили, створені Іваном Грозним, що відзначалися особливою жорстокістю. *Опричнина зміцнила у свідомості підданих думку про марність і неможливість будь-якої протидії царській владі* (з навч. літ.); // *перен., зневажл.* Про царську поліцію, жандармерію. *Т. Шевченко написав свій грізний "Сон", несучи розплату російському самодержавству, у Петербурзі, у самому лігві царської опричнини* (з наук.-попул. літ.).

3. Частина держави, підпорядкована безпосередньо Іванові Грозному, що була йому опорою в боротьбі проти боярсько-князівської опозиції. *Розвиток конфлікту між царем і його оточенням і став причиною адміністративної реформи — розділення країни на опричнину і земщину. Опричнина перетворилася на майданчик для апробації нової системи землеволодіння і, відповідно, інкубатор нової регіональної еліти* (з наук.-попул. літ.).

4. У Давній Русі – земельний наділ, який виділяли вдові князя або іншої знатної особи на довічне володіння. *По смерті князя давали його вдові опричнину* (з наук.-попул. літ.).

ОПРИ́ЧНИЦЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **опри́чник.** *Відомо, що в Олександрівській слободі, яку можна вважати за царську резиденцію, було створено — зі складу опричників — братство монахів, так званий опричницький монастир* (Є. Гуцало); *З погляду сих опричницьких кругів, виставлення імені Богдана проти імені Мазепи як певного контрапункту має свою історичну традицію* (М. Грушевський).

ОПРИ́ШКІВСТВО, а, *с., іст.* Рух, боротьба опришків (у 1 знач.). *Людям жвавішої вдачі, що прагнули якогось руху і змін, залишалась тільки одна дорога — опришківство .. Була це .. єдина форма народного протесту проти пануючих суспільних порядків* (І. Франко); *А князь тим часом ударився в історію, почав пояснювати причини, що породили опришківство* (В. Гжицький); *Виникала думка залишити Львів, тікати кудись. Але куди? .. Податися на Чорногору? Але не час тепер по нетрях та печерах блукати, бо опришківство перевелось, а стежки, якими ходили прихильники Лук'яна Кобилиці, хащами позаростали* (І. Пільгук); *Народна педагогіка гуцулів пройнята вільнолюбивим духом опришківства і легендарного ватажка опришків Олекси Довбуша* (з навч. літ.).

ОПРИ́ШКІВСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **опри́шок.** *Я .. від деяких баб позаписував пару опришківських пісень* (І. Франко); *З думкою про Довбушеву бартку засинав не раз Осипко, наслухавшись оповідок Марійчиних. А уві сні шукав той опришківський скарб* (І. Пільгук); *Поступово шляхта обмежувала свободу русинів, намагаючись покріпачити їх, що і спричинило опришківський рух* (із журн.); *Кожна професія має свої неприємні сторони, опришківська також* (Г. Хоткевич).

ОПРИ́ШКО, а, *ч., рідко.* Те саме, що **опри́шок.** *Хто там опівночі По лісах блукає, — То опришко Довбуш Леґенів збирає* (М. Стельмах); *Грдлічка з Юріштаном геть показилися. Опришків уже не було, а вони ще їх шукали. Почали ловити сільських парубків і гай, — ти опришко! Бо за зловлених опришків діставали гроші...* (Р. Іваничук).

ОПРИШКУВА́ННЯ, я, *с., іст.* Дія за знач. **опришкува́ти.** *Бачимо у гуцулів натуру надзвичайно поетичну, з живою фантазією, інколи нестриману, часом схильну до роздумів і розміркувань .. Ті ж риси відбилися в історії цих людей, з їх "опришкуванням", сповненим епізодів то благородних і поетичних, то позначених диким варварством і жорстокістю* (І. Франко); *Тематично весь епічний спадок про Олексу Довбуша можна розподілити на п'ять розділів: дитинство Олекси, юність та опришкування, героїчна боротьба Довбуша за народну справедливість, смерть славного ватажка опришків, вічно живий Олекса Довбуш* (з наук. літ.).

ОПРИШКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., іст.* Бути опришком (у 1 знач.), брати участь в опришківській боротьбі. *Брати Федір та Тимко Хазюки — це такі, що дивним-дивом ще сидять дома, коли їм би давно опришкувати* (Г. Хоткевич); *Показували* [воякам] *дорогу колишній опришок Ілько Єндик, якого Довбуш прогнав із загону за те, що опришкувати хотів заради простого грабіжництва, та за непослух, і Степан Дзвінчук* (В. Гжицький).

ОПРИ́ШКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Запальни́й (у 3 знач.), нестриманий. *Він з злістю крикнув, з нестями вилаяв мене, бо такий палкий та опришкуватий, як той огонь, хоч на взір ніби й .. зателепуватий* (І. Нечуй-Левицький); *"Опришкуватий і дерзкий: скажи йому слово, то він так і спалахне-е!" — характеризував він* [Іван Семенович] *опонента і знов же довго ділився цією новиною зі знайомими і незнайомими* (С. Єфремов); *Ми* [жінки] *не задовольняємо себе, наше справжнє задоволення — любов, тобто задоволення інших. Ми буваємо дурні, егоїстичні, язикаті й опришкуваті, але ми все-таки вміємо любити* (Валерій Шевчук).

ОПРИ́ШКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм.* Властивість за знач. **опри́шкуватий.** *Люба лепетала й справдовувалась, показавши в повнім блиску свою опришкуватість та невгамовану й вередливу вдачу* (І. Нечуй-Левицький).

ОПРИ́ШКУВАТО, *розм.* Присл. до **опри́шкуватий.** *— Що ж ви мовчите? — допитувався Макар. — Дивіться, як ваші поросята ходять .. — Ваші, ваші, — опришкувато кинула свинарка, — хіба вони тільки мої?* (С. Добровольський).

ОПРИ́ШОК, шка, *ч.* 1. *іст.* Народний месник, учасник народно-визвольної боротьби в Галичині, на Закарпатті і Буковині проти феодально-кріпосницького гніту в другій половині XVI — першій половині XIX ст. *Гуцульщину почав потроху читати. Тоді візьмуся за оповідання про опришків, а на кінці прочитаю Федьковича* (М. Коцюбинський); *А лобуряка відтоді що три-чотири роки з'являється до Малахівки і винюхує, винюхує, винюхує... Не інакше, як скарби шукає; люди кажуть, тут колись опришки таборилися...* (М. Дашкієв); *Опришки використовували методи партизанської боротьби, діяли невеликими загонами* (з навч. літ.); * У порівн. *Поетові "дивно бачити своє життя в малій і супокійній брилі", в якій наче спресувалися дні "нещадні, як опришки"* (з наук. літ.).

2. *діал.* Розбійник, злодій, бешкетник. — *Ти зробився зовсім іншим чоловіком, перестав пити, перестав заходити до шинків, водитися з п'яницями та опришками* (І. Франко); *Повії набридли, навіть ті, що коштують дорого, а йому дістаються безкоштовно. Дівчатка, котрі пропонують себе просто так, в надії сховатися за мужньою спиною такого собі опришка, теж дістали* (А. Кокотюха); * У порівн. — *Він ще б'ється, як опришок .. Вдарив мене...* (П. Козланюк).

ОПРИЯ́ВИТИ *див.* **оприя́влювати.**

ОПРИЯ́ВЛЕНИЙ, а, е. Те саме, що **оприя́внений.** *Будь-який архетип, оприявлений у літературному доробкові, розкриває актуальний, позачасовий зміст* (з наук. літ.); *Кожен вірш поетеси — це мелодійний рисунок, оприявлений поетичною думкою* (із журн.); // **оприя́влено,** *безос. пред. Тут подибуємо спробу постмодерністського письма реставрувати той світлий, естетизований чин припинення топтання рясту часів античності, котрий оприявлено у біографії Зенона* (В. Єшкілєв); *Суперечливу роль людини в природному просторі, з одного боку, як творця, а з іншого — як підкорювача природи, оприявлено через образ руки, наскрізний для всієї літературної творчості автора* (з наук. літ.).

ОПРИЯ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оприя́вити** і **оприя́витися.** *Без оприявлення механізму творення тексту годі узнати, де справжня література (за всієї умовності цього поняття), а де дилетантська або й професійна підробка* (з газ.).

ОПРИЯ́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПРИЯ́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* оприя́влять; *док., що.* Те саме, що **оприя́внювати.** *Напосів* [прочанин] *на миршавого: " .. А чи знаєш ти, що Свята Церква забороняє чинити таїнство вінчання з особами, що несамовиті і не можуть чинним робом оприявлювати свою волю?"* (В. Єшкілєв); *Підхід, запропонований систематичним музикознавством, допомагає оприявлювати такі глибинні функціональні змісти творчості, які вже є поняттями філософсько-культурологічними, своєрідною філософією музики* (з наук. літ.); *Естетичне й художнє осмислення часових пластів у їх взаємозв'язку оприявлює найтонші відтінки душевних шукань людини, формує нове сприйняття часу* (з навч. літ.); *Тільки через творчість Тарас Шевченко міг реалізувати себе, оприявити свою внутрішню свободу* (з наук. літ.).

ОПРИЯ́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОПРИЯ́ВИТИСЯ,** иться, *док.* Те саме, що **оприя́внюватися.** *У середині 1960-х почали оприявлюватися певні проблеми і складнощі, що постали перед радянським режимом* (з газ.); *Політичні наслідки попередніх війн оприявилися й загрожували загальною дестабілізацією* (із журн.).

ОПРИЯ́ВНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оприя́внити.** *Поетичний зміст, символи, мотиви, оприявнені у творах Т. Шевченка, дозволяють виявити особливу текстотвірну й образотвірну роль тих значень, які залишилися поза увагою лексикографів* (з наук. літ.); *Категорія вічности роззосереджена й оприявнена у свідомості, людському єстві* (із журн.); // **оприя́внено,** *безос. пред. У часопросторовій організації творів бориславської тематики І. Франка оприявнено містку міфопоетику, що значною мірою ґрунтується на матеріалі пісенного фольклору про Борислав* (з наук. літ.).

ОПРИЯ́ВНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оприя́внити** і **оприя́внитися.** *Хотіла Рада того чи ні, але її низький схвильований смішок пролунав змовницьки, озвучивши те, що зависло .. в димному повітрі кабінету й чекало на своє оприявнення* (О. Забужко); *Серед художніх функцій образу природи в поезії Я. Щоголева найбільш значущою видається функція оприявнення авторської присутності через специфічний ракурс сприймання картин природи* (з наук. літ.).

ОПРИЯ́ВНИТИ *див.* **оприя́внювати.**

ОПРИЯ́ВНИТИСЯ *див.* **оприя́внюватися.**

ОПРИЯ́ВНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оприя́внювати.** *У статті зроблено спробу по-новому зінтерпретувати філософський аспект проблематики роману Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні?", оприявнюваний посередництвом поняття "гріх"* (з наук. літ.); *Шекспірівський текст, оприявнюваний у перекладах і на сцені, збуджував поетичну уяву митців, провокував їх до наслідування, що, у свою чергу, сприяло інтенсифікації розвитку національної літературної традиції, її збагаченню та оновленню* (з наук.-попул. літ.).

ОПРИЯ́ВНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оприя́внювати.** *Оприявнювання істини.*

ОПРИЯ́ВНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПРИЯ́ВНИТИ,** ню, ниш, *док., що.* Робити щось явним, проявляти (у 1 знач.). *Слова, виділені мною курсивом, знову й знову оприявнюють голоси, образи й обриси маленької Палестини* (із журн.); *Перші реальні тенденції до глобалізації оприявнили себе ще на початку XX ст., але були на тривалий час зупинені двома світовими війнами й тоталітарними експериментами* (з навч. літ.).

ОПРИЯ́ВНЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОПРИЯ́ВНИТИСЯ,** иться, *док.* Ставати явним, проявлятися (у 1 знач.). *Субстанційна різнорідність Росії та Європи як культурних масивів найбільш наочно оприявнюється якраз по лінії національної ідеї* (О. Забужко); *За текстами бориславського циклу І. Франка можемо узагальнити відносно цілісний образ землі виразного міфопоетичного характеру, в контексті якого оприявнюється ряд міфологем, цілісних міфів* (з наук. літ.); *Поширеним є погляд, згідно з яким одразу після хрещення Руси-України, уже в XI ст., у київських майстрів оприявнилися ознаки дистанціювання від візантійських першовзірців* (з навч. літ.).

ОПРІ́СНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опрісни́ти.** *Ми пробуємо прокладати поміж ними* [пісками пустелі] *канали, ми вводимо красиві міста, поливаючи зелені насадження на їх вулицях морською водою, опрісненою атомними реакторами* (О. Бердник); *Сасицьке водосховище є штучно опрісненим лиманом Північно-Західного району Чорного моря, вода якого характеризується високим рівнем мінералізації та невідповідністю низки нормативів якості води для питного, побутово-культурного й рибогосподарського водокористування* (з наук. літ.); // **опріснено,** *безос. пред. Завдяки пуску каналу завдовжки 33 кілометри і завширшки 23 метри лиман буде опріснено* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який звільнився від солей, опріснився. *Часто рослинність солончаків, солонців, солонцюватих степів і опріснених блюдець розташовується мозаїчно, утворюючи складний комплекс* (з наук. літ.); *Верхні шари води в Чорному морі до глибини 200 м значною мірою опріснені* (з наук.-попул. літ.); *За фізико-хімічними властивостями розрізняють течії теплі і холодні, солоні й опріснені* (з навч. літ.); *Заплави річок, морські узбережжя і лимани є місцями, де зустрічаються прісна річкова та солона морська вода. На таких опріснених ділянках живуть морські, прохідні й навіть прісноводні види риби* (із журн.).

ОПРІ́СНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Якість за знач. **опрі́снений.** *Особливості природних умов, до яких можна віднести мілководність водойм, опрісненість, високу температуру води, велику кількість біогенних елементів, визначають велике біологічне різноманіття та високу продуктивність водойм Азово-Чорноморського басейну* (з навч. літ.).

ОПРІ́СНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опрісни́ти** і дія і стан за знач. **опрісни́тися.** *Справжні успіхи досягнуті лише в галузі добування нафти та в опрісненні морської води. Там, де нас підганяє жорстока необхідність* (І. Росоховатський); *Чорне море упродовж своєї історії неодноразово втрачало зв'язок із Середземноморським басейном, утворюючи замкнуте водоймище та зазнаючи при цьому значного опріснення* (з наук.-попул. літ.); *Високі ціни на воду і прогрес у галузі опріснення морської води роблять опріснену воду конкурентоздатною* (з навч. літ.).

ОПРІ́СНИК, а, *ч., заст.* Опріснок (у 1 знач.). *Коли ж Чайчиха починала марудитись біля жорен, діти завжди допомагали їй роздерти мисочку жита на опрісники: про хліб стара тепер боялася й думати* (М. Стельмах); *З досвіду повім, що коли наші матері дома випікали хліб, то робили спершу опрісник, щоб переконатися, чи вдалою буде майбутня хлібина* (із журн.).

ОПРІСНИ́ТИ *див.* **опрі́снювати.**

ОПРІСНИ́ТИСЯ *див.* **опрі́снюватися.**

ОПРІСНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **опрісні́ти.** *Куяльницькі відклади утворилися в умовах мілководдя, очевидно, в узбережній частині Чорного моря, дуже опріснілій, у якій поряд з поодинокими представниками морських молюсків жили численні мешканці прісних вод* (з наук. літ.).

ОПРІСНІ́ТИ, іє, *док.* Стати прісним; очиститися, звільнитися від солей. — *Може, усі загинуть у цій війні — і тоді сіль буде і тут, і там несолоною. Вона опрісніє. А це ганьба для усіх солян світу* (І. Калинець); *Озеро поступово опрісніло через води річок, що в нього впадають, а акули акліматизувалися в нових умовах* (з наук. літ.).

ОПРІ́СНОК, а, *ч.* 1. *заст.* Корж, спечений із прісного тіста. *Найшов Опріснок Йосип у торбині, Дає та й каже: — На, моя дитино, Поки що буде, укріпись, До Вифлеєма не близенько* (Т. Шевченко); * Образно. *Тому святкуймо не в давній розчині, ані в розчині злоби й лукавства, але в опрісноках чистости та правди!* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

2. Те саме, що **опла́ток.** *Вже надходила середина дня, а несмачний жертовний опріснок ще дужче збуджував голод* (І. Білик).

3. *тільки мн., церк.* Те саме, що **Па́сха.** *У перший день Опрісноків, коли різано агнця пасхального, ученики йдуть до Єрусалиму й собі ж приготовляти пасху для Ісуса* (І. Франко).

ОПРІ́СНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для опріснювання. *Суднові опріснювальні установки призначені для отримання прісної води (дистиляту) з забортної (морської) води* (з навч. літ.); *У Сингапурі почалося будівництво першого у світі опріснювального заводу, який буде здатний обробляти як солону морську воду, так і прісну з сусіднього водосховища одночасно, економлячи енергію під час дощів* (з газ.); // Який опріснює, сприяє опрісненню. *Солоність антарктичних вод через опріснювальний вплив айсбергів не досягає 35 проміле* (з наук.-попул. літ.).

ОПРІ́СНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опрі́снювати.** *Холодоагенти не повинні розчинятися в опріснюваній мінералізованій воді і не мають бути токсичною речовиною в разі контактного виморожування* (з навч. літ.).

ОПРІ́СНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опрі́снювати** і **опрі́снюватися.** *Слід ураховувати, що для опріснювання 1 л води потрібно витратити близько 450 ккал енергії* (з навч. літ.); *У багатьох країнах сонячну енергію успішно використовують для опріснювання води, нагрівання й охолодження приміщень тощо* (із журн.).

ОПРІ́СНЮВАТИ, юю, юєш, **ОПРІСНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОПРІСНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., що.* Робити прісним, зменшувати вміст солей; очищати, звільняти від солей. *Без Гери Андріївни ми просто повмирали б від спраги. Вона нам допомагала опріснювати воду* (В. Нестайко); *В океані русло Конго продовжується у формі підводної борозни, яка спостерігається на відстані 150 км від берега. Величезні маси води, які виносить Конго, опріснюють океан на відстані кількох десятків кілометрів* (з наук. літ.); *Маленька атомна станція дозволить дослідникам опрісняти велику кількість морської води для господарського використання* (із журн.); *Вода покриває 71 % земної поверхні, проте прісної води часто не вистачає. Усе тому, що велика частина води знаходиться в океанах, опріснити її надзвичайно важко* (з наук.-попул. літ.).

ОПРІ́СНЮВАТИСЯ, юється, **ОПРІСНЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ОПРІСНИ́ТИСЯ,** ни́ться, *док.* 1. Ставати прісним; очищатися, звільнятися від солей. *Вода Чорного моря опріснюється головно внаслідок стоку таких найбільших річок, як Дунай та Дніпро* (з наук. літ.); *Найбільше в Європі солоне озеро Ельтон заповнене ропою, яка навесні опріснюється* (з наук.-попул. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **опрі́снювати, опрісня́ти.** *У модульній електростанції на морських хвилях спочатку близько 10 % морської води опріснюється на мембрані зворотного осмосу* (з наук.-техн. літ.); *Найдорожча у світі питна вода добувається не з артезіанських свердловин або льодовиків, а з глибин океану недалеко від узбережжя Гаваїв. Вона опрісняється, очищається й розливається у пляшки ємністю 0,06 літра* (з наук.-попул. літ.).

ОПРІ́СНЮВАЧ, а, *ч.* Апарат, прилад для очищення води від солей перегонкою. *У роботі розглянуто шляхи створення дешевих, екологічно безпечних і економічних інсоляційних опріснювачів морської води* (з наук. літ.); *Кожна яхта забезпечується водою (бак на 1000 літрів прісної води, а деякі яхти додатково — опріснювачем) та електрикою* (з мови реклами).

ОПРІСНЯ́ТИ *див.* **опрі́снювати.**

ОПРІСНЯ́ТИСЯ *див.* **опрі́снюватися.**

ОПРІ́Ч, *заст., діал.* **ОПРІ́ЧЕ, ОПРО́ЧЕ.** 1. *прийм., з род. в.* Те саме, що **крім.** *А наймичка невсипуща Щовечір, небога, Свою долю проклинає, Тяжко-важко плаче; І ніхто того не чує, Не знає й не бачить, Опріч Марка маленького* (Т. Шевченко); *Другого ж таки дня вчителеві не дали дров .. Опріче цього сторожеві звелено було не слухати, якщо вчитель казатиме робити* (Б. Грінченко); *Дуже я радий, що заїхав до Мілана. Такий чудовий собор, що кращого будинку, мабуть, у цілому світі нема .. Опріч собору мало чого цікавого* (М. Коцюбинський); *В тих торбах, опріч шкільних книжок, були напхані календарі, часословці, житія і які тільки знайшлися дома інші книжки* (С. Васильченко); *Ніч Очерети зове у гості, Ні птиць, ані людей, опріч Ясної зірки в високості* (А. Малишко); *Мав* [пан Циммерман] *підстави думати, що в цьому лісі мешкають й інші хижі звірі, опріч анаконди, а якщо се так, то мандрівка може виявитися надто небезпечною* (Ю. Винничук).

2. *присл., рідко.* Те саме, що **о́сторонь** 1, 2. *Ні, вони не всі вкупі, — ті опроче стають* (Сл. Б. Грінченка); *Соцький щосили хлюснув канчуком по крупу коня і, тепер уже остаточно, майнув опріч, низько схилившись над гривою* (Д. Білий).

3. *прийм., з род. в.* Те саме, що **о́сторонь** 4. *Нічого не пила, не їла, Опріч людей собі ходила* (Є. Гребінка); *— І сідать я не буду, і горілки твоєї пити не хочу, бо ти мене вразив в саме серце. Що я тобі таке? Чи наймит, чи попихач? Знайде собі Оникій шматок хліба і опріч тебе!* (І. Нечуй-Левицький).

ОПРІ́ЧЕ *див.* **опріч.**

ОПРІ́ЧНИЙ, а, е, *заст.* 1. Окремий. *Після чаю з усякими наїдками вже в пізню добу Грицько, на той вечір — Григорій, одвів Михайла Уласевича на спочинок в опрічний, надвірний невеличкий домок, де часом ночували приїжджі родичі, близькі й далекі, з котрими ще родались старі Гуковичі* (І. Нечуй-Левицький); *— А що ж нам чинити? — тупо глянув на Претича швагер Вовчий Хвіст. — Ви тут, у Києві... — Ти ж маєш опрічний полк! Той сумно похитав головою. Від переяславльської* [переяславської] *дружини Свейнальдр його одлучив* (І. Білик).

2. Відмінний від інших; особливий. *Цей чоловік якийсь опрічний од людей* (Сл. Б. Грінченка); *— Иди служи, годи Енею, Він зна военне ремесло; Умом і храбростю* [хоробрістю] *своєю В опрічнеє попав число* (І. Котляревський); *Мій батько був сердюк опрічний* (М. Зеров).

ОПРІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Абстр. ім. до **опрічний.** *Треба жити опрічному будинку Павла Петровича Рижова, купця ІІ гільдії, садибі-сироті, в усьому колишній. Історія позначилася на ній лише кусами: трохи окрадено вмеблювання, відтято шмат землиці з альтанкою: підтопталася опрічність* (із журн.).

ОПРОБКОВІ́ННЯ, я, *с., бот.* Дія за знач. **опробкові́ти.** *Ознаками нестачі бору є утворення жовтих жилок, їх опробковіння, суцільне пожовтіння й опадання листків, припинення росту пагонів, витікання камеді на гілках, опробковіння м'якоті плодів* (з наук. літ.); *Прищипування верхівок саджанців зупиняє їхній ріст і стимулює якнайшвидше опробковіння кори й визрівання деревини* (з навч. літ.).

ОПРОБКОВІ́ТИ, іє, *док., бот.* Перетворитися на пробку (у 1 знач.). *Обрізана навесні, навіть до початку сокоруху, лоза не встигає опробковіти і втрачає поживні речовини й воду, що негативно позначається на продуктивності виноградної рослини* (з навч. літ.); *Якщо волога й сира погода раптом різко змінюється сухою і спекотною, то фітофтора гальмується настільки, що далі зовсім не розвивається, а уражені ділянки плодів томата можуть навіть опробковіти* (із журн.).

ОПРОВА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, **ОПРОВОДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПРОВА́ДИТИ, ОПРОВО́ДИТИ,** джу, диш, *док., кого, заст.* 1. Супроводити, проводжати (у 1 знач.). *Самого графа не було на замку. Опроваджував нас його управитель і пояснював історію цього великопанського гнізда* (Б. Лепкий); *— Вже ж як хочете, дівчатка, а я вас опроводжу аж додому* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Се мої робітники! — радісно .. промовив пан Гаммершляг, обіймаючи роль господаря, який мав опровадити достойного гостя по всіх відділах фабрики* (І. Франко); *Братчики повинні були допомагати одне одному в пригоді, додержувати доброї злагоди між собою, навідуватись до хворих членів братства й опроводити до могили померших* [померлих] (С. Єфремов).

2. Випроваджувати, виряджати (у 2–4 знач.). *— Якого чорта ви прийшли? .. Вас треба так опроводити, Щоб ви і місця не найшли* (І. Котляревський); *Після важкої і тривалої розмови хлопця швидко опровадили в дорогу* (із журн.).

ОПРОВА́ДИТИ *див.* **опрова́джувати.**

ОПРОВОДЖА́ТИ *див.* **опрова́джувати.**

ОПРОВО́ДИТИ *див.* **опрова́джувати.**

ОПРОМІ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опромінити.** *Люблю луг, сонцем опромінений* (Уляна Кравченко); *Опромінені світлом електричних вогнів, сяють у вечірній млі диканські села і хутори* (І. Цюпа); *Опромінена своїм коханням, ніби травневим світлом, Уля відчула, зрозуміла, як щасливо починається її дівоче квітування* (В. Логвиненко); *Дозу рентгенівського або будь-якого іншого іонізувального випромінювання, поглинутого тканинами опроміненого тіла, вимірюють кількістю поглинутої тілом енергії в джоулях на 1 кг речовини* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який опромінився, зазнав шкідливого впливу іонізувальних променів. *Вова ще не закінчив училища, як вибухнув Чорнобиль, і його кинули в те пекло. Повернувся звідтіля опромінений і більше лежав у лікарні, ніж був удома* (Валерій Шевчук); // *у знач. ім.* **опромі́нений,** ного, *ч.;* **опромі́нена,** ної, *ж.* Той (та), хто зазнав шкідливого впливу яких-небудь променів. *Щойно відправлено до Москви ще одну групу опромінених, решту повезли по окільних районних лікарнях* (В. Яворівський).

ОПРОМІ́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **опромі́нений.** *До опромінювальних установок, використовуваних у теплицях, висувається ряд вимог, зокрема, щоб опроміненість рівномірно розподілялася по поверхні рослини і була достатньою для протікання основних процесів у розвитку рослин і формування врожаю* (з навч. літ.).

ОПРОМІ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опромі́нити** і стан за знач. **опромі́нитися.** *Обличчя в профіль виступало в тонкім і лагіднім опроміненні* (М. Івченко); *Вочевидь, епідеміологічні методи мають бути поєднаними з радіобіологічними, які запобігають повному прояву радіаційних ефектів хронічного опромінення* (з наук. літ.); *Найнебезпечнішим для людини є не зовнішнє, а внутрішнє опромінення. Це ті випадки, коли радіонукліди з повітрям, їжею, водою потрапляють в організм* (з наук.-попул. літ.); *Потім мені приписали лікувальні процедури в Головному госпіталі: згинання колін у механічних апаратах, ультрафіолетове опромінення в дзеркальній камері, масаж, ванни* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ОПРОМІ́НИТИ *див.* **опромі́нювати.**

ОПРОМІ́НИТИСЯ *див.* **опромі́нюватися.**

ОПРОМІ́НЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який використовують для опромінення. *Опромінювальний прилад на основі плоского світлодіода дозволяє використати лінійні джерела світла для створення великої світної поверхні* (з навч. літ.).

ОПРОМІ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опромінювати.** *Якщо рослинами затінити опромінювані сонцем стіни будинків, можна запобігти перегріву приміщень* (з навч. літ.); *Досліджується вплив зовнішнього шуму на динаміку змінювання щільності дефектів та температуру опромінюваного кристала* (з наук. літ.).

ОПРОМІ́НЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **опромінюваний.** *Опромінюваність персоналу визначається сумарним енергетичним навантаженням, яке не повинно перевищувати нормативну величину* (з мови документів).

ОПРОМІ́НЮВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **опромінювати** 3 і **опромінюватися** 3. *Завданнями радіаційного, хімічного, біологічного контролю є контроль опромінювання особового складу* (з навч. літ.); *За певних умов опромінене зерно сходило швидше від звичайного, проростало буйніше. І, крім того, від опромінювання ультракороткими хвилями гинули всі шкідники* (В. Владко); *Хвилюється Сергій, востаннє переглядаючи заздалегідь складені таблиці резонансних частот для всіх мінералів, що підготовані до опромінювання* (М. Дашкієв).

ОПРОМІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПРОМІ́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* 1. Освітлювати промінням. *Сонце сідає, Опромінює океан* (Л. Дмитерко); *Синій місяць химерною грою опромінив узор на вікні* (В. Сосюра); *І саме в момент його смерті на сході за виступом острова запломенів білий вогонь, сонячний німб .. Це сяйво опромінило загострене після смерті обличчя Монтгомері* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); * Образно. *Проходила* [Божа Мати] *по полю Обніжками, межами. Біль серце опромінив Блискучими ножами!* (П. Тичина); *Чаром божистим його опромінила з неба Афіна, — Всі зачудовано люди дивились, коли він проходив* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *перен.* Оживляти, зігрівати, сповнюючи яким-небудь почуттям, настроєм і т. ін. *На руках пекли мозолі, .. ноги підкошувала втома, але душу опромінювало таке ж нестримне бажання працювати* (О. Гуреїв); *— Пане гетьмане, .. світло ваших перемог опромінює нас* (Р. Іваничук); *Неперевершеними .. перлинами світової літератури є його* [Т. Шевченка] *поеми "Катерина" і "Наймичка", в основу яких покладено сільські бувальщини, прості історії сільських дівчат, що їх він опромінив немеркнучим сяйвом своєї поезії* (І. Франко); *Ой, коли ж любові тепло благодатне маси опромінить, душу зі сну збудить і загріє серце..?* (Уляна Кравченко); *Ласкава тепла посмішка опромінила .. їхні .. обличчя* (Я. Качура); *Посмішка змінила обличчя Воронцова і наче всього опромінила* (О. Гончар).

3. *спец.* Піддавати дії яких-небудь променів (у 3 знач.). *Найменш травматичними для лікування й видалення пухлин є радіохірургічні прилади — гамма-ніж (лише для пухлин головного мозку) та лінійний прискорювач (менш точний прилад, яким можна опромінювати різноманітні пухлини)* (з наук.-попул. літ.); *Сільськогосподарський інститут обрав завданням опромінювати ультракороткими хвилями насіння — зерно для посіву* (В. Владко); *На які тільки хитрування не пускався Платон: .. надівав на сліпого шолом з додатковими електромагнітами, опромінював його радіохвилями високої й низької частоти, вмикав ультразвукові генератори та інфразвукові свищики — анічогісінько!* (М. Дашкієв); *Після того як спори цвілі опромінили рентгенівськими променями, з'ясувалося, що спори пережили дозу рентгенівського випромінювання в 100 разів вищу від смертельної дози опромінення для людини* (з наук. літ.).

ОПРОМІ́НЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, *недок.,* **ОПРОМІ́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Освітлюватися промінням. *Вулиця опромінилася вранішнім сонцем;* * У порівн. *Ніні Остапівні перехотілося сперечатися. Вона подобрішала вся, пом'якшала, ніби опромінилася зсередини домашнім, затишним світлом* (Ю. Бедзик).

2. *перен.* Оживлятися, світлішати, прояснюватися під впливом якого-небудь почуття, настрою і т. ін. (про обличчя, погляд і т. ін.). *Чи її обличчя віддзеркалювало мажорний настрій батька, чи опромінювалось своїм, внутрішнім почуттям, але вираз щастя відверто світився на ньому* (Л. Дмитерко); *І суворе обличчя .. поволі опромінювалося виразом подиву й радості, здавалося, навіть глибокі зморшки на чолі розправляються, повертаючи патріархові молодечу натхненність* (О. Бердник); *Завдяки теплим паляницям і добрим словам Олександри Терентіївни кілька поколінь студентів-гірників доторкнулися до витоків народної мудрості, опромінилися теплом молитовних очей* (з газ.).

3. *тільки недок., спец.* Пас. до **опромінювати** 3. *В експериментах проростки сосни та молоді листки тютюну, насіння сосни опромінювалися рентгенівськими променями* (з наук. літ.); *Ступінь впливу електромагнітних випромінювань на організм людини залежить від багатьох чинників, у тому числі й розмірів поверхні тіла, яка опромінюється, та індивідуальних особливостей організму* (з навч. літ.).

ОПРОМІ́НЮВАЧ, а, *ч.* 1. Пристрій для впливу на об'єкти яким-небудь опромінюванням. *В основному бактерицидні опромінювачі застосовують у медицині. Але останнім часом їх стали широко використовувати і в домашніх умовах, оскільки ці пристрої добре знезаражують повітря і всі поверхні у приміщенні* (з газ.).

2. Елемент параболічної антени, який збирає радіовипромінювання, спрямоване на нього дзеркалом. *У фокусі антени встановлений опромінювач, який і приймає випромінювання певної довжини хвилі, відбите антеною* (з наук.-попул. літ.); *Радіотелескопи дуже великих розмірів можуть бути побудовані з великої кількості окремих дзеркал, що фокусують випромінювання на один опромінювач* (з навч. літ.).

ОПРО́СТАНИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. пас. до **опро́стати** 2. *За однією завісою з бархату він* [Мазепа] *помітив чиюсь присутність. Тихесенько, мабуть кісточками зігнутих пальців, било й било по важкій і від того опростаній дорогій тканині, і та озивалась кругами, що то скресали на мить, а то щезали, щоб виникнути ізнов* (Г. Колісник).

2. *у знач. прикм.* Просторий, вільний (про одяг). *Гетьманський одяг на ньому чомусь саме сьогодні помітно збільшився, висів опростаний, як ризи на схудлому попові* (Іван Ле).

ОПРО́СТАТИ, аю, аєш, *док., кого, що, діал.* 1. Визволити, звільнити *(див.* **звільни́ти**[1] 1). *Опростав мене батько від панської ласки* (Сл. Б. Грінченка).

2. *що.* Розправити *(див.* **розправля́ти**[1]), поправити (у 1 знач.). *Мельхиседек непомітно опростав поли, дозволив собі окинути поглядом, що ж воно таке діється довкруг...* (Г. Колісник); *Дійшло до вінця... Й не один зірвавсь, Розборкався, підвівсь, опростав спину* (І. Багряний).

ОПРО́СТАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., діал.* Визволитися, звільнитися (у 1, 2 знач.). *Промайнула воля..; опростались людські руки* (Панас Мирний); *Того року річка швидко опросталася від криги* (з газ.).

ОПРОСТИ́ТИ *див.* **опроща́ти.**

ОПРОСТИ́ТИСЯ *див.* **опроща́тися.**

ОПРОТЕСТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опротестува́ти.** *Його* [Блєднова] *вироки викликали серед публіки загальне незадоволення: майже 90 процентів його присудів були опротестовані у вищих інстанціях* (І. Франко); *Підприємство животіло під вічною загрозою векселів, які щохвилини могли бути опротестовані і тим самим потягти у безодню банкротства все підприємство* (Ірина Вільде); *Протест прокурора зупиняє дію опротестованого акта й підлягає обов'язковому розгляду відповідним органом або посадовою особою в десятиденний строк після його надходження* (з навч. літ.); // **опротесто́вано,** *безос. пред.* — *Мої векселі сьогодні зранку опротестовано, мій завод зараз опишуть, запечатають* (Д. Бузько); *Ухвалу (постанову) суду чи військового трибуналу може бути опротестовано прокурором або головою відповідного суду чи оскаржено особою, якій відмовлено в реабілітації* (з мови документів).

ОПРОТЕСТО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **опротесто́ваний.** *Опротестованість рішення суду.*

ОПРОТЕСТО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опротесто́вувати.** *Терміни й процедуру опротестовування результатів виборів, передбачені законом, тепер скорочено удвічі, що також радикально ускладнює встановлення істини й ставить під сумнів легітимність результату виборів* (з газ.).

ОПРОТЕСТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПРОТЕСТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Офіційно вимагати скасування або визнання неправочинним, незаконним і т. ін. якого-небудь рішення, розпорядження, судової ухвали і т. ін. *В лівобічній Україні тим часом тягалися за булаву Сомко і Золотаренко та все скликали ради, бо той, кого не вибрали, раз у раз опротестовував і добивався нової* (М. Грушевський); *Прокурор не опротестував вироку, а голова суду звелів зараз же випустити на волю всіх ув'язнених селян* (І. Франко); *Десь у Києві, а може, й у Москві якийсь прокурор, що наглядав за судовими вироками, натрапив на Євгенову справу й опротестував вирок. Який же це хуліганський вчинок — стріляти в портрети вождів!* (Б. Антоненко-Давидович); // Не погоджуватися з чим-небудь; заперечувати щось. *Наказ треба виконувати неодмінно .. Вказівку можна опротестувати. А пораду — можна й не брати до уваги* (П. Оровецький); *Дехто шляхетно кривився, що падає тінь на графа Монте-Крісто, якого зробили добрим янголом утікачів. Проте не знайшлося нікого, хто опротестував би статтю у газеті від імені графа Монте-Крісто* (М. Малиновська).

ОПРОТЕСТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опротесто́вувати.** *Мов із мішка посипалися нові позови. Судова машина відразу збільшила кількість пасажирів у рази, виправдувальні вироки масово опротестовувалися* (А. Кокотюха); *Рішення суду опротестовується у десятиденний термін* (з мови документів).

ОПРОТЕСТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опротестува́ти.** *Вибори київського голови (а ще більше — спроба їхнього судового опротестування стороною, яка програла) виявили слабкі місця закону про вибори* (з публіц. літ.); *Дії розгніваних поетів набагато перевершили саме лише опротестування результатів студентського поетичного конкурсу, про який згодом забулося* (з газ.).

ОПРОТЕСТУВА́ТИ *див.* **опротесто́вувати.**

ОПРОТИ́ВИТИ, влю, виш; *мн.* опроти́влять; *док., кого, що, діал.* Спротивити. *Постійним примусом опротивити дитині читання.*

Спроти́вити (опроти́вити) собі *див.* **спроти́вити.**

ОПРОТИ́ВІТИ, ію, ієш, *док., розм.* Спротивіти, остогидіти. *Учитель пізнав в нім директора трупи театральної. Той чоловік уже від першого погляду якось опротивів йому задля особливої прически* [зачіски] *свого волосся і бороди* (І. Франко); *Цілий світ йому опротивів* (О. Маковей); *Мені опротивіло місто, в якому жив. Опротивіли його дива, його зваби* (Ю. Мушкетик); // *безос. Йшли довго. Спочатку було цікаво .. Згодом почало набридати. А потім і зовсім опротивіло — хотілося вийти із строю, сісти на обочині, перепочити* (Ю. Збанацький).

ОПРОЦЕНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПРОЦЕНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Обраховувати проценти від якихось показників. *Під час виконання роботи студент одержує консультації з боку викладача, який контролює стан виконання роботи та опроцентовує її з огляду на затверджений деканатом графік* (з мови документів); *Ревізією було встановлено, що генеральний підрядник безпідставно опроцентував вартість доставки піску без наявності підтвердних документів, що спричинило завищення вартості робіт* (з газ.).

ОПРОЦЕНТО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опроценто́вувати.** *У разі закінчення робочих відносин незалежно від причин та форми вся сума боргу підлягає негайній оплаті й опроцентовується* (з мови документів); *Транзакції, проведені у кваліфікованих продавців, опроцентовуватимуться за річною процентною ставкою* (з газ.).

ОПРОЦЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опроцентува́ти.** *Як відомо, банки дуже швидко збанкрутують, якщо підвищувати лише опроцентування вкладів, але залишати на низькому рівні опроцентування кредитів* (з наук. літ.).

ОПРОЦЕНТУВА́ТИ *див.* **опроценто́вувати.**

ОПРОЦЕНТУВА́ТИСЯ *див.* **опроценто́вуватися.**

ОПРО́ЧЕ *див.* **опрі́ч.**

ОПРОШКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок., діал.* Ходити навпростець. *Хто опрошкує, той дома не ночує* (прислів'я).

ОПРОЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПРОСТИ́ТИ,** ощу́, о́сти́ш; *док., що, рідко.* Те саме, що **спро́щувати** 1. *Життя в усьому своєму різноманітті впливало на моду, опрощаючи костюм, забираючи непотрібне й підказуючи нове* (з навч. літ.); *Закон значно опростить експорт товарів, оскільки скасує контроль над поверненням валютної виручки при експорті робіт, послуг, прав інтелектуальної власності* (з газ.).

ОПРОЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОПРОСТИ́ТИСЯ,** ощу́ся, о́сти́шся, *док., рідко.* Те саме, що **спро́щуватися** 1, 2. *Я вирішив зробити собі інтелектуальне розвантаження, тобто не мислити більше необхідного і психічно опроститися...* (Валерій Шевчук); *Ознакою "хорошого тону" вважалося підроблятися під робітничу некультурність, поведінку, мову, побут, уникати пристойного одягу, "опрощатися" в інтелектуальній культурі* (з навч. літ.); *Враз господар опинився, дійсно, на землі, враз опростився до звичайної міри і — заливаючись сміхом — потягнув гостя в холодні сінці й натоплену кухню* (Олекса Ізарський); *Якщо раніше соліст співав про потребу боротьби із системою та філософськи осмислював це, то тепер він відчутно побрутальнішав та опростився* (із журн.).

ОПРОЩЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., рідко.* Той, хто опрощається, опростився. *Передо мною став суворий образ старого "опрощенця", — я згадав, як ми товариством ховали його* (Леся Українка); *Толстой — "граф", про що ніколи не забували ані на Заході (і про що сам "опрощенець" також ніколи не забував), ані в Росії* (Є. Маланюк).

ОПРОЩЕ́НКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **опроще́нець.** *Не схожа на опрощенку жінка.*

ОПРО́ЩЕННЯ, я, *с., лінгв.* Процес, унаслідок якого слова, утворені з кількох морфем, сприймаються згодом як морфологічно нерозкладні; спрощення (у 3 знач.). *Засвоєння іншомовної лексики забезпечується її адаптацією, викликаною специфікою говірок. Це насамперед заміна окремих звуків, метатеза, опрощення, декореляція, епентеза та інші зміни в запозичених апелятивах* (з наук. літ.); *При частковому (неповному) опрощенні залишки колишньої подільності певною мірою зберігаються* (з навч. літ.).

ОПРОЩЕ́ННЯ[1], я, *с., рідко.* Дія за знач. **опрости́ти, опроща́ти** і стан за знач. **опрости́тися, опроща́тися.** *Сократ шукав його* [щастя] *в пізнанні самого себе, Сковорода — у внутрішньому світі людини, Толстой — в опрощенні й непротивленні злу* (П. Тичина); *Л. Толстой устами Анни Кареніної розвінчує лицемірство й нещирість вищого світу, і це узгоджується з його життєвою позицією зближення з народом, опрощення* (з навч. літ.); *Навіть те, що творчість Т. Шевченка була недоступна громадськості, полегшувало справу опрощення поета. Він, мовляв, усім зрозумілий і "цілком народний"* (з газ.).

ОПРОЩЕ́ННЯ[2], я, *с., заст.* 1. Прощання. *Як я із города Пирятина виїжджав, Опрощення з отцем і маткою не брав* (з думи).

2. Прощення. *Чи вже ж то вина така, що нема їй опрощення довіку?* (Панас Мирний); *Мамо моя! .. Хочу твоє опрощення мати* (Б. Лепкий).

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння *див.* **бра́ти; Проси́ти (блага́ти, моли́ти** *і т. ін.)* **проще́ння (опроще́ння)** *див.* **проси́ти.**

ОПРОЩЕ́НСТВО, а, *с.* Поведінка, спосіб життя опрощенця. — *Ти проповідуєш опрощенство якесь! Невірно це!* (О. Донченко); *"Європеїзм" російських західників — це зовсім не європейський контекст. Це, радше, спотворення складної європейської інтелектуально-духовної поліфонії у напрямкові утилітаризму, "опрощенства", догматизації* (з публіц. літ.).

ОПРУ́Г, а, *ч., заст.* Упруг. *Коли б йому* [панові] *в одну руку — опруг та в другу — пів опруга, а в третю й зовсім нічого, — отоді б нехай він похазяйнував!* (С. Васильченко); *Бідняцькі осьмини та опруги лежали перелогами. Своя нива кожного цікавила мало — лежала несіяна, неорана* (А. Головко); *Поширеним народним способом вимірювання площі земельних ділянок була десятина. Побутували також такі народні міри, як морг, день, опруг, лан, півланок, обріз, клітка. Деякі з них означали кількість часу для обробітку або кількість зібраного врожаю з певної площі* (з навч. літ.).

ОПРЯ́ГА, и, *ж., заст.* Смерть. *Нехай на її* [неї] *опряга прийде* (Сл. Б. Грінченка); *У тітки Лизавети нагло помер чоловік. Тільки з війни повернувся, тільки вони жити почали, радіючи одне одному, а до нього — опряга... Казали, од ран, принесених з війни* (В. Чемерис).

ОПРЯГТИ́СЯ, яжу́ся, яже́шся; *мин. ч.* опрі́гся, ряглá́ся, ло́ся; *док., заст., зневажл.* Те саме, що **помéрти.** *В сей день його отець опрягся* [опрігся], *Як чикилдихи обіжрався* (І. Котляревський); — *Дядиночко! ідіть раду давайте, холера* [верблюд] *опряглася (здохла). — Чи вже? — Їй же богу!* (О. Кониський).

ОПРЯДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПРЯ́СТИ,** яду́, яде́ш, *док., кого, розм., рідко.* Те саме, що **обпряда́ти.** *Хто мене буде опрядать?* (Сл. Б. Грінченка).

ОПРЯ́СТИ *див.* **опряда́ти.**

ОПРЯ́ТАТИ *див.* **опря́тувати.**

ОПРЯ́ТУВАТИ, ОПРА́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОПРЯ́ТАТИ, ОПРА́ТАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, діал.* Прибирати, чепурити. — *Дякувати дощеві, — сказала Катерина* [до Кривоноса], *опратуючи разом і себе, і хату, і малих дітей.., — а то, може б, ви й не заглянули* (П. Панч); — *Прийшла сюди покійного опрятувати чи нюшити? — грізно запитав Іван. — Опрятають Мокрина і твоя Явдоха, — незворушно відказала Гапка. — Там мені роботи нема* (Валерій Шевчук); *Вона її* [піч] *попідводила, помастила, опрятала* (П. Чубинський).

ОПТ, у, *ч.* 1. Купівля і продаж товарів великими кількостями, партіями. *До групи підприємств регіонального рівня належать збутові підрозділи промислових підпри- ємств (опт виробника), а також оптові структури великих роздрібних підприємств (опт роздрібного торговця)* (з навч. літ.); *Майже ніде не видно цінників — хіба що на розвішених зразках одягу, виставленого на продаж. Часто трапляються таблички "тільки опт"* (з газ.); // Товар, який продається у таких кількостях. *Цукор і крупи на базі — це, як правило, завжди опт* (з газ.).

2. *у знач. присл.* **о́птом.** Великими партіями, у великих кількостях; усе разом, гуртом (про купівлю-продаж товарів); протилежне в р о з д р і б. *Ходять* [перевдягнуті злочинці] *по магазинах, під різними приводами вилучають картки за день, переважно хлібні або на цукор. Потім через своїх людей оптом скидають ці талони спекулянтам* (А. Кокотюха); *Торік практично увесь урожай сорго посередники придбали оптом і вивезли за кордон* (з газ.); * Образно. *Він* [Юзефович] *завше лаяв інородців, але на роздріб, а йому дуже хотілося лаяти їх оптом* (В. Самійленко); *Гартман скуповував сенаторів оптом, а оскільки конкурентів у нього не було, сенатори йшли по досить дешевій ціні* (М. Білкун).

ОПТА́ЙП, а, *ч.* Поліграфічний апарат для отримання окремих оптично змінених рядків фотонабору. *Сьогодні в поліграфії оптайпи використовують нечасто* (із журн.).

ОПТА́НТ, а, *ч., юр.* Особа, яка має право на оптацію. *Якщо йдеться про релігійний аспект адаптації оптантів із Чехословаччини, то відмінність поміж обрядом православним та греко-католицьким спершу не була так помітна оптантам, як це виявилося пізніше* (із журн.).

ОПТА́НТКА, и, *ж., юр.* Жін. до **опта́нт.** *Оптантка вимагала записати її словачкою, бо думала, що цим буде вважатися за свою, а не за чужинку* (з газ.).

ОПТАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Бажальний спосіб дієслова. *Бажаність як лінгвістичне поняття, пов'язане з категорією модальності, складає основний зміст модального значення оптатива й означає емоційно-вольовий вияв потреби мовця у здійсненні чогось* (з наук. літ.).

ОПТАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до оптатива. *У бажальних, або оптативних, реченнях, як відомо, повідомляється про бажання мовця встановити відповідність між змістом речення і реальністю* (з наук. літ.).

ОПТА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* Вільний вибір особою громадянства тієї чи іншої держави в разі переходу частини території від однієї держави до іншої або проголошення частини території колишньої держави новою незалежною державою. *Передбачалося включення до мирного договору постанов про свободу вибору (оптацію) громадянства* (з наук.-попул. літ.); *Оптація повинна провадитися в суворій відповідності до принципів самовизначення націй та інших загальновизнаних принципів міжнародного права* (з мови документів).

О́ПТИК, а, *ч.* 1. Фахівець із оптики. — *Чорт забирай! — пробурмотів невгамовний Думбадзе. — Така проблема* [ефект опромінювання різними променями спектра] *не раз уже поставала перед оптиками й хіміками* (Ю. Смолич); *Шарптон за фахом оптик. Він часом допомагав Кривошеєву* (М. Руденко); *Цей телескоп був найамбітнішим проєктом Університету, над ним уже п'ятий рік працювала велика команда фахівців різного профілю, від механіків, оптиків і власне астрономів до спеціалістів з теоретичної та прикладної магії* (О. Авраменко); *Перший оптичний мікроскоп створив ще в 1590 році голландський оптик Захарія Янсен* (з навч. літ.).

2. Той, хто виготовляє оптичні лінзи, прилади або торгує ними. *Зазвичай оптик сам доставляє нові окуляри до Ватикану, але цього разу Папа Римський Франциск наполіг на тому, щоб самостійно відвідати магазин* (із журн.); *Щоб допомогти хворим, які мають слабкий зір, оптики збільшують кількість діоптрій у скельцях* (з газ.).

О́ПТИКА, и, *ж.* 1. Розділ фізики, що вивчає оптичне випромінювання, його поширення, властивості та закони. *Нелінійна оптика як наукова галузь сформувалася після виникнення лазерів — джерел інтенсивного, когерентного, монохроматичного оптичного випромінювання* (з наук. літ.); *В нім* [у чоловікові] *відбувалося тепер щось подібне до розколювання світла в оптиці* (І. Франко); *Скажімо, Ісаак Ньютон, вважаючи світло за потік частинок, створив свою геометричну оптику, і вона чудово служила людині, аж поки явища інтерференції не змусили перейти до хвильової теорії* (М. Дашкієв).

2. *збірн.* Прилади, інструменти, вигот. з урахуванням законів відбивання і заломлення світла. — *Полундра!.. — крикнув шофер і повів очима на високу гору, на якій уже сиділи німці. — Він усе бачить. У нього оптика — цейс* (В. Кучер); [Б у д к о:] *Візьміть цю оптику від мене на добрий спомин. Таких окулярів у Києві небагато, можете мені повірити* (В. Собко); *Танкістові щось здалося — може, блиснула оптика, — навів гармату і вистрелив* (Л. Костенко); *Втекло з годину, як снайпер застукав мене на відкритій місцевості; вже й смеркалося, а він усе пантрував і пантрував, вистежуючи кожен мій порух через оптику свого прицілу з інфрачервоною підсвіткою* (Л. Кононович).

3. *перен.* Спосіб бачення, розуміння чогось. *"Подвійна оптика" погляду на духовну ситуацію дев'яностих — "внутрішньоукраїнська" й "міжнародна" (з неминучим, проте, збереженням "української перспективи") — зумовила, своєю чергою, й "тріадичну" побудову "Хронік..."* ["Хроніки від Фортінбраса"] (О. Забужко); *Ви неодноразово стверджуєте, що людина може віднайти втрачений рай, а навіть повернутися в нього, просто змінивши оптику бачення* (Ю. Іздрик); *Ідеться не лише про своєрідне безкомпромісне проникнення культури економічно сильнішої країни в культуру економічно слабшої. Це однобічна й зарозуміла оптика економічно сильнішого, котрий вважає, що і його культура перебуває на вищому рівні* (з наук.-попул. літ.); *Нині змінюється оптика сприйняття форм, мистецтво змушене шукати інакші перспективи* (із журн.).

△ **(1) Анаморфо́тна о́птика** — оптика, що стискає зображення по горизонталі, залишаючи практично незмінною його вертикальну складову. *Анаморфотна оптика буває двох видів: спеціальні анаморфотні об'єктиви й анаморфотні насадки, які встановлюють при зніманні перед звичайними об'єктивами* (з наук. літ.); *Анаморфотна оптика застосовується в широкоекранному кіно для того, щоб було можливо на стандартній 35-міліметровій плівці розміщувати зображення, які вдвічі перевищують за шириною звичайні* (з наук.-попул. літ.); **(2) Волоко́нна о́птика** — оптична система передавання світла й зображення тонкими світловодами; розділ оптики, що вивчає такі системи. *Революція 80-х років минулого століття в системі засобів передавання інформації, коли на зміну кабельним лініям зв'язку прийшла волоконна оптика, дала можливість на порядки збільшити пропускну спроможність ліній зв'язку, позбавила їх впливу радіоперешкод* (з наук. літ.); *Волоконну оптику сьогодні ефективно використовують у системі передавання даних, системах передавання зображення й освітлення, у давачах фізичних величин* (з наук.-попул. літ.); **(3) Ква́нтова о́птика** — розділ фізики, що вивчає статистичні властивості світлових полів з погляду квантової теорії Планка. *Основна ідея квантової оптики полягає в гіпотезі про те, що світло випромінюється та поглинається певними дискретними порціями — квантами* (з навч. літ.); **(4) Фізіологі́чна о́птика** — розділ оптики, що вивчає сприйняття світла живими істотами та їхні зорові відчуття. *Вивчення та пояснення ілюзії з погляду фізіології зору, фізіологічної оптики та психофізики нададуть можливість обґрунтовано підходити до використання того чи іншого виду ілюзій у дизайні* (з наук. літ.).

ОПТИМА́ЛЬНИЙ, а, е. Який найбільше відповідає певним умовам, вимогам; найкращий із можливих. — *Потрібно зібрати дані за кілька років і виробити оптимальний варіант. — А це можливо? — Чого ж. Один англійський інженер пів року спостерігав гру в рулетку в Монте-Карло. Зібрав дані й вивів формулу виграшу* (Г. Усач); *Тепер до завтра ніхто не зможе дозволити рух на магістралях. Ніхто. Навіть директор Центру. А завтра наполегливий пошук оптимального варіанта щасливо закінчиться* (О. Тесленко); *Метод штучних рифів діє на основі принципу стимулювання біологічних процесів у певному районі через створення оптимальних умов існування для морських організмів* (з наук. літ.).

ОПТИМА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оптима́льний.** *Оптимальність використання ресурсів та стійкість до відмов є основними перевагами розподіленої системи оброблення інформації* (з наук. літ.); *Керуючись принципом оптимальності при виборі методів навчання, необхідно пам'ятати, що кожен метод орієнтований на розв'язання певного кола педагогічних завдань* (з навч. літ.).

ОПТИМА́ЛЬНО. Присл. до **оптима́льний.** *Треба сказати, що в цей час погода видалася оптимально благополучною і сприятливою* [для зйомок] (О. Довженко); *З епатажністю проблем не виникало — ідеї фонтанували, реалізація не барилася, натомість особистий трудоголізм швидко довів: річ не стільки в інтенсивності, скільки у потребі оптимально організувати процес* (Г. Вдовиченко); *Регулювання нових економічних відносин потребує гнучкої податкової політики, яка дозволяла б оптимально щодо конкретних умов пов'язувати інтереси держави з інтересами товаровиробників та рядових платників податків* (з наук. літ.).

ОПТИМА́Т, а, *ч.* У Стародавньому Римі — прибічник правління сенату й супротивник реформ (особливо аграрних). *Оптимати виступали проти розширення римського громадянства і шукали шляхів до збереження традицій предків, неписаних законів і правил поведінки* (з наук. літ.); *Оптимати мали за мету обмежити в Римі владу народних зборів і плебейських трибунів, а також розширити можливості сенату* (з наук.-попул. літ.).

ОПТИМЕ́ТР, а, *ч.* Оптичний прилад для особливо точного вимірювання лінійних розмірів тіл. *Конструктивно оптиметри виконують у вигляді масивних вимірювальних засобів із чавунними стояками та екранами* (з наук. літ.); *Вертикальні й горизонтальні оптиметри розрізняються конструкцією станини* (з навч. літ.).

ОПТИМІЗА́ТОР, а, *ч.* 1. *інформ.* Апаратний або програмний засіб, здатний знаходити й підтримувати оптимальний, найбільш вигідний режим керованого процесу. *Крім розміру таблиць, оптимізатор розподілених запитів ураховує також безліч додаткових параметрів, зокрема статистику розподілу даних по вузлах, обсяг даних, переданих між вузлами, швидкість комунікаційних ліній, структури збереження даних тощо* (з наук. літ.); *Оптимізатор часу простоювання дає змогу налаштувати виконання дефрагментації завантажувального тому чи локального диска під час бездіяльності комп'ютера* (з навч. літ.).

2. *фарм.* Препарат, признач. для оптимізації функціонування організму. *Впровадження у клінічну практику нових класів фармакологічних препаратів (оптимізаторів церебрального кровотоку і метаболізму, гіпотензивних і антисклеротичних засобів) дозволить запобігати важким проявам прогресуючого судинного ураження головного мозку та ефективніше лікувати їх* (з наук. літ.).

3. Те, що дозволяє оптимізувати якийсь процес. *Комунікативні ігри поділяють на "ігри-енергетизатори" (на початку заняття) та "ігри-оптимізатори" (наприкінці заняття). Метою останніх є розвиток рефлексії* (з навч. літ.); *Велосипед для мене — це транспорт, оптимізатор часу і відстані, розрядка, тренажер* (з газ.).

ОПТИМІЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до оптимізації. *Оптимізаційний ландшафтно-екологічний аналіз основних типів ландшафтної структури території здійснюють за допомогою екологічно зумовлених показників* (з наук. літ.).

ОПТИМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Вибір найкращого варіанта з усіх можливих; надання чому-небудь оптимальних характеристик, співвідношень. *Тепер він* [капітан] *займається оптимізацією податковкладень і скеровуванням надлишкових капіталів* (С. Андрухович); *Майка чітко викладає пропозиції щодо оптимізації й перерозподілу обов'язків серед співробітників відділу* (Люко Дашвар); *Оптимізація сортової структури посівів є важливим заходом збільшення валових зборів зерна* (з наук. літ.); *Оптимізація серцевої діяльності людини протягом життя означає зниження частоти серцевих циклів і поліпшення кровопостачання організму* (з наук.-попул. літ.); *Праці В. С. Михалевича — це вагомий внесок у розвиток математичних методів оптимізації* (із журн.).

ОПТИМІ́ЗМ, у, *ч.* Світосприймання, перейняте бадьорістю, життєрадісністю, твердою вірою в краще майбутнє, в успіх; протилежне п е с и м і з м. *XVIII століття з Ляйбніцом і Руссо на чолі було добою оптимізму* (В. Підмогильний); *Проблиски оптимізму тут же заливало гірке усвідомлення: а на чому виростуть ті майбутні вчені, коли готові праці вже нині стали непотрібні?* (Р. Іваничук); *Але мій роман книжкова індустрія не прийняла. Сказали, що написано добре, як для цієї серії, можна, мовляв, і гірше писати, але замало оптимізму* (В. Чемерис); *Золотий мій, найдорожчий Асуро! Сльози стоять мені в очах, коли я дивлюся на тебе, такого молодого, гарного, повного надій та оптимізму* (Любко Дереш); *Коломийки відзначаються багатим гумористично-сатиричним змістом. Вони є виразом глибокого народного оптимізму* (з наук.-попул. літ.).

ОПТИМІЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оптимізува́ти.** *Процес аудиту може бути оптимізований сегментуванням циклів господарських операцій* (з наук. літ.); *Більшість соціально-політичних конфліктів може бути оптимізована на будь-якому рівні та стадії, але для цього необхідно опанувати механізм управління ними* (з навч. літ.); // **оптимізо́вано,** *безос. пред. Оптимізовано програму інтенсивного лікування сепсису вдосконаленням етапів місцевого лікування первинного гнійного осередку* (з наук. літ.).

ОПТИМІЗУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який допомагає оптимізувати що-небудь. *Стрес учителя може мати і позитивний, оптимізувальний вплив на діяльність, і негативний аж до повної дезорганізації* (з наук. літ.); *Зміни в програмі може робити програміст або оптимізувальний компілятор* (з навч. літ.).

ОПТИМІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Здійснювати оптимізацію. *Катастрофічно падав зір, я пов'язував це з нелюдськими обсягами часу, що я його проводив біля комп'ютера, оптимізуючи систему обліку, документообігу, поставок товарів* (Любко Дереш); *Обираючи методи вирішення транспортних завдань, починають з визначення допустимого початкового рішення, оптимізуючи його з часом* (з навч. літ.); *Кейтаро оптимізував технологію* (М. Кідрук); *Табірне начальство намагалося оптимізувати роботу нашої бригади, впроваджувало різні ініціативи, тільки з цього нічого корисного не виходило* (А. Кокотюха); *Ідея замкнутої вентиляції не нова, її ще 200 років тому хімік Джозеф Прістлі запозичив у природи. Він спробував оптимізувати повітря для миші, посадженої під скляний ковпак, поставивши туди горщик з м'ятою* (з наук.-попул. літ.); *Люди все частіше користуються інтернетом на мобільних пристроях. Оптимізуйте свій вебсайт, щоб він правильно відображався на всіх пристроях* (з мови реклами).

ОПТИМІЗУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док.* 1. Зазнавати оптимізації. *Для багатьох компаній розпочнеться епоха змін. Неефективні ліквідуються, реорганізуються або приватизуються, а структура інших повинна оптимізуватися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оптимізува́ти.** *Оптимізація ландшафтів передбачає збереження та відновлення ландшафтно-екологічної різноманітності в межах території, що оптимізується* (з наук. літ.).

ОПТИМІ́СТ, а, *ч.* Оптимістично налаштована людина; протилежне п е с и м і с т. *Я завжди був великим оптимістом і дотепер не втратив віри у людей, у перемогу всього світлого над темрявою і злом* (М. Коцюбинський); — *Скоро всіх невинних повипускають на волю, — просторікував один з оптимістів* (А. Дімаров); *Він* [Опанас Заливаха] *все той же — захоплений, як дитина, і премудрий, мов Соломон. Витончений естет і водночас — палкий українець. Песиміст розумом і оптиміст емоцією* (І. Жиленко); *Спостерігаючи за оптимістами і песимістами, виділили дев'ять градацій емоційного тонусу: від життєрадісних "хлопців-друзяк" до "сухарів"* (із журн.).

ОПТИМІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Сповнений оптимізму; життєрадісний; протилежне п е с и м і с т и ч н и й. *Твори Руставелі — ані в огні не горіли, ані в воді не тонули! І були вічні в своїй свіжості, і були оптимістичні* (П. Тичина); *Полтава повнилась оптимістичними чутками, які здебільшого і народжувались тут же, в самому місті* (О. Гончар); *Наркотичний холод кавказьких гір діяв якось амбівалентно: з одного боку, він навіював відчайдушну бадьорість, а з іншого — паралізовував волю, що вкупі спонукало до швидкого прийняття віри в оптимістичний фаталізм* (В. Кожелянко); // Який ґрунтується на оптимізмі. — *Оптимістична філософія! Справді, оцей лісорозсадник дає факти для філософствування* (М. Чабанівський); *Воістину дивний стан: ще оптимістична безнадія чи вже безнадійний оптимізм?!* (Олекса Ізарський); *Ми ще якийсь час проговорили, розглядаючи різні варіанти, від доволі оптимістичних до найпохмуріших, та врешті нас здолав сон* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОПТИМІСТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оптимісти́чний.** *Особливості творчості І. Багряного — в злободенності тем, сюжетів, у своєрідному, лише йому властивому стилі, в оптимістичності та ідейності, в епічному розмахові та в драматичному розгортанні дії* (О. Шугай); *Саме проблема ролі народу в культуротворенні стала одним із головних надбань Просвітництва, практичним результатом розвитку відкритого ним принципу історизму, оптимістичності його світобачення* (з наук. літ.).

ОПТИМІСТИ́ЧНО. Присл. до **оптимісти́чний.** *Незважаючи на каліцтво, Гнатко не журився, не стогнав — він дивився на світ оптимістично* (П. Козланюк); *Під ритмічний стукіт коліс та черговий дзенькіт склянок веселий і оптимістично настроєний Сідалковський сипав цитатами* (О. Чорногуз); *Чотири роки тому все починалося дуже оптимістично. Ліда запросила Стаса додому, нянька Ангеліна напекла веселого печива з помаранчевими усмішками* (Люко Дашвар).

ОПТИМІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **оптиміст.** *Я все ж таки трошки оптимістка.., і думаю, що світ іде не до гіршого, а до кращого* (Леся Українка); [К р и н и ц ь к а:] *Чого вішати* [голову]? *На помилках учимось ..* [Н а т а л я:] *От оптимістка!* (І. Микитенко); — *Ти хоч запам'ятовуй, як вернутися, — попросила Редька, — бо в мене ж зовсім кретинізм топографічний, а назв сіл ми не знаємо .. — Вернутися... Та ти оптимістка, як виявилося* (І. Карпа).

О́ПТИМУМ, у, *ч., книжн.* Сукупність найсприятливіших умов для чого-небудь. *Наступного дня він взявся до праці ще ретельніше, але матеріал був ще нудніший.., бо в книзі одноманітно й настирливо торочилося про оптимум вологості та про резерви міцності, кути нахилу та коефіцієнти зсуву* (М. Дашкієв); *Лише коли корабель відбував у тривалий політ, літно-навігаційну службу поповнювали до необхідного оптимуму* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Численні дослідження показали, що вищі або нижчі від оптимуму температури негативно впливають на розвиток мікробних культур* (з наук. літ.); *Кліматичні оптимуми визначено для всіх міжльодовикових періодів і для голоцену* (з наук. літ.); *Норма — це стан функціонального оптимуму. При нормі настає динамічна рівновага, яку описує система рівнянь* (з навч. літ.).

ОПТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до оптики. *Оптичний спектр вказує на близькість зоряного складу ядра галактики до зір сферичної підсистеми нашої Галактики* (з наук. літ.); — *Ось ви бачите смеречину. Така собі деревинка незавидна, а вона ж дає так званий бальзам для оптичної промисловості* (М. Чабанівський); // Який ґрунтується на законах оптики. *Винахід лазерів відкрив ще одну можливість здійснення міжзоряного зв'язку — оптичним методом* (з наук.-попул. літ.); // Виготовлений, сконструйований із застосуванням лінз. *Оптичний приціл до неї* [снайперської гвинтівки], *як я тепер згадав, був замкнений у скрині* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

2. Здійснюваний за допомогою світла; світловий, зоровий. — *Містере ван Гофф, — Кларнес схопив професора за руку, — це не Дженні. Перед вами оптичне зображення Дженні, секрет якого поки що не з'ясовано* (В. Чемерис); *Щоб удосконалити техніку живопису, майстри стали вивчати оптичні ефекти. Специфічність візуального сприйняття стала основою імпресіонізму, а інтерес до геометричних форм поклав початок кубізму* (з навч. літ.).

Опти́чний обма́н <Опти́чна облу́да *(діал.* **лу́да)>** *див.* **обма́н.**

△ **Зорова́ (опти́чна) ілю́зія** *див.* **ілю́зія; Опти́чне волокно́** *див.* **волокно́; Опти́чне скло** *див.* **скло; Опти́чний мікроско́п** *див.* **мікроско́п; Опти́чний носі́й** *див.* **носі́й.**

ОПТИ́ЧНО. Присл. до **опти́чний.** *Нафта є оптично активною, тобто здатна повертати площину поляризації світла. Під дією ультрафіолетового проміння вона світиться в голубих, жовто-бурих і бурих тонах з різною інтенсивністю* (з наук. літ.); *Люди з баграми працювали на дахах, щось розтягували, оптично зменшені відстанню, освітлені червоними відблисками загравища* (О. Гончар); *Навіть найпростіша заміна фіранок рідко завершується успіхом з першого разу, адже стіни і підлога настільки криві, що доводиться вирівнювати полотнища оптично* (Н. Сняданко).

ОПТОАКУ́СТИКА, и, *ж., техн., фіз.* Розділ фізики, що вивчає взаємодію світлових і звукових хвиль у твердих, рідких та газоподібних середовищах. *Сьогодні оптоакустика розвивається дуже швидко, оскільки досліджувані тут ефекти дають важливі результати як фундаментального, так і прикладного характеру* (з наук. літ.).

ОПТОАКУСТИ́ЧНИЙ, а, е, *техн., фіз.* Стос. до оптоакустики. *Автори пропонують оптоакустичний метод у діагностиці раку. В основі методу лежить здатність наночастинок золота під впливом ближнього інфрачервоного світла виділяти тепло* (з наук. літ.).

ОПТО́ВАНИЙ, а, е, *юр.* Дієпр. пас. до **оптува́ти.** *Оптоване громадянство.*

ОПТО́ВИЙ, а, е. Який здійснюється оптом; гуртови́й *(див.* **гуртови́й²**). *Підприємство займається посередницькою діяльністю (оптова торгівля), виробництвом морозива, наданням послуг зі зберігання та заморожування напівфабрикатів* (з мови документів); // Стос. до торгівлі оптом; пов'язаний з торгівлею оптом. *До них причепився зовсім п'яний чоловік Хоменкової сестри, власник оптового магазину в Києві* (Л. Смілянський); *У Лондоні, де я зараз живу і працюю, щороку все ширшає харчова сцена. Ресторани світового класу та кухарі-новатори з одного боку, дешеві оптові ринки із обличчями будь-якого кольору з іншого, інгредієнти та впливи з усього світу* (С. Пиркало); *Оптова ціна нової техніки великою мірою залежить від технічних параметрів* (із журн.); // Який купує або продає оптом, у великих кількостях. *Принципові розходження і суперечки виникали лише навколо ціни. Сенатор хотів більше, покупець давав менше. Відомо, що виграє оптовий покупець* (М. Білкун); *Проміжною ланкою між роздрібною торгівлею і промисловістю є оптові організації* (з газ.).

ОПТОВИ́К, á, *ч., розм.* Підприємець, який займається оптовою торгівлею. *Він потягнувся за телефоном, набрав номер знайомого оптовика і з льоту купив у нього партію гіпсокартону* (С. Жадан); *Оптовики вже відреагували на підвищення цін на нафтопродукти* (із журн.); // Той, хто купує або продає оптом. *Я зробив так, аби відповідні люди дізналися: є оптовик на велику партію кокаїну* (А. Кокотюха); *Торговки, перекупки, або, як зараз кажуть, оптовики, відривали з руками привезені фрукти ще при вході на базар* (з газ.).

ОПТОВОЛОКНО́, á, *с.* Скорочення: оптичне волокно *(див.* **волокно́**). *Кінчик оптоволокна розігрівається та витягується, що дає змогу отримати конічну форму зонда* (з наук. літ.); *Лінія оптоволокна завдовжки 450 км зв'язала два міста: Париж та Ліон. Завдяки новій системі телекомунікацій доступ у мережу в будинках користувачів Франції тепер буде швидший і стійкіший* (із журн.).

ОПТОВОЛОКО́ННИЙ, а, е. 1. Стос. до оптоволокна. *Джерсі стала першою країною у світі, яка зробила оптоволоконний зв'язок доступним для кожного користувача* (з навч. літ.); *Учені можуть виявляти землетруси за допомогою вже наявної оптоволоконної мережі комунікаційних компаній* (із журн.).

2. Вигот. із оптоволокна. *Він підвів мене до терміналу праворуч від капітанського крісла, узяв підключений до консолі оптоволоконний шлейф і під'єднав його вільний роз'єм до свого імпланта* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Оптоволоконні кабелі передають інформацію практично зі швидкістю світла і використовуються телекомунікаційними компаніями по всьому світу* (із журн.).

ОПТОЕЛЕКТРО́НІКА, и, *ж.* Галузь фізики і техніки, що використовує ефекти взаємного перетворення електричних і оптичних сигналів. *Науковою основою оптоелектроніки є фізична оптика, фізика і техніка напівпровідників, напівпровідникове приладобудування, схемо- і системомеханіка* (з наук. літ.); *Для ізоляції електричних кіл використовують окремі пристрої оптоелектроніки — оптопари — резисторні, діодні, транзисторні, тиристорні та ін.* (з навч. літ.).

ОПТОЕЛЕКТРО́ННИЙ, а, е. Стос. до оптоелектроніки. *У статті розроблені рекомендації щодо апаратної реалізації високошвидкісного оптоелектронного комутаційного вузла, здатного організувати високопродуктивний обмін даними* (з наук. літ.); *У різних електронних пристроях використовують оптоелектронні інтегральні мікросхеми, у яких здійснюється оптичний зв'язок між окремими вузлами або компонентами для ізоляції їх один від одного* (з навч. літ.).

ОПТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання та визначення гостроти зору. *Підбір окулярів при далекозорості відбувається за допомогою оптометра* (з навч. літ.).

ОПТОМЕТРИ́СТ, а, *ч.* Фахівець із корекції зору за допомогою окулярів і лінз. *Оптометрист краще розбирається на корекції зору за допомогою лінз і окулярів, ніж лікар-офтальмолог, який спеціалізується на патологіях ока і їх лікуванні* (з навч. літ.); *Оптометрист не лише виготовляє окуляри, але й допомагає клієнтові їх правильно підібрати. Працюючи зі спеціальною технікою, перевіряє гостроту зору пацієнта та виконує всі необхідні заміри* (з газ.).

ОПТОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до оптометрії. *Після застосування комплексу тренувальних вправ усіх учасників протестували за допомогою оптометричної таблиці* (із журн.).

ОПТОМЕ́ТРІ́Я, ї, *ж.* Розділ офтальмології, який розробляє методи визначення аномалій рефракції ока та їх корекції за допомогою оптичних засобів. *Кабінет оптометрії організується в установленому порядку в складі офтальмологічного відділення (кабінету) поліклініки, а також у магазині "Оптика"* (з мови документів); *Відвідувачам презентували найновіші дизайнерські сонцезахисні й медичні окуляри, високоточні пристрої оптометрії та оптичні інструменти* (з газ.).

ОПТОФО́Н, а, *ч.* Прилад, який дає змогу сліпим читати. *До створення оптофона парижанин з українським корінням Володимир Баранов-Россіне йшов упродовж усієї своєї творчості* (з наук.-попул. літ.); *Перший оптофон міг зчитувати друкований текст і видавати звук певної висоти й тривалості, особливий для кожної букви. Швидкість роботи перших зразків становила лише одне слово за хвилину, хоча й зросла пізніше* (з навч. літ.).

ОПТРО́Н, а, *ч.* Оптоелектронний прилад, що складається з оптичного випромінювача і фотоприймача, які оптично та конструктивно зв'язані між собою. *Використання оптронів (перш за все — діодних та транзисторних) у цифрових та імпульсних пристроях пов'язане з можливістю їх швидкого перемикання зі стану з низьким рівнем сигналу на виході у стан із високим рівнем і навпаки* (з наук. літ.).

ОПТРО́ННИЙ, а, е. Стос. до оптрона. *Успіхи оптоелектроніки дають можливість сформувати нову групу систем — оптронні системи з оптичним зв'язком* (з навч. літ.).

ОПТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, юр.* Здійснювати оптацію. *Згідно з урядовою постановою № 61 чехословацькі громадяни чеської та словацької національності, які мали до 29 червня 1945 р. постійне місце проживання чи будинковолодіння в якомусь населеному пункті Закарпаття, отримали можливість оптувати громадянство Чехословацької Республіки* (з наук. літ.).

ОПТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док., юр.* Використовувати своє право оптації. *Згідно із договорами, укладеними 1920 р. країнами-переможницями з Польщею, Румунією й Чехословаччиною, ці держави не мали права змушувати населення отриманих ними територій оптуватися до свого громадянства* (з наук. літ.).

ОПУБЛІКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опублікува́ти.** *4 збірники моїх новел, видані "Видавничою Спілкою", обнімають усі мої опубліковані досі новели* (М. Коцюбинський); *Цікавиться* [Богдан] *науковою роботою, в університетських наукових записках торік була опублікована його перша робота про археологічні знахідки на будові Дніпрогесу* (О. Гончар); *Невже оце і надійшов час, аби збутися наївному оповіданню, яке ніколи не було й не буде опубліковане?* (Ю. Винничук); // **опублі́ко́вано,** *безос. пред. Якийсь час Айт тішив себе надією, що у професора просто зіпсувалась апаратура. Тепер ця надія зникла. І найгірше те, що ніде не опубліковано й рядка з стенограми Наради наймудріших* (М. Дашкієв); *Кілька днів провела* [Сніжана] *у відрядженні, з якого привезла 17 аудіокасет із інтерв'ю, свідченнями, розповідями і скаргами. Все це було опубліковано* (Н. Сняданко); *Опубліковано ряд досліджень, присвячених ролі продуктів життєдіяльності рослин у живій природі* (з наук.-попул. літ.).

ОПУБЛІКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПУБЛІКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що.* Друкувати що-небудь (статтю, книжку, листи і т. ін.) для загального ознайомлення; публікувати. *Німецький генерал міркував, очевидно, так: закони й права в державі залежать від того, хто має силу; сила тут моя, отже мої й закони й права; а чи не один біс, хто їх буде опубліковувати* (В. Винниченко); *Я не поспішав опубліковувати результати, намагаючись знайти галузі їхнього застосування* (М. Кідрук); *Адміністрація морських портів України зобов'язана опубліковувати обов'язкові постанови, усі зміни, внесені до них, у Повідомленнях мореплавцям України* (з мови документів); — *Ви пробачте мені* [професоре], *але я дивуюся, чому ви не опублікуєте своїх досягнень, чому ви не зробите їх надбанням людства і науки?* (Ю. Смолич); *Опублікувавши на своїх сторінках листи Драгоманова, "Друг" круто повернув до народу* (П. Колесник); *Точно не знаю, але, здається, Титаренко справді збирався писати на основі цих матеріалів книгу та опублікувати її на Заході. Принаймні я чув таке від батьків* (А. Кокотюха).

ОПУБЛІКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **опублі́ко́вувати.** *Свіжі дані, що опубліковуються нині щораз частіше й щедріше, нові погляди та завдання літературознавчі .. помалу переробляють канонічні списки українського письменства* (М. Зеров); *Закони і постанови Всенародних зборів мали опубліковуватися ними у формі витягів із протоколів їх засідань за підписом голови (або його товариша) і одного з секретарів Всенародних зборів* (з навч. літ.); *Постанови законодавчих органів опубліковуються у відповідних періодичних виданнях* (із журн.).

ОПУБЛІКУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опублікува́ти.** *Роман Івана Вазова після його опублікування .. дістав схвальні відзиви критиків і відразу був перекладений на інші мови* (П. Тичина); *Індекс Гірша залежить від часу опублікування статей і має певну тенденцію до росту, оскільки нещодавно опубліковані статті отримують основну частину своїх цитувань із певним запізненням* (з наук. літ.); *Старанно виписував М. Лукаш на картки переважно фразеологізми. Ці картки варті опублікування* (з наук.-попул. літ.).

ОПУБЛІКУВА́ТИ *див.* **опублі́ко́вувати.**

ОПУБЛІКУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *розм.* Док. до **публікува́тися** 2. *Тоді, коли газет було мало й опублікуватися було важко, і автори, і редактори дбали про рівень статей* (з газ.).

О́ПУД, а, *ч., діал.* Опудало. — *Почав я фабрикувати .. скрипучі опуди для відгонення воробців* [горобців] *із пшениці, проса та конопель* (І. Франко); — *Тримається* [Сень Дідух] *життя, як п'явка литки. Подивишся — Господи, шкіра та й кості, опуд опудом* (І. Нижник).

ОПУ́ДА, и, *ж., діал.* Опудало. * У порівн. *Чужі жінки як маківки, моя як опуда* (примовка).

ОПУ́ДАЛО, а, *с.* 1. Подоба людської постаті з накинутого на хрестовину або набитого соломою старого одягу, яку ставлять у садках і на городах для відлякування птахів. *Отак, буває, гляньте на ланок, — А там стримить опудало з соломи* (А. Кримський); *Весною Кондеричаник посіяв коноплі край села і поставив туди опудало на горобців* (М. Томчаній); *Село садить городи, ставить найвигадливіші опудала на посіяному, щоб відлякувати лісове птаство, яке зграями кружеля над селом, цілячись у кожну посіяну зернину* (В. Яворівський); // Імітація людської постаті для введення в оману кого-небудь. *Зробила вона опудало, помостила його з плахти і кожушанки на своєму ліжку, сама ж через вікно тихенько вилізла в сад* (О. Донченко); *Сашко прикипів до оптичного прицілу, а Микола обережно потяг опудало за собою рівчаком* (Ю. Яновський); *Наступної миті він у відчаї застогнав, побачивши замість Маріки в ліжку опудало з подушок та лялькової голови* (О. Авраменко); // Пристрій, знаряддя для тренування вояків, спортсменів, що замінює постать, тулуб людини. *Містер Бізонов в боксерських рукавицях з усієї сили лупить опудало, що служить для тренування боксерів* (О. Левада); *Прогнимак завжди казав: — Прошу вас! — і це означало або ж повзти по-пластунському.., або стрибати з висоти другого поверху, або заганяти багнета в дерев'яно тверде опудало* (П. Загребельний).

2. *перен., зневажл., лайл.* Про незграбну, вайлувату або негарну людину. *Ясно, що ця руда баба клеїть дурня. Це руде опудало, цей Шерлок Холмс у спідниці, з нафарбованими губами вважає когось за ідіота* (І. Багряний); *Це була стара дівка, до неможливості кістлява і з лорнетом. "На безриб'ї — і рак риба, а на бездам'ї і опудало — дама", — подумав Поспєлов, запрошуючи її на кадриль* (З. Тулуб); *З неприємністю відвернулася* [Віра] *від розморених під пекучим сонцем безформних жіночих тіл. Їздять же отакі опудала до моря!..* (М. Руденко).

3. *кого і без дод.* Набита тирсою, соломою і т. ін. шкура тварини, птаха і т. ін., що відтворює їхній зовнішній вигляд; чучело. *Прядильники бавовни несли ватяні машкари і опудала левів, морських риб та потвор* (З. Тулуб); *На одному з стовпів висіли опудала птахів* (Ю. Бедзик); *Стратон Стратонович востаннє критичним поглядом зміряв свій улюблений кабінет і взявся за опудала, які збирався вивезти додому. Опудала їжака, ондатри, крячки, банькатої сови та ще два естампи — вепра і знаменитого муфлона* (О. Чорногуз).

ОПУ́ДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., діал.* Злякатися. *Коні так опудились* (Сл. Б. Грінченка).

ОПУ́ДРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **опу́дрити.** *Опудрене насіння висівають звичайними сівалками у добре оброблений ґрунт* (з наук. літ.); // **опу́дрено,** *безос. пред. Доставка слюди, яку опудрено смолою, до верху баштово-конвеєрної машини повинна виконуватися за допомогою шахтного або конвеєрного підйомника* (з мови документів).

ОПУ́ДРЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опу́дрити.** *Дослідами встановлено, що при опудренні насіння озимої пшениці фосфор до ендосперму надходить інтенсивніше, ніж при внесенні мікроелементів у ґрунт* (з наук. літ.); *Опудрення бульб негашеним порошковим вапном сприяє адсорбції надлишкової вологи та утворенню дезінфікувальної оболонки, яка обмежує розповсюдження інфекції гнилей від хворих до здорових бульб* (з навч. літ.).

ОПУ́ДРИТИ *див.* **опу́дрювати.**

ОПУ́ДРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опу́дрювати.** *Установка для опудрювання слюди повинна бути закрита сітчастим огородженням з блокуванням, яке не допускає можливості пуску машини при відкритому огородженні* (з мови документів); *Умілими руками озеленювачів проведено чищення, опудрювання попелом для дезінфекції кореневищ канни садової* (з газ.).

ОПУ́ДРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОПУ́ДРИТИ,** рю, риш, *док., що.* Те саме, що **обпу́дрювати.** *Отриманий гранулят опудрюють у змішувачах, після чого пресують таблетки* (з навч. літ.); *Насіння помідорів перед сівбою опудрювали порошком крейди і змішували з гранульованим суперфосфатом та насінням гречки* (з наук. літ.); *Рекомендовано опудрити бульби негашеним порошковим вапном перед закладанням картоплі на зберігання з нормою витрати порошку 10 кг на тонну* (з навч. літ.).

ОПУ́КА, и, *ж., заст.* 1. М'яч. *Учора я дививсь, як хлопці Гуляли на толоці: Здається, крам там продавав один, Другі в опуки тощо грали* (Є. Гребінка); *На кону стали з'являтися .. жонглери і жонглерки з барвистими опуками* (Леся Українка); * Образно. *По завіяному шляху вітер переганяв сухі димчасті струмки снігу, зрідка в них вплітався напівстиснутим дитячим кулачком дубовий листок або чіпка опука перекотиполя* (М. Стельмах); * У порівн. *Він низенький, лисенький — у його* [нього] *мало зубів, але він міцний, пругкий, як із чорної гуми опука* (Остап Вишня); *Він кинув келих у куток. Келих беззвучно вдарився об стіну, одскочив, ніби опука, і м'яко впав на килим* (О. Бердник).

2. *у знач. присл.* **опу́кою.** Дуже швидко, стрімко. *Опукою згори — аж вітром зашуміло — Орел ушкварив на Ягня* (Є. Гребінка); *Грицько .. стрибнув на піл і опукою упав на подушку* (Панас Мирний).

◊ **Опу́кою повали́тися** *див.* **повали́тися**[1].

ОПУ́КЛИЙ, а, е. 1. Який має округло вигнуту назовні поверхню; випуклий; протилежне у г н у т и й. — *Візьми ціле блюдце. Ось воно з цього боку увігнуте, а з цього опукле. Чи може ця увігнутість існувати без опуклості? Розумієш, мала?* (Д. Бузько); *Проміння переломлювалося через надто опуклі оптичні скла; під водою коливався весь сонячний спектр* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Опуклі лінзи мають властивість збирати заломлене світло, тому їх називають збиральними* (з наук. літ.); *Сферичні дзеркала бувають угнутими й опуклими* (з навч. літ.).

2. Який округло виступає, видається наперед. *Чорне волосся обрамляло опуклий білий лоб* (О. Донченко); *Тугі опуклі м'язи ритмічно надималися під глянсуватою темною шкірою рук* (В. Владко); *Густі брови ледь-ледь насупилися над трохи опуклими карими очима* (С. Журахович); *На підлозі біля канапи стояв опуклий глек з .. оберемком білих хризантем* (С. Андрухович); // *перен.* Чіткий, виразний. *Опуклої виразності набули навколишні звуки* (Ю. Яновський); *Рада, зворушена теплим напливом удячності, подумки відзначила це як притаманний Валентинові Степановичу спосіб перетворювати дійсність, робити опуклим фактом культури все, до чого торкався* (О. Забужко); *Із притаманним йому почуттям драматизму Штукенгайзен вдавався до опуклих, майже театральних образів* (Любко Дереш).

ОПУ́КЛИНА, и, *ж.* Те саме, що **опу́клість** 2. *Третій день невпинно мете сніг. Неначе не з неба, а з-під землі виривається й курявою стелиться, вимощуючи білою габою всі заглибини та огортаючи всі опуклини землі* (Н. Королева); *Листя уражених рослин набуває неправильної форми і має хвилясту поверхню з пухироподібними опуклинами в зоні темно-зелених ділянок* (з наук. літ.); *Майстри звичайно вкривали орнаментом усю поверхню посудин, найчастіше використовуючи ямки та гребінцеві відбитки, рідше — наколи, опуклини та відбитки мотузочки, намотаної на паличку* (з навч. літ.).

ОПУ́КЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Властивість за знач. **опу́клий.** *Я знала кожну деталь: емалевий циферблат із чорними арабськими цифрами і живим крихітним диском, який відлічував секунди; тонкі стрілки гранатового кольору; опуклість скла* (С. Андрухович); *Читав Шумський дуже просто, без притисків, без натисків, а от в отій саме "простоті" була і глибина, і широчінь, і опуклість, і найтонші барви виголошуваного ним слова* (Остап Вишня).

2. Опукле місце на чому-небудь. *Цей здоровило, що мало не проривав рукавів піджака опуклостями атлетичних біцепсів, міг би бути шахтарем, вантажником, а може, й боцманом* (І. Кулик); *Всі мачти вкрились білими опуклостями парусів* (Ю. Яновський).

ОПУ́КЛО. Присл. до **опу́клий.** *З імли небозводу .. випливали золоті маківки його* [Києва] *соборів, опукло світились назустріч, як величезні .. сонця* (О. Гончар); *Пальці його бігають, розрівнюють, пригладжують, і от пружно, опукло виступають із стіни голова й шия коня. Довго морочився, прибирав і знов накладав розчину, коли виліплював око* (В. Близнець); *В п'єсі "Житейське море" опукло, подекуди навіть не без гротеску, показаний побут театральної богеми* (М. Рильський); *Опукло й прозоро він бачив усе навколо на багато миль у таких деталях, що жодна тріщина в стіні, жодна травинка не могла сховатися від його зору* (Любко Дереш).

ОПУ́КУВАТИЙ, а, е, *розм.* Трохи опуклий (у 2 знач.); круглястий. *Жовтий кожушок міцно облягає опукуваті широкі плечі* (І. Кириленко); *Опукуваті очі* [шинкаря] *байдуже зиркнули на жартівників* (П. Кочура).

ОПУ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Багаторічна рослина родини кактусових з м'ясистими, почленованими, плоскими пагонами з пучками колючок і їстівними плодами. *Дико ростуть* [на Капрі] *.. цілі ліси кактусів — опунцій, які бувають ростом у 2 чоловіки і більше* (М. Коцюбинський); *Сік опунції містить багато аскорбінової кислоти, що дозволяє не тільки худнути, але й покращує імунітет* (із журн.); *Якийсь мандрівник завіз до Австралії один-єдиний екземпляр невідомої в тих місцях рослини — опунції* (з газ.).

2. Плід цієї рослини. *У кулінарії використовують маленькі опунції, які своїм зовнішнім виглядом нагадують грушу, а також відрізняються різним забарвленням залежно від підвиду кактуса* (з газ.).

ОПУ́ПОК, пка, *ч., діал.* Пуп'янок, зав'язь. *На міцних стеблах гарбузів можуть висіти як стиглі плоди, так і опупки розміром з яйце* (з газ.).

О́ПУС, у, *ч.* 1. Окремий музичний твір, позначений номером серед інших творів композитора. *Борис Лятошинський не звертався до сольного фортепіанного жанру протягом майже десяти років (окрім Траурної прелюдії без позначення опусу)* (з навч. літ.); *У програму вечора увійшли опуси Й. С. Баха, Й. Гайдна та Ф. Мендельсона — композиторів, які чудово представили три абсолютно різні музичні епохи* (з газ.).

2. *жарт., зневажл.* Будь-який літературний, мистецький або науковий твір. *Володимир Олександрович почав знову розпитувати про київське життя. — Є тут ваші — Кистяківський, Славинський, заходять інколи, пропонують свої опуси. Але, скажу відверто, не те, що нам потрібно* (М. Олійник); *Інна підійшла до невеликого однотумбового столика, відчинила верхню шафу й дістала звідти невелику синю папку. — Тебе не обтяжить, якщо дам тобі почитати оцей опус? Це — два розділи з моєї докторської дисертації* (Ю. Мушкетик); *Я перечитала весь опус. Шкода, але, напевно, доведеться його залишити для внутрішнього користування або опублікувати під псевдонімом, щоб не пересваритися з усіма приятелями-чоловіками* (С. Пиркало).

ОПУСКА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опуска́ти і опуска́тися.** *Не було там опускання вій — Очі ясно дивляться і просто* (М. Рильський); *У воронці смерчу відбувається сильне опускання повітря з швидкістю до вісімдесяти метрів на секунду. Повітря, опускаючись у стовпі смерчу, вдаряється з великою силою об землю, утворюючи "витоптане" місце* (В. Чемерис); *Перфецький звернув увагу .. на засмаглу теплу смугу Адиної шиї, що відкрилася після опускання плащового коміра* (Ю. Андрухович); *— Ніколи не вживай у моїй присутності слово "периферія" .. Це ж найзліше земне опускання для колоністів. Тільки земні сноби кажуть про інші світи: "Периферія"* (В. Єшкілєв).

ОПУСКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПУСТИ́ТИ,** ущу́, у́стиш, *док.* 1. *кого, що.* Переміщувати нижче, донизу. *Женяків син зупинився біля колодязя. Виліз на цямриння і почав опускати важке дубове відро* (М. Томчаній); *Погиба опускає газету і не знає, чи шматувати її, чи повернути сотникові* (М. Стельмах); *Якщо альпініст зривається зі стіни, його на страховці опускають до першої ж надійної опори* (із журн.); *Він змерз одразу, безсило опустив бартку і посунувся далі* (М. Коцюбинський); *Матроси подали швартові, опустили пологий трап, натовп зустрічаючих повалив до корабля* (В. Кучер); *Надівши шолом, Данило опустив заборолo і підняв руку* (А. Хижняк); // Схиляти, звішувати донизу. *Пес .. знову завив. Він вив якось особливо тоскно, підводив лохмату* [лахмату] *морду, опускав її аж до землі .. і знову вив* (Г. Епік); *І другу я березу тут побачив, Що серед моря зелені нової .. Стояла, опустивши довгі віти* (М. Рильський); *Селом запахло — опустив Дорош голову, та Оксен помітив сльози, які блиснули під окулярами* (Григорій Тютюнник); // *на що.* Спускаючи вниз, класти, ставити на що-небудь. *Богдановський опустив голову на руки й замислився* (О. Довженко); *Чужий дядько віддер його руки від полудрабка, підтяг за них Василька догори і опустив на гарячий порох* (П. Панч); *Лариса .. стомлено опустила руки на м'які підлокітники* (М. Руденко); *Підбігши до нас, істоти зупинилися, обережно опустили на дорогу ноші* (А. Дімаров).

2. *що куди, у що.* Укладати, поміщати і т. ін. щось кудинебудь, усередину чогось. *Коли ж що-небудь — весла чи руку — опустиш в воду, то вони стають срібними* (М. Коцюбинський); *Марина взяла яблуньку-саджанець, опустила в ямку* (А. Головко); *Антон опустив листа в поштову скриньку* (Д. Ткач); // Посилати, направляти, спрямовувати щось куди-небудь, у що-небудь. *Дівчина знай опускала туди* [у фартушину] *то одну, то другу руку, витягала квіточку по квіточці* (Панас Мирний); *Мишуня боявся, опускаючи ногу в темряву й намацуючи щабель, що наступить на голову передньому* (Ю. Яновський).

3. *кого, що на що і без дод.* Пускаючи, скидати вниз. *Радянські авіатори .. з важким гуркотом опускали бомби на воєнні цехи* (О. Гончар); * Образно. *Христя почала перебирати своє життя. Що воно?.. Ціла вервечка випадків, котрі піднімали її угору на те, щоб опустити сторч головою* (Панас Мирний).

4. *кого, що, діал.* Залишати, покидати. *З легким серцем опускав він шкільні мури, легко ступав .. перед себе* (С. Ковалів); *Коли ж ми вернули з його* [батькового] *похорону, .. заблагала* [мати], *щоб я не опускав її ніколи* (О. Кобилянська); *Сон опустив його зовсім. Обертався з одного боку на другий* (Л. Мартович).

5. *кого, жарг.* Принижувати, обезчещувати. *Ґвалтівників "на зоні" не вважають за людей, їх опускають у перші ж дні перебування в камері* (з газ.); *Я пробув у СІЗО недовго, але мене з першого дня почали бити увечері і опустили, а потім навіть удень робили зі мною те, що я робив із тим хлопцем* (Ю. Покальчук).

◊ **Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту],** *рідко* **ву́ха)** *див.* **ві́шати; (1) Опусти́ти / опуска́ти ву́ха:** а) впасти у відчай, засмутитися, зневіритися і т. ін. — *Так і сказав.., неначе вистрелив .. Я й вуха опустив, — сказав Добриловський* (І. Нечуй-Левицький); б) зів'янути через брак вологи (про рослини). *Дощу нема, все вуха опустило* (з газ.); **(2) Опусти́ти / опуска́ти го́лову** — зажуритися, втратити радість, добрий настрій. *Він* [Микола] *пішов додому, не промовивши ні одного слова, ходив цілий день, опустивши голову* (І. Нечуй-Левицький); *Младен схуд, почорнів і почав на виду у всіх сивіти. Гайдуки ходили опустивши голови* (В. Малик); *— Не киснути! — засміявся Георгій. — Рано ще опускати голови! Злітаємо на Сиріус, а потім доб'ємося свого!* (О. Бердник); **(3) Опусти́ти / опуска́ти кри́ла** — втратити впевненість у собі, засумніватися, примиритися з чимсь або стати пасивним, бездіяльним, зневірившись у своїх силах. — *А ти був крила опустив: не журися, козаче, отаманом будеш* (Ю. Збанацький); *Синіє день, як пізні капусти. Приходив дощ, а потім було зимно. Біднесенький мій ліс! — він крила опустив. Нема грибів, хоч би який мізинок* (Л. Костенко); *Несподівано зиркне на неї батько, зазміїться на його губах переможна посмішка... і надія опускає крила, каменем падає, а серце заб'ється тоскно, ніби підстрелений птах* (Л. Старицька-Черняхівська); **(4) Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти** *і т. ін.)* **/ опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти** *і т. ін.)* **о́чі (по́гляд, зір** *і т. ін.)* **[в зе́млю (додо́лу)]** — подивитися вниз, перев. знітившись від сорому, незручності, збентеження і т. ін. *Глянув цар на сестер, питає, а вони дрижать, неначе трясця їх трясе, устромили очі в землю і слова не промовлять* (О. Сторожен-

ко); *Стояла* [Леся], *підійшовши під благословеніє, хороша да прехороша! Іще трошки засоромилась перед поважним гостем, то й очиці спустила в землю, а на виду аж сіяє* (П. Куліш); *Не звів очей шинкар з Чайченка, — аж той сам схаменувся, сам його погляд на собі почув, — тоді шинкар очі в землю врив* (Марко Вовчок); *Вона спинила очі на Алі, відтак спустила повіки і пішла далі* (М. Коцюбинський); *Умовила хвора, і черниця тихо Сиділа, очі в землю опустивши...* (Леся Українка); *Тетяна раптово зчервоніла й поставила очі в землю* (С. Васильченко); *Стояв* [Андрій], *потупивши очі в землю* (О. Довженко); — *Сьогодні до одної* [дівчини] *ходять, а завтра до другої. — Я до одної ходжу, — сказав я й опустив зір* (Є. Гуцало); *Титар .. легенько сварився пальцем на дівчат. Дівчата соромливо спускали очі додолу* (І. Нечуй-Левицький); **(5) Опусти́ти / опуска́ти ру́ки:** а) стати бездіяльним, байдужим до всього; збайдужіти. *Молода вдова лишилась сама з двома дрібними дітьми. Та не опустила рук вона* (І. Франко); *З натури нечепурна, неохайна, Олександра зовсім опустила руки* (М. Коцюбинський); *Глянути правді у вічі, сказати самим собі хай навіть і гостре слово правди не означає опустити руки* (В. Козаченко); *Не з тих був* [чоловік], *що, зазнавши поразки, опускали руки* (А. Головко); б) розгубитися, впасти в розпач. *От як оддали* [сина в москалі], *то я вже зовсім і руки опустила, не знаю, що робить і що почать* (з переказу); *Вона .. вмовляє себе не опускати руки, не панікувати...* (М. Слабошпицький); в) утратити інтерес до чого-небудь, віру в щось; засмутитися (у 1 знач.), зневіритися (у 1 знач.). *Юнак то впадав у розпач, то переймався надією. Він долав зневіру і був ладен скористатися з найменшої можливості діяти. Тільки не опускати рук!* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ОПУСКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОПУСТИ́ТИСЯ,** ущу́ся, у́стишся, *док.* 1. Переміщуватися нижче, спускатися донизу. *Петрову тінь мов хто укопав серед хати, — стоїть вона, то підскакує вгору, то опускається вниз* (Панас Мирний); *Феофано лежала, дивилась на місяць, що опускався все нижче й нижче до моря, і мріяла* (С. Скляренко); * Образно. *Чим нижче опускався Василь по драбині посад, тим гіркіше пив* (Ю. Мушкетик); // Знижуючись, сідати на що-небудь (про комах, птахів і т. ін.). *Помічав* [Жильят], *як морський птах опускається на вершину скелі* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Ціла хмара горобців опустилась на коноплі* (В. Гжицький); // Знижуючись, осідати на що-небудь (про пил, сніг і т. ін.). *Курява якийсь час крутилась .. в .. промінні, а далі .. почала тихо опускатись на чорну тінь від церковці* (М. Коцюбинський); *Ось на цей зруб пелюстками ромашки опускається метелиця* (М. Стельмах); // *на що і без дод.* Сідати або лягати на що-небудь (про людей). *Під час коротких привалів, коли бійці опускались на холодне каміння, Воронцов не сідав, а весь час походжав між ними* (О. Гончар); *Опустивсь Любораченко на кріселько, і сам не знає, що з ним діється* (А. Свидницький); *Стьопка почервонів і опустився на лавку* (Люко Дашвар); // Переміщуватися вниз, лягаючи на що-небудь. *Він ніколи не бачив, щоб дорослі плакали з голоду .. Рука його мимохіть опустилась на торбинку з хлібом* (М. Коцюбинський); *Весла опустилися на воду, шлюпка полетіла до естакади* (Ю. Яновський); // Схилятися, пригинатися донизу. *Її повіки злегка тремтять, голова опускається нижче* (М. Коцюбинський); *Три молоді пружні гілки і на них десяток яблук опускалися до самої землі* (І. Сенченко); *Знов офіцер подав команду, — і опустились дула вниз* (В. Сосюра); // Звисати, спадати донизу. *Це був середнього зросту чолов'яга.., важкий, огрядний, з сивими вусами, кінчики яких опускалися нижче підборіддя* (М. Руденко); *Шаблюка висить.., Опустившись на боки коня* (П. Грабовський); // Обвисати, слабнучи, втрачаючи пружність (про тіло, частини обличчя людини). *Болісно кривиться дід, в нього нижче опускаються щоки, і тільки тепер видно, як багато зморшок наснували на його обличчі роки* (М. Стельмах); [Л ю ц і й *(підходить до Нартала, що якось весь опустився, немов умерлий на хресті):*] *Здається, він зомлів. Хто має воду?* (Леся Українка); *Зненацька почув* [чорт] *важку спішну поступ, і в грудях його неприємно схолодало, а плечі опустилися* (В. Дрозд).

2. *в що.* Входити, поринати, занурюватися і т. ін. в що-небудь. *Я бачу, як камінець опускається щораз нижче й нижче в глибінь моря* (Ю. Яновський); *Русалка опустилася в воду по плечі і .. дивиться вгору на батька* (Леся Українка); *Треба затримати подих, не задихнутися, доки опустишся до потрібного рівня. Скидаю вбрання і ногами вниз пірнаю у воду* (О. Бердник); * Образно. *Пора й перестати* [плакати], *бо є кінець сльозам..: голос хрипне, сльози сохнуть, опускаються в серце, на дно душі* (Панас Мирний); *Залишаючись наодинці, він, мов водолаз, відразу опускався на дно спогадів, віддавався на повну владу болючих переживань* (Ю. Збанацький); // *розм.* Схо́дити куди-небудь униз. *Оминаючи людей, Терентій .. опускається в яруги, що накриваються на ніч м'якою рядниною туману* (М. Стельмах); *Мерзлякувато пересмикуючи плечима, Гайдай опустився в машинний відділ* (О. Донченко); *Розвідники опустилися в долину, густо порослу .. чагарником* (І. Росоховатський).

3. Падати, звалюватися звідки-небудь. *Жовтий лист, зірвавшись з гілки, тихо опускається додолу, крутячись, мов метелик* (Панас Мирний); *Снаряди в маєтку падали й падали, із співом опускаючись з висоти* (О. Гончар); *Тіло гойднулось і впало на підлогу. Власне, не впало, а шурхітливо опустилося* (О. Тесленко); // Бити, ударяти по чому-небудь. *Летить зверху тяжкий батьківський кулак і з сердитим криком опускається на спину переляканої дитини* (М. Коцюбинський); *Шабля, як блискавиця, опускалася раз по раз .. на голови ворогів* (І. Цюпа).

4. *перен.* Насуваючись, охоплювати, окутувати собою що-небудь (про темряву, туман і т. ін.). *Мороз опускався над містом важким туманом* (В. Собко); *Згори на верховіття лісу опускався сизий присмерк* (М. Стельмах); *Ніч опустилась на землю непомітно, і в лісі стало зовсім темно* (Ю. Збанацький); *Ранковий туман опустився сходами аж додолу* (Ю. Андрухович).

5. *перен.* Втрачати колишню працездатність, енергію, охайність і т. ін. *Мріє людина про родинне щастя, працює не покладаючи рук. А потім чуєш: п'є! П'є, опускається все нижче й нижче, втрачає все людське, зазнає загального осуду...* (М. Дашкієв); *Хотів* [Коропов] *спитати, як йому живеться без Любки, але глянув на його заросле обличчя і зрозумів: опускається, дряхліє Гопченко* (В. Земляк); *Ти хочеш знати про П'ятницького .. Якось він опустився, ходить часто брудним, нічого не читає* (М. Коцюбинський); *За три роки важкого життя з Фросиною Семен Коляда дуже змінився. Опустився, міг тижнями не голитись* (М. Зарудний); // *рідко.* Ставати занедбаним, занехаяним. *Через рік — веселе колись місце опустилося, заглухло* (Панас Мирний).

(1) Опуска́тися / опусти́тися навпо́чіпки — присідати навпочіпки. *Він .. повернувся до шляху спиною і опустився навпочіпки на своїй латці* (П. Панч); *Максим опустився навпочіпки — він не любив сидіти на землі* (А. Кокотюха); **(2) Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти** *і т. ін.)* **/ опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти** *і т. ін.)* **на колі́на (навко́лішки, ниць** *і т. ін.)* **<Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на>:** а) присідати, опускатися навколішки і т. ін. *Охає* [Данило] *і .. опускається на коліна* (М. Стельмах); *— Господи всемогутній! — у святобливому захваті промовив Штепан, стаючи навколішки. — Прости мене, грішного, що часом я сумнівався в Твоєму існуванні...* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Він схилився на коліно й уважно помацав замочок* (Б. Антоненко-Давидович); *Чернець схилив коліна, звів очі до неба і став молитися* (Н. Рибак); *Ігор перед єпископом преклонив коліно* (В. Малик); б) *(перед ким — чим і без дод., перен.)* благати, просити. [М а р і й к а:] *А може, ти попросив би пана Шльому.* [В а с и л ь:] *Я .. ставати на коліна не буду!* (І. Чендей); *Не знаю, чого в мені знялась ця злість. Мав я на собі одежу магнатську, то правда, але й обдертий, сповневірений, я теж не падав на коліна й не просив ласки, хоч був, як билина в полі засніженому* (Г. Пагутяк); в) *(перед ким — чим, перен.)* підкорятися, визнаючи чиюсь владу над собою. *Вдихну у груди пломінь блискавиць, — Щоб перед ворогом не падать ниць, Щоб дихати в його лице вогнем!* (Д. Павличко); *Я* [Бог] *для Себе зоставив сім тисяч мужів, що перед Ваалом колін не схилили* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Павло добре знає матір, і своїх односельчан. Вони не стануть перед ворогом на коліна* (В. Кучер); г) *(перед ким — чим, перен.)* з пошаною ставитися до кого-, чого-небудь, схилятися перед ким-, чим-небудь. *Христа прославляє Всяка твар і величає. Перед ним коліна Кожна душа вірна преклоняє* (колядка); *Гірко, принизливо було Ганні відчути себе відстороненою. Чи давно ще падали перед нею ниць, пісень про неї співали* (О. Гончар); *Ці майстри теж були (як Шостак і Примаченко) на виставці в Парижі у 20-х роках, і теж перед їхніми роботами падала на коліна Європа* (І. Жиленко).

◊ **Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється** *і т. ін.)* **/ втекла́ (опусти́лася, схова́лася** *і т. ін.)* **<Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)>** *див.* **душа́; Ру́ки опуска́ються / опусти́лися** *див.* **рука́.**

ОПУСКНИ́Й, а́, е́. Який можна опускати. *Абатський палац, в якому навіть паризькі єпископи вважали за щастя перебути хоча б одну ніч, .. просторі сади, опускна решітка, підйомний міст, зубчасті мури .. — усе це разом .. велично поставало на обрії* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Дитяче ліжечко з опускною бічною частиною стало популярним завдяки своїй зручності* (з мови реклами); // Признач. для опускання чого-небудь. *Рушійною силою циркуляції є різниця густин води в опускних трубах циркуляційних контурів і пароводяної суміші в трубах, що генерують пару* (з навч. літ.); // Який здійснюється опусканням. *Найбільш поширений спосіб установлення зрубу — опускний, придатний для всіх ґрунтів при глибині колодязів до 15 м* (з наук. літ.).

О́ПУСТ[1], у, *ч., діал.* Шлюз. [Д і д:] *Нахмарило .. Треба буде на яловім опусті заставки піднять, якщо великий дощ піде* (І. Карпенко-Карий); *На тому місці, Де нині кладка, власне, трохи вище, Ми маємо побудувати шлюз, Або, по-нашому сказати, óпуст — Ворота для проходу пароплавів* (І. Вирган).

О́ПУСТ[2], у, *ч., зах.* Знижка (у 1 знач.). *Видання випускалися дорого, давалися комісіонерам з великим опустом...* (М. Грушевський).

ОПУСТЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **опусте́лити.** *Історія Месопотамії є сумною повістю про загибель народу від творення людських рук — ерозії. Древній Карфаген теж зазнав тієї долі, але вже з іншої причини: від перевантаження пасовищ худобою, вибивання дернини, розвитку вітрової ерозії, опустелення* (з навч. літ.); *Філософи завжди сперечалися, від чого загине світ: від вогню чи від льоду? Від зубожіння чи пересичення? Від забруднення чи опустелення?* (із журн.).

ОПУСТЕ́ЛИТИ *див.* **опусте́лювати.**

ОПУСТЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опусте́лювати.** *Ступінь прояву та швидкість протікання різних процесів опустелювання переважно зумовлені неправильною господарською діяльністю людини, у результаті чого погіршуються родючість і продуктивність земель* (з навч. літ.); *Утрата лісів — це зміна клімату, процес опустелювання земної кулі. І як підсумок — усепланетарний крах* (із журн.).

ОПУСТЕ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОПУСТЕ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Те саме, що **спусте́лювати.** *Неправильне зрошення опустелює землю з такою самою швидкістю, з якою відкриваються нові іригаційні системи* (з наук.-попул. літ.); *А опустелили Гілею людська цивілізація з її пристрастю до вирубування лісів, всеїдні овечі отари і, зрозуміло, пожежі. Людство оглянулося і вжахнулося — позаду постали самі піски!* (із журн.).

ОПУСТИ́ТИ *див.* **опуска́ти.**

ОПУСТИ́ТИСЯ *див.* **опуска́тися.**

ОПУСТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **опусті́ти.** *За шибками темних опустілих вже хат по-великодньому блима світло лампадок* (М. Коцюбинський); *На опустілому пероні стою зажурений, один* (В. Сосюра); *Здавши пацієнта, Інна відчула, що їй чогось бракує, і, щоб не сумувати, взялась облаштовувати свій опустілий медпункт* (О. Гончар).

ОПУСТІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Абстр. ім. до **опусті́лий.** *Незважаючи на опустілість Боршанського палацу, не дивує його висока історична й архітектурна цінність, адже він є унікальним комплексом ренесансного дворянського особняка* (із журн.).

ОПУСТІ́ТИ, іє. Док. до **пусті́ти.** *Все потягло, що робити уміло, На косовицю; село опустіло* (Я. Щоголів); *Щодень вивозили* [селяни] *на торг цілі мішки раків .. Потік зовсім опустів, і в ньому лишився тільки дріб'язок* (І. Франко); *Опустіли кошари. Тиша і пустка* (М. Коцюбинський); *Опустіло поле. Давно звезли на токи копи, скосили гречки й проса* (І. Цюпа); *З машин ніхто не вилазив, дорога знову опустіла, і Надійка пішла* (К. Гриб); *Після від'їзду новобранців Троянівка опустіла. Вечорами вже не співали під дверима дівчата, не витинали гопака гармоністи* (Григір Тютюнник).

ОПУСТОША́ТИ *див.* **опусто́шувати.**

ОПУСТО́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **опусто́шити.** *— Коли оберну Я єгипетський край на спустошення, і край опустошений буде від усього, що в нім, коли Я поб'ю всіх тих, що замешкують в ньому, то пізнають вони, що Я то Господь!..* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ніяк не можу прийти до тями і не скоро, очевидно, прийду — од тягаря заборони "України в огні" я ходжу опустошений і пригноблений украй* (О. Довженко).

ОПУСТО́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Абстр. ім. до **опусто́шений.** *Після ночі "свого падіння" головна героїня Єлька Чечіль боїться переступити поріг старовинного собору, бо відчуває страшенний гріх, опустошеність* (з навч. літ.).

ОПУСТО́ШИТИ *див.* **опусто́шувати.**

ОПУСТО́ШИТИСЯ *див.* **опусто́шуватися.**

ОПУСТО́ШІЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **опусто́шіти.** *І пізнаєш ти, що Я Господь, чув усі образи твої, які ти казав на Ізраїлеві гори, говорячи: Вони опустошілі, дані нам на їжу!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Так мені моє серце й казало, що залишите ви мене самою в опустошілому Новгороді* (Б. Лепкий).

ОПУСТО́ШІТИ, іє, *док., рідко.* Те саме, що **спусто́шіти.** *Як радієш ти зо спадку Ізраїлевого дому через те, що опустошіло воно* [опустошів він], *так зроблю Я й тобі* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОПУСТО́ШУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОПУСТОША́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПУСТО́ШИТИ,** шу, шиш, *док., що, рідко.* Те саме, що **спусто́шувати.** *Вона* [Лавра] *завше вабила до себе і друзів, і ворогів; от чому Лавру так часто опустошали та грабували всі ті вороги наші, що набігали на Київ* (І. Огієнко); *Вже відкрили вогонь козацькі гармати й самопали. Їх мало, але стріляють вони влучно. Потоцький бачить, як за возами падають козацькі ядра, опустошуючи піхоту* (В. Чемерис); — *Хто опустошив землю від ріки Случі до Дніпра, перегнав здавна там осілий народ у слободи, а землю передав у кормигу ворожу?* (Б. Лепкий); *Шаптала задрімав. Але то було лише над ранок, а ціла ніч напруження геть опустошила йому душу* (В. Підмогильний).

ОПУСТО́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОПУСТО́ШИТИСЯ,** иться, *док., рідко.* Те саме, що **спусто́шуватися.** *Але невже ж Україна .. не приносить в жертву деспотії царській своїх людей і своїх маєтків? .. Вилюднюється і опустошується край, нівечиться освіта і культура* (Б. Лепкий); *Батько, збиваючись з ліку, раз за разом перераховуватиме, скільки на його пам'яті порожніло, опустошилося хат, скільки тутешніх виїхало, вимерло, зникло* (Є. Пашковський).

О́ПУХ, у, *ч.* Хворобливий набряк тканини тіла; пухлина. *Зубиха зараз і кинулась, положила долі ніж і звеліла молодиці стати на ньому босою ногою проти тієї щоки, де самий дужчий опух* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вони сподівалися побачити страшні сліди гадючих зубів, жахливий синій опух, але нічого цього не побачили. Місце, на яке вказував Тимко, трохи почервоніло і припухло* (М. Білкун); * Образно. *Реакція. Злидні і зло розповзаються в опух* (Л. Первомайський).

ОПУХА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **опуха́ти.** *Голод як фізіологічне явище не підлягає статистичному вимірові, позаяк має суто біологічні оцінки: дистрофія, опухання, розклад клітин тощо* (з наук. літ.).

ОПУХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОПУ́ХНУТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* опу́х, ла, ло *і* опу́хнув, нула, ло; *рідко* **ОПУ́ХТИ,** хну, хнеш; *мин. ч.* опу́х, ла, ло; *док.* Збільшуватися в об'ємі, набрякати від скупчення рідини (випоту) у тканинах тіла; пухнути. *Княгиня .. побачила .. жінок, у яких руки й ноги опухали від солоної води* (С. Скляренко); *Щовечора Павлина приходила й, плачучи, читала мені листи. Чоловік писав, що любить її, що тужить, вона опухала від сліз, голос охрипав до шепоту, та продовжувала читати, доки не падала від знемоги* (Р. Андріяшик); — *Було таке — ні зернини, ні соломини! Їсти нічого... Коли б не паничів тік, то досі б з голоду опухли!* (Панас Мирний); *Домував Артем. Ще тиждень тому .. звихнув ногу в коліні, — опухла, ступити було ніяк, то це й одлежувавсь* (А. Головко); * Образно. — *Та в мене від балачок уже язик опух! — одмахувався бригадир* (Остап Вишня).

ОПУ́ХЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **опу́хнути, опу́хти.** *Мимоволі озирнув він цю свою компанію, опухлі од п'янства лиця, злі замутнені очі* (С. Васильченко); *Петро ішов опухлий, укритий брудом і нужею, ішов і бачив.., як руїнами падали казкові багатства, створені ревною і чесною працею його народу* (С. Журахович); *Побачивши нас, сірі постаті .. ховалися у видолинках, байраках, ніби чинили велику кражу, — це голодні опухлі люди збирали щавель* (Р. Іваничук); *Обтовчений, опухлий й таки направду зболений, я лежав на постелі, мов лялечка, а дружина моя сокотила навколо ліжка* (Р. Федорів); * Образно. *Матвій Гладкий, з сонними, як у Семка Забудського, очицями, з в'їдливим голосом, опухлий од жадібності, домагався ще й осібного універсалу на полковництво* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **пу́хлий** 2; повний, товстий. *Долівка штреку* [шахти], *як опухле пузо довгої потвори, вигнулось догори* (Олесь Досвітній); — *То це Роман* [насміявся]? — *жалем беруться опухлі щоки Шмалія* (М. Стельмах).

ОПУ́ХЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **опу́хлий.** *Мати нахилилася й подавила ногу пальцями, від яких на ній залишилися білі ямки. Розійшлися вони не одразу. Спершу були білими, потім почали синіти, як і вся нога, і аж потім стали вирівнюватись. Це й було першою ознакою, що опухлість від голоду* (І. Кирій); *Олександр .. встиг помітити, що, попри надмірну опухлість, філософ мав досить моложаве обличчя* (І. Сенченко).

ОПУ́ХНУТИ *див.* **опуха́ти.**

О́ПУХОВИЙ, а, е. Прикм. до **о́пух.** *Опух не є суто місцевим, ізольованим процесом: це лише основний зовнішній прояв загального захворювання організму — опухової хвороби* (з навч. літ.).

ОПУ́ХТИ *див.* **опуха́ти.**

ОПУ́ШЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опуши́ти.** *Наче зачарований велетень, стояв ліс, опушений ввесь інеєм білим* (Панас Мирний); *Час від часу мама нахиляється до нас веселим почервонілим на морозі обличчям в опушеній білою памороззю вовняній хустці і турботливо питає: — Не померзли, дітки?* (А. Дімаров); *Сонце щойно зійшло, й коли ми виїхали на міст, який нависав над залізничними коліями, то чавунні поручні ще були геть опушені інеєм* (Л. Кононович); *Тепер у парубка-кожум'яки друга шапка — червоного сукна німецького, опушена видряним хутром* (Ю. Логвин); * Образно. — *А де зараз Наталя? — спитав Михайло, підводячи на друга свої темно-карі, опушені густими бровами очі* (В. Собко).

2. *у знач. прикм.* Укритий пухом, волосинками, ворсинками. *Хлопець підхопився, витяг з-під себе зігнутий паросток дикої яблуні. Обережно розгладивши на долоні гострозубі листочки, опушені сірими ворсинками знизу, він обполов навкруги, скільки рукою дістав, щоб росла на волі, не глушилась буйними травами* (К. Гриб); *У багатьох овочевих культур насіння дрібне, має нерівну, ребристу, опушену поверхню* (з навч. літ.); *Сон великий — рідкісна декоративна рослина. У цього сну крупніші і квіти, і стебло, і листя. Він густіше опушений* (із журн.).

ОПУ́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **опу́шений** 2. *У дрібного рачка артемії ступінь опушеності задньої частини черевця залежить від солоності води: він тим більший, чим нижча концентрація солей у воді* (з наук. літ.); *Цінною особливістю кролів новозеландської білої породи є велика опушеність лапок і спокійна поведінка* (з навч. літ.).

ОПУ́ШЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опуши́ти** і **опуши́тися.** *Опушення капюшона натуральним і навіть штучним хутром додатково прикрасить будь-яку куртку* (з мови реклами).

2. Покрив з пуху, волосинок, ворсинок на поверхні рослини або на шкірі тварини. *Якість опушення у звірів оцінюють за показниками густоти, шовковистості, пружності, довжини остьового і пухового волосу тощо* (з наук. літ.); *Кореневі волоски рослин — спеціальний тип опушення — виконують функцію всмоктування води й елементів мінерального живлення* (з навч. літ.); *Оточені сріблястим сяйвом густого опушення, розгойдуються квіти сон-трави* (із журн.).

3. Те саме, що **опу́шка.** *До послуг із ремонту взуття відносять також зміну довжини та ширини халяв чобітків; виготовлення та прикріплення хутрового опушення* (з мови документів).

ОПУШИ́ТИ *див.* **опу́шувати.**

ОПУШИ́ТИСЯ *див.* **опу́шуватися.**

ОПУ́ШКА, и, *ж.* Хутряна обшивка, оздоблення країв одягу, взуття і т. ін. *Сотників чоловік нехотя взяв довгу чорну шубу і трусонув. І з-за вовчої опушки рукава випали із дзвоном дві срібні ложечки та срібний чіп до сотникової срібної баклаги* (Ю. Логвин); *Рукавиці в'язали з шовку або бавовни, робили також на хутрі з опушкою* (з наук.-попул. літ.).

ОПУ́ШУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опу́шувати** і **опу́шуватися.** *Листя хлібного дерева незвичайно різноманітне — навіть на одній рослині можуть зустрічатися листки з різним ступенем опушування* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **опу́шення** 2. *З нижнього боку лист калини має м'яке бархатисте опушування* (з наук.-попул. літ.); *Шкірка персиків частіше опушена, рідше — без опушування* (з навч. літ.).

ОПУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОПУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док., кого, що.* 1. Покривати, запорошувати (про сніг, іній). *Густий іній опушував дерева* (В. Собко); * Образно. *Красою слова, блиском уяви він опушив Марту, скорив, водив за собою. Вона йшла з ними покірна, непотрібна, та третя, як тінь, і дивувалась силі, яка не давала їй змоги опертись* (М. Коцюбинський).

2. *що.* Обшивати, оздоблювати хутром краї одягу, взуття і т. ін. *Заможні подолянки носили шлафроки — верхній плечовий одяг з широким коміром і вилогами. Їх обшивали оксамитом чи шовком зеленого кольору або опушували хутром* (з наук.-попул. літ.).

ОПУ́ШУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОПУШИ́ТИСЯ,** у́шиться, *док.* 1. Укриватися пухом, волосинками, ворсинками. *У чистому посіві деякі рослини фацелії галузяться, стебла їх опушуються жорсткими волосками* (з наук. літ.); *Верталися* [мисливці], *вполювавши одного, що зарано — ще не було снігу — опушився в біле, зайця* (Ю. Мушкетик).

2. Покриватися, запорошуватися (снігом, інеєм). *Ялини опушилися снігом, ніби прибралися на чарівне зимове свято* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **опу́шувати** 2. *Комір, поли та рукава* [кожушанки] *опушувалися сивим або чорним смушком* (з наук. літ.); *Краї верхнього одягу на Поділлі опушувалися баранячим, кролячим чи навіть котячим хутром* (з навч. літ.).

ОПУ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **опусти́ти.** *Опущені з полудрабка босі ноги самі ворушились під стеливо* [розложисті звуки] *далеких дівочих пісень, а душа поривалася до них, бажаючи співати* (М. Стельмах); *Важкі плюшеві портьєри опущені, щоб на вулицю не видно було...* (О. Гончар); *Рубін стояв знеможений, з слідами сліз, розтертих по обличчю, з очима, опущеними в землю* (І. Сенченко); *Корма опущена у воду* (Ю. Смолич); // **опу́щено,** *безос. пред. Учитель сидить на скелястому березі. Мов стомлений орел — піджак сірим крилом опущено* (з наук.-попул. літ.); // *у знач. ім.* **опу́щений,** ного, *ч., жарг.* Той, кого опустили (у 5 знач.). *Нормальні пацани — це окремо, а опущений — то вже інша справа* (Ю. Покальчук).

2. *у знач. прикм., діал.* Самотній, покинутий, занедбаний. *Вдарить* [вітер] *дверима опущеної колиби, .. і зав'ються, затанцюють дрібонькі* [дрібненькі] *зламані гілочки* (Г. Хоткевич); *Без неї чув себе* [Сава] *опущеним і безпомічним* (О. Кобилянська); *Вітер свище, виють вовки, в балках хатки, опущені, сумні...* (Б. Лепкий); *Інколи сидів* [батько] *біля нашого дому на лавчині: неголений, опущений, одягнений у якісь лахи* (Валерій Шевчук).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **у во́ду опу́щений** — дуже похмурий, зажурений, сумний і т. ін. хто-небудь; приголомшений, засмучений. — *Чого ти, доню, така невесела, мов у воду опущена?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Василь, мов у воду опущений, ходить коло матері* (Панас Мирний); *Стояв, наче в воду опущений, і Канчер, похнюпивши свій тонкий довгий ніс* (В. Канівець); *Мама цілий день ходить як у воду опущена. Плакати, щоправда, не плаче, .. а все ж дуже засмучена* (А. Дімаров).

ОПУ́ЩЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Стан за знач. **опу́щений** 1. *Серед морфологічних особливостей лукопасовищних рослин, здатних адаптуватися до умов середовища, — опущеність, стовщення кутикули, здатність до регенерації вегетативних органів і відростання отави* (з наук. літ.).

2. *діал.* Стан за знач. **опу́щений** 2. *Звідти* [з дзеркальця] *дививсь на неї бридкий вид, її образ, який .. лишивсь там під блискучим скляним поверхом, щоб вічно нагадувати їй про її недолю, опущеність, самотність...* (М. Коцюбинський); *Якесь несказанно гидке, а заразом смутне почуття опущеності обгорнуло мене, і я встав від столу* (О. Кобилянська).

ОПУ́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **опусти́ти** 1, 5 і **опусти́тися** 1, 5. *Правда, і він* [Бенедьо] *бачив біду на своїм віку, і він зазнав нужди та голоду, притиску, самоволі та безроботиці* [безробіття]. *Але все-таки до такої ступені* [такого ступеня] *опущення й пониження, про яке розказували рільники, в місті ніякий ремісник не доходив* (І. Франко); *А попередньо кожен поклявся найстрашнішою клятвою — на зуб, на опущення в сексменшину, на волю в історичному вимірі, що визнає результати жеребкування* (В. Кожелянко); — *Це було б чудово, ваша величність!* — *вигукнув Сегюр.* — *Ви зробили б два боговгодні діла: врятували б капітана від остаточного опущення на дно, а, по-друге, придбали б першокласного флотоводця для свого флоту!* (В. Малик).

2. *мед.* Зміщення вниз якого-небудь органа. *Опущення нирки виникає в жінок у 15 разів частіше, ніж у чоловіків, причому права нирка опускається набагато частіше за ліву* (з наук. літ.); *Основний спосіб діагностування, який здатний підтвердити опущення шлунка, — гастрографія* (з навч. літ.).

3. *діал.* Те саме, що **опу́щеність** 2. *Навістить він і стіни тюремні, і всякі нори муки та насилля людей над людьми, а скінчить тим, що .. згине десь у бідності, самоті та опущенню на якімось піддашшю* (І. Франко); *Чувство* [почуття] .. *опущення обгорнуло мене, і я мимоволі згадала знов Орядина* (О. Кобилянська).

ОПЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. *спец.* Те саме, що **опціо́нний.** *Відмінність конверсійних боргових зобов'язань та опційних позик від промислової облігації полягає в тому, що їх купівля пов'язана з можливістю придбати в майбутньому акції* (з наук. літ.); *Згідно з опційною угодою власник опціону має право (а не зобов'язання) купити або продати певну суму валюти в обмін на іншу валюту за обумовленим валютним курсом або за курсом на день обміну* (з навч. літ.).

2. Стос. до опції (у 1 знач.). *Зображений автомобіль може містити додаткове (опційне) обладнання та може відрізнятися від запропонованих у салоні* (із журн.); *Указана опційна пропозиція включає в себе Bluetooth-клавіатуру, яка також може слугувати підставкою та захисним чохлом, а також зручну панель завдань з усіма вашими улюбленими додатками* (з мови реклами).

ОПЦІ́ЙНО. Присл. до **опційний** 2. *Опційно пропонується кермо з валиками і кнопками управління функціями аудіота комунікаційної системи, а також бортового комп'ютера* (із журн.).

ОПЦІО́Н, у, *ч.* 1. *фін.* Включена в біржову угоду умова, згідно з якою одній зі сторін надається право вибору між альтернативними елементами угоди чи право заміни її початкових умов. *Оскільки учасники ринку опціонів не є рівнозначними і можливість виграшів та втрат у кожного з них своя, великого значення набуває визначення реальної ціни опціонів* (з наук. літ.); *Саме в той день мій батько .. намагався влаштувати подвійний опціон на пшениці між Чикаго і Нью-Йорком — як відомо, такі спекулятивні операції на шаховій дошці фінансів вважаються найризикованішими й найнепевнішими* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

2. *фін.* Право купівлі акцій за твердими, нижчими від ринкових цінами, яке надає компанія своїм працівникам. *Програми стимулювання опціонами створюються кожною компанією окремо, залежно від мети впровадження такої програми, зокрема, найчастіше метою здійснення таких програм є стимулювання співробітників до подальшої праці в компанії та підвищення результатів діяльності компанії* (з наук. літ.).

3. *юр.* Попередня угода про укладення договору на майбутнє в терміни, узгоджені сторонами (застосовують в авторському праві під час укладання угод про видання творів авторів однієї держави в іншій). *У видавничій справі є таке поняття, як опціон: коли ти купуєш права на книжки певного автора, то автоматично отримуєш права на придбання й інших його книжок* (з газ.).

4. *мор.* Надане фрахтівникові право вибору між альтернативними умовами в договорі морського перевезення. *Опціон географічний — це право фрахтівника на заміну одного порту призначення іншим* (з навч. літ.).

ОПЦІО́ННИЙ, а, е, *спец.* Стос. до опціону. *У зростанні обсягів опціонної торгівлі неабияку роль відіграють банки, які шукають можливості використання опціонних контрактів для зменшення ризику при фінансуванні різноманітних проєктів* (з наук. літ.); *У роботі розглянуто практичні аспекти облікового відображення опціонних програм для працівників* (з навч. літ.).

О́ПЦІЯ, ї, *ж.* 1. Вибір (у 3 знач.), альтернатива; необов'язкова можливість. *Якщо говорити про позицію редактора, який однозначно був лібералом, то він вважав, що лібералізм — це опція демократії* (із журн.); *Мюнхенський клуб активував опцію викупу голкіпера збірної Коста-Рики* (з газ.).

2. *інформ.* Допоміжний засіб, признач. для модифікації основного режиму роботи. *Опція "лінійний графік", який є таблицею з графічною частиною, що подає роботи відповідно до шкали часу, дозволяє розглядати розклад* (з наук. літ.); *Доступна ця опція стане, якщо клацнути по кнопці виклику додаткового меню палітри* (з навч. літ.).

ОП'ЯНИ́ТИ *див.* **оп'яня́ти.**

ОП'ЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **оп'яні́ти.** — *Ти вже й гніваєшся. Фе, Іване! — говорила Ганка, а вечором* [увечері] *знов підлещувалася до нього, просила, купувала йому пива й горілки, доки оп'янілий Іван не згоджувавсь знов іти ночувати до неї* (І. Франко); *Оп'янілі від пива, учасники полювання вихвалялися один перед одним своїми успіхами* (із журн.); *Внизу в залі бурлить різнобарвний вихор людських тіл, .. оп'янілих від самих себе, від музики, від танцю* (В. Винниченко); *Вона* [мати] *першою показала, як плаче од радості дерево, коли надходить весна, і як у розквітлому соняшнику ночує оп'янілий джміль* (М. Стельмах).

ОП'ЯНІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оп'яні́ти.** *Очі стали олив'яні, а на вуста наповз зніяковілий усміх. Не хотів, щоб хтось бачив його оп'яніння, і через те ще більше здавався п'яний* (Валерій Шевчук); *Він пережив бурхливе оп'яніння від ефіру і впав у .. безмежну темінь забуття* (Ю. Смолич); *По тілу поступово почало розливатися приємне тепло, шлунок .. заспокоївся, виповнився, Михайло відчув навіть оп'яніння, те саме, яке часто охоплює голодну людину після їжі* (Ю. Збанацький); *Аж згодом, .. коли відчув* [Олексич] *на обличчі чийсь теплий, уривчастий від хвилювання подих, а потім — гарячий і до оп'яніння солодкий цілунок на устах, — тоді тільки прокинувся* (Д. Міщенко); *Троянди млосно-запашні І водограї срібнопінні Давали забуття мені, Несли солодке оп'яніння, І діва чарівною тінню З'являлась у легкому сні...* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ОП'ЯНІ́ТИ, ію, ієш, *док.* 1. Те саме, що **сп'яні́ти;** захмеліти. *Увійшла королева, налила йому* [королю] *чашу і припрошувала його випити ще раз і ще раз. Була щебетлива і весела, а король оп'янів дуже. Оп'яніли обоє* (І. Франко); *Юрчик розбундючився... Оп'янів і лаявся* (Г. Хоткевич); * У порівн. *З радості стара як оп'яніла, їй уперше на віку довелося побачити таку повагу до себе від людей* (Панас Мирний); // Дійти до стану запаморочення, який нагадує сп'яніння. *Це була перша його цигарка сьогодні, така жадана, така міцна, що од першої ж затяжки він аж оп'янів* (Григір Тютюнник).

2. *перен.* Дійти до стану екстазу, самозабуття (у 2 знач.). *Тоня .. відчинила вікно, і в її кімнату влилася ціла повінь світла і літніх пахощів, її душа оп'яніла* (І. Франко); *Наша молодь зовсім оп'яніла. Такої весни вона ще не стрівала! Треба б учитись, за книжкою в хаті сидіти, так же всидіти годі. Так і тягне тебе в ті простори ясно-блакитні* (Олена Пчілка); *Забагато, забагато в ясні очі я гляділа, аж від їх палкого блиску вся з кохання оп'яніла* (Уляна Кравченко); *А жайворон за цілий день над повіддю ланів од того дзвону і пісень, здається, оп'янів* (І. Гончаренко).

ОП'Я́НЮВАТИ *див.* **оп'ячи́ти.**

ОП'ЯНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ОП'Я́НЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОП'ЯНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого.* 1. Робити п'яним, доводити до стану оп'яніння; сп'яняти, п'янити. *У його* [Зороастра] *вченні культ вогню й особливо культ напою, що оп'яняє, займають головне місце* (з навч. літ.); *Його й погане пиво оп'янило* (Сл. Б. Грінченка); // Доводити до стану запаморочення, який нагадує сп'яніння. *Обіцянки .. добра для інших — то лише шлях до крові. Люди вдихають той запах одвіку, він оп'яняє їх, їм здається, що то запах свободи* (Ю. Мушкетик); *Запах жита, що вже починало цвісти, зразу оп'янив її* (С. Воскрекасенко); *Стоячи на балконі готелю чужої країни, яка оп'янила її запахом хвої і петуній, вона думала, що ідея з безлюдним островом, мабуть, таки має сенс* (О. Забужко); // *безос. Крізь відчинену кватирку залітав запах петуній і городового тютюну. Аж оп'янювало...* (Б. Лепкий).

2. *перен.* Доводити до стану екстазу, самозабуття (у 2 знач.). *Дотик твій із терня рожі родить, І по серцях мов чар солодкий ходить, І будить, молодить і оп'яняє* (І. Франко); *Він* [Т. Шевченко] *і тепер зберіг свій здоровий, хлопський розум, свій власний погляд на світ. Не був із тих, яких оп'янює щастя* (Б. Лепкий).

ОП'ЯНЯ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який оп'яняє, спричиняє оп'яніння; п'янкий. *Нерозлучною з войовничим настроєм прикметою можна вважати охоту до оп'яняючого напою; тому й не диво, що і в Алкеєвій поезії вино та його вплив на душу чоловіка грає немалу роль* (І. Франко); *З зільника подала я тобі перед прощанням якусь білу цвіточку* [квіточку].., *що пахла оп'яняючим запахом* (О. Кобилянська); *А ввечері повертаєшся до будинку, почуваючи, як по всьому тілі розпливається здорова оп'яняюча втома* (М. Івченко).

ОРА́ВА, и, *ж., розм.* Великий гурт людей; юрба, натовп. *Тут половців вся орава .. Проти міста поплила* (І. Франко); *Знов опришки мали приємність бачити, як мимо них у найбільшім безладді бігла орава озброєних людей* (Г. Хоткевич); *Ціла орава кінних стражників гасала по ярмарку* (А. Головко); *Позаду возів бігла орава хлопчаків* (Ю. Смолич); *На царині метушилася орава жовнірів* (Р. Андріяшик); * Образно. *Лісова мурашина орава Лаштувала жалючу облаву На дві сплетені наші руки* (М. Матіос); // Велика, багатодітна родина. *Парася походила до школи тільки дві зими і на тому закінчила свою освіту, бо в нас іще добавилося троє братиків та сестричок, і матері самій годі було з такою оравою впоратися* (Остап Вишня); *Надія сім'ї — Улас. Як не є, найстарший, йому і випадає честь допомогти батькам нагодувати хлібом насущним оту білоштанну ораву* (Григорій Тютюнник).

ОРА́КУЛ, а, *ч.* 1. У стародавніх греків, римлян, єгиптян та інших народів — жрець, який пророкував майбутнє від імені божества. *Незабаром ми з Асклепіненією побуваємо в Дельфах. Хочу запитати оракула про свою долю* (О. Бердник); *Усе вказувало на те, що стародавні греки явно поспішили оголосити Аполлона Бельведерського взірцем чоловічої краси, а античні оракули, передбачаючи майбутнє, навіть гадки не мали, що в їхнього далекого пращура згодом можуть з'явитися такі ж самі нащадки* (О. Чорногуз); // Пророкування, передбачення чого-небудь. *Кожде його* [Лайоша Кошута] *слово приймалося .. його прихильниками як оракул* (І. Франко); *Оракули завжди такі двозначні й туманні, що людина часом помилково витлумачує їхній справжній зміст* (І. Білик); // Місце, храм, де відбувалося пророкування. *Доводиться частіше користуватися побажанням, вирізаним свого часу над воротами оракула в Дельфії: "Пізнай себе"* (В. Чемерис); *Великого значення набули оракули. Ці храми вважали житлом богів у буквальному розумінні* (з наук. літ.).

2. *перен.* Особа, висловлювання якої визнають незаперечною істиною. *Як вони сіли на канапі, поруч з хазяйкою, в залі разом стишилось, неначе всі готувались слухать якогось оракула* (І. Нечуй-Левицький); *— Так драматично просто і про такі речі ніякі оракули в старовину не сміли говорити своїм владарям* (Т. Осьмачка); *— Ваша величність, — гудів венеціанець, — я посланий до вас славетним і можновладним королем усіх поетів, володарем золотого й діамантового пера сеньйором П'єтро Аретіно, званим оракулом істини й секретарем світу* (П. Загребельний); *Не вдавайтеся до оракулів, ясновидців, ворожок. Хочете знати, що буде завтра, підсумуйте, що ви зробили сьогодні* (Є. Дудар).

3. *заст.* Ворожильна книга. [Л у к а:] *Та ти справжній філософ, Харитоне.* [Г а н д ж а:] *Таке й скажеш, праотче. Читав колись оракула, сонник Мартина Задеки...* (Ю. Мокрієв); *"На Заході буде щасливий", — у якомусь оракулі вичитав про себе Дядько-фронтовик* (О. Шугай).

ОРА́КУЛЬСТВО, а, *с.* Пророкування оракула. *Передбачати майбутнє, вгадувати долю і навіть робити прогнози на майбутнє на основі наукових даних — справа така ж приваблива, як і марна. Історія свідчить: дуже мізерний процент оракульства підтверджується часом* (з наук.-попул. літ.); *У таїнстві оракульства вбачають ключ до розв'язання власної проблеми невизначеності свого майбутнього, формуючи в такий спосіб попит на передбачення* (з навч. літ.).

ОРА́ЛО, а, *с., заст.* Примітивне знаряддя для оранки землі; рало. *Степ дихав пахучим настоєм диких трав. Він уже не виблискував яскравими барвами квітів, зате вагітнів плодами землі, яку подекуди порушив своїм нехитрим оралом ратай-гречкосій* (С. Добровольський); *Він підняв угору недоламок з іржавим жалом і голосно, на все хлоп'яче горло заспівав перше, що спало йому на думку: Срібляне орало, Що із неба впало Та й золотим стало!..* (І. Білик); *— Мечів і так вистачає. Легше махати ними, ніж перти орало в крем'яниці* (М. Дочинець); * Образно. *А горда пісня прославляла Денними чарами вночі І наші радісні орала, І наші месницькі мечі* (М. Рильський).

◊ **Переко́вувати / перекува́ти мечі на ора́ла (на ра́ла)** *див.* **переко́вувати.**

ОРА́ЛЬНИЙ, а, е, *фізл.* Який стосується ротової порожнини; ротовий. *Травна система морської зірки починається на оральному боці в оточенні м'якої кільцевої губи* (з наук. літ.); *Після орального надходження радіонуклід всмоктується в кишковику і розноситься кров'ю по тілі* (з наук.-попул. літ.); *Статеві стероїди входять до складу багатьох оральних контрацептивів* (з навч. літ.); * Образно. *Коли Каміла потяглася до мене, дихаючи оральним жаром, я, нещасний навіженець, хлюпнув на той жар крижаною водою* (В. Шкляр).

△ **Ора́льний секс** *див.* **секс.**

ОРАНГУТА́Н *див.* **орангута́нг.**

ОРАНГУТА́НГ, *рідше* **ОРАНГУТА́Н,** а, *ч.* Велика людиноподібна мавпа з довгим червоно-коричневим волосяним покривом, що живе на островах Суматрі й Калімантані. *Орангутанги й горили дужчі за кволу людину, а їхні древні родичі були, мабуть, ще дужчі* (П. Загребельний); — *Між іншим, жителі острова Борнео й досі вірять, що орангутанги були колись людьми, які перестали працювати і тому втратили людську подобу...* (В. Нестайко); *Я глянув і побачив палаючі джунглі, почув вереск наляканих орангутангів, розпач папужок і сичання удавів* (Ю. Винничук); *З першого погляду гість здався йому дуже схожим на орангутанга в людському одязі* (А. Кокотюха); *Практично все життя орангутани проводять на деревах, по яких пересуваються за допомогою дуже довгих рук (їхній розмах — до 2 м — значно перевищує ріст мавпи), допомагаючи собі ногами* (з наук.-попул. літ.).

ОРА́НДА, и, *ж., заст.* Шинок. *Ледача невістка не хоче робить, Ходить до оранди горілочки пить* (з народної пісні); *У неділю на селі, У оранді на столі Сиділи лірники та грали По шелягу за танець. Кругом аж курява вставала* (Т. Шевченко); *Хтодь прожогом вибігає з оранди, хапком, швиденько почимчикував з хворостиною через місто* (І. Нечуй-Левицький); *Чорновус шкутильгав безлюдною вулицею до базару.., поглядав спідлоба туди-сюди, поки й побачив розгромлену оранду* (В. Шкляр).

ОРАНДА́Р, я́, *ч., заст.* Шинкар. *І кобзар ушкварив. — А мій батько орандар, Чоботар; Моя мати пряха Та сваха* (Т. Шевченко); — *Де моя Секлета? — кричить Хтодь до орандаря, втупивши в його лице люті очі. — А хіба ж я знаю! Хіба я чоловік твоєї жінки, — обзивається орандар* (І. Нечуй-Левицький); [М е д в і д ь:] *Якби не орандарі, з панами легше б було жити.* [Г р и в а:] *Якби не пани, то й орандарів би не було* (І. Карпенко-Карий).

ОРАНДА́РКА, и, *ж., заст.* Жін. до **оранда́р.** *Ой дай, орандарко, Да горілочки кварту* (П. Чубинський); * Образно. — *А ти* [слава], *циндре, орандарко, Перекупко п'яна! Де ти в ката забарилась З своїми лучами* [променями]*?* (Т. Шевченко).

ОРАНЖА́Д, у, *ч.* Прохолоджувальний напій з апельсинового соку, води та цукру. *З невеличкого бару, вмурованого в стіну, Тоні Якагуда вийняв кілька пляшок кока-коли та оранжаду* (П. Коломієць); *На відміну від лимонаду оранжад готують з апельсинів* (із журн.); *Основою справжнього оранжаду має бути густий цукровий сироп, свіжі апельсини та їхня цедра* (з газ.).

ОРА́НЖЕВИЙ, а, е. Те саме, що **жовтогаря́чий.** *З-за лісу незабаром підвівся оранжевий ущерблений місяць* (А. Шиян); *Посередині конюшні на стовпі висів ліхтар, від нього падало на землю оранжеве кружальце світла* (Григорій Тютюнник); *В обох* [юнака і дівчини] *золотаве волосся хвилями аж до пліч, куртка на ньому оранжева, на ній зовсім червона, у знаках, у вензелях якихось...* (О. Гончар); *Я вклав до конверта оранжеву квітку нагідки* (Р. Андріяшик); — *Поезіє, сонце моє оранжеве! Щомиті якийсь хлопчисько Відкриває тебе для себе. Щоб стати навіки соняшником* (І. Драч); *Дід у штормівці підвозить на велосипедному рулі відро оранжевих лисичок, сідає на дерев'яний ящик і, простягнувши ногу, дістає кисет з галіфе* (Є. Пашковський).

ОРА́НЖЕВО. Присл. до **ора́нжевий.** *По сріблястому од полинів і вiниччя схилу яру горіли червоно й оранжево кущі глоду* (Ю. Яновський); *Мандрує писанка по мисочках із цибулиним золотим узваром, з настоями на травах і корі, на веснянім і на осіннім зіллі — і писанка оранжево горить у філіграннім сплеті ліній* (І. Калинець); *Шпильками* [квіточок] *вже бігали мурашки, вони поїдали пилкові зерна і просвічувалися фіолетово, жовто, оранжево і бордово* (Т. Прохасько); * Образно. — *Для перемоги усі засоби чудові, — парирував Панчішка, оранжево і нахабно посміхаючись* (О. Чорногуз).

ОРАНЖЕРЕ́ЙКА, и, *ж.* Зменш. до **оранжере́я.** *З роками з'явилася в сім'ї відомого архітектора невеличка оранжерейка на засклeному балконі багатоповерхівки* (з газ.).

ОРАНЖЕРЕ́ЙНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оранжере́я.** *Вдень, щільно позапинавши долішні завіски на величезних оранжерейних вікнах, .. щохвилини витираючи піт великим рушником, він працює* (В. Винниченко); *Зведену 1747 року як оранжерейну споруду, пізніше, через двадцять з гаком років, її* [будівлю музею] *переобладнано в готель* (О. Шугай); *Для вирощування рослин у мікрогравітаційному середовищі використовували як просте обладнання, так і оранжерейне устаткування, яке мало досить складну систему контролю й регулювання параметрів зовнішнього середовища* (з наук. літ.); *Золотопромисловець запропонував Симиренкові місце садівника у своєму оранжерейному господарстві, що стало для нього справжнім дарунком долі* (з газ.).

2. Вирощений в оранжереї. *Все те місце було заросле зеленим деревом, заставлене по квітниках оранжерейними вазонами* (І. Нечуй-Левицький); *Вона казала не раз, що не має вже сили більше жити сим життям оранжерейної рослини, відірваної від рідного ґрунту* (Л. Старицька-Черняхівська); * Образно. *Оранжерейною квіткою принаймні вона не стане. Її чекає робота й активне життя* (Валерій Шевчук).

3. *перен.* Який захищає від труднощів, випробувань і т. ін. *Створюючи оранжерейні умови, ви не дозволяєте організму малюка адаптуватися до навколишнього світу, що в майбутньому може проявлятися в частих застудах і слабкості імунітету* (із журн.); // Ізольований від труднощів, випробувань і т. ін. *Ліна вперше по-справжньому відчула.., що починає жити повноцінним, а не рослинним, не оранжерейним життям* (О. Гончар); *Ми часто сперечаємося про виховання, але нерідко уявляємо його оранжерейним* (М. Руденко).

△ **Паринко́вий (тепли́чний, оранжере́йний) ефе́кт** *див.* **ефе́кт.**

ОРАНЖЕРЕ́Я, ї, *ж.* Приміщення з прозорого скла або пластику, яке використовують для вирощування сільськогосподарських та декоративних рослин; теплиця. *Лукія витирає скляний дах оранжереї* (О. Донченко); *Йде весна, а в нас* [у школі] *немає ані оранжереї, ані навіть звичайного парника* (Ю. Збанацький); *Єдина пристрасть у нього — це квіти: вдома не сад, а квітник, не кімнати, а оранжереї* (А. Дімаров); *Тепер мама працює в Головній оранжереї міста, де вирощують найдивовижніші квіти* (І. Жиленко); *В оранжереї стояв запах хризантем і орхідей. Троянди не вродилися* (О. Ульяненко); * Образно. *Було в ній* [Кларі] *щось від тієї Клари, якою вона могла стати, коли б виростала не в матусиній оранжереї, а там, де є труд, біль, радість — справжнє життя* (М. Руденко); * У порівн. *Він помітив, що над під'їздом піднімається високо вгору суцільна стіна скла, переплетеного вузькими залізними смугами — наче величезна оранжерея* (В. Нестайко).

О́РАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ора́ти.** *Може, й не ораний цей степ ніколи, плуга не знав, і нічия коса, мабуть, тих трав не торкалась!* (О. Гончар); *Колишній осавул, а тепер зимівчанин Іван Гапочка нетерпляче переминався з ноги на ногу: несправедливо посадили на ораних ним ґрунтах Гриця Колоса* (Ю. Мушкетик); *Лоскотало у носі від запаху ораної землі — хтось під горою готував нині поле під зяб* (Г. Вдовиченко); // **о́рано,** *безос. пред.* — *Весна припізнилася. У нього ще й скиби не орано. — І в нас не орано. Але нема панщини! Нема панщини!* (І. Франко); — *А коли це ти будеш орати свою ниву?.. В людей уже пшениця колос викидає, а в тебе ще й не орано!* (С. Васильченко); — *Війську потрібен спочинок, та й про зиму слід подумати. Посполитству час вертатися до плуга, бо ж по всій Україні ні орано, ні сіяно* (П. Загребельний); // *у знач. ім.* **о́ране,** ного, *с.* Зоране поле; рілля. *Треба буде І на чужі люди Подивитись, як живуть: Чи орють, Чи не на ораному сіють І просто жнуть* (Т. Шевченко); *Тільки коли віз загримкотів по ораному — трактор пройшовся впоперек лісосмуги, — Івась розплющив очі: віжки тяглись по траві* (В. Дрозд).

ОРАНИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **о́ранка** 3. *Стояла ясна .. пора над неозорим зеленавим полем з чорними латкамиораниці* (О. Копиленко); *На зеленій горі чорніє.. шматокораниці* (М. Стельмах); *Далі заходився* [син] *обчищати істиком борону від масноїораниці, що поміж гострими зубцями поналипала* (І. Нижник); *Зміряв* [гетьман] *гострими очима озернуораницю, потеребив сивий вус і полетів з почетом далі* (М. Дочинець).

О́РАНКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **ора́ти;** орання. *Після жнив Іванові возовиця; далі оранка на озимину* (Панас Мирний); *Настала оранка поля на озимину, потім косовиця, потім почалися жнива* (І. Нечуй-Левицький); *Треба було думати і про сівбу, і про оранку, а Троян уникав зустрічі* (С. Добровольський); — *Я, звичайно, самого себе не стану хвалити. Хай люди скажуть. Але чого там ховатися: норму на оранці чи на сівбі я щоденно виконую* (О. Ковінька); — *Давай, давай, а то прийде дядько Прокіп, він нам за таку оранку наламає хвоста* (Григорій Тютюнник); *Він сидів під хатою на сухому пеньку й слідкував за нашою з матір'ю оранкою* (І. Кирій).

2. Пора, період, коли орють землю. [П е р е д е р і й:] *У хазяйстві це* [лучка] *важне діло: чи конячку держати, чи корівчину.., а чи в оранку й волам підкинути, то от сінце й є!* (Панас Мирний); *Як тільки почнуться жнива або оранка — так тобі й лайка. Чуть голів не порозбивають* (М. Івченко); *Пори року для Германа раніше асоціювалися зі зміною літнього мундира на зимовий, а тепер їх стало аж чотири: оранка, сівба, косовиця, жнива* (Г. Пагутяк).

3. Те саме, що **рілля́.** *Я б з тебе брати багато не стала: Дай мені тільки гартовані рала; Зріж лемешем мою сіру вершину, Кинь по тій оранці зерна частину* (Я. Щоголів); // Орна земля. [Ю д а:] *З сусідами в той час я позивався за спаш, за оранку* (Леся Українка); *За татарським бродом на облогах бродив долиплий туманець, і в ньому по груди паслися селянські вироблені коні, що пахли оранкою, туманом і молодою м'ятою* (М. Стельмах); *Під осінь, коли вже орали поля та сіяли озимину, прибував ще один* [уповноважений], *який вимагав гектари оранки й сівби* (А. Михайленко); // Зораний шар ґрунту. — *Що це ви, Карпе Івановичу, глибину оранки міряєте?* (В. Собко); *Трактор пішов уздовж загінки, додаючи до широкої смуги оранки свіжу, яку залишали десять корпусів* (М. Циба).

△ **(1) Я́русна о́ранка,** *с. г.* — пошарова оранка ґрунту. *На солонцевих комплексах з малопродуктивною рослинністю доцільна глибока ярусна оранка на глибину до 45 см* (з наук. літ.); *Ярусна оранка відповідає умовам відтворення гумусу, знищує проролі дводольні та однорічні злакові, зменшує на 30–60 % кількість проростих бур'янів* (з навч. літ.); *При ярусній оранці поліпшується водопроникність ґрунту і нагромадження в ньому вологи* (із журн.).

ОРА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ора́ти.** *Росяне світання — золоте орання* (приказка); *По стернях батько плуг веде, Важка робота хутко йде, І рівно ріжеться земля, Бо син оранням заправля* (Я. Щоголів); *Дім перед всім, також жінку ти май і вола для орання!* (І. Франко); — *Ху-ху!.. — сказав Семен.., втираючи впрілого лоба. Його гірше змордували "дурні думки", ніж орання* (М. Коцюбинський); *Івоніка трохи припізнився з оранням* (О. Кобилянська); *Орання землі скіфи здійснювали за допомогою плуга, врожай збирали залізними серпами, зерно змолочували у зернотерках* (з навч. літ.).

ОРА́Р, я́, *ч.* У православній церкві — елемент богослужбового одягу диякона й іподиякона, довгий перев'яз, який носять на плечах поверх стихаря; наплічник. *І озивається з пітьми, із-за хреста Десь грізний рокіт Ієзекіїля .. Тріпоче жезл в руці міцній, І тягнеться слідом сріблястий змій — Звивається орар, немов гадюка* (І. Багряний); *Орар закріплюють ґудзиком на лівому плечі поверх стихаря так, щоб кінці його вільно звисали донизу* (з наук.-попул. літ.); *Кінці ораря нерідко прикрашають бахромою* (з навч. літ.).

ОРА́ТАЙ, я, *ч., заст.* Орач. [С и л ь в е с т р:] *Благослови, Господь, .. Оратая, що в полі ниву оре* (І. Кочерга); *Он як високо, винятково оцінювали пращури значення оратая й сіяча!* (О. Бердник); *Світлий князь Доброчин повертався до Києва, коли оратаї почали звозити з нив снопи* (І. Білик).

ОРА́ТИ, орю́, оре́ш, *недок.,* що і без *прям. дод.* 1. Обробляти землю плугом, сохою. *Яким Мачук орав у полі на ярину* (Н. Кобринська); *Коли люди воюють, а не орють, то вони мають стільки своєї землі, скільки заступлено кінськими копитами* (Р. Іваничук); *Обіч від казана, ближче до груш, зібралися ті, хто не орав і не сіяв, а приволікся з села в надії, що перепаде якась крихта чи крапля* (Є. Гуцало); *Вони спрягалися з сином і так орали свої пісні кам'яні нивки* (М. Дочинець); *Невтомні селяни орали свою немилосердну землю — хай там вітер, хай там буря* (І. Карпа); * Образно. *Журба плугом по серцю оре* (прислів'я); *Життя оре своїм невблаганним плугом чорні, сирі дні* (Ірина Вільде).

2. *перен., розм.* Розпушувати (у 1 знач.) поверхню чого-небудь; борознити. *Її* [пустиню] *орали кінськії копита, Скородили списи, тьмив сонце дим* (І. Франко); *Кулі різали гілля зовсім близько і орали землю на два кроки* (Ю. Смолич); *Не відходячи один від одного, вони довго петляли в сліпому коловороті завії, падали, по пояс провалювались у замети і підводились, орючи сніги* (М. Стельмах); *Орав* [Сірко] *шаблею, сіяв кулями. Тримав рідну землю в серці, як її оборонець, і боронив* (Ю. Мушкетик).

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / **підня́ти перело́ги (переліг, пласти́, цілину́** *і т. ін.)* див. **підніма́ти.**

△ **(1) Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)>,** *с. г.* — обробляти поле, що залишиться до наступної осені без посіву. *"Тепер вже на волах далеко не заїдеш", — думав він* [Опанас], *орючи на пар свою обмежену непишну нивку* (О. Довженко); *В другому кінці* [поля] *вуркотів трактор, підіймаючи пари* (П. Панч); *Поблизу Нових Санжар Голубар орав під пар* (Л. Первомайський); *У травні раптом похолодало, і Дмитро навідріз відмовився сіяти гречку. — Почекаю ще кілька днів, а зараз піду орати на пар, — заявив Степанові Кушніру* (М. Стельмах).

◊ **(2) Мілко ора́ти,** *зневажл.* — поверхово виконувати, розуміти і т. ін. що-небудь. *Тому горе, хто мілко оре* (прислів'я); *Серед книжок немало таких, що їх до друку не варто було рекомендувати: занадто вже мілко орють наші ратаї та й про дріб'язкове пишуть* (з газ.); **(3) Ора́ти но́сом,** *жарт.:* а) бути невеселим; журитися, сумувати. *— А чого, козачко, ореш носом? Мо, вдома що сталося? — допитувався дід* (Я. Качура); б) *(що і без прям. дод.)* падати обличчям униз у що-небудь, на щось. *Він перекидався, орав носом сніг, летів сторч* (І. Сенченко); *— А даси ковзани? — Як дуже попросиш, дам, бо хто ж буде лід орати носом!* (М. Стельмах).

ОРА́ТИСЯ, оре́ться, *недок.* Пас. до **ора́ти.** *Залізниця має пройти по перелогах степу, що одвіку не орався* (О. Гончар); *Той наш переліг орався дуже давно і недоораним залишився, закожушився бур'яном* (Р. Іваничук); *Колись ці землі оралися, та революція кишнула за кордон пана, а світова і громадянська війни порідили ряди хліборобів і майже зовсім перевели худобу* (М. Циба); * Образно. *З кожним днем все більше сивіли скроні та оралося зморшками схудле обличчя* (А. Дімаров); *Небо ореться нічне крилами пташиними, аж засіяло мене звуками-журбинами* (В. Багірова); // *безос.* [Є в г е н і й:] *Де ореться, що сієсь* [сіється], *як росте .. Про все те він* [батько] *не дбав* (І. Франко); * Образно. *Блукав з каменя на камінь, закидаючи вудочку. Один бобир піймався — він тримав його в руці, — а більше не оралось* (В. Підмогильний).

ОРА́ТОР, а, *ч.* Той, хто володіє мистецтвом виголошування промов. [В а л е н т:] *Не маю я до письменства хисту. Чин живий або живеє слово — се талан мій, я син оратора таки недарма!* (Леся Українка); *Кращого оратора, ніж Кузь, в області немає. Навіть Лозовий, — теж блискучий оратор, — відзначав його пропагандистські здібності* (М. Руденко); *То хлопці мене так у четвертому класі прозвали, пам'ятаєте, коли я переплутала грецького оратора Демосфена, про якого Ви нам розповідали, з римським оратором Цицероном* (В. Нестайко); *Як істинний оратор, він почав здалеку, роблячи неймовірно значущі паузи і надзвичайні відкриття, котрі занотовували тисячі завмерлих перед екраном науковців* (І. Роздобудько); // Той, хто виголошує промову; промовець. *Надзвичайні події, що трапились далі, могли б і не трапитись, коли б не виступив зненацька новий оратор* (О. Донченко); *Оратори змінялись на трибуні під музику й грім оплесків* (О. Довженко); *На масивному обличчі оратора виступали жовна, він різко жестикулював, доводив співрозмовникові свою правоту* (Р. Іваничук); *Оркестр розвернувсь до оратора трубами й просурмив йому туш персонально* (М. Вінграновський); *Хоч від природи юнак і володів красномовством, та мав надто слабенький як для оратора голос і нечітку дикцію* (В. Чемерис).

ОРАТОРІА́ЛЬНИЙ, а, е, *муз.* Прикм. до **ората́рія**[1]. *Провідна роль симфонії й симфонізму як творчого методу віденських класиків визначила своєрідність використання ними ораторіальних жанрів* (з наук. літ.); *Український композитор Євген Станкович написав значну кількість ораторіальних, камерно-вокальних та інструментальних творів, музику до понад ста кінофільмів* (з наук.-попул. літ.).

ОРАТО́РІЯ[1], ї, *ж.* Великий музичний твір для хору, співаків-солістів і симфонічного оркестру, написаний на драматичний сюжет і признач. для концертного виконання. *В Україну Д. Бортнянський повернувся зрілим композитором, автором трьох опер, кількох ораторій* (з навч. літ.); *Як з кількох модуляцій композитор творить чарівні симфонії та ораторії, так і творці суспільства можуть сотворити унікальні, щасливі мелодії життя — радісні й сповнені любові* (О. Бердник); *Він навчив мене з головою занурюватись у хорали, магніфікати й ораторії* (Ю. Андрухович); * Образно. *Вітер уже не виконує розладнану ораторію помсти, як тоді, коли я востаннє телефонувала Віктору* (С. Процюк); * У порівн. *Він* [Юра] *викрикує їх* [вірші], *як ораторії, виспівує, мов пісні* (Ю. Смолич).

ОРАТО́РІЯ[2], ї, *ж.* Приміщення для моління в католицькому храмі. *Ораторія Сан-Джорджо в Падуї споруджена на честь святого великомученика Георгія* (з навч. літ.); *Перше невелике приміщення ораторії в Монреалі було збудоване в 1910 році. Але число прочан сягало тисяч, і пізніше на цьому місці була зведена базиліка* (із журн.).

ОРА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **ора́тор.** *Слово це Ніяк не прозаїчно продзвеніло, — І ми малій ораторці плескали Від серця щирого...* (М. Рильський); *— Нате й мої штани в жлукто, — сердиться Мороз. — Ораторка! Це діло не твого розуму. Людям жити треба, а вона хоче, щоб діти батька не дочекалися* (М. Стельмах); *Коли було згадано ім'я Метью, міс Гевішем зупинила мене й зупинилась сама і втупилася в ораторку* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ОРАТО́РНИЙ, а, е, *муз.* Те саме, що **ораторіа́льний.** *Кантата "Заповіт", створена С. Людкевичем до 120-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, увійшла до кращих зразків ораторного жанру* (з навч. літ.); *Національна капела України "Думка" представила панораму української хорової класики та ораторний концерт у спільному виконанні з Національним симфонічним оркестром України* (з газ.).

ОРА́ТОРСТВО, а, *с.* Те саме, що **рито́рика** 1. *У XII ст. уславився своїми проповідями представник церковно-візантійського ораторства Кирило, єпископ Турівський* (з наук. літ.); *Оскільки ораторство було і є одним із найсильніших важелів культури, кожній людині, яка причетна до неї — як її творець чи споживач, — треба вміти керувати цим важелем* (з навч. літ.).

ОРА́ТОРСТВУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* Виголошувати промову. — *Довго ви ораторствуєте, Мироне, — Варчук .. похитує .. головою* (М. Стельмах); — *Чобіт не має* [мужик], *а сам туди ж лізе, на стіл, ораторствує. Мало йому політичних свобод — він на священну власність зазіхає* (К. Гриб); // *ірон.* Говорити про що-небудь перев. з претензією на красномовність. — *Оце недавно .. іду я з роботи .. Дивлюся: біля молочарні — жінок, як на весіллі .. Ораторствує баба Олька. Ну, як на мітингу виступає!* (Є. Кравченко); — *У людині все має бути прекрасно, — ораторствував він. — Дякую за науку, — серйозно сказала Таля і потисла йому руку* (Г. Усач); *Ми — шикарно дискутуєм. Едик ораторствує. Його вправи у словоблудстві не такі вже й безневинні* (Г. Тарасюк).

ОРА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ора́тор** і **ора́торство.** *До високого стилю належить насамперед ораторська література* (В. Русанівський); *Дем'яна Карло Іванович готував до великого майбутнього: вечорами той опановував ораторське мистецтво й літературну мову* (О. Чорногуз); *Барочною стала й українська література XVII ст. з усіма своїми основними жанрами: ораторською прозою, віршовою поезією, драмою й повістю* (з наук. літ.); // Власт. ораторові. *Гості, знаючи ораторську вдачу пана маршалка, мовчали* (І. Франко); *Марко Обушний говорив без ораторської пози, поважно й твердо* (І. Кириленко); *В нього був гарний баритональний тенор і неабиякі ораторські здібності* (Б. Антоненко-Давидович).

ОРА́ЦІЯ, ї, *ж., заст.* 1. Урочиста промова. *Року 1575 знаний Бартош Папроцький напечатав* [надрукував] *у своїй "Паноші" .. до .. панів орацію* (П. Куліш); *Гетьман хвилину ждав, поки король не сяде, щоб виголосити до нього вітальну орацію* (Б. Лепкий); *На обіді, щойно я припросив Киселя до слова, він почав орацію, переказуючи мені і всьому війську ласку королівську* (П. Загребельний); // *ірон.* Довгий монолог, просторікування. *Не мала паніматка часу відказати на цю орацію, бо надійшла молодиця звідкілься* (А. Свидницький); [Р у с и н:] *Ну, що, панове* [лікарі]! *Чув я вашу премудру орацію над моїм трупом* (І. Франко); *Невесело було слухати ті орації, але вони кидали родючі зерна в дитячу душу* (Л. Старицька-Черняхівська).

2. Привітальний вірш релігійно-побутового й комічно-сатиричного змісту. *Коли не було чим заплатити за трунка, проголошував* [дяк] *перед захмелілим людом орації, а ще й співав* (Валерій Шевчук); *Пан Лукаш не знав, що сказати на підтримку патетичної орації Миколая* (Г. Пагутяк); *Вірші в ораціях бувають здебільшого довші, ніж у думах* (з наук. літ.); *Віддавна в Україні на Різдвяні святки ходили з зіркою і співали вірші-орації* (з наук.-попул. літ.).

ОРА́Ч, а́, *ч.* 1. Той, хто оре землю. *У полі Орачі на ярину орали, І Муха там була, І хоч її непрохану ганяли, Одначе крадькома і їла, і пила* (Л. Глібов); *За плугом, згорблений теж і спотілий, орач поступає, Тисне чепіги грудьми, іст иком скибу труча* (І. Франко); *Ще приносили* [мої думки] *солений піт і тихі пісні, що снувалися за орачем, за плугом і за погоничем* (В. Стефаник); *Там орачі й жниварі перепочивають в обід, там ховають барильце з водою* (Ю. Мушкетик); *Отак вони й орють і понині: поляни-орачі плугом, а сіверяни-хлібороби — ралом* (І. Білик); *Край дороги орачі шкребли сірі нивки* (І. Жиленко).

2. Той, хто обробляє землю; хлібороб. *Журиться нива, дощем не полита; Що орачеві цей рік вона дасть?* (І. Манжура); — *За нами спокійно жили орачі, бо ми боронили і вдень і вночі плоху гречкосійську породу* (Леся Українка); *Чи може зібрати найпрацьовитіший орач багатий урожай, коли не знатиме, як його викохує сусід? А якщо й збере, то чи повинен крадькома з'їсти, не показавши паляниці сусідові, не почастувавши його?* (Р. Іваничук).

ОРБІ́ТА, и, *ж.* 1. *астр.* Шлях руху небесного тіла, штучного супутника Землі, орбітальної станції і т. ін. у космічному просторі навколо іншого тіла. *Швидкість руху штучного супутника Землі навколоземною орбітою становить близько 8 км/с* (з навч. літ.); *Признаюсь — заздрю планетам: вони мають свої орбіти, і ніщо не стає їм на їхній дорозі* (М. Коцюбинський); *Вивести Венеру на нову орбіту — означало б порушити орбіти всіх інших планет, в тім числі й нашої Землі* (А. Дімаров); — *Ніхто із землян поняття не має про наше з тобою перебування на орбіті* (О. Тесленко); *Земна планета крутилася довкола своєї осі, крутилася по орбіті довкола Сонця, крутилася зі всією Сонячною системою по визначеній їй орбіті в галактиці Молочного шляху* (В. Багірова).

2. *перен.* Межі, сфера поширення, впливу, діяльності і т. ін. кого-, чого-небудь. *Коли потрапив* [Шафорост] *в орбіту знатних, йому сяйнуло славою, почестями, а за славою прибуло і влади* (Яків Баш); *Боротьба загострювалася, в її орбіту втягувалися все нові й нові люди* (О. Гуреїв); *Всі люди появляються однаково на світ, Та сходять неоднаково з орбіт. По-різному йдуть люди із життя: Одні — у вічність, Інші — в небуття* (С. Воскрекасенко); *Чим далі, тим все ясніше стає, що події розгортаються незалежно від його бажань і прагнень, що влада його* [Врангеля] *як вождя замість того, щоб ширитись, навпаки, звужується, все менше залишається людей в її орбіті* (О. Гончар); *Одне можна сказати певно: перехід на нові орбіти буттєвості має бути природним, хоч і не легким* (О. Бердник).

3. *анат.* Заглибина, в якій міститься очне яблуко; очна ямка. *Передня частина ока виступає за зовнішній край його орбіти і схильна до ризику травматичного пошкодження* (з навч. літ.); *Широкі брови в нього .. чорніли, мов крила ворона, ховаючи глибоко в орбітах карі, вдумливі очі* (А. Шиян); *Самі очі від того гублять свій колишній блиск і або меншають, або ж глибше занурюються в орбіти* (М. Сиротюк); *Тільки очі* [Кіндратовича] *уповільнено рухаються в орбітах, не встигаючи за мімікою, прихмарюючи радість* (Микита Чернявський); *Очі позападалися глибоко в орбіти і дивилися незрячим поглядом* (Р. Андріяшик).

△ **Виво́дити / ви́вести на орбі́ту** *див.* **виво́дити**[1].

◇ **[Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбіт,** *рідше* **до горі́** *і т. ін.)***] лі́зуть (вила́зять, виска́кують** *і т. ін.)* **/ полі́зли (ви́лізли, ви́скочили** *і т. ін.) див.* **о́ко**[1]**; О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбіт, з ло́ба)** *див.* **о́ко**[1].

ОРБІТА́ЛЬ, і, *ж., фіз., хім.* Математично описаний простір навколо атомного ядра або молекули, який може містити від 0 до 2 електронів. *Атомні орбіталі можна отримати розв'язанням стаціонарного рівняння Шредінгера* (з наук. літ.); *Орбіталі розміщуються на певних відстанях від ядра, мають певну форму та орієнтацію у просторі* (з наук.-попул. літ.); *Під час переходу атома з одного стану в інший відбувається перебудова електронної орбіталі, тобто змінюються значення квантових чисел* (з навч. літ.).

ОРБІТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *астр.* Прикм. до **орбі́та** 1. *Орбітальний рух Місяця відбувається із заходу на схід, тому сонячне затемнення починається з правого, західного краю сонячного диска* (з навч. літ.); *Я покажу вам багато фільмів — орбітальних і з поверхні, видових і суто інформаційних* (О. Тесленко); // Який рухається по орбіті. *Проєкт передбачав створення штучних орбітальних сонць, які літали б навколо планет і давали необхідне тепло і світло* (О. Бердник); *Для оренди окремого ангара на одній з орбітальних станцій цілком вистачило вказати назву корабля та ім'я капітана* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *анат.* Який міститься в орбіті (у 3 знач.). *Верхня частина орбітального м'яза в пластичній анатомії називається "м'язом міркування"* (із журн.).

ОРБІ́ТНИЙ, а, е, *астр.* Те саме, що **орбіта́льний** 1. *У 1952 році харківський астроном Отто Струве звернув увагу на переваги пошуку орбітних планет за допомогою спектроскопії* (з навч. літ.); *Землі хода в своїм орбітнім колі Тоді з'єдналась в свисті завірюх В один порив, в одну жадобу волі* (А. Малишко); *Орбітне небо ночами усміхалося хлопчакові* (із журн.).

△ **Орбітний пока́зник** *див.* **пока́зник.**

ОРГ... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову **організаці́йний,** напр.: о р г д і я́ л ь н і с т ь, о р г з б о́ р и, о р г н а р а́ д а, о р г п и т а́ н н я; 2) слову **організа́торський,** напр.: о р г з д і́ б н о с т і; 3) слову **організо́ваний,** напр.: о р г з л о ч и́ н н і с т ь; 4) слову **органі́чний,** напр.: о р г с к л о́.

ОРГА́ЗМ, у, *ч.* 1. *фізл.* Кульмінаційний момент статевого акту, сексуального фантазування і т. ін. *Оргазм настає під час статевого акту й супроводжується виділенням продуктів статевих залоз* (з наук. літ.); *Сам акт, за своїм виконанням, є фізичним злиттям, і спосіб його здійснення може бути вирішальним не тільки для оргазму жінки, але й для потенції чоловіка* (з наук.-попул. літ.); *Любити — це не ревнувати і не клопотатися оргазмами, бо заміна душ виключає поняття вдалого чи невдалого сексу* (С. Процюк); *Обоє відчували гріховний страх, страх, що мав скінчитися оргазмом* (І. Карпа); // Найвище статеве задоволення. *Я відчувала себе майже винною і часом порушувала прийняте колись рішення ніколи не симулювати оргазму* (Н. Сняданко).

2. *перен.* Відчуття найвищого задоволення. *Муки творчості колотили мною, а до оргазму, про який нині стільки мелють телеязиками, що скоро усіх нас зроблять імпотентами, у моєму варіанті — творчого, звісно, ніяк не доходило* (В. Дрозд); *Він, поглинутий нещодавнім музичним оргазмом, не дивився вгору* (І. Роздобудько).

ОРГАЗМІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до оргазму. *У психологічному плані якість оргазмічних переживань дуже залежить від емоційного настрою* (з навч. літ.); *Оргазмічним головним болем можуть страждати як жінки, так і чоловіки* (із журн.); *Оргазмічна мелодія.*

О́РГАН, *ч.* 1. *род.* а. Частина організму людини або тварини, що має певну будову й виконує одну або кілька функцій. *— На цей час прикуси язика зубами або й одкуси .. — А як же то я животітиму на світі без цього дурного органа? — жартував Кованько* (І. Нечуй-Левицький); *Завдяки органам відчуття тварини розпізнають близькість ворога, знаходять їжу, воду* (В. Владко); *Ми змушені холодно й розважливо аналізувати роботу серця, мозку, кровотворних органів, в ту мить абстрагуємося од конкретної людини* (Ю. Мушкетик); *Діда як могли дослідили на місці й утішили невістку: — Всі органи функціонують відповідно до віку* (М. Матіос); * Образно. *Ліза була втраченим органом, брак якого викликав фантомні болі* (І. Роздобудько).

2. *род.* у. Установа, що виконує певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду і т. ін. *Визволені люди Закарпаття не тільки обирали органи народної влади, а прагнули висловити свою одностайну волю, сказати на весь світ про той шлях, яким збираються йти в світле, щасливе майбутнє* (С. Скляренко); *Інтуїція працівника органу охорони громадського порядку підказувала сержантові, що Граф тільки скористався з права на "георозвідку" задля здійснення якогось свого, невідомого нікому плану* (М. Дашкієв); *Були в місцевих органах і люди, які намагалися чинити опір беззаконню* (І. Дзюба); *Він знав із досвіду довголітньої роботи в органах безпеки, що спокуса почасти буває дужча за найбільші християнські чесноти* (Г. Тарасюк); *— Якби ви заявили про зникнення пекторалі, описали її прикмети й передали заяву до правоохоронних органів. Якби після цього правоохоронні органи прийшли до мене і знайшли пектораль...* (Люко Дашвар); // *тільки мн., розм.* Установи міністерства внутрішніх справ, державної безпеки (перев. про радянський період). *— Він не ворог. — А хто ж? — дозволив собі усміхнутися Безпалий. — Не станете ж ви мене переконувати, що наші органи беруть невинних людей!* (А. Дімаров); *— Що ви йому* [начальникові] *показали?.. — Службове посвідчення. Річ у тому, що я не просто працівник органів, а відповідаю за безпеку залізниці* (П. Загребельний).

3. *род.* у. Періодичне видання (журнал, газета, бюлетень і т. ін.) якої-небудь партії, установи, організації, яке відбиває їхні погляди та діяльність. *Всі громади повіту мусили орган цей передплачувати, а військо забирало велике число накладу на фронт для стрільців* (А. Чайковський); *Пригадалось Ясочці, скільки часу загаяно марно, скільки довелось зазнати зневаги, .. тиняючись з віршами по редакціях всяких органів* (С. Васильченко); *Вернувшись з дипломом до рідного Гадяча, він* [Городовський] *вступив до редакції тамішнього* [тамтешнього] *органу й через два роки переїхав до Харкова* (В. Підмогильний); *З улюбленого часопису сентиментальних панночок "Друг" став бойовим органом демократичної молоді* (П. Колесник); *— Питаєте про газету? Буде! І не стадіонна стіннівочка, а серйозний орган* (В. Нестайко).

4. *род.* а, *техн.* Складова частина, деталь різних механізмів, пристроїв і т. ін., що виконує певну функцію. *Робочі органи трибалкового культиватора розподілені таким чином, що при входженні їх у землю відсутнє бокове підключення агрегату, і навіть на схилах витримується встановлена робоча глибина* (з навч. літ.).

(1) Друко́ваний о́рган — друковане видання, що належить якійсь партії, установі і т. ін. і висвітлює їхні погляди та діяльність. *Зараз не маю жодної вільної хвилинки та й не знаю, до якого друкованого органу краще адресуватись* (М. Сиротюк); *Перелік друкованих органів доповнювали ще кілька примірників журналів, назву яких прочитати не вдавалося* (О. Шугай); *Вів* [Микола Рябчук] *відділ літератури престижного часопису "Сучасність", а отже, міг підкріпити свою позитивну оцінку публікацією в солідному друкованому органі* (Є. Кононенко); **(2) Слі́дчі о́ргани <О́ргани слі́дства>** — установи, які виконують функцію досудового розслідування обставин, пов'язаних із злочином. *Справу про напад біля мосту ми передамо слідчим органам*

(А. Шиян); *По відзнаках на їхніх* [офіцерів] *погонах Сидорчук розгадав, що це представники військових слідчих органів* (Ю. Бедзик); *Всі закони світу .. збігаються в одному: стороннім особам не вільно втручатися в роботу поліції, органів слідства й суду* (А. Кокотюха).

△ **(3) Вегетатúвні óргани рослúн** — органи рослин, що служать для підтримання життєвого циклу, у вищих рослин — корінь, листки і стебло. *Одним із найвагоміших факторів, що зумовлює появу або зростання асиметрії вегетативних органів рослин, є гостре опромінення* (з наук. літ.); **(4) Гомологíчні óргани** — органи, що розвиваються з однакових зачатків, проте здатні мати різний вигляд, виконувати різні функції. *Гомологічні органи можуть виконувати різні функції й у зв'язку з цим дещо відрізнятися за будовою, однак побудовані вони за одним планом і розвиваються з одного і того самого зачатка* (з наук. літ.); **(5) Кóртіїв óрган,** *анат.* — периферична частина звукосприймального апарату в ссавців і людини. *В осіб, що працюють у шумних цехах, спочатку виникає стомлення слухової системи, а потім може розвинутися глухуватість, що супроводжується змінами у волоскових клітинах кортієвого органу* (з навч. літ.); **(6) Лабірúнтовий óрган** — спеціалізований додатковий орган дихання костистих риб підряду лабіринтових, за допомогою якого можна дихати атмосферним повітрям. *Лабіринтовий орган виник як засіб пристосування риб до життя в бідних на кисень водоймах* (з наук.-попул. літ.); *Лабіринтові риби не мають лабіринтового органу від народження, він формується у мальків віком 2–3 тижні* (з навч. літ.); **(7) Óргани рівновáги** — органи людини, більшості тварин та деяких рослин, які реагують певним чином на зміни положення тіла у просторі. *Лікувальна фізкультура допомагає розвивати кістково-м'язову систему, вдосконалювати функції дихальної, серцево-судинної та нервової систем, тренувати органи рівноваги (вестибулярний апарат) та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Органи рівноваги анатомічно тісно зв'язані з органами слуху* (з навч. літ.); **(8) Óргани трáвлення <Травні óргани>** — органи для перероблення їжі в людському і тваринному організмі. *Наприкінці 90-х років XIX ст. І. Павлов переходить до вивчення травних органів* (з наук. літ.); *Частину енергії, що її виробляє організм, дають процеси розщеплення їжі в органах травлення* (з наук.-попул. літ.); *Застосування електрогастрографії в комплексі з іншими методами дає змогу раніше діагностувати ряд порушень функцій органів травлення, правильно ставити діагноз і вчасно починати відповідне лікування* (з навч. літ.); **(9) Óргани чуттҗ** — спеціалізовані органи людини чи тварин, через які нервова система отримує подразнення із зовнішнього і внутрішнього середовищ, сприймаючи ці подразнення у вигляді відчуттів дотику, зору, нюху, слуху, смаку і т. ін. *Органолептичний метод ґрунтується на використанні й оцінюванні інформації, яку отримує людина завдяки своїм органам чуття (зору, нюху, смаку, слуху, дотику)* (з навч. літ.); *Ви будете жити сотні й сотні років, матимете протези всіх органів чуття, дістанете ілюзію насолод, які може одержати звичайна людина...* (М. Дашкієв); *Я вивчав також відмінність людського мозку від мозку тварин, намагався простежити, чи й справді відбувається безпосередня передача інформації — тобто без допомоги органів чуття* (І. Росоховатський); (10) **Рудиментáрний óрган** — орган, який утратив своє первинне значення в процесі історичного розвитку організму, але зберігається впродовж усього його життя. *Типовими прикладами рудиментарних органів тварин є редукція таза в китоподібних або крил у нелітаючого птаха ківі, що живе в Новій Зеландії* (з наук.-попул. літ.); *У людини рудиментарними органами є відросток сліпої кишки (апендикс), м'язи вуха* (з навч. літ.).

ОРГÁН, а, *ч.* Найбільший духовий клавішний музичний інструмент з набором труб, у які нагнітається повітря. *Серед мертвої тиші несподівано загув орган, та все дужче, та голосніше* (І. Нечуй-Левицький); *Було радісно й дивно: ніби я не Андрій, а якийсь орган, що чогось сам собі стиха грає* (С. Васильченко); *На хорах здіймався величезний орган* (З. Тулуб); *За завісами заграли два органи, і під мелодійні їх звуки імператриця Єлена і її невістка Феофано вийшли з палати* (С. Скляренко); *З такою панною нам годилося б сидіти десь у затемненій залі при високих свічках, мовчати й під музику органа дивитися одне на одного* (В. Шкляр); * Образно. *Здоров будь, Пушкін мій, землі оргáн могучий! І ти, морська глибінь, і ви, одеські тучі! Я тут у вас в гостях* (П. Тичина); * У порівн. *Співці сиділи тихі, трохи врочисті, а нічне повітря, здавалось, ще коливається, дзвенить, і небо — як орган* (Б. Левін).

ОРГАНÁЙЗЕР, а, *ч.* 1. Невелика книга або блокнот, що служить для організації персональної інформації про важливі події, контакти і т. ін. *Телефонний номер кілера залишився в старому органайзері — закодований, акуратно записаний червоною гелевою ручкою* (В. Єшкілєв); *У XX ст. італійське місто Бергамо довгий час було відомим центром виробництва органайзерів найпопулярніших марок* (з наук.-попул. літ.).

2. Електронний записник із різними допоміжними засобами (калькулятором, календарем, годинником і т. ін.). *Матвій заходився натискати кнопки на своєму органайзері* (Любко Дереш); *Думаю, що такій людині, якою вимальовувалася Зіна, необхідно мати органайзер із величезним обсягом пам'яті* (Л. Денисенко); *Існує безліч технічних засобів для щоденного планування справ і аналізу втрат часу: щоденники, органайзер, офісні програми персональних комп'ютерів та ін.* (з навч. літ.).

3. Пристосування, яке має багато відділень і признач. для зберігання й упорядкування дрібних речей (для канцелярії, одягу, косметики і т. ін.). *У навчальному кабінеті мають бути зручні стільці для учнів і вчителів, а також шафи, тумби, органайзери й полиці для розміщення та зберігання дидактичних матеріалів* (з навч. літ.).

4. *інформ.* Комп'ютерна програма, яка слугує для впорядкування інформації про персональні контакти і події. *Електронний органайзер як спеціальна програма дає можливість вносити персональну інформацію різних категорій і за потреби редагувати її* (з навч. літ.).

ОРГАНÉЛА *див.* **органéли.**

ОРГАНÉЛИ, éл, *мн. (одн.* **органéла,** и, *ж.), біол.* Ультраструктурні утворення клітин і одноклітинних організмів, які виконують різноманітні життєві функції. *Органелами руху інфузорій є війки, які вкривають усю поверхню тіла або утворюють пучки чи китиці* (з навч. літ.); // Складники клітини живого організму, що виконують різні функції. *Сучасні дослідження в галузі цитології насамперед спрямовані на вивчення найдрібніших органел і структур клітини* (з наук. літ.); *Яйцеклітина, крім свого спадкового матеріалу, містить також усі органели і запас поживних речовин, які зародок використовує в процесі розвитку* (з навч. літ.).

ОРГАНЗА́, и́, *ж.* Напівпрозора цупка й тонка тканина. *Ірина поставила великий цупкий пакет на стіл, висипала вміст перед подругами — на столі виросла купа шовку, батисту, органзи, батику...* (Г. Вдовиченко); *Усе довкола сяє чистотою, злітає світлою органзою легких занавісок на вікнах* (із журн.); *Майстриня створює картини з природних матеріалів за авторською технікою — дворівневий колаж на органзі* (з газ.).

ОРГАНІЗА́ТОР, а, *ч.* Той, хто організовує, засновує, налагоджує або впорядковує що-небудь. *Я був одним із гарячих організаторів страйку — виступав на зборах, складав петиції, був постійним делегатом до адміністрації інституту* (С. Васильченко); *Мені місцевком дав роль організатора, і я перев'язала руку червоною хусткою* (М. Хвильовий); *Місцеве дворянство пишалося участю у війні українських охочекомонних полків, одним із організаторів яких був Іван Петрович Котляревський, і навіть трохи гралося у відродження козацтва* (І. Дзюба); *Ці організатори уже не дочекаються твого від'їзду, бо післязавтра сюди прибуває відомий французький прозаїк* (С. Процюк); // Той, хто має здібності до організаційної роботи. *Навіть здалеку його вітали легенькими вигуками, в яких відчувалась виразна прихильність до молодого енергетика, конструктора, вправного організатора* (М. Трублаїні); *— Плетенецький обіцяє нам допомогти. А він чудовий організатор* (З. Тулуб); *Шевчук був справді хороша людина, талановитий учений, прекрасний організатор* (М. Дашкієв); *Декотрі вбачають у ньому* [Чередниченкові] *лиш оце найвидніше — господарник, могутній двигун, талановитий організатор, як часом кажуть на зборах про таких* (О. Гончар).

ОРГАНІЗА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **організа́тор.** *Добра місцева фея. З її рук я отримував книги та часописи. Організаторка тематичних вечорів, на які неодмінно кликала й мене* (О. Шугай); *Я зауважую, як змірює мене лихим оком пані Гелена Фестенбургова, одна з організаторок нашого міського аматорського театрального гуртка* (С. Андрухович); *— Ви куди?! — ошелешено заклiпала накладними віями організаторка Ганнуся* (Люко Дашвар).

ОРГАНІЗА́ТОРСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **організа́тор.** *Організаторський хист у нього є, раз таку колотнечу зумів учинити, але не в той бік* (М. Малиновська); *Організаторськими здібностями і молодечим запалом у цій трійці виділявся Марченко* (М. Андрусяк); // Спрямований на організацію чого-небудь. *— Ти в цих ділах неперевершений авторитет, більше розбираєшся, — похвалив падкого до слави товариша, обережно одводячи від себе організаторську участь в повстанні* (М. Стельмах); *— Організаторської роботи я не візьму... — Літературна, гадаєш, легша?* (М. Олійник).

ОРГАНІЗАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **організа́ція.** *— Нам належить замаскуватися під організаційну структуру, яка називається малим підприємством з обмеженою відповідальністю* (Н. Околітенко); // Пов'язаний з організацією (у 2 знач.) чого-небудь. *Сьогодні, перед тим, як мали початися перші організаційні збори, Савка .. зразу ж став у центрі уваги всіх, хто тут зібрався* (Д. Бедзик); *Обговорювали ми з ним різні організаційні шкільні справи, влаштування вечорів, ну, і все таке інше* (Ю. Покальчук); *Я думаю, що на нижчому рівні наше організаційне життя дуже сильне* (М. Слабошпицький); *На нас раптом навалилися усі організаційні труднощі переїзду, а разом з тим і панічний страх мандрівки в невідомість* (Н. Сняданко); // Який здійснює організацію (у 2 знач.) чого-небудь. *Крім секретарства, я завідував відділом мистецтва.., брав участь в роботі організаційного комітету працівників освіти* (О. Довженко); *Одного вечора, незадовго перед балом, Михайло від'їхав на засідання організаційної комісії* (У. Самчук); *Документи про утворення Тимчасового організаційного комітету партії відіслав* [Юліан] *на передрук до Перемишля* (Р. Андріяшик).

Організаційна робо́та *див.* **робо́та; Організаційний ви́сновок** *див.* **ви́сновок; Організаційний ві́дділ** *див.* **ві́дділ.**

△ **Організаці́йна те́хніка** *див.* **те́хніка.**

ОРГАНІЗАЦІ́ЙНО. Присл. до **організаці́йний.** *В різних точках Європи теоретично й організаційно започатковувався рух* [національного визволення] *у кінці Другої світової війни* (О. Шугай); *Наприкінці XVI ст. на зміну окремим подвижникам, подібних князю Острозькому, приходять релігійні братства — масові об'єднання, згуртовані організаційно й ідейно* (з наук.-попул. літ.); *Головною ланкою фінансової системи є бюджетна система, яка організаційно залежить від форми державного устрою і, як правило, складається з державного та місцевих бюджетів* (з навч. літ.).

ОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія за знач. **організува́ти, організо́вувати** і **організува́тися, організо́вуватися.** *Сьогодня* [сьогодні] *мали обмірковувати питання про організацію артистичного робітничого партійного гуртка* (В. Винниченко); *І дивна — а може, й природна! — річ, що процес організації матерії у високі, живі форми відбувався не в нормальних, сказати б, злученнях, а шляхом витонченого збочення!* (В. Підмогильний); *Кілька разів міняв* [Саїд Алі] *думку про організацію контори у Намангані* (Іван Ле).

2. Об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій і т. ін. *Йосиф готує відповіді на питання, які можуть йому ставити в комісаріаті поліції: син його не належить до жодної організації. Так, не належить* (Ірина Вільде); *Організація доручила Валентинові скласти радіоприймач* (О. Гончар); *Замолоду я розчарувалась в чоловіках, а в зрілому віці — в жінках, коли почала шукати розради по жіночих організаціях, що десять років тому виростали в нашому місті як гриби після дощу* (Г. Тарасюк); *Моя молодість припала, пафосно кажучи, на роки становлення незалежності, і я свого часу був учасником багатьох різних патріотичних організацій, навіть якихось радикально правих* (С. Жадан); // Державна, партійна, громадська і т. ін. установа. *Сільський виконком бере найактивнішу участь в житті й роботі .. всіх сільських установ, закладів і організацій* (Остап Вишня); *Конфлікт між двома інститутами загострювався дедалі дужче, втягував у себе все більше організацій та інстанцій* (М. Дашкієв).

3. Особливості будови чого-небудь; структура (у 1 знач.). *Невід'ємною частиною естетичної цілісності поетичного тексту грецької трагедії поряд з ритмікою є фонічна організація вірша* (з наук. літ.); *Одержано принципово нові знання щодо механізмів дії мікрогравітації на різних рівнях організації рослин, включаючи клітинний та молекулярний* (з навч. літ.).

4. Фізичні й психічні особливості окремої особи. *У неї складна і тонка психологія майбутньої письменниці, особлива духовна організація* (О. Донченко); *Сміх видає в ньому тонку закомплексовану натуру із складною душевною організацією* (Ю. Іздрик); *Йосиф Рідний — надзвичайно тонкої організації юнак, обдарований великими талантами, що на нього, без жодних сумнівів, чекає велике майбутнє* (С. Андрухович).

Генера́льна Асамбле́я Організа́ції Об'є́днаних На́цій *див.* **асамбле́я; (1) Науко́ва організа́ція пра́ці** — процес удосконалення організації праці на основі досягнень науки і передового досвіду. *Чолов'яга з хронометром повернув до мене фізію, зрошену творчим потом. — Прошу не зривати впровадження наукової організації праці! — визвірився він* (А. Крижанівський); *Він чудово зрозумів, що там, де не треба звітувати про випуск конкретного виду продукції, цінується переважно вміння вчасно подавати гарні ідеї, пропозиції щодо наукової організації праці, чітке виконання доручень і майстерне написання документів* (О. Чорногуз); *Наукова організація праці відіграє важливу роль у роботі вчителя, викладача, науковця, дослідника, студента* (з навч. літ.); **(2) Організа́ція Об'є́днаних На́цій (ОО́Н)** — міжнародна організація суверенних держав, створена в 1945 р. для підтримання міжнародного миру й безпеки та розвитку мирного співробітництва між усіма країнами. *Вдав* [Шляхтич], *ніби не чув мого запитання, а чи вирішив, що адресоване воно так собі — в білий світ, до Господа Бога, до Організації Об'єднаних Націй, будь-куди й будь до кого, але тільки не до нього* (П. Загребельний); *Генеральна Асамблея є головним дорадчим органом Організації Об'єднаних Націй* (з наук. літ.); *24 жовтня відзначається в усьому світі як День Організації Об'єднаних Націй* (із журн.); **(3) Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад>:** а) особливості психіки певної людини. *Особливо з матір'ю, од якої я дістав її психічну організацію, чутку і вражливу, ми були у великій приязні* (М. Коцюбинський); — *Вони* [знімки] *ідентифіковані: особа, зафіксована на них, — такий собі Кузьминець, на прізвисько Кукла .. За психічним складом — маніяк...* (Л. Кононович); *Це був специфічний тип руки, який траплявся досить рідко й свідчив про особливу вразливість і тонку психічну організацію* (Н. Сняданко); *З великою майстерністю створений у повісті Є. Доломана "Тільки б дійти" образ старшокласника Леоніда Гірчака в його органічній єдності зовнішнього вигляду та психічного складу* (з навч. літ.); б) особливості психіки людей певної нації, які склалися в ході історичного розвитку. *Мене цікавило лише одне питання — психічна організація тієї нації, яка є такою вразливою на найменшу власну кривду, а одночасно може кривдити іншу з таким виглядом, немов би це найприродніша річ у світі* (І. Франко); *Своєрідність умов матеріального життя народу, особливості його суспільно-історичного буття накладають певний відбиток на характер, психічний склад людей такої національної спільності* (з наук. літ.).

ОРГАНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Будь-яке живе тіло, істота. *Найбільше мене вражало.., що амеба, цей одноклітинний, примітивний організм, є предком всіх сучасних тварин і людини* (І. Багмут); *Кожному хлопчакові відомо, що звичайна суміш корисних і потрібних для організму неорганічних речовин ще не стає смачною й споживною їжею* (М. Дашкієв); *Пепа дізнався, що букові горішки мають особливий вплив на тваринні та людські організми* (Ю. Андрухович); * Образно. *Перш за все парк був живим організмом, велетенським, зеленим, рухомим* (О. Ірванець); // Сукупність органів живої істоти, які функціонують як єдина система. *Наша наука ще не має способів уводити сонячну енергію в чистій формі просто до людського організму як годувальний матеріал* (В. Винниченко); *Лікар оглянув хворого, сказав, що поки нічого небезпечного немає. Організм дуже ослаб* (П. Колесник); *Він просто кохав її, як чоловік кохає жінку, непокоячись за найменші збурення в її організмі* (Л. Кононович); *Нікому не завадить очистити судини, шлунок, вивести з організму зайву воду, прогнати з нирок пісок і заспокоїти нервову систему* (М. Дочинець).

2. *перен.* Неподільно зв'язані в одне ціле частини чого-небудь. [О с т р о ж и н:] *Літератор .. мусить відчувати на собі всі підвищення й пониження температури громадського організму* (Леся Українка); *Тут* [у Будапешті] *весь гнучкий армійський організм зімкнувся тугіше, скоротився, як м'яз* (О. Гончар); *Він розумів, що шахта — це складний організм, а кожен забій має свої особливості* (Д. Ткач); *Раптом у злагоджений організм базару втрутилося стороннє тіло. У натовп врізалися кіннотники з особистої охорони самого халіфа* (В. Кожелянко); *Розбитий організм уряду останнім своїм подихом оголосив населенню Лондона, щоб воно тікало з міста* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса).

△ **(1) Ацидофі́льні органі́зми,** *біол.* — організми, що здатні існувати в умовах кислого середовища. *До ацидофільних організмів належать дріжджі, молочнокислі бактерії, тіонові бактерії та деякі інші* (з навч. літ.); **(2) Ацидофо́бні органі́зми,** *біол.* — організми, які не витримують значної кислотності середовища і розвиваються лише в нейтральному або лужному середовищі. *Ацидофобні організми можуть указувати на значний вміст вапна в ґрунті* (з навч. літ.); **О́бмін ене́ргії [в органі́змі]** *див.* **о́бмін; (3) Росли́нні органі́зми,** *біол.* — організми, які здатні розмножуватися вегетативним і генеративним способами. *Необхідною умовою існування рослинного організму є обмін речовин та перетворення енергії* (з наук.-попул. літ.); *В одноклітинних рослинних організмів клітинний та організмовий рівні збігаються, тому складовими частинами їх організму є основні частини клітини — поверхневий апарат, цитоплазма та ядро* (з навч. літ.); **(4) Трансге́нні органі́зми,** *біол.* — організми, які мають у складі свого геному чужорідні гени інших організмів та які отримують за допомогою методів генної інженерії. *Основним видом генетичної модифікації нині є використання трансгенів для створення трансгенних організмів* (з наук.-попул. літ.); *Трансгенні організми здатні передавати штучно змінену ДНК з покоління в покоління* (з навч. літ.).

ОРГАНІ́ЗМОВИЙ, а, е, *книжн.* Стос. до організму (у 1 знач). *Дослідники виділяють чотири рівні існування живого: організмовий, популяційно-видовий, біоценотичний та біосферний* (з наук. літ.); *Молекулярний, клітинний, тканинний, організмовий рівні життя мають спільні принципи організації та функціонування* (з навч. літ.).

ОРГАНІЗО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **організува́ти.** *Сахно мала нагоду висловити своє захоплення з ідеально організованої системи штучного зрошування* (Ю. Смолич); *Враження складалося таке, ніби в Положая існує тут добре організована агентурна сіть, яка постачає його потрібною інформацією* (П. Загребельний); *Торік у їхньому колгоспі був організований народний хор* (В. Нестайко); *Я сприймаю евакуацію .. як величезне нещастя, .. незалежно від того, чи погано, чи добре вона організована* (Ю. Щербак); // **організо́вано,** *безос. пред.* — *Сьогодні виїду в тайгу перевірити, як організовано розшуки пасажирів, що випали з літака* (М. Трублаїні); *За дорученням передвижників організовано і цю виставку* (І. Пільгук).

2. *у знач. прикм.* Належно впорядкований, планомірно спрямований на що-небудь. *В плануванні своїх врожаїв ми ще на довгі часи будемо розраховувати .. на наші організовані водні дніпровські ресурси* (О. Довженко); — *Тож я прошу всіх отаманів переказати це своїм старшинам та козакам і взяти на себе відповідальність за організований саморозпуск* (В. Шкляр); *Організатори не подбали про організований відпочинок для стажистів, і кожен мав сам вирішувати, що робити на вихідні* (Є. Кононенко).

3. *у знач. прикм.* Який діє чітко, злагоджено, дисципліновано. *По-моєму, ви глибоко організована людина, що спромоглась підпорядкувати себе розумовим інтересам* (М. Івченко); *Вночі ви засинаєте під організоване кумкання жаб і витончений сюркіт стрикоников* (Ю. Винничук).

4. *у знач. прикм.* Який має свою організацію, діє, здійснюється через організацію. *Відомості ще з літа говорили, що Наливайко йде цілком організованою армією* (Іван Ле); *Тут жили .. ті, що покинули роботу в копальнях або їх звільнила компанія. Серед них був усякий люд: справжні бунтівники і п'яниці, організовані страйкарі і сезонні робітники, вчорашні мисливці і шукачі золота, старі, що вже не мали сили працювати, злодії та жебраки* (І. Росоховатський); *Коли треба було говорити про методи позбавленої будь-яких компромісів боротьби з організованою злочинністю, майор Швидкий ставав на диво спокійний* (А. Кокотюха).

ОРГАНІЗО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **організо́ваний** 2, 3. *На тридцятому році свого життя, завдяки високій організованості своєї вдачі.., вона* [Ірена] *була в розквіті своєї принади* (В. Підмогильний); *Мені, молодому агрономові, ще ніколи не траплялось бачити такої високої організованості господарства* (Ю. Смолич); *На все це пішли лічені хвилини. Просто — то була дисципліна, організованість, які виключали безладдя і метушню* (В. Нестайко); *Військо батька Махна вирізнялося мобільністю, організованістю і, бувши зразком тодішнього військового мистецтва, вважалося непереможним* (А. Кокотюха); *Соломіїна мати була настільки зосереджена на власній організованості й бездоганності, що на будь-які відхилення від запланованого просто не була здатна* (Н. Сняданко).

ОРГАНІЗО́ВАНО. Присл. до **організо́ваний** 2, 3. *Пора і у Вітровій балці братися вже до розподілу землі .. Але організовано* (А. Головко); *Йому* [директорові школи] *відомо було, що група вчителів і учнів збиралася вже формувати підпільну бойову дружину, щоб при першій нагоді організовано піти в партизани* (О. Довженко); *На запрацьовані гроші вони, лісоруби, закуповують хліб у тутешніх колгоспах і хочуть організовано відправити його додому, до Мукачевого* [Мукачева] (О. Гончар); — *Ми відступимо в гори. Але цей відступ треба провести організовано...* (В. Малик); *У небі за її спиною організовано кружляли ворони, немов поміж хмар метлявся гігантський сірий шалик* (Г. Вдовиченко).

ОРГАНІЗО́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **організо́вувати.** *Доходимо висновку про авторське бачення І. Огієнком вагомості вдалого методичного забезпечення вчителів для ефективності організовуваного ними навчального процесу* (з наук. літ.); *Громадяни, які перебувають на обліку бажаючих вступити до житлово-будівельного кооперативу, приймаються до членів організовуваного кооперативу в порядку черговості* (з мови документів).

ОРГАНІЗО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **організо́вувати** і **організо́вуватися.** *Коли б на якийсь трофейний кінофільм* [організувати культпохід], *то студенти побіжать і без організовування, але на нудну п'єсу, на яку ніхто не йде, та ще п'єсу про хліб?* (П. Загребельний); *Розпочато процедуру закупівлі послуг щодо організовування конференцій і спеціалізованих виставок (заходи з організаційно-методичного забезпечення проведення круглих столів, семінарів, конференцій та ін.)* (з мови реклами).

ОРГАНІЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОРГАНІЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док. і рідко недок.* 1. *що.* Створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них. — *Виходить, артіль для тебе організовували, а не для нас.* — .. *Я тобі скажу коротко: забирай носилки і більше з ними в артільний двір не приходь* (Григорій Тютюнник); *Загомоніло все село про Івана Бондаря: надумався чоловік з купкою бідняків організувати соз* (М. Стельмах); *Михайло Скиба організував свій невеличкий штаб, мав відділення автоматників* (П. Загребельний); *Підпис енергійного лікаря стояв і на посвідках цілої сотні випускників санітарних курсів, що їх він сам же й організував* (М. Андрусяк).

2. *що.* Здійснювати певні заходи громадського значення, розробляючи їх підготовку і проведення. *Ось і тепер їхав до Жаботина організовувати весняну посівну кампанію* (В. Шкляр); *Ще у нас така туристична служба була, вони екскурсії до Києва організовували* (А. Кокотюха); *Хлопець гаряче взявся організовувати художню самодіяльність* (М. Андрусяк); *1899 року Г. Хоткевич організовує перший в історії кобзарства в Україні виступ кобзарів і лірників на XII Археологічному з'їзді в Харкові* (з наук.-попул. літ.); *Я організував змагання з плавання, придбав намети на кошти місцевкому, і ми їздили на Київське море* (Ю. Покальчук); // Забезпечувати, влаштовувати що-небудь, вишукуючи для цього необхідні можливості. *Він веде боротьбу з темнотою, з забобонами.., організує дешеву медичну поміч...* (М. Коцюбинський); *Визволившись з полону, академік зараз же організував нову геологічну експедицію* (О. Донченко); *Вона* [Ядзя] *задумала організувати велику допомогу всієї повітової шляхти й інтелігенції на користь .. селян* (Н. Кобринська); *Вирішується соціологічна проблема — куди подіти вільний час людей, як організувати дозвілля?* (О. Бердник); *Тоді Шульга полетить з начальством до Львова, треба там організувати поїздку в Карпати до гуцулів* (П. Загребельний); // *розм.* Роздобувати, діставати або готувати що-небудь для когось. *Так от чому його не було вночі біля того льоху в Гайвороні! Це ж вони, пак, відстали були від колони ще в Писарівці, "організовували" там коней і сани і тепер от доганяють колону* (І. Багряний); *Кілька чоловік посхоплювались допомагати прибульцям, вже організовували вечерю* (І. Білик); *Віктор прибіг до своїх на батарею, організував кілька казанів каші і дві великих пачки тютюну* (П. Автомонов).

3. *кого, що.* Згуртовувати, об'єднувати кого-небудь з певною метою. — *Будемо творити літературу, організовувати інтелігенцію* (М. Коцюбинський); *Григорій Іванович Коротченков організував селян на збирання зброї* (А. Шиян); — *Він організував собі товаришів, перебив з ними варту та й випурхнув .. на волю!* (О. Гончар); // Зосереджувати, мобілізувати, спрямовувати когось, щось на що-небудь. *Дужі тубільці, що їх зусилля подвоювала й організовувала пісня, підкорюючи своєму ритмові вдари весел, змусили пірогу летіти над пінистими хвилями* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

4. *що.* Чітко налагоджувати, належно впорядковувати що-небудь. *Поезія синтезує, організує слова, на відміну від науки, яка їх вивчає, аналізує* (Л. Первомайський).

ОРГАНІЗО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОРГАНІЗУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док. і рідко недок.* 1. Створюватися, засновуватися (про громадські заклади, установи, об'єднання і т. ін.). *Скрізь організовувалися гуртки, наладжувалися постійні зносини з Галичиною, з найтемніших ведмежих кутків озивалися люди* (Л. Старицька-Черняхівська); *В місті почали організовуватись гуртки робітничої молоді* (М. Шеремет); *Тоді навколо самозванців організовувались різні таємні гуртки та плелися нитки змов* (Ю. Мушкетик); *На березі Кара-Бугазу організувався центр скляного виробництва, щоб використати безмежні поклади сульфату* (Д. Бузько); *Вже в 1928 році організувалась у Львові група українських пролетарських письменників "Горно"* (П. Козланюк); — *Було це в тридцятому, як наша артіль організувалася* (С. Журахович).

2. Згуртовуватися, об'єднуватися з певною метою. — *Товариші, діставайте зброю.., організовуйтесь у бойові партизанські групи* (Д. Бедзик); — *Люди не сплять, організуються, збирають сили, тож чи маєте ви право стояти осторонь?* (Р. Іваничук); *Поширенню української літературної мови сприяла діяльність церковних братств, в які організовувалось міщанство* (В. Русанівський); // Ставати організованим (у 2 знач.). *Тепер сей гурт* [театральний колектив] *якось більш організується і, здається, будуть правильно .. давати спектаклі* (Леся Українка).

3. Зосереджуючись, мобілізовувати, спрямовувати себе на що-небудь. *Бронко розумів, що.., очунявши, шеф почне організовуватись* (Ірина Вільде); *Хвилювання вже ніби не було, хотілося тільки внутрішньо організуватися* (О. Тесленко); // Ставати впорядкованим, цілісним, завершеним. *У неї* [Христі] *не організуються думки, а тому все, що вона читає, ніколи не може привести до системи* (М. Хвильовий); *Якимось чином все організувалося так, що через буквально десять хвилин ми сиділи в якомусь таксі і їхали незрозуміло куди* (С. Пиркало).

4. *тільки недок.* Пас. до **організо́вувати.** *Збори організовуються завжди кимось невідомим і невидимим* (П. Загребельний); *В селі організовувався колгосп, куди вступали найбідніші* (В. Лис); *Організовується голосний процес, газета його програє, звинувачує суд у продажності, сплачує символічний штраф і піднімає свій рейтинг в очах громадськості* (Н. Сняданко).

ОРГАНІЗУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Який організовує що-небудь. *Організувальною силою ринкового механізму є ціни, які виконують функцію сигналів — інформаторів про умови на ринку для виготовлювачів і споживачів товарів* (з наук.-попул. літ.); *Як організувальний чинник активної поведінки увага дає змогу зосередитися на об'єкті, який здатний привернути до себе увагу* (з навч. літ.).

ОРГАНІЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **організува́ти** і **організува́тися.** *Творив він плани організування експортної торгівлі* (І. Франко); *Мова — це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма національного організування* (І. Огієнко); *Система формування фактичних витрат на якість полягає в організуванні їх локального обліку за видами, місцем виникнення, носіями витрат* (з наук. літ.).

ОРГАНІЗУВА́ТИ *див.* **організо́вувати.**

ОРГАНІЗУВА́ТИСЯ *див.* **організо́вуватися.**

ОРГАНІЗУ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **організува́льний.** *Предикат функціонує як організуючий центр елементарного речення, визначаючи його семантичну структуру* (з наук. літ.); *Модель даних є організуючим засобом і розробляється для підтримки використання менеджером досвіду і власних міркувань у процесі вирішення проблеми* (з навч. літ.).

ОРГА́НІК, а, *ч., розм.* Фахівець із органічної хімії. *На сухій, жовтій від численних опіків долоні хіміка-органіка тільки виднілися чотири заглибини — сліди від нігтів, які хвилину тому врізалися в неї до живого* (М. Дашкієв).

ОРГА́НІКА, и, *ж.* 1. Органічна матерія, органічні речовини. *Виник темно-сірий з голубим відтінком промінь. За моєю класифікацією це свідчило, що досліджується нежива речовина з елементами органіки* (І. Росоховатський); *Тільки органіка на вуглецевій основі й здатна витримати умови цієї планети, все інше давно б розпалося* (Н. Околітенко); *На Землі ми не можемо відтворити початкові умови розвитку органіки, але вже зараз створюються передумови для вивчення еволюції сполук вуглецю на різних небесних тілах* (з наук.-попул. літ.); // *збірн.* Рештки тваринних і рослинних організмів або виробів із природних матеріалів. *В ультрафіолеті на камінні проявились затерті плями органіки. Вони мертвотно світились на стінах і підлозі тунелю* (В. Єшкілєв); *Нечисленні рештки органіки, переважно з багатих поховань, дозволяють реконструювати одяг сарматів* (з наук. літ.).

2. Те саме, що **Органі́чні до́брива** *(див.* **до́бриво).** *Коли в гумусі досить органіки — тобто він живий, здоровий, — тоді лишається визначити, які мінеральні речовини вибрані з нього попередніми врожаями* (М. Руденко); *Унесення у ґрунт будь-якої органіки поліпшує фітосанітарний режим і зменшує захворюваність рослин* (з наук.-попул. літ.); *У період танення снігу втрачається третина річного об'єму органіки, у тому числі більше третини наявного в ній фосфору й азоту* (з навч. літ.).

3. *розм.* Те саме, що **Органі́чна хі́мія** *(див.* **хі́мія).** *Закони органіки старшокласники переважно перевіряли на заняттях у хімічній лабораторії* (з газ.).

4. *розм.* Те саме, що **Органі́чне ура́ження** *(див.* **ура́ження).** *У двох вихованців спеціалізованого дитсадка порушення мови спричинене органікою — їхня нервова система постраждала від тяжкої хвороби (менінгіту)* (із журн.).

ОРГАНІ́СТ, а, *ч.* Музикант, який грає на орга́ні. *Органіст уже встиг вилічити* [вилікувати] *клавіші, але струни ще хорували й хрипіли, неначе застуджена пелька* (І. Нечуй-Левицький); [А н т о н і о:] *Тутешній органіст чудово грає.* [Р і ч а р д:] *На всю колонію артист єдиний* (Леся Українка); *Його дід служив у дворі за гуменного, а прадід був органістом при костелі* (Б. Лепкий).

ОРГАНІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **органі́ст.** — *Я вчився музики в однієї старої органістки з мого рідного містечка* (Ю. Андрухович); *Цього разу на духовому органі майстерно грала місцева органістка* (із журн.); *У Вінницькому міжнародному органному фестивалі взяла участь відома органістка з Ужгорода* (з газ.).

ОРГАНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Стос. до живої природи, тваринного й рослинного світу. *Основоположником наукової теорії про об'єктивні закономірності історичного розвитку органічного світу є Чарльз Дарвін* (з навч. літ.); // Який характеризується життєвими процесами; живий. *За своєю чисельністю віруси є однією з найбільш поширених форм існування органічної матерії на планеті* (з навч. літ.); // Який утворився з решток тваринних або рослинних організмів. *Вони ходили берегами потічків, річечок і брали пробу води. Відтак робили аналізи, щоб виявити у ній органічні речовини* (М. Андрусяк); *У море потрапляє багато органічних забруднень і хімічних речовин, для окиснення яких витрачається значна кількість розчиненого кисню* (з навч. літ.).

2. Стос. до вуглецевих сполук, характерних для рослинного і тваринного світу. *Та що там життєві явища! Будова якоїсь звичайної органічної молекули може приголомшити своєю витонченістю* (В. Підмогильний); *Такі властивості глини могли б сприяти реакціям, у яких утворилися первісні органічні молекули* (П. Загребельний).

3. Який стосується внутрішньої будови органів людини або тварини, зумовлений станом внутрішніх органів, організму. *Ще в Петербурзі Шевченко якось захворів на плеврит, і лікар знайшов у нього, крім плевриту, органічний порок серця* (З. Тулуб); *Центри мозку, що керували диханням і рухами, функціонували нормально, проте зорові ділянки кори зазнали органічних змін* (І. Росоховатський); *Вагоме місце у клініці органічних розладів займають тривожні та афективні порушення, що нерідко набувають хронічного перебігу* (з наук.-попул. літ.); *Одним із найнебезпечніших органічних захворювань, що вражають хвилястих папужок, є закупорка або запалення зоба* (з навч. літ.).

4. Який лежить у самій природі кого-, чого-небудь. *Завод кульгає не тому, що мав якусь органічну хибу, а просто тут .. не дають йому стати на ноги, випростатися* (Ю. Шовкопляс); *Іван відчував якусь органічну відразу до цієї .. форми протесту — хитрувати і удавати з себе дурника* (П. Колесник).

5. Який має риси, характер якоїсь структури, чого-небудь цілого. *Він* [Т. Г. Шевченко] *надав літературній мові внутрішньої естетичної впорядкованості, збагативши народнорозмовну мову органічним уведенням у неї елементів з інших джерел і тим самим віддаливши мову літератури від побутової мови* (В. Русанівський); *Природа у традиційних уявленнях і віруваннях бойків виступає як живий світ, органічною частиною якого є людина* (з наук.-попул. літ.); *Національна валютна система — це органічна частина системи грошових відносин окремих держав* (з навч. літ.).

Органі́чне ура́ження *див.* **ура́ження.**

△ **Органі́чна хі́мія** *див.* **хі́мія; Органі́чне скло** *див.* **скло; Органі́чні до́брива** *див.* **до́бриво; Органі́чні сполу́ки** *див.* **сполу́ка.**

ОРГАНІ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **органі́чний** 3, 4. — *А мені сумно. В усіх цих .. різних дискусіях є якась штучність. Нема органічності, природності* (О. Бердник); *Ота благородна стриманість, гармонія, органічність звучання фрази, якийсь незбагненний чар народності інтонацій лежить на кожній його* [Григора Тютюнника] *фразі* (М. Слабошпицький); *З гіркотою відчув, що мені бракувало живої мовної стихії, тієї органічності та природності, яких потребували приказки* (О. Шугай); *Щоб зберегти природність і органічність вислову, Олесь Гончар вдається до порівнянь* (з наук. літ.).

ОРГАНІ́ЧНО. Присл. до **органі́чний** 3, 4. *Він органічно не може терпіти донощиків — за десять років шкільного життя я переконався в цьому, але з розмов з учнями вміє витягати потрібну інформацію* (Г. Усач); *У Шевченка поняття "свобода" органічно звучить у його російськомовних текстах* (І. Дзюба); *Якщо в командирові ділові якості органічно поєднуються ще й з особистою привабливістю — це вже не обдарування, а справжній талант* (М. Дашкієв); *Така система координат робить мене стереоскопічним, багатовимірним і органічно вписаним у світовий, ба навіть у космічний контекст* (Л. Костенко); *На той час я якось непомітно для себе настільки органічно увійшла у склад групи, що вже навіть не ставила собі запитання, а чим я, власне, там займаюся* (Н. Сняданко).

ОРГА́НКА, и, *ж., іст.* Старовинна вогнепальна зброя, схожа на рушницю; пищаль. *Загриміли гармати, затріщали органки, у ворота вимахнула кіннота і заграла на ряснім лугу* (П. Панч).

ОРГА́ННИЙ, а, е. Прикм. до **орга́н.** *Колись ми з ним, ще студентами, часто ходили в органний зал, у філармонію* (Л. Костенко); * Образно. *Мороз ладнав органні труби, і сосни справжніми і знаними здавались, як провінційний театральний зал* (В. Стус); // Признач. для виконання на органі. *З динаміка полилася органна мелодія Баха* (О. Бердник); *Церковні сірі небеса, .. І скалка сонця золота, І музика тяжка органна Запам'ятались на літа...* (Д. Павличко); * Образно. *Ти почуєш могутню, органну музику солом'яних стріх, радіоактивні прелюдії, і зрозумієш, що від колись до тепер нема нічого, щоб заступало від розв'язки* (Є. Пашковський); // Такий, як у органа (про звуки, мелодію і т. ін.). *Задерши голови, стоїмо, нічого над нами, крім шуму вітру, і раптом десь із-за хмар — тужний органний поклик журавлиного ключа* (О. Гончар).

ОРГАНОГЕ́Н *див.* **органоге́ни.**

ОРГАНОГЕНЕ́З, у, *ч., біол.* Процес утворення й розвитку органів людини, тварин і рослин. *Встановлено, що в нагніздних птахів елементи скелета кінцівок закладаються раніше й органогенез їхній відбувається інтенсивніше, ніж у виводкових* (з наук. літ.); *Перерозподіл елементів живлення та їх зосередження в поверхневому шарі ґрунту підсилюють ріст і розвиток рослин на перших етапах органогенезу озимої пшениці* (з навч. літ.).

ОРГАНОГЕ́НИ, ів, *мн. (одн.* **органоге́н,** у, *ч.).* Головні хімічні елементи, що входять до складу органічних речовин, таких як вуглець, водень, кисень, азот. *Органогени в біосфері зазнають переміщення з тіл неживої природи до живих організмів й у зворотному напрямі* (з наук.-попул. літ.); *Оксиген є одним з основних елементів-органогенів, що входять до складу більшості органічних сполук* (з навч. літ.).

ОРГАНОГЕ́ННИЙ, а, е. Прикм. до **органоге́ни.** *Близько 96–98 % маси живих клітин складають карбон, гідроген, оксиген і нітроген, що визначаються науковцями як органогенні хімічні елементи* (з навч. літ.); // Який містить у собі органогени. *Органогенні відклади характерні для відносно спокійних у гідродинамічному відношенні та неглибоких озер* (з наук.-попул. літ.); *Серед органогенних вапняків, залежно від виду та збереження органогенних залишків, виділяють біоморфні, водоростеві, коралові та ін.* (з навч. літ.).

ОРГАНОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до органографії. *Використовуючи органографічний метод, дослідники детально розглядають структуру органів рослин* (з навч. літ.).

ОРГАНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Галузь біології, що вивчає й описує органи рослин і тварин. *Першим органографію почав вивчати Арістотель, який розглянув частини рослин як окремі органи та проаналізував спорідненість між різними органами й різними функціями* (з навч. літ.).

ОРГАНОЗБЕРІГА́ЛЬНИЙ, а, е. Який спрямований на збереження, відновлення, реабілітацію органів (у 1 знач.). *Органозберігальний принцип і раціональна програма комплексного лікування дітей із травматичним пошкодженням селезінки забезпечують зниження посттравматичних ускладнень* (з наук. літ.); *Після проведення органозберігальних операцій на маткових трубах жінка може завагітніти без допоміжних технологій* (з навч. літ.).

ОРГАНОЗБЕРІГА́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **органозберіга́льний.** *При лікуванні хворих на рак легень проводиться певний комплекс сучасних оперативних втручань, у тому числі й пластичних, тобто органозберігаючих* (з наук. літ.); *Сучасна медицина досягла максимального збереження якості життя хворої людини завдяки здійсненню органозберігаючих операцій та інтенсивній реабілітації* (із журн.).

ОРГАНО́ЇД *див.* **органо́їди.**

ОРГАНО́ЇДИ, ів, *мн. (одн.* **органо́їд,** а, *ч.), біол.* Найдрібніші структурні компоненти клітини тварин і рослин, які відповідають за певні функції в її життєдіяльності. *Кадмій може знижувати надходження в рослини калію й витісняти його з органоїдів клітини* (з наук. літ.); *У клітині є спеціальний органоїд, де містяться майже всі гени — ядро клітини* (з навч. літ.).

ОРГАНОЛЕ́ПТИКА, и, *ж., спец.* 1. Сукупність сенсорних методів, спрямованих на визначення показників якості продукції за допомогою органів чуття. *За допомогою органолептики оцінюють якісні характеристики продукції, зокрема вигляд, колір, форму, прозорість, запах, смак, м'якість та ін.* (з навч. літ.).

2. *збірн.* Властивості продукції, які можна виявити й оцінити за допомогою органів чуття. *Використання нової технології виробництва спирту гарантує отримання якісного продукту з відмінною органолептикою* (з навч. літ.); *Навіть не будучи експертом, усю органолептику будь-якої сметани кожен споживач може оцінити самостійно* (з газ.).

ОРГАНОЛЕПТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **органоле́птика.** *Органолептичні показники визначають за допомогою органів чуття людини і використовують для встановлення основних якостей продуктів* (з наук.-попул. літ.); *Органолептичними властивостями води є запах, колір, каламутність, присмак* (з навч. літ.); *Колір — важлива органолептична характеристика харчових продуктів, що не тільки забезпечує їхню зовнішню привабливість, а й впливає на смакове сприйняття їжі, апетит і травлення* (із журн.).

ОРГАНОЛЕПТИ́ЧНО, *спец.* Присл. до **органолепти́чний.** *При прийманні м'яса насамперед перевіряють наявність тавра, даних ветеринарно-санітарного контролю, ступінь угодованості, органолептично визначають доброякісність м'яса* (з навч. літ.).

ОРГАНО́ЛОГ[1], а, *ч.* Фахівець із органології *(див.* **органоло́гія**[1]). *Закінчивши біологічний факультет, Віра кілька років працювала органологом у науковому інституті* (з газ.).

ОРГАНО́ЛОГ[2], а, *ч.* Фахівець із органології *(див.* **органоло́гія**[2]). *Автором оркестрової кобзи є відомий музичний органолог, майстер-конструктор і педагог Київської консерваторії М. Прокопенко* (з навч. літ.); *Досліджуючи репертуар О. Вересая, Микола Віталійович Лисенко першим з органологів звернув увагу на його епічний інструмент — кобзу, її морфологію та стрій* (із журн.).

ОРГАНОЛОГІ́ЧНИЙ[1], а, е, *біол.* Стос. до органології *(див.* **органоло́гія**[1]). *Студенти повинні вміти визначати рівень структурної організації й органологічної диференціації тварин* (з навч. літ.).

ОРГАНОЛОГІ́ЧНИЙ[2], а, е, *мист.* Стос. до органології *(див.* **органоло́гія**[2]). *Існує два принципово різних методи дослідження інструментів — музикознавчий та органологічний* (з наук. літ.); *Перші українські органологічні дослідження з'явилися тільки наприкінці XIX ст. (маємо на увазі музикознавчі розвідки М. Лисенка: "Народні музичні інструменти на Україні" та "Про торбан і музику пісень Відорта")* (з навч. літ.).

ОРГАНОЛО́ГІЯ[1], ї, *ж.* Галузь біології, що вивчає органи тварин і рослин з погляду їхньої будови. *Органологія розглядається автором монографії в контексті загального плану побудови й походження безхребетних* (з наук. літ.); *Арістотель відомий також власною класифікацією тварин і дослідженнями з органології* (із журн.).

ОРГАНОЛО́ГІЯ[2], ї, *ж., мист.* Те саме, що **інструментозна́вство.** *Концертні цимбали в останні десятиліття справді посідають гідне місце в органології* (з навч. літ.).

ОРГА́НО-МІНЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. У якому поєднуються органічні й мінеральні компоненти. *Одним із перспективних напрямків підвищення родючості ґрунтів є використання органо-мінеральних добрив* (з наук.-попул. літ.); *Для аварійного ямкового ремонту використовують: гарячі та холодні асфальтобетонні суміші, холодні органо-мінеральні та бітумо-мінеральні суміші спеціального складу, а також литі гарячі асфальтобетонні суміші* (з навч. літ.).

ОРГАНОПРЕПАРА́Т, у, *ч., фарм.* Препарат (у 1 знач.), який одержують із різних органів тварин. *Сировиною для органопрепаратів є вторинна сировина м'ясопереробних підприємств, зокрема селезінка, очі, хрящі трахеї й носа та ін.* (з навч. літ.); *Органопрепарати консервують холодом і хімічними реагентами* (із журн.).

ОРГАНОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до органотерапії. *В. К. Ліндеман організував масове виробництво сироваток, органотерапевтичних препаратів і навіть органічних добрив із відходів боєнь* (з навч. літ.).

ОРГАНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування органопрепаратами. *За допомогою органотерапії відбувається біологічне стимулювання втраченої функції і тканин* (з навч. літ.); *Органотерапія впродовж віків відігравала велику роль у медицині всіх народів* (із журн.).

ОРГА́НУМ, у, *ч.* Жанр і спосіб музичної багатоголосної композиції епохи середньовіччя. *Історично органум є найбільш ранньою формою європейської багатоголосої музики* (з наук. літ.); *Нова концепція співу, відома під назвою органум, зародилася у Франції* (з навч. літ.).

ОРГА́НЧИК, а, *ч.* Невеликий заводний музичний інструмент. *Органчик ніби співає смутні мелодії десь далеко... і наводить на мене серед життєвого шуму та гаму якусь тиху задуму...* (І. Нечуй-Левицький); *Не меншою втіхою для львів'ян виявлялись і жебрачі концерти .. у супроводі квартету сліпих віолістів, підсиленого портативним похідним органчиком* (Ю. Андрухович).

ОРГАСТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до оргазму. *Для оргастичної розрядки жінки її почуття, любов до партнера важать більше, ніж його ставлення і почуття до неї* (із журн.); *Я відчув .. цілу гаму почуттів — від містичного жаху до майже оргастичного екстазу* (В. Кожелянко); *Оркестр заграв прощальний солодко-оргастичний повільний вальс* (Ю. Щербак).

ОРГВИ́СНОВОК, вку, *ч.* Скорочення: організаційний висновок *(див.* **ви́сновок).** *Сьогодні мене виключили із Всеслов'янського комітету... Оргвисновки починають діяти, зашморг навколо шиї затягується* (О. Довженко); — *Треба реально дивитись на речі: може бути не тільки звільнення з роботи, а й усякі інші оргвисновки* (Б. Антоненко-Давидович); *Сідалковський підійшов до нього, узяв під пахви і голосно повідомив: — Славо, катання на яхті відміняється. Робіть оргвисновки...* (О. Чорногуз); *Братунь чудово розумів, що назавтра будуть оргвисновки* (М. Матіос).

ОРГВІ́ДДІЛ, у, *ч.* Скорочення: організаційний відділ *(див.* **відділ).** *Серед основних завдань оргвідділу — впровадження системного управління та системного аналізу на науковій основі шляхом систематичного навчання і контролю* (із журн.); *На посаду керівника оргвідділу оголосять новий конкурс* (з газ.).

ОРГВНЕ́СОК, ску, *ч.* Скорочення: організаційний внесок — внесок фізичної чи юридичної особи у грошовій формі для організаційного забезпечення науково-практичних заходів. *Координатор навчального закладу самостійно сплачує оргвнесок на рахунок оргкомітету* (з мови документів); *До суми оргвнеску заочних учасників конференції входять вартість публікації статті та поштове пересилання збірника матеріалів* (із журн.); *Оргвнесок сплачується кожним, хто планує взяти очну участь у роботі конференції* (з газ.).

ОРГИ́НІЯ, ї, *ж., діал.* Жоржина. *Кущі рожі, оргинії зеленіли під самими вікнами, дуже виразно малюючись проти чистих білих стін, мов на папері* (І. Нечуй-Левицький).

О́РГІЯ, ї, *ж.* 1. В античних народів — культовий обряд на честь богів вина і веселощів (Діоніса, Сатурна і т. ін.). *Іде святий Петро Та, йдучи в Рим благовістити, Зайшов у гай води напитись І одпочити. — Благо вам! — Сказав апостол утомленний І оргію благословив* (Т. Шевченко); *Темніє. Табір затихає. З Вавилона ледве доноситься гомін нічних оргій* (Леся Українка); *Ревів святами, оргіями могутній Рим, гуляв — карав і милував — Нерон* (Василь Шевчук).

2. *перен.* Бучний, нестримний бенкет, пиятика. *Недавня оргія, котру почули старі панни носами, дуже роздратувала їх* (І. Нечуй-Левицький); *Він насамперед заїхав до повітового міста, в якім мали відбуватися оргії його зятя і його компанії* (І. Франко); *Місто тим часом поринало в бенкет, в якусь дику оргію* (А. Дімаров); *Тут* [у дворі] *часто спалахували дикі сварки, а ще частіше долинали галасливі звуки оргій* (Валерій Шевчук); // Розпусне задоволення сексуального потягу перев. за участю кількох партнерів. *Вона* [журналістка] *трохи збентежилась, але потім зупинила мене .. й тихо, на вухо, запропонувала поїхати з нею. Вони — її любовник і вона — хочуть улаштувати ніч п'янки й любовної оргії* (М. Хвильовий); *Як вони* [молодь] *сміли влаштовувати в її домі, на чужій постелі оргії?!* (Г. Тарасюк); *В розпечену свідомість жінки звідкілясь із глибини вдиралися картини всіх прадавніх ґвалтувань і оргій, у свідомість чоловіка — видозмінені образи* (І. Карпа); // *яка, чого.* Дика, страшна розправа. *Люди .. побачили, якою буває насправді дика, чорна оргія фашизму* (Ю. Бедзик).

3. *перен., рідко.* Обід (або вечеря) з великим вибором страв. [Е в ф р о з і н а:] *В нас сьогодні оргія правдива: купили риби, а якраз нам тітка дала вина і пару голуб'яток. Як я ще напечу медяників, то й Меценат на оргію позаздрить!* (Леся Українка); *Самі застілля перетворювалися на гурманські оргії куштування страв із дефіцитних продуктів* (Н. Сняданко).

◊ (1) **Крива́ва о́ргія,** *книжн.* — битва, побоїще і т. ін. [Н е о ф і т - р а б:] *Так чи не ліпше залишити мрії про вічне і піти .. на оргію криваву?* (Леся Українка); *Він дав можливість кривавій оргії дійти найвищої своєї напруги, тоді припинив усе, й останній акт похоронної відправи відбувся за усталеним звичаєм* (О. Шугай).

ОРГКОМІТЕ́Т, у, *ч.* Скорочення: організаційний комітет — колегіальний орган, створений для підготовки і проведення якого-небудь заходу. *Як член оргкомітету я подякував усім присутнім за участь у святковому заході* (О. Шугай); — *Це що, був підкуп, спроба підкупу? Покликати організатора, голову оргкомітету? Чи голову журі конкурсу* (В. Лис); *Поза сумнівом цензорське втручання в текст, на вимогу оргкомітету "деполітизувати" пісню, позбавило її головного — живої енергетики революційного натовпу* (О. Забужко).

ОРГНАБІ́Р, бо́ру, *ч.* Скорочення: організований набір — спосіб державного управління трудовими ресурсами і їхнім переміщенням (концентрацією, передислокацією). *З'ясовано, що урядова політика переселень та оргнаборів, спираючись на географічний принцип, часто ігнорувала закони соціально-економічного розвитку* (з наук. літ.); *Трудовий договір щодо організованого набору (оргнабору) із громадянином укладають служби зайнятості за дорученням роботодавців від їхнього імені (з попередньою, за необхідністю, професійною підготовкою)* (з навч. літ.).

ОРГРА́Ф, а, *ч., мат.* Скорочення: орієнтований граф *(див.* **граф**[2]). *Орграф, отриманий з простого графа орієнтацією ребер, називається орієнтованим* (з наук. літ.); *Орграф широко застосовується в програмуванні як спосіб опису систем зі складними зв'язками* (з навч. літ.).

ОРГРОБО́ТА, и, *ж.* Скорочення: організаційна робота *(див.* **робо́та).** *Усією оргроботою, від ідеї і збору пожертв до пошуку скульптора й виготовлення пам'ятника І. Мазепі, займався голова полтавської "Просвіти"* (з газ.).

ОРГСКЛО́, а́, *с.* Скорочення: органічне скло *(див.* **скло).** *Довго випилювалося кільце з оргскла з тонюсіньким розрізом і загостреними кінцями цього зрізу* (Т. Прохасько); *Груба матеріальність каменю, бронзи і сталі у творчості Олександра Архипенка чергувалася з ефірністю прозорого оргскла* (з газ.).

ОРГТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Скорочення: організаційна техніка *(див.* **те́хніка).** *Котигорошкові було відведено окреме помешкання в офіцерському будинку — дві невеликі, але затишні кімнати, одна для праці, повна оргтехніки, друга — для відпочинку з великим ліжком і голографічним телевізором* (В. Кожелянко); *Зробити для фірми треба було чимало: зареєструвати її, орендувати приміщення, відремонтувати його, купити меблі, оргтехніку, виготовити вивіску, печатку, бланки, найняти людей* (В. Хрущак).

ОРДА́, и́, *ж.* 1. *іст.* Об'єднання кількох кочових племен під владою одного хана у тюркських і монгольських народів. *Страшенна монгольська орда з далекої степової Азії налетіла на нашу країну* (І. Франко); — *Різні йшли на нас племена й орди: були торки, чорні клобуки.., ішли булгари* [болгари].., *обри* (С. Скляренко); *З боку степу каховські околиці уже, як в облозі. Ніби найшла звідкись орда кочівників* (О. Гончар); // Середньовічна феодальна держава у тюркських і монгольських народів, а також територія цієї держави. *Нагайкою татари.., мов овець з кошари, Народ в орду гнали* (П. Гулак-Артемовський); *Будь-які конфлікти розв'язувалися силою зброї, й Золота Орда була джерелом цих будь-яких конфліктів* (Є. Гуцало); // Татарсько-турецьке військо. *Зажурилась Україна, Що нігде прожити: Гей, витоптала орда кіньми Маленькії діти* (з народної пісні); *За що ж боролись ми з ляхами? За що ж ми різались з ордами?* (Т. Шевченко); — *Ой чи ти не забув, як у війську був, як ми з тобою бились з ордою, да як же за нами турки влягали, ой, да не самі турки, пополам з татарами* (О. Довженко); — *Поки орда шукала обхід.., наші воїни закріплювалися на нових позиціях* (М. Чабанівський); *Може, тоді й вона колись малою нападала на орду, а не орда на неї в рідному Рогатині?* (П. Загребельний); // Первісна форма організації людей. *Тривалий шлях еволюції людства від первісної орди до громадянського суспільства завершується появою етнонаціональних спільнот* (з навч. літ.).

2. *перен., зневажл.* Те саме, що **збіго́вище** 2; набрід. *За балом бал у генерала, За генеральшею чимала Орда панів і паничів* (Т. Шевченко); *Лакеї.. цілою ордою розносили пахучу смачну страву* (Панас Мирний); — *До вас ще ніхто не приходив на прийом?.. Скоро нагрянуть. Як тільки взнають, що ви є, так і посунуть! Нашестя! Орди цілі!* (П. Загребельний); * У порівн. *Троє, що стояли перед сценою, штурмом, як орда, кинулись на рампу і вмить стояли на сцені* (С. Васильченко); // Вороже військо. *Оглянемось — і ми побачимо їхні* [бойових товаришів] *образи, їхні силуети на близьких і далеких сопках. Будуть вони стояти на чужині, як вічна пам'ятка, вічне нагадування всьому світові про жертви нашого народу, який грудьми зустрів навалу фашистських орд* (О. Гончар); *Скільки перекочувалося по цих золотих рівнинах чужинських розбійницьких ненажерливих орд. Всі вони гострили зуби на цей чорнозем, на його казкові плоди* (С. Плачинда).

ОРДА́ЛІЯ, ї, *ж.* Середньовічний спосіб встановлення винуватості людини т. зв. судом Божим (випробуванням вогнем, водою, розпеченим залізом і т. ін.). *Принцип ордалії припускає, що визначення провини або невинності підозрюваного віддається Богу* (з навч. літ.); *Ордалія вогнем полягала в тому, що випробовуваний повинен був тримати руки на вогні, проходити через палаюче вогнище, ступати на розпечене залізо та ін.* (із журн.).

О́РДЕН[1], а, *ч.* Почесна відзнака, нагорода за військові, трудові або інші заслуги. *Світлиця Олесина наче засяла од синіх з сріблом мундирів, од еполетів.., аксельбантів та орденів* (І. Нечуй-Левицький); *Лейтенант ніколи не розповідав про свої бойові подвиги, хоч усі бачили на його грудях два бойові ордени* (Григорій Тютюнник); — *Орден уже заробив* [син], — *тож, виходить, чогось варта моя педагогіка?* (О. Гончар); *У нашому полку навіть командири рот, та що там рот — батальйонів не мали жодного ордена, тож зрозуміло, як ми гордилися своїм лейтенантом* (А. Дімаров); — *Нам те й знай, що відбивайся* [від прохачів]. *Тому звання, тому орден, тому квартиру .. І всі — з ножем до горла* (П. Загребельний); *Перукар бере зеленого флакона і під регіт дядьків, що під стінами стоять в орденах та медалях, капає холодними духами Миколці на шию* (М. Вінграновський).

О́РДЕН[2], у, *ч.* 1. Чернеча або лицарсько-чернеча католицька громада з певним статутом. [Л и з о г у б:] *Цей медальйон — тобі подарунок з Варшави від ордену єзуїтів. Святі отці тебе не забувають* (О. Корнійчук); *Одним з найстаріших навчальних закладів ордену єзуїтів є папський Грегоріанський університет у Римі* (Р. Іваничук); *Ще бридкіший за старого парубка нежонатий священник з ордену Василіан відмовився повінчати заблудлих туристів* (Р. Андріяшик).

2. *заст.* Назва деяких таємних товариств, об'єднань і т. ін. *Тим часом їхній єдиний корабель із чотирикутним латинським парусом виходив із гавані, а в тронному залі ордену сидів султан Сулейман* (П. Загребельний); *Масонський орден.*

(1) Лівóнський óрден — католицька державна та військова організація німецьких лицарів-хрестоносців у Східній Прибалтиці (1237–1561 рр.). *Марними виявилися спроби Лівонського ордену використати ускладнення у відносинах Москви з Ордою і Литвою, що засвідчив останній новгородсько-лівонський договір 1481 р.* (з наук. літ.); **(2) Мальтíйський óрден** — католицький духовно-лицарський орден, що виник у Палестині наприкінці XII ст.; 1753 року проголосив самостійність як незалежне князівство на о. Мальта. *Лицар-чернець, колишній кавалер Мальтійського ордену, він* [Леопольд Колонич] *проявив чудеса хоробрості при двадцятилітній облозі турками острова Крит* (В. Малик); *Імовірно, що західноєвропейські пізньолицарські впливи не були прямими, а скоріше всього, опосередкованими, через Польщу, можливо через Мальтійський орден* (з наук. літ.); **(3) Тевтóнський óрден** — католицький духовно-лицарський орден, що виник у Палестині наприкінці XII ст.; військова організація німецького лицарства в XIII–XVI ст. *Суперечки й конфлікти між єпископством і Тевтонським орденом часто кінчалися військовими сутичками* (з наук.-попул. літ.); *Щоб заручитися союзником у протистоянні з міцніючими сусідами — Тевтонським орденом і Московським князівством, Ягайло погодився на династичну унію Литви й Польщі* (з навч. літ.).

О́РДЕН[3], а, *ч., архт., рідко.* Те саме, що **óрдер**[2]. *Візерунки дорійського ордена замінили собою буйну зелену гущавину листя* (О. Полторацький).

ОРДЕНО́К, нка́, *ч.* Зменш.-пестл. або ірон. чи зневажл. до **óрден**[1]. — *Ви б мені, Микито Петровичу, хоч один орденок показали,* — *попросив я.* — *Жодного разу не бачив зблизька* (І. Муратов); — *Везе ж людям! Я за цей прапор орденок відхопив би, а він...* (М. Стельмах); — *Гарцює Голобородько. Лацкан піджака свербить під орденок. Один хід — і в дамках* (В. Яворівський).

ОРДЕНОНО́СЕЦЬ, сця, *ч.* Особа, нагороджена орденом. — *Товариші,* — *каже Григорій Павлович,* — .. *давайте привітаємо нашого дорогого орденоносця* (Ю. Яновський); *Під час вручення нагород біля них* [бійців і командирів] *бігав Колосок і кожного орденоносця фотографував* (В. Кучер); *Вона гаразд пам'ятала, як забрали перед війною вчителя Саливона Грушу, єдиного в селі орденоносця, і директора школи Кожушного* (М. Стельмах); *У той час командирів-орденоносців можна було полічити на пальцях* (А. Дімаров).

ОРДЕНОНО́СИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **орденоно́сець.** — *Не повірять* [люди], *що Марія Рибка — .. орденоносиця, передовичка й так далі, на себе щось там наговорювала* (Р. Федорів); *Закохані місцеві бонзи проєктують її* [героїню романа І. Багряного "Маруся Богуславка"] *на орденоносицю* (О. Шугай).

ОРДЕНОНО́СКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **орденоно́сиця.** *Вона не героїня і не орденоноска* (О. Довженко); *Павло і Феня вирішили будувати дім. Колгосп, ясне діло, не залишився збоку, бо ж орденоноска, відома далеко за межами свого села і навіть району* (М. Циба).

ОРДЕНОНО́СНИЙ, а, е. Нагороджений орденом. *З викликом глянув туди, де рясніли й блищали ордени за столами, застеленими червоним сукном, — гордий, і мовчазний, і безстрашний Серьога, орденоносний пілот* (І. Багряний); *Свою дочку орденоносну вітало гаряче село* (І. Гончаренко); *Вона всім хвалилася, що хоче бути в господарстві свого орденоносного тата орденоносною дояркою* (Р. Федорів).

О́РДЕНСЬКИЙ[1], а, е. Прикм. до **о́рден**[1]. *Офіцери з нагородного відділу поставили на стіл .. скриньку з орденами, вийняли з неї орденські свідоцтва, знаки* (В. Кучер); *Про хоробрість старшого лейтенанта складалися легенди, а орденські стрічки .. підтверджували правдивість цих легенд* (І. Багмут); *Орденські стрічки на його грудях пояснювали, де він дістав поранення* (М. Руденко).

△ **О́рденська пла́нка** *див.* **пла́нка.**

О́РДЕНСЬКИЙ[2], а, е. Прикм. до **о́рден**[2]. — *А який то гетьман без особистого війська... — Як архієпископ без орденського воїнства, — Соліковський повертав розмову в потрібне йому русло* (Р. Іваничук); *В їхніх молодих душах прочались звички великої орденської спільноти, коли усі — в кожному одному* (Г. Колісник); *Скляна стіна не пропускала звуків; трійця лицарів могла бачити лише, як ворушаться губи орденських жерців* (В. Єшкілєв).

О́РДЕР[1], а, *ч.* Письмове розпорядження (у 2 знач.). — *Ад'ютант! — вирішив раптом ротмістр. — Видайте ордер на звільнення цього... як його?* (А. Головко); *По Василя Мисика зайшли з ордером на арешт Минка, котрий мешкав у тому ж коридорі* (Б. Антоненко-Давидович); *Гетьман одразу послав ордери в прикордонні міста з тим, щоб тих шпигунів виловили* (Ю. Мушкетик); *Невдовзі від Коша самарському полковнику пішов ордер з наказом знайти зазначених у листі пана Зарудного збіглих селян* (В. Чемерис); // Документ на одержання або видачу чого-небудь. *Ніколи не був* [Калинович] *шпіоном! Не був тоді, коли за те ремесло платили грішми, авансами й ордерами* (І. Франко); *Відвідувач просив ордер на той самий будинок, який Бублик уже намітив собі для дачі* (О. Донченко); — *Якщо хтось отримає квартиру за фіктивними документами, то ордер анульовують, ясно?* (В. Шкляр); *Андрій згодився, до обіду встиг оббігати медкомісію, отримати ордер на поселення до гуртожитку* (Є. Пашковський).

О́РДЕР[2], а, *ч.* Архітектурна композиція, що складається з вертикальних (колон, пілястрів) і горизонтальних (антаблемента) частин у відповідному архітектурно-стильовому обробленні. *У класичній формі архітектурний ордер сформувався в Стародавній Греції* (з навч. літ.); *Колони мішаних ордерів підтримували химерні еркери, оздоблені вертепами скульптур і фалічних баклажанів* (В. Єшкілєв).

△ **Дори́чний стиль (о́рдер)** *див.* **стиль**[1]; **(1) Іоні́йський (іоні́чний) о́рдер** — архітектурний стиль, характерною ознакою якого є легкість колон і вишуканість орнаменту. *Характерною ознакою іонійського ордера є прикрашена спіральними завитками капітель* (з наук. літ.); *Для іонічного ордера притаманна легкість пропорцій і багатий декор усіх частин композиції* (з навч. літ.); **(2) Кори́нфський (кори́нтський) о́рдер** — архітектурний стиль, характерною ознакою якого є капітель, прикрашена стилізованим листям аканту та завитками, що підтримують кути абаки. *Коринфський ордер виник майже одночасно з іонійським, але почав використовуватися значно пізніше в елліністичній і римській архітектурі* (з наук. літ.); *Почув* [Бенедикт] *крізь стіни, прикрашені пілястрами з позолоченими капітелями коринтського ордера, як об темперний релігійний живопис XVIII сторіччя лопочуть крила ангелів* (С. Андрухович).

О́РДЕРНИЙ[1], а, е. Прикм. до **о́рдер**[1]. *Кривлячись від уїдливої цигарки в зубах, він* [рахівник] .. *кидав корінці ордерних книжок товстому .. помбухові* (Іван Ле); *Кожний індосант по ордерному цінному папері відповідає не тільки за дійсність права, яке він передає разом з документом, але й за його здійснення* (з навч. літ.).

О́РДЕРНИЙ[2], а, е. Прикм. до **о́рдер**[2]. *Фасади будівлі Оперного театру у Львові декоровані з використанням принципів ордерної класичної архітектури* (з наук.-попул. літ.); *На відміну від Софійської, у дзвіниці Києво-Печерської лаври було використано ордерну систему* (з навч. літ.).

ОРДИНА́НС, у, *ч., іст.* Те саме, що **ордона́нс** 2. *За те мали* [козаки] *од самого хана ординанс на захист від степових і берегових татар* (Ю. Мушкетик).

ОРДИНА́Р, а, *ч., спец.* Середній рівень води в річці, озері і т. ін. за багато років. *Гідрологи зафіксували, що рівень води в гірських ріках Карпат несподівано піднявся на метр вище ординара* (з навч. літ.); *Ординар місцевого озера виявився в межах норми* (із журн.).

ОРДИНА́РЕЦЬ, рця, *ч.* Військовослужбовець, на якого покладено обов'язки виконувати різні доручення командира або штабу. *До полку з наказом поскакав ординарець* (П. Панч); *Коли ординарець виводив засідланих вороних з підвалу, коні весело іржали і спотикалися* (О. Гончар); *Ординарець справді трохи ніби аж розгубився, опинившись у загаченому книжками й раритетами професорському кабінеті* (П. Загребельний); *Капітан якось попросив ординарця помогти своїй сестрі, котра до нього гостювати приїхала, купити продуктів на іменини* (В. Лис).

ОРДИНА́РІЙ, я, *ч., рел.-церк.* 1. У західному християнстві (у католиків і деяких протестантів) — священник, який перебуває на посаді церковного ієрарха. *28 лютого 1998 року Хорхе Бергольйо був призначений ординарієм католиків східного обряду в Аргентині, у яких не було власного прелата* (з рел.-церк. літ.).

2. Церковна книга, яка містить незмінні тексти латинського католицького богослужіння. *Якщо тексти ординаріїв щоденно повторюють без будь-яких змін, то їхнє музичне оформлення постійно змінюється* (з навч. літ.).

ОРДИНА́РНИЙ, а, е. 1. *книжн.* Який нічим не виділяється серед інших; звичайний, пересічний. *Обідали у Княжевичів .. Здається, що всіх уже десь бачив, знаєш, такі всі звичайні, ординарні* (М. Коцюбинський); *Професія Баркова була досить ординарна — театральний художник-декоратор* (В. Собко); *Помешкання в цьому будинку не відзначалися нічим, окрім ординарного несмаку* (П. Загребельний); *Досі я вважав цього чоловіка ординарним, з тих численних сірячків, за якими немає жодної історії, але тепер мусив придивитися до нього пильніше* (Валерій Шевчук).

2. *заст.* Який займає вчену посаду, передбачену штатом; штатний. *Він, професор ординарний на кафедрі російської історії, найменше всього був схожий на героя* (Грицько Григоренко); *Вона була донькою заслуженого ординарного професора, що не обмежувався своєю професорською діяльністю в університеті* (В. Домонтович); *1907 року академіки О. Шахматов і Ф. Корш висунули кандидатуру І. Франка в ординарні академіки Петербурзької АН, але царський уряд заборонив обрання* (з наук. літ.).

3. Який реалізується без витримки, але не раніше ніж через три місяці з моменту перероблення винограду (про вино). *То було дуже хороше шампанське, після якого ординарні вина вже не п'ються до кінця життя* (Є. Кононенко); *Офіціант .. підійшов до них із склянкою, пляшкою від ординарного "Перно" та невеликим вузьконосим глечиком з водою* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); *Залежно від якості й терміну витримки виноградні вина поділяють на ординарні, марочні та колекційно-марочні* (з навч. літ.).

ОРДИНА́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Властивість за знач. **ордина́рний** 1. *Це не вменшає ординарности й безтактовности самої думки віддячитись дівчині в такий спосіб за її благородний і геройчний вчинок* (О. Кобилянська); *Загатний змалював себе в образі бога, .. але було б чудесно опісля дати картини Терехівки спечного недільного дня, всю цю сірість, ординарність і задуху* (В. Дрозд).

ОРДИНА́РНО, *книжн.* Присл. до **ордина́рний** 1. *Серед млявої тонко артистичної та малосилої або ординарно шанобливої та безталанної генерації сучасних українських письменників виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту* [про В. Винниченка], *щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а валить валом саме життя, в суміш українське, московське, чисте, як срібло, що не має меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості* (І. Франко); *Небагато й ординарно вбрана світлиця в оселі Бажаєвих* (Леся Українка); // *у знач. пред. Нічого особливого, все ординарно і цілком буденно (як для письменника)* (М. Кідрук).

ОРДИНА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ордина́рець.** *Ординарські обов'язки, покладені на нього командиром полку, виконував Гліб дуже дисципліновано* (із журн.); // Характерний для ординарця. *Впадала в очі ординарська виправка старшого лейтенанта* (із журн.).

ОРДИНА́ТА, и, *ж., мат.* Одна з трьох координат, що визначають положення точки в системі декартових координат у тривимірному просторі. *Коливання обсягів продажу товарів та прибутків від їх реалізації можна подати у вигляді кривої, де по осі ординат відкладаються кількісні показники, а по осі абсцис — час* (з наук. літ.); *Найпоширенішою формою календаря погоди є графік, де на осі абсцис відкладають час, а вісь ординат ділять на стільки ділянок, скільки відображають метеорологічних величин* (з наук.-попул. літ.); *Діана створила .. графічний документ, у якому нашвидкуруч накидала просту систему координат. Вісь абсцис відповідала довжинам вздовж осі посадкової смуги, вісь ординат — висоті над смугою* (М. Кідрук).

ОРДИНА́ТНИЙ, а, е, *мат.* Прикм. до **ордина́та.** *Низка розмірів (лінійних, кутових, ординатних) наноситься від загальної базової лінії* (з навч. літ.); *Ординатні розміри можна змінювати за допомогою команд у контекстному меню* (із журн.).

ОРДИНА́ТОР, а, *ч.* 1. Лікар, який безпосередньо виконує лікувально-профілактичну роботу в медичних закладах. *Губернаторське подружжя супроводив палатний ординатор* (Ф. Бурлака); *Завідуючим у них був добрий чоловік, а ординатор просто добра душа* (В. Рубан); *Безпосереднє керівництво та контроль за виконанням програми ординаторської практики студентами здійснює лікар-ординатор навчально-виробничої клініки* (з навч. літ.).

2. Лікар, який проходить курс спеціалізації в ординатурі медичної установи, звичайно після закінчення навчального закладу. *Це були професорові асистенти та ординатори й інтерни клінік інституту* (Ю. Смолич); *Медичний інститут він закінчив, коли минуло йому тридцять. Ординатором став усього два роки тому* (Ю. Шовкопляс); *Сестри і ординатори ловили кожний жест хірурга і блискавично подавали йому необхідні інструменти* (О. Бердник); *Загледівши високу, рум'янолицю санітарку, котра кокетувала біля клубу з молодим ординатором, покликав: — Левицька, йдіть сюди* (Ю. Мушкетик).

ОРДИНА́ТОРКА, и, *ж.* Жін. до **ордина́тор** 1. — *Ординаторка прийшла негайно, і ми гуртом намітили план дій* (Ю. Яновський); *Коли почав потроху чапати палатою й коридором, одна ординаторка, зовсім молодесенька, попросила зробити малюнок для її дисертації* (Ю. Логвин).

ОРДИНА́ТОРСЬКИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ордина́тор.** *Біля ординаторського столу сиділо двоє: молода фарбована чорнявка і старша медсестра* (Любко Дереш); *Ординаторську практику студенти технікуму проходять у господарствах, які забезпечують виконання програми практики, у навчально-виробничій клініці навчального закладу, у приватному секторі* (із журн.).

2. *у знач. ім.* **ордина́торська,** кої, *ж.* Робоча кімната медперсоналу в медичних закладах. *Галина Степанівна вийшла з палати. Треба було в ординаторській заповнити деякі історії хвороб* (О. Копиленко); *Хоч за вікнами не зовсім розвиднілося, світла в ординаторській не ввімкнули* (Ю. Шовкопляс); *На поверхах лишилися тільки чергові медсестри, які вже, мабуть, поснули на вузьких ліжках в ординаторських* (І. Роздобудько); *Лікар Вербицький заходив до ординаторської, знімав із зап'ястка годинник і повертав його на місце лише тоді, коли вимушено повертався до буденного життя* (Люко Дашвар).

ОРДИНАТУ́РА, и, *ж.* 1. Форма підвищення кваліфікації лікарів у вищих і науково-дослідних установах та етап післядипломної медичної освіти, за підсумками якого лікар отримує вузьку спеціалізацію. *Основним завданням клінічної ординатури є поглиблення професійних знань, підвищення рівнів умінь та навичок лікаря-спеціаліста за його лікарським фахом з метою підготовки висококваліфікованого лікаря для самостійної роботи в закладах охорони здоров'я* (з навч. літ.); *Навчаючись в ординатурі, хлопець брав участь у підготовці конференцій молодих учених з питань геронтології* (з газ.).

2. *заст.* Посада ординарного професора. *Устав духовно-академічних корпорацій 1869 р. вимагав поєднання посад з певними вченими ступенями. У Київській духовній академії з семи ординарних професорів докторськими ступенями підтвердили свої ординатури п'ятеро* (з наук. літ.).

ОРДИНАЦІ́ЙНИЙ, а, е, *іст.* 1. Прикм. до **ордина́ція** 1. *Ординаційний припис.*

2. *юр.* Який дістався в спадщину за ординацією (у 2 знач.). *У XVII ст. на південну Волинь прийшли Хоєцькі. 3 липня 1715 р., користуючись ординаційним правом, Ян-Самуїл Хоєцький отримує пусте урочище Остриківці й Самчики* (з навч. літ.).

ОРДИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* Зведення правил, юридичних положень, приписів і т. ін. про що-небудь. *Як буде замало мужицьких послів, то настане така виборча ординація, що потім не поможуть мужикам ніякі зусилля* (Л. Мартович); *Серед косарів був літній уже козак, якого звали Приблуда. Після останньої ординації він не попав до реєстру, і тепер ганяли його на панщину* (П. Панч); *З переможеними ніхто й не збирався радитись, бодай про людське око. Їм просто зачитали "Ординацію війська Запорозького реєстрового", що була ухвалена сеймом у березні 1638 року* (В. Чемерис).

2. *юр.* Те саме, що **майора́т.** *Започаткування майоратних маєтків (ординації) не пройшло повз увагу поліції, яка здійснювала нагляд за родиною князя Сангушка* (з наук. літ.); *Згідно із заповітом Януша, Острозька ординація перейшла до представників чоловічої лінії князів Заславських, у чиїх руках перебувала до 1673 року* (І. Франко).

3. *заст.* Заробіток, який сплачували натурою в панських маєтках. *Місцевий пан сплачував три корці річної ординації* (із журн.).

ОРДИ́НЕЦЬ, нця, *ч., іст.* Той, хто належить до орди (у 1 знач.). *Раптом неміцні двері зірвалися з петель і до хати вдерлося кільканадцятеро ординців* (З. Тулуб); *Багатотисячна лавина ординців ринула на неглибокі козацькі шанці* (В. Малик); *Був саме перший день Байраму, тож ординці святкували* (Р. Іваничук); *Спаливши кілька зимівників, ординці зникли, а реєстровці вчасно захопили фортецю...* (В. Чемерис); * Образно. — *Ножа маєш? — Маю. — Зараз же зачисть усі поламини, не будь ординцем серед такої краси!* (М. Стельмах).

ОРДИ́НКА, и, *ж., іст.* Жін. до **орди́нець.** *Ось молода ординка стоїть, розглядаючи базарну суєту* (із журн.).

ОРДИ́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **орда́** 1. *Сиджу надвечір — при багатті, бандура тужить у руках. Бредуть тумани пелехаті — ординський накривати шлях* (В. Стус); *Ближче до пагорба розкинувся строкатий ординський табір, захищений з фронту трьома лініями громіздких мажі* (В. Єшкілєв); *Влітку 1380 року ординський ватажок Мамай повів на Русь свої незліченні полчища* (з навч. літ.); // Такий, як в ординця, ординців; власт. ординцю, ординцям. *Він* [вершник] *заганяв коней з характерним ординським вигукуванням* (Іван Ле); *Його обличчя також було розпливчастим, здавалося, що в повітрі зависли тільки розкосі ординські очі* (В. Шкляр); // Належний ординцеві, ординцям. *Тільки далеко поза собою бачила чорніючу смугу землі, стоптану копитами ординських коней* (О. Назарук); *Вже западають сутінки, година другої варти почалась, і лиш вітри гудуть, як тятиви ординських луків* (Р. Андріяшик).

ОРДИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., заст., книжн.* Відправляти (у 1 знач.). — *Ви мусите сповнити царське й гетьманське жадання й сьогодні ж ординувати самозванця в Батурин у сириці* (Ю. Мушкетик).

ОРДИ́НЩИНА, и, *ж., іст.* Данина, яку збирала орда на завойованих нею землях. *Ординщину збирали із земель, сімейства, плуга, також люди зобов'язані були сплачувати мита за бджільництво, рибальство, полювання на птахів і звірів* (з навч. літ.).

ОРДО́ВИК, у, *ч.* Другий період палеозойської ери геологічної історії Землі, що розпочався близько 500 мільйонів років тому і тривав 44 мільйони років. *На відміну від кембрію, в ордовику життя було значно різноманітнішим. У світі тварин царювали водорості, у тому числі зелені* (з навч. літ.).

ОРДО́ВИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ордо́вик.** *Восьминіг та кальмар стали одними з перших за походженням ордовицьких тварин, що вміли плавати* (з наук. літ.).

△ **Ордо́вицький періо́д** *див.* **періо́д.**

ОРДОНА́НС, у, *ч., іст.* 1. Королівський указ у Франції та Англії. *У 1315 році король Людовік X видав ордонанс про звільнення селян за викуп у своїх володіннях* (з наук. літ.); *25 липня 1830 року в Сен-Клу Карл X підписав ордонанси, які припиняли дію французької конституції* (з наук.-попул. літ.).

2. Правовий документ, що мав силу закону в деяких країнах Європи епохи середньовіччя. *Посланий гетьманом на розвідний промисел, тепер не мав од нього ніякого ордонансу й мусив чинити все на власний розмисел* (Ю. Мушкетик); *У XVI ст. королівські ордонанси регулювали відстріл певних видів дичини, козацькі ж гетьмани мисливських угідь узагалі не мали, але були спеціальні курені стрільців і бобровників, які полювали на дрібну дичину* (із журн.).

ОРЕА́ДА, и, *ж.* В античній міфології — гірська німфа. *Гукають в горах ореади* (П. Куліш); *Ореада принесла наяді свіжі жертви, одержані від людей, і обі купалися в потоці і плюскотали, обнявшися* (І. Франко); *В горах ореади домували, Дерева були житлом ореад* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера).

ОРЕГА́НО, *невідм., с., бот.* Те саме, що **матери́нка.** *Орегано багате на кальцій та залізо, які є важливими мінералами, необхідними для зміцнення кісток і захисту їх від остеопорозу* (з навч. літ.); *Я вкинула смажену цибулю з томатною підливою у зварену вермішель і приправила її орегано та білим перцем* (С. Пиркало); *Галя вибрала грецький салат і каву згодом. У салаті домінував смак орегано* (Г. Вдовиченко).

ОРЕ́Л, орла́, *ч.* 1. Великий хижий птах родини яструбових, який живе в горах або степах різних частин світу. *За горами гори, хмарою повиті, Засіяні горем, кровію политі. Споконвіку Прометея Там орел карає, Що день Божий довбе ребра Й серце розбиває* (Т. Шевченко); *Орел підвівся на свої міцні високі ноги з великими гачкуватими пазурами, з хвилину постояв .. і знову .. закуняв* (З. Тулуб); *Високо в небі кружляли степові орли* (В. Кучер); *Гірські орли кружляли високо в синьому небі* (О. Гончар); *Траплялося, що орел злітав у небо без здобичі, бо той, кого він видивився з висоти, виявлявся обережнішим та прудкішим за нього* (Г. Вдовиченко); * У порівн. *Мріє, колись ти літала орлом надо мною, — дай мені крила свої, хочу їх мати сама* (Леся Українка); *Життя — як той потік З невідомих джерел, А гадка понад ним Буяє, мов орел* (Б. Лепкий).

2. У геральдиці — гербовий знак багатьох держав і народів із зображенням цього птаха. *У запорожців на білих корогвах тільки червоні хрести, а в городових — орли і всяке малювання з золотом* (П. Куліш); [Ч о л о в і к:] *Це завтра свято військове у нас, ми маємо усі піти в вінках, орлів імперії врочисто нести повз образ імператора* (Леся Українка); // Один із боків монети, медалі. — *Правда — то от той самий п'ятак: подивись з одного боку — орел; переверни .. — буде тобі орешка* [решка] (В. Винниченко); *Художник стояв .. і мовчки дивився на місто. Горбоносе, застигле обличчя старого .. нагадувало карбованого орла з старовинної монети* (О. Гончар).

3. *перен.* Про сильну, мужню людину. — *Орел, а не козак! — каже знов Василь Невольник. — Що, якби таких друзяк припливло хоч дві чайки до Кермана, як я пропадав там у неволі?* (П. Куліш); — *Гляньте на цих орлів, — сказав задумано .. Журба, — що не хлопець, то сила, розум, талант...* (С. Васильченко); — *То ви хотіли би, щоб я став якимнебудь орлом? Я усміхнулася мимоволі. — Я хотіла би, щоби всі українці були орлами!* (О. Кобилянська); — *Яку я тобі красуню бабусю подарував! За нею такі орли упадали, а заміж вона вийшла за мене, веснянкуватого й непоказного* (В. Нестайко); * У порівн. *Вам, Лицарі, слава, що бились орлами За землю, за волю, за правду свою, Що вславлені чола квітчали тернами І маком червоним в бою* (О. Олесь).

(1) Двоголо́вий (двогла́вий) оре́л — державний символ низки країн, зокрема Візантії, Росії, Албанії, Чорногорії, Сербії. *Горді двоголові орли на стінах поспускали крила* (В. Еллан-Блакитний); *А мова не корилася царю — ані царю, ані його сатрапам, з орлом двоглавим стаючи на прю, що брав її у пазуристі лапи* (Д. Білоус); *Вже був папір з орлом двоглавим, що дозволяв мандрівку у рідний край!..* (Василь Шевчук); *В кабінеті — письмовий стіл в стилі рококо, мовби вивезений з самого Версаля, за ним — дерев'яний стілець із спинкою, вирізьбленою в формі двоголового орла, з меблів російського імператорського дому* (П. Загребельний); *Завдяки Софії Палеолог візантійський двоголовий орел стає московським державним гербом* (з наук. літ.).

ОРЕ́ЛІ, е́ль, *мн. (одн.* **оре́ль** *і* **оре́ля,** і, *ж.), заст.* Гойдалка. *У білому кисейному платті, з довгою косою, з заквітчаною головою гойдалась вона* [Рися] *на орелі* (О. Кониський); *Внизу у воді, мов діти на орелях, гойдаються на хвилі маленькі зорі* (С. Васильченко); *Хто не має пари, водять коло, співають, гойдаються на орелях* (В. Рубан); *Незабаром наш Ярко вже лежав у тій лозовій орелі й наслухав нову колискову, якої наспівувала тонким голосочком дунаївська матінка* (В. Шкляр).

ОРЕ́ЛЬ *див.* **оре́лі.**

ОРЕ́ЛЯ *див.* **оре́лі.**

ОРЕ́НДА, и, *ж.* 1. Тимчасове користування будівлями, земельною ділянкою і т. ін. на договірних засадах. *На її запитання щодо дальшої оренди відповів він коротко, привітно, що по упливі* [після закінчення] *року відбирає поля і стане сам ґаздувати...* (О. Кобилянська); — *Раніше не квапився, бо мав собі оренду від діда Дем'яна. У мене все по-чесному, у мене кожен цвях знає своє місце* (М. Стельмах); *Хто має добрий колодязь, той і панує. Хоче — торгує сам, хоче — здає в оренду за великі гроші* (О. Гончар); *Оренда корчми за рік на той час коштувала один карбованець* (Ю. Мушкетик); *Оренда земель скоро перейшла до рук місцевої адміністрації* (О. Ульяненко).

2. *розм.* Плата за таке користування. *Оренда пішла вгору, земля подорожчала* (Панас Мирний); *Заплативши податки, оренду, він має на їжу та одежу якихось двадцять п'ять карбованців на рік на цілу родину...* (Ю. Смолич); — *І хто б то повірив, що отакий млин та не міг виробити тих двісті карбованців оренди?* (У. Самчук); — *За кілька тижнів після письмової угоди заплачу решту оренди за цей рік...* (М. Дочинець).

3. *іст.* Шинок, корчма. *Дідона раноісхопилась, Пила з похмілля сирівець; А послі* [після] *гарно нарядилась, Як би в оренду на танець* (І. Котляревський).

Трима́ти в оре́нді *див.* **трима́ти.**

ОРЕНДА́Р, я́, *ч.* 1. Особа або організація, яка орендує що-небудь; наймач. *До гурту підійшов орендар вербівського млина, досить ще молодий Нухим Абрамович* (А. Іщук); *Авто орендаря зупинилось за сто метрів від натовпу, коло міліції* (Г. Тарасюк); *Мабуть, розташування квартири подобалося й попередньому орендареві. Але зараз вона напружувала й насторожувала* (А. Кокотюха).

2. *іст.* Шинкар, корчмар. *Місцевий орендар набив повну комору заставами* (Н. Кобринська); *Лиш у корчмі світиться. Чи гроші орендар рахує пізно вночі, а чи, може, Юрішко не спить* (Г. Хоткевич); *В корчмі був орендар, тютюн і горівка. Туди йшли хлопські гроші і здоров'я* (Б. Лепкий); *Тоді тільки один орендар тримав таку велику корчму із здоровим заїздом* (Ю. Логвин).

ОРЕНДА́РКА, и, *ж.* Жін. до **оренда́р.** *Колишня орендарка сумнівається, що власниця житла сплачувала відрахування до бюджету* (із журн.); *Орендарка квартири, виходячи з дому, не вимкнула з мережі електричний обігрівач, що й могло призвести до загорання* (з газ.); — *Ой, дай, орендарко, Да горілки кварту* (з народної пісні); *Ще не договорив, коли вбіг до корчми хлопчина, зняв шапку перед шляхтою, а до орендарки щось пошептав стиха* (А. Чайковський).

ОРЕНДА́РСТВО, а, *с.* Орендарська діяльність, що полягає у наданні в тимчасове користування будівель, земельних ділянок і т. ін. *Йосиф Вернер скоро покинув орендарство в Димці. Товариш його, ошукавши його славно, втік до Галичини* (О. Кобилянська); *Наприкінці XVII ст. в Лівобережній Україні купецький капітал зростав як за рахунок торговельних операцій, так і внаслідок занять купців лихварством та орендарством* (з навч. літ.).

ОРЕНДА́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **оренда́р** і **оренда́рство.** *Сотницькі уряди роздаються не по заслугах, а за хабарі, побори панські й орендарські замучують, пани вимагають звичайним способом роботи й чиншів, та ще й забирають синів* (П. Загребельний); *Германові добре та любо побігати надворі з орендарськими хлопцями, покричати, поборотися .. на м'якій мураві* (І. Франко); — *Фотоапарат — німа ніч, йому байдуже, що фотографувати — церкву чи орендарську корчму* (Р. Федорів); *Розвиток корчмарства в Україні спричинив формування специфічного шинкарського орендарського соціального прошарку* (з навч. літ.).

ОРЕНДАРЮВА́ТИ, юю, юєш, *недок.* Бути орендарем. — *Ай! Боже мій, послухайте, ті, що орендарюють на Україні, зовсім не наші! Їй-богу, не наші!* (О. Довженко); *У п'єсах І. Карпенка-Карого здирники й шахраї волосного масштабу наживаються з того, що використовують своє становище та свою здібність до всіляких "комерційних справ": гендлюють, шинкарюють, орендарюють і т. ін.* (з навч. літ.).

ОРЕНДА́ТОР, а, *ч., рідко.* Те саме, що **оренда́р.** — *Орендатори кримських соляних озер подали губернаторові скаргу на нас* (О. Гончар); *Жило там кілька заможних сімей, не підлеглих ні панам, ні орендаторам, ані самому чортові* (О. Бердник); *Споруда виглядала б цілком стильно, якби її орендатори хоча б раз на рік завдавали собі клопоту помити вікна* (В. Єшкілєв); [Й о с ь к о:] *Ні батька свого, ні матері я не пам'ятаю. Жив я в Смерекові в орендатора Мошки* (С. Васильченко).

ОРЕНДÁТОРКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **орендáтор.** *Пізніше йому доводилося вчитися потроху то в народній школі, то в орендаторки, то в якогось фельдфебеля, що змушував хлопців вивчати напам'ять самі тропарі* (М. Драй-Хмара); *На цей гуркіт* [даху] *зараз же вибігала паршива орендаторка і ґвалтувала так, неначе близня її різала* (В. Винниченко).

ОРЕНДÁТОРСЬКИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **орендáтор.** *Кожен сільський двір у Княждворі відробляв також дві толоки й дванадцять разів виходив на шарваркові роботи з ремонту орендаторського двору, солеварні, млинів, корчми, винниці, доріг і мостів* (з наук.-попул. літ.); *Орендаторський попит у Луцьку орієнтований на помешкання з невеликою площею в нових будинках* (з газ.).

ОРÉНДНИЙ, а, е. Прикм. до **орéнда.** *Мова йшла про те, щоб граф зменшив орендну платню за користування землею* (О. Донченко); — *У нас орендна ціна, скажу вам, вища, ніж там купівельна* (М. Стельмах); *Шарудіння й сморід удвічі знижують орендну плату, але господар твердо забороняє заїжджим зачіпати птахів і вигрібати з горища послід* (В. Єшкілєв); *Усі його наміри зробити це* [продовжити термін оренди] *натикалися на глухий спротив влади, попри те, що саме його магазин і мав пріоритетне право для нового орендного договору* (В. Хрущак).

ОРЕНДÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **орендувáти.** *Давиденко не схотів кидати орендованого човна і зголосився добиратися плавом* (Ю. Хорунжий); *У випадку розлучення з Анжелою перед ним вимальовувалася невесела перспектива кочового життя в орендованих хатах* (В. Єшкілєв); — *І про що ж ти думав? — любо спитала я в нього тоді, — у тебе ж всі гроші наші, і квитки в тебе, і машина на тебе орендована!* (І. Карпа); *Та й не треба їй знати, що обладнання орендоване, хоч і на гарних умовах* (Люко Дашвар); // **орендóвано,** *безос. пред. Будинок орендовано на два роки, і я зоставив його за собою на увесь термін .. Якщо мати повернеться, ми оселимося там разом* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ОРЕНДОДÁВЕЦЬ, вця, *ч.* Фізична або юридична особа, яка здає в оренду яку-небудь власність. *Більшість .. жила у своїх нетрях Асали цілком відокремлено, хіба що раз на місяць платячи данину орендодавцеві* (Любко Дереш); *Підсумкове оцінювання інвентарних об'єктів завершується складанням акта, який затверджує керівник органу приватизації чи орендодавець* (з навч. літ.); *Орендована земельна ділянка або її частина може за згодою орендодавця передаватись орендарем у володіння та користування іншій особі* (з мови документів).

ОРЕНДУВÁННЯ, я, *с.* Дія за знач. **орендувáти.** *У другій половині XVIII ст. значного поширення набуло орендування маєтків. Наприклад, у Київській губернії понад 12 % маєтків було в оренді* (з наук.-попул. літ.); *У сучасних умовах екологічний аудит має бути необхідною ланкою приватизації та орендування землі й інших ресурсів, зокрема їх оцінювання* (з навч. літ.).

ОРЕНДУВÁТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* Брати в оренду; користуватися тим, що взяте в оренду. *Корчма належала вже старосту Даніловича, і її орендував спритний шинкар аж десь із-під Жовкви* (Іван Ле); *Забродівчани орендують біля Дніпра ділянку лугу, що належить лісництву* (Ю. Мокрієв); *Котедж орендували на три роки з умовою пролонгації при потребі* (П. Загребельний); *Якби не ваша підтримка, ми не змогли б орендувати звукову апаратуру для репетицій та особливо для показу вистави, що поставило б під загрозу зриву прем'єрні покази нашої роботи* (О. Шугай); *П'яту частину свого гонорару бухгалтер витратив, орендувавши рахунок невеличкої фірми* (А. Кокотюха).

ОРЕНДУВÁТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **орендувáти.** *Була запевнена, що форма одягу — вишукано вечірня, а дискоклуб просто на один вечір орендується одним із його власників для своєї єдиної донечки-студентки* (Дара Корній); *Якщо орендується державне майно, то сума орендної плати у складі валових витрат не повинна перевищувати 10 % вартості орендованого майна* (з навч. літ.).

ОРЕÓЛ, у, *ч.* 1. Променисте коло, сяйво навколо голови Бога, божества, святого на іконах, культових картинах, скульптурах і т. ін.; німб (у 1 знач.). *Нема на ній* [Беатріче] *вінця, ні ореолу* (Леся Українка); *Не дивилися вгору, де он над олтарем образ Христа, усміхнений, з ореолом* (У. Самчук); * Образно. *Сиве, як протертий мак, волосся Мартинчука стало .. зовсім білим. Проте по-давньому було кучеряве й буйне. Цей білий ореол надавав ще більшої принади його вродливому обличчю* (Ірина Вільде).

2. *перен.* Те саме, що **німб** 2. — *Всі симпатії будуть на твоєму боці .. Ореол над ним* [Каргатом] *дуже швидко померхне* (Ю. Шовкопляс); *Валерик .. поставав перед ним в новому освітленні, майже в героїчному ореолі* (О. Гончар); *Ореол, аура — це дуже тонка матерія, це не панцир і не щит, а, проте, нації, які мають ауру, надбану віками, захищені надійніше* (Л. Костенко); // Те саме, що **слáва** 1, 2. *Минали дні, й ореол Людиної святості в очах Івана розвіювався* (В. Дрозд); *Гіркота правди змусила по-новому засяяти мученицький ореол навколо його особи, а нікого так не люблять жінки, як мучеників* (О. Чорногуз); *Відчувати себе в центрі загальної уваги було дуже приємно, кому ж не хочеться робити вчинків, котрі створюють довкола тебе такий героїчний ореол* (Н. Сняданко).

3. Світлове коло, яке оточує що-небудь на темному фоні. *В човні сидів літній чоловік; світло від сірника, що присвічував він ним годинника на руці, ореолом обкутувало його бюст* (Олесь Досвітній); *Почав накрапати нудний осінній дощ. Довкола міських ліхтарів потворились світляні ореоли* (В. Гжицький); *Йому було близько шістдесяти років, але й колір обличчя, і енергійні рухи, і пишний ореол сивого волосся, що було іще густим, свідчили про здоров'я, котре навіть глибоку старість робить порою розквіту творчих сил* (М. Руденко).

4. *астр.* Яскраве біле сяйво навколо Сонця, Місяця, яскравих зірок. *Серед характерних ознак наближення теплого атмосферного фронту фахівці часто називають ореоли з яскравим забарвленням навколо Сонця і Місяця* (з навч. літ.); *Сонце, позбавлене ясного ореолу жаркого проміння, висіло, як велика вогняна куля* (В. Собко); *Довкола планети видно було золотистий ореол, він вихривсь і вібрував* (О. Бердник); * У порівн. *Жінки співали на далекім полі, Пливли в блакитних небесах пісні. Стояв осінній вечір на стерні В молодику, неначе в ореолі* (Д. Павличко).

ОРЕÓЛЬНИЙ, а, е. Прикм. до **ореóл** 3, 4. *Локальні показники ореольного розсіювання флюїдів охоплюють компоненти, які мігрують від покладів і є прямими ознаками наявності нафти й газу* (з наук. літ.); *Дослідники проводили також спостереження Сонця за допомогою ореольного фотометра* (з наук.-попул. літ.).

ОРЕЧЕВИ́ТИ *див.* **оречéвлювати.**

ОРЕЧЕВИ́ТИСЯ *див.* **оречéвлюватися.**

ОРЕЧЕ́ВЛЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **оречеви́ти.** *Чи про славу, чи не славу, чи про сором і біду Ти співаєш так ласкаво — я втопаю у чаду. І тремтять на білім фоні оречевлені пісні — Пальці розово-червоні, груди стомлено-тісні* (В. Симоненко); *У стосунках із жінками є така дивна річ, котра не надається до переказування, щось на зразок ніжності, хоча не зовсім — ніжність усе-таки більш оречевлена, більш присутня в нашому житті* (С. Жадан); *Якщо ми оречевлюємо предмет, то він розпадається на безкінечну кількість окремих речей (оречевлених властивостей)* (з наук. літ.).

ОРЕЧЕ́ВЛЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **оречеви́ти.** *Проблема оречевлення природи, перетворення природи на річ, пристосовану до потреб людини та для загального користування, постає у творчості В. Домонтовича через сприйняття природи головним героєм* (з наук. літ.).

ОРЕЧЕ́ВЛЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **оречéвлювати.** *Зорові й звукові конкретно-чуттєві враження Бориса Тена поєднуються в одній словесно-зображальній структурі вірша. Виявляється, що гами, симфонії — це не данина "музичній" темі, а особливе світобачення, "оречевлювання" думок через улюблений світ музичної культури* (з наук. літ.).

ОРЕЧЕ́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОРЕЧЕВИ́ТИ,** влю́, ви́ш, *док., що, книжн.* Те саме, що **уречéвлювати.** *Час все приглушує, матеріалізує, оречевлює, ставить на свої .. місця* (Ю. Покальчук); *Міфологічні образи матеріалізують, літературно оречевлюють ідейні та утопічно-елегійні аберації письменників раннього українського бароко* (з наук. літ.); *Історія не є часткою нашої пам'яті, то лише складник нашої почуттєвості через здогад. Нам лишається здогадуватися про неї в собі. Належить одушевити історію, оречевити її як пам'ять про нас, бо пам'ятати її як пам'ять про неї неможливо* (В. Медвідь).

ОРЕЧЕ́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОРЕЧЕВИ́ТИСЯ,** и́ться; *мн.* оречевля́ться, *док., книжн.* Те саме, що **уречéвлюватися.** *З погляду філософії мови світ постає як єдине ціле, універсум, який у результаті творчої роботи людського духу, інтелектуальної діяльності людини оречевлюється в словах, у мовних формах* (з наук. літ.).

ОРИБАТИ́ДА *див.* **орибати́ди.**

ОРИБАТИ́ДИ, и́д, *мн. (одн.* **орибати́да,** и, *ж.), біол.* Група членистоногих кліщів, що беруть участь у ґрунтоутворювальних процесах. *Для кожного угруповання орибатид наведено основні біоценотичні характеристики: чисельність, видове різноманіття, структуру домінування та співвідношення морфоекологічних типів* (з наук. літ.); *Орибатиди живуть переважно у верхньому шарі ґрунту та підстилці майже всіх біоценозів суші нашої планети* (з навч. літ.).

ОРИ́ВОК, вка, *ч., діал.* Обривок (у 1 знач.). *Орися від'язала теля .. Телятко рвонулося на оривку* (Григорій Тютюнник); *Вирлоокий губатий чолов'яга в засмальцьованому корзні, підперезаний оривком, скривившись, тримав ківш у одній руці й не пив* (П. Загребельний).

ОРИГА́МІ, *невідм., с.* Різновид японського декоративно-прикладного мистецтва — складання фігурок із паперу. *Заняття оригамі дуже корисні для дітей, адже вони сприяють розвитку дрібної моторики, координації рухів руки, просторової уяви* (із журн.); *У місцевій книгарні відбувся новорічний майстер-клас з оригамі* (з газ.); // Фігура, вигот. таким способом. *Прекрасна Ванда вчила дам вирізати оригамі* (І. Роздобудько); *Оригамі — це маски, настінні барельєфи й прикраси, паперові фігурки казкових персонажів, птахів і звірів* (із журн.); *Зроблене волонтерами кольорове оригамі покликане захищати від лиха* (з газ.).

ОРИГІНА́Л, *ч.* 1. *род.* у. Те, що є основою для відтворення, копіювання, перероблення і т. ін. *Художник статую з натури малював. І вийшла статуя не зовсім гожа. І що найгірше, як не чаклував, З оригіналом аніяк не схожа* (Л. Дмитерко); *— Цей документ ворога варто опублікувати в газетах, а оригінал зберегти для музею* (В. Кучер); *Найдавніша пам'ятка духовного письма, переписана на Русі зі староболгарського оригіналу, — "Остромирове євангеліє" 1056 р.* (В. Русанівський); *— Оригінал цієї касети знаходиться на фірмі. Ви її легко знайдете* (Ю. Винничук); *Ледь вологі листи накладалися на оригінал і притискалися долонею. Виходили дзеркальні відбитки* (М. Дочинець); // Текст, з якого роблять переклад на іншу мову; першотвір. *Самійленко тепер зайнятий перекладом Мольєра (з оригіналу) і вже кінчає "Тартюфа"* (М. Коцюбинський); *Бажано, навіть потрібно, щоб між автором оригіналу і перекладачем була внутрішня спорідненість* (М. Рильський); *— Листа написано щиро. В перекладі це відчувається слабко, але оригінал дуже красномовний* (О. Авраменко); // Текст, малюнок і т. ін. для поліграфічного відтворення. *— З документів легко зробити фотокопії, а вам потрібні оригінали, щоб не виникло підозри* (П. Загребельний); *Готовий до набору оригінал лежав на столі редактора* (із журн.).

2. *род.* а, *розм.* Людина, що виділяється своєю незвичайною вдачею, поведінкою і т. ін.; дивак. *Найшовсь-таки якийсь проява, Якийсь дурний оригінал, Що в морду затопив капрала* (Т. Шевченко); *Не такий він був оригінал, а просто хлопець вільно й не престижно своє дитинство в полі доганяв* (Л. Костенко); *Трапляються й такі оригінали, що не можуть спати в чужій квартирі без своїх домашніх капців* (М. Матіос); *— Диви-но, який оригінал — малює кота. Так наче в нас мало живих, що блукають подвір'ями* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

З оригінáлом згíдно *див.* **згíдно.**

ОРИГІНА́ЛКА, и, *ж., розм.* Жін. до **оригінáл** 2. *Наша Таня не була великою оригіналкою* (О. Ульяненко).

ОРИГІНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який не є копією або підробленням чого-небудь; справжній, автентичний. *В день вінчання надіслала* [пані Бровко] *молодій парі коштовну, хоч трошки вже надщерблену, оригінальну японську вазу* (Ірина Вільде); *Для історії цікаві завжди тільки оригінальні документи, тому тут наводиться запис Сашкового спостереження повністю* (М. Білкун); // Створений самостійно, без наслідування відомих зразків. *Переглянула свої роботи, багато креслень подерла і викинула, залишивши тільки кілька особливо цікавих, на її думку, цілком оригінальних* (В. Собко); *Глибоке знання народного побуту, усної народної творчості, мови, визначний художній талант допомогли Гребінці створити оригінальні зразки української байки* (з наук. літ.); // Який не є перекладом з іншої мови. *Джіафер гаряче обороняв потребу оригінальної літератури та перекладів європейських письменників* (М. Коцюбинський); *Він .. починає перебирати папери. Переклади.., п'єси перекладні, оригінальні, шкільні праці на задану тему; .. скільки їх!* (П. Колесник); *З цієї старої пісні вона знала лише ці рядки англійською. Зате знала оригінальний її текст* (І. Карпа).

2. Який привертає до себе увагу своєю незвичайністю, своєрідністю. *Лице в Онисі було оригінальне: зверху широке, внизу узьке* (І. Нечуй-Левицький); *Мене дуже займають оригінальні мотиви сих пісень* (Леся Українка); *Навіть похмурий поручик гвардії підбадьорився з такої оригінальної витівки* (Г. Косинка); *Довгі, спущені донизу вуса з прикрученими до них оригінальними залишками бороди збільшували враження запорізької романтики* (Іван Ле); *Мовна вторинність відчувається читачем миттєво, навіть попри оригінальні ідеї, сюжет тощо* (А. Санченко); // Не схожий на інших. *У своїх перших поезіях Федькович був поетом оригінальним, що в тоні народної пісні оспівував пригоди реального життя, — жовнірського і т. ін.* (І. Франко); *В кожній національній поезії, більше того, у кожного по-справжньому оригінального поета є властиве тільки йому коло слів — їх ще звуть ключовими, — з якими асоціюються сили добра і зла* (В. Русанівський); // Дивний, химерний. *Біля перевозу .. озеро мало оригінальну й чудернацьку форму* (Ю. Смолич); *Агроном здалека пізнав високу постать діда Йосипа, якого він знав як непосидячу оригінальну людину* (Д. Бедзик).

ОРИГІНА́ЛЬНИЧАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **оригіна́льничати.** *Певен, що луска .. оригінальничання поволі спаде з них* [молодих поетів], *і вони здобудуться на оригінальність високу* (М. Рильський); *Надто задерикувато поглядав Танцюра на ординатора. Але Сергій Антонович звик, видно, до оригінальничання свого помічника, перестав його помічати* (Ю. Шовкопляс); *Нестандартність, оригінальність мислення легко сплутати з оригінальничанням як засобом самовираження* (з навч. літ.).

ОРИГІНА́ЛЬНИЧАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Умисне привертати до себе увагу чимось оригінальним — незвичайною поведінкою, убранням і т. ін.; намагатися бути несхожим на інших. — *Є такі* [панни], *що нехтують стародавніми звичаями, люблять тільки лібералыничати і навіть оригінальничати* (І. Нечуй-Левицький); — *Послухай, Ткачук, ти й справді не оригінальничав, а писав, як думаєш? — Так, — твердо сказав я* (Г. Усач).

ОРИГІНА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **оригіна́льний.** *Олександр Сергійович не раз схрещував .. шпаги .. з професором Каченовським, відстоюючи оригінальність "Слова о полку Ігоревім"* (О. Полторацький); *Оригінальність картини, гарна, ясна, весела година, присутність молодого панича, все це розважило її* [Ватю] *й розвеселило* (І. Нечуй-Левицький); *Любила* [Анна] *свого чоловіка, цінила його ум, горда була з його непохитності, з його оригінальності, що він так не похожий на буденні типи обивательського оточення* (Г. Хоткевич); *Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка мали таку творчу оригінальність, що її ні з ким не сплутаєш, вони створили школи і напрямки в класичній поезії* (А. Малишко); *Його* [Стенсльовського] *крило спершу вражало оригінальністю конструкції, але досвідчений інженер відразу ж помітив би всі його вади* (В. Собко).

ОРИГІНА́ЛЬНО. Присл. до **оригіна́льний** 2. *Він .. підкреслював, що нібито я мислю оригінально і глибоко* (М. Чабанівський); — *Зрозуміти я вас можу, генерале. Але мушу визнати, що міркуєте ви не дуже оригінально* (О. Тесленко); *Старша пані за кермом виглядала оригінально* (Ю. Винничук); // *у знач. пред. Кипариси погнулись під важким "навісом"* [снігу], *наче поліські сосни. Мені шкода, що ти не бачиш сього видовиська, — се дуже оригінально* (Леся Українка); — *А чом тобі не приїхати до мене? Було б і оригінально, і дуже мило* (М. Івченко); *Це було досить мило й оригінально, але трошки стомлювало* (В. Винниченко).

ОРИГІНА́ТОР, а, *ч.* Той, хто виводить нові сорти рослин чи породи тварин. *Мічурін — найвидатніший наш селекціонер-оригінатор. Перший у світі* (О. Довженко); *Серед багатої кореспонденції .. ми знаходимо лист відомого селекціонера-оригінатора* (І. Волошин); *Дерен, який здобув золоту відзнаку на конкурсі, стане окрасою будь-якого саду. Оригінатором золотоносної новинки є голландська компанія* (із журн.); *Селекційне досягнення вінницького оригінатора стало результатом багаторічного вивчення племінної справи у тваринництві* (з газ.).

ОРИКТОЦЕНО́З, у, *ч., екол.* Сукупність скам'янілих решток викопних тварин і рослин певної місцевості. *Склад і чисельність елементів ориктоценозу визначають за складом і числом біоценозів, які були джерелом його формування* (з навч. літ.).

ОРИФЛА́МА, и, *ж.* 1. *іст.* Червона бойова корогва французьких королів у добу середньовіччя. *Обабіч же — дедалі більше тьми, Так мирна орифлама та червона Посеред смуг темніших, неярких Мінилася, мов огняна корона* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); * Образно. — *Гей же, Колумби! .. Мовою душ говоріть до душі, піднімайте уяву На висоту, де горить віковічна ідей орифлама!* (І. Франко); * У порівн. *Була в гурті маленька Жанна д'Арк: .. її очиці блакитні блискавиці розсипали, злотистеє волосся розвівалось, мов орифлама* (Леся Українка).

2. *заст.* Великий прапор, полотнище, прикріплене до шнура, перетягнутого вгорі через вулицю. *Горять священні орифлами революційної весни* (М. Драй-Хмара); *Тепер мерщій рвався* [Щириця] *в перші лави оновлювачів життя, висував ініціативу, виступав з почином, розпинав орифлами з написами: "Геть! Ганьба!" впоперек тих самих вулиць, де ще вчора носив червоні полотнища з словами "Хай живе!"* (П. Загребельний).

ОРІЄНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Вивчення історії, мови, культури народів Сходу. *Хоча А. Кримський був піонером українського орієнталізму і здійснив багато перекладів, він не зберігав особливостей поетичних форм східної поезії, перекладаючи їх у руслі традиційного катрена* (з наук. літ.); *Друга половина XIX — початок XX ст. стали початком розквіту етнографічних досліджень, появи численних історій костюма та нової хвилі орієнталізму в Європі* (з наук.-попул. літ.).

2. Орієнтальний, східний характер чого-небудь. *Письмена, а також камені, а також письмена на каменях становлять для цього митця саме ту матерію, з якої пошита сорочка його світу. Його камені — як різьблені, так і звичайні — це орієнталізм* (Ю. Андрухович); *Орієнталізм колекції мод, представлений на виставці, вражає* (з газ.).

ОРІЄНТАЛІ́СТ, а, *ч.* Фахівець із орієнталістики; сходознавець. *Академік Агатангел Юхимович Кримський — не тільки відомий орієнталіст, великий знавець історії, мов, фольклору, літератур народів Сходу, а й ґрунтовний дослідник питань історії та граматики української мови, українського літературознавства* (з наук. літ.); *Упродовж XIX ст. орієнталісти зібрали й видали в перекладі цілий ряд відомостей про монголів та їхні походи* (з наук.-попул. літ.).

ОРІЄНТАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наукових дисциплін, що вивчають історію, мови, культуру народів Сходу; сходознавство. *У 1896 р. А. Кримський був відряджений на два роки до Сирії і Лівану для продовження студій з орієнталістики* (І. Франко); *Дозволю собі запитати Вас про долю своєї рецензії. Нею я цікавлюсь особливо через те, що це ж із обсягу моєї спеціальності — орієнталістики* (А. Кримський).

ОРІЄНТАЛІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **орієнталі́стика.** *Деяке світло на генезу творів орієнталістичної тематики П. Куліша проливають його листи до М. Драгоманова* (з наук. літ.); *Проблема функціональних досліджень східних мов, зокрема й турецької, становить один із пріоритетних напрямів орієнталістичних студій у нашій країні* (з навч. літ.).

ОРІЄНТАЛІ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **орієнталі́ст.** *Леся Українка є однією з найвідоміших українських орієнталісток* (з газ.).

ОРІЄНТА́ЛЬНИЙ, а, е. Власт. країнам, народам, мовам, культурі Сходу; характерний для країн Сходу. *Тільки чорні з поволокою, орієнтальні очі блищали вогнем під тонкими, зведеними докупи бровами, говорили про цілі скарби затаєної нервової сили* (М. Коцюбинський); *Обличчя тих людей були виразно не орієнтального типу* (Леся Українка); *Форма вушка* [голки] *була схожа на тріумфальну арку, часом, браму орієнтального або середньовічного європейського міста* (Олекса Ізарський); *Якщо у вас виникають претензії до орієнтальної музики, яку я слухаю, я завжди зможу висловити контраргументи щодо спільної історичної спадщини* (С. Жадан).

ОРІЄНТА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **орієнта́льний.** *Щось було в ній* [Марії] *від Сходу, і ця орієнтальність надавала їй ще більшої привабливості* (Ю. Бедзик); *Останні наукові дослідження індоєвропейського походження українського етносу дозволяють зробити припущення, що орієнтальність мелосу та поетики українських дум має не набутий, а автентичний характер* (з наук. літ.).

ОРІЄНТА́ТОР, а, *ч., спец.* Прилад для орієнтації. *Оптичний орієнтатор включає взаємно віддалені приймально-передавальну оптичну систему, встановлену на базовому об'єкті, і кутовий відбивач, жорстко закріплений на рухомому досліджуваному об'єкті* (з наук. літ.); *Тоді Айт з гордістю витягнув з кишені портативний орієнтатор власної конструкції* (М. Дашкієв).

ОРІЄНТАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Стос. до орієнтації (у 1 знач.). *Шкрябання незабаром припинилося, а в амбразуру просунувся тонкий щупалець* [тонке щупальце] *орієнтаційної системи споруди* (М. Дашкієв); *Структура умінь самостійної роботи містить у собі такі взаємопов'язані компоненти: орієнтаційний, операційний, мотиваційний та результативний* (з наук. літ.); *Знаючи орієнтаційну назву Чумацький шлях, чумаки завжди могли уточнити свій шлях за небесною дорогою зірок* (із журн.).

ОРІЄНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія за знач. **орієнтува́тися** 1; визначення місця свого перебування в просторі або напряму свого руху. *Сонце сховалося за хмари, і в хащах поплили сутінки. Я метнулася назад, та незабаром переконалася, що втратила орієнтацію* (О. Бердник); *Туман згустився, і на деякий час я цілковито втратив орієнтацію, немов потрапив у якесь метафізичне місце без жодних ознак реальності* (Ю. Іздрик); // Уміння, здатність розбиратися в розташуванні чого-небудь, вільно рухаючись, пересуваючись. *Тут* [у літаку] *у тебе ні штурмана, ні радиста .. Зате ж натреновуєш око в орієнтації, налягаєш на техніку пілотування* (О. Гончар); *Автоматично керовані кораблі часто збивалися з курсу, втрачаючи орієнтацію в міжзоряному просторі* (О. Авраменко); *Принцип орієнтації кажанів у повітрі нагадує принцип роботи радарних установок* (з навч. літ.).

2. *у чому.* Знання часових характеристик у певний момент. *На ту пору я вже остаточно втратив усіляку орієнтацію в часі* (О. Ірванець); *Десь о шостій ранку Маріо остаточно втратив орієнтацію в часі: сонце вже стояло над деревами, але й місяць так само висів угорі* (С. Жадан).

3. *у чому, перен.* Уміння розібратися в якихось обставинах, у навколишній обстановці і т. ін. *Її* [Катерину] *покинули .. хитрість і блискавичність орієнтації в будь-якій ситуації* (Ірина Вільде).

4. *на кого — що і без дод., перен.* Спрямування поглядів, діяльності залежно від конкретних умов; розрахунок на кого-, що-небудь у діяльності. *Видатний український державник Данило Галицький продовжував традиції Ярослава Мудрого в орієнтації на Європу, він встановив тривалі контакти з західними сусідами і з Ватиканом* (Д. Павличко); *Орієнтація прози на усноразмовне джерело виявляється насамперед тоді, коли вводиться фігура оповідача* (В. Русанівський); *Я .. все зроблю для того, щоб лишитися при своїй орієнтації на найтонші зразки світової класики, які доступні мені* (І. Жиленко).

5. Стійка модель сексуальної поведінки окремого індивідуума. *Лінда більше нагадувала жінку, яка щасливо проживає в заміжжі, старанно, як стара баба обличчя, приховуючи свою орієнтацію* (О. Ульяненко); *Вона поставила ще парочку безглуздих запитань щодо моєї освіти, сексуальної орієнтації та походження батьків* (І. Роздобудько); *У мене був друг, який у певний момент свого життя вирішив, що час міняти орієнтацію, бо всі творчі люди зараз геї* (С. Пиркало).

ОРІЄНТИ́Р, а, *ч.* 1. Те, що допомагає орієнтуватися на місцевості. *У старому селі була своя композиційна логіка, свій план .. За центр і одночасно орієнтир правила звичайно церква* (О. Довженко); *За орієнтир правили йому звуки, яких він уникав, відштовхуючися від них, як від стіни, й ішов туди, де звуків не було* (І. Багряний); *Сергій по компасу визначає напрямок, знаходить на ньому орієнтир і, построївши всіх ланцюжком, першим вступає в лісові хащі* (І. Багмут); *Вони* [карти] *являли собою тривимірні зображення планет з чіткими наземними орієнтирами і сіткою порталів над ними* (О. Авраменко); *Кароліна роззирнулась, шукаючи верблюдів, що тримають земну кулю — такий брат дав орієнтир* (Г. Вдовиченко); // *перен.* Про те, що може служити за взірець. *Зрештою, це "втрачене покоління", якщо поміркувати і розібратися, і визначає життєздатність суспільства, деякий, вибачайте за пафос, моральний орієнтир* (І. Роздобудько).

2. Спеціальний вказівний прилад, покажчик і т. ін. *Вже не потрібен був бакен. Тепер теплоходи і баржі тримали курс за іншим орієнтиром* (В. Чухліб); *Напрямок наступу в ході бою позначається світловими орієнтирами, а досягнутий підрозділами рубіж — сигнальними ракетами або іншими сигналами, які добре видно* (з мови документів).

ОРІЄНТИ́РНИЙ, а, е. Прикм. до **орієнти́р.** *Поки ніяких орієнтирних предметів на горизонті не з'являлося* (Дара Корній); *Орієнтирний пункт закріплює на місцевості напрям із геодезичного пункту* (з наук.-попул. літ.); *Початковими орієнтирними напрямками в геодезії є істинний, магнітний і осьовий меридіани* (з навч. літ.).

ОРІЄНТО́ВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **орієнтува́ти.** *Перед враженим поглядом сучасного дослідника постає казкова перспектива: незліченні сходинки світів, серед яких видимий світ, орієнтований в тримірності, є лише одним з елементів* (О. Бердник); *Під час стрибка, навіть найкоротшого, ви перетинаєте мільярди стаціонарних мережевих тунелів, орієнтованих у різних напрямках* (О. Авраменко); *Есей пишеться з претензією на літературу, тобто, за визначенням, орієнтований на якомога ширше коло читачів* (Є. Кононенко); // **орієнто́вано,** *безос. пред. Програмний комплекс орієнтовано на роботу як у локальній, так і глобальній мережах, де багато користувачів одночасно мають доступ до лексикографічної бази даних* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який орієнтується в чому-небудь; обізнаний із чимсь. *Час тривожний. І хтозна, — не орієнтовані як слід в обстановці — чи не нароблять там товариші якихось дурниць* (А. Головко).

△ **Орієнто́ваний граф** *див.* **граф**[2].

ОРІЄНТО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **орієнто́ваний.** *Однією з найголовніших умов художньої правдивості є принцип орієнтованості на дійсність* (з наук. літ.); *Соціальна орієнтованість сучасного ринкового господарства — не тільки визначальний чинник гуманізації суспільних відносин, а й запорука його ефективності* (з навч. літ.); *Тепер треба набувати (і набувати, авжеж!) хорошу літературну освіту і обумовлену нею культурність сприйняття, орієнтованість у поетичній техніці, без чого поет — ніякий не поет* (П. Загребельний).

ОРІЄНТО́ВНИЙ, а, е. Який дає лише загальне уявлення про що-небудь; приблизний. *На купленій карті Києва він старанно відзначив обстежені вже квартали й намітив орієнтовний план дослідження на завтра* (В. Підмогильний); *На такій швидкості показання орієнтовної карти каналу були б зайві* (В. Владко); *Організатори ще раз уклінно просять Вас неухильно дотримуватися всіх пунктів орієнтовної програми* (Ю. Андрухович).

ОРІЄНТО́ВНО. Присл. до **орієнто́вний.** *Зоня заздалегідь відмічає у блокноті, скільки орієнтовно буде на похоронах вінків* (Ірина Вільде); *— Який же вихід малюється, бодай орієнтовно, з цього "вихору падіння"? — запитав генерал* (О. Бердник); *— А скільки ж коштуватиме проєкт? Хоч би орієнтовно, — мав необережність спитати* [я] *доктора Ллана* (А. Михайленко); *— А скільки коштує... біопсія? — Орієнтовно від шестисот гривень* (Люко Дашвар).

ОРІЄНТУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Стос. до орієнтування. *Мовленнєва дія може складатися з двох частин: орієнтувальної та виконавчої* (з наук. літ.); *У трудовому процесі задіяні безумовні рефлекси, зокрема дослідницький, орієнтувальний, наслідування і т. ін.* (з навч. літ.).

ОРІЄНТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **орієнтува́ти** і **орієнтува́тися.** *Швидкість маршів, потайність зосередження, несподіваність нападу, особливості нічної взаємодії, зв'язку, стрільби, орієнтування — все це розроблялося за строго продуманим і схваленим райкомом планом та ущільненим розписом* (М. Стельмах); *Якщо ж для зручності орієнтування йому захочеться мати під рукою карту, то для цієї мети згодиться й сучасний атлас світу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Мушка* [собака] *виявила .. знання психології, орієнтування — і оселилася близько до хазяїна* (Ю. Яновський); *Можна розглядати кілька різних тіл, з кожним із яких пов'язана своя система прямокутних координат з довільним орієнтуванням осей* (з навч. літ.).

2. *юр.* Письмовий документ правоохоронних органів, у якому зазначаються опис, параметри, характерні ознаки розшукуваного об'єкта або особи. *Встановлено, що орієнтування з боку правоохоронних органів не завжди мають обґрунтовані підстави для проведення митного огляду вантажів* (з наук. літ.).

△ **(1) Спорти́вне орієнтува́ння** — вид спорту, суть якого полягає в орієнтуванні на місцевості за допомогою карти та компаса для найшвидшого знаходження заданих орієнтирів. *Спортивне орієнтування як вид спорту з'явилося в Норвегії на початку XX ст.* (з навч. літ.); *Згадавши при цьому все, що знає про спортивне орієнтування, Денис, скрадаючись і пересуваючись ривками, пішов уперед* (А. Кокотюха); *Це ж Соня, а не вона, була в школі чемпіоном зі спортивного орієнтування* (І. Карпа).

ОРІЄНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що.* 1. Допомагати кому-небудь визначати місце його перебування в просторі або напрям його руху. *З загонами і окремими групами пішли навіть штабні офіцери. Вони повинні були, як штурмани на літаках, весь час орієнтувати бійців: у цих міжгір'ях, особливо вночі, дуже легко було заблудитись* (О. Гончар); // Надавати чому-небудь потрібного напряму, користуючись картою, приладами і т. ін.; спрямовувати. *Робота можна орієнтувати в будь-якому заданому положенні, всі завдання будуть виконані* (з газ.); // Розташовувати що-небудь у просторі відповідно до бажаного напряму. *Без поспіху розкладаю наплічник. Орієнтую двомісний намет головою на південний захід. Два місця — це для мене і для наплічника* (Любко Дереш); *Орієнтували церкву вівтарем на схід, а основний її вхід — на захід* (з наук.-попул. літ.).

2. *у чому, про що і без прям. дод., перен.* Допомагати розібратися в якійсь важливій справі, складній ситуації і т. ін. *Перед творами кождого автора видавець подає коротеньку передмову, де орієнтує читача про життя і значення автора* (І. Франко); *Мова реклами виконує функцію переконання, орієнтує у виборі товарів чи послуг* (з навч. літ.).

3. *на кого — що, перен.* Спрямовувати чию-небудь діяльність у певний бік, визначати її напрям, мету і т. ін. [Марина Петрівна:] *Три роки хлопця орієнтували тільки на масові пісні, а він — симфоніст* (І. Муратов); *Замість лаятися із чоловіком чи дружиною, почитайте дитині книжку або допоможіть їй малювати... Тобто орієнтуйте ментальність на вищий рівень* (О. Бердник).

ОРІЄНТУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок.* 1. Визначати місце свого перебування в просторі або напрям свого руху. *Гайдай ішов берегом, орієнтуючись по численних ліхтарях* (О. Донченко); *Марія з Любою орієнтувалися по гуркоту з траси, шукаючи місця, де звечора вскочили до лісу* (Іван Ле); *Якби двоє чоловіків і маленька рухлива жіночка не так добре орієнтувалися на садових алеях, їм би довелося йти навпомацки* (М. Руденко); *Щоб орієнтуватися за сонцем, треба стати так, щоби вранішнє сонце було вам по праву*

руку (І. Андрусяк); // Розбиратися в розташуванні чого-небудь, вільно рухаючись, пересуваючись. *Лампочки, що світилися в тунелі, давали нам змогу орієнтуватися* (М. Трублаїні); *Він орієнтувався так легко, ніби багато разів був у цьому забої* (Д. Ткач); *Довгим коридором, де не було зайвих речей і в якому вони дуже добре орієнтувались, Конопельський та Маслов пройшли до самої столярні* (Ю. Збанацький); *Ми вчили дітей легко орієнтуватися в просторі, відчувати перешкоди, речі, предмети, істот на відстані* (О. Бердник).

2. *у чому і без дод., перен.* Розбиратися в якихось обставинах, у навколишній обстановці. *Серед моря .. дивоглядних поголосок, спліток, яких не шкодувала роздратована жінота, годі було орієнтуватись* (М. Коцюбинський); *Серед тиші я не міг орієнтуватися в тому, що діється навколо мене* (Л. Смілянський); *Щоб орієнтуватися в кримінальному середовищі, оперативно отримувати інформацію про пересування, кількість і загальну ситуацію противника, потрібно мати цілу агентурну мережу* (Л. Кононович).

3. *на кого — що, перен.* Спрямовувати свою діяльність у певний бік, визначати напрям, мету своєї діяльності. *Автори науково-фантастичних романів здебільшого орієнтуються на те, що читачем їх книги буде підліток і школяр* (Ю. Смолич); *Кошовий отаман* [І. Сірко] *у всі періоди свого життя та діяльності виступав проти ворожої українському народу політичної лінії П. Дорошенка, який орієнтувався на султанську Туреччину* (Ю. Мушкетик); *— То, може, ви уже своє випили за довгий вік, настав час на березовий сочок орієнтуватися? — обережно, щоб не розсердити гостя, зауважую я* (В. Дрозд).

4. Пас. до **орієнтува́ти** 1, 3. *Набір практичних завдань у навчальному курсі "Основи інформатики та обчислювальної техніки" орієнтується авторами на використання матеріалу тих дисциплін, на базі яких проводять підготовку фахівців* (з навч. літ.).

ОРІ́Х, а, *ч., рідко.* Те саме, що **горі́х.** *За вікном шепотів оріх широким листям* (В. Стефаник); *Сад стоїть внизу і пісню осені розучує. Підбіжить вітер до оріхів — оріхи ноти ронять пожовклі* (П. Тичина); *Ярина кинула розкушеного оріха додолу і взялася знов нагинати ліщину* (Леся Українка); * У порівн. *Сам пильно стежить за сухим, наче волоський оріх, обличчям Побережного: чи не підготував старий якоїсь каверзи?* (М. Стельмах).

ОРІ́ХОВИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **оріх.** *Зійшла я в оріховий сад, щоб поглянути на пуп'яночки при потоці, щоб побачити там, чи зацвів виноград, чи гранатові яблуні порозцвітали?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); // Вигот. з оріха. *Ой поїхав з України Козак молоденький — Оріхове сіделечко, Ще й кінь вороненький* (з народної пісні); // Який має смак, запах оріха. *Густий оріховий настій піднімався над теплою землею і з'єднувався з хвилями прив'ядаючих лісових соків* (М. Стельмах).

ОРІ́ШИНА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **горі́шина.** *Як п'янко пахне зів'яле листя вільшини, орішини, дуба* (К. Гордієнко); *На веранді все ще стояли три сестри, і над ними підносилася, як дуб над орішиною, постать Петра Григоровича* (П. Панч); *На придорожнім бодяччі* [будяччі] *бурмотять сварливі ґедзі, з-під пороху несміливо пахне орішина. Рожево-білява орішина* (І. Керницький).

ОРІ́ШНИК, а, *ч., рідко.* Те саме, що **ліщи́на** 2; горішник. *По широких полянах кущі калини та орішника порозпускали тонкі гілки аж додолу* (Панас Мирний); *Забунтувалися верхів'я смерек, затріпотів зів'ялий лист орішника, й калина вронила сльози* (І. Пільгук); *Знову схлипнуло кілька камінчиків, затріщав орішник, і ланцюжок напівзігнутих німців підійшов до явора; оглянулися навколо і важко почали розміщуватися на березі, біля човна* (М. Стельмах).

ОРІ́ШОК, шка, *ч., рідко.* Зменш. до **оріх.** *Поховали його* [господаря] *на Скавиці. Народу зійшлося, міщан, що ніде було й орішку впасти* (Марко Вовчок); *Вертке створіння сиділо собі на вітах, шпарко добувало десь орішки і похапцем лузало їх* (Олесь Досвітній); *Баба зашила мені той орішок у сорочку* (М. Дочинець); * Образно. *Ми часто гуляли просто так вулицями, без діла, — і що ближче ми знайомились одне з одним, то важче було мені розгризти цей орішок* (Д. Гуменна).

О́РІЯ, *невідм., жс.* Одна з новоіндійських мов; офіційна мова штату Одіша в Індії. *Орія — індоєвропейська мова, якою говорять близько 35 мільйонів мешканців індійського штату Одіша* (з наук.-попул. літ.); *На орія викладають навчальні дисципліни в школах і видають основний наклад газет у штаті* (з газ.).

ОРК, а, *ч.* У міфології народів Західної Європи і сучасних творах жанру фентезі — невисока, зовні схожа на людину, але потворна та зла темношкіра войовнича істота з приплюснутим носом і великими іклами. *Зброя орків була досить високої якості, у деяких випадках її використовували навіть ельфи, які були противниками орків* (із журн.); *За уявленнями давніх англійців, орки набагато сильніші й витриваліші, ніж інші розумні істоти, однак їхні магічні можливості значно менші* (з газ.).

ОРКА́Н, у, *ч., заст.* Ураган. *Тепер, коли в повітрі прошуміли Бурливії оркани зимовії, Вже цвіторodної весни всміхають Рожеві гори молодії* (І. Франко); *— Хтось небаром явиться... Хто це буде? Що це буде? Чи оркан струсне горами й безоднями?* (О. Турянський); *То не вітри невгомонні полонинські завиють, це скажений оркан пролетить над його* [Івана] *головою* (А. Крушельницький).

ОРКЕ́СТР, у, *ч.* 1. Ансамбль музичних інструментів, які одночасно беруть участь у виконанні музичного твору. *За Россю почувся військовий оркестр: то вступали в город гусари* (І. Нечуй-Левицький); *— Я все розумію. Їм* [морякам] *потрібен струнний оркестр! — вигукнув професор* (В. Кучер); *У пітьмі заграв оркестр. Під хвацьку музику знову спалахнуло світло* (О. Бердник); *Грали військові оркестри, невтомно і безугавно били гармати над Босфором і біля всіх брам Стамбула* (П. Загребельний).

2. Група музикантів, що спільно виконують музичний твір на різних інструментах. *Театр був уже повний, оркестр якраз лагодився розпочати увертюру* (І. Франко); *Сьогодні в селі день відпочинку. Машинами приїхав оркестр з мідними трубами* (П. Панч); *Виступав шкільний хор. Оркестр розташувався перед сценою* (Ю. Збанацький); *Оркестр розвернувсь до оратора трубами й просурмив йому туш персонально* (М. Вінграновський); * У порівн. *В мене не загинув жоден солдат, хоч у мене всі були небоєздатні, як в оркестрі, де знищили інструменти* (Р. Андріяшик).

(1) Духови́й орке́стр — оркестр, що складається з духових інструментів. *Опівдні десь неподалеку заграв духовий*

оркестр (Ю. Збанацький); *Духовий оркестр стоїть під могутнім дубовим гіллям і зосереджено дме у блискучі інструменти* (Є. Гуцало); *За лісом вже грала сумна музика духового оркестру* (О. Ульяненко); **(2) Естра́дний орке́стр** — оркестр, що складається зі струнних, духових (зокрема й саксофонів, звичайно не представлених у духових групах симфонічних оркестрів), клавішних, ударних і електромузичних інструментів. *В естрадному оркестрі аналітичне сприймання реального звучання є необхідною умовою активної участі кожного оркестранта у спільній музично-виконавській діяльності* (з навч. літ.); **(3) Симфоні́чний орке́стр** — оркестр, що складається зі смичкових, духових і ударних інструментів. *Міський парк. Вечір. Всі алеї запруджені народом. Грає симфонічний оркестр. На танцмайданчику кружляють пари* (А. Головко); *Я вслухався в особливу напівтишу лабораторії, як у гру симфонічного оркестру* (І. Росоховатський); *Він закінчував аспірантуру в консерваторії по класу скрипки, грав у симфонічному оркестрі* (Ю. Покальчук); **(4) Шумови́й орке́стр** — оркестр, що складається з ударних і шумових (дзвіночків, брязкалець, тріскачок і т. ін.) музичних інструментів. *Аліна побачила Костя Хмеля, який сів коло неї з деркачкою в руці, виданою йому як учасникові шумового оркестру* (Ю. Яновський).

ОРКЕ́СТРА, и, *ж., заст.* Оркестр. *Олена .. співа веселеньку пісню з тихим проводом оркестри* (В. Самійленко); *Все зливалося в якусь чудернацьку музику далекої оркестри, диригент якої був чи надто закоханий, чи п'яний* (С. Добровольський); *Вони виходять на головну площу. В сонячнім сяйві вдаряє оркестра...* (І. Багряний); *Скоро, вже скоро з'їдуться шановані гості у відкритих автах* [авто] *і мисливська оркестра зустріне їх сурмами та тулумбасами* (Ю. Андрухович); * Образно. *За вікном бриніла оркестра незримих комах, десь у кущах настирливо пискала пташина* (П. Панч).

ОРКЕСТРА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **оркестро́вий.** *Важливим моментом в організації фактури твору є оркестральний підхід щодо трактування тематичних елементів, їх теситурного розподілу та тембрової палітри* (з навч. літ.); *На районному рівні заплановано створення при хорі оркестрального колективу й танцювального гуртка* (з газ.).

ОРКЕСТРА́НТ, а, *ч.* Музикант — учасник оркестру. *Потім дівчата товпились біля дверей і питали схвильовано. — Ще?.. Та де ж вони, Господи... Вони чекали оркестрантів* (М. Хвильовий); *Оркестр знову заграв гучний марш, виявляючи радість рибалок і оркестрантів з нагоди з'явлення есмінця* (М. Трублаїні); *Враз дзвінок — і оркестранти вийшли на естраду всі* (П. Тичина); *Оркестранти, бажаючи скликати до себе танцюристів, дули у всі дуди й бубнили у бубни* (С. Чорнобривець).

ОРКЕСТРА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **оркестра́нт.** *Дівочий оркестр, який я тут організувала, так і не встиг показати себе .. Кожну оркестрантку готувала індивідуально* (М. Андрусяк).

ОРКЕ́СТРИК, а, *ч.* Зменш. до **орке́стр.** *На невеличкій естраді, що овальним півострівцем виступає в залу, невеличкий оркестрик настроює скрипки та віолончелі* (О. Іваненко); *Оркестрик справді перейшов з веселих маршів на відчайдушні фокстротики, і на плацу самі собою почалися танці* (П. Загребельний); *Коли .. загримів міддю оркестрик.., то мені здалося, що музик на сцені не вісім, а вісім і вісімдесят* (Ю. Андрухович); *Кав'ярня .. була переповнена засмаглими італійцями, оркестрик цього разу грав занадто голосно, занадто бравурно* (О. Забужко).

ОРКЕСТРІО́Н, а, *ч., заст.* 1. Механічний музичний інструмент, який імітує оркестр, а своїм виглядом нагадує орган. *Очі в неї застиглі, блискучі, лице в червоних плямах, в голові: карусель із оркестріоном, вогнями, миготливими фігурами* (В. Винниченко); *Головне депо музичних інструментів і нот Г. І. Їндржишека на всі заставки розхвалює свої піаноли-піано, оркестріони, електричні піаніно-автомати, грамофони з рупорами і без рупорів* (В. Нестайко).

2. Місце біля сцени, де стоїть цей інструмент. *Місця в театрі були зайняті.., і політвідділ армії довелося помістити в оркестріоні* (Ю. Смолич).

ОРКЕСТРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оркеструва́ти.** *"Кармен-сюїта" — це одна з найвідоміших балетних постановок, створена в 1967 році на основі опери "Кармен" Жоржа Бізе, оркестрована композитором Родіоном Щедріним* (із журн.); *Йдучи на оперу "Сільська честь", глядачі воліють почути розкішну музику — із густим звучанням органа, могутніми хорами, драматично оркестрованими аріями* (з газ.).

ОРКЕСТРО́ВИЙ, а, е. Прикм. до **орке́стр** 1. *Далі була якась оркестрова штука .. Софія слухала теє байдуже* (Леся Українка); *Саме в цей час оркестрові труби завели тягучу мелодію вальсу* (І. Пільгук); *Іноді він вставляв якесь незначне слово, а тому глибокодумна розмова закінчувалася гуркотом перерваного оркестрового дійства* (О. Ульяненко); // Признач. для оркестру (у 2 знач.). *Музиканти сиділи на своїх місцях в оркестровій будці* (Леся Українка); *Їй подобалося сидіти на самій верхотурі, на оркестровому майданчику і спостерігати за репетиціями* (Ю. Іздрик); // Написаний для оркестрового виконання. *В третьому акті на перший план виходять войовничість і жорстокість, втілена в хорових і оркестрових епізодах* (В. Чемерис); *Музичні теоретики раніше вже висували припущення, що оркестрові сюїти Баха дійшли до нас не у своєму первинному звучанні* (із журн.).

△ **Оркестро́ва я́ма** *див.* **я́ма.**

ОРКЕСТРО́ВКА, и, *ж., муз.* Те саме, що **оркеструва́ння.** *Любимим учителем Лисенка, у якого Микола Віталійович .. вивчав оркестровку, був Римський-Корсаков* (М. Рильський); *Оркестровка* ["Казок Гофмана"] *скомпонована так, що не можна до неї підходити з якимось критерієм, але без критерію до неї так само не можна підходити...* (Остап Вишня); *Все-таки вона* [балада "Утоплена"] *витримана в дусі фольклорної поетики, а чудова мелодійність і звукова оркестровка надають їй естетичної досконалості* (І. Дзюба); * Образно. *Реєстр мого життя, поповнившись суттєво, почав укладатися в сяку-таку оркестровку* (Ю. Іздрик).

ОРКЕСТРОТЕ́КА, и, *ж., муз.* Комплект оркестрових партій музичного твору для виконання певним складом виконавців. *Оркестротека дозволяє виконувати музичні твори залежно від конкретних умов роботи оркестру* (з навч. літ.); *Існує декілька так званих оркестротек, тобто універсальних партитур для оркестрів кінотеатрів і ресторанів* (із журн.).

ОРКЕСТРУВА́ННЯ, я, *с., муз.* Дія за знач. **оркеструва́ти.** *Один із найважливіших етапів розвитку оркестрування пов'язаний із творчістю композиторів віденської класичної школи, зокрема Й. Гайдна* (з навч. літ.); *Уже через кілька місяців оркестр виступав на різних літературно-музичних вечорах, виконував легкі оркестрування "Дударика", народну весільну пісню* (із журн.).

ОРКЕСТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, муз.* Те саме, що **інструментува́ти.** *Старий музикант переживав кожну ноту. Адже він сам оркестрував весь акомпанемент* (О. Іваненко); *Микола Гвоздь оркестрував декілька творів духовної музики для виконання за кордоном у католицьких і протестантських церквах і навіть записав оркестровані колядки та щедрівки* (із журн.).

ОРКЕСТРУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок., муз.* Пас. до **оркеструва́ти.** *У поезії П. Верлена існує невловимий емоційний стан, що майстерно оркеструється з добиранням усіх можливих тонів та барв* (з наук. літ.); *У процесі роботи над постановкою балету клавір допрацьовується, а після завершення її — оркеструється на певний склад оркестру* (з навч. літ.); *"Тарас Бульба" все оркеструється ad infinitum* [без кінця] (Леся Українка).

ОРЛА́Н, а, *ч.* Великий хижий птах родини яструбових, що живе переважно біля водойм і живиться рибою; морський орел. *Вгорі орлан веде важким пером, Пшеничним морем пропливли комбайни* (П. Дорошко); *Над плавнями висять у чистому небі дужі орлани, засліплені весняним блиском природи, сяйвом безмежної повені...* (О. Гончар); *Над сумними шпицями ялиць кружляли беркути й орлани, вистежуючи зайців та лисиць, що опинилися враз на видноті* (Р. Іваничук).

О́РЛЕНЬКО, а, *ч., нар.-поет.* Пестл. до **оре́л** 1, 3. *Орленьку сизий, Соколе бистрий, .. Вас я благаю, .. Вість принесіте* [принесіть] *З рідного краю* (П. Гулак-Артемовський); [М а р и н а:] *Соколоньку мій, орленьку!.. Вийди увечері до криниці* (М. Кропивницький); *Ніколи не приживеться орленько на чужині: сите життя в неволі не замінить орлові степу* (із журн.).

ОРЛЕНЯ́, я́ти, *с.* Те саме, що **орля́.** *Він* [орел] *же все лупить по троє дітей, кожне літо по троє орленят* (з казки); *— То не мати цього орленяти літала над тобою, як ти висів над безоднею: то я стерегла тебе* (І. Нечуй-Левицький); *Висидіти орленя можна і в тісному гнізді, але для польоту орлові вже треба бездонну глибину дивокола* (О. Бердник); * Образно. *Два сини були у хана, Орленята степові, — Через Дон вони у човнах Перехо́пились живі* (І. Франко).

ОРЛЕ́ЦЬ[1], ю́, *ч., геол.* Те саме, що **родоні́т.** *Орлець найчастіше використовують у медицині для профілактики захворювань очей та заспокоєння нервової системи* (з навч. літ.); *Червоний уральський орлець .. Різьбярі пророкують йому блискуче майбутнє* (із журн.).

ОРЛЕ́ЦЬ[2], я́, *ч., рел.-церк.* У православній та греко-католицькій церквах — ознака достоїнства єпископа, невеликий круглий килим із зображенням міста та орла, що летить над ним. *Орлець символізує місіонерські й пастирські повноваження єпископа над його паствою* (з наук.-попул. літ.); *Орлеці означають, що єпископ повинен, подібно орлові, підноситися від земного до небесного* (з рел.-церк. літ.); *Ігумен сам у вівтарі — на місці горнім; Орлець поклав під ноги, підоперсь жезлом. І жебонить напам'ять часослов Послушник сонний...* (І. Багряний).

О́РЛИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **оре́л** 1, 3. *Він одбив у степового орлика покалічену пташку, вирвав її від смерті* (В. Кучер); *— Що ж, мій орлику! що з сього нашого женихання буде?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Він провів Павла до машини і все казав: — Повиростали мої орлики, розлетілися межи люди* (Григір Тютюнник); * У порівн. *Підійду до вітрини, стану, подивлюся на себе і думаю, я ж гарна, чому мені нема щастя; он іде таке нікчемне, а чоловік коло неї, як орлик* (В. Медвідь).

О́РЛИКИ, ів, *мн.* Багаторічна декоративна трав'яна рослина родини жовтцевих з поодинокими квітками різних кольорів; павині вічка *(див.* **вічко[1]**). *В усій околиці не було іншого такого чудового садочка... Орлики й жеруха, майоран і васильки, первоцвіт і півники, блідо-жовті нарциси й червоні гвоздики розпукувалися й цвіли кожне у свій час* (І. Корунець, пер. з тв. О. Уайльда); *Найкраще орлики ростуть у затінку, дивуючи господаря і гостей розмаїтим спектром кольорів* (із журн.).

ОРЛИ́НИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оре́л.** *Од орлиних крил лився світ то білий.., то .. синюватий* (І. Нечуй-Левицький); *Як орел за хмарами літає, спитати треба орлину зграю* (О. Довженко); *Спочатку ми оглянемо старе гніздо орлине, щось замалюємо, а потім час настане для каші й чарки* (Василь Шевчук); *Тисячі років летять так лелеки, не змінюючи своїх шляхів, і тисячі років стрічають їх над морем похмурі орлині зграї, які намагаються скинути лелек назад у море, відігнати від свого материка, побити, пошматувати, понищити* (П. Загребельний); *Китички* [щетини] *зв'язувалися навощеною ниткою і всилялися в орлине перо* (М. Дочинець).

2. Такий, як в орла. *Молодими очима дивився колись ти на цей степ, була в очах орлина зіркість, а зараз сльозою розпливаються розгублені по царині краплини синього цвіту...* (О. Гончар); * У порівн. *Мій дід був серб. Його руки́ я й досі бачу жили сині, обличчя риси, мов орлині...* (В. Сосюра); // *перен.* Відважний, безстрашний. *Коли опришок, блищучи* [блищачи] *очима, оповідав о смілім орлинім нальоті на місто, на двір, — Маруся тремтіла* (Г. Хоткевич); // *перен.* Гордий, гострий, проникливий (про очі, погляд). *Орлиним допитливим оком вимірював гетьман вражу силу* (Я. Качура); *З Данила парубок був хоч куди! Високий, ставний, .. широкий в плечах; ніс мав крутий, .. а погляд — нічого не скажеш — орлиний!* (Ю. Смолич); *Затисши муку в серці, йшов* [Григорій], *наче велетень серед пігмеїв, ширяв орлиним зором по велелюдній дорозі-вулиці й ледь-ледь справлявся з бурею, що бушувала в грудях* (Василь Шевчук).

Орли́ний ніс *див.* **ніс.**

ОРЛИ́НО, *поет.* Присл. до **орли́ний** 2. *Як зійшов на карпатські верхів'я солдат, Як поглянув орлино назад... Перед ним у долині — кохана земля* (М. Нагнибіда); *Орлино клекотала по яругах весіння вода, била гарматними вибухами, спадаючи згори вниз* (М. Стельмах); *Він міг, як маг, єднати береги, Над урвищем зависнути орлино* (Б. Олійник).

ОРЛИ́ЦЯ, і, *ж.* Самиця орла. *Повисши в небі на крилах, Клектала хижая орлиця, І, вчувши клекіт, в комишах Ховалась боязкая птиця* (Я. Щоголів); *Вони* [мисливці] *боялися більше орлиці-матері* (З. Тулуб); *— Хіба ти орлиця? Це тільки орлиці на сонце можуть дивитись. — А ти хіба орел? — відповідає вона мені, посміхаючись* (О. Гончар); * Образно. *Кобзо-орлице! .. Чарами слова розмай, мов ту хмару, недолю* (П. Куліш); * У порівн. *Знайшли її* [Варку] *у хаті, у кутку, стали брати — вона одбивалася, мов орлиця дика* (Марко Вовчок); *Думала Опія, що міцно взяла молодого царя, як орлиця ховрашка, — не тріпнеться, не вирветься з її пазурів ніколи, та не так сталося, як гадалося...* (В. Чемерис).

ÓРЛІЙ, я, є, *нар.-поет.* Те саме, що **орли́ний.** *Тут можна на дверях зустріть .. Прибиту пару орліх крил І роги велетенські тура* (М. Шеремет); *Прозрів єси* [П.-Й. Шафарик] *В попелі глибоко Огонь добрий смілим серцем, Смілим орлім оком! І засвітив, любомудре, Світоч правди, волі...* (Т. Шевченко); *Він бачив, немов живі, картини й сцени, вималювані в поемі, чув голоси, дзвін зброї, крики вражених, виття вовків і клекіт орлій...* (Василь Шевчук); *Я люблю тебе степом, Дніпром і Тарасом, орлім небом в барвистості хмарних споруд. Я люблю твої рухи, вчаровані часом, І вологу, розтулену музику губ* (М. Вінграновський).

ОРЛÓВИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **орли́ний.** *Ой коли б я мав орлові крила, Полетів би я, де дівчина мила* (з народної пісні); *У котрий* [котрий] *то вже раз бідна невільничка питалася і побивалася, і жадала собі орлові́ї крила — полинути* (Марко Вовчок); *У козака-орла була й орлова доля* (А. Кащенко).

ОРЛÓН, у, *ч.* Синтетичне волокно, схоже на вовну; нітрон. *Починаючи з другої половини XX століття орлон став серйозним конкурентом нейлону, який важко піддавався фарбуванню* (з наук.-попул. літ.).

ОРЛÓНОВИЙ, а, е. Прикм. до **орлóн.** *Для виготовлення штучного хутра серед поліакрилових волокон часто використовують нітронові чи орлонові матеріали* (із журн.).

ОРЛЯ́, я́ти, *с.* Пташеня орла. *Побачивши їжу, орля радісно стрепенулося і швидко, і боязко проковтнуло кілька шматочків м'яса* (З. Тулуб); *— Он як одне орля знялося! Просто тобі до сонця! — в захопленні вигукнув хлопець. — Добре з крилами!* (О. Іваненко); *Орли завжди кидають гніздо, коли не вилуплюються в ньому орлята* (В. Чемерис); * У порівн. *Коли вийшов чумак, хороший-прехороший, чорнявий, очі як у орляти* (з переказу); *— Чому не йдеш заміж, Олесю? — питає стара тітка. — .. Парубки ж у нас, як орлята: жваві, молоді* (Марко Вовчок).

ОРЛЯ́К, ý, *ч.* Багаторічна папоротева рослина з повзучим кореневищем і великим листям. *Брели* [Леся і Віра Захарівна] *по високому орляку, обережно переступаючи через сонних вужів* (М. Чабанівський); *Значне поширення орляку можна пояснити легкістю його спор, які вітер розносить на далекі відстані* (з навч. літ.); *Орляк — один із найпоширеніших видів папороті* (із журн.).

ОРЛЯ́НКА, и, *ж.* Давня азартна гра на вгадування, як упаде підкинута монета — гербовим зображенням ("орел") чи зворотною стороною ("решка"). [1 - й п а р у б о к:] *А хто хоче в орлянку?* [Д е х т о:] *Давай, давай!* (М. Старицький); *Зрадливі ж добровольці Павел і Петра стояли посеред поля, граючи в орлянку — визначаючи, кому з них першому рушати в бій* (Ю. Іздрик); *— Амалу й Гемстед поділять іще чотири, а останній шилінг розіграють в орлянку* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОРЛЯ́ТКО, а, *с.* Пестл. до **орля́.** *— Орлятко прагне волі, а батько не пускає. Та одна справа летіти орляті над горами, над степами вольними, а інша — прагнути до стерва, де в'ються мухи й ґави-трупоїди!..* (О. Бердник); * Образно. *Попаруєм діток, Молодих орляток* (П. Куліш); *— Орлику, моє ж ти орлятко, надіє ти наша золота, чого ж так дуже задумався?* (Б. Лепкий).

ОРЛЯ́ЧИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **орли́ний.** *Майже на самій вершині, на невеликому прискалку, було орляче гніздо* (З. Тулуб); *Темне обличчя дідове проти заходу сонця позолочене.., орлячі очі одблискують* (С. Васильченко); *Суворий посміхався сам до себе і зненацька пронизував орлячим поглядом кожного гостя* (Олесь Досвітній); *В його товариша сміливі темні очі, орлячий ніс і твердий малюнок уст* (Д. Бузько).

ОРНА́МЕНТ, у, *ч.* 1. *мист.* Оздоблювальний візерунок, побудований на ритмічному повторенні геометричних елементів або стилізованих рослинних чи тваринних мотивів. *Дуло* [револьвера] *було .. покрите багатим орнаментом* (І. Франко); *Тарас Григорович обійшов .. мінарет, милуючись його .. вибагливими карнизами з кольорових кахлів, вкритих чітким геометричним орнаментом* (З. Тулуб); *Опішнянський посуд з його прекрасним розписом, українським орнаментом можна зустріти на виставках* (І. Цюпа); *Марійці привезла* [Раїса] *гарну шапочку і в'язані рукавички з орнаментом, від яких та була в захваті* (В. Лис); *Переважна більшість була у вишиванках; хто її не мав, той був у краватці, стилізованій під гуцульський орнамент* (В. Кожелянко); * У порівн. *Усе це було наче орнамент навколо очей, які я продовжував бачити перед собою* (Любко Дереш).

2. *перен.* Елементи оздоблення мови, музичного твору і т. ін. *В стилі у Хвильового панує ліричний орнамент, який він запозичив, на думку деяких критиків, у Б. Пільняка* (М. Драй-Хмара); *Справа .. не в безпосередньому наслідуванні народної пісні, народного орнаменту і т. д. Ми любимо повторювати слова Глинки, що музику, мовляв, творить народ, а композитори лише аранжирують* [аранжують] *її* (М. Рильський); *Довкіл писанки також роблю орнамент — листя салату, зелений горошок, кукурудзу, оливки, дрібні квашені огірки (в залежності від того, який фарш усередині писанки)* (М. Матіос).

(1) Петрикі́вський орна́мент (ро́зпис) — український художній декоративний стиль, сформований в селищі Петриківка Дніпропетровської області, характерною особливістю якого є переважання рослинних візерунків (здебільшого квіткових) і створення фантастичних, неіснуючих у природі, форм квітів. *Унікальні керамічні картини та знамениті глечики й сервізи з петриківським розписом можна побачити в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва* (із журн.); *Українські мисткині в Батумі прикрасили петриківським орнаментом фасад будівлі школи* (з газ.); **(2) Рosли́нний орна́мент (візеру́нок, моти́в, узо́р)** — орнамент, візерунок, мотив, узор, що зображає рослину, рослини. *Починаючи з XVIII століття для хусток, як і для рушників, увійшов у моду рослинний орнамент — стилізовані квіти рожі, васильків, гвоздик* (О. Воропай); *Сюжетні картинки на заставках, обрамлені рослинними орнаментами, фігурами ангелів, вразили його* (Р. Іваничук); *Рукав сорочки вишито геометризованим рослинним узором* (з наук. літ.); *Число рядів ікон на церковних іконостасах у добу бароко дедалі збільшувалося; в них почали застосовувати переважно золоте тло, яке робили не рівним, а рельєфно тисненим, з рослинним візерунком* (з навч. літ.).

△ **Звіри́ний стиль (орна́мент)** *див.* **стиль**[1]**; Тератологі́чна орнаме́нтика <Тератологі́чний орна́мент>** *див.* **орнаме́нтика.**

ОРНАМЕНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мист.* Напрям у мистецтві, який зображує предмет дійсності як сукупність ритмічних візерунків. *В основу авангардного живопису Казимира Малевича лягли орнаменталізм і життєрадісність традиційної української культури* (з наук.-попул. літ.); *Орнаменталізм нового степового стилю побудований на пов'язаності всіх деталей орнаменту, на передачі в ньому якогось всепроникливого руху, що розливається по всьому предмету* (з навч. літ.).

2. *літ.* Літературний стиль, основними ознаками якого є мозаїчність композиції та багатотематичність творів, екскурси в минуле, ліричні відступи. *Прикладом орнаменталізму в літературі є героїчна поема "Слово про похід Ігорів"* (з наук. літ.); *До давньої художньої літератури належать такі стильові напрямки, як монументалізм, орнаменталізм та бароко* (з навч. літ.).

ОРНАМЕНТАЛІ́СТ, а, *ч., мист.* 1. Фахівець із орнаментики (у 1 знач.); орнаментист. *Василь Кричевський — один із найвідоміших українських художників-живописців, орнаменталістів, теоретиків архітектури* (з наук.-попул. літ.).

2. *літ.* Послідовник, прихильник орнаменталізму (у 2 знач.). *Василь Земляк, при всій барвистості, орнаментальності, пишності його художньої мови, не є орнаменталістом* (з наук. літ.).

ОРНАМЕНТАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Стильові різновиди орнаментальних (у 1 знач.) творів. *Техніка й орнаменталістика в мексиканців та гуцулів дуже схожі — це образи геометрії гір, колір сонця* (із журн.); *Екскурсія для дітей це справжнє свято, адже тут усе по-справжньому, як годиться: і фарби, і топлений віск, і писачки, і традиційна українська орнаменталістика* (з газ.).

ОРНАМЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *мист.* Прикм. до **орна́мент.** *Це є високорозвинена культура* [трипільська] *ефектних барв, складного орнаменту, орнаментальних прикрас, з пишною декоративністю мальованих хат, розписаних печей, фарбами розмальованого посуду* (В. Домонтович); *Олесі доводилося малювати багато ескізів з безліччю орнаментальних мотивів* (І. Волошин); *Образне та орнаментальне багатство декору українських кахлів дає підстави групувати їх за спільністю теми* (з наук. літ.); // Який є орнаментом. — *Та це ж він і є! Погляньте самі! — Що? Оцей орнаментальний малюнок? — Він! Він самий! Цей візерунок і є рисунком Проніса* (В. Владко); *Наді мною — висока і чиста стеля з орнаментальним розписом, який нічого мені не нагадує* (Ю. Андрухович).

2. *спец.* Який має декоративний характер. *Цукеркове дерево використовують у декоративному садівництві як орнаментальну рослину при озелененні парків і скверів* (з навч. літ.); *Орнаментальне листя деревоподібних півоній зберігає свіжість до самих заморозків* (із журн.); // Пишний, вишуканий (про стиль, мову і т. ін.). *Особливе місце серед дискурсних одиниць належить сентенційним і орнаментальним мікротекстам — народним висловленням-пареміям як найвищому прояву народного духу, глибин його філософії, етики та естетики* (з наук. літ.); *Залишаючи поза увагою фасади, рококо розігрує на стінах і стелях інтер'єрів орнаментальні симфонії, виплітає мереживні візерунки* (з навч. літ.).

ОРНАМЕНТА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **орнамента́льний.** *Вибляклі штампи на конвертах теж свідчили про давно забуті дати, та кодована їхня дещо орієнтальна орнаментальність видавалася надто складною, аби піддатися спокусі хронологізації* (Ю. Іздрик); *У народному мистецтві орнаментальність є художньо-змістовим колективним виявом основних закономірностей буття* (з навч. літ.).

ОРНАМЕНТА́ЛЬНО. Присл. до **орнамента́льний.** *Орнаментально зігнуті стовбури й гілки суничника дрібноплідного підтримують ажурну крону з блискучим смарагдовим листям* (з газ.).

ОРНАМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мист.* Дія за знач. **орнаментува́ти.** *З початку XVII ст. орнаментація дослідженої кераміки виконувалася за допомогою орнаментного коліщатка, а також штампом чи шаблоном* (з навч. літ.).

2. *мист.* Те саме, що **орнаме́нтика.** *Орнаментація посуду та пластики є розвиненою знаковою системою, що може розглядатися як різновид піктографічної писемності* (з наук. літ.); *Горщики мали опукле денце, а поверхня прикрашена орнаментацією з відбитків шнура, гребінки, пальців та ін.* (з наук.-попул. літ.); *Близько середини II тис. до н. е. на терени України поширився так званий карпато-мікенський стиль орнаментації виробів із кістки, рогу, металевих речей* (з навч. літ.).

3. *спец.* Сукупність елементів, які оздоблюють що-небудь (музичний твір, мову і т. ін.). *Мелодична орнаментація використовувалась давно, ще в середньовіччі, але лише від середини XVI століття у музичному мистецтві встановлюються нові принципи використання орнаментики* (з наук. літ.); *Уведення Ю. Збанацьким поетичних строф у художню тканину роману не справляє враження орнаментації або прикрашування* (з навч. літ.); *Що ж до фольклоризмів, то вони в обох письменників* [Панаса Мирного і Нечуя-Левицького] *виступають уже тільки як орнаментація, як вишивка на комірі й на рукавах сорочки* (В. Русанівський).

(1) Берегова́ орнамента́ція, *мист.* — один із видів художнього оздоблення країв посуду. *Берегова орнаментація мисок представлена кількома різновидами* (із журн.).

ОРНАМЕ́НТИКА, и, *ж., мист.* 1. Сукупність елементів орнаменту в якому-небудь художньому стилі або творі мистецтва, архітектури. *Чудові будинки* [у Відні] *в різних стилях, сила на них орнаментики і скульптури, так що якось аж чудно дивиться* (Леся Українка); *Глибоко унизу сліпуче зеленіла полонина, одним боком сперта об химерні чотиригранні скелі, площини яких вкриті були фігуральною орнаментикою, ніби намогильне каміння* (К. Гриневичева).

2. Мистецтво, техніка орнаментування. *Сорочки на жінках не вишивані, а заткані на рукавах та на чохлах червоними смужками. Це ще початок тої орнаментики, котра так розкішно розвилась згодом у виробах української жінки в степах* (І. Нечуй-Левицький); — *Чи пробував хто-небудь з вас відчитати тайнопис руських вишивальних узорів або орнаментику писанок — чия там мова зафіксована, якого народу?* (Р. Іваничук); *Орнаментика писанок привертала до себе увагу вчених із різних країн світу* (з наук.-попул. літ.).

△ **(1) Тератологі́чна орнаме́нтика <Тератологі́чний орна́мент>** — тип орнаментації, для якого характерне стилізоване зображення казкових звірів і птахів, тваринних і рослинних мотивів, що химерно переплітаються. *Основним видом декоративного оздоблення української рукописної книги в XIV ст. стає, як відомо, тератологічна орнаментика, у XV–XVI ст. — плетінчаста* (з наук. літ.); *Тератологічний орнамент, який широко представлений у рукописах XIV ст. і почасти зберігся аж до XVIII ст., не був пов'язаний з релігійною тематикою* (з наук.-попул. літ.); *Тератологічна орнаментика широко застосовувалася в рукописах і в декоративно-прикладному мистецтві середньовіччя та в давньоруській мініатюрі* (з навч. літ.).

ОРНАМЕНТИ́СТ, а, *ч.* Фахівець із орнаментації; орнаменталіст. *Художні твори заслуженого майстра народної творчості України, орнаментиста Георгія Гараса відомі далеко за межами Буковини* (з наук.-попул. літ.); *На його* [житла] *чільній стіні зір відвідувачів тішили зображення листя, символічних фігур і страховищ, гіллясті візерунки — чудернацьке й хаотичне плетиво, витесане різцем тубільних орнаментистів* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОРНА́МЕНТНИЙ, а, е, *мист.* Прикм. до **орна́мент.** *Оздоблення народного житла в усіх його проявах може бути метою руху в галузі орнаментного і прикладного мистецтва* (з наук.-попул. літ.); *На Лемківщині популярними були орнаментні мотиви: "закарлючки", "кривульки", "дерево життя", "квіти"* (з навч. літ.); *Він* [Рогатинець] *бачив проблиски радості в цьому похмурому світі всюди. В крамницях, де продавалися годинники з фігурами граційних ангелів і хижих левів на золотих футлярах, сікачі з ручками, оздобленими тонкою інкрустацією, папір з орнаментними філігранями* (Р. Іваничук).

ОРНАМЕНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **орнаментува́ти.** *Дерев'яні* [сагайдаки] *покривалися орнаментованим оксамитом або срібною бляхою; металеві звичайно робилися з благородних металів* (Г. Хоткевич); *В горах чорніють пащі, подібні до дверей... Це гірські палаци колишнього, може, кам'яного віку .. Деякі з них всередині орнаментовані різнокольоровим камінням...* (Олесь Досвітній); *Хлопчаки з усіх околиць, зустрічаючи його* [археолога] *на вулиці, віддавали знахідки — від орнаментованого череп'я до мушкетних куль включно* (В. Барка); *Серед них* [книг] *томик невеликого, майже кишенькового формату (понад двісті п'ятдесят сторінок) просто-таки стряс мене самим своїм виглядом. У рожевих, цупких палітурках. Із золотим орнаментованим тисненням на титулі та спинці* (О. Шугай); // **орнаменто́вано,** *безос. пред. Орнамент трипільського горщика складається з хвилястих або прямих ліній на шийці та тулубі, у двох випадках орнаментовано манжет вінчика* (з наук.-попул. літ.).

ОРНАМЕНТУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **орнаментува́ти.** *Скіфським впливом була зумовлена переорієнтація народного орнаментування з традиційно слов'янських геометричних компонентів на художнє відображення світу* (з наук. літ.); *Особливо ретельно ставилися столяри до орнаментування скринь, що призначалися для зберігання посагу і стояли в хаті на чільному місці* (із журн.); *Хорове орнаментування можна кваліфікувати як специфічне емоційне пожвавлення тягучих звуків і повільного темпу* (з навч. літ.).

ОРНАМЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що.* 1. *мист.* Оздоблювати орнаментом. *Князь Володимир Василькович не тільки казав писати, переписувати й орнаментувати книги для церковного користування, але й писав і орнаментував їх сам* (з наук. літ.); *Ремісники вміли зварювати окремі деталі й орнаментувати вироби, надаючи їм вишуканого зовнішнього вигляду* (з навч. літ.); *Особливо великі майстри орнаментувати свої кептарі сап'яном є гуцули* (О. Воропай); — *Бачите, як чумаки віз орнаментували. Навіть люшню — й ту не обійшли. Чудова різьба по дереву* (із журн.).

2. *перен.* Оздоблювати чим-небудь мову, музичний твір і т. ін. *М. Вінграновський вміє мислити народними категоріями (морально-етичними, естетичними, соціальними), а не просто орнаментувати свої тексти "під народ"* (з наук. літ.); *Метафора є образним засобом, призначеним орнаментувати художній текст та забезпечувати успішність його впливу на адресата* (з навч. літ.).

ОРНАМЕНТУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок.* Пас. до **орнаментува́ти.** *Переважна більшість рукописних книг, прикрашених орнаментом, має богослужебний характер. Орнаментувались "Євангелія", "Апостоли", "Ірмологіони", "Псалтирі" та ін.* (з наук. літ.); *Чорним, темно-червоним та білим розписом орнаментувалися посудини носіїв культури мальованої кераміки* (з наук.-попул. літ.); *З особливою ретельністю орнаментувалися рушники, які мали не тільки утилітарне і декоративне, а й обрядове значення* (з навч. літ.).

О́РНИЙ, а, е. Який обробляється плугом або сохою; оброблюваний. *Тесть був чоловік небагатий, але .. мав пристойну хатину, двадцять соток орного поля, а найголовніше — коня* (І. Муратов); — *Я розумію, посівні площі треба, звісно, розширювати, треба, звісно, боротися за кожен гектар орної землі* (В. Нестайко); *Маю в місті дім, хутір за містом, сінокіс з орним полем, леваду...* (Валерій Шевчук); // Признач. для оранки. *Українці здавна користувалися трьома видами тяглових орних знарядь: плугом, ралом і сохою* (з наук.-попул. літ.); // Який ґрунтується на оранці. *Займалися* [сіверяни] *орним землеробством, скотарством, рибальством, мисливством та ремеслами* (В. Чемерис).

△ **О́рний шар** *див.* **шар**[1].

ОРНІТИ́Н, у, *ч., спец.* Амінокислота, яка відіграє роль каталізатора в біосинтезі сечовини. *Орнітин поліпшує білковий обмін, знижує рівень аміаку в організмі, зокрема при захворюваннях печінки* (з навч. літ.); *Орнітин стимулює виділення гормону росту та інсуліну* (із журн.).

ОРНІТО́З, у, *ч.* Гостре інфекційне захворювання домашніх, диких птахів і людини. *Фахівці з'ясували, що джерелом орнітозу є близько 110 видів птахів, та найбільшу небезпеку становлять голуби* (з наук.-попул. літ.); *Орнітоз характеризується лихоманкою, загальною інтоксикацією, ураженням легень, нервової системи, збільшенням печінки й селезінки* (з навч. літ.).

ОРНІТО́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **орніто́з.** *Орнітозна пневмонія у дітей діагностується за допомогою фізикального обстеження та рентгенографії легенів* (з навч. літ.).

ОРНІТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із орнітології. *Співали якісь птахи, відомі самим тільки орнітологам* (Л. Дмитерко); — *Чув, як орнітологи класифікують птахів? Є корисні, є шкідливі* (О. Гончар); *Коли двоє молодих орнітологів приїхали до села перевідати свою знайому, на пагорбі, де стриміли тільки рештки старого паркану, пишно буяли флокси* (Н. Околітенко); *Сюди залітали небаченої вроди птахи, — орнітологи чомусь називають їх грифонами* (Ю. Іздрик).

ОРНІТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е, *зоол.* Стос. до орнітології. *Засновником української орнітологічної номенклатури заслужено вважається Іван Верхратський, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові* (з наук.-попул. літ.); *Пташенята виросли і вибилися на справжніх дорослих морських птахів — чайок-реготунів, що важно ходили серед численного птаства орнітологічного відділу столичного зоосаду* (Остап Вишня); *У поле зору потрапив глобус з Австралією, розкритий орнітологічний атлас та стоси журналів "Навколо світу"...* (Г. Вдовиченко).

ОРНІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає походження, історію розвитку, особливості життя птахів. *Григорій пригадував все, що знав колись з зоології, ботаніки та орнітології, і намагався знайти всьому пояснення* (І. Багряний); *Особливо відчутна була його ерудиція в орнітології: йому, наприклад, був відомий точний графік перельоту птахів* (Ю. Смолич); *Я цікавлюсь орнітологією вже багато років, черпаю свої знання не лише з книжок, але і в природі, і маю в клітках більше птахів, ніж ваш редактор* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОРНІТО́НІМ, а, *ч., лінгв.* Назва птаха, яка виділяє, індивідуалізує й ідентифікує його серед інших птахів. *Фразеологічні одиниці, які містять компоненти-орнітоніми, відображають багатовіковий досвід спостереження людини за зовнішнім виглядом та поведінкою птахів* (з наук. літ.); *Багато орнітонімів є звуконаслідувальними словами* (з навч. літ.).

ОРНІТОПО́Д *див.* **орнітопо́ди.**

ОРНІТОПО́ДИ, ів, *мн. (одн.* **орнітопо́д,** а, *ч.), палеонт.* Підряд викопних рослиноїдних динозаврів ряду птахотазових мезозойської ери. *Орнітоподи переважно рухалися на двох задніх лапах, досягаючи в цій позі 10 метрів* (із журн.).

ОРНІТОПТЕ́Р, а, *ч., ав.* Важчий від повітря літальний апарат, крила якого рухаються в польоті подібно до пташиних. *Вова майструє орнітоптера, хоче літати, як птиця* (О. Копиленко); *1908 року в Києві з'явився перший повітроплавний гурток із відділами аеропланів, гелікоптерів, орнітоптерів* (із журн.).

ОРНІТОРИ́НХУС, а, *ч., зоол.* Те саме, що **качконіс.** *Морда орніторинхуса закінчується широким дзьобом* (з навч. літ.).

ОРНІТОФА́ВНА *див.* **орнітофа́уна.**

ОРНІТОФА́УНА, ОРНІТОФА́ВНА, и, *ж.* Сукупність птахів, що населяють певну територію або живуть у певний період історії Землі. *У складі сучасної орнітофауни України нараховують 424 види птахів* (з наук.-попул. літ.); *Начальник виявив першокласну ерудицію щодо місцевої мисливської орнітофауни й зоофауни, ботаніки тощо* (І. Багряний).

ОРНІТОФІЛІ́Я, ї, *ж., біол.* Перехресне запилення деяких квіткових рослин (бобових, лілійних, бананових і т. ін.) птахами. *Орнітофілія найпоширеніша у тропічних широтах, зустрічається також у нетропічних широтах Південної півкулі і на заході Латинської Америки* (з наук.-попул. літ.); *Орнітофілії сприяє великий розмір та яскраве забарвлення квіток, велика кількість пилку та нектару* (з навч. літ.).

ОРНІТОФІ́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Стос. до орнітофілії. *Літературні покликання, які документально підтверджують факти орнітофільного запилювального синдрому в орхідей, нечисленні* (з наук. літ.); *Орнітофільні рослини привертають увагу птахів червоним, рідше білим або жовтим забарвленням; вони звичайно не пахнуть* (з навч. літ.).

ОРНІТОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий стан, що характеризується сильним страхом перед птахами. *Причиною орнітофобії можуть бути фізіологічні проблеми, пов'язані з вестибулярним апаратом* (з навч. літ.); *Орнітофобію можна подолати як за допомогою психотерапії, так і вживаючи ліки* (із журн.).

ОРНІТОХО́РІЯ, ї, *ж., біол.* Поширення плодів, насіння, спор та інших зачатків рослин за допомогою птахів. *Орнітохорія здійснюється також шляхом випадкового прикріплення насіння, плодів та ін. до пір'я, дзьоба чи лапок птахів за допомогою бруду або липких залозистих волосків* (з навч. літ.).

ОРНОПРИДА́ТНИЙ, а, е, *с. г.* Придатний для оранки. *Науково обґрунтована меліорація забезпечує як одержання орнопридатних земель, так і збереження в розумних межах характерних для природних біогеоценозів компонентів живої і неживої природи* (з навч. літ.).

ОРОГЕНЕ́З, у, *ч., геол.* Сукупність складчастих та розривних рухів земної кори, внаслідок яких утворюються гори. *У процесі орогенезу утворюються зони великого масштабу, які складені проникними породами (глибинні розломи)* (з наук. літ.); *Для кайнозойської ери характерний альпійський орогенез, що охопив Євразію й Америку* (з навч. літ.).

ОРОГЕНЕ́ЗИС, у, *ч., геол.* Те саме, що **орогене́з.** *Термін "орогенезис" уперше вжито американським геологом Г. Джильбертом 1890 року на позначення складчастих рухів земної кори* (з наук. літ.); *З орогенезисом пов'язані процеси виникнення та розвитку гір* (із журн.).

ОРОГЕНІ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Стос. до орогенезу. *Геологічна історія Землі, пов'язана з орогенічними процесами, не є процесом повільного завмирання планети* (з наук. літ.); *Морфоструктура орогенічного типу — молоді й давні гірські масиви, сформовані на місці геосинкліналей і мобільних частин* (з наук.-попул. літ.); *На відміну від каледонських, орогенічні рухи герцинського етапу тектогенезу привели до довготривалої зміни тектонічного режиму* (з навч. літ.).

ОРОГОВІВА́ТИ, а́є, *недок.,* **ОРОГОВІ́ТИ,** і́є, *док.* Перетворюватися в рогову речовину (про шкіряний покрив); зроговівати. *Верхній шар епідермісу у амфібій (що особливо тривало знаходяться поза водою, наприклад у жаб) ороговіває* (з наук. літ.); *З усіх тканин тільки багатошаровий епітелій здатний ороговівати* (з навч. літ.); *Підошви їхніх босих ніг так затверділи й ороговіли, що на степову гадюку скіф'янка наступить ногою, розчавить її, а та безсила прокусити загрубілу й затверділу підошву* (В. Чемерис); *Лупа в дітей — це прискорене оновлення клітинного складу шкіри, який не встигає втратити воду й ороговіти, що призводить до склеювання цих клітин* (із журн.).

ОРОГОВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ороговіти;** зроговілий. *Поверхня лобового сектора* [меченосця] *— суцільний ороговілий панцир* (В. Єшкілєв); *Волосина складається з трьох основних шарів: верхнього — кутикули — з ороговілих лусочок, середнього — коркового та серцевини* (з наук.-попул. літ.); *Найбільший електричний опір має шкіра людини, особливо верхня ороговіла її частина, в якій немає кровоносних судин* (з навч. літ.).

ОРОГОВІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість і стан за знач. **ороговілий.** *Ороговілість стопи проникає в товщу шкіри і тисне на нервові закінчення, спричиняючи біль* (з навч. літ.); *При ороговілості ніготь починає кришитися і може повністю злізти* (із журн.).

ОРОГОВІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **ороговіти.** *Вершина нижньої щелепи грака, на якій добре виражений центр ороговіння, досягає рівня аборального краю ороговілої частини нижньої щелепи* (з наук. літ.); *В основі порушення процесів ороговіння лежить зміна регуляції клітинного циклу та морфологічних реакцій клітин* (з навч. літ.).

ОРОГОВІ́ТИ *див.* **ороговіва́ти.**

ОРОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до орографії. *Орографічний план рівнин визначається складним поєднанням височин та низовин, осі яких орієнтовані з північного заходу на південний схід і субширотно* (з наук. літ.); *Атмосферні опади за походженням поділяють на конвективні, фронтальні й орографічні* (з навч. літ.).

ОРОГРАФІ́ЧНО. Присл. до **орографі́чний.** *Термічний вплив орографічно складної поверхні у Карпатах проявляється в посиленні літньої конвекції, яка також спричиняє інтенсивні опади* (з наук. літ.); *Орографічно територія України представлена низовинами, височинами й горами, простягання яких пов'язане з тектонічними структурами* (з наук.-попул. літ.).

ОРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ фізичної географії, що вивчає рельєф земної поверхні. *Орографія класифікує різні елементи рельєфу (хребти, височини, улоговини і т. ін.) за зовнішніми ознаками незалежно від походження* (з навч. літ.).

2. *спец.* Характер, особливості рельєфу якої-небудь частини земної поверхні. *Урахування орографії в сучасних моделях здійснюється переходом до нової системи координат, у якій орографічно збурена поверхня Землі стає координатною площиною* (з наук. літ.); *Загальне знайомство з островом було завершено, визначено його конфігурацію і рельєф, гідрографію й орографію, обраховано площу* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

О́РОК *див.* **о́роки.**

О́РОКИ, ів, *мн. (одн.* **о́рок,** а, *ч.).* Нечисленна народність, що живе у східній і частково південній частині острова Сахалін. *Як і інші народи острова Сахалін, улітку ороки займалися рибальством, заготовляючи різні породи лососевих риб* (з навч. літ.).

ОРОМАНТИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оромантизува́ти.** *І раптом людина, яка ще вчора була для неї* [Любки] *героєм, по-своєму осмисленим і оромантизованим, сьогодні названа "сонею" і вже, може, помре з цим образливим прізвиськом* (В. Земляк); *У повісті М. Трублаїні "Шхуна "Колумб" на першому плані виділяється наділений почуттям гідності, честі, відданості Батьківщині оромантизований шляхетний герой* (з навч. літ.).

ОРОМАНТИЗО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОРОМАНТИЗУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Романтично зображати або уявляти, сприймати кого-, що-небудь; романтизувати. *Ще з шкільних літ Лесик оромантизовував свого дідуся* (із журн.); *Давня українська традиція оромантизовувати все відгукується і в сучасних телепрограмах* (з газ.); *"Проста історія" А. Любченка була покликана оромантизувати злиття, розчинення індивідуального начала в масовому* (з наук. літ.).

ОРОМАНТИЗУВА́ТИ *див.* **оромантизо́вувати.**

ОРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., спец.* Методи вимірювання форм земної поверхні. *З орометрією Світлана познайомилася ще студенткою на польових лабораторних заняттях* (із журн.).

ОРО́МО, *невідм.* 1. *мн., одн., ч. і ж.* Народ, який проживає в Ефіопії та на півночі Кенії; представники цього народу. *Оромо переселилися на територію сучасної Ефіопії в XVI–XVII ст.* (з наук.-попул. літ.); *Арабський алфавіт не набув поширення в оромо — за його допомогою записували тільки окремі ісламські релігійні тексти* (з навч. літ.).

2. *ж.* Мова цього народу. *Оромо належить до кушитської гілки афроазійської мовної сім'ї* (з навч. літ.).

ОРО́НІМ, а, *ч., лінгв.* Власна назва будь-якого елемента рельєфу земної поверхні: гори, яру, височини, западини і т. ін. *Ороніми є значним пластом топоніміки Карпатського регіону і зумовлюють неабиякий інтерес у фахівців різних галузей — філологів, географів, картографів, істориків, краєзнавців, етнографів* (з наук. літ.); *Пепа змушений був рухатися слідом за всіма, принагідно довідуючися зі стендів .. деталі щодо історії карпатського лісосплаву, особливостей місцевого вівчарства, гончарства та яничарства, про дако-фракійські корені в назвах більшості тутешніх оронімів* (Ю. Андрухович).

ОРОНІ́МІКА, и, *ж., лінгв.* 1. Розділ топоніміки, який вивчає ороніми — назви форм рельєфу земної поверхні. *Оронімiка, поряд із такими розділами топоніміки, як гідроніміка та ойконіміка, поки що залишається недостатньо розробленою ділянкою мовознавства* (з наук.-попул. літ.).

2. Сукупність оронімів певної місцевості, регіону. *Карпатська оронiміка формувалася в тісному зв'язку з іншими власними назвами регіону, утворюючи місцевий онімний простір* (з навч. літ.).

ОРОНІМІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до ороніміки та оронімії. *Оронімічні мотиви Західного Полісся переважно вказують на імена власників цих об'єктів* (з наук. літ.); *В українських Карпатах фракійці полишили досить виразні оронімічні сліди* (з наук.-попул. літ.).

ОРОНІ́МІЯ, ї, *ж., лінгв.* Те саме, що **оронíміка** 2. *Фракійці в оронімії більше успадковували, аніж іменували, але їх внесок у карпатську оронімію, беручи до уваги передусім назви Карпати та Бескиди, є істотним* (з наук. літ.); *Сучасна оронімія населеного пункту і його околиць ґрунтується на народній географічній лексиці* (із журн.).

ОРОСИ́ТИ *див.* **ороша́ти.**

ОРОСИ́ТИСЯ *див.* **ороша́тися.**

О́РОЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **о́роки.** *Ороцька мова належить до південної підгрупи тунгусо-маньчжурських мов* (з навч. літ.).

О́РОЧ *див.* **о́рочі.**

О́РОЧІ, ів, *мн. (одн.* **о́роч,** а, *ч.).* Нечисленна народність, що живе в Хабаровському краї Росії. *Міке Амагачана справедливо вважали за найскупішого і найпожадливішого ороча на всім узбережжі Охотського моря* (І. Багмут); *Родовий поділ у орочів традиційно мав значення тільки для регулювання шлюбних відносин* (із журн.).

ОРОЧО́Н *див.* **орочо́ни.**

ОРОЧО́НИ, ів, *мн. (одн.* **орочо́н,** а, *ч.).* Самоназва групи південних евенків, що живуть у районі від Забайкалля до північно-східної частини Амурської області, а також назва евенків, що живуть у Китаї. *Орочон без оленя існувати не може, тому що він ніколи довго не перебуває на одному місці* (із журн.).

ОРОЧО́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **орочо́ни.** *Оленярство орочонів ураховувало транспортну специфіку: розрізнялись евенкійський тип з використанням в'ючних оленів і орочонський тип з використанням верхових оленів* (з наук.-попул. літ.).

ÓРОЧСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **óрочі.** *Неприємностей він зазнавав чимало, бо орочська молодь часто глузувала з нього* (І. Багмут); *Орочські шамани лікували хворих, відправляли душі померлих у потойбічний світ* (із журн.).

ОРОШÁТИ, áю, áєш, *недок.*, **ОРОСИ́ТИ,** ошý, óсиш, *док., що.* Те саме, що **зрóшувати.** *Він* [літак] *пролітав вздовж плантації, робив аж над обрієм півколо, завертав — і знову летів назад, орошаючи плантацію під собою* (Ю. Смолич); *Два джерела там було — одно ручаєм кучерявим Сад орошало, а з другого струмінь двором до порога Дому високого біг, — городяни там воду черпали* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Тихо ввійшла маленька громадка маленьких людей до кімнати свого дорогого вчителя, і чисті сльози оросили худу руку, що звисла з ліжка* (Г. Хоткевич); *Моє чоло оросили липкі краплі поту* (Ю. Мушкетик); *Під горою підгоріли трави, Сизий пил на сокирки осів. Дощ сюди з вологими вітрами Не прийшов і їх не оросив* (П. Дорошко); *Місцеве населення теж не звертало уваги на ці піски, бо всі спроби оросити їх незмінно кінчалися крахом* (П. Загребельний).

ОРОШÁТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.*, **ОРОСИ́ТИСЯ,** ошýся, óсишся, *док.* 1. Те саме, що **зрóшуватися** 1. *Важкою грудкою впала .. Пашка на своє самітне ліжко .. Оросилася подушка, каміння лягло на серце* (Г. Хоткевич); *Його довговиде, з чорним серпом вусів обличчя зблідло як крейда, оросилося потом* (М. Малиновська); * Образно. *Листя суворих дубів золотистим ороситься медом* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

2. *тільки недок.* Пас. до **орошáти.** *У жарку, суху і вітряну погоду територія складування виробів та конструкцій із дерева повинна щоденно орошатися водою* (з мови документів).

ОРÓШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ороси́ти.** *Луг, орошений дощем, сяє-миготить огнем...* (Уляна Кравченко); *Поверхня класичного крекера має бути орошена олією* (з газ.); *Шевченка згадує казах, Їдучи в орошених степах* (М. Рильський).

ОРТ[1], а, *ч., мат.* Вектор, абсолютна величина якого дорівнює одиниці; одиничний вектор. *Орти фазового простору зазвичай обирають взаємно ортогональними* (з наук. літ.).

ОРТ[2], а, ч. Німецька і польська срібна монета XVI–XVIII ст. *Кожний щербатий орт, таляр, роздобутий в походах, він похапливо запихав до своїх торбиночок, і очі його горіли жадобою* (В. Чемерис); — *Пам'ятаю, під час Шведської війни мене переправили через Дунай за три орти* (В. Єшкілєв); *У 1656–1663 рр. у Львові на монетному дворі випускались тогочасні польські монети — орти, шостаки* (з наук.-попул. літ.).

ОРТ[3], у, *ч., гірн.* Горизонтальна підземна порожнина, що не має безпосереднього виходу на поверхню. *Досліджені орти пролягають упоперек протягнення родовища* (з наук. літ.); *Крім капітальних пустот, у шахті прокладають безліч допоміжних "коридорів" — орти-заїзди, провітрювачі та ін.* (з наук.-попул. літ.).

ОРТÁ, и́, *ж., заст.* Військовий загін; угруповання вояків. *Вдень, коли віддавав різні розпорядження, коли оглядав орти, що поволі ставали схожими на колишнє боєздатне військо, йому було легше* (В. Малик); *На початку осені коліївський загін отамана Шила .. вдерся в погоні за конфедератами до турецького містечка Балти, що за Кодимою, зопалу потлумивши яничарську орту* (Р. Іваничук).

ОРТÉЗ, а, *ч.* Спеціальний ортопедичний пристрій для відновлення втрачених форм і функцій опорно-рухової системи. *Використання плечових бандажів і ортезів значно скорочує період реабілітації хворого, сприяє максимально швидкому його поверненню до активного життя* (із журн.); *Індивідуальний ортез на стопу дозволяє компенсувати недостатність опорно-рухового апарату, захистити стопи від деформації* (з мови реклами).

ОРТИ́Т, у, *ч., геол.* Радіоактивний мінерал класу силікатів бурого або чорного кольору зі скляним блиском. *Ортит відкрив у 1810 році шотландський мінералог Томас Аллан* (з наук. літ.); *Ортит є сировиною, яку використовують для вилучення рідкісноземельних елементів та торію* (з навч. літ.).

ОРТОГЕНÉЗ, у, *ч., біол.* Одна з концепцій розвитку живої природи, згідно з якою еволюція зумовлена визначеною наперед доцільністю в природі. *Ортодоксальні дарвіністи та інші еволюціоністи різко критикували теорію ортогенезу* (з навч. літ.); *Теорія ортогенезу стверджує, що причиною еволюції організму є він сам* (із журн.).

ОРТОГОНÁЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Те саме, що **прямокýтний;** перпендикулярний. *Ортогональну тривимірну систему координат у математиці визначають за допомогою трьох взаємно перпендикулярних прямих, що перетинаються в деякій точці* (з наук.-попул. літ.); *Площа ортогональної проєкції многокутника на площину дорівнює добутку площі на косинус кута між площиною многокутника і площиною проєкції* (з навч. літ.).

△ **Ортогонáльний бáзис** *див.* **бáзис.**

ОРТОГОНÁЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мат.* Властивість за знач. **ортогонáльний.** *Умовою ортогональності векторів є рівність нулю їх скалярного добутку* (з навч. літ.).

ОРТОГОНÁЛЬНО, *мат.* Присл. до **ортогонáльний.** *У радіолокаторній системі виявлення тріщин в асфальтобетонному покритті збуджуються по черзі два розташовані ортогонально один до одного лінійно поляризовані випромінювачі* (з наук.-техн. літ.); *Одним із напрямків підвищення коефіцієнта корисної дії є розташування площини сонячної панелі ортогонально сонячним променям* (з навч. літ.).

ОРТОГРÁМА *див.* **орфогрáма.**

ОРТОГРАФІ́ЧНИЙ *див.* **орфографі́чний.**

ОРТОГРАФІ́ЧНО *див.* **орфографі́чно.**

ОРТОГРÁФІЯ *див.* **орфогрáфія.**

ОРТОДÓКС, а, *ч.* 1. Той, хто дотримується ортодоксії (у 1 знач.). *Вони й собі присягнули на Євангелії, що до кінця відстоюватимуть чистоту віри і не допустять поступок ортодоксам* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Декотрі запеклі православні ортодокси зле щось поговорювали між собою: мовляв, хто прибрав Єпіфанія — Бог чи його вічний противник* (О. Ульяненко).

2. *книжн.* Людина ортодоксальних (у 2 знач.) поглядів. — *Він тут натякав, що йому не дають розгорнути його посередніх здібностей. Він ортодокс, він бореться проти єресі* (П. Загребельний); *Ми (я маю на оці письменників, творчу і наукову інтелігенцію) були на Вашому боці в боротьбі з ортодоксами* (Б. Олійник).

ОРТОДОКСА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який неухильно відповідає принципам якого-небудь учення, світогляду. *На загал, християнська релігія в її ортодоксальному варіанті ніби спеціально була створена для сентиментальної слов'янської душі* (Г. Тарасюк); *Самі сестри з подивуванням вивчали тутешні звичаї та церковні практики, що суміщали в собі складові як ортодоксальних християнських течій, так і неканонічних релігій* (С. Жадан).

2. *книжн.* Який надмірно дотримується власних принципів світобачення. [Голобородько:] *Ваша позиція, Дмитре Корнійовичу, не лише ортодоксальна, а й шкідлива.* [Паливода:] *Але вона виключає ризик і авантюризм* (В. Яворівський); *Що б там не казали скептики чи ортодоксальні науковці, а щось-таки незнане нами — поки що незнане! — є у вищому світі, в ірреальному* (В. Чемерис).

ОРТОДОКСА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **ортодокса́льний.** *Я теж за новаторство учених, а не вискочок, що зуміли на свою безплідність і невігластво натягти одяганку ортодоксальності і модних фраз* (М. Стельмах); *— Добра дисертація, не прибіднюйтесь. Правда, є трохи ортодоксальності, але...* (О. Бердник); *Сідалковський наче й не чув, бо продовжував: — Бачте, до чого привела нас ортодоксальність. Ви хоч оригінал, але не стопроцентний* (О. Чорногуз).

ОРТОДОКСА́ЛЬНО. Присл. до **ортодокса́льний.** *Постійні переслідування з боку партійних органів і ортодоксально налаштованих критиків змусили М. Хвильового та його однодумців до більш поміркованої діяльності* (з наук. літ.); *Особливо непримиренною до неокласиків була та критика, яка вважала себе ортодоксально марксистською і претендувала на роль офіціозної* (з наук.-попул. літ.).

ОРТОДО́КСІЯ, ї, *ж.* 1. Тип релігійного мислення, який утверджує неухильне дотримання догматів віри, основ віровчення і основних традицій. *Можна було б зробити висновок про паралельний випадок історії поширення християнства і богомильства в Болгарії: що єресь розвивалася майже одночасно з ортодоксією* (І. Франко); *Римські філософи .. віддавали під науковий сумнів всяку ортодоксію* (Леся Українка).

2. *книжн.* Надмірне наслідування якої-небудь ідеології чи світогляду. *Фанатики — це завжди особи, обмежені ортодоксією, і не можуть сприймати світ поза рамками їхньої вузькопартійної чи вузькорелігійної доктрини* (С. Плачинда).

ОРТОДО́НТ, а, *ч.* Лікар, фахівець із ортодонтії. *До недавнього часу ортодонт був змушений чекати, поки дитині виповниться 10–12 років, щоб приступити до традиційних методів вирівнювання прикусу брекетами* (із журн.); *Батькам треба постійно стежити за прикусом і розташуванням зубів дитини, за необхідності записатися на прийом до ортодонта* (з газ.).

ОРТОДОНТИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до ортодонтії. *Після ортодонтичного лікування вторинних деформацій зубних рядів зуби розташовуються у правильному анатомічному положенні* (з наук.-попул. літ.); *Ортодонтичний трейнер покращує естетику обличчя та здійснює корекцію положення зубів* (з навч. літ.).

ОРТОДО́НТІЯ, ї, *ж.* Розділ стоматології, що вивчає дефекти будови зубів та прикусу і розробляє методи їх усунення та лікування. *Завданнями ортодонтії є лікування неправильного прикусу та патологій зубних рядів* (з навч. літ.); *Сучасна ортодонтія досягла значних успіхів у лікуванні та протезуванні зубів* (із журн.).

ОРТОЕПІ́ЧНИЙ *див.* **орфоепі́чний.**

ОРТОЕПІ́ЧНО *див.* **орфоепі́чно.**

ОРТОЕ́ПІЯ *див.* **орфое́пія.**

ОРТОКЛА́З, у, *ч., геол.* Калієвий польовий шпат, що є основним складником гранітів, порфірів, гнейсів. *Унаслідок карбонізації руйнується силікатна структура ортоклазу з утворенням глинистого мінералу, виділенням іонів калію та розчинного діоксиду силіцію* (з наук. літ.); *Мені подобалися такі фетиші — грудка сульфату міді в носовичку, кілька дрібок ортоклазу в кишені для копійок, блідо-фіалковий нітрат заліза в папірці* (Любко Дереш).

ОРТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до ортології. *Якої б сфери не стосувалося поняття "культура мови", воно завжди репрезентує три основні аспекти: ортологічний, комунікативний і етичний* (з наук. літ.); *Ґрунтовні ортологічні дослідження проводяться в Інституті української мови НАН України* (з наук.-попул. літ.).

ОРТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає мовні норми та доцільність використання варіантних мовних засобів у різних мовних ситуаціях. *Саме в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України виявляється яскрава лінгвістична обдарованість В. М. Русанівського, різнобічність його наукових інтересів і уподобань: від ортології до лексикографії, від історії мови до термінології, від граматики до загальних і конкретних питань славістики, від міжмовних контактів до філософських проблем мовознавства* (з наук.-попул. літ.); *Ортологія є важливим складником загальної культури людини* (із журн.).

ОРТОНОРМО́ВАНИЙ, а, е: △ **Ортонормо́ваний ба́зис** *див.* **ба́зис.**

ОРТОПАНТОМОГРА́МА, и, *ж.* Панорамний рентгенівський знімок зубних рядів. *Визначення зубного віку пацієнта за ортопантомограмою тісно пов'язане зі знанням періодів прорізування тимчасових і постійних зубів, періодами резорбції коренів тимчасових зубів та періодами формування коренів постійних зубів* (з наук.-попул. літ.); *Ортопантомограма дає змогу ортодонтові бачити загальний стан зубо-щелепної системи* (з навч. літ.).

ОРТОПЕ́Д, а, *ч.* Лікар, фахівець із ортопедії. *Я дивився на тисячі ніг, що проходили по ньому* [тротуарі], *і сумно усміхався: чому вибрав професію агронома, а не ортопеда?* (П. Загребельний); *До хірурга-ортопеда необхідно навідатися, аби з'ясувати, чи немає у дитини пласкої стопи або викривлення хребта* (з газ.).

ОРТОПЕДИ́СТ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **ортопе́д.** *Я повинна б уже досі виїхати, але ортопедист мене підвів* (Леся Українка).

ОРТОПЕДИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до ортопедії. *Це був ортопедичний відділ. По палатах у дерев'яних шинах .. лежали випростані й вирівняні люди* (Ю. Смолич); *Лікар переконує: більшість ортопедичних вад можна виправити, якщо виконувати всі рекомендації* (із журн.); // Признач. для лікування стійких деформацій скелета або окремих його частин. *Чоловік не піднімався із спеціального ортопедичного крісла* (Ю. Іздрик); *— Оце Іветта Андріївна для тебе кімнату підготувала — усе нове, щоби ти не думала... Ліжко з ортопедичним матрацом, щоби спина не боліла ніколи* (Люко Дашвар).

ОРТОПЕ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ медицини, що займається вивченням, лікуванням і профілактикою пошкоджень опорно-рухового апарату й порушень функцій кістково-м'язової системи. *Метою ортопедії дитячого віку є профілактика, усунення деформацій і порушень функцій опорно-рухового апарату* (з навч. літ.); *Як при консервативних, так і при оперативних методах лікування в ортопедії широко застосовують лікувальну фізкультуру, масаж, фізіотерапію, а також різні ортопедичні апарати* (із журн.).

2. *розм.* Хвороби, травми і т. ін., пов'язані з опорно-руховим апаратом. *Поїду, може, тижнів через $1^1/_2$ додому, а .. через пів року, може, треба буде ще з'явитися до хірурга, чи позволить зовсім увільнитись від ортопедії* (Леся Українка).

ОРТОПТЕ́Р, а, *ч., ав.* Літальний апарат, що рухається за рахунок прямих ударів крил по повітрю; спрощений різновид орнітоптера. *Піднімальна сила ортоптера створюється за рахунок вібрації, яка ущільнює повітря під несучим корпусом апарата* (з наук.-попул. літ.).

ОРТОСКО́П, а, *ч.* 1. *військ.* Оптичний або механічний пристрій для візуального контролю над процесом прицілювання. *Круглов витяг з скриньки ортоскоп — прилад з системою скелець і дзеркал, за допомогою якого стороння людина збоку може бачити мушку і мішень так само, як і той, хто стріляє* (І. Багмут); *Діоптрійний ортоскоп застосовується на автоматах і ручних кулеметах* (з навч. літ.).

2. *мед.* Пристрій, у якому для спостереження за об'єктом використовується потік паралельних променів. *У 1934 році професор Д. Зимонт сконструював ортоскоп оригінальної конструкції, який уможливив вирішення багатьох проблем ендоскопії, особливо в дитячій практиці* (з наук. літ.).

ОРТОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до ортоскопа і ортоскопії. *При ортоскопічному спостереженні досліджуваний об'єкт освітлюють паралельним пучком поляризованих променів* (з наук. літ.); *Ортоскопічний окуляр можна використовувати також для астрономічних спостережень* (з навч. літ.).

ОРТОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод інструментального дослідження організму пацієнта за допомогою ортоскопа (у 2 знач.). *Ортоскопія дає можливість лікареві спостерігати саму гортань, а не її дзеркальне відображення* (з навч. літ.).

ОРТОСТАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який проявляється при зміні горизонтального положення тіла до вертикального. *Ортостатичний колапс виникає при швидкому переході з горизонтального положення у вертикальне, а також при тривалому стоянні* (з навч. літ.); *Ортостатичний набряк може з'явитися і в людей молодого віку, що довго перебувають у нерухомості* (із журн.).

ОРТОЦЕ́НТР, а, *ч., мат.* Точка перетину висот трикутника. *У прямокутному трикутнику ортоцентр збігається з вершиною прямого кута* (з наук.-попул. літ.); *Ортоцентр може знаходитися як у внутрішній (у випадку гострокутного трикутника), так і в зовнішній (у випадку тупокутного трикутника) області трикутника* (з навч. літ.).

ОРТОЦЕНТРИ́ЧНИЙ, а, е, *мат.* Стос. до ортоцентра. *Якщо одна висота тетраедра проходить через ортоцентр протилежної грані, то такий тетраедр називають ортоцентричним* (з навч. літ.).

ОРТШТЕ́ЙН, у, *ч., геол.* Прошарок щільного залізистого піску чи пісковику або кірка темно-бурого кольору, що утворюється в деяких ґрунтах; рудяк. *Із осадів, які утворюються з джерел, багатих на розчин карбонатів заліза, найбільш поширеним є ортштейн* (з наук. літ.); *Ортштейн переважно утворюється в нижньому горизонті деяких підзолистих і сірих лісових ґрунтів* (з навч. літ.).

ОРУ́ДА, и, *ж.* 1. Те саме, що **керівни́цтво** 1. *Гукають посланці назви отелів; запрошують; наші приїзні віддають себе в оруду которомусь* [котромусь], *і незабаром вони .. везуться в отель* (Олена Пчілка); *Йому належить оруда в головній повітовій лікарні* (Іван Ле); *Коли сонце скотилося на Дяків шпиль, а за столом вирувало різноголосся, непідвладне ніякій оруді, Іван Григорович надумав іти до головного* (Микита Чернявський).

2. *діал.* Робота, клопоти. *Неля легли* [лягли] *на постіль припочивати, бо з великої оруди та гей трудні були* (Ю. Федькович); *Звідти* [з кімнати] *добре було видно усю оруду, теє розбирання жеребів* (Леся Українка); *То ж неділя, всякі є оруди до ксьондза в неділю* (Г. Хоткевич).

(1) Під ору́дою *кого, чиєю* — під чиїмсь керівництвом. *Француженка докінчила Юзине виховання, почате під Зониною орудою* (Леся Українка); *На галявині проти сонця бронебійники під орудою безвусого єфрейтора розіклали багаття* (О. Гончар); *У Василини чоловік два роки як пішов з Козелецькою сотнею Ніжинського полку в далекі степи під орудою російського генерала й не повернувся* (Ю. Мушкетик); *Дебютувала М. К. Заньковецька в першій професійній українській трупі під орудою М. Л. Кропивницького* (з мемуарної літ.).

ОРУ́ДА́Р, ору́даря́, *ч., рідко.* Керівник, розпорядник; верховода. *Другого ж таки дня вчителеві не дали дров .. Діти мерзли, вчитель приходив у волость, гризся, але ж похитнути незламність духу сільських орударів не міг* (Б. Грінченко); *Не дав човнів орудар перевозу І навіть не прийшов до Ферідуна* (А. Кримський).

ОРУ́ДДЯ, я, *с., діал.* Знаряддя. *Всіх товаришів спровадив* [Невеличкий] *до хатини, половину уставив при сіняних дверях, половині велів приготовляти оруддя до муки, а сам вийшов надвір, щоби дати .. знати, коли прийде Олекса* (І. Франко); *Я беріг камінь, що став мені, як дикунові, дорогоцінним оруддям* (М. Дочинець); *Всі бачили, що пара не була дібрана й гарна, що дитина молода не почувала для свого судженого ні іскорки прив'язання, що була німим оруддям іншої волі* (О. Кобилянська).

ОРУ́ДКА, и, *ж., діал.* Справа (перев. дрібна, незначна). *Щоб її* [Маланку] *побачити, став* [Лукин] *частіше до тітки заходити, та все ніби за якоюсь орудкою* (Н. Кобринська); *Одного вечора, біжучи за якоюсь орудкою стебницьким трактом, він наскочив на велику купу селян* (І. Франко); *Кілька разів на день забігає* [Коко Мірош] *до пані Дуткової на Руську і за кожним разом виходить звідти з вантажем орудок і припоручень* (Ірина Вільде); — *Я хотів оце саме послати свого чоловіка в одне місце за орудкою, от він і запровадить вас туди, де ви зможете догідно переночувати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОРУ́ДНИЙ, а, е: △ **Ору́дний відмі́нок** *див.* **відмі́нок.**

ОРУ́ДНИК, а, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **ору́да́р.** *Орудником (директором) трупи був зразу Кропивницький, а зимою в початку 1883 р. дирекцію обняв М. Старицький* (І. Франко); * Образно. *Голова є набагато важливішим орудником полководця, ніж сила плечей, рук та ніг* (Юліан Опільський).

2. Той, хто є знаряддям у чиїх-небудь руках; виконавець чужої волі. *Багаті тогочасні польські магнати зовсім заткнули за пояс своїх королів. Королі стали ніби їх попихачами та орудниками їх сваволі* (І. Нечуй-Левицький).

ОРЎДОК, дку, *ч., заст., рідко.* Засіб. *У 1872 році в Києві було дозволено приватну виставу, і за допомогою М. В. Лисенка М. П. Старицький "узявся, — за його словами, — до сцени, вважаючи її за могутній орудок до розвиття* [розвитку] *самопізнання народного"* (з наук. літ.).

ОРЎДУВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **орўдувати.** — *Я в танцях далеко не такий зручний, як в орудуванню* [орудуванні] *пером* (О. Маковей); *З цілої його появи, з рухів, з голосу била та самопевність, яку дає свідомість незвичайної, майже несамовитої сили й мистецьке орудування зброєю* (Б. Лепкий); *Кожна робота його* [Славенка] .. *давала приклад блискучого орудування методою* (В. Підмогильний); — *Для екіпажу, звичайно, мав значення його досвід, віртуозне орудування парусницькою голкою, — повільно ступаючи, говорив Заболотний до Інни* (О. Гончар).

ОРЎДУВАТИ, ую, уєш, *недок., розм.* 1. *чим.* Вправно діяти. *Лаврін не зводив очей з Мелашки і милувався, як вона проворно орудувала руками, як стільчик хитався під ногами* (І. Нечуй-Левицький); *Він стояв і дивився, як швидко і вправно вона орудувала голкою* (О. Донченко); *Коваль вправно орудував молотком .. Розпечений брусок гнувся, м'явся в огняних бризках* (К. Гордієнко); *Тихін Колодка навчився вже не тільки орудувати шаблею, але й добре воювати* (П. Панч); *Якщо ж батько, присівши, закурював, тоді я орудував заступом, вчився* (Є. Доломан); // Використовувати що-небудь; послуговуватися, володіти чим-небудь. *Трапляється й таке, що людина, яка в житті говорить соковитою, барвистою мовою, пише сухо, безбарвно, орудує буквально сотнею-другою слів...* (М. Рильський); — *Ти вже заручена з ним? — питає мене Оксана тим удавано байдужим тоном, що ним деякі жінки орудують не менш вправно, ніж швець шилом* (Ірина Вільде); *Меткі школярі, вправно орудуючи помірними знаннями англійської мови, так само вправно сватали вам місце для паркування ровера і його охорону* (І. Карпа); // *над чим, з чим, біля чого і без дод.* Виконувати яку-небудь роботу; поратися. *До своєї дочки Горпуші приняв собі у прийми зятя, да так удвох тепер орудують, що ну!* (Б. Грінченко); *Кооператор підвівся і відійшов трохи вбік, дивлячись, як дружина вправно орудує з подушками й ковдрами* (В. Підмогильний); *Біля жатки вовтузиться один — лежить на спині на землі і орудує* (А. Головко); *Михась орудує з гирями біля вагів* [ваг] (С. Чорнобривець).

2. *ким, чим.* Заправляти, розпоряджатися. [Д і д:] *Роблять, що хотять* [хочуть]: *Сидір Кавун та писар орудують усім* (І. Карпенко-Карий); *Із страшної Катерининої розповіді виходило, що в місті давно вже діє .. банда злодіїв та спекулянтів, яка орудує не десятками й не сотнями* (В. Козаченко); *Тоді вони орудували його* [боржника] *заробітком, життям і цілою його будучиною* (М. Дочинець).

3. *ким, чим.* Керувати, правити ким-, чим-небудь. *На гетьманстві .. був тоді Полуботок і, значить, орудував усенькою Україною* (з переказу); *Багатир, великим хазяйством орудує, а що в селі панів нема — нема де й заробити* (М. Коцюбинський); *Санька фермою заправляє, орудує, доярки їй догоджають, а деякі бояться* (К. Гордієнко); *Іван Череватенко орудував тоді незаможниками* (І. Микитенко); // *ким, над ким, рідко.* Верховодити над ким-небудь; попихати кимось. *Живуть розумні брати.., всім тим добром користуються, а дурневі нічого не дають, та ще й орудують їм* [ним], *неначе наймитом* (О. Стороженко); [К а з и - д о р о г а:] *Люди добрі, гляньте ви на те опудало! Доки ви ще дасте такому поганцеві над собою орудувати?* (І. Франко).

4. Виявляти діяльність (перев. негативну); діяти. [П е ч а - р и ц я:] *Ич, стара лисиця, як орудує: і нашим, і вашим!..* (Панас Мирний); *Всі аварії становили, безперечно, одну продуману систему. — Значить, на заводі орудують агенти пана Бастерта, — підсумував свою роботу Чайка* (В. Собко); — *Сердюки, значить, орудують, — насупившись, промовив Данько .. — Вони, вони якраз найбільше. Кооперацію розграбували, в сільраді все перевернули догори дном* (О. Гончар).

ОРЎЖЖЯ, я, *с., розм., заст.* Зброя. *Розповів* [парубок], *що на всіх дорогах війська видимо-невидимо. Припас везуть і оружжя* (П. Кочура); *Обоє знали один одного, й оружжя один одного теж знали, й тому герцеві, здавалося, не буде ні краю ні впину* (І. Білик); *Більш, ніж меч, і огонь, і стріла, і коса, Небезпечне оружжя — жіноча краса* (І. Франко); *Єдиним оружжям Остаповим була вода, і він од часу до часу обливав нею вовка, не допускаючи до себе* (М. Коцюбинський).

ОРУЖИ́НА, и, *ж., заст.* Рушниця. [Г а в р и к:] *Прощайте, товариші..! Накажіте* [накажіть] *безсердечній Титарівні, що я одружився з вірною та щирою дружиною: з шаблею гострою та з міткою* [вправною] *оружиною!..* (М. Кропивницький).

ОРЎЖНИЙ, а, е, *заст.* Озброєний. — *Мій полк .. стоїть оружний і готовий до битви* (Н. Рибак); *На битім шляху, узбіч садиби над глухим яром, колони машин, вервечки люду оружного і з тачками...* (М. Рудь); *Князі боролися за владу, йшли оружною силою один проти одного* (В. Чемерис); *Поки туди разом із пожежниками збігалася вся оружна челядь, ми наводили лад на пошті* (В. Шкляр); // *у знач. ім.* **орўжний,** ного, *ч.* Озброєна людина. *На другий день король наказав, щоб усі оружні зійшлися на раду* (І. Франко); *Біля дверей у прохідну стояло двоє оружних* (А. Головко).

ОРЎЖНИК, а, *ч., заст.* Озброєна людина. *Крадуться крицеві оружники з долонею на рукояті смертоносного меча* (К. Гриневичева); *Оружники мали на озброєнні панцир, шолом, щит, меч, спис, сокиру* (з навч. літ.).

ОРЎЖНО, *присл., заст.* Зі зброєю в руках. *Хай сербин розкаже, чи ми не братались Оружно у щасті і горі* (М. Старицький); *Вирішили пробиватися разом оружно* (І. Багряний); *Заривали* [люди] *в землю збіжжя, гроші та хліб — і поспішали на Січ, щоб стати оружно до війська* (О. Ільченко); *Звиклі до небезпек тутешні люди як могли боронили свою землю, ставали оружно проти напасників або втікали в гори, щоб перебути там лиху годину* (М. Слабошпицький).

ОРФАРІО́Н *див.* **орферіо́н.**

ОРФЕО́Н, а, *ч.* Різновид струнного смичково-клавішного музичного інструмента — смичкового клавіра. *Орфеон являв собою клавішну колісну ліру з чотирма струнами* (з наук.-попул. літ.); *Орфеон був поширений у Європі в другій половині XVIII ст.* (із журн.).

ОРФЕРІО́Н, ОРФАРІО́Н, а, *ч.* Старовинний струнний щипковий музичний інструмент — різновид гітари. *У XVII ст. орферіон був досить поширеним музичним інструментом в Англії, Італії та Франції* (з наук.-попул. літ.); *Орфаріон дуже схожий на цитру, має 8 металевих струн* (із журн.).

ОРФОГРА́МА, ОРТОГРА́МА, и, *ж., лінгв.* Написання слів чи словоформ, що відповідає правилам орфографії. *Поширення неадаптованих англізмів у чеській мові приводить до появи омонімічних орфограм* (з наук. літ.); *Орфограми можуть знаходитися в різних частинах слова: префіксі, корені, суфіксі, закінченні* (з навч. літ.); *Використовуючи ортограми, ви набуваєте навичок писати слова відповідно до правописних вимог* (із журн.).

ОРФОГРАФІ́ЧНИЙ, ОРТОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до орфографії, ортографії. *Орфографічна і топографічна номенклатура Семигороду взагалі зраджує колишню слов'янську колонізацію, на котру аж пізніше налягали угорські, волоські та німецькі верстви* (І. Франко); *Юзя робила вже тільки ті орфографічні помилки у французькому письмі, які робила сама вчителька* (Леся Українка); *У 60–80-х роках певних успіхів досягло українське мовознавство, особливо практичне .. Видавалися і видаються орфографічні, орфоепічні, інверсійні та інші словники-довідники* (В. Русанівський); *Із року в рік — гори дитячих книжечок з орфографічними помилками, бо коли література стає бізнесом, немає часу дбати про культуру мови* (Г. Пагутяк); *Хоча взаємодія між загальновживаною мовою і мовою наукового стрімко посилюється, оновлюючи терміносистеми різних галузей науки, повноцінне унормування цього явища на письмі на підставі чітких ортографічних правил не встигає за самим процесом* (з наук.-попул. літ.).

ОРФОГРАФІ́ЧНО, ОРТОГРАФІ́ЧНО, *лінгв.* Присл. до **орфографі́чний, ортографі́чний.** *Історичне подовження в системі сучасного українського консонантизму орфографічно закріплене* (з наук. літ.); *Ефективність у навчанні орфографічно правильного письма забезпечується передусім дотриманням загальнодидактичних принципів навчання* (з наук.-попул. літ.); *Економним і ортографічно цілеспрямованим є словниковий диктант, який дає можливість за короткий час записати багато слів на певне правило* (з навч. літ.).

ОРФОГРА́ФІЯ, ОРТОГРА́ФІЯ, ї, *ж., лінгв.* Система загальноприйнятих правил написання слів якої-небудь мови. *Подвоєння приголосних у словах іншомовного походження, підпорядковане фонетичному та морфологічному принципам української орфографії, частково пов'язується з традицією написання й поділом іменників на власні та загальні назви* (з навч. літ.); *Учні писали деякі слова так, як вимовляли в Ковалівці, порушуючи правила орфографії* (В. Кучер); *Л. А. Булаховський мав підстави твердити, що в першій третині XIX ст. російська мова, і ще більшою мірою орфографія, була далеко не повністю унормована* (В. Русанівський); *Необхідність правильного відтворення засобами українського правопису нових термінів та цілих терміносистем вимагає визначення набору критеріїв для оперативного і компетентного застосування української ортографії до нової термінології* (з наук. літ.); // Написання слів відповідно до таких правил. *Знаменитий був* [Мокроус] *своїм "інтузіазмом"* [ентузіазмом], *як сам характеризував себе, завжди ігноруючи Кирієнкові поправки в орфографії* (А. Головко).

ОРФОЕПІ́ЧНИЙ, ОРТОЕПІ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Стос. до орфоепії, ортоепії. *Світова практика мовних запозичень свідчить якраз про радикальну адаптацію їхньої вимови до ортоепічних норм мови-реципієнта* (з наук. літ.); *Різножанровим є лексикографічний доробок академіка В. М. Русанівського: це тлумачні, орфографічні, термінологічні, орфоепічні й перекладні словники* (з наук.-попул. літ.); *На початковому етапі вивчення мови винятково важливу роль відіграють орфоепічні вправи, спрямовані на формування правильної вимови* (з навч. літ.).

ОРФОЕПІ́ЧНО, ОРТОЕПІ́ЧНО, *лінгв.* Присл. до **орфоепічний, ортоепічний.** *В основі вправи — формування навичок слухати, орфоепічно правильно вимовляти слова та добирати риму* (з навч. літ.); *Державні службовці зобов'язані ортографічно правильно застосовувати українську мову в публічній, законодавчій, виконавчій, судовій сферах* (із журн.).

ОРФОЕ́ПІЯ, ОРТОЕ́ПІЯ, ї, *ж., лінгв.* Система загальноприйнятих правил літературної вимови якої-небудь мови. *Орфоепія, безперечно, тісно пов'язана з наголосом. Це доводять і всі сучасні орфоепічні словники* (з наук. літ.); *В "Українському правописі" відтворено основні правила граматики, орфоепії, графіки* (з навч. літ.); // Вимова слів відповідно до таких правил. *Вірші п. Щурата відзначаються не тільки прекрасною і чистою українською мовою, але і старанним опрацюванням форми. Ортоепія місцями досить художня* (І. Франко); *Батьки Бориса не надто переймались орфоепією, коли вибирали йому ім'я* (Ю. Андрухович).

ОРХЕ́СТРА, и, *ж.* 1. *іст.* Центральна, округлої форми частина театру в Стародавній Греції, на якій виступав хор і артисти. *При кінці співу Електри входить на орхестру хор, зложений з дівиць мікенських, і стає по обох сторонах Тімели* (І. Франко).

2. *діал.* Оркестр (у 1 знач.). — *Мені, гадаєте, мого* [сина] *не шкода? Гай-гай! Та за ним ціле село ще й досі жалує. Пам'ятаю, як йому на останок заграла орхестра жалобного маршу, то .. такий лемент зробився — йой! Все плакало — і мале, і старе!* (І. Керницький); *Урвалась орхестра, і настала коротка хвилина тиші, перервана негайно оплесками публіки* (О. Лисяк); *На нього вже чекає симфонічна орхестра* (К. Москалець).

ОРХІДЕ́ЙНИЙ, а, е. Прикм. до **орхіде́я.** *Пробирається* [Естер] *у зал відльотів слідом за старезним продавцем орхідейних браслетів* (І. Карпа); *Найпопулярнішими місцями орхідейного туризму в Закарпатті визнано полонинські зони, де ростуть карпатські орхідеї* (з газ.).

ОРХІДЕ́Я, ї, *ж.* Тропічна трав'яниста рослина родини зозулинцевих із квітками різного кольору й оригінальної, вишуканої форми. *У лісі квітли дикі орхідеї* (З. Тулуб); — *Поїдем, де вічне літо, орхідеї цвітуть круглий рік, знайдеться й тобі місце в амбасаді, станеш серед наших першою дамою...* (О. Гончар); *Басейн у дворі. Орхідеї біля басейну ростуть* (Л. Костенко); * У порівн. — *Але ви повинні знати, що вашу шию треба плекати, як орхідею* (П. Загребельний); // Квітка цієї рослини. *Услід мені візьміть Багряну орхідею у відерці...* (М. Вінграновський); *Він заїхав о п'ятій. Дорогою, як завжди, купив одну квітку — орхідею* (І. Роздобудько); *Зважаючи на суботу, вона була вбрана просто — в блакитні джинси і білу футболку з великою кольоровою орхідеєю на грудях* (В. Хрущак).

ОРХІ́ДНІ, них, *мн.* Те саме, що **зозу́линцеві.** *До Червоної книги України занесено 9 видів орхідних, які охороняються на загальнодержавному рівні* (з наук. літ.); *Епіфітні види орхідних, які зазвичай ростуть на бідному субстраті, задовольняються невеликою кількістю гумусу* (з наук.-попул. літ.).

ОРХІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення яєчка (у 2 знач.). *Орхіт у чоловіків може проявитися в результаті перенесених інфекційних захворювань, таких загальнопоширених, як грип, паротит, бруцельоз і деяких інших* (з навч. літ.); *У собак орхіт переважно є результатом бактеріальної інфекції* (із журн.).

О́РЧИК, а, *ч.* Дерев'яний або залізний валок, до якого прикріплюють посторонки в упряжці; барок. *Ось шина ударила в корінь, забряжчали орчики, біль терпко обізвався в нозі* (М. Стельмах); *Никодим Динька, наспівуючи лише одному йому відому пісеньку, ретельно вистругував орчика* (М. Зарудний); *Повільно.., поскрипуючи ярмами, рушили воли, прогуркотіли орчиками коні* (В. Логвиненко); *Я заклав на орчик петлю, пробігся за саньми, щоб розігріти ноги* (Р. Андріяшик); *На возі плуг і борона, одна голобля воза прив'язана орчиком до полудрабка вгору, й на ній, на дротині, — казанок* (Ю. Мушкетик).

◊ **Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **порося́ (свиня́) на о́рчику (о́рчиком)** *див.* **порося́.**

ОРЧИКО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́рчик.** *Орчиковий гак.*

2. Підпряжений на орчику (про коня). *Я знав молодих паничів з того часу, що потратили маєтки, добираючи четвертого орчикового коня або спроваджуючи з Криму доброго простого хорта, себто такого, що пущений сам із свори хапав без обороту кождого зайця* (І. Франко); *Коні нарешті пішли рівніше, лівий орчиковий, покуштувавши з десяток бичів, більше не перекладав вагу колісниці на інших і тяг з усіх сил* (І. Білик).

ОРША́Д, у, *ч.,* **ОРША́ДА,** и, *ж.* Прохолодний напій з мигдалевого молока з цукром. *Подали* [у Хмельницького] .. *залиту мигдалевим оршадом рибу-осетрину з шафрановим, улюбленим в ті часи соусом* (М. Грушевський); *Мовчазні пахолки .. розносять оршад і підноси з келехами вина* (З. Тулуб); *Фелікс малював профілі та фаси вуглинкою, пив оршаду ...* (С. Андрухович).

ОРША́ДА *див.* **орша́д.**

ОРЯ́БОК, бка, *ч.* Те саме, що **ря́бчик** 1. *На півдні України з гніздових птахів біля 70 видів є осілими, зокрема пугач, тетерук, орябок, глушець, жовна чорна, посмітюха, підкоришники та деякі інші* (з наук.-попул. літ.); *Живляться орябки насінням, бруньками, ягодами, влітку поїдають комах* (з навч. літ.).

ОСА́, и́, *ж.* Чорна з жовтими поперечними смужками перетинчастокрила комаха, що жалить. *Суворо зводиться* [кипарис] *в мінливі небеса, — А тут, внизу, квітки, янтарна тут оса* (М. Рильський); *Посеред сіней перекинутий кадібок з грушками .. Кілька з них розчавлені, і на них пасуться жовті оси* (Григорій Тютюнник); *На терасі, де пито каву, ґаздують оси в бурих кришталиках цукру на денці чашки* (О. Забужко); *Гриби росли рясні, немов трава, надокучали неймовірно знахабнілі оси* (Ю. Іздрик); *Все життя сприймалось нами як великий залізничний вокзал, схожий на стигле розламане яблуко, наповнене соком, сонцем і осами* (С. Жадан); * У порівн. *Усі мовчать понуро, принишкла вкляклою осою й вогнисто-руда господиня цієї хати* (Є. Гуцало).

◊ **Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі>** *див.* **лі́зти; (1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **оса́:** а) сердитий, роздратований і т. ін. *Капітан з найповажнішим у світі лицем екзаменував Грицька далі: — Значить, недобра особа? — Як оса* (І. Франко); *— Щось моя Ганна сьогодні як оса. Страшно додому йти* (В. Яворівський); б) *(зі сл.* ч і п л я т и с я, р о ї т и с я *і т. ін.)* в'їдливо, невідступно (переслідувати когось, дошкуляти, набридати і т. ін. кому-небудь). *— Що ж бо ви, мамо, мене* [до мене] *нині вчепилися, як оса? — відрекла вона, зібравшись якось на відвагу* (І. Франко); *— Хлопець ставав в обороні батьківського добра та дуже гостро поставився до Чаплінського і його зятя Коморовського, скакав до очей, мов оса, і дуже їх роззвірив* (А. Чайковський); *В голові, мов оси, зароїлись тривожні думки* (І. Цюпа); *Невідомий пересувався в міжпланетному просторі, як у власній кімнаті: він сновигав навколо Крайна, наче оса* (М. Дашкієв).

ОСАВУ́Л, а, *ч., іст.* 1. Виборна службова особа, що обіймала одну з адміністративно-військових посад в Україні XVII–XVIII ст. *Після шведської пожоги, тоді, як протурили запорожців з Чортомлика у Туреччину.., був військовим осавулом оцей самий Дорош* (О. Стороженко); *Молодий гетьман Остряниця і старезний Гуня, а за ними полковники, осавули і генеральний бунчужний ішли на чолі силенного війська* (О. Довженко); *Солонець вернувся, полковий осавул його не прийняв, святого хліба не взяв* (Ю. Мушкетик); *Отаман повільно обернувся до старшого осавула* (В. Єшкілєв).

2. Офіцерський чин у козачих військах дореволюційної Росії. *Хвацький рябий осавул в генеральських погонах почервонів від злості* (Ю. Яновський); *Під'їхав калмик-осавул, і козачня, понасуплювавшись, мовчки розступилася перед ним* (О. Гончар).

3. *рідко.* Те саме, що **осаву́ла** 1. *— Як був інший осавул над нами, ми їли на обід та на вечерю мамалиґу з бринзою* (І. Нечуй-Левицький).

ОСАВУ́ЛА, и, *ч., іст.* 1. Прикажчик у панському маєтку. *То був момотянський осавула, що загадував людям на панщину* (І. Нечуй-Левицький); *— Ґвалт! Череду займають!.. — Хто? Де? — Осавули Базилевських!!!* (О. Гончар); *Діти завмерли, обступили батька, щоб захистити від страшного осавули* (Б. Левін); * У порівн. *Онися Степанівна швидко оговталась з тією панщиною й командувала людьми, як панський осавула* (І. Нечуй-Левицький).

2. *рідко.* Те саме, що **осаву́л** 1. *Ввійшов осавула й звістив, що все виконано по наказу* [за наказом] (А. Чайковський).

ОСАВУ́ЛИН, а, е. Прикм. до **осаву́ла.** *Осавулину жінку давно дражнили на селі злодійкою, і хазяйки нічого не клали напохваті, де вертілася осавулиха* (І. Нечуй-Левицький); // Належний осавулі. *Осавулин батіг.*

ОСАВУ́ЛИХА, и, *ж., іст., розм.* Дружина осавули. *Стара осавулиха задивилась на ту роботу, неначе на іграшку* (І. Нечуй-Левицький); *Вона забула на той час і про Зінька, і про ласкаву до неї осавулиху* (Леся Українка).

ОСАВУ́ЛІВ, лова, лове. Прикм. до **осаву́л.** *Гості вже застали в Демковій світлиці і на ґанку чимало козаків, осавулових родичів та знайомих з давньої козацької старшини* (І. Нечуй-Левицький); *Осавулові риб'ячі очі вп'ялися в мене, а схожа на щупакову пащека широко роззявилася* (Ю. Мушкетик); *— Я знаю усі ті таїни Сіркові, — осавулова вдова нависла над козаком, немов грозова хмара* (В. Єшкілєв); // Належний осавулові. *Тарас пригадав, як ще недавно сам привіз у слободу зв'язаного ногайця, коли рятував осавулів табун* (В. Чемерис).

ОСАВУ́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **осаву́л** і **осаву́ла.** — *Ось на святки зелені як налетіли* [гайдамаки] *на осавульський хутір, так тільки пір'я!...* (Василь Шевчук); *В дверях церкви зчинилася справжня утарчка, осавульську паличку давно затоптали в сніг* (Ю. Мушкетик).

О́САД, у, *ч.* 1. Дрібні частки твердих речовин, що виділяються з рідини або газоподібного середовища й осідають на яку-небудь поверхню. *Рідина з прозорої, що лише на споді посудини мала трохи осаду, стала молочною* (Н. Королева); *Майстер .. ледве помітно струшував форму, щоб вода зовсім збігла крізь сітку, залишивши на формі загуслий осад* (З. Тулуб); *Пила ж вона каву, адже біля плити стояла кавоварка зі значним чорним осадом* (Валерій Шевчук); *Від вогню лишається попіл, від меча — іржа, від води — осад і мул* (Г. Пагутяк); *Від струмків тхнуло їдким духом перепаленого пороху, й вони полишали по собі на ґрунті сліпучо-білі осади, що нагадували сніг* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

2. *тільки одн., перен.* Почуття гіркоти, що лишається після якої-небудь неприємної події, розмови і т. ін. *До півночі просидіти зі старими жінками, що їх ти знав зовсім іншими, — який же гіркий залишається після цього осад!* (Ю. Шовкопляс); *Важким осадом лежать на душі і ті пікніки, і ті куплені, силувані ласки...* (О. Гончар); *Обом хотілося побути ще віч-на-віч, загладити свою вину за прикру сутичку, за неприємний осад, що залишився в душі у кожного* (Василь Шевчук); *Настрій було зіпсовано і осад, ясна річ, залишився* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Є речі, про які справді з чоловіками не поговориш, і ті речі осідають у нас, накопичуються й вапніють, як осад на стінках посудини або камінь на зубах, і потрошку сверблять* (О. Забужко).

3. *перев. мн., геол.* Гірські породи, що утворилися на дні водойм унаслідок відкладення мінеральних і органічних речовин та їх ущільнення і зміни; осадові гірські породи. *Вивчивши походження донних осадів, ми багато можемо дізнатися про далеку історію нашої планети* (з газ.).

ОСА́Д, у, *ч.* 1. Садиба, двір. *Вже стоять покинуті двори — людські осади за Полтавою* (Л. Костенко).

2. *заст.* Осада *(див.* **оса́да**[2] 2). *Ми з хлопчиком вселилися у пансіоні, у великому домі у два осади* (Марко Вовчок).

ОСА́ДА[1], и, *ж.* Те саме, що **обло́га** 1. — *Скільки днів тривала осада її* [Полтави] *військами Карла, хто керував гарнізоном Полтави в ті дні, що, між іншим, сказав поет про наше місто? — додав доглядач* (Б. Левін); *Дві доби готувалися авари до осади ромейської фортеці* (Д. Міщенко); — *Чи є у Вашої милості новини про осаду Збаража? — поцікавився хворий* (В. Єшкілєв); * Образно. *Сама Катерина* [Корнаро] *потрапила до в'язниці, а потім довго витримувала осаду різноманітних кланів, охочих до шлюбу з нею* (Н. Сняданко).

ОСА́ДА[2], и, *ж., заст.* 1. Поселення (у 2 знач.). *Осадчі .. закладали нові осади* (І. Нечуй-Левицький); *Чотири тисячі років опісля на цьому самому місці виокремилася осада Лейпциг* (О. Шугай); *Місто старинне було — фінікійського люду осада* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

2. Поверх (у 1 знач.), ярус (у 1 знач.). *Пісню чути було і в домі єпископа Мелхиседека, на нижній осаді .. мурованого двоповерхового будинку* (О. Ільченко).

ОСАДЖА́ТИ *див.* **оса́джувати.**

ОСА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осади́ти.** *Тонконогий кінь китайської породи, що бігав, мов стрибунець, тільки скоком, рвонувся й, осаджений незвично міцним притиском, закрутився на місці* (Ю. Мушкетик); *Слобода наша .. осаджена високо у давні віки од ворога татарина, щоб нагло не збіг* (Марко Вовчок); *Недавно осаджені по селах та хуторах селяни стривожились і почали думати, чи не доведеться їм знов зніматись з осад і тікати за границю* (І. Нечуй-Левицький); *Там, де вони* [підземні води] *пливуть рівнинами і осаджують осад, пробрати де-небудь яму, то сейчас* [тепер] *з-між рінякiв* [крупного гравію] *або з-між піску, осадженого рікою, виступає вода річна, хоч би ми пробирали яму і досить далеко від самого корита ріки* (І. Франко); // **оса́джено,** *безос. пред. На фурію наче хто вилив цебро холодної води, вона стріпнула головою й наставилась на Андрія спантеличено. Почервоніла. Її осаджено, як дурочку!* (І. Багряний).

ОСА́ДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **осади́ти 1** і **осади́тися.** *Якщо осадження коня буде проходити з задньої ноги, то тварина просто втратить рівновагу* (з навч. літ.).

2. *спец.* Дія за знач. **осади́ти** 6, 7 і **осади́тися.** *Ожеледиця утворюється під час осадження мокрого снігу, дощу, мжички або внаслідок відлиги й дощу після похолодання* (з навч. літ.); *Повнота осадження електроліту підвищується при уведенні в розчин надлишку однойменних іонів* (з наук. літ.).

ОСА́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який осаджує (у 6 знач.) що-небудь; признач. для осадження. *Як окисник, що містить осаджувальний метал, використовували аміачні комплекси срібла різної концентрації* (з наук. літ.); *Після утворення необхідного шару розплавленого металу на торці зварюваних деталей струм вимикають і застосовують осаджувальний тиск* (з навч. літ.).

ОСА́ДЖУВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **оса́джувати** 1–3, 5–8. *На стадії агрегування адсорбату щільність острівців майже не змінюється внаслідок практичного припинення нуклеації нових острівців, а молекули, осаджувані з розчину, йдуть на ріст уже існуючих* (з наук. літ.); *У гравіметричному методі визначення вмісту золота у сплаві розрізняють осаджувану форму, тобто форму, у вигляді якої осаджують визначувану речовину, і вагову форму, тобто форму, у вигляді якої визначувану речовину зважують* (з наук.-попул. літ.); *Осаджуваний надлишковий активний мул у суміші з осадом із первинних відстійників надходить в цех механічного зневоднення* (з навч. літ.).

ОСА́ДЖУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **оса́джуваний.** *При нестачі біогенних елементів у біоценозі з'являється значна кількість нитчастих форм бактерій і погіршується осаджуваність активного мулу* (з наук. літ.).

ОСА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оса́джувати** 1 і **оса́джуватися.** *Необхідно привчити коня після осаджування відразу ж рухатися вперед риссю* (з навч. літ.).

2. *спец.* Дія за знач. **оса́джувати** 6, 7 і **оса́джуватися.** *Сублімацію з наступним осаджуванням пари безпосередньо у формі кристалів широко використовують у техніці для очищення твердих тіл (з наук.-*попул. літ.); *У другому випадку відбувається осаджування розпиленого розплаву на охолоджувану поверхню (кристалізатор) та подальша деформація твердого металу прокатуванням або пресуванням* (з наук. літ.).

ОСА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОСАДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСАДИ́ТИ,** аджу́, а́диш, *док.* 1. *кого.* Різко затримувати, уповільнювати хід, біг коня; зупиняти на скаку. *— Відчиняй тюрму! — закричали вершники, осаджуючи гарячих коней біля тюремних воріт* (О. Довженко); *Він* [Іванко] *осаджує коня назад і виймає поволі меч* (А. Хижняк); *У браму влетів на змиленому коні верхівець .. Біля старшин він круто осадив коня і завмер* (П. Панч); *Кислий порівнявся з дівчатами і шарпонув на себе віжки, осадив буланого* (М. Циба); *Гайдуки осадили коней, невдоволено позиркуючи на свого пана* (В. Чемерис).

2. *кого, що, перен.* Примушувати кого-небудь вгамовувати свої пориви, надмірне захоплення чим-небудь і т. ін. *Вона знала його натуру, а властиво, знала одно чародійське слівце, — одно, а таке сильне, що кождого разу осаджувало Сімона на місці* (І. Франко); *Відчув* [Русланчик], *як холодний жах осаджує його, наче чифір наркомана* (О. Ульяненко); *Осадила, мов горщик од жару одставила* (примовка); *Якась несміливість, що роками згинала чоловіка, на мить осадила чуття радості, гідності* (М. Стельмах); *Своїм владним тоном він, здається, таки осадив цю нахабу* (О. Гончар); // Примушувати замовкнути. *Ніхто його не обривав і не осаджував* (Г. Хоткевич).

3. *кого.* Переміщувати вниз; садовити. *Це зразу вона не здержалась, посунулась-сіла... Щось забилося під її серцем, щось осадило її на землю...* (Панас Мирний); *Удар по потилиці осадив його* [охоронника] *на підлогу* (О. Ульяненко); // Повертати назад, на попереднє місце. *Христина хоче перелізти через ворота, але хлопець обома руками осаджує її за плечі* (М. Стельмах); *Параскіці було душно, їй трудно було дихати.., але вона не зважувалась вже змагатися, бо добре знала, що дужі руки обох жінок осадять її знов на місце* (М. Коцюбинський); // *що.* Опускати нижче, вниз. *Падав крупнистий сніг, осаджуючи густі дими, що здіймалися над хатами* (Іван Ле); *Мій машталір .. зупинив коней біля рубленої хати старосвітської будови, що вже літа гаразд-таки осадили її в землю* (О. Стороженко); *З переляком, осадивши глибоко в толуб* [тулуб] *голови, дивилася на вогонь маржина і не вимахувала хвостами* (Г. Хоткевич).

4. *що, перен.* Підривати, ослаблювати (здоров'я). *Того, що найдужче осадило здоров'я Тетяни, він ніколи не зазнавав* (Л. Яновська).

5. *перев. док., що, заст.* Засновувати населений пункт. *Діставши право осадити власний невеличкий хутірець, Хмельницький оселився на старому дворищі якогось козака, конфіскованому ще старостою Вишневецьким* (Іван Ле); *По всіх полках були розіслані канцеляристи, які об'їздили всі села, списували з уст старих людей, хто й коли осадив село й до кого воно належало* (з навч. літ.); // Заселяти. *Ми осаджуємо слободи, а слободи порожніють, пустують* (І. Нечуй-Левицький); *Монастирі заводять своє господарство, осаджують на своїх землях селян* (з наук. літ.); *Ой осадив він три села людей: Ой одне село старими людьми, А друге село парубойками* [парубками], *А третє село дівчинойками* [дівчатами] (з думи).

6. *перев. недок., що.* Виділяти осад (у 1 знач.) із чого-небудь. *Річка несла з собою велику силу всякої нечисті і намулу зі Львова і осаджувала се все на дні ставу* (І. Франко); *У повітрі висить дощова мжичка — ще не дощ, але щось дуже подібне до того — легка, прохолодна пелена, наелектризована та волога, котра посилює запах квітів і осаджує розпечений пил* (І. Роздобудько).

7. *що, спец.* Виділяти складову частину розчину у вигляді осаду. *Розчини і сухі солі лужних та лужноземельних металів осаджують білки* (з наук. літ.); *Найчастіше осаджують уран із розчину перекисом водню* (з наук.-попул. літ.); *З кукурудзяного екстракту можна осадити солі, що містять фосфор, і переробляти їх на ліки* (з наук.-попул. літ.).

8. *що, спец.* Робити осадку (у 2 знач.). *За допомогою спеціальних інструментів — натягача та підтримки — осаджують і ущільнюють місце з'єднання деталей* (з наук.-техн. літ.); *Великі заготовки і злитки осаджують на пресах без повороту навколо вертикальної осі* (з навч. літ.); *Треба осадити злиток* [сталі], *зробити його товщим* (В. Собко).

ОСА́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСАДИ́ТИСЯ,** аджу́ся, а́дишся, *док.* Те саме, що **осіда́ти** 1, 3, 4, 6. *Коли для електрофорезу брали водні або органосуспензії без будь-яких домішок, то частинки алмазу осаджувалися на аноді, а на катоді не було ніякого осаду* (з наук. літ.); *У протиерозійних ставках осаджується мул, змитий із навколишніх полів* (з навч. літ.); *Кінь його теж опустивсь на передні, назад осадився* (П. Тичина); *З того часу, як Єремія осадивсь на життя в Вишневеччині, гості ні на часинку не переводились* (О. Стороженко).

ОСА́ДЖУВАЧ, а, *ч., спец.* Речовина, що спричиняє осадження. *У разі додавання осаджувача до розчину полімеру відбувається поділ системи на дві фази, одна з яких збагачена полімером, інша — практично вільна від нього* (з наук. літ.); *При осадженні полімеру розчинник і осаджувач мають бути взаєморозчинними* (з навч. літ.); *Як реагенти-осаджувачі застосовують неорганічні й органічні сполуки* (із журн.).

ОСА́ДИСТИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **оса́дкуватий.** *— Але ж і вперті.., — буркнув із-за плеча в дами ще один із комісії, лисий, осадистий* (О. Гончар); *Сам він грубуватий, осадистий, повертається поволі й усім тілом одразу, але має дуже меткі руки* (В. Яворівський).

ОСАДИ́ТИ *див.* **оса́джувати.**

ОСАДИ́ТИСЯ *див.* **оса́джуватися.**

ОСА́ДКА, и, *ж.* 1. *мор.* Відстань від лінії занурення до найнижчої точки судна; глибина занурення судна в воду. *Пароплав мав зовсім малу осадку, і капітан був певний, що .. він проведе "Сибіряк", не рискуючи сісти на мілину* (О. Донченко); *Порівнявши наслідки .. промірів, Бутаков зрозумів, що це єдиний судноплавний рукав у гирлі Амудар'ї, в який зможуть вільно входити плоскодонні пароплави з невеликою осадкою* (З. Тулуб); *— Поглянь, яка міцність, а осадка, а добрячий* [бот] *який? Цей же п'ятнадцять душ витримає за будь-якої погоди* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна); *Осадка судна становила шість метрів сімдесят сантиметрів, а його водотоннажність — шість тисяч шістсот двадцять чотири кубічних метри* (із журн.).

2. *спец.* Зменшення довжини, висоти і збільшення поперечника заготовки металевого виробу за допомогою кування. *Осадка металу поковок плоскими бойками є найпростішою і найпоширенішою операцією оброблення металів тиском* (з наук.-техн. літ.); *Якщо довжину металевої заготовки потрібно зменшити, збільшивши її поперечний переріз, застосовують осадку* (з навч. літ.).

ОСА́ДКОВИЙ, а, е. Прикм. до **оса́док.** *На межі суходолу та моря в результаті надлишкового зосередження органічної речовини накопичилася більшість корисних копалин осадкового походження* (з навч. літ.).

△ **Осадо́ві (оса́дкові,** *рідко* **оса́дочні) поро́ди** *див.* **поро́да.**

ОСАДКОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* Те саме, що **осадоутво́рення.** *Для розуміння процесу осадкоутворення в морях і океанах необхідно знати склад і кількісний розподіл цих частинок у морській воді* (з навч. літ.); *Одним із недоліків усіх пальникових пристроїв і форсунок є виникнення осадкоутворення у вигляді твердого коксу* (з наук.-техн. літ.).

ОСА́ДКУВАТИЙ, а, е, *розм.* 1. Який має невисокий зріст і міцну статуру; кремезний; присадкуватий (у 1 знач.). *Карпо, молодий ще чоловік, осадкуватий, широкоплечий, ширококостий* (Панас Мирний); *Санітарка була осадкувата, кирпоноса* (С. Голованівський); *Яворницький тим, хто його не бачив, здавався людиною-гігантом, а насправді він був сухенький, осадкуватий, жвавий кремезнячок* (О. Гончар); *Повновидий, як молодиця, осадкуватий Павутинка мружив маленькі й гострі, мов два свердлики, очі* (І. Нижник); *Тіло у бактріана незграбне й осадкувате, тулуб довший, ніж у дромадера* (з наук. літ.).

2. Про що-небудь низьке, але широке (будівлі, транспорт і т. ін.); присадкуватий (у 2 знач.). *На грудях у нього бінокль (подарунок шефів), час від часу хлопець прикладає його до очей, дивиться в далеч дніпровського моря... Проходять там у сонячній млі пароплави, осадкуваті баржі з вантажами* (О. Гончар).

ОСА́ДКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж., розм., рідко.* Властивість за знач. **оса́дкуватий.** *Хлопець завжди соромився своєї осадкуватості* (із журн.); *Тулузька порода гусей характеризується масивністю й осадкуватістю* (з навч. літ.).

ОСА́ДНИЙ, а, е. Прикм. до **оса́да**[1]**.** *Не знаю, чи і як можливо мені буде поїхати до Косова .. Літом там навіть було попросту осадне положення* (І. Франко); *Одійшовши, гайдамаки почали підтягати гармати. Були гармати осадні, були польові... ось і гайдамацькі ядра та кулі почали сягати старого міста* (Г. Колісник); *Око Філіпп втратив років з п'ятнадцять тому під час штурму Мефони. (Він тоді оглядав осадну техніку, що ламала оборонну стіну, стріла, розсікши брову, вп'ялася йому в око)* (В. Чемерис).

ОСА́ДНИК, а, *ч.* 1. *заст.* Те саме, що **оса́дчий;** посадник (у 2 знач.). *Худобу велів* [боярин] *перегнати до череди сусіднього, корчинського осадника* (І. Франко); *Вони* [осілі козаки] *мали право — на відміну від січовиків — обзаводитись сім'ями, .. були добрими хліборобами, .. засновували поселення (біля їхніх зимівників часто виникали хутори й села, що прибирали собі ім'я першого осадника)* (В. Чемерис); *Батько Богдана — Михайло Хмельницький — був осадником у корсунсько-чигиринського старости магната Яна Даниловича* (з наук.-попул. літ.).

2. *іст.* Польський колоніст на західноукраїнських і західнобілоруських землях, які перебували в 1919–1939 рр. у складі Польщі. *На західноукраїнські землі було переселено близько 40 тисяч сімей осадників, і кожен з них одержував по 15–30 і більше гектарів землі, що відбирались у селян* (з наук.-попул. літ.); *— Пане Юзефе, не прогнівайтеся, коли скажу: .. Ви не господарі в цьому краю, ви осадники!* (Р. Іваничук); *Партизани .. спалили три садиби осадників з польської колонії і побили охоронника маєтку Любомирського* (М. Малиновська).

ОСА́ДНИЦТВО, а, *с., іст.* Політика заселення осадниками західноукраїнських та західнобілоруських земель, яку проводив уряд Польщі у 1919–1939 рр. *На початку XX ст. осадництво зіграло певну роль в економічному та культурному розвитку волинського краю* (з навч. літ.); *Колонізація і військове осадництво в Західній Україні проводились польсько-шляхетським урядом аж до 1939 року* (П. Козланюк).

ОСА́ДНИЦЬКИЙ, а, е. Прикм. до **оса́дник.** *Що ближче до кордону, то менше людських осель — самі осадницькі хутори* (П. Козланюк); *Нарешті знайшли його* [спецвідділ] *у знаній осадницькій колонії Янова Долина, що на Горині побіля Костополя* (У. Самчук); *Хто за нього міг піти заміж? Осадницькі дівки цінувалися на вагу золота, а про сільську .. Тосик не хотів і думати: сам же осадник* (Б. Харчук); *Нас проводжають погляди спокійних і статечних господарів цього осадницького благословенного містечка* (Р. Андріяшик); // Належний осадникові, осадникам. *Топтав тебе* [землю] *шляхти осадницький кінь* (П. Усенко).

ОСАДО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **о́сад** 1, 3. *Виявлено складний розподіл осадових та магматичних комплексів у структурі земної кори регіону* (з наук. літ.); *Тектонічні порушення в осадовій товщі представлені переважно розломно-блоковими структурами* (з наук.-попул. літ.); *Нерудна гірничо-хімічна сировина зазвичай має осадове походження* (з навч. літ.).

2. Признач. для утворення осаду; відстійний. *Вода, випущена з ємності для перемішування, надходить в осадовий резервуар нижче рівня наявної в ньому води* (з навч. літ.).

△ **Осадо́ві (оса́дкові,** *рідко* **оса́дочні) поро́ди** *див.* **поро́да.**

ОСА́ДОК, дку, *ч.* Те саме, що **о́сад.** *Він з острахом поглянув на колбу з кип'ячим розчином осадку* (М. Дашкієв); *Тепер на Безбородька найшло розслаблення, і він відчув неприємний осадок на серці* (Ірина Вільде); *Неприємний осадок, як намул, ліг на серце* (М. Сиротюк); *На душі лежав легкий осадок досади* (В. Малик); *Самбірська зона в сучасному вигляді є безкореневим покривом, повністю зірваним з того фундаменту, на якому відкладалися стебницькі і балицькі осадки* (з наук.-попул. літ.).

ОСАДОУТВО́РЕННЯ, я, *с.* 1. *геол.* Нагромадження осадових порід на певній території. *Регіональні стратиграфічні підрозділи визначають за етапами геологічної історії великої території земної кори, які відображають закономірності осадоутворення й послідовність зміни фаун і флор, що населяли цю територію* (з наук. літ.).

2. *спец.* Фізико-хімічний процес утворення мало- або нерозчинної речовини. *Турбулентне перемішування водних мас, їх температура, сонячна радіація та осадоутворення відіграють вирішальну роль у формуванні якості води* (з наук.-попул. літ.).

ОСА́ДОЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **оса́дковий.** *Земна кора України складається з базальтового, гранітного й осадочного шарів* (з наук.-попул. літ.).

△ **Осадо́ві (оса́дкові,** *рідко* **оса́дочні) поро́ди** *див.* **поро́да.**

ОСА́ДЧИЙ, чого, *ч., заст.* Перший поселенець; засновник населеного пункту. *— Вже саме село страх сподобалось мені — в садках, над струмком, із похиленими халупками перших осадчих, утікачів од панщини* (М. Коцюбинський); *Перший осадчий прийшов з Правобережжя через Сагайдак — великий чумацький шлях. Перша хата була на березі* (М. Хвильовий); *Осадчий діставав більший простір землі, право вести лови, поставити млин і корчму, побирати данину від поселенців* (з навч. літ.).

ОСА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оса́лити.** *Осалений пиж із повісті забезпечує кращу обтюрацію каналу ствола* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який осалився (у 2 знач.). *Для виробництва ковбас заборонено використання осаленого або прогірклого шпику* (з навч. літ.).

ОСА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оса́лити** і **оса́литися.** *Унаслідок осалення змінюється консистенція жиру, підвищується температура плавлення, жир знебарвлюється і набуває сального смаку* (з наук.-попул. літ.); *Для тварин м'ясних порід інтенсивність осалення припадає на період нарощування ваги до 125 кг* (з навч. літ.).

ОСА́ЛИТИ *див.* **оса́лювати.**

ОСА́ЛИТИСЯ *див.* **оса́люватися.**

ОСА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оса́лювати** і **оса́люватися.** *Всі види пижів при виробництві проходять осалювання* (із журн.); *Ступінь осалювання туш із віком свиней поступово збільшувався як по хребту, так і по нижній частині тулуба* (з наук. літ.); *Осалювання молочного жиру відбувається під дією сонячних променів, підвищеної температури, каталізаторів та інших факторів, які викликають насичення жиру киснем, воднем, галоїдами ненасичених жирних кислот* (з наук.-попул. літ.).

ОСА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Покривати що-небудь салом, жиром і т. ін. *Осалювали дядьки пижі, змішуючи яловичий або козячий жир із господарським милом та нагріваючи інгредієнти* (з газ.); *Споряджаючи набої на полювання, Левко не забував і клейтухи осалити* (із журн.).

ОСА́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОСА́ЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Покриватися, обростати салом, жиром (про тварин). *Свині української степової рябої породи витривалі до спеки й холоду, невибагливі до кормів, добре відгодовуються, здатні осалюватися в ранньому віці* (з навч. літ.); *В індивідуальному секторі особливо популярною є аборигенна короткорила свиня, яка добре пристосована до місцевих кормових умов і швидко осалюється* (із журн.).

2. *спец.* Псуватися, втрачаючи первісний вигляд, смак (про харчові жири). *Чим більше міститься в жирах ненасичених кислот, тим жир швидше окиснюється, гіркне, осалюється* (з навч. літ.); *Жир, який осалився, не може бути використаний як харчовий продукт, його використовують тільки з технічною метою* (із журн.).

3. *тільки недок.* Пас. до **оса́лювати.** *Клейтухи переважно осалюються за допомогою тваринного жиру та воску* (із журн.).

ОСАМІ́ТНЕНИЙ *див.* **осамо́тнений.**

ОСАМІ́ТНЕНІСТЬ *див.* **осамо́тненість.**

ОСАМІ́ТНЕННЯ *див.* **осамо́тнення.**

ОСАМІ́ТНЕНО *див.* **осамо́тнено.**

ОСАМІ́ТНИТИ *див.* **осамо́тнювати.**

ОСАМІ́ТНЮВАТИ *див.* **осамо́тнювати.**

ОСАМОТІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осамоті́ти.** *Хлопи .. міркували над тим, що почне старий, осамотілий і напівОдурілий Яць з такими страшенними гріхами* (І. Франко); * Образно. *Обходить Магазаник своє володіння — і ліси, і галявини, і кортунок* [горбик], *де над осамотілими пнями п'янко підсихає нескошена трава, а біля пнів мліє достигла дика полуниця* (М. Стельмах); *Осамотілі липи в вітрі хрипли, сухе проміння пахло сірником* (В. Стус).

ОСАМОТІ́ТИ, ію, ієш, *док.* Стати, залишитися самотнім. *Коли помер старий Свирид, то осамотів Данило* (Ю. Покальчук); *Осамотіла Федора на схилі літ* (із журн.).

ОСАМО́ТНЕНИЙ, ОСАМІ́ТНЕНИЙ, а, е. Який осамотнів, осамітнів. *Перестала* [Анастасія] *враз бути такою осамітненою на світі, а від того стихло почуття страху й зникла схвильованість* (Н. Королева); *На них сиплеться дощ пелюстків, немов благословення матері, що отут десь стоїть заплакана, згорьована, осамітнена, але виряджає дітей на великий подвиг...* (І. Багряний); *Давно вже мали б, здається, податися в вирій і лебеді, але щось їх затримало тут; може, вподобали вони той острів так само, як ці двоє осамотнених людей* (П. Загребельний).

ОСАМО́ТНЕНІСТЬ, ОСАМІ́ТНЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **осамо́тнений, осамі́тнений.** *Це була по своєму радісна осамітненість, коли людина виповнена так своїми планами і завданнями, що на ніщо інше немає у неї місця* (У. Самчук); *Однак Миронові не докучала осамотненість: у густому гаю .. хлопчина знаходив для себе безліч розваг, а теж і друзів* (Р. Іваничук).

ОСАМО́ТНЕННЯ, ОСАМІ́ТНЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **осамо́тнити, осамі́тнити.** *Трохи згодом я почав виразно розуміти її* [гості] *осамітнення* (У. Самчук); *Вона* [літавиця] *не оглядалась за Іваном, напевно, покохавши за час його осамотнення іншого обранця* (Р. Іваничук); *— Тобі загрожує неминучість осамотнення, князю, — сказав він* [дуліб] *роздумливо, тим часом як його кінь ішов голова в голову з буланою високою кобилою* (П. Загребельний).

ОСАМО́ТНЕНО, ОСАМІ́ТНЕНО. Присл. до **осамо́тнений, осамі́тнений.** *Будиночок, що осамітнено, із забитими, засотаними павутинням вікнами стояв на городі, зарослому густо квітами, відкидав спокійну, довгу тінь і мовчав* (У. Самчук); *Могутня ріка ніби зачаїлася, забула про людей, які вічно жили на її безкінечних берегах, несла свої води до моря осамотнено і тужливо* (П. Загребельний).

ОСАМО́ТНИТИ *див.* **осамо́тнювати.**

ОСАМО́ТНІТИ, ію, ієш, *док.* Те саме, що **осамоті́ти.** *Осамотнів Клим. Відпустив вуса, став схожий на Дон Кіхота. Зостались йому лиш дзвони в небі та пам'ять про Химу в душі* (О. Гончар); *На нещастя, дід помер уже тоді, коли в домі залишилися самі жінки, тобто коли всі вони трагічно осамотніли* (Валерій Шевчук).

ОСАМО́ТНЮВАТИ, ОСАМІ́ТНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСАМО́ТНИТИ, ОСАМІ́ТНИТИ,** ню, ниш, *док., розм., кого, що.* Робити самотнім кого-небудь. *Намірився Ізяслав укласти мир з чернігівськими князями, щоб осамотнити остаточно Гліба з його дружиною і прогнати в Суздаль* (П. Загребельний); *Союз Данила з Тевтонським орденом мав на меті осамітнити Литву на випадок війни Галицько-Волинської держави з нею* (з навч. літ.).

ОСАМО́ЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Осамотілий. *Я чулася дуже осамоченою, бо не мала ні з ким про "писання" говорити, про те, що мене займало* (О. Кобилянська).

ОСА́НКА, и, *ж.* Те саме, що **поста́ва** 1. *Його висока постать, сивизна, впевнена мужня осанка справляють враження* (І. Пільгук); *Доки він десь у верхах залагоджував справи, місцеві ковбої відшліфовували благородство осанки, бо кожен з них мріяв повернутися із світового ринку на білому коні переможця* (Н. Околітенко); *Кущисті брови настоятеля смикнулися вгору, владна осанка випрямилася, руки міцно стиснули інкрустованого посоха, якого він привіз з Єрусалима* (О. Ульяненко).

ОСА́ННА, *виг.* 1. *церк.* Молитовний вигук в іудейському й християнському богослужінні, славослів'я стародавніх євреїв і християн. *А ті, що йшли перед Ним* [Ісусом Христом] *і позаду, викрикували: Осанна! Благословенний, хто йде у Господнє Ім'я!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *— О люди! люди! — Чабан якийсь біжить, кричить. — Пророчество Ієремія, Ісаія збулось! збулось! У нас .. месія Родився вчора! — Загуло у Вифлеємі на майдані: — Месія! Ісус! Осанна!* (Т. Шевченко); [В а л е н т:] *Юрба народу незчисленна "Осанна Сину Божому!" кричала* (Леся Українка); * Образно. *Я бачив, як сходив місяць, як море простелило йому під ноги золотий килим, а пальми, замахавши сотнями віял, вітали — "осанна!"* (М. Коцюбинський).

2. *у знач. ім.* **оса́нна,** и, *ж.* Уживається для уславлення кого-, чого-небудь; слава, хвала (у 2 знач.). *Хвиля осанни вихоплюється з собору й котиться над засніженим притишеним містечком* (Р. Іванченко); *Ліва частина площі цвіла жовто-блакитними стягами й здригалася від тисячоголосої осанни* (В. Шкляр); * Образно. *Земля ця — сад у квітах і плодах, Де все злилося в радісній осанні Змаганням творчим* (Є. Плужник).

◊ **Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну** *див.* **співа́ти.**

ОСАТАНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., розм., рідко, кого.* До краю розізлити, роздратувати, розлютити. *Махнула* [Фурія] *швидко до Троянців, Щоб сих Латинських постоянців По-своєму осатанить* (І. Котляревський).

ОСАТАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **осатані́ти.** *Гаврило і Тимко насилу відтягли осатанілого батька* (Григорій Тютюнник); *Осатаніла і озброєна, вона* [кілерка] *перетворилася на страшного ворога* (В. Єшкілєв); *Згори він бачив, як осатанілі в передчутті торжества волоцюги погрожували кулаками похмурому фасадові церкви* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *у знач. прикм.* Який виражає крайню роздратованість, розлюченість. *Всі обличчя* [урядників] *прибрали осатанілий вигляд, усі очі страшенно вирячились* (В. Самійленко); *Листоноша .. напихав собі трави до рота, щоб не стогнати й не проситися, сотник осатанілими очима дивився у вікно* (Ю. Яновський); * Образно. *Тисячі осатанілих скажених вітрів вдираються крізь круглі дірки і мчать угору* (Б. Антоненко-Давидович); // Дикий, розгнузданий, нестримний. *Осатанілий на радощах натовп волає аж до небес* (В. Шкляр).

ОСАТАНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **осатані́лий** 2. *Осатанілість ворогів усе більше вражала жителів містечка* (з газ.).

ОСАТАНІ́ЛО, *розм.* Присл. до **осатані́лий** 2. *— Не вчи мене, скажу тобі! — крикнув він осатаніло... — Не вчи!* (Д. Бедзик); *Тимко .. заливається від сміху, дивлячись, як Марко осатаніло вистрибує на одній нозі і розмахує брилем* (Григорій Тютюнник); *Осатаніло блиснувши очима, Селім-бей мовчки крутнувся* (Б. Левін); *Живі рубалися з останніх сил — осатаніло і люто* (В. Чемерис).

ОСАТАНІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **осатані́ти.** *Денис, облизуючи пальці, з осатанінням гриз старе пожовкле сало* (Григорій Тютюнник); *Більшість відчуває, що насувається розплата за чуже осатаніння... Кажуть, що якось-то буде. Хоча думають не так* (В. Єшкілєв).

ОСАТАНІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **сатані́ти.** *Він так і осатанів, мов його окропом облив* (Номис); *Коли Олекса побачив, що найкращий з його леґенів і любимий друг погиб, — прямо осатанів* (Г. Хоткевич); *Шебеші-бей зовсім осатанів. Того і пильнуйся, як би в гніві у живіт ногою не вдарив, коли чим не догодиш* (Н. Рибак); *Відчувши в руках зброю, а зі зброєю — силу, повстанці немов осатаніли* (Д. Міщенко).

ОСА́ЦВ, *невідм., с.* Скорочення: обов'язкове страхування автоцивільної відповідальності. *Договір страхування ОСАЦВ може укласти як фізична особа, так і компанія (юридична особа), яка експлуатує транспортний засіб* (з мови документів); *Оформлення страхового поліса ОСАЦВ в Україні є необхідною умовою для всіх охочих вільно курсувати українськими дорогами* (із журн.); *Повноцінне впровадження ОСАЦВ є однією з вимог Міжнародного бюро "зеленої карти", повноправним членом якого є Україна* (з газ.).

ОСББ, *невідм., с.* Скорочення: об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. *ОСББ є неприбутковою організацією, яку створено власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для сприяння використанню їхнього власного майна, управління, утримування й використання спільного майна* (з мови документів); *Після державної реєстрації ОСББ треба подати заяву до податкового органу для отримання ОСББ статусу неприбутковості* (із журн.).

ОСВИНЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **освинцюва́ти.** *Із відстійника екстракт пропілену надходить в освинцьований реакційний апарат з турбінною мішалкою, де розбавляється водою* (з навч. літ.); *У цеху кольорових покриттів виготовляють тонколистовий освинцьований прокат у рулонах* (з газ.).

ОСВИНЦЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСВИНЦЮВА́ТИ,** ю́ю, ю́єш, *док., що, спец.* Покривати шаром свинцю. *Чисте залізо протистоїть корозії набагато краще м'якої сталі, проте залізні аноди рекомендують освинцьовувати* (з навч. літ.); *Після кількох операцій необхідно знову освинцювати труби для продовження холодного протягування до необхідного розміру* (з наук.-техн. літ.).

ОСВИНЦЬО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., спец.* 1. Забруднюватися залишками свинцю після пострілу (про ствол зброї). *У перервах між звичайним і електрохімічним чищенням ствол рушниці не встигає освинцьовуватися настільки, щоб неможливо було видалити це звичайними засобами* (з навч. літ.).

2. Пас. до **освинцьо́вувати.** *Сталеві труби освинцьовуються за спеціальними технологіями* (з навч. літ.).

ОСВИНЦЮВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який освинцьовує виріб, вигот. із металу. *Кілька років Марко відпрацював освинцювальником у гарячому цеху* (із журн.); *Професія освинцювальника, постійно зайнятого освинцюванням металевих виробів гарячим способом, є забороненою для жінок* (з газ.).

ОСВИНЦЮВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія за знач. **освинцюва́ти.** *Запропонований спосіб виготовлення гідравлічних рукавів є комбінацією технологічних процесів їх виготовлення способом освинцювання і горизонтального нанесення силового каркаса* (з наук.-техн. літ.).

2. Наліт тонкої плівки на внутрішній поверхні гладкого або нарізного ствола зброї. *Після стрільби кулею у стволі рушниці залишаються нагар від пороху та освинцювання* (Іван Ле); *Сталевий спіральний йорж для видалення освинцювання можна застосовувати тільки для рушниць старих випусків, стволи яких не хромовані* (з навч. літ.).

ОСВИНЦЮВА́ТИ *див.* **освинцьо́вувати.**

ОСВИ́СТАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **освиста́ти.** *Затюкана, освистана процесія рушила з камери* (Я. Качура); *Кілька поліцаїв, що спробували розганяти людей, були відтиснуті і освистані* (М. Олійник); *Він міг сміливо виносити рішення на користь Сичака, не побоюючись, що сьогодні воно буде освистане у залі суду, а завтра розкритиковане у пресі* (В. Хрущак); * Образно. *Набігла довга тінь на пристані, Розбивається об причал, І, різкими гудками освистані, Гонять води за валом вал* (В. Симоненко); // **осви́стано,** *безос. пред. Ґете пізніше зробив Клейстові одну дуже фатальну прислугу, виставивши в Веймарі його "Розбитий дзбан" у такім .. виді, що його — одинокий примір на тій князівській сцені — прилюдно освистано* (І. Франко).

ОСВИСТА́ТИ *див.* **осви́стувати.**

ОСВИ́СТУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осви́стувати** і звуки, утворювані цією дією. *Сьогодні вранці (а не рівно о 9 вечора) найнікчемніший тенор Джельсоміно, .. який щойно повернувся після численних провалів та освистувань у найбільших театрах Європи й Америки, не співатиме у міському театрі* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ОСВИ́СТУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСВИСТА́ТИ,** ищу́, и́щеш, *док., кого, що.* Виражати свистом осуд, незадоволення; обсвистувати. *Ці* [майстри] *теж ніколи не освистують артистів, бо знають, що таке праця* (В. Нестайко); *Тип на цей раз хотів здивувати публіку єврейськими анекдотами, але авдиторія його освистала* (М. Хвильовий); *Годилося б подивитись* [виставу], *що воно таке, міркував обиватель, а коли що й не так, то не гріх і освистати* (Б. Левін); // *перен.* Критикувати кого-, що-небудь різко, насмішкувато. *Нині бізнес, підпорядковуючи всіх і вся своїм вивіреним законам, направляє торгові шляхи в Китай. Скептики можуть освистати це твердження* (з газ.).

ОСВІДО́ВАНИЙ, а, е, *юр.* Дієпр. пас. до **освідува́ти.** *Водій іномарки також був освідований на наявність в організмі наркотичних речовин* (з газ.).

ОСВІДУВА́ННЯ, я, *с., юр.* Дія за знач. **освідува́ти.** *Освідування проводять за постановою слідчого, в якій, крім загальних даних, передбачених ст. 130 КПК, коротко викладають обставини справи, зокрема ті, що зумовили необхідність проведення освідування, зазначають, хто підлягає освідуванню і з якою метою* (з навч. літ.); *Здійснюється проведення періодичного технічного освідування двох пасажирських панорамних ліфтів* (з мови документів); *У Львові запрацював кабінет освідування водіїв на стан алкогольного та наркотичного сп'яніння* (з газ.).

ОСВІДУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що, юр.* Обстежувати підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет. *Потерпілого можна освідувати, якщо про це заявляє клопотання обвинувачений (підозрюваний), захищаючись від звинувачень у вчиненні насильницького злочину, висунутих потерпілим* (з навч. літ.); // Здійснювати експертизу стану технічного або біологічного об'єкта кваліфікованими спеціалістами, уповноваженими на це державними органами. *Освідувати ліфтові кабіни у багатоповерховому будинку.*

ОСВІДЧА́ТИ *див.* **осві́дчувати.**

ОСВІДЧА́ТИСЯ *див.* **осві́дчуватися.**

ОСВІ́ДЧЕННЯ, я, *с.* 1. Признання (в коханні). *Цей потиск, рішучий, пристрасний, безоглядний, здався йому міцнішим за освідчення в коханні, певнішим від заручин, важливішим ніж шлюбний контракт* (Олекса Ізарський); *Гарний, шляхетний* [Владек] .. *говорив про свої почуття. Але Юля немов не чула його палких освідчень* (Р. Іваничук); *Вона, як і кожна дівчина, мріяла про кохання, про гаряче освідчення при місяці, клятви-моління й щирі сльози* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Він ніби докоряв їй, що спізнилась і його примусила чекати, але докори ті звучали, як освідчення* (Ірина Вільде).

2. Звернена до жінки пропозиція чоловіка стати його дружиною. *Князь наважив зробити освідчення панні Софії. Не обійшлося тут без вагання: все ж таке одруження похоже на mésalliance* [мезальянс] (Леся Українка); *Ясно було, що дівчина відтягує відповідь на його освідчення якомога надалі* (А. Головко); *Тетяна Семенівна, прочитавши освідчення, втекла з дому, в чім була* (О. Полторацький); *Після свого невдалого освідчення, отримавши одкоша від дівчини, він надовго втратив рішучість* (В. Малик).

ОСВІ́ДЧИНИ, чин, *мн., діал.* Освідчення. *Панна Рузя .. радо була би згодилася стати його дружиною і з дня на день чекала радісної хвилі освідчин* (І. Франко); — *Освідчин поважного чоловіка не можу прийняти, .. не хочу, щоб моя особа була тягарем для вас* (О. Кобилянська); *Коли оця Туся буде і далі так до ладу думати, то з його освідчин нічого не вийде* (Ірина Вільде).

ОСВІ́ДЧИТИ *див.* **осві́дчувати.**

ОСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* **осві́дчуватися.**

ОСВІ́ДЧУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОСВІДЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСВІ́ДЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого і без прям. дод., діал.* Оповіщати, повідомляти. *Я освідчаю згори, що я не філолог і міг в своїх замітках не в однім похибитися проти виводів* [висновків] *філологічних* (І. Франко); *І освідчать вони* [старши́на міста] *та й скажуть: Руки наші не пролили цієї крові, а очі наші не бачили* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *То вам, панове, правдиво, під сумлінням, кажу і людьми те освідчу* (Л. Костенко).

ОСВІ́ДЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ОСВІДЧА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОСВІ́ДЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Признаватися в коханні. *Ніколи не простить мати тобі того листа, в котрім освідчалася ти мужчині* (О. Кобилянська); *Ганьбою здалося сидіти йому тут, у чужому городі, .. в той час, коли інший безпечно освідчується в коханні молодій, гарній дівчині* (Іван Ле); *Тебе кличуть, тобі освідчуються, тебе бажають, і в усьому цьому, мов слабкий присмак солі, розчинено твій притамований подив* (О. Забужко); — *Ти вирішив освідчитися в коханні?* — *пожартувала я.* — *Пізно* (М. Руденко).

2. Просити у жінки згоди стати дружиною. — *Освідчився* [князь]. *Просив сповістити, коли має бути весілля* (Леся Українка); — *Я, мамо, з Манею Обринською оженюся. Я їй уже освідчився* (О. Кобилянська); *Вийшовши з в'язниці, Немирич освідчився їй листовно, пропонуючи стати його шлюбною дружиною* (Ю. Андрухович).

3. *заст.* Офіційно знайомитися; представлятися. — *Вибачте, будьте ласкаві.* — *Професор Карташов з Петербурга. Маю честь освідчитись,* — *сказав прибулий* (О. Довженко); — *Сказали, ти хотів бачити мене, князя словенів,* — *освідчився в незвичний спосіб.* — *Це я і є, князь Вірагаст* (Д. Міщенко).

ОСВІЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ОСВІ́ЖУВАТИ,** ую, уєш, *недок.*, **ОСВІЖИ́ТИ,** жу́, жи́ш, *док.* 1. *що.* Робити свіжим, чистим. *Легенький вітрець подихає з теплого краю, перебігає з нивки на нивку, живить, освіжає кожну билинку...* (Панас Мирний); *Пройшов невеликий дощ і освіжив листя* (О. Донченко); *Злива освіжила, оновила рослинність — і вона сяяла тепер соковитими різноманітними барвами* (В. Владко); // *безос.* * Образно. *Що тоді робилось у степу! Ніби весняним вітром з-під сонця війнуло, освіжило душу кожному. З піснями, з прапорами ішли селяни .. — Царя скинуто!* (О. Гончар); // Створювати відчуття свіжості, прохолоди. *Йому так легше, вітерець обвиває голову, освіжає її...* (І. Багряний); *Холодний терпкий сік* [грушки] *освіжає уста, до піднебіння пристають дрібні насінинки* (М. Стельмах); *Тут стояв важкий дух застояної води й різкий, терпкий, що трохи освіжав, рогозу* (Ю. Мушкетик); *Рустем вийшов на вулицю, щоб освіжити голову* (М. Коцюбинський); *Русалка мусила часто поринати в воду, щоб освіжити своє палаюче личко* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. *кого.* Знімати з кого-небудь відчуття втоми, відновлювати чиїсь сили, повертати комусь бадьорість. *Живичний запах, що розходився лісом, обіймав і освіжував нас* (О. Кобилянська); *Лісова прохолода освіжала людей і коней* (Григорій Тютюнник); *Свіже нічне повітря вривалося крізь вітрове скло бажаним гостем, освіжало їх* (О. Чорногуз); *Кубок огнистого вина відразу освіжив його, немов розбудив його живу силу до нового життя* (І. Франко); *Холодна вода освіжила в'язальниць, що розпластались у затінку під копами* (К. Гордієнко); *Вода була чиста, крижана, вона гарно освіжила Славка* (О. Бердник).

3. *кого, перен.* Зумовлювати приплив нових духовних сил, наснаги, працездатності; духовно оновлювати, наснажувати. *Бесіди з народом з приводу шукання щастя — ось що освіжувало Сковороду в його роботі* (П. Тичина); *— Ви знаєте, музика так мене освіжає, наче повідкривали вікна й двері в моєму серці і провітрили його травневими вітрами* (О. Сизоненко); *Іноді це так освіжає — знати, що не тільки твої співвітчизники зриваються з котушок, коли мова йде про халяву* (С. Пиркало); *Борис тепер сидів спокійний; розмова освіжила його, вивела .. на живу колію* (І. Франко); *Дуже було б добре, коли б Ви справді зібрались в Гуцульщину. Це освіжило б Вас, Ви могли б там спочити, як ніде* (М. Коцюбинський); *Ці слова освіжили її, струсивши дивний переляк, вона підскочила до вікна й зі злістю смикнула за штору* (Ю. Винничук).

4. *що, перен.* Змінювати, додаючи що-небудь нове (одяг, обстановку і т. ін.). *Освіжити старий вішак допоможуть фантазія, наполегливість та старання* (із журн.); // Робити що-небудь яскравішим, барвистішим. *Блякле осіннє сонце іскорками миготіло на зброї і освіжало одноманітний сірий тон степу і військового строю* (П. Панч); *Гасло на "Фіндіпоші" висіло те ж саме і, залежно від сезону, художник .. освіжав заклик такими яскравими фарбами, що часто одержував зауваження: підбирати тони* (О. Чорногуз); // Вносити зміни, новий, свіжий струмінь у яку-небудь справу. *Життя в Глухові пожвавішало. Зате в самому інституті стало ще нудніше. Почувалося, що все тут потрухло, поцвіло, а як усе це освіжити — не знали* (С. Васильченко); *— А характеристику треба було б освіжити. Бо ця — застара* (В. Діброва); *— Роботи — непочатий край. Ми беремо нову висоту, щоб освіжити сприйняття дійсності* (Любко Дереш); // Відновити інформацію про що-небудь. *Це знайомий тобі матеріал, просто освіжи його в пам'яті* (О. Авраменко).

ОСВІЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ОСВІ́ЖУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.*, **ОСВІЖИ́ТИСЯ,** жу́ся, жи́шся, *док.* 1. Ставати свіжим, прохолодним, чистим. *Повітря все ще не освіжилося і стояло важко та парно під олов'яним небом* (І. Франко); *Випав рясний дощ. Дерева освіжилися, ожили* (М. Томчаній).

2. Знімати з себе відчуття втоми, відновлювати свої сили, повертати собі бадьорість. *Часто доводилось обходити єрики й озерця, де Остап освіжавсь холодною водою та змочував розпалене гарячкою чоло* (М. Коцюбинський); *Після важкої роботи в цеху дуже вже приємно було освіжитися гарячим питвом* (Ю. Смолич); *Доки варилося та смажилося, Софія Петрівна запропонувала гості з дороги освіжитися в баньці* (В. Лис); *Перш за все мушу знайти струмок, де можна хоч трішечки освіжитися* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда); *У літню спеку можна освіжитися прохолодним домашнім лимонадом, коктейлями чи чаями* (з газ.).

3. *перен.* Набиратися нових сил, наснаги, працездатності; духовно оновлюватися, наснажуватися. *Їздив я до Києва, перебув там кілька днів і освіжився* (М. Коцюбинський); *Анекдоти — це невичерпна фольклорна криниця, звідки кожному з нас хотілося напитися, освіжитися, втішитися чи збадьоритися, щоб не зачерствіти душею* (О. Шугай).

4. *тільки недок.* Пас. до **освіжа́ти** 4. *За допомогою відпарювача одяг на вішаках, зокрема сукні й піджаки, обережно розгладжується та освіжається спеціальним розчином* (з мови реклами).

ОСВІЖА́ЮЧЕ. Присл. до **освіжа́ючий.** *Її слова були такі спокійні, свідчили про таку гармонію її душі, що самі одні впливали освіжаюче* (І. Франко); *Освіжаюче діє чай при втомі, сонливості* (з газ.).

ОСВІЖА́ЮЧИЙ, а, е. Який освіжає, зумовлює відчуття свіжості, прохолоди; освіжний. *Весняна гроза завжди несподівана, завжди жадана і завжди освіжаюча* (Ю. Збанацький); *Калинка, зупинившись, задер під освіжаючі струмені дощу обличчя* (А. Дімаров); // Який знімає відчуття втоми, відновлює сили, повертає бадьорість. *Те, що викладав сьогодні Мурашко перед своїми друзями, війнуло на хлопця незвичайною освіжаючою силою* (О. Гончар); *В спеку роблять киселицю: в криничну воду кришать огірки, буряк, цибулю, кріп, тмин, підсолюють і кладуть на сонце. Виходить вітамінне освіжаюче питво* (М. Дочинець); *Освіжаючий холодний душ у розпашіле обличчя саме те, що потрібно, аби прийти до тями* (Г. Вдовиченко).

ОСВІ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **освіжи́ти.** *Кожна пташка, освіжена ранковою прохолодою, заливається .. на всякі голоси* (Панас Мирний); *Освіжений водами Скарбного, сонцем наласканий, неквапно рушив Лобода лісовою стежиною* (О. Гончар); *Заворожений, освіжений вітром вдивляється Густаво в морську далечінь* (М. Руденко); *Зореслав знову рушає в путь, п'ючи повними грудьми освіжене блискавицями повітря* (О. Бердник); *Сама назва міста та його герб, прилаштований на викладеному з цегли прямокутнику, були помітно вимиті та навіть освіжені фарбою* (А. Кокотюха).

2. *у знач. прикм.* Який освіжився (у 2, 3 знач.); бадьорий, повний сил і енергії. *Другого дня я встала здорова, освіжена, весела* (І. Франко); *Серпокрил одягається, освіжений; з найяснішою життєрадісністю споглядає краєвид* (В. Барка).

ОСВІ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **освіжи́ти** і **освіжи́тися.** *Ще наші прабабусі використовували ароматичні пахучі подушечки для освіження повітря в будинку* (із журн.); *Я вірю тому, що чоловікові, крім праці, треба й розривки, освіження* (І. Франко); *Сама того не відаючи, Марта прислужилась до освіження звиклого й нудного подружнього життя своїх сусідів* (В. Підмогильний).

ОСВІЖИ́ТИ *див.* **освіжа́ти.**

ОСВІЖИ́ТИСЯ *див.* **освіжа́тися.**

ОСВІЖНИ́Й, а́, е́. Який освіжає, зумовлює відчуття свіжості, прохолоди. *Приємний, освіжний запах заповнив кімнату* (Б. Левін); *Туалетні освіжні води продавалися у спеціальному відділі супермаркету* (з газ.); // Який знімає відчуття втоми, відновлює сили, повертає бадьорість. *Він забув свою втому, свої безсонні ночі і працював, як після живодайного сну і освіжної ванни* (О. Довженко).

ОСВІ́ЖУВАТИ *див.* **освіжа́ти.**

ОСВІ́ЖУВАТИСЯ *див.* **освіжа́тися.**

ОСВІ́ЖУВАЧ, а, *ч.* Засіб для освіження чого-небудь. *Коли я літала, завжди пильнувала, щоб у вбиральні нашого літака завжди був освіжувач повітря з полуничним запахом* (І. Роздобудько); *Пані Дорота стоїть на порозі .. й оглядає кімнату. Як завжди, страшенно чисто. Як завжди, пахне милом і освіжувачем* (С. Андрухович).

ОСВІ́ЙЧАТИСЯ *див.* **освíйчуватися.**

ОСВІ́ЙЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОСВІ́ЙЧАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., діал.* Освоюватися. *З дивовижною спритністю він* [Паганель] *освійчувався у темряві, не вагаючись ступав на майже невидимі стежки, впевнено обирав напрямок, з якого ні на крок не збочував* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *А сама* [Тетяна] *сміється, очі заблищали: помітно — охоче заспівала б — соромиться. — Ось нехай вона освійчається з вами — почуєте* (С. Васильченко).

ОСВІНУ́ТИ, не́, *док., рідко.* 1. *кого, що.* Освітити, осяяти. *Грім розлігся, залунав, Освінула блискавиця Темінь дику, нічняну* [нічну] (М. Старицький); * Образно. *Шкода було їх* [агітаторів], *шкода було і їхньої справи, яка .. могла загинути і не освінути темних кутків* (Дніпрова Чайка).

2. *безос.* Настати (про день, світанок); розвиднітися. [Г р и ц ь к о:] Як *тільки освіне, до сходу сонця Ми вже повинні рушити в похід* (В. Самійленко).

ОСВІ́ТА, и, *ж.* 1. Сукупність знань, здобутих у процесі навчання. — *Ні, книжкова освіта ще не дає життєвої освіти* (І. Франко); *За освітою лікар, за професією хімік, вона не дуже захоплювалась роботою* (М. Трублаїні); *Гнат самотужки з великими труднощами, а добув собі освіту* (С. Чорнобривець); *Ось коли мені по-справжньому придалася друга, інженерна освіта* (І. Росоховатський); *Рома була вчителькою. Насріднило те, що я за освітою педагог* (Ю. Винничук); *Так він і лишився без будь-якої освіти, хоча читати вмів і любив* (В. Лис); *Тільки після сорока років він зміг заочно здобути освіту і працювати так, як йому призначала доля* (Є. Пашковський); *Раніше Сократ гадав, що зло — це відсутність освіти, моралі і все в житті можна залагодити розумом* (М. Дочинець).

2. Рівень, ступінь знань, здобутих у процесі навчання; освіченість. *З деяких причин .. я не міг скінчити середньої школи, хоч, маючи замір дістатись на університет, систематично доповнив свою освіту* (М. Коцюбинський); *Мене тішить, що вже наші люди зачинають більше думати про власну освіту, а не задовольняються самою казенною наукою, як то було ще недавно* (Леся Українка); *З того, як говорить та чи та людина, можна уявити собі загальний розвиток цієї людини, її освіту й культурний рівень* (Б. Антоненко-Давидович); *— В тебе ж он яка тепер освіта, а ти в наше село? — Освіта ніяка. Всього два курси сільгоспінституту* (П. Загребельний); *Він — бідний селянський хлопець, якому Батьківщина дала все: від освіти до високого становища* (Г. Тарасюк); *Українське духовенство з давнього часу виділяється високою освітою* (з наук.-попул. літ.).

3. Процес навчання. *Коли знов знялась розмова про освіту жінок, Бекір весь стрепенувся і навіть устав* (М. Коцюбинський); *От іспити нарешті скінчилися .. Настав нарешті день, коли можна було довідатися, хто має право на освіту, а хто ні* (Г. Хоткевич); — *Як трошки обживуся, обов'язково візьмуся до заочної освіти* (Ю. Яновський); *Нова, мудра система виховання і освіти людини — оце романтика!* (І. Жиленко); // Система закладів і установ, через які здійснюються ці заходи. *Що юна́ків жде на світі Поза стінами освіти — Шлях легкий чи темна доля* (Я. Щоголів); *Крім секретарства, я завідував відділом мистецтва.., брав участь в роботі організаційного комітету працівників освіти* (О. Довженко).

4. *рідко.* Письменність, грамотність. *Він в школу зирнув, відки, кажуть, біжить між темних освіта й наука* (І. Франко); *Батько теж був трохи грамотний, — учився колись у дяка, — любив у свято сам почитать, поважав у людях освіту* (С. Васильченко).

(1) Ви́ща осві́та — освіта, здобута після закінчення вищого навчального закладу. *Воно якось не пристало навіть людині з вищою освітою .. вірити в сни* (М. Коцюбинський); *На перервах між заняттями усі журилися одним: як це вони, порядні, з вищою освітою і доброю славою, нормальні жінки привселюдно заявлять, що... на всілякій чортівні та чарівництві знаються?* (Г. Тарасюк); *Коваленко Олеся Антонівна, вісімдесятого року народження, має дві закінчені вищі освіти — психологічну і юридичну* (В. Єшкілєв); *Зважаючи на те, що Соня мала закінчену вищу освіту зі східної філософії, вона вміла добре аргументувати свою думку* (Любко Дереш); **(2) Дистанці́йна осві́та** — процес засвоєння знань, що передбачає активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій та мультимедіа. *Дистанційна освіта в Україні розвивається дуже швидко і залишається перспективною формою вищої освіти в державі* (з наук.-попул. літ.); *Навчальні програми курсів дистанційної освіти перед використанням проходять попереднє тестування та апробацію фахівцями-методистами дистанційної освіти* (з навч. літ.); **(3) Зага́льна осві́та** — освіта, що дає знання з багатьох дисциплін без фахової підготовки. — *Зараз іду в бій. А вас забираю з собою рядовими на два тижні. Там ви побачите мою освіту, загальну і військову* (О. Довженко); — *Усі, хто має середню освіту, — загальну чи спеціальну, — а також незакінчену середню... Два кроки вперед!* (Є. Доломан); *Тепер туди* [до коледжу] *набирали юнаків та дівчат, що*

отримали загальну освіту в звичайних школах для звичайних дітей (О. Авраменко); **(4) Класи́чна осві́та** — освіта, заснована на вивченні старогрецької й латинської мов та античної літератури. *Так звану реформовану школу .. палко критикували прихильники класичної освіти* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *У XIX столітті прибічники класичної освіти закликали виховувати передовсім особистість, розуміючи, що це водночас створить передумови для конкретної спеціалізації (і перекваліфікації) у майбутньому* (з наук. літ.); **(5) Музи́чна осві́та** — освіта, здобута після закінчення середніх чи вищих навчальних музичних закладів. *Розрізняють загальну музичну освіту, яка дає знання, уміння й навички в обсязі, потрібному для аматорської діяльності або тільки для сприйняття музики, і фахову музичну освіту, яка готує до професійної роботи (композиторської, виконавської, наукової, педагогічної)* (з наук.-попул. літ.); *Основний шлях одержання музичної освіти — підготовка під керівництвом педагога, найчастіше в навчальному закладі* (з навч. літ.); **(6) Початко́ва осві́та** — освіта, здобута за програмою початкової школи. *Рід його, Максимів, дебелий і живучий, та все то прості люди, ще не мали в більшості навіть початкової освіти* (І. Багряний); *Це була знаменна подія — Клим закінчив чотири класи. Здобув, виходить, початкову освіту* (Я. Гримайло); *З початковою освітою тепер не те що в контору, бригадиром не поставиш* (Б. Харчук); **(7) Серé́дня осві́та** — освіта, здобута після закінчення середньої школи або середнього спеціального навчального закладу. — *Двадцять літ б'юся, як муха в павутинню, щоб дати моєму синові хоч середню освіту, а тепер повинен і думку ту залишити?* (Г. Хоткевич); *Виходить, що середню освіту я дістав уже тоді, коли мені підкочувалося під тридцять літ* (Остап Вишня); *У геологічну експедицію беруть з середньою освітою, і то простим робітником* (Г. Усач); *Здобуваючи середню освіту, він* [П. Яцик] *водночас ходив на лекції з економіки, яку продовжував студіювати, склавши матуральні екзамени* (М. Слабошпицький); *У нього немає закінченої середньої освіти, вже не кажучи про освіту вищу чи пристойну роботу* (Н. Сняданко); **(8) Спеціа́льна осві́та** — освіта (вища або середня), що дає певну спеціальність. *Важко довелось усім, а йому, що не мав спеціальної освіти і необхідних навичок, доставалося вдвічі більше* (Б. Левін); *Ігор не визнавав цього жанру, принаймні коли за нього бралися люди з вищою спеціальною освітою, що прагнули бачити світ очима жінки минулого століття* (Н. Околітенко).

ОСВІТИ́ТИ[1] *див.* **освічувати[1]**.

ОСВІТИ́ТИ[2] *див.* **освічувати[2]**.

ОСВІТИ́ТИСЯ[1] *див.* **освічуватися[1]**.

ОСВІТИ́ТИСЯ[2] *див.* **освічуватися[2]**.

ОСВІ́ТЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **освітли́ти** 1, 2. *Освітлена місяцем шхуна стояла непорушно на водній поверхні* (М. Трублаїні); *Освітлені лише полум'ям вогнища, ці очі вражали своєю чистотою* (В. Владко); *Тільки навколо стола, вкритого жовтою цератою, простір був теплішим, принаймні здавався таким, освітлений старомодною настільною лампою* (А. Любка); *Великий кабінет був яскраво освітлений, заставлений м'якими фотелями, застелений килимами* (І. Багряний); *Фарватер був добре освітлений, але часто бакени забігали кудись убік* (П. Загребельний); *До Теремків їде порожній тролейбус, у його освітленому, ніби акваріум, салоні, лише дві людини* (А. Дністровий); // **освітлено,** *безос. пред. Довгий коридор освітлено двома лойовими свічками* (І. Багряний); *Увесь краєвид було освітлено радісними вогнями* (О. Полторацький); *Підскочив до вікна, що виходило на вулицю, у палісадничок, і побачив, що все освітлено жаскою загравою* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який світиться, має освітлення. *З-за дерев забовванів силует палацу з освітленим квадратом вікна* (Ю. Смолич); *Попереду, неподалік, з'явився освітлений квадрат вікна, і він зітхнув полегшено...* (Василь Шевчук).

3. *перен.* Дієпр. пас. до **освітли́ти** 3, 4. *Один з них, наймолодший, оглянувся назад, в бік України, з тим особливим почуттям.., яке переживають раз у житті юнаки, освітлені високою ідеєю визволення* (О. Довженко); *Здавалося, в минулому залишилась якась порожнеча, хоч і освітлена була проблисками свідомості й болісних шукань* (І. Пільгук); *Коли ж у душу тобі падає ясний промінь і ти відчуваєш це, ти стаєш освітлений тим променем насправді, хоч, може, це звичайна гра твоєї уяви...* (Валерій Шевчук); *Той шлях, освітлений стернями, вмитий духмянком передосінньої ріллі, зріднював хлопчаків* (Є. Пашковський).

4. *спец.* Дієпр. пас. до **освітли́ти** 5. *Для освітленого волосся краще підібрати професійну косметику з натуральними компонентами та живильними оліями, що запобігають тьмяності, ламкості і сухості кінчиків* (з навч. літ.).

ОСВІ́ТЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **освітлений** 2. *Гудіння полум'я було голоснішим і вищим, різкішими стали контрасти освітленості* (М. Дашкієв); *За період навчання в школі кількість хворих на короткозорість зростає у 5 разів. Основною причиною цього є недостатня освітленість навчальних приміщень, неправильна поза при сидінні, дрібний шрифт книжок та неякісний ("блідий") друк* (з наук. літ.).

2. *спец.* Ступінь освітлення якої-небудь поверхні, простору. *Регулювання рівня освітленості можливе завдяки застосуванню вікон різної конструкції, величини та конфігурації* (з наук. літ.); *Освітленість стовбура з певного боку позначається на ширині річних кілець* (з наук.-попул. літ.); *На продуктивність фотосинтезу впливає концентрація вуглекислого газу в повітрі, рівень освітленості, рівень мінерального живлення, забезпечення вологою та інші чинники* (з навч. літ.).

ОСВІ́ТЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **освітли́ти** 1. — *У тебе здорова шкіра, бронзова .. Це в шкірі людини під впливом освітлення відкладається особлива речовина — пігмент, яка і дає відомий усім загар* (О. Гуреїв); — *Якщо ви готові — прогуляємося, поки сонце не сіло й видно без додаткового освітлення* (А. Кокотюха); *Місто здається іграшковим у такому освітленні* (Т. Прохасько); *Апельсини були теплі, мов лампи денного освітлення* (С. Жадан).

2. Світло від якого-небудь джерела. *Місячна ніч перетворила лісові пагорки на чудовиська, які причаєно чекали в сріблястому освітленні місяця* (Панас Мирний); *Підійшов ближче подвір'я і побачив двох людей, що при слабому освітленні ліхтарні порались біля косарки* (Мирослав Ірчан); *Море проміння лилося знадвору, але, пройшовши крізь смарагдові стіни, перетворювалося в м'яке, приємне для ока освітлення* (О. Бердник); *Кав'ярня не мала штучного освітлення, вона живилася світлом, що лилося згори крізь сферичну скляну баню* (В. Дрозд).

3. Технічне обладнання, яке є джерелом світла. *Аврум .. дуже цікавився всякими технічними питаннями. Так, наприклад, він зробив у себе дома ацетиленове освітлення.., захоплювався гальванопластикою* (Г. Хоткевич); *Камера зачиняється герметично, може витримати великий тиск, устаткована телефоном, освітленням і приймає та випускає повітря* (М. Трублаїні); *Микола щільно зачинив двері і знову ввімкнув електричне освітлення від акумуляторів* (В. Кучер); *Штурман на хвилину спинив машину й натиснув на важіль освітлення* (В. Владко); *У кабінеті тхнуло перестиглою хурмою і барахлило освітлення* (Любко Дереш).

4. *спец.* Розподіл світла і тіні на картині, фотознімку і т. ін. *Ми встигли .. розсмішити дівчат-монтажниць, доки прийшов .. майстер і сказав, що негативи вийшли .. належної різкості освітлення* (Ю. Яновський); *— Та треба ж знати, як будувати кадр, як вибирати освітлення і ще багато чого* (В. Нестайко); *Уже перші дослідники творчості Рембрандта звернули увагу на своєрідність уживаного ним освітлення* (з наук. літ.).

5. *перен., рідко.* Те саме, що **ви́світлення.** *Потрібні факти, потрібне їх освітлення і висновки* (С. Васильченко); *Бойко був сильно вражений. Муславський тепер відкрився перед ним зовсім у новому освітленні* (Гео Шкурупій); *Тепер .. він побачив усі події в іншому, більш глибокому освітленні* (О. Гончар); *Постать Б. Грінченка і його місце в українському літературному процесі досі не мали справжнього наукового освітлення* (з наук. літ.).

6. Позбавлення пігментації чого-небудь (волосся, шкіри і т. ін.). *Радикальне освітлення волосся значно змінює його текстуру та робить більш сухим* (із журн.); *Для освітлення шкіри обличчя використовують безліч підручних продуктів і засобів, які завжди є в холодильнику або на городі чи клумбі* (з газ.); *Пігментні плями можна швидко освітлити й вивести перекисом водню* (з мови реклами).

ОСВІТЛИ́ТИ *див.* **освітлювати.**

ОСВІТЛИ́ТИСЯ *див.* **освітлюватися.**

ОСВІ́ТЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який освітлює що-небудь, є джерелом світла. *Увесь час кидав* [противник] *освітлювальні ракети, мабуть, потерпав, що ми зробимо вилазку* (Є. Доломан); *У трипільських житлах під вікном на долівці розташоване підвищення з глини, на якому розпалювали освітлювальний і жертовний вогонь* (з наук. літ.); // Признач. для освітлювання. *Зв'язковий гострим поглядом оббігає кімнату. Фотоапарат на масивному штативі, освітлювальні прилади* (Ю. Яновський); *Другого дня до собору завезено було освітлювальну апаратуру, яку звичайно вживають при кінозйомках* (П. Загребельний); *Його затишна кімната — з освітлювальними лампами та підсвітками, з негативами та позитивами, підвішеними на шворці для просихання — нагадувала вігвам* (О. Шугай).

ОСВІ́ТЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **освітлювати.** *Палубні вахтові не спускають очей з освітлюваного прожекторами корабля* (М. Трублаїні); *Думки його весь час тягнулись .. до переднього краю, де, освітлювана ракетами, готова до штурму, лежить під вогнем піхота* (О. Гончар); *Не стало видно ні кам'яних скель зліва, ні далеких горбів пустині, тільки попереду біліла смужечка кам'янистого шляху, освітлюваного фарами машини* (П. Загребельний); *Мес Летьєрі стояв на баркасі під шквальним вітром, під дощем, освітлюваний блискавками* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *При збільшенні кута падіння освітлювана площа зростає, але кількість теплової енергії залишається постійною* (з навч. літ.); // **освітлювано,** *безос. пред. Стіни замку мерехтіли, ніби їх освітлювано кольористими огнями* (Б. Лепкий); *Гарчав і примовкав маленький динамо-ліхтарик у руці вартового, яким освітлювано всі приготування в далеке плавання Чемпіона* (Ю. Смолич).

ОСВІ́ТЛЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **освітлюваний.** *Екологічне значення освітлюваності характеризується трьома аспектами — тривалістю, інтенсивністю і характером (тобто довжиною хвилі світлового потоку)* (з навч. літ.).

2. *спец.* Ступінь освітлення якої-небудь поверхні, простору; освітленість. *Рівномірність освітлюваності негатива досягається за допомогою конденсора* (з наук. літ.); *За ступенем освітлюваності, організованості фотокадру та іншими ознаками можна відрізнити документальне знімання від інсценізованого* (з наук.-попул. літ.); *Очищення насаджень полуниці від старого листя і вусиків покращує освітлюваність кущів, зменшуючи можливості збудників хвороб і різноманітних шкідників* (із журн.).

ОСВІ́ТЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **освітлювати і освітлюватися.** *У стародавні часи нафту застосовували для опалення приміщень, освітлювання смолоскипами, для світлової сигналізації* (з наук.-попул. літ.); *Ідея розвою та органічного росту мусить присвічувати йому* [історикові літератури] *при освітлюванні матеріалу, і він залюбки звертатиме увагу на такі літературні появи, в яких видно зав'язки та зароди будущих паростей* (І. Франко); *Лимонний сік використовують також для зміцнення і освітлювання нігтів* (з газ.).

ОСВІ́ТЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОСВІТЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОСВІТЛИ́ТИ,** лю, ли́ш, *док.* 1. *кого, що.* Кидаючи проміння світла на кого-, що-небудь, робити його видним. *Ясна ніч. Не чути грому. Не здригається земля. Небо чисте, фіолетом місяць землю освітля* (І. Франко); *Вогонь палахкотів у печі і освітлював хату червоним світлом* (В. Стефаник); *Промінь ліхтарика ковзав по машині і освітлював непорушні постаті солдат у касках* (Григорій Тютюнник); *Через пів хвилини, повівши ліхтариком по палубі, я освітлив лише порожнє місце* (Ю. Яновський); *Промінь сонця освітлив Лізине обличчя* (В. Хрущак); // *що, перен.* Робити жвавим, сяючим, одухотвореним (обличчя, очі і т. ін.), сповнювати радістю, натхненням. *Радісна здогадка освітлює його обличчя* (О. Донченко); *Це було весни тієї, Що один про неї спомин Освітляє нам істоту* (М. Рильський).

2. *що.* Забезпечувати світлом. *Здобувши електричний струм, пустив* [Микита] *його .. гріти парники й освітлювати село* (Ю. Яновський); *Освітливши тепер Василівку, це глухе і відстале село, ми .. створюємо ґрунт в інших селах для майбутньої електрифікації* (Г. Коцюба); *Три жаровні великі тоді встановили в господі, Щоб освітлить її* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *кого, що, перен., рідко.* Те саме, що **висвітлювати** 2. *М. Стельмах мав здатність освітлювати загальновідомі поняття по-новому, тонко, делікатно, і водночас із великою силою пробуджувати в людях усе чисте, хороше* (з навч. літ.); *Цей увесь розділ має освітлити постать мого героя* (Ю. Яновський).

4. *що, перен.* Бути джерелом розуміння чого-небудь; робити ясним, зрозумілим що-небудь. — *Розум бере велику ідею і освітлює її* (В. Підмогильний); — *Вона* [наука], *як сонце, освітлює все: і гарне, і погане* (В. Канівець); *Ця згадка про зброю лежала б там, як спогад далекого дитинства, вона освітлила б і зогріла смерть на самоті та передсмертний останній біль* (Ю. Яновський).

5. *що, спец.* Вилучаючи сторонні домішки, робити світлим, прозорим. *Перед реалізацією вино необхідно освітлити, щоб досягти повної його прозорості й чистоти* (з наук. літ.); // Позбавляючи пігментації, робити світлішим що-небудь (про волосся, шкіру і т. ін.). *Освітлювати шкіру варто з середини осені до середини весни, коли менше ультрафіолету* (із журн.); *Неможливо освітлити волосся, не заподіявши йому шкоди* (з газ.); *Пігментні плями можна швидко освітлити і вивести перекисом водню* (з мови реклами).

ОСВІ́ТЛЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *рідко* **ОСВІТЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОСВІТЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док.* 1. Ставати видним, світлим. *Чим ближче під'їжджали троянівці до заводу, .. тим яскравіше розгоралися і освітлювалися величезні, запорошені вугільною пилюкою вікна* (Григорій Тютюнник); *У спалахах блискавки раз у раз освітлювалась огрядна постать у білім парусиновім костюмі* (О. Гончар); *Закурюю, від сірникового вогника обличчя моє, певно, освітлюється, бо Вічний Студент відразу мене гукає* (А. Дністровий); *Мишуня уявив собі, що він на заводі, ось зараз покрутить хтось вимикача, і освітлиться величезний цех* (Ю. Яновський); *Коли кімната освітлиться, Хінчінбрук одразу ж схопиться за бінокль* (М. Дашкієв); // *перен.* Ставати жвавим, сяючим (про обличчя, очі і т. ін.). *Іноді раптом весь освітлявся* [Кость] *дивною посмішкою і сильно-сильно тулив руку з недокурком до грудей* (В. Винниченко); *Дрібні нервові риси обличчя тремтять і освітлюються щасливим внутрішнім вогнем* (М. Стельмах); *Привітно зиркають з-під навислих сивих брів глибоко запалі очі, дружньою посмішкою освітлюється зморшкувате, пожовкле обличчя* (О. Бердник).

2. Одержувати світло від якого-небудь джерела. *В одному кутку пастухи зробили собі житло, що освітлювалося від квадратового віконця на одну шибку* (В. Барка); *Двісті років тому вечірній Львів освітлювався олійними каганцями в ліхтарях, що мали три шибки і кріпилися до мурів будинків* (Ю. Винничук); *Темні вікна кожної хатки освітлилися сяйвом кількох телевізорів* (Т. Прохасько).

3. *спец.* Ставати світлим, прозорим. *Коли вино в основному освітлиться, роблять перше переливання — зливають з осаду* (з навч. літ.); // Ставати світлішим (про волосся, шкіру і т. ін.). *Позитивні зміни після дарсонвалізації відображаються на зовнішньому вигляді пацієнта: шкіра освітлюється, вирівнюється, зникають висипання* (з газ.).

4. *тільки недок.* Пас. до **освітлювати** 1. *Хата все частіше освітлювалась сяйвом блискавиць, а за хатою то глухо, то поривчасто шуміли дерева* (А. Шиян); *Антоні й Дженні сходили по трапу, що освітлювався прожекторами, останніми* (В. Малик); *Під час вистави в театрі .. освітлювалися тільки розцяцьковані ложі, в яких сиділи наші покровителі* (Р. Іваничук); *Вночі траса не освітлювалася, про перехід не попереджав жоден знак* (Н. Сняданко).

5. *тільки недок., перен., рідко.* Пас. до **освітлювати** 3. *У ній* [книжці] *зачіпаються не релігійні переконання, а тільки освітлюються систематичні наскоки теологів і церкви на чуже для неї поле науки та вільної думки* (І. Франко); *Незначний фактик, який легко зневажити й забути, починав освітлюватися, здобуваючи свій прихований смисл та глузд* (Валерій Шевчук).

ОСВІ́ТЛЮВАЧ, а, *ч.* 1. Особа, що відає освітленням сцени, створенням світлових ефектів і т. ін. *Починається метушня. Обставляють реквізитом декорацію. Освітлювачі совають по долівці апаратуру* (Ю. Яновський); *Обійшлося тільки тим, що освітлювач вкатав мені доброго потиличника і викинув у коридор* (В. Нестайко); *Рябчук усі ці штуки знав, бо сам устиг попрацювати на всіляких таких роботах — укладачем рейок на залізниці, освітлювачем сцени в театрі* (Ю. Андрухович); *Освітлювач загасив лампочку на своїй касці, режисер махнув у повітрі рукою і видав з дудки завершальні позивні програми* (І. Роздобудько).

2. *спец.* Прилад, апарат і т. ін., що є засобом, джерелом освітлення. *У приміщеннях підвищеної небезпеки ураження електричним струмом слід застосовувати освітлювачі з патронами з ізоляційного вологостійкого матеріалу* (з навч. літ.); *Каганець давно вже відслужив свою службу освітлювача* (із журн.).

3. Засіб для освітлення (у 6 знач.) волосся. *Ромашка для волосся — природний освітлювач* (із журн.); *Жовтий колір після фарбування освітлювачем найчастіше з'являється у шатенок і брюнеток* (з газ.).

ОСВІТЛЯ́ТИ *див.* **освітлювати.**

ОСВІТЛЯ́ТИСЯ *див.* **освітлюватися.**

ОСВІ́ТНИЦЬКИЙ, а, е. Те саме, що **освітя́нський.** *Суспільна потреба в освітницькій роботі, що так гостро постала на початку відбудовного періоду, дала вихід їхній* [неокласиків] *філологічній освіченості на полі педагогічної та культурної діяльності* (М. Драй-Хмара); *Влітку 1858 р. починає діяти в столиці імперії Українська громада .. За свою основну мету Громада ставила видавничу та освітницьку діяльність* (І. Дзюба); *Після смерти батька Мліївською садово-городньою станцією керував видатний учений-садівник і сортознавець Володимир Львович Симиренко, котрий продовжив не лише його наукову, а й освітницьку діяльність* (із журн.).

ОСВІ́ТНІЙ, я, є. 1. Стос. до освіти. *Задумує* [І. Франко] *цілий цикл новел, в яких хоче списати всі боки життя простого люду й інтелігенції: відносини економічні, освітні, юридичні, політичні і т. ін.* (М. Коцюбинський); *Їхав до інституту в тій надії, що там поповню свій багаж освітній* (С. Васильченко); *Андрій Венедович .. висловив незадоволення з теперішньої навчальної системи і з того, що від освітніх справ усунено старих, досвідчених педагогів* (В. Підмогильний); *Що там не кажіть про освітній рівень такого громадянина, як Дмитро Череда, але завчене колись у школі він пам'ятає міцно!* (П. Загребельний); // Який поширює освіту, знання. *Не було* [у Дрогобичі] *ані одної порядної кав'ярні, ані реставрації, ані одної публічної бібліотеки, ані одного освітнього товариства* (І. Франко); *Побачивши Юліана, відвернувся, погасив цигарку і зник усередині освітнього закладу* (Г. Пагутяк).

2. *заст., рідко.* Освічений *(див.* **осві́чений**² 1). *Не голосна ти, вбога бандуро, Подруго люба тюрми! Люди освітні вчують похмуро, — Їх не привернемо ми* (П. Грабовський).

Освітній проце́с *див.* **проце́с; Освітній ценз** *див.* **ценз.**

ОСВІТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець з освітології. *Освітологи розглядають освіту як сферу зі складною сегментарною структурою підсистем, що відображають різні напрями життєдіяльності освітньої галузі та її взаємодію з іншими сферами суспільства* (з наук. літ.); *Інтегральний психолог, освітолог, консультант з питань ціннісного діалогу і мирного вирішення конфліктів розповів про виховання високоморальної, духовно розвиненої особистості* (із журн.).

ОСВІТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до освітології. *Освітологічні дослідження завжди мають міждисциплінарний характер, а науковий інструментарій дослідник добирає залежно від мети дослідження* (з наук. літ.); *Найперспективнішим для дослідження освітологічних проблем дослідники вважають синергетичний підхід* (з навч. літ.).

ОСВІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти. *Об'єктом дослідження освітології є сфера освіти в її сталому розвитку* (з наук. літ.); *Освітологія досліджує не процеси стабілізації, а механізми розвитку, виникнення нових освітніх структур за рахунок руйнування старих* (з наук.-попул. літ.).

ОСВІТЯ́НИН, а, *ч.* Той, хто працює в галузі освіти. — *В моєї подруги навіть неприємності були, що на уроці слово "душа" дала учням відміняти. .. На захист необачної мусив стати "Робос", так звалась тоді профспілка освітян* (О. Гончар); *Науковець і освітянин, популяризатор і екскурсовод — усе це уособлюється в одній людині — музейному працівникові* (із журн.); *Яворівщину на всеукраїнському конкурсі держслужбовців представлятимуть освітянин та юрист* (з газ.).

ОСВІТЯ́НКА, и, *ж.* Жін. до **освітя́нин.** *Хотів* [Шукальський] *цинічно пожартувати, однак стримався, з огляду на правильний моральний кодекс ексдружини-освітянки* (Г. Тарасюк); *Освітянка повідомила, що нові підручники вже завезли до шкіл, а вчителів готували заздалегідь до викладання нового предмета* (з газ.).

ОСВІТЯ́НСТВО, а, *с.* 1. Діяльність освітян. *При І. Мазепі активно розвивалось освітянство, культура. Варто лише згадати, що за велінням гетьмана видавались твори української літератури, відроджувалась архітектура, розвивались філософія, теологія, природничі та суспільні науки* (з наук.-попул. літ.); *Приємно, що освітянство в Україні розвивається, особливо в такій важливій сфері, як інформатика* (з газ.).

2. Збірн. до **освітя́нин.** *Освітянство, яке найтонше відчувало камені спотикання й загрози українській державності, завжди ставало на захист найціннішого, оберігаючи наші духовні цінності від агресорів і поневолювачів* (з публіц. літ.); *Аби повернути довіру до української науки, законодавець упровадив термін "академічна доброчесність". Він охоплює етичні норми та принципи, якими має керуватися вітчизняне освітянство* (із журн.).

ОСВІТЯ́НСЬКИЙ, а, е. Стос. до освітянина, освіти (у 3 знач.). *З Климом Гнатовичем Рибальченком вони разом навчались в інституті, .. разом почали трудитись на благородній освітянській ниві* (Ю. Збанацький); *Мені жаль було цю стареньку, яку досі не випхали на пенсію тільки через її особливі заслуги на освітянській ниві* (В. Шкляр); *У цьому місті ще пам'ятали старих і дивакуватих гімназійних професорів — різновид галицького освітянського донкіхотизму* (С. Процюк); *Обсяг освітянської роботи Христини Алчевської вражає* (з газ.).

ОСВІ́ЧЕНИЙ[1], а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **освіти́ти**[1]; освітлений. *Ліси, освічені зверху, світяться наскрізь до самого долу* (І. Нечуй-Левицький); *Світло, що розпливалося згори на веранду, доходило до нас вдолину на сходи слабо, і через те не був майже ніхто з нас цілком освічений* (О. Кобилянська); *Якась темна жіноча постать, освічена світлом одного з двох на ціле місто ліхтарів (другий біля поліції), стояла, нахиливши голову* (В. Винниченко); *До душі зазирає освічене тепле вікно, під ногами пустотливо гоняться рештки гірських вітрів, бавляться, ніби маленькі котики* (У. Самчук); *Вікно, освічене місяцем, повісило на грубку дивну мережку* (Григорій Тютюнник); * Образно. *"Рай і Поступ" мені дуже сподобався, — факти все відомі, але зложені докупи зручно і стисло і освічені ідеєю* (Леся Українка); // **освічено,** *безос. пред. Від бібліотеки до сіней відчинено широкі двері .. Сіни рясно освічено свічками* (Б. Лепкий).

ОСВІ́ЧЕНИЙ[2], а, е. 1. Який має освіту, засвоїв різнобічні знання; розвинений, культурний (у 2 знач.). — *По очах та по виду ще коло Печер я дізналась, що ви не з простих прохачок. Ви людина освічена* (І. Нечуй-Левицький); *У мого приятеля Юрчика Волошина .. батьки дуже освічені* (Л. Смілянський); *Не лише люди вищих кіл, кожен більш-менш освічений житель Петербурга вважав своїм обов'язком на власні очі побачити картину* ["Останній день Помпеї" К. Брюллова] (О. Іваненко); — *Тарасе, ти освічений, ухожий в кола вславлених; тобі потрібна жінка освічена, статечна, знаного якогось роду...* (Василь Шевчук); *Запеклий, сміливий, розумний, освічений — знав* [П. Орлик] *латину, грецьку, французьку, німецьку, польську, шведську й ще кілька мов і розсилав на тих мовах реляції до королів та султанів* (Ю. Мушкетик); *Він* [музикант] *був не кращий за Сідалковського, але не такий освічений, і Мері полюбила його з першого вечора, щоб у наступні не витрачати часу на знайомство* (О. Чорногуз); // Письменний, грамотний. — *В нашім селі весь народ освічений, всі діти вміють читати і писати* (І. Франко); *Освічений боровицький старшина, мабуть, дійшов цього самотужки, ведучи довгими вечорами складні земельні розрахунки...* (Ю. Хорунжий).

2. *у чому, заст.* Обізнаний. [М а г і с т е р:] *Я мушу там з латинського тлумачить, бо в нас не всі освічені в сій мові* (Леся Українка).

ОСВІ́ЧЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **осві́чений**[2] 1. *Я мовчав, зломлений освіченістю Професора* (Ю. Яновський); *Освіта в Марини, як вона каже, три класи з коридором, що ж до брата з його освіченістю, талантами, то Марина його просто боготворить* (О. Гончар); *Лука почуває себе скуто біля сина і з іншої причини. То батькова темнота і простота губиться перед синовою вченістю та освіченістю* (Ю. Мушкетик); *Він, зачарований її освіченістю, ніжним, млосним голосом, просить хоч на хвильку відкрити обличчя, але вона відмовляється зняти маску* (В. Лис); // Високий рівень знань. *Нам треба дбати й про загальний розвиток, про освіченість дітлахів* (Н. Околітенко); *Кожен критик має бути людиною з конкретною освітою й освіченістю, різним ступенем розуміння літературного твору* (з газ.).

ОСВІ́ЧЕННЯ, я, *с., рідко.* Те саме, що **освіта** 2. [О л е с я:] *Мені так не подобається. Що то за життя — без цілі, без напрямку? .. Пригнічує мене переконання, що постерігаю в собі щодень все більший брак освічення* (М. Кропивницький); *Він не був простим вчителем. Освічення народу було спадковою діяльністю його роду* (О. Довженко).

ОСВІ́ЧУВАННЯ, я, *с.* 1. *заст.* Дія за знач. **освічувати**[1]. *Якщо ви зможете створити штучні умови (шляхом освічування), то домашні огірки можна буде вирощувати круглий рік* (із журн.).

2. *рідко.* Дія за знач. **освітлювати** 3. *Я сказав на самім початку сеї статті, що нинішніми часами всякі люди, тямущі і нетямущі, поступовці і назадники, взялися до освічування мужичого життя* (І. Франко).

ОСВІ́ЧУВАТИ[1], ую, уєш, *недок.,* **ОСВІТИ́ТИ,** ічу́, ітиш, *док., кого, що, заст.* Освітлювати (у 1–4 знач.). *І сонце не всі гори освічує, хоча високо ходить* (прислів'я); *Сонце било на Мотрю косим промінням, освічувало її з одного боку* (І. Нечуй-Левицький); *Дві лампи шахтарські, блимаючи, освічували чорні стіни і не менше чорні шахтарські обличчя* (Б. Грінченко); *Сходить місяць і освічує все рівним, прохолодним світлом* (Любко Дереш); *Самі факти такі цікаві, що й освічувати не треба* (М. Коцюбинський); *Хоч відповідальні робітники, звичайно, мають такі ж міцні мовні переконання, як і їхні ставки, хлопець, не вагаючись, погодився їх освічувати* (В. Підмогильний); *Світло з сіней освітило всю її вирівняну, горду, впевнену у своїй силі постать* (В. Винниченко); *Де й дівся його недавній смуток, ув очах зажевріли іскорки одради, похмуре лице освітила легенька усмішка* (Панас Мирний); * Образно. *Те єднання землі і неба щемить у грудях тривогою вічності: людина відчуває себе новонародженою перед красою життя, і сяйво добра освічує їй душу, і в тому сяйві вона бачить себе збоку первозданною, непорочною* (Григорій Тютюнник).

ОСВІ́ЧУВАТИ[2], ую, уєш, *недок.,* **ОСВІТИ́ТИ,** ічу́, ітиш, *док., кого, що, заст.* Дбати про чию-небудь освіту, знання, культуру і т. ін. *Ну, вчителює це він. Чого б кращого? Працюй, освічуй людей. Клади й свою лепту на користь добра світового* (А. Тесленко); // Робити когось освіченим, обізнаним, свідомим; поповнювати чиї-небудь знання, навчати. — *Я пробував освічувати селян, освічувати у всіх питаннях громадського, матеріального і духовного життя* (І. Франко); *Його* [Степана Радченка] *теоретичне знання не зовсім відповідало практичним вимогам тієї установи, де покликаний був освічувати потомлених службовців* (В. Підмогильний).

ОСВІ́ЧУВАТИСЯ[1], уюся, уєшся, *недок.,* **ОСВІТИ́ТИСЯ,** ічу́ся, ітишся, *док., заст.* Освітлюватися. *Світ у її очах закрутився. То чорнів, то освічувався* (Панас Мирний); *Останнє проміння вечірнього сонця жеврило в довгому скляному фонарі* [ліхтарі].., *через котрий освічувалась зала* (І. Нечуй-Левицький); *На морі ціла флотилія човнів, яхт — і все це з берега освічувалося прожекторами* (М. Коцюбинський); *Вся її фігура була темна, наче вирізана з чорного ебонітового дерева, тільки одна голова освічувалася банькатим ліхтарем, котрий бив з вишки, від мертвої води* (О. Ульяненко); *Зима була сніжною і морозною. У містах економили світло, і вулиці не освічувалися* (Т. Прохасько); *Командир лежав .. уже перев'язаний. При наближенні Яреська його безкровне обличчя злегка освітилось кволою втомленою усмішкою* (О. Гончар).

ОСВІ́ЧУВАТИСЯ[2], уюся, уєшся, *недок.,* **ОСВІТИ́ТИСЯ,** ічу́ся, ітишся, *док., заст.* Ставати освіченим, обізнаним, свідомим; навчатися. *Українця автор* [Василь Загоровський] *бачить у тій людині, що освічується і розмовляє українською мовою, живе в системі національних звичаїв і дотримується східної, тобто православної, конфесії* (Василь Шевчук); — *Та й самі вчіться, брати мої! Побачите, що легше буде жити на світі, як освітитесь* (М. Коцюбинський).

ОСВО́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **осво́їти.** *На освоєних землях запровадили спеціальну сівозміну* (з наук. літ.); *Перехідний період вважають закінченим, а сівозміну освоєною, коли всі культури висівають після попередників, які заплановані схемою впроваджуваної сівозміни* (з навч. літ.); *Всупереч його сподіванням, виявилось, що автострада уже була освоєна* (О. Гончар); *Повертався я до Потсдама тим самим, можна сказати, освоєним маршрутом* (О. Шугай); *Головне моє завдання — спростити освоєний у старшинській школі матеріал і дохідливо викласти його стрільцям* (М. Андрусяк); // **осво́єно,** *безос. пред. Під час спорудження газопроводів було освоєно низку технологій трубопровідного будівництва* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм., з ким — чим і без дод., рідко.* Який освоївся з ким-, чим-небудь, призвичаївся до когось, чогось. *Наш війт був ще недавно вибраний, то й не зовсім іще освоєний з панами* (І. Франко).

3. *діал.* Ознайомлений з ким-, чим-небудь. — *Освоєні поверховно з поодинокими галузями наук.., думають* [жінки], *що вони справді доволі озброєні супроти вимог життя* (О. Кобилянська).

4. *діал.* Приручений (про тварин). *Вона, та освоєна сарна, була така мила* (Н. Королева).

ОСВО́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **осво́єний** 1, 3. *Підвищення сільськогосподарської освоєності й розораності земельних угідь істотно знижує екологічну стійкість ландшафтів* (з наук. літ.); *Сільськогосподарська освоєність території призводить до збіднення генетичного фонду рослин і тварин* (з навч. літ.); *Часто при перекладі фразеологічної одиниці доводиться брати до уваги такий параметр фразеологізму, як ступінь звичності, освоєності носіями мови* (з наук. літ.).

ОСВО́ЄННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осво́їти.** *Мене захоплює боротьба людини з природою, освоєння стихійних сил природи* (О. Донченко); *Пропозиції надходили одна за одною, відчувалося, що в міркуваннях про освоєння катера нарада заходить в марудний тупик* (Іван Ле); — *Вони говорили про освоєння світу і про те, що восьминоги можуть допомогти людям* (І. Росоховатський); *Лукас був твердо переконаний, що розум — це одна з енергетичних сфер нашої планети і що людство ще далеке від повного освоєння цього чудесного дару* (П. Загребельний).

ОСВО́ЇТИ *див.* **осво́ювати.**

ОСВО́ЇТИСЯ *див.* **осво́юватися.**

ОСВО́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осво́ювати** 1–3. *Особливо швидко зростала чисельність населення освоюваних земель Причорномор'я і Приазов'я з кінця XVIII ст. до кінця XIX ст.* (з наук. літ.); *Звернення до житій християнських святих розширило тематичне поле і збільшило кількість сюжетів, освоюваних українськими драматургами* (з наук. літ.); *Чим нижчим є обсяг збуту на початково освоюваному ринку, тим менше перешкоджатиме майбутнє зниження цін освоєнню додаткового ринку* (з наук.-попул. літ.).

ОСВО́ЮВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **осво́юваний.** *Сільськогосподарська освоюваність території Уманського району порівняно із земельними фондами області та України є надзвичайно високою* (із журн.); *Освоюваність техніки характеризується ефективністю її використання відповідним персоналом* (з навч. літ.).

ОСВО́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осво́ювати** і **осво́юватися.** *Важливою умовою виживання підприємств у ринковій економіці є постійне вдосконалювання виробництва, освоювання нових видів продукції, створювання нових виробництв* (з наук. літ.).

ОСВО́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСВО́ЇТИ,** о́ю, о́їш, *док.* 1. *що.* Робити придатним для господарського використання. *Тут* [у Заліссі] *молодий господар Мстислав освоював нові землі* (Юліан Опільський); *Освоюючи узбережжя Чорного й Азовського морів, слов'яни відіграли вирішальну роль і в мореплавстві ними* (з наук. літ.); *Вже на третій рік освоїли решту, всю гористу частину острова. Сто двадцять га!* (О. Гончар); // Повністю використовувати, застосовувати. *Колективу новоствореного підприємства не одразу вдалося освоїти асигновані кошти* (із журн.).

2. *що.* Навчатися користуватися чим-небудь. *Я вибрав трофейний кулемет і став освоювати ворожу техніку* (І. Багмут); *Він намагатиметься навчитися щось робити, освоювати трактора і комбайна, його руки з ніжними тонкими пальцями зашкарубнуть і пообдираються* (В. Лис); *Якось у чаті, який Вадим освоїв невдовзі після інтернету, він познайомився з дівчиною, котра подібно до нього змушена була кожен другий вечір просиджувати у своєму офісі* (В. Хрущак); // Навчаючись, оволодівати чим-небудь, підвищуючи свою майстерність, фаховий рівень і т. ін. *Старші брати дивляться на це крізь пальці — новенький добре працює, а малий освоює бізнес* (В. Кожелянко); *Десь на перших днях газетярської роботи вирішив він освоїти фотографію, бо що ж ти за журналіст, коли фотоапарата в руках не тримав* (В. Дрозд); // Налагоджувати виготовлення чого-небудь нового. *Сталося так, що і їм було деякий час не до музеїв: освоювали модель нового жіночого костюма* (В. Козаченко); *Фізики освоїли, здавалося б, цілком неможливу річ: вони наносять на поверхню металу покриття з алмазу* (із журн.).

3. *що.* Глибоко вивчаючи, засвоювати, оволодівати. — *Ну й хто цей добродій, що збирається освоювати світову мудрість?* (Н. Околітенко); *Ми повинні .. освоїти всі досягнення попередніх епох для кіно як мистецтва синтетичного* (О. Довженко); *Стройову ми вже трохи освоїли: навчилися ходити, вітати командирів, на ходу повертатись кругом, не збиваючи при цьому один одного з ніг* (А. Дімаров); *З його лекцій ми добре освоїли, як годувати коня, чистити, кувати, сідлати, управляти ним в бою...* (М. Андрусяк).

4. *кого, діал.* Робити свійським; приручати. — *Турок один кохався у птицях. Умів їх ловити й освоювати* (Б. Лепкий); // Наближати, привертати (до себе). *Борис почав .. ходити до Міхонського. Той зразу мусив освоювати його, добротою і ласкою з'єднати собі його повне довір'я* (І. Франко).

ОСВО́ЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОСВО́ЇТИСЯ,** о́юся, о́їшся, *док.* 1. *з ким — чим і без дод.* Звикати до незнайомого місця, середовища і т. ін.; обвикати. *Згодом, видужавши, поет починає потроху освоюватися зі своїми сусідами "Варварами", особливо гетами, що творили, мабуть, більшість населення Томіди та її околиць* (І. Франко); *Танцюра потроху освоюється з оточенням, стримано кашляє у долоню і глузливо зиркає на Барабаша* (З. Тулуб); *Марта потроху освоюється і сміливіше зиркає на гостей, а як погляди схрещуються, то не ховає очі* (Ю. Винничук); *Ось він, шанс: візьму та й запропоную їй освоюватися тут разом, двом новачкам завжди спокійніше та веселіше* (А. Кокотюха); *Перелетіла* [Оленка], *мов на крилах, у чужу землю, озирнулась навкруги себе, освоїлась...* (П. Куліш); *Щоб допомогти циганці освоїтись в незвичному для неї оточенні, Максим заговорив* (Д. Ткач); // *з чим.* Призвичаюватися до чого-небудь незвичного або неприємного. — *Все в порядку. Освоюємося з невагомістю. Прилади й апаратура діють бездоганно* (В. Владко); *Тамара освоюється з поганим світлом і раптом бачить Женю і Галю* (А. Хижняк); *Панна Теодозя .. неприємно вражала очі своїм чудним лицем. Треба було довго звикати до його* [нього], *щоб з ним освоїтись* (І. Нечуй-Левицький); *Посидівши пару годин у бур'яні.., він освоївся трохи з тим гамором* (І. Франко).

2. *з чим.* Набувати досвіду в чому-небудь, засвоювати певну кількість знань, навичок. *З новим бульдозером Кузьма освоївся ще не зовсім, владарює над ним з горем пополам, але ж таки владарює* (О. Гончар).

3. *тільки недок.* Пас. до **осво́ювати.** *Для науки її історія є путівником з минулого в майбутнє, корисним уроком, що допомагає знаходити нові й оригінальні варіанти вирішення того, що вже відоме й ще непізнане, але вже освоюється* (з навч. літ.); *На новоствореному підприємстві освоювалося нове обладнання, активно впроваджувалися раціоналізаторські ідеї* (з газ.).

ОСВЯТИ́ТИ *див.* **освя́чувати.**

ОСВЯТИ́ТИСЯ *див.* **освя́чуватися.**

ОСВЯ́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **освяти́ти.** *Сухі трави, чорнобривці й мак, освячений на Спаса, — дарують хаті степові пахощі* (Ю. Яновський); *Новим зерном обсипле* [Ясонь] *прочан й хліб освячений по малому шматочку роздасть всьому народові* (Н. Королева); — *Якщо кожну сторінку перегортати ножем, який був освячений дванадцять разів, і посипати так само освяченим маком, то злі сили, які живуть у книзі, не зашкодять* (Ю. Винничук); *Знали* [люди], *що від сьогодні земля не панська, а людська, що народ одбирає її назад, у свою власність. Ниву, освячену працею рук дідів та унуків* (М. Коцюбинський); *Кожен витвір, освячений коханням, дихає глибоко і чисто, позаяк в ідеї його спорудження закладене почуття любові і навіть ніжності до будованого, в яке творець вкладає свою душу* (Ю. Покальчук); // **освя́чено,** *безос. пред. Нараз ударили вгорі у Лаврі дзвони, до них озвалися з усіх церков — квітки та мак освячено* (Василь Шевчук); *За четвертим заходом було освячено і внесено в церкву хрести, посуд, священні книги* (П. Загребельний).

ОСВЯ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **освяти́ти.** *Паламар .. набрав води з потока для освячення* (І. Франко); *Шульга пам'ятав, як ще зовсім малим водила його мати до церкви на причастя, і отакі теплі весняні ночі з хресним ходом і освяченням пасок пам'ятав, хоч все те було ніби вві сні* (П. Загребельний); *Ксьондзи рахують християнські паски при освяченні й позначають їх крейдою та вуглем* (Ю. Мушкетик); *Тепер панотець лише двічі на рік проводить загальне освячення всього замку* (О. Авраменко); *Освячення порядку, в якому живе народ, нація, може пов'язуватися з етнічними традиціями, з історією нації, з релігією* (з наук.-попул. літ.).

ОСВЯ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **освя́чувати.** *Того, хто проспить процедуру освячування верби, після повернення із церкви легенько б'ють свяченими гілками* (з навч. літ.); *Виконуючи завдання освячування, парох повинен турбуватись про те, щоб відправа Божественної Літургії стала осередком і вершиною всього життя християнської спільноти* (з мови документів); *За давньою традицією, церемонія освячування води відбувається під відкритим небом, на берегах річок, струмків, озер* (із журн.).

ОСВЯ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСВЯТИ́ТИ,** ячу́, я́тиш, *док.* 1. *що.* Здійснювати церковний обряд, що символізує очищення чого-небудь від гріховності, надання чому-небудь святості. *Колись ту воду пив Андрій Первозваний і освячував нею скіфські землі* (Р. Іваничук); *Василиха стояла на своєму подвір'ї коло паркана і дивилася, як з неба Божа роса освячує писанку в її грішній руці* (М. Матіос); *Бабця згадувала священника, котрий хресним ходом освячував ікони й уклінних мирян* (Є. Пашковський); *Руйнували, мордували, Церквами топили* [конфедерати]... *А тим часом гайдамаки Ножі освятили* (Т. Шевченко); *Люди одмовлялися брати воду з тої криниці, деякі намагалися, щоб Броски власним коштом освятили закляту криницю* (М. Коцюбинський).

2. *кого, що, перен.* Підносити, звеличувати, облагороджувати кого-, що-небудь. *Він почував у собі вроджену нехіть до брехні й облуди, але виправдувався перед самим собою тим, що ціль освячує способи і що кожна дорога добра, котра до доброго веде* (Б. Лепкий); *Настане день, настане час — І розіллється знов медами Земля, що освятив Тарас Своїми муками-ділами* (М. Рильський); *Всіх імен не освятиш. І віршем про все не сказати* (В. Коротич); *Браття, йдіть у славну путь, Що вам радість освятила* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера).

3. *що.* Скріплювати своїм авторитетом віру в непорушність, закономірність чого-небудь (суспільних відносин, інституцій і т. ін.). *Вигадали* [селяни] *на пострах польському панству сина Ґонти й іменем неіснуючого ватажка освячують пожежі поміщицьких маєтків* (Р. Іваничук).

ОСВЯ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСВЯТИ́ТИСЯ,** ячу́ся, я́тишся, *док.* 1. Ставати святим, освяченим. *Віддай усе, що взяв, — і освятись* (Б. Олійник); *Діти каталися на санчатах та спостерігали за сміливцями, які наважились освятитися в крижаній воді* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **освя́чувати.** — *Освячували церкву! — вкрай здивувався американець. — Хіба тут скрізь отак освячуються церкви? — Я не знаю...* (Є. Гуцало); *Поведінкою Бориса і Гліба, які не підняли руки на старшого брата, освячувалася ідея родового старшинства* (з навч. літ.).

◊ **Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься)** *див.* **вода́; І вода́ відсвя́титься (освя́титься)** *див.* **вода́.**

ОСЕ́, *част., діал.* Оце. — *Осе ж та сама печера, що в ній, кажуть люди, живе змій! — провадив Люлька* (А. Кащенко); — *Осе твоя жона, — сказала Кіно, й сказала таким тоном, наче все, що він досі робив, було дитячою забавкою* (І. Білик); — *Осе так заснулось! — промовив я, почуваючи себе таким бадьорим та дужим, та й почав мерщій вставати* (Панас Мирний); *Осе і все? Ні, вона ще буде вертатись .. Я почекаю* (М. Коцюбинський); *Сказав Ігор до братів і до мужів своїх: "Осе Бог силою своєю наслав на ворогів наших біду, а на нас — честь і славу"* (В. Чемерис).

ОСЕ́ДОК, дку, *ч., діал.* Оселя (у гуцулів). *По далеких горбах самотіли тихі гуцульські оседки* (М. Коцюбинський); *Он, оповита в серпанок, видніється хата. Коло неї оборіг, якась загорода для маржини — то гуцульський оседок* (Г. Хоткевич); *І пішло, і покотилося долами; від оседку до оседку і від городища до городища: обри ідуть!* (Д. Міщенко).

ОСЕЇ́Н, у, *ч., спец.* Органічна азотовмісна речовина — складник кісткової тканини. *Висока міцність кісток забезпечується поєднанням пружності осеїну і твердості мінеральних речовин* (з наук.-попул. літ.); *До складу кісткової тканини входять мінеральні солі, жири, білки, осеїн, екстрактивні речовини* (з навч. літ.).

ОСЕ́Й, ося́, осе́, *займ. вказ., діал.* Оцей. *Я почав марити, як-то осього крутого вузлика, що лихе життя його зав'язало, добродій становий буде розв'язувати?* (Панас Мирний); — *Осі руки, панове, всіх нас годують* (М. Коцюбинський); *Йду до найнижчих, до осих простих людей, несу їм серце розкрите, ум, готовий служити, — а вони не хочуть моїх послуг і мене разом із ними* (Г. Хоткевич); — *Мені повідав осей воїн, — Осмогруд кивнув на Слободана, — що видів тут у наших краях вельми мудрого грека* (І. Білик).

ОСЕ́Л, осла́, *ч.* 1. Свійська в'ючна тварина родини конячих, менша за коня; віслюк. *І шляхом військо, мов гадюки. За герцогинями німота; Хто з соколами на руках, Хто пішки, верхи на ослах* (Т. Шевченко); — *Кричав десь осел. Крик .. бився поміж опунцій, такий же колючий, як вони...* (М. Коцюбинський); *Знає віл свого пана, осел знає ясла свої* (Леся Українка); *З церковної брами виїздили якраз два монахи на ослах* (О. Назарук); — *Я давно говорю про те, що коли осел любить зелену пашу, а її немає, то треба одягти на осла зелені окуляри* (С. Скляренко); *Замовк навіть осел, який кілька ночей поспіль не давав мені заснути, ревучи печально* (С. Андрухович); * У порівн. — *Ти що дивишся на мене, як осел на килим? Хочеш знати, з ким маєш справу?* (О. Сизоненко).

2. *перен., зневажл.* Про нерозумну або вперту людину. *Під час бурхливої сварки жінка згарячу кричить чоловікові: — Скажи мені, чому ти такий осел?* (народний жарт); — *Який я все-таки осел, — подумав біохімік* (В. Підмогильний); // Уживається як лайливе слово. — *Осел ти і більше нічого. Дурень останній* (М. Коцюбинський); *Батько гримітиме на цілу квартиру про олухів, .. оболтусів і ослів, яким він сьогодні виставив одиниці* (Ю. Смолич); — *Старий осел! Скількох воїв утратив! Сам сорому набрався і мені завдав!* (В. Малик); — *Квітів не здогадався принести, осел! Справжнісінький осел! Дівчина ледь помітно посміхнулася, промовчала* (В. Чемерис); — *Ти — тупий осел, Майкле! Ви всі — тупі осли, — він рвучко перехилив чарку. — В неї очі фіолетового кольору...* (І. Роздобудько).

(1) Як (мов, ніби *і т. ін.*) **осе́л,** *зі сл.* д у р н и й, у п е р т и й *і т. ін., ірон., зневажл.* — уперта людина. *В передбанник вдерлись солдати і, зірвавши з нього штани і сорочку, потягли далі, приказуючи: "А йди, чортове опудало, не опирайсь, як осел!"* (І. Сенченко); — *Терпінню моєму настав край. Ви всі тут уперті, як осли. Але я маю на вас добрий засіб* (П. Загребельний).

◊ **(2) Бурида́нів осе́л (віслю́к)** — дуже нерішуча, невпевнена в собі людина. *Буриданів віслюк, як відомо, так і здох із голоду* (Ю. Винничук); *Чіткий сюжет розмило нетрадиційними бажаннями режисера. Він, бідолаха, як буриданів осел, розривається між двома копицями: де ж більше сіна (грошей, слави)?* (з газ.); **(3) Скі́нчений осе́л** — дуже вперта або нерозумна людина; цілковитий дурень. [З а в а д с ь к и й:] *По якого чорта нам до анкети того Цимбальського? Та ж то скінчений осел* (І. Франко).

ОСЕЛЕ́ДЕЦЬ, дця, *ч.* 1. Невелика морська промислова риба родини оселедцевих, яку вживають перев. у засоленому або копченому вигляді. *На столі парувала картопля.., блискотів политий олією оселедець* (М. Руденко); *Цим разом від них* [машин] *погнало таким духом маринованих оселедців, що в носі мені закрутило і я облизався* (М. Вінграновський); *Справді, то був подрібнений пряний оселедець, присипаний цибулькою* (А. Кокотюха); *На тарілці з олією кіт догризав хвоста оселедця й шкодливо ждав миті, щоб шаснути в дверний прочіл надвір* (Є. Пашковський); *Мені про всяк випадок принесли куфайку, бурки, дали буханку хліба й оселедець* (М. Дочинець); *Під здивованим поглядом офіціанта намастила шматок оселедця гірчицею* (І. Роздобудько).

2. Характерна для козаків старовинна чоловіча зачіска у формі довгого пасма волосся на голеній голові. *Запорожці звали ще чуприну оселедцем, бо як вона довга, то теліпається, неначе оселедець* (О. Стороженко); *Корж зупинився на паперті, заправив за ліве вухо чорний, як дьоготь, оселедець* (З. Тулуб); *Козак сидів незворушно, зіжмакавши в кулаці довгого оселедця* (Р. Іваничук); — *Оселедець і вуса роблять тебе якимось небуденним і особливим* (Ю. Андрухович); * У порівн. *Сутеніє, місяць-молодик у небі світиться сивим козацьким оселедцем* (Є. Гуцало).

(1) Си́вий оселе́дець, *заст.* — стара, навчена життєвим досвідом людина. *Діди стоять, понуривши голови .. Довгенько думали сиві оселедці, довгенько один на одного зглядували* [поглядали] (П. Куліш); **Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися)** *див.* **па́нькатися; (2) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **оселе́дців** *(рідко* **селе́дців) [у бо́чці],** *перев. зі сл.* н а б и т и, н а п х а т и *і т. ін.* — дуже багато, надмірно або тісно (про велику кількість людей, перев. у якомусь приміщенні). *На тапчані не було нікого, та зате на помості набито, мов селедців у бочці, якихось людських істот, що .. важко дихають* (І. Франко); — *Погано у нас, Тамаро. Як оселедців, напхали. Тут для шістьох місця мало, а нас тут шістнадцять* (А. Хижняк); *Мені довелося вистояти по свій бюлетень чималеньку чергу: людей було як оселедців у бочці* (О. Забужко).

◊ **Зароби́ти на сіль до оселе́дця** *див.* **заробля́ти.**

ОСЕЛЕ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Посудина довгастої форми з високими бортами для подачі на стіл рибних страв. *Оселедець, заправлений у натуральному вигляді, треба подавати в оселедниці* (з наук.-попул. літ.); *Рибу подали в оселедниці білого кольору з голубою та золотистою смужками* (із журн.); *Найпоширенішими є оселедниці зі скла, кришталю, кераміки й порцеляни* (з газ.).

ОСЕЛЕ́ДЦЕВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **оселе́дець** 1. *Дерев'яною ложкою доходяга починає черпати темну бурду з казанка і по черзі заїдає її то картопляним лушпинням, то хрящем, то оселедцевою головою* (Г. Пагутяк); *Оселедцевий промисел — традиційне заняття людей, що живуть на берегах Північного моря* (з наук.-попул. літ.); // Пригот. із оселедця (у 1 знач.). *Він неохоче колупався виделкою в оселедцевому філе, наповненому цибулею* (С. Пиркало); *Оселедцева паста ідеально смакує в бутербродах, тостах, канапе з білим і особливо житнім хлібом* (з мови реклами).

2. *у знач. ім.* **оселе́дцеві,** вих, *мн.* Родина риб, до якої належать оселедець, кілька, салака і т. ін. *Спочатку про кільку. Певне ж, знаєте, кілька — це маленька промислова рибка з родини оселедцевих* (В. Чемерис); *Оселедцеві живуть переважно в морях і посідають перше місце в рибному промислі* (з наук.-попул. літ.); *Найбільше жиру у стравах, які готують із риби з хрящовим скелетом, а також оселедцевих, кефалі, палтуса, камбали* (з навч. літ.).

ОСЕЛЕДЦЕПОДІ́БНІ, них, *мн.* Ряд костистих промислових риб із сріблястим тілом. *До ряду оселедцеподібних риб входять родина анчоусових і родина оселедцевих* (з наук.-попул. літ.); *Оселедцеподібні мають витягнуте тіло, злегка сплюснуте з боків, темно-синє або зеленувате забарвлення спинки, м'які парні й непарні плавці* (з навч. літ.).

ОСЕЛЕ́ДЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **оселе́дець.** [О к с а н а:] *На закуску буде оселедчик, грибки, вінегрет* (О. Корнійчук); — *Рекомендую, — подав він майорові довгасту мілку тарілочку. — Оселедчик без шкірки. Виключно для вищих чинів* (П. Загребельний); *Завжди ці жінки ускладнюють собі життя. Поставили б пляшку, оселедчик, один-два огірочки — й досить* (О. Чорногуз); *Батюшка вірив у все: у чорних котів, у жінок, у щурів, азбуку, в літературу, горілку, особливо у пісний день так з оселедчиком або смаженим на цибулі криваво-червоним м'ясом* (О. Ульяненко); *Панич узяв за оселедчик чорноголового хлопця, що стояв скраю* (Панас Мирний); *Білі вуса й біла чуприна, що звисала йому аж з-поза лисини тоненьким оселедчиком на чоло, здавалися наклеєними* (І. Білик).

ОСЕЛЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **поселе́нець.** [В а с и л ь:] *То, було, жінки воно* [Запорожжя] *і близько до себе не підпускає, а тепер само зимовниками заводиться, на свої степи оселенців закликає* (Панас Мирний); *Брити й скоти, так само як і первісні оселенці Ірландії, належали до кельтів* (І. Франко).

ОСЕ́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осели́ти.** *Я* [про К. Ф. Мейєра] *родився в Цюриху 12 жовтня 1825 р. Мій рід оселений тут більше вже як 200 літ* (І. Франко); *В того Петра .. був не один брат, а таки семеро, при тому оселені у вельми нещасливий спосіб: по різних кутках села* (Валерій Шевчук); * Образно. *Хмурий будинок, перекраяний коридорами та залами, оселений шептами* (В. Чумак); // **осе́лено,** *безос. пред. В Туреччині оселено їх* [запорожців] *спочатку в Сейменах, потім нарешті позволено заложити кіш на гирлі Дунайському* (М. Грушевський); *Зник* [Батуллі] *до кімнати, де оселено жінку* (Іван Ле); *З дозволу московського уряду утікачів оселено коло Чугуєва, трохи на схід від теперішнього Харкова* (з наук. літ.).

ОСЕ́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осели́ти** і **осели́тися.** *Горожанином краю робить не давність оселення, не земля, не капітал, а тільки почуття солідарності з народними ідеалами та праця для їх здійснення* (І. Франко); *В якійсь розшарпаній книжці я, наприклад, вичитав, як став дичавіти один чоловік, що покинув місто..: крайньою межею здичавіння виявилося оселення того городянина у степах, там він став орати, сіяти землю і навіть мастити свої чоботи дьогтем* (М. Стельмах).

ОСЕ́ЛЕЦЬ, льця, *ч., діал.* Поселенець. *Сусіда пана ловчого курського якийсь пан Волошиновський, давній оселець тутешній, розшифровує це просто: — Мабуть, знову вчуємо скоро за опришків* (Г. Хоткевич); *До списку осельців Харкової слободи Остапа Біду "з жінкою, тещею та малою дитиною (сином)" буде записано пізніше* (В. Чемерис).

ОСЕЛИ́ТИ *див.* **оселя́ти.**

ОСЕЛИ́ТИСЯ *див.* **оселя́тися.**

ОСЕ́ЛИЩЕ, а, *с.* 1. *рідко.* Місце поселення. *Виходять* [люди] *на лани раніш, як це робили на старім оселищі.., готуються до передпосівного поливу* (Іван Ле); *Мирне й спокійне плем'я густо розкинуло свої оселища по берегах ріки, яка нижче стольного града Новгорода-Сіверського розливалась широко, як море* (Р. Іванченко).

2. *заст.* Селище (у 1 знач.). [К і н д р а т:] *Нехай живуть* [січовики], *то наші вартові .. Як ті ченці, що світу відреклися, Так і вони зреклись утіх сім'ї І на межі оселищ християнських Самі себе на службу прирекли* (В. Самійленко); *У Харкові нетяги й заснували своє оселище із сяк-так зліплених халупок, мазанок, землянок чи куренів* (В. Чемерис).

ОСЕ́ЛЬКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **осе́ля.** *Все село здавалося якимсь садом-гаєм, що серед його побудовано було оті маленькі людські осельки* (Б. Грінченко).

ОСЕ́ЛЬНИК, а, *ч., діал.* Поселенець. *Хлібороба заступає вершник. Мирного осельника — войовник* (В. Домонтович); *І жаль мені Тіфона стоголового, Печери Кілікійської осельника* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

ОСЕ́ЛЬНЯ, і, *ж., діал.* Гусениця. *Щоб садовина родила, щоб осельня не об'їдала* (Сл. Б. Грінченка); * Образно. *Данько десь чув, що діти разом з хлібом об'їдають і мудрість батьків. Явтухова ж осельня здатна обнести і не таке дерево, як Фабіян* (В. Земляк); * У порівн. *Наш довженний санітарний потяг посувався лінивою осельнею* (Олесь Досвітній).

ОСЕ́ЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач **осе́лювати** 2. *Друга половина першого тисячоліття перед Різдвом — це століття інтенсивного росту хліборобства, розвитку хатнього промислу, ремесла, збільшення кількості населення, поступового оселювання України* (В. Домонтович).

ОСЕ́ЛЮВАТИ *див.* **оселя́ти.**

ОСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* **оселя́тися.**

ОСЕ́ЛЯ, і, *ж.* 1. Житловий будинок разом із двором, господарськими будівлями і городом; дворище, садиба (у 1 знач.). *На вигоні понад балкою .. росло кілька груш і берестів: видко було, що колись була тут оселя* (О. Стороженко); *На вулиці, під самими ворітьми, знявся над колодязем новий журавель, немов сторожив вхід до оселі* (М. Коцюбинський); *На світі білому єдине, як і дніпрова течія, домашнє вогнище родинне, оселя наша і сім'я* (Д. Білоус); *Видно було, що це оселя мірошника, бо на сніданок їм подали все борошняне: вареники, галушки, гречаники, потапці* (В. Шкляр); *Вона там, моя люба батьківщина, моя маленька оселя, моя фазендочка, садочок мій, номерний знак* (Ю. Іздрик); // *чого, заст.* Сукупність будівель, що мають певне призначення. *Крик нестямний .. знявся і ламав своїм гуком оселю вокзалу* (Панас Мирний).

2. Приміщення для проживання людей; житло. *Андрій підійшов до хати. Крива, похилена халупка .. стояла поміж закинутих, з забитими вікнами осель, колись побудованих фабрикою для робітників* (М. Коцюбинський); *Часто Юрій з Онисею або Лукою бували в оселях селян, де було завжди напівтемно і вогко, наче не люди тут жили, а худоба* (П. Кочура); *Здовж шляху, справа й зліва, ростуть нові оселі* (У. Самчук); *Стир спромігся врятувати свою родину, бо оселя його стояла на околиці села, аж на узліссі* (Ю. Покальчук); * Образно. *Поцілував* [Ґонта синів], *перехрестив, Покрив, засипає: — Спочивайте, сини мої, В глибокій оселі!.. Без васильків і без рути Спочивайте, діти* (Т. Шевченко); // Місце поселення живих істот взагалі. — *Славно підняли бджолину оселю, — каже* [дідові] *Максим. — А чому вічко вулика на схід повинно дивитись?* (М. Стельмах).

3. *діал.* Селище, поселення. — *То з піль люди, то — пільці... — Так від тих слів і пішла перша назва оселі — Топільче* (з переказу); *Стародавнє село Тухля — се була велика гірська оселя з двома чи трьома чималими присілками* (І. Франко).

ОСЕЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оселя́ти** і **оселя́тися.** *Розповідають, що через 10–15 років після свого оселяння пан запропонував побудувати церкву для селян і костьол для себе* (з газ.).

ОСЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *рідко* **ОСЕ́ЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОСЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док.* 1. *кого, що.* Розміщувати для проживання; поселяти (у 1 знач.). — *Дуже добре, що у вас тут є вільна кімната. Я в ній оселяю вашого старого батька* (В. Собко); *Далі оселяю тебе у своїх родичів, люди вони добрі, й з тебе комірного не візьмуть* (Н. Околітенко); *Біля фортець оселював Вітовт бояр з обов'язком нести військову службу, татар та й інших людей* (з наук.-попул. літ.); *Тітка Валя оселила бабусю в тій самій кімнаті, де спала Анна-Марія* (І. Роздобудько); // *що, рідко.* Давати, відводити місце під що-небудь. — *Будуть у нас книжки і вчителі, але нема де оселити нашу школу* (З. Тулуб).

2. *що, рідко.* Те саме, що **заселя́ти.** *Де той народ, що, мов працьовита комашня, оселяв колись родючу землю?* (М. Коцюбинський); *Гарний триповерховий будинок, що виходив на вулицю, оселяла поважна публіка, яка вже мала стале місце в житті й була забезпечена* (Б. Антоненко-Давидович); *Є сторона — Гесперійською греки її прозивають .. Люд енотрійський її оселив* (М. Зеров, пер. з тв. Вергілія).

ОСЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *рідко* **ОСЕ́ЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОСЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док.* 1. Обирати собі де-небудь постійне місце проживання; поселятися, осідати (у 4 знач.). — *Воробця нема, то яке ж я маю право боронити кому іншому оселюватися в його хаті?* (І. Франко); *Трипільці при виборі місця для своїх селищ не потребували ізолюватись від околишнього простору, оселюватись на відрубних горбах, відокремлюватись ровами й валами* (В. Домонтович); *Мати з Настусею оселились на прожиття в Парижі* (І. Нечуй-Левицький); *Хоча у кабінеті мого діда була канапа, я вирішив оселитися там, де до мене не жив іще ніхто* (Любко Дереш); // Залишатися на деякий час жити де-небудь, у кого-небудь. — *Оселяйтеся в мене, матроси* (В. Кучер); *Оселився я у Горького, який нізащо не хотів мене пускати до готелю* (М. Коцюбинський).

2. Розміщуватися, гніздитися де-небудь. *Кроти піднімалися з підземних нір аж до кам'яних плит підлоги, а лилики* [кажани], *що оселяються під дахом, вважали за непотрібне спати вдень* (Т. Прохасько); *Потім у мушлі знову хтось оселиться, а мушлі байдуже, хто в ній мешкатиме, вона кожному обіцятиме безсмертя* (В. Дрозд); *Весна щодня по краплі вливала в душу надію — сонцем і свіжим вітром, зеленим паростком, .. лелеками, які оселилися на стовпі біля жовтої порожньої хати* (Люко Дашвар).

3. *перен.* З'являтися, виникати (про почуття, настрій і т. ін.). *Остання надія розтанула, важке передчуття владно оселилося в грудях* (Ю. Збанацький); *Вона помітно схудла, стала вразливішою. В ясних оченятах оселилася постійна задума* (М. Олійник); *У його душі справді оселилася тверда впевненість: усе вийде, усе буде добре, він головою ручається за близьких йому людей, а значить, порятує їх* (А. Кокотюха); *Після смерті батька якесь дивне заціпеніння оселилося в серці Прокопа* (В. Лис).

ОСЕ́НИЦЯ, і, *ж., діал.* Гусениця. *На рейках стояв сивий від паморозі ешелон.., схожий на осеницю* (П. Панч); * У порівн. *Едіса загорнули в широкий заморський плащ.., як велику осеницю* (М. Рудь).

ОСЕНІ́ТИ, іє, *недок., поет.* 1. *безос.* Починатися, наставати (про осінь). *Осеніє, сумерк в полі стернями блукає, серце тужить і співає, спокою не має* (Уляна Кравченко); *Осеніє, і виноград по балках давно здичавів* (Є. Пашковський).

2. Ставати осіннім. *Вийде, вийде він у поле, осеніє неба муть* (В. Сосюра); *Дивлюсь у вікно. Бо знову осеніє моє халеп'янське літо* (І. Жиленко).

ОСЕРДЕ́ЧЕНИЙ, а, е, *рідко.* Який виражає почуття сердечності, душевності; перейнятий сердечністю, душевністю. *Всі, хто говорить про Ейзенштейна, починають звичайно з якихось схвильованих "осердечених" думок, фраз* (О. Довженко); *Теоретичні розміркування Г. С. Сковороди пов'язані з ідеєю створення "осердеченої філософії", однією з граней якої буде естетико-художнє пізнання світу* (з навч. літ.).

ОСЕ́РДИТИ, джу, диш, *док., кого, рідко.* Те саме, що **розсе́рдити.** *І не пробуйте згадувати про Тихона, коли не хочете осердить старого пастуха* (К. Гордієнко).

ОСЕ́РДИТИСЯ, джуся, дишся, *док., рідко.* Те саме, що **розсе́рдитися.** *Василь ще дужче осердився* (Ю. Федькович); *Пильно вдивилася* [мати] *в обличчя Славка, Завважила по нім, що він осердився* (Л. Мартович); *Голова осердився* (К. Гордієнко); — *Не переймайся. Третяк сьогодні осердився, а завтра помилує* (Р. Андріяшик).

ОСЕ́РДЯ, я, *с.* 1. Основна внутрішня частина деяких приладів, апаратів, виробів і т. ін. *Осердя ланцюжка прикрашав великий діамант* (В. Лис); *Для виготовлення осердь котушок і магнітопроводів часто застосовують суміш феромагнітних порошків із діелектриками, спресовану під великими тиском і при високій температурі в монолітну масу* (з наук. літ.); *Ферит використовують для виготовлення осердь електромагнітів у різних галузях техніки* (з наук.-попул. літ.); // Внутрішня частина чого-небудь. *Богдан подав .. відстрочку. Військовий .. прочитав. Після цього мовчки взяв гранчастий олівець з червоним осердям і за мить товста червона смуга лягла навскіс через увесь бланк* (О. Гончар); — *Моє прізвище,* — *учитель зводить довгий, сухий палець,* — *на кінчику осердя вашого олівця. Торкніться тим олівцем зошита* — *і прізвище ляже на папір* (Є. Доломан); *Дров на всю зиму хватить, внук минулої осені горішину зрізав і порубав, осердя дерева було міцне* (Є. Пашковський); * Образно. *Коли ж утрачаєш* [душу], *то нібито вийняли з тебе осердя* (П. Загребельний); // *перен.* Осередок (у 1 знач.); центр чого-небудь. *Запорожжя починало бути осердям бунтів проти царів,* — *скільки не клянись їм у добробній вірності!* (Г. Колісник); *Посеред парцели, яку я відвів під сад, росла самотиною висока сосниця з голим стовбуром і кучерявою шапчиною крони. Вона й стала осердям мого саду* (М. Дочинець).

2. *рідко.* Основа суцвіття і супліддя деяких рослин. *Лапате листя і білі з жовтим осердям квіти латаття непорушно лежали на воді, наче намальовані...* (І. Багмут); *На свіжому зволоженому осерді* [кукурудзи] *серед порожніх комірок вощаного кольору блиснула зернина* (І. Волошин).

3. *анат.* Серозний замкнутий мішок, в якому розташоване серце; перикард. *Серозне осердя має дві пластинки: пристінкову і нутрощеву* (з наук. літ.); *Осердя формою нагадує косо зрізаний конус, основа якого щільно зрощена із сухожилковим центром діафрагми, а верхівка доходить до рівня кута груднини* (з навч. літ.).

ОСЕРЕ́ДДЯ, я, *с., розм.* Те саме, що **осере́док** 1, 2, 4. — *Я залишуся в Галичі, щоб бути в осередді свого князівства, де матиму змогу черпати сили для себе і для допомоги вам та іншим містам...* (В. Малик); *На свято, осереддям якого є місто Росток, з'їжджається багато учасників, політичних, державних діячів* (О. Шугай); *Завжди перебуваючи в осередді уваги, Штукенгайзен ніколи не зловживав нею* (Любко Дереш); *Запашний дух осереддя* [лісу] *баламутить душу, роздає, роздима легені* (К. Гордієнко); — *Ви бачили коли-небудь таку квіточку польову, що зветься ромашка? У неї білі пелюстки й жовте осереддя* (П. Загребельний).

ОСЕРЕ́ДКО́ВИЙ, а, е. 1. Який міститься в середній, центральній частині чого-небудь; середній (у 1 знач.). *Подруги спустилися в осередковий льох, що містився під самою церквою* (М. Старицький); *Мандрує* [Дмитро] *далі від осередкових земель — на південний схід* (В. Барка); *Твердиню земну розділила Мудра Творцева рука на п'ять поясів розмаїтих: Осередковий — гарячий.., Крайні укриті снігами* (М. Зеров, пер. з тв. Овідія); // Основний, центральний. *Його постать була осередковою постаттю на всіх тих малюнках, що малювала йому розпалена фантазія* (Б. Грінченко).

2. Прикм. до **осере́док** 2. *Пройшли вже часи пустоти осередкового життя. Прийшла пора великих задач, глибокої роботи* (І. Багряний); *Осередкові збори банку поставили питання про доцільність її перебування на директорській посаді* (із журн.).

ОСЕРЕ́ДКО́ВО, *присл.* В окремих місцях. *В умовах достатнього зволоження ґрунту личинки коваликів осередково завдаватимуть шкоди просапним та овочевим культурам* (із журн.).

ОСЕРЕ́ДНІЙ, я, є, *заст.* Середній. *Раптом схопився* [Леонід Семенович] *з ліжка і одкинув обидві половинки осередньої віконниці* (І. Нечуй-Левицький); *Осередній дворик .. засаджений квітками, кущами і невисокими деревами* (Леся Українка); *Раб першого ґатунку прагне зберегти своє "я", а другого — мати того "я" не потребує. У цьому ряді я був, очевидно, рабом ґатунку осереднього, але не нейтрального* (Валерій Шевчук).

ОСЕРЕ́ДОК, дку, *ч.* 1. Місце зосередження чого-небудь; центр. *Село Велика Писарівка на Сумщині здавна відоме було етнографам та фольклористам як значний осередок кобзарства* (І. Волошин); *У XIX столітті в Україні формуються головні осередки народної кераміки, кожному з яких притаманний свій оригінальний стиль декоративного оздоблення керамічних виробів* (з наук.-попул. літ.); // Центральний, вузловий пункт чого-небудь. *Усі її розпалені думки крутилися тепер круг одного осередку: їй усе здавалося, що вона гасить пожежу* (Б. Грінченко); *Підтримуючи радіозв'язок з бригадами, Зоя мовби стає на деякий час тим*

осередком, де схрещуються розбурхані пристрасті багатьох розпалених працею людей (О. Гончар); *Фургон з пасажирами й харчами становив осередок валки, її рухливу фортецю* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Місце зародження, виникнення, джерело поширення чого-небудь. *В Острозі близько 1576 року князь Острозький і заснував школу, що була навчальним закладом вищого рівня, визнаним осередком культури та освіти в тодішній Україні, мала навіть свою власну друкарню* (В. Чемерис); *Люди, можна сказати, з ніг збилися! Шукають вас по всіх усюдах, а ви собі пляж біля колишнього осередку культури влаштували!* (Люко Дашвар); *Софійський собор був осередком, звідки поширювалася по країні та за її межами висока культура східних слов'ян* (з наук. літ.).

2. Основа, з якої розвивається, виростає, поширюється що-небудь. *Братство завжди гуртувалося навколо монастиря чи то церкви, що була його центром і осередком* (З. Тулуб); // Особа або група людей, навколо яких зосереджується яка-небудь діяльність. *Душею тої зброївні, тої могучої .. сили, осередком веселої та працьовитої компанії .. був сам коваль торський* (І. Франко); *Хто тільки не бував у них! .. Але основний осередок складали з десяток найближчих місцевих знайомих Дорошенкових* (А. Головко); *Професор С. П. Бевзенко зробив кафедру української мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова не лише навчальним, а й дослідницьким осередком* (з наук.-попул. літ.); // Організаційна одиниця, що є частиною якого-небудь великого об'єднання. *Була при осередкові невеличка боївка, стрільці якої виконували охоронні та інші функції* (М. Андрусяк); // Первинна організація якого-небудь товариства, спілки і т. ін. *Закликав* [товариш Микола] *поширювати свою роботу в школі і в селі, учитися, набирати членів, поширити в селі осередок допомоги авіації* (С. Васильченко); — *Це наш секретар осередку*, — *відрекомендував Павлусь* (О. Донченко); — *Очолюю в нашому комітеті первинний осередок товариства української мови. До речі, вірша недавно написав!* (Ю. Андрухович).

3. *рідко.* Те саме, що **середо́вище.** *Ся пісня .. уводить нас в осередок бажань та симпатій тодішніх освічених русинів* (І. Франко); *Я брав навмисне "об'єктивні" теми, ніби з історії або з чужого мені соціального осередку* (Леся Українка).

4. Центральна частина чого-небудь; середина. *Вона була в стрічках, в розкішному вінку з червоних та жовтих рож з золотими осередками* (І. Нечуй-Левицький); *Стоячи в осередку своєї землі, він більше почув, ніж подумав, що нікому її не оддасть* (М. Коцюбинський); *Місяць стояв півколом в осередку неба й наповнював сяйвом світ, мов наливав у темно-блакитну чару сріблястої, прохолодженої води* (Н. Королева); // Внутрішня частина чого-небудь (дерева, плоду і т. ін.). *Осередок стовбура дерева; Осередок яблука.*

5. Місто, населений пункт, що має адміністративне, промислове, культурне і т. ін. значення для якоїсь місцевості, країни. — *Ви знаєте, що наше місто.., як усі малі й великі осередки нашої республіки, буяє літературним життям* (Я. Качура); *Місто Коломия здавна було осередком українського Покуття. Здавна у місті видавались українські часописи, книги. Край має свої культурні і мистецькі традиції* (Т. Масенко); *На увагу дослідників побуту міського населення заслуговує місто Дрогобич — один з найбільших економічних осередків Підкарпаття в XVII–XVIII ст.* (з наук. літ.); // *рідко.* Центральна частина країни, місцевості, населеного пункту; центр. *Ярмарок правдивий не тут, не в осередку містечка, а за містом, на торговищі* (І. Нечуй-Левицький); *Передмістя мають характер села; осередок виглядає мов збірка мурованих коршем* [корчем] (І. Франко); *Всі троє поминули осередок міста й вийшли на другу околицю, рідко заселену, з густими садами, з широким майданом* (М. Івченко).

6. *фізл.* Те саме, що **центр** 7. *Я помилився, вважаючи, що коли людина забуває про щось, то вона зовсім викидає це з осередку пам'яті, вивільняючи її для нового вантажу* (І. Росоховатський); *Замість одного чи трьох нервових осередків гусениця має дванадцять* (Ю. Винничук).

7. *діал.* Оселя. *Часто осередки в горах гуцули обгороджують високим тином* (із журн.).

ОСЕРЕ́ДОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **осере́док** 2, 4. *У Сурамі є ще один осередочок українства — школа імені української письменниці Лесі Українки* (із журн.); *Між уликами зеленіла трава, синіли сині дзвоники, показуючи свої ясні осередочки* (І. Нечуй-Левицький); *Жакліна мовчки перевірила кожний осередочок клемника в електрошафі .. Вона знайшла місце, де пробивав електрострум* (І. Муратов); *У тісті склянкою треба вирізати круглі коржики, потім чаркою у кожному вичавити осередочок, щоб вироби були схожі на бублички* (з навч. літ.).

ОСЕСИМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **вісесиметри́чний.** *У дисертації здійснено розрахунок аеродинамічних характеристик надзвукових оперених осесиметричних тіл обертання* (з наук. літ.); *Важливим завданням інженерів була розробка методу оцінки конструкційної міцності й довговічності осесиметричних елементів технологічних та енергетичних машин, які експлуатуються при високій температурі* (з наук.-попул. літ.).

ОСЕСИМЕТРИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **осесиметри́чний.** *Колесо відцентрового компресора моделюється набором кінцевих елементів, тому не є переконливим припущення про осесиметричність його напруженого стану* (з наук. літ.).

ОСЕ́Т, у, *ч., діал.* Осот. *Стебла стоять високі та рівні, жовті і гладкі між зеленим листям повійки, полетиці, осету та іншого бур'яну* (І. Франко).

ОСЕТЕ́Р, тра́, *ч.* Велика промислова риба родини осетрових, цінна своїм м'ясом та ікрою. *Жінки й підлітки спритно вихоплювали з петель шпичкуватих осетрів* (З. Тулуб); *Козак ще пам'ятав, як рибалки ловили в Дніпрі величезних дивних осетрів, вишукану стерлядь, двометрових сомів* (П. Загребельний); *Я навіть чув стукіт коліс, він тривав довго, мабуть, проїхали чумаки, везли осетрів з Дону або сіль з Криму, або оковиту з Києва, або крам з Бара* (Ю. Мушкетик); *У самому Кальміусі стільки коропів та осетрів (іншу рибу й до уваги не брали), що уловом однієї тоні можна було всю слободу нагодувати!* (В. Чемерис).

ОСЕТИ́Н *див.* **осети́ни.**

ОСЕТИ́НИ, ів, *мн. (одн.* **осети́н,** а, *ч.;* **осети́нка,** и, *ж.).* Народ, що становить основне населення Республіки Північної Осетії (Аланії) у складі Російської Федерації, а також Цхінвальського регіону Грузії; представники цього народу. — *От слухайте: лезгин, грузин, калмик, туркмен, осетин. Чуєте, як гостро, як вільно звучить усе це?* (М. Хвильовий); *Вона* [Аліса] *була з Кавказу. Осетинка* (У. Самчук); *Він чудово знав цього молодого осетина* (Ю. Бедзик); *Висо-*

кий сержант, осетин, красивий і злий, в старому напрасованому мундирі з розірваною по шві матнею зашмоняв [відшукав] *у мого супутника ту нещасну троячку і віддав начальникові конвою* (В. Рубан); *В юному віці Тамара вийшла заміж за лейтенанта авіації, осетина за походженням* (С. Жадан); *У транспорті були татари, грузини, осетини, черкеси, мордвини та калмики* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОСЕТИ́НКА *див.* **осети́ни.**

ОСЕТИ́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **осети́ни.** *На Кавказі й досі єсть нарід осетинський — се потомки тих степових народів, загнані в гори іншими народами* (М. Грушевський); *Андрій від служби пам'ятав декілька осетинських слів* (Є. Пашковський); *Лінгвістам удалося встановити, що мова скіфів була іранською, а спадкоємцями її виявилися осетинський народ і осетинська мова* (з наук. літ.); *Саме від Олексія Хостнаєва Степан Васильченко почув і записав для українських дітей осетинські казки, щоб і їх вразити буйною вигадливістю* (з навч. літ.).

ОСЕТРИ́НА, и, *ж.* Осетрове м'ясо. — *Стоїть мед, вино, горілка — частуйся, Лежить риба осетрина — годуйся* (з народної пісні); *Голодні бурлаки уплітали свіжу щуку, осетрину й білугу на всі заставки* (І. Нечуй-Левицький); — *Їли ми тоді шашлики з осетрини на свіжій сметані і з житнім печеним хлібом на листочку лопушка...* (О. Чорногуз); *Осетрина в оливковій олії лежала поряд із пирогами, які були начинені вимоченим у гранатовому соці* [соку] *м'ясом тлустих карасів* (В. Лис).

ОСЕТРИ́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **осетри́на.** *Осетриновий присмак;* // Пригот. із осетрини. *Офіціант у червоній чумарці .. підносить оладки з чорною ікрою, осетриновий шашлик* (В. Шкляр).

ОСЕТРО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **осете́р.** — *Це не та ікра, — втрутився вже я, — тобто не з осетрових риб, а з синіх баклажанів* (П. Загребельний); *Одягнений у вимочену в осетровому відварі сорочку та шкіряні штани, він чистив рибу й скрушно зітхав* (Ю. Мушкетик); // Пригот. з м'яса осетра. *Антін Андрійович вирядив гінців до всіх військових гардів на Бугу .. з наказом приставити до Коша осетрових баликів .. та іншої рибної продукції* (С. Добровольський); *Добре жерлася і чорна ікра, і осетровий балик запорізький, і смажені в сметані карасі, і юшка із стерляді* (Ю. Логвин).

2. *у знач. ім.* **осетро́ві,** вих, *мн.* Родина риб ряду осетроподібних, до якої належать осетер, білуга, севрюга, стерлядь та інші цінні породи. *За будовою скелета риб поділяють на хрящових (осетрові й міногові) та костистих (усі інші види риб)* (з наук.-попул. літ.); *Тіло осетрових веретеноподібне, передня частина голови витягнута в подовжене рило* (з навч. літ.).

ОСЕТРОПОДІ́БНІ, них, *мн.* Ряд риб, для яких характерна особлива будова: довге рило, рот із вусиками (розташований на нижньому боці голови), асиметричний плавець, у верхній лопаті якого розміщується частина хребта. *Вислоніс є представником ряду осетроподібних і характеризується відмінною гастрономічною якістю та виходом понад 60 % м'яса від маси тіла, відсутністю луски і дрібних кісток* (з газ.).

ОСИ́ДІТИСЯ, джуся, дишся, *док., діал.* Засидітися (у 1 знач.). *Параска і геть-то осиділася у кумів, аж опівночі пішла вже додому* (Панас Мирний).

ОСИ́КА, и, *ж.* Листяне дерево родини вербових; тополя тремтяча. *Шелестить осика тонким листом* (Марко Вовчок); *Там лист осик у вічному танку Тремтить, і поривається, і лине У височінь* (М. Рильський); *Слідком за кедрами пнулися велетенські осики та інші листаті гіганти, що, бувши нижчі за кедри, творили другий ярус* (І. Багряний); *Осика стояла як осика — з живою корою, з розлогими гілками, з дрібним листом, яке і без вітру стиха тріпотіло* (В. Близнець); *Осики лист каро-зелений тремтить на вітрі і тремтить* (В. Стус); *Від річкової судоми тремтіли найменші листки на осиках* (Є. Пашковський); * У порівн. *Канцелярист дрижав, як осика, ломився у колінах, голова в рамена влазила, царські слова придавлювали його, коли б міг, під землю вліз би* (Б. Лепкий); — *Що з тобою: трусить, мов осикою? — засміявся Маркіян* (Р. Федорів); // Кілок, палиця з цього дерева. [Л е в:] *Я, небоже, знаю, як з чим і коло чого обійтися: де хрест покласти, де осику вбити, де просто тричі плюнути, та й годі* (Леся Українка); // Деревина цього дерева. — *Це мій друг вирізав лелеку із осики, а я вкрав його. — Ви вкрали? — жахнувся я. — А що було робити? Продати він не хотів, так я тихцем за лелеку — і в мішок* (М. Стельмах); *Ще кажуть, що осику не можна брати на будівництво дому, бо від хвороб уся родина тремтітиме день і ніч, як це дерево* (М. Дочинець).

◊ **За день (на одній оси́ці) не переві́шаєш** *див.* **переві́шувати**[2]; **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **оси́ка на ві́трі,** *зі сл.* т р е м т і т и, з а т р е м т і т и *і т. ін.* — дуже сильно. *Гнат затремтів увесь, як осика на вітрі* (М. Коцюбинський).

ОСИ́КОВИЙ, а, е. Прикм. до **оси́ка.** *Козячий кожух, осикові дрова, — готова біда* (Номис); *Пан Мілько затрусився, як осиковий лист восени* (Л. Мартович); *Над водою гірко і п'янко пахло осиковими сережками, вербовими котиками* (М. Стельмах); *Раптом його погляд упав на велику кучугуру снігу, поверх якої стримів дуплистий осиковий окоренок* (В. Малик); // Зробл. з осикової деревини, осики. *Як осиковим кіллям отих упирів, так хотять* [хочуть] *забуттям вас прибити* (Леся Українка); *Жодна відьма, ані чортиця, ані упириця, ні інша нечисть не залізуть уночі до корови й не зіп'ють її молоко, коли у дворі є осиковий прут* (М. Матіос); *Щовечора я обсипав свій закутень сіллю, освяченим натільним хрестиком накреслював круг себе коло і держав під рукою нагострений осиковий кіл* (М. Дочинець).

◊ **Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу]** *див.* **вбива́ти**[1]; **До оси́кового кілка́** *див.* **кіло́к.**

ОСИ́ЛИТИ *див.* **оси́лювати.**

ОСИ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСИ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.* 1. *що.* Переборювати, долати що-небудь (перешкоду, труднощі і т. ін.). *Бачив її* [дружину] *і знайшов, що їй покращало; прийшла вже в себе зовсім; тільки коли-не-коли обізветься її тяжка хвороба, та вона вже її осилює...* (І. Пільгук); // *кого, що.* Перемагати в боротьбі. *Порада волхва виявилася аж надто несподіваною чи злякався тих, що стояли за спиною волхва, що одному доведеться осилювати всіх?* (Д. Міщенко); *Парубок схопив Степана за груди. Одну хвилю вони борюкались, не осиливши один одного* (М. Івченко); *Щоб собаки не заважали, вони* [вовки] *душили їх ще більше, ніж овець. Не могли осилити тільки Бруса* (П. Панч); // *що і без прям. дод.* Перемагати, пересилювати в собі які-небудь

почуття. [К а р п о:] *Хоч і несила* [перебути розлучення], *а мусиш силкуватись.* [Д о м а х а:] *А як не осилю, і та боротьба штовхне мене в кручу або на гілляку?* (М. Кропивницький); *Удача, слава самі знайдуть, з ким поділитись радістю, а горе, сум .. осилиш сам* (Василь Шевчук); *Ковтнувши повітря, надовго пірнувши, там, під водою, осилила* [водяна курочка] *ще один переляк* (Є. Пашковський).

2. *що.* Справлятися з чим-небудь, що вимагає певних зусиль. *Патлатюк, доки осилював слово, спочатку мемекав, мов ягня* (П. Панч); *— Шановним панам можу порадити не напрягатись через літературу, яку не можете чи не хочеться осилювати* (І. Карпа); *— У вас, молодших, стане сил і за себе, і за мене все осилити* (Ю. Бедзик); *Одначе мені не вірилося, що дядько осилить таку працю — він належить до людей, які більше говорять, аніж роблять* (Валерій Шевчук); *Спершу я міркував про підкоп, але твердь земляну не осилив би* (М. Дочинець); // Переборюючи труднощі, оволодівати, опановувати чим-небудь; освоювати. *Він осилював її* [науку] *з усією пристрастю своєї впертої натури* (С. Чорнобривець); *Федір Кабанець старався до сьомого поту, осилював балалайку* (Ю. Збанацький); *Він вже осилив два курси, тепер залишався останній, найважчий* (В. Собко); *Лексикону злодійського я не осилив, бо не мав до того тяги* (М. Андрусяк); // Пересуваючись у просторі, долати якийсь відрізок шляху. *До перевозу Йонеску було кілометрів із п'ять, може, біля десяти. До ранку їх можна було легко осилити* (Ю. Смолич); *Чомусь сьогодні трудно скорялися йому спіральні сходи, й, коли осилив, важко упав-присів на ліжко й заплющив очі* (Василь Шевчук).

3. *кого.* Серйозно турбувати, завдавати прикрощів; змагати, мучити (про фізичний біль, страждання). *Інколи, як лютий біль Осилював його* [Каїна], *він, мов безумний, Гнав геть її* [сестру] *від себе* (І. Франко).

ОСИ́НА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **оси́ка.** *Нема вже осини, нема запахів горілого бараболиння, нема шелесту кукурудзяного листу і розцілованих барвистих яблунь* (У. Самчук); *Для виготовлення ящикової тари використовують хвойні та листяні породи, а для фанерних ящиків — фанеру з берези, бука, вільхи, осини, сосни* (з навч. літ.).

◊ **(1) Оси́на тобі (йому́, їй** *і т. ін.)* — уживається як недобре побажання, прагнення позбутися кого-, чого-небудь, здебільшого нечистої сили. *— Старий, жонатий та буде цілувати? Цур йому! пек йому! осина йому! — і червоніючи, як той сап'янець, Горпина реготалася* (Панас Мирний); *Приїжджаю просто церкви, дивлюся, стоїть хтось серед дороги, дивиться. — Тьфу, осина тобі, маро! — погадав я собі* (І. Франко).

ОСИ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осини́ти.** *Знову перед очима, як тільки з лісу виїхали, постало диво Києва. Скільки б не під'їжджав до нього по цій дорозі, щоразу дух захоплює ця широчінь, цей простір, осинений Дніпром і небом* (Василь Шевчук).

ОСИ́НИЙ, а, е. Прикм. до **оса́.** *— Добре стукнув, наволоч. Губи так розпухли, наче осиного жала скуштували* (О. Донченко); *Як розбуджені осині рої, гули в кишлаках правовірні мусульмани* (Іван Ле); *Та посмішечка, тонка, наче осине жальце, хитра й прихована, заграла в правому куточку його вуст* (Б. Харчук); *Зарікались більш не пуляти болотяними шибалками в лобове скло, не підбирати заслинені недокурки за порогом вагарні, .. ловити тільки злюче осине плем'я на мішках із-під цукру* (Є. Пашковський); // Такий, як у оси. *Важливою умовою для отримання ідеальної фігури з осиною талією є правильне харчування* (з газ.).

◊ **Оси́не (о́сяче, во́вче** *і т. ін.)* **гніздо́ (кубло́)** *див.* **гніздо́.**

ОСИНИ́ТИ, иню́, и́ниш, *що, розм., рідко.* Док. до **сини́ти** 1. *Ми давали ниток осинити* (Сл. Б. Грінченка).

ОСИ́ННИК, у, *ч., рідко.* Те саме, що **осичня́к.** *Ворон кинув оком убік, на осинник, що рябів віддаля* (В. Дрозд).

ОСИ́НОВИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **оси́на.** *— Ми йому дамо каші, — шепнув він Андрієві, багатозначно стискуючи осинового дрюка* (М. Трублаїні); *Щоб упирі перестали шкодити людям, їх убивали осиновими кілками в серце або срібною заговореною кулею* (із журн.).

О́СИП[1], у, *ч., іст.* Зернова данина. *Мужики повинні були платити панам десятину від усього: з зерна пани брали, перед великими празниками, тричі на рік, осип* (І. Нечуй-Левицький); *На ґрунтах .. сиділи його піддані, які справляли за це панщину, платили чинш, подимне, .. осип* (П. Панч); *Петро Ярош платив подать нарівні з чиншовою шляхтою і ще давав осипу від вола по корцеві жита* (М. Стельмах).

О́СИП[2], у, *ч.* 1. *рідко.* Дія за знач. **осипа́тися;** осипання. *Новий вибух уриває розмову, Дем'ян припадає до ґрунту.., і коли шурхіт осипу осколків вщухає, гукає знову* (Ю. Смолич).

2. *геол.* Те саме, що **оси́пище.** *Незабаром хлопці підійшли до піскуватого осипу, що спускався з гори і вкривав дно річки чистим зеленуватим піском* (І. Багмут); *В жорстоких осипах застигли гори* (В. Мисик); *Гумм невтомно крокував і крокував печерними осипами, а ноги тренованого агента вже боліли від перевтоми* (В. Єшкілєв).

3. *мисл.* Розсіювання, розкидання (дробу) по якійсь площині. *Що значить якнайкращий бій у рушниці? Це значить, щоб вона била різко, щоб осип дробу був рівномірний* (Остап Вишня).

ОСИ́ПАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оси́пати.** *Знати козацьку хату..: Вона соломою не покрита, Приспою не осипана* (з думи); *Княгиня зняла з грудей шпильку, осипану самоцвітами, і оддала Щуці* (О. Стороженко); *Кожен біля нього почувався осипаним увагою, наче пелюстками ружі* (Любко Дереш); // **оси́пано,** *безос. пред. Приблизно в 364 р. до імператорського двору запрошено ритора Авсонія, якого осипано щедротами* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який осипався, опав (про листя, плоди і т. ін.). *Каміння пожовкло від осипаної фої* [хвої] (Г. Хоткевич); *Подекуди на панських полях чорніли полукіпки, а біля них зеленіла осипана пашниця* (М. Стельмах); *Я хотів би писати .. листи на біло-рожевих пелюстках на осипаних і на тих, що розів'ються завтра* (І. Калинець).

ОСИПА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осипа́ти** і **осипа́тися.** *Головна особливість фестивалю — осипання всіх сухою фарбою на щастя* (з газ.); *Обвалювання та осипання стінок свердловини є основним ускладненням, яке трапляється в процесі буріння нафтових і газових свердловин* (з наук. літ.); *Частину кукурудзи збиратимуть узимку, що призведе до втрат через полягання рослин, відламування качанів, осипання зерна* (з газ.).

ОСИ́ПАТИ *див.* **осипа́ти.**

ОСИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСИ́ПАТИ,** плю, плеш; *мн.* оси́плють; *док., кого, що.* Те саме, що **обсипа́ти** 1, 3, 4. *Давид крутив віялку. Рвав вітер, осипав половою, порошив очі* (А. Головко); *Оце коли налітає пілот обпилювати наші плантації, то маю стояти йому за маяка. Аби не лишав огріхів, аби осипав наші буряки рівненько* (О. Гончар); *Сумує тернина і, немов слізьми, осипає засмучену пару своїм білим цвітом* (С. Васильченко); *Навіть коли був малим, не осипала Данька ласками так, як оце нині* (О. Гончар); *Селянин одвернувся, .. занокав на́ коня, осипав його докорами* (Ю. Збанацький); *Вони* [нейлонові ялинки] .. *не осипають глицю на підлогу* (І. Муратов); *Дівчина задумано погладила пухнасті котики, а вони осипали на руку і землю холод краплин* (М. Стельмах); * Образно. *Місяць різав тополі турецьким ятаганом, і вони осипали на сонні хати голубу імличку* (Григорій Тютюнник); * У порівн. *Воно* [сонце] .. *обдало їх хвилями блискучого світу, наче гарячим золотим дощем осипало* (Панас Мирний); // *безос., розм.* Те саме, що **обсипа́ти** 6. *Враз помічаю його спину, й мені стає страшно: її осипало невеликими темними плямками* (А. Дністровий).

(1) Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / **оси́пати (обда́ти, покри́ти** *і т. ін.)* **поцілу́нками** *кого, що* — гаряче цілувати. *Тільки ловила* [мати] *діток коло себе, схоплювала та й поцілунками всипала та усе голосніш ридала* (Марко Вовчок); — *Не плачте! — лепетала вона своїм нетвердим язичком і обдавала уперед вже матір поцілунками* (Панас Мирний); — *Може, й голова злетить к чорту... — Не дай Боже! Що ти говориш? — жахалася Орися, пригортаючи до себе його кучмату голову та покриваючи її поцілунками* (Григорій Тютюнник); *Вона .. притиснула до грудей Павлика, осипаючи його поцілунками і сльозами* (М. Стельмах); *Ніжно взяв* [козак] *її голівку шкарубкими, мозолистими руками, осипав обличчя поцілунками. — Златко! Люба моя!* (В. Малик); — *Кохана? Ти сказав: кохана? Замість відповіді Філіп покрив поцілунками її лице та руки* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **[Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні]** *див.* **обсипа́ти; [Аж] [як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти)** *див.* **обсипа́ти; Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма)** *див.* **обсипа́ти.**

ОСИ́ПАТИСЯ *див.* **осипа́тися.**

ОСИПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОСИ́ПАТИСЯ,** плюся, плешся; *мн.* оси́плються; *док.* 1. Те саме, що **обсипа́тися** 1–3. *І розказують, і плачуть* [січовики] .. *Як Кирило з старшинами Пудром* [пудрою] *осипались І в цариці, мов собаки, Патинки лизали* (Т. Шевченко); *Тільки на полудень осипався берег і дуже його попідмивало бистриною ріки Підпольної* (О. Стороженко); *Снаряди і міни, як вихор комет, Від них осипалась траншея ця бідна...* (І. Нехода); *Восени шумів-шумів ліс по-осінньому. Осипалося листя, пішли дощі, холоди* (А. Головко); *Мій знайомий каштан осипався з одного боку: половина — в яскравій осінній позолоті, друга — гола-голісінька* (А. Михайленко); // Мати властивість легко губити своє насіння, плоди на час дозрівання (про рослини). *Суттєва перевага спельти — вона не осипається, не вилягає при достатньому живленні й великих опадах, стійка до багатьох хвороб* (із журн.).

2. *тільки 3 ос.* Спадати донизу дрібними частинками. *Шибки під молотками осипалися з вікон, як з дерева цвіт* (М. Коцюбинський); *Вода іскрилась, осипаючись з весел* (Ю. Смолич); *Навіть шерхання снігу, що де-не-де осипався з гілок, окутувало його новими хвилями переляку* (М. Стельмах); *Разом з іржею з кришки осипався і пил від засохлої фарби* (І. Роздобудько).

ОСИ́ПИЩЕ, а, *с., геол.* Нагромадження уламків гірських порід біля підніжжя та на схилах гір, урвищ; осип *(див.* **о́сип**[2] 2). *У процесі руйнування скель на схилах накопичуються уламки гірських порід, утворюючи осипища* (з навч. літ.).

ОСИ́ПЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **оси́пнути.** *Він страшно осиплим голосом співав пісень* (М. Йогансен); *Імла насувається млосна, мов сік плодів екзотичних, незвиклих, і бачиш вже вістря осикових пік, і чуєш осиплий чийсь виклик* (Ю. Іздрик).

ОСИ́ПЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **оси́плий;** охриплість. *Потрапляння вмісту шлунка в стравохід і далі в глотку може провокувати кашель і осиплість голосу* (із журн.).

ОСИ́ПЛО, *рідко.* Присл. до **оси́плий;** охрипло. *Заснув і цей, хоч довго ще вві сні варнякав щось і бурмотів осипло: набрався десь бідняга, аж опух* (П. Тичина).

ОСИПНИ́Й, а́, е́, *геол.* Стос. до осипу *(див.* **о́сип**[2] 2), пов'язаний із ним. *Екскавація гірських порід та корисних копалин відкритим способом спричиняє зсувні, обвальні, осипні, ерозійні процеси* (з наук. літ.); *До власне гравітаційних належать обвальні, осипні, а також зсувні схили* (з наук. літ.).

ОСИ́ПНУТИ, ну, неш, *док., рідко.* Те саме, що **охри́пнути.** *Голос може осипнути, навіть якщо мало говорити на роботі. Ларингіт, фарингіт тощо виникає через запалення в горлі, крик, стрес чи переїзд у місцевість із сухішим кліматом* (із журн.).

ОСИРОТИ́ТИ, очу́, оти́ш, *кого.* Док. до **сироти́ти.** *Війна осиротила її, все ж лишивши їй двоє найрідніших людей: діда Овсія і Живана* (В. Земляк); *І сорока років не протягнув* [чоловік], *завчасу осиротивши малих дітей* (М. Сиротюк); // Позбавити кого-небудь близької, рідної людини. — *О сину! світ моїх очей! Чи я ж тебе на те родила, Щоб згинув ти од злих людей? Щоб ти мене — стару, слабую .. На вічний вік осиротив* (І. Котляревський); — *Невже ти дозволиш, щоб мене було піддано тортурам?.. Згадай Хатче... Вона була тобі за сестру .. Невже ти хочеш осиротити її?..* (В. Малик); // Зробити кого-небудь самотнім, одиноким, відібравши, відірвавши близьку або рідну людину. — *А вража дочко! ти мене осиротила! Мій Василь од мене одцурався!* (Марко Вовчок); — *Варвар, деспот, антихрист! украв мою дочку! осиротив мене навіки! — крикнула вона диким істеричним голосом* (І. Нечуй-Левицький); // *кого, що.* Покинути, залишити кого- або що-небудь. *Якова узяли уже до прийому, та Йосип перемінив. Не побоявся осиротити своїх, щоб заступити собою других* (Панас Мирний); *Я думаю про квіти нетривалі — Краси твоєї швидкоплинний цвіт, — Невже судилось їм в років проваллі Загинути, осиротивши світ?* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОСИРОТИ́ТИСЯ, очу́ся, оти́шся, *док., рідко.* Те саме, що **осироті́ти** 1. *Андрій Семенович осиротився, без дружини і дітей живе* (І. Цюпа).

ОСИРОТІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **осироті́ти.** *Вона без міри любила й жаліла свого єдиного, рано осиротілого онука* (В. Козаченко); *Саливон, котрий, лишившися в Мирославі без усіх трьох синів-соколів, осиротілий, зразу підупав і постарів* (О. Ільченко); *Важко переступаючи по сипкому піску.., Орест Кіндратович брів углиб острівця, самотній, осиротілий* (І. Волошин); // *у знач. ім.* **осиротілі,** лих, *мн.* Ті, що стали сиротами, осиротіли. *Далі не стало вже старих, дурних та осиротілих, прийшлося вибирати з таких, що їм не хотілося вмирати* (І. Франко).

2. *у знач. прикм., перен.* Забутий, покинутий. *Аркуш стоїть, давно полишений, осиротілий...* (Василь Шевчук); *Іван .. на стіні побачив осиротілу скрипку* (І. Чендей); // Безлюдний, пустий. *На спустілих коліях кілька навантажених і стільки ж порожніх платформ. Усе покинуте, осиротіле* (Іван Ле); *Тихий, осиротілий двір Оксани, повз який Середі довелось іти, ще більше пригнітив його* (Д. Бедзик); *Темнокоричневими клаптями стеляться на обрії осиротілі гайки, хутірці...* (М. Олійник); *Ми прийшли на осиротілий пляж, де, крім нас, ще сидів самотній дідок* (А. Дністровий).

ОСИРОТІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **осиротілий.** *В його по-старечому вже осклілі очі заглянуло високе небо і не побачило там нічого, крім осиротілості* (М. Слабошпицький); *Всі буйні цвіти, плекані лише її рукою, .. схоронилися в своїй осиротілості в моїй тихій кімнаті* (О. Кобилянська).

ОСИРОТІ́ЛО. Присл. до **осироті́лий** 2. *Осиротіло виглядав між дерев облуплений дім із забитими віконницями* (В. Кучер); *Там, де була околія Випалу, стояло осиротіло кілька халуп* (Д. Міщенко); *Внизу осиротіло димів пароплав. Яким же він здавався маленьким та немічним супроти ріки!* (М. Олійник).

ОСИРОТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **сироті́ти** 1. *В шість років Кульжан осиротіла* (З. Тулуб); *Климко жив удвох з дядьком Кирилом, відколи осиротів* (Григір Тютюнник); *Вона не знає, що тепер буде і хто подбає про її сина Ярослава, який от-от осиротіє* (Є. Кононенко); // Залишитися самотнім, без близької, рідної людини. — *Я прожила веселий вік молодий з ним тихо та любо, і ось довелось на старості літях* [літ] *осиротіти! Куди не гляну.., — все його згадаю* (Марко Вовчок).

2. *перен.* Стати нікому не потрібним, забутим. — *І дзвіниця осиротіла, — додала вона. — Нема кому й подзвонити* (О. Бердник); // Стати безлюдним, пустим; опустіти. *Веселий Кут осиротів. Без догляду, без призору почав пустіти та осуватися* (Панас Мирний); *Як тільки брязнула клямкою хвіртка по її сліду, Микола відчув, що весь дім Громових, і чепурний його дворик, і садок враз осиротіли* (В. Кучер).

ОСИРО́ЧЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **осироти́ти.** *Вона чується осирочена, упосліджена* (О. Кобилянська); *В осироченому помешканні місцевого пароха о. Яворського .. валялися порозкидувані парафіяльні документи, понищені грамоти, фотографії, річники журналів, шкільні свідоцтва його дітей та збірники проповідей* (з мемуарної літ.); // *у знач. ім.* **осиро́чені,** них, *мн.* Ті, кого осиротили. *Крик та завід осирочених не вмовкав* (І. Франко).

ОСИРО́ЧЕННЯ, я, *с., діал.* Дія і стан за знач. **осироти́ти** і **осироти́тися.** — *Він найбільше причинився до мого осирочення* (І. Франко).

ОСИТНЯ́Г, у́, *ч.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини осокових, що росте переважно на болотах та луках; ситняг. *Низьке місце, де протікала по весні вода, поросло широкою жирною травою, оситнягом* (Панас Мирний); *Він полетів сторч головою вниз, важко плюхнувся в .. заросле оситнягом баговиння* (О. Гончар).

2. Те саме, що **оситня́к.** *Місцями кругом озера .. ніби тонули в зеленій воді високі, густі, як ліс, очерети та оситняги* (І. Нечуй-Левицький); *Мої очі запримітили якийсь ледве відчутний рух між високими стеблами оситнягу* (Б. Антоненко-Давидович); *З досвітку до смерку бігав Іван за дядьком по плавнях, плавав за впольованими качками по озерах, знаходив їх в очеретах і оситнягах* (П. Загребельний).

ОСИТНЯ́К, у́, *ч.* Багаторічна або однорічна рослина родини ситникових, схожа на очерет; ситни́к. *Тут очерет, латаття, оситняк. Вода спинилась — не біжить, не рине, Задумалася* (М. Рильський).

ОСИФІКА́Т *див.* **осифіка́ти.**

ОСИФІКА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **осифіка́т,** у, *ч.), вет., мед.* Вогнища патологічного розростання кісткової тканини. *Осифікати можуть утворюватися майже в усіх тканинах і органах людини* (з наук. літ.).

ОСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *анат.* Процес утворення кісткової тканини. *У нормі процес осифікації (окостеніння) стегнової кістки починається на 8–9-му тижні внутрішньоутробного розвитку плода* (з наук.-попул. літ.).

2. *вет., мед.* Утворення кісткової тканини поза межами кісток скелета. *Дифузна осифікація легень є рідкісним захворюванням, яке характеризується дифузним відкладанням невеликих фрагментів кісткової тканини в легенях* (з наук. літ.).

ОСИФІКО́ВАНИЙ, а, е, *анат., вет., мед.* Який осифікувався. *Дослідження кісток верхніх і нижніх кінцівок ембріонів не виявило аномалій в їхньому розвитку. Плечовий пояс був чітко осифікований* (з наук. літ.); *Осифіковані грижі багато авторів рекомендує видаляти разом із твердою мозковою оболонкою* (з наук. літ.).

ОСИФІКУВА́ННЯ, я, *с., анат., вет., мед.* Дія і стан за знач. **осифікува́тися.** *У кістковій тканині міститься понад 30 мікроелементів, які мають важливе значення для життєдіяльності її клітин, процесу осифікування* (з навч. літ.).

ОСИФІКУВА́ТИСЯ, у́ється, *недок. і док., анат., вет., мед.* Перетворюватися на кістку або ставати твердим, як кістка; окостенівати. *Апофізи тіл хребців починають осифікуватися тільки в 6–7 років* (з навч. літ.); *У людей похилого віку зв'язки часто осифікуються внаслідок утрати еластичності* (з навч. літ.); *Гематома може нагноюватися, кальцинуватись або осифікуватися з утворенням нової кістки, що також є причиною глибокого порушення рухової активності суглоба* (з навч. літ.).

ОСИ́ЧИНА, и, *ж.* 1. Те саме, що **оси́ка.** *Он на стрункій та високій осичині Листя пестливо тремтить* (М. Старицький); *Залопотіло листя на осичині, заворушилися довгі коси беріз, злегка зашуміли дуби і липи* (А. Шиян); *Між важкими ногами сосен пнулися осичини, берізки, вільхи, але сонце мало доходило до них* (М. Малиновська); — *Робота буде неважка, та вміння потребує. Ти будеш вистругувати з осичини торець* (М. Стельмах).

2. *збірн.* Осиковий ліс або гай; осичняк. *В осичині на старому пеньку хтось сидів* (М. Івченко); *Всівшись в заростях молодої осичини, він став розглядати свої знахідки* (І. Цюпа).

ОСИ́ЧИНКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **оси́чина** 1. *Чи не тому такий Ярема й лютий, ладе́н цю землю трупами змостить, що кожна тут осичинка над шляхом йому про Юду листям шелестить?..* (Л. Костенко).

ОСИ́ЧКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **оси́ка.** *Молоденькі осички тільки шелестіли в тихому повітрі* (Л. Яновська); *Позаду остався біля скверу лише Василь Тита. Він стояв у заметі під молодою осичкою* (Григір Тютюнник); *Іванько загострював стовбурця молодої осички, і це, безумовно, мав бути кілок, яким протинають упирів* (В. Шкляр).

ОСИ́ЧНИК, у, *ч.* Те саме, що **осичня́к.** *Давно минув він глибокий ярок з рідким осичником* (З. Тулуб); *Закінчився старий дубняк і почався молодий осичник* (П. Воронько); *Ворон кинув оком убік, на осичник, що рябів віддаля, побачив ту дорогу, вузьку та в'юнку, що стелилася по зимовому лісі* (В. Дрозд).

ОСИЧНЯ́К, у́, *ч.* Осиковий ліс або гай. *Біля густого осичняку, де завжди сполохано тріпотіло листя, дівчинка попрощалася з гостем* (О. Донченко); *Я кладу на видноті гриби.., а сам думаю майнути в осичняк пошукати красноголовців* (М. Стельмах).

ОСИЧНЯЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **осичня́к.** — *Так рано красноголовці наросли? — Після дощу. І де? Не в осичнячку, а в грабині* (М. Стельмах).

ОСІ́БНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **окре́мий** 1, 2, 5. *В обидва поверхи галереї ведуть з дворика осібні сходи; .. високі і вузенькі нагору* (Леся Українка); — *Осібних привілегій* [привілеїв] *для себе я ніякісінських не маю, живу в тих самих умовах, що й ти* (А. Кримський); *Кривцун заслуговує на осібну мову, бо це особистість не проста* (П. Загребельний); *Займав* [друг] *у житті художника осібне місце* (С. Процюк).

2. Належний окремій особі; власний, приватний. — *Він має гарну платню, Наталочко, а дитина, малий, слабий хробачок, має осібний маєток по матері* (О. Кобилянська); *Всюди ту осібну землю видко — Смуги, межі... Як батрацька свитка! Мов та свитка, що на латці латка...* (І. Нехода); // Власт. окремій особі; особистий. [Кай Летіцій:] *І хоч який він є в житті осібнім, а все ж він добрий римський громадянин* (Леся Українка).

ОСІ́БНИК, а, *ч., заст.* Окрема людина. *Над усією історією України панує незадоволений настрій мас, який найрізкіше виявляє себе в найдужчих, свободолюбивих осібниках* (І. Франко).

ОСІ́БНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **осі́бник.**

ОСІ́БНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **осі́бний** 1. *Перспектива мати справу з цензурою змушувала* [Т. Шевченка] *шукати обережніші форми критики кріпосницького режиму та ідеї української осібності* (І. Дзюба); *Все у ньому говорило про його осібність: бездоганні — не селянські — манери селянської від народження дитини і бездоганний смак; .. знання і вільне володіння французькою мовою; чудова пам'ять* (М. Матіос).

ОСІ́БНО. Присл. до **осі́бний** 1; окремо. *Коростильов ні з ким не сварився і завжди .. тримався осібно* (Григорій Тютюнник); *Кілька майже готових коробок лежали в куті двору. Одна, вкрита лаком, стояла на дерев'яних кільчиках осібно* (Любко Дереш); // Наодинці, без свідків. — *Хочу поговорити з князем полян осібно* (Д. Міщенко).

ОСІБНЯ́К, а́, *ч., заст.* Те саме, що **осі́бник.** *Одного разу приносить мені мій возний до підпису перепустку для якогось осібняка на перманентний перехід бойової лінії з Фельштина до Хирова і назад* (А. Чайковський); — *Кожний з нас окремий осібняк, — я це знаю* (Б. Лепкий); — *Ти що собі думаєш — кожен балакучий осібняк з курячим розумом і без усякого чину та права буде тикати свою думку, суперечити, а тоді схоче таємно голосувати і накази чинити!* (М. Малиновська).

ОСІДА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осіда́ти.** *Постійне осідання космічного пилу і спорадичне падіння метеоритів спричиняють зростання маси земної кори* (з наук. літ.); *Колись мореплавці бачили її* [гору Етну] *звичайно з дальшої віддалі. Але ж причиною тут може бути не осідання гори, а те, що вогонь, виснажившись, виривається з неї не так уже рвучко й розлого* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *У Купіль приїхали і оселяються дніпропетровці, харків'яни. Все це літо — утвердження, глибоке осідання працьовитих людей на нових місцях* (М. Рудь).

ОСІДА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОСІ́СТИ,** ося́ду, ося́деш, *док.* 1. *тільки 3 ос., на кого — що, на кому — чому і без дод.* Опускаючись, покривати собою поверхню чого-небудь (про сніг, іній, пил і т. ін.). *Зверху сипав і сипав дрібний сухий сніг... Він боляче колов обличчя, осідав на віях, заважав дивитися* (З. Тулуб); *Пір'я злетіло вгору і тихо заплавало в повітрі, осідаючи на занімілих циган* (Григорій Тютюнник); *Коли ж врешті пил трохи осів.., прийшла черга на питання про хліб* (М. Коцюбинський); // *чим.* Випадати, опускатися на поверхню чого-небудь у певному вигляді. *Туман рідшав, осідав на траву густою росою* (Панас Мирний); *Дим під грушею осідав на землю попелом і густим шаром укрив зелену траву* (П. Панч); // Виділяючись із рідини, плаваючи в ній, опускатися на стінки або дно посуду, водойми і т. ін. *Дівчина стала над ковбанею й дивилась, як поволі осідав намул і вода очищалась* (М. Коцюбинський); *Жовтавий цукор розсипався в склянці І осідав, мов паморозь, на дні* (М. Бажан); *Латаття осяде, і річка очиститься* (Григорій Тютюнник); * Образно. *Нівечилася юність, калічилася душа, осідала на ній іржа незрозумілої образи на життя* (Іван Ле); *Перевівав* [Павло] *у пам'яті розмову з Голубчиком, і липке остюччя осідало на душу* (Ю. Мушкетик); // *перен.* Збиратися, нагромаджуватися де-небудь, у чому-небудь. *Левова частка цієї "допомоги" осідає в кишенях їхніх правителів, а простому народові перепадають хіба жалюгідні крихти* (О. Авраменко); — *Але чого б їй і не вийти* [заміж]? *Що в неї, багатство у скринях осіло, чи він парубок з гірших?* (М. Стельмах); // *перен.* Надовго або назавжди затримуватися де-небудь. *Листи осідають у канцелярії табору, їх знищують, щоб світ не знав про муки, щоб все лишилося по цей бік колючої загорожі* (А. Хижняк); *Вона* [думка] *сама зродилась і осіла глибоко в серці* (М. Коцюбинський).

2. *тільки 3 ос.* Опускатися, переміщуватися вниз. *Огонь мов скажений гоготить, лиже, жере оселю, то огненним вітром угору кинеться, то осяде наниз* (Панас Мирний); *Він, певно, обмірковував якусь дуже важливу чи важку справу, бо брови його зовсім осіли аж на ніс.., і никла низько .. голова* (Г. Епік); // Ставати нижчим із часом або під дією чого-небудь. *Була у розповіді Тоя іще одна не зовсім зрозуміла деталь — натяк на якісь підземні тунелі: чи то труби гігантського водогону, чи лінії недобудованого метро .. (де в свій час почав від цього падати рівень ґрунтових вод, а потім — осідати і тріскати будинки)* (Ю. Іздрик); *Піч потріскалася й осіла* (Марко Вовчок); *Могила, колись висока й широка, тепер осіла і розповзлася, так що від неї залишився тільки невеличкий горбик землі* (Григорій Тютюнник);

// Входити глибше в землю, у воду і т. ін. *За хвилину .. почули легкий тріск, то, мабуть, осідав пароплав* (М. Трублаїні); *Остап з Соломією потиху спустили пліт на річку. Він хлюпнув і глибоко осів у воду* (М. Коцюбинський); *Вони беруться .. лагодити ринву-корито, в яку деколи, трапляється, аж вівці заскакують, так вона осіла, вгрузла в землю від власної ваги* (О. Гончар); *Діди обліпили машину ззаду, попхнули її, але вона ще глибше осіла* (М. Чабанівський); // Знижувати рівень своєї поверхні від ущільнення, переміщення і т. ін. *Вода у відгородженій дільниці все нижче осідала на дно, все більше виступало каміння* (Г. Коцюба); *Осідав, набухаючи водою просто на очах, крихкий сніг* (В. Козаченко); // Спускатися, переміщуватися до лінії горизонту (про сонце, місяць). *За морем сонце осіда Затьмарене, руде* (М. Нагнибіда); *Непримітно сонце пливло до спокою; воно вже так низько осіло; понад самою землею стоїть його іскристе коло* (Панас Мирний); // *перен.* Зменшувати силу вияву; спадати. *Хоча брати не забували, що вони сидять у самого пана, але і їхня недовіра починала осідати від огнистого напою і негордого слова* (М. Стельмах); *Денна спека вже осіла* (з газ.).

3. Повільно сідати, опускатися від слабості, утрати сил і т. ін. *Маланці забиває дух!.. Не спускаючи очей з вишневого села, тихо осідає вона на коліна* (В. Бабляк); *Постать Ничипора хитнулася, важко осіла в холодну калюжу...* (М. Руденко); *В цю мить пролунав постріл. Сеньйора Ернестіна враз зів'яла .. і повільно осіла на підлогу* (Ю. Бедзик); // Опускатися на ногах, лапах; присідати (про тварин). *Гнат натягає повіддя.., жеребець поволі осідає на задні ноги* (Григорій Тютюнник); *Остап зачерпнув пригоршнею води і бризнув на вовка .. Вовк вискалив зуби й осів на задні лапи, але не одходив* (М. Коцюбинський); // Схилятися донизу, втрачаючи пружність, міцність (про тіло та його частини). *Високий стан осів, пряма спина зігнулася у дугу, а колись блискучі очі погасли-поблідли* (Панас Мирний); *Як поблід і схуд хлопець, та й круті плечі його наче осіли* (М. Стельмах); // Раптово зупиняючись, відступати назад. *Юрма завмерла й осіла* (М. Коцюбинський); // *тільки док., перен., розм.* Утратити рішучість, самовпевненість; посмирнішати. *Іншій громаді Христову притчу розкаже* [Шрам], *.. то козаки, так як тії бджоли од кропила, погудуть та й осядуть* (П. Куліш); *Горпина зовсім осіла .. Стоїть, як тороплена, і від сорому не знає, що й казати* (Панас Мирний); // *перен.* Утрачати колишню працездатність, енергію, рухливість і т. ін.; занедбувати себе. *Якось занадто вже скоро осів о. Василь: в швидкім темпі почало відростати йому черево, звисало молоде воло, рухи ставали лінивими* (Г. Хоткевич).

4. Обирати собі постійне місце проживання; оселятися. *Вони* [греки] *сходять на береги, закладають там городи, осідають на пониззі Дніпра, .. добиваються до далекого східного узбережжя* (С. Скляренко); *Триста років тому над річкою Лопанню виник Харків. У ньому осів Слобідсько-український козацький полк* (В. Минко); // Влаштовуватися, розміщуватися де-небудь. *Звістка про те, що князь Яблуновський по шлюбі з княжною Євою осяде на деякий час у маєтку молодої дружини, облетіла .. всю околицю* (В. Гжицький); *Криничанам в Каховці вдалося осісти на березі Дніпра, біля самої води* (О. Гончар); // *перев. док., перен.* З'являтися, виникати (про зморшки, вираз обличчя і т. ін.). *Він тепер осунувся, його горда, міцна постать наче зігнулася.., очі згасли, на виду осів новий вираз — вираз болю й затятості* (М. Коцюбинський); *На чоло осіли зморшки, напружено збіглись брови* (О. Гаврилюк); // *на чому, рідко.* Подовгу затримуватися, зосереджуватися на чому-небудь. — *Мені здається, що Ваші надії повинні поперед всього бути звернені на осягнення високих, народних цілей, а не осідати завчасно на дрібних, особистих цілях* (І. Франко).

5. *тільки 3 ос.* Поступово наставати (про вечір, присмерки і т. ін.). *На вікні осідав вогкий плаксивий вечір* (Я. Качура); *На перон осідали теплі сутінки, ставало темно і затишно* (С. Жадан); *Осів тихий, зоряний вечір* (С. Васильченко).

6. *що, рідко.* Сідати по всій поверхні чого-небудь; обсідати. *Мухи роєм осіли їх тіло, вид, лізли у ніс, у рот, розкривали своїми лапками очі* (Панас Мирний).

7. *кого, що, перен.* Охоплювати кого-небудь, оволодівати ким-небудь (про душевний стан, настрій і т. ін.). *Сон не йшов до очей. Як галич, осідали його думки й краяли серце* (С. Васильченко); *Великая туга осіла мою душу* (Т. Шевченко); *Тільки в першу мить знахідка осліпила її до того, що Катерина забулась і піддалася оманливим надіям. Хвилину пізніше її вже осіли сумніви* (Ірина Вільде).

8. *рідко.* Те саме, що **сіда́ти** 1, 6. *Ті, кому не вистачає місця в березі, .. просто осідають вподовж вулиць .. попід .. парканами* (О. Гончар); *Ще два рої осіло на липі .. Довго вже возився дід, поки забрав їх* (Панас Мирний).

◇ **Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла** *і т. ін.) див.* **біда́**[1]; **Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли,** *рідко* **опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють)** *див.* **зли́дні.**

ОСІДА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОСІ́СТИСЯ,** ося́дуся, ося́дешся, *док., розм.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **осіда́ти** 1. *Осівся пил, і стомлені козаки, обливаючись потом з утоми і сонця, злазили з коней* (В. Підмогильний); *Холодний білий струмінь викликає цілу бурю в горнятку — з дна піднімається фус, який вже так і не осядеться повністю, затримавшись на бульбашках піни* (Ю. Іздрик).

2. *рідко.* Сідати по всій поверхні чого-небудь; усідатися. *Сунули до неї* [хати] *всі страховища, вкрили стару похилену оселю, осілись на воротях, на старих полатаних вікнах* (С. Васильченко).

3. *тільки 3 ос.* Опускатися, ставати нижчим; осідати (у 2 знач.). *Насип раз по разу осідався* (І. Франко); // *перен.* Зменшувати силу вияву; спадати, стихати. *Гамір і двигіт уздовж шляху осівся, немовби мало щось важливе відбутися* (Р. Андріяшик).

4. Обирати собі постійне місце проживання; поселятися, осідати (у 4 знач.). *Вертаючись додому, .. осідались* [шляхтичі] *на батьківських ґрунтах* (Панас Мирний); — *А я б радий .. осістись: мені вже трохи обридло бурлацьке та циганське життя та блуканина* (І. Нечуй-Левицький); *Рід затятий і непосидючий, козакували й землю робили, на Пслі осілися* (Ю. Яновський); // Улаштовуватися, розміщуватися де-небудь. *Я .. кинув Вінницю і осівсь на якийсь час в Лопатинцях* (М. Коцюбинський); *Писатиму з дороги картки, а листа вже тільки осівшись на місці напишу* (Леся Українка); *Осівся Довбуш у старого Мечівника* (Г. Хоткевич).

5. *перен., рідко.* Переставати бути надто енергійним, діяльним і т. ін.; угамовуватися. [С е с т р а М а р х в а:] *А матушка зовсім навпаки дума; молода, каже, як молода: ще не осілася, не перегоріла, часто її гріх путає* (Панас Мирний); — *Старий, ти б таки осівся,* — *звернулася Ганна Федорівна до чоловіка* .. — *Мовчиш, мовчиш, а коли вже заговориш, то й хата тобі мала* (С. Добровольський);

// Набувати стану душевної рівноваги, заспокоюватися, утрачаючи інтерес до чого-небудь. *Хлопці було кинулись за нею. — Не руште! Не займайте її! — крикнула на їх* [них] *Христя, і вони осілися* (Панас Мирний).

6. *тільки 3 ос., рідко.* Поступово наставати; спускатися (про вечір, присмерки і т. ін.). *Глибока ніч, як смертна таємниця, Осілася над містом чорним димом* (В. Поліщук).

ОСІ́ДИЩЕ, а, *с., діал.* Оселя, житло. *Гараздують бузьки на новім осідищу* (С. Ковалів); * Образно. *По короткій і безцільній боротьбі вертаю самовільно до солодкої неволі, де душа найлюбіше собі обрала осідище* (І. Франко).

ОСІ́ДЛАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осідла́ти.** *Батрак вже й держить його коня, і вже осідланого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *За ворітьми, біля кам'яної стіни, били копитами землю осідлані коні* (О. Бердник); *Повітря вкриється осідланими людиною машинами* (В. Винниченко); // **осідлано,** *безос. пред. Коні осідлано, мечі — до боку* (В. Малик).

ОСІДЛА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осідла́ти.** *В українських весільних піснях сюжет з осідланням коня пов'язується із введенням інституту шлюбу як елементу організації суспільства* (з наук. літ.); *Богослови пояснюють: віслюк символізує матеріальне, а його осідлання означає перемогу духовного над земним* (з газ.); *Спроби осідлання української національної стихії не припинялися ніколи* (з публіц. літ.).

ОСІДЛА́ТИ *див.* **осідлувати.**

ОСІ́ДЛИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **осілий** 2. *Як тільки вони побачили, що в їхніх землях починають селитися осідлі скіфи, а кочові захоплюють для своїх стад і табунів їхні пастівники, то спішно заходилися готувати військо для відсічі* (В. Чемерис); *Я пізнав життя осідле І всі радощі його* (І. Франко).

ОСІ́ДЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **осідлий.** *Попоїздили по світах, поки Бачура служив. Нарешті настав час осідлості. Люба .. палахкотіла від радості* (М. Чабанівський); *Пізніше Реза-шах під приводом переводу кочовиків на осідлість почав одбирати в бідняків землі й роздавати їх своїм сановникам і поміщикам і загнав племена на вузенькі клаптики безплідної землі* (П. Загребельний).

ОСІ́ДЛО[1], а, *с., рідко.* Житло, помешкання. *Колиску ніколи не викидали, її берегли доти, доки люди жили в осідлі* (з наук.-попул. літ.); *Домашнє осідло тримається на двох хатніх кутах — печі й жорнах* (з наук.-попул. літ.).

ОСІ́ДЛО[2], *розм.* Присл. до **осідлий;** осіло. *Більш як рік осідло з ним Не жила* [жінка] *ніколи: "Не тримавсь" ніде Юхим Перекотиполе* (С. Олійник); *Давно пропонував* [Прокіп] *завести сім'ї й жити осідло, так ні — Феда як магнітом тягне якась нечиста сила з місця на місце* (Микита Чернявський); *Кочують* [кочівники], *а не живуть, приміром, осідло, то й хай кочують — як кажуть, що не край, то звичай* (В. Чемерис).

ОСІ́ДЛУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСІДЛА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док.* 1. *кого.* Накладати й закріплювати сідло на спині (коня або іншої тварини); сідлати. *Чорний вершник осідлує білого коня* (Валерій Шевчук); *Отак, сину, Помолившись Богу, Осідлаєм буланого Та й гайда в дорогу!* (Т. Шевченко); *Ісхак кілька днів сумлінно вправлявся в стрілянні, потім осідлав улюбленого скакуна .. і помчав на весілля* (З. Тулуб).

2. *кого, що, перен., розм.* Сідати на кого-, що-небудь. — *Діду! Боротися! І дзвінко реготав* [онук], *поваливши діда на килим і осідлавши його* (В. Кучер); *Бородатий рибалка .. осідлав нахиленого стовбура сухої верби і напружено стежив за поплавком* (М. Руденко); *Мотоцикл стояв там, де лишили. Левченко осідлав його* (А. Кокотюха).

3. *кого, перен., розм.* Підпорядковувати кого-небудь собі, своїй волі. — *Розумієш, ми маленькі на зріст, кволі розумом, а тому мусимо осідлувати великих і мудрих* (Р. Іваничук); *Троянців з ними як з'єднаєш, Тогді* [тоді] *і Турна осідлаєш, Все військо виб'єш до ноги* (І. Котляревський); *Перешіптувались люди.., похитували головами. Не бісовий Колісник — і такого пана осідлав!* (Панас Мирний); // *що.* Оволодівати чим-небудь, освоювати щось. *Бач, вже машину осідлав* [Захар], *електровоза водить* (П. Дорошко).

4. *що, перен., військ.* Брати під контроль (дорогу, висоту і т. ін.), захоплюючи основні позиції. [Грисюк *(читає):*] *Ворог чинить шалений опір .. Завдання вашому з'єднанню осідлати залізницю Фастів — Київ* (Яків Баш); *За добу вони мали перевалити хребет, .. а надвечір наступного дня вийти з двох боків у тилу ворога і непомітно осідлати шосе* (О. Гончар).

(1) Осідла́ти но́са (ніс) окуля́рами, *жарт.* — надягнути окуляри на ніс. *Він почував, що то велика честь задля його* [нього], *бо Турманша осідлала сухого, як ключка, носа своїми окулярами .. й роздивлялась на його* [нього] (І. Нечуй-Левицький); *Семеренко вихопив з кишені окуляри, осідлав ними ніс* (А. Хижняк).

◊ **(2) Осідла́ти Пега́са,** *книжн., жарт.* — навчитися писати поетичні твори, стати поетом. *Думається мені: коли такий наш* [поетів] *фатум неминучий, то даремне й тікати від нього, а хто не хоче коритись, нехай осідлає .. Пегаса* (Леся Українка); **Сідла́ти / осідла́ти свого́ коня́ (ко́ника)** *див.* **сідла́ти.**

ОСІ́ДОК, дку, *ч.* Постійне місце перебування, розташування кого-, чого-небудь; резиденція. *Це — повітове місто, осідок староства й окружного суду* (Л. Мартович); *Одного не міг зрозуміти Мислечко: чому Сікорський, як адміністратор автокефалії, досі обрав своїм осідком заболочений Луцьк, а не той же золотоверхий Київ* (М. Малиновська); *Поглядав* [Карпо] *кудись туди, де мав бути Дніпро, а значить, .. осідок козаків* (Г. Колісник); // Житло, помешкання. *З вулиці осідок відгороджений парканом* (С. Скляренко); *Якийсь віденський музей за великі гроші відкупив у Крицяка осідок і вивіз до останньої скіпки* (Р. Андріяшик); // Притулок, пристановище. *Сяк чи так треба їм вертати до села і знайти собі безпечний осідок* (І. Франко); — *Учня тобі треба взяти, брате Остапе, — сказав Шевченко .. — Та треба, — відповідає Вересай, — ось як впишусь до старечого цеху в Миргороді та знайду осідок — візьму учня* (Ф. Бурлака).

ОСІКА́ННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **осіка́ти** 2. *Осікання нечемного співрозмовника.*

ОСІКА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОСІ́КТИ,** ічу́, іче́ш, *док., розм.* 1. *що, рідко.* Те саме, що **обсіка́ти** 1. *Осікати гілки.*

2. *кого.* Різко зупиняти, переривати чиї-небудь дії, намір, розмову і т. ін.; присаджувати, осаджувати. *Дід не раз осікав молодого агронома. Радив обережніше ставитися до багатьох речей* (з газ.); — *Прохаю не втручатися більше в мої справи, — осікла вона мене, окидаючи спогорда всю постать мою сіро-зеленими очима* (Л. Яновська); *Матері не подобалось, що вони розмовляють якимись натяками та загадками, і, осікши дочку поглядом, вона звернулась до сина: — Ти ж, сину, хоч пиши частіше* (О. Гончар).

ОСІКА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОСІ́КТИСЯ,** іч́уся, іче́шся, *док., розм.* 1. *рідко.* Те саме, що **обсіка́тися** 1. *Через неправильне фарбування перекисом водню волосся тоншає, стає ламким, кінчики осікаються* (із журн.).

2. Зазнавати невдачі в чому-небудь. [К и р и л о:] *А на нашому* [панові] — *осікся* [Харко]... *Пізнав, бідага, що вигодував гадюку коло свого серця, пізнав — та пізно вже...* (Панас Мирний).

3. Те саме, що **затина́тися** 1. *Знає Іван, чим вразити жінку, і Марійка осікається, з зітханням поглядаючи на дочку* (М. Стельмах); *Гайдук, що зібрався вже батькувати синів, осікся, почав сердито смоктати цигарку* (А. Дімаров); — *То це ж... — почав був Штерн, але осікся* (О. Авраменко); // Раптово переставати звучати (про голос). *Голос його раптом осікся .. Хлопець був вражений до краю: ніколи ще він не бачив свого вчителя таким!* (О. Гончар).

ОСІ́КТИ *див.* **осіка́ти.**

ОСІ́КТИСЯ *див.* **осіка́тися.**

ОСІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **осі́сти** 1, 2, 4, 8. *Запах осілої на телефонних апаратах пилюги та шереги виструнчених .. співробітників повернули Преображенського до дійсності* (Іван Ле); *Самою серединою* [села] *плив невеликий потік, а його мутні води котились ліниво на осілому на дні намулі* (Н. Кобринська); *Відтиснута на обочини юрба пропустила повз себе низько осілу в колії вервечку саней* (М. Стельмах); *Україну обсідають чужоземці.., наділені величезними просторами землі разом з осілими на ній людьми* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який постійно живе на одному місці. *Ними ж* [шляхами] *блукали отамани та торговці людською славою, шукаючи її у випадкових сутичках із східними нападниками, а чи й з осілим людом* (Іван Ле); *Друкарня розрослася територіально за рахунок двох квартир, де за часів Завадки жили осілі ковалі-цигани з родинами* (Ірина Вільде); // Пов'язаний із постійним проживанням на одному місці. *Трипільці жили на відкритих місцях; певно ніщо не загрожувало їх мирному осілому побутові хліборобів* (В. Домонтович).

3. *у знач. прикм.* Який упродовж року живе в тій самій місцевості (про птахів та інших тварин). *Я певен, що весну приносять не журавлі із вирію, і навіть не ластівки, її вістують осілі синиці, саме їхнє нестримне "цінь-цінь" пробуджує мерзлу землю, продзьобує кригу* (В. Шкляр).

ОСІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* 1. Властивість і стан за знач. **осі́лий** 2, 3. *Територіального патріотизму, який лежить в основі всякої органічної нації і який випливає з інстинкту осілості, в охлократичної аристократії не буває* (О. Шугай); *В Україну вертається дух осілости. На руїнах одної з найдавніших у Європі аграрних культур, після голодомору й примусової колективізації .. українці помалу, вперто й терпляче відновлюють культ місця* (О. Забужко); *Осілість витворює прив'язаність до землі й зроджує любов до неї* (з публіц. літ.).

2. Місце перебування, проживання. *Залишивши сімейство в холодку під вербою, якийсь час поблукав* [Тарас] *серед збіговиська люду, вибираючи місце для осілості* (В. Чемерис); *Климові доводилося бувати в місцях осілості євреїв* (А. Кокотюха).

Сму́га осі́лості *див.* **сму́га; Ценз осі́лості** *див.* **ценз.**

ОСІ́ЛО. Присл. до **осі́лий** 2, 3. *Скіфи-хлібороби жили осіло, займалися сільським господарством* (з навч. літ.); *На рівнинах олені живуть осіло* (із журн.).

ОСІМЕ́НЕНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **осімени́ти.** *Вартість вирощування молочної корови, яка була плодотворно осіменена у 24-місячному віці, на 42 % вища порівняно з витратами на вирощування тварин при заплідненні в 16 місяців* (з наук. літ.); // **осіме́нено,** *безос. пред. У контрольній групі осіменено 50 корів* (з наук. літ.).

ОСІМЕНИ́ТИ *див.* **осіменя́ти.**

ОСІМЕНИ́ТИСЯ *див.* **осіменя́тися.**

ОСІМЕНІ́ННЯ, я, *с.* 1. *с. г.* Дія за знач. **осімени́ти.** *Дорогою на роботу вона* [Рая] *весь час була йому в голові, так само й на роботі, коли набирав нуднющі статті про добрива й штучне осіменіння, про бичків, корів, телиць, свиней* (Валерій Шевчук).

2. *біол.* Зближення гамет у тваринних організмів, що передує заплідненню. *Природне осіменіння в ссавців відбувається під час статевого акту* (з навч. літ.).

ОСІМЕНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОСІМЕНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, с. г.* Штучно запліднювати або парувати тварин. *Корів рекомендують осіменяти в першу статеву охоту після отелення* (з навч. літ.); *Свиноматок, яких осіменили, тримають в індивідуальних станках не менше двох діб* (з мови документів).

ОСІМЕНЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок.*, **ОСІМЕНИ́ТИСЯ,** и́ться, *док., с. г.* 1. Запліднюватися (про тварин і рослини). — *Якщо корова не осіменяється, лікуємо її (у разі запалень переважно антибіотиками тетрациклінового ряду)* (із журн.); *Найважливіше в боротьбі з амброзією — не дати рослині осіменитися: не доводити її до цвітіння* (із журн.); *Купувати ялову козу ризиковано, вона може ніколи не осіменитися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **осіменя́ти.** *Упродовж останніх років у всіх категоріях господарств штучно осіменяється лише 8–10 % від загального поголів'я корів* (з наук. літ.).

ОСІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осіни́ти.** *Забобонство* [забобонність] *було незалежним від християнської віри, забезпеченої церквою .. й осіненої ласкою справедливого Бога, який завжди прощав розкаяним гріхи, й набагато сильнішим — маною страху* (Р. Іваничук).

ОСІНИ́ТИ *див.* **осіня́ти.**

ОСІНИ́ТИСЯ *див.* **осіня́тися.**

ОСІ́ННІЙ, я, є. 1. Прикм. до **о́сінь.** *В косах зеленів барвінок, червоніли квітки осінньої оргинії* (І. Нечуй-Левицький); *Якось осінньої пори він косив отаву* (С. Чорнобривець); *Видався гожий осінній день, теплий, прозорий* (В. Шкляр); // Який буває восени; власт. осені. *Надворі стояла осіння негода: дощ та грязюка, грязюка та дощ* (Панас Мирний); *Осіннє небо нудьгувало понад бульваром* (М. Коцюбинський); *Сонце осіннє по-літньому блиска* (М. Рильський); *Осінній мороз скував на житі росу* (М. Стельмах); // *перен.* Пізній, запізнілий. *І мов крик бойовий, обізветься в речах безнадійне і марне бажання, і тріумфом остатнім заблисне в очах розпачливе осіннє кохання* (Леся Українка); *Ми йдем Хрещатиком з тобою .. І віє ніжною весною твоя осінняя краса* (В. Сосюра); *А мене ще і досі оперізує спалахом болю Крик смутної дружини Вашої, осінньої Вашої любові* (І. Драч).

2. Який носять восени (про одяг, взуття і т. ін.). *Модний осінній капелюшок .. невиразно прикрашував і без того вродливу головку* (Г. Хоткевич); *Вона була в осінньому пальті поверх кошлатого лижного костюма* (О. Гончар); *Коновалюк вирішив, що .. він сьогодні ж купить Уляні осінні чобітки, про які вона давно його просила* (В. Хрущак).

ОСІНЩИНА, и, *ж., іст.* Податок, який селяни сплачували восени поміщикові, церкві і т. ін. *У маєтках полковника Павла Полуботка майже не було панщини, її замінювала осінщина (земельна рента, що стягувалась із селян грошима й натурою)* (з наук.-попул. літ.).

ÓСІНЬ, óсені *і* óсени, *ж.* 1. Пора року між літом і зимою, яка характеризується скороченням дня, поступовим похолоданням, відльотом птахів у вирій, скиданням рослинами листяного покриву і т. ін. *Минають дні, минає літо, Настала осінь, шелестить Пожовкле листя* (Т. Шевченко); *Тої ж осени нагрянули в хату й перші старости* (О. Забужко); *Для кінця осені вечір видався напрочуд теплим і тихим* (О. Авраменко); *Прикра дощова й холодна осінь почалася вже з перших чисел вересня* (С. Андрухович).

2. *перен.* Час наближення старості, згасання почуттів, життя. *А тепер, на осені життя, Між погрозних одсвітів багряних.., Уночі до краю, до кінця Зрозумів я, що життя кінчиться* (М. Рильський); *Стала відвідувачка на порозі.., як видиво його, Тритузного, юності, що прийшло глянути на його осінь* (О. Гончар).

(1) Глýпа óсінь — пізня осінь. *Одного разу, коли в селі стояла глупа осінь, по вулицях роз'їздили козаки і не можна було світити світла, він затривожився зовсім* (І. Микитенко); **(2) Золотá óсінь** — осіння пора, коли листя жовтіє, набуваючи особливо яскравого забарвлення. *Золота осінь. В ясному чутливому небі білосніжними айстрами пропливають хмари* (М. Стельмах); *Стояла золота осінь, повітря тремтіло неспокійною теплотою, душа розкривалася широко й щиро* (Валерій Шевчук); *За вікном була золота осінь, прозоре бабине літо* (Є. Кононенко).

○ **(3) Однóї (однієї) óсені (óсени),** *у знач. присл.* — якось восени. *Одної осени в неділю чималий гурт хлопчаків спинив бійку* (У. Самчук); *Одної осені не вийшла баба на проводи* (В. Близнець); *Однієї осені, випивши зайвого, він здуру пішов у ліс і заблукав, можна сказати, у трьох соснах* (В. Хрущак).

ОСІНЯ́ТИ, яю, яєш, *недок.,* **ОСІНИ́ТИ,** ню, ни́ш, *док.* 1. *перев. зі сл.* х р е с т о м, *кого, що.* Робити рукою знак хреста над ким-, чим-небудь; хрестити. — *То все буде гаразд, — полегшено осіняє себе* [о. Вікентій] *хрестом* (М. Стельмах); — *І ми — слов'яни? — вкотре захоплено питала дочка. — Слов'яни, слов'яни, — поважно відповідав батько князь і осіняв себе хресним знаменням* (В. Чемерис); *Тетяна .. осінила невеличким хрестом голівки дітей* (Л. Яновська); [Т е т я н а П е т р і в н а:] *Вночі вінчалась я з Івасиком, таємно... Ні батька на вінчанні не було, ні мати нас хрестом не осінила...* (С. Голованівський).

2. *кого, уроч.* Благословляти, надихати на які-небудь важливі дії, заходи і т. ін. *Гнітив давній страх перед злом, яке невідлучно буде супроводжувати мене в неволі, .. осіняв смак волі, яка неодмінно вернеться до мене* (Р. Іваничук); *Господь усе владнає — осінить старого* (С. Голованівський).

3. *кого, що, перен., книжн.* Те саме, що **осявáти** 1. *Лице його палало тим натхненням, яке осіняло його в будь-якій гуртовій роботі* (О. Ільченко); *Мій Боже милий, Даруй словам святую силу — Людськеє серце пробивать, Людськії сльози проливать, Щоб милость душу осінила* (Т. Шевченко); *Мерехтливе світло марнославства не осінить уже мого чола* (Р. Іваничук).

4. *кого, перен.* Те саме, що **осявáти** 3. *Думав* [Нестеренко], .. *не знав, як бути. І нарешті його осінила геніальна думка* (І. Цюпа); *Кинувся* [Пантелій] *назад в приміщення, що вже заповнялося вогнем та димом. Але по дорозі осінила догадка. Знову повернувся назад* (М. Стельмах); *І ось нарешті Лізу осінила геніальна ідея!* (І. Андрусяк); // *безос. І осінило раптом Горбаня: — А може, то було якесь дання? Якесь чар-зілля або привороти, і він не зміг його перебороти* (Л. Костенко); *Вона добру годину проморочилася, згадуючи мій номер, а потім її осінило, що Карл-Йозеф мусив би цей номер мати у телефонній пам'яті* (Ю. Андрухович).

ОСІНЯ́ТИСЯ, яюся, яєшся, *недок.,* **ОСІНИ́ТИСЯ,** нюся, ни́шся, *док.* 1. Робити рукою знак хреста над собою; хреститися. — *Я схаменувся, осінився Святим хрестом і тричі плюнув Та й знову думать заходився Про те ж таки, що й перше думав* (Т. Шевченко); *Осінившись триперстями, у вірі — єдині, Ми укріпимо зладою душу і плоть!* (Б. Олійник).

2. *тільки недок.* Пас. до **осіня́ти** 1–3. *Молільник хрестить хворого, дистанційно торкаючись точки трохи вище міжбрів'я, пупка та двох точок обабіч грудей, які зазвичай осіняються хрестом під час молитви* (з газ.); *Вважалося, що митець осіняється ангельськими чи божественними образами й від них сприймає мелодії, інші художні образи* (з навч. літ.).

ОСІ́СТИ *див.* **осідáти.**

ОСІ́СТИСЯ *див.* **осідáтися.**

ОСІСЬÓ, *част. вказ., розм.* Уживається при вказуванні на якийсь близький предмет; осьде. *Хлопчик .. поліз за божницю, подав Прохорового листа. — Осісьо. Тут уже й букв не знать. Як його всяке бере та тільки жмакає* (І. Микитенко); *Жандарм похапцем висмикнув з-за пазухи пакет і, вибігши наперед арештанта, подав наглядачеві: — Осісьо* (М. Сиротюк); — *А шило маєш? .. — Осісьо — бачили?* (В. Шкляр).

ОСІ́ЧКА, и, *ж.* 1. Відсутність пострілу після натискання на курок через несправність зброї або набою. *Наган дав осічку аж двічі...* (Є. Плужник); *Адміністратор .. намагається вистрілити: п'ять осічок підряд* (Ю. Яновський); *З гарматами у них завжди був клопіт, і цього разу теж почалося з осічки* (В. Шкляр).

2. *перен., розм.* Невдача в чому-небудь. *Логіка Самійла Овсійовича в чомусь дала осічку: Федір Іполитович іще не такий, яким хочеться його мати Євецькому* (Ю. Шовкопляс); *Рано вона із своїм винаходом на людські очі показується. Щоб осічки не вийшло* (М. Руденко); — *Привіт, — каже Микола і, повернувши голову до офіціанта, додає: — Осічка, Вася. — Як то? — А так. Осічка. Наш чоловік. Навару не буде* (Ю. Винничук).

ОСІЯ́НИЙ, а, е, *поет., уроч.* Дієпр. пас. до **осія́ти** 1. *Вузенькою стежкою простягається десь в далині стяжка осіяного місяцем шляху* (О. Лисяк); * Образно. *Язик* [мова] *від Бога даний І духом творчим осіяний* (П. Куліш).

ОСІЯ́ННИЙ, а, е, *поет., уроч.* Те саме, що **осяйни́й.** *Нехай я в льоті днів сніжинкою розтану і тихий карий зір закриють крила вій, та молодість моя, мов квітка осіянна, все буде, буде жить в поезії моїй!* (В. Сосюра); *Крізь вкритий снігопадом шир Теплом світились очі сірі, Тараса осіянний зір* (М. Бажан); *Той, хто любить мене, вийшов з мороку й став перед очі осіянний лицем* (О. Забужко).

ОСІЯ́ННЯ, я, *с., уроч.* 1. Дія за знач. **осія́ти.** *Дівчино з осені, Інно осіння, Хоч осіяння, як не воскресіння Прагне від тебе душа* (О. Ірванець).

2. *поет.* Те саме, що **сяйво.** *І будеш ти в тому надбанні Найліпшим образом з весни, Вся в променистім осіянні* (П. Усенко).

ОСІ́ЯТИ, íю, íєш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обсíяти** 2, 3. *Жовте листя старого осіяло* (Панас Мирний).

ОСІЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що, уроч.* Освітити яскравим світлом; осяяти (у 1 знач.). *Нова радість стала, яка не бувала, Над вертепом звізда ясна увесь світ осіяла* (колядка); *Мітла огненная зійшла. І степ і гори осіяла* (Т. Шевченко); *Поки сонце осіяло бір, вогонь вже лютував, мов дикий звір* (Леся Українка); *Уже місяць, насеред неба ставши, почав примеркати і вранішнє світило всю нашу землю новим сяйвом осіяло* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Весело й тяжко згадувати нам тебе, старий наш діду Києве! Бо й велика слава не раз тебе осіяла, і великії злигодні на тебе з усіх боків збирались...* (П. Куліш).

2. *кого, що і без прям. дод., перен.* Несподівано з'являтися, виникати (про думку, здогад і т. ін.); осяяти (у 3 знач.). *Аж урешті чоловікам, що мокли в криниці, осіяла голови світла думка — спустити їм драбину* (Ю. Винничук); // *безос. І враз мене осіяло, наплинув такий простий і ясний рішенець: — Петре, чуєте, я знаю, як віднайти лаз* (М. Дочинець).

3. *заст.* Засяяти. *Глянув* [місяць] *червоним лицем у долину. Долина осіяла, туман забілів у ній, як сніг* (Панас Мирний).

ОСКАЖЕНИ́ТИ, ню́, ни́ш, *док., кого, розм.* Зробити кого-небудь скаженим (у 2 знач.) — украй розлюченим, нестямним від гніву, ненависті і т. ін. *Її сміх оскаженив молодого інженера* (В. Підмогильний); *Я тільки спостерігав, реготав .. Це їх* [дівчат] *так оскаженило, що вони, навіть не вважаючи за потрібне критися, повстали проти мене* (О. Шугай).

ОСКАЖЕНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **оскаженíти.** *Оскаженіла від п'яної жадоби помсти білоцерківська шляхта проти ночі кинулася назустріч Шаулі і несподівано напала на нього* (Іван Ле); — *Уб'ю! — простогнав оскаженілий від ревнощів та алкоголю хлопець* (Л. Дмитерко); — *А щоб тебе покорчило! — прогарчав Кевін, оскаженілий від безсилої люті* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *у знач. прикм.* Який від гніву, люті, ненависті і т. ін. став нестямним; украй розлючений. *Антонас випростувався, глянув на оскаженілого Матвія і ніби злякався* (Мирослав Ірчан); *Ми посередині, оточені оскаженілим буйним натовпом* (І. Микитенко); *Оскаженілі татари натиснули на своїх, залунали зойки задушених у пробоїні* (А. Хижняк); // Який виражає нестямну лють, ненависть і т. ін. *Вона, налякана оскаженілими обличчями товаришів, розповіла мені все, що знала* (Ю. Яновський); *Коростилевський, не зводячи з Борового оскаженілого погляду, намацав рукою порожню пляшку і стис її за шийку* (Я. Гримайло); *Зеленкуваті очі Гната зробилися оскаженілими* (Григорій Тютюнник).

3. *у знач. прикм., перен.* Дуже сильний, інтенсивний, бурхливий (про вітер, море і т. ін.). — *Будь ласка! — ввічливо запрохав він, захищаючись халатом від оскаженілого вітру* (М. Хвильовий); *Вітер вив і сипав холодним дощем. Він зривав гриви хвиль і мчав їх над оскаженілим морем, наче дрібний солоний туман* (З. Тулуб); *Керім теж зігнувся на кормі, іноді кидаючи якийсь безтямний погляд в оскаженіле море, що ревло й клекотало, мов окріп у казані над вогнем* (В. Малик).

ОСКАЖЕНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **оскаженíлий** 2. *Своїм лаєм пси його* [вовка] *доводять до оскаженілості, і він кидається на першого-ліпшого пса, щоб перегризти йому горло* (Р. Андріяшик); — *Лампаси, бутафорна гвинтівка, оскаженілість на обличчі — роль хоч куди!* (О. Гончар).

ОСКАЖЕНІ́ЛО, *розм.* Присл. до **оскаженíлий** 2, 3. *Від нетерпіння поручик оскаженіло бив об землю каблуками й кричав ще дужче* (П. Панч); *Він не сказав, що буде, коли добереться додому, та з того, як оскаженіло завертів ясно-голубими очима.., можна було догадатися, що пані Вандзі перепаде на горіхи* (В. Малик); *Кінь потягся мордою до чобота, зачув кров, хоркнув і оскаженіло заіржав* (І. Білик); *Гайдук оскаженіло розмахував шаблею і кидався на козака* (Ю. Логвин); *Як тільки моряк та його супутники вийшли з-за скелі, на них знову оскаженіло налетів вітер* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ОСКАЖЕНІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **оскаженíти.** *Кресали всі за чергою. Дедалі все з більшим оскаженінням .. Але вогню не могли здобути* (І. Багряний); *Капітан аж тепер глибоко зітхнув, оскаженіння, нарешті, минуло* (Іван Ле); *Якби ти його не знищив, вкривши смертним безгоміннням, Він би нашу тайну викрив, бо палав оскаженінням* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

ОСКАЖЕНІ́ТИ, íю, íєш, *розм.* Док. до **скаженíти.** — *Скажіть йому слово: оскаженіє, кинеться на вас із шаблею, як на ворога* (З. Тулуб); *Побачивши, що в квартирі, крім лікаря і його дружини, нікого немає, жандарми оскаженіли* (С. Скляренко); *Батіг засвистів знову. Гамід оскаженів. Навіть Абдагул і Кагамлик відступили під стіну, боячись, що і їх зачепить* (В. Малик); *Ми з батьком набивали нові обручі на бочку, а вони не налазили, й батько оскаженів та потрощив бочку* (Ю. Мушкетик).

ОСКА́Л, у, *ч.* Розкритий рот, паща, у яких видніються зуби; вишкір, вищир. *Сперся* [Оксен] *спиною об дерево .. Губи ворухнулися в страшному оскалі* (Григорій Тютюнник); *Він сидів верхи на неспокійному, з злостивим оскалом жеребці* (М. Стельмах); *Микольцьо беззвучно засміявся, блиснувши міцним оскалом зубів* (Р. Іваничук).

ОСКА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оскáлити.** *Дорошенко мимохіть кинув погляд у безтарку і внутрішньо здригнувся, побачивши там потворно перекошене, оскалене юнацьке обличчя...* (О. Гончар); *Подав* [Мацько] *повний пугар товаришеві, який стояв мовчки з оскаленими білими зубами* (Р. Іваничук); *Великий чорний пес з гладкою, блискучою шкірою вискочив на галявину. З оскаленої пащі лилася слина* (Д. Білий).

2. *у знач. прикм.* Який оскалився (у 2 знач.). *У нахабній поведінці, у самому вигляді рудого, рябого від ластовиння, вічно оскаленого Міньки, було щось ненормальне, нелюдське* (Г. Тарасюк); *Дививсь* [десантник], *як заголені по пояс, бородаті і стрижені, вузькоокі й оскалені чоловіки гамселять стовбури сосон* (Є. Пашковський).

ОСКА́ЛИТИ *див.* **оскáлювати.**

ОСКА́ЛИТИСЯ *див.* **оскáлюватися.**

ОСКАЛНУ́ТИСЯ *див.* **оскальнýтися.**

ОСКАЛЬНУ́ТИСЯ, ОСКАЛНУ́ТИСЯ, нýся, нéшся, *док., розм.* Однокр. до **оскаля́тися** 2. *Сьогодні його зачепило воно* [питання] *і він оскальнувся: — Та ж ви знаєте, товаришу лікарю, що ми провітрюємо палату тільки ввечері...* (Т. Осьмачка); *Гандзюк оскалнувся посмішкою* (Г. Косинка); *Оскальнеться* [Лесь], *ніби щука* (С. Воскрекасенко).

ОСКАЛЬПО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оскальпува́ти.** *На цаль* [на голові у Юдки] *волосинка від волосинки. Відступитися ж від Юдки на крок, то кожний би присяг, що голова оскальпована!* (Л. Мартович); // **оскальпо́вано,** *безос. пред. В сотника Савінського обрубано пальці на руках, оскальповано голову* (з мемуарної літ.).

ОСКАЛЬПУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого.* Док. до **скальпува́ти.** *І кравці, і перукарі, і косметологи такі здирачі та зажери, що краще оскальпують самі себе, аби тільки не втратити бодай цент...* (М. Дашкієв); — *Рятуйте! Індіанці захопили мене в полон! Вони мене оскальпують!* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ОСКА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОСКАЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОСКА́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., що.* Розтуляючи рота, пащу, показувати зуби; вишкіряти, вищиряти. *Оскалював* [Марусяк] *зуби, мов горло йому хто збирався перегризати* (Г. Хоткевич); *Кучук зареготав, оскалюючи міцні зуби, що серед чорної бороди біліли, мов сніг* (В. Малик); *Собака .. загарчала, оскаливши білі гострі зуби* (А. Шиян); *Циган повернув до мене голову, оскалив ікло* (О. Ульяненко).

ОСКА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОСКАЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОСКА́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* 1. Ставати видними при розсунутих губах (про зуби). *Очі його почервоніли, а зуби оскалилися* (із журн.).

2. Відкривати, показувати зуби; вищирятися, вишкірятися. *Хлопці одверталися, м'ясо смерділо, .. проте вороги, грізно оскалюючись, силою запихали їм до рота криваве місиво* (О. Бердник); // *перен., розм.* Виявляти гнів, сильне роздратування у відповідь на що-небудь. — *Що?* — *оскалилась Уляна.* — *Оте, що чули,* — *твердо вимовила Катря* (В. Кучер); *Поліцай спідлоба блимнув і оскалився, як звір:* — *Щось почую незаконне* — *запроторю у Сибір!* (П. Глазовий); // *жарт., зневажл.* Сміятися, усміхатися. *Сказано, дитина: як болить, то й плаче; скоро одпустило, вже й оскаляється* (Сл. Б. Грінченка); *Він уздрів жіноче личко. Воно захихотіло й підморгнуло Твардовському, і той оскалився, показуючи попсовані зуби* (Валерій Шевчук).

ОСКАЛЯ́ТИ *див.* **оска́лювати.**

ОСКАЛЯ́ТИСЯ *див.* **оска́люватися.**

ОСКАНДА́ЛИТИ, лю, лиш, *кого, що і без прям. дод., розм.* Док. до **сканда́лити** 2; зганьбити, осоромити. — *Ви знаєте, що ви мене оскандалили?! Хто вас просив випихать мене з хати?* (В. Винниченко); — *Він в одну мить може все зіпсувати .. і просто оскандалити своєю метушливістю* (О. Іваненко).

ОСКАНДА́ЛИТИСЯ, люся, лишся, *розм.* Док. до **сканда́литися;** осоромитися. *Теми були замінені новими, і наш випуск цілком добре на них відповів. Але тим не менше наша гімназія .. оскандалилась* (М. Грушевський); — *Що, ви хочете, щоб я сьогодні оскандалився?* (В. Винниченко); — *Ти, моя люба, добре тямиш у музиці, та погано знаєш історію. Щоб ти не оскандалилась, бо Флора Германівна не тільки інженер, а й історик* (Г. Коцюба).

ОСКА́РД, а, *ч., діал.* Кирка. *Вже було чи сокиру насталить, чи косу зварить, чи оскард загартувать, чи що інше,* — *він як утне, то вже ніхто проти його* [нього] (О. Кониський); *Муляри плювали в руки і брали відтак оскарди, кельні та молотки* (І. Франко); *Дід Сербиченко .. сів з оскардом насікати камінь до млина* (Ю. Яновський); *Оскардами не лише зрубують навар в котлах,* — *дізнався Оверко,* — *а також тешуть дикий камінь* (К. Гордієнко).

ОСКА́РЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **оска́ржити.** *Він виголошував текст присуду, який ніколи й ніким не буде оскаржений* (В. Домонтович); *Оскаржену Марусю Чураївну тоді суддя суворо запитав,* — *коли, чого і для якой* [якої] *причини таке незбожне діло учинила?* (Л. Костенко); // **оска́ржено,** *безос. пред. Його оскаржено за співжиття з ненімкою, здеградовано до сержанта і вислано на північний фронт* (У. Самчук); — *Як була я молодою, то дуже любила того нещасного юнака, що за його вбивство оскаржено мого мужа* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *у знач. ім.* **оска́ржений,** ного, *ч.;* **оска́ржена,** ної, *ж., заст.* Той (та), кого оскаржили (у 2 знач.). *Суд присяжних, перед яким ішла розправа, увільнив оскаржених* (І. Франко); [Голос поклика ча:] *Оскаржений, що сам себе зве Парвус, образив тяжко маєстат святині і через те утратив право слова* (Леся Українка).

ОСКА́РЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оска́ржити.** *Адмірал не залишив мені простору для маневрів, одночасно давши зрозуміти, що його вердикт остаточний і оскарженню не підлягає* (О. Авраменко); *Вона* [поема "Гайдамаки" Т. Шевченка] *звучала насамперед як оскарження гнобителів України і оборона гідності її народу* (І. Дзюба).

2. *заст.* Обвинувачення (у 2, 3 знач.). *Вислухавши .. оскарження й оборони, цар Соломон замкнув* [закрив] *засідання і відложив його продовження на другий день* (І. Франко); *Іван розповів усе докладно і прочитав акт оскарження, одержаний ним ще 22 жовтня минулого року* (П. Колесник).

ОСКА́РЖИТИ *див.* **оска́ржувати.**

ОСКА́РЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оска́ржувати.** *Органи державної влади, посадові особи зобов'язані об'єктивно і всебічно, вчасно перевіряти заяви й скарги громадян, скасовувати або змінювати оскаржувані рішення* (з наук. літ.); // **оска́ржувано,** *безос. пред. У переклад можна було вплітати багату українську словесність, яку в оригінальних творах оскаржувано як націоналізм* (Віра Вовк).

ОСКА́РЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оска́ржувати.** *Ухвала окремо від рішення суду оскаржуванню не підлягає* (з мови документів).

ОСКА́РЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСКА́РЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *що.* Офіційно подавати скаргу у вищу інстанцію, протестуючи проти якого-небудь рішення, чиїх-небудь дій і т. ін. *Мединський, очевидно, .. примирився з вироком і не бажає його оскаржувати* (М. Руденко); *Головний суддя* — *наш директор* — *розв'язував усе саморуч, і ніхто ніколи його рішень не оскаржував* (Валерій Шевчук); *Той документ, розумів Артем, можна було запросто оскаржити, коли в такий непевний час влада знову зміниться* (А. Кокотюха).

2. *кого, заст.* Обвинувачувати. [Сімон:] *Я оскаржую .. Євгенія Грушку...* (І. Франко); *Здавалось би, коли оскаржувати українських радикалів, то слід би набирати доказів тільки з їх власної діяльності* (Леся Українка); [Гордієнко:] *До вас, до вас прямуємо із Січі... До гетьмана оскаржити царя* (Л. Старицька-Черняхівська); — *Він тоді оскаржить вас за зганьблення його чесного імення* (І. Кулик).

ОСКА́РЖУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **оска́ржувати** 1. *Слово заврайвно* [завідувача райвно] *для сільського попечителя школи є законом, що не оскаржується* (С. Процюк); *Якщо громадянин або службова особа, чиї дії оскаржуються, не може з'явитися в суд з поважних причин, справу може бути розглянуто з участю представника громадянина, який подав скаргу, або представника службової особи* (з мови документів).

ОСКА́РЖУВАЧ, а, *ч.* Той, хто оскаржує кого-, що-небудь. *В обґрунтуванні своїх вимог оскаржувач посилається на те, що судом апеляційної інстанції порушено норми процесуального права* (з мови документів); *І хоч поліція знала, що Дмитрик украв корову, бо ж об'явилися і оскаржувач, і свідки, які запевняли, ніби худобину вели в напрямку бараків .. — жодних ознак її перебування в таборі не виявили* (Е. Андієвська).

ОСКА́РЖУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **оска́ржувач.** *Оскаржувачка просила суд визнати неправомірною бездіяльність посадових осіб* (з мови документів).

ОСКАРОНО́СНИЙ, а, е, *розм.* Який має "Оскар" — найпрестижнішу нагороду в кінематографі США. *Режисер Мішель Годрі зняв оскароносний фільм "Вічне сяйво чистого розуму"* (із журн.); *Над стилістикою фантазійного світу працював оскароносний художник-постановник Роберт Стромберг* (з газ.).

ОСКВЕ́РНЕНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Дієпр. пас. до **осквернúти.** — *Якби-то, думаю, якби Не похилилися раби... То не стояло б над Невою Оцих осквернених палат!* (Т. Шевченко); — *В тому й сила людини, коли совість у неї чиста, не осквернена* (М. Стельмах); — *Ви там всі богопротивним Арістотелевим словом осквернені, — кинув той самий асесор* (Ю. Мушкетик); // **оскве́рнено,** *безос. пред. Святе, найвище в жінці осквернено лукавим панством, кинуто на глум під ноги людям!* (Василь Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Який осквернився. *Хто чистий — хай очищається, хто осквернений — хай ще скверниться* (О. Бердник); — *Володарко Діво, я глибоко знаю, що не можу, нечиста й осквернена, дивитися на святий образ Твій* (з рел.-церк. літ.).

ОСКВЕ́РНЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **осквернúти** і стан за знач. **осквернúтися.** *Ізяслав десь уже мчав до Києва. Довга путь його значилася руйнуванням селищ, грабунками, оскверненням святинь* (П. Загребельний); *Кожен з нас мав би усвідомити, що зло не є тотальним явищем, і уникати осквернення ним, щоб коли-небудь висміяти* (Г. Пагутяк); — *Почалися осквернення могил воїнів-афганців покидьками, які не знали усього лиха афганської авантюри...* (О. Чорногуз).

ОСКВЕРНИ́ТЕЛЬ, я, *ч., книжн.* Той, хто оскверняє або осквернив кого-, що-небудь. *Любов до Вітчизни і зненависть до її осквернителів заповідали нам попередники* (П. Панч); — *Генрик Дулькевич ніколи не був осквернителем чужих могил і домашніх пантеонів* (П. Загребельний); — *П'яна худобино! — вигукнув я. — Осквернитель славного козачого імені! Пропив свій мозок, тіло й душу!..* (Валерій Шевчук).

ОСКВЕРНИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., книжн.* Жін. до **осквернúтель.** *Бісів ніщо інше так не веселить, як смердюча розпуста, тому жодної пристрасті не люблять вони так, як цієї осквернительки тіла* (з рел.-церк. літ.).

ОСКВЕРНИ́ТИ *див.* **оскверня́ти.**

ОСКВЕРНИ́ТИСЯ *див.* **оскверня́тися.**

ОСКВЕРНІ́ННЯ, я, *с., книжн.* Те саме, що **оскве́рнення.** *Різня в Умані .. була здетонована зневажанням православної віри і оскверненням храмів її* (Б. Олійник); *Поки ми, жертвуючи власним життям, рятували світ від оскверніння, поза нашими спинами непомітно проповзала всіляка нечисть* (П. Загребельний); *Гріхом блуду чи тілесного оскверніння ніколи не хворів* [Климентій] (Валерій Шевчук).

ОСКВЕРНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОСКВЕРНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., книжн., кого, що.* 1. Порушувати чистоту, святість кого-, чого-небудь; опоганювати. *Бурхливі крики обурення і гніву потрясали запорозьку раду. — Бреше він, пани-брати, не може бути, щоб так страшно оскверняли святу паску...* (О. Довженко); *Отець Вікентій поспішав його заспокоїти: — .. Не те оскверняє чоловіка, що входить в його уста, а те, що виходить із уст...* (М. Стельмах); *Для правовірного мусульманина узбека .. важко було навіть збагнути думкою таку подію* [обводнення пустелі], *щоб не осквернити вірувань батьків* (Іван Ле).

2. Глумитися над ким-, чим-небудь; учиняти наругу, заподіювати шкоду. *Усе оскверняє їх чобіт, їх ніж: І славне минуле, й прийдешнє натхнення!* (І. Нехода); — *Розпусник на троні, злочинець зі священним мечем Османа осквернив мою єдину дочку!* (Р. Іваничук); — *Як ти посмів ворушити мій спокій!.. Ти осквернив мою святу могилу* (В. Нестайко); — *А ви, Мигальський, не дуже радійте, що шпечу вашого кривдника, — кожен знає, що це ви осквернили перед початком занять вазон* (Валерій Шевчук); // *що, чим.* Принижувати, ганьбити, заплямовувати. [Я р о с л а в:] *Да буде мир! І Богом я клянусь, Що кожного вразить моя сокира, Хто збаламутить Київ наш і Русь, Хто осквернить насильством справу миру* (І. Кочерга); *Не оскверниеши слова всує, Бо в слові дума — не вода, По Слобожанщині мандрує Замріяний Сковорода* (П. Дорошко); *І вмираючи.., батько заповів йому: — На велику ріку випливай, сину. Рід наш чесний, роботящий не оскверни* (М. Стельмах); — *Людина може бути сильна серцем і розумом так, що ніякі чужі сили її не зламають і не осквернять!!!* (Ю. Логвин).

ОСКВЕРНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОСКВЕРНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док., книжн.* 1. Ставати оскверненим. — *Цить, брате! Не оскверняйся словами і не наводь на нас гнів Божий!* (Ю. Логвин); *Сотні .. побратимів скошено рукою кревних братів, і осквернилася рідною кров'ю омита земля* (М. Старицький); — *Кожен знай одно: чи власні гріхи прощені? — бо кожен осквернився* (В. Барка).

2. *тільки недок.* Пас. до **оскверня́ти.** *Вам болить, що християнські таїнства оскверняються брудними руками церковних служок і від того велика ганьба католицькій вірі* (В. Дрозд).

ОСКІ́ЛОК, лка, *ч., рідко.* Відбитий, відколотий шматок чого-небудь твердого; осколок, скалка, тріска. *Біля каганця сидів сивий дід, оскілком з очеретини підтягав ганчір'яного ґнота* (Іван Ле); * Образно. *Рудіє небо. Пісно звідтіля Присвічує молодика оскілок* (В. Мисик).

◊ **Диви́тися оскі́лками** *див.* **диви́тися.**

ОСКІ́ЛЬКИ. 1. *спол.* Уживається в підрядних реченнях причини у знач. т о м у щ о, ч е р е з т е щ о. *Оскільки ж протоколів засідань група не веде, то й з цього боку Василь буде цілком на місці* (Ю. Яновський); *Оскільки електромотора не було, то динамку крутили руками* (Григорій Тютюнник); *Оскільки Марія не знала таємної Йонтиної думки, вона схвилювалася* (Валерій Шевчук).

2. *спол.* Уживається в підрядних реченнях міри й ступеня та в реченнях із супровідною підрядністю з відтінком кількісного співвідношення у знач. я к о ю м і р о ю, в я к і й м і р і, н а с к і л ь к и. *Привітним буковинцям я завжди готова служити словом і ділом, оскільки се в моїй силі* (Леся Українка); — *Оскільки мені відомо, студент Сирота ще не вождь, щоб ми повторювали кожне його слово* (П. Загребельний).

3. *присл., рідко.* Те саме, що **скільки.** *Кругом села, — оскільки оком не скинь — панські лани та луки* (Панас Мирний).

(1) Оскільки..., остільки <Остільки..., оскільки> — з'єднує частини складного речення при їхньому тісному взаємозв'язку, урівноваженні; у такій мірі..., в якій; такою мірою..., якою; настільки..., наскільки. *Я не забуду, як ти раз написала мені: "Оскільки моє почуття до тебе безпосереднє, остільки воно несвідоме .."* (Леся Українка); *Оскільки дід Григорій, кінь і Султан любили тишу і поважали мовчання, остільки Харитина, навпаки, любила голосно висловлювати свої почуття і побажання* (О. Довженко); *Високі ж максими маємо право висловлювати лише остільки, оскільки вони йдуть на користь людству* (О. Шугай).

ОСКІ́РЕНИЙ *див.* **ошкі́рений.**

ОСКІ́РИТИ *див.* **ошкіря́ти.**

ОСКІ́РИТИСЯ *див.* **ошкіря́тися.**

ОСКІ́РЮВАТИ *див.* **ошкіря́ти.**

ОСКІ́РЮВАТИСЯ *див.* **ошкіря́тися.**

ОСКІРЯ́ТИ *див.* **ошкіря́ти.**

ОСКІРЯ́ТИСЯ *див.* **ошкіря́тися.**

ОСКЛЕ́НИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **осклúти.** *Там* [на дорозі] *стояла крита осклена повозка та й блищала на сонці* (Л. Мартович); *Вони* [лави військ] *з молитвою на устах переходили попри осклену карету Сулеймана Справедливого* (О. Назарук).

ОСКЛИ́ЗЛИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. акт. до **оскли́знути.** *Він кинувся до віконця, схопився руками за холодний, осклизлий зруб* (В. Малик); *Кінь спотикався на вичовганих колесами виямках, збивав об осклизле каміння мощеної дороги копита* (Р. Іваничук).

ОСКЛИ́ЗНУТИ, не; *мин. ч.* осклúз, ла, ло *і* оскли́знув, нула, ло; *док., діал.* Ослизнути. *Рілля осклизла, стежки заболотились* (Є. Гуцало); * Образно. *Розверстий світ осклиз, набряк. Засмоктаний в драглистій твані, Пливе — не випливе ніяк* (І. Світличний).

ОСКЛИ́ТИ, лю, ли́ш, *що, рідко.* Док. до **скли́ти.** *Сніжинки зашерехтіли по срібних шатах образа, який Василина й досі не спромоглася осклити* (М. Стельмах).

ОСКЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осклі́ти.** *Вгорі сіре осклілe небо* (М. Слабошпицький); *Розпатлана, з осклілими від зла очима, сердито совáє* [мачуха] *горшками й кляне весь світ* (Василь Шевчук); *Стара письменниця замовкла і втупилась вже дещо осклілим поглядом Шлоймі в перенісся* (О. Ірванець).

ОСКЛІ́ЛО. Присл. до **осклі́лий.** *Важко дихав* [Роюк] *і дивився осклілo, безтямно* (М. Малиновська); *Все нагло розпадалося безладним нагромадженням ніяк між собою не пов'язаних речей, гармонія щезала, і Рада, осклілo втупившись перед себе, .. мляво, мов крізь вату, чудувалася* (О. Забужко).

ОСКЛІ́ТИ, іє. Док. до **скліти** 1. *Зір німця вигострився, осклів* (М. Малиновська); *Ліг* [Зінько] *і випростався на повен зріст, як живий, тільки його відкриті очі швидко затягувалися льодяною плівкою і враз осклілu* (В. Шкляр).

ОСКЛЯНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осклянíти.** *Шлір — осклянілий прозорий камінь, що потрапив у скломасу з шихтою чи з вогнетривкої кладки печі внаслідок її руйнування* (з навч. літ.); *В осклянілих очах дідича .. відчувався подих смерті* (М. Стельмах); *Вона була — немов несповна розуму. Накручувала на руку косу, дивилася осклянілими очима в куток* (Ю. Мушкетик); *Враз перед очима постала кімната, тіло з осклянілим поглядом* (Г. Пагутяк).

ОСКЛЯНІ́ТИ, іє. Док. до **скляніти** 2, 3. *Місяць лютий був справді лютий. Все обледеніло й осклянілo* (Л. Костенко); *Очі осклянілu, в їх імлистій глибині блукали зіниці* (В. Речмедін); * У порівн. *Інна раптом знерухоміла, погляд її нібито осклянів* (Ю. Шовкопляс).

ОСКЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок., що, спец.* Плавленням перетворювати в скло. *Осклятu пісок.*

ОСКЛЯ́ТИСЯ, я́ється, *недок., спец.* У процесі плавлення перетворюватися в скло. *Осклятися можуть полімери, що кристалізуються й не кристалізуються. Під час охолодження вони переходять із високоеластичного стану в склоподібний* (з наук. літ.).

ОСКОВЗНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм.* Те саме, що **посковзну́тися.** — *Передчуття в мене було, — сказав Теофіл, обережно ставлячи ногу, щоб не осковзнутися* (Валерій Шевчук); *Я тим осковзнувся трохи, що рано посіяв* (Сл. Б. Грінченка).

ОСКО́ЛКОВИЙ, а, е. Який складається з осколків. *Осколковий щебінь;* // Який уражає осколками. *На щастя Багірова, це була не осколкова міна* (О. Гончар); *Враз над його головою щось тріснуло, немовби розірвалась осколкова граната* (В. Близнець); // Утворений осколком, завданий осколком. *У лікарню з осколковими пораненнями доправили кількох постраждалих* (з газ.).

ОСКО́ЛОК, лка, *ч.* Відбитий, відколений шматок чого-небудь твердого. *Чавунна куля .. вдарилася в гранітну брилу біля брами й розскочилася разом з осколками граніту* (Іван Ле); *На полиці серед розкиданих бокалів і чарок валялися осколки графина* (Любко Дереш); // Дрібна частинка бомби, снаряда, міни і т. ін., що відколюється під час вибуху. *Гриміла артилерійська канонада, сипались зенітні осколки з неба* (В. Кучер); *Над головами, стинаючи віття, просвистіли осколки ворожих снарядів* (Є. Доломан); *Вітрове скло вже посипалося від осколків бомби* (В. Шкляр).

ОСКО́ЛОЧНИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **оско́лковий.** — *Тепер маємо надійну схованку від мін та осколочних снарядів...* (Є. Доломан); *На тілі багато осколочних ран...* (І. Нехода).

ОСКО́ЛОЧОК, чка, *ч.* Зменш.-пестл. до **оско́лок.** *Мені не жалюгідні осколочки потрібні, а дзеркала, подібні на чисту гладь озер* (В. Багірова); *Малесенький осколочок* [міни] *потрапив Скубі в сонну артерію* (М. Андрусяк).

ОСКО́МА, и, *ж.* 1. Відчуття в'язкості в роті, а також больові відчуття на зубах від споживання чого-небудь кислого, терпкого. *Хто кислиці поїв, а кого оскома напала!* (прислів'я); *Аркадій пройшов по кімнаті, взяв яблуко і з насолодою вкусив .. Яблуко захрумтіло, оскома приємно стягнула ясна* (О. Копиленко); *Поки вони наїдалися до оскоми, а потім наповнювали ожиною кілька відер на варення і наливку, дід замислено дивився поперед себе* (Н. Сняданко).

2. *перен.* Неприємне відчуття, відраза до кого-, чого-небудь. — *Братуха твій так зі мною повівся — в мене досі оскома. Поперек дороги став!..* (О. Гончар); *Лейтенант дратувався, оскома після майора у нього була ще та. Він ненавидів цього чоловіка, як тільки міг* (О. Ульяненко).

◊ **Збива́ти / зби́ти оско́му (оско́мину)** *див.* **збива́ти; Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) оско́му (оско́мину)** *див.* **зганя́ти; Наби́ти / набива́ти оско́му** *див.* **набива́ти;**

(1) Оско́ма бере́ / узя́ла *кого, жарт.* — хтось заздрісно, хтиво або зі злістю, сердито і т. ін. поглядає на кого-небудь. *— Проходжу ото коло вашого саду і просто мене аж оскома бере...* (У. Самчук); *Як вздрів* [сотник] *Пазьку, що прийшла на весілля дивитися, так .. аж оскома його узяла...* (Г. Квітка-Основ'яненко); **(2) Оско́ма на зуба́х** *від чого, перев. у кого* — у когось виникає відраза до чого-небудь; неприємно, бридко від чогось. — *Ох, які ми сьогодні благородні, — зітхнув Христолобенко, — аж нудно, аж оскома на зубах од благородних слів* (Є. Гуцало); *Якби ж не ця армійська тематика, від якої оскома на зубах. А головне — якби не ця чужомовна стихія! Через неї, мабуть, зовсім перестали писатися вірші* (О. Шугай); **(3) Оско́ма спада́є / спаде́** *у кого* — у когось зникає бажання чинити неприємність, зло і т. ін. кому-небудь. *Про що вони там? Ясно, що про нього .. Попав їм Заруба на гострі зуби. Тепер не скоро оскома спаде* (В. Кучер).

ОСКОМЕ́ЛОК, лка, *ч., розм., рідко.* Уламок сухої гілки. *Взяв* [чоловік] *доброго оскомелка та як начне чистити циганку!* (з казки); *Щось за ровом зашелестіло, ніби чиїсь ноги ступали по сухих вербових оскомелках* (І. Нечуй-Левицький).

ОСКО́МИНА, и, *ж., розм.* Те саме, що **оско́ма.** *Напасть якась на горло — дере так, що й відкашлятися не можна, і в роті залізна оскомина* (В. Яворівський); — *Він* [сир] *дуже кислий, але язика не пече, оскомини не буде* (Ю. Логвин); — *Покинь ти мені проповідь читати. І без тебе на душі оскомина ходить* (М. Стельмах); * У порівн. *Розмова з о. Нестором ще троха млоїла його, мов оскомина на зубах* (І. Франко).

◊ **Збива́ти / зби́ти оско́му (оско́мину)** *див.* **збива́ти; Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) оско́му (оско́мину)** *див.* **зганя́ти.**

ОСКО́МИСТИЙ, а, е, *розм.* Який спричиняє оскому; кислий, терпкий. *В ньому* [в селі] *далека рідня чи свояцтво проживає, а в них і хліб смачніший, і вишні не такі оскомисті, і люди уважніші до тебе* (М. Стельмах); *Терпнучи від нападу хвилювання, мовби від оскомистого яблука.., я спинив машину* (Є. Гуцало).

ОСКО́МИТИ, ить, *недок., безос., розм.* Спричиняти оскому. *Стало в піт його вкидати, Почало оскомити* (С. Воскрекасенко).

ОСКО́МИТИСЯ, млюся, мишся; *мн.* оско́мляться; *недок., розм.* Спричиняти в себе оскому; набивати собі оскому.

ОСКО́МНИЙ, а, е, *розм.* 1. Те саме, що **оско́мистий.** *Лежала* [Надя], *покусуючи зціплені губи і відчуваючи, як холоне всередині від оскомного присмаку крові* (Є. Пашковський).

2. *перен.* Неприємний, набридлий. *Та ж перейду, як пережду, холодну мжичку днів оскомних і хуртовину самоти* (І. Калинець); *Оскомний спротив піднімався в Миколі до всього цього, хоч відчував, що в Софіїних, хай і позичених, словах правда* (В. Шкляр).

ОСКО́МНО, *розм.* Присл. до **оско́мний.** *Коли почув оте оскомно знайоме "Дай закурить!" — дістав коробку "Gitanes" і .. сам витяг сигарету* (В. Шкляр).

ОСКОПИ́ТИ *див.* **оскопля́ти.**

ОСКО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оскопи́ти.** *Син імператора Романа I Лекапіна і слов'янки-рабині, оскоплений своїм же батьком, мріяв сісти на Соломоновім троні* (С. Скляренко); // **оско́плено,** *безос. пред. Є скопці, що їх оскоплено від людей, а є й скопці, що самі оскопили себе ради Царства Небесного* (з рел.-церк. літ.).

ОСКО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оскопи́ти.** *Оскоплення відбулося з допомогою золотого серпа .. В потоці Кроноса-Часу біля Геї-Землі з'явився Місяць (золотий серп) і саме відтоді дітородна потуга Урана-Неба перестала діяти в нашому світі* (О. Бердник); *Що думав невідомий митець..? Про кого: про себе — ситого, одягненого і скованого .. оскопленням? Про жінок, що томляться в гаремному раю?* (Р. Іваничук).

ОСКО́ПЛЮВАТИ *див.* **оскопля́ти.**

ОСКОПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОСКО́ПЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОСКОПИ́ТИ,** плю́, пи́ш; *мн.* оскоплять; *док., кого.* Робити скопцем; каструвати. *Переможених володарів Аргішті I не вбивав, лише оскоплював* (з навч. літ.); *Імператор Роман, обурений тим, що рабиня-слов'янка народила сина, .. велів оскопити його, щоб він жив на світі, але не мав нащадків* (С. Скляренко); *Лежав горілиць на жорсткій постелі Хосров-хан, в тисячний раз шукаючи способу помститися Мухаммедові, .. котрий полонив його, спадкового бухарського еміра, звелів оскопити і зробив євнухом султанського палацу* (Н. Рибак).

ОСКОРО́МИТИ *див.* **оскоро́млювати.**

ОСКОРО́МИТИСЯ *див.* **оскоро́млюватися.**

ОСКОРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСКОРО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* оскоро́млять; *док.* 1. *кого.* Годувати кого-небудь скоромною їжею (у піст або пісний день). *Мій хлопець цілий піст носив в поле в торбині хліб та цибулю, а її сини носили сало, ще й мого хлопця оскоромили* (І. Нечуй-Левицький).

2. *що.* Робити таким, якого не можна вживати й використовувати для їжі в піст (про посуд, страву і т. ін.). *Щоб оскоромити страву, досить, наприклад, замішати її ложкою, котрою вперед їли скором, досить україти хліб ножем, котрим краяно масло або м'ясо* (І. Франко).

ОСКОРО́МЛЮВАТИСЯ, юся, юєшся, *недок.,* **ОСКОРО́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* оскоро́мляться; *док.* Їсти скоромну їжу (у піст або пісний день). — *Та не забудьте, отче, заодно і рот прополоскати .. — Бо ж геть залоїлися тими шкварками, що так гарно пахнуть у вашій хаті. А вам же гріх оскоромлюватися у святий піст* (В. Речмедін); — *Пополощи гарненько рот, щоб не зосталося у роті сиру, щоб часом завтра, не хотячи, не оскоромився* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Влови та й влови йому раків. От і вловив, ось і поїли, й оскоромилися. Страшний це гріх — їсти в піст м'ясо* (Ю. Мушкетик).

ОСКОТИ́НІЛИЙ, а, е, *зневажл.* Дієпр. акт. до **оскоти́ніти.** *Оскотинілі людці;* // Який утратив людські риси. *По оскотинілих пичках пригадував міщуків, які за відсутністю дешевого корму скоро пожеруть землю* (Є. Пашковський).

ОСКОТИ́НІННЯ, я, *с., зневажл.* Стан за знач. **оскоти́ніти.** *Підлість нашого часу в тому, що трагедія стала предметом для збиткувань, для виправдання власного оскотиніння: нас довели до цього!* (Є. Пашковський).

ОСКОТИ́НІТИ, ію, ієш, *док., зневажл.* Стати подібним до скотини, утративши людську подобу. *Спостерігаючи за надзвичайним жебрацтвом та бідністю, за невіглаством і апатією, дикими розвагами селян, М. Бунаков із жалем говорив: "... Як оскотинів цей народ, хороший і талановитий за природою!"* (з наук. літ.); *"Серед скотів" насамперед важливо не оскотиніти й життя людське цінувати понад усе* (з публіц. літ.).

ОСКРЕ́БКИ *див.* **ошкре́бки.**

ОСКУБА́ТИ *див.* **оску́бувати.**

ОСКУБА́ТИСЯ *див.* **оску́буватися.**

ОСКУ́БТИ *див.* **оску́бувати.**

ОСКУ́БТИСЯ *див.* **оску́буватися.**

ОСКУ́БУВАТИ, ую, уєш, **ОСКУБА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСКУ́БТИ,** бу́, бе́ш; *мин. ч.* оску́б, ла, ло; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обску́бувати.** *До Швейка, що оскубав курку, підійшов телеграфіст Ходоунський* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Жалів яструб курку, доки всю оскуб* (прислів'я); *Помацай чуб: Бач, як оскуб, Диявольська личина!* (П. Гулак-Артемовський); *Замфір ходить поміж кущами.., де лист зайвий оскубе, де лозину підв'яже* (М. Коцюбинський).

ОСКУ́БУВАТИСЯ, ується, **ОСКУБА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.*, **ОСКУ́БТИСЯ,** бе́ться; *мин. ч.* оску́бся, лася, лося; *док., розм., рідко.* Те саме, що **обску́буватися.** *От всі голуби їдять пшеницю, а один сидить.., надувся та оскубається* (з казки); *Качки оскубуються — дощ буде* (Номис); *Пташка оскублася та й полетіла* (із журн.).

ОСКУДІВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСКУДІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док., на кого — що, ким, чим і без дод., книжн., рідко.* Ставати біднішим; бідніти. *Радісно моєму серцеві, що наша рідна нива не оскудіває талановитими людьми* (Панас Мирний); *— Земля наша хай не оскудіває! Будьмо!* (П. Загребельний); *— Ти сама поглянь, як зубожів, як оскудів люд наш, як його розорюють московські постої і побори непосильні* (Ю. Мушкетик); *Пророчили волхви, .. що скоро кінець нашим розкошам, що скоро потечуть меди золоті наші в горлянки нових зайд чужоземних, оскудіють бори звіром, ягодою і грибами* (Г. Тарасюк).

ОСКУДІ́ЛИЙ, а, е, *книжн., рідко.* Дієпр. акт. до **оскуді́ти.** * Образно. *Мене .. злі люди покривдили навіки і пустили по світу старцем з оскуділим серцем* (Ю. Мушкетик).

ОСКУДІ́ННЯ, я, *с., книжн., рідко.* Дія і стан за знач. **оскуді́ти.** *Тіуни говорили про оскудіння княжої скотниці* [скарбниці] (С. Скляренко); *Говорили про парафію і про оскудіння, про владу (трохи тихше) і про антихриста* (П. Панч); *Вихованці просто глумилися з свого духовного пастиря. Все це свідчило про оскудіння віри в серцях юної пастви* (С. Добровольський).

ОСКУДІ́ТИ *див.* **оскудіва́ти.**

О́СЛАБ, у, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **осла́ба.** *— Відчини, Льонь, ну, відчини, — благала* [Броня] *вже з нотками ослабу, навіть відчаю* (Валерій Шевчук).

ОСЛА́БА, и, *ж., розм., рідко.* Ослаблення, слабкість. *— Знаю, буде вам ослаба, дружино, але відаю — станете на смерть і супостат вас не одоліє* (С. Скляренко).

(1) На осла́бі — слабкий, не натягнутий. *Вільний кінець очкура обводять навколо стану і знову застібають на пряжку, але так, щоб він був трохи "на ослабі"* (О. Воропай).

ОСЛАБА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **ослаба́ти.** *Відомо, що зниження концентрації глюкози призводить до запаморочення, нудоти, непритомності й ослабання всіх функцій центральної нервової системи* (з наук. літ.); *Збільшення заднього кута на 12–15° призводить до ослабання різального клина інструмента* (з навч. літ.).

ОСЛАБА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., рідко,* **ОСЛА́БНУТИ, ОСЛА́БТИ,** бну, бнеш; *мин. ч.* осла́бнув, нула, ло *і* осла́б, ла, ло; *рідше* **ОСЛАБІ́ТИ,** і́ю, і́єш, *док.* 1. Ставати фізично слабим, безсилим; утрачати фізичну силу; слабіти, слабнути. *Під тими поглядами, що або сміялися, або іскрами обсипували його, — м'як* [Сава], *ослабав і тратив усяку волю* (О. Кобилянська); *Сталося так, що раптом ослабіли в нього руки, і він упав на підлогу кволий і безпомічний, мов дитя* (А. Шиян); *Всю дорогу Купріян лежав під кожухом, нічого не їв, не пив і ослаб так, що старший брат підводив його попід руки* (Григорій Тютюнник); // Утрачати колишню гостроту; притуплюватися (про зір, слух, пам'ять і т. ін.). *Уже ото й перші півні проспівали були, а він усе не спав .. Потім, нарешті, почув, що стомився дуже: якось прив'яла увага й думки стали важкі, і ніби ослабла пам'ять* (А. Головко); *Та зір ослаб. І згаснув розум. Пам'ять — збігла* (В. Стус); // Ставати тихішим (про голос, звук і т. ін.). *Голос у неї ослаб, став тихий, тоненький, немов дитячий* (Леся Українка); *Через півтори години телевізійний сигнал почав перериватися. Зображення мигтіло, брижилось сіро-білими смугами, звук відчутно ослаб* (М. Кідрук); // Утрачати свою міць, здатність до опору, боротьби. *У пізніші часи Боспорська держава почала ослабати під натиском північних орд* (з навч. літ.); *На заході сонця Саїбове військо ослабло, знесилилось, подалось* (І. Нечуй-Левицький); *Вороги України умисне її розшарпують, аби вона ослабіла і не мала вже сил для відпору* (Г. Хоткевич).

2. Зменшуватися, ставати менш відчутним, інтенсивним. *В міру, як ослабали оті переслідування, загострювалися трудності* [труднощі] *з боку цензури, що в останніх роках виявила нетаєне намагання задушити українську драму* (І. Франко); *Нарешті ворожий натиск помітно ослаб. Передусім його передніх ліній* (У. Самчук).

3. Ставати менш натягнутим, тугим, пружним; відпускатися; послаблюватися. *Він* [пліт] *був важкий, кострубатий, і його треба було нести так, щоб не ослаб мотуз* (М. Коцюбинський); *Ось оця струна зовсім порвалась, Ти не торкай її, ся так ослабла, Мов тетива в дитячім самострілі* (Леся Українка); *— Він такі бочки майструє, що .. котіть по дорозі від Полтави через Троянівку.., то ні один обруч не ослабне, ні одна клепка не випаде* (Григорій Тютюнник); *Вона відчула ривок, канат рятівного приладу ослабнув, захищаючи її від травм* (В. Єшкілєв); // Переставати міцно, щільно триматися, прилягати до чого-небудь; розхитуватися. *У Брянського кінь теж клацав: підкови ослабли, і їх треба було підтягати* (О. Гончар).

◊ **Га́йка осла́бла** *див.* **га́йка**[1].

ОСЛА́БИТИ *див.* **осла́блювати.**

ОСЛА́БИТИСЯ *див.* **осла́блюватися.**

ОСЛАБІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ослабі́ти.** *Обличчя її стає блідим, на лобі дрібною росою виступає піт. Вона мляво витирає його ослабілою рукою* (А. Шиян); *Сон усе-таки здолав Валерія, ослабілі пальці випустили ручку, голова опустилася на руки* (І. Росоховатський); *І чим більше він* [соловей] *співав, тим більше блідли і блідли привиди, кров текла швидше й швидше в ослабілому тілі імператора* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

ОСЛАБІ́ТИ *див.* **ослаба́ти.**

ОСЛА́БЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **осла́бити.** *Коли вона, ослаблена несподіваним, наглим переляком, дрижачи на цілім тілі, піднялася і оглянулася за ним, його вже не було* (О. Кобилянська); *Фракійці зараз ослаблені внутрішніми чварами* (В. Чемерис); // **осла́блено,** *безос. пред. Дикі тони оригіналу* [трагедії "Макбет"] *злагоджено, вигладжено, прилизано і тим способом ослаблено* (І. Франко).

2. *у знач. прикм.* Який ослаб. *Переді мною лежала, відкинута вибухом, палиця .. Ослаблений старець любив спиратися на неї під час молитов* (М. Дочинець); *Микола помовчав хвилину, .. потім прошепотів ослабленим голосом: — Хлопці звільнять його, я певен...* (К. Гриб); *Колись всі вокзали в моєму місті о такій порі зупинялись, наче будильники з тисячею ослаблених пружин* (С. Жадан).

ОСЛА́БЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **осла́блений** 2. *В ногах така ослабленість, що я .. підходжу до вікна й сідаю на стілець* (В. Винниченко); *Відчуваючи страшну ослабленість у тілі, не повернувся* [Петрюк] *в кімнату. Помалу добрався до своїх коней, .. поїхав додому* (В. Бабляк); *Незважаючи на свою ослабленість, православ'я змогло прийняти виклик польського католицизму* (з навч. літ.).

ОСЛА́БЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **осла́бити, ослабля́ти.** — *Ні, батьку, я обміркував добре. Турки ані догадаються, що вони будуть нашими союзниками на ослаблення Польщі* (А. Чайковський); *Король Фернандо Четвертий провадив послідовну політику, спрямовану на ослаблення впливу крупних феодалів і централізацію королівської влади* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Стан за знач. **осла́бнути** і **осла́битися.** — *Якась невимовна млість опанувала мене, якесь ослаблення не то тіла, не то волі* (І. Франко); [Н е л л і:] *Ти думаєш, Вільяме, мені погано?.. Це лиш хвилеве ослаблення* (Мирослав Ірчан); *Все збулося..: і економічний розклад, і ослаблення державного апарату* (В. Винниченко).

ОСЛА́БЛЕНО. Присл. до **осла́блений** 2. *На лиці його все так само чутна розгублена, дурнувата посмішка, а все тіло ослаблено, знесилено опадає* (В. Винниченко); *За секунду, коли свідомість повернулась до нього, він уже ослаблено звав на допомогу* (К. Гриб).

ОСЛА́БЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осла́бнути, осла́бти.** *Я почувався покинутим і ослаблим* (Любко Дереш); *Враз погляд Тарасових уже трохи ослаблих очей напружився* (О. Ільченко); *Старий вийняв люльку з рота, вичекав трохи, ніби відтворюючи в ослаблій пам'яті щось вельми важливе* (І. Нижник); *Я допомагав помічникові машиніста чистити паровоз, лазив з ним поміж колесами під самий котел, відгвинчував ослаблі гайки* (Л. Смілянський).

ОСЛА́БЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **осла́блий.** *Я відчув її ослаблість і не хотів аж ніяк пропускати цього моменту. — Скажи, він не той, з яким ти була до мене?* (Валерій Шевчук).

ОСЛА́БЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який ослаблює кого-, щонебудь. *Ослаблювальна дія; Ослаблювальний чинник.*

ОСЛА́БЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осла́блювати.** *Ослаблювана політичним та військовим тиском, ущемлювана територіально, Запорозька Січ усе-таки залишалася достатньо сильною, щоб з її словом, найчастіше у формі скарг, російський уряд змушений був рахуватися* (з наук. літ.); *Трагічний настрій драматичної трагедії не мав бути ослаблюваний комічними додатками* (з наук. літ.).

ОСЛА́БЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осла́блювати.** *Історія XVIII віку для українських мас народних — то постепенне* [поступове] *ослаблювання свобідного козацького елементу, ширення кріпацтва* (І. Франко).

ОСЛА́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОСЛАБЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОСЛА́БИТИ,** блю, биш; *мн.* осла́блять; *док.* 1. *кого, що.* Позбавляти сили, робити слабшим; знесилювати. *Щось було важке у ньому, якась жура його гризла та ослабляла тіло* (М. Коцюбинський); *Мовби усі ці роки ти, поете, йшов чорними і сірими лабіринтами, .. наступав на цвяхи і колючки, які тебе ранили й ослаблювали* (С. Процюк); *Лях і служниця кинулись бігти до заростей, та рани і пута ослабили їх...* (Ю. Логвин); // *що.* Позбавляти гостроти сприйняття; притуплювати (зір, слух, пам'ять і т. ін.). *Не розуміючи того, що це втома і що ця втома ослабила пам'ять, він нарікав на себе, обзивав себе .. нездарою* (Григорій Тютюнник); // *що.* Підривати силу, згуртованість, могутність чого-небудь; робити слабшим (у військовому, політичному, організаційному і т. ін. відношенні). *Б'ються між собою сини болгарського царя Асена Шишман і Стратимир, ослаблюючи і без того знесилену свою державу* (П. Загребельний); — *Ви заберете найнадійніших, найкращих бійців з дружини, і це ослабить, знесилить нашу дружину!* (Ю. Смолич).

2. *що.* Знижувати, зменшувати дію, силу вияву чого-небудь. *Єдине, що ослабляє реалізм "Наталки-Полтавки", — це її запозичена з сучасного російського письменства форма оперети* (М. Зеров); *Ся апатія .. не ослабила її співчуття до нещасної старої жінки* (І. Франко); *Ви .. вилікували мене. В усякому разі ослабили .. всі мої болі* (Ю. Збанацький).

3. *що.* Робити менш пружним, менш натягнутим; попускати, розслаблювати. *Він не ослаблював обіймів* (В. Речмедін); *Скрутивши рушник джгутом і обплутавши ним руки, Геннадій відтворив статую Лаокоона з удавом .. — Ну, як? — ослабивши м'язи, Лаокоон-Геннадій подарував батькові .. чарівну усмішку* (І. Волошин); *Тарас був певен, що їдуть саме до Лободи. Ослабив віжки й замилувався степом* (Василь Шевчук).

ОСЛА́БЛЮВАТИСЯ, юються, юєшся, *рідко* **ОСЛАБЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОСЛА́БИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* осла́бляться; *док.* 1. Ставати слабим, безсилим; знесилюватися, виснажуватися. *Буває так, що перші дні чи тижні посту ми практикуємо його ревно й мужньо, але відтак помалу фізично й душевно вичерпуємося, ослаблюємося й знеохочуємося* (з рел.-церк. літ.); *Чоловік стомився, ослабився й зовсім схуд* (із журн.); // Утрачати могутність, силу, міць; ставати менш стійким, захищеним, непохитним. *Держава, безмежно розростаючись, водночас ослаблюється* (П. Загребельний); *Русичі ставили височенні драбини й починали дертись угору. Тоді в сих місцях збиралося багато латинян. Інші ж ділянки ослаблювались, і там можна було вдарити краще* (І. Білик).

2. Знижуватися, зменшуватися у своєму вияві. *Неприхильність до католицтва, засвідчена від початків християнства в нас, не ослаблялась і далі* (з наук. літ.); *Своєю палицею так кріпко ударив* [Петрій] *Довбущука по пальцях, що тому випала з рук тяжка булава. Но бішенство* [лють] *Довбущука тим зовсім не ослабилося* (І. Франко).

3. *тільки недок.* Пас. до **осла́блювати, ослабля́ти.** *Апарат Канзіуса здатен видобувати енергію із солоної води. Принцип його дії полягає в тому, що зв'язки між компонентами солоної води ослаблюються впливом радіохвиль* (з наук. літ.).

ОСЛАБЛЯ́ТИ *див.* **осла́блювати.**

ОСЛАБЛЯ́ТИСЯ *див.* **осла́блюватися.**

ОСЛА́БНУТИ *див.* **ослаба́ти.**

ОСЛА́БТИ *див.* **ослаба́ти.**

ОСЛА́ВА, и, *ж., рідко.* Недобра слава; неслава, поговір. *Таку ославу пустила* [дружина бригадира] *на Єльку по селу, що й інші жінки стали поглядати на неї з підозрою* (О. Гончар).

ОСЛА́ВИТИ *див.* **осла́влювати.**

ОСЛА́ВИТИСЯ *див.* **осла́влюватися.**

ОСЛА́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осла́вити.** *Дарма Марко завіряв, що за власну образу побився з недругом. Не повірила* [Текля]. *І без того ославлена на людях, на все село поговір...* (К. Гордієнко); *Чи можеш ти, о душе моя злонещасна, Не зазнати такої ж кари, Як смоковниця.., ославлена в притчі* (І. Драч); *Я відвідував китайські та мексиканські гральні кубла, німецькі таємні товариства, матроські нічліжки та інші не менш ославлені й небезпечні притулки* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Муж той звався Кирило Петрій і був родом .. з села Перегинська, ославленого місця уродження капітана опришків Довбуша* (І. Франко); *Семен Лодиженко спеціально приїхав у Наманган до нього, до ославленого Саїда Алі Мухтарова, щоб забрати його й повезти на Голодний Степ* (Іван Ле); // **осла́влено,** *безос. пред. — Як вам не набридне гультяювати? Уже й так ославлено нас, буцімто ми бозна-які паливоди* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя).

ОСЛА́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОСЛАВЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОСЛА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* осла́влять; *док., кого, що.* 1. *ким і без дод.* Поширювати погану славу (плітки, огуду і т. ін.) про кого-, що-небудь; обмовляти, гудити, неславити. *— Ви звели з розуму дівчину, ославили її. — Не знаю, хто її ославляє!* (Микола Чернявський); *Дівчата потай заздрили Ольці і відверто зневажали її й ославлювали* (П. Загребельний); *— Не сплять, не дрімають мої воріженьки, — було каже Марина, — ославили мене, молоду* (І. Нечуй-Левицький); [Х о м а:] *Ославили мене ледацюгою, нехай буду ледацюга; ославили дурнем, нехай буду і дурень* (М. Кропивницький); *Всі пригадали — хто не пам'ятає — на весь Буймир Ганна невістку ославила* (К. Гордієнко); // Те саме, що **ганьби́ти** 1. *— Де вона взялася на мою голову! Ославить наш рід...* (С. Васильченко); *— Буду старатися. Даю слово не ославити нашого заводу* (В. Кучер).

2. *рідко.* Славити, вихваляти кого-, що-небудь. *"Веснянка" Л. Глібова мажорно ославлює прихід весни, яка несе всім тепло, радість, світлі надії* (з навч. літ.); *Явтушиха ж недовго держалась* [обійстя]: *пани прозвали її панею .. і ославили розумною, чесною та ще й умілою учителькою* (А. Свидницький).

ОСЛА́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ОСЛАВЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.,* **ОСЛА́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* осла́вляться; *док.* 1. Здобувати погану славу; осоромлюватися, знеславлюватися. *Вона чула, що вона одна тут тільки ославилася, осоромилася... І все через кого? Через отого шибеника...* (Панас Мирний); *Злодійством рід не ославився, прадід розписував храми, дід за колгоспного художника був, батько обмальовував причілки, колодязні дахи* (Є. Пашковський).

2. *рідко.* Здобувати добру славу; прославлятися. *— В кожній давній міфології той, хто рівнявся з богами, чим-небудь ославлювався, як герой, але як мертвий герой* (Т. Осьмачка).

3. *тільки недок.* Пас. до **осла́влювати, ославля́ти.** *Свято Івана Купала ославляється слов'янами з дохристиянських часів* (з газ.).

ОСЛАВЛЯ́ТИ *див.* **осла́влювати.**

ОСЛАВЛЯ́ТИСЯ *див.* **осла́влюватися.**

ОСЛИЗА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОСЛИЗНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., розм.* Оступатися, утрачати рівновагу на гладкій, слизькій поверхні; підсковзуватися. *Злазити з гори було значно важче, ніж вилазити на неї. Кілька разів його ноги ослизалися на камінні* (С. Тельнюк); *Хто з людей не встиг вихопитись на гору або ослизнувся, деручись, той попадає на роги і під ноги бидлові і конає, стоптаний в болоті* (Леся Українка); *Від удару один* [супротивник] *ослизнувся й полетів сторчма через перила у воду* (Д. Білий).

ОСЛИ́ЗЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осли́знути.** *По рудих, аж червоних, ослизлих од туману купинах валялись пір'я й гадючі линовища* (М. Коцюбинський); *Припавши грудьми до холодної, ослизлої землі, почав* [Білогруд] *відганяти від себе тягучі думи* (Ю. Бедзик); *Всю ніч його бовтало море, і втікачеві коштувало чимало зусиль триматися на ослизлій дошці* (В. Чемерис); *На господаря зирнув ослизлим оком старий кінь і тихо заіржав* (П. Панч).

ОСЛИ́ЗНЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **осли́знути.** *Ознаками стиглості дині є сильний аромат, пожовтіння або посвітління шкірки, відставання плодоніжки від плоду, утворення сітчатого рисунка, ослизнення м'якуша* (з наук. літ.).

ОСЛИ́ЗНУТИ, не; *мин. ч.* осли́з, ла, ло *і* осли́знув, нула, ло; *док.* Покритися слизом; зволожитися по поверхні. *Гори ослизли, мохи набрякли вологою, ліси перестали бути сховищем від негоди* (В. Гжицький); // Стати слизьким від вологи. *Дерев'яні кругляки, що ними мощено вулиці, ослизли так, що падали іноді навіть ковані коні* (П. Загребельний); // Запливти сльозами. *Очі ослизли.*

ОСЛИЗНУ́ТИСЯ *див.* **ослиза́тися.**

ОСЛИ́ЗНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який спричиняє ослизнення. *Ослизнювальні речовини.*

ОСЛИ́ЗНЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Покриватися слизом або перетворюватися на слиз. *На насіння плоди кавунів збирають після того, як вони перестигнуть. М'якоть плодів у цей час ослизнюється* (з наук. літ.); *Зовнішній шар оболонки в деяких бактерій має здатність ослизнюватися, створюючи капсулу* (з навч. літ.).

О́СЛИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **осе́л.** *Тут уже справжній схід, європейців не видко, .. кав'ярні, ослики, дервіші, фрукти* (М. Коцюбинський); *Бачив Матвій в тому глибокому підземеллі мовчазних, замурзаних людей і ще мовчазніших осликів* (Мирослав Ірчан); *По вузькій дорозі назустріч пишним вершникам маленький ослик несе на собі чорнооку дівчину* (П. Загребельний); *— Знаєш, тату, мені подобається вірити в те, у що ніхто не вірить. Чому? — Це означає, що ти малий впертий ослик* (Г. Пагутяк).

ОСЛИ́НИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **ослячи́й.** *Після схопив я щелепи ослині, Що коло мене там лежали долі* (Леся Українка); *Всюди сновигали слуги, в'їжджали і виїжджали верхівці та візники, чувся людський гомін, кінське іржання, ослиний рев...* (В. Малик).

ОСЛИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Самиця осла. *Якби де на світі хоть раз Цариця сіла на ослицю, То слава б стала про царицю І про великую ослицю По всьому світу* (Т. Шевченко); *— Для ослиць не стає Будякової паші! Доведеться кудись кочувать На пасовиська кращі* (І. Франко); *Вона скаржилася мені, що почуває себе наче ослиця, на котрій всеньку ніч цеглу возили та ще й палицею поганяли!* (Л. Кононович); * У порівн. *Жінки неоднакові. То вперті, як ослиці, то хитрі, як кішки, тільки деякі — .. тихі й слухняні* (П. Загребельний).

2. *перен., зневажл.* Жін. до **осе́л** 2. — *Негідниця!.. Запаскудила мої найкращі килими! Гей, люди, викиньте цю стару ослицю на смітник та всипте канчуків, щоб знала, як прислуговувати ханові!* (В. Малик); [Р и н а *(за копію):*] *Ослице! Дай я допишу!* (М. Куліш).

◊ **(1) Валаа́мова осли́ця,** *книжн.* — покірлива, мовчазна людина, що несподівано висловлює протест, чинить опір. —*Добре вам говорити про валаамову ослицю, але коли кожен .. почне вчити свого хазяїна і керувати людськими вчинками, ми самі перетворимось на .. табун* (З. Тулуб); — *Ви не взяли простирадло, — постукала в двері Меланія. — Забув, валаамова ослице, — пробурмотів він у відповідь* (Р. Андріяшик).

ОСЛІ́Н, *рідко* **ОСЛО́Н,** ло́на, *ч.* Переносна кімнатна лава для сидіння. *Сидить батько кінець стола, На руки схилився, .. Коло його* [нього] *стара мати Сидить на ослоні* (Т. Шевченко); [Д о р о ш е н к о *(махає рукою):*] *Ідіть! (Увіходить в намет, зриває з себе шапку і майже падає на ослон. Бранці виходять)* (Л. Старицька-Черняхівська); *Газдині давали лад всередині хати: мили столи, лавиці, ослони* (Г. Хоткевич); *Григорій різав тютюн на краю порубцьованого ножем ослона* (В. Дрозд); *Навколо німо стояли порожні ослони, стіл та ліжко* (Валерій Шевчук); — *Поклали Кириченка на ослона, розтягли руки і ноги і заломили під ослон* (В. Рубан); *Мирон скочив на ноги, зваливши дерев'яний ослін, на якому сидів* (А. Кокотюха).

ОСЛІ́НЕЦЬ, нця, *ч.* Зменш. до **ослі́н.** *Хмельницький сів на дубовім ослінці край вікна* (І. Франко); *В хату Оленка ввійшла, лампу на стіл узяла, скриньку біля столу на ослінці поставила* (А. Тесленко); *Я вклонився, притулився спиною до одвірка, але гетьманша вказала рукою на ослінець, що стояв перед столом* (Ю. Мушкетик); — *Як живеш тепер, Федоре? — спитав* [Василь] *по-дружньому і присів на низенький ослінець* (Валерій Шевчук).

ОСЛІ́НЧИК, а, *ч.* Зменш.-пестл. до **ослі́н.** *Чіпка приставив з другого боку стола ослінчика, сів навпроти гостя* (Панас Мирний); *Роздумувала Одарка, сидячи на ослінчику біля хати* (Григорій Тютюнник); *Під старезною грушею на саморобному ослінчику сиділа бабуся* (О. Бердник); *Далі з темряви вихопився міцно збитий дерев'яний стілець із високою спинкою, стіл біля стіни, трошки далі — невеличкий ослінчик* (А. Кокотюха).

О́СЛІП[1], у, *ч., рідко.* Осліплення, засліпленість. *Гаптована шовком туніка з барвистої заморської паволоки щільно лежала на в міру розповнілому й від того до осліпу витонченому стані* (Д. Міщенко); *В осліпі своєму* [від ревнощів] *наважилась вона зрадливця .. смертю укарати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

О́СЛІП[2], *присл., рідко.* Те саме, що **на́бсліп.** *Іноді він її і боки наб'є так, що вона біжить од його* [нього] *ослiп* (Ганна Барвінок); *Якби .. бовкнув несподівано дзвін або розрізав густе повітря постріл рушниці, люди вибігли б з хат та кинулись осліп одні на одних* (М. Коцюбинський); *То буде потім... Потім? А зараз осліп кинутися, мов у жертовне вогнище?* (Василь Шевчук).

ОСЛІПИ́ТИ *див.* **ослі́плювати.**

ОСЛІПИ́ТИСЯ *див.* **ослі́плюватися.**

ОСЛІ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осліпи́ти.** *У цьому монастирі в різні часи й різними руками заточені були, осліплені, забиті багато імператорів, видатних людей* (С. Скляренко); *Осліплений незвичним світлом, в'язень закриває очі руками* (Леся Українка); *Осліплений радістю, в ту мить прощав* [Лаврін] *те, чого, либонь, не прощало й залізо* (Ю. Мушкетик); // **ослі́плено,** *безос. пред. Сто сорок чотири сотні воїнів Самуїла було осліплено, і на кожну сотню приділено одного одноокого поводиря* (П. Загребельний); *Сімдесят ватажків було страчено і дуже багато осліплено за наказом сина Ізяслава Мстислава* (В. Нестайко).

ОСЛІ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осліпи́ти** і стан за знач. **осліпи́тися.** *Константин запропонував єпархові на вибір: негайне розлучення з його дружиною або осліплення й вигнання з Константинополя* (П. Загребельний); *Ступач схаменувся: — Що я сказав? Що?! Невже це осліплення розуму?.. А коли не ворог він?* (М. Стельмах).

ОСЛІ́ПЛЕНО. Присл. до **ослі́плений.** *Доктор Рудольф схоплюється на ноги і, важко дихаючи, осліплено, очманіло озирається* (В. Винниченко); — *О-о-о! Борька осліплено дивився на яскраву ялинку* (Н. Бічуя).

ОСЛІ́ПЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **ослі́пнути.** *Чи думав колись .. невідомий співець-нетяга, припадаючи осліплим видом до кобзи, що його пісня .. дійде до напівзабутої землі холоду й снігу!?* (М. Стельмах); *Проходячи повз синагогу, побачила на східках стару, осліплу вже жебрачку Хайку* (Р. Іваничук); *Снайпери били по наших амбразурах. А ми, оглухлі й осліплі, виконували накази шахтаря Чудина* (Ю. Яновський); *Осліплий від люті, Микола шкірою відчуває небезпеку, але ненависть ніби пришпилила його до порога* (Г. Тарасюк).

ОСЛІ́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ослі́плювати.** *Осліплюваний яскравим світлом, я продовжував рухатися вперед* (із журн.); // **ослі́плювано,** *безос. пред. Бували ж випадки, що послів, які виявляли непослух волі імператора, осліплювано або й карано смертю* (П. Загребельний).

ОСЛІ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ослі́плювати** і **ослі́плюватися.** *Убийства* [убивства] *й осліплювання з'являються у нас між князями щойно з впливом Візантії-Риму!* (О. Назарук).

ОСЛІ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОСЛІПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОСЛІПИ́ТИ,** іплю, і́пиш; *мн.* осліплять; *док.* 1. *кого.* Робити сліпим, позбавляти зору. *На смерть перелякана дівчина думала, що доктора осліпляють* (М. Йогансен); — *Ви, скіфи, теж осліплюєте своїх рабів — щоб вони не розбігалися* (В. Чемерис); — *Повернулись купці наші від Саркелу, — встиг ще сказати Свенелд, — пограбували їх там, двох убили, а Полуяра осліпили* (С. Скляренко); — *Сліпий Андрійко співає .. — Сліпий від роду? — Де там, осліпили* (М. Стельмах); // *кого, що і без прям. дод.* Тимчасово відбирати здатність бачити що-небудь (про світло, сяйво, блиск чого-небудь); сліпити. *Він затуляє долонею очі з лівого боку, бо ллється таке світло — аж осліплює* (В. Барка); *Заходило сонце, яскраве проміння осліплювало* (Я. Гримайло); *Світло осліпило мене одразу, і я нічого не міг розібрати в вікні* (М. Коцюбинський); *Вирвалося сонце, осліпило очі, Роздало навколо обрії ясні* (О. Олесь); * Образно. — *Іди, Степане, іди.., — випростується вона й осліпляє його своїми заплаканими очима і тяжким болем змученого обличчя* (М. Стельмах); // *кого, що і без прям. дод., перен.* До краю захоплювати, зачаровувати. [А е ц і й П а н с а:] *А тобі .. либонь після сільської глушини Рим очі осліпив* (Леся Українка); *Осліпила його краса Ксені. Вирішив за всяку ціну її дістати* (В. Гжицький); // *кого, що і без прям. дод.* Застилати, заволікати простір перед очима, позбавляючи можливості бачити що-небудь. *Батареї безугаву молотили по них* [дотах], *осліплюючи і оглушуючи методичним вогнем гарнізони* (О. Гончар); *Я встаю, тягнуся до вимикача. Темнота осліплює мене* (В. Лис); *Густий сумерек* [смерк] .. *вдарив його в очі і на хвилю осліпив їх одразу* (І. Франко).

2. *кого, перен.* Позбавляти почуття реальності, здатності об'єктивно сприймати, правильно оцінювати що-небудь. *— Поки що, — додав я, .. — моє щастя, як бачите, не осліплює мене* (О. Кобилянська); *Безумний гнів, що осліпив Нас перед хвилею, остив* [остиг] (І. Франко); // *безос. — Всі бачили, що він за молодець, а її осліпило* (Ю. Мушкетик); // Уводити в оману; дурити. — *Одурманив вас Моїсей! Осліпив! — кричав Датан, забуваючи навіть те, що батько може почути ці богохульні слова* (Г. Хоткевич).

ОСЛІ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *рідко* **ОСЛІПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОСЛІПИ́ТИСЯ,** іплю́ся, і́пишся; *мн.* осліпляться; *док.* 1. Тимчасово втрачати здатність бачити що-небудь (через сонце, яскраве світло і т. ін.). *Риплять залізні двері, сонце б'є в очі, і першої миті вони осліплюються, хитаються, підтримують один одного* (Ю. Хорунжий); *Дяк Григорій Комарницький зупинився на мить, звів до ясного .. неба обличчя, і в його очі налилося стільки блакиті, скільки витратив у цих блуканнях. Відтак звернув їх до сонця і осліпився* (Валерій Шевчук).

2. *перен.* Утрачати здатність об'єктивно сприймати, правильно оцінювати що-небудь. *Мара Енеєва, примчавшись До моря, де стояв байдак.., Стрибнула в нього, щоб спастися; Тут без числа Турн осліпився, Туди ж в байдак і сам стрибнув, Щоб там з Енея поглумиться* (І. Котляревський); — *Як це я осліпився, що не повірив, коли показували мені святого отця, і не віддав належної йому честі?* (з рел.-церк. літ.).

ОСЛІПЛЯ́ТИ *див.* **осліплювати.**

ОСЛІПЛЯ́ТИСЯ *див.* **осліплюватися.**

ОСЛІ́ПНУТИ, *рідко* **ОСЛІ́ПТИ,** пну, пнеш; *мин. ч.* осліп, ла, ло *і* осліпнув, нула, ло; *док.* 1. Док. до **сліпнути.** *Гіркий світ: тато осліп, а діти помацки ходять* (прислів'я); — *Я осліп у слідстві, посивів у слідстві* (І. Франко); *Осліпла Вуточка не враз. Спочатку прикинулися більма* (Григорій Тютюнник); *Спершу він осліпнув на ліве око, потім почав глухнути* (А. Дністровий); // Тимчасово втратити здатність бачити що-небудь (перев. від яскравого світла). *Омелько миттю сів і просто осліп від нищівного сонця* (Ю. Логвин); *Він аж осліп од весняного світла, сп'янів од тугого повітря і не пішов — поплив у сонячній повені* (В. Шкляр); *Від такого яскравого спалаху присутні на кілька секунд осліпли* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. *перен.* Утратити почуття реальності, здатність об'єктивно сприймати, правильно оцінювати що-небудь. [Д ж о н а т а н:] *Тобі здається, що тепер осліп я, — мені здається — ти ще не прозрів* (Леся Українка); *Так осліп, нещасний* [Михайлик], *від тої отрути кохання, що й рівчака перед собою не вздрів* (О. Ільченко); *Осліпнувши від гніву, добре й недобачають* [баби], *хто оце посмів втрутитися в їхню колотнечу* (В. Речмедін); *Тепер він бачить і розуміє, тоді ж осліп, оглушений її красою, молодістю і, як йому здалося спершу, розумом...* (Василь Шевчук).

ОСЛІ́ПТИ *див.* **осліпнути.**

ОСЛОБОНИ́ТИ *див.* **ослобоняти.**

ОСЛОБОНИ́ТИСЯ *див.* **ослобонятися.**

ОСЛОБОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОСЛОБОНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що, діал.* 1. Визволяти. [Р а д а:] *Щасти нам, Боже, на ворога стати, .. Всіх бранців з неволі ослобоняти* (І. Нечуй-Левицький); *Духом сили пресвятої Й та душа горіла, Що з турецької неволі Нас ослобонила* (П. Куліш); [В а с и л ь:] *Замість того, щоб усім, як братам, одностайно стати.., край від хижої ляшви ослобонити, вони розпустили свої ватаги по всім краю* (Панас Мирний).

2. Звільняти від чого-небудь, позбавляти чогось. *Як той огонь, що враз і гріє й пожирає, Як смерть, що забива й від мук ослобоняє, — Отак, красавице* [красуне], *і я тебе люблю* (І. Франко); *Плава* [відьма] *поверх води, та що ослобонили їй руку із віравки, так вона нею полощеться та й жартує* (Г. Квітка-Основ'яненко); [С е с т р а С е р а х в и м а:] *Ослобони свою душу од гріха тяжкого, покайся* (Панас Мирний).

ОСЛОБОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОСЛОБОНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док., діал.* Звільнятися. — *М-м... Грицько Товстогуб... Там ослобоняється мєсто* [місце] *громадського свинопаса...* (В. Винниченко); [Т е т я н а:] *Як ти попав в неволю і з неї ослобонивсь?* (І. Карпенко-Карий).

ОСЛО́ВИТИ *див.* **осло́влювати.**

ОСЛО́ВИТИСЯ *див.* **осло́влюватися.**

ОСЛО́ВЛЕНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **осло́вити.** *Через ословлену думку людина сприймає й організовує світ* (з наук. літ.); // **осло́влено,** *безос. пред. Питання зникають, коли нам нецікаво щось пізнати або щось уже пізнано, осмислено й ословлено* (з наук. літ.).

ОСЛО́ВЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **осло́влений.** *Я заздрю всім, у кого є слова. Немає в мене слів. Розстріляні до слова. Мовчання тяжко душу залива. Ословленість — дурна і випадкова* (І. Драч).

ОСЛО́ВЛЕННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **осло́вити** і **осло́витися.** *Невимовні болі матері, в якої забирають сина, яка втратила єдиного сина, — це теж одна з постійних Шевченкових тем, він бере на себе "ословлення" цих болів ніби за всіх матерів* (І. Дзюба); *Несакральна сфера, особливо в тій частині, яка стосується абстрактних понять, з самого початку ословлення обростає численними метафорами, образними уподібненнями* (з наук. літ.).

ОСЛО́ВЛЮВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **осло́влювати.** *Здобувач наукового ступеня, відповідаючи на запитання, використовує етикетні, інформативно-ознайомлювальні кліше з різними композиційно-тематичними блоками залежно від обсягу поставленого питання й ословлюваної відповіді* (з наук. літ.).

ОСЛО́ВЛЮВАННЯ, я, *с., книжн.* Дія за знач. **осло́влювати** і **осло́влюватися.** *Психоаналітичний метод як "проговорювання хвороби", вербалізація, ословлювання її є найкращим способом, інструментом проникнення у світ підсвідомого* (з наук. літ.).

ОСЛО́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСЛО́ВИТИ,** влю, виш, *док., що, книжн.* Передавати, виражати за допомогою слів, словесно; вербалізовувати. *У Шевченковій поезії реально чуємо, як автор говорить зі своїми героями, з уявними читачами-слухачами, з друзями. Він ословлює свої думки про світ, життя людей у цьому світі* (з наук. літ.); *Різні мови — це ніби різні вікна, через які кожний народ дивиться на світ і сприймає, ословлює його по-своєму, засвідчуючи таким чином різні типи ментальності* (з наук. літ.); *Темною, тобто незрозумілою одразу, поезія буває, як правило, з двох причин: або з неможливості сказати інакше, або ж через відсутність того, що треба ословити* (К. Москалець).

ОСЛО́ВЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОСЛО́ВИТИСЯ,** иться, *док., книжн.* Передаватися словами, словесно. *Не завжди нависла хмара проливається дощем. Так і думка — не завжди ословлюється або повністю вербалізується* (з наук. літ.); * Образно. *Жодне слово не хоче встати, Жодне слово іти не хоче. Жодне слово не хоче ословитись. Бунт слів* (І. Драч).

ОСЛОВ'Я́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ослов'я́нити.** *На підставі аналізу фонетичної та словотвірної структури зроблено висновок про тюркське походження гідроніма Лугань, який згодом був переосмислений і "ослов'янений"* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який ослов'янився. *Кожен, хто вивчав українську історію, може знайти чимало аргументів, щоб слідом за Михайлом Грушевським заперечити тим, хто вважає бойків ослов'яненими кельтами* (з наук.-попул. літ.).

ОСЛОВ'Я́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ослов'я́нити** і дія і стан за знач. **ослов'я́нитися.** *Розмиванню особливих етнічних, ментальних рис норманської знаті сприяло ослов'янення скандинавів завдяки приватним, а особливо шлюбним зв'язкам* (з навч. літ.); *З 551–593 рр. анти розпочали широкий наступ на балканські володіння Візантійської імперії, що увінчався суцільним ослов'яненням Нижньої Наддунайщини й півночі Балкан* (з навч. літ.).

ОСЛОВ'Я́НИТИ *див.* **ослов'я́нювати.**

ОСЛОВ'Я́НИТИСЯ *див.* **ослов'я́нюватися.**

ОСЛОВ'Я́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСЛОВ'Я́НИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Спонукати перейти на мову слов'ян, засвоїти слов'янські звичаї, культуру і т. ін.; робити слов'янським. *Східні слов'яни розселяються у важкодоступних лісових районах сучасної України, Білорусі, Росії, де ослов'янюють значну частину місцевого населення* (з навч. літ.); *Дослідник висловив припущення, що частина "зовнішніх" племен, які оселилися у Східній та Центральній Європі, були аланськими, інші були слов'янами, які підпали під владу аланських родів, але згодом ослов'янили своїх господарів* (з наук. літ.).

ОСЛОВ'Я́НЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, *недок.*, **ОСЛОВ'Я́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* Ставати слов'янином за мовою, звичаями, культурою і т. ін.; набувати слов'янського вигляду, характеру. *Частина кочовиків під тиском половців осідала в руських містах, швидко ослов'янювалася та християнізувалася* (з наук. літ.); *Не Болгарія хотіла скорити Візантію, — ні. Слов'янські племена й болгари, що ослов'янились між ними, набагато раніше, ніж Візантія, жили, працювали на Балканах* (С. Скляренко); *Середньовічні тюркські племена булгар, перебравшись на Дунай, ослов'янилися й поставали болгарами* (В. Чемерис).

ОСЛО́Н *див.* **ослі́н.**

ОСЛО́НА, и, *ж., діал.* Заслона. *І росте голосіння з-за соснових ослон* (В. Стус); *Під ослоною дерев'яних щитів .. козаки копали шанці, рови, сипали вали* (П. Загребельний); * Образно. *З його душі спала ослона смутку* (О. Кобилянська); // Захист, охорона. *Тут же, під ослоною міської поліції, стояла також велика худоб'яча вага* (І. Франко).

ОСЛО́НЕНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **ослони́ти.** *Такий вузький шматок землі, ослонений по кінцях морем, не було важко оборонити* (А. Чайковський); *Із звисаючої лампи, ослоненої зеленою ажуровою заслоною, розходилося ніжне, лагідне світло* (О. Кобилянська).

ОСЛО́НЕЦЬ, нця, *ч., рідко.* Зменш. до **осло́н.** *Краля сіла на ослонці* (І. Манжура); *Скрізь без ладу розстановлені меблі: стільці, ослонці, канапи* (С. Васильченко); *Під стіною стояв стіл, за ним сиділи тілистий прокурор Хрущов .. і військовий писар, а трохи збоку, на ослонці без спинки — сотник Мануйлович* (Ю. Мушкетик).

ОСЛО́НИК, а, *ч* Зменш. до **ослі́н.** — *Ви тут живете біля дороги, — сказав Іван, підвівся із ослоника* (Л. Костенко).

ОСЛОНИ́ТИ *див.* **осло́нювати.**

ОСЛОНИ́ТИСЯ *див.* **осло́нюватися.**

ОСЛО́НЧИК, а, *ч., рідко.* Зменш.-пестл. до **осло́н.** *Кругом столу з боків зеленіли ослончики* (Панас Мирний); *Олександра знайшла триногого ослончика, приставила його до стіни і сіла* (М. Коцюбинський); *Ситість тут чується та вигода. Уже самий передпокій чого вартий — килими, кажуть, перські, тапчанчик м'який, кілька таких ослончиків та крісел плетених* (У. Самчук).

ОСЛО́НЮВАТИ, юю, юєш, **ОСЛОНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОСЛОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., кого, що, діал.* Заслоняти; затуляти, закривати. *Була* [Целя] *тільки в сорочці, що .. ослонювала її груди і плечі* (І. Франко); *Темні вії ослонювали цілком її очі* (О. Кобилянська); *І хтось нас боронить, хтось ослоняє собою* (О. Забужко); *Ослонивши себе щитом, кинувся* [Володимир] *на задубілих грецьких вояків* (Юліан Опільський).

ОСЛО́НЮВАТИСЯ, юю́ся, юєшся, **ОСЛОНЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОСЛОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док., діал.* Заслонятися; затулятися, закриватися. *З хати повибирали* [козаки] *всі двері й ослонювалися ними від татарських стріл, що тепер посипались на них хмарою* (А. Чайковський); *Сонце ослонилося ніжною ослоною* (О. Кобилянська).

ОСЛОНЯ́ТИ *див.* **осло́нювати.**

ОСЛОНЯ́ТИСЯ *див.* **осло́нюватися.**

О́СЛУХ, у, *ч., розм.* Дія за знач. **ослу́хатися.** *Пан Василь .. виволік із комірчини хлопця і побив його .. А Лавріна — за ослух, бо паничевого, бач, наказу не виконав, — у солдати віддають* (Б. Левін); *Він .. ні разу не дорікнув матері, що зганяла його з ліжка, не дорікнув і батькові, який за ослух міг потягнути нашийником, а то чим-небудь і замашнішим* (Б. Харчук).

ОСЛУ́ХАТИСЯ *див.* **ослу́хуватися.**

ОСЛУХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок., діал., рідко.* Прислуха́тися. *Він ослухався, чи не йде хтось.*

ОСЛУ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСЛУ́ХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., кого, чого і без дод., розм.* Виявляти непослух, непокору; не слухатися. *Часто і густо він ослухувався батька, матері, а брата — на брата він і дивитися не хотів* (Панас Мирний); — *Матусенько!.. Золото моє!.. Я більше ніколи-ніколи не буду слухатися. Ой, чи то пак ослухуватися! Вибачте тільки на цей раз* (Г. Хоткевич); *Він першим шугонув у крижану воду, а слідом за ним, не сміючи ослухатись батьківського наказу, пішов і Прохор* (А. Шиян); *У нас старшого не можна ослухатися ні в чому* (Ю. Покальчук); *Старший за мене років на два Олесь не ризикнув ослухатись, бо надто добре знав мене* (М. Андрусяк).

ОСЛУШЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., книжн., заст.* Ослушник. — *Не вистачало, щоб ці п'яниці та ослушенці скаржилися на управителя та інших слуг* (П. Кочура).

ОСЛУШЕ́НСТВО, а, *с., книжн., заст.* Вияв ослуху, непокори. — *Аби лише мої мужики справно працювали на полі. Та щоб у повіті команда інвалідів та козаків була напоготові, щоб свавільників і різних підбурювачів до ослушенства приборкувати* (П. Кочура).

ОСЛУ́ШНИК, а, *ч., книжн., заст.* Той, хто виявляє ослух, непокору. *Я стримав свій гнів на ослушників, загнав його в найпохмуріші нетрі своєї душі* (П. Загребельний); *Велика государиня наказала розбити конфедератів. Бунтівників і ослушників!* (Г. Колісник); *Цілий день ослушник висітиме на дверях, припнутий ланцом, — така покута* (М. Дочинець).

ОСЛУ́ШНИЦЯ, і, *ж., книжн., заст.* Жін. до **ослу́шник.** *Коли, метнувши громи навіжені, Став Єву Бог із раю проганять, Він їй сказав: — Ослушнице зухвала! Мені твого не треба каяття* (В. Симоненко).

ОСЛЮ́К, а́, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **осе́л;** віслюк. *Кричав десь осел. Крик ослюка бився поміж опунцій, такий же колючий, як і вони...* (М. Коцюбинський); *Ісен-Джан схопився і, інстинктивно порачкувавши під .. ослюком, дістав рулетку* (Іван Ле).

2. Гібрид від схрещування ослиці із жеребцем. *Від схрещування осла з кобилою отримують мула, який стерильний. Помісь ослиці й жеребця називають ослюком, і цей гібрид також не дає потомства* (з наук. літ.).

ОСЛЯ́, я́ти, *с.* Маля ослиці. *Їхала* [Катерина] *селом.., їхала на велике посміховище, а людям хотілося на коліна падати, мовби мадонну на осляті побачили* (Г. Хоткевич); *На працюрі цього осляти Христос в'їздив у Єрусалим* (І. Багряний).

ОСЛЯ́ТИНА, и, *ж.* 1. Осляче м'ясо. *Смаком нагадувало* [м'ясо] *щось середнє між курятиною і ослятиною* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перен., зневажл.* Те саме, що **осе́л** 2. — *Вірив ти, що ви щось будете видавати? — Не вірив. Я не така вже ослятина, як тобі видається* (У. Самчук).

ОСЛЯ́ТКО, а, *с.* Зменш.-пестл. до **ослЯ́.** — *У мене на стайні твої ослятка* (Л. Мартович); *Збитий, втомлений, чіплявсь він До сідла свого ослятка* (Леся Українка).

ОСЛЯ́ЧИЙ, а, е. 1. Прикм. до **осе́л.** *Старі браміни поприносили старі пергаментні документи. Перед Саїбом розгорнули цілу ослячу шкуру* (І. Нечуй-Левицький); *Обурений професор показав цілому класові одну картку з зошита Демидова, на якій була нарисована велика осляча голова в окулярах* (О. Маковей); *Щоб хоч трохи розважити свого гостя, доктор Томберг вирішив влаштувати біля притулку ослячі скачки* (П. Загребельний).

2. Такий, як у осла. *На якого чорта треба мати ще якісь амбіції? Якісь ідіотичні ідеї, й примхи, й ослячу упертість?* (І. Багряний); — *Іди і промий свій ослячий мозок, годі мені за всіх думати!* (Р. Іваничук); *Упевнившись в ослячій дурості настоятеля, він з успіхом став переконувати його в тому, що чорне є біле, а біле є чорне* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

◊ **Осля́че ву́хо <Осля́чі ву́ха>** *див.* **ву́хо.**

ОСМА́ЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **осмали́ти.** *Семен теж притулився оддалік під осмаленим деревом* (М. Коцюбинський); *Схопив* [Ярема] *перші простягнуті до нього руки.., витяг пораненого у двір .. У нього була осмалена голова, обпечене вухо* (П. Кочура); *Василь дивився на осмалене Федорове тіло, покрите великими пухирями: той лежав у кутку і стогнав* (Валерій Шевчук); *Діждали ми батька з дороги .. Осмалений сонцем та обвітрений, здававсь він ще похмурніший, ніж був* (Марко Вовчок); *Осип узяв план, подивився запитливо на селян, здригнулись осмалені вітром губи, а в очах заграли іскри нескоримості* (І. Пільгук); // **осма́лено,** *безос. пред. Від вогню віддалено — не буде осмалено* (прислів'я).

2. *у знач. прикм.* Який осмалився. *Забравши деяких Троянців, Осмалених, як гиря, ланців, П'ятами з Трої накивав* [Еней] (І. Котляревський); *Дала* [мати] *вмитися синові з дороги. Осмалений повернувся з степів, шкіра на плечах і грудях аж жевріється* (О. Гончар).

ОСМА́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осмали́ти** і **осмали́тися.** *Осліплення, осмалення чи остриження волосся на голові та інші покарання хоч і заступали в окремих випадках смертну кару, та дуже часто їх застосовували там, де Кодекс Юстиніана передбачав грошові стягнення* (з наук. літ.).

ОСМАЛИ́ТИ *див.* **осма́лювати.**

ОСМАЛИ́ТИСЯ *див.* **осма́люватися.**

ОСМА́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осма́лювати** і **осма́люватися.** *Після осмалювання свинячі голови додатково доочищають* (з навч. літ.).

ОСМА́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСМАЛИ́ТИ,** алю́, а́лиш, *док., кого, що.* Те саме, що **обсма́лювати.** *Нічні метелики кружляли над .. шандалом, осмалюючи тендітні крильця* (П. Кочура); — *Щось дуже квапиться* [Микола Васильович], *або пальці собі осмалив, або несподівана вдача, — сказав гідролог* (М. Трублаїні); *Вже вкотре лізти в духовку калориферної печі, намагаючись не осмалити красивий комбінезон, було справою не тільки неприємною, але й принизливою* (О. Десленко); — *Ви не дивітесь* [дивуйтеся], *що я смуглява, — се сонце мене осмалило...* (О. Гончар).

ОСМА́ЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОСМАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, а́лишся, *док.* Те саме, що **обсма́люватися.** *Їхній Рудик* [собака] *якось оступився в багаття й осмалився, запахло смалятиною, яка чомусь збурила й зібрала вовків* (Ю. Мушкетик).

ОСМА́Н *див.* **осма́ни.**

ОСМА́НЕЦЬ *див.* **осма́нці.**

ОСМА́НИ, ів, *мн. (одн.* **осма́н,** а, *ч.)* Давня назва турків — населення Османської імперії, правителями якої були представники династії Османів. *Все величезне військо османів перейшло в рішучий наступ* (В. Малик); *За шинквасом, обслуговуючи клієнтів запашною кавою, порався .. старий вусатий козарлюга, який, видно, вже не мав потреби ховатися від османів* (Р. Іваничук); *Коли вони були в стародавній столиці османів Бурсі, їх повезли через гори до поблизької Муданії, де на самому березі Мармурового моря був історичний будинок* (П. Загребельний).

ОСМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Ідейно-політична доктрина в Туреччині кінця XIX ст., згідно з якою народи Османської імперії мали злитися в так звану османську націю. *Національно-визвольна боротьба арабів, вірмен, болгар та інших народів проти турецького ярма показала неспроможність османізму як засобу збереження цілісності імперії* (з наук. літ.).

ОСМА́НКА *див.* **осма́нці.**

ОСМА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **осма́ни** і **осма́нці.** *Втік він через море до арнаутів, до албанців тобто, віковічних недругів османських* (О. Ільченко); — *Ганьба! Високоповажні паші забули про воїнську честь і достоїнство! Забули про честь Османської держави і славу падишаха!* (В. Малик); *Ганебний відступ тривав цілих два місяці. В снігу й холодних дощах борсалося османське військо* (П. Загребельний).

ОСМА́НЦІ, ів, *мн. (одн.* **осма́нець,** нця, *ч.;* **осма́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **осма́ни.** — *Слухай-но, Усте, а чому, коли розповідаєш про своїх людей і героїв, то я їх люблю, а наших — османців — не люблю?* (С. Тельнюк); — *Моє становище особливе. Я народився в Стамбулі, тому маю підстави значною мірою вважати себе османцем* (П. Загребельний).

ОСМЕ́РКЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **осме́ркнути** 2. *Він ішов собі осмерклою левадою* (М. Стельмах); *Життя моє — ніби відкритий вулик, вода осмеркла хлюпа через край* (П. Мовчан).

ОСМЕ́РКНУТИ, не; *мин. ч.* осме́рк, ла, ло *і* осме́ркнув, нула, ло; *док., розм.* 1. *безос.* Наблизитися, настати (про сутінки); смеркнути. *Ще й не пізно було, тільки що осмеркло* (Сл. Б. Грінченка); [Т и х о н:] *Бувало, тільки осмеркне.., — й посунеш городами на чужий куток* (С. Васильченко); *Дощ ішов, поки й не осмеркло* (П. Тичина).

2. Стати темним (перев. із настанням сутінків). *Всі котловани власної природи — За сяйво, хоч навколо все осмеркло* (Е. Андієвська); * Образно. *І пам'ять твоя, мов блакить спорожніла, осмеркне* (П. Мовчан).

ОСМЕ́РКНУТИСЯ, неться; *мин. ч.* осме́рклося *і* осме́ркнулося; *док., безос., розм.* Те саме, що **осме́ркнути** 1. *Осмерклось. Приїхали старости, і молодий увійшов* (Ганна Барвінок).

ОСМИ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осми́кати.** *Нова повітка.., осмиканий, огребений стіжок свіжого сіна* (Л. Яновська).

ОСМИ́КАТИ *див.* **осми́кувати.**

ОСМИ́КАТИСЯ *див.* **осми́куватися.**

ОСМИКНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **осми́кувати.** *На ґанку Рудикової хати Мелашка осмикнула свою кофту* (Г. Косинка); *Схаменувшись, Дейдра зойкнула й поспіхом осмикнула сорочку* (О. Авраменко); *Всі знають, що Лигун браконьєр.., а ніхто ж його не осмикне* (М. Чабанівський); *Йому соромно за Дробота, але осмикнути його не зважується* (Ю. Мушкетик).

ОСМИКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док.* Однокр. до **осми́куватися.** *Рішуче осмикнувшись, засоромлений, з палаючими щоками, він швидко попрямував .. до виходу* (О. Гончар).

ОСМИ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осми́кувати** і **осми́куватися.** *Ораторові необхідно позбутися несвідомих рухів, що повторюються, — почісування, потирання, осмикування* (з навч. літ.); *Творчі прояви наявні там, де немає заборони, осмикування, стримування, приниження особистості* (з наук. літ.).

ОСМИ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСМИ́КАТИ**, осми́каю, осми́каєш *і* осми́чу, осми́чеш, *док., кого, що.* Те саме, що **обсми́кувати.** *Мелашка сама додивлялася при вдяганні* [Богдана], *осмикувала легкий малиновий кунтуш, витирала ганчірками порох на шаблі* (Іван Ле); *— Не лізь поперед батька в пекло, — осмикували чоловіка* (М. Стельмах); *Попри щире бажання поговорити, я раз у раз подумки осмикував себе, не хотів бути надто докучливим* (О. Шугай); *Почувши спів у флігелі, де проживали офіцери, Тарас, на всякий випадок, осмикав кітель, виструнчився...* (Василь Шевчук).

ОСМИ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСМИ́КАТИСЯ**, осми́каюся, осми́каєшся *і* осми́чуся, осми́чешся, *док.* Те саме, що **обсми́куватися.** *Я гнав коня до польського штабу з такою силою, що мій пан сержант лише посміхався: — О, ти гарячий! — приказував він, гоноровито осмикуючись, коли ми під'їздили до штабу* (Г. Косинка); *Він .. глибоко набрав у груди повітря, хукнув, знов набрав, осмикався, змахнув із плеча остюка і тільки потому поважно, без поспіху зайшов до вестибюля* (В. Шкляр).

ОСМИ́СЛЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **осми́слити.** *Думки проясніли, практика була осмислена високою освітою і знанням* (В. Кучер); *В чеканні знаходив* [Панас Якович] *самовтіху, наче дисциплінував себе в новій, ще не осмисленій галузі життя* (І. Пільгук); // **осми́слено,** *безос. пред. Місця для пакувального матеріалу було відведено досить. Правда, функції його було по-новому осмислено* (Олекса Ізарський).

2. *у знач. прикм.* Свідомий, розумний. *Лице стало серйозним і наче навіть осмисленим* (Г. Хоткевич); *Тому, хто не знав його.., могло здатися, що в його погляді більше недружелюбної настороженості, ніж .. осмисленого ставлення до того, що відбувається* (М. Руденко); *Собака дивився осмисленими, розумними очима* (Ю. Мушкетик); *Інколи погляд його був затуманений. Іншого разу осмислений і мудрий* (Г. Колісник).

ОСМИ́СЛЕНІСТЬ, ності *і* ності, *ж.* Властивість за знач. **осми́слений** 2. *Ці очі... Цей, можна сказати, погляд... Правда, у восьминогів він буває досить виразний. Але така осмисленість... А може, здалося?* (І. Росоховатський); *Козаки увійшли готові в дорогу. Могутні як дуби. І тільки цим схожі до свого старшого брата Мельхіседека. Не було отієї осмисленості в очах* (Г. Колісник); *Погляд Анжели змінився, ставши з порожнього досить осмисленим. Тільки від цієї осмисленості мені легше не зробилося* (А. Кокотюха).

ОСМИ́СЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осми́слити.** *Вона й з картини вражала не так сумом, як якоюсь рішучістю, осмисленням того, що вже сталося чи неминуче мусить статися...* (Іван Ле); *Я збагнув, що елементи нової математики можуть дати небувалі можливості для осмислення реальності та оволодіння нею* (О. Бердник); *В новітній історії відбуваються фундаментальні зрушення, про які ми ще дуже мало знаємо і до осмислення яких ми, можливо, тільки повільно наближаємося* (А. Дністровий).

ОСМИ́СЛЕНО. Присл. до **осми́слений** 2. *Для професії літератора, здається мені, крім інших, важливі дві умови: уміння бачити і уміння осмислено відтворювати* (Ю. Смолич); *Увечері мати підняла обважнілі повіки, осмислено глянула на сина* (В. Малик); *Очі його дивилися осмислено, прохально* (Ю. Мушкетик); *Потроху воно* [дихання] *стало рівним, чоловік заговорив уже більш осмислено та чітко* (А. Кокотюха).

ОСМИ́СЛИТИ *див.* **осми́слювати.**

ОСМИ́СЛИТИСЯ *див.* **осми́слюватися.**

ОСМИ́СЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осми́слювати.** *Трагічний стоїцизм В. Стуса деякою мірою є генетичним, з огляду на історичний досвід нації, глибоко ним осмислюваний і пережитий особисто* (з наук. літ.); // **осми́слювано,** *безос. пред. Звитяжну смерть за отчизну вояка "честі Божої" у творі Антонія Радивиловського осмислювано як підвалину здобуття "небесних утіх"* (з наук. літ.).

ОСМИ́СЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осми́слювати.** *Філософське осмислювання світу, роздуми про добро і зло, про дружбу, про красу, про життя тут* [у збірці І. Франка "Мій Ізмарагд"] *одягнені в форму іносказань* [алегорій], *які не раз одверто розшифровує сам автор* (М. Рильський); *Проблиски онароднення літератури принесли просвітителі, а народні рухи XVIII століття відкрили завісу нового осмислювання літературних тем* (І. Пільгук); *Інтенсивність осмислювання навколишньої дійсності .. письменника або журналіста завжди будуть різними* (О. Левада).

ОСМИ́СЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСМИ́СЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *що.* Усвідомлювати, осягати розумом значення, сенс чого-небудь. *Як цікаво жити одними почуваннями з близькими тобі по духу героями книг, осмислювати разом із ними суспільні події* (Ю. Смолич); *Це добре, коли чоловік осмислює своє життя...* (М. Зарудний); *Кілька хвилин лежав* [Роман] *нерухомий, силкуючись пригадати і вже по-новому осмислити все бачене* (А. Головко); *Вважаючи себе хірургом життя, письменник тим самим уже ставить перед собою завдання глибоко осмислити його* (П. Панч); *Можливо, настав час осмислити все, що відкрилося для мене під час перебування в Берліні* (Д. Білий).

ОСМИ́СЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОСМИ́СЛИТИСЯ,** иться, *док.* 1. Ставати ясним, зрозумілим; усвідомлюватися. *Цей здогад щойно згодом після Дмитрикової промови на прощальному бенкеті остаточно осмислився в Терещенковій свідомості* (Е. Андієвська); *Те, що сьогодні видається дрібним та незначним, завтра може осмислитись інакше* (О. Тесленко); // Ставати свідомим, розумним. *На порозі сиділа, скоцюрбившись, баба — дивилася майже безтямним поглядом і ворушила вустами. Помічала онуку серед двору, й поступово лагіднів та осмислювався її погляд* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **осми́слювати.** *Співвідносність добра і зла — одне з центральних питань більшості релігій та філософських систем. Переважно зло осмислюється як несамостійне щодо добра або є його критерієм за протилежністю* (І. Дзюба); *Все, що її оточувало, раптом почало осмислюватися не інакше, як мереживний візерунок на внутрішній стороні писанки-геометрії* (Любко Дереш).

ОСМИ́СЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто осмислює що-небудь. *Письменник — не тільки фіксатор, а й осмислювач сучасного* (Б. Антоненко-Давидович).

ОСМИ́СЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **осми́слювач.** *Лариса Ярмоленко — осмислювачка людських доль і характерів, поетка з багатою й образною уявою* (з наук. літ.).

О́СМІЄВИЙ, а, е. Прикм. до **о́смій.** *Зрізи фарбують за допомогою напилювання на поверхню важких металів (нітрат свинцю, ацетат урану, осмієва кислота)* (з навч. літ.); *Дорогий і рідкісний осмій у лампах розжарювання замінили вольфрамом, який застосовують дотепер, хоч осмієві лампи теж трапляються* (з навч. літ.).

О́СМІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент з атомним номером 76, дуже твердий і крихкий метал синюватого кольору, який добувають із платинових руд. *Оксид осмію має різкий специфічний запах* (з наук. літ.); *У хімічній промисловості осмій використовують як каталізатор* (з наук.-попул. літ.); *У 1804 році Смітсон Теннант представив Лондонському королівському товариству звіт про відкриття двох нових металів: іридію й осмію* (із журн.).

ОСМІ́ЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **осмі́лити.** *Вони спочили трохи, осмілені тишею, звелись і обережно побрели вздовж гір* (М. Коцюбинський); *Королева, осмілена його люб'язністю, спитала: — О мій пане, що се в нас сьогодні за новина?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *у знач. прикм.* Який осмілів, позбувся почуття страху. *— Пали з другої* [гармати]! *— крикнув осмілений капрал* (І. Франко); *Осмілений, скаче Брисько на нього, лиже йому руки, скавулить з радості* (А. Крушельницький).

ОСМІ́ЛИТИ *див.* **осмі́лювати.**

ОСМІ́ЛИТИСЯ *див.* **осмі́люватися.**

ОСМІЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осміліти.** *І ось пов'язані рушниками й осмілілі вже трохи гості посідали за накритий білим обрусом стіл* (М. Вінграновський); *— Ми хочемо зараз, — осмілілий од горілки, кричав з-за чужих спин Шевчик, перемінивши голос* (Ю. Мушкетик).

ОСМІЛІ́ТИ, ію, ієш, *док.* Стати сміливим, сміливішим, набратися сміливості; посміліти. *Хлопчик, видимо, зрозумів, що це за люди, осмілів зовсім, і в нього розумно засвітились оченята* (С. Васильченко); *Максим стояв, здивований тим, як раптом осміліла, заговорила ця мовчазна дівчина* (І. Цюпа); *— Ти, боягузливе щеня! Зовсім осмілів! Що це ви там придумали?* (А. Кокотюха); *Юнона нахилилася й погладила одне зі звірят, що першим осміліло, підійшло до неї і стало тертися об її ногу* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОСМІЛІ́ШАТИ, аю, аєш, *док.* Те саме, що **осміліти.** *Степка осмілішала. Запитала гучно, аж ніби з погрозою: — Кого вам?* (Ю. Бедзик).

ОСМІ́ЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОСМІЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОСМІ́ЛИТИ,** лю, лиш, *док.*, *кого, рідко.* Надавати сміливості, упевненості в собі; підбадьорювати. [Хілон:] *Ся порада, учителю, осмілює мене. Признаюся тобі: я не покину науки* (Леся Українка); *Видно мала* [Магдалена] *щось на язиці, та не зважувалася повісти. — Кажи! — осмілював її Шелест* (Б. Лепкий); *Той перехід Мартина осмілив і Мирона, і він перейшов через воду і побіг горі огородом додому* (І. Франко); *Ліс гнітив, туманив очі, плутав думки. Щоб осмілити себе, я гупав палицею об дерево* (М. Дочинець); // *діал.* Заохочувати. *Отак почала стара .. осмілювати молодята* [молодят] *та наводити їх на думку, що були би собі добра пара* (О. Маковей).

ОСМІ́ЛЮВАТИСЯ,ююся, юєшся, **ОСМІЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОСМІ́ЛИТИСЯ,** люся, лишся, *док.* Набиратися сміливості, рішучості зробити що-небудь. *— А якого гаспида ти там стогнеш? — пита його Настуся, дивуючись, що її дурень та осміляється без спросу лізти на піч* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Вони рідко коли осмілювалися зиркнути на мене* (І. Франко); *Ніхто не осмілявся підняти голос против волі грізного царя* (М. Грушевський); *Дуже розсердилася сім'я на сина, що осмілився на свавільство таке, нікого не спитався, розпорядився грішми* (К. Гордієнко); *Царські сатрапи кинули письменника в підземелля Петропавловської* [Петропавлівської] *фортеці за те, що осмілився подати голос за скривджених* (М. Олійник); *Я не осмілився їй освідчитись. Не осмілився навіть підійти до неї* (Ю. Мушкетик).

ОСМІЛЯ́ТИ *див.* **осмі́лювати.**

ОСМІЛЯ́ТИСЯ *див.* **осмі́люватися.**

О́СМІХ, у, *ч.*, *розм.* Усмішка, усміх, посмішка. *Осміх блищав на рожевих устах, виразно обведених навкруги* (І. Нечуй-Левицький); *То щастя небесне — сидіти з тобою! Зрівнявся з богами щасливець такий, Що жадібно ловить солодку розмову І осміх принадливий твій!* (А. Кримський); *У комісара й у міністра на губах легенький осміх, ніби вони головували на родинному святі* (Ю. Яновський); *— Сподіваюся, — озвалась Маргарита, — з кузиною Бланкою по дорозі нічого не скоїлося? — А що з нею могло скоїтися? — з цинічним осміхом мовив Філіп* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОСМІХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОСМІХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док.*, *розм.* Усміхатися, посміхатися. *Евандр мовчав і прислухався, Слова Енеєві ковтав; То ус крутив, то осміхався* (І. Котляревський); *Маланка все солодко осміхалася, хоч душа в неї сичала* (М. Коцюбинський); *— Бувайте здорові! — знову крізь смуток осміхається чоловік* (М. Стельмах); *Степан тихо собі осміхався на ту розмову, потім сказав чемно: — Все буде добре, мамо. Не переживайте* (В. Шкляр); *Осміхнувся він до мене, блиснули білі рівні зуби* (І. Нечуй-Левицький); *— Їж, їж, синочку, — осміхнулася баба* (О. Бердник); *Селянин нишком осміхнувся: неважко було розгадати наївну хитрість цього погордливого пана* (О. Авраменко, В. Авраменко).

◊ **Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися** *і т. ін.)* / **всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися** *і т. ін.) див.* **усміха́тися.**

ОСМІ́ХНЕНИЙ, а, е, *розм.* Який осміхається; усміхнений. *Хазяйка ввійшла уже осміхнена, тримаючи в руках карафу та скатертину* (Василь Шевчук); *Дід сидів, загадково-мудро осміхнений, і, здавалося, не слухав мене* (Валерій Шевчук); // З усмішкою, радісний, веселий (про очі, уста, обличчя). *Він бачить осміхнене обличчя Кошового, веселі жмурки в очах* (М. Стельмах); *Очі його були широко відкриті, .. а уста розтулені й ледь-ледь осміхнені* (Ю. Мушкетик).

ОСМІХНУ́ТИСЯ *див.* **осміха́тися.**

ОСМІ́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **осміши́ти.** *Токовий осміщений нами до решти, після цього він уже не зможе знов піднятися в очах Зізі* (П. Загребельний); *Яка іронія долі, думав я, що цей самотній, осміщений всіма чоловік носить прізвище Сатановський* (Валерій Шевчук).

ОСМІ́ШЕННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **осміши́ти.** *У романі Володимира Дрозда "Убивство за сто тисяч американських доларів" потужно струменить осміішення всього, що претендує на дуту велич* (з навч. літ.).

ОСМІШИ́ТИ *див.* **осмі́шувати.**

ОСМІШИ́ТИСЯ *див.* **осмі́шуватися.**

О́СМІШКА, и, *ж.*, *розм.* Посмішка, усмішка. *— А ви любите піклуватись господарством? — спитала Зося з легенькою осмішкою, але все-таки поважним тоном* (І. Нечуй-Левицький); *Помітивши, яке враження справила на мене його гостина, він добродушно прикусив у себе на губах осмішку і змовк* (С. Васильченко); *Шафорост скоса зиркнув услід Морозову. В жмурках очей ворухнулася осмішка* (Яків Баш); *Малолітнє хуліганча* [малолітній хуліган] *отямлюється нарешті від свого шаленства, стоїть в недобрій, очужілій осмішці* (О. Гончар).

ОСМІ́ШУВАННЯ, я, *с.*, *рідко.* Дія за знач. **осмі́шувати.** *Римляни не любили подавати причину до осмішування себе* (Н. Королева); *До XVI ст. українській мові було майже закрито шлях до письменства. Перші її записи були випадковими, нерідко здійсненими для осмішування цієї мови* (з наук. літ.).

ОСМІ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСМІШИ́ТИ,** шу́, ши́ш, *док.*, *кого, що*, *рідко.* Те саме, що **осмі́ювати**; висміювати. *Театр, котрий піддає прилюдній критиці тільки деякі дрібненькі явища, осмішує або клеймує тільки деякі невеличкі .. хиби, .. не буде школою життя* (І. Франко); *— Зараз ти його осмішуєш, — посерйознів, обірвавши кудкудахкання Ковнірчук, — а перед цим крутила з ним шури-мури!* (Валерій Шевчук); *— Дурні, дурні! Хтось якусь глупість* [дурницю] *ляпне, підхоплять — і пішло. Наймудрішого чоловіка осмішать і забудуть, що, насміхаючись над своїми чільними людьми, самі з себе сміються* (Б. Лепкий); *Мама, напевно, вже й кається в душі, що .. дозволила Дарці зіграти роль дорослої .. Дарка осмішила себе перед усім товариством* (Ірина Вільде).

ОСМІ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСМІШИ́ТИСЯ,** шу́ся, ши́шся, *док.*, *рідко.* Ставити себе у смішне становище перед ким-небудь. *Нація, котра не витримує сама самих вимог, осмішується, апелюючи до ідеалізму і принципіальності* [принциповості] *інших, і се дискредитує її змагання і домагання* (М. Грушевський); *Вона осмішилася перед слугами, її губи скривилися в іронію над самою собою* (О. Кобилянська); *Ярослав блиснув гнівним оком на Коснятина за таку вигадку, він лякався осмішитися* (П. Загребельний).

ОСМІ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осмі́ювати.** *В душі їхній родилася одинакова* [однакова] *антипатія як проти осміюваного Лаговського, так і проти оповідача* (А. Кримський); *Він, завжди осміюваний і зневажуваний цим же Мироном, знайшов раптом у його особі приятеля й однодумця* (Р. Іваничук); // **осмі́ювано,** *безос. пред. Ще з римських часів маємо свідоцтво, що в Персії щороку відбувався празник "саккей", під час якого невольника або злочинця, засудженого на смерть, одягано в царську порфіру, саджано на престолі і осміювано, а потім карано смертю* (І. Франко).

ОСМІ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осмі́ювати.** *Під серединою церкви стояв розкритий, мабуть, під час осміювання "попівського обману", гарний білокамінний саркофаг* (В. Барка); *Публічність руйнує священне, ритуальне. Тому частина наших знань є закритою для .. іронії і осміювання* (В. Єшкілєв).

ОСМІ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСМІЯ́ТИ,** ію́, іє́ш, *док.*, *кого, що.* Те саме, що **висмі́ювати.** *Давно, давно Езоп байки писать начав. Осміював звіряк, над миром глузував* (Л. Боровиковський); *Огляньмось на своє серце! Гризня, огнем дихаєм чи байдужістю. Заздрим і осміюєм, лаєм чорно і шкодим ближньому* (В. Барка); *Сиди ж один, поки надія Одурить дурня, осміє... Морозом очі окує* (Т. Шевченко); *Філософію тепер ми осміяли* (В. Самійленко); *Більшість людей несуть в серцях іскри світла. Лише не всі його відкривають друзям своїм. Інколи соромляться, щоб не осміяли* (О. Бердник).

ОСМІ́ЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **осмі́ювати.** *У "Містері Фо" Дж. М. Кутзее осміюється просвітницький раціоналізм, моралізаторський пафос, що притаманні роману Д. Дефо* (з наук. літ.).

ОСМІ́ЯНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осмія́ти.** *Найбільш хвилювало те, що в п'єсі осміяний був мулла* (М. Коцюбинський); *Дівчині світ затьмарився, дуже незручно почувала себе, осміяна, мало не заплакала* (К. Гордієнко); *Треба мати твердість духу, щоб бути доброчинним на тій землі, де доброчинність осміяна...* (Р. Іваничук); // **осмі́яно,** *безос. пред. Шпигуна осміяно, знеславлено, розчавлено, мов хробака, — так, певне, думає зарозумілий раджа* (М. Дашкієв); *Ніжність потоптано, сором відібрано, гордість осміяно — що ж лишилося?* (П. Загребельний).

ОСМІ́ЯНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **осмі́яний.** *У поемі І. Франка "Мойсей", з одного боку, акцентується велич, богопокликаність пророка-поводиря, з другого — невизнаність, злиденність, осміяність, презирство* (з наук. літ.).

ОСМІЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осміяти.** *У Галіпа є також деякі проби вийти поза рамки його звичайної обсервації, а малювати коли не фігури, то бодай моменти "вищі" або й такі, що, по його думці, заслугують на осміяння* (І. Франко); *У багатьох виставах за гоголівськими сюжетами відбите традиційне народне осміяння диявола та демонічного в людині* (з наук. літ.).

ОСМІЯ́ТИ *див.* **осміювати.**

ОСМО́Л, у, *ч., спец.* Дуже насичена смолою деревина хвойних порід (перев. сосни), що є сировиною для виробництва скипидару, каніфолі і т. ін. *Деревні пні заготовляються для одержання осмолу (сировина для смолоскипидарного виробництва) та дров* (з мови документів).

ОСМО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осмоли́ти.** *Скликав* [цар] *усіх тих панів, що сердилися на нього.., і, поставивши перед ними ті чотири скриньки, велів їм оцінювати, що варті позолочені скриньки, а що осмолені* (І. Франко); *Основою чайки служив липовий або вербовий стовбур, обшитий із боків дошками та осмолений* (з навч. літ.).

ОСМО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **осмоли́ти** і **осмоли́тися.** *Бітум використовували для осмолення дерев'яної обшивки кораблів* (з наук.-попул. літ.); *Процес осмолення фурфуролу пришвидшується за наявності мінеральних і органічних кислот, кислих солей, галогенідів деяких металів тощо* (з навч. літ.).

ОСМОЛИ́ТИ *див.* **осмо́лювати.**

ОСМОЛИ́ТИСЯ *див.* **осмо́люватися.**

ОСМО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осмо́лювати** і **осмо́люватися.** *Перед осмолюванням бочку ретельно очищають і злегка обпалюють зсередини* (з наук.-попул. літ.); *Тривале зберігання ефірних олій у негерметичній упаковці призводить до їх осмолювання* (з наук. літ.).

ОСМО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОСМОЛИ́ТИ,** олю́, о́лиш, *док., кого, що.* Те саме, що **обсмо́лювати.** *Там осмолювали судна — звідси й назва міста Смоленськ. Колись він був у складі Київської Русі* (В. Чемерис); *Якось баба напалась на діда: — Зроби та й зроби мені, діду, солом'яного бичка і осмоли його смолою* (О. Іваненко); *Пентаграму осмолили і запалили* (В. Єшкілєв).

ОСМО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОСМОЛИ́ТИСЯ,** иться, *док.* 1. Просочуватися, насичуватися смолою, смолами; перетворюватися на смолу. *Під час випаровування частина скипидару осмолюється з поглинанням кисню, а залишок перетворюється в густу клейку масу* (з наук. літ.); *Речовини, що осмолилися, забивають пори адсорбенту, що погіршує його низькотемпературну регенерацію* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **осмо́лювати.** *Після нашивання дощок човен осмолювався* (з наук.-попул. літ.).

ОСМО́ЛЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **обсмо́лювач.** *Осмолювач бочок.*

ОСМО́ЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **осмо́лювач.**

ОСМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють осмотичний тиск. *Простий осмометр складається зі скляної градуйованої трубки, розширений кінець якої щільно закритий напівпроникною перегородкою* (з навч. літ.); *Циліндричну посудину для осмометра виготовляють із необпаленої глини* (з навч. літ.).

ОСМОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Прикм. до **осмоме́трія.** *Осмометричний метод застосовують переважно для визначення молярних мас високомолекулярних речовин* (з навч. літ.).

ОСМОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність методів вимірювання осмотичного тиску. *Для точного визначення етіології первинного вогнища інфекції в жовчовивідних шляхах пропонується проводити осмометрію кожної порції жовчі* (з наук. літ.).

ОСМОРЕГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Фізико-хімічні та фізіологічні процеси, що забезпечують відносну сталість осмотичного тиску внутрішнього середовища організму — крові, лімфи і т. ін. *Нирки є основним органом осморегуляції* (з навч. літ.).

ОСМОРЕЦЕ́ПТОР, а, *ч., фізл.* Рецептор, який реагує на відхилення від нормального осмотичного тиску. *Збільшення осмотичного тиску активує осморецептори, які розташовані в гіпоталамусі поблизу нейронів, що синтезують вазопресин* (з навч. літ.).

О́СМОС, у, *ч., спец.* Проникнення молекул розчинника крізь напівпроникні перетинки, що розділяють розчин і чистий розчинник або розчини різної концентрації. *У домашніх пристроях для фільтрації води методом зворотного осмосу розвиваються різні бактеріальні колонії* (з наук. літ.).

ОСМОТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до осмосу. *Ізотонічний та гіпертонічний розчини глюкози застосовують для отримання осмотичних ефектів* (з навч. літ.); *В умовах негативного водного балансу осмотична концентрація рідин організму підвищується* (з навч. літ.).

△ **Осмоти́чний тиск** *див.* **тиск.**

ОСМОТИ́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **осмоти́чний.** *Наявність у позаклітинному середовищі високомолекулярного кріопротектора збільшить в'язкість позаклітинного середовища при достатньо низькій його осмотичності* (з наук. літ.).

ОСМОТИ́ЧНО, *спец.* Присл. до **осмоти́чний.** *Гідробіонти біохімічно й осмотично тісніше пов'язані з довкіллям, ніж наземні рослини, та суттєво залежать від вмісту розчинених у воді речовин* (з наук. літ.); *Нирки підтримують концентрацію осмотично активних речовин у рідинах організму й обсяг цих рідин* (з наук.-попул. літ.).

ОСМОФІ́Л *див.* **осмофіли.**

ОСМОФІ́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **осмофіл,** а, *ч.), біол.* Організми, пристосовані до життя в субстраті з високим осмотичним тиском. *Осмофіли можуть жити у високих концентраціях цукру* (з навч. літ.); *Гриб Eurotium repens може рости і як осмофіл, тобто розвиватися на харчових продуктах із підвищеним вмістом цукру* (з навч. літ.).

ОСМОФІ́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Прикм. до **осмофіли.** *Осмофільні дріжджі спричиняють псування меду, варення, джему й інших цукровмісних продуктів* (з навч. літ.); *Згущене молоко із цукром не є стерильним продуктом. У ньому можуть бути дріжджі, мікрококи, плісняві гриби, бактерії та інші осмофільні мікроорганізми* (з навч. літ.).

ОСМУ́ТА, и, *ж., поет.* Те саме, що **сму́ток.** *І як мені ті дні забути, І як не виспівать мені Ті чорні ночі в час осмути, В грядущій сивій далині* (А. Малишко); *Утекти б од себе світ за очі, .. де нема ані осмут, ні радощів* (В. Стус); *Сірко враз одмінився, задумався. Почував, як важко замлоїло в серці, як осмута оповила душу* (Ю. Мушкетик); *І ти питаєш: ну до чого цей камінний кущ, і цей букет на сходах, і цей вітраж, мов кольоровий подих сухих суцвіть — осмута для очей?* (Ю. Андрухович).

ОСМУТИ́ТИ *див.* **осму́чувати.**

ОСМУТИ́ТИСЯ *див.* **осму́чуватися.**

ОСМУТНІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **осмутні́ти.** — *Заходьте! — гукнула Марія. Сиділа біля столу, якась і справді осмутніла й притихла* (Валерій Шевчук); *Він стане сумніватись, осмутнілий, І помилці своїй повірить знов* (М. Рильський (ред.), пер. з тв. М. Лермонтова); *Вже ранок .. Заглянув у ялинник осмутнілий* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера).

ОСМУТНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **осмутні́лий.** *Котрийсь* [із рятувальників] *з безмежною осмутнілістю в очах запитав: — Суду боїшся?* (О. Гончар).

ОСМУТНІ́ЛО. Присл. до **осмутні́лий.** *Всі осмутніло на зборах сиділи* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОСМУТНІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **смутні́ти.** *Батько охмурнів, повісивши голову, а мати, голівоньку схиливши, осмутніла* (Марко Вовчок); *Андрій замовк, і обличчя в його* [нього] *зовсім осмутніло* (Б. Грінченко); *Тільки тепер вуркаган, присліплений злобою, впізнав Олександра... очі осмутніли, пересмикнулися губи* (В. Барка); *Знаю я, чого осмутнів ти, зелений гаю: б'ють тебе недосвіти, зоряниці в'ялять зимною росою* (С. Васильченко); *Стало холодно, сади, ліси осмутніли, і осмутніла вся земля, а з нею і людська душа* (Ю. Мушкетик).

ОСМУ́ЧЕНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **осмути́ти.** *Навіть тоді, коли Київ зостався далеко позаду, а у вікнах попливли весняні розкішно-сонячні, не осмучені навіть тінню від хмар, рідні простори, передчуття Апокаліпсису не минало* (Г. Тарасюк).

2. *у знач. прикм.* Який осмутився; смутний, невеселий. *Мусій Завірюха кидає на осмучені дівочі лиця бадьорий погляд. Чи є підстава для тривоги?* (К. Гордієнко); *Петро похмуро стояв біля дверей. На остаркуватому обличчі — ніби тінь вечорова, в осмучених очах — сльози* (Микита Чернявський).

ОСМУ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСМУТИ́ТИ,** учу́, у́тиш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **засму́чувати;** смутити. — *Не осмучуй себе і не піддавайся гризоті, достойний князю* (Д. Міщенко); *За ті дні вона тільки раз осмутила Доброчина* (І. Білик); — *Вибач, що осмутив я тебе на довгі літа* (Валерій Шевчук).

ОСМУ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСМУТИ́ТИСЯ,** учу́ся, у́тишся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **засму́чуватися;** смутитися. *Осмутився* [Богданко] *й мусив звикати до свого смутку* (Д. Міщенко).

ОСНАСТИ́ТИ *див.* **осна́щувати.**

ОСНАСТИ́ТИСЯ *див.* **осна́щуватися.**

ОСНА́СТКА, и, *ж.* Те саме, що **осна́щення** 3. *Невеличке .. спортивне судно — яхта з парусною оснасткою фрегера і потужним дизель-мотором — з'явилось перед Одесою .. і кинуло якір на рейді* (Ю. Смолич); *Хтось раптом уздрів вітрила, а далі й усі розгледіли, на подив, щогли та оснастку брига!* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); *Він бігав туди й сюди, оглядаючи оснастку яхти, вдивляючись у безмовні обрії океану* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОСНА́Ч, á, *ч., діал.* Плотар. *Цілком можливо, що в давні часи на території сучасного села Осницька був пункт заготівлі, сортування деревини, де осначі комплектували плоти для сплаву і з якого вирушали в далеку дорогу* (з наук.-попул. літ.).

ОСНА́ЧКА, и, *ж., діал.* Дружина осначa. *Осначі їдять калачі, осначки їдять болячки* (Сл. Б. Грінченка).

ОСНАЩА́ТИ *див.* **осна́щувати.**

ОСНАЩА́ТИСЯ *див.* **осна́щуватися.**

ОСНА́ЩЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оснасти́ти.** *Ударна вогнева бригада, добре оснащена, добре споряджена, з мінометами, вогнеметами* (О. Гончар); *Судячи з охайних корпусів і сходів, оснащених пандусами для інвалідних возиків, це й справді міг бути якийсь медичний заклад...* (О. Ірванець); *Він сів на однорядний, оснащений великим вітрилом, швидкий корабель гінця* (І. Білик); // **осна́щено,** *безос. пред. Стайню було оснащено за останнім словом техніки — і струмом, і сигналізацією* (І. Роздобудько).

ОСНА́ЩЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **осна́щений.** *Він .. вельми покладався на власну настійливість, неухильність, а також точність і технічну оснащеність експерименту* (Ю. Мушкетик); *Характерною відмінністю крейсерських яхт від яхт інших типів є конструкційні особливості: міцний корпус, достатній рівень оснащеності такелажем і вітрилами, навігаційним та іншим обладнанням* (з наук.-попул. літ.).

ОСНА́ЩЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оснасти́ти** і **оснасти́тися.** — *Мушу йти з поклоном до Святослава, до Рюрика та інших князів, щоб дали військову силу для захисту Посем'я, грошей — для викупу полонеників, зброї — для оснащення і спорядження нового війська* (В. Малик).

2. Сукупність усіх необхідних технічних засобів, обладнання і т. ін. *На заводі .. у Золотоноші я був зовсім недавно, оглядав і його оснащення, і його продукцію* (Ю. Смолич); *На поле десантувалося чотирнадцять чоловік, було також скинуто кілька мішків .. з бойовим оснащенням* (П. Автомонов); *У них там оснащення не гірше, як у заокеанських мафіозі: і японська радіотехніка, і машини, і озброєння* (В. Нестайко).

3. Система снастей, якими обладнане судно. *Всі причаїлись у схованках. Тільки рипіли реї та гуділи напружені линви корабельного оснащення* (Ю. Логвин); *Незважаючи на таке міцне вітрильне оснащення, бриг ледве посувався вперед* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОСНА́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осна́щувати** і **осна́щуватися.** *Вимоги стандарту необхідно враховувати під час проєктування, будівництва, оснащування та експлуатування будівель архівів* (з навч. літ.).

ОСНА́ЩУВАТИ, ую, уєш, **ОСНАЩА́ТИ,** áю, áєш, *недок.*, **ОСНАСТИ́ТИ,** ащу́, áсти́ш, *док.* 1. *кого, що.* Забезпечувати необхідними технічними засобами, обладнанням, пристроями і т. ін. *Бригада збирає оті суденця.., складає і зварює їхні корпуси, монтує в них потужні точні машини, оснащує тонкими навігаційними приладами* (В. Собко); *Піхота і навіть кавалеристи .. пиряли на собі шпали та важезні мішки з піском, будуючи із них бійниці, оснащаючи ними найбільш вразливі місця* (О. Гончар); *Дав* [чотар] *йому короткий наказ: оснастити катер повним боєкомплектом глибинних бомб* (В. Кожелянко); *Він оснастив мене каменем-рубилом, і я заходився довбати ним жолоб у долівці під вікном* (М. Дочинець).

2. *що.* Обладнувати снастями (корабель, човен і т. ін.). *Вчили* [запорожці] *"старших братів", як будувати судна — разом з іноземними корабелами, хоча б голландськими. Учили і будувати, і оснащувати їх, і на них плавати й воювати* (В. Чемерис); [О х р і м:] *Ублагав мене Івась, Щоб човна йому припас Із ялини! Спорядив і оснастив* (М. Кропивницький).

ОСНА́ЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ОСНАЩА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОСНАСТИ́ТИСЯ,** ащу́ся, а́сти́шся, *док.* 1. Одержувати необхідне технічне обладнання; забезпечуватися необхідним технічним обладнанням. *Останніми роками рівень комп'ютеризації більшості вищих навчальних закладів став достатньо високим. Усі виші оснастилися сучасними комп'ютерами* (з наук. літ.); *Українські військові оснастилися сучасними приладами нічного бачення* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **осна́щувати, оснаща́ти.** *Озброєні нападники були автоматами "К-7000" — секретною найновішою зброєю, якою лише починали оснащуватися підрозділи спеціального призначення силових структур України* (В. Кожелянко); *Колгоспи оснащалися технікою, яку випускали заводи сільськогосподарського машинобудування* (з навч. літ.).

ОСНІ́ВНИЦЯ, і, *ж.*, *заст.* Ткацьке знаряддя — пристрій, на якому снують основу, готуючи її до ткання. *Десь під кінець зими батько вносив у хату основницю, і мати починала снувати основу* (В. Минко); *Із клубків нитки розмотували на основниці, а пряжу, зняту з неї, парили, прали, відбілювали на сонці чи морозі, за необхідності — фарбували* (з наук.-попул. літ.).

ОСНІ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осні́жити;** засніжений. *Чорніють* [галки] *на осніженім гіллі, мов малі демони* (О. Кобилянська); *Там хата білена, й осніжені каштани, і місяць, наче сторож, ходить коло хати* (Б.-І. Антонич); *Співаю я у юнім русі під шум осніжених гаїв* (В. Сосюра).

ОСНІ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осні́жити.** *Осніження основних схилів зробили за допомогою снігових гармат, а з початку тижня на курорті випав свіжий сніг* (з газ.).

ОСНІ́ЖИТИ *див.* **осні́жувати.**

ОСНІ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осні́жувати.** *Для продовження гірськолижного сезону в с. Кострино Закарпатської області цього року встановлять гармати для штучного осніжування гір* (з газ.).

ОСНІ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСНІ́ЖИТИ,** жу, жиш, *док.* 1. *тільки док., кого, що, рідко.* Покрити, засипати (снігом); засніжити. *Осніжити шлях.*

2. *що, спец.* Укривати штучним снігом (гірськолижні траси, схили і т. ін.); засніжувати. *Є шість трас по 1200–1400 м, які осніжують снігові гармати* (з наук. літ.); // *перен.* Обсипати чимсь схожим на сніг. *Якщо хочете осніжити пряниковий будиночок, посипте його цукровою пудрою через ситечко* (із журн.).

ОСНІ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСНІ́ЖИТИСЯ,** жуся, жишся, *док.* 1. *тільки док., рідко.* Покритися, обсипатися снігом; засніжитися. *Дерева осніжилися.*

2. *тільки недок., спец.* Пас. до **осні́жувати** 2. *Коли снігу недостатньо — гірськолижні схили осніжуються штучно* (з газ.).

ОСНО́ВА, и, *ж.* 1. Нижня опорна частина чого-небудь (будівлі, споруди, конструкції і т. ін.). *Кожну фігуру будували з двадцятьох смоляних бочок ось як: в основу ставили по шість бочок сторч* (О. Стороженко); *Були тут і грубі деревини, сантиметрів по сорок завширшки — на основу та на стовпи, і тонші — на оструб* (І. Муратов); *Попускаючи мотуз, Яків потроху відходив від основи димаря вбік* (І. Волошин); // Ґрунт, на якому закладають будівлю, споруду. *Основою земляної греблі може бути будь-який ґрунт* (з наук. літ.); *Природною основою називають ґрунт, що міститься під фундаментом і здатний витримати навантаження від зведеного будинку* (з навч. літ.); // Нижня частина стовбура або стебла рослини. *А тополька росла. Зелена від самої основи до наймолодших пагінців* (С. Журахович); *Стовбур кипариса тісно обступали молоді пагони, що росли від основи, утворюючи навколо дерева щось ніби вузькі темні ніші* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *перен.* Те, на чому що-небудь ґрунтується, тримається. *Тут я зрозуміла, що релігія — основа держави* (Ю. Покальчук); *Правда завжди на боці того, хто хоче миру і справедливості, бо це — основа нашої цивілізації* (Г. Пагутяк); // Головний складник чого-небудь; серцевина, ядро. *Основу військ директорії .. складали селянські маси* (Ю. Смолич); *Є двадцять бійців. Це — основа загону* (І. Нехода); // Найважливіша частина змісту чого-небудь. *— Поки зійде місяць, маємо бути на Веремїївському хуторі, — коротко уточнив* [сотник] *те, що в основі було відоме підполковнику* (М. Стельмах); *Чи є раціональне зерно у гіпотезі англійського вченого, чи є наукова основа?* (О. Бердник); // *тільки мн.* Головні засади, підвалини чого-небудь (моралі, поведінки і т. ін.). *Він .. мало не плакав, коли міцні, здавалось, як мур, основи старої віри хитались і падали під новим словом* (М. Коцюбинський); *Вчинок Данила й Тосі Флегонт сприймав з романтичним піднесенням, вбачаючи в ньому ламання традицій та зрушення основ* (Ю. Смолич); // *тільки мн.* Провідні принципи, правила, якими хто-небудь постійно керується в житті, діяльності. *Є доля правди в словах дружини, але є і залізна логіка його життя: попустити своє годиться тільки тоді, коли це приносить користь. Відступиш від цих основ — і станеш на слизький шлях жінчиних родичів* (М. Стельмах); // Джерело, база виникнення, розвитку чого-небудь. *По пам'яті я не дуже вмію писати. Все, що було написано мною досі, мало реальну основу* (В. Лис).

3. *тільки мн.* Найважливіші, вихідні положення чого-небудь (науки, теорії і т. ін.). *Ю. В. Кондратюк одним із перших розробив теоретичні основи міжпланетних перельотів* (з навч. літ.); // Навчальний предмет, змістом якого є сукупність найважливіших відомостей із певної галузі науки. *З'ясувати сутність понять "підприємство", "організація", "менеджмент" студентові допоможе звернення до вже вивчених дисциплін "Основи менеджменту" та "Економіка підприємств"* (з навч. літ.).

4. Головна умова, запорука чого-небудь. *— Праця — то перша основа життя* (І. Франко); *— Міцний сон — основа здоров'я, — несподівано .. сказав Гриша* (В. Собко); // Визначальна риса, ознака чого-небудь. *Меланхолійний сум, що вибитий на всім, що нагадує оцей нещасний народ, був і в неї основою характеру* (О. Кобилянська); *Глибокий егоїзм і нелюдська скнарість, що складали основу вдачі пана Бонасьє, сполучались у нього з надзвичайним боягузтвом* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

5. Подовжні нитки у тканині, а також пряжа для них. *Правда, що й сама вона невсипуче працює, — що собі то й собі, а то й людям: тому візьметься пів мітка напрясти, тому моток, тому оснує основу, хворого одвідає* (Панас Мирний); *Він на одне тільки здатний — нитки перебирати, основу снувати та з прядильницею лаятись* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Сонце вже підбилося вгору, веселе і грайливе. Воно щедро ллє на землю своє золоте світло, снує на небесне мотовило золоту свою основу* (Ю. Збанацький).

6. Хімічна сполука, що утворює з кислотами сіль і воду. *Складна речовина, молекула якої складається з одного атома металу й одної або кількох гідроксильних груп, називається основою* (з навч. літ.); *Більшість основ не розчиняється у воді. Водорозчинні основи називають лугами* (з навч. літ.).

7. *мат.* Сторона геометричної фігури або площина геометричного тіла, перпендикулярна до їх висоти. *Паралельні сторони трапеції називають основами* (з навч. літ.); *Основи обох трикутників були виміряні за допомогою тієї самої жердини, висота якої над поверхнею піску дорівнювала десяти футам* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

8. *лінгв.* Частина слова, що є носієм його основного значення. *Усі морфеми разом, за винятком флексії, або закінчення, становлять основу слова* (з наук. літ.); *У флективних мовах лексичною одиницею є основа слова, граматичною — афіксальна морфема* (В. Русанівський).

9. *заст., рідко.* Заснування. *Отже, як не давно Піски постали, що вже почала вивітрюватись і людська пам'ять про їх основу, та людська пам'ять не сховала того, коли і як оселився в них захожий січовик Мирон Ґудзь* (Панас Мирний).

Бра́ти / взя́ти за осно́ву *див.* **бра́ти; (1) На осно́ві** — виходячи із чого-небудь, спираючись на щось. *Як же, мамочко, в таких речах казати "вірю" чи "не вірю", коли тут можна просто бачити і знати і на основі того доказувати?* (Леся Українка); *На основі свого життєвого досвіду я прийшов до висновку, що людина не любить самокритики* (І. Багмут); **(2) Осно́ва осно́в** — що-небудь найважливіше серед важливого. — *Центральне керівництво — основа основ! Я даю вам думки — виконуйте їх* (В. Владко); *Все це так складно, думає Ліна, так нелегко добутись до основи основ... збагнути природу людську...* (О. Гончар); **Става́ти / ста́ти за осно́ву (осно́вою)** *див.* **става́ти.**

△ **Вну́трішня фле́ксія <Фле́ксія осно́ви>** *див.* **фле́ксія; (3) Твірна́ осно́ва,** *лінгв.* — основа, від якої утворюється похідне слово. *Похідні слова творяться від різних мовних одиниць — кореневої морфеми, основи слова (частини слова без закінчення), слова, словосполучення тощо, які називають твірною основою* (з навч. літ.).

◊ **Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви)** *див.* **заклада́ти; Кла́сти / покла́сти в осно́ву** *див.* **кла́сти; Лежа́ти в осно́ві** *див.* **лежа́ти; Ляга́ти / лягти́ в осно́ву** *див.* **ляга́ти; Покла́сти осно́ву** *див.* **покла́сти**[1].

ОСНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **основа́ти.** *Основану пряжу лічать чисницями — три нитки і пасмами = 10 чисниць, або 30 ниток* (з наук. літ.); *Там, за двома рядами гуртожитків, — старий шахтарський виселок, оснований ще в часи Юза* (Ю. Мушкетик); *Всі її підозри стосовно чудовиська, яке живе в Тихому Затоні і нападає на людей, так само основані на різних чутках* (А. Кокотюха); *Я згадав те не знати на чому основане відчуття, що Герберт Покет ніколи не досягне великого успіху чи багатства* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // **осно́вано,** *безос. пред. Дальші події по смерті Костянтина основано головно на "Житії" Мефодія і на віднайдених недавно папських листах у справі слов'янського богослужіння* (І. Франко).

ОСНО́ВИНА, и, *ж., діал., рідко.* Основа (у 1, 2, 4, 5 знач.). *Як основина хороша у клуні, то й не завалиться, хоч як товсто укрий* (Сл. Б. Грінченка); *Одяг, звичаї, пісні народу нашого будуть відомі над Сеною і Лабою, мабуть, нової культури, але на старих і нових європейських основинах* (І. Франко); * Образно. *Ти повидну утоком затикаєш: Основину, що древні ізувіри* [бузувіри] *Тобі, мов дику мрію, завіщали, — Ту, що ченці й попи понапрядали* (П. Куліш).

ОСНО́ВНИЙ, а, е. 1. *хім.* Стос. до основи (у 6 знач.). *Оксиди натрію й калію є типовими основними оксидами, а гідроксиди належать до лугів* (з навч. літ.).

2. Прикм. до **осно́ва** 5. *З ростом довжини перекриття і зменшенням кількості зв'язків між основними й утоковими нитками жорсткість тканини зменшується* (з наук. літ.).

△ **Осно́вні поро́ди** *див.* **поро́да.**

ОСНОВНИ́Й, а́, е́. 1. Найважливіший, головний. *Ївга ходила гомінка, задиркувата .. За останні два тижні вона виправила оцінки з основних дисциплін* (О. Донченко); *Він з'явився на місце роботи, але основного знаряддя праці — скриньки — він не взяв* (Ю. Смолич); *Ніхто не міг звільнити мене від основної причини загасання — неволі* (В. Рубан); // Провідний, визначальний. *Дружба, товариство, єдність, одностайність — це ж основна тема непогасного "Тараса Бульби" Гоголя* (М. Рильський); — *Коли режисер ставить сценарій, — кажу я, — він мусить твердо засвоїти основну авторську думку* (Ю. Яновський); // Який є основою чого-небудь, становить його найважливішу частину. *Натиск був такий несподіваний, що якийсь час передні гусари навіть не відчули удару збоку. А коли відчули, то зрозуміли, що вже зломлені їхні основні сили* (Іван Ле); *Основним ядром хору, його організаторами і ентузіастами були якраз друзі* (П. Колесник); *Полонений німець розповів, що в селі стоять незначні гарнізони і що основна укріплена лінія — на східній околиці Старої Торопи* (Григорій Тютюнник); // Кількісно найбільший; переважний. *Полонені показували, що основна маса румунських солдатів дуже неохоче переходила Дністер* (В. Кучер); *Справді повчально глянути на чоловіка, котрий вирішив іти трохи іншим шляхом, аніж основний загал його земляків* (М. Слабошпицький).

2. *у знач. ім.* **основне́,** ного, *с.* Те, що є основою, суттю чого-небудь. *З загибеллю основного гине і все залежне від нього* (П. Загребельний); *Андрій .. зосередився, аби не розтікатися думками, виділяти лише основне* (А. Кокотюха).

3. *у знач. вставн. сл.* **основне́.** Уживається для вираження ставлення до висловлюваної думки або для оцінки висловленого; головне. *Її бубоніння більше мене не стосується, вона несе його до священника або ще до когось — байдуже, основне, що несе у напрямку від мене* (С. Андрухович); *Дискусія скоро розгорілась ще з більшою енергією і, основне, з неймовірною одвертістю* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

В основні́й ма́сі *див.* **ма́са.**

○ **(1) В основно́му,** *у знач. присл. і вставн. сл.* — головним чином, переважно. — *Питання цікаве. Хай молоді скажуть. Бо ж вони, в основному, воюють* (О. Довженко); *У п'ятизірковому готелі, крім неї, перебували ще з десяток родин, в основному — італійці* (І. Роздобудько).

△ **Основни́й капіта́л** *див.* **капіта́л; Основни́й тон** *див.* **тон.**

ОСНО́ВНИК, а, *ч., діал.* Засновник. *Правив службу Богу архиепископ* [архиєпископ] *Венедикт, основник монастиря премонстрантів у Лелесові* (К. Гриневичева); *Не всі навіть знали, що він, один з основників модернізму в українській поезії, .. ще живий, мешкає в південному степовому місті, працює як директор в Музеї* (В. Домонтович).

ОСНО́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. *хім.* Кількість атомів водню в молекулі кислоти, здатних до заміщення металами з утворенням солей. *В ароматичних амінів зі збільшенням кількості вуглеводневих радикалів основність слабшає, а в аліфатичних — посилюється* (з навч. літ.).

2. *мет.* Відношення вмісту основних і кислотних оксидів у залізорудних матеріалах, а також у доменних і сталеплавильних шлаках, що характеризує їхній хімічний склад і відповідно металургійні властивості. *Що бідніша шихта на вміст заліза, то вища основність і більший вихід шлаку з печі* (з навч. літ.).

ОСНОВОВ'ЯЗА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до в'язання трикотажного полотна, зв'язування ниток його основи. *Сучасні основов'язальні машини є високопродуктивними* (з наук. літ.).

ОСНОВОПОЛО́ЖНИЙ, а, е, *книжн.* Який визначає основні положення чого-небудь, дає основу чому-небудь; основни́й. *Понівечити основоположні принципи буття людини на землі ми вже .. встигли* (М. Хвильовий); *Географія була тоді основоположною доктриною* (В. Домонтович); *Всяке насильство приват-доцент Можар вважає злочином перед основоположними постулатами загальнолюдського гуманізму* (Ю. Щербак).

ОСНОВОПОЛО́ЖНИК, а, *ч.* Засновник, творець якоїнебудь школи, теорії, якогось учення і т. ін. *Линник мріяв стати основоположником нової ери в мистецтві* (В. Домонтович); *В літературі утвердилася в цілому справедлива думка про те, що Т. Шевченко — основоположник української літературної мови* (В. Русанівський).

ОСНОВОПОЛО́ЖНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **основополо́жник.** *Марія Заньковецька — видатна українська драматична акторка, одна з основоположниць українського національного театру* (з наук.-попул. літ.); *Марко Вовчок — основоположниця дитячої української прози* (з навч. літ.).

ОСНОВОПОЛО́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **основополо́жний.** *Сьогодні наша держава свідомо декларує основоположність принципів демократії, верховенства права, конституційних прав і соціальних свобод для всіх без винятку її громадян* (з наук. літ.).

ОСНОВОСКЛАДА́ННЯ, я, *с., лінгв.* Спосіб утворення нових слів поєднанням двох і більше основ. *Праслов'янські ботанічні назви утворювалися також основоскладанням (верболіз, осокір, терносливa)* (з наук. літ.); *Як і раніше, у сучасній українській мові основоскладання, рідше абревіація, є засобом творення експресивно оцінних слів* (з наук. літ.).

ОСНО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСНУВА́ТИ,** ую́, уе́ш, *док.* 1. *кого, що.* Те саме, що **обсно́вувати.** *І встає перед ним людська неправда... Бачить він: вона, як павутина, заснувала цілий світ .. Аж ось, здається йому, павутина і його основує, — от-от і він в тенетах!* (Панас Мирний); *Припали* [вороги] *до глибоких ран неситими ротами, Вже оснували тіло все залізними дротами* (Леся Українка); * Образно. *Гей, спогади... спогади! Вас лише почати снувати, а оснуєте серце жалями, ніби павутинням!* (Ірина Вільде).

2. *що і без прям. дод.* Робити з пряжі основу. *Напряде* [Мотря].., *оснує, витче, та й сорочка є* (Панас Мирний); *— Що ж ти з ними* [починками] *думаєш робити? — спитала мати. — Помотаю на мотовило, осную та вироблю собі тонкого полотна на сорочки* (І. Нечуй-Левицький).

3. *що, заст.* Засновувати *(див.* **засно́вувати**[1] 1). *Монастир і церкву основував Іван Собеський* (Б. Лепкий); *— Дальшим кроком в розвою театрального діла у нас єсть .. думка Лавровського — оснувати у Львові постійну руську сцену* (І. Франко).

4. *на чому, рідко.* Ґрунтувати, базувати. *На цій схожості карбів сосонки з карбами на ящірчинім хвостику основував Петро свою теорію про походження звірят від ростин* (Л. Мартович).

ОСНО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОСНУВА́ТИСЯ,** уюся, уе́шся, *док.* 1. *на чому, рідко.* Мати основою що-небудь, виходити із чогось; ґрунтуватися на чому-небудь. *Тут товариство основувалося не лише на особистій симпатії і приятельській підмозі, а охоплювало ширші круги — спільності по думці й прагненню до одної мети* (Н. Кобринська); *Не пишу поздоровлень, основуючись на приказці: "Не кажи гоп, поки не перескочиш"* (Леся Українка); *Повернення до глупоти у Вишенського — це повернення до первісної чистоти людини, до первісної освіченості, від якої треба починати новий цивілізаційний виток, основуючись на правді, істині* (Валерій Шевчук).

2. *заст.* Засновуватися *(див.* **засно́вуватися**[1] 1). *Обідав* [Герман] *у касині* [казино], *яке, головно його заходом, оснувалося два роки тому в Бориславі* (І. Франко).

ОСНУВА́ТИ *див.* **осно́вувати.**

ОСНУВА́ТИСЯ *див.* **осно́вуватися.**

ОСО́БА, и, *ж.* 1. Окрема людина; індивід. *В залі була ще одна особа, власне вона звернула на себе увагу Софії* (Леся Українка); *Коли він прочуняв, в кімнаті, крім них трьох, була ще й четверта особа — дівчина* (І. Сенченко); *— Я вам говорю про реальних осіб. Про тих, хто насправді є* (С. Жадан); // *перев. з означ.* Людина, що посідає певне, перев. високе, становище в суспільстві, у колективі і т. ін.; персона. *Дзвінчук Штефан став великою особою. Сам гетьман довідався про його учинок* (Г. Хоткевич); *— В Оренбурзі мені казали, що за нього вже клопочуться дуже впливові і дуже високопоставлені особи* (З. Тулуб); *Першим заговорив зам, тому що він оцінить Дорошеве мовчання не як якусь тактику, а як повагу до службової особи* (Григорій Тютюнник); *Гарби були наповнені всіляким добром, без якого такій високій особі не личило вирушати навіть в одноденну подорож* (П. Загребельний); // Уживається замість імені, прізвища якої-небудь людини, яке з певних причин не називають. *Одна вельми поважна особа, звертаючись до його патріотизму, прохала порятувати молодого українського письменника, якому тепер дуже скрутно* (М. Коцюбинський); *Я тільки одне зауважу, що всі мої сподівання залежать від постійності однієї особи (яку я не називатиму)* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Жінка, дівчина. *Хомі хочеться негайно ж виліпити портрет оцієї стрункої, чарівної, запаморочливої особи* (Ю. Яновський); *Схопила* [Ліна] *собаку за нашийник, відкинула вбік. — Заходь, заходь, він не займе, — каже вона до тієї добре знайомої пружинистої, смаглявої особи, що з'являється на подвір'ї .. Тоня Горпищенко завітала* (О. Гончар); // *з присв. займ. або прикм.* в л а с н и й. Уживається замість зворотного займ. с е б е. *От, шику багато, розмах, маштаб* [масштаб], *— хоч ніхто не закине, що це він для власної особи влаштовує* (Д. Гуменна); *Швейк поважно вліз до свого вагона. Він відчував повагу до своєї особи* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. Людська індивідуальність, особистість; людина як втілення індивідуального начала в суспільстві. *Найважливішим засобом започаткування демократичного суспільства є всебічне використання державною владою її інструменту — владних структур та інституцій для забезпечення найкращих умов для розвитку особи* (з наук. літ.).

3. *жарт.* Постать, тіло, статура. *О. Артемій неначе не їхав, а летів своєю усією особою, неначе птиця шугала за вітром* (І. Нечуй-Левицький).

4. *лінгв.* Граматична категорія дієслів, що виражає відношення дії до того, хто говорить, або до предмета. *Семантично категорія особи займенника повністю збігається з категорією особи дієслова* (з навч. літ.).

(1) В одні́й осо́бі — в одній, тій самій людині (про поєднання чого-небудь). — *Пан є лев і лис, орел і змій в одній особі* (П. Загребельний); *Я працювала там* [у каплиці] *науковим працівником, службовцем, касиром і прибиральницею в одній особі* (Г. Пагутяк); **(2) Дійова́ осо́ба:** а) учасник якої-небудь події, справи. *Генерал безліч знає історій про село, про свої юнацькі роки .. В кожній історії генерал сам брав участь, факти всі перевірені, дійові особи не вигадані* (Ю. Яновський); б) персонаж, герой драматичного твору. *Лишилося підібрати одну з дівчат на провідну роль, роль Аеліти. У списку дійових осіб вона стояла першою* (Є. Доломан); **Зосере́джувати / зосере́дити у свої́й осо́бі (у собі́)** *див.* **зосере́джувати; Культ осо́би** *див.* **культ; (3) Переміщена осо́ба** — особа, яку вислали, депортували або змусили до втечі зі своєї країни чи звичного місця проживання. *В ретельно заведеній картотеці були на точному обліку всі мешканці табору, і хоч їх скрізь називали переміщеними особами, але, на думку Девідсона, вірніше було називати їх в'язнями* (Н. Рибак); *Комендант табору, опасистий пан з переміщених осіб.., показав нам велику кімнату, де ми мали працювати* (П. Загребельний); **(4) Пе́рша осо́ба <Пе́рші осо́би>** — керівник держави, підприємства і т. ін. *Гості правильно зрозуміли — з ними йшла знайомитися перша особа міста, міський голова* (А. Кокотюха); *Я знав нафтовиків і лісорубів .. Бував у кабінетах перших осіб* (Ю. Андрухович); **По́свідка про осо́бу <Особо́ве посві́дчення> <Посві́дчення осо́би>** *див.* **по́свідка; (5) Прива́тна осо́ба** — людина як неофіційна особа. *Хоч на фабрику приватним особам закон забороняє ходити, а проте чиновник акцизний дозволив мені обдивитися* (М. Коцюбинський); — *Головний аргумент — безпосередній свідок. Хоча, скажу відверто, я не маю права залучати до процесу слідства приватних осіб* (І. Роздобудько).

○ **(6) В осо́бах,** *у знач. присл.* — яскраво, образно передаючи особливості мовлення, манеру поведінки. *Ящірка розповідає про все це з охотою, довго, детально. Часто схоплюється з місця, говорить в особах* (Ю. Збанацький); *Я переказував цю розмову в особах, імітував вираз обличчя кожного, надривав живіт з реготу* (Ю. Покальчук); **(7) В осо́бі,** *у знач. прийм., з род. в.* — в кому-, чому-небудь (про конкретну людину, установу і т. ін.). *В його* [М. Павлика] *особі всі ми втратили Талановитого робітника, живу, Чуткую силу, сівача зерéн плодючих* (І. Франко); — *Пане Павле, бачимо в вашій особі надію!* (П. Загребельний).

△ **(8) Акредито́вана осо́ба,** *юр.* — особа, яка одержала акредитацію. *Акредитаційне посвідчення видають особисто акредитованій особі під підпис у книзі обліку акредитаційних посвідчень* (з навч. літ.); **(9) Дові́рена осо́ба,** *юр.* — особа, уповноважена довірителем здійснювати від його імені певні дії. *Довіреною особою банків є в основному приватні особи, а також фірми, благодійні організації, різні фонди (наприклад, пенсійний)* (з навч. літ.); *І все ж таки король зробив Скаргу своєю довіреною особою* (Р. Іваничук); **Ідентифікаці́йний но́мер фізи́чної осо́би <Ідентифікаці́йний код>** *див.* **но́мер; (10) Підзві́тна осо́ба,** *фін.* — працівник установи, який отримав під звіт кошти для майбутніх видатків. *Залишок невикористаних сум підзвітна особа повертає до каси підприємства* (з навч. літ.); *У деяких країнах підзвітні особи, а також адміністратори й розпорядники бюджетних кредитів різних рангів зобов'язані надавати майнові застави (за типом іпотеки) на період виконання ними операцій із бюджетними коштами* (з навч. літ.); **(11) Фізи́чна осо́ба,** *юр.* — те саме, що **громадя́нин** 1. *Іноземні юридичні та фізичні особи, а також особи без громадянства можуть інвестувати розвиток сфери науково-технічної інформації України відповідно до чинного законодавства* (з мови документів); — *З інвестиціями в економіку нема проблем, з імпортом — також; скасування усіх податків з фізичних осіб уже вирішена справа* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(12) Юриди́чна осо́ба,** *юр.* — організація, підприємство, об'єднання, установа, що має відокремлене майно й може бути позивачем і відповідачем у суді. *Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону* (Конституція України); *Від банку мусить надаватися гарантійний лист, котрий цю позику засвідчить та підтвердить. Бо інакше виникне цілком логічне питання: звідки у Савицького та Жигуна, нехай вони навіть юридичні особи, такі капітали* (А. Кокотюха).

◊ **(13) У тре́тій осо́бі,** *зі сл.* г о в о р и т и, в и с л о в л ю в а т и с я, р о з п о в і д а т и *і т. ін.* — як про сторонню людину, непричетну до кого-, чого-небудь. — *Це я даю Козакову по блату, — висловлювався сержант про себе в третій особі* (О. Гончар); *Тепер Левін говорив, перейнявши тактику опонентів — про присутніх у третій особі, звертаючись до решти, мов до арбітрів* (А. Кокотюха); *Тяжка хвороба вченого прогресувала: він постійно чогось боявся, говорив про себе в третій особі, писав безглузді поштові картки, дзвонив колишнім колегам* (з мемуарної літ.); **(14) Че́рез тре́тю осо́бу (тре́тіх осі́б),** *зі сл.* б р а т и, д а в а т и, д і з н а в а т и с я *і т. ін.* — не безпосередньо, а за чиїм-небудь посередництвом. *Навіщо Олекса заповів прихід через третю особу та ще так офіційно?* (Г. Хоткевич); *Хабарі беруть тонко, обачно, через третіх осіб, — про таких він читав у газетах і чув не раз* (О. Гончар).

О́СОБЕНЬ, бня, *ч., рідко.* Те саме, що **осо́бина.** *Розміри тварини вражаючі: довжина — 78 см, вага — 3,8 кг. Зоологи вважають, що цей особень належить до невідомого науці роду мишей* (із журн.).

ОСО́БИЙ, а, е. 1. *діал.* Окремий (у 1 знач.). *Царедворці дали незнайку особу хату* (Сл. Б. Грінченка).

2. *заст.* Особливий. *Якусь особу мацапуру Там шкварили на шашлику* (І. Котляревський).

ОСО́БИНА, и, *ж., біол.* Окремий живий організм. *У популяції ховраха крапчастого переважають дорослі особини* (з наук. літ.); *У нас свій інтерес до сіроманців. Мисливці змушені регулювати кількість хижаків, утримуючи їх чисельність у Львівській області на рівні 100–120 особин* (Г. Вдовиченко); — *Морський окунь .. Дуже гарна риба. А це чи не найбільша особина, яку я бачив* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея); // Людина, особа. *Звичайно, без деяких обдарованих особин місто би щось утратило* (С. Процюк); *Ось я: не дурепа і далеко не потвора, людська особина досить романтичної вдачі, а сиджу на самоті* (І. Роздобудько).

ОСОБИ́СТИЙ, а, е. 1. Який є власністю окремої особи, безпосередньо належить їй; персональний, власний. — *Речі свої запакуйте в ящики або в чемодани й занесіть до мене .. Я накажу Тихову, денщикові, покласти їх разом із моїми особистими речами* (З. Тулуб); *Врізалось мені в пам'ять одне особисте авто, завалене валізками, жінками і дітьми* (Ірина Вільде); *У Дениска ще ніколи в житті не було особистого телефона* (В. Нестайко); // Закріплений для користування за якою-небудь особою. *Особистий кінь Брянського теж був зав'ючений боєприпасами і парував під тяжким вантажем* (О. Гончар); // Який постійно перебуває при певній особі, обслуговує її. *Кара-Мустафа зі своїм почтом і особистою охороною теж кинувся навтіки з поля бою* (В. Малик); // Який є символом певної особи. *Гетьман П. Скоропадський знаком тризуба оздобив печатку, особистий герб, погони вояків, службові знамена Української Держави* (з наук. літ.).

2. Який безпосередньо стосується якої-небудь особи, пов'язаний із нею. *Тепер міркуємо над світом і людьми, І над машинами, й над щастям особистим* (В. Самійленко); *Було, певне, по опівночі, коли я постукав до Михайла .. Він пошепки розповів мені, що його особисті справи стоять чудово* (Олесь Досвітній); *Поема* ["Дзяди"] *виросла на героїчній і скорботній основі великої трагедії в житті Польщі і на ґрунті великої особистої трагедії Міцкевича* (М. Рильський); // Який виражає індивідуальні особливості, нахили і т. ін. якої-небудь особи. *Постійний склад службовців і робітників інституту, щоденні зустрічі по роботі виробляли сталу звичку з усіма бути добрим сусідою, не виявляючи особистих уподобань, захоплень* (Іван Ле); // Інтимний, потаємний. *Читала я Вашу статтю.., перша половина дуже добра, а друга .. занадто особиста* (Леся Українка); // Який безпосередньо виявляє яка-небудь особа. *Він завжди ставив державні інтереси над особистими симпатіями та антипатіями* (О. Авраменко); // Який спрямований проти певної особи, зачіпає її. — *Нічого їм не треба, а просто особисті рахунки!.. Позакулісна боротьба!* (М. Хвильовий); *І зрозуміли вони, що вирок поетові продиктувала цареві не стільки особиста образа, скільки страх перед ним* (З. Тулуб); // Власт. окремій особі. *Публіка, для котрої я пишу, .. не відвертається від мене і не протестує против того напряму, котрим каже мені йти переконання і особистий темперамент* (І. Франко).

3. *у знач. ім.* **особи́сте,** того, *с.* Те, що характерне для окремої особи, властиве їй. *Своїм життям живуть старші діти. Проте звикли вони без батьківської поради нічого не починати ні в особистому, ні на роботі* (Ю. Шовкопляс); — *А особисте завжди невіддільне від загального і навпаки,* — *тріумфуюче заявила Галя* (В. Владко).

4. Який здійснюють безпосередньо, не через інших осіб. *Добірний смак і викінчення робіток .. заслужили на прилюдне признання в часописах, за що вдячний комітет прислав її особисту подяку* (Н. Кобринська); *Безбородько вибрався до лікарні нібито екстрено відвідати одного важкохворого, який .. знаходився під його особистим наглядом* (Ірина Вільде); // Який здійснює хто-небудь від власного імені. — *Пане Президенте, маю до вас одне прохання... особисте моє прохання* (Ю. Бедзик).

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* **спра́ва**[1]; **Своя́ (особи́ста) ні́ша** *див.* **ні́ша.**

△ **Особи́сте страхува́ння** *див.* **страхува́ння.**

ОСОБИ́СТІСНИЙ, а, е. Стос. до особистості. *Для жінки праця й родина є рівнобіжними, паралельними (і тому зазвичай конкурентними, коли не взаємовиключними) способами особистісної соціалізації* (О. Забужко); *Кіно, телебачення, воно все перевертає з ніг на голову .. Глобальне село, ефект імплозії, завдяки цьому ми втрачаємо свою ідентичність, національну, та й особистісну* (В. Хрущак).

ОСОБИ́СТІСНО. Присл. до **особи́стісний.** *Чим більше зростає мистецький досвід автора, тим особистісно окресленішою й забарвленішою стає поезія* (з наук. літ.).

ОСОБИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Індивідуальність людини, сукупність її духовних і фізичних властивостей. *Відрізнювався* [відрізнявся] *він від других тим, що в грі його особистість українця виявлялась не простакуватою, мляною.., а повною внутрішнього життя і значення* (І. Франко); *Лише справжні особистості здатні протягом усього віку обстояти в собі оте дитяче, .. воістину людське* (В. Яворівський); *Сучасне суспільство обмежує, колонізує, заперечує особистість, як і будь-яке інше, хоча на словах ніби дотримується прав цієї особистости* (Г. Пагутяк); — *Людська особистість багатогранна, і не можна розглядати її лише під одним кутом зору* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОСОБИ́СТО, *присл.* 1. Власною особою; персонально. *Бутаков особисто з'явився до нього з візитом, Федяєв прийняв його ввічливо й люб'язно* (З. Тулуб); *Директор особисто .. з'їздив у лісове господарство й вибрав величезну ялинку* (І. Роздобудько).

2. Безпосередньо, не через когось. *Дуже тішуся, що доведеться мені особисто познайомитися з Вами* (М. Коцюбинський); — *Брат ваш, якого я маю честь знати, міг це запрошення передати мені особисто,* — *в тон Валі відповіла Настя* (У. Самчук); — *Листи пишуться тоді, коли немає змоги сказати те, що хочеться, особисто, віч-на-віч...* (М. Чабанівський).

3. *з особ. займ.* Уживається при висловленні погляду конкретної особи на що-небудь, її ставлення до чогось (відповідно до її переконань, смаків, уподобань і т. ін.). *У всякім разі такі, якими вони* [ду́хи] *показуються на сеансах, вони .. мені особисто дуже несимпатичні* (Леся Українка); *Я особисто шкодую, що в ній* [книзі] *немає деяких східних, "орієнтальних" і взагалі мандрівницьких поезій Тихонова, зокрема поезій про Кавказ* (М. Рильський); — *Мені особисто ви не подобаєтесь* (Ю. Винничук).

ОСОБІ́СТ, а, *ч., іст., розм.* Працівник особливого відділу органів державної безпеки або спеціального підрозділу армії часів СРСР. *Капітан, у піжамі, втомлений дорогою, .. не скидався тепер на .. сторожкого особіста* (Р. Іваничук); *Замість відповіді особіст .. дістав вузенький клаптик цигаркового паперу — ордер на арешт* (А. Дімаров); *Викликає мене особіст і повідомляє, що мій "політичний" строк минув, тепер я вважаюся в них за бандита, і перевезуть мене в табір для карних злочинців* (М. Андрусяк).

ОСОБЛИ́ВЕ, *присл.* 1. *заст.* Особливо. — *Во ім'я Господа Христа .. І всіх апостолів святих, Петра і Павла особливе, Ми розгрішаємо гріхи .. Рабині Божій...* (Т. Шевченко); *Нога не болить особливе, а тільки в обох ногах прикре почуття, ніби жили мають лопнуть* (Леся Українка).

2. *діал.* Окремо. — *Поставте,* — *каже* [син], — *мені хату особливе. Я буду там жить і Богові молиться* (з казки).

ОСОБЛИ́ВИЙ, а, е. Який чимсь виділяється серед інших; не такий, як інші, не схожий на інших або інші; незвичайний, винятковий. *Місцевість надзвичайно гарна, а ярмарок особливий, якого я ніколи не бачив* (М. Коцюбинський); *Нічого особливого він поки що не вигадав. Просто навчився економніше використовувати робочі години* (Д. Ткач); *Це був особливий камінь, сюди тягло на посиденьки цілий куток* (Валерій Шевчук); // Характерний лише для певного предмета, явища, певної особи і т. ін.; своєрідний, специфічний. *Завіса підіймається, в залу віє холодом сцени, старими фарбами й тим особливим запахом куліс, що завше є незмінний у кожному театрі* (Ю. Яновський); *І кожен рух батьків — особливий, і кожне слово батькове — як заповіт* (А. Головко); *Один латвійський телеграфіст, на прізвище Вольтерас, разом із пастором Менделіусом винайшов і розробив особливу мову для саламандр* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); // Який відзначається більшою, ніж звичайно, мірою свого вияву. *На початку жовтня прийшла в Раїм оказія. Сюди вона приходила разів три-чотири на рік, тому дожидали її з особливим нетерпінням* (З. Тулуб); *Він з особливою увагою розглядав маленьку степову станцію* (П. Панч); *Санька приймала гостя з особливою пошаною: заставила Сергія зарізати півня і цілий вечір пекла, варила і смажила* (Григорій Тютюнник); // *у знач. ім.* **особли́ве,** вого, *с.* Щось виняткове, не схоже на інших. — *Моя робота не нудна, от лише знай хочеться вигадати особливе* (Л. Кононович, пер. з тв. О. Гріна).

Особли́вий ві́дділ *див.* **ві́дділ.**

ОСОБЛИ́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Характерна риса, ознака, властивість кого-, чого-небудь. *Голос кожної людини має свої рідкісні, ледве вловимі особливості, що роблять його неподібним на голос жодної іншої людини в світі* (Іван Ле); *Я дуже жалкую, що свого часу недостатньо звертав уваги на окремі вислови, на характерні риси й особливості вдачі Дмитра Івановича* (І. Шаповал); — *І ви, і я надто багато знаємо про, скажемо так, деякі особливості того, кого люди вважають скаженим звіром* (А. Кокотюха); // Своєрідність, специфіка чого-небудь. *Конче пришлю Вам коректуру та уважатиму своїм обов'язком зберегти всі особливості Вашого письма* (М. Коцюбинський); *Ніхто не заперечуватиме потреби зберігати в перекладі стильові особливості оригіналу, але робити це треба, завжди пам'ятаючи про закони мови, на яку перекладаєш* (М. Рильський); *Він* [король] *може спиратися на столичних мешканців, які через особливість свого становища почувають певну причетність до загальнодержавних справ* (О. Авраменко).

ОСОБЛИ́ВО, *присл.* 1. Більше, ніж звичайно; надзвичайно. *Їй було якось особливо весело і легко сьогодні на душі* (М. Коцюбинський); *Коло прожекторів ніч була особливо темна* (Ю. Яновський); *Тарас Григорович почав тихенько підспівувати, повторюючи знайомі з дитинства і тому особливо дорогі слова* (З. Тулуб); *Нині, розхвильований подіями останніх днів, він був особливо піднесений* (Микита Чернявський); // Перш за все; передусім, насамперед. *Батьки та матері гострили на його* [нього] *зуби, як на корисного жениха, особливо убогші* [убогіші] (Панас Мирний); *Квіти, особливо пальми і аспарагуси, відразу навіяли життя у мертві кімнати* (Ірина Вільде); *Клопоти з собаками, особливо найлютішими — хутірськими, охоче брав на себе Данько Яресько* (О. Гончар); *Бабуся лякала, що русалки можуть дітей, особливо хлопчиків, перетворити у потерчат* (В. Лис); // Понад усе; найбільше, найбільшою мірою. *Зима була найсумнішою порою для неї, а особливо під час М'ясниць* (Н. Кобринська); — *Я боюся грому, зливи .. А найбільше й особливо — Псів, мисливців та рушниць!* (Л. Первомайський); *Особливо любив король трояндовий кущ, якого йому подарували купці із Персії* (Ю. Винничук); *Він ненавидів людей, особливо — жінок* (С. Андрухович); // Зовсім, дуже. *Квартира вчительки складалась із двох невеличких хатинок. Особливо мала була спальня* (М. Коцюбинський); *Попалася вона* [гадюка] *мені в особливо широкій та глибокій норі* (А. Дімаров).

2. Не так, як усі, як інші; зовсім інакше. *Всі оглядались на неї. Кожний дивився на неї особливо: хто з посміхом, хто з подивом, хто з жалем* (Леся Українка); *Сагайда нагнувся до його впалої колючої щоки, і вони якось особливо .. урочисто тричі поцілувались* (О. Гончар); *Володимир, побачивши уламок стріли, якось особливо глянув на малого* (І. Білик).

ОСОБНЯ́К, а́, *ч.* Упорядкований будинок з усіма виго́дами, який належить багатому власникові або якій-небудь організації. *Біля парадного під'їзду Ґалаґанового особняка кучер хвацько спинив коня* (А. Головко); *Боже милий, що сталося?.. Нема старовинного особняка лорда Бівербрука. Нема конюшні й гаража. Нема флігеля, де жила обслуга* (М. Дашкієв); *Штаб знаходився у двоповерховому особняку, котрий був прикритий од вулиці віковими липами та берестами* (Є. Доломан); // Окремий, добре сплановний будинок на одну сім'ю, перев. із садом, квітниками і т. ін.; садиба. *Особняк головного інженера стояв трохи осторонь єдиної вулиці селища* (Ю. Шовкопляс); *Це був великий особняк, складений із білої силікатної цегли майже на самому березі Дніпра* (М. Руденко); — *Мабуть, маєте цілий особняк?* — *Ну, не те, щоб великий особняк,* — *намагався я остудити її фантазію,* — *та, у всякому разі, власну хату* (О. Шугай).

ОСОБНЯЧО́К, чка́, *ч.* Зменш.-пестл. до **особня́к.** *Один з дерев'яних особнячків на Тарасівській вулиці наймав молодий приват-доцент університету Михайло Косач* (Ф. Бурлака); *Василь проходжувався по тротуару.., час від часу поглядаючи на вікна невеличкого особнячка, що розмістився в глибині двору* (М. Томчаній); *У дворі зберігалися сліди колишніх стар采ньких особнячків — залишки дикого винограду, квітників, кілька фруктових дерев* (В. Близнець); *Через вікно Олег побачив освітлені вікна красивого модерного двоповерхового особнячка* (А. Кокотюха).

ОСО́БО, *діал.* Присл. до **осо́бий** 1. *У неділю, було, зберуться* [запорожці] *гулять; то багатії особо, а вбогії особо* (з переказу); *Жив він особо од батька і теж мав дітей* (І. Карпенко-Карий).

ОСОБО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **осо́ба** 1. — *Я думаю, що магазини, крамниці, залізні дороги* [залізниці] *повинні бути громадським, а не особовим добром* (І. Нечуй-Левицький); // *заст.* Признач. для перевезення людей; пасажирський. *На двірцях Зімір, Лазещина, Ясіня багато паротягів, порожніх і повних вантажних і особових вагонів* (У. Самчук).

2. *лінгв.* Який виражає граматичну категорію особи. *Присудком здебільшого буває особове дієслово* (з наук. літ.); // Який указує на особу. — *Я, я,* — *розгублено мекнула я у відповідь, сама до кінця не усвідомлюючи, що саме маю на увазі: український особовий займенник чи німецьку стверджувальну частку* (Н. Сняданко).

3. *бухг.* Відкритий на якусь особу. *У бухгалтерії банку на кожного співробітника відкривають особові рахунки для щомісячної реєстрації всіх видів нарахувань оплати праці й утримань із неї* (з навч. літ.).

4. *рідко.* Особливий, індивідуальний. *Не без відмін особових і мушля дрібна* (М. Зеров, пер. з тв. Лукреція).

Особо́ва спра́ва *див.* **спра́ва**[1]; **Особо́вий (персона́льний) склад** *див.* **склад**[1]; **По́свідка про осо́бу** <**Особо́ве посві́дчення**> <**Посві́дчення осо́би**> *див.* **по́свідка.**

ОСОБО́ВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* 1. *книжн., рідко.* Особистість, індивідуальність. *Міста ще відбудуєм, ще сади посадимо, піднімем особовість* (П. Тичина); *Націоналізм без лапок — це національне почуття народу, який бореться за свою незалежність, за свою гідну особовість* (О. Шугай).

2. *лінгв.* Абстр. ім. до **особо́вий** 2. *Здатність до вираження особовості морфологічними засобами мають тільки особові дієслова* (з наук. літ.).

ОСОВІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **осові́ти.** *Часом Галя цілу ніч продумає так, приливаючи думки гарячими слізьми, і на другий день устане з червоними осовілими очима, з невиспаною головою* (Панас Мирний); *Я злетів трьома сходинками до основного салону і трохи не бігцем подався на своє місце, до осовілих своїх супроводжуючих* (О. Ірванець); *Це було півколо, утворене з лахміття, милиць, мішури, вил, сокир, тремтячих від пияцтва ніг, грубих голих рук, гидких, осовілих та отупілих облич* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ОСОВІ́ЛО, *розм.* Присл. до **осові́лий.** *Борис Петрович, смокчучи свою здоровенну люльку і пускаючи дим тучами, осовіло якось дивився у карти* (Панас Мирний); *Купріян глянув на дочку осовіло, наче випив із пів літра "Виборової"* (В. Лис); *Розкошлана голова ще звішувалася їй зі сну, похитуючись на тонкій шиї, очі дивилися дещо осовіло* (О. Ірванець).

ОСОВІ́ТИ, íю, íєш, *розм.* Док. до **сові́ти.** *Яків моргнув на Бороха, потім налив-випив і зовсім осовів* (Панас Мирний); [П и щ и м у х а:] *Це, панове, якась новина, я це уперше чую!* [І в а н С т е п а н о в и ч:] *Ну, вже коли й ти осовів, то нам і Бог велів!* (М. Кропивницький); *Чи то сам я осовів на мить, Чи то світ перевернувсь содомно?* (А. Мойсієнко).

ОСОЇ́Д, а, *ч.* Невеликий хижий птах родини яструбових, що живиться личинками ос та інших комах. *Основа раціону осоїдів — личинки, лялечки й дорослі особини перетинчастокрилих: бджіл, ос, джмелів та шершнів* (з наук.-попул. літ.); *Осоїд — дикий птах, схожий на яструба* (із журн.).

ОСОКА́, и́, *ж.* Трав'яниста рослина родини осокових із довгими гострими листками, що росте перев. на болотах і річках. *Верболозом, осокою Молодою Плесо озера ясне Огорнулося і сяє* (М. Вороний); *Десь за річкою гув болотяний бугай, в осоках покахкувала час від часу дика качка* (Григорій Тютюнник); *Чавкала болотяна жижа, осока різала руки, але втікачі ні на що не звертали уваги* (В. Чемерис); *Зразу за кущами осоки нависали над річкою претовсті верби* (Ю. Логвин).

ОСОКІ́Р, ко́ра, *ч.* Високе листяне дерево родини вербових із добре розвиненою кроною; чорна тополя. *Скинула* [Гаїнка] *черевики й побрела через неглибоку, чисту, як сльоза, течійку, що бігла попід вербами рясними та осокорами високими* (Б. Грінченко); *Коли Степан Васильович добіг до долини, він під чорними осокорами побачив, як, борюкаючись, гнулись додолу дві постаті* (М. Стельмах); *Довкруж клуні росли високі осокори, один молодий осокір ріс під хатою од вулиці, а по межі од лугу шуміли велетенські росохаті верби* (Ю. Мушкетик); *Осокір, який ще вчора сягав йому до грудей, тепер виглядав як старезне напівзасохле дерево* (Ю. Винничук).

ОСОКІРНИ́К, у́, *ч.* Осокорові насадження, зарості. *Я переребрів невеликий струмок, що жебонів собі край осокірнику, і спинився по той бік, милуючись осокоринами* (В. Чемерис).

ОСОКО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **осока́.** *Я відкрив у хащі ще зо п'ять ройових гнізд .. А перегодом сам видовбав дуплянки, вкрив їх осоковими стрішками і на викрадені вощані стільники зманив дикий рій* (М. Дочинець); // Порослий осокою. *У пониззях між озерами розташовані евтрофні та мезотрофні осокові болота* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. ім.* **осоко́ві,** вих, *мн.* Родина трав'яних низинних рослин, до яких належать різні види осоки, очерет, куга і т. ін. *Серед осокових й особливо різнотрав'я є види, які за кормовими якостями вищі не тільки від злакових, а й іноді навіть від бобових* (з наук. літ.); *Осокові, порослі густими кущами верболозу, — улюблений притулок крижнів* (з наук.-попул. літ.); *Осокові — це багаторічні, рідше однорічні, трав'янисті рослини, зовні схожі на злаки* (з навч. літ.).

ОСОКО́РИК, а, *ч.* Зменш. до **осокі́р.** *Насті згадалось, як десять років тому, коли вони почали ходити до школи восени, цього осокорика посадив Максим* (І. Цюпа).

ОСОКОРИ́НА, и, *ж.* Окреме дерево осокора; осокір. *Ось ви .. мовчки знялись, почимчикували під тінь широковерхої осокорини* (Панас Мирний); *Над Михновом запала тиша. Тільки між віттям старих осокорин живе невмирущий легіт* (М. Рудь); *Ніщо не порушувало спокою цього затишного куточка. Тільки пошелестував вітер в осінньому листі та на стрімких осокоринах галасливо вмощувались на нічліг галки* (М. Олійник); *Верби та вільхи важко занурилися в свої сни, тільки осокорина тихо шелестіла без вітру* (Ю. Мушкетик).

ОСОКО́РОВИЙ, а, е. Прикм. до **осокі́р.** *Під ногами в неї гомонів арик, говірким потоком освіжаючи коріння осокорової алеї вулиці* (Іван Ле); *Осокорова пушинка біла У мою кімнату залетіла* (І. Вирган); *З осокорового дупла, що поміж нами та ними, раптом вилетіла сова* (Ю. Мушкетик); *Сам-один стояв Сошенко в безлюдному ніжинському провулочку, і його засипало осокорове листя, що, відігрівшись за день, пустилося гілочок* (Н. Околітенко).

ОСОКУВА́ТИЙ, а, е. 1. Порослий осокою. *Вечоріти почало, коли приїхали в те село, біля якого слався так званий "казенний ліс" понад річкою з осокуватими плавнями* (Іван Ле).

2. Схожий на осоку. *Сизо маячіла над головою осокувата кукурудза* (В. Дрозд).

ОСОЛДАФО́НЕНИЙ, а, е, *розм., зневажл.* 1. Дієпр. пас. до **осолдафо́нити.** *Осолдафонені війною бійці.*

2. *у знач. прикм., перен.* Обмежений, грубий, безкультурний. *Осолдафонена Росія тримається на жандармському кулаку — таку думку вона* [М. Башкирцева] *висловила .. друзям* (М. Слабошпицький).

ОСОЛДАФО́НИТИ, ню, ниш, *док., кого, розм., зневажл.* Зробити солдафоном. *Осолдафонити воїнів.*

ОСОЛДАФО́НИТИСЯ, нюся, нишся, *док., розм., зневажл.* Стати солдафоном; обмеженим, грубим, безкультурним. *— Юрію, ти .. загрубів на фронті, осолдафонився...* (О. Гончар).

ОСОЛОВІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **осолові́ти.** *Харкевич прокинувся і довго дивився осоловілими очима в сірий морок напівтемного каземату* (С. Голованівський); *З вікон, позіхаючи, на нього зирили товстопикі, осоловілі від сну чиновники* (О. Ульяненко); *Мукта осоловілим поглядом дивиться мені кудись на підборіддя* (Любко Дереш).

ОСОЛОВІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **осолові́лий.** *Спершу вона ніби остерігалась зустрічатися з Кочубеєм очі в очі, а тоді й осторога зникла, зостався в погляді лише захват та ця ні на кого не зважаюча, якась хмільна осоловілість* (О. Гончар).

ОСОЛОВІ́ЛО, *розм.* Присл. до **осолові́лий.** *Отець Андроній вже дивився ледь осоловіло* (В. Лис); *Вони, осоловіло глипаючи очима, гепали кухлями пива* (О. Ульяненко); *Майже "прикінчивши" пляшку, ми важко розкинулися на стільцях, осоловіло роздивляючись чудернацьких комах* (М. Кідрук).

ОСОЛОВІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **солові́ти.** *Припікало сонце, болотяна трава сходила соком, запаморочливо пахтіла, осоловіли очі, зів'яло тіло* (К. Гордієнко); *Першим осоловів волосний старшина. Але він мав ще силу водити залитими очима вертикально* (О. Ковінька); *Він скис після перших двох бокалів, весь заслинився, осоловів, але вперто пив далі* (П. Загребельний).

ОСОЛО́ДА, и, *ж., рідко.* 1. Те саме, що **насоло́дження.** *— Скрізь панує невгамовний, навіжений потяг до поживи, до грошей, до солоднечі життя, до осолоди втіхами* (І. Нечуй-Левицький).

2. Глибоке внутрішнє задоволення; блаженство, насолода. *Скільки щастя й осолоди Я з такої ночі п'ю! Скільки тихої відради В душу лащиться мою!* (А. Кримський); *Після гострого, холодного кисляку Оверко враз освіжів, .. а вже після білих соковитих черешень зовсім ожив, приємна осолода розлилася в тілі* (К. Гордієнко); *Здалося мені раптом, що муки, які відчуває* [Теофіл], *дають йому осолоду: один утіху має сміючись, а другий — плачучи* (Валерій Шевчук).

3. Те, що приносить радість, утіху. *Левади рідні, голосні, співучі!.. Покидає вас вродлива дівчина, краса всього села, материна втіха, батькова осолода, веселість усіх добрих громадян* (П. Куліш); *Він мета її мрій, осолода очей, Над усіх милий їй генерал Птолемей* (І. Франко); *Горіла в пісні свічкою печаль, Минулих літ єдина осолода* (М. Рильський).

ОСОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осолоди́ти.** *— Ваші сини питимуть каву, осолоджену цукром, що пройшов крізь ваші костомахи* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Лейтенант Бентлі — середнього росту шатен, з лінивими рухами, з худим нервовим обличчям .. Його ставлення до людей — це осолоджена хорошими манерами поблажливість, якщо не презирство* (Я. Галан); *Згодовують осолоджений корм переважно поросятам, а також свиням на відгодівлі* (з навч. літ.).

ОСОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осоло́джувати** і **осоло́джуватися.** *Розмови за столом стають занадто гострими, гіркими і вимагають осолодження, принаймні з допомогою печив* (П. Загребельний); *Осолодження кормового зерна проводять у солодовні при температурі 60–65 °С упродовж двох годин* (з наук. літ.).

ОСОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осоло́джувати** і **осоло́джуватися.** *Біологічні способи оброблення зерна (осолоджування, дріжджування, пророщування, ферментація) сприяють зміні хімічного складу за рахунок дії біологічних каталізаторів — ферментів* (з наук. літ.); *Під час запарювання кормів відбувається швидке осолоджування компонентів суміші, що веде до збільшення в них цукру в 4–6 разів* (з навч. літ.).

ОСОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСОЛОДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., що.* 1. Надавати чому-небудь солодкого смаку, робити щось солодшим; солодити, підсолоджувати. *Коли чай прохолоне, осолодити й додати соку з цитрини до смаку* (із журн.); // *перен.* Робити що-небудь приємнішим, привабливішим. *Чула за собою опору — його і бачила тільки одну ціль перед собою, — щоб удержати при собі його любов, осолодити його життя* (І. Франко); *Ходили аж за село Шуму .. Зате ж осолодили собі свою мандрівку склянкою татарської кави .. та ще в товаристві сільського старости* (М. Коцюбинський); // *перен.* Робити що-небудь менш неприємним, пом'якшувати (страждання, біль і т. ін.). *— Думаю, що падишах радо осолоджує біль своїх вірних слуг* (О. Назарук); *Скривився канцелярист, як середа на п'ятницю, аж сотникові шкода його стало. Казав подати вишнівки. Осолодив йому ту гіркоту* (Б. Лепкий).

2. *с. г.* Перетворювати на солод або обробляти солодом для поліпшення смакових якостей. *Для підвищення біологічної повноцінності та смакових якостей зернові корми можна осолоджувати й дріжджувати* (з навч. літ.).

ОСОЛО́ДЖУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОСОЛОДИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. *с. г.* Перетворюватися на солод. *Для птиці зерно пророщують. При цьому осолоджується крохмаль і зростає вміст вітамінів групи В* (з навч. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **осоло́джувати.** *Після охолодження узвар осолоджується медом* (із журн.).

ОСОЛОДИ́ТИ *див.* **осоло́джувати.**

ОСОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **осоло́джуватися.**

ОСОЛОДІ́ЛИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. акт. до **осолоді́ти.** *Алювіальні лучні осолоділі ґрунти формуються в замкнутих безстічних пониженнях, де відбувається застій поверхневих атмосферних вод* (з навч. літ.).

ОСОЛОДІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., спец.* Стан за знач. **осолоді́лий.** *К. К. Гедройц висунув гіпотезу про осолоділість ґрунтів Дніпровської западини* (з навч. літ.).

ОСОЛОДІ́ННЯ, я, *с., спец.* Дія і стан за знач. **осолоді́ти.** *Під час подальшого розвитку процесу осолодіння утворюються осолоділі ґрунти та солоді* (з наук. літ.).

ОСОЛОДІ́ТИ, і́є, *док., спец.* Перетворитися на солоді під впливом інтенсивного промивання водою (про солонці та солонцюваті грунти). *Ґрунти осолоділи.*

ОСОЛО́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **осолони́тися.** *Скорочується в Україні водоносність і великих річок. Унаслідок цього відбувається різке осолонення морів, зміни у флорі й фауні* (з навч. літ.).

ОСОЛОНИ́ТИСЯ *див.* **осоло́нюватися.**

ОСОЛОНЦЬО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* 1. Дієпр. пас. до **осолонцюва́ти.** *Штучно осолонцьований ґрунт;* // **осолонцьо́вано,** *безос. пред. За часи експлуатації Дніпровсько-Кримського каналу в Херсонській області осолонцьовано до 1,5 мільйона га степових чорноземів* (з газ.).

2. *у знач. прикм.* Який осолонцювався. *Урожайність сільськогосподарських культур на осолонцьованих ґрунтах різко знижується* (з наук. літ.).

ОСОЛОНЦЮВА́ННЯ, я, *с., спец.* 1. Дія і стан за знач. **осолонцюва́тися** 1. *Значна частина ґрунтів півдня України: Миколаївської, Херсонської, Одеської областей — має ознаки засолення або осолонцювання* (з наук. літ.); *Високий вміст гумусу в ґрунті гальмує процеси засолення та осолонцювання* (з навч. літ.).

2. Насичення ґрунтів натрієвою сіллю для поліпшення їх водонепроникності (у зрошувальних каналах, водоймах, земляних дамбах і т. ін.). *Методику й техніку осолонцювання ґрунтів для боротьби з фільтрацією води розробили українські ґрунтознавці М. К. Крупський і О. Н. Соколовський* (з наук.-попул. літ.).

ОСОЛОНЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док., що, спец.* Здійснити осолонцювання (у 2 знач.). *Осолонцювати землю.*

ОСОЛОНЦЮВА́ТИСЯ, ю́ється, *док., спец.* 1. Перетворитися на солонець (про ґрунт). *Кринична вода насичена солями, за надмірного поливу ґрунти осолонцюються, що призведе до зниження врожайності* (з газ.).

2. Насичуючись солями, ставати водонепроникним (про дно каналів, стінки земляних дамб і т. ін.). *Для карбонатних лесових ґрунтів ефективним виявилося поверхневе осолонцювання з дальшим ущільненням ґрунту після замочування зрошувального каналу. У цьому випадку ущільнення провадиться тоді, коли ґрунт уже осолонцювався й замулився* (з наук.-попул. літ.).

ОСОЛО́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОСОЛОНИ́ТИСЯ,** о́ниться, *док.* Насичуючись солями, ставати солонішим. *В умовах значного випаровування та малого притоку прісних вод вода в лиманах може осолонюватися* (з навч. літ.); *Каспійське море значною мірою осолонилося, тому що не мало виходу в океан* (з наук.-попул. літ.).

ОСО́ННЯ, я, *с.* Незатінене місце, що освітлюється й обігрівається сонцем. *Виїхали вони тільки о дев'ятій, коли на осонні вже стало жарко, і за півтори години добралися до станції Озерної* (З. Тулуб); *Піднімали так само голови пастушки, лежачи на осонні, щоб видно було навколо, де пасуться їх коні* (Д. Білоус); *Тіна виполоскала сукню, Ярославову сорочку, розвісила на кущах, на осонні* (Ю. Мушкетик); *Перед круглою клумбою, на белебні, на осонні, стоїть як укопаний мій хлопчисько* (О. Забужко).

ОСОРО́МА, и, *ж., поет.* Те саме, що **со́ром** 1, 2. *Шкода за минулим, річ відома, Та й теперішнє колись мине... Але хай поб'є тих осорома, Хто весну зимою проклене!* (М. Рильський); *Я чую в серці темну осорому, Бо ж був і я подібний до раба, Який ненавидить свойого пана* (Д. Павличко); *З добру годину просидів я перед каміном, охоплений почуттям глибокої і цілком заслуженої осороми* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *І муз прекрасної науки Він осоромою не вкрив* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ОСОРО́МИТИ *див.* **осоро́млювати.**

ОСОРО́МИТИСЯ *див.* **осоро́млюватися.**

ОСОРО́МЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осоро́мити.** *Грицько сидів у класі осоромлений, вражений, нічого не чув, не бачив, холодний піт виступив у його* [нього] *на лобі* (С. Васильченко); *Осоромлений, він побіг коридором на вихід* (Любко Дереш); *Чимало покривджених та осоромлених дівчат через скілька годин було випущено, але Пріся не вернулася* (А. Кащенко); *Гнітила дівку одна думка: де то їй дітися, хто привіта її, осміяну, осоромлену?* (Л. Яновська); // **осоро́млено,** *безос. пред. — Жону мою звели зі світу, сина малого варварськи побито, мене осоромлено, майно відібрано, з рідного обійстя вигнано* (П. Загребельний); [Т і м о н:] *Чому мене так гучно Зустріли тут і вимагають сплати Прострочених боргів? Чому мене Так осоромлено?* (В. Мисик, пер. з тв. В. Шекспіра).

ОСОРО́МЛЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **осоро́мити** і **осоро́митися.** *Тепер уже розгубилась Олена .. Думала, прийде Кирилівна чи зустріне десь, нагримає, як на неповнолітню, погрожуватиме привселюдним осоромленням* (Микита Чернявський); *Турок засміявся ще зневажливіше, він передбачав хіба ж таку втіху від поганьблення й осоромлення гяура* (П. Загребельний); *Реальна історія людства ще ніколи не справджувала надій на осоромлення зла й торжество добра* (І. Дзюба).

ОСОРО́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСОРО́МИТИ,** млю, миш; *мн.* осоро́млять; *док., кого.* Уводити в сором кого-небудь, накликати сором на когось; соромити. [Г а н н а:] *Ховатимеш очі від людей та щоразу оглядатимешся, щоб яка-небудь мерзота .. не осоромила тебе привселюдно!..* (М. Кропивницький); *Що варто було оцьому дідуганові прилюдно осоромити мірошника, зім'яти його гордість, коли той одягнувся в дорогі дарунки* (М. Стельмах); *— Я не батько тобі. Отак осоромити. Негідник. Нікчема* (О. Бердник); // *перев. док., кого.* Не виправдовувати чиїх-небудь надій, сподівань; не бути гідним кого-небудь. *— В мене є така пропозиція: доручити цю роботу Євгенові .. Як ти, Євгене, згодний? Не осоромиш нас?* (О. Донченко); *— Чув, чув, Григорію, .. як покорив ти Харків. Ну молодець! Не осоромив мене старого* (Василь Шевчук); *Клара не осоромить свого чоловіка навіть в найбільш вишуканому товаристві* (М. Руденко); // *що.* Покривати соромом, ганьбою. *— Ви куди? — кричить* [Ігор]. *— Вертайтеся! Це ж я! Ваш вождь. Не осоромлюйте себе, Чернігова, цілої землі нашої!* (Б. Лепкий); [В а л е н т:] *Я їм скажу промову. Ти побачиш — я імені твого не осоромлю* (Леся Українка); *— Ваня загинув, та його шана за мною, і я ту шану не розгублю, не осоромлю* (С. Журахович).

ОСОРО́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОСОРО́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* осоро́мляться; *док.* Ставити себе в незручне, неприємне становище; накликати на себе сором, набиратися сорому; соромитися. *Спокійно вивільнився* [Конрад] *з чіпких Генріхових рук, тихо промовив: — Не осоромлюйтеся, ваша величність* [величносте] (П. Загребельний); *Їй пригадувалась денна буча, що збила вона на всю вулицю, вона чула, що вона одна тут тільки ославилася, осоромилася... І все через кого? Через отого шибеника...* (Панас Мирний); *Рудий осоромився, його переможено, він схопив куртку і вибіг із хати* (Л. Денисенко); // *тільки док.* Принизити свою гідність, потрапивши в прикре становище. *Щоб не осоромитись, я схопив за ніжку табуретку однією рукою, підняв її на рівень голови* (М. Чабанівський).

ОСОРУ́ГА, и, *ж., рідко.* 1. Прикрощі, неприємність. *А всередині у Ярошенка десь почало скаржитись тихо-тихесенько щось од лукавого: — Чи мало ганяли тебе по школах, чи мало було з людьми осоруги?..* (С. Васильченко).

2. Почуття відрази, огиди. *Усі стояли за ділом своїм, хто насторожений своїм клопотом, хто втомлений до осоруги на світ цілий, — з своєї досади* (Марко Вовчок); *Якби він навіть був хижим звіром, я й тоді не міг би відчувати до нього більшої осоруги, не міг би пройнятися більшим жахом і відразою* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ОСОРУ́ЖИТИ, жу, жиш, *док., кого, що, діал.* Зганьбити, осоромити. *Єї* [її] *рід єв* [узявся] .. *мене осоружити* (Марко Черемшина).

ОСОРУ́ЖИТИСЯ, жуся, жишся, *док., розм.* До краю обриднути; остогидіти. *Їй жизнь* [життя] *зробилася немила, І осоружився весь світ* (І. Котляревський).

ОСОРУ́ЖНИЙ, а, е, *розм.* Який викликає огиду; огидний, немилий. *Жінки, навпаки, судили Якова і разом своїх чоловіків: такі вони усі осоружні, каторжні! Їм аби знущатися над нашим братом, верховодити* (Панас Мирний); *Ніхто чоловікові так не дошкулить, як іноді сам собі дошкулиш осоружними думками* (О. Маковей); *Вона, до краю бентежачи мене ясними спокійними очима, нарікала, що Троян їй осоружний.., що покохала б іншого* (Р. Андріяшик); // Огидний, бридкий. *Вони* [бакенбарди] *йому ніколи не подобались, а сьогодні, коли в грудях кипіла злість на сина, видалися просто осоружними* (С. Добровольський); *Максим дивився у минуле, як у дзеркало .. Чи було то втішне, чи осоружне видовисько, він змовчував* (Н. Рибак); *І не знав би й горя веселий козак Данило, якби не його осоружний ніс, довгий та гострий, наче дзьоб* (В. Чемерис); // Проклятий, ненависний. *З кожної хати брали одсипного і десятину. Невелика ще біда сі побори, коли б не осоружна шляхта збирала їх* (О. Стороженко); *Пройшла її молодість, загинув чоловік і змарнувалося життя на чужій осоружній роботі* (В. Козаченко); *Блисла* [блиснула] *надія тоді, що війна осоружна скінчиться* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОСОРУ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість за знач. **осору́жний.** *Він в думках вів з тими видавцями хитрі, повні компліментів, обачливої осоружності і тривог розмови* (Н. Рибак); *Завжди, після "основної" доповіді, неодмінно ставала перед очі така політична балалайка і на одній струні награвала агітаційну мелодію до крайньої межі осоружности* (В. Барка); *Брид, осоружність, а не просто гнів ворушили нею* (Б. Харчук).

ОСОРУ́ЖНО, *розм.* Присл. до **осору́жний.** *У вухах в нього безперестанно шуміло зливою, а в роті .. осоружно тхнуло шинквасом* (П. Козланюк); *Осоружно завівся гавкотом собака. Та щось його ніхто не укоськував* (Ю. Логвин); // *у знач. присудка і пред. Мені все було осоружно* (О. Тесленко); *Мені часом так осоружно стає, що гори воно все вогнем* (В. Митрофанов, пер. з тв. Е. Хемінгуея).

ОСО́Т, у, *ч.* Великий дворічний або багаторічний колючий бур'ян родини складноцвітих. *Пусти осот в огород — огірків не буде* (прислів'я); *Засміченість полів бур'янами, та ще такими впертими, як осот і пирій, загрожувала неурожаєм на довгі роки* (В. Гжицький); *Просо було з бур'янцем, на току гостро пахло лободою й осотом (перекидаючи снопа, Марко щоразу виймав з долонь малесенькі колючки)* (Ю. Мушкетик); *Щоліта осот виполювали, рубаючи сапками біле витке коріння, і щоліта він проростав з чорної масної землі та знову зеленів на городі...* (В. Дрозд).

ОСОТА́ТИ *див.* **осо́тувати.**

ОСО́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **осо́т.** *Ми .. сплели з трави гніздечко, вистелили осотовим пухом і покришили сухарика: може, котрась пташечка досі без хатки?* (М. Павленко).

ОСО́ТУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСОТА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, діал.* Обсновувати. *Тереми, звернені п'ятьма засніженими вікнами проти карпатських борів, обрубаних Чечвою та Дністром, осотували вечірні тіні* (К. Гриневичева); * Образно. *А тепер так осотали його справи, що він зовсім уже не помічає її* [Сташку] *біля себе?* (Ірина Вільде); *Солодкий сон чіпким павутинням осотав усе тіло* [Ганни] (В. Козаченко).

ОСО́ТУВАТИСЯ, ується, *недок., діал.* Пас. до **осо́тувати.** *Крізь тую імлу, крізь пітьму, котрою осотується перед Чечелем світ, сіяють вірні Кенігзенові очі* (Б. Лепкий).

ОСО́ЧИСТИЙ, а, е. 1. Зарослий осокою. *Осочистий берег.*

2. Схожий на осоку, змішаний із нею. *Осочиста рослинність.*

ОСОЧНЯ́К, у́, *ч.* Зарості осоки; місце, заросле осокою. *Води й тепер багато в тій долині, — щоправда, обабіч уже добре тисне на неї осочняк* (з наук.-попул. літ.).

ОСПА́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Сонливий, сонний. *Хлопчина був такий оспалий, що, якби мати не допомогла йому роздягтися, він бебехнувся б одягнутий у ліжко* (Б. Антоненко-Давидович); *Хлопець не був ані сонним, ані оспалим* (Валерій Шевчук); * Образно. *Сніг де-не-де лиш біліє, водиця шемріє-говорить і будить оспалую землю* (Дніпрова Чайка); // Заспаний, одутлий від сну (про обличчя, очі і т. ін.). *Аж потовщав* [Бертольд] *від сну, запух. І в недремному стані дивився на все оспалими очима* (Н. Королева); *За століком вахмістр з лицем оспалим, безсилим, З очима скляними старого п'яниці* (Л. Первомайський).

2. Байдужий до всього; апатичний, млявий, в'ялий. [П а в л о:] *А що твій син такий оспалий сьогодні? За цілу бесіду рота не роззявляв* (М. Костомаров); *Таким він* [В. Самійленко] *і був — зовні сумирним, навіть ніби оспалим, — в душі глибоким патріотом, розсудливим споглядачем життя* (Л. Старицька-Черняхівська); *Ось у оцій перехідній кімнаті На їх* [них] *чекав оспалий повний лікар З погаслою сигарою в зубах* (І. Вирган).

ОСПА́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **оспа́лий.** *Він випив прямо з горняти козиного молока і нишком вийшов надвір, щулячись од свіжої прохолоди, що пошпигувала його тоненькими голочками і зганяла оспалість* (В. Шкляр); *Він побачив, що його син, попри всім лінивстві, попри всій оспалости, .. вміє бути таким упертим, таким завзятим, що йому аж страшно стало* (І. Франко); *Треба вже пробувати в крайній оспалості духа, щоб не вважати .. ні на який відгук людської хвали чи догани* (Леся Українка); *Павлик .. почав гостро критикувати їх за оспалість, лінивство і навіть угодовство* (П. Колесник); *З дитинства не терпів оспалості, якою хворіє навколишній світ* (Валерій Шевчук).

ОСПА́ЛО, *розм.* Присл. до **оспа́лий.** *— Хлопці! Пора! Десь праворуч за Вадимом бурчить собі щось незлостиве миролюбний Гордій і оспало бабрається в сіні* (Б. Антоненко-Давидович); *Присівши.., Григорій закурив оспало* (М. Бажан).

ОСПА́НИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **оспа́лий.** *— Іван сьогодні наче оспаний, — завважив Гнатюк на вулиці* (М. Олійник).

ОСПІ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оспіва́ти.** *Мама вивезе Юзю "в світ", на той оспіваний .. "перший бал"...* (Леся Українка); *І знов на горах я, овіяних вітрами, Казками вільних полонин, Оспіваних, ограних вівчарями, Налитих ладаном ялин* (О. Олесь); *Оксана виявила, що таки ніколи нікого не кохала, вірніше, того самого почуття, оспіваного сотнями віршів, описаного в книжкових томах, .. вона не переживала* (А. Кокотюха); // **оспі́вано,** *безос. пред. — Наше кохання так само старе, як і всі почуття, — його оспівано вже в безлічі пісень, описано в цілих бібліотеках книжок* (В. Підмогильний); *"Єврейська мелодія", де оспівано тугу полоненого Ізраїля за зруйнованим храмом, є те "чуже", у що вкладала Леся українські національні думки й почування* (М. Драй-Хмара).

ОСПІВА́ТИ *див.* **оспівувати.**

ОСПІ́ВУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оспівувати.** *Теми, оспівувані в билинах, зайшли в Росію в досить пізніх часах у норманських сагах.., у переказах та співах фінських та тюркських орд, у біблійних апокрифах та житіях святих* (І. Франко); *Де ж та оспівувана закономірність і всеосяжна доцільність у природі? І хто їх узагалі оспівує? Поети?* (І. Білик); // **оспівувано,** *безос. пред. Ще за життя Іван Сірко став легендою українського козацтва, його подвиги оспівувано в піснях і думах* (з навч. літ.).

ОСПІ́ВУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оспівувати.** *Він — співець, гусляр, його покликання не стільки гострий меч, як оспівування княжих походів* (Б. Лепкий); *Поема — це жанр, який оспівує і звеличує .. Значить, і зображуватись у поемі мусить герой, гідний оспівування і звеличування* (А. Малишко); *— Чи ж годиться відвертати увагу отця Доніцо від предмета його оспівування? Він пише про ваше життя і повинен писати лише про вас* (П. Загребельний).

2. *муз.* Спів, наспів. *Мелодія, яка звучала у верхньому голосі, мала багато прикрас — різноманітних варіантів оспівування окремих звуків* (з навч. літ.).

ОСПІ́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСПІВА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Славити кого-, що-небудь у піснях, художній літературі, мистецтві. *— Коли народ оспівує борця за правду, істину, він не пояснює, у чому суть тієї правди, — вірить, що знають всі...* (Василь Шевчук); *Був* [Франсуа Жерар] *непоганим колористом, умів оспівувати .. благородство* (М. Слабошпицький); *Народ не забув Довбуша і оспівав його в найкращих своїх піснях, овіяв поезією, чарівними легендами* (Г. Хоткевич); *Як я люблю тебе! Як оспівати хочу я погляд твій, весь сповнений тепла!..* (В. Сосюра); // *рідко.* Заповнювати співом. *Вже не один, а безліч жайворонків оспівують небо над молодим Яреськом, що мчить з товаришами в головному дозорі* (О. Гончар).

ОСПІ́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **оспівувати.** *Його* [Івана Сірка] *ім'я наводило на ворогів жах, а земляками прославлялось і оспівувалось у думах та піснях* (В. Малик); *Скільки можна б назбирати слів, які супроводжують людину на всіх її страдницьких і радісних путях, слів, які вмирали й знов оживали, оспівувалися в піснях і піддавалися анафемі* (П. Загребельний); *Весь перший акт Орфей .. нарікав на свою долю, кілька краль в античних туніках чарівними жестами коментували його горе, і кохання оспівувалося в аріетах* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

ОСПІ́ВУВАЧ, а, *ч.* Той, хто оспівує кого-, що-небудь. *Була молода генерація, яка повністю прийняла революцію і з якої партія виховувала саме тих письменників, які їй були потрібні — оспівувачів "щасливого життя"* (В. Русанівський); *Переживаючи буремні періоди історії, кожний народ мав оспівувачів подвигів своїх героїв* (з наук. літ.).

ОСПІ́ВУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **оспівувач.** *Олену Журливу називають оспівувачкою кохання та любові, природи та пейзажу, "інтимно-ліричною" поетесою* (з наук. літ.).

ОСПО́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оспо́рити.** *Шлюби, укладені з порушенням вимог, що встановлені законом, є нікчемними або заперечними, тобто можуть бути оспорені в суді* (з навч. літ.); // **оспо́рено,** *безос. пред. Батьківство (материнство) може бути оспорено в судовому порядку* (з наук. літ.).

ОСПОРИ́МИЙ, а, е, *рідко.* Який можна брати під сумнів; сумнівний. *Ганкевич .. розбиває критерій "не убивай" тим аргументом, що він не віковічний та ще й оспоримий* (Леся Українка).

ОСПО́РИТИ *див.* **оспо́рювати.**

ОСПО́РЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оспо́рювати.** *Найдрібніша пам'ятка .. зможе кинути якесь нове й несподіване світло на се або інше оспорюване питання* (І. Франко); *Оспорюваний правочин може бути визнаний недійсним лише за рішенням суду* (з навч. літ.); // **оспо́рювано,** *безос. пред. Акт Флорентійської унії був прийнятий з нетаєною антипатією. Його скільки можна ігноровано і навіть оспорювано його правосильність* (М. Грушевський).

ОСПО́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оспо́рювати.** *— На тебе чекають важливіші справи, ніж оспорювання батьківського престолу* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання* (з мови документів).

ОСПО́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСПО́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* 1. Висловлювати свою незгоду із чим-небудь, брати під сумнів щось; заперечувати. *Нечисленні та безсилі власники не насмілювались оспорювати протизаконні грабежі, а скаржитися не було кому* (Юліан Опільський); *— Не оспорюю слів твоїх, мій духовний отче* (Б. Лепкий); *Пилип хотів оспорити цю думку* (О. Гаврилюк).

2. *юр.* Домагатися відновлення свого права на що-небудь через суд. *Якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що не є підприємцем* (з навч. літ.); *Жінка, яка записана матір'ю дитини, може оспорити своє материнство* (з мови документів).

ОСПО́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **оспо́рювати.** *У канонічному праві авторитет Біблії так само ніколи не оспорювався, але водночас визнавалося, що церква може приймати й абсолютно нові норми права, якщо вони не суперечать загальним принципам віри* (з навч. літ.); *Власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорюється або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності* (з мови документів).

ОСРІ́БЛЕНИЙ, а, е, *поет.* Дієпр. пас. до **осрібли́ти.** *Крізь вікно видно дерева, інеєм осріблені* (Б. Лепкий); *Осріблені місяцем гори блищать, Їм кедри і сосни казки шелестять* (О. Олесь); *І пливуть пароплави рікою, а за ними осріблений шлях* (В. Сосюра); // **осрі́блено,** *безос. пред. Надворі холодно, сухо, дзвінко, осріблено. Гарна осінь* (М. Рильський).

ОСРІБЛИ́ТИ *див.* **осрі́блювати.**

ОСРІБЛИ́ТИСЯ *див.* **осрі́блюватися.**

ОСРІ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСРІБЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док., що, поет.* Надавати чому-небудь сріблястого кольору, відтінку; сріблити. *Пальмовим листям холод осріблює шиби; Очеретами вовк переходить за садом; Тугу містичну місяць пролив на садиби Синім каскадом* (І. Качуровський); *Місяць осріблив цілу кімнату, ніби вона була дійсно зі срібла викута й відлита* (Б. Лепкий); *Гей, розчиняйте всі вікна, хай увірвесь* [увірветься] *у груди вогкість туману, хай покриють, осріблять серце моє передранішні роси* (М. Семенко).

ОСРІ́БЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОСРІБЛИ́ТИСЯ,** лю́ся, ли́шся, *док., поет.* Покриватися чим-небудь сріблястим; забарвлюватися в сріблястий колір. *Співають на дахах сновиди, осріблюються краєвиди* (Б.-І. Антонич); *Замає парус, крикне птиця Серед заграв... Тоді сльозою осріблиться Її рукав* (М. Рильський).

ОСТ[1], у, *ч.* 1. Схід, східний напрям; протилежне в е с т. *Ми стаємо плечима до плечей, Як ост і норд, як вест і зюйд на морі!* (Ю. Яновський); *Злодюги .. уже, чути було, чкурнули, почавкотіли канавою врізнобіч — той на ост, той на вест: лови його тепер, впізнавай...* (О. Гончар); — *Нас цікавлять усі регіони України. Норд, вест, зюйд, ост... Як то буде по-вашому?* (О. Чорногуз).

2. Східний вітер. *Щовесни вбираються* [тополі] *в зелень, а щоосені знов роздягають їх до білокор'я пронизливі норди та ости...* (О. Гончар); *Через три дні повіяв дужий ост, і шхуна-бриг змушена була змінити курс, щоб іти проти вітру* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ОСТ[2], á, *ч., розм., рідко.* 1. Те саме, що **остю́к.** *Водить* [Остап] *пальцями вздовж колоска, вигладжує. За зерном, за остами водить, пильнує* (К. Гордієнко); * Образно. *Свирид ще молодий чоловік, .. борода засіяна гострими білими остами* (Панас Мирний).

2. *збірн.* Волосся шерсті тварин. *Він поліз у свій міх, довго перебирав там пальцями, виметнув темно-буре, з сивим остом хутро* (П. Загребельний).

ОСТ[3], á, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **óстень.** *Тимка стало тягнути* [течією] *вниз, .. та нагодився на ту хвилю Джмелик на човні, що для забави ганяв остами щук на мілководді. Він і врятував Тимка* (Григорій Тютюнник).

ОСТАВА́ТИСЯ, таю́ся, тає́шся, *недок.,* **ОСТА́ТИСЯ,** áнуся, áнешся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **залиша́тися;** зоставатися. *І спускаюсь собі вниз, Мало й остається, Щоб урвати кілька раз, А мотуз не рветься* (С. Руданський); *До екзамену оставалося мало, і всю оту купу книжок я знав вже розказати од палітурки до палітурки* (С. Васильченко); *Оставсь* [Петро] *коло ридвана, мов прив'язаний* (П. Куліш); *Один тільки брат названий Оставсь на всім світі, Та й той — почув, що так страшно Пекельнії діти Його брата замучили, Залізняк заплакав* (Т. Шевченко); — *Відки родом?* — *З Буковини. Ні батька, ні неньки. Я остався сиротою...* (Ю. Федькович).

Залиша́тися *(рідко* **остава́тися) / залиши́тися** *(рідко* **оста́тися) в брехуна́х** *див.* **залиша́тися; (1) Остава́йся здоро́в (здоро́ва) <Остава́йтеся здоро́ві>** — усталена формула прощання. [Н а с т у с я:] *Оставайтеся здорові, мої високії тополі і хрещатий мій барвіночку* (Т. Шевченко); *Знову затуркотав барабан; старші скомандували...* — *Прощавайте!..* — *Оставайтесь здорові!..* (Панас Мирний); *Гапусі стало чогось страшно, і вона, вимовивши: "Оставайтеся здорові", швиденько вийшла з хати* (Т. Осьмачка).

◊ **І насіння не ли́шиться (не зали́шиться,** *рідко* **не оста́неться** *і т. ін.)* *див.* **лиша́тися; Лиши́тися (зали́шитися,** *рідко* **оста́тися** *і т. ін.)* **з но́сом <Діста́ти / діставáти но́са>** *див.* **лиша́тися; Лиши́тися (оста́тися, бу́ти** *і т. ін.)* **з гарбузо́м** *див.* **лиша́тися; Не лиша́тися (не залиша́тися,** *рідко* **не остава́тися** *і т. ін.)* **/ не лиши́тися (не зали́шитися,** *рідко* **не оста́тися** *і т. ін.)* **в боргу́** *див.* **лиша́тися; Нічо́го [більше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зостає́ться,** *рідко* **не остає́ться** *і т. ін.)* **/ не лиши́лося (не зали́шилося, не зоста́лося,** *рідко* **не оста́лося** *і т. ін.)* **[, як]** *див.* **лиша́тися; (2) Оста́тися (лиши́тися, опини́тися** *і т. ін.)* **/ остава́тися (лиша́тися, опиня́тися** *і т. ін.)* **ні в сих ні в тих** — потрапити в незручне, неприємне і т. ін. становище. *Гвинтовка оставсь тепер перед Шрамом ні в сих, ні в тих. Бачить, що вже Шрам розкусив його* (П. Куліш); *Коля зник в купальні. Вася та Ніна лишилися ні в сих ні в тих* (О. Бердник); *Він сказав: "До зустрічі" і відразу ж поклав слухавку. Вадим опинився ні в сих ні в тих* (В. Хрущак); *Пилип на ходу перебудовувався і вже не він, а Валерій опинявся ні в сих ні в тих* (В. Петльований).

ОСТА́ВИТИ *див.* **оставля́ти.**

ОСТА́ВЛЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **оста́вити.** *Дідом оставлений гріш має бути на випадок хороби або іншого нещастя* (О. Кобилянська); *Поліз* [Половчин] *зі своїм тягарем у діру градну* [міську], *підмиту дощами, вишарпану кігтями купи вітрів і ніби оставлену руїні* (К. Гриневичева); // **оста́влено,** *безос. пред. Шість тисяч тільки їх* [козаків] *оставлено в реєстрі, та й тії, бувши в великій неволі в старшини, тягли, хотя й нехотя, за ляхів руку* (П. Куліш); *Ґалаґана оставлено в спокою* [в спокої] (А. Чайковський).

ОСТАВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОСТА́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* оста́влять; *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **залиша́ти.** *Побратим не знав, що було на думці в Кирила Тура, як оставляв він тут його з кіньми* (П. Куліш); *Чимало батьків гинуло в далеких походах, оставляючи дітей на ласці родини* (Б. Лепкий); *Тому доля запродала Од краю до краю, А другому оставила Те, де заховають* (Т. Шевченко); *Приходь і ти, я адрес* [адресу] *оставлю, мене спитаєш, там всяк тобі скаже!* (Є. Пашковський); *Ти ж на боці геть остав Свій біль і муку .. І весь загальній справі посвятися* (І. Франко).

◊ **(1) [І] кістки живо́ї (ці́лої) не оста́вити,** *заст.:* а) *(зі сл.* п о б и т и, п о н і в е ч и т и *і т. ін.)* дуже сильно, жорстоко і т. ін. — *Мабуть, тебе, сину, там так понівечили, що кістки цілої не оставили?..* — *сказала вона, з жалем дивлячись на його блідий вид* (Панас Мирний); б) *(зі сл.* о б м о в и т и, о б с у д и т и *і т. ін.)* надзвичайно, дошкульно. *З ніг до голови обсудили: сказано, й кістки живої не оставили* (Номис); **Не лиши́ти (не зали́шити, не оста́вити** *і т. ін.)* **живо́го міс́ця** *див.* **лиша́ти; Не лиши́ти (не зали́шити, не оста́вити** *і т. ін.)* **/ не лиша́ти (не залиша́ти, не оставля́ти** *і т. ін.)* **[і] на насі́ння** *див.* **лиша́ти; (2) Не оста́вити ла́скою** *кого, перев. чиєю, заст.* — виявити піклування про когось, прихильність до когось, підтримку комусь. *Випив Кирило Тур горілки й каже:* — *Уже ж, пане вельмишановний, не остав твоєю ласкою і мого побратима* (П. Куліш); *Кланяюсь, прошу:* — *Не оставте ласкою вашою, добродію, і моїх синів!* (Марко Вовчок).

ОСТА́НЕЦЬ, нця, *ч., геол.* Ізольована височина, залишок зруйнованої вищої поверхні. *Схили останця, що носить назву Пилипенкової Гори, стрімкі й важкодоступні* (з наук. літ.); *В далекому закутку Підгір'я біля червоних скель-останців у високченній траві я знайшов шкаралупу від двох яєць* (Ю. Логвин).

ОСТА́НКИ, ів, *мн. (одн.* **оста́нок,** нка, *ч.).* 1. Те, що залишилося від кого-, чого-небудь; рештки, залишки. *Тепер, кажуть, Головатий останки збирає Та на Кубань підмовляє, Черкеса лякає* (Т. Шевченко); *Він встав з канапи, одсунув злегка круглий стіл з останками вечері* (М. Коцюбинський); *Вдалині, в синяві небес, понуро чорніють щербини в останках тисячолітнього замку* (О. Ільченко); *Я дав бічну тягу, щоб ухилитися від зіткнення з палаючими останками ворожого крейсера* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Тіло, рештки тіла небіжчика. *Згадайте праведних гетьманів: Де їх могили? Де лежить Останок славного Богдана?* (Т. Шевченко); *Могилу придавили* [опришки] *зверху камінням і замаскували, щоб не знайшли її вороги та не познущалися над останками побратимів* (В. Гжицький); *Сірий камінь розповідав, чиї останки поховані тут* (І. Цюпа); *Я дивився порожніми очима, як несли .. останки мого друга, більше ніж друга, — одного з нас* (І. Росоховатський).

(1) Нетлі́нні оста́нки, *рел.* — висохлі, муміфіковані рештки (інколи — окремі кістки) померлої людини, які є предметом релігійного вшанування; мощі. *Я також перехрестився на нетлінні останки, вдвох, сторонньо від натовпу, ми помолились у підземній церквиці* (Є. Пашковський).

◊ **(2) Без оста́нку** <*заст.* **Без оста́тку**>: а) цілком, повністю, до кінця. *Сулії, тикви, баклажки, Все висушили без остатку, Посуду потовкли в шматки* (І. Котляревський); [П р і с ц и л л а:] *Не вимагає віра сеї жертви, але душа моя забороняє мені сей шлюб, поки твоя душа не може злитися з моєю без останку* (Леся Українка); *Любіть і боріться за щастя безкрає, згоріть без останку за край дорогий* (В. Сосюра); *Рідні гаї і кручі, Рідні весняні ранки! — В праці, в житті кипучім Ваш я весь, без останку* (М. Гірник); б) *(зі сл.* з н и к а т и, п р о п а д а т и *і т. ін.)* нічого не лишаючи після себе; безслідно. *Не пропадає ніщо без останку: всі речі, розпавшись, Тільки вертаються знов до запасів матерії вічних* (М. Зеров); *Навіки, назавсігди* [назавжди], *без останку все зникне* (В. Винниченко); **(3) До оста́нку** <*заст.* **До оста́тку**>: а) *(зі сл.* з н и щ и т и, з г о р і т и, с п а л и т и *і т. ін.)* повністю, цілком, дощенту. *Чи не справді се татари Людей позаймали, Все спаливши до остатку, У полон погнали* (П. Куліш); *Повстанці попалили палаци й оселі польських магнатів і знищили до останку все їх добро* (І. Нечуй-Левицький); *День до останку згорів і лишилася нічка бліда* (Леся Українка); б) *(зі сл.* з а с о р о м и т и с я, з н і т и т и с я *і т. ін.)* остаточно, зовсім. *Якось збоку лукаво подивилась* [Явдоха] *на мене, перевернула сіль, кинулась її збирати й, до останку засоромившись, притьмом вибігла з кімнати* (М. Коцюбинський); в) *(зі сл.* б и т и с я, з а х и щ а т и *і т. ін.)* до останньої можливості, скільки стане зусиль, витримки і т. ін.; до кінця. *В ланцюгах неволі Гинучи заранку, Жваво проти долі Бийся до останку!* (П. Грабовський); *На фронті Весь пал, усе кипіння серця, все завзяття Вона людським стражданням оддавала, Ім'я сестра виправдуючи чесно І до останку* (М. Рильський); [О р л и к:] *Прийшов наказ, щоб наш підрозділ .. аж до останку захищав село* (О. Левада); г) *(перев. зі сл.* б у т и, й т и *і т. ін.)* до кінця життя, до смерті. *Не було добра змалку, не буде й до останку* (прислів'я); *Поруч йти до прохідних воріт. І так усе життя, аж до останку* (Л. Забашта).

ОСТА́ННІЙ, я, є. 1. Який закінчує собою ряд однорідних предметів, явищ, дій і т. ін.; такий, після якого немає іншого подібного; протилежне п е р ш и й. *Гарно сміється той, хто сміється останній!* (прислів'я); *Він пильно дивився на густу масу чорних шапок.., доки й останній чоловік не вийшов з двора* (І. Нечуй-Левицький); *Останній екзамен він складав вісімнадцятого серпня* (Григорій Тютюнник); *Відкалатав останній дзвоник у школі* (В. Близнець); // Який залишається до кінця чого-небудь. *У той день було чотири уроки. Спіткнувшись на першому, останні Василь пробув наче в чаду якому* (Панас Мирний); // Який завершує собою який-небудь цикл, певну працю і т. ін. *З приємністю дізнався, що IV і останній том Вашого дуже цінного словаря уже вийшов* (М. Коцюбинський); *Пані Ренко дописувала останній розділ мемуарів, старанно виводячи китайські ієрогліфи на чудовому рисовому сувої* (І. Роздобудько); // Те саме, що **передсме́ртний.** *Демид посміхнувся й подивився на Тетяну останнім поглядом. Сніжна білизна́ вкрила його обличчя* (О. Довженко); *Я розмовляв з Глазиріним, і він мені розповів про останні години всіх моряків* (В. Кучер); *А в вухах дзвенять її останні слова, сказані ввечері .. "Невже я не побачу мами? Невже я помру, Тамарочко?"* (А. Хижняк); // Те саме, що **проща́льний.** *Повне значення було це безконечне останнє цілування з небіжчиком його духовних чад* (М. Грушевський); *Даша смиренно взяла речі і, кинувши останній погляд на стіни рідної хати, потягла їх на вулицю* (С. Талан).

2. Єдиний, який зберігся, залишився. *Перед самим перелазом Дитина сповита — Та й не туго, й новенькою Свитиною вкрита; Бо то мати сповивала — І літом укрила Останньою свитиною!..* (Т. Шевченко); *Останнього січовика, як косою, скосила думка про неволю* (Панас Мирний); * Образно. — *Що ж ви робите? .. Як не жалієте нас, то пожалійте дітей наших, не відривайте від їхнього рота останнього шматка* (М. Стельмах); // Який втрачаючись, вичерпуючись, підходить до кінця. *Кожен бачив .. стару, прибиту на останній своїй літній силі, що тут сиділа на великому камені та плакала* (Марко Вовчок); *Каганець почав примеркати: останнє світло в ньому вигорало* (Панас Мирний); *Орел голодував, орел втрачав останні сили, але не визнавав перемоги людини* (З. Тулуб); // *у знач. ім.* **оста́ннє,** нього, *с.* Рештки, залишки від чого-небудь. *Поки зберемо, то й останнє здеремо!* (Номис); *Чорнява вродлива дівчина — останнє з бутиля вилила танкістові в кухоль* (А. Головко); — *За якусь там сушену рибку ладен здерти з мене останнє! — Еге, довго ж доведеться дерти, доки з тебе останнє здереш!* (В. Чемерис).

3. Вирішальний, остаточний. [Р і ч а р д:] *Скажи їй тільки: вороття немає.* [Д ж о н а т а н:] *І се останнє слово?* [Р і ч а р д:] *Так, останнє* (Леся Українка); *Хотів* [Дорошенко] *заговорити, але неприємний якийсь намул від недавньої розмови, власне, від того, що не за ним лишилося слово останнє, "верхнє", — не давав цього зробити* (А. Головко); *Буде бій, останній бій на залитих кров'ю кручах...* (В. Сосюра); // Найважливіший, найвагоміший. *О. Василь висував останній аргумент: — А служба Божа? .. Не можу ж я кинути свої обов'язки та їхати світами для жінчиних примх* (Г. Хоткевич); *Схопив один як аргумент останній Жовтаву пляшку і по голові. Завзятого так стукнув опонента, Аж тільки охнув той* (М. Рильський).

4. Найближчий до моменту повідомлення (про певну подію, розмову і т. ін.); попередній. *Сів я, гомонимо. Карпо нічого, наче забув нашу останню розмову* (М. Коцюбинський); [К е м б л ь:] *Се жінка Ріверса, що втік в Род-Айленд після останніх виборів у нас* (Леся Українка); — *Хотів би я мати такого зятя, як ти, — сказав Степан, розчулено дивлячись на пам'ятку з останньої війни* (Валерій Шевчук); // Який безпосередньо передує тому, про що йде мова, або моментові повідомлення (про відрізок часу). *Маруся слухала.., мов кам'яна. Взагалі останніми часами отупіння якесь заволоділо нею* (Г. Хоткевич); *Він дуже постарів і посивів, але був бадьорий і радісний, як ніколи, здавалось, за останні роки* (О. Довженко).

5. Крайній, найвищий. *Чого ж я мучусь? Чому не вмираю? Бо смерть — моя остання ставка у грі* (М. Коцюбинський); // Найпізніший, кінцевий. *У грудні закінчується останній термін подачі мого сценарію* (В. Шкляр).

6. Який щойно з'явився; найсучасніший, найновіший. *Бойова машина — двомісний винищувач — стояла на аеродромі недалеко від виходу з будинку. Це була остання модель* (В. Собко); // Який з'явився недавно; новий. *Кинув роботу* [Сулейман] *й почав оповідати синові останню новину, яка вже облетіла Бахчисарай* (М. Коцюбинський); *Юнона й Діана обмінювалися останніми плітками* (О. Авраменко, В. Авраменко).

7. Найгірший серед інших; поганий. *Настав новий вік і для нашого Чіпки. То таки що тихе, щасливе життя в себе дома.., а то таки й на громаді, серед людей Чіпка не останній* (Панас Мирний); *Йому хотілось встати, підійти до цієї, напевно, п'яної ідіотки, взяти он ту палицю на стільці в кутку й відшмагати її, як останнє стерво* (І. Багряний); *Замість злиденної батьківської хатини, де він, шляхтич, живе не краще від останнього хлопа, збудує він собі гарний будинок* (З. Тулуб); // Брутальний, непристойний (про лайливі вислови). *Він хотів вилаяти Скрекотня останніми словами, змішати його з болотом .. Проте переміг свої чуття: не насмілився вилаяти* (Г. Косинка); *І розбирає його лють на вітер, немов на живу, зловорожу істоту! Він лає його шалено, лає останніми словами* (І. Багряний).

8. Щойно згаданий, названий, сказаний. *Я радий, що матиму постійну службу і що ми всі будемо разом. Це останнє найбільш мене тішить* (М. Коцюбинський); *— Грішні, тримайте святого!.. — І несподіваний регіт покрив останні слова чоловіка: село зі сміхом прощалося з частиною своїх забобонів* (М. Стельмах); *Пам'ять людини багатогранна, рухлива, скупа і небезмежна. Дві останніх її властивості й загрожували нам* (І. Росоховатський); // *у знач. ім.* **оста́нній,** нього, *ч.;* **оста́ння,** ньої, *ж.;* **оста́ннє,** нього, *с.* Уживається при вказуванні на щойно названу особу, щойно згаданий предмет і т. ін. у знач., близькому до особ. займ. в і н, в о н а, в о н о. *Попереду жінка в сірому, а за нею жінка в синьому; поруч з останньою їхав Септар* (М. Коцюбинський); *Я .. дивився вслід Севові, доки останній зник за іншими суднами* (Ю. Яновський); *Пишуть і говорять: народна поетична творчість, народнопоетична творчість (останнє здається мені трохи штучним)* (М. Рильський); *У Джейниних кишенях він виявив .. почату пачку сигарет і простеньку запальничку. Остання була з прозорим корпусом* (О. Авраменко); *Ройтберг підштовхнув колегу до оленя і уважно стежив за реакцією останнього* (І. Роздобудько).

9. *тільки мн., рідко.* Усі, крім названого; інші, решта. *І ся гадка уже запалила, уже відогнала всі останні, уже хорою нетерпеливістю наповнила кожний нерв* (Г. Хоткевич); *За хвірткою Северина чекають останні братчики і, коли він виходить із двору, не пізнають його* (Григорій Тютюнник).

Бу́ти на оста́нніх днях *див.* **бу́ти; Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну** *див.* **віддава́ти; Втрача́ти (тра́тити) / утра́тити (стра́тити) [оста́нню] наді́ю** *див.* **утрача́ти; До оста́нньої можли́вості** *див.* **можли́вість; Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил** *і т. ін.)* <*діал.* **Добува́ти всіх (оста́нніх) сил**> *див.* **збира́ти; Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли** *див.* **напру́жувати; Оста́нні ві́сті** *див.* **вість; Оста́ннім зуси́ллям** *див.* **зуси́лля; Оста́ння во́ля** *див.* **во́ля; Роби́ти / зроби́ти [оста́ннє (вели́ке)] зуси́лля** *див.* **роби́ти; Склада́ти / скла́сти оста́нню ша́ну** *див.* **склада́ти; У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх** *і т. ін.)* **чи́слах мі́сяця** *див.* **число́.**

○ **В оста́нній свій час** *див.* **час; За оста́нньою мо́дою** *див.* **мо́да**[1].

◊ **Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка** *див.* **викорчо́вувати; Ви́рушити в оста́нню путь** *див.* **вируша́ти; Відда́ти оста́нній по́дих** *див.* **віддава́ти; Відхо́дити (ла́годитися) / віді́йти на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу)** *див.* **відхо́дити; Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур)** *див.* **де́рти; Діли́тися** *(рідко* **розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім** *(заст.* **послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба]** *див.* **діли́тися; (1) До оста́ннього:** а) *(зі сл.* б и т и с я, о д б и в а т и с я, б о р о т и с я, з а х и щ а т и *і т. ін.)* скільки стане зусиль, витримки і т. ін.; до кінця. *Ну, і приходилось тоді Кармалюковим хлопцям круто. Окружать їх зо всіх боків. Ті відстрілюються, як можуть, до останнього* (з легенди); *Завдання було просте і ясне. Захищати дамбу до останнього, поки екскаватор не проб'є канал* (Г. Коцюба); *Розповідав про Піски .. та про їхню постанову — до останнього одбиватися од козаків* (А. Головко); *— А ви не належите до тих, хто буде боротися до останнього. Душа у вас м'якувата* (М. Стельмах); *Бійці потиснули один одному руки. Це була мовчазна взаємоприсяга, взаємонадія на те, що вони битимуться до останнього* (О. Гончар); б) *(зі сл.* о б б и р а т и, о б д и р а т и *і т. ін.)* нічого не лишаючи; повністю, цілком. *Війна завжди одних збагачує і робить щасливими, а других оббирає до останнього* (П. Кочура); **До оста́ннього гви́нтика** *див.* **гви́нтик; До [оста́ннього] ні́гтя (ні́гтика) <Під ні́готь>** *див.* **ні́готь; До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння)** *див.* **по́дих; До оста́ннього поро́га** *див.* **порі́г; До [оста́ннього] ше́ляга** *див.* **ше́ляг; До оста́нньої кра́пки** *див.* **кра́пка**[1]**; До [оста́нньої] кра́плі (ка́плі, краплі́ни** *і т. ін.)* *див.* **кра́пля; До оста́нньої кра́плі (ка́плі, краплі́ни** *і т. ін.)* **кро́ві** *див.* **кра́пля; До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки)** *див.* **кри́хта; До [оста́нньої] ни́тки (ни́точки)** *див.* **ни́тка; До [оста́нньої] ця́точки (ця́ти)** *див.* **ця́точка; Заверша́льний (оста́нній) ако́рд** *див.* **ако́рд**[1]**; Зніма́ти (стяга́ти) / зня́ти (стягти́) оста́нню соро́чку** *див.* **зніма́ти; Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе]** *див.* **зніма́ти; З оста́нніх сил** *див.* **си́ла; Ки́дати / ки́нути оста́ннього ко́зиря** *див.* **ки́дати; На Бо́жій (оста́нній) доро́зі** *див.* **доро́га; На оста́нню пря́сти** *див.* **пря́сти**[1]**; На [тій] оста́нній межі́** *див.* **межа́; На цьо́му (ці́м, сі́м, ті́м, оста́нньому** *і т. ін.)* **сло́ві** *див.* **сло́во; Не оста́ння** *(рідко* **ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі** *див.* **спи́ця; Оста́ннє пристано́вище** *див.* **пристано́вище; Оста́ннє сло́во** *див.* **сло́во; [Оста́нній] крик (писк) мо́ди** *див.* **крик**[1]**; Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка>** *див.* **могіка́ни; Оста́нніми (уся́кими) слова́ми** *див.* **сло́во; Оста́ння ка́рта** *див.* **ка́рта; Оста́ння межа́** *див.* **межа́; Оста́ння сторі́нка** *див.* **сторі́нка; Оста́ння хвили́на** *див.* **хвили́на; Посила́ти оста́нній приві́т** *див.* **посила́ти; Прийня́ти оста́нній по́дих** *див.* **прийма́ти; Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу)** *див.* **прово́дити; Скида́ння [оста́нньої] соро́чки з се́бе** *див.*

скида́ння; Страшне́ (оста́ннє) су́дище *див.* **су́дище; Тяг-ти́ся (тягну́тися) / стягти́ся з оста́ннього [гро́шика та з ко́шика]** *див.* **тягти́ся; Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гу-вати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли** *див.* **тяг-ти́; У час оста́нній [свій]** *див.* **час; Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **оста́ннє спік** *див.* **спекти́**[1].

ОСТА́НОК *див.* **оста́нки.**

ОСТА́РБАЙТЕР *див.* **оста́рбайтери.**

ОСТА́РБАЙТЕРИ, ів, *мн. (одн.* **оста́рбайтер,** а, *ч.;* **оста́р-байтерка,** и, *ж.).* 1. *іст.* Мирні жителі зайнятих німецько-фашистськими військами регіонів Східної Європи, вивезе-ні на примусові роботи до Німеччини. *Пані сидить у кріслі, розпитує, чи правда, що на німецьку дитину ти, остарбай-терка, руку підняла* (О. Гончар); *— Я робітник зі Сходу! Моє ім'я Володимир! — відповів Володя. — Не стріляйте! — Остарбайтер? — перепитав поліцай* (В. Малик); *Ми всі — остарбайтери — були голодні й тяжко працювали в полі* (Ю. Щербак).

2. *ірон.* Про тих, що їздять за кордон на заробітки; заро-бітчани. *Грошовитий поляк саме шукав вправну бригаду остарбайтерів на великий об'єкт* (Люко Дашвар).

ОСТА́РБАЙТЕРКА *див.* **оста́рбайтери.**

ОСТА́РКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Який здається старішим, ніж є насправді. *Вона натякнула Фесенкові, що Христина, хоч гарна й на виду не остаркувата, але вже доволі-таки стара* (І. Нечуй-Левицький); *— Давай, Маріє, їм чаю.., — востаннє озираючи себе в дзеркалі, промовила Любов Про-хорівна до остаркуватої Марії* (Іван Ле); *Світло ліхтаря падало на обличчя, і Вероніка здавалась остаркуватою* (П. Кочура); // Такий, як у старого, старих (про обличчя). *При-гадала* [Маруся], *що, певно, трясеться у нього воло під моло-дим, але вже остаркуватим лицем* (Г. Хоткевич); *Остаркува-те обличчя Валерія пойнялося ще глибшими зморшками й набрало сіруватого відтінку* (Микита Чернявський).

ОСТА́ТИСЯ *див.* **остава́тися.**

ОСТА́ТНІЙ, я, є, *заст.* Останній. *Колос у ячмені ще не налився, то соловей виспівував остатні пісні свої — про-щавсь із весною* (П. Куліш); *Чув* [Юра], *що .. хмара перема-гає, і вже остатнім зусиллям підняв до неба короткий ціпок* (М. Коцюбинський); *Два сих остатніх дні так було душно, що аж уночі приходилось умиватись та віялом об-махуватись* (Леся Українка); *— З сіромахою остатнім од-ружуся я хіба!* (П. Грабовський); *— Ви тераз* [зараз] *не ма-ли права хапати його, як якогось остатнього здрайцю, лай-дака* (В. Малик).

ОСТА́ТОК, тку, *ч., заст.* Залишок. *Прийшов нестаток, випив остаток* (Номис); *Чим він діти нагодує, Як минеть-ся бульб остаток?* (Б. Лепкий); *Там* [на шосе] *шатаються в безладді солдати, остатки частин — ратники, сапери* (С. Васильченко); *Чи ж людська споминка така слаба? Чи то його, минулих днів остаток, Потерти мусила нова до-ба?* (М. Зеров).

◊ **Без оста́нку** <*заст.* **Без оста́тку**> *див.* **оста́нки; До ос-та́нку** <*заст.* **До оста́тку**> *див.* **оста́нки.**

ОСТАТО́ЧНИЙ, а, е. 1. Одержаний у підсумку чогось (діяльності, роздумів і т. ін.). *В остаточній редакції поеми закохується він* [Демон] *у молоду, веселу, щасливу дівчи-ну-грузинку* (М. Рильський); *З спокійною об'єктивністю оглядала себе* [Катерина] *в дзеркалі й прийшла до остаточ-ного висновку, що дівчина напроти таки негарна* (Ірина Вільде); // Повністю з'ясований, виявлений. *Брянський оцінював бій не лише за його остаточними результатами, .. а ще й за тим, як цей бій був підготовлений, проведений* (О. Гончар); *Уже від самого початку було зрозуміло, що ця гра не матиме жодного конкретного й остаточного ре-зультату* (С. Жадан); // Який має виявити кінцевий резуль-тат; вирішальний. *— Настуню, — заговорив він .. — Позав-тра остаточний бій* (З. Тулуб).

2. Який не може бути змінений, переглянутий. *— Після школи піду в медичний. Уже ніяких вагань, рішення оста-точне* (О. Донченко); *То найстрашніший суд — наш влас-ний суд, Де присуди суворі й остаточні. Де вироки з собою не несуть Можливостей для виправдань преточних* (В. Ко-ротич); *Адмірал не залишив мені простору для маневрів, од-ночасно давши зрозуміти, що його вердикт остаточний і оскарженню не підлягає* (О. Авраменко); // Доведений до кінця; повний, цілковитий. *Зараз армія наступала, і бійцям хотілося, щоб хтось довів, що цей наступ уже не припи-ниться аж до остаточної перемоги* (І. Багмут); *Табір ви-тримав перший навальний удар кінноти і цим врятував се-бе від остаточного розгрому* (В. Чемерис).

ОСТАТО́ЧНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оста-то́чний.** *Вчергове сподіваючись на якийсь там кінець, на остаточність, .. він учергове помилився* (Ю. Іздрик); *В ос-танньому слові він поставив наголос на останню літеру, ніби підкреслюючи виваженість і остаточність свого рішення* (Н. Сняданко).

ОСТАТО́ЧНО, *присл.* Повністю, цілком; зовсім, до кін-ця. *Ніна .. думала, що хлопець остаточно виправився і що це вона так зуміла його перевиховати* (О. Донченко); *— Ко-ли пан улаштує тут ярмарок.., справа остаточно залаго-диться* (З. Тулуб); *Дощ остаточно змив з одягу шкарубке багно* (М. Руденко); // Безповоротно, назавжди. *Він або му-сить іти без перерви й дійти, або ж .. загинути, напевно й остаточно* (І. Багряний); *Після того, як загін Килигея ос-таточно закріпився в Хорлах, на нього .. було покладено охорону всього чорноморського узбережжя* (О. Гончар); *Минуле озивається голосами й тінями, пізнаючи які, ти озиваєшся у відповідь, не даючи цим голосам остаточно зникнути* (С. Жадан).

ОСТА́ТОЧОК, чка, *ч., заст.* Зменш. до **оста́ток.** *Був швець, що цілий вік горілки в рот не брав, Кравець, що, кра-явши, остаточків не крав* (Л. Боровиковський).

ОСТА́ЧА, і, *ж.* 1. Залишок від чого-небудь; лишок. *— Не враждуй на мене, молодичко, — казала вона, доруча-ючи Прісьці остачу зароблених грошей — три карбованці* (Л. Яновська); *Всіх яблук не розпродали і остачу довелось везти додому* (А. Шиян); // *рідко.* Частина, відрізок, що за-лишається до кінця чого-небудь; решта. *Зажурилася, тяж-ко замислилася* [Горпина], *як його хоч остачу віку свого без гріха прожити* (Л. Яновська); // *рідко.* Те, що залишилося від чогось минулого; пережиток. *— Невже це в вас остача якихось бабських забобонів?* (І. Нечуй-Левицький).

2. *мат.* Величина, одержувана при відніманні від ділено-го добутку дільника на частку. *Знайдіть суму перших два-дцяти непарних чисел, які при діленні на 3 дають в остачі 1* (з навч. літ.); *— Двісті двадцять два, два в остачі! — уро-чисто оголошує Ксеня* (М. Стельмах); *Частка, множник, добуток, остача — квітів жмутик, і бджілка гуде; ожива-ють слова — і задача веселіше до розв'язку йде* (Д. Білоус).

○ **(1) Без оста́чі,** *у знач. присл.:* а) повністю, цілком; без останку. *Темні очі* [дівчини] *вбирають в себе людину без остачі* (Ю. Яновський); *Сивоок хотів показати свій народ у багатстві, серед щедрот його рідної землі, які належали колись йому без остачі* (П. Загребельний); б) коли ділене повністю ділиться на дільник. *Високосними роками в юліанському календарі є ті роки, номери яких без остачі діляться на чотири* (з навч. літ.); *Вже кінчає* [Галя] *писати, коли .. Неля Чернявська шепоче: — Галю, покажи, а то в мене ділення без остачі не виходить!* (О. Іваненко).

ОСТГО́Т *див.* **остго́ти.**

ОСТГО́ТИ, ів, *мн. (одн.* **остго́т,** а, *ч.;* **остго́тка,** и, *ж.).* Відгалуження германського племені готів, що жило в III ст. у причорноморських степах. *Одно плем'я .. залишилося на старих місцях — біля Дніпра та Дністра понад морем. І почали ці готи прозиватися остготами, бо сиділи на сході сонця...* (В. Малик); *На місце страченого солдатами Теодата став інший привідця остготів — Вітігіс* (Д. Міщенко).

ОСТГО́ТКА *див.* **остго́ти.**

ОСТГО́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **остго́ти.** *Франки хочуть піти на землі, що були донедавна остготськими, а віднедавна стали підвладними Візантії?* (Д. Міщенко).

ОСТЕЇ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення кісткової тканини. *Рентгенологічне дослідження виявило ознаки демінералізації кісткової тканини, кістозного остеїту, остеомаляції й остеосклерозу скроневих кісток* (з наук. літ.).

ОСТЕНСИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Який можна продемонструвати; наочний. *Остенсивні означення вводять через демонстрацію, показ об'єктів* (з навч. літ.).

ОСТЕНСИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., спец.* Властивість за знач. **остенси́вний.** *Остенсивність дефініції є недосяжною, і дослідники вимушені звертатися до суб'єктивних фіксацій вражень сучасників події чи явища* (з наук. літ.).

О́СТЕНЬ, я, *ч.* Риболовецьке знаряддя, схоже на вила, із зазубленими ріжками для утримування настромленої риби. *Чоловіки .. штрикали остенями у смугасті спини і витягали кету на берег* (В. Дрозд); *Раптом щось уп'ялося мені в плече. Я рукою — о Боже! — остень... Ті негідники загарпунили мене остенем, як морську свиню* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОСТЕОАРТРИ́Т, у, *ч.* Хронічне запальне захворювання суглобів; найпоширеніша форма артриту. *Остеоартрит є найпоширенішою формою ревматичних захворювань суглобів і однією з основних причин болю та інвалідності в пацієнтів середнього й похилого віку* (з наук. літ.).

ОСТЕОАРТРО́З, у, *ч.* Хронічне захворювання суглобів невідомої етіології, схильне до прогресування. *Остеоартроз опорних суглобів є однією з наймасштабніших медичних, соціальних та економічних проблем людства* (з наук. літ.).

ОСТЕОБЛА́СТ *див.* **остеобла́сти.**

ОСТЕОБЛА́СТИ, ів, *мн. (одн.* **остеобла́ст,** а, *ч.), анат.* Клітини, що беруть участь у побудові кісткової тканини, її розвитку та регенерації. *Остеобласти мають потужний апарат білкового синтезу* (з навч. літ.); *Остеобласти відповідають за утворення нового кісткового матриксу та його мінералізацію* (з навч. літ.).

ОСТЕОГЕНЕ́З, у, *ч.* Процес утворення кісток у хребетних; кісткоутворення. *Недостатність в організмі поросят вітаміну D і розлад фосфорно-кальцієвого обміну спричиняють глибокі порушення процесів кісткоутворення (остеогенез) і відставання в рості — рахіт* (з навч. літ.).

ОСТЕОГЕ́ННИЙ, а, е. 1. *анат.* Який бере участь у творенні кісткової тканини. *За участі остеогенних клітин відбувається розвиток, ріст у товщину й відновлення кісток після ушкоджень* (з навч. літ.).

2. Який сприяє росту кісткової тканини. *Остеогенна сироватка прискорює процеси регенерації кісткової тканини* (з навч. літ.).

ОСТЕОДИСПЛАЗІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Загальна назва вроджених аномалій розвитку кісткової тканини. *Фіброзна остеодисплазія спричиняє нерівномірний ріст, ламкість та деформацію уражених кісток* (з навч. літ.).

ОСТЕОДИСТРОФІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Деформація кісток унаслідок порушення обміну речовин. *Однією з причин остеодистрофії в корів є дефіцит вітаміну D через недостатнє надходження його з кормом та низький ендогенний синтез під впливом ультрафіолетових променів сонця* (з навч. літ.).

ОСТЕОКЛА́СТ *див.* **остеокла́сти.**

ОСТЕОКЛА́СТИ, ів, *мн. (одн.* **остеокла́ст,** а, *ч.), анат.* Великі багатоядерні клітини, що беруть участь у руйнуванні й розсмоктуванні кісткової тканини. *У нормі в організмі спостерігається баланс між кісткоутворенням, основну роль у якому відіграють остеобласти, і резорбцією кістки остеокластами* (з наук. літ.).

ОСТЕО́ЛІЗ, у, *ч., вет., мед.* Резорбція й руйнування кісткової тканини. *Звичайно за рентгенологічною картиною будь-яких ділянок остеолізу можна зробити висновок про біологічну активність патологічного процесу в зоні дефекту* (з наук. літ.); *Нестача кальцію в дітей може призвести до розвитку рахіту, а в дорослих людей — до руйнування кісткових тканин (остеолізу), м'язових спазмів, судом* (з мови реклами).

ОСТЕОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до остеолізу. *Характерним явищем для остеолітичних метастазів є патологічні переломи кісток та гіперкальціємія, що виникають унаслідок резорбції кісткової тканини* (з наук. літ.).

ОСТЕО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець з остеології. *Високий ризик переломів різних ділянок, зокрема й переломів кісток дистального відділу передпліччя, потребує уваги остеологів, спрямованої на пошук шляхів корекції мінеральної щільності кісткової тканини* (з наук. літ.).

ОСТЕОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до остеології. *Виходячи з остеологічних даних, коні сарматів, як і всіх степовиків, були невисокі на зріст, із великою грубою головою, короткою шиєю, з міцними костистими ногами* (з наук. літ.); *Шляхом остеологічного порівняння нам пощастило ідентифікувати нашу саламандру з нібито вимерлою прасаламандрою* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека).

ОСТЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ анатомії, що вивчає форму й будову кісток у взаємозв'язку з їх функцією. *Дані остеології використовують у палеоантропології* (з наук. літ.); *Зелена хвиля сіл .. стала перед нами з свіжим запахом далекої вже ріллі, двома волошками між каштановими косами і складеним заліком з остеології* (Б. Антоненко-Давидович).

ОСТЕО́МА, и, *ж., вет., мед.* Доброякісна пухлина, що утворюється з кісткової тканини. *Серед доброякісних пухлин кісток остеома є досить поширеною. Її найчастіше виявляють у людей до 30 років* (з наук. літ.).

ОСТЕОМАЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до остеомаляції. *У пацієнтів виявлено знижену мінералізацію кісткової тканини та розвиток остеомаляційних деформацій кісток нижніх кінцівок* (з наук. літ.).

ОСТЕОМАЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Розм'якання й деформація кісток у людей і тварин унаслідок порушення обміну речовин. *Лікування остеомаляції полягає в нормалізації фосфорно-кальцієвого обміну* (з навч. літ.); *Коли в кормі мало солей кальцію, у тварини розвивається остеомаляція* (з навч. літ.).

ОСТЕОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до остеометрії. *Одним із найважливіших напрямів остеометричних досліджень є визначення довжини тіла (зросту) людей віддалених історичних епох за розмірами довгих трубчастих кісток* (з наук. літ.).

ОСТЕОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність методів вимірювання кісток скелета. *Остеометрію нижньої щелепи та різця проводили за допомогою штангенциркуля* (з наук. літ.).

ОСТЕОМІЄЛІ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запальне ураження кістки й кісткового мозку в людей і тварин. *Остеомієліт часто спричиняють гноєтворні бактерії* (з наук. літ.); *Остеомієліт у дитини може початися після гострої респіраторної вірусної інфекції* (з навч. літ.); *Вологий клімат Прибалтики тяжко вплинув на Василя. Загострився остеомієліт — почалося запалення пораненої кістки* (М. Руденко).

ОСТЕОМІЄЛІ́ТНИЙ, а, е, *вет., мед.* Прикм. до **остеомієлі́т.** *Тільки ліквідація остеомієлітного вогнища не може забезпечити одужання хворого, оскільки в організмі зберігається орган із патологічною зоною, де змінена морфологія кістки, зберігається залишкова мікрофлора* (з наук. літ.); // Признач. для лікування остеомієліту. *Остеомієлітний центр.*

ОСТЕО́Н, а, *ч., анат.* Основна структурна одиниця кістки. *Остеон — це кісткова трубка, у центральному каналі якої лежить так звана живильна судина й локалізовані остеобласти та остеокласти* (з навч. літ.).

ОСТЕОНЕКРО́З, у, *ч., вет., мед.* Змертвіння кістки або її частини. *Одним із проявів виникнення остеонекрозу після опромінення ділянки голови й шиї є постпроменевий склероз судин, які постачають кров у цю зону* (з наук. літ.).

ОСТЕО́ННИЙ, а, е, *анат.* Який складається з остеонів. *Основний остеонний шар кістки можна уявити як систему паралельних циліндрів-остеонів, проміжки між якими заповнені вставними кістковими пластинками* (з навч. літ.).

ОСТЕОПА́Т, а, *ч.* Фахівець з остеопатії (у 1 знач.). *Медитації по вісім годин.., стійка на голові всупереч порадам остеопата, збиті колінні чашечки внаслідок перших спроб сісти в положення лотоса — цими "духовними" травмами можна було би пишатися, як пишаються ветерани фронтовими ранами* (Любко Дереш).

ОСТЕОПАТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до остеопатії (у 1 знач.), пов'язаний із нею. *Остеопатичний підхід безперечно можна вважати альтернативою в багатьох ситуаціях на межі традиційної та реабілітаційної медицини* (з наук. літ.).

ОСТЕОПА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Безмедикаментозний метод діагностики й лікування опорно-рухової системи та внутрішніх органів людини або тварини. *Засновник остеопатії — американський хірург Ендрю Тейлор Стілл* (з наук. літ.); *Остеопатія є цілісною системою філософського підходу до діагностики й лікування. Розглядає організм в єдності його механічних, гідродинамічних та нервових функцій* (з наук. літ.); *Остеопатія — система налагодження внутрішніх зв'язків організму за допомогою дії рук* (з газ.).

2. Загальна назва деяких захворювань кісток. *При пухлинах прищитоподібних залоз розвиваються множинні кісти в кістках (фіброзно-кістозна остеопатія), зокрема в щелепах, що призводить до їх спонтанних переломів* (з навч. літ.).

ОСТЕОПОРО́З, у, *ч.* Захворювання, що спричиняє ослаблення й руйнування кісток. *У разі гіперфункції прищитоподібних залоз виникає остеопороз, гіперплазія фіброзної тканини, що призводить до деформації кісток, їх переломів* (з навч. літ.).

ОСТЕОПОРО́ЗНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до остеопорозу. *У ділянці першого моляра нижньої щелепи собаки виявлено остеопорозний процес генералізованого характеру* (з наук. літ.); // Спричинений остеопорозом. *Перший остеопорозний перелом хребця збільшує ризик подальших переломів у п'ять разів* (з газ.).

ОСТЕОПОРОТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Те саме, що **остеопоро́зний.** *Із віком частота остеопоротичних переломів у жінок зростає з 18 % у 40–49 років до 50–54 % у 70–80 років* (з наук. літ.).

ОСТЕОСАРКО́МА, и, *ж., вет., мед.* Найпоширеніша злоякісна пухлина кісткової системи. *У 1929 р. було виявлено випадки остеосаркоми в жінок годинникового заводу, які покривали циферблат годинників люмінофором, до складу якого входив радій* (з наук. літ.); *Серед загальної кількості злоякісних пухлин кісток у собак на остеосаркому припадає 80–90 %* (з наук. літ.).

ОСТЕОСИ́НТЕЗ, у, *ч.* Оперативне лікування переломів методом з'єднання уламків кісток фіксувальними конструкціями (пластинами, гвинтами і т. ін.). *За понад сторічну історію оперативного остеосинтезу було запропоновано сотні різноманітних фіксаторів* (з наук. літ.); *Сьогодні для внутрішнього остеосинтезу здебільшого використовують конструкції, виготовлені зі спеціальних сплавів іржостійкої сталі або титану* (з наук. літ.).

ОСТЕОСКЛЕРО́З, у, *ч., вет., мед.* Хворобливе затвердіння кісткової тканини. *Остеосклероз суглобових поверхонь хребців та інших локальних частин опорно-рухового апарату найчастіше розвивається саме на тлі вже наявних хвороб кісткової тканини* (з навч. літ.).

ОСТЕОСКЛЕРОТИ́ЧНИЙ, а, е, *вет., мед.* Стос. до остеосклерозу, пов'язаний із ним. *Порушення мінерального обігу в чорнобильців розвивається двома шляхами: остеопоротичним і остеосклеротичним* (з наук. літ.).

ОСТЕОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до остеоскопії. *Вікова диференціація кісток на рівні їх анатомічної цілісності або незначної пошкодженості можлива на основі остеоскопічного чи остеометричного методів* (з наук. літ.).

ОСТЕОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Візуальний метод визначення анатомічних особливостей кісток. *У разі збереження анатомічної цілісності кісткового матеріалу достатніми є остеоскопія, порівняльно-анатомічний та остеометричний методи* (з наук. літ.); *Остеометрія й остеоскопія вивчають розміри та візуальні характеристики кісток* (з навч. літ.).

ОСТЕОТО́М, а, *ч.* Хірургічний інструмент, признач. для остеотомії. *Остеотом використовують для розтину кістки, а за допомогою долота видаляють кісткові новоутворення, розкривають порожнини тощо* (з навч. літ.).

ОСТЕОТОМІЯ, ї, *ж., вет., мед.* Операція розтину кістки. *У цуценят і невеликих собак остеотомію роблять кістковими ножицями або кістковим долотом. У дорослих собак — маятниковою пилкою* (з наук. літ.); *Остеотомію здійснюють для подовження або вкорочення кінцівки, усунення її деформації тощо* (з навч. літ.).

ОСТЕОФІТ *див.* **остеофіти.**

ОСТЕОФІТИ, ів, *мн. (одн.* **остеофіт,** а, *ч.), вет., мед.* Патологічні кісткові нарости, що розвиваються через окостеніння зв'язок, окістя або інших прилеглих до суглоба тканин. *Основною причиною появи остеофітів поперекового відділу хребта вважають вікові зміни* (з навч. літ.); *Крайові остеофіти в ділянці шиї можна виявити за допомогою пальпації, якщо вони досить великі й розміщені близько до поверхні шкіри* (з навч. літ.).

ОСТЕОХОНДРО́З, у, *ч., вет., мед.* Дистрофічний процес у кістковій і хрящовій тканинах, що супроводжується болями й обмеженням рухливості. *У хворих із шийним остеохондрозом під час різких поворотів голови виникає напад із раптовою, короткочасною (на 2–3 хв) непритомністю* (з наук. літ.); *Прогресуючий остеохондроз вона затримує регулярними сеансами масажу* (Н. Сняданко).

ОСТЕОХОНДРО́МА, и, *ж., вет., мед.* Найпоширеніша доброякісна пухлина кістки, подібна до остеоми. *Остеохондрома трапляється частіше в зрілому віці. Больовий синдром з'являється, коли пухлина досягає великих розмірів* (з навч. літ.).

ОСТЕОХОНДРОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Захворювання кістково-суглобового апарату — порушення живлення кісткової тканини з подальшим виникненням асептичного некрозу. *Остеохондропатія трапляється переважно в дитячому та юнацькому віці* (з наук. літ.); *Остеохондропатія проявляється первинними дистрофічними, дегенеративними й деструктивними процесами в тілі хребців із наступним втягненням у процес інших ланок хребетно-рухових сегментів* (з навч. літ.).

ОСТЕОЦИ́Т *див.* **остеоцити.**

ОСТЕОЦИ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **остеоци́т,** а, *ч.), анат.* Зрілі диференційовані кісткові клітини, що вже не діляться. *Остеоцити — найчисленніші клітини кістки, що формуються з остеобластів* (з навч. літ.); *Остеоцити за структурою багато в чому подібні до остеобластів, з яких вони й утворюються під час розвитку кісткової тканини, але відрізняються нездатністю до розмноження* (з навч. літ.).

ОСТЕ́РБАТИ *див.* **осте́рбувати.**

ОСТЕ́РБНУТИ *див.* **осте́рбувати.**

ОСТЕ́РБУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОСТЕ́РБАТИ,** аю, аєш, **ОСТЕ́РБНУТИ,** ну, неш, *док., заст.* Одужувати. — *Аби ви та Гаїнка швидше остербували, — ото добре було б* (Б. Грінченко); *От неділенька минула, а сердешна в'яне; Хоть остербала, но* [але] *плаче, як на річку гляне* (М. Макаровський); *Всі мов остербли від слова того, спалахнула мова крилата* (М. Старицький).

ОСТЕРЕГТИ́ *див.* **остеріга́ти.**

ОСТЕРЕГТИ́СЯ *див.* **остеріга́тися.**

ОСТЕРЕ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **остерегти́.** *Ти, коли остережеш справедливого, щоб справедливий не грішив, і він не згрішив, то жити буде.., бо був остережений, а ти душу свою врятував* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Виходять Фортунат і Парвус, а за ними ще кілька інших, що непомітно для Крусти увіходили в садок і, остережені через двох попередніх, перестоювали в садку* (Леся Українка); *Я блукав ніким не остережений повсюди, я шукав мій полк, .. я уникав ворога* (О. Кобилянська); *З кущів блиснуло вогнем і освітило червоним полум'ям остереженого комісара* (Іван Ле).

ОСТЕРЕ́ЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **остерегти́.** *Досі зберігся в літургії оклик: двері! двері! — для остереження, щоб не вдерлися руїнники* (В. Барка).

2. Те, що остерігає від чого-небудь; застереження, попередження. *Зрозуміло. Це остереження* (У. Самчук); — *Ну що ж, друже... Дякую за товариське виряджання, за дружні остереження* (Іван Ле); — *Смішний же ви хлопчисько, — сказала Естелла, — ніякі остереження на вас не діють!* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Дікенса).

ОСТЕРЕ́ЖНИЙ, а, е. Який остерігає від чого-небудь; застережний. *Як посвідчили свідки, давав він зовсім правильно остережні сигнали* (Б.-І. Антонич); — *Глядіть, тату, щоб ви справді не проломилися на цьому льоду! Остережний голос дочки .. вертає старому тверезий розум* (І. Волошин); *Попри оті остережні пасажі щодо краси, не можу не розуміти, що саме вона, краса, володіє світом, а може, й рухає ним* (Валерій Шевчук).

ОСТЕРІГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **остеріга́ти** і **остеріга́тися.** *Майже всюди самочинно нав'язалося підслухування розмов, що їх вели червоні комісари, большевицькі* [більшовицькі] *уряди й командування та остерігання тих українців, що їм грозила небезпека* (з мемуарної літ.); *У працях І. Франка помітне остерігання ототожнити терміни "народна" і "простонародна" чи "народницька" література* (з наук. літ.).

ОСТЕРІГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОСТЕРЕГТИ́,** ежу́, еже́ш; *мин. ч.* остері́г, регла́, ло́; *наказ. сп.* остережи́; *док., кого, що, від кого — чого, перед ким — чим і без дод.* Те саме, що **застеріга́ти** 1. *І тепер, коли вона питає себе, чи повинна була остерігати чоловіка, чи повинна була .. відвернути те, що мало насунутись і... роздавити їх обох, — тепер вона не знає, що відповісти собі* (Г. Хоткевич); — *Он і Мар'я скільки то горя зазнала через те кохання. І вона її остерігала від нього...* (Панас Мирний); *Коли я почала підростати, все остерігала* [мама] *мене перед військовими* (І. Франко); *Він так обурився, що полаявся та мало не побився з сусідом, який по-приятельськи остеріг його перед родинним лихом* (М. Коцюбинський); *Це ж так спокусливо остерегти від змовників його величність, престол і всю імперію!..* (Василь Шевчук); // Оберігати, захищати. *Якось зійшлись дерева на віче велике обирати собі водія. Та такого, щоб і господарем був серед них і слугою. Щоб і честь остеріг .. і од напасті схоронив* (П. Колесник); *Був настрашений* [учитель] — *а проте таки пішов після того за мною по місті, щоб остерегти* (О. Забужко).

ОСТЕРІГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОСТЕРЕГТИ́СЯ,** ежу́ся, еже́шся; *мин. ч.* остері́гся, регла́ся, ло́ся; *наказ. сп.* остережи́ся; *док.* 1. *кого, чого, рідко від кого — чого і без дод.* Остерігати себе від кого-, чого-небудь; берегтися. — *Була в мене пропасниця..; ходила до лікаря, дав чогось, звелів застуди остерігатися* (Л. Яновська); *Йосип Васильович багато разів попереджав Тамару, щоб остерігалася* [агентів] (А. Хижняк); *Живе на острові цариця Цирцея, люта чарівниця І дуже злая до людей; Які лиш не остережуться, А їй на острів попадуться, Тих переверне на звірей* [звірів] (І. Котляревський); *Малий воєвода Муромець мав слушність: вирішили йти до Порогів п'ятитисячним полком, щоб остерегтись від будь-яких несподіванок* (І. Білик); *Я перехрестився, щоб остерегтись: чи не диявольське це наслання, але чари не зникли* (Валерій Шевчук).

2. Боятися; побоюватися. — *Я до вас з хлібом, з сіллю не ходила, порогів ваших не оббивала. Ви самі до мене прийшли, — сказала Мотря трохи тихішим голосом, остерігаючись свекра* (І. Нечуй-Левицький); *Управитель, звісно, теж рад би мене в ложці води втопити, але остерігається* (О. Гончар); *В пана на столі — газети і папір, але він остерігся просити* (Л. Смілянський); *Я всього-но раз прочитав цю книжку, після виходу її в світ, і вже остерігся зробити це вдруге .. Мені від неї стає моторошно* (О. Шугай).

ОСТЕРІ́Я, ї, *ж.* Заклад харчування в італійському стилі. *Усе узбережжя Босфору і околиці Адріанопольської брами вкрилися їх* [яничарів] *тавернами і остеріями* (З. Тулуб); *Богдась, правда, знав, що обідають вони в остерії Лепре, але ж як до неї дістатись?* (О. Іваненко); *Швейцар провів їх до столика, .. зайняті розмовою, вони сіли, не звертаючи уваги на присутніх в остерії* (Р. Іваничук).

ОСТЗЕ́ЄЦЬ *див.* **остзе́йці.**

ОСТЗЕ́ЙКА *див.* **остзе́йці.**

ОСТЗЕ́ЙСЬКИЙ, а, е, *заст.* 1. Прикм. до **остзе́йці.** *Від чого тільки не залежить у Росії доля сотень людей. Від .. капризу якоїсь злої остзейської дворянки* (В. Канівець); *Остзейський барон.*

2. Стос. до прибалтійських провінцій Російської імперії. *Ті журнали — демократичні і не люблять аристократії польської і феодалів німецьких в остзейських губерніях* (І. Нечуй-Левицький).

ОСТЗЕ́ЙЦІ, ів, *мн. (одн.* **остзе́єць,** е́йця, *ч.;* **остзе́йка,** и, *ж.), заст.* Прибалтійські німці. *Остзейці були небажаним елементом не тільки в Естонії, Латвії, Литві: аристократичний характер цієї німецької колонії згодом викликав роздратування й у "плебейського" нацистського руху* (з наук. літ.).

ОСТИВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОСТИ́ТИ,** и́ну, и́неш, *док., діал.* Обридати. — *Таки тобі хоть раз кувати остивало? — Питало Молота Ковадло* (Л. Боровиковський); *Музо! Невже ж це тобі ще не остило співати?* (М. Зеров); — *Як ти йому остинеш, прожене він тебе геть із ганьбою великою* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *безос. Остило так, як бабі жнива* (Номис); *Ходив він, ходив, аж остило* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Там родилась, гарцювала Козацькая воля; Там шляхтою, татарами Засівала поле, Засівала трупом поле, Поки не остило... Лягла спочить... А тим часом Виросла могила* (Т. Шевченко).

ОСТИГА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **остига́ти.** *Все мішалося на вогні залізним прутиком, доки він не почорнів. Тоді виливалося на чисту плиту для остигання* (М. Дочинець); * Образно. *Я мушу мовити. За тих, сліпих коханням, хто не жде ані кінця, ні остигання літа* (С. Йовенко).

ОСТИГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОСТИ́ГНУТИ, ОСТИ́ГТИ,** гну, гнеш; *мин. ч.* ости́г, ла, ло *і рідко* ости́гнув, нула, ло; *док.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **вистига́ти**[1]; холонути, вихолоняти. *Кошик пішов повільними кроками вздовж канави, де подзюркувала гаряча вода, яка тут же остигала* (П. Автомонов); *Навколо нас громадилося несамовито велике місто, що вже остигало від цілоденної спеки* (Ю. Андрухович); *Свердло швидко нагрівалося, і доводилось припиняти роботу, щоб воно остигло* (М. Трублаїні); * Образно. *На заході небо спалахнуло червоним вогнем, поволі остигало й м'якшали кольори фарб* (С. Чорнобривець).

2. *тільки 3 ос., перен.* Поступово слабнути, спадати, зникати (про почуття, переживання і т. ін.). *Андрій з тяжким серцем ішов дальше. Його запал, здавалося, поволі остигав* (І. Франко); *Бронкові стає жаль хлопця. Злість, що кипіла в ньому на Олексу, поволі остигає* (Ірина Вільде); *Давня любов, що почала була вже остигати в серці, спалахнула знову* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); — *Треба клепати залізо, поки воно ще гаряче, поки народний запал не остиг* (А. Чайковський).

3. *перен.* Заспокоюватися, вгамовуватися. *Ріка вже кинулася в другий бік .. ще шукати кривавої поживи. І довго потім не остигаєш із гніву, дика ріко* (Г. Хоткевич); *Всі з осудом поглядали на "панікера", який уже остигав, ніяковів* (Р. Іваничук); *Хлопець трохи остиг, розчарувався* (Р. Федорів).

ОСТИ́ГЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **ости́гнути, ости́гти.** *Парувала під хвилею теплого повітря остигла за ніч земля* (С. Скляренко); * Образно. *В грудях заклекотіла вже трохи остигла смола* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Холодний, прохолодний. *Михайло глянув на матір, яка .. мила посуд на остиглій плиті* (М. Томчаній); * Образно. *З-за хмар пробився місяць, жовтогарячий, остиглий* (Б. Харчук).

ОСТИ́ГНУТИ *див.* **остига́ти.**

ОСТИ́ГТИ *див.* **остига́ти.**

ОСТИДИ́ТИ, джу́, ди́ш, *док., кого, що, діал.* Осоромити. — *Ні, Семеновичу, не остиджу ніколи твоєї слави, не запакощу твоєї сім'ї й роду* (Г. Квітка-Основ'яненко).

ОСТИ́ЛИЙ, а, е, *діал.* 1. Дієпр. акт. до **ости́ти.** *І ти мовчиш презирливо в юрбі Панків і пань, набриджених тобі. Ось два таких, остилих до нестями* (М. Бажан).

2. *у знач. прикм.* Бридкий, обридлий. — *Для мене завжди Турн остилий, Очам моїм один ти світ!* (І. Котляревський).

ОСТИНА́ТНИЙ, а, е, *муз.* Прикм. до **остина́то.** *Остинатні поліфонічні прийоми широко використовує С. Прокоф'єв, сприяючи тривалій підтримці активного ритмічного руху* (з навч. літ.).

ОСТИНА́ТО, *невідм., с., муз.* Багатократне повторення мелодичної, ритмічної фігури, гармонічного звороту, звука. *Б. Лятошинський багаторазово повторює початкові рядки віршів Тараса Шевченка, створюючи врешті на них остинато* (з наук. літ.).

ОСТИ́СТИЙ, а, е. 1. Який має великі остюки. *Син милується остистим пучком, колос як перебраний!.. Сортове жито, зернисте* (К. Гордієнко); *А зерно справді однакове, на це він звернув увагу ще там, у стайні, коли обім'яв кілька остистих колосків* (Є. Доломан); // Для якого характерні такі остюки. *Навколо .. плюскотять на вузьких нивах остисті і безості пшениці* (М. Стельмах).

2. *перен.* Схожий на пучок остюків; колючий. *Німець мовчав, одстобурчивши остисту бороду* (Панас Мирний).

3. *спец.* Який має форму ості, остей. *Остисті відростки грудних хребців довші, ніж шийних* (з навч. літ.).

ОСТИ́СТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **ости́стий** 1. *Види пшениці розрізняють за щільністю й довжиною колоса, остистістю, довжиною остюків, будовою колоскових лусок та іншими ознаками* (з навч. літ.).

ОСТИ́Т, у, *ч., вет, мед.* Запалення кістки в людини й тварин, причиною якого є проникнення в організм гноєтворних мікробів. *Гнійне запалення кістки, або гнійний остит, часто є наслідком септичного періоститу, а також відкритих переломів* (з навч. літ.).

ОСТИ́ТИ *див.* **остива́ти.**

ОСТИ́ТИСЯ, и́ться, *недок.* Обростати остюками. *Дощі обмили, вітри збили краску, жита голі стоять, негода не дає оститься, як будуть наливатися?* (К. Гордієнко).

ОСТІ́ЙНИЙ, а, е, *мор.* Який має остійність. *Остійна яхта.*

ОСТІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., мор.* Здатність судна тримати рівновагу в плаванні, плавати в прямому положенні й вирівнюватися після нахилу. *У деяких випадках чайки оснащували зв'язками очерету або хмизу, які розміщували уздовж бортів. За різними даними, це могло збільшувати остійність надмірно хитких човнів* (з наук. літ.); *Щоб судно мало добру остійність, воно повинне сидіти досить глибоко у воді* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ОСТІ́ЛЬКИ, *присл.* 1. У такій мірі, такою мірою; настільки. *Сорочка задовга рівно остільки, що коротшою не може бути* (Г. Хоткевич); *Чом я не можу забутись остільки, Щоб лише міг я дивитись і дихати?..* (О. Олесь); *Що може бути кращим, коли звичайні дні остільки урочисті, що й урочистий робиться звичайним?* (В. Підмогильний); *Перед видимою смертю чоловік оглядає світ. Він для чоловіка остільки новий, незнайомий, що минуле життя здається лише прологом, увертюрою для чогось більшого, майбутнього* (Ю. Яновський).

2. *розм., рідко.* Стільки (уживається для конкретизації вказівки на певну кількість чого-небудь). — *Де це видано, остільки часу не бачились та й щоб при зустрічі не набалакатися досхочу!* (А. Головко); *Вони полягали спати й таки добре спали, бо то не жарт остільки днів зряду не полишати сідел* (І. Білик).

Оскі́льки..., остільки <Ості́льки..., оскі́льки> *див.* **оскільки.**

○ **(1) І остільки,** *у знач. присл.* — аж ніяк, анітрохи; ніскільки. — *Я в тебе виграва́в .. Тобі не шкода?* — *Ні, і остільки* (І. Микитенко); — *Не винен же мій* [син] *і остільки!* (О. Гончар).

ОСТ-ІНДІ́ЙСЬКИЙ, а, е, *заст.* Стос. до Індії та деяких країн Південної й Південно-Східної Азії після відкриття Колумбом Америки. *Заборони не змогли спинити ввезення барвників із далеких країн до Європи. У XVIII ст. індиго ввозили у великих масштабах із Домініки, Сан-Домінго, Південної Кароліни та голландських ост-індійських колоній* (з наук. літ.).

ОСТ-І́НДСЬКИЙ, а, е, *заст.* Те саме, що **ост-індійський.** *Яків та шкіпер поїхали в Ост-Індську компанію, найбагатшу в світі, й там Яків уклав договір* (Ю. Мушкетик); *Затримав* [король] *в Англії данських послів .. і постійного представника Голландії, який мав супроводити до Фліссингена ост-індські кораблі* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ОСТОБІ́СІЛИЙ, а, е, *фам.* Дієпр. акт. до **остобісіти.** *Треба буде знов красити паркани, дахи, прокладати остобісілий орнамент* (Г. Хоткевич); *Коли тобі обридне власне тіло і остобісілий буремний дух — перечекай себе. Немає сили, котра б довіку вввергла нас між скрух* (В. Стус); *Години дві я розглядав знайому вже публіку, ковтаючи остобісілу каву* (А. Кокотюха).

ОСТОБІ́СІТИ, ію, ієш, *док., фам.* Дуже, зовсім обриднути; остогидіти. [М и к и т а:] *Якщо тобі обрид, то так і скажи.* [М и т р о д о р а:] *Не то що обрид, а остогид, остобісів із своїми вигадками* (В. Самійленко); *Нудив* [Антон] *світом. Остобісіла і горілка, і земляки* (Д. Бедзик); — *Це така свиня, якої світ не бачив .. Остобісів мені, як та... Весь час присікується й присікується* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); // *безос.* — *А в філософії* [на філософському факультеті] *я .. покинув знов книжки. Гуляв, гуляв, аж до кінця курсу, аж остобісіло!* (І. Нечуй-Левицький); *Інспектор дописав сторінку, одним пальцем, як щось бридке, відсунув її від себе і полегшено перевів подих. — Ху-ух! Остобісіло* (В. Чемерис).

О́СТОВ, а, *ч.* Внутрішня опорна частина споруди, пристрою і т. ін., на якій тримаються всі інші її складники; каркас *(див.* **карка́с**[1]**)**, кістяк. *Громов надписує ящик своїми ініціалами .. Таку ж позначку він робить і на остові свого верстата* (В. Кучер); *Коли розкопали підступи до вмурованих в землю остовів.., три ліхтарі знайшлося* (Г. Колісник); *Скрізь палали кіоски або чорні їхні остови* (О. Ульяненко); *Темний остов будівлі стояв на узліссі, посеред поля* (С. Жадан).

ОСТОВПІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **остовпіти.** *Спинився я на хвильку остовпілий, Наслухав, як ярмо засніжене скрипить* (М. Рильський); *Він уважно розглядав остовпілого з переляку чоловіка* (Д. Білий).

2. *у знач. прикм.* Який раптово втратив здатність рухатися, свідомо сприймати що-небудь (від хвилювання, розгубленості, з переляку і т. ін.). *Калинович стояв у своїм кутику заглушений, остовпілий, безтямний* (І. Франко); *Вхопив* [дід] *з кілка шапку і вийшов з хати. Вражений з несподіванки Остап мовчав остовпілий* (Б. Грінченко); * У порівн. — *А що на те відповіли улеми? — Сиділи як остовпілі* (О. Назарук); // Який нічого не виражає; застиглий (про погляд, очі). *Вона посміхнулася ще глузливіше і відвела очі. В чужих, остовпілих очах* [фашистів] *вона не знайшла честі* (Григорій Тютюнник).

ОСТОВПІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **остовпілий** 2. *Поява фразеологічних одиниць у тексті не випадковість, а результат душевного стану хлопця, який власного "язика проковтнув" і намагається вийти зі "стану остовпілості, передчуваючи гибель свою"* (з наук. літ.).

ОСТОВПІ́ЛО. Присл. до **остовпілий** 2. *Еріх Лешнер стояв остовпіло. Невже йому можуть дати землю?* (В. Собко); — *Сідай, сідай, синашу! — масно заговорив Жежеря, коли він остовпіло кліпав очима біля дверей — від збентеження, від яскравого світла* (В. Речмедін); *Грабовський стояв остовпіло, не відаючи, чим допомогти цій людині* (М. Сиротюк); *Віктор Колобко остовпіло витріщився на цей, звісна річ, міраж* (В. Кожелянко).

ОСТОВПІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **остовпіти.** *Сіренький реготав, задоволений з мого остовпіння, а я, отямившись, ледь не заплакав з радощів* (І. Багмут); *Після перших секунд остовпіння Микоша аж тепер зрозумів, що сталося* (О. Полторацький); *Якусь мить він стояв у німому остовпінні, вхопившись рукою за щоку* (П. Колесник); *Я закліпав очима і стояв ні в сих ні в тих. З остовпіння мене вивів Архипенко* (В. Малик).

ОСТОВПІ́ТИ, ію, ієш, *док.* Утратити здатність рухатися, раптово завмерти від хвилювання, розгубленості, з переляку і т. ін. *Мотуз остовпів і не міг і слова промовить* (І. Нечуй-Левицький); *Тихін .. щось місив у ночвах на лаві. Як тільки рипнули двері, став і повернув голову, та так і остовпів* (А. Головко); *Поява Запорожця так вразила Вітрову, що вона в першу хвилину навіть не розгубилася, а просто остовпіла* (Ф. Бурлака); *Вранці в неділю теща вклонилася раптом низенько і попросила прощення. Ми з дружиною остовпіли* (Л. Костенко).

ОСТОГИ́ДЖЕНИЙ, а, е, *розм.* Те саме, що **остоги́длий.** *Кров висисає оте остогиджене, Прокляте нишком шиття, Що паненя, вередливе, зманіжене, Вишвирне геть на смітття* (П. Грабовський).

ОСТОГИ́ДІТИ, джу, диш, *док., розм.* До краю обриднути; стати гидким, неприємним, нестерпним. *Як бачу, ся річ дуже довга і вже надто мені остогиділа* (Ганна Барвінок); *Сусідська баба Роза свої двері відчинила .. та як загорланить: — Як же ви всі мені остогиділи! І стукаєте! І грюкаєте! І вдень! І поночі!* (Люко Дашвар); // *безос. "Тойота" зірвалася з місця і полетіла. Певно, їй самій уже остогиділо бути єдиною ознакою цивілізації посеред німого засніженого лісу* (Люко Дашвар).

ОСТОГИ́ДЛИЙ, а, е, *розм.* Який остогид; став гидким, нестерпним. *Якісь даремні надії .. розбивались об гострі пороги остогидлого життя та утрат, нужди та недостачі...* (Панас Мирний); *Світ, серед якого жив* [Гоголь], *був ненависний і остогидлий* (О. Полторацький); *Я ледве домучив заочно той остогидлий університет* (В. Дрозд); *Удався* [Григорій] *до гарячої молитви, сподіваючись, що сила його слова розжене трутний дух, однак чим більше молився, тим сильніше чувся той остогидлий запах* (Валерій Шевчук).

ОСТОГИ́ДЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Абстр. ім. до **остоги́длий.** *В темно-сірих сутінках стає видніше незграбну шафу, чорну дірку каміна, обдрипаний умивальник, усю вбогість, усю чужість, усю остогидлість їх* (В. Винниченко).

ОСТОГИ́ДНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* остоги́д, ла, ло *і* остоги́днув, нула, ло; *док., розм.* Те саме, що **остоги́діти.** *Бурмило-Кундель вирвався на луг — На волі трохи погуляти, Бо остогид йому ланцюг, Обридло в курені лежати* (Л. Глібов); *Остогидла мені до загину тюрма, З виду темна не сходила смуга* (П. Грабовський); *Всі ці люди мені остогидли* (Р. Андріяшик); *Я не думав.., що вже через тиждень-другий розкошувань тією волею у рідному містечку Миронівці мені все так остогидне, що готовий буду тікати на край світу* (В. Шкляр); // *безос. — Так мені тут остогидло!* (Панас Мирний).

ОСТОЛО́П, а, *ч., лайл., рідко.* Про нерозумну людину; дурень, бовдур. *Батько гримітиме на цілу квартиру про .. остолопів.., яким він сьогодні виставив одиниці* (Ю. Смолич); *— Що він там, остолоп, знає!* (О. Ковінька); *— А ти чого баньки вилупив, остолопе?* (В. Чемерис).

ОСТОРО́ГА, и, *ж.* 1. Те саме, що **обере́жність.** *Вони ввійшли в хату навшпиньки — щоб не збудити Колиного батька, але це була зайва осторога: батько стояв за порогом у світлиці й докірливо хитав головою* (Ю. Смолич); *Мирна й лагідна ніч заспокоїла мене до решти, а втома, яка солодко розлилася по тілі, пом'якшила сьогоднішню мою осторогу...* (Валерій Шевчук).

2. Застереження, попередження. *Я можу дивитися на ті помилки спокійно, бо знаю, що або мені самому, або іншим вони служили осторогою і наукою* (І. Франко); *Рукою милая махає, Чи осторога то мені? чи гнів?* (Леся Українка); *Я вчеплююсь у мотуз* [санчат] *і, як завжди, без особливої радості вислуховую усі мамині остороги* (М. Стельмах); *— Випий! — Та я... — згадав Сошенко батьківські остороги* (Н. Околітенко).

○ **(1) З осторо́гою,** *у знач. присл.* — обережно, боязко. *Вона зирнула з осторогою на матір, потім .. очима подала мені знак* (С. Васильченко); *Дружно чавкають в грязюці копитами коні, з осторогою позираючи на клубки кураю* (В. Логвиненко); *Вони вже не позирали на своїх супутників з осторогою та підозрою, тепер у їхніх очах читалося палке зацікавлення* (О. Авраменко).

О́СТОРОНЬ. 1. *присл.* Окремо, збоку; відособлено. *За містечком осторонь стояли здорові сахарні* (І. Нечуй-Левицький); *Хлопці й дівчата збились осторонь в окремий гурток і щось розмовляють собі* (С. Васильченко); *За копицями, що стояли осторонь, лежало на землі ще вологе від дощу, розтрушене сіно* (М. Томчаній); *Тубільці стирлувалися в купу й збуджено лементували. Осторонь розгублено кліпав очима Коляда* (І. Білик).

2. *присл.* Убік, у сторону. *Вона черкнула один сірник. Він зайнявся і зараз же погас. Сердито кинула вона його осторонь і запалила другий* (Б. Грінченко); *Сагайдак відійшов осторонь, постояв хвилину і пішов геть* (С. Добровольський); *Вона прийняла його з приязною посмішкою і одвела осторонь* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

3. *присл.* Стороною, манівцями. *Поки велетень-тюрк копирсав ключем у зашкарублому, заржавілому замку.., хлопчик осторонь обійшов навколо чужинця* (Олесь Досвітній).

4. *прийм., з род. в.* Уживається на означення місця, поблизу або біля якого відбувається дія, хтось чи щось знаходиться, перебуває. *Я спиняю машину трохи осторонь шляху* (Л. Смілянський); *Як не роздивлялася* [Олена] *обабіч себе, таки пройшла мимо Ореста Білинського, не помітивши його під деревом, осторонь стежки* (Ірина Вільде); *Осторонь столів під кущами лисняться .. барильця з вином* (О. Гончар); *Він побачив, що дядьки збилися в гурт, а на землі, осторонь них, хтось лежить* (Н. Околітенко).

○ **(1) О́сторонь від,** *у знач. прийм. з род. в.* — те саме, що **о́сторонь** 4. *Цілу купу, чорну, смердючу, навкидають, наллють осторонь від колодязя* (О. Гончар); *Хата стояла осторонь від вулиці* (Іван Ле).

◊ **Лиши́тися о́сторонь** *див.* **лиша́тися; Стоя́ти (трима́тися, держа́тися) о́сторонь** *див.* **стоя́ти.**

ОСТОЧОРТІ́ЛИЙ, а, е, *фам.* Дієпр. акт. до **осточортіти.** *Перед ним на мить промайнули сумні, осточортілі очі його Ганни* (М. Хвильовий); *Він бачив, що Славко радий був нагоді вирватися з осточортілих стін гімназії хоч на кілька днів* (П. Колесник); *Геть осточортілий послух, що вічно тяжить над його душею!..* (Ю. Бедзик).

ОСТОЧОРТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., фам.* Зовсім обриднути; остогидіти. *— Я людям всім осточортів І остогид* (В. Самійленко); *Учитись було Піхтіреві за велику муку: нулі.., насмішки, батьків батіг — усе це йому осточортіло до нудоти* (С. Васильченко); *Парася із своїм чарльстоном більш ніж осточортіла Сергієві, але спиняти її він не міг* (Г. Епік); *Філіп гидливо поморщився: йому вже осточортіли кузенові кпини* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОСТРАКІ́ЗМ, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції — вигнання небажаних осіб за межі міста, держави без права повернення впродовж якогось часу. *Остракізм — форма таємного голосування на народних зборах черепками з видряпаним іменем людини, яку громадяни вважали небезпечною для держави* (з навч. літ.); *Напередодні прийняття сього закону Перікл поспішив вирядити з Афін своїх найліпших друзів, яким теж загрожував остракізм* (І. Білик).

2. *перен.* Різкий осуд кого-, чого-небудь, гоніння на когось, щось. *Проти галицької суспільності, що кинула на Франка остракізмом, Франко вживав іронії* (А. Кримський); *За два роки остракізму в мені так .. виснажилась душа* (О. Довженко); *Він не боявся остракізму з боку салонних дам* (О. Гончар); *Всі її проєкти піддавались нищівному остракізму* (Г. Тарасюк).

ÓСТРАХ, у, *ч.* 1. Тривожне почуття небезпеки, стан тривоги перед можливою небезпекою. *Напруженням мозкової волі він струсив із себе в'язкий острах і сміливо глянув Тучинському в очі* (Олесь Досвітній); *В селі порідшало німців .. Тільки загін один для остраху людського лишили біля старости* (Іван Ле); *Пройшов день, другий, третій. Німців не було. Острах запанував людьми* (Григорій Тютюнник); *Дівчата врозтіч кидаються від коня, а коли минає перший острах, починають сміятися* (М. Стельмах).

2. Тривожне хвилювання; неспокій. *Те, що мати .. урочисто проказувала їх* [молитви], *породжувало неясний солодкий острах* (Я. Качура); *Фросина завжди здавалась йому красунею .. І свято, і острах підіймалися в його душі* (М. Стельмах); *Кожного разу відчував острах і хвилювання — .. чи не зустріне в її очах відчуженість?* (О. Бердник); *Вуста її дихали жаром та острахом, і князь припав до них вустами, мов спраглий до чистого джерела* (І. Білик); *Навіть острах скомпрометувати себе не спинив її ні на секунду* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

○ **(1) Без óстраху,** *у знач. присл.:* а) не виявляючи страху, побоювання; впевнено. *Поглядали на незнайомця здивовано, з відкритою цікавістю, але без остраху* (О. Гончар); *На мене уваги ніхто не звернув, до чужинців тут ставилися, схоже, без остраху* (С. Жадан); *Вечірня вода лагідна, заходимо без остраху, не відчуваємо холоду* (А. Дністровий); б) нічого не приховуючи; прямо, відверто. — *З цією братовою й сама несамохіть якось поводишся просто, натурально, без остраху* (І. Нечуй-Левицький); **(2) З óстрахом,** *у знач. присл.* — боязко, з почуттям страху. *З острахом бідний орач позира на незорану ниву, На коненята свої, на мозолі на руках* (І. Франко); *З острахом, недовір'ям і цікавістю дивилися бранці на хмаристий кряж* (З. Тулуб); *Сивоок з острахом прислухався до того, як у ньому випростується непогамовне й нестримне* (П. Загребельний); **(3) З óстраху,** *у знач. присл.* — від страху, з переляку. *Василько похолов з остраху. Волосся полізло догори, серце перестало стукати в грудях* (М. Коцюбинський); *Шарахається набік перелякана росомаха, щільніше пригортається з остраху до своєї лапи в барлозі ведмідь* (Остап Вишня); — *Ти мою почуєш волю од своїх же вояків — Не зрятуєшся від смерті, хоч би з остраху тремтів* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

◊ **Страх (óстрах, жах) берé (обгортáє, обіймáє, обнімáє, охóплює** *і т. ін.)* **/ узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в** *і т. ін.) кого* **<Страх нахóдить (нападáє) / найшóв (напáв)** *на кого*> *див.* **страх**[1].

ОСТРАХНУ́ТИСЯ, ну́ся, нéшся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **злякáтися.** *Він устав, немов острахнувсь* (Марко Вовчок); *Як углядів бідолаха, Що яка страшна та птаха, Острахнувся та й подався...* (І. Манжура); *Орина острахнулася — чи могла забути майстрові розмови в Захаровій хаті?* (К. Гордієнко).

ОСТРÁШКА, и, *ж., розм.* 1. Почуття страху; побоювання, настрашка. *А коли він з ким обійшовся круто, то це, щоб у інших острашка була* (Ю. Мушкетик); *Льонька вперше відчув малу острашку* (Валерій Шевчук).

2. Погрозливе попередження, що викликає почуття страху; погроза страхом. *Бить — не б'є, а тільки острашку дає* (приказка); *І враз ожив, заграв орган, і для острашки в той же мент ударив кулемет* (І. Гончаренко); *В кінці вулиці .. бовваніє сіре залізне одоробло, яке німці, для острашки противника, охрестили "тигром"* (Є. Доломан).

ОСТРЕВÁ, и́, *ж., діал.* Закріплена вертикально на поверхні землі верхня частина стовбура дерева (перев. смереки), на яку складають сіно або снопи. *Збирав* [Іван] *квітки і косичив ними свою кресаню, а утомившись, лягав десь під сіном, що сохло на остревах* (М. Коцюбинський); *Він* [Штинчук] *хапав сокиру .. чи стару остреву з обори і вибігав аж до кінського цвинтаря* (І. Андрусяк).

ОСТРИГÁТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОСТРИ́ГТИ,** ижу́, ижéш; *мин. ч.* остри́г, ла, ло; *док., кого, що.* Те саме, що **обстригáти** 1. — *І волосся ти мені не остригав, скільки я знаю, хіба, може, так одрізав, що я й не помітила?* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *У минулі часи нечесну дівку тяжко карали. За те, що дівчина "загубила запаску", її силоміць остригали* (із журн.); — *А хіба ж не радується душа, коли острижеш барана, а на ньому руно!.. Таке руно, що розкинеш і — на весь сарай!* (О. Гончар); *Вчора він з Мартином лазив під вагонами і так забруднив голову, що розчесати не можна було. Тому й остригли. Наголо!* (К. Гриб); *А мене, не знаю за що, Убити — не вбили, Тільки мої довгі коси Остригли* (Т. Шевченко).

ОСТРИГÁТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ОСТРИ́ГТИСЯ,** ижу́ся, ижéшся; *мин. ч.* остри́гся, лася, лося; *док.* 1. Те саме, що **обстригáтися.** *Роман підводиться, пригладжує рукою чуба. — Діжду неділі — при самій голові острижусь, — весело одповідає* (С. Васильченко); *Мене повели до лазні, перед якою я мусив пройти перукарню — остригтися* (І. Багряний); *Дістав Онєгін мій свободу, Остригся під останню моду* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. *тільки недок.* Пас. до **остригáти.** *У Стародавній Спарті юнакам із дванадцяти років видавався один хітон на рік без нижнього одягу, волосся остригалося* (з наук.-попул. літ.).

ОСТРИ́ГТИ *див.* **остригáти.**

ОСТРИ́ГТИСЯ *див.* **остригáтися.**

ОСТРИ́ЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **остри́гти.** *Пішов по шерсть, а вернувсь сам острижений* (прислів'я); *Коли шия острижена, тоді все руно знімається з вівці, і стрижці кінець* (І. Багмут); *Брудpoints*

Бруднувато-білі, вже острижені мериноси надсадно дихають, ховають голови від спеки у власну тінь (О. Гончар); *На дорогу кулею вилетів рудий, з рясно всіяним муратинням обличчям хлопчина літ дванадцяти, .. острижений як вівця* (Ю. Мушкетик); // **остри́жено,** *безос. пред. У руках професіонала вівцю було острижено за лічені хвилини* (із журн.).

Стри́жений (остри́жений) під макíтру (макíтрою, в стіжóк) *див.* **стри́жений.**

ÓСТРИЙ, а, е, *заст., діал.* Гострий. *І мечі в руках їх добрі, Острі обоюду* (Т. Шевченко); *Панську череду Поженеш ти на поле!.. Не пісок м'який, — стерня острая Босі ноги наколе!..* (С. Руданський); *За хвилину надбігла Марійка, так замотана здоровою хусткою, що самий острий червоний носик визирав на світ Божий* (М. Коцюбинський); *Остра і різка була бесіда Максимова* (І. Франко); — *А за потреби життя забула, серце? — спитала знову вдовиця, посилаючи мрачний* [похмурий], *майже острий погляд з-поза окулярів* (О. Кобилянська).

ОСТРИ́ТИ, острю́, óстриш, *недок., що і без прям. дод., діал.* Гострити (у 1 знач.). *Вони хоч гнулись, та не впали, І хоч терпіли, то мовчали, І хоч мовчали, меч острили* (І. Франко); — *На йку* [яку] *біду ви острите ножі?* (Г. Хоткевич); *Петро сидів у городі за копицею трави й острив серп* (О. Кобилянська).

ÓСТРІВ, рова, *ч.* 1. Ділянка суходолу, оточена з усіх боків водою. *Серед ночі темної, На морі синьому За островом Тендером потопали* [козаки] (Т. Шевченко); *Серед річки стримів кам'яний острів, через котрий билася по щілинах сердита хвиля* (І. Нечуй-Левицький); *Це було на острові Цейлоні, де цвітуть веселкою гаї* (В. Сосюра); *Її* [Снігової Королеви] *найулюбленіший палац коло Північного полюса, на острові, що зветься Шпіцберген* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

2. *перен.* Ділянка землі, що різко виділяється на тлі решти місцевості. *Під ногами зелений острів, що його обливають блакитні води далеких гір* (М. Коцюбинський); *Де-не-де на ньому* [майдані] *підносилися темно-зелені острови споришу* (Б. Антоненко-Давидович); *Місце, куди вони заїхали, було казковим: дикі лугові верби з дуплами і порохном.., луговий острів, пахучий, безлюдний* (Григорій Тютюнник); *Серед розливу зелені бовваніють острови сіл у садках* (О. Гончар).

△ **(1) Океані́чні острови́** — острови, які ніколи не мали зв'язку з материком, а виникли в результаті росту коралових рифів або внаслідок вулканічної діяльності. *Поширені* [змії] *по всьому суходолу планети Земля, крім Антарктиди, Нової Зеландії, Вогненної Землі та деяких океанічних островів* (В. Чемерис); *На невеликих океанічних островах серед комах переважають безкрилі форми, тоді як на найближчому материку — крилаті* (з навч. літ.).

◊ **Робінзо́н на безлю́дному о́строві** *див.* **робінзо́н.**

ОСТРІВЕ́ЦЬ, *рідко* **ОСТРОВЕ́ЦЬ,** рівця́, *ч.* Зменш. до **о́стрів.** *На низенькому плисковатому острівці, що заріс подекуди густими лозами.., обізвавсь .. соловейко* (І. Нечуй-Левицький); *— Як здобуду сильне царство, Дам тобі островець гарний, Щоб ти в ньому володів* (І. Франко); *— Тут, серце, всяка могила на степу, всякий островець на Дніпрі і навіть всяка скеля на березі говорить про минуле* (А. Кащенко); *Безшумна хвиля несла трісочки, хмиз, острівці рудого листя* (О. Донченко); *Серед безмежного моря хлібів показався острівець станції* (Д. Ткач).

ОСТРІ́ВКА, и, *ж., діал.* Зменш. до **остреа́.** *На вершку острівки ще висіла зелена віха з вільхового прутття* (І. Франко).

ОСТРІВНИ́Й, á, é. 1. Прикм. до **о́стрів.** *Стьопа прогулювався по палубі, чекаючи Вершомета та Ельгара, що полювали десь уздовж острівного побережжя* (М. Трублаїні); *Я .. звик до острівного спокою, до тамтешніх кипарисів і птаства* (Ю. Андрухович); // Розміщений на острові, на островах. *Жінки в острівній Нормандії, в докір чи на похвалу хай це буде сказано, не вельми згідливі служниці* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Мов пісня, клич озвався, і луна пішла Між острівними погуляти скелями* (А. Содомора, пер. з тв. Есхіла); // Який живе на острові, на островах. *Чорні острівні губернатори давали прийоми на його честь...* (О. Гончар); *Його переконали, що краще хай загинуть ці п'ять тисяч заморських солдатів, ніж мають загинути п'ятсот тисяч острівних британців, пробуючи відкрити другий фронт* (П. Загребельний); *Острівні іонійці терміново закуповують коней і мулів* (І. Білик); *Раділо острівне птаство, та найголоснішим цього ранку прокинувся деркач* (В. Шкляр); // Власт. острову, характерний для нього. *На острові, як видно, в мирний час бувають тільки рибалки з континенту. Кілька видів дрібних птахів, напевне, випадково забилися сюди і акліматизувалися в умовах суворої острівної природи* (Іван Ле).

2. Який має форму острова на тлі чого-небудь. *Унікальним острівним природним осередком Українського Полісся є Словечансько-Овруцький кряж* (з наук.-попул. літ.).

ОСТРІВÓК, *рідко* **ОСТРОВÓК,** рівкá, *ч.* Зменш. до **óстрів;** острівець, островець. *Серед буйної стихії повені стояли на острівку два коня й тоскно дивилися вдаль .. Скоро й цей островок порине в повінь* (М. Хвильовий); *Тепер біля стрімкого, як стіна, обриву утворилися два скелясті острівки, що тільки під час відпливу сполучалися з берегом* (І. Багмут); *За двісті кілометрів од нас — островки архіпелагу Танео* (П. Коломієць); *А у Дніпрі що риба, то білуга. Зварити юшку манять острівки* (Л. Костенко); *Шумлять на вітрі знайомі острівки комишу* (О. Гончар).

ОСТРІВЦЕ́ВИЙ, а, е. Те саме, що **острівни́й** 2. *Структура поверхневого шару наноматеріалу отримала назву острівцевої, бо складається з острівців, розділених між собою різної ширини канавками* (з наук.-техн. літ.); *Невеликі острівцеві точки торгівлі все частіше виникають у переходах і галереях великих магазинів* (з газ.).

△ **Острівце́ва ча́стка** *див.* **ча́стка.**

ОСТРІВ'Я́НИН, *рідко* **ОСТРОВ'Я́НИН,** а, *ч.* Житель острова. *Натовп голих острів'ян біжить біля самої води, вигукуючи і грізно потрясаючи своїми списами* (О. Довженко); *Дух острів'янина жив в Ібрагімові завжди, хоч і затаєний* (П. Загребельний); *Полікрат учинив змову. Йому нічого не варто було підняти всіх остров'ян* (І. Білик).

ОСТРІВ'Я́НКА, *рідко* **ОСТРОВ'Я́НКА,** и, *ж.* Жін. до **острів'я́нин, остров'я́нин.** *А була вона білява, з зеленими очима і кирпатим носиком. Юнга не звернув на все це уваги, але зразу переконався, що вона не острів'янка* (М. Трублаїні); *Нечутно й ненав'язливо, час від часу визираючи з-за дверей, йому безмовно слугує молода остров'янка в широкому вільному вбранні* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОСТРІЖÓК, ОСТРОЖÓК, ріжкá, *ч.* 1. *іст.* Зменш. до **остро́г** 2. *То московські воєводи виселяли тамтешніх пасічників за Коломак, то польські старости перекидали московські острожки по Мжі, Мерчику* (Ю. Мушкетик); *Русь окопувала свої степові кордони валами, огороджувала їх ланцюгом острожків і воєнних поселень* (В. Чемерис); *Черкаси дійшли до Дніпра, збудували собі остріжок і назвали його Черкаським, або Черкасами* (з наук. літ.).

2. *діал.* Зменш. до **остро́г** 3. *Це була справді пасіка. Попід плотом під острішками стояли рядком улії, обвиті соломою* (А. Чайковський); *Кривобока біла хата До острішка притулилась* (Б. Лепкий).

ÓСТРІСТЬ, рості *і* рости, *ж., заст., діал.* Властивість за знач. **о́стрий.** *Вона* [стара] *кричить, і плаче, й лається, й клене; Живіт порожній, мов пневматика, збільшав Рухливість, силу й острість язика її* (І. Франко).

ОСТРІ́ШКУВАТИЙ, а, е. Який має краї, що нагадують острішок (у 1 знач.). *Перед ним замайоріли .. Смолярчукові копи; з високими острішкуватими шапками, вони гордовито бовваніли довгою стайкою на просищі* (Г. Косинка); // *перен.* З навислими краями (про густі брови, вуса, волосся). *Випнуте підборіддя, гострий погляд з-під острішкуватих брів і довгі вуса .. робили його подібним до яструба* (П. Панч); *Його* [Чопика] *поклали далеко від мене поряд з Орловим, теж молодим хлопцем з острішкуватим світлим волоссям* (В. Рубан); *Тато мовчки струшував з острішкуватих вусів горошини сліз* (М. Андрусяк).

ОСТРІ́ШКУВАТІСТЬ, тості *і* тости, *ж.* Властивість за знач. **острі́шкуватий.** *Острішкуватість ковпаків.*

ОСТРІ́ШКУВАТО, *рідко.* Присл. до **острі́шкуватий.** *На цю мову підвелося кілька голів, а серед них таранкувата на обличчі.., з острішкувато стриженою .. гривою голова отамана рязанців* (Іван Ле).

ОСТРІ́ШНИК, а, *ч.* Колода з кілками для закріплення соломи на даху. *У житлі галицьких лемків XIX ст. крокви чотирисхилого даху спиралися на платви і були продовжені додатковими балками, що своєю чергою спиралися на острішники* (з наук. літ.).

ОСТРІ́ШОК, шка, *ч.* 1. Нижній край солом'яної або очеретяної покрівлі, що нависає над стіною; стріха (у 1 знач.). *Дівка повела повагом очима від сохи до сохи, від землі до острішка, по хаті й тяжко зітхнула* (Л. Яновська); *На горищі загупав ногами батько. Мабуть, лагодить острішок, що його пошарпав вітер* (С. Чорнобривець); *Дід Дунай, баба Ганна і Максим підходять до чепурної, гарно вшитої, з гребенем і острішками хати* (М. Стельмах); *Хата була по острішок у кропиві* (В. Дрозд); *Нижні поверхи* [будинків] *начеб вдавлені всередину, висунуті вперед верхні, ламані острішки, залізні прикраси* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *заст.* Солом'яний дашок на загаті, над тином і т. ін. *Усі кури на сідалі, півень на острішку* (Сл. Б. Грінченка); *Громада обгородила город і двір.., поставила кругом загороди загату з острішками* (І. Нечуй-Левицький); *Пані Олімпія .. йшла між улії, що .. тепер стояли без пчіл, зазирала під острішки.., водила очима довкола* (І. Франко); *Стоїть* [Наталка] *в тіні високого тину з острішком і вперто жде* (І. Цюпа); *Зайнялись дерева, ті, що поблизу будівель, стояли і горіли, як люди, і на острішку муру топився сніг* (Б. Харчук).

3. *перен.* Навислий край густих брів, вусів, волосся. *На майдані косяками ходили .. заробітчани. В латаних свитках, худющі, погорблені, з острішками давно нестрижених чубів, що виглядали їм з-під брилів та пом'ятих шапок...* (О. Гончар); *Тороси вікон, ґрат, проспектів, ліхтарів — за кожним рогом — кат зі злим острішком брів* (В. Стус); *Головою тако показую.., очима буцім показую й острішком чуба* (В. Медвідь).

ОСТРІ́ШШЯ, я, *с.* Те саме, що **острі́шок** 1, 3. *Із щілин темного острішшя клубочився білий дим, немовби хата загорілася з усіх чотирьох сторін* (С. Чорнобривець); *Мирон постукав у шибку приземкуватої хати з обтріпаним острішшям, занесеної з усіх боків кучугурами* (Микита Чернявський); *Стара .. хата привітно світилася навпроти білою стіною та двома зеленкуватими віконцями, що ховались угорі під навислим темним острішшям, де горобці здавна гнізда в'ють* (І. Нижник); *Під острішшям* [волосся] *лежала ганчір'яна пов'язка через чоло* (Іван Ле); *І перша ластівка непроханої старості в острішшя брів сивиночку внесе* (Л. Костенко).

О́СТРО, *заст., діал.* Присл. до **о́стрий.** *Ой ковалю, ковалику, підкуй коня остро, Ой най сяду та й поїду до дівчини просто* (з народної пісні); *— Що тут везеш на возі? — запитав він остро* (І. Франко); *Домніка .. потягнула його за рукав і спитала остро: — Береш тридцять ринських? Дмитро тобі їх зверне!* (О. Кобилянська); *Гість у полотнянці придивлявся .. остро насупленим зором, тоді ж якусь хвилю слухав...* (К. Гриневичева).

ОСТРОВЕ́РХИЙ, а, е, *заст.* Гостроверхий. *Де в садках, немов віночки, Мріли всюди хуторочки З островерхими халами, — Там смердять тепера тільки Бровари й льохи горілки...* (М. Старицький); *Я почав прислухатися та роздивлятися й незабаром помітив, що голоси лунали з молдаванської "колиби", себто островерхої комишевої халабудки* (М. Коцюбинський); *Пес .. присів, як пард* [пардус], *перед вікном з островерхою аркою* (К. Гриневичева).

ОСТРОВЕ́ЦЬ *див.* **острів́ець.**

ОСТРОВО́К *див.* **острів́ок.**

ОСТРОВ'Я́НИН *див.* **острів'я́нин.**

ОСТРОВ'Я́НКА *див.* **острів'я́нка.**

ОСТРО́Г, у, *ч.* 1. *заст.* В'язниця, тюрма (у 1 знач.). *Та там уже його в кайданах Найшла, сердешная* [мати], *в тюрмі. Не допустили й подивитись, І мусила вона сидіть Коло острога* [острогу] (Т. Шевченко); *Чайченка знов узяли за сторожу, а там у два тижні повезли його у місто, посадили в острозі* (Марко Вовчок); *Раз, серед ночі, у його* [нього] *промайнуло в голові: признатися? В острог замкнуть... Там з злодіями, з розбійниками...* (Б. Грінченко); *Через місяць Петру Ураду та Букан повернулися з острогу — проти них не було доказів* (М. Чабанівський).

2. *іст.* У Київській Русі і в Московській державі до XVII ст. — огороджене частоколом місто, селище, яке було укріпленим пунктом. *Радують Чорного діла його княжі. Чернігів що день, то більше стає неприступним, першорядним острогом на всю Сіверянщину* (Д. Міщенко); *Турецький ага встиг утекти, оборонці замкнулися в острогу* [острозі], *але Гасан так поставив козаків і московитів, що кріпость взято одним приступом* (П. Загребельний); // Стіна на валу фортеці зі щільно вкопаних загострених угорі стовпів. *Праворуч од глядачів висока брама і острог, що оточують дворище Яненка, з-за острогу видно вершки хат та других будівель* (Л. Старицька-Черняхівська); *Із-за дальніх острогів виринав місяць* (М. Хвильовий); *І обложили Рязань, і огородили її острогами у місяці грудні, в шістнадцятий день...* (В. Малик).

3. *діал.* Частокіл. *На Покутті на Святого Юри вранці кожний господар встромляє в острог біля воріт свого обійстя зелену гілку — це є ніби оголошенням весняного свята* (із журн.).

◊ **Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р** *і т. ін.)* *див.* **піти́.**

ОСТРО́ГА, и, *ж.* 1. Металева дужка з коліщам, прикріплена до задника чобота верхівця, якою в разі потреби підганяють коня; шпора (у 1 знач.). *Генерал витирає вуса ребром пальця й безсило сідає тут же коло стола, витягши ноги в лакованих чоботях із острогами* (В. Винниченко); *Комісар почав ходити вздовж естакади, струнко ступаючи ногами в чоботях і дзвонячи острогами* (Ю. Яновський); *Розігнав коня, помчав вихором до яру, вдарив острогами з усієї сили, і кінь .. одним махом перелетів на той бік* (Ю. Винничук).

2. Роговий загострений виріст на лапах у деяких птахів, переважно самців, що є засобом захисту або нападу; шпора (у 2 знач.). *На ногах у Рудька* [півня] *з'явилися невеличкі, не зроговілі ще остроги, а коло вух біліли білі як сніг сережки* (О. Ольжич).

Да́ти коне́ві (коню́) остро́ги *див.* **дава́ти; Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути остро́гами [коня́]** *див.* **стиска́ти.**

ОСТРОГІ́Н, го́ну, *ч.* Те саме, що **естраго́н.** *Острогін здавна використовують при виготовленні тонізувальних напоїв* (з наук.-попул. літ.); *Зелень острогону містить у великій кількості ефірну олію, вітаміни С, Р, каротин, рутин, смоли* (з навч. літ.).

ОСТРОГО́НОВИЙ, а, е. Прикм. до **острогін.** *Острогонові плоди — плоскі, дрібні, насінини темно-коричневого кольору* (з навч. літ.); // Пригот. з острогону, із острогоном. *Острогоновий відвар рекомендують для покращення роботи шлунка та обміну речовин* (з наук.-попул. літ.).

ОСТРОГО́Т *див.* **острого́ти.**

ОСТРОГО́ТИ, ів, *мн. (одн.* **острого́т,** а, *ч.;* **острого́тка,** и, *ж.).* Те саме, що **остго́ти.** — *Йду не лише від себе, Великий княже, а й від Велімира, Тодомира та Видимира... — Відаю, про що ректимеш, — перебив його Богдан Гатило, та кремезний острогот не втішився його словами* (І. Білик); *У другій половині III ст. н. е. остроготи заселили землі на Нижньому Дніпрі та в Надазов'ї* (з наук. літ.); *Після тимчасового перебування на Середньому Дунаї остроготи на чолі з королем Теодоріхом у 493 р. створюють державу в Північній Італії* (з наук.-попул. літ.).

ОСТРОГО́ТКА *див.* **острого́ти.**

ОСТРОГО́ТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **острого́ти.** *Гатило збагнув, що непокоїть остроготського князя* (І. Білик); *Остроготський король Германаріх, як тільки почув про похід гунів, покінчив життя самогубством (375 р.)* (з наук.-попул. літ.).

ОСТРО́ЖИТИ, жу, жиш, *недок.* 1. *кого, що.* Стискати острогами (у 1 знач.) *Павло не їде, а летить. Швидше, вперед! Острожить коня, він хропе й кулею мчить* (У. Самчук); — *Я не вмію їздити верхи. — Ото ще біда! Не бійся, я навчу тебе. Тільки цур не острожити* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. [М а к б е т:] *Не маю чим я намір свій острожить — Тож честолюбство, здибившись на мить, Враз валиться з сідла* (Борис Тен, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. *що, діал.* Огороджувати (у 1 знач.). *Острожити двір.*

ОСТРО́ЖНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **остро́г** 1. *Коні під'їхали до острожного ґанку* (Панас Мирний); *Де в'язні ті, що вирватись не раді? І хто засвідчить, ніби є краса У цій важкій острожній колонаді?* (М. Зеров); // Стос. до перебування в ув'язненні. *З такими думками прийшов Зінько до тюрми, а як побачив ці обличчя, позначені острожною неволею, а часом і злочинством.., то мов іще виразніше почув, що ці люди — зовсім не те, що він* (Б. Грінченко); *Він знав, у яких неймовірно жорстоких умовах острожного режиму .. перебуває в'язень* (О. Іваненко); // *у знач. ім.* **остро́жний,** ного, *ч., зневажл.* Те саме, що **остро́жник.** — *Та це ж той острожний, що по тюрмах все життя волочився. Це ж ледащо всесвітнє. Не хотів робити — тільки людей бунтував* (С. Васильченко).

ОСТРО́ЖНИК, а, *ч., заст.* В'язень, арештант. — *Ліс великий, усяку наволоч сюди тягне. Острожник який утече, .. новобранець — усі в ліс* (Г. Хоткевич); — *Як ти нас по-доброму не пустиш, то ми силою увійдемо, бо громада не може укривати острожника...* (Б. Лепкий); *Мачуха невгавала: — То се отой острожник прийшов жити на наші злидні?* (П. Колесник); // *лайл.* Той, хто заслуговує на острог; шибеник, негідник. *Дід Підситок зчинив галас на все село: — Ач які, сукини сини! Острожники, бузовіри* [бузувіри]..! (Остап Вишня).

ОСТРО́ЖНИЦЯ, і, *ж., заст.* Жін. до **остро́жник.** *Повернулася Олена з заслання вже старою дівкою без усякої надії на особисте щастя. Бо хто візьме заміж стару, бідну сироту та ще й острожницю?* (В. Минко).

ОСТРОЖО́К *див.* **остріжо́к.**

ОСТРОКІ́Л, ко́лу, *ч., діал.* 1. Загострений кілок (у 1 знач.). *Прийшли люди до воріт, ворота заперті, З того боку, із подвір'я остроколом підперті* (з народної пісні).

2. Частокіл. *З верхів остроколу посипалися ратища і стріли* (Юліан Опільський); *Ще за княжих часів люди для оборони копали в довколишніх лісах рови й ставили острокіл, щоб так спинити ворожу кінноту* (з газ.).

ОСТРОКІНЧА́СТИЙ, а, е, *діал.* Гострокінцевий. *Смерть .. в руках держить косу дерев'яну, виліплену срібним папером. На голові з білого картону острокінчаста шапка, висока* (І. Франко); *Худий вуйко Дорко з сивіючим волоссям і острокінчастою бородою виглядав при отцю Сулимі, як горстка конопель коло снопа пшениці* (О. Маковей).

ОСТРОКО́ЛЬНИЙ, а, е, *діал.* Прикм. до **острокіл** 1. *Острокольний лом* (Сл. Б. Грінченка).

О́СТРУБ, у, *ч., діал.* Дерев'яні стіни будівлі; зруб (у 4 знач.). *Із цікавістю приглядався* [Олекса], *як то ставлять стаї у чорногірських полонинах. Оструб, як і хатній, лиш вікон немає й стелі* (Г. Хоткевич); *Були тут* [у сплаві] *і грубі деревини, сантиметрів по сорок завширшки — на основу та на стовпи, і тонші — на оструб* (І. Муратов); *Звідки взялись ми, в якій оселі осіли — оструб, ослони під стінами, сіті і сак* (І. Калинець).

ОСТРУ́ЖОК, жка, *ч.* Те саме, що **стру́жка.** *Робітниче — пропахле селище — в сосні, в остружках, в самані* (В. Стус); * Образно. *На вулицях юрмилися євреї в довгих оксамитових кафтанах з остружками пейсів на скронях* (З. Тулуб); * У порівн. *Повзе, закручуючись, ток, Немов стальний остружок* (М. Бажан).

ОСТРУКТУ́РЕНИЙ, а, е, *с. г.* Дієпр. пас. до **острукту́рити.** *Для добре оструктурених ґрунтів водопроникність залежить від ступеня окультуреності їх верхнього шару* (з навч. літ.); // **острукту́рено,** *безос. пред. Чим менше оструктурено ґрунт, тим активніше в ньому відбувається капілярне піднімання вологи, її випаровування й накопичення шкідливих для рослин солей* (з наук.-попул. літ.).

ОСТРУКТУ́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г.* Властивість за знач. **острукту́рений.** *Оструктуреність уповільнює водопроникність верхнього шару ґрунту* (з навч. літ.).

ОСТРУКТУ́РЕННЯ, я, *с., с. г.* Дія і стан за знач. **острукту́рити.** *Найбільш сприятливо на оструктурення ґрунту впливають рослини з добре розвиненою кореневою системою* (з наук. літ.).

ОСТРУКТУ́РИТИ *див.* **острукту́рювати.**

ОСТРУКТУ́РЮВАННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **острукту́рювати.** *Оструктурювання ґрунту супроводжується утворенням структурних відокремлень і порожнин, що розділяють їх, тобто ґрунтова маса розпушується* (з наук. літ.).

ОСТРУКТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСТРУКТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, с. г.* Робити структурним; надавати структурності (ґрунту). *Велику роль у формуванні лісостепових чорноземів відіграють дощові черв'яки: вони перемішують та оструктурюють ґрунт* (з наук. літ.); *Раннє весняне боронування проводять для того, щоб розбити кірку, яка утворилася за зиму, вирівняти поверхню поля, оструктурити ґрунт* (з навч. літ.).

ОСТРУ́ШКИ, шок, *мн.* Те саме, що **дельфі́ній.** *Острушки поширені в Північній півкулі, а також у горах тропічної Африки* (з наук.-попул. літ.).

ОСТУ́ДА, и, *ж.* 1. *діал.* Застуда (у 1 знач.). *Зніма* [Пріська] *остуду, переполох вилива, .. і чого то вона не знала?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Якщо пана гетьмана долав з остуди нежить і Однокрил ставав на час гугнявим, починали балакати в ніс і полизачі* (О. Ільченко).

2. Те саме, що **озно́б.** *Добротна лівpея з атласною підкладкою та позументом відразу зігріла тіло й зупинила остуду* (В. Єшкілєв).

3. *діал.* Плями на обличчі. *І от кажіть: інша молодиця у тяжу знидіє, зчорніє, остуда по виду виступить, а ця ще краща робиться* (Дніпрова Чайка); *Вони показували пальцями на Олександру. Погана усмішка розповзалась по їх жовтих, з остудою обличчях* (М. Коцюбинський).

4. *рідко.* Охолода, прохолода. *Подивись на це обличчя, На пробиті груди... Як пришерхли теплі губи, Прагнучи остуди!* (Л. Первомайський); *Чернець дивився на мене.., і я відчув, що мене пробирає зимна остуда* (Валерій Шевчук); *Від річки потягло остудою. Ближче до кінця серпня вечори стали холодними* (В. Шкляр); * Образно. *Обкрадена — любитиму без міри, Забута — довго згадувати буду, Нестиму вік жагу, а не остуду* (Л. Забашта).

ОСТУ́ДЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **остуди́ти.** *Великий князь випив остудженого .. меду й трохи прийшов до пам'яті* (І. Білик); *Командири .. пили остуджений льодом коньяк* (Є. Пашковський); * Образно. *Думко! остуджена словом людським, — Пісне! що зробиш ти в краї моїм?* (О. Олесь).

2. *у знач. прикм.* Який остудився. *Бугров потер рукою остуджене чоло* (І. Микитенко).

ОСТУ́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **остуди́ти** і **остуди́тися.** *Різке остудження плазми, вивільненої під час вибуху на поверхні Сонця, відбувається тому, що поверхня зірки набагато холодніша за температуру її зовнішньої атмосфери* (з наук.-попул. літ.); *Слово "застуда" пов'язує виникнення захворювання з остудженням, тобто переохолодженням організму* (із журн.); * Образно. *Руки я схрестив на грудях .. Був упевнений: вільнодумців треба замикати в темниці для остудження їхніх надмір гарячих мізків* (Валерій Шевчук).

ОСТУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осту́джувати** 1 і **осту́джуватися.** *Після нагрівання й остуджування вироби з цементиту повільно охолоджують у печі до 550–600 °С, а потім на повітрі* (з наук. літ.).

ОСТУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСТУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док., кого, що.* 1. Те саме, що **охоло́джувати.** *Обкладали* [люди] *стіни осель картоплинням, різним сухим бадиллям, щоб узимку була тепла хата, не остуджували її вітри та завірюхи* (П. Кочура); *Холодні дощові краплі остуджували гарячі цівочки крові на скронях .. Степана Григорчука* (М. Андрусяк); *Їсти б той сніг свіжий, морозний. Голову б занурити в нього, остудити жар...* (О. Гончар); *Іду. Бреду. Захочу, то й спочину. Розбиті ноги остуджу в росі* (Л. Костенко); *Зілля було готове, остудити його і час нести цареві* (В. Чемерис); *Життя давно остудило Вурдила і перетворило його на спокійного спостерігача* (З. Тулуб); * Образно. *Це була та* [материнська] *любов, яку не можуть остудити ні сибірські холодні вітри.., ні каторга, ні Сахалін* (О. Донченко); // Обдавати, обвівати прохолодою; освіжати, прохолоджувати. *Над тим плато віяли вільні вітри, остуджуючи й осушуючи землю* (І. Багряний); *Прохолодне нічне повітря остуджувало розгарячіле тіло* (В. Малик); *Тріщать цикади, зеленуваті бабки в листі; так вони остуджують себе крильцями* (М. Дочинець); *Раптом вітер полетів на нього і враз остудив його спітнілу голову* (М. Йогансен).

2. *тільки док.* Те саме, що **засту́джувати** 1. *Гаврило молоко возить, чи стане він в багнищі топтатись? Щоб остудить ноги, пороз'їдало щоб, покрутило, осокою порізало?* (К. Гордієнко).

◊ **Охолоди́ти (остуди́ти) се́рце (го́лову, ду́шу** *і т. ін.)* *див.* **охоло́джувати.**

ОСТУ́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСТУДИ́ТИСЯ,** уджу́ся, у́дишся, *док.* 1. Те саме, що **охоло́джуватися.** *Пляшка шампанського, закутана в мокрий рушник, остуджувалась на вікні* (Ю. Яновський); *Співали, доки горів літній день, співали, доки спливав відпущений вам час і остуджувалася вода* (С. Жадан); *На нас уже чекали склянки, а пунш остуджувався в декоративному озеречку поряд з альтанкою* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); *Сагайдак підійшов до пивної, постояв. Випити, чи що? Припікає, треба остудитись трохи* (О. Бердник); *Киця .. на землі у квітнику полежала, обтрусилася, до сонечка погрілася, до вітерця остудилася — і вже все гаразд!* (В. Багірова).

2. *тільки недок.* Пас. до **осту́джувати** 1. *Яйце для салату відварюється круто, потім остуджується, очищається й нарізається часточками або кубиками* (з навч. літ.); *Відвар ромашки настоюється рівно 15 хвилин, потім фільтрується, остуджується й використовується для ополіскування волосся* (із журн.).

ОСТУДИ́ТИ *див.* **осту́джувати.**

ОСТУДИ́ТИСЯ *див.* **осту́джуватися.**

ОСТУ́ДНИЙ, а, е, *рідко.* Який остуджує, охолоджує. *Повітря просякло остудною вогкістю, і обидва каторжники стиха кляли негоду* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); * Образно. *Всі остудні міркування вириваються з мене, як пара з рота* (Валерій Шевчук).

ОСТУ́ДНИК, у, *ч.* Одно- або багаторічна трава родини гвоздикових із лежачими та напівлежачими стеблами і дрібними листочками, що використовують у народній медицині. *Уражені псоріатичні ділянки протирають 20%-м етиловим спиртом, після чого змащують соком трави остуднику* (з наук.-попул. літ.); *Остудник рекомендують заготовляти тоді, коли рослина цвіте, саме тоді в ньому міститься дуже багато корисних речовин* (із журн.).

О́СТУП, у, *ч., рідко.* Дерева навколо галявини. *Думка його .. линула .. у ту білу хатину поміж темним гайовим оступом* (Ганна Барвінок).

ОСТУПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* осту́плять; *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обступа́ти.** *Він був середній на зріст і завжди дивувався, коли велетні-сини оступали його, мов бір* (Ю. Яновський); *Маленьку хату оступили кругом високі ясени* (С. Васильченко); *Мов за подушне, оступили Оце мене на чужині Нудьга і осінь* (Т. Шевченко); *Злодійкувате життя не по душі самому запеклому злодісві. І в такого іноді бувають часи, що оступлять його добрі думки* (Панас Мирний); *А потім враз оступить біль натужну душу* (В. Стус).

ОСТУПА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОСТУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* осту́пляться; *док.* 1. Невдало, незручно ступати; спотикатися (у 1 знач.). *Він часто оступався, поточувався, приймав блискучі калюжі за сухий шлях і, шубовснувши туди, лаявся* (Панас Мирний); *І хіба його провина, що кінь спіткнувся і закульгав. Нічого страшного. Тварина оступилася.., але згодом усе минеться* (П. Кочура); *Прохор схопив Віру за довге, незаплетене волосся й поцупив до себе. Віра скрикнула від болю й, оступившись, упала на поміст* (А. Шиян); *Козаки безпорадно товпились на валах, хтось оступився, полетів у рів...* (В. Чемерис).

2. *перен.* Робити хибні кроки у житті, діяльності; помилятися (у 2 знач.). — *Виходить, щоразу, коли зраджувала собі, — я оступалася...* (Люко Дашвар); *Лячно стає, коли час нараз полетить вперед так прудко .. Ну, а правильний чоловік, спіткнувшись або оступившися, наддасть скільки там треба й, дивись, наздогнав уже втеклий час* (Ю. Шовкопляс); *Його не лякало, що він може десь оступитися, помилитися, схибити. Адже ж за свій промах йому довелось би поплатитись першому* (О. Гончар); *Жінці варто лиш оступитись, то гріх від Бога і від людей* (Л. Костенко); — *Павлику, ми дуже підупали. Ходимо по краю провалля. Досить оступитися — і поминай як звали...* (П. Запаренко).

3. *від кого — чого, до кого — чого і без дод.* Відходити (у 1, 3 знач.), відступати (у 1, 2 знач.). — *Відчепись од мене, сатано! — огризнулася, назад оступаючись, ткачиха* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); — *Так їх, Всеволоде! — бадьоро вигукнув Олег .. В цю мить підоспіла дружина, і хозари не вистояли, почали оступатися* (Д. Міщенко); *Панич .. шукав чогось під деревом, я оступилась і побачила долі його шапку* (Леся Українка); * Образно. *Он верби оступились од берега й розсипались купами на зеленій траві* (І. Нечуй-Левицький); // *за кого — що і без дод., розм.* Відходячи, відступаючи, ховатися за кого-, що-небудь. *Маруся тремтячи оступається за матір* (Панас Мирний); *Лукина почервоніла й оступилась за кущ калини, щоб часом мати не вгляділа* (І. Нечуй-Левицький); // Переходити на інше місце або змінювати напрям руху; сходити з чого-небудь. *Так як молодий цуцик ховається під ворота, побачивши старого сусідського бровка, так бідний чорногорець оступивсь геть, даючи дорогу жорстокому дідові* (П. Куліш); — *Той кінь, як змій, і стрибнув на нас, за малим не подавив, — ледве оступились* (Б. Грінченко); *Батюк перелякано оступився набік, але зараз же знову посміхнувся* (Б. Антоненко-Давидович); *Позаду загурчало авто, і ми змушені були оступитися* (Ю. Смолич); * Образно. [Л е с я:] *Він* [Т. Г. Шевченко] *був величною пожежею над Росією, а ми тільки гарячі жарини, що відкотилися з цієї пожежі і світимо в темряві. Та й то раз у раз оступаємося з правдивої дороги...* (Л. Смілянський); // *розм.* Переставати втручатися в що-небудь (у бійку, сварку і т. ін.). — *Тату! оступіться, прошу вас, — сказав Карпо, блідий, неначе смерть, — бо й я налигача знайду* (І. Нечуй-Левицький); — *Пустіть, панно, оступіться* (Леся Українка).

4. *від чого, перед чим, перен.* Відмовлятися від своїх намірів, переконань і т. ін. *Нам не просить. нам не молить ні в кого, — Тримайсь!.. Тягни!.. Не оступайсь, на Бога!..* (І. Багряний); *І росло лихо в його серці — і виростало до гарячої відплати, котра не зна ні впину, ні заборони... Не було тоді нічого, перед чим би він оступився* (Панас Мирний).

5. *за кого — що, рідше за ким.* Заступатися за кого-, що-небудь; обстоювати щось. [Г а л я:] *Бідний дядько Панас! Вони за всіма оступаються, а всі проти них!* (І. Карпенко-Карий); *Тяжкі думки снувались у його* [нього] *в хворій голові .. Що він лихого зробив людям? Він тільки оступався за правду, а вони ганьбили його, в тюрму закинули і тепер трохи не вбили* (Б. Грінченко); — *Ну-ну! — оступились за Павлика дівчатка. — Йди геть! Як ви гралися, то ми не втручались до вас* (С. Черкасенко); — *Він тікав од німців, — сказав Свиридон, вирішивши оступитися за друга* (Ю. Яновський).

ОСТУПА́ЧИТИ, чу, чиш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **ошука́ти.** — *А як же часом хто в тебе спитає, як там тії зорі по небу ходять, абощо?.. — Я зо всього викручусь, іще й їх оступачу, — он як, бабусю!* (Марко Вовчок); — *Швидше піднімайтеся, шахраї прокляті! — кричав головний механік із жахливим акцентом південця. — Я вже вирішив, що ви мене оступачили* (В. Омельченко, пер. з тв. А. Доде).

ОСТУПИ́ТИ *див.* **оступа́ти.**

ОСТУПИ́ТИСЯ *див.* **оступа́тися.**

ОСТФА́Л *див.* **остфа́ли.**

ОСТФА́ЛИ, ів, *мн. (одн.* **остфа́л,** а, *ч.).* Східні сакси. *Плем'я остфалів утворилося у VIII столітті* (з наук. літ.); *Остфали займали територію між річками Везер та Ельба* (з наук.-попул. літ.); *Саксонський племенний союз остфалів граничив безпосередньо із західнослов'янськими племенами* (з навч. літ.).

ОСТФА́ЛЬСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **остфа́ли.** *Остфальський діалект належить до нижньонімецьких* (з наук.-попул. літ.).

ОСТЬ[1], о́сті і о́сти, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **остю́к** 1. *То вже ніби не ластівки, то буревісники над морем і над землею, над золотими струнами — ні, над списами пшеничної ості степу* (І. Багряний); *Струшує* [вітер] *росу з трав, розгойдує, хилить до землі білі квіти ромену, .. тільки тирса супротивиться, підіймає вгору свої пружні ості, й мінлива сивина затягає поле з краю в край* (С. Скляренко); // *розм.* Голчастий виріст у деяких рослин; колючка. *Там синяк стояв, виставивши свої колючі ості* (Панас Мирний).

2. *збірн., спец.* Волосинки в хутрі тварини, що відрізняються від решти шерсті довжиною і кольором. *У якісному хутрі і підпушок, і ость мають бути на одному рівні* (з навч. літ.); *Тхір .. має хутро з грубо обідраною темною остю* (О. Чорногуз).

ОСТЬ[2], о́сті і о́сти, *ж.* Те саме, що **о́стень.** *Головатиця, зранена, тріпнулася напруго, зламала держак ости і погнала з водою* (І. Франко); *Неповороткого вусатого сома били вночі, при світлі смолоскипів, остями...* (В. Малик); *Остю прохромили рибу .. й голосно, на ввесь світ гукали й тішились щукою на піднятому гарпуні* (Є. Пашковський).

ОСТЬОВИ́Й, а́, е́, *спец.* Прикм. до **ость**[1] 2. *Остьове волосся покриває й захищає м'яке підшерстя від зовнішнього середовища, часто має водовідштовхувальні властивості* (з наук.-попул. літ.); *В умовах субтропічного, тропічного, а іноді й помірного клімату в порожнистих остьових шерстинках білого ведмедя можуть розвиватися одноклітинні водорості, які надають йому зеленого забарвлення* (із журн.).

ОСТЮ́К, á, *ч.* 1. *бот.* Довгий щетинистий вусик на колосковій лусці у багатьох злаків; вістюк, вістяк, ость *(див.* **ость**[1] 1). *Остюки мають велике значення при поширенні зернівок злаків вітром чи тваринами* (з наук. літ.); *Високі вози посхилялись на воли й кололи їх у спину гострою соломою та остюками* (І. Нечуй-Левицький); *Хліба вилягли. Галя задумливо перебирала колоски, ніжно, пестливо водила вздовж остюків* (К. Гордієнко); *Трофейний хліб видався глевкий, кислий, з висівками та ячмінними остюками* (М. Андрусяк); * У порівн. *Колють сльози. Колючі сльози. Остюками в очах* (В. Стус).

2. *зоол.* Волосина в шерсті тварин, довша, жорсткіша та інакшого кольору, ніж уся шерсть. *Остюки є у складі грубої і напівгрубої неоднорідної вовни* (з наук.-попул. літ.); *Неоднорідна шерсть складається з суміші остюків, пуху, часто з домішкою сухих і мертвих волосків* (з навч. літ.).

ОСТЮКУВА́ТИЙ, а, е. 1. Який має довгі або густі остюки. *У нього довгі вуса, наче він два остюкуваті колоски тримає в куточках рота* (М. Рудь); *Хлопець обім'яв кілька остюкуватих колосків, здмухнув потерть, і на долоні лишилися великі, одне в одне, янтарні зерна* (Є. Доломан).

2. Не очищений від остюків (про борошно, хліб). *Хліб був житній, наполовину з ячмінною мукою, чорний і остюкуватий, що аж тяжко було проковтнути* (Н. Кобринська); *На покуті .. лежав окраєць черствої остюкуватої паляниці* (Л. Яновська); *Шкільна скибочка кислого, остюкуватого хліба .. мені нічогісінько не допомогла, навпаки, тільки роздратувала шлунок: під грудьми ніби смоктали п'явки* (І. Кирій).

3. *перен.* Схожий на жмут остюків; колючий (у 1 знач.). *Чорні, як гайворон, уси починали вже рудіти. Борода стирчала чорна, остюкувата* (Панас Мирний).

ОСТЮЧО́К, чкá, *ч.* Зменш. до **остю́к.** *Коли заграє вітер, пшениці починають шелестіти. Труть колосок об колосок, перебирають остючки, як пальці струни* (В. Бабляк); *— Мав би ти гроші, відпустив би тобі скільки треба* [хліба]. *Бачиш, який свіженький, ніздрюватий, ні тобі закальця, ні остючка* (М. Стельмах); * У порівн. *Усміхаючись, кліпаючи довгими, як остючки, віями, гостя очікувально дивилася на мене* (О. Шугай).

ОСТЮ́ЧЧЯ, я, *с.* Збірн. до **остю́к.** *Найгірша, найбридкіша робота на молотарці — біля полови. Як не закутуйся.., все одно в носа, у вуха набивається пилюка, а за комір остюччя* (Ю. Мушкетик); *Занедбаний цвинтар, поруйновані могилки, за ними — шмат чорного, притрушеного остюччям поля, давно не ораного* (О. Ульяненко).

ОСТЯ́К *див.* **остяки́.**

ОСТЯКИ́, ів, *мн. (одн.* **остя́к,** á, *ч.;* **остя́чка,** и, *ж.).* Застаріла назва кількох народностей Сибіру — хантів, кетів і селькупів. *Великоруські старообрядні секти мають усну релігійну літературу таку саму, як остяки й сибірські народи, тільки переложену* [перекладену] *на московський язик* (І. Нечуй-Левицький); *Стомленому та без краю стурбованому Микиті цей чорний одинокий остяк здався за рідного брата* (Л. Яновська); *Сковані міцним сном спали остяки* (Н. Рибак).

ОСТЯ́ЦЬКИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **остяки́.** *Григорій Новицький, український військовий діяч доби Івана Мазепи, є автором однієї з перших етнографічних праць "Короткий опис про народ остяцький" (1715), що містить важливий етнографічний матеріал про хантів (остяків)* (з наук.-попул. літ.).

ОСТЯ́ЧКА *див.* **остяки́.**

ОСУВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **осува́ти** і **осува́тися** 1. *Опірна стіна — це інженерна конструкція, що встановлюється на різкому перепаді висот і служить бар'єром для осування ґрунту* (з навч. літ.); *1889 року до могили Т. Шевченка було збудувано дерев'яні східці, аби вберегти гору від осування* (з газ.).

ОСУВА́ТИ, áю, áєш, *недок.,* **ОСУ́НУТИ,** ну, неш, *док., кого, що.* Те саме, що **обсува́ти.** *Не пускаючись дерева, він спробував осунути пласт землі ногою* (Ю. Іздрик); * Образно. — *Всяка душевна боротьба, всякі наслідки різних думок, котрі себе посполу осувають, — це також акція* (О. Кобилянська).

ОСУВА́ТИСЯ, áюся, áєшся, *недок.,* **ОСУ́НУТИСЯ,** нуся, нешся, *док.* 1. Сповзаючи по поверхні чого-небудь, поволі опускатися вниз. *Молоток вислизає з Євгешчиних рук, хлопчина повільно осувається вниз і падає* (О. Донченко); *Дем'ян осувається грудьми вниз* (Ю. Смолич); *Під переднім правим колесом осунулась земля, автобус потягло боком униз* (М. Трублаїні); *Сірий на зігнутих ногах прикро осунувся вниз* (В. Шкляр); // Осипáтися, обвалюватися, руйнуючись (про земляні споруди, круті схили і т. ін.); обсуватися (у 1 знач.). *Широкий рів без піддержки сам собою засипався-осувався, вода висихала, і от тепер, де колись човни плавали, там лопушина розпустила свої широкі листи* (Панас Мирний); *З плюхкотом осувались береги, місток злегка дрижав* (Р. Андріяшик); // Ставати нижчим; осідати (у 2 знач.). *Темніють і осуваються гори, мрякою застеляється небо* (Г. Хоткевич); *Поганенький тинок між двома городами зовсім осунувся* (І. Нечуй-Левицький); *Тут, серед могил, що осунулися й заросли травою, .. вона сіла .. і здалеку поглядала на циганський табір* (Д. Ткач); // Обвисати, обтягуватися донизу (про одяг). *Смішно сіпаючи кошлатими бровами та підсмикуючи штани, які чомусь осувалися, — він наганяв смуток на гімназистів* (Б. Антоненко-Давидович); *Ватяні штани на Хомі осувалися: в кишенях було повно гранат .. — Не спадуть? — генерал оглянув бійця з голови до ніг* (О. Гончар); // *на кого — що.* Насуватися, звалюватися на кого-, що-небудь. *Марія відчула страшні вибухи, що гриміли там, на поверхні. Немов гори осувалися на неї з усіма будівлями й деревами* (В. Кучер); *Він .. вистрелив сам .. у Сесара і Кармен, та вже від якої кулі загинули вони — було байдуже, бо враз осунулися на земляну долівку* (Ю. Покальчук).

2. *перев. док., перен.* Ставати худим, виснаженим, занедбаним. *Старий Ковалевський дуже зажурений .. і ще гірше якось постарів і осунувся* (Леся Українка); *Старий осунувся враз і поменшав* (В. Підмогильний); *В саме серце вразила Теодосія Іванкова страта. За ці пів дня Теодосій осунувся, пожовтів* (А. Хижняк); // Втрачати пружність, обвиснути (про обличчя, плечі і т. ін.). *Його пещене обличчя осувалося, ніби шкіра стала важчою і поволі пускалася м'язів* (Р. Іваничук); *Колись широкі плечі тепер якось повисли й осунулись* (Д. Мордовець); *В очах Михайлини застиг переляк. Її обличчя за одну ніч осунулось, плечі згорбились* (Ю. Збанацький); *Очі його почервоніли, обличчя осунулось, неначе аж обвисло* (О. Ірванець).

3. *перен., рідко.* Зменшуватися в своєму вияві; ставати гіршим, спадати (у 3 знач.). *А тут — лихо! почала вже й краса* [Явдошина] *осуватись, спадати...* (Панас Мирний).

ОСЎГА, и, *ж.* 1. Масні або іржаві плями на воді, рідині. *Ріка ліниво, журно якось плющить рудою осугою аж до Дністра...* (Г. Косинка); *Заволокло курявою срібне плесо лиману, і вода в ньому потьмарилася, вкриваючись іржавою осугою* (В. Кучер); *На поверхні ставків поплила осуга та пір'я .. диких качок* (М. Рудь); * У порівн. *Земля потовчена.., руда... Зайшла осугою кривавою вода...* (І. Багряний); *В несходимих джунглях цього міста Все впаде осугою на дні — Горе, розпач.., вигуки гучні* (Л. Дмитерко).

2. Те саме, що **смагá** 2. *Тонкі, вкриті сизою осугою, губи ховалися під довгими шпакуватими вусами* (П. Панч); *Матрос ворушить спраглими губами, на яких запеклася жовта осуга* (В. Кучер); *— Де ж тебе поранено? Федот злизує язиком осугу з губів: — Під містечком Радеховим* [Радеховом] *у першому бою* (Григорій Тютюнник); *Болісно посміхається Микола, облизуючи побляклі, прихоплені осугою губи* (Є. Доломан); *Жадібно пила сама* [Марія], *відчуваючи, як розсмоктується суха осуга в горлі* (В. Яворівський).

3. *перен.* Неприємне відчуття, що залишається після чогонебудь. *Після пам'ятної розмови в хаті Очеретьків, коли в нього на душі залишалася неприємна осуга, він не наважувався на побачення з Тетяною* (С. Добровольський); *Альдобрандінова великодушність дуже сподобалась Тедальдовим братам і всім присутнім; у кого ще й була на думці якась осуга од тих поговорів, то тепер спливла без сліду* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОСУГУВÁТИЙ, а, е. З масними або іржавими плямами (про рідину). *Осугуватий став зустрічав нас осінніми перехлюпами* (із журн.).

ÓСУД, у, *ч.* 1. Вияв негативного, несхвального ставлення до кого-, чого-небудь. *На людський поговір, на осуд суспільства вона .. не вважала* (І. Нечуй-Левицький); *Про виступ Дрозда, який викликав гострий осуд у всіх попередніх промовців, Андрій не згадав ні словом...* (О. Гуреїв); *Ні, він не сказав їй ні слова осуду, хоча краще б сказав, аніж ховати його під маскою своєї директорської витримки та врівноваженості* (О. Гончар); *Магараджа вислухав Гіпатію серйозно, жодної тіні осуду чи іронії не з'явилося на його обличчі* (О. Бердник); *— Та дівка є донькою проклятого народу, — сказав отець Фернандо, — і ваша світлість може покарати її за власним розсудом, не наражаючись на осуд Святої Церкви* (В. Єшкілєв); // Міра покарання за що-небудь. *Горе ж вам, книжники та фарисеї, лицеміри, що вдовині хати поїдаєте і напоказ молитесь довго, через те осуд тяжчий ви приймете!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Майор Грабенко і старший лейтенант Корольов довго радились. Догана перед строєм, осуд командування і товаришів повинні вплинути на хлопця* (І. Багмут).

2. *перен., рідко.* Категорично висловлена думка про кого-, що-небудь; присуд (у 2 знач.). *Певно, не раз тобі доводилося, шановний читачу, вичитувати в критичних статтях та оцінках такі осуди, як: оце місце вийшло вельми поетичне.., або навпаки: в тих віршах нема й сліду поезії* (І. Франко); *Тож проривайся — крізь людську зловтіху, пересуди, і осуди, й суди* (В. Стус); *Чи впам'ятку, Онєгін, вам, Як ми в алеї сам на сам Зустрілися, і так покірно Ваш осуд вислухала я?* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

○ (1) **З óсудом,** *у знач. присл.* — з неприхованою недоброзичливістю; несхвально. *Баби біля криниці збилися, прикро кивали головами з німим осудом* (В. Кучер); *Облич він не бачив — бачив тільки очі, які дивилися на нього суворо, з осудом* (М. Руденко); *Ганна Петрівна глянула на Бору чи то з осудом, чи то зі співчуттям і вийшла, нічого не сказавши* (Г. Вдовиченко).

ОСЎДА, и, *ж.* 1. *рідко.* Те саме, що **óсуд** 2. *Єпископи обурено двигали посвячені чола .. : — І треба ж такої осуди на нас, велике небо!* (К. Гриневичева); *Під арку глянувши між скельні груди, Відразу я помітив одного, Що наче зневажав тягар осуди* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

2. *діал.* Поговір. *Смерть не так страшная, Як осуда людськая* (П. Чубинський); // Неслава. *— Осуда ти моя, нещастя ти моє — не дочка, — сказала мати* (А. Свидницький); *Світова осуда звалилася Остапові на голову* (К. Гордієнко).

ОСЎДЕЦЬ, дця, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **суддя́** 3. *— Багато тепер суддів і осудців розвелося* (М. Стельмах).

ОСУДЖÁТИ *див.* **осýджувати.**

ОСУДЖÁТИСЯ *див.* **осýджуватися.**

ОСЎДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осуди́ти.** *Я був багато хвалений і не раз осуджений за свої роботи* (О. Довженко); *Скажіть-бо: яка наруга, чия зрада штовхнула вас на осуджений тут вчинок?* (Д. Міщенко); *Ти вернешся туди, звідки прийшов, виконавши своє покликання на землі. Вернешся, осуджений світом* (Р. Іваничук); *Він .. до рук судові потрапив тільки раз, та й то так замотав, заплутав справу, що вийшов з суду не осуджений* (Б. Грінченко); *Другий злодій докоряє першому, кажучи: як же ти Бога не боїшся, осуджений і катований* (В. Барка); // **осýджено,** *безос. пред. Не судіть, щоб не суджено й вас; і не осуджуйте, щоб і вас не осуджено; прощайте, то простять і вам* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Сомка, Золотаренка і ще кількох суджено за зраду, осуджено і стято, без всякої вини* (М. Грушевський); // *у знач. ім.* **осýджений,** ного, *ч.;* **осýджена,** ної, *ж.* Людина, яку суд визнав у чомусь винною і засудив до якого-небудь покарання. *— Осудженого було підвезуть верхи під шибеницю, накинуть йому на шию сільце та й шмагонуть коня нагайкою* (О. Стороженко).

ОСЎДЖЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **осуди́ти.** *Осудження невинної людини — удар по закону* (В. Дрозд); *Проповідь була незрівнянна, від початку до кінця начинена уривками зі Святого Письма, у яких трактується про пекельні муки, тортури, катування, осудження, кари безжалісні* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. Те саме, що **óсуд** 1. *Чоловічок з гострою борідкою сидів у куточку похмурий і мовчазний, з тим же їдким виразом невдоволення і осудження на пісному обличчі* (С. Журахович); *Оксен батькове женихання розцінював хоч і не зовсім доброзичливо, проте і без особливого осудження* (Григорій Тютюнник); *Інший пожилець хотів подарувати мені ножа; я відмовився од подарунка, навіть не знаючи, що це провокація з можливим осудженням (збереження холодної зброї)!* (В. Стус).

ОСЎДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **осýдливий** 1. *Плем'я ніби стрімко набирало у легені повітря — чи то для схвального, чи для осуджувального гуку, та в жодного мисливця не вихопилося ні зойку, ні вигуку* (В. Фіялко); *В сатиричних поемах* [Т. Шевченка] *як один із художніх прийомів застосовується різке протиставлення лексики позитивної, пафосної, закличної .. і негативної, викривальної, осуджувальної* (В. Русанівський).

ОСУ́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осу́джувати.** *Всі дрібні поезії в прозі — це "каплі моєї крові". Повставали з хвилин, де я чула себе .. скривдженою, несправедливо осуджуваною* (О. Кобилянська); *Цей ганебний, принизливий рух* [удар палицею] *сприймався ним* [Сапігою] *як протиприродний, осуджуваний повсюдно, заперечуваний всім єством вільної людини* (О. Гончар); *Протягом цілого століття поет був замовчуваний і несправедливо осуджуваний* (з наук. літ.); // *у знач. ім.* **осу́джуваний,** ного, *ч.;* **осу́джувана,** ної, *ж.* Той (та), кого осуджують. *Осуджуючи варварство української громади, Куліш інколи пробує вивести Шевченка з гурту осуджуваних* (М. Зеров).

ОСУ́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осу́джувати.** *Обмови, осуджування неприсутніх батько не терпів* (І. Франко).

ОСУ́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОСУДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСУДИ́ТИ,** уджу́, у́диш, *док.* 1. *кого, що.* Виявляти негативне, несхвальне, недоброзичливе ставлення до кого-, чого-небудь, висловлювати невдоволення чиїмись вчинками, діями і т. ін.; засуджувати (у 2 знач.). *Ті, що осуджували Віктора, нічого у вічі йому не казали. А на криві погляди він волів не зважати* (С. Журахович); *Отець Вікентій знає всю непривабну зажерливість гутянського попа, осуджує його нововведення у парафії* (М. Стельмах); *В його прозорих очах пливли тіні, й важко було збагнути — схвалює він мандри юнака чи осуджує* (О. Бердник); *Няньо, яким би він не був, ніким не замінити його. З ним можна не погоджуватись чи осудити його, але відмовитись від нього не можна* (М. Томчаній).

2. *кого.* Погано відгукуватися про кого-небудь; неславити (у 1 знач.). — *Бідна ти, цвітко моя! В листі тім осуджала ти не лиш мене і її, але заразом і себе! А себе найгірше* (О. Кобилянська); *З ніг до голови осудили: сказано, й кістки живої не оставили* (Номис); — *Та нас же осудять, обговорять кругом! А в нас діти, та ще й дочки!* (І. Нечуй-Левицький).

3. *кого, заст.* Те саме, що **засу́джувати** 1. *І осудять неправедних Судом своїм правим, І вовіки стане слава, Преподобним слава* (Т. Шевченко); *І Тетеря .. не усумнивсь* [не завагався] *його, праведного, .. на смерть осудити й, осудивши, повелів йому серед обозу військового голову одтяти* (П. Куліш).

4. *кого на що, перен., заст.* Прирікати на що-небудь. [Н е о - ф і т - р а б:] *А мало нас погинуло даремне, кривавих жертв усім богам неправим, та гине й досі за того царя, що, кажеш ти, на рабство осудив нас?* (Леся Українка); — *Раз прийшлося так, що Бог осудив на знищення ціле місто за гріхи кількох людей* (Г. Хоткевич).

(1) Не осуді́ть (не осуди́), *заст.* — уживається як прохання бути поблажливим, вибачливим. [С е с т р а С е р а х в и - м а:] *Прощайте, каже* [Маруся]! *не осудіть мене, грішної!* (Панас Мирний); — *Не осуди, жінко, не осуди, любко! Пускаю твої вишивані соловейки на високі гори!* (О. Гончар); *У судний день не осуди, що я з дівочої долоні ковтнув джерельної води* (І. Калинець); — *Ви помітили, що я п'яний?* — *спитав Ленсаль.* — *Не вражайтеся й не осудіть* (Валерій Шевчук).

ОСУ́ДЖУВАТИСЯ, ується, *рідко* **ОСУДЖА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.* Пас. до **осу́джувати, осуджа́ти.** *В українській народній творчості є багато пісень про те, що кум залицяється до куми чи навпаки, в яких тимчасові взаємні послуги кумів не осуджуються* (В. Рубан); *Відомо, що згідно із законами шаріату вживання алкоголю переслідувалося й осуджувалося* (Є. Гуцало).

ОСУДИ́ТИ *див.* **осу́джувати.**

ОСУ́ДЛИВИЙ, а, е. 1. Який виражає осуд, несхвалення; недоброзичливий (про погляд, жест, слово і т. ін.). *Архаїзми, неологізми... Самі по собі ці слова не є ні осудливими, ні похвальними* (М. Рильський); *Почувши її холодні осудливі слова, Геннадій упаде перед нею на коліна, почне благати, щоб не кидала його* (М. Дашкієв); *Кушнір найбільше боявся осудливої мови начальства* (М. Стельмах); *Вже село лишилось далеко позаду, а Яць і досі не міг забути осудливих людських поглядів* (Ю. Збанацький); *Пані Анеля і знизила тон, впіймавши осудливий позирк пана Владислава* (Р. Іваничук); — *А там,* — *показала за вікно, і в голосі з'явилась осудлива інтонація,* — *сусіди свої машини залишають. Зробили з подвір'я стоянку!* (Г. Вдовиченко).

2. Схильний осуджувати, ганити, обмовляти кого-небудь. *Раз Радюк йшов попід одним домом і в одчинені вікна почув, як осудливі панії потріпували його ймення, судили й ганили його* (І. Нечуй-Левицький); *І не помічали ці осудливі критики, що й самі вони були далеко більшими фантастами, тільки з другого боку* (С. Єфремов); *Листи Катерини завжди очищали його душу від усякої скверни, яка обсідала її в колі осудливих і льстивих* [лестивих] *вельмож* (С. Добровольський).

3. *рідко.* Який заслуговує на осуд; несхвальний. *Та вдова належала до племені чужаків, тож смерть її не здалась йому надто осудливим учинком* (І. Білик).

ОСУ́ДЛИВО. Присл. до **осу́дливий** 1. *Насмішкуваті очі на нервовому .. обличчі дивилися гостро й осудливо* (С. Журахович); *Масивне обличчя Пантелеймона Гавриловича одразу ж посуворішало, він скрушно, осудливо похитав головою* (М. Руденко); *Молодша сестра .. осудливо, як істинно сільська людина, зиркала на голі коліна модниць* (В. Дрозд); *Дядько осудливо ставився до всіх, хто марнував своє життя на нездійсненні прожекти, на мрії і на почуття* (Любко Дереш).

ОСУ́ДНИЙ, а, е. 1. *рідко.* Те саме, що **осу́дливий** 1, 3. — *Мені боязно вимовити слово осудне — ти пройшов життя, милий!* (Ю. Яновський); — *Більше нічого він тут осудного не чинив, а тоді знявся й поїхав, і ніхто .. не питав його, куди він іде й чи швидко загостює знову* (І. Білик); *Виразно уздрів обличчя .. материне з отим осудним, наказовим поглядом, яким чудово вміла гасити мої дурні .. бажання* (Валерій Шевчук).

2. *юр.* Здатний усвідомлювати свої дії і нести за них відповідальність. *Судово-психіатрична експертиза дає відповідь, чи є нападник осудним і в якому стані він перебував на момент скоєння злочину* (з навч. літ.); *Кримінальний закон виходить із того, що лише осудна особа може вчинити злочин і тому може підлягати кримінальній відповідальності* (з мови документів); — *Я можу запевнити, що вчора він був цілком осудним. А сьогодні — як якась лялька, маріонетка, поки не сіпнеш за шнурочок, нічого не скаже* (В. Хрущак).

△ **Осу́дний стан** *див.* **стан^3.**

ОСУ́ДНИК, а, *ч.* Той, хто осуджує кого-, що-небудь. *Письменникові було оголошено бойкот, який став пострахом для всіх, кого манила співпраця з окупантом, але — диво: бойкот тривав десятки років, навіть тоді, коли деякі осудники самі пішли на згоду з санаційним режимом* (Р. Іваничук); *Серед дійових осіб "Кентерберійських оповідань" Д. Чосера є священник — істинний служитель Христа, смиренний, бездоганний у житті, поблажливий до слабких, суворий осудник дурних людей* (з навч. літ.); *Скажи мені, осуднику, для чого ти народився й прийшов у цей світ?* (з рел.-церк. літ.).

ОСУ́ДНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **осу́дник.** *Ясь вертався додому і все думав про те, як судили та гудили його жінку .. Як же вони дивляться і на мене, оці осудниці, коли в мене така жінка?* (І. Нечуй-Левицький).

ОСУ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., юр.* Абстр. ім. до **осу́дний** 2. *При вивченні проблем осудності застосовують дані судової психіатрії, психології, а при дослідженні вікових особливостей неповнолітніх, які вчинили злочин, — дані педагогіки* (з навч. літ.).

ОСУ́ДНО, *рідко.* Присл. до **осу́дний** 1. *Тимоха все помічав, осудно хитав головою* (А. Головко); *Боримисл осудно глянув на .. чужинця* (І. Білик); *Вона .. більше ніколи не піде молитися між люди, де тебе протикають очима, ніби Каїн Авеля вилами. Де осудно шепчуть твоє ім'я замість славити ім'я Господа* (М. Матіос).

ОСУДО́ВИСЬКО, а, *с., заст.* Ганьба, неслава. [М и к и т а:] *На ґанку сам сидить Потоцький, і на його очах волохи роблять осудовисько з жінками і дівками!* (І. Карпенко-Карий); *Бертольд .. бореться з самим собою, щоб не пуститись берега й не наробити .. бешкету й осудовиська* (Н. Королева); *Кілька разів чув, як шелестіла мовчазна сходка страшним словом: — Іуда... Іуда... Іуда... Такого і осудовиська, і постидовища він ще не знав* (М. Стельмах).

ОСУДО́ВИЩЕ, а, *с., заст.* Те саме, що **осудо́висько.** *Таке осудовище!* (Сл. Б. Грінченка); *Душа ж і так стоїть на перехресті усіх обманів, підступів і зрад. То ще й від тебе лжа і осудовище?* (Л. Костенко).

ОСУ́ДОК, дку, *ч., діал.* Осуда (у 2 знач.). *Діти знов напались на батька, щоб ішов до церкви, щоб не робив сім'ї осудку* (Б. Грінченко).

ОСУ́ЖКА, и, *ж.* 1. *рідко.* Зменш. до **осу́га** 1. *Іржавою осужкою взялися води Дніпра поблизу дачного кооперативу* (із журн.).

2. *діал.* Вершки, сметана. *Рідка осужка.*

ОСУ́НЕНИЙ, ОСУ́НУТИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **осу́нути.** *На паркеті, у місцях осунених меблів, можуть залишатися значні потертості та подряпини* (із журн.).

2. *у знач. прикм., перен.* Який осунувся (у 2 знач.). *У дверях стояв колишній полковник Іван Кулябка, осунутий, жовтий, похилий* (Р. Іваничук).

ОСУ́НУТИ *див.* **осува́ти.**

ОСУ́НУТИЙ *див.* **осу́нений.**

ОСУ́НУТИСЯ *див.* **осува́тися.**

ОСУРКУВА́ТИЙ, а, е, *діал.* Сором'язливий. [П р і с ь к а:] *Чи не призвичаїлась* [Марта] *іще в нас, чи вдалась вже така осуркувата* (С. Васильченко).

ОСУРКУВА́ТО, *діал.* Присл. до **осуркува́тий.** *— Нам, старче, ніколи точити ляси, — .. осуркувато оглядає* [Стьопочка] *торбешника* (М. Стельмах).

О́СУХ, а, *ч., діал.* Шматок, окраєць сухого хліба; сухар. *Заплакала стара баба: — Ані росинки в роті не мала, ані осуха зранку не їла!* (з казки).

ОСУЧА́СНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осуча́снити.** *Роман "Сад Гетсиманський" має казковий, хоч і осучаснений зачин: "Швидко біжать поїзди степами, швидко пливуть кораблі морями, ще швидше летять літаки попід небесами, та найшвидше летить материнське серце"* (В. Русанівський); *Лео .. розповів, що в них репетиція і що їхнє тріо готує програму уривків із найвідоміших класичних балетів в осучасненому виконанні* (Н. Сняданко); // **осуча́снено,** *безос. пред. Не лише модернізовано й осучаснено житловий фонд санаторію, а й поступово оновлюється та розширюється лікувальна база* (із журн.).

ОСУЧА́СНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осуча́снити.** *Поет* [П. Тичина] *приймає нову добу, нові зміни .. Але схвалення цього світу іще нема. Хіба що в четвертому псалмі, найбільш зручному для осучаснення Тичини 1920 року* (В. Стус); *Унікальним зразком осучаснення стилю українського бароко є будівництво собору Архієпископа Олександра у Харкові* (з навч. літ.).

ОСУЧА́СНИТИ *див.* **осуча́снювати.**

ОСУЧА́СНИТИСЯ *див.* **осуча́снюватися.**

ОСУЧА́СНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осуча́снювати.** *Наразі уряд розглядає різні варіанти осучаснювання пенсії* (із журн.); *Час зумовлює осучаснювання культури, й ретроспектива не завжди адекватна перспективі та національним інтересам* (з газ.).

ОСУЧА́СНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОСУЧА́СНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Наближати до сучасності; робити відповідним духові часу, співзвучним сучасності. *Павло Тичина глибоко успадкоємив* [успадкував] *твір давньої руської літератури, знамените "Слово про Ігорів похід". Але як же він по-своєму інтерпретує його в своєму "Плачі Ярославни"..! Як осучаснює він цю безсмертну тему!* (М. Рильський); *Лише телевізор, кольоровий, з найдорожчих, осучаснював квартиру* (В. Дрозд); *Щоб зрозуміти особливість Шекспіра, його не треба штучно осучаснювати* (з публіц. літ.); *Що це, як не казочка для дошкільнят? Але тут на допомогу нам прийшли словесники-штукарі, котрі так осучаснили її, що вона стала цікавою не тільки школярам, а й дорослим* (Б. Антоненко-Давидович); *— Раджу звернутися до німців. Запропонуй їм, хай вони свою "Пісню про Нібелунгів" осучаснять на "Шансонетку про Нібелунгів"* (В. Чемерис).

ОСУЧА́СНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОСУЧА́СНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Наближатися до сучасності; ставати відповідним духові часу, співзвучним сучасності. *Упродовж століть кобзарство зазнавало змін, удосконалювалося, осучаснювалося, породжувало нові жанри* (з навч. літ.); *Ми осучаснюємося, у бібліотеці робимо ремонт, перетворюємо її на культурний центр села* (з газ.); *Будинок дуже змінився. З двоповерхового він перетворився на триповерховий, розрісся вшир, осучаснився дахом з червоної металочерепиці та зовнішнім оздобленням* (С. Талан).

2. *тільки недок.* Пас. до **осуча́снювати.** *Навчальний матеріал постійно оновлюється, доповнюється й осучаснюється* (із журн.); *Протягом століть Острозький замок неодноразово перебудовувався й осучаснювався* (з газ.).

ОСУ́ШЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осуши́ти.** *Софії ніби вдалося розгадати таємницю того, чому п'ять-шість років тому осушені землі стали пилом* (Б. Харчук); *Тепер, відколи тут зробили музей, через осушений рівчак довелося збудувати місточок* (А. Кокотюха); *Основним напрямком збереження торфо-болотного фонду, осушеного для сільськогосподарських потреб, є використання цих земель під луки та пасовища* (з наук. літ.); // **осу́шено,** *безос. пред. Став спущено зовсім і осушено* (І. Франко); *Коли число десять було належним чином пошановано, а келихи осушено, постановив я вдатися до музики* (Ю. Андрухович).

ОСУ́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **осу́шений.** *Надмірна осушеність структури ценозів поверхні водозбору річкових басейнів та неефективне очищення стічних вод, утрата самоочисної здатності природних комплексів погіршують якість поверхневих вод* (з наук. літ.).

ОСУ́ШЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осуши́ти.** *Для осушення треба було робітників, а на робітників прийшлось ждати до осені* (І. Франко); *Шкідливість нерозсудливої праці особливо видно на осушенні Аральського моря* (М. Руденко); *Витягнути звідти* [з мулу] *когось чи щось можна лише шляхом повного і цілковитого осушення затону* (А. Кокотюха); *Се ж Я!.. Хіба ви не пізнали мене? Се той, хто несе вам любов, зцілення від ваших страждань, спокій ваших сердець, осушення сліз — а ви перелякалися, не пізнавши...* (Г. Хоткевич).

ОСУШИ́ТИ *див.* **осу́шувати.**

ОСУШИ́ТИСЯ *див.* **осу́шуватися.**

ОСУ́ШКА, и, *ж., розм.* Те саме, що **су́шка** 2. *Ніяка сила не може втримати дітей, вони по черзі прошмигують повз лаву, на ходу одламують хрумкі ще гарячі осушки* (Ю. Мушкетик).

ОСУШНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **осу́шувальний.** *Дренаж та інші осушні і меліоративні роботи на річках сприяють зменшенню чисельності комарів, ґедзів і мокреців* (з навч. літ.); *Осушення боліт і заболочених угідь, створення великих осушних систем призводять до погіршення навколишнього природного середовища в Поліссі* (з наук. літ.); *Римський правитель Луцій Тарквіній Пріск (616–579 pp. до н. е.) заклав систему осушних каналів між Палатином та Капітолієм, де пізніше й виник вже осушений Форум* (з наук.-попул. літ.).

ОСУ́ШНИК, а, *ч., техн., хім.* Те саме, що **осу́шувач.** *Осушник застосовують для осушування повітря, яке надходить до трансформатора або реактора* (з навч. літ.); *Осушник, насичений хлористим кобальтом, для повторного використання потрібно відновлювати прогріванням за температури 115–120 °С упродовж 15–20 годин до набуття ним блакитного кольору* (з наук.-техн. літ.).

ОСУ́ШОК, шка, *ч., діал.* Зменш. до **о́сух.** *Тато сидить похмурий, на руку схилився, мама гризе осушок хліба, сердито блимає на тата очима* (С. Васильченко); *Хлопець одколупав од перепічки осушок, почалапав босими ногами до судника, щоб натерти осушок часником* (Ю. Мушкетик).

ОСУ́ШУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до осушування. *Малі розміри болотних угідь та їхня значна деградація є наслідком осушувальних робіт* (з навч. літ.); *За роки осушувальної меліорації площа осушених угідь зросла більше ніж удвічі* (з газ.); // Признач. для осушування. — *Така сила, така енергія напливе — здається, сам оцими руками осушувальні рівчаки викопував би...* (І. Волошин); *В долині Віктор представляв киянці своїх земляків — поле еспарцету, оази кануперу, заполоч лугових квітів, кущі над каламуттю осушувальних канав* (Олекса Ізарський).

△ **Осу́шувальна систе́ма** *див.* **систе́ма.**

ОСУ́ШУВАЛЬНИК, а, *ч.* Рів, канал для відведення ґрунтових і поверхневих вод. *Стінки і дно осушувальника укріпили плитами з пористого бетону* (із журн.).

ОСУ́ШУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осу́шувати.** *Загальна площа осушуваних земель в Україні сягає 3,3 млн га, основні з них знаходяться в зоні Українського Полісся та в західних областях* (з наук. літ.); // **осу́шувано,** *безос. пред. Осушувано ґрунт, з багна пороблено озера та ставки, плацдарм позаливано цементом...* (Остап Вишня).

ОСУ́ШУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осу́шувати** 1. *В'язнів сорок сьомого блоку .. щодня ганяли за п'ять кілометрів від Біркенау на осушування боліт* (А. Хижняк); — *Висушування болота — гарна штука, та задумаймося, що буде після такого осушування?* (О. Бердник); *До останнього часу добування торфу та осушування перезволожених ділянок складали основу господарського освоєння боліт* (з наук. літ.).

ОСУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОСУШИ́ТИ,** ушу́, у́шиш, *док.* 1. *що.* Відводячи надмірну, зайву вологу, робити заболочений ґрунт придатним для господарського використання. *Меліоративні роботи на схід від містечка осушували болота, а вслід за ними поставали нові, залізобетонні будиночки* (Ірина Вільде); *Рубаючи гірські ліси, ми лишаємо невигойні пустелі. Осушуючи болота, знищуємо джерела рік* (О. Бердник); *Трохим почав осушувати річкову заплаву, яку хотів перетворити на родюче поле* (В. Лис); *Дніпрові плавні осушать і віддадуть городньому трестові, по схилах балок, на пісках, ростиме чудесний виноград* (Ю. Яновський); // Робити сухим, відводячи воду (про водойму). — *Ваша річка у наш план не входить, але ви можете її осушувати своїми силами* (М. Чабанівський); *Осушувати Тихий Затон зараз ніхто не дасть .. Чіпати затон означає порушити структуру самої Десни* (А. Кокотюха); — *Осушимо став, збільшимо площу землі, посадимо капусту, — вирішив В'юн* (Ю. Мокрієв).

2. *що, розм.* Повністю, до дна випивати вміст чого-небудь. — *Нехай би так часто .. не осушувала кубків.., чарок і всякої другої горлу угодної посуди* (Б. Лепкий); *Фількін справді якраз задер голову назад і осушував кухоль до дна* (В. Малик); *Обмінявшись кров'ю, дружинники виповнили клятвені келихи янтарним вином і мовчки осушили їх* (Д. Міщенко); *Купець осушив ковша, крекнув, витер вуса, пожбурив медоварові великого шкіряного гамана* (П. Загребельний); *Ернан одним духом осушив свій келих* (О. Авраменко, В. Авраменко).

3. *кого, що, рідко.* Робити кого-, що-небудь сухим по поверхні; обсушувати. *Сонце і швидкий рух осушували його* [Григорія] (І. Багряний); *Вітер .. осушував піт на обличчі* (Валерій Шевчук); *Зійде сонце; Осушить* [могили], *пригріє* (Т. Шевченко).

◇ **Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти** *і т. ін.)* **[гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи** *(рідше* **о́чі)** *див.* **обсу́шувати.**

ОСУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОСУШИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́шишся, *док.* 1. Ставати осушеним, звільнятися від зайвої рідини. *Зі зниженням рівня моря велика частина шельфу осушується й починається розмивання нагромаджених раніше осадів, транспортування їх до підніжжя континентального схилу* (з наук. літ.); *У зв'язку з посушливою погодою ґрунтові води понизилися на глибину до двох з половиною метрів, тому торф'яні поклади осушилися* (із журн.); // На деякий час звільнятися від води (про водойми). *Смуги низовинних узбереж моря затоплюються під час припливів й осушуються під час відпливів* (з газ.).

2. *рідко.* Те саме, що **обсу́шуватися.** *Турн осушивсь після купання* (І. Котляревський); *І хмари несли янголів білих, і крила птахів осушилися* (І. Калинець).

3. *тільки недок.* Пас. до **осу́шувати** 1, 2. *Хто зараз .. може запевнити, що через якесь століття, півстоліття, а може, й раніш, не осушуватимуться озера та непрохідні болота, що людина не мінятиме русла річок* (М. Сиротюк); *Наповнюються і відразу осушуються фужери* (В. Єшкілєв).

ОСЎШУВАЧ, а, *ч.* 1. *техн.* Пристрій для осушування чого-небудь. *Адсорбційний роторний осушувач повітря видаляє вологу з потоку повітря, що проходить через нього* (з наук.-техн. літ.).

2. *хім.* Речовина, здатна поглинати або хімічно зв'язувати воду середовища. *Твердий натрій гідроксид використовують у лабораторіях як осушувач* (з навч. літ.).

ОСЦИЛІВНИ́Й, а́, е́, *спец.* Те саме, що **коливни́й.** *Резонанс відбувається, коли власна частота коливань осцилівної системи збігається з частотою зовнішньої сили* (з навч. літ.).

ОСЦИЛОГРА́МА, и, *ж., спец.* Крива якого-небудь електричного процесу, записана осцилографом. *Осцилограми різних фізіологічних процесів та біофізичних явищ використовують у діагностиці* (з наук.-попул. літ.); * Образно. *Де політика, там осцилограма поезії слабне* (В. Неборак).

ОСЦИЛО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для записів і спостереження змін у часі будь-яких фізичних величин після перетворення їх на зміни електричної напруги. *За способом оброблення вхідного сигналу осцилографи поділяють на аналогові та цифрові* (з наук.-попул. літ.); *Для спостереження і реєстрації повільних процесів, що відповідають частотам не більше декількох кілогерц, застосовують шлейфові осцилографи* (з навч. літ.); *На екрані осцилографа видно, як вихиляється, витанцьовує, шалено гасає яскраво-зелена химерна лінія* (М. Дашкієв); *Він увімкнув апарат .. На екрані осцилографа простягся тонкий промінець і почав креслити якусь складну криву* (І. Росоховатський).

ОСЦИЛОГРАФІ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до осцилографії і осцилографа. *Осцилографічний метод автоматичного тонометра ґрунтується на електронному обробленні вібрації звукової хвилі, створеної у манжеті скороченнями серця* (з наук.-попул. літ.).

ОСЦИЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Метод дослідження змін у часі будь-яких фізичних величин за допомогою електровимірювальних приладів. *Осцилографію застосовують для вивчення діяльності серця, мозку, м'язів, реєстрації коливань стінок артерій тощо* (з наук.-попул. літ.).

ОСЦИЛОГРАФУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **осцилографува́ти.** *Експериментальна фонетика застосовує інструментальні методи дослідження — палатографування, рентгенографування, осцилографування, спектрографування, інтонографування тощо* (з наук. літ.).

ОСЦИЛОГРАФУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., що, спец.* Реєструвати зміни в часі будь-яких фізичних величин після перетворення їх на зміни електричної напруги. *Електронна вимірювальна апаратура дозволяє осцилографувати процеси подання палива в системі високого тиску* (з навч. літ.).

ОСЦИЛО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання параметрів осциляцій. *Осцилометр використовують для візуального спостереження і вимірювання пульсових коливань артеріальної стінки* (з наук.-попул. літ.).

ОСЦИЛОМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до осцилометра та осцилометрії. *Осцилометричний монітор тиску крові складається з манжети, внутрішнього датчика тиску та монітора* (з наук. літ.).

ОСЦИЛОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., спец.* Метод вимірювання осциляцій за допомогою осцилометра. *Для визначення системного артеріального тиску все частіше застосовують метод осцилометрії* (з наук. літ.).

ОСЦИЛОПСІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Ілюзорне відчуття руху навколишнього середовища або нерухомого об'єкта. *Осцилопсія може виникати при різних патологіях центральної нервової системи* (з наук. літ.); *Запаморочення часто супроводжується порушенням рівноваги, ністагмом, нудотою, блювотою, осцилопсією* (з навч. літ.).

ОСЦИЛОСКО́П, а, *ч.* Прилад для спостереження над процесами в електричних ланцюгах; спрощений осцилограф. *Карл Фердинанд Браун у 1897 році запропонував використати електронно-променеву трубку в осцилоскопах, що поклало початок розвитку телевізійних технологій* (з наук.-попул. літ.); *Ультразвукові сигнали вловлюються, трансформуються і передаються на відтворювальний пристрій — осцилоскоп, з якого потім і сприймаються* (з навч. літ.); *Вістря осцилоскопа невпинно виводить електричну криву роботи серця* (Л. Дмитерко).

ОСЦИЛОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до осцилоскопії і осцилоскопа. *Метод осцилоскопічного діагностування генератора полягає в ідентифікації несправності за допомогою осцилограм, отриманих для різних кутових положень ротора* (з наук. літ.); *Осцилоскопічний пристрій дає змогу діагностувати частоту обертання колінчастого вала* (з навч. літ.).

ОСЦИЛОСКОПІ́Я, ї, *ж., спец.* Метод вивчення біоелектричних процесів (механічних, електричних і т. ін.) за допомогою осцилоскопа. *Осцилоскопію як метод застосовують у космічній медицині* (з наук.-попул. літ.); *Коливні процеси, наприклад біоелектричну активність м'язів, досліджують за допомогою осцилоскопії* (з навч. літ.).

ОСЦИЛЮВА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Те саме, що **осцилівни́й.** *У деяких лазерів ступінь когерентності залежно від відстані має осцилювальний характер: спочатку вона падає від одиниці до нуля, а потім знову відновлюється на довжині, що дорівнює двом, чотирьом і т. ін. довжинам резонатора* (з наук.-попул. літ.).

ОСЦИЛЮВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **осцилюва́ти.** *Зубчасте колесо більшості сучасних машин та механізмів піддають силовому навантаженню в процесі обкочування з елементом, якому додатково надають вібраційного осцилювання в радіальному напрямку* (з наук.-техн. літ.).

ОСЦИЛЮВА́ТИ, ю́є, *недок., спец.* Те саме, що **колива́тися** 1. *Кожне нормальне коливання характеризується певним значенням частоти, з яким осцилюють усі елементи системи, і формою — нормованим розподілом амплітуд і фаз за елементами системи* (з наук. літ.); *Якщо трикутник Серпінського несильно зігнути, він буде осцилювати навколо своєї точки рівноваги* (з наук.-попул. літ.).

ОСЦИЛЮ́ЮЧИЙ, а, е, *спец., рідко.* Те саме, що **осцилівни́й.** *Конденсатор і первинна обмотка в інтервалі часу розриву утворюють коливальний контур, тому в первинній обмотці протікає осцилюючий згасаючий синусоїдальний струм, унаслідок чого на вторинній обмотці наводиться синусоїдальна напруга* (з наук. літ.).

ОСЦИЛЯ́ТОР, а, *ч., спец.* Технічна система тіл, здатна здійснювати коливання (механічні, електромагнітні і т. ін.). *Макс Планк висунув припущення про те, що енергія осцилятора набуває дискретних значень, пропорційних частоті коливань* (з навч. літ.).

ОСЦИЛЯТО́РІЯ, ї, *ж.* Рід синьо-зелених водоростей, що ростуть у різноманітних умовах (у водоймах, на ґрунтах і т. ін.). *Численні види осциляторії утворюють синьо-зелені плівки, що покривають вологу землю після дощу, підводні предмети й рослини, затягують мулисте дно і поверхню води* (з наук.-попул. літ.); *Осциляторія розвивається у водоймах і спричиняє характерне синє цвітіння води* (з навч. літ.).

ОСЦИЛЯ́ТОРНИЙ, а, е, *спец.* Прикм. до **осциля́тор.** *Лікувальний ефект УВЧ-терапії ґрунтується на змінному електричному полі, яке спричиняє в тканинах осциляторний та тепловий ефекти* (з наук. літ.).

ОСЦИЛЯТО́РНИЙ, а, е. Прикм. до **осциляторíя.** *Осциляторні синьо-зелені плівки трапляються у формі товстих коржів на поверхні стоячих водойм із дуже забрудненою водою* (з навч. літ.).

ОСЦИЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е, *спец.* Стос. до осциляції. *Резонансне тунелювання має осциляційний характер* (з наук. літ.); *Перехідний процес повернення гомеостатичної системи до рівноважного стану характеризується осциляційними ознаками* (з навч. літ.).

ОСЦИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **колива́ння** 1. *У більшості фізичних систем осциляції виникають при виведенні системи з положення рівноваги* (з наук. літ.).

ОСЬ, *част.* 1. *вказ.* Уживається для вказування на кого-, що-небудь на близькій відстані (часто супроводжується жестом). *За вікном чутно голос Милевського: "Дозвольте спитати, чи тут живе т-Ile Гощинська?" Жіночий голос відповідає: — Тут, ось її двері* (Леся Українка); *А я у гай ходила по квітку ось яку* (П. Тичина); *Але повернімось до гармати. Ось вона. Розміри її, справді, скромні* (О. Довженко); *Самота — жахлива річ, коли не знаєш, куди ведуть ось ці двері* (І. Багряний); *— Ось цей хлопець, — показав* [учитель] *на Романа, — іде до вас шукати роботи* (М. Стельмах); *— Щонайретельніше вимий ось цю колбу і ось ці пробірки* (О. Тесленко); // Уживається для вказування на предмет, який кому-небудь передають або пропонують. *— Я вам оддячу, я вам одроблю... Візьміть все, що маю... все... та не кидайте нас... ось нате...* (М. Коцюбинський); [М о л о д и й к о м о н н и к *(кличе кивком руки хлопця з кухлем):*] *Ось вино з водою, пані* (Леся Українка); [Б а б а:] *Прошу ж, прошу, козаченьки, сюди. Ось хліб і сіль, горілка, мед, тараня. А ось чарки* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Обшукали ж його? — Обшукали, знайшли ось, — Филька витяг із кишені й подав якісь папери* (А. Головко); *— Мені б трохи хліба. Ось, візьми гроші, всі, що зосталися, піди, де-небудь купи: хоч трохи* (В. Барка).

2. *вказ.* Уживається в описах, розповідях при вказуванні на який-небудь факт, подію, явище і т. ін., на послідовність їх перебігу в часі тощо (часто з повторенням). *Ось звіщає Господь аж до краю землі: Розкажіте сіонській дочці: Ось приходить Спасіння твоє, ось із Ним нагорода Його, і заплата Його перед Ним!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Ось приходить і другий підпасич — Грицько, Чупрунів син, хлопчик однакових з Чіпкою літ* (Панас Мирний); *Ось читають, як він забив Олександру, яка завширшки була рана на голові, що казав Гнат на слідстві...* (М. Коцюбинський); *Ось вривається Володимир у хмари, ось виринає, знову і знов пірнає і валиться в повітряну яму* (О. Довженко); // Уживається при виділенні як типового окремого предмета, факту, події або особи. *Читаючи їх* [вірші І. Франка], *не знаєш, кому оддати перевагу: чи поетові боротьби, чи поетові-ліпикові .. Ось один з тих віршів* (М. Коцюбинський); *— Іноді, коли це дуже потрібно, ми уміємо й гуртом працювати .. Ось, скажімо, — хату доводиться ставити. Робимо це, звичайно, — "толокою"* (А. Головко); *А Гаркавенко, цей ось у дитбудинку виріс, його мати аж у Караганді* (О. Гончар); *— Про які це книжки ви згадуєте? — А ось одна з них! — сказав архідиякон* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); // Уживається перед логічно наголошуваними словами для підсилення, виділення їх. *— Я не славословлю тебе, моя стара хата .. Ніхто не дорікне мені, що я вихваляв тебе чи ось плачу за тобою тяжко .. Я прощаюся з тобою* (О. Довженко); *— Ось ти кажеш, Мартинов, зненависть... А по-моєму, не лише зненависть, а й любов рухає армії вперед .. Насамперед любов!* (О. Гончар); *— Ось ви говорите .. про чоловічі якості. А чи не найбільшою чеснотою справжнього чоловіка є все-таки співпереживання* (С. Жадан).

3. *підсил.* У сполуч. із займ. та займенниковими присл. уживається для підсилення, уточнення їх змісту або зосередження уваги на дальшому повідомленні. *А тепер осталось Ось що робить. Ти на літі, І Ярина зріє. Треба буде людей шукать Та що-небудь діять* (Т. Шевченко); *— Це зрада! — трохи не крикнув Чорнота. — Ось хто зрадив мене, й своє військо, і козацьку славу!* (А. Кащенко); *Дуже мені прикро, що я не можу .. описати Вам більш докладно свій політичний процес. А то ось чому: я .. не можу вважати себе особою недотикальною* [недоторканною] (М. Коцюбинський); *— Куди ж вони свої ґудзики поділи? — .. Викинули за борт. Проковтнули. Посіяли на салату. Ось куди ґудзики поділи!* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса); // Уживається в емоційно забарвлених реченнях для підсилення якісної або кількісної характеристики кого-, чого-небудь. *— Хай Бондарівна відступиться з своєю плахтою, а то, дивись, розпустить гриви і походжає по селу, — ось мов я яка!* (Панас Мирний); [О д и н і з с е л я н:] *Я ж казав, що ця людина мені ніби по знаку!.. Аж це ось хто!* (М. Кропивницький); *Ясногорська, захоплена його мужнім вчинком.., усміхаючись, зазирає .. в очі: "Так ось який ти, Маковею!.. Ти, виходить, герой!"* (О. Гончар); *Так ось який сюрприз приготував для нього Професор!* (М. Руденко).

4. *вказ.* Уживається для уточнення, конкретизації різних обставин дії. *І ти для того товчешся по ранках, не спиш.., щоб зазирнути в ті очі, що, може, ще бачать образ святого, до якого ось тільки молились...* (М. Коцюбинський); *Біля зарослого кущами верболозу узбережжя помітили багато слідів і вистріляні патрони. — Ось тут бандити стріляли в сердегу, — зітхнув Свирид Яковлевич* (М. Стельмах); *І Хорли, і перший .. штурм Перекопу, і кримський рейд — все то була тільки пристрілка перед незрівнянно тяжчими боями, які ось тепер почались* (О. Гончар); *Здавалося: ось зараз він злетить, зникне у чарівному світі власної вигадки* (К. Гриб); *Тоді я не послухав його. І ось тепер... так, тепер, мені здається, я готовий стати на герць* (Ю. Винничук); // Уживається при вказуванні на раптовість, несподіваність якої-небудь дії. *Оце одного разу дуже він далеко зайшов у своїй такій журбоньці, коли ж ось шурхнуло — наче птиця пурхнула* (Марко Вовчок); // Уживається в знач. с к о р о, н е з а б а р о м. *Вичунявши, вона все дожидала господині, що ось же над'їде і візьме її з собою* (Панас Мирний); *Хороше! А що плутає ноги втома та чавкає в драних чоботях — дарма: ось і відпочине, і онучі просушить* (А. Головко); *Нова віра — мов золота сіть, мов медвяна ріка з кисільними берегами, — ось ляже на землю, і все зацвіте, заспіває, і люди житимуть, як птиці небесні* (П. Загребельний); // Уживається в знач. т у т, у ц ь о м у м і с ц і. *— Я ось, дядьку... осьдечки! — заливаючись сміхом, обізвавсь Карпо* (Панас Мирний); *— Ось я! — і перед Остапом зачорніла велика, як на доброго мужика, постать* (М. Коцюбинський); *Так ось вона, Січ! Ось воно, те гніздо, звідкіля вилітають усі ті горді, як орли, і дужі, як леви! Ось звідки розливається козацька воля по всій Україні!* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

5. *вказ.* Уживається для уточнення якого-небудь факту, при висловленні підсумку до сказаного. *В усім тілі розгніздилася якась всемогутня втома. Ось коли почув* [Маруcяк], *що зробив, властне кажучи, те, чого не в силі був би витримати ніхто, окрім гуцула* (Г. Хоткевич); — *Людина мусить спізнати в собі етнічні основи і потім свідомо шукати собі відповідної пари. Ось де має коріння Сократове й Сковородине* (М. Івченко); *Гуде, палає за горою... Так не було іще ніде. Ось так же син мій десь до бою в вечірнім промені іде* (В. Сосюра); — *Ось у який час подали ми, товариші, руку на братство, на товариство* (О. Довженко); *Ось так враз, в один вечір вона мовби стала повнолітня* (О. Гончар); // Уживається для вказування на який-небудь наслідок. *Він стільки раз обривав Параску, і вона кожен раз хоч з трудом, а змовчувала. Все те таїлось на душі, гнітило... Ось воно і прорвалося* (Панас Мирний); — *Я був у Георгія, він сказав, що ти захворіла, ось я й прийшов* (В. Лис); *Турки в 1912 році програли війну з Сербією, Болгарією і Грецією. Вони хотіли, щоб Австрія їм допомогла, а цього не сталося, ось вони й застрелили Фердинанда* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

6. *вказ.* Уживається для повідомлення про що-небудь сподіване, довгоочікуване у знач. н а р е ш т і. *Ось ми й виїхали на толоку* (І. Франко); *Ось вони й виросли — перше покоління нашої Незалежності* (Л. Костенко); *Ось я й прийшов до Тебе .. Ось я й знайшов Тебе у Твоєму Вічному місті* (М. Дочинець).

7. *підсил.* Уживається з дієсловами наказового способу для висловлення спонукання, заохочення, пом'якшення наказу, щоб привернути увагу співрозмовника і т. ін. *Ось слухай же, що то роблять Заздрощі на світі І ненатля голодная* (Т. Шевченко); *Ануте, діти, ось сідайте! Я загадку за хвіст піймав* (Л. Глібов); — *Ось гляньте, які молодці! На Січ їх скоро пошлю! — радів підпилий Бульба, показуючи Товкачеві та іншій старшині Остапа і Андрія* (О. Довженко); — *Тепер ось глянь на мою долоню: у нас є однакові лінії, а це означає, що ми подружимось* (Н. Околітенко); // Уживається для висловлення перестороги, попередження, погрози і т. ін. — *А ви що? Мужики!.. Да ми вас, вражих дітей, батогами! Ось нехай лиш рушать раду — ми вас повернемо в земляну роботу!* (П. Куліш); *Аби поворушились* [діти], *аби словечко між собою зговорили, зараз пани й гримнуть: — Що там за гомін! Ось я навчу вас тихо сидіти!* (Марко Вовчок); — *Он бозя золотою різкою свариться, каже: ну-ну! ось я тобі дам хліба!* (С. Васильченко); — *Тебе добудишся! Менше б по вулиці тинявся. Ось ми пропишемо Федотові, як ти тут розпарубкувався та розволочився* (Григорій Тютюнник); // Уживається для висловлення якої-небудь обіцянки, при передбаченні чогось і т. ін. *Коли було побачить* [Тихон], *що чоловік без посудини їде в шинок.., то Тихон і скаже .. — Ось побачите, що отсе сам ходить, а далі і усю худобу переносить* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Шкода журитись, молодичко! Журбою поля не перейдеш! Ось я тобі службу нараджу* (Марко Вовчок); — *Про волю ще заговорили! Ось покажу я вам, хоча б Ви що хотіли, те й робили, Що я тут пан!* (І. Франко); — *Цить, цить, не плач, ось я дам грушку, цить!* (Леся Українка).

○ **(1) Аж ось (от),** *у знач. виг.:* а) коли раптом; несподівано. *Сіли за вечерю, аж ось ізнов іде Кирило Тур* (П. Куліш); *Кілька день збирався одписати Вам, та все ставало щось на перешкоді .. Аж ось сам занедужав і через те маю вільніший час* (М. Коцюбинський); *Аж от до нього долинули якісь довгі незрозумілі звуки* (М. Йогансен); б) нарешті. *Аж ось і церква показалася, чорніє у сірому мороці ночі; кругом неї тихо-сумно* (Панас Мирний); *Йшли так з пів години. Аж ось скінчились очеретяні тини, лишилась ззаду остання хата над глинищем* (М. Коцюбинський); *Аж от поїзд рушає далі* (О. Довженко); *Де ж отой ентомолог з своїми термітами? Аж ось і він* (М. Дашкієв); *Аж от, нарешті, я додзвонився, і слухавку підняла жінка* (Ю. Винничук); **(2) А ось (от),** *у знач. част.:* а) уживається для вказування на кого-, що-небудь на близькій відстані. *А ось ще осталось Пів бубличка* (Т. Шевченко); *Цікаві світлини .. Ось дружки весільні. Молодиці — групами і по одній. А ось — ціла родина. Величезна родина!* (І. Багряний); б) уживається для зосередження уваги на дальшому повідомленні або для його підсилення. — *Що ж ви мені, ваше благородіє, скажете? — А ось що я тобі скажу, — казав, плямкаючи суддя* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *А от подивимось, чим те все скінчиться* (І. Багряний); — *Ви питаєте про гроші, а ось мене куди дужче бентежать папери* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); в) уживається при переході до іншої думки. — *Я — недисциплінований, ось у чому річ. А от як же стати дисциплінованим, га?* (В. Владко); — *Я запорізький звичай і степовий Закон незгірш за тебе відаю, а от ти щось не по-січовому поводишся* (І. Білик); **(3) А ось (от) і,** *у знач. част.:* а) уживається для різкого протиставлення відповіді. — *Таких людей, яких відобразив у своєму оповіданні Сашко Півень без волосся, без зубів і з негодящими ногами, якими не можна ходити на планеті Земля, немає! — А ось і є! А ось і є! — вигукнув юний автор* (В. Чемерис); — *А я що — не чищу* [зуби]? *Мелеш дурниці! — А от і не чистиш!* (О. Логвиненко, пер. з тв. Дж. Селінджера); б) уживається для вказування на появу кого-небудь, настання чого-небудь очікуваного. *А от і всі на горі та дивляться на супротивні далекі гори* (Олена Пчілка); *Мусиш вчепитися щосили ногами за землю, пальчиками, п'ятами — і втриматись... Доти, доки прийде підмога. А ось і вона, рідна!* (Г. Тарасюк); **(4) І ось (от),** *у знач. част.:* а) уживається при вказівці на підсумок до сказаного. — *Я прожила веселий вік молодий з ним тихо та любо, і ось довелось на старості літях* [літ] *осиротіти!* (Марко Вовчок); *Як об йому* [про нього] *замолоду піклувались... і от все те марно пішло* (Панас Мирний); б) уживається для повідомлення про що-небудь довгоочікуване; нарешті. *І ось з'являється людина, з'являється талант — жива душа народна, — і як міст через безодню перекидає веселку поезії і єднає обидва береги* (М. Коцюбинський); *І от ми зустрілись... "Оксано!", "Андрію!"* (В. Сосюра); — *Ну, давай навкулачки, — сказав Тарас .. І от батько з сином замість привіту після довгої розлуки почали молотити один одного* (О. Довженко); *Звичаї і обряди стародавніх скіфів нам майже невідомі. Про них немає ні записів, ні свідчень. І ось приходить молодий запальний шукач* (В. Владко); *І от сьогодні моє багаторічне терпіння винагородилося* (О. Авраменко, В. Авраменко); **(5) Ось (от, оцé) і,** *у знач. част.:* а) уживається для вказування на кого-, що-небудь. *Ось і дуб той кучерявий* (Т. Шевченко); *Ось і батько сидить* (М. Хвильовий); *Ось і село. Нарешті!.. От і четверта хата праворуч* (Д. Бузько); *Перед нами снігом занесений степ, села, хутори... Ось і шлях знайомий, снігом замете-*

ний (А. Головко); *Ось і хата під грушами дикими, стоїть біля криниці мати з порожнім відром* (Є. Гуцало); б) уживається для вказівки на нову дію як наслідок або завершення попередньої. *Мати казала йому: — Не ходи, синку, надвір — Морозенко лютує! — а він не послухав, пішов. От і вкусив його Морозенко за пальчик* (Панас Мирний); *Якось я зустрів на пароплаві одного молодого вчителя, який допіру скінчив інститут і оце їхав на посаду* (Б. Антоненко-Давидович); *— Ось і приїхали, — повідомив радник-представник, прямуючи до виходу* (В. Єшкілєв); в) уживається при підбитті підсумків сказаного або зробленого. *— От і стою між панами, і нікого не боюся!* (С. Васильченко); *Біжить* [пастух] *з прокльонами і сміхом. Лахміття й трав сумне рядно, — оце і вся його утіха, оце і все його майно* (В. Сосюра); *— От і вся вам казочка! — закінчив, журно усміхаючись, гість* (Б. Антоненко-Давидович); *— Треба ж писати, що й інакше люди живуть. Як от ми. — Ось і напиши* (А. Михайленко).

ÓСЬДЕ, *розм.* 1. *присл.* Ось тут; у цьому місці. *— А нема тут .. Шовканюка Йвана? Мене неначе серпом — чирк. — Я осьде, — кажу* (Ю. Федькович); *— Ти тут, Соломіє? — питав він і дрімав далі. — Тут, тут... осьде* (М. Коцюбинський); [К а т р я:] *Я осьдечки, бабусю, я осьде!* (С. Васильченко).

2. *част. вказ.* Те саме, що **ось** 1, 4. *— Дивіться, люде: осьде булла. Що я читав... — І показав* [Іван Гус] *Перед народом* (Т. Шевченко); *— Осьде й татко! Ну, признайся: де ти, татку, де ти зник?* (П. Тичина); *— Питаюся: де Климка? Хто бачив Климку? Немає Климки, ніхто не бачив... А ти осьде! Хорошо!* (Григір Тютюнник).

ÓСЬДЕЧКИ, *розм.* 1. *присл.* Те саме, що **óсьде** 1. [Т и м і ш:] *Я тут — осьдечки!* (С. Васильченко); *— Юрію, де ти? — Я осьдечки, дядьку* (М. Стельмах); *— А він осьдечки, залицяється до моєї сестрички* (О. Бердник); *— Миколо... Микольцю .. — тихо погукала баба .. — Осьдечки я. Тута!* (В. Яворівський).

2. *част. вказ.* Те саме, що **óсьде** 2. *— Ти чого? Знов за рибу гроші? .. — Ага, гроші... Осьдечки, візьміть, — подав хрусткий папірець* (М. Циба).

ОСЬМÁК, á, *ч., заст.* 1. Старовинна монета вартістю 4 копійки. *То він один осьмак у кармані має* (з думи); *Чого там* [в торбі осавула Кирпи] *тільки не було: срібні празькі гроші, півгроші з Кракова, галицькі срібні монети, литовські динарії, .. різний дріб'язок, що складався з шостків, ортів, чверток, осьмаків* (В. Чемерис).

2. Восьма частина чого-небудь. *Осьмак копи стереже* (прислів'я).

ÓСЬМИЙ, а, е, *діал.* Восьмий (у 1 знач.). *Мина літо, мина осінь, Мина сьомий місяць, осьмий, Уже й дев'ятий настає. Настане горенько твоє!* (Т. Шевченко); *— Скажіть же, що робив Господь В день осьмий і дев'ятий?* (В. Самійленко); *Осьмого й дев'ятого дня відбувалися танці на линвах, при звуках музики* (О. Назарук); *Пані Садовяну робить пропозицію Мусі: хай Муха заскочить до неї котроїсь п'ятниці по осьмій вечором* [вечора] (Ірина Вільде).

ОСЬМИ́НА, и, *ж., діал.* 1. Осьмуха (у 1 знач.). *А Наум в шинок заїхав, випив там осьмину* (М. Макаровський).

2. Те саме, що **осьмýха** 2. *Кожен до своєї ниви взявся і там-таки по широкому степу на чвертках, на осьминах шархали коси, диркали серпи* (А. Головко); *Косить і годує худобу .. Сіє на корма кукурудзу... Засіває на корма з осьмину кукурудзи, осьмину сорго, з півдесятини люцерни* (Остап Вишня).

ОСЬМОГЛÁСІЄ, я, *с., заст.* Музично-теоретична система, що описує лади літургійної візантійської музики, а також порядок їх використання в літургійній практиці. *Теоретично система осьмогласія була осмислена і впорядкована в трудах Іоана Дамаскіна (VIII ст.), після чого закріпилася в літургійній практиці* (з наук.-попул. літ.); *Типологічно осьмогласіє подібне до церковних ладів григоріанського співу, ладової системи вірменської монодії та інших систем середньовічної християнської музики* (з навч. літ.).

ОСЬМОГЛÁСНИЙ, а, е, *заст.* Стос. до осьмогласія. *Осьмогласна музична система.*

ОСЬМОГЛÁСНИК, а, *ч., рел.-церк.* Те саме, що **октóїх.** *Осьмогласник, виданий в 1494 році, став першою книгою кирилицею в південнослов'янських державах* (з наук.-попул. літ.).

ОСЬМÝХА, и, *ж., заст.* 1. Восьмуха. *Хто пив тут більш од всіх сивухи, І хто пив разом три осьмухи, То той Енеєві був брат* (І. Котляревський); *— Замість осьмухи вже йде кварта, та й горілка розведена більш чим на половину* (Г. Квітка-Основ'яненко); * Образно. *Геніальний поет роздвоївся (на себе і страх!) .. Осьмуха поета роздвоїлася (на понюху і страх)* (В. Стус).

2. Народна міра землі, рівна восьмій частині якої-небудь ділянки або більшої міри (перев. десятини). *Занепокоєння пішло — старшина землю купив близько. Вже добирається до Скибиної нивки .. Осьмуха землі, найбільший клапоть. Ой лихо, лихо!* (К. Гордієнко).

ОСЬМÝШКА, и, *ж., заст.* 1. Восьма частина фунта (*див.* **фунт**[1] 1). *Розруха після війни і голод зовсім розладнали життя .. По містах були вже раді й осьмушці чорного хліба на день* (П. Панч).

2. Те саме, що **осьмýха.** *Пріська стрічає його* [свято] *неабияк: і страви уволю, і пирогів, ще й осьмушку горілки купила* (Панас Мирний); *Б'ється червона селянська воля, умирає на своїх осьмушках та обніжках, але боронить тілами, кров'ю свої оселі* (Г. Косинка); *Господарем назвала* [Фросина] *його, а він тільки зітхнув: аби хоч осьмушка землі була в нього* (М. Стельмах).

ОСЬОВИ́Й, á, é. Прикм. до **вісь** 1–3. *— Бурова головка, — прокоментував Вольск. — Осьовий бур геологічного робота, — уточнив Махоніко* (В. Єшкілєв); *Середньовічне, заплутане планування будівель не дало змоги створити симетричну, осьову побудову королівського замку* (з наук.-попул. літ.); *Хребет, ребра, грудина і кістки черепа утворюють осьовий скелет* (з навч. літ.); *Загальна планувальна структура садиби підпорядкована головній осьовій лінії* (із журн.); *Іван Франко — універсальний геній, що зарядив поневолену українську націю державотворчою енергією. Оце є та осьова зірка в безмежному небі світил, що він їх запалив своєю працею і своїм розумом* (Д. Павличко); // *у знач. ім.* **осьовá,** вої, *ж.* Лінія, що розділяє транспортні потоки протилежних напрямків. *Він не здужав одійти навіть до осьової, — я вже розвертався на середхресті, а через дві-три секунди виїхав на зустрічну смугу* (Л. Кононович); *Осьову застосовують для розділення транспортних потоків протилежних напрямків на дорогах, що мають чотири і більше смуг руху в обох напрямках* (з навч. літ.).

△ **Осьови́й синдрóм** *див.* **синдрóм.**

ОСЬÓН, а, *ч., діал.* Палиця із цвяхом на кінці для поганяння волів. *Старовинний осьон.*

ОСЬ-ÓСЬ, *присл., розм.* 1. Зараз, у цю мить. *Вже їй вдається, що ось-ось заревуть і сунуться з річки зачаровані тури* (П. Куліш); *Тихо й нудно і спека пекельна... Нікуди вже далі — ось-ось має щось трапитись* (С. Васильченко); *В голосі його друга відчувається здавлене ридання, що ось-ось може прорватися* (І. Багряний); *Очі* [в матері] *сухі, а горло вдавлює так, що дух забива, ось-ось задихнеться* (Григорій Тютюнник); // Скоро *(див.* **скóро**[1]), незабаром. *Лазар чекав. Ось-ось покличуть і поведуть: почнеться нова робота, нове життя* (М. Коцюбинський); *Машину швидкої допомоги спіткав непередбачений ремонт, який ось-ось має закінчитись* (Б. Антоненко-Давидович); *Ось-ось земля покличе сівачів у поле* (О. Гончар); *У мами мала ось-ось народитися дитинка* (В. Багірова).

2. Зовсім близько. — *Цу-цу, Рябко!.. на-на!.. сюди Рябка кликніте!.. — Ось-ось я, батечки!.. Чого ви там, скажіте?* (П. Гулак-Артемовський); *Ось-ось вони* [річечки] *перед очима грають; ще трохи — і ви загасите нестямную згагу* (Панас Мирний); *Льох — ось-ось, тільки ще трохи двором* (А. Головко); *Мимохіть вчувається: двигтить земля, потріскує... ось-ось тече піщаний струмок...* (В. Близнець).

ОСЮДИ́, *присл., розм.* Ось у це місце; ось до цього місця; ось сюди (супроводжується звичайно вказівним жестом для уточнення, підсилення). — *Ото там .. моя хата колись була. Це я її не дуже давно .. переніс осюди, де тепер* (Г. Хоткевич); [К а т р я:] *Мама казали, щоб обідали тоді, як сонце осюди до печі буде світить* (С. Васильченко); — *Осюди треба нам проскочити, — показав делікатно пальцем один кіннотник. Його палець пройшовся по мапі, витираючи ліси й озера та руйнуючи гори* (Ю. Яновський); — *Глибше, глибше копайте! — командував Сашко Циган. — І землю на один бік скидайте, осюди* (В. Нестайко).

ОСЯ́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осявáти** 1. *Він увесь діяв .. біля самого кратера вулкана, осяваний його виверженнями* (О. Довженко).

ОСЯВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **осявáти** і **осявáтися.** *У нього було бліде лице з синцями під великими синіми очима, особливо вражаючими в осяванні .. світлого волосся* (Г. Колісник); *Лице подорожнього змучене, навіть мученицьке якесь, а в очах, проте, світиться веселість, майже щасливе осявання* (О. Гончар).

ОСЯВА́ТИ, áю, áєш, **ОСЯ́ЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОСЯ́ЯТИ,** *рідко* **ОСЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *док.* 1. *кого, що.* Заливати, заповнювати сяйвом, світлом; освітлювати (у 1 знач.). *Хмари розійшлися, і з-за них визирнув місяць, осяваючи все навкруги* (Б. Грінченко); *Героїв* [п'єс] *осявають вогні рампи і софітів* (Ю. Мартич); *Полум'я осявало склепіння підземного гроту* (О. Бердник); *Матові електричні лампи м'яко осявали затишну кімнату* (П. Загребельний); *В казані щось заблищало й осяяло всю печеру* (І. Нечуй-Левицький); *Воно* [сонце] *осяло і зогріло землю І щедро всім дало свого проміння* (В. Самійленко); *А син мій незабаром став збиратися на Дніпробуд .. "Піду, — каже, — мамо!.. Поховаємо пороги, осяємо все навкруги електричним сонцем"* (О. Гончар); *Скоро сонце світ осяє, небокрай убравши в злото* (В. Стус, пер. з тв. Й.-В. Гете); // *що, перен.* Робити жвавим, сяючим (перев. обличчя). *Обличчя його осявала посмішка* (І. Сенченко); *Обличчя здавалося прекрасним, бо його осявали ці неймовірні очі* (Г. Усач); — *Кажуть, князівна молода й вродлива. — Я маю її портрет. — Правда?! — пожвавішав джура, і його личко осяяв рум'янець* (Ю. Винничук).

2. *перен.* Приносити радість, зігрівати. *Старі замовкли, але надія на панську ласку ледве примітним промінням осявала їм серця* (М. Коцюбинський); *Кожен погляд і усміх її осявав тепер йому душу* (В. Підмогильний); — *Дружина жде. — Красуня вона у вас, штабскапітане... — заздро зітхнув Поспєлов. — Правда, — всміхнувся Герн. — Вона мені осяює цей хмурий край...* (Василь Шевчук); *Щирість дівчини осяяла щось у душі, до очей підступили сльози* (О. Бердник).

3. *кого, що і без прям. дод., перен.* Несподівано з'являтися, приходити (про думку, догадку і т. ін.). *Тут його й осяює нова геніальна ідея* (В. Лис); *Всіх разом осяла одна думка* (М. Коцюбинський); *Якесь прозріння інстинкту, як удар, спалах, осяяло її розум* (М. Малиновська); // *безос. Але раптом його осяює: саме тут, саме сьогодні настане розв'язок* (Г. Пагутяк); *Тут мене осяяло. — Придумала!* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Облагороджувати, одухотворяти. *Він* [актор] *вражає глядача не тільки в плані дорученої йому ролі, але й в особистому внутрішньому своєму плані, який осяває зсередини роль* (О. Довженко); *До нього прихилялась-примовляла .. кожна травинка: — Зірви мене, Мирку, я від болю помічна... А я силу даю богатирську... А я смуток розраю... розум осяваю... а я від смерті вертаю... а я... а я... пізнай мене, Мирку...* (Г. Тарасюк); *Віковічний дух єства Осява: овіва Мрія злотокрила* (М. Лукаш, пер. з тв. Ф. Шиллера); — *Мудрість осяє твій розум, щоб ти міг віддати свій дух, свою силу, своє вміння іншим людям* (О. Бердник).

ОСЯВА́ТИСЯ, áюся, áєшся, **ОСЯ́ЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОСЯ́ЯТИСЯ,** *рідко* **ОСЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *док.* 1. Заливатися, заповнюватися сяйвом, світлом; освітлюватися (у 1 знач.). *На мить усе осявалось білим світлом, а потім густий морок знову повивав нерухомі постаті* (М. Старицький); *Євангільд вчуває, як розквітає квіт її серця .. Увесь світ новою красою, сліпучим сяйвом осяюється* (Н. Королева); *При кожному спалахові все вмить осявалося* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Розвіялась ніч! Світанковим вогнем Осяялась даль...* (І. Нехода); *Несподівано темінь розвіялась і довкруж все осяялось блакитним, теплим світлом* (О. Авраменко); // *перен.* Ставати жвавим, сяючим (про обличчя, очі і т. ін.). *Коли Петро Олександрович згадував про Пушкіна, все обличчя його світлішало, осявалось внутрішнім вогнем, невимовна ніжність звучала в голосі* (О. Полторацький); *В такі хвилини холод цілком пропадав з її очей, від чого обличчя дивно осяювалося* (Валерій Шевчук); *Юнацьке чисте обличчя його осяялося якоюсь ніяковою посмішкою* (О. Копиленко); *Темні очі осяялися вогнем щастя* (О. Бердник).

2. *перен.* Раптово перейматися якоюсь думкою, здогадом і т. ін. *І враз, осяявшись, Мазепа змінюється до невпізнання. У нього світле лице мудреця* (Г. Колісник).

ОСЯ́ГА, и, *ж., уроч.* Те саме, що **досягнення.** *Ми — люди. Хай журавлі правду звістять, коли зможні, хай пророцтво поета справджають* [справджують]. *Вони недосяжні в осязі* (І. Калинець); *Деякі* [старші учні] *вислухували цілої Богослужби, ті сідали звичайно в лавках, інші лише біля дверей відмовляли молитву за батьків та за добрі осяги у школі, щоб не дістали двійки* (Б. Лепкий); *Один з ентузіастів творення українського Гарварду професор Омелян Пріцак переконував своїх земляків: "У модерному суспільстві наука і техніка займають домінуюче становище. Що краща наука і техніка, то кращі осяги"* (М. Слабошпицький); *У вершинних осягах іспанського театру плаща й шпаги духовна еліта знаходить гостру філософію життя і милується вишуканістю організації слова в вірші* (О. Шугай).

ОСЯГА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осяга́ти.** *Перед нами творчий почерк часу, наближення до хвилюючої таємниці художницького осягання світу* (О. Довженко); *Складності й труднощі в осяганні прекрасного були добре знані .. Професорові* (М. Бажан); *Сон — це осягання неможливого, яке ми називаємо також неправдоподібним* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОСЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОСЯГНУ́ТИ, ОСЯГТИ́,** ягну́, я́гнеш, *док.* 1. *кого, що.* Охоплювати (у 2 знач.) з усіх боків. *Ідем лісом; нас ліс, Мов намет, осяга* (П. Грабовський); *Огонь жахливо виріс, осягаючи пів неба над прірвою* (В. Барка); // *що, перен.* Сприймати в повному обсязі, усвідомлювати; охоплювати (у 7 знач.). *За батьківщину ми звикли вважати землю, де нас народила мати, де ми виростали в гніві чи в радості, осягали великий світ* (Ю. Яновський); *Війна, безумовно, — найвищий, найстрахітливіший злочин перед людством!.. Все це Байрачний усвідомлював, осягав розумом* (Є. Доломан); *Він осягає дещо інше: сувору, як мачуха, гуртожитську науку дійсності* (Ю. Андрухович); *Нам дано все осягти, все знати і забуть про чорні дні, коли ми дивились на веселі свята тих, що кров із наших жил пили...* (В. Сосюра); *Навіть коли ти вирішив, що не даси більше в це втягнути себе — ані їй, ані нікому, все ж ясно бачив: якого б вибору не зробив, яким би не було твоє рішення, ніколи вже не осягнеш внутрішнього спокою* (Ю. Винничук); — *Божий промисел нам не осягти* (В. Лис).

2. *тільки док., чого, що.* Доклавши фізичних зусиль, досягти (у 1 знач.) якого-небудь місця, перев. важкодоступного. *Сильні собі гнізда високо мостили .. Так орел, осягши скельної вершини, Дивиться зневажно на малі тварини!* (Я. Щоголів); *Сахно не осягла й чверті відстані — а вже долинуло до неї торохкотіння мотора* (Ю. Смолич); // Добитися чого-небудь, здобути (працею, у боротьбі, заслугами і т. ін.). *І підвівсь ось законник один, і сказав, Його випробовуючи: Учителю, що робити мені, щоб вічне життя осягнути?* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Син, мовляв, покриє втрату, Осягне ще важний чин!..* (М. Старицький); *Яких високих і нових щаблів вона в своїй любові осягнула* (В. Підмогильний); *Свою велику славу .. осягнув Афон вже дуже давно* (О. Назарук); *Пішов звичай увінчувати дубовими вінками .. тих, що осягнули великих успіхів у мистецтві* (О. Воропай); *Невже ж таки миру не дасть осягнути Зевс, наших воєн людських керівник і верховний правитель?* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

3. *що, перен.* Вивчати, твердо засвоювати що-небудь; повністю оволодівати чим-небудь; опановувати (у 1 знач.). *Сини осягали найпершу мудрість мусульманську — Коран* (П. Загребельний); *Вчись, сину мій, і легше і ясніше Державний труд ти будеш осягать* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Школу закінчила* [Ліна] *ось із медаллю, опанувавши програмні науки, але всім єством вона прагне осягнути ще одну науку, може, найглибшу, науку про те, як жити людині* (О. Гончар); *Потроху, непомітно згубив він колишню сором'язливість, вже й олівцем по графину подзенькував на засіданнях. А справи осягнути не вмів* (Ю. Мушкетик).

4. *що, діал.* Забирати для власного користування. — *Ще скоро батько Хмельницький вигнав ляхів та недоляшків з України, то зараз і дав нам привілей осягти під город поля, гаї і сіножаті, які самі улюбимо* (П. Куліш).

(1) **Осяга́ти / осягну́ти (осягти́) [свою́] мету́ [ціль]** — добиватися поставленої мети; досягати бажаного. *Ні напади розбійників і тяжке поранення, ні сарацинська неволя не можуть похитнути його віри, звести з обраного шляху, він осягає своєї мети, відроджується духом* (Н. Королева); *У греків і римлян у перших віках нашої ери був досить популярний мотив: сліпий несе хромого і так оба, помагаючи собі, осягають ціль, якої сам один із них жоден не міг би осягнути* (І. Франко); *Хто не знав ніколи юних мрій, Тому не осягнуть життєвої мети* (Б.-І. Антонич); *Грач смішно заточується, танцює, зо всієї сили намагається осягнути мету, падає і не може звестися* (У. Самчук).

◊ **Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти** *і т. ін.)* **о́ком (очи́ма, по́глядом** *і т. ін.)* *див.* **охо́плювати.**

ОСЯГА́ТИСЯ, а́ється, *недок.* Пас. до **осяга́ти** 1–3. *Велике починається з підсвідомого, велике осягається надсвідомим* (Б. Харчук); *Предметом науки Арістотель вважав загальне — те, що осягається розумом* (з наук.-попул. літ.); *Слава осягається тільки через речі байдужі. А до байдужих .. я зараховую недугу, біль, убогість, вигнання, смерть* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки).

ОСЯ́ГНЕНИЙ, ОСЯ́ГНУТИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **осягну́ти, осягти́.** *Думали* [доктринери], *що досить буде наробити в краю якнайбільше заколоту, а вже ідеал їх — Польща в давніх границях — буде осягнений* (І. Франко); *І перемога ця осягнена* (В. Еллан-Блакитний); *На партитурі часів і стосунків буде записана нова неповторна мелодія, симфонія незалежності і щастя, осягнених генієм* (Р. Андріяшик); — *Я не вірю в добро, осягнуте на злій дорозі* (П. Загребельний); // **ося́гнено, ося́гнуто,** *безос. пред. У гімназії всі вдоволені. Вечір удався. Мету осягнуто* (У. Самчук); *Митрополит .. вірить, що єдність українського православ'я буде осягнено* (О. Шугай); *Схоже на те, що осягнуто саме дно жахіть* (Ю. Андрухович); // *у знач. ім.* **ося́гнене,** ного, **ося́гнуте,** того, *с.* Те, що осягли, осягнули. *Яка насолода .. прокинутися на волі зі сном про осягнене і довго бачити перед собою Музу Радості Первозданну* (І. Калинець).

ОСЯ́ГНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осягну́ти, осягти́.** *Соціалізми, партії, справедливість, наука, газети, фабрики — все це часове, мінливе, і все тільки засоби для осягнення краси* (В. Винниченко); *Складним є процес збирання й осягнення живого матеріалу, складне його опанування та узагальнення* (Ю. Смолич); — *А що ж можна зробити, Маріє, для осягнення такої мети тут, у Кленах?* (С. Скляренко); — *Душа прагне тільки неба свободи! Ось її перший проблиск, він добутий страшною ціною, але тим солодша мука осягнення* (О. Бердник).

ОСЯГНУ́ТИ *див.* **осяга́ти.**

ОСЯ́ГНУТИЙ *див.* **ося́гнений.**

ОСЯГТИ́ *див.* **осяга́ти.**

ОСЯ́ЖНИЙ, а, е, *книжн.* Який можна осягти. *Не рухалася тьма — осяжна і повсюдна* (Ю. Яновський); *Жоден український видавець сповна розуму не візьметься публікувати такої книжки в осяжному .. відтинку майбутнього* (О. Забужко); *Страх — реальний, цілком осяжний, гидкий і мерзотний страх — вертається в мене через усі брами єства: крізь пори шкіри, дихання, очі* (М. Матіос); *В єдності пітьми ховається множинність. Таємнича множинність, видима в матерії, осяжна в думці* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОСЯ́ЖНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Абстр. ім. до **ося́жний.** *Український народ на підставі власного суспільно-історичного та житейського досвіду виробив свої поняття і дав своє лексичне оформлення світоглядним і моральним категоріям загальнолюдської осяжності* (І. Дзюба).

ОСЯ́ЖНО, *книжн.* Присл. до **ося́жний.** *Трави не перевищую, живу на рівні серця, дивлюся на дерева травневими очима: так широко й осяжно за день я розпростерся, немовби розволікся на все повітря димом* (П. Мовчан); // *у знач. пред. Хоч книжок на світі є безліч, насправді добрих — осяжно* (Т. Прохасько).

ОСЯ́ЙНИ́Й, ося́йна́, ося́йне́, *поет.* 1. Освітлений, опромінений чим-небудь. *Як жевріє повітря осяйне!.. А далина небесная далека Пашить як піч, бо сонце там страшне Жахтить огнем, огняні сипле стріли* (Б. Грінченко); *Байда дивиться на ранково осяйну .. кімнату, охоплює поглядом своє книжкове багатство і мимоволі ще раз і ще повертається думкою в минуле* (Д. Бедзик); *В цій осяйній темряві, при світлі зірок, .. яхта відважно йшла вперед* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); // Який випромінює сяйво; сяючий, променистий. *В світлиці все осяйне, з кришталю, самоцвітів або дорогих металів, тільки в ній якось холодно* (Леся Українка); *І осяйний алюміній, і грайливі пластмаси, і гордовита сталь, і самовпевнений титан — всі вони невдячні діти стар採еньких і непоказних батьків — мінералів* (М. Дашкієв); *Тоня бризкає водою вгору, і звідти .. білосніжні перла летять, .. блискучі, осяйні* (О. Гончар); *Сонця видно не було; світло випромінювало саме небо — яскраве, осяйне, мінливе...* (О. Авраменко, В. Авраменко); * Образно. *У кожної людини Осяйним видінням мріє Рідне місце, де з дитинства Довелося жити їй* (І. Вирган); *На колінах не можна ввійти у світи осяйні, І неправедний гнів не утверджує правди на світі* (В. Коротич).

2. *перен.* Жвавий (у 1 знач.), сяючий. *На порозі, наче весняночка, стала розрум'янена і осяйна Мар'яна* (М. Стельмах); *Якою щасливою та осяйною повернулася до мами, як щебетала розповідаючи* (Д. Міщенко); *Повернулась* [Олеся] *до Федора.., не втримала осяйного усміху, що так і забринів у її великих пролiскових очах* (А. Дімаров); *І ось він* [гетьман] *випорхує, зціплений, вдоволений собою, а значить, світлий з лиця, осяйний* (Г. Колісник); *Я виглядаю як ангел. У мене добрі чесні очі. У мене осяйна усмішка* (С. Андрухович).

ОСЯ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., поет.* Властивість за знач. **ося́йни́й.** *Що це за чудо природи — ранкова осяйність, ранкова чистота!* (Олекса Ізарський); *До нього повертала звична осяйність* (Г. Колісник); *Ти хочеш знати, хто пливе сюди В осяйності сліпучій та глибокій* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Він постояв кілька хвилин у роздумах, дивлячись на фосфоричну осяйність вод* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

ОСЯ́ЙНО, *поет.* Присл. до **ося́йни́й.** *Окремі ферми осяйно забілілися причілками, радісно заграли на схід сонця ясними шибками* (О. Гончар); *Місяць так само осяйно та чудово плив у безкраїх пустинях розкішного українського неба* (М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя); // *у знач. пред. Випав сніг і ризою лежить... дерева за вікном чи херувими... осяйно для очей і свято для сніжин* (І. Калинець).

ОСЯЙНУ́ТИ, ну́, не́ш, *док., кого, що.* Однокр. до **осява́ти.** *Повітря осяйнуло вогняним Серпанком зеленіючу дорогу* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте); *Усміх осяйнув умазане в сажу чорне обличчя Панькове* (Б. Грінченко); *Невже ж і щастя так коротко триває, як ця зимова ясна днина, блисне, осяйне весь світ і лишає стужу за собою* (Б. Лепкий); *Тепер його ясний розум враз осяйнув становище* (Д. Бузько); *Янкель притих. Його осяйнула думка* (О. Довженко).

ОСЯ́ННЯ, я, *с., заст.* Сяйво. *А скільки раз, годин нічних, З-за хмар лилось осяння* (П. Грабовський).

ОСЯТЕ́Р, тра́, *ч., діал.* Осетер. *Вони думають, що він* [рибалка] *її уминає з борщем або з юшкою... А того й не бачать, що той осятер або тая стерлядь тільки й боронить його від голодної смерті!* (Панас Мирний); * Образно. *Здоровий осятер заплутався в його афонську мережу* (І. Нечуй-Левицький).

ОСЯ́ТИ *див.* **осява́ти.**

ОСЯ́ТИСЯ *див.* **осява́тися.**

ОСЯТРИ́НА, и, *ж., діал.* Осетрина. *І мушу дари одрядити, Диковинки коли б достать: Повидла, сала, осятрини, Шалевий пояс і люстрини* (І. Котляревський); *— А що ж ви, пак, везете? — принюхувався пан обозний .. — Чорноморського по́лову рибу, — відмовив отаман ватаги .. — Носом чую, що рибу, — мовив обозний, ідучи поряд з отаманом. — Осятрину? В'ялену?* (О. Ільченко).

О́СЯЧИЙ, а, е. Те саме, що **оси́ний.** *Поволік Яким Николу затінками попід берег, аж під стару дупельнаву* [дуплувату] *вербу, в котрій було осяче гніздо* (С. Ковалів); *Хапаєшся за ці ноги осячі в глинищі.., але подумаєш, як тим осам, що поруйнуєш глиняні хатки.., — то так шкода зробиться за той осячий світ, що аж собі вліз би туди й жив, як оса* (В. Медвідь).

◊ **Оси́не (о́сяче, во́вче** *і т. ін.)* **гніздо́ (кубло́)** *див.* **гніздо́.**

ОСЯ́ЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ося́ювати.** *Спочатку він подумав, що то заграва, а придивився — місяць... Аж дух йому перехопило. Й не так те дивне коло, як панорама міста, осяювана все дужче ним...* (Василь Шевчук); *З'являлось щось змучене, майже старече, до невпізнання спотворюючи ще вчора таке безтурботне, раз у раз осяюване дитячими усмішками лице* (О. Гончар).

ОСЯ́ЮВАТИ *див.* **осява́ти.**

ОСЯ́ЮВАТИСЯ *див.* **осява́тися.**

ОСЯ́ЯНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ося́яти.** *Була вже ніч. Осяяні місячним світлом дерева стояли в цвіту, як наречені в чеканні женихів* (О. Довженко); *Грузин вискочив із пітьми, осяяний білим зблиском електричного розряду* (П. Загребельний); *Можна було бачити з їх привітання та з осяяних радощами очей, що вони були друзями* (Б. Грінченко); *Осяяне внутрішнім промінням лице її світилось вогненним натхненням великої офіри* (Б. Антоненко-Давидович); *Тоді Олекса переважно залишав мене і, осяяний якимсь замислом, брався за пензель* (Р. Андріяшик); // **ося́яно,** *безос. пред. Цей мій тяжкий обов'язок продиктовано, підкріплено, осяяно усвідомленням владної і священної необхідності* (А. Перепадя, пер. з тв. А. Камю).

2. *у знач. прикм.* Радісний, щасливий, просвітлий (у 1 знач.). *Доктор Рудольф швидко підводить не сонне, а якесь чудне, осяяне лице й обводить очима зал* (В. Винниченко); *Її очі, осяяні і чисті, блищать од згадок і сліз* (М. Стельмах); *Полк ішов не той, він уже був інший, оновлений, урочистий, осяяний* (О. Гончар); *— Гарне вам снилося, пане дяче, що так усміхалися? — спитав я. — Мали таке осяяне обличчя* (Валерій Шевчук).

ОСЯ́ЯНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **осяяний.** *Мені здається, що поет стояв на роздоріжжі — по один бік накреслена Драгомановим дорога у тривимірний матеріяльний* [матеріальний] *світ, по другий — уся світова культура з її таємничістю, багатовимірністю, духовою осяяністю* (І. Качуровський); *Тільки Святоша не бачив тихої осяяності, якою цвіло обличчя його найвірнішого слуги й приятеля: погляд його лишався чорний і каламутний* (Валерій Шевчук).

ОСЯ́ЯННЯ, я, *с.* Дія за знач. **осяяти і осяятися.** *Раптове осяяння, немов блискавка, уразило Фернандо* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Результат такої дії. *Пішли зливи й блискавці. Різали небо на окрайці — і тоді в осяянні променів купчились великі громади на обріях* (М. Івченко); *Святі духовні істоти не мають тіл, як люди. Вони можуть на якусь мить вийти з незримого світу у зримий і обрисуватися, як людина, в одязі, взутті, проте — в осяянні* (В. Багірова).

ОСЯ́ЯТИ *див.* **осява́ти.**

ОСЯ́ЯТИСЯ *див.* **осява́тися.**

ОТ, *част.* 1. *вказ.* Уживається при вказуванні на кого-, що-небудь на близькій відстані (часто супроводжується жестом); ось (у 1 знач.). *Тут і село якраз .. От мурована церква з високою дзвіницею* (Марко Вовчок); [В і г і л:] *Що тут таке?* [Р и м л я н к а *(показує на обох відпущеників):*] *От сії два побились* (Леся Українка); — *Це от моя дочка Варка, а то її наречений Харлампій Пронь* (Т. Осьмачка); — *От я цьому чоловікові, — Бульба показав на Янкеля, — обіцяв дванадцять тисяч червінців. Я дам ще дванадцять* (О. Довженко); // Уживається при вказуванні на предмет, який кому-небудь передають або пропонують. — *От вам загадка новенька, — Нашептала Муза-ненька* (Л. Глібов).

2. *вказ.* Уживається в описах, розповідях при вказуванні на який-небудь факт, подію, явище і т. ін., на послідовність їх перебігу в часі тощо (часто з повторенням). *Сон налягає .. Вівці тануть перед очима... От вже з овець стали ягнята, а от нічого нема* (М. Коцюбинський); *От уже на закруті коні... От уже, може, яких п'ятдесят .. кроків до бері* [берега] (Г. Хоткевич); *От поплавець край темних трав густих Ліг — затремтів — підвівся — знов приліг* (М. Рильський); *От одного разу прибігає наш солдат в окопи .. і вручає командирові наказ: дати всім бійцям по двісті грамів спирту* (Григір Тютюнник); // Уживається перед логічно наголошуваними словами для підсилення, виділення їх. [П о е т:] *От працювати мушу, щоб підживити душу, на вбраннячко дружині, на забавки дитині, Собі ж хоч би на хліб...* (Леся Українка); — *Випадок чи дивний збіг обставин, але — от скільки зійшлося нас чужинців на цій землі?!* (Н. Королева); — *От ти мені стільки раз докоряв, що я до куркулів жалість мав, а Гнат, той мене просто підкуркульником і досі хрестить... А воно зовсім не так* (Григорій Тютюнник); *От ніколи в душу не ліз* [старий]. *Тільки бурчав: усе йому криво!* (Люко Дашвар); // Уживається при виділенні як типового окремого предмета, факту, події, явища або особи у знач. н а п р и к л а д. [Ю д а:] *Що є товар? Як хто що зайве має, той може те продати. От я мав учителя, — як він зробився зайвим, то я його продав* (Леся Українка); // Уживається в порівняльних зворотах, зіставленнях я к о т, о т я к, о т н і б и, о т м о в та ін. *Уже зробилась* [мати] *мала зовсім, от як жовтенький грибочок, а пережила чумака* (Марко Вовчок); — *Філоксера — це така рослинна воша, як от буває на кукурудзі, огірках, кропиві.., тільки ще менша* (М. Коцюбинський); *Не вернуться ті часи, коли то Марусяк вимощував тарницю, як перину .. А тепер от мов на голім дереві сиділа* (Г. Хоткевич).

3. *підсил.* Уживається при займенниках для підсилення їхнього змісту або для зосередження уваги на дальшому повідомленні. — *Андрійку! — каже тоді Василь, — а що ти невеселий? — Бивсь, от що!* (Марко Вовчок); *Ти от за що ненавидиш мене: що ти мені не зброєю сподобавсь, а тільки арфою* (Леся Українка); — *От до чого довела горілка... От яку наругу вчинив нам ворог! Отак понапиватися, га?* (О. Довженко); — *От уже кого спроста не розкусиш, так це Левка* (М. Стельмах); *Згадаймо .. Ґонту, Залізняка. От кому мусимо вклонятися, у кого навчатись мужності й любові до рідної землі* (М. Сиротюк); *От через те ми й повинні признати, що в атомнім русі .. Є й третя причина, Що в нас породжує вибір свободний* (М. Зеров, пер. з тв. Лукреція).

4. *вказ.* Уживається при уточненні, конкретизації різних обставин дії. *Гадюка кинулась та й укусила, — От так, як бач, Безвинного занапастила* (Л. Глібов); *От знову ридання оті навіснії У грудях мені закипають* (Леся Українка); *І вона чекала. Все чекала, що щасливий випадок зведе ж її нарешті з яким-небудь отаманом опришків .. — і от тоді віділлються Юрішкові усі криваві сльози і муки* (Г. Хоткевич); — *Роботи в нас хоч одбавляй. Маємо от поки! — черкнув* [Дриґожила] *пальцем по горлу* (Г. Коцюба); *Пильно глянула Марина на нього. От чисто, як тоді уві сні* (А. Головко); — *От де зустрілися, Панасе, — сказав Іван* (Ю. Яновський); // Уживається при вираженні раптовості, несподіваності якої-небудь дії у знач. р а п т о м, н е с п о д і в а н о. *Веселенько їхати веселеньким ранком до гаю .. Коли от ярок попід самим гаєм, і тільки що у ярок, кінь як шарахне убік* (Марко Вовчок); *Сонний, я .. гладив коневі м'які, бархатисті губи, щось бурмотів, тягнувся рукою до гриви. І от, сам незчувшись, опинявся на коні* (В. Близнець); // Уживається при повідомленні про що-небудь сподіване, довгоочікуване у знач. н а р е ш т і. *От уже й виноградник за кілька ступенів* (М. Коцюбинський); *По хвилях блакитних пливе човен прудко. От і берег видко! прибули ми хутко* (Леся Українка).

5. *вказ.* Уживається при завершенні думки та підведенні підсумку до сказаного. *Упирі та василіски, Змії, страхи, ящурки, Всі дива страшної казки — От співцеві сни палкі* (Леся Українка); — *Це яблуко .. Дивись, яка краса, яка благородна форма .. Це цілий світ. От. А ти зруйнував цей світ, зіпсував його* (О. Довженко); // *у сполуч. зі сл.* т а к. Уживається при висловленні категоричного висновку про що-небудь. [Х у с а:] *Так от: доволі теревені править, іди, передягнись, — бо гості будуть* (Леся Українка); — *Так от, товариші, у світлі нових даних доведеться оперативно змінити наш план* (В. Владко); — *Так от: кожному з вас забороняю сідати на коней до самого Будапешта, до його взяття* (О. Гончар).

6. *вказ.* Уживається при вказуванні на яку-небудь суперечливу ситуацію, при протиставленні. [П а л а ж к а:] *Так — доброї душі дівчина, а от з пантелику збилася та й гине* (Панас Мирний); *От їй уже тридцять перший рік пішов, а чи багато дало їй те життя?* (М. Коцюбинський); *Це була заздрість до самого факту, що вони от можуть їсти, а він уже їсти не може...* (І. Багряний); — *Тетеря — хлопець бойовий .. Наче такий, що й дисципліни не попустить, а от не клеїться. Відстають із сівбою* (Григорій Тютюнник); *Йому завжди таланило, а от з жінкою сконфузився. Зрадила, покинувши з донькою* (Р. Андріяшик).

7. *підсил.* Уживається з дієсловами наказового способу при висловленні спонукання, заохочення до чого-небудь, для пом'якшення наказу, щоб привернути увагу співрозмовника і т. ін. [Н а д е ж д а П е т р і в н а:] *От візьміть лишень ваші причандалля, та, може, якого етюда намалюєте, а я вам почитаю* (Леся Українка); *От уявімо, що частки начальні тієї істоти В кількості якось обмеженій бродять по всесвіту всюди* (М. Зеров); — *От скажи, чому ти вважаєш, що це метеорит? Чому ти певен, що твоя плісень — космічна, а не якась інша?* (В. Владко); — *Так от розкажи, Черниш, гвардії капітанові, — говорив Іван Антонович .. — Все розкажи* (О. Гончар); // Уживається з дієсловами умовного способу при висловленні якого-небудь бажання. — *А де це наша Ганна Йосипівна .. От би тепер разом посидіти* (Панас Мирний); *От, злізти б тут, побігать по широкому полю або полежать в траві* (М. Коцюбинський); *Хлопців ніде не видно. От би хтось зустрівся, от би побалакати. Нікогісінько ніде* (Є. Гуцало); *Мабуть, Яшко знав якісь слова, вмів заговорювати коней. От би й собі навчитись!* (А. Михайленко); // Уживається при висловленні перестороги, погрози, докору, попередження і т. ін. — *От накадила! Як чорт дорогою... Хоч би віник помочила, проклята!..* (Панас Мирний); [А е ц і й П а н с а:] *От бачиш, сину, до яких думок призводити твоя упертість мусить* (Леся Українка); // Уживається при висловленні якої-небудь обіцянки, якогось передбачення і т. ін. — *Бути цього не може!..* — *От побачите! Не знаєте ви наших людей* (О. Довженко); — *От побачиш, коли куплю тобі нові черевики, як городській пані* (М. Стельмах); — *От побачиш, він сам усе розповість, прийде час* (Г. Вдовиченко).

8. *підсил.* Уживається у вигукових реченнях для підсилення їх емоційної забарвленості (при висловленні захоплення, подиву, іронії, невдоволення і т. ін.). — *От панич! От добра людина! Тільки й побалакаєш, коли він дома, — .. мовила Мар'я* (Панас Мирний); — *От лихо: ані сардин, ані ікри не знайшли! — бідкався Шевченко* (З. Тулуб); — *Не журись, Василинко, дістану тобі книги. — От спасибі, — зраділа дівчинка* (М. Стельмах); — *От нещастя! — забідкалась баба і почала сварити лисицю. — Що ж ти наробила, окаянна душа!* (В. Близнець).

9. Уживається в значенні вставного слова. *Грицько був парубок високий, чорнявий, кароокий, — парубок, як орел. От, стали чумакувати...* (Марко Вовчок); — *Коли весілле* [весілля]*?.. — От, аби заповіді вийшли* (Леся Українка); *Стецько відчув, як його несе до виходу з такою силою, аж його мучителям мало не відірвало рук. — От, сукин син! — заверещали в один голос чорти-енкаведисти* (Е. Андієвська); [С т р е п с і а д:] *От, клянусь Аполлоном, розумні слова! Переконувать ти таки вмієш* (Борис Тен, пер. з тв. Арістофана).

○ **Аж ось (от)** *див.* **ось; А ось (от)** *див.* **ось; А ось (от) і** *див.* **ось; І ось (от)** *див.* **ось; (1) Ну от,** *у знач. виг.:* а) уживається для підсилення результативності, емоційності висловлення; нарешті. — *Ну от бачите! Так не можна* (М. Івченко); — *Ну от ви й упіймали мене на блюзнірстві* (Ю. Винничук); — *Ну от і приїхав, і що тобі з того прибуло* (О. Забужко); — *Ну от ми й зустрілися, Свамі, — промовив хазяїн* (О. Авраменко, В. Авраменко); б) уживається для завершення висловлення, підбиття підсумку. — *Ну от як жити далі?* (В. Діброва); *Ну от, здається, і все. Для всіх знайшлося місце* (Ю. Іздрик); — *Ну от і кажу ж, що злісна вона* (В. Єшкілєв); — *Ну от вона, от — ця глобальна мережа. Коли я помру — не стане ніякого інтернету* (І. Карпа); **(2) Ну, от ще,** *у знач. виг.* — служить для вираження рішучої відмови, підкреслення незгоди, заперечення, осуду яких-небудь дій і т. ін. — *Тобі вчитися треба, а не про політику думати .. Ну, от ще! — насупився хлопець* (І. Багмут); — *Я піду додому. У мене є справи .. — Ну, от ще, — закопилила губи дівчинка* (О. Іваненко); **Ось (от, оце́) і** *див.* **ось; (3) От тобі й (і),** *у знач. виг.* — уживається для вираження захоплення, здивування, невдоволення і т. ін. *От тобі й наука: не ходи надвір без бука* (прислів'я); — *От тобі й воля! — сказав Джеря. — От тобі й вернувся до господи!* (І. Нечуй-Левицький); — *От тобі й сват! .. От тобі і Кончак! Заприсягся бути сватом, а тепер плюндрує Руську землю!* (В. Малик).

ОТА́БОРЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ота́борити.** *За кіньми торчав* [стирчав] *дремливо чотиробік* [чотирикутник] *возів, отаборених на ніч, закутаних у ковиль* [ковилу] (К. Гриневичева).

2. *у знач. прикм.* Який отаборився. *Козацьке військо, розташоване чотирикутником, окопане валами і отаборене за своїм звичаєм возами, .. стояло готове до бою* (Я. Качура).

ОТА́БОРИТИ *див.* **ота́борювати.**

ОТА́БОРИТИСЯ *див.* **ота́борюватися.**

ОТА́БОРЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТА́БОРИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* Розташовувати табором (у 1 знач.). *Керівники пластунського загону вирішили отаборювати загін просто неба* (із журн.); *Отаборивши повк* [полк] *на майдані, сам* [Чорнота] *з Крицею пішов ночувати до знайомої йому корчми* (А. Кащенко); *Мазепа почав радити Карлові припинити наступ до тепла, отаборити шведські сили по містечках та хуторах* (Г. Колісник); *Він, тут свою отаборивши рать, Вірменію поїхав оглядать* (М. Бажан, пер. з тв. А. Навої).

ОТА́БОРЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОТА́БОРИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Ставати табором (у 1 знач.). *Князь зі своїх земель збирав воїнів для нового походу. До Києва цих непривчених до послуху полчищ не впускали. Отаборювалися вони осторонь на узгір'ях, вкритих лісами* (Б. Лепкий); *Здавалось, ніби з далекого Сходу найшла якась нова орда, отаборилась в степу .. і була напоготові рушити з місця* (І. Нечуй-Левицький); *На тім місці отаборився зі своїм військом славний гетьман Іван Підкова* (І. Карпенко-Карий); *Ханський двір отаборився на нижній Волзі, де потім заявилося ціле місто Сарай* (М. Грушевський); *Серед високого лісу отаборились рештки Донбасівського полку* (Ю. Яновський).

2. Розташовуватися в дорозі валкою (у 2 знач.) на відпочинок; ставати возами. *На глинищах отаборювалися цигани* (П. Панч); *Обоз .. отаборився за станцією на вигоні* (Д. Бедзик); *Знайшли* [чумаки] *широку долину.., там отаборилися, розклали вогнище, поставили намети* (В. Малик).

3. *перен., розм.* Улаштовуватися на тимчасове перебування. — *Ця хата була збудована для промислу. Мисливці наші виходили сюди на осінь та на зиму і тут отаборювались* (І. Багряний); *Під час наших мандрів, надто коли отаборювалися на день-два десь біля річки, перепочивали, прали, я переповідав йому житіє святих великомучеників* (Ю. Мушкетик); *Все гаразд, лід ще, здається, міцний, ось ще кілька кроків і буду отаборюватись* (В. Чемерис); *Першу ніч утікачі ночували в лісі .. і нарешті отаборились в ущелині, біля*

гори Зелений Стіг (С. Скляренко); *Товариство отаборилося біля підніжжя алебастрової скелі* (Ірина Вільде); // Те саме, що **оселя́тися** 1. *Петро подався на село .. Отабориться зручніш усього було в учителя.., але той був надто балакучий; тому-то Петро вибрав стару бабусю, що дитиною доглядала його* (В. Підмогильний); *В Єлисаветграді отаборився Петро Іванович Ніщинський* (Ю. Мартич); — *Ну, все-таки... Де ти вирішив отаборитися? — Поки що поміж небом і землею* (М. Руденко).

ОТА́ВА, и, *ж.* Трава, що відростає на місці скошеної. *У темному гаю, в зеленій діброві, На припоні коні отаву скубуть* (Т. Шевченко); *Аж третього вечора пішов Юзько до хати по сердаки, бо знов коні мали випасатися по скошеній отаві* (О. Кобилянська); *Вітер плутав мені чуба, м'яко й затишно шелестіла отава на луці* (М. Івченко); *Була пізня осіння пора. Він косив отаву, а жінка гребла* (С. Чорнобривець); *Бачу її* [сестру] *як нині — вистилає на лузі, на пізніх отавах довгі-предовгі стежки полотна (сама напряла й наткала) і співає, співає* (Ю. Мушкетик).

ОТА́ВИЦЯ, і, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **ота́ва.** *Пустив* [Семен] *волики на отавиці* (П. Чубинський).

ОТА́ВКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **ота́ва.** *Закувала зозулиця, сіла на отавку* (з народної пісні); *Поміж терновим і глодовим кущовинням підіймається яшмова отавка, над пирієвим стерновищем пробивається де-не-де молоденький полинець* (Микита Чернявський).

ОТА́ВНИЙ, а, е. Прикм. до **ота́ва.** *Пажитниця — рослина теплого й вологого клімату, отавний верховий злак* (з наук. літ.); *Розрізняють такі способи застосування зелених добрив: підпокривний, самостійний, проміжний (або вставний), укісний, отавний, укісно-отавний* (з навч. літ.).

ОТА́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г.* Стан розвитку отави, якість відростання отави. *Добру отавність має більшість трав ярого типу, у яких генеративна фаза може наставати кілька разів за вегетацію, — люцерна, конюшина, пирій* (з навч. літ.).

ОТА́ВОНЬКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **ота́ва.** *Зажурилася, загадалася бідненька удівонька, Що не скошена, не згромаджена зелена отавонька* (з народної пісні); *Ой зелена отавонька коло перелазу; тож я була солоденька тобі, любку, зразу!* (Уляна Кравченко).

ОТА́К, *розм.* 1. *присл.* Підсил. до **так;** ось так, ось таким чином. *Черевань випив на радощах повний кубок, бризнув під стелю да й каже: — Щоб наші діти отак вибрикували!* (П. Куліш); *Отак під небом недосяжним і безмежним ростуть і родяться звірята, люди і рослини* (Б.-І. Антонич); *Ми розломили хліб на три частини й посипали його сіллю. Сев налив усім вина. Перед далекою дорогою сходяться отак друзі, щоб їсти з одного шматка і пити з одного струменя* (Ю. Яновський); // Уживається перед словами, які уточнюють, розкривають його зміст. *Отак: двом рак, третьому юшка* (прислів'я); *Пиши отак: було Село — Та щоб не лізти на чужину, Пиши — у нас на Украйні* (Т. Шевченко); *Тиміш Іванович сильно покрутив носом — отак: круть-круть-круть!* (Остап Вишня); *Буває ж людині отак: і жити не хочеться, і вмирати ще рано* (О. Гончар); // Уживається при схваленні чого-небудь, заохоченні до чогось і т. ін. *Старий ударив в закаблуки, Аж встала курява. Отак! Та ще й приспівує козак* (Т. Шевченко); — *Отак, отак, Христе, буде!* (Панас Мирний); *Тепер би я кожному порадив, не женись... коли хочеш бути егоїстом .. Отак би я сказав кожному* (М. Коцюбинський); [П о к л и к а ч:] *Названий Парвусом найгіршу кару зухвальством заробив ..* [Ж е р ц і:] *Отак його! Він заробив!* (Леся Українка); — *Так, значить, — згода? — зрадів слідчий. — Я згоден, — зовсім твердо відповів Іван Євграфович. — Отак би й одразу!* (Б. Антоненко-Давидович); // Уживається при підбитті підсумку попереднього повідомлення. — *Отак, через ті гемонські ложки і нічого не вийшло з нашого сватання* (М. Стельмах); *Отак я й познайомився зі своєю дружиною* (С. Андрухович).

2. *присл.* Уживається при наближеному визначенні чого-небудь; приблизно. *Отак тридцять літ тому було б вам зазирнути до Борислава, то було на що подивитися, було чого послухати!* (І. Франко); *Минуло отак зо два тижні. Не бачу я щось Карпа та й не бачу* (М. Коцюбинський); *Коли пройшов отак сажнів з двадцять п'ять, дивний звук повторився вчетверте* (І. Білик).

3. *виг.* Уживається при вираженні здивування, невдоволення і т. ін. — *Ви знаєте Іванця? — Отак! — кажуть, — іще б не знати чури Хмельницького!* (П. Куліш); *Отак! відкіля не дожидали і тучі, відтіля ударило громом і посипало градом!* (Панас Мирний); — *Отак! ти будеш мовчати, а я буду слухати, — обізвалась Настя* (М. Коцюбинський); *У кутку портрет Шевченка, з вишиваними рушниками і паперовими квітами .. Трохи дивно було бачити все це у міській квартирі. — Отак! — .. сказав дід Кирило. — Заздрю тобі, сусідо* (В. Нестайко).

◊ **Ота́к би [й] давно́ <Давно́ б так>** *див.* **давно́; Так (ота́к) і так** *див.* **так; Так (ота́к) і тре́ба!** *див.* **тре́ба**[1].

ОТАКЕ́ЗНИЙ, а, е, *займ., розм.* Підсил. до **отаки́й** 2. *Про що він думає, отой сірий* [віл], *з отакезними рогами?* (Остап Вишня); — *Придивився, аж то — сомище! Отакезне! — і Сом якомога ширше розвів руки* (В. Чемерис).

ОТАКЕЛА́ЖЕНИЙ, а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **отакела́жити.** *Отакелажений фал пропускають через блок на топі щогли або на іншій частині рангоуту* (з наук.-попул. літ.); // **отакела́жено,** *безос. пред. Линву для закріплення реї під кутом до горизонтальної площини успішно отакелажено* (із журн.).

ОТАКЕЛА́ЖИТИ *див.* **отакела́жувати.**

ОТАКЕЛА́ЖУВАННЯ, я, *с., мор.* Дія за знач. **отакела́жувати.** *Отакелажування судна.*

ОТАКЕЛА́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТАКЕЛА́ЖИТИ,** жу, жиш, *док., що, мор.* Забезпечувати, обладнувати такелажем (у 1 знач.). *Матроси витягнули ванти та штаги, отакелажили запасні реї* (з наук.-попул. літ.).

ОТАКЕЛА́ЖУВАТИСЯ, ується, *недок., мор.* Пас. до **отакела́жувати.** *Ванти отакелажуються одним кінцем до верхньої частини щогли, а другим кінцем — до бортів судна* (з навч. літ.).

ОТАКЕЛЕ́ННИЙ, а, е, *займ., розм., рідко.* Те саме, що **отаке́нний.** — *Моїй мамі на іменини дядько отакеленного шоколадного кошика приніс* (Ю. Збанацький).

ОТАКЕ́ННИЙ, а, е, *займ., розм.* Підсил. до **отаки́й** 2. *Поглянемо — аж отакенна завтовшки залізяка у ній* [у машині] *застряла* (Панас Мирний); *Мар'яна навшпиньках підійшла до ліжка: — Ну, то й чого ти валясишся, парубище отакенний! — і вона затормошила Яшка* (А. Головко); *Стернями та картоплищами я скочуюсь до микитівського ставочка, де були отакенні коропи* (М. Стельмах); *Його трусило, жовтий весь, а очі ліхтарями, отакенні, горять* (О. Ульяненко).

ОТА́КЕНЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **ота́к.** *Живемо ми отакеньки приязненько собі та любо* (Марко Вовчок).

ОТАКЕ́НЬКИЙ, а, е, *займ., розм.* Уживається перед іменниками у знач. м а л е н ь к и й, д у ж е м а л и й (супроводжується жестом, що вказує на величину, розмір); отакісінький. — *Кіндрате! ти не все позабирав з санок; ще нема отакеньких двох маленьких коробочок* (І. Нечуй-Левицький); *Мати умерли, ще отакенькою була Федорка* (А. Головко); — *Дядечку.., дайте мені хоч отакенький шматочок хлібця або сухарик. На раз укусити* (А. Шиян); — *Я ж його молочком з отакенького пуп'яночка вигодувала* (Є. Гуцало); *Тітка .. буде .. на сьомому небі від того, що зустріне врешті свого коханого племінничка.., якого востаннє бачила отакеньким (показує кінчик брудного нігтя)* (Любко Дереш).

ОТАКЕ́СЕНЬКИЙ, а, е, *займ., розм.* Те саме, що **отакі́сінький.** *Я не писав би про царів, тиранів чи великих персон. Я склав би книжку або казку про отакесеньку людину* (О. Довженко); — *Сам доглянув* [Онисю] *з отакесенького пуп'янка, сам і в школу пустив у Нову Греблю, в десятирічку... А тепер дочекався втіхи...* (Є. Гуцало).

ОТА́КЕЧКИ, *присл., розм.* Те саме, що **ота́к.** *Роздумався я отакечки, розгадався та, трохи позітхавши, почав всміхатись* (Марко Вовчок); *"А чи не потанцювати мені? — подумав Василь .. — Е-е! Та я, здається, вже й танцюю. Давай так та ось так, отакечки, так і так!.."* (О. Довженко); — *Полякай, синок, батька. Лякай, Васю, лякай. Отакечки: гр-р!..* (О. Ковінька); *Отакечки рядком і лягли: батько, мати і троє дітей* (А. Дімаров); *Я луп очима: стоїть мацапура попліч мене і шкіриться! .. Я їй тиць дулю навідлі, отакечки — о! На тобі, кажу, хвостата проява! Щезла!..* (М. Кропивницький).

ОТАКИ́Й, а́, е́, *займ., розм.* 1. *вказ.* Ось такий; уживається при узагальненому вказуванні на якості, властивості і т. ін. того, про кого або про що йдеться. *І ці недоговорені фрази, і сховані погляди недовірчивості* [недовір'я], *і ці вічні, вічні, вічні підозріння — о Боже! .. Ліпше відразу гострий ніж у серце, ніж отаке життя* (Г. Хоткевич); *Лице зморщене, сині губи, сухі руки, сивий волос — отака баба* (В. Стефаник); *Вже й Лохвиця. Чи не рослина дала їй назву отаку?* (Д. Білоус); *Вона прочитала всі газети на світі і вже забула все, що прочитала, — отака розумна!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); // Уживається у значенні с х о ж и й, п о д і б н и й. — *Дивися, дитино, оце козаки (Ніби мені каже* [козак]*), на всій Україні Високі могили. Дивися, дитино, Усі ті могили, усі отакі* (Т. Шевченко); — *Ох, мамо, купи мені отаку хустку! Ох, от цю! Цю! Цю рябеньку, славненьку!* (Марко Вовчок); — *Чи чув ти, як гарно між вербами співав соловейко? Отакий голос був в неї* (І. Нечуй-Левицький); *Грузовик для них був завеликий — туди можна було посадовити з півсотні отаких дідів та бабунь!* (Н. Забіла); // Уживається як співвідносне слово в складнопідрядному реченні. *Чи коли й був отакий наїзд у Щербанівці, як під оцей ярмарок* (А. Головко); *Не до смаку були йому отакі історії, що виникали з тоді ще не зовсім одмерлих звичаїв старої мами Одеси* (М. Бажан); — *Отака я господиня, що й про гостю не подбала* (Григорій Тютюнник); — *Хотіла б я стати маяком .. — Яким маяком? — дивується хлопець. — Кам'яним? Отаким, як оцей?* (О. Бердник); // Уживається як узагальнювальне слово, що передує якомусь повідомленню. *Отакий бо потрібний нам Первосвященник: святий, незлобивий, невинний, відлучений від грішників, що вищий над небеса* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Отакі наші вжитки: ні кожуха, ні свитки* (прислів'я); *Там могили з буйним вітром В степу розмовляють, Розмовляють сумуючи, Отака їх мова: — Було колись — минулося, Не вернеться знову* (Т. Шевченко); // Уживається при вказуванні на певне число, кількість, розмір без точного його визначення. *Отака ловись! Хоч дрібна, але свіжа* (прислів'я); // *у знач. виг.* **отакої́.** Уживається при вираженні здивування, незадоволення чим-небудь і т. ін. — *Візьміть передачу для Герасимова... — Отакої! — аж підскочив Корж. Та хіба ж вона не знає, що це неможливо. Ніяк неможливо!* (Б. Антоненко-Давидович); — *Куди ж писати? — Отакої! Не знає куди!.. Адреса відома* (О. Гончар); — *Що це ти приволочив, капоснику? — спитала лагідно й присіла навпочіпки. — Отакої: кролик!* (Валерій Шевчук).

2. *вказ.* Уживається перед іменниками у знач. в е л и к и й, д у ж е в е л и к и й (часто супроводжується жестом, що вказує на величину, розмір). *Батько стоїть, очі витріщив — аж злякався сам, що в нього син отакий богатир* (з казки); — *Отакий бузівок, а грається з пісочком! — докірливо казав батько* (І. Багмут); — *Ноги порепалися. Кривавицею зашерхли. Отака борода* (С. Журахович); — *Я того ірода не раз бачив. На Торжищі, тобто. Отакий пес — на всіх зирить. Ніби шукає, кого б схопити і замордувати!..* (Ю. Логвин).

3. *у знач. ім.* **отаке́,** ко́го, *с.* Те, що привертає до себе увагу своєю незвичайністю, зумовлює здивування, обурення і т. ін. — *А що ж мати?.. — Потім уже я почула, що проміняв її пан другому за собаку. Отаке з людьми робили!* (Панас Мирний); *Чи то ж чувано було коли вперед, щоб у вагонах робилось отаке* (В. Винниченко); — *Ні, ти звільни мене від завгоспа, бо не видержу я: печінка розірветься, на отаке дивлячись* (Григорій Тютюнник); *Серж побілів обличчям. Нічого подібного не міг собі уявити. Щоб у рідному домі почути отаке!..* (Ю. Бедзик).

(1) Отаке́ й отаке́ (таке́) — уживається як узагальнена формула переказу замість конкретного викладу чого-небудь. — *Свириде-голубе! .. лети за дідом... Скажи йому: нещастя отаке й таке!* (Панас Мирний); *Я переказав Іванові через людей, що от так і так, отаке й таке діло* (Г. Хоткевич); **Таки́м (отаки́м, пе́вним) чи́ном** *див.* **чин.**

◊ **Отака́ (от така́, оттака́) лови́сь (лови́ся)!** *див.* **лови́тися.**

ОТАКІ́СІНЬКИЙ, а, е, *займ., розм.* Уживається перед іменниками у знач. м а л е н ь к и й, д у ж е м а л и й (супроводжується жестом, що вказує на величину, розмір). [Я в д о х а:] *Нічого мені так не шкода, як дзеркальця, таке ж гарнісіньке було, геть у отакісінькі шматочки розбила!..* (М. Кропивницький); — *Дадуть котлеточку отакісіньку і зо дві ложки картоплі, хіба це сніданок?* (С. Добровольський); *Те княжа було буйне й лихе, ще й меча отакісінького носило при боці* (І. Білик).

ОТАКСО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **отаксува́ти.** *В отаксованому полісі фіксують страхову суму* (з навч. літ.); *Мортко Шиндер за свої 40 ринських став властителем ґрунту й ґаздівства, отаксованого на 150 золотих ринських, а вартого щонайменше 200 зол. ринських* (І. Франко); // **отаксо́вано,** *безос. пред. Завдану шкоду власникові господарства отаксовано в короткий термін* (з газ.).

ОТАКСО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОТАКСУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що*, *спец.* Визначати вартість, таксу *(див.* **та́кса**[1]) чого-небудь; таксувати. *Вартість будинків, які було вирішено продавати, отаксовували на нараді Львівського магістрату* (з мемуарної літ.); *Посипались мені зовсім конкретні вже скарги: той розказував про те, що його землю дорого отаксували, той про якийсь процес* (М. Драгоманов); *Отаксували все моє добро на круглих шістдесят ринських* (І. Франко); *Попросив ще панотець мужика, аби пішов до війта. Нехай прийде зараз отаксувати шкоду* (Л. Мартович).

ОТАКСО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, *спец.* Пас. до **отаксо́вувати.** *Земельна ділянка отаксовується.*

ОТАКСУВА́ННЯ, я, *с.*, *спец.* Дія за знач. **отаксува́ти.** *При отаксуванні рецепта визначають вартість індивідуальної лікарської форми з урахуванням чинних цін на лікарські субстанції, що входять до її складу* (з навч. літ.); *В галицькім соймі .. визискується мужиків через несправедливе отаксування ґрунтового катастру* [кадастру] *на 680 000 гульденів* (І. Франко).

ОТАКСУВА́ТИ *див.* **отаксо́вувати.**

ОТАКУ́НЬКИЙ, а, е, *займ.*, *розм.* Те саме, що **отаке́нький.** — *Юри Гната не бачили ніколи? — Отакунький. Низенький, маленький* (Остап Вишня); *Слідчий собі пише, а Яша сидить... Через отакуньку буковку сидить...* (А. Дімаров); *Став я обмацувати долівку, солом'яну потерть перебираю, різне хамло. І знайшов отакунький шматочок скла* (В. Чемерис).

ОТАКУ́СІНЬКИЙ, а, е, *займ.*, *розм.* Те саме, що **отакі́сінький.** *Вилупить* [перепілка] *свої жовтенькі пухнаті перепеленятка, отакусінькі, водить їх за собою й квокче* (Остап Вишня); — *Як кидав, отакусінькою була* [дочка] (А. Головко); *Поживитися б жучком або гусінькою чи комашкою хоча б отакусінькою* (Д. Білоус); — *Як прокинеться, дай молока гарячого з медом і лоєм. Отакусіньку маленьку грудочку лою* (Ю. Логвин).

ОТАЛГІ́Я, ї, *ж.*, *вет.*, *мед.* Різновид невралгії, що проявляється спонтанними болями у вусі. *Однією з поширених причин оталгії є невралгія трійчастого нерва* (з наук. літ.); *Як правило, при оталгії полегшення приносить застосування анальгетиків* (з наук.-попул. літ.).

ОТА́М, *присл.*, *розм.* Підсил. до **там** 1; ось там. — *І де ти бродиш, заволоко? Візьми отам кашу в печі та повечеряй!* (М. Коцюбинський); — *Весняна краса, вона, мабуть, від дитинства, — сказав Прокопенко. — Отам з нашої гори як подивишся на світ, здається, дивився б сто літ і очей би не зводив* (О. Довженко); — *Отам з гір починаються і течуть річки в усіх напрямках — Бікин, Іман, Мухень і ще якісь* (І. Багряний); — *Прошу, спіймайте отам он у цистерні кілька рибок* (М. Дашкієв); // Уживається як співвідносне слово в складнопідрядному реченні. *Нам .. які ввижаються пригоди Отам, куди ведуть лукаві ці сліди!* (М. Рильський); — *Як жили ми індивідуально, то був у нас вітряк. Стояв він на Беєвій горі, отам, де тепер наш артільний млин стоїть* (Григорій Тютюнник); *Отам, де бурліє струмок, озвалося фортепіано, а де бджоли обсіли галявину, тихо заструміли віолончелі* (Валерій Шевчук).

ОТА́МАН, а, *ч.* 1. *іст.* Виборний або призначений ватажок козацького війська. *То не козак, що отаманом не думає бути* (прислів'я); *Підійшов відважний Степан Разя, отаман козацтва донського, привітався* (Я. Качура); *Полковники і сотники з полковою і сотенною старшиною (обозні, судді, осавули, писарі, отамани) здійснювали військову, політичну, судову, адміністративну владу над населенням полків і сотень* (О. Апанович); * Образно. *З тещі був справжній отаман, неждано рішучий, бездонно дотепний, неправдоподібно хитрий* (Олекса Ізарський); // Представник козацької адміністрації у населених пунктах в Україні XVII–XVIII ст. *Отаман Савку раз побив, Савка думає, що й Голова, й поліція Отамана боїться!* (Л. Боровиковський); *Отаман Гук, ступивши на два кроки, ревнув з помосту поверх всіх голів: — Наш гетьман, властію* [владою] *високий, такий наказ читати повелів!* (Л. Костенко); *У відчинені двері зайшов до ратуші, широко позіхаючи і хрестячи рота, городовий отаман Степан Лобода* (Валерій Шевчук).

2. *іст.* У Росії до 1917 р. — начальник козачих військ і поселень, що виконував військові, поліційні та адміністративні функції. *Ось окремі фотографії, теж дореволюційні: козацькі осавули, хорунжі, отамани... Всі з лампасами... Це все давні світлини* (І. Багряний); *Народився Олександр Юхимович* [Півень] *3 липня 1872 р. у ст. Павлівській Єйського відділу, був учителем, станичним отаманом* (Д. Білий).

3. *іст.* Штаб-офіцерське (старшинське) військове звання в українських військових формуваннях початку XX ст. — *Ми вам дамо повноваження від імені Директорії запропонувати отаману пост військового міністра УНР, коли він воюватиме разом із нами проти більшовиків...* (Д. Бузько); *Купу кінного козацтва головного отамана Симона Петлюри вів Половець Оверко* (Ю. Яновський); *Взяли отамана в полон чекісти дружною юрбою* (В. Сосюра); *Звання отамана Української Галицької Армії було еквівалентом майора у сучасних Збройних силах України* (з наук.-попул. літ.).

4. *заст.* Ватажок, керівник. *Ґонта і Залізняк, отамани того кровавого діла, може, виведені в мене не так, як вони були, — за це не ручаюсь* (Т. Шевченко); *Старший брат і усім отаман сидить, люлька його згасла і дивиться він у землю* (Марко Вовчок); *На майдані коло церкви революція іде. — Хай чабан! — усі гукнули, — За отамана буде* (П. Тичина); // Той, хто очолює яку-небудь групу людей. *Табір ще спить. Тільки не спить чогось чумацький отаман... не спить, по табору ходить...* (М. Коцюбинський); *Я впізнав голос отамана рибальської ватаги* (Ю. Яновський); *Юрбами ходять отамани за прикажчиками... А наймачам цього тільки й треба: пропонують .. нікчемні ціни* (О. Гончар).

Вести́ ота́мана *див.* **вести́; За ота́мана ходи́ти** *див.* **ходи́ти; (1) Кошови́й ота́ман,** *іст.* — виборна службова особа в Запорозькій Січі (XVI–XVIII ст.). *Кошовому отаману належала найвища адміністративна, військова та судова влада* (з наук. літ.); *Звичайно, кошовим отаманом обиралась особа, бажана для старшинської верхівки* (з наук.-попул. літ.); *Останнім кошовим отаманом був Петро Калнишевський* (з навч. літ.); **(2) Курі́нни́й ота́ман,** *іст.:* а) виборна особа, що керувала куренем (у 3 знач.). *Тільки три чайки, слава Богу, Отамана куріннного, Сироти Степана молодого, Синє море не втопило* (Т. Шевченко); [Г о р о б е ц ь:] *Дозволь слово мовити, курінний отамане* (О. Корнійчук); *Ніхто ні про що не дбав, ніхто нічого власного не мав: усе було на руках у курінного отамана, який за це й звався батьком* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); б) ватажок куреня (у 5 знач.). *Курінним отаманом українських січових*

стрільців був 37-річний Степан Шухевич (з наук. літ.); *22 березня 1915 року сотні курінного отамана С. Горука зайняли позиції на горі Маківка, яка була ключовим пунктом оборони Південної австрійської армії, тому що перешкоджала російським військам вийти по долинах річок до Тухлі і Славського* (з наук.-попул. літ.); **(3) Наказни́й (вата́жний) ота́ман,** *іст.* — в Україні в XVII–XVIII ст. — особа, що тимчасово обіймала посаду отамана. *Запорозький Кіш .. вирядив на грецьку війну полк запорожців, а наказним отаманом у той похід призначив Мороза* (А. Кащенко); *Про життя талановитого українського письмовця, наказного отамана Війська Чорноморського Якова Герасимовича Кухаренка, маємо дуже мало звісток* (М. Коцюбинський); — *Головним наказним отаманом, або полковником, я призначаю Семена Палія... А після Корсуня — отаманство над загонами приймуть Самусь, Іскра, Абазин і Палій* (В. Малик); *Січове товариство, зібравшись із ватажним отаманом на чолі, ходило водою по Дніпру на лиман, здобуло там під Очаковом двох язиків і повернулося назад* (з мемуарної літ.).

ОТАМАНЕ́НКО, а, *ч.* Син отамана. *Молодий отаманенко.*

ОТАМА́НИТИ *див.* **отаманува́ти.**

ОТАМА́НИХА, и, *ж., розм.* Дружина отамана. — *Я твоя дружина й отаманиха і соромилася б показувати перед іншими жінками та матерями неспокій* (А. Чайковський); *Стояла перед ним у чорному отаманиха і оце випитувала все у нього* (Валерій Шевчук).

ОТА́МАНІВ, нова, нове. Прикм. до **ота́ман.** *І от по слову отамановому викресали чумаки вогню й підпалили з берега комиш...* (М. Коцюбинський); *Чимось привернув я око отаманове, виділив він мою персону, наблизив* (О. Гончар); *Після кожного келиха отаманова впевненість .. зростала* (В. Єшкілєв); // Стос. до отамана. [М о ш к о:] *Паненко, приставайте до отаманового товариства, тут вам буде добре. Отаман веселий — музики любить, співи* (С. Васильченко); *Отаманів головний консультант Граф переконливо довів, що в такий буремний час тільки діаманти й варті уваги* (М. Дашкієв); // Який належить отаманові. *Отаманів курінь стояв посередині, а наоколо містились, де припало, вовгурянці* (О. Стороженко).

ОТА́МАНІВЕЦЬ, вця, *ч., іст.* Козак, що служив в одному з козачих полків лейб-гвардії. *Бувалий отаманівець.*

ОТАМАНІ́ВНА, и, *ж., розм.* Дочка отамана. *Можливо, коли допоможе йому Господь, у нього цього разу щось добре й вийде із тією отаманівною* (Валерій Шевчук).

ОТА́МАНКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **ота́ман** 3, 4. *Оглянувши удряпнуту вівцю, отаманка деякий час мовчки дивиться на німця* (О. Гончар).

ОТАМА́ННЯ, я, *с., іст., заст.* Збірн. до **ота́ман** 1, 3, 4. — *Пане гетьмане, і ви, батьки, і ви, панове отамання, і ви, братчики! Подумайте, порадьтесь і скажіте, як нам сього сорому збутись?* (П. Куліш); *Старшина з писарем так-таки десь і поділися .. Громада дожидалася свого отамання, але його й сьогодні не могли знайти* (Б. Грінченко); — *Ну та й розумне ж з біса оце лісове отамання: саме таку вибрало пору для походу, коли в Україні ніхто ніде й не шерхне* (Т. Осьмачка); * У порівн. *Прапори, як зморене в боях отамання, тихо сунули за трунами* (Б. Антоненко-Давидович).

ОТАМА́НСТВО, а, *с., заст.* Стан, обов'язки, звання отамана (у 4 знач.). *Напруження минуло, зате .. знов почали* [опришки] *пропонувати Юрчикові брати отаманство* (Г. Хоткевич); — *Тут вигукували братчики: "Хочемо Головатого". Я дякую цим товаришам за приязнь і довіру, але від отаманства відмовляюсь* (С. Добровольський); *Все частіше закрадаються в душу підозри, чи не стало оце її поранення для верховодів банди тільки зручною зачіпкою, щоб відсторонити її від отаманства* (О. Гончар); *Перемишль здобув Лаврін Капуста, який пішов з отаманства в Чигирині* (П. Загребельний).

ОТА́МАНСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ота́ман.** *Запорожці .. стояли .. в шапках, бо поприходили не того, щоб слухати отаманські накази, а зібралися на раду, як рівні поміж собою* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя); *Біля греблі Погибу і Підпригору зустрічає агент отаманської контррозвідки Денис Бараболя* (М. Стельмах); *Короговка на отаманській щоглі нагнулася* (Ю. Мушкетик); // Стос. до отамана. — *Чув я ремство серед товариства на те, що не за регулами відбулися отаманські вибори* (Р. Іваничук); // Належний отаманові. *Кирило Тур уступив йому своє отаманське місце* (П. Куліш); *За містом серед степу козаки розбили отаманський намет* (Д. Білий); *Два вербівські бурлаки збудували коло отаманського хутора дві землянки і, поженившись, завели господарство* (І. Нечуй-Левицький); // Такий, як в отамана. *Тільки червоногарячий гарний одеський пояс одрізняв його од простих рибалок, а .. темні розумні очі виявляли щось хазяйське, отаманське* (І. Нечуй-Левицький); — *Та покиньте ви, пане-товаришу, цю отаманську позу. Давайте поговоримо щиро* (Д. Бузько).

ОТАМАНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **отаманува́ти.** — *На плечі мені, — провадив далі єпископ, — упало ще й отаманування в полку...* (О. Ільченко); *Він .. з усім гонором дідича боровся за право будь-якого отаманування* (М. Стельмах); *Калнишевський .. ще і ще раз думкою перебігав десятирічну стрічку свого отаманування* (Р. Іваничук); *А був він один із найхоробріших лицарів, багато разів водив під своїм отамануванням козаків у море, але найславетнішим був похід його до анатолійських берегів* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ОТАМАНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *рідко* **ОТАМА́НИТИ,** ню, ниш, *недок.* Виконувати обов'язки отамана; бути отаманом. *Батько її Ковбаня отаманував у Січі* (П. Куліш); *Пан Вербовський командував сотнею полкових козаків, а Половченко отаманував над запорізьким куренем* (Д. Білий); — *Чуєш, куме... А ти ото казав, що предки твої тут отаманили...* — *Ну! Полковники... Усі козаки тутешні під ними ходили* (Люко Дашвар); *Отаманує наша Галочка над дівчатами, виганяє на панщину* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Хто на Ґудзевій улиці отаманує, улицю водить? Не кому, як не Максимові...* (Панас Мирний); — *Хочеш посваритися зі мною, Повсюдо? Вражий ти син! Тобі отаманувати, а ти печінки товаришам псуєш* (Р. Андріяшик).

ОТАМА́НЧИК, а, *ч.* Зневажл. до **ота́ман.** — *Наколи отаманчик затіяв проти нас боротьбу, ми дамо йому відсіч...* (О. Слісаренко); — *Ми з вами розпочинаємо справу, де неприпустима ніяка самодіяльність. Треба покінчити з розгулом отаманчиків і всіх підпорядкувати єдиному центру* (В. Шкляр).

ОТАМА́НША, і, *ж., розм.* 1. Те саме, що **отама́ниха.** *Отаманша винесла* [забродчикам] *на вечерю черствого хліба і вчорашньої смаженої риби* (І. Нечуй-Левицький).

2. Жін. до **ота́ман** 3, 4. [С о т н и к:] *Хто ж в замку тут отаманшею буде? Я думав би — Свиридиха?..* (М. Старицький); *Тітка Варвара.., в якій колишні фальцфейнівські заробітчани та батраки легко могли б впізнати маячанську отаманшу, стрижійку овець.., весело кинула перед собою торбу з харчами* (О. Гончар); *Вітер підхопив і десь поніс половину Марусиного війська разом з отаманшею* (В. Шкляр); * У порівн. *Ну, а мати — така собі типова отаманша. Вольове обличчя, великі гострі очі під кошлатими бровами, тонкі риси обличчя* (Ю. Покальчук).

ОТАМА́НЩИНА, и, *ж., розм.* 1. На території України в період 1917 — початку 1920-х рр. — засилля неконтрольованих збройних формувань в умовах відсутності чи недостатньої моці державної влади. *Головним чинником доби Отаманщини є елемент військовий, ідеологічно репрезентуючий дрібне національне міщанство, а в акції своїй автократичний* (В. Винниченко); *Це був старий польський революціонер.., він був разом із Михайлом спершу у запіллі під час боротьби з отаманщиною* (Олесь Досвітній); *Зміна влади відбувалася мало не щодня..: червоні, білі, зелені, чорні, жовто-блакитні — останні в безконечних мутаціях гетьманщини, петлюрівщини, отаманщини* (Д. Бузько); *— Ну, от я і відповів, чому раніше не порвав з отаманщиною* (М. Стельмах).

2. *перен.* Те саме, що **ана́рхія** 2. *Єврейські погроми набули страхітливих масштабів в атмосфері отаманщини* (з наук.-попул. літ.).

ОТА́МЕЧКИ, *присл., розм.* Те саме, що **ота́м.** — *Отамечки я наглядів в вас на лежанці миску з ласощами* (І. Нечуй-Левицький); [Г о р п и н а:] *Учора був* [дзиґлик] *отамечки, а сьогодні вже он куди ставляй його!* (М. Кропивницький); *— Що в траві? Де в траві? — Отамечки, де Півчеревичок злетів у повітря, — пояснив Муфтик* (О. Завгородній, пер. з тв. Е. Рауда).

ОТА́МКИ, *присл., діал.* Отам. — *Якось розмістимось. Я з дітьми ляжу, а ти з Грушею отамки* (Яків Баш).

ОТАМО́, *присл., розм.* Підсил. до **ота́м.** — *Отамо посідаємо! — скрикнув Власов і перший побіг на облюбовану місцину* (Панас Мирний); *Нагріла води в ночвах, поставила отамо ночви під калиною, де вирва* (Є. Гуцало); *— Блукав тут по острову жовтий, з білими очима бездомний пес і все сідав на одному горбочку, отамо за розкопом* (Ю. Мушкетик); *Отамо, на самому розі, над морем, де вічно лютує сивий буран, .. горить по ночах якийсь вогник* (Дніпрова Чайка).

ОТА́РА, и, *ж.* 1. Великий гурт овець, кіз. *Через одну вівцю отара пропадає* (прислів'я); *На вільний степ, як хмара з-поза хмари, Без ліку йшло овечої отари* (Я. Щоголів); *Обабіч по схилах гір розсипалися отари кіз та овець* (О. Гончар); *Завів собі Корінь ягнят, кіз, переправляв улітку отару на луки* (О. Бердник); * Образно. — *Там Ельбрус, .. тут, гляди, ціла отара гір, ніби вівці тонкорунні залягли опівдні* (Ю. Збанацький); — *Зранку було хмарно. Потому вітер розвіяв сіру отару хмар* (Н. Рибак); * У порівн. *Челядь .. збилась у воротях, як сіра отара, яку женуть на пашу* (М. Коцюбинський).

2. *перен., зневажл.* Безладний гурт людей; натовп (у 1 знач.), юрба (у 1 знач.). *Макс стоїть на приступці, припертий потоком пітної, насиченої жахом людської отари* (В. Винниченко); *Суне солдатська отара в зеленаво-сірих шинелях, в залізних касках* (О. Довженко); [Л у б е н к о:] *Отара ця беззбройна під Кодаком буде наголову розбита* (О. Корнійчук); *І кожен їхній* [брів] *рух впливає на цілу отару служників у строкатих комбінезонах, немов знак диригентської палички* (М. Дашкієв); *Отари піших вояків брели ровами й полями* (Р. Іваничук).

ОТА́РИТИСЯ, иться, имося, итеся, *недок., рідко.* Збиратися в отари; гуртуватися (у 1 знач.), купчитися (у 2 знач.). *Хмарки над Горбівкою отаряться* (О. Донченко); *Вівці отарилися на полонині.*

ОТА́РКА, и, *ж.* Зменш. до **ота́ра.** *Зі школи мене вигнали, і з учня третього класу я враз перетворився на пастушка. Дві корови, кінь, отарка овець...* (М. Андрусяк); * Образно. *Отарка молоденьких лип загородилася високою сосною* (Ю. Яновський); *З-за Ільницького кряжа з'явилися невеликі отарки хмарок* (С. Чорнобривець); * У порівн. *Дівчата тислись на теремі біля дверей, мов отарка наляканих молодих ягничок* (І. Білик).

ОТА́РНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **ота́ра** 1. *При користуванні пасовищами традиційним є отарний принцип обслуговування овець* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Характерний для отари. *Сей народ не міг виробити в собі нічого, — нічого, опріч безладного, безглуздого отарного духу* (Б. Грінченко).

ОТА́РНИК, а, *ч., рідко.* Той, хто пасе отару; чабан. *Зібралися стомлені отарники довкола вогню, слухають старі карпатські легенди* (з газ.).

ОТАШУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **розташува́ти.** *Оташувати загін.*

ОТАШУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., рідко.* Те саме, що **розташува́тися.** [Ч а л и й:] *У Чорнім лісі, в яру глибокім, в гущавині такій, що тільки вуж пролізе, ми кошем оташувались* (І. Карпенко-Карий); *М. Драгоманов .. думав був оташуватись у Відні, як ближчому до України, особливо Галицької, європейському центрі* (С. Єфремов); *Хочу на Україну. Думаю, коли зможу, оташуватися в Одесі або Херсоні* (М. Сиротюк).

ОТВЕ́РДЖУВАЧ, а, *ч.* Спеціальна речовина, що вступає в хімічну реакцію з основною речовиною й викликає її тверднення (полімеризацію). *Епоксидна композиція для покриття містить епоксидну смолу, пластифікатор, органічний розчинник та отверджувач* (з наук.-попул. літ.); *Розчин їдкого натру як отверджувач використовують у стоматологічній практиці* (з навч. літ.).

ОТВЕРДІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. акт. до **отверді́ти.** *Виверженi гірські породи утворилися з отверділої від охолодження розплавленої магми* (з наук.-попул. літ.).

2. *перен.* Який став твердим (у 3, 4 знач.). — *Ніно, бережи себе, — легко стискає отверділу руку і рвучко повертається назад* (М. Стельмах); *І пада гуркотом шаленим звук отверділий — зверху вниз* (П. Мовчан); *Прокашлявшись, звів отверділий погляд: — Отак! Як буде з чоловіком — байдуже! .. Тобі тільки власні болячки в голові!* (Н. Околітенко).

ОТВЕРДІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **отверді́лий.** [Ч е р н и ц я:] *Люди хитаються од усяких вітрів, і отверділість їхніх сердець твоє розчавить* (М. Стельмах).

ОТВЕРДІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **отверді́ти.** *Тобі потрібно докласти багато зусиль, перш ніж відкриєш закони отвердіння, утворення, явлення на світ союзу душі з тілом, розуму з душею, слова з розумом та інше, із чого складаєшся ти сам* (з рел.-церк. літ.).

ОТВЕРДІ́ТИ, íю, íєш, *рідше* **ОТВЕ́РДНУТИ,** ну, неш, *док., рідко.* 1. *тільки 3 ос.* Те саме, що **затверді́ти** 1. *А оце саме отверділо тіло* (Сл. Б. Грінченка); *Земля ось-ось отвердне.., крізь просідь трав проб'ється молочай* (П. Мовчан).

2. *перен.* Те саме, що **затверді́ти** 2. *Нерадісна догадка отверділа, коли побачив біля снопів дітей* (М. Стельмах); *Голос її отвердів, навіть тихий видавався жорстокішим за вигук* (Є. Пашковський).

ОТВЕ́РДЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **отве́рднути.** *І ледве теплиться калина в роздмуханім гіллі, в золі. І луска плесо, коли кинеш отвердлу грудочку землі* (П. Мовчан).

ОТВЕ́РДЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., рідко.* Стан за знач. **отве́рдлий.** *Отвердлість магми.*

ОТВЕ́РДНЕННЯ, я, *с., рідко.* Дія і стан за знач. **отве́рднути.** *Для одержання епоксидних композитів найчастіше використовують реакцію отверднення епоксидних смол поліамінами при звичайній температурі* (з наук. літ.); *Отверднення герметику є незворотним процесом хімічного перетворення* (з навч. літ.).

ОТВЕ́РДНУТИ *див.* **отверді́ти.**

ОТВЕРЕ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТВЕРЕ́ЗИТИ,** е́жу, е́зиш, *док., кого, що і без прям. дод.* Те саме, що **витвере́жувати.** *Свіже повітря отверезжувало, але голова була важка* (А. Шиян); *Оклики похвали отверезили його трохи* (І. Франко); *Тільки правда, єдина свята, чиста правда може отверезити їх* (Б. Лепкий); *Взяв газету, почав переглядати заголовки. Один з них відразу мене отверезив, поставив з голови на ноги* (Ю. Збанацький); *Неспокійна парубкова рука .. отверезила затуманений розум дівчини* (І. Нижник); *Спокійний, трохи іронічний, але в той же час і безмежно сумний голос нас отверезив* (Д. Білий); // *безос. Я був оп'янілий, але не п'яний .. Мене обняло холодом і мов отверезило* (О. Кобилянська).

ОТВЕРЕ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОТВЕРЕ́ЗИТИСЯ,** е́жуся, е́зишся, *док.* Те саме, що **витвере́жуватися.** *Друзям довго довелося отверезжуватися після вчорашнього банкету* (із журн.); — *Я ліпше знаюсь на жіночій тактиці, як ти! Не один попався за те, що був добрий і чесний .. Запхав голову в ярмо, і лиш тоді отверезився, як було запізно. Чи треба й тобі подібної долі?* (О. Кобилянська).

ОТВЕРЕ́ЗЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отвере́зити.** *Хміль почав опускати голову Петьки Клина, і отверезений він виглянув крізь двері* (Ю. Липа); — *Хоч і яка тепер жіноча молодіж, як кажуть, з освіти "отверезена", все ж таки можна ще .. подибати й такі істоти, як оця моя молодша сестра, з душею білою й чистою, мов голуб* (О. Кобилянська).

ОТВЕРЕ́ЗИТИ *див.* **отвере́жувати.**

ОТВЕРЕ́ЗИТИСЯ *див.* **отвере́жуватися.**

ОТВЕРЕЗІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **отверезі́ти.** *Дракавиченко, блідий, зовсім отверезілий, вийшов з рядів* (І. Багмут).

ОТВЕРЕЗІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **отверезі́ти.** *Відчув, що .. сам він тверезішає й поступово приходить до тями. І разом з отим отверезінням прийшла йому до тями ще одна думка, ніби він не все ще зробив* (Валерій Шевчук); *Погода не сприяла швидкому отверезінню* (А. Кокотюха); * Образно. — *Отверезіння народа* [народу] .. *вменшило би доходи цісарського скарбу* (І. Франко); *Отверезіння — от історія, двобічна, цього вигаданого кохання* (Олекса Ізарський).

ОТВЕРЕЗІ́ТИ, íю, íєш, *док.* 1. Те саме, що **протверезі́ти** 1. *Зінаїда Карлівна отверезіла, прочумалася* (Іван Ле); *Ірландець уже зовсім отверезів і, почуваючи себе трохи винним, .. радо перебрав на себе обов'язки доглядальника* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда).

2. *перен.* Те саме, що **протверезі́ти** 2. *Відколи ми розлучились, я міг десять разів отверезіти і прозріти, а проте я .. залишаюся при своєму* (Ірина Вільде).

ОТВЕРЗА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОТВЕРЗТИ́,** ерзу́, ерзе́ш; *мин. ч.* отве́рз, ла, ло; *док., що, книжн., уроч.* Те саме, що **відкрива́ти** 1, 2. *Товариство, яке мені діло, чи я пізній предтеча, чи ранній? Удавайте пророків і йдіть, отверзайте уста...* (П. Тичина); *Що ж воно в тобі Сія таке сліпуче і пророче, Перед котором* [котрим] *отверзають очі Ба навіть од народження сліпі?* (Б. Олійник); *Петро — не Юда. Він любив Учителя. І вуст він зроду був би не отверз* (Л. Костенко); — *Во ім'я Отця і Сина, хто там?* — *Амінь,* — *глаголю я.* — *Отверзи двері, матушка* (Яків Баш).

ОТВЕРЗА́ТИСЯ, а́ється, *недок.,* **ОТВЕРЗТИ́СЯ,** зе́ться, *док., книжн., уроч.* Те саме, що **відкрива́тися** 1, 2, 8. *Тільки ті двері отверзаються, в які стукають* (з рел.-церк. літ.); [Л и с е н к о:] *Драгомиров вважає їх* [професорів] *за своїх друзів, то й не відмовиться допомогти — і врата темниці отверзуться по слову його* (Л. Смілянський); *Німим отверзуться уста; Прорветься слово, як вода* (Т. Шевченко); *Мої очі отверзлися, мій розум ясно показує, де правда* (Ю. Мушкетик).

ОТВЕРЗТИ́ *див.* **отверза́ти.**

ОТВЕРЗТИ́СЯ *див.* **отверза́тися.**

ОТВЕ́РТИЙ, а, е, *діал.* 1. Відвертий (у 1 знач.). *Молодший брат зовсім іншої вдачі. Тільки жінку взяв собі не до пари. Я дуже його люблю, се наскрізь щира, отверта душа* (М. Яцків).

2. Відкритий (у 2, 4 знач.). [К р е с п о:] *Спасибі вам, пане генерале, за честь, яку нам чините. Мій дім усе для вас отвертий* (І. Франко); *Коли оба подорожні виїхали врешті по предовгій блуканині на отвертий світ, коні застрекотіли з утіхи вухами і пішли складним бігом* (К. Гриневичева); *Край отвертого вікна у білій сукні з лиснючою перізкою сиділа Ясиня* (В. Винниченко); *В одну мить два з них* [хлопців] *сиділи на воротях і вступ на подвір'я отвертий* (У. Самчук).

О́ТВІР, вору, *ч.* 1. Пусте, відкрите місце в чому-небудь суцільному; діра (у 1 знач.), відтулина, щілина (у 1 знач.). *Митруньо дубонів маленькими ніжками прямо до отвору в плоті* (Л. Мартович); *Людська рука пробігає швидко по рамі вікна, шукаючи отвору* (С. Тудор); *Він видивлявся вправо й наперед, обмацуючи зором кожен зустрічний стовп, кожен отвір у паркані* (І. Багряний); *Вгорі зірвало дошку, і в отвір потекла вода* (В. Петльований); *Гунька устромив в отвір голову і ошкірився* (Ю. Бедзик); // Місце, яким закінчується або починається яка-небудь порожнина, заглибина. *І збирались туди всі стада, і скочували каменя з отвору криниці, і напоювали отару* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Щоб таку велику ногу .. пропхати крізь горішній отвір халяви, то треба було* [Іванові] *добре попертися* (Л. Мартович); *В отворі ринви з'явилася собача морда* (Ю. Яновський); *В цей час він побачив чорний отвір плескатого браунінга* (М. Стельмах); // Місце входу або виходу куди- або звідкинебудь. *Заволікли всіх трьох в одну бічну штольню, поклали рядом, стали забивати отвір дошками* (С. Ковалів); *Влізши в темний отвір машини, кілька хвилин відсапував, поки очумався й помітив мене* (Б. Антоненко-Давидович); *Місяць вже зійшов і світив простісінько в отвір печери* (Ю. Смо-

лич); *Вона .. непомітно натиснула на одну з колод у задній стіні, колода легко повернулася, відкриваючи прихований отвір* (П. Загребельний); // Діра або заглибина певної форми і призначення в знарядді, матеріалі. *Зігнена груба штаба йшла наново в огонь, а коли була розігріта до білого, в .. діру треба було вбити обушницю — залізний прилад, на якому мав формуватися отвір у обусі сокири* (І. Франко); *Для вимірювання найточніших отворів існують калібри* (В. Собко).

2. Різної форми і призначення незамурована частина стіни, споруди. *Весь дім трясся од зойку, кричав на пробі в порожні отвори вікон до чорної мряки* (М. Коцюбинський); *Коли уважно придивитися, можна було помітити амбразури — прямокутні отвори, з яких добре видно все навколо* (Д. Ткач); *Кілька чоловік кидається до дверей .. З дверного отвору війнуло важким духом* (П. Колесник); *Прямо перед ними зяяв чорний отвір — широкі ступені* [сходи] *уходили донизу і губилися в темряві* (Д. Білий).

3. *мет.* Місце в доменній печі, через яке випускають метал або шлак; льотка. *Для випускання назовні шлаку та металу на доменних печах великого об'єму встановлюють по чотири чавунні отвори* (з наук.-попул. літ.); *Варто юнакові один раз зазирнути в нажарене до білого черево мартена .. — і вже ніколи не забуде він цього видовища, навіки прикує його до вогнедишних отворів — вікон мартена* (П. Загребельний).

△ **(1) Віднóсний óтвір,** *техн.* — відношення діаметра діючого отвору об'єктива до його фокусної відстані. *Чим більша світлосила — тим менший відносний отвір, і відповідно формується яскравіше зображення у фокальній площині об'єктива телескопа* (з навч. літ.).

ÓТВОРОМ, *присл., діал.* Навстіж. *Громадські шпихліри та стодоли стояли завсіди отвором для потребуючих* (І. Франко); *Двері в возовню стоять отвором, і чорна пустка вигляда звідти, як з беззубого рота* (М. Коцюбинський); *Що це? Після одного кубка меду ноги вростають у землю? Голова клониться на сон? Тіло паде, як скошене? А в сні отвором — безодня?* (К. Гриневичева); *Дві брами вели до города і стояли вони отвором* (П. Загребельний); *Хвіртка знов стояла отвором* (Р. Доценко, пер. з тв. Ч. Діккенса).

ОТÉЛЕННЯ, я, *с.* Пологи в корів та інших великих жуйних тварин. *Добра доярка мусить не лише майстерно доїти корову, а точно знати.., як підготувати отелення, як роздоїти первістку, які корми краще дати в різні пори року* (М. Чабанівський); *Посилено роздоювати корову можна починати не раніше як на сьому-восьму добу після отелення* (з наук.-попул. літ.); *Під час отелення самиця оленя ховається в затишних місцях, часто в густій траві або заростях* (із журн.).

ОТЕЛИ́ТИСЯ *див.* **отéлюватися.**

ОТÉЛЬ, ю, *ч., заст.* Готель. *Я рискувала б сидіти в отелі з тиждень, поки б дочекалась тих людей, в яких я маю виразний інтерес* (Леся Українка); *Гукають посланці назви отелів, запрошують; наші приїзні* [приїжджі] *віддають себе в оруду которомусь* [котромусь], *і незабаром вони й полтавські пакунки їх везуться в отель* (Олена Пчілка); *Забирається* [дачник] *в монастирі, млини, в плавучі отелі, в покинуті селянами халупки* (В. Винниченко).

ОТÉЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Прикм. до **отéль.** *Звісно, коли мати діло тільки з отельними посіпаками, .. то можна розчаруватися в кожному народі* (Леся Українка); *В прекрасній отельній кімнаті вона не почувала себе так спокійно і певно, як у цім очеретовім коридорі* (М. Йогансен).

ОТÉЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОТЕЛИ́ТИСЯ,** éлиться, *док.* Народжувати теля (про корову, оленицю, лосицю та самиць інших великих жуйних тварин); телитися. *Тривалість продуктивного життя тварин, які отелюються рано, більша, ніж у тих, що отелюються пізно* (з наук.-попул. літ.); [Н и к о д и м:] *Там отелилася корова, ти б пішла подивилася — нехай при тобі видоять її, телятко погодують* (І. Карпенко-Карий); *— І шкода, Романе, тебе на пісному тримати. Хоч би корова швидше отелилася* (М. Стельмах); *— Буде завтра молоко свіже! І справді отелилася корова і з'явилося молоко* (Ю. Винничук); *Мама розжилася десь на телицю. Та отелилася. Худобині потрібне було сіно* (М. Андрусяк).

ОТÉМНЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **отемни́ти.** *На тихому його* [озера] *плесі кипів вир із крутією, підіймалися і зміщувалися площини, освітлені чи отемнені* (Валерій Шевчук); *Отемнений деревами будинок;* // **отéмнено,** *безос. пред. Такими то способами обезсилено, зубожено, отемнено, обдерто з усіх найкращих здобутків цивілізації великий і живий відлам українсько-руського народу* (І. Франко).

ОТЕМНИ́ТИ *див.* **отемня́ти.**

ОТЕМНÍТИ, íю, íєш, *док., рідко.* 1. *тільки 3 ос.* Док. до **темніти.** *Отемніли зелені лани .. Тьмарилось синє небо* (С. Васильченко).

2. *заст.* Осліпнути. *— А найгірше ота Параска, бодай вона отемніла та оніміла* (Л. Мартович); *— Ти, парубче, отемнів чи більма про запас насунув на очі?* (М. Стельмах).

ОТЕМНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОТЕМНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що, рідко.* 1. Те саме, що **затéмнювати.** *Важкі темні хмари повільно насувалися з півночі, отемняли місто* (із журн.); * Образно. *Успіхи брацького* [братського] *руху .. отемняла тяжка хмара непорозумінь з духовенством і владиками* (М. Грушевський); *Жахлива мисль тут душу отемняє* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

2. Те саме, що **осліплювати** 1. *Люди рухалися з останніх сил, сонце отемняло їхні очі* (з газ.).

ОТЕНÍТ, у, *ч.* Мінерал із класу фосфатів та їх аналогів, який є сировиною для одержання урану. *Отеніт розчиняється в азотній кислоті, зафарбовуючи розчин у зелений колір* (з навч. літ.).

ОТЕПÉР, *присл., розм.* Підсил. до **тепéр;** ось тепер. *І сказала до нього його жінка Єзавель: Отепер ти зробишся царем над Ізраїлем* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *"Отепер вже я відпочину на старості літ.. ", — думала баба Зінька, сидячи в своїй просторій світлиці* (І. Нечуй-Левицький); *Повиймавши хліб з печі, Катря оце вже, либонь, і вправилась була. Отепер можна й спочивати* (А. Головко); *Отепер з очей Ганни приснули промені сміху — веселого й задерикуватого* (В. Владко).

ОТЕПÉРЕНЬКИ, *присл., розм.* Те саме, що **отепéр.** *Отепереньки, думаю, як онуки приїхали, легше буде. Та куди там...* (з мемуарної літ.).

ОТЕПÉРЕЧКИ, *присл., розм.* Те саме, що **отепéр.** *Йонька .. був такий радий від своїх прихованих скарбів, що аж під печінкою співало. — Заживу. Отеперечки заживу, — гомонів він сам до себе* (Григорій Тютюнник); *Ляже* [баба], *схрестить на висохлих грудях легкі свої руки: — Отеперечки, смертонько, йди!* (А. Дімаров); [Г е н е р а л:] *Знаємо ми ваше "тихо" .. Отеперечки тільки ви справді тихо сидітимете, усі принишкнете!* (О. Ірванець).

ОТЕ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отепли́ти.** *Тихо вийняв* [Лаврін] *з-за пояса пістоль, тихо спрямував дуло в зграю* [вовків], *коротко натиснув вказівним пальцем на отеплений кожухом метал* (Ю. Мушкетик); *Отеплений вентиляційний вихід має ізоляцію для запобігання конденсації водяної пари* (з навч. літ.); // **оте́плено,** *безос. пред. У селі нещодавно було проведено загальний ремонт гуртожитку, отеплено школу, обладнано її спортивним спорядженням* (з газ.).

ОТЕ́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отепли́ти.** *До отеплення монтажних вузлів Надія не мала діла, проте вона, щоб не дратувати Шафороста, не стала рішуче заперечувати* (Яків Баш); *— Ребе, .. а той вічний вогонь насправді є? — Є. Геєнна огненна — так сказано в Писанії. — То чому б не використати його для отеплення міста? — запитав* [Курковський], *дивлячись упритул на раввіна* (Р. Іваничук).

ОТЕПЛИ́ТИ *див.* **оте́плювати.**

ОТЕПЛИ́ТИСЯ *див.* **оте́плюватися.**

ОТЕ́ПЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до отеплювання. *Отеплювальний вплив на Арктику мають океанічні води та теплі води Північноатлантичної морської течії* (з наук.-попул. літ.); *Власники квартир, де електроенергія є основним джерелом тепла, матимуть пільгові тарифи в отеплювальний сезон* (з газ.); // Признач. для отеплювання чого-небудь. *Безпояско — весь сивий, мов голуб, з опухлою щокою, грів біля отеплювальної батареї руки* (О. Гуреїв).

ОТЕ́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оте́плювати.** *Послідовність отеплювання будинку така: починати потрібно з покрівлі, потім перейти до фасадів, потім — комунікацій та фундаменту* (з газ.); *При розморожуванні продуктів харчування за допомогою мікрохвиль є можливість їхнього отеплювання безпосередньо в упакуванні* (з наук. літ.).

ОТЕ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *рідко* **ОТЕПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОТЕПЛИ́ТИ,** лю́, ли́ш, *док.* 1. *що.* Захищати від холоду, забезпечуючи спеціальними пристроями або покриваючи матеріалами, що не пропускають тепла. *Отеплювати свої квартири інженери радять зсередини* (з газ.).

2. *кого, що.* Робити теплим, теплішим; зігрівати. *Та се* [ранковий мороз] *лиш знак, що швидко сонце Заблисне й землю отеплить* (І. Франко); * Образно. *Я сам себе не впізнавав .. Звідки той огонь у мене появився, що він всього мене розпалював і отепляв?* (П. Тичина); *Чом не вдихнув ти в мене Того вогню, що в людських грудях б'ється? Не отеплив мене любов'ю, співчуттям..?* (Л. Забашта).

ОТЕ́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *рідко* **ОТЕПЛЯ́ТИСЯ,** я́ється, *недок.,* **ОТЕПЛИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* 1. Ставати теплим, теплішим; зігріватися (у 1 знач.). *На термометрах вже мінус, а ваша квартира готова до морозів? Час отеплюватися!* (з мови реклами); *Піч гарно розтопили, і кімната вмить ожила, отеплилася* (з газ.); * Образно. *Прийшло і ніби нейтральне спочатку звертання до ковалів — "синки". Згодом воно отеплилося довірою і навіть певністю, що "синки" зроблять!* (Іван Ле).

2. *тільки недок.* Пас. до **оте́плювати.** *Оскільки клуб не отеплюється належним чином, вирішено найближчим часом у приміщенні будівлі зробити ремонт опалювальної системи* (з газ.).

ОТЕ́ПЛЮВАЧ, а, *ч., спец.* Те саме, що **уте́плювач.** *Пінопласт використовують для вирівнювання стін та як отеплювач будівель зсередини* (з наук.-попул. літ.); *Мінеральна вата є гарним отеплювачем для вхідних дверей* (із журн.).

ОТЕПЛЯ́ТИ *див.* **оте́плювати.**

ОТЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* **оте́плюватися.**

ОТЕРЕ́БИНИ, ин, *мн., рідко.* Непридатні рештки чогось після чищення, оббирання. *Кукурудзяні отеребини.*

ОТЕРЕБИ́ТИ *див.* **отере́блювати.**

ОТЕРЕ́БЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТЕРЕБИ́ТИ,** блю́, би́ш; *мн.* отеребля́ть; *док., рідко.* Те саме, що **тереби́ти** 1. *Міцним матеріалом для ребер кошика служать живі нижні гілки ялинок. Отеребивши таку гілку від дрібних гілочок і хвої, її обрізають до потрібної довжини і очищають від кори* (із журн.).

ОТЕРПА́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **отерпа́ти.** *Хвора скаржилась на головний біль, загальну слабкість, підвищену подразливість, отерпання та біль у кінцівках, біль під правим ребром, гіркоту в роті* (з газ.).

ОТЕРПА́ТИ, а́ю, а́єш *(рідко),* а́є, *недок.,* **ОТЕ́РПНУТИ, ОТЕ́РПТИ,** пну, пнеш *(рідко),* пне, *док.* 1. Утрачати чутливість, здатність реагувати на дотик, рухатися і т. ін.; терпнути (у 1 знач.). *Натовкмачать якихсь індивідуалізмів тощо, так що аж язик отерпне, поки вимовиш* (Т. Шевченко); *Розтрусилася я й отерпла та поколіла од холоду, доки приставилася* [дісталася] *до Звиногородки* (А. Кримський); *Плече, яким він притулився до стінки траншеї, отерпло* (Ю. Яновський); *Лікоть отерп — треба перевертатися поволі, обперши другу руку об перегородку* (В. Барка).

2. *перен.* Те саме, що **те́рпнути** 2. *Він пам'ятав, як збиралися вони, молоді аспіранти, вечорами, сиділи, не засвічуючи світла, мислили "страшно", нещадно, парадоксально, як од того холонуло серце й отерпав мозок* (Ю. Мушкетик); // *безос. І так щоночі отерпає в грудях І відростають крила у душі* (П. Гірник).

ОТЕ́РПЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **оте́рпнути, оте́рпти.** *Веретено випало з отерплих пальців молодиці й покотилось по долівці* (М. Стельмах); *Данько.., отерплий від напруги, застиг з картузом у руці* (О. Гончар); *Іти б і йти — до паморочі. Доки десь не впадеш, простерши уперед отерплі руки* (В. Стус); *Григорій .. зігнув отерплі ноги, опустився на коліна* (В. Дрозд); * Образно. *Очі її .. кликали його думки, його отерплу душу .. в оці степи, під це високе небо* (Василь Шевчук).

ОТЕ́РПЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **оте́рплий.** *Пальцями рук можу ворушити, але зігнути руки в ліктях не вдається. Та понад усе лякає отерплість, що починається від правої ноги* (І. Росоховатський); *Я .. довго залишався непорушним, не в силі стрепенутися і скинути геть цю досвітню непрохану отерплість* (Ю. Андрухович).

ОТЕ́РПНУТИ *див.* **отерпа́ти.**

ОТЕ́РПТИ *див.* **отерпа́ти.**

ОТЕ́РТИ *див.* **отира́ти.**

ОТЕ́РТИСЯ *див.* **отира́тися.**

ОТЕРТРА́Л, а, *ч.* Рибальська мережа, яку буксирують за судном на довгому сталевому тросі. *Отертрал має форму невода* (з наук.-попул. літ.).

ОТЕ́СА, и, *ж.* Пристрій у возі з залізного прута, дроту або мотузки, яким прикріплюють край голоблі до осі для вирівнювання ходу. *І отесу можна в кишку затягнуть, аби не бурчала* (Номис); *Савочка поправив пужалном віжку, що зачепилася за отесу, посунувся ближче в передок* (Ю. Мушкетик).

ОТЕ́САНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отеса́ти.** *В одній із етнографічних експедицій Західного Полісся науковці музею відшукали старовинну хату. Вона вразила не тільки міцними й грубими сокирою отесаними брусами, а й оригінальною конструкцією* (із журн.); *Біля .. отесаної кам'яної баби потягся довжелезний пруг зсивілого від суші крутаю* (Н. Королева); *Безконечно соромливий і не отесаний спілкуванням із освіченими і вільними в своїх стосунках зі світом людьми, він довго вагався* (Р. Андріяшик); // **отéсано,** *безос. пред. Кожен цвяшок тут моєю рукою забито, кожну колоду мною отесано* (з газ.).

ОТЕСА́ТИ *див.* **отісувати.**

ОТЕТЕНІ́ЛИЙ, а, е, *розм., рідко.* 1. Дієпр. акт. до **отетеніти.** *Отетенілий з переляку.*

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **отетері́лий** 2. *Отетенілі очі.*

ОТЕТЕНІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **отетеріти.** *Побачили на ньому сорочку, крадену у нас, спитали — де взяв, а він мовчить, — отетенів* (Сл. Б. Грінченка); *Побачила* [Марійка] *возик, а на ньому Лаврика, півника, торбинки, клуночки — й отетеніла* (І. Вирган).

ОТЕТЕРІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **отетері́ти.** — *Одне тільки слово, громадянине начальнику!.. — благально промовив він скоромовкою до отетерілого від несподіванки Сиволапа* (Б. Антоненко-Давидович); *Повітряна тривога загнала отетерілого після розмови з Калаї Бродія в пивницю* (С. Скляренко); *Щоб розважити нудьгу, Митько почав дражнити отетерілого від спеки цапа, що флегматично вимахував своєю бородою на закопі* (П. Панч); — *Викликайте швидку допомогу! — махнувши рукою, скомандував Капель отетерілим курсантам* (А. Санченко).

2. *у знач. прикм.* Який виражає розгубленість, збентеження, переляк. *Доктор, з отетерілим виглядом, тільки промурмотів щось незрозуміле і намагався вислизнути за двері* (І. Кулик); *На отетерілому обличчі Горбатюка з'явився вираз подиву і навіть страху* (М. Руденко); — *Чи ти не знаєш, хто це такий? — А не знаю, — каже баба Ликора. Й несподівано отетерілим голосом: — Фросю, це ти?* (Є. Гуцало).

ОТЕТЕРІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **отетерілий.** *Невдячнішого матеріалу для поцілунків годі було й шукати, — в своїй отетерілості й здерев'янілості ми з Євгеном тої миті перевершували все відоме на світі* (П. Загребельний); — *Чому ти нічого не їси? — здивувалася Олюня, помітивши врешті отетерілість свого мужа* (Ю. Винничук).

ОТЕТЕРІ́ЛО, *розм.* Присл. до **отетері́лий** 2. *Орест отетеріло стояв перед цими гігантськими спорудами і почував себе безсилим і нікчемним* (Олесь Досвітній); *Какура отетеріло витріщив очі, щоки його надулися.., бриль зсунувся на потилицю* (М. Чабанівський); *Тільки здвигнув Гайдаш плечима, тільки кліпнув, як сич, очима, глянув дико й отетеріло* (С. Голованівський); *Хлопець отетеріло озирнувся. Що це з ним? Невже привиділося?* (О. Бердник).

ОТЕТЕРІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **отетері́ти.** *Першою свідомою думкою, що виринула по довгій хвилині отетеріння, було знову відчуття нашої безпомічности* (Б.-І. Антонич); *Що ж до Какори, то в того досить швидко минулося отетеріння, він сягнув правицею донизу, вихопив з піхов меча і пішов на ведмедя* (П. Загребельний).

ОТЕТЕРІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **тетері́ти.** *Одного разу .. баба Зозуля пішла в ліс по опеньки .. Аж їде пан Каньовський .. Як стояла, так і отетеріла стара* (з легенди); *Від такого нахабства і несподіванки Юрко отетерів, а далі аж позеленів* (М. Стельмах); *Машина одразу спалахнула. Це було настільки несподівано, що ворожа піхота на якусь мить отетеріла* (О. Гончар); *Він важко дихав широко розкритим ротом, наче риба, щойно витягнута з води. — Ти що? Отетерів від щастя, чи що? Схаменись! — Журавель ляснув його долонею по спині* (В. Нестайко).

ОТЕ́ЦЬ, отця́, *діал.* вітця́, *ч.* 1. *заст., уроч.* Батько (у 1 знач.). *Перед ним, на столику, лежить .. лист від вітця* (І. Франко); — *Хочу, щоб усі знали, що в моєї дитини єсть отець* (М. Стельмах); *Голобля .. завдавав болю Чумакові — що хочеш з цього Голоблі, коли він задля слівця не пожаліє й рідного отця?* (Ю. Збанацький); *Добре дітям, доки в них Є отець і мати. Та Василько — сирота — Мусив бідувати* (Д. Павличко); — *Хочеш спокійно жити — слухайся вітця, шануй свою ниву, хату пильнуй* (І. Нижник); *У свої двадцять п'ять хлопець і справді був схожий на вітця й силою, й мужністю* (І. Білик); * У порівн. *Пан добрий, як отець — взяв корову і скопець; а пані, як мати — казала теля взяти* (Номис).

2. *церк.* Титул служителів культу, а також форма звертання до них. — *Благословіть, отче! — каже Василь, знявши кучму* (Ю. Федькович); *Раїса навіть де в чому вплива на духовного отця* (М. Коцюбинський); [Є п и с к о п:] *Хрещеним батьком будеш ти.* [Т е о ф і л:] *Так, отче* (Леся Українка); *Римо-католицький священник отець Босак видобув ікону, і вона була урочисто винесена на замкову гору* (Т. Прохасько).

3. *церк. (з великої літери).* Те саме, що **Бог** 1. — *Во ім'я Отця, і Сина, й Святого Духа, — побожно перехрестилася на дзвін стара Даньчиха* (М. Стельмах); — *Як промовляють Учителі Сходу: хто переслідує Сина — той прийде в Дім Вітця!* (О. Бердник); — *Всесильному Отцеві нашому нічого не вартувало створити весь сей світ, аби випробувати одну-єдину душу* (Ю. Іздрик); *Ця скороминуща святість — нагадування, часом дуже болісне, про нашу споконвічну нездійсненість у тутешньому буванні, тиха й абсурдна вимога бути довершеними, як Отець* (К. Москалець).

(1) Отці́ наро́ду, *ірон.* — правителі. *Як народові на збитки Не попустимо ні нитки, — Чим-то зможуть нас злякать? Оттаке, отці народу!* (І. Франко); *Великі, мудрі, милостиві отці народу!.. Оспівані з усіх сторін облесниками* (Василь Шевчук); **(2) Отці́ це́ркви** — стародавня шаноблива назва християнських богословів і церковних діячів, які зробили вагомий внесок у створення й розроблення правил, устрою, обрядів церкви, канону Святого Писання і т. ін. *В соціальних питаннях Олекса говорив уже прямо, з невмолимою твердістю. Тут уже жодні цитати, жодні отці церкви не мали на нього ніякого впливу* (Г. Хоткевич); *З кесонів позирали обличчя отців церкви, євангелістів і ангелів* (Г. Пагутяк); **(3) Святи́й оте́ць** — назва особи духовного звання, священнослужителя, а також звертання до нього. *Як Сомко собі чоловік прямота, то й не в догад йому, що святий отець думав, мабуть, заробити собі яку сотнягу чи дві червоних на рясу* (П. Куліш); — *Я вчився в острозькій школі, святий отче... — Хвально... Хвально* (Р. Іваничук); *Він повернувся до архієпископа. — Ознайомте нас з обрядом, святий отче* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *Святий отче, — одказав йому абат, — не доїхавши до тих купелей, я знайшов чудовного лікаря, котрий знаменито мене вилікував* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

◊ **Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в>** *див.* **цар.**

ОТЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *заст., уроч.* Прикм. до **оте́ць** 1; батьківський. *Прозивався він Кавун; і як назве було капітан Кавуновим, то він і просить, щоб його так не величав, бо я, каже, свого отецького прізвища не цураюсь* (П. Куліш); *Ще танки мчали без упину, Іще горів отецький дім, А він вже думав про зернину В пшеничнім колосі тугім* (А. Малишко); *— Хтів би я, мій найдорожчий, спитати у тебе про гостя: Звідки отой чоловік? Яку він отчизною славить Землю? Якого він роду і де його нива отецька?* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *— Благословляю вас, діти мої, моїм отецьким благословенням* (Ю. Смолич).

◊ **Ба́тьків (оте́цький) син** *див.* **син.**

ОТЕ́ЦЬ-МА́ТИ, отця́-~тері, *діал.* вітця́-~тері, *нар.-поет.* Те саме, що **батькú.** *Десь у тебе, козаченьку, Отець-мати жива, А що тобі, молодому, Фортуна служила!..* (з народної пісні); *— Панночки й паничі .. не вспіли наспіватись отцю-матері і собі на втіху.., як тут посилає Господь долю* (Марко Вовчок); *— Час-пора, отець-мати, Поблагословить, Ой, час-пора молоденькій Та гіллячко звить!* (Леся Українка); *Буду я до отця-матері приїжджати, Будуть мене ближні почитати, поважати* (Л. Костенко); *Нехай би були подбали про неї отець-мати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОТЕ́ЦЬ-НЕ́НЬКА, отця́-~и, *діал.* вітця́-~и, *нар.-поет.* Те саме, що **батькú.** *Там козак, постреляний, порубаний, на рани смертельні знемагає. І праведного судію з неба бажає. При собі отця-неньки не має...* (з думи); [Д р у ж к и, р і д і п о ї з д:] *Приступи, Марусе, близенько, Уклонися отцю-неньці низенько!* (І. Нечуй-Левицький); *А хто перекаже отцю-неньці про смерть їхнього сина, хто потішить бідну жінку, діточок дрібних?* (М. Коцюбинський).

О́ТЖЕ[1], *част. підсил.* 1. Уживається на початку речення для підсилення висловлюваної думки; адже. [С е р в і л л і я:] *Там був один .. Старий вже дідуган, так той найбільше вабив* [хлопця]... *Отже кажуть, що він із ним кудись за Тибр подався* (Леся Українка); *— Та брешеш! Отже й брешеш!* (В. Винниченко); *— Отже земля мусить жити у всіх землянах. І земляни не можуть жити без своєї землі. Яка відданість!..* (В. Багірова); // Уживається для підкреслення наслідку чого-небудь у значенні о т і. *Отже ж то і змалював він солдата, та ще як? Що, я ж кажу, що живий не буде такий бридкий, як то був намальований* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Зачинили* [Кармелюка] *у кам'яну .. темницю. Багаті кричали: — Дождавсь, Кармелюк! Отже й заплати Кармелюкові!* (Марко Вовчок).

2. Уживається з дієсловами наказового способу при спонуканні, заохоченні до чого-небудь. *— То отже слухай, Христино батьківно, — жартує панич. — Будь однині моєю слугою і дай мені, будь ласка, умитися...* (Панас Мирний); [Л у к а ш:] *Так отже слухай: якщо я тут маю тебе питати, хто до мене сміє ходити, а хто ні, то ліпше сам я знов з ліса* [лісу] *заберуся на село* (Леся Українка); *— Отже, слухайте. Минулого літа ми працювали на дослідній станції нашого інституту в Сомалі* (В. Чемерис).

3. Уживається в значенні вставного слова при висловленні підсумку; таким чином. *Так от і зором не всюди кольори ми виявить можем. Отже, висновуймо, єсть і не торкані барвою речі, Як і позбавлені звуку, позбавлені пахощів власних* (М. Зеров); *Року 1859 в Лейпцигу .. вийшла книжечка під заголовком: "Новые стихотворения Пушкина и Шевченко". Отже — зовсім не нова думка, що Пушкін і Шевченко ішли в одному річищі!* (М. Рильський); *У Джантемира відлягло від серця: отже, можна спокійно сидіти на Орі до весни* (З. Тулуб); *— Отже, не така вже вона й погана була, твоя тітка, — підбив підсумки Лука* (С. Андрухович).

О́ТЖЕ[2], *спол.* 1. Уживається в приєднувальних конструкціях у знач. т о м у, ч е р е з т е. *Нічого теплого з собою не мав, отже була передо мною немила перспектива мокнути і застудитися* (М. Коцюбинський); *Оця молодиця жила найближче, отже, цілком природно, що її цікавість була найпекучіша* (Г. Хоткевич); *Відступали старовинним Перекопським трактом, що проходив якраз через Чаплинку.., отже обминути повстанську свою столицю було неможливо* (О. Гончар); *— Я знав про кару, — спокійно мовив Прометей, — і свідомо йшов на неї. Проте ти забуваєш, Зевсе, що я невмирущий, отже й кара моя буде не довічна* (О. Бердник).

2. *рідко.* Уживається при вираженні заперечення, протиставлення у знач. а л е, п р о т е. *Кажуть, що з лиха вмреш, — отже, ні!* (прислів'я); *— Може б, і я зумів би зсадити тебе з коня кулею, та, отже, жду, поки ти надумаєшся, чи скакати, чи додому вертатися* (П. Куліш); *Він хитнувся, трохи не впав, отже встояв і наче бадьоріше підійшов до полу, де лежала мертва Хівря* (Панас Мирний); *— Нема поміж вас, собак-козаків, ні одного, щоб посмів би проти мене стати! — А отже й є! — промовив і, мов із землі, виріс перед ним Мусій Шило* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ОТИ́М, *спол., розм.* Тому, через те. *Отим мені і жаль стане Матері небоги, Що вона його так любить* (Т. Шевченко).

◊ **Оти́м-бо (то) й ба <Тим-то й ба>** *див.* **ба[1].**

ОТИ́М-ТО, *спол., розм.* Те саме, що **оти́м.** *Отим-то Настя, дивлячись на худобу, та й журилась: що кому-то воно, каже, після нас дістанеться?* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Ну, у мене буде сьогодні мій добрий геній .. І я біжу, лечу, щоб .. по заслузі його стрінути. Отим-то я сяду на фіакра* (Г. Хоткевич); *Кохав, але... здається, безнадійно. Отим-то й воював з тією хворобою з усією наполегливістю тверезого розуму* (І. Багряний); *А в партизанів, кажуть, самопали Такі, що все лихеє спопеляють. Отим-то їх, як рідних, полюбляють Всі наші люди в кожному куточку* (П. Воронько).

ОТИНЬКО́ВАНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **отинькува́ти.** *Підбанник іззовні був отинькований та пофарбований в жовтий і червоний кольори* (з наук.-попул. літ.); *Загальний вигляд псувала сіра, зі шлаку, поки що не отинькована стіна* (О. Шугай); *З кожного дня возведи отинькований храм і у вівтар помісти мою світлом заломлену постать* (О. Забужко); // **отинько́вано,** *безос. пред. Коля-рибалка збудував їх* [сінці] *без дверей, згодом усередині їх було отиньковано, завезено газову плиту й балона* (Валерій Шевчук); *Інтер'єр вітальні оздоблено деревом, решту приміщень отиньковано й пофарбовано* (із журн.).

ОТИНЬКО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., буд.* Стан за знач. **отинько́ваний.** *Отинькованість торфових виробів захищає їх від зволоження* (з навч. літ.).

ОТИНЬКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТИНЬКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, буд.* Покривати що-небудь шаром тиньку; тинькувати, оштукатурювати. *Основним будівельним матеріалом собору була цегла, стіни не отиньковували* (з наук.-попул. літ.); *Церкву Георгія в Каневі, пізніше перейменовану на Успенський собор, лише отинькували й переробили в класичних формах на початку XX ст.* (з наук. літ.).

ОТИНЬКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., буд.* Пас. до **отинько́вувати.** *Цегляне мурування Софійської дзвіниці в Києві, яке відзначається високою міцністю та жорсткою конструктивною схемою, отиньковувалося й фарбувалося* (з наук. літ.).

ОТИНЬКУВА́ТИ *див.* **отинько́вувати.**

ОТИРА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОТЕ́РТИ,** отру́, отре́ш; *мин. ч.* оте́р, ла, ло; *док., що, рідко.* Те саме, що **обтира́ти** 1, 2. *Віддихуючись і отираючи піт, він витягнув згорток паперу* (О. Ульяненко); *Він страшно плакав. Згодом прийшов до себе, отер заплакане лице і розказав усе, що лиш бачив* (А. Чайковський); *Вона обняла Галю за плечі й ніжно отерла її сльози* (Валерій Шевчук); — *І на тілі, На княжім білім, помарнілім, Омию кров суху, отру Глибокії, тяжкії рани...* (Т. Шевченко).

◊ **Обтира́ти (отира́ти, витира́ти** *і т. ін.*) **кутки́** (*діал.* **вугли́**) *див.* **обтира́ти.**

ОТИРА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОТЕ́РТИСЯ,** отру́ся, отре́шся; *мин. ч.* оте́рся, лася, лося; *док.* 1. *рідко.* Те саме, що **обтира́тися** 1, 3. *Отирається від сліз сестра, проводжає старшого брата в похід* (з легенди); *Сіла я, підперлася, Заплакала, отерлася* (П. Чубинський); *Петро ще не освоївся, не вжився вдома, спочине, отреться, і поволі, поволі якось та налагодиться усе* (Ю. Покальчук).

2. *тільки недок., розм., перен.* Тинятися (у 1 знач.), вештатися. [С т а с ь:] *Кажу — він* [Кармелюк] *тут десь отирається, із наших рук не втече* (С. Васильченко); *Ванько довго отирався біля контори* (М. Циба); *Вірна людина, чорнявий смутний сердюк, отиравсь неподалік* (Г. Колісник); *Мені тільки й зосталося, що отиратись оце без діла по студії, серед застиглих у безруху камер і суфітів* [софітів] (О. Забужко); *Вона почала отиратися серед еліти, старанно слухаючи балачки* (О. Ульяненко).

ОТИРЛУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док.* 1. *кого, що.* Док. до **тирлува́ти.** *Привели вівчарі свої отари на відпочинок, отирлували їх* (із журн.).

2. *що, рідко.* Витовкти, витоптати під час стоянки (про отару, череду). *Тільки та могила марно занепала, Бо її отара вже отирлувала* (І. Манжура).

ОТИРЛУВА́ТИСЯ, у́ється. Док. до **тирлува́тися.** *Отара отирлувалась, зорює, і чабани поснули* (Сл. Б. Грінченка).

ОТИ́Т, у, *ч., вет., мед.* Запалення слизової оболонки вуха. *Найчастіше отит виникає як ускладнення інфекційних захворювань* (з наук.-попул. літ.); *За одну ніч "вибухнув" гострий отит. У вусі тягнуло, сіпало та штрикало нестримним болем* (Г. Вдовиченко).

ОТИ́ШЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **оти́шити.** *Отишений біль.*

ОТИ́ШИТИ, шу, шиш, *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **сти́шити.** *І що нам шум і всі оті стовковиська? Отишимо ходу. Не вийдем на манеж* (Л. Костенко).

ОТІА́ТР, а, *ч.* Лікар, фахівець із отіатрії; отолог. *Брат Михайла Сидоровича — Олексій Сидорович, професор-отіатр* (Остап Вишня); *Віденського отіатра Адама Політцера (1835–1920) вважають одним із основоположників сучасної отіатрії, видатним фахівцем оториноларингології* (з наук.-попул. літ.).

ОТІАТРИ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до отіатрії; отологічний. *До обстеження та початку лікування вухо не чистили, не застосовували отіатричних препаратів протягом трьох днів* (з наук. літ.); *Протигрибкові креми застосовують в отіатричній практиці для лікування мікозів зовнішнього слухового проходу* (з наук.-попул. літ.).

ОТІАТРІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **отоло́гія.** *Академік Микола Волкович першим в Україні об'єднав отіатрію й ларингологію в одну клінічну дисципліну* (з наук.-попул. літ.).

ОТІ́НЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **отіни́ти.** *Ще більше я свій знизив апарат І роздивлявся, що передо мною: Під самою горою група хат, Отінених дерев гущавиною* (В. Самійленко); *Ласкавий погляд темно-голубих очей, отінених чорним віями, робили його кремезну постать дуже симпатичною* (В. Винниченко); *Отінений ясенями, примостився, ґанком на вулицю, чепурний будиночок* (Я. Качура); *Той Змій .. ще не був, а тільки ставав собою, злютований і отінений срібним промінням* (Валерій Шевчук).

2. *у знач. прикм.* Укритий тінню. *Глянь, з Афонської затоки звільна барка випливає, із отіненого плаю ген на сонячний біжить* (І. Франко); *В сутінках сумних отінених Образ забутий виник. Його родив у однотонних цокотіннях Старий годинник* (М. Семенко).

ОТІ́НЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **отіни́ти.** *Отінення прибудинкової території від спеки.*

2. *рідко.* Те саме, що **тінь.** *Зонтик кидав таке чудове отінення на її ніжне лице, що воно .. видалося мені кращим, як коли-небудь іншим разом* (О. Кобилянська).

ОТІНИ́ТИ *див.* **оті́нювати.**

ОТІ́НЮВАТИ, юю, юєш, **ОТІНЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОТІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, *док., кого, що.* Те саме, що **заті́нювати** 1. *Бориславська церковця стояла сумна на пагірку за селом. Не отінювали її вікові, розлогі липи, як звичайно буває по других селах* (І. Франко); *Бурхливий Прут тут рине в сніжній піні, Смерека нас отінює струнка* (М. Рильський); *Під вікнами рожа висока цвіла, Колодязь верба отіняла крислата* (І. Вирган); *Раптом отвір у стелі потемнішав. Хмара отінила небо Пальміри* (В. Єшкілєв); // *перен.* Те саме, що **затьма́рювати** 1. *В першу мить тут вірилося, що .. все обійдеться благополучно, зате в другу виявилося, що ці дотепи і цей сміх звисока отіняла шибениця* (Олекса Ізарський); *Тобі, Кавказе, .. Я віддаю оці недбалі рими, Благослови їх як дітей своїх І отіни верхами сніговими* (М. Зеров, пер. з тв. М. Лермонтова); *Війна крилом своїм багряним Отінила злото наших нив* (М. Рильський).

ОТІНЯ́ТИ *див.* **оті́нювати.**

ОТІ́ПАНКА, и, *ж., розм.* Жінка, яка ходить у поганому, подертому одязі; обірванка, лахмітниця. *Замість квартири — смітник. Тут мешкає стара отіпанка, яку сусіди часто бачать у старому лахмітті* (з газ.).

ОТІПА́ТИ, а́ю, а́єш, *що.* Док. до **тіпа́ти.** *Отіпала доня коноплі та й спати вклалась* (з казки).

ОТІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оті́сувати.** *Давні єгипетські будівельники зводили стіни пірамід із невеликим ухилом усередину, щоб надати їм більшої стійкості й обійтися без отісування зовнішньої поверхні облицювальних плит* (з наук.-попул. літ.); *Сокиру застосовують для розколювання, перерубування та отісування деревини* (з навч. літ.).

ОТІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., кого, що.* Те саме, що **обті́сувати.** *Як будівельний матеріал травертин використовують із тих пір, коли людина навчилася отісувати камінь* (із журн.); — *Нема там такого, хто б міг сприймати твої слова. Може, і натрапиш на одного чи двох, але й їх доведеться отісувати й навчати, поки збагнуть, про що говориш* (А. Содомора, пер. з тв. Сенеки); *Катерині він сподобався, але про себе вона відзначила, що новошляхівського голову треба було б трохи отесати, виховати в нього тонші, пристойніші манери* (Ю. Збанацький).

ОТО́, *част., розм.* 1. *вказ.* Уживається при вказуванні на кого-, що-небудь (іноді супроводжується вказівним жестом); ось то. *І побачив Бог усе, що вчинив. І ото, вельми добре воно! І був вечір, і був ранок, день шостий* (Біблія. Пер. І. Огієнка); — *Йосипе! — одказав старий .. — Дивися: ото Бог...* (Панас Мирний); *Перехопивши серйозний погляд дочки, Яцуба з гордістю вказує капітанові на неї: — Ото моя медалістка і по навчанню перша, і квіти вирощує .. Ще й на інструменті грає!* (О. Гончар); // Уживається при вказуванні на те, про що щойно йшла мова або про що відомо співрозмовникові. — *Невже ото все неправда, що розказував дядько Филин? То це я тільки дурно настрахалась? — сказала Настя* (І. Нечуй-Левицький); *По паузі сказала* [Христя] *стиха: — Сьогодні Зінька така сумна була. Питала мене, чи правда, що ото балакають?* (А. Головко); *Галя встигла помітити, що камінці світилися не всі разом, а якось .. хвилями, як ото хвилями хилиться долу од вітру висока стигла пшениця в полі* (В. Владко).

2. *вказ.* Уживається при підбитті підсумку сказаного. *Рано вставати, цілий день працювати тяжко на спеці, у поросі, моритися голодом на пісній страві та лягати натомленому без вечері .. — ото мужицька доля* (М. Коцюбинський); — *Кепський то буде старшина, Йоно, коли він хоч цвях розбазарить .. Я кину, та п'ятий, та десятий — ото вже й ешелон маєш!* (О. Гончар).

3. *вказ.* Уживається в розповідях, описах для їх пожвавлення, надання безпосередності викладу, при вказуванні на повторюваність дії і т. ін. *В одного багатого було два наймити. Роблять ото вони, як воли, а їсти — хліб сухий та вода* (з переказу); *Стало вечоріти. Вернувсь ото Петро Шраменко* (П. Куліш); *Ото сяде Демко в свято під хатою та й почне думати, як то йому з недолі вибитися* (Б. Грінченко); *Уже ото й перші півні проспівали були, а він усе не спав* (А. Головко); — *Давно вже я хотіла мати таку милу маленьку дівчинку! — сказала бабуся. — Ото побачиш, як добре ми заживемо з тобою* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); [М а л е н ь к и й ч е р н е ц ь:] *Коли вночі ото лежиш без сну, завжди тебе гризуть всякі думки* (В. Стус, пер. з тв. Б. Брехта); // *у сполуч. зі сл.* р а з. Уживається в знач. я к о с ь. *Раз ото, сновигаючи, стрів він заплакану Параску. Її пишна врода.., її велика журба його зразу уразили* (Панас Мирний); *Ото раз надвечір нудився я* (І. Нечуй-Левицький); *Ото раз так із туги сиділа вона вечором та й взялася вишивати* (Ю. Винничук).

4. *вказ.* Уживається з дієсловами наказового способу при спонуканні, заохоченні до чого-небудь, при висловленні поради, перестороги і т. ін. — *Ото, Рябку, шануйся, Добра своїх панів, як ока, стережи* (П. Гулак-Артемовський); — *Так вам і слід, дурним: Ото з дурлигою не знайтесь І у Ведмедика не грайтесь!* (Л. Глібов); *Так ото слухай, скінчу вже в двох словах: По оглядинах царського двірка подались ми назад у монастир* (М. Коцюбинський); — *Ото кидай, Давиде, цю дурну забавку та й мети до нічліжан* (М. Стельмах); — *Жаби різні бувають .. Є й такі, що вибирають високі дупла. І кричать вони по-пташиному. Ото знай: завтра дощ буде* (М. Руденко).

5. *підсил.* Уживається у сполученні з прислівниками часу, місця, причини, способу дії і т. ін. для їх уточнення, підсилення тощо. *Так ото одні[ї]* [однієї] *осені, ще не гаразд листя опало, як упав сніг* (Панас Мирний); *Написала ото тільки Лілі листа, та й то жалую* (Леся Українка); *Так ото хотілося блукати, Серце так стискалося мені, Як від хати бризнули до хати Вечора осіннього вогні!* (М. Рильський); *Петро тільки ото вранці коня вивів на пашу* (В. Лис); // Уживається в сполученні з займенниками для їх підсилення, уточнення. *Шпаки — це імітатори веселі, То іволга у пісні їх дзвенить, То хлопчик, друзів кличучи, свистить, То соловейко розсипає трелі, То колесо немазане скрипить. Такі ото сусіди наші втішні* (М. Рильський); *Андрій зрозумів, що ті варвари, які ото сидять біля карт і які часом так демонстративно прелюто лаються, під тією всією лайкою, під тим усім брудом нестерпним мають свою душу* (І. Багряний).

6. *підсил.* Уживається у вигукових реченнях для підсилення їх емоційного забарвлення. *Ото дурний! А ще й битий!* (Т. Шевченко); — *Ото мені біда! Нехай би собі гнівались* (Леся Українка); *Особливо дужче всіх вигукував здоровий і товстий козарлюга.., взявшись обома руками в боки: — Ото так штука! Ха-ха-ха!* (Д. Білий).

7. *у знач. виг.* Уживається при вираженні подиву, невдоволення, досади і т. ін. — *Ото, яка недотика! Не та рано встала, Що до світа упилася... А та, що й проспалась!* (Т. Шевченко); — *Ще — чого доброго — коли-небудь уночі прийде* [Чіпка] *та й заріже за жито! — Ото, хай Бог милує! — похопився Грицько* (Панас Мирний); — *Тільки ти — обережненько. Може, як-небудь прохідними дворами. — Ото! Буду ще я по кучугурах лазити!* (А. Головко).

○ **(1) Ото́ ж то**, *виг.* — служить для підсилення, підкреслення наступної думки, що є підсумком попереднього висловлювання. — *Не варт, їй-богу, жить на світі! — То йди топись! — А жінка? Діти? — Ото ж то, бачиш, не бреши* (Т. Шевченко); — *Скільки піхоти, гармат?.. — Ото ж то й лихо, що ми не знаємо, — зітхнувши, сказав командир першого батальйону* (Б. Антоненко-Давидович).

◇ **(2) Ото́ (оце́, от** *і т. ін.*) **ще**, *несхв.* — уживається для вираження осуду чиїх-небудь дій, учинків, докору комусь. [К л і є н т:] *А що? Він присягнув?* [Р и м л я н и н у д а л м а т и ц і:] *Ні, відступився і руки заложив. Ото ще дурість!* (Леся Українка); *Чи захоче Тоня із ним дружити?.. Адже їй одне задоволення — крутити голови хлопцям, про неї навіть самі дівчата кажуть: "Оце ще наш вихор!"* (О. Гончар); — *Ото ще вар'ят, — бубонів дід, — украв півня, а мене замкнув, щоб не побіг і не відняв крадене...* (Є. Гуцало); — *Та перестань вже зирити в це бісове дзеркало! .. Ото ще франт, все чепуриться й чепуриться!* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОТО... Перша частина складних слів, що відповідає слову **вушни́й**, напр.: о т о л і́ т, о т о м і́ к о́ з.

ОТОВА́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отова́рити.** *Гроші, не отоварені виробництвом товарів і послуг, приводять до значного підвищення цін та інфляції* (із журн.); // **отова́рено,** *безос. пред. На Стрийщині більшу половину рецептів за програмою "Доступні ліки" отоварено* (з газ.).

ОТОВА́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отова́рити** і **отова́ритися.** *Майже кожен сучасний магазин продовольчих товарів пропонує покупцям придбання та отоварення подарункових карт* (з газ.).

ОТОВА́РИТИ *див.* **отова́рювати.**

ОТОВА́РИТИСЯ *див.* **отова́рюватися.**

ОТОВА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отова́рювати** і **отова́рюватися.** *Під час хлібозаготівельної кризи 1928–29 рр. Всеукраїнський центральний виконавчий комітет створив фонд отоварювання сільськогосподарських заготівель* (з наук. літ.); *Призначені для села промтовари наприкінці 20-х років XX ст. передавалися у фонд отоварювання хлібозаготівель на основі контрактації* (з навч. літ.).

ОТОВА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТОВА́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Одержувати або видавати товар на відповідні цінні папери, на виконання якогось зобов'язання і т. ін. *— Талони як талони... — Добре, коли так .. Значить, якщо з ними справді порядок, товариш Храмов віддасть їх назад .. Ну, а якщо підробка — доведеться згадати, кому ви їх отоварювали. Вони ж ще не погашені?* (А. Кокотюха); *Під час Першої світової війни жінки працювали в госпіталях, активно брали участь у благодійницьких акціях, працювали на виробництві, а потім вистоювали довжелезні черги в пунктах, де отоварювали картки* (з навч. літ.); *Оті "інвалютні карбованці" .. можна було отоварити лише в магазинах "Альбатрос"* (А. Санченко).

ОТОВА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОТОВА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Одержувати товар. *— Навпроти поселився молодий-інтересний, от я і вирішила — все одно до Люди отоварюватися піде. Ми всі до неї ходимо* (А. Кокотюха); *З 1952 року в'язням почали видавати на руки зарплатню, щоправда, невелику, але на неї можна було отоваритися в табірному магазині* (Д. Бедзик); *Ви можете відвідати буфет на другому поверсі, де у продаж поступила вода "Пепсікола-Байкал" виробництва Здолбунівської фабрики продтоварів. По запрошеннях* [за запрошеннями] *ви можете отоваритися з розрахунку один літр на одне лице* [одну особу] (О. Ірванець).

2. *тільки недок.* Пас. до **отова́рювати.** *За радянських часів спеціальні талони отоварювалися в деяких книгарнях столиці детективами, фантастикою, книжками про риболовлю й дачне господарство* (з мемуарної літ.).

ОТО́ВПИТИ *див.* **ото́вплювати.**

ОТО́ВПЛЮВАТИ, ює, юємо, юєте, *недок.,* **ОТО́ВПИТИ,** пить; *мн.* пимо, пите, ото́вплять; *док., кого, що, розм., рідко.* Оточувати, обступати кого-, що-небудь. *Баби .. отовплюють лікарку, не слухають її, кричать* (В. Винниченко); *Отовпили першачки свою вчительку, задивляються їй в очі, ловлять кожен її рух* (з газ.).

ОТОДІ́, *присл., розм.* Підсил. до **тоді** 1–4, 6; ось тоді; от тоді. *Думав* [Давид] *про Матюху з його компанією, про позавчорашній сход, про збори в себе в хаті, отоді, увечері* (А. Головко); *— Отоді за лісом мене вцілив печеніг... стрілою в груди... Але я вистояв* (С. Скляренко); *Груші .. пристигають тоді, коли бджоли вже понаїдалися цвіту і троянди опали, отоді саме вони й пристигають* (М. Вінграновський); *Коли він* [зять] *у дім твій увійде, поселиться у ньому, ближнім, рідним тобі стане, отоді як з ним чинити?* (О. Ірванець); *— Порозлягався б ти так в окопах, отоді знав би!...* (Б. Антоненко-Давидович); *— Так отак хіба, небого? Ні ти нас не знаєш, Ні ми тебе. А поживеш, Роздивишся в хаті, Та й ми тебе побачимо, — Отоді й за плату* (Т. Шевченко).

ОТО́Ж¹, *част.* 1. *підсил.* Уживається для вираження зв'язку з попереднім і зосередження уваги на тому, про що буде йти мова далі; так от, і от. *Не нам твої діла Судить, о Боже наш великий! Отож вона мені на лихо Та на погибель підросла. Не довелось і надивитись* (Т. Шевченко); *— Мале — дурне, не розуміє того, що, може ж, десь і господиня з-за хліва на хлопців дивиться, отож треба її хоч усмішкою ласкавою догодити* (Г. Косинка); *Тут віжками тугими завертаю Я пам'ять непокірливу назад. Отож, бувало, зранку прибігаю Через городи у Тодосів сад* (М. Рильський); *— Так! — раптом якось стрепенувся Орлюк .. — Отож я й кажу, що в косовицю ми ходили круг стіжків по насінню* (О. Довженко); // Уживається при підбитті підсумку сказаного; ото (у 2 знач.). *Давня приказка каже, що лихо не ходить поодинці, а в парі. Отож те лихо, що відібрало Замфірові хліб, привело з собою й слабість* (М. Коцюбинський); *Вийшло таки, що індика треба боятися* [хлопчикам], *може, гірше, чим гусака. Отож стало на тім, що й поза стодолу не йти* (Л. Мартович); *Він, вожак, він сам винюхав* [здобич], *він перший знайшов. Отож церемонитися нічого* (Григорій Тютюнник).

2. *спонук.* Уживається з дієсловами наказового способу при спонуканні, заохоченні до чого-небудь, при висловленні поради, перестороги і т. ін. [Д е ї ф о б:] *Ось ти взяла кужілку, се й гаразд, казати правду, дівчині се личить далеко краще, ніж пророча мова. — Отож пряди й не пророкуй* (Леся Українка); *— А ти, — каже* [кінь], *— осле вухатий.., тобі таки призначено вже зроду, аби-сь двигав тягарі. Отож, — каже, — двигай!* (Л. Мартович); *— Тільки ти мені не скажеш по правді про отой лист, так і знай: до ранку загребемо отут у ямі, як собаку! .. Отож, гляди мені! Де ти дів листа?* (А. Головко); *— Отож слухай. Я розповім тобі одну історію. Але — дивися, щоб іншим — ані-ні! Нічого, розумієш?* (В. Владко).

3. *стверджс., розм.* Уживається для підтвердження, схвалення чого-небудь у знач. т а к, е г е ж, а т о ж. [П р о ч а н и н:] *Здавався ж він на гроші не жадібним, все тільки й говорив про Царство Боже...* [Ю д а:] *Отож! отож! Се й був той ятірець, куди він людські душі, наче рибу, ловив...* (Леся Українка); *— Хазяїн знає, що кобилі робить. Ви знаєте цю приказку? — Кобила теж знає, але що з того, як та кобила здихає вже. — Нічого, для того її сюди вкинено. Ви зрозуміли? — Вповні. — Отож* (І. Багряний); *— Викурили ми із Троянівки Василя Гончаренка. Скажи мені, який із нього куркуль? Наймитів не тримав .. — Ну, сам знаєш, ліс рубають — тріски летять. — Отож* (Григорій Тютюнник).

ОТО́Ж², *спол., розм.* Уживається в приєднувальних конструкціях у знач. т о м у, ч е р е з т е; отже *(див.* **о́тже²** 1). *Треба було, щоб аж дві третини всієї громади згодилися продати землю .. Отож і поприписувано тих мандрованих та мертвого, щоб більше було людей* (Б. Грінченко); *На чім тоді ми стали, Ти знаєш сам здоров. Отож нема потреби Про те казати знов* (Леся Українка); *Лісник знайомий єсть у мене. Він До щеплювання має хіть велику, Отож хвилюється не без причин, Узрівши яблуньку чи грушку дику* (М. Рильський); *— Не захотіли мати Будду — людину, хай поклоняються Будді — небесному деспоту. Отож не дивуйтеся, що поряд зі священним краєм панує пітьма* (О. Бердник); *— Уявіть собі лишень, на Мадейрі вже немає виноградників! .. Сумна картина! Отож, якщо вам однаково, краще пристаньмо на Канарських островах* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОТÓЙ, отá, oтé; *займ. вказ., розм.* Підсил. до **той** 1–9, 11; ось той; от той. *Бодай кати їх постинали, Отих царів, катів людських* (Т. Шевченко); *Знову ридання оті навісні! У грудях мені закипають* (Леся Українка); *Дядьку мій! Весна настала краща, Ніж ота, що так тоді цвіла!* (М. Рильський); *В потягу ж цьому нестриманному, хоробливому до Ріни чулось оте незрозуміле, неістнуюче* [неіснуюче], *владне, чого Юрій не міг розкласти на складні елементи* (В. Винниченко); *Й не дізнався він ніколи, як тяжко Насті було оту легку їжу здобувати!* (Д. Бузько); *Невідомо було, хто приїхав, може, якраз ота всемогутня жінка з прокуратури* (О. Гончар); *І ніхто не зумів подолати* [дракона], *аж Чорний лицар об'явився. Отой і голову драконові стяв* (Ю. Винничук).

ОТОКУВÁТИСЯ, ýюся, ýєшся, *док., діал.* Зупинитися на стоя́нку (у 2 знач.). *Валка отокувалася;* * Образно. *Горять вогні... Ковадло креше тони... Із кіс ножі гартуються в огнях. Отокувались злидні в куренях* (І. Багряний).

ОТОЛАРИНГÓЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із отоларингології; оториноларинголог. *Бабуся .. пішла з ним у поліклініку (до отоларинголога — у Віті знову боліло горло)* (В. Нестайко); — *Де ж це ти, хлопче, відхопив таку пречудову травму правої частини голови і зокрема середнього вуха? — обстеживши мене, поспитали лікарі-отоларингологи* (В. Чемерис); *Він домовився з отоларингологом перевірити, чому у мене так часто ангіни трапляються* (Г. Вдовиченко).

ОТОЛАРИНГОЛОГÍЧНИЙ, а, е. Стос. до отоларингології і отоларинголога. *В отоларингологічному кабінеті проводиться сучасне лікування гострих запальних захворювань вуха, горла, носа* (з газ.).

ОТОЛАРИНГОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **оториноларингологíя.** *Це премудре й дуже трудне слово — отоларингологія — я тоді не міг запам'ятати й правильно вимовляти; .. в просторіччі ж такі лікарі називаються вушниками* (В. Чемерис); *Сучасна отоларингологія займається діагностикою та лікуванням менінгіту, абсцесів мозку, тромбозів мозкових синусів, пластикою гортані, трахеї, обличчя* (з наук.-попул. літ.).

ОТОЛÍТ *див.* **отолíти.**

ОТОЛÍТИ, ів, *мн. (одн.* **отолíт,** а, *ч.), анат.* Тверді утворення в слухових пухирцях або в лабіринті у внутрішньому вусі, які є частиною органа рівноваги в людини й тварин. *Спеціальні вправи для тренування вестибулярного аналізатора підбиралися з урахуванням їхнього впливу на півколові канали та отоліти* (з наук. літ.).

ОТОЛÍТОВИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **отолíти.** *Відсутність постійного подразнення отолітового апарата за рахунок сили земного тяжіння в стані невагомості призводить до численних порушень в організмі* (з наук.-попул. літ.).

ОТÓЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із отології. *Отологи не радять самостійно намагатися діставати сірчану пробку з вуха: щоб її вийняти, треба звертатися до лікаря* (із журн.).

ОТОЛОГÍЧНИЙ, а, е. Стос. до отології. *Першу у Відні отологічну клініку очолив 1873 р. австрійський професор Й. Грубер* (з наук.-попул. літ.).

ОТОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ отоларингології, що вивчає анатомію, фізіологію і патологію вуха, а також його лікування. *Однією з проблем отології є визначення розвитку та прогресування отиту* (з навч. літ.).

ОТОМÁН, а, *ч., рідко.* Те саме, що **отомáнка.** *На низькому отомані, вкритому зеленою ковдрою, на високо підмощених червоних подушках лежав батько* (Л. Старицька-Черняхівська); *Тут, у кутку, де стояв отоман, панував смерк, а по кімнаті вже розлилося світло* (Ю. Мушкетик).

ОТОМÁНА, и, *ж.* Те саме, що **отомáнка.** *На столику біля отомани лежала розкішно ілюстрована "Божественна комедія"* (Б. Лепкий).

ОТОМÁНКА, и, *ж.* Широкий м'який диван з подушками замість спинки і з валиками на краях. *В коминку горів огонь.., і світло полум'я падало червонявою тінню перед коминок і отоманку* (О. Кобилянська); *Якимсь милим .. запахом віяло .. від усіх сих отоманок, кріселець, соф* (Г. Хоткевич); *В кутку .. світить недобрими очима круглоголовий сич, поруч стоїть сап'янова отоманка* (М. Стельмах); *Султан напівлежав на широкій, гаптованій по боках сріблом отоманці* (В. Малик).

ОТОМІКÓЗ, у, *ч., вет., мед.* Захворювання вуха, спричинене паразитними грибками. *На отомікоз хворіють частіше люди зі слабким імунітетом і хворі на цукровий діабет* (з наук. літ.); *При отомікозі вражається саме зовнішня частина вуха, середнє і внутрішнє вухо зазвичай не зачіпаються* (з наук.-попул. літ.).

ОТОНЕВРÓЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із отоневрології. *Отоневролог займається лікуванням мігрені, зниження слуху, синуситу, вушного шуму, осиплості, вертиго тощо* (з наук.-попул. літ.).

ОТОНЕВРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ оториноларингології, що вивчає функціональний стан нюхового, смакового, вестибулярного і слухового аналізаторів. *Отоневрологія дає можливість уточнити рівень ураження вогнища в мозку і характер вестибулярних порушень* (з наук.-попул. літ.).

ОТОПИ́ТИ *див.* **отóплювати.**

ОТОПИ́ТИСЯ *див.* **отóплюватися.**

ОТОПЛÁСТИКА, и, *ж.* Пластична операція з виправлення форми вушних раковин. *Сучасні методи отопластики дають можливість проводити операцію вже у шестирічному віці, із використанням спеціального матеріалу, що дозволяє уникнути деформації вушної раковини при її рості* (з наук.-попул. літ.).

ОТÓПЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **отопи́ти.** *Добре отоплена кімната.*

ОТÓПЛЕННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **отопи́ти.** *На всіх батареях у будинку стоять вентилі з термостатами, ними регулюють отоплення в приміщенні* (з газ.).

2. Те саме, що **опáлення** 2. *Довелося їхати на якомусь італійському пароплаві, негаразд і пристосованому до пасажирських подорожів. Навіть отоплення порядного на ньому не було* (Л. Старицька-Черняхівська).

ОТÓПЛЮВАЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Признач. для отоплювання. *Отоплювальний водонагрівач.*

ОТÓПЛЮВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **отóплювати.** *Отоплювання відбувається автоматично завдяки мікропроцесорному регулятору* (з наук.-техн. літ.).

ОТÓПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОТОПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.,* **ОТОПИ́ТИ,** оплю́, óпиш; *мн.* отóплять; *док., що, рідко.* Те саме, що **опáлювати** 1. *Пані Олімпія .. відчиняє "салон", провітрює і отоплює його і приймає гостей* (І. Франко); *Ніхто цього приміщення ніколи не отоплював* (Ю. Збанацький); *У будинку чотири кімнати, веранда й ванна, можна отопляти дровами* (з газ.); *Сама хатка зосталася у Горпини на старість, але й та була похилена, полупана. Гірким заробітком "за сніп" не можна було гаразд і отопити її* (Л. Яновська).

ОТО́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОТОПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОТОПИ́ТИСЯ,** оплю́ся, о́пишся; *мн.* ото́пляться; *док., рідко.* Те саме, що **опа́люватися** 1. *А хіба ж не сміялись люде, .. як покине той пан на зиму на Мартина все своє хазяйство — і дім, і сад, а Мартин з того саду і хворостини не спалить — усе кізяком отоплявся?!* (Грицько Григоренко); *Потужність котла опалення залежить від загальної площі будинку, який має отоплюватися* (з газ.); *Якщо ви вирішили отопитися без газу, то котли тривалого горіння якнайкраще відповідають цій умові* (із журн.).

ОТОПЛЯ́ТИ *див.* **ото́плювати.**

ОТОПЛЯ́ТИСЯ *див.* **ото́плюватися.**

ОТОРИНОЛАРИНГО́ЛОГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із оториноларингології. *Хворі на блефарит повинні перебувати під спостереженням та лікуватися не лише в окуліста, а й оториноларинголога* (з наук.-попул. літ.); *Оториноларингологи користуються кріогенними аплікаторами, що лікують пухлини* (з газ.).

ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до оториноларингології. *Дикаїн застосовують місцево в хірургічній, очній та оториноларингологічній практиці як знеболювальний засіб* (з наук.-попул. літ.).

ОТОРИНОЛАРИНГОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, який вивчає хвороби вуха, горла, носа та розробляє методи їхнього лікування. *Засновником української оториноларингології вважають професора Київського університету М. М. Волковича* (з наук.-попул. літ.).

ОТОРОПІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **оторопі́ти.** *Постукала* [Ольга] *в вікно. Вийшов заспаний, трохи оторопілий чоловік* (Я. Качура); *Хотілось підскочити, розцілувати оторопілого Максима. Але вона стримала в собі той порив* (І. Цюпа); *Я купив цілу пачку примірників газети з моєю гуморескою і стояв посеред хідника, оторопілий від радощів* (В. Чемерис).

2. *у знач. прикм.* Який виражає розгубленість, збентеження, переляк. *Боярин оторопілими очима поглядав на натовп* (А. Хижняк); *Сигара заважала йому говорити, і він злісно виплюнув її повз оторопілу пику старости* (Д. Бедзик); *Дівчина з оторопілим захопленням дивилась на веселе й завзяте руйництво, на те, як згрібає бульдозер порохняві дошки й цеглу* (В. Близнець); *Він .. аж укляк од несподіванки, й обличчя його якийсь час скидалось на бліду й неживу маску, на якій застиг назавжди оторопілий вираз* (Є. Гуцало).

ОТОРОПІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **оторопі́лий.** *Розгубленість, навіть оторопілість письменник передає, зображуючи неадекватну в загальноприйнятому значенні поведінку героїв* (з наук. літ.).

ОТОРОПІ́ЛО, *розм.* Присл. до **оторопі́лий.** *Карпо оторопіло одскочив набік, не вистріливши* (Г. Косинка); *Саїд Алі оторопіло сів* (Іван Ле); *Господиня оторопіло позадкувала до дверей* (П. Панч); *Я оторопіло глянув на Бронвен: — Що ти сказала? — Що чув* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОТОРОПІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **оторопі́ти.** *Маруся не так скоро вийшла зі свого оторопіння й переляку і довгий час не могла вимовити ні слова* (Г. Хоткевич); *Двоє молодих хлопців .. обернулися й наставилися очима на Андрія усторч. Хвиля здивування й зацікавленого оторопіння* (І. Багряний); *Вона слухала його плутану мову, й поволі оторопіння минало* (Є. Гуцало).

ОТОРОПІ́ТИ, і́ю, і́єш, *розм.* Док. до **торопі́ти.** *Оторопів мій циган, розставив ноги і вирячив на народ очі* (П. Куліш); *Дідок оторопів — і рученьки помліли* (Л. Глібов); *Дмитро з несподіванки оторопів і обурився* (М. Стельмах); *Оторопівши, малий Юрко.., стискуючи кулачки й ледь не плачучи, йде геть* (Є. Гуцало).

ОТОРО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оторочи́ти.** *Христя наділа чорну сукню, оторочену сивим смушком* (Панас Мирний); *Таня .. вхопила коричневі, хутром оторочені ботики, присіла на стілець* (І. Рябокляч); *Хто зодягнув стару, кольору старої городньої зеленини, гімнастерку, а хто — оторочений на рукавах, зеленявий офіцерський кітель* (М. Вінграновський); * Образно. *За чорними стернями .. відкрилось біле море гречок, оторочених синіми каймами фацелії* (Ю. Збанацький); *З Хрещатого яру сунули череди оторочених сивими бородами хмар* (І. Білик); // **оторо́чено,** *безос. пред. Широкий комір жіночої сорочки з Одещини густо зібрано у дрібні складки, які оторочено тоненьким рубчиком* (із журн.).

ОТОРО́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оторочи́ти** 1. *Модельєр ризиковано вдався до оторочення країв фати яскраво-червоною стрічкою* (із журн.).

2. Те саме, що **оторо́чка.** *Прапор Вільнянського району — це прямокутне полотнище без оторочення у співвідношенні сторін 1:1,5, витягнуте по горизонталі та розділене по вертикалі жовто-блакитним кольором* (із журн.).

ОТОРОЧИ́ТИ *див.* **оторо́чувати.**

ОТОРОЧИ́ТИСЯ *див.* **оторо́чуватися.**

ОТОРО́ЧКА, и, *ж.* Вузька смужка тканини, хутра тощо, нашита на краї одягу, взуття і т. ін. для оздоблення; крайка (у 3 знач.), облямівка (у 1 знач.). *Святослав .. прокидався до схід сонця, вмивався холодною водою, одягався, накидав на плечі червоне, із золотою оторочкою корзно* (С. Скляренко); *З-під чорної оторочки кожушини в нього квітами червоніла маніжка* (С. Чорнобривець); *Дід Мороз. У білій шапці з червоним верхом, у червоній шубі з білою оторочкою, з довгою білою ватяною бородою* (В. Нестайко); *А на гречині макова сорочка, ще й чорний пояс, срібна оторочка* (Л. Костенко); * Образно. *Зелена хвиля піною скипа, Мережану вдягає оторочку* (Л. Забашта).

ОТОРО́ЧКУВАТИЙ, а, е. Який має форму оторочки. *Рослина вовче вухо має зубчастий або майже оторочкуватий край* (з наук.-попул. літ.).

ОТОРО́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оторо́чувати** 1. *У господарчому магазині покупці можуть замовити дизайн, розкрій та оторочування чохлів для меблів* (з газ.).

ОТОРО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОТОРОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док., що.* 1. Обшивати краї одягу, взуття і т. ін. яким-небудь іншим матеріалом для оздоблення; облямовувати (у 1 знач.). *Її оленячу куртку оторочувало густе сріблясте хутро* (В. Єшкілєв); *Чотирьох ніжок* [оленя] *було мало — це лише на один унт, — але вона добавила ще чотири .. і пошила. Розцяцькувала їх, оторочила риссю* (І. Багряний).

2. *перен.* Оточувати, оповивати вузькою смугою чого-небудь. *Село з .. вишневими садками облягло її* [долину] *узорчатою лиштвою, а чиста річка оторочує синьою гальонкою* (Панас Мирний); *Його сива борода оторочувала зблідле обличчя* (Валерій Шевчук); *Пір'я з .. подушок піднімалося, оторочувало його голову ореолом мученика* (О. Ульяненко); *Спочатку зима лягла на вершинах гір, потім густою бахромою оторочила узгір'я і спустилася в долину* (С. Чорнобривець).

ОТОРО́ЧУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОТОРОЧИ́ТИСЯ,** о́читься, *док.* 1. Оповиватися, оточуватися вузькою смугою чого-небудь. *Дивувались піщани, що така озія стоїть серед села, оторочилась їх низенькими хаточками* (Панас Мирний).

2. *тільки недок.* Пас. до **оторо́чувати** 1. *Пропорції романського одягу повинні були підкреслювати мужність чоловіка й жіночність жінки, облягати фігуру, тому матеріал зшивали швами, які оторочувалися тасьмою й тим самим зміцнювали виріб* (з наук.-попул. літ.).

ОТОРФО́ВАНИЙ, а, е, *с. г.* 1. Дієпр. пас. до **оторфува́ти.** *Експериментальну ділянку покрили спеціально підібраним рослинним ґрунтом, який був додатково оторфований* (з навч. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який оторфувався. *Мінеральні оторфовані землі можна успішно використовувати лише при додатковому зволоженні їх у посушливі періоди* (з наук. літ.).

ОТОРФО́ВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., с. г.* Стан за знач. **оторфо́ваний.** *Оторфованість болотних ґрунтів.*

ОТОРФО́ВУВАННЯ, я, *с., с. г.* Дія за знач. **оторфо́вувати** і стан за знач. **оторфо́вуватися.** *Надмірне накопичення лісової підстилки призводить до оторфовування, що негативно впливає на водний і повітряний режими, а також на фізико-хімічні властивості ґрунтів* (з наук. літ.).

ОТОРФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОТОРФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, с. г.* Удобрювати торфом. *Найкраще оторфовувати ґрунт навесні, починаючи з лютого і до кінця травня, а також восени* (з наук.-попул. літ.).

ОТОРФО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОТОРФУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., с. г.* 1. Збагачуватися торфом (про ґрунт). *У цьому басейні ріки течуть по долинах, береги часто заболочуються та оторфовуються* (з наук.-попул. літ.); *Верхні поклади торфу, яким менше 50 років, є менш цінними, оскільки ще не встигли оторфуватися* (з наук. літ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оторфо́вувати.** *Після висадки саджанців малини їх рясно поливають, потім пристовбурні кола оторфовуються, удобрюються тирсою або перегноєм* (з навч. літ.).

ОТОРФУВА́ТИ *див.* **оторфо́вувати.**

ОТОРФУВА́ТИСЯ *див.* **оторфо́вуватися.**

ОТО́СА, и, *ж.* 1. Те саме, що **оте́са.** *Фурман зв'язував отоси .. і лагодив тріснутий хомут голобельної* (Олесь Досвітній); *Закурили поки що. Тим часом Іван отосою від чийогось воза .. ув'язував колесо* (А. Головко); *Дядько поправив пужалном отосу, що зсунулась на голоблі* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *мор.* Те саме, що **ва́нта** 1. *Число отос залежить від площі вітрил* (з наук.-попул. літ.).

ОТОСКЛЕРО́З, у, *ч., вет., мед.* Хронічне захворювання внутрішнього вуха у людини й тварин, за якого руйнується кісткова тканина вушного лабіринту і розвивається глухота. *Лікування отосклерозу проводять двома методами: застосуванням слухових апаратів або оперативним втручанням — стапедопластикою* (з наук. літ.); *При отосклерозі тверда кісткова тканина вушного лабіринту перетворюється на губчасту й руйнується, порушується рухомість слухових кісточок* (з навч. літ.).

ОТОСКО́П, а, *ч.* Медичний інструмент для огляду вуха. *Сучасний отоскоп — це оптична система, що має лійку та освітлювач, розміщені на рукоятці* (з навч. літ.).

ОТОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод огляду зовнішнього слухового проходу, барабанної перетинки отоскопом. *Знеболювання для проведення отоскопії не потрібне, оскільки цей метод абсолютно безболісний* (з наук.-попул. літ.).

ОТ-О́Т, *присл., розм.* 1. Ось, зараз, у цю мить. *Думки мішма йшли у неї в голові, вона почувала тільки, що нове, страшне лихо от-от упаде їй на голову* (Б. Грінченко); [Л ю б о в:] *Мені здавалось, що от-от я мушу чогось закричати не своїм голосом* (Леся Українка); *І жарко й душно... я от-от впаду...* (В. Сосюра); *На обкладинці зображено .. орла, котрий, здається, от-от злетить і полетить* (Ю. Андрухович).

2. Найближчим часом, незабаром. *Я все думав, що Ліза от-от виїде* (М. Коцюбинський); *Коли в березі бродить сік, Сівба — от-от, на тому тижні* (М. Рильський); *Вода була темна й каламутна. Урал вже от-от мав розлитися* (З. Тулуб); *Старий абрикос от-от рожевим цвітом обцвіте...* (О. Гончар); *Поле — як зачарована, сповита в саван красуня, яка от-от схопиться і усміхнеться людям* (Р. Андріяшик); *Смеркалося, і я вже от-от мав іти додому* (Любко Дереш).

3. Зовсім близько. *Часом їй здавалося, що от хтось зазирнув у її віконце, от-от хтось пробіг мимо, от-от хтось стукнув* (Марко Вовчок); *Ідуть* [Гордій і Севастян]... *от-от місток... Блищить уже й вода* (Л. Глібов).

4. *рідко.* Ледве-ледве; тільки-тільки. *Ластівки вились над ставком і от-от не черкались крилом блискучої хвилі!* (М. Коцюбинський); *Самоцвіт бере папірчика, розгортає й починає читати. Вигодоване червоне лице його робиться червоніше й червоніше, а очі от-от не вискочать на папірчик* (В. Винниченко).

5. *у знач. част.* Те саме, що **так-та́к**[1]. [Ю р к е в и ч:] *Ви хотіли мені щось доручити?* [Л у н д и ш е в:] *От-от! Маленьке, але дуже цікаве доручення. Буду вам безмежно вдячний!* (І. Кочерга); — *Ваш труд дуже важливий, дуже почесний... але все одно його треба полегшити. — От-от! — підхопив батько. — А я хіба про що?* (М. Дашкієв); — *Існують кварки дивні, зачаровані, істинні, красиві... — От-от, правильно* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОТОТО́ЖНЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ототó́жнити.** *Історичний процес не завжди є процесом простих і прямих ліній, як не завжди закон ототожненого, відновлюваного в своїй незмінності повторення, прямої тотожності керує історією* (В. Домонтович); *Меркурій — римський бог торгівлі, пізніше ототожнений з Гермесом* (з наук.-попул. літ.); // **ототó́жнено,** *безос. пред. Джерело сигналів ототожнено з нововідкритою системою червоного карлика* (О. Бердник); *Шевченко, як явище велике й вічно живе, — невичерпний, нескінченний і незупинний. Волею історії його ототожнено з Україною* (І. Дзюба).

ОТОТО́ЖНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ототó́жнити.** *Щодо простоти. Наш народ, здається, має її за основу моралі й за першу ознаку мудрості. Його обурює ототожнення її з примітивізмом, як це часто зустрічається на Заході, для прикладу, в Г. Ібсена* (Олекса Ізарський); *Ототожнення слова з Богом, із Божою світотворчою силою пронизує Біблію* (І. Дзюба); // Результат такої дії. — *Як завжди, у часи народних зрушень, попереду виступають ті, хто є ототожненням сумління нації. Ось вони — митці!!!* (І. Роздобудько).

ОТОТО́ЖНИТИ *див.* **ототó́жнювати.**

ОТОТО́ЖНИТИСЯ *див.* **ототó́жнюватися.**

ОТОТО́ЖНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який ототожнює. *Ототожнювальне слово "стільки" увиразнює семантику тотожної кількості предметів, явищ тощо* (з наук. літ.).

ОТОТО́ЖНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ототóжнювати.** *Національний прапор українців як масовий символ (на відміну від стягів чи корогов, ототожнюваних з окремими особами чи групами осіб) виник тоді, коли відбувалося формування нації з чітким прагненням до політичного самовизначення, спільною самосвідомістю, літературною мовою* (з наук. літ.); // **ототóжнювано,** *безос. пред. В Афінах Селену шанували як матір поета й провісника Мусея. У пізніші часи її ототожнювано з Артемідою* (з навч. літ.).

ОТОТО́ЖНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ототóжнювати.** *У дітей 3–6 років часто відбувається ототожнювання себе з казковим персонажем* (з наук.-попул. літ.).

ОТОТО́ЖНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОТОТО́ЖНИТИ,** ню, ниш, *док., кого, що.* Визнавати яких-небудь осіб або якісь явища, поняття і т. ін. тотожними, однаковими, подібними; уподібнювати до кого-, чого-небудь. *Тепер йому здавалося, що Тіна неодмінно мусить ототожнювати героїв фільму з ним* (Ю. Мушкетик); *Я все це писав, аби довести, що не слід ототожнювати мене з інтелігентиком Загатним* (В. Дрозд); *Я .. ніколи не ототожнювала своє особисте життя із зовнішнім, суспільним...* (І. Роздобудько); — *Перейнявши .. звичаї урочистого поховання вождів, наше плем'я почало здійснювати цей звичай тут, на березі підземної річки, який вони .. ототожнили з легендарними Герами* (В. Владко).

ОТОТО́ЖНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОТОТО́ЖНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Ставати тотожним, однаковим, однорідним з ким-, чим-небудь; уподібнюватися до кого-, чого-небудь. *Здійсниться мрія древніх мудреців та філософів, атом дорівняється космосу, людина ототожниться з безмірністю* (О. Бердник); *Вони йшли пішки, надаючи всьому тої повільності, що завжди ототожнюється з торжеством* (П. Загребельний).

2. *тільки недок.* Пас. до **ототóжнювати.** *У православному богослов'ї Слава Господня часто ототожнювалася із Софією — Божою Премудрістю* (І. Дзюба); *В ранньому християнстві лабіринт ототожнювався з дорогою незнання, яка веде до диявола* (Ю. Покальчук); *Гефест, що ототожнювався римлянами з Вулканом, любив працювати і по праву мав славу трудяги й умільця* (з наук.-попул. літ.).

ОТОТО́ПІКА, и, *ж., фізл.* Здатність людини й тварин визначати на слух місцезнаходження джерела звуку. *Ототопіка є важливим фактором просторової орієнтації в умовах недостатньої можливості зорового контролю* (з наук.-попул. літ.); *Ототопіка можлива тільки за наявності розвиненого бінаурального слуху* (з навч. літ.).

ОТОФО́Н, а, *ч.* Прилад для підсилення слуху. *Отофони з потужним підсилювачем звуку рекомендують для людей зі значною втратою слуху* (з наук.-попул. літ.).

ОТОЦИ́СТ, а, *ч.* Сенсорний орган людини й хребетних тварин, який відіграє роль детектора гравітації. *У людини отоцист формується на п'ятому тижні ембріогенезу* (з наук. літ.).

ОТОЧА́ТИ *див.* **отóчувати.**

ОТОЧА́ТИСЯ *див.* **отóчуватися.**

ОТОЧЕ́НЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Військовослужбовець, який перебував або перебуває в оточенні ворожих військ. *Два дні на очах у німців оточенці гатили переправу через болото* (Л. Первомайський); *Багато хто з оточенців і місцевих людей встиг-таки сховатися й утекти* (В. Козаченко); — *В кожному селі полтавські матері переховують як не одного, то кілька оточенців — і росіян, і білорусів, і узбеків, і грузинів!..* (О. Гончар); — *Останній бій був у Небилівці. Наші не могли через Синюху перейти й окопалися в цьому лісовому селі. Про це мені оточенець розказував* (К. Гриб).

ОТО́ЧЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оточи́ти.** *Ксьондз ішов царинкою, оточений гуцулами* (Г. Хоткевич); — *Кожне містечко, яке ми будемо брати, готове перетворитися на оточену фортецю, .. кожне горище — в кулеметне гніздо* (О. Довженко); — *Може статися таке.., що ми будемо оточені, ну, потрапимо в оточення, — поправився він* (Григорій Тютюнник); *Од сих печер полого розляглась чимала поляна, оточена лісом і густою заростю чагарнику* (О. Стороженко); *У вікно зазирає яскравий ліхтар, оточений туманними снігами* (Є. Кононенко); *Я, вже не сумний і не радісний, а просто дуже втомлений, дивився на прямокутник світла, оточений темрявою* (Любко Дереш); *Надіями багатшим прагну буть, Мінятись долею готовий з тими, Хто друзями оточений палкими, Кому лягла в мистецтві краща путь* (Д. Паламарчук, пер. з тв. В. Шекспіра); // **отóчено,** *безос. пред. Ото тільки вкинуто його* [Зінька] *в цю півтемну кам'яну яму, .. а вже його звідусіль оточено. Роздивлялися.., розпитувалися* [в'язні].., *за що потрапив сюди* (Б. Грінченко); [Г а й д а й:] *Не поспішайте, мічмане, будинок оточено з усіх боків* (О. Корнійчук); *Табір було оточено возами.., і всюди виставлено посилену варту* (В. Чемерис); *Обійстя оточено кам'яним парканом* (Валерій Шевчук); // *у знач. ім.* **отóчені,** них, *мн.* Ті, кого оточено. *Встановлено зв'язок з оточеними, з відрізаною .. групою однополчан!* (О. Гончар); *Господаря, що хотів попередити повстанців про небезпеку, карателі вбили відразу. Оточені прийняли нерівний бій* (М. Андрусяк).

ОТО́ЧЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оточи́ти** 1. *План передбачав оточення й знищення армії Врангеля в Таврії, не допускаючи її відходу в Крим* (Ю. Яновський).

2. Становище, при якому хто-небудь перебуває в кільці військ противника. *Танкісти нищили ворожі машини, не давали їм можливості прорватись з оточення* (Ю. Збанацький); *Денисові стало точно відомо, хто з їхнього батальйону перебуває в оточенні* (О. Гончар); // Війська противника, які охоплюють кільцем кого-небудь. *Стало ясно — не доїхали посланці до штабу, не проскочили крізь вороже оточення* (О. Донченко); *Над самою кручею Дністровою кинулися козаки на поляків і прорвалися крізь їх оточення* (О. Довженко); *Айдар незчувся, як опинився в кільці емірських воїнів і, пробиваючись крізь оточення, був збитий із сідла* (Ю. Покальчук).

3. Навколишня обстановка, яка оточує кого-небудь; середовище. *Лікарі порадили їй змінити оточення і виїхати на село* (Леся Українка); *Я виріс в оточенні, де з безмежним пієтетом промовлялися імена Пушкіна, Лермонтова, Гоголя, Некрасова, Толстого, Тургенєва, Короленка, Щедріна* (М. Рильський); *Після спектаклів Сашенька і Микола, повні вражень від вистави і оточення, вертались щасливі додому* (В. Гжицький); — *Марнувати життя за картами .. Опуститися, заплісняві́ти! Бути в такому оточенні!* (М. Слабошпицький); *Після тридцяти він збагнув, що настав час одружитись, а також усвідомив, що в його оточенні жінки, з якою він хотів би це зробити, фактично немає* (Є. Кононенко); // Люди, які оточують кого-небудь. — *Він народився і виріс схизматиком, але вже довгий час тяжився своїм оточенням і вірою* (З. Тулуб); *Ганна .. навчилась керувати не тільки своїм чоловіком, але і його оточенням* (Ю. Шовкопляс); *Вони робили аматорські фільми на восьмиміліметровій камері вже багато років. Ніколи не показували інакше, як у своєму найближчому оточенні* (Т. Прохасько).

4. Сукупність предметів, які оточують кого-, що-небудь. *Лютий вітер .. пересилив гірське оточення, прорвався серед скель у затишну балку* (Олесь Досвітній); *В оточенні вічнозеленім Той скромний підноситься дім...* (М. Рильський); *Сидить циган в яскравому оточенні мідяного посуду* (Ю. Яновський); *Вона закінчує монумент — велику скульптурну постать людини в оточенні різних машин* (О. Тесленко).

○ **(1) В ото́ченні,** *у знач. прийм., з род. в.* — разом з ким-небудь, у супроводі когось. *На перервах Сашко гордо ходив довгим коридором в оточенні учнів* (О. Донченко); *Мартин і козаки, що стояли осторонь помосту, в оточенні стольників, радісно усміхалися* (Н. Рибак); *Вона бачить себе у блискучому лімузині в оточенні прихильників, дівчат і хлопців* (О. Ульяненко); *Станіслава .. перебувала в оточенні кількох кавалерів і ґречно розмовляла з кожним, спокусливо посміхаючись* (С. Андрухович).

ОТО́ЧИНИ, ин, *мн., діал.* 1. Жир на тонкій кишці. *Зрізати оточини.*

2. Зерно чи борошно, що залишаються на решеті. *Поганим знаком, кажуть у селі, є перед віянням свіжого борошна не витрусити з решета старі оточини* (із журн.).

ОТОЧИ́ТИ *див.* **ото́чувати.**

ОТОЧИ́ТИСЯ *див.* **ото́чуватися.**

ОТО́ЧКИ, чок, *мн., діал.* Тельбухи. *Сусідка моя, багатодітна мати, жила дуже вбого, їй від того м'яса коня дісталися лише оточки* (з мемуарної літ.).

ОТО́ЧУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до оточування (у 1 знач.). *Дивізія опинилася разом із XIII німецьким корпусом у середині оточувального маневру Червоної армії* (з мемуарної літ.); *Не вірячи в можливість оточувальної операції, ворог не встиг перегрупувати свої сили й зайняти оборонні позиції* (із журн.).

ОТО́ЧУВАННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **ото́чувати.** *В Україні у 1932–1933 рр. було застосовано військові сили для оточування територій після вилучення харчів у населення* (з наук. літ.); *Такий вид смертної кари, як замуровування, передбачав оточування людини з усіх боків глухими стінами, після чого та вмирала від голодного виснаження або зневоднення* (із журн.).

2. Те саме, що **ото́чення** 3, 4. *Авторитет — певна соціальна роль людини, з якою пов'язані відповідні очікування з боку оточування* (з навч. літ.); *У 1887 р. С. Форбс запропонував для природного комплексу живих організмів та їх абіотичного оточування спеціальний термін — "мікрокосм"* (з наук.-попул. літ.).

ОТО́ЧУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОТОЧА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОТОЧИ́ТИ,** очу́, о́чиш, *док.* 1. *кого, що.* Обступати кого-, що-небудь з усіх боків. *Сяє двір та гуде, Тиском люд оточає ограду* (П. Грабовський); *Знов усі зриваються, оточують зо всіх боків о. Ніколая* (У. Самчук); *На тую дивину* [машину] *йшло дивитися з найближчих хат старе й мале. Оточували, дивувалися, цмокали, боячись наблизитися* (В. Лис); *Школярі юрбою оточили когось і про щось палко й голосно гомоніли* (Б. Грінченко); *Вартові, оточивши гарбу колом, суворо поглядали на стовпище селян* (Олесь Досвітній); *Одногрупники оточили Майку, випитували, що до чого* (Люко Дашвар); // Обходячи кого-, що-небудь з усіх боків, позбавляти можливості відступу. *Танки з ходу вдерлися у місто, а стрілецькі підрозділи пішли в наступ, з півдня й півночі оточуючи ворога* (П. Дорошко); *Царю Сулиму пощастило оточити своїми галерами корсарський корабель у відкритому морі* (Ю. Мокрієв); *На ранок загін Шляхового оточив Ганнину банду і, приперши до води, вщент розгромив* (О. Гончар); *Петлюрівці оточили групу беззбройних гетьманців і змушували їх роздягатися* (О. Бердник).

2. *перев. недок., що.* Розміщуватися, постійно бути навколо кого-, чого-небудь. *Дикі пущі, що оточували навколо замок, тисячами рук перероблені на паркову садовину* (О. Стороженко); *Лускуваті дерева з кронами тілесного кольору оточували галявину* (Н. Околітенко); *Щойно ми почали в'їжджати в цей справжній Донбас, нас оточують гори заліза, купи щебеню і нагромадження зелені* (С. Жадан); *Стефка пішла до роботи пішки, трасу оточували високі сосни, повітря було, як вода, настояна на хвої* (І. Роздобудько).

3. *що чим.* Обводити чим-небудь з усіх боків у формі суцільної лінії. *Темно-зеленим муром оточили галявину пірамідальні ялини* (О. Донченко); *Пан звелів оточити Кармалюкову хату пустирем* (В. Кучер); *Репетують жаби у теплих заплавах, наче щільним кільцем оточили місто і повільно насуваються на нього й несамовито кричать, лементують* (В. Яворівський).

4. *кого, що, перен.* Густо оповивати, окутувати кого-, що-небудь з усіх боків. *Білі хмарки щільним кільцем оточували машину* (Л. Первомайський); *Скажене тюпання куль з танків оточує мене звідусіль* (І. Багмут); *Згустки темряви оточували їх* [дівчат] *тьмою* (Валерій Шевчук).

5. *кого ким, чим, перен.* Наближати до кого-небудь яких-небудь людей; створювати біля кого-небудь певне товариство. *Я оточувала себе вигаданими друзями й екзотичними хатніми тваринками* (О. Забужко); *Оточив* [Гердлічка] *себе цілою гвардією пушкарів* (Г. Хоткевич); // *кого, що ким, чим.* Створювати навколо кого-, чого-небудь певну обстановку, виявляти до когось, чогось певне ставлення. *Не доберу, що воно за стиль — оточувати себе розкішшю, а самого себе занедбувати* (Д. Гуменна); *І далі оточуємо себе, наче магічними колами, ганчір'ям самотності, макулатурою гордині* (С. Процюк); *Оточімо наших дітей теплотою, ласкою і турботою* (П. Тичина); *Коли судно стоїть на березі, його треба оточити любов'ю і увагою, веселістю, легкими піснями і достойними людьми* (Ю. Яновський); *— Ви свідок, Пасторе — я робив для неї все, що міг. Я оточив її благополуччям, Аделя ні в чому не знала нестачі* (С. Андрухович).

6. *тільки недок., кого.* Бути в чиєму-небудь товаристві, оточенні; складати чиє-небудь товариство, оточення. *— Царювати приємно, — думав він, — але при умові, що тебе оточують розумні, щирі люди. А хто мене оточує?* (П. Кочура); *Раніш мовби й не помічала* [Ганна], *скільки серед тих, хто її оточує, всякого наброду* (О. Гончар); *Ніколи нічого не вигадуйте. Придивіться до людей, які вас оточують, і ви побачите, скільки у них дивацтв* (О. Чорногуз); *Знання я здобував, довірившись небагатьом людям, які мене оточували* (Г. Пагутяк); *Що поробиш, переважно мене оточують не суперінтелектуали. Б'юся об заклад, вони про мене думають точно те ж саме* (С. Пиркало).

7. *тільки недок., кого, перен.* Бути навколишнім середовищем, у якому хто-небудь живе, діє. *Я тихий і стриманий, як саме це життя, що оточує мене* (М. Грушевський); *Теми брав я з того життя, яке мене оточувало* (С. Васильченко); *Ми часом звикаємо до всього, що нас оточує, і не помічаємо тих величезних змін, які відбуваються в нашому .. житті* (І. Цюпа).

◊ **Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати** *і т. ін.)* / **обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти** *і т. ін.) див.* **обступа́ти.**

ОТО́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *рідко* **ОТОЧА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОТОЧИ́ТИСЯ,** очу́ся, о́чишся, *док.* 1. Оточувати (у 1 знач.) себе ким-, чим-небудь. *За слов'янською традицією оборонні споруди, якими оточалися міста, складалися із земляних валів з дерев'яними стінами або у формі частоколу* (з наук. літ.); *Поляки, збившись в одну купу, оточилися возами у своєму таборі* (А. Кащенко); *Усі станції обернулись у фортеці, міста оточились валами, бункерами, колючими дротами* (У. Самчук).

2. Ставати, виявлятися оточеним кимось, чим-небудь. *Її зеленкуваті очі в червоних повіках оточались колом променистих зморщок задоволення* (М. Коцюбинський); *Вона* [хатка] *поступово оточувалася туманом, і в серпанку тому дивно палала червонолиста вишня* (Валерій Шевчук).

3. *тільки недок.* Пас. до **ото́чувати, оточа́ти.** *Округа Берліна радіусом на двадцять кілометрів оточується світляним кордоном* (В. Винниченко).

ОТО́ЧУЮЧИЙ, а, е, *рідко.* 1. Який оточує (у 1 знач.) когось або щось; навколишній. *Воно* [повітря] *розширюється від нагрівання, стає більш легким — і його витискують оточуючі шари повітря, холодні і тому важчі* (В. Владко); *Людина здатна зруйнувати або зберегти власним втручанням оточуючий світ* (Г. Пагутяк).

2. *у знач. ім.* **ото́чуюче,** чого, *с.* Те, що оточує (у 2, 3 знач.) кого-небудь, розміщене навколо; оточення (у 3, 4 знач.). *Я напружував усю свою свідомість, аби збожеволіти, втратити здатність сприймати оточуюче...* (М. Дашкієв); *Я зрозуміла, що можу дивитися на оточуюче холодно і спокійно* (О. Ульяненко).

3. *у знач. ім.* **ото́чуючі,** чих, *мн.* Люди, які оточують (у 6, 7 знач.) кого-небудь; оточення (у 3 знач.). *Бувають в житті такі моменти, коли найвищою чеснотою і найбільшим моральним вчинком є звільнити оточуючих від своєї присутності* (С. Жадан); *Решта товаришів зазнали глибоких і невідворотних змін у психіці: поведінка в'яла, реакції на оточуючих відсутні або порушені, спостерігається загальна глибока регресія* (Любко Дереш); *Все було б гаразд, якби вона впливала на своє життя. Але ж ні — тітка вирішила спершу попрактикуватися на долях оточуючих* (С. Андрухович).

ОТОЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *док., заст.* 1. Дуже схуднути, знесиліти внаслідок недоїдання; охляти. — *А котрі воли отощали, То ті марно пропали* (П. Чубинський).

2. Зголодніти (у 1 знач.). *У горлі пересохло! Не ївши, отощала* [Ївга], *ноги потомились, а лихо і біда на думці усе як тут* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Я так отощав, не ївши зранку, що й радуватись не здужаю* (П. Куліш).

ОТРА́ТИТИСЯ, а́чуся, а́тишся, *док., розм., рідко.* Розтратити гроші; витратитися (у 3 знач.). *Оженився сіромаха та й думку гадає, Оженився, отратився, та й щастя не має* (з народної пісні).

ОТРИ́МАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отри́мати.** *Там .. були й листи, писані тією самою рукою, що й сей недавно отриманий лист* (Леся Українка); *Джелалій скинув на гору своїх дарунків навіть підбитий соболями кафтан, отриманий від султана* (П. Загребельний); *Приємно згадати навіть про найважчу рану, отриману в січі* (І. Білик); *Сазонов зацідив полоненому в сонячне сплетіння, вкладаючи в удар усю свою лють за отриманий удар* (А. Кокотюха); // **отри́мано,** *безос. пред. Червона пляма знову активізується. Сю ніч отримано чудові спектри і фотографії* (О. Бердник); *Комп'ютер повідомив, що отримано запит на стикування* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Лише 1833 року було отримано дозвіл на відкриття навчального закладу Київського університету* (із журн.).

ОТРИ́МАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отри́мати.** *Пишу Вам зараз же по отриманні Вашого листа* (Леся Українка); *При вступі на престол Сулейман запобігливими мудрецями, які завжди змагаються в отриманні почестей від нової влади, буз названий Сахіб Кіран — Володар Віку* (П. Загребельний); *Йому, Мазепі, не згадати: 1687-го, липня двадцять п'ятого дня на річці Коломак на гетьманський уряд тільки настановлено, а через два місяці прибуває із Запоріжжя поздоровчий лист, в якому вітали з отриманням гетьманської булави* (Г. Колісник).

ОТРИ́МАТИ *див.* **отри́мувати.**

ОТРИ́МУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отри́мувати.** *Офіцер самотужки знайшов підтвердження інформації, отримуваної Департаментом поліції через Особливий відділ з-за кордону* (А. Кокотюха); *Газ, отримуваний при переробці нафтових газів і крекінгу нафти, використовують як пальне* (з наук.-попул. літ.); // **отри́мувано,** *безос. пред. Протягом двох років за допомогою телескопів із діаметром дзеркала 10 м у лабораторії отримувано зображення декількох тисяч галактик зоряної величини* (з навч. літ.).

ОТРИ́МУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отри́мувати.** *Електричні явища, пов'язані з мембранами, відіграють важливу роль у процесах отримування енергії, передавання сигналів та в інших процесах життєдіяльності* (з навч. літ.).

ОТРИ́МУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТРИ́МАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Те саме, що **оде́ржувати.** *Кожен курінь отримував величезну кількість землі, що ставала громадською власністю* (Д. Білий); *В цьому році відділ народної освіти прислав у село завзятого учителя, який недарма отримував щомісяця тридцять фунтів жита, один фунт цукру та дві пачки сірників* (М. Стельмах); *Отримуючи на певний час у сусіди .. вас двох.., я вважаю за необхідне .. хоча б знанням про ваше минуле убезпечити себе від прикрих несподіванок* (В. Єшкілєв); *Назустріч тобі на коні мчить мерзенний бородатий тип, .. і, зрозумівши, що це відомий розбійник і вбивця Близна Рудобородий, отримуєш могутній удар по голові* (С. Андрухович); *Любі мої! Питала я скрізь листів, і в Генуї, і в Неаполі, і в Палермо, але ніде нічого не отримала* (Леся Українка); *Із трьох задачок я розв'язав тільки дві, та й то в одній припустився помилки. За що й отримав посередню оцінку* (А. Дімаров); *Подяка, яку ми отримали з Олександром Васильовичем від особового складу корабля, статутом не передбачена, і її нікуди не впишуть* (В. Логвиненко).

◊ **Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти** *і т. ін.)* / **хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати** *і т. ін.)* **ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника** *і т. ін.) див.* **ухо́плювати.**

ОТРИ́МУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **отри́мувати.** *Борошно і провіант для коней отримувалося від казни, царя чи короля, і що тут виникала залежність, то це заохочувалося* (Г. Колісник); *Вся пекельна хитрість у тому, що другий шанс отримується лише з новим життям* (Любко Дереш).

ОТРИ́МУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **оде́ржувач.** *Скориставшись адресою отримувача в канадському Палермо, вони зуміли перенаправити міжнародний контейнер ... в італійське Палермо* (О. Шугай); *Електронне пенсійне посвідчення виробляє банк, в якому отримувач відкриває рахунок для виплати пенсії* (з газ.).

ОТРИ́МУВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **отри́мувач.** *Отримувачка соціальної допомоги подала до місцевого управління соціального захисту неповну інформацію про свій майновий стан, однак суд став на її бік* (з газ.).

О́ТРІБ, у, *ч., діал.* Нутро, нутрощі. *Як патрали курку, так отріб завше собакам кидали* (із журн.).

ОТРІ́БКА, и, *ж.* Страва з подрібненої печінки. *Був борщ до шпундрів з буряками.., З отрібки баба, шарпанина, Печена з часником свинина* (І. Котляревський).

ОТРІ́Й, ро́ю, *ч., діал.* Отрута. *Таке ж і Малині циганка казала, За двісті червоних отрою продала* (Ю. Федькович); * Образно. *Отрій смертельний цілування відразу в груди їй проник...* (М. Драй-Хмара).

ОТРІ́ПАТИ *див.* **отрі́пувати.**

ОТРІ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТРІ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., що, розм.* Те саме, що **трі́пати** 3. *Робітники знімали фартухи, отріпували тріски з одежі* (А. Чайковський); *Коли підводився з колін, боязко було отріпувати пил землі на одежах* (Є. Пашковський); *Отріпати килим від бруду.*

О́ТРОК, а, *ч.* 1. *заст.* Хлопець-підліток. *А отрок Самуїл усе ріс та здобував ласку як у Господа, так і в людей* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Хто скаже, де кордон між дійсністю і грою В дитини, в отрока, у юнака й дідка!* (М. Рильський); *— Я в ту пору був у питанні стосунків двох статей не тільки недосвідчений, сором'язливий наївнячок, а й непорочний отрок* (Б. Антоненко-Давидович); *— Отже, ти, отроче, на порозі мудрості...* (О. Гончар).

2. *іст.* У Давній Русі — князівський або боярський слуга, що входив до складу молодшої дружини; молодий дружинник. *Біля дверей княжого дому Семена Олуєвича і Василя Гавриловича зустріли два отроки* (А. Хижняк); *Князь наказав принести гуслі. — Заграй і заспівай, отроче! Хлопець пройшовся пальцями по струнах — і вони раптом ожили, забриніли, зарокотали, мов живі* (В. Малик); *Роздуми його обриває оклик чатуючого коло дверей отрока. Він оповіщає князя про прихід нарочитих мужів* (Д. Міщенко).

ОТРОКОВИ́ЦЯ, і, *ж., заст.* Дівчинка-підліток. *Отроковиця білявенька, спітніла, розхристана, з кісками в усі боки, вела та й вела співака чубатого до Мономахового трону* (О. Ільченко); *Настуня .. підросла, перетворилася із нескладної, забитої отроковиці в гарненьке дівча* (В. Малик); *Син Орла підійшов до гурту отроковиць, вибрав найкращу юнку і сильною рукою прихилив до себе* (В. Рубан); *І муз британських небилиці Тривожать сон отроковиці* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

О́ТРОЦТВО, а, *с.* 1. *книжн.* Вік між дитинством і юністю. *За серце, з отроцтва огріване добром, Хоч і не раз, на жаль, повите у тумани, Подяку вам, брати, складаю вам обом* (М. Рильський); *Закінчилося дитинство — почалося отроцтво* (В. Малик); *Хто такий Григорій Теплов? Син грубника, в отроцтві — служка у .. архієпископа Феофана Прокоповича...* (Р. Іваничук); *В жіночому монастирі .. пройшли твоє отроцтво і юність* (Є. Кононенко); *Світ нагадує безперервні двері на зачинених колодках, ключі від яких ми погубили п'ять, десять чи двадцять років назад. Можливо, ще у дитинстві чи отроцтві...* (С. Процюк).

2. *заст.* Збірн. до **о́трок** 1. *Саме отроцтво не дуже рвалось до науки, часом бувало, що отці приводили дітей своїх для книжного навчання* (С. Скляренко).

О́ТРОЦЬКИЙ, а, е, *книжн.* 1. Стос. до отроцтва і отрока. *Бомба, що впала на їхню хату, зруйнувала той трепетний стан душі, огорнула все у траурний саван і кинула хлопця з отроцьких мрій у світ жорстокий і невблаганний* (Є. Доломан); [В о л у м н і я:] *Коли він був ще тендітним хлопчиком, .. коли отроцькою вродою привертав до себе погляди, коли жодна мати не пустила б від себе й на годину свого сина, .. — я з радістю дозволяла йому йти на будь-яку небезпеку, де можна було здобути славу* (Д. Павличко, пер. з тв. В. Шекспіра).

2. Характерний для отроцтва. *Назар не вникає у внутрішній світ матері, подумаєш, від брата нема листа три тижні, велике цабе, я ось біля батьків, допомагаю, а мати ніколи не переживає за мене; братерські ревнощі і поєдинок за батьківську любов, отроцький егоїзм і екстреми юності...* (С. Процюк).

ОТРОЧА́, а́ти, *с., заст.* Дитя, дитинча (у 1 знач.). *На зміну літу приходила зима, на зміну зимі — літо, народжені .. діти ставали з волі Неба отрочатами, отрочата — отроками, отроки — мужами* (Д. Міщенко); *Він* [Рюрик] *не оглядався, хоч знав, що за його спиною мовчки тремтіла висока суха Єфанда, холодними руками тулячи до свого боку голову отрочати* (Р. Іванченко); *Людмила чекала дитя наприкінці червця чи з початком липня. Володимир .. сам чекав на отроча й вельми хвилювався* (І. Білик).

ОТРОЧА́ТКО, а, *с., заст.* Зменш.-пестл. до **отроча́.** *Йосиф старенький колише Дитятко: — Люляй же, люляй, мале Отрочатко!* (колядка); *— Лишенько ж моє! — бідкалась перед подругами Святогорова мати, ще коли був отрочатком: — Все те причинилось .. від "жабиного каменю", що через свої вичуди доля йому до колиски поклала* (Н. Королева).

О́ТРОЧИЙ, а, е, *заст., книжн.* 1. Стос. до отроцтва. *Поетичний талант Лермонтова розгорнувся за юних, навіть отрочих його літ* (М. Рильський); *Був увесь Богданків рід: сини з жонами, доньки з мужами, ті з дітей їхніх, котрі досягали вже отрочого віку* (Д. Міщенко).

2. Прикм. до **о́трок.** *В моїй немудрій отрочій душі застрягла тернова колючка* (Г. Пагутяк); *— Це воля князя чи тільки цього отрока? — спитав ігумен Полікарпа, коли Петро пішов. — Гадаю, що це воля отроча, — сказав Полікарп* (Валерій Шевчук).

ОТРУ́ЄНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **отру́ти.** *Текля плюнула на мішки цукру, отруєного гасом* (Ю. Смолич); *Змій був мудрий. Отруєну страву перший раз дав псові. Пес нараз іздох* (А. Калин); *— Готових страв не чіпати, вони можуть бути отруєні* (Григорій Тютюнник); *Стрілу витягли, але Василь зліг у постіль — стріла була отруєна* (А. Хижняк); *Нехай я отруєна злою журбою, Та в пісні на всяку отруту є лік* (Леся Українка); // **отру́єно,** *безос. пред. Пристав підскочив, як опарений: — .. Та тут, здається, все кує крамолу, все отруєно одним духом* (С. Васильченко); *— Бач, заманулося більшого: кохання, слави. А чого ж досяг? Тільки й того, що позбувся друга, перестав поважати сам себе, а свідомість назавжди отруєно честолюбством* (М. Дашкієв).

2. *у знач. прикм.* Який отруївся. — *Ось узяти б, наприклад, маски для затруювання газами. Натягнеш собі таке на голову, і ти вже отруєний* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОТРУ́ЄНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **отру́єний.** *Протягом шести годин після вживання отруєних нітратами продуктів можна констатувати отруєність* (з наук.-попул. літ.); *Отруєність ритмічного чуття Кулішевого шкільними схемами тонічної версифікації навела його на одноманітну хореїзацію його коломийкового вірша* (М. Зеров).

ОТРУ́ЄННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **отруї́ти** і стан за знач. **отруї́тися.** — *Вас могли б обвинуватити в замаху на отруєння з метою грабунку* (В. Підмогильний); *Ми виступаємо проти винищення лісів, проти отруєння річок заводськими стічними водами* (Остап Вишня); *Інморте довідався, що готується відлучення його ордену від церкви, і влаштував отруєння папи* (О. Авраменко, В. Авраменко); *З дитинства вона розумілася на тих фарбах, знала, як згубно діють вони на організм, але й знала, як рятуватися при отруєнні ними* (М. Старицький); *Полковник не зовсім розумів листа майора, бо той диктував цей документ ще під впливом невеличкого отруєння алкоголем* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека); *Це був поклик помсти .. Це був немилосердний захист своєї віри. І це був порив волі, отруєння безбережною свободою* (М. Дочинець).

△ **(1) Харчове́ отру́єння,** *мед., хім.* — гостре або хронічне захворювання, що виникає внаслідок споживання продуктів, що містять отрути. *Харчове отруєння супроводжується болем у животі, нудотою, блювотою, що повторюється, діареєю* (з наук. літ.); *У лікарні йому промили шлунок і сказали, що це харчове отруєння* (Любко Дереш); **(2) Хроні́чне отру́єння,** *мед., хім.* — отруєння, яке виникає внаслідок тривалого проникнення в організм незначних кількостей отрути. *Вівсяні крупи вводять до харчового раціону тих, у кого хронічне отруєння свинцем* (з наук.-попул. літ.); *Нікотин порушує діяльність нервової системи і при курінні спричинює хронічне отруєння організму* (з навч. літ.).

ОТРУЇ́ТИ *див.* **отру́ювати.**

ОТРУЇ́ТИСЯ *див.* **отру́юватися.**

ОТРУ́ЙЛИВИЙ, а, е. Те саме, що **отру́йний.** *Злий* [Баржак], *як шершень, але скільки ж він там в окопах пробув — газів отруйливих наковтавсь* (О. Гончар); [Калібан:] *Бодай би та отруйлива роса, Яку моя матусенька збирала З гнилих боліт воронячим пером, На вас обох упала!* (М. Бажан, пер. з тв. В. Шекспіра); * Образно. *Хмарками вставали отруйливі передчуття* (Олекса Ізарський); * У порівн. *Дан буде вужем при дорозі, змією отруйливою при шляху, що п'яти коневі кусає* (Біблія. Пер. І. Огієнка).

ОТРУ́ЙЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **отру́йливий.** *Основним недоліком свинцевих білил є їхня отруйливість* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУ́ЙЛИВО. Присл. до **отру́йливий.** *Окис вуглецю отруйливо діє на організм людини* (з навч. літ.); *Бур'ян у людських душах ще подекуди буйно сходить, отруйливо цвіте!* (Л. Дмитерко).

ОТРУ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який є отрутою; який спричиняє отруєння. *Синильна кислота надзвичайно отруйна* (з наук. літ.); *Рідкий фтороводень — дуже агресивний і отруйний* (з навч. літ.); // Який має в собі отруту; здатний спричиняти отруєння. *По їх* [каміння] *голих випнутих боках .. слався м'ясистим листом отруйний молочай* (М. Коцюбинський); *Запахло отруйною чемерицею* (М. Стельмах); *Сандра .. стала перебирати гриби, відокремлюючи їстівні від отруйних та несмачних* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Накопавши всякого отруйного зілля та коріння, вона виварила його, щоб мати під рукою трутизну* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Який шкідливо діє на здоров'я людини. *Він — метранпаж, вісім годин у день він стоїть в отруйному пилові своєї друкарні* (М. Хвильовий); *Зотлілий дім в отруйному диму... Тут ми жили* (С. Голованівський); *Простір насичений хмарами отруйних випарів тисяч і тисяч заводів, фабрик* (О. Бердник); // *перен.* Який згубно діє на кого-, що-небудь; шкідливий. *Та пісня має у собі щось отруйне* (М. Коцюбинський); *В кімнатах напоягла на все тиша, якась отруйна, сонлива* (С. Васильченко); *Мій мозок бентежили отруйні уявлення й думки* (В. Домонтович).

2. Який виділяє отруту, вироблену спеціальними залозами (про плазунів, комах). *Андрійко павуків не ловить. Вони страшні, сірі, .. до того ж усім відомо, що вони отруйні* (О. Донченко); *Грицько перелякався був, сам Григорій теж розгубивсь, але не показав цього. А вкусив щитомордник — страшна, отруйна гадюка* (І. Багряний); * Образно. *Вони до нас підкрались крадькома, скажені звірі і отруйні гади* (М. Бажан); // Який є органом, що виділяє отруту. *Жовті цівки густої рідини поповзли склом: мабуть, це й справді була отрута, яку випускали із дзьобів отруйні залози чудиська* [павука] (В. Владко); *Душать* [змії] *обох молодят у сувоях тугих найтісніших, Зубом отруйним у тіло впиваючись* (М. Зеров, пер. з тв. Лукреція).

3. *перен.* Злісний, ненависний (у 2 знач.). *Сьогодні, прориваючись танком, народ у прах повергає звіра зажерного й отруйну його мисль!* (П. Тичина); *Отруйні, ущипливі слова вже крутилися на язиці, але у Малахова стало глузду їх не вимовити* (В. Собко); *Ладна вжалити* [стара] *мене отруйним оком, а сама так солоденько сокорить, аж сокоче, мов курочка-несучка з яйцем* (І. Білик).

Отру́йні речови́ни *див.* **речовина́.**

ОТРУ́ЙНИК, а, *ч.* Той, хто отруїв або отруює кого-небудь. *В усьому винний той хрещений варварин* [варвар] *Вікілла, й найбільше — голощокий Хрисафій, євнух, вічний лис і холодний отруйник...* (І. Білик); — *Випадок дає людині подвійні шанси на виграш: чим більше ви поставили, тим більше виграєте, якщо тільки зумієте дочекатися. — Все це чудово, але чекати в оточенні убивць і отруйників...* (Р. Терещенко, пер. з тв. А. Дюма).

ОТРУ́ЙНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **отру́йник.** — *Ах, будь ти сам проклятий, ти огиднику, ти кате, ти вбійце! Твоя дочка невинна, твоя дочка мучениця. Отруйниця се я, я, я!* (І. Франко); [Андромаха:] *Ні, ти сама була б зо всього винна, не страх, не сором і не меч, а ти, отруйнице..!* (Леся Українка); — *Невже ж ти бажаєш, щоб твоя сестра стала отруйницею?* (Юліан Опільський); *Север'ян спливає і розуміє, що трапилося. Отрутою було якесь мастило .. І отруйницею була Серафима* (О. Ульяненко).

ОТРУ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **отру́йний.** *Гриби вживати забороняється з огляду на їхню смертельну отруйність* (Ю. Іздрик); *Отруйність метанолу впливає на нервову й судинну системи людини* (з навч. літ.); *Треба було чути всю гидку отруйність цих слів!* (В. Підмогильний).

ОТРУ́ЙНО. Присл. до **отру́йний.** *Вона вже встигла звикнути, що на подвір'ї замість хати понуро стовбичить облуплений комин, а навколо нього отруйно кружляє гаряче ряботиння гершунів* [шершнів] (М. Стельмах); *Звідти* [із закапелків] *пахонуло, отруйно роздуваючи ніздрі смаженим салом, гіркотою олії, розпеченої на сковорідці* (О. Ульяненко); *Плинуть ручаї в душу мені Отруйно І забриніли на останній струні Струйно* (М. Семенко); *— Ви незносний, ви святий, мені соромно вас любити, — отруйно казала вона* (У. Самчук); *Коли ж хотілось покарати Йому суперників своїх, — Як він отруйно лихословив!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна).

ОТРУ́ЙНО-ЗЕЛЕ́НИЙ, а, е. Яскраво-зелений з різким, неприємним для зору відтінком. *Вхопивши велику реторту з отруйно-зеленою рідиною, Константин щосили жбурнув її* (Н. Королева); *Неприродна жовтизна хлібів, і отруйно-зелена просторина луків, і річка, й лісок — все було мертве* (О. Гончар); *Родим вдарив коня в здухвини, женучи вперед, просто на отруйно-зелене купиння болота* (П. Загребельний).

ОТРУСИ́ТИ *див.* **отру́шувати.**

ОТРУСИ́ТИСЯ *див.* **отру́шуватися.**

ОТРУ́ТА, и, *ж.* 1. Речовина, здатна спричинити отруєння живого організму або його смерть. *Замфір бачив, як возили на Прут важкі залізні бочки. — Отрута, отрута, — шептали молдувани* (М. Коцюбинський); *Патер спустив додолу очі, приховуючи радість: отрута почала впливати* (З. Тулуб); *Своїми стрілами, змащеними отрутою кураре, наганяли* [воїни] *страх на всю округу* (Ю. Бедзик); *Вона стала свідком передсмертної агонії бездомного пса, якому хтось підсипав отрути* (С. Андрухович); * Образно. *Всіх зчарувало воно* [щастя] *навіки, і чари його були отрута. Воно летючою зорею падало в серце і починало горіти* (Леся Українка); * У порівн. *Вже якось до цього й прижилось горе, не таким здавалось, як першого року, а це знову скаламутило всю душу, отрутою поповзло в кожний закуток, де є жива кров* (М. Стельмах); // *перен.* Хтось або щось, що нестримно вабить до себе, позбавляючи спокою. [З і н ь к а:] *Ох, Романе! отруто ж ти моя!.. .. Не зможу ж, не зможу відірвати тебе від серця!..* (М. Кропивницький); *От досі жаль, що я в окуліровці Був учнем недбайливим і тупим... Але признаюся: в малій голівці Уже тоді жила отрута рим!* (М. Рильський); *Незчувся він, як напився очима отрути любовної і собі на горе жагуче в красуню закохався* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // *перен.* Хтось або щось, що згубно впливає на кого-, що-небудь, морально розкладає, розбещує когось. *Не може ніхто із людей язика вгамувати, він зло безупинне, він повний отрути смертельної!* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Софія читала і впивала в себе тонку отруту заздрощів та гіркого жалю* (Леся Українка); *Ти не маєш абсолютної певності, ятрила його думка, якби мав її, чи могла б я в тобі виникнути, нікчемний хвалько! Я отрута, і ти дозволяєш мені жити в собі* (В. Підмогильний); *Тяжкі сумніви .. у нього враз розвіялися, тільки-но він залишив задушний льох в'язниці. Ніби в його повітрі були якісь справжні бактерії отрути духу...* (Д. Бузько).

2. *перен.* Злість, ненависть. *Хоч тряслися руки старого писаки, хоч бризкало перо, одначе з-під його* [нього] *отрута на папері зосталася* (Панас Мирний); *— Походжай, доню, та насіннячко лузай! — промовила Прокоповичка ласкаво, але з отрутою в словах* (І. Нечуй-Левицький); *Погано в цьому колі, де все скрипить люттю, пашить ненавистю і дихає отрутою* (Р. Андріяшик).

(1) Тру́пна отру́та — отруйна речовина (токсин), що утворюється під час трупного розкладання. *Вони* [щури] *побачили портфель, прийшли, понюхали .. й здохли на місці. Може бути, що портфель був зроблений з погано вичиненої шкури і тому в йому* [ньому] *була трупна отрута* (В. Самійленко); *Мертвяки до того часу вже почали б розкладатися і забруднювати копальні трупною отрутою* (В. Єшкілєв); **(2) Швидкоді́йна** (*рідко* **швидкоді́юча) отру́та** — токсична речовина, дія якої починається від кількох хвилин до кількох годин після введення. *Бачив у кожній простягненій руці невиразні обриси троянського подарунку, у кожному запропонованому куснику хліба і страви присутність швидкодіючої отрути* (С. Процюк); *Ціанід калію досі вважають однією з найбільш швидкодійних отрут* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУ́ТНИЙ, а, е. Те саме, що **отру́йний.** *Після того, як я був підсипав отрутного зілля в Людвікову братину з вином, княжич почав мене помічати* (І. Білик); *Збирали вони і препарували риб, раків, змій і ящірок.., навіть отрутних тарантулів* (З. Тулуб); *Якби жаби не були отрутні і якби відьма-королева не поцілувала їх, вони б стали червоними трояндами* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена); *— Це краснохвіст .. Ніколи не бачила? А на спині, як щітка, пучечками волосинки. Я й уколовся. Такі отрутні волосинки!* (О. Донченко); *Очевидячки додавала* [вчителька] *ще більше своїх поетичних образів, щоб зробити кореспонденцію цікавішою і отрутнішою для писаря* (І. Нечуй-Левицький); *Злий дух лукаво посміхнувся; ревнивий погляд спаленів, і знов в душі його прочнувся отрутний, старовічний гнів* (М. Драй-Хмара).

ОТРУ́ТНИК[1], а, *ч., рідко.* Те саме, що **отру́йник.** *Од того часу його неначе якийсь отрутник напоїв якоюсь отрутою* (І. Нечуй-Левицький).

ОТРУ́ТНИК[2], у, *ч.* Те саме, що **аконі́т.** *Відомо, що квіткою отрутнику Клеопатра отруїла рідного брата* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУ́ТНИЦЯ, і, *ж., рідко.* Жін. до **отру́тник**[1]. *У Південній Америці індіанці доїли отруйних жаб ага, розміщуючи отрутниць у бамбукових трубках, підвішених над багаттям, потім збирали виділену жовту отруту в керамічний посуд* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., рідко.* Властивість за знач. **отру́тний.** *Основним недоліком ціанування є отрутність ціаністих солей* (з наук. літ.).

ОТРУ́ТНО, *рідко.* Присл. до **отру́тний.** *— Я на них* [змій] *просто йду, грудьми, і хапаю не за хвіст, а за голову. — Таж вони кусаються отрутно!* (Григір Тютюнник).

ОТРУТОЗУ́Б, а, *ч.* Єдиний вид отруйних ящірок, укус яких смертельний для дрібних тварин, а для людини може бути небезпечний. *Отрута в отрутозуба виробляється слиною, яка тече між щелепою та губою декількома струмками* (з наук.-попул. літ.); *Під час сильної спеки отрутозуби ховаються в норах і виходять на полювання у присмерку або вночі* (з навч. літ.).

ОТРУТОЗУ́БІ, бих, *мн.* Родина ящірок, що мають довгі зуби з борозенками, по яких стікає отрута. *Отрутозубі відомі ще з олігоцену* (з наук.-попул. літ.); *На теплокровних тварин отрута отрутозубих діє сильніше, ніж на холоднокровних* (з навч. літ.); *Отрутозубі поширені в південній частині Північної Америки* (із журн.).

ОТРУТОЗУ́БНИЙ, а, е. Прикм. до **отрутозу́б.** *Усі зуби отрутозуба отруйні. Втім, для людини отрутозубна слина й отрута не смертельні* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУТОЗУ́БОВИЙ, а, е. Те саме, що **отрутозу́бний.** *Отрутозуби не становлять загрози для людини. Тому в багатьох місцях часто полюють на цю ящірку для одержання отрутозубової шкіри* (із журн.).

ОТРУТОПРИЙМА́ЛЬНИЙ, а, е. Признач. для приймання отрути. *Крапельки отрути, накопичуючись, скочуються по похилому днищу ящика до отрутоприймального балона* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУТОПРИЙМА́Ч, а́, *ч.* Пристрій, за допомогою якого одержують від плазунів і комах отруту. *Під час експерименту в нижній частині вулика на бджіл діє електричний струм, коли вони замикають ніжками провідники отрутоприймача* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУТОСХО́ВИЩЕ, а, *с.* Приміщення або місце для зберігання отруйних речовин. *Стороннім особам вхід до отрутосховища заборонено* (із журн.); *За підрахунками екологів, тільки в одному отрутосховищі знаходиться понад 100 тонн небезпечних хімікатів* (з газ.).

ОТРУТОХІМІКА́Т *див.* **отрутохіміка́ти.**

ОТРУТОХІМІКА́ТИ, ів, *мн. (одн.* **отрутохіміка́т,** у, *ч.).* Речовини, які використовують для хімічної боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин. — *Жайворонят у степу скільки гербіцидами передушили? Навіть тоді, коли вони на яєчках сидять. Бо де ж їм сховатись від ваших отрутохімікатів!..* (О. Гончар); *На півдні України розвелося небачено сарани. Над полями ширяють вертольоти і дельтаплани, посипають ту сарану. А її не бере, стійка до отрутохімікатів* (Л. Костенко); — *Вона* [Мар'яна] *зверталась до мене по отруту, яка діє безболісно, а отрутохімікати спричинять жахливі корчі й муки* (Ю. Винничук); *Біологічний метод боротьби зі шкідниками має перевагу перед застосуванням отрутохімікатів* (з наук. літ.); *Усі роботи з отрутохімікатами необхідно виконувати в спеціальному одязі — халаті, комбінезоні, гумових рукавичках, респіраторі* (з навч. літ.).

ОТРУТОХІМІКА́ТНИЙ, а, е. Прикм. до **отрутохіміка́т.** *Отрутохімікатний газ;* // Стос. до отрутохімікатів. *Отрутохімікатний бізнес у світі є не менш вигідним, ніж нафтовий чи газовий* (з газ.).

ОТРУ́ТОЧКА, и, *ж., нар.-поет.* Пестл. до **отру́та.** — *Давай вип'ємо отруточки, то поховають нас укупочці* (з легенди).

ОТРУ́ШЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **отруси́ти.** *Осінь... Шкільний сад. Нас, учнів, пускають туди разом із осінніми вітрами, коли вже отрушена бувала там уся садовина* (С. Васильченко); *Бабин голос, морозно відчутний, як іней* [іній], *отрушений вітром* (Є. Пашковський); // **отру́шено,** *безос. пред. Багатий осінній урожай зібрано: яблука зірвано, сливи отрушено* (з газ.).

ОТРУ́ШУВАННЯ, я, *с., розм., рідко.* Дія за знач. **отру́шувати** і **отру́шуватися.** *Тварини починають отрушування води з голови і поступово переходять до хвоста* (із журн.).

ОТРУ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТРУСИ́ТИ,** ушу́, у́сиш, *док., кого, що і без прям. дод., розм., рідко.* Те саме, що **обтру́шувати.** *Увійшов Яків .. Кепкуючи з хлопців, він отрушував сніг і роздягався* (С. Васильченко); *Навіть коні стояли закляклі і лише часом ледь-ледь отрушували шкірою* (Ю. Логвин); *Він допив .. портвейн, закрив книгу і, отрусивши штани, .. пішов* (О. Ульяненко).

◊ **Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (стіп) своїх]** *див.* **обтру́шувати.**

ОТРУ́ШУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОТРУСИ́ТИСЯ,** ушу́ся, у́сишся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **обтру́шуватися.** *Галя устала, отрусилася* (Панас Мирний).

ОТРУ́ЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отру́ювати** і **отру́юватися.** — *Коли квіти відцвітають, на кущиках з'являються ягоди. Вони призначені для отруювання людей* (В. Нестайко); *Житомиряни вимагають від міської влади припинити отруювання безпритульних собак у місті* (з газ.); * Образно. *Нерідко кінематографічна, телевізійна та друкована продукція спрямована на отруювання свідомості та душ людей* (із журн.).

ОТРУ́ЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТРУЇ́ТИ,** ую́, у́їш, *док.* 1. *кого.* Позбавляти життя, умертвляти отрутою, отруйними речовинами; труїти. *В його водоймищі риби нема — щороку баби її коноплями отруюють* (М. Стельмах); *Громада глухо присягає. Заприсягла. Питає суд: — Тепер скажіте, християни, Хто отруїв його?* (Т. Шевченко); *Одного разу перед виходом на маневри Солод отруїв чотирьох обозних коней* (М. Руденко); *Якщо .. єзуїти отруять дона Альфонсо, то щойно він занедужає, вся його влада перейде до рук могутніх вельмож* (О. Авраменко, В. Авраменко); // *кого, що.* Шкідливо діяти на організм; завдавати шкоди організмові. *Газ має смертельну властивість лише в приміщенні і отруює тільки через одну-дві години* (О. Донченко); *Свинець дістається не тільки до легенів* [друкаря], *але й відкладається в усіх органах і суглобах та отруює кров* (Ірина Вільде); — *Я працюю. Я не отруюю себе алкоголем* (О. Гончар).

2. *що.* Робити що-небудь отруйним, шкідливим для здоров'я. *Трупів тепер не прибирали, і вони розкладалися.., отруюючи і без того важке від спеки й диму повітря* (В. Кучер); *У владі людини — отруїти повітряну оболонку планети, отруїти води океанів, хоч потім очистити їх вона вже ніколи не зможе...* (О. Гончар); * Образно. *Присутність шефа у цеху отруювала повітря. Люди втрачали не лише охоту до жартів, але й до розмов взагалі* (Ірина Вільде).

3. *кого, що, перен.* Позбавляти спокою, щастя, радості; засмучувати, тривожити чим-небудь. *З-позаду війська до .. табору щоночі підходили цілі табуни голодних вовків, отруюючи повітря своїм огидливим виттям* (А. Кащенко); *Не хотіла* [мати] *отруювати дитячу душу розладом у сім'ї і обережно почала готувати сина до того, що мало статися* (С. Чорнобривець); — *Аж тепер збагнув, чому ви з таким презирством дивитесь на тих, хто від безділля .. кисне в ресторанах... Правда ваша, — таке життя роз'їдає душу, як іржа, отруює її* (В. Речмедін); *Черевики розлізлися, і це отруювало йому існування* (В. Кожелянко); *Всього два слова за такий короткий час отруїв її спокій, як їй здавалось тепер, — назавжди* (Любко Дереш); // Робити безрадісним, сумним, нещасним. *Він мені отруював найкращі дні моєї юності* (Б. Лепкий); *З перших років навчання і до закінчення художнього інституту проблема хліба отруювала життя* (І. Багряний); [М а р у с я:] *Прощай знов навіки, моя мамо! .. Прости мені, що я наробила тобі стільки горя! що я полином та терном присипала тобі доріженьку, отруїла твою старість гіркою отрутою* (І. Нечуй-Левицький); *Хвороба, ненависна хвороба стала йому на шляху, отруїла життя* (Ю. Збанацький).

4. *кого, що, перен.* Справляти чим-небудь нездоровий, шкідливий вплив на кого-, що-небудь. *Втома. Вона .. налягає на моє тіло зовні й зсередини, отруює кров* (П. Колесник); *Острах .. отруював йому кожну згадку про майбутнє* (М. Стельмах); *Своїми лекціями отруював* [професор] *молоді душі; ми ж училися фальші від нього, від старого покаянника* (Р. Федорів); *Мовою можна отруїти свідомість — і піднести її, прояснити, оздоровити* (М. Рильський).

ОТРУ́ЮВАТИСЯ, юю́ся, ює́шся, *недок.*, **ОТРУЇ́ТИСЯ,** уюся, у́їшся, *док.* 1. Позбавляти себе життя, прийнявши отруту; труїтися. *Бідна дівчина, зведена паничем, зневажена.., висміяна і зганьблена.., отруюється і вмирає* (І. Франко); *Вона не витримала знущання і отруїлася, приславши мені хрестик і пасмо волосся на пам'ять* (З. Тулуб); *Недавно він повернувся з заслання, де втратив дружину — не стерпівши поневірянь, вона отруїлася* (М. Олійник); * Образно. *Отрутами гадючими отруюсь дочасно* (П. Тичина); // Захворювати внаслідок шкідливої дії отрути. *Отруїлася недоброякісними консервами літня жінка* (М. Дашкієв); *Хлопець отруївся синильною кислотою, видублюючи шкіру* (В. Єшкілєв); // Зазнавати дії отрути. *Сокіл розумів: Риндіну нема чим дихати, він отруюється вуглекислотою* (В. Владко); *Вчора вночі .. отруїлись вугільним газом робітник і дівчина* (М. Йогансен); * Образно. *Дуже рідко трапляється.., щоб народилася людина.., вільна від усіх забобонів, якими отруюється людство* (В. Підмогильний).

2. *тільки недок.* Пас. до **отру́ювати.** *Англійська колонізація супроводжувалася винищенням корінного населення Австралії. Для цього використовувалися варварські методи: отруювалися джерела води та їжа* (з навч. літ.).

ОТРУ́ЮВАЧ, а, *ч., рідко.* Те саме, що **отру́йник.** *Отруювачі клали шматочки отруєної принади в нори з певністю, що вона потрапить гризунові в зуби* (О. Донченко); *Все змішалося, все перевернулось. Тільки одне було зрозуміло: "Тікати! .. Куди завгодно тікати від цих скажених мучителів, отруювачів і блудниць!!!"* (Ю. Логвин).

ОТРУ́ЮВАЧКА, и, *ж., рідко.* Жін. до **отру́ювач.** *У 57 р. до н. е. отруювачка Береніка IV вбила свою матір Клеопатру VI* (з наук.-попул. літ.).

ОТРУ́Я, ї, *ж., діал.* Отрута. — *Це — недобра квітка: на вигляд вона дуже принадна, але віддих її — отруя* (Н. Королева); *Цілюще зілля, отруї, дання — все знала баба. І мене навчила* (Л. Костенко); *Йому здавалось.., що якась немилосердна рука з корінням вириває з його серця дорогі, чисті і світлі чуття, а в пороблені через те рани вливає гірку отрую ненависті та погорди до людей* (І. Франко); *Як безсильна дитина, протягнув до неї руки. — Ходи! — Не можу, бо ти отруя!* (В. Стефаник).

ОТРЯСА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОТРЯСТИ́,** су́, се́ш, *док., що з кого, чого, заст., книжн.* Обтрушувати. — *Чому маю я тут справу згармонізувати? — боронивсь я, отрясаючи попіл з папіроси спокійно* (О. Кобилянська); *Троян, здавалось, не йшов, а тікав з цього місця, здавалось, отрясав з себе якесь сміття* (У. Самчук); *І принесе* [Марія] *Води погожої.., І пити дасть, і отрясе, Одує прах з його хітона* (Т. Шевченко); — *Отрясіть пил із ваших одягів — болото з чобіт, а злобу з душі* (Б. Лепкий); * Образно. *Душа всміхнулась, знов прозора, чиста, І отрясає перли-слізоньки в разок намиста* (М. Вороний); *З неба краплі молодик отряс, Добре втерся хмаркою пухнатою* (В. Бичко).

ОТРЯСА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОТРЯСТИ́СЯ,** су́ся, се́шся, *док., заст., книжн.* 1. *рідко.* Обтрушуватися. * Образно. *Знов час прийде, коли з погорди пилу Ти отрясешся* (І. Франко).

2. *перев. док., від чого, з чого, перен.* Позбуватися якогонебудь неприємного відчуття, враження і т. ін. *Всі .. позатикали пальцями вуха, коли мудрагелі наробили тут репету. І аж тепер почали полегшено зідхати* [зітхати] *та отрясатися* (Д. Гуменна); *Скшинецький попав в якусь апатію і бездільність, з котрої опісля нелегко було отрястися* (І. Франко); *Вона силувалася відвернути думки від його* [нього] *і від цілої тої справи, хотіла отрястися з них, мов від чогось улазливого* (О. Кобилянська); *Як тільки згадає* [Іван] *про школу, не може отрястися від тих гірких переживань, що їх зазнав протягом усього року* (А. Крушельницький).

ОТРЯСТИ́ *див.* **отряса́ти.**

ОТРЯСТИ́СЯ *див.* **отряса́тися.**

ОТРЯ́ХА, и, *ч. і ж., діал.* Бешкетник (бешкетниця), розбишака (у 2 знач.), зірвиголова. *Під час навчання в школі зразу розчинилося вікно, і з його* [нього] *прожогом вискочив, як опарений, відомий усьому селу отряха Грицько Прокуда* (С. Васильченко); *Він .. став розглядати хлопців. — Отряхи! Щось уже наброїли?* (І. Микитенко); *Обновку помічали люди, дивувались, казали, що вона дуже личить навіть такому отрясі, як я* (М. Стельмах); — *А он бачиш отряху? — вказав Андріяка Яреськові на річку. Данько вже дивився на той бік. Дівчина на крижині! .. Мовби змагаючись з парубчаками в сміливості та відвазі, забралася з жердиною на крижану плаху* (О. Гончар).

ОТРЯХА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОТРЯХНУ́ТИ,** ну́, не́ш, *док., кого, що, заст.* Обтрушувати. *Мою пісню пташки підхопили в гаю, отряхаючи роси крильми* (В. Сосюра); *Але час не стоїть на місці І мотає вже чубом сивим. Отряхає зів'яле листя* (І. Муратов); *Прах чужини з презирством отряхаю З моїх одеж — я рідне п'ю повітря, Таке п'янке!* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); * Образно. *Я отряхнув з себе всі неприємні згадки, власне волів би отряхнути їх, насправді ж знов згадував свій відчай і свою тугу* (П. Загребельний).

ОТРЯХА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.*, **ОТРЯХНУ́ТИСЯ,** ну́ся, не́шся, *док., заст.* 1. Обтрушуватися. *Стоїть мокре ведмежа, отряхається: вода холодна, радості мало, коли зуб на зуб не попадає!..* (із журн.).

2. *перев. док., перен.* Позбуватися якого-небудь неприємного відчуття. — *Рушатиму, — сказав Мурашко, отряхнувшись* (О. Гончар).

ОТРЯХНУ́ТИ *див.* **отряха́ти.**

ОТРЯХНУ́ТИСЯ *див.* **отряха́тися.**

ОТРЯ́ХУВАТИЙ, а, е, *діал.* Задирливий, розбишакуватий (у 2 знач.). — *А ти не даремно ганиш парубка? — заступилась Христина за Юрія, бо хоч він був і отряхуватим хлопцем, але ще ні одна дівчина не зобижалась на нього, хіба що Зося* (М. Стельмах); *Колону .. очолює високий, отряхуватий на вигляд Володя Вайсман* (О. Гончар); // Жвавий, рухливий. *Лукаве, отряхувате личко .. привітно схилилось до самого мого вуха* (С. Васильченко).

ОТСЕ́, *част. вказ., заст.* Оце. — *А де ж ваші діти? .. Максим .. поспіхом задроботів: — От вони, старшино! Отсе зять, а то дочка...* (М. Коцюбинський); — *Отсе вже тиждень я тут днюю і ночую* (І. Франко); [Р і ч а р д:] *Я став волом, мов вавилонський цар, не знаю тільки, за яку провину. Отсе на час вернувся в людський образ* (Леся Українка); *Твар у діда Євмена була повна, червона й раз у раз така свіжа, наче її отсе зараз росою до схід сонця вмито* (О. Кониський); — *І тобі отсе, запорожцеві.., не сором признатись? — каже Шрам* (П. Куліш).

ОТСЕ́Й, отся́, отсе́, *займ. вказ., заст.* Оцей. [М у з а:] *Невже отсих гір золота верховина Для тебе сумна, мов тюремна стіна?* (Леся Українка); *Тільки він, отсей вічний хранитель вічних тайн, камінь, мохом порослий, — тільки він єднав їх і був мостом* (Г. Хоткевич); *Отсю сцену, що я вам абсолютно точно і правдиво описав, як очевидець, я пригадував два рази* (О. Довженко); *Отсе поле, на якому кожен зрить два війська, потребує подвигів, а не слів* (Г. Колісник).

ОТТА́К, *присл., заст.* Отак. — *Братова, серце! — було раджу їй, — зробімо так да оттак, то добре буде* (Марко Вовчок); *Перед очима все щось миготить, колесує, привиджується... Цілу ніч оттак перебула я* (Панас Мирний); *Усяке діло майстра слуха, — Оттак і загадка моя* (Л. Глібов); *Думала, рідних внуків діжду, тішитиму їх .. аж ось як довелося: замість внуків — куделю тішу... Оттак на старість...* (О. Кониський).

ОТТАКЕЛЕ́ЦЬКИЙ, а, е, *займ. вказ., заст., розм.* Те саме, що **оттаке́нний.** — *А які я воли маю, коли б ви знали, Павле Антоновичу! В вашого батька таких нема! Чи повірите! оттакелецькі роги!* (І. Нечуй-Левицький); — *Мечі оттакелецькі щербилися об шаблю об мою* (Л. Костенко).

ОТТАКЕ́ННИЙ, а, е, *займ. вказ., заст., розм.* Отакенний. — *Війна, друже, залишила в моєму мозкові оттакенну, — він показав пальцями, — залізячку на згадку. І вона нагадує про себе* (М. Дашкієв); *Підняв я голову, а перед моїми очима оттакенний заєць!* (О. Воропай); *У верші сидів оттакенний сом...* (Ю. Логвин).

ОТТА́КЕНЬКИ, *присл., заст.* Отакеньки. *Живемо ми оттакеньки приязненько собі та любо* (Марко Вовчок).

ОТТАКЕ́НЬКИЙ, а, е, *займ., заст.* Отакенький. — *А Олі я колиску принесу. У нас є. Залізна! Батько сам у депо зробив, як я оттакенький був* (Григір Тютюнник).

ОТТА́КЕЧКИ, *присл., заст.* Отакечки. *Життя — що погода .. Коли сонце аж пече, так гріє та світить, дивись: де не взявся вітер .. — Похмуріло... загуло... Оттакечки й тут* (Панас Мирний).

ОТТАКИ́Й, а́, е́, *займ. вказ., заст.* Отакий. — *Оттака тобі плата і харч буде по усякий день через ярмарок, тільки служи чесно* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Посіяв він баштан. І як уродив же той баштан! Кавуняччя — оттаке! А дині — оттакі!* (з казки); *Як позвозили снопи у тік — оттакі!* (Панас Мирний); [П а с т у ш к и *(співають):*] *А сала з горохом давали нам оттакий шматок, А за шеляг насипали цілий ріг табаки* (І. Франко); // *у знач. виг.* **оттако́ї.** Уживається при вираженні здивування, незадоволення чим-небудь і т. ін. — *Невесело мені, що так воно робиться... — Оттакої! — погукнув Васюта. — Тут треба раділи, а він сумує* (Б. Грінченко); — *Літа не ті... Сімдесятий — це вам не жарти! Вже щось здоров'я, хлопці... — Оттакої!* (Василь Шевчук).

◊ **Отака́ (от така́, оттака́) лові́сь (лови́ся)!** *див.* **лови́тися.**

ОТТАКІ́СІНЬКИЙ, а, е, *займ., заст.* Отакісінький. — *Щоб та неправда .. хижим круком вилася над вашими душами і щипала... по оттакісінькому шматочку дзьобала ваше зле серце!.. Ха-ха-ха!.. Отоді б то я засміялася!..* (Панас Мирний).

ОТТА́М, *присл., заст.* Отам. *Люди ні рісочки у рот не беруть, а він .. так впився, що не зміг і додому дійти. Ввалився у провалля оттам на Холодній горі та й спав цілу ніч* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Оттам на високій горі поставлю собі здоровий палац, вартий славного роду князів Вишневецьких! — сказав Єремія до своїх старостів* (І. Нечуй-Левицький); — *Герцогівна .. хоче висвятити вас у лицарі, скупавши в своїй купелі. Оттам і чекайте нашого посланця* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОТТЕПЕ́Р, *присл., заст.* Отепер. *Оттепер ми погуляймо, Забавочок пошукаймо, Де лиш є яка* (І. Франко); [М а в к а:] *Мені здається, що жила я завжди...* [Л у к а ш:] *І все така була, як оттепер?* (Леся Українка); — *Оттепер, — сказала пані, — я навіч побачила, любий мій Салабаетто, як вірно й щиро ти мене кохаєш* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОТТЕПЕ́РЕНЬКИ, *присл., заст., розм.* Отепереньки. *Оттепереньки поговоримо, оттепереньки наговоримось удвох!* (з мемуарної літ.).

ОТТЕПЕ́РЕЧКИ, *присл., заст., розм.* Отеперечки. — *Оттеперечки поїдемо на влови* (І. Нечуй-Левицький).

ОТТИ́М, *спол., заст.* Отим. *Селянин працює до крайнього знесилля, а швидко не буде мати навіть води напитися. Оттим я радше волю кинутися в ріку, аніж старатися ще на одну дитину* (І. Франко).

ОТТИ́М-ТО, *спол., заст.* Підсил. до **отти́м.** *Оттим-то Галочка і не йшла ні за кого, що ще не трапився їй ніхто з парубків, щоб по серцю був, дожидала свого* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Кренкебіль був не привик до дискусії, а в такій компанії респект і страх затулювали йому рота. Оттим-то він мовчав* (І. Франко).

ОТТО́, *част. вказ., заст.* Ото. *Отто ж тобі, царю, За Байдину кару! Було тобі знати, Як Байду карати* (з народної пісні); *Отто гризуться — й хвостів не зостанеться!* (приказка); — *Ми, Уласівно, так з писарем переляклись, що не знали, на яку і ступити, та отто і послали до тебе* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Отто будуть заздрить* [хлопці], *як побачать карбованця!* (В. Винниченко).

ОТТОДІ́, *присл., заст.* Отоді. [Х и м к а:] *Приходьте в суботу увечері... тільки з гармонією... Оттоді ми потанцюємо!* (Панас Мирний); *Оттоді Філіп згадав, що має встановити .. на ристалищі свій щит з гербом і власноруч підняти знамено* (О. Авраменко, В. Авраменко); — *А ще побачиш, як я цитру візьму, оттоді що буде! Я ж, бач, іще не який і старий* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОТТО́Й, а́, е́, *займ. вказ., заст.* Отой. *Кузьма, таки старий Коровай, той і каже: — Оттак! Оттой навчить добре, сам ходячи на одній нозі* (Г. Квітка-Основ'яненко); — *Добре оттому, братця, у кого хоч пізно, а народиться батько* (І. Карпенко-Карий).

ОТТОМА́Н *див.* **оттома́ни.**

ОТТОМА́НИ, ів, *мн. (одн.* **оттома́н,** а, *ч.;* **оттома́нка,** и, *ж.).* Те саме, що **осма́ни.** *А знайшли ж то вірні побратими Його шаблю, вихоплену з піхов, Що разив він нею оттоманів, Ворогів, султанових підніжків* (М. Рильський); *Навіть турки не виказують з такою гидотною покірністю свого приниження перед скіпетром своїх оттоманів* (Ю. Мушкетик); *Сам Кромвель, Кромвель з-за туманів мені вітання слав як брат. Дрижала Порта Оттоманів, Молдова, Крим і Семиград!* (Л. Костенко).

ОТТОМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **османі́зм.** *Прибічники оттоманізму декларували рівність усіх підданих імперії перед законом* (з наук.-попул. літ.); *Оттоманізм остаточно втратив популярність до початку Першої світової війни і був витіснений пантюркізмом та панісламізмом* (з навч. літ.).

ОТТОМА́НКА *див.* **оттома́ни.**

ОТТОМА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **оттома́ни.** *Як зламала юнака-поета Оттоманська сила зловорожа, .. — Не знайшли на чорнім бойовищі... Рицарського тіла молодого* (М. Рильський); *Де той колись всемогутній Рим, у віщо обернулась страшна колись деспотична Персія-Іран, що сталось з великою Оттоманською Портою, що володіла землями на трьох континентах геть аж до початку XX століття?* (Б. Антоненко-Давидович); *Оттоманська імперія панувала в Білгороді 328 років* (з наук.-попул. літ.).

ОТТУДИ́, *присл., заст.* Отуди. — *Оддай мені оту рушничку або кинь її оттуди в кущі! Навіщо ти носиш при собі оту зброю?* (І. Нечуй-Левицький); *Тут край поля на долині Битва має бути нині, Оттуди спішать стежками Наші люди і чужі* (І. Франко); — *Так чого ти, — кажу, — сюди заїхав, тобі треба оттуди .. Виїдеш на високий бугор і ти вже прямо в селі* (О. Ковінька).

ОТТУ́Т, *присл., заст.* Отут *(див.* **оту́т**[1]**).** — *Оттут мені жити на цих горах, серед вольного степу .. Тутечки моє царство й панство* (І. Нечуй-Левицький); — *Побачила я турецьке войсько* [військо] *з кривими шаблями і такий мене страх зняв, що ну! Оттут, гадаю, лиш голову зрубають, та й по всьому* (О. Назарук).

ОТУДИ́, *присл., розм.* Підсил. до **туди́;** ось туди. — *Он дивись, де святі ікони! Отуди кланяйся й хрестись!* (І. Нечуй-Левицький); — *Діду, візьміть мене з собою на Княжу гору, я ще ніколи там не був! — Отуди? — дід Гордій показує рукою. — До неба?* (Є. Гуцало); *Який саме напрямок обрати? Куди йти? — А отуди! — не розгубилася Орина, махнувши рукою навмання* (І. Андрусяк).

◊ **(1) Отуди́ к лихі́й годи́ні!,** *лайл.* — уживається при висловленні здивування, невдоволення, досади і т. ін. — *Галя... — знову* [Христя] *перехрестилася: — повісилась... — Отуди к лихій годині! — витороривши очі, сказав Грицько та й замовк* (Панас Мирний).

ОТУМА́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отума́нити.** *І сила правди, чистоти, свободи Базар-Єрусалим опанувала І лжею отуманені народи Культурою новою осіяла* (П. Куліш); *І нічого не розуміла* [Маруся] *і нічого не хотіла розуміти. Вдень ходила, мов уночі, вся отуманена, вся в радощах* (Г. Хоткевич); *Дарка отуманена, принижена до самої землі, стримує сльози, що виходять на очі* (Ірина Вільде); *Вона йшла додому з отуманеною головою. В думках усе переплуталося* (С. Журахович).

ОТУМА́НЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **отума́нений.** *На початку осені вздовж акваторії великих річок спостерігають отуманеність* (з наук.-попул. літ.); *Отуманеність від алкоголю заважає чітко усвідомлювати все, що відбувається довкола* (із журн.).

ОТУМА́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **отума́нити** 2 і **отума́нитися** 2. *Ще знаходився* [старий] *в стані отуманення, не говорив, не бачив, не чув, як здавалося, нічого* (І. Франко); *Несказанно гірке почуття отуманення запанувало нею і скривило болісно її уста* (О. Кобилянська).

ОТУМА́НИТИ *див.* **отума́нювати.**

ОТУМА́НИТИСЯ *див.* **отума́нюватися.**

ОТУМАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **отуманíти.** — *Йойна, отуманілий від замороки, що валила з ями, вхопився обома руками за груди.., а стративши підпору.., мов галушка, булькнув у яму* (І. Франко); *Танцювало все перед очима. Їхала, від тіла геть десь відривалася отуманіла голова...* (Я. Качура); *Вранці Яринку повезла до міста отуманіла від сліз Василина Голуб* (М. Стельмах).

ОТУМАНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **отуманілий.** *Деколи молоді промовці, вперше виступаючи перед великою аудиторією слухачів, відчувають отуманілість, втрату зосередження на темі доповіді* (із журн.).

ОТУМАНІ́ЛО, *розм.* Присл. до **отуманілий.** *Вона не помітила, як відійшла від вікна, як поклала сина в колиску, як сіла на ліжко і отуманіло дивилася довкола і нічого не бачила* (В. Малик).

ОТУМАНІ́ТИ, íю, íєш, *док., розм.* Утратити здатність мислити, сприймати реальну дійсність; очманіти, одуріти. *Сей день я наче отуманів, наче неживий і сам...* (Марко Вовчок); *У Соні ринули сльози: остання річ Семена завірила її, що він отуманів, збожевольнів* [збожеволів], *їй стало його жаль...* (О. Кониський); [М а р ' я н а:] *Сербине, слухай сюди: я люблю тебе без краю, без розуму! .. я отуманіла від кохання* (С. Васильченко); *Зовсім отуманіла голова Назарові, заплутався язик* (К. Гордієнко).

ОТУМА́НЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **отума́нювати** і **отума́нюватися.** *Радикали .. виступали й виступають і будуть виступати завсігди проти надуживання тих установ і обрядів до визискування, обдирання й отуманювання народу* (І. Франко).

ОТУМА́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТУМА́НИТИ,** ню, ниш, *док.* 1. *тільки 3 ос., що, рідко.* Те саме, що **затума́нювати** 1. *Густішає вечірня імла над Дінцем, отуманює його м'яким покривалом* (із журн.).

2. *перен.* Притуплювати, затемнювати свідомість кому-небудь; туманити. [О р е с т:] *Яке се буде життя! Подумай, Любо!..* [Л ю б о в:] *Ти отуманюєш мене. Жити так трудно і страшно...* (Леся Українка); *Мабуть, ніхто так не отуманює людей, як всілякі крикуни й горлодери, ці блазні натовпів і несамовиті пророки темних, обмежених умів!* (П. Загребельний); *Може, то й не жид був, може, нечиста сила перекинулась в жида і отуманила нас так, що ми .. прийняли бумагу чисту за гроші* (І. Карпенко-Карий); [А н н а:] *Одурили мене, отуманили* (І. Франко); — *Твої облесні речі не отуманять голови моєї, як колись твої підступні обіцянки* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); // Позбавляти можливості правильно сприймати, оцінювати дійсність. — *Відки .. у того Коня така прихильність до чоловіка? — Блискучі шори, мабуть, отуманили його! — мовив Цап* (І. Франко); *Вже йому голову навік отуманила влада* (Ю. Мушкетик).

3. *кого, що, перен.* Зумовлювати стан запаморочення; запаморочувати, п'янити. *Сходила соком запашна суниця, задурливо пахтів явір над сагою, отуманювали рожеві трави* (К. Гордієнко); *Пий, поки голову вино не отуманить, Забудь зловмисного, що гнівається й ганить!* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

ОТУМА́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОТУМА́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. *тільки 3 ос., рідко.* Заволікатися туманом, хмарами і т. ін.; затуманюватися (у 1 знач.). *Небо отуманилося, поле заволокло мрякою* (К. Гордієнко).

2. *перен.* Утрачати здатність правильно сприймати, оцінювати дійсність. *У момент глибокого потрясіння людина охоплюється таким трепетом, що її розум стає ніби отерпілим, чуття отуманюються* (з навч. літ.); *Чи, може, вона вже отуманилась своєю любов'ю, очманіла, прискіпується не знати до чого* (Ю. Мушкетик).

ОТУПИ́ТИ *див.* **оту́плювати.**

ОТУПИ́ТИСЯ *див.* **оту́плюватися.**

ОТУПІ́ЛИЙ, а, е. 1. Дієпр. акт. до **отупі́ти.** *Вони стали на ґанку, з жалем дивлячись, як горда нескорена сила ішла під багнетом байдужого, отупілого на людських стражданнях тюремника* (М. Стельмах); *Клоччям летять погони в розжалуваних, отупілих в своїй заскорузлості полковників* (О. Гончар); *Відкрилося те, що було навіки закрите для невразливого мого серця, отупілого й зачерствілого од видовищ смертей, руйнувань і нищень* (П. Загребельний); // *у знач. прикм.* Який утратив здатність думати, міркувати. *Отупілі солдафони, есесівці .. перестали набридати Дмитрові* (В. Козаченко); *Весь день вона блукала, як сновида, якась отупіла і байдужа* (А. Дімаров); *Чи я був у ті хвилини надто вже отупілий, але жодної розумної думки у моїй голові так і не з'явилося* (Ю. Винничук); *Архідиякон, отупілий, залишився на березі й дивився перед собою, сприймаючи все навколишнє немовби крізь якісь хвилі* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

2. *у знач. прикм.* Який виражає тупість, отупіння (про погляд, обличчя і т. ін.). *Вискочили .. три здоровила з виразом безмежного очманіння на їх отупілих обличчях* (І. Багряний); *Від очей Таубенфельда не сховались загнані, отупілі очі* [людей], *зігнуті в нелюдській втомі спини, кволі помахи лопат* (Ю. Бедзик); *З натугою, аж в'язи заскрипіли, повернув Бойко важку, як лопух після зливи, голову й перевів отупілий погляд на сина* (І. Нижник).

ОТУПІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **отупі́лий.** *Коли уявиш собі нас, і нашу долю, і наше теперішнє життя, скинувши оману звички, отупілости, клопотів — бачиш картину пекла* (І. Жиленко); *У своїй творчості Багряний високо оцінює людей відважних, працьовитих, чесних, свідомих, добрих .. Рівночасно різко виступає проти несправедливості й отупілості народу* (О. Шугай).

ОТУПІ́ЛО. Присл. до **отупі́лий.** *Потім глянув* [Єремеєв] *на поляків. Вони все так само отупіло, застигло стояли* (В. Винниченко); *Вона стояла, непорушна, отупіло дивлячись на стіл* (П. Кочура); *Євпраксія пішла далі, отупіло, байдуже, майже приречено* (П. Загребельний); *Старий барон отупіло повертає голову до горизонту. Справді, ніякого лінкора, все голо й пусто* (Ю. Бедзик).

ОТУПІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **отупі́ти.** *Ні болю він не чув, ні жалю в серці, А лиш безсилля, повне отупіння* (І. Франко); *Маруся слухала всього того, мов кам'яна. Взагалі останніми часами отупіння якесь заволоділо нею* (Г. Хоткевич); *Підіпригора .. з отупінням ждав найгіршого: адже не хмарка, а чорна хмара нависла над його головою* (М. Стельмах); *Схід сонця над озером усі зустріли з млявим отупінням* (Ю. Андрухович).

ОТУПІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* 1. Док. до **тупі́ти.** *Марта заявила, що голова її болить, та й справді голова її отупіла* (В. Підмогильний); *Тато розповідає, що Гризота нібито був колись хорошим чоловіком нашого трудящого роду, а отже зажирів, отупів* (В. Речмедін); *До нього .. всі привітно усміхалися.., проте він якось одразу отупів і втратив здібність схоплювати, що йому кажуть* (Е. Андієвська).

2. Утратити здатність реагувати на що-небудь; збайдужіти до всього. *Чоловік з нудьги зовсім занепав здоров'ям, отупів якось, нічого йому не страшно, не боязко* (Марко Вовчок); *Голодні діти кричать, плачуть, вимагають .. Отупіла мати від дитячих сліз* (О. Довженко); *Видно було, що дівча вже бачило-перебачило всього і, зрештою, не те щоб звикло, а скоріш до всього збайдужіло, а може й отупіло* (В. Козаченко); *Замкнувся в собі, отупів Самійло. Сидів день у день в пасіці, і не знала Марія, що думає колишній полковник а чи й думає?* (Р. Іваничук).

3. Стати тупим (у 5 знач.), невиразним. *Його лице отупіло і ніби зменшилося. Очі потемніли, підборіддя набрало якоїсь жорстокої конфігурації* (С. Андрухович).

ОТУ́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **отупи́ти.** *Він молодів душею, коли повз нього проходили, рубаючи крок, повернувши до нього рішучі, отуплені напругою обличчя, людські маси* (О. Гончар); // **оту́плено,** *безос. пред. Чим більше зомбовано й отуплено суспільство, тим легше ним маніпулювати* (з газ.).

ОТУ́ПЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **оту́плений.** *Отупленість мислення.*

ОТУ́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, **ОТУПЛЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, *недок.*, **ОТУПИ́ТИ,** уплю́, у́пиш; *мн.* оту́плять; *док., кого, що.* Робити розумово обмеженим (у 3 знач.), тупим (у 4 знач.). *Хлопці потрапили у фортецю за бунт проти шкільної адміністрації. Вони заявили, що шкільна програма отуплює їх* (О. Бердник); *На війні видовище смерті отуплює* (Г. Пагутяк); *Художня книга не має бути тривіальною, не повинна отупляти: її завдання — дати читачеві нові теми, новий досвід* (із журн.); *Одноманітні рухи, повторюваність дій спроможні отупити людину, зробити її несприйнятливою до зовнішніх подразників* (з навч. літ.); // Пригнічувати, робити несприйнятливим. *Гам, крик, лайка, стогін, прокляття, дзвякіт заліза .. приглушували й отуплювали свідомість* (В. Малик).

ОТУ́ПЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, **ОТУПЛЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОТУПИ́ТИСЯ,** уплю́ся, у́пишся; *мн.* оту́пляться; *док.* 1. Ставати обмеженим (у 3 знач.), тупим (у 4 знач.); тупіти. *Коли немає віри, то серце стає все твердішим, а сама людина отуплюється* (з рел.-церк. літ.); *Педагоги скаржаться: від активного користування гаджетами учні отупилися, стали малорухливими, безініціативними* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **оту́плювати, отупля́ти.** — *Онук, здається, отуплюється цим телевізором, сидить перед ним по десять годин на день, — бідкалася бабуся в черзі* (з газ.).

ОТУПЛЯ́ТИ *див.* **оту́плювати.**

ОТУПЛЯ́ТИСЯ *див.* **оту́плюватися.**

ОТУПЛЯ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який отупляє. *Його, Баглаєва, філософія інша: труд і труд. Звісно, .. не отупляючий* (О. Гончар).

ОТУРЕ́ЧЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **отуре́чити.** *В історіографії кримські уруми зазвичай розглядаються як отуречені османами греки, що зберегли свою релігію і грецьку самосвідомість ціною втрати мови, на відміну від кримських румеїв, які зберегли грецькі говірки* (з наук. літ.); // **отуре́чено,** *безос. пред. Боснію було отуречено, коли вона втратила незалежність та ввійшла до складу Османської імперії як її адміністративна одиниця* (з наук.-попул. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який отуречився. *Атанас показав крамничку, в якій торгував отуречений болгарин* (В. Кучер).

ОТУРЕ́ЧЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отуре́чити** і стан за знач. **отуре́читися.** *У рішеннях з'їзду партії "Єдність і прогрес", який відбувся в жовтні 1911 р. у Салоніках, містилася вимога щодо отуречення нетурецьких народів Османської імперії* (з наук.-попул. літ.).

ОТУРЕ́ЧИТИ *див.* **отуре́чувати.**

ОТУРЕ́ЧИТИСЯ *див.* **отуре́чуватися.**

ОТУРЕ́ЧУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отуре́чувати** і **отуре́чуватися.** *У 90-х роках XIV ст. болгарський цар Іван Шишман потрапив у турецький полон, і на всіх завойованих балканських землях почалося насильницьке отуречування* (з наук.-попул. літ.).

ОТУРЕ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОТУРЕ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що.* Примушувати перейти на турецьку мову, засвоїти турецькі звичаї, культуру і т. ін. *З середини XIX ст. керівники Османської імперії проповідували пантюркізм, згідно з яким треба позбутися всіх немусульман, і турки жваво взялися отуречувати всі нетурецькі народи* (з наук.-попул. літ.); *Нашу культуру, нашу духовність руйнували. Нас намагалися підкорити, знищити, ополячити, отуречити, отатарити, онімечити, русифікувати* (з публіц. літ.).

ОТУРЕ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОТУРЕ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док.* 1. Ставати турком за мовою, звичаями, культурою і т. ін.; набувати турецького вигляду, характеру. *Під час перебування в турецькому полоні Ю. Кульчицькому, українському купцеві, який згодом привчив усю Європу пити каву, пропонували отуречитися й за перехід в іслам обіцяли чималі блага* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **отуре́чувати.** *Після битви при Манцикерті 1071 року володарювання Візантії поступово слабшало, і ця територія почала отуречуватися сельджуками* (з наук.-попул. літ.).

ОТУ́Т[1], *присл., розм.* Підсил. до **тут**[1]; ось тут. *Я отутечки родилась, Тут і виростала, Отут, було, на цвинтарі Я з дітьми гуляю* (Т. Шевченко); *Отут, на узбережжі Рони, Тебе вітає, Авіньйоне, Старий закоханий юнак* (М. Рильський); *Все, що він узнав.., — це, що тут десь сидить дружина командарма Дубового. Десь отут, може, навіть в камері поруч* (І. Багряний); *— Не хочемо, пане, ні вашого лісу, ні вашої помочі. Вона ще й досі сидить отут у печінках, — строго глянув на пана Демид Ґонтар* (М. Стельмах).

◊ **Оту́т (ось тут) сиди́ть** *див.* **сиді́ти.**

ОТУ́Т[2], *част. підсил.* Уживається при конкретизації характеру протікання дії. *Отут Чайка вперше почув, що значить говорити проти маси* (Д. Бузько); *— Отут і питайте його, про що тільки хочете, і батько відповідість вам на все...* (Б. Антоненко-Давидович); *— Мені уліво трішки взять — і якраз доріжкою до млина дійти, а я вправо поперся. Отут і кажи, що не напущено на чоловіка* (Григорій Тютюнник).

ОТУ́ТЕНЬКИ, ОТУ́ТОНЬКИ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **оту́т**[1]. *Отутеньки мишка сіла, зернятко з'їла. Поки зернятко їла, лапки застудила* (з казки); *Отутоньки біля самісінького Кальміусу жила колись наша родина — і батько з мамою, і дід з бабою, і прадіди наші* (із журн.).

ОТУ́ТЕЧКИ, ОТУ́ТОЧКИ, *присл., розм., рідко.* Те саме, що **оту́т**[1]. *— Братику наш, — кажуть, — вирятуй нас, не дай нам отутечки на розпутті загинуть* (О. Стороженко); *— Отутечки ж вона коло мене сиділа* (О. Іваненко); *Отуточки ось копанка була* (В. Дрозд); *— Отутечки підпис поставте, прошу, я, як годиться, ляпну печать...* (О. Забужко).

ОТУ́ТОНЬКИ *див.* **оту́теньки.**

ОТУ́ТОЧКИ *див.* **оту́течки.**

ОТУ́ХА, и, *ж., діал.* Утіха. *Тільки його й отухи, що вип'є* (Сл. Б. Грінченка); *Ще прийде отуха на людей* (П. Панч); *Погляд пані Анелі додавав Іванові отухи, і він незчувся, як вбрався у сміливість* (Р. Іваничук); *— Бог бачить; як мені тяжко з тою незгодою, яка відбирає мені отуху* (П. Загребельний).

О́ТХЛАНЬ, і, *ж., зах.* Те саме, що **безо́дня;** відхлань. *Ламалося й нищилося все моє життя, гинули надії, гинуло все, і тільки ганьба і погибель і звергнення в прірву, в отхлань, яку марним зусиллям хотів зробити солодкою* (П. Загребельний); *Не може людина жити тільки в світі доброчинності, як не може світити цілу добу над головою сонце. Тоді відкриває свою отхлань перед нами Прірва, і ми падаємо в неї не завжди супроти волі і не завжди по волі своїй* (Валерій Шевчук).

ОТЦЕ́, *част. вказ., заст.* Оце. *Отце вам для приміру з неї* [поеми] *перва глава. А там дальше усе лучче і лучче. Штука, я вам скажу!* (Є. Гребінка); *— Цікаво, скільки взяв отце Боговітин? — .. Але ніхто йому не відповів. Кожний рахував судорожно свою калитку* (К. Гриневичева).

ОТЦЕ́ВИЙ, а, е, *заст., уроч.* Батьків, батьківський. *Нехай той яд, хай справедливий яд за матернії рани, за отцеві поверже ворога на смертний спад!* (П. Тичина); *Отцеві груди ущерть виповнюються світлом* (Е. Андієвська); [Г е ф е с т:] *Покровенство і приязнь — то велика річ!* [В л а д а:] *Звичайно. А наказу не послухати Отцевого — ще більше слід боятися* (Борис Тен, пер. з тв. Есхіла).

ОТЦЕ́ВСЬКИЙ, а, е, *заст., уроч.* Отцевий. *Отцевського хліба-солі з упокоєм уживати* (Сл. Б. Грінченка); *Маруся впала до ніг отцевських* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Молодий Юрась під Білою Церквою гуляє, Об смерті отцевській не знає* (А. Кащенко).

ОТЦЕ́ВЩИНА, и, *ж., заст., рідко.* Ба́тьківщи́на (у 1 знач.), рідний край. *Той запорожець, як неблагополучно стало у Січі, прийшов на отцевщину* (Сл. Б. Грінченка).

ОТЦЕ́Й, отця́, отце́, *займ. вказ., заст.* Оцей. *На ставі пишно лебідь плив .. — Хіба отцей біляк вас з глузду звів?* (Є. Гребінка); *— Чорт його матері! Хай лиш зблизиться до мене, а я йому отцим ланцюгом голову розторощу* (А. Чайковський).

ОТЧЕМЕСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що, діал.* Відітнути великий шматок, кусень. *На Святвечір батько мав отчемесувати кожному членові родини по кусню качки* (з мемуарної літ.).

ОТЧЕНА́Ш, у *і* а, *ч.* 1. *розм.* Основна молитва у віруючих християн, яка розпочинається словами “Отче наш...”. *Далі став читати* [Наум] *отченаш, аж поки зовсім опустили труну і попи молитвою запечатали яму* (Г. Квітка-Основ'яненко); *— Це* [в монастирі] *не вдома: наїлася хліба з салом, прохарамаркала отченаша, та й спати...* (Я. Качура); *— Хотіла б я, щоб у кожній моїй прощі, в кожнім отченашу і твоя була часточка — се буде в Бога замісто свічки чи поминок по вмерших* [вмерлих] *твоїх душечках* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

2. *перен., жарт., заст.* Мораль (у 3 знач.), нотація *(див.* **нота́ція**[1]). *Любив дід додержати до послідньої хвилини, приголомшити, а потім вчитати доброго отченашу* (Г. Хоткевич); *Василь та Євген йдуть до школи .. Треба тільки відібрати свідоцтва та вислухати отченаша від Варвари Сергіївни* (У. Самчук).

(1) Як отчена́ш, *зі сл.* з н а т и, р о з к а з у в а т и *і т. ін.* — напам'ять, досконало. *Аж ось і старший появився. Молодий, тихий та обхідчастий; з кожним так любенько розмовляє, тихенько випитує і все як отченаш знає...* (Панас Мирний); *Талант же його, мабуть, виявлявся в тому, що він за одним духом викрикував свою ролю, котру знав як отченаш* (В. Винниченко).

ОТЧИ́ЗНА, и, *ж., заст.* 1. *уроч.* Вітчизна. *Прощай же, отчизно, ти, рідний мій край! Неси мене, коню, за бистрий Дунай!* (Л. Боровиковський); *Піднявсь страшенний невгасимий пожар із Запорожжя — піднявсь на ляхів і на всіх недругів отчизни батько Хмельницький* (П. Куліш); *Отчизни іншої нема в нас і не буде* (М. Рильський); *В засідці із женихів хоробріші на тебе чигають Потай в протоці вузькій між Ітаки й скелястої Сами, Щоби раніше убити тебе, ніж в отчизну приїдеш* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

2. *рідко.* Ба́тьківщина *(див.* **ба́тьківщина**[2]*). Кидають отчизну і свою дідизну: свої пасіки й левади* (Сл. Б. Грінченка).

ОТЧИ́ЗНИЙ, а, е, *заст., уроч.* Вітчизняний. *Чи молиться, чи Божу службу служить* [Шрам] *— одно в його* [нього] *на думці: що ось погибне Україна од сього недруга отчизного* (П. Куліш).

О́ТЧИЙ, а, е, *уроч.* Те саме, що **ба́тьківський.** *Київ криється туманом, Голубим, як отчий дим...* (М. Рильський); *Помремо на чужині, шукавши отчого порога* (В. Стус); *Сонце залишалося в них* [у партизанів] *позаду, як залишилися їхні домівки, їхні отчі місця* (П. Загребельний); *— Не можу я сидіти склавши руки, віддавши отчий край в немилосердні утиски гнобителя* (Г. Колісник).

ОТЧИ́НА, и, *ж., заст.* 1. *уроч.* Отчизна (у 1 знач.). *Про дальню мріючи отчину, Ти залишала край чужий; Я пам'ятаю цю годину, І плач, і стогін мій смутний* (М. Драй-Хмара); *Радуйся, Україно, Мила моя отчино, Прийшла в наш степ новина* (І. Вирган); [С т о л і т н і й Б у к:] *Хіба збагнуть старій лихій Совині Ті почуття, які живуть в людині, Що йде на бій за щастя і свободу Своєї Отчини і рідного народу* (П. Воронько); *Мале військо низове, як і військо Донське, з'являється опісля одна тисяча п'ятисотого року, одразу несучи цілком обумовлену службу — захист православної віри і отчини* (Г. Колісник).

2. Ба́тьківщина *(див.* **ба́тьківщина**[2]*). Великий князь-батько віддасть їм у посаг їх отчину, Смоленське князівство* (М. Грушевський); *Василько схопився з місця: — Не треба, Даниле, не хочу я сам. Будемо разом .. Хай буде наша отчина спільна* (А. Хижняк); *Ярославна побажала відразу піднятися на забороло, щоб, як вона сказала, окинути оком усю синову отчину — Путивльську землю — і благословити її* (В. Малик).

О́ТЧИЧ *див.* **о́тчичі.**

О́ТЧИЧІ, ів, *мн. (одн.* **о́тчич,** а, *ч.).* Селяни в Україні, Московській державі та Литві XV–XVI ст., предків яких феодали позбавили права переходу на інше місце й закріпачили. *Отчичів, тобто підданих, прив'язаних до землі, як водилось у інших панів того часу* [наприкінці XVI століття], *тут* [в Острозькім князівстві] *не було* (А. Чайковський); *Отчичі жили по окремих господарствах, платили чинш натурою або працею і не мали права переходу на інше місце* (з наук. літ.).

ОТЬМА́РЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **отьма́рити.** *— Пішов світ за очі, і слід його пропав. Скільки не ждали .. — дарма: забув Олексич і рідню, і землю свою, колись таку любиму, — усе забув, отьмарений коханням* (Д. Міщенко).

2. *у знач. прикм.* Який отьмарився, став темним. * Образно. *Раптом мене пронизав разом з рікою повітря його* [всесвіту] *отьмарений гомін* (В. Стус, пер. з тв. Р. М. Рільке).

3. *у знач. прикм., перен.* Який утратив ясність, гостроту (про розум, свідомість, зір і т. ін.). *Отьмарена голова.*

ОТЬМА́РЕНІСТЬ, ності і ности, *ж., рідко.* Стан за знач. **отьма́рений.** *Зранку спостерігаємо отьмареність неба, дерева ані шелесть — буде буря* (із журн.).

ОТЬМА́РЕНО, *рідко.* Присл. до **отьма́рений.** *Не стій отьмарено у куті сходів і дай пройти, рожеву пляму з ясного сходу впусти* (М. Семенко).

ОТЬМА́РИТИ *див.* **отьма́рювати.**

ОТЬМА́РИТИСЯ *див.* **отьма́рюватися.**

ОТЬМА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТЬМА́РИТИ,** рю, риш, *док., рідко.* 1. *що.* Покривати мороком, темрявою; затемнювати (у 1 знач.), затьмарювати (у 1 знач.). *Колючі будяки, .. кучеряві коров'яки — все тягнеться, випирається до золотого сонця, шумить буйною дібровою, отьмарює ясний світ* (С. Васильченко).

2. *кого, що, перен.* Позбавляти здатності усвідомлювати свої дії, вчинки; запаморочувати. *Події розвивалися надто загрозливо, ніхто не в силі вгамувати хлопців — розпалені пристрасті отьмарили голови* (К. Гордієнко); // *що.* Робити що-небудь безрадісним, тяжким. *Брат її нічого не сказав про себе, не встиг чи навмисне втаїв, щоб одразу з порога не отьмарити зустріч* (О. Гончар).

ОТЬМА́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.,* **ОТЬМА́РИТИСЯ,** иться, *док., рідко.* 1. Покриватися мороком, темрявою; затемнюватися (у 1 знач.), затьмарюватися (у 1 знач.). *Сонце .. сховалось. Стало хмуро. Подув .. вітрець холодком, отьмарилась золота пшениця, сумно так зашуміла-зашуміла* (С. Васильченко).

2. *перен.* Утрачати здатність чітко сприймати, усвідомлювати що-небудь. *Отьмарювалася свідомість Микити, як бачив він своїх недругів: злість заполоняла все його єство* (із журн.).

ОТЯГА́ННЯ, я, *с., діал.* Дія за знач. **отяга́тися.** *Ленько.., схиляючися, поцілував худу .. руку старої, мимо її отягання* (І. Франко); *За тиждень солдатів відправили на фронт — вони пішли без всякого отягання* (з мемуарної літ.).

ОТЯГА́ТИ, а́ю, а́єш, **ОТЯ́ГУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОТЯГНУ́ТИ, ОТЯГТИ́,** гну́, гне́ш; *мин. ч.* отя́г, ягла́, ло́ *і* отягну́в, ну́ла, ло; *док., що, рідко.* Відтягувати вниз; обтягувати (у 3 знач.). *Було отягуєш нижню гілку, назбируєш повні кишені груш — і гайда з чужого двору* (із журн.); *Червонці аж кишеню мені отягнули* (М. Драгоманов).

ОТЯГА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, **ОТЯ́ГУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок., діал.* 1. Відставати (у 2 знач.), затримуватися (у 2 знач.); не поспішати. *Рушили на схід, як хмара, Що свій висипала град; Лиш Кончак мов отягався, Якось позаду лишався, Мовби з милим чим прощався* (І. Франко); // Опиратися (у 3 знач.), огинатися (у 1, 2 знач.). *— Ідіть ви, куме Сафате. — Ні, йдіть ви, куме Семене, — отягався Сафат, бо... боявся Стрибога* (Л. Мартович); *І догнав, і вхопив її за руку, і почав тягти її з собою. Вона спочатку тільки отягалася та пищала* (Т. Осьмачка).

2. Зволікати *(див.* **зволіка́ти**[2] 2*)*, вагатися. *— Вже час би його* [Романа] *й оженити. Щось він дуже загулявся та загаявся .. — Ой, загаявся, батюшечко! Я сама це знаю. Все чогось отягується та й отягується* (І. Нечуй-Левицький); *Гетьман сам не поїхав, покликавшися на хворобу .. З листом же до шведського короля все ще отягався, аж поки старшина не напосілася і лист не був написаний* (Г. Хоткевич); *Мартин .. звернувся рішуче до Матвія: — А, нічого вам, Матвію, отягатися. Мусимо і то знати, що це наша остання купівля. А діло зробити треба* (У. Самчук).

ОТЯГНУ́ТИ *див.* **отяга́ти.**

ОТЯГТИ́ *див.* **отяга́ти.**

ОТЯ́ГУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **отя́гувати.** *При отягуванні верхньої повіки добре видно частину слізної залози, яка виступає в перехідну складку* (з навч. літ.).

ОТЯ́ГУВАТИ *див.* **отяга́ти.**

ОТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* **отяга́тися.**

ОТЯГЧА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **отягча́ти** і стан за знач. **отягча́тися.** *Отягчання душі.*

ОТЯГЧА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОТЯГЧИ́ТИ,** чу́, чи́ш, *док., кого, що, заст.* Обтяжувати. *Коли б одну тисячну долю* [хмар] *судилось приборкати.., недаром жив би я на світі і отягчав начальників і соглядатаїв своїх* (О. Довженко); — *Сину мій, се гріхи природні і не вельми тяжкі, — не слід без потреби отягчати сумління* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Думки .. отягчили її голову* (Ганна Барвінок).

ОТЯГЧА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОТЯГЧИ́ТИСЯ,** чу́ся, чи́шся, *док., заст.* Обтяжуватися. *Дивіться ж за собою, щоб серця ваші не отягчилися пияцтвом та турботами житейськими* (з рел.-церк. літ.).

ОТЯГЧИ́ТИ *див.* **отягча́ти.**

ОТЯГЧИ́ТИСЯ *див.* **отягча́тися.**

ОТЯЖА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОТЯЖИ́ТИ,** жу́, жи́ш, *док., заст.* Обтяжувати. *Важкі обладунки отяжають плечі;* // *чим.* Обвисати, хилитися і т. ін. під вагою чого-небудь. *Отяжали слізьми очиці у Катрі...* (Д. Мордовець).

ОТЯЖА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *недок.,* **ОТЯЖИ́ТИСЯ,** жу́ся, жи́шся, *док., заст.* Обтяжуватися. *Отяжився вуйко клопотом — узяв до себе в хату біленьку кізку* (з мемуарної літ.).

ОТЯ́ЖЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **отяжи́ти.** * Образно. *Звуки давньої пісні, отяжені прозорими краплинками, застигли їй на обличчі* (В. Підмогильний); // *у знач. ім.* **отя́жений,** ного, *ч.;* **отя́жена,** ної, *ж.* Той (та), хто зазнав отяження. *Відомо: отяжений захопленням до майна не має можливості зайти в вузькі ворота небесні* (з рел.-церк. літ.).

ОТЯ́ЖЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **отяжи́ти.** *Отяження провини.*

ОТЯЖИ́ТИ *див.* **отяжа́ти.**

ОТЯЖИ́ТИСЯ *див.* **отяжа́тися.**

ОТЯЖІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **отяжі́ти.** *Іван справді являвся дуже непоказним. Він не вмів говорити ніякою мовою, крім своєї рідної, .. був маломовний, отяжілий і сумовитий* (І. Франко); *Багряний вищий середнього зросту, рівної постави, але дещо отяжілий* (О. Шугай); *Отаман, трохи отяжілий від випитого, підвівся* (Г. Колісник); * Образно. *Ні руху скрізь, ні згуку... І вітрець Був скований в повітрі отяжілім... Усе живе замерзло нанівець* (М. Старицький).

ОТЯЖІ́ЛІСТЬ, лості і лости, *ж., рідко.* Властивість і стан за знач. **отяжі́лий.** *Рифка сиділа в покою, вліпивши очі в повалу .. Стала тепер на тій порі, коли .. наступає омертвіння, безмисна отяжілість, туманіюча меланхолія* (І. Франко); *Мною заволодів якийсь дух отяжілості, а до того мучать і томлять мене страшенно пацієнти* (О. Кобилянська).

ОТЯЖІ́ЛО, *рідко.* Присл. до **отяжі́лий.** *Думки тягнуться так ліниво й отяжіло, як розмокла одіж* (О. Назарук).

ОТЯЖІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., рідко.* Те саме, що **обважні́ти.** *Його клонило на сон, тіло отяжіло від утоми, голова тяжіла.., як довбня* (І. Франко); *Засмутились голуб'ята .. Він поблід на лиці, в неї очиці отяжіли слізьми, — і пригорнулись одно до одного* (Марко Вовчок); *Повіки отяжіли, норовили укрити очі* (Г. Колісник).

ОТЯ́МИТИ *див.* **отя́млювати.**

ОТЯ́МИТИСЯ *див.* **отя́млюватися.**

ОТЯ́МЛЕННЯ, я, *с.* Стан за знач. **отя́митися.** *Отямлення застало мене серед поля, далеко від хат, саме в той момент, коли вдарила об землю злива* (Валерій Шевчук); — *Прошу, пане меценас, розгостіться! — говорив Стальський .. Тим привів його до отямлення* (І. Франко); *Але приходить отямлення, тверезість, як ось зараз прийде працівник Аерофлоту і поведе усіх до літака.., і думки спрямуються у зовсім інший бік* (Ю. Покальчук).

ОТЯ́МЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОТЯ́МИТИ,** млю, миш; *мн.* отя́млять; *док., кого, що.* Приводити до тями, повертати до реальності; опам'ятовувати. *Розмовляючи, Гриць розмахував руками та підвищував голос, забуваючи, що він не в лісі. Аж Григорій мусив його отямлювати та ще й брати під руку* (І. Багряний); *Другий кухоль зимної води його остаточно отямлював, і він, уже облизуючись та плямкаючи губами, цікавився, що там на сніданок* (Ю. Винничук); *Отямив його крик півня, що несподівано закукурікав майже над головою, нагадуючи, що вже близьке світання* (У. Самчук); *Але повчання Омеляна не отямило парубка — нетерпляче підвів голову, випростався усім тілом:* — *І вам бажаю цієї науки* (М. Стельмах); — *Я ж до нього як до людини, — аж застогнав Тритузний .. — Старався отямити окаянну душу* (О. Гончар).

ОТЯ́МЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОТЯ́МИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* отя́мляться; *док.* Те саме, що **опам'ято́вуватися.** *Юра отямлюється від того, що його занурюють головою в річку* (Ю. Смолич); *Зараз ми допоможемо графині піднятися в її кімнату — здається, вона потроху отямлюється* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Щось міцно вдарило його по потилиці, він знепритомнів і отямився в тюрмі* (В. Собко); *Оця відомість була для мене такою несподіванкою, що довго я попросту не міг отямитися...* (І. Франко); *Василь довго не міг отямитися, поява Ніни була такою несподіваною, що він не встиг рота розкрити* (А. Хижняк); *Левко вже хотів щось крикнути різке й зухвале, та раптом отямивсь* (І. Цюпа).

ОУ́Н, *невідм., ж.* Скорочення: Організація українських націоналістів — український громадсько-політичний рух, створений 1929 року. — *У Степана залізна рука. До вбивства Перацького ніхто й не знав, що Бандера у проводі ОУН. Ніде не виступав... А тепер як високо він залетів!* (М. Малиновська); *Іван Багряний відіграв велику ролю в еволюції програми ОУН від інтегрального до демократичного націоналізму* (О. Шугай); *Наш вуйцьо Льодзьо .. був членом ОУН і в глибокому підпіллі мужньо боровся з польською окупацією Галичини* (Ю. Винничук); *Шухевич, щирий патріот України і видатний діяч ОУН, згори координував оборонні дії* (М. Андрусяк); *Провід ОУН закликав український народ самовіддано здобувати кожну п'ядь рідної землі* (В. Кожелянко); *Головною метою ОУН було створення самостійної української держави* (з наук. літ.).

ОУ́НІВЕЦЬ, вця, *ч.* Член ОУН, а також учасник руху, організованого ОУН. *Студентові Кострубі, згодом виключеному з університету за зв'язок з оунівцями, поставили найвищу оцінку за реферат* (Р. Іваничук); *Всю німецьку окупацію оунівець Крук перебув у бойовому підпіллі* (М. Андрусяк).

ОУ́НІВКА, и, *ж.* Жін. до **оу́нівець.** *У Львові померла відома оунівка, остання учасниця "Процесу 59", коли у 1940 році 59 молодих оунівців радянська влада засудила до тривалого ув'язнення, а більшість — до розстрілу* (з газ.).

ОУ́НІВСЬКИЙ, а, е. Стос. до ОУН, оунівців. *Волянюк — активний діяч оунівського підпілля* (Б. Харчук); *Він — волиняк. Прізвище — Лучиня. Ім'я — Нестор. Відрекомендувався "Нестерко", і я подумав, що це прізвище, але — це лиш його оунівський псевдонім* (Р. Андріяшик); *Дзядзьо з повним портфелем оунівських листівок попав під облаву* (О. Забужко).

ОФАКТУ́РЕНИЙ, а, е, *буд.* Дієпр. пас. до **офакту́рити.** *Великі блоки для зовнішніх стін виготовляють із поверхнею, офактуреною бетоном* (з наук. літ.); // **офакту́рено,** *безос. пред. Спочатку поверхню було піддано ґрунтуванню, потім зовнішню сторону офактурено цементно-піщаною сумішшю* (із журн.).

ОФАКТУ́РИТИ *див.* **офакту́рювати.**

ОФАКТУ́РЮВАННЯ, я, *с., буд.* Дія за знач. **офакту́рювати.** *Після ґрунтування поверхня готова для подальшої роботи з офактурювання* (з навч. літ.); *Форми для офактурювання шлакоблоків призначені для виробництва стінного блока, який не треба тинькувати або обшивати сайдингом* (із журн.).

ОФАКТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОФАКТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, буд.* Створювати певну фактуру (у 1, 2 знач.) чого-небудь (на стінах, конструкціях і т. ін.). *У процесі формування не допускається добетоновувати та офактурювати конструкційні вироби з важких шлаколужних бетонів бетонними сумішами або розчинами на інших видах в'яжучих* (з мови документів); *Простінки та смугові панелі будівельники офактурили різним кольором, що створило певну різноманітність фасадів будівель* (з навч. літ.).

ОФАКТУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок., буд.* Пас. до **офакту́рювати.** *Суцільні конструкції перекриття не потребують наявності балок і складаються з несучої залізобетонної частини, яка офактурюється знизу* (з наук.-попул. літ.).

ОФА́РБИТИ *див.* **офарбо́вувати.**

ОФА́РБИТИСЯ *див.* **офарбо́вуватися.**

ОФА́РБЛЕНИЙ, а, е, *рідко.* 1. Дієпр. пас. до **офа́рбити.** *Він підіймав її* [гвинтівку] *вгору і дивився крізь люфу на сонце, дивився на блискучу спіраль всередині, офарблену в спектральні кольори* (І. Багряний); * Образно. *Роки щодалі дужче розділяли їх* [Сірка й Минаєва], *помічали один в одному, як старіють, але взаємини їхні лишилися тими ж, що й раніше: щирими, дещо офарбленими легким кпином* (Ю. Мушкетик); // **офа́рблено,** *безос. пред. Усі відходи, що утворилися при очищуванні поверхні, яку було офарблено свинцевим суриком, мають бути зібрані до їхнього висихання* (з мови документів); * Образно. *Останні слова його офарблено вже вереском .. люті* (Ю. Яновський).

2. *у знач. прикм.* Який має певне офарблення (у 2 знач.). *Яскраво офарблений буряк добре зберігає колір при тепловому обробленні, тому його можна тушкувати з пасерованим томатом без оцту* (з газ.).

ОФА́РБЛЕННЯ, я, *с., рідко.* 1. Дія за знач. **офа́рбити;** пофарбування, забарвлення (у 1 знач.). *При ґрунтуванні та офарбленні виробів, а також сушінні офарблених поверхонь у повітря виробничих приміщень надходять пари розчинників і розріджувачів, пігментів тощо* (з мови документів); *За допомогою міцної кави можна проводити офарблення тканин й аркушів щільного паперу* (із журн.).

2. Колір (у 1 знач.), забарвлення (у 2 знач.). *Далеко серед моря бовтався пароплав-база для обслуговування підводного човна. Він часто міняв офарблення і назву* (М. Трублаїні); *Поет знав, бачив чи читав про різних птахів синього офарблення* (Ю. Мартич); *Ждан .. сказав: — Я про тебе дуже багато думав, намалював тебе, як картину. Навіть... дві картини. — Ну і як же ти намалював? — усміхнувся Митрофан. — В якому офарбленні? — Веселому* (Ю. Мушкетик).

ОФА́РБЛЮВАТИ *див.* **офарбо́вувати.**

ОФА́РБЛЮВАТИСЯ *див.* **офарбо́вуватися.**

ОФАРБО́ВАНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **офарбува́ти.** *Висока багатогранна колона тримає золотом офарбовану жінку, що, розставивши крила, зображає янгола в польоті* (О. Шугай); // **офарбо́вано,** *безос. пред. У 1883 році, коли відбулося вулканічне виверження на Кракатау, небо від попелу було офарбовано в червоний колір* (із журн.).

ОФАРБО́ВУВАННЯ, я, *с., рідко.* Дія за знач. **офарбо́вувати.** *Золоту харчову добавку використовують для оздоблення цукерок та праліне, а також для офарбовування драже і лікерів* (з наук.-попул. літ.).

ОФАРБО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ОФА́РБЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОФАРБУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, **ОФА́РБИТИ,** блю, биш; *мн.* офа́рблять; *док., рідко.* 1. *що.* Покривати фарбою; фарбувати. *Розчинні у воді, спирті або інших розчинниках барвники здатні офарбовувати деревину без приховування її текстури* (з навч. літ.); *Для того, щоб урізноманітнити природні відтінки натуральних шпалер, їх можна офарблювати* (з газ.).

2. *кого, що.* Забарвлювати в певний колір. *Зійшло ясне сонце, офарбило в рожевий колір клубки білого диму* (М. Старицький); *Палала даль, ридала даль імлиста, гаряча кров офарбила цвіти...* (В. Сосюра); *Раптом щось глухо зарокотало .. Потім звідкілясь вирвалось тьмяне полум'я, офарбувавши в блідо-рожевий колір небесне молоко, і розлігся тяжкий, розкотистий вибух* (С. Голованівський).

ОФАРБО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, **ОФА́РБЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОФАРБУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, **ОФА́РБИТИСЯ,** блюся, бишся; *мн.* офа́рбляться; *док., рідко.* 1. Покриватися фарбою. *Яйця для крашанок мають бути зварені круто й не мати тріщин, щоб рівномірно офарблюватися* (з газ.); *Ось і прийшла осінь — пора, коли ягоди винограду налилися й офарбилися* (із журн.).

2. Забарвлюватися в певний колір. *Дубову діжку заливають до верху холодною водою до тих пір, поки вона перестане офарбовуватися у коричневий колір і не стане світлою* (з газ.); *День догоряє. У видимому безладді .. розкидалися хмари по небозводі, офарбувавшися в найдивніші кольори* (Г. Хоткевич).

3. *тільки недок.* Пас. до **офарбо́вувати, офа́рблювати.** *Лампи чергового освітлення караульного приміщення офарбовуються в зелений колір або закриваються плафонами зеленого кольору* (з мови документів); *Для гідроізоляції підлоги її поверхню ретельно очищають і наносять два шари мастики, після цього підлога офарблюється* (з навч. літ.).

ОФАРБУВА́ТИ *див.* **офарбо́вувати.**

ОФАРБУВА́ТИСЯ *див.* **офарбо́вуватися.**

ОФЕНЗИ́ВА, и, *ж., зах.* Те саме, що **на́ступ** 1. *Французька преса у своїх коментарях підкреслює, що дотеперішні кроки не мають іще характеру офензиви, а певніше — розвідувальні* (Ю. Винничук); *Німці відступали. Більшовики провели наприкінці серпня 1944 загальну офензиву і більше не проявляли особливої активності* (М. Андрусяк).

ОФЕНЗИ́ВНИЙ, а, е, *зах.* Прикм. до **офензи́ва.** *Пригадав* [архієрей] *собі гадку шведів про козацьке військо. Козаки добре обороняються і славно женуться за ворогом, коли він побитий, але до наступу, до офензивного бою вони нескорі і немудрі* (Б. Лепкий); *У зовнішньоекономічній сфері держава або фірма може дотримуватися наступальної (офензивної), захисної (дефензивної) або нейтральної торгової політики* (із журн.).

ОФЕНЗИ́ВНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., зах.* Абстр. ім. до **офензи́вний.** *Рішуча офензивність.*

ОФЕНЗИ́ВНО, *зах.* Присл. до **офензи́вний.** *Тиск, який Вашингтон чинить на Берлін у справі "Північного потоку-2" і який офензивно артикулює посол, має вирішальний вплив на те, що дискусії про російсько-німецький газовий бізнес глибше, ніж досі, проникають у німецьку суспільну свідомість* (з публіц. літ.).

ОФЕ́НСЬКИЙ, а, е, *іст.* Прикм. до **офе́ня.** *У 1850–1880-х роках провінційному читачеві залишалося або особисто листуватися з видавцями та книгарями, або передплачувати за допомогою каталогів столичні та іноземні видання, чи покладатися на офенський промисел, який постачав лубочну літературу* (з наук. літ.); *Офені створили особливу умовну мову "не для чужих вух" — офенську* (з наук.-попул. літ.).

ОФЕ́НЯ, і, *ч., іст.* Те саме, що **коробе́йник.** *Від мандрівних скоморохів, купців і ремісників офені перейняли уклад життя, а від паломників — книжкову премудрість і грецькі слова* (з наук.-попул. літ.).

ОФЕРЕ́НТ, а, *ч., юр.* Фізична або юридична особа, яка ініціює оферту (у 1 знач.). *Оференти не можуть самостійно вносити зміни у свої оферти під час торгів і після прийняття їхніх оферт для розгляду* (з навч. літ.); *Комісари, певно, знали, чи в їх повіті продають збіжжя і купують, бо ж той мій оферент не мав на думці краденого збіжжя* (А. Чайковський).

ОФЕ́РМА, и, *ч. і ж., зах.* Те саме, що **недоте́па.** *Службу він відбував у Львові і в компанії був признаний цілковитою "офермою", себто нездарою* (І. Франко); *— Ну, дивися на неї... І то пнеться і пнеться... Що вона собі думає? Що її тут з розкритими обіймами зустрінуть?.. Оферма штабова...* (Ю. Винничук); * У порівн. *Попхався був раз .. в село на весілля, .. поволікся на люди, як оферма, в надії на тимчасову розраду* (О. Забужко).

ОФЕ́РТА, и, *ж.* 1. *юр.* Пропозиція про укладення угоди з детальним зазначенням її умов. *Вирішальне правове значення в процесі укладання договору мають такі стадії: оферта та акцепт — згода на його укладення* (з навч. літ.); *Оферта повинна бути адресована конкретній особі. Тому різного роду об'яви, рекламні оголошення і т. ін. не можуть визнаватися офертою* (з навч. літ.); *Оферта набирає чинності, коли вона отримана адресатом* (з мови документів).

2. *зах.* Те саме, що **пропози́ція.** *Стали до мене находити різні людці. То .. австрійські старшини, дипломати, торговельні посередники з різними офертами від Мадярщини та Чехословаччини, детективи, конфіденти, чортзна-хто. З кожним треба було бодай кілька слів поговорити* (А. Чайковський); *Повідали, що був* [Гордіюк] *в опришках колись, але, піймавшися, обіцяв за ласку свободи перейти на службу поліційну і виловити всіх своїх .. товаришів. Суд прийняв ту оферту, і от таким чином Гордіюк став отаманом пушкарів* (Г. Хоткевич).

△ **Те́ндерна пропози́ція (офе́рта)** *див.* **пропози́ція.**

ОФІГЕ́ННИЙ, а, е, *жарг.* Який справляє сильне враження, викликає захоплення. *Скоро ми переїхали на Троєщину, спочатку було незвично, але потім якось освоїлись. Тут ми познайомилися з офігенними пацанами* (Ю. Покальчук); *Пояснюючи свій план, Шульга навіть намалював на аркуші паперу схему, як він усе це собі уявляє .. Нормальна бойова операція, навіть з офігенною технічною підтримкою!* (А. Кокотюха); *Скромність. Насправді, офігенна штука. Тільки от де її взяти?* (І. Карпа); *На Кубі здійнявся офігенний смерч, здатний скинути в океан усі тамтешні готелі* (Л. Денисенко).

ОФІГЕ́ННО, *жарг.* Присл. до **офіге́нний.** *Як і годиться циганчукові, Льончик Колодуб був офігенно музикальний* (О. Забужко); // *у знач. пред. — Як тобі моя нова красива губна помада? .. Давай-давай, кажи "дуже красиво", "офігенно"* (С. Пиркало); *"Офігенно, — думала я. — Зелене бездонне небо, а посередині — літаюча тарілка. Треба мати щастя, щоб зловити таку мить..."* (Любко Дереш).

ОФІДІОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий страх змій. *Якщо людина страждає на офідіофобію, то зустріч з плазуном може викликати в неї такі симптоми, як прискорене серцебиття, тремтіння, нудота, неадекватність, нездатність нормально говорити* (з наук.-попул. літ.); *Якщо у вас незначна офідіофобія, ви можете боятися зустрічей з великими або отруйними зміями. Якщо ж ваша фобія є більш серйозною, ви можете боятися й дрібних змій* (із журн.).

ОФІКАЛЬЦИ́Т, у, *ч.* Гірська порода жовтого, блакитного або зеленуватого кольору. *Офікальцит складається головним чином із кальциту й хризотилу* (з наук.-попул. літ.); *Відполірованим офікальцитом оздоблюють пам'ятники, інтер'єри та екстер'єри будинків* (з навч. літ.).

ОФІКАЛЬЦИ́ТОВИЙ, а, е. Прикм. до **офікальци́т.** *Офікальцитовий мармур використовують для облицювання будівель* (з наук.-попул. літ.).

ОФІКЛЕ́ЙД, а, *ч.* Мідний духовий музичний інструмент, що зовні нагадує фагот. *Офіклейд виглядає як підковоподібна конічна трубка з вузьким спірально відігнутим кінцем, який має чашоподібний мундштук* (з наук. літ.); *Офіклейд увіходив до складу симфонічного оркестру, а з середини XIX ст. був замінений тубою* (з наук.-попул. літ.).

ОФІОЛІ́Т *див.* **офіолі́ти.**

ОФІОЛІ́ТИ, ів, *мн. (одн.* **офіолі́т,** у, *ч.), геол.* Генетично пов'язаний комплекс ефузивних та інтрузивних гірських порід, характерний для земної кори океанічного типу. *Офіоліти завжди перебувають в алохтонному стані* (з наук. літ.); *Океанічна кора нагадує офіоліти, поклади яких є на острові Кіпр* (з наук.-попул. літ.).

ОФІОЛІ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Стос. до офіолітів. *Дослідження офіолітів важливе для виявлення родовищ руд, генетично пов'язаних із породами офіолітового комплексу (хрому, нікелю, платини, золота, ртуті та ін.), а також для вивчення розвитку земної кори* (з навч. літ.).

ОФІ́РА, и, *ж., книжн.* Те саме, що **же́ртва.** [Дон Жуан:] *Ні, ніколи я не візьму її* [обручки]. *Носіть її або Мадонні дайте на офіру, як хочете* (Леся Українка); *Господь хай згадає усі твої жертви, Всі офіри прийме Його вічна рука* (В. Багірова); *За нею з виглядом невинної офіри сунулась Маріцца, а позаду і Йон* (М. Коцюбинський); *На страту йди спокійно, сміло, впади офірою оман* (В. Сосюра); *М'ясницькому учневі, сину банкрота, Офірі судських передряг .. Не личить гордливих надгробків пишнота* (М. Бажан); *Нехай в душі горить жар віри, міць до офіри, до боротьби...* (Уляна Кравченко).

ОФІ́РКА, и, *ж., діал.* Жертовна свічка. *Аж десять баб з цілими кошами воскових свічечок, званих тут "офірками", розсілося в два ряди перед церквою* (І. Франко); *Євген ступив до столу. Свічечка нагадала йому дитинство, коляду, яку водили по селу .. Офірка єднала його з родиною* (Б. Харчук).

ОФІ́РНИЙ, а, е, *книжн.* Прикм. до **офі́ра;** жертовний. *Щасливці .. відрізали з уже обдертої офірної кониці по малесенькому куснику м'яса й для зміцнення сили та духу ковтали його сирим* (І. Білик); — *Все серце своє повинен він вложити в улюблену працю й її, як пісню офірну, повинен .. нести на вівтар людства* (Н. Королева); *Гетьмана щось вело — велике й офірне* (Ю. Мушкетик).

◊ **Козе́л відпу́щення** <*рідше* **Офі́рний козе́л (цап)**> *див.* **козе́л.**

ОФІ́РНИК, а, *ч., книжн.* 1. Те саме, що **жертвода́вець.** *У середньовічному мистецтві Європи відомі зображення офірників на рельєфах зі слонової кістки, в мозаїках, на мініатюрах у рукописах, у скульптурі* (з наук.-попул. літ.).

2. Той, хто приносить себе в жертву. *Поет-шістдесятник — офірник, що спалював себе на вогнищах інквізицій во ім'я буття свого народу* (з публіц. літ.).

ОФІ́РНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., книжн.* Властивість за знач. **офі́рний.** — *Кириле... ти заговорюєшся, проповідуючи .. офірність. В ім'я чого?* (С. Процюк); *Багато з них* [оунівців] *згорить в огні офірності нації, щоби освятити шлях грядущим поколінням братів вогню...* (М. Андрусяк).

ОФІРО́ВАНИЙ, а, е, *книжн.* Дієпр. пас. до **офірува́ти.** *Евпатриди спереляку попадали навколішки, як щойно перед тим — офірований бичок, а коли трохи стямилися, почали здіймати руки до грізного неба* (І. Білик); *Серед внесків на храм знаходимо потир, офірований Григором Мизьком 1841 року на спомин Тимофія* (з наук. літ.); // **офіро́вано,** *безос. пред. Водночас офіровано йому незліченну кількість грошей, з яких велику частину розділив поміж своїх спільників і улюбленців, певну частину відіслав до вітчизни* (П. Загребельний).

ОФІ́РОЧКА, и, *ж., діал.* Зменш.-пестл. до **офі́рка.** *Мати запалила і поставила на столі нову офірочку* (Б. Харчук).

ОФІРУВА́ННЯ, я, *с., книжн.* 1. Дія за знач. **офірува́ти.** *Сходились всі інші жерці.., слуги Святовидові — старші вірники на моління й офірування* (Н. Королева); *Марченко ясно усвідомлював, що сам на таке нездатний. Щоб віддати своє "я", розчинити його до крихти в інших. Саме розчинити, а не зректися, бо самозречення, офірування — в них теж є насолода* (Ю. Мушкетик).

2. Те саме, що **поже́ртва** 2. *До часовеньки над шляхом виходила із брами черниця Феофанія. Тримала в руках карнавку, щоб збирати від проїжджих офірування на монастир* (І. Пільгук).

ОФІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *недок. і док., кого, що і без прям. дод., книжн.* Те саме, що **же́ртвувати.** *Не словом — ділом ти життя За брата щиро покладала, Йому, як добрая сестра, Усі скарби свого добра Ти без жалю офірувала...* (М. Старицький); — *Якщо ви готові офірувати заради науки сьогоднішнім футбольним матчем.., то давайте вип'ємо чай і запряжемося на цілий день* (Н. Рибак); *Клавда офірувала їй навіть одну з своїх парадних суконь на той вечір* (Ірина Вільде); *Артабан ладен був офірувати богам щонайщедрішу жертву* (І. Білик); — *У жодні́м разі не офіруй своїми принципами, бо нарівні з необачністю, безпринципність — непростима вада для государя* (О. Авраменко, В. Авраменко).

(1) Офірува́ти собо́ю — долати великі труднощі, не шкодуючи себе, задля якої-небудь справи або заради когось. *Найпекучіше, мабуть, дошкуляє душам на тому світі сумнів: чи варто було чинити так, а не інакше, чи був смисл офірувати собою, чи залишить ця пожертва хоча б помітний слід?* (Р. Іваничук); — *Роберте! Хлопчику мій! Ти чуєш? Він хоче офірувати собою заради нас! Хоче помчати в пампу й відвернути на себе лють вовків, знадивши їх за собою!* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна).

ОФІРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *недок. і док., зах.* Свідомо йти на які-небудь труднощі; наважуватися на що-небудь. *Пан Водієра офірувався дідичам пильнувати в сервітутовій комісії їх інтересів* (І. Франко); *Доки мама не офірувалася ходити пішки з ним на відпуст, то їздили завсігди возом* (А. Крушельницький).

О́ФІС, у, *ч.* Нежитлове, спеціально обладнане приміщення, у якому знаходиться представництво офіційної особи, установи, громадської організації або суб'єкта господарювання. *Рибалка відразу забув, по якій саме справі зайшов до директорського офісу* (А. Кокотюха); *Секретарка офісу, розпитавши, хто і з якою метою телефонує, порекомендувала зв'язатися завтра* (С. Процюк); *Офіси авіаліній було зачинено до восьмої ранку* (І. Карпа); *Двері офісу на Оболонській набережній штовхонув* [механік] *за пів години після призначеного часу* (Люко Дашвар); *Шеф мав приїхати в офіс одразу після обіду, о 14-й годині* (Г. Вдовиченко).

О́ФІС-МЕ́НЕДЖЕР, а, *ч.* Співробітник, який забезпечує поточну роботу офісу. *Тупо просидів у своєму кабінеті, поклавши ноги на стіл та час від часу змушуючи нашу офіс-менеджера Тетяну Миколаївну заварювати мені найміцнішу каву* (І. Роздобудько); — *У нас на студії директор шукає дівчину офіс-менеджером працювати. Уявляєш, як круто?* (Любко Дереш); — *Я перетворилася на якогось офіс-менеджера, сиджу перед комп'ютером і весь час листуюся з людьми* (із журн.).

О́ФІСНИЙ, а, е. Прикм. до **о́фіс.** *Вона прекрасно знала — ефектна білявка роботу офісної секретарки не втратить навіть у гірші, ніж тепер, часи* (А. Кокотюха); *Темою розмови неодмінно будуть офісні плітки* (С. Пиркало); *П'ятиповерховий офісний центр з видом на Дніпро вирахував* [Макар] *за десять хвилин* (Люко Дашвар); *Того дня режисером офісної вистави була не Кароліна* (Г. Вдовиченко); // Признач. для офісу. *Офісну кімнату почало наповнювати дивне світло* (С. Процюк); *Її кабінет нагадував приймальню якогось банкіра середньої руки — чорне офісне умеблювання, латексна пальма і концептуальний живопис на стіні* (Ю. Іздрик); *Переважну більшість свого свідомого життя Штефан провів у офісному кріслі* (Н. Сняданко).

ОФІ́Т, у, *ч.* Світлий мінерал різноманітних відтінків; різновид серпентину. *Кристали офіту мають листувату або волокнисту будову і можуть набувати кольорів від зеленувато-жовтого до темно-зеленого* (з навч. літ.); *У ванній кімнаті викладено мозаїку з офіту* (із журн.).

ОФІ́ТОВИЙ, а, е, *геол.* Прикм. до **офіт.** *Досліджено офітову структуру жильних гірських порід* (з наук. літ.).

ОФІУ́РА, и, *ж.* Безхребетна тварина родини голкошкірих, тіло якої має форму диска і п'яти променів, що змієподібно рухаються; змієхвостка. *Личинки офіур плавають у товщині планктону і харчуються дрібними рослинними організмами* (з наук.-попул. літ.); *Зовнішньо офіури схожі на морських зірок, але їх промені різко відмежовані від диска в центрі* (з навч. літ.).

ОФІЦЕ́Р, а, *ч.* 1. Особа командного та начальницького складу збройних сил або поліції, що має військове звання від молодшого лейтенанта до генерала чи адмірала включно. *Проходячи сусідню хату, я побачила молодого офіцера в гвардійській формі* (Леся Українка); *Я бачив, як тяжко поранений офіцер зв'язку скаче з наказом, встигає передати командирові наказ і тут же падає мертвий* (Л. Смілянський); *Крізь вікно він бачив, як сновигали сюди й туди козаки, виконуючи розпорядження офіцера* (К. Гриб); *Готувався допитувати Калинку інший слідчий. Це був набагато старший офіцер од того молодика, що побив Калинку* (А. Дімаров); *Армійські офіцери присягають на вірність народу. Боже! У мене є народ* (Л. Костенко); *Після школи хлопець вивчився на офіцера* (М. Андрусяк).

2. *розм.* Одна з важливих шахових фігур; слон (у 3 знач.). *"Навіть у дрібницях, навіть у шаховій грі виявляється посередність, полохлива, ница посередність", — думав Іван, жертвуючи офіцера за пішака і позбавляючи чорних рокіровки* (В. Дрозд); *Тут супротивник розігрує гамбіт: підставляє під удар значущу фігуру, хоч офіцера, хоч туру, або взагалі ризикує королевою. Так, королевою!* (А. Кокотюха).

ОФІЦЕ́РИК, а, *ч., розм.* 1. Молодий офіцер. *Трапилось так, що старший над Ігнатом був молодесенький офіцерик* (П. Куліш); *Молодий офіцерик-верхівець віддавав наказ козакам* (О. Довженко); *Він найбільше стерігся отаких "херувимів", як прозвали поміж собою старі солдати щойно спечених офіцериків, що прямо з училища потрапляли на фронт* (А. Дімаров).

2. Зневажл. до **офіце́р** 1. *Скаженіли німецькі офіцерики* (О. Довженко); *Мати .. непогано малювала, грала на арфі, мріяла про освіченого красеня чоловіка і закінчила тим, що збігла з дому з якимось офіцериком* (Ю. Збанацький); *Не любить вона свого офіцерика Петра, хоча зовні весела, стрімка, можна подумати, щаслива* (М. Циба).

ОФІЦЕ́РІВ, рова, рове. Прикм. до **офіце́р** 1. *Велика зала — колишня вітальня готелю — світилася, як давно колись, ще на вінчанні офіцеровому в соборі* (Г. Косинка); *Раптом обезсилена припадає* [Віруня] *до офіцерових грудей. — Догоніть* [доженіть] *їх... Там мій товариш...* (Ю. Бедзик); // Який належить офіцерові. *Вадим Шостопалько вистрілив з офіцерового маузера просто йому* [есесівцю] *в лице* (Іван Ле).

ОФІЦЕРНЯ́, і, *ж., зневажл.* Збірн. до **офіце́р** 1. *Шаланда мчала на берег, і в найкритичнішу хвилину офіцерня стала тікати з берега в місто* (Ю. Яновський); *Час од часу з гиком на рисаках пролітають міські тузи, офіцерня, поміщики з повіту* (А. Головко); *Розлючена офіцерня метнула гнівні погляди на сміливця, але не зважилась розправитися з ним у присутності інших членів офіційної комісії* (Б. Антоненко-Давидович); *— Зараз у церкві йде відправа на честь якогось Габсбурга. Повна церква офіцерні і війська* (В. Гжицький).

ОФІЦЕ́РСТВО, а, *с.* Збірн. до **офіце́р** 1. *Слава про злодійкувату Явдошку одбила хіть у панства та офіцерства заїздити до неї* (Панас Мирний); *Офіцерство теж змінилося. Майже не було справжніх кадрових, що навіть простий фронтовий одяг носили з шиком і ходили так, як півні* (Д. Бузько); *Олешківці .. думають про солодкий дим кухні, про шеврові чоботи білого офіцерства, про шаблю товариша Шведа й про інші бойові речі* (Ю. Яновський); *Барклай і сам розумів, що його авторитет з кожним днем падає, що серед офіцерства росте невдоволення* (П. Кочура); *Постійне негативне і сатиричне зображення Шевченком доблесного царського воїнства, насамперед блискучого офіцерства, не було плодом якоїсь упередженості* (І. Дзюба).

ОФІЦЕ́РСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **офіце́р** 1. *— Що ж, це, мабуть, нам і розлучатися доведеться, — сказав Сергій Золотаренко. — Нас у офіцерську школу направлять, а вас, мабуть, на фронт* (Григорій Тютюнник); *Він приїхав на офіцерські курси, які провадив райвійськкомат* (Б. Харчук); *Жила вона в тому-таки санаторії міністерства оборони, була офіцерською вдовою і носила чорну сукню з глибокими вирізами* (С. Жадан); // Признач. для офіцерів. *Так Федькович утратив своє місце на жовнірських нарах і переселився в офіцерський вагон* (І. Пільгук); *Мухін приїхав до нашого лісу не сам, а з дружиною, і вони отримали кімнату з телевізором в офіцерському гуртожитку* (Ю. Андрухович); *— Відпочиньте трохи, а за сорок хвилин приходьте в офіцерську їдальню на вечерю* (О. Авраменко, В. Авраменко); // Признач. для носіння офіцерові (про одяг, взуття і т. ін.). *— А ондечки знов вигулькнув отой офіцер, ледащо, що жебрає по Хрещатику, напнувши якийсь латаний офіцерський мундир* (І. Нечуй-Левицький); *Антоша заклав руки в офіцерські штани* (М. Коцюбинський); *Загледівши на Чернишеві офіцерські погони, скрипаль рвучко схопився йому назустріч і, зігнувшись дугою, заграв "Катюшу"* (О. Гончар); *Посередині залу сидів високий чоловік в офіцерському кітелі* (Д. Білий); // Який належить офіцерові, офіцерам. *Венера .. Манишки офіцерські прала* (І. Котляревський); *Я вже був готовий витурити його за двері, але він показав мені офіцерське посвідчення* (Ю. Бедзик); // Такий, як в офіцера. *Вісім військових спеціалістів явно офіцерського вигляду .. стояли в дверях* (О. Довженко); *На його лиці була написана офіцерська байдужість* (В. Рубан); // Який складається з офіцерів. *Нам же не з неба щастя летіло, ми його важко й трудно здобували, і офіцерські полки з одчаю билися криваво і як годиться* (Ю. Яновський); *Вісім полковників вийшли з офіцерського натовпу* (О. Довженко); *Я притулився, як мишка, в куточку, спостерігаючи за цвітом офіцерської публіки* (О. Шугай).

ОФІЦЕ́РЧИК, а, *ч., розм.* Те саме, що **офіце́рик.** *Слова ж цього офіцерчика не стосуються до нього .. Але Бойко все ж таки не стримався, щоб не шпигнути цього представника ненависної йому армії* (Гео Шкурупій); *Аж млосно йому* [Чайці] *робилося, коли він згадував офіцерчиків доброармії — отоді, в Києві, під час повстання проти гетьмана* (Д. Бузько).

ОФІЦЕ́РША, і, *ж., розм.* Дружина офіцера. — *Я офіцершею буду, — радісно сказала вона* (Панас Мирний); *Сміялася тоді Ганна перед подругами: — Спершу офіцершею, дружиною гетьманця, а там, дивись, і гетьманшею стану!* (О. Гончар); *Тесля прибув до Глинська нещодавно.., квартирує в одної гарної господині Варочки Шатрової, як він потім довідався, колишньої офіцерші* (В. Земляк); *У сусідстві з нами поселилася офіцерська сім'я, і раз мене та офіцерша запросила на чай* (Ю. Винничук); * У порівн. *Манюня ступала копитами, як молода офіцерша* (М. Вінграновський).

ОФІЦИ́НА, и, *ж., заст., зах.* Флігель. *На просторому майдані, біля мурованого костьолу, стояли курені на три тисячі кварцяного війська та офіцини, чи що, задля дворової челяді і приїжджої шляхти* (О. Стороженко); *Нова офіцина — се був невеличкий .. будиночок, мурований і критий ґонтами, притулений безпосередньо до тої части офіцини, в котрій містилася кухня* (І. Франко); *Через годину я дійсно з рушницею через плече виходив з офіцин* (Л. Старицька-Черняхівська); *Двері офіцини рвучко відхилилися, і на порозі стала струнка вродлива жінка* (Р. Іваничук).

ОФІЦІА́Л, а, *ч.* 1. У середні віки — чиновник при єпископі для ведення світських справ, а також церковний суддя. *Офіціали, діючи іменем єпархіальних архієреїв, користувалися необмеженою владою — і судовою, і виконавчою щодо своїх священників* (Г. Колісник).

2. *заст.* Службовець. — *Досі ви не були нічим, а віднині ви пан офіціал, то вже ніякі двері не запруться перед вами* (І. Франко); *Як уже скомпонував* [Мицько] *ту промову, то прочитував її перед знайомими. Але офіціал Болотневич насварив його за те* (Л. Мартович).

ОФІЦІАЛІ́СТ, а, *ч., заст.* Службовець в адміністрації приватного маєтку. *В кінці вулиці стояв високий будинок; то був театр, — панська примха, для розваги офіціалістів, їх дочок і синів та писарів* (І. Нечуй-Левицький); *Йдучи коридором до головних дверей і переходячи побіч кімнаток, де жили старші офіціалісти, він чув якийсь глухий плач у покої старого садівника, конюшого і польового* (І. Франко); *За столом, крім міщан і козацької старшини, сиділо ще кілька офіціалістів* (П. Панч).

ОФІЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *заст.* Офіційний. *Для впорядкування нашої наукової, технічної й офіціальної мови організовано в нас уже кілька комісій* (В. Самійленко); *Він трохи жахнувся, бо не любив і боявся тих офіціальних пакетів* (І. Нечуй-Левицький); *В селі він зайшов зразу до сільради, з'ясував голові мету свого приїзду і, нарешті, показав офіціальне замовлення спілки* (І. Микитенко); *Завдяки здоровій горлянці .. він перекрикував офіціального промовця* (Ірина Вільде); — *Заклинаю вас всім дорогим для вас і для ваших дітей не вірити словам так званих свідків, а організувати офіціальну перевірку...* (П. Загребельний); *Вурм чаю не схотів і холодним офіціальним тоном зразу перейшов до справи* (О. Довженко); *Візит набирав надто напруженого, досить офіціального характеру* (Іван Ле); *Козаков також виступив наперед, звертаючись до Сагайди з якоюсь підкресленою офіціальною шанобливістю* (О. Гончар).

ОФІЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Абстр. ім. до **офіціа́льний.** *Кожним своїм рухом він немов підкреслював офіціальність цієї зустрічі* (М. Трублаїні); *На червоному, одутлому обличчі нічого не було з того, що Андрій бачив першої ночі, лише було написане суцільне презирство і офіціальність* (І. Багряний); *Його ввічливість і доброзичливість цідилася крізь сито холодної офіціальності* (Яків Баш); *Молодий лікар розчув у його голосі натяк неслужбового характеру й одказав з підкресленою офіціальністю* (Ю. Шовкопляс).

ОФІЦІА́ЛЬНО, *заст.* Присл. до **офіціа́льний.** *Сам цензор Заяць відложив набік свою звичайну повагу, тим більше, що він властиво й не був іще офіціально іменований цензором* (І. Франко); *Під опаскою до нас не доходить ніяка українська книжка, видана в Галичині, окрім офіціально дозволених цензурою* (Леся Українка); *Бальзака офіціально повідомили, що при голосуванні його кандидатури у Французьку академію за нього було подано тільки два голоси* (Н. Рибак); *Андрій давно помітив, що Зіна ставиться до нього підкреслено офіціально, навіть холодно* (О. Гуреїв); — *Як вам живеться нині? — спитав теж сухо, офіціально.* — *Спасибі, добре* (Василь Шевчук); *Леся не договорила і зненацька зовсім іншим тоном, якось мовби офіціально проголосила: — У вас чарівна дружина* (П. Загребельний).

ОФІЦІА́НТ, а, *ч.* Працівник їдальні, ресторану і т. ін., що обслуговує відвідувачів, подаючи страви. *Публіка .. не звертала на Грицька уваги. Тільки офіціант, що крутився між столиками, з підозрінням скосив на його* [нього] *очі* (С. Васильченко); *Севочка покликав офіціанта, розплатився і вийшов з ресторану в дуже доброму настрої* (В. Собко); *Офіціант держав на руці велику тацю з тарілками, що парували і дуже смачно пахли* (В. Нестайко); *Боровий замовк, бо підійшов офіціант, несучи салат з свіжих, дарма що тепличних овочів, і замовлений шашлик* (А. Кокотюха); *Офіціанти завмирали в шанобі і навіть остраху: ось з якою людиною доводиться спілкуватися* (І. Роздобудько).

ОФІЦІА́НТКА, и, *ж.* Жін. до **офіціа́нт.** *Між столиками бігали жваві офіціантки, балансуючи великими підносами* (В. Кучер); *І офіціантки, і навіть завідувач їдальні завжди були ображені, що найповажніша людина в цеху .. чомусь ігнорує найкращу із заводських цехових їдалень* (М. Руденко); *Офіціантки принесли стеаринові свічки, поставлені в склянки з перловою крупою, але від них не посвітлішало* (П. Загребельний); *Молода, миловидна офіціантка принесла вечерю* (О. Шугай); *У підсобці пролунав мелодійний дзвінок мобільного телефона, і офіціантка взяла слухавку* (В. Хрущак).

ОФІЦІА́НТОЧКА, и, *ж., розм.* Пестл. до **офіціа́нтка.** *Випурхнула молоденька, гарненька, білявенька, чепурненька офіціанточка* (А. Крижанівський); *Тоцького зацікавила жвава офіціанточка, з ворушкими карими очима, гострим носиком* (О. Ульяненко); *У кафе готували смачно, і риба була завжди свіжою, про це йому розповіла та сама офіціанточка Яна* (Любко Дереш).

ОФІЦІА́НТСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **офіціа́нт.** *Жінка вже більше десяти років навчає молодь азів офіціантської справи* (з газ.); // Який належить офіціантові. *Коли вона пустилася втікати у бік Хрещатика, прихопивши зі стола з пів сотні гривень офіціантської решти, я, найімовірніше, з полегкістю зітхнув* (Ю. Андрухович); *Просимо всіх учасників фестивалю бути присутніми у парадній кухарській, офіціантській формі* (з газ.); // Такий, як в офіціанта. *Заметушись. Офіціантським жестом вмийся, Але — сльозою не молись* (М. Вінграновський).

ОФІЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який запроваджується, регулюється державою, державною установою або службовою особою; державний, урядовий, службовий. *У сучасній українській офіційній і діловій мові слово "магазин" замінило всі інші синоніми, широко відомі в класичній літературі й живому мовленні* (Б. Антоненко-Давидович); // Повідомлений, оголошений, опублікований державною установою; який надходить від держави, державної установи або службової особи. *Справа в тому, що у Яновського після ліквідації Січі не лишилось ніяких офіційних паперів, що підтверджували б його приналежність до Запорозького козацтва* (С. Добровольський); *Вона ридала від щастя, що Василь, навіть всупереч отій офіційній похоронній, лишився живий* (Яків Баш); *— Цей мотив знайомий мені з деяких офіційних матеріалів: шукати для селян кращого життя — справжнісінька єресь* (М. Стельмах); *Перед Маркіяном на столі лежав офіційний виклик від директора поліції* (Р. Іваничук).

2. Який представляє державу, виражає погляди держави, державних установ. *Спершу Калинка не боронився. Подумав, що істота оця — офіційна особа, яка має обшукувати кожного* (А. Дімаров); *Офіційне урядове повідомлення* [царату], *розраховане, зрозуміло, на те, щоб залякати інших "вільнодумців", кількість яких зросла в міру загострення кризи, виявилося прекрасним звинувачувальним документом, спрямованим, мов бумеранг, проти його творців* (М. Олійник); *Такий же гострий осуд, як і псевдонародність, викликала у Шевченка і друга опора самодержавства — офіційна церква* (В. Русанівський).

3. Витриманий відповідно до встановлених правил, формальностей. *Офіційна зустріч з шефами закінчилася, жінки й дівчата висипали у двір* (В. Кучер); *Після першої офіційної аудієнції падишах провів нового візира до тайника, розташованого поруч із залом дивану* (Р. Іваничук); *Лише офіційне визнання, зовнішній успіх переконує масу: перед нею щось вище за її розуміння і перед цим вищим, незрозумілим треба схилитись* (В. Дрозд); *Окремі гетьмани й кошові отамани Січі так добре володіли латиною, що вільно промовляли нею під час офіційних переговорів* (з наук.-попул. літ.); // Узгоджений за певними правилами. *Він вимагав у нас з'являтися на місце зйомки за пів години до офіційного часу, а початок зйомки відкладався ще на півтори години* (І. Карпа).

4. Позбавлений невимушеності, безпосередності; підкреслено ввічливий, стриманий, діловий. *— Настю, клич же Соню вечеряти до гурту, — звеліла мати. Настя прохала сухо, з офіційною гостинністю* (С. Васильченко); *Мотря Швець .. офіційним голосом промовила: — Слово для лекції надається Пантелеймону Лукичу!* (Ю. Мокрієв); *В навушниках Сашко стає одразу серйозним, офіційним, зосередженим, вже він тепер увесь там, в ефірі* (О. Гончар); *— Гаразд, панове, якщо ви наполягаєте, то дякуємо вам, — додав він офіційним тоном, хоча ніхто від нього не вимагав подяки* (В. Кожелянко).

5. Який має формальне підтвердження своїх прав. *— А слайди в кого? У Вадима? — В Ніни Устимівни. То ж вона офіційний спадкоємець, доки Катруська неповнолітня* (О. Забужко); *— Це піцерія, Маріо, — ми говоримо про вареники у Львові, в Україні, куди ми, можливо, поїдемо разом із "Лемберг-Гільфе", офіційним спонсором акції* (Н. Сняданко); *Потік новин неможливо було перекрити, але люди зважали здебільшого на офіційні сайти, з яких можна було почути все, що завгодно* (із журн.); *Франкфуртський ярмарок — це міжнародна сцена, на якій Україна має виступити як офіційний партнер* (з газ.).

Офіційний опоне́нт *див.* **опоне́нт.**

ОФІЦІ́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **офіці́йний.** *Я страшенно нервував — передусім через офіційність усього цього заходу* (Ю. Андрухович); *Розмова поступово переходила на інші рейки, ставала вільнішою і легшою, втрачала інтонації офіційності* (М. Дашкієв); *Ці кілька слів остаточно розтопили холодок офіційності* (М. Ю. Тарновський); *— Ставимо на голосування, — з підкресленою офіційністю мовив Гуляйвітер* (В. Дрозд); *Після надмірної розкутости телевізійників підкреслена офіційність і тиша агентства здавалися їй майже священними* (І. Роздобудько).

ОФІЦІ́ЙНО. Присл. до **офіці́йний.** *Серед "Тюремних сонетів" Франка, якими він кинув, між іншим, сміливий виклик офіційно прийнятій естетиці.., є один, який особливо хочеться процитувати* (М. Рильський); *Розумів, що в такому разі вона вже залишиться зі мною назавжди, що ми й офіційно станемо чоловіком і жінкою* (В. Лис); *Газета ота хоч і була радянською, не видавалася офіційно ув'язненим, а потрапляла до них через десяті руки* (А. Дімаров); *Масло знов не стримався і сухо, офіційно, по-начальницькому гаркнув: — Значить, усі взагалі говорять?* (А. Хижняк); *Незважаючи на те, що судове засідання було закрите, судді поводилися дуже офіційно* (М. Андрусяк); *Телефонні голоси звучать холодно й офіційно, офіційним голосом простіше переказувати погані новини* (С. Жадан).

ОФІЦІО́З, у, *ч.* 1. Періодичне видання, що офіційно не є органом уряду або правлячої партії, але виражає їхні погляди. *Війна закінчилась, але гармати гримлять, — якщо не на полі бою, то на сторінках офіціозу гарматних заводчиків* (Ю. Смолич); *Офіціоз заряснів сенсаційними повідомленнями* (М. Стельмах).

2. *збірн., розм.* Представники офіційно правлячої верхівки та їхні прихильники. *Річ у тім, що й офіціоз, і патріотична публіка чекали від Пушкіна оспівування геройств російського воїнства і доблесних полководців — бодай такого, як у епілозі "Кавказького бранця"* (І. Дзюба).

3. *розм.* Офіційний захід *(див.* **за́хід**[1] 2). *Ближче до ночі, коли вечірній прийом розгубив усі ознаки офіціозу й поступово перетворився на звичайну великосвітську вечірку, мене зацікавила поведінка архієпископа* (О. Авраменко); *Терпіти не можу жодних офіціозів, краще б нам цього уникнути. Мені було байдуже, хто її батьки, як вони зреагують на раптове одруження доньки* (І. Роздобудько); // Дотримання вимог офіційності. *Це, певно, було те маленьке розслаблення від тягучого офіціозу, який панував тут до приходу Сідалковського* (О. Чорногуз); *Урилов поправив картуза й, склавши руки на столі, напустив на свою пику суворого офіціозу* (Л. Кононович).

ОФІЦІО́ЗНИЙ, а, е. Прикм. до **офіціо́з.** *Вже голод шириться й зараза тифозна, А з Відня газета зве офіціозна: — Галичино, думай о собі сама!* (І. Франко); *На малюнку в досі офіціозному "Рудому праві" один тип каже іншому за столиком у кав'ярні: "Ні про що говорити. Усе в газетах"* (Ю. Андрухович); *З'явилися численні дослідження з окремих аспектів Шевченкової творчості та праці узагальнювального характеру, серед яких зберігають свою цінність книжки Є. Кирилюка, попри їх офіціозну риторику* (І. Дзюба); *Наш народ хоче мати справжніх, не придуманих, не офіціозних героїв* (з публіц. літ.).

ОФІЦІО́ЗНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **офіціо́зний.** *Весь він був уособленням лагідності, доброти і награної зовнішньої офіціозності* (Ю. Збанацький); *Невже там хтось з'явився поза його волею, бо чому ж листи цариці запахли сухою офіціозністю?* (Р. Іваничук).

ОФІЦІ́ОЗНО. Присл. до **офіціо́зний.** *Всі .. народності, всі підземні й наземні каторги, все рожево, невинно, офіціозно посміхається. Кінець стражданню..!* (В. Винниченко).

ОФЛА́ЙН, *інформ.* 1. *присл.* У локальному режимі; без використання комп'ютерної мережі. *Передплатники зможуть зберігати музичні треки в кеші для подальшого їх прослуховування офлайн* (з наук.-техн. літ.).

2. *у знач. ім., род.* у, *ч.* Режим роботи програми, не пов'язаний із комп'ютерною мережею. *Автор рекомендує користувачам частіше виходити в офлайн, тому що в мережі є багато відволікальних факторів й це погано впливає на продуктивність праці* (з навч. літ.); // Традиційне, міжособистісне спілкування контактерів поза комп'ютерною мережею. *Вихід онлайн-торговців у світ офлайну — це загальносвітова тенденція* (з газ.).

3. *у знач. прикм., невідм.* Те саме, що **офла́йновий.** *Ви можете зберігати вебсторінки, щоб переглядати їх пізніше в режимі офлайн, наприклад у літаку або в місцях, де немає інтернет-з'єднання* (з навч. літ.); *Від торгівлі офлайн споживачі чекають інтернет-магазинів, а від інтернет-ритейлерів — офлайнових точок продажів* (із журн.).

ОФЛА́ЙН-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **офла́йновий,** напр.: офла́йн-бі́знес, офла́йн-рекла́ма, офла́йн-торгі́вля.

ОФЛА́ЙНОВИЙ, а, е, *інформ.* Пов'язаний з отриманням та опрацюванням інформації у локальному режимі, без використання комп'ютерної мережі. *При роботі з фіксованими фізичними місцями розташування офлайнові підприємства оплачують затрати на приміщення, комунальні послуги і навіть на паркування транспорту* (з навч. літ.); *Інтернет-комунікації при офлайновому спілкуванні не використовуються* (із журн.).

ОФЛА́ЙН-РЕЖИ́М, у, *ч., інформ.* Режим комунікативного зв'язку, не пов'язаний із мережею. *Офлайн-режим умикається автоматично, якщо сигнал мобільної мережі на смартфоні користувача стає слабким чи зникає* (з навч. літ.).

ОФЛА́ЙН-РЕКЛА́МА, и, *ж., інформ.* Реклама в режимі офлайн. *Онлайн- і офлайн-реклама повинні не стільки дублювати контент, скільки системно працювати на залучення потенційного клієнта* (з наук.-попул. літ.).

ОФЛА́ЙН-ТОРГІ́ВЛЯ, і, *ж., інформ.* Торгівля у режимі офлайн. *Визначено переваги для підприємств офлайн-торгівлі, які використовують канали маркетингових комунікацій онлайн-середовища* (з наук. літ.); *Урядовий документ узаконив електронну торгівлю, прирівнявши її до офлайн-торгівлі й узгодивши норми і правила Цивільного кодексу та закону про захист прав споживачів* (з газ.).

ОФЛЮСО́ВАНИЙ, а, е, *техн.* Дієпр. пас. до **офлюсува́ти.** *Температура в шарі шихти становить 1300... 1600 °С. При цьому з руди видаляється частина домішок, розкладаються карбонати й утворюється пористий офлюсований матеріал — агломерат* (з навч. літ.); *Офлюсовані брикети.*

△ **Офлюсо́ваний агломера́т** *див.* **агломера́т.**

ОФЛЮСУВА́ННЯ, я, *с., техн.* Дія за знач. **офлюсува́ти.** *Для офлюсування агломерату можна використовувати комплексний флюс, який є продуктом випалу гранул вапняку* (з навч. літ.).

ОФЛЮСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що, техн.* Док. до **флюсува́ти.** *При паянні металевого виробу шматочок припою та титановий ціпок теж потрібно попередньо офлюсувати* (з наук.-техн. літ.); *Спочатку шматок металу треба офлюсувати повністю (занурити у флюс) і вже потім розпочинати відпалювання* (з навч. літ.).

ОФО́РМИТИ *див.* **оформля́ти.**

ОФО́РМИТИСЯ *див.* **оформля́тися.**

ОФО́РМЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **офо́рмити.** *Увесь низ халата оформлений легким рушниковим узором* (з наук. літ.); *Комендант був змушений видати наказ, що жоден громадський акт .. не буде визнано дійсним, якщо він не буде оформлений через церкву* (В. Кучер); *Коли Волох повернувся з будинку аеропорту з оформленими для дальшого польоту паперами, Крайнєв відрапортував йому про повну готовність літака* (В. Собко); *Ось тут зі мною, в оцьому портфелі є заповіт мого брата, написаний і оформлений за всіма правилами, інструкціями, законами* (П. Загребельний); — *Переконаний, що є якісь фактори, які ще не можуть бути оформлені у вигляді програмного наказу* (О. Тесленко); // **офо́рмлено,** *безос. пред.* — *Ось, будь ласка! Все законно оформлено, печать і підписи... А ваше слово я в папку не покладу* (М. Циба); *Документи ваші законні, все оформлено як належиться* (Р. Федорів); *Протягом години всі документи було оформлено* (О. Авраменко); — *Вас зараховуємо до штабу батальйону. Це буде оформлено наказом* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОФО́РМЛЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **офо́рмлений.** *О. І. Смирницький взагалі вважає, що граматична оформленість є визначальною ознакою слова* (В. Русанівський); *Першим критерієм місцевого самоврядування є правова оформленість, наявність самостійної правової основи діяльності* (з наук. літ.).

ОФО́РМЛЕННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **офо́рмити** і **офо́рмитися.** *Сюжет, що накреслився як основа майбутнього твору, я "виношую" .. Оце "виношування" я назвав би достиганням, певним оформленням думок* (Мирослав Ірчан); *Оскільки подібні сюжети народ знав у їх церковнослов'янському оформленні, багато церковнослов'янських слів або й цілі церковнослов'янські речення потрапляли в колядки* (В. Русанівський); *Виходячи вже із "ЗАГСу" після оформлення шлюбу, Віктор раптом спинивсь і спитав дружину: — Скажи, Людонько, ти дуже щаслива зараз?* (А. Головко); *Не скажу, що мене тішила вся ця комедія з оформленням батьківства, але відмовитися не було можливості* (Ю. Винничук); *Невдовзі після сніданку мене викликали до старшого помічника для оформлення всіх належних документів* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Зовнішнє оздоблення, оформлення чого-небудь. *Ідеальна чистота, грандіозність зал, колон, незважаючи на скупість архітектурно-скульптурного оформлення, приваблювали око* (М. Трублаїні); *Поглядом я прикипів до Павличкової збірки, милуючись її художнім оформленням* (О. Шугай); *Маю замовлення на оформлення кімнати у японському стилі* (Г. Вдовиченко); *Головна роль живописно-декоративного оформлення українського народного одягу — виявлення його основної форми, краси* (з наук. літ.).

△ **(1) Ми́тне офо́рмлення** — процедура переміщення транспортних засобів і товарів з дотриманням вимог митного контролю. *Відсутність облікової картки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності є підставою для відмови у митному оформленні вантажу* (з навч. літ.); *Процедурами передбачено проведення митного контролю та митне оформлення товарів при перетині державного кордону* (із журн.).

ОФО́РМЛЮВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для оформлювання чого-небудь. *Привіз із собою .. високого худого дядю Сашу, що робив Луці свого часу, у далеких вісімдесятих, замовлення на оформлювальні роботи в закладах громадського харчування* (С. Жадан); *У декоративному мистецтві виділяють такі різновиди: декоративно-прикладне, монументально-декоративне, театрально-декоративне, оформлювальне і т. ін.* (з навч. літ.); *Книжка — цілісний ансамбль, де тісно поєднане оформлювальне вирішення з її характером, змістом, специфікою* (із журн.).

ОФО́РМЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **офо́рмлювати.** *Однорідні члени речення можна кваліфікувати як сурядні словосполучення, оформлювані сурядними сполучниками — єднальними, зіставно-протиставними або розділовими* (з навч. літ.); *Довготерміновий кредит, оформлюваний директором фірми за фіктивними документами, призначався для задоволення власних побутових потреб* (із журн.).

ОФО́РМЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **офо́рмлювати** і **офо́рмлюватися.** *Безпосереднім чуттям художника Гребінка зрозумів усю штучність байки, непристосованість її до оформлювання вражень біжучого* [щоденного] *життя, а тому й став на шлях послідовного руйнування цієї умовної і тісної форми* (М. Зеров); *Національна стандартизація має засадничі стандарти, де виписані вимоги до побудови, оформлювання, викладання і стилю національних нормативних документів* (з наук. літ.); *Залежно від виду документа визначають перелік необхідних для його оформлювання реквізитів, побудову тексту й ступінь обов'язковості виконання його положень* (з навч. літ.).

ОФО́РМЛЮВАТИ *див.* **оформля́ти.**

ОФО́РМЛЮВАТИСЯ *див.* **оформля́тися.**

ОФО́РМЛЮВАЧ, а, *ч.* Той, хто оформлює (у 1 знач.) що-небудь. *Увесь цей ряд картинок розташувався під плакатом, з котрого твердою рукою художника-оформлювача питали сучасників: "А ти б так зміг?"* (А. Кокотюха); *Оформлювач готової продукції призначається на посаду і звільняється з посади в установленому порядку чинним трудовим законодавством* (з мови документів); *У 1933 році Михайло Божій закінчує художній технікум і потім працює художником редакції, оформлювачем вулиць* (з газ.).

ОФО́РМЛЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **офо́рмлювач.** *Оформлювачка книг зробила все можливе, щоб її палітурки впізнавалися з першого разу* (із журн.); *Цього разу Дарина стала кращою кондитеркою-оформлювачкою великодніх пасок* (з газ.).

ОФОРМЛЯ́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оформля́ти і оформля́тися.** *Оформляння пенсії тривало впродовж трьох місяців* (із журн.); *Ми не запитуємо у клієнтів мету оформляння позики і не вимагаємо попередньої підготовки документів* (з газ.); *Емаль можна використовувати для оформляння рекламних щитів, вказівних знаків, різноманітного маркування* (з мови реклами).

ОФОРМЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОФО́РМЛЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОФО́РМИТИ,** млю, миш; *мн.* офо́рмлять; *док.* 1. *що.* Надавати чому-небудь певного вигляду, певної форми; доводити що-небудь до потрібної форми. *Він легко складав план наукової праці, тож і незчувся, як більш або менш оформив її перший і другий розділи* (Люко Дашвар); * Образно. *І тіло в них міцне, і плечі в них широкі, І мисль оформила опуклі їх лоби* (М. Бажан); // Готувати, обробляти що-небудь відповідно до певних вимог, надаючи викінченого вигляду. *Клава добре малювала і охоче взяла на себе ще одну роботу — оформляла комсомольську стінну газету* (Д. Ткач); *Взявся оформлювати старшій медсестрі різні журнали, графіки, коробочки і зробив стенд для коридору під назвою "Шедеври світового мистецтва"* (В. Рубан); *Як зайду до Утегенова — обов'язково затримає в наметі: то лозунга напиши, то стенд наочної агітації оформ* (А. Хорунжий); *Не чекаючи на відповідь, вона поставила ще запитання: чи відомо йому, хто намалював обкладинку, хто оформив його роман?* (Олекса Ізарський); // *чим і без дод.* Оздоблювати, декорувати чим-небудь. *Свого часу Ференц оформляв фоє і більярдний зал цього готелю. Там висіли його картини* (О. Гончар); *Вадим погодився, щоб вона оформила цілу ту двоповерхову хатищу за власним дизайном* (О. Забужко).

2. *що.* Надавати чому-небудь чинності виконанням необхідних формальностей. *Доки штабні писарі нашвидку оформляли в паперах передачу, всі уже пересіли на коней* (О. Гончар); *До розлучення з Арсеном Тася не могла оформити нового шлюбу* (Л. Дмитерко); *Аби не потрапити в пастку, аби на серці миші не шкреблися, квартиру оформив на тещу, "мерседес" — на дружину, дачу — на тестя* (В. Чемерис); // Готувати, опрацьовувати з дотриманням відповідних формальностей певну документацію. *Оформлюючи замовлення, Ольга не знайшла тексту* (Ірина Вільде); *В його обов'язок входило оформляти справи на новоприбулих партизанів* (Ю. Збанацький); *Будуватися тут вони не хочуть, всякими неправдами оформлюють занедбане житло, чепурять його зовні й гарцюють тут із галасливими гостями з весни до осені* (В. Яворівський); — *Вчора погода була зовсім іншою, — відповіла їй чергова, яка оформляла поселення* (В. Лис); *Купувала, власне кажучи, мама з її житейською кмітливістю і вмінням на все своєчасно оформити розстрочку* (Ю. Андрухович).

3. *кого і без прям. дод.* Приймати кого-небудь, зараховувати кудись з дотриманням необхідних формальностей. [Б е р е ж н и й:] *Харитоне Харитоновичу, ведіть людей, знайомте з умовами, оформляйте* (Яків Баш); — *Якщо щастить, активного автора оформляють позаштатним кореспондентом, а це вже певний соціальний статус* (А. Кокотюха); *Я навіть не знав її прізвища, хоч треба було оформити Настю в наказі по району* (Б. Антоненко-Давидович); // Дотримуючись необхідних формальностей, надавати кому-небудь іншого офіційного статусу. *Мене ніхто не дивитиметься, крім чергового лікаря, того, хто приймав і оформлював мене у пологовому будинку* (Г. Вдовиченко); *Писар коротко розпорядився..: — Демобілізований Франко. Негайно оформити і вирядити на всі чотири вітри* (П. Колесник).

ОФОРМЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОФО́РМЛЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОФО́РМИТИСЯ,** млюся, мишся; *мн.* офо́рмляться; *док.* 1. Набирати певної форми; формуватися. *Він боявся не тільки висловити її* [думку], *а навіть припустити, щоб вона виразніше оформлялася* (В. Владко); *Коли рух остаточно оформився, коли ясно стало, що руху не зупинити.., тоді з валки пролунав постріл* (Ю. Яновський); *Крізь весь безлад плутаних думок пробилась і оформилась одна, дуже проста і чітка: треба опанувати себе* (І. Росоховатський); *Не було то розуміння, яке вміє оформитися словом, — було то розуміння однієї душі, яка сприймає сигнал другої* (Валерій Шевчук); // Ставати організаційно оформленим. *Частина Південної Русі ще раніше підпала під владу Литовського князівства, яке незадовго перед тим оформилося в потужну державу* (І. Франко); *Фармакологія як наука оформилася з середини XIX ст.* (із журн.).

2. Виконуючи всі необхідні формальності, вступати куди-небудь; одержувати інший офіційний статус. *Реєстрації піддаються лиш факти, а не почуття. Певно, таки й у загсі оформляються лиш факти злуки, спілки між чоловіком і жінкою, де може й не бути ніякого кохання...* (Б. Антоненко-Давидович); — *Познайомлю тебе з нашими товаришами, розповім, що та як маєш робити.., — та й будемо оформлятися* (В. Козаченко); *Не встиг Козлов оформитися на роботу, як був арештований* (М. Руденко); *Особа повідомила нам, що оформитися можна тільки тоді, коли на це буде дозвіл головного механіка* (П. Загребельний); *Скоро на пенсію. Оформиться* [Куреня] — *і рибку ловитиме* (В. Дрозд); *Ніби її покійний чоловік офіційно оформився на цю роботу і тепер регулярно на неї ходить, причому тримається за місце всіма кінцівками і навіть зубами* (А. Кокотюха).

3. *тільки недок.* Пас. до **оформля́ти, офо́рмлювати** 1, 2. *Своїми талантами гроші заробляє. Навіть зібрався за кордон її* [Ірку] *везти, ось уже путівки оформляються* (А. Кокотюха); *Протиставлення активної і пасивної дії у системі дієслівної словозміни оформлюються відповідними морфемами* (з наук. літ.); *Повторювані конструкції з демінутивом можуть оформлятися і у формі звертань* (з навч. літ.).

ОФО́РТ, *ч.* 1. *род.* у. Вид гравірування, за якого лінії малюнка роблять різцем або голкою на смоляному покритті. *Офорт виконують продряпуванням сталевою голкою рисунка по граверному ґрунті, з наступним травленням пластинки, з якої зображення друкується на папір* (з наук.-попул. літ.); *XVIII століття стало періодом найбільшого розквіту мистецтва офорту* (із журн.).

2. *род.* а. Гравюра на міді або цинку з малюнком, протравленим кислотами, а також друкарський відбиток з такої гравюри. *Ми знаємо ряд малюнків і офортів Шевченка, де .. відтворені окремі епізоди з історії Хмельницького і Хмельниччини* (М. Рильський); *Там стояв великий стіл, завалений книгами, теками й згортками паперу, шматками лінолеуму, розпочатими й не закінченими офортами по міді, різними кресленнями та відбитками гравюр, що повипадали з тек* (І. Багряний); *Він терпляче й обережно закінчував загрунтовану для офорта дошку червоної міді* (О. Ільченко); *Найдужче йому* [Тарасові] *пече, що рідних своїх не викупив. Хотів зібрати гроші (дві тисячі!), та не зібрав, не заробив офортами* (Василь Шевчук).

ОФОРТИ́СТ, а, *ч.* Художник-гравер, який працює в техніці офорту. — *А ви знаєте, Ніно, що Тарас Шевченко був одним з найкращих офортистів в Росії? Та, здається, і досі його ніхто не перевершив* (О. Копиленко); *Як офортист він* [Т. Шевченко] *уже тоді здобув визнання, а пізніше історики мистецтва відвели йому визначне місце в розвитку вітчизняного гравірування* (І. Дзюба); *Рембрандт — нідерландський художник, один із найкращих офортистів доби бароко* (із журн.).

ОФОРТИ́СТКА, и, *ж.* Жін. до **офорти́ст.** *Відома київська офортистка представила експозицію з емалей і живописних творів, а також роботи у новій для себе графічній техніці — літографії* (з газ.).

ОФО́РТНИЙ, а, е. Прикм. до **офо́рт.** *Для того, — аби добути гроші, — він розпочав, як повернувся до Петербурга, свою офортну серію про Україну* (Василь Шевчук); // Який є офортом. *Цікавим є офортний автопортрет молодого Шевченка зі свічкою (1860 рік), виконаний з автопортрета 1845 року* (із журн.); // Признач. для виготовлення офорта (у 2 знач.). *Підійшла* [Катя] *до схожого на вітрячок офортного станка* (О. Ільченко); *Прочанин відчув на кінчиках пальців дивне пощипування, ніби вони були змащені офортною рідиною* (В. Єшкілєв).

ОФРАНЦУ́ЖЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **офранцу́зити.** *Землі на південь від Луари після їх завоювання у XIII ст. були поступово офранцужені* (з наук. літ.); // **офранцу́жено,** *безос. пред. Багато запозичених онімів, які потрапили у франкомовний онімний простір, було офранцужено до такої міри, що з'ясувати їх походження можна тільки шляхом ретельного аналізу* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який офранцузився. *Се був капітан Вальзен Естергазі, офранцужений мадяр* (І. Франко).

ОФРАНЦУ́ЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **офранцу́зити** і **офранцу́зитися.** *Офранцуження, проти якого так боролися (і висміювали в інших європейських мовах), англійська мова не відкинула, а прийняла до свого складу, лише збагатившися цим* (з наук. літ.); *Франція, наприклад, завжди проводила чітку політику офранцуження іммігрантів* (із журн.).

ОФРАНЦУ́ЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **офранцу́жувати і офранцу́жуватися.** *У 1539 році король Франції Франциск I розгорнув програму офранцужування різноголосої країни* (з наук. літ.); *Політика офранцужування призвела до зростання невдоволення серед фламандців* (з навч. літ.).

ОФРАНЦУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОФРАНЦУ́ЗИТИ,** у́жу, у́зиш, *док., кого, що.* Примушувати перейти на французьку мову, засвоїти французькі звичаї, культуру і т. ін. *13 листопада 1685 року губернатор маркіз де Денонвіль переконав королівського міністра Сеньєле в тому, що індіанців неможливо офранцузити* (з наук.-попул. літ.); // Надавати рис, характерних для французької мови. *Лунають заклики послідовно заміняти англіцизми питомими термінами, а якщо ті вже закріпилися, — офранцужувати їх у вимові та правописі* (з наук. літ.).

ОФРАНЦУ́ЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОФРАНЦУ́ЗИТИСЯ,** у́жуся, у́зишся, *док.* Ставати французом за мовою, звичаями, культурою; набувати французького вигляду, характеру. *Після переїзду до Франції дядькова родина почала активно офранцужуватися* (з газ.); *Виїзд за кордон, еміграція не позбавляли письменників національного: Г. Гейне, який намагався зі злості на мерзенне політичне становище Німеччини офранцузитися, залишався справжнім німцем* (з наук. літ.).

ОФРАНЦУ́ЗИТИ *див.* **офранцу́жувати.**

ОФРАНЦУ́ЗИТИСЯ *див.* **офранцу́жуватися.**

ОФСА́ЙД, у, *ч., спорт.* У футболі, хокеї — положення, коли гравець займає вигідну позицію з порушенням правил — перебуває "поза грою". *Ще я мушу бачити, ведучи м'яч до воріт, всіх своїх партнерів праворуч і ліворуч від себе, щоб котрийсь не захопився і не опинився у офсайді, тобто в положенні поза грою...* (М. Білкун); *Гол не зарахували через, як на мене, дуже спірний офсайд* (М. Кідрук); *Дехто, не відриваючись від телевізора, підраховує хвилини, голи, кількість передач, кутових і офсайдів* (із журн.); *Під час атаки динамівців було зафіксовано офсайд* (з газ.).

ОФСА́ЙДНИЙ, а, е, *спорт.* Стос. до офсайду. *Якби господарі використали хоча б половину своїх моментів, то ніхто б на цей офсайдний гол не звертав увагу* (з газ.).

ОФСЕ́Т[1], у, *ч.* Спосіб друкування, за яким зображення передається з друкарської форми на гумову стрічку, а з неї на папір. *Книжні блоки видрукувано офсетом у чотири фарби на кількох сортах дизайнерського паперу* (з газ.).

ОФСЕ́Т[2], у, *ч., екон.* Вид компенсаційної угоди при закупівлі імпортної продукції, істотною умовою якої є виставлення зустрічних вимог щодо інвестування частини коштів від суми контракту в економіку країни-імпортера. *Залежно від суми контракту, виду закуповуваної продукції, умов офсету в країні-імпортері офсетні зобов'язання можуть доповнюватися або скорочуватися* (з наук.-попул. літ.).

ОФСЕ́ТНИЙ[1], а, е. Прикм. до **офсе́т**[1]. *Нарешті видобув* [Білинкевич] *зі своєї компактної торбинки .. вчетверо згорнутий проспект, віддрукований офсетним способом на прекрасному, якомусь аж фінському папері* (Ю. Андрухович); *Більше дізнатись вона* [допитлива людина] *зможе не з пергаментів, списаних гусячим пером якогось самовидця-літописця, а з цілком модерних газет, зверстаних комп'ютерами і віддрукованих офсетним друком на потужних машинах* (В. Кожелянко).

ОФСЕ́ТНИЙ[2], а, е, *екон.* Прикм. до **офсе́т**[2]. *У монографії оцінено особливості офсетної політики провідних експортерів та імпортерів товарів військового призначення* (з наук. літ.); *Офсетні вимоги залежно від того, чи є товари та послуги, що надаються за офсетом, невід'ємною частиною продукції військового призначення, яка постачається, класифікують на прямі та непрямі* (з навч. літ.).

ОФСЕ́ТНИК, а, *ч.* Фахівець із офсетного друку. *Офсетник друкує різноманітну поліграфічну продукцію: газети, журнали, книги, альбоми з мистецтва, ілюстрації, репродукції з музейних картин і т. ін.* (з навч. літ.).

ОФТАЛЬМІ́Я, ї, *ж., вет., мед.* Загальна назва деяких запальних захворювань очей, перев. неінфекційного характеру, спричинених дією променевої енергії, ушкодженням ока і т. ін. *При зварюванні металу без відповідного захисту може наступити так звана офтальмія, тобто опік сітківки або рогівки ока* (з навч. літ.).

ОФТАЛЬМО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець із офтальмології; окуліст. *У черзі до розшарпаного художникового тіла стоять дерматолог і венеролог, проктолог і офтальмолог* (С. Процюк); *Далеко за межами нашої Батьківщини відомі праці видатного вітчизняного вченого — офтальмолога В. П. Філатова* (з наук.-попул. літ.); *Офтальмолог може лікувати не тільки очне яблуко, рогівку, очне дно, сітківку, а й тканини, що оточують орган зору* (з навч. літ.).

ОФТАЛЬМОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до офтальмології. *Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова НАМН України є одним з провідних офтальмологічних центрів Європи та головним в Україні з проблеми офтальмології і тканинної терапії* (з наук.-попул. літ.); *Офтальмологічні захворювання з'являються переважно через старіння організму або в період ускладненої вагітності* (з навч. літ.); // Признач. для лікування очних хвороб. *Офтальмологічні інструменти містять групу різальних інструментів: скальпелі, ножиці, ложки і ножі очні* (із журн.).

ОФТАЛЬМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає анатомію і фізіологію органів зору, хвороби ока й розробляє методи лікування та профілактики. *Бабця спеціалізувалася в офтальмології, але єдиний станиславівський офтальмолог-українець попросив її не створювати конкуренції* (Т. Прохасько); *Офтальмологія сьогодні — це мініатюрні інструменти, мікроскопи, промінь лазера* (із журн.).

ОФТАЛЬМО́МЕТР, а, *ч.* Оптичний прилад для вимірювання радіуса кривизни передньої поверхні рогівки ока, а також для визначення виду і напрямку астигматизму. *На офтальмометрі визначають також заломлювальну силу передньої поверхні рогівки ока* (з навч. літ.).

ОФТАЛЬМОПЛА́СТИКА, и, *ж., вет., мед.* Розділ пластичної хірургії, завданням якого є відновлення анатомічних і функціональних дефектів органа зору та його придаткового апарату. *Розвиток офтальмопластики зумовлений збільшенням кількості важких травм голови, ускладнених ушкодженням орбітальної ділянки ока* (з навч. літ.); // Відновлення форми і функцій органа зору. *Офтальмопластику пропонують пацієнтам для відновлення функції повік і слізних шляхів або з естетичних міркувань* (із журн.).

ОФТАЛЬМОСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад, за допомогою якого проводять діагностику зору. *Перший офтальмоскоп, завдяки якому стала можливою повноцінна діагностика зору, був винайдений видатним вченим Германом Гельмгольцем в 1851 році* (з наук. літ.); *Рекламований офтальмоскоп призначено для дослідження очного дна, переднього відділу ока та очного яблука* (із журн.).

ОФТАЛЬМОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до офтальмоскопії. *Нині в офтальмоскопічній практиці використовують широкий спектр стаціонарних та ручних приладів, що дають змогу проводити дослідження (фотографування) очного дна в білому світлі або світлі різного спектрального складу видимого діапазону* (з наук.-попул. літ.); *Офтальмоскопічне обстеження пацієнта.*

ОФТАЛЬМОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод дослідження внутрішньої поверхні (дна) очного яблука за допомогою офтальмоскопа. *Розроблено новий спосіб виміру мікрокутів косоокості під контролем офтальмоскопії* (з наук. літ.); *Особливістю офтальмоскопії в інфрачервоному випромінюванні є те, що не виникає звуження зіниці та засліплення ока від яскравого світла видимого діапазону* (з навч. літ.).

ОФТАЛЬМОХІРУ́РГ, а, *ч.* Лікар, фахівець із офтальмохірургії. *Видатний вітчизняний офтальмохірург В. П. Філатов розробив методику кератопластики, завдяки якій можна повернути зір при більмах рогової оболонки* (з навч. літ.); *На Закарпатті пацієнтів із хворобами зору консультуватиме провідний офтальмохірург зі Швейцарії* (з газ.).

ОФТАЛЬМОХІРУРГІ́ЧНИЙ, а, е. Стос. до офтальмохірургії. *Під час екстракції катаракти для різання тканини рогівки застосовують спеціальні ножиці, які є зручним офтальмохірургічним інструментом* (з навч. літ.).

ОФТАЛЬМОХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Розділ офтальмології, що розробляє хірургічні методи лікування захворювань ока. *Нині сучасні технології офтальмохірургії дозволяють людям із серйозними захворюваннями очей відновити гостроту зору за декілька хвилин* (з навч. літ.); *Хірурги "Центру мікрохірургії ока" володіють методиками малоінвазивної офтальмохірургії, в тому числі безшовної хірургії з використанням малих (до 2 мм) розрізів* (із журн.).

ОФУТЕРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **офутерува́ти.** *Стіни камери водоканалу офутеровані антикорозійною плиткою* (з газ.).

ОФУТЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **футерува́ти.** *Для захисту від механічних пошкоджень ковші бульдозерів і екскаваторів рекомендують офутерувати гумою* (із журн.); *Офутерувати поліуретаном обладнання без зупинки основної роботи вдалося кільком зернопереробним підприємствам* (з газ.).

ОФШО́Р, у, *ч., екон.* 1. Центр спільного підприємництва, в якому існує пільговий режим для фінансово-кредитних операцій з іноземними резидентами і в іноземній валюті. *З розвитком суспільних та соціально-економічних відносин офшори поступово трансформувались у більш складні форми, які дозволяють оптимально надавати широку низку послуг під потреби міжнародного капіталу* (з публіц. літ.); *Сьогодні треба навпаки — створювати банки та різні офшори* (В. Чемерис); // Компанія, створена чи зареєстрована на території іншої країни, яка надає значні податкові пільги при проведенні фінансово-кредитних операцій. *Компанії, зареєстровані в офшорних зонах із низьким рівнем оподаткування (юридично офшори), повинні здавати звіти та платити податки за спрощеною системою оподаткування* (з навч. літ.); *Задумав не одну конторку заснувати — дві, щоби зручніше через офшор гроші віджовувати* (Люко Дашвар); *Часто однією з умов для того, щоб вважати компанію офшором, є відсутність у неї господарської діяльності в межах країни реєстрації* (із журн.).

2. Те саме, що **Офшо́рна зо́на** *(див.* **зо́на).** *Його* [коріння родини] *неможливо конфіскувати, взяти під заставу, пропити, прогайнувати чи перепродати через будь-який фонд майна у будь-якому офшорі* (М. Матіос); *Китай наполіг на вилученні з чорного списку офшорів Гонконгу, а Британія — Кайманових островів* (із журн.).

ОФШО́РНИЙ, а, е, *екон.* Прикм. до **офшо́р.** *Зрозуміти, що таке офшорні компанії і в чому їх цінність, можна на прикладі простої податкової схеми купівлі-продажу* (з навч. літ.); *Одним з популярних способів ведення бізнесу є офшорний бізнес* (з наук.-попул. літ.); *Частину своїх коштів вона потай переводить на офшорні рахунки, а іншу частину збирається обернути на готівку* (О. Авраменко); // Який не регулюється державою (про діяльність компаній, що працюють на території іншої країни). *Офшорний статус надається банківським та страховим установам, які були створені лише нерезидентами і обслуговують лише ту їхню підприємницьку діяльність, що здійснюється за межами України* (з навч. літ.).

△ **Офшо́рна зо́на** *див.* **зо́на.**

ОХ, *виг.* 1. Уживається при вираженні фізичного болю, страждання, переляку, відчуття полегшення і т. ін. — *Ох... як ти мене злякав, хай йому цур!.. — переводячи дух, .. обізвалась вона до Грицька* (Панас Мирний); — *Чому вони стріляють? — зморщився Черниш. — Ох, чому вони стріляють?..* (О. Гончар); — *Ох, ноги мої, ніженьки. А як же ви колись бігали!* (Ю. Логвин); // Уживається при висловленні застереження, попередження про що-небудь небажане, неприємне. — *Ох, не перед добром, ох, не перед добром вони так п'ють* (Г. Хоткевич); *Ох, не одна зітхне Оксана, коли згадає юнака...* (В. Сосюра); *Після вечері він вийшов надвір, вернувся — "Ох морозюка!"* (Р. Андріяшик); *Росли ті очі, як гроза: темнішали — і знов зірниці. Ох, бути зливі і сльозам! Читав я спалахи в зіницях* (С. Йовенко).

2. Уживається при вираженні почуття жалю, досади, невдоволення, докору і т. ін. *Ох, Боже, Боже, трошки того віку, а як важко його прожити. Андрій знов не найнявся. Отак щороку* (М. Коцюбинський); — *Ох, який ти злий! Ти пригноблюєш ближніх!* (О. Довженко); — *Ох, мабуть, злодієві одна ціна, що на весіллі, що на похороні* (С. Добровольський); *Ох, недарма на праведній воді латаття жовте світиться, як свічечки! — то на чиїйсь біді, то на чиїйсь біді...* (Л. Костенко); // Уживається при вираженні захоплення, подиву і т. ін. [Ю д а:] *Ох, як він говорив! Який був голос! Я пригадав те, що давно забув...* (Леся Українка); *Гріє нас далеке трепетання Вогника серед гірських узбіч... Ох, які ж, мабуть, оповідання Слухатиме ця осіння ніч!..* (М. Рильський); *Ох, хлопці, як я вам заздрю, коли б ви знали! Хоч як би там було, а ви однією ногою вже в космосі* (М. Білкун); — *Товаришу маршал, доповідаю! Ох і гульнули! А привітань! А музики!* (М. Вінграновський); // Уживається для виділення, підсилення якого-небудь слова, вислову. *Ох, і люто ж боролися гуцули!..* (Г. Хоткевич); — *Ох, і хитрий, усе знає, а випитує* (Григорій Тютюнник); — *Спершу, коли відчислили, ох, як кисло було вашому Сіробабі. Ну, як це гордий реактивний льотчик-винищувач та стане винищувачем комарів?* (О. Гончар).

3. *у знач. ім., перев. мн.* **о́хи,** о́хів, *розм.* Те саме, що **о́хання.** *З безперестанними охами, сапанням та умліванням Прохіра розказувала* (М. Коцюбинський); *Вона з охами та ахами заходила в море по шию* (М. Трублаїні); — *Так ти, гляди, нічого й не говори, бо почнуться охи, зітхання, та й очі в нашої матері на мокрому місці* (М. Стельмах); *Якщо бути об'єктивним, Наталі Іванівна все своє життя була зайнята лише однією особою — самою собою. Своїми ахами та охами* (В. Чемерис).

[Ой (ох)] ма́тінко [ж] моя́ [рі́дна, ріднесе́нька]! *див.* **ма́тінка.**

◊ **Ох (ой), [мені́] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!>** *див.* **ли́хо[1]; Справля́ти о́хи** *див.* **справля́ти.**

О́ХАБЕНЬ, бня, *ч., іст.* Довгий і широкий давній руський верхній одяг, що мав вигляд каптана з чотирикутним відкладним коміром і довгими прямими, часто відкидними рукавами. *Глуха ніч, а він на охабень кожух одягнув, насунув на голову високу соболину шапку і весь двір обійшов* (А. Хижняк); *Ситник, який, мов той сич, бачив у темряві й без світла, ніяк не міг виплутати з-під свого охабня рук, щоб стати в пригоді князеві й княгині* (П. Загребельний).

ОХА́БНУТИ, бну, бнеш, *док., діал.* Ослабнути. *Знесилишся, підляжеш недугам, й дух охабне в хворому тілі* (Н. Королева).

О́ХАБНЯ, і, *ж., іст.* Те саме, що **о́хабень.** *На його плечі була накинута дорога парчева охабня* (Ю. Мушкетик).

ОХА́ЙНЕНЬКИЙ, а, е, *розм.* Досить охайний. *З диму та з пари — десь угорі, на драбині, біля книжкових полиць, раптом виникла невеличка, охайненька постать алхіміка* (О. Ільченко); *З першого дня примітив одну бубличницю. Ну така вже охайненька, рум'яненька, карооока, брівки по шнурочку* (Ю. Логвин); *Не соромтесь отих охайненьких мальованих своїх зошитів, не ставтесь до своїх перших дитячих акварелей, як до дитячої хвороби* (Б. Антоненко-Давидович); *Мила кирпатість, охайненьке кругле обличчя, брови-"стрілочки" і — грація в кожному порухові* (І. Роздобудько).

ОХА́ЙНЕНЬКО, *розм.* Присл. до **оха́йненький.** *Він не встиг охайненько витертися після їди* (Ірина Вільде); *Охайненько зняв* [Граф] *шар дерну, — щоб накрити схованку потім: почав копати масний родючий чорнозем* (М. Дашкієв); *Почала тягати* [Юлька] *своє добро на пагорба, охайненько складаючи його там під вікном* (Валерій Шевчук).

ОХА́ЙНИЙ, а, е. 1. Старанно, чисто і дбайливо одягнений. *В тугому комірці, з тяжким портфелем, Охайний, чепурний і мовчазний, Він* [М. Коцюбинський] *перебув тут вік свій нелегкий Над статистичним ділом невеселим* (М. Рильський); *Разуєв прибув з відпустки. Посвіжілий, охайний, штани напрасовані, комірець накрохмалений* (В. Логвиненко); *Він — охайний молодик у тужурці інженера шляхів сполучення та форменому кашкеті* (А. Кокотюха); *Якось в транспорті вона почула розмову двох охайних жінок середнього віку, котрі тридцять хвилин обговорювали шпалери* (І. Роздобудько); // Який любить чистоту; чистий, чепурний. *Таке було* [дитя] *кукібне, таке було охайне* (Ганна Барвінок); *Конюх — дід Зінько — охайний воду з присвистом дає* (М. Рудь); *Порося виявилось навдивовиж веселе і, не дивлячись на своє свиньське походження, охайне* (Ю. Логвин); *Він завжди чистив зуби і взагалі був вкрай охайним і чемним чоловіком* (Є. Кононенко); // Нічим не забруднений; чистий. *Лобода озирнувся, і глибоко прихована посмішка заграла в нього на охайнім обличчі* (Іван Ле); *— То це у вас на камбузі, товаришу Біленький, зберігається такий охайний посуд? — запитав він, указуючи на чайник* (Д. Ткач); *На ній охайна біленька блузка, русяві коси старанно зачесані, мов у старшокласниці* (Л. Письменна).

2. Чисто, старанно прибраний (про приміщення, територію і т. ін.). *Осінніми вечорами вона рано світила світло .. і, сидячи у своїй охайній хатинці, часто поглядала на двері* (М. Коцюбинський); *Не треба було багато світла, щоб роздивитись внутрішність цієї достатньої розміром і досить охайної кімнати* (В. Підмогильний); *Сусідні дачки були такі ж самісінькі — охайні, чистенькі, як на малюночках!* (О. Іваненко); *Раптом я побачив табір з охайними стежками та хирлявими підстриженими кущами, за якими височіли знайомі корпуси блоків та служб* (І. Росоховатський); *Пасажири перших двох класів ніжилися в чистих, охайних каютах без шуму-гаму й штовханини* (В. Чемерис); *Ось Яцик, по-домашньому зодягнений, клопочеться біля басейну чи квітів на крихітних охайних клумбах* (М. Слабошпицький).

ОХА́ЙНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість за знач. **оха́йний.** *Становище правопорушника відділяло хлопця від цієї людини* [директора] *з її владою, витримкою, з якоюсь святковою чепурністю та охайністю в усьому* (О. Гончар); *Його охайність межувала з хворобливістю. Він те й знав, що чистив себе, машину, все довкола* (П. Загребельний); *Бджоли люблять доброту, охайність і взагалі — правильний спосіб життя* (А. Дністровий); *Дякуючи педантичній охайності, хата здавалась веселим затишним закутком* (М. Коцюбинський); *Навіть у розмові жінка поривалася звірити з оригіналом французькі тексти, уточнити назви згаданих творів. Непереможна жага "літературної охайності"* (Олекса Ізарський); *В хаті Мар'яни з кожного кутка проглядає охайність і убозтво* (М. Стельмах).

ОХА́ЙНО. Присл. до **оха́йний.** *Одягався* [Григорій] *охайно, був незмінно пристойний і зосереджений* (О. Довженко); *Добре втоптаними і охайно підчищеними стежками вона блукала у лабіринтах зелені* (Ю. Смолич); *Огрінчук запросив його в будинок, ввів у невелику охайно прибрану кімнату* (В. Собко); *Він зрозумів, що більше грати не зможе, тому дбайливо й охайно вклав її* [скрипку] *до чохла, далі турботливо почепив над своїм ліжком* (І. Чендей); *Він і з виду показний — світле волосся, сині очі, борода охайно підстрижена* (О. Ірванець); // *у знач. пред. Було тихо й охайно, всі меблі стояли на призначених їм місцях, додержуючи принципу симетрії* (В. Підмогильний); *В кабінеті начальника шахти .. було чисто й охайно* (Д. Ткач); *Він бачив тільки одне: в стайні дуже чисто, навіть охайно* (М. Дашкієв).

ОХАМЕНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* Схаменутися. *І сталось диво, славне з див: Охаменулись слуги мряки; Пророк в них душі розбудив, — До долу пали злодіяки* (П. Грабовський); [Я к і в:] *Ну і бариня наша — благородна душа.* [М о к р и н а:] *Куди ж їй до пана? Як помер пан, як була заюрила?.. Охаменулася, та пізненько...* (М. Кропивницький).

О́ХАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **о́хати** і звуки, утворювані цією дією. *Я сліз і охання боюся І сам ніколи не журюся* (І. Котляревський); *Другого дня Кайдашиха знов збудила рано невістку, а сама вкрилась з головою на печі й заохала. Мотря вже не йняла віри тому оханню* (І. Нечуй-Левицький); *Вона бігла й уявляла собі світло в вікнах, грюкання дверима, охання й лемент* (М. Коцюбинський); *— Та я чаю хочу! — вже розізлилась Женя, бо охання й метушня батьків просто дратували її* (В. Близнець); *Він, наснажений, забуваючи попоїсти, біг на завод чимраніше. У короткі хвилини відпочинку вчив Аню англійської, не помічаючи її палких поглядів та Рузиного охання* (О. Ульяненко).

ОХАНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., діал.* Схаменутися. *Коли Івась вгамувавсь, і Грицько й Уляна трохи оханулися, — Марфи уже не було у хаті* (Панас Мирний); *Не встиг парубок підвестися та оханутись, а вже Гордій був далеко від його* [нього] (Б. Грінченко); *От вам і всенький жіноцький вік — не встигаєш оханутися, аж уже й дочка на виданні, а ти вже — бабою, дарма що й тобі брови ще не злиняли* (О. Забужко).

ОХАРАКТЕРИЗО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **охарактеризува́ти.** *Охарактеризований метод оцінки інвестицій є універсальним і може використовуватися для оцінювання як фінансових, так і реальних інвестицій* (з наук. літ.); *Трипільська культура за ознаками етносу може бути охарактеризована як співплемінність* (з наук.-попул. літ.); // **охарактеризо́вано,** *безос. пред. У монографії охарактеризовано соціально-економічний і суспільно-політичний стан України, основні тенденції та ризики подальшого розвитку* (з наук. літ.).

ОХАРАКТЕРИЗУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **охарактеризува́ти.** *Для ліпшого охарактеризування виступу Федоровича в тій справі подамо вкоротці образ цілої дискусії, яка над нею вив'язалася* (І. Франко); *В охарактеризуванні народної пісенної мелодики, її найголовніших особливостей композитор М. В. Лисенко надавав великої ваги ладовому строю мелодії* (з наук.-попул. літ.).

ОХАРАКТЕРИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що.* Док. до **характеризува́ти.** *Якщо б я мав одним словом охарактеризувати поезію Шевченка, то назвав би її поезією прагнення життя* (І. Франко); *— Якщо охарактеризувати наше становище у місті одним словом, то... воно буде тяжке!* (М. Циба); *Він обмежився тим, що охарактеризував вас, як дуже могутніх, але ненавчених чаклунів* (О. Авраменко, В. Авраменко); *З кожним днем я все гостріше відчував, що всередині мене оселилося тремтіння — інакше я не міг охарактеризувати цей стан* (І. Роздобудько).

ОХАРА́СКУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок., діал.* Відмовлятися (у 4 знач.). — *Немає в мене грошей!.. Немає й не просіть, — охараскується було старий* (Сл. Б. Грінченка).

О́ХАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* 1. Вигукувати, промовляти "ох", виражаючи почуття здивування, захоплення, радості, болю, горя, співчуття і т. ін. *Того ж таки тижня самого занедужала панночка. Охає і стогне, і кричить* (Марко Вовчок); *Текля охала, хрестилася і тягла Юру швидше геть* (Ю. Смолич); *Артамонов намагався думати про батьків, як вони зрадіють, побачивши його, як будуть охати й ахати, пританцьовуючи від радості* (Л. Дмитерко); *Мама охала, сміялась, сплескувала руками і не знала, як дякувати* (І. Жиленко); *Дарина мимоволі охає: всі закриті програми — авторські, ті, які донедавна й робили їхній канал несхожим на інші* (О. Забужко).

2. Утворювати звуки, схожі на вигук "ох". *Ніхто не нарікав на хату, хоч вона не раз, як повіяли буйні вітри, охала й стогнала, нарікаючи на свою старість* (Б. Лепкий); *Зала знову важко охає від оплесків* (В. Бабляк); *Кобза задріботіла часто-часто, вона то тонко дзвеніла однією струною, то охала всіма басами* (Ю. Мушкетик).

ОХА́ЮВАТИ[1], юю, юєш, *недок.,* **ОХА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, розм.* Несправедливо засуджувати (у 2 знач.), гудити. *Талант Фредра переріс його світогляд. На нього обурюються демократи за ідеалізацію аристократичних гнізд, а аристократи докоряють йому, що він охаює власне гніздо* (Р. Іваничук); *Було б необачно й нерозумно охаювати інтелігенцію — її активність, коли, як засвідчує історія літератури, час гостро й прямо висував у центр уваги найболючіші, найактуальніші питання народного життя* (з наук. літ.).

ОХА́ЮВАТИ[2], юю, юєш, *недок.,* **ОХА́ЯТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що, діал.* Обхаючувати. *Зілля моє та охайнеє, дитя моє та коханеє! Я ж тебе та охаяла, Марусеньку та угаяла* (А. Метлинський).

ОХАЮ́ЧИТИ *див.* **охаю́чувати.**

ОХАЮ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОХАЮ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **обхаю́чувати.** *До схід сонця охаючують хату і самі вимиваються* (Номис).

ОХА́ЯНИЙ, а, е, *діал.* Дієпр. пас. до **оха́яти** 2. *Відпочили дівчата на охаяній веранді* (із журн.).

ОХА́ЯТИ[1] *див.* **оха́ювати**[1].

ОХА́ЯТИ[2] *див.* **оха́ювати**[2].

ОХВА́Т, у, *ч., розм., рідко.* 1. Дія за знач. **охвати́ти, охва́чувати.** *В українську літературу Г. Ф. Квітка-Основ'яненко прийшов у часи її прагнення до широкого охвату дійсності в її протиріччях, глибинних закономірностях і розвитку* (з навч. літ.).

2. Те саме, що **обхва́т** 2. *У невеликому інформаційному блоці про конкретне дерево подається інформація про його вік, висоту, охват стовбура та особливості рослини* (із журн.); *Дерево в три охвати.*

ОХВАТИ́ТИ *див.* **охва́чувати.**

ОХВА́ЧЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **охвати́ти.** *Охвачені холодом, гості позскакували й хапались за кожухи* (І. Нечуй-Левицький).

ОХВА́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОХВАТИ́ТИ,** ачу́, а́тиш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **охо́плювати** 1, 3, 8. *Пильні бурі можуть охвачувати великі території, видувати значний шар ґрунту і переносити його на далекі відстані* (з наук.-попул. літ.); *Злість охвачує його, як полум'я охвачує сухе дерево* (М. Коцюбинський); *Так, сердешна, і повалилась* [Оксана] *йому у ноги. Охватила їх руками, цілує, облива слізьми гіркими* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Буває, іноді, дивлюся, Дивуюсь дивом, і печаль Охватить душу* (Т. Шевченко).

ОХВІ́СТЯ, я, *с., збірн.* 1. Кінці, краї чого-небудь, що нагадують хвіст. *Кілька юнаків і дівчат клеїли дивовижні .. ковпаки, .. спотворені голови. Тут же й фарбували їх в найрізноманітніші кольори, приклеювали до них якісь пацьорки, охвістя* (Ю. Бедзик); *Батіг злітає в червоносте небо, довгий та в'юнкий, тонким дротяним охвістям безжально обвиває Шепталові спину й гостро впивається в тіло* (В. Дрозд); * Образно. *Ремісники різноголосо, розтягуючи пісню аж до охвістя довгої колони, загорланили* [пісню] (Григір Тютюнник); * У порівн. *З-під куцої гімнастьорки в сержанта виглядала охвістям спідня сорочка* (О. Гончар).

2. *перен., зневажл.* Поплічники або рештки якої-небудь розгромленої ворожої групи, прибічників певної ідеології. *Суд, на якому головував сам Чуприна з Чупринок, вирішив і його* [Явтушка] *зіслати з вавилонським охвістям заодно* (В. Земляк); *Він* [полковник] *знайде спосіб помститися цьому академічному охвістю — тим, хто відмовив йому, віддавши перевагу якомусь нікчемі; хто поставився до нього з холодною зневагою* (А. Перепадя, пер. з тв. Ж. Амаду).

ОХВІ́ТНИЙ, а, е, *заст.* 1. Приємний. *У карпатських верховинних селах про гарного парубка часто кажуть "охвітний леґінь"* (з наук.-попул. літ.); *Охвітна розмова.*

2. Бадьорий. *Охвітний настрій.*

3. Зручний. *Охвітна діжка.*

ОХВІ́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., заст.* Властивість за знач. **охві́тний.** *Прибрав знакомих для поради, охвітности й потіхи ради* (М. Макаровський); *Видно було, що вона дуже перелякана, але прихід свіжої людини мовби додав їй трохи охвітності* (Леся Українка).

ОХВІ́ТНО, *заст.* 1. Присл. до **охві́тний.** [А н т е й:] *Того не сподівайся, щоб я пішов на оргію з тобою!..* [Ф е д о н:] *По щирості, я радив би піти.* [А н т е й:] *Та вжеж! волам у парі охвітніше ярмо носити* (Леся Українка).

2. *у знач. пред.* Про зручний хід справ. — *Ходім ми просто через річку; Обмиєм чоботи і вийдем на травичку. — І ближче, і чистіш. — Еге, — додав Гордій, — і охвітніш...* (Л. Глібов); *Дівчата були ще раді, що парубки з ними, — і веселіше, і охвітніше* (Панас Мирний); *Любі було охвітніше, коли він* [Корнієвич] *приходив з Кузьменком: той не гнітив її, з тим вона була веселим, щирим товаришем* (Олена Пчілка).

ОХВО́СТУВАТИЙ, а, е, *розм.* Тонший з одного кінця (про палицю, жердину, колоду і т. ін.). *Кажуть, товсті крокви, а вони .. охвостуваті* (Сл. Б. Грінченка).

ОХВО́ТА, и, *ж., іст.* Старовинний верхній жіночий одяг, подібний до свитки. *Були* [мучениці] *в свитках, були в охвотах, Були в дульєтах і в капотах* (І. Котляревський); *В інших місцях "Енеїди" згадуються юпочки баєві, охвоти, капоти, халатик, шнурівка, шушун, німецьке фуркальце* (з навч. літ.).

ОХИЖІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **охижі́ти.** — *Ти що мені рота затуляєш..? — втягуючи голову в плечі, враз охижілий обернувся він до Баржака* (О. Гончар).

ОХИЖІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Те саме, що **розлютува́тися**[1]; озвіріти. *Та кричить же то* [панночка], *Боже! .. Як вона охижіла, яке страшне зробилося в неї те личко гожеє!..* (Марко Вовчок); *— Плакати тут треба, а не сміятися, — несподівано охижів Гаркуша* (О. Гончар).

ОХИ́ЗА, и, *ж., діал.* Завірюха з мокрим снігом; хиза. *Приходить вона* [зима] *в село страшною хуртовиною, приводить за собою .. охизи та тріскучі морози...* (примовка); *Надвечір погода надіслала охизу* (із журн.).

ОХИТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **обхитрува́ти.** *Полковник просив їх іти вперед, та матінку, дарма що вони були трохи такі простуваті, де треба, важко було охитрувати* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Замислив я охитрувати вередуху і уподобив собі трохи оддалік схованку у калинових кущах* (Марко Вовчок).

ОХІ́ТНИЙ, а, е, *заст., розм.* Охочий. *— Моя сестра Катерина охітніша за мене до читання книжок* (І. Нечуй-Левицький); *"Царю, — Лис сказав маркітний, — З радої душі охітний Я з тобою йти в ту путь"* (І. Франко); *Знайшовся був один охітний, що пішов проти Юрішка, але закаявся* (Г. Хоткевич).

ОХІ́ТНО, *заст., розм.* Присл. до **охі́тний.** *— Удвох, кажуть, і вмирати охітніш!* (Марко Вовчок); *Доктор охітно і без церемонії ввійшов за перегородку* (І. Франко); *Олекса .. не тільки принагідно вислухував усе про опришків, але й сам іще випитував. Гуцули охітно розповідали* (Г. Хоткевич); *Сидить жінка на возі, ріже на шматочки буряка й подає корові, яка охітніше тягнеться мордою до теляти, що лежить тут же на возі* (Ю. Яновський).

О́ХІТЬ, о́хоті, *ж., діал.* Хіть. *— Що ж робити? Кождому своя охіть* (Ю. Федькович); [М а з е п а:] *Ляхам велика охіть Зігріти руки без вогню...* (Л. Старицька-Черняхівська); *— Скажу по правді: цю охіть до гріха мені передала моя бабця як весільний посаг* (М. Матіос).

О́ХКАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **о́хкати** і звуки, утворювані цією дією. *Антонові не подобалась така забавка в гостях: він не любить охкання та бідкання, ненавидить сльози* (І. Нечуй-Левицький); *Дружина лежала на печі, протяжно і жалібно стогнала, Архипа те охкання тільки дратувало* (Ю. Збанацький); *Йшлося не про виказування лицемірної пристойності, не про ахкання й охкання, не про слиняві втішання і переживання* (П. Загребельний); *Ридала сурма над юрбою, шумів за муром скорбний сад... І ми прощалися з тобою під дальнє охкання гармат* (В. Сосюра).

О́ХКАТИ, аю, аєш, *недок., розм.* Те саме, що **о́хати.** *Ось лежить — нездужа Наче віск той блідна, Охкає та стогне Моя мати рідна* (П. Грабовський); *Вже й слова казав такі, яких вербівчани й не чули ще. Слухали Кирила, охкали, головами похитували* (А. Іщук); *Бабуся клопочеться біля столу, охкає, що пироги перепекла* (М. Дашкієв); *А німці уже розгортаються в цеп, І охкає, Ахкає, Ухкає степ...* (І. Нехода); *За човном бігли темні береги, тихо зітхала і охкала вода, врозтіч кидалися зорі* (М. Стельмах); *Іскристий сніг зітхав і охкав під чобітьми...* (Василь Шевчук).

ОХЛОКРА́Т, а, *ч.* Представник охлократії. *Перебування охлократів у владних структурах спричиняє публічний галас, безвихідні ситуації, політичні авантюри, бешкети, скандали* (з навч. літ.); *Чим більше когось або щось цінує народ, тим з більшим запалом і послідовністю охлократ намагається це очорнити, розтоптати, знищити* (з газ.).

ОХЛОКРАТИ́ЧНИЙ, а, е, *політ.* Стос. до охлократії. *Основні кадри старшин постачала Січ. Це були січовики з діда і прадіда, сім'ї яких, їх нащадки були головними охоронцями як республіканських, так і охлократичних січових традицій* (з наук. літ.); *На відміну від охлократичного суспільства, в демократичному релігія не освячує встановлені порядки* (з наук.-попул. літ.); *Територіального патріотизму, який лежить в основі всякої органічної нації і який випливає з інстинкту осілості, в охлократичної аристократії не буває* (з навч. літ.).

ОХЛОКРА́ТІЯ, ї, *ж., політ.* 1. Політичний лад, за якого вся влада зосереджена в руках нижчих, декласованих верств та прошарків населення. *Маргінальне суспільство потребує охлократії або анархії, які через зрощення невідворотно переростають у тоталітаризм* (з наук. літ.); *В. Липинський розрізняє три типи еліт за способом організації управління суспільством: охлократію, класократію і демократію* (з наук.-попул. літ.).

2. *збірн.* Особи, що підтримують цей політичний лад; охлократи. *І пішов він* [Брюховецький] *блукати від Чорної Ради в охлократію, а від неї в боярство* (М. Драгоманов).

ОХЛОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Те саме, що **демофо́бія.** *Різновидом охлофобії вважається страх відвідування концертних вистав чи спортивних матчів* (з навч. літ.); *На думку експертів, кількість жителів великих міст, які страждають на охлофобію, збільшується* (із журн.).

ОХЛЯВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.,* **ОХЛЯ́ТИ, ОХЛЯ́НУТИ,** я́ну, я́неш; *мин. ч.* охля́в, ла, ло *і* охля́нув, нула, ло; *док.* Дуже слабнути, худнути від недоїдання; хлянути, хляти, виснажуватися, знесилюватися. *Почав Марко охлявати* (з переказу); *Охляв, як щеня у дощ* (прислів'я); *Кілька вже день харчувались старі вареною та печеною картоплею, аж охляли без хліба* (М. Коцюбинський); *Він уже кілька днів не їсть і нічого не п'є, крім ліків; схуд і охляв* (С. Добровольський); *— Треба, хлопці, організувати щось попоїсти, а то всі вже геть охляли...* (Є. Доломан); *— Що ж ти, Стьопочко, бігаєш, синку, голодний? Гляди, зовсім охлянеш* (В. Нестайко); * Образно. *Охляло сонце. На будинках горить гарячий фіолет* (П. Тичина); // *тільки док.* Безсило опасти, втративши бадьорість. *Старшина знесилів, охляв, піт зросив високе червоне чоло* (К. Гордієнко); *Саїд Алі угледів на кілочку скрипку. Так-таки раптом охляв, знемігся, опустилися руки* (Іван Ле); *Дочитавши статтю, він раптом охляв увесь, обм'як, навіть руки впали під стіл* (М. Чабанівський); // Стомлюватися, втрачати сили. *Часами, коли рука охлявала, він затримувався* (І. Франко); *Вепр гасав чагарником і галявиною й чимдалі дужче охлявав* (І. Білик); * Образно. *Він знав, що рука смерті не раз перед такою силою охлявала і безсило опадала* (Т. Осьмачка).

ОХЛЯ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **охля́ти.** *Тинялись по базару козаки в скривавлених завоях, стомлені, закурені, обшарпані, охлялі* (О. Ільченко); *В степу до них приєднались нові, охлялі від недороду селяни, і вже разом вирішили шукати заробітку на шахтах* (П. Панч); *У шкільну сторожку зносили охлялих диких гусей, приморожених чорногузів, живучих голубів-синяків* (В. Земляк); *Охлялий після хвороби лис вирішив прогулятись* (Г. Пагутяк); *Слідом швендяв попелястий, охлялий від любовного грища, кіт, що ласо втягував запашисте повітря за торбою* (Є. Пашковський); * Образно. *Та мовчить охлялий вітер, ледве он схитнув він дуба й знов одскочив...* (П. Тичина).

ОХЛЯ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **охля́лий.** *Коли робота скінчилася і люди пустилися в дорогу додому, почула Параня в собі нагло якусь охлялість, неповороткість в руках, в ногах і в цілім тілі* (Т. Бордуляк); *І неврози, і перевтоми, і охлялість — все викликається одним явищем: гіподинамією* (В. Близнець).

ОХЛЯ́ЛО. Присл. до **охля́лий.** *Я охляло зліз з лави і, мов п'яний, пішов до ліжка* (Олесь Досвітній); *Ген аж під лісом він зупинився захекано, плюнув і охляло вже потягнув ноги назад* (П. Козланюк); *Бусол, охляло спираючись на податливе повітря, проніс біле, перепорене чорними смугами тіло десь на луги* (Є. Гуцало); *Він сидів охляло під стіною, дощ хлюпотів, і сизо, важко було на світі* (Р. Федорів).

ОХЛЯ́НУТИ *див.* **охлява́ти.**

О́ХЛЯП, *присл.* 1. Без сідла. *Бігом кинувсь він до подвір'я, ухопив шаблю, допавсь коня, скочив на його охляп* (П. Куліш); *Се я лечу на дикому коні. Упала охляп і держусь за гриву* (Леся Українка); *Сіли* [Дудка і Митро] *на коні охляп та й поїхали* (А. Головко); *На тому коні, що вцілів, їхав охляп знесилений Роман* (І. Багряний); *Кузьма сидить охляп верхи і все-таки намагається їхати далі* (У. Самчук).

2. Недбало, неохайно (про одяг). *Увіходить Зіля в старому сіряковій охляп; зодягнутий бідно, по-буденному* (С. Васильченко); *Чорний, приношений кожух охляп звисав на його кремезному й дужому тулубі* (Г. Косинка); *На голові охляп лежав старий поношений капелюх* (С. Чорнобривець); // *перен., рідко.* Без старанності; сяк-так, як-небудь. *Він кинувся і, тяжко сапаючи, сів охляп на м'якім кріслі* (І. Франко); — *Маєте і надалі пильно за собою стежити, бо в мене охляп не проживеш* (О. Гончар).

ОХЛЯ́ТИ *див.* **охлява́ти.**

ОХМА́РЕНИЙ, а, е, *поет.* Дієпр. пас. до **охма́рити.** *Золоте проміння .. лягло на синю воду, що відбивала на собі охмарені рожеві плями* (М. Хвильовий); *Спить земля охмарена і славна, А в Путивлі кряче віща птиця* (А. Малишко); *Можна було тільки здогадуватись, що й там, далеко, все, як і тут.., охмарене зараз червоно-бурим димом* (О. Гончар); * Образно. *Тільки на очах, охмарених віями, Сяють ще перли ясні* (М. Старицький); *І сонце в охмареній тиші зійшло цього ранку раніше* (В. Швець); // **охма́рено,** *безос. пред. Охмарено і душу, і чоло* (Д. Кремінь).

ОХМА́РЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., поет.* Абстр. ім. до **охма́рений.** *Край зацвів, край ожив — Над потоками нив Підіймає охмареність ніжну* (П. Усенко).

ОХМА́РИТИ *див.* **охма́рювати.**

ОХМА́РИТИСЯ *див.* **охма́рюватися.**

ОХМАРІ́ТИ, íю, íєш, *док., поет.* Те саме, що **охма́ритися** 2. *Я теж, охмарівши, опустив очі* (С. Васильченко).

ОХМАРНІ́ЛИЙ, а, е, *поет.* Дієпр. акт. до **охмарні́ти.** *Гектору ж смуток страшний охмарнілу окрив його душу* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *Охмарнілий погляд.*

ОХМАРНІ́ТИ, íю, íєш, *док., поет.* Те саме, що **охма́ритися** 2. *Раптом чоло бригадира знов охмарніло* (К. Гордієнко).

ОХМА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОХМА́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що, поет.* 1. *тільки 3 ос.* Оповивати хмарами, димом. *Густий дим охмарив край горизонту* (із журн.).

2. *перен.* Затьмарювати, засмучувати. *Жаль гіркий брав за серце, охмарював його* [воїна] (І. Пільгук); *Тедальдо .. почав над тим розмишляти, які великі заблуди охмарюють часто розум людський* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Мабуть Галіна журба перейняла й охмарила і його старе серце* (О. Кониський); *Пригляньмось до нашого люду, Як сум йому очі охмарив!* (П. Грабовський); *У Микити в очах блиснула надія. Проте зразу ж чоло охмарила турбота* (С. Васильченко); [І в а н:] *Слухай мене, Любо. Ніколи за час нашої дружби я не казав тобі нічого такого, що могло б сьогодні охмарити твоє сумління* (І. Микитенко); *Якась тяжка й гірка задума охмарила йому чоло* (І. Нижник).

ОХМА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОХМА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., поет.* 1. *тільки 3 ос.* Оповиватися хмарами. *Охмарилося зоряне небо, тиха тепла ніч на землю лягла* (К. Гордієнко).

2. *перен.* Те саме, що **затьма́рюватися** 4. *Моє щастя охмарювалося незгодами між батьком та матір'ю і між мною та батьком* (В. Малик); *Не здобувши відповіді та бачачи, що обличчя його охмарилося, вона* [Маруся] *тихенько доторкнулася до його плеча* (Марко Вовчок); *Староста мовчав; думне чоло його трохи охмарилося, знати було, що він щось міркує* (О. Кониський).

3. *перен.* Тимчасово втрачати здатність ясно мислити. — *Знаю з досвіду: злочинці не раз убивають, охмарюючись. Находить... нашестя якесь, і нічого не можуть із собою вдіяти* (Валерій Шевчук).

ОХМЕ́ЛЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **охмели́ти.** *Чеське пиво від гуцульських пивоварів — це класичний богемський лагер, щедро охмелений жатецьким хмелем* (з мови реклами); * Образно. *Охмелений коханням, вже мріє* [Спартак] *про весілля та спільне життя* (О. Гончар).

ОХМЕЛИ́ТИ *див.* **охмеля́ти.**

ОХМЕЛИ́ТИСЯ *див.* **охмеля́тися.**

ОХМЕЛІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **охмелі́ти.** *Вартові чули співи та крики охмелілих товаришів і розглядалися довкола...* (Юліан Опільський); *Музика ніколи не відмовлявся від чарки, пив з усіма, хто запрошував, а потім співав.., доки знову хтось з охмелілих слободян не кликав його до столу* (А. Шиян); * Образно. *Павло навприсядки видивлявся, як по стрімнині сплавляється риба, охмеліла від сонця* (Є. Пашковський).

ОХМЕЛІ́ННЯ, я, *с.* Стан за знач. **охмелі́ти.** *Охмеління було занадто сильним, і тим болючішим було протверезіння в прямому і переносному розумінні цього слова* (І. Цюпа); *Щасливе охмеління не покидало її* (О. Гончар); *Сьогодні я закохався в тебе. А колись нап'юся до охмеління твого життя, твоєї молодості* (Р. Іваничук); *Вже минало святкове охмеління, тверезішав розум Богдани, і в натовпі мітингуючих починала розрізняти вона людей* (В. Дрозд).

ОХМЕЛІ́ТИ, íю, íєш. Док. до **хмелі́ти.** [Я в д о к и м:] *Що ж я вип'ю одну, а з однієї не охмелію!..* (М. Кропивницький); *Його слова ставали чимраз загрозливіші. Він охмелів* (М. Йогансен); *Іван Іванович .. охмелів від змішаного з самогоном квасу, спеки та власного недокрів'я* (Л. Дмитерко); — *Бережи себе, Дмитре Тимофійовичу .. Гарячу маєш кров, а ти стримуй її, як стримують коня вудилами. Бо охмелієш десь — горя свого не вшильнуєш* (М. Стельмах); *Пляшки раз у раз мінялися. Люди охмеліли, розговорилися* (А. Хорунжий); *Він від горілки швидко охмелів, але внутрішньо намагався триматися зібраним і витриманим* (М. Василенко).

ОХМЕЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОХМЕЛИ́ТИ,** елю́, е́лиш, *док., кого, розм.* 1. Те саме, що **хмели́ти** 1. *Ми з дідом вчилися варити і охмеляти пиво* (із журн.).

2. Уводити кого-небудь у стан сп'яніння; хмелити (у 2 знач.). *І я вже мав нову обслону — джмелиним гулом наливавсь, не знаючи, що до полону взаємного так кличе нас. О вічна ваба оплодування, — що охмелила навзаєм* (П. Мовчан).

ОХМЕЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОХМЕЛИ́ТИСЯ,** елю́ся, е́лишся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **прохмеля́тися;** ставати тверезим; витвережуватися. — *Ну, к чорту! швидше охмеляйся, Збирать союзних поспішайся, На нову Трою напади* (І. Котляревський).

ОХМЕЛЯ́ЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Який охмеляє (у 2 знач.). *Пилося не свіже молоко, а охмеляючий напій, який повставав з нього білим шумуванням* (із журн.); // *перен.* Який освіжає, бадьорить. *Охмеляюча прохолода ще не ввійшлої в береги ріки .. — це виповнювало їхні душі звичним і тому ніби неіснуючим почуттям величі .. світу* (М. Олійник).

ОХМУ́РИЙ, а, е, *діал.* Похмурий. *Тут* [на ярмарку] *уявляються і молодиці повновиді і трохи охмурі, — усе вони цінують і на все кажуть, що дорого* (Марко Вовчок); *Боялася я Карпа й не охмурий був, нелюда, все гроші рахував* (Ю. Мушкетик).

ОХМУРИ́ТИ *див.* **охмуря́ти.**

ОХМУ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док., діал.* Нахмуритися. *Уявилася я — вона зараз схопилась, охмурилась...* (Марко Вовчок).

ОХМУРНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., діал.* Спохмурніти. *Батько охмурнів, повісивши голову* (Марко Вовчок); *Обличчя в Ліщини охмурніло, стало скучне, невеселе* (С. Васильченко).

ОХМУРЯ́ННЯ, я, *с., жарг.* Дія за знач. **охмуря́ти.** *Мабуть, так тут заведено: на десерт умикається музика. Мобілізує в об'єктові охмуряння потрібні комплекси почуттів. Як у собак Павлова* (О. Забужко).

ОХМУРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОХМУРИ́ТИ,** рю́, ри́ш, *док., кого, що і без прям. дод., жарг.* Умовляннями, залицяннями і т. ін. намагатися привертати на свій бік; звабловати, спокушати. — *Я слухатиму вас, якщо ви кинете вашу звичку, навіть розмовляючи на наукові теми, охмуряти, — сказала вона* (Ю. Мушкетик); *Коля-рибалка .. повів із Юлькою солодку балачку, бо вважав, що хто-хто, а він уміє охмуряти жіноцтво* (Валерій Шевчук); — *Я так не вмію* [кокетувати]. *Не навчена. Може, тому й не вдається тебе охмурити, Шульга* (П. Загребельний).

О́ХНУТИ, ну, неш, *док., розм.* 1. Однокр. до **о́хати.** *Діди охнули з остраху* (Леся Українка); *Хтось охнув, хтось схлипнув, хтось впав, і все стихло* (І. Муратов); *Пара завертілася й застрибала посеред кімнати в такому карколомному танці, що гості охнули* (Д. Ткач); *На кухні в цей час щось зашипіло — видно, збігла молочна каша, і мати, охнувши, побігла туди* (В. Близнець); *Краєчок сонця охнув над мостом, і тої ж миті вибухнув бутон моєї золотистої кімнати!* (І. Жиленко); *Я в розпачі присів на край крісла. Воно охнуло, зарипіло і мало не розвалилося піді мною* (І. Роздобудько).

2. *кого, рідко.* Різко вдарити (у 1 знач.). — *Кцьо-кцькцьо!.. — ласкаво закликає пастух яку вередливу козу, а сам хитро, боком наближається, щоб охнути коротеньким бучком .. та хоч злість зігнати* (Г. Хоткевич).

ОХОЛО́ДА, и, *ж.* Прохолода, свіжість (у 2 знач.). — *Чи дадуть ті чисті води Мені много охолоди* (І. Франко); *Повітря вгорі робилося запаморочливо гаряче, від нього ломило голову, а внизу ходила хвилями густа підвальна охолода* (Григір Тютюнник); * Образно. *Прийшла солодка охолода спітнілим від жари літа грудям землі* (Б.-І. Антонич); *Хрусткий вечірній холодок — Як серця перша охолода* (М. Рильський).

ОХОЛО́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **охолоди́ти.** *Сонце дуже повільно змагається з холодом, що йде од води та охолодженої поверхні сопки* (М. Трублаїні); *Принесли легкої закуски, фруктів і охолодженого вина* (Л. Смілянський); *Можна ледь-ледь розбавити сік охолодженою кип'яченою водою* (В. Лис); *Привітавшись з нами, гість улаштувався у вільному кріслі й узяв зі столика келих з охолодженим соком* (О. Авраменко); *Охолоджене річище світилось зсередини бронзою, хоч сніг засипав течію* (С. Жадан); *Так думав Богдан, охолоджений німим Вишатиним докором, і лише в обід наважився на якийсь крок* (І. Білик); // **охоло́джено,** *безос. пред. Якщо на вулиці стоїть спека вище 30 градусів, а ви зайшли до приміщення, де повітря охолоджено до начебто комфортних для людини 18 градусів — швидше за все, чекайте застуди* (із журн.).

ОХОЛО́ДЖЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан і властивість за знач. **охоло́джений.** *Охолодженість пальців кистей і стоп характеризує хворих на вегетативно-судинну дистонію за гіпертонічним типом* (з навч. літ.); *При державних закупівлях молоко має відповідати певним нормам щодо жирності, охолодженості і т. ін.* (із журн.).

ОХОЛО́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **охолоди́ти** і дія і стан за знач. **охолоди́тися.** *Хотілося не лише засвоювати практичний бік виробництва радіаторів, але й опанувати теорію охолодження двигунів* (Іван Ле); *Вирішено з Миколиної турбіни зняти інерційну енергію й використати її на охолодження реактора* (В. Яворівський); *Пив так повільно, що кава з молоком кілька разів міняла смак впродовж охолодження* (Т. Прохасько); *Влітку в систему охолодження автомобілісти заливають звичайну воду, а взимку — антифриз* (із журн.); *Шаблон любові підказував, що для розлуки мусить бути достатня причина, ревнощі, зрада, сварка принаймні або хоч повільне охолодження протягом довшого часу* (В. Підмогильний).

(1) Водяне́ охоло́дження — спосіб охолодження яких-небудь механізмів холодною водою, що циркулює між їхніми подвійними стінками. *Науковцями досліджено термомеханічний стан високовольтного імпульсного соленоїда при реальних умовах водяного охолодження* (з наук. літ.); *Потужні передавачі, що займають два поверхи, навіть у найсильніші морози надійно обігрівали приміщення. Тепер, коли агрегати не працюють, їх система водяного охолодження може просто замерзнути й вийти з ладу* (з газ.).

ОХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ, а, е. Признач. для охолоджування чого-небудь. *Він міг би ще раз, скажімо, не звернути уваги на те, що охолоджувальну апаратуру не ввімкнено після ремонту* (М. Дашкієв); *Тут мені закралася тиха підозра, що мене використали, що я зіграв роль якогось охолоджувального компреса* (Ю. Винничук); *Ще Авіценна використовував ячмінну воду як незамінний охолоджувальний та зволожувальний засіб при гарячкових станах* (з навч. літ.).

Охоло́джувальний напі́й *див.* **напі́й.**

ОХОЛО́ДЖУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **охоло́джувати** 1. *Утворений пар, проходячи через ряд сепараторів, потрапляє на стінки конденсатора, охолоджуваного зовні водопровідною водою* (з наук. літ.); *Крім переробних заводів і цехів, основним промисловим підрозділом агропромислових підприємств є охолоджувані плодосховища* (з навч. літ.).

ОХОЛО́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **охоло́джувати** і **охоло́джуватися.** *Процес кристалізації зварних швів відрізняється від кристалізації металу у великих об'ємах високою швидкістю охолоджування і малим об'ємом зварювальної ванни* (з наук. літ.); *Спіральні автомати мають бути забезпечені блоком охолоджування, пристосованим для продажу порційних страв, салатів, тістечок та ін.* (з навч. літ.).

ОХОЛО́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОХОЛОДИ́ТИ,** оджу́, о́ди́ш, *док., кого, що і без прям. дод.* 1. Робити що-небудь холодним або холоднішим; холодити, остуджувати. *Весняний вітер стиха віяв над виноградниками й охолоджував загрітих працею робітників* (М. Коцюбинський); *Довгочасне перебування в воді теж охолоджувало плавців* (М. Трублаїні); *Гарячу каву, що ароматно парувала, тут же охолоджував сержант Луїс Роджерс* (О. Чорногуз); *Коли віск розтопився, крашанку охолодили, покрасили і запишались: вощанка вийшла на славу!* (М. Стельмах); *Вологе повітря трохи охолодило шкіру на руках і палаюче обличчя* (Д. Білий).

2. *перен.* Збавляти, урівноважувати силу вияву чиїх-небудь почуттів, поривань; заспокоювати, вгамовувати. — *Що се ви мовите, нерозумні голови? — почали гарячих охолоджувати старі діди* (Панас Мирний); *Гальванеску знову засміявся сухо і хрипко .. Сміх і іронія охолоджували захват Сахно* (Ю. Смолич); *Ці останні слова зразу охолоджували найгарячіші голови* (Г. Пагутяк); *Лихі передчуття не просто охолоджували його, а навіть заморожували* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); — *Сядьте на місця! Припиніть комедію! Такий рішучий тон охолодив запал сварки* (О. Копиленко); *Мама відразу ж мусила нас охолодити: — Але дивіться мені, не пустуйте! Ти чуєш, Толю?* (А. Дімаров).

◊ **(1) Охолоди́ти (остуди́ти) се́рце (го́лову, ду́шу** *і т. ін.) чиє, чию, кому і без дод.* — вгамувати які-небудь почуття, зменшити запал, переживання і т. ін. *Надвірня прохолода трохи охолодила її* [Христину] *гарячу голову, утихомирила перелякані думки* (Панас Мирний); *Дивився з страхом і надією, бо почував і якусь свою провину, ніби й неіснуючу, але яка могла зараз пригасити оцей його порив, .. охолодити серце* (Ю. Мушкетик); *Коли прийшла чутка про Людвікову смерть, Ярополк злякавсь, але й утішився: поменшало на одного опікуна — найнестримнішого! Це мало остудити Свейнальдрові голову бодай на час* (І. Білик); *Хай він* [вітер] *обітре сльози, хай він остудить душу, бо від того, що там зараз коїться, можна спопелитися...* (Дара Корній).

ОХОЛО́ДЖУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОХОЛОДИ́ТИСЯ,** оджу́ся, о́ди́шся, *док.* 1. Ставати холодним або холоднішим; холонути; остуджуватися (у 1 знач.). *Повітря над морем охолоджується швидше, ніж вода* (М. Трублаїні); *Міномети, охолоджуючись, похмуро дивляться вгору на висоту 805* (О. Гончар); *Коли починає вода просочуватися крізь пористу глину, всередині вона, хоч зменшується в об'ємі, починає охолоджуватись* (Ю. Логвин); *Авіатори кидають свої апарати, що поступово охолоджуються у вечірніх сутінках, і рухаються на захід, за сонцем* (С. Жадан); // Охолоджувати себе, своє тіло; освіжатися. *Ми — мама з татом, я і мої братики-близнючки — охолоджуємося, як і всі довкола: сидячи просто на краях величезного фонтана на території всесоюзної ВДНГ (виставки досягнень народного господарства)* (М. Матіос); — *Кому гаряче, нехай іде охолодитися! — мовив їм Русин* (І. Франко); *Всі вони у супроводі пані директорки та інших вчительок попрямували до шинквасу, щоб охолодитися з дороги напоями* (І. Роздобудько); *На другий день, після обіду, я відійшов від Чарлі, аби скупнутися у воді, трохи охолодитися від спеки, що була того літа особливо дошкульною* (Любко Дереш).

2. *тільки недок.* Пас. до **охоло́джувати.** *Пісок, розпечений сонцем, ніби трошечки охолоджується морським повітрям і вабить до себе* (М. Трублаїні); *Латеральні коригуючі блоки охолоджувалися не рідким азотом, як робоче ядро генератора, а звичайною водою* (О. Тесленко); *Молоко, м'ясо та інші продукти колись зберігали в льодовнях, що і влітку охолоджувалися кригою, нарізаною взимку на річках та озерах* (із журн.).

ОХОЛО́ДЖУВАЧ, а, *ч., техн.* 1. Те саме, що **охолодни́к.** *Сепаратор, охолоджувач і пастеризатор нової конструкції становлять безперервно-потокову лінію виробництва масла* (з наук. літ.); *Охолоджування харчових рідин після пастеризації часто здійснюється в охолоджувачах пластинчастого типу* (з навч. літ.); *Матвій Яковенко націдив води з охолоджувача кулемета в шапку й уволив Семенову волю* (В. Шкляр); — *Женіть за ним* [автомобілем]. *Женіть доти, доки в нього не закипить вода в охолоджувачі!* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Дж. Селінджера).

2. Речовина, за допомогою якої що-небудь охолоджують. *Як охолоджувач у ракетному двигуні використовують один з компонентів пального, що надходить в охолоджувальну сорочку* (з наук.-попул. літ.).

ОХОЛОДИ́ТИ *див.* **охоло́джувати.**

ОХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* **охоло́джуватися.**

ОХОЛОДІ́ЛИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. акт. до **охолоді́ти.** *Осінь — то пора весіль, шлюбних учт п'ятнадцятиденних, утіх і розваг, зачать нового життя, що має прийти на зміну вмиранню в лісах, на горах, в долинах, у охолоділих водах* (П. Загребельний); *Після нічної пригоди Катруся довго відчувала незвично охолоділі пальці* (із журн.).

ОХОЛОДІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **охоло́нути** 1, 2. *Кобза боязко огледів Марка, руки його зовсім охолоділи* (О. Стороженко); *Тісто добре охолодіть, натріть на грубій тертці, викладіть на змащений маслом пергамент і спечіть у розігрітій духовці на середньому вогні* (М. Матіос); *Пан .. значно охолодів до нього* (І. Франко).

ОХОЛОДНИ́Й, а́, е́, *спец.* Признач. для охолодження чого-небудь; охолоджувальний. *Охолодна рідина в систему охолодження двигуна заливається через горловину верхнього бака радіатора, що закривається пробкою* (з навч. літ.); *Забороняється підвищувати навантаження електричної машини, штучно знижуючи температуру подаваного в неї охолодного повітря при одночасному зростанні температури понад 40 °С* (з навч. літ.).

ОХОЛОДНИ́К, а́, *ч., техн.* Теплообмінний апарат, за допомогою якого охолоджують рідкі, газоподібні або тверді речовини; охолоджувач (у 1 знач.). *Найкраще охолоджувати молоко в спеціальних круглих або плоских металевих охолодниках зрошувального типу* (з наук. літ.); *У хімії електричні водяні охолодники використовують для нагрівання й переганяння легкозаймистих речовин* (з наук.-попул. літ.).

ОХОЛО́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **охоло́нути.** *Володя сидів увесь нашорошений, дивлячись злякано на Оротука і не випускаючи з охололих рук руля* (М. Трублаїні); *Дзвоник, віддаляючись, вогнем пробився під снігами, розпікав Карпові ноги, забивав болісним гулом охололі вуха* (М. Стельмах); *Чує* [мати], *мабуть, як уже мріє про спочинок город, як тоскно скрикують в охололій вишні запізнілі перелітні птахи* (Є. Гуцало); *Він свіжим голосом щирості озвався до них, огрів нею дещо охололі душі* (Іван Ле); *Вкритий курявою і кіптявою, збуджений і ще не охололий з бою, Бармаш наказав встановити кулемети на валу лісового рову* (В. Козаченко).

ОХОЛО́НУТИ, ну, неш; *мин. ч.* охоло́нув, нула, ло *і* охоло́в, ло́ла, ло; *док.* 1. Док. до **холо́нути.** *Давно вже охолов чай, який подала гостям дружина Бачури* (М. Чабанівський); *До ранку й жар прочах, і попіл охолов* (Є. Гуцало); *Айстра випурхнула з його обіймів і побігла по піску, який ще не встиг охолонути* (О. Чорногуз); *Білясті кам'яні мури, що охолонули й потьмяніли за ніч, наливалися теплом, набуваючи медвяного відтінку* (І. Роздобудько); * У порівн. *Вона чула, як у грудях забилось серце, як її руки й ноги неначе охололи* (І. Нечуй-Левицький).

2. *перен.* Утратити початкову силу вияву (про почуття, бажання і т. ін.). *Зараз тут було ще шумніше. Видно, пристрасті, розпалені під час засідання, не охололи за пів години перерви* (А. Головко); *В нас в серцях не охолоне Вдячність за добро* (М. Гірник); // Утратити інтерес до кого-, чого-небудь; стати байдужим до кого-, чого-небудь. *Гнат уже давно помітив, що його старий охолов до наживи* (М. Стельмах); *Сава відчув, як Христина зненацька відчужилася, охолола* (О. Бердник); *Після того випадку я остаточно охолонув до німецької мови* (А. Дімаров); *Останнім часом Гена охолов до металевих прикрас* (Г. Усач); // Заспокоїтися, отямитися після сильного збудження. *Яким по добрій хвилі стямився, охолонув з першого страху* (С. Ковалів); *Блукав* [Арсен] *по місту годину, а може, й дві. За цей час охолов, багато передумав* (Л. Дмитерко); *Драгунський трохи охолов і вже сам себе картав за необачність, за гарячність, які могли загубити всю справу* (М. Циба); *Батько статечно навпроти — взяв її попід руку, сказавши дядькові просто: "Таж ти, Зінько, охолонь!"* (І. Драч).

3. *перен.* Завмерти від сильного душевного зворушення. *Галецька од радощів аж нестямилась і ніби охолола* (І. Нечуй-Левицький); *Так я й охолола вся... стою і з місця не рушу* (А. Тесленко).

◊ **Се́рце сті́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло)** *див.* **се́рце.**

ОХОПИ́ТИ *див.* **охо́плювати.**

ОХО́ПЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **охопи́ти.** *Гренгуар, .. охоплений, мов кліщами, трьома жебраками, оглушений гавканням і виттям юрби, намагався зібратися з думками, .. але його зусилля були марні; хід його думок був порушений* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Злиняле лице, міцно охоплене бородою, іноді ставало строге, навіть зле, залежно від настрою* (В. Земляк); *Палало село. Шматки розірваних снарядами, охоплених полум'ям стріх вибухали високо вгору і розліталися червоними птахами в димному небі* (О. Довженко); *Причиною цієї гри стало те, що фабрика Гольдштрома була однією з небагатьох об'єктів, який і досі не був охоплений робітничим рухом* (Ірина Вільде); *Юра уникав того, щоб творчий процес, яким він був охоплений аж до збурених глибин свідомого й підсвідомого, порушували запізнілими міркуваннями* (М. Бажан); // **охо́плено,** *безос. пред. Зрештою в таборі спалахнула пожежа, пів табору було охоплено вогнем, в якому гинули поранені* (В. Чемерис); *Саме цей, набраний дрібним шрифтом і винесений аж у кінець сторінки текст, як бачимо, й охоплено — згори вниз — вигнутою червоною лінією, наче пояском* (О. Шугай).

ОХО́ПЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **охопи́ти.** *Гетьман розвинув запорозьку тактику маневрування, яку він теж використовував з метою рішучого розгрому ворога. Йдеться про застосування складного тактичного маневру — охоплення ворога з флангів і вихід у його тил* (О. Апанович); *Свій новий сценарій "Поема про море" я хочу написати так, щоб охоплення життєвих явищ було якнайширшим* (О. Довженко); *Ми з нею дуже різні. Я закодований на сумарне охоплення явищ, вона — на конкретику фактів* (Л. Костенко); *Може, це візії великої пристрасті і ненависті, візії суб'єктивного, гіперболізованого бачення світу, охоплення страшної, але деталі, якоїсь закутини?* (О. Шугай); *Розмежування випадків уживання тієї чи іншої відмінкової форми залежить і від часткового або повного охоплення об'єкта дією* (з наук. літ.).

ОХО́ПЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **охо́плювати.** *Вона* [Серафима] *стоїть, охоплювана південним бризом* (О. Ульяненко); *Розвиток кожного з ринкових інститутів регламентує життєдіяльність охоплюваних ним соціальних груп і стимулює виникнення відповідної системи організацій* (з наук.-попул. літ.); *Лексичне значення слів, охоплюваних кардинальними частинами мови, перебуває в безпосередньому зв'язку з поняттям, є здебільшого адекватним відбиттям відповідного поняття* (з наук. літ.); *Зазвичай дія зобов'язання вичерпується, як тільки охоплювані ним права й обов'язки будуть повністю здійснені* (з навч. літ.).

ОХО́ПЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **охо́плювати.** *Модель загальної рівноваги Л. Вальраса відзначається насамперед широтою охоплювання економічних процесів* (з наук. літ.); *Одночасне охоплювання всіх аспектів економічної реальності не завжди доцільне і часто перевищує можливості дослідників* (з навч. літ.).

ОХО́ПЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОХОПИ́ТИ,** оплю́, о́пиш; *мн.* охо́плять; *док.* 1. *кого, що.* Хапаючи, тісно обводити навколо кого-, чого-небудь руками; обхоплювати, обіймати. *Юра притискається животом, охоплює товстезне дерево ногами і руками і тихенько повзе вгору по стовбуру* (Ю. Смолич); *Я охоплюю обома руками березу, притуляючись вухом до неї, але вона мовчить, бо ще не розмерзся під корою сік, ще мертво у лісі* (М. Стельмах); *Чаплинський, зігнутий вдвоє, вбіг маленькими кроками і охопив панові коліна* (П. Панч); *Марія охопила голову Катерини обома руками й щосили притиснула до своїх грудей* (С. Журахович); // Хапаючи, міцно стискувати, тримати. *Терешко тримає повід, Саня сидить позаду та охоплює хлопця.., коли кінь переходить у чвал* (Т. Масенко); *Домаха виймає з печі гарячий горщик і .. охоплює його не ганчіркою, а зашкарублими долонями* (М. Стельмах); *Тайжан не промахнувся: зашморг охопив орлячу голову, здушив йому горло і рвонув його вниз* (З. Тулуб); *Сафар-бей важко опустився на стілець, охопив голову руками і безтямно втупився поглядом у протилежний куток* (В. Малик).

2. *кого, що.* Обступати, оточувати з боків. *Балка нагадувала приблизно велетенську підкову, що охоплювала своїми боками ціле поле* (Ю. Яновський); *Дванадцять тисяч яничарів непробивним обручем охоплювали свого падишаха* (П. Загребельний); *Зазвичай емблема складається зі смуг різного кольору, що охоплюють трубу зусебіч, і якогось стилізованого малюнка по центру* (А. Санченко); [Г а н ц я:] *І знаєте, де є високі брили, Де три смерічки бука охопили?* (П. Воронько); *Зі сходу насувався грозовий фронт, його сивосвинцева смуга охопила три чверті обрію* (В. Єшкілєв); // Обрамляти кругом, з боків. *Лісовський косить повеселілим поглядом на владне лице Стадницького, яке найбільш характерне незвичною лінією: вона починається з підрізу підборіддя і правильною підковою охоплює щоки до скронь* (М. Стельмах); *Локатор окреслив на екрані похилий пагорб. Він півколом охоплював майже плоску рівнину* (П. Коломієць); // Щільно прилягати, обтягувати (звичайно про одяг). *Я ретельно перевірив, чи правильно охоплюють запобіжні ремені тіла пасажирів, чи міцно тримаються підпори крісел* (В. Владко); *Широкий жупан з тонкого червоного сукна охоплював могутні плечі і стрункий стан* (з мемуарної літ.); // *військ.* Оточувати противника з флангів. *Вони* [вороги] *охопили колону залізним ланцем, і бій, який точився три з половиною години, став ущухати лише тоді, коли війська вийшли нарешті до Маіортуна...* (Є. Гуцало); * Образно. *Хоч сонце ще за хмарою було, Мов командарм, воно збирало сили І, охопивши з флангів небосхили, Для провесни плацдарми здобуло* (Л. Дмитерко).

3. *тільки 3 ос., кого, що.* Поширюючись, окутувати, огортати, оповивати з усіх боків (про полум'я, темряву, туман і т. ін.). *Машину повністю охоплює полум'я. Вибухає бензин* (Ю. Яновський); *Сонце почало розширюватися, охоплювало все небо* (О. Бердник); *Грибами, розмоченими і розкришеними, пахло все повітря, що охоплювало нас поза автом* [авто] (Т. Прохасько); *Сонце сховалось за хмари, які охопили вже більш як пів неба* (М. Трублаїні); *На заході пів неба охопили нерухомі заграви, дощ лив як з відра* (О. Гончар).

4. *тільки 3 ос., кого, що.* Мати в своєму складі, включати в себе, до свого складу; обіймати. *Мальовниче прекрасне Поділля .. охоплює собою дві області — Вінницьку і Хмельницьку* (І. Цюпа); *На весь Охтирський повіт — лише двадцять три школи, які охоплюють усього півтори тисячі дітей, головним чином хлопчиків* (М. Сиротюк); *Мурахи належать до ряду перетинчастокрилих, що охоплює ще такі, скажімо, родини, як бджоли, оси та трачі* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна); *Друге видання "Оксфордського словника англійської мови" охоплює 22 томи* (із журн.).

5. *тільки 3 ос., кого, що.* Поширюватися на дедалі більшому просторі, серед більшої кількості людей. *Броненосець "Потьомкін" із Одеси простував до східних берегів Чорного моря, щоб підтримати повстання, яке охопило вже всі народи Кавказу* (П. Панч); *Вона* [битва] *охопила простір в кілька кілометрів* (О. Левада); *Воно* [кохання] *спалахнуло, як пошесть, і за якийсь день-два охопило всі старші класи, а точніше — їхню чоловічу половину* (А. Дімаров); *На той час, коли Поділля охопило повстання Кармелюка, князь був за крок до розорення* (А. Кокотюха).

6. *що, перен.* Осягати своєю діяльністю, обіймати своїми діями, колом своїх інтересів і т. ін.; включати в сферу своєї дії. *Я пообіцяв їм, що сьогодні ж візьмуся за розшуки* [Самійла Вихора] *серед .. кореспондентів нашої газети .. Вони ж бо охоплюють всі частини нашого фронту* (В. Кучер); *У теоретичних працях Микола Васильович Лисенко охопив ряд питань, без висвітлення яких був би неможливий подальший розвиток науки про музичний фольклор* (з наук.-попул. літ.).

7. *що.* Сприймати в повному обсязі, осягати зміст, суть чого-небудь. *Саїд закам'яніло сидів і намагався охопити розумом, що ж сталося* (Іван Ле); — *Хіба можна в одній повісті охопити всі гострі події останніх років?* — *задумливо говорив Панас Якович* (І. Пільгук).

8. *кого.* Повністю оволодівати ким-небудь, захоплювати, заполонювати когось (про почуття, думки, враження і т. ін.). *Коли мисливець підходить до лугу чи болота, багатого на дичину, його охоплює радісне передчуття щасливого полювання* (М. Рильський); *Смуток все більше охоплював Данька* (О. Гончар); *Мене охоплювали вкрай суперечливі почуття* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Знов охопила їх надія на щось хороше* (Марко Вовчок); *Її охопило почуття безпорадності, потреба захисту* (Григорій Тютюнник); *Новини від Валюні не надходили, і знімальну групу охопила тривога та недобрі передчуття* (С. Жадан); // *кого, що і без прям. дод.* Знесилювати, ослаблювати (про фізичний стан, хворобливі відчуття і т. ін.). *Солодка знемога охоплює її тіло, сон так і липне до очей* (М. Коцюбинський); *Несподівано сильно заболіли ноги, якось раптово охопила втома* (В. Собко).

Бере́ (охо́плює) / взяла́ (охопи́ла) нетерпля́чка *див.* **нетерпля́чка; Не збагну́ти (не охопи́ти) ду́мкою** *див.* **збагну́ти.**

◊ **(1) Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти** *і т. ін.)* **о́ком (очи́ма, по́глядом** *і т. ін.) що* — оглянути, побачити перед собою що-небудь повністю, на всю широчінь. *Іноді .. закльовувались у голові невеличкі ростки якихся* [якихось] *таємних гадок, чогось такого, що не давалося ні думкою обхопити, ні очима осягнути* (Панас Мирний); *Гори і гори навколо, не охопити їх зором* (М. Шеремет); *Була смужка вузька — Не було де ступити, А тепер — важко оком Поля охопити!* (Ю. Гойда); *Берег щодалі більше можна охопити оком. Чим далі вони в море, тим ширше відкривається їм надбережжя* (О. Гончар); *Ліси й ліси .. Скільки їх! Ні поглядом осягнути, ні перейти* (М. Олійник); *Вони охопили зором ріку, і їхні лиця ще більше пом'якшали од навколишнього простору, од тієї втікаючої далини, яка сягала аж за потойбережні горби* (Є. Гуцало); *Козак дивився тільки на малого, хоча, без сумніву, він вмить охопив усе поглядом* (Ю. Логвин); **Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює** *і т. ін.)* **/ узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в** *і т. ін.) кого* <**Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в)** *на кого*> *див.* **страх**[1]**; Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є** *і т. ін.)* **/ пройня́в (охопи́в, пробра́в** *і т. ін.) див.* **піт; Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює** *і т. ін.)* **/ взяла́ (розібра́ла, охопи́ла** *і т. ін.) див.* **ціка́вість; Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати** *і т. ін.)* **/ обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти** *і т. ін.) див.* **обступа́ти; [Як (мов, ні́би** *і т. ін.)*] **гаря́чка охопи́ла (обхопи́ла)** *див.* **гаря́чка.**

ОХО́ПЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.*, **ОХОПИ́ТИСЯ,** о́питься, *док.* 1. Бути, ставати, виявлятися охопленим чим-небудь. *Юнак махнув рукою, яблунька охопилася полум'ям, щезла, вгору полетіла зграйка білих голубів. Дорослі глядачі з роззявленими ротами дивилися на чудо, діти щасливо сміялися, старі люди в задніх рядах хрестилися* (О. Бердник); — *Викурити повстанців з хат було неможливо. Хлопи досить влучно стріляли. Я велів підпалити хати. Згоріли, вашмосць! — Он як?.. Пощади не просили? — Ні, вашмосць. Коли хати охопилися вогнем, ті лотри у вогні співали пісень* (В. Чемерис).

2. *тільки недок.* Пас. до **охо́плювати.** *Нерідко саме через образ серця, яке водночас і плаче, і сміється, охоплюється вся гама складних почуттів людини* (А. Мойсієнко).

ОХОРО́НА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **охороня́ти.** — *Мовчіть, тихо, — крикнула дівчинка і, шукаючи охорони коло матері, притулилася до неї* (О. Кобилянська); *Юрчик одразу збагнув, за чиїм проханням посилено охорону господарства* (Н. Забіла); *Хтось невидимий відбирав для охорони полонених саме таких людей* (П. Загребельний); *Дуже добре, що зараз так багато уваги приділяють охороні навколишнього середовища, бо як так піде далі, то скоро нічого буде охороняти* (В. Нестайко); — *Вільний доступ до будинку з привидами часом може стати потрібнішим за його щільну охорону* (А. Кокотюха); — *Шановні слухачі, як бачите, не одні ви стурбовані справою охорони здоров'я* (Ю. Іздрик).

2. Загін, організована група, що охороняє кого-, що-небудь. *Вранці він часом гуляє. Ага! Але не сам, з ним охорона* (М. Коцюбинський); *З охороною носії дійшли до підводи; поклавши здобич і швидко самі всівшися, звеліли погоничеві торкати коні* (В. Барка); *Електричні вогні гарно освітлюють в'їзд у ворота і маленьку будочку, в якій несе варту охорона* (Григорій Тютюнник); — *Відпустіть людей. Не потрібно посиленої охорони* (О. Бердник); // Окремий член такого загону. — *Для дитячого садка є охорона? — Так, є сторож* (із журн.); // *збірн.* Спеціальна служба, що охороняє, оберігає що-небудь. — *Товаришу директор, через річку вже не можна їздити, заборонено річковою охороною* (Іван Ле); *Батько його вважав себе дніпрогесівцем, він служив у полку внутрішньої охорони* (О. Гончар); *Господиня працювала у воєнізованій охороні якогось заводу* (В. Дрозд); *На одностроях вирізнялися значки лісової охорони* (Т. Прохасько).

ОХОРО́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Той, хто охороняє, стереже кого-, що-небудь; член охорони (у 2 знач.). — *Пізно вже, — сказав їм Заруба. — Ідіть спочивати, а на буряки, мабуть, доведеться охоронців поставити* (В. Кучер); *Василенко .. обеззброїв охоронця. Потім арештував усю тюремну обслугу* (Ю. Збанацький); *Воєвода їде попереду, трохи оддалік десять охоронців, а військо позаду* (А. Хижняк); *Пильний охоронець сидів навпочіпках на самому краю окопу трохи боком, а більше спиною до Митька* (Я. Стельмах); *Виставивши варту з дев'яти своїх охоронців довкола урочища, отамани під'їхали до дерев'яної, критої ґонтою хижі* (В. Шкляр); *Вона сиділа біля самого вікна, між двох охоронців, а батько з матір'ю сиділи через чотири ряди* (О. Ульяненко).

2. Той, хто піклується про збереження чого-небудь, оберігає щось. *Треба, щоб кожна людина стала охоронцем дерева, кущика, пагінця...* (М. Чабанівський); *Неподалік Валу нас зустрічає давній друг Оленчука — рослий літній латиш на скрипучім протезі, охоронець перекопського обеліска* (О. Гончар); *Образи суворих охоронців чистоти української мови постають перед нами з листів Лесі Українки, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, В. Стефаника та багатьох інших авторів* (з наук. літ.); // Те, що оберігає кого-, що-небудь від небажаних впливів, від чогось шкідливого, небезпечного і т. ін. *Література часто була змушена виконувати функції головного охоронця національної самосвідомості* (з публіц. літ.).

3. Той, хто захищає кого-небудь, дбає про його безпеку, добробут і т. ін. — *Терпеливо сторожуй!.. Чуєш? Не нюхай! Це вечеря батющці!.. А кудлатий охоронець все це діло й скапустив* (О. Ковінька); *Мертві предки — це охоронці .. свого роду* (О. Воропай); *Життя мойого* [мого] *всі години — Порука зустрічі одній, Сам Бог послав тебе, єдиний, Повік ти охоронець мій...* (М. Рильський, пер. з тв. О. Пушкіна); *Він* [Гермес] *нібито усипляв людей, доторкаючись до їх очей своїм жезлом, і вночі був охоронцем спокійного сну* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

4. Той, хто стежить за дотриманням чогось, піклується про непорушність, недоторканність чого-небудь (звичаїв, законів і т. ін.). *Зоня виконує в нашому домі роль охоронця моральності. На її думку, завжди щось не так, як треба, завжди щось не личить* (Ірина Вільде); — *О, охоронець закону знайшовся. Я не проти суду, я проти Масла* (А. Хижняк); *Волхви були охоронцями старої віри і віщунами* (В. Чемерис); — *Ваш чоловік не просто листоноша, а ще й охоронець закону. І сюди стромив свого носа!* (В. Митрофанов, пер. з тв. Р. Бредбері).

А́нгел-храни́тель (а́нгел-охоро́нець) *див.* **а́нгел.**

ОХОРОНИ́ТЕЛЬ, я, *с., уроч.* Те саме, що **охоро́нець.** — *Святий ангеле Божий, охоронителю і захиснику моєї окаянної душі і тіла, прости мені все, чим я образила Тебе за всі дні життя мого* (М. Матіос); — *Святий ангеле Божий, охоронителю, захиснику, прости мені все, чим я образив тебе за всі дні* (Є. Пашковський); *Ревнивий, злий охоронитель Тяжких замків своїх та брам, Він тільки немічний мучитель Своєї полонянки там* (М. Терещенко, пер. з тв. О. Пушкіна).

ОХОРОНИ́ТЕЛЬКА, и, *ж., уроч.* Жін. до **охорони́тель.** — *Не противен я, щоб дівча спробувало долі мужа .. Не хоче тихого щастя жіночого, не хоче бути охоронителькою ватрану* [вогнища] *хатнього, — ну ж, най спробує тягарів долі мужньої* (Н. Королева).

ОХОРОНИ́ТИ *див.* **охороня́ти.**

ОХОРОНИ́ТИСЯ *див.* **охороня́тися.**

ОХОРО́ННИЙ, а, е. Який охороняє кого-, що-небудь; признач. для охорони (у 1, 2 знач.). *Рука Айта лягла на вимикачі охоронних пристроїв* (М. Дашкієв); *"Побратими" нашвидку виставили на всіх підступах до Борислава охоронні пости* (П. Колесник); *Його путь лежала ліворуч Острозького шляху. А тим шляхом ішов з охоронною дружиною Радзівілл* (Іван Ле); *Нема на воротях і круг плацу грізної охоронної гвардії* (В. Винниченко); *Мати якщо й випускала її за ворота, то лише .. в супроводі охоронних козаків* (Ю. Мушкетик); *Охоронну сотню заводу акуратно роззброювали до з'ясування особливих обставин* (В. Шкляр); *Була при осередкові невеличка боївка, стрільці якої виконували охоронні та інші функції* (М. Андрусяк); // Який перебуває під охороною, підлягає охороні. *Розглянуто екологічні проблеми вирощування культури рису затопленням, критерії й параметри цінності гідрологічних охоронних територій та об'єктів* (з наук. літ.); *Характерним проявом здійснення регулювальної функції держави в галузі охорони земель є встановлення навколо окремих земельних ділянок і територій охоронних зон, у яких обмежуються господарська та інша діяльність людей саме в інтересах охорони земель* (з навч. літ.).

△ **Охоро́нна гра́мота** *див.* **гра́мота**[2].

ОХОРО́ННИК, а, *ч.* Те саме, що **охоро́нець** 1. *Робітники розходились, поспішаючи до своїх приладів. А тих, хто прибігав, охоронники до цеху вже не підпускали* (Ю. Шовкопляс); *Коли заарештований під конвоєм охоронника зник у коридорі, до кабінету слідчого зайшов з сусідньої кімнати його помічник* (П. Колесник); *Не дуже радувало те, що невдалік, на сірій дорозі, купкою стояли охоронники, а серед них виділявся немолодий .. старший стражник* (М. Стельмах); *Залишились тільки прибиральниця в кабінеті директора й охоронник на прохідній* (О. Чорногуз); *До робочої кімнати Степана Андрійовича я зайшов у супроводі отого мовчазного охоронника, що ввесь час тримає руку в кишені* (О. Шугай).

ОХОРО́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **охоро́нець і охоро́нник.** *Нехай кожна мати в цю мить буде живим голосом Землі, втіленням її життєвих сил і можливостей, охоронницею всесвітнього розуму...* (М. Руденко); *Галя мовчки благословила їх і мала на те право, адже матір'ю вона ставала, творителькою життя і його охоронницею* (Валерій Шевчук); *Матері відводилася роль старшої господині, яка наглядала за хатніми справами, охоронниці сім'ї* (з наук.-попул. літ.).

ОХОРО́НЮВАНИЙ, а, е. Який перебуває під охороною, підлягає охороні. *Один* [професор Шнурре] *там, на підвищенні, охоронюваний силою і зброєю, а другий* [Гордій Отава] *внизу, кинутий аж до найбільших глибин, де життя межує зі смертю* (П. Загребельний); *Це був такий ретельно ізольований і пильно охоронюваний простір, доступ до якого мали виняткова західні дипломати, журналісти та інші мешканці або гості Москви із західними паспортами* (Ю. Андрухович); *Для військовослужбовців виконання особливих функцій захисту особи, власності, інших охоронюваних правом благ повинно розглядатися як обов'язок* (з наук. літ.).

ОХОРОНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОХОРОНИ́ТИ,** оню́, о́ниш, *док., кого, що.* Оберігати від небезпеки кого-, що-небудь, убезпечувати від загрози нападу, замаху і т. ін. *Сотня козаків з піками, шаблями та рушницями гарцювала праворуч і ліворуч транспорту, охороняючи фланги* (З. Тулуб); *Незабаром зустріли верхівців — знайомих дядьків-пікетчиків* [пікетників], *що охороняли узбережжя* (О. Гончар); *В середині валки — розкішна карета з молодою, що її охороняли десятеро ратників верхівців — по п'ять з кожного боку* (В. Чемерис); // Стояти на варті біля кого-, чого-небудь; вартувати, стерегти. *Вона* [рота] *нестиме караульну службу: охоронятиме бойовий прапор училища, склади, словом, оберігатиме все те, що треба оберігати* (І. Багмут); *Плечистий закінчив розмову і, обернувшись, кивнув головою на того, що охороняв Йоньку* (Григорій Тютюнник); — *То нас будуть стражники охороняти? — насторожився чоловік* (М. Стельмах); — *В долині посіви проса й ячменю, і сторожі охороняють їх вдень од незліченних птахів, а вночі й від диких кабанів* (П. Загребельний); *Усі зовнішні двері принцових покоїв охороняли посилені наряди вартових* (О. Авраменко); // Забезпечувати, гарантувати недоторканність кого-, чого-небудь. *Приватну власність охороняли у Вавилоні суворо. Винному у крадіжці раба загрожував смертний вирок* (з навч. літ.); *Необхідне прийняття законів, які б охороняли інтелектуальну власність і карали за її незаконне використання* (з публіц. літ.); // Оберігати від руйнування, знищення, заподіювання шкоди і т. ін. *Є небезпека, що пепсин .. може перетравити й саму шлункову оболонку. Організм проти цього бореться, виробляючи спеціальний антипепсин, що о х о р о н я є б і л к о в у т к а н и н у ш л у н к а* (В. Підмогильний); *Природу треба шанувати, берегти й множити її багатства. Нарешті, її треба охороняти* (з наук.-попул. літ.); // Оберігати, захищати від небажаного впливу чого-небудь. *Жито спочатку виростало вищим за дубочки і охороняло їх своєю тінню від спеки* (О. Іваненко); *Найбільший і найкоштовніший на світі скарб — це людська радість. Її потрібно дарувати людям і охороняти теж* (І. Жиленко); *Чи то нянька не вміла його охоронити, чи слабовите тіло не знесло всієї тієї п'янкої розкоші.., — став занепадати Вітя, хиріти, а далі й зовсім обліг* (Дніпрова Чайка).

ОХОРОНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОХОРОНИ́ТИСЯ,** оню́ся, о́нишся, *док.* 1. *заст.* Охороняти, оберігати, захищати себе від кого-, чого-небудь. *Все-таки не охоронилася* [Ядзя] *від негідних, ображаючих її жіночу честь помовок про найнижчі в людській природі інстинкти...* (Н. Кобринська); *Хто знає небезпеку, той мусить думати про те, як від неї охоронитися* (І. Франко); *Мотря, щоб охоронитися перед неславою, мусіла б віддатися за Чуйкевича* (Б. Лепкий); *Мені й справді захотілося заховатись у неї* [матері], *бо тільки так міг охоронитися від того жаху, котрий не переставав мною струшувати* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **охороня́ти.** — *Людина в нас охороняється строгими і справедливими законами, але щодо лісу, то його може покривдити хто тільки хоче* (М. Чабанівський); *Міст охороняється пильніше, але теж не так ретельно* (Григорій Тютюнник); *Територія охороняється, і стороннім, тим більше — неповнолітнім, тут із різних причин перебувати просто небезпечно* (А. Кокотюха); *Так само надійно охороняється і східна башта, де мешкають принци* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Промзона охоронялася хіба що для годиться, однак треба було враховувати озброєних бойовиків, які засіли в четвертому цеху* (Л. Кононович); — *Ти як сюди потрапив? Поїзд охороняється. — Не знаю, — відповів я* (С. Жадан); *Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою* (з мови документів).

ОХО́ТА[1], и, *ж.* 1. Бажання, прагнення або схильність до чого-небудь. *Без охоти нема роботи* (прислів'я); *Василину розібрала горілка. На неї найшла охота до танців* (І. Нечуй-Левицький); *З такою охотою перед заходом сонця по одній квіточці зривала вона ці синенькі волошки, вишукуючи найкращі, найповніші з них* (С. Васильченко); *Хто з нас не чув про Дон Кіхота З померклих рицарських віків, Якого вабила охота Боротись проти вітряків?* (М. М. Тарновський); *Заради поїздки в ролі кучера до театру йому наказано вмитись і трохи причепуритися, що він і зробив без усякої охоти* (Б. Антоненко-Давидович); *З природної охоти, а то й задля розваги він вивчив іще кілька ремесел* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго).

2. *у знач. пред., кому, з інфін., розм.* Є бажання, хочеться. [І в а н:] *Може, вам, тітко, потанцювати?* [М о р о з и х а:] *Танцюй, коли охота!* (М. Кропивницький); — *Люди вік прожили* [на хуторі]. *Прощатися з рідним гніздом кому охота?* (Григорій Тютюнник); — *Кому б не охота жити барвисто, кіноекранно! Але ж і будні мають свій зміст* (О. Гончар).

(1) Відпада́є / відпа́ла охо́та, *з інфін.* — зникає бажання, прагнення, не хочеться щось робити. *Одпала охота і додому їхати* (Панас Мирний); *Від цього погляду стало якось незахисно і відпала охота розповідати* (Л. Письменна); *— Головне — дати йому так по зубах, щоб відпала охота пройтися влітку з ордою по Лівобережжю!* (В. Малик); *У мене відпала охота пройтися по селу* (П. Запаренко); **(2) Охо́та бра́ла (бере́) / взя́ла** *кого і без дод.* — у кого-небудь з'являється, виникає якесь бажання, прагнення і т. ін., комусь хочеться щось здійснити. *Якось не завжди навіть маю час і охоту читати, та й до листів щось не дуже охота бере* (Леся Українка); *Молодого Радюка взяла охота піти по селі, подивиться на людей* (І. Нечуй-Левицький); *— А ти, Мико', якщо візьмеш охоту на коропа, то отам, де скидається, і пригодовуй* (В. Шкляр); **(3) Охо́та тобі (йому́, вам** *і т. ін.),* *з інфін.* — уживається для вираження запевнення у недоцільності робити що-небудь; чого, навіщо, яка рація? *— І охота тобі, брате-Чіпко, з ними* [панами] *лаятись?* (Панас Мирний); *— Знову почали теоретичні розмови? — незадоволено кинув* [Клайд]. *— Од них і справді може запаморочитися в голові. Охота вам сушити мозок* (В. Владко); *Поволі опанував себе Кулик. Махнув рукою — мовляв, охота ж тобі про таке згадувати* (С. Журахович).

○ **(4) В охо́ту (в охо́тку),** *у знач. присл.* — із задоволенням, добре і т. ін. *Як попоробиш до поту, то їстимеш в охоту* (Сл. Б. Грінченка); *— Ну, добре, як воно вам ув охоту, то діло ваше, хоч воно і гріх. Ви, мати, знавши отаку нецноту, чого тоді ж не розлучили їх?* (Л. Костенко); *А слово вже достигло. Хоче впасти. Падіння... Й нестихаюча луна далеких рим... У смак мені, в охоту збирать слова* (І. Жиленко); *— І дихається легше, і ноги не набрякають, і поїм собі в охотку. Чи довго мені ще пити той гіркий, як сто чортів, навар?* (М. Дочинець); *— Широке те поле, по якому ми з вами сьогодні думкою гуляємо, і кожний зміг би по ньому в охотку не одні гони, а гонів із десятеро пробігати* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); **Додава́ти / дода́ти охо́ти** *див.* **додава́ти; (5) З охо́тою,** *у знач. присл.* — відчуваючи бажання; охоче. *Дітвора з охотою бігла до доброго вчителя й добре, прихильно вчилась* (М. Коцюбинський); *Всі працювали дружно, з охотою, снували, наче бджоли в роздратованому вулику* (К. Гриб); *— А з яких книг учаться ваші учні? — Бібліотеку нашу з охотою вам покажемо* (Р. Іваничук); *Вчив його, малого, навіть мови своєї, і хлопець спершу з охотою повторював українські слова* (В. Чемерис); *Я вчився робити все з радістю, з охотою* (М. Дочинець); **(6) По [своі́й (до́брій)] охо́ті,** *у знач. присл.* — охоче. — *Син замість батька пішов у острог, по своїй охоті, чи що* (Г. Квітка-Основ'яненко); [З і н ь к а:] *По своїй волі пішла я за Самрося? Хіба по добрій охоті зв'язала з ним свою руку?* (М. Кропивницький); [Р і ч а р д:] *Хто має силу з примусом боротись, той робить завжди тільки по охоті* (Леся Українка); *— Ось вам і гайдамацький генерал! — А ще по своїй охоті пішов!* (В. Підмогильний); *Без такої точки опори кожне покоління могло б по своїй охоті розпочинати творити нові нації* (О. Шугай).

◊ **Відбива́ти / відби́ти охо́ту** *див.* **відбива́ти; (7) Шибону́ла охо́та** *кому, кого* — дуже закортіло, захотілося комусь. *Самого охота шибонула з'явитись* (С. Васильченко).

ОХО́ТА[2], и, *ж.* 1. *розм., рідко.* Те саме, що **полюва́ння.** *Поперед охоти зайця не лови* (прислів'я); *— Собак розведу, буду на охоту їздить* (І. Карпенко-Карий); *Говорили ми про охоту на гусей, сидячи на лузі під ожередом сіна* (Остап Вишня); *Наперед протискується якийсь бородатий дядечко й добродушно питає Вадима: — І куди ж ото на охоту?* (Б. Антоненко-Давидович).

2. *заст.* Собаки, ловчі птахи і т. ін., необхідні для шукання або переслідування й ловів звірів чи птахів, а також люди, що беруть участь у цьому шуканні або переслідуванні. *Сів на коня, забрав свою охоту й поїхав* (Сл. Б. Грінченка).

ОХО́ТИТИ, о́чу, о́тиш, *недок., кого, розм.* Виклика́ти в кому-небудь охоту, бажання до чого-небудь; заохочувати. *Недарма осінь нас охотить До дії, руху, поривань* (В. Бичко); *Редактор залучав мене до газет і радіо, та мене охотило більше живе слово на прицерковних майданах, а не покладене на папір, що найчастіше є перекрученим* (М. Дочинець).

ОХО́ТИТИСЯ[1], о́чуся, о́тишся, *недок., до чого і з інфін., розм.* Виявляти охоту, бажання до чого-небудь; хотіти, прагнути. *— Я ж охотився і обід варити, і волів пасти* (Л. Яновська); *— Він уже охотиться до книжки і до школи* (С. Васильченко).

ОХО́ТИТИСЯ[2], о́чуся, о́тишся, *недок., розм., рідко.* Те саме, що **полюва́ти.** *Кіт Щуку ув інбар* [в амбар] *охотиться завів...* (Л. Боровиковський); *— Сорок два роки я охочусь, бачив тих гусей отут на озері силу-силенну* (Остап Вишня); *Не перший рік він охотився з гончими в Підмосков'ї, усякого звіра надивився і вовків теж, а ось такого сіроманця не доводилось йому ще зустрічати* (В. Чемерис); *Побачивши Яреська, Шляховий наче всміхнувся: — Підстерегли вони мене таки. Довго й охотились...* (О. Гончар).

ОХО́ТКА, и, *ж., розм., рідко.* Те саме, що **охо́та[1]**. *— Як таке щастя, то і між людей нема охотки іти: сиділа б усе дома, як кам'яна...* (Панас Мирний); [Т р о х и м *(до косарів):*] *Година трапилась погодна, музика заграє вам задля охотки, щоб не наскучило гуляти по лузі!* (М. Кропивницький); *Тоді ж узяла її охотка вчитись ворожити* (Грицько Григоренко).

○ **В охо́ту (в охо́тку)** *див.* **охо́та[1].**

ОХО́ТЛИВИЙ, а, е, *розм., рідко.* Те саме, що **охо́чий** 1. *Найбільше було дітвора охотлива слухати мене* (Сл. Б. Грінченка).

ОХО́ТНИЙ, а, е, *рідко.* Здійснюваний за власним бажанням; добровільний. *Охотна справа; // іст.* До складу якого входили найманці-добровольці. *Навіть не чекаючи з'єднання, негайно висилає* [Мазепа] *проти Петрика Прилуцький, Миргородський, Лубенський та Ніжинський полки, а також охотний кінний полк Пашковського* (Г. Колісник); *На зміну княжій дружині протягом XIV–XVI ст. утворюються нові військові організації (запорозьке, реєстрове та охотне козацтво), що формуються, незважаючи на втрату державності, на традиціях руського війська* (з наук. літ.).

Охо́тне ві́йсько *див.* **ві́йсько.**

ОХО́ТНИК[1], а, *ч., до чого і з інфін., розм.* 1. Той, хто має особливу схильність до чогось, дуже любить що-небудь; любитель, аматор. *— А ти ж, Вітю, чого не пробуєш? Ти ж, казали, охотник до нього* [меду], *— звернулась до Віті Бондариха* (С. Васильченко); *— Хороший хлопець Артем! .. А до книжок який охотник!* (А. Головко); *— Дівчата, сідайте на санчата, я вас підвезу, — запропонував довготелесий табунщик* [табунник], *великий охотник до всяких розваг і витівок* (С. Добровольський); *— Мені тільки на сухопутті служити. Дуже великий я охотник по землі ходити* (Григорій Тютюнник); *— Сава. Що вже охотник до жінок був — то раз. Але й охотник до звірини також був такий, що не дай Боже!* (М. Матіос).

2. Той, хто виявляє бажання що-небудь зробити або одержати; охочий (у 1 знач.). — *Охотників багацько, а купців мало. Гуртом не спроможетеся телиці купить, а в моїй кишені хазяйнуєте, — звернувся Опанас до людей* (Л. Яновська); *Вона* [хатка] *давно стояла із забитими вікнами — не знайшлося охотників жити на безлюдді* (В. Дрозд); *Козаків було семеро — усе, що лишилося від колишньої сотні охотників допомогти Омельку Пугачу вибороти волю* (В. Чемерис); // Той, хто добровільно зголошується на виконання чого-небудь; доброволець. *Поезії новіших поетів якось не знаходять охотників до перекладання їх на великоруську мову* (І. Франко); *Викликали охотників рятувати людей і ставити перемички* (Ю. Яновський).

ОХО́ТНИК², а, *ч., розм., рідко.* Те саме, що **мисли́вець** 1. *Десь бабахнув охотник з рушниці — сплеснулась від того рибина в березі* (Г. Хоткевич); *Одразу перемогли логічні міркування, культурні звички подолали інстинкт охотника, й він повернувся до каюти* (М. Йогансен); *П'ятеро нас було дуже досвідчених охотників-влучаків, дуже цілких стрільців* (Остап Вишня); — *Це не чайка; по-настоящому* [посправжньому] — *це мартин. Я колись знав усяку птицю, охотником був, а опосля* [пізніше] *закинув* (Б. Антоненко-Давидович); — *Охотник! — І в голосі худого чується презирство. — Хіба справжній охотник вистрілить у глухаря, коли той співає?* (В. Мисик).

ОХО́ТНИЦЬКИЙ, а, е, *розм., рідко.* Прикм. до **охо́тник²**; мисливський. *Охотницька Собака не схотіла Охотнику служить за те, Що все З охоти — сам, вона ж помиї їла* (Л. Боровиковський); *Аксаков писав колись про різні етапи свого охотницького життя (охотою він звав і рибальство, і навіть збирання грибів)* (М. Рильський); *Так от і трапилася така охотницька за старих часів пригода* (Остап Вишня).

ОХО́ТНИЦЯ, і, *ж., розм.* Жін. до **охо́тник¹**. — *Я вас научу* [ловити пстругів]! *Чи подумали б ви, що я — запалена охотниця до них* (І. Франко); *Катря велика охотниця була до жартів* (Б. Лепкий).

ОХО-ХО́ *див.* **ох-ох-о́х.**

ОХ-ОХ-О́Х, ОХО-ХО́, ОХО-ХО-ХО́, *виг.* Уживається при зітханні, висловленні співчуття, жалю за чим-небудь і т. ін. *Охо-хо-хо! — не скоро, не скоро промовив Івась, — що то колись тут було, а тепер — пустка-пустинею* (Панас Мирний); — *І в кого вона така вдалась? .. Охо-хо, все то балощі!* (Леся Українка); — *Сирітка... — сказав дід Омелько* [про лоша]. — *Охо-хо-хо... Чи виживе?..* (І. Багмут); — *Охох-ох... Кепські наші справи, — і собі хитав головою Колько. — Слабаки ми з тобою. Слабаки й боягузи* (В. Нестайко); — *Зажуй пігулку, — порадила вона. — Принесеш мені води в шклянці... ох-ох-ох, — закректав* [чоловік] *лягаючи* (Ю. Винничук).

ОХО-ХО-ХО́ *див.* **ох-ох-о́х.**

ОХО́ЧЕ, *рідко* **ОХО́ЧО**, *присл.* З охотою, з великим бажанням, задоволенням. *Мліє дівчина й циганку Слуха приязно й охоче* (Я. Щоголів); *Бідні степанецькі панки були раді напитись за мужицькі гроші й охочо пішли до Хавруся* (І. Нечуй-Левицький); *Бучинський .. добре знав місто і ото ласкаво показував Любі, водив її, де вона ще не була, радив, де що ліпше купити. І все говорили, розмовляли так охочо!* (Олена Пчілка); *Дзвінок забряжчав тричі, .. і Городовський вийшов відчинити досить охоче* (В. Підмогильний); *Пенсіонери ловили останнє тепло з особливою насолодою, а бабусі охоче вигулювали онучат* (А. Кокотюха); *Члени команди охоче говорили про свого господаря й колишнього капітана* (О. Авраменко); *Старша з сестер плавати не вміла, натомість молодша — плавала добре і охоче цим користалась* (С. Жадан).

ОХОЧЕКОМО́ННИЙ, а, е, *заст.* Який належить до вільної кавалерії. *Ґалаґан зі своїми охочекомонними козаками рубав у плавнях ліси і в'язав плоти* (А. Кащенко); — *Охочекомонний відділ, — казала тітка, — бачиш, які гарні! Один в одного, як вибрані!* (Б. Лепкий); — *Рудольф так і мовить про Наливайка, як про охочекомонне військо Острозьких* (Іван Ле); *У воротах на варті стояв охочекомонний жолдак у синьому жупані* (Р. Іваничук); *Місцеве дворянство пишалося участю у війні українських охочекомонних полків, одним із організаторів яких був Іван Петрович Котляревський* (І. Дзюба).

ОХОЧЕКОМО́ННИК, а, *ч., заст.* Той, хто служить у вільній кавалерії. *Здалеку, так, щоб вони того не замітили і щоб людям в очі не впадало, їхав відділ його охочекомонників* (Б. Лепкий).

ОХО́ЧИЙ, а, е. 1. Який виявляє бажання, готовність до чого-небудь; який добровільно зголошується на щось. *Коли ж із Січі викликали охочих козаків іти на Чорне море, то й ті, що з кіньми, й ті, що без коней, ставали матросами й сідали на чайки* (А. Кащенко); *І у мріях скликаю численні полки З тих, що стати за край свій охочі* (В. Самійленко); *На село француженки не дуже-то охочі виїздити* (Леся Українка); // *у знач. ім.* **охо́чий**, чого, *ч., перев. мн.* Той, хто виявляє бажання, готовність до чого-небудь, хто з власної волі зголошується на щось; бажаючий. *Ні Хоми, ні Гущі не було. Вони десь щезли. Підпара найшов охочих і послав їх шукати* (М. Коцюбинський); *Земля в цьому місці була досить добра, зручна й недалеко від станиці. Охочих на неї було чимало* (С. Добровольський); *Якийсь добродій у вишиванці дарував усім охочим жовто-блакитні хоруговки* (В. Шкляр); *Я звівся на рівні, підпускаючи до груби чергового охочого хоч трохи відігрітися* (А. Кокотюха); // Який здійснюється з власної волі, за власним бажанням, без примусу; добровільний. *Цілий тиждень отак Йшла робота охоча* (С. Крижанівський).

2. *до чого і з інфін.* Який має особливу схильність до чогось, дуже любить що-небудь. [К а р м е л ю к:] *А паненка* [панянка], *видно, охоча до танку?* (С. Васильченко); *І ми, в дитинстві до казок охочі, Сміялися і плакали не раз* (Л. Дмитерко); — *Я, правду кажучи, не дуже охочий втручатися в отакі справи* (О. Бердник); *Юрко самовара знайшов на горищі, в солом'яній трусі, хотів ганчірнику здати, ганчірник за мідь книжечки дає, а до книжок син охочий* (В. Дрозд); *Моя дружина охоча є вельми до гарного вбрання* (О. Авраменко).

3. *у знач. ім.* **охо́чий**, чого, *ч.* Те саме, що **доброво́лець.** *Вернидуб бере десять чоловік з левенців та тридцять з охочих...* (М. Старицький); *В бліндаж зібрались охочі з одного батальйону* (Іван Ле).

ОХО́ЧІСТЬ, чості *і* чости, *ж., рідко.* Стан за знач. **охо́чий.** — *Товаришу, будьте ласкаві, поможіть нам! Молоде, кучеряве, запальне, охоче, заклопотано й неуважно забурмотіло: — Прошу, прошу! В чому річ? Будь ласка. Але, глянувши в лице під рушником, одразу загубило всю охочість і заклопотаність* (В. Винниченко).

ОХО́ЧО *див.* **охо́че.**

ÓХРА, и, *ж.* Те саме, що **вóхра.** *Ясько мав собі приділену функцію — розтирати фарби на кам'яних плитах .. Розтирання .. жовтої охри було найтрудніше* (І. Франко); *Тарас із товаришами тре фарбу, носить цеберки з охрою та крейдою, довгі малярські пензлі* (О. Іваненко); *Обоє мовчки озираються на курган, увінчаний маленьким, охрою пофарбованим обеліском* (О. Гончар); *Брав у рівних частинах охру, білило й зелений порох, додавав дрібку сажі і все це змішував у каламарику* (М. Дочинець); *Бора відхилила край штори і побачила за вікном сад, а далі за біло-сірим муром парк, дерева у шаленстві осінніх барв від зріло-зеленої та червоного золота до іржавої охри* (Г. Вдовиченко); * У порівн. *Старий обтрусився I попростував доріжкою, поміж вогкими деревами, що грілися в сіянні густому, як охра, коли нею розмальовують печі в селі* (В. Барка); *Іван .. рівною доріжкою, посипаною жовтим, як охра, піском, іде в глиб саду* (П. Колесник).

ОХРÁНКА, и, *ж., іст., розм.* У царській Росії — орган таємного поліційного нагляду для боротьби з революційним рухом. *Ця помилка цілком зрозуміла, бо ж у листах писалося алегорично, щоб охранка не втямила* (Д. Бузько); [Н е ч а й:] *Я певен, що за вашою квартирою стежить охранка, адже ви під суворим наглядом* (Л. Смілянський); *Царська охранка з ніг збивалася, вишукуючи учасників замаху на генерал-ад'ютанта Дрентельна* (М. Олійник); *Відповідне ставлення головного жандарма Київської губернії поширилося й на всю місцеву охранку* (А. Кокотюха).

ÓХРЕСТ, *присл., розм.* Те саме, що **нáвхрест.** *Сорочка на йому* [ньому] *чорна; штани вибійчані, підсукані аж до колін; за спиною вірьовкою .. охрест перев'язана одежа* (Панас Мирний); *Сіла* [дівчина] *коло столу, а голову опустила на охрест зложені на столі руки* (О. Кобилянська).

ÓХРЕСТИ, ів, *мн., церк.* Церковна процесія: символи, атрибути хресного ходу (корогви, хрести і т. ін.). — *Я прибігла під віконце, чи не дознаюся? думала, що вже труна й óхрести, — жаль мені, острах мені...* (Марко Вовчок); *А церква банями сміялася згори: Катів стрічали бучно дзвонарі, I вийшли охрести із кованої брами...* (І. Багряний); *Він пішов навпростець і почув безладний спів молитви, а далі побачив проти зоряного неба і охрести. Полем у темноті ішла сільська процесія* (П. Панч).

ОХРЕСТИ́ТИ *див.* **охрéщувати.**

ОХРЕСТИ́ТИСЯ *див.* **охрéщуватися.**

ОХРÉЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **охрести́ти.** *Петро Гарасимів, .. вроджений і охрещений у тім селі, пробувáв досі на вихованню у Олени Василихи* (І. Франко); — *Перших священників у Руську землю прислали болгари, баба моя, княгиня Ольга, яку хотів охрестити імператор Костянтин, була вже до того охрещена* (С. Скляренко); *Васько незмінно ходив охрещений Шухновським як непоправний другорічник* (Ю. Збанацький); // **охрéщено,** *безос. пред. Дізнавшись, що мене охрещено католиком, я зумію чесно ним бути і зумію вмерти, але за правду, за волю і за наш край* (М. Старицький); *Отим-то обох їх охрещено іменем Хома. Їх святий патрон, апостол Тома, був ласкав* [ласкавий] *на них обох і показав на них великі чуда* (І. Франко); — *Батька мого Гурч прозивали, а мене Олексієм охрещено* (Г. Хоткевич).

2. *у знач. прикм.* Який охрестився. *Люд наш охрещений, геть заплутавшись, аби не гнівити ні старих, ні нових богів, ні до чого іншого не додумався, як лиш свічі палити одним, а кострища — іншим* (Г. Тарасюк).

ОХРÉЩЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **охрéщений.** *У договорі Ігоря з Візантією 944 року є вельми цікаве місце, яке висвітлює стан охрещеності Русі на ту пору* (з навч. літ.); *Якщо дитину охрещують, за хресних потрібно взяти людей, які допоможуть їй жити духовним життям і дотримуватись Божих заповідей. Тому й наголошуємо на охрещеності хрещених батьків* (з газ.).

ОХРÉЩУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОХРЕСТИ́ТИ,** ещý, éстиш, *док.* 1. *кого, що і без прям. дод.* Справляти обряд хрещення над ким-, чим-небудь. — *Два ченця* [ченці] *мене охрещують і святою водою обкроплюють* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Коли мені пішов тридцять другий рік, до Галілеї прийшла вість про великого пророка Івана, який охрещує людей у водах Йордану* (О. Бердник); *Ввечері охрестили* [дитину] *і Марком назвали* (Т. Шевченко); — *Треба би сими днями охрестити внука, — заговорила теща* (О. Маковей); *Вихід із становища було швидко знайдено: треба знову охрестити дитину* (О. Донченко); *Ти знаєш, що князь Володимир прийняв хрест і синів своїх дванадцять охрестив, і всіх киян* (П. Загребельний); *З гори на нас дивиться князь Володимир з хрестом, шкода, що кам'яний, хай би знову охрестив киян, їм це було б корисно, бо Київ уже зовсім, як Вавилон* (Л. Костенко); * Образно. [А в т о м а т н и к:] *Є там* [на Дністрі] .. *таке собі село Фернатія. Там мене вперше охрестила куля* (О. Левада); *Вона* [Тодорка], *не довго думаючи, охрестила його нагаєм через усі плечі* (Б. Харчук).

2. *кого.* Давати ім'я, називати під час обряду хрещення. *Коли вродилась дитина, Настя змила її гіркими слізьми. Охрестили дитину Івасиком* (М. Коцюбинський); *Хлопчика охрестили в ступській церкві і назвали Матвійком* (Григорій Тютюнник); *Батюшка потайки охрестив сина Михайлом* (Є. Пашковський).

3. *кого, що ким, чим.* Давати кому-, чому-небудь якесь найменування, назву, прізвисько. *Він* [Паганель], *не змигнувши й оком, охрещував ці безіменні річки, прикрашаючи їх найгучнішими іспанськими назвами, та позначав їх на своїй карті* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); [Х р а п к о:] *Чого ж він крутивертень?* [П е р е д е р і й:] *Так його усі добрі люди охрестили* (Панас Мирний); *Сагайда жартома охрестив його "капельмейстером зведеного оркестру"* (О. Гончар); *Математичка Есфір Юхимівна не сердиться, що її охрестили Цифір Юхимівною* (Г. Усач); *Дениско не знав, як звуть хлопця, але подумки охрестив його Піратом* (В. Нестайко).

4. *кого, що.* Робити рукою знак хреста над ким-, чим-небудь для благословення або заклинання; перехрещувати. *Він стояв і зляканими очима дивився на діда, .. на його смутний погляд, на хрест, котрим охрестив себе дід* (Панас Мирний); *Верига охрестив їх пучкою, мов зерно саджав у рахманну ріллю* (П. Панч).

ОХРÉЩУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОХРЕСТИ́ТИСЯ,** ещýся, éстишся, *док.* 1. Приймати християнську віру через обряд хрещення. *Це була урочиста й незабутня година, і вона справді була такою — це охрещувався город Київ, це хрестилась Русь* (С. Скляренко); *Біблія не говорить, що охрещуватися можуть лише старші віком чи ті, хто досягнув повноліття — віку, коли людина набуває певні законні права* (із журн.); *Чи без щастя уродився, Чи без щастя охрестився, Чи такії куми брали — Щастя-долі не вгадали?* (з народної пісні); *Яка ж погана наша дячиха! Я вродилась і охрестилась, а такої поганої не бачила!* (І. Не-

чуй-Левицький); *Перш за все язичник Овлур на Русі охрестився, ставши таким чином християнином* (В. Чемерис); *Княгиня Ольга охрестилася, але ж виявилося, що християнський звичай не дозволяє хрещениці виходити заміж за свого хрещеного* (В. Лис); *Так чи інакше, я охрестився в церкві і став її прихожанином* (Любко Дереш).

2. Робити рукою знак хреста над собою; перехрещуватися. *Достав запорожець із-за халяви ножаку і показує Сомкові. Той ізвів до неба очі, охрестивсь: — Що ж? — каже. — Роби, що тобі сказано робити* (П. Куліш); *Прілий злякано охрестився* (П. Панч).

ОХРИПА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок.*, **ОХРИ́ПНУТИ,** ну, неш; *мин. ч.* охри́п, ла, ло *і* охри́пнув, нула, ло; *док.* 1. Ставати хрипким (про голос); хрипнути. *Вона опухала від сліз, голос охрипав до шепоту, та продовжувала читати, доки не падала від знемоги* (Р. Андріяшик); *Коли за чверть години Маргарита втомилася і голос її трохи охрип, Тібальд відразу ж перехопив у неї ініціативу і був у захваті від того, з якою непідробною цікавістю вона його слухає* (О. Авраменко, В. Авраменко).

2. Діставати хрипоту в голосі внаслідок хвороби, перенапруження голосових зв'язок і т. ін. [К о б з а р:] *Аби була ласка слухати, поки не охрип, співатиму* (Т. Шевченко); *Леонід Семенович аж охрип од співів* (І. Нечуй-Левицький); *Дитя охрипло від крику і тепер тільки схлипувало* (В. Кучер); *Барон Мітро охрип від крику в сотовий* (О. Ульяненко); // *перен.* Утрачати нормальне звучання. — *Здавалося, скрипка хотіла кричати, лаятися, але охрипала, замовкала* (О. Іваненко); *Яке ж мені було горе, коли сопілка чомусь охрипла* (О. Донченко); *Он уже ліс. Ще чути з долини скрипку. Як вона бідна охрипла* (У. Самчук).

ОХРИ́ПЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **охри́пнути.** *У коридорі гупали чиїсь неквапні кроки й охриплий бас мугикав пісню* (Василь Шевчук); — *Займай череду-у!* — *пролунав і розвіяв чари охриплий голос старого чередника* (К. Гриб); *Надвечір, охриплий від промов і співу, я казав одному з товаришів: "Нам доведеться тільки пожаліть, що ми не брали близької й безпосередньої участі в цій революції"* (С. Васильченко); *Коли приходить старовинна шхуна, А в небі серпень розкида зірки, Охриплу мову сивого Нептуна В його хатині чують моряки* (М. Рильський); *Лукія побачила у вікно цю сцену в той час, коли четверо запінених і охриплих від люті цепних псів вовчими стрибками наближались до парубка* (О. Донченко).

ОХРИ́ПЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Стан за знач. **охри́плий.** *Охриплість голосу може бути ознакою запалення голосових зв'язок* (з наук.-попул. літ.); *При ларингіті спостерігаються охриплість голосу, відчуття сухості та лоскотання в горлі* (з навч. літ.).

ОХРИ́ПЛО. Присл. до **охри́плий.** *Іноді виринав* [Невкипілий] *з глибини сарая* [сараю] *й охрипло .. кричав: — Вогню!* (А. Головко); — *Мені стільки не заробити і за два роки,* — *трохи охрипло, хвилюючись, сказав він* (В. Хрущак); *Спросоння десь у клуні забився півень, охрипло заспівав і знов, уже тихше, вдарив крилами* (М. Стельмах); *У коридорі стінний годинник охрипло, з протяжним виттям пробив десять годин* (О. Донченко); *Від вагоноремонтних майстерень, спершу охрипло, з шипінням, а далі все чистіше й потужніше, долинав гудок, скликаючи людей на роботу* (Григір Тютюнник).

ОХРИ́ПНУТИ *див.* **охрипа́ти.**

О́ХРИСТИЙ, а, е. Те саме, що **во́християй** 2. *Побачив* [хлопець] *квіти: з білими промінцями вкруг і охристими очками посередині* (В. Барка); *Діється* [дія відбувається] *на охристому тлі ікони, де відсутня перспектива, винайдена у нас значно пізніше* (І. Калинець); *Автомашин було багато: жовті, червоні, сині, зелені, голубі, охристі, оранжеві, білі, морковні, темно-сині, коричневі, лазурові, і всі різних марок та новенькі-новенькі...* (О. Чорногуз); *Охристий пісок обпік мені ступні. Тоді я ще не знав, що земля може бути такою гарячою* (М. Дочинець).

ОХРИСТИЯ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **охристия́нити.** *Охристиянений Володимир Великий 988 року ініціював масове охристияннення Київської Русі* (з наук.-попул. літ.).

ОХРИСТИЯ́НЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **охристия́нити** і **охристия́нитися.** *Примус до пізнання — це як насильницьке потурчення чи охристияннення. Душу не навчиш вірі, віра осягається, коли ти дозволяєш їй проникати в себе* (Г. Пагутяк); *У текстах замовлянь уже проглядається охристияннення язичницької міфології, пристосування народного повір'я до християнських понять, молитов* (з наук. літ.); *На знак охристияннення просторів, люду, що їх населяв, зводилися християнські храми: собори, церкви, каплиці* (з навч. літ.).

ОХРИСТИЯ́НИТИ *див.* **охристия́нювати.**

ОХРИСТИЯ́НИТИСЯ *див.* **охристия́нюватися.**

ОХРИСТИЯ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОХРИСТИЯ́НИТИ,** ню, ниш, *док.*, *кого, що.* Робити кого-, що-небудь християнським за звичаями, способом життя, формою і т. ін. *Українське язичництво як самобутній пласт релігійності нашого народу, незважаючи на всі тисячолітні потуги християнських церков знищити його або охристиянити, все ж не відійшло в небуття* (з наук.-попул. літ.).

ОХРИСТИЯ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОХРИСТИЯ́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* 1. Ставати християнином. *Після довгих роздумів Лейла вирішила охристиянитися* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **охристия́нювати.** *Чимало слов'янського люду охристиянювалося насильно* (з навч. літ.).

О́ХРОВИЙ, а, е. Те саме, що **о́христий.** *На сході, випереджаючи сонце, розтікалися холодні охрові смуги* (М. Стельмах); *Чоловіки .. у коротких брезентових куртках, на яких виднілися охрові плями залізної іржі, одводили задубілими на морозі пальцями навушники шапок і всотували кожне слово бандуриста* (Є. Доломан); *Корінці світилися в пітьмі, наче баба тримала в руці жмут охрового дев'ятигранного проміння* (Е. Андієвська).

ОХРЯНИ́Й, а́, е́. Те саме, що **вохряни́й.** *Серпокрил скромний. Його ясно-карі очі з охряними віями заблимали* (В. Барка); *Крізь маленьке віконце цідилася охряна мла літнього світанку* (Григорій Тютюнник); *Вони* [продавці] .. *розставляють на картонних коробках помальовані у смачний охряний колір прилади* (В. Єшкілєв).

ОХРЯ́СТЯ, я, *с.* Зовнішній сполучнотканинний шар хряща. *Розроблено хірургічні способи відновлення основних функцій гортані з використанням тіла під'язикової кістки, зовнішнього охрястя щитоподібного хряща і т. ін.* (з наук. літ.).

ОХУ́ДНУТИ, ну, неш, *розм.*, *рідко.* Док. до **ху́днути;** схуднути. *Поки гладкий охудне, то худий здохне* (Номис); *За зиму .. охуднув Захар* (К. Гордієнко).

ОЦАРИ́ТИСЯ, рю́ся, ри́шся, *док., розм.* 1. Вступити на престол, стати царем. *Автанділ його покликав, з ним, як з вірником, повівся: "Хто ви, люди? І чиї ви? Цар який тут оцарився?"* (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі).

2. *перен.* Те саме, що **оселитися** 1. *Пан наш був оцаривсь собі у нашій хаті* (Сл. Б. Грінченка).

ОЦА́РОК, рку, *ч.* Загорода для худоби. *Деяких баранів доводиться пускати з маткою в окремий станок (оцарок)* (з навч. літ.).

ОЦВІ́ТИНА, и, *ж., бот.* Сукупність чашолистків і пелюсток у квітці, які оточують тичинки й маточку. *Оцвітина зернобобових складається з п'яти чашолистків та п'яти пелюсток — верхньої — паруса, двох бічних — крил та двох нижніх, що зрослись і утворили човник* (з навч. літ.); *Над тихим міленьким струмочком схилив брунатні султани рогіз. Оцвітина вже перестигла* (М. Чабанівський); *Важка оцвітина відгорнулася, і її чарівний голубуватий пурпур змішувався з золотом пелюсток* (О. Логвиненко, пер. з тв. Г. Уеллса).

ОЦЕ́, *част.* 1. *вказ.* Уживається при вказуванні на кого-, що-небудь (іноді супроводжується вказівним жестом). *І де ходила* [княжна], *В яких то праведних містах, А в нас, сердешна, опочила. Оце її свята могила...* (Т. Шевченко); *От тітка Аніта, що живе коло цвинтаря, а оце баба Домніка* (М. Коцюбинський); *Оце ж садиба Вихорів, він її знає* (Григорій Тютюнник); *Оце життя, оце роздолля, одразу все змінилось, можемо здійснити тепер будь-яку мрію* (О. Гончар); // Уживається при вказуванні на предмет, який кому-небудь дають, пропонують. *Оце тобі хомут і дуга: більше я тобі не слуга!* (приказка); — *Оце тобі, Манюню, букетик, — подав він квітки тітці* (М. Коцюбинський); // Уживається при вказуванні на факт, подію і т. ін., що безпосередньо передували розмові. — *Я все оце міркувала. Та аж сумно стало: Одинокі зостарілись...* (Т. Шевченко); [Д е н и с:] *Іду оце з поля, а мені в лівім вусі тільки: дзень, дзень!..* (М. Кропивницький); — *Оце моя стара напекла млинців з муки нового помолу, то пригощайтеся!* (А. Дімаров).

2. *підсил.* Уживається для уточнення, конкретизації часу дії. *Мій товариш, що ми з ним перекладали Гейне, почав оце недавно перекладати "Прометея" Гете* (Леся Українка); — *Думка оце завтра поїхати до Нищеретової: там базар завтра* (Г. Хоткевич); *Роботу одної бригади — Широкий озимий масив — Сьогодні оце оглядати Він з раннього ранку ходив* (П. Дорошко); *Фактично оце я вперше його побачив. То ж він завжди стрімко проходив під прикриттям охоронця* (Л. Костенко); // Уживається при вказуванні на момент дії у знач. з а р а з, у д а н и й м о м е н т. *Мов за подушне, оступили Оце мене на чужині Нудьга і осінь* (Т. Шевченко); — *Оце привела вам дівчину, — каже бабуся, вводячи мене в хату* (Марко Вовчок); — *Я вже старіюсь, час би взяти собі невістку в хату, та не знаю, до кого б оце старостів слати* (І. Нечуй-Левицький); — *Коли б це, Господи, вирватись з Вінниці .. Оце їду на вокзал* (М. Коцюбинський); *Віті здалося, що в нього тільки оце зараз, у цю мить, забилося серце* (В. Нестайко); — *Оце останній раз подзвонила тітонька* (А. Кокотюха); // Уживається для підсилення значення питального займенника або прислівника, що входять до складу питального речення. — *Схаменися! .. Я не сестра? Хто ж оце я?* (Т. Шевченко); — *І чого оце ви причепились до Марусі?* (І. Нечуй-Левицький); *Каленик Романович спитав: — Навіщо оце витрачатися?* (І. Сенченко); // Уживається для підкреслення якого-небудь члена речення. — *А я оце до вас іду* (Марко Вовчок); [Г е л е н а:] *Так ти того прийшла оце до мене, щоб дорікати?* (Леся Українка); — *Я оце їду з Праги, там був філософський симпозіум* (О. Бердник).

3. *підсил.* Уживається при підбитті підсумку до сказаного. [М е л х о л а:] *Розпустив кохану жіночку — оце ж і дяка від молодої господині* (Леся Українка).

4. *підсил.* Уживається в розповідях, описах для пожвавлення їх, надання їм виразності, яскравості. *Оце, як бачу її, прийде було, сяде вище усіх, поглядає, наче судить судом* (Марко Вовчок); *Оце по обіді закурюємо цигарки. Дядько звик робити дві цигарки* (М. Коцюбинський); — *Оце я тобі кажу, Катре, а ти щоб про це нікому ні слова* (С. Васильченко); *Вечоріє. Жалко мені Васі, Наче дня, що взяв оце — й пройшов* (П. Вольвач).

5. *підсил.* Уживається при висловленні невдоволення, осуду, докору, заперечення, досади і т. ін. — *Так оце син! Оце любимчик? Краще б ти малим був угинув* [загинув]! — *скрикнув Онисько* (Панас Мирний); — *Оце як я розхазяйнувалась. Вибачайте, що застали в хаті такий гармидер, — сказала Каралаєва* (І. Нечуй-Левицький); — *Оце горенько, ще задавиш* [димом], — *закашлялася Явдоха та й вийшла геть з хати* (Григорій Тютюнник); — *Хай йому всячина, і де ви оце взялися такий...* (Л. Кононович).

6. *підсил.* Уживається при висловленні схвалення, захопленої оцінки кого-, чого-небудь. — *Оце люди! Що той розум людський!* (Марко Вовчок); — *Оце так учителька, оце так божественна вчителька!..* (С. Васильченко); — *Ну, поїхали. Час не стоїть! .. — Оце добре! — зрадів Варчук* (М. Стельмах); *На човна та по Дніпру — оце дотепно, оце по-моєму* (О. Гончар).

○ **Ось (от, оце́) і** *див.* **ось.**

◊ **Ото́ (оце́, от** *і т. ін.)* **ще** *див.* **ото́.**

ОЦЕ́Й, оця́, оце́, *займ. вказ., розм.* Підсил. до **цей;** ось цей. *Тяжко мені, Боже милий, Носити самому Оці думи* (Т. Шевченко); *О, не дивуйсь, що ніч така блакитна, Що прийдеш ти, то знала ніч оця, І через те вона така привітна, Ясна і ніжна без кінця...* (О. Олесь); *Йому починав подобатися оцей немилосердний брехун* (М. Стельмах); *Зовсім зненацька захопило сьогодні Тоню нове оце почуття, гаряче сколихнуло душу* (О. Гончар); *Яблуні наче прислухалися до самих себе, і особливо оця біля хати, волова мордочка, що доспіває тоді, коли косять жито* (М. Вінграновський).

ОЦЕЛО́Т, а, *ч.* Хижий ссавець родини котячих з брунатною або жовтувато-сірою плямистою шкурою, що водиться в Центральній та Південній Америці. *Коли люди .. дісталися кущів, звідти, злякано захропівши, вискочив оцелот* (І. Білик); *В гущавині причаїлись якісь звірята, між ними оцелот — дика кішка* (Т. Воронович, пер. з тв. Ж. Верна); *Серед дерев та чагарів по берегах річок можна побачити плямистого оцелота, пуму, а також їхнього більшого й дужчого родича — ягуара* (В. Митрофанов, пер. з тв. Т. Майн Ріда); *Оцелоти вночі полюють на мишей, плазунів, мавп і птахів* (з наук.-попул. літ.).

ОЦЕМЕНТО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оцементува́ти.** *Спочатку на братській могилі стояв цегляний оцементований обеліск, пізніше було встановлено залізобетонний пам'ятник — скульптуру воїна, виготовлену Київськими художніми майстернями* (із журн.).

ОЦЕМЕНТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЦЕМЕНТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Покривати цементним розчином; цементувати. *Після великої повені комунальні служби одразу ж взялися оцементовувати колодязі* (з газ.); *Років зо два тому дядько Левко додатково оцементував криницю* (із журн.).

ОЦЕМЕНТУВА́ТИ *див.* **оцементо́вувати.**

ОЦЕРКЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *док.*, *кого, що, діал.* Огудити, очорнити. *Вилив Порох у жалобі всю свою злість..: обписав, оцерклював старий ябеда панів Польських так, що аж сам тряссяся, читаючи Чіпці жалобу* (Панас Мирний).

О́ЦЕТ, о́цту, *ч.* Рідина з різким кислим смаком, яка є водним розчином оцтової кислоти і вживається як гостра приправа до їжі, для консервування продуктів і т. ін. *Бабуня казала принести ароматичного оцту та олівців від мігрені* (Леся Українка); *— То, що ви їй оцту дали, то добре. Оцет від усякої хороби помагає* (Б. Лепкий); *З відчиненого вікна .. війнуло легеньким запахом оцту* (Олесь Досвітній); *Лице директора скривилося, якби хтось йому капнув на кінчик язика оцту* (Ірина Вільде); *Підлогу мили, шкребли, терли оцтом, виводили керосином* (І. Роздобудько); *У нетрадиційній медицині застосовують антибактеріальну та жарознижувальну властивості оцту* (з наук.-попул. літ.).

ОЦЕ́ТНИЦЯ, і, *ж.* Посудина, в якій подають до столу оцет. *На столи ставили посудини з вином, сільничку і оцетницю* (з газ.).

ОЦИНКО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оцинкува́ти.** *Оцинковані труби виготовляють з конструкційної і легованої сталі нанесенням на неї захисної плівки з цинку* (з навч. літ.); *Матері немає вже, лиш у багажному вагоні стоїть десь оцинкована труна з її тілом...* (Б. Антоненко-Давидович); *Лантух підняв добре замасковану ляду, дістав великий оцинкований бідон* (М. Руденко); *— Трос оцинкований, іржі не боїться* (М. Циба); *Спустившись на другий, потім на перший поверх, спинився перед внутрішніми дверима, що, оцинковані, блищали, як ночви* (О. Шугай); *Квіти поставила в оцинковане відро, попросила провести до технікуму, жалілась, батька зрізали на черговому званні* (Є. Пашковський); // **оцинко́вано,** *безос. пред. Всі металеві частини шумопоглинача оцинковано. Це дає можливість використовувати його тривалий час зі збереженням функціональності* (з наук.-техн. літ.).

ОЦИНКО́ВНИК, а, *ч.* Робітник, фахівець з оцинкування. *Окружний адміністративний суд зобов'язав Пенсійний фонд зарахувати позивачу пільговий стаж часу роботи за професією оцинковника* (з мови документів).

ОЦИНКО́ВНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **оцинко́вник.** *Кілька років відпрацювала тітка Ликера оцинковницею на місцевому заводі* (з газ.).

ОЦИНКО́ВУВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до оцинковування. *Найважчою для Юрчика виявилася робота в оцинковувальному цеху* (із журн.); *Оцинковувальні полімери.*

ОЦИНКО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оцинко́вувати.** *Найдовговічніший метод оцинковування — покриття розплавленим цинком шляхом занурення виробу в спеціальну ванну при температурі 450 °С* (з наук.-попул. літ.); *Гаряче оцинковування щоглових підіймачів забезпечує надійний захист від корозії і тривалий термін експлуатації* (з навч. літ.).

ОЦИНКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЦИНКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що.* Покривати поверхню металу, металевого виробу тонким шаром цинку для захисту від корозії; цинкувати. *Для підвищення антикорозійних властивостей чавунні фітинги оцинковують* (з навч. літ.); *Спочатку Петро навчався оцинковувати кузови автомобілів* (із журн.); *Вироби з металу, за бажанням замовника, можна оцинкувати, застосувавши полімерне або порошкове покриття* (з мови реклами).

ОЦИНКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.* Пас. до **оцинко́вувати.** *Боковини до лінії вікон автобуса обшивають сталевими листами, які оцинковуються для того, щоб сталь повільніше окислювалася* (з мови документів).

ОЦИНКУВА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **оцинко́вувальний.** *1946 року на Новомосковському жерстепрокатному заводі введено в експлуатацію механічний, ливарний, оцинкувальний цехи і цех ширвжитку* (з газ.).

ОЦИНКУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Дія за знач. **оцинкува́ти.** *Для оцинкування найчастіше застосовують технології гальванізації, гарячого і дифузного нанесення на метал* (з наук.-техн. літ.); *Оцинкування широко використовують при покритті дахів промислових, заводських, офісних будівель, у будівництві ангарів, промислових холодильників* (з навч. літ.).

2. Шар цинку, яким покривають залізо або інший метал для захисту від корозії. *Перше місце серед автовиробників, чиї автомобілі мають гальванічне оцинкування, займають моделі від японської корпорації "Хонда"* (із журн.).

ОЦИНКУВА́ТИ *див.* **оцинко́вувати.**

ОЦИФРО́ВАНИЙ, а, е, *інформ.* Дієпр. пас. до **оцифрува́ти.** *Оцифрований документ перетворюється на текст, який можна редагувати за допомогою відповідної програми* (з наук. літ.); *Ця книжка* ["Наука добромильська"], *що поклала початок дитячій літературі в Речі Посполитій, більше не перевидавалась, і у Варшаві знаходиться її єдиний цілий примірник, досі не оцифрований* (Г. Пагутяк); *У правій нижній частині обкладинки паспорта для виїзду за кордон уживлений безконтактний електронний носій — чип, на який серед інших вноситиметься інформація про оцифровані відбитки пальців рук, оцифроване фото особи, оцифрований підпис власника паспорта та ін.* (із журн.); // **оцифро́вано,** *безос. пред. У Національній академії образотворчого мистецтва й архітектури України оцифровано та відреставровано грамофонні записи видатних українських виконавців початку XX століття* (з наук. літ.).

ОЦИФРО́ВУВАННЯ, я, *с., інформ.* Дія за знач. **оцифро́вувати.** *Одним з напрямків розвитку технологій створення електронних матеріалів є оцифровування інформаційних джерел, вже існуючих на різних носіях, перш за все, друкованих* (з наук. літ.); *Найзагальнішим прикладом використання дискретних сигналів для передачі безперервних даних є оцифровування мови* (з наук.-попул. літ.).

ОЦИФРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЦИФРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док.*, *що, інформ.* Перетворювати що-небудь у цифрову форму, придатну для автоматичного зчитування і оброблення комп'ютерною технікою. *Країни-члени Європейського Союзу можуть уповноважувати бібліотеки оцифровувати книги зі своїх колекцій, без попередньої згоди правовласників, для того, щоб зробити їх доступними в електронних точках читання* (з наук.-попул. літ.); *Якщо ви вирішили оцифрувати фотографії, але у вас залишилися ще й фотоплівки до цих фотографій, — то краще, все ж таки, оцифровувати фотоплівки* (з газ.).

ОЦИФРО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок., інформ.* Пас. до **оцифро́вувати.** *Якщо більшість співробітників відповідних організацій має персональні комп'ютери, вхідні паперові документи можуть оцифровуватися* (з навч. літ.).

ОЦИФРУВА́ННЯ, я, *с., інформ.* Дія за знач. **оцифрува́ти.** *У збереженні змісту рукописів та рідкісних книг важлива роль належить використанню інноваційних технологій, особливо оцифруванню, що застосовується для створення електронних копій, одержання і зберігання зображень у машиночитаній формі* (з наук.-попул. літ.); *Число проєктів з оцифрування друкованих видань в Україні зростає швидкими темпами* (з навч. літ.).

ОЦИФРУВА́ТИ *див.* **оцифро́вувати.**

ОЦІ́НЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оціни́ти.** *Вклад, оцінений у гривнях, становить частку учасника та засновника у статутному фонді товариства* (з наук. літ.); *Він .. не знаходив собі місця, коли не протестував .. Мабуть, за цю рису характеру, розгадану на верхах і оцінену негативно, і злетів отець Кралевич до убогої сільської парафії* (Г. Хоткевич); *Його* [Гауптмана] *"Ткачі", так високо оцінені Іваном Франком, були подією справді винятковою* (М. Олійник); // **оці́нено,** *безос. пред. Голову втікача оцінено. За кожного спійманого прибережні козаки діставали плату* (М. Коцюбинський); *Сто дев'яносто тисяч гривень, в які її* [квартиру] *було оцінено, як на Вадима, було навіть забагато* (В. Хрущак); *Терпіти біль, розлуку, вбогість, приниження допомагає надія, що колись це буде оцінено Найвищим судом* (Г. Пагутяк); *Сумно мені, сумно, що мій політ думки не було оцінено* (С. Пиркало).

ОЦІ́НЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оціни́ти.** *Для належного оцінення творів Тараса Шевченка, ба й других наших давніших писателів, у нас досі дуже мало зроблено* (І. Франко); *Автор розглянув критерії оцінення кінцевого фінансового результату за будівельним контрактом з фіксованою ціною* (з наук. літ.).

ОЦІНИ́ТИ *див.* **оці́нювати.**

ОЦІ́НКА, и, *ж.* 1. Дія за знач. **оціни́ти, оці́нювати.** *Літом якраз вони ганяють по селах, один — кустарів описує, а другий — здається, над оцінкою землі працює* (Панас Мирний); *Насмілюсь прохати дозволу Вашого прислати Вам ту комедію на перегляд і оцінку* (М. Коцюбинський); *В оцінці людини не можна наперед висувати другорядну ознаку* (В. Підмогильний); *Ми викликали досвідченого криміналіста для незалежної оцінки отриманих даних* (В. Єшкілєв); *Ігор спершу подумав був, що остання експертна оцінка, яку він робив для салону Ширмана, виявилася не дуже компетентною* (Люко Дашвар).

2. Вартість, ціна чого-небудь, визначена в ході оцінювання. *Якщо він* [батько] *не погоджувався з оцінкою майна, міг його ще раз переоцінити* (В. Хрущак); *Відомості про грошову оцінку земельної ділянки та її стартову ціну містяться у Земельному кодексі України* (з навч. літ.).

3. Думка, міркування про якість, характер, значення і т. ін. кого-, чого-небудь. *Слухав Олекса — і темно ставало перед ним. Ось вона, оцінка його вчинків* (Г. Хоткевич); *Його* [Черниша] *роботі навіть вибагливий Іван Антонович дав позитивну оцінку* (О. Гончар); *Необхідно пам'ятати: істинна тільки та оцінка, яку тобі дають інші* (І. Росоховатський); *Віра пригадала, що останнім часом читала якусь рецензію з негативною оцінкою творчості Достоєвського* (М. Руденко).

4. Прийняте позначення якості знань і поведінки учнів. *Іван Євграфович, приховуючи своє занепокоєння, спитав, ніби між іншим, сина: — А які в тебе оцінки з історії?* (Б. Антоненко-Давидович); *Третя чверть кінчається, і кожному хочеться підвищити свої оцінки* (І. Багмут); *Вчителі .. почали задавати додому завдання та ставити оцінки на уроках* (Ю. Мушкетик); *Максим вивчав англійську мову, багато читав, добре грав у шахи і круглим відмінником не міг стати лише тому, що з фізкультури та праці мав стабільно невисокі оцінки* (А. Кокотюха); *— Ану покажи! — наказав Оле. — Дивись мені, щоб завжди в тебе були хороші оцінки!* (О. Іваненко, пер. з тв. Г.-К. Андерсена).

(1) Посере́дня оці́нка, *заст.* — найнижча із запроваджених у середній школі позитивних оцінок успішності учнів. *Вона з задоволенням подумала, що в неї ніколи не було жодної посередньої оцінки* (О. Донченко); *Можна було усно гарно відповісти і таки заробити собі на посередню оцінку* (Ірина Вільде); *Тепер, коли атестат з посередніми оцінками лежав на столі, а донька збирала речі, мама завмерла перед телеекраном, знічена й байдужа* (Г. Вдовиченко).

△ **(2) Незмі́щена (незсу́нена) оці́нка,** *мат.* — точкова оцінка, математичне очікування якої дорівнює оцінюваному параметру. *Незсунена оцінка автокореляційної функції може бути отримана на інтервалі стаціонарності за допомогою відомого співвідношення* (з наук. літ.); *Незміщена оцінка є функцією, позбавленою систематичної похибки, від результатів спостережень, які мають випадкові похибки* (з наук.-попул. літ.); *Для того щоб оцінка була незсуненою, необхідно ввести додаткову умову* (з навч. літ.); **(3) Страхова́ оці́нка,** *фін.* — визначення вартості об'єкта страхування, на основі якої встановлюють страхову суму. *Значення страхової оцінки полягає в тому, що вона слугує головним орієнтиром для визначення страхової суми і є кількісним показником обсягу відповідальності страхової компанії* (з навч. літ.); [С т е п а н Д е м и д о в и ч:] *А не чули чого про страхові оцінки?* [П и с а р:] *Ні, не чував* (В. Самійленко).

ОЦІ́ННИЙ, а, е. Стос. до оцінки (у 1–3 знач.). *Голому розбій не страшний, і життя не дуже його дороге — оцінне* (Марко Вовчок); *Сума оцінних балів по всіх показниках конкретного підприємства дає загальний оцінний бал* (з наук. літ.); *Особливістю епопеї Б. Лепкого "Мазепа" є масштабність образів, яка досягається завдяки зіткненню різнорідних поглядів на них і репрезентації повного оцінного спектра, що відповідає історичній правді* (з навч. літ.).

ОЦІ́ННИК, а, *ч.* Юридична чи фізична особа, яка має відповідну кваліфікацію та право (спеціальний дозвіл) на проведення робіт з оцінювання чого-небудь; оцінювач. *Ліворуч здіймалася щось ніби конторка, де стояв оцінник у білій краватці й легенько помахував молоточком* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Флобера); *Оцінювання державного майна в реструктуризації здійснюється за договором між оцінником — суб'єктом господарювання — та замовником оцінювання або на підставі ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінювання майна* (з наук. літ.).

ОЦІ́ННИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **оці́нник.** *Перевірники встановили, що оцінниця здешевила на оцінюванні квартири свідомо* (з газ.).

ОЦІ́ННІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оці́нний.** *Мова виступає ще і як знаряддя ідентифікації емоцій і в цьому плані опосередковує емоціональну поведінку людини. У деяких специфічних ситуаціях оцінність може навіть переважати над інформативністю* (В. Русанівський); *Оцінність — найважливіша інтенціональна категорія публіцистичного дискурсу, за допомогою якої адресант переконує адресата в певних заданих цілях* (з наук. літ.); *Тропи в газетно-публіцистичному мовленні є елементом оцінності, використовуються для вираження позитивного чи негативного ставлення до зображуваного* (з навч. літ.).

ОЦІНУВА́ТИ *див.* **оці́нювати.**

ОЦІ́НЩИК, а, *ч., заст.* Оцінник. — *У таких справах, знаєте, хто найкращий оцінщик? Народ!* (Панас Мирний); *Се заробітчани... Вони повинні продать себе, бо дома жде їх невиплачена дань "обществу", ждуть оцінщики, ждуть земські, урядники* (В. Винниченко); *Випроставшись на бочці, на велику втіху присутніх, він, наслідуючи оцінщика аукціону, вигукнув: — Більше ніхто його* [засудженого] *не хоче* [врятувати]*?* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго).

ОЦІ́НЮВАЛЬНИЙ, а, е. 1. Який визначає ціну, вартість чого-небудь. *Інструкцією не передбачено форму Зведеного акта вартості об'єкта для окремих нежитлових приміщень і оцінювальний акт на господарські будівлі та споруди для нежитлових приміщень* (з мови документів).

2. Який допомагає визначати якість, цінність, значущість кого-, чого-небудь. *Мавпи кілька секунд таким самим оцінювальним поглядом міряли Редьку* (І. Карпа); *Цінності — це матеріальні предмети, символи, ідеї чи ознаки, щодо яких індивід або група займають оцінювальну позицію, приписуючи їм особливу роль у житті, відчуваючи необхідність у них, намагаючись оволодіти ними* (з навч. літ.).

ОЦІ́НЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оці́нювати.** *Спадщина та складається з золотих та срібних речей (персні, обручки, браслети, портсигари, ложки і т. д. — реєстр додається), оцінюваних приблизно в сто п'ятдесят — сто шістдесят тисяч карбованців за нинішнім курсом* (В. Нестайко); *Товари не вважаються ідентичними чи подібними (аналогічними) оцінюваним, якщо вони не були вироблені в тій самій країні, що й товари, які оцінюються* (з навч. літ.); // **оці́нювано,** *безос. пред. Його* [Хмельницького] *здобич оцінювано на десять мільйонів золотих, сума колосальна для тих часів* (з наук. літ.).

ОЦІ́НЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оці́нювати.** *У монографії визначено основні критерії оцінювання та розроблення методичного підходу до оцінювання ефективності антикризового управління на підприємстві* (з наук. літ.); *Оцінювання знань студентів з навчальних дисциплін здійснюється на основі результатів поточної успішності, екзаменів та заліків* (з навч. літ.).

△ **(1) Зо́внішнє незале́жне оці́нювання,** *шк.* — визначення рівня навчальних досягнень випускників середніх навчальних закладів, що уможливлює їхній вступ до закладів вищої освіти. *Вона .. вчилась посередньо, без цікавості, стук-грюк аби з рук, говорила про неї класна. Та й не готувалась вона як слід до того зовнішнього незалежного оцінювання* (Г. Вдовиченко); *Результати зовнішнього незалежного оцінювання випускників системи повної загальної середньої освіти використовують для прийому до вищих навчальних закладів та зараховують як оцінку за державну підсумкову атестацію* (з мови документів).

ОЦІ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЦІНИ́ТИ,** іню́, і́ниш, **ОЦІНУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* 1. Визначати ціну кому-, чому-небудь, вартість когось або чогось. *Посипались питання практичного характеру .. — Як же буде з тим, що тепер у нас? — Хто оцінюватиме наші теперішні хати і все інше?* (Мирослав Ірчан); *На цій вулиці алмази з усього світу перетворювалися на діаманти. Тут їх накопичували, оцінювали, зважували, шліфували й огранювали* (Ю. Андрухович); *Приїхав становий, узяли її теличку, оцінували й продали різникові* (Панас Мирний); *Коли ж лівійці оцінили їхній виріб надто дешево, карфагеняни все одно вертаються на корабель, але не торкнувши ні товар, ні золото* (І. Білик).

2. Визначати якості, цінність, достоїнства і т. ін. кого-, чого-небудь. *Чубенко тримав у руці ковану з заліза троянду, оцінював її оком середньовічного цехового майстра* (Ю. Яновський); *Оболонська по-селянському, всебічно оцінювала невістку. Вона і красива, вона і здорова, і розумна, і роботяща* (Ю. Збанацький); *Далі Іван Остапович коротко оцінював роботи майбутніх слюсарів, агрономів, шоферів, капітанів далекого плавання, археологів, садівників* (Є. Доломан); — *Я була б дуже щаслива, якби дорога начальниця побачила його, оцінувала й дала мені пораду* (І. Нечуй-Левицький); [К а р п о:] *Спасибі, що оцінувала мою працю* (І. Карпенко-Карий); *Грузинські вина міг оцінити тільки такий гурман, як я* (Ю. Винничук); // Складати уявлення, робити висновок про кого-, що-небудь, визначати суть, характер, значення, роль і т. ін. чогось. *Семен Григорович звик кожну річ і кожне явище оцінювати всебічно, з усіх поглядів* (Л. Дмитерко); *Я сам адміністратор і вже трохи навчився оцінювати господарів кабінетів по їхніх приймальнях* (Ю. Мушкетик); *Бувши насамперед лікарем, тверезо оцінював свої шанси на одужання* (А. Кокотюха); *Він полюбив їх* [слова]*, оцінував їхню роль й перейнявся до них пошаною* (В. Підмогильний); *Саїд і без слів повнотою оцінував той погляд* (Іван Ле); *Брянський одразу розгадав маневр противника й оцінив усю глибину небезпеки* (О. Гончар).

(1) Оці́нювати / оціни́ти (оцінува́ти) го́лову *чию* — призначати винагороду за спіймання або знищення кого-небудь. — *Чи ми вже й справді прогнівили Бога? Чи ми вже здобич для чужих сваволь? То хану дай за себе відкупного, то голову оцінює король!* (Л. Костенко); [О л і з а р:] *Вчора у городі збирався сеймик, оцінували вже там твою голову, мій друже* (С. Васильченко); — *Мені краще було б не потикатися на люди. Адже мою голову оцінили в скількись там рупій...* (М. Дашкієв); — *Ти думаєш, що пішов за простого козака? Ні, голубе, твою голову оцінили в дві тисячі червінців* (М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя).

ОЦІ́НЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **оці́нювати.** *Деякі європейські фірми понесли збитки, що оцінюються мільярдами доларів, через зірвані контракти, перехоплені заокеанськими запопадливими колегами* (С. Пиркало); *Саме лише їхнє нерухоме майно оцінюється в кілька мільйонів доларів, їхній дім славиться на весь окіл* (В. Бойченко, пер. з тв. Р. Стівенсона); — *Життя людини оцінюється користю, яку вона приносить для загального блага* (П. Панч); *Гадяцький трактат неоднозначно оцінюється козацтвом та селянами* (Ю. Мушкетик); *Мені завжди було прикро за те, що всі мої намагання бути слухняним і вихованим ніколи не оцінювалися* (Н. Сняданко).

ОЦІ́НЮВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **оці́нник.** — *Я скромний оцінювач комісійного магазину* (А. Крижанівський); *Оцінювач підсумовує затрати на відтворення будівлі й відраховує зношування у тих випадках, коли будівля не є новою* (з наук. літ.); *Оцінювач розраховує однакові коефіцієнти, аналізує баланси, звіти про прибутки та збитки, додаткову інформацію* (з навч. літ.).

ОЦІ́НЮВАЧКА, и, *ж.* Жін. до **оці́нювач.** *Повернувшись до Києва, Валентина влаштувалась оцінювачкою рухомого та нерухомого майна в одному із приміських районів* (із журн.).

ОЦІ́НЮЮЧЕ, *рідко.* Присл. до **оці́нюючий.** *Бараболя оцінююче глянув на хлопців. — А ви... не той? Не викажете мене?* (В. Нестайко); — *Машина чекатиме коло базару, — він оцінююче зміряв мене поглядом* (Л. Кононович); *Терезка змовчала і оцінююче подивилася на Антона* (Любко Дереш).

ОЦІ́НЮЮЧИЙ, а, е, *рідко.* Те саме, що **оці́нювальний** 2. *Антон оцінюючим поглядом обмацав панську повозку і знайшов гідне їй застосування* (С. Чорнобривець); — *Це розумна думка, — сказав Святослав і обвів оцінюючим поглядом воєвод* (В. Малик); *Він кинув на вас кілька оцінюючих поглядів, хоча важко було визначити, добре це чи погано* (Ю. Андрухович); *Встановлено адаптивні оцінки для медіани головної компоненти, які мають асимптотичну дисперсію, близьку до найменшої можливої для оцінок методу оцінюючих рівнянь* (з наук. літ.); *Залежно від змісту суджень, сформованих громадськістю, суспільна думка може мати оцінюючий, аналітичний, конструктивний, регулятивний характер* (з навч. літ.).

ОЦІПЕНІ́ЛИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. акт. до **оціпені́ти.** *Оціпенілий, зіщулений від страху і захоплення, немов уві сні або в казці, дивиться Розгуляєв на .. велетенський щит* (О. Довженко); *Оленці байдуже те все — тепер уже ніщо не може пройняти її оціпенілої душі* (Д. Бедзик).

ОЦІПЕНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., рідко.* Стан за знач. **оціпені́лий.** *Як десь із кайнозойської ери, виповзало воно* [танк] *з хащів, із їхньої сутіні, сунуло на застиглих в оціпенілості людей* (О. Гончар).

ОЦІПЕНІ́ЛО, *рідко.* Присл. до **оціпені́лий.** *Якусь мить оціпеніло стояла* [Марта] *з витягнутими вперед руками, свідомість іще не сприймала того, що сталося* (І. Нижник).

ОЦІПЕНІ́ННЯ, я, *с., рідко.* Стан за знач. **оціпені́ти.** *Секунда загального оціпеніння пройшла* (Григорій Тютюнник); *Мати .. знову в оціпенінні притулилася головою до сина* (М. Стельмах); *Пролунало слово короля, і пробудилися від оціпеніння інші генерали* (Г. Колісник); *Перше оціпеніння поволі минало* (В. Чемерис); *Він* [дим] *проникав до хати і люди впадали в якесь тупе оціпеніння, що не віщує нічого доброго* (Г. Пагутяк); * Образно. *Праворуч, над краєм лісу, над застиглими в сонному оціпенінні верхівками дерев звисали шматки білявої вати* (В. Владко).

ОЦІПЕНІ́ТИ, íю, íєш, *док., рідко.* Те саме, що **заціпені́ти.** *Інші хоругви вчасно встигли спинитися на краю небезпечного болота й, оціпенівши од жаху, дивились, як конає в драговині добірна хоругва князя Острозького* (В. Чемерис); — *Не віддам! — твердо сказала вона* [дружина]. — *Нічого не віддам! Варя ніби оціпеніла* (С. Талан).

О́ЦТОВИЙ, а, е. Прикм. до **о́цет.** *Від нього* [Шкурупія] *так і перло карболкою і оцтовим смородом кінського поту* (Григорій Тютюнник); *Лікар згадував оцтовий присмак води з колонки за площею, звідки за північ повертавсь до готелю* (Є. Пашковський); // Який містить оцет або змочений в оцті. *Вдень я збивав татові температуру, накладаючи на чоло і зап'ястя оцтові компреси* (Т. Прохасько); — *Печінка по-баварськи з білим оцтовим соусом — моя коронна страва* (Любко Дереш).

△ **О́цтова есе́нція** *див.* **есе́нція; О́цтова кислота́** *див.* **кислота́; О́цтове де́рево** *див.* **де́рево.**

ОЦТОВОКИ́СЛИЙ, а, е. Стос. до оцтової кислоти *(див.* **кислота́).** *Дріжджові гриби перетворюють цукор у винний спирт і вуглекислий газ, а оцтовокислі бактерії переробляють спирт на оцтову кислоту* (з навч. літ.).

ОЦУ́КРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оцу́крити.** *Для кращого засвоєння організмом людини крохмаль попередньо має бути оцукрений і переведений у розчин ферментами слини та шлункового соку* (з навч. літ.).

ОЦУ́КРЕННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оцу́крити** і **оцу́критися.** *Основним складником патоки є вуглеводи, співвідношення між якими залежить від ступеня оцукрення крохмалю* (з наук.-попул. літ.); *При виробництві спирту основною метою розварювання сировини є руйнування клітинної структури, оцукрення целюлози і розчинення крохмалю* (з навч. літ.).

ОЦУ́КРИТИ *див.* **оцукро́вувати.**

ОЦУ́КРИТИСЯ *див.* **оцукро́вуватися.**

ОЦУКРО́ВУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оцукро́вувати** і стан за знач. **оцукро́вуватися.** *При оцукровуванні охолоджену розварену масу обробляють солодовим молоком або ферментними препаратами для розщеплення крохмалю та білків* (з навч. літ.).

ОЦУКРО́ВУВАТИ, ую, уєш, **ОЦУ́КРЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОЦУ́КРИТИ,** рю, риш, *док., що.* Робити цукристим, насичувати, покривати цукром, цукристими речовинами. *З давніх часів відома здатність солоду оцукрювати крохмаль, але для його виробництва необхідне зерно високої якості таких злакових культур, як ячмінь, просо, овес, у кількості 14 % по масі крохмалю* (з наук.-попул. літ.); *На попередніх стадіях реакції крохмаль необхідно розрідити та оцукрити перед його використанням як джерела вуглецю в процесі ферментації* (з навч. літ.).

ОЦУКРО́ВУВАТИСЯ, ується, **ОЦУ́КРЮВАТИСЯ,** юється, *недок.,* **ОЦУ́КРИТИСЯ,** иться, *док.* Робитися цукристим, насичуватися, покриватися цукром, цукристими речовинами. *Деякі заварки для пшеничного хліба можуть оцукровуватися під впливом власних ферментів або спеціально внесеного білого солоду чи інших речовин* (з навч. літ.); *Брага виготовляється практично з будь-якого продукту, що містить цукор або крохмальні речовини, які в процесі зброджування мають здатність оцукрюватися* (із журн.); *Зберігаючи мед упродовж довгого часу, треба пам'ятати, що він може оцукритися* (з газ.).

ОЦУ́КРЮВАЛЬНИЙ, а, е. Стос. до оцукрювання. *Житній неферментований та ячмінний пивоварний солоди мають оцукрювальну здатність і застосовуються для оцукрення борошняних заварок у процесі приготування рідких дріжджів або заварних сортів хліба* (з наук. літ.).

ОЦУ́КРЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оцу́крювати** і стан за знач. **оцу́крюватися.** *Для оцукрювання сировини у спиртовому виробництві застосовують зелений солод і ферментні препарати* (з наук. літ.); *Зависока температура зберігання картоплі призводить коренеплоди до передчасного фізіологічного старіння і, як наслідок, — до оцукрювання* (з навч. літ.).

ОЦУ́КРЮВАТИ *див.* **оцукро́вувати.**

ОЦУ́КРЮВАТИСЯ *див.* **оцукро́вуватися.**

ОЦУ́ПАЛОК, лка, *ч., рідко.* Те саме, що **оцу́пок.** *Люди вийшли з церкви .. й кинулись до роботи: поскачували та поскладали в кутку цвинтаря колоддя, оцупалки, обаполки* (І. Нечуй-Левицький); *Як тільки було ввімкнено силову мережу, товстенька скляна трубочка, що лежала на дубовому оцупалку в зоні опромінювання, вмить занурилася в дерево, зникла в ньому без сліду* (М. Дашкієв); *Михаль і Бориско розпиляли стовбур яблуні на оцупалки* (В. Дрозд).

ОЦУ́ПКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Невисокий, але міцної будови; кремезний. *Погано пошита перкалева сукенка не укривала оцупкуватої фігури* (М. Коцюбинський); *Біля самого столу опинився Грицько Лисогорко, оцупкуватий хлопець з тривожно-мрійними очима* (В. Речмедін); — *А може, вона тебе родила? — хихикаючи, допікає оцупкуватий Іван, а навколо його веселої кирпочки вибиваються і зникають дві ямки* (М. Стельмах); // Короткий, схожий на оцупок (перев. про пальці). *Василь розчулювавсь, обережно гладив доню заклякло оцупкуватою, незвичною до делікатних рухів рукою по теплих косенятах* (О. Забужко); *Поліз* [режисер] *до пачки своїми оцупкуватими пальцями і пом'явши кілька сигарет, таки витяг одну з них, розправив і встромив собі між губів* (О. Ірванець).

ОЦУ́ПОК, пка, *ч.* Обрубаний або обламаний шматок чого-небудь (колоди, дерева і т. ін.); обрубок, уламок. *Беру колуна, замахуюсь — і він застрягає в оцупку* (М. Стельмах); *В нестямі вимахував він оцупком свого недобитого на кобилі пужална* (О. Гончар); *Роздягаємося догола, намилюємось оцупком прального мила, до болю натираємо шкіру гумкою, виколупуючи з пор тіла радіацію* (А. Михайленко); *Удвох з господарем, якого терміново викликали, так-сяк залагодили ту біду, загнавши в дірку оцупок дерева та наскоро заштукатуривши стінку* (Н. Околітенко); *З землі стирчали якісь оцупки, а не дерева, а всю пустелю борознили окопи* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

ОЦУ́ПОЧОК, чка, *ч.* Зменш. до **оцу́пок.** *Ціпок на три шматки розлетівся. В руці лишився тільки коротесенький оцупочок* (Іван Ле); *Дядько захищався від собак дерев'яним оцупочком* (із журн.).

ОЦЯМРО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оцямрува́ти.** *Бачить* [Заяць], *серед ліса* [лісу] *криниця кам'яна, оцямрована, а внизу вода глибока* (І. Франко); *У третьому альбомі я зарисував до сотні криниць, оцямрованих то камінням й дико зарослою папороттю, то зчорнілим дубовим зрубом* (Р. Федорів).

ОЦЯМРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що.* Док. до **цямрува́ти.** *Сергійко, назбиравши довкола камінців, оцямрував ними стінки копанки, поставив ліщинову загородину, біля якої, тільки настане осінь, з'явиться й живопліт* (В. Скуратівський); *У Чорному лісі опришки оцямрували місцеву криничку* (з газ.).

ОЧАМРІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **очамрі́ти.** *Байдило підсунувся до зовсім очамрілого попа* (В. Речмедін); *Дивлячись на очамрілого хлопця, Ганкаур посміхнувся* (Ю. Бедзик); *Малий перечепився об камінь, впав у траву, очамрілу від сюркання коників* (Г. Пагутяк); *Зрідка риба, очамріла в гарячій воді, терлася об коліна* (Є. Пашковський); * У порівн. *Іван Іванович ішов, немов очамрілий, збиваючись з дороги, б'ючись об мури та паркани* (Л. Дмитерко); *Валерій ішов, не зупиняючись, як очамрілий* (М. Білкун).

ОЧАМРІ́ЛО, *розм.* Присл. до **очамрі́лий.** — *Що трапилось, Арсене? Сніданок дають? — очамріло спитав Спихальський* (В. Малик); *Пахло окропом, очамріло викрикували півні, сусіди походжали голим чорноземом, бідкались* (Є. Пашковський).

ОЧАМРІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **очамрі́ти.** *У Ладимировій душі закалатав, розганяючи хмільне очамріння, страх* (В. Дрозд); *Усе це обростало новими версіями й побрехеньками, до очамріння* (В. Шкляр); *Перші дні я могла незмигно дивитися на кожну окрему квітку годинами, аж до очамріння* (М. Матіос).

ОЧАМРІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм.* Те саме, що **очмані́ти.** *Бондарчук миттю перехопив руку Геннадія. — Ви що? Очамріли?!* (І. Волошин); *Сірко очамрів од того запаху, і в нього голова пішла обертом* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *Улас ледве навіть чув її* [князівни] *слова: він ніби очамрів і не зводив очей з її пишного лиця* (І. Нечуй-Левицький); *Два діди проти низького місяця — ніби очамріли від холодного сяйва, щось бурмотять* (Р. Андріяшик).

ОЧА́НКА, и, *ж.* Однорічна напівпаразитична трав'яниста рослина родини ранникових, що приживається на коренях лучних трав. *При катаракті настоєм трави очанки лікарської промивають очі та роблять з нього компреси* (з наук.-попул. літ.); *До напівпаразитів, які для фотосинтезу беруть від господаря лише розчини мінеральних солей, належать очанка барвиста, дзвінець літній, омела біла* (з навч. літ.); *Треба очанки, а її ніде не знайдеш. Це така рослина, що прийдеш сьогодні — ще не з'явилась, а прийдеш за два тижні — вже зникла* (з газ.).

ОЧА́ПАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Прийти до пам'яті; опритомніти. *Поклали сторч головою в сніг, і через кілька часу я очапався* (Сл. Б. Грінченка); *Не встигли проклiпатися чи, як казав Клюсик, очапатися капудани на галерах, що загороджували шлях на північ, як чайки з веселим ревом промчали повз них — і подалися в море* (С. Тельнюк); // Набратися сил. — *Позавчора прокинувся — телиця бичка привела. Трошки очапається телятко, пожену додому...* (С. Воскрекасенко); *Після кількаденного походу хлопці очапалися нескоро* (з газ.).

ОЧАРО́ВАНИЙ, а, е, *заст.* 1. Дієпр. пас. до **очарува́ти.** *В тій хвилі його розмова зробилася баламутною і він видивився, дійсно очарований сею фіолетовою появою* (І. Франко); *Я очарована звістками з Вашого краю, — ще наша доля не загинула, коли у нас такий народ є!* (Леся Українка); — *Я очарована тобою. Бачу в тобі великого мужчину* (Б. Лепкий); *Тут хорунжий самотньо застиг, і не знати, чи був він очарований пшеничним полем, що розкинулося перед ним, чи наздогнала й вцілила в нього польська куля* (Р. Федорів); // *у знач. ім.* **очаро́ваний,** ного, *ч.* Той, якого очарували. — *Я не прийшла чарувати. Очаровані й божевільні не чарують і не просять* (У. Самчук).

2. *у знач. прикм.* Який відображає очарування. *Босфорські води, мов срібло, кипіли Під веслами галери золотої, І очі очаровані гледіли* [гляділи] *На город Софії, колись святої* (П. Куліш).

ОЧАРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЧАРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, чим і без дод., заст.* Зачаровувати (у 2 знач.). *Про недолю свою до кінця він не встиг розказати. Як не спускає людина очей із співця, що, богами Навчений, смертних чудовим своїм очаровує співом* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера); *А ще гірше ззамолоду Гадину кохати. Очарує зміїними Карими очима...* (Т. Шевченко); *Він сам не пам'ятає, коли і як та чудовна краса очарувала його* (Панас Мирний); — *Не дивуюсь, що він* [Максим] *очарував мою доньку. І мене самого він міг би очарувати своєю рицарською вдачею!* (І. Франко); *Не спи, не спи, тебе я очарую і наяву побачиш дивний сон* (Леся Українка).

ОЧАРО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОЧАРУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., ким, чим і без дод., заст.* Зачаро́вуватися (у 1 знач.). *Політиками не можна очаровуватися. До них завжди треба ставитися прискіпливо* (з газ.); *Хто з нас бував у Львові та у Відні і мав нагоду пізнати теорію і практику студентів-русинів радикального напрямку, то не так уже дуже очарувався* (І. Франко); *Я не знав, що відповісти. І справді: відки ж я знаю, що генерал Ванновський — чесна й порядна людина? Чому це я так моментально очарувався..?* (Г. Хоткевич); *Вася Равлик хотів чогось трохи й незвичайного, хотів дівчиною очаруватися, трохи в ній і богиню бачити, таємницю з кількома невідомими* (Валерій Шевчук).

ОЧАРУВА́ННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **очарува́ти** і стан за знач. **очарува́тися.** — *Отже, хочете завести справу на очарування?* — *спитав пан возний* (Валерій Шевчук); *Але очарування того, яке відчув Олекса тоді, увечері, тепер не було* (Г. Хоткевич); *Всі ми, присутні, під враженням співу повмовкали з очарування* (О. Кобилянська); *Завтра, коли я прокинуся вранці, того очарування, тієї сп'янілої радости, що я їх відчуваю сьогодні, не буде* (М. Драй-Хмара); *Музика знов звучить у моїх вухах і очарування охоплює мене* (М. Трублаїні).

ОЧАРУВА́ТИ *див.* **очаро́вувати.**

ОЧАРУВА́ТИСЯ *див.* **очаро́вуватися.**

ОЧА́ТА, а́т, *мн.* Зменш.-пестл. до **о́чі.** *Очата* [дівчини], *як дві небесні планети* (М. Куліш); *Хлоп'я по-змовницьки повело очатами в бік дядька* (О. Гончар); *Чорними, як соняшникові зерна, очатами він* [борсук] *ображено глянув на мене* (М. Вінграновський); *Смаглява ніч в колисці гір Гойдала місяця малого. Чоло біленьке як папір, І голубі очата в нього* (Д. Павличко).

ОЧА́ХНУТИ, ну, неш; *мин. ч.* оча́х, ла, ло *і* оча́хнув, нула, ло; *док., розм., рідко.* Те саме, що **охоло́нути** 2. — *Данько теж у вашій компанії?.. Може, хоч трохи очахне від свого футболу* (Ю. Мокрієв).

ОЧЕВИ́ДЕЦЬ, дця, *ч.* Той, хто був безпосереднім свідком, спостерігачем якої-небудь події, пригоди. *Мединський зрозумів, що перед ним сидить очевидець трагічної події, і змусив Папандреу розповісти все, що той знав* (М. Руденко); — *Тут говорили свідки й очевидці* (Л. Костенко); *Вина затриманого була безперечна, та він і сам, протверезівши, не боронився, а лише пригнічено слухав свідчення очевидців* (Ю. Винничук); *Деякі законодавства визнають покази* [показання] *детектора брехні такими ж чинними, як і свідчення очевидця* (Ю. Іздрик); *Складається враження, що ці тисячі очевидців були потрібні не лише для того, щоби вони побачили і почули, як здійсниться написане у пророків* (Т. Прохасько).

ОЧЕВИ́ДИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **очеви́дець.** *За кілька днів повинна приїхати сусідка — очевидиця усіх цих подій* (М. Дашкієв); *Третю історію я вже чула безпосередньо з уст очевидиці* (І. Карпа).

ОЧЕВИ́ДНИЙ, а, е. 1. Дуже помітний; неприхований. *Він глядів .. в її гарне лице з очевидною приємністю* (О. Кобилянська); *Він говорив з очевидним сумом і задумою* (В. Винниченко); *Можна ж було сісти десь в іншому кутку, приховати бодай не себе, а хоча б усім очевидне зацікавлення тою жінкою* (Іван Ле); *Як правило, вона не з'являлася на побачення, вигадуючи потім досить очевидні побрехеньки, що, на її думку, певно, не було гріхом* (Ю. Андрухович); *Саме цей контраст між очевидною легковажністю в розмові і надзвичайною, трохи не апокаліптичною глибиною його листів змусив пані де Фервак звернути на нього увагу* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Стендаля).

2. Безсумнівний, безперечний. *Ти його потіш од мене, бо се ж очевидна несправедливість* (М. Коцюбинський); *Перемога наша була очевидна* (Б. Антоненко-Давидович); *Він взявся пояснювати, що вони нічого поганого не зробили і марно турбували себе .. подорожні, бо тут, мовляв, очевидне непорозуміння* (Ю. Смолич); *Я потягнувся за натовпом до виходу, приходячи до чергового, але цього разу — очевидного висновку* (А. Кокотюха); *Вона не могла добрати потрібних слів, щоб пояснити такі очевидні речі* (О. Авраменко); // *у знач. ім.* **очеви́дне,** ного, *с.* Те, що не викликає сумнівів, заперечень. *Я тоді збагнула очевидне — тут її дім, вона почувається киянкою* (С. Процюк); *Вона здивувалась, наскільки людина може бути сліпою і не помічати очевидного* (Г. Вдовиченко).

ОЧЕВИ́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **очеви́дний.** — *Хто ж і хто з вами? Для більшої очевидности Денис рахував, пригинаючи палець за пальцем* (С. Добровольський); *Ревізор з невимушеною очевидністю відчував свою перевагу над в'юнким репортером* (М. Хвильовий); *Щоб зламати, нарешті, упертість дядька найбільш педагогічним способом, способом очевидності, наймаємо підводу* (М. Коцюбинський); *Сагайдак розгорнув зошит, ще не вірячи тому, що він прочитав у листі, ще відмовляючись визнати свідчення очевидності* (О. Бердник); *Немає потреби доводити таку очевидність найближчу до кожного з нас; де в родині існує любов — там найліпша гармонія життя* (О. Шугай); *За двадцять вісім років життя жодне бачене ним не змусило його засумніватися у цій очевидності* (В. Єшкілєв).

ОЧЕВИ́ДНО. 1. Присл. до **очеви́дний.** [Юда *(очевидно імпровізує пародію на чиюсь промову):*] *Жий* [живи], *рибонько!* (Леся Українка); *Збірка "Шуми весняні" досить очевидно відбила прагнення М. Івченка зберегти свою особистість десь у мріях* (з навч. літ.).

2. *у знач. пред.* Ясно, зрозуміло. *Для мене очевидно, що Ви не бережетесь, не слухаєте, певно, добрих порад* (М. Коцюбинський); *Одне очевидно: в парку я довгенько пробув. Це видно по сонцю* (П. Запаренко); *Коли я вгледіла Йостекову постать, мені стало очевидно: це я приходжу на зустріч з ним востаннє* (Любко Дереш).

3. *у знач. вставн. сл.* Мабуть, певно. *Боярин, очевидно, завагувався* [завагався], *але лиш на хвилю* (І. Франко); *Це був, очевидно, запізнілий виводок* [каченят], *що не вбився ще в колодочки й не вмів літати* (Б. Антоненко-Давидович); *Десь надсадно, як на заріз, ревіло теля, очевидно, загубивши матку* (Григорій Тютюнник); *Він знову побачив, як до автобуса наблизився знайомий дідусь із газетою, потім молодиця з кошиком, з якого виглядав гусак, потім дівчина, студент, школяр, якому, очевидно, було стільки ж років, як і Жені* (Є. Гуцало); *Буря, очевидно, вщухала, і, хоч море й далі залишалося бурхливим, вітер слабнув, повільно змінюючись на західний* (П. Соколовський, пер. з тв. Ж. Верна).

ОЧЕВИ́ДЬКИ, *присл., розм.* 1. Те саме, що **очеви́дно** 1. *Всі очевидьки їх поважали* (І. Нечуй-Левицький).

2. *у знач. вставн. сл.* Те саме, що **очеви́дно** 3. *Пан обозний, очевидьки, зневажив такі міркування й оселився під лісом, за дві милі від польського кордону* (М. Старицький).

ОЧЕВИ́ДЯЧКИ[1], *присл., розм.* 1. Те саме, що **очеви́дно** 1. *Йому було очевидячки ніяково* (І. Нечуй-Левицький); *— Де ж це видано в світі, щоб ото очевидячки чуже брати?* (А. Іщук); *Нурла опізнився — це було очевидячки* (М. Коцюбинський).

2. *у знач. вставн. сл.* Те саме, що **очеви́дно** 3. *Данило вже бігцем рушив що було сили туди, де, очевидячки, зупинився Федосій* (Іван Ле); *— Ми, очевидячки, не знаємо остаточно, і добре, що не знаємо, яку кріпость... яку міру сили фізичної і духовної відпустив нам Господь* (Р. Федорів); *Зринав то з одного, то з другого місця божевільний лемент, очевидячки, птаха перелітала з місця на місце* (Ю. Мушкетик).

ОЧЕВИ́ДЯЧКИ[2], чок, *мн., діал.* Привиди, примари. *Очевидячки дня зливалися з сонними марами ночі — і лякали його* [Петра Федоровича] (Панас Мирний).

ОЧЕВИ́СТИЙ, а, е, *заст.* Очевидний. *Вода, — сказав я, — й гамір густолистий Зневірюють у тому, що я чув, Чому перечить вигляд очевистий* (Є. Дроб'язко, пер. з тв. Данте).

ОЧЕВИ́СТО, *заст.* Присл. до **очеви́стий.** [П о л к о в н и к 1 - и й:] *Тебе ще скривдять очевисто, скільки з наказів колегії тої значних людей помордовано* (Л. Старицька-Черняхівська); [Д у б р о в с ь к и й *(грізно й поважно):*] *Стійте, графе Ружинський! Нарешті-таки прояснився розум цієї бідної дівчини, і вона прямо й очевисто назвала, хто її кривдник і ґвалтівник* (І. Кочерга).

О́ЧЕНЬКИ, ньок, *мн.* Пестл. до **о́чі.** *Мої оченьки Тільки сльози ллють* (С. Руданський); *Пручається* [дитинка] *рученьками, Всміхається оченьками, А озветься губоньками... Таке гарне!..* (Б. Грінченко); *— Закохався я і гину, — Каже лицар, — вдень і вночі Бачу я перед собою Ясні оченьки дівочі* (Леся Українка); *В квітах барвистих Дівчина сяє, В оченьках чистих Сонечко грає* (М. Рильський).

ОЧЕ́НЬПАТИ, аю, аєш, *док., діал.* Одужати. *Цілу весну мене теплим молоком напували, поки я трохи оченьпала* (Марко Вовчок).

ОЧЕНЯ́ *див.* **оченя́та.**

ОЧЕНЯ́ТА, я́т, *мн. (одн.* **оченя́,** я́ти, *с.).* Зменш.-пестл. до **о́чі.** *За карії оченята, За чорнії брови Серце рвалося, сміялось, Виливало мову* (Т. Шевченко); *Я не помру від розпачу і муки, Лиш в одинокі ночі навесні Все будуть сниться милі, теплі руки І оченята сині і ясні* (В. Свідзинський); *Юля примружила каре оченя і сказала в захопленні: — У вашому селі чудове повітря* (Григорій Тютюнник); *Дитя дивилось темно-карими оченятами на Марію і посміхалось* (І. Цюпа); *Свій одяг жбурнув на піч між сонні діти, що блимали з-поза комина переляканими оченятами* (М. Андрусяк); *— Оченя ж ти моє каре, ну, глянь же на мене ще раз, придивися краще!* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); * Образно. *Синій пролісок в траві Підводить оченята* (А. Малишко); *Уявиш тоді своє дитинство великою квіткою маку, яка щойно-щойно визволяє свої пелюстки з тугого бубляха, .. уявиш десь посеред городу, в оточенні в'юнкої квасолі, що пнеться по патиках, зазираючи яскравими своїми квітучими оченятами прямісінько в твою душу* (Є. Гуцало); * У порівн. *Ось уже й перша проталина визирнула — синісінька, чиста, — привітно пропливла над хатиною і потекла до Зашного Лісу. Ось і друга — кругленька, мов оченя, — хитро глянула, примружилася, кліпнула двічі й сховалася* (І. Андрусяк).

Скособо́чити о́чі (оченя́та) *див.* **скособо́чити; Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та)** *див.* **о́ко**[1].

ОЧЕНЯ́ТКА, я́ток, *мн. (одн.* **оченя́тко,** я́тка, *с.).* Те саме, що **оченя́та.** *Бабуня справді кліпає червоними оченятками й привітно, всім личком посміхається до Ґедзя, нічого не чуючи* (В. Винниченко); *На Хаблака зиркали до всього цікаві оченятка маленької людини* (В. Дрозд); *Задумливо й напівсонно хрумав* [їжак] *жолуддя, і його смутні оченятка мружилися назустріч синьому, вологому вітру* (Валерій Шевчук); *Він* [хлопчик] *був смішний, заспані оченятка, русяве скуйовджене волосся* (Г. Вдовиченко); *У Віруньки оченятко вже не закисає* (із журн.).

ОЧЕНЯ́ТКО *див.* **оченя́тка.**

ОЧЕ́ПА, и, *ж., заст.* Гак, багор. *Вилізли* [люди] *на верх палаючої будови і довгими очепами розкидали покрівлю* (Л. Юхвід).

ОЧЕПИ́ТИ *див.* **очіпля́ти.**

ОЧЕПИ́ТИСЯ *див.* **очіпля́тися.**

ОЧЕПІ́РИТИСЯ, рюся, ришся, *док., діал.* Ухопитися. *Він, як поплив бичок, очепірився йому за хвіст і поплив з їм* [ним] (Б. Грінченко).

ОЧЕПУ́РЕНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **очепури́ти.** *Він замовк і, одпочиваючи, оглянув свою очепурену та прибрану оселю серед розкішної бережини* (І. Нечуй-Левицький).

ОЧЕПУРИ́ТИ, рю́, ри́ш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **причепури́ти.** *В одну мить зчистили й очепурили цвинтар так, що й трісочки, і скалочки, навіть оскомелка нігде не зосталось* (І. Нечуй-Левицький).

ОЧЕПУРИ́ТИСЯ, рю́ся, ри́шся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **причепури́тися.** *Кайдашиха зовсім очепурилась, сіла на віз та все лаяла Западинці* (І. Нечуй-Левицький).

ОЧЕРЕ́ВИНА, и, *ж., анат.* Оболонка, що вистеляє черевну порожнину і вкриває органи, що містяться в ній. *Ниркову коліку може супроводжувати подразнення сонячного сплетіння і очеревини, і майже завжди хворі скаржаться на нудоту, головокружіння, поклики на дефекацію* (з навч. літ.); *Скільки часу Федір Іполитович протримав свого теперішнього учня на операційному столі, .. у скількох місцях позашивав кишки й очеревину, .. — цього й сам професор тепер напевне не пригадав би* (Ю. Шовкопляс).

ОЧЕРЕ́ВИННИЙ, а, е, *анат.* Прикм. до **очере́вина.** *Стінка труби матки складається з трьох шарів: зовнішнього — очеревинного, середнього — м'язового і внутрішнього — слизового* (з навч. літ.).

ОЧЕРЕ́МХА, и, *ж., рідко.* Те саме, що **черемха.** *Солодко пахне очеремха* (Марко Вовчок); *Із затінку виринула вже очеремха в білому цвіту, мов зморена, квола панна в зеленому вінку* (С. Васильченко).

ОЧЕРЕ́МХОВИЙ, а, е, *рідко.* Прикм. до **очеремха.** *Були* [юні герої] *і свіжі, і білі, як ароматовий* [ароматний], *як білий на веснах уночі очеремховий цвіт...* (С. Васильченко).

ОЧЕРЕ́Т, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини злакових із високим стеблом та розлогою пірамідальною волоттю, яка росте на берегах рік, озер, на болотах. *Отже, вони вже й під Хмарищем .. Кругом обняла його річка з зеленими плавами, лозами й очеретами* (П. Куліш); *Сула вилася низизу срібною стрічкою по зелених лугах, по сіножатях, по густих очеретах* (І. Нечуй-Левицький); *Шаланда пройшла поза купою очерету й випливла на Кардашинський лиман* (Ю. Яновський); *На березі шелестів очерет, нагинаючись до пожовклої осоки, що, наче пишна вродливиця, розпустила шовкові коси, зазираючи в тиху воду* (І. Пільгук); * У порівн. *Всі випростались, ніби очерет після раптового подуву, і глянули один на одного* (Є. Гуцало); // *збірн.* Стебла цієї рослини. *Тоненькі, штучно виплетені з очерету тини відділяли Замфірів виноградник від сусідніх* (М. Коцюбинський); — *В серпні, як учні зійдуться, ми реставруємо курінь, — з очерету дах зробимо, побілимо* (Б. Антоненко-Давидович); *В кожному садку біліла хата, вкрита ґонтом або очеретом* (П. Панч); *Сухий очерет затріщав, заговорив гарячими язиками, а над сосняком закурився легенький димок* (М. Дочинець).

ОЧЕРЕТИ́НА, и, *ж.* 1. Стебло очерету. *Пустотливий білявий хлопчисько .. підібрався до лежачого верблюда і почав лоскотати йому ніздрі очеретиною* (З. Тулуб); *Він сидів на пеньку і виструтував стрілу з очеретини* (Є. Кравченко); *Вони* [вужі] *повипиналися на очеретини й розгойдуючись на них, очеретяними качалочками махали у наш вертольотно-собачий слід* (М. Вінграновський); *Вітер-зимовик тужно, заупокійно свистів в очеретини* (В. Дрозд); *Сідали на степове озеро дикі качки, ондатра з очеретиною впоперек зубів глипала .. на галасливу підводу, вітер від крайніх меж ніс пелюстки соняшників* (Є. Пашковський); * У порівн. *Перед нею стояв молодий панич, високий, як очеретина, тонкий, як дошка* (І. Нечуй-Левицький); *Недалеко від столу, мов очеретини, гнулися дві висохлі жінки* (М. Стельмах).

2. *рідко.* Збірн. до **очерет.** *В темряві никне ріка, Чуть лиш, як плеще, як стогне над нею Очеретина суха та гнучка* (Дніпрова Чайка).

ОЧЕРЕТИ́НКА, и, *ж.* Зменш.-пестл. до **очеретина** 1. *Справжньою втіхою було дивитись, як ловив Михайло Іванович рибу .. Закинути* [вудку] *з математичною точністю під якусь далеку очеретинку .. — це було для нього звичайне діло* (М. Рильський); *Сіренька маленька пташечка вже прокинулася, вона із спритністю неймовірного акробата перестрибує з очеретинки на кугу, охоплює своїми лапками такісіньку стеблину і гойдається ...* (Остап Вишня); *Лідія Андріївна і Наташа здавалися очеретинками в своїх чорних пальтах з довгими креповими вуалями* (З. Тулуб); *Коли туман в очах розійшовся, то побачив перед лицем три очеретинки на шворочці — білу, червону та чорну* (Ю. Логвин); * У порівн. — *Хвора вона в тебе! Як віск личенько, а сама, мов очеретинка, хитається... Ну, та ми її тут швидко поправимо!* (М. Старицький); *В хату ввійшов молоденький, тонкий, мов очеретинка, татарчук у багатшому, ніж у його одноплемінників, одязі* (В. Малик).

ОЧЕРЕТИ́ННЯ, я, *с.* Збірн. до **очерет** 1. *Ми мерщій кидаємося в гущавінь, очеретиння тріщить у нас під ногами* (О. Гончар); *Очеретиння сухо шаруділо й виповнювало душу тремом* (І. Білик); *Почав* [мисливець] *стріляти наліво й направо, .. спересердя плюнув, тричі прочесав густе очеретиння; крижак мов випарувавсь* (Є. Пашковський).

ОЧЕРЕТИ́НОЧКА, и, *ж.* Пестл. до **очеретинка.** *Прокинувся вітерець, вибіг із-за кущика. Побіг берегом ставка. Збудив очеретину. Зашелестіла очеретиночка, загойдалася* (з навч. літ.); * У порівн. *Якщо хочуть похвалити дівчину, то кажуть: прямесенька, як очеретиночка!* (О. Гончар).

ОЧЕРЕ́ТИЩЕ, а, *с.* Місце, де росте або ріс очерет. *Десь з другого боку селища перейшли* [партизани] *.. ручай, що вискочив з переліска, пронизав очеретища та кугу і перетнув те селище навпіл* (Іван Ле); *Партизани нарешті оволоділи всіма будівлями і погнали далі через очеретища й зарослі залишки німецького карного загону* (А. Хорунжий); *Сонну водь* [водяну гладінь] *очеретища збуджувало меланхолійне крякання і тихий плеск жаб* (В. Добровольський).

ОЧЕРЕ́ТОВИЙ, а, е. Те саме, що **очеретяний.** *Петруня гребе веслами. Наталя йому заважає — очеретовою квіткою лоскоче по його обличчю* (С. Васильченко); *Не спинивши човна в тій далекій очеретовій колонаді, я допустився непростимої провини, я смертельно поранив ваші почуття* (М. Йогансен); *Хай нам флояри гудуть очеретові, хай нам Уїтмен махав беретом... Ти думаєш, вірші потрібні поетові? Поетові треба бути поетом* (Л. Костенко).

ОЧЕРЕТУВА́ТИЙ, а, е. Порослий очеретом. *Там, кажуть, і річка була глибока та очеретувата; була риба і раки; було звіра і птиці багато* (А. Кащенко); *Вужача, звичайна степова річка .. з очеретуватим берегом і похилими вербами, цього літа була не дуже широка* (Л. Юхвід); *Бійці поминули поле і виїхали в невелику очеретувату долину річки Луги* (М. Малиновська).

ОЧЕРЕ́ТЯНИЙ, а, е. Прикм. до **очерет.** *Почав* [Максим] *помалу оберемками стягати очеретяний лист* (І. Багряний); *Пугач облизав ложку, поклав її біля казана на очеретяне листя, утер вуса* (В. Чемерис); *Незчувся, як заснув під шерхіт очеретяних мітелочок...* (Г. Тарасюк); *Майже слідом, залупавши незграбними розкидистими крилами, злетів довгошиїй, .. очеретяного кольору бугай* (Є. Пашковський); // Зробл. зі стеблини або стебел очерету. *Вона знайшла сухої соломи, згребла її в купку під очеретяною стінкою і запалила* (Б. Грінченко); *За школою хрипко й сумовито заграли якісь очеретяні дудки* (С. Васильченко); *Це було жалюгідне селище з саманних хатин та очеретяних мазанок* (З. Тулуб); *Тільки де-не-де під солом'яними та очеретяними стріхами темніли маленькі, мов грибки, хижки, зведені спішно, невміло — аби перебути зиму* (В. Малик).

ОЧЕРЕ́ТЯ́НИК, а, *ч.* У слов'янській міфології — чорт (біс), який, за народними уявленнями, живе в заростях очерету. — *А в очереті над рікою* [живе] *очеретяник — вибігає з очерету білим бараном і лякає людей* (Б. Грінченко); — *Очеретяники, пане охоронник, — пожартував Сидір, — це чорти, що живуть в очеретах. А чорт хреста боїться* (М. Малиновська).

ОЧЕРЕ́ТЯ́НКА, и, *ж.* Співочий птах родини кропив'янкових, що живе перев. в очеретах і прибережних чагарниках. *Пурхне очеретянка понад водою, сяде на комишину і гойдається разом із нею* (М. Коцюбинський); *Навкруги було тихо й мирно, лише м'яко шарудів своїм побурілим листом очерет, а в густих його заростях весело стрекотали очеретянки* (С. Добровольський); *На очеретині гойдалася маленька в'юрка очеретянка, рудувато-бура, з жовтою голівкою* (В. Нестайко); *Десь із заростей болотних прорізався ніжний голос очеретянки, і здалеку неслось настирливе теркотіння деркачика* (Ю. Логвин); *Другий яструб метнувся низом, розполохав дрібних очеретянок і зник потойбік ставка, за скирдами* (Є. Пашковський).

ОЧЕРКНУ́ТИСЯ, ну́ся, не́шся, *док., розм., рідко.* Те саме, що **зачепи́тися**[1]. *Як скочив я через тин, та й не очеркнувся* (Сл. Б. Грінченка).

ОЧЕРСТВИ́ТИ *див.* **очерствля́ти.**

ОЧЕ́РСТВІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **оче́рствіти.** *Навіть очерствілому Малкові було прикро і боляче за хлопця* (Д. Бедзик); *Гната годилося загнати в їхню юність, а вже добрий спогад не забариться пом'якшити очерствіле серце...* (Г. Колісник); *Слова, ним укладені, любіш доходили до сердець, досі очерствілих, панів господарів та пань господинь, особливо останніх* (Валерій Шевчук).

ОЧЕ́РСТВІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **оче́рствілий.** *Очерствілість душ окремих власників тварин у ставленні до довкілля інколи вражає* (з газ.).

ОЧЕ́РСТВІ́ННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **оче́рствіти.** *Ліричні герої Івана Малковича вірять у Бога і в те, що в кожному з нас закладено дуже багато доброго і світлого, — і лише це може врятувати нас від вселюдської байдужості й духовного очерствіння* (з навч. літ.); *Забуття минулого прирікає на очерствіння душі, на втрату історичної пам'яті предковічних заповітів, народних звичаїв та моральних норм* (з газ.).

ОЧЕ́РСТВІ́ТИ, е́рствію, е́рствієш. Док. до **че́рствіти.** [Т а н я:] *За два роки я очерствіла і серце моє стало крижинкою* (В. Собко); *Як треба бути далеко від хліба насущного, очерствіти, щоб отаке викрутилось у мізках* (М. Стельмах); — *Будемо одвертими, — обличчя адмірала раптом очерствіло, очі стали колючими* (О. Гончар); *За своїм службовим станом міг би* [Волконський], *як це спостерігалось за деякими іншими військовими, очерствіти, запливти салом, а він мав гаряче серце, сповнене турботи і любові до простого люду і його долі* (Б. Левін); *Давно очерствів* [наглядач] *до людських страждань* (А. Дімаров).

ОЧЕРСТВЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.,* **ОЧЕРСТВИ́ТИ,** влю́, ви́ш; *мн.* очерствля́ть; *док., кого, що.* Робити черствим, байдужим, бездушним. *Ненависть до ворога, криваві січі, походи не очерствили, а, навпаки, зробили серце чуткішим, люблячим* (М. Стельмах).

О́ЧЕРТИ, ів, *мн., діал.* Обриси, риси. *Там десь глибоко в його мізку .. зарисувалися її* [Олімпії] *чудово гарні очерти лиця, губ, носа* (І. Франко); *Коло фортеп'яно стояла висока брюнетка з трохи вже помарнілими очертами лиця* (Олена Пчілка).

О́ЧЕРТОМ, *присл., діал.* По колу, колом. *Обходить* [баба] *стежечкою очертом, і страшна слобода зникає в темряві, як сон лихий* (Н. Королева); *Між парубки затесався* [Тимофій], .. *метелицею в'ється, очертом, обертом ходить* (К. Гордієнко).

Ста́ти о́чертом *див.* **става́ти.**

ОЧЕСА́ТИ *див.* **очі́сувати.**

ОЧИНШУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся, *док., заст.* Оселитися на землі, за яку треба сплачувати чинш. *Очиншувались — тепер день і ніч кленуть свій дурний розум* (Сл. Б. Грінченка).

ОЧИСНИ́Й, а́, е́. 1. Який робить чистим, очищає від чого-небудь; очищальний. *Тепло дихала земля, від полів парувало, вивітрювався недавно пущений на землю очисний дощ* (Валерій Шевчук); // *перен.* Який приносить моральне очищення, прощення; покутний. *Ростислав .. так налякав ченців, що кадили вони в церкві по тому цілий місяць і читали покаянні й очисні молитви* (П. Загребельний); *Поняття у нас традиційні, звичаї стародавні. Стрибаємо через вогонь, віримо в його очисну силу* (Л. Костенко); — *О недільні зорі добровіщення, недільна літургійна очисна радосте, хрестильні церковні купелі, освячені недільним воскресінням! Молимося до вас* (С. Процюк); *Невдачі не зломили його, радше він пройшов крізь випробування поразками, мов крізь очисний купальський вогонь, позбувшись гордині, образ і претензій до світу* (Г. Тарасюк).

2. Признач. для очищення чого-небудь. — *Держава дає кошти на очисні споруди, а ви з року в рік тільки штрафи з тої ж державної кишені? А профспілки? Які ваші обов'язки, ви забули?* (О. Гончар); *Основним засобом механізованої виїмки вугілля на пологих і похилих пластах є очисні комбайни* (з навч. літ.); *Бажання скоротити видатки на виробництво за рахунок зменшення видатків на очисне обладнання неминуче веде до забруднення довкілля* (із журн.).

ОЧИ́СНИК, а, *ч., спец.* 1. Пристрій, механізм для очищення чого-небудь; очищувач. *Потужні очисники повітря, іонізатори, розпилювачі працювали цілодобово, забезпечуючи підводне місто життєдайним повітрям* (І. Росоховатський); *Якби моя бабуся встали, здивувались теж би, що двірник — не людина, як вони вважали, а на склі машини очисни́к!* (Д. Білоус).

2. Речовина, яку використовують для очищення чого-небудь. *Для видалення бітумних плям із поверхні двигуна та агрегатів автомобілів очисником зволожують тампон із вати або тканини й протирають ним забруднені місця, не допускаючи підтікань* (з навч. літ.); *Рекламований очисник для кухні відмінно позбавляє сильних забруднень та жирних плям будь-які типи поверхонь* (з газ.).

ОЧИ́СТИТИ *див.* **очища́ти.**

ОЧИ́СТИТИСЯ *див.* **очища́тися.**

ОЧИ́СТКА, и, *ж.* Те саме, що **очи́щення.** *Автоматизував* [Найдьонов] *роздачу кормів і очистку приміщень...* (М. Циба); *Для дійової очистки доводилось то накачувати повітря в трубопроводі, то тим трубопроводом відкачувати його назад* (М. Трублаїні); *Утричі вища ціна* [спрею] *цілком закономірна, адже й морська вода в ньому проходить потрійну очистку, а не подвійну* (Н. Сняданко); *Добутий германій зазнає глибокої очистки* (з наук.-попул. літ.).

◊ **Для очи́щення** *(рідше* **очи́стки) со́вісті <Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння>** *див.* **очи́щення.**

ОЧИ́СЬКА, и́ськ, *мн., розм.* Збільш. до **о́чі.** *Вже голова мені опухла, очиська мені випирає від сліз цілоденних* (М. Олійник); *Холодно іскріли зелені, без зіниць, очиська* [дідька] (В. Дрозд); *Без запрошення у дім мій залетів добрий янгол, весь в росі і мерехтінні, сам рожевий, а очиська — золоті* (І. Жиленко); *На порозі вже стояла, блимаючи очиськами, зеленкуватими, як у матінки, загальна улюблениця — семирічна Парасочка* (В. Лис); *Дивився він на мене своїми очиськами так приязно й довірливо, що й крига, певно, розтанула б від того погляду* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОЧИ́ТАНИЙ, а, е, *діал.* Начитаний (у 2 знач.). *Сапогівський піп головою цілою стояв вище звичайних півграмотних сільських попиків, знав латину, був очитаний* (Г. Хоткевич); *На свій вік поступова* [Софія] *в поглядах і вчинках і очитана* (О. Кобилянська); *Про мужа того, вельми очитаного й просвітленого науками, мав він надихнення* [натхнення] *говорити годинами* (М. Дочинець); *Він не вельми був очитаний* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОЧИ́ТАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., діал.* Абстр. ім. до **очи́таний.** *Тоньо багато користав з обширної очитаности і ясних та трафних поглядів старшого товариша* (І. Франко).

ОЧИ́ТОК, тку, *ч.* Багаторічна трав'яниста медоносна рослина родини товстолистих; заяча капуста *(див.* **капу́ста);** молодило. *Біля купи хмизу на піщаному боці горба цвів дрібнесенький очиток* (Є. Пашковський); *Які квіти можуть прикрасити парк? Із так званих килимових — очиток, вербена, герань* (з наук.-попул. літ.).

ОЧИ́ЦІ, и́ць, *мн.* Зменш.-пестл. до **о́чі.** [Кіндрат Антонович:] *Олесю, голубко, розкрий же очиці!* (М. Кропивницький); *Один маленький хлопчик заліз у куток і наляканими очицями поглядає навкруги* (Б. Грінченко); *Барабаш, як спійманий на шкоді, злякано закліпав вузькими очицями* (П. Панч); *Очиці сяяли червоними вогниками, і вогників було багато, вони були скрізь* (А. Кокотюха); *Уляна пішла, підбираючи довге весільне плаття — мимо старої хати, що зяяла пустими очицями вікон, крізь запущений, порослий бур'яном сад* (В. Лис); *Телята, поспиравшись до матерів, тулили свої писки до їхніх теплих боків і лише виблискували чорними очицями* (Люко Дашвар); * У порівн. [Сербин:] *Там під тією могилою єсть криниця... вода свіжа, як твій видик, ясна, як твої очиці* (С. Васильченко).

Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та) *див.* **о́ко**[1]**.**

◊ **О́чі** *(рідше* **очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли** *див.* **о́ко**[1]**; Пострі́лювати очи́ма (очи́цями)** *див.* **пострі́лювати.**

ОЧИ́ЩА, и́щ, *мн., розм.* Збільш. до **о́чі.** *Брат силувався непохитними аргументами доводити, що в сеструні .. очі — не очі, а баранячі очища* (А. Кримський); *Дочка стоїть біля скрині, голі по лікоть червоні руки на грудях склала, чорними очищами так і пропікає* (Григорій Тютюнник); *Кузьмище поперхнувся і витріщив на Овлура чорні очища* (В. Малик); *Розбудили мене жаби. Витрішкували на мене круглі, банькуваті очища й кумкали* (Є. Гуцало); *Лише незмигно з глибини, де ледве мріли кушириці, дивилось поглядом ясним веселе сонячне очище* (П. Мовчан).

ОЧИЩА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **очисни́й.** *Пропонуємо очищальний пристрій для повітря та інших газів* (з мови реклами); *Кожен, хто доторкується до померлого, до тіла людини, що померла, і не очиститься, він занечистив Господню скинію, і буде винищена душа та з Ізраїля, бо очищальна вода не була покроплена на нього* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Фенікс може відродитися лише в полум'ї, він святкує лише очищальну силу полум'я* (Є. Гуцало); *У християнстві сльози — це символ очищення та каяття. Очищальну й цілющу силу, як і вода, здавна мають і сльози — в них найсильніше очищуються провини людини* (з рел.-церк. літ.).

ОЧИЩА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очища́ти** і **очища́тися.** *Таке очищання юшки треба було робити щодня* (Ю. Лісняк, пер. з тв. К. Чапека); *А кров вилив* [Мойсей] *до підстави жертівника і освятив його для очищання на ньому* (Біблія. Пер. І. Огієнка); *Застосовують різні прийоми первинного оброблення сировини для приготування їжі: сортування, миття, очищання, нарізання і т. ін.* (з наук.-попул. літ.).

ОЧИЩА́ТИ, а́ю, а́єш, *рідко* **ОЧИ́ЩУВАТИ,** ую, уєш, *недок.,* **ОЧИ́СТИТИ,** и́щу, и́стиш, *док.* 1. *що.* Звільняючи від бруду, сміття і т. ін., робити чистим; чистити. *Гетьманська прислуга відчиняла перед ними широкі двері, знімала теплі шуби, очищувала чоботи від снігу й просила до світлиці* (Б. Лепкий); *В мурованому кориті біля колодязя жило кілька великих черепах, які очищали дно й стіни корита від слизу* (І. Білик); *Не кваплячись очистила* [Неля] *гребінь від волосся, закрутила ним кінці кіс* (Ірина Вільде); *Коней спіймали між тополями, очистили сани від снігу і поклали на них поранених* (Григорій Тютюнник); // Звільняти кого-, що-небудь від різних сторонніх нашарувань. *Знайомий Киселевського, якийсь Шнайдер, відкрив джерела багатств у Трускавці: срібну руду й нафту, яку щойно тоді навчилися очищати й вживати для освітлення* (І. Франко); *Сокири, молотки, напилки, рубанки, бури, лопати прибували й прибували. Все це швидко очищали від іржі* (Д. Ткач); *Один очищає ліс від хворих і слабких дерев, а інший міркує, яку вигоду з цього отримати* (Г. Пагутяк); *Бідне хлоп'я стогнало й просило не займати, але хоч трохи рану треба було очистити* (Г. Хоткевич); *Після перемоги Батий, окрім дозволу на пограбування, що стало звичним для загарбників, одночасно розпорядився очистити місто від трупів* (В. Малик).

2. *що.* Забирати звідкись усе зайве, непотрібне; звільняти від усього зайвого, непотрібного. — *Старшина... — Я! — Негайно очистити вози від усього стороннього* (О. Гончар); // Звільняти який-небудь простір, поверхню чогось. *Партизани очищали підхід до площадки в лісі* (М. Шеремет); *Вдалині, там, де очищали поля від картоплиння, диміло багаття* (М. Томчаній); // *розм.* Спорожняти (посуд), з'їдаючи, випиваючи що-небудь. [Сергій:] *Давайте баклагу... (Взяв). Очистили?* [Башликов:] *По-гвардійському* (О. Корнійчук); // Звільняти від чого-небудь стороннього, шкідливого, небажаного. *У коморі біля трієрів Оксанина ланка. Очищають пшеницю* (А. Головко); *Протягом кількох годин печінка мавпи працювала на людину — очищала кров* (Г. Усач); *Гнилий вітер з Дарданелл, з голих берегів Азії змінювався вітром з півночі.., який очищав повітря Стамбула, відгонив сморід нечистот і гнилої води* (П. Загребельний); *Від самого початку існування* [філоксерної] *комісії аж досі не було ще прикладу, щоб удалося нам цілком очистити від філоксери виноградники* (М. Коцюбинський); *До того, як закачати сиру нафту в танкер, у зв'язку з наявністю безлічі солей, домішок, а також води, її необхідно очистити* (з навч. літ.); // *перен.* Удосконалювати, звільняти від усього зайвого, шкідливого, того, що веде до перекручення, викривлення. *Обіймаючи дівчину, .. він говорив про те, як очищати свою психіку від чуттів* (В. Підмогильний); *Сам Франко на протязі всієї своєї літературної діяльності очищав свою мову від діалектних слів і зворотів* (М. Рильський); *Грози очищають душі* (О. Гончар); // *перен.* Позбуватися небажаних або ворожих елементів. — *Я постараюся скрізь знайти тебе і очистити світ від твоєї підлої присутності* (В. Дрозд).

3. *кого, перен.* Робити чистим з погляду моралі. *— Смерть очищає не тільки того, хто вмирає, але й близьких до померлого людей* (В. Підмогильний); *— Люд давно не очищав себе, то правда, — перший знайшовся на слові й заговорив осібно до волхва князь Волот* (Д. Міщенко); *Полум'я — немов чарівник: воно очищає тебе, випалює клопоти й турботи, наливаючи істоту спокоєм і рівновагою* (Є. Гуцало); *Всі почали так само щиро молитися, а з ними і я, бо не мав нічого проти доброї молитви, яка очищає й обнадіює людину* (Валерій Шевчук); // Знімати з кого-небудь провину, виправдовувати когось. *— Я покликався на дурних свідків, що, замість очистити мене, заплутали мене ще в дві інші паскудні справи* (І. Франко); // *що.* У свідомості вірян — відпускати гріх (гріхи), робити чистим перед Богом; звільняти від гріхів. *— На глузи узяв* [піп]: *"Можу дати для вас тільки Божественні книги, це душу очищає..."* (М. Стельмах); *— Водице-зорянице, сонця й вітру сестрице, очисть від скверни, прошу ласкаво!* (В. Багірова).

4. *що.* Робити місце вільним, примусивши кого-небудь піти. *— Очищайте, очищайте місце! — гукає йому услід гнилозубого жінка і, коли той розвернувся, наділяє його поцілунком. — Отакого б мені чоловіка!* (Панас Мирний); *Очищаючи міста й містечка від інвалідів, міліція, органи НКВД* [НКВС] *вантажили їх в ешелони і вивозили на Соловки* (О. Шугай); // Звільняти певну територію від ворога в перебігу воєнних дій. *В Будапешті тривають запеклі бої. Наші героїчні солдати квартал за кварталом очищають місто від німців* (Л. Первомайський); // Звільняти від своєї присутності, покидати, залишати. *Хазяїн будинку .. не хотів почекати, поки я доб'юсь слави, і навіть дарував мені мій станок, чемодан з білизною.., аби я тільки "очистив" йому ательє* (В. Винниченко); [Т е л е г р а ф і с т:] *Усіх пасажирів прошу негайно очистить перон і стати за бар'єр* (О. Корнійчук); *Французи змушені були не лише оставити батарею Раєвського, а й очистити підступи до неї* (П. Кочура).

5. *що, розм.* Знімати верхній шар, оболонку і т. ін.; обчищати. *Як видно, це дерево очищали тут, на місці порубу, й валили його не на узлісся, а чомусь у глибину лісу* (М. Старицький); *Він втупився в апельсин, якого поволі очищував від шкурки, і почав без преамбули: — Панно Оксано, я пропоную вам зі мною одружитися* (В. Кожелянко).

6. *кого, розм.* Те саме, що **обкрада́ти.** *На базарах крутилось безліч різних шахраїв і безпритульних підлітків, які з допомогою бритв очищали кишені роззяв* (В. Гжицький).

ОЧИЩА́ТИСЯ, а́юся, а́єшся, *рідко* **ОЧИ́ЩУВАТИСЯ,** уюся, уєшся, *недок.,* **ОЧИ́СТИТИСЯ,** и́щуся, и́стишся, *док.* 1. Очищати себе, своє тіло. *Омиваєтесь і очищаєтесь у купелі, в її світлих водах* (П. Загребельний); // Очищати свій одяг, взуття від бруду, пилу і т. ін. *Після повернення череди додому Остапові доводилося регулярно очищатися від реп'яхів* (із журн.); *Брови були густими, що вкупі робило нового знайомого схожим на лісове створіння з казок, котре очистилося від листя й моху, вдягнуло пошарпаний міський костюм і капелюха* (А. Кокотюха); *Він побачив, що ганчірка, яку тримав, перетворилася на лотос, а сам він раптом очистився від бруду з канави і шкіра його засяяла, наче золото* (Любко Дереш).

2. Звільнятися від чого-небудь зайвого, непотрібного, стороннього (про простір, поверхню чого-небудь). *На очах зникали руїни, очищались дороги, вставлялись вікна, на стовпах зависли знов телеграфні дроти, ніби з води поросли різні крамниці, крамнички, кіоски* (У. Самчук); *Ялта очищалася від туману, наче дитина вмивалася після сну свіжою криничною водою* (М. Олійник); *Небо над ковшем долини хутко очищалось, ясніло* (Р. Андріяшик); *Вітер розбив, розігнав чорні хмари, небо очистилось* (Панас Мирний); *Плесо очистилось від туману і було свіжим і прозорим* (Григорій Тютюнник); *Грім уже відкотивсь за Улинівку, небо над нами очистилось, і в нас ніби свято* (О. Гончар); // Звільнятися від чого-небудь стороннього, шкідливого, небажаного. *Дівчина стала над ковбанею й дивилась, як поволі осідав намул і вода очищалась* (М. Коцюбинський); *Води додатково очищуються в каскаді біологічних ставків, а осад іде на удобрення полів* (із журн.); // *перен.* Удосконалюватися, звільнятися від усього зайвого, шкідливого, того, що веде до перекручення, викривлення. *Я вчив очищуватися, зішкрібати з душ учорашній день, бо в життя, яке над нами, не можна входити з учорашнім брудом* (М. Дочинець); *В мене є надія, що наша літературна мова, як молоде вино, очиститься з часом од шумовиння і стане прозорою і міцною* (М. Коцюбинський); // *перен.* Позбуватися небажаних або негідних осіб. *Саме час покінчити з ромейськими прислужниками в рідній землі, .. очиститися від чужинців* (П. Загребельний).

3. *перен.* Робитися чистим з погляду моралі. *В засліпленні йому здавалось, що з нього спадають якісь пута, що він очищається* (В. Підмогильний); *Він .. очищується, бо мусить завжди бути чесним перед самим собою* (Р. Іваничук); *В тім страшнім огні дух його не тільки не упав, не зігнувся і не здеморалізувався, а противно, зміцнів і очистився* (І. Франко); // Знімати з себе провину, виправдовувати себе. *Покійний учитель пригадувався тепер кращим, бо душа, відділена від тіла, світліє й очищується від того, що мусила робити супроти власної волі* (Г. Пагутяк); *Вона хоче .. очиститись від закиду, будто* [ніби] *вона слабує на гордоту і химери* (О. Кобилянська); *Він твердо вирішує, що на людський суд прийде без брехні, розкаже все, чим карався і мучився, бо перед кимось же треба йому очиститись* (М. Стельмах); *Коли шляхтича обвинувачували в злодійстві, але вкрадені речі у нього не знаходили, він міг очиститися присягою* (з наук.-попул. літ.); // У свідомості віруючих — діставати відпущення гріхів, робитися чистим перед Богом; звільнятися від гріхів. *Неділя була єдиним днем, коли можна було полагодити всі справи: і що дотикалися* [стосувалися] *душі, і що зв'язані були з потребами тіла. .. Очищався .. гуцул на багато .. днів наперед* (Г. Хоткевич); [Є п и с к о п:] *Я розгрішу тебе іменням Божим, очистишся і приймеш чесний хрест* (Леся Українка); *Багато прочан очистилися від гріхів, ще більше срібних і золотих монет всипалося до монастирської скарбниці* (Р. Іваничук).

4. Ставати вільним від перебування, присутності кого-небудь. *Більшість окупованих районів очистилася від найманців* (із журн.).

5. *розм.* Звільнятися від верхнього шару, оболонки і т. ін.; обчищатися. *Щоб легше очищалась картопля, зварена в лушпинні, одразу післяваріння облийте її холодною водою* (з газ.); *Наприкінці травня Байкал очистився від криги, і пароплави рушили через озеро з півдня на північ* (М. Трублаїні).

6. *тільки недок.* Пас. до **очища́ти, очи́щувати.** *Вирівнювалися й очищалися травники, .. окопувались дерева, підстригались живоплоти* (У. Самчук); *Продукція рослинництва після збирання транспортується і відповідним чином доробляється (висушується, очищується, сортується і т. ін.)* (з навч. літ.).

ОЧИ́ЩЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **очи́стити.** *Хоч місто було очищене од усякого бруду.., недужим заборонялося входити в город, усім давалися поради, як шанувати здоров'я* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо); *Ми .. перехилили кілька чарок зле очищеного, розбавленого спирту* (Б. Антоненко-Давидович); *Усе населення повинно вийти з міста .. На кордоні кожного будуть обшукувати і пропускати на очищену територію* (В. Винниченко); *— Ти що ж .. до весни не готуєшся? Інвентар ще не відремонтований? Насіння не очищене?* (Ю. Мокрієв); *Найбільший делікатес — насіння гарбузове, дбайливо очищене бабусею від шкаралупи* (Н. Сняданко); // **очи́щено,** *безос. пред. За кілька хвилин циліндр було очищено від мастила і бруду* (В. Єшкілєв); *Пешт .. уже було майже цілком очищено від ворога* (О. Гончар); *Ще з зими ви питаєте мене: чи вивезено гній, чи відремонтовано реманент, чи очищено насіння, в якому стані ху́доба, і ніколи не спитаєте, а в якому ж стані люди, чим вони живуть, чим мають жити?* (М. Стельмах); // *у знач. ім.* **очи́щена,** ної, *заст., розм.* Горілка. [В о з д в и ж е н с ь к и й:] *А ви краще прийміть на ніч лампадки дві або й три очищеної і пречудесно спатимете* (М. Кропивницький).

2. *у знач. прикм., перен.* Який морально очистився. *Олена сиділа на ослоні.., задивлена у зеленаву синь, очищена і жертовна* (Ірина Вільде).

ОЧИ́ЩЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очи́стити** і **очи́ститися.** *Кілька годин забрало очищення шляху від пошкоджених поїздів та втягування їх у підземні вокзали на запасні колії* (М. Трублаїні); *Чекаючи гостей, король зігнав тисячі селян для очищення замку* (А. Хижняк); *Велику роботу по оздоровленню, очищенню і збагаченню нашої мови провадять, звичайно, наші лексикографи* (М. Рильський); *Давалася, однак, згода на очищення козацького війська від наносних елементів з міщан та мандрованого люду* (Валерій Шевчук); *Другого дня Юрій Олександрович вирядився вдень до лабораторії і, вдягши білого халата, немов виконав ритуал очищення* (В. Підмогильний); *Мовчки всі поверталися до землянки старійшини, біля порога для очищення обмивали руки водою, над вогнищем їх гріли* (С. Скляренко).

△ **(1) Хімі́чне очи́щення стічни́х вод** — технологічні процеси очищення стічних вод із застосуванням реагентів. *Хімічне очищення стічних вод відбувається після їх механічного очищення. В забруднену різними сполуками воду додають спеціальні речовини-реагенти* (з наук. літ.).

◇ **(2) Для очи́щення** (*рідше* **очи́стки**) **со́вісті** <**Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння**> — щоб не шкодувати, не докоряти собі пізніше за що-небудь. *Політик говорив ніби до товариства, а властиво для заспокоєння свойого* [свого] *сумління* (І. Франко); *— Повертай, Грицю, бо раптом щось станеться. Нас же потім совість замучить. — Ну, хіба тільки для очистки совісті, — неохоче погодився Грицько, розвертаючи грузовик* (М. Руденко); *— Оскільки винуватці покаялися, не рятували свою шкуру, а ставили вище за все козацьку товариськість, постановляю: всипати їм для очищення совісті по двадцять шомполів* (В. Шкляр); *Можете для очистки совісті записати їхні координати* (А. Кокотюха).

ОЧИ́ЩУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **очисни́й.** *Його добували тертям, і такий вогонь вважався священним, це був "живий вогонь", він мав цілющу й очищувальну силу* (В. Чемерис); *Весняні й літні народні свята завжди супроводжувалися купанням або обливанням, що вказує на віру в животворну, очищувальну силу води* (з наук.-попул. літ.); *Вона кохала його всією душею, всією своєю суттю, але тепер, після очищувальної молитви, сама думка про близькість здавалася їй блюзнірською* (В. Лис); *Не пам'ятаю, чи писав тобі, що це перша в світі на такій широті очищувальна система, яка повинна забирати з повітря усі гази* (Ю. Покальчук).

ОЧИ́ЩУВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **очи́щувати.** *Великі й досить важкі конгломерати відносно легко і швидко осідають у відстійниках, відокремлюючись від очищуваної води* (з навч. літ.).

ОЧИ́ЩУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очи́щувати** і **очи́щуватися.** *В Стародавньому Римі обхід поля весною .. мав характер очищування* (О. Воропай); *Він ще більше здивувався, коли переконавсь, як багато деякі з них* [людей] *і самі знають про Борислав, про видобування і багатство його підземних скарбів і про всі практики при очищуванні і фальшуванні церезину* (І. Франко).

ОЧИ́ЩУВАТИ *див.* **очища́ти.**

ОЧИ́ЩУВАТИСЯ *див.* **очища́тися.**

ОЧИ́ЩУВАЧ, а, *ч.* Те саме, що **очи́сник.** *Воно* [повітря] *не цілком очищалося від вуглекислоти, можна було побоюватися, що очищувачі незабаром перестануть працювати* (М. Трублаїні); *В зв'язку з цим згадали про оригінальну систему очищувачів, що її запропонували заводський механік Олекса Артеменко та студент з металургійного Микола Баглай* (О. Гончар); *— Коли б мав силу проти поганих запахів, — усміхнувся лікар, — міг би виконувати роль очищувача повітря* (Валерій Шевчук).

О́ЧІ *див.* **о́ко**[1].

ОЧІ́КУВАЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **вичі́кувальний.** *Проти нього з очікувальними обличчями сиділи Дорош і Оксен* (Григорій Тютюнник); *На обличчі його застиг очікувальний вираз* (Є. Гуцало); *Не витримала, не встояла* [Наталка] *супроти очікувального напруження парубка* (Ю. Хорунжий); *Мар'яна дивиться на мене очікувальним поглядом, і я роблю те саме* (Ю. Винничук); *Бодьо відчуває зміни в поведінці довганя й також обирає очікувальну тактику* (А. Дністровий); *У період фінансової нестабільності більшість операторів ринку вирішили зайняти очікувальну позицію* (з газ.).

ОЧІ́КУВАЛЬНО. Присл. до **очі́кувальний.** *До кімнати зайшов майже молодий чоловік і очікувально став, ледве відступивши від дверей* (Іван Ле); *Йо-га уже стояв посеред галявини, у колі таких же, як і сам, юнаків, що сиділи очікувально* (А. Дімаров); *Я очікувально поглядаю на хатній поріг* (Є. Гуцало); *Усміхаючись, кліпаючи довгими, як остючки, віями, гостя очікувально дивилася на мене* (О. Шугай).

ОЧІ́КУВАНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **очі́кувати.** *Тим часом так нетерпляче очікувана відповідь не надходить* (М. Коцюбинський); *Довго очікувана буря ударила згори на ліс, трусонула під корінь, стала трощити все* (Ю. Яновський); *Тільки радість буває очікуваною, бо людина щодня її для себе виборює, а лихо приходить неждано* (М. Руденко); *Я прожогом біжу на той давно очікуваний голос, наче на пожежу* (Є. Гуцало); *Що, коли це давно очікуваний ним дзвінок із президії Товариства соціологів чи з Академії наук?!* (О. Чорногуз); // **очі́кувано,** *безос. пред. Іванові-Владиславові було на той час дванадцять років, не так щоб уже й багато як для одруження, але й не мало, якщо брати до уваги всі ті майбутні вигоди, яких від високого шлюбу очікувано* (П. Загребельний).

2. *у знач. прикм.* Який очікується, очікувався. *Вона вміла сміятися, і виходило це в неї приємно, без очікуваної від такої жінки зловісності* (П. Загребельний); *Капітан Жако подумки перенісся над розлогими піщаними обширами до маленького гарнізонного будиночка, де не пізніше як завтра його, очікуваного, радісно зустрінуть дружина й маленька донька* (Ю. Покальчук, пер. з тв. Е. Берроуза).

ОЧІ́КУВАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Стан за знач. **очі́кувати.** *Очікуваність тривалості життя для різних вікових груп чоловіків і жінок неоднакова і зменшується у міру збільшення їхнього віку* (із журн.).

ОЧІ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія і стан за знач. **очі́кувати.** *За час очікування хлопців він устиг побувати в кількох напівзатоплених приміщеннях і каютах катера* (Іван Ле); *Знав* [майор], *що очікування смерті набагато страшніше, ніж сама смерть* (П. Загребельний); *Кілька років ми прожили в нервовому сторожкому очікуванні різкого закручування гайок і повноформатних репресій* (Ю. Андрухович); *Мрії не збувалися, очікування не виправдовувалися* (А. Кокотюха); *Дійшовши до наступних дверей, слуги в очікуванні зупинилися* (О. Авраменко); *На другому поверсі автовокзалу, в залі очікувань, за часів мого дитинства висіла картина* (С. Жадан).

ОЧІ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок., кого, чого, що, на кого — що і без дод., із спол.* щ о, щ о б. Те саме, що **чека́ти.** *Вже і з полудня звернуло, а вони ще не обідали — очікували на новаків* (А. Свидницький); *Парубки зацікавлено з'юрмилися навколо, ніби очікували нової розваги* (З. Тулуб); *Корольков примовк на хвилину, можливо, очікував, як прореагує на цю звістку суддя* (В. Дрозд); *Вже на початку трапези поважний консиліум вирішив, що Валерика очікує блискуча кар'єра у галузі політики і управління персоналом* (В. Єшкілєв); *Мрія стає реальністю, коли її найменше очікуєш* (Ю. Покальчук); * У порівн. *Сам водій стояв біля відчинених дверцят, так ніби очікував несподіваного пасажира* (П. Загребельний).

ОЧІ́КУВАТИСЯ, ується, *недок.* Передбачатися в майбутньому; ждатися. *Він .. пообіцяв повернути все заарештоване. Та невдовзі з'ясувалося, що повертати вже нічого: лишилася тільки дещиця і зовсім не те, що очікувалось* (Б. Антоненко-Давидович); *У місті й по області сьогодні очікується смерч* (В. Чемерис); *Очікувався активний спротив з доньчиного боку, та Оксана сприйняла звістку про те, що піде в школу, на диво спокійно* (А. Кокотюха); // *безос. пред. Наш спокій, як того й очікувалося, протривав зовсім не довго* (О. Ульяненко).

ОЧІ́ЛЬНИК, а, *ч.* Той, хто очолює кого-, що-небудь; керівник, голова. *Очільник загону зупинився за кілька кроків від нас* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Новий очільник міжнародного благодійного фонду "Сила добра" затьмарив усіх, хто до цієї похмурої грудневої днини міг розраховувати на її* [Олюні] *прихильність* (Люко Дашвар).

ОЧІ́ЛЬНИЦЯ, і, *ж.* Жін. до **очі́льник.** *Чимало західних спостерігачів висловлюють припущення, що нова очільниця міжнародної інституції запропонує суворіші правила гри* (з газ.).

ОЧІ́ПКУВАТИЙ, а, е, *розм.* Схожий на очіпок (у 1 знач.). *На голові очіпкуватий, невеликий .. капелюх* (О. Кобилянська).

ОЧІПЛЯ́ТИ, я́ю, я́єш, *недок.*, **ОЧЕПИ́ТИ,** еплю́, е́пиш; *мн.* оче́плять; *док., кого, що, рідко.* Те саме, що **обчіпля́ти.** *Новорічну ялинку для діточок вихователі очіпляли гірляндами* (з газ.); *Сцену для майбутньої вистави очепили простирадлами* (із журн.).

ОЧІПЛЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, *недок.*, **ОЧЕПИ́ТИСЯ,** еплю́ся, е́пишся; *мн.* оче́пляться; *док., рідко.* Те саме, що **обчіпля́тися.** *Дітки як очепились за шию мені, то й не вступаються* (Марко Вовчок); [М о р д о в е ц ь:] *Пусти! за плечі очепивсь* (П. Тичина).

ОЧІ́ПОК, пка, *ч.* 1. Старовинний головний убір заміжньої жінки у формі шапочки, часто з поздовжнім шнурованим розрізом ззаду, під яким ховають волосся. *Через намітку* [на голові] *блищав парчевий очіпок з здоровими золотими й червоними квітками* (І. Нечуй-Левицький); *Бабуся прибралася в новий зелений очіпок і білу, вишивану занизуванням сорочку* (В. Підмогильний); *Сиве волосся, що вибивалося з-під очіпка, тепер здавалося ще білішим* (О. Гуреїв); *З-під очіпка у неї вибивалося не чорне, а русяве волосся, очі ж були темно-сині* (Валерій Шевчук); *Весільний обряд покривання голови молодої очіпком символізував перехід її у стан заміжньої жінки* (з навч. літ.); * Образно. *Йому подобається .. знімати снігові очіпки з кілків у тинах* (Григір Тютюнник); * У порівн. *Хата з хатиною під запрілою соломою, мов з-під зеленого очіпка, дивилась, як сліпий більмами, трьома вікнами через купу гною до повітки* (П. Панч).

2. Те саме, що **ковпа́к** 1. *Весь кухонний персонал в білих халатах з білими очіпками на голові. Не кухня, а лабораторія* (Ірина Вільде); *Трапився чоловік в чорному очіпку, з довгою тичкою* (Г. Колісник); *Переступивши поріг, весь персонал переодягається в білі комбінезони, білі черевики, білі очіпки, білі рукавички* (В. Яворівський); *За прилавком сиділа мила жіночка в халаті й накрохмаленому очіпку та щось писала в зошиті* (І. Роздобудько).

ОЧІ́ПОЧОК, чка, *ч.* Пестл. до **очі́пок.** *Очіпочок на їй* [ній] *вишневий, самий уживаний тоді* (Ганна Барвінок); *Бабуся в білому очіпочку, з поважним і дуже гарним старечим обличчям виглянула з вікна* (Леся Українка); *Домна Жданова Щенявська — жіночка малесенька, з носиком-кирпочкою, з кругленьким личком, над яким охайненько примостився ошатненький очіпочок* (Валерій Шевчук); * Образно. *Сіла перша синичка. Зелененька, з жовтим животиком, в чорнім очіпочку* (П. Дорошко).

ОЧІ́С, очо́су, *ч.* Відходи, залишки волокнистого матеріалу (вовни, бавовни, льону і т. ін.) при чесанні, очісуванні. *Відомо декілька емпіричних формул визначення номера тіпаного волокна, котрі враховували як якість, так і вихід чесаного льону й очосу* (з наук. літ.); *Матрац в ліжечко для немовляти був хороший, якісний — з очосу кокоса* (із журн.).

ОЧІ́СУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очі́сувати.** *Хмелезбиральну машину встановлюють біля хмільника, а зрізані стебла хмелю підвозять до неї причепами для очісування шишок* (з навч. літ.); *Трудомісткий процес механічного очісування листків коноплі можна замінити дефоліацією* (із журн.).

ОЧІ́СУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЧЕСА́ТИ,** ешу́, е́шеш, *док., що.* Очищати, вирівнювати чесанням (вовну, бавовну, льон і т. ін.); чесати. *Удосконалені льонозбиральні комбайни дають змогу одночасно збирати льон, очісувати насінні коробочки, нарізати гребені та відразу ж розстилати отриману солому на ці ж сформовані гребені* (з наук.-попул. літ.); // Видаляти, вичищати що-небудь чесанням, прочісуванням. *Очесати вовну — заняття для фізично витривалих працівників* (з газ.).

ÓЧКО, а, *с.* 1. Зменш.-пестл. до **óко**[1]. *Зелененькі огірочки, Жовтенькі цвіточки... Нема мого миленького, Плачуть карі очки!* (з народної пісні); *З очка її раптом викотилася велика сльоза* (Ю. Яновський); *Ясюня ще така маленька, наймолодша між усіх діток: чорні очка, личко рожевеньке і кругленька вся, як огірок* (Н. Забіла); *Гусенятко розплющило одне очко, потім друге, пискнуло і — народилося* (М. Вінграновський); *Невеличкі, глибоко посаджені чорні очка інколи втомлювались і дивились на світ зажурено й печально* (О. Чорногуз); *Притула швидко звів на мене безбарвні очка, намагаючись застерегти мою реакцію* (В. Шкляр); * Образно. *Під їх* [будяків] .. *листям .. нидіє м'яка травка, щезають біленькі очка маргариток* (І. Франко); *Серед зарості .. побачив* [хлопець] *квіти: з білими промінцями вкруг і охристими очками посередині* (В. Барка).

2. *рідко.* Те саме, що **вíчко**[1] 2–6. *Ходить світлоокий у коридорі вартовий .. А в двері камери з очка за ним слідкують очі чорні* (В. Сосюра); *Ми приперли волочок до берега... Крізь очка забіліося широке, товсте щучине черево* (І. Франко); *Десь недалеко на липі била в очко дуплянки бджола...* (Г. Косинка); *Побачив* [Липтак] *на шипшині прищепу. — Очко троянди! — зрадів* (М. Томчаній); * Образно. *З правих дверей викотилась на підмосток з більцями людина, схожа на велику бараболю. Очі і ніс — це очка бараболі, що ось-ось почне пускати кільця* (Мирослав Ірчан); * У порівн. — *Чого його радіти, коли потенційний покупець туди пнеться, де магазинів — як очок на старій картоплі навесні* (Люко Дашвар).

3. *рідко.* Камінець у персні. *На правій руці та із пальця Іспав перстеник золотенький, Очко із його* [нього] *закотилось...* (О. Корсун).

△ **Волóве óко (óчко)** *див.* **óко**[1]; **(1) Ку́рячі óчка,** *бот.* — вид рослин родини первоцвітових, для яких характерними є одиничні двостатеві правильні квітки, розташовані в пазухах листків. *Вичавлений свіжий сік курячих очок польових використовують для примочок, якими лікують запалення очей* (з наук.-попул. літ.).

ОЧКÓ, á, *с.* 1. Одиниця рахунку у спортивних змаганнях та різних іграх. *На червоному щиті суддя-інформатор крейдою пише очки, завойовані командами* (В. Собко); *Вони грали до тридцяти. Він набрав багато очок* (Б. Харчук); *Лукас не тільки приносив очки своїй команді, він ще й помагав у захисті* (П. Загребельний); *Просто тепер я не досадую, не нервуюся, спокійно набираю кількість очок, на яку здатний* (Ю. Мушкетик); *За кожну помилку нараховуватимемо очко. Хто набере найменше очок, той переможець* (В. Нестайко).

2. *розм.* Азартна картярська гра; двадцять одно. *Вони, здається, грали в "очко". Хлопцям було нудно* (І. Багряний); — *Там хлопці пруть німця, ллють кров, а ця худобина грає в очко? Та як же це так? Як же так?* (Григорій Тютюнник); *В кутку, при світлі грубки, хлопці грали в "очко", неголосно лаялися* (О. Бердник); — *Хлопці, це вам не гра в очко, — сердито попереджав юрбу сержант міліції* (О. Чорногуз); // Виграш у такій грі. *Він розумів, що ставить на карту життя своє. Шансів на очко стільки ж, скільки й на перебір, а може, й менше* (Микита Чернявський).

◊ **Дáти сто очóк напере́д** *див.* **давáти.**

ОЧКÓВИЙ[1], а, е. 1. З обводами навколо очей або з плямами на голові чи шиї, що нагадують окуляри (про деяких тварин). — *Як вони тільки оселилися, було там чимало різного гадюччя, — і кобри були, і гримучі та очкові гадюки були* (Остап Вишня); *Червоноспинний пелікан мешкає в Африці, очковий — в Австралії, Тасманії та Новій Гвінеї* (з наук.-попул. літ.); * У порівн. *Колись Іван Сергійович казав жартома самому Чернишевському, що він, Чернишевський, просто змія, Добролюбов — очкова, а ще наближається — гримуча, це юний Писарев!* (О. Іваненко).

2. *у знач. ім.* **очкóве,** вого, *с., іст.* Податок з вулика. *Пів корця жита з хазяїна або п'ятнадцять снопів з пів волоки забирали "очкове", той десятий вулик, що давав селянин панотцеві* (Л. Старицька-Черняхівська); — *А нащо їм гроші? Рибу ловлять, хліб сіють, городину мають. Ми ж з них ні очкового, ні рогатого, ніякого іншого чиншу не беремо* (Н. Рибак).

ОЧКÓВИЙ[2], а, е. Прикм. до **очкó** 1. *На кожен матч лідери виходили з граничною концентрацією, щоб уникнути помилок і несподіваних очкових втрат* (із журн.); *Відчутна очкова перевага ще не гарантувала столичній баскетбольній команді перемогу в цьогорічному чемпіонаті* (з газ.).

ОЧКУВА́ННЯ, я, *с., сад.* Дія за знач. **очкувáти.** — *Очкування проводили? — повів представник з району рукою в бік обведеної огорожею ділянки* (І. Чендей); *Коли підщепи доброї якості, то треба вважати, що відсоток вдалого очкування для зерняткових порід мусить бути не менший ніж 95, збільшуючись за сприятливих умов майже до 100* (з навч. літ.); *Для кращого результату літнього очкування кісточкових садівники вставляють у надріз не одно очко, а одразу два* (із журн.).

ОЧКУВА́ТИ, ýю, ýєш, *недок., що, сад.* Прищеплювати до якої-небудь рослини óчко (у 2 знач.) якоїсь іншої. *Спеціалісти рекомендують очкувати кісточкові за гарної погоди, але не під час дощу або великої роси* (з навч. літ.).

ОЧКУ́Р, á, *ч., заст.* Шнур, яким стягують у поясі шаровари або штани для їх підтримування. *Якби вам той чорт пострічався, то у вас з переляку, мабуть, очкур би луснув* (Марко Вовчок); *Од напруги порвався очкур на товстеннім череві .. пана* (О. Ільченко); *Дід хутко зсунувся з печі на лежанку, підтягнув на білих штанях очкур* (Д. Бедзик); *Виплів батько бриля своєму* [своєму] *сину, З посторонка зробив очкура* (С. Олійник); — *Я сам полікую. Скину очкура та припарки поставлю, тоді твої вигадки як рукою зніме* (О. Бердник).

◊ **Всипати (ки́нути, вки́нути** *і т. ін.)* **при́ску за очку́р (за пáзуху)** *див.* **всипáти**[1]; **Затя́гувати (затягáти, підтя́гувати, стя́гувати** *і т. ін.)* **/ затягти́ (підтягти́, стягти́** *і т. ін.)* **пáски (пáсок, поясú, ремінці́,** *заст.* **очкурі́** *і т. ін.)* **[тугі́ше]** *див.* **затя́гувати; (1) Як очку́р на шúю,** *зі сл.* п о т р і б н и й, т р е б а *і т. ін., ірон., жарт.* — уживається для вираження заперечення змісту зазначених слів; зовсім не (потрібний, треба). *Воно, те підслухування, правду кажучи, йому потрібне, як очкур на шию* (М. Сиротюк).

ОЧКУРЕ́ЦЬ, рця́, *ч., заст.* Зменш.-пестл. до **очку́р.** *Тарас вилазить із своєї схованки, підтягає міцніше очкурець на штанцях* (О. Іваненко); — *Що в ньому? — Геродот тремтячими пальцями розсупонив очкурець, і на долоню йому випав дебелий золотий перстень у вигляді смугастої гадюки* (І. Білик).

ОЧКУ́РИК, а, *ч., заст.* Зменш. до **очку́р.** *Був* [парубок] *у чоботях і в синіх штанях і підперезаний вузеньким очкуриком з біленькими бляшками на тих кінцях, що звисали* (Т. Осьмачка); *Гайдучок підступив до Марти, розв'язав торбинку на очкурику і сказав: — Печатка...* (Б. Харчук); *Хлопчики були темно-русі, як і батько. Схожі на нього, чепурні, доглянуті. Змиті голівки, барвисті стрічечки в комірах сорочок, навіть очкурики на штанцях — барвисті* (Ю. Мушкетик).

ОЧКУРНЯ́, і, *ж., заст.* Верхній край шароварів або штанів іншого крою, зашитий широким рубцем для втягування очкура. *Очумався й батько на сирій землі. Глянув, а в нього від штанів тільки очкурня лишилася* (Є. Кравченко); *Поясом підперезують шаровари поверх очкурні* (О. Воропай); *Переліз я через рубець, ніби через вал, забрів крізь очкурню в шаровари, та й заблукав у них* (В. Дрозд); — *На вечір малому поший штани з очкурнею і сорочку чумацьку. За полотно, нитки розрахуюсь увечері* (Ю. Логвин).

ОЧМАНА́, и́, *ж., лайл.* Про очманілу, одурілу людину. *Куди ти, очмано, лізеш?* (Номис); *Мама і тата обзиває то прудивусом, то очманою, а сама й досі аж сохне за ним* (М. Стельмах); — *Згинь, очмано, а то гукнем квартального! — додав Тарас* (Василь Шевчук); *Отака очмана! Хоч мав уже сорок п'ять років, але не женився, парубкував* (М. Малиновська).

ОЧМАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **очманіти.** *Павло, очманілий, зірвавсь на ноги* (А. Головко); *Січень .. цупить очманілого господаря за полу кожуха* (А. Дімаров); *Дід підтюпцем наздоганяє очманілу жінку, хапає за лікоть* (Є. Гуцало); — *У тебе, хлопче, був геть очманілий вигляд, коли ми зустрілись вранці* (Г. Пагутяк); *Очманілі від тепла горобці лізуть прямо під ноги* (Григорій Тютюнник); *Розмореним спекою, очманілим від власного лементу, їм, здається, вже й самим хотілося б вирватися з цієї колотнечі* (О. Гончар); * У порівн. *Чужинець, мов очманілий, сів до столика* (Олесь Досвітній); *Вскакують вівці як очманілі, розчепірюють над дійницями ноги, і десять вівчарських рук мнуть тепле вим'я* (М. Коцюбинський).

ОЧМАНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **очманілий.** *За вікнами кімнати прокидався ранок, а Голуб'ятніков страждав, напиваючись до очманілости, щоб хоч вином розвіяти свої сумніви* (Гео Шкурупій); *Все починає одразу набувати реальності, повертатись на свої місця, з Ягнича поступово спадає тягар очманілості* (О. Гончар); *Очманілість від духу людської крові просякає натовп* (Г. Колісник); *Причина очманілості полягала в тому, що ми лише пару годин, як прилетіли з Києва, де був сніг з дощем, грязюка, мінус два градуси і тотальний екзистенційний розпач* (Ю. Андрухович).

ОЧМАНІ́ЛО, *розм.* Присл. до **очманілий.** *Людина в шубі очманіло подивилась на нього* (Гео Шкурупій); *Нестямно ридаючи, вибіг* [Трохим Іванович] *на подвір'я, одчинив хвіртку, очманіло глянув на людину, що стояла біля воріт* (А. Шиян); *Матвій остовпів, очманіло блимав очима* (М. Сиротюк); *Він знову сів, витираючи хустинкою чоло, все ще очманіло поводячи очима* (А. Дімаров); *Халупники мовчали, бо за ворітьми репетували їхні жінки, очманіло гукали: не піддавайтеся, козаки, не хиліться, ми люди вольнії* (Ю. Мушкетик).

ОЧМАНІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **очманіти.** *Все спливло з роками: любовне очманіння, солона отрута ревнощів, і назавжди лишилася оскарга* [оскарження] *перед самим собою власного вчинку та шкодування втраченого* (Ю. Мушкетик); *Голова обертом ішла від п'янкого очманіння* (В. Нестайко); *До очманіння в голові гуде, лящить* (М. Стельмах); *Бій почався до схід сонця і тривав уже до очманіння довго* (О. Гончар); *Батарея стояла в дивному очманінні, немов рантом від кожного кудись і сила, і мова ділися* (І. Чендей).

ОЧМАНІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **чманіти.** *Я, як і ви, очманів від бігу, але те, що бачу перед собою, змушує чманіти ще більше* (Ю. Андрухович); — *Очманів хлопець, та й годі, дня без неї прожити не може* (М. Зарудний); *Від перших же поцілунків дівчини він геть очманів і вже не годен був дати їй відсіч* (О. Авраменко); *Лише півні того дня так розкукурікалися зрання, немовби очманіли від спеки і геть зовсім переплутали призначені їм для співу години* (Б. Антоненко-Давидович); *Джміль .. очманів од повітря, пахощів вербових сережок і залетів сюди* (Ю. Мушкетик).

ОЧМАРІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **очмаріти;** очманілий. [П л а т о н:] *Від ваших я речей стою стривожений тут перед вами, очмарілий, і сам не знаю, що сказать...* (І. Карпенко-Карий); — *Розступіться! — З повним возом мішків, сам стоячи на возі, спітнілий, без шапки, навпростець жене волів очмарілий дядько, високо в повітрі помахуючи батогом* (С. Васильченко); * У порівн. *Гра її зробила на мене таке враження, що я ходив.., як непритомний, як очмарілий* (з мемуарної літ.).

ОЧМАРІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **очмаріти.** *Тільки тоді у Ладимировій душі закалатав, розганяючи хмільне очмаріння, страх* (В. Дрозд); *Віктор — говорить. Говорить годинами, доводить до очмаріння. Але я стерплю все* (І. Жиленко).

ОЧМАРІ́ТИ, ію, ієш, *док., розм.* Те саме, що **очманіти.** [П и л и п:] *Огрій його зразу таким словом, щоб він очмарів!* (М. Кропивницький); *Гапка сиділа, ніби правцем бита, бо очмаріла* (Валерій Шевчук); * Образно. *Місяць аж очмарів од їх* [русалок] *небесної краси* (І. Нечуй-Левицький).

О́ЧНИЙ, а, е. 1. Прикм. до **óко**[1] 1. *Швидше б уже тато повіз діда до Житомира, нехай очний лікар йому окуляри пропише* (Л. Письменна); *Ліве око в директора поліції було скляне, майстерно вправлене в очну орбіту віденським окулістом* (Р. Іваничук); // Признач. для лікування вад і хвороб очей. *Довелося Семенові Івановичу везти підстреленого до очної лікарні в Києві* (Б. Антоненко-Давидович); *Очні краплі можуть бути корисними у тому випадку, якщо погіршення зору є тимчасовим* (із журн.).

2. Який відбувається під час особистої зустрічі, особистого спілкування; безпосередній; протилежне з а о ч н и й (у 1 знач.). *Лангедокська армія під моїм проводом розтрощила полчища хрестоносців, а я в очному двобої важко поранив Александра* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Фотовиставка як привід до очного знайомства і діалогу з ліцеїстами виявилася дуже вдалою* (з газ.).

3. Признач. для навчання з систематичним відвідуванням занять, пов'язаний з ним; протилежне з а о ч н и й (у 2 знач.). *Якби вдалося перейти-таки восени до очної аспірантури, то якось би вирівнявся. Треба витягати себе зі сплячки і марнування часу на порожні роздумування* (Ю. Покальчук); — *Отак і запишемо: за власним бажанням, у зв'язку з переходом на очне навчання...* (О. Шугай).

О́чна ста́вка <Ста́вка віч-на́-віч> *див.* **ста́вка.**

△ **О́чна запа́дина (я́мка, відту́лина)** *див.* **запа́дина; О́чне я́блуко** *див.* **я́блуко.**

О́ЧНИК, а, *ч., розм.* Той, хто очно вчиться в навчальному закладі. *Перші три роки університетського навчання Юрій був очником історичного факультету* (із журн.).

ОЧНИ́К, а́, *ч., розм.* Очний (у 1 знач.) лікар; окуліст. *Родом була* [вдовичка] *з місцевих лав очників* (Н. Околітенко); *Через епідемію грипу цього разу на виклик до хворого прийшов очник (з газ.).*

ОЧНИ́ЦЯ, і, *ж., розм.* Те саме, що **О́чна запа́дина** *(див.* **запа́дина).** *Над його сухим, з глибокими очницями обличчям нависає копичка переспілого волосся* (М. Стельмах); *Кістяк насмішкувато підморгнув порожнявою очниць* (Ю. Збанацький); *Очні протези, які дід купував уже в радянських аптеках, чомусь були неякісними і дуже натирали очницю* (М. Матіос).

О́ЧНО. Присл. до **о́чний** 3. *Усі сподівалися, що в конференції очно чи заочно візьмуть участь науковці провідних академічних інститутів та педагогічних вишів України* (із журн.).

ОЧО́ЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **очо́лити.** *Очолене Наливайком протипанське повстання широко розлилося не тільки по українській, але й по білоруській землі* (М. Рильський); *Одної ночі, коли доктор Коельо затримався з донькою у своїх знайомих, бандити, очолені генеральським синком, викрали з дому малюка П'єтро* (Ю. Бедзик); *Гетьман тим часом теж уважно придивлявся до митрополита, зважуючи, чого сподіватися від церкви, ним очоленої* (Г. Колісник).

ОЧО́ЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очо́лити.** *Очолення православної ієрархії особою Петра Могили, людини знатного походження, з великими політичними зв'язками, людини великого розуму, високої освіти й твердого характеру, було запорукою успіху в усуненні непорядків у церковному житті* (з наук.-попул. літ.).

ОЧО́ЛИТИ *див.* **очо́лювати.**

ОЧОЛОВІ́ЧЕНИЙ, а, е, *заст.* Дієпр. пас. до **очолові́чити.** *Нехай би знав очоловічений світ, що козаччина породила твердих духом людей, а не яких-небудь гречкосіїв та домонтарів* (П. Куліш); *Християнство повне життєвого сенсу, бо християнство в життєвій істоті — це очоловічений Бог. Господь наш Ісус Христос* (з рел.-церк. літ.).

ОЧОЛОВІ́ЧЕННЯ, я, *с., заст.* Дія за знач. **очолові́чити.** *У деяких народів, напр. у греків чи римлян, антропоморфізація (очоловічення) окремих явищ природи й життя з бігом часу дробилася все більше та далі, тому через це постало багато окремих богів* (з навч. літ.).

ОЧОЛОВІ́ЧИТИ *див.* **очолові́чувати.**

ОЧОЛОВІ́ЧИТИСЯ *див.* **очолові́чуватися.**

ОЧОЛОВІ́ЧУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОЧОЛОВІ́ЧИТИ,** чу, чиш, *док., заст.* Олюднювати (у 1 знач.). *Людина почала все своє довкілля уособлювати, очоловічувати, віра ставала антропоморфічною* (з публіц. літ.).

ОЧОЛОВІ́ЧУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОЧОЛОВІ́ЧИТИСЯ,** чуся, чишся, *док., заст.* Олюднюватися (у 1 знач.). *Сам Бог через Ісуса Христа очоловічується, що свідчить про тісний зв'язок кожного творіння з Творцем* (з рел.-церк. літ.); [М а т у ш к а г у м е н я:] *Свят! Свят! Свят! Це не чоловік, це сам лукавий очоловічився!* (Панас Мирний).

ОЧО́ЛЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **очо́лювати.** *Спалахує страйк, і селяни, очолювані Карпом і Андроном, здобувають перемогу* (В. Винниченко); *Перший висновок обстоювала група, очолювана вищезгаданим бородатим асистентом* (Ю. Смолич); *Очолювані Іваном Сірком, запорожці здійснили ряд вдалих походів проти Кримського ханства* (Ю. Мушкетик); *Зібрання спробувало обурено зашуміти, але з першого ряду піднявся гурт з червоними пов'язками, очолюваний Завгороднім, і гудіння стихло* (А. Кокотюха).

ОЧО́ЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очо́лювати.** *Така старшина зазвичай перебувала в резерві для очолювання загонів під час походів та бойових дій і звалася наказною* (В. Чемерис).

ОЧО́ЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЧО́ЛИТИ,** лю, лиш, *док., кого, що.* Бути на чолі кого-, чого-небудь, керувати кимсь, чимсь. *Що старіший .. був бик, то більший табун він очолював* (П. Загребельний); *Передбачити Антонові вчинки практично не міг ніхто, навіть редактор популярного культурологічного журналу, де Петричук очолював відділ літератури* (С. Процюк); *Академік Шульга .. погодився очолити лабораторію ядерних досліджень* (Н. Рибак); *Побоююсь, що вам доведеться очолити той науково-дослідний інститут, який вам же й доручать створити...* (М. Дашкієв); *Хоч Борозна сьогодні відмовився очолити групу, але заправляв на сабантуї він* (Ю. Мушкетик); *Полковник Трощинський .. скакав верхи, очоливши п'ять сотень козаків реєстрових* (Г. Колісник).

ОЧО́ЛЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **очо́лювати.** *Орден єзуїтів очолювався генералом, який обирався довічно і жив у Римі* (І. Франко); *До складу сотні входило кілька куренів, що очолювалися курінним отаманом* (з наук.-попул. літ.); *Пункт технічного спостереження батальйону очолюється заступником командира батальйону з матеріально-технічного забезпечення* (з мови документів).

ОЧО́РНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **очорни́ти.** *Він* [Андрій Чумак], *очорнений чиєюсь підлою намовою, змушений перейти всі "дантові кола" тортур, нічних допитів, образ, знущань, провокацій кривавої єжовської епохи* (О. Шугай); // **очо́рнено,** *безос. пред. Ім'я Д. І. Дорошенка, вченого непересічного таланту, в нашій історіографії було свого часу очорнено* (з наук. літ.).

2. *у знач. прикм.* Який очорнився. *Лихочиння інших приносить мені певну втіху .. Я був все-таки ліпший за тих, очорнених, тож міг дозволити собі поблажливу усмішку* (Валерій Шевчук).

ОЧО́РНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очорни́ти** і **очорни́тися.** *Мріє* [чоловічок] *про збагачення, а в цьому світі це не дається без очорнення душі* (Валерій Шевчук); *Очорненням когось не зробиш білою свою чорноту. Багряний житиме і володітиме умами наступного покоління* (О. Шугай).

ОЧОРНИ́ТИ *див.* **очорня́ти.**

ОЧОРНИ́ТИСЯ *див.* **очорня́тися.**

ОЧО́РНЮВАЛЬНИЙ, а, е. Який очорнює, порочить (у 1 знач.) кого-небудь. *Деякі ЗМІ поширюють очорнювальну інформацію на учасників виборчих перегонів* (з газ.).

ОЧО́РНЮВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **очо́рнювати.** *Міжвоєнну закарпатську літературу вважають одним із найбільш замовчуваних та очорнюваних у радянський період пластів культури в царині художньої словесності* (із журн.).

ОЧО́РНЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **очо́рнювати** і **очо́рнюватися.** *Чисто теоретична спершу дискусія перейшла в "Часі" та "Українській трибуні" до одвертих нападів і очорнювання* (О. Шугай); *Очорнювання репутації індивіда може впливати на вибір окремих членів електорату* (з газ.).

ОЧО́РНЮВАТИ *див.* **очорня́ти.**

ОЧО́РНЮВАТИСЯ *див.* **очорня́тися.**

ОЧОРНЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОЧО́РНЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.*, **ОЧОРНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., кого, що.* Зводити наклеп на кого-, що-небудь, виставляти в поганому світлі когось, щось; чорнити, порочити. — *Не маючи доказів у руці, як можна очорнювати таких людей?* (І. Франко); *Очорнювати наше минуле ми нікому не дозволимо!* (В. Чемерис); *Впіймавшись десь на грішному ділі, старшина намагався будь-що перейняти всю вину на себе, вигородити свого командира, нічим не очорнити його* (О. Гончар); — *О, то теж маневр: очорнити людину.., яка вміє працювати* (Ю. Мушкетик); *Вона хоче вийти за нього заміж, тому про всяк випадок старається очорнити його в моїх очах — щоб я, бува, не поступилася його домаганням* (О. Авраменко, В. Авраменко).

ОЧОРНЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОЧО́РНЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.*, **ОЧОРНИ́ТИСЯ,** ню́ся, ни́шся, *док.* 1. Ставати опороченим, заплямованим. *На позачергових зборах претенденти на посаду прагнули не очорнитися в очах виборців* (з газ.).

2. *тільки недок.* Пас. до **очорня́ти, очо́рнювати.** *Миритися з випадками, коли очорняється наша історія, суспільство не повинно* (з публіц. літ.); *У газеті продовжує очорнюватися один із кандидатів на посаду міського голови, а також його родина* (із журн.).

ОЧОРТІ́ЛИЙ, а, е, *фам.* Дієпр. акт. до **очортіти;** осточортілий. *Країною управляли жерці, бо на островах, як по наших мірках, панував просто очортілий атеїзм* (О. Ульяненко).

ОЧОРТІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., фам.* Дуже набриднути, остогидіти; осточортіти. — *Сидять там окаяннії* [козаки] *в Січі да тільки п'янствують, а очортіє горілку пить, так і їде в городи да тут і величається, як порося на орчику* (П. Куліш); *Ця понура хата, цей похилий Грицько і четверо галасливих дітей очортіли вже їй без міри, — якби могла, то й не зазирнула б сюди!* (Б. Грінченко).

ОЧУВА́ТИ, а́ю, а́єш, *недок., заст.* Відчувати. — *Бодай вам було легко так ту славу пускати, як мені її на собі очувати...* (С. Васильченко).

ОЧУВА́ТИСЯ, а́ється, *недок., заст.* Відчуватися. *За молодих літ нічого й не боліло, а на старість усе очувається* (Сл. Б. Грінченка).

ОЧУ́ЖЕННЯ, я, *с., літ., театр.* Дія і стан за знач. **очу́жити.** *Серед сучасних теоретиків перекладу найвідомішим і найрадикальнішим прихильником очуження є американський перекладач і перекладознавець Л. Венуті* (з наук. літ.); *Від кінця XIX століття і дотепер в українському художньому (насамперед поетичному) перекладі переважає радше принцип очуження — з ним ми умовно пов'язуємо традицію, яка набула оформлення від М. Старицького і яку називають класичною* (з наук.-попул. літ.).

ОЧУ́ЖИТИ *див.* **очу́жувати.**

ОЧУЖІ́ЛИЙ, а, е. Дієпр. акт. до **очужіти.** *Очужілий і гнівний.., він уже не кликав його по імені та по батькові, він уже кричав йому "Ку-гаренко!"* (О. Гончар); *Він упізнав дотик її рук і зрадів, що нарешті в цій очужілій жінці прокинулось щось рідне* (Н. Околітенко); // Який виражає байдужість, холодність до когось. — *Чого ви, дядьку, не прибились ні до якого берега? — зненацька запитав Ждан очужілим голосом* (Ю. Мушкетик); *Вже наступної миті розітнувся мамин, таки мамин, але який же очужілий, моторошний, колодязно-нутряний крик* (О. Забужко).

ОЧУЖІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж.* Властивість за знач. **очужілий.** *Ніколи ні іскри радості в тих щілинках-амбразурах, ніякої людської відкличності — одна хмурість владного, загадково застиглого в очужілості розуму* (О. Гончар); *Не хотів каліка зав'язувати світ дівчині, намірявся кобзарювати сліпцем, але Ярина своїм душевним жаром розтопила його набуту очужілість* (І. Дзюба).

ОЧУЖІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док.* Стати чужим. *Відчуває мати, як день у день .. настроюють дітей проти її думки і волі. Діти очужіли* (В. Барка); *Він* [Марко] *не міг приймати їх* [чоловіків та жінок] *у серце через те, що серед них були такі, яким очужіла рідна земля* (Ю. Мушкетик); *Відчуваю, що вона* [жінка] *очужіла, і вже й сам її сторонюсь* (Л. Костенко).

ОЧУ́ЖУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЧУ́ЖИТИ,** у́жу, у́жиш, *док., що, літ., театр.* Показувати явища життя з незвичного боку, змушувати дивитися на них інакше (в літературі, театрі і т. ін.). *Очужувати цільовий текст — тобто зберігати в ньому оригінальні образи, оригінальну ритмомелодику, оригінальні реалії, алюзії тощо — доцільно лише до тієї межі, доки це не шкодить стилістиці й когерентності* (з наук. літ.); *Актори повинні очужувати на сцені фігури та дії так, щоб звернути на них увагу глядача* (з навч. літ.); *Очужити, за Брехтом, означає "позбавити подію чи характер усього очевидного, знайомого, зрозумілого і збудити, відтак, здивування і зацікавленість"* (з навч. літ.).

ОЧУМАНІ́ЛИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. акт. до **очуманіти.** *Заступили небо темні смуги безнадійної розпуки, і з глибоким болем шукає люд минулих первісних часів. Ходить очуманілий, снує тканини свого життя, темні й непривітливі* [непривітні] (М. Івченко).

ОЧУМАНІ́ЛО, *розм., рідко.* Присл. до **очуманілий.** *Очуманіло оглядався* [Григорій], *не знаючи, куди йти далі. А потім безсило тюпав уперед* (М. Івченко).

ОЧУМАНІ́ТИ, і́ю, і́єш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **очманіти.** *Хочеться впасти на брудний поміст .. й очуманіти, поринути в небуття* (С. Черкасенко); *Мені у відповідь ніби хтось шепоче: це земля моя очуманіла, зірвалася з місця й пустилася гуляти висмаленими пустинями* (М. Івченко); [М а р к о:] *Очуманіла баба, зовсім очуманіла!* (З. Мороз); *Отець Онуфрій очуманів, зачувши річ молодиці* (К. Гордієнко).

ОЧУ́МАТИСЯ, аюся, аєшся, *док., розм.* Те саме, що **очу́нятися.** *Очумалася вона вже геть аж восени, з покритою косою, і не в своїй хаті, а в хаті Якова* (Панас Мирний); [Х о м а:] *Не вспів очуматись як слід, Аж шусть, вбігає в хату дід* (М. Кропивницький); *Очумався я від того, що дзюрчала вода* (Ю. Яновський); — *Очумайтесь, пане. Чого ви так розтривожились? — розгублено запитав його Магазаник* (М. Стельмах); *Очумався аж увечері, кричав, гукав, але навколо була сама темрява* (С. Тельнюк); — *Я вже відро води на тебе вилив, доки ти очумався* (В. Чемерис).

ОЧУМІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **очуміти.** — *А яким я вас молоком частував у садку? — хитає головою очумілий від алкоголю хлопець* (І. Цюпа); *Я сидів очумілий від почутого і не міг нічого сказати* (Ю. Покальчук); *Наш народ, загалом тверезомислячий і практичний, доходить до очумілого стану і бреде-марить навіч про якісь кисільні береги і білу Арапію* (Є. Гуцало); * У порівн. *Пані вся розбита, як очуміла, підводиться з канапи* (М. Івченко); *Він дзвонив, доки з ліжок не позскакували один по одному, як очумілі, учні* (О. Слісаренко).

ОЧУМІЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **очумілий.** *З приємною очумілістю дивиться* [губернатор] *нам услід* (В. Винниченко).

ОЧУМІЛО, *розм.* Присл. до **очумілий.** *Сіре робиться ще невиразнішим, у тому є витончена привабливість, бо світ очуміло та феєрично проскакує, а його неможливо не те щоби наздогнати, а навіть зрозуміти* (О. Ульяненко).

ОЧУМІТИ, ію, ієш, *док., розм.* Те саме, що **очманіти.** — *Чого так повно репету, галасу, ґвалту, мовляв, скрізь ворог.., щоб аж очуміли люди, — чого так і навіщо?* (В. Барка); *За легендою, диявол наварив із полину горілку, від якої людина може очуміти й наробити зла* (з навч. літ.).

ОЧУ́НЮВАННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **очу́нювати** і **очу́нюватися.** *Очунювання Левка від неправильного лікування грипу затягувалося* (із журн.); * Образно. *Очунювання райцентру від нещадного буревію активізувалося* (з газ.).

ОЧУ́НЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЧУ́НЯТИ,** яю, яєш, *док., розм.* 1. Те саме, що **оду́жувати.** — *Пийте на здоров'ячко та очунюйте, — тихо обізвався отець Харитін* (І. Нечуй-Левицький); *Очунюю потроху, ходжу з палицею по городу, по садочку, спочиваю на старому ліжку* (С. Васильченко); *Дехто так вірив в чудодійність того джерела, що й справді очунював* (М. Білкун); *У Драгоманових ніяк не виведеться біда — тільки що очуняв Зоря від кóру, тепер заслабла Рада* (Леся Українка); — *Я лікував його як міг у лісі, ждав, поки очуняє* (В. Кучер); *Я вже достатньо очуняв, достоту дужий, щоб податися назустріч своєму щастю, своїй долі* (Ю. Мушкетик).

2. Приходити до пам'яті; опритомнювати *(див.* **опритóмнювати**[1]). *Я .. входив до темпу справ, наче очунюючи після довгої млості* (Ю. Яновський); *Коли Бульба очуняв від удару і глянув на Дністро, козаки вже були на човнах і гребли веслами* (О. Довженко); *Довго була непритомною Вікторія і лише через годину очуняла і застогнала* (А. Хижняк); *Андрій потроху очуняв від ляку і врешті, затягнувшись, пробує поновити розмову* (О. Ірванець); * Образно. *Ворог, настраханий нічними подіями, очуняв лише під ранок, коли вже ми були готові дати йому відсіч* (Є. Доломан).

ОЧУ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОЧУ́НЯТИСЯ,** яюся, яєшся, *док., розм.* Те саме, що **очу́нювати** 2. *Коли очунювався* [Іоанн], *кволу неміч відчував, а тіло його було в'яле й ледве живе* (Валерій Шевчук); *Лежить моя сердега, Неначе убита. Очунялась... дивується, Що ось була біла, А тепер така хороша, Мов сажу трусила* (Я. Щоголів); *Очунявся він десь у верболозі, і перше почуття було — сльози* (О. Донченко); *Як очунялася* [баба], *то побачила, що скриня розкрита і не тільки дукачі, а й керсетки, і вишиті сорочки, і полотно — все .. позабирано* (Григорій Тютюнник); *Роман ніби очунявся, ковтнув молоко, і вона затремтіла на радощах, що він буде жити, наперекір всьому буде жити!* (В. Чемерис).

ОЧУ́НЯТИ *див.* **очу́нювати.**

ОЧУ́НЯТИСЯ *див.* **очу́нюватися.**

ОЧУ́ТИ́ТИ, у́чу́, у́ти́ш, *док., кого, розм.* 1. Привести до пам'яті, притомності; опам'ятати (у 1 знач.). — *Богу дякувати, що жива* [дівчина], *ми вже якось очутимо її* (І. Франко); *Надвірне повітря трохи очутило Раїсу* (М. Коцюбинський); — *Води! — кричала Люба. Бризкала в лице недужій, давала нюхати спирту, — очутила* (Олена Пчілка).

2. Вивести кого-небудь із стану задуми, розгубленості і т. ін.; опам'ятати (у 2 знач.). *Ті події, що раптом пересікли мені шлях, знову очутили мене* (М. Хвильовий); *Батьків голос очутив Ярину, вона аж стрепенулась* (П. Панч); *Щоб якось очутити друга, Ігор доторкнувся йому до руки* (Ю. Шовкопляс); *По тій ночі замовкла дівчина, як урекло, і ні знахурки, ні ворожки, ні панотець із кропилом не годні були очутити причинну* (О. Забужко).

ОЧУ́ТИ́ТИСЯ, у́чуся, у́ти́шся, *док., розм.* 1. Прийти до пам'яті; опритомніти. *Почали жінки бризкати їй в обличчя водою, аж поки вона очутилась* (Б. Грінченко); *Од холодної води, якою побризкали Кіндрата, він очутився* (П. Панч); *Він очутився аж біля Піщаних воріт, коли натовп його раптом викинув із себе біля підніжжя шибениці* (С. Тельнюк).

2. Повернутися до стану душевної рівноваги. *Ледве що очутилася я трохи по тяжкій утраті вашого батька, ледве припочила з великої фізичної втоми.., вже спав на мене цей новий смуток* (О. Кобилянська); *Методій Кирилович ще не встиг зовсім очутитись після інтимної розмови з товаришкою Галактою* (М. Хвильовий); *Довго не міг очутитися після цієї звістки отець Йосип* (Б. Антоненко-Давидович); *Тільки через хвилин двадцять ми нарешті очутилися і змогли обмінятись думками з приводу того, що сталося* (В. Нестайко).

ОЧУТІТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **очу́ти́тися.** *Він і стрепенеться од того слова її і мов очутіє, заговорить до неї, жалувати стане* (Марко Вовчок).

ОЧУ́ХАТИСЯ *див.* **очу́хуватися.**

ОЧУ́ХРАНИЙ, а, е, *розм., рідко.* Дієпр. пас. до **очухра́ти.** *Непорушно стоять і ніби засипають старі, гіллясті дуби та сосни, побиті громами, очухрані вітрами* (У. Самчук).

ОЧУХРА́ТИ, áю, áєш, *док., кого, що, розм., рідко.* Те саме, що **обчухра́ти.** *На санітарному вирубуванні лісу хлопці допомагали очухрати гілля повалених дерев* (з газ.); *Вільшанські схизмати По три сім'ї, по чотири Живуть в одній хаті. Ми це знаєм, бо ми самі їх так очухрали* (Т. Шевченко).

ОЧУ́ХУВАТИСЯ, уюся, уєшся, недок., **ОЧУ́ХАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док., фам.* Повертатися до нормального стану після фізичного або морального потрясіння; отямлюватися. — *Батий завдав нам такого удару, від якого ми довго будемо очухуватися* (В. Малик); *Час від часу серце в Агаєва здавало, він падав без сил і вмирав. Йому призначали глюкозу і вітаміни в уколах, .. і він очухувався, вставав* (В. Рубан); *Якийсь Грицько Чи там Стецько Очухався од бійки* (В. Самійленко); *Люди можуть такого наговорити про неї, що потім не очухаєшся* (В. Кучер); *Довго не міг очухатися Куремса після Данилового удару* (А. Хижняк); *За ці кілька днів я трохи очухався після пригод* (Ю. Винничук); *Охоронник очухався і вистрелив кілька разів* (О. Ульяненко).

ОШАЛАПУ́ТИТИ, у́чу, у́тиш, *док., кого, розм.* Те саме, що **обдури́ти.** *У Харкові тебе швидко ошалапутять* (Сл. Б. Грінченка); — *О десятій годині! — вигукнув капітан. — Лишилося шість годин. Ми ще їх ошалапутимо!* (Ю. Корецький, пер. з тв. Р. Стівенсона).

ОШАЛЕМОНІТИ, ію, ієш, *док., розм., рідко.* Те саме, що **ошаленіти.** *Ти ошалемоніла чи що, що таке верзеш?* (Сл. Б. Грінченка).

ОШАЛЕНІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. акт. до **ошаленіти.** *По поверхні води, поважно киваючи головою, розгулював ошаленілий від горілки величезний клень, із широким, мов селянська рука, хвостом* (І. Франко); *Ілько .. схопив за вуздечки ошалілих від волі й простору жеребців* (М. Зарудний); *Ошаленілий від болю, яскравості потужних ламп, що світили прямо в обличчя, і суцільної безнадії він* [Стьопка] *без сил і сподівань лежав на твердому лікарняному ліжку* (Люко Дашвар); * У порівн. *Як ошаленілі, кинулись ми до нього* [озерця] (О. Гончар).

ОШАЛЕНІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Стан за знач. **ошаленілий.** *В безстрашній ошаленілості гамселили* [бійці] *прикладами* (О. Гончар).

ОШАЛЕНІ́ЛО, *розм.* Присл. до **ошаленілий.** *Діти писали листи Миколаю, із завмиранням серця лягали спати, щоб уранці ошаленіло бігати по своїх домівках у пошуках подарунків* (з газ.); * Образно. *Наштовхуючись на прямовисну гранітну кручу, він* [вітер] *вихором уривався в ущелину, звідки витікала річка, і, не маючи іншого виходу, ошаленіло гуготів над її водами, летячи вузькою долиною* (В. Омельченко, пер. з тв. Ж. Верна).

ОШАЛЕНІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **шаленіти.** *Натовп ще дужче ошаленів, найбільш войовничі грюкали в зачинені двері* (В. Минко); *Ошаленівши, гнівний Хома гукав на льоту і людям, і коням, і моторам: "Швидше-бо, швидше!"* (О. Гончар); *Ногаї були схожі на диких звірів, що раптом ошаленіли і накинулися на свою беззахисну здобич* (В. Малик); *А коли взнала* [Мая], *що він упадає за Мартою, ошаленіла* (Б. Харчук).

ОШАЛІ́ЛИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. акт. до **ошаліти.** *Ошалілий з перестраху і з болю, Кабан .. кинувся тікати* (І. Франко); *Сидорчук, ошалілий від страху і спокусливого сподівання на порятунок, пірнув у чорний вир* (Ю. Бедзик); *Ошалілі від успіху неофіти пробують зберегти таємницю рецепта при собі* (Любко Дереш); * Образно. *Надлітав нагло звідкілясь ошалілий літак* (І. Багряний); * У порівн. *Пан барон, як ошалілий, бігав по ґанку, махав руками* (І. Франко); *Ходив* Осип, *як ошалілий, вулицями, не міг дати собі раду* (І. Пільгук).

2. *у знач. прикм.* Який виражає стан несамовитості, шаленства. *Ошалілими очима Скиба лише тепер розгледів ситне й здорове обличчя Кулика* (С. Журахович).

ОШАЛІ́ЛІСТЬ, лості *і* лости, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **ошалілий.** *Самуїл розумів, як небезпечно піддатися всезагальній ошалілості* (П. Загребельний); *Парубок їй подобається. Подобається не вродою.., а саме оцією цнотливістю, ніяковістю й ошалілістю* (Ю. Мушкетик).

ОШАЛІ́ЛО, *розм.* Присл. до **ошалілий.** *Юнак ошаліло киває головою* (Ю. Яновський); *Очі її .. сяяли вже близько, ошаліло, волого...* (О. Гончар); *— Чого мовчите?! — закричав Павло, ошаліло дивлячись на оповідача* (М. Сиротюк); *— А-я-а-а! — закричали з переляку реєстровці й, охоплені панікою, ошаліло закрутилися на місці...* (В. Чемерис); *Їхній форд ошаліло рвонув з місця і погнав уперед* (Ю. Андрухович); * Образно. *Вихор ошаліло налетів з такою силою, що, здавалось, вирве дуба з корінням і понесе його хтозна-куди* (І. Цюпа).

ОШАЛІ́ННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **ошаліти.** *Він бере його за петельки і починає трясти з такою люттю і з таким ошалінням, що в Оксена поступово світлішають очі* (Григорій Тютюнник); *— А борода в тебе не скидається? У Безбородьковій олії спалахнув лихий полиск ошаління: — Поки що не скидається* (М. Стельмах); *Двоє хлопців-голяків, видершись на ту ковзку посудину, стали в бешкетнім ошалінні вибивати на ній чечітку* (О. Гончар).

ОШАЛІ́ТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **шаліти.** [Н а т а л к а:] *Ти, мені здається, побувавши довго в городі, ошалів і зовсім не тим став, що був* (І. Котляревський); *Від цих побоїв я ошалів, раптом вирвав з нар дошку й сам кинувся з криком на ворогів* (П. Козланюк); *Тільки іноді, коли забудеться* [Ждан], *коли ошаліє, то розбалакається й тоді чеше, наче дячок* (Ю. Мушкетик); *Та це ж плавби не визначено строку. Чи ошалів* [грек], *чи, може, з ким на спір?* (Л. Костенко); *Побачивши служницю, Віоріка зовсім ошаліла і хрипіла, тикаючи наперед себе кухонним ножем* (Г. Тарасюк); *Наступної миті коні, які справді ошаліли від страху, звернули вбік* (В. Лис).

ОШАЛЬО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ошалюва́ти.** *Для кождого робітника було тут окреме ошальоване приміщення з ліжком* (І. Франко); // **ошальо́вано,** *безос. пред.* *Стіни церкви ззовні ошальовано дошками горизонтально з нащільниками* (із журн.).

ОШАЛЬО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОШАЛЮВА́ТИ,** юю, юєш, *док., що.* Те саме, що **обшальо́вувати.** *Стіни над опасанням церкви почали горизонтально ошальовувати вагонкою* (з газ.); *Старі ґанки храму вирішили замінити новими, наново ошалювати стіни, відремонтувати фундамент, визолотити хрести* (із журн.).

ОШАЛЮВА́ТИ *див.* **ошальо́вувати.**

ОШАНУ́ТИ, не́, *док., кого, діал.* Охопити (у 8 знач.). *Такий нас ошанув страх, що не знаю* (Сл. Б. Грінченка); *Андреолу вже й свій сон нажахав добре, а як сей почула, то ще більший страх її ошанув* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОШАНЦЮВА́ТИ, юю, юєш, *док., що, військ.* Обнести шанцями. *Вже пізно вечором прибув Сервілій і .. табір свій на горбі .. велів .. ошанцювати* (І. Франко).

ОШАНЦЮВА́ТИСЯ, ююся, юєшся, *док., військ.* Окопатися, засісти в шанцях. *Шемберк мерщій звелів вертатися всім на правий берег і там ошанцювався* (П. Загребельний).

ОША́РПАНЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Те саме, що **обша́рпанець.** *Двоє ошарпанців .. поволі наблизились до межі табірної зони* (О. Гончар); *Князь Длотовський довго здивовано озирався, бо сподівався побачити перед собою ошарпанців* (В. Чемерис).

ОША́РПАНИЙ, а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **оша́рпати.** *Стара дерев'яна хата Антона Глущука. З-під насупленої ошарпаної стріхи сліпо дивиться на схід одне вікно — шибка* (С. Чорнобривець).

2. *у знач. прикм.* Те саме, що **обша́рпаний** 2, 3. *Нащо ж рабу ошарпаному слава..?* (М. Старицький); *Хай би впізнали в ньому того ошарпаного підпаска, що за чужим бидлом по чужих нивах спотикався...* (О. Гончар); *Серед ошарпаного аулу й таких же його мешканців вона* [гарба] *мала привабливіший вигляд* (В. Чемерис).

ОША́РПАТИ *див.* **оша́рпувати.**

ОША́РПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОША́РПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що, розм.* Те саме, що **обша́рпувати.** *Нам із Заболотним знов змигнула перед очима Тернівщина, степ, вітер осінній ошарпує Романів садок, смагло-червоне листя жене й жене перед нами по стернях, хвилею вітру розвіює їх по степу* (О. Гончар); *Через непогоду ошарпав дідусь куфайку* (з газ.).

ОША́ТНЕНЬКО, *присл.* Пестл. до **оша́тно.** *Одягнута* [Настя] *ошатненько* (В. Речмедін); *Одягнулись дівчатка ошатненько до цьогорічного Великодня* (із журн.).

ОША́ТНИЙ, а, е. 1. Гарно, святково вдягнений. *Пісні та сміх ошатної юрми щоночі там лунали* (М. Драй-Хмара); *Перед нею з'явився омріяний принц — ошатний, культурний і з лиця набагато кращий за Халявку* (П. Панч); *Мов краля із вілли, Вийшла хазяйка. Ошатна, ясна* (І. Вирган); *Завтра свято. Я би хотіла завтра бути гарною, ошатною і любимою* (І. Жиленко); *У заскленій рамці велике фото якоїсь ошатної старої жінки* (А. Кокотюха); // Гарно, святково прибраний, прикрашений. *Знову їхав* [Гаркуша] .. *по широкій ошатній вулиці* (Л. Дмитерко); *Микита сидів, немов необов'язковий клієнт, на кухні своєї ошатної двокімнатки* (С. Процюк); *Помічниця режисера знайшла господиню за невеличким ошатним будинком, у зеленій садовій альтанці* (Г. Вдовиченко); // Який має гарний, привабливий вигляд. *Під небом зелено стоїть гарненька ошатна копичка* (М. Стельмах); *Плечистий, ошатний дуб стоїть на околиці села самотиною* (Є. Гуцало); *Колона поволі рушила далі, вони поминули ошатний театр, на фасаді якого висів портрет Тараса Шевченка, заклечаний зелом та айстрами, а трохи вище також маяв жовто-блакитний прапор* (В. Шкляр).

2. Гарний, святковий (про одяг, убрання і т. ін.). *Входить Ніна, помолоділа, прекрасна, в ошатному вечірньому туалеті* (І. Кочерга); *Любив* [писар] *ошатну одіж, любив гарні речі, але не як коштовності, жадоба багатства не пойняла серця, інша жадоба заповнила його* (Ю. Мушкетик); *Була* [Марія] *в легкій ошатній сукні і в білих черевичках на підборі* (Валерій Шевчук).

ОША́ТНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Абстр. ім. до **оша́тний.** *Тільки завеликі на її ногу неоковирні черевики виробництва Ониська Горобця трішки псували ошатність* (Микита Чернявський); *В кімнаті затишок і ошатність, властиві жіночій оселі* (І. Кочерга); *Віктор нежданно помітив ошатність міста й красу літнього дня* (Олекса Ізарський); *Квартира, яка досі подобалася порядком в ній і ошатністю, здалася затісною* (В. Дрозд); *Троянда вранішня ошатністю своєю Чарує солов'я, співця свого. Під нею Присядь у холодку, бо пелюстки ці вітер Зриватиме й тоді, як станемо землею* (В. Мисик, пер. з тв. Омара Хаяма).

ОША́ТНО. Присл. до **оша́тний.** *Вже його тепера ніхто не огуде. Сам одягсь ошатно, одягнені діти* (І. Манжура); *Одягнуті вони* [отамани] *були ошатно, з турецькими шаблями при боці, з коштовними пістолями за поясами* (П. Панч); *Івась роззувся і босоніж вступив до чималого покою, де за столом, у кріслі, сидів ошатно вдягнений молодий пан* (В. Малик); *Розгорнувши ошатно, з любов'ю видану книжку в будь-якому місці, я вкотре не втомлююсь читати, здається, завчені напам'ять рядки, абзаци, сторінки* (О. Шугай).

ОША́ТТЯ, я, *с., збірн., рідко.* Те саме, що **ша́ти** 1, 2. *Замість ялинки — сосни у вікні У передноворічному ошатті, Святенницький жахтить на вітах сніг* (В. Стус); *Чорні дерева убираються в зелене ошаття* (М. Слабошпицький); *У лісах та парках стало напрочуд яскраво й різнобарвно, дерева без жалю скидають своє виспіле ошаття і тчуть на землі незрівнянні килими* (із журн.).

ОШАХРО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОШАХРУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, рідко.* Те саме, що **обшахро́вувати.** *Спочатку Яким ошахровував бідних покупців, а пізніше взявся і за заможних* (із журн.); [С т е п а н:] *А не доведеться тобі ошахрувати! Я зараз піду просити ревізії магазину; я доведу вам, люди добрі, що я правий!* (М. Старицький).

ОШАХРУВА́ТИ *див.* **ошахро́вувати.**

ОШВАРТО́ВАНИЙ, а, е, *мор.* Дієпр. пас. до **ошвартува́ти.** *Виявилося, що катер мав бути ошвартованим біля іншого причалу* (із журн.); *Боцман залишив судно на місці вимушеної стоянки неналежно ошвартованим, без вахти* (з газ.).

ОШВАРТО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОШВАРТУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, мор.* Те саме, що **пришварто́вувати.** *Завдяки сучасному технологічному обладнанню танкер для вантажних робіт можна ошвартовувати на будь-якому з причалів порту* (із журн.); *Тільки надвечір з'явилася можливість ошвартувати теплохід біля причалу* (з газ.).

ОШВАРТО́ВУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.*, **ОШВАРТУВА́ТИСЯ,** у́юся, у́єшся, *док., мор.* Те саме, що **пришварто́вуватися** 1. *Судна і з'єднання плавучого матеріалу, а також плавучі споруди не можуть ошвартовуватися до берега на ділянках судноплавного шляху, на яких швартування заборонено* (з мови документів); *Обійшовши Європу і залишивши за кормою дев'ять тисяч миль, судно ошвартувалося в Одесі* (із журн.).

ОШВАРТУВА́ННЯ, я, *с., мор.* Дія за знач. **ошвартува́ти.** *Для зручності ошвартування на причалі передбачено спеціальний пристрій* (з газ.).

ОШВАРТУВА́ТИ *див.* **ошварто́вувати.**

ОШВАРТУВА́ТИСЯ *див.* **ошварто́вуватися.**

ОШЕЛЕ́ШЕНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ошеле́шити.** *Ошелешена його словами, вона якусь секунду стояла, мов статуя* (Г. Коцюба); *Ошелешений начальник навіть забув висловити свій гнів* (М. Чабанівський); *Ошелешений такою неповагою до своєї особи, я на якусь мить втратив дар мови* (І. Багмут); *Обидва гетьманові підлеглі довго мовчали, ошелешені почутим* (В. Малик); *Ошелешений нежданою напастю, я якусь мить сидів у решеті* (А. Дімаров); *Монахи, ошелешені, виходять* (Л. Костенко); *Ошелешений, ледве тримаючись за вірьовку, я одфоркувався й одпльовувався, струшуючи з голови вишні* (В. Нестайко); * У порівн. *Надія, нічого не розуміючи, ще довго стояла серед кімнати, немов ошелешена* (Яків Баш); *Після того побачення, я довго бігав по камері, мов ошелешений* (В. Рубан).

ОШЕЛЕ́ШЕНІСТЬ, ності *і* ности, *ж., розм.* Властивість і стан за знач. **ошеле́шений.** *Гарячково сипле* [Труда] *на нього такими словами, від яких ошелешеність ще дужче налягає на тіло* (В. Винниченко); *— Руки по швах! Стояти й не ворушитися! — наказав я. — І що, і що? — тепер в його голосі почулася ошелешеність* (М. Вінграновський); *Моя спантеличеність, ошелешеність росла, і це, напевно, відбивав до краю розгублений вираз обличчя* (В. Дис).

ОШЕЛЕ́ШЕННЯ, я, *с., розм.* Стан за знач. **ошеле́шити** 1. *Серед притишення — вражені широкі очі, шелест здивування, ошелешення, цікавості, страху* (В. Винниченко); *Він з веселим ошелешенням витяг до нього* [до столу] *шию* (Ю. Шовкопляс); *Сусід, який підправляв свій паркан, застиг у непорушному ошелешенні* (Ю. Винничук); *Жінка зачерпнула з каструлі, вилила у таріль черпак гарячого запашного супу. Ілія ковтнув слину не голоду — ошелешення* (Люко Дашвар).

ОШЕЛЕ́ШЕНО, *розм.* Присл. до **ошеле́шений.** *Переляканий Смоляк .. ошелешено блимав очима* (П. Козланюк); *Дрозд ошелешено розвів руками, його зеленкуваті очі забігали* (О. Гуреїв); *Всі мовчали ошелешено* (О. Гончар); *Філіп ошелешено втупився в свого майбутнього тестя* (О. Авраменко, В. Авраменко); *Якусь мить подружжя ошелешено дивилося одне на одного* (І. Роздобудько).

ОШЕЛЕ́ШИТИ *див.* **ошеле́шувати.**

ОШЕЛЕ́ШУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОШЕЛЕ́ШИТИ,** шу, шиш, *док., кого, чим і без дод., розм.* 1. Надзвичайно дивувати, вражати; приголомшувати (у 2 знач.). *Гальванеску .. продемонстрував свої схеми, зведення й викладі, ошелешуючи неймовірно великими числами* (Ю. Смолич); *Там був дивний простір, який відкривався за гущавинами враз, зненацька, ошелешував негадано* (П. Загребельний); *Найчастіше стан ясновидіння пригнічує людину, ошелешує її* (С. Пінчук, пер. з тв. В. Гюго); *Мої слова враз ошелешили батька і сина* (М. Стельмах); *— Грак, ви мене ошелешили. Ви навіть гірший, ніж я уявляв. І ви мрієте стати аристократом?* (О. Чорногуз); *Ми зійшлися на тому, що ошелешити публіку, а значить підняти тиражі і принадити рекламодавців, зможе лише репортаж з місця бойових дій* (В. Кожелянко).

2. *рідко.* Ударами по голові доводити кого-небудь до непритомного стану. *— Буна дзіва!* [Добрий день!] *— сказав я йому і ошелешив прикладом по голові...* (О. Гончар); *— А що там за шум, пане коридорний? — розгублено запитав хтось* [із в'язнів]. *— То вас не стосується. Немов довбешкою по голові ошелешив* (Ю. Збанацький).

ОШЕЛЬМО́ВАНИЙ, а, е, *розм.* Дієпр. пас. до **ошельмува́ти.** *Глянув* [Тимоха], *ошельмований, круг себе і, не маючи на кім злість зігнати — трах! трах! — побив вікна у школі* (А. Свидницький); *У роки стагнації письменник Б. Антоненко-Давидович був ошельмований, зацькований, але морально не зломлений* (з газ.); // **ошельмо́вано,** *безос. пред. Звузилася* [у 30-х роках XX ст.] *тематика й проблематика української літератури, збідніла поетика: із засудженням "формалізму" згасли стильові шукання (навіть у таких майстрів, що "вижили", як Ю. Яновський, А. Головко, П. Тичина, М. Бажан), авангардизм було ошельмовано* (І. Дзюба).

ОШЕЛЬМУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *кого, що, розм.* Док. до **шельмува́ти.** *Коли ж матір тепер гордо ти відіпхнеш І зневажиш, зовсім ошельмуєш, — Не пророчу тобі, яку долю по тому знайдеш, Та вдоволення й щастя в душі не почуєш* (І. Франко); *Мене ще ошельмують перед народом і всю мою многолітню працю замовчать чи теж обернуть на зашифрований обман* (О. Довженко); *Він хоче знеславити мене, принизити, ошельмувати перед батьками...* (А. Шиян); *Мене начебто теж розп'яли й ошельмували, і я мусив завити, як вовк* (Р. Федорів).

ОШЕПУ́ЛИТИ, лю, лиш, *док., кого, розм., рідко.* Те саме, що **ошеле́шити** 2. *Та він його дрюком як ошепулив — то довгенько-таки попослухав чмелів* (Сл. Б. Грінченка); *— Гляди, бо мій ціпок незгірш твого ружжа* [твоєї рушниці] *стріляє. Як ошепулю, три дні чмелів слухатимеш* (В. Чемерис).

ОШИБА́НА, и, *ж.* Різновид флористики, мистецтво виготовлення картин із природних матеріалів — засушеного листя, квітів, пуху і т. ін. *Мистецтво ошибани виникло в Японії близько шести сотень років тому* (з навч. літ.); *Якщо у вас є бажання стати справжнім майстром ошибани, то при висушуванні матеріалів намагайтеся зберегти їхній природний колір* (з газ.); // Витвір цього мистецтва. *Для виготовлення ошибани часто використовують листя чагарників, дерев, жорсткі весняні квіти, наприклад морозник* (з газ.).

ОШИБА́ТИ, а́є, *недок.*, **ОШИБТИ́,** бе́; *мин.* оши́б, ла, ло; *док., кого, діал.* Охоплювати (у 8 знач.). *Така думка і ошиба мене, що я таки дождусь* [діждусь] *свого, натраплю на те, чого так кріпко бажаю* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Страх мене ошибав, про таке думаючи* (Ганна Барвінок); *— Ох..! — крикне Кирилова сестра. — Чого ж се мене такий страх ошиб?* (П. Куліш).

О́ШИБЕНЬ, бня, *ч.* Морська хижа риба ряду тріскоподібних. *Ошибень поширений у прибережних водах Середземного моря і прилеглих районах Атлантики* (з наук. літ.); *Тіло ошибня вкрите дрібною лускою, плавці м'які* (з наук.-попул. літ.); *Ошибень є донною рибою, він живиться безхребетними, дрібною рибою* (з навч. літ.).

ОШИБТИ́ *див.* **ошиба́ти.**

ОШИ́ЙНИК, а, *ч.* 1. Те саме, що **наши́йник.** *Він тримав за ошийник вівчарку* (О. Донченко); *Взявши собаку за ошийник, Анушку гордовито їде до приміщення* (О. Гончар); *Якась жінка і старший пан прогулювались вздовж води, відпустивши своїх родовитих псів побігати без ошийника* (Ю. Іздрик); *Оченятка* [ведмежати] *веселі, примружені, язичок червоненький. На шиї шкіряний ошийник, а до ошийника прикріплена листівка* (Люко Дашвар).

2. *розм., рідко.* Те саме, що **поти́личник.** *Що зробить Робусинський ступінь, то його трах-трах по шияці; що другий ступінь зробить, то й знов два ошийники возьме* [візьме] (А. Свидницький); *— Ти що, заставу береш у єгомостя* [його мосці]*? Ой, дивись мені, бо ошийника схопиш* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОШИ́ЙОК, йка, *ч.* 1. Частина м'ясної туші, що прилягає до шиї. *Щосуботи .. батьки разом ходили на стихійний м'ясний ринок, купували яловичий ошийок* (І. Роздобудько); *Одного разу я так напхався ліверними та кров'яними ковбасами і вареним ошийком, що вдома навіть боялися, щоб я не луснув* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *розм.* Те саме, що **ши́я** 1. *Хазяїн підбіг до неї* [собаки], *вхопив за ошийок і без усяких церемоній шарпнув її назад до стіни в куток* (Т. Осьмачка); *На скотині схудли ошийки, корови помарніли* (К. Гордієнко); *Чиясь рука цупко .. вхопила його за ошийок* (О. Гончар).

ОШИ́МОК, мка, *ч., діал.* Шматок чогось їстівного (хліба, сала і т. ін.). *В картузі, що носив він його вдвоє спуленим під пахвою, уже було сім копійок грошима, кусків зо чотири сахару й ошимок булки* (С. Васильченко); *— Оце твій, Іване, куток, а це — мій; оце твоя хлібина, а оце моя; оце твій ошимок сала, а оце мій!* (І. Сенченко); *Залишилася родина без ошимка хліба* (з мемуарної літ.).

ОШИНО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ошинува́ти.** *Тут біля порога стоять свіжі, ще не ошиновані колеса, а під острішками сушаться вінки добірної кукурудзи* (М. Стельмах); *Кінські копита й ошиновані колеса підминали під себе гінке огудиння гарбузів, які росли над дорогою* (Є. Доломан); *Вже стоять у дворі гетьманської канцелярії вози високі, ошиновані, налагоджені в дорогу* (Ю. Мушкетик).

ОШИНУВА́ННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ошинува́ти.** *Ошинування дерев'яних коліс залишилось у минулому* (із журн.).

ОШИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *док., що.* Набити, натягти шину на колесо. *Щоб краще познайомитися з їхньою родиною, Степан заїхав до її батька — ще не старого коваля — ошинувати колесо* (М. Стельмах).

О́ШКІР, у, *ч., розм.* Те саме, що **ви́шкір.** *Він ніколи нікому не усміхнувся, а якщо іноді й робив це, то його усмішка скидалась на кислий ошкір* (М. Сиротюк); *Зуби* [Золотурукого] *майже завжди в хижому ошкірі з-під сизо-чорних вусів* (П. Загребельний); *Далі, Максиме, уже був твій екзистенційний ошкір, але бібліофілка навіть це сприйняла як належне* (С. Процюк).

ОШКІ́РЕНИЙ, *рідко* **ОСКІ́РЕНИЙ,** а, е, *розм.* 1. Дієпр. пас. до **ошкі́рити, оскі́рити.** *Гната опалило смертельним жахом.., перед ним, як у шаленому вирі, замелькали ошкірені люті обличчя, палаючі ненавистю очі* (Григорій Тютюнник); *Оленчукові він і вночі привиджується з ошкіреними зубами* (О. Гончар); *Коні летіли галопом, .. піна котилася з ошкірених зубів* (Є. Гуцало); *Визначало* [напружене мислення знайомого] *навіть найпростіші його дії, не полишаючи його навіть у хвилини жартівливого настрою і проплітаючи навіть спалахи веселощів, ніби ті змії, що виповзають із очей оскірених в усмішці масок, вирізьблених на карнизах .. храмів* (Ю. Лісняк, пер. з тв. Е. По); * Образно. *Небо вже зовсім не те над тобою, яким було уночі, — ошкірене злобними блискавицями* (Яків Баш); *Вечір. Падає на́пруго сонце. Обрій ошкірений наколовся на шпичаки дальніх сосон* (В. Стус).

2. *у знач. прикм.* Який ошкірився. *Ніби з якоїсь темної схованки раптом з'явився перед ним Збишко Небощанський — ошкірений добрівлянський поліцай з нагаєм у піднятій руці* (І. Нижник).

ОШКІ́РЕННЯ, я, *с., розм.* Дія за знач. **ошкі́рити** і стан за знач. **ошкі́ритися.** *Маленькі холодні очі, що постійно визирали ніби з-за рогу, тонкі до неможливості губи і якась улеслива неприємна посмішка. Не посмішка, а ошкірення хижака* (О. Чорногуз).

ОШКІ́РЕНО, *розм.* Присл. до **ошкі́рений.** — *Де люд ваш?* — *питались* [чужинці] *ошкірено.* — *Утік, молодче* (Д. Міщенко).

ОШКІ́РИТИ *див.* **ошкіря́ти.**

ОШКІ́РИТИСЯ *див.* **ошкіря́тися.**

ОШКІ́РЮВАТИ *див.* **ошкіря́ти.**

ОШКІ́РЮВАТИСЯ *див.* **ошкіря́тися.**

ОШКІРЯ́ТИ, *рідко* **ОСКІРЯ́ТИ,** я́ю, я́єш, **ОШКІ́РЮВАТИ,** *рідко* **ОСКІ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОШКІ́РИТИ,** *рідко* **ОСКІ́РИТИ,** рю, риш, *док., що, розм.* Те саме, що **вишкіря́ти.** *З річки випорснув і зуби Ошкіряє чорний сом* (В. Бичко); *Підходить Джевага й ошкірює жовті міцні зуби, і його грубезне, не голене і від того ще чорніше лице випромінює подобу радості* (В. Чемерис); *Іваниха Чорненька стриміла перед ним чорною тінню і якнайлюб'язніше ошкірювала тонкі та гострі, майже пацючі, зубенята* (Валерій Шевчук); *Савка ошкірив зуби в нахабній посмішці, скривив презирливо губи* (Д. Ткач); *Степан ледь-ледь підніс ногу, щоб ступити крок, але Вовк* [собака] *ошкірив зуби* (Є. Гуцало); * Образно. *Ошкірили свої пащі важкі батареї, що врилися в землю на огорнутих у густі сутінки висотах* (Є. Доломан).

ОШКІРЯ́ТИСЯ, *рідко* **ОСКІРЯ́ТИСЯ,** я́юся, я́єшся, **ОШКІ́РЮВАТИСЯ,** *рідко* **ОСКІ́РЮВАТИСЯ,** ююся, юєшся, *недок.,* **ОШКІ́РИТИСЯ,** *рідко* **ОСКІ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док., розм.* Те саме, що **вишкіря́тися.** *Ввійшли паничі, слухають та й оскіряються, а пані аж зареготала* (Марко Вовчок); *Весело оскірюючись з загорілого обличчя, до нас підійшов однокласник* (Ю. Смолич); *Бились* [біднота й куркулі] *навкулачки, пізнаючи знайомих, хапались за груди, один одному ошкірюючись* (О. Гончар); *Навпроти стояв незнайомий чоловік у солом'яному капелюсі й ошкірювався, показуючи білі й гарні зуби* (Валерій Шевчук); *Може, це його* [викладача] *коронна тема, і він волів сам-один бути володарем таємного знання? — але зараз же себе й опановує і поблажливо оскіряється, тепер він — сама поблажливість* (О. Забужко); *На нього ошкірився біллиною зубів і автоматом отой самий.., з котрим недавно зіткнувся в під'їзді* (Яків Баш); *Бараболя вискочив на передок, оглянувся на підполковника, ошкірився, махнув над головою батогом* (М. Стельмах); * Образно. *Велика спакована валіза ошкірилася з підлоги кольоровою розкритою пащею, як пащею невивергнутого вулкана* (М. Матіос).

ОШКРЕ́БКИ, ОСКРЕ́БКИ, ів, *мн., рідко.* Зішкрябані з чого-небудь шматочки або залишки чогось. *Із тіста булки покачали, а оскребки дітям віддали* (Сл. Б. Грінченка); *Він .. старанно шкріб розпарені дубові клепки. Вона змивала ошкребки* (М. Рудь).

ОШЛАКО́ВАНИЙ, а, е, *спец.* Дієпр. пас. до **ошлакува́ти.** *Під час розкопок біля знайденого житла археологами було зафіксовано овальний майданчик з ошлакованого піску, на якому були складені глиняні фігурки тварин* (з наук.-попул. літ.).

ОШЛАКО́ВУВАННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **ошлако́вувати** і **ошлако́вуватися.** *Для попередження ошлаковування візирної труби її безперервно продували інертним газом (азотом)* (з наук.-техн. літ.); *Флюси служать для ошлаковування домішок металу й захисту його поверхні від окиснення в процесі плавки* (з навч. літ.).

ОШЛАКО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОШЛАКУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., що, спец.* Перетворювати на шлак *(див.* **шлак**[2]). *Вапно, що утворюється при розкладанні вапняку, ошлаковує пусту породу* (з наук.-техн. літ.); *Для того, щоб ошлакувати кремнезем, який міститься в руді, у шихту також додають сталеву стружку і вапно* (з навч. літ.).

ОШЛАКО́ВУВАТИСЯ, ується, *недок.,* **ОШЛАКУВА́ТИСЯ,** у́ється, *док., спец.* Перетворюватися на шлак *(див.* **шлак**[2]). *Безперервне вимірювання температури металу в конвертері за допомогою оптоволоконного датчика під час продування вважають недосконалим, оскільки поле зору датчика та фурма можуть ошлаковуватися, що призводить до неточних вимірювань з великими похибками* (з наук. літ.); *Масивні металеві деталі, особливо з легованих сталей, потрапляючи в шихту, іноді не встигають окиснитися та ошлакуватися й осідають у горні* (з навч. літ.).

ОШЛАКУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Дія за знач. **ошлакува́ти** і стан за знач. **ошлакува́тися.** *Зменшити втрати металу внаслідок його ошлакування дозволяють сучасні технології рафінування алюмінієвого розплаву* (з наук. літ.); *Розкиснення домішок, що містяться в металі, здійснюється залізною рудою, а ошлакування сірки й фосфору — вапном* (з навч. літ.).

ОШЛАКУВА́ТИ *див.* **ошлако́вувати.**

ОШЛАКУВА́ТИСЯ *див.* **ошлако́вуватися.**

ОШЛІФÓВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ошліфувáти.** *Година за годиною минала, і все видніли тільки простори піску й чорне каміння, гладенько вітром ошліфоване* (О. Назарук); *Монтер встановлює попередньо власноруч ошліфований елемент у відповідному місці, легко приварює його, після чого зварювальник зварює всю конструкцію* (з навч. літ.).

ОШЛІФÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОШЛІФУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док.*, *що.* Те саме, що **обшліфóвувати** 1. *При перегріванні двигуна ошліфовувати головку блока циліндрів немає сенсу, оскільки прокладки там паронітові, а не металеві* (з наук.-техн. літ.); *Для того, щоб якісно ошліфувати паркет, всі плашки мають бути добре закріпленими* (з навч. літ.).

ОШЛІФÓВУВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОШЛІФУВÁТИСЯ,** ýється, *док.* 1. Те саме, що **обшліфóвуватися.** *Педагогічний талант Василя Сухомлинського ошліфувався у звичайній сільській школі* (із журн.).

2. *тільки недок.* Пас. до **ошліфóвувати.** *Деревина й деревні матеріали ошліфовуються за допомогою шліфувальних стрічок чи абразивних кругів* (з навч. літ.); *При підготовленні автомобіля до фарбування у місцях, де залишилися бульбашки іржі, зварні шви найкраще ошліфовуються болгаркою* (з газ.).

ОШЛІФУВÁТИ *див.* **ошліфóвувати.**

ОШЛІФУВÁТИСЯ *див.* **ошліфóвуватися.**

ОШЛЯХÉТНЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ошляхéтнити.** *Одні* [квіти] *— ясно-лазурні, обдаровані сріблистою прозорістю і свічінням; другі — формою як дзвони, теж лазурні, ошляхетнені відтінками срібно-фіалкового смутку; треті схожі на блакитні світильники на високих стеблинах* (В. Барка).

2. *у знач. прикм.* Який ошляхетнився. *Ошляхетнений персонаж.*

ОШЛЯХÉТНЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ошляхéтнити** і **ошляхéтнитися.** *Він розуміє, що люди видумали кохання і те, що воно мало би означати, для ошляхетнення невблаганного і жорстокого бенкету біології, котрий ще паралельно називають життям* (С. Процюк); *Спілкування з поезією Л. Костенко — це збагачення власного духовного світу, його урізноманітнення і — обов'язково — ошляхетнення* (з навч. літ.).

ОШЛЯХÉТНИТИ *див.* **ошляхéтнювати.**

ОШЛЯХÉТНИТИСЯ *див.* **ошляхéтнюватися.**

ОШЛЯХÉТНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОШЛЯХÉТНИТИ,** ню, ниш, *док.*, *кого, що.* Робити кого-, що-небудь шляхетним; облагороджувати. *Складено легенду .. із властивим для людей нахилом гіперболізувати й стократ ошляхетнювати те, що вони вважали за добро* (І. Багряний); *Вона* [любов] *ошляхетнює чи робить звіром, бо суто романтичною казочкою можна вважати твердження про особливу переродржувальницьку* [переродживальну] *місію кохання, яка перетворює хама на пана, а жебрака на героя* (С. Процюк); *Предмет похвал треба звеличити й ошляхетнити, адже високе виявляється в інтелекті, благородності почуттів і вчинків* (з навч. літ.).

ОШЛЯХÉТНЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОШЛЯХÉТНИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* Ставати шляхетним. *Творчість Володимира Івасюка є невичерпним джерелом, з якого ми черпаємо почуття прекрасного, маємо змогу очищатися і ошляхетнюватися весняною свіжістю музичної й поетичної мови митця* (із журн.).

ОШМÁЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ошмали́ти.** *Стояв* [козак] *у полі біля чорного, ошмаленого вербового окоренка й думав* (Ю. Мушкетик).

ОШМАЛИ́ТИ *див.* **ошмáлювати.**

ОШМАЛИ́ТИСЯ *див.* **ошмáлюватися.**

ОШМÁЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОШМАЛИ́ТИ,** алю́, áлиш, *док.*, *кого, що.* Те саме, що **обшмáлювати.** *Якщо хочеш заколоти свиню і ошмалити її, то треба шкуру здати в соз* (з мемуарної літ.).

ОШМÁЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОШМАЛИ́ТИСЯ,** алю́ся, áлишся, *док.* Те саме, що **обшмáлюватися.** *Від пекучого сонця брови у хлопця ошмалилися* (із журн.); * Образно. *Його* [Івана Босого] *слухали, схиливши голови, не насмілюючись підвести очі до обличчя, щоб не ошмалитись* (В. Підмогильний).

ОШМАРÓВУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОШМАРУВÁТИ,** ýю, ýєш, *док.*, *що, розм.* Те саме, що **обшмарóвувати.** *Працюючи в сільській кузні, Мирон часто до невпізнанності ошмаровував одяг* (із журн.); *Як тільки вдалося бабусі так ошмарувати фартух?* (з газ.).

ОШМАРУВÁТИ *див.* **ошмарóвувати.**

ОШМÁТИНА, и, *ж.*, *розм.*, *рідко.* Обривок, шматок, клапоть. *Археологи .. виявили привітність також і до позаземних істот .. у своїй стінгазеті, яку вони розмальовують на ошматині рогожаного лантуха* (О. Гончар).

ОШМÁТОК, тка, *ч.*, *розм.* Те саме, що **шматóк.** *Він з такою силою шарпає свою здобич, що той гнилий кожух на очах розлазиться надвоє: пів кожуха у Мини в руці, а пів кожуха в його супротивниці. — Хай же ні тобі, ні мені! І він кидає свій ошматок додолу* (О. Гончар); *На лівому* [чоботі] *тріснув задник і відпав закаблук, а на правому — вся підошва, на нозі теліпався тільки ошматок низької халявки та того, що колись було передком* (Ю. Мушкетик).

ОШМÁТТЯ, я, *с.*, *збірн.*, *розм.* Обривки, шматки, клапті. *Люди змагалися з вогнем врукопаш .. В хід було пущено лопати, вила, граблі, порожні лантухи, ошмаття якихось брезентів* (О. Гончар); *Почав натягати на ноги якесь ошмаття, вже й не схоже на шкарпетки* (Микита Чернявський); *Крізь вікончасті продухи помітив* [Андрій] *різномастих коней в ошматті кривавої піни, спітнілі загривки в остюках та соломі* (Є. Пашковський); * Образно. *Остап недобре осміхнувся і, згадуючи якісь ошмаття вступу до дзен-буддизму, пробував засинати* (С. Процюк); *Він легенько присвиснув, дивлячись, як на нього стрімко насувається білими іклами, з порваним ошматтям хмар над дахами передмістя* (О. Ульяненко).

ОШОЛУДИ́ВІТИ, ію, ієш, *розм.* Док. до **шолуди́віти.** *Після важкої хвороби Дмитро зовсім ошолудивів* (із журн.).

ОШПÁРЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ошпáрити.** *Мати поставила на стіл тарілку з яблуками. Стіл був дощаний .. Зараз вискоблений кухонним ножем, ошпарений окропом, накритий білосніжною скатертиною* (Л. Дмитерко); *Десятки ошпарених половців, які щойно хапалися за дубові гостряки палісаду, щоб перемахнути через нього, почали, мов достиглі груші, падати з драбин додолу* (В. Малик); *Степан знову осмілився заворушити ошпареними губами* (Є. Гуцало); *Я закричав не своїм голосом і, ошпарений, напівсліпий, страждаючи від нестерпного болю, кинувся до берега* (Д. Паламарчук, пер. з тв. Г. Уеллса); // **ошпáрено,** *безос. пред.* *У печі щось зашкварчало, зашипіло, ніби його* [горщик] *ошпарено окропом* (С. Васильченко).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **ошпа́рений (обпа́рений, опа́рений** *і т. ін.)* **[окро́пом]:** а) дуже збуджений, знервований, розгніваний і т. ін. *Довгошия, білява дівчина вибігла, як опарена, їй назустріч* (Панас Мирний); *Мов опарений, кидався він сюди і туди, не знаючи, що діяти* (І. Франко); *Вид Преображенського то сумно-блідий, то раптом, як обварений, аж синьо-буряковий зробиться* (Іван Ле); *Юлька відійшла, наче ошпарена окропом* (М. Томчаній); *І як тільки підполковник Оноприєнко й ад'ютант вискочили з кабінету наче ошпарені, Потапов знеможено впав у крісло* (В. Канівець); б) *(зі сл.* з і с к о ч и т и, с х о п и т и с я *і т. ін.)* дуже швидко, несподівано, рвучко і т. ін. *Він захопив свої мішки і, мов обварений, вискочив з комори* (С. Чорнобривець); *Омелян, мов ошпарений, зіскочив з стільця* (М. Стельмах); *Мов обпарена, вона схопилась на ноги і .. кинулась бігти додому* (Ю. Збанацький); *Я сьогодні бігла на роботу, немов ошпарена* (В. Дрозд); *На мить Сергій зупинився, мов опарений. Не тікає ж він од нього? Якось дивно-таки поводився Левонтій* (І. Білик).

ОШПА́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ошпа́рити** і **ошпа́ритися.** *На спині їй з правого боку зяяла велика сіра пляма лисини — слід від ошпарення* (Б. Антоненко-Давидович); *Між грілками і тілом хворого покласти по шматку вовняної тканини, аби запобігти ошпаренню* (з наук.-попул. літ.); *Причинами опіків у поході є необережне поводження з багаттям, ошпарення гарячою їжею або окропом, надмірне перебування на сонці* (із журн.).

ОШПА́РИТИ *див.* **ошпа́рювати.**

ОШПА́РИТИСЯ *див.* **ошпа́рюватися.**

ОШПА́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ошпа́рювати** і **ошпа́рюватися.** *Після ошпарювання окропом треба якнайшвидше нанести на шкіру протерту на дрібній тертці свіжу моркву, замотавши її тканиною* (із журн.); *Очистити кедрові горіхи можна ошпарюванням окропом, обсмажуванням, заморожуванням та іншими способами* (з газ.).

ОШПА́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОШПА́РИТИ,** рю, риш, *док., кого, що.* Те саме, що **обшпа́рювати.** *Ошпарювати гілки смородини потрібно рівномірно, не пропускаючи жодну з них, щоб не залишати ні єдиного шансу шкідникам* (з навч. літ.); *Вона не відчула, що гарячий чай ошпарив їй руку* (Л. Смілянський); *Хлюпнула туди чимось холодним, але воно так ошпарило рану, ніби окропом, аж у зубах заломило* (Є. Доломан); *Я опинився попідруки в студеній воді, яка вогнем ошпарила мені тіло* (Ю. Мушкетик); *Приніс раз* [лина] *додому та, щоб почистити його, ошпарив окропом — тоді луска краще злазить* (В. Шкляр); * Образно. *Ударив Лютий студенець, Листячко ошпарив, Погубив* [рожу] *вкінець* (П. Грабовський); *Мати ошпарила його поглядом* (Є. Кравченко); *У неї завжди мед на вустах, та якщо потрапиш під гарячу руку, то й окропом ошпарить* (М. Руденко).

◊ **(1) Як (мов, ні́би** *і т. ін.)* **окро́пом ошпа́рило** *кого, перев. від чого, безос.* — хтось раптово відчув сильне збентеження, хвилювання, сором і т. ін.; дуже вражений чимсь (перев. несподіваним, небажаним). *Дівчину наче окропом ошпарило від сорому та образи* (В. Речмедін); *— А її тато залицяється до його мами... Ги-ги! — гигикнув Гришка Гонобобель. Івасика мов окропом ошпарило* (В. Нестайко); *Вишату мов окропом ошпарило. Він озирнувся назад і в косих променях сонця, далеко на заході побачив густі лави римлян* (І. Білик).

ОШПА́РЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.,* **ОШПА́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* 1. Те саме, що **обшпа́рюватися.** *Смішно, але у відпочивальників є два варіанти: ошпарюватися кип'ятком або ж митися в льодяній воді* (з газ.); *З'явилася із самоваром Миколина .. мати. — Він не важкий, — всміхнулася. — А Колі я не довіряю таких речей — ошпариться* (Василь Шевчук); *Христина не обмежувала стареньку й лише пильнувала, щоб Маріанна не ошпарилася окропом, а потім довго прибирала після неї на кухні* (Н. Сняданко); * Образно. *— Помилився, ошпарився — обачнішим буду в майбутньому* (Ю. Збанацький).

2. *тільки недок.* Пас. до **ошпа́рювати.** *Для кращої схожості насіння білої акації перед посівом ошпарюється й обробляється хімпрепаратом* (з навч. літ.); *Продукти доставляються в їдальню зі складу в закритій тарі. Тара повинна мати відповідне маркування. Після використання тара ошпарюється окропом* (з мови документів).

ОШТРАФО́ВАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оштрафува́ти.** *Курт засперечався з представником влади, був затриманий і кінець кінцем після довгого й нудного розбирання справи оштрафований на невелику суму* (М. Дашкієв); *На долівці сидить Юрій Рогатинець, сеньйор братства, ув'язнений братчиками на добу й оштрафований безміном воску* (Р. Іваничук); *Більше на залізницю нас не посилали. Бригада оштрафована* (М. Андрусяк); *Ти ж розумієш, що я не міг просто так кинути його на холодному ранковому хіднику — п'яного, підсліпуватого й оштрафованого* (С. Жадан); // *у знач. ім.* **оштрафо́ваний,** ного, *ч.;* **оштрафо́вана,** ної, *ж.* Той (та), кого оштрафували. *— Негайно .. щоб були мені подані списки оштрафованих* (О. Гончар).

ОШТРАФО́ВУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОШТРАФУВА́ТИ,** у́ю, у́єш, *док., кого, що.* Накладати штраф на кого-, що-небудь; штрафувати. *Фашисти оштрафовували цілі села, коли вважали, що селяни здали замало зібраного врожаю* (із журн.); *Оштрафовувати порушників правил паркування тепер можуть не лише поліцейські. У місті з'явилися інспектори-паркувальники* (з газ.); *Семена таки оштрафували на п'ятдесят карбованців* (І. Багряний); *Він завжди отак лютує, погрожує штрафами, а сам ще нікого не оштрафував* (Яків Баш); *Сміх летить через безліч країн й один океан, його не здатні зловити прикордонники й оштрафувати митники* (В. Лис); *— Ті, у кого квиток третього класу, щоб не сміли й дивитися на вагон першого класу, а то оштрафую* (І. Корунець, пер. з тв. Дж. Родарі).

ОШТРАФУВА́ТИ *див.* **оштрафо́вувати.**

ОШТУКАТУ́РЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оштукату́рити.** *З лівого боку була стіна. Сіра, грубо оштукатурена цегляна стіна, од якої віяло холодом і безнадією* (П. Загребельний); *Тепер ця комірчина гола, порожня й напівзруйнована, погано оштукатурені стіни її ще й досі де-не-де "прикрашені" огидними пожовклими гравюрами, що зображають фасади соборів* (П. Тернюк, пер. з тв. В. Гюго); *Під просте фарбування оштукатурених стін поверхню очищають, вирівнюють і ґрунтують* (з навч. літ.); // **оштукату́рено,** *безос. пред. Внутрішню поверхню теплозвукоізоляційного блока оштукатурено повітропроникною глиняно-піщаною сумішшю* (з навч. літ.).

ОШТУКАТУ́РИТИ *див.* **оштукату́рювати.**

ОШТУКАТУ́РЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оштукату́рювати;** тинькування. *Склад і послідовність виконання технологічних операцій при оштукатурюванні поверхонь суттєво залежать від видів штукатурки та використаних засобів механізації робіт* (з наук.-попул. літ.); *Головним складником якісного оштукатурювання печі є правильно підібрана і приготована штукатурна суміш* (з навч. літ.).

ОШТУКАТУ́РЮВАТИ, юю, юєш, *недок.*, **ОШТУКАТУ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Покривати штукатуркою; штукатурити, тинькувати. *Оштукатурювати будинок краще після повного його осідання — через рік і більше після завершення будівництва* (із журн.); *Поверхні стін льоху із зовнішньої й внутрішньої сторін найкраще оштукатурити цементним розчином, добре розрівняти і затерти або загладити* (з навч. літ.).

ОШТУКАТУ́РЮВАТИСЯ, юється, *недок.* Пас. до **оштукату́рювати;** тинькуватися. *Металоконструкції повинні оштукатурюватися та доставлятися на будівельний майданчик із виконаним антикорозійним захистом відповідно до вимог інструкцій* (з наук.-техн. літ.); *Якщо стіна в подальшому не буде оштукатурюватися, то вертикальні й горизонтальні шви між цеглинами повинні бути повністю заповнені розчином для зменшення повітропроникності стін* (з навч. літ.).

О́ШУК, у, *ч., діал.* Те саме, що **ошу́ка.** — *Нехай-но хто вирветься до тебе .. з ошуком, то він у мене за дев'ятими ворітьми гавкне...* (Марко Вовчок); — *Колись було виганяли їх* [злиднів] *ошуком, а тепер, бач, обшуком* (П. Загребельний).

ОШУ́КА, и, *ж., діал.* Обман (у 1 знач.). *Квестор все те відбирає, Реєструє, й запирає, І публічно продає, З продажі добуту суму Без ошуки та без глуму В скарб державний віддає* (І. Франко); — *Це ошука, Борух, ти на ошуку взявся..!* (Л. Мартович); — *Якусь ошуку ти сієш довкола себе, сину. Сергіївський вчитель Крилатий поскаржився мені, що ти розбиваєш йому шлюб з Юлією Дияконович* (Р. Андріяшик).

ОШУКА́НЕЦЬ, нця, *ч., розм.* Той, хто ошукав або ошукує кого-небудь; обманник. *До своїх слуг і сусідів то раз був* [Трацький] *довірливий аж надміру, то знов підозрівав усіх, лаяв злодіями та ошуканцями* (І. Франко); *Оточував* [Мехмед] *себе дервішами, святими людьми, знахарями, ошуканцями* (П. Загребельний); *Коли я повідомив, що не тільки не якийсь там заблукалий ошуканець, яких чимало прибилося й до Густого Лугу, а аспірант столичного університету, що тимчасово підробляє торгівлею, вона дала згоду на моє вселення до матері* (В. Лис); — *Одіссею, ніхто, подивившись на тебе, не може За ошуканця вважати тебе чи дурисвіта* (Борис Тен, пер. з тв. Гомера).

ОШУ́КАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ошука́ти.** *Він думав, що Месія дійсно дасть йому якісь блага, а вийшло так, що він лишився ошуканим* (М. Драй-Хмара); *Щойно ошукані Хомою і тому особливо люті артилеристи з батогами накинулися на його коней* (О. Гончар); *На денці ошуканих життям жіночих душ живе приспана романтична мрія про зустріч зі справжнім чоловіком* (Є. Кононенко); * Образно. *Вже серед неба сонце Ясніло мляво, холодно всміхалось, Мов зраджена, ошукана надія* (І. Франко); // **ошу́кано,** *безос. пред. Не міг повірити, що й мене тоді було ошукано* (Є. Гуцало); *Люди розуміли, що їх ошукано, але не могли нічого вдіяти* (Ю. Мушкетик); *Тоді в ньому заворушилась підозра — збагнув, бідаха, що його ошукано, та пізно* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОШУ́КАНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* Властивість і стан за знач. **ошу́каний.** *Ти знаєш, що мій сімейний стаж уже доповз кількарічної позначки. А це найсприятливіший час для відчуття обманутості, ошуканості, коли тебе одної безсонної ночі раптом .. навідає думка, що ти живеш із чужою людиною* (С. Процюк); *Смерті рідних, війни, підступи та зради, ошуканість та самопожертва, любов та ненависть зараз не мали геть ніякого значення* (Дара Корній).

ОШУКА́НКА, и, *ж., розм.* Жін. до **ошука́нець.** *Тітка Марія таки заскочила злодія в хаті, бо я таки вистежив чужу ошуканку* (Є. Гуцало); — *Для чого вам ті гормональні препарати? — тріумфально каже введена в оману ошуканка* (Ю. Іздрик); — *Я хочу розказати одну історію, яка сподобається вам не менше од попередніх, бо в ній ошукують не абикого, а найдосвідченішу ошуканку* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОШУКА́НСТВО, а, *с.* Обман, обдурювання. [Гільда:] *Тебе ще скривдять... Разом всі підем, Щоб не було якого ошуканства* (І. Кочерга); *Ці люди надто добре знали неправду і ошуканство, щоб сліпо довірити комусь свою долю* (В. Собко); *Ошуканства нема: справді, на Рогозянці де тільки не копали — не знаходили прісної води. А Граф знайшов* (М. Дашкієв); *Він спітнів, важко хекав й, чи зумисне, чи незумисне, почав удаватися до ошуканства* (Ю. Мушкетик); *Де гроші, там і заздрість, і лихі заміри, і ошуканство, і недремна біда* (М. Дочинець).

ОШУКА́НСЬКИЙ, а, е. Прикм. до **ошука́нство.** *Телебачення працює на ту цільову аудиторію, яку йому визначили маркетологи, і намагається заробити гроші на певному сегменті, випускаючи іноді неякісний і відверто ошуканський продукт* (з газ.).

ОШУКА́ТИ *див.* **ошу́кувати.**

ОШУКА́ТИСЯ *див.* **ошу́куватися.**

ОШУ́КУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ошу́кувати.** — *Коли б можна вернутися літ за тридцять назад .. Не був би і ти, Косте, тим, що тепер є, — казав він сам собі. — Не мутило б твою душу .. безперестанне ошукування других людей* (Панас Мирний); *Я собі пригадував орендарські та корчмарські визиски й лиходійства, вичитані з книжок: лихварство та ошукування простого люду, зневаги до "гоїв" і запопадливе слугування тим, які над людьми панували* (Р. Федорів); *Кажучи про ошукування на міських майданах, Куруш натякав на торжки, що були в усіх містах Еллади* (І. Білик).

ОШУ́КУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОШУКА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого.* Уводити кого-небудь в оману діями або словами; обманювати, обдурювати. — *Народи порозумнішали. Тепер вони не дозволять ошукувати себе* (О. Гончар); *В моряків не заведено ошукувати колег, коли вони потребують поради, тож залишалося лише повірити й подякувати за зекономлений час* (А. Санченко); *Ідуть вони дорогою, Стали ночувати, Аж пан собі задумує Хлопа ошукати...* (С. Руданський); *Хіба вона може ошукати, хіба можуть сказати неправду її чесні очі?* (А. Хижняк); *Моя любове! Я перед тобою. Бери мене в свої блаженні сни. Лиш не зроби слухняною рабою, не ошукай і крил не обітни!* (Л. Костенко); — *Його ошукали, — захищала Сідалковського Зося. — Хто ошукав? Хто ошукав? Ви йому вірите?* (О. Чорногуз); // У торгівлі — вдаватися до обману, шахрайства. *Ось вони* [вони] *позаводили шинків без ліку, стали ошукувати вас усілякими способами* (І. Франко); *Чи він продає, чи він купує, то все не на користь собі, усяке його ошукає, аби хто схотів* (Марко Вовчок).

ОШУ́КУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОШУКА́ТИСЯ,** а́юся, а́єшся, *док.* 1. Уводити себе в оману, помилятися в своїх сподіваннях; обманюватися, обдурюватися. *Ця проникливість І. Багряного виявилась у тому, що він фактично ніколи не ошукувався сам і не ошукував інших мріями про "загірні комуни"* (О. Шугай); *Іван озвався: — Хтів когось пан ошукати. Та й сам ошукався!..* (С. Руданський); *Спогадай, бо сивина навчила Кожну мить хорошу берегти. Думаєш, таких ще буде сила! — Ой, гляди, не ошукайся ти!* (М. Рильський); *Вона боялася визнати, що ошукалася, що її очікування виявилися марними* (І. Роздобудько).

2. *тільки недок.* Пас. до **ошу́кувати.** *Одні українські жертводавці-інвестори .. жертвують і знаннями, і часом, і фінансовими засобами для підтримки країни. За це добродійство вони постійно ошукуються "новими українцями" державної еліти* (О. Шугай); *Антимонопольний комітет здійснює контроль за дотриманням законодавства у сфері реклами товарів (робіт, послуг) та захисту прав споживачів, що ошукуються за допомогою такої реклами* (із журн.).

ОШУ́РКИ, рок, *мн.* Дрібні порошкоподібні частинки металу, що утворюються при його обробленні. *Марійка .. здунула ошурки і рішуче відклала набік свердло* (О. Донченко); *Хіба не чудо, що в тітки Секлети долоні пахнуть, мов у коваля — і жаром вугільним, і міхами горна, і ошурками, й іржею, й залізом* (Є. Гуцало); *Багатство завжди притягує до себе злидні, як магніт ошурки* (О. Забужко).

ОШУ́СТ, а, *ч., діал.* Ошуканець. — *Нехай сам покаже* [пан Шубравський] *з себе ошуста та дурисвіта* (Л. Мартович); — *Ой, хто б до нього йшов? Та то ошуст, — промовила Антошка* (В. Гжицький).

ОШУ́Ю, *присл., ц.-с.* Ліворуч. *По такій команді хлопці розділились і стали одесную й ошую свого пастиря* (І. Нечуй-Левицький); *Князь стоїть біля важкого, різьбленого з чорного дуба стільця на помості, під стіною ошую від нього зупиняються Добриня і ще кілька бояр* (С. Скляренко); *Несила вже було розібрати, де одесную, а де ошую* (П. Загребельний).

ОЩА́ДА, и, *ж.* 1. *діал.* Те саме, що **оща́дливість.** *Мусив для ощади місця вживати скорочень, то подаю тут усю вжиту в поясненнях літературу як пояснення тих скорочень* (І. Франко).

2. *заст.* Вияв співчуття, жалю, милосердя до кого-небудь. [С в и р и д и х а:] *Зброя влучна та зручна! .. жодному ворогу ощади не дасть!* (М. Старицький); [Г н а т:] *Ощади не дають* [пани] *нікому, і вішають, і на кілки садовлять всіх, і винуватих і невинних* (І. Карпенко-Карий).

ОЩАДБА́НК, у, *ч.* Скорочення: ощадний банк — спеціалізований комерційний банк, не менш ніж 50 відсотків пасивів якого є вкладами фізичних осіб. *На пошті, під диктовку завідувачки ощадбанку, написала заяву з проханням видати заощаджені кошти покійного чоловіка на покращення утримання сина-інваліда* (М. Матіос); *Основу приватного страхування становлять добровільні внески, аналогічні внескам в ощадбанки* (з наук.-попул. літ.).

ОЩАДЖА́ТИ *див.* **оща́джувати.**

ОЩАДЖА́ТИСЯ *див.* **оща́джуватися.**

ОЩА́ДЖЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **оща́дити.** *Я діставав книжки переважно від товаришів.., а дещо купував за гроші, зароблені також із лекцій і ощаджені на їді та одежі* (І. Франко).

ОЩА́ДЖЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ощади́ти.** *Контроль за використанням електроенергії в кожній квартирі необхідний для ощадження спільних енергоресурсів* (з газ.).

ОЩА́ДЖУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **оща́джувати.** *Договір життєвого забезпечення заохочує і спонукує до систематичного ощаджування грошей* (з навч. літ.).

ОЩА́ДЖУВАТИ, ую, уєш, *рідко* **ОЩАДЖА́ТИ,** а́ю, а́єш, *недок.,* **ОЩАДИ́ТИ,** джу́, ди́ш, *док., що.* 1. Те саме, що **заоща́джувати.** *Вікторія десь дістала пів кухля води. Цією водою, ощаджуючи кожну крапельку, трохи помили руки Тамара й Божена* (А. Хижняк); *Тут* [на лежанці] *я навчився спати, ощаджувати сили, віддавати короткій дрімоті кожну вільну мить* (М. Дочинець); *Коли з того, що йому лишалося, здужав ощадити який крейцар, то позволяв собі на одинокий люксус — купити яку нову цікаву книжку* (І. Франко); *Багаторічна практика підказала, як ощадити час, не робити жодного зайвого руху ні рукою, ні тілом* (П. Запаренко); // *рідко.* Оберігати, захищати що-небудь. *Власники крамниць поспішали спустити залізні штори на вітринах, щоб — про всякий випадок .. — ощадити свої крамничні багатства* (Ю. Смолич).

2. *заст.* Виявляючи співчуття, жаль, милосердя, не знищувати кого-небудь. [М а р т і а н:] *Сину, вір, я ні свого життя не ощаджав би, ні вас, .. якби я знав, що то послужить вірі* (Леся Українка); [Ш р а м:] *Та розкажи, справді, як те сталося, що тебе ляхи ощадили..?* (М. Старицький).

ОЩА́ДЖУВАТИСЯ, ується, **ОЩАДЖА́ТИСЯ,** а́ється, *недок.,* **ОЩАДИ́ТИСЯ,** и́ться, *док.* Те саме, що **заоща́джуватися.** *Бачу, що й вони мною задоволені і щодня вираховують, кілько то видатків тепер ощаджується* (І. Франко); *За рахунок сонячних батарей ощаджається робочий простір приміщення* (з газ.).

ОЩАДИ́ТИ *див.* **оща́джувати.**

ОЩАДИ́ТИСЯ *див.* **оща́джуватися.**

ОЩАДКА́СА, и, *ж.* Скорочення: ощадна каса *(див.* **ка́са).** *Гарячково шарпнувся до бумажника. Жаль, грошей обмаль, а ощадкаса вже закрита* (М. Дашкієв); *Гроші всі Кіндрат Ніс бабусі в хату. — Нате, — каже, — і лічіть .. І додасть ще: — Однесіть Здайте в ощадкасу...* (С. Олійник); *Ощадкаси у селі не було. Ощадкаса була в районі* (В. Нестайко); *Сідалковський наперед знав, що такі суди добром не кінчаються, особливо для батьків, а завжди — процентами, що помітно відрізняються від процентів у ощадкасах...* (О. Чорногуз).

ОЩАДКНИ́ЖКА, и, *ж.* Скорочення: ощадна книжка — документ, що засвідчує укладення договору банківського вкладу з фізичною особою і внесення коштів на її рахунок за вкладом. — *Гроші, бабо, всі у вас! Ось вам ощадкнижка!* (С. Олійник); *У мене було зароблених понад триста карбованців на ощадкнижці* (Ю. Покальчук); *На ощадкнижці, попри нові ціни, залишилася ще солідна сума грошей — не крадених, ні, зароблених чесно, в поті чола* (О. Шугай); *Завербуватись хіба що на лісорозробки, погуляю рік-другий, натрамбую ощадкнижку, вже не з тріски спинатись* (Є. Пашковський).

ОЩА́ДЛИВИЙ, а, е. 1. Який бережливо витрачає що-небудь, додержується економії; заощадливий. *Щодо грошей, то хоч і був він акуратний та ощадливий, але ніколи не мав їх на свої навіть найперші потреби* (Л. Смілянський); — *Ви були господарна, ощадлива, .. добра дружина й добра мама* (Ірина Вільде); *Сестри були й ощадливі, і працьовиті, але господарство їм не велося* (Ю. Мушкетик); *Завдяки повені тепер повсюди стільки свіжої риби, що гріх цим не скористатись; хоча якби ми були достатньо ощадливі, то все ж зачекали б іще трохи, аж поки лини не почнуть запливати нам у вікна* (С. Андрухович).

2. Те саме, що **еконо́мний** 2. *Вони* [відпочивальники] *поверталися до своїх "ліжко-місць" у дерев'яних хитких прибудовах, під ощадливий душ, у якому нагріта на сонці вода закінчувалася задовго до їхнього приходу, а часом і просто закінчувалися запаси води* (Н. Сняданко).

ОЩА́ДЛИВІСТЬ, вості *і* вости, *ж.* Властивість за знач. **оща́дливий.** *Ірен .. перебрала від матері крайню ощадливість* (В. Підмогильний); *Герман повернувся разом з усіма і довго грівся коло багаття, куди вкинули багато дров, забувши про ощадливість* (Г. Пагутяк); *Традиційні механізми селянської ощадливості були вироблені роками, і така нікчемна річ, як насолода, не бралася ними до уваги* (Н. Сняданко).

ОЩА́ДЛИВО. Присл. до **оща́дливий.** *Батарея старшого лейтенанта Юрія Головатого дуже ощадливо витрачала снаряди* (С. Скляренко); *Ощадливо підкладаю під казанок вільхові та березові патики, готую на вечерю куліш* (Р. Іваничук); *Літні вакації Нестор використовував для підробітків, жив ощадливо* (М. Олійник); *Стріляли ми дуже ощадливо, бо набої швидко минались* (М. Андрусяк); *У письмовій книжечці чеха лишалося більше половини чистих аркушиків. Я міг ощадливо вести якісь нотатки* (М. Дочинець).

ОЩА́ДНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **оща́дливий.** *Все село уважало його за найпоряднішого парубка, за чесного, працьовитого й ощадного* (І. Франко); *Як довго він збирав по шелягу багатство! Та й тепер він обережно ощадний* (З. Тулуб); *Вася Равлик був хлопець ощадний* (Валерій Шевчук); *Хоча це світло надто кволе, хоч надто рано й сніг упертий, ощадне сонце й зелень гола, все ж день рясний на чар нестертий* (Б.-І. Антонич).

2. Пов'язаний із зберіганням заощаджень, вкладів. *Іван Юхимович дістав із кишені ощадну книжку* (М. Руденко); *Як експеримент також була введена програма неоподатковуваних ощадних рахунків, призначених на оплату витрат на лікування* (А. Кокотюха).

Оща́дна ка́са *див.* **ка́са; Оща́дний сертифіка́т** *див.* **сертифіка́т.**

ОЩА́ДНІСТЬ, ності *і* ности, *ж.* 1. Властивість за знач. **оща́дний.** *Молодість не знає ощадності, бо вона багата, як багатій, якому нема куди дівати свого багатства* (В. Винниченко); *Я не пам'ятаю, коли я був у театрі, ми навіть до кіно не ходимо з ощадності* (Б. Антоненко-Давидович); *Їв він дешеві обіди в третьосортному ресторанчику, а в місяці крайньої ощадности — в студентській їдальні* (В. Барка); *Священник, який не спав.., відчинив двері кухні і з ощадності загасив недогарок костьольної свічки* (С. Масляк, пер. з тв. Я. Гашека).

2. *перев. мн., зах.* Заощадження. *Аркадій втратив не тільки весь власний капітал, але й довірені йому ощадності чужих людей* (Ірина Вільде).

ОЩА́ДНО. Присл. до **оща́дний** 1. *Він .. жив дуже нужденно й ощадно: не пив нічого, крім води, їв мало* (І. Франко); *Моя мати вживала його* [макіяж] *вельми обережно й ощадно, так, що це було майже непомітно* (Валерій Шевчук); *А в хлопців хіба розживешся? Ті й самі вічно сидять без копійки. Не вміють ощадно, раціонально розподіляти витрати* (О. Шугай); *Як справжні хижаки, набиралися* [растамани] *сонця й ощадно рухалися* (Т. Прохасько); *Жили* [брати] *страх як ощадно, позичаючи людям гроші на проценти* (М. Лукаш, пер. з тв. Дж. Боккаччо).

ОЩА́ДОК, дку, *ч., рідко.* 1. Те саме, що **за́лишок.** *Ощадок пізній старини, .. Верцадло висло* [висіло] *переді мною* (Я. Щоголів).

2. Те саме, що **пoща́да.** *Не жди .. ні ощадку, ні милості* (А. Головко).

○ **(1) До оща́дку,** *у знач. присл.* — ущент, остаточно. *Варвари зруйнували колись неприступну фортецю до ощадку* (із журн.).

ОЩАСЛИ́ВИТИ *див.* **ощасли́влювати.**

ОЩАСЛИ́ВИТИСЯ *див.* **ощасли́влюватися.**

ОЩАСЛИ́ВЛЕНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ощасли́вити.** *Ощасливлений Івасик не знав, як розповісти батькові про свою радість* (Д. Бедзик); *Я був ощасливлений тим поглядом* (Ю. Збанацький); *Ощасливлений народженням доньки, Уралов перестріляв на радощах усіх селезнів, усіх качок та курей* (О. Гончар); *Окрилений, ощасливлений, він* [Кий] *знову рушив назустріч ворогові, що вже досягнув широкого рівного уступу під горою і там зупинився* (В. Малик); *Рибалки з готовністю доправили обох дивом урятованих потерпільців* [потерпілих] *до Скіфії, потай сподіваючись на щедру винагороду з боку ощасливленого скіфського царя* (І. Білик); // **ощасли́влено,** *безос. пред. Дмитро Яворницький вірно помітив, що подарунки запорожцям були не такими цінними, як подарунки, якими ощасливлено гетьманців* (з навч. літ.).

ОЩАСЛИ́ВЛЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ощасли́вити.** — *А знаєте, як погано, коли хтось когось ощасливлює? — Хіба?.. Я не погоджуюсь. Принести комусь щастя це ж добре. — Тут не те... За ощасливлення вимагають плати. А моральна плата страшна* (Ю. Мушкетик); *Військово-польовий трибунал, званий в країні, як Трибунал Прим-О (Примусового ощасливлення) засідав цілодобово* (В. Чемерис); *Скільки ж можна керуватися тими старими забобонами щодо можливості ощасливлення людини згори, поза її власним бажанням, вибором і відповідальністю?* (із журн.).

ОЩАСЛИ́ВЛЕНО. Присл. до **ощасли́влений.** *Дівчинка ощасливлено усміхалася сама до себе* (Н. Бічуя).

ОЩАСЛИ́ВЛЮВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ощасли́влювати.** *Як вони* [пристосуванці] *сміють говорити про ощасливлювання людей, коли вони такі духовні старці й каліки, немічні, приречені вже давно на злам, як непотріб!* (І. Багряний); *Молодь і середняк пішли в ліс, пам'ятаючи всі "ощасливлювання", які протягом віків густо випадали на долю українського народу* (Е. Андієвська).

ОЩАСЛИ́ВЛЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЩАСЛИ́ВИТИ,** влю, виш; *мн.* ощасли́влять; *док., кого, що.* Робити щасливим. — *Вона має вам принести велике щастя в житті .. Слова ці повторила Олена Аркадієві, і вони якось затяжіли над дитиною. Наче батьки повірили, що на долю цієї дитини випало ощасливлювати інших* (Ірина Вільде); *Мати хоче, щоб він* [князь] *у Києві сидів, державу пантрував, з сусідами помирився, народ вірою ощасливив* (Б. Лепкий); [Ж е л я б о в:] *Любіть — заповідаємо — народ і боротьбу, яка вас ощасливить* (С. Голованівський); *Перш ніж братися за цілий світ, спробуй ощасливити бодай себе* (П. Загребельний); *Одна людина не здатна ощасливити усіх людей, але може, не зашкодивши нікому, прожити життя з чистим сумлінням* (Г. Пагутяк);

// Приносити кому-небудь радість, задоволення. *Стояли* [хлопці] *в кутку й розповідали один одному свої фронтові пригоди, ощасливлювали дівчат лише короткими поглядами* (О. Підсуха); *Її знову прийняли тут як велику художницю, але вона нікого не ощасливлювала портретами, лиш писала мемуари* (М. Слабошпицький); *Може, Зоя подумала, що балачками про свою дисертацію мене ощасливлює?* (А. Дністровий); *Те, що він добре, блискуче склав його* [іспит], *навіть якось розчарувало хлопця, замість ощасливити* (Є. Пашковський).

ОЩАСЛИ́ВЛЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОЩАСЛИ́ВИТИСЯ,** влюся, вишся; *мн.* ощасли́вляться; *док.* 1. Ставати щасливим. *Ні,Ярино, ти була тоді молода, раділа, коли попала до Ратші, ощасливилась, потрапивши до княжого двору* (С. Скляренко); *З таким настроєм поїхав він* [князь] *додому і вступив у свої хоромини. Побачивши те, княгиня й собі ощасливилася і зважилася вийти зі свого схов ку, знала, що він уже шукає її поглядом* (Валерій Шевчук).

2. *тільки недок.* Пас. до **ощасли́влювати.** *Напередодні Нового року ми її* [ялинку в саду] *прикрасили, і вона виглядає особливо гарно. Гості, які приходять до нас, ощасливлюються її світлою красою* (М. Василенко); *Щонеділі селяни ощасливлювалися у проповідях місцевого священника* (із журн.).

ОЩАСТИ́ТИ, ащу́, асти́ш, *док., кого, що, заст.* Ощасливити. *Яків прийшов тверезий, не лаяв, не гримав на неї, і цього було досить, щоб ощастити Машку на ввесь вечір* (Л. Яновська); * Образно. *Спершу ощастить* [коханнячко] *тебе, наче окрилить, та там як притисне, як пригорчить, то аж не оддишешся...* (О. Іваненко).

ОЩЕНИ́ТИСЯ, ни́ться. Док. до **щени́тися.** *Ощенилася породиста сучка Гарецького, але в неї пропало молоко* (П. Кочура); — *Псарню розвів. Сучка у нього ощенилася, так він переказував через людей, що кличе славне Запорожжя до себе в куми* (Г. Колісник); *Тут він ще більше розчулився і каже мені: "Я від тебе чекаю подарунка: ощениться — принеси мені сучку і песика"* (Ю. Логвин).

О́ЩЕП[1], у, *ч., збірн., діал.* Бруси й колоди для зведення стін дерев'яних будівель. — *Оце пішло б на сохи, — він провів долонею по шершавій корі.., — он ті осики — на ощеп* (Григорій Тютюнник); *Пристояв біля нової хати — власне, ще й не хати, поставлено ощеп, крокви накрито соломою* (Ю. Мушкетик); *Від ощепу до продовжньої балки, що лежить на двох вищих сохах, кладуть крокви* (з навч. літ.).

○ **(1) В о́щеп,** *у знач. присл.* — укладаючи колоди чи бруси горизонтальними рядами, а в місцях перетину підрубуючи. *Роблять хати або в ощеп, або в шули* (Сл. Б. Грінченка); *Складені в ощеп плахи стирчали на розі зубцями* (Ю. Мушкетик).

О́ЩЕП[2], а, *ч., заст.* Спис. *Федора .. киями, обухами, ощепами і нагайками посікли* [шляхтичі] (П. Загребельний); *Ще й зброя татарська нам дісталась: шаблі, луки, ощепи, келепи. Я взяв найдорожчий луп: шолом, кольчугу, лук і стріли...* (Ю. Логвин).

ОЩЕ́ПОК, пка, *ч.* Те саме, що **відще́пок** 1. *Підібрала й Віруня тоді ощепок старої кори з письменами* (О. Гончар).

ОЩЕТИ́НЕНИЙ, а, е. Який ощетинився. *Ощетинена потвора вже лупала об мою шкіру. Звідки вона взялася?* (В. Лис); *Відбувалось блискавичне перетворення полку з мирного зімкнуто-маршового в ощетинений, жорстокоділовий* (О. Гончар).

ОЩЕТИ́НИТИСЯ *див.* **ощети́нюватися.**

ОЩЕТИ́НЮВАТИСЯ, ююся, юєшся, *недок.*, **ОЩЕТИ́НИТИСЯ,** нюся, нишся, *док.* Те саме, що **наїжа́чуватися.** *Люди такого типу .. ощетинюються, кричать: "Я тут хазяїн!"* (Григорій Тютюнник); *Ниви спорожніли, ощетинилися стернею* (Є. Гуцало); — *Такого щастя ліпше не знати .. — Чи ти ба! — ощетинився Матвій* (С. Добровольський).

ОЩИ́ПАНИЙ, а, е. Дієпр. пас. до **ощипа́ти.** *Цієї весни один доволі ощипаний під час бійки з суперником молодий глухар шукав захисту в лісорубів, які вантажили лісовоз* (із журн.).

ОЩИПА́ТИ *див.* **ощи́пувати.**

ОЩИ́ПОК, пка, *ч., діал.* Прісний хліб. *Він згадує про важке життя вівчаря взимі, про вівсяний ощипок, бульбу* (І. Франко); *Клин витягнув із-за пазухи кусень ощипка* (С. Ковалів); *Син догризав напівзвуглене м'ясо та заїдав його твердим ощипком* (Юліан Опільський); *Без тієї золотої бляхи мені ніхто не кинув би навіть кусника вівсяного ощипка* (Г. Пагутяк); *Вівсяний ощипок, крумплі* [картопля] *й капуста — головна їжа* (М. Дочинець).

ОЩИ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ощи́пувати.** *Ощипування проходить для качок і гусей безболісно, якщо воно здійснюється під час линьки, коли за старим пером вже росте нове* (з навч. літ.).

ОЩИ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.*, **ОЩИПА́ТИ,** а́ю, а́єш, *док., кого, що.* Те саме, що **общи́пувати.** *У молодому саду бажано ощипувати перші квіточки, щоб плодові гілки не надривалися від непомірної ваги* (з навч. літ.); *Для сокольника важливою вправою є вивільнення здобичі з лап свого пернатого напарника, який вже почав ощипувати жертву* (із журн.); *Ощипати курку — неважке завдання для юної кулінарки* (з газ.).

О́ЩИР, у, *ч., розм.* Те саме, що **ви́шкір** 1. *Ногаєць побачив просто перед собою білий ощир посмішки під тонкими, врозліт, тарганячими вусами, чорний блиск очей з-під збритих брів* (Ю. Мушкетик); * У порівн. *В пластмасових очках* [Анастасії] *нарешті мелькає живе почуття — злоба, затаєна хижа ворожість, навіть губка рефлекторно смикається ощиром — тільки гарчання бракує* (О. Забужко).

ОЩИ́РЕНИЙ, а, е. 1. Дієпр. пас. до **ощи́рити.** *Вони стояли один навпроти одного, татарин був живий, очі йому горіли кривавим вогнем, перекривлений рот був ощирений, і видніли великі зуби* (Ю. Мушкетик); *Перед очима у Ворона і зараз стояло це майже потворне і таке свояче лице, схоже на страхітливу маску — ощирене, з червоними голими повіками і лисими бровами* (В. Шкляр); *Я посміхнулася, показавши ощирені зуби, й пообіцяла, що "наступного разу неодмінно так і зроблю"* (С. Пиркало); * Образно. *Перські воїни виривалися з бою і ставали за стіну щитів, ощирену довгими списами* (В. Рубан).

2. *у знач. прикм.* Який ощирився. *Поруч нього* [начальника міліції] — *начальник тюрми.., а навколо них — їхні помічники: якісь хлопці, неголені, ощирені, .. з грізно запаленими очима* (І. Багряний); *Спецназівці стоять стіною. На шевронах ощирені "Барси". Голови у шоломах* (Л. Костенко).

ОЩИ́РЕННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ощи́рити** і **ощи́ритися.** *При невриті лицьового нерва ощирення або сміх супроводжуються перетягуванням рота на здорову частину обличчя* (з навч. літ.); * Образно. *О! Перед ощиренням коричневої гієни народ мій не став на коліна...* (П. Тичина).

ОЩИ́РИТИ *див.* **ощиря́ти.**

ОЩИ́РИТИСЯ *див.* **ощиря́тися.**

ОЩИ́РЮВАТИ *див.* **ощиря́ти.**

ОЩИ́РЮВАТИСЯ *див.* **ощиря́тися.**

ОЩИРЯ́ТИ, я́ю, я́єш, **ОЩИ́РЮВАТИ,** юю, юєш, *недок.,* **ОЩИ́РИТИ,** рю, риш, *док., що.* Те саме, що **вищиря́ти.** *Сіамський кіт, переставши нявчати, гасав слідом за клубком, хапав лапами, ощирював ікласту пащеку, грався* (Є. Гуцало); *При спробі ощиряти зуби периферійний параліч лицьового нерва фіксується асиметрією ротової щілини* (з навч. літ.); *Воловик ощирив ікла, засміявся* (Г. Епік); *Хижа посмішка ощирила султанові зуби, візир ледве одважився потурбувати його* (Ю. Мушкетик); *Кіт вільно ступав підвіконням, ощирив гострі зубки, коли малий потягнувся до шерсті* (О. Ульяненко).

ОЩИРЯ́ТИСЯ, я́юся, я́єшся, **ОЩИ́РЮВАТИСЯ,** юються, юєшся, *недок.,* **ОЩИ́РИТИСЯ,** рюся, ришся, *док.* Те саме, що **вищиря́тися.** *Хриплявим дискантом собачня ощирюється, рвучи жовтими іклами об'їдені блохами загривки* (О. Ульяненко); *Сидір стояв під кущем ліщини, ощирившись, наче вовк, і спідлоба дивився на Матвія* (Ю. Мушкетик); * Образно. *А пороги таки проступають! І звідтоді тихий та повноводий Дніпро ощирюється островами і зализаними сивими лобами скал* (Г. Колісник); // *перен.* Виявляти роздратування, злість. *Всупереч моїм побоюванням, він* [Вадим] *не ощиряється, не борониться, — занишк, як маленький хлопчик перед мамою, коли знає, що зробив шкоду* (О. Забужко); *Він тигром ощирився на Сашка: — Іди звідси, поки не битий!* (С. Добровольський); *Він повернув голову й якось, не глядячи, ощирився* (І. Багряний); *Барбара ощирилася, проте швидко збагнула: він так справді почував, так думав* (Олекса Ізарський); *Не посмів він зірватися на гнів, бо вже зрозумів усе, не посмів вибухнути, ощиритися, заперечити, бо над усе любив матір* (Ю. Покальчук).

ОЩУ́ПАТИ *див.* **ощу́пувати.**

ОЩУ́ПАТИСЯ *див.* **ощу́пуватися.**

ОЩУ́ПУВАННЯ, я, *с.* Дія за знач. **ощу́пувати** і **ощу́пуватися.** *Медична практика з давніх часів користується методами розпитування, огляду, ощупування і т. ін.* (з навч. літ.); *Працюючи в регенеративному спорядженні, водолаз повинен з появою перших ознак отруєння вуглекислим газом перевірити роботу клапанів вдиху і видиху, регенеративного патрона його ощупуванням* (з мови документів).

ОЩУ́ПУВАТИ, ую, уєш, *недок.,* **ОЩУ́ПАТИ,** аю, аєш, *док., кого, що.* Те саме, що **обма́цувати.** *Свекруха навчила мене пекти хліб, готувати національні страви та навіть курку ощупувати* (із журн.); *Вона* [повитуха] *вмілими руками ощупала, обмацала змучену плоть породіллі, нахмурилася* (О. Бердник); *У процесі експерименту унікальне пристосування приєднали до нервових закінчень руки, і чоловік із заплющеними очима зміг ощупати, якої форми предмет, якого він торкається, і є він твердим чи м'яким* (з навч. літ.).

ОЩУ́ПУВАТИСЯ, уюся, уєшся, *недок.,* **ОЩУ́ПАТИСЯ,** аюся, аєшся, *док.* 1. *розм.* Те саме, що **обма́цуватися.** *Взялась* [Мася] *в боки, постояла, подивилась та й назад обернулась і стала ощупуватись, та аж сплюнула: "чого я, — каже, — така молоденька! Та й рум'янцю мало!"* (А. Свидницький).

2. *тільки недок.* Пас. до **ощу́пувати.** *На митниці під час особистого огляду оглядається верхній одяг, взуття, головний убір, ощупується поверх натільної білизни все тіло особи, яку оглядають* (з мови документів).

ОЮ́Н, а́, *ч., діал.* В'юн. * У порівн. *Вертиться, як оюн в ополонці* (Номис); *— Ну що ти крутишся, неначе оюн, — забідкався перукар* (із журн.).

ОЯ́СНЕНИЙ, а, е, *рідко.* Дієпр. пас. до **ояснúти.** *Ояснений палац позаду нас — то, власне, і є Ка'д'Оро, де у внутрішньому дворі, вимощеному цеглою, з рудими стінами, на тлі яких вимальовуються біломармурові сходи, влітку 86-го року я бачила живого єдинорога* (Ю. Андрухович).

ОЯ́СНЕННЯ, я, *с., рідко.* Стан за знач. **ояснúти.** *Водночас гріло її незбагненне ояснення, якого дізнають дівчата, згадуючи женихів, відчулося їй, що ось-ось хтось прийде до неї, незнайомий і владний, відчинить її серце й забере* (Валерій Шевчук).

ОЯСНИ́ТИ *див.* **оя́снювати.**

ОЯ́СНЮВАТИ, юю, юєш, *недок.,* **ОЯСНИ́ТИ,** ню́, ни́ш, *док., рідко.* Те саме, що **освітлювати** 1. *Алипій, настільки був доброугодний Богові, що ще за життя свого бував просвічений небесним світлом: багато разів з'являвся над його головою пресвітлий стовп, ніби вогненний, що сягав до хмар і все те місто ояснював* (з рел.-церк. літ.).

ПОКАЖЧИК СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

АВРА́Л

авра́л

◊ Оголоси́ти (підня́ти) авра́л *див.* оголо́шувати (1)

АГЛОМЕРА́Т

агломера́т

△ Офлюсо́ваний агломера́т *див.* агломера́т (1)

АЕРОЛОГІ́ЧНИЙ

аерологі́чна

△ Аерологі́чна обсервато́рія *див.* обсервато́рія (1)

АКОМОДА́ЦІЯ

акомода́ція

△ Акомода́ція о́ка *див.* акомода́ція (1)

АКО́РД[1]

ако́рд

◊ Заверша́льний (оста́нній) ако́рд *див.* ако́рд[1] (3)

АКО́РДНИЙ[2]

ако́рдна

△ Ако́рдна систе́ма опла́ти [пра́ці] *див.* систе́ма

АКРЕДИТО́ВАНИЙ

акредито́вана

△ Акредито́вана осо́ба *див.* осо́ба (8)

АКТИ́ВНИЙ[2]

акти́вні

△ Акти́вні опера́ції ба́нку *див.* опера́ція (1)

АЛЕАТО́РНИЙ

алеато́рна

△ Алеато́рна опера́ція (уго́да) <Алеато́рний до́говір> *див.* опера́ція (2)

алеато́рний

△ Алеато́рна опера́ція (уго́да) <Алеато́рний до́говір> *див.* опера́ція (2)

АЛЛА́Х

алла́ху

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

А́ЛЬФА

а́льфа

◊ А́льфа і оме́га *див.* а́льфа (1)

а́льфи

◊ Від а́льфи до оме́ги *див.* а́льфа (2)

АНАМОРФО́ТНИЙ

анаморфо́тна

△ Анаморфо́тна о́птика *див.* о́птика (1)

АНА́ФЕМА

ана́тему

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* проголо́шувати

ана́фему

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* проголо́шувати

А́НГЕЛ

а́нгел

А́нгел-храни́тель (а́нгел-охоро́нець) *див.* а́нгел (1)

АНТИТЕРОРИСТИ́ЧНИЙ

антитерористи́чна

△ Антитерористи́чна опера́ція (АТО́) *див.* опера́ція (3)

АРШИ́Н

арши́н

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.)* *див.* мі́ряти (6)

◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)

АСАМБЛЕ́Я

асамбле́я

Генера́льна Асамбле́я Організа́ції Об'є́днаних На́цій *див.* асамбле́я (1)

АТО́

ато́

△ Антитерористи́чна опера́ція (АТО́) *див.* опера́ція (3)

АЦИДОФІ́ЛЬНИЙ

ацидофі́льні

△ Ацидофі́льні організ́ми *див.* органі́зм (1)

АЦИДОФО́БНИЙ

ацидофо́бні

△ Ацидофо́бні органі́зми *див.* органі́зм (2)

БА[1]

ба

◊ Оти́м-бо (то) й ба <Ти́м-то й ба> *див.* ба[1] (2)

БАГА́ТО

бага́то

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.)* *див.* сто́птувати

БА́ЗА

ба́за

Опо́рна ба́за *див.* ба́за (3)

БА́ЗИС

ба́зис

△ Ортогона́льний ба́зис *див.* ба́зис (1)

△ Ортонормо́ваний ба́зис *див.* ба́зис (2)

БА́ЛУХИ

ба́лухи

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (баньки́, ба́лухи, зі́ньки) *див.* лупи́ти (2)

БАНК[1]

ба́нку

△ Акти́вні опера́ції ба́нку *див.* опера́ція (1)

БАНЬКИ́

баньки́

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рі́дко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (баньки́, ба́лухи, зі́ньки) *див.* лупи́ти (2)

◊ О́чі (баньки́) повитріща́ти *див.* повитріща́ти

БА́РХАТНИЙ

ба́рхатний

◊ Ба́рхатний (оксами́товий) сезо́н *див.* сезо́н

БА́ТЬКО

ба́тьків

◊ Ба́тьків (оте́цький) син *див.* син

БА́ЧИТИ

ба́чать

◊ Куди́ о́чі [ба́чать (ди́вляться, спа́ли *і т. ін.)*] *див.* о́ко[1] (45)

ба́чили

◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили *(розм.* не ви́діли) *див.* о́ко[1] (111)

БЕЗВАЛЮ́ТНИЙ

безвалю́тний

△ Безвалю́тний о́бмін *див.* о́бмін (2)

БЕЗЛЮ́ДНИЙ

безлю́дному

◊ Робінзо́н на безлю́дному о́строві *див.* робінзо́н

БЕЗПЕ́КА

безпе́ки

Ра́да Безпе́ки ОО́Н *див.* ра́да

Ра́да націона́льної безпе́ки і оборо́ни Украї́ни *див.* ра́да

БЕРЕГОВИ́Й

берегова́

Берегова́ орнамента́ція *див.* орнамента́ція (1)

БИ́СТРИЙ

би́стрим

◊ Би́стрим о́ком *див.* о́ко[1] (24)

БИ́ТИ

би́ти

◊ Би́ти / вда́рити у ві́чі (в о́чі) *див.* би́ти (25)

Би́ти / зби́ти olі́ю *див.* би́ти (6)

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

БІГ[2]

бо́гу

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

бо́же

◊ Борони́ (боро́нь) / оборони́ (сохрани́, сохра́нь) Бо́же *див.* борони́ти[1] (1)

БІ́ГАТИ

бі́гати

◊ Бі́гати очи́ма *див.* бі́гати (2)

бі́гають

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

◊ О́чі бі́гають / забі́гали *див.* о́ко[1] (69)

БІДА́[1]

біда́

◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.)* *див.* біда́[1] (2)

БІК

бік

◊ Оди́н бік меда́лі *див.* бік (9)

◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися

◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

бо́ки

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

бо́ком

◊ Хоч одни́м бо́ком *див.* бік (13)

бо́ку

○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)

бо́ці

◊ Люби́ти, як сіль в о́ці [і терни́ну в бо́ці] *див.* люби́ти (1)

БІ́ЛИЙ

бі́лий

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пе́рекидом, пе́рекидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Світ [мої́х] оче́й! <Мій сві́те [бі́лий]!> *див.* світ[1]

БІ́ЛКА

бі́лку

◊ Обідра́ти (обчи́стити, оббілува́ти *і т. ін.)* як (мов, ні́би *і т. ін.)* бі́лочку (бі́лку) *див.* обдира́ти (4)

БІЛКИ́

білка́ми

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (о́ком, білка́ми) *див.* світи́ти

білки́

◊ Вивerта́ти / ви́вернути о́чі (білки́) *див.* виверта́ти (4)

БІЛОЧКА

білочку

◊ Обідрáти (обчи́стити, оббілувáти *і т. ін.)* як (мов, ніби *і т. ін.)* білочку (білку) *див.* обдирáти (4)

БІЛЬМÓ

більма

◊ Знімáти / зня́ти більма з очéй *див.* знімáти (12)

більмó

◊ Навóдити / навести́ полу́ду (більмó) на óчі *див.* навóдити (15)

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] більмó (більмóм) на (в) óці *див.* більмó (1)

більмóм

◊ Стирчáти (стриміти) спи́чкою (більмóм) в (на) óці (в (на) очáх) *див.* стирчáти

◊ Стоя́ти / стáти більмóм [в óці] *див.* стоя́ти

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] більмó (більмóм) на (в) óці *див.* більмó (1)

БІЛЬШЕ

більше

◊ Нічóго [більше] не лишáється (не залишáється, не зостається, *рідко* не остається *і т. ін.)* / не лиши́лося (не залишилося, не зостáлося, *рідко* не остáлося *і т. ін.)* [, як] *див.* лишáтися (11)

БІОЛОГІЧНИЙ

біологічне

△ Біологічне обростáння *див.* обростáння (1)

БІС[1]

біс

◊ Біс одни́м мотузóчком скрути́в *див.* біс[1] (4)

◊ Оди́н чорт (біс, дідько) <Однá сатанá> *див.* чорт

БІСИК

бісики

◊ Бісики грáють (стрибáють, *рідше* іскря́ться *і т. ін.)* в очáх *див.* бісик (1)

◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бісики (гéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти

БЛАГÁТИ

благáти

Проси́ти (благáти, моли́ти *і т. ін.)* прощéння (опрощéння) *див.* проси́ти

БЛИЗНЮКИ́

близнюки́

△ Однояйцéві близня́та (близнюки́) *див.* близня́та (2)

БЛИЗНЯ́ТА

близня́та

△ Однояйцéві близня́та (близнюки́) *див.* близня́та (2)

БЛИ́МАТИ

бли́мати

◊ Клíпати (бли́мати) очи́ма *див.* клíпати (1)

БЛИ́МНУТИ

бли́мнути

◊ Бли́мнути очи́ма (óком) *див.* бли́мнути (1)

БЛИ́СКАВКА

бли́скавки

◊ Óчі метáють íскри (бли́скавки) *див.* óко[1] (84)

БЛИ́СКАТИ

бли́скати

◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (óком) *див.* бли́снути (1)

БЛИ́СНУТИ

бли́снули

◊ Óчі бли́снули [гнівом, роздратувáнням *і т. ін.*] *див.* óко[1] (70)

бли́снути

◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (óком) *див.* бли́снути (1)

БЛУДИ́ТИ[1]

блуди́ти

◊ Блукáти (блуди́ти) / поблукáти (поблуди́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* блукáти (2)

БЛУКÁТИ

блукáти

◊ Блукáти (блуди́ти) / поблукáти (поблуди́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* блукáти (2)

блукáють

◊ Óчі блукáють (лíзуть, лáзять *і т. ін.)* *див.* óко[1] (71)

БОГ

бог

◊ Оди́н Бог [тíльки] знáє (вíдає) *див.* бог (24)

◊ Хай (нехáй) Бог (Госпóдь) ми́лує (борóнить) / поми́лує (оборóнить) *див.* бог (29)

бóгу

◊ Одномý Бóгу (Аллáху) відóмо *див.* відóмо (2)

бóже

◊ Бoрони́ (борóнь) / оборони́ (сохрани́, сохрáнь) Бóже *див.* борони́ти[1] (1)

БÓЖИЙ

бóжій

◊ На Бóжій (остáнній) дорóзі *див.* дорóга (11)

бóжу

◊ Відхóдити (лáгодитися) / відійти́ на (в) Бóжу (остáнню) путь (дорóгу) *див.* відхóдити (9)

БОЙОВИ́Й

бойовá

Бойовá одини́ця *див.* одини́ця (1)

БÓКОМ

бóком

◊ Диви́тися кóсо (кри́во, бóком) <Поглядáти криви́м óком > *див.* диви́тися (16)

БОРГ

боргý

◊ Не лишáтися (не залишáтися, *рідко* не оставáтися *і т. ін.)* / не лиши́тися (не зали́шитися, *рідко* не остáтися *і т. ін.)* в боргý *див.* лишáтися (10)

БОРОНИ́ТИ[1]

борони́

◊ Борони́ (боро́нь) / оборони́ (сохрани́, сохра́нь) Бо́же *див.* борони́ти[1] (1)

боро́нить

◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)

БО́ЧКА[1]

бо́чку

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) бо́чку *див.* обтяга́ти (1)

бо́чці

Як (мов, ні́би *і т. ін.)* оселе́дців *(рідко* селе́дців) [у бо́чці] *див.* оселе́дець (2)

БРАКУВА́ТИ[1]

бра́кує

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [однiє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

БРА́ТИ

бере́

Бере́ (охо́плює) / взяла́ (охопи́ла) нетерпля́чка *див.* нетерпля́чка (1)

◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

◊ О́дур бере́ (хапа́є) / взяв (ухопи́в) *див.* о́дур (1)

◊ Оско́ма бере́ / узяла́ *див.* оско́ма (1)

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.)* *кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розі́брала, охопи́ла *і т. ін.)* *див.* ціка́вість

беру́ть

◊ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсі́ли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

бра́ти

◊ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◊ Бра́ти / взя́ти в обмоло́т *див.* бра́ти (66)

Бра́ти / взя́ти за осно́ву *див.* бра́ти (10)

◊ Бра́ти / взя́ти на озбро́єння *див.* бра́ти (93)

◊ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)

Бра́ти / взя́ти о́пит *див.* бра́ти (23)

◊ Бра́ти / взя́ти під за́хист *(рідко* під оборо́ну) *див.* бра́ти (105)

◊ Бра́ти / взя́ти під о́бстріл *див.* бра́ти (106)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опроще́ння *див.* бра́ти (46)

◊ Огре́бом бра́ти *див.* бра́ти (143)

БРЕХУ́Н

брехуна́х

Залиша́тися *(рідко* остава́тися) / зали́шитися *(рідко* оста́тися) в брехуна́х *див.* залиша́тися (3)

БРОВА́

брово́ю

◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [о́ком (брово́ю)] *див.* моргну́ти (4)

◊ Хоч би [тобі́] о́ком (ву́сом, брово́ю) моргну́ти *див.* моргну́ти (5)

БУ́ЙНИЙ

бу́йними

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

БУ́ЛЬКА

бульки́

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

БУРИДА́НІВ

бурида́нів

◊ Бурида́нів осе́л (віслю́к) *див.* осе́л (2)

БУ́ТИ

було́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [однiє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

бу́ти

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

Бу́ти на оста́нніх днях *див.* бу́ти (15)

◊ Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі *див.* бу́ти (74)

Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* в опози́ції *див.* бу́ти (22)

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

◊ Лиши́тися (оста́тися, бу́ти *і т. ін.)* з гарбузо́м *див.* лиша́тися (4)

ВАЛАА́МІВ

валаа́мова

◊ Валаа́мова осли́ця *див.* осли́ця (1)

ВАЛИ́ТИ[1]

вали́ти

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все докупи (до однiє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

ВАЛЮ́ТА

валю́т

△ О́бмін валю́т *див.* о́бмін (4)

△ Обмі́нний курс валю́т *див.* курс (5)

Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт

ВАР

ва́ром

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.)* *див.* се́рце

ВАРТ[1]

ва́рта

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

ва́рті

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

ВА́РТИЙ

ва́рта

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

ва́ртий

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

ва́рті

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

ВАТА́ЖНИЙ

ватá́жний

Наказни́й (ватá́жний) отáман *див.* отáман (3)

ВАШ

ва́ше

◊ На моє́ (твоє́, ва́ше *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (51)

ВБИВА́ТИ[1]

вбива́ти

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

ВБИРА́ТИ[1]

вбира́є

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)

вбира́ти

◊ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

вбира́ють

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)

ВБИ́ТИ[1]

вби́ти

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

ВВЕСТИ́

ввести́

△ Вво́дити / ввести́ в о́біг (в обо-ро́т) *див.* вво́дити (3)

◊ Вво́дити / ввести́ в ома́ну *(рідко* в обма́н) *див.* вво́дити (9)

ВВЕСЬ

все

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обі́рва́лося *див.* весь[1] (6)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)

всі

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жили *див.* тягти́

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

всіх

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

◊ Стригти́ / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стригти́

всю

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

ВВІЙТИ́

ввійти́

Вхо́дити / ввійти́ в обо́в'язок *див.* вхо́дити (2)

△ Вхо́дити / ввійти́ в о́браз *див.* вхо́дити (10)

ВВО́ДИТИ

вво́дити

△ Вво́дити / ввести́ в о́біг (в обо-ро́т) *див.* вво́дити (3)

◊ Вво́дити / ввести́ в ома́ну *(рідко* в обма́н) *див.* вво́дити (9)

ВГО́РУ

вго́ру

Здійма́ти *(рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти (2)

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

ВДА́РИТИ

вда́рити

◊ Би́ти / вда́рити у ві́чі (в о́чі) *див.* би́ти (25)

◊ Вда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* ударя́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

ВДИВЛЯ́ТИСЯ

вдивля́тися

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

ВЕГЕТАТИ́ВНИЙ

вегетати́вні

△ Вегетати́вні о́ргани росли́н *див.* о́рган (3)

ВЕЛИ́КИЙ

вели́ке

Роби́ти / зроби́ти [оста́ннє (вели́ке)] зуси́лля *див.* роби́ти

вели́кий

Дістава́ти (одéржувати) / діста́ти (одéржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

вели́кі

◇ О́чі вели́кі *див.* о́ко[1] (73)

◇ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти

вели́кого

Дістава́ти (одéржувати) / діста́ти (одéржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

ВЕРНУ́ТИСЯ[1]

вéрнеться

◇ [Аж (*рідко* білий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колиха́ється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (перéкидом, перéкидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

ВЕРТІ́ТИСЯ

вертíтися

◇ Вертíтися (крути́тися) пéред очи́ма (на оча́х) *див.* вертíтися (5)

◇ Вертíтися (крути́тися) як (мов, нíби *і т. ін.)* му́ха в окро́пі *див.* вертíтися (6)

ВÉРХНІЙ

вéрхній

Вéрхній о́дяг *див.* о́дяг (1)

ВЕСЕЛИ́ТИ

веселити

◇ Тíшити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* тíшити

ВЕСТИ́

вести́

◇ Вести́ о́ком *див.* вести́ (19)

Вести́ ота́мана *див.* вести́ (4)

ВЕСЬ[1]

все

◇ [Аж] усерéдині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до однíєї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◇ Все одно́ *(прост.* рíвно) *див.* весь[1] (11)

всі

◇ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◇ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* вíкна) *див.* видивля́тися (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

◇ Проглéдіти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* проглéдіти

◇ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У чéтверо очéй> *див.* чоти́ри

всіх

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

◇ Стри́гти / пострúгти [всіх] під одну́ гребíнку (під оди́н гребінéць) *див.* стри́гти

всю

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

ВЗАЄМОДІ́Я

взаємодія

△ Обмíнна взаємодíя *див.* взаємодíя (1)

ВЗУ́ТИ

взу́ти

◇ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

ВЗЯ́ТИ

взяв

◇ Жаль берé (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за сéрце] *див.* жаль[1] (2)

◇ О́дур берé (хапа́є) / взяв (ухопи́в) *див.* о́дур (1)

взяла́

Берé (охо́плює) / взяла́ (охопи́ла) нетерпля́чка *див.* нетерпля́чка (1)

Охо́та бра́ла (берé) / взя́ла *див.* охо́та[1] (2)

◇ Цікáвість берé (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розібра́ла, охопи́ла *і т. ін.) див.* цікáвість

взяли́

◇ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсíли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

взя́ти

◇ Бра́ти / взя́ти в обмоло́т *див.* бра́ти (66)

Бра́ти / взя́ти за осно́ву *див.* бра́ти (10)

◇ Бра́ти / взя́ти на озбро́єння *див.* бра́ти (93)

◇ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)

Бра́ти / взя́ти о́пит *див.* бра́ти (23)

◇ Бра́ти / взя́ти під за́хист *(рідко* під оборо́ну) *див.* бра́ти (105)

◇ Бра́ти / взя́ти під о́бстріл *див.* бра́ти (106)

Бра́ти (прийма́ти) / взя́ти (прийня́ти) опрощéння *див.* бра́ти (46)

◇ В о́ко взя́ти *див.* узя́ти

Дістава́ти (бра́ти, одéржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *рідко* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

ВИ

вам

Охо́та тобі́ (йому́, вам *і т. ін.) див.* охо́та[1] (3)

ВИ́БАЛУШИТИ

ви́балушити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИБАЛУ́ШУВАТИ

вибалу́шувати

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИБИВА́ТИ

вибива́ти

◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти (1)

ВИ́БИТИ

ви́бий

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ви́бити

◊ Ви́давити (ви́бити) олі́ю *див.* вида́влювати (1)

ВИ́БОРЧИЙ

ви́борчий

△ Ви́борчий о́круг *див.* о́круг (1)

ВИ́БРАТИ

ви́бери

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ви́брати

Ви́брати о́чі *див.* вибира́ти (1)

ВИ́ВАЛИТИ

ви́валити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИВА́ЛЮВАТИ

вива́лювати

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́ВЕРНУТИ

ви́вернути

◊ Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́) *див.* виверта́ти (4)

ВИВЕРТА́ТИ

виверта́ти

◊ Виверта́ти / ви́вернути о́чі (білки́) *див.* виверта́ти (4)

ВИ́ВЕСТИ

ви́вело

◊ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* householder виво́дити[1] (5)

ви́вести

△ Виво́дити / ви́вести на орбі́ту *див.* виво́дити[1] (4)

ВИВО́ДИТИ[1]

виво́дити

△ Виво́дити / ви́вести на орбі́ту *див.* виво́дити[1] (4)

ВИ́ГЛЯДІТИ

ви́глядіти

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

ВИГРАВА́ТИ

вигрaва́ти

◊ Гра́ти (виграва́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти (12)

ВИГУ́КУВАТИ

вигу́кувати

◊ Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну *див.* співа́ти

ВИД[1]

ви́дом

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

ВИ́ДАВИТИ

ви́давити

◊ Ви́давити (ви́бити) олі́ю *див.* вида́влювати (1)

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

ВИДА́ВЛЮВАТИ

вида́влювати

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

ВИДА́ТИ

вида́ти

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

ВИ́ДЕРТИ

ви́дерти

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИ́ДИВИТИСЯ

ви́дивитися

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

ВИДИ́ВЛЮВАТИ

види́влювати

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

ВИДИРА́ТИ
видира́ти
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) очі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИ́ДІТИ
ви́діли
◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили *(розм.* не ви́діли) *див.* о́ко[1] (111)

ВИ́ДНИЙ
ви́дна
◊ Не оста́ння *(рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця
ви́дне
◊ Не ви́дне о́ко *див.* о́ко[1] (57)

ВИ́ДРАТИ
ви́драти
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) очі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИ́ДРЯПАТИ
ви́дряпати
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) очі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИДРЯ́ПУВАТИ
видря́пувати
◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) очі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ВИДЮ́ЧИЙ
видю́че
◊ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (31)

ВИЙМА́ТИ
вийма́ти
Вийма́ти / ви́йняти о́чі *див.* вийма́ти (1)

ВИ́ЙНЯТИ
ви́йми
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)
ви́йняти
Вийма́ти / ви́йняти о́чі *див.* вийма́ти (1)

ВИ́ЙТИ
ви́йти
Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)
◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)

ВИЇДА́ТИ
виїда́ти
◊ Виїда́ти о́чі *див.* виїда́ти (1)

ВИ́КОЛОТИ
ви́коли
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ВИКО́НУВАЧ
вико́нувач
Вико́нувач обо́в'язків *див.* вико́нувач (1)

ВИКОРЧО́ВУВАТИ
викорчо́вувати
◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)

ВИ́КОРЧУВАТИ
ви́корчувати
◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)

ВИЛА́ЗИТИ
вила́зять
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)
◊ О́чі вила́зять від со́рому *див.* о́ко[1] (74)

ВИ́ЛІЗТИ
ви́лізли
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко[1] (19)
ви́лізти
◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)
ви́лізуть
◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1] (90)

ВИ́ЛУПИТИ
ви́лупити
◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИЛУ́ПЛЮВАТИ
вилу́плювати
◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́НЕСТИ
ви́нести
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)

ВИНО́СИТИ
вино́сити
◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)

ВИ́ПАСТИ[1]
ви́пав
◊ Як з о́ка ви́пав *див.* випада́ти (8)

ВИПІКА́ННЯ
випіка́ння
◊ Випіка́ння очéй *див.* випіка́ння (1)

ВИПІКА́ТИ
випіка́ти
◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти (1)

ВИ́ПЛАКАТИ

ви́плакати

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

ВИПЛА́КУВАТИ

випла́кувати

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

ВИ́ПОРСНУТИ

ви́порснути

◊ Ви́порснути з-під о́ка *див.* випо́рскувати (1)

ВИПУСКА́ТИ

випуска́ти

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

ВИ́ПУСТИТИ

ви́пустити

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

ВИ́РВАТИ

ви́рвеш

◊ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

ВИРОБНИ́ЦТВО

виробни́цтва

△ О́бсяг виробни́цтва *див.* о́бсяг (3)

виробни́цтво

△ Одини́чне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (5)

ВИРОСТА́ТИ

вироста́ти

◊ Вироста́ти / ви́рости в оча́х *див.* вироста́ти (1)

ВИ́РОСТИ

ви́рости

◊ Вироста́ти / ви́рости в оча́х *див.* вироста́ти (1)

ВИ́РУШИТИ

ви́рушити

◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)

ВИ́РЯЧИТИ

ви́рячити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИРЯ́ЧУВАТИ

виря́чувати

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИСИХА́ТИ

висиха́ють

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)

ВИСКА́КУВАТИ

виска́кують

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко[1] (83)

ВИ́СКОЧИТИ

ви́скочать

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко[1] (83)

ВИ́СНОВОК

ви́сновок

Організаці́йний ви́сновок *див.* ви́сновок (3)

ВИ́СОХНУТИ

ви́сохло

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

ВИ́СОХТИ

ви́сохло

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

ВИСТАЧА́ТИ

вистача́є

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

ВИТАНЦЬО́ВУВАТИ

витанцьо́вують

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

ВИТИРА́ТИ

витира́ти

◊ Обтира́ти (отира́ти, витира́ти *і т. ін.)* кутки́ *(діал.* вугли́) *див.* обтира́ти (3)

ВИ́ТОЧИТИ[2]

ви́точити

◊ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

ВИТРІЩА́ТИ

витріща́ти

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИ́ТРІЩИТИ

ви́тріщити

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріща́ти (вива́лювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* о́чі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріща́ти (1)

ВИТЯГА́ТИ

витяга́ти

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИ́ТЯГНУТИ

ви́тягнеш

◊ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

ви́тягнути

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИ́ТЯГТИ

ви́тягнеш

◊ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

ви́тягти

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИТЯ́ГУВАТИ

витя́гувати

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ВИХО́ДИТИ

вихо́дити

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)

ВИ́ЩИЙ

ви́ща

Ви́ща осві́та *див.* осві́та (1)

ви́щий

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ВІ́ВТАР

ві́втар

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на ві́втар (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

ВІ́ДАТИ

ві́дає

◊ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає) *див.* бог (24)

ВІДБИВА́ТИ

відбива́ти

◊ Відбива́ти / відби́ти охо́ту *див.* відбива́ти (2)

ВІДБИ́ТИ

відби́ти

◊ Відбива́ти / відби́ти охо́ту *див.* відбива́ти (2)

ВІДВЕСТИ́

відведе́ш

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

відвести́

◊ Відво́дити / відвести́ о́чі *див.* відво́дити (3)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

ВІДВО́ДИТИ

відво́дити

◊ Відво́дити / відвести́ о́чі *див.* відво́дити (3)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

відво́дячи

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

ВІДДАВА́ТИ

віддава́ти

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* знiма́ти (15)

ВІДДА́ТИ

відда́ти

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти (15)

ВІ́ДДИХ

ві́ддиху

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

ВІ́ДДІЛ

ві́дділ

Організаці́йний ві́дділ *див.* ві́дділ (2)

Особли́вий ві́дділ *див.* ві́дділ (3)

ВІДЖИВА́ТИ

віджива́ти

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті *див.* ожива́ти (1)

ВІДЖИ́ТИ

віджи́ти

◊ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті *див.* ожива́ти (1)

ВІДІЙТИ́

відійти́

◊ Відхо́дити (ла́годитися) / відійти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

ВІДІРВА́ТИ

відірва́ти

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

відір́вéш

◊ Очéй не відведéш (не відірвéш) <Очéй не [мóжна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відвóдити (7)

ВІДКОША́

відкоша́

◊ Діста́ти (одéржати) / дістава́ти (одéржувати) відкоша́ *див.* дістава́ти (10)

ВІДКРИВА́ТИ

відкрива́ти

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) óчі *див.* відкрива́ти (15)

ВІДКРИВА́ТИСЯ

відкрива́ються

◊ Відкри́лися (розкри́лися) / відкрива́ються (розкрива́ються) óчі *див.* óко[1] (26)

ВІДКРИ́ТИ

відкри́ти

◊ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) óчі *див.* відкрива́ти (15)

ВІДКРИ́ТИЙ

відкри́те

△ Відкри́те мóре <Відкри́тий океа́н> *див.* мóре (2)

відкри́тий

△ Відкри́те мóре <Відкри́тий океа́н> *див.* мóре (2)

ВІДКРИ́ТИСЯ

відкри́лися

◊ Відкри́лися (розкри́лися) / відкрива́ються (розкрива́ються) óчі *див.* óко[1] (26)

ВІДКРИ́ТО

відкри́то

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися (3)

ВІДМІ́НОК

відмі́нок

△ Ору́дний відмі́нок *див.* відмі́нок (7)

ВІДНÓСНИЙ

віднóсний

△ Віднóсний óтвір *див.* óтвір (1)

ВІДÓМО

відóмо

◊ Одномý Бóгу (Алла́ху) відóмо *див.* відóмо (2)

ВІДПАДА́ТИ

відпада́є

Відпада́є / відпа́ла охóта *див.* охóта[1] (1)

ВІДПА́СТИ[1]

відпа́ла

Відпада́є / відпа́ла охóта *див.* охóта[1] (1)

ВІДПРА́ВЛЕННЯ

відпра́влення

Відпра́влення з оголóшеною ці́нністю *див.* відпра́влення (1)

ВІДПУСКА́ТИ

відпуска́ти

Відпуска́ти на обрóк *див.* відпуска́ти (2)

ВІДПУ́ЩЕННЯ

відпу́щення

◊ Козéл відпу́щення <*рідше* Офі́рний козéл (цап)> *див.* козéл (1)

ВІДРИВА́ТИ[1]

відрива́ти

◊ Відрива́ти / відірва́ти óчі (пóгляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◊ Не відрива́ти (не відвóдити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) очéй (пóгляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

відрива́ючи

◊ Не відрива́ючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

ВІДРИВА́ТИСЯ[1]

відрива́ється

◊ Óчі не відрива́ються <Пóгляд не відрива́ється> *див.* óко[1] (87)

відрива́ються

◊ Óчі не відрива́ються <Пóгляд не відрива́ється> *див.* óко[1] (87)

ВІДРЯ́ДНИЙ[1]

відря́дна

△ Відря́дна опла́та [пра́ці] *див.* опла́та (1)

ВІДСВЯТИ́ТИСЯ

відсвя́титься

◊ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́ (50)

◊ І вода́ відсвя́титься (освя́титься) *див.* вода́ (53)

ВІДТУ́ЛИНА

відту́лина

△ Óчна запа́дина (я́мка, відту́лина) *див.* запа́дина (1)

ВІДХÓДИТИ

відхóдити

◊ Відхóдити (ла́годитися) / віді́йти́ на (в) Бóжу (оста́нню) путь (дорóгу) *див.* відхóдити (9)

ВІЗ

вóзом

◊ [І] конéм (на коні́, *рідко* вóзом) не об'ї́деш (не обска́чеш) *див.* об'їжджа́ти[1] (1)

ВІЗЕРУ́НОК

візеру́нок

Росли́нний орна́мент (візеру́нок, моти́в, узóр) *див.* орна́мент (2)

ВІ́ЙСЬКО

ві́йсько

Охóтне ві́йсько *див.* ві́йсько (4)

ВІЙСЬКÓВИЙ

військóвий

△ Військóвий óкруг *див.* óкруг (2)

ВІЇ

ві́ях

◊ Сльóзи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в óці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

ВІКНÓ

ві́кна

◊ Ви́дивитися [всі] óчі (*рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

ВІЛ[1]

віл

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* віл обу́ха (*рідко* пéред обу́хом) *див.* віл[1] (5)

ВІН

йому́

◊ Оси́на тобі (йому́, їй *і т. ін.) див.* оси́на (1)

Охо́та тобі (йому́, вам *і т. ін.) див.* охо́та[1] (3)

ВІРИТИ

вірити

◊ Не вірити / не повірити [своїм (вла́сним)] очам *див.* вірити (4)

ВІРНИЙ

вірне

◊ Вірне (пе́вне) о́ко [в ло́бі] *див.* о́ко[1] (27)

ВІСЛЮ́К

віслю́к

◊ Бурида́нів осе́л (віслю́к) *див.* осе́л (2)

ВІСТЬ

вісті

Оста́нні вісті *див.* вість (2)

ВІТЕР

вітрі

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* оси́ка на вітрі *див.* оси́ка (1)

ВІЧІ

вічі

◊ Би́ти / вда́рити у вічі (в о́чі) *див.* би́ти (25)

◊ Вда́рити в о́чі (у вічі) *див.* ударя́ти

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рідко* вічі) *див.* випла́кувати (2)

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у вічі *див.* диви́тися (3)

◊ В о́чі (у вічі) *див.* о́ко[1] (30)

◊ Впада́ти *(рідше* па́дати) / впасти в о́ко (в о́чі, у вічі) *див.* впада́ти[1] (8)

◊ Гля́нути стра́хові (стра́ху́, небезпе́ці) у вічі *див.* гля́нути (3)

◊ Диви́тися в о́чі (у вічі) *див.* диви́тися (5)

◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у вічі) *див.* диви́тися (9)

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у вічі) *див.* диви́тися (12)

◊ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у вічі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◊ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у вічі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◊ Мая́чи́ти у вічі (пе́ред очи́ма) *див.* мая́чи́ти[1] (1)

◊ Мета́тися в о́чі (у вічі) *див.* мета́тися (1)

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у вічі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Не поба́чити в вічі *див.* поба́чити

◊ Плига́ти у вічі *див.* плига́ти

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в вічі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти ману́ [у вічі] *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у вічі] *див.* пуска́ти

◊ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у вічі)] *див.* рі́зати

◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у вічі)] *див.* сіль

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у вічі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◊ Смія́тися в [живі́] о́чі (вічі) *див.* смія́тися

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у вічі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

◊ У вічі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

◊ У вічі (в о́чі) штрика́ти *див.* штрика́ти

◊ Уда́рити в о́чі (у вічі) *див.* ударя́ти

◊ Хоч в о́ко (в о́чі, у вічі) стрель *див.* стріля́ти

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в вічі (в о́чі) *див.* цві́кати

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у вічі (в о́чі) не вско́чити *див.* вска́кувати (9)

о́ка

△ Акомода́ція о́ка *див.* акомода́ція (1)

◊ Ви́порснути з-під о́ка *див.* випо́рскувати (1)

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ Від о́ка *кого (чийого)* не хова́ється ніщо́ *див.* хова́тися[1]

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

◊ З [лихо́го] о́ка *див.* о́ко[1] (38)

◊ Кра́єм (кра́єчком) о́ка *див.* край[1] (10)

Куто́к (кутки́) о́ка (оче́й, ро́та, уст) *див.* куто́к (2)

◊ На (у) чоти́ри о́ка <У чоти́ри о́чі *(діал.* о́ці)> *див.* о́ко[1] (55)

◊ Не спуска́ти / не спусти́ти о́ка (оче́й) *див.* спуска́ти

◊ Ні́чим (нема́ (нема́є) чим) о́ка запороши́ти *див.* запоро́шувати (1)

◊ Па́че о́ка *див.* па́че

◊ Припада́ти / припа́сти до о́ка *див.* припада́ти

◊ Про лю́дське́ *(рідше* чуже́) о́ко <Для лю́дського́ о́ка> *див.* о́ко[1] (104)

◊ Скі́льки [й] о́ка *див.* скі́льки

◊ Спусти́ти з о́ка (з оче́й) *див.* спуска́ти

◊ У [всі] [свої] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

◊ Хова́тися від лю́дського́ о́ка (від лю́дськи́х оче́й) *див.* хова́тися[1]

◊ Як зіни́цю о́ка *(рідко* в о́ці) *див.* зіни́ця (1)

◊ Як з о́ка ви́пав *див.* випада́ти (8)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* о́ка (о́ко) [в ло́бі (в голові́)] *див.* о́ко[1] (113)

о́ко

◇ [Аж] вбира́ти (бра́ти) [в (на) се́бе] о́чі (о́ко) *див.* вбира́ти[1] (1)

◇ Аж о́ко в'я́не *див.* о́ко[1] (20)

◇ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)

◇ Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі] *див.* о́ко[1] (27)

◇ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◇ В о́ко взя́ти *див.* узя́ти

△ Воло́ве о́ко (о́чко) *див.* о́ко[1] (15)

△ Воро́няче о́ко *див.* о́ко[1] (16)

◇ Впада́ти (*рідше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)

◇ Вража́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* вража́ти[1] (2)

◇ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.*) о́ко *див.* о́ко[1] (31)

◇ Го́стре о́ко *див.* о́ко[1] (32)

◇ Го́стрий на о́ко (на о́чі) *див.* го́стрий (1)

◇ Запа́сти в о́ко *див.* западати (3)

◇ Зва́жувати / зва́жити на о́ко *див.* зва́жувати (2)

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.*) *див.* зверта́ти (3)

◇ Звеселя́ти / звесели́ти о́чі (о́ко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

Зупиня́ти на собі о́чі (о́ко) *див.* зупиня́ти (3)

◇ [Й] о́ко не ски́не <[Й] о́ком не ски́нути> *див.* о́ко[1] (42)

◇ Криви́й на одне́ о́ко *див.* криви́й (1)

◇ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (діста́є, сяга́є *і т. ін.*) / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.*) *див.* о́ко[1] (46)

◇ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.*) о́ко *див.* о́ко[1] (48)

◇ Ма́ти го́стре о́ко (го́стрі о́чі) *див.* ма́ти[2] (46)

◇ Ма́ти о́ко *див.* ма́ти[2] (76)

◇ Ма́ти пам'ятке́ о́ко *див.* ма́ти[2] (78)

◇ Ма́ти пристрі́ляне о́ко *див.* ма́ти[2] (83)

◇ Ма́ти своє́ о́ко (свої́ о́чі) *див.* ма́ти[2] (92)

◇ Метки́й на о́ко *див.* метки́й (2)

◇ Милува́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* милува́ти (1)

◇ Наво́дити / навести́ о́чі (о́ко, о́ком) *див.* наво́дити (14)

◇ На моє́ (твоє́, ва́ше *і т. ін.*) о́ко *див.* о́ко[1] (51)

◇ На о́ко *див.* о́ко[1] (52)

◇ На пе́рше о́ко *див.* о́ко[1] (53)

◇ Не ви́дне о́ко *див.* о́ко[1] (57)

◇ Недре́мне (недрі́манне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.*) о́ко *див.* о́ко[1] (58)

Незви́кле ву́хо (о́ко) *див.* ву́хо (1)

◇ О́ко в о́ко: *див.* о́ко[1] (64)

◇ О́ко впа́ло *див.* о́ко[1] (65)

◇ О́ко за о́ко [, зуб за зуб] *див.* о́ко[1] (66)

◇ О́ко не дрі́має (не спить) *див.* о́ко[1] (67)

◇ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)

△ Пави́не (павиче́ве) о́ко *див.* о́ко[1] (17)

◇ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний

◇ Покла́сти о́ко *див.* покла́сти[1]

◇ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати

Прикида́ти / прики́нути на о́ко *див.* прикида́ти[3]

◇ Про лю́дське́ (*рідше* чуже́) о́ко <Для лю́дського́ о́ка> *див.* о́ко[1] (104)

◇ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти

◇ Ра́дувати о́ко *див.* ра́дувати

◇ Рі́зати о́ко (о́чі) *див.* рі́зати

◇ Сві́же о́ко *див.* о́ко[1] (105)

◇ Ски́нути [своє́] о́ко *див.* скида́ти

◇ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)

◇ Сторо́ннє о́ко *див.* о́ко[1] (108)

◇ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.*) *див.* ті́шити

◇ Утіша́ти о́ко (зір) *див.* утіша́ти

◇ Хазя́йське о́ко *див.* о́ко[1] (109)

◇ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти

◇ Хоч в о́ко дай *див.* дава́ти (194)

◇ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли (*рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.*), *див.* вико́лювати (1)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) в о́ко вліпи́ти <Вліпи́ти в са́ме о́ко> *див.* влі́плювати (2)

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) о́ка (о́ко) [в ло́бі (в голові́)] *див.* о́ко[1] (113)

◇ Як у о́ко впав *див.* впада́ти[1] (12)

о́ком

◇ Би́стрим о́ком *див.* о́ко[1] (24)

◇ Бли́мнути очи́ма (о́ком) *див.* бли́мнути (1)

◇ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (о́ком) *див.* бли́снути (1)

◇ Вести́ о́ком *див.* вести́ (19)

◇ Во́вчим о́ком *див.* о́ко[1] (28)

◇ Гля́нути недо́брим о́ком *див.* гля́нути (2)

◇ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма (*рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◇ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком > *див.* диви́тися (16)

◇ Диви́тися твере́зими очи́ма (твере́зим о́ком, твере́зо) *див.* диви́тися (26)

◇ Досягну́ти (досягти́) о́ком *див.* досяга́ти (1)

◇ Закида́ти / заки́нути о́ком *див.* закида́ти[2] (2)

◇ Зи́зим о́ком *див.* о́ко[1] (37)

◇ Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма) *див.* знахо́дити (7)

◇ І (на́віть, *рідше* ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)

◇ І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти *див.* змига́ти (1)

◇ [І] о́ком (ву́сом) не моргне́ш *див.* моргну́ти (3)

◊ І [óком] не мигнýти *див.* мигнýти (1)

◊ І óком не проглянути *див.* проглядáти

◊ І óком не скúнути *див.* скидáти

◊ [І] óком (очúма) не зглядиш (не зоглядиш, не зглéдиш, не зоглéдиш) *див.* зглядіти (1)

◊ Ї́сти (поїдáти, жéрти, пожирáти *і т. ін.)* очúма (óком) *див.* ї́сти (11)

◊ [Й] óко не скúне <[Й] óком не скúнути> *див.* óко[1] (42)

◊ Кúдати / кúнути недóбрим óком *див.* кúдати (19)

◊ Кúдати / кúнути óком (очúма, пóгляд, зір *і т. ін.)* *див.* кúдати (21)

◊ Кóвзати (кóвзатися) / ковзнýти пóглядом (очúма, óком) *див.* кóвзати (1)

◊ Критúчним óком *див.* óко[1] (43)

◊ Кудú не кинь (не глянеш, не окúнеш, не скинь *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (44)

◊ Лáсим óком *див.* óко[1] (47)

◊ Лихúм (злим, сердúтим *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (49)

◊ Лю́бо óком глянути *див.* глянути (7)

◊ Метнýти очúма (óком, пóглядом) *див.* метнýти (4)

◊ Мíряти (змíрювати, зміряти) / зміряти (змíрити) очúма (óком, пóглядом) *див.* мíряти (3)

◊ Навóдити / навестú óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)

◊ Накидáти / накúнути óком *див.* накидáти[2] (1)

◊ Невесéлим (сумовúтим, сумнúм *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (56)

◊ Не встúгнути (не вспíти) [і] óком моргнýти (змигнýти) *див.* устигáти

◊ Не змигáючи (змúгуючи) / не змигнýвши [óком] *див.* змигáти (2)

◊ Не моргнýвши *(рíдше* не зморгнýвши, не змигнýвши, *діал.* не змельнýвши) [óком (бровóю)] *див.* моргнýти (4)

◊ Неозбрóєним óком *див.* óко[1] (59)

◊ Несúтим óком *див.* óко[1] (60)

Не стикáти / не зіткнýти очéй (óком) *див.* стикáти

◊ Нúшпорити / занúшпорити óком (очúма, пóглядом *і т. ін.)* *див.* нúшпорити (1)

◊ Ні (немá) за що óком зачепúтися *див.* зачíплюватися (1)

◊ Новúм (íншим) óком *див.* óко[1] (62)

◊ Оббíгти / оббігáти очúма (óком, пóглядом) *див.* оббігáти (1)

◊ Обіймáти (обнімáти) / обійняти (обняти) пóглядом (óком, очúма *і т. ін.)* *див.* обіймáти (1)

◊ Обмíрювати (обміряти) / обміряти очúма (óком, пóглядом) *див.* обмíрювати (1)

◊ Однúм óком *див.* óко[1] (63)

◊ Однúм óком скúнути *див.* скидáти

◊ Óко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)> *див.* óко[1] (68)

◊ Охопúти (обхопúти, осягнýти *і т. ін.)* óком (очúма, пóглядом *і т. ін.)* *див.* охóплювати (1)

◊ Пáсти очúма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1]

◊ Поблúскувати очúма (óком) *див.* поблúскувати

◊ Повóдити / поводúти (повестú) очúма (óком, пóглядом *і т. ін.)* *див.* повóдити[1]

◊ Прикúнути / прикидáти óком *див.* прикидáти[3]

◊ Примíритися / приміря́тися óком (очúма) *див.* приміря́тися

◊ Прицíлюватися / прицíлитися óком *див.* прицíлюватися

◊ Проймáти / пройняти óком (очúма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти

◊ Промíрювати (проміряти) / проміряти очúма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати

◊ Пускáти (посилáти) / пустúти бíсики (гéдзики) [очúма (óком)] *див.* пускáти

◊ Свíжим óком *див.* óко[1] (106)

◊ Світúти / засвітúти очúма (óком, білкáми) *див.* світúти

◊ Скидáти / скúнути óком (очúма, пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* скидáти

◊ Скíльки óком кúнеш (кинь, докúнеш, зглянеш *і т. ін.)* *див.* кúдати (44)

◊ Стріляти (стрúгти) / стрéльнути (стригнýти) очúма (óком, *рíдше* пóглядом) *див.* стріляти

◊ Хазяйським óком оглянути (окúнути) / оглядáти (окидáти) *див.* оглядáти (1)

◊ Хоч [би] однúм óком глянути (подивúтися) *див.* глянути (8)

◊ Хоч би [тобí] óком (вýсом, бровóю) моргнýти *див.* моргнýти (5)

Хоч óком світú *див.* світúти

◊ Як *(рíдше* тíльки) óком моргнýти (мигнýти, клíпнути *і т. ін.)* *див.* моргнýти (6)

óку

◊ Нíде розгулятися óку *див.* розгýлюватися

óці

◊ Любúти, як сіль в óці [і тернúну в бóці] *див.* любúти (1)

◊ Мáти на óці *(рíдше* на очáх) *див.* мáти[2] (70)

◊ На (у) чотúри óка <У чотúри óчі *(діал.* óці)> *див.* óко[1] (55)

◊ Сіль тобí в óці (в óчі) *див.* сіль

◊ Сльóзи закипíли (закрутúлися) / закипáють на (в) очáх (в óці, *рíдко* на вíях) *див.* сльозá

◊ Стирчáти (стримíти) спúчкою (більмóм) в (на) óці (в (на) очáх) *див.* стирчáти

◊ Стояти / стáти більмóм [в óці] *див.* стояти

◊ Тримáти на óці *див.* тримáти

◊ Як зіни́цю о́ка *(рідко* в оці) *див.* зіни́ця (1)

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] більмо́ (більмо́м) на (в) о́ці *див.* більмо́ (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* по́рох (сіль) в о́ці *див.* по́рох^1

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ска́лка на о́ці (скалки́ на оча́х) [бу́ти (сиді́ти)] *див.* ска́лка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [та] пороши́на (пороши́нка) в о́ці *див.* пороши́на

оча́м

◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м *див.* ві́рити (4)

оча́х

◊ [Аж] в оча́х мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть *і т. ін.) див.* мерехті́ти (1)

◊ Аж в оча́х мі́ниться *див.* міни́тися (1)

◊ [Аж] в оча́х рябі́є (ряби́ть, ряботи́ть) / зарябі́є *див.* рябі́ти

◊ [Аж] і́скорки в оча́х замиготі́ли *див.* і́скорка (1)

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ^2

◊ Бі́сики гра́ють (стриба́ють, *рідше* іскря́ться *і т. ін.)* в оча́х *див.* бі́сик (1)

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◊ Вироста́ти / ви́рости в оча́х *див.* вироста́ти (1)

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло^1 (7)

◊ В оча́х *див.* о́ко^1 (29)

◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)

◊ В оча́х затумані́ло *див.* затумані́ти (1)

◊ В оча́х стемні́ло *див.* стемні́ти

◊ Двої́ться в оча́х *див.* двої́тися (1)

◊ Закрути́тися в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* закрути́тися^2 (1)

◊ Затума́нилося в оча́х *див.* затума́нюватися (2)

З слі́зьми́ (сльоза́ми) [на оча́х (в оча́х)] *див.* сльоза́

◊ Кипля́ть сльо́зи в (на) оча́х *див.* сльоза́

◊ Круги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залiта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг^1 (6)

◊ Ма́ти на о́ці *(рідше* на оча́х) *див.* ма́ти^2 (70)

○ На оча́х *див.* о́ко^1 (13)

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світя́ться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / світи́ться (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* о́ко^1 (100)

◊ Па́дати / впа́сти в оча́х *див.* па́дати

◊ Піднести́ся в оча́х *див.* підно́ситися

◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити

◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х *див.* помутні́ти

◊ Порожне́ча в оча́х *див.* порожне́ча

Потьмяні́ло в оча́х *див.* потьмяні́ти

◊ Розви́днітися (розви́днитися) в голові́ (в оча́х) *див.* розвидня́тися

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́ри́вся (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ^1

◊ Світ кру́титься пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* світ^2

◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ^2

◊ Свічки́ в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

◊ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

◊ Сльо́зи кру́тяться (сльоза́ кру́титься) в оча́х *див.* сльоза́

◊ Стирча́ти (стримі́ти) спи́чкою (більмо́м) в (на) о́ці (в (на) оча́х) *див.* стирча́ти

◊ Стоя́ти пе́ред очи́ма (в оча́х, пе́ред душе́ю) *див.* стоя́ти

◊ Тремтя́ть сльо́зи на оча́х *див.* сльоза́

◊ Тума́н в (на) оча́х *див.* тума́н^1

◊ Тьма́риться / потьма́рилося в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися

Тьми́ться в оча́х *див.* тьми́тися

◊ Чо́ртики в оча́х *див.* чо́ртик

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ска́лка на о́ці (скалки́ на оча́х) [бу́ти (сиді́ти)] *див.* ска́лка

оче́й

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◊ Випіка́ння оче́й *див.* випіка́ння (1)

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати^2 (2)

◊ Втра́тити з оче́й *див.* утрача́ти

◊ Губи́ти / згуби́ти з оче́й *див.* губи́ти (3)

◊ Зами́лування (зами́лення) очéй *див.* зами́лування (1)

◊ З дру́гих очéй *див.* óко[1] (35)

◊ З (з-пéред) очéй *див.* óко[1] (36)

◊ Зійти́ (зслизну́ти) / схóдити з очéй *див.* схóдити

◊ Зника́ти (щеза́ти) / зни́кнути (щéзнути) з очéй *див.* зника́ти (5)

◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)

◊ Зніма́ти / зня́ти більма з очéй *див.* зніма́ти (12)

◊ З п'я́них очéй *див.* óко[1] (39)

◊ І нóса (очéй) не наверта́ти / не наверну́ти *див.* наверта́ти (1)

Кри́тися з очéй *див.* кри́тися (1)

Кутóк (кутки́) óка (очéй, рóта, уст) *див.* кутóк (2)

◊ Лíзти / полíзти в (пéред, мéжи́) óчі <Лíзти до очéй> <Лíзти осóю в óчі> *див.* лíзти (19)

◊ Мета́ти очи́ма (з очéй) íскри *див.* мета́ти (5)

◊ [Мрíйна] поволóка спа́ла з очéй *див.* поволóка[2]

На дні (на дéнці) очéй *див.* дно (1)

◊ Не відрива́ти (не відвóдити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) очéй (пóгляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Не відрива́ючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

◊ Не звóдити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.)* очéй (пóгляду) *див.* звóдити (23)

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) очéй (повíк) *див.* змика́ти (4)

◊ Не мóжна очéй покáзувати / показа́ти *див.* мóжна (4)

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти очéй (óчі) *див.* склепля́ти

◊ Не спуска́ти / не спусти́ти óка (очéй) *див.* спуска́ти

Не стика́ти / не зíткну́ти очéй (óком) *див.* стика́ти

◊ Не схóдити з-пéред очéй *див.* схóдити

◊ Не упуска́ти з очéй *див.* упуска́ти[1]

◊ Ні з плечéй, ні з очéй *див.* плечé

◊ Очéй не відведéш (не відірвéш) <Очéй не [мóжна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відвóдити (7)

◊ Очéй не покáзувати / не показа́ти *див.* покáзувати

◊ Позича́ти / пози́чити очéй у Сíрка́ (Рябка́, вóвка *і т. ін.) див.* позича́ти

Прибира́ти / прибра́ти з очéй *див.* прибира́ти

◊ Пропада́ти / пропа́сти з очéй *див.* пропада́ти

Прóти (напрóти, навпрóти) очéй *див.* óко[1] (8)

◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слíзку, слíзки *і т. ін.)* з очéй *див.* пуска́ти

◊ Світ [моїх] очéй! <Мій свíте [бíлий]!> *див.* світ[1]

◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) íскрами (íскри) [з очéй] *див.* си́пати

◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з очéй *див.* скида́ти

◊ Сон тікáє (злітáє) / утíк (злетíв) [з очéй] *див.* сон[1]

◊ Спиха́ти *і т. ін.* / зіпхну́ти *і т. ін.* з очéй *див.* спиха́ти

◊ Спуска́тися / спусти́тися з очéй *див.* спуска́тися

◊ Спусти́ти з óка (з очéй) *див.* спуска́ти

◊ Стра́тити з очéй *див.* стра́чувати

◊ У [всі] [свої] чоти́ри óка <У чéтверо очéй> *див.* чоти́ри

Уника́ти пóгляду (пóглядів, очéй) *див.* уника́ти

◊ Хова́тися від лю́дського óка (від лю́дських очéй) *див.* хова́тися[1]

◊ Щеза́ти / щéзнути з очéй *див.* щеза́ти

Щéзни з очéй *див.* щеза́ти

◊ [Як (мов, нáче *і т. ін.)*] полу́да *(рíдше* лу́да, облу́да) з очéй спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпадéться) на очáх> *див.* полу́да

очи́ма

◊ [Аж *(рíдко* бíлий)] світ кру́титься (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертíвся, замакíтрився, заколиха́вся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Бíгати очи́ма *див.* бíгати (2)

◊ Бли́мнути очи́ма (óком) *див.* бли́мнути (1)

◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (óком) *див.* бли́снути (1)

◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* блука́ти (2)

◊ Вбира́ти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Вертíтися (крути́тися) пéред очи́ма (на очáх) *див.* вертíтися (5)

◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.)*] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)

◊ Води́ти очи́ма *див.* води́ти (6)

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* впива́тися[1] (1)

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (пóглядом) *див.* вту́плюватися (1)

◊ Гра́ти (виграва́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти (12)

◊ Диви́тися (глядíти) / подиви́тися (гля́нути) íншими очи́ма *(рíдше* íншим óком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися тверéзими очи́ма (тверéзим óком, тверéзо) *див.* диви́тися (26)

◊ Доки́нути очи́ма *див.* докида́ти[2] (2)

◊ Абли́мати очи́ма *див.* забли́мати (1)

◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)

◊ Закрути́тися в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* закрути́тися[2] (1)

◊ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плече́

◊ Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма) *див.* знахо́дити (7)

◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)

◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

◊ Із зав'я́заними очи́ма *див.* о́ко[1] (40)

◊ [І] о́ком (очи́ма) не згля́диш (не зогля́диш, не згле́диш, не зогле́диш) *див.* згля́діти (1)

◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)

◊ Клі́пати (бли́мати) очи́ма *див.* клі́пати (1)

◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

◊ Коло́ти очи́ма *див.* коло́ти (2)

◊ Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)

◊ Криви́ти очи́ма *див.* криви́ти (1)

◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

◊ Лу́пати очи́ма *див.* лу́пати (1)

◊ Лу́пнути *(діал.* ли́пнути) очи́ма *див.* лу́пнути (1)

◊ Мая́чити у ві́чі (пе́ред очи́ма) *див.* мая́чити[1] (1)

◊ Мета́ти очи́ма (з оче́й) і́скри *див.* мета́ти (5)

◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)

◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

Мішки́ під очи́ма *див.* мішо́к (2)

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко[1] (50)

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)

◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* ни́шпорити (1)

◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* лови́ти (20)

◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обво́дити (3)

◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)

◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* охо́плювати (1)

◊ Очи́ма зе́млю ри́ти *див.* ри́ти

◊ Очи́ма попаса́ти *див.* попаса́ти

◊ О́чі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* о́ко[1] (82)

◊ О́чі оббі́гли / оббіга́ють <Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма> *див.* о́ко[1] (88)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1]

◊ Пекти́ очи́ма *див.* пекти́

◊ Пеньо́к (пень) з очи́ма *див.* пеньо́к

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти

○ Пе́ред очи́ма *див.* о́ко[1] (14)

◊ Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма *див.* перемовля́тися

◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти

◊ Пи́ти очи́ма *див.* пи́ти

◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рі́дше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити

◊ Піти́ / погна́ти світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

◊ Побі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* побі́гти

◊ Побли́мати очи́ма *див.* побли́мати

◊ Побли́скувати очи́ма (о́ком) *див.* побли́скувати

◊ Поверну́ти очи́ма *див.* поверта́ти[1]

◊ Пово́дити / поводи́ти (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1]

◊ Поглинáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* поглинáти

◊ Пóза (за) очи́ма *див.* óко[1] (102)

Помóргувати очи́ма *див.* помóргувати

◊ Пори́нýти зóром (пóглядом, очи́ма) *див.* поринáти

Постéжити очи́ма *див.* постéжити

◊ Пострíлювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострíлювати

◊ Прикипáти / прикипíти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти

◊ Прили́пнути очи́ма *див.* прилипáти

◊ Примíритися / примíря́тися óком (очи́ма) *див.* примíря́тися

◊ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти

◊ Приростáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* приростáти

◊ Пробігáти / пробíгти очи́ма *див.* пробігáти

◊ Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом) *див.* провóдити

◊ Проїдáти пóглядом (очи́ма) *див.* проїдáти

◊ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти

◊ Пройти́ / прохóдити пéред очи́ма (зóром) *див.* прохóдити

◊ Промáцувати / промáцати очи́ма (пóглядом) *див.* промáцувати

◊ Промíрювати (промíря́ти) / промíряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати

◊ Прони́зувати (прошивáти) / пронизáти (проши́ти) очи́ма (пóглядом) *див.* прони́зувати

◊ Пропікáти / пропекти́ очи́ма (пóглядом) *див.* пропікáти

◊ Прóсвíчувати очи́ма [нáскрізь] *див.* просвíчувати[1]

◊ Простроми́ти пóглядом (очи́ма) *див.* прострóмлювати

◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2]

◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бíсики (ґéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти

◊ Розвóдити / розвести́ очи́ма *див.* розвóдити

Роздягáти / роздягти́ (роздягнýти) очи́ма *див.* роздягáти

◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, дірявити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти

◊ Свінýти (свірконýти) очи́ма *див.* свінýти

◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темнíє, мéркне, мýтиться) / потьмáри́вся (потемнíв, помéрк, помути́вся) *див.* світ[1]

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (óком, білкáми) *див.* світи́ти

◊ Світ крýтиться пéред очи́ма (в очáх) *див.* світ[2]

Синці́ (кругú, кóла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попíд) очи́ма *див.* синéць

◊ Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* скидáти

◊ Ски́нутися / скидáтися очи́ма *див.* скидáтися

◊ Скóвзати / сковзнýти очи́ма (пóглядом) *див.* скóвзати

◊ Собáчими очи́ма *див.* óко[1] (107)

◊ Спливáти / сплисти́ (спливти́) пéред очи́ма (пéред óчі) *див.* спливáти

◊ Спопеля́ти / спопели́ти очи́ма (зóром) *див.* спопеля́ти

◊ Стáвити пéред (поперéд) очи́ма *див.* стáвити

Стéжити очи́ма (пóглядом) *див.* стéжити

Стикáтися / зіткнýтися пóглядом (очи́ма) *див.* стикáтися

◊ Стоя́ти пéред очи́ма (в очáх, пéред душéю) *див.* стоя́ти

◊ Стрибáти очи́ма *див.* стрибáти

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стрéльнути (стригнýти) очи́ма (óком, *рíдше* пóглядом) *див.* стріля́ти

◊ Стрічáтися / стрíнутися (стрíтися) з очи́ма (пóглядом, пóглядами) *див.* стрічáтися

Упирáтися / упéртися очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* упирáтися[1]

◊ Ухопи́ти очи́ма *див.* ухóплювати

◊ Учепи́тися пóглядом (очи́ма) *див.* учепи́тися

◊ Ходи́ти з тéмними очи́ма *див.* ходи́ти

◊ Чóрно пéред очи́ма *див.* чóрно

◊ Шáрити (шукáти) очи́ма *див.* шáрити

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* із зав'я́заними очи́ма *див.* óко[1] (112)

óчі

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

◊ [Аж] за óчі хапáти *див.* хапáти[1]

◊ [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбíт, *рíдше* догори́ *і т. ін.)*] лíзуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.)* / полíзли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див.* óко[1] (19)

◊ [Аж] óчі обараніли *див.* óко[1] (21)

◊ [Аж] óчі рóгом *див.* óко[1] (22)

◊ [Аж] óчі рóгом лíзуть / полíзли <Óчі рóгом стаю́ть / стáли> *див.* óко[1] (23)

◊ Би́ти / вдáрити у вíчі (в óчі) *див.* би́ти (25)

◊ Вбирáти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)

◊ Вдáрити в óчі (у вíчі) *див.* ударя́ти

◊ В живí óчі *див.* óко[1] (25)

Ви́брати óчі *див.* вибирáти (1)

◊ Ви́вело óчі на лоб (на лóба, із лóба) *див.* вивóдити[1] (5)

◊ Вивертáти / ви́вернути óчі (білки́) *див.* вивертáти (4)

◊ Ви́дерти (повидирáти, ви́дряпати, ви́драти) / видирáти (видря́пувати) óчі (банькú) [з лóба] *див.* видирáти (1)

◇ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* видивлювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

◇ Ви́дивитися [всі] óчі *(рідко* вікна) *див.* видивля́тися (1)

◇ Виїдáти óчі *див.* виїдáти (1)

Виймáти / ви́йняти óчі *див.* виймáти (1)

◇ Ви́плакати (сплáкати) / виплáкувати (сплáкувати) óчі *(рідко* вічі) *див.* виплáкувати (2)

◇ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити *і т. ін.)* / витріщáти (вивáлювати, вирячувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* óчі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріщáти (1)

◇ Відвóдити / відвести́ óчі *див.* відвóдити (3)

◇ Відкривáти (розкривáти) / відкри́ти (розкри́ти) óчі *див.* відкривáти (15)

◇ Відкри́лися (розкри́лися) / відкривáються (розкривáються) óчі *див.* óко[1] (26)

◇ Відривáти / відірвáти óчі (пóгляд) *див.* відривáти[1] (3)

Воля́чі óчі *див.* óко[1] (1)

◇ В óчі (у вічі) *див.* óко[1] (30)

◇ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вічі) *див.* впадáти[1] (8)

◇ Вп'я́лювати (вту́плювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

◇ Вражáти óко (óчі, зір) *див.* вражáти[1] (2)

Глибóкі óчі *див.* óко[1] (2)

◇ Гóстрий на óко (на óчі) *див.* гóстрий (1)

◇ Гостри́ти óчі *див.* гостри́ти (5)

◇ Дéрти óчі *див.* дéрти (12)

◇ Диви́тися в óчі (у вічі) *див.* диви́тися (5)

◇ Диви́тися / гля́нути прáвді в óчі (у вічі) *див.* диви́тися (9)

◇ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* смéрті в óчі (у вічі) *див.* диви́тися (12)

◇ Зав'язáти óчі *див.* зав'я́зувати (7)

Закóчувати (запускáти, пускáти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) óчі [під лоб (під лóба)] *див.* закóчувати (1)

◇ За краси́ві (гáрні) óчі *див.* óко[1] (33)

◇ Закривáти (заплю́щувати, затуля́ти, замикáти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) óчі *див.* закривáти (5)

◇ Заливáти / зали́ти (позаливáти) óчі *(грубо* сліпи, сліпакú) [горілкою] *див.* заливáти (5)

◇ Замáзувати / замáзати óчі *див.* замáзувати (1)

◇ Зами́лювати / зами́лити óчі *див.* зами́лювати (1)

◇ Заму́лювати / заму́лити óчі *див.* заму́лювати (1)

Запльóвувати / заплювáти óчі *див.* запльóвувати (1)

◇ За (пóза) óчі *див.* óко[1] (34)

◇ Засліплювати / засліпи́ти óчі *див.* засліплювати (1)

Заступáти (зáступати, зáстити) / заступи́ти óчі *див.* заступáти (1)

◇ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) пóгляд (óчі) *див.* затри́мувати (3)

◇ Затумáнювати / затумáнити гóлову (рóзум, *рідше* óчі) *див.* затумáнювати (1)

Захóдити / зайти́ в óчі *див.* захóдити (1)

◇ Збанувáти на óчі *див.* збанувáти (1)

Звертáти / зверну́ти на сéбе óчі *див.* звертáти (1)

Звертáти / зверну́ти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір *і т. ін.)* *див.* звертáти (3)

◇ Звеселя́ти / звесели́ти óчі (óко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

◇ Звóдити / звести́ óчі (пóгляд) *див.* звóдити (14)

◇ Звóдити (знімáти) / звести́ (зня́ти) óчі до нéба *див.* звóдити (18)

Зву́жувати / зву́зити óчі *див.* зву́жувати (2)

◇ Згуби́ти óчі *див.* згуби́ти (2)

Здáвлювати / здави́ти повіки (óчі) *див.* здáвлювати (1)

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.)* *див.* здіймáти (2)

◇ Зір (пóгляд) тóне <Óчі тóнуть> *див.* зір (3)

◇ Знімáти (здіймáти) / зня́ти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)

◇ Зривáти óчі *див.* зривáти[1] (7)

Зупиня́ти на собі óчі (óко) *див.* зупиня́ти (3)

◇ [І] куди́ óчі диви́лися <Де були́ óчі> *див.* óко[1] (41)

Імли́сті óчі *див.* óко[1] (3)

◇ І на óчі не пускáти / не пусти́ти *див.* пускáти

◇ Іти́ / піти́ світ зá очі *див.* іти́ (116)

◇ Ки́дати / ки́нути в óчі (у вічі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◇ Ки́дати / ки́нути обвинувáчення [в óчі (у вічі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◇ Колóти (випікáти, пекти́, вибивáти *і т. ін.)* óчі *див.* колóти (1)

◇ Кóрпати óчі *див.* кóрпати (1)

◇ Красувáти óчі (зір) *див.* красувáти (1)

◇ Куди́ óчі [бáчать (ди́вляться, спáли *і т. ін.)*] *див.* óко[1] (45)

◇ Лізти на óчі *див.* лізти (15)

◇ Лізти / полізти в (пéред, мéжи́) óчі <Лізти до очéй> <Лізти осóю в óчі> *див.* лізти (19)

◇ Лови́ти / піймáти (спіймáти, злови́ти *і т. ін.)* пóгляд *(рідше* óчі) *див.* лови́ти (13)

◇ Лоскотáти óчі *див.* лоскотáти (3)

◇ Луди́ти óчі *див.* луди́ти (1)

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (баньки́, ба́лухи, зі́ньки) *див.* лупи́ти (2)

◊ Мани́ти [до се́бе] о́чі *див.* мани́ти (1)

◊ Ма́ти го́стре о́ко (го́стрі о́чі) *див.* ма́ти^2 (46)

◊ Ма́ти своє́ о́ко (свої́ о́чі) *див.* ма́ти^2 (92)

◊ Мета́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* мета́тися (1)

◊ Милува́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* милува́ти (1)

◊ Мозо́лити / замозо́лити о́чі *див.* мозо́лити (1)

◊ Му́ляти (му́лити) / заму́лити о́чі *див.* му́ляти (1)

◊ Набіга́ти на о́чі *див.* набіга́ти (1)

◊ Нави́снути / нависа́ти на о́чі *див.* нависа́ти (1)

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко^1 (50)

◊ Наво́дити / навести́ о́чі (о́ко, о́ком) *див.* наво́дити (14)

◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)

На́дити зір (о́чі) *див.* на́дити (1)

◊ Намозо́лити (наму́лити, наму́ляти) о́чі *див.* намозо́лювати (1)

◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ На о́чі пока́зуватися / показа́тися *див.* пока́зуватися

◊ На по́вні о́чі *див.* о́ко^1 (54)

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти^1 (1)

◊ На (у) чоти́ри о́ка <У чоти́ри о́чі *(діал.* о́ці)> *див.* о́ко^1 (55)

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

◊ Не потика́тися на о́чі *див.* потика́тися

◊ Не пуска́ти / не пусти́ти на о́чі *див.* пуска́ти

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти оче́й (о́чі) *див.* склепля́ти

◊ Не сміти (не могти́) диви́тися в о́чі *див.* сміти

◊ Неха́й (хай, бода́й) повила́зять о́чі *див.* о́ко^1 (61)

◊ Низьки́й на о́чі *див.* низьки́й (1)

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.) див.* оберта́ти (2)

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* о́чі) *див.* обсу́шувати (1)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ О́чі (баньки́) повитріща́ти *див.* повитріща́ти

◊ О́чі бі́гають / забі́гали *див.* о́ко^1 (69)

◊ О́чі бли́снули [гні́вом, роздратува́нням *і т. ін.*] *див.* о́ко^1 (70)

◊ О́чі блука́ють (лі́зуть, ла́зять *і т. ін.) див.* о́ко^1 (71)

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко^1 (72)

◊ О́чі вели́кі *див.* о́ко^1 (73)

◊ О́чі вила́зять від со́рому *див.* о́ко^1 (74)

◊ О́чі впива́ються / вп'яли́ся *див.* о́ко^1 (75)

◊ О́чі горя́ть (пала́ють) *див.* о́ко^1 (76)

◊ О́чі завидю́щі [, ру́ки загребу́щі] *див.* о́ко^1 (77)

◊ О́чі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* о́ко^1 (78)

◊ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слізьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко^1 (79)

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко^1 (4)

◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогне́м *див.* о́ко^1 (80)

◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко^1 (81)

О́чі зву́жуються / зву́зилися *див.* о́ко^1 (5)

О́чі з поволо́кою *див.* о́ко^1 (6)

◊ О́чі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* о́ко^1 (82)

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко^1 (83)

◊ О́чі мета́ють і́скри (бли́скавки) *див.* о́ко^1 (84)

◊ О́чі на мо́крому мі́сці *див.* о́ко^1 (85)

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко^1 (86)

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко^1 (87)

◊ О́чі оббі́гли / оббіга́ють <Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма> *див.* о́ко^1 (88)

◊ О́чі поверну́лися / поверта́ються *див.* о́ко^1 (89)

◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко^1 (90)

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко^1 (91)

◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко^1 (92)

◊ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* о́ко^1 (93)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко^1 (94)

◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

Óчі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на лóба)] *див.* п'ясти́

◊ Óчі *(рíдше* очи́ці) [як (так і)] грáють / загрáли *див.* óко[1] (96)

◊ Óчі розбігáються / розбíглися *див.* óко[1] (97)

◊ Óчі ски́нулися / скидáються *див.* óко[1] (98)

Óчі стéжать *див.* óко[1] (7)

◊ Óчі стріля́ють *див.* óко[1] (99)

◊ Óчі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світя́ться (засвíчуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / світи́ться (засвíчується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

◊ Óчі тумáняться слíзьми́ (сльозáми) *див.* óко[1] (101)

Óчі (щóки) позатягáло *див.* позатягáти

◊ Пáсти óчі *див.* пáсти[1]

◊ Перевóдити / перевести́ óчі (пóгляд) *див.* перевóдити

◊ Підвóдити óчі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* підвóдити

Підкóчувати / підкоти́ти óчі під лóба (вгóру) *див.* підкóчувати[1]

◊ Піднóсити (піднімáти) / піднести́ (підня́ти) óчі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* піднóсити

◊ Піт заливáє / зали́в óчі (лицé, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт

◊ Піти́ / погнáти світ зá óчі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Плювáти / плю́нути (наплювáти) в вíчі (в óчі, межи́ óчі *і т. ін.) див.* плювáти

◊ Побáчити на [свої́ (влáсні)] óчі <Побáчити своїми (влáсними) очи́ма> *див.* побáчити

◊ Повертáти / поверну́ти óчі *див.* повертáти[1]

Повиймáти óчі *див.* повиймáти

◊ Погáний (лихи́й) на óко (на óчі) *див.* погáний

◊ Покáзуватися / показáтися на óчі *див.* покáзуватися

◊ Полу́да на óчі впáла *див.* полу́да

Поопускáти óчі *див.* поопускáти

◊ По óчі *див.* óко[1] (103)

◊ Попадáтися / попáстися на óчі *див.* попадáтися

◊ Порáдувати óко (óчі) *див.* порáдувати

Поривáти óчі *див.* поривáти[2]

Посилáти / послáти óчі *див.* посилáти

◊ Потрáпити (попáсти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попадáти, навертáтися *і т. ін.)* на óчі *див.* потрапля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти на óчі *див.* появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти óчі *див.* появля́ти

◊ Прáвда óчі кóле *див.* прáвда

◊ Прикóвувати / прикувáти [до сéбе] óчі (зір) *див.* прикóвувати

◊ Притягáти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* притягáти

◊ Проглéдіти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] óчі *див.* проглéдіти

◊ Продивля́ти / продиви́ти óчі *див.* продивля́ти

◊ Продирáти / продéрти óчі *див.* продирáти

◊ Проми́ти óчі *див.* промивáти

◊ Прополíскувати / прополоскáти óчі *див.* прополíскувати

◊ Протирáти / протéрти óчі *див.* протирáти

◊ Прочищáти / прочи́стити óчі *див.* прочищáти

◊ Псóві óчі продавáти / продáти *див.* продавáти

◊ Пускáти / пусти́ти в óчі дим (пил, пилю́ку) *див.* пускáти

Рáчачі *(рíдко* рачи́ні) óчі *див.* óко[1] (9)

◊ Рвáти óчі *див.* рвáти

◊ Рíзати óко (óчі) *див.* рíзати

◊ Рíзати прáвду [в óчі (у вíчі)] *див.* рíзати

◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі óчі *див.* роби́ти

◊ Роби́ти страшнí óчі *див.* роби́ти

◊ Розв'я́зувати / розв'язáти óчі *див.* розв'я́зувати

◊ Роззу́ти óчі *див.* роззувáти

◊ Світ зá очі *див.* світ[2]

◊ Світи́ти в óчі *див.* світи́ти

◊ Сіль тобí в óці (в óчі) *див.* сіль

Скіснí óчі *див.* óко[1] (10)

◊ Склепи́ти *(рíдко* сплю́щити) óчі навíки (назáвжди́) *див.* склепля́ти

◊ Склепи́ти (сплю́щити) óчі *див.* склепля́ти

Скособóчити óчі (оченя́та) *див.* скособóчити

◊ Скресáти óчі *див.* скресáти[3]

◊ Сльóзи (слíзоньки) заливáють / зали́ли óчі *див.* сльозá

◊ Смерть заглядáє (ди́виться, зазирáє *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в óчі *див.* смерть

◊ Смія́тися в [живí] óчі (вíчі) *див.* смія́тися

◊ Сон не йде на óчі (в гóлову) *див.* сон[1]

◊ Сóром їсть (кри́є) óчі *див.* сóром

◊ Спáсти на óчі *див.* спадáти

◊ Сплива́ти / сплисти́ (спливти́) пéред очи́ма (пéред óчі) *див.* спливáти

◊ Стáти / ставáти пéред яснí óчі *див.* ставáти

◊ Стрáтити óчі *див.* стрáчувати

Сухí óчі *див.* óко[1] (11)

Тернóві óчі (очи́ці, оченя́та) *див.* óко[1] (12)

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрикáти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в óчі (у вíчі) [пáльцем] *див.* ти́кати[1]

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

◊ Ті́льки дай на о́чі *див.* дава́ти (193)

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити

◊ Тума́н застила́є / застели́в о́чі *див.* тума́н[1]

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

◊ У ві́чі (в о́чі) штрика́ти *див.* штрика́ти

◊ Уда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* ударя́ти

◊ Узя́ти о́чі на (в) се́бе *див.* узя́ти

Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]

◊ Ути́рити о́чі *див.* ути́рити

△ Фасе́ткові (фасе́точні) о́чі *див.* о́ко[1] (18)

◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]

◊ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли (*рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати

◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти

◊ Широ́кі о́чі *див.* о́ко[1] (110)

◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили (*розм.* не ви́діли) *див.* о́ко[1] (111)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у ві́чі (в о́чі) не вско́чити *див.* вска́кувати (9)

ВІЧ-НА́-ВІЧ

віч-на́-віч

О́чна ста́вка <Ста́вка віч-на́-віч> *див.* ста́вка

ВІ́ЧНИЙ

ві́чний

△ Ві́чний о́браз *див.* о́браз[1] (2)

ВІ́ШАТИ

ві́шати

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / повісити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

ВІ́Я

ві́ях

◊ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

ВКИ́НУТИ

вки́нути

◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ВКРИ́ТИ

вкри́ти

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

ВЛАДИ́КА

влади́ка

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

ВЛА́СНИЙ

вла́сна

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* спра́ва[1]

вла́сним

◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м *див.* ві́рити (4)

вла́сними

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко[1] (50)

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

вла́сні

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко[1] (50)

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

ВЛИПА́ТИ

влипа́ти

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

ВЛИ́ПНУТИ

вли́пнути

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

ВЛІЗА́ТИ

вліза́ти

◊ Надяга́ти (надіва́ти, натяга́ти *і т. ін.)* / надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* ове́чу шку́ру <Вліза́ти / влі́зти в ове́чу шку́ру> *див.* надяга́ти (1)

ВЛІ́ЗТИ

влі́зти

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)

◊ Надяга́ти (надіва́ти, натяга́ти *і т. ін.)* / надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* ове́чу шку́ру <Вліза́ти / влі́зти в ове́чу шку́ру> *див.* надяга́ти (1)

ВЛІПИ́ТИ

вліпи́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в о́ко вліпи́ти <Вліпи́ти в са́ме о́ко> *див.* влі́плювати (2)

ВЛУЧА́ТИ

влуча́ти

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

ВЛУ́ЧИТИ

влу́чити

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

ВНУ́ТРІШНІЙ

вну́трішня

△ Вну́трішня фле́ксія <Фле́ксія осно́ви> *див.* фле́ксія

ВОВК

вовк

◊ Вовк в ове́чій шку́рі *див.* вовк (4)

во́вка

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.) див.* позича́ти

ВО́ВЧИЙ

во́вче

◊ Оси́не (о́сяче, во́вче *і т. ін.)* гніздо́ (кубло́) *див.* гніздо́ (2)

во́вчим

◊ Во́вчим о́ком *див.* о́ко[1] (28)

ВОГНЕ́ННИЙ

вогне́нні

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

ВОГО́НЬ

вогне́м

◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогне́м *див.* о́ко[1] (80)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* вогне́м (огне́м) обхопи́ло *див.* обхо́плювати (1)

вогню́

◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти

вого́нь

◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти

ВОДА́

вод

△ Хімі́чне очи́щення стічни́х вод *див.* очи́щення (1)

вода́

◊ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́ (50)

◊ І вода́ відсвя́титься (освя́титься) *див.* вода́ (53)

во́ду

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у во́ду опу́щений *див.* опу́щений (1)

ВОДИ́ТИ

води́ти

◊ Води́ти очи́ма *див.* води́ти (6)

ВОДЯНИ́Й

водяне́

Водяне́ опа́лення *див.* опа́лення (1)

Водяне́ охоло́дження *див.* охоло́дження (1)

ВОЗИ́ТИСЯ

вози́тися

Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися) *див.* па́нькатися

ВОЛО́ВИЙ

воло́ве

△ Воло́ве о́ко (о́чко) *див.* о́ко[1] (15)

ВОЛОДІ́ТИ

володі́ти

◊ Володі́ти (оволодіва́ти) / оволоді́ти собо́ю *див.* володі́ти (2)

ВОЛОКНО́

волокно́

△ Опти́чне волокно́ *див.* волокно́ (3)

ВОЛОКО́ННИЙ

волоко́нна

△ Волоко́нна о́птика *див.* о́птика (2)

ВОЛОСО́К

волосо́к

◊ І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти *див.* змига́ти (1)

ВО́ЛЯ

во́ля

Оста́ння во́ля *див.* во́ля (1)

ВОЛЯ́ЧИЙ

воля́чі

Воля́чі о́чі *див.* о́ко[1] (1)

ВОНА́

її́

◊ Оси́на тобі (йому́, її́ *і т. ін.) див.* оси́на (1)

ВОРО́НЯЧИЙ

воро́няче

△ Воро́няче о́ко *див.* о́ко[1] (16)

ВОРО́ТА

воро́та

△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)

ВПАДА́ТИ[1]

впада́ти

◊ Впада́ти *(рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)

ВПА́СТИ[1]

впав

◊ Як у о́ко впав *див.* впада́ти[1] (12)

впа́ло

◊ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'ятах> *див.* се́рце

◊ Се́рце па́дає (обрива́ється) / впа́ло (обі́рва́лося) *див.* се́рце

впа́сти

◊ Впада́ти *(рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)

◊ Па́дати / впа́сти в оча́х *див.* па́дати

ВПА́СТИ[2]

впа́ла

◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да

впа́ло

◊ О́ко впа́ло *див.* о́ко[1] (65)

ВПИВА́ТИСЯ[1]

впива́тися

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'я́сти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)

впива́ються

◊ О́чі впива́ються / вп'ялися *див.* о́ко[1] (75)

ВПИНА́ТИ

впина́ти

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рі́дко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

ВПИ́ТИСЯ[1]

впи́тися

◊ Вива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* вплива́тися[1] (1)

ВПУСКА́ТИ[1]

впуска́ти

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

ВПУСТИ́ТИ[1]

впусти́ти

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

ВП'Я́ЛИТИ

вп'я́лити

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

ВП'Я́ЛЮВАТИСЯ

вп'я́люватися

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

ВП'ЯСТИ́

вп'ясти́

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

ВП'ЯСТИ́СЯ

вп'яли́ся

◊ О́чі впива́ються / вп'яли́ся *див.* о́ко[1] (75)

вп'ясти́ся

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)

ВРАЖА́ТИ[1]

вража́ти

◊ Вража́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* вража́ти[1] (2)

ВРЕ́М'Я

вре́м'я

◊ В (во) дні о́ни <Во вре́м'я о́но> <В о́ний час> *див.* день (30)

ВРИВА́ТИ[1]

врива́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ВРИ́ТИ

ври́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ВСЕ[1]

все

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Все одно́ *(прост.* рівно) *див.* весь[1] (11)

всі

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.) <діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

всіх

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.) <діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

◊ Стри́гти / пострйгти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

всю

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.) <діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

ВСЕВИДЮ́ЩИЙ

всевидю́ще

◊ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (31)

ВСЕВИ́ДЯЧИЙ

всеви́дяче

◊ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (31)

ВСЕСВІ́ТНІЙ

всесві́тній

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

ВСИ́ПАТИ[1]

вси́пати

◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ВСКО́ЧИТИ

вско́чити

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у ві́чі (в о́чі) не вско́чити *див.* вска́кувати (9)

ВСМІХА́ТИСЯ

всміха́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися

ВСМІХНУ́ТИСЯ

всміхну́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися

ВСПІ́ТИ

вспі́ти

◊ Не всти́гнути (не вспі́ти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися) *див.* устига́ти

◊ Не всти́гнути (не вспі́ти) [і] о́ком моргну́ти (змигну́ти) *див.* устига́ти

ВСТИ́ГНУТИ

всти́гнути

◊ Не всти́гнути (не вспі́ти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися) *див.* устига́ти

◊ Не всти́гнути (не вспі́ти) [і] о́ком моргну́ти (змигну́ти) *див.* устига́ти

ВСТО́ЯТИ

всто́яти

Не всто́яти на [одному́] мі́сці *див.* усто́ювати

ВСТРОМИ́ТИ

встроми́ти

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ВСТРО́МЛЮВАТИ

встро́млювати

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

ВСТРОМЛЯ́ТИ

встромля́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ВСЯ

все

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обі́рва́лося *див.* весь[1] (6)

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)

всі

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] о́чі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] о́чі *(рідко* ві́кна) *див.* видивля́тися (1)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо очей> *див.* чоти́ри

всіх

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

всю

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

ВТЕКТИ́

втекла́

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

ВТЕЛЮ́ЩИТИСЯ

втелю́щитися

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

ВТЕЛЮ́ЩУВАТИСЯ

втелю́щуватися

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

ВТРА́ТИТИ

втра́тити

◊ Втра́тити з оче́й *див.* утрача́ти

ВТРАЧА́ТИ

втрача́ти

Втрача́ти (тра́тити) / утра́тити (стра́тити) [оста́нню] наді́ю *див.* утрача́ти

ВТУ́ПИТИ

вту́пити

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

ВТУ́ПИТИСЯ

втýпитися

◊ Втýпитися (вп'я́литися, влíпнути, втелю́щитися) / втýплюватися (вп'я́люватися, влипáти, втелю́щуватися) очи́ма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)

ВТУ́ПЛЮВАТИ

втýплювати

◊ Вп'я́лювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'я́лити (втýпити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

ВТУ́ПЛЮВАТИСЯ

втýплюватися

◊ Втýпитися (вп'я́литися, влíпнути, втелю́щитися) / втýплюватися (вп'я́люватися, влипáти, втелю́щуватися) очи́ма (пóглядом) *див.* втýплюватися (1)

ВУ́ГОЛ

вуглí

◊ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* куткí *(діал.* вуглí) *див.* обтирáти (3)

ВУ́ЗОЛ[1]

вýзол

◊ Сплітáтися *(рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся *(рідко* ув'язáтися) в оди́н вýзол *див.* сплітáтися

ВУ́ЛИЦЯ

вýлицею

◊ Обминáти (обхóдити, оббігáти *і т. ін.)* / обминýти (обійти́, оббíгти *і т. ін.)* деся́тою дорóгою (вýлицею) *див.* обминáти[1] (2)

ВУС

вýсом

◊ [І] óком (вýсом) не моргнéш *див.* моргнýти (3)

◊ Хоч би [тобі] óком (вýсом, брóвою) моргнýти *див.* моргнýти (5)

ВУ́СА

вýсом

◊ [І] óком (вýсом) не моргнéш *див.* моргнýти (3)

◊ Хоч би [тобі] óком (вýсом, брóвою) моргнýти *див.* моргнýти (5)

ВУ́СИ

вýсом

◊ [І] óком (вýсом) не моргнéш *див.* моргнýти (3)

◊ Хоч би [тобі] óком (вýсом, брóвою) моргнýти *див.* моргнýти (5)

ВУ́ХО

вýха

◊ Вíшати (хню́пити, опускáти) / повíсити (похню́пити, опусти́ти) нóса (ніс [на квíнту], *рідко* вýха) *див.* вíшати (5)

◊ Обірвáти (обскýбти) чýба (вýха, пáтли, чупри́ну *і т. ін.) див.* обривáти[1] (2)

◊ Опусти́ти / опускáти вýха *див.* опускáти (1)

◊ Осля́че вýхо <Осля́чі вýха> *див.* вýхо (19)

вýхами

◊ Обомá вýхами *див.* вýхо (17)

вýхо

◊ В однé (однó) вýхо влíзти, а в дрýге ви́лізти *див.* влáзити (6)

◊ В однé (однó) вýхо (ýхо) впускáти / впусти́ти, а в дрýге (дрýгим) випускáти / ви́пустити *див.* впускáти[1] (1)

Незви́кле вýхо (óко) *див.* вýхо (1)

◊ Осля́че вýхо <Осля́чі вýха> *див.* вýхо (19)

вýхом

◊ Одни́м вýхом *див.* вýхо (18)

ВХО́ДИТИ

вхóдити

Вхóдити / ввійти́ в обóв'язок *див.* вхóдити (2)

△ Вхóдити / ввійти́ в óбраз *див.* вхóдити (10)

ВХОПИ́ТИ

вхопи́ти

◊ Вхопи́ти (дістáти, спіймáти *і т. ін.)* / хапáти (діставáти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, мордáса, помордáса, поли́чника *і т. ін.) див.* ухóплювати

В'ЮН

в'юн

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* в'юн [посóлений (в ополóнці, на сковороді)] *див.* в'юн (1)

В'Я́НУТИ

в'я́не

◊ Аж óко в'я́не *див.* óко[1] (20)

ГА́ДКА

гадки́

◊ Думки́ (гадки́) берýть (обсідáють, гризýть) / взяли́ (обсíли, обняли́) *див.* дýмка (15)

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, дýми, дýми-гадки́) обсідáють (гризýть) / обсíли гóлову *див.* дýмка (21)

ГА́ЙКА[1]

гáйка

◊ Гáйка ослáбла *див.* гáйка[1] (1)

ГАРБУ́З

гарбузóм

◊ Лиши́тися (остáтися, бýти *і т. ін.)* з гарбузóм *див.* лишáтися (4)

ГА́РНИЙ

гáрні

◊ За краси́ві (гáрні) óчі *див.* óко[1] (33)

ГАРЯ́ЧИЙ

гаря́чим

◊ [Аж] [як (мов, нíби *і т. ін.)*] жáром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипáти (осипáти) *див.* обсипáти (3)

◊ Óчі запалáли / палáють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогнéм *див.* óко[1] (80)

гаря́чими

◊ Обливáтися (умивáтися, заливáтися, ми́тися, *рідше* обсипáтися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бýйними *і т. ін.)*] слізьми́ (сльозáми, сльозóю) *див.* обливáтися (2)

гаря́чі

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* очі) *див.* обсу́шувати (1)

ГАРЯ́ЧКА

гаря́чка

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] гаря́чка охопи́ла (обхопи́ла) *див.* гаря́чка (4)

ГВИ́НТИК

гви́нтика

◊ До оста́ннього гви́нтика *див.* гви́нтик (1)

ГЕЛІОСКОПІ́ЧНИЙ

геліоскопі́чний

△ Геліоскопі́чний окуля́р *див.* окуля́р (1)

ГЕНЕРА́ЛЬНИЙ

генера́льна

Генера́льна Асамбле́я Організа́ції Об'є́днаних На́цій *див.* асамбле́я (1)

ГІДРОТЕРМІ́ЧНИЙ

гідротермі́чне

△ Гідротермі́чне обро́блення *див.* обро́блення (1)

ГІ́ЛКА

гі́лка

Оли́вна гі́лка *див.* гі́лка (1)

ГІЛЛЯ́

гіллі́

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

ГІРКИ́Й

гірки́ми

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (умитися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

гіркі́

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* очі) *див.* обсу́шувати (1)

ГЛИБО́КИЙ

глибо́кі

Глибо́кі о́чі *див.* о́ко[1] (2)

ГЛИ́НА

гли́ни

◊ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)

гли́ну

◊ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.)* *див.* обтира́ти (4)

ГЛУ́ПИЙ

глу́па

Глу́па о́сінь *див.* о́сінь (1)

ГЛЯДІ́ТИ

глядіти

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

ГЛЯ́НУТИ

гля́неш

◊ Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (44)

гля́нути

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися (3)

◊ Гля́нути недо́брим о́ком *див.* гля́нути (2)

◊ Гля́нути стра́хові (стра́ху́, небезпе́ці) у ві́чі *див.* гля́нути (3)

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

◊ Лю́бо о́ком гля́нути *див.* гля́нути (7)

◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

ГНІВ

гні́вом

◊ О́чі бли́снули [гні́вом, роздратува́нням *і т. ін.*] *див.* о́ко[1] (70)

ГНІЗДЕ́ЧКО

гнізде́чка

◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

ГНІЗДО́

гнізда́

◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

гніздо́

◊ Оси́не (о́сяче, во́вче *і т. ін.)* гніздо́ (кубло́) *див.* гніздо́ (2)

ГОВОРИ́ТИ

гово́рить

◊ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров *див.* кров (8)

◊ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві *див.* го́лос (10)

ГОДИ́НА[1]

годи́на

◊ Як одна́ годи́на *див.* годи́на[1] (28)

годи́ні

◊ Отуди́ к лихі́й годи́ні! *див.* отуди́ (1)

ГОЛО́БЛЯ

голо́блі

◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1]

ГОЛОВА́

голови́

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко[1] (83)

голові́

◊ Ма́ти олі́ю (лій, *рідше* сма́лець *і т. ін.)* в голові́ <Ма́ти лій під чу́бом> *див.* ма́ти[2] (77)

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клёпки у голові́ *див.* нема́ (51)

◊ Розви́днітися (розви́днитися) в голові́ (в оча́х) *див.* розвидня́тися

◊ Тьма́риться / потьма́рилося в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (обу́х) [по голові́] *див.* обу́х (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* о́ка (о́ко) [в ло́бі (в голові́)] *див.* о́ко[1] (113)

го́лову

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсіда́ють (гризу́ть) / обсі́ли го́лову *див.* ду́мка (21)

◊ Затума́нювати / затума́нити го́лову (ро́зум, *рідше* о́чі) *див.* затума́нювати (1)

◊ Опусти́ти / опуска́ти го́лову *див.* опуска́ти (2)

◊ Охолоди́ти (остуди́ти) се́рце (го́лову, ду́шу *і т. ін.) див.* охоло́джувати (1)

Оці́нювати / оціни́ти (оцінува́ти) го́лову *див.* оці́нювати (1)

◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти

◊ Сон не йде на о́чі (в го́лову) *див.* сон[1]

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

ГО́ЛОС

го́лос

◊ В оди́н го́лос *див.* го́лос (8)

◊ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві *див.* го́лос (10)

◊ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти

ГОЛУБИ́Й

голуби́й

Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)

ГОМОЛОГІ́ЧНИЙ

гомологі́чні

△ Гомологі́чні о́ргани *див.* о́рган (4)

ГО́НКА

го́нка

Го́нка озбро́єнь *див.* го́нка (1)

ГОРІ́ЛКА[1]

горі́лкою

◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(гру́бо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)

ГОРІ́ТИ

горя́ть

◊ О́чі горя́ть (пала́ють) *див.* о́ко[1] (76)

ГО́РЛО

го́рло

◊ В одне́ го́рло *див.* го́рло (2)

ГОСПО́ДЬ

господь

◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)

ГО́СТРИЙ

го́стре

◊ Го́стре о́ко *див.* о́ко[1] (32)

◊ Ма́ти го́стре о́ко (го́стрі о́чі) *див.* ма́ти[2] (46)

го́стрий

◊ Го́стрий на о́ко (на о́чі) *див.* го́стрий (1)

го́стрі

◊ Ма́ти го́стре о́ко (го́стрі о́чі) *див.* ма́ти[2] (46)

ГОСТРИ́ТИ

гостри́ти

◊ Гостри́ти о́чі *див.* гостри́ти (5)

ГРА

гра

△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)

і́гри

△ Олімпі́йські і́гри *див.* гра (5)

ГРА́МОТА[2]

гра́мота

△ Охоро́нна гра́мота *див.* гра́мота[2] (8)

ГРА́ТИ

гра́є

◊ Обрі́к гра́є *див.* обрі́к[1] (1)

гра́ти

◊ Гра́ти (вигравати) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти (12)

◊ Гра́ти в (на) одну́ ду́дку *див.* гра́ти (14)

◊ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)

гра́ють

◊ Бі́сики гра́ють (стриба́ють, *рідше* іскря́ться *і т. ін.)* в оча́х *див.* бі́сик (1)

◊ О́чі *(рідше* очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли *див.* о́ко[1] (96)

ГРАФ[2]

граф

△ Орієнто́ваний граф *див.* граф[2] (2)

ГРАФА́

графу́

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

ГРЕБІНЕ́ЦЬ

гребіне́ць

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ГРЕБІ́НКА

гребі́нку

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ГРИ́ЗТИ

гризу́ть

◊ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсі́ли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсіда́ють (гризу́ть) / обсі́ли го́лову *див.* ду́мка (21)

ГРІБ

гро́бі

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

ГРОБ

гробі

◊ Стояти однією (одною) ногою в могилі *(рідше* в труні, в гробі *і т. ін.) див.* стояти

ГРОМА́ДСЬКИЙ

грома́дська

Грома́дська (публічна) ду́мка *(зах.* опінія) *див.* ду́мка (1)

ГРО́ШИК

гро́шика

◊ Тягти́ся (тягну́тися) / стягти́ся з оста́ннього [гро́шика та з ко́шика] *див.* тягти́ся

ГРОШОВИ́Й

грошова́

△ Грошова́ одини́ця *див.* одини́ця (3)

ГРУ́ДИ

гру́ди

◊ Наси́пати пороху на о́чі (землі на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)

грудьми́

Грудьми́ стоя́ти (закрива́ти, оборони́ти) *див.* стоя́ти

гру́дях

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

ГУБА́[1]

губа́х

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

губі́в

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

ГУБИ́ТИ

губи́ти

◊ Губи́ти / згуби́ти з оче́й *див.* губи́ти (3)

ГУЖ

гуж

◊ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́

ҐЕ́ДЗИК

ґе́дзики

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

ДАВА́ТИ

дава́ти

◊ Не дава́ти / не да́ти в обра́зу *(розм.* в оби́ду) *див.* дава́ти (169)

ДАВНО́

давно́

◊ Ота́к би [й] давно́ <Давно́ б так> *див.* давно́ (1)

ДАЛЕ́КО

дале́ко

◊ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (діста́є, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.) див.* о́ко[1] (46)

ДА́ЛІ

да́лі

◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати

ДА́ТИ

дай

◊ Ті́льки дай на о́чі *див.* дава́ти (193)

◊ Хоч в о́ко дай *див.* дава́ти (194)

дала́

Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

да́ти

Да́ти коне́ві (коню́) остро́ги *див.* дава́ти (27)

◊ Да́ти сто очо́к напере́д *див.* дава́ти (159)

◊ Не дава́ти / не да́ти в обра́зу *(розм.* в оби́ду) *див.* дава́ти (169)

ДАХ

да́хом

◊ Під одни́м да́хом *див.* дах (2)

ДВА

два

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що див.* оди́н (10)

дві

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

ДВІ

два

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що див.* оди́н (10)

дві

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

ДВІ́ЙКОВИЙ

дві́йкова

△ Дві́йкова одини́ця *див.* одини́ця (4)

ДВОГЛА́ВИЙ

двогла́вий

Двоголо́вий (двогла́вий) оре́л *див.* оре́л (1)

ДВОГОЛО́ВИЙ

двоголо́вий

Двоголо́вий (двогла́вий) оре́л *див.* оре́л (1)

ДВО́Є

двома́

◊ Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом> *див.* обмовля́тися (2)

ДВОЇ́ТИСЯ

двої́ться

◊ Двої́ться в оча́х *див.* двої́тися (1)

ДЕ[1]

де

◊ Куди́ (скільки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (дістає́, сягає́ *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.) див.* о́ко[1] (46)

ДЕ́НЦЕ́

де́нці

На дні (на де́нці) оче́й *див.* дно (1)

ДЕНЬ

день

◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]

◊ Як оди́н день *див.* день (53)

днем

◊ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)

дні

◊ В (во) дні о́ни <Во вре́м'я о́но> <В о́ний час> *див.* день (30)

дня

○ Одного́ дня *див.* день (23)

днях

Бу́ти на оста́нніх днях *див.* бу́ти (15)

ДЕ́РЕВО

де́рево

△ Масли́нове (оли́вкове) де́рево *див.* де́рево (19)

△ Олівце́ве де́рево *див.* де́рево (21)

△ О́цтове де́рево *див.* де́рево (22)

ДЕРЖА́ТИСЯ

держа́тися

◊ Стоя́ти (трима́тися, держа́тися) о́сторонь *див.* стоя́ти

ДЕ́РТИ

де́рти

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

◊ Де́рти о́чі *див.* де́рти (12)

ДЕСЯ́ТИЙ

деся́тої

◊ Нема́ (немає́, не було́, не вистачає́, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

деся́тою

◊ Обмина́ти (обхо́дити, оббіга́ти *і т. ін.)* / обмину́ти (обійти́, об-бі́гти *і т. ін.)* деся́тою доро́гою (ву́лицею) *див.* обмина́ти[1] (2)

ДИВИ́ТИСЯ

диви́лися

◊ [І] куди́ о́чі диви́лися <Де були́ о́чі> *див.* о́ко[1] (41)

диви́тися

◊ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися (3)

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

◊ Диви́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (5)

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком > *див.* диви́тися (16)

◊ Диви́тися крізь роже́ві окуля́ри *див.* диви́тися (17)

◊ Диви́тися оскі́лками *див.* диви́тися (21)

◊ Диви́тися твере́зими очи́ма (твере́зим о́ком, твере́зо) *див.* диви́тися (26)

◊ Не сміти (не могти́) диви́тися в о́чі *див.* сміти

ди́виться

◊ Смерть заглядає́ (ди́виться, зазирає́ *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

ди́вляться

◊ Куди́ о́чі [ба́чать (ди́вляться, спа́ли *і т. ін.)*] *див.* о́ко[1] (45)

ДИМ

дим

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

ДИМЧА́СТИЙ

димча́сті

Димча́сті окуля́ри *див.* окуля́ри (1)

ДИСТАНЦІ́ЙНИЙ

дистанці́йна

Дистанці́йна осві́та *див.* осві́та (2)

ДИ́ХАТИ

ди́хати

◊ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)

ДИХНУ́ТИ

дихну́ти

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

ДІВА́ТИ

діва́ти

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

ДІ́ДЬКО

ді́дько

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

ДІЙОВИ́Й

дійова́

Дійова́ осо́ба *див.* осо́ба (2)

ДІЛИ́ТИСЯ

діли́тися

◊ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

ДІРА́

діра́

△ Озо́нова (озо́нна) діра́ (ді́рка) *див.* діра́ (1)

ДІ́РКА

ді́рка

△ Озо́нова (озо́нна) діра́ (ді́рка) *див.* діра́ (1)

ДІРЯ́ВИТИ

діря́вити

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ДІСТАВА́ТИ

дістава́ти

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.)* *див.* ухо́плювати

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *рідко* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкоша́ *див.* дістава́ти (10)

◊ Лиши́тися (зали́ши́тися, *рідко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

дістає́

◊ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (дістає́, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.)* *див.* о́ко[1] (46)

ДІСТА́ТИ

діста́не

◊ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (дістає́, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.)* *див.* о́ко[1] (46)

діста́ти

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.)* *див.* ухо́плювати

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *рідко* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкоша́ *див.* дістава́ти (10)

◊ Лиши́тися (зали́ши́тися, *рідко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

ДІТВО́РА́

дітво́ра́

◊ Ді́ти обсі́ли <Дітво́ра́ обсі́ла> *див.* ді́ти[1] (5)

ДІ́ТИ[1]

ді́ти

◊ Ді́ти обсі́ли <Дітво́ра́ обсі́ла> *див.* ді́ти[1] (5)

ДІ́ТИ[2]

ді́ти

◊ Не зна́ти, куди́ ді́вати / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

ДНО

дні

На дні (на де́нці) очей *див.* дно (1)

ДО́БРИВО

до́брива

△ Органі́чні до́брива *див.* до́бриво (5)

ДО́БРИЙ

до́брий

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

до́брій

○ По [свої́й (до́брій)] охо́ті *див.* охо́та[1] (6)

ДОБУВА́ТИ

добува́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

ДО́ВБНЯ

до́вбнею

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

ДОВІ́РЕНИЙ

дові́рена

△ Дові́рена осо́ба *див.* осо́ба (9)

ДО́ГОВІ́Р

до́гові́р

△ Алеато́рна опера́ція (уго́да) <Алеато́рний до́гові́р> *див.* опера́ція (2)

ДОГОРИ́

догори́

◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, вска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див.* о́ко[1] (19)

Здійма́ти *(рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.)* *див.* здійма́ти (2)

ДОДАВА́ТИ

додава́ти

○ Додава́ти / дода́ти охо́ти *див.* додава́ти (2)

ДОДА́ТИ

дода́ти

○ Додава́ти / дода́ти охо́ти *див.* додава́ти (2)

ДОДО́ЛУ

додо́лу

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти,ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ДОКИ́НУТИ

доки́неш

◊ Скíльки óком ки́неш (кинь, доки́неш, згля́неш *і т. ін.) див.* ки́дати (44)

доки́нути

◊ Доки́нути очи́ма *див.* докидáти[2] (2)

ДОКУ́ПИ

доку́пи

◊ Вали́ти (звáлювати) / звали́ти все доку́пи (до однíєї (однóї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

ДОЛИВÁТИ

доливáти

◊ Підливáти (доливáти) / підли́ти (доли́ти) олíї (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáти

ДОЛИ́ТИ

доли́ти

◊ Підливáти (доливáти) / підли́ти (доли́ти) олíї (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню́) *див.* підливáти

ДОРИ́ЧНИЙ

дори́чний

△ Дори́чний стиль (óрдер) *див.* стиль[1]

ДОРÓГА

дорóга

◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожи́ною, кропивóю *і т. ін.)* пороcлá (зарослá) *див.* дорóга (7)

дорóгою

◊ Обминáти (обхóдити, оббігáти *і т. ін.)* / обмину́ти (обійти́, оббíгти *і т. ін.)* деся́тою дорóгою (ву́лицею) *див.* обминáти[1] (2)

дорóгу

◊ Відхóдити (лáгодитися) / відійти́ на (в) Бóжу (остáнню) путь (дорóгу) *див.* відхóдити (9)

◊ Покáзувати / показáти порíг (дорóгу [дáлі], одвíрок, одвíрка, шлях *і т. ін.) див.* покáзувати

◊ Проводжáти (провóдити) / провести́ в остáнню путь (дорóгу) *див.* провóдити

дорóзі

◊ На Бóжій (остáнній) дорóзі *див.* дорóга (11)

ДОСЯГНУ́ТИ

досягну́ти

◊ Досягну́ти (досягти́) óком *див.* досягáти (1)

ДОСЯГТИ́

досягти́

◊ Досягну́ти (досягти́) óком *див.* досягáти (1)

ДÓШКА

дóшку

◊ Стáвити / постáвити на одну́ дóшку (на оди́н п'єдестáл) *див.* стáвити

ДРІМÁТИ

дрімáє

◊ Óко не дрімáє (не спить) *див.* óко[1] (67)

ДРУ́ГИЙ

дру́га

◊ Однá ногá тут, а дру́га там *див.* ногá (30)

дру́ге

◊ В однé (однó) ву́хо влíзти, а в дру́ге ви́лізти *див.* влáзити (6)

◊ В однé (однó) ву́хо (у́хо) впускáти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випускáти / ви́пустити *див.* впускáти[1] (1)

◊ Однé кінчáти, дру́ге починáти *див.* кінчáти (4)

дру́гим

◊ В однé (однó) ву́хо (у́хо) впускáти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випускáти / ви́пустити *див.* впускáти[1] (1)

Оди́н за óдним *(рíдко* дру́гим) <Оди́н по óдному *(рíдко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

дру́гих

◊ З дру́гих очéй *див.* óко[1] (35)

дру́гого

○ З одногó бóку..., з дру́гого (íншого) бóку... *див.* бік (2)

○ Оди́н óдному *(рíдко* дру́гому, óдного, *рíдко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

дру́гої

◊ З íншої *(рíдко* з дру́гої, не з тієї *і т. ін.)* óпери *див.* óпера (2)

дру́гому

Оди́н за óдним *(рíдко* дру́гим) <Оди́н по óдному *(рíдко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н óдному *(рíдко* дру́гому, óдного, *рíдко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

дру́гою

◊ Оди́н (однé) з-пéред (пéред, поперéд) óдного <Однá пéред дру́гою> *див.* оди́н (14)

ДРУКÓВАНИЙ

друкóваний

Друкóваний óрган *див.* óрган (1)

ДУ́ДКА

ду́дку

◊ Грáти в (на) одну́ ду́дку *див.* грáти (14)

ДУ́МА

ду́ми

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсідáють (гризу́ть) / обсíли гóлову *див.* ду́мка (21)

ДУ́МКА

ду́мка

Громáдська (публíчна) ду́мка *(зах.* опíнія) *див.* ду́мка (1)

думкáми

◊ Обмíнюватися / обміня́тися думкáми (слóвом, словáми *і т. ін.) див.* обмíнюватися (3)

думки́

◊ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсідáють, гризу́ть) / взяли́ (обсíли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсідáють (гризу́ть) / обсíли гóлову *див.* ду́мка (21)

ду́мкою

Не збагну́ти (не охопи́ти) ду́мкою *див.* збагну́ти (2)

◊ Окида́ти / оки́нути ду́мкою *див.* окида́ти (1)

ДУ́РЕНЬ

ду́рні

◊ Поши́ти (*рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти

ду́рнях

◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)

ДУРНИ́Й

дурни́х

◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)

ДУХ

дух

◊ В [оди́н] дух *див.* дух (7)

ду́хом

◊ Одержи́мий [злим] ду́хом *див.* одержи́мий (1)

◊ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)

◊ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)

ду́ху

◊ Одного́ ду́ху *див.* дух (19)

ДУХОВИ́Й

духови́й

Духови́й орке́стр *див.* орке́стр (1)

ДУША́

душа́

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.*) / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.*) <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)

◊ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)

◊ Ті́льки [сама́ (одна́)] душа́ залиши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Як одна́ душа́ *див.* душа́ (84)

душе́ю

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◊ Стоя́ти пе́ред очи́ма (в оча́х, пе́ред душе́ю) *див.* стоя́ти

ду́шу

◊ В одну́ ду́шу *див.* душа́ (12)

◊ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.*) *див.* обгорта́ти (1)

◊ Охолоди́ти (остуди́ти) се́рце (го́лову, ду́шу *і т. ін.*) *див.* охоло́джувати (1)

ЕЙДЕТИ́ЧНИЙ

ейдети́чний

△ Ейдети́чний о́браз *див.* о́браз[1] (3)

ЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ

електри́чне

Електри́чне опа́лення (опа́лювання) *див.* опа́лення (2)

ЕНЕ́РГІЯ

ене́ргії

△ О́бмін ене́ргії [в органі́змі] *див.* о́бмін (5)

ЕСЕ́НЦІЯ

есе́нція

△ О́цтова есе́нція *див.* есе́нція (1)

ЕСТРА́ДНИЙ

естра́дний

Естра́дний орке́стр *див.* орке́стр (2)

ЕТЕ́РНИЙ

ете́рна

△ Ефі́рна (ете́рна, ете́рова) олі́я *див.* олі́я (1)

ЕТЕ́РОВИЙ

ете́рова

△ Ефі́рна (ете́рна, ете́рова) олі́я *див.* олі́я (1)

ЕФЕ́КТ

ефе́кт

△ Парнико́вий (теплі́чний, оранжере́йний) ефе́кт *див.* ефе́кт (4)

ЕФІ́РНИЙ

ефі́рна

△ Ефі́рна (ете́рна, ете́рова) олі́я *див.* олі́я (1)

ЄДИ́НИЙ

єди́на

◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть

єди́ним

◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)

◊ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)

єди́ну

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

ЖАЛЬ[1]

жа́лем

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.*) *див.* душа́ (31)

жаль

◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.*) / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.*) [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

ЖАР

жа́ром

◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.*)] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.*)] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.*) обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ні́би *і т. ін.*) хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

ЖАХ

жах

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.*) / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.*) *кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

ЖЕ́РТИ
же́рти
◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

ЖИВИ́Й
жива́
◊ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)
живі́
◊ В живі́ о́чі *див.* о́ко[1] (25)
◊ Смія́тися в [живі́] о́чі (ві́чі) *див.* смія́тися
живо́го
◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не оста́вити *і т. ін.)* живо́го мі́сця *див.* лиша́ти (8)
живо́ї
◊ [І] кістки́ живо́ї (ці́лої) не оста́вити *див.* оставля́ти (1)

ЖИВО́ПИС
живо́пис
△ Оли́йний живо́пис *див.* живо́пис (3)

ЖИ́ЛА[1]
жи́ли
◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ЖИР[1]
жи́ром
◊ Оброста́ти / обрости́ жи́ром (жирко́м, *рідше* са́лом) *див.* оброста́ти (1)

ЖИРО́К
жирко́м
◊ Оброста́ти / обрости́ жи́ром (жирко́м, *рідше* са́лом) *див.* оброста́ти (1)

ЖИ́ТИ
жи́ти
◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)
◊ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)

ЖИТТЯ́
життя́
◊ Життя́ обрива́ється *див.* життя́ (5)
◊ Обі́рва́ти життя́ *див.* обрива́ти[1] (1)

ЖО́ВКНУТИ
жо́вкне
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)

ЖОВТІ́ТИ
жовті́є
◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.)* / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.) див.* жовті́ти (1)

ЖО́ДЕН
жо́ден
◊ Нія́кий (жо́ден, *рідше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка
жо́дним
◊ Не обмо́витися і (ні, жо́дним *і т. ін.)* сло́вом *(рідше* слове́чком) *див.* обмовля́тися (1)

ЖО́ДНИЙ
жо́дним
◊ Не обмо́витися і (ні, жо́дним *і т. ін.)* сло́вом *(рідше* слове́чком) *див.* обмовля́тися (1)

ЗАБИВА́ТИ
забива́ти
◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

ЗАБИ́ТИ
заби́ти
◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

ЗАБІ́ГАТИ
забі́гали
◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)
◊ О́чі бі́гають / забі́гали *див.* о́ко[1] (69)

ЗАБЛИ́МАТИ
забли́мати
◊ Забли́мати очи́ма *див.* забли́мати (1)

ЗАБОРО́НЕНИЙ
заборо́нений
◊ Заборо́нений (зака́заний) плід *(рідше* о́воч) *див.* плід

ЗАВАНТА́ЖУВАЧ
заванта́жувач
△ Заванта́жувач операці́йної систе́ми *див.* заванта́жувач (1)

ЗАВЕРТІ́ТИСЯ
заверті́вся
◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ЗАВЕРША́ЛЬНИЙ
заверша́льний
◊ Заверша́льний (оста́нній) ако́рд *див.* ако́рд[1] (3)

ЗАВИДЮ́ЩИЙ
завидю́щі
◊ О́чі завидю́щі [, ру́ки загребу́щі] *див.* о́ко[1] (77)

ЗАВ'Я́ЗАНИЙ
зав'я́заними
◊ Із зав'я́заними очи́ма *див.* о́ко[1] (40)

ЗАВ'ЯЗА́ТИ[1]
зав'яза́ти
◊ Зав'яза́ти о́чі *див.* зав'я́зувати (7)

ЗАГА́ЛЬНИЙ
зага́льна
Зага́льна осві́та *див.* осві́та (3)

ЗАГЛЯДА́ТИ
загляда́є
◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

загляда́ти

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

ЗАГЛЯ́НУТИ

загля́нула

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

загля́нути

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

ЗАГОВОРИ́ТИ

заговори́ла

◊ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров *див.* кров (8)

ЗАГОРІ́ТИСЯ

загорі́лися

◊ О́чі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* о́ко[1] (78)

ЗАГОРЯ́ТИСЯ

загоря́ється

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / сві́тяться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)> див.* о́ко[1] (100)

загоря́ються

◊ О́чі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* о́ко[1] (78)

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засві́тили, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / сві́тяться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засві́тилося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)> див.* о́ко[1] (100)

ЗАГРА́ТИ

загра́ли

◊ О́чі *(рідше* очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли *див.* о́ко[1] (96)

загра́ти

◊ Гра́ти (виграва́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти (12)

ЗАГРЕБУ́ЩИЙ

загребу́щі

◊ О́чі завидю́щі [, ру́ки загребу́щі] *див.* о́ко[1] (77)

ЗА́ДНІЙ

за́дні

◊ Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні *див.* огляда́тися (2)

◊ Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні коле́са *див.* огляда́тися (3)

ЗАЗИРА́ТИ

зазира́є

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

зазира́ти

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

ЗАЗИРНУ́ТИ

зазирну́ла

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

зазирну́ти

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

ЗАЙМА́ТИ

займа́ти

Займа́ти / займя́ти оборо́ну *див.* займа́ти (1)

ЗАЙНЯ́ТИ

зайня́ти

Займа́ти / зайня́ти оборо́ну *див.* займа́ти (1)

ЗАЙТИ́

зайти́

Захо́дити / зайти́ в о́чі *див.* захо́дити (1)

зайшли́

◊ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слі́зьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (79)

ЗАКА́ЗАНИЙ

зака́заний

◊ Заборо́нений (зака́заний) плід *(рідше* о́воч) *див.* плід

ЗАКИДА́ТИ[2]

закида́ти

◊ Закида́ти / заки́нути о́ком *див.* закида́ти[2] (2)

ЗАКИ́НУТИ

заки́нути

◊ Закида́ти / заки́нути о́ком *див.* закида́ти[2] (2)

ЗАКИПА́ТИ

закипа́є

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.) див.* се́рце

закипа́ють

◊ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слі́зьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (79)

◊ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

ЗАКИПІ́ТИ

закипі́ли

◊ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слі́зьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (79)

◊ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

закипі́ло

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.)* *див.* се́рце

ЗАКЛАДА́ТИ

заклада́ти

◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)

ЗАКЛА́СТИ

закла́сти

◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)

ЗАКОЛИХА́ТИСЯ

заколиха́вся

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ЗАКО́Н

зако́н

◊ Обхо́дити / обійти́ зако́н *див.* обхо́дити (2)

зако́ном

◊ Ста́вити (оголо́шувати) / поста́вити (оголоси́ти) по́за зако́ном *див.* ста́вити

ЗАКОТИ́ТИ

закоти́ти

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

ЗАКОТИ́ТИСЯ

закоти́лися

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко[1] (4)

ЗАКО́ЧУВАТИ

зако́чувати

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

ЗАКО́ЧУВАТИСЯ

зако́чуються

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко[1] (4)

ЗАКРИВА́ТИ

закрива́ти

Грудьми́ стоя́ти (закрива́ти, обороня́ти) *див.* стоя́ти

◊ Закрива́ти (заплю́щувати, затуля́ти, замика́ти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) о́чі *див.* закрива́ти (5)

ЗАКРИ́ТИ

закри́ти

◊ Закрива́ти (заплю́щувати, затуля́ти, замика́ти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) о́чі *див.* закрива́ти (5)

ЗАКРИ́ТИСЯ

закри́тися

◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)

ЗАКРУТИ́ТИСЯ[2]

закрути́вся

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

закрути́лися

◊ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

закрути́тися

◊ Закрути́тися в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* закрути́тися[2] (1)

ЗАКРУ́ЧУВАТИ

закру́чувати

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ЗАЛИВА́ТИ

залива́є

◊ Піт залива́є / залúв о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.)* *див.* піт

залива́ти

◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)

залива́ють

◊ Сльо́зи (слі́зоньки) залива́ють / залили́ о́чі *див.* сльоза́

ЗАЛИВА́ТИСЯ

залива́тися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

ЗАЛИ́ТИ

зали́в

◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.)* *див.* піт

залили́

◊ Сльо́зи (слі́зоньки) залива́ють / залили́ о́чі *див.* сльоза́

зали́ти

◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі *(грубо* сліпи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)

ЗАЛИ́ТИСЯ

зали́тися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

ЗАЛИША́ТИ

залиша́ти

◊ Не лиши́ти (не залиши́ти, не оста́вити *і т. ін.)* / не лиша́ти (не залиша́ти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насі́ння *див.* лиша́ти (9)

ЗАЛИША́ТИСЯ

залиша́ється

◊ Ніčо́го [більше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зоста́ється, *рідко* не оста́ється *і т. ін.)* / не лиши́лося (не залиши́лося, не зоста́лося, *рідко* не оста́лося *і т. ін.)* [, як] *див.* лиша́тися (11)

залиша́тися

Залиша́тися *(рідко* залиша́тися) / зали́шитися *(рідко* оста́тися) в брехуна́х *див.* залиша́тися (3)

◊ Не лиша́тися (не залиша́тися, *рідко* не остава́тися *і т. ін.)* / не лиши́тися (не зали́шитися, *рідко* не оста́тися *і т. ін.)* в боргу́ *див.* лиша́тися (10)

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] місці *див.* стоя́ти

ЗАЛИ́ШИТИ

зали́шити

◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не оста́вити *і т. ін.)* живо́го місця *див.* лиша́ти (8)

◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не оста́вити *і т. ін.)* / не лиша́ти (не залиша́ти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насіння *див.* лиша́ти (9)

ЗАЛИ́ШИТИСЯ

зали́шилася

◊ Одна́ (тільки) тінь зали́шилася *(рідко* зоста́лася) *див.* тінь

◊ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ зали́шилася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

зали́шилося

◊ Ніčо́го [більше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зоста́ється, *рідко* не оста́ється *і т. ін.)* / не лиши́лося (не зали́шилося, не зоста́лося, *рідко* не оста́лося *і т. ін.)* [, як] *див.* лиша́тися (11)

зали́шитися

Залиша́тися *(рідко* остава́тися) / зали́шитися *(рідко* оста́тися) в брехуна́х *див.* залиша́тися (3)

◊ Лиши́тися (зали́шитися, *рідко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

◊ Не лиша́тися (не залиша́тися, *рідко* не остава́тися *і т. ін.)* / не лиши́тися (не зали́шитися, *рідко* не оста́тися *і т. ін.)* в боргу́ *див.* лиша́тися (10)

зали́шиться

◊ І насіння не ли́шиться (не зали́шиться, *рідко* не оста́неться *і т. ін.) див.* лиша́тися (1)

ЗАЛІ́ЗНИЙ

залі́зних

◊ Опини́тися в залі́зних ле́щатах *див.* опиня́тися (1)

ЗАЛІТА́ТИ[2]

заліта́ли

◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заході́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

ЗАМА́ЗАТИ

зама́зати

◊ Зама́зувати / зама́зати о́чі *див.* зама́зувати (1)

ЗАМА́ЗУВАТИ

зама́зувати

◊ Зама́зувати / зама́зати о́чі *див.* зама́зувати (1)

ЗАМАКІ́ТРИТИСЯ

замакі́трився

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ЗА́МАХ

за́махом

○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)

ЗАМИГОТІ́ТИ

замиготі́ли

◊ [Аж] і́скорки в оча́х замиготі́ли *див.* і́скорка (1)

ЗАМИКА́ТИ

замика́ти

◊ Закрива́ти (заплю́щувати, затуля́ти, замика́ти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) о́чі *див.* закрива́ти (5)

ЗАМИ́ЛЕННЯ

зами́лення

◊ Зами́лювання (зами́лення) оче́й *див.* зами́лювання (1)

ЗАМИ́ЛИТИ

зами́лити

◊ Зами́лювати / зами́лити о́чі *див.* зами́лювати (1)

ЗАМИ́ЛЮВАННЯ

зами́лювання

◊ Зами́лювання (зами́лення) оче́й *див.* зами́лювання (1)

ЗАМИ́ЛЮВАТИ

зами́лювати

◊ Зами́лювати / зами́лити о́чі *див.* зами́лювати (1)

ЗАМКНУ́ТИ

замкну́ти

◊ Закрива́ти (заплю́щувати, затуля́ти, замика́ти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) о́чі *див.* закрива́ти (5)

ЗАМОЗО́ЛИТИ

замозо́лити

◊ Мозо́лити / замозо́лити о́чі *див.* мозо́лити (1)

ЗАМУ́ЛИТИ[1]

заму́лити

◊ Заму́лювати / заму́лити о́чі *див.* заму́лювати (1)

ЗАМУ́ЛИТИ[2]

заму́лити

◊ Му́ляти (му́лити) / заму́лити о́чі *див.* му́ляти (1)

ЗАМУ́ЛЮВАТИ

заму́лювати

◊ Заму́лювати / заму́лити о́чі *див.* заму́лювати (1)

ЗАНИ́ШПОРИТИ

зани́шпорити

◊ Ни́шпорити / зани́шпорити óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.)* *див.* ни́шпорити (1)

ЗАПÁДИНА

запáдина

△ Óчна запáдина (я́мка, відту́лина) *див.* запáдина (1)

ЗАПАЛÁТИ

запалáли

◊ Óчі запалáли / палáють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогнéм *див.* óко[1] (80)

ЗАПАНУВÁТИ

запанувáти

◊ Опанóвувати / опанувáти себé *(рідко* собóю) <*рідко* Запанувáти над собóю> *див.* опанóвувати (1)

ЗАПАСÁТИСЯ

запасáтися

Запасáтися (озбрóюватися) / запасти́ся (озбрóїтися) терпíнням *див.* запасáтися (1)

ЗАПÁСТИ[1]

запáсти

◊ Запáсти в óко *див.* западáти (3)

ЗАПАСТИ́СЯ

запасти́ся

Запасáтися (озбрóюватися) / запасти́ся (озбрóїтися) терпíнням *див.* запасáтися (1)

ЗАПЛЮВÁТИ

заплювáти

Запльóвувати / заплювáти óчі *див.* запльóвувати (1)

ЗАПЛЬÓВУВАТИ

запльóвувати

Запльóвувати / заплювáти óчі *див.* запльóвувати (1)

ЗАПЛЮ́ЩИТИ

заплю́щити

◊ Закривáти (заплю́щувати, затуля́ти, замикáти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) óчі *див.* закривáти (5)

ЗАПЛЮ́ЩУВАТИ

заплю́щувати

◊ Закривáти (заплю́щувати, затуля́ти, замикáти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) óчі *див.* закривáти (5)

ЗАПОРОШИ́ТИ

запороши́ти

◊ Нíчим (немá (немáє) чим) óка запороши́ти *див.* запорóшувати (1)

ЗАПРЯ́СТИ[2]

запря́сти

◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2]

ЗАПУСКÁТИ[1]

запускáти

Закóчувати (запускáти, пускáти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) óчі [під лоб (під лóба)] *див.* закóчувати (1)

ЗАПУСТИ́ТИ[1]

запусти́ти

Закóчувати (запускáти, пускáти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) óчі [під лоб (під лóба)] *див.* закóчувати (1)

ЗАПУХÁТИ

запухáють

◊ Óчі запухáють / запу́хли (запу́хнуть, позапухáли) *див.* óко[1] (81)

ЗАПУ́ХНУТИ

запу́хли

◊ Óчі запухáють / запу́хли (запу́хнуть, позапухáли) *див.* óко[1] (81)

запу́хнуть

◊ Óчі запухáють / запу́хли (запу́хнуть, позапухáли) *див.* óко[1] (81)

ЗАПУ́ХТИ

запу́хли

◊ Óчі запухáють / запу́хли (запу́хнуть, позапухáли) *див.* óко[1] (81)

запу́хнуть

◊ Óчі запухáють / запу́хли (запу́хнуть, позапухáли) *див.* óко[1] (81)

ЗАРОБИ́ТИ

зароби́ти

◊ Зароби́ти на сíль до оселéдця *див.* заробля́ти (5)

ЗАРОСТИ́

зарослá

◊ Дорóга (стéжка) тéрном (ожи́ною, кропивóю *і т. ін.)* порослá (зарослá) *див.* дорóга (7)

ЗАРЯБÍТИ

зарябíє

◊ [Аж] в очáх рябíє (ряби́ть, ряботи́ть) / зарябíє *див.* рябíти

ЗАСВІТИ́ТИ[1]

засвіти́ли

◊ Óчі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / свíтяться (засвíчуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / свíтиться (засвíчується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

засвіти́ти

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (óком, бíлкáми) *див.* світи́ти

ЗАСВІТИ́ТИСЯ[1]

засвіти́лися

◊ Óчі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / свíтяться (засвíчуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / свíтиться (засвíчується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

◊ Свíчки́ в очáх засвíчуються (стáють) / засвіти́лися (стáли) <Сто свічóк в очáх засвіти́лося> *див.* свíчка

засвіти́лося

◊ Óчі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / свíтяться (засвíчуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / свíтиться (засвíчується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

◊ Свічки́ в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

ЗАСВІ́ЧУВАТИСЯ[1]

засві́чується

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світя́ться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* о́ко[1] (100)

засві́чуються

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світя́ться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* о́ко[1] (100)

◊ Свічки́ в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

ЗАСЛІПИ́ТИ

засліпи́ти

◊ Заслі́плювати / засліпи́ти о́чі *див.* заслі́плювати (1)

ЗАСЛІ́ПЛЮВАТИ

заслі́плювати

◊ Заслі́плювати / засліпи́ти о́чі *див.* заслі́плювати (1)

ЗАСПОКО́ЄННЯ

заспоко́єння

◊ Для очи́щення *(рі́дше* очи́стки) со́вісті <Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння> *див.* очи́щення (2)

ЗАСТЕЛИ́ТИ

застели́в

◊ Тума́н застила́є / застели́в о́чі *див.* тума́н[1]

ЗАСТИЛА́ТИ

застила́є

◊ Тума́н застила́є / застели́в о́чі *див.* тума́н[1]

ЗА́СТИТИ

за́стити

Заступа́ти (за́стувати, за́стити) / заступи́ти о́чі *див.* заступа́ти (1)

ЗА́СТУВАТИ

за́стувати

Заступа́ти (за́стувати, за́стити) / заступи́ти о́чі *див.* заступа́ти (1)

ЗАСТУПА́ТИ

заступа́ти

Заступа́ти (за́стувати, за́стити) / заступи́ти о́чі *див.* заступа́ти (1)

ЗАСТУПИ́ТИ

заступи́ти

Заступа́ти (за́стувати, за́стити) / заступи́ти о́чі *див.* заступа́ти (1)

ЗАТРИ́МАТИ

затри́мати

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)

ЗАТРИ́МУВАТИ

затри́мувати

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)

ЗАТУЛИ́ТИ

затули́ти

◊ Закрива́ти (заплю́щувати, затуля́ти, замика́ти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) о́чі *див.* закрива́ти (5)

ЗАТУЛЯ́ТИ

затуля́ти

◊ Закрива́ти (заплю́щувати, затуля́ти, замика́ти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) о́чі *див.* закрива́ти (5)

ЗАТУМА́НИТИ

затума́нити

◊ Затума́нювати / затума́нити го́лову (ро́зум, *рі́дше* о́чі) *див.* затума́нювати (1)

ЗАТУМАНИ́ТИ

затума́нити

◊ Затума́нювати / затума́нити го́лову (ро́зум, *рі́дше* о́чі) *див.* затума́нювати (1)

ЗАТУМА́НИТИСЯ

затума́нилося

◊ Затума́нилося в оча́х *див.* затума́нюватися (2)

ЗАТУМАНИ́ТИСЯ

затума́нилося

◊ Затума́нилося в оча́х *див.* затума́нюватися (2)

ЗАТУМАНІ́ТИ

затуманіло

◊ В оча́х затуманіло *див.* затуманіти (1)

ЗАТУМА́НЮВАТИ

затума́нювати

◊ Затума́нювати / затума́нити го́лову (ро́зум, *рі́дше* о́чі) *див.* затума́нювати (1)

ЗАТЯГА́ТИ[1]

затяга́ти

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ЗАТЯГТИ́

затягти́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ЗАТЯ́ГУВАТИ

затя́гувати

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ЗАХИСНИ́Й

захисні́

Захисні́ окуля́ри *див.* окуля́ри (2)

ЗА́ХИСТ

за́хист

◇ Бра́ти / взя́ти під за́хист *(рідко* під оборо́ну) *див.* бра́ти (105)

ЗА́ХІД[1]

за́ходом

◇ За одни́м за́ходом *див.* за́хід[1] (4)

ЗАХО́ДИТИ

захо́дити

Захо́дити / зайти́ в о́чі *див.* захо́дити (1)

захо́дять

◇ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слі́зьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (79)

ЗАХОДИ́ТИ

заходи́ли

◇ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залiта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

ЗАХОПИ́ТИ

захо́пить

◇ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (діста́є, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.) див.* о́ко[1] (46)

ЗАХО́ПЛЮВАТИ

захо́плює

◇ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (діста́є, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.) див.* о́ко[1] (46)

ЗАЧЕПИ́ТИСЯ[2]

зачепи́тися

◇ Ні (нема́) за що о́ком зачепи́тися *див.* зачі́плюватися (1)

ЗБАГНУ́ТИ

збагну́ти

Не збагну́ти (не охопи́ти) ду́мкою *див.* збагну́ти (2)

ЗБАНУВА́ТИ

збанува́ти

◇ Збанува́ти на о́чі *див.* збанува́ти (1)

ЗБИВА́ТИ

збива́ти

◇ Збива́ти / зби́ти оско́му (оско́мину) *див.* збива́ти (13)

ЗБИРА́ТИ

збира́ти

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

ЗБИ́ТИ

зби́ти

Би́ти / зби́ти олі́ю *див.* би́ти (6)

◇ Збива́ти / зби́ти оско́му (оско́мину) *див.* збива́ти (13)

ЗБИ́ТИЙ

зби́ті

[Зби́ті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* зби́тий (1)

ЗБІГ

збіг

Збіг обста́вин *див.* збіг (1)

ЗВА́ЖИТИ[2]

зва́жити

◇ Зва́жувати / зва́жити на о́ко *див.* зва́жувати (2)

ЗВА́ЖУВАТИ

зва́жувати

◇ Зва́жувати / зва́жити на о́ко *див.* зва́жувати (2)

ЗВАЛИ́ТИ

звали́ти

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

ЗВА́ЛЮВАТИ

зва́лювати

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

ЗВЕРНУ́ТИ

зверну́ти

Зверта́ти / зверну́ти на се́бе о́чі *див.* зверта́ти (1)

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)

ЗВЕРТА́ТИ

зверта́ти

Зверта́ти / зверну́ти на се́бе о́чі *див.* зверта́ти (1)

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)

ЗВЕСЕЛИ́ТИ

звесели́ти

◇ Звеселя́ти / звесели́ти о́чі (о́ко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

ЗВЕСЕЛЯ́ТИ

звеселя́ти

◇ Звеселя́ти / звесели́ти о́чі (о́ко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

ЗВЕСТИ́

звести́

◇ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)

◇ Зво́дити (зніма́ти) / звести́ (зня́ти) о́чі до не́ба *див.* зво́дити (18)

◇ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

ЗВІРИ́НИЙ

звіри́ний

△ Звіри́ний стиль (орна́мент) *див.* стиль[1]

ЗВО́ДИТИ

зво́дити

◇ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)

◇ Зво́дити (зніма́ти) / звести́ (зня́ти) о́чі до не́ба *див.* зво́дити (18)

◇ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

◇ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.)* оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)

ЗВУ́ЖУВАТИ

зву́жувати

Зву́жувати / зву́зити о́чі *див.* зву́жувати (2)

ЗВУ́ЖУВАТИСЯ

зву́жуються

О́чі зву́жуються / зву́зилися *див.* óко[1] (5)

ЗВУ́ЗИТИ

зву́зити

Зву́жувати / зву́зити óчі *див.* зву́жувати (2)

ЗВУ́ЗИТИСЯ

зву́зилися

О́чі зву́жуються / зву́зилися *див.* óко[1] (5)

ЗГАНЯ́ТИ

зганя́ти

◊ Зганя́ти (згóнити) / зігнáти (зогнáти) оскóму (оскóмину) *див.* зганя́ти (3)

ЗГІ́ДНО

згі́дно

З оригінáлом згі́дно *див.* згі́дно (1)

ЗГЛЕ́ДІТИ

згле́диш

◊ [І] óком (очи́ма) не зглядиш (не зоглядиш, не зглéдиш, не зоглéдиш) *див.* зглядіти (1)

ЗГЛЯ́ДІТИ

зглядиш

◊ [І] óком (очи́ма) не зглядиш (не зоглядиш, не зглéдиш, не зоглéдиш) *див.* зглядіти (1)

ЗГЛЯ́НУТИ

зглянеш

◊ Скі́льки óком ки́неш (кинь, доки́неш, зглянеш *і т. ін.) див.* ки́дати (44)

ЗГО́НИТИ

згóнити

◊ Зганя́ти (згóнити) / зігнáти (зогнáти) оскóму (оскóмину) *див.* зганя́ти (3)

ЗГУБИ́ТИ

згуби́ти

◊ Губи́ти / згуби́ти з очéй *див.* губи́ти (3)

◊ Згуби́ти óчі *див.* згуби́ти (2)

ЗДАВИ́ТИ

здави́ти

Здáвлювати / здави́ти пові́ки (óчі) *див.* здáвлювати (1)

ЗДА́ВЛЮВАТИ

здáвлювати

Здáвлювати / здави́ти пові́ки (óчі) *див.* здáвлювати (1)

ЗДЕ́РТИ

здéрти

◊ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зняти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* знімáти (8)

ЗДИРА́ТИ

здирáти

◊ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зняти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* знімáти (8)

ЗДІЙМА́ТИ

здіймáти

Здіймáти *(рі́дко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рі́дко* зняти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

◊ Знімáти (здіймáти) / зняти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)

ЗДІЙНЯ́ТИ

здійня́ти

Здіймáти *(рі́дко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рі́дко* зняти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

◊ Знімáти (здіймáти) / зняти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)

ЗДОРО́В

здорóв

Оставáйся здорóв (здорóва) <Оставáйтеся здорóві> *див.* оставáтися (1)

ЗДОРО́ВИЙ

здорóва

Оставáйся здорóв (здорóва) <Оставáйтеся здорóві> *див.* оставáтися (1)

здорóві

Оставáйся здорóв (здорóва) <Оставáйтеся здорóві> *див.* оставáтися (1)

ЗЕМЛЯ́

землі

◊ Наси́пати пóроху на óчі (землі на гру́ди) *див.* насипáти[1] (1)

зéмлю

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

◊ Очи́ма зéмлю ри́ти *див.* ри́ти

ЗИ́ЗИЙ

зи́зим

◊ Зи́зим óком *див.* óко[1] (37)

ЗИМА́

зими́

○ Однóї (одніє́ї) зими́ *див.* зимá (2)

ЗІБРА́ТИ

зібрáти

Збирáти / зібрáти [всі (остáнні)] си́ли (всю си́лу, рéштки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добувáти всіх (остáнніх) сил> *див.* збирáти (2)

ЗІГНА́ТИ

зігнáти

◊ Зганя́ти (згóнити) / зігнáти (зогнáти) оскóму (оскóмину) *див.* зганя́ти (3)

ЗІЙТИ́[1]

зійти́

◊ Зійти́ (зсли́знути) / схóдити з очéй *див.* схóдити

ЗІМКНУ́ТИ

зімкну́ти

◊ Не змикáти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) очéй (пові́к) *див.* змикáти (4)

ЗІНИ́ЦЯ

зіни́цю

◊ Як зіни́цю óка *(рі́дко* в óці) *див.* зіни́ця (1)

ЗІНЬКИ

зіньки

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (баньки́, ба́лухи, зіньки) *див.* лупи́ти (2)

ЗІПХНУ́ТИ

зіпхну́ти

◊ Спиха́ти *і т. ін.* / зіпхну́ти *і т. ін.* з очей *див.* спиха́ти

ЗІР

зір

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

◊ Вража́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* вража́ти[1] (2)

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)

◊ Звеселя́ти / звесели́ти о́чі (о́ко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)

◊ Красува́ти о́чі (зір) *див.* красува́ти (1)

◊ Куди́ (скільки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (діста́є, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.) див.* о́ко[1] (46)

◊ Милува́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* милува́ти (1)

На́дити зір (о́чі) *див.* на́дити (1)

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)

◊ Підво́дити о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити

◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти

◊ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити

Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]

◊ Утіша́ти о́ко (зір) *див.* утіша́ти

◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти

зо́ри

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.) див.* оберта́ти (2)

зо́ром

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)

◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* лови́ти (20)

◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обво́дити (3)

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

◊ Оки́нути (огля́нути, змі́ряти *і т. ін.)* зо́ром *див.* окида́ти (2)

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1]

◊ Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* поглина́ти

◊ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти

◊ Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти

◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти

◊ Прироста́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* прироста́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити

◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* скида́ти

◊ Спопеля́ти / спопели́ти очи́ма (зо́ром) *див.* спопеля́ти

Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* упира́тися[1]

З'ЇСТИ

з'ї́сти

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

ЗІТКНУ́ТИ

зіткну́ти

Не стика́ти / не зіткну́ти оче́й (о́ком) *див.* стика́ти

ЗІТКНУ́ТИСЯ

зіткну́тися

Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма) *див.* стика́тися

ЗІТХА́ННЯ

зітха́ння

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

ЗЛАМА́ТИ

злама́ти

Злама́ти оборо́ну (фронт, о́пір *і т. ін.) див.* зла́мувати (1)

ЗЛЕТІ́ТИ

злеті́в

◊ Сон тіка́є (злітає) / утік (злеті́в) [з оче́й] *див.* сон[1]

ЗЛИ́ДНІ
зли́дні
◊ Зли́дні обсіли (посіли, присіли, осіли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ЗЛИЙ
зле
◊ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (48)
злим
◊ Лихи́м (злим, серди́тим *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (49)
◊ Одержи́мий [злим] ду́хом *див.* одержи́мий (1)

ЗЛІ́ПЛЕНИЙ
злі́плений
◊ З однієї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)

ЗЛІСТЬ
злість
◊ Ковта́ти / ковтну́ти злість (лють, обра́зу *і т. ін.) див.* ковта́ти (3)

ЗЛІТА́ТИ[1]
зліта́є
◊ Сон ті́ка́є (зліта́є) / утік (злетів) [з оче́й] *див.* сон[1]

ЗЛОВИ́ТИ
злови́ти
◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

ЗМАЛЮВА́ТИ
змалюва́ть
◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

ЗМАХ
зма́хом
○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)

ЗМЕЛЬНУ́ТИ
змельну́вши
◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [о́ком (брово́ю)] *див.* моргну́ти (4)
змельну́ти
◊ І (на́віть, *рідше* ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)

ЗМИГА́ТИ
змига́ючи
◊ Не змига́ючи (зми́гуючи) / не змигну́вши [о́ком] *див.* змига́ти (2)

ЗМИГНУ́ТИ
змигну́вши
◊ Не змига́ючи (зми́гуючи) / не змигну́вши [о́ком] *див.* змига́ти (2)
◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [о́ком (брово́ю)] *див.* моргну́ти (4)
змигну́ти
◊ І (на́віть, *рідше* ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)
◊ І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти *див.* змига́ти (1)
◊ Не встигнути (не вспі́ти) [і] о́ком моргну́ти (змигну́ти) *див.* устига́ти

ЗМИ́ГУВАТИ
зми́гуючи
◊ Не змига́ючи (зми́гуючи) / не змигну́вши [о́ком] *див.* змига́ти (2)

ЗМИКА́ТИ
змика́ти
◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

ЗМІ́РИТИ
змі́рити
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІ́РЮВАТИ
змі́рювати
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІ́РЯТИ
змі́рити
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)
◊ Оки́нути (огля́нути, змі́ряти *і т. ін.)* зо́ром *див.* окида́ти (2)

ЗМІРЯ́ТИ
зміря́ти
◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

ЗМІША́ТИ[1]
зміша́ти
◊ Змі́шувати / зміша́ти в одну́ ку́пу *див.* змі́шувати (1)

ЗМІ́ШУВАТИ
змі́шувати
◊ Змі́шувати / зміша́ти в одну́ ку́пу *див.* змі́шувати (1)

ЗМІЯ́
змія́
△ Окуля́рна змія́ *див.* змія́ (2)

ЗМОРГНУ́ТИ
зморгну́вши
◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [о́ком (брово́ю)] *див.* моргну́ти (4)
зморгну́ти
◊ І (на́віть, *рідше* ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)

ЗМ'ЯКШУВАЛЬНИЙ
зм'якшувальні
△ Пом'якшувальні (зм'якшувальні) обста́вини *див.* обста́вина (2)

ЗНАЙТИ́
знайти́
◊ Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма) *див.* знахо́дити (7)

ЗНАК

знак

△ Знак о́клику *див.* знак (13)

△ Знак поштóвої оплáти *див.* знак (15)

знáки

◇ Розстáвити крапки́ і знáки о́клику *див.* розставля́ти

ЗНАМЕ́ННИК

знаме́нника

◇ Звóдити (привóдити) / звести́ (привести́) до спíльного (одногó) знаме́нника *див.* звóдити (22)

ЗНÁТИ

знáє

◇ Оди́н Бог [тíльки] знáє (вíдає) *див.* бог (24)

знáти

◇ Не знáти, куди́ дівáти / дíти (подíти) óчі [від сóрому] *див.* знáти (34)

◇ Тíльки й [однé] знáти, що *див.* знáти (44)

ЗНАХÓДИТИ

знахóдити

◇ Знахóдити / знайти́ óком (очи́ма) *див.* знахóдити (7)

ЗНЕСТИ́

знести́

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

ЗНИЗÁТИ²

знизáти

◇ Зни́зувати / знизáти очи́ма (пóглядом) *див.* зни́зувати² (1)

ЗНИ́ЗУВАТИ²

зни́зувати

◇ Зни́зувати / знизáти очи́ма (пóглядом) *див.* зни́зувати² (1)

ЗНИКÁТИ

зникáти

◇ Зникáти (щезáти) / зни́кнути (щéзнути) з очéй *див.* зникáти (5)

ЗНИ́КНУТИ

зни́кнути

◇ Зникáти (щезáти) / зни́кнути (щéзнути) з очéй *див.* зникáти (5)

ЗНІМÁННЯ

знімáння

△ Окомíрне знімáння *див.* знімáння (3)

ЗНІМÁТИ

знімáти

◇ Звóдити (знімáти) / звести́ (зня́ти) óчі до нéба *див.* звóдити (18)

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

◇ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* знімáти (8)

◇ Знімáти (здіймáти) / зня́ти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)

◇ Знімáти / зня́ти бíльма з очéй *див.* знімáти (12)

◇ Знімáти (стягáти) / зня́ти (стягти́) остáнню сорóчку *див.* знімáти (14)

◇ Не звóдити (не спускáти, не знімáти *і т. ін.)* очéй (пóгляду) *див.* звóдити (23)

ЗНÓСИТИ

знóсити

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

ЗНЯ́ТИ

зня́ти

◇ Звóдити (знімáти) / звести́ (зня́ти) óчі до нéба *див.* звóдити (18)

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

◇ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полу́ду (лу́ду) *див.* знімáти (8)

◇ Знімáти (здіймáти) / зня́ти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)

◇ Знімáти / зня́ти бíльма з очéй *див.* знімáти (12)

◇ Знімáти (стягáти) / зня́ти (стягти́) остáнню сорóчку *див.* знімáти (14)

◇ Зня́ти (ски́нути) і (та) віддáти / віддавáти [остáнню] сорóчку [з сéбе] *див.* знімáти (15)

ЗОБРАЖÁЛЬНИЙ

зображáльне

△ Образотвóрче *(рідше* зображáльне, зобрáжувальне) мистéцтво *див.* мистéцтво (5)

ЗОБРÁЖУВАЛЬНИЙ

зобрáжувальне

△ Образотвóрче *(рідше* зображáльне, зобрáжувальне) мистéцтво *див.* мистéцтво (5)

ЗÓВНІШНІЙ

зóвнішнє

△ Зóвнішнє незалéжне оцíнювання *див.* оцíнювання (1)

ЗОГЛЕ́ДІТИ

зоглéдиш

◇ [І] óком (очи́ма) не згля́диш (не зогля́диш, не зглéдиш, не зоглéдиш) *див.* згля́діти (1)

ЗОГЛЯ́ДІТИ

зогля́диш

◇ [І] óком (очи́ма) не згля́диш (не зогля́диш, не зглéдиш, не зоглéдиш) *див.* згля́діти (1)

ЗОГНÁТИ

зогнáти

◇ Зганя́ти (згóнити) / зігнáти (зогнáти) оскóму (оскóмину) *див.* зганя́ти (3)

ЗОЛОТИ́Й

золотá

Золотá óсінь *див.* óсінь (2)

ЗÓНА

зóна

Зóна óбстрілу *див.* зóна (3)

△ Офшóрна зóна *див.* зóна (15)

ЗОРОВИ́Й

зоровá

△ Заровá (оптúчна) ілюзія *див.* ілюзія (1)

ЗОСЕРЕ́ДЖУВАТИ

зосере́джувати

Зосере́джувати / зосерéдити у своїй осóбі (у собі) *див.* зосере́джувати (1)

ЗОСЕРÉДИТИ

зосерéдити

Зосере́джувати / зосерéдити у своїй осóбі (у собі) *див.* зосере́джувати (1)

ЗОСТАВА́ТИСЯ

зостає́ться

◊ Нічóго [більше] не лишáється (не залишáється, не зостає́ться, *рідко* не остає́ться *і т. ін.)* / не лишúлося (не залúшилося, не зостáлося, *рідко* не остáлося *і т. ін.)* [, як] *див.* лишáтися (11)

ЗОСТА́ТИСЯ

зостáлася

◊ Однá (тільки) тінь залúшилася *(рідко* зостáлася) *див.* тінь

◊ Тільки (самá, *рідко* однá) снасть [зробúлася (стáла, зостáлася *і т. ін.)*] *див.* снасть

зостáлося

◊ Нічóго [більше] не лишáється (не залишáється, не зостає́ться, *рідко* не остає́ться *і т. ін.)* / не лишúлося (не залúшилося, не зостáлося, *рідко* не остáлося *і т. ін.)* [, як] *див.* лишáтися (11)

ЗРИВА́ТИ[1]

зривáти

◊ Зривáти óчі *див.* зривáти[1] (7)

ЗРОБИ́ТИ

зробúти

◊ Робúти / зробúти велúкі óчі *див.* робúти

Робúти / зробúти [остáннє (велúке)] зусúлля *див.* робúти

ЗРОБИ́ТИСЯ

зробúлася

◊ Тільки (самá, *рідко* однá) снасть [зробúлася (стáла, зостáлася *і т. ін.)*] *див.* снасть

ЗРУ́ШИТИ

зрýшити

◊ Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвестú, *заст.* не зрýшити) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (8)

ЗСЛИ́ЗНУ́ТИ

зслúзнýти

◊ Зійтú (зслúзнýти) / схóдити з очéй *див.* схóдити

ЗУБ

зуб

◊ На одúн зуб <На однóго зýба> *див.* зуб (12)

◊ Óко за óко [, зуб за зуб] *див.* óко[1] (66)

зýба

◊ На одúн зуб <На однóго зýба> *див.* зуб (12)

зубáх

◊ Оскóма на зубáх *див.* оскóма (2)

зýби

◊ Сіль тобі на язúк [, печúна в зýби (у вічі)] *див.* сіль

зýбом

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* кýрячим зýбом обчéркнутий *див.* обчéркнутий (1)

ЗУ́БИ

зуб

◊ На одúн зуб <На однóго зýба> *див.* зуб (12)

◊ Óко за óко [, зуб за зуб] *див.* óко[1] (66)

зýба

◊ На одúн зуб <На однóго зýба> *див.* зуб (12)

зубáх

◊ Оскóма на зубáх *див.* оскóма (2)

зýби

◊ Сіль тобі на язúк [, печúна в зýби (у вічі)] *див.* сіль

зýбом

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* кýрячим зýбом обчéркнутий *див.* обчéркнутий (1)

ЗУПИНИ́ТИ

зупинúти

◊ Затрúмувати (зупинńти, спинńти) / затрúмати (зупинúти, спинúти) пóгляд (óчі) *див.* затрúмувати (3)

ЗУПИНИ́ТИСЯ

зупинúлися

◊ Óчі зупинúлися (спинúлися) / зупинńються (спинńються) <Зупинúтися (спинúтися) / зупинńтися (спинńтися) очúма> *див.* óко[1] (82)

зупинúтися

◊ Óчі зупинúлися (спинúлися) / зупинńються (спинńються) <Зупинúтися (спинúтися) / зупинńтися (спинńтися) очúма> *див.* óко[1] (82)

ЗУПИНЯ́ТИ

зупинńти

◊ Затрúмувати (зупинńти, спинńти) / затрúмати (зупинúти, спинúти) пóгляд (óчі) *див.* затрúмувати (3)

Зупинńти на собі óчі (óко) *див.* зупинńти (3)

ЗУПИНЯ́ТИСЯ

зупинńтися

◊ Óчі зупинúлися (спинúлися) / зупинńються (спинńються) <Зупинúтися (спинúтися) / зупинńтися (спинńтися) очúма> *див.* óко[1] (82)

зупинńються

◊ Óчі зупинúлися (спинúлися) / зупинńються (спинńються) <Зупинúтися (спинúтися) / зупинńтися (спинńтися) очúма> *див.* óко[1] (82)

ЗУСИ́ЛЛЯ

зусúлля

Робúти / зробúти [остáннє (велúке)] зусúлля *див.* робúти

зуси́ллям
Оста́ннім зуси́ллям *див.* зуси́лля (2)

ЗУСТРІ́НУТИСЯ
зустрі́нутися
◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

ЗУСТРІ́ТИСЯ
зустрі́тися
◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

ЗУСТРІЧА́ТИСЯ
зустріча́тися
◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

ЙТИ
йде
◊ Сон не йде на о́чі (в го́лову) *див.* сон[1]

ЇГРИ
гра
△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)
ігри
△ Олімпі́йські і́гри *див.* гра (5)

ІДЕНТИФІКАЦІ́ЙНИЙ
ідентифікаці́йний
△ Ідентифікаці́йний но́мер фізи́чної осо́би <Ідентифікаці́йний код> *див.* но́мер (2)

ІЛЮ́ЗІЯ
ілю́зія
△ Зорова́ (опти́чна) ілю́зія *див.* ілю́зія (1)

ІМЛИ́СТИЙ
імли́сті
Імли́сті о́чі *див.* о́ко[1] (3)

І́НШИЙ
і́ншим
◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)
◊ Нови́м (і́ншим) о́ком *див.* о́ко[1] (62)
і́ншими
◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)
і́ншого
○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)
і́ншої
◊ З і́ншої *(рідко* з дру́гої, не з ті́єї *і т. ін.)* о́пери *див.* о́пера (2)

ІОНІ́ЙСЬКИЙ
іоні́йський
△ Іоні́йський (іоні́чний) о́рдер *див.* о́рдер[2] (1)

ІОНІ́ЧНИЙ
іоні́чний
△ Іоні́йський (іоні́чний) о́рдер *див.* о́рдер[2] (1)

І́СКОРКА
і́скорки
◊ [Аж] і́скорки в оча́х замиготі́ли *див.* і́скорка (1)
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, скачуть *і т. ін.)* / посипалися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)

І́СКРА
і́скрами
◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) і́скрами (і́скри) [з оче́й] *див.* си́пати
і́скри
◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, скачуть *і т. ін.)* / посипалися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)
◊ Мета́ти очи́ма (з оче́й) і́скри *див.* мета́ти (5)
◊ О́чі мета́ють і́скри (бли́скавки) *див.* о́ко[1] (84)
◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) і́скрами (і́скри) [з оче́й] *див.* си́пати

ІСКРИ́ТИСЯ
іскря́ться
◊ Бі́сики гра́ють (стриба́ють, *рідше* іскря́ться *і т. ін.)* в оча́х *див.* бі́сик (1)

Ї́СТИ
ї́сти
◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)
їсть
◊ Со́ром їсть (кри́є) о́чі *див.* со́ром

ІТИ́
іде́
◊ [Аж *(рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]
іду́ть
◊ Кру́ги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)
іти́
◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
◊ Іти́ / піти́ на обро́к *див.* іти́ (102)
◊ Іти́ / піти́ світ за́ о́чі *див.* іти́ (116)
◊ Іти́ / піти́ шля́хо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)
◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

ІЩЕ́
іще́
Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]

КАЗА́Н

каза́н

△ Опа́лювальний коте́л (каза́н) *див.* коте́л (3)

КА́ЗКА

ка́зці

◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

КА́ЛЬЦІЙ

ка́льцію

△ Окси́д ка́льцію *див.* окси́ди (1)

КА́МФО́РОВИЙ

ка́мфо́рова

△ Ка́мфо́рова олі́я *див.* олі́я (2)

КАПІТА́Л

капіта́л

△ Основни́й капіта́л *див.* капіта́л (7)

КА́ПЛЯ

ка́плі

◊ До [оста́нньої] кра́плі (ка́плі, краплі́ни *і т. ін.) див.* кра́пля (1)

◊ До оста́нньої кра́плі (ка́плі, краплі́ни *і т. ін.)* кро́ві *див.* кра́пля (2)

КА́РТА

ка́рта

◊ Оста́ння ка́рта *див.* ка́рта (16)

КА́СА

ка́са

Оща́дна ка́са *див.* ка́са (2)

КАСТО́РОВИЙ[1]

касто́рова

△ Рици́нова *(рідко* касто́рова) олі́я *див.* олі́я (6)

КВА́НТОВИЙ

ква́нтова

△ Ква́нтова о́птика *див.* о́птика (3)

КВІ́НТА

кві́нту

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

КИ́ДАТИ

ки́дати

◊ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◊ Ки́дати / ки́нути недо́брим о́ком *див.* ки́дати (19)

◊ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)

◊ Ки́дати / ки́нути оста́ннього ко́зиря *див.* ки́дати (22)

КИНДЖА́Л

кинджа́лом

Опері́зувати / опереза́ти мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.) див.* опері́зувати (1)

Опері́зуватися / опереза́тися мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.) див.* опері́зуватися (1)

КИ́НУТИ

ки́неш

◊ Скі́льки о́ком ки́неш (кинь, доки́неш, згля́неш *і т. ін.) див.* ки́дати (44)

ки́нути

◊ Всипати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

◊ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◊ Ки́дати / ки́нути недо́брим о́ком *див.* ки́дати (19)

◊ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)

◊ Ки́дати / ки́нути оста́ннього ко́зиря *див.* ки́дати (22)

кинь

◊ Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (44)

◊ Скі́льки о́ком ки́неш (кинь, доки́неш, згля́неш *і т. ін.) див.* ки́дати (44)

КИПІ́ТИ

кипи́ть

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в окро́пі кипи́ть *див.* кипі́ти (6)

кипля́ть

◊ Кипля́ть сльо́зи в (на) оча́х *див.* сльоза́

КИП'Я́Ч

кип'яче́м

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* кип'яче́м обпа́рено *див.* обпа́рений (1)

КИСЛОТА́

кислота́

△ Оле́їнова кислота́ *див.* кислота́ (23)

△ О́цтова кислота́ *див.* кислота́ (24)

КИ́ШКА

ки́шка

△ Ободо́ва ки́шка *див.* ки́шка (3)

КІЛ

кіл

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

КІЛО́К

кілка́

◊ До оси́кового кілка́ *див.* кіло́к (3)

кіло́к

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

КІЛЬЦЕ́

кільце́м

◊ Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступа́ти (2)

КІНЧА́ТИ

кінча́ти

◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)

КІНЬ

коне́ві

Да́ти коне́ві (коню́) остро́ги *див.* дава́ти (27)

коне́м

◇ [І] коне́м (на коні́, *рі́дко* во́зом) не об'ї́деш (не обска́чеш) *див.* об'їжджа́ти[1] (1)

коні́

◇ [І] коне́м (на коні́, *рі́дко* во́зом) не об'ї́деш (не обска́чеш) *див.* об'їжджа́ти[1] (1)

коню́

Да́ти коне́ві (коню́) остро́ги *див.* дава́ти (27)

коня́

◇ Сідла́ти / осідла́ти свого́ коня́ (ко́ника) *див.* сідла́ти

Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути остро́гами [коня́] *див.* стиска́ти

КІ́СТКА

кі́стки

◇ [І] кі́стки живо́ї (ці́лої) не оста́вити *див.* оставля́ти (1)

КІТ

кіт

Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися) *див.* па́нькатися

КЛАСИ́ЧНИЙ

класи́чна

Класи́чна осві́та *див.* осві́та (4)

КЛА́СТИ

кла́сти

◇ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.*) / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.*) на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

◇ Кла́сти / покла́сти в осно́ву *див.* кла́сти (10)

КЛЕЇ́ТИСЯ

кле́яться

◇ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

КЛЕ́ПКА

кле́пки́

◇ Кле́пки́ (обручі́) розсо́хлися / розсиха́ються *див.* кле́пка (2)

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

КЛІ́МАТ

клі́мат

△ Морськи́й (океані́чний) клі́мат *див.* клі́мат (3)

КЛІ́ПАТИ

клі́пати

◇ Клі́пати (блима́ти) очи́ма *див.* клі́пати (1)

КЛІ́ПНУТИ

клі́пнути

◇ Як (*рі́дше* ті́льки) о́ком моргну́ти (мигну́ти, клі́пнути *і т. ін.*) *див.* моргну́ти (6)

КЛО́ПІТ

кло́поти

◇ Обсіда́ють / обсі́ли кло́поти *див.* кло́піт (5)

КО́ВЗАТИ

ко́взати

◇ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

КО́ВЗАТИСЯ

ко́взатися

◇ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

КОВЗНУ́ТИ

ковзну́ти

◇ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

КОВТА́ТИ

ковта́ти

◇ Ковта́ти / ковтну́ти злі́сть (лю́ть, обра́зу *і т. ін.*) *див.* ковта́ти (3)

КОВТНУ́ТИ

ковтну́ти

◇ Ковта́ти / ковтну́ти злі́сть (лю́ть, обра́зу *і т. ін.*) *див.* ковта́ти (3)

КОД

код

△ Ідентифікаці́йний но́мер фізи́чної осо́би <Ідентифікаці́йний код> *див.* но́мер (2)

КОЗЕ́Л

козе́л

◇ Козе́л відпу́щення <*рі́дше* Офі́рний козе́л (цап)> *див.* козе́л (1)

КО́ЗИР

ко́зиря

◇ Ки́дати / ки́нути оста́ннього ко́зиря *див.* ки́дати (22)

КО́ЛЕСО

коле́са

◇ Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні коле́са *див.* огляда́тися (3)

ко́лесі

◇ Не оста́ння (*рі́дко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

ко́лесо

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) ко́лесо *див.* обтяга́ти (2)

КОЛИХА́ТИСЯ

колиха́ється

◇ [Аж (*рі́дко* бі́лий)] сві́т кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* сві́т[2]

КОЛІ́НО

колі́на

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.*) / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.*) на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.*) <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

КО́ЛО[1]

ко́ла

◇ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.*)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

Синці (круги́, кóла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попід) очи́ма *див.* сине́ць

кóлом

◊ Щільним кóлом (кільце́м) обступáти (отóчувати, охóплювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступáти (2)

КОЛÓТИ

кóле

◊ Прáвда óчі кóле *див.* прáвда

колóти

◊ Колóти (випікáти, пекти́, вибивáти *і т. ін.)* óчі *див.* колóти (1)

◊ Колóти очи́ма *див.* колóти (2)

КОМÁНДА

комáнді

◊ Грáти в одні́й комáнді *див.* грáти (13)

КÓНИК

кóника

◊ Сідлáти / осідлáти свогó коня́ (кóника) *див.* сідлáти

КОПИ́Л[1]

копи́л

[Збíті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* збíтий (1)

◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)

КОРИ́НТСЬКИЙ

кори́нтський

△ Кори́нфський (кори́нтський) óрдер *див.* óрдер[2] (2)

КОРИ́НФСЬКИЙ

кори́нфський

△ Кори́нфський (кори́нтський) óрдер *див.* óрдер[2] (2)

КОРÓТКИЙ

корóтку

○ За [якýсь (однý, корóтку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

КÓРПАТИ

кóрпати

◊ Кóрпати óчі *див.* кóрпати (1)

КОРПОРАТИ́ВНИЙ

корпорати́вні

△ Корпорати́вні оперáції *див.* оперáція (4)

КÓРТІЇВ

кóртіїв

△ Кóртіїв óрган *див.* óрган (5)

КÓСО

кóсо

◊ Диви́тися кóсо (кри́во, бóком) <Поглядáти криви́м óком > *див.* диви́тися (16)

КОТЕ́Л

коте́л

△ Опáлювальний коте́л (казáн) *див.* коте́л (3)

КÓШИК

кóшика

◊ Тягти́ся (тягнýтися) / стягти́ся з остáннього [грóшика та з кóшика] *див.* тягти́ся

КОШОВИ́Й

кошови́й

Кошови́й отáман *див.* отáман (1)

КРАЄ́ЧОК

крає́чком

◊ Крáєм (крає́чком) óка *див.* край[1] (10)

КРАЙ[1]

крáєм

◊ Крáєм (крає́чком) óка *див.* край[1] (10)

КРÁПКА[1]

крáпки

◊ До остáнньої крáпки *див.* крáпка[1] (3)

◊ Розстáвити крапки́ і знáки óклику *див.* розставля́ти

КРАПЛИ́НА

краплúни

◊ До [остáнньої] крáплі (кáплі, краплúни *і т. ін.) див.* крáпля (1)

◊ До остáнньої крáплі (кáплі, краплúни *і т. ін.)* крóві *див.* крáпля (2)

КРÁПЛЯ

крáплі

◊ До [остáнньої] крáплі (кáплі, краплúни *і т. ін.) див.* крáпля (1)

◊ До остáнньої крáплі (кáплі, краплúни *і т. ін.)* крóві *див.* крáпля (2)

КРАСИ́ВИЙ

краси́ві

◊ За краси́ві (гáрні) óчі *див.* óко[1] (33)

КРАСУВÁТИ

красувáти

◊ Красувáти óчі (зір) *див.* красувáти (1)

КРÁТЕРНИЙ

крáтерне

△ Крáтерне óзеро *див.* óзеро (1)

КРЕ́ЙДА

кре́йду

◊ Обтирáти / пообтирáти [спи́ною] стíни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.) див.* обтирáти (4)

КРЕСÁТИ

кресáти

◊ Кресáти / креснýти (кресонýти) очи́ма (пóглядом) *див.* кресáти (1)

КРЕСНÝТИ

креснýти

◊ Кресáти / креснýти (кресонýти) очи́ма (пóглядом) *див.* кресáти (1)

КРЕСОНÝТИ

кресонýти

◊ Кресáти / креснýти (кресонýти) очи́ма (пóглядом) *див.* кресáти (1)

КРИВÁВИЙ

кривáва

◊ Кривáва óргія *див.* óргія (1)

КРИВИ́Й

криви́й

◊ Криви́й на однé óко *див.* криви́й (1)

криви́м

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком > *див.* диви́тися (16)

КРИВИ́ТИ

криви́ти

◊ Криви́ти очи́ма *див.* криви́ти (1)

КРИ́ВО

кри́во

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком > *див.* диви́тися (16)

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися

КРИК[1]

крик

◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)

КРИЛО́

кри́ла

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / обла́мувати (лама́ти, обтина́ти *і т. ін.)* кри́ла *див.* обла́мувати[1] (4)

◊ Обпали́ти / обпа́лювати [собі́ (свої́)] кри́ла *див.* обпа́лювати (1)

◊ Опусти́ти / опуска́ти кри́ла *див.* опуска́ти (3)

КРИ́ТИ

кри́є

◊ Со́ром їсть (кри́є) о́чі *див.* со́ром

КРИ́ТИСЯ

кри́тися

Кри́тися з оче́й *див.* кри́тися (1)

КРИТИ́ЧНИЙ[1]

крити́чним

◊ Крити́чним о́ком *див.* о́ко[1] (43)

КРИ́ХІТКА

кри́хітки

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

КРИ́ХТА

кри́хти

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

КРИ́ХТОНЬКА

кри́хтоньки

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

КРИ́ХТОЧКА

кри́хточки

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

КРИ́ШЕЧКА[2]

кри́шечки

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

КРИ́ШКА[2]

кри́шки

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

КРОВ

кров

◊ Говори́ть (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров *див.* кров (8)

кро́ві

◊ Говори́ть (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві *див.* го́лос (10)

◊ До оста́нньої кра́плі (ка́плі, краплини *і т. ін.)* кро́ві *див.* кра́пля (2)

кро́в'ю

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.) див.* се́рце

КРО́ВНИЙ

кро́вна

◊ Кро́вна обра́за *див.* обра́за (1)

КРО́ВНО

кро́вно

◊ Кро́вно обра́жений *див.* обра́жений (1)

КРОК

крок

◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)

◊ Оди́н крок *див.* крок (14)

кро́ку

◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)

КРОКУВА́ТИ

крокува́ти

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

КРОПИВА́

кропиво́ю

◊ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.)* поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)

КРУГ[1]

круги́

◊ Круги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

Синці́ (круги́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма *див.* сине́ць

КРУГОВИ́Й

кругова́

△ Кругова́ оборо́на *див.* оборо́на (1)

КРУЖА́ЛО

кружа́ла

◊ Круги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

КРУЖО́К

кружки́

Синці (кругú, кóла, кружкú, сúньо, сúнява, синякú) під (попід) очúма *див.* синéць

КРУТИ́ТИСЯ

крути́тися

◊ Вертíтися (крутúтися) пéред очúма (на очáх) *див.* вертíтися (5)

◊ Вертíтися (крутúтися) як (мов, ніби *і т. ін.)* мýха в окрóпі *див.* вертíтися (6)

кру́титься

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макíтриться, колихáється, ідé) / закрутúвся (завертíвся, замакíтрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очúма)] *див.* світ[2]

◊ Світ крýтиться пéред очúма (в очáх) *див.* світ[2]

◊ Сльóзи крýтяться (сльозá крýтиться) в очáх *див.* сльозá

кру́тяться

◊ Сльóзи крýтяться (сльозá крýтиться) в очáх *див.* сльозá

КУБЛО́

кубло́

◊ Осúне (óсяче, вóвче *і т. ін.)* гніздó (кублó) *див.* гніздó (2)

КУДИ́

куди́

◊ Кудú не кинь (не глянеш, не окúнеш, не скинь *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (44)

◊ Кудú (скільки, як далéко, *рідше* де) óко (зір) захóплює (дістає, сягáє *і т. ін.)* / захóпить (дістáне, сягнé *і т. ін.) див.* óко[1] (46)

◊ Не знáти, кудú дівáти / діти (подíти) óчі [від сóрому] *див.* знáти (34)

КУ́ЛЯ[1]

ку́лями

Обсипáти / обсúпати кýлями (снарядами, картéччю *і т. ін.) див.* обсипáти (1)

КУЛЬ

куль

Куль околóту *див.* куль (1)

КУЛЬТ

культ

Культ осóби *див.* культ (1)

КУЛЬТУ́РА

культу́ри

△ Озúмі культýри *див.* культýра (8)

КУ́ПА

ку́пи

◊ Валúти (звáлювати) / звалúти все докýпи (до однієї (однóї) кýпи) *див.* валúти[1] (2)

ку́пу

◊ Змíшувати / змішáти в однý кýпу *див.* змíшувати (1)

КУ́ПАНИЙ

ку́паний

◊ Кýпаний в окрóпі *див.* кýпаний (1)

КУПА́ТИ

купа́ти

◊ Купáти в окрóпі *див.* купáти (2)

КУПИ́ТИ

купи́ти

◊ Купувáти / купúти (роздобýтися) за три óгляди *див.* купувáти (4)

КУПУВА́ТИ

купува́ти

◊ Купувáти / купúти (роздобýтися) за три óгляди *див.* купувáти (4)

КУРІННИ́Й

курінни́й

Курінний отáман *див.* отáман (2)

КУРС

курс

△ Обмíнний курс валют *див.* курс (5)

КУ́РЯЧИЙ

ку́рячим

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* кýрячим зýбом обчéркнутий *див.* обчéркнутий (1)

ку́рячі

△ Кýрячі óчка *див.* óчко (1)

КУСО́К

куско́м

◊ Ділúтися *(рідко* розділятися) / поділúтися остáннім *(заст.* послíднім) [шматкóм (кускóм) хліба] *див.* ділúтися (3)

КУТО́К

кутки́

Кутóк (куткú) óка (очéй, рóта, уст) *див.* кутóк (2)

◊ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* куткú *(діал.* вуглú) *див.* обтирáти (3)

куто́к

Кутóк (куткú) óка (очéй, рóта, уст) *див.* кутóк (2)

КШТАЛТ

кшталт

[Збúті] на одúн кшталт (копúл) *див.* збúтий (1)

◊ На одúн кшталт *див.* кшталт (2)

ЛАБІРИ́НТОВИЙ

лабіри́нтовий

△ Лабірúнтовий óрган *див.* óрган (6)

ЛА́ГОДИТИСЯ

ла́годитися

◊ Відхóдити (лáгодитися) / відійтú на (в) Бóжу (остáнню) путь (дорóгу) *див.* відхóдити (9)

ЛАД

лад

◊ На (в) одúн лад *див.* лад (8)

ЛА́ЗИТИ

ла́зять

◊ Óчі блукáють (лíзуть, лáзять *і т. ін.) див.* óко[1] (71)

ЛАКТО́ЗНИЙ

лакто́зний

△ Лактóзний оперóн *див.* оперóн (1)

ЛАМА́ТИ

лама́ти

◊ Обламáти (обтяти, обрíзати *і т. ін.)* / облáмувати (ламáти, обтинáти *і т. ін.)* крúла *див.* облáмувати[1] (4)

ЛА́НТУХ

ла́нтух

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

ЛА́ПОТЬ

ла́пті

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постолі́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

ЛА́СИЙ

ла́сим

◊ Ла́сим о́ком *див.* о́ко[1] (47)

ЛА́СКА[1]

ла́скою

◊ Не оста́вити ла́скою *див.* оставля́ти (2)

◊ Обхо́дити (обділя́ти) / обійти́ (обділи́ти) [своє́ю] ла́скою *див.* обхо́дити (1)

ЛЕ́ГКО

ле́гко

◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати

ЛЕЖА́ТИ

лежа́ти

◊ Лежа́ти в осно́ві *див.* лежа́ти (14)

◊ Лежа́ти на сме́ртному (сме́ртнім) ло́жі (одрі́) *див.* лежа́ти (21)

ЛЕ́КСИКА

ле́ксика

△ Ненормати́вна (обсце́нна) ле́ксика *див.* ле́ксика (2)

ЛЕКСИ́ЧНИЙ

лекси́чна

△ Лекси́чна одини́ця *див.* одини́ця (5)

ЛЕТІ́ТИ

летя́ть

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / посипа́лися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)

ЛЕ́ЩА́ТА

ле́ща́тах

◊ Опини́тися в залі́зних ле́ща́тах *див.* опиня́тися (1)

ЛИ́КО

ли́ком

◊ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий

ЛИ́ПНУТИ[2]

ли́пнути

◊ Лу́пнути *(діал.* ли́пнути) очи́ма *див.* лу́пнути (1)

ЛИСТ[2]

лист

Обхідни́й листо́к (лист) *див.* листо́к[2] (1)

ЛИСТО́К[2]

листо́к

Обхідни́й листо́к (лист) *див.* листо́к[2] (1)

ЛИХИ́Й[1]

лихе́

◊ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (48)

лихи́й

◊ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний

лихи́м

◊ Лихи́м (злим, серди́тим *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (49)

лихі́й

◊ Отуди́ к лихі́й годи́ні! *див.* отуди́ (1)

лихо́го

◊ З [лихо́го] о́ка *див.* о́ко[1] (38)

ЛИ́ХО[1]

ли́хо

◊ Ох (ой), [мені] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

ЛИ́ЦАР

ли́цар

◊ Ли́цар печа́льного (сумно́го) о́бразу *див.* ли́цар (2)

ЛИЦЕ́

лице́

◊ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)

◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт

ЛИША́Й

лиша́й

△ Оперізувальний лиша́й *див.* лиша́й (5)

ЛИША́ТИ

лиша́ти

◊ Не лиши́ти (не залиши́ти, не оста́вити *і т. ін.)* / не лиша́ти (не залиша́ти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насі́ння *див.* лиша́ти (9)

ЛИША́ТИСЯ

лиша́ється

◊ Ні́чо́го [бі́льше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зостає́ться, *рідко* не остає́ться *і т. ін.)* / не лиши́лося (не зали́ши́лося, не зоста́лося, *рідко* не оста́лося *і т. ін.)* [, як] *див.* лиша́тися (11)

лиша́тися

◊ Не лиша́тися (не залиша́тися, *рідко* не остава́тися *і т. ін.)* / не лиши́тися (не зали́ши́тися, *рідко* не оста́тися *і т. ін.)* в боргу́ *див.* лиша́тися (10)

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мі́сці *див.* стоя́ти

ЛИ́ШЕНЬКО

ли́шенько

◊ Ох (ой), [мені] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

ЛИ́ШЕЧКО

ли́шечко

◊ Ох (ой), [мені] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

ЛИШИ́ТИ

лиши́ти

◊ Не лиши́ти (не зали́ши́ти, не оста́вити *і т. ін.)* живо́го мі́сця *див.* лиша́ти (8)

◊ Не лиши́ти (не зали́ши́ти, не оста́вити *і т. ін.) /* не лиша́ти (не залиша́ти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насі́ння *див.* лиша́ти (9)

ЛИШИ́ТИСЯ

лиши́лася

◊ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ зали́ши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

лиши́лося

◊ Ні́чо́го [більше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зостає́ться, *рідко* не остає́ться *і т. ін.) /* не лиши́лося (не зали́ши́лося, не зоста́лося, *рідко* не оста́лося *і т. ін.)* [, як] *див.* лиша́тися (11)

лиши́тися

◊ Лиши́тися (зали́ши́тися, *рідко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

◊ Лиши́тися (оста́тися, бу́ти *і т. ін.)* з гарбузо́м *див.* лиша́тися (4)

◊ Лиши́тися о́сторонь *див.* лиша́тися (9)

◊ Не лиша́тися (не залиша́тися, *рідко* не остава́тися *і т. ін.) /* не лиши́тися (не зали́ши́тися, *рідко* не оста́тися *і т. ін.)* в боргу́ *див.* лиша́тися (10)

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.) /* остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

ли́ши́ться

◊ І насі́ння не ли́ши́ться (не зали́ши́ться, *рідко* не оста́неться *і т. ін.) див.* лиша́тися (1)

ЛІВО́НСЬКИЙ

ліво́нський

Ліво́нський о́рден *див.* о́рден² (1)

ЛІ́ЗТИ

лі́зти

◊ Лі́зти на о́чі *див.* лі́зти (15)

◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи́) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́бою в о́чі> *див.* лі́зти (19)

лі́зуть

◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, вискакують *і т. ін.) /* полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко¹ (19)

◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко¹ (23)

◊ О́чі блука́ють (лі́зуть, ла́зять *і т. ін.) див.* о́ко¹ (71)

ЛІЙ

лій

◊ Ма́ти олі́ю (лій, *рідше* сма́лець *і т. ін.)* в голові́ <Ма́ти лій під чу́бом> *див.* ма́ти² (77)

ло́ю

◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти

ЛІ́НІЯ

лі́нією

◊ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

лі́нії

◊ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

лі́нію

◊ Ста́вити в (на) одну́ лі́нію *див.* ста́вити

◊ Ста́ти на одну́ лі́нію *див.* става́ти

лі́нія

△ Лі́нія оборо́ни <Оборо́нна лі́нія> *див.* лі́нія (10)

◊ Шлях (лі́нія) найме́ншого о́пору *див.* шлях

ЛІТА́

літа́

◊ Літа́ обсі́ли *див.* літа́ (3)

ЛІТА́ТИ

літа́ють

◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг¹ (6)

ЛОБ

лоб

◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, вискакують *і т. ін.) /* полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко¹ (19)

◊ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити¹ (5)

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко¹ (4)

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́

ло́ба

◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, вискакують *і т. ін.) /* полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* о́ко¹ (19)

◊ Ви́вело о́чі на лоб (на ло́ба, із ло́ба) *див.* виво́дити¹ (5)

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко¹ (4)

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко¹ (83)

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати¹

ло́бі

◊ Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі] *див.* о́ко[1] (27)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* о́ка (о́ко) [в ло́бі (в голові́)] *див.* о́ко[1] (113)

ЛОБОВИ́Й

лобове́

△ Лобове́ (оглядо́ве) скло *див.* скло

ЛОВИ́ТИ

лови́ти

◊ Лови́ти [но́сом] окунів (окуні́, окунці́в) *див.* лови́ти (10)

◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рі́дше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* лови́ти (20)

ЛОВИ́ТИСЯ

лови́сь

◊ Отака́ (от така́, оттака́) лови́сь (лови́ся)! *див.* лови́тися (2)

лови́ся

◊ Отака́ (от така́, оттака́) лови́сь (лови́ся)! *див.* лови́тися (2)

ЛО́ЖЕ[1]

ло́жі

◊ Лежа́ти на сме́ртному (сме́ртнім) ло́жі (одрі́) *див.* лежа́ти (21)

◊ На сме́ртному (сме́ртнім, *рі́дше* смерте́льному) ло́жі (одрі́) *див.* ло́же[1] (1)

ЛОСКОТА́ТИ

лоскота́ти

◊ Лоскота́ти о́чі *див.* лоскота́ти (3)

ЛУ́ДА

лу́да

Опти́чний обма́н <Опти́чна облу́да *(діал.* лу́да)> *див.* обма́н (1)

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.)*] полу́да *(рі́дше* лу́да, облу́да) з оче́й спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

лу́ду

◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)

ЛУДИ́ТИ

луди́ти

◊ Луди́ти о́чі *див.* луди́ти (1)

ЛУ́ПАТИ

лу́пати

◊ Лу́пати очи́ма *див.* лу́пати (1)

ЛУПИ́ТИ

лупи́ти

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (баньки́, ба́лухи, зі́ньки) *див.* лупи́ти (2)

ЛУ́ПНУТИ

лу́пнути

◊ Лу́пнути *(діал.* ли́пнути) очи́ма *див.* лу́пнути (1)

ЛЮБИ́ТИ

люби́ти

◊ Люби́ти, як сіль в о́ці [і терни́ну в бо́ці] *див.* люби́ти (1)

ЛЮ́БО

лю́бо

◊ Лю́бо о́ком гля́нути *див.* гля́нути (7)

ЛЮДИ́НА

люди́на

Як одна́ люди́на *див.* люди́на (5)

ЛЮ́ДСЬКИЙ

людськи́й

Утрача́ти / утра́тити людськи́й о́браз *див.* утрача́ти

лю́дськи́х

◊ Хова́тися від лю́дсько́го о́ка (від лю́дськи́х оче́й) *див.* хова́тися[1]

лю́дсько́го

◊ Хова́тися від лю́дсько́го о́ка (від лю́дськи́х оче́й) *див.* хова́тися[1]

ЛЮТЬ

лють

◊ Ковта́ти / ковтну́ти злі́сть (лють, обра́зу *і т. ін.) див.* ковта́ти (3)

ЛЯГА́ТИ

ляга́ти

◊ Ляга́ти / лягти́ в осно́ву *див.* ляга́ти (10)

ЛЯГТИ́

лягти́

◊ Ляга́ти / лягти́ в осно́ву *див.* ляга́ти (10)

ЛЯ́ПАС

ля́паса

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати

ЛЯЩ[2]

ляща́

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати

МАЖОРИТА́РНИЙ

мажорита́рний

△ Мажорита́рний о́круг *див.* о́круг (3)

МА́ЗАНИЙ

ма́зані

◊ Одни́м ми́ром ма́зані *(рі́дше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

МАКІ́ТРА

макі́трою

Стри́жений (остри́жений) під макі́тру (макі́трою, в стіжо́к) *див.* стри́жений

макі́тру

Стри́жений (остри́жений) під макі́тру (макі́трою, в стіжо́к) *див.* стри́жений

МАКІ́ТРИТИСЯ

макі́триться

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

МА́ЛО
ма́ло
◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не вискáкують з голови́ (з орбíт, з лóба) *див.* óко^{1} (83)

МАЛЬТІ́ЙСЬКИЙ
мальтíйський
Мальтíйський óрден *див.* óрден^{2} (2)

МАНА́
ману́
◊ Пускáти / пусти́ти ману́ [у вíчі] *див.* пускáти

МАНИ́ТИ
мани́ти
◊ Мани́ти [до сéбе] óчі *див.* мани́ти (1)

МАНІ́Р
манíр
◊ На оди́н манíр *див.* манíр (2)

МА́СА
мáсі
В основнíй мáсі *див.* мáса (1)

МАСЛИ́НОВИЙ
масли́нове
△ Масли́нове (оли́вкове) дéрево *див.* дéрево (19)

МАСТЬ^{1}
мáсті
◊ Однóї (однієї) мáсті *див.* масть^{1} (2)

МА́ТЕРИН
мáтерине
◊ [Ще] [мáтерине] молокó на губáх *(рíдко* кóло губíв) [не обсóхло *(рíдше* не ви́сохло)] <Ще з молокóм на губáх> *див.* молокó (13)

МАТЕРІА́Л
матеріáлів
△ О́пір матеріáлів *див.* óпір (1)

МА́ТИ^{1}
мáти
Одинóка мáти *див.* мáти^{1} (5)

МА́ТИ^{2}
мáти
◊ Мáти гóстре óко (гóстрі óчі) *див.* мáти^{2} (46)

Мáти на озбрóєнні *див.* мáти^{2} (13)
◊ Мáти на óці *(рíдше* на очáх) *див.* мáти^{2} (70)
◊ Мáти óко *див.* мáти^{2} (76)
◊ Мáти олíю (лíй, *рíдше* смáлець *і т. ін.)* в головí <Мáти лíй під чýбом> *див.* мáти^{2} (77)
◊ Мáти пам'яткé óко *див.* мáти^{2} (78)
◊ Мáти пристрíляне óко *див.* мáти^{2} (83)
◊ Мáти своє óко (своï óчі) *див.* мáти^{2} (92)

МА́ТІНКА
мáтінко
[Ой (ох)] мáтінко [ж] моя́ [рíдна, ріднéсенька]! *див.* мáтінка (1)

МАХ^{1}
мáхом
◊ За одни́м мáхом *див.* мах^{1} (1)
◊ Одни́м мáхом *див.* мах^{1} (4)
◊ Розрубáти одни́м удáром (мáхом) *див.* розрýбувати
мáху
◊ З одногó мáху *див.* мах^{1} (2)

МА́ЦАТИ
мáцати
◊ Обмáцувати (мáцати) / обмáцати (помáцати) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* обмáцувати (1)

МАЯ́ЧИТИ^{1}
маячи́ти
◊ Маячи́ти у вíчі (пéред очи́ма) *див.* мая́чити^{1} (1)

МЕДА́ЛЬ
медáлі
◊ Два бóки (дві сторони́) [однієï] медáлі *див.* бік (3)
◊ Оди́н бік медáлі *див.* бік (9)

МЕЖА́
межá
◊ Остáння межá *див.* межá (6)
межí
◊ На [тíй] остáнній межí *див.* межá (5)

МЕНТ^{1}
мент
○ В однý мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) óка> *див.* мить (1)

МЕРЕХТІ́ТИ
мерехти́ть
◊ [Аж] в очáх мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть *і т. ін.) див.* мерехтíти (1)

МЕ́РКНУТИ
мéркне
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темнíє, мéркне, мýтиться) / потьмáри́вся (потемнíв, помéрк, помути́вся) *див.* світ^{1}

МЕ́РКТИ
мéркне
◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темнíє, мéркне, мýтиться) / потьмáри́вся (потемнíв, помéрк, помути́вся) *див.* світ^{1}

МЕТА́
метý
Осягáти / осягнýти (осягти́) [своюˊ] метý [ціль] *див.* осягáти (1)

МЕТА́ТИ
метáти
◊ Метáти очи́ма (з очéй) íскри *див.* метáти (5)
метáють
◊ О́чі метáють íскри (бли́скавки) *див.* óко^{1} (84)

МЕТА́ТИСЯ
метáтися
◊ Метáтися в óчі (у вíчі) *див.* метáтися (1)

МЕТКИ́Й
метки́й
◊ Метки́й на óко *див.* метки́й (2)

МЕТНУ́ТИ
метнýти
◊ Метнýти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* метнýти (4)

МЕЧ

меч

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

мече́м

Опері́зувати / опереза́ти мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.) див.* опері́зувати (1)

Опері́зуватися / опереза́тися мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.) див.* опері́зуватися (1)

мечі́

◊ Перекóвувати / перекува́ти мечі́ на ора́ла (на ра́ла) *див.* перекóвувати

МИГ[2]

миг

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) óка> *див.* мить (1)

МИГНУ́ТИ

мигну́ти

◊ І [óком] не мигну́ти *див.* мигну́ти (1)

◊ Як *(рідше* тільки) óком моргну́ти (мигну́ти, клі́пнути *і т. ін.) див.* моргну́ти (6)

МИГОТІ́ТИ

миготи́ть

◊ [Аж] в оча́х мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть *і т. ін.) див.* мерехті́ти (1)

МИГТІ́ТИ

мигти́ть

◊ [Аж] в оча́х мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть *і т. ін.) див.* мерехті́ти (1)

МИ́ЛУВАТИ

ми́лує

◊ Хай (неха́й) Бог (Госпóдь) ми́лує (борóнить) / поми́лує (оборóнить) *див.* бог (29)

МИЛУВА́ТИ

милува́ти

◊ Милува́ти óко (óчі, зір) *див.* милува́ти (1)

МИ́ЛЬНИЙ[1]

ми́льна

Ми́льна óпера <Ми́льний серіа́л> *див.* óпера (1)

ми́льний

Ми́льна óпера <Ми́льний серіа́л> *див.* óпера (1)

МИ́РО

ми́ром

◊ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

МИСТЕ́ЦТВО

мисте́цтво

△ Образотвóрче *(рідше* зобража́льне, зобра́жувальне) мисте́цтво *див.* мисте́цтво (5)

МИ́ТИСЯ

ми́тися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозóю) *див.* облива́тися (2)

МИ́ТНИЙ

ми́тне

△ Ми́тне офóрмлення *див.* офóрмлення (1)

МИТЬ

мить

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) óка> *див.* мить (1)

○ За [яку́сь (одну́, корóтку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На момéнт> *див.* мить (3)

МІЗИ́НЕЦЬ

мізи́нцем

◊ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)

МІЙ

мій

◊ Світ [моі́х] очéй! <Мій світе [бі́лий]!> *див.* світ[1]

моє́

◊ На моє́ (твоє́, ва́ше *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (51)

◊ Ох (ой), [мені́] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

моі́х

◊ Світ [моі́х] очéй! <Мій сві́те [бі́лий]!> *див.* світ[1]

моя́

[Ой (ох)] ма́тінко [ж] моя́ [рі́дна, рідне́сенька]! *див.* ма́тінка (1)

МІКРОСКÓП

мікроскóп

△ Опти́чний мікроскóп *див.* мікроскóп (1)

МІ́ЛКО

мі́лко

◊ Мі́лко ора́ти *див.* ора́ти (2)

МІНИ́ТИСЯ

мі́ниться

◊ Аж в оча́х мі́ниться *див.* міни́тися (1)

МІ́РКА

мі́ркою

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

мі́рку

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

МІ́РЯТИ

мі́ряти

◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / зміряти (змі́рити) очи́ма (óком, пóглядом) *див.* мі́ряти (3)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

МІ́СЦЕ

мі́сці

Не встóяти на [одномý] мі́сці *див.* устóювати

◊ Óчі на мóкрому мі́сці *див.* óко[1] (85)

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одномý] мі́сці *див.* стоя́ти

◊ Топта́ння на [одно́му] мі́сці *див.* топта́ння

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

мі́сця

◊ Не лиши́ти (не залиши́ти, не оста́вити *і т. ін.)* живо́го мі́сця *див.* лиша́ти (8)

МІ́СЯЦЬ

мі́сяця

У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх *і т. ін.)* чи́слах мі́сяця *див.* число́

МІШО́К

мішки́

Мішки́ під очи́ма *див.* мішо́к (2)

МОВЧА́ННЯ

мовча́нням

◊ Обхо́дити / обійти́ мовча́нням *див.* обхо́дити (3)

МОГИ́ЛА

моги́лі

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рі́дше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

моги́лу

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

МОГІКА́НИ

могіка́н

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

могіка́нин

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

МОГІКА́НИН

могіка́н

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

могіка́нин

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

МОГІКА́НКА

могіка́нка

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

МОГТИ́

могти́

◊ Не смі́ти (не могти́) диви́тися в о́чі *див.* смі́ти

мо́же

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

мо́жуть

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

МО́ДА[1]

мо́ди

◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)

мо́дою

○ За оста́нньою мо́дою *див.* мо́да[1] (1)

МОЖЛИ́ВІСТЬ

можли́вості

До оста́нньої можли́вості *див.* можли́вість (1)

МО́ЖНА

мо́жна

◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати

◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)

◊ Оче́й не відведе́ш (не віді́рве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

МОЗО́ЛИТИ

мозо́лити

◊ Мозо́лити / замозо́лити о́чі *див.* мозо́лити (1)

МОЗО́ЛЬ

мозолі́

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

мозоля́

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

МОЗО́ЛЯ

мозолі́

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

МО́КРИЙ

мо́крим

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

мо́крому

◊ О́чі на мо́крому мі́сці *див.* о́ко[1] (85)

МОЛИ́ТИ

моли́ти

Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.)* проще́ння (опроще́ння) *див.* проси́ти

МОЛОКО́

молоко́

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рі́дко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рі́дше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

молоко́м

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рі́дко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рі́дше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

МОЛОТИ́ТИ

молоти́ти

Молоти́ти в около́т *див.* молоти́ти (2)

МОЛОТО́К

молотко́м

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

МОМЕ́НТ

моме́нт

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

МОРГНУ́ТИ

моргне́ш

◊ [І] о́ком (ву́сом) не моргне́ш *див.* моргну́ти (3)

моргну́вши

◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [о́ком (брово́ю)] *див.* моргну́ти (4)

моргну́ти

◊ І (на́віть, *рідше* ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)

◊ Не встигнути (не вспі́ти) [і] о́ком моргну́ти (змигну́ти) *див.* устига́ти

◊ Хоч би [тобі́] о́ком (ву́сом, брово́ю) моргну́ти *див.* моргну́ти (5)

◊ Як *(рідше* тільки) о́ком моргну́ти (мигну́ти, клі́пнути *і т. ін.) див.* моргну́ти (6)

МОРДА́С

морда́са

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати

МО́РЕ

мо́ре

△ Відкри́те мо́ре <Відкри́тий океа́н> *див.* мо́ре (2)

мо́ря

◊ З-за мо́ря <*нар.-поет.* З-за мо́ря-океа́ну> *див.* мо́ре (8)

МОРО́З[1]

моро́зом

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.)* обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

МОРО́ЗЕ́ЦЬ[1]

моро́зце́м

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

МОРСЬКИ́Й

морськи́й

△ Морськи́й (океані́чний) клі́мат *див.* клі́мат (3)

МОТИ́В

моти́в

Росли́нний орна́мент (візеру́нок, моти́в, узо́р) *див.* орна́мент (2)

МОТУЗО́ЧОК

мотузо́чком

◊ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)

МОХ

мох

Оле́нячий мох *див.* мох (1)

мо́хом

◊ Мо́хом порости́ (оброcти́, пооброста́ти *і т. ін.) див.* пороста́ти

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* оброcло́ (пороcло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.) див.* се́рце

МРІ́ЙНИЙ[1]

мрі́йна

◊ [Мрі́йна] поволо́ка спа́ла з оче́й *див.* поволо́ка[2]

МУЗИ́ЧНИЙ

музи́чна

Музи́чна осві́та *див.* осві́та (5)

МУ́ЛИТИ

му́лити

◊ Му́ляти (му́лити) / заму́лити о́чі *див.* му́ляти (1)

МУ́ЛЯТИ

му́ляти

◊ Му́ляти (му́лити) / заму́лити о́чі *див.* му́ляти (1)

МУТИ́ТИСЯ

му́титься

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]

МУТНІ́ТИ

мутні́є

◊ Помутні́ло / мутні́є в оча́х *див.* помутні́ти

МУ́ХА

му́ха

◊ Верті́тися (крути́тися) як (мов, ні́би *і т. ін.)* му́ха в окро́пі *див.* верті́тися (6)

му́ху

◊ На му́ху з обу́хом *див.* му́ха (11)

◊ Обсно́вувати (обплі́та́ти, оплі́та́ти *і т. ін.)* / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

М'Я́ЗОВИЙ

м'язова́

△ М'язова́ оболо́нка *див.* оболо́нка (1)

НАБИВА́ТИ

набива́ти

◊ Наби́ти / набива́ти оско́му *див.* набива́ти (7)

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

НАБИРА́ТИ

набира́ти

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

НАБИ́ТИ

наби́ти

◊ Наби́ти / набивáти оскóму *див.* набивáти (7)

НАБІГА́ТИ

набігáти

◊ Набігáти на óчі *див.* набігáти (1)

НАБРА́ТИ

набрáти

Дістава́ти (одéржувати) / дістáти (одéржати) [вели́кий (широ́кий)] рóзголос <Набирáти (набувáти) / набрáти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] рóзголосу> *див.* діставáти (2)

НАБУВА́ТИ[1]

набувáти

Діставáти (одéржувати) / дістáти (одéржати) [вели́кий (широ́кий)] рóзголос <Набирáти (набувáти) / набрáти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] рóзголосу> *див.* діставáти (2)

НАБУ́ТИ[1]

набу́ти

Діставáти (одéржувати) / дістáти (одéржати) [вели́кий (широ́кий)] рóзголос <Набирáти (набувáти) / набрáти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] рóзголосу> *див.* діставáти (2)

НАВЕРНУ́ТИ[1]

наверну́ти

◊ І нóса (очéй) не навертáти / не наверну́ти *див.* навертáти (1)

НАВЕРНУ́ТИСЯ[1]

наверну́тися

◊ Потрáпити (попáсти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попадáти, навертáтися *і т. ін.)* на óчі *див.* потрапля́ти

НАВЕРТА́ТИ

навертáти

◊ І нóса (очéй) не навертáти / не наверну́ти *див.* навертáти (1)

НАВЕРТА́ТИСЯ

навертáтися

◊ Потрáпити (попáсти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попадáти, навертáтися *і т. ін.)* на óчі *див.* потрапля́ти

НАВЕСТИ́

навести́

◊ Навóдити / навести́ óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)

◊ Навóдити / навести́ полу́ду (більмó) на óчі *див.* навóдити (15)

НАВИСА́ТИ

нависáти

◊ Нави́снути / нависáти на óчі *див.* нависáти (1)

НАВИ́СНУТИ

нави́снути

◊ Нави́снути / нависáти на óчі *див.* нависáти (1)

НАВІ́КИ

наві́ки

◊ Склепи́ти *(рідко* сплющити) óчі наві́ки (назáвжди́) *див.* склепля́ти

НАВКÓЛІШКИ

навкóлішки

Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.)* / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.)* на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колíна> *див.* опускáтися (2)

НАВÓДИТИ

навóдити

◊ Навóдити / навести́ óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)

◊ Навóдити / навести́ полу́ду (більмó) на óчі *див.* навóдити (15)

НАВПÓЧІПКИ

навпóчіпки

Опускáтися / опусти́тися навпóчіпки *див.* опускáтися (1)

НА́ДИТИ

нáдити

Нáдити зір (óчі) *див.* нáдити (1)

НАДІВА́ТИ

надівáти

◊ Надягáти (надівáти, натягáти *і т. ін.)* / надягну́ти (надíти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* овéчу шку́ру <Влізáти / влíзти в овéчу шку́ру> *див.* надягáти (1)

НАДІЛИ́ТИ

наділи́ла

Природа далá *що* <Приро́да наділи́ла (обдарувáла, одарувáла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодувáла *чого*> *див.* приро́да

НАДІ́ТИ

надíти

◊ Надягáти (надівáти, натягáти *і т. ін.)* / надягну́ти (надíти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* овéчу шку́ру <Влізáти / влíзти в овéчу шку́ру> *див.* надягáти (1)

НАДІ́Я

надíю

Втрачáти (трáтити) / утрáтити (стрáтити) [остáнню] надíю *див.* утрачáти

НАДЯГА́ТИ

надягáти

◊ Надягáти (надівáти, натягáти *і т. ін.)* / надягну́ти (надíти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* овéчу шку́ру <Влізáти / влíзти в овéчу шку́ру> *див.* надягáти (1)

НАДЯГНУ́ТИ

надягну́ти

◊ Надягáти (надівáти, натягáти *і т. ін.)* / надягну́ти (надíти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* овéчу шку́ру <Влізáти / влíзти в овéчу шку́ру> *див.* надягáти (1)

НАДЯГТИ́

надягти́

◊ Надягáти (надівáти, натягáти *і т. ін.)* / надягну́ти (надíти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* овéчу шку́ру <Влізáти / влíзти в овéчу шку́ру> *див.* надягáти (1)

НАЗА́ВЖДИ́

наза́вжди́

◊ Склепи́ти *(рідко* сплющити) о́чі наві́ки (наза́вжди́) *див.* склепля́ти

НАЗА́Д

наза́д

◊ Огляда́тися / огля́нутися наза́д *див.* огляда́тися (4)

◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1]

НА́ЗВА

на́зва

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

НА́ЗВИСЬКО

на́звисько

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

НАЙМЕ́НШИЙ

найме́ншого

◊ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

◊ Шлях (лі́нія) найме́ншого о́пору *див.* шлях

найме́ншої

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

НАЙТИ́[2]

найшо́в

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.) див.* сум[1]

НАКАЗНИ́Й

наказни́й

Наказни́й (вата́жний) ота́ман *див.* ота́ман (3)

НАКИДА́ТИ[2]

накида́ти

◊ Накида́ти / наки́нути о́ком *див.* накида́ти[2] (1)

НАКИ́НУТИ

наки́нути

◊ Накида́ти / наки́нути о́ком *див.* накида́ти[2] (1)

НАКИ́НУТИСЯ

наки́нутися

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

НАКЛАДА́ТИ

наклада́ти

Наклада́ти / накла́сти (наложи́ти) обо́в'язок (обо́в'язки) *див.* наклада́ти (3)

НАКЛА́СТИ

накла́сти

Наклада́ти / накла́сти (наложи́ти) обо́в'язок (обо́в'язки) *див.* наклада́ти (3)

НАКРИ́ТИ

накри́ти

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

НАЛИВА́ТИСЯ

налива́тися

◊ Налива́тися / нали́тися свинце́м (о́ловом, чавуно́м) *див.* налива́тися (3)

НАЛИ́ТИСЯ

нали́тися

◊ Налива́тися / нали́тися свинце́м (о́ловом, чавуно́м) *див.* налива́тися (3)

НАЛОЖИ́ТИ

наложи́ти

Наклада́ти / накла́сти (наложи́ти) обо́в'язок (обо́в'язки) *див.* наклада́ти (3)

НАМОЗО́ЛИТИ

намозо́лити

◊ Намозо́лити (наму́лити, наму́ляти) о́чі *див.* намозо́лювати (1)

НАМУ́ЛИТИ[2]

наму́лити

◊ Намозо́лити (наму́лити, наму́ляти) о́чі *див.* намозо́лювати (1)

НАМУ́ЛЯТИ

наму́ляти

◊ Намозо́лити (наму́лити, наму́ляти) о́чі *див.* намозо́лювати (1)

НАПАДА́ТИ

напада́є

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.) див.* сум[1]

НАПА́СТИ[1]

напа́в

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.) див.* сум[1]

напа́сти

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

НАПА́СТИСЯ[1]

напа́стися

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

НАПЕРЕ́Д

напере́д

◊ Да́ти сто очо́к напере́д *див.* дава́ти (159)

НАПІ́Й

напі́й

Охоло́джувальний напі́й *див.* напі́й (1)

НАПЛЮВА́ТИ

наплюва́ти

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

НАПНУ́ТИ

напну́ти

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

НАПРУ́ЖИТИ

напру́жити

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

НАПРУ́ЖУВАТИ

напру́жувати

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

НАПУСКА́ТИ

напуска́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

НАПУСТИ́ТИ

напусти́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

НАРО́Д

наро́ду

Отці́ наро́ду *див.* оте́ць (1)

НАРЯДЖА́ТИСЯ[1]

наряджа́тися

◊ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

НАРЯДИ́ТИСЯ[1]

наряди́тися

◊ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

НАСИ́ПАТИ

наси́пати

◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)

НАСІ́ННЯ

насі́ння

◊ І насі́ння не ли́шиться (не зали́шиться, *рідко* не оста́неться *і т. ін.) див.* лиша́тися (1)

◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не оста́вити *і т. ін.)* / не лиша́ти (не залиша́ти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насі́ння *див.* лиша́ти (9)

НА́СКРІЗЬ

на́скрізь

◊ Просві́чувати очи́ма [на́скрізь] *див.* просві́чувати[1]

НАТЕ́РТИ

нате́рти

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

НАТИРА́ТИ

натира́ти

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

НАТУРА́ЛЬНИЙ

натура́льна

△ Натура́льна опла́та *див.* опла́та (2)

НАТЯГА́ТИ[1]

натяга́ти

◊ Надяга́ти (наді́ва́ти, натяга́ти *і т. ін.)* / надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* ове́чу шку́ру <Влі́зати / влі́зти в ове́чу шку́ру> *див.* надяга́ти (1)

НАТЯГТИ́[1]

натягти́

◊ Надяга́ти (наді́ва́ти, натяга́ти *і т. ін.)* / надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* ове́чу шку́ру <Влі́зати / влі́зти в ове́чу шку́ру> *див.* надяга́ти (1)

НАУКО́ВИЙ

науко́ва

Науко́ва організа́ція пра́ці *див.* організа́ція (1)

НАХО́ДИТИ[2]

нахо́дить

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.) див.* сум[1]

НАЦІ́ЛИТИ

наці́лити

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

НАЦІ́ЛИТИСЯ

наці́литися

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

НАЦІ́ЛЮВАТИ

наці́лювати

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

НАЦІ́ЛЮВАТИСЯ

наці́люватися

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

НАЦІОНА́ЛЬНИЙ

націона́льний

△ Націона́льний о́круг *див.* о́круг (4)

націона́льної

Ра́да націона́льної безпе́ки і оборо́ни Украї́ни *див.* ра́да

НА́ЦІЯ

на́цій

Генера́льна Асамбле́я Організа́ції Об'є́днаних На́цій *див.* асамбле́я (1)

Організа́ція Об'є́днаних На́цій (ОО́Н) *див.* організа́ція (2)

НЕБЕЗПЕ́КА

небезпе́ці

◊ Гля́нути стра́хові (страху́, небезпе́ці) у ві́чі *див.* гля́нути (3)

НЕБЕ́СНИЙ

небе́сний

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

НЕ́БО

не́ба

◊ Зво́дити (зніма́ти) / звести́ (зня́ти) о́чі до не́ба *див.* зво́дити (18)

Здійма́ти (*рі́дко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти (*рі́дко* зня́ти, звести́) о́чі догори́ (вгору́, до не́ба *і т. ін.)* *див.* здійма́ти (2)

НЕВЕЛИ́КИЙ

невели́ку

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

НЕВЕСЕ́ЛИЙ

невесе́лим

◊ Невесе́лим (сумови́тим, сумни́м *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (56)

НЕГАТИ́ВНИЙ[1]

негати́вний

△ Негати́вний о́браз (персона́ж) *див.* о́браз[1] (4)

НЕДО́БРИЙ

недо́брим

◊ Гля́нути недо́брим о́ком *див.* гля́нути (2)

◊ Ки́дати / ки́нути недо́брим о́ком *див.* ки́дати (19)

НЕДРЕ́МНИЙ

недре́мне

◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

НЕДРІМА́ННИЙ

недріма́нне

◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

НЕДРІМЛИ́ВИЙ

недрімли́ве

◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

НЕЕКВІВАЛЕ́НТНИЙ

нееквівале́нтний

△ Нееквівале́нтний о́бмін *див.* о́бмін (3)

НЕЗАЛЕ́ЖНИЙ

незале́жне

△ Зо́внішнє незале́жне оці́нювання *див.* оці́нювання (1)

НЕЗВИ́КЛИЙ

незви́кле

Незви́кле ву́хо (о́ко) *див.* ву́хо (1)

НЕЗМІ́ЩЕНИЙ

незмі́щена

△ Незмі́щена (незсу́нена) оці́нка *див.* оці́нка (2)

НЕЗСУ́НЕНИЙ

незсу́нена

△ Незмі́щена (незсу́нена) оці́нка *див.* оці́нка (2)

НЕЛА́СКА

нела́ску

◊ Попа́сти / попада́ти в нела́ску (*рі́дше* в опа́лу, в неми́лість) *див.* попада́ти

НЕМА́

нема́

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

◊ Ні (нема́) за що о́ком зачепи́тися *див.* зачі́плюватися (1)

◊ Ні́чим (нема́ (нема́є) чим) о́ка запороши́ти *див.* запоро́шувати (1)

НЕМА́Є

нема́є

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

◊ Ні́чим (нема́ (нема́є) чим) о́ка запороши́ти *див.* запоро́шувати (1)

НЕМИ́ЛІСТЬ

неми́лість

◊ Попа́сти / попада́ти в нела́ску (*рі́дше* в опа́лу, в неми́лість) *див.* попада́ти

НЕНОРМАТИ́ВНИЙ

ненормати́вна

△ Ненормати́вна (обсце́нна) ле́ксика *див.* ле́ксика (2)

НЕОБХІ́ДНИЙ

необхі́дна

△ Необхі́дна оборо́на *див.* оборо́на (2)

НЕОЗБРО́ЄНИЙ

неозбро́єним

◊ Неозбро́єним о́ком *див.* о́ко[1] (59)

НЕСИ́ТИЙ

неси́тим

◊ Неси́тим о́ком *див.* о́ко[1] (60)

НЕСТИ́

нести́

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

Нести́ обо́в'язки *див.* нести́ (4)

НЕТЕРПЛЯ́ЧКА

нетерпля́чка

Бере́ (охо́плює) / взяла́ (охопи́ла) нетерпля́чка *див.* нетерпля́чка (1)

НЕТЛІ́ННИЙ

нетлі́нні

Нетлі́нні оста́нки *див.* оста́нки (1)

НИ́ЖНІЙ

ни́жній

Ни́жній (спі́дній) о́дяг *див.* о́дяг (2)

НИЗА́ТИ

низа́ти

◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)

НИЗЬКИ́Й

низьки́й

◊ Низьки́й на о́чі *див.* низьки́й (1)

НИ́ТКА

ни́тка

◊ Ни́тка (ни́точка) увірва́лася (урва́лася, обірва́лася) *див.* ни́тка (6)

ни́тки

◊ До [оста́нньої] ни́тки (ни́точки) *див.* ни́тка (4)

НИ́ТОЧКА

ни́точка

◊ Ни́тка (ни́точка) увірва́лася (урва́лася, обірва́лася) *див.* ни́тка (6)

ни́точки

◊ До [оста́нньої] ни́тки (ни́точки) *див.* ни́тка (4)

НИЦЬ

ниць

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

НИ́ШПОРИТИ

ни́шпорити

◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* ни́шпорити (1)

НІ́ГОТЬ

ні́готь

◊ До [оста́ннього] ні́гтя (ні́гтика) <Під ні́готь> *див.* ні́готь (1)

ні́гтя

◊ До [оста́ннього] ні́гтя (ні́гтика) <Під ні́готь> *див.* ні́готь (1)

НІ́ГТИК

ні́гтика

◊ До [оста́ннього] ні́гтя (ні́гтика) <Під ні́готь> *див.* ні́готь (1)

НІ́ДЕ

ні́де

◊ Ні́де розгуля́тися о́ку *див.* розгу́люватися

НІС

ніс

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

Орли́ний ніс *див.* ніс (2)

Осідла́ти но́са (ніс) окуля́рами *див.* осі́длувати (1)

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

но́са

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

◊ І но́са (оче́й) не наверта́ти / не наверну́ти *див.* наверта́ти (1)

◊ Лиши́тися (зали́шитися, *рі́дко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

◊ Обтира́ти но́са *див.* обтира́ти (2)

Осідла́ти но́са (ніс) окуля́рами *див.* осі́длувати (1)

но́сом

◊ Лиши́тися (зали́шитися, *рі́дко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

◊ Лови́ти [но́сом] окуні́в (окуні́, окунці́в) *див.* лови́ти (10)

◊ Ора́ти но́сом *див.* ора́ти (3)

НІЧО́ГО

нічо́го

◊ Нічо́го [бі́льше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зоста́ється, *рі́дко* не остає́ться *і т. ін.)* / не лиши́лося (не зали́шилося, не зоста́лося, *рі́дко* не оста́лося *і т. ін.)* [, як] *див.* лиша́тися (11)

НІ́ША

ні́ша

Своя́ (особи́ста) ні́ша *див.* ні́ша (1)

НІЩО́

ні́чим

◊ Ні́чим (нема́ (нема́є) чим) о́ка запороши́ти *див.* запоро́шувати (1)

нішо́

◊ Від о́ка *кого (чийого)* не хова́ється нішо́ *див.* хова́тися[1]

НІЯ́КИЙ

ніяки́й

◊ Нія́кий (жо́ден, *рі́дше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка

НОВИ́Й

нови́й

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

нови́м

◊ Нови́м (і́ншим) о́ком *див.* о́ко[1] (62)

НОГÁ

ніг

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтрýшувати (отрýшувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стіп) своїх] *див.* обтрýшувати (1)

ногá

◊ Однá ногá тут, а дрýга там *див.* ногá (30)

ногóю

◊ Однíєю (однóю) ногóю в я́мі *див.* ногá (31)

◊ Стоя́ти однíєю (однóю) ногóю в моги́лі *(рíдше* в труні, в грóбі *і т. ін.) див.* стоя́ти

нóгу

◊ Два чóботи – пáра <Пáра чобíт (два чóботи) на однý нóгу> *див.* чóботи

НÓМЕР

нóмер

△ Ідентифікаці́йний нóмер фізи́чної осóби <Ідентифікаці́йний код> *див.* нóмер (2)

◊ Нóмер оди́н *див.* нóмер (3)

нóмері

◊ Одинáдцятим нóмером <На одинáдцятому нóмері> *див.* нóмер (4)

нóмером

◊ Одинáдцятим нóмером <На одинáдцятому нóмері> *див.* нóмер (4)

НОСÍЙ

носíй

△ Опти́чний носíй *див.* носíй (3)

НÓТА[1]

нóті

◊ На одні́й нóті *див.* нóта[1] (3)

НУ[1]

ну

○ Ну от *див.* от (1)

○ Ну, от ще *див.* от (2)

ОБАРАНÍТИ

обаранíли

◊ [Аж] óчі обаранíли *див.* óко[1] (21)

ОББИВÁТИ

оббивáти

◊ Оббивáти (обтирáти) / обби́ти (обтéрти) порóги (порíг) *див.* оббивáти (1)

ОББИ́ТИ

обби́ти

◊ Оббивáти (обтирáти) / обби́ти (обтéрти) порóги (порíг) *див.* оббивáти (1)

ОББІГÁТИ

оббігáти

◊ Оббíгти / оббігáти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* оббігáти (1)

◊ Обминáти (обхóдити, оббігáти *і т. ін.)* / обминýти (обійти́, оббíгти *і т. ін.)* деся́тою дорóгою (вýлицею) *див.* обминáти[1] (2)

◊ Óчі оббíгли / оббігáють <Оббíгти / оббігáти очи́ма> *див.* óко[1] (88)

оббігáють

◊ Óчі оббíгли / оббігáють <Оббíгти / оббігáти очи́ма> *див.* óко[1] (88)

ОББÍГТИ

оббíгли

◊ Óчі оббíгли / оббігáють <Оббíгти / оббігáти очи́ма> *див.* óко[1] (88)

оббíгти

◊ Оббíгти / оббігáти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* оббігáти (1)

◊ Обминáти (обхóдити, оббігáти *і т. ін.)* / обминýти (обійти́, оббíгти *і т. ін.)* деся́тою дорóгою (вýлицею) *див.* обминáти[1] (2)

◊ Óчі оббíгли / оббігáють <Оббíгти / оббігáти очи́ма> *див.* óко[1] (88)

ОББІЛУВÁТИ[1]

оббілувáти

◊ Обідрáти (обчи́стити, оббілувáти *і т. ін.)* як (мов, нíби *і т. ін.)* бíлочку (бíлку) *див.* обдирáти (4)

ОБВЕСТИ́

обвести́

◊ Обвóдити (огортáти) / обвести́ (огорнýти) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* обвóдити (3)

ОБВИНУВÁЧЕННЯ

обвинувáчення

◊ Ки́дати / ки́нути обвинувáчення [в óчі (у вíчі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

ОБВÓДИТИ

обвóдити

◊ Обвóдити (огортáти) / обвести́ (огорнýти) очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* обвóдити (3)

ОБГОРНÝТИ

обгорнýв

◊ Страх (óстрах, жах) берé (обгортáє, обіймáє, обнімáє, охóплює *і т. ін.)* / узя́в (обгорнýв, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахóдить (нападáє) / найшóв (напáв) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Сум (смýток) обіймáє (обнімáє, обгортáє, нахóдить, нападáє *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорнýв, найшóв, напáв *і т. ін.) див.* сум[1]

обгорнýти

◊ Обгортáти (огортáти) / обгорнýти (огорнýти) дýшу (сéрце) тýгою (смýтком, сýмом *і т. ін.) див.* обгортáти (1)

ОБГОРТÁТИ

обгортáє

◊ Страх (óстрах, жах) берé (обгортáє, обіймáє, обнімáє, охóплює *і т. ін.)* / узя́в (обгорнýв, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахóдить (нападáє) / найшóв (напáв) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Сум (смýток) обіймáє (обнімáє, обгортáє, нахóдить, нападáє *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорнýв, найшóв, напáв *і т. ін.) див.* сум[1]

обгорта́ти

◊ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.)* *див.* обгорта́ти (1)

ОБДАВА́ТИ

обдава́ти

◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.)* обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

ОБДАРО́ВУВАТИ

обдаро́вувати

◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.)* *див.* обдаро́вувати (1)

ОБДАРУВА́ТИ

обдарува́ла

Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.)* *чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

обдарува́ти

◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.)* *див.* обдаро́вувати (1)

ОБДА́ТИ

обда́в

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.)* обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

обда́ти

◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.)* обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

ОБДІЛИ́ТИ

обділи́ти

◊ Обхо́дити (обділя́ти) / обійти́ (обділи́ти) [своє́ю] ла́скою *див.* обхо́дити (1)

ОБДІЛЯ́ТИ

обділя́ти

◊ Обхо́дити (обділя́ти) / обійти́ (обділи́ти) [своє́ю] ла́скою *див.* обхо́дити (1)

ОБЕРНУ́ТИ

оберну́ти

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.)* *див.* оберта́ти (2)

ОБЕРНУ́ТИСЯ

оберну́тися

◊ Не встигнути (не вспіти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися) *див.* устига́ти

◊ Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні коле́са *див.* огляда́тися (3)

ОБЕРТА́ТИ

оберта́ти

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.)* *див.* оберта́ти (2)

ОБЕРТА́ТИСЯ

оберта́ється

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

оберта́тися

◊ Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні коле́са *див.* огляда́тися (3)

О́БЕРТОМ

обертом

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в очах (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ОБ'ЄДНАНИЙ

об'єднаних

Генера́льна Асамбле́я Організа́ції Об'єднаних На́цій *див.* асамбле́я (1)

△ Опера́ція Об'єднаних сил (ОО́С) *див.* опера́ція (5)

Організа́ція Об'єднаних На́цій (ОО́Н) *див.* організа́ція (2)

ОБ'Є́М

об'є́мі

○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

ОБЗИВА́ТИСЯ

обзива́ється

◊ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров *див.* кров (8)

◊ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві *див.* го́лос (10)

обзива́тися

◊ [І] сло́вом не обзива́тися (не озива́тися) / не обізва́тися (не озва́тися) *див.* обзива́тися (1)

◊ Обзива́тися (озива́тися) / обізва́тися (озва́тися) сло́вом *див.* обзива́тися (2)

ОБЗО́РИНИ

обзо́рини

◊ На огля́дини *(діал.* на обзо́рини, на розгля́дини) *див.* огля́дини (1)

ОБИ́ДА

оби́ду

◊ Не дава́ти / не да́ти в обра́зу *(розм.* в оби́ду) *див.* дава́ти (169)

ÓБІГ

óбіг

△ Ввóдити / ввестú в óбіг (в оборóт) *див.* ввóдити (3)

ОБІДРÁТИ

обідрáти

◊ Обідрáти (обчúстити, оббілувáти *і т. ін.)* як (мов, нíби *і т. ін.)* бíлочку (бíлку) *див.* обдирáти (4)

ОБІЗВÁТИСЯ

обізвáвся

◊ Говóрить (обзивáється, озивá ється) / обізвáвся (озвáвся) гóлос крóві *див.* гóлос (10)

обізвáлася

◊ Говóрить (обзивáється, озивáється) / заговорúла (обізвáлася, озвáлася) кров *див.* кров (8)

обізвáтися

◊ [І] слóвом не обзивáтися (не озивáтися) / не обізвáтися (не озвáтися) *див.* обзивáтися (1)

◊ Обзивáтися (озивáтися) / обізвáтися (озвáтися) слóвом *див.* обзивáтися (2)

ОБІЙМÁТИ

обіймáє

◊ Страх (óстрах, жах) берé (обгортáє, обіймáє, обнімáє, охóплює *і т. ін)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопúв *і т. ін.) кого* <Страх нахóдить (нападáє) / найшóв (напáв) *на когó*> *див.* страх[1]

◊ Сум (смýток) обіймáє (обнімáє, обгортáє, нахóдить, нападáє *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшóв, напáв *і т. ін.) див.* сум[1]

обіймáти

Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *рíдко* в посідáння) *див.* діставáти (1)

◊ Обіймáти (обнімáти) / обійня́ти (обня́ти) пóглядом (óком, очúма *і т. ін.) див.* обіймáти (1)

ОБІЙНЯ́ТИ

обійня́в

◊ Страх (óстрах, жах) берé (обгортáє, обіймáє, обнімáє, охóплює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопúв *і т. ін.) кого* <Страх нахóдить (нападáє) / найшóв (напáв) *на когó*> *див.* страх[1]

◊ Сум (смýток) обіймáє (обнімáє, обгортáє, нахóдить, нападáє *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшóв, напáв *і т. ін.) див.* сум[1]

обійня́ти

Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *рíдко* в посідáння) *див.* діставáти (1)

◊ Обіймáти (обнімáти) / обійня́ти (обня́ти) пóглядом (óком, очúма *і т. ін.) див.* обіймáти (1)

ОБІЙТÚ

обійтú

◊ Оминáти (обхóдити, оббігáти *і т. ін.)* / оминýти (обійтú, оббíгти *і т. ін.)* деся́тою дорóгою (вýлицею) *див.* оминáти[1] (2)

◊ Обхóдити (обділя́ти) / обійтú (обділúти) [своéю] лáскою *див.* обхóдити (1)

◊ Обхóдити / обійтú закóн *див.* обхóдити (2)

◊ Обхóдити / обійтú мовчáнням *див.* обхóдити (3)

◊ Обхóдити (оминáти) / обійтú (оминýти) сторонóю *див.* обхóдити (4) .

ОБІРВÁТИ

обірвáти

◊ Обірвáти життя́ *див.* обривáти[1] (1)

◊ Обірвáти (обскýбти) чýба (вýха, пáтли, чуприну *і т. ін.) див.* обривáти[1] (2)

◊ Обривáти / обірвáти з пуповúною *див.* обривáти[1] (3)

◊ Обривáти / обірвáти (пообривáти) рýки *див.* обривáти[1] (4)

ОБІРВÁТИСЯ

обірвáлася

◊ Нúтка (нúточка) увірвáлася (урвáлася, обірвáлася) *див.* нúтка (6)

обірвáлося

◊ [Аж] усерéдині (у грýдях) [все (щось)] обривáється *(рíдше* обертáється) / обірвáлося *див.* весь[1] (6)

◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обірвáлося) *див.* сéрце

ОБІТÉРТИ

обітéрти

◊ Обтéрти (обітéрти) піт з чолá *див.* обтирáти (1)

ОБ'ЇХАТИ

об'ї́деш

◊ [І] конéм (на коні, *рíдко* вóзом) не об'ї́деш (не обскáчеш) *див.* об'їжджáти[1] (1)

ОБКИПÁТИ

обкипáє

◊ Сéрце обкипáє (закипáє, окипáє, обливáється *і т. ін.)* / обкипíло (закипíло, окипíло *і т. ін.)* крóв'ю (сýкровицею, смолóю, вáром *і т. ін.) див.* сéрце

ОБКИПІ́ТИ

обкипíло

◊ Сéрце обкипáє (закипáє, окипáє, обливáється *і т. ін.)* / обкипíло (закипíло, окипíло *і т. ін.)* крóв'ю (сýкровицею, смолóю, вáром *і т. ін.) див.* сéрце

ОБЛАМÁТИ

обламáти

◊ Обламáти (обтя́ти, обрíзати *і т. ін.)* / облáмувати (ламáти, обтинáти *і т. ін.)* крúла *див.* облáмувати[1] (4)

◊ Обламáти (обтя́ти, обрíзати *і т. ін.)* / облáмувати (обрізáти, обтинáти *і т. ін.)* рýки *див.* облáмувати[1] (5)

ОБЛА́МУВАТИ[1]

обла́мувати

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / обла́мувати (лама́ти, обтина́ти *і т. ін.)* кри́ла *див.* обла́мувати[1] (4)

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / обла́мувати (обрі́за́ти, обтина́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* обла́мувати[1] (5)

ОБЛИВА́ТИСЯ

облива́ється

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.) див.* се́рце

облива́тися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

ОБЛИ́ТИСЯ

обли́тися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

ОБЛИ́ЧЧЯ

обли́ччя

◊ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◊ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◊ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)

◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт

ОБЛІГА́ТНИЙ

обліга́тний

△ Обліга́тний (обов'язко́вий) парази́т *див.* парази́т

ОБЛО́ГА

обло́гою

Обступа́ти (става́ти) / обступи́ти (ста́ти) обло́гою *див.* обступа́ти (1)

ОБЛУ́ДА

облу́да

Опти́чний обма́н <Опти́чна облу́да *(діал.* лу́да)> *див.* обма́н (1)

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з очей спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

ОБМА́Н

обма́н

◊ Вво́дити / ввести́ в ома́ну *(рідко* в обма́н) *див.* вво́дити (9)

Опти́чний обма́н <Опти́чна облу́да *(діал.* лу́да)> *див.* обма́н (1)

ОБМА́ЦАТИ

обма́цати

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)

ОБМА́ЦУВАТИ

обма́цувати

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обма́цувати (1)

ОБМИНА́ТИ[1]

обмина́ти

◊ Обмина́ти (обхо́дити, оббіга́ти *і т. ін.)* / обмину́ти (обійти́, оббі́гти *і т. ін.)* деся́тою доро́гою (ву́лицею) *див.* обмина́ти[1] (2)

◊ Обхо́дити (обмина́ти) / обійти́ (обмину́ти) стороно́ю *див.* обхо́дити (4)

ОБМИНУ́ТИ

обмину́ти

◊ Обмина́ти (обхо́дити, оббіга́ти *і т. ін.)* / обмину́ти (обійти́, оббі́гти *і т. ін.)* деся́тою доро́гою (ву́лицею) *див.* обмина́ти[1] (2)

◊ Обхо́дити (обмина́ти) / обійти́ (обмину́ти) стороно́ю *див.* обхо́дити (4)

О́БМІН

о́бмін

△ Безвалю́тний о́бмін *див.* о́бмін (2)

○ В о́бмін на *див.* о́бмін (1)

△ Нееквівале́нтний о́бмін *див.* о́бмін (3)

△ О́бмін валю́т *див.* о́бмін (4)

△ О́бмін ене́ргії [в організмі] *див.* о́бмін (5)

△ О́бмін речови́н *див.* о́бмін (6)

ОБМІНИ́ТИ

обміни́ти

Обміни́ти сві́чку *див.* обмі́нювати (1)

◊ Обміня́ти (обміни́ти) хліб [святи́й] *див.* обмі́нювати (2)

ОБМІ́ННИЙ

обмі́нна

△ Обмі́нна взаємоді́я *див.* взаємоді́я (1)

обмі́нний

△ Обмі́нний курс валю́т *див.* курс (5)

Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт

ОБМІ́НЮВАТИСЯ

обмі́нюватися

◊ Обмі́нюватися / обміня́тися думка́ми (сло́вом, слова́ми *і т. ін.) див.* обмі́нюватися (3)

Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (1)

Обмі́нюватися / обміня́тися у́смішками *див.* обмі́нюватися (2)

ОБМІНЯ́ТИ

обміня́ти

◊ Обміня́ти (обміни́ти) хліб [святи́й] *див.* обмі́нювати (2)

ОБМІНЯ́ТИСЯ

обміня́тися

◇ Обмі́нюватися / обміня́тися думка́ми (сло́вом, слова́ми *і т. ін.) див.* обмі́нюватися (3)

Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (1)

Обмі́нюватися / обміня́тися у́смішками *див.* обмі́нюватися (2)

ОБМІ́РЮВАТИ

обмі́рювати

◇ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

ОБМІ́РЯТИ

обмі́ряти

◇ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

ОБМІРЯ́ТИ

обміря́ти

◇ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

ОБМО́ВИТИСЯ

обмо́витися

◇ Не обмо́витися і (ні, жо́дним *і т. ін.)* сло́вом *(рідше* слове́чком) *див.* обмовля́тися (1)

◇ Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом> *див.* обмовля́тися (2)

ОБМОВЛЯ́ТИСЯ

обмовля́тися

◇ Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом> *див.* обмовля́тися (2)

ОБМОЛО́Т

обмоло́т

◇ Бра́ти / взя́ти в обмоло́т *див.* бра́ти (66)

ОБМОЛО́ТИНИ

обмоло́тини

◇ Обмоло́тини попи́ти *див.* попи́ти

ОБНАЖА́ТИ

обнажа́ти

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

ОБНАЖИ́ТИ

обнажи́ти

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

ОБНІМА́ТИ

обніма́є

◇ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◇ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.) див.* сум[1]

обніма́ти

◇ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)

ОБНІ́МКА

обні́мку

○ В обні́мку *див.* обні́мка (1)

ОБНЯ́ТИ

обня́в

◇ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.) кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◇ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.) див.* сум[1]

обняли́

◇ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсі́ли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

обня́ти

◇ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)

ОБОВ'ЯЗКО́ВИЙ

обов'язко́ве

△ Обов'язко́ве страхува́ння *див.* страхува́ння

обов'язко́вий

△ Облíга́тний (обов'язко́вий) парази́т *див.* парази́т

ОБО́В'ЯЗОК

обо́в'язки

Наклада́ти / накла́сти (наложи́ти) обо́в'язок (обо́в'язки) *див.* наклада́ти (3)

Нести́ обо́в'язки *див.* нести́ (4)

Розподіля́ти / розподіли́ти робо́ту (обо́в'язки, ро́лі *і т. ін.) див.* розподіля́ти

обо́в'язків

Вико́нувач обо́в'язків *див.* вико́нувач (1)

обо́в'язку

Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку *див.* почува́тися

обо́в'язок

Вхо́дити / ввійти́ в обо́в'язок *див.* вхо́дити (2)

Наклада́ти / накла́сти (наложи́ти) обо́в'язок (обо́в'язки) *див.* наклада́ти (3)

ОБОДО́ВИЙ

ободо́ва

△ Ободо́ва ки́шка *див.* ки́шка (3)

ОБО́Є

обо́є

◇ Обо́є рябо́є *див.* обо́є (1)

обома́

◇ Обома́ ву́хами *див.* ву́хо (17)

◇ Обома́ рука́ми *див.* рука́

◇ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися

◊ Прислуха́тися обома́ *див.* прислуха́тися

ОБО́ЗНИЙ

обо́зний

Полкови́й обо́зний *див.* обо́зний (1)

ОБОЛО́НКА

оболо́нка

△ М'язова́ оболо́нка *див.* оболо́нка (1)

△ Павути́нна оболо́нка *див.* оболо́нка (2)

△ Ра́йдужна оболо́нка *див.* оболо́нка (3)

△ Рогова́ оболо́нка *див.* оболо́нка (4)

△ Серо́зна оболо́нка *див.* оболо́нка (5)

△ Синовіа́льна оболо́нка *див.* оболо́нка (6)

△ Сітча́ста оболо́нка *див.* оболо́нка (7)

△ Слизова́ оболо́нка *див.* оболо́нка (8)

△ Суди́нна оболо́нка *див.* оболо́нка (9)

ОБОРО́НА

оборо́на

△ Кругова́ оборо́на *див.* оборо́на (1)

△ Необхі́дна оборо́на *див.* оборо́на (2)

△ Пові́тря́на оборо́на *див.* оборо́на (3)

△ Циві́льна оборо́на *див.* оборо́на (4)

оборо́ни

△ Лі́нія оборо́ни <Оборо́нна лі́нія> *див.* лі́нія (10)

△ По́яс оборо́ни *див.* по́яс

Ра́да націона́льної безпе́ки і оборо́ни Украї́ни *див.* ра́да

оборо́ні

Стоя́ти в оборо́ні <Стоя́ти оборо́ною> *див.* стоя́ти

оборо́ною

Стоя́ти в оборо́ні <Стоя́ти оборо́ною> *див.* стоя́ти

оборо́ну

◊ Бра́ти / взя́ти під за́хист *(рідко* під оборо́ну) *див.* бра́ти (105)

Займа́ти / зайня́ти оборо́ну *див.* займа́ти (1)

Злама́ти оборо́ну (фронт, о́пір *і т. ін.) див.* зла́мувати (1)

◊ Става́ти / ста́ти в оборо́ну *див.* става́ти

ОБОРОНИ́ТИ

оборони́

◊ Борони́ (боро́нь) / оборони́ (сохрани́, сохра́нь) Бо́же *див.* борони́ти[1] (1)

оборо́нить

◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)

ОБОРО́ННИЙ

оборо́нна

△ Лі́нія оборо́ни <Оборо́нна лі́нія> *див.* лі́нія (10)

ОБОРОНЯ́ТИ

обороня́ти

Грудьми́ стоя́ти (закрива́ти, обороня́ти) *див.* стоя́ти

ОБОРО́Т

оборо́т

△ Вво́дити / ввести́ в о́біг (в оборо́т) *див.* вво́дити (3)

ОБПАЛИ́ТИ

обпали́ти

◊ Обпали́ти / обпа́лювати [собі (свої́)] кри́ла *див.* обпа́лювати (1)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.) /* обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

ОБПА́ЛЮВАТИ

обпа́лювати

◊ Обпали́ти / обпа́лювати [собі (свої́)] кри́ла *див.* обпа́лювати (1)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.) /* обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

ОБПА́РЕНИЙ

обпа́рений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ошпа́рений (обпа́рений, опа́рений *і т. ін.)* [окро́пом] *див.* ошпа́рений (1)

обпа́рено

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* кип'ячéм обпа́рено *див.* обпа́рений (1)

ОБПА́СТИ[2]

обпа́сти

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

ОБПЕКТИ́

обпекти́

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.) /* обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

ОБПЕ́ЧЕНИЙ

обпе́чений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* опе́чений *(рідше* обпе́чений) *див.* опе́чений (1)

ОБПІКА́ТИ

обпіка́ти

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.) /* обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

ОБПЛЕСТИ́

обплести́

◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.) /* обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОБПЛІТА́ТИ

обпліта́ти

◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.) /* обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОБПЛУ́ТАТИ
обплу́тати
◇ Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [своїми] тене́тами *див.* обплу́тувати (1)

ОБПЛУ́ТУВАТИ
обплу́тувати
◇ Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [своїми] тене́тами *див.* обплу́тувати (1)

ОБПЛЬО́ВАНИЙ
обпльо́ваний
◇ Як (мов, ніби *і т. ін.)* обпльо́ваний (опльо́ваний) *див.* обпльо́ваний (1)

ОБРА́ЖЕНИЙ
обра́жений
◇ Кро́вно обра́жений *див.* обра́жений (1)

О́БРАЗ[1]
о́браз
△ Ві́чний о́браз *див.* о́браз[1] (2)
△ Вхо́дити / ввійти́ в о́браз *див.* вхо́дити (10)
△ Ейдети́чний о́браз *див.* о́браз[1] (3)
△ Негати́вний о́браз (персона́ж) *див.* о́браз[1] (4)
Прийма́ти / прийня́ти о́браз *див.* прийма́ти
Ство́рювати / створи́ти о́браз *див.* ство́рювати
Утрача́ти / утра́тити людськи́й о́браз *див.* утрача́ти
о́бразі
○ В о́бразі *див.* о́браз[1] (1)
о́бразу
◇ Ли́цар печа́льного (сумно́го) о́бразу *див.* ли́цар (2)

ОБРА́ЗА
обра́за
◇ Кро́вна обра́за *див.* обра́за (1)
обра́зу
◇ Ковта́ти / ковтну́ти злість (лють, обра́зу *і т. ін.)* *див.* ковта́ти (3)
◇ Не дава́ти / не да́ти в обра́зу *(розм.* в оби́ду) *див.* дава́ти (169)
◇ Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу *див.* попуска́ти[1]

ОБРАЗОТВО́РЧИЙ
образотво́рче
△ Образотво́рче *(рідше* зобража́льне, зобра́жувальне) мисте́цтво *див.* мисте́цтво (5)

ОБРЕКТИ́СЯ
обректи́ся
Обро́ком обректи́ся *див.* обріка́тися (1)

ОБРИВА́ТИ[1]
обрива́ти
◇ Обрива́ти / обірва́ти з пупови́ною *див.* обрива́ти[1] (3)
◇ Обрива́ти / обірва́ти (пообрива́ти) ру́ки *див.* обрива́ти[1] (4)

ОБРИВА́ТИСЯ[1]
обрива́ється
◇ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)
◇ Життя́ обрива́ється *див.* життя́ (5)
◇ Се́рце па́дає (обрива́ється) / впа́ло (обірва́лося) *див.* се́рце

ОБРІ́З[1]
обрі́з
○ В обрі́з *див.* обрі́з[1] (1)

ОБРІ́ЗАТИ
обрі́зало
◇ Як обрі́зало *див.* обрі́зувати (2)
обрі́зати
◇ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / обла́мувати (обріза́ти, обтина́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* обла́мувати[1] (5)
◇ Обрі́зувати (обріза́ти) / обрі́зати шлях (шляхи́) *див.* обрі́зувати (1)

ОБРІЗА́ТИ
обріза́ти
◇ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / обла́мувати (обріза́ти, обтина́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* обла́мувати[1] (5)
◇ Обрі́зувати (обріза́ти) / обрі́зати шлях (шляхи́) *див.* обрі́зувати (1)

ОБРІ́ЗУВАТИ
обрі́зувати
◇ Обрі́зувати (обріза́ти) / обрі́зати шлях (шляхи́) *див.* обрі́зувати (1)

ОБРІ́К[1]
обрі́к
◇ Обрі́к гра́є *див.* обрі́к[1] (1)

ОБРІ́К[2]
обро́ком
Обро́ком обректи́ся *див.* обріка́тися (1)

ОБРОБИ́ТИ[1]
обробити
Обробля́ти / оброби́ти ра́ну *див.* обробля́ти[1] (1)
Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.)* *див.* обробля́ти[1] (2)

ОБРОБІ́ТОК
обробі́ток
△ Шарови́й обробі́ток *див.* обробі́ток (1)

ОБРО́БЛЕННЯ
обро́блення
△ Гідротермі́чне обро́блення *див.* обро́блення (1)
△ Чистове́ обро́блення *див.* обро́блення (2)
△ Чернове́ обро́блення *див.* обро́блення (3)

ОБРОБЛЯ́ТИ[1]
обробля́ти
Обробля́ти / оброби́ти ра́ну *див.* обробля́ти[1] (1)
Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.)* *див.* обробля́ти[1] (2)

ОБРО́БНИЙ
обро́бна
△ Обро́бна промисло́вість *див.* промисло́вість

ОБРО́К

обро́к

Відпуска́ти на обро́к *див.* відпуска́ти (2)

◊ Іти́ / піти́ на обро́к *див.* іти́ (102)

ОБРОНИ́ТИ

оброни́ти

Оброни́ти сло́во (слове́чко, фра́зу) *див.* обро́нювати (1)

Оброни́ти сльозу́ *див.* обро́нювати (2)

ОБРОСТА́ННЯ

оброста́ння

△ Біологі́чне оброста́ння *див.* оброста́ння (1)

ОБРОСТА́ТИ

оброста́є

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

оброста́ти

◊ Оброста́ти / обрости́ жи́ром (жирко́м, *рідше* са́лом) *див.* оброста́ти (1)

◊ Оброста́ти / обрости́ пі́р'ям *див.* оброста́ти (2)

ОБРОСТИ́

обросло́

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

обрости́

◊ Мо́хом порости́ (обрости́, пооброста́ти *і т. ін.) див.* пороста́ти

◊ Оброста́ти / обрости́ жи́ром (жирко́м, *рідше* са́лом) *див.* оброста́ти (1)

◊ Оброста́ти / обрости́ пі́р'ям *див.* оброста́ти (2)

ОБРУ́Ч

обручі́

◊ Кле́пки́ (обручі́) розсо́хлися / розсиха́ються *див.* кле́пка (2)

ОБСЕРВАТО́РІЯ

обсервато́рія

△ Аерологі́чна обсервато́рія *див.* обсервато́рія (1)

ОБСИ́ПАТИ

обси́пало

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

обси́пати

◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

Обсипа́ти / обси́пати ку́лями (снаря́дами, карте́ччю *і т. ін.) див.* обсипа́ти (1)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

ОБСИПА́ТИ

обсипа́є

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

обсипа́ти

◊ [Аж] [як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

Обсипа́ти / обси́пати ку́лями (снаря́дами, карте́ччю *і т. ін.) див.* обсипа́ти (1)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

ОБСИ́ПАТИСЯ

обси́патися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

ОБСИПА́ТИСЯ

обсипа́тися

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

ОБСИ́ПУВАТИ

обси́пувати

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

ОБСІДА́ТИ

обсіда́ють

◊ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсі́ли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсіда́ють (гризу́ть) / обсі́ли го́лову *див.* ду́мка (21)

◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

◊ Обсіда́ють / обсі́ли кло́поти *див.* кло́піт (5)

ОБСІ́СТИ

обсі́ла

◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.) див.* біда́[1] (2)

◊ Ді́ти обсі́ли <Дітво́ра́ обсі́ла> *див.* ді́ти[1] (5)

обсі́ли

◊ Ді́ти обсі́ли <Дітво́ра́ обсі́ла> *див.* ді́ти[1] (5)

◊ Думки́ (гадки́) беру́ть (обсіда́ють, гризу́ть) / взяли́ (обсі́ли, обняли́) *див.* ду́мка (15)

◊ Думки́ ([та] гадки́, думки́-гадки́, ду́ми, ду́ми-гадки́) обсіда́ють (гризу́ть) / обсі́ли го́лову *див.* ду́мка (21)

◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

◊ Літа́ обсі́ли *див.* літа́ (3)

◊ Обсіда́ють / обсі́ли кло́поти *див.* кло́піт (5)

ОБСКАКА́ТИ

обска́чеш

◊ [І] коне́м (на коні́, *рідко* во́зом) не об'ї́деш (не обска́чеш) *див.* об'їжджа́ти[1] (1)

ОБСКУ́БТИ

обску́бти

◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.) див.* обрива́ти[1] (2)

ОБСЛУГО́ВУВАННЯ

обслуго́вування

△ Профілакти́чне обслуго́вування *див.* обслуго́вування (1)

△ Техні́чне обслуго́вування *див.* обслуго́вування (2)

ОБСНО́ВУВАТИ

обсно́вувати

◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.)* / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОБСНУВА́ТИ

обснува́ти

◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.)* / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОБСО́ХНУТИ

обсо́хло

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

ОБСО́ХТИ

обсо́хло

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

ОБСТА́ВИНА

обста́вин

Збіг обста́вин *див.* збіг (1)

обста́вини

△ Обтя́жувальні обста́вини *див.* обста́вина (1)

△ Пом'якшувальні (зм'якшувальні) обста́вини *див.* обста́вина (2)

△ Роди́нні (сіме́йні) обста́вини *див.* обста́вина (3)

ОБСТА́ВИННИЙ

обста́винне

△ Підря́дне обста́винне ре́чення *див.* ре́чення

ОБСТА́ВИТИ

обста́вити

◊ Обставля́ти / обста́вити себе́ *див.* обставля́ти (1)

ОБСТАВЛЯ́ТИ

обставля́ти

◊ Обставля́ти / обста́вити себе́ *див.* обставля́ти (1)

ОБСТАНО́ВКА

обстано́вці

○ В обстано́вці *див.* обстано́вка (1)

О́БСТРІЛ

о́бстріл

◊ Бра́ти / взя́ти під о́бстріл *див.* бра́ти (106)

о́бстрілом

◊ Під о́бстрілом *див.* о́бстріл (1)

Трима́ти під о́бстрілом *див.* трима́ти

о́бстрілу

Зо́на о́бстрілу *див.* зо́на (3)

ОБСТРІ́ЛЯНИЙ

обстрі́ляний

◊ Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця) *див.* птах

ОБСТУПА́ТИ

обступа́ти

Обступа́ти (става́ти) / обступи́ти (ста́ти) обло́гою *див.* обступа́ти (1)

◊ Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступа́ти (2)

ОБСТУПИ́ТИ

обступи́ти

Обступа́ти (става́ти) / обступи́ти (ста́ти) обло́гою *див.* обступа́ти (1)

◊ Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступа́ти (2)

ОБСУШИ́ТИ

обсуши́ти

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* о́чі) *див.* обсу́шувати (1)

ОБСЦЕ́ННИЙ

обсце́нна

△ Ненормати́вна (обсце́нна) ле́ксика *див.* ле́ксика (2)

О́БСЯГ

о́бсяг

△ О́бсяг виробни́цтва *див.* о́бсяг (3)

△ О́бсяг поня́ття *див.* о́бсяг (4)

о́бсягом

○ О́бсягом у... *див.* о́бсяг (2)

о́бсязі

○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

ОБСЯГА́ТИ

обсяга́ти

◊ Обсяга́ти / обсягти́ ро́зумом *див.* обсяга́ти (1)

ОБСЯГТИ́

обсягти́

◊ Обсяга́ти / обсягти́ ро́зумом *див.* обсяга́ти (1)

ОБТЕ́РТИ

обте́рти

◊ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* о́чі) *див.* обсу́шувати (1)

◊ Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́ *див.* обтира́ти (1)

ОБТИНА́ТИ

обтина́ти

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / облáмувати (ламáти, обтинáти *і т. ін.)* кри́ла *див.* облáмувати[1] (4)

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / облáмувати (обрізáти, обтинáти *і т. ін.)* ру́ки *див.* облáмувати[1] (5)

ОБТИРА́ТИ

обтира́ти

◊ Оббива́ти (обтира́ти) / оббúти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)

◊ Обтира́ти но́са *див.* обтира́ти (2)

◊ Обтира́ти (отира́ти, витира́ти *і т. ін.)* кутки́ *(діал.* вуглú) *див.* обтира́ти (3)

◊ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.) див.* обтира́ти (4)

ОБТРУСИ́ТИ

обтруси́ти

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (сті́п) своі́х] *див.* обтру́шувати (1)

ОБТРУ́ШУВАТИ

обтру́шувати

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (сті́п) своі́х] *див.* обтру́шувати (1)

ОБТЯГА́ТИ

обтяга́ти

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) бо́чку *див.* обтяга́ти (1)

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) ко́лесо *див.* обтяга́ти (2)

ОБТЯГНУ́ТИ

обтягну́ти

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) бо́чку *див.* обтяга́ти (1)

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) ко́лесо *див.* обтяга́ти (2)

ОБТЯГТИ́

обтягти́

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) бо́чку *див.* обтяга́ти (1)

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) ко́лесо *див.* обтяга́ти (2)

ОБТЯ́ГУВАТИ

обтя́гувати

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) бо́чку *див.* обтяга́ти (1)

Обтяга́ти (обтя́гувати) / обтягти́ (обтягну́ти) ко́лесо *див.* обтяга́ти (2)

ОБТЯ́ЖКА

обтя́жку

○ В обтя́жку *див.* обтя́жка (1)

ОБТЯ́ЖУВАЛЬНИЙ

обтя́жувальні

△ Обтя́жувальні обста́вини *див.* обста́вина (1)

ОБТЯ́ЖУВАТИ

обтя́жувати

Обтя́жувати своє́ сумлі́ння *див.* обтя́жувати (1)

ОБТЯ́ТИ

обтя́ти

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / облáмувати (ламáти, обтинáти *і т. ін.)* кри́ла *див.* облáмувати[1] (4)

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / облáмувати (обрізáти, обтинáти *і т. ін.)* ру́ки *див.* облáмувати[1] (5)

ОБУ́ТИ

обу́ти

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

◊ Поши́ти *(рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти

ОБУ́Х

обу́х

◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (обу́х) [по голові́] *див.* обу́х (2)

обу́ха

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* віл обу́ха *(рідко* пе́ред обу́хом) *див.* віл[1] (5)

обу́хом

◊ На му́ху з обу́хом *див.* му́ха (11)

◊ Під обу́хом *див.* обу́х (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* віл обу́ха *(рідко* пе́ред обу́хом) *див.* віл[1] (5)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (до́вбнею, молотко́м) би́ти / вда́рити [по голові́ (в го́лову)] *див.* би́ти (47)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обу́хом (обу́х) [по голові́] *див.* обу́х (2)

ОБХІ́Д

обхі́д

○ В обхі́д *див.* обхі́д (1)

Роби́ти обхі́д *див.* роби́ти

ОБХІДНИ́Й

обхідни́й

Обхідни́й листо́к (лист) *див.* листо́к[2] (1)

◊ Обхідни́й шлях *див.* шлях

ОБХО́ДИТИ

обхо́дити

◊ Обмина́ти (обхо́дити, оббіга́ти *і т. ін.)* / обмину́ти (обійти́, обі́гти *і т. ін.)* деся́тою доро́гою (ву́лицею) *див.* обмина́ти[1] (2)

◊ Обхо́дити (обділя́ти) / обійти́ (обділи́ти) [своє́ю] ла́скою *див.* обхо́дити (1)

◊ Обхо́дити / обійти́ зако́н *див.* обхо́дити (2)

◊ Обхо́дити / обійти́ мовча́нням *див.* обхо́дити (3)

◊ Обхо́дити (обмина́ти) / обійти́ (обмину́ти) стороно́ю *див.* обхо́дити (4)

ОБХОПИ́ТИ

обхопи́ла

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.*)] гаря́чка охопи́ла (обхопи́ла) *див.* гаря́чка (4)

обхопи́ло

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) вогне́м (огне́м) обхопи́ло *див.* обхо́плювати (1)

обхопи́ти

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.*) о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.*) *див.* охо́плювати (1)

ОБЦЕ́НЬКИ

обце́ньками

◊ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) обце́ньками *див.* обце́ньки (1)

ОБЧЕ́РКНУТИЙ

обче́ркнутий

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) ку́рячим зу́бом обче́ркнутий *див.* обче́ркнутий (1)

ОБЧИ́СЛЕННЯ

обчи́слення

△ Розподілені обчи́слення *див.* обчи́слення (1)

△ Хмари́нні обчи́слення *див.* обчи́слення (2)

ОБЧИ́СТИТИ

обчи́стити

◊ Обідра́ти (обчи́стити, оббілува́ти *і т. ін.*) як (мов, ніби *і т. ін.*) білочку (білку) *див.* обдира́ти (4)

ОБЩИ́НА

общи́на

△ Сільська́ общи́на *див.* общи́на (1)

ОВА́К

ова́к

○ Так і ова́к *див.* ова́к (1)

ОВЕ́ЧИЙ

ове́чій

◊ Вовк в ове́чій шку́рі *див.* вовк (4)

ове́чу

◊ Надяга́ти (надіва́ти, натяга́ти *і т. ін.*) / надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́ *і т. ін.*) ове́чу шку́ру <Влiза́ти / влі́зти в ове́чу шку́ру> *див.* надяга́ти (1)

ОВЕ́ЧКА

ове́чкою

Прикида́тися / прики́нутися ове́чкою *див.* прикида́тися[1]

ОВОЛОДІВА́ТИ

оволодіва́ти

◊ Воло́діти (оволодіва́ти) / оволоді́ти собо́ю *див.* воло́діти (2)

◊ Оволодіва́ти / оволоді́ти своїм се́рцем *див.* оволодіва́ти (2)

Оволодіва́ти / оволоді́ти ува́гою *див.* оволодіва́ти (1)

ОВОЛОДІ́ТИ

оволоді́ти

◊ Воло́діти (оволодіва́ти) / оволоді́ти собо́ю *див.* воло́діти (2)

◊ Оволодіва́ти / оволоді́ти своїм се́рцем *див.* оволодіва́ти (2)

Оволодіва́ти / оволоді́ти ува́гою *див.* оволодіва́ти (1)

О́ВОЧ

о́воч

◊ Заборо́нений (зака́заний) плід (*рідше* о́воч) *див.* плід

ОГІРКО́ВИЙ

огірко́ва

△ Огірко́ва тра́ва *див.* трава́

ОГІРО́К

огіро́к

Як огіро́к (огіро́чок) *див.* огіро́к (1)

ОГІРО́ЧОК

огіро́чок

Як огіро́к (огіро́чок) *див.* огіро́к (1)

ОГЛЕ́ДІТИСЯ

огле́димося

◊ І не огля́нуся (не огле́дишся, не огле́димося *і т. ін.*) *див.* огляда́тися (1)

огле́дишся

◊ І не огля́нуся (не огле́дишся, не огле́димося *і т. ін.*) *див.* огляда́тися (1)

ОГЛО́БЛЯ

огло́блі

◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1]

О́ГЛЯД

о́гляди

◊ Купува́ти / купи́ти (роздобу́тися) за три о́гляди *див.* купува́ти (4)

о́глядом

◊ Ні під я́ким о́глядом *див.* о́гляд (4)

о́гляду

○ Без о́гляду *див.* о́гляд (1)

○ Без о́гляду на *див.* о́гляд (2)

○ З о́гляду на *див.* о́гляд (3)

ОГЛЯДА́ТИ

огляда́ти

◊ Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти) *див.* огляда́ти (1)

ОГЛЯДА́ТИСЯ

огляда́тися

◊ Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні *див.* огляда́тися (2)

◊ Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні коле́са *див.* огляда́тися (3)

◊ Огляда́тися / огля́нутися наза́д *див.* огляда́тися (4)

ОГЛЯ́ДИНИ

огля́дини

◊ На огля́дини (*діал.* на обзо́рини, на розгля́дини) *див.* огля́дини (1)

ОГЛЯ́ДКА

огля́дки

○ Без огля́дки (без огля́док, *діал.* без огля́дку) *див.* огля́дка (1)

огля́дкою

○ З огля́дкою *див.* огля́дка (2)

огля́док

○ Без огля́дки (без огля́док, *діал.* без огля́дку) *див.* огля́дка (1)

ОГЛЯДО́ВИЙ

оглядо́ве

△ Лобове́ (оглядо́ве) скло *див.* скло

ОГЛЯ́ДОК

огля́дку

○ Без огля́дки (без огля́док, *діал.* без огля́дку) *див.* огля́дка (1)

огля́док

○ Без огля́дки (без огля́док, *діал.* без огля́дку) *див.* огля́дка (1)

ОГЛЯ́НУТИ

огля́нути

◇ Оки́нути (огля́нути, змі́ряти *і т. ін.)* зо́ром *див.* окида́ти (2)

◇ Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти) *див.* огляда́ти (1)

ОГЛЯ́НУТИСЯ

огля́нуся

◇ І не огля́нуся (не огле́дишся, не огле́димося *і т. ін.) див.* огляда́тися (1)

огля́нутися

◇ Не всти́гнути (не вспі́ти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися) *див.* устига́ти

◇ Огляда́тися (оберта́тися) / огля́нутися (оберну́тися) на за́дні колéса *див.* огляда́тися (3)

◇ Огляда́тися / огля́нутися наза́д *див.* огляда́тися (4)

ОГОЛИ́ТИ

оголи́ти

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

ОГОЛОСИ́ТИ

оголоси́ти

◇ Оголоси́ти (підня́ти) авра́л *див.* оголо́шувати (1)

◇ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* проголо́шувати

◇ Ста́вити (оголо́шувати) / поста́вити (оголоси́ти) по́за зако́ном *див.* ста́вити

ОГОЛО́ШЕНИЙ

оголо́шеною

Відпра́влення з оголо́шеною ці́нністю *див.* відпра́влення (1)

ОГОЛО́ШУВАТИ

оголо́шувати

◇ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* проголо́шувати

◇ Ста́вити (оголо́шувати) / поста́вити (оголоси́ти) по́за зако́ном *див.* ста́вити

ОГО́ЛЮВАТИ

ого́лювати

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

ОГОЛЯ́ТИ

оголя́ти

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

ОГО́НЬ

огне́м

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* вогне́м (огне́м) обхопи́ло *див.* обхо́плювати (1)

ого́нь

◇ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти

ОГОРНУ́ТИ

огорну́в

◇ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

огорну́ти

◇ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обво́дити (3)

◇ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.) див.* обгорта́ти (1)

ОГОРНУ́ТИСЯ

огорну́лася

◇ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

ОГОРТА́ТИ

огорта́є

◇ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

огорта́ти

◇ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* обво́дити (3)

◇ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.) див.* обгорта́ти (1)

ОГОРТА́ТИСЯ

огорта́ється

◇ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

ОГРЕ́БОМ

огре́бом

◇ Огре́бом бра́ти *див.* бра́ти (143)

ОДАРО́ВУВАТИ

одаро́вувати

◇ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)

ОДАРУВА́ТИ

одарува́ла

Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

одарува́ти

◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)

ОДВІ́ДАТИ

одві́дати

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти

ОДВІ́РОК

одві́рка

◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати

одві́рок

◊ Підпира́ти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.) див.* підпира́ти

◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати

ОДЕ́Н

одна́

◊ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)

◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть

◊ Одна́ нога́ тут, а дру́га там *див.* нога́ (30)

◊ Одна́ (ті́льки) тінь залиши́лася (*рідко* зоста́лася) *див.* тінь

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Ти́сяча і одна́ *див.* ти́сяча

◊ Ті́льки [сама́ (одна́)] душа́ залиши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Ті́льки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.*)] *див.* снасть

◊ Як одна́ годи́на *див.* годи́на[1] (28)

◊ Як одна́ душа́ *див.* душа́ (84)

Як одна́ люди́на *див.* люди́на (5)

одне́

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◊ В одне́ го́рло *див.* го́рло (2)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

◊ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)

◊ Криви́й на одне́ о́ко *див.* криви́й (1)

◊ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Ті́льки й [одне́] зна́ти, що *див.* зна́ти (44)

одни́м

◊ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)

◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)

◊ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)

○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)

◊ За одни́м за́ходом *див.* за́хід[1] (4)

◊ За одни́м ма́хом *див.* мах[1] (1)

◊ За одни́м при́сідом *див.* при́сід

◊ За одни́м ра́зом *див.* раз[1]

◊ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]

◊ За одни́м столо́м *див.* стіл[1]

Оди́н за о́дним (*рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному (*рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

◊ Одни́м ву́хом *див.* ву́хо (18)

◊ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)

◊ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)

◊ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий

◊ Одни́м ма́хом *див.* мах[1] (4)

◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

◊ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)

◊ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◊ Одни́м о́ком *див.* о́ко[1] (63)

◊ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти

◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих

◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк

◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◊ Одни́м уда́ром *див.* уда́р

◊ Під одни́м да́хом *див.* дах (2)

◊ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

◊ Хоч одни́м бо́ком *див.* бік (13)

одни́х

◊ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

одні́

△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)

одні́й

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

В одні́й осо́бі *див.* осо́ба (1)

◊ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка

◊ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)

◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]

◊ На одні́й но́ті *див.* но́та[1] (3)

о́дного

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◊ До о́дного *див.* оди́н (9)

◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)

◊ З одного́ ма́ху *див.* мах[1] (2)

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◊ З одного́ ті́ста *див.* ті́сто

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Натéрти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◊ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побі́ля́ о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

◊ Одного́ гніздéчка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

○ Одного́ дня *див.* день (23)

◊ Одного́ ду́ху *див.* дух (19)

○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

○ Одного́ ра́зу *див.* раз[1]

◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)

◊ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)

○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

о́дному

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

○ По о́дному *див.* оди́н (7)

◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

одно́му

◊ Топта́ння на [одно́му] мі́сці *див.* топта́ння

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

одному́

В одному́ пла́тті *див.* пла́ття

◊ В одному́ ряду́ *див.* ряд

◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих

Не встоя́ти на [одному́] мі́сці *див.* усто́ювати

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

◊ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мі́сці *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на одному́ *див.* стоя́ти

одно́ю

◊ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

одну́

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)

◊ В одну́ ду́шу *див.* душа́ (12)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

◊ В одну́ секу́нду *див.* секу́нда

◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

◊ В [одну́] ці́лість *див.* ці́лість

◊ В одну́ шку́ру *див.* шку́ра

◊ Гра́ти в (на) одну́ ду́дку *див.* гра́ти (14)

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ Змі́шувати / зміша́ти в одну́ ку́пу *див.* змі́шувати (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка

На одну́ со́ту *див.* со́тий

◊ На [одну́] хвили́нку *див.* хвили́нка

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.) див.* хвили́на

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

◊ Ста́вити в (на) одну́ лі́нію *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Ста́ти на одну́ лі́нію *див.* острівні ставáти

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

◊ Стри́гти / пострига́ти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДЕ́РЖАТИ

оде́ржати

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *рі́дко* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкоша́ *див.* дістава́ти (10)

ОДЕРЖИ́МИЙ

одержи́мий

◊ Одержи́мий [злим] ду́хом *див.* одержи́мий (1)

ОДЕ́РЖУВАТИ

оде́ржувати

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *рі́дко* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

◊ Діста́ти (оде́ржати) / дістава́ти (оде́ржувати) відкоша́ *див.* дістава́ти (10)

ОДИ́Н

оди́н

◊ В (за) оди́н раз *див.* раз[1]

◊ В оди́н го́лос *див.* го́лос (8)

◊ В [оди́н] дух *див.* дух (7)

◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

[Зби́ті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* зби́тий (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На (в) оди́н лад *див.* лад (8)

◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

◊ На оди́н кшталт *див.* кшталт (2)

◊ На оди́н мані́р *див.* мані́р (2)

◊ На оди́н штиб *див.* штиб[2]

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що див.* оди́н (10)

◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)

Ні оди́н *див.* оди́н (1)

◊ Ніяки́й (жо́ден, *рі́дше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка

◊ Но́мер оди́н *див.* но́мер (3)

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◊ Оди́н бік меда́лі *див.* бік (9)

◊ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає) *див.* бог (24)

◊ Оди́н в оди́н *(рі́дко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

Оди́н за о́дним *(рі́дко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рі́дко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

◊ Оди́н крок *див.* крок (14)

◊ Оди́н на оди́н *див.* оди́н (13)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, поперéд) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рі́дко* дру́гому, о́дного, *рі́дко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побі́ля́ о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рі́дко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися

◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Під оди́н ранжи́р *див.* ранжи́р

◊ Сам оди́н *див.* сам

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

◊ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти

◇ Сплітáтися (*рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся (*рідко* ув'язáтися) в оди́н ву́зол *див.* сплітáтися
◇ Ставáти / стáти в [оди́н] ряд *див.* ставáти
◇ Стáвити в [оди́н] ряд *див.* стáвити
◇ Стáвити / постáвити на одну́ дóшку (на оди́н п'єдестáл) *див.* стáвити
◇ Стри́гти / пострúгти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребінéць) *див.* стри́гти
◇ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́
Ще (іщé) [оди́н] раз *див.* раз[1]
◇ Що за оди́н *див.* оди́н (19)
◇ Як оди́н день *див.* день (53)
◇ Як оди́н фунт *див.* фунт[1]
◇ Як оди́н [чоловíк] *див.* оди́н (20)

однá

◇ Ні однá [живá] душá *див.* душá (68)
◇ Ні однá сльозá не покропи́ла *див.* сльозá
◇ Оди́н (однé) з-пéред (пéред, поперéд) óдного <Однá пéред дрýгою> *див.* оди́н (14)
◇ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Однá сатанá> *див.* чорт
◇ Однá (єди́на) плоть *див.* плоть
◇ Однá ногá тут, а дрýга там *див.* ногá (30)
◇ Однá (тíльки) тінь зали́ши́лася (*рідко* зостáлася) *див.* тінь
◇ Однé (оди́н, однó) óдного вáрті (*рідко* вáртий) <Однá óдної вáрта> *див.* оди́н (15)
◇ Самá (однá) [тíльки] нáзва <Самé (однé) нáзвисько> *див.* нáзва (2)
◇ Ти́сяча і однá *див.* ти́сяча
◇ Тíльки [самá (однá)] душá зали́ши́лася (лиши́лася) *див.* душá (74)
◇ Тíльки (самá, *рідко* однá) снасть [зроби́лася (стáла, зостáлася *і т. ін.*)] *див.* снасть
◇ Як однá годи́на *див.* годи́на[1] (28)
◇ Як однá душá *див.* душá (84)
Як однá люди́на *див.* люди́на (5)

однé

◇ Бýти створéними однé для óдного *див.* створéний
◇ В однé гóрло *див.* гóрло (2)
◇ В однé (однó) вýхо влі́зти, а в дрýге ви́лізти *див.* влáзити (6)
◇ В однé (однó) вýхо (ýхо) впускáти / впусти́ти, а в дрýге (дрýгим) випускáти / ви́пустити *див.* впускáти[1] (1)
◇ В однó (в однé) *див.* оди́н (8)
◇ Криви́й на однé óко *див.* криви́й (1)
◇ На однé лицé (обли́ччя) *див.* лицé (9)
◇ Оди́н (однé) з-пéред (пéред, поперéд) óдного <Однá пéред дрýгою> *див.* оди́н (14)
◇ Однé кінчáти, дрýге починáти *див.* кінчáти (4)
◇ Однé (оди́н, однó) óдного вáрті (*рідко* вáртий) <Однá óдної вáрта> *див.* оди́н (15)
◇ Однé (однó) до óдного *див.* оди́н (16)
◇ Однé (однó) і (й) те сáме (те ж) *див.* оди́н (17)
◇ Одни́м слóвом <Однó (однé) слóво> *див.* слóво
◇ Самá (однá) [тíльки] нáзва <Самé (однé) нáзвисько> *див.* нáзва (2)
◇ Тíльки й [однé] знáти, що *див.* знáти (44)

одни́м

◇ Біс одни́м мотузóчком скрути́в *див.* біс[1] (4)
◇ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)
◇ Жи́ти одни́м (сьогóднішнім) днем *див.* жи́ти (7)
○ [За] одни́м зáмахом (змáхом) *див.* зáмах (2)
◇ За одни́м зáходом *див.* зáхід[1] (4)
◇ За одни́м мáхом *див.* мах[1] (1)
◇ За одни́м при́сі́дом *див.* при́сід
◇ За одни́м рáзом *див.* раз[1]
◇ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]
◇ За одни́м столóм *див.* стіл[1]
Оди́н за óдним (*рідко* дрýгим) <Оди́н по óдному (*рідко* дрýгому)> *див.* оди́н (2)
◇ Одни́м вýхом *див.* вýхо (18)
◇ Одни́м дýхом ди́хати *див.* ди́хати (8)
◇ Одни́м (єди́ним, за одни́м) дýхом *див.* дух (18)
◇ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий
◇ Одни́м мáхом *див.* мах[1] (4)
◇ Одни́м ми́ром мáзані (*рідше* помáзані) *див.* мáзаний (1)
◇ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)
◇ Одни́м оди́н (однíсінький, однíсіньке) <Одни́м однíсінька> <Оди́н одинцéм> *див.* оди́н (18)
◇ Одни́м óком *див.* óко[1] (63)
◇ Одни́м óком ски́нути *див.* скидáти
◇ Одни́м пóдихом *див.* пóдих
◇ [Одни́м] рóзчерком перá *див.* рóзчерк
◇ Одни́м слóвом <Однó (однé) слóво> *див.* слóво
◇ Одни́м удáром *див.* удáр
◇ Під одни́м дáхом *див.* дах (2)
◇ Розрубáти одни́м удáром (мáхом) *див.* розрýбувати
Сам (одни́м оди́н) душéю *див.* оди́н (4)
◇ Хоч [би] одни́м óком глянути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
◇ Хоч одни́м бóком *див.* бік (13)

одни́х

◇ В одни́х штанáх (штáнях) *див.* штани́

одні́

△ Гра в одні́ ворóта *див.* гра (3)

однієї

◇ Вали́ти (звáлювати) / звали́ти все докýпи (до однієї (однóї) кýпи) *див.* вали́ти[1] (2)
◇ Два бóки (дві сторони́) [однієї] медáлі *див.* бік (3)
◇ З однієї (однóї) гли́ни зліплений *див.* зліплений (1)
◇ На (по) пáльцях [однієї руки́] [мóжна (лéгко)] перелічи́ти (порахувáти) *див.* перелíчувати

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)
○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)
◇ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)
○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)
◇ Співа́ти одніє́ї й тіє́ї [ж] *див.* співа́ти

одніє́ю

◇ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
◇ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.*) *див.* мі́ряти (6)
◇ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)
◇ Під одніє́ю стрі́хою *див.* стрі́ха
◇ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі (*рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.*) *див.* стоя́ти

одні́й

◇ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.*) в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
В одні́й осо́бі *див.* осо́ба (1)
◇ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка
◇ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)
◇ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]
◇ На одні́й но́ті *див.* но́та[1] (3)

одно́

◇ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)
◇ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)
◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)
◇ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)
◇ В одно́ сло́во *див.* сло́во
◇ Все одно́ (*прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)
◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)
◇ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)
◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

о́дного

◇ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений
◇ До о́дного *див.* оди́н (9)
◇ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)
◇ Оди́н в оди́н (*рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)
◇ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)
○ Оди́н о́дному (*рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)
Оди́н побі́ля о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)
◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

одно́го

◇ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

одного́

◇ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)
◇ З одного́ ма́ху *див.* мах[1] (2)
◇ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◇ З одного́ ті́ста *див.* ті́сто
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
◇ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця
○ Одного́ дня *див.* день (23)
◇ Одного́ ду́ху *див.* дух (19)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок
○ Одного́ ра́зу *див.* раз[1]
◇ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід

одно́ї

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)
◇ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)
◇ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)
◇ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)
○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

о́дному

Оди́н за о́дним (*рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному (*рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)
◇ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)
○ По о́дному *див.* оди́н (7)
◇ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

одно́му

◇ Топта́ння на [одно́му] мі́сці *див.* топта́ння
◇ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.*) на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

одному́

В одному́ пла́тті *див.* пла́ття
◇ В одному́ ряду́ *див.* ряд
◇ На одному́ по́диховї (по́диху) *див.* по́дих
Не встоя́ти на [одному́] мі́сці *див.* устоюва́ти
◇ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти
◇ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мі́сці *див.* стоя́ти
◇ Стоя́ти на одному́ *див.* стоя́ти

одно́ю

◊ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

одну́

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)

◊ В одну́ ду́шу *див.* душа́ (12)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

◊ В одну́ секу́нду *див.* секу́нда

◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

◊ В [одну́] ці́лість *див.* ці́лість

◊ В одну́ шку́ру *див.* шку́ра

◊ Гра́ти в (на) одну́ ду́дку *див.* гра́ти (14)

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ Змі́шувати / змiша́ти в одну́ ку́пу *див.* змі́шувати (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка

На одну́ со́ту *див.* со́тий

◊ На [одну́] хвили́нку *див.* хвили́нка

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.) див.* хвили́на

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

◊ Ста́вити в (на) одну́ лі́нію *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Ста́ти на одну́ лі́нію *див.* ства́ти

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДИНА́ДЦЯТИЙ

одина́дцятим

◊ Одина́дцятим но́мером <На одина́дцятому но́мері> *див.* но́мер (4)

одина́дцятому

◊ Одина́дцятим но́мером <На одина́дцятому но́мері> *див.* но́мер (4)

ОДИНЕ́ЦЬ

одинце́м

◊ Одни́м оди́н (однiсі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

ОДИНИ́ЦЯ

одини́ця

Бойова́ одини́ця *див.* одини́ця (1)

△ Грошова́ одини́ця *див.* одини́ця (3)

△ Дві́йкова одини́ця *див.* одини́ця (4)

△ Лекси́чна одини́ця *див.* одини́ця (5)

△ Одини́ця оподаткува́ння *див.* одини́ця (6)

Шта́тна одини́ця *див.* одини́ця (2)

ОДИНИ́ЧНИЙ

одини́чне

△ Одини́чне виробни́цтво *див.* виробни́цтво (5)

ОДИНО́КИЙ

одино́ка

Одино́ка ма́ти *див.* ма́ти[1] (5)

ОДИНО́ЧКА

одино́чку

○ В одино́чку *див.* одино́чка (1)

ОДНА́

оди́н

◊ В (за) оди́н раз *див.* раз[1]

◊ В оди́н го́лос *див.* го́лос (8)

◊ В [оди́н] дух *див.* дух (7)

◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

[Зби́ті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* зби́тий (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На (в) оди́н лад *див.* лад (8)

◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

◊ На оди́н кшталт *див.* кшталт (2)

◊ На оди́н мані́р *див.* мані́р (2)

◊ На оди́н штиб *див.* штиб[2]

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що див.* оди́н (10)

◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)

Ні оди́н *див.* оди́н (1)

◊ Нія́кий (жо́ден, *рідше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка

◊ Но́мер оди́н *див.* но́мер (3)

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◊ Оди́н бік меда́лі *див.* бік (9)

◊ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (ві́дає) *див.* бог (24)

◊ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

◊ Оди́н крок *див.* крок (14)

◊ Оди́н на оди́н *див.* оди́н (13)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, поперéд) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побі́ля́ о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися

◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Під оди́н ранжи́р *див.* ранжи́р

◊ Сам оди́н *див.* сам

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

◊ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти

◊ Сплітáтися *(рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся *(рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* сплітáтися

◊ Ставáти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* ставáти

◊ Ста́вити в [оди́н] ряд *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

◊ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́

Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]

◊ Що за оди́н *див.* оди́н (19)

◊ Як оди́н день *див.* день (53)

◊ Як оди́н фунт *див.* фунт[1]

◊ Як оди́н [чолові́к] *див.* оди́н (20)

одна́

◊ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)

◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, поперéд) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть

◊ Одна́ нога́ тут, а дру́га там *див.* нога́ (30)

◊ Одна́ (ті́льки) тінь залиши́лася *(рідко* зоста́лася) *див.* тінь

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Ти́сяча і одна́ *див.* ти́сяча

◊ Ті́льки [сама́ (одна́)] душа́ залиши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Ті́льки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

◊ Як одна́ годи́на *див.* годи́на[1] (28)

◊ Як одна́ душа́ *див.* душа́ (84)

Як одна́ люди́на *див.* люди́на (5)

одне́

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◊ В одне́ го́рло *див.* го́рло (2)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* влá́зити (6)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

◊ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)

◊ Криви́й на одне́ о́ко *див.* криви́й (1)

◊ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, поперéд) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Ті́льки й [одне́] зна́ти, що *див.* зна́ти (44)

одни́м

◊ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)

◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)

◊ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)

○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)

◊ За одни́м за́ходом *див.* за́хід[1] (4)

◊ За одни́м ма́хом *див.* мах[1] (1)

◊ За одни́м при́сідом *див.* при́сід

◊ За одни́м ра́зом *див.* раз[1]

◊ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]

◊ За одни́м столо́м *див.* стіл[1]

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

◊ Одни́м ву́хом *див.* ву́хо (18)

◊ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)

◊ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)

◊ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий

◊ Одни́м ма́хом *див.* мах[1] (4)

◊ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

◊ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)

◊ Одни́м оди́н (однісінький, однісіньке) <Одни́м однісінька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◊ Одни́м о́ком *див.* о́ко[1] (63)

◊ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти

◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих

◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк

◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◊ Одни́м уда́ром *див.* уда́р

◊ Під одни́м да́хом *див.* дах (2)

◊ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

◊ Хоч одни́м бо́ком *див.* бік (13)

одни́х

◊ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

одні́

△ Гра в одні воро́та *див.* гра (3)

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

◊ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)

◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не виста́чає, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)

◊ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)

○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

◊ Співа́ти одніє́ї й тіє́ї [ж] *див.* співа́ти

одніє́ю

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

◊ Під одніє́ю стрі́хою *див.* стрі́ха

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

одні́й

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

В одні́й осо́бі *див.* осо́ба (1)

◊ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка

◊ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)

◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]

◊ На одні́й но́ті *див.* но́та[1] (3)

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

◊ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)

◊ В одно́ сло́во *див.* сло́во

◊ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

о́дного

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◊ До о́дного *див.* оди́н (9)

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◊ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побі́ля о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

одно́го

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

одного́

◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)

◊ З одного́ ма́ху *див.* мах[1] (2)

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◊ З одного́ ті́ста *див.* ті́сто

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

◊ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

○ Одного́ дня *див.* день (23)

◊ Одного́ ду́ху *див.* дух (19)

○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

○ Одного́ ра́зу *див.* раз[1]

◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ З однíєї (однóї) гли́ни зліплений *див.* зліплений (1)
◊ [З] одного́ по́ля (однóї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
○ Однóї (однíєї) зими́ *див.* зима́ (2)
◊ Однóї (однíєї) ма́сті *див.* масть[1] (2)
○ Однóї (однíєї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

о́дному

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)
○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)
○ По о́дному *див.* оди́н (7)
◊ Сидíти оди́н на о́дному *див.* сидíти

одно́му

◊ Топта́ння на [одно́му] мíсці *див.* топта́ння
◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мíсці *див.* топта́тися

одному́

В одному́ пла́тті *див.* пла́ття
◊ В одному́ ряду́ *див.* ряд
◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих
Не встóяти на [одному́] мíсці *див.* устóювати
◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)
◊ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мíсці *див.* стоя́ти
◊ Стоя́ти на одному́ *див.* стоя́ти

одно́ю

◊ Однíєю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)
◊ Стоя́ти однíєю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

одну́

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)
◊ В одну́ ду́шу *див.* душа́ (12)
○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)
◊ В одну́ секу́нду *див.* секу́нда
◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на
◊ В [одну́] ці́лість *див.* ці́лість
◊ В одну́ шку́ру *див.* шку́ра
◊ Гра́ти в (на) одну́ ду́дку *див.* гра́ти (14)
◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти
◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)
◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)
○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)
◊ Змі́шувати / змі́ша́ти в одну́ ку́пу *див.* змі́шувати (1)
◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)
◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на
◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка
На одну́ со́ту *див.* со́тий
◊ На [одну́] хвили́нку *див.* хвили́нка
○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)
◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати
◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́
◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.) див.* хвили́на
◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ гра́фу *див.* підво́дити
◊ Ста́вити в (на) одну́ лі́нію *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єде́стал) *див.* ста́вити
◊ Ста́ти на одну́ лі́нію *див.* става́ти
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДНА́КОВИЙ

одна́ковим

З одна́ковим у́спіхом *див.* у́спіх

ОДНЕ́

оди́н

◊ В (за) оди́н раз *див.* раз[1]
◊ В оди́н го́лос *див.* го́лос (8)
◊ В [оди́н] дух *див.* дух (7)
◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)
○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)
[Збíті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* збíтий (1)
◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)
◊ На (в) оди́н лад *див.* лад (8)
◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)
◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)
◊ На оди́н кшталт *див.* кшталт (2)
◊ На оди́н мані́р *див.* мані́р (2)
◊ На оди́н штиб *див.* штиб[2]
◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)
◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що див.* оди́н (10)
◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)
Ні оди́н *див.* оди́н (1)
◊ Ніякий (жо́ден, *рідше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка
◊ Но́мер оди́н *див.* но́мер (3)

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)
◊ Оди́н бік меда́лі *див.* бік (9)
◊ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (відає) *див.* бог (24)
◊ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)
Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)
○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)
◊ Оди́н крок *див.* крок (14)
◊ Оди́н на оди́н *див.* оди́н (13)
◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)
○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)
Оди́н побіля́ о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)
◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт
◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◊ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)
◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися
◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити
◊ Під оди́н ранжи́р *див.* ранжи́р
◊ Сам оди́н *див.* сам
Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)
◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти
◊ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти
◊ Спліта́тися *(рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся *(рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* спліта́тися
◊ Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* става́ти
◊ Ста́вити в [оди́н] ряд *див.* ста́вити
◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити
◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти
◊ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́
Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]
◊ Що за оди́н *див.* оди́н (19)
◊ Як оди́н день *див.* день (53)
◊ Як оди́н фунт *див.* фунт[1]
◊ Як оди́н [чолові́к] *див.* оди́н (20)

одна́

◊ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́
◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)
◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт
◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть
◊ Одна́ нога́ тут, а дру́га там *див.* нога́ (30)
◊ Одна́ (ті́льки) тінь залиши́лася *(рідко* зоста́лася) *див.* тінь
◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)
◊ Ти́сяча і одна́ *див.* ти́сяча
◊ Ті́льки [сама́ (одна́)] душа́ залиши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)
◊ Ті́льки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть
◊ Як одна́ годи́на *див.* годи́на[1] (28)
◊ Як одна́ душа́ *див.* душа́ (84)
Як одна́ люди́на *див.* люди́на (5)

одне́

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений
◊ В одне́ го́рло *див.* го́рло (2)
◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* влáзити (6)
◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)
◊ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)
◊ Криви́й на одне́ о́ко *див.* криви́й (1)
◊ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)
◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)
◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)
◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)
◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)
◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во
◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)
◊ Ті́льки й [одне́] зна́ти, що *див.* зна́ти (44)

о́дним

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

одни́м

◊ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)
◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)
◊ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)
○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)
◊ За одни́м за́ходом *див.* за́хід[1] (4)
◊ За одни́м ма́хом *див.* мах[1] (1)
◊ За одни́м при́сідом *див.* при́сід
◊ За одни́м ра́зом *див.* раз[1]
◊ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]
◊ За одни́м столо́м *див.* стіл[1]

◇ Одни́м ву́хом *див.* ву́хо (18)
◇ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)
◇ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)
◇ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий
◇ Одни́м ма́хом *див.* мах[1] (4)
◇ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
◇ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)
◇ Одни́м оди́н (однісінький, однісіньке) <Одни́м однісінька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)
◇ Одни́м о́ком *див.* о́ко[1] (63)
◇ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти
◇ Одни́м по́дихом *див.* по́дих
◇ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк
◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во
◇ Одни́м уда́ром *див.* уда́р
◇ Під одни́м да́хом *див.* дах (2)
◇ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати
Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)
◇ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
◇ Хоч одни́м бо́ком *див.* бік (13)

одни́х

◇ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

одні́

△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)

однієї

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до однієї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)
◇ Два бо́ки (дві сторони́) [однієї] меда́лі *див.* бік (3)
◇ З однієї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)
◇ На (по) па́льцях [однієї руки́] [мо́жна (ле́гко)] переліч́ити (порахува́ти) *див.* перелі́чувати
◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [однієї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] кле́пки у голові́ *див.* нема́ (51)
○ Одно́ї (однієї) зими́ *див.* зима́ (2)
◇ Одно́ї (однієї) ма́сті *див.* масть[1] (2)
○ Одно́ї (однієї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)
◇ Співа́ти однієї й тіє́ї [ж] *див.* співа́ти

однією

◇ Іти́ (ходи́ти) / піти́ однією (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
◇ Мі́ряти однією мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)
◇ Однією (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)
◇ Під однією стрі́хою *див.* стрі́ха
◇ Стоя́ти однією (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

одні́й

◇ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
В одні́й осо́бі *див.* осо́ба (1)
◇ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка
◇ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)
◇ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]
◇ На одні́й но́ті *див.* но́та[1] (3)

одно́

◇ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)
◇ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)
◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)
◇ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)
◇ В одно́ сло́во *див.* сло́во
◇ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)
◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)
◇ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)
◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

о́дного

◇ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений
◇ До о́дного *див.* оди́н (9)
◇ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)
○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)
◇ З одного́ ма́ху *див.* мах[1] (2)
◇ [З] одного́ по́ля (одно́ї гі́ллі) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года
◇ З одного́ ті́ста *див.* ті́сто
◇ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)
◇ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)
◇ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)
◇ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)
○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)
Оди́н побі́ля о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)
◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)
◇ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця
○ Одного́ дня *див.* день (23)
◇ Одного́ ду́ху *див.* дух (19)
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

○ Одного́ ра́зу *див.* раз[1]

◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)

◊ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)

○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

одному́

В одному́ пла́тті *див.* пла́ття

◊ В одному́ ряду́ *див.* ряд

◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих

Не встоя́ти на [одному́] мі́сці *див.* усто́ювати

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

○ По о́дному *див.* оди́н (7)

◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

◊ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мі́сці *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на одному́ *див.* стоя́ти

◊ Топта́ння на [одно́му] мі́сці *див.* топта́ння

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

одно́ю

◊ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

одну́

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)

◊ В одну́ ду́шу *див.* душа́ (12)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

◊ В одну́ секу́нду *див.* секу́нда

◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

◊ В [одну́] ці́лість *див.* ці́лість

◊ В одну́ шку́ру *див.* шку́ра

◊ Гра́ти в (на) одну́ ду́дку *див.* гра́ти (14)

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ Змі́шувати / зміша́ти в одну́ ку́пу *див.* змі́шувати (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка

На одну́ со́ту *див.* со́тий

◊ На [одну́] хвили́нку *див.* хвили́нка

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.) див.* хвили́на

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

◊ Ста́вити в (на) одну́ лі́нію *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Ста́ти на одну́ лі́нію *див.* става́ти

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДНІ

оди́н

◊ В (за) оди́н раз *див.* раз[1]

◊ В оди́н го́лос *див.* го́лос (8)

◊ В [оди́н] дух *див.* дух (7)

◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

[Зби́ті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* зби́тий (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На (в) оди́н лад *див.* лад (8)

◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

◊ На оди́н кшталт *див.* кшталт (2)

◊ На оди́н мані́р *див.* мані́р (2)

◊ На оди́н штиб *див.* штиб[2]

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що див.* оди́н (10)

◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)

Ні оди́н *див.* оди́н (1)

◇ Ніякий (жо́ден, *рідше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка

◇ Но́мер оди́н *див.* но́мер (3)

◇ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◇ Оди́н бік меда́лі *див.* бік (9)

◇ Оди́н Бог [тільки] зна́є (віда́є) *див.* бог (24)

◇ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

◇ Оди́н крок *див.* крок (14)

◇ Оди́н на оди́н *див.* оди́н (13)

◇ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побіля́ о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◇ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◇ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◇ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися

◇ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

◇ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◇ Під оди́н ранжи́р *див.* ранжи́р

◇ Сам оди́н *див.* сам

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◇ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

◇ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти

◇ Спліта́тися *(рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся *(рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* спліта́тися

◇ Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* става́ти

◇ Ста́вити в [оди́н] ряд *див.* ста́вити

◇ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◇ Стри́гти / пострига́ти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

◇ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́

Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]

◇ Що за оди́н *див.* оди́н (19)

◇ Як оди́н день *див.* день (53)

◇ Як оди́н фунт *див.* фунт[1]

◇ Як оди́н [чолові́к] *див.* оди́н (20)

одна́

◇ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)

◇ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

◇ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◇ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◇ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть

◇ Одна́ нога́ тут, а дру́га там *див.* нога́ (30)

◇ Одна́ (тільки) тінь зали́шилася *(рідко* зоста́лася) *див.* тінь

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◇ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◇ Ти́сяча і одна́ *див.* ти́сяча

◇ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ зали́шилася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◇ Тільки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

◇ Як одна́ годи́на *див.* годи́на[1] (28)

◇ Як одна́ душа́ *див.* душа́ (84)

Як одна́ люди́на *див.* люди́на (5)

одне́

◇ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◇ В одне́ го́рло *див.* го́рло (2)

◇ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

◇ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)

◇ Криви́й на одне́ о́ко *див.* криви́й (1)

◇ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)

◇ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◇ Одне́ кінча́ти, дру́ге починати *див.* кінча́ти (4)

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

◇ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◇ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◇ Тільки й [одне́] зна́ти, що *див.* зна́ти (44)

о́дним

Оди́н за о́дним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

одни́м

◇ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)

◇ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)

◇ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)

○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)

◇ За одни́м за́ходом *див.* за́хід[1] (4)

◇ За одни́м ма́хом *див.* мах[1] (1)

◇ За одни́м при́сідом *див.* при́сід

◇ За одни́м ра́зом *див.* раз[1]

◇ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]

◇ За одни́м столо́м *див.* стіл[1]

◇ Одни́м ву́хом *див.* ву́хо (18)

◇ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)

◇ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)

◇ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий

◇ Одни́м ма́хом *див.* мах[1] (4)

◇ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

◇ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)

◇ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◇ Одни́м о́ком *див.* о́ко[1] (63)

◇ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти

◇ Одни́м по́дихом *див.* по́дих

◇ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк

◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◇ Одни́м уда́ром *див.* уда́р

◇ Під одни́м да́хом *див.* дах (2)

◇ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◇ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

◇ Хоч одни́м бо́ком *див.* бік (13)

одни́х

◇ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

одні́

△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)

одніє́ї

◇ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◇ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

◇ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни зліплений *див.* зліплений (1)

◇ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати

◇ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клє́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)

◇ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)

○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

◇ Співа́ти одніє́ї й тіє́ї [ж] *див.* співа́ти

одніє́ю

◇ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

◇ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.)* *див.* мі́ряти (6)

◇ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

◇ Під одніє́ю стрі́хою *див.* стрі́ха

◇ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.)* *див.* стоя́ти

одні́й

◇ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

В одні́й осо́бі *див.* осо́ба (1)

◇ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка

◇ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)

◇ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]

◇ На одні́й но́ті *див.* но́та[1] (3)

одно́

◇ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)

◇ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)

◇ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

◇ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)

◇ В одно́ сло́во *див.* сло́во

◇ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

◇ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

о́дного

◇ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◇ До о́дного *див.* оди́н (9)

◇ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◇ Оди́н в оди́н *(рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

◇ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побі́ля о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◇ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◇ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)

одно́го

◇ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

одного́

◇ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

○ З одного́ бо́ку..., з дру́гого (і́ншого) бо́ку... *див.* бік (2)

◇ З одного́ ма́ху *див.* мах[1] (2)

◇ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◇ З одного́ ті́ста *див.* ті́сто

◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

◇ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

○ Одного́ дня *див.* день (23)

◊ Одного́ ду́ху *див.* дух (19)

○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

○ Одного́ ра́зу *див.* раз[1]

◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід

о́дної

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

одно́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до однíєї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ З однíєї (одно́ї) гли́ни злíплений *див.* злíплений (1)

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гíллí) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

○ Одно́ї (однíєї) зими́ *див.* зима́ (2)

◊ Одно́ї (однíєї) ма́сті *див.* масть[1] (2)

○ Одно́ї (однíєї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)

о́дному

Оди́н за о́дним (*рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному (*рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н о́дному (*рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

○ По о́дному *див.* оди́н (7)

◊ Сидíти оди́н на о́дному *див.* сидíти

одно́му

◊ Топта́ння на [одно́му] мíсці *див.* топта́ння

одному́

В одному́ пла́тті *див.* пла́ття

◊ В одному́ ряду́ *див.* ряд

◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих

Не встóяти на [одному́] мíсці *див.* устóювати

◊ Одному́ Бо́гу (Алла́ху) відо́мо *див.* відо́мо (2)

◊ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мíсці *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на одному́ *див.* стоя́ти

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мíсці *див.* топта́тися

одно́ю

◊ Однíєю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

◊ Стоя́ти однíєю (одно́ю) ного́ю в моги́лі (*рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.)* *див.* стоя́ти

одну́

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)

◊ В одну́ ду́шу *див.* душа́ (12)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

◊ В одну́ секу́нду *див.* секу́нда

◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

◊ В [одну́] цíлість *див.* цíлість

◊ В одну́ шку́ру *див.* шку́ра

◊ Гра́ти в (на) одну́ ду́дку *див.* гра́ти (14)

◊ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобíт (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му (*рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ Змíшувати / змíша́ти в одну́ ку́пу *див.* змíшувати (1)

◊ Мíряти однíєю мíркою (на одну́ мíрку, на оди́н арши́н *і т. ін.)* *див.* мíряти (6)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

◊ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка

На одну́ со́ту *див.* со́тий

◊ На [одну́] хвили́нку *див.* хвили́нка

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.)* *див.* хвили́на

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

◊ Ста́вити в (на) одну́ лíнію *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Ста́ти на одну́ лíнію *див.* става́ти

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобíт *і т. ін.)* *див.* сто́птувати

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребíнку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ОДНІСІНЬКИЙ

однíсінька

◊ Одни́м оди́н (однíсінький, однíсіньке) <Одни́м однíсінька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

однíсіньке

◊ Одни́м оди́н (однíсінький, однíсіньке) <Одни́м однíсінька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

однíсінький

◊ Одни́м оди́н (однíсінький, однíсіньке) <Одни́м однíсінька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

ОДНО́

оди́н

◊ В (за) оди́н раз *див.* раз[1]

◊ В оди́н го́лос *див.* го́лос (8)

◊ В [оди́н] дух *див.* дух (7)

◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

○ В одну́ мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) о́ка> *див.* мить (1)

[Зби́ті] на оди́н кшталт (копи́л) *див.* зби́тий (1)

◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.)* *див.* мі́ряти (6)

◊ На (в) оди́н лад *див.* лад (8)

◊ На оди́н арши́н (копи́л) *див.* арши́н (2)

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)

◊ На оди́н кшталт *див.* кшталт (2)

◊ На оди́н мані́р *див.* мані́р (2)

◊ На оди́н штиб *див.* штиб[2]

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

◊ Не оди́н [і не два (, не два)] *хто, що* *див.* оди́н (10)

◊ Ні (і) на [оди́н] крок не... <Ні (і) кро́ку не...> *див.* крок (12)

Ні оди́н *див.* оди́н (1)

◊ Ні́який (жо́ден, *рі́дше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка

◊ Но́мер оди́н *див.* но́мер (3)

◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)

◊ Оди́н бік меда́лі *див.* бік (9)

◊ Оди́н Бог [ті́льки] зна́є (віда́є) *див.* бог (24)

◊ Оди́н в оди́н *(рі́дко* в о́дного) *див.* оди́н (12)

Оди́н за о́дним *(рі́дко* дру́гим) <Оди́н по о́дному *(рі́дко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

◊ Оди́н крок *див.* крок (14)

◊ Оди́н на оди́н *див.* оди́н (13)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

○ Оди́н о́дному *(рі́дко* дру́гому, о́дного, *рі́дко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побі́ля о́дного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рі́дко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)

◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* пере́учуватися

◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

◊ Під оди́н ранжи́р *див.* ранжи́р

◊ Сам оди́н *див.* сам

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

◊ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти

◊ Спліта́тися *(рі́дко* ув'язува́тися) / сплести́ся *(рі́дко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* спліта́тися

◊ Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* става́ти

◊ Ста́вити в [оди́н] ряд *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Стри́гти / пострй́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

◊ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́

Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]

◊ Що за оди́н *див.* оди́н (19)

◊ Як оди́н день *див.* день (53)

◊ Як оди́н фунт *див.* фунт[1]

◊ Як оди́н [чолові́к] *див.* оди́н (20)

одна́

◊ Ні одна́ [жива́] душа́ *див.* душа́ (68)

◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть

◊ Одна́ нога́ тут, а дру́га там *див.* нога́ (30)

◊ Одна́ (ті́льки) тінь зали́ши́лася *(рі́дко* зоста́лася) *див.* тінь

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рі́дко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Ти́сяча і одна́ *див.* ти́сяча

◊ Ті́льки [сама́ (одна́)] душа́ зали́ши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Ті́льки (сама́, *рі́дко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

◊ Як одна́ годи́на *див.* годи́на[1] (28)

◊ Як одна́ душа́ *див.* душа́ (84)

Як одна́ люди́на *див.* люди́на (5)

одне́

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

◊ В одне́ го́рло *див.* го́рло (2)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

◊ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)

◊ Криви́й на одне́ о́ко *див.* криви́й (1)

◊ На одне́ лице́ (обли́ччя) *див.* лице́ (9)

◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)

◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)

◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті *(рі́дко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)
◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)
◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во
◊ Сама́ (одна́) [ті́льки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)
◊ Ті́льки й [одне́] зна́ти, що *див.* зна́ти (44)

одни́м

◊ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)
◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)
◊ Жи́ти одни́м (сього́днішнім) днем *див.* жи́ти (7)
○ [За] одни́м за́махом (зма́хом) *див.* за́мах (2)
◊ За одни́м за́ходом *див.* за́хід[1] (4)
◊ За одни́м ма́хом *див.* мах[1] (1)
◊ За одни́м при́сідом *див.* при́сід
◊ За одни́м ра́зом *див.* раз[1]
◊ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]
◊ За одни́м столо́м *див.* стіл[1]
Оди́н за о́дним (*рідко* дру́гим) <Оди́н по о́дному (*рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)
◊ Одни́м ву́хом *див.* ву́хо (18)
◊ Одни́м ду́хом ди́хати *див.* ди́хати (8)
◊ Одни́м (єди́ним, за одни́м) ду́хом *див.* дух (18)
◊ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий
◊ Одни́м ма́хом *див.* мах[1] (4)
◊ Одни́м ми́ром ма́зані (*рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)
◊ Одни́м мізи́нцем *див.* мізи́нець (3)
◊ Одни́м оди́н (однісі́нький, однісі́ньке) <Одни́м однісі́нька> <Оди́н одинце́м> *див.* оди́н (18)
◊ Одни́м о́ком *див.* о́ко[1] (63)
◊ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти
◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих
◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк
◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во
◊ Одни́м уда́ром *див.* уда́р
◊ Під одни́м да́хом *див.* дах (2)
◊ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати
Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)
◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)
◊ Хоч одни́м бо́ком *див.* бік (13)

одни́х

◊ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

одні́

△ Гра в одні́ воро́та *див.* гра (3)

одніє́ї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до одніє́ї (одно́ї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)
◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)
◊ З одніє́ї (одно́ї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)
◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати
◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.*) [одніє́ї (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.*)] клё́пки у голові́ *див.* нема́ (51)
○ Одно́ї (одніє́ї) зими́ *див.* зима́ (2)
◊ Одно́ї (одніє́ї) ма́сті *див.* масть[1] (2)
○ Одно́ї (одніє́ї) о́сені (о́сени) *див.* о́сінь (3)
◊ Співа́ти одніє́ї й ті́єї [ж] *див.* співа́ти

одніє́ю

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)
◊ Мі́ряти одніє́ю мі́ркою (на одну́ мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.*) *див.* мі́ряти (6)
◊ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)
◊ Під одніє́ю стрі́хою *див.* стрі́ха
◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі (*рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.*) *див.* стоя́ти

одні́й

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.*) в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)
В одні́й осо́бі *див.* осо́ба (1)
◊ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка
◊ Гра́ти в одні́й кома́нді *див.* гра́ти (13)
◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]
◊ На одні́й но́ті *див.* но́та[1] (3)

одно́

◊ Вихо́дити / ви́йти на одно́ *див.* вихо́дити (32)
◊ В одне́ (одно́) ву́хо влі́зти, а в дру́ге ви́лізти *див.* вла́зити (6)
◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)
◊ В одно́ (в одне́) *див.* оди́н (8)
◊ В одно́ сло́во *див.* сло́во
◊ Все одно́ (*прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)
◊ Одне́ (оди́н, одно́) о́дного ва́рті (*рідко* ва́ртий) <Одна́ о́дної ва́рта> *див.* оди́н (15)
◊ Одне́ (одно́) до о́дного *див.* оди́н (16)
◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)
◊ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

о́дного

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений
◊ До о́дного *див.* оди́н (9)

одно́го

◊ На оди́н зуб <На одно́го зу́ба> *див.* зуб (12)
◊ Оди́н без о́дного дихну́ти не мо́жуть (не мо́же) *див.* оди́н (11)
◊ Оди́н в оди́н (*рідко* в о́дного) *див.* оди́н (12)
◊ Оди́н (одне́) з-пе́ред (пе́ред, попере́д) о́дного <Одна́ пе́ред дру́гою> *див.* оди́н (14)
○ Оди́н о́дному (*рідко* дру́гому, о́дного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

Оди́н побіля́ óдного (повз оди́н) *див.* оди́н (3)

◊ Одне́ (оди́н, однó) óдного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Однá óдної ва́рта> *див.* оди́н (15)

◊ Одне́ (однó) до óдного *див.* оди́н (16)

одногó

◊ Звóдити (привóдити) / звести́ (привести́) до спільного (одногó) знаме́нника *див.* звóдити (22)

○ З одногó бóку..., з дру́гого (іншого) бóку... *див.* бік (2)

◊ З одногó ма́ху *див.* мах[1] (2)

◊ [З] одногó пóля (однóї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

◊ З одногó тíста *див.* тíсто

◊ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолí <Наті́рти не одногó мозоля́> *див.* натира́ти (1)

◊ Одногó гніздéчка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

○ Одногó дня *див.* день (23)

◊ Одногó ду́ху *див.* дух (19)

○ Одногó [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

○ Одногó ра́зу *див.* раз[1]

◊ Одногó рóду, одногó плóду *див.* рід

óдної

◊ Одне́ (оди́н, однó) óдного ва́рті *(рідко* ва́ртий) <Однá óдної ва́рта> *див.* оди́н (15)

однóї

◊ Вали́ти (зва́лювати) / звали́ти все доку́пи (до однієї (однóї) ку́пи) *див.* вали́ти[1] (2)

◊ З однієї (однóї) гли́ни злі́плений *див.* злі́плений (1)

◊ [З] одногó пóля (однóї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

○ Однóї (однієї) зими́ *див.* зимá (2)

◊ Однóї (однієї) ма́сті *див.* масть[1] (2)

○ Однóї (однієї) óсені (óсени) *див.* óсінь (3)

Оди́н за óдним *(рідко* дру́гим) <Оди́н по óдному *(рідко* дру́гому)> *див.* оди́н (2)

○ Оди́н óдному *(рідко* дру́гому, óдного, *рідко* дру́гого) *див.* оди́н (6)

○ По óдному *див.* оди́н (7)

◊ Сиді́ти оди́н на óдному *див.* сиді́ти

однóму

◊ Топта́ння на [однóму] мі́сці *див.* топта́ння

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [однóму] мі́сці *див.* топта́тися

одномý

В одномý пла́тті *див.* пла́ття

◊ В одномý рядý *див.* ряд

◊ На одномý пóдихові (пóдиху) *див.* пóдих

Не встóяти на [одномý] мі́сці *див.* устóювати

◊ Одномý Бóгу (Алла́ху) відóмо *див.* відóмо (2)

◊ Стоя́ти в одномý рядý *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одномý] мі́сці *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на одномý *див.* стоя́ти

однóю

◊ Однією (однóю) ногóю в я́мі *див.* ногá (31)

◊ Стоя́ти однією (однóю) ногóю в моги́лі *(рідше* в труні́, в грóбі *і т. ін.) див.* стоя́ти

однý

◊ Бу́ти в однý шу́ршу *див.* бу́ти (54)

◊ В однý ду́шу *див.* душá (12)

○ В однý мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) óка> *див.* мить (1)

◊ В однý секу́нду *див.* секу́нда

◊ В однý хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

◊ В [однý] цíлість *див.* цíлість

◊ В однý шку́ру *див.* шку́ра

◊ Гра́ти в (на) однý ду́дку *див.* гра́ти (14)

◊ Два чóботи – па́ра <Па́ра чóбіт (два чóботи) на однý нóгу> *див.* чóботи

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в однý тóчку (в однý ця́тку) *див.* диви́тися (4)

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* однý і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

○ За [яку́сь (однý, корóтку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ Змі́шувати / зміша́ти в однý ку́пу *див.* змі́шувати (1)

◊ Мі́ряти однією мі́ркою (на однý мі́рку, на оди́н арши́н *і т. ін.) див.* мі́ряти (6)

◊ На [однý (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

◊ На однý понюшку *див.* понюшка

На однý сóту *див.* сóтий

◊ На [однý] хвили́нку *див.* хвили́нка

○ На [яку́сь (однý, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На момéнт> *див.* мить (3)

◊ Не однý па́ру підмéток стопта́ти *див.* стóптувати

◊ Однý рýку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Однý хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.) див.* хвили́на

◊ Підвóдити / підвести́ під однý графу́ *див.* підвóдити

◊ Ста́вити в (на) однý лі́нію *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на однý дóшку (на оди́н п’єдеста́л) *див.* ста́вити

◊ Ста́ти на однý лі́нію *див.* става́ти

◊ Стопта́ти бага́то (не однý па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошóв (підмéток, чóбіт *і т. ін.) див.* стóптувати

◊ Стри́гти / пострйгти [всіх] під однý гребі́нку (під оди́н гребінéць) *див.* стри́гти

ОДНОЗНА́ЧНИЙ
однозна́чна
△ Однозна́чна фу́нкція *див.* фу́нкція

ОДНОЙМЕ́ННИЙ
однойме́нні
△ Однойме́нні тона́льності *див.* тона́льність

ОДНОРІ́ДНИЙ
однорі́дні
△ Однорі́дні чле́ни ре́чення *див.* член

ОДНОСКЛА́ДНИЙ
односкла́дне
△ Односкла́дне ре́чення *див.* ре́чення

ОДНОЯЙЦЕ́ВИЙ
однояйце́ві
△ Однояйце́ві близня́та (близнюки́) *див.* близня́та (2)

ОДР
одрі́
◇ Лежа́ти на сме́ртному (сме́ртнім) ло́жі (одрі́) *див.* лежа́ти (21)
◇ На сме́ртному (сме́ртнім, *рідше* смерте́льному) ло́жі (одрі́) *див.* ло́же[1] (1)

О́ДУР
о́дур
◇ О́дур бере́ (хапа́є) / взяв (ухопи́в) *див.* о́дур (1)

О́ДЯГ
о́дяг
Ве́рхній о́дяг *див.* о́дяг (1)
Ни́жній (спі́дній) о́дяг *див.* о́дяг (2)

ОДЯГА́ТИСЯ
одяга́тися
◇ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

ОДЯГНУ́ТИСЯ
одягну́тися
◇ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

ОЖЕРЕ́Д
ожере́ду
◇ Як соба́ка з ожере́ду *див.* соба́ка

ОЖИВА́ТИ
ожива́ти
◇ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті *див.* ожива́ти (1)

ОЖИ́НА
ожи́ною
◇ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.)* поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)

ОЖИ́ТИ
ожи́ти
◇ Ожива́ти (віджива́ти) / ожи́ти (віджи́ти) в па́м'яті *див.* ожива́ти (1)

ОЗБРО́ЄННЯ
озбро́єнні
Ма́ти на озбро́єнні *див.* ма́ти[2] (13)
озбро́єння
◇ Бра́ти / взя́ти на озбро́єння *див.* бра́ти (93)
озбро́єнь
Го́нка озбро́єнь *див.* го́нка (1)

ОЗБРО́ЇТИСЯ
озбро́їтися
Запаса́тися (озбро́юватися) / запасти́ся (озбро́їтися) терпі́нням *див.* запаса́тися (1)

ОЗБРО́ЮВАТИСЯ
озбро́юватися
Запаса́тися (озбро́юватися) / запасти́ся (озбро́їтися) терпі́нням *див.* запаса́тися (1)

ОЗВА́ТИСЯ
озва́вся
◇ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві *див.* го́лос (10)
озва́лася
◇ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров *див.* кров (8)
озва́тися
◇ [І] сло́вом не обзива́тися (не озива́тися) / не обізва́тися (не озва́тися) *див.* обзива́тися (1)
◇ Обзива́тися (озива́тися) / обізва́тися (озва́тися) сло́вом *див.* обзива́тися (2)

О́ЗЕРО
о́зеро
△ Кра́терне о́зеро *див.* о́зеро (1)
△ Тектоні́чне о́зеро *див.* о́зеро (2)
△ Термока́рстове о́зеро *див.* о́зеро (3)

ОЗИВА́ТИСЯ
озива́ється
◇ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / заговори́ла (обізва́лася, озва́лася) кров *див.* кров (8)
◇ Гово́рить (обзива́ється, озива́ється) / обізва́вся (озва́вся) го́лос кро́ві *див.* го́лос (10)
озива́тися
◇ [І] сло́вом не обзива́тися (не озива́тися) / не обізва́тися (не озва́тися) *див.* обзива́тися (1)
◇ Обзива́тися (озива́тися) / обізва́тися (озва́тися) сло́вом *див.* обзива́тися (2)

ОЗИ́МИЙ
ози́ма
△ Ози́ма со́вка *див.* со́вка[1]
ози́мі
△ Ози́мі культу́ри *див.* культу́ра (8)

О́ЗИРК
о́зирками
○ З о́зирками *див.* о́зирк (2)
о́зирків
○ Без о́зирків *див.* о́зирк (1)

ОЗИРНУ́ТИСЯ
озирну́тися
◇ Не встигнути (не вспі́ти) [і] оберну́тися (огля́нутися, озирну́тися) *див.* устига́ти

ОЗНАЧА́ЛЬНИЙ
означа́льне
△ Означа́льне підря́дне ре́чення *див.* ре́чення

ОЗО́ННИЙ
озо́нна
△ Озо́нова (озо́нна) діра́ (ді́рка) *див.* діра́ (1)

озо́нний

△ Озо́новий (озо́нний) шар *див.* шар[1]

ОЗО́НОВИЙ

озо́нова

△ Озо́нова (озо́нна) діра́ (ді́рка) *див.* діра́ (1)

озо́новий

△ Озо́новий (озо́нний) шар *див.* шар[1]

ОЗУ́ТИ

озу́ти

◇ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.)* в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

ОЙ

ой

[Ой (ох)] ма́тінко [ж] моя́ [рі́дна, ріднéсенька]! *див.* ма́тінка (1)

◇ Ох (ой), [мені́] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

ОКА́ТИЙ

ока́та

Ока́та яє́чня *див.* яє́чня

ОКЕА́Н

океа́н

△ Відкри́те мо́ре <Відкри́тий океа́н> *див.* мо́ре (2)

Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)

океа́ну

◇ З-за мо́ря <*нар.-поет.* З-за мо́ря-океа́ну> *див.* мо́ре (8)

ОКЕАНІ́ЧНИЙ

океані́чний

△ Морськи́й (океані́чний) клі́мат *див.* клі́мат (3)

△ Океані́чний фронт *див.* фронт

океані́чні

△ Океані́чні острови́ *див.* о́стрів (1)

ОКИДА́ТИ

окида́ти

◇ Окида́ти / оки́нути ду́мкою *див.* окида́ти (1)

◇ Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти) *див.* огляда́ти (1)

ОКИ́НУТИ

оки́неш

◇ Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (44)

оки́нути

◇ Окида́ти / оки́нути ду́мкою *див.* окида́ти (1)

◇ Оки́нути (огля́нути, змі́ряти *і т. ін.)* зо́ром *див.* окида́ти (2)

◇ Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти) *див.* огляда́ти (1)

ОКИПА́ТИ

окипа́є

◇ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.) див.* се́рце

ОКИПІ́ТИ

окипі́ло

◇ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.) див.* се́рце

О́КЛИК

о́клику

△ Знак о́клику *див.* знак (13)

◇ Розста́вити крапки́ і зна́ки о́клику *див.* розставля́ти

ОКЛИ́ЧНИЙ

окли́чне

△ Окли́чне ре́чення *див.* ре́чення

О́КО[1]

ві́чі

◇ Би́ти / вда́рити у ві́чі (в о́чі) *див.* би́ти (25)

◇ Вда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* уда́ряти

◇ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рі́дко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

◇ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися (3)

◇ В о́чі (у ві́чі) *див.* о́ко[1] (30)

◇ Впада́ти *(рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)

◇ Гля́нути стра́хові (стра́ху́, небезпе́ці) у ві́чі *див.* гля́нути (3)

◇ Диви́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (5)

◇ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)

◇ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

◇ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◇ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◇ Мая́чити у ві́чі (пе́ред очи́ма) *див.* мая́чити[1] (1)

◇ Мета́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* мета́тися (1)

◇ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◇ Не поба́чити в ві́чі *див.* поба́чити

◇ Плига́ти у ві́чі *див.* плига́ти

◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

◇ Пуска́ти / пусти́ти ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти

◇ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти

◇ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати

◇ Сіль тобі́ на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

◇ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

◇ Смі́ятися в [живі́] о́чі (ві́чі) *див.* смі́ятися

◇ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

◊ У вíчі (в óчі, ви́дом) не видáти *див.* видáти (2)

◊ У вíчі (в óчі) штрикáти *див.* штрикáти

◊ Удáрити в óчі (у вíчі) *див.* ударя́ти

◊ Хоч в óко (в óчі, у вíчі) стрель *див.* стріля́ти

◊ Цвíкати (цвíркати, цвірíнькати) / цвíкнути в вíчі (в óчі) *див.* цвíкати

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* у вíчі (в óчі) не вскóчити *див.* вскáкувати (9)

óка

△ Акомодáція óка *див.* акомодáція (1)

◊ Ви́порснути з-під óка *див.* випóрскувати (1)

◊ Ви́пустити / випускáти з óка (з очéй) *див.* випускáти (12)

◊ Від óка *кого (чийого)* не ховáється ніщó *див.* ховáтися[1]

○ В однý мить <В оди́н миг (мент)> <У миг (мить) óка> *див.* мить (1)

◊ З [лихóго] óка *див.* óко[1] (38)

◊ Крáєм (краéчком) óка *див.* край[1] (10)

Кутóк (кутки́) óка (очéй, рóта, уст) *див.* кутóк (2)

◊ На (у) чоти́ри óка <У чоти́ри óчі *(діал.* óці)> *див.* óко[1] (55)

◊ Не спускáти / не спусти́ти óка (очéй) *див.* спускáти

◊ Нíчим (немá (немáє) чим) óка запороши́ти *див.* запорóшувати (1)

◊ Пáче óка *див.* пáче

◊ Припадáти / припáсти до óка *див.* припадáти

◊ Про лю́дськé *(рідше* чужé) óко <Для лю́дськóго óка> *див.* óко[1] (104)

◊ Скíльки [й] óка *див.* скíльки

◊ Спусти́ти з óка (з очéй) *див.* спускáти

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри óка <У чéтверо очéй> *див.* чоти́ри

◊ Ховáтися від лю́дськóго óка (від лю́дськи́х очéй) *див.* ховáтися[1]

◊ Як зіни́цю óка *(рідко* в óці) *див.* зіни́ця (1)

◊ Як з óка ви́пав *див.* випадáти (8)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* óка (óко) [в лóбі (в голові́)] *див.* óко[1] (113)

óко

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

◊ Аж óко в'я́не *див.* óко[1] (20)

◊ Брáти / взя́ти на [пи́льне] óко *див.* брáти (94)

◊ Вíрне (пéвне) óко [в лóбі] *див.* óко[1] (27)

◊ Влучáти (би́ти, попадáти) / влýчити (попáсти) в [сáму] тóчку (в [сáме] óко) *див.* влучáти (1)

◊ В óко взя́ти *див.* узя́ти

△ Волóве óко (óчко) *див.* óко[1] (15)

△ Ворóняче óко *див.* óко[1] (16)

◊ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)

◊ Вражáти óко (óчі, зір) *див.* вражáти[1] (2)

◊ Всевидю́ще (всеви́дяче, видю́че *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (31)

◊ Гóстре óко *див.* óко[1] (32)

◊ Гóстрий на óко (на óчі) *див.* гóстрий (1)

◊ Запáсти в óко *див.* западáти (3)

◊ Звáжувати / звáжити на óко *див.* звáжувати (2)

Звертáти / зверну́ти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір *і т. ін.)* *див.* звертáти (3)

◊ Звеселя́ти / звесели́ти óчі (óко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

Зупиня́ти на собí óчі (óко) *див.* зупиня́ти (3)

◊ [Й] óко не ски́не <[Й] óком не ски́нути> *див.* óко[1] (42)

◊ Криви́й на однé óко *див.* криви́й (1)

◊ Куди́ (скíльки, як далéко, *рідше* де) óко (зір) захóплює (дістáє, сягáє *і т. ін.)* / захóпить (дістáне, сягнé *і т. ін.)* *див.* óко[1] (46)

◊ Лихé (погáне, зле *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (48)

◊ Мáти гóстре óко (гóстрі óчі) *див.* мáти[2] (46)

◊ Мáти óко *див.* мáти[2] (76)

◊ Мáти пам'яткé óко *див.* мáти[2] (78)

◊ Мáти пристрíляне óко *див.* мáти[2] (83)

◊ Мáти своé óко (свої́ óчі) *див.* мáти[2] (92)

◊ Метки́й на óко *див.* метки́й (2)

◊ Милувáти óко (óчі, зір) *див.* милувáти (1)

◊ Навóдити / навести́ óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)

◊ На моé (твоé, вáше *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (51)

◊ На óко *див.* óко[1] (52)

◊ На пéрше óко *див.* óко[1] (53)

◊ Не ви́дне óко *див.* óко[1] (57)

◊ Недрéмне (недрімáнне, недрíмли́ве, пи́льне *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (58)

Незви́кле вýхо (óко) *див.* вýхо (1)

◊ Óко в óко *див.* óко[1] (64)

◊ Óко впáло *див.* óко[1] (65)

◊ Óко за óко [, зуб за зуб] *див.* óко[1] (66)

◊ Óко не дрімáє (не спить) *див.* óко[1] (67)

◊ Óко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)> *див.* óко[1] (68)

△ Пави́не (павичéве) óко *див.* óко[1] (17)

◊ Погáний (лихи́й) на óко (на óчі) *див.* погáний

◊ Поклáсти óко *див.* поклáсти[1]

◊ Порáдувати óко (óчі) *див.* порáдувати

Прикидáти / прики́нути на óко *див.* прикидáти[3]

◊ Про лю́дськé *(рідше* чужé) óко <Для лю́дськóго óка> *див.* óко[1] (104)

◊ Пускáти / пусти́ти óко (пóгляд) *див.* пускáти

◊ Рáдувати óко *див.* рáдувати

◊ Рíзати óко (óчі) *див.* рíзати

◊ Сві́же о́ко *див.* о́ко^{1} (105)

◊ Ски́нути [своє́] о́ко *див.* скида́ти

◊ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)

◊ Сторо́ннє о́ко *див.* о́ко^{1} (108)

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити

◊ Утіша́ти о́ко (зір) *див.* утіша́ти

◊ Хазя́йське о́ко *див.* о́ко^{1} (109)

◊ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти

◊ Хоч в о́ко дай *див.* дава́ти (194)

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в о́ко вліпи́ти <Вліпи́ти в са́ме о́ко> *див.* влі́плювати (2)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* о́ка (о́ко) [в ло́бі (в голові́)] *див.* о́ко^{1} (113)

◊ Як у о́ко впав *див.* впада́ти^{1} (12)

о́ком

◊ Би́стрим о́ком *див.* о́ко^{1} (24)

◊ Бли́мнути очи́ма (о́ком) *див.* бли́мнути (1)

◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (о́ком) *див.* бли́снути (1)

◊ Вести́ о́ком *див.* вести́ (19)

◊ Во́вчим о́ком *див.* о́ко^{1} (28)

◊ Гля́нути недо́брим о́ком *див.* гля́нути (2)

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма *(рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком > *див.* диви́тися (16)

◊ Диви́тися твере́зими очи́ма (твере́зим о́ком, твере́зо) *див.* диви́тися (26)

◊ Досягну́ти (досягти́) о́ком *див.* досяга́ти (1)

◊ Закида́ти / заки́нути о́ком *див.* закида́ти^{2} (2)

◊ Зі́зим о́ком *див.* о́ко^{1} (37)

◊ Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма) *див.* знахо́дити (7)

◊ І (на́віть, *рідше* ані́) о́ком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)

◊ І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти *див.* змига́ти (1)

◊ [І] о́ком (ву́сом) не моргне́ш *див.* моргну́ти (3)

◊ І [о́ком] не мигну́ти *див.* мигну́ти (1)

◊ І о́ком не прогля́нути *див.* прогляда́ти

◊ І о́ком не ски́нути *див.* скида́ти

◊ [І] о́ком (очи́ма) не згля́диш (не зогля́диш, не згле́диш, не зогле́диш) *див.* згляді́ти (1)

◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

◊ [Й] о́ко не ски́не <[Й] о́ком не ски́нути> *див.* о́ко^{1} (42)

◊ Ки́дати / ки́нути недо́брим о́ком *див.* ки́дати (19)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)

◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

◊ Крити́чним о́ком *див.* о́ко^{1} (43)

◊ Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко^{1} (44)

◊ Ла́сим о́ком *див.* о́ко^{1} (47)

◊ Лихи́м (злим, серди́тим *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко^{1} (49)

◊ Лю́бо о́ком гля́нути *див.* гля́нути (7)

◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)

◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

◊ Наво́дити / навести́ о́чі (о́ко, о́ком) *див.* наво́дити (14)

◊ Накида́ти / наки́нути о́ком *див.* накида́ти^{2} (1)

◊ Невесе́лим (сумови́тим, сумни́м *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко^{1} (56)

◊ Не всти́гнути (не вспі́ти) [і] о́ком моргну́ти (змигну́ти) *див.* устига́ти

◊ Не змига́ючи (зми́гуючи) / не змигну́вши [о́ком] *див.* змига́ти (2)

◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [о́ком (брово́ю)] *див.* моргну́ти (4)

◊ Неозбро́єним о́ком *див.* о́ко^{1} (59)

◊ Неси́тим о́ком *див.* о́ко^{1} (60)

Не стика́ти / не зіткну́ти оче́й (о́ком) *див.* стика́ти

◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* ни́шпорити (1)

◊ Ні (нема́) за що о́ком зачепи́тися *див.* зачі́плюватися (1)

◊ Нови́м (і́ншим) о́ком *див.* о́ко^{1} (62)

◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.) див.* обійма́ти (1)

◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

◊ Одни́м о́ком *див.* о́ко^{1} (63)

◊ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти

◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко^{1} (68)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.) див.* охо́плювати (1)

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти^{1}

◊ Побли́скувати очи́ма (о́ком) *див.* побли́скувати

◊ Пово́дити / поводи́ти (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити^{1}

◊ Прики́нути / прикида́ти о́ком *див.* прикида́ти^{3}

◊ Примі́ритися / примі́ря́тися о́ком (очи́ма) *див.* приміря́тися

◊ Прицілюватися / прицілитися óком *див.* прицілюватися

◊ Проймáти / пройняти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти

◊ Промірювати (проміряти) / проміряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промірювати

◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бісики (ґéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти

◊ Свіжим óком *див.* óко[1] (106)

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (óком, білкáми) *див.* світи́ти

◊ Скидáти / скинути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.)* *див.* скидáти

◊ Скільки óком кинеш (кинь, доки́неш, зглянеш *і т. ін.)* *див.* кидати (44)

◊ Стріляти (стри́гти) / стрéльнути (стригну́ти) очи́ма (óком, *рідше* пóглядом) *див.* стріляти

◊ Хазяйським óком оглянути (оки́нути) / оглядáти (окидáти) *див.* оглядáти (1)

◊ Хоч [би] одни́м óком глянути (подиви́тися) *див.* глянути (8)

◊ Хоч би [тобі] óком (вýсом, бровóю) моргну́ти *див.* моргну́ти (5)

Хоч óком світи́ *див.* світи́ти

◊ Як *(рідше* тільки) óком моргну́ти (мигну́ти, кліпнути *і т. ін.)* *див.* моргну́ти (6)

óку

◊ Ніде розгулятися óку *див.* розгулюватися

óці

◊ Люби́ти, як сіль в óці [і тернину в бóці] *див.* люби́ти (1)

◊ Мáти на óці *(рідше* на очáх) *див.* мáти[2] (70)

◊ На (у) чоти́ри óка <У чоти́ри óчі *(діал.* óці)> *див.* óко[1] (55)

◊ Сіль тобі в óці (в óчі) *див.* сіль

◊ Сльóзи закипіли (закрути́лися) / закипáють на (в) /очáх (в óці, *рідко* на віях) *див.* сльозá

◊ Стирчáти (стримíти) спичкою (більмóм) в (на) óці (в (на) очáх) *див.* стирчáти

◊ Стояти / стáти більмóм [в óці] *див.* стояти

◊ Тримáти на óці *див.* тримáти

◊ Як зіни́цю óка *(рідко* в óці) *див.* зіни́ця (1)

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)]* більмó (більмóм) на (в) óці *див.* більмó (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* пóрох (сіль) в óці *див.* пóрох[1]

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* скáлка на óці (скалкú на очáх) [бýти (сидíти)] *див.* скáлка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [та] порошина (порошинка) в óці *див.* порошина

очáм

◊ Не вірити / не повірити [своїм (влáсним)] очáм *див.* вірити (4)

очáх

◊ [Аж] в очáх мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть *і т. ін.)* *див.* мерехтíти (1)

◊ Аж в очáх міниться *див.* міни́тися (1)

◊ [Аж] в очáх рябіє (ряби́ть, ряботи́ть) / зарябіє *див.* рябíти

◊ [Аж] іскорки в очáх замиготіли *див.* іскорка (1)

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ крýтиться (вéрнеться, макітриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертівся, замакітрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Бісики грáють (стрибáють, *рідше* іскряться *і т. ін.)* в очáх *див.* бісик (1)

◊ Вертíтися (крути́тися) пéред очи́ма (на очáх) *див.* вертíтися (5)

◊ Виростáти / ви́рости в очáх *див.* виростáти (1)

◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.)]* кóла бігають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забігали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)

◊ В очáх *див.* óко[1] (29)

◊ В очáх жовтіє (жóвкне, темніє *і т. ін.)* / пожовтíло (пожóвкло, потемнíло *і т. ін.)* *див.* жовтíти (1)

◊ В очáх затуманíло *див.* затуманíти (1)

◊ В очáх стемнíло *див.* стемнíти

◊ Двоїться в очáх *див.* двоїтися (1)

◊ Закрути́тися в очáх (пéред очи́ма) *див.* закрути́тися[2] (1)

◊ Затумáнилося в очáх *див.* затумáнюватися (2)

З слізьми́ (сльозáми) [на очáх (в очáх)] *див.* сльозá

◊ Киплять сльóзи в (на) очáх *див.* сльозá

◊ Кругú (кружáла) літáють (ідýть) / залітáли (пішли́, заходи́ли) пéред очи́ма (в очáх) *див.* круг[1] (6)

◊ Мáти на óці *(рідше* на очáх) *див.* мáти[2] (70)

○ На очáх *див.* óко[1] (13)

◊ Óчі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світяться (засвічуються, загоряються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / світиться (засвічується, загоряється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

◊ Пáдати / впáсти в очáх *див.* пáдати

◊ Піднести́ся в очáх *див.* піднóситися

◊ Піднóсити (піднімáти)/ піднести́ (підняти) в очáх *(рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити

◊ Помутнíло / мутніє в очáх *див.* помутнíти

◊ Порожнéча в очáх *див.* порожнéча

Потьмянíло в очáх *див.* потьмянíти

◊ Розви́днітися (розви́днитися) в голові́ (в оча́х) *див.* розвидня́тися

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́ри́вся (потемні́в, помéрк, помути́вся) *див.* світ[1]

◊ Світ кру́титься пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* світ[2]

◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ[2]

◊ Сві́чки в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

◊ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

◊ Сльо́зи кру́тяться (сльоза́ кру́титься) в оча́х *див.* сльоза́

◊ Стирча́ти (стримі́ти) спи́чкою (більмо́м) в (на) о́ці (в (на) оча́х) *див.* стирча́ти

◊ Стоя́ти пе́ред очи́ма (в оча́х, пе́ред душе́ю) *див.* стоя́ти

◊ Тремтя́ть сльо́зи на оча́х *див.* сльоза́

◊ Тума́н в (на) оча́х *див.* тума́н[1]

◊ Тьма́риться / потьма́рилося в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися

Тьми́ться в оча́х *див.* тьми́тися

◊ Чо́ртики в оча́х *див.* чо́ртик

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) ска́лка на о́ці (скалки́ на оча́х) [бу́ти (сиді́ти)] *див.* ска́лка

оче́й

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.*) / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.*) *див.* і́скра (1)

◊ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◊ Випіка́ння оче́й *див.* випіка́ння (1)

◊ Ви́пустити / випуска́ти з о́ка (з оче́й) *див.* випуска́ти (12)

◊ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

◊ Втра́тити з оче́й *див.* утрача́ти

◊ Губи́ти / згуби́ти з оче́й *див.* губи́ти (3)

◊ Зами́лювання (зами́лення) оче́й *див.* зами́лювання (1)

◊ З дру́гих оче́й *див.* óко[1] (35)

◊ З (з-пе́ред) оче́й *див.* óко[1] (36)

◊ Зійти́ (зслизну́ти) / схо́дити з оче́й *див.* схо́дити

◊ Зника́ти (щеза́ти) / зни́кнути (щéзнути) з оче́й *див.* зника́ти (5)

◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.*) / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.*) з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)

◊ Зніма́ти / зня́ти бі́льма з оче́й *див.* зніма́ти (12)

◊ З п'я́них оче́й *див.* óко[1] (39)

◊ І но́са (оче́й) не наверта́ти / не наверну́ти *див.* наверта́ти (1)

Кри́тися з оче́й *див.* кри́тися (1)

Куто́к (кутки́) о́ка (оче́й, ро́та, уст) *див.* куто́к (2)

◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

◊ Мета́ти очи́ма (з оче́й) і́скри *див.* мета́ти (5)

◊ [Мрі́йна] поволо́ка спа́ла з оче́й *див.* поволо́ка[2]

На дні (на де́нці) оче́й *див.* дно (1)

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.*) оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти оче́й (о́чі) *див.* склепля́ти

◊ Не спуска́ти / не спусти́ти о́ка (оче́й) *див.* спуска́ти

Не стика́ти / не зіткну́ти оче́й (о́ком) *див.* стика́ти

◊ Не схо́дити з-пе́ред оче́й *див.* схо́дити

◊ Не упуска́ти з оче́й *див.* упуска́ти[1]

◊ Ні з плече́й, ні з оче́й *див.* плече́

◊ Оче́й не відведе́ш (не відірве́ш) <Оче́й не [мо́жна] відвести́ (відірва́ти)> *див.* відво́дити (7)

◊ Оче́й не пока́зувати / не показа́ти *див.* пока́зувати

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.*) *див.* позича́ти

Прибира́ти / прибра́ти з оче́й *див.* прибира́ти

◊ Пропада́ти / пропа́сти з оче́й *див.* пропада́ти

Про́ти (напро́ти, навпро́ти) оче́й *див.* óко[1] (8)

◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки *і т. ін.*) з оче́й *див.* пуска́ти

◊ Світ [мої́х] оче́й! <Мій сві́те [бі́лий]!> *див.* світ[1]

◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) і́скрами (і́скри) [з оче́й] *див.* си́пати

◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див.* скида́ти

◊ Сон тіка́є (зліта́є) / уті́к (злеті́в) [з оче́й] *див.* сон[1]

◊ Спиха́ти *і т. ін.* / зіпхну́ти *і т. ін.* з оче́й *див.* спиха́ти

◊ Спуска́тися / спусти́тися з оче́й *див.* спуска́тися

◊ Спусти́ти з о́ка (з оче́й) *див.* спуска́ти

◊ Стра́тити з оче́й *див.* стра́чувати

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти

◊ Хова́тися від людсько́го о́ка (від людськи́х оче́й) *див.* хова́тися[1]

◊ Щеза́ти / ще́знути з оче́й *див.* щеза́ти

Ще́зни з оче́й *див.* щеза́ти

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

очи́ма

◊ [Аж (*рідко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Бі́гати очи́ма *див.* бі́гати (2)

◊ Бли́мнути очи́ма (о́ком) *див.* бли́мнути (1)

◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (о́ком) *див.* бли́снути (1)

◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.*)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

◊ Води́ти очи́ма *див.* води́ти (6)

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

◊ Гра́ти (вигрива́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти (12)

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) і́ншими очи́ма (*рідше* і́ншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися твере́зими очи́ма (твере́зим о́ком, твере́зо) *див.* диви́тися (26)

◊ Доки́нути очи́ма *див.* докида́ти[2] (2)

◊ Забли́мати очи́ма *див.* забли́мати (1)

◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)

◊ Закрути́тися в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* закрути́тися[2] (1)

◊ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плече́

◊ Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма) *див.* знахо́дити (7)

◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)

◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

◊ Із зав'я́заними очи́ма *див.* о́ко[1] (40)

◊ [І] о́ком (очи́ма) не згля́диш (не зогля́диш, не згле́диш, не зогле́диш) *див.* згляді́ти (1)

◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.*) очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* ки́дати (21)

◊ Клі́пати (бли́мати) очи́ма *див.* клі́пати (1)

◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

◊ Коло́ти очи́ма *див.* коло́ти (2)

◊ Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)

◊ Криви́ти очи́ма *див.* криви́ти (1)

◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / залі́тали (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

◊ Лу́пати очи́ма *див.* лу́пати (1)

◊ Лу́пнути (*діал.* ли́пнути) очи́ма *див.* лу́пнути (1)

◊ Мая́чити у ві́чі (пе́ред очи́ма) *див.* мая́чити[1] (1)

◊ Мета́ти очи́ма (з оче́й) і́скри *див.* мета́ти (5)

◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)

◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

Мішки́ під очи́ма *див.* мішо́к (2)

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко[1] (50)

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)

◊ Ни́шпорити / нани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.*) *див.* ни́шпорити (1)

◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* лови́ти (20)

◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обво́дити (3)

◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.*) *див.* обійма́ти (1)

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обма́цувати (1)

◊ Обмíрювати (обміря́ти) / обмíряти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* обмíрювати (1)

◊ Обпікáти (обпáлювати, опікáти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [своїм] пóглядом (очи́ма, зóром) *див.* обпікáти (1)

◊ Обсипáти (обси́пувати, осипáти) / обси́пати (оси́пати) пóглядом (очи́ма) *див.* обсипáти (4)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.)* *див.* охóплювати (1)

◊ Очи́ма зéмлю ри́ти *див.* ри́ти

◊ Очи́ма попасáти *див.* попасáти

◊ Óчі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* óко[1] (82)

◊ Óчі оббíгли / оббігáють <Оббíгти / оббігáти очи́ма> *див.* óко[1] (88)

◊ Óчі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* óко[1] (94)

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

◊ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1]

◊ Пекти́ очи́ма *див.* пекти́

◊ Пеньóк (пень) з очи́ма *див.* пеньóк

◊ Перебігáти / перебíгти очи́ма (пóглядом) *див.* перебігáти

○ Пéред очи́ма *див.* óко[1] (14)

◊ Перемовля́тися / перемóвитися очи́ма *див.* перемовля́тися

◊ Пéсти́ти очи́ма (пóглядом) *див.* пéсти́ти

◊ Пи́ти очи́ма *див.* пи́ти

◊ Піднóсити (піднімáти)/ піднести́ (підня́ти) в очáх *(рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити

◊ Піти́ / погнáти світ зá óчі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Побáчити на [свої (влáсні)] óчі <Побáчити своїми (влáсними) очи́ма> *див.* побáчити

◊ Побíгти очи́ма (пóглядом) *див.* побíгти

◊ Побли́мати очи́ма *див.* побли́мати

◊ Побли́скувати очи́ма (óком) *див.* побли́скувати

◊ Поверну́ти очи́ма *див.* повертáти[1]

◊ Повóдити / поводи́ти (повести́) очи́ма (óком, пóглядом *і т. ін.) див.* повóдити[1]

◊ Поглинáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* поглинáти

◊ Пóза (за) очи́ма *див.* óко[1] (102)

Помóргувати очи́ма *див.* помóргувати

◊ Пори́ну́ти зóром (пóглядом, очи́ма) *див.* поринáти

Постéжити очи́ма *див.* постéжити

◊ Пострíлювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострíлювати

◊ Прикипáти / прикипíти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти

◊ Прили́пнути очи́ма *див.* прилипáти

◊ Примíритися / примíря́тися óком (очи́ма) *див.* примíря́тися

◊ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти

◊ Приростáти очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* приростáти

◊ Пробігáти / пробíгти очи́ма *див.* пробігáти

◊ Провóдити / провести́ очи́ма (пóглядом) *див.* провóдити

◊ Проїдáти пóглядом (очи́ма) *див.* проїдáти

◊ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти

◊ Пройти́ / прохóдити пéред очи́ма (зóром) *див.* прохóдити

◊ Промáцувати / промáцати очи́ма (пóглядом) *див.* промáцувати

◊ Промíрювати (промíря́ти) / промíряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати

◊ Прони́зувати (прошивáти) / пронизáти (прошити) очи́ма (пóглядом) *див.* прони́зувати

◊ Пропікáти / пропекти́ очи́ма (пóглядом) *див.* пропікáти

◊ Просвíчувати очи́ма [нáскрізь] *див.* просвíчувати[1]

◊ Простроми́ти пóглядом (очи́ма) *див.* простирóмлювати

◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2]

◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бíсики (ґéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти

◊ Розвóдити / розвести́ очи́ма *див.* розвóдити

Роздягáти / роздягти́ (роздягну́ти) очи́ма *див.* роздягáти

◊ Свердли́ти (просвéрдлювати, дірявити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пробурáвити *і т. ін.)* очи́ма (пóглядом) *див.* свердли́ти

◊ Свіну́ти (свіркону́ти) очи́ма *див.* свіну́ти

◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темніє, мéркне, му́титься) / потьмáри́вся (потемнíв, помéрк, помути́вся) *див.* світ[1]

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (óком, білкáми) *див.* світи́ти

◊ Світ кру́титься пéред очи́ма (в очáх) *див.* світ[2]

Синці (кругú, кóла, кружкú, си́ньо, си́нява, синякú) під (попíд) очи́ма *див.* синéць

◊ Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* скидáти

◊ Ски́нутися / скидáтися очи́ма *див.* скидáтися

◊ Скóвзати / сковзну́ти очи́ма (пóглядом) *див.* скóвзати

◊ Собáчими очи́ма *див.* óко[1] (107)

◊ Спливáти / сплисти́ (спливти́) пéред очи́ма (пéред óчі) *див.* спливáти

◊ Спопеля́ти / спопели́ти очи́ма (зóром) *див.* спопеля́ти

◊ Стáвити пéред (поперéд) очи́ма *див.* стáвити

Стéжити очи́ма (пóглядом) *див.* стéжити

Стикáтися / зіткну́тися пóглядом (очи́ма) *див.* стикáтися

◊ Стоя́ти пéред очи́ма (в очáх, пéред душéю) *див.* стоя́ти

◊ Стрибáти очи́ма *див.* стрибáти

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стрéльнути (стригну́ти) очи́ма (óком, *рідше* пóглядом) *див.* стріля́ти

◊ Стрічáтися / стрíнутися (стрíтися) з очи́ма (пóглядом, пóглядами) *див.* стрічáтися

Упирáтися / упéртися очи́ма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* упирáтися[1]

◊ Ухопи́ти очи́ма *див.* ухóплювати

◊ Учепи́тися пóглядом (очи́ма) *див.* учепи́тися

◊ Ходи́ти з тéмними очи́ма *див.* ходи́ти

◊ Чóрно пéред очи́ма *див.* чóрно

◊ Шáрити (шукáти) очи́ма *див.* шáрити

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* із зав'я́заними очи́ма *див.* óко[1] (112)

óчі

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

◊ [Аж] за óчі хапáти *див.* хапáти[1]

◊ [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбíт, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лíзуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.)* / полíзли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.) див.* óко[1] (19)

◊ [Аж] óчі обаранíли *див.* óко[1] (21)

◊ [Аж] óчі рóгом *див.* óко[1] (22)

◊ [Аж] óчі рóгом лíзуть / полíзли <Óчі рóгом стаю́ть / стáли> *див.* óко[1] (23)

◊ Би́ти / вдáрити у вíчі (в óчі) *див.* би́ти (25)

◊ Вбирáти очи́ма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)

◊ Вдáрити в óчі (у вíчі) *див.* ударя́ти

◊ В живí óчі *див.* óко[1] (25)

Ви́брати óчі *див.* вибирáти (1)

◊ Ви́вело óчі на лоб (на лóба, із лóба) *див.* вивóдити[1] (5)

◊ Вивертáти / ви́вернути óчі (бíлки́) *див.* вивертáти (4)

◊ Ви́дерти (повидирáти, ви́дряпати, ви́драти) / видирáти (видря́пувати) óчі (баньки́) [з лóба] *див.* видирáти (1)

◊ Ви́дивити (ви́глядіти) / *діал.* види́влювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

◊ Ви́дивитися [всі] óчі *(рідко* вíкна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Виїдáти óчі *див.* виїдáти (1)

Виймáти / ви́йняти óчі *див.* виймáти (1)

◊ Ви́плакати (сплáкати) / виплáкувати (сплáкувати) óчі *(рідко* вíчі) *див.* виплáкувати (2)

◊ Ви́тріщити (ви́валити, ви́рячити, ви́лупити, ви́балушити /*і т. ін.)* / витріщáти (вивáлювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* óчі (баньки́, *рідко* бульки́) *див.* витріщáти (1)

◊ Відвóдити / відвести́ óчі *див.* відвóдити (3)

◊ Відкривáти (розкривáти) / відкри́ти (розкри́ти) óчі *див.* відкривáти (15)

◊ Відкри́лися (розкри́лися) / відкривáються (розкривáються) óчі *див.* óко[1] (26)

◊ Відривáти / відірвáти óчі (пóгляд) *див.* відривáти[1] (3)

Воля́чі óчі *див.* óко[1] (1)

◊ В óчі (у вíчі) *див.* óко[1] (30)

◊ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)

◊ Вп'я́лювати (втýплювати, встрóмлювати, *рідко* впинáти *і т. ін.)* / вп'я́лити (втýпити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

◊ Вражáти óко (óчі, зір) *див.* вражáти[1] (2)

Глибóкі óчі *див.* óко[1] (2)

◊ Гóстрий на óко (на óчі) *див.* гóстрий (1)

◊ Гостри́ти óчі *див.* гостри́ти (5)

◊ Дéрти óчі *див.* дéрти (12)

◊ Диви́тися в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (5)

◊ Диви́тися / гля́нути прáвді в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (9)

◊ Диви́тися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* смéрті в óчі (у вíчі) *див.* диви́тися (12)

◊ Зав'язáти óчі *див.* зав'я́зувати (7)

Закóчувати (запускáти, пускáти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) óчі [під лоб (під лóба)] *див.* закóчувати (1)

◊ За краси́ві (гáрні) óчі *див.* óко[1] (33)

◊ Закривáти (заплю́щувати, затуля́ти, замикáти) / закри́ти (заплю́щити, затули́ти, замкну́ти) óчі *див.* закривáти (5)

◊ Заливáти / зали́ти (позаливáти) óчі *(грубо* слíпи, сліпаки́) [горíлкою] *див.* заливáти (5)

◊ Замáзувати / замáзати óчі *див.* замáзувати (1)

◊ Замилювати / зами́лити óчі *див.* зами́лювати (1)

◊ Заму́лювати / заму́лити óчі *див.* заму́лювати (1)

Заплю́вувати / заплювáти óчі *див.* заплю́вувати (1)

◊ За (пóза) óчі *див.* óко[1] (34)

◊ Заслíплювати / заслíпи́ти óчі *див.* заслíплювати (1)

Заступáти (зáстувати, зáстити) / заступи́ти óчі *див.* заступáти (1)

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)

◊ Затума́нювати / затума́нити го́лову (ро́зум, *рідше* о́чі) *див.* затума́нювати (1)

Захо́дити / зайти́ в о́чі *див.* захо́дити (1)

◊ Збанува́ти на о́чі *див.* збанува́ти (1)

Зверта́ти / зверну́ти на се́бе о́чі *див.* зверта́ти (1)

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)

◊ Звеселя́ти / звесели́ти о́чі (о́ко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

◊ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)

◊ Зво́дити (зніма́ти) / звести́ (зня́ти) о́чі до не́ба *див.* зво́дити (18)

Зву́жувати / зву́зити о́чі *див.* зву́жувати (2)

◊ Згуби́ти о́чі *див.* згуби́ти (2)

Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)

Здійма́ти *(рідко* зніма́ти, зно́сити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) о́чі догори́ (вго́ру, до не́ба *і т. ін.) див.* здійма́ти (2)

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)

◊ Зрива́ти о́чі *див.* зрива́ти[1] (7)

Зупиня́ти на собі́ о́чі (о́ко) *див.* зупиня́ти (3)

◊ [І] куди́ о́чі диви́лися <Де були́ о́чі> *див.* о́ко[1] (41)

Імли́сті о́чі *див.* о́ко[1] (3)

◊ І на о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ Іти́ / піти́ світ за́ о́чі *див.* іти́ (116)

◊ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◊ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.)* о́чі *див.* коло́ти (1)

◊ Ко́рпати о́чі *див.* ко́рпати (1)

◊ Красува́ти о́чі (зір) *див.* красува́ти (1)

◊ Куди́ о́чі [ба́чать (ди́вляться, спа́ли *і т. ін.)*] *див.* о́ко[1] (45)

◊ Лі́зти на о́чі *див.* лі́зти (15)

◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жі) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

◊ Лоскота́ти о́чі *див.* лоскота́ти (3)

◊ Луди́ти о́чі *див.* луди́ти (1)

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (баньки́, ба́лухи, зі́ньки) *див.* лупи́ти (2)

◊ Мани́ти [до се́бе] о́чі *див.* мани́ти (1)

◊ Ма́ти го́стре о́ко (го́стрі о́чі) *див.* ма́ти[2] (46)

◊ Ма́ти своє́ о́ко (свої́ о́чі) *див.* ма́ти[2] (92)

◊ Мета́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* мета́тися (1)

◊ Милува́ти о́ко (о́чі, зір) *див.* милува́ти (1)

◊ Мозо́лити / замозо́лити о́чі *див.* мозо́лити (1)

◊ Му́ляти (му́лити) / заму́лити о́чі *див.* му́ляти (1)

◊ Набіга́ти на о́чі *див.* набіга́ти (1)

◊ Нави́снути / нависа́ти на о́чі *див.* нависа́ти (1)

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко[1] (50)

◊ Наво́дити / навести́ о́чі (о́ко, о́ком) *див.* наво́дити (14)

◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)

На́дити зір (о́чі) *див.* на́дити (1)

◊ Намозо́лити (наму́лити, наму́ляти) о́чі *див.* намозо́лювати (1)

◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ На о́чі пока́зуватися / показа́тися *див.* пока́зуватися

◊ На по́вні о́чі *див.* о́ко[1] (54)

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* наси́пати[1] (1)

◊ На (у) чоти́ри о́ка <У чоти́ри о́чі *(діал.* о́ці)> *див.* о́ко[1] (55)

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

◊ Не потика́тися на о́чі *див.* потика́тися

◊ Не пуска́ти / не пусти́ти на о́чі *див.* пуска́ти

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти оче́й (о́чі) *див.* склепля́ти

◊ Не сміти (не могти́) диви́тися в о́чі *див.* сміти

◊ Неха́й (хай, бода́й) повила́зять о́чі *див.* о́ко[1] (61)

◊ Низьки́й на о́чі *див.* низьки́й (1)

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.) див.* оберта́ти (2)

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* о́чі) *див.* обсу́шувати (1)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ О́чі (баньки́) повитріща́ти *див.* повитріща́ти

◊ О́чі бі́гають / забі́гали *див.* о́ко[1] (69)

◊ О́чі бли́снули [гні́вом, роздратува́нням *і т. ін.*] *див.* о́ко[1] (70)

◊ О́чі блука́ють (лі́зуть, ла́зять *і т. ін.) див.* óко[1] (71)

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* óко[1] (72)

◊ О́чі вели́кі *див.* óко[1] (73)

◊ О́чі вила́зять від со́рому *див.* óко[1] (74)

◊ О́чі впива́ються / вп'яли́ся *див.* óко[1] (75)

◊ О́чі горя́ть (пала́ють) *див.* óко[1] (76)

◊ О́чі завидю́щі [, ру́ки загребу́щі] *див.* óко[1] (77)

◊ О́чі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* óко[1] (78)

◊ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слізьми́ (сльоза́ми) *див.* óко[1] (79)

О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* óко[1] (4)

◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогне́м *див.* óко[1] (80)

◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* óко[1] (81)

О́чі зву́жуються / зву́зилися *див.* óко[1] (5)

О́чі з поволо́кою *див.* óко[1] (6)

◊ О́чі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* óко[1] (82)

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не вискаку́ють з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* óко[1] (83)

◊ О́чі мета́ють і́скри (бли́скавки) *див.* óко[1] (84)

◊ О́чі на мо́крому мі́сці *див.* óко[1] (85)

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* óко[1] (86)

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* óко[1] (87)

◊ О́чі оббі́гли / оббіга́ють <Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма> *див.* óко[1] (88)

◊ О́чі поверну́лися / поверта́ються *див.* óко[1] (89)

◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* óко[1] (90)

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* óко[1] (91)

◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* óко[1] (92)

◊ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* óко[1] (93)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* óко[1] (94)

◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* óко[1] (95)

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́

◊ О́чі (*рі́дше* очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли *див.* óко[1] (96)

◊ О́чі розбіга́ються / розбі́глися *див.* óко[1] (97)

◊ О́чі ски́нулися / скида́ються *див.* óко[1] (98)

О́чі сте́жать *див.* óко[1] (7)

◊ О́чі стріля́ють *див.* óко[1] (99)

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засві́тили, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / сві́тяться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

◊ О́чі тума́няться слізьми́ (сльоза́ми) *див.* óко[1] (101)

О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти

◊ Па́сти о́чі *див.* па́сти[1]

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити

◊ Підво́дити о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт

◊ Піти́ / погна́ти світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

◊ Поверта́ти / поверну́ти о́чі *див.* поверта́ти[1]

Повийма́ти о́чі *див.* повийма́ти

◊ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний

◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися

◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да

Поопуска́ти о́чі *див.* поопуска́ти

◊ По о́чі *див.* óко[1] (103)

◊ Попада́тися / попа́стися на о́чі *див.* попада́тися

◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати

Порива́ти о́чі *див.* порива́ти[2]

Посила́ти / посла́ти о́чі *див.* посила́ти

◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти о́чі *див.* появля́ти

◊ Пра́вда о́чі ко́ле *див.* пра́вда

◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] очі *див.* прогле́діти
◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти
◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти
◊ Проми́ти о́чі *див.* промива́ти
◊ Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати
◊ Протира́ти / протéрти о́чі *див.* протира́ти
◊ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти
◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти
◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти
Ра́чачі (*рі́дко* рачи́ні) о́чі *див.* о́ко[1] (9)
◊ Рва́ти о́чі *див.* рва́ти
◊ Рі́зати о́ко (о́чі) *див.* рі́зати
◊ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти
◊ Роби́ти страшні́ о́чі *див.* роби́ти
◊ Розв'я́зувати / розв'яза́ти о́чі *див.* розв'я́зувати
◊ Роззу́ти о́чі *див.* роззува́ти
◊ Світ за́ очі *див.* світ[2]
◊ Світи́ти в о́чі *див.* світи́ти
◊ Сіль тобі́ в о́ці (в о́чі) *див.* сіль
Скі́сні о́чі *див.* о́ко[1] (10)
◊ Склепи́ти (*рі́дко* сплю́щити) о́чі наві́ки (наза́вжди́) *див.* склепля́ти
◊ Склепи́ти (сплю́щити) о́чі *див.* склепля́ти
Скособо́чити о́чі (оченя́та) *див.* скособо́чити
◊ Скреса́ти о́чі *див.* скреса́ти[3]
◊ Сльо́зи (слі́зоньки) залива́ють / залили́ о́чі *див.* сльоза́
◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в о́чі *див.* смерть
◊ Смія́тися в [живі́] о́чі (ві́чі) *див.* смія́тися
◊ Сон не йде на о́чі (в го́лову) *див.* сон[1]
◊ Со́ром ї́сть (кри́є) о́чі *див.* со́ром
◊ Спа́сти на о́чі *див.* спада́ти
◊ Сплива́ти / сплисти́ (спливти́) пе́ред очи́ма (пе́ред о́чі) *див.* сплива́ти
◊ Ста́ти / става́ти пе́ред я́сні о́чі *див.* става́ти
◊ Стра́тити о́чі *див.* стра́чувати
Сухі́ о́чі *див.* о́ко[1] (11)
Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та) *див.* о́ко[1] (12)
◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]
Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти
◊ Ті́льки дай на о́чі *див.* дава́ти (193)
◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.*) *див.* ті́шити
◊ Тума́н застила́є / застели́в о́чі *див.* тума́н[1]
◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)
◊ У ві́чі (в о́чі) штрика́ти *див.* штрика́ти
◊ Уда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* ударя́ти
◊ Узя́ти о́чі на (в) се́бе *див.* узя́ти
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) *див.* упира́ти[1]
◊ Ути́рити о́чі *див.* ути́рити
△ Фасе́ткові (фасе́точні) о́чі *див.* о́ко[1] (18)
◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]
◊ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти
◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли (*рі́дше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.*) *див.* вико́лювати (1)
◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати
◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти
◊ Широ́кі о́чі *див.* о́ко[1] (110)
◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили (*розм.* не ви́діли) *див.* о́ко[1] (111)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) у ві́чі (в о́чі) не вско́чити *див.* вска́кувати (9)

ОКОЛІ́Т

около́ту

Куль около́ту *див.* куль (1)

ОКОЛО́Т

около́т

Молоти́ти в около́т *див.* молоти́ти (2)

около́ту

Куль около́ту *див.* куль (1)

ОКОМІ́РНИЙ

окомі́рне

△ Окомі́рне зніма́ння *див.* зніма́ння (3)

ОКРИВА́ТИ

окрива́ти

◊ Укрива́ти (*рі́дко* окрива́ти) / укри́ти (*рі́дко* окри́ти) сла́вою *див.* укрива́ти

ОКРИВА́ТИСЯ

окрива́тися

◊ Укрива́тися (*рі́дко* окрива́тися) / укри́тися (*рі́дко* окри́тися) сла́вою *див.* укрива́тися

ОКРИ́ТИ

окри́ти

◊ Укрива́ти (*рі́дко* окрива́ти) / укри́ти (*рі́дко* окри́ти) сла́вою *див.* укрива́ти

ОКРИ́ТИСЯ

окри́тися

◊ Укрива́тися (*рі́дко* окрива́тися) / укри́тися (*рі́дко* окри́тися) сла́вою *див.* укрива́тися

ОКРІ́П[1]

окро́пі

◊ Верті́тися (крути́тися) як (мов, ні́би *і т. ін.*) му́ха в окро́пі *див.* верті́тися (6)
◊ Ку́паний в окро́пі *див.* ку́паний (1)
◊ Купа́ти в окро́пі *див.* купа́ти (2)
◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) в окро́пі кипи́ть *див.* кипі́ти (6)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* скупáли в окрóпі *див.* скупáти

окрóпом

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] жáром (окрóпом, хóлодом, жáром і хóлодом, морóзом *і т. ін.)* обдáти / обдавáти <Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто жáром обдáв> *див.* обдавáти (2)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* окрóпом ошпáрило *див.* ошпáрювати (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* ошпáрений (обпáрений, опáрений *і т. ін.)* [окрóпом] *див.* ошпáрений (1)

ÓКРУГ

óкруг

△ Ви́борчий óкруг *див.* óкруг (1)

△ Військóвий óкруг *див.* óкруг (2)

△ Мажоритáрний óкруг *див.* óкруг (3)

△ Національний óкруг *див.* óкруг (4)

ОКСАМИ́ТОВИЙ

оксами́това

Оксами́това революція *див.* революція

оксами́товий

◊ Бáрхатний (оксами́товий) сезóн *див.* сезóн

ОКСИ́Д

окси́д

△ Окси́д кáльцію *див.* окси́ди (1)

ОКСИ́ДИ

окси́д

△ Окси́д кáльцію *див.* окси́ди (1)

ОКТÁНОВИЙ

октáнове

△ Октáнове числó *див.* числó

ОКУЛЯ́Р

окуля́р

△ Геліоскопічний окуля́р *див.* окуля́р (1)

△ Симетри́чний окуля́р *див.* окуля́р (2)

ОКУЛЯ́РИ

окуля́рами

Осідлáти нóса (ніс) окуля́рами *див.* осідлувати (1)

окуля́ри

◊ Диви́тися крізь рожéві окуля́ри *див.* диви́тися (17)

Димчáсті окуля́ри *див.* окуля́ри (1)

Захисні окуля́ри *див.* окуля́ри (2)

Рогові окуля́ри *див.* окуля́ри (3)

△ Слухові окуля́ри *див.* окуля́ри (6)

Сонцезахисні (сóнячні) окуля́ри *див.* окуля́ри (4)

Тéмні окуля́ри *див.* окуля́ри (5)

окуля́рів

△ Симптóм окуля́рів *див.* симптóм

ОКУЛЯ́РНИЙ

окуля́рна

△ Окуля́рна змія́ *див.* змія́ (2)

△ Окуля́рна саламáндра *див.* саламáндра

ОКУНÉЦЬ

окунців

◊ Лови́ти [нóсом] окунів (окуні, окунців) *див.* лови́ти (10)

ÓКУНЬ

окуні

◊ Лови́ти [нóсом] окунів (окуні, окунців) *див.* лови́ти (10)

окунів

◊ Лови́ти [нóсом] окунів (окуні, окунців) *див.* лови́ти (10)

ОЛЕЇ́НОВИЙ

олеї́нова

△ Олеї́нова кислотá *див.* кислотá (23)

олеї́новий

△ Олеї́новий спирт *див.* спирт

ОЛÉНЯЧИЙ

олéнячий

Олéнячий мох *див.* мох (1)

ОЛИ́ВА

оли́ви

◊ Підливáти (доливáти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню) *див.* підливáти

ОЛИ́ВКОВИЙ

оли́вкова

△ Оли́вкова (провáнська) олія *див.* олія (3)

оли́вкове

△ Масли́нове (оли́вкове) дéрево *див.* дéрево (19)

ОЛИ́ВНИЙ

оли́вна

Оли́вна гілка *див.* гілка (1)

ОЛІВÉЦЬ

олівéць

◊ На олівéць олівéць (3)

Хімічний олівéць <Чорни́льний олівéць> *див.* олівéць (1)

олівці

○ На олівці *див.* олівéць (2)

ОЛІВЦÉВИЙ

олівцéве

△ Олівцéве дéрево *див.* дéрево (21)

ОЛІГОФРЕНІ́ЧНИЙ

олігофрені́чний

△ Олігофрені́чний синдрóм *див.* синдрóм

ОЛІ́ЙНИЙ

олі́йна

△ Олі́йна пáльма *див.* пáльма

Олі́йна фáрба *див.* фáрба

олі́йний

△ Олі́йний живóпис *див.* живóпис (3)

ОЛІМПІ́ЄЦЬ

олімпі́йця

◊ Олімпі́йський спóкій <Спóкій олімпі́йця> *див.* спóкій

ОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ

олімпі́йський

◊ Олімпі́йський спóкій <Спóкій олімпі́йця> *див.* спóкій

олімпі́йські

△ Олімпі́йські ігри *див.* гра (5)

ОЛІ́Я

олії

◊ Підливáти (доливáти) / підли́ти (доли́ти) олії (оли́ви, лóю) у вогóнь (в огóнь, до вогню) *див.* підливáти

олію

Би́ти / зби́ти олію *див.* би́ти (6)

◊ Ви́давити (ви́бити) олію *див.* видáвлювати (1)

◊ Мáти олíю (лій, *рідше* смáлець *і т. ін.)* в голові <Мáти лій під чýбом> *див.* мáти² (77)

олíя

△ Ефíрна (етéрна, етéрова) олíя *див.* олíя (1)

△ Кáмфóрова олíя *див.* олíя (2)

△ Олúвкова (провáнська) олíя *див.* олíя (3)

△ Пáльмова олíя *див.* олíя (4)

△ Реп'яхóва олíя *див.* олíя (5)

△ Рицúнова *(рідко* кастóрова) олíя *див.* олíя (6)

△ Ріпакóва (рáпсова) олíя *див.* олíя (7)

△ Сивýшна олíя *див.* олíя (8)

△ Сóняшникова олíя *див.* олíя (9)

ÓЛОВО

óловом

◊ Наливáтися / налúтися свинцéм (óловом, чавунóм) *див.* наливáтися (3)

◊ Як (мов, нáче *і т. ін.)* поналивáлися óловом (свинцéм) *див.* поналивáтися

ОЛОВ'ЯНИЙ

олов'яна

△ Олов'яна рудá *див.* рудá

ОЛТÁР

олтáр

◊ Клáсти (нестú, принóсити, складáти *і т. ін.)* / поклáсти (принестú, склáсти *і т. ін.)* на вівтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)

ОМÁНА

омáну

◊ Вводити / ввестú в омáну *(рідко* в обмáн) *див.* вводити (9)

ОМÉГА

омéга

◊ Áльфа і омéга *див.* áльфа (1)

омéги

◊ Від áльфи до омéги *див.* áльфа (2)

ОНАНІЗМ

онанíзм

△ Психíчний онанíзм *див.* онанíзм (1)

ОНЕЙРÓЇДНИЙ

онейрóїдний

△ Онейрóїдний синдрóм *див.* синдрóм

ÓНИЙ

оне́

◊ Не оне́ (онéє) *див.* óний (1)

онéє

◊ Не оне́ (онéє) *див.* óний (1)

óни

◊ В (во) дні óни <Во врéм'я óно> <В óний час> *див.* день (30)

óний

◊ В (во) дні óни <Во врéм'я óно> <В óний час> *див.* день (30)

óно

◊ В (во) дні óни <Во врéм'я óно> <В óний час> *див.* день (30)

ОНЛÁЙНОВИЙ

онлáйнові

△ Онлáйнові технолóгії *див.* технолóгія

ООН

оóн

Організáція Об'єднаних Нáцій (ООН) *див.* організáція (2)

Рáда Безпéки ООН *див.* рáда

ООС

оóс

△ Операція Об'єднаних сил (ООС) *див.* операція (5)

ОПАДÁТИ[1]

опадáти

◊ Опадáти / опáсти з (із) сил *див.* опадáти¹ (1)

опадáють

Опадáють / опáли рýки *див.* рукá

ОПÁЛА

опáлі

◊ Бýти (перебувáти) в опáлі *див.* бýти (74)

опáлу

◊ Попáсти / попадáти в немáску *(рідше* в опáлу, в немúлість) *див.* попадáти

ОПÁЛЕННЯ

опáлення

Водянé опáлення *див.* опáлення (1)

Електрúчне опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (2)

Паровé опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (3)

Центрáльне опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (4)

ОПÁЛЮВАЛЬНИЙ

опáлювальний

△ Опáлювальний котéл (казáн) *див.* котéл (3)

ОПÁЛЮВАННЯ

опáлювання

Електрúчне опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (2)

Паровé опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (3)

Центрáльне опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (4)

ОПАНÓВУВАТИ

опанóвувати

◊ Опанóвувати / опанувáти себé *(рідко* собóю) <*рідко* Запанувáти над собóю> *див.* опанóвувати (1)

ОПАНУВÁТИ

опанувáти

◊ Опанóвувати / опанувáти себé *(рідко* собóю) <*рідко* Запанувáти над собóю> *див.* опанóвувати (1)

ОПÁРЕНИЙ

опáрений

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* ошпáрений (обпáрений, опáрений *і т. ін.)* [окрóпом] *див.* ошпáрений (1)

ÓПАС

óпасом

○ З óпасом <З óпáскою> *див.* óпас (2)

óпасу

○ Без óпасу <Без óпáски> *див.* óпас (1)

ÓПÁСКА[1]

óпáски

○ Без óпасу <Без óпáски> *див.* óпас (1)

о́па́скою

○ З опасом <З о́па́скою> *див.* о́пас (2)

ОПА́СТИ[1]

опа́ла

◇ [Як (мов, на́че *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з очей спа́ла (опа́ла, сплилва́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

опа́ли

Опада́ють / опа́ли ру́ки *див.* рука́

опа́сти

◇ Опада́ти / опа́сти з (із) сил *див.* опада́ти[1] (1)

ОПА́СТИ[2]

опа́ли

◇ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ОПЕКТИ́

опекти́

◇ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.*) / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.*) [своїм] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

О́ПЕРА

о́пера

Ми́льна о́пера <Ми́льний серіа́л> *див.* о́пера (1)

о́пери

◇ З іншої (*рідко* з дру́гої, не з тієї *і т. ін.*) о́пери *див.* о́пера (2)

ОПЕРАТИ́ВНИЙ

операти́вна

△ Операти́вна пам'ять *див.* пам'ять

операти́вний

△ Операти́вний про́стір *див.* про́стір

Операти́вний уповнова́жений *див.* уповнова́жений

ОПЕРАЦІ́ЙНИЙ

операці́йна

△ Операці́йна систе́ма *див.* систе́ма

операці́йне

△ Операці́йне по́ле *див.* по́ле

△ Операці́йне чи́слення *див.* чи́слення

операці́йної

△ Завантá́жувач операці́йної систе́ми *див.* завантá́жувач (1)

ОПЕРА́ЦІЯ

опера́ції

△ Акти́вні опера́ції ба́нку *див.* опера́ція (1)

△ Корпорати́вні опера́ції *див.* опера́ція (4)

опера́ція

△ Алеато́рна опера́ція (уго́да) <Алеато́рний до́говір> *див.* опера́ція (2)

△ Антитерористи́чна опера́ція (АТО́) *див.* опера́ція (3)

△ Опера́ція Об'є́днаних сил (ОО́С) *див.* опера́ція (5)

△ Пласти́чна опера́ція *див.* опера́ція (6)

ОПЕРЕЗА́ТИ

опереза́ти

Опері́зувати / опереза́ти мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.*) *див.* опері́зувати (1)

ОПЕРЕЗА́ТИСЯ

опереза́тися

Опері́зуватися / опереза́тися мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.*) *див.* опері́зуватися (1)

ОПЕ́РЕННЯ

опе́рення

△ Шлю́бне опе́рення *див.* опе́рення (1)

ОПЕРІ́ЗУВАЛЬНИЙ

опері́зувальний

△ Опері́зувальний лиша́й *див.* лиша́й (5)

ОПЕРІ́ЗУВАТИ

опері́зувати

Опері́зувати / опереза́ти мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.*) *див.* опері́зувати (1)

О́ПЕРНИЙ

о́перний

О́перний теа́тр *див.* теа́тр

ОПЕРО́Н

оперо́н

△ Лакто́зний оперо́н *див.* оперо́н (1)

ОПЕРТЯ́

опертя́

То́чка опо́ри (опертя́) *див.* то́чка

ОПЕ́ЧЕНИЙ

опе́чений

◇ Як (мов, ні́би *і т. ін.*) опе́чений (*рідше* обпе́чений) *див.* опе́чений (1)

ОПИНИ́ТИСЯ

опини́лося

◇ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах> *див.* се́рце

опини́тися

◇ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.*) / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (ставá́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

◇ Опини́тися в залі́зних ле́щатах *див.* опиня́тися (1)

◇ Опини́тися на слизько́му *див.* опиня́тися (3)

◇ Опини́тися / опиня́тися над при́рвою *див.* опиня́тися (2)

◇ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)

◇ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.*) / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.*) ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

◇ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти

◇ Сиді́ти (опиня́тися) / опини́тися на сухо́му *див.* сиді́ти

ОПИНЯ́ТИСЯ

опиня́тися

◇ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.*) / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (ставá́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

◊ Опини́тися / опиня́тися над прі́рвою *див.* опиня́тися (2)

◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти

◊ Сиді́ти (опиня́тися) / опини́тися на сухо́му *див.* сиді́ти

ОПИСА́ТИ

описа́ти

◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

ОПИСО́ВИЙ

описо́вий

△ Описо́вий си́нтаксис *див.* си́нтаксис

О́ПИТ

о́пит

Бра́ти / взя́ти о́пит *див.* бра́ти (23)

ОПІКА́ТИ[1]

опіка́ти

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

ОПІ́НІЯ

опі́нія

Грома́дська (публі́чна) ду́мка *(зах.* опі́нія) *див.* ду́мка (1)

О́ПІР

о́пір

Злама́ти оборо́ну (фронт, о́пір *і т. ін.) див.* зла́мувати (1)

△ О́пір матеріа́лів *див.* о́пір (1)

Чини́ти (ста́вити, учиня́ти *і т. ін.)* / учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір> *див.* чини́ти[1]

о́пору

◊ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

Рух О́пору *див.* рух

◊ Шлях (лі́нія) найме́ншого о́пору *див.* шлях

ОПЛА́ТА

опла́та

△ Відря́дна опла́та [пра́ці] *див.* опла́та (1)

△ Натура́льна опла́та *див.* опла́та (2)

△ Прогреси́вна опла́та *див.* опла́та (3)

опла́ти

△ Ако́рдна систе́ма опла́ти [пра́ці] *див.* систе́ма

△ Знак пошто́вої опла́ти *див.* знак (15)

ОПЛА́ЧЕНИЙ

опла́чений

Опла́чений і (й, та) перепла́чений *див.* опла́чений (1)

ОПЛЕСТИ́

оплести́

◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.)* / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОПЛІТА́ТИ

опліта́ти

◊ Обсно́вувати (обпліта́ти, опліта́ти *і т. ін.)* / обснува́ти (обплести́, оплести́ *і т. ін.),* як (мов, ні́би *і т. ін.)* паву́к (му́ху павути́ною) <Обсно́вувати / обснува́ти павути́нкою> *див.* обсно́вувати (1)

ОПЛУ́ТАТИ

оплу́тати

◊ Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [свої́ми] тене́тами *див.* обплу́тувати (1)

ОПЛУ́ТУВАТИ

оплу́тувати

◊ Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [свої́ми] тене́тами *див.* обплу́тувати (1)

ОПЛЬО́ВАНИЙ

опльо́ваний

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* обпльо́ваний (опльо́ваний) *див.* обпльо́ваний (1)

ОПОВИ́ТИЙ

опови́тий

◊ Мов [те́мною] хма́рою опови́тий *див.* опови́тий (1)

ОПОДАТКУВА́ННЯ

оподаткува́ння

△ Одини́ця оподаткува́ння *див.* одини́ця (6)

ОПОЗИ́ЦІЯ

опози́ції

Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* в опози́ції *див.* бу́ти (22)

ОПОЛО́НКА

ополо́нку

◊ Хоч в ополо́нку *див.* ополо́нка (1)

ополо́нці

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в'юн [посо́лений (в ополо́нці, на сковороді́)] *див.* в'юн (1)

ОПОНЕ́НТ

опоне́нт

Офіці́йний опоне́нт *див.* опоне́нт (1)

ОПО́РА

опо́ри

То́чка опо́ри (оперття́) *див.* то́чка

ОПО́РНИЙ

опо́рна

Опо́рна ба́за *див.* ба́за (3)

опо́рний

△ Опо́рний стрибо́к *див.* стрибо́к

ÓПРИСК

óприском

◊ З óприском *див.* óприск (1)

ОПРОТИ́ВИТИ

опроти́вити

Спроти́вити (опроти́вити) собі́ *див.* спроти́вити

ОПРОЩÉННЯ[2]

опрощéння

Брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) опрощéння *див.* брáти (46)

Проси́ти (благáти, моли́ти *і т. ін.)* прощéння (опрощéння) *див.* проси́ти

ÓПТИКА

óптика

△ Анаморфóтна óптика *див.* óптика (1)

△ Волокóнна óптика *див.* óптика (2)

△ Квáнтова óптика *див.* óптика (3)

△ Фізіологі́чна óптика *див.* óптика (4)

ОПТИ́ЧНИЙ

опти́чна

△ Зоровá (опти́чна) ілю́зія *див.* ілю́зія (1)

Опти́чний обмáн <Опти́чна облу́да *(діал.* лу́да)> *див.* обмáн (1)

опти́чне

△ Опти́чне волокнó *див.* волокнó (3)

△ Опти́чне скло *див.* скло

опти́чний

△ Опти́чний мікроскóп *див.* мікроскóп (1)

△ Опти́чний носі́й *див.* носі́й (3)

Опти́чний обмáн <Опти́чна облу́да *(діал.* лу́да)> *див.* обмáн (1)

ОПУ́КА

опу́кою

◊ Опу́кою повали́тися *див.* повали́тися[1]

ОПУСКÁТИ

опускáти

◊ Ві́шати (хню́пити, опускáти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) нóса (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

◊ Опусти́ти / опускáти ву́ха *див.* опускáти (1)

◊ Опусти́ти / опускáти гóлову *див.* опускáти (2)

◊ Опусти́ти / опускáти кри́ла *див.* опускáти (3)

◊ Опусти́ти / опускáти ру́ки *див.* опускáти (5)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ОПУСКÁТИСЯ

опускáється

◊ Душá в п'я́ти (п'я́тки) тікáє (опускáється, ховáється *і т. ін.)* / втеклá (опусти́лася, ховáлася *і т. ін.)* <Душá [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душá (22)

опускáтися

Опускáтися / опусти́тися навпóчіпки *див.* опускáтися (1)

Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.)* / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.)* на колі́на (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опускáтися (2)

опускáються

◊ Ру́ки опускáються / опусти́лися *див.* рукá

ОПУСТИ́ТИ

опусти́ти

◊ Ві́шати (хню́пити, опускáти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) нóса (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

◊ Опусти́ти / опускáти ву́ха *див.* опускáти (1)

◊ Опусти́ти / опускáти гóлову *див.* опускáти (2)

◊ Опусти́ти / опускáти кри́ла *див.* опускáти (3)

◊ Опусти́ти / опускáти ру́ки *див.* опускáти (5)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

ОПУСТИ́ТИСЯ

опусти́лася

◊ Душá в п'я́ти (п'я́тки) тікáє (опускáється, ховáється *і т. ін.)* / втеклá (опусти́лася, сховáлася *і т. ін.)* <Душá [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душá (22)

опусти́лися

◊ Ру́ки опускáються / опусти́лися *див.* рукá

опусти́тися

Опускáтися / опусти́тися навпóчіпки *див.* опускáтися (1)

Опускáтися (пáдати, ставáти, схиля́тися, уставáти *і т. ін.)* / опусти́тися (упáсти, стáти, схили́тися, устáти *і т. ін.)* на колі́на (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опускáтися (2)

ОПУ́ЩЕНИЙ

опу́щений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у вóду опу́щений *див.* опу́щений (1)

ОРÁЛО

орáла

◊ Перекóвувати / перекувáти мечі́ на орáла (на рáла) *див.* перекóвувати

ОРÁЛЬНИЙ

орáльний

△ Орáльний секс *див.* секс

ОРАНЖЕРÉЙНИЙ

оранжерéйний

△ Парникóвий (теплі́чний, оранжерéйний) ефéкт *див.* ефéкт (4)

ÓРАНКА

óранка

△ Я́русна óранка *див.* óранка (1)

ОРА́ТИ

ора́ти

◊ Мі́лко ора́ти *див.* ора́ти (2)

△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)

◊ Ора́ти но́сом *див.* ора́ти (3)

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (переліг, пласти́, цілину́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти

ОРБІ́ТА

орбі́т

◊ [Аж (і)] очі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лізуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див.* о́ко[1] (19)

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко[1] (83)

орбі́ту

△ Виво́дити / ви́вести на орбі́ту *див.* виво́дити[1] (4)

ОРБІ́ТНИЙ

орбі́тний

△ Орбі́тний пока́зник *див.* пока́зник

О́РГАН

о́рган

Друко́ваний о́рган *див.* о́рган (1)

△ Ко́ртіїв о́рган *див.* о́рган (5)

△ Лабіри́нтовий о́рган *див.* о́рган (6)

△ Рудимента́рний о́рган *див.* о́рган (10)

о́ргани

△ Вегетати́вні о́ргани росли́н *див.* о́рган (3)

△ Гомологі́чні о́ргани *див.* о́рган (4)

△ О́ргани рівнова́ги *див.* о́рган (7)

△ О́ргани тра́влення <Тра́вні о́ргани> *див.* о́рган (8)

△ О́ргани чуття́ *див.* о́рган (9)

Слі́дчі о́ргани <О́ргани слі́дства> *див.* о́рган (2)

ОРГАНІЗАЦІ́ЙНИЙ

організаці́йна

Організаці́йна робо́та *див.* робо́та

△ Організаці́йна те́хніка *див.* те́хніка

організаці́йний

Організаці́йний ви́сновок *див.* ви́сновок (3)

Організаці́йний ві́дділ *див.* ві́дділ (2)

ОРГАНІЗА́ЦІЯ

організа́ції

Генера́льна Асамбле́я Організа́ції Об'є́днаних На́цій *див.* асамбле́я (1)

організа́ція

Науко́ва організа́ція пра́ці *див.* організа́ція (1)

Організа́ція Об'є́днаних На́цій (ОО́Н) *див.* організа́ція (2)

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)

ОРГАНІ́ЗМ

організ́ми

△ Ацидофі́льні органі́зми *див.* органі́зм (1)

△ Ацидофо́бні органі́зми *див.* органі́зм (2)

△ Росли́нні органі́зми *див.* органі́зм (3)

△ Трансге́нні органі́зми *див.* органі́зм (4)

органі́змі

△ О́бмін ене́ргії [в органі́змі] *див.* о́бмін (5)

ОРГАНІ́ЧНИЙ

органі́чна

△ Органі́чна хі́мія *див.* хі́мія

органі́чне

△ Органі́чне скло *див.* скло

Органі́чне ура́ження *див.* ура́ження

органі́чні

△ Органі́чні до́брива *див.* до́бриво (5)

△ Органі́чні сполу́ки *див.* сполу́ка

О́РГІЯ

о́ргія

◊ Крива́ва о́ргія *див.* о́ргія (1)

О́РДЕН[2]

о́рден

Ліво́нський о́рден *див.* о́рден[2] (1)

Мальті́йський о́рден *див.* о́рден[2] (2)

Тевто́нський о́рден *див.* о́рден[2] (3)

О́РДЕНСЬКИЙ[1]

о́рденська

△ О́рденська пла́нка *див.* пла́нка

О́РДЕР[2]

о́рдер

△ Дори́чний стиль (о́рдер) *див.* стиль[1]

△ Іоні́йський (іоні́чний) о́рдер *див.* о́рдер[2] (1)

△ Кори́нфський (кори́нтський) о́рдер *див.* о́рдер[2] (2)

ОРЕ́Л

оре́л

Двоголо́вий (двогла́вий) оре́л *див.* оре́л (1)

ОРЕ́НДА

оре́нді

Трима́ти в оре́нді *див.* трима́ти

ОРИГІНА́Л

оригіна́лом

З оригіна́лом зга́дно *див.* зга́дно (1)

ОРІЄНТО́ВАНИЙ

орієнто́ваний

△ Орієнто́ваний граф *див.* граф[2] (2)

ОРІЄНТУВА́ННЯ

орієнтува́ння

△ Спорти́вне орієнтува́ння *див.* орієнтува́ння (1)

ОРКЕ́СТР

орке́стр

Духови́й орке́стр *див.* орке́стр (1)

Естра́дний орке́стр *див.* орке́стр (2)

Симфоні́чний орке́стр *див.* орке́стр (3)

Шумови́й орке́стр *див.* орке́стр (4)

ОРКЕСТРО́ВИЙ

оркестро́ва

△ Оркестро́ва я́ма *див.* я́ма

ОРЛИ́НИЙ

орли́ний

Орли́ний ніс *див.* ніс (2)

ОРНА́МЕНТ

орна́мент

△ Звіри́ний стиль (орна́мент) *див.* стиль[1]

Петриківський орна́мент (ро́зпис) *див.* орна́мент (1)

Росли́нний орна́мент (візеру́нок, моти́в, узо́р) *див.* орна́мент (2)

△ Тератологі́чна орнаме́нтика <Тератологі́чний орна́мент> *див.* орнаме́нтика (1)

ОРНАМЕНТА́ЦІЯ

орнамента́ція

Берегова́ орнамента́ція *див.* орнамента́ція (1)

ОРНАМЕ́НТИКА

орнаме́нтика

△ Тератологі́чна орнаме́нтика <Тератологі́чний орна́мент> *див.* орнаме́нтика (1)

О́РНИЙ

о́рний

△ О́рний шар *див.* шар[1]

ОРТОГОНА́ЛЬНИЙ

ортогона́льний

△ Ортогона́льний ба́зис *див.* ба́зис (1)

ОРТОНОРМО́ВАНИЙ

ортонормо́ваний

△ Ортонормо́ваний ба́зис *див.* ба́зис (2)

ОРУ́ДА

ору́дою

Під ору́дою *див.* ору́да (1)

ОРУ́ДНИЙ

ору́дний

△ Ору́дний відмі́нок *див.* відмі́нок (7)

О́РЧИК

о́рчиком

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* порося́ (свиня́) на о́рчику (о́рчиком) *див.* порося́

о́рчику

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* порося́ (свиня́) на о́рчику (о́рчиком) *див.* порося́

ОСА́

оса́

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* оса́ *див.* оса́ (1)

осо́ю

◊ Лізти / полізти в (пе́ред, ме́жи́) о́чі <Лізти до оче́й> <Лізти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

ОСА́ДКОВИЙ

оса́дкові

△ Осадо́ві (оса́дкові, *рідко* оса́дочні) поро́ди *див.* поро́да

ОСАДО́ВИЙ

осадо́ві

△ Осадо́ві (оса́дкові, *рідко* оса́дочні) поро́ди *див.* поро́да

ОСА́ДОЧНИЙ

оса́дочні

△ Осадо́ві (оса́дкові, *рідко* оса́дочні) поро́ди *див.* поро́да

ОСА́ННА

оса́нну

◊ Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну *див.* співа́ти

ОСВІ́ТА

освіта

Ви́ща осві́та *див.* осві́та (1)

Дистанці́йна осві́та *див.* осві́та (2)

Зага́льна осві́та *див.* осві́та (3)

Класи́чна осві́та *див.* осві́та (4)

Музи́чна осві́та *див.* осві́та (5)

Початко́ва осві́та *див.* осві́та (6)

Сере́дня осві́та *див.* осві́та (7)

Спеціа́льна осві́та *див.* осві́та (8)

ОСВІ́ТНІЙ

осві́тній

Осві́тній проце́с *див.* проце́с

Осві́тній ценз *див.* ценз

ОСВЯТИ́ТИСЯ

освя́титься

◊ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́ (50)

◊ І вода́ відсвя́титься (освя́титься) *див.* вода́ (53)

ОСЕ́Л

осе́л

◊ Бурида́нів осе́л (віслю́к) *див.* осе́л (2)

◊ Скі́нчений осе́л *див.* осе́л (3)

Як (мов, ніби *і т. ін.)* осе́л *див.* осе́л (1)

ОСЕЛЕ́ДЕЦЬ

оселе́дець

Си́вий оселе́дець *див.* оселе́дець (1)

оселе́дцем

Як кіт з оселе́дцем па́нькатися (вози́тися) *див.* па́нькатися

оселе́дців

Як (мов, ніби *і т. ін.)* оселе́дців *(рідко* селе́дців) [у бо́чці] *див.* оселе́дець (2)

оселе́дця

◊ Зароби́ти на сіль до оселе́дця *див.* заробля́ти (5)

ОСИ́КА

оси́ка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* оси́ка на ві́трі *див.* оси́ка (1)

оси́ці

◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]

ОСИ́КОВИЙ

оси́ковий

◊ Вбива́ти (забива́ти) / вби́ти (заби́ти) оси́ковий кіло́к (кіл) [у моги́лу] *див.* вбива́ти[1] (4)

оси́кового

◊ До оси́кового кілка́ *див.* кіло́к (3)

ОСИ́НА

оси́на

◊ Оси́на тобі (йому́, їй *і т. ін.)* *див.* оси́на (1)

ОСИ́НИЙ

оси́не

◊ Оси́не (о́сяче, во́вче *і т. ін.)* гніздо́ (кубло́) *див.* гніздо́ (2)

ОСИ́ПАТИ

оси́пало

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

оси́пати

◊ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

ОСИПА́ТИ

осипа́є

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

осипа́ти

◊ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

ОСІДЛА́ТИ

осідла́ти

Осідла́ти но́са (ніс) окуля́рами *див.* осі́длувати (1)

◊ Осідла́ти Пега́са *див.* осі́длувати (2)

◊ Сідла́ти / осідла́ти свого́ коня́ (ко́ника) *див.* сідла́ти

ОСІ́ЛІСТЬ

осі́лості

Сму́га осі́лості *див.* сму́га

Ценз осі́лості *див.* ценз

О́СІНЬ

о́сінь

Глу́па о́сінь *див.* о́сінь (1)

ОСІ́СТИ

осі́ла

◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.) див.* біда́[1] (2)

осі́ли

◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ОСКІ́ЛОК

оскі́лками

◊ Диви́тися оскі́лками *див.* диви́тися (21)

ОСКІ́ЛЬКИ

оскі́льки

Оскі́льки..., остільки <Остільки..., оскі́льки> *див.* оскі́льки (1)

ОСКО́МА

оско́ма

◊ Оско́ма бере́ / узяла́ *див.* оско́ма (1)

◊ Оско́ма на зуба́х *див.* оско́ма (2)

◊ Оско́ма спада́є / спаде́ *див.* оско́ма (3)

оско́му

◊ Збива́ти / зби́ти оско́му (оско́мину) *див.* збива́ти (13)

◊ Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) оско́му (оско́мину) *див.* зганя́ти (3)

◊ Наби́ти / набива́ти оско́му *див.* набива́ти (7)

ОСКО́МИНА

оско́мину

◊ Збива́ти / зби́ти оско́му (оско́мину) *див.* збива́ти (13)

◊ Зганя́ти (зго́нити) / зігна́ти (зогна́ти) оско́му (оско́мину) *див.* зганя́ти (3)

ОСЛА́БА

осла́бі

На осла́бі *див.* осла́ба (1)

ОСЛА́БНУТИ

осла́бла

◊ Га́йка осла́бла *див.* га́йка[1] (1)

ОСЛА́БТИ

осла́бла

◊ Га́йка осла́бла *див.* га́йка[1] (1)

ОСЛИ́ЦЯ

осли́ця

◊ Валаа́мова осли́ця *див.* осли́ця (1)

ОСЛЯ́ЧИЙ

ося́че

◊ Осля́че ву́хо <Осля́чі ву́ха> *див.* ву́хо (19)

осля́чі

◊ Осля́че ву́хо <Осля́чі ву́ха> *див.* ву́хо (19)

ОСМІХА́ТИСЯ

осміха́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися

ОСМІХНУ́ТИСЯ

осміхну́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.)* / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.) див.* усміха́тися

ОСМОТИ́ЧНИЙ

осмоти́чний

△ Осмоти́чний тиск *див.* тиск

ОСНО́ВА

осно́в

Осно́ва осно́в *див.* осно́ва (2)

осно́ва

Осно́ва осно́в *див.* осно́ва (2)

△ Тві́рна́ осно́ва *див.* осно́ва (3)

осно́ви

△ Вну́трішня фле́ксія <Фле́ксія осно́ви> *див.* фле́ксія

◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)

осно́ві

◊ Лежа́ти в осно́ві *див.* лежа́ти (14)

На осно́ві *див.* осно́ва (1)

осно́вою

Става́ти / ста́ти за осно́ву (осно́вою) *див.* става́ти

осно́ву

Бра́ти / взя́ти за осно́ву *див.* бра́ти (10)

◊ Кла́сти / покла́сти в осно́ву *див.* кла́сти (10)

◊ Лягáти / лягти́ в оснóву *див.* лягáти (10)

◊ Поклáсти оснóву *див.* поклáсти[1]

Ставáти / стáти за оснóву (оснóвою) *див.* ставáти

ОСНО́ВНИЙ

оснóвні

△ Оснóвні порóди *див.* порóда

ОСНОВНИ́Й

основни́й

△ Основни́й капітáл *див.* капітáл (7)

△ Основни́й тон *див.* тон

основні́й

В основні́й мáсі *див.* мáса (1)

основнóму

○ В основнóму *див.* основни́й (1)

ОСО́БА

осі́б

◊ Чéрез трéтю осóбу (трéтіх осíб) *див.* осóба (14)

осóба

△ Акредитóвана осóба *див.* осóба (8)

Дійовá осóба *див.* осóба (2)

△ Довíрена осóба *див.* осóба (9)

Переміщена осóба *див.* осóба (3)

Пéрша осóба <Пéрші осóби> *див.* осóба (4)

△ Підзвíтна осóба *див.* осóба (10)

Привáтна осóба *див.* осóба (5)

△ Фізи́чна осóба *див.* осóба (11)

△ Юриди́чна осóба *див.* осóба (12)

осóбах

○ В осóбах *див.* осóба (6)

осóби

△ Ідентифікаці́йний нóмер фізи́чної осóби <Ідентифікаці́йний код> *див.* нóмер (2)

Культ осóби *див.* культ (1)

Пéрша осóба <Пéрші осóби> *див.* осóба (4)

Пóсвідка про осóбу <Особóве посвíдчення> <Посвíдчення осóби> *див.* пóсвідка

осóбі

В одні́й осóбі *див.* осóба (1)

○ В осóбі *див.* осóба (7)

Зосерéджувати / зосерéдити у своїй осóбі (у собі) *див.* зосерéджувати (1)

◊ У трéтій осóбі *див.* осóба (13)

осóбу

Пóсвідка про осóбу <Особóве посвíдчення> <Посвíдчення осóби> *див.* пóсвідка

◊ Чéрез трéтю осóбу (трéтіх осíб) *див.* осóба (14)

ОСОБИ́СТИЙ

особи́ста

Влáсна (особи́ста, привáтна) спрáва *див.* спрáва[1]

Своя́ (особи́ста) ні́ша *див.* ні́ша (1)

особи́сте

△ Особи́сте страхувáння *див.* страхувáння

ОСОБЛИ́ВИЙ

особли́вий

Особли́вий відділ *див.* відділ (3)

ОСОБО́ВИЙ

особóва

Особóва спрáва *див.* спрáва[1]

особóве

Пóсвідка про осóбу <Особóве посвíдчення> <Посвíдчення осóби> *див.* пóсвідка

особóвий

Особóвий (персонáльний) склад *див.* склад[1]

ОСТАВА́ТИСЯ

оставáйся

Оставáйся здорóв (здорóва) <Оставáйтеся здорóві> *див.* оставáтися (1)

оставáйтеся

Оставáйся здорóв (здорóва) <Оставáйтеся здорóві> *див.* оставáтися (1)

оставáтися

Залишáтися (*рідко* оставáтися) / зали́шитися (*рідко* остáтися) в брехунáх *див.* залишáтися (3)

◊ Не лишáтися (не залишáтися, *рідко* не оставáтися *і т. ін.)* / не лиши́тися (не зали́шитися, *рідко* не остáтися *і т. ін.)* в боргу́ *див.* лишáтися (10)

◊ Остáтися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / оставáтися (лишáтися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* оставáтися (2)

остає́ться

◊ Нічóго [бíльше] не лишáється (не залишáється, не зостає́ться, *рідко* не остає́ться *і т. ін.)* / не лиши́лося (не зали́шилося, не зостáлося, *рідко* не остáлося *і т. ін.)* [, як] *див.* лишáтися (11)

ОСТА́ВИТИ

остáвити

◊ [І] кістки живóї (цíлої) не остáвити *див.* оставля́ти (1)

◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не остáвити *і т. ін.)* живóго мíсця *див.* лишáти (8)

◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не остáвити *і т. ін.)* / не лишáти (не залишáти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насíння *див.* лишáти (9)

◊ Не остáвити лáскою *див.* оставля́ти (2)

ОСТАВЛЯ́ТИ

оставля́ти

◊ Не лиши́ти (не зали́шити, не остáвити *і т. ін.)* / не лишáти (не залишáти, не оставля́ти *і т. ін.)* [і] на насíння *див.* лишáти (9)

ОСТА́НКИ

остáнки

Нетлíнні остáнки *див.* остáнки (1)

остáнку

◊ Без остáнку <*заст.* Без остáтку> *див.* остáнки (2)

◊ До остáнку <*заст.* До остáтку> *див.* остáнки (3)

ОСТА́ННІЙ

остáннє

◊ Остáннє пристанóвище *див.* пристанóвище

◊ Остáннє слóво *див.* слóво

Роби́ти / зроби́ти [остáннє (вели́ке)] зуси́лля *див.* роби́ти

◊ Страшнé (остáннє) сýдище *див.* сýдище

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* оста́ннє спік *див.* спекти́[1]

оста́нні

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

Оста́нні ві́сті *див.* вість (2)

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, ви́тягувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

оста́нній

◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)

○ В оста́нній свій час *див.* час

◊ Заверша́льний (оста́нній) ако́рд *див.* ако́рд[1] (3)

◊ На Бо́жій (оста́нній) доро́зі *див.* доро́га (11)

◊ На [тій] оста́нній ме́жі *див.* межа́ (5)

◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

◊ Посила́ти оста́нній приві́т *див.* посила́ти

◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти

◊ У час оста́нній [свій] *див.* час

оста́ннім

◊ Ділитися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

Оста́ннім зуси́ллям *див.* зуси́лля (2)

оста́нніми

◊ Оста́нніми (уся́кими) слова́ми *див.* сло́во

оста́нніх

Бу́ти на оста́нніх днях *див.* бу́ти (15)

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

◊ З оста́нніх сил *див.* си́ла

У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх *і т. ін.)* чи́слах мі́сяця *див.* число́

оста́ннього

◊ Викорчо́вувати / ви́корчувати до оста́ннього па́ростка *див.* викорчо́вувати (1)

◊ До оста́ннього *див.* оста́нній (1)

◊ До оста́ннього гви́нтика *див.* гви́нтик (1)

◊ До [оста́ннього] ні́гтя (ні́гтика) <Під ні́готь> *див.* ні́готь (1)

◊ До оста́ннього по́дику (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

◊ До оста́ннього поро́га *див.* порі́г

◊ До [оста́ннього] ше́ляга *див.* ше́ляг

◊ Ки́дати / ки́нути оста́ннього ко́зиря *див.* ки́дати (22)

◊ Тягти́ся (тягну́тися) / стягти́ся з оста́ннього [гро́шика та з ко́шика] *див.* тягти́ся

оста́нньої

◊ До оста́нньої кра́пки *див.* кра́пка[1] (3)

◊ До [оста́нньої] кра́плі (ка́плі, крапли́ни *і т. ін.) див.* кра́пля (1)

◊ До оста́нньої кра́плі (ка́плі, крапли́ни *і т. ін.)* кро́ві *див.* кра́пля (2)

До оста́нньої можли́вості *див.* можли́вість (1)

◊ До [оста́нньої (найме́ншої)] кри́хти (кри́шки, кри́хточки, кри́хітки, кри́хтоньки, кри́шечки) *див.* кри́хта (1)

◊ До [оста́нньої] ни́тки (ни́точки) *див.* ни́тка (4)

◊ До [оста́нньої] ця́точки (ця́ти) *див.* ця́точка

◊ Скида́ння [оста́нньої] соро́чки з се́бе *див.* скида́ння

оста́нньому

◊ На цьо́му (ці́м, сі́м, ті́м, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

оста́нньою

○ За оста́нньою мо́дою *див.* мо́да[1] (1)

оста́нню

◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* виру́шати (2)

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

◊ Відхо́дити (ла́годитися) / відійти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

Втрача́ти (тра́тити) / утра́тити (стра́тити) [оста́нню] наді́ю *див.* утрача́ти

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

◊ Зніма́ти (стяга́ти) / зня́ти (стягти́) оста́нню соро́чку *див.* зніма́ти (14)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти (15)

◊ На оста́нню пря́сти *див.* пря́сти[1]

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити

Склада́ти / скла́сти оста́нню ша́ну *див.* склада́ти

оста́ння

◊ Не оста́ння *(рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

◊ Оста́нній могіка́нин (з могіка́н) <Оста́ння могіка́нка> *див.* могіка́ни (1)

Оста́ння во́ля *див.* во́ля (1)

◊ Оста́ння ка́рта *див.* ка́рта (16)

◊ Оста́ння межа́ *див.* межа́ (6)

◊ Оста́ння сторі́нка *див.* сторі́нка

◊ Оста́ння хвили́на *див.* хвили́на

ОСТА́НОК

оста́нки

Нетлі́нні оста́нки *див.* оста́нки (1)

оста́нку

◊ Без оста́нку <*заст.* Без оста́тку> *див.* оста́нки (2)

◊ До оста́нку <*заст.* До оста́тку> *див.* оста́нки (3)

ОСТА́ТИСЯ

оста́лося

◊ Ні́чого [більше] не лиша́ється (не залиша́ється, не зостає́ться, *рідко* не остає́ться *і т. ін.)* / не лиши́лося (не залиши́лося, не зоста́лося, *рідко* не оста́лося *і т. ін.)* [, як] *див.* лиша́тися (11)

оста́неться

◊ І насі́ння не ли́шиться (не зали́шиться, *рідко* не оста́неться *і т. ін.)* *див.* лиша́тися (1)

оста́тися

Залиша́тися *(рідко* остава́тися) / зали́шитися *(рідко* оста́тися) в брехуна́х *див.* залиша́тися (3)

◊ Лиши́тися (зали́шитися, *рідко* оста́тися *і т. ін.)* з но́сом <Діста́ти / дістава́ти но́са> *див.* лиша́тися (7)

◊ Лиши́тися (оста́тися, бу́ти *і т. ін.)* з гарбузо́м *див.* лиша́тися (4)

◊ Не лиша́тися (не залиша́тися, *рідко* не остава́тися *і т. ін.)* / не лиши́тися (не зали́шитися, *рідко* не оста́тися *і т. ін.)* в боргу́ *див.* лиша́тися (10)

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

ОСТА́ТОК

оста́тку

◊ Без оста́нку <*заст.* Без оста́тку> *див.* оста́нки (2)

◊ До оста́нку <*заст.* До оста́тку> *див.* оста́нки (3)

ОСТА́ЧА

оста́чі

○ Без оста́чі *див.* оста́ча (1)

ОСТІ́ЛЬКИ

остільки

○ І остільки *див.* остільки (1)

Оскільки..., остільки <Остільки..., оскільки> *див.* оскільки (1)

ОСТОРО́ГА

осторо́гою

○ З осторо́гою *див.* осторо́га (1)

О́СТОРОНЬ

о́сторонь

◊ Лиши́тися о́сторонь *див.* лиша́тися (9)

○ О́сторонь від *див.* о́сторонь (1)

◊ Стоя́ти (трима́тися, держа́тися) о́сторонь *див.* стоя́ти

О́СТРАХ

о́страх

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгортає, обіймає, обнімає, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.)* *кого* <Страх нахо́дить (нападає) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

о́страхом

○ З о́страхом *див.* о́страх (2)

о́страху

○ Без о́страху *див.* о́страх (1)

○ З о́страху *див.* о́страх (3)

ОСТРИ́ЖЕНИЙ

остри́жений

Стри́жений (остри́жений) під макітру (макітрою, в стіжо́к) *див.* стри́жений

О́СТРІВ

острови́

△ Океанічні острови́ *див.* о́стрів (1)

о́строві

◊ Робінзо́н на безлю́дному о́строві *див.* робінзо́н

ОСТРІВЦЕ́ВИЙ

острівце́ва

△ Острівце́ва ча́стка *див.* ча́стка

ОСТРО́Г

остро́г

◊ Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р *і т. ін.)* *див.* піти́

ОСТРО́ГА

остро́гами

Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути остро́гами [коня́] *див.* стиска́ти

остро́ги

Да́ти коне́ві (коню́) остро́ги *див.* дава́ти (27)

ОСТУДИ́ТИ

остуди́ти

◊ Охолоди́ти (остуди́ти) се́рце (го́лову, ду́шу *і т. ін.)* *див.* охоло́джувати (1)

О́СУД

о́судом

З о́судом *див.* о́суд (1)

ОСУДИ́ТИ

осуди́

Не осудіть (не осуди́) *див.* осу́джувати (1)

осудіть

Не осудіть (не осуди́) *див.* осу́джувати (1)

ОСУ́ДНИЙ

осу́дний

△ Осу́дний стан *див.* стан[3]

ОСУШИ́ТИ

осуши́ти

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.)* [гіркі́ (гаря́чі)] сльо́зи *(рідше* о́чі) *див.* обсу́шувати (1)

ОСУ́ШУВАЛЬНИЙ

осу́шувальна

△ Осу́шувальна систе́ма *див.* систе́ма

ОСЯГА́ТИ

осяга́ти

Осяга́ти / осягну́ти (осягти́) [свою́] мету́ [ціль] *див.* осяга́ти (1)

ОСЯГНУ́ТИ

осягну́ти

Осяга́ти / осягну́ти (осягти́) [свою́] мету́ [ціль] *див.* осяга́ти (1)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* охо́плювати (1)

ОСЯГТИ́

осягти́

Осяга́ти / осягну́ти (осягти́) [свою́] мету́ [ціль] *див.* осяга́ти (1)

ÓСЯЧИЙ
óсяче
◊ Оси́не (óсяче, вóвче *і т. ін.)* гніздó (кублó) *див.* гніздó (2)

ОСЬ
ось
○ Аж ось (от) *див.* ось (1)
○ А ось (от) *див.* ось (2)
○ А ось (от) і *див.* ось (3)
○ І ось (от) *див.* ось (4)
○ Ось (от, оцé) і *див.* ось (5)

ОСЬОВИ́Й
осьови́й
△ Осьови́й синдрóм *див.* синдрóм

ОТ
от
○ Аж ось (от) *див.* ось (1)
○ А ось (от) *див.* ось (2)
○ А ось (от) і *див.* ось (3)
○ І ось (от) *див.* ось (4)
○ Ну от *див.* от (1)
○ Ну, от ще *див.* от (2)
○ Ось (от, оцé) і *див.* ось (5)
○ От тобі й (і) *див.* от (3)

ОТÁК
отáк
◊ Отáк би [й] давнó <Давнó б так> *див.* давнó (1)
◊ Так (отáк) і так *див.* так
◊ Так (отáк) і трéба! *див.* трéба[1]

ОТАКИ́Й
отакá
◊ Отакá (от такá, оттакá) лови́сь (лови́ся)! *див.* лови́тися (2)
отакé
Отакé й отакé (такé) *див.* отаки́й (1)
отаки́м
Таки́м (отаки́м, пéвним) чи́ном *див.* чин

ОТÁМАН
отáман
Кошови́й отáман *див.* отáман (1)
Курі́нний отáман *див.* отáман (2)
Наказни́й (ватáжний) отáман *див.* отáман (3)
отáмана
Вести́ отáмана *див.* вести́ (4)
За отáмана ходи́ти *див.* ходи́ти

ÓТВІР
óтвір
△ Віднóсний óтвір *див.* óтвір (1)

ОТÉЦЬ
отéць
Святи́й отéць *див.* отéць (3)
◊ Цар (Отéць, Влади́ка) Небéсний (Всесвíтній) <Цар [усíх] царíв> *див.* цар
отці́
Отці́ нарóду *див.* отéць (1)
Отці́ цéркви *див.* отéць (2)

ОТÉЦЬКИЙ
отéцький
◊ Бáтьків (отéцький) син *див.* син

ОТИ́М
оти́м
◊ Оти́м-бо (то) й ба <Ти́м-то й ба> *див.* ба[1] (2)

ОТИРÁТИ
отирáти
◊ Обтирáти (отирáти, витирáти *і т. ін.)* куткú *(діал.* вуглú) *див.* обтирáти (3)

ОТÓ
отó
○ Отó ж то *див.* отó (1)
◊ Отó (оцé, от *і т. ін.)* ще *див.* отó (2)

ОТÓЧЕННЯ
отóченні
○ В отóченні *див.* отóчення (1)

ОТОЧИ́ТИ
оточи́ти
◊ Щíльним кóлом (кільцéм) обступáти (отóчувати, охóплювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступáти (2)

ОТÓЧУВАТИ
отóчувати
◊ Щíльним кóлом (кільцéм) обступáти (отóчувати, охóплювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступáти (2)

ОТРИ́МУВАТИ
отри́мувати
◊ Вхопи́ти (дістáти, спіймáти *і т. ін.)* / хапáти (діставáти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, мордáса, помордáса, полі́чника *і т. ін.) див.* ухóплювати

ОТРУ́ЄННЯ
отру́єння
△ Харчовé отру́єння *див.* отру́єння (1)
△ Хронíчне отру́єння *див.* отру́єння (2)

ОТРУ́ЙНИЙ
отру́йні
Отру́йні речови́ни *див.* речовинá

ОТРУСИ́ТИ
отруси́ти
◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стíп) своїх] *див.* обтру́шувати (1)

ОТРУ́ТА
отру́та
Тру́пна отру́та *див.* отру́та (1)
Швидкодíйна *(рíдко* швидкодíюча) отру́та *див.* отру́та (2)

ОТРУ́ШУВАТИ
отру́шувати
◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) пóрох (прах) [від (із) ніг (стíп) своїх] *див.* обтру́шувати (1)

ОТТАКИ́Й
оттакá
◊ Отакá (от такá, оттакá) лови́сь (лови́ся)! *див.* лови́тися (2)

ОТУДИ́
отуди́
◊ Отуди́ к ли́хій годи́ні! *див.* отуди́ (1)

ОТУ́Т[1]
оту́т
◊ Оту́т (ось тут) сиди́ть *див.* сидíти

ОТЧЕНА́Ш

отчена́ш

Як отчена́ш *див.* отчена́ш (1)

ОФЕ́РТА

офе́рта

△ Те́ндерна пропози́ція (офе́рта) *див.* пропози́ція

ОФІ́РНИЙ

офі́рний

◊ Козе́л відпу́щення <*рідше* Офі́рний козе́л (цап)> *див.* козе́л (1)

ОФІРУВА́ТИ

офірува́ти

Офірува́ти собо́ю *див.* офірува́ти (1)

ОФІЦІ́ЙНИЙ

офіці́йний

Офіці́йний опоне́нт *див.* опоне́нт (1)

ОФЛЮСО́ВАНИЙ

офлюсо́ваний

△ Офлюсо́ваний агломера́т *див.* агломера́т (1)

ОФО́РМЛЕННЯ

офо́рмлення

△ Ми́тне офо́рмлення *див.* офо́рмлення (1)

ОФШО́РНИЙ

офшо́рна

△ Офшо́рна зо́на *див.* зо́на (15)

ОХ

ох

[Ой (ох)] ма́тінко [ж] моя́ [рі́дна, ріднесе́нька]! *див.* ма́тінка (1)

◊ Ох (ой), [мені́] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

о́хи

◊ Справля́ти о́хи *див.* справля́ти

ОХОЛО́ДЖЕННЯ

охоло́дження

Водяне́ охоло́дження *див.* охоло́дження (1)

ОХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ

охоло́джувальний

Охоло́джувальний напі́й *див.* напі́й (1)

ОХОЛОДИ́ТИ

охолоди́ти

◊ Охолоди́ти (остуди́ти) се́рце (го́лову, ду́шу *і т. ін.)* *див.* охоло́джувати (1)

ОХОЛО́НУТИ

охоло́ло

◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

ОХОПИ́ТИ

охопи́в

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.)* *кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Циґа́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт

охопи́ла

Бере́ (охо́плює) / взяла́ (охопи́ла) нетерпля́чка *див.* нетерпля́чка (1)

◊ Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розібра́ла, охопи́ла *і т. ін.)* *див.* ціка́вість

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] гаря́чка охопи́ла (обхопи́ла) *див.* гаря́чка (4)

охопи́ти

Не збагну́ти (не охопи́ти) ду́мкою *див.* збагну́ти (2)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* охо́плювати (1)

◊ Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.)* *див.* обступа́ти (2)

ОХО́ПЛЮВАТИ

охо́плювати

◊ Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.)* *див.* обступа́ти (2)

охо́плює

Бере́ (охо́плює) / взяла́ (охопи́ла) нетерпля́чка *див.* нетерпля́чка (1)

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.)* / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.)* *кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

◊ Циґа́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт

◊ Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розібра́ла, охопи́ла *і т. ін.)* *див.* ціка́вість

ОХОРО́НЕЦЬ

охоро́нець

А́нгел-храни́тель (а́нгел-охоро́нець) *див.* а́нгел (1)

ОХОРО́ННИЙ

охоро́нна

△ Охоро́нна гра́мота *див.* гра́мота[2] (8)

ОХО́ТА[1]

охо́та

Відпада́є / відпа́ла охо́та *див.* охо́та[1] (1)

Охо́та бра́ла (бере́) / взя́ла *див.* охо́та[1] (2)

Охо́та тобі́ (йому́, вам *і т. ін.), див.* охо́та[1] (3)

◊ Шибону́ла охо́та *див.* охо́та[1] (7)

охо́ти

○ Додава́ти / дода́ти охо́ти *див.* додава́ти (2)

охо́ті

○ По [своі́й (до́брій)] охо́ті *див.* охо́та[1] (6)

охо́тою

○ З охо́тою *див.* охо́та[1] (5)

охо́ту

◊ Відбива́ти / відби́ти охо́ту *див.* відбива́ти (2)

○ В охо́ту (в охо́тку) *див.* охо́та[1] (4)

ОХО́ТКА
охо́тку
○ В охо́ту (в охо́тку) *див.* охо́та[1] (4)

ОХО́ТНИЙ
охо́тне
Охо́тне ві́йсько *див.* ві́йсько (4)

ОЦЕ́
оце́
○ Ось (от, оце́) і *див.* ось (5)
◇ Ото́ (оце́, от *і т. ін.)* ще *див.* ото́ (2)

ОЦІНИ́ТИ
оціни́ти
Оці́нювати / оціни́ти (оцінува́ти) го́лову *див.* оці́нювати (1)

ОЦІ́НКА
оці́нка
△ Незмі́щена (незсу́нена) оці́нка *див.* оці́нка (2)
Посере́дня оці́нка *див.* оці́нка (1)
△ Страхова́ оці́нка *див.* оці́нка (3)

ОЦІНУВА́ТИ
оцінува́ти
Оці́нювати / оціни́ти (оцінува́ти) го́лову *див.* оці́нювати (1)

ОЦІ́НЮВАННЯ
оці́нювання
△ Зо́внішнє незале́жне оці́нювання *див.* оці́нювання (1)

ОЦІ́НЮВАТИ
оці́нювати
Оці́нювати / оціни́ти (оцінува́ти) го́лову *див.* оці́нювати (1)

О́ЦТОВИЙ
о́цтова
△ О́цтова есе́нція *див.* есе́нція (1)
△ О́цтова кислота́ *див.* кислота́ (24)
о́цтове
△ О́цтове де́рево *див.* де́рево (22)

ОЧЕНЯ́ТА
оченя́та
Скособо́чити о́чі (оченя́та) *див.* скособо́чити
Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та) *див.* о́ко[1] (12)

О́ЧЕРТОМ
о́чертом
Ста́ти о́чертом *див.* става́ти

ОЧИ́СТКА
очи́стки
◇ Для очи́щення *(рі́дше* очи́стки) со́вісті <Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння> *див.* очи́щення (2)

ОЧИ́ЦІ
очи́ці
◇ О́чі *(рі́дше* очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли *див.* о́ко[1] (96)
Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та) *див.* о́ко[1] (12)
очи́цями
◇ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати

ОЧИ́ЩЕННЯ
очи́щення
◇ Для очи́щення *(рі́дше* очи́стки) со́вісті <Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння> *див.* очи́щення (2)
△ Хімі́чне очи́щення стічни́х вод *див.* очи́щення (1)

О́ЧІ
ві́чі
◇ Би́ти / вда́рити у ві́чі (в о́чі) *див.* би́ти (25)
◇ Вда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* ударя́ти
◇ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі *(рі́дко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)
◇ Відкри́то диви́тися / гля́нути у ві́чі *див.* диви́тися (3)
◇ В о́чі (у ві́чі) *див.* о́ко[1] (30)
◇ Впада́ти *(рі́дше* па́дати) / впа́сти в о́ко (в о́чі, у ві́чі) *див.* впада́ти[1] (8)
◇ Гля́нути стра́хові (страху́, небезпе́ці) у ві́чі *див.* гля́нути (3)
◇ Диви́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (5)
◇ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)
◇ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)
◇ Ки́дати / ки́нути в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)
◇ Ки́дати / ки́нути обвинува́чення [в о́чі (у ві́чі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)
◇ Мая́чити у ві́чі (пе́ред очи́ма) *див.* мая́чити[1] (1)
◇ Мета́тися в о́чі (у ві́чі) *див.* мета́тися (1)
◇ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)
◇ Не поба́чити в ві́чі *див.* поба́чити
◇ Плига́ти у ві́чі *див.* плига́ти
◇ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти
◇ Пуска́ти / пусти́ти ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти
◇ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (туману́) [у ві́чі] *див.* пуска́ти
◇ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
◇ Сіль тобі́ на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль
◇ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти
◇ Смія́тися в [живі́] о́чі (ві́чі) *див.* смія́тися
◇ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]
◇ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)
◇ У ві́чі (в о́чі) штрика́ти *див.* штрика́ти
◇ Уда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* ударя́ти
◇ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти

◇ Цвíкати (цвíркати, цвірíнькати) / цвíкнути в вíчі (в óчі) *див.* цвíкати

◇ Як (мов, нíби *і т. ін.)* у вíчі (в óчі) не вскóчити *див.* вскáкувати (9)

óка

△ Акомодáція óка *див.* акомодáція (1)

◇ Вúпорснути з-під óка *див.* випóрскувати (1)

◇ Вúпустити / випускáти з óка (з очéй) *див.* випускáти (12)

◇ Від óка *кого (чийого)* не ховáється ніщó *див.* ховáтися^{1}

○ В однý мить <В один миг (мент)> <У миг (мить) óка> *див.* мить (1)

◇ З [лихóго] óка *див.* óко^{1} (38)

◇ Крáєм (краєчком) óка *див.* край^{1} (10)

Кутóк (куткú) óка (очéй, рóта, уст) *див.* кутóк (2)

◇ На (у) чотúри óка <У чотúри óчі *(діал.* óці)> *див.* óко^{1} (55)

◇ Не спускáти / не спустúти óка (очéй) *див.* спускáти

◇ Нíчим (немá (немáє) чим) óка запорошúти *див.* запорóшувати (1)

◇ Пáче óка *див.* пáче

◇ Припадáти / припáсти до óка *див.* припадáти

◇ Про людськé *(рідше* чужé) óко <Для людськóго óка> *див.* óко^{1} (104)

◇ Скíльки [й] óка *див.* скíльки

◇ Спустúти з óка (з очéй) *див.* спускáти

◇ У [всі] [своí] чотúри óка <У чéтверо очéй> *див.* чотúри

◇ Ховáтися від людськóго óка (від людськúх очéй) *див.* ховáтися^{1}

◇ Як зінúцю óка *(рідко* в óці) *див.* зінúця (1)

◇ Як з óка вúпав *див.* випадáти (8)

◇ Як (мов, нíби *і т. ін.)* óка (óко) [в лóбі (в головí)] *див.* óко^{1} (113)

óко

◇ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти^{1} (1)

◇ Аж óко в'яне *див.* óко^{1} (20)

◇ Брáти / взяти на [пúльне] óко *див.* брáти (94)

◇ Вíрне (пéвне) óко [в лóбі] *див.* óко^{1} (27)

◇ Влучáти (бúти, попадáти) / влýчити (попáсти) в [сáму] тóчку (в [сáме] óко) *див.* влучáти (1)

◇ В óко взяти *див.* узяти

△ Волóве óко (óчко) *див.* óко^{1} (15)

△ Ворóняче óко *див.* óко^{1} (16)

◇ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти^{1} (8)

◇ Вражáти óко (óчі, зір) *див.* вражáти^{1} (2)

◇ Всевидюще (всевúдяче, видюче *і т. ін.)* óко *див.* óко^{1} (31)

◇ Гóстре óко *див.* óко^{1} (32)

◇ Гóстрий на óко (на óчі) *див.* гóстрий (1)

◇ Запáсти в óко *див.* западáти (3)

◇ Звáжувати / звáжити на óко *див.* звáжувати (2)

Звертáти / звернýти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір *і т. ін.) див.* звертáти (3)

◇ Звеселяти / звеселúти óчі (óко, зір) *див.* звеселяти (1)

Зупиняти на собí óчі (óко) *див.* зупиняти (3)

◇ [Й] óко не скúне <[Й] óком не скúнути> *див.* óко^{1} (42)

◇ Кривúй на однé óко *див.* кривúй (1)

◇ Кудú (скíльки, як далéко, *рідше* де) óко (зір) захóплює (дістає, сягáє *і т. ін.)* / захóпить (дістáне, сягнé *і т. ін.) див.* óко^{1} (46)

◇ Лихé (погáне, зле *і т. ін.)* óко *див.* óко^{1} (48)

◇ Мáти гóстре óко (гóстрі óчі) *див.* мáти^{2} (46)

◇ Мáти óко *див.* мáти^{2} (76)

◇ Мáти пам'яткé óко *див.* мáти^{2} (78)

◇ Мáти пристрíляне óко *див.* мáти^{2} (83)

◇ Мáти своє óко (своí óчі) *див.* мáти^{2} (92)

◇ Меткúй на óко *див.* меткúй (2)

◇ Милувáти óко (óчі, зір) *див.* милувáти (1)

◇ Навóдити / навестú óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)

◇ На моє (твоє, вáше *і т. ін.)* óко *див.* óко^{1} (51)

◇ На óко *див.* óко^{1} (52)

◇ На пéрше óко *див.* óко^{1} (53)

◇ Не вúдне óко *див.* óко^{1} (57)

◇ Недрéмне (недрімáнне, недрíмлúве, пúльне *і т. ін.)* óко *див.* óко^{1} (58)

Незвúкле вýхо (óко) *див.* вýхо (1)

◇ Óко в óко: *див.* óко^{1} (64)

◇ Óко впáло *див.* óко^{1} (65)

◇ Óко за óко [, зуб за зуб] *див.* óко^{1} (66)

◇ Óко не дрімáє (не спить) *див.* óко^{1} (67)

◇ Óко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)> *див.* óко^{1} (68)

△ Павúне (павичéве) óко *див.* óко^{1} (17)

◇ Погáний (лихúй) на óко (на óчі) *див.* погáний

◇ Поклáсти óко *див.* поклáсти^{1}

◇ Порáдувати óко (óчі) *див.* порáдувати

Прикидáти / прикúнути на óко *див.* прикидáти^{3}

◇ Про людськé *(рідше* чужé) óко <Для людськóго óка> *див.* óко^{1} (104)

◇ Пускáти / пустúти óко (пóгляд) *див.* пускáти

◇ Рáдувати óко *див.* рáдувати

◇ Рíзати óко (óчі) *див.* рíзати

◇ Свíже óко *див.* óко^{1} (105)

◇ Скúнути [своє] óко *див.* скидáти

◇ Скíльки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)

◇ Сторóннє óко *див.* óко^{1} (108)

◇ Тíшити (веселúти) óко (óчі, зір *і т. ін.) див.* тíшити

◊ Утішáти óко (зір) *див.* утішáти
◊ Хазя́йське óко *див.* óко[1] (109)
◊ Хоч в óко (в óчі, у вíчі) стрель *див.* стріля́ти
◊ Хоч в óко дай *див.* давáти (194)
◊ Хоч óко (óчі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повикóлюй *і т. ін.) див.* викóлювати (1)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* в óко вліпи́ти <Вліпи́ти в сáме óко> *див.* вліплювати (2)
◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* óка (óко) [в лóбі (в головí)] *див.* óко[1] (113)
◊ Як у óко впав *див.* впадáти[1] (12)

óком

◊ Би́стрим óком *див.* óко[1] (24)
◊ Бли́мнути очи́ма (óком) *див.* бли́мнути (1)
◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (óком) *див.* бли́снути (1)
◊ Вести́ óком *див.* вести́ (19)
◊ Вóвчим óком *див.* óко[1] (28)
◊ Гля́нути недóбрим óком *див.* гля́нути (2)
◊ Диви́тися (глядíти) / подиви́тися (гля́нути) íншими очи́ма *(рідше* íншим óком) *див.* диви́тися (8)
◊ Диви́тися кóсо (кри́во, бóком) <Поглядáти криви́м óком > *див.* диви́тися (16)
◊ Диви́тися тверéзими очи́ма (тверéзим óком, тверéзо) *див.* диви́тися (26)
◊ Досягну́ти (досягти́) óком *див.* досягáти (1)
◊ Закидáти / заки́нути óком *див.* закидáти[2] (2)
◊ Зи́зим óком *див.* óко[1] (37)
◊ Знахóдити / знайти́ óком (очи́ма) *див.* знахóдити (7)
◊ І (нáвіть, *рідше* анí) óком не моргну́ти (не зморгну́ти, не змигну́ти, *діал.* не змельну́ти) *див.* моргну́ти (1)
◊ І на волосóк (на хвили́нку, на хви́льку) [óком] не змигну́ти *див.* змигáти (1)
◊ [І] óком (ву́сом) не моргнéш *див.* моргну́ти (3)
◊ І [óком] не мигну́ти *див.* мигну́ти (1)
◊ І óком не прогля́нути *див.* проглядáти
◊ І óком не ски́нути *див.* скидáти
◊ [І] óком (очи́ма) не зглядиш (не зогля́диш, не зглéдиш, не зоглéдиш) *див.* зглядíти (1)
◊ Ї́сти (поїдáти, жéрти, пожирáти *і т. ін.)* очи́ма (óком) *див.* ї́сти (11)
◊ [Й] óко не ски́не <[Й] óком не ски́нути> *див.* óко[1] (42)
◊ Ки́дати / ки́нути недóбрим óком *див.* ки́дати (19)
◊ Ки́дати / ки́нути óком (очи́ма, пóгляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)
◊ Кóвзати (кóвзатися) / ковзну́ти пóглядом (очи́ма, óком) *див.* кóвзати (1)
◊ Крити́чним óком *див.* óко[1] (43)
◊ Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (44)
◊ Лáсим óком *див.* óко[1] (47)
◊ Лихи́м (злим, серди́тим *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (49)
◊ Лю́бо óком гля́нути *див.* гля́нути (7)
◊ Метну́ти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* метну́ти (4)
◊ Мíряти (змíрювати, змíря́ти) / змíряти (змíрити) очи́ма (óком, пóглядом) *див.* мíряти (3)
◊ Навóдити / навести́ óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)
◊ Накидáти / наки́нути óком *див.* накидáти[2] (1)
◊ Невесéлим (сумови́тим, сумни́м *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (56)
◊ Не встигнути (не вспíти) [і] óком моргну́ти (змигну́ти) *див.* устигáти
◊ Не змигáючи (зми́гуючи) / не змигну́вши [óком] *див.* змигáти (2)
◊ Не моргну́вши *(рідше* не зморгну́вши, не змигну́вши, *діал.* не змельну́вши) [óком (бровóю)] *див.* моргну́ти (4)
◊ Неозбрóєним óком *див.* óко[1] (59)
◊ Неси́тим óком *див.* óко[1] (60)
Не стикáти / не зíткну́ти очéй (óком) *див.* стикáти
◊ Ни́шпорити / зани́шпорити óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.) див.* ни́шпорити (1)
◊ Ні (немá) за що óком зачепи́тися *див.* зачíплюватися (1)
◊ Нови́м (íншим) óком *див.* óко[1] (62)
◊ Оббíгти / оббігáти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* оббігáти (1)
◊ Обіймáти (обнімáти) / обійня́ти (обня́ти) пóглядом (óком, очи́ма *і т. ін.) див.* обіймáти (1)
◊ Обмíрювати (обмíря́ти) / обмíряти очи́ма (óком, пóглядом) *див.* обмíрювати (1)
◊ Одни́м óком *див.* óко[1] (63)
◊ Одни́м óком ски́нути *див.* скидáти
◊ Óко (пóгляд) спочивáє <Спочивáти óком (пóглядом)> *див.* óко[1] (68)
◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* óком (очи́ма, пóглядом *і т. ін.) див.* охóплювати (1)
◊ Пáсти очи́ма (óком, зóром, пóглядом) *див.* пáсти[1]
◊ Побли́скувати очи́ма (óком) *див.* побли́скувати
◊ Повóдити / повóди́ти (повести́) очи́ма (óком, пóглядом *і т. ін.) див.* повóдити[1]
◊ Прики́нути / прикидáти óком *див.* прикидáти[3]
◊ Примíритися / примíря́тися óком (очи́ма) *див.* примíря́тися
◊ Прицíлюватися / прицíлитися óком *див.* прицíлюватися
◊ Проймáти / пройня́ти óком (очи́ма, зóром, пóглядом) *див.* проймáти
◊ Промíрювати (промíря́ти) / промíряти очи́ма (óком, пóглядом, пóглядами) *див.* промíрювати

◊ Пускáти (посилáти) / пусти́ти бісики (ґéдзики) [очи́ма (óком)] *див.* пускáти

◊ Свіжим óком *див.* óко[1] (106)

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (óком, білкáми) *див.* світи́ти

◊ Скидáти / ски́нути óком (очи́ма, пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* скидáти

◊ Скільки óком ки́неш (кинь, доки́неш, зглянеш *і т. ін.) див.* ки́дати (44)

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стрéльнути (стригну́ти) очи́ма (óком, *рідше* пóглядом) *див.* стріля́ти

◊ Хазяйським óком огля́нути (оки́нути) / оглядáти (окидáти) *див.* оглядáти (1)

◊ Хоч [би] одни́м óком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

◊ Хоч би [тобі] óком (ву́сом, бровóю) моргну́ти *див.* моргну́ти (5)

Хоч óком світи́ *див.* світи́ти

◊ Як (*рідше* тільки) óком моргну́ти (мигну́ти, кліпнути *і т. ін.) див.* моргну́ти (6)

óку

◊ Ніде розгуля́тися óку *див.* розгу́люватися

óці

◊ Люби́ти, як сіль в óці [і терни́ну в бóці] *див.* люби́ти (1)

◊ Мáти на óці (*рідше* на очáх) *див.* мáти[2] (70)

◊ На (у) чоти́ри óка <У чотири óчі (*діал.* óці)> *див.* óко[1] (55)

◊ Сіль тобі в óці (в óчі) *див.* сіль

◊ Сльóзи закипіли (закрути́лися) / закипáють на (в) очáх (в óці, *рідко* на віях) *див.* сльозá

◊ Стирчáти (стриміти) спи́чкою (більмóм) в (на) óці (в (на) очáх) *див.* стирчáти

◊ Стоя́ти / стáти більмóм [в óці] *див.* стоя́ти

◊ Тримáти на óці *див.* тримáти

◊ Як зіни́цю óка (*рідко* в óці) *див.* зіни́ця (1)

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] більмó (більмóм) на (в) óці *див.* більмó (1)

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* пóрох (сіль) в óці *див.* пóрох[1]

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* скáлка на óці (скалки́ на очáх) [бу́ти (сидіти)] *див.* скáлка

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* [та] пороши́на (пороши́нка) в óці *див.* пороши́на

очáм

◊ Не вірити / не повірити [своїм (влáсним)] очáм *див.* вірити (4)

очáх

◊ [Аж] в очáх мерехти́ть (мигти́ть, миготи́ть *і т. ін.) див.* мерехтіти (1)

◊ Аж в очáх мíниться *див.* міни́тися (1)

◊ [Аж] в очáх рябіє (ряби́ть, ряботи́ть) / зарябіє *див.* рябіти

◊ [Аж] іскорки в очáх замиготіли *див.* іскорка (1)

◊ [Аж (*рідко* білий)] світ кру́титься (вéрнеться, макітриться, колихáється, ідé) / закрути́вся (завертівся, замакітрився, заколихáвся, пішóв) óбертом (перéкидом, перéкидьки, хóдором *і т. ін.)* [в очáх (пéред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Бісики грáють (стрибáють, *рідше* іскря́ться *і т. ін.)* в очáх *див.* бісик (1)

◊ Вертітися (крути́тися) пéред очи́ма (на очáх) *див.* вертітися (5)

◊ Виростáти / ви́рости в очáх *див.* виростáти (1)

◊ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.)*] кóла бігають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забігали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)

◊ В очáх *див.* óко[1] (29)

◊ В очáх жовтіє (жóвкне, темніє *і т. ін.)* / пожовтіло (пожóвкло, потемніло *і т. ін.) див.* жовтіти (1)

◊ В очáх затуманіло *див.* затуманіти (1)

◊ В очáх стемніло *див.* стемніти

◊ Двоїться в очáх *див.* двоїтися (1)

◊ Закрути́тися в очáх (пéред очи́ма) *див.* закрути́тися[2] (1)

◊ Затумáнилося в очáх *див.* затумáнюватися (2)

З слізьми́ (сльозáми) [на очáх (в очáх)] *див.* сльозá

◊ Кипля́ть сльóзи в (на) очáх *див.* сльозá

◊ Круги́ (кружáла) літáють (іду́ть) / залітáли (пішли́, заходи́ли) пéред очи́ма (в очáх) *див.* круг[1] (6)

◊ Мáти на óці (*рідше* на очáх) *див.* мáти[2] (70)

○ На очáх *див.* óко[1] (13)

◊ Óчі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світяться (засвíчуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / світиться (засвíчується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

◊ Пáдати / впáсти в очáх *див.* пáдати

◊ Піднести́ся в очáх *див.* піднóситися

◊ Піднóсити (піднімáти)/ піднести́ (підня́ти) в очáх (*рідше* пéред очи́ма) *див.* піднóсити

◊ Помутніло / мутніє в очáх *див.* помутніти

◊ Порожнéча в очáх *див.* порожнéча

Потьмяніло в очáх *див.* потьмяніти

◊ Розви́днітися (розви́днитися) в голові (в очáх) *див.* розвидня́тися

◊ Світ [в очáх (пéред очи́ма)] тьмáриться (темніє, мéркне, му́титься) / потьмáри́вся (потемнів, помéрк, помути́вся) *див.* світ[1]

◊ Світ кру́титься пéред очи́ма (в очáх) *див.* світ[2]

◊ Світ помéрк в очáх *див.* світ[2]

◊ Свічки́ в очáх засвíчуються (стаю́ть) / засвіти́лися (стáли) <Сто свічóк в очáх засвіти́лося> *див.* свічка

◊ Сльóзи закипіли (закрути́лися) / закипáють на (в) очáх (в óці, *рідко* на віях) *див.* сльозá

◊ Сльóзи крýтяться (сльозá крýтиться) в очáх *див.* сльозá

◊ Стирчáти (стриміти) спи́чкою (більмóм) в (на) óці (в (на) очáх) *див.* стирчáти

◊ Стоя́ти пéред очи́ма (в очáх, пéред душéю) *див.* стоя́ти

◊ Тремтя́ть сльóзи на очáх *див.* сльозá

◊ Тумáн в (на) очáх *див.* тумáн[1]

◊ Тьмáриться / потьмáрилося в очáх (у голові) *див.* тьмáритися

Тьми́ться в очáх *див.* тьми́тися

◊ Чóртики в очáх *див.* чóртик

◊ [Як (мов, нáче *і т. ін.)*] полýда *(рідше* лýда, облýда) з очéй спáла (опáла, сплиблá *і т. ін.)* <Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх> *див.* полýда

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* скáлка на óці (скалки́ на очáх) [бýти (сидіти)] *див.* скáлка

очéй

◊ [Аж] іскри (іскорки) з очéй си́плються (летя́ть, скáчуть *і т. ін.)* / посипáлися (сипнýли, полетіли, поскакáли, скакнýли *і т. ін.) див.* іскра (1)

◊ Видáвлювати / ви́давити [з очéй] сльóзи (сльозý) *див.* видáвлювати (2)

◊ Випікáння очéй *див.* випікáння (1)

◊ Ви́пустити / випускáти з óка (з очéй) *див.* випускáти (12)

◊ Ви́точити сльóзи з очéй *див.* витóчувати[2] (2)

◊ Втрáтити з очéй *див.* утрачáти

◊ Губи́ти / згуби́ти з очéй *див.* губи́ти (3)

◊ Зами́лювання (зами́лення) очéй *див.* зами́лювання (1)

◊ З другúх очéй *див.* óко[1] (35)

◊ З (з-пéред) очéй *див.* óко[1] (36)

◊ Зійти́ (зслизнýти) / схóдити з очéй *див.* схóдити

◊ Зникáти (щезáти) / зни́кнути (щéзнути) з очéй *див.* зникáти (5)

◊ Знімáти (здирáти, скидáти *і т. ін.)* / зня́ти (здéрти, ски́нути *і т. ін.)* з очéй полýду (лýду) *див.* знімáти (8)

◊ Знімáти / зня́ти більма з очéй *див.* знімáти (12)

◊ З п'я́них очéй *див.* óко[1] (39)

◊ І нóса (очéй) не навертáти / не навернýти *див.* навертáти (1)

Кри́тися з очéй *див.* кри́тися (1)

Кутóк (кутки́) óка (очéй, рóта, уст) *див.* кутóк (2)

◊ Лізти / полізти в (пéред, мéжи́) óчі <Лізти до очéй> <Лізти осóю в óчі> *див.* лізти (19)

◊ Метáти очи́ма (з очéй) іскри *див.* метáти (5)

◊ [Мрійна] поволóка спáла з очéй *див.* поволóка[2]

На дні (на дéнці) очéй *див.* дно (1)

◊ Не відривáти (не відвóдити) / не відірвáти (не відвести́, *заст.* не зрýшити) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (8)

◊ Не відривáючи (не відвóдячи) очéй (пóгляду) *див.* відривáти[1] (9)

◊ Не звóдити (не спускáти, не знімáти *і т. ін.)* очéй (пóгляду) *див.* звóдити (23)

◊ Не змикáти (не стуля́ти) / не зімкнýти (не стули́ти) очéй (повік) *див.* змикáти (4)

◊ Не мóжна очéй покáзувати / показáти *див.* мóжна (4)

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти очéй (óчі) *див.* склепля́ти

◊ Не спускáти / не спусти́ти óка (очéй) *див.* спускáти

Не стикáти / не зіткнýти очéй (óком) *див.* стикáти

◊ Не схóдити з-пéред очéй *див.* схóдити

◊ Не упускáти з очéй *див.* упускáти[1]

◊ Ні з плечéй, ні з очéй *див.* плечé

◊ Очéй не відведéш (не відірвéш) <Очéй не [мóжна] відвести́ (відірвáти)> *див.* відвóдити (7)

◊ Очéй не покáзувати / не показáти *див.* покáзувати

◊ Позичáти / пози́чити очéй у Сіркá (Рябкá, вóвка *і т. ін.) див.* позичáти

Прибирáти / прибрáти з очéй *див.* прибирáти

◊ Пропадáти / пропáсти з очéй *див.* пропадáти

Прóти (напрóти, навпрóти) очéй *див.* óко[1] (8)

◊ Пускáти / пусти́ти сльозý (слізку, слізки *і т. ін.)* з очéй *див.* пускáти

◊ Світ [моїх] очéй! <Мій світе [білий]!> *див.* світ[1]

◊ Си́пати / сипнýти (сипонýти) іскрами (іскри) [з очéй] *див.* си́пати

◊ Скидáти / ски́нути полýду з очéй *див.* скидáти

◊ Сон тікáє (злітáє) / утік (злетів) [з очéй] *див.* сон[1]

◊ Спихáти *і т. ін.* / зіпхнýти *і т. ін.* з очéй *див.* спихáти

◊ Спускáтися / спусти́тися з очéй *див.* спускáтися

◊ Спусти́ти з óка (з очéй) *див.* спускáти

◊ Стрáтити з очéй *див.* стрáчувати

◊ У [всі] [свої] чоти́ри óка <У чéтверо очéй> *див.* чоти́ри

Уникáти пóгляду (пóглядів, очéй) *див.* уникáти

◊ Ховáтися від людськóго óка (від людськи́х очéй) *див.* ховáтися[1]

◊ Щезáти / щéзнути з очéй *див.* щезáти

Щéзни з очéй *див.* щезáти

◊ [Як (мов, нáче *і т. ін.)*] полýда *(рідше* лýда, облýда) з очéй спáла (опáла, сплиблá *і т. ін.)* <Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх> *див.* полýда

очи́ма

◊ [Аж *(рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макітриться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакітрився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

◊ Бігати очи́ма *див.* бігати (2)

◊ Бли́мнути очи́ма (о́ком) *див.* бли́мнути (1)

◊ Бли́снути (бли́скати) очи́ма (о́ком) *див.* бли́снути (1)

◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Верті́тися (крути́тися) пе́ред очи́ма (на оча́х) *див.* верті́тися (5)

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бігають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забігали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

◊ Води́ти очи́ма *див.* води́ти (6)

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

◊ Гра́ти (вигрaва́ти) / загра́ти очи́ма *див.* гра́ти (12)

◊ Диви́тися (гляді́ти) / подиви́тися (гля́нути) іншими очи́ма *(рідше* іншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися твере́зими очи́ма (твере́зим о́ком, твере́зо) *див.* диви́тися (26)

◊ Доки́нути очи́ма *див.* докида́ти[2] (2)

◊ Забли́мати очи́ма *див.* забли́мати (1)

◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)

◊ Закрути́тися в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* закрути́тися[2] (1)

◊ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плече́

◊ Знахо́дити / знайти́ о́ком (очи́ма) *див.* знахо́дити (7)

◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)

◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиїми (чиїм), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

◊ Із зав'я́заними очи́ма *див.* о́ко[1] (40)

◊ [І] о́ком (очи́ма) не зглядиш (не зогля́диш, не згле́диш, не зогле́диш) *див.* згля́діти (1)

◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.)* очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.)* *див.* ки́дати (21)

◊ Клі́пати (блі́мати) очи́ма *див.* клі́пати (1)

◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

◊ Коло́ти очи́ма *див.* коло́ти (2)

◊ Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)

◊ Криви́ти очи́ма *див.* криви́ти (1)

◊ Кругі́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

◊ Лу́пати очи́ма *див.* лу́пати (1)

◊ Лу́пнути *(діал.* ли́пнути) очи́ма *див.* лу́пнути (1)

◊ Мая́чи́ти у ві́чі (пе́ред очи́ма) *див.* мая́чи́ти[1] (1)

◊ Мета́ти очи́ма (з оче́й) і́скри *див.* мета́ти (5)

◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)

◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

Мішки́ під очи́ма *див.* мішо́к (2)

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко[1] (50)

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)

◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* ни́шпорити (1)

◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* лови́ти (20)

◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* обво́дити (3)

◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.)* *див.* обійма́ти (1)

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* обма́цувати (1)

◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.)* о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.)* *див.* охо́плювати (1)

◊ Очи́ма зе́млю ри́ти *див.* ри́ти

◊ Очи́ма попаса́ти *див.* попаса́ти

◊ О́чі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* о́ко[1] (82)

◊ О́чі оббі́гли / оббіга́ють <Обі́гти / оббіга́ти очи́ма> *див.* о́ко[1] (88)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1]

◊ Пекти́ очи́ма *див.* пекти́

◊ Пеньо́к (пень) з очи́ма *див.* пеньо́к

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти

○ Пе́ред очи́ма *див.* о́ко[1] (14)

◊ Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма *див.* перемовля́тися

◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти

◊ Пи́ти очи́ма *див.* пи́ти

◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х (*рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити

◊ Піти́ / погна́ти світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

◊ Побі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* побі́гти

◊ Побли́мати очи́ма *див.* побли́мати

◊ Побли́скувати очи́ма (о́ком) *див.* побли́скувати

◊ Поверну́ти очи́ма *див.* поверта́ти[1]

◊ Пово́дити / поводи́ти (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1]

◊ Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* поглина́ти

◊ По́за (за) очи́ма *див.* о́ко[1] (102)

Помо́ргувати очи́ма *див.* помо́ргувати

◊ Пори́ну́ти зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти

Посте́жити очи́ма *див.* посте́жити

◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати

◊ Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти

◊ Прили́пнути очи́ма *див.* прилипа́ти

◊ Примі́ритися / примі́ря́тися о́ком (очи́ма) *див.* примі́ря́тися

◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти

◊ Прироста́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* прироста́ти

◊ Пробіга́ти / пробі́гти очи́ма *див.* пробіга́ти

◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити

◊ Проїда́ти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати

◊ Промі́рювати (промі́ря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

◊ Прони́зувати (прошива́ти) / прониза́ти (проши́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* прони́зувати

◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти

◊ Просві́чувати очи́ма [на́скрізь] *див.* просві́чувати[1]

◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати

◊ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2]

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

◊ Розво́дити / розвести́ очи́ма *див.* розво́дити

Роздяга́ти / роздягти́ (роздягну́ти) очи́ма *див.* роздяга́ти

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

◊ Свіну́ти (свіркону́ти) очи́ма *див.* свіну́ти

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темніє, ме́ркне, му́титься) / потьма́ри́вся (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (о́ком, білка́ми) *див.* світи́ти

◊ Світ кру́титься пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* світ[2]

Синці́ (круги́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма *див.* сине́ць

◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* скида́ти

◊ Ски́нутися / скида́тися очи́ма *див.* скида́тися

◊ Ско́взати / сковзну́ти очи́ма (по́глядом) *див.* ско́взати

◊ Соба́чими очи́ма *див.* о́ко[1] (107)

◊ Сплива́ти / сплисти́ (спливти́) пе́ред очи́ма (пе́ред о́чі) *див.* сплива́ти

◊ Спопеля́ти / спопели́ти очи́ма (зо́ром) *див.* спопеля́ти

◊ Ста́вити пе́ред (попере́д) очи́ма *див.* ста́вити

Сте́жити очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити

Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма) *див.* стика́тися

◊ Стоя́ти пе́ред очи́ма (в оча́х, пе́ред душе́ю) *див.* стоя́ти

◊ Стриба́ти очи́ма *див.* стриба́ти

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти

◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися

Упирáтися / упéртися очúма (пóглядом, зóром *і т. ін.) див.* упирáтися[1]

◊ Ухопúти очúма *див.* ухóплювати

◊ Учепúтися пóглядом (очúма) *див.* учепúтися

◊ Ходúти з тéмними очúма *див.* ходúти

◊ Чóрно пéред очúма *див.* чóрно

◊ Шáрити (шукáти) очúма *див.* шáрити

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* із зав'язаними очúма *див.* óко[1] (112)

óчі

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

◊ [Аж] за óчі хапáти *див.* хапáти[1]

◊ [Аж (і)] óчі [на лоб (на лóба, з лóба, з орбíт, *рíдше* догорú *і т. ін.)*] лíзуть (вилáзять, вискáкують *і т. ін.)* / полíзли (вúлізли, вúскочили *і т. ін.) див.* óко[1] (19)

◊ [Аж] óчі обаранíли *див.* óко[1] (21)

◊ [Аж] óчі рóгом *див.* óко[1] (22)

◊ [Аж] óчі рóгом лíзуть / полíзли <Óчі рóгом стаю́ть / стáли> *див.* óко[1] (23)

◊ Бúти / вдáрити у вíчі (в óчі) *див.* бúти (25)

◊ Вбирáти очúма (в óчі, пóглядом, зóром) *див.* вбирáти[1] (3)

◊ Вдáрити в óчі (у вíчі) *див.* ударя́ти

◊ В живí óчі *див.* óко[1] (25)

Вúбрати óчі *див.* вибирáти (1)

◊ Вúвело óчі на лоб (на лóба, із лóба) *див.* вивóдити[1] (5)

◊ Вивертáти / вúвернути óчі (білкú) *див.* вивертáти (4)

◊ Вúдерти (повидирáти, вúдряпати, вúдрати) / видирáти (видря́пувати) óчі (банькú) [з лóба] *див.* видирáти (1)

◊ Вúдивити (вúглядіти) / *діал.* видúвлювати [всі] óчі *див.* видивля́ти (1)

◊ Вúдивитися [всі] óчі *(рíдко* вíкна) *див.* видивля́тися (1)

◊ Виїдáти óчі *див.* виїдáти (1)

Виймáти / вúйняти óчі *див.* виймáти (1)

◊ Вúплакати (сплáкати) / виплáкувати (сплáкувати) óчі *(рíдко* вíчі) *див.* виплáкувати (2)

◊ Вúтріщити (вúвалити, вúрячити, вúлупити, вúбалушити *і т. ін.)* / витріщáти (вивáлювати, виря́чувати, вилу́плювати, вибалу́шувати *і т. ін.)* óчі (банькú, *рíдко* булькú) *див.* витріщáти (1)

◊ Відвóдити / відвестú óчі *див.* відвóдити (3)

◊ Відкривáти (розкривáти) / відкрúти (розкрúти) óчі *див.* відкривáти (15)

◊ Відкрúлися (розкрúлися) / відкривáються (розкривáються) óчі *див.* óко[1] (26)

◊ Відривáти / відірвáти óчі (пóгляд) *див.* відривáти[1] (3)

Волячі óчі *див.* óко[1] (1)

◊ В óчі (у вíчі) *див.* óко[1] (30)

◊ Впадáти *(рíдше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встрóмлювати, *рíдко* впинáти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встромúти, вп'ястú *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

◊ Вражáти óко (óчі, зір) *див.* вражáти[1] (2)

Глибóкі óчі *див.* óко[1] (2)

◊ Гóстрий на óко (на óчі) *див.* гóстрий (1)

◊ Гострúти óчі *див.* гострúти (5)

◊ Дéрти óчі *див.* дéрти (12)

◊ Дивúтися в óчі (у вíчі) *див.* дивúтися (5)

◊ Дивúтися / гля́нути прáвді в óчі (у вíчі) *див.* дивúтися (9)

◊ Дивúтися (зазирáти, заглядáти *і т. ін.)* / подивúтися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* смéрті в óчі (у вíчі) *див.* дивúтися (12)

◊ Зав'язáти óчі *див.* зав'я́зувати (7)

Закóчувати (запускáти, пускáти) / закотúти (запустúти, пустúти) óчі [під лоб (під лóба)] *див.* закóчувати (1)

◊ За красúві (гáрні) óчі *див.* óко[1] (33)

◊ Закривáти (заплю́щувати, затуля́ти, замикáти) / закрúти (заплю́щити, затулúти, замкну́ти) óчі *див.* закривáти (5)

◊ Заливáти / залúти (позаливáти) óчі *(грубо* сліпи, сліпакú) [горíлкою] *див.* заливáти (5)

◊ Замáзувати / замáзати óчі *див.* замáзувати (1)

◊ Замúлювати / замúлити óчі *див.* замúлювати (1)

◊ Заму́лювати / заму́лити óчі *див.* заму́лювати (1)

Запльóвувати / заплювáти óчі *див.* запльóвувати (1)

◊ За (пóза) óчі *див.* óко[1] (34)

◊ Заслíплювати / засліпúти óчі *див.* заслíплювати (1)

Заступáти (зáстувати, зáстити) / заступúти óчі *див.* заступáти (1)

◊ Затрúмувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затрúмати (зупинúти, спинúти) пóгляд (óчі) *див.* затрúмувати (3)

◊ Затумáнювати / затумáнити гóлову (рóзум, *рíдше* óчі) *див.* затумáнювати (1)

Захóдити / зайтú в óчі *див.* захóдити (1)

◊ Збанувáти на óчі *див.* збанувáти (1)

Звертáти / зверну́ти на сéбе óчі *див.* звертáти (1)

Звертáти / зверну́ти óчі (óко, пóгляд, пóгляди, зір *і т. ін.) див.* звертáти (3)

◊ Звеселя́ти / звеселúти óчі (óко, зір) *див.* звеселя́ти (1)

◊ Звóдити / звестú óчі (пóгляд) *див.* звóдити (14)

◊ Звóдити (знімáти) / звестú (зня́ти) óчі до нéба *див.* звóдити (18)

Звýжувати / звýзити óчі *див.* звýжувати (2)

◊ Згуби́ти óчі *див.* згуби́ти (2)

Здáвлювати / здави́ти повíки (óчі) *див.* здáвлювати (1)

Здіймáти *(рідко* знімáти, знóсити) / здійня́ти *(рідко* зня́ти, знести́) óчі догори́ (вгóру, до нéба *і т. ін.) див.* здіймáти (2)

◊ Зір (пóгляд) тóне <Óчі тóнуть> *див.* зір (3)

◊ Знімáти (здіймáти) / зня́ти (здійня́ти) óчі (пóгляд) *див.* знімáти (9)

◊ Зривáти óчі *див.* зривáти[1] (7)

Зупиня́ти на собí óчі (óко) *див.* зупиня́ти (3)

◊ [І] куди́ óчі диви́лися <Де були́ óчі> *див.* óко[1] (41)

Імли́сті óчі *див.* óко[1] (3)

◊ І на óчі не пускáти / не пусти́ти *див.* пускáти

◊ Іти́ / піти́ світ зá очі *див.* іти́ (116)

◊ Ки́дати / ки́нути в óчі (у вíчі, в обли́ччя) *див.* ки́дати (11)

◊ Ки́дати / ки́нути обвинувáчення [в óчі (у вíчі, в обли́ччя *і т. ін.)*] *див.* ки́дати (20)

◊ Колóти (випікáти, пекти́, вибивáти *і т. ін.)* óчі *див.* колóти (1)

◊ Кóрпати óчі *див.* кóрпати (1)

◊ Красувáти óчі (зір) *див.* красувáти (1)

◊ Куди́ óчі [бáчать (ди́вляться, спáли *і т. ін.)*] *див.* óко[1] (45)

◊ Лíзти на óчі *див.* лíзти (15)

◊ Лíзти / полíзти в (пéред, мéжи́) óчі <Лíзти до очéй> <Лíзти осóю в óчі> *див.* лíзти (19)

◊ Лови́ти / піймáти (спіймáти, злови́ти *і т. ін.)* пóгляд *(рідше* óчі) *див.* лови́ти (13)

◊ Лоскотáти óчі *див.* лоскотáти (3)

◊ Луди́ти óчі *див.* луди́ти (1)

◊ Лупи́ти [свої́] óчі (баньки́, бáлухи, зíньки) *див.* лупи́ти (2)

◊ Мани́ти [до сéбе] óчі *див.* мани́ти (1)

◊ Мáти гóстре óко (гóстрі óчі) *див.* мáти[2] (46)

◊ Мáти своє́ óко (свої́ óчі) *див.* мáти[2] (92)

◊ Метáтися в óчі (у вíчі) *див.* метáтися (1)

◊ Милувáти óко (óчі, зір) *див.* милувáти (1)

◊ Мозóлити / замозóлити óчі *див.* мозóлити (1)

◊ Мýляти (мýлити) / замýлити óчі *див.* мýляти (1)

◊ Набігáти на óчі *див.* набігáти (1)

◊ Нави́снути / нависáти на óчі *див.* нависáти (1)

◊ На влáсні (свої́) óчі <Влáсними (свої́ми) очи́ма> *див.* óко[1] (50)

◊ Навóдити / навести́ óчі (óко, óком) *див.* навóдити (14)

◊ Навóдити / навести́ полýду (більмó) на óчі *див.* навóдити (15)

Нáдити зір (óчі) *див.* нáдити (1)

◊ Намозóлити (намýлити, намýляти) óчі *див.* намозóлювати (1)

◊ На óчі не пускáти / не пусти́ти *див.* пускáти

◊ На óчі покáзуватися / показáтися *див.* покáзуватися

◊ На пóвні óчі *див.* óко[1] (54)

◊ Напускáти (пускáти, підпускáти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тумáну [в óчі (у вíчі)] *див.* напускáти (2)

◊ Наси́пати пóроху на óчі (землí на грýди) *див.* насипáти[1] (1)

◊ На (у) чоти́ри óка <У чоти́ри óчі *(діал.* óці)> *див.* óко[1] (55)

Нацíлити / націлювати óчі (зір, пóгляд) *див.* нацíлювати (1)

◊ Не знáти, куди́ дівáти / дíти (подíти) óчі [від сóрому] *див.* знáти (34)

◊ Не потикáтися на óчі *див.* потикáтися

◊ Не пускáти / не пусти́ти на óчі *див.* пускáти

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти очéй (óчі) *див.* склепля́ти

◊ Не смíти (не могти́) диви́тися в óчі *див.* смíти

◊ Нехáй (хай, бодáй) повилáзять óчі *див.* óко[1] (61)

◊ Низьки́й на óчі *див.* низьки́й (1)

◊ Обертáти / оберну́ти [свої́] óчі (пóгляд, зóри *і т. ін.) див.* обертáти (2)

◊ Обсуши́ти (осуши́ти, обтéрти *і т. ін.)* [гіркí (гаря́чі)] сльóзи *(рідше* óчі) *див.* обсýшувати (1)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, потýпити, постáвити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опускáти (спускáти, стáвити, встромля́ти, вривáти *і т. ін.)* óчі (пóгляд, зір *і т. ін.)* [в зéмлю (додóлу)] *див.* опускáти (4)

◊ Óчі (баньки́) повитріщáти *див.* повитріщáти

◊ Óчі бíгають / забíгали *див.* óко[1] (69)

◊ Óчі бли́снули [гнíвом, роздратувáнням *і т. ін.*] *див.* óко[1] (70)

◊ Óчі блукáють (лíзуть, лáзять *і т. ін.) див.* óко[1] (71)

◊ Óчі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]> *див.* óко[1] (72)

◊ Óчі вели́кі *див.* óко[1] (73)

◊ Óчі вилáзять від сóрому *див.* óко[1] (74)

◊ Óчі впивáються / вп'яли́ся *див.* óко[1] (75)

◊ Óчі горя́ть (палáють) *див.* óко[1] (76)

◊ Óчі завидю́щі [, рýки загребýщі] *див.* óко[1] (77)

◊ Óчі загорíлися (розгорíлися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* óко[1] (78)

◊ Óчі зайшли́ (закипíли) / захóдять (закипáють) слíзьми́ (сльозáми) *див.* óко[1] (79)

Óчі закоти́лися (підкоти́лися) / закóчуються (підкóчуються) [під лоб (під лóба, вгóру)] *див.* óко[1] (4)

◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.)*] вогне́м *див.* о́ко[1] (80)

◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)

О́чі зву́жуються / зву́зилися *див.* о́ко[1] (5)

О́чі з поволо́кою *див.* о́ко[1] (6)

◊ О́чі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* о́ко[1] (82)

◊ О́чі ма́ло (як) не ви́скочать / не виска́кують з голови́ (з орбі́т, з ло́ба) *див.* о́ко[1] (83)

◊ О́чі мета́ють і́скри (бли́скавки) *див.* о́ко[1] (84)

◊ О́чі на мо́крому мі́сці *див.* о́ко[1] (85)

◊ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1] (87)

◊ О́чі оббі́гли / оббіга́ють <Обі́гти / оббіга́ти очи́ма> *див.* о́ко[1] (88)

◊ О́чі поверну́лися / поверта́ються *див.* о́ко[1] (89)

◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1] (90)

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)

◊ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* о́ко[1] (93)

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́

◊ О́чі *(рідше* очи́ці) [як (так і)] гра́ють / загра́ли *див.* о́ко[1] (96)

◊ О́чі розбіга́ються / розбі́глися *див.* о́ко[1] (97)

◊ О́чі ски́нулися / скида́ються *див.* о́ко[1] (98)

О́чі сте́жать *див.* о́ко[1] (7)

◊ О́чі стріля́ють *див.* о́ко[1] (99)

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / сві́тяться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* о́ко[1] (100)

◊ О́чі тума́няться слізьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (101)

О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти

◊ Па́сти о́чі *див.* па́сти[1]

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити

◊ Підво́дити о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити

Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.) див.* піт

◊ Піти́ / погна́ти світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

◊ Поверта́ти / поверну́ти о́чі *див.* поверта́ти[1]

Повийма́ти о́чі *див.* повийма́ти

◊ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний

◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися

◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да

Поопуска́ти о́чі *див.* поопуска́ти

◊ По о́чі *див.* о́ко[1] (103)

◊ Попада́тися / попа́стися на о́чі *див.* попада́тися

◊ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати

Порива́ти о́чі *див.* порива́ти[2]

Посила́ти / посла́ти о́чі *див.* посила́ти

◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти о́чі *див.* появля́ти

◊ Пра́вда о́чі ко́ле *див.* пра́вда

◊ Прико́вувати / прикува́ти [до се́бе] о́чі (зір) *див.* прико́вувати

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти

◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти

◊ Проми́ти о́чі *див.* промива́ти

◊ Пропелі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати

◊ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти

◊ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти

◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

Ра́чачі *(рідко* рачи́ні) о́чі *див.* о́ко[1] (9)

◊ Рва́ти о́чі *див.* рва́ти

◊ Рі́зати о́ко (о́чі) *див.* рі́зати

◊ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати

◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти

◊ Роби́ти страшні́ о́чі *див.* роби́ти

◊ Розв'я́зувати / розв'яза́ти о́чі *див.* розв'я́зувати

◊ Роззу́ти о́чі *див.* роззува́ти

◊ Світ за́ очі *див.* світ[2]

◊ Світи́ти в о́чі *див.* світи́ти

◊ Сіль тобі в оці (в о́чі) *див.* сіль

Скісні́ о́чі *див.* о́ко[1] (10)

◊ Склепи́ти *(рідко* сплю́щити) о́чі наві́ки (наза́вжди́) *див.* склепля́ти

◊ Склепи́ти (сплю́щити) о́чі *див.* склепля́ти

Скособо́чити о́чі (оченя́та) *див.* скособо́чити

◊ Скреса́ти о́чі *див.* скреса́ти[3]

◊ Сльо́зи (слі́зоньки) залива́ють / залили́ о́чі *див.* сльоза́

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

◊ Смія́тися в [живі́] о́чі (ві́чі) *див.* смія́тися

◊ Сон не йде на о́чі (в го́лову) *див.* сон[1]

◊ Со́ром їсть (кри́є) о́чі *див.* со́ром

◊ Спасти на о́чі *див.* спада́ти

◊ Спли́ва́ти / сплисти́ (спливти́) пе́ред очи́ма (пе́ред о́чі) *див.* сплива́ти

◊ Ста́ти / става́ти пе́ред ясні́ о́чі *див.* става́ти

◊ Стра́тити о́чі *див.* стра́чувати

Сухі́ о́чі *див.* о́ко[1] (11)

Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та) *див.* о́ко[1] (12)

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

◊ Ті́льки дай на о́чі *див.* дава́ти (193)

◊ Ті́шити (весели́ти) о́ко (о́чі, зір *і т. ін.) див.* ті́шити

◊ Тума́н застила́є / застели́в о́чі *див.* тума́н[1]

◊ У ві́чі (в о́чі, ви́дом) не вида́ти *див.* вида́ти (2)

◊ У ві́чі (в о́чі) штрика́ти *див.* штрика́ти

◊ Уда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* ударя́ти

◊ Узя́ти о́чі на (в) се́бе *див.* узя́ти

Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]

◊ Ути́рити о́чі *див.* ути́рити

△ Фасе́ткові (фасе́точні) о́чі *див.* о́ко[1] (18)

◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]

◊ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати

◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти

◊ Широ́кі о́чі *див.* о́ко[1] (110)

◊ Щоб (аби́) [і (й)] о́чі не ба́чили *(розм.* не ви́діли) *див.* о́ко[1] (111)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* у ві́чі (в о́чі) не вско́чити *див.* вска́кувати (9)

ÓЧКО

о́чка

△ Ку́рячі о́чка *див.* о́чко (1)

о́чко

△ Воло́ве о́ко (о́чко) *див.* о́ко[1] (15)

ОЧКО́

очо́к

◊ Да́ти сто очо́к напере́д *див.* дава́ти (159)

ОЧКУ́Р

очку́р

◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

◊ Як очку́р на ши́ю *див.* очку́р (1)

очкурі́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

О́ЧНИЙ

о́чна

△ О́чна запа́дина (я́мка, відту́лина) *див.* запа́дина (1)

О́чна ста́вка <Ста́вка віч-на́-віч> *див.* ста́вка

о́чне

△ О́чне я́блуко *див.* я́блуко

ОШПА́РЕНИЙ

ошпа́рений

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ошпа́рений (обпа́рений, опа́рений *і т. ін.)* [окро́пом] *див.* ошпа́рений (1)

ОШПА́РИТИ

ошпа́рило

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* окро́пом ошпа́рило *див.* ошпа́рювати (1)

ОЩА́ДНИЙ

оща́дна

Оща́дна ка́са *див.* ка́са (2)

оща́дний

Оща́дний сертифіка́т *див.* сертифіка́т

ОЩА́ДОК

оща́дку

○ До оща́дку *див.* оща́док (1)

О́ЩЕП[1]

о́щеп

○ В о́щеп *див.* о́щеп[1] (1)

ПАВИ́НИЙ

пави́не

△ Пави́не (павиче́ве) о́ко *див.* о́ко[1] (17)

ПАВИЧЕ́ВИЙ

павиче́ве

△ Пави́не (павиче́ве) о́ко *див.* о́ко[1] (17)

ПАВУ́К

паву́к

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.)* / обснувáти (оплестú, оплестú *і т. ін.),* як (мов, ніби *і т. ін.)* паву́к (му́ху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

ПАВУТИ́НА

павути́ною

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.)* / обснувáти (оплестú, оплестú *і т. ін.),* як (мов, ніби *і т. ін.)* паву́к (му́ху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

ПАВУТИ́НКА

павути́нкою

◊ Обснóвувати (обплітáти, оплітáти *і т. ін.)* / обснувáти (оплестú, оплестú *і т. ін.),* як (мов, ніби *і т. ін.)* паву́к (му́ху павутúною) <Обснóвувати / обснувáти павутúнкою> *див.* обснóвувати (1)

ПАВУТИ́ННИЙ

павути́нна

△ Павутúнна оболóнка *див.* оболóнка (2)

ПА́ДАТИ

па́дає

◊ Сéрце пáдає (обривáється) / впáло (обірвáлося) *див.* сéрце

па́дати

◊ Впадáти *(рідше* пáдати) / впáсти в óко (в óчі, у вíчі) *див.* впадáти[1] (8)

Опускáтися (пáдати, ставáти, схилятися, уставáти *і т. ін.)* / опустúтися (упáсти, стáти, схилúтися, устáти *і т. ін.)* на колíна (навкóлішки, ниць *і т. ін.)* <Схиляти (преклонятн) / схилúти (преклонúти) колíна> *див.* опускáтися (2)

◊ Пáдати / впáсти в очáх *див.* пáдати

ПА́ЗУР

па́зури

◊ Потрапляти / потрáпити в пáзури <Опинятися / опинúтися в пáзурях> *див.* потрапляти

ПА́ЗУХА

па́зуху

◊ Всúпати (кúнути, вкúнути *і т. ін.)* прúску за очку́р (за пáзуху) *див.* всипáти[1] (3)

ПАЛА́ТИ

пала́ють

◊ О́чі горять (палáють) *див.* óко[1] (76)

◊ О́чі запалáли / палáють [гарячим (страшнúм, ярим *і т. ін.)*] вогнéм *див.* óко[1] (80)

ПА́ЛЕЦЬ

па́льцем

◊ Тúкати (тúцяти, штрикáти) / ткну́ти (тúцьнути, штрикну́ти) в óчі (у вíчі) [пáльцем] *див.* тúкати[1]

па́льцях

◊ На (по) пáльцях [однієї рукú] [мóжна (лéгко)] перелічúти (порахувáти) *див.* перелíчувати

ПА́ЛЬМА

па́льма

△ Олíйна пáльма *див.* пáльма

ПА́ЛЬМОВИЙ

па́льмова

△ Пáльмова олíя *див.* олíя (4)

ПАМ'ЯТКИ́Й

пам'ятке́

◊ Мáти пам'яткé óко *див.* мáти[2] (78)

ПА́М'ЯТЬ

па́м'яті

◊ Оживáти (відживáти) / ожúти (віджúти) в пáм'яті *див.* оживáти (1)

па́м'ять

△ Оперативна пáм'ять *див.* пáм'ять

ПА́НЬКАТИСЯ

па́нькатися

Як кіт з оселéдцем пáнькатися (возúтися) *див.* пáнькатися

ПАР[1]

пар

△ Орáти на (під) пар <Підіймáти пар (парú)> *див.* орáти (1)

пари́

△ Орáти на (під) пар <Підіймáти пар (парú)> *див.* орáти (1)

ПА́РА[1]

пар

◊ Стоптáти багáто (не одну́ пáру, сім пар *і т. ін.)* підошóв (підмéток, чобіт *і т. ін)* *див.* стóптувати

па́ра

◊ Два чóботи – пáра <Пáра чобіт (два чóботи) на одну́ нóгу> *див.* чóботи

па́ру

◊ Не одну́ пáру підмéток стоптáти *див.* стóптувати

◊ Стоптáти багáто (не одну́ пáру, сім пар *і т. ін.)* підошóв (підмéток, чобіт *і т. ін)* *див.* стóптувати

ПАРАЗИ́Т

парази́т

△ Облігáтний (обов'язкóвий) паразúт *див.* паразúт

ПАРНИКО́ВИЙ

парнико́вий

△ Парникóвий (теплúчний, оранжерéйний) ефéкт *див.* ефéкт (4)

ПАРОВИ́Й[1]

парове́

Паровé опáлення (опáлювання) *див.* опáлення (3)

ПА́РОСТОК

па́ростка

◊ Викорчóвувати / вúкорчувати до остáннього пáростка *див.* викорчóвувати (1)

ПА́СОК

па́ски

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

па́сок

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.*) / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.*) па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.*) [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПА́СТИ[1]

па́сти

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1]

◊ Па́сти о́чі *див.* па́сти[1]

ПА́ТЛИ

па́тли

◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* обрива́ти[1] (2)

ПА́ЧЕ

па́че

◊ Па́че о́ка *див.* па́че

ПЕ́ВНИЙ

пе́вне

◊ Ві́рне (пе́вне) о́ко [в ло́бі] *див.* о́ко[1] (27)

ПЕГА́С

пега́са

◊ Осідла́ти Пега́са *див.* осі́длувати (2)

ПЕКТИ́

пекти́

◊ Коло́ти (випіка́ти, пекти́, вибива́ти *і т. ін.*) о́чі *див.* коло́ти (1)

◊ Пекти́ очи́ма *див.* пекти́

ПЕНЬ

пень

◊ Пеньо́к (пень) з очи́ма *див.* пеньо́к

ПЕНЬО́К

пеньо́к

◊ Пеньо́к (пень) з очи́ма *див.* пеньо́к

ПЕ́РА

пера́

◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк

перо́м

◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

ПЕРЕБІГА́ТИ

перебіга́ти

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти

ПЕРЕБІ́ГТИ

перебі́гти

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти

ПЕРЕБУВА́ТИ[1]

перебува́ти

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.*) в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

◊ Бу́ти (перебува́ти) в опа́лі *див.* бу́ти (74)

Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.*) в опози́ції *див.* бу́ти (22)

ПЕРЕВЕСТИ́

перевести́

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити

ПЕРЕВІ́ШАТИ

переві́шаєш

◊ За день (на одні́й оси́ці) не переві́шаєш *див.* переві́шувати[2]

ПЕРЕВО́ДИТИ

перево́дити

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити

ПЕРЕВЧИ́ТИСЯ

перевчи́тися

◊ Перевчи́тися на оди́н бік *див.* переу́чуватися

ПЕРЕ́ДНІЙ

пере́дні

◊ Огляда́тися і на пере́дні й на за́дні *див.* огляда́тися (2)

ПЕРЕ́КИДОМ

пере́кидом

◊ [Аж (*рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ПЕРЕ́КИДЬКИ

пере́кидьки

◊ [Аж (*рідко* білий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.*) [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ПЕРЕКО́ВУВАТИ

переко́вувати

◊ Переко́вувати / перекува́ти мечі́ на ора́ла (на ра́ла) *див.* переко́вувати

ПЕРЕКУВА́ТИ[1]

перекува́ти

◊ Переко́вувати / перекува́ти мечі́ на ора́ла (на ра́ла) *див.* переко́вувати

ПЕРЕЛІ́Г

перелі́г

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, ціли́ну *і т. ін.*) *див.* підніма́ти

перело́ги

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.*) / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, ціли́ну *і т. ін.*) *див.* підніма́ти

ПЕРЕЛІЧИ́ТИ

перелічи́ти

◊ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати

ПЕРЕМІ́ЩЕНИЙ

перемі́щена

Перемі́щена осо́ба *див.* осо́ба (3)

ПЕРЕМО́ВИТИСЯ

перемо́витися

◊ Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма *див.* перемовля́тися

ПЕРЕМОВЛЯ́ТИСЯ

перемовля́тися

◊ Перемовля́тися / перемо́витися очи́ма *див.* перемовля́тися

ПЕРЕПЛА́ЧЕНИЙ

перепла́чений

Опла́чений і (й, та) перепла́чений *див.* опла́чений (1)

ПЕРЕХВАЛИ́ТИ

перехвали́ти

◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

ПЕРЕХВА́ЛЮВАТИ

перехва́лювати

◊ Перехва́лювати / перехвали́ти на оди́н бік *див.* перехва́лювати

ПЕРО́

пера́

◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк

перо́м

◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

ПЕРСОНА́Ж

персона́ж

△ Негати́вний о́браз (персона́ж) *див.* о́браз[1] (4)

ПЕРСОНА́ЛЬНИЙ

персона́льний

Особо́вий (персона́льний) склад *див.* склад[1]

ПЕ́РШИЙ

пе́рша

Пе́рша осо́ба <Пе́рші осо́би> *див.* осо́ба (4)

пе́рше

◊ На пе́рше о́ко *див.* о́ко[1] (53)

пе́рших

У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх *і т. ін.)* чи́слах мі́сяця *див.* число́

пе́рші

Пе́рша осо́ба <Пе́рші осо́би> *див.* осо́ба (4)

ПЕС

псо́ві

◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти

ПЕ́СТИ́ТИ

пе́сти́ти

◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти

ПЕТРИКІ́ВСЬКИЙ

петрикі́вський

Петрикі́вський орна́мент (ро́зпис) *див.* орна́мент (1)

ПЕЧА́ЛЬНИЙ

печа́льного

◊ Ли́цар печа́льного (сумно́го) о́бразу *див.* ли́цар (2)

ПЕЧИ́НА

печи́на

◊ Сіль тобі́ на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

П'ЄДЕСТА́Л

п'єдеста́л

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

ПИЛ

пил

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

ПИЛЮ́КА

пилю́ку

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

ПИ́ЛЬНИЙ[1]

пи́льне

◊ Бра́ти / взя́ти на [пи́льне] о́ко *див.* бра́ти (94)

◊ Недре́мне (недріма́нне, недрімли́ве, пи́льне *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (58)

ПИСК

писк

◊ [Оста́нній] крик (писк) мо́ди *див.* крик[1] (6)

ПИ́ТИ

пи́ти

◊ Пи́ти очи́ма *див.* пи́ти

ПІДВА́ЛИНА

підва́лини

◊ Заклада́ти / закла́сти підва́лини (осно́ви) *див.* заклада́ти (3)

ПІДВЕСТИ́

підвести́

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

ПІДВО́ДИТИ

підво́дити

◊ Підво́дити о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити

◊ Підво́дити / підвести́ під одну́ графу́ *див.* підво́дити

ПІДЗВІ́ТНИЙ

підзві́тна

△ Підзві́тна осо́ба *див.* осо́ба (10)

ПІДІЙМА́ТИ

підійма́ти

△ Ора́ти на (під) пар <Підійма́ти пар (пари́)> *див.* ора́ти (1)

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДІЙНЯ́ТИ
підійня́ти
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ПІДКОТИ́ТИ[1]
підкоти́ти
Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

ПІДКОТИ́ТИСЯ[1]
підкоти́лися
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко[1] (4)

ПІДКО́ЧУВАТИ[1]
підко́чувати
Підко́чувати / підкоти́ти о́чі під ло́ба (вго́ру) *див.* підко́чувати[1]

ПІДКО́ЧУВАТИСЯ[1]
підко́чуються
О́чі закоти́лися (підкоти́лися) / зако́чуються (підко́чуються) [під лоб (під ло́ба, вго́ру)] *див.* о́ко[1] (4)

ПІДЛИВА́ТИ
підлива́ти
◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти

ПІДЛИ́ТИ
підли́ти
◊ Підлива́ти (долива́ти) / підли́ти (доли́ти) олі́ї (оли́ви, ло́ю) у вого́нь (в ого́нь, до вогню́) *див.* підлива́ти

ПІДМЕ́ТКА
підме́ток
◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

ПІДНЕСТИ́
піднести́
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

ПІДНЕСТИ́СЯ
піднести́ся
◊ Піднести́ся в оча́х *див.* підно́ситися

ПІДНІМА́ТИ
підніма́ти
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

ПІДНО́СИТИ
підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

ПІДНЯ́ТИ
підня́ти
◊ Оголоси́ти (підня́ти) авра́л *див.* оголо́шувати (1)
Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.) див.* підніма́ти
◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти)/ піднести́ (підня́ти) в оча́х *(рідше* пе́ред очи́ма) *див.* підно́сити
◊ Підно́сити (підніма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

ПІДО́ШВА
підошо́в
◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

ПІДПИРА́ТИ
підпира́ти
◊ Підпира́ти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.) див.* підпира́ти

ПІДПИСА́ТИСЯ
підписа́тися
◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися

ПІДПИ́СУВАТИСЯ
підпи́суватися
◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися

ПІДПУСКА́ТИ
підпуска́ти
◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

ПІДПУСТИ́ТИ

підпусти́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

ПІДРЯ́ДНИЙ[2]

підря́дне

△ Означа́льне підря́дне ре́чення *див.* ре́чення

△ Підря́дне обста́винне ре́чення *див.* ре́чення

ПІДСТА́ВИТИ

підста́вити

◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти

ПІДСТАВЛЯ́ТИ

підставля́ти

◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти

ПІДТЯГТИ́

підтягти́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПІДТЯ́ГУВАТИ

підтя́гувати

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПІЙМА́ТИ

пійма́ти

◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рі́дше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

ПІР'Я

пір'ям

◊ Оброста́ти / оброսти́ пір'ям *див.* оброста́ти (2)

ПІТ

піт

◊ Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́ *див.* обтира́ти (1)

◊ Піт залива́є / зали́в о́чі (лице́, обли́ччя *і т. ін.)* *див.* піт

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт

ПІТИ́

піти́

◊ Іти́ / піти́ на обро́к *див.* іти́ (102)

◊ Іти́ / піти́ світ за́ о́чі *див.* іти́ (116)

◊ Іти́ / піти́ шляхо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

◊ Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р *і т. ін.)* *див.* піти́

◊ Піти́ / погна́ти світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.)* *див.* піти́

пішли́

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.)*] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.)* / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

◊ Кру́ги́ (кружа́ла) літа́ють (іду́ть) / заліта́ли (пішли́, заходи́ли) пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* круг[1] (6)

пішо́в

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (завертівся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ[2]

ПЛА́НКА

пла́нка

△ О́рденська пла́нка *див.* пла́нка

ПЛАСТ[1]

пласти́

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти

ПЛАСТИ́НКА

пласти́нку

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рі́дше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ПЛАСТИ́ЧНИЙ

пласти́чна

△ Пласти́чна опера́ція *див.* опера́ція (6)

ПЛА́ТТЯ

пла́тті

В одному́ пла́тті *див.* пла́ття

ПЛЕЧЕ́

плече́й

◊ Ні з плече́й, ні з оче́й *див.* плече́

плечи́ма

◊ Закри́тися [й] плечи́ма й очи́ма *див.* закрива́тися (1)

◊ За плечи́ма та за очи́ма *див.* плече́

◊ Підпира́ти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.)* *див.* підпира́ти

ПЛИГА́ТИ

плига́ти

◊ Плига́ти у ві́чі *див.* плига́ти

ПЛІД

плід

◊ Заборо́нений (зака́заний) плід *(рі́дше* о́воч) *див.* плід

пло́ду

◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід

ПЛІ́СНЯВА

плі́снявою

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ПЛОТЬ

плоть

◊ Одна́ (єди́на) плоть *див.* плоть

ПЛЮВА́ТИ

плюва́ти

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

ПЛЮ́НУТИ

плю́нути

◊ Плюва́ти / плю́нути (наплюва́ти) в ві́чі (в о́чі, межи́ о́чі *і т. ін.) див.* плюва́ти

ПНУ́ТИ

пну́ти

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́

ПОБА́ЧИТИ

поба́чити

◊ Не поба́чити в ві́чі *див.* поба́чити

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

ПОБІ́ГТИ

побі́гти

◊ Побі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* побі́гти

ПОБЛИ́МАТИ

побли́мати

◊ Побли́мати очи́ма *див.* побли́мати

ПОБЛИ́СКУВАТИ

побли́скувати

◊ Побли́скувати очи́ма (о́ком) *див.* побли́скувати

ПОБЛУДИ́ТИ[1]

поблуди́ти

◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)

ПОБЛУКА́ТИ

поблука́ти

◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)

ПОБУВА́ТИ

побува́ти

◊ Опини́тися (побува́ти) / опиня́тися в дурни́х (у ду́рнях) *див.* опиня́тися (4)

ПОВАЛИ́ТИСЯ[1]

повали́тися

◊ Опу́кою повали́тися *див.* повали́тися[1]

ПОВЕРНУ́ТИ

поверну́ти

◊ Поверну́ти очи́ма *див.* поверта́ти[1]

◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1]

◊ Поверта́ти / поверну́ти о́чі *див.* поверта́ти[1]

ПОВЕРНУ́ТИСЯ

поверну́лися

◊ О́чі поверну́лися / поверта́ються *див.* о́ко[1] (89)

ПОВЕРТА́ТИ[1]

поверта́ти

◊ Поверта́ти / поверну́ти голо́блі (огло́блі) [наза́д] *див.* поверта́ти[1]

◊ Поверта́ти / поверну́ти о́чі *див.* поверта́ти[1]

ПОВЕРТА́ТИСЯ[1]

поверта́ються

◊ О́чі поверну́лися / поверта́ються *див.* о́ко[1] (89)

ПОВЕСТИ́[1]

повести́

◊ Пово́дити / поводи́ти (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1]

ПОВИДИРА́ТИ

повидира́ти

◊ Ви́дерти (повидира́ти, ви́дряпати, ви́драти) / видира́ти (видря́пувати) о́чі (баньки́) [з ло́ба] *див.* видира́ти (1)

ПОВИЙМА́ТИ

повийма́ти

Повийма́ти о́чі *див.* повийма́ти

ПОВИКО́ЛЮВАТИ

повико́люй

◊ Хоч о́ко (о́чі) ви́коли *(рідше* ви́бий, ви́йми, ви́бери, повико́люй *і т. ін.) див.* вико́лювати (1)

ПОВИЛА́ЗИТИ

повила́зять

◊ Неха́й (хай, бода́й) повила́зять о́чі *див.* о́ко[1] (61)

◊ О́чі повила́зять (ви́лізуть) *див.* о́ко[1] (90)

ПОВИТРІЩА́ТИ

повитріща́ти

◊ О́чі (баньки́) повитріща́ти *див.* повитріща́ти

ПОВІ́КА

пові́к

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

пові́ки

Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

ПОВІ́КИ[2]

пові́к

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

пові́ки

Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

ПОВІ́КО

пові́к

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

пові́ки

Зда́влювати / здави́ти пові́ки (о́чі) *див.* зда́влювати (1)

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] кле́яться *див.* о́ко[1] (91)

ПОВІ́РИТИ[1]

пові́рити

◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м *див.* ві́рити (4)

ПОВІ́СИТИ

пові́сити

◊ Вішати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на квінту], *рідко* ву́ха) *див.* вішати (5)

ПОВІТРЯ́НИЙ

повітря́на

△ Повітря́на оборо́на *див.* оборо́на (3)

пові́тряний

Пові́тряний (п'ятий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)

ПО́ВНИЙ

по́вні

◊ На по́вні о́чі *див.* о́ко[1] (54)

по́вному

○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

ПОВО́ДИТИ[1]

пово́дити

◊ Пово́дити / пово́дити (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1]

ПОВОДИ́ТИ

пово́дити

◊ Пово́дити / пово́дити (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.) див.* пово́дити[1]

ПОВОЛО́КА[2]

поволо́ка

◊ [Мрі́йна] поволо́ка спа́ла з оче́й *див.* поволо́ка[2]

поволо́кою

О́чі з поволо́кою *див.* о́ко[1] (6)

ПОГА́НИЙ

пога́не

◊ Лихе́ (пога́не, зле *і т. ін.)* о́ко *див.* о́ко[1] (48)

пога́ний

◊ Пога́ний (лихи́й) на о́ко (на о́чі) *див.* пога́ний

ПОГЛИНА́ТИ

поглина́ти

◊ Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* поглина́ти

ПО́ГЛЯД

по́гляд

◊ Відрива́ти / відірва́ти о́чі (по́гляд) *див.* відрива́ти[1] (3)

◊ Вп'я́лювати (вту́плювати, встро́млювати, *рідко* впина́ти *і т. ін.)* / вп'я́лити (вту́пити, встроми́ти, вп'ясти́ *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір) *див.* вп'я́лювати (1)

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) по́гляд (о́чі) *див.* затри́мувати (3)

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)

◊ Зво́дити / звести́ о́чі (по́гляд) *див.* зво́дити (14)

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

◊ Зніма́ти (здійма́ти) / зня́ти (здійня́ти) о́чі (по́гляд) *див.* зніма́ти (9)

◊ Ки́дати / ки́нути о́ком (очи́ма, по́гляд, зір *і т. ін.) див.* ки́дати (21)

◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.)* по́гляд *(рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

Наці́лити / наці́лювати о́чі (зір, по́гляд) *див.* наці́лювати (1)

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.) див.* оберта́ти (2)

◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ О́чі вбира́ють [в се́бе] <Зір (по́гляд) вбира́є [в се́бе]> *див.* о́ко[1] (72)

◊ О́чі не відрива́ються <По́гляд не відрива́ється> *див.* о́ко[1] (87)

◊ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

◊ Перево́дити / перевести́ о́чі (по́гляд) *див.* перево́дити

◊ Підво́дити о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підво́дити

◊ Підно́сити (піднíма́ти) / піднести́ (підня́ти) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* підно́сити

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти

◊ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)

Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]

◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]

◊ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти

по́глядами

◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (1)

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися

по́гляди

Зверта́ти / зверну́ти о́чі (о́ко, по́гляд, по́гляди, зір *і т. ін.) див.* зверта́ти (3)

◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)

◊ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* óко[1] (93)

по́глядів

Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти

по́глядом

◊ Блука́ти (блуди́ти) / поблука́ти (поблуди́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* блука́ти (2)

◊ Вбира́ти очи́ма (в о́чі, по́глядом, зо́ром) *див.* вбира́ти[1] (3)

◊ Впива́тися / впи́тися (вп'ясти́ся) очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* впива́тися[1] (1)

◊ Вту́питися (вп'я́литися, вли́пнути, втелю́щитися) / вту́плюватися (вп'я́люватися, влипа́ти, втелю́щуватися) очи́ма (по́глядом) *див.* вту́плюватися (1)

◊ Зни́зувати / зниза́ти очи́ма (по́глядом) *див.* зни́зувати[2] (1)

◊ Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) очи́ма (по́глядом, по́глядами) *з ким* <Зустріча́тися / зустрі́нутися (зустрі́тися) з очи́ма (з по́глядом, з по́глядами) *чиї́ми (чиї́м), кого*> *див.* зустріча́тися (1)

◊ Ко́взати (ко́взатися) / ковзну́ти по́глядом (очи́ма, о́ком) *див.* ко́взати (1)

◊ Креса́ти / кресну́ти (кресону́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* креса́ти (1)

◊ Метну́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* метну́ти (4)

◊ Мі́ряти (змі́рювати, зміря́ти) / змі́ряти (змі́рити) очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* мі́ряти (3)

Наці́люватися / наці́литися очи́ма (по́глядом) *див.* наці́люватися (1)

◊ Низа́ти очи́ма (по́глядом) *див.* низа́ти (1)

◊ Ни́шпорити / зани́шпорити о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.*) *див.* ни́шпорити (1)

◊ [Ні́би] лови́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* лови́ти (20)

◊ Оббі́гти / оббіга́ти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* оббіга́ти (1)

◊ Обво́дити (огорта́ти) / обвести́ (огорну́ти) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обво́дити (3)

◊ Обдава́ти / обда́ти очи́ма (по́глядом) *див.* обдава́ти (1)

◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.*) *див.* обдаро́вувати (1)

◊ Обійма́ти (обніма́ти) / обійня́ти (обня́ти) по́глядом (о́ком, очи́ма *і т. ін.*) *див.* обійма́ти (1)

◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* обма́цувати (1)

Обмі́нюватися / обміня́тися по́глядом (по́глядами) *див.* обмі́нюватися (1)

◊ Обмі́рювати (обміря́ти) / обмі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом) *див.* обмі́рювати (1)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.*) / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.*) [своḯм] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

◊ Обсипа́ти (обси́пувати, осипа́ти) / обси́пати (оси́пати) по́глядом (очи́ма) *див.* обсипа́ти (4)

◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* óко[1] (68)

◊ Охопи́ти (обхопи́ти, осягну́ти *і т. ін.*) о́ком (очи́ма, по́глядом *і т. ін.*) *див.* охо́плювати (1)

◊ Па́сти очи́ма (о́ком, зо́ром, по́глядом) *див.* па́сти[1]

◊ Перебіга́ти / перебі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* перебіга́ти

◊ Пе́сти́ти очи́ма (по́глядом) *див.* пе́сти́ти

◊ Побі́гти очи́ма (по́глядом) *див.* побі́гти

◊ Пово́дити / поводи́ти (повести́) очи́ма (о́ком, по́глядом *і т. ін.*) *див.* пово́дити[1]

◊ Поглина́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* поглина́ти

◊ Пори́ну́ти зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти

◊ Прикипа́ти / прикипі́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром) *див.* прикипа́ти

◊ Припа́сти очи́ма (зо́ром, по́глядом) *див.* припада́ти

◊ Прироста́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* прироста́ти

◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити

◊ Проḯда́ти по́глядом (очи́ма) *див.* проḯда́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

◊ Прони́зувати (прошива́ти) / прониза́ти (проши́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* прони́зувати

◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти

◊ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* скида́ти

◊ Ско́взати / сковзну́ти очи́ма (по́глядом) *див.* ско́взати

Сте́жити очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити

Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма) *див.* стика́тися

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти

◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися

Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.*) *див.* упира́тися[1]

◊ Учепи́тися по́глядом (очи́ма) *див.* учепи́тися

по́гляду

◊ Не відрива́ти (не відво́дити) / не відірва́ти (не відвести́, *заст.* не зру́шити) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (8)

◊ Не відрива́ючи (не відво́дячи) оче́й (по́гляду) *див.* відрива́ти[1] (9)

◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.*) оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)

Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти

ПОГЛЯДА́ТИ

погляда́ти

◊ Диви́тися ко́со (кри́во, бо́ком) <Погляда́ти криви́м о́ком > *див.* диви́тися (16)

ПОГНА́ТИ

погна́ти

◊ Піти́ / погна́ти світ за́ о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.*) *див.* піти́

ПОДИВИ́ТИСЯ

подиви́лась

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.*) / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.*) в о́чі *див.* смерть

подиви́тися

◊ Диви́тися (глядіти) / подиви́тися (гля́нути) іншими очи́ма (*рідше* іншим о́ком) *див.* диви́тися (8)

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.*) / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.*) сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

◊ Хоч [би] одни́м о́ком гля́нути (подиви́тися) *див.* гля́нути (8)

ПО́ДИХ

по́дих

◊ Відда́ти оста́нній по́дих *див.* віддава́ти (38)

◊ Прийня́ти оста́нній по́дих *див.* прийма́ти

по́дихові

◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих

по́дихом

◊ Одни́м по́дихом *див.* по́дих

по́диху

◊ До оста́ннього по́диху (ві́ддиху, зітха́ння) *див.* по́дих

◊ На одному́ по́дихові (по́диху) *див.* по́дих

ПОДІЛИ́ТИСЯ

поділи́тися

◊ Ділитися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім (*заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

ПОДІ́ТИ

поді́ти

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

ПОЖИРА́ТИ

пожира́ти

◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.*) очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

ПОЖО́ВКНУТИ

пожо́вкло

◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див.* жовті́ти (1)

ПОЖОВТІ́ТИ

пожовті́ло

◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див.* жовті́ти (1)

ПОЗАЛИВА́ТИ

позалива́ти

◊ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) о́чі (*грубо* слі́пи, сліпаки́) [горі́лкою] *див.* залива́ти (5)

ПОЗАПУХА́ТИ

позапуха́ли

◊ О́чі запуха́ють / запу́хли (запу́хнуть, позапуха́ли) *див.* о́ко[1] (81)

ПОЗАТЯГА́ТИ

позатяга́ло

О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти

ПОЗИЧА́ТИ

позича́ти

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.*) *див.* позича́ти

ПОЗИ́ЧИТИ

пози́чити

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.*) *див.* позича́ти

ПОЇДА́ТИ

поїда́ти

◊ Ї́сти (поїда́ти, же́рти, пожира́ти *і т. ін.*) очи́ма (о́ком) *див.* ї́сти (11)

ПОКАЗА́ТИ

показа́ти

◊ Не мо́жна оче́й пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)

◊ Оче́й не пока́зувати / не показа́ти *див.* пока́зувати

◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти

◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.*) *див.* пока́зувати

ПОКАЗА́ТИСЯ

показа́тися

◊ На о́чі пока́зуватися / показа́тися *див.* пока́зуватися

◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися

ПОКА́ЗНИК

пока́зник

△ Орбі́тний пока́зник *див.* пока́зник

ПОКА́ЗУВАТИ
пока́зувати
◊ Не мо́жна очей пока́зувати / показа́ти *див.* мо́жна (4)
◊ Оче́й не пока́зувати / не показа́ти *див.* пока́зувати
◊ Пока́зувати / показа́ти поріг (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати

ПОКА́ЗУВАТИСЯ
пока́зуватися
◊ На о́чі пока́зуватися / показа́тися *див.* пока́зуватися
◊ Пока́зуватися / показа́тися на о́чі *див.* пока́зуватися

ПОКЛА́СТИ[1]
покла́сти
◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)
◊ Кла́сти / покла́сти в осно́ву *див.* кла́сти (10)
◊ Покла́сти о́ко *див.* покла́сти[1]
◊ Покла́сти осно́ву *див.* покла́сти[1]

ПОКРИВА́ТИ
покрива́ти
Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

ПОКРИВА́ТИСЯ
покрива́ється
◊ Се́рце мо́хом (пліснявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ПОКРИ́ТИ
покри́ти
Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

ПОКРИ́ТИСЯ
покри́лося
◊ Се́рце мо́хом (пліснявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ПОКРОПИ́ТИ
покропи́ла
◊ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

ПО́ЛЕ
по́ле
△ Операці́йне по́ле *див.* по́ле
по́ля
◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

ПОЛЕТІ́ТИ
полеті́ли
◊ [Аж] іскри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.)* *див.* і́скра (1)

ПОЛИ́ЧНИК
поли́чника
◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, поли́чника *і т. ін.)* *див.* ухо́плювати

ПОЛІ́ЗТИ
полі́зли
◊ [Аж (і)] о́чі [на лоб (на ло́ба, з ло́ба, з орбі́т, *рідше* догори́ *і т. ін.)*] лі́зуть (вила́зять, виска́кують *і т. ін.)* / полі́зли (ви́лізли, ви́скочили *і т. ін.)* *див.* о́ко[1] (19)
◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)
полі́зти
◊ Лі́зти / полі́зти в (пе́ред, ме́жи) о́чі <Лі́зти до оче́й> <Лі́зти осо́ю в о́чі> *див.* лі́зти (19)

ПОЛКОВИ́Й
полкови́й
Полкови́й обо́зний *див.* обо́зний (1)

ПОЛУ́ДА
полу́да
◊ Полу́да на о́чі впа́ла *див.* полу́да
◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спа́ла (опа́ла, сплила́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да
полу́ду
◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з оче́й полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)
◊ Наво́дити / навести́ полу́ду (більмо́) на о́чі *див.* наво́дити (15)
◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див.* скида́ти

ПОМА́ЗАНИЙ
пома́зані
◊ Одни́м ми́ром ма́зані *(рідше* пома́зані) *див.* ма́заний (1)

ПОМА́ЦАТИ
пома́цати
◊ Обма́цувати (ма́цати) / обма́цати (пома́цати) очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.)* *див.* обма́цувати (1)

ПОМЕ́РКНУТИ
поме́рк
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]
◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ[2]

ПОМЕ́РКТИ
поме́рк
◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]
◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ[2]

ПОМИ́ЛУВАТИ
поми́лує
◊ Хай (неха́й) Бог (Госпо́дь) ми́лує (боро́нить) / поми́лує (оборо́нить) *див.* бог (29)

ПОМО́РГУВАТИ
помо́ргувати
Помо́ргувати очи́ма *див.* помо́ргувати

ПОМОРДА́С
поморда́са
◇ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати

ПОМУТИ́ТИСЯ
помути́вся
◇ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьмари́вся (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]

ПОМУТНІ́ТИ
помутні́ло
◇ Помутні́ло / мутні́є в оча́х *див.* помутні́ти

ПОМ'Я́КШУВАЛЬНИЙ
пом'я́кшувальні
△ Пом'я́кшувальні (зм'я́кшувальні) обста́вини *див.* обста́вина (2)

ПОНАЛИВА́ТИСЯ
понанива́лися
◇ Як (мов, на́че *і т. ін.)* понанива́лися о́ловом (свинце́м) *див.* понанива́тися

ПОНАТИРА́ТИ
понатира́ти
◇ Натира́ти (набива́ти) / понатира́ти мозолі́ <Нате́рти не одного́ мозоля́> *див.* натира́ти (1)

ПОНЮ́ШКА
поню́шку
◇ На одну́ поню́шку *див.* поню́шка

ПОНЯ́ТТЯ
поня́ття
△ О́бсяг поня́ття *див.* о́бсяг (4)

ПООБРИВА́ТИ
пообрива́ти
◇ Обрива́ти / обі́рва́ти (пообрива́ти) ру́ки *див.* обрива́ти[1] (4)

ПООБРОСТА́ТИ
пооброста́ти
◇ Мо́хом порости́ (оброс́ти, пооброста́ти *і т. ін.) див.* пороста́ти

ПООБТИРА́ТИ
пообтира́ти
◇ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, глину *і т. ін.) див.* обтира́ти (4)

ПООПУСКА́ТИ
поопуска́ти
Поопуска́ти о́чі *див.* поопуска́ти

ПОПАДА́ТИ
попада́ти
◇ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◇ Попа́сти / попада́ти в нела́ску *(рі́дше* в опа́лу, в неми́лість) *див.* попада́ти
◇ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти

ПОПАДА́ТИСЯ
попада́тися
◇ Попада́тися / попа́стися на о́чі *див.* попада́тися

ПОПАСА́ТИ
попаса́ти
◇ Очи́ма попаса́ти *див.* попаса́ти

ПОПА́СТИ[1]
попа́сти
◇ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)
◇ Попа́сти / попада́ти в нела́ску *(рі́дше* в опа́лу, в неми́лість) *див.* попада́ти
◇ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.)* / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.)* на о́чі *див.* потрапля́ти

ПОПА́СТИСЯ[1]
попа́стися
◇ Попада́тися / попа́стися на о́чі *див.* попада́тися

ПОПИ́ТИ
попи́ти
◇ Обмоло́тини попи́ти *див.* попи́ти

ПОПУСКА́ТИ[1]
попуска́ти
◇ Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу *див.* попуска́ти[1]

ПОПУСТИ́ТИ
попусти́ти
◇ Не попуска́ти / не попусти́ти в обра́зу *див.* попуска́ти[1]

ПОРА́ДУВАТИ
пора́дувати
◇ Пора́дувати о́ко (о́чі) *див.* пора́дувати

ПОРА́НЕНИЙ
пора́неного
Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.) див.* обробля́ти[1] (2)

ПОРАХУВА́ТИ
порахува́ти
◇ На (по) па́льцях [одніє́ї руки́] [мо́жна (ле́гко)] перелічи́ти (порахува́ти) *див.* перелі́чувати

ПОРИВА́ТИ[2]
порива́ти
Порива́ти о́чі *див.* порива́ти[2]

ПОРИ́НУТИ
пори́нути
◇ Пори́нути зо́ром (по́глядом, очи́ма) *див.* порина́ти

ПОРІ́Г
порі́г
◇ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)
◇ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.) див.* пока́зувати
поро́га
◇ До оста́ннього поро́га *див.* порі́г

поро́ги

◊ Оббива́ти (обтира́ти) / обби́ти (обте́рти) поро́ги (порі́г) *див.* оббива́ти (1)

ПОРО́ДА

поро́ди

△ Осадо́ві (оса́дкові, *рідко* оса́дочні) поро́ди *див.* поро́да

△ Осно́вні поро́ди *див.* поро́да

ПОРОЖНЕ́ЧА

порожне́ча

◊ Порожне́ча в оча́х *див.* порожне́ча

ПОРОСТА́ТИ

пороста́є

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ПОРОСТИ́

поросла́

◊ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.)* поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)

поросло́

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

порости́

◊ Мо́хом порости́ (обрости́, пооброста́ти *і т. ін.)* *див.* пороста́ти

ПОРОСЯ́

порося́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* порося́ (свиня́) на о́рчику (о́рчиком) *див.* порося́

ПО́РОХ[1]

по́рох

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (сті́п) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* по́рох (сіль) в о́ці *див.* по́рох[1]

по́роху

◊ Наси́пати по́роху на о́чі (землі́ на гру́ди) *див.* насипа́ти[1] (1)

ПОРОШИ́НА

пороши́на

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [та] пороши́на (пороши́нка) в о́ці *див.* пороши́на

ПОРОШИ́НКА

пороши́нка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* [та] пороши́на (пороши́нка) в о́ці *див.* пороши́на

ПОСВЕРДЛИ́ТИ

посвердли́ти

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, дiря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПО́СВІДКА

по́свідка

По́свідка про осо́бу <Особо́ве посві́дчення> <Посві́дчення осо́би> *див.* по́свідка

ПОСВІ́ДЧЕННЯ

посві́дчення

По́свідка про осо́бу <Особо́ве посві́дчення> <Посві́дчення осо́би> *див.* по́свідка

ПОСВЯТИ́ТИСЯ[1]

посвя́титься

◊ Вода́ не освя́титься (не відсвя́титься, не посвя́титься) *див.* вода́ (50)

ПОСЕРЕ́ДНІЙ

посере́дня

Посере́дня оці́нка *див.* оці́нка (1)

ПОСИЛА́ТИ

посила́ти

◊ Посила́ти оста́нній приві́т *див.* посила́ти

Посила́ти / посла́ти о́чі *див.* посила́ти

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

ПОСИ́ПАТИ

поси́пало

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

ПОСИПА́ТИ

посипа́є

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

ПОСИ́ПАТИСЯ

поси́палися

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.)* *див.* і́скра (1)

ПОСІДА́ННЯ

посіда́ння

Дістава́ти (бра́ти, оде́ржувати, обійма́ти *і т. ін.)* / діста́ти (взя́ти, оде́ржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спа́дщину (в спа́док, *рідко* в посіда́ння) *див.* дістава́ти (1)

ПОСІДА́ТИ[1]

посіда́ють

◊ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ПОСІ́СТИ[1]

посі́ли

◊ Злидні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ПОСКАКА́ТИ

поскака́ли

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.)* *див.* і́скра (1)

ПОСЛА́ТИ[1]

посла́ти

Посила́ти / посла́ти очі *див.* посила́ти

ПОСЛІ́ДНІЙ

послі́днім

◊ Ділитися (*рідко* розділя́тися) / поділи́тися останнім (*заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хліба] *див.* діли́тися (3)

ПОСМІХА́ТИСЯ

посміха́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.*) / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.*) *див.* усміха́тися

ПОСМІХНУ́ТИСЯ

посміхну́тися

◊ Кри́во всміха́тися (посміха́тися, осміха́тися *і т. ін.*) / всміхну́тися (посміхну́тися, осміхну́тися *і т. ін.*) *див.* усміха́тися

ПО́СМІШКА

по́смішкою

◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.*) *див.* обдаро́вувати (1)

ПОСО́ЛЕНИЙ

посо́лений

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.*) в'юн [посо́лений (в ополо́нці, на сковороді)] *див.* в'юн (1)

ПОСТА́ВИТИ[1]

поста́вити

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, management:ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) очі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

ПОСТЕ́ЖИТИ

посте́жити

Посте́жити очи́ма *див.* посте́жити

ПОСТІ́Л

постоли́

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

ПОСТОЛИ́

постоли́

◊ Озу́ти (взу́ти, обу́ти *і т. ін.*) в постоли́ (в ла́пті) *див.* озува́ти (1)

ПОСТРИ́ГТИ[1]

постри́гти

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

ПОСТРІ́ЛЮВАТИ

пострі́лювати

◊ Пострі́лювати очи́ма (очи́цями) *див.* пострі́лювати

ПОТЕМНІ́ТИ

потемні́в

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темніє, ме́ркне, му́титься) / потьма́ри́вся (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]

потемні́ло

◊ В оча́х жовті́є (жо́вкне, темні́є *і т. ін.*) / пожовті́ло (пожо́вкло, потемні́ло *і т. ін.*) *див.* жовті́ти (1)

ПОТИКА́ТИСЯ

потика́тися

◊ Не потика́тися на о́чі *див.* потика́тися

ПОТРА́ПИТИ

потра́пити

◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.*) / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.*) на о́чі *див.* потрапля́ти

◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти

ПОТРАПЛЯ́ТИ

потрапля́ти

◊ Потра́пити (попа́сти, наверну́тися *і т. ін.*) / потрапля́ти (попада́ти, наверта́тися *і т. ін.*) на о́чі *див.* потрапля́ти

◊ Потрапля́ти / потра́пити в па́зури <Опиня́тися / опини́тися в па́зурях> *див.* потрапля́ти

ПОТУ́ПИТИ

поту́пити

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, management:ври́ти *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) очі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

ПОТЯГНУ́ТИСЯ[2]

потягли́ся

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

потягну́тися

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

ПОТЯГТИ́СЯ[2]

потягли́ся

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

ПОТЬМА́РИТИСЯ

потьма́ри́вся

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темніє, ме́ркне, му́титься) / потьма́ри́вся (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]

потьма́рилося

◊ Тьма́риться / потьма́рилося в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися

ПОТЬМЯНІ́ТИ

потьмяні́ло

Потьмяні́ло в оча́х *див.* потьмяні́ти

ПОХНЮ́ПИТИ

похню́пити

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рідко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

ПОЦІЛУ́НОК

поцілу́нками

Осипа́ти (обдава́ти, покрива́ти *і т. ін.)* / оси́пати (обда́ти, покри́ти *і т. ін.)* поцілу́нками *див.* осипа́ти (1)

ПОЧАТКО́ВИЙ

початко́ва

Початко́ва осві́та *див.* осві́та (6)

ПОЧИНА́ТИ

почина́ти

◊ Одне́ кінча́ти, дру́ге почина́ти *див.* кінча́ти (4)

ПОЧУВА́ТИ

почува́ти

Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку *див.* почува́тися

ПОЧУВА́ТИСЯ

почува́тися

Почува́тися (почува́ти себе́) до обо́в'язку *див.* почува́тися

ПОШИВА́ТИ

пошива́ти

◊ Поши́ти *(рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти

ПОШИ́ТИ[2]

поши́ти

◊ Поши́ти *(рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти

ПОШКОДУВА́ТИ

пошкодува́ла

Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

ПОШТО́ВИЙ

пошто́вої

△ Знак пошто́вої опла́ти *див.* знак (15)

ПОЯВИ́ТИ

появи́ти

◊ О́чі появи́ти (показа́ти) *див.* появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти о́чі *див.* появля́ти

ПОЯВЛЯ́ТИ

появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти на о́чі *див.* появля́ти

◊ Появля́ти / появи́ти о́чі *див.* появля́ти

ПО́ЯС

по́яс

△ По́яс оборо́ни *див.* по́яс

пояси́

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ПРА́ВДА

пра́вда

◊ Пра́вда о́чі ко́ле *див.* пра́вда

пра́вді

◊ Диви́тися / гля́нути пра́вді в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (9)

пра́вду

◊ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати

ПРАХ

прах

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (сті́п) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

ПРА́ЦЯ

пра́ці

△ Ако́рдна систе́ма опла́ти [пра́ці] *див.* систе́ма

△ Відря́дна опла́та [пра́ці] *див.* опла́та (1)

Науко́ва організа́ція пра́ці *див.* організа́ція (1)

ПРЕКЛОНИ́ТИ

преклони́ти

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

ПРЕКЛОНЯ́ТИ

преклоня́ти

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

ПРЕКРА́СНИЙ

прекра́сний

◊ В оди́н прекра́сний день *див.* день (31)

прекра́сного

○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок

ПРИБИРА́ТИ

прибира́ти

Прибира́ти / прибра́ти з оче́й *див.* прибира́ти

ПРИБРА́ТИ

прибра́ти

Прибира́ти / прибра́ти з оче́й *див.* прибира́ти

ПРИВА́ТНИЙ

прива́тна

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* спра́ва[1]

Прива́тна осо́ба *див.* осо́ба (5)

ПРИВЕСТИ́

привести́

◊ Зво́дити (прив́одити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

ПРИВІ́Т

приві́т

◊ Посила́ти оста́нній приві́т *див.* посила́ти

ПРИВО́ДИТИ

приво́дити

◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

ПРИЙМÁТИ

приймáти

Брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) опрощéння *див.* брáти (46)

Приймáти / прийня́ти óбраз *див.* приймáти

ПРИЙНЯ́ТИ

прийня́ти

Брáти (приймáти) / взя́ти (прийня́ти) опрощéння *див.* брáти (46)

Приймáти / прийня́ти óбраз *див.* приймáти

◊ Прийня́ти остáнній пóдих *див.* приймáти

ПРИКИДÁТИ[3]

прикидáти

Прикидáти / прики́нути на óко *див.* прикидáти[3]

◊ Прики́нути / прикидáти óком *див.* прикидáти[3]

ПРИКИДÁТИСЯ[1]

прикидáтися

Прикидáтися / прики́нутися овéчкою *див.* прикидáтися[1]

ПРИКИ́НУТИ[2]

прики́нути

Прикидáти / прики́нути на óко *див.* прикидáти[3]

◊ Прики́нути / прикидáти óком *див.* прикидáти[3]

ПРИКИ́НУТИСЯ[1]

прики́нутися

Прикидáтися / прики́нутися овéчкою *див.* прикидáтися[1]

ПРИКИПÁТИ

прикипáти

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

◊ Прикипáти / прикипíти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти

прикипáють

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

ПРИКИПÍТИ

прикипíли

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

прикипíти

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

◊ Прикипáти / прикипíти очи́ма (пóглядом, зóром) *див.* прикипáти

ПРИКÓВУВАТИ

прикóвувати

◊ Прикóвувати / прикувáти [до сéбе] óчі (зір) *див.* прикóвувати

ПРИКУВÁТИ

прикувáти

◊ Прикóвувати / прикувáти [до сéбе] óчі (зір) *див.* прикóвувати

ПРИЛИ́ПНУТИ

прили́пнути

◊ Прили́пнути очи́ма *див.* прилипáти

ПРИМÍРИТИСЯ

примíритися

◊ Примíритися / примíря́тися óком (очи́ма) *див.* примíря́тися

ПРИМІРЯ́ТИСЯ

примíря́тися

◊ Примíритися / примíря́тися óком (очи́ма) *див.* примíря́тися

ПРИНЕСТИ́

принести́

◊ Клáсти (нести́, принóсити, складáти *і т. ін.)* / поклáсти (принести́, склáсти *і т. ін.)* на вíвтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)

ПРИНÓСИТИ

принóсити

◊ Клáсти (нести́, принóсити, складáти *і т. ін.)* / поклáсти (принести́, склáсти *і т. ін.)* на вíвтáр (на олтáр) *див.* клáсти (13)

ПРИПАДÁТИ

припадáти

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

◊ Припадáти / припáсти до óка *див.* припадáти

припадáють

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

ПРИПÁСТИ

припáли

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

припáсти

◊ Óчі припáли (прикипíли) / припадáють (прикипáють) <Припáсти (прикипíти) / припадáти (прикипáти) очи́ма> <Пóгляд пропікáє / пропíк [нáскрізь (до кістóк)]> *див.* óко[1] (95)

◊ Припадáти / припáсти до óка *див.* припадáти

◊ Припáсти очи́ма (зóром, пóглядом) *див.* припадáти

ПРИРО́ДА

приро́да

Приро́да дала́ *що* <Приро́да наділи́ла (обдарува́ла, одарува́ла *і т. ін.) чим*> <Приро́да не пошкодува́ла *чого*> *див.* приро́да

ПРИРОСТА́ТИ

прироста́ти

◊ Прироста́ти очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* прироста́ти

ПРИ́СІД

при́сідом

◊ За одни́м при́сідом *див.* при́сід

ПРИСІ́СТИ

присі́ла

◊ Біда́ обсі́ла (осі́ла, присі́ла *і т. ін.) див.* біда́[1] (2)

присі́ли

◊ Зли́дні обсі́ли (посі́ли, присі́ли, осі́ли, *рідко* опа́ли) / обсіда́ють (посіда́ють) *див.* зли́дні (2)

ПРИСК

при́ском

◊ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

при́ску

◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ПРИСЛУХА́ТИСЯ

прислуха́тися

◊ Прислуха́тися обома́ *див.* прислуха́тися

ПРИ́СОК

при́ском

◊ [Аж] [як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром ([гаря́чим] при́ском) обси́пати (оси́пати) / обсипа́ти (осипа́ти) *див.* обсипа́ти (3)

при́ску

◊ Вси́пати (ки́нути, вки́нути *і т. ін.)* при́ску за очку́р (за па́зуху) *див.* всипа́ти[1] (3)

ПРИСТАНО́ВИЩЕ

пристано́вище

◊ Оста́ннє пристано́вище *див.* пристано́вище

ПРИСТРІ́ЛЯНИЙ

пристрі́ляне

◊ Ма́ти пристрі́ляне о́ко *див.* ма́ти[2] (83)

ПРИ́СУД

при́суд

◊ Оголо́шувати (вино́сити) / оголоси́ти (ви́нести) при́суд *див.* оголо́шувати (2)

ПРИТЯГА́ТИ

притяга́ти

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти

ПРИТЯ́ГУВАТИ

притя́гувати

◊ Притяга́ти (притя́гувати) [до се́бе] о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* притяга́ти

ПРИЦІ́ЛИТИСЯ

прицілитися

◊ Прицілюватися / прицілитися о́ком *див.* прицілюватися

ПРИЦІ́ЛЮВАТИСЯ

прицілюватися

◊ Прицілюватися / прицілитися о́ком *див.* прицілюватися

ПРІ́РВА

прірвою

◊ Опини́тися / опиня́тися над прірвою *див.* опиня́тися (2)

ПРОБИРА́ТИ

пробира́є

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт

ПРОБІГА́ТИ

пробіга́ти

◊ Пробіга́ти / пробі́гти очи́ма *див.* пробіга́ти

ПРОБІ́ГТИ

пробі́гти

◊ Пробіга́ти / пробі́гти очи́ма *див.* пробіга́ти

ПРОБРА́ТИ

пробра́в

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт

ПРОВА́НСЬКИЙ

прова́нська

△ Оли́вкова (прова́нська) олія *див.* олія (3)

ПРОВЕСТИ́

провести́

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити

◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити

ПРОВОДЖА́ТИ

проводжа́ти

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити

ПРОВО́ДИТИ

прово́дити

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити

◊ Прово́дити / провести́ очи́ма (по́глядом) *див.* прово́дити

ПРОГЛЕ́ДІТИ

прогле́діти

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

ПРОГЛЯ́ДІТИ

прогля́діти

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

ПРОГЛЯ́НУТИ

прогля́нути

◊ І о́ком не прогля́нути *див.* проглядати

ПРОГОЛОСИ́ТИ[2]

проголоси́ти

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* проголо́шувати

ПРОГОЛО́ШУВАТИ

проголо́шувати

Проголо́шувати (оголо́шувати) / проголоси́ти (оголоси́ти) ана́фему (ана́тему) *див.* проголо́шувати

ПРОГРЕСИ́ВНИЙ

прогреси́вна

△ Прогреси́вна опла́та *див.* опла́та (3)

ПРОДАВА́ТИ

продава́ти

◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти

ПРОДА́ТИ

прода́ти

◊ Псо́ві о́чі продава́ти / прода́ти *див.* продава́ти

ПРОДЕ́РТИ

проде́рти

◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти

ПРОДИВИ́ТИ

продиви́ти

◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти

ПРОДИВИ́ТИСЯ

продиви́тися

◊ Прогле́діти (прогля́діти, продиви́тися) [всі] о́чі *див.* прогле́діти

ПРОДИВЛЯ́ТИ

продивля́ти

◊ Продивля́ти / продиви́ти о́чі *див.* продивля́ти

ПРОДИРА́ТИ

продира́ти

◊ Продира́ти / проде́рти о́чі *див.* продира́ти

ПРОЙМА́ТИ

пройма́є

◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

◊ Ціга́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт

пройма́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

ПРОЙМА́ТИСЯ

пройма́ється

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

ПРОЙНЯ́ТИ

пройня́в

◊ Жаль бере́ (пройма́є, огорта́є *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за се́рце] *див.* жаль[1] (2)

◊ Ціга́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.) див.* піт

пройня́ти

◊ Пройма́ти / пройня́ти о́ком (очи́ма, зо́ром, по́глядом) *див.* пройма́ти

ПРОЙНЯ́ТИСЯ

пройняла́ся

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

ПРОЙТИ́

пройти́

◊ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити

ПРОЇДА́ТИ

проїда́ти

◊ Проїда́ти по́глядом (очи́ма) *див.* проїда́ти

ПРОМА́ЦАТИ

прома́цати

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати

ПРОМА́ЦУВАТИ

прома́цувати

◊ Прома́цувати / прома́цати очи́ма (по́глядом) *див.* прома́цувати

ПРОМИСЛО́ВІСТЬ

промисло́вість

△ Обро́бна промисло́вість *див.* промисло́вість

ПРОМИ́ТИ

проми́ти

◊ Проми́ти о́чі *див.* промива́ти

ПРОМІ́РЮВАТИ

промі́рювати

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

ПРОМІ́РЯТИ

промі́ряти

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

ПРОМІРЯ́ТИ

проміря́ти

◊ Промі́рювати (проміря́ти) / промі́ряти очи́ма (о́ком, по́глядом, по́глядами) *див.* промі́рювати

ПРОНИЗА́ТИ

пронизати

◊ Прони́зувати (прошива́ти) / прониза́ти (проши́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* прони́зувати

ПРОНИ́ЗУВАТИ

прони́зувати

◊ Прони́зувати (прошива́ти) / прониза́ти (проши́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* прони́зувати

ПРОПАДА́ТИ

пропада́ти

◊ Пропада́ти / пропа́сти з оче́й *див.* пропада́ти

ПРОПА́СТИ

пропа́сти

◊ Пропада́ти / пропа́сти з оче́й *див.* пропада́ти

ПРОПЕКТИ́

пропекти́

◊ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти

пропі́к

◇ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

ПРОПІКА́ТИ

пропіка́є

◇ О́чі припа́ли (прикипі́ли) / припада́ють (прикипа́ють) <Припа́сти (прикипі́ти) / припада́ти (прикипа́ти) очи́ма> <По́гляд пропіка́є / пропі́к [на́скрізь (до кісто́к)]> *див.* о́ко[1] (95)

пропіка́ти

◇ Пропіка́ти / пропекти́ очи́ма (по́глядом) *див.* пропіка́ти

ПРОПОЗИ́ЦІЯ

пропози́ція

△ Те́ндерна пропози́ція (офе́рта) *див.* пропози́ція

ПРОПОЛІ́СКУВАТИ

пропохі́скувати

◇ Пропохі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати

ПРОПОЛОСКА́ТИ

прополоска́ти

◇ Прополі́скувати / прополоска́ти о́чі *див.* прополі́скувати

ПРОСВЕРДЛИ́ТИ

просвердли́ти

◇ Свердли́ти (просве́рдлювати, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОСВЕ́РДЛЮВАТИ

просве́рдлювати

◇ Свердли́ти (просве́рдлювати, діря́вити *і т. ін.*) / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.*) очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

ПРОСВІ́ЧУВАТИ[1]

просві́чувати

◇ Просві́чувати очи́ма [на́скрізь] *див.* просві́чувати[1]

ПРОСИ́ТИ

про́симо

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти

проси́ти

Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.*) проще́ння (опроще́ння) *див.* проси́ти

ПРОСИХА́ТИ

просиха́ють

◇ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)

ПРО́СТІР

про́стір

△ Операти́вний про́стір *див.* про́стір

ПРОСТРОМИ́ТИ

простроми́ти

◇ Простроми́ти по́глядом (очи́ма) *див.* простро́млювати

ПРОТЕ́РТИ

проте́рти

◇ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти

ПРОТИРА́ТИ

протира́ти

◇ Протира́ти / проте́рти о́чі *див.* протира́ти

ПРОФІЛАКТИ́ЧНИЙ

профілакти́чне

△ Профілакти́чне обслуго́вування *див.* обслуго́вування (1)

ПРОХО́ДИТИ

прохо́дити

◇ Пройти́ / прохо́дити пе́ред очи́ма (зо́ром) *див.* прохо́дити

ПРОХОЛО́НУТИ

прохоло́ло

◇ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

ПРОХОЛО́ТИ

прохоло́ло

◇ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

ПРОЦЕ́С

проце́с

Осві́тній проце́с *див.* проце́с

ПРОЧИ́СТИТИ

прочи́стити

◇ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти

ПРОЧИЩА́ТИ

прочища́ти

◇ Прочища́ти / прочи́стити о́чі *див.* прочища́ти

ПРОШИВА́ТИ

прошива́ти

◇ Прони́зувати (прошива́ти) / пронизати (проши́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* прони́зувати

ПРОШИ́ТИ

проши́ти

◇ Прони́зувати (прошива́ти) / прониза́ти (проши́ти) очи́ма (по́глядом) *див.* прони́зувати

ПРОЩЕ́ННЯ

проще́ння

Проси́ти (блага́ти, моли́ти *і т. ін.*) проще́ння (опроще́ння) *див.* проси́ти

ПРЯ́СТИ[1]

пря́сти

◇ На оста́нню пря́сти *див.* пря́сти[1]

ПРЯ́СТИ[2]

пря́сти

◇ Пря́сти / запря́сти очи́ма *див.* пря́сти[2]

ПСИХІ́ЧНИЙ

психі́чна

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)

психі́чний

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)

△ Психі́чний онані́зм *див.* онані́зм (1)

ПТАХ

птах

◇ Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця) *див.* птах

ПТИ́ЦЯ

пти́ці

◇ Одного́ гнізде́чка (гнізда́) пти́ці *див.* пти́ця

пти́ця

◊ Стріляний (обстріляний) птах (пти́ця) *див.* птах

ПУБЛІ́ЧНИЙ

публі́чна

Грома́дська (публі́чна) ду́мка *(зах.* опінія) *див.* ду́мка (1)

ПУД[1]

пуд

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рідше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'їда́ти (9)

ПУНКТ

пункт

Обмі́нний пункт валю́т *див.* пункт

ПУПОВИ́НА

пуповино́ю

◊ Обрива́ти / обі́рва́ти з пупови́ною *див.* обрива́ти[1] (3)

ПУСКА́ТИ

пуска́ти

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

◊ І на о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Не пуска́ти / не пусти́ти на о́чі *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки *і т. ін.)* з оче́й *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти

ПУСТИ́ТИ

пусти́ти

Зако́чувати (запуска́ти, пуска́ти) / закоти́ти (запусти́ти, пусти́ти) о́чі [під лоб (під ло́ба)] *див.* зако́чувати (1)

◊ І на о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ На о́чі не пуска́ти / не пусти́ти *див.* пуска́ти

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

◊ Не пуска́ти / не пусти́ти на о́чі *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти (посила́ти) / пусти́ти бі́сики (ґе́дзики) [очи́ма (о́ком)] *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти в о́чі дим (пил, пилю́ку) *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти ману́ [у ві́чі] *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти о́ко (по́гляд) *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки *і т. ін.)* з оче́й *див.* пуска́ти

◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну) [у ві́чі] *див.* пуска́ти

ПУТЬ[1]

путь

◊ Ви́рушити в оста́нню путь *див.* вируша́ти (2)

◊ Відхо́дити (ла́годитися) / віді́йти́ на (в) Бо́жу (оста́нню) путь (доро́гу) *див.* відхо́дити (9)

◊ Проводжа́ти (прово́дити) / провести́ в оста́нню путь (доро́гу) *див.* прово́дити

П'Я́НИЙ

п'я́них

◊ З п'я́них оче́й *див.* о́ко[1] (39)

П'ЯСТИ́

п'ясти́

О́чі п'ясти́ (пну́ти) [на лоб (на ло́ба)] *див.* п'ясти́

П'ЯТА́

п'ят

◊ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах> *див.* се́рце

п'я́тах

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

◊ Се́рце впа́ло до п'ят <Се́рце опини́лося в п'я́тах> *див.* се́рце

п'я́ти

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

П'Я́ТИЙ

п'я́тий

Пові́тряний (п'я́тий, голуби́й *і т. ін.)* океа́н *див.* океа́н (1)

П'Я́ТКА[1]

п'я́тках

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

п'я́тки

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

РА́ДА

ра́да

Ра́да Безпе́ки ОО́Н *див.* ра́да

Ра́да національ́ної безпе́ки і оборо́ни Украї́ни *див.* ра́да

РА́ДУВАТИ

ра́дувати

◊ Ра́дувати о́ко *див.* ра́дувати

РАЗ[1]

раз

◊ В (за) оди́н раз *див.* раз[1]

Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]

ра́зом

◊ За одни́м ра́зом *див.* раз[1]

ра́зу
○ Одного́ ра́зу *див.* раз[1]
РА́ЙДУЖНИЙ
ра́йдужна
△ Ра́йдужна оболо́нка *див.* оболо́нка (3)
РА́ЛО
ра́ла
◊ Перекo̕вувати / перекува́ти мечі́ на ора́ла (на ра́ла) *див.* переко́вувати
РА́НА
ра́ну
Обробля́ти / обробити ра́ну *див.* обробля́ти[1] (1)
РАНЖИ́Р
ранжи́р
◊ Під оди́н ранжи́р *див.* ранжи́р
РА́НОК
ра́нку
○ Одного́ [прекра́сного] ра́нку *див.* ра́нок
РА́ПСОВИЙ
ра́псова
△ Ріпако́ва (ра́псова) олія́ *див.* олія́ (7)
РА́ЧАЧИЙ
ра́чачі
Ра́чачі *(рідко* рачи́ні) о́чі *див.* о́ко[1] (9)
РАЧИ́НИЙ
рачи́ні
Ра́чачі *(рідко* рачи́ні) о́чі *див.* о́ко[1] (9)
РВА́ТИ
рва́ти
◊ Рва́ти о́чі *див.* рва́ти
РЕВОЛЮ́ЦІЯ
револю́ція
Оксами́това револю́ція *див.* револю́ція
РЕМІНЕ́ЦЬ
ремінці́
◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

РЕП'ЯХО́ВИЙ
реп'яхо́ва
△ Реп'яхо́ва олія́ *див.* олія́ (5)
РЕ́ЧЕННЯ
ре́чення
△ Однорі́дні чле́ни ре́чення *див.* член
△ Односкла́дне ре́чення *див.* ре́чення
△ Означа́льне підря́дне ре́чення *див.* ре́чення
△ Окли́чне ре́чення *див.* ре́чення
△ Підря́дне обста́винне ре́чення *див.* ре́чення
РЕЧОВИНА́
речови́н
△ О́бмін речови́н *див.* о́бмін (6)
речови́ни
Отру́йні речови́ни *див.* речовина́
РЕ́ШТКА
ре́штки
Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)
РИП[1]
ри́пом
◊ [За] одни́м ри́пом *див.* рип[1]
РИ́ТИ
ри́ти
◊ Очи́ма зе́млю ри́ти *див.* ри́ти
РИЦИ́НОВИЙ
рици́нова
△ Рици́нова *(рідко* касто́рова) олія́ *див.* олія́ (6)
РІ́ВНО
рі́вно
◊ Все одно́ *(прост.* рі́вно) *див.* весь[1] (11)
РІВНОВА́ГА
рівнова́ги
△ О́ргани рівнова́ги *див.* о́рган (7)
РІГ
ро́гом
◊ [Аж] о́чі ро́гом *див.* о́ко[1] (22)
◊ [Аж] о́чі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)

РІД
ро́ду
◊ Одного́ ро́ду, одного́ пло́ду *див.* рід
РІДНЕ́СЕНЬКИЙ
рідне́сенька
[Ой (ох)] ма́тінко [ж] моя́ [рі́дна, рідне́сенька]! *див.* ма́тінка (1)
РІ́ДНИЙ
рі́дна
[Ой (ох)] ма́тінко [ж] моя́ [рі́дна, рідне́сенька]! *див.* ма́тінка (1)
РІ́ЗАТИ
рі́зати
◊ Рі́зати о́ко (о́чі) *див.* рі́зати
◊ Рі́зати пра́вду [в о́чі (у ві́чі)] *див.* рі́зати
РІПАКО́ВИЙ
ріпако́ва
△ Ріпако́ва (ра́псова) олія́ *див.* олія́ (7)
РОБИ́ТИ
роби́ти
◊ Роби́ти / зроби́ти вели́кі о́чі *див.* роби́ти
Роби́ти / зроби́ти [оста́ннє (вели́ке)] зуси́лля *див.* роби́ти
Роби́ти обхі́д *див.* роби́ти
◊ Роби́ти страшні́ о́чі *див.* роби́ти
РОБІНЗО́Н
робінзо́н
◊ Робінзо́н на безлю́дному о́строві *див.* робінзо́н
РОБО́ТА
робо́та
Організаці́йна робо́та *див.* робо́та
робо́ту
Розподіля́ти / розподіли́ти робо́ту (обо́в'язки, ро́лі *і т. ін.)* *див.* розподіля́ти
РОГОВИ́Й
рогова́
△ Рогова́ оболо́нка *див.* оболо́нка (4)
рогові́
Рогові́ окуля́ри *див.* окуля́ри (3)

РОДИ́ННИЙ
роди́нні
△ Роди́нні (сіме́йні) обста́вини *див.* обста́вина (3)

РОЖЕ́ВИЙ
роже́ві
◇ Диви́тися крізь роже́ві окуля́ри *див.* диви́тися (17)

РОЗБИРА́ТИ
розбира́є
◇ Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розібра́ла, охопи́ла *і т. ін.) див.* ціка́вість

РОЗБІГА́ТИСЯ
розбіга́ються
◇ О́чі розбіга́ються / розбі́глися *див.* о́ко^1 (97)

РОЗБІ́ГТИСЯ
розбі́глися
◇ О́чі розбіга́ються / розбі́глися *див.* о́ко^1 (97)

РОЗВЕСТИ́
розвести́
◇ Розво́дити / розвести́ очи́ма *див.* розво́дити

РОЗВИ́ДНИТИСЯ
розви́днитися
◇ Розви́днітися (розви́днитися) в голові́ (в оча́х) *див.* розвидня́тися

РОЗВИ́ДНІТИСЯ
розви́днітися
◇ Розви́днітися (розви́днитися) в голові́ (в оча́х) *див.* розвидня́тися

РОЗВО́ДИТИ
розво́дити
◇ Розво́дити / розвести́ очи́ма *див.* розво́дити

РОЗВ'ЯЗА́ТИ
розв'яза́ти
◇ Розв'я́зувати / розв'яза́ти о́чі *див.* розв'я́зувати

РОЗВ'Я́ЗУВАТИ
розв'я́зувати
◇ Розв'я́зувати / розв'яза́ти о́чі *див.* розв'я́зувати

РОЗГЛЯ́ДИНИ
розгля́дини
◇ На огля́дини *(діал.* на обзо́рини, на розгля́дини) *див.* огля́дини (1)

РО́ЗГОЛОС
ро́зголос
Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)
ро́зголосу
Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

РОЗГОРІ́ТИСЯ
розгорі́лися
◇ О́чі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* о́ко^1 (78)

РОЗГОРЯ́ТИСЯ
розгоря́ються
◇ О́чі загорі́лися (розгорі́лися) / загоря́ються (розгоря́ються) *див.* о́ко^1 (78)

РОЗГУЛЯ́ТИСЯ
розгуля́тися
◇ Ні́де розгуля́тися о́ку *див.* розгу́люватися

РОЗДІЛЯ́ТИСЯ
розділя́тися
◇ Діли́тися *(рідко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

РОЗДОБУ́ТИСЯ
роздобу́тися
◇ Купува́ти / купи́ти (роздобу́тися) за три о́гляди *див.* купува́ти (4)

РОЗДРАТУВА́ННЯ
роздратува́нням
◇ О́чі бли́снули [гні́вом, роздратува́нням *і т. ін.*] *див.* о́ко^1 (70)

РОЗДЯГА́ТИ
роздяга́ти
Роздяга́ти / роздягти́ (роздягну́ти) очи́ма *див.* роздяга́ти

РОЗДЯГНУ́ТИ
роздягну́ти
Роздяга́ти / роздягти́ (роздягну́ти) очи́ма *див.* роздяга́ти

РОЗДЯГТИ́
роздягти́
Роздяга́ти / роздягти́ (роздягну́ти) очи́ма *див.* роздяга́ти

РОЗЗУ́ТИ
роззу́ти
◇ Роззу́ти о́чі *див.* роззува́ти

РОЗІБРА́ТИ
розібра́ла
◇ Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розібра́ла, охопи́ла *і т. ін.) див.* ціка́вість

РОЗКАЗА́ТИ
розказа́ти
◇ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

РОЗКРИВА́ТИ
розкрива́ти
◇ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

РОЗКРИВА́ТИСЯ
розкрива́ються
◇ Відкри́лися (розкри́лися) / відкрива́ються (розкрива́ються) о́чі *див.* о́ко^1 (26)

РОЗКРИ́ТИ
розкри́ти
◇ Відкрива́ти (розкрива́ти) / відкри́ти (розкри́ти) о́чі *див.* відкрива́ти (15)

РОЗКРИ́ТИСЯ
розкри́лися
◇ Відкри́лися (розкри́лися) / відкрива́ються (розкрива́ються) о́чі *див.* о́ко^1 (26)

РОЗПА́СТИСЯ

розпаде́ться

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з очей спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

розпа́лася

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.)*] полу́да *(рідше* лу́да, облу́да) з очей спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.)* <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

РО́ЗПИС

ро́зпис

Петрикі́вський орна́мент (ро́зпис) *див.* орна́мент (1)

РОЗПИСА́ТИСЯ

розписа́тися

◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися

РОЗПИ́СУВАТИСЯ

розпи́суватися

◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися

РОЗПОДІ́ЛЕНИЙ

розподі́лені

△ Розподі́лені обчи́слення *див.* обчи́слення (1)

РОЗПОДІЛИ́ТИ

розподіли́ти

Розподіля́ти / розподіли́ти робо́ту (обо́в'язки, ро́лі *і т. ін.) див.* розподіля́ти

РОЗПОДІЛЯ́ТИ

розподіля́ти

Розподіля́ти / розподіли́ти робо́ту (обо́в'язки, ро́лі *і т. ін.) див.* розподіля́ти

РОЗРУБА́ТИ

розруба́ти

◊ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати

РОЗСИХА́ТИСЯ

розсиха́ються

◊ Кле́пки́ (обручі́) розсо́хлися / розсиха́ються *див.* кле́пка (2)

РОЗСО́ХНУТИСЯ

розсо́хлися

◊ Кле́пки́ (обручі́) розсо́хлися / розсиха́ються *див.* кле́пка (2)

РОЗСО́ХТИСЯ

розсо́хлися

◊ Кле́пки́ (обручі́) розсо́хлися / розсиха́ються *див.* кле́пка (2)

РОЗСТА́ВИТИ

розста́вити

◊ Розста́вити крапки́ і зна́ки о́клику *див.* розставля́ти

РО́ЗУМ

ро́зум

◊ Затума́нювати / затума́ни́ти го́лову (ро́зум, *рідше* о́чі) *див.* затума́нювати (1)

ро́зумом

◊ Обсяга́ти / обсягти́ ро́зумом *див.* обсяга́ти (1)

РО́ЗЧЕРК

ро́зчерком

◊ [Одни́м] ро́зчерком пера́ *див.* ро́зчерк

РОЛЬ

ро́лі

Розподіля́ти / розподіли́ти робо́ту (обо́в'язки, ро́лі *і т. ін.) див.* розподіля́ти

РОСЛИ́НА

росли́н

△ Вегетати́вні о́ргани росли́н *див.* о́рган (3)

РОСЛИ́ННИЙ

росли́нний

Росли́нний орна́мент (візеру́нок, моти́в, узо́р) *див.* орна́мент (2)

росли́нні

△ Росли́нні органі́зми *див.* органі́зм (3)

РОТ

ро́та

Куто́к (кутки́) о́ка (оче́й, ро́та, уст) *див.* куто́к (2)

РУДА́

руда́

△ Оло́в'я́на руда́ *див.* руда́

РУДИМЕНТА́РНИЙ

рудимента́рний

△ Рудимента́рний о́рган *див.* о́рган (10)

РУКА́

рука́ми

◊ Обома́ рука́ми *див.* рука́

◊ Підпи́суватися (розпи́суватися) / підписа́тися (розписа́тися) обома́ рука́ми *див.* підпи́суватися

ру́ки

◊ Облама́ти (обтя́ти, обрі́зати *і т. ін.)* / обла́мувати (обрі́за́ти, обтина́ти *і т. ін.)* ру́ки *див.* обла́мувати[1] (5)

◊ Обрива́ти / обі́рва́ти (пообрива́ти) ру́ки *див.* обрива́ти[1] (4)

Опада́ють / опа́ли ру́ки *див.* рука́

◊ Опусти́ти / опуска́ти ру́ки *див.* опуска́ти (5)

◊ О́чі завидю́щі [, ру́ки загребу́щі] *див.* о́ко[1] (77)

◊ Ру́ки опуска́ються / опусти́лися *див.* рука́

ру́ку

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

РУХ

рух

Рух О́пору *див.* рух

РЯБИ́Й

рябо́є

◊ Обо́є рябо́є *див.* обо́є (1)

РЯБІ́ТИ

рябі́є

◊ [Аж] в оча́х рябі́є (ряби́ть, ряботи́ть) / зарябі́є *див.* рябі́ти

РЯБКО́

рябка́

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сі́рка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.) див.* позича́ти

РЯБОТІ́ТИ

ряботи́ть

◊ [Аж] в оча́х рябі́є (ряби́ть, ряботи́ть) / зарябі́є *див.* рябі́ти

РЯД

ряд

◊ Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* става́ти

◊ Ста́вити в [оди́н] ряд *див.* ста́вити

ряду́

◊ В одному́ ряду́ *див.* ряд

◊ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти

РЯДНО́

рядно́м

◊ Накри́ти (вкри́ти, напа́сти, напну́ти, обпа́сти, напа́стися, наки́нутися *і т. ін.)* мо́крим рядно́м *див.* накрива́ти (2)

САЛАМА́НДРА

салама́ндра

△ Окуля́рна салама́ндра *див.* салама́ндра

СА́ЛО

са́лом

◊ Оброста́ти / обрости́ жиром (жирко́м, *рідше* са́лом) *див.* оброста́ти (1)

САМ

сам

◊ Сам оди́н *див.* сам

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

сама́

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ зали́ши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Тільки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

са́ме

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

самі́

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] клея́ться *див.* о́ко[1] (91)

са́му

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

САМЕ́

сам

◊ Сам оди́н *див.* сам

Сам (одни́м оди́н) душе́ю *див.* оди́н (4)

сама́

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ зали́ши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Тільки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

са́ме

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

самі́

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] клея́ться *див.* о́ко[1] (91)

са́му

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

СА́МИЙ

са́ме

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в о́ко вліпи́ти <Вліпи́ти в са́ме о́ко> *див.* влі́плювати (2)

са́мий

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

са́му

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

САМИ́Й

сама́

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ зали́ши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Тільки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

са́ме

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

самі́

◊ О́чі (пові́ки) [аж (самі́)] клея́ться *див.* о́ко[1] (91)

са́му

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

САТАНА́

сатана́

◊ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

СВЕРДЛИ́ТИ

свердли́ти

◊ Свердли́ти (просве́рдлювати, діря́вити *і т. ін.)* / просвердли́ти (посвердли́ти, пробура́вити *і т. ін.)* очи́ма (по́глядом) *див.* свердли́ти

СВИНЕ́ЦЬ

свинце́м

◊ Налива́тися / нали́тися свинце́м (о́ловом, чавуно́м) *див.* налива́тися (3)

◊ Як (мов, на́че *і т. ін.)* поналива́лися о́ловом (свинце́м) *див.* поналива́тися

СВИНЯ́

свиня́

◊ Як (мов, ніби *і т. ін.)* порося́ (свиня́) на о́рчику (о́рчиком) *див.* порося́

СВІ́ЖИЙ

сві́же

◊ Сві́же о́ко *див.* о́ко^1 (105)

свí́жим

◊ Свí́жим о́ком *див.* о́ко^1 (106)

СВІЙ

свій

○ В оста́нній свій час *див.* час

◊ У час оста́нній [свій] *див.* час

свого́

◊ Сідла́ти / осідла́ти свого́ коня́ (ко́ника) *див.* сідла́ти

своє́

◊ Ма́ти своє́ о́ко (свої́ о́чі) *див.* ма́ти^2 (92)

Обтя́жувати своє́ сумлі́ння *див.* обтя́жувати (1)

◊ Ски́нути [своє́] о́ко *див.* скида́ти

своє́ю

◊ Обхо́дити (обділя́ти) / обійти́ (обділи́ти) [своє́ю] ла́скою *див.* обхо́дити (1)

свої́

◊ Лупи́ти [свої́] о́чі (банькú, ба́лухи, зі́ньки) *див.* лупи́ти (2)

◊ Ма́ти своє́ о́ко (свої́ о́чі) *див.* ма́ти^2 (92)

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко^1 (50)

◊ Оберта́ти / оберну́ти [свої́] о́чі (по́гляд, зо́ри *і т. ін.) див.* оберта́ти (2)

◊ Обпали́ти / обпа́лювати [собі́ (свої́)] кри́ла *див.* обпа́лювати (1)

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

◊ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

свої́й

Зосере́джувати / зосере́дити у свої́й осо́бі (у собі́) *див.* зосере́джувати (1)

свої́м

◊ Не ві́рити / не пові́рити [свої́м (вла́сним)] оча́м *див.* ві́рити (4)

◊ Обпіка́ти (обпа́лювати, опіка́ти *і т. ін.)* / обпекти́ (обпали́ти, опекти́ *і т. ін.)* [свої́м] по́глядом (очи́ма, зо́ром) *див.* обпіка́ти (1)

◊ Оволодіва́ти / оволоді́ти свої́м се́рцем *див.* оволодіва́ти (2)

свої́ми

◊ На вла́сні (свої́) о́чі <Вла́сними (свої́ми) очи́ма> *див.* о́ко^1 (50)

◊ Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [свої́ми] тене́тами *див.* обплу́тувати (1)

◊ Поба́чити на [свої́ (вла́сні)] о́чі <Поба́чити свої́ми (вла́сними) очи́ма> *див.* поба́чити

свої́х

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (сті́п) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

свою́

Осяга́ти / осягну́ти (осягти́) [свою́] мету́ [ціль] *див.* осяга́ти (1)

◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти

своя́

Своя́ (особи́ста) ні́ша *див.* ні́ша (1)

СВІНУ́ТИ

свіну́ти

◊ Свіну́ти (свіркону́ти) очи́ма *див.* свіну́ти

СВІТ^1

світ

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́рився (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ^1

◊ Світ [мої́х] оче́й! <Мій сві́те [бі́лий]!> *див.* світ^1

сві́те

◊ Світ [мої́х] оче́й! <Мій сві́те [бі́лий]!> *див.* світ^1

СВІТ^2

світ

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ^2

◊ Іти́ / піти́ світ за о́чі *див.* іти́ (116)

◊ Піти́ / погна́ти світ за о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

◊ Світ за́ о́чі *див.* світ^2

◊ Світ кру́титься пе́ред очи́ма (в оча́х) *див.* світ^2

◊ Світ поме́рк в оча́х *див.* світ^2

світи́

◊ Піти́ / погна́ти світ за о́чі (за очи́ма, у світ, світи́ *і т. ін.) див.* піти́

СВІТИ́ТИ

світи́

Хоч о́ком світи́ *див.* світи́ти

світи́ти

◊ Світи́ти в о́чі *див.* світи́ти

◊ Світи́ти / засвіти́ти очи́ма (о́ком, білка́ми) *див.* світи́ти

СВІТИ́ТИСЯ

сві́титься

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / сві́тяться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* о́ко^1 (100)

сві́тяться

◊ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / сві́тяться (засві́чуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В оча́х засвіти́лося (заіскри́лося)> / сві́титься (засві́чується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* о́ко^1 (100)

СВІ́ЧКА

свічки́

◊ Свічки́ в очáх засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (стáли) <Сто свічóк в очáх засвіти́лося> *див.* сві́чка

сві́чку

Обміни́ти сві́чку *див.* обмі́нювати (1)

свічóк

◊ Свічки́ в очáх засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (стáли) <Сто свічóк в очáх засвіти́лося> *див.* сві́чка

СВЯТИ́Й

святи́й

◊ Обміня́ти (обміни́ти) хліб [святи́й] *див.* обмі́нювати (2)

Святи́й отéць *див.* отéць (3)

СЕ[2]

сих

◊ Остáтися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / оставáтися (лишáтися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* оставáтися (2)

сім

◊ На цьóму (цім, сім, тім, остáнньому *і т. ін.)* слóві *див.* слóво

СЕБÉ

сéбе

◊ [Аж] вбирáти (брáти) [в (на) сéбе] óчі (óко) *див.* вбирáти[1] (1)

Звертáти / зверну́ти на сéбе óчі *див.* звертáти (1)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) віддáти / віддавáти [остáнню] сорóчку [з сéбе] *див.* знімáти (15)

◊ Мани́ти [до сéбе] óчі *див.* мани́ти (1)

◊ Óчі вбирáють [в сéбе] <Зір (пóгляд) вбирáє [в сéбе]> *див.* óко[1] (72)

◊ Прикóвувати / прикувáти [до сéбе] óчі (зір) *див.* прикóвувати

◊ Притягáти (притя́гувати) [до сéбе] óчі (пóгляд, зір *і т. ін.) див.* притягáти

◊ Скидáння [остáнньої] сорóчки з сéбе *див.* скидáння

◊ Узя́ти óчі на (в) сéбе *див.* узя́ти

себé

◊ Обстáвля́ти / обстáвити себé *див.* обставля́ти (1)

◊ Опанóвувати / опанувáти себé *(рідко* собóю) <*рідко* Запанувáти над собóю> *див.* опанóвувати (1)

◊ Підставля́ти / підстáвити [своþ] гóлову (себé) [під обу́х, під соки́ру] *див.* підставля́ти

Почувáтися (почувáти себé) до обóв'язку *див.* почувáтися

собі́

Зосерéджувати / зосерéдити у своїй осóбі (у собі́) *див.* зосерéджувати (1)

Зупиня́ти на собі́ óчі (óко) *див.* зупиня́ти (3)

◊ Обпали́ти / обпáлювати [собі́ (свої́)] кри́ла *див.* обпáлювати (1)

Спроти́вити (опроти́вити) собі́ *див.* спроти́вити

собóю

◊ Володі́ти (оволодівáти) / оволоді́ти собóю *див.* володі́ти (2)

◊ Опанóвувати / опанувáти себé *(рідко* собóю) <*рідко* Запанувáти над собóю> *див.* опанóвувати (1)

Офірувáти собóю *див.* офірувáти (1)

СЕЗÓН

сезóн

◊ Бáрхатний (оксами́товий) сезóн *див.* сезóн

СЕЙ

сих

◊ Остáтися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / оставáтися (лишáтися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* оставáтися (2)

сім

◊ На цьóму (цім, сім, тім, остáнньому *і т. ін.)* слóві *див.* слóво

СЕКС

секс

△ Орáльний секс *див.* секс

СЕКУ́НДА

секу́нду

◊ В одну́ секу́нду *див.* секу́нда

СЕЛÉДЕЦЬ

селéдців

Як (мов, ніби *і т. ін.)* оселéдців *(рідко* селéдців) [у бóчці] *див.* оселéдець (2)

СЕРДИ́ТИЙ

серди́тим

◊ Лихи́м (злим, серди́тим *і т. ін.)* óком *див.* óко[1] (49)

СЕРÉДНІЙ

серéдніх

У пéрших (остáнніх, серéдніх *і т. ін.)* чи́слах мíсяця *див.* числó

серéдня

Серéдня освíта *див.* освíта (7)

СЕРІÁЛ

серіáл

Ми́льна óпера <Ми́льний серіáл> *див.* óпера (1)

СЕРÓЗНИЙ

серóзна

△ Серóзна оболóнка *див.* оболóнка (5)

СЕРТИФІКÁТ

сертифікáт

Ощáдний сертифікáт *див.* сертифікáт

СÉРЦЕ

сéрце

◊ Жаль берé (проймáє, огортáє *і т. ін.)* / взяв (пройня́в, огорну́в *і т. ін.)* [за сéрце] *див.* жаль[1] (2)

◊ Обгортáти (огортáти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (сéрце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.) див.* обгортáти (1)

◊ Охолоди́ти (остуди́ти) сéрце (гóлову, ду́шу *і т. ін.) див.* охолóджувати (1)

◊ Сéрце впáло до п'ят <Сéрце опини́лося в п'я́тах> *див.* сéрце

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / обростає (поростає, покривається *і т. ін.)* *див.* се́рце

◊ Се́рце обкипає (закипає, окипає, обливається *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.)* *див.* се́рце

◊ Се́рце па́дає (обривається) / впа́ло (обі́рва́лося) *див.* се́рце

◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

се́рцем

◊ Оволоді́ва́ти / оволоді́ти своїм се́рцем *див.* оволоді́ва́ти (2)

СИ́ВИЙ

си́вий

Си́вий оселе́дець *див.* оселе́дець (1)

СИВУ́ШНИЙ

сиву́шна

△ Сиву́шна олі́я *див.* олі́я (8)

СИДІ́ТИ

сиди́ть

◊ Оту́т (ось тут) сиди́ть *див.* сиді́ти

сиді́ти

◊ Сиді́ти оди́н на о́дному *див.* сиді́ти

◊ Сиді́ти (опиня́тися) / опини́тися на сухо́му *див.* сиді́ти

СИ́ЛА

сил

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

◊ З оста́нніх сил *див.* си́ла

◊ Опада́ти / опа́сти з (із) сил *див.* опада́ти[1] (1)

△ Опера́ція Об'є́днаних сил (ОО́С) *див.* опера́ція (5)

си́ли

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

Напру́жувати / напру́жити [всі (оста́нні)] си́ли *див.* напру́жувати (1)

си́лу

Збира́ти / зібра́ти [всі (оста́нні)] си́ли (всю си́лу, ре́штки сил *і т. ін.)* <*діал.* Добува́ти всіх (оста́нніх) сил> *див.* збира́ти (2)

СИМЕТРИ́ЧНИЙ

симетри́чний

△ Симетри́чний окуля́р *див.* окуля́р (2)

СИМПТО́М

симпто́м

△ Симпто́м окуля́рів *див.* симпто́м

СИМФОНІ́ЧНИЙ

симфоні́чний

Симфоні́чний орке́стр *див.* орке́стр (3)

СИН

син

◊ Ба́тьків (оте́цький) син *див.* син

СИНДРО́М

синдро́м

△ Олігофрені́чний синдро́м *див.* синдро́м

△ Онейро́їдний синдро́м *див.* синдро́м

△ Осьови́й синдро́м *див.* синдро́м

СИНЕ́ЦЬ

синці́

Синці́ (кругі́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма *див.* сине́ць

СИНОВІА́ЛЬНИЙ

синовіа́льна

△ Синовіа́льна оболо́нка *див.* оболо́нка (6)

СИ́НТАКСИС

си́нтаксис

△ Описо́вий си́нтаксис *див.* си́нтаксис

СИ́НЯВА

си́нява

Синці́ (кругі́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма *див.* сине́ць

СИНЯ́К

синяки́

Синці́ (кругі́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма *див.* сине́ць

СИ́НЬО

си́ньо

Синці́ (кругі́, ко́ла, кружки́, си́ньо, си́нява, синяки́) під (попі́д) очи́ма *див.* сине́ць

СИ́ПАТИ

си́пати

◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) і́скрами (і́скри) [з оче́й] *див.* си́пати

си́пле

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

СИ́ПАТИСЯ

си́плються

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.)* *див.* і́скра (1)

СИПНУ́ТИ

сипну́ли

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з оче́й си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.)* *див.* і́скра (1)

сипну́ло

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

сипну́ти

◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) і́скрами (і́скри) [з оче́й] *див.* си́пати

СИПОНУ́ТИ

сипону́ло

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, поси́пало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

сипону́ти

◊ Си́пати / сипну́ти (сипону́ти) і́скрами (і́скри) [з очей] *див.* си́пати

СИСТЕ́МА

систе́ма

△ Ако́рдна систе́ма опла́ти [пра́ці] *див.* систе́ма

△ Операці́йна систе́ма *див.* систе́ма

△ Осу́шувальна систе́ма *див.* систе́ма

систе́ми

△ Заванта́жувач операці́йної систе́ми *див.* заванта́жувач (1)

СІДЛА́ТИ

сідла́ти

◊ Сідла́ти / осідла́ти свого́ коня́ (ко́ника) *див.* сідла́ти

СІЛЬ

сіль

◊ Зароби́ти на сіль до оселе́дця *див.* заробля́ти (5)

◊ Люби́ти, як сіль в о́ці [і терни́ну в бо́ці] *див.* люби́ти (1)

◊ Сіль тобі в о́ці (в о́чі) *див.* сіль

◊ Сіль тобі на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* по́рох (сіль) в о́ці *див.* по́рох[1]

со́лі

◊ [Не оди́н (до́брий)] пуд *(рі́дше* ла́нтух) со́лі з'ї́сти *див.* з'ї́дати (9)

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти

СІ́ЛЬСЬКИЙ

сільська́

△ Сільська́ общи́на *див.* общи́на (1)

СІМ

сім

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

СІМЕ́ЙНИЙ

сіме́йні

△ Роди́нні (сіме́йні) обста́вини *див.* обста́вина (3)

СІРКО́

сірка́

◊ Позича́ти / пози́чити оче́й у Сірка́ (Рябка́, во́вка *і т. ін.) див.* позича́ти

СІТЧА́СТИЙ

сітча́ста

△ Сітча́ста оболо́нка *див.* оболо́нка (7)

СКАЗА́ТИ

сказа́ти

◊ Ні (ані́) в ка́зці сказа́ти (розказа́ти), ні (ані́) перо́м описа́ти ([не] списа́ти) *див.* сказа́ти

◊ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

СКАКА́ТИ

ска́чуть

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з очей си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)

СКАКНУ́ТИ

скакну́ли

◊ [Аж] і́скри (і́скорки) з очей си́плються (летя́ть, ска́чуть *і т. ін.)* / поси́палися (сипну́ли, полеті́ли, поскака́ли, скакну́ли *і т. ін.) див.* і́скра (1)

СКА́ЛКА

ска́лка

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ска́лка на о́ці (скалки́ на оча́х) [бу́ти (сиді́ти)] *див.* ска́лка

скалки́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* ска́лка на о́ці (скалки́ на оча́х) [бу́ти (сиді́ти)] *див.* ска́лка

СКИДА́ННЯ

скида́ння

◊ Скида́ння [оста́нньої] соро́чки з се́бе *див.* скида́ння

СКИДА́ТИ

скида́ти

◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з очей полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)

◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* скида́ти

◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з очей *див.* скида́ти

СКИДА́ТИСЯ

скида́тися

◊ Ски́нутися / скида́тися очи́ма *див.* скида́тися

скида́ються

◊ О́чі ски́нулися / скида́ються *див.* о́ко[1] (98)

СКИ́НУТИ

ски́не

◊ [Й] о́ко не ски́не <[Й] о́ком не ски́нути> *див.* о́ко[1] (42)

ски́нути

◊ Зніма́ти (здира́ти, скида́ти *і т. ін.)* / зня́ти (зде́рти, ски́нути *і т. ін.)* з очей полу́ду (лу́ду) *див.* зніма́ти (8)

◊ Зня́ти (ски́нути) і (та) відда́ти / віддава́ти [оста́нню] соро́чку [з се́бе] *див.* зніма́ти (15)

◊ І о́ком не ски́нути *див.* скида́ти

◊ [Й] о́ко не ски́не <[Й] о́ком не ски́нути> *див.* о́ко[1] (42)

◊ Одни́м о́ком ски́нути *див.* скида́ти

◊ Скида́ти / ски́нути о́ком (очи́ма, по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* скида́ти

◊ Скида́ти / ски́нути полу́ду з оче́й *див.* скида́ти

◊ Ски́нути [своє́] о́ко *див.* скида́ти

скинь

◊ Куди́ не кинь (не гля́неш, не оки́неш, не скинь *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (44)

СКИ́НУТИСЯ

ски́нулися

◊ О́чі ски́нулися / скида́ються *див.* о́ко[1] (98)

ски́нутися

◊ Ски́нутися / скида́тися очи́ма *див.* скида́тися

СКІ́ЛЬКИ

скі́льки

◊ Куди́ (скі́льки, як дале́ко, *рідше* де) о́ко (зір) захо́плює (діста́є, сяга́є *і т. ін.)* / захо́пить (діста́не, сягне́ *і т. ін.) див.* о́ко[1] (46)

◊ Скі́льки [й] о́ка *див.* скі́льки

◊ Скі́льки о́ком ки́неш (кинь, доки́неш, згля́неш *і т. ін.) див.* ки́дати (44)

◊ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)

СКІ́НЧЕНИЙ

скі́нчений

◊ Скі́нчений осе́л *див.* осе́л (3)

СКІСНИ́Й

скісні́

Скісні́ о́чі *див.* о́ко[1] (10)

СКЛАД[1]

склад

Особо́вий (персона́льний) склад *див.* склад[1]

СКЛАД[2]

склад

Психі́чна організа́ція <Психі́чний склад> *див.* організа́ція (3)

СКЛАДА́ТИ

склада́ти

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

Склада́ти / скла́сти оста́нню ша́ну *див.* склада́ти

СКЛА́СТИ

скла́сти

◊ Кла́сти (нести́, прино́сити, склада́ти *і т. ін.)* / покла́сти (принести́, скла́сти *і т. ін.)* на вівта́р (на олта́р) *див.* кла́сти (13)

Склада́ти / скла́сти оста́нню ша́ну *див.* склада́ти

СКЛЕПИ́ТИ

склепи́ти

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти оче́й (о́чі) *див.* склепля́ти

◊ Склепи́ти *(рідко* сплю́щити) о́чі наві́ки (наза́вжди́) *див.* склепля́ти

◊ Склепи́ти (сплю́щити) о́чі *див.* склепля́ти

СКЛЕПЛЯ́ТИ

склепля́ти

◊ Не склепля́ти / не склепи́ти оче́й (о́чі) *див.* склепля́ти

СКЛО

скло

△ Лобове́ (оглядо́ве) скло *див.* скло

△ Опти́чне скло *див.* скло

△ Органі́чне скло *див.* скло

СКО́ВЗАТИ

ско́взати

◊ Ско́взати / сковзну́ти очи́ма (по́глядом) *див.* ско́взати

СКОВЗНУ́ТИ

сковзну́ти

◊ Ско́взати / сковзну́ти очи́ма (по́глядом) *див.* ско́взати

СКОВОРОДА́

сковороді́

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* в'юн [посо́лений (в ополо́нці, на сковороді́)] *див.* в'юн (1)

СКОСОБО́ЧИТИ

скособо́чити

Скособо́чити о́чі (оченя́та) *див.* скособо́чити

СКРЕСА́ТИ[3]

скреса́ти

◊ Скреса́ти о́чі *див.* скреса́ти[3]

СКРУТИ́ТИ

скрути́в

◊ Біс одни́м мотузо́чком скрути́в *див.* біс[1] (4)

СКУПА́ТИ

скупа́ли

◊ Як (мов, ні́би *і т. ін.)* скупа́ли в окро́пі *див.* скупа́ти

СЛА́ВА

сла́вою

◊ Укрива́ти *(рідко* окрива́ти) / укри́ти *(рідко* окри́ти) сла́вою *див.* укрива́ти

◊ Укрива́тися *(рідко* окрива́тися) / укри́тися *(рідко* окри́тися) сла́вою *див.* укрива́тися

СЛИЗОВИ́Й

слизова́

△ Слизова́ оболо́нка *див.* оболо́нка (8)

СЛИЗЬКИ́Й

слизько́му

◊ Опини́тися на слизько́му *див.* опиня́тися (3)

СЛИХ

сли́хом

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

СЛИХА́ТИ

слиха́ти

◊ Сли́хом слиха́ти [, ви́дом (у ві́чі) вида́ти]! <Ви́дом вида́ти, сли́хом слиха́ти!> *див.* слиха́ти

СЛІ́ДСТВО

слі́дства

Слі́дчі о́ргани <О́ргани слі́дства> *див.* о́рган (2)

СЛІ́ДЧИЙ

слі́дчі

Слі́дчі о́ргани <О́ргани слі́дства> *див.* о́рган (2)

СЛІЗКА

слізки

◇ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слізку, слізки *і т. ін.*) з очей *див.* пуска́ти

слізку

◇ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слізку, слізки *і т. ін.*) з очей *див.* пуска́ти

СЛІЗОНЬКА

слізоньки

◇ Сльо́зи (слізоньки) залива́ють / залили́ о́чі *див.* сльоза́

СЛІПА́К

сліпаки́

◇ Залива́ти / залити (позалива́ти) очі (*грубо* сліпи, сліпаки́) [горілкою] *див.* залива́ти (5)

СЛІПИ

сліпи

◇ Залива́ти / зали́ти (позалива́ти) очі (*грубо* сліпи, сліпаки́) [горілкою] *див.* залива́ти (5)

СЛОВЕ́ЧКО

слове́чко

Оброни́ти сло́во (слове́чко, фра́зу) *див.* обро́нювати (1)

слове́чком

◇ Не обмо́витися і (ні, жо́дним *і т. ін.*) сло́вом (*рідше* слове́чком) *див.* обмовля́тися (1)

СЛО́ВО

сло́ва

◇ Не ви́тягнеш (не ви́рвеш [обце́ньками]) сло́ва *див.* витяга́ти (10)

слова́ми

◇ Обмі́нюватися / обміня́тися думка́ми (сло́вом, слова́ми *і т. ін.*) *див.* обмі́нюватися (3)

◇ Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом> *див.* обмовля́тися (2)

◇ Оста́нніми (уся́кими) слова́ми *див.* сло́во

сло́ві

◇ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.*) сло́ві *див.* сло́во

сло́во

◇ В одно́ сло́во *див.* сло́во

Оброни́ти сло́во (слове́чко, фра́зу) *див.* обро́нювати (1)

◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

◇ Оста́ннє сло́во *див.* сло́во

сло́вом

◇ [І] сло́вом не обзива́тися (не озива́тися) / не обізва́тися (не озва́тися) *див.* обзива́тися (1)

◇ Не обмо́витися і (ні, жо́дним *і т. ін.*) сло́вом (*рідше* слове́чком) *див.* обмовля́тися (1)

◇ [Ні] перо́м [не] списа́ти (описа́ти) [ні сло́вом не сказа́ти] <Ні перо́м списа́ть, ні змалюва́ть> *див.* спи́сувати

◇ Обзива́тися (озива́тися) / обізва́тися (озва́тися) сло́вом *див.* обзива́тися (2)

◇ Обмі́нюватися / обміня́тися думка́ми (сло́вом, слова́ми *і т. ін.*) *див.* обмі́нюватися (3)

◇ Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом> *див.* обмовля́тися (2)

◇ Одни́м сло́вом <Одно́ (одне́) сло́во> *див.* сло́во

СЛУХОВИ́Й

слухові

△ Слухові окуля́ри *див.* окуля́ри (6)

СЛЬОЗА́

сліз

◇ О́чі не висиха́ють (не просиха́ють) [від сліз] *див.* о́ко[1] (86)

слізьми́

З слізьми́ (сльоза́ми) [на оча́х (в оча́х)] *див.* сльоза́

◇ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.*) / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.*) [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.*)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

◇ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слізьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (79)

◇ О́чі тума́няться слізьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (101)

сльоза́

◇ Ні одна́ сльоза́ не покропи́ла *див.* сльоза́

◇ Сльо́зи кру́тяться (сльоза́ кру́титься) в оча́х *див.* сльоза́

сльоза́ми

З слізьми́ (сльоза́ми) [на оча́х (в оча́х)] *див.* сльоза́

◇ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.*) / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.*) [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.*)] слізьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

◇ О́чі зайшли́ (закипі́ли) / захо́дять (закипа́ють) слізьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (79)

◇ О́чі тума́няться слізьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (101)

сльо́зи

◇ Вида́влювати / ви́давити [з оче́й] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

◇ Ви́точити сльо́зи з оче́й *див.* вито́чувати[2] (2)

◇ Кипля́ть сльо́зи в (на) оча́х *див.* сльоза́

◇ Обсуши́ти (осуши́ти, обте́рти *і т. ін.*) [гіркі (гаря́чі)] сльо́зи (*рідше* о́чі) *див.* обсу́шувати (1)

◇ Сльо́зи закипі́ли (закрути́лися) / закипа́ють на (в) оча́х (в о́ці, *рідко* на ві́ях) *див.* сльоза́

◇ Сльо́зи кру́тяться (сльоза́ кру́титься) в оча́х *див.* сльоза́

◇ Сльо́зи (слізоньки) залива́ють / залили́ о́чі *див.* сльоза́

◇ Тремтя́ть сльо́зи на оча́х *див.* сльоза́

сльозо́ю

◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

сльозу́

◊ Вида́влювати / ви́давити [з очей] сльо́зи (сльозу́) *див.* вида́влювати (2)

Оброни́ти сльозу́ *див.* обро́нювати (2)

◊ Пуска́ти / пусти́ти сльозу́ (слі́зку, слі́зки *і т. ін.)* з оче́й *див.* пуска́ти

СМА́ЛЕЦЬ

сма́лець

◊ Ма́ти олі́ю (лій, *рідше* сма́лець *і т. ін.)* в голові <Ма́ти лій під чу́бом> *див.* ма́ти[2] (77)

СМЕРТЕ́ЛЬНИЙ

смерте́льному

◊ На сме́ртному (сме́ртнім, *рідше* смерте́льному) ло́жі (одрі́) *див.* ло́же[1] (1)

СМЕ́РТНИЙ

сме́ртнім

◊ Лежа́ти на сме́ртному (сме́ртнім) ло́жі (одрі́) *див.* лежа́ти (21)

◊ На сме́ртному (сме́ртнім, *рідше* смерте́льному) ло́жі (одрі́) *див.* ло́же[1] (1)

сме́ртному

◊ Лежа́ти на сме́ртному (сме́ртнім) ло́жі (одрі́) *див.* лежа́ти (21)

◊ На сме́ртному (сме́ртнім, *рідше* смерте́льному) ло́жі (одрі́) *див.* ло́же[1] (1)

СМЕРТЬ

сме́рті

◊ Диви́тися (зазира́ти, загляда́ти *і т. ін.)* / подиви́тися (гля́нути, зазирну́ти, загля́нути *і т. ін.)* сме́рті в о́чі (у ві́чі) *див.* диви́тися (12)

смерть

◊ Смерть загляда́є (ди́виться, зазира́є *і т. ін.)* / загля́нула (подиви́лась, зазирну́ла *і т. ін.)* в о́чі *див.* смерть

СМІ́ТИ

смі́ти

◊ Не смі́ти (не могти́) диви́тися в о́чі *див.* смі́ти

СМІЯ́ТИСЯ

сміятися

◊ Смія́тися в [живі́] о́чі (ві́чі) *див.* смія́тися

СМОЛА́

смоло́ю

◊ Се́рце обкипа́є (закипа́є, окипа́є, облива́ється *і т. ін.)* / обкипі́ло (закипі́ло, окипі́ло *і т. ін.)* кро́в'ю (су́кровицею, смоло́ю, ва́ром *і т. ін.)* *див.* се́рце

СМУ́ГА

сму́га

Сму́га осі́лості *див.* сму́га

СМУ́ТОК

сму́тком

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.)* *див.* душа́ (31)

◊ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.)* *див.* обгорта́ти (1)

сму́ток

◊ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.)* *див.* сум[1]

СНАРЯ́Д

снаря́дами

Обсипа́ти / обси́пати ку́лями (снаря́дами, карте́ччю *і т. ін.)* *див.* обсипа́ти (1)

СНАСТЬ

снасть

◊ Ті́льки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

СОБА́КА

соба́ка

◊ Ні́який (жо́ден, *рідше* ні оди́н *і т. ін.)* соба́ка *див.* соба́ка

◊ Як соба́ка з ожере́ду *див.* соба́ка

СОБА́ЧИЙ

соба́чими

◊ Соба́чими очи́ма *див.* о́ко[1] (107)

СО́ВІСТЬ

со́вісті

◊ Для очи́щення *(рідше* очи́стки) со́вісті <Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння> *див.* очи́щення (2)

СО́ВКА[1]

со́вка

△ Ози́ма со́вка *див.* со́вка[1]

СОКИ́РА

соки́ру

◊ Підставля́ти / підста́вити [свою́] го́лову (себе́) [під о́бух, під соки́ру] *див.* підставля́ти

СОН[1]

сон

◊ Сон не йде на о́чі (в го́лову) *див.* сон[1]

◊ Сон тіка́є (злітає) / уті́к (злеті́в) [з оче́й] *див.* сон[1]

СОНЦЕЗАХИСНИ́Й

сонцезахисні

Сонцезахисні (со́нячні) окуля́ри *див.* окуля́ри (4)

СО́НЯЧНИЙ

со́нячні

Сонцезахисні (со́нячні) окуля́ри *див.* окуля́ри (4)

СО́НЯШНИКОВИЙ

со́няшникова

△ Со́няшникова олі́я *див.* олі́я (9)

СО́РОМ

со́ром

◊ Со́ром їсть (кри́є) о́чі *див.* со́ром

со́рому

◊ Не зна́ти, куди́ діва́ти / ді́ти (поді́ти) о́чі [від со́рому] *див.* зна́ти (34)

◊ О́чі вила́зять від со́рому *див.* о́ко[1] (74)

СОРÓЧКА

сорóчки

◊ Скидáння [остáнньої] сорóчки з сéбе *див.* скидáння

сорóчку

◊ Знімáти (стягáти) / зня́ти (стягтú) остáнню сорóчку *див.* знімáти (14)

◊ Зня́ти (скúнути) і (та) віддáти / віддавáти [остáнню] сорóчку [з сéбе] *див.* знімáти (15)

СÓТИЙ

сóту

На однý сóту *див.* сóтий

СОХРАНИ́ТИ

сохрани́

◊ Борони́ (борóнь) / оборони́ (сохрани́, сохрáнь) Бóже *див.* борони́ти[1] (1)

СПАДÁТИ

спадáє

◊ Оскóма спадáє / спадé *див.* оскóма (3)

СПÁДОК[1]

спáдок

Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *рíдко* в посідáння) *див.* діставáти (1)

СПÁДЩИНА

спáдщину

Діставáти (брáти, одéржувати, обіймáти *і т. ін.)* / дістáти (взя́ти, одéржати, обійня́ти *і т. ін.)* в спáдщину (в спáдок, *рíдко* в посідáння) *див.* діставáти (1)

СПÁСТИ[1]

спадé

◊ Оскóма спадáє / спадé *див.* оскóма (3)

спáла

◊ [Мрíйна] пoволóка спáла з очéй *див.* поволóка[2]

◊ [Як (мов, нáче *і т. ін.)*] полýда *(рíдше* лýда, облýда) з очéй спáла (опáла, сплиўлá *і т. ін.)* <Лýда (полýда) розпáлася (розпадéться) на очáх> *див.* полýда

спáли

◊ Куди́ óчі [бáчать (ди́вляться, спáли *і т. ін.)*] *див.* óко[1] (45)

спáсти

◊ Спáсти на óчі *див.* спадáти

СПÁТИ

спить

◊ Óко не дрімáє (не спить) *див.* óко[1] (67)

СПЕКТИ́[1]

спік

◊ Як (мов, нíби *і т. ін.)* остáннє спік *див.* спекти́[1]

СПЕЦІÁЛЬНИЙ

спеціáльна

Спеціáльна освíта *див.* освíта (8)

СПИ́НА

спи́ні

◊ [Аж] морóзом (морóзцéм) обсипáє (осипáє, си́пле, посипáє) / обси́пало (оси́пало, сипнýло, сипонýло, поси́пало) [за (пóза) спи́ною (шкíрою), по спи́ні] *див.* обсипáти (2)

спи́ною

◊ [Аж] морóзом (морóзцéм) обсипáє (осипáє, си́пле, посипáє) / обси́пало (оси́пало, сипнýло, сипонýло, поси́пало) [за (пóза) спи́ною (шкíрою), по спи́ні] *див.* обсипáти (2)

◊ Обтирáти / пообтирáти [спи́ною] стíни (крéйду, гли́ну *і т. ін.)* *див.* обтирáти (4)

◊ Підпирáти [спи́ною (плечи́ма)] стíни (стовпи́, одвíрок *і т. ін.)* *див.* підпирáти

СПИНИ́ТИ

спини́ти

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) пóгляд (óчі) *див.* затри́мувати (3)

СПИНИ́ТИСЯ

спини́лися

◊ Óчі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* óко[1] (82)

спини́тися

◊ Óчі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* óко[1] (82)

СПИНЯ́ТИ

спиня́ти

◊ Затри́мувати (зупиня́ти, спиня́ти) / затри́мати (зупини́ти, спини́ти) пóгляд (óчі) *див.* затри́мувати (3)

СПИНЯ́ТИСЯ

спиня́тися

◊ Óчі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* óко[1] (82)

спиня́ються

◊ Óчі зупини́лися (спини́лися) / зупиня́ються (спиня́ються) <Зупини́тися (спини́тися) / зупиня́тися (спиня́тися) очи́ма> *див.* óко[1] (82)

СПИРТ

спирт

△ Олеї́новий спирт *див.* спирт

СПИСÁТИ

списáти

◊ Ні (ані́) в кáзці сказáти (розказáти), ні (ані́) перóм описáти ([не] списáти) *див.* сказáти

◊ [Ні] перóм [не] списáти (описáти) [ні слóвом не сказáти] <Ні перóм списáть, ні змалювáть> *див.* спи́сувати

списáть

◊ [Ні] перóм [не] списáти (описáти) [ні слóвом не сказáти] <Ні перóм списáть, ні змалювáть> *див.* спи́сувати

СПИХÁТИ

спихáти

◊ Спихáти *і т. ін.* / зіпхнýти *і т. ін.* з очéй *див.* спихáти

СПИ́ЦЯ

спи́ця

◊ Не оста́ння (*рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

СПИ́ЧКА

спи́чкою

◊ Стирча́ти (стримі́ти) спи́чкою (більмо́м) в (на) о́ці (в (на) оча́х) *див.* стирча́ти

СПІВА́ТИ

співа́ти

◊ Співа́ти (вигу́кувати) оса́нну *див.* співа́ти

◊ Співа́ти в оди́н го́лос *див.* співа́ти

◊ Співа́ти одніє́ї й тіє́ї [ж] *див.* співа́ти

СПІ́ДНІЙ

спі́дній

Ни́жній (спі́дній) о́дяг *див.* о́дяг (2)

СПІЙМА́ТИ

спійма́ти

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.*) / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.*) ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.*) *див.* ухо́плювати

◊ Лови́ти / пійма́ти (спійма́ти, злови́ти *і т. ін.*) по́гляд (*рідше* о́чі) *див.* лови́ти (13)

СПІ́ЛЬНИЙ

спі́льного

◊ Зво́дити (приво́дити) / звести́ (привести́) до спі́льного (одного́) знаме́нника *див.* зво́дити (22)

СПЛА́КАТИ

спла́кати

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі (*рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

СПЛА́КУВАТИ

спла́кувати

◊ Ви́плакати (спла́кати) / випла́кувати (спла́кувати) о́чі (*рідко* ві́чі) *див.* випла́кувати (2)

СПЛЕСТИ́СЯ

сплести́ся

◊ Спліта́тися (*рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся (*рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* спліта́тися

СПЛИВА́ТИ

сплива́ти

◊ Сплива́ти / сплисти́ (спливти́) пе́ред очи́ма (пе́ред о́чі) *див.* сплива́ти

СПЛИВТИ́

спливла́

◊ [Як (мов, на́че *і т. ін.*)] полу́да (*рідше* лу́да, облу́да) з оче́й спа́ла (опа́ла, спливла́ *і т. ін.*) <Лу́да (полу́да) розпа́лася (розпаде́ться) на оча́х> *див.* полу́да

спливти́

◊ Сплива́ти / сплисти́ (спливти́) пе́ред очи́ма (пе́ред о́чі) *див.* сплива́ти

СПЛИСТИ́

сплисти́

◊ Сплива́ти / сплисти́ (спливти́) пе́ред очи́ма (пе́ред о́чі) *див.* сплива́ти

СПЛІТА́ТИСЯ

спліта́тися

◊ Спліта́тися (*рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся (*рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* спліта́тися

СПЛЮ́ЩИТИ

сплю́щити

◊ Склепи́ти (*рідко* сплю́щити) о́чі наві́ки (наза́вжди́) *див.* склепля́ти

◊ Склепи́ти (сплю́щити) о́чі *див.* склепля́ти

СПО́КІЙ

спо́кій

◊ Олімпі́йський спо́кій <Спо́кій олімпі́йця> *див.* спо́кій

СПОЛУ́КА

сполу́ки

△ Органі́чні сполу́ки *див.* сполу́ка

СПОПЕЛИ́ТИ

спопели́ти

◊ Спопеля́ти / спопели́ти очи́ма (зо́ром) *див.* спопеля́ти

СПОПЕЛЯ́ТИ

спопеля́ти

◊ Спопеля́ти / спопели́ти очи́ма (зо́ром) *див.* спопеля́ти

СПОРТИ́ВНИЙ

спорти́вне

△ Спорти́вне орієнтува́ння *див.* орієнтува́ння (1)

СПОЧИВА́ТИ

спочива́є

◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)

спочива́ти

◊ О́ко (по́гляд) спочива́є <Спочива́ти о́ком (по́глядом)> *див.* о́ко[1] (68)

СПРА́ВА[1]

спра́ва

Вла́сна (особи́ста, прива́тна) спра́ва *див.* спра́ва[1]

Особо́ва спра́ва *див.* спра́ва[1]

СПРАВЛЯ́ТИ

справля́ти

◊ Справля́ти о́хи *див.* справля́ти

СПРОТИ́ВИТИ

спроти́вити

Спроти́вити (опроти́вити) собі́ *див.* спроти́вити

СПУСКА́ТИ

спуска́ти

◊ Не зво́дити (не спуска́ти, не зніма́ти *і т. ін.*) оче́й (по́гляду) *див.* зво́дити (23)

◊ Не спуска́ти / не спусти́ти о́ка (оче́й) *див.* спуска́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, врити *і т. ін.*) / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.*) о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.*) [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

СПУСКА́ТИСЯ

спуска́тися

◊ Спуска́тися / спусти́тися з очей *див.* спуска́тися

СПУСТИ́ТИ

спусти́ти

◊ Не спуска́ти / не спусти́ти о́ка (оче́й) *див.* спуска́ти

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, management-free ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* очі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ Спусти́ти з о́ка (з оче́й) *див.* спуска́ти

СПУСТИ́ТИСЯ

спусти́тися

◊ Спуска́тися / спусти́тися з оче́й *див.* спуска́тися

СТАВА́ТИ

става́ти

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

Обступа́ти (става́ти) / обступи́ти (ста́ти) обло́гою *див.* обступа́ти (1)

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

◊ Става́ти / ста́ти в оборо́ну *див.* става́ти

◊ Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* става́ти

Става́ти / ста́ти за осно́ву (осно́вою) *див.* става́ти

◊ Ста́ти / става́ти пе́ред я́сні очі *див.* става́ти

стаю́ть

◊ [Аж] очі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)

◊ Свічки́ в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

СТА́ВИТИ

ста́вити

◊ Опусти́ти (спусти́ти, поту́пити, поста́вити, встроми́ти, management-free ври́ти *і т. ін.)* / опуска́ти (спуска́ти, ста́вити, встромля́ти, врива́ти *і т. ін.)* очі (по́гляд, зір *і т. ін.)* [в зе́млю (додо́лу)] *див.* опуска́ти (4)

◊ Ста́вити в (на) одну́ лі́нію *див.* ста́вити

◊ Ста́вити в [оди́н] ряд *див.* ста́вити

◊ Ста́вити (оголо́шувати) / поста́вити (оголоси́ти) по́за зако́ном *див.* ста́вити

◊ Ста́вити пе́ред (попере́д) очи́ма *див.* ста́вити

◊ Ста́вити / поста́вити на одну́ до́шку (на оди́н п'єдеста́л) *див.* ста́вити

Чини́ти (ста́вити, учиня́ти *і т. ін.)* / учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір> *див.* чини́ти[1]

СТА́ВКА

ста́вка

О́чна ста́вка <Ста́вка віч-на́-віч> *див.* ста́вка

СТАН[3]

стан

△ Осу́дний стан *див.* стан[3]

СТА́ТИ

ста́ла

◊ Ті́льки (сама́, *рідко* одна́) снасть [зроби́лася (ста́ла, зоста́лася *і т. ін.)*] *див.* снасть

ста́ли

◊ [Аж] очі ро́гом лі́зуть / полі́зли <О́чі ро́гом стаю́ть / ста́ли> *див.* о́ко[1] (23)

◊ Свічки́ в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

ста́ти

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

Обступа́ти (става́ти) / обступи́ти (ста́ти) обло́гою *див.* обступа́ти (1)

Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

◊ Става́ти / ста́ти в оборо́ну *див.* става́ти

◊ Става́ти / ста́ти в [оди́н] ряд *див.* става́ти

Става́ти / ста́ти за осно́ву (осно́вою) *див.* става́ти

◊ Ста́ти на одну́ лі́нію *див.* става́ти

Ста́ти о́чертом *див.* става́ти

◊ Ста́ти / става́ти пе́ред я́сні очі *див.* става́ти

◊ Стоя́ти / ста́ти бі́льмо́м [в о́ці] *див.* стоя́ти

СТВО́РЕНИЙ

ство́реними

◊ Бу́ти ство́реними одне́ для о́дного *див.* ство́рений

СТВОРИ́ТИ

створи́ти

Ство́рювати / створи́ти о́браз *див.* ство́рювати

СТВО́РЮВАТИ

ство́рювати

Ство́рювати / створи́ти о́браз *див.* ство́рювати

СТЕ́ЖИТИ

сте́жать

О́чі сте́жать *див.* о́ко[1] (7)

сте́жити

Сте́жити очи́ма (по́глядом) *див.* сте́жити

СТЕ́ЖКА

сте́жка

◊ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.)* поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)

сте́жкою

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

СТЕМНІ́ТИ

стемні́ло

◊ В оча́х стемні́ло *див.* стемні́ти

СТИ́ГНУТИ[2]

сти́гне

◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

СТИКА́ТИ

стика́ти

Не стика́ти / не зіткну́ти оче́й (о́ком) *див.* стика́ти

СТИКА́ТИСЯ

стика́тися

Стика́тися / зіткну́тися по́глядом (очи́ма) *див.* стика́тися

СТИЛЬ[1]

стиль

△ Дори́чний стиль (о́рдер) *див.* стиль[1]

△ Звіри́ний стиль (орна́мент) *див.* стиль[1]

СТИРЧА́ТИ

стирча́ти

◊ Стирча́ти (стримі́ти) спи́чкою (більмо́м) в (на) о́ці (в (на) оча́х) *див.* стирча́ти

СТИСКА́ТИ

стиска́ти

Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути остро́гами [коня́] *див.* стиска́ти

СТИ́СКУВАТИ

сти́скувати

Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути остро́гами [коня́] *див.* стиска́ти

СТИ́СНУТИ

сти́снути

Стиска́ти (сти́скувати) / сти́снути остро́гами [коня́] *див.* стиска́ти

СТІЖО́К

стіжо́к

Стри́жений (остри́жений) під макі́тру (макі́трою, в стіжо́к) *див.* стри́жений

СТІЛ[1]

столо́м

◊ За одни́м столо́м *див.* стіл[1]

СТІНА́

сті́ни

◊ Обтира́ти / пообтира́ти [спи́ною] сті́ни (кре́йду, гли́ну *і т. ін.) див.* обтира́ти (4)

◊ Підпира́ти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.) див.* підпира́ти

СТІЧНИ́Й

стічни́х

△ Хімі́чне очи́щення стічни́х вод *див.* очи́щення (1)

СТО

сто

◊ Да́ти сто очо́к напере́д *див.* дава́ти (159)

◊ Свічки́ в оча́х засві́чуються (стаю́ть) / засвіти́лися (ста́ли) <Сто свічо́к в оча́х засвіти́лося> *див.* сві́чка

СТОВП

стовпи́

◊ Підпира́ти [спи́ною (плечи́ма)] сті́ни (стовпи́, одві́рок *і т. ін.) див.* підпира́ти

СТОПА́[1]

стіп

◊ Обтруси́ти (отруси́ти) / обтру́шувати (отру́шувати) по́рох (прах) [від (із) ніг (стіп) свої́х] *див.* обтру́шувати (1)

СТОПТА́ТИ

стопта́ти

◊ Не одну́ па́ру підме́ток стопта́ти *див.* сто́птувати

◊ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.)* підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.) див.* сто́птувати

СТОРІ́НКА

сторі́нка

◊ Оста́ння сторі́нка *див.* сторі́нка

СТОРОНА́

сторони́

◊ Два бо́ки (дві сторони́) [одніє́ї] меда́лі *див.* бік (3)

стороно́ю

◊ Обхо́дити (обмина́ти) / обі́йти́ (обмину́ти) стороно́ю *див.* обхо́дити (4)

СТОРО́ННІЙ

сторо́ннє

◊ Сторо́ннє о́ко *див.* о́ко[1] (108)

СТОЯ́ТИ

стоя́ти

Бу́ти (перебува́ти, стоя́ти *і т. ін.)* в опози́ції *див.* бу́ти (22)

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (ставáти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

Грудьми́ стоя́ти (закрива́ти, обороня́ти) *див.* стоя́ти

Стоя́ти в оборо́ні <Стоя́ти оборо́ною> *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти в одному́ ряду́ *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти (лиша́тися, залиша́тися) на [одному́] мі́сці *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти на одному́ *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рідше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти пе́ред очи́ма (в оча́х, пе́ред душе́ю) *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти / ста́ти більмо́м [в о́ці] *див.* стоя́ти

◊ Стоя́ти (трима́тися, держа́тися) о́сторонь *див.* стоя́ти

Чини́ти (ста́вити, учиня́ти *і т. ін.) /* учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір> *див.* чини́ти[1]

СТРА́ТИТИ

стра́тити

Втрача́ти (тра́тити) / утра́тити (стра́тити) [оста́нню] наді́ю *див.* утрача́ти

◊ Стра́тити з оче́й *див.* стра́чувати

◊ Стра́тити о́чі *див.* стра́чувати

СТРАХ[1]

страх

◊ Страх (о́страх, жах) бере́ (обгорта́є, обійма́є, обніма́є, охо́плює *і т. ін.*) / узя́в (обгорну́в, обійня́в, обня́в, охопи́в *і т. ін.*) *кого* <Страх нахо́дить (напада́є) / найшо́в (напа́в) *на кого*> *див.* страх[1]

стра́хові

◊ Гля́нути стра́хові (стра́ху́, небезпе́ці) у ві́чі *див.* гля́нути (3)

стра́ху́

◊ Гля́нути стра́хові (стра́ху́, небезпе́ці) у ві́чі *див.* гля́нути (3)

СТРАХОВИ́Й

страхова́

△ Страхова́ оці́нка *див.* оці́нка (3)

СТРАХУВА́ННЯ

страхува́ння

△ Обов'язко́ве страхува́ння *див.* страхува́ння

△ Особи́сте страхува́ння *див.* страхува́ння

СТРАШНИ́Й

страшне́

◊ Страшне́ (оста́ннє) су́дище *див.* су́дище

страшни́м

◊ О́чі запала́ли / пала́ють [гаря́чим (страшни́м, я́рим *і т. ін.*)] вогне́м *див.* о́ко[1] (80)

страшні́

◊ Роби́ти страшні́ о́чі *див.* роби́ти

СТРЕ́ЛИТИ

стрель

◊ Хоч в о́ко (в о́чі, у ві́чі) стрель *див.* стріля́ти

СТРЕ́ЛЬНУ́ТИ

стре́льнути

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти

СТРИБА́ТИ

стриба́ти

◊ Стриба́ти очи́ма *див.* стриба́ти

стриба́ють

◊ Бі́сики гра́ють (стриба́ють, *рідше* іскря́ться *і т. ін.*) в оча́х *див.* бі́сик (1)

◊ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.*)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

СТРИБО́К

стрибо́к

△ Опо́рний стрибо́к *див.* стрибо́к

СТРИГНУ́ТИ

стригну́ти

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти

СТРИ́ГТИ

стри́гти

◊ Стри́гти / постри́гти [всіх] під одну́ гребі́нку (під оди́н гребіне́ць) *див.* стри́гти

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти

СТРИ́ЖЕНИЙ

стри́жений

Стри́жений (остри́жений) під макі́тру (макі́трою, в стіжо́к) *див.* стри́жений

СТРИМІ́ТИ

стримі́ти

◊ Стирча́ти (стримі́ти) спи́чкою (більмо́м) в (на) о́ці (в (на) оча́х) *див.* стирча́ти

СТРІ́ЛЯНИЙ

стрі́ляний

◊ Стрі́ляний (обстрі́ляний) птах (пти́ця) *див.* птах

СТРІЛЯ́ТИ

стріля́ти

◊ Стріля́ти (стри́гти) / стре́льнути (стригну́ти) очи́ма (о́ком, *рідше* по́глядом) *див.* стріля́ти

стріля́ють

◊ О́чі стріля́ють *див.* о́ко[1] (99)

СТРІ́НУТИСЯ

стрі́нутися

◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися

СТРІ́ТИСЯ

стрі́лися

◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)

стрі́тися

◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися

СТРІ́ХА

стрі́хою

◊ Під одніє́ю стрі́хою *див.* стрі́ха

СТРІЧА́ТИСЯ

стріча́тися

◊ Стріча́тися / стрі́нутися (стрі́тися) з очи́ма (по́глядом, по́глядами) *див.* стріча́тися

стріча́ються

◊ О́чі (по́гляди) зустрі́лися (стрі́лися) / зустріча́ються (стріча́ються) *див.* о́ко[1] (92)

СТУЛИ́ТИ

стули́ти

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

СТУЛЯ́ТИ

стуля́ти

◊ Не змика́ти (не стуля́ти) / не зімкну́ти (не стули́ти) оче́й (пові́к) *див.* змика́ти (4)

СТУ́ПІНЬ[1]

сту́пінь

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.*) / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.*) на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

СТЯГА́ТИ

стяга́ти

◊ Зніма́ти (стяга́ти) / зня́ти (стягти́) оста́нню соро́чку *див.* зніма́ти (14)

СТЯГТИ́
стягти́
◇ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)
◇ Зніма́ти (стяга́ти) / зня́ти (стягти́) оста́нню соро́чку *див.* зніма́ти (14)

СТЯГТИ́СЯ
стягти́ся
◇ Тягти́ся (тягну́тися) / стягти́ся з оста́ннього [гро́шика та з ко́шика] *див.* тягти́ся

СТЯ́ГУВАТИ
стя́гувати
◇ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, пояси́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

СУДИ́ННИЙ
суди́нна
△ Суди́нна оболо́нка *див.* оболо́нка (9)

СУ́ДИЩЕ
су́дище
◇ Страшне́ (оста́ннє) су́дище *див.* су́дище

СУМ[1]
сум
◇ Сум (сму́ток) обійма́є (обніма́є, обгорта́є, нахо́дить, напада́є *і т. ін.)* / обійня́в (обня́в, обгорну́в, найшо́в, напа́в *і т. ін.)* *див.* сум[1]
су́мом
◇ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.)* *див.* обгорта́ти (1)

СУМЛІ́ННЯ
сумлі́ння
◇ Для очи́щення *(рідше* очистки) со́вісті <Для заспоко́єння (очи́щення) сумлі́ння> *див.* очи́щення (2)
Обтя́жувати своє́ сумлі́ння *див.* обтя́жувати (1)

СУМНИ́Й
сумни́м
◇ Невесе́лим (сумови́тим, сумни́м *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (56)
сумно́го
◇ Ли́цар печа́льного (сумно́го) о́бразу *див.* ли́цар (2)

СУМОВИ́ТИЙ
сумови́тим
◇ Невесе́лим (сумови́тим, сумни́м *і т. ін.)* о́ком *див.* о́ко[1] (56)

СУХИ́Й
сухі́
Сухі́ о́чі *див.* о́ко[1] (11)
сухо́му
◇ Сиді́ти (опиня́тися) / опини́тися на сухо́му *див.* сиді́ти

СХИЛИ́ТИ
схили́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

СХИЛИ́ТИСЯ
схили́тися
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

СХИЛЯ́ТИ
схиля́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

СХИЛЯ́ТИСЯ
схиля́тися
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

СХОВА́ТИ
схова́ти
◇ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти[1]

СХОВА́ТИСЯ
схова́лася
◇ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

СХО́ДИТИ
схо́дити
◇ Зійти́ (зслизну́ти) / схо́дити з оче́й *див.* схо́дити
◇ Не схо́дити з-пе́ред оче́й *див.* схо́дити

СХРЕСТИ́ТИСЯ
схрести́лися
◇ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* о́ко[1] (93)

СХРЕ́ЩУВАТИСЯ
схре́щуються
◇ О́чі (по́гляди) схрести́лися / схре́щуються *див.* о́ко[1] (93)

СЯ[1]
сих
◇ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)
сім
◇ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

СЯГА́ТИ
сяга́в
◇ Скі́льки сяга́в / сягне́ зір (по́гляд, о́ко) *див.* зір (4)

сягáє

◇ Куди́ (скільки, як далéко, *рідше* де) óко (зір) захóплює (дістає́, сягáє *і т. ін.)* / захóпить (дістáне, сягнé *і т. ін.) див.* óко[1] (46)

СЯГНУ́ТИ

сягнé

◇ Куди́ (скільки, як далéко, *рідше* де) óко (зір) захóплює (дістає́, сягáє *і т. ін.)* / захóпить (дістáне, сягнé *і т. ін.) див.* óко[1] (46)

◇ Скільки сягáв / сягнé зір (пóгляд, óко) *див.* зір (4)

СЬОГО́ДНІШНІЙ

сьогóднішнім

◇ Жи́ти одни́м (сьогóднішнім) днем *див.* жи́ти (7)

ТА[1]

те

◇ Однé (однó) і (й) те сáме (те ж) *див.* оди́н (17)

тих

◇ Остáтися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / оставáтися (лишáтися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* оставáтися (2)

тієї

◇ З іншої *(рідко* з дру́гої, не з тієї *і т. ін.)* óпери *див.* óпера (2)

◇ Співáти однієї й тієї [ж] *див.* співáти

тій

◇ На [тій] остáнній межі *див.* межá (5)

тім

◇ На цьóму (цім, сім, тім, остáнньому *і т. ін.)* слóві *див.* слóво

той

○ Оди́н і той же (сáмий) *див.* оди́н (5)

ту

◇ Закру́чувати ту [ж] сáму *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ТАК

так

◇ Отáк би [й] давнó <Давнó б так> *див.* давнó (1)

◇ О́чі [так і] засвіти́лися (засвіти́ли, заіскри́лися, заіскри́ли *і т. ін.)* / світяться (засвíчуються, загоря́ються *і т. ін.)* <В очáх засвіти́лося (заіскри́лося)> / світиться (засвíчується, загоря́ється *і т. ін.)*> *див.* óко[1] (100)

○ Так і овáк *див.* овáк (1)

◇ Так (отáк) і так *див.* так

◇ Так (отáк) і трéба! *див.* трéба[1]

ТАКИ́Й

такá

◇ Откá (от такá, оттакá) лови́сь (лови́ся)! *див.* лови́тися (2)

такé

Отакé й отакé (такé) *див.* отаки́й (1)

таки́м

Таки́м (отаки́м, пéвним) чи́ном *див.* чин

ТАМ

там

◇ Однá ногá тут, а дру́га там *див.* ногá (30)

ТВЕРЕ́ЗИЙ

тверéзим

◇ Диви́тися тверéзими очи́ма (тверéзим óком, тверéзо) *див.* диви́тися (26)

тверéзими

◇ Диви́тися тверéзими очи́ма (тверéзим óком, тверéзо) *див.* диви́тися (26)

ТВЕРЕ́ЗО

тверéзо

◇ Диви́тися тверéзими очи́ма (тверéзим óком, тверéзо) *див.* диви́тися (26)

ТВІЙ

твоє́

◇ На моє́ (твоє́, вáше *і т. ін.)* óко *див.* óко[1] (51)

ТВІРНИ́Й

твірнá

△ Твірнá оснóва *див.* оснóва (3)

ТЕ

те

◇ Однé (однó) і (й) те сáме (те ж) *див.* оди́н (17)

тих

◇ Остáтися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / оставáтися (лишáтися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* оставáтися (2)

тієї

◇ З іншої *(рідко* з дру́гої, не з тієї *і т. ін.)* óпери *див.* óпера (2)

◇ Співáти однієї й тієї [ж] *див.* співáти

тій

◇ На [тій] остáнній межі *див.* межá (5)

тім

◇ На цьóму (цім, сім, тім, остáнньому *і т. ін.)* слóві *див.* слóво

той

○ Оди́н і той же (сáмий) *див.* оди́н (5)

ту

◇ Закру́чувати ту [ж] сáму *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ТЕА́ТР

теáтр

О́перний теáтр *див.* теáтр

ТЕВТО́НСЬКИЙ

тевтóнський

Тевтóнський óрден *див.* óрден[2] (3)

ТЕКТОНІ́ЧНИЙ

тектонíчне

△ Тектонíчне óзеро *див.* óзеро (2)

ТЕ́МНИЙ

тéмними

◇ Ходи́ти з тéмними очи́ма *див.* ходи́ти

тéмні

◇ [Вогнéнні (тéмні, червóні *і т. ін.)*] кóла бíгають (стрибáють, витанцьóвують *і т. ін.)* / забíгали (пішли́) в очáх (пéред очи́ма) *див.* кóло[1] (7)

Тéмні окуля́ри *див.* окуля́ри (5)

тéмною

◇ Мов [тéмною] хмáрою опови́тий *див.* опови́тий (1)

ТЕМНІ́ТИ

темніє

◊ В очах жовтіє (жо́вкне, темніє *і т. ін.)* / пожовтіло (пожо́вкло, потемніло *і т. ін.)* *див.* жовті́ти (1)

ТЕ́НДЕРНИЙ

те́ндерна

△ Те́ндерна пропози́ція (офе́рта) *див.* пропози́ція

ТЕНЕ́ТА

тене́тами

◊ Обплу́тувати (оплу́тувати) / обплу́тати (оплу́тати) [своїми] тене́тами *див.* обплу́тувати (1)

ТЕПЛИ́ЧНИЙ

тепли́чний

△ Парнико́вий (тепли́чний, оранжере́йний) ефе́кт *див.* ефе́кт (4)

ТЕРАТОЛОГІ́ЧНИЙ

тератологі́чна

△ Тератологі́чна орнаме́нтика <Тератологі́чний орна́мент> *див.* орнаме́нтика (1)

тератологі́чний

△ Тератологі́чна орнаме́нтика <Тератологі́чний орна́мент> *див.* орнаме́нтика (1)

ТЕРМОКА́РСТОВИЙ

термока́рстове

△ Термока́рстове о́зеро *див.* о́зеро (3)

ТЕРН

те́рном

◊ Доро́га (сте́жка) те́рном (ожи́ною, кропиво́ю *і т. ін.)* поросла́ (заросла́) *див.* доро́га (7)

ТЕРНИ́НА

терни́ну

◊ Люби́ти, як сіль в о́ці [і терни́ну в бо́ці] *див.* люби́ти (1)

ТЕРНО́ВИЙ[1]

терно́ві

Терно́ві о́чі (очи́ці, оченя́та) *див.* о́ко[1] (12)

ТЕРПІ́ННЯ

терпі́нням

Запаса́тися (озбро́юватися) / запасти́ся (озбро́їтися) терпі́нням *див.* запаса́тися (1)

ТЕ́ХНІКА

те́хніка

△ Організаці́йна те́хніка *див.* те́хніка

ТЕХНІ́ЧНИЙ

техні́чне

△ Техні́чне обслуго́вування *див.* обслуго́вування (2)

ТЕХНОЛО́ГІЯ

техноло́гії

△ Онла́йнові техноло́гії *див.* техноло́гія

ТИ

тобі́

◊ Оси́на тобі́ (йому́, їй *і т. ін.)* *див.* оси́на (1)

○ От тобі́ й (і) *див.* от (3)

Охо́та тобі́ (йому́, вам *і т. ін.)* *див.* охо́та[1] (3)

◊ Сіль тобі́ в о́ці (в о́чі) *див.* сіль

◊ Сіль тобі́ на язи́к [, печи́на в зу́би (у ві́чі)] *див.* сіль

◊ Хоч би [тобі́] о́ком (ву́сом, брово́ю) моргну́ти *див.* моргну́ти (5)

ТИ́КАТИ[1]

ти́кати

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ТИ́М-ТО

ти́м-то

◊ Оти́м-бо (то) й ба <Ти́м-то й ба> *див.* ба[1] (2)

ТИСК

тиск

△ Осмоти́чний тиск *див.* тиск

ТИ́СЯЧА

ти́сяча

◊ Ти́сяча і одна́ *див.* ти́сяча

ТИ́ЦЯТИ

ти́цяти

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

ТИ́ЦЬКАТИ

ти́цькати

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

ТИ́ЦЬНУТИ

ти́цьнути

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

Ти́цяти (ти́цькати) / ти́цьнути під [са́мий] ніс (ме́жи о́чі) *див.* ти́цяти

ТІ

те

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

тих

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

тіє́ї

◊ З і́ншої *(рідко* з дру́гої, не з тіє́ї *і т. ін.)* о́пери *див.* о́пера (2)

◊ Співа́ти одніє́ї й тіє́ї [ж] *див.* співа́ти

тій

◊ На [тій] оста́нній межі́ *див.* межа́ (5)

тім

◊ На цьому́ (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

той

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

ту

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ТІЇ

те

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

тих

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.*) / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.*) ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

тієї

◊ З іншої *(рідко* з дру́гої, не з тієї *і т. ін.)* о́пери *див.* о́пера (2)

◊ Співа́ти однієї й тієї [ж] *див.* співа́ти

тій

◊ На [тій] оста́нній межі́ *див.* межа́ (5)

тім

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

той

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

ту

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ТІКА́ТИ

тіка́є

◊ Душа́ в п'яти (п'ятки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

◊ Сон тіка́є (злітає) / утік (злетів) [з очей] *див.* сон[1]

ТІЛЬКИ

тільки

◊ Оди́н Бог [тільки] знає (відає) *див.* бог (24)

◊ Одна́ (тільки) тінь залиши́лася *(рідко* зоста́лася) *див.* тінь

◊ Сама́ (одна́) [тільки] на́зва <Саме́ (одне́) на́звисько> *див.* на́зва (2)

◊ Тільки дай на очі *див.* дава́ти (193)

◊ Тільки [сама́ (одна́)] душа́ залиши́лася (лиши́лася) *див.* душа́ (74)

◊ Як *(рідше* тільки) о́ком моргну́ти (мигну́ти, клі́пнути *і т. ін.) див.* моргну́ти (6)

ТІНЬ

тінь

◊ Одна́ (тільки) тінь залиши́лася *(рідко* зоста́лася) *див.* тінь

ТІСТО

тіста

◊ З одного́ тіста *див.* тісто

ТІШИТИ

тішити

◊ Тішити (весели́ти) о́ко (очі, зір *і т. ін.) див.* тішити

ТКНУ́ТИ

ткну́ти

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в очі (у вічі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ТОВКТИ́СЯ

товкти́ся

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] місці *див.* топта́тися

ТО́ГА

то́гу

◊ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

ТОЙ

те

◊ Одне́ (одно́) і (й) те са́ме (те ж) *див.* оди́н (17)

тих

◊ Оста́тися (лиши́тися, опини́тися *і т. ін.)* / остава́тися (лиша́тися, опиня́тися *і т. ін.)* ні в сих ні в тих *див.* остава́тися (2)

тієї

◊ З іншої *(рідко* з дру́гої, не з тієї *і т. ін.)* о́пери *див.* о́пера (2)

◊ Співа́ти однієї й тієї [ж] *див.* співа́ти

тій

◊ На [тій] оста́нній межі́ *див.* межа́ (5)

тім

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

той

○ Оди́н і той же (са́мий) *див.* оди́н (5)

ту

◊ Закру́чувати ту [ж] са́му *(рідше* одну́ і ту ж) пласти́нку *див.* закру́чувати (3)

ТОН

тон

△ Основни́й тон *див.* тон

ТОНА́ЛЬНІСТЬ

тона́льності

△ Однойме́нні тона́льності *див.* тона́льність

ТОНУ́ТИ

то́не

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

то́нуть

◊ Зір (по́гляд) то́не <О́чі то́нуть> *див.* зір (3)

ТОПТА́ННЯ

топта́ння

◊ Топта́ння на [одно́му] місці *див.* топта́ння

ТОПТА́ТИСЯ

топта́тися

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] місці *див.* топта́тися

ТО́ЧКА

то́чка

То́чка опо́ри (оперття́) *див.* то́чка

то́чку

◊ Влуча́ти (би́ти, попада́ти) / влу́чити (попа́сти) в [са́му] то́чку (в [са́ме] о́ко) *див.* влуча́ти (1)

◊ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

ТРАВА́

тра́ва

△ Огірко́ва тра́ва *див.* трава́

ТРА́ВЕРЗ

тра́верз

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

тра́верзі

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

ТРА́ВЕРС[1]

тра́верс

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

тра́версі

Ви́йти / вихо́дити на тра́верс (на тра́верз) <Опини́тися / опиня́тися на тра́версі (на тра́верзі)> *див.* вихо́дити (1)

ТРА́ВЛЕННЯ[2]

тра́влення

△ О́ргани тра́влення <Травні́ о́ргани> *див.* о́рган (8)

ТРАВНИ́Й

травні́

△ О́ргани тра́влення <Травні́ о́ргани> *див.* о́рган (8)

ТРАНСГЕ́ННИЙ

трансге́нні

△ Трансге́нні організ́ми *див.* організ́м (4)

ТРА́ТИТИ

тра́тити

Втрача́ти (тра́тити) / утра́тити (стра́тити) [оста́нню] наді́ю *див.* утрача́ти

ТРЕ́БА[1]

тре́ба

◊ Так (ота́к) і тре́ба! *див.* тре́ба[1]

ТРЕМТІ́ТИ

тремтя́ть

◊ Тремтя́ть сльо́зи на оча́х *див.* сльоза́

ТРЕ́ТІЙ

тре́тій

◊ У тре́тій осо́бі *див.* осо́ба (13)

тре́тіх

◊ Че́рез тре́тю осо́бу (тре́тіх осі́б) *див.* осо́ба (14)

тре́тьої

◊ Нема́ (нема́є, не було́, не вистача́є, браку́є *і т. ін.)* [однії́ (тре́тьої, деся́тої *і т. ін.)*] клё́пки у голові́ *див.* нема́ (51)

тре́тю

◊ Че́рез тре́тю осо́бу (тре́тіх осі́б) *див.* осо́ба (14)

ТРИ

три

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

◊ Купува́ти / купи́ти (роздобу́тися) за три о́гляди *див.* купува́ти (4)

ТРИМА́ТИ

трима́ти

Трима́ти в оре́нді *див.* трима́ти

◊ Трима́ти на о́ці *див.* трима́ти

Трима́ти під о́бстрілом *див.* трима́ти

ТРИМА́ТИСЯ

трима́тися

◊ Стоя́ти (трима́тися, держа́тися) о́сторонь *див.* стоя́ти

ТРО́Є

трьома́

◊ Обмовля́тися / обмо́витися двома́-трьома́ слова́ми <Обмо́витися [хоч] сло́вом> *див.* обмовля́тися (2)

ТРУНА́

труні́

◊ Стоя́ти одніє́ю (одно́ю) ного́ю в моги́лі *(рі́дше* в труні́, в гро́бі *і т. ін.) див.* стоя́ти

ТРУ́ПНИЙ

тру́пна

Тру́пна отру́та *див.* отру́та (1)

ТУ́ГА

ту́гою

◊ Душа́ огорта́ється (пройма́ється) / огорну́лася (пройняла́ся) жа́лем (ту́гою, сму́тком *і т. ін.) див.* душа́ (31)

◊ Обгорта́ти (огорта́ти) / обгорну́ти (огорну́ти) ду́шу (се́рце) ту́гою (сму́тком, су́мом *і т. ін.) див.* обгорта́ти (1)

ТУ́ГО

тугі́ше

◊ Затя́гувати (затяга́ти, підтя́гувати, стя́гувати *і т. ін.)* / затягти́ (підтягти́, стягти́ *і т. ін.)* па́ски (па́сок, поя́си́, ремінці́, *заст.* очкурі́ *і т. ін.)* [тугі́ше] *див.* затя́гувати (4)

ТУМА́Н[1]

тума́н

◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну́) [у ві́чі] *див.* пуска́ти

◊ Тума́н в (на) оча́х *див.* тума́н[1]

◊ Тума́н застила́є / застели́в о́чі *див.* тума́н[1]

тума́ну

◊ Напуска́ти (пуска́ти, підпуска́ти *і т. ін.)* / напусти́ти (пусти́ти, підпусти́ти *і т. ін.)* тума́ну [в о́чі (у ві́чі)] *див.* напуска́ти (2)

туману́

◊ Пуска́ти / пусти́ти тума́н (тума́ну́) [у ві́чі] *див.* пуска́ти

ТУМА́НИТИСЯ

тума́няться

◊ О́чі тума́няться сліз́ьми́ (сльоза́ми) *див.* о́ко[1] (101)

ТУПЦЮВА́ТИ

тупцюва́ти

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

ТУПЦЮВА́ТИСЯ

тупцюва́тися

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

ТУ́ПЦЯТИСЯ

ту́пцятися

◊ Топта́тися (тупцюва́ти, тупцюва́тися, ту́пцятися, товкти́ся *і т. ін.)* на [одно́му] мі́сці *див.* топта́тися

ТУТ[1]

тут

◊ Одна́ нога́ тут, а дру́га там *див.* нога́ (30)

◊ Оту́т (ось тут) сиди́ть *див.* сиді́ти

ТЮРМА́

тюрму́

◊ Піти́ в тюрму́ (в остро́г, на (в) Сибі́р *і т. ін.) див.* піти́

ТЯГНУ́ТИ

тягну́ти

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ТЯГНУ́ТИСЯ

тягну́тися

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

◊ Тягти́ся (тягну́тися) / стягти́ся з оста́ннього [гро́шика та з ко́шика] *див.* тягти́ся

тя́гнуться

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

ТЯГТИ́

тягти́

◊ Одну́ ру́ку тягти́ (тягну́ти) *див.* тягти́

◊ Тягти́ в оди́н гуж *див.* тягти́

◊ Тягти́ (тягну́ти, витяга́ти, витя́гувати) / ви́тягти (ви́тягнути) [оста́нні (всі)] жи́ли *див.* тягти́

ТЯГТИ́СЯ

тя́гнуться

◊ О́чі потягли́ся / тя́гнуться <Потягну́тися / тягну́тися очи́ма> *див.* о́ко[1] (94)

тягти́ся

◊ Тягти́ся (тягну́тися) / стягти́ся з оста́ннього [гро́шика та з ко́шика] *див.* тягти́ся

ТЬМА́РИТИСЯ

тьма́риться

◊ Світ [в оча́х (пе́ред очи́ма)] тьма́риться (темні́є, ме́ркне, му́титься) / потьма́ри́вся (потемні́в, поме́рк, помути́вся) *див.* світ[1]

◊ Тьма́риться / потьма́рилося в оча́х (у голові́) *див.* тьма́ритися

ТЬМИ́ТИСЯ

тьми́ться

Тьми́ться в оча́х *див.* тьми́тися

УБИРА́ТИСЯ[1]

убира́тися

◊ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

УБРА́ТИСЯ[1]

убра́тися

◊ Убира́тися (наряджа́тися, одяга́тися *і т. ін.)* / убра́тися (наряди́тися, одягну́тися *і т. ін.)* в то́гу *див.* убира́тися[1]

УВА́ГА[1]

ува́ги

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

ува́гою

Оволоді́ва́ти / оволоді́ти ува́гою *див.* оволоді́ва́ти (1)

УВЕ́СЬ

усі́х

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

усьо́му

○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

УВІРВА́ТИСЯ[1]

увірва́лася

◊ Ни́тка (ни́точка) увірва́лася (урва́лася, обірва́лася) *див.* ни́тка (6)

УВ'ЯЗА́ТИСЯ[2]

ув'яза́тися

◊ Сплі́та́тися *(рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся *(рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* сплі́та́тися

УВ'Я́ЗУВАТИСЯ[2]

ув'я́зуватися

◊ Сплі́та́тися *(рідко* ув'я́зуватися) / сплести́ся *(рідко* ув'яза́тися) в оди́н ву́зол *див.* сплі́та́тися

УГО́ДА

уго́да

△ Алеато́рна опера́ція (уго́да) <Алеато́рний до́говір> *див.* опера́ція (2)

УДА́Р

уда́ром

◊ Одни́м уда́ром *див.* уда́р

◊ Розруба́ти одни́м уда́ром (ма́хом) *див.* розру́бувати

УДА́РИТИ

уда́рити

◊ Уда́рити в о́чі (у ві́чі) *див.* удар́яти

УЗО́Р

узо́р

Росли́нний орна́мент (візеру́нок, моти́в, узо́р) *див.* орна́мент (2)

УЗЯ́ТИ

узяла́

◊ Оско́ма бере́ / узяла́ *див.* оско́ма (1)

узя́ти

◊ Узя́ти о́чі на (в) се́бе *див.* узя́ти

УКРИВА́ТИ

укрива́ти

◊ Укрива́ти *(рідко* окрива́ти) / укри́ти *(рідко* окри́ти) сла́вою *див.* укрива́ти

УКРИВА́ТИСЯ
укрива́тися
◊ Укрива́тися *(рідко* окрива́тися) / укри́тися *(рідко* окри́тися) сла́вою *див.* укрива́тися

УКРИ́ТИ
укри́ти
◊ Укрива́ти *(рідко* окрива́ти) / укри́ти *(рідко* окри́ти) сла́вою *див.* укрива́ти

УКРИ́ТИСЯ
укри́тися
◊ Укрива́тися *(рідко* окрива́тися) / укри́тися *(рідко* окри́тися) сла́вою *див.* укрива́тися

УМИВА́ТИСЯ
умива́тися
◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

УМИ́ТИСЯ
уми́тися
◊ Облива́тися (умива́тися, залива́тися, ми́тися, *рідше* обсипа́тися *і т. ін.)* / обли́тися (уми́тися, зали́тися, *рідше* обси́патися *і т. ін.)* [гірки́ми (гаря́чими, бу́йними *і т. ін.)*] слі́зьми́ (сльоза́ми, сльозо́ю) *див.* облива́тися (2)

УНИКА́ТИ
уника́ти
Уника́ти по́гляду (по́глядів, оче́й) *див.* уника́ти

УПА́СТИ[1]
упа́сти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

УПЕ́РТИ[1]
упе́рти
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]

УПЕ́РТИСЯ[1]
упе́ртися
Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* упира́тися[1]

УПИРА́ТИ[1]
упира́ти
Упира́ти / упе́рти о́чі (по́гляд, зір *і т. ін.) див.* упира́ти[1]

УПИРА́ТИСЯ[1]
упира́тися
Упира́тися / упе́ртися очи́ма (по́глядом, зо́ром *і т. ін.) див.* упира́тися[1]

УПОВНОВА́ЖЕНИЙ
уповнова́жений
Операти́вний уповнова́жений *див.* уповнова́жений

УПРЯ́ЖКА
упря́жці
◊ В одні́й упря́жці *див.* упря́жка

УПУСКА́ТИ[1]
упуска́ти
◊ Не упуска́ти з оче́й *див.* упуска́ти[1]

УРА́ЖЕННЯ
ура́ження
Органі́чне ура́ження *див.* ура́ження

УРВА́ТИСЯ
урва́лася
◊ Ни́тка (ни́точка) увірва́лася (урва́лася, обірва́лася) *див.* ни́тка (6)

УСЕ́[1]
усі́х
◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

усьо́му
○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

УСЕРЕ́ДИНІ
усере́дині
◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обірва́лося *див.* весь[1] (6)

У́СМІ́ШКА
у́смішками
Обмі́нюватися / обміня́тися у́смішками *див.* обмі́нюватися (2)

у́смішкою
◊ Обдаро́вувати (одаро́вувати) / обдарува́ти (одарува́ти) по́глядом (у́смішкою, по́смішкою *і т. ін.) див.* обдаро́вувати (1)

У́СПІХ
у́спіхом
З одна́ковим у́спіхом *див.* у́спіх

УСТА́
уст
Куто́к (кутки́) о́ка (оче́й, ро́та, уст) *див.* куто́к (2)

УСТАВА́ТИ
устава́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

УСТА́ТИ
уста́ти
Опуска́тися (па́дати, става́ти, схиля́тися, устава́ти *і т. ін.)* / опусти́тися (упа́сти, ста́ти, схили́тися, уста́ти *і т. ін.)* на колі́на (навко́лішки, ниць *і т. ін.)* <Схиля́ти (преклоня́ти) / схили́ти (преклони́ти) колі́на> *див.* опуска́тися (2)

УСЯ́
усі́х
◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

усьо́му

○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

УСЯ́КИЙ

уся́кими

◊ Оста́нніми (уся́кими) слова́ми *див.* сло́во

УТЕКТИ́

уті́к

◊ Сон тіка́є (злiта́є) / уті́к (злеті́в) [з оче́й] *див.* сон[1]

УТИ́РИТИ

ути́рити

◊ Ути́рити о́чі *див.* ути́рити

УТІША́ТИ

утіша́ти

◊ Утіша́ти о́ко (зір) *див.* утіша́ти

УТРА́ТИТИ

утра́тити

Втрача́ти (тра́тити) / утра́тити (стра́тити) [оста́нню] наді́ю *див.* утрача́ти

Утрача́ти / утра́тити людськи́й о́браз *див.* утрача́ти

УТРАЧА́ТИ

утрача́ти

Утрача́ти / утра́тити людськи́й о́браз *див.* утрача́ти

У́ХО

у́хо

◊ В одне́ (одно́) ву́хо (у́хо) впуска́ти / впусти́ти, а в дру́ге (дру́гим) випуска́ти / ви́пустити *див.* впуска́ти[1] (1)

УХОПИ́ТИ

ухопи́в

◊ О́дур бере́ (хапа́є) / взяв (ухопи́в) *див.* о́дур (1)

ухопи́ти

◊ Ухопи́ти очи́ма *див.* ухо́плювати

УЧЕПИ́ТИСЯ

учепи́тися

◊ Учепи́тися по́глядом (очи́ма) *див.* учепи́тися

УЧИНИ́ТИ

учини́ти

Чини́ти (ста́вити, учиня́ти *і т. ін.)* / учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір> *див.* чини́ти[1]

УЧИНЯ́ТИ

учиня́ти

Чини́ти (ста́вити, учиня́ти *і т. ін.)* / учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір> *див.* чини́ти[1]

ФА́РБА

фа́рба

Олі́йна фа́рба *див.* фа́рба

ФАСЕ́ТКОВИЙ

фасе́ткові

△ Фасе́ткові (фасе́точні) о́чі *див.* о́ко[1] (18)

ФАСЕ́ТОЧНИЙ

фасе́точні

△ Фасе́ткові (фасе́точні) о́чі *див.* о́ко[1] (18)

ФІЗИ́ЧНИЙ

фізи́чна

△ Фізи́чна осо́ба *див.* осо́ба (11)

фізи́чної

△ Ідентифікаці́йний но́мер фізи́чної осо́би <Ідентифікаці́йний код> *див.* но́мер (2)

ФІЗІОЛОГІ́ЧНИЙ

фізіологі́чна

△ Фізіологі́чна о́птика *див.* о́птика (4)

ФЛЕ́КСІЯ

фле́ксія

△ Вну́трішня фле́ксія <Фле́ксія осно́ви> *див.* фле́ксія

ФРА́ЗА

фра́зу

Оброни́ти сло́во (слове́чко, фра́зу) *див.* обро́нювати (1)

ФРОНТ

фронт

Злама́ти оборо́ну (фронт, о́пір *і т. ін.) див.* зла́мувати (1)

△ Океані́чний фронт *див.* фронт

ФУ́НКЦІЯ

фу́нкція

△ Однозна́чна фу́нкція *див.* фу́нкція

ФУНТ[1]

фунт

◊ Як оди́н фунт *див.* фунт[1]

ХАЗЯ́ЙСЬКИЙ

хазя́йське

◊ Хазя́йське о́ко *див.* о́ко[1] (109)

хазя́йським

◊ Хазя́йським о́ком огля́нути (оки́нути) / огляда́ти (окида́ти) *див.* огляда́ти (1)

ХАПА́ТИ[1]

хапа́є

◊ О́дур бере́ (хапа́є) / взяв (ухопи́в) *див.* о́дур (1)

хапа́ти

◊ [Аж] за о́чі хапа́ти *див.* хапа́ти[1]

◊ Вхопи́ти (діста́ти, спійма́ти *і т. ін.)* / хапа́ти (дістава́ти, отри́мувати *і т. ін.)* ляща́ (ля́паса, морда́са, поморда́са, полі́чника *і т. ін.) див.* ухо́плювати

ХАРЧОВИ́Й

харчове́

△ Харчове́ отру́єння *див.* отру́єння (1)

ХВИ́ЛЕЧКА[2]

хви́лечку

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.) див.* хвили́на

ХВИЛИ́НА

хвили́на

◊ Оста́ння хвили́на *див.* хвили́на

хвили́ну

◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.)* *див.* хвили́на

ХВИЛИ́НКА

хвили́нку

◊ І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти *див.* змига́ти (1)

◊ На [одну́] хвили́нку *див.* хвили́нка

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.)* *див.* хвили́на

ХВИЛИ́НОЧКА

хвили́ночку

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

◊ Одну́ хвили́ну (хвили́нку, хвили́ночку, хви́лечку *і т. ін.)* *див.* хвили́на

ХВИ́ЛЯ^{2}

хви́лю

◊ В одну́ хвили́ну (хви́лю) *див.* хвили́на

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

ХВИ́ЛЬКА^{2}

хви́льку

◊ І на волосо́к (на хвили́нку, на хви́льку) [о́ком] не змигну́ти *див.* змига́ти (1)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

ХВО́РИЙ

хво́рого

Обробля́ти / оброби́ти хво́рого (пора́неного, тяжкоура́женого *і т. ін.)* *див.* обробля́ти^{1} (2)

ХІМІ́ЧНИЙ

хімі́чне

△ Хімі́чне очи́щення стічни́х вод *див.* очи́щення (1)

хімі́чний

Хімі́чний оліве́ць <Чорни́льний оліве́ць> *див.* оліве́ць (1)

ХІ́МІЯ

хі́мія

△ Органі́чна хі́мія *див.* хі́мія

ХЛІБ

хліб

◊ Обміня́ти (обміни́ти) хліб [святи́й] *див.* обмі́нювати (2)

хлі́ба

◊ Діли́тися *(рі́дко* розділя́тися) / поділи́тися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* діли́тися (3)

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти

хлі́бом

◊ Жи́ти не хлі́бом єди́ним (одни́м) *див.* жи́ти (6)

ХЛІБ-СІ́ЛЬ

хлі́ба-со́лі

Про́симо хлі́ба-со́лі (хлі́ба та со́лі) одві́дати *див.* проси́ти

ХМА́РА

хма́рою

◊ Мов [те́мною] хма́рою опови́тий *див.* опови́тий (1)

ХМАРИ́ННИЙ

хмари́нні

△ Хмари́нні обчи́слення *див.* обчи́слення (2)

ХНЮ́ПИТИ

хню́пити

◊ Ві́шати (хню́пити, опуска́ти) / пові́сити (похню́пити, опусти́ти) но́са (ніс [на кві́нту], *рі́дко* ву́ха) *див.* ві́шати (5)

ХОВА́ТИ^{1}

хова́ти

◊ Хова́ти / схова́ти о́чі (по́гляд) *див.* хова́ти^{1}

ХОВА́ТИСЯ^{1}

хова́ється

◊ Від о́ка *кого (чийого)* не хова́ється ніщо́ *див.* хова́тися^{1}

◊ Душа́ в п'я́ти (п'я́тки) тіка́є (опуска́ється, хова́ється *і т. ін.)* / втекла́ (опусти́лася, схова́лася *і т. ін.)* <Душа́ [аж] у п'я́тах (у п'я́тках)> *див.* душа́ (22)

хова́тися

◊ Хова́тися від лю́дського о́ка (від лю́дськи́х оче́й) *див.* хова́тися^{1}

ХОДИ́ТИ

ходи́ти

За ота́мана ходи́ти *див.* ходи́ти

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

◊ Ходи́ти з те́мними очи́ма *див.* ходи́ти

ХО́ДОРОМ

хо́дором

◊ [Аж *(рі́дко* бі́лий)] світ кру́титься (ве́рнеться, макі́триться, колиха́ється, іде́) / закрути́вся (заверті́вся, замакі́трився, заколиха́вся, пішо́в) о́бертом (пере́кидом, пере́кидьки, хо́дором *і т. ін.)* [в оча́х (пе́ред очи́ма)] *див.* світ^{2}

ХО́ЛОД

хо́лодом

◊ [Як (мов, ні́би *і т. ін.)*] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.)* обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ні́би *і т. ін.)* хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

ХОЛО́ДНИЙ

холо́дний

◊ Ціга́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт

ХОЛО́НУТИ

холо́не

◊ Се́рце сти́гне (холо́не) / прохоло́ло (охоло́ло) *див.* се́рце

ХРАНИ́ТЕЛЬ

храни́тель

А́нгел-храни́тель (а́нгел-охоро́нець) *див.* а́нгел (1)

ХРОНІ́ЧНИЙ

хроні́чне

△ Хроні́чне отру́єння *див.* отру́єння (2)

ХТО[1]

хто

◊ [Як (мов, ніби *і т. ін.)*] жа́ром (окро́пом, хо́лодом, жа́ром і хо́лодом, моро́зом *і т. ін.)* обда́ти / обдава́ти <Як (мов, ніби *і т. ін.)* хто жа́ром обда́в> *див.* обдава́ти (2)

ЦАП[1]

цап

◊ Козе́л відпу́щення <*рідше* Офі́рний козе́л (цап)> *див.* козе́л (1)

ЦАР

цар

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

царі́в

◊ Цар (Оте́ць, Влади́ка) Небе́сний (Всесві́тній) <Цар [усі́х] царі́в> *див.* цар

ЦВІ́КАТИ

цві́кати

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати

ЦВІ́КНУТИ

цві́кнути

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати

ЦВІЛЬ

цві́ллю

◊ Се́рце мо́хом (плі́снявою, цві́ллю *і т. ін.)* обросло́ (поросло́, покри́лося *і т. ін.)* / оброста́є (пороста́є, покрива́ється *і т. ін.)* *див.* се́рце

ЦВІРІ́НЬКАТИ

цвірі́нькати

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати

ЦВІ́РКАТИ

цві́ркати

◊ Цві́кати (цві́ркати, цвірі́нькати) / цві́кнути в ві́чі (в о́чі) *див.* цві́кати

ЦЕ[2]

ціє́ю

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

цім

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

цьо́му

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

ЦЕЙ

ціє́ю

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

цім

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

цьо́му

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

ЦЕНЗ

ценз

Осві́тній ценз *див.* ценз

Ценз осі́лості *див.* ценз

ЦЕНТР

це́нтрі

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

це́нтром

◊ Бу́ти (стоя́ти, опиня́тися *і т. ін.)* / опини́тися в це́нтрі ува́ги <Бу́ти (става́ти) / ста́ти це́нтром ува́ги> *див.* бу́ти (82)

ЦЕНТРА́ЛЬНИЙ

центра́льне

Центра́льне опа́лення (опа́лювання) *див.* опа́лення (4)

ЦЕ́РКВА

це́ркви

Отці́ це́ркви *див.* оте́ць (2)

ЦИВІ́ЛЬНИЙ

циві́льна

△ Циві́льна оборо́на *див.* оборо́на (4)

ЦИГА́НСЬКИЙ

цига́нський

◊ Цига́нський (холо́дний) піт пройма́є (охо́плює, пробира́є *і т. ін.)* / пройня́в (охопи́в, пробра́в *і т. ін.)* *див.* піт

ЦІКА́ВІСТЬ

ціка́вість

◊ Ціка́вість бере́ (розбира́є, охо́плює *і т. ін.)* / взяла́ (розібра́ла, охопи́ла *і т. ін.)* *див.* ціка́вість

ЦІ́ЛИЙ

ці́лої

◊ [І] кістки живо́ї (ці́лої) не оста́вити *див.* оставля́ти (1)

ці́лому

○ В усьо́му (по́вному, ці́лому) о́бсязі *(заст.* об'є́мі) *див.* о́бсяг (1)

ЦІЛИНА́

цілину́

Підніма́ти (підійма́ти, ора́ти *і т. ін.)* / підня́ти перело́ги (перелі́г, пласти́, цілину́ *і т. ін.)* *див.* підніма́ти

ЦІ́ЛІСТЬ

ці́лість

◊ В [одну́] ці́лість *див.* ці́лість

ЦІЛЬ

ціль

Осяга́ти / осягну́ти (осягти́) [свою́] мету́ [ціль] *див.* осяга́ти (1)

ЦІ́ННІСТЬ

ці́нністю

Відпра́влення з оголо́шеною ці́нністю *див.* відпра́влення (1)

ЦЯ

ціє́ю

◊ Іти́ (ходи́ти) / піти́ одніє́ю (ціє́ю ж) сте́жкою *див.* іти́ (139)

цім

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

цьо́му

◊ На цьо́му (цім, сім, тім, оста́нньому *і т. ін.)* сло́ві *див.* сло́во

ЦЯ́ТА

ця́ти

◇ До [оста́нньої] ця́точки (ця́ти) *див.* ця́точка

ЦЯ́ТКА

ця́тку

◇ Диви́тися (вдивля́тися) в одну́ то́чку (в одну́ ця́тку) *див.* диви́тися (4)

ЦЯ́ТОЧКА

ця́точки

◇ До [оста́нньої] ця́точки (ця́ти) *див.* ця́точка

ЧАВУ́Н

чавуно́м

◇ Налива́тися / нали́тися свинце́м (о́ловом, чавуно́м) *див.* налива́тися (3)

ЧАРУВА́ТИ

чарува́ти

◇ Чарува́ти зір (по́гляд, о́чі) *див.* чарува́ти

ЧАС

час

◇ В (во) дні о́ни <Во вре́м'я о́но> <В о́ний час> *див.* день (30)

○ В оста́нній свій час *див.* час

◇ У час оста́нній [свій] *див.* час

ЧА́СТКА

ча́стка

△ Острівцéва ча́стка *див.* ча́стка

ЧЕРВО́НИЙ

черво́ні

◇ [Вогне́нні (те́мні, черво́ні *і т. ін.*)] ко́ла бі́гають (стриба́ють, витанцьо́вують *і т. ін.*) / забі́гали (пішли́) в оча́х (пе́ред очи́ма) *див.* ко́ло[1] (7)

ЧЕ́ТВЕРО

че́тверо

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

ЧИН

чи́ном

Таки́м (отаки́м, пе́вним) чи́ном *див.* чин

ЧИНИ́ТИ[1]

чини́ти

Чини́ти (ста́вити, учиня́ти *і т. ін.*) / учини́ти о́пір <Стоя́ти / ста́ти [в (на)] о́пір> *див.* чини́ти[1]

ЧИ́СЛЕННЯ

чи́слення

△ Операці́йне чи́слення *див.* чи́слення

ЧИСЛО́

чи́слах

У пе́рших (оста́нніх, сере́дніх *і т. ін.*) чи́слах мі́сяця *див.* число́

число́

△ Окта́нове число́ *див.* число́

ЧИСТОВИ́Й

чистове́

△ Чистове́ обро́блення *див.* обро́блення (2)

ЧЛЕН

чле́ни

△ Одноpі́дні чле́ни ре́чення *див.* член

ЧО́БІТ

чобі́т

◇ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◇ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.*) підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* сто́птувати

чо́боти

◇ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

ЧО́БОТИ

чобі́т

◇ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

◇ Стопта́ти бага́то (не одну́ па́ру, сім пар *і т. ін.*) підошо́в (підме́ток, чобі́т *і т. ін.*) *див.* сто́птувати

чо́боти

◇ Два чо́боти – па́ра <Па́ра чобі́т (два чо́боти) на одну́ но́гу> *див.* чо́боти

ЧОЛО́

чола́

◇ Обте́рти (обіте́рти) піт з чола́ *див.* обтира́ти (1)

ЧОЛОВІ́К

чолові́к

◇ Як оди́н [чолові́к] *див.* оди́н (20)

ЧОРНИ́ЛЬНИЙ

чорни́льний

Хімі́чний оліве́ць <Чорни́льний оліве́ць> *див.* оліве́ць (1)

ЧО́РНО

чо́рно

◇ Чо́рно пе́ред очи́ма *див.* чо́рно

ЧОРНОВИ́Й

чорнове́

△ Чорнове́ обро́блення *див.* обро́блення (3)

ЧОРТ

чорт

◇ Оди́н чорт (біс, ді́дько) <Одна́ сатана́> *див.* чорт

ЧО́РТИК

чо́ртики

◇ Чо́ртики в оча́х *див.* чо́ртик

ЧОТИ́РИ

чоти́ри

◇ На (у) чоти́ри о́ка <У чоти́ри о́чі (*діал.* о́ці)> *див.* о́ко[1] (55)

◇ У [всі] [свої́] чоти́ри о́ка <У че́тверо оче́й> *див.* чоти́ри

ЧУБ

чу́ба

◇ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.*) *див.* обрива́ти[1] (2)

чу́бом

◇ Ма́ти олі́ю (лій, *рі́дше* сма́лець *і т. ін.*) в голові́ <Ма́ти лій під чу́бом> *див.* ма́ти[2] (77)

ЧУЖИ́Й

чуже́

◇ Про лю́дське (*рі́дше* чуже́) о́ко <Для лю́дсько́го о́ка> *див.* о́ко[1] (104)

ЧУПРИ́НА

чупри́ну

◊ Обірва́ти (обску́бти) чу́ба (ву́ха, па́тли, чупри́ну *і т. ін.)* *див.* обрива́ти[1] (2)

ЧУТТЯ́

чуття́

△ О́ргани чуття́ *див.* о́рган (9)

ША́БЛЯ

ша́блею

Опері́зувати / опереза́ти мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.)* *див.* опері́зувати (1)

Опері́зуватися / опереза́тися мече́м (кинджа́лом, ша́блею *і т. ін.)* *див.* опері́зуватися (1)

ша́блю

Оголя́ти (ого́лювати, *заст.* обнажа́ти) / оголи́ти *(заст.* обнажи́ти) ша́блю (меч) *див.* ого́лювати (1)

ША́НА

ша́ну

Віддава́ти / відда́ти оста́нню ша́ну *див.* віддава́ти (8)

Склада́ти / скла́сти оста́нню ша́ну *див.* склада́ти

ШАР[1]

шар

△ Озо́новий (озо́нний) шар *див.* шар[1]

△ О́рний шар *див.* шар[1]

ША́РИТИ

ша́рити

◊ Ша́рити (шука́ти) очи́ма *див.* ша́рити

ШАРОВИ́Й

шарови́й

△ Шарови́й обробі́ток *див.* обробі́ток (1)

ШВИДКОДІ́ЙНИЙ

швидкоді́йна

Швидкоді́йна *(рідко* швидкоді́юча) отру́та *див.* отру́та (2)

ШВИДКОДІ́ЮЧИЙ

швидкоді́юча

Швидкоді́йна *(рідко* швидкоді́юча) отру́та *див.* отру́та (2)

ШЕ́ЛЯГ

ше́ляга

◊ До [оста́ннього] ше́ляга *див.* ше́ляг

ШЕРЕ́НГА

шере́нзі

◊ Бу́ти (іти́, крокува́ти, перебува́ти *і т. ін.)* в одні́й шере́нзі *див.* бу́ти (65)

ШИБОНУ́ТИ

шибону́ла

◊ Шибону́ла охо́та *див.* охо́та[1] (7)

ШИРО́КИЙ

широ́кий

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

широ́кі

◊ Широ́кі о́чі *див.* о́ко[1] (110)

широ́кого

Дістава́ти (оде́ржувати) / діста́ти (оде́ржати) [вели́кий (широ́кий)] ро́зголос <Набира́ти (набува́ти) / набра́ти (набу́ти) [вели́кого (широ́кого)] ро́зголосу> *див.* дістава́ти (2)

ШИ́ТИ

ши́ти

◊ Поши́ти *(рідше* обу́ти) / пошива́ти (ши́ти) в ду́рні *див.* пошива́ти

ШИ́ТИЙ

ши́ті

◊ Одни́м ли́ком ши́ті *див.* ши́тий

ШИ́Я

ши́ю

◊ Як очку́р на ши́ю *див.* очку́р (1)

ШКІ́РА

шкі́рою

◊ [Аж] моро́зом (моро́зце́м) обсипа́є (осипа́є, си́пле, посипа́є) / обси́пало (оси́пало, сипну́ло, сипону́ло, пос́ипало) [за (по́за) спи́ною (шкі́рою), по спи́ні] *див.* обсипа́ти (2)

шкі́ру

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

ШКУ́РА

шкур

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

шку́ри

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

шку́рі

◊ Вовк в ове́чій шку́рі *див.* вовк (4)

шку́ру

◊ В одну́ шку́ру *див.* шку́ра

◊ Де́рти [оста́нню] шку́ру (шкі́ру, три шку́ри, сім шкур) *див.* де́рти (11)

◊ Надяга́ти (наділа́ти, натяга́ти *і т. ін.)* / надягну́ти (наді́ти, надягти́, натягти́ *і т. ін.)* ове́чу шку́ру <Влі́зати / влі́зти в ове́чу шку́ру> *див.* надяга́ти (1)

ШЛЮ́БНИЙ

шлю́бне

△ Шлю́бне опе́рення *див.* опе́рення (1)

ШЛЯХ

шлях

◊ Обрі́зувати (обріза́ти) / обрі́зати шлях (шляхи́) *див.* обрі́зувати (1)

◊ Обхідни́й шлях *див.* шлях

◊ Пока́зувати / показа́ти порі́г (доро́гу [да́лі], одві́рок, одві́рка, шлях *і т. ін.)* *див.* пока́зувати

◊ Шлях (лі́нія) найме́ншого о́пору *див.* шлях

шляхи́

◊ Обрі́зувати (обріза́ти) / обрі́зати шлях (шляхи́) *див.* обрі́зувати (1)

шля́хо́м

◊ Іти́ / піти́ шля́хо́м (по лі́нії, лі́нією) найме́ншого о́пору *див.* іти́ (141)

ШМАТО́К

шматко́м

◊ Ділúтися *(рідко* розділя́тися) / поділúтися оста́ннім *(заст.* послі́днім) [шматко́м (куско́м) хлі́ба] *див.* ділúтися (3)

ШПИ́ЦЯ

шпи́ця

◊ Не оста́ння *(рідко* ви́дна) спи́ця (шпи́ця) в ко́лесі *див.* спи́ця

ШТАНИ́

штана́х

◊ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

шта́нях

◊ В одни́х штана́х (шта́нях) *див.* штани́

ШТА́ТНИЙ

шта́тна

Шта́тна одини́ця *див.* одини́ця (2)

ШТИБ[2]

штиб

◊ На оди́н штиб *див.* штиб[2]

ШТРИКА́ТИ

штрика́ти

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

◊ У ві́чі (в о́чі) штрика́ти *див.* штрика́ти

ШТРИКНУ́ТИ

штрикну́ти

◊ Ти́кати (ти́цяти, штрика́ти) / ткну́ти (ти́цьнути, штрикну́ти) в о́чі (у ві́чі) [па́льцем] *див.* ти́кати[1]

ШУКА́ТИ

шука́ти

◊ Ша́рити (шука́ти) очи́ма *див.* ша́рити

ШУМОВИ́Й

шумови́й

Шумови́й орке́стр *див.* орке́стр (4)

ШУ́РША

шу́ршу

◊ Бу́ти в одну́ шу́ршу *див.* бу́ти (54)

ЩАБЕ́ЛЬ

щабе́ль

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

ЩЕ

ще

◊ Ото́ (оце́, от *і т. ін.)* ще *див.* ото́ (2)

◊ Підно́сити (підніма́ти, підійма́ти *і т. ін.)* / піднести́ (підня́ти, підійня́ти *і т. ін.)* на [ще оди́н] ви́щий (нови́й) сту́пінь (щабе́ль) *див.* підно́сити

Ще (іще́) [оди́н] раз *див.* раз[1]

◊ [Ще] [ма́терине] молоко́ на губа́х *(рідко* ко́ло губі́в) [не обсо́хло *(рідше* не ви́сохло)] <Ще з молоко́м на губа́х> *див.* молоко́ (13)

ЩЕЗА́ТИ

щеза́ти

◊ Зника́ти (щеза́ти) / зни́кнути (ще́знути) з оче́й *див.* зника́ти (5)

◊ Щеза́ти / ще́знути з оче́й *див.* щеза́ти

ЩЕ́ЗНУТИ

ще́зни

Ще́зни з оче́й *див.* щеза́ти

ще́знути

◊ Зника́ти (щеза́ти) / зни́кнути (ще́знути) з оче́й *див.* зника́ти (5)

◊ Щеза́ти / ще́знути з оче́й *див.* щеза́ти

ЩІ́ЛЬНИЙ

щі́льним

◊ Щі́льним ко́лом (кільце́м) обступа́ти (ото́чувати, охо́плювати *і т. ін.)* / обступи́ти (оточи́ти, охопи́ти *і т. ін.) див.* обступа́ти (2)

ЩО[1]

чим

◊ Ні́чим (нема́ (нема́є) чим) о́ка запороши́ти *див.* запоро́шувати (1)

що

◊ Що за оди́н *див.* оди́н (19)

ЩОКА́

що́ки

О́чі (що́ки) позатяга́ло *див.* позатяга́ти

ЩОСЬ[1]

щось

◊ [Аж] усере́дині (у гру́дях) [все (щось)] обрива́ється *(рідше* оберта́ється) / обі́рва́лося *див.* весь[1] (6)

ЮРИДИ́ЧНИЙ

юриди́чна

△ Юриди́чна осо́ба *див.* осо́ба (12)

Я[2]

мені́

◊ Ох (ой), [мені́] ли́хо! <Ой (ох), ли́шенько (ли́шечко) [мені́ (моє́)]!> *див.* ли́хо[1] (10)

Я́БЛУКО

я́блуко

△ О́чне я́блуко *див.* я́блуко

Я́ГІДКА

я́гідки

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

Я́ГОДА

я́года

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

я́годи

◊ [З] одного́ по́ля (одно́ї гіллі́) я́годи (я́гідки, *рідше* я́года) *див.* я́года

ЯЄ́ЧНЯ

яє́чня

Ока́та яє́чня *див.* яє́чня

ЯЗИ́К

язи́к

◊ Сіль тобі на язик [, печи́на в зу́би (у вічі)] *див.* сіль

ЯКИ́Й

я́ким

◊ Ні під я́ким о́глядом *див.* о́гляд (4)

ЯКИ́ЙСЬ

яку́сь

○ За [яку́сь (одну́, коро́тку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) *див.* мить (2)

◊ На [одну́ (єди́ну, яку́сь)] хвили́ну (хвили́ночку, хви́лю, хви́льку) *див.* хвили́на

○ На [яку́сь (одну́, невели́ку *і т. ін.)*] мить (хвили́ну) <На моме́нт> *див.* мить (3)

Я́МА

я́ма

△ Оркестро́ва я́ма *див.* я́ма

я́мі

◊ Одніє́ю (одно́ю) ного́ю в я́мі *див.* нога́ (31)

Я́МКА

я́мка

△ О́чна запа́дина (я́мка, відту́лина) *див.* запа́дина (1)

Я́РУСНИЙ

я́русна

△ Я́русна о́ранка *див.* о́ранка (1)

Я́СНИ́Й

я́сні

◊ Ста́ти / става́ти пе́ред я́сні о́чі *див.* става́ти

СПИСОК РЕЄСТРОВИХ СЛІВ

ÓБМІН
ОБМІ́НЕНИЙ
ОБМІНИ́ТИ *див.* обмі́нювати
ОБМІНИ́ТИСЯ *див.* обмі́нюватися
ОБМІ́НКА
ОБМІ́ННИЙ
ОБМІ́ННИК
ОБМІ́НЮВАНИЙ
ОБМІ́НЮВАНІСТЬ
ОБМІ́НЮВАННЯ
ОБМІ́НЮВАТИ
ОБМІ́НЮВАТИСЯ
ОБМІ́НЯНИЙ
ОБМІНЯ́ННЯ
ОБМІНЯ́ТИ *див.* обмі́нювати
ОБМІНЯ́ТИСЯ *див.* обмі́нюватися
ÓБМІР
ОБМІ́РЕНИЙ
ОБМІ́РЕННЯ
ОБМІ́РИТИ *див.* обмі́рювати
ОБМІ́РИТИСЯ *див.* обмі́рюватися
ОБМІРКÓВАНИЙ
ОБМІРКÓВАНІСТЬ
ОБМІРКÓВАНО
ОБМІРКÓВУВАНИЙ
ОБМІРКÓВУВАННЯ
ОБМІРКÓВУВАТИ
ОБМІРКÓВУВАТИСЯ
ОБМІРКУВÁННЯ
ОБМІРКУВÁТИ *див.* обміркóвувати
ОБМІ́РНИЙ
ОБМІ́РНИК
ОБМІ́РНИЦЯ
ОБМІ́РОК
ОБМІ́РЮВАЛЬНИЙ
ОБМІ́РЮВАНИЙ
ОБМІ́РЮВАННЯ
ОБМІ́РЮВАТИ
ОБМІ́РЮВАТИСЯ
ОБМІ́РЯНИЙ
ОБМІ́РЯТИ *див.* обмі́рювати
ОБМІРЯ́ТИ *див.* обмі́рювати
ОБМІ́РЯТИСЯ *див.* обмі́рюватися
ОБМІРЯ́ТИСЯ *див.* обмі́рюватися
ОБМІТÁННЯ
ОБМІТÁТИ
ОБМІ́ТКА[1]
ОБМІ́ТКА[2]
ÓБМІТЬ
ОБМІШÁТИ *див.* обмі́шувати
ÓБМІШКА
ОБМІ́ШУВАТИ
ОБМÓВА
ОБМÓВИТИ *див.* обмовля́ти
ОБМÓВИТИСЯ *див.* обмовля́тися
ОБМÓВКА
ОБМÓВЛЕНИЙ
ОБМÓВЛЕННЯ
ОБМОВЛЯ́ННЯ
ОБМОВЛЯ́ТИ
ОБМОВЛЯ́ТИСЯ
ОБМÓВНИК
ОБМÓВНИЦЬКИЙ
ОБМÓВНИЦЯ
ОБМОЗÓЛЕНИЙ
ОБМОЗÓЛИТИ
ОБМОЗÓЛИТИСЯ
ОБМОКÁННЯ
ОБМОКÁТИ
ОБМÓКЛИЙ
ОБМÓКНУТИ *див.* обмокáти
ОБМОКНУ́ТИ
ОБМÓКТИ *див.* обмокáти
ОБМÓКУВАТИ
ÓБМОЛОДЬ
ОБМОЛÓТ
ОБМОЛÓТИ *див.* обмéлювати
ОБМОЛÓТИНИ
ОБМОЛОТИ́ТИ *див.* обмолóчувати
ОБМОЛОТИ́ТИСЯ *див.* обмолóчуватися
ОБМОЛÓЧЕНИЙ
ОБМОЛÓЧЕННЯ
ОБМОЛÓЧУВАННЯ
ОБМОЛÓЧУВАТИ
ОБМОЛÓЧУВАТИСЯ
ОБМОРÓЖЕНИЙ
ОБМОРÓЖЕННЯ
ОБМОРÓЖУВАННЯ
ОБМОРÓЖУВАТИ
ОБМОРÓЖУВАТИСЯ
ОБМОРÓЗИТИ *див.* обморóжувати
ОБМОРÓЗИТИСЯ *див.* обморóжуватися
ÓБМОРОК
ОБМОРÓЧЕНИЙ
ОБМОРÓЧИТИ *див.* обморóчувати
ОБМОРÓЧУВАТИ
ОБМОСКÁЛЕНИЙ
ОБМОСКÁЛЕННЯ
ОБМОСКÁЛИТИ *див.* обмоскáлювати
ОБМОСКÁЛИТИСЯ *див.* обмоскáлюватися
ОБМОСКÁЛЮВАННЯ
ОБМОСКÁЛЮВАТИ
ОБМОСКÁЛЮВАТИСЯ
ОБМОСТИ́ТИ *див.* обмóщувати
ОБМОСТИ́ТИСЯ *див.* обмóщуватися
ОБМÓТАНИЙ
ОБМОТÁТИ *див.* обмóтувати
ОБМОТÁТИСЯ *див.* обмóтуватися
ОБМÓТКА
ОБМÓТКОВИЙ
ОБМÓТУВАЛЬНИЙ
ОБМÓТУВАЛЬНИК
ОБМÓТУВАЛЬНИЦЯ
ОБМÓТУВАННЯ

ОБМО́ТУВАТИ
ОБМО́ТУВАТИСЯ
ОБМОТУЗО́ВАНИЙ
ОБМОТУЗО́ВУВАТИ
ОБМОТУЗУВА́ТИ *див.* обмотузо́вувати
ОБМО́ЧЕНИЙ
ОБМО́ЧЕННЯ
ОБМОЧИ́ТИ *див.* обмо́чувати
ОБМОЧИ́ТИСЯ *див.* обмо́чуватися
ОБМО́ЧУВАННЯ
ОБМО́ЧУВАТИ
ОБМО́ЧУВАТИСЯ
ОБМО́ЩЕНИЙ
ОБМО́ЩЕННЯ
ОБМО́ЩУВАННЯ
ОБМО́ЩУВАТИ
ОБМО́ЩУВАТИСЯ
ОБМУНДИРО́ВАНИЙ
ОБМУНДИРО́ВУВАННЯ
ОБМУНДИРО́ВУВАТИ
ОБМУНДИРО́ВУВАТИСЯ
ОБМУНДИРУВА́ЛЬНИЙ
ОБМУНДИРУВА́ННЯ
ОБМУНДИРУВА́ТИ *див.* обмундиро́вувати
ОБМУНДИРУВА́ТИСЯ *див.* обмундиро́вуватися
ОБМУ́РЗАНИЙ
ОБМУ́РЗАТИ *див.* обму́рзувати
ОБМУ́РЗАТИСЯ *див.* обму́рзуватися
ОБМУ́РЗУВАННЯ
ОБМУ́РЗУВАТИ
ОБМУ́РЗУВАТИСЯ
ОБМУРІ́ВКА
ОБМУРІ́ВНИК
ОБМУРО́ВАНИЙ
ОБМУРО́ВАНІСТЬ
ОБМУРО́ВУВАННЯ
ОБМУРО́ВУВАТИ
ОБМУРО́ВУВАТИСЯ
ОБМУ́РОК
ОБМУРУВА́ННЯ
ОБМУРУВА́ТИ *див.* обмуро́вувати
ОБМУРУВА́ТИСЯ *див.* обмуро́вуватися
ОБМ'ЯКА́ТИ
ОБМ'Я́КЛИЙ
ОБМ'Я́КЛІСТЬ
ОБМ'Я́КЛО
ОБМ'Я́КНУТИ *див.* обм'яка́ти
ОБМ'Я́ТИ *див.* обмина́ти[2]
ОБНАДІ́ЄНИЙ
ОБНАДІ́ЄНІСТЬ
ОБНАДІ́ЄНО
ОБНАДІ́ЙЛИВИЙ
ОБНАДІ́ЙЛИВІСТЬ
ОБНАДІ́ЙЛИВО
ОБНАДІ́ЮВАННЯ
ОБНАДІ́ЮВАТИ
ОБНАДІ́ЮВАТИСЯ
ОБНАДІ́ЯНИЙ
ОБНАДІ́ЯНІСТЬ
ОБНАДІ́ЯНО
ОБНАДІ́ЯТИ *див.* обнадіювати
ОБНАДІ́ЯТИСЯ *див.* обнадіюватися
ОБНАЖА́ТИ
ОБНАЖА́ТИСЯ
ОБНАЖИ́ТИ *див.* обнажа́ти
ОБНАЖИ́ТИСЯ *див.* обнажа́тися
ОБНАРО́ДУВАНИЙ
ОБНАРО́ДУВАННЯ
ОБНАРО́ДУВАТИ
ОБНАРО́ДУВАТИСЯ
ОБНАТУ́ЖИТИ *див.* обнату́жувати
ОБНАТУ́ЖИТИСЯ *див.* обнату́жуватися
ОБНАТУ́ЖУВАТИ
ОБНАТУ́ЖУВАТИСЯ
ОБНЕ́СЕНИЙ
ОБНЕ́СЕННЯ
ОБНЕСТИ́ *див.* обно́сити
ОБНЕСТИ́СЯ *див.* обно́ситися
ОБНИ́ЗАНИЙ
ОБНИЗА́ТИ *див.* обни́зувати
ОБНИ́ЗУВАННЯ
ОБНИ́ЗУВАТИ
ОБНИКА́ТИ *див.* обни́кувати
ОБНИ́КУВАТИ
ОБНИ́ШПОРЕНИЙ
ОБНИ́ШПОРЕННЯ
ОБНИ́ШПОРИТИ *див.* обни́шпорювати
ОБНИ́ШПОРЮВАННЯ
ОБНИ́ШПОРЮВАТИ
О́БНІЖ
ОБНІ́ЖЖЯ[1]
ОБНІ́ЖЖЯ[2]
ОБНІ́ЖКИ
ОБНІ́ЖОК
ОБНІМА́ННЯ
ОБНІМА́ННЯЧКО
ОБНІМА́ТИ
ОБНІМА́ТИСЯ
ОБНІ́МКА
ОБНІ́МЧЕННЯ
ОБНІ́МЧИТИ *див.* обні́мчувати
ОБНІ́МЧИТИСЯ *див.* обні́мчуватися
ОБНІ́МЧУВАТИ
ОБНІ́МЧУВАТИСЯ
ОБНО́ВА
ОБНО́ВЕЦЬ
ОБНОВИ́ТЕЛЬ
ОБНОВИ́ТИ *див.* обновля́ти
ОБНОВИ́ТИСЯ *див.* обновля́тися
ОБНО́ВКА
ОБНОВЛЕ́НЕЦЬ
ОБНО́ВЛЕНИЙ
ОБНО́ВЛЕННЯ
ОБНОВЛЕ́НСТВО
ОБНОВЛЕ́НСЬКИЙ
ОБНО́ВЛЮВАНИЙ
ОБНО́ВЛЮВАНІСТЬ
ОБНО́ВЛЮВАННЯ
ОБНО́ВЛЮВАТИ *див.* обновля́ти
ОБНО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* обновля́тися
ОБНОВЛЯ́ННЯ
ОБНОВЛЯ́ТИ
ОБНОВЛЯ́ТИСЯ
ОБНО́ВНИЙ
ОБНО́ВНИК
ОБНО́ВНИЦТВО
ОБНО́ВНИЦЬКИЙ
ОБНО́ВНИЦЯ
ОБНО́СИТИ
ОБНОСИ́ТИ *див.* обно́шувати
ОБНО́СИТИСЯ
ОБНОСИ́ТИСЯ *див.* обно́шуватися
ОБНО́СКИ
ОБНОЧУВА́ТИ
ОБНОЧУВА́ТИСЯ

ОБНО́ШЕНИЙ[1]
ОБНО́ШЕНИЙ[2]
ОБНО́ШУВАТИ
ОБНО́ШУВАТИСЯ
ОБНУ́ЛЕНИЙ
ОБНУ́ЛЕННЯ
ОБНУЛИ́ТИ *див.* обну́лювати
ОБНУЛИ́ТИСЯ *див.* обну́люватися
ОБНУЛІ́ННЯ
ОБНУ́ЛЮВАННЯ
ОБНУ́ЛЮВАТИ
ОБНУ́ЛЮВАТИСЯ
ОБНУЛЯ́ННЯ
ОБНУЛЯ́ТИ *див.* обну́лювати
ОБНУЛЯ́ТИСЯ *див.* обну́люватися
ОБНЮ́ХАНИЙ
ОБНЮ́ХАННЯ
ОБНЮ́ХАТИ *див.* обню́хувати
ОБНЮ́ХАТИСЯ *див.* обню́хуватися
ОБНЮ́ХУВАННЯ
ОБНЮ́ХУВАТИ
ОБНЮ́ХУВАТИСЯ
ОБНЯ́ТИ *див.* обніма́ти
ОБНЯ́ТИЙ
ОБНЯ́ТИСЯ *див.* обніма́тися
ОБОБІ́ЧНИЙ
ОБОВ'Я́ЗАНИЙ
ОБОВ'ЯЗА́ТИ *див.* обов'я́зувати
ОБОВ'ЯЗКО́ВИЙ
ОБОВ'ЯЗКО́ВІСТЬ
ОБОВ'ЯЗКО́ВО
ОБО́В'ЯЗОК
ОБОВ'Я́ЗУВАТИ
ОБОГОТВО́РЕННЯ
ОБОГОТВОРИ́ТИ *див.* обоготворя́ти
ОБОГОТВОРЯ́ННЯ
ОБОГОТВОРЯ́ТИ
ОБОДИ́СТИЙ
ОБОДО́ВИЙ
ОБОДО́К *див.* обідо́к
ОБОДО́ЧОК *див.* обідо́чок
ОБОДЯ́К
ОБО́Є
ОБО́ЄЧКО
ОБОЖА́ННЯ
ОБОЖА́ТЕЛЬ
ОБОЖА́ТЕЛЬКА
ОБОЖА́ТИ
ОБО́ЖЕННЯ
ОБОЖЕСТВИ́ТИ *див.* обожествля́ти
ОБОЖЕСТВЛЯ́ННЯ
ОБОЖЕСТВЛЯ́ТИ
ОБОЖЕСТВЛЯ́ТИСЯ
ОБО́ЖИТИ *див.* обо́жувати
ОБО́ЖИТИСЯ *див.* обо́жуватися
ОБО́ЖНЕНИЙ
ОБО́ЖНЕННЯ
ОБО́ЖНИТИ *див.* обо́жнювати
ОБО́ЖНЮВАНИЙ
ОБО́ЖНЮВАНІСТЬ
ОБО́ЖНЮВАННЯ
ОБО́ЖНЮВАТИ
ОБО́ЖНЮВАТИСЯ
ОБО́ЖНЮВАЧ
ОБО́ЖНЮВАЧКА
ОБО́ЖУВАННЯ
ОБО́ЖУВАТИ
ОБО́ЖУВАТИСЯ
ОБО́З
ОБО́ЗНИЙ
ОБО́ЗНИК
ОБО́ЙКО
ОБО́ЙМА
О́БОЛ
ОБО́Л
О́БОЛОК
ОБОЛО́К
ОБОЛО́НА
ОБОЛО́НКА
ОБОЛО́ННЯ
ОБОЛО́НСЬКИЙ
ОБОЛО́НЬ
ОБОЛО́НЯ
ОБОМЛІВА́ТИ *див.* обімліва́ти
ОБОМЛІ́ЛИЙ *див.* обімлі́лий
ОБОМЛІ́ТИ *див.* обімліва́ти
ОБОПІ́ЛЬНЕ *див.* обопільно
ОБОПІ́ЛЬНИЙ
ОБОПІ́ЛЬНІСТЬ
ОБОПІ́ЛЬНО
ОБО́РА
ОБО́РАНИЙ
ОБОРА́ТИ *див.* обо́рювати
ОБОРА́ТИСЯ *див.* обо́рюватися
ОБОРІ́Г
ОБО́РКА
ОБОРО́ЖИНА
ОБОРО́НА
ОБОРО́НЕНИЙ
ОБОРО́НЕЦЬ
ОБОРОНИ́ТИ *див.* обороня́ти
ОБОРОНИ́ТИСЯ *див.* обороня́тися
ОБОРО́НКА
ОБОРО́ННИЙ
ОБОРО́ННИК
ОБОРО́ННИЦЯ
ОБОРО́ННІСТЬ
ОБОРО́ННО
ОБОРОНОЗДА́ТНИЙ
ОБОРОНОЗДА́ТНІСТЬ
ОБОРОНОСПРОМО́ЖНИЙ
ОБОРОНОСПРОМО́ЖНІСТЬ
ОБОРОНЯ́ТИ
ОБОРОНЯ́ТИСЯ
ОБОРО́Т
ОБОРО́ТНИЙ
ОБОРО́ТНІСТЬ
ОБОРОТОСПРОМО́ЖНІСТЬ
ОБО́РОЧКА
ОБОРУ́ДКА
ОБОРУ́ДУВАТИ
ОБО́РЮВАННЯ
ОБО́РЮВАТИ
ОБО́РЮВАТИСЯ
ОБОСІ́ЧНИЙ
ОБОСО́НІЖ
ОБО́ЧА
ОБО́ЧИНА
ОБО́ЧИНКА
ОБОЮ́ДНИЙ
ОБОЮДОГО́СТРИЙ
ОБОЮ́ДУ
ОБПАДА́ННЯ
ОБПАДА́ТИ[1]
ОБПАДА́ТИ[2]
ОБПА́ЛЕНИЙ
ОБПА́ЛЕННЯ
ОБПА́ЛИЙ
ОБПАЛИ́ТИ *див.* обпа́лювати
ОБПАЛИ́ТИСЯ *див.* обпа́люватися
ОБПА́ЛЮВАЛЬНИЙ
ОБПА́ЛЮВАННЯ
ОБПА́ЛЮВАТИ
ОБПА́ЛЮВАТИСЯ

ОБПА́ЛЮВАЧ
ОБПА́ЛЮЮЧИЙ
ОБПА́РЕНИЙ
ОБПА́РИТИ *див.* обпа́рювати
ОБПА́РИТИСЯ *див.* обпа́рюватися
ОБПА́РЮВАННЯ
ОБПА́РЮВАТИ
ОБПА́РЮВАТИСЯ
ОБПАСА́ТИ
ОБПАСИНКУВА́ТИ
ОБПАСКУ́ДЖЕНИЙ
ОБПАСКУ́ДЖУВАННЯ
ОБПАСКУ́ДЖУВАТИ
ОБПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ
ОБПАСКУ́ДИТИ *див.* обпаску́джувати
ОБПАСКУ́ДИТИСЯ *див.* обпаску́джуватися
ОБПА́СТИ[1] *див.* обпада́ти[1]
ОБПА́СТИ[2] *див.* обпада́ти[2]
ОБПА́СТИ[3] *див.* обпаса́ти
ОБПА́ТРАНИЙ
ОБПА́ТРАТИ *див.* обпа́трювати
ОБПА́ТРЮВАННЯ
ОБПА́ТРЮВАТИ
ОБПЕКТИ́ *див.* обпіка́ти
ОБПЕКТИ́СЯ *див.* обпіка́тися
ОБПЕРЕ́ЗАНИЙ
ОБПЕРЕЗА́ТИ *див.* обпері́зувати
ОБПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* обпері́зуватися
ОБПЕРІ́ЗУВАТИ
ОБПЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ОБПЕ́РТИ *див.* обпира́ти[1]
ОБПЕ́РТИЙ
ОБПЕ́РТИСЯ *див.* обпира́тися[1]
ОБПЕЧА́ТАТИ *див.* обпеча́тувати
ОБПЕЧА́ТУВАТИ
ОБПЕ́ЧЕНИЙ
ОБПИВА́ЙЛО
ОБПИВА́ННЯ
ОБПИВА́ТИ
ОБПИВА́ТИСЯ
ОБПИ́ЛЕНИЙ
ОБПИ́ЛЕННЯ
ОБПИЛИ́ТИ *див.* обпи́лювати[1]
ОБПИЛИ́ТИСЯ *див.* обпи́люватися[1]
ОБПИ́ЛЬНИК
ОБПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ[1]
ОБПИ́ЛЮВАЛЬНИЙ[2]
ОБПИ́ЛЮВАНИЙ[1]
ОБПИ́ЛЮВАНИЙ[2]
ОБПИ́ЛЮВАННЯ[1]
ОБПИ́ЛЮВАННЯ[2]
ОБПИ́ЛЮВАТИ[1]
ОБПИ́ЛЮВАТИ[2]
ОБПИ́ЛЮВАТИСЯ[1]
ОБПИ́ЛЮВАТИСЯ[2]
ОБПИ́ЛЮВАЧ[1]
ОБПИ́ЛЮВАЧ[2]
ОБПИ́ЛЮВАЧКА
ОБПИ́ЛЯНИЙ
ОБПИЛЯ́ТИ *див.* обпи́лювати[2]
ОБПИНА́ТИ
ОБПИНА́ТИСЯ
ОБПИ́НКА
ОБПИРА́ННЯ[1]
ОБПИРА́ННЯ[2]
ОБПИРА́ТИ[1]
ОБПИРА́ТИ[2]
ОБПИРА́ТИСЯ[1]
ОБПИРА́ТИСЯ[2]
ОБПИ́САНИЙ
ОБПИСА́ТИ *див.* обпи́сувати
ОБПИ́СУВАННЯ
ОБПИ́СУВАТИ
ОБПИТА́ТИ *див.* обпи́тувати
ОБПИ́ТИ *див.* обпива́ти
ОБПИ́ТИЙ
ОБПИ́ТИСЯ *див.* обпива́тися
ОБПИ́ТУВАТИ
ОБПІКА́ННЯ
ОБПІКА́ТИ
ОБПІКА́ТИСЯ
ОБПІКА́ЮЧИЙ
ОБПЛЕСКА́ТИ *див.* обплі́скувати
ОБПЛЕСТИ́ *див.* обпліта́ти
ОБПЛЕСТИ́СЯ *див.* обпліта́тися
ОБПЛЕ́ТЕНИЙ
ОБПЛЕ́ТЕНІСТЬ
ОБПЛЕ́ТЕННЯ
ОБПЛИВА́ННЯ[1]
ОБПЛИВА́ННЯ[2]
ОБПЛИВА́ТИ[1]
ОБПЛИВА́ТИ[2]
ОБПЛИВТИ́[1] *див.* обплива́ти[1]
ОБПЛИВТИ́[2] *див.* обплива́ти[2]
ОБПЛИСТИ́ *див.* обплива́ти[1]
ОБПЛІ́СКУВАТИ
ОБПЛІТА́ЛЬНИЙ
ОБПЛІТА́ЛЬНИК
ОБПЛІТА́ЛЬНИЦЯ
ОБПЛІТА́ННЯ
ОБПЛІТА́ТИ
ОБПЛІТА́ТИСЯ
ОБПЛУ́ТАНИЙ
ОБПЛУ́ТАНІСТЬ
ОБПЛУ́ТАТИ *див.* обплу́тувати
ОБПЛУ́ТАТИСЯ *див.* обплу́туватися
ОБПЛУ́ТУВАННЯ
ОБПЛУ́ТУВАТИ
ОБПЛУ́ТУВАТИСЯ
ОБПЛЬО́ВАНИЙ
ОБПЛЬО́ВАНІСТЬ
ОБПЛЬО́ВУВАННЯ
ОБПЛЬО́ВУВАТИ
ОБПЛЮВА́ТИ *див.* обпльо́вувати
ОБПЛЯМИ́ТИ *див.* обплямо́вувати
ОБПЛЯ́МЛЕНИЙ
ОБПЛЯМО́ВУВАТИ
ОБПЛЯМУВА́ТИ *див.* обплямо́вувати
ОБПО́ВЗАТИ
ОБПОВЗА́ТИ
ОБПОВЗТИ́ *див.* обповза́ти
ОБПОВИВА́ТИ
ОБПОВИ́ТИ *див.* обповива́ти
ОБПОГА́НЕНИЙ
ОБПОГА́НИТИ *див.* обпога́нювати
ОБПОГА́НИТИСЯ *див.* обпога́нюватися
ОБПОГА́НЮВАТИ
ОБПОГА́НЮВАТИСЯ
ОБПО́ЄНИЙ
ОБПО́ЄНІСТЬ
ОБПОЇ́ТИ *див.* обпо́ювати
ОБПО́ЛЕНИЙ
ОБПОЛІ́СКУВАНИЙ
ОБПОЛІ́СКУВАННЯ
ОБПОЛІ́СКУВАТИ
ОБПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ОБПОЛО́СКАНИЙ
ОБПОЛОСКА́ТИ *див.* обполі́скувати

ОБПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* обполіскуватися
ОБПОЛОСНУ́ТИ
ОБПОЛОСНУ́ТИСЯ
ОБПОЛО́ТИ *див.* обпо́лювати
ОБПО́ЛЮВАННЯ
ОБПО́ЛЮВАТИ
ОБПОМИНА́ТИ
ОБПО́РАТИСЯ
ОБПО́ЮВАННЯ
ОБПО́ЮВАТИ
ОБПРИ́СКАНИЙ
ОБПРИ́СКАТИ *див.* обпри́скувати
ОБПРИ́СКАТИСЯ *див.* обпри́скуватися
ОБПРИ́СКУВАЛЬНИЙ
ОБПРИ́СКУВАНИЙ
ОБПРИ́СКУВАННЯ
ОБПРИ́СКУВАТИ
ОБПРИ́СКУВАТИСЯ
ОБПРИ́СКУВАЧ
ОБПРИ́СНУТИ
ОБПРИ́СНУТИЙ
ОБПРИ́СНУТИСЯ
ОБПРЯДА́ННЯ
ОБПРЯДА́ТИ
ОБПУ́ДРИТИ *див.* обпу́дрювати
ОБПУ́ДРЮВАННЯ
ОБПУ́ДРЮВАТИ
ОБПУХА́ННЯ
ОБПУХА́ТИ
ОБПУ́ХЛИЙ
ОБПУ́ХЛІСТЬ
ОБПУ́ХНУТИ *див.* обпуха́ти
ОБПУ́ХТИ *див.* обпуха́ти
ОБП'ЯСТИ́ *див.* обпина́ти
ОБП'ЯСТИ́СЯ *див.* обпина́тися
ОБРАБО́ВАНИЙ
ОБРАБО́ВУВАТИ
ОБРАБУВА́ТИ *див.* обрабо́вувати
ОБРА́ДА
ОБРА́ДИТИСЯ
ОБРАДІ́ТИ
ОБРА́ДОНЬКА
ОБРА́ДУВАНИЙ
ОБРА́ДУВАНО
ОБРА́ДУВАТИ
ОБРА́ДУВАТИСЯ
ОБРАЖА́ННЯ
ОБРАЖА́ТИ
ОБРАЖА́ТИСЯ
ОБРА́ЖЕНИЙ
ОБРА́ЖЕНІСТЬ
ОБРА́ЖЕННЯ
ОБРА́ЖЕНО
ОБРА́ЖУВАТИ *див.* обража́ти
ОБРА́ЖУВАТИСЯ *див.* обража́тися
О́БРАЗ[1]
О́БРАЗ[2]
ОБРА́ЗА
ОБРАЗЕ́ЦЬ
ОБРАЗИ́ *див.* о́браз[2]
ОБРА́ЗИТИ *див.* обража́ти
ОБРА́ЗИТИСЯ *див.* обража́тися
ОБРАЗКИ́
ОБРА́ЗЛИВИЙ
ОБРА́ЗЛИВІСТЬ
ОБРА́ЗЛИВО
О́БРАЗНИЙ
ОБРА́ЗНИК
ОБРА́ЗНИЦЯ
О́БРАЗНІСТЬ
О́БРАЗНО
ОБРАЗО́К
ОБРАЗОТВО́РЕННЯ
ОБРАЗОТВО́РЧИЙ
ОБРАЗОТВО́РЧІСТЬ
ОБРАЗОТВО́РЧО
ОБРАЗО́ЧОК
ОБРА́МИТИ *див.* обрамля́ти
ОБРА́МИТИСЯ *див.* обрамля́тися
ОБРА́МКА
ОБРА́МЛЕНИЙ
ОБРА́МЛЕННЯ
ОБРА́МЛЮВАННЯ
ОБРА́МЛЮВАТИ *див.* обрамля́ти
ОБРА́МЛЮВАТИСЯ *див.* обрамля́тися
ОБРАМЛЯ́ТИ
ОБРАМЛЯ́ТИСЯ
ОБРАМО́ВАНИЙ
ОБРАМО́ВУВАННЯ
ОБРАМО́ВУВАТИ
ОБРАМО́ВУВАТИСЯ
ОБРА́МОК
ОБРАМУВА́ННЯ
ОБРАМУВА́ТИ *див.* обрамо́вувати
ОБРАМУВА́ТИСЯ *див.* обрамо́вуватися
ОБРА́НЕНИЙ
ОБРА́НЕНІСТЬ
ОБРА́НЕЦЬ
О́БРАНИЙ
ОБРА́НИТИ *див.* обра́нювати
ОБРА́НИТИСЯ *див.* обра́нюватися
ОБРА́НИЦЯ
О́БРАНІСТЬ
ОБРА́НКА
ОБРА́ННЯ
ОБРА́НЮВАТИ
ОБРА́НЮВАТИСЯ
ОБРА́ТИ *див.* обира́ти
ОБРА́ТИСЯ *див.* обира́тися
ОБРАХО́ВАНИЙ
ОБРАХО́ВАНІСТЬ
ОБРАХО́ВУВАННЯ
ОБРАХО́ВУВАТИ
ОБРАХО́ВУВАТИСЯ
ОБРАХУВА́ННЯ
ОБРАХУВА́ТИ *див.* обрахо́вувати
ОБРАХУВА́ТИСЯ *див.* обрахо́вуватися
ОБРАХУ́НОК
ОБРЕВІЗО́ВАНИЙ
ОБРЕВІЗУВА́ТИ
ОБРЕ́ЗКЛИЙ
ОБРЕ́ЗКНУТИ
ОБРЕКТИ́ *див.* обріка́ти
ОБРЕКТИ́СЯ *див.* обріка́тися
ОБРЕМІ́ЖЕНИЙ
ОБРЕМІ́ЗИТИ
ОБРЕМІ́ЗИТИСЯ
ОБРЕ́НЕЦЬ
ОБРЕ́ПАТИСЯ
ОБРЕПІ́ЖЕНИЙ
ОБРЕПІ́ЖИТИ
ОБРЕ́ПКАТИСЯ *див.* обре́патися
ОБРЕШЕТИ́ТИ
ОБРЕШЕТО́ВАНИЙ
ОБРЕШЕТУВА́ТИ *див.* обрешети́ти
ОБРЕШІ́ТКА
О́БРИ
ОБРИ́В
ОБРИВА́ЛЬНИЙ
ОБРИВА́ННЯ

ОБРИВА́ТИ[1]
ОБРИВА́ТИ[2]
ОБРИВА́ТИ[3]
ОБРИВА́ТИСЯ[1]
ОБРИВА́ТИСЯ[2]
ОБРИ́ВИСТИЙ
ОБРИ́ВИСТІСТЬ
ОБРИ́ВИСТО
ОБРИ́ВКОВИЙ
ОБРИ́ВНИЙ
ОБРИ́ВНІСТЬ
ОБРИ́ВОК
ОБРИ́ВОЧОК
ОБРИ́ВЧАСТИЙ
ОБРИ́ГАНИЙ
ОБРИГА́ТИ *див.* обри́гувати
ОБРИГА́ТИСЯ *див.* обри́гуватися
ОБРИ́ГУВАТИ
ОБРИ́ГУВАТИСЯ
ОБРИ́ДА
ОБРИДА́ННЯ
ОБРИДА́ТИ
ОБРИ́ДЖЕННЯ
ОБРИ́ДЖУВАТИ
ОБРИ́ДИТИ *див.* обри́джувати
ОБРИ́ДЛИВИЙ
ОБРИ́ДЛИВІСТЬ
ОБРИ́ДЛИВО
ОБРИ́ДЛИЙ
ОБРИ́ДЛІСТЬ
ОБРИ́ДНИЙ
ОБРИ́ДНИК
ОБРИ́ДНІСТЬ
ОБРИ́ДНО
ОБРИ́ДНУТИ *див.* обрида́ти
О́БРИН *див.* о́бри
О́БРИС
ОБРИСО́ВАНИЙ
ОБРИСО́ВУВАННЯ
ОБРИСО́ВУВАТИ
ОБРИСО́ВУВАТИСЯ
ОБРИСУВА́ННЯ
ОБРИСУВА́ТИ *див.* обрисо́вувати
ОБРИСУВА́ТИСЯ *див.* обрисо́вуватися
ОБРИ́ТИ[1] *див.* обрива́ти[2]
ОБРИ́ТИ[2] *див.* обрива́ти[3]
ОБРИ́ТИСЯ *див.* обрива́тися[2]
ОБРИШТО́ВАНИЙ
ОБРИШТО́ВУВАННЯ
ОБРИШТО́ВУВАТИ
ОБРИШТУВА́ННЯ
ОБРИШТУВА́ТИ *див.* обриштóвувати
ОБРІ́ВНЮВАТИ
ОБРІ́ВНЮВАТИСЯ
ОБРІ́ВНЯНИЙ
ОБРІВНЯ́ТИ *див.* обрі́внювати
ОБРІВНЯ́ТИСЯ *див.* обрі́внюватися
ОБРІДИ́ТИ
ОБРІДІ́ЛИЙ
ОБРІ́ДКУВАТИЙ
О́БРІДНЕ *див.* о́брідно
О́БРІДНИЙ
О́БРІДНІСТЬ
О́БРІДНО
ОБРІ́ДЧАСТИЙ
ОБРІ́З[1]
ОБРІ́З[2]
ОБРІЗА́Н
ОБРІ́ЗАНЕЦЬ
ОБРІ́ЗАНИЙ
ОБРІ́ЗАННЯ
ОБРІЗА́ННЯ
ОБРІ́ЗАТИ *див.* обрі́зувати
ОБРІЗА́ТИ *див.* обрі́зувати
ОБРІ́ЗАТИСЯ
ОБРІЗА́ТИСЯ *див.* обрі́зуватися
ОБРІ́ЗКОВИЙ
ОБРІЗНИ́Й
ОБРІ́ЗОК
ОБРІ́ЗОЧОК
ОБРІ́ЗУВАЛЬНИЙ
ОБРІ́ЗУВАННЯ
ОБРІ́ЗУВАТИ
ОБРІ́ЗУВАТИСЯ
ОБРІ́ЗУВАЧ
ОБРІ́ЗУВАЧКА
О́БРІЙ
О́БРІЙНИЙ
ОБРІ́К[1]
ОБРІ́К[2]
ОБРІКА́ТИ
ОБРІКА́ТИСЯ
ОБРІКУВА́ТИСЯ *див.* обріка́тися
ОБРІ́ТЕННЯ
ОБРО́БА
ОБРОБИ́ТИ[1] *див.* оброблéти[1]
ОБРОБИ́ТИ[2] *див.* обробля́ти[2]
ОБРОБИ́ТИСЯ[1] *див.* обробля́тися[1]
ОБРОБИ́ТИСЯ[2] *див.* обробля́тися[2]
ОБРОБІ́ТОК
ОБРО́БКА
ОБРО́БЛЕНИЙ[1]
ОБРО́БЛЕНИЙ[2]
ОБРО́БЛЕННЯ
ОБРО́БЛЮВАЛЬНИЙ
ОБРО́БЛЮВАНИЙ
ОБРО́БЛЮВАНІСТЬ
ОБРО́БЛЮВАННЯ
ОБРО́БЛЮВАТИ *див.* обробля́ти[1]
ОБРО́БЛЮВАТИСЯ *див.* обробля́тися[1]
ОБРО́БЛЮВАЧ
ОБРО́БЛЮВАЧКА
ОБРОБЛЯ́ННЯ
ОБРОБЛЯ́ТИ[1]
ОБРОБЛЯ́ТИ[2]
ОБРОБЛЯ́ТИСЯ[1]
ОБРОБЛЯ́ТИСЯ[2]
ОБРО́БНИЙ
ОБРО́БНИК
ОБРО́БНИЦЯ
ОБРОДИ́НИТИСЯ
ОБРОДИ́ТИСЯ
ОБРО́К
ОБРО́НЕНИЙ
ОБРОНИ́ТИ *див.* обро́нювати
ОБРО́НЮВАТИ
ОБРОСИ́ТИ *див.* обро́шувати
ОБРОСИ́ТИСЯ *див.* обро́шуватися
ОБРО́СЛИЙ
ОБРО́СЛІСТЬ
ОБРОСТА́ННЯ
ОБРОСТА́ТИ
ОБРОСТИ́ *див.* оброста́ти
О́БРОСТЬ
ОБРОТА́ТИ
ОБРО́ТЬ
ОБРО́ТЬКА
ОБРО́ЧНИЙ
ОБРО́ЧНИК[1]
ОБРО́ЧНИК[2]
ОБРОЧНИКУВА́ТИ
ОБРО́ЧНИЦЯ[1]
ОБРО́ЧНИЦЯ[2]

ОБРО́ШЕНИЙ
ОБРО́ШУВАТИ
ОБРО́ШУВАТИСЯ
ОБРУ́Б
ОБРУ́БАНИЙ
ОБРУБА́ННЯ
ОБРУ́БАНО
ОБРУБА́ТИ *див.* обру́бувати
ОБРУБА́ТИСЯ[1] *див.* обру́буватися[1]
ОБРУБА́ТИСЯ[2] *див.* обру́буватися[2]
ОБРУ́БИНА
ОБРУБИ́ТИ *див.* обру́блювати
ОБРУ́БКА
ОБРУ́БКУВАТИЙ
ОБРУ́БЛЕНИЙ
ОБРУ́БЛЮВАТИ
ОБРУ́БНИК
ОБРУ́БНИЦЯ
ОБРУ́БОК
ОБРУ́БУВАННЯ
ОБРУ́БУВАТИ
ОБРУ́БУВАТИСЯ[1]
ОБРУ́БУВАТИСЯ[2]
ОБРУ́БУВАЧ
О́БРУ́С
ОБРУ́СИК
ОБРУСИ́ТЕЛЬ
ОБРУСИ́ТЕЛЬКА
ОБРУСИ́ТЕЛЬНИЙ
ОБРУСИ́ТЕЛЬСТВО
ОБРУСИ́ТИ
ОБРУСІ́ЛИЙ
ОБРУСІ́ННЯ
ОБРУСІ́ТИ
ОБРУСО́К
О́БРУЧ
ОБРУ́Ч
ОБРУЧА́ЛЬНИЙ
ОБРУЧА́ТИ
ОБРУЧА́ТИСЯ
ОБРУЧЕ́ВИЙ
ОБРУ́ЧЕНИЙ
ОБРУ́ЧЕННЯ
ОБРУ́ЧЕЧКА
ОБРУ́ЧИК
ОБРУЧИ́ТИ *див.* обруча́ти
ОБРУЧИ́ТИСЯ *див.* обруча́тися
ОБРУ́ЧКА
ОБРУ́ЧНИЙ
ОБРУ́ЧЧЯ
ОБРУША́ТИ *див.* обру́шувати
ОБРУША́ТИСЯ *див.* обру́шуватися
ОБРУ́ШЕНИЙ
ОБРУ́ШЕННЯ
ОБРУ́ШИТИ *див.* обру́шувати
ОБРУ́ШИТИСЯ *див.* обру́шуватися
ОБРУ́ШУВАТИ
ОБРУ́ШУВАТИСЯ
ОБРЮ́ЗГЛИЙ
ОБРЮ́ЗГЛІСТЬ
ОБРЮ́ЗГНУТИ
ОБРЯ́Д
ОБРЯДЖА́ННЯ
ОБРЯДЖА́ТИ
ОБРЯДЖА́ТИСЯ
ОБРЯ́ДЖЕНИЙ
ОБРЯ́ДЖЕННЯ
ОБРЯДИ́ТИ *див.* обряджа́ти
ОБРЯДИ́ТИСЯ *див.* обряджа́тися
ОБРЯ́ДНИЙ
ОБРЯ́ДНІСТЬ
О́БРЯДНО
ОБРЯ́ДНО
ОБРЯДО́ВИЙ
ОБРЯДО́ВІСТЬ
ОБРЯДОДІ́ЙНИЙ
ОБРЯДОДІ́ЙСТВО
ОБРЯДОДІ́Я
ОБРЯМО́ВАНИЙ
ОБРЯМО́ВУВАТИ
ОБРЯМУВА́ТИ *див.* обрямо́вувати
ОБРЯ́СНЕНИЙ
ОБРЯСНИ́ТИ
ОБРЯСНІ́ТИ
ОБРЯТО́ВАНИЙ
ОБРЯТО́ВУВАТИ
ОБРЯТО́ВУВАТИСЯ
ОБРЯТУВА́ННЯ
ОБРЯТУВА́ТИ *див.* обрято́вувати
ОБРЯТУВА́ТИСЯ *див.* обрято́вуватися
ОБСА́ДЖЕНИЙ
ОБСА́ДЖЕННЯ
ОБСА́ДЖУВАННЯ
ОБСА́ДЖУВАТИ
ОБСА́ДЖУВАТИСЯ
ОБСАДИ́ТИ *див.* обса́джувати
ОБСАДИ́ТИСЯ *див.* обса́джуватися
ОБСА́ДКА
ОБСА́ДНИЙ
ОБСА́ЛЕНИЙ
ОБСА́ЛИТИ *див.* обса́лювати
ОБСА́ЛИТИСЯ *див.* обса́люватися
ОБСА́ЛЮВАННЯ
ОБСА́ЛЮВАТИ
ОБСА́ЛЮВАТИСЯ
ОБСА́ПАНИЙ
ОБСАПА́ТИ *див.* обса́пувати
ОБСА́ПУВАННЯ
ОБСА́ПУВАТИ
ОБСВИ́СТАНИЙ
ОБСВИСТА́ТИ *див.* обсви́стувати
ОБСВИСТІ́ТИ *див.* обсви́стувати
ОБСВИ́СТУВАТИ
ОБСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* обсві́дчуватися
ОБСВІ́ДЧУВАТИСЯ
ОБСВІТИ́ТИ *див.* обсві́чувати
ОБСВІ́ЧУВАННЯ
ОБСВІ́ЧУВАТИ
ОБСЕ́ЛЕНИЙ
ОБСЕЛИ́ТИ *див.* обселя́ти
ОБСЕЛИ́ТИСЯ *див.* обселя́тися
ОБСЕЛЯ́ТИ
ОБСЕЛЯ́ТИСЯ
ОБСЕРВА́НТ
ОБСЕРВА́ТОР
ОБСЕРВАТО́РІЯ
ОБСЕРВАТО́РНИЙ
ОБСЕРВАТО́РСЬКИЙ
ОБСЕРВАЦІ́ЙНИЙ
ОБСЕРВА́ЦІЯ
ОБСЕРВО́ВАНИЙ
ОБСЕРВУВА́ННЯ
ОБСЕРВУВА́ТИ
ОБСЕСИ́ВНИЙ
ОБСЕ́СІЯ
ОБСИ́ДЖЕНИЙ
ОБСИ́ДЖУВАТИ
ОБСИ́ДЖУВАТИСЯ
ОБСИДІА́Н
ОБСИДІА́НОВИЙ
ОБСИ́ДІТИ *див.* обси́джувати
ОБСИ́ДІТИСЯ *див.* обси́джуватися
ОБСИЛА́ТИ
ОБСИЛА́ТИСЯ
ОБСИЛКУВА́ТИ

ОБСИПА́ЛЬНИЙ
ОБСИПА́ЛЬНИК
ОБСИПА́ЛЬНІСТЬ
ОБСИ́ПАНИЙ
ОБСИПА́ННЯ
ОБСИ́ПАТИ *див.* обсипа́ти
ОБСИПА́ТИ
ОБСИ́ПАТИСЯ *див.* обсипа́тися
ОБСИПА́ТИСЯ
ОБСИ́ПКА
ОБСИПНИ́Й
ОБСИ́ПУВАНИЙ
ОБСИ́ПУВАННЯ
ОБСИ́ПУВАТИ *див.* обсипа́ти
ОБСИСА́ННЯ
ОБСИСА́ТИ
ОБСИСА́ТИСЯ
ОБСИХА́ННЯ
ОБСИХА́ТИ
О́БСІВ
ОБСІВА́ЛЬНИЙ
ОБСІВА́ННЯ
ОБСІВА́ТИ
ОБСІВА́ТИСЯ
ОБСІ́ВНЕ́
ОБСІДА́ТИ
ОБСІДА́ТИСЯ
ОБСІКА́ННЯ
ОБСІКА́ТИ
ОБСІКА́ТИСЯ
ОБСІ́КТИ *див.* обсіка́ти
ОБСІ́КТИСЯ *див.* обсіка́тися
ОБСІ́ЛИЙ
ОБСІМЕНИ́ТИ *див.* обсіменя́ти
ОБСІМЕНИ́ТИСЯ *див.* обсіменя́тися
ОБСІМЕНІ́ННЯ
ОБСІМЕНЯ́ТИ
ОБСІМЕНЯ́ТИСЯ
ОБСІ́ПАТИ *див.* обсі́пувати
ОБСІ́ПУВАТИ
ОБСІ́СТИ *див.* обсіда́ти
ОБСІ́СТИСЯ *див.* обсіда́тися
О́БСІЧ
ОБСІ́ЧЕНИЙ
ОБСІ́ЧЕННЯ
ОБСІ́ЮВАННЯ
ОБСІ́ЮВАТИ *див.* обсіва́ти
ОБСІ́ЮВАТИСЯ *див.* обсіва́тися
ОБСІ́ЯНИЙ
ОБСІ́ЯТИ *див.* обсіва́ти
ОБСІ́ЯТИСЯ *див.* обсіва́тися
ОБСКАКА́ТИ *див.* обска́кувати
ОБСКА́КУВАННЯ
ОБСКА́КУВАТИ
ОБСКО́ЧЕНИЙ
ОБСКО́ЧИТИ
ОБСКРЕБТИ́ *див.* обскріба́ти
ОБСКРІБА́ТИ
ОБСКРОМА́ДЖЕНИЙ
ОБСКРОМА́ДИТИ
ОБСКУ́БАНИЙ
ОБСКУБА́ТИ *див.* обску́бувати
ОБСКУБА́ТИСЯ *див.* обску́буватися
ОБСКУ́БЛЕНИЙ
ОБСКУ́БТИ *див.* обску́бувати
ОБСКУ́БТИСЯ *див.* обску́буватися
ОБСКУ́БУВАННЯ
ОБСКУ́БУВАТИ
ОБСКУ́БУВАТИСЯ
ОБСКУРА́НТ
ОБСКУРАНТИ́ЗМ
ОБСКУРАНТИ́СТ
ОБСКУРАНТИ́СТСЬКИЙ
ОБСКУРА́НТКА
ОБСКУРА́НТНИЙ
ОБСКУРА́НТСЬКИЙ
ОБСКУ́РНИЙ
ОБСЛИ́ЗЛИЙ
ОБСЛИ́ЗЛІСТЬ
ОБСЛИ́НЕНИЙ
ОБСЛИ́НИТИ *див.* обсли́нювати
ОБСЛИ́НЮВАННЯ
ОБСЛИ́НЮВАТИ
О́БСЛІД
ОБСЛІ́ДЖЕННЯ
ОБСЛІ́ДЖУВАТИ
ОБСЛІДИ́ТИ *див.* обслі́джувати
ОБСЛІДКО́ВУВАТИ
ОБСЛІДКУВА́ТИ *див.* обслідко́вувати
ОБСЛІ́ДНИК
ОБСЛІ́ДНИЦЬКИЙ
ОБСЛІ́ДНИЦЯ
ОБСЛІ́ДУВАНИЙ
ОБСЛІ́ДУВАНІСТЬ
ОБСЛІ́ДУВАННЯ
ОБСЛІ́ДУВАТИ
ОБСЛІ́ДУВАТИСЯ
ОБСЛІ́ДУВАЧ
ОБСЛІ́ДУВАЧКА
ОБСЛО́НА
ОБСЛО́НЕНИЙ
ОБСЛО́НЕНІСТЬ
ОБСЛОНИ́ТИ *див.* обсло́нювати
ОБСЛОНИ́ТИСЯ *див.* обсло́нюватися
ОБСЛО́НКА
ОБСЛО́НЮВАТИ
ОБСЛО́НЮВАТИСЯ
ОБСЛУ́ГА
ОБСЛУГО́ВАНИЙ
ОБСЛУГО́ВИЙ
ОБСЛУГО́ВНИЙ
ОБСЛУГО́ВУВАЛЬНИЙ
ОБСЛУГО́ВУВАНИЙ
ОБСЛУГО́ВУВАНІСТЬ
ОБСЛУГО́ВУВАННЯ
ОБСЛУГО́ВУВАТИ
ОБСЛУГО́ВУВАТИСЯ
ОБСЛУГО́ВУЮЧИЙ
ОБСЛУ́ГУВАТИ *див.* обслуго́вувати
ОБСЛУГУВА́ТИ *див.* обслуго́вувати
ОБСЛУ́ЖЕНИЙ
ОБСЛУЖИ́ТИ *див.* обслуго́вувати
ОБСЛУЖИ́ТИСЯ *див.* обслуго́вуватися
ОБСЛУ́ЖУВАНИЙ
ОБСЛУ́ЖУВАННЯ
ОБСЛУ́ЖУВАТИ *див.* обслуго́вувати
ОБСЛУ́ЖУВАТИСЯ *див.* обслуго́вуватися
ОБСЛУ́ХАТИ *див.* обслу́хувати
ОБСЛУ́ХУВАННЯ
ОБСЛУ́ХУВАТИ
ОБСМА́ЖЕНИЙ
ОБСМА́ЖЕННЯ
ОБСМА́ЖИТИ *див.* обсма́жувати
ОБСМА́ЖИТИСЯ *див.* обсма́жуватися
ОБСМА́ЖУВАННЯ
ОБСМА́ЖУВАТИ

ОБСМА́ЖУВАТИСЯ
ОБСМА́ЛЕНИЙ
ОБСМА́ЛЕНІСТЬ
ОБСМА́ЛЕННЯ
ОБСМАЛИ́ТИ *див.* обсма́лювати
ОБСМАЛИ́ТИСЯ *див.* обсма́люватися
ОБСМАЛЬЦЬО́ВАНИЙ
ОБСМАЛЬЦЬО́ВАНІСТЬ
ОБСМАЛЬЦЬО́ВУВАТИ
ОБСМАЛЬЦЮВА́ТИ *див.* обсмальцьо́вувати
ОБСМА́ЛЮВАННЯ
ОБСМА́ЛЮВАТИ
ОБСМА́ЛЮВАТИСЯ
ОБСМИ́КАНИЙ
ОБСМИ́КАНІСТЬ
ОБСМИ́КАТИ *див.* обсми́кувати
ОБСМИ́КАТИСЯ *див.* обсми́куватися
ОБСМИКНУ́ТИ
ОБСМИКНУ́ТИСЯ
ОБСМИ́КУВАННЯ
ОБСМИ́КУВАТИ
ОБСМИ́КУВАТИСЯ
ОБСМІ́ЮВАННЯ
ОБСМІ́ЮВАТИ
ОБСМІ́ЯНИЙ
ОБСМІЯ́ТИ *див.* обсмі́ювати
ОБСМО́КТАНИЙ
ОБСМОКТА́ТИ *див.* обсмо́ктувати
ОБСМО́КТУВАННЯ
ОБСМО́КТУВАТИ
ОБСМО́КТУВАТИСЯ
ОБСМО́Л
ОБСМО́ЛЕНИЙ
ОБСМО́ЛЕНІСТЬ
ОБСМО́ЛЕННЯ
ОБСМОЛИ́ТИ *див.* обсмо́лювати
ОБСМОЛИ́ТИСЯ *див.* обсмо́люватися
ОБСМО́ЛЮВАННЯ
ОБСМО́ЛЮВАТИ
ОБСМО́ЛЮВАТИСЯ
ОБСМО́ЛЮВАЧ
ОБСМУГО́ВАНИЙ
ОБСМУГО́ВАНІСТЬ
ОБСМУГО́ВУВАННЯ
ОБСМУГО́ВУВАТИ
ОБСМУГУВА́ТИ *див.* обсмуго́вувати
ОБСНІ́ЖЕНИЙ
ОБСНІ́ЖЕНІСТЬ
ОБСНІ́ЖИТИ
ОБСНО́ВАНИЙ
ОБСНО́ВУВАННЯ
ОБСНО́ВУВАТИ
ОБСНО́ВУВАТИСЯ
ОБСНУВА́ТИ *див.* обсно́вувати
ОБСНУВА́ТИСЯ *див.* обсно́вуватися
ОБСНУ́ТИ
ОБСОКОТА́ТИ
ОБСО́ЛЕНИЙ
ОБСО́ЛЕНІСТЬ
ОБСОЛИ́ТИ *див.* обсо́лювати
ОБСО́ЛЮВАТИ
ОБСОРО́МИТИ *див.* обсоро́млювати
ОБСОРО́МЛЕНИЙ
ОБСОРО́МЛЕНІСТЬ
ОБСОРО́МЛЕННЯ
ОБСОРО́МЛЮВАТИ
ОБСО́ТАНИЙ
ОБСОТА́ТИ *див.* обсо́тувати
ОБСОТА́ТИСЯ *див.* обсо́туватися
ОБСО́ТУВАННЯ
ОБСО́ТУВАТИ
ОБСО́ТУВАТИСЯ
ОБСО́ХЛИЙ
ОБСО́ХЛІСТЬ
ОБСО́ХНУТИ *див.* обсиха́ти
ОБСО́ХТИ *див.* обсиха́ти
ОБСТА́ВА
ОБСТАВА́ТИ
ОБСТАВА́ТИСЯ
ОБСТА́ВИНА
ОБСТА́ВИННИЙ
ОБСТА́ВИТИ *див.* обставля́ти
ОБСТА́ВИТИСЯ *див.* обставля́тися
ОБСТА́ВЛЕНИЙ
ОБСТА́ВЛЕНІСТЬ
ОБСТАВЛЯ́ННЯ
ОБСТАВЛЯ́ТИ
ОБСТАВЛЯ́ТИСЯ
ОБСТАНО́ВА
ОБСТАНО́ВКА
ОБСТАНО́ВОЧКА
ОБСТА́ТИ *див.* обстава́ти
ОБСТА́ТИСЯ *див.* обстава́тися
ОБСТЕБНУ́ТИ *див.* обстіба́ти
ОБСТЕБНУ́ТИСЯ *див.* обстіба́тися
ОБСТЕ́ЖЕНИЙ
ОБСТЕ́ЖЕНІСТЬ
ОБСТЕ́ЖЕННЯ
ОБСТЕ́ЖИТИ *див.* обсте́жувати
ОБСТЕ́ЖИТИСЯ *див.* обсте́жуватися
ОБСТЕ́ЖУВАНИЙ
ОБСТЕ́ЖУВАННЯ
ОБСТЕ́ЖУВАТИ
ОБСТЕ́ЖУВАТИСЯ
ОБСТЕ́ЖУВАЧ
ОБСТЕ́ЛЕНИЙ
ОБСТЕЛИ́ТИ *див.* обстила́ти
ОБСТИЛА́ТИ
ОБСТІБА́ТИ
ОБСТІБА́ТИСЯ
ОБСТІ́БУВАТИ *див.* обстіба́ти
ОБСТІ́БУВАТИСЯ *див.* обстіба́тися
ОБСТОВПИ́ТИ
ОБСТО́ЮВАНИЙ
ОБСТО́ЮВАННЯ
ОБСТО́ЮВАТИ
ОБСТО́ЮВАТИСЯ
ОБСТО́ЯНИЙ
ОБСТО́ЯТИ *див.* обсто́ювати
ОБСТРИГА́ННЯ
ОБСТРИГА́ТИ
ОБСТРИГА́ТИСЯ
ОБСТРИ́ГТИ *див.* обстрига́ти
ОБСТРИ́ГТИСЯ *див.* обстрига́тися
ОБСТРИ́ЖЕНИЙ
ОБСТРИ́ЖЧИНИ
О́БСТРІЛ
ОБСТРІ́ЛЮВАНИЙ
ОБСТРІ́ЛЮВАНІСТЬ
ОБСТРІ́ЛЮВАННЯ
ОБСТРІ́ЛЮВАТИ
ОБСТРІ́ЛЮВАТИСЯ
ОБСТРІ́ЛЯНИЙ
ОБСТРІЛЯ́ТИ *див.* обстрі́лювати
ОБСТРІ́ПАНИЙ
ОБСТРІПА́ТИ *див.* обстрі́пувати

ОБСТРІПА́ТИСЯ *див.* обстріпуватися
ОБСТРІ́ПУВАТИ
ОБСТРІ́ПУВАТИСЯ
ОБСТРУ́ГАНИЙ
ОБСТРУГА́ТИ *див.* обстру́гувати
ОБСТРУ́ГУВАННЯ
ОБСТРУ́ГУВАТИ
ОБСТРУ́ГУВАТИСЯ
ОБСТРУКТИ́ВНИЙ
ОБСТРУКТИ́ВНІСТЬ
ОБСТРУ́КТОР
ОБСТРУКЦІ́ЙНИЙ
ОБСТРУКЦІОНІ́ЗМ
ОБСТРУКЦІОНІ́СТ
ОБСТРУКЦІОНІ́СТКА
ОБСТРУКЦІОНІ́СТСЬКИЙ
ОБСТРУ́КЦІЯ
ОБСТРЬО́ПАНИЙ *див.* обстріпаний
ОБСТУ́КАТИ *див.* обсту́кувати
ОБСТУ́КУВАТИ
ОБСТУПА́ТИ
ОБСТУПИ́ТИ *див.* обступа́ти
ОБСТУ́ПЛЕНИЙ
ОБСТЬО́БАНИЙ[1]
ОБСТЬО́БАНИЙ[2]
ОБСТЬОБА́ТИ[1] *див.* обстьо́бувати[1]
ОБСТЬОБА́ТИ[2] *див.* обстьо́бувати[2]
ОБСТЬО́БУВАТИ[1]
ОБСТЬО́БУВАТИ[2]
ОБСУВА́ТИ
ОБСУВА́ТИСЯ
О́БСУД
ОБСУ́ДА
ОБСУ́ДЖУВАТИ
ОБСУДИ́ТИ *див.* обсу́джувати
ОБСУ́ДЛИВИЙ
ОБСУ́НУТИ *див.* обсува́ти
ОБСУ́НУТИЙ
ОБСУ́НУТИСЯ *див.* обсува́тися
ОБСУ́ШЕНИЙ
ОБСУШИ́ТИ *див.* обсу́шувати
ОБСУШИ́ТИСЯ *див.* обсу́шуватися
ОБСУ́ШУВАНИЙ
ОБСУ́ШУВАННЯ
ОБСУ́ШУВАТИ
ОБСУ́ШУВАТИСЯ
ОБСЦЕНІ́ЗМ
ОБСЦЕ́ННИЙ
ОБСЦЕ́ННІСТЬ
ОБСЬКАВА́ТИ
О́БСЯГ
ОБСЯГА́ТИ
ОБСЯГО́ВИЙ
ОБСЯГО́ВІСТЬ
ОБСЯГТИ́ *див.* обсяга́ти
ОБСЯ́ЖНИЙ
ОБСЯ́ЖНІСТЬ
ОБТАВА́ННЯ
ОБТАВА́ТИ
ОБТАЛА́ПАНИЙ
ОБТАЛА́ПАТИ *див.* обтала́пувати
ОБТАЛА́ПАТИСЯ
ОБТАЛА́ПУВАТИ
ОБТА́ЛИЙ
ОБТАЛЯ́ПАНИЙ *див.* обтала́паний
ОБТАЛЯ́ПАТИ *див.* обтала́пувати
ОБТАЛЯ́ПАТИСЯ *див.* обтала́патися
ОБТАЛЯ́ПУВАТИ *див.* обтала́пувати
ОБТА́НУТИ *див.* обтава́ти
ОБТАНЦЬО́ВАНИЙ
ОБТАНЦЬО́ВУВАННЯ
ОБТАНЦЬО́ВУВАТИ
ОБТАНЦЮВА́ТИ *див.* обтанцьо́вувати
ОБТА́ТИ *див.* обтава́ти
ОБТЕ́КЛИЙ
ОБТЕКТИ́ *див.* обтіка́ти
ОБТЕРЕБИ́ТИ *див.* обтері́блювати
ОБТЕРЕБИ́ТИСЯ *див.* обтері́блюватися
ОБТЕРЕ́БЛЕНИЙ
ОБТЕРІ́БЛЮВАТИ
ОБТЕРІ́БЛЮВАТИСЯ
ОБТЕ́РПІТИ
ОБТЕ́РПІТИСЯ
ОБТЕ́РТИ *див.* обтира́ти
ОБТЕ́РТИЙ
ОБТЕ́РТИСЯ *див.* обтира́тися
ОБТЕ́РТІСТЬ
ОБТЕ́САНИЙ
ОБТЕСА́ТИ *див.* обті́сувати
ОБТЕСА́ТИСЯ *див.* обті́суватися
ОБТЕ́СУВАННЯ
ОБТЕ́СУВАТИ
ОБТИ́КАНИЙ
ОБТИ́КАНІСТЬ
ОБТИКА́ННЯ
ОБТИ́КАТИ *див.* обтика́ти
ОБТИКА́ТИ
ОБТИ́КАТИСЯ *див.* обтика́тися
ОБТИКА́ТИСЯ
ОБТИ́КУВАТИ *див.* обтика́ти
ОБТИНА́ННЯ
ОБТИНА́ТИ
ОБТИНА́ТИСЯ
ОБТИНА́Ч
ОБТИНЬКО́ВАНИЙ
ОБТИНЬКО́ВУВАТИ
ОБТИНЬКУВА́ТИ *див.* обтинько́вувати
ОБТИРА́ЛЬНИЙ
ОБТИРА́ЛЬНИК
ОБТИРА́ЛЬНИЦЯ
ОБТИРА́ННЯ
ОБТИРА́ТИ
ОБТИРА́ТИСЯ
ОБТИРА́Ч
О́БТИСК
ОБТИСКА́ННЯ
ОБТИСКА́ТИ
ОБТИСКА́ТИСЯ
ОБТИСКА́Ч
ОБТИСКНИ́Й
ОБТИ́СКУВАННЯ
ОБТИ́СКУВАТИ *див.* обтиска́ти
ОБТИ́СКУВАТИСЯ *див.* обтиска́тися
ОБТИ́СЛИЙ
ОБТИ́СЛІСТЬ
ОБТИ́СНЕНИЙ *див.* обти́снутий
ОБТИ́СНУТИ *див.* обтиска́ти
ОБТИ́СНУТИЙ
ОБТИ́СНУТИСЯ *див.* обтиска́тися
ОБТІКА́ЛЬНИЙ
ОБТІКА́ННЯ
ОБТІКА́ТИ
ОБТІКА́ТИСЯ
ОБТІКА́Ч
ОБТІ́ПАНИЙ[1]
ОБТІ́ПАНИЙ[2]
ОБТІ́ПАТИ *див.* обті́пувати[1]
ОБТІПА́ТИ *див.* обті́пувати[2]

ОБТІ́ПАТИСЯ *див.* обті́пуватися[1]
ОБТІ́ПУВАННЯ[1]
ОБТІ́ПУВАННЯ[2]
ОБТІ́ПУВАТИ[1]
ОБТІ́ПУВАТИ[2]
ОБТІ́ПУВАТИСЯ[1]
ОБТІ́ПУВАТИСЯ[2]
ОБТІ́СУВАННЯ
ОБТІ́СУВАТИ
ОБТІ́СУВАТИСЯ
ОБТІЧНИ́Й
ОБТІ́ЧНИК
ОБТІ́ЧНІСТЬ
ОБТІ́ЧНО
ОБТОВКТИ́
ОБТОВКТИ́СЯ
ОБТО́ВПИТИ *див.* обто́вплювати
ОБТО́ВПЛЮВАТИ
ОБТО́ВЧЕНИЙ
ОБТОПИ́ТИ *див.* обто́плювати
ОБТОПИ́ТИСЯ
ОБТО́ПЛЕНИЙ
ОБТО́ПЛЮВАННЯ
ОБТО́ПЛЮВАТИ
ОБТО́ПТАНИЙ
ОБТОПТА́ТИ *див.* обто́птувати
ОБТОПТА́ТИСЯ
ОБТО́ПТУВАННЯ
ОБТО́ПТУВАТИ
ОБТО́РКУВАТИ
ОБТОРО́ЧЕНИЙ
ОБТОРОЧИ́ТИ *див.* обторо́чувати
ОБТОРО́ЧКА
ОБТОРО́ЧУВАТИ
ОБТО́ЧЕНИЙ
ОБТО́ЧЕННЯ
ОБТОЧИ́ТИ *див.* обто́чувати
ОБТОЧИ́ТИСЯ *див.* обто́чуватися
ОБТО́ЧУВАЛЬНИЙ
ОБТО́ЧУВАНИЙ
ОБТО́ЧУВАННЯ
ОБТО́ЧУВАТИ
ОБТО́ЧУВАТИСЯ
ОБТРІ́ПАНИЙ
ОБТРІ́ПАТИ *див.* обтрі́пувати[1]
ОБТРІПА́ТИ *див.* обтрі́пувати[2]
ОБТРІ́ПАТИСЯ *див.* обтрі́пуватися[1]
ОБТРІПА́ТИСЯ *див.* обтрі́пуватися[2]
ОБТРІПНУ́ТИ
ОБТРІПНУ́ТИСЯ
ОБТРІ́ПУВАТИ[1]
ОБТРІ́ПУВАТИ[2]
ОБТРІ́ПУВАТИСЯ[1]
ОБТРІ́ПУВАТИСЯ[2]
ОБТРО́ЩЕНИЙ
ОБТРОЩИ́ТИ
ОБТРУСИ́ТИ *див.* обтру́шувати
ОБТРУСИ́ТИСЯ *див.* обтру́шуватися
ОБТРУ́ШЕНИЙ
ОБТРУ́ШУВАННЯ
ОБТРУ́ШУВАТИ
ОБТРУ́ШУВАТИСЯ
ОБТРЯСА́ТИ
ОБТРЯСА́ТИСЯ
ОБТРЯСТИ́ *див.* обтряса́ти
ОБТРЯСТИ́СЯ *див.* обтряса́тися
ОБТУЖИ́ТИ
ОБТУ́ЛЕНИЙ
ОБТУЛИ́ТИ *див.* обту́лювати
ОБТУЛИ́ТИСЯ *див.* обту́люватися
ОБТУ́ЛЮВАТИ
ОБТУ́ЛЮВАТИСЯ
ОБТУМА́НИТИ *див.* обтума́нювати
ОБТУМА́НЮВАТИ
ОБТУ́ПАТИ *див.* обту́пувати
ОБТУ́ПУВАТИ
ОБТУРА́ТОР
ОБТУРА́ТОРНИЙ
ОБТУРА́ЦІЯ
ОБТУШКО́ВАНИЙ
ОБТУШКО́ВУВАТИ
ОБТУШКО́ВУВАТИСЯ
ОБТУШКУВА́ТИ *див.* обтушко́вувати
ОБТУШКУВА́ТИСЯ *див.* обтушко́вуватися
ОБТЬО́ПАНИЙ
ОБТЬО́ПАТИ *див.* обтьо́пувати
ОБТЬО́ПУВАТИ
ОБТЮРА́ТОР
ОБТЮРА́ТОРНИЙ
ОБТЮРА́ЦІЯ
ОБТЯГА́ННЯ
ОБТЯГА́ТИ
ОБТЯГА́ТИСЯ
ОБТЯ́ГНЕНИЙ
ОБТЯГНУ́ТИ *див.* обтяга́ти
ОБТЯ́ГНУТИЙ *див.* обтя́гнений
ОБТЯГНУ́ТИСЯ *див.* обтяга́тися
ОБТЯГТИ́ *див.* обтяга́ти
ОБТЯГТИ́СЯ *див.* обтяга́тися
ОБТЯ́ГУВАННЯ
ОБТЯ́ГУВАТИ *див.* обтяга́ти
ОБТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* обтяга́тися
О́БТЯЖ
ОБТЯЖА́ТИ *див.* обтя́жувати
ОБТЯ́ЖЕНИЙ
ОБТЯ́ЖЕНІСТЬ
ОБТЯ́ЖЕННЯ
ОБТЯ́ЖЕНО
ОБТЯ́ЖИТИ *див.* обтя́жувати
ОБТЯ́ЖИТИСЯ *див.* обтя́жуватися
ОБТЯ́ЖКА
ОБТЯ́ЖЛИВИЙ
ОБТЯ́ЖЛИВІСТЬ
ОБТЯ́ЖЛИВО
ОБТЯЖНИ́Й[1]
ОБТЯЖНИ́Й[2]
ОБТЯ́ЖНО
ОБТЯ́ЖУВАЛЬНИЙ
ОБТЯ́ЖУВАННЯ
ОБТЯ́ЖУВАТИ
ОБТЯ́ЖУВАТИСЯ
ОБТЯ́ТИ *див.* обтина́ти
ОБТЯ́ТИЙ
ОБУ́ВАНКА
ОБУВА́ННЯ
ОБУВА́ННЯЧКО
ОБУВА́ТИ
ОБУВА́ТИСЯ
ОБУВА́ЧКА
ОБУ́ВКА
ОБУ́В'Я
ОБУ́ДА
ОБУДЖА́ТИ
ОБУДЖА́ТИСЯ
ОБУ́ДЖЕННЯ
ОБУДИ́ТИ *див.* обуджа́ти
ОБУДИ́ТИСЯ *див.* обуджа́тися
ОБУЖА́ТИ *див.* обуджа́ти
ОБУЖА́ТИСЯ *див.* обуджа́тися
ОБУ́ЗА
ОБУМО́ВИТИ *див.* обумо́влювати
ОБУМО́ВЛЕНИЙ

ОБУМО́ВЛЕНІСТЬ
ОБУМО́ВЛЕННЯ
ОБУМО́ВЛЮВАННЯ
ОБУМО́ВЛЮВАТИ
ОБУМО́ВЛЮВАТИСЯ
ОБУ́РЕНИЙ[1]
ОБУ́РЕНИЙ[2]
ОБУ́РЕНІСТЬ
ОБУ́РЕННЯ
ОБУ́РЕНО
ОБУРЖУА́ЗИТИ
ОБУРЖУА́ЗИТИСЯ
ОБУРЖУА́ЗНЕНИЙ
ОБУРЖУА́ЗНЕННЯ
ОБУ́РИТИ[1] *див.* обу́рювати[1]
ОБУ́РИТИ[2] *див.* обу́рювати[2]
ОБУ́РИТИСЯ[1] *див.* обу́рюватися[1]
ОБУ́РИТИСЯ[2] *див.* обу́рюватися[2]
ОБУ́РЛИВИЙ
ОБУ́РЛИВІСТЬ
ОБУ́РЛИВО
ОБУРТУВА́ТИ
ОБУ́РЮВАТИ[1]
ОБУ́РЮВАТИ[2]
ОБУ́РЮВАТИСЯ[1]
ОБУ́РЮВАТИСЯ[2]
ОБУСУРМА́НИТИ *див.* обусурма́нювати
ОБУСУРМА́НИТИСЯ *див.* обусурма́нюватися
ОБУСУРМА́НЮВАТИ
ОБУСУРМА́НЮВАТИСЯ
ОБУ́ТИ *див.* обува́ти
ОБУ́ТИЙ
ОБУ́ТИСЯ *див.* обува́тися
ОБУ́ТРИТИСЯ
ОБУ́ТРІТИ
ОБУ́Х
ОБУЧА́ТИ
ОБУЧА́ТИСЯ
ОБУЧИ́ТИ *див.* обуча́ти
ОБУЧИ́ТИСЯ *див.* обуча́тися
ОБУШО́К
ОБУ́ЯНИЙ
ОБУЯ́ТИ
ОБХАМИ́ТИ
ОБХАНЮ́ЧИТИ *див.* обхаю́чувати
ОБХАНЮ́ЧУВАТИ *див.* обхаю́чувати
ОБХА́РКАНИЙ
ОБХА́РКАТИ *див.* обха́ркувати
ОБХА́РКУВАТИ
ОБХАЮ́ЧИТИ *див.* обхаю́чувати
ОБХАЮ́ЧУВАТИ
ОБХВА́Т
ОБХВАТИ́ТИ *див.* обхва́чувати
ОБХВА́ЧЕНИЙ
ОБХВА́ЧУВАННЯ
ОБХВА́ЧУВАТИ
ОБХИ́ЛЕНИЙ
ОБХИЛИ́ТИ *див.* обхи́лювати
ОБХИ́ЛЮВАТИ
ОБХИСТИ́ТИ
ОБХИТРИ́ТИ *див.* обхитрува́ти
ОБХИТРУВА́ТИ
ОБХИ́ЩЕНИЙ
ОБХІ́Д
ОБХІ́ДЛИВИЙ
ОБХІ́ДЛИВІСТЬ
ОБХІ́ДЛИВО
ОБХІДНИ́Й
ОБХІ́ДНИК
ОБХІДЦЯ́МИ
ОБХІ́ДЧАСТИЙ
ОБХІ́ДЧАТИЙ
ОБХІ́ТНИЙ
ОБХЛЮ́ПАНИЙ
ОБХЛЮ́ПАТИ *див.* обхлю́пувати
ОБХЛЮ́ПАТИСЯ *див.* обхлю́пуватися
ОБХЛЮПНУ́ТИ
ОБХЛЮ́ПУВАННЯ
ОБХЛЮ́ПУВАТИ
ОБХЛЮ́ПУВАТИСЯ
ОБХО́ДЖЕНИЙ
ОБХО́ДЖЕННЯ
ОБХО́ДЖУВАТИ
ОБХО́ДИНИ
ОБХОДИ́СВІТ
ОБХОДИ́СВІТКА
ОБХО́ДИТИ
ОБХОДИ́ТИ
ОБХО́ДИТИСЯ
ОБХОДИ́ТИСЯ
ОБХО́ДОМ
ОБХО́ДЧИК
ОБХОПИ́ТИ *див.* обхо́плювати
ОБХО́ПЛЕНИЙ
ОБХО́ПЛЕННЯ
ОБХО́ПЛЮВАННЯ
ОБХО́ПЛЮВАТИ
ОБХРЕСТИ́ТИ
ОБХРЕСТИ́ТИСЯ
ОБХУ́ДНИЙ
ОБЦАРКО́ВУВАТИ
ОБЦАРКУВА́ТИ *див.* обцарко́вувати
О́БЦАС *див.* о́бчас
ОБЦВІСТИ́ *див.* обцвіта́ти
ОБЦВІТА́ТИ
ОБЦВЯХО́ВАНИЙ
ОБЦВЯХО́ВУВАННЯ
ОБЦВЯХО́ВУВАТИ
ОБЦВЯХУВА́ТИ *див.* обцвяхо́вувати
ОБЦЕ́НЬКИ
ОБЦІЛО́ВАНИЙ
ОБЦІЛО́ВУВАННЯ
ОБЦІЛО́ВУВАТИ
ОБЦІЛО́ВУВАТИСЯ
ОБЦІЛУВА́ТИ *див.* обціло́вувати
ОБЦІ́НКА
ОБЦУКРО́ВУВАННЯ
ОБЦУКРО́ВУВАТИ
ОБЦУКРО́ВУВАТИСЯ
ОБЦУКРУВА́ТИ *див.* обцукро́вувати
ОБЦУКРУВА́ТИСЯ *див.* обцукро́вуватися
ОБЦЯТКО́ВАНИЙ
ОБЦЯТКО́ВУВАТИ
ОБЦЯТКУВА́ТИ *див.* обцятко́вувати
ОБЦЯЦЬКО́ВАНИЙ
ОБЦЯЦЬКО́ВУВАННЯ
ОБЦЯЦЬКО́ВУВАТИ
ОБЦЯЦЬКУВА́ТИ *див.* обцяцько́вувати
ОБЧАРО́ВАНИЙ
ОБЧАРО́ВУВАТИ
ОБЧАРУВА́ТИ *див.* обчаро́вувати
О́БЧАС
ОБЧАСТУВА́ТИ
ОБЧЕПИ́ТИ *див.* обчі́плювати
О́БЧЕРК[1]
О́БЧЕРК[2]
ОБЧЕРКА́ТИ *див.* обче́ркувати

ОБЧЕРКНУ́ТИ *див.* обче́ркувати
ОБЧЕ́РКНУТИЙ
ОБЧЕ́РКУВАННЯ
ОБЧЕ́РКУВАТИ
ОБЧЕ́РКУВАТИСЯ
ОБЧЕСА́ТИ *див.* обчі́сувати
О́БЧЕСТВО
О́БЧЕСЬКИЙ
ОБЧИ́КАНИЙ
ОБЧИ́КАТИ
ОБЧИКРИ́ЖЕНИЙ
ОБЧИКРИ́ЖИТИ *див.* обчикри́жувати
ОБЧИКРИ́ЖИТИСЯ
ОБЧИКРИ́ЖУВАННЯ
ОБЧИКРИ́ЖУВАТИ
ОБЧИ́СЛЕНИЙ
ОБЧИ́СЛЕННЯ
ОБЧИ́СЛИТИ *див.* обчи́слювати
ОБЧИ́СЛЮВАЛЬНИЙ
ОБЧИ́СЛЮВАЛЬНИК
ОБЧИ́СЛЮВАЛЬНИЦЯ
ОБЧИ́СЛЮВАНИЙ
ОБЧИ́СЛЮВАНІСТЬ
ОБЧИ́СЛЮВАННЯ
ОБЧИ́СЛЮВАТИ
ОБЧИ́СЛЮВАТИСЯ
ОБЧИ́СЛЮВАЧ
ОБЧИ́СЛЮВАЧКА
ОБЧИСЛЯ́ТИ *див.* обчи́слювати
ОБЧИСЛЯ́ТИСЯ *див.* обчи́слюватися
ОБЧИ́СТИТИ *див.* обчища́ти
ОБЧИ́СТИТИСЯ *див.* обчища́тися
ОБЧИЩА́ННЯ
ОБЧИЩА́ТИ
ОБЧИЩА́ТИСЯ
ОБЧИ́ЩЕНИЙ
ОБЧИ́ЩЕННЯ
ОБЧИ́ЩУВАТИ *див.* обчища́ти
ОБЧИ́ЩУВАТИСЯ *див.* обчища́тися
ОБЧІ́МХАНИЙ
ОБЧІ́МХАТИ *див.* обчі́мхувати
ОБЧІ́МХУВАТИ
ОБЧІ́ПЛЮВАТИ
ОБЧІ́ПЛЮВАТИСЯ
ОБЧІ́ПЛЯНИЙ
ОБЧІПЛЯ́ТИ *див.* обчі́плювати
ОБЧІПЛЯ́ТИСЯ *див.* обчі́плюватися
ОБЧІ́РКУВАТИ *див.* обче́ркувати
ОБЧІ́РКУВАТИСЯ *див.* обче́ркуватися
ОБЧІ́СУВАННЯ
ОБЧІ́СУВАТИ
ОБЧО́ВГАНИЙ
ОБЧО́ВГАТИ *див.* обчо́вгувати
ОБЧО́ВГАТИСЯ *див.* обчо́вгуватися
ОБЧО́ВГУВАТИ
ОБЧО́ВГУВАТИСЯ
ОБЧО́РНЕНИЙ
ОБЧОРНИ́ТИ
ОБЧУ́ХАНИЙ
ОБЧУ́ХАТИ *див.* обчу́хувати
ОБЧУ́ХРАНИЙ
ОБЧУХРА́ТИ *див.* обчу́хрувати
ОБЧУ́ХРУВАТИ
ОБЧУ́ХУВАТИ
ОБШАЛЬО́ВАНИЙ
ОБШАЛЬО́ВУВАТИ
ОБШАЛЮВА́ТИ *див.* обшальо́вувати
О́БШАР
ОБША́РИТИ *див.* обша́рювати
ОБША́РПАНЕЦЬ
ОБША́РПАНИЙ
ОБША́РПАНІСТЬ
ОБША́РПАНКА
ОБША́РПАТИ *див.* обша́рпувати
ОБША́РПАТИСЯ *див.* обша́рпуватися
ОБША́РПУВАННЯ
ОБША́РПУВАТИ
ОБША́РПУВАТИСЯ
ОБША́РЮВАТИ
ОБШАХРА́ЇТИ *див.* обшахро́вувати
ОБШАХРА́ТИ *див.* обшахро́вувати
ОБШАХРО́ВАНИЙ
ОБШАХРО́ВУВАТИ
ОБШАХРУВА́ТИ *див.* обшахро́вувати
ОБШЕРЕТО́ВАНИЙ
ОБШЕРЕТУВА́ТИ
ОБШЕ́РХЛИЙ
ОБШЕ́РХНУТИ
ОБШИ́ВА
ОБШИВА́ЛЬНИЙ
ОБШИВА́ЛЬНИК
ОБШИВА́ЛЬНИЦЯ
ОБШИ́ВАНИЙ
ОБШИ́ВАНКА
ОБШИВА́ННЯ
ОБШИВА́ТИ
ОБШИВА́ТИСЯ
ОБШИ́ВКА
ОБШИВНИ́Й
ОБШИВЧА́СТИЙ
О́БШИР
ОБШИ́РНИЙ
ОБШИ́РНІСТЬ
ОБШИ́РНО
ОБШИ́ТИ *див.* обшива́ти
ОБШИ́ТИЙ
ОБШИ́ТИСЯ *див.* обшива́тися
ОБШИТТЯ́
ОБШКРЕБТИ́ *див.* обскріба́ти
ОБШКРІБА́ТИ *див.* обскріба́ти
ОБШКРЯ́БАНИЙ
ОБШКРЯ́БАТИ *див.* обшкря́бувати
ОБШКРЯ́БУВАТИ
ОБШЛА́Г
ОБШЛАГО́ВИЙ
ОБШЛІФО́ВАНИЙ
ОБШЛІФО́ВУВАННЯ
ОБШЛІФО́ВУВАТИ
ОБШЛІФО́ВУВАТИСЯ
ОБШЛІФУВА́ТИ *див.* обшліфо́вувати
ОБШЛІФУВА́ТИСЯ *див.* обшліфо́вуватися
ОБШМА́ГАНИЙ
ОБШМАГА́ТИ
ОБШМА́ЛЕНИЙ
ОБШМАЛИ́ТИ *див.* обшма́лювати
ОБШМАЛИ́ТИСЯ *див.* обшма́люватися
ОБШМА́ЛЮВАТИ
ОБШМА́ЛЮВАТИСЯ
ОБШМАРО́ВАНИЙ
ОБШМАРО́ВУВАТИ
ОБШМАРО́ВУВАТИСЯ
ОБШМАРУВА́ТИ *див.* обшмаро́вувати

ОБШМАРУВА́ТИСЯ *див.* обшмаро́вуватися
ОБШМА́ТАНИЙ
ОБШМАТА́ТИ *див.* обшмато́вувати
ОБШМАТО́ВАНИЙ
ОБШМАТО́ВУВАТИ
ОБШМАТУВА́ТИ *див.* обшмато́вувати
ОБШМО́РГАНИЙ
ОБШМОРГА́ТИ *див.* обшмо́ргувати
ОБШМОРГНУ́ТИ
ОБШМО́РГУВАННЯ
ОБШМО́РГУВАТИ
ОБШМУ́ГЛЮВАТИ *див.* обшму́льгувати
ОБШМУ́ГЛЮВАТИСЯ *див.* обшму́льгуватися
ОБШМУ́ГЛЯНИЙ
ОБШМУГЛЯ́ТИ *див.* обшму́льгувати
ОБШМУГЛЯ́ТИСЯ *див.* обшму́льгуватися
ОБШМУ́ЛЬГАНИЙ
ОБШМУЛЬГА́ТИ *див.* обшму́льгувати
ОБШМУЛЬГА́ТИСЯ *див.* обшму́льгуватися
ОБШМУ́ЛЬГУВАТИ
ОБШМУ́ЛЬГУВАТИСЯ
ОБШНИ́РИТИ *див.* обшни́рювати
ОБШНИ́РЮВАТИ
ОБШНИРЯ́ТИ *див.* обшни́рювати
ОБШПА́РЕНИЙ
ОБШПА́РЕННЯ
ОБШПА́РИТИ *див.* обшпа́рювати
ОБШПА́РИТИСЯ *див.* обшпа́рюватися
ОБШПА́РЮВАННЯ
ОБШПА́РЮВАТИ
ОБШПА́РЮВАТИСЯ
ОБШПУГО́ВАНИЙ
ОБШПУГУВА́ТИ
ОБШТУКАТУ́РЕНИЙ
ОБШТУКАТУ́РИТИ *див.* обштукату́рювати
ОБШТУКАТУ́РЮВАННЯ
ОБШТУКАТУ́РЮВАТИ
ОБШТУКАТУ́РЮВАТИСЯ
ОБШУ́ГАНИЙ
ОБШУГА́ТИ *див.* обшу́гувати
ОБШУГА́ТИСЯ *див.* обшу́гуватися
ОБШУ́ГУВАТИ
ОБШУ́ГУВАТИСЯ
О́БШУК
ОБШУ́КАНИЙ
ОБШУКА́ТИ *див.* обшу́кувати
ОБШУ́КУВАНИЙ
ОБШУ́КУВАННЯ
ОБШУ́КУВАТИ
ОБЩИ́НА
ОБЩИ́ННИЙ
ОБЩИ́ННИК
ОБЩИ́ННИЦЯ
ОБЩИ́ПАНИЙ
ОБЩИПА́ТИ *див.* общи́пувати
ОБЩИ́ПУВАННЯ
ОБЩИ́ПУВАТИ
ОБЩУ́ПАТИ *див.* общу́пувати
ОБЩУ́ПУВАННЯ
ОБЩУ́ПУВАТИ
ОБЮРОКРА́ТИТИ *див.* обюрокра́чувати
ОБЮРОКРА́ТИТИСЯ *див.* обюрокра́чуватися
ОБЮРОКРА́ЧЕНИЙ
ОБЮРОКРА́ЧУВАННЯ
ОБЮРОКРА́ЧУВАТИ
ОБЮРОКРА́ЧУВАТИСЯ
ОБ'Ю́ШЕНИЙ
ОБ'ЮШИ́ТИ *див.* об'ю́шувати
ОБ'ЮШИ́ТИСЯ *див.* об'ю́шуватися
ОБ'Ю́ШУВАТИ
ОБ'Ю́ШУВАТИСЯ
О́Б'ЯВ
ОБ'Я́ВА
ОБ'ЯВИ́ТИ *див.* об'явля́ти
ОБ'ЯВИ́ТИСЯ *див.* об'явля́тися
ОБ'Я́ВКА
ОБ'Я́ВЛЕНИЙ
ОБ'Я́ВЛЕННЯ
ОБ'ЯВЛЯ́ТИ
ОБ'ЯВЛЯ́ТИСЯ
ОБ'Я́КОРЕНИЙ
ОБ'Я́КОРИТИСЯ *див.* об'я́корюватися
ОБ'Я́КОРЮВАТИСЯ
ОБ'Я́СНЕННЯ
ОБ'ЯСНИ́ТИ *див.* об'ясня́ти
ОБ'ЯСНЯ́ТИ
ОВ
О́ВАД
ОВА́К
ОВА́Л
ОВАЛА́ШИТИ
ОВА́ЛЬНИЙ
ОВА́ЛЬНІСТЬ
ОВАРІА́ЛЬНИЙ
ОВА́ЦІЯ
ОВВА́
ОВДОВІ́ЛИЙ
ОВДОВІ́ТИ
О́ВЕ́Н
ОВЕРБО́Т
ОВЕРДРА́ФТ
ОВЕРКІ́ЛЬ
ОВЕРЛО́К
ОВЕРЛО́ЧНИЙ
ОВЕРНА́ЙТ
ОВЕРСА́ЙЗ
ОВЕРТА́ЙМ
ОВЕ́РШКИ
ОВЕ́С
ОВЕСЕ́ЦЬ
ОВЕЧА́
ОВЕЧА́ТИНА
ОВЕЧА́ТНИК
ОВЕ́ЧЕЧКА
ОВЕ́ЧИЙ
ОВЕ́ЧИНА
ОВЕ́ЧКА
ОВЕ́ЧНИК
О́ВИД
ОВІВА́ТИ
ОВІВА́ТИСЯ
О́ВІД
ОВІ́ЗМ
ОВІ́СТ
ОВІ́ЮВАНИЙ
ОВІ́ЮВАННЯ
ОВІ́ЮВАТИ *див.* овіва́ти
ОВІ́ЮВАТИСЯ *див.* овіва́тися
ОВІ́ЯНИЙ

ОВІЯТИ *див.* овіва́ти
ОВІЯТИСЯ *див.* овіва́тися
О́ВНІЙ
ОВОГЕНЕ́З
О́ВОДЕНЬ
ОВОДНЯ́
О́ВОДОВИЙ
ОВО́ЇД
ОВО́ЇДНИЙ
ОВОЛОДІВА́ННЯ
ОВОЛОДІВА́ТИ
ОВОЛОДІ́ННЯ
ОВОЛОДІ́ТИ *див.* оволодіва́ти
ОВОПЛА́ЗМА
ОВОСКО́П
ОВОЦИ́Т
О́ВОЧ
ОВОЧЕ...
ОВОЧЕ́ВИЙ
ОВОЧЕЗБИРА́ЛЬНИЙ
ОВОЧЕКОНСЕ́РВНИЙ
ОВОЧЕМИ́ЙНИЙ
ОВОЧЕПЕРЕРО́БНИЙ
ОВОЧЕРІ́ЗАЛЬНИЙ
ОВОЧЕРІ́ЗКА
ОВОЧЕСУШИ́ЛЬНИЙ
ОВОЧЕСХО́ВИЩЕ
ОВОЧІВНИ́К
ОВОЧІВНИ́ЦТВО
ОВОЧІВНИ́ЦЬКИЙ
ОВОЧІВНИ́ЦЯ
О́ВОЩ *див.* о́воч
О́ВСІ
О́ВСІМ *див.* о́всі
ОВУЛЮВА́ТИ
ОВУЛЯ́ЦІЯ
ОВЧИ́НА
ОВЧИ́ННИЙ
ОГА́ЗНУТИ
ОГАНЬБИ́ТИ
ОГА́НЬБЛЕНИЙ
ОГА́НЬБЛЕННЯ
О́ГАР
ОГА́РОК
ОГА́РОЧОК
ОГЕ́НЬ
ОГИ́ДА
ОГИ́ДІТИ *див.* оги́днути
ОГИ́ДЛИВИЙ
ОГИ́ДЛИВІСТЬ
ОГИ́ДЛИВО
ОГИ́ДНИЙ
ОГИ́ДНИК
ОГИ́ДНИЦЯ
ОГИ́ДНІСТЬ
ОГИ́ДНО
ОГИ́ДНУТИ
ОГИНА́ННЯ
ОГИНА́ТИ
ОГИНА́ТИСЯ
ОГИНЦІ́
О́ГИР
ОГІРКО́ВИЙ
ОГІРО́К
ОГІРО́ЧНИЙ
ОГІРО́ЧНИК[1]
ОГІРО́ЧНИК[2]
ОГІРО́ЧОК
ОГІРЧИ́ННЯ
О́ГЛАВ
ОГЛА́В
ОГЛА́ДЖУВАТИ
ОГЛА́ДИТИ *див.* огла́джувати
ОГЛА́С
ОГЛАСИ́ТИ *див.* оглаша́ти
ОГЛАСИ́ТИСЯ *див.* оглаша́тися
ОГЛА́СКА
ОГЛАША́ТИ
ОГЛАША́ТИСЯ
ОГЛАШЕ́ННИЙ
ОГЛЕ́ДІТИ *див.* огляда́ти
ОГЛЕ́ДІТИСЯ *див.* огляда́тися
ОГЛЕ́ЄНИЙ
ОГЛЕ́ЄНІСТЬ
ОГЛЕ́ЄННЯ
ОГЛЕ́ЇТИ *див.* огле́ювати
ОГЛЕ́ЇТИСЯ *див.* огле́юватися
ОГЛЕ́ЮВАТИ
ОГЛЕ́ЮВАТИСЯ
ОГЛИ́НЕНИЙ
ОГЛИ́НЕНІСТЬ
ОГЛИ́НЕННЯ
ОГЛИ́НИТИ *див.* огли́нювати
ОГЛИ́НИТИСЯ *див.* огли́нюватися
ОГЛИ́НЮВАННЯ
ОГЛИ́НЮВАТИ
ОГЛИ́НЮВАТИСЯ
ОГЛО́БЕЛЬКА
ОГЛОБЕ́ЛЬНИЙ
ОГЛО́БЛЯ
ОГЛУ́ХЛИЙ
ОГЛУ́ХНУТИ
ОГЛУ́ХТИ *див.* оглу́хнути
ОГЛУША́ННЯ
ОГЛУША́ТИ *див.* оглу́шувати
ОГЛУ́ШЕНИЙ
ОГЛУ́ШЕННЯ
ОГЛУШИ́ТИ *див.* оглу́шувати
ОГЛУ́ШЛИВИЙ
ОГЛУ́ШЛИВО
ОГЛУ́ШНИЙ
ОГЛУ́ШНО
ОГЛУ́ШУВАННЯ
ОГЛУ́ШУВАТИ
ОГЛУ́ШУВАТИСЯ
О́ГЛЯД
ОГЛЯДА́ЛЬНИК
ОГЛЯДА́ЛЬНИЦЯ
ОГЛЯДА́ННЯ
ОГЛЯДА́ТИ
ОГЛЯДА́ТИСЯ
ОГЛЯ́ДА́Ч
ОГЛЯ́ДА́ЧКА
ОГЛЯ́ДИНИ
ОГЛЯ́ДИСТИЙ
ОГЛЯ́ДІТИ *див.* огляда́ти
ОГЛЯ́ДІТИСЯ *див.* огляда́тися
ОГЛЯ́ДКА
ОГЛЯ́ДНИЙ
ОГЛЯ́ДНІСТЬ
ОГЛЯ́ДНО
ОГЛЯДО́ВИЙ
ОГЛЯДО́ВІСТЬ
ОГЛЯ́ДОК
ОГЛЯ́НУТИ *див.* огляда́ти
ОГЛЯ́НУТИЙ
ОГЛЯ́НУТИСЯ *див.* огляда́тися
ОГН...
ОГНІВАТИСЯ
ОГНІЗДИ́ТИСЯ
ОГО́
ОГО́ВТАТИ *див.* ого́втувати
ОГО́ВТАТИСЯ *див.* ого́втуватися
ОГО́ВТУВАТИ
ОГО́ВТУВАТИСЯ
ОГО-ГО́ *див.* ого́
ОГО-ГО-ГО́ *див.* ого́

ОГО́ЛЕНИЙ
ОГО́ЛЕНІСТЬ
ОГО́ЛЕННЯ
ОГО́ЛЕНО
ОГОЛИ́ТИ *див.* ого́лювати
ОГОЛИ́ТИСЯ *див.* ого́люватися
ОГОЛІ́ТИ
ОГОЛО́МШЕНИЙ
ОГОЛО́МШИТИ *див.* оголо́мшувати
ОГОЛО́МШУВАТИ
ОГОЛОСИ́ТИ *див.* оголо́шувати
ОГОЛОСИ́ТИСЯ *див.* оголо́шуватися
ОГОЛО́ШЕНИЙ
ОГОЛО́ШЕННЯ
ОГОЛО́ШУВАНИЙ
ОГОЛО́ШУВАННЯ
ОГОЛО́ШУВАТИ
ОГОЛО́ШУВАТИСЯ
ОГО́ЛЮВАННЯ
ОГО́ЛЮВАТИ
ОГО́ЛЮВАТИСЯ
ОГОЛЯ́ТИ *див.* ого́лювати
ОГОЛЯ́ТИСЯ *див.* ого́люватися
ОГО́Н
ОГО́НЬ *див.* вого́нь
ОГО́РНЕНИЙ
ОГОРНУ́ТИ *див.* огорта́ти
ОГО́РНУТИЙ *див.* ого́рнений
ОГОРНУ́ТИСЯ *див.* огорта́тися
ОГОРО́Д
ОГОРО́ДА
ОГОРО́ДЕЦЬ
ОГОРО́ДЖЕНИЙ
ОГОРО́ДЖЕННЯ
ОГОРО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОГОРО́ДЖУВАННЯ
ОГОРО́ДЖУВАТИ
ОГОРО́ДЖУВАТИСЯ
ОГОРО́ДИК
ОГОРО́ДИНА
ОГОРОДИ́ТИ *див.* огоро́джувати
ОГОРОДИ́ТИСЯ *див.* огоро́джуватися
ОГОРО́ДНИК
ОГОРОДНИКУВА́ТИ
ОГОРО́ДНИЦТВО
ОГОРО́ДНИЦЬКИЙ
ОГОРО́ДНИЦЯ
ОГОРО́ДНИЧКА
ОГОРО́ДНІЙ
ОГОРО́ЖА
ОГОРО́ЖКА
ОГОРО́ЖНИЙ
ОГОРТА́ННЯ
ОГОРТА́ТИ
ОГОРТА́ТИСЯ
ОГО́РТКА
ОГОТІВКО́ВАНИЙ
ОГОТІВКО́ВУВАННЯ
ОГОТІВКО́ВУВАТИ
ОГОТІВКО́ВУВАТИСЯ
ОГОТІВКУВА́ННЯ
ОГОТІВКУВА́ТИ *див.* оготівко́вувати
ОГРАБО́ВАНИЙ
ОГРАБУВА́ННЯ
ОГРАБУВА́ТИ
ОГРА́ДА
ОГРА́ДКА
ОГРА́НЕНИЙ
ОГРА́НЕНІСТЬ
ОГРА́НЕННЯ
ОГРАНИ́ТИ *див.* огра́нювати
ОГРАНО́ВАНИЙ
ОГРАНО́ВАНІСТЬ
ОГРАНО́ВУВАННЯ
ОГРАНО́ВУВАТИ
ОГРАНУВА́ЛЬНИЙ
ОГРАНУВА́ЛЬНИК
ОГРАНУВА́ЛЬНИЦЯ
ОГРАНУВА́ННЯ
ОГРАНУВА́ТИ *див.* ограно́вувати
ОГРА́НЮВАННЯ
ОГРА́НЮВАТИ
ОГРЕ́БЕНИЙ
ОГРЕ́БКИ
ОГРЕ́БОМ
ОГРЕБТИ́ *див.* огріба́ти
ОГРИ́ВОК
ОГРИЗА́ТИ
ОГРИЗА́ТИСЯ
ОГРИЗНУ́ТИСЯ *див.* огриза́тися
О́ГРИ́ЗОК
ОГРИ́ЗТИ *див.* огриза́ти
ОГРІБА́ТИ
ОГРІВА́ЛЬНИЙ
ОГРІ́ВАНИЙ
ОГРІВА́ННЯ
ОГРІВА́ТИ
ОГРІВА́ТИСЯ
ОГРІВНИ́Й
ОГРІВНИ́К
ОГРІ́ЙЛИВИЙ
ОГРІ́ЙЛИВО
ОГРІ́ТИ *див.* огріва́ти
ОГРІ́ТИЙ
ОГРІ́ТИСЯ *див.* огріва́тися
О́ГРІ́Х
ОГРО́М
ОГРУБИ́ТИ *див.* огру́блювати
ОГРУБІ́ЛИЙ
ОГРУБІ́ЛІСТЬ
ОГРУБІ́ННЯ
ОГРУБІ́ТИ
ОГРУ́БЛЕННЯ
ОГРУ́БЛИЙ
ОГРУ́БЛЮВАТИ
ОГРУ́БНУТИ
ОГРУ́ДДЯ
ОГРУДКУВА́ННЯ
ОГРУДКУВА́ТИ
ОГРЯ́ДНЕ́НЬКИЙ
ОГРЯ́ДНИ́Й
ОГРЯ́ДНІСТЬ
ОГРЯДНУВА́ТИЙ
ОГУ́БИТИ *див.* огу́блювати
ОГУ́БИТИСЯ *див.* огу́блюватися
ОГУ́БЛЕНИЙ
ОГУ́БЛЕННЯ
ОГУ́БЛЮВАТИ
ОГУ́БЛЮВАТИСЯ
О́ГУД
ОГУ́ДА
ОГУ́ДЖЕНИЙ
ОГУ́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОГУ́ДЖУВАННЯ
ОГУ́ДЖУВАТИ
ОГУ́ДИНА
ОГУ́ДИННЯ
ОГУ́ДИТИ *див.* огу́джувати
ОГУ́ДНИЙ
ОГУ́ДНИК
ОГУ́ДНИЦЯ
ОГУ́ДНО
ОГУ́ЗИ

ОГЎЗКОВИЙ
ОГЎЗКУВАТИЙ
ОГЎЗОК
ОГЎЛЕНИЙ
ОГЎЛИТИ
ОГЎЛИТИСЯ
ОГЎЛОМ
ОГЎЛЬНИЙ
ОГЎЛЬНІСТЬ
ОГЎЛЬНО
ОГУРИ́ТИСЯ *див.* огуря́тися
ОГЎРНИ́Й
ОГЎРНІСТЬ
ОГЎРНО
ОГУРЯ́ТИСЯ
ОД *див.* від
О́ДА
ОДАЛІ́СКА
О́ДАЛЬ
ОДА́РЕНИЙ
ОДАРИ́ТИ *див.* одаря́ти
ОДАРО́ВАНИЙ
ОДАРО́ВУВАННЯ
ОДАРО́ВУВАТИ
ОДАРУВА́ТИ *див.* одаро́вувати
ОДАРЯ́ТИ
ОДА́Я
ОДБ...
ОДВ...
ОДВІ́ДАТИ *див.* одві́дувати
ОДВІ́ДУВАТИ
ОДВІ́ЛЬЖАТИ
ОДВІ́ЛЬЖЕНИЙ
О́ДВІР
ОДВІ́Р
ОДВІ́РЕЦЬ
ОДВІ́РНИК
ОДВІ́РОК
ОДВІ́РОЧОК
ОДВІ́Р'Я
ОДВЎКІНЬ
ОДГ...
ОДД...
О́ДЕ
ОДЕБЕЛІ́ЛИЙ
ОДЕБЕЛІ́ТИ
ОДЕ́ЖА
ОДЕ́ЖИ́НА
ОДЕ́ЖИ́НКА
ОДЕ́ЖКА
ОДЕ́ЖНИЙ
ОДЕКОЛО́Н
ОДЕКОЛО́НИТИ
ОДЕКОЛО́НИТИСЯ
ОДЕКОЛО́ННИЙ
ОДЕКОЛО́НОВИЙ
О́ДЕЛЬСТИНГ
ОДЕЛЯ́Н
ОДЕ́Н *див.* оди́н
ОДЕ́НКИ[1]
ОДЕ́НКИ[2]
ОДЕ́НОК
ОДЕО́Н
ОДЕРЕВІ́ЛИЙ
ОДЕРЕВІ́ЛО
ОДЕРЕВІ́ННЯ
ОДЕРЕВІ́ТИ
ОДЕРЕВ'ЯНИ́ТИ
ОДЕРЕВ'ЯНІ́ЛИЙ
ОДЕРЕВ'ЯНІ́ЛО
ОДЕРЕВ'ЯНІ́ННЯ
ОДЕРЕВ'ЯНІ́ТИ
ОДЕРЖА́ВИТИ *див.* одержа́влювати
ОДЕРЖА́ВИТИСЯ *див.* одержа́влюватися
ОДЕРЖА́ВЛЕНИЙ
ОДЕРЖА́ВЛЕННЯ
ОДЕРЖА́ВЛЮВАННЯ
ОДЕРЖА́ВЛЮВАТИ
ОДЕРЖА́ВЛЮВАТИСЯ
ОДЕ́РЖАНИЙ
ОДЕ́РЖАННЯ
ОДЕ́РЖАТИ *див.* оде́ржувати
ОДЕРЖИ́МИЙ
ОДЕРЖИ́МІСТЬ
ОДЕ́РЖУВАНИЙ
ОДЕ́РЖУВАННЯ
ОДЕ́РЖУВАТИ
ОДЕ́РЖУВАТИСЯ
ОДЕ́РЖУВАЧ
ОДЕ́РЖУВАЧКА
ОДЕРНО́ВАНИЙ
ОДЕРНО́ВУВАТИ
ОДЕРНУВА́ННЯ
ОДЕРНУВА́ТИ *див.* одерно́вувати
ОДЕСИ́Т *див.* одеси́ти
ОДЕСИ́ТИ
ОДЕСИ́ТКА *див.* одеси́ти
ОДЕСНЎЮ
ОДЕ́СЬКИЙ
ОДЖ...
ОДЖИ́БВЕ
ОДЗ...
ОДЗВІ́НЧЕНИЙ
ОДЗВІ́НЧЕННЯ
ОДЗВІ́НЧЕНО
ОДЗВІНЧИ́ТИ *див.* одзві́нчувати
ОДЗВІНЧИ́ТИСЯ *див.* одзві́нчуватися
ОДЗВІ́НЧУВАТИ
ОДЗВІ́НЧУВАТИСЯ
ОДЗОВІ́ЗМ
ОДЗОВІ́СТ
ОДЗОВІ́СТСЬКИЙ
ОДИ́Н
ОДИНА́ДЦЯТЕРО
ОДИНАДЦЯТИ...
ОДИНА́ДЦЯТИЙ
ОДИНАДЦЯТИКЛА́СНИК
ОДИНАДЦЯТИКЛА́СНИЦЯ
ОДИНАДЦЯТИЛІ́ТНІЙ
ОДИНАДЦЯТИМЕТРО́ВИЙ
ОДИНАДЦЯТИМІЛЬЙО́ННИЙ
ОДИНАДЦЯТИМІЛЬЯ́РДНИЙ
ОДИНАДЦЯТИМІ́СЯЧНИЙ
ОДИНАДЦЯТИРІ́ЧНИЙ
ОДИНАДЦЯТИТИ́СЯЧНИЙ
ОДИНАДЦЯТИТО́МНИЙ
ОДИНАДЦЯТИТО́МНИК
ОДИНА́ДЦЯТКА
ОДИНА́ДЦЯТЬ
ОДИНА́К
ОДИНАКУВА́ТИ
ОДИНА́РНИЙ
ОДИНА́РНИК
ОДИНА́ЧКА
ОДИНАЧО́К
ОДИНЕ́РА
ОДИНЕ́ЦЬ
ОДИНИ́ЦЯ
ОДИНИ́ЧКА
ОДИНИ́ЧНИЙ
ОДИНИ́ЧНІСТЬ
ОДИНО́КИЙ
ОДИНО́КІСТЬ
ОДИНО́КО

ОДИНО́ЦТВО
ОДИНО́ЧКА
ОДИНО́ЧНИЙ
ОДИНО́ЧНИК
ОДИНО́ЧНИЦЯ
ОДИ́НЧИК
ОДИЧА́ВІЛИЙ
ОДИЧА́ВІННЯ
ОДИЧА́ВІТИ
ОДИ́ЧНИЙ
ОДІБ...
ОДІВА́ННЯ
ОДІВА́ТИ
ОДІВА́ТИСЯ
О́ДІВО
ОДІГ...
ОДІДИ́ЧЕНИЙ
ОДІДИ́ЧЕННЯ
ОДІДИ́ЧИТИ *див.* одіди́чувати
ОДІДИ́ЧУВАТИ
О́ДІЖ
ОДІ́ЖНИЙ
ОДІ́ЖНО
ОДІЗ...
ОДІЙ...
ОДІЛ...
ОДІМ...
ОДІ́ННЯ
ОДІО́ЗНИЙ
ОДІО́ЗНІСТЬ
ОДІО́ЗНО
ОДІП...
ОДІР...
ОДІС...
ОДІССЕ́Я
ОДІТ...
ОДІ́ТИ *див.* одіва́ти
ОДІ́ТИЙ
ОДІ́ТИСЯ *див.* одіва́тися
ОДІЯ́ЛО
ОДІЯ́ЛЬЦЕ
ОДІЯ́ННЯ
ОД'Ї...
ОДК...
ОДКЛІ́НЩИНА
ОДКРОВЕ́ННЯ
ОДЛ...
ОДМ...
ОДН...
ОДНА́ *див.* оди́н
ОДНА́К
ОДНА́КИЙ
ОДНА́КО
ОДНА́КОВИЙ
ОДНАКОВІ́СІНЬКИЙ
ОДНАКОВІ́СІНЬКО
ОДНА́КОВІСТЬ
ОДНА́КОВО
ОДНА́ЧЕ
ОДНЕ́ *див.* оди́н
ОДНЕ́НЬКИЙ
ОДНИНА́
ОДНИ́ННИЙ
ОДНІ́ *див.* оди́н
ОДНІ́СІНЬКИЙ
О́ДНІСТЬ
ОДНІ́СЬКИЙ
ОДНО́ *див.* оди́н
ОДНО...
ОДНОАКТІ́ВКА
ОДНОА́КТНИЙ
ОДНОА́ТОМНИЙ
ОДНОБА́ННИЙ
ОДНОБА́РВНИЙ
ОДНОБА́РВНІСТЬ
ОДНОБІ́ЧНИЙ
ОДНОБІ́ЧНІСТЬ
ОДНОБІ́ЧНО
ОДНОБО́КИЙ
ОДНОБО́КІСТЬ
ОДНОБО́КО
ОДНОБО́РСТВО
ОДНОБО́РТНИЙ
ОДНОБО́РТНІСТЬ
ОДНОВАЛЕ́НТНИЙ
ОДНОВАЛЕ́НТНІСТЬ
ОДНОВА́ЛЬНИЙ
ОДНОВЕ́РХИЙ
ОДНОВЕ́СЛИЙ
ОДНОВЕСЛО́ВИЙ
ОДНОВИ́МІРНИЙ
ОДНОВИ́МІРНІСТЬ
ОДНОВИ́МІРНО
ОДНОВІДСО́ТКО́ВИЙ
ОДНОВІКОВИ́Й
ОДНОВІ́РЕЦЬ
ОДНОВІ́РКА
ОДНОВІ́РНИЙ
ОДНОВІ́РСТВО
ОДНОВІ́СНИЙ
ОДНОВІ́СНІСТЬ
ОДНОВІТРИ́ЛЬНИЙ
ОДНОВУ́ХИЙ
ОДНОГОДИ́ННИЙ
ОДНОГО́ДКА
ОДНОГО́ДОК
ОДНОГОЛО́ВИЙ
ОДНОГОЛО́СИЙ
ОДНОГОЛО́СНИЙ
ОДНОГОЛО́СНІСТЬ
ОДНОГОЛО́СНО
ОДНОГОЛО́ССЯ
ОДНОГО́РБИЙ
ОДНОГРИ́ВНЕВИЙ
ОДНОГРОМА́ДНИК
ОДНОГРУ́ПНИЙ
ОДНОГРУ́ПНИК
ОДНОГРУ́ПНИЦЯ
ОДНОДВІ́РСЬКИЙ
ОДНОДВО́РЕЦЬ
ОДНОДЕ́НКА
ОДНОДЕ́ННИЙ
ОДНОДЕ́ННІСТЬ
ОДНОДЕ́ННО
ОДНОДЕРЕ́ВКА
ОДНОДНІ́ВКА
ОДНОДО́ЛЬНИЙ
ОДНОДО́МНИЙ
ОДНОДО́МНІСТЬ
ОДНОДУ́М
ОДНОДУ́МЕЦЬ
ОДНОДУ́МНИЙ
ОДНОДУ́МНИЦЯ
ОДНОДУ́МНІСТЬ
ОДНОДУ́МНО
ОДНОДУ́МСТВО
ОДНОДУ́ШНИЙ
ОДНОДУ́ШНІСТЬ
ОДНОДУ́ШНО
ОДНОЕЛЕМЕ́НТНИЙ
ОДНОЕЛЕМЕ́НТНІСТЬ
ОДНОЖА́НРОВИЙ
ОДНОЖЕ́НЕЦЬ
ОДНОЖИ́ЛЬНИЙ
ОДНОЖО́НСТВО
ОДНОЗАРЯ́ДНИЙ
ОДНОЗАРЯ́ДНІСТЬ

ОДНОЗВУ́К
ОДНОЗВУ́ЧНИЙ
ОДНОЗВУ́ЧНІСТЬ
ОДНОЗВУ́ЧНО
ОДНОЗЕРНЯ́НКА
ОДНОЗМІ́ННИЙ
ОДНОЗНА́ЧНИЙ
ОДНОЗНА́ЧНІСТЬ
ОДНОЗНА́ЧНО
ОДНОЙМЕ́ННИЙ
ОДНОЙМЕ́ННІСТЬ
ОДНОЙМЕ́ННО
ОДНОКАЛІ́БЕРНИЙ
ОДНОКАЛІ́БЕРНІСТЬ
ОДНОКА́МЕРНИЙ
ОДНОКА́МЕРНИК
ОДНОКА́МЕРНИЦЯ
ОДНОКА́МЕРНІСТЬ
ОДНОКАЧА́ННИЙ
ОДНОКА́ШНИК
ОДНОКА́ШНИЦЯ
ОДНОКВАРТИ́РНИЙ
ОДНОКІВШЕ́ВИЙ
ОДНОКІМНА́ТНИЙ
ОДНОКІ́НКА
ОДНОКІ́ННИЙ
ОДНО́КІНЬ
ОДНОКІСТЯ́НКА
ОДНОКЛА́СНИЙ
ОДНОКЛА́СНИК
ОДНОКЛА́СНИЦЯ
ОДНОКЛІТИ́ННИЙ
ОДНОКЛІТИ́ННІСТЬ
ОДНОКЛУ́БНИК
ОДНОКЛУ́БНИЦЯ
ОДНОКОВШЕ́ВИЙ *див.* однокі́вше́вий
ОДНОКОВШОВИ́Й *див.* однокі́вше́вий
ОДНОКОЛІ́ЙКА
ОДНОКОЛІ́ЙНИЙ
ОДНОКОЛІ́ЙНІСТЬ
ОДНОКО́ЛІРНИЙ
ОДНОКО́ЛІРНІСТЬ
ОДНОКО́ЛІРНО
ОДНОКОЛІ́СНИЙ
ОДНОКО́ЛКА
ОДНОКОЛЬОРО́ВИЙ
ОДНОКОМПОНЕ́НТНИЙ
ОДНОКОМПОНЕ́НТНІСТЬ
ОДНОКОПИ́ТИЙ
ОДНОКОРЕНЕ́ВИЙ
ОДНОКРА́ТНИЙ
ОДНОКРА́ТНІСТЬ
ОДНОКРА́ТНО
ОДНОКРИ́ЛИЙ
ОДНОКРО́ВНИЙ
ОДНОКРО́ВНІСТЬ
ОДНОКУ́ПОЛЬНИЙ
ОДНОКУ́РСНИК
ОДНОКУ́РСНИЦЯ
ОДНОЛА́МПОВИЙ
ОДНОЛЕМІ́ШНИЙ
ОДНОЛИ́КИЙ
ОДНОЛИ́КІСТЬ
ОДНОЛІНІ́ЙНИЙ
ОДНОЛІНІ́ЙНІСТЬ
ОДНОЛІНІ́ЙНО
ОДНО́ЛІТКА
ОДНОЛІ́ТКА
ОДНОЛІ́ТНИК
ОДНОЛІ́ТНІЙ
ОДНО́ЛІТОК
ОДНОЛЮ́Б
ОДНОЛЮ́БЕЦЬ
ОДНОЛЮ́БКА
ОДНОЛЮ́БСТВО
ОДНОМАНДА́ТНИЙ
ОДНОМАНДА́ТНІСТЬ
ОДНОМАНІ́ТНИЙ
ОДНОМАНІ́ТНІСТЬ
ОДНОМАНІ́ТНО
ОДНОМАНІ́ТТЯ
ОДНОМА́СНИЙ
ОДНОМА́СТИЙ
ОДНОМІЛЬЙО́ННИЙ
ОДНОМІЛЬЯ́РДНИЙ
ОДНОМІ́РНИЙ
ОДНОМІ́РНІСТЬ
ОДНОМІ́РНО
ОДНОМІ́СНИЙ
ОДНОМІ́СНІСТЬ
ОДНОМО́ВЕЦЬ
ОДНОМО́ВНИЙ
ОДНОМО́ВНІСТЬ
ОДНОМОМЕ́НТНИЙ
ОДНОМОМЕ́НТНІСТЬ
ОДНОМОМЕ́НТНО
ОДНОМОТО́РНИЙ
ОДНОНАПРА́ВЛЕНИЙ
ОДНОНАПРА́ВЛЕНІСТЬ
ОДНОНАПРА́ВЛЕНО
ОДНОНАСІ́ННИЙ
ОДНОНАСІ́ННІСТЬ
ОДНОНО́ГИЙ
ОДНОНО́ГІСТЬ
ОДНОО́КИЙ
ОДНОО́КІСТЬ
ОДНООСІ́БНИЙ
ОДНООСІ́БНИК
ОДНООСІ́БНИЦТВО
ОДНООСІ́БНИЦЬКИЙ
ОДНООСІ́БНИЦЯ
ОДНООСІ́БНІСТЬ
ОДНООСІ́БНО
ОДНООСОБО́ВИЙ
ОДНООСОБО́ВІСТЬ
ОДНООСОБО́ВО
ОДНООСЬОВИ́Й
ОДНООСЬО́ВІСТЬ
ОДНОПАЛА́ТНИЙ
ОДНОПАЛА́ТНИК
ОДНОПАЛА́ТНИЦЯ
ОДНОПАЛА́ТНІСТЬ
ОДНОПА́ЛИЙ
ОДНОПА́ЛІСТЬ
ОДНОПА́ЛУБНИЙ
ОДНОПАРТІ́ЄЦЬ
ОДНОПАРТІ́ЙКА
ОДНОПАРТІ́ЙНИЙ
ОДНОПАРТІ́ЙНІСТЬ
ОДНОПА́РУСНИЙ
ОДНОПЕЛЮСТКО́ВИЙ
ОДНОПІ́ЛЬНИЙ
ОДНОПЛА́НОВИЙ
ОДНОПЛА́НОВІСТЬ
ОДНОПЛА́НОВО
ОДНОПЛЕМЕ́НЕЦЬ *див.* одноплемі́нець
ОДНОПЛЕМІ́НЕЦЬ
ОДНОПЛЕМІ́ННИЙ
ОДНОПЛЕМІ́ННИК
ОДНОПЛЕМІ́ННИЦЯ
ОДНОПОВЕРХО́ВИЙ
ОДНОПОВЕРХО́ВІСТЬ
ОДНОПОЛЧА́НИН
ОДНОПОЛЧА́НКА

ОДНОПО́ЛЮСНИЙ
ОДНОПО́ЛЮСНІСТЬ
ОДНОПО́ЛЮСНО
ОДНОПОЛЯ́РНИЙ
ОДНОПОЛЯ́РНІСТЬ
ОДНОПОЛЯ́РНО
ОДНОПОРОЖНИ́ННИЙ
ОДНОПРІ́ЗВИЩНИК
ОДНОПРІ́ЗВИЩНИЦЯ
ОДНОПРОГІ́ННИЙ
ОДНОПРО́ФІЛЬНИЙ
ОДНОПРО́ФІЛЬНІСТЬ
ОДНОПРОХІ́ДНИЙ
ОДНОПРОЦЕ́НТНИЙ
ОДНОРА́ЗО́ВИЙ
ОДНОРА́ЗО́ВІСТЬ
ОДНОРА́ЗО́ВО
ОДНОРЕ́ЙКОВИЙ
ОДНОРІВНЕ́ВИЙ
ОДНОРІВНЕ́ВІСТЬ
ОДНОРІ́Г
ОДНОРІ́ДНИЙ
ОДНОРІ́ДНІСТЬ
ОДНОРІ́ДНО
ОДНО́РІЛЛЯ
ОДНОРІ́ЧКА
ОДНОРІ́ЧНИЙ
ОДНОРІ́ЧНИК
ОДНОРО́ГИЙ
ОДНОРОСТКО́ВИЙ
ОДНОРУ́КИЙ
ОДНОРУ́КІСТЬ
ОДНО́РУЧ
ОДНОРУ́ЧКА
ОДНОРУ́ЧНИЙ
ОДНОРЯ́ДНИЙ
ОДНОСЕКЦІ́ЙНИЙ
ОДНОСЕ́ЛЕЦЬ
ОДНОСЕ́ЛИЦЯ
ОДНОСЕЛЬЧА́НИН
ОДНОСЕЛЬЧА́НКА
ОДНОСЕ́РДИЙ
ОДНОСЕ́РДНЕ *див.* односе́рдно
ОДНОСЕ́РДНО
ОДНОСЕ́РДЯ
ОДНОСЕРІ́ЙНИЙ
ОДНОСИ́ЛЬНИЙ
ОДНОСІЛЬЧА́НИН *див.* односельча́нин
ОДНОСІЛЬЧА́НКА *див.* односельча́нка
ОДНОСІМ'ЯДО́ЛЬНИЙ
ОДНОСКЛА́ДНИЙ
ОДНОСКЛАДО́ВИЙ
ОДНОСКЛАДО́ВІСТЬ
ОДНОСКЛАДО́ВО
ОДНОСЛІ́ВНИЙ
ОДНОСЛІ́ВНО
ОДНОСО́РТНИЙ
ОДНОСО́РТНІСТЬ
ОДНОСПА́ЛЬНИЙ
ОДНОСПО́РОВИЙ
ОДНОСПРЯМО́ВАНИЙ
ОДНОСПРЯМО́ВАНІСТЬ
ОДНОСПРЯМО́ВАНО
ОДНОСТА́ЙНЕ *див.* односта́йно
ОДНОСТА́ЙНИЙ
ОДНОСТА́ЙНІСТЬ
ОДНОСТА́ЙНО
ОДНОСТАНИ́ЧНИК
ОДНОСТАТЕ́ВИЙ
ОДНОСТАТЕ́ВІСТЬ
ОДНОСТВО́ЛКА
ОДНОСТВО́ЛЬНИЙ
ОДНОСТЕ́БЛИЙ
ОДНОСТО́ВБУРНИЙ
ОДНОСТО́ПНИЙ
ОДНОСТО́ПНІСТЬ
ОДНОСТОРО́ННІЙ
ОДНОСТОРО́ННІСТЬ
ОДНОСТОРО́ННЬО
ОДНОСТРІ́Й
ОДНОСТРУ́ННИЙ
ОДНОСТУ́ЛКОВИЙ
ОДНОСТУПЕНЕ́ВИЙ
ОДНОСТУПЕНЕ́ВІСТЬ
ОДНОСТУПЕНЕ́ВО
ОДНОСТУПІ́НЧАСТИЙ
ОДНОСТУПІ́НЧАСТІСТЬ
ОДНОСТУПІ́НЧАСТО
ОДНОСТУПІ́НЧАТИЙ
ОДНОСТУПІ́НЧАТІСТЬ
ОДНОСТУПІ́НЧАТО
ОДНОСХИ́ЛИЙ
ОДНОСХИ́ЛЬНИЙ
ОДНОТИ́ПНИЙ
ОДНОТИ́ПНІСТЬ
ОДНОТИ́ПНО
ОДНОТИ́СЯЧНИЙ
ОДНОТО́МНИЙ
ОДНОТО́МНИК
ОДНОТО́ННЕ *див.* одното́нно
ОДНОТО́ННИЙ[1]
ОДНОТО́ННИЙ[2]
ОДНОТО́ННІСТЬ
ОДНОТО́ННО
ОДНОТУ́МБОВИЙ
ОДНОУТРО́БНИЙ
ОДНОФА́ЗНИЙ
ОДНОФАМІ́ЛЕЦЬ
ОДНОФАМІ́ЛЬНИК
ОДНОФАМІ́ЛЬНИЦЯ
ОДНО́ХІДЬ
ОДНОЦИЛІ́НДРОВИЙ
ОДНОЦИЛІ́НДРОВІСТЬ
ОДНОЦІ́ЛЬНИЙ
ОДНОЦІ́ЛЬНІСТЬ
ОДНО́ЧАС
ОДНОЧА́СНИЙ
ОДНОЧА́СНІСТЬ
ОДНОЧА́СНО
ОДНОЧАСТИ́ННИЙ
ОДНОЧАСТИ́ННІСТЬ
ОДНОЧЛЕ́Н
ОДНОЧЛЕ́ННИЙ
ОДНОЧЛЕ́ННІСТЬ
ОДНОШАРО́ВИЙ
ОДНОШЛЮ́БНИЙ
ОДНОШЛЮ́БНІСТЬ
ОДНОЩО́ГЛОВИЙ
ОДНОЯ́ДЕРНИЙ
ОДНОЯ́ДЕРНІСТЬ
ОДНОЯЙЦЕ́ВИЙ
ОДНОЯ́РУСНИЙ
ОДНОЯ́РУСНІСТЬ
ОДО...
ОДО́ГРАФ
ОДОЛЯ́Н
ОДОМА́ШНЕНИЙ
ОДОМА́ШНЕННЯ
ОДОМА́ШНИТИ *див.* одома́шнювати
ОДОМА́ШНИТИСЯ *див.* одома́шнюватися
ОДОМА́ШНЮВАННЯ
ОДОМА́ШНЮВАТИ
ОДОМА́ШНЮВАТИСЯ

ОДО́МЕТР
ОДОНТОЛІ́Т
ОДОНТО́ЛОГ
ОДОНТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОДОНТОЛО́ГІЯ
ОДОНТО́МА
ОДОПИ́СЕЦЬ
ОДОРА́НТ
ОДОРА́ТОР
ОДОРИЗА́ТОР
ОДОРИЗА́ЦІЯ
ОДОРИЗО́ВАНИЙ
ОДОРИЗУВА́ТИ
ОДОРИЗУВА́ТИСЯ
ОДОРО́БАЛО
ОДОРО́БЛО
ОДОРО́ЛОГ
ОДОРОЛОГІ́ЧНИЙ
ОДОРОЛО́ГІЯ
ОДОРУВА́ТИ
ОДОРУВА́ТИСЯ
ОДП...
ОДР...
ОДР
ОДРИ́НА
ОДРОБИ́НА
ОДРУ́ЖЕНИЙ
ОДРУ́ЖЕННЯ
ОДРУЖИ́ТИ *див.* одру́жувати
ОДРУЖИ́ТИСЯ *див.* одру́жуватися
ОДРУ́ЖУВАТИ
ОДРУ́ЖУВАТИСЯ
ОДРЯХЛІ́ЛИЙ
ОДРЯХЛІ́ННЯ
ОДРЯХЛІ́ТИ
ОДРЯ́ХНУТИ
ОДС...
ОДТ...
ОДУБЕНІ́ТИ
ОДУБИ́ТИСЯ
ОДУБІ́ЛИЙ
ОДУБІ́ЛІСТЬ
ОДУБІ́ННЯ
ОДУБІ́ТИ
ОДУ́БНУТИ *див.* одубі́ти
ОДУ́БТИ *див.* одубі́ти
О́ДУД
ОДУДИ́ЦЯ
ОДУ́ДКУВАТИЙ
О́ДУДОВИЙ
ОДУДОПОДІ́БНІ
ОДУ́ЖАЛИЙ
ОДУ́ЖАННЯ
ОДУ́ЖАТИ *див.* оду́жувати
ОДУ́ЖУВАННЯ
ОДУ́ЖУВАТИ
ОДУ́ЖУЮЧИЙ
ОДУКО́ВАНИЙ
ОДУ́Л *див.* оду́ли
ОДУ́ЛИ
ОДУ́ЛКА *див.* оду́ли
ОДУ́ЛЬСЬКИЙ
ОДУ́МАТИСЯ *див.* оду́муватися
ОДУ́МУВАТИСЯ
О́ДУР
ОДУ́РА
ОДУ́РЕНИЙ
ОДУ́РЕННЯ
ОДУРИ́ТИ *див.* оду́рювати
ОДУРИ́ТИСЯ *див.* оду́рюватися
ОДУРІ́ЛИЙ
ОДУРІ́ЛІСТЬ
ОДУРІ́ЛО
ОДУРІ́ННЯ
ОДУРІ́ТИ
ОДУ́РЛИВИЙ
ОДУРМА́НЕНИЙ
ОДУРМА́НЕННЯ
ОДУРМА́НИТИ *див.* одурма́нювати
ОДУРМА́НИТИСЯ *див.* одурма́нюватися
ОДУРМА́НЛИВИЙ
ОДУРМА́НЛИВО
ОДУРМА́НЮВАЛЬНИЙ
ОДУРМА́НЮВАННЯ
ОДУРМА́НЮВАТИ
ОДУРМА́НЮВАТИСЯ
ОДУ́РЮВАННЯ
ОДУ́РЮВАТИ
ОДУ́РЮВАТИСЯ
ОДУРЯ́ТИ
ОДУ́ТИЙ
ОДУ́ТІСТЬ
ОДУ́ТЛИЙ
ОДУ́ТЛІСТЬ
ОДУТЛУВА́ТИЙ
ОДУТЛУВА́ТІСТЬ
ОДУХОТВО́РЕНИЙ
ОДУХОТВО́РЕНІСТЬ
ОДУХОТВО́РЕННЯ
ОДУХОТВО́РЕНО
ОДУХОТВОРИ́ТИ *див.* одухотворя́ти
ОДУХОТВОРИ́ТИСЯ *див.* одухотворя́тися
ОДУХОТВО́РЮВАТИ *див.* одухотворя́ти
ОДУХОТВО́РЮВАТИСЯ *див.* одухотворя́тися
ОДУХОТВОРЯ́ТИ
ОДУХОТВОРЯ́ТИСЯ
ОДУШЕВИ́ТИ *див.* одушевля́ти
ОДУШЕВИ́ТИСЯ *див.* одушевля́тися
ОДУШЕ́ВЛЕНИЙ
ОДУШЕ́ВЛЕННЯ
ОДУШЕ́ВЛЕНО
ОДУШЕВЛЯ́ТИ
ОДУШЕВЛЯ́ТИСЯ
ОДФ...
ОДХ...
ОДЦ...
ОДЧ...
ОДШ...
ОДЩ...
О́ДЯГ
ОДЯ́ГА
ОДЯГА́ЛО
ОДЯГА́НКА
ОДЯГА́ННЯ
ОДЯГА́ННЯЧКО
ОДЯГА́ТИ
ОДЯГА́ТИСЯ
ОДЯГА́ЧКА
ОДЯ́ГНЕНИЙ
ОДЯ́ГНЕННЯ
ОДЯГНИ́Й
ОДЯГНУ́ТИ *див.* одяга́ти
ОДЯ́ГНУТИЙ *див.* одя́гнений
ОДЯГНУ́ТИСЯ *див.* одяга́тися
О́ДЯГОВИЙ
ОДЯГТИ́ *див.* одяга́ти
ОДЯГТИ́СЯ *див.* одяга́тися
ОЖ
ОЖВА́ВИТИ *див.* ожва́влювати

ОЖВА́ВИТИСЯ *див.* ожва́влюватися
ОЖВАВІ́ТИ
ОЖВА́ВЛЕНИЙ
ОЖВА́ВЛЕННЯ
ОЖВА́ВЛЮВАТИ
ОЖВА́ВЛЮВАТИСЯ
ОЖЕЛЕ́ДА
ОЖЕЛЕ́ДЕЦЬ
ОЖЕЛЕ́ДИЦЯ
ОЖЕЛЕ́ДНИЙ
О́ЖЕЛЕДЬ
О́ЖЕЛЕ́СТ
ОЖЕ́НЕНИЙ
ОЖЕНИ́ТИ
ОЖЕНИ́ТИСЯ
ОЖЕНІ́ННЯ
ОЖЕРЕБИ́ТИСЯ
ОЖЕРЕ́Д
ОЖЕРЕ́ДИТИ
ОЖЕРЕ́ДНИК
ОЖИВА́ННЯ
ОЖИВА́ТИ
ОЖИВА́ТИСЯ
ОЖИВА́ЮЧИЙ
ОЖИВИ́ТИ *див.* оживля́ти
ОЖИВИ́ТИСЯ *див.* оживля́тися
ОЖИ́ВЛЕНИЙ
ОЖИ́ВЛЕННЯ
ОЖИ́ВЛЮВАТИ *див.* оживля́ти
ОЖИ́ВЛЮВАТИСЯ *див.* оживля́тися
ОЖИВЛЯ́ННЯ
ОЖИВЛЯ́ТИ
ОЖИВЛЯ́ТИСЯ
ОЖИВЛЯ́ЮЧИЙ
ОЖИ́ВЧИЙ
ОЖИ́КА
ОЖИ́ЛИЙ
ОЖИ́НА
ОЖИ́НІВКА
ОЖИ́НКА
ОЖИ́ННИЙ
ОЖИ́ННИК
ОЖИ́НОВИЙ
ОЖИ́НОНЬКА
ОЖИ́НОЧКА
ОЖИРІ́ЛИЙ
ОЖИРІ́ННЯ
ОЖИРІ́ТИ
ОЖИ́ТИ *див.* ожива́ти
ОЖИ́ТИСЯ *див.* ожива́тися
О́ЖОГ
О́ЖУГ *див.* о́жог
ОЗА́ДДЯ
ОЗА́ДОК
ОЗБРО́ЄНИЙ
ОЗБРО́ЄНІСТЬ
ОЗБРО́ЄННЯ
ОЗБРО́ЇТИ *див.* озбро́ювати
ОЗБРО́ЇТИСЯ *див.* озбро́юватися
ОЗБРО́ЮВАННЯ
ОЗБРО́ЮВАТИ
ОЗБРО́ЮВАТИСЯ
ОЗВА́ТИ *див.* озива́ти
ОЗВА́ТИСЯ *див.* озива́тися
ОЗВИЧА́ЄНИЙ
ОЗВИЧА́ЄННЯ
ОЗВИЧА́ЇТИСЯ *див.* озвича́юватися
ОЗВИЧА́ЮВАННЯ
ОЗВИЧА́ЮВАТИСЯ
ОЗВІ́РЕНИЙ
ОЗВІ́РЕНО
ОЗВІ́РИТИ *див.* озві́рювати
ОЗВІ́РИТИСЯ
ОЗВІРІ́ЛИЙ
ОЗВІРІ́ЛІСТЬ
ОЗВІРІ́ЛО
ОЗВІРІ́ННЯ
ОЗВІРІ́ТИ
ОЗВІ́РЮВАТИ
ОЗВУ́ЧЕНИЙ
ОЗВУ́ЧЕННЯ
ОЗВУ́ЧИТИ *див.* озву́чувати
ОЗВУ́ЧУВАННЯ
ОЗВУ́ЧУВАТИ
ОЗВУ́ЧУВАТИСЯ
ОЗДО́БА
ОЗДО́БИТИ *див.* оздо́блювати
ОЗДО́БИТИСЯ *див.* оздо́блюватися
ОЗДО́БЛЕНИЙ
ОЗДО́БЛЕННЯ
ОЗДО́БЛЮВАЛЬНИЙ
ОЗДО́БЛЮВАЛЬНИК
ОЗДО́БЛЮВАЛЬНИЦЯ
ОЗДО́БЛЮВАНИЙ
ОЗДО́БЛЮВАННЯ
ОЗДО́БЛЮВАТИ
ОЗДО́БЛЮВАТИСЯ
ОЗДО́БЛЮВАЧ
ОЗДО́БЛЮВАЧКА
ОЗДОБЛЯ́ТИ *див.* оздо́блювати
ОЗДОБЛЯ́ТИСЯ *див.* оздо́блюватися
ОЗДО́БНИЙ
ОЗДО́БНІСТЬ
ОЗДОРОВИ́ТИ *див.* оздоро́влювати
ОЗДОРОВИ́ТИСЯ *див.* оздоро́влюватися
ОЗДОРОВІ́ТИ
ОЗДОРО́ВЛЕНИЙ
ОЗДОРО́ВЛЕННЯ
ОЗДОРО́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ОЗДОРО́ВЛЮВАТИ
ОЗДОРО́ВЛЮВАТИСЯ
ОЗДОРОВЛЯ́ННЯ
ОЗДОРОВЛЯ́ТИ *див.* оздоро́влювати
ОЗДОРОВЛЯ́ТИСЯ *див.* оздоро́влюватися
ОЗДОРО́ВНИЙ
ОЗДОРО́ВНИЦЯ
ОЗДОРО́ВЧИЙ
ОЗДОРО́ВЧО
ОЗЕЛЕ́НЕНИЙ
ОЗЕЛЕ́НЕННЯ
ОЗЕЛЕНИ́ТИ *див.* озеле́нювати
ОЗЕЛЕНИ́ТИСЯ *див.* озеле́нюватися
ОЗЕЛЕ́НЮВАЛЬНИЙ
ОЗЕЛЕ́НЮВАНИЙ
ОЗЕЛЕ́НЮВАННЯ
ОЗЕЛЕ́НЮВАТИ
ОЗЕЛЕ́НЮВАТИСЯ
ОЗЕЛЕ́НЮВАЧ
ОЗЕЛЕ́НЮВАЧКА
ОЗЕЛЕНЯ́ТИ *див.* озеле́нювати
ОЗЕЛЕНЯ́ТИСЯ *див.* озеле́нюватися
ОЗЕ́РЕ́ЧКО
ОЗЕ́РНЕНИЙ
ОЗЕ́РНЕНІСТЬ
ОЗЕ́РНЕННЯ
ОЗЕ́РНИЙ
ОЗЕРНИ́ТИСЯ *див.* озе́рнюватися
ОЗЕРНИ́ЦЯ

ОЗЕ́РНЮВАТИСЯ
О́ЗЕРО
ОЗЕРОЗНА́ВЕЦЬ
ОЗЕРОЗНА́ВСТВО
ОЗЕРОЗНА́ВЧИЙ
ОЗЕРОПОДІ́БНИЙ
ОЗЕ́РЦЕ́
ОЗЕРЯ́ВИНА
О́ЗИ
ОЗИВА́ТИ
ОЗИВА́ТИСЯ
ОЗИ́МИЙ
ОЗИМИНА́
ОЗИ́МІСТЬ
ОЗИ́МКА
О́ЗИМКИ
О́ЗИМОК *див.* о́зимки
ОЗИ́МОК
ОЗИРА́ННЯ
ОЗИРА́ТИ
ОЗИРА́ТИСЯ
О́ЗИРК
ОЗИРНУ́ТИ *див.* озира́ти
ОЗИРНУ́ТИСЯ *див.* озира́тися
ОЗІ́ЇЩЕ
ОЗІЯ́
ОЗЛИДНІ́ЛИЙ
ОЗЛИДНІ́ННЯ
ОЗЛИДНІ́ТИ
ОЗЛИ́ТИ
ОЗЛИ́ТИСЯ
О́ЗЛІСТЬ
ОЗЛОБИ́ТИ *див.* озло́блювати
ОЗЛОБИ́ТИСЯ *див.* озло́блюватися
ОЗЛО́БЛЕНИЙ
ОЗЛО́БЛЕНІСТЬ
ОЗЛО́БЛЕННЯ
ОЗЛО́БЛЕНО
ОЗЛО́БЛЮВАТИ
ОЗЛО́БЛЮВАТИСЯ
ОЗЛОБЛЯ́ТИ *див.* озло́блювати
ОЗЛОБЛЯ́ТИСЯ *див.* озло́блюватися
ОЗНАЙМИ́ТИ *див.* ознаймля́ти
ОЗНАЙМЛЯ́ТИ
ОЗНАЙМУВА́ТИ *див.* ознаймля́ти
ОЗНАЙО́МИТИ *див.* ознайо́млювати
ОЗНАЙО́МИТИСЯ *див.* ознайо́млюватися
ОЗНАЙО́МЛЕНИЙ
ОЗНАЙО́МЛЕНІСТЬ
ОЗНАЙО́МЛЕННЯ
ОЗНАЙО́МЛЮВАЛЬНИЙ
ОЗНАЙО́МЛЮВАННЯ
ОЗНАЙО́МЛЮВАТИ
ОЗНАЙО́МЛЮВАТИСЯ
ОЗНАЙО́МЧИЙ
О́ЗНАК
ОЗНА́КА
ОЗНАМЕНО́ВАНИЙ
ОЗНАМЕНО́ВУВАТИ
ОЗНАМЕНО́ВУВАТИСЯ
ОЗНАМЕНУВА́ННЯ
ОЗНАМЕНУВА́ТИ *див.* ознамено́вувати
ОЗНАМЕНУВА́ТИСЯ *див.* ознамено́вуватися
ОЗНАЧА́ЛЬНИЙ
ОЗНАЧА́ТИ
ОЗНАЧА́ТИСЯ
ОЗНА́ЧЕНИЙ
ОЗНА́ЧЕНІСТЬ
ОЗНА́ЧЕННЯ
ОЗНА́ЧИ́ТИ *див.* озна́чувати
ОЗНА́ЧИ́ТИСЯ *див.* означа́тися
ОЗНА́ЧУВАЛЬНИЙ
ОЗНА́ЧУВАНИЙ
ОЗНА́ЧУВАНІСТЬ
ОЗНА́ЧУВАННЯ
ОЗНА́ЧУВАТИ
ОЗНО́Б
ОЗНОБИ́ТИСЯ
ОЗНО́БЛЕННЯ
ОЗОКЕРИ́Т
ОЗОКЕРИ́ТНИЙ
ОЗОКЕРИ́ТНИК
ОЗОКЕРИ́ТОВИЙ
ОЗОКЕРИТОЛІКУВА́ННЯ
ОЗОКЕРИТОТЕРАПІ́Я
ОЗОЛОТИ́ТИ *див.* озоло́чувати
ОЗОЛОТИ́ТИСЯ *див.* озоло́чуватися
ОЗОЛО́ЧЕНИЙ
ОЗОЛО́ЧЕННЯ
ОЗОЛО́ЧУВАННЯ
ОЗОЛО́ЧУВАТИ
ОЗОЛО́ЧУВАТИСЯ
ОЗО́Н
ОЗОНА́ТОР
ОЗОНА́ТОРНИЙ
ОЗОНАЦІ́ЙНИЙ
ОЗОНА́ЦІЯ
ОЗО́НИСТИЙ
ОЗО́ННИЙ
ОЗО́ННО
ОЗОНО́ВАНИЙ
ОЗО́НОВИЙ
ОЗОНОМЕ́ТР
ОЗОНОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОЗОНОМЕ́ТРІЯ
ОЗОНОСТІЙКИ́Й
ОЗОНОСТІ́ЙКІСТЬ
ОЗОНОСФЕ́РА
ОЗОНОТЕРАПІ́Я
ОЗОНУВА́ННЯ
ОЗОНУВА́ТИ
ОЗОНУВА́ТИСЯ
ОЗО́РЕНИЙ
ОЗО́РЕННЯ
ОЗОРИ́ТИ *див.* озо́рювати
ОЗО́РЮВАТИ
ОЗО́РЯНИЙ *див.* озо́рений
ОЗОРЯ́ТИ *див.* озо́рювати
ОЗУВА́ТИ
ОЗУВА́ТИСЯ
ОЗУ́ТИ *див.* озува́ти
ОЗУ́ТИЙ
ОЗУ́ТИСЯ *див.* озува́тися
ОЇ́ДІЇ
ОЇ́ДІУМ
ОЇ́ДІЯ *див.* оі́дії
ОЙ
О́ЙКАННЯ
О́ЙКАТИ
О́ЙКІТ
О́ЙКНУТИ
ОЙКО́НІМ
ОЙКОНІ́МІКА
ОЙКОНІ́МІЯ
ОЙКО́НІМНИЙ
ОЙКУМЕ́НА
ОЙ-О́Й *див.* ой
ОЙО́ЙКАННЯ
ОЙО́ЙКАТИ
ОЙО́ЙКНУТИ

ОЙЧИ́ЗНА
ОКА́ДКУВАТИЙ
ОКА́ДЬКУВАТИЙ *див.* ока́дкуватий
ОКАЗА́ТИ *див.* ока́зувати
ОКАЗА́ТИСЯ *див.* ока́зуватися
ОКАЗІОНАЛІ́ЗМ[1]
ОКАЗІОНАЛІ́ЗМ[2]
ОКАЗІОНАЛІ́СТ
ОКАЗІОНА́ЛЬНИЙ
ОКАЗІОНА́ЛЬНІСТЬ
ОКАЗІОНА́ЛЬНО
ОКА́ЗІЯ
ОКА́ЗУВАНИЙ
ОКА́ЗУВАТИ
ОКА́ЗУВАТИСЯ
ОКА́ЛИНА
ОКАЛІ́ЧЕНИЙ
ОКАЛІ́ЧИТИ *див.* окалі́чувати
ОКАЛІЧІ́ТИ
ОКАЛІ́ЧУВАТИ
ОКАМЕНІ́ЛИЙ *див.* окам'янілий
ОКАМЕНІ́ЛІСТЬ *див.* окам'янілість
ОКАМЕНІ́ННЯ *див.* окам'яні́ння
ОКАМЕНІ́ТИ *див.* окам'яні́ти
ОКАМ'ЯНІ́ЛИЙ
ОКАМ'ЯНІ́ЛІСТЬ
ОКАМ'ЯНІ́ННЯ
ОКАМ'ЯНІ́ТИ
О́КАННЯ
ОКАНТО́ВАНИЙ
ОКАНТО́ВКА
ОКАНТО́ВУВАЛЬНИЙ
ОКАНТО́ВУВАННЯ
ОКАНТО́ВУВАТИ
ОКАНТО́ВУВАТИСЯ
ОКАНТУВА́ННЯ
ОКАНТУВА́ТИ *див.* оканто́вувати
ОКАНТУВА́ТИСЯ *див.* оканто́вуватися
ОКА́НЬ
О́КАП
ОКА́ПИНИ
ОКА́ПІ
ОКАРИ́НА
О́КАРЯЧ
ОКА́СТИЙ
ОКА́ТЕНЬКИЙ
О́КАТИ
ОКА́ТИЙ
ОКАТОЛИ́ЧЕНИЙ
ОКАТОЛИ́ЧЕННЯ
ОКАТОЛИ́ЧИТИ *див.* окатоли́чувати
ОКАТОЛИ́ЧИТИСЯ *див.* окатоли́чуватися
ОКАТОЛИ́ЧУВАННЯ
ОКАТОЛИ́ЧУВАТИ
ОКАТОЛИ́ЧУВАТИСЯ
О́КАЮЧИЙ
ОКАЯ́НЕЦЬ
ОКАЯ́ННИЙ
ОКАЯ́ННИК
ОКАЯ́ННИЦЯ
ОКЕА́Н
ОКЕАНА́ВТ
ОКЕАНА́РІЙ
ОКЕАНА́РІУМ
ОКЕАНІ́ЄЦЬ *див.* океанійці
ОКЕАНІ́ЙКА *див.* океанійці
ОКЕАНІ́ЙСЬКИЙ
ОКЕАНІ́ЙЦІ
ОКЕАНІ́ЧНИЙ
ОКЕА́ННИЙ
ОКЕАНО́ГРАФ
ОКЕАНОГРАФІ́ЧНИЙ
ОКЕАНОГРА́ФІЯ
ОКЕАНО́ЛОГ
ОКЕАНОЛОГІ́ЧНИЙ
ОКЕАНОЛО́ГІЯ
ОКЕАНОТЕ́ХНІКА
ОКЕАНОТЕХНІ́ЧНИЙ
ОКЕА́НСЬКИЙ
ОКЕ́Й
О'КЕ́Й *див.* оке́й
О́КИД
ОКИДА́ТИ
О́КИДЬ
ОКИ́НУТИ *див.* окида́ти
ОКИПА́ТИ
ОКИПІ́ТИ *див.* окипа́ти
О́КИС
ОКИСА́ТИ
О́КИСЕНЬ
ОКИ́СЛЕНИЙ
ОКИ́СЛЕННЯ
ОКИСЛИ́ТИ *див.* окисля́ти
ОКИСЛИ́ТИСЯ *див.* окисля́тися
ОКИ́СЛЮВАТИ *див.* окисля́ти
ОКИ́СЛЮВАТИСЯ *див.* окисля́тися
ОКИСЛЯ́ТИ
ОКИСЛЯ́ТИСЯ
ОКИ́СНЕНИЙ
ОКИ́СНЕННЯ
ОКИСНИ́Й
ОКИСНИ́К
ОКИСНИ́ТИ *див.* оки́снювати
ОКИСНИ́ТИСЯ *див.* оки́снюватися
ОКИ́СНІСТЬ
ОКИ́СНО-ВІДНО́ВНИЙ
ОКИ́СНУТИ *див.* окиса́ти
ОКИ́СНЮВАЛЬНИЙ
ОКИ́СНЮВАТИ
ОКИ́СНЮВАТИСЯ
ОКИ́СНЮВАЧ
ОКИСНЯ́ТИ *див.* оки́снювати
ОКИСНЯ́ТИСЯ *див.* оки́снюватися
ОКІ́Л[1]
ОКІ́Л[2]
ОКІ́ЛЬНИЙ
ОКІ́ЛЬЦЕ
ОКІЛЬЦЬО́ВАНИЙ
ОКІЛЬЦЬО́ВУВАННЯ
ОКІЛЬЦЬО́ВУВАТИ
ОКІЛЬЦЬО́ВУВАТИСЯ
ОКІЛЬЦЮВА́ТИ *див.* окільцьо́вувати
ОКІЛЬЦЮВА́ТИСЯ *див.* окільцьо́вуватися
ОКІ́П *див.* око́п
ОКІ́ПЧИК *див.* око́пчик
О́КІСНИЙ
ОКІ́СНИЙ
О́КІСТ
ОКІ́СТЯ
ОКІ́Т
ОКІЯ́Н
ОКЛА́Д
ОКЛАДА́ТИ
ОКЛАДИ́НКА
ОКЛА́ДКУВАТИЙ
ОКЛАДНИ́Й
ОКЛА́ДНИК
ОКЛЕ́ЄНИЙ
ОКЛЕ́ЄННЯ

ОКЛЕЇТИ *див.* оклеювати
ОКЛЕПАНИЙ
ОКЛЕПАТИ *див.* оклепувати
ОКЛЕПУВАТИ
ОКЛЕЦЬКУВАТИЙ
ОКЛЕЦЬОК
ОКЛЕЮВАННЯ
ОКЛЕЮВАТИ
ОКЛЕЮВАТИСЯ
ОКЛИГАТИ *див.* оклигувати
ОКЛИГНУТИ *див.* оклигувати
ОКЛИГУВАННЯ
ОКЛИГУВАТИ
ОКЛИК
ОКЛИКАНИЙ
ОКЛИКАННЯ
ОКЛИКАТИ *див.* окликати
ОКЛИКАТИ
ОКЛИКАТИСЯ
ОКЛИКНУТИ *див.* окликати
ОКЛИКНУТИЙ
ОКЛИКНУТИСЯ *див.* окликатися
ОКЛИНЦЬОВУВАТИ
ОКЛИНЦЮВАТИ *див.* оклинцьовувати
ОКЛИЧНИЙ
ОКЛИЧНИК
ОКЛИЧНІСТЬ
ОКЛИЧНО
ОКЛУНОК
ОКЛЮДОВАНИЙ
ОКЛЮДУВАТИ
ОКЛЮДУВАТИСЯ
ОКЛЮЗІЙНИЙ
ОКЛЮЗІЯ
ОКЛЯКАТИ
ОКЛЯКЛИЙ
ОКЛЯКНУТИ *див.* оклякати
ОКЛЯКТИ *див.* оклякати
ОКО[1]
ОКО[2]
ОКОВА
ОКОВАНИЙ
ОКОВИРНИЙ
ОКОВИРНІСТЬ
ОКОВИРНО
ОКОВИТА
ОКОВИТКА
ОКОВКА
ОКОВУВАННЯ
ОКОВУВАТИ
ОКОЗАМИЛЮВАЛЬНИЙ
ОКОЗАМИЛЮВАННЯ
ОКОЗАМИЛЮВАЦЬКИЙ
ОКОЗАМИЛЮВАЧ
ОКОЗАМИЛЮВАЧКА
ОКОЗАЧЕНИЙ
ОКОЗАЧИТИ *див.* окозачувати
ОКОЗАЧИТИСЯ *див.* окозачуватися
ОКОЗАЧУВАТИ
ОКОЗАЧУВАТИСЯ
ОКОЛЕНИЙ
ОКОЛЕСА
ОКОЛИТИ *див.* околювати
ОКОЛИЦЯ[1]
ОКОЛИЦЯ[2]
ОКОЛИЧКА
ОКОЛИЧНИЙ
ОКОЛИШ
ОКОЛИШНІЙ
ОКОЛІТ *див.* околот
ОКОЛІТИ
ОКОЛІЯ
ОКОЛО
ОКОЛОДОК
ОКОЛОДОЧНИЙ
ОКОЛОТ
ОКОЛОТИНА
ОКОЛОТИТИ *див.* околочувати
ОКОЛОТОВАНИЙ
ОКОЛОТУВАННЯ
ОКОЛОТУВАТИ *див.* околочувати
ОКОЛОЧУВАТИ
ОКОЛЬНИЦТВО
ОКОЛЬНИЧИЙ
ОКОЛЮВАТИ
ОКОЛЯСА
ОКОЛЯСОМ
ОКОМІР
ОКОМІРНИЙ
ОКОМІРНО
ОКОНОМ
ОКОНОМІЯ
ОКОНТУРЕНИЙ
ОКОНТУРЕННЯ
ОКОНТУРИТИ *див.* оконтурювати
ОКОНТУРИТИСЯ *див.* оконтурюватися
ОКОНТУРОВАНИЙ
ОКОНТУРЮВАННЯ
ОКОНТУРЮВАТИ
ОКОНТУРЮВАТИСЯ
ОКОНФУЗИТИ
ОКОНФУЗИТИСЯ
ОКОП
ОКОПАНИЙ
ОКОПАТИ *див.* окопувати
ОКОПАТИСЯ *див.* окопуватися
ОКОПЕЦЬ
ОКОПИЩЕ
ОКОПНИЙ
ОКОПНИК
ОКОПНИЦЯ
ОКОПУВАННЯ
ОКОПУВАТИ
ОКОПУВАТИСЯ
ОКОПЧИК
ОКОРЕНИТИСЯ *див.* окорінюватися
ОКОРЕНКОВИЙ
ОКОРЕНКУВАТИЙ
ОКОРЕНОК
ОКОРІНЕННЯ
ОКОРІНЮВАТИСЯ
ОКОРОВАНИЙ
ОКОРОВУВАННЯ
ОКОРОВУВАТИ
ОКОРОК
ОКОРУВАЛЬНИЙ
ОКОРУВАННЯ
ОКОРУВАТИ *див.* окоровувати
ОКОРУХОВИЙ
ОКОСТЕНІВАТИ
ОКОСТЕНІЛИЙ
ОКОСТЕНІЛІСТЬ
ОКОСТЕНІННЯ
ОКОСТЕНІТИ *див.* окостенівати
ОКОСТУВАТИЙ
ОКОТИТИСЯ *див.* окочуватися
ОКОЧУВАТИСЯ
ОКОШИТИСЯ[1]
ОКОШИТИСЯ[2]
ОКРАВКА
ОКРАДАННЯ
ОКРАДАТИ

ОКРА́ДЕНИЙ
ОКРА́ЄЦЬ
ОКРА́ЇНА
ОКРА́ЇННИЙ
О́КРАЙ¹
О́КРАЙ²
ОКРА́ЙКА
ОКРА́ЙОК
ОКРА́ЙЧИК
ОКРА́СА
ОКРА́СИ́ТИ *див.* окраша́ти
ОКРА́СИ́ТИСЯ *див.* окраша́тися
ОКРА́СКА
ОКРА́СТИ *див.* окрада́ти
ОКРАША́ТИ
ОКРАША́ТИСЯ
ОКРА́ШЕНИЙ
ОКРВИКОНКО́М
ОКРЕ́МИЙ
ОКРЕ́МІСТЬ
ОКРЕ́МІШНІЙ
ОКРЕ́МІШНІСТЬ
ОКРЕ́МІШНЬО
ОКРЕ́МО
ОКРЕ́СЛЕНИЙ
ОКРЕ́СЛЕНІСТЬ
ОКРЕ́СЛЕННЯ
ОКРЕ́СЛИТИ *див.* окре́слювати
ОКРЕ́СЛИТИСЯ *див.* окре́слюватися
ОКРЕ́СЛЮВАНИЙ
ОКРЕ́СЛЮВАТИ
ОКРЕ́СЛЮВАТИСЯ
ОКРИВА́ТИ
ОКРИВА́ТИСЯ
ОКРИВДЖА́ТИ
ОКРИ́ВДЖЕНИЙ
ОКРИ́ВДЖУВАНИЙ
ОКРИ́ВДЖУВАТИ *див.* окривджа́ти
ОКРИ́ВДИТИ *див.* окривджа́ти
ОКРИВІ́ТИ
О́КРИК
ОКРИКА́ТИ
ОКРИ́КНУТИ *див.* окрика́ти
ОКРИ́КУВАТИ *див.* окрика́ти
ОКРИЛА́ТІТИ
ОКРИ́ЛЕНИЙ
ОКРИ́ЛЕНІСТЬ
ОКРИ́ЛЕННЯ
ОКРИ́ЛЕНО
ОКРИЛИ́ТИ *див.* окриля́ти
ОКРИЛИ́ТИСЯ *див.* окриля́тися
ОКРИ́ЛЮВАТИ *див.* окриля́ти
ОКРИ́ЛЮВАТИСЯ *див.* окриля́тися
ОКРИ́ЛЮЮЧИЙ
ОКРИЛЯ́ТИ
ОКРИЛЯ́ТИСЯ
ОКРИЛЯ́ЮЧИЙ
ОКРИСТАЛІЗО́ВАНИЙ
ОКРИСТАЛІЗУВА́ТИ
ОКРИСТАЛІЗУВА́ТИСЯ
ОКРИ́ТИ *див.* окрива́ти
ОКРИ́ТИЙ
ОКРИ́ТИСЯ *див.* окрива́тися
ОКРИ́ХЧЕННЯ
ОКРИХЧИ́ТИ *див.* окри́хчувати
ОКРИХЧИ́ТИСЯ *див.* окри́хчуватися
ОКРИ́ХЧУВАННЯ
ОКРИ́ХЧУВАТИ
ОКРИ́ХЧУВАТИСЯ
ОКРИЧА́ТИ *див.* окри́чувати
ОКРИ́ЧУВАТИ
ОКРІ́Л
ОКРІ́М
ОКРІ́МНИЙ
ОКРІ́МНО
ОКРІ́П¹
ОКРІ́П²
ОКРІ́ПЛИЙ
ОКРІ́ПНУТИ
ОКРІ́П'Я
ОКРОВИ́ТИ
ОКРО́ВЛЕНИЙ
ОКРОЛИ́ТИСЯ
ОКРО́МЕ
ОКРО́МІШНІЙ *див.* окре́мішній
ОКРО́МНИЙ *див.* окрі́мний
ОКРОПИ́ТИ *див.* окропля́ти
ОКРОПИ́ТИСЯ *див.* окропля́тися
ОКРО́ПЛЕНИЙ
ОКРО́ПЛЕННЯ
ОКРО́ПЛЮВАННЯ
ОКРО́ПЛЮВАТИ *див.* окропля́ти
ОКРО́ПЛЮВАТИСЯ *див.* окропля́тися
ОКРОПЛЯ́ТИ
ОКРОПЛЯ́ТИСЯ
ОКРО́ШКА
ОКРПАРТКО́М
О́КРУГ
ОКРУ́Г¹
ОКРУ́Г²
ОКРУ́ГА
ОКРУГИ́
ОКРУ́ГЛЕНИЙ
ОКРУ́ГЛЕННЯ
ОКРУ́ГЛИЙ
ОКРУГЛИ́ТИ *див.* окру́глювати
ОКРУГЛИ́ТИСЯ *див.* окру́глюватися
ОКРУ́ГЛІСТЬ
ОКРУ́ГЛО
ОКРУ́ГЛЮВАННЯ
ОКРУ́ГЛЮВАТИ
ОКРУ́ГЛЮВАТИСЯ
ОКРУГЛЯ́ТИ *див.* окру́глювати
ОКРУГЛЯ́ТИСЯ *див.* окру́глюватися
О́КРУЖ
ОКРУЖА́ТИ
ОКРУЖЕ́НЕЦЬ
ОКРУ́ЖЕНИЙ
ОКРУ́ЖЕННЯ
ОКРУЖИ́ТИ *див.* окружа́ти
ОКРУЖКО́ВІ
ОКРУЖКО́М
ОКРУЖЛЯ́ТИ
ОКРУ́ЖНИЙ
ОКРУЖНИ́Й
ОКРУ́ЖНІСТЬ
ОКРУТИ́ТИ *див.* окру́чувати
ОКРУТИ́ТИСЯ *див.* окру́чуватися
ОКРУТНУ́ТИ
ОКРУТНУ́ТИСЯ
ОКРУ́ЧУВАТИ
ОКРУ́ЧУВАТИСЯ
ОКРУ́ШИНА
ОКРУ́ШИНКА
ОКРУ́ШКА
ОКСАЛА́Т *див.* оксала́ти
ОКСАЛА́ТИ
ОКСАЛА́ТНИЙ
ОКСАМИ́Т¹
ОКСАМИ́Т²

ОКСАМИ́ТИТИСЯ
ОКСАМИ́ТКА
ОКСАМИ́ТНИЙ
ОКСАМИ́ТНО
ОКСАМИ́ТОВИЙ
ОКСАМИ́ТОВО
ОКСЕЛЕНТУВА́ТИ
ОКСИ...
ОКСИБІО́НТ *див.* оксибіо́нти
ОКСИБІО́НТИ
ОКСИГЕМОГЛОБІ́Н
ОКСИГЕМОГРА́МА
ОКСИГЕМО́ГРАФ
ОКСИГЕМОГРАФІ́ЧНИЙ
ОКСИГЕМОГРА́ФІЯ
ОКСИГЕМО́МЕТР
ОКСИГЕМОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОКСИГЕМОМЕТРІ́Я
ОКСИГЕ́Н
ОКСИГЕНА́ТОР
ОКСИГЕНА́ЦІЯ
ОКСИГЕ́ННИЙ
ОКСИГЕНОТЕРАПІ́Я
ОКСИ́Д *див.* окси́ди
ОКСИДА́ЗА *див.* оксида́зи
ОКСИДА́ЗИ
ОКСИДА́НТ *див.* оксида́нти
ОКСИДА́НТИ
ОКСИДА́НТНИЙ
ОКСИДА́ТОР
ОКСИДА́ЦІЯ
ОКСИ́ДИ
ОКСИ́ДНИЙ
ОКСИДО́ВАНИЙ
ОКСИДОРЕДУКТА́ЗА *див.* оксидоредукта́зи
ОКСИДОРЕДУКТА́ЗИ
ОКСИДУВА́ЛЬНИЙ
ОКСИДУВА́ННЯ
ОКСИДУВА́ТИ
ОКСИДУВА́ТИСЯ
ОКСИЛІКВІ́Т
ОКСИЛОФІ́Т *див.* оксилофі́ти
ОКСИЛОФІ́ТИ
ОКСИ́МОРОН
ОКСИМОРО́ННИЙ
ОКСЮ́МОРОН *див.* окси́морон
ОКСЮМОРО́ННИЙ *див.* оксиморо́нний

ОКТА...
ОКТА́ВА
ОКТА́ВНИЙ
ОКТА́ЕДР
ОКТАЕДРИ́Т
ОКТА́Н
ОКТА́НОВИЙ
ОКТА́НТ
ОКТАПО́Д
ОКТЕ́Т
ОКТО... *див.* окта...
ОКТОБО́Л
ОКТОГЕ́Н
ОКТО́ЇХ
ОКТОКО́ПТЕР
ОКТОПЛО́ЇД
ОКТОПЛО́ЇДНИЙ
ОКТОТО́РП
ОКТРОЇ́РУВАНИЙ
ОКТРОЇ́РУВАНІСТЬ
ОКТРОЇ́РУВАННЯ
ОКТРОЇ́РУВАТИ
ОКТРОЇ́РУВАТИСЯ
ОКТРОЙО́ВАНИЙ
ОКТРОЙО́ВАНІСТЬ
ОКТРОЮВА́ННЯ
ОКТРОЮВА́ТИ
ОКТРОЮВА́ТИСЯ
ОКТЯБРИ́СТ
ОКТЯБРИ́СТСЬКИЙ
ОКУ́БЛИТИСЯ *див.* оку́блюватися
ОКУ́БЛЮВАТИСЯ
ОКУВА́ТИ *див.* око́вувати
ОКУГА́
ОКУЛІРО́ВКА
ОКУЛІРУВА́ЛЬНИЙ
ОКУЛІРУВА́ЛЬНИК
ОКУЛІ́РУВАНИЙ
ОКУЛІ́РУВАННЯ
ОКУЛІ́РУВАТИ
ОКУЛІ́РУВАТИСЯ
ОКУЛІ́СТ
ОКУЛІ́СТИКА
ОКУЛІСТИ́ЧНИЙ
ОКУЛІ́СТКА
ОКУЛІ́СТСЬКИЙ
ОКУЛОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОКУЛОМЕ́ТРІЯ
ОКУЛОПЛА́СТИКА

ОКУЛОПЛАСТИ́ЧНИЙ
ОКУЛЬБА́ЧЕНИЙ
ОКУЛЬБА́ЧИТИ *див.* окульба́чувати
ОКУЛЬБА́ЧУВАТИ
ОКУЛЬО́ВАНИЙ
ОКУЛЬТИ́ВНИЙ
ОКУЛЬТИВО́ВАНИЙ
ОКУЛЬТИВО́ВУВАТИ
ОКУЛЬТИВУВА́ТИ *див.* окультиво́вувати
ОКУЛЬТИ́ЗМ
ОКУЛЬТИ́СТ
ОКУЛЬТИ́СТКА
ОКУ́ЛЬТНИЙ
ОКУЛЬТУ́РЕНИЙ
ОКУЛЬТУ́РЕНІСТЬ
ОКУЛЬТУ́РЕННЯ
ОКУЛЬТУ́РИТИ *див.* окульту́рювати
ОКУЛЬТУ́РИТИСЯ *див.* окульту́рюватися
ОКУЛЬТУ́РЮВАННЯ
ОКУЛЬТУ́РЮВАТИ
ОКУЛЬТУ́РЮВАТИСЯ
ОКУЛЮВА́ЛЬНИЙ
ОКУЛЮВА́ЛЬНИК
ОКУЛЮВА́ННЯ
ОКУЛЮВА́ТИ
ОКУЛЮВА́ТИСЯ
ОКУЛЯ́НТ
ОКУЛЯ́Р
ОКУЛЯ́РИ
ОКУЛЯ́РНИЙ
ОКУНЕ́ВИЙ
ОКУНЕПОДІ́БНИЙ
ОКУНЕ́ЦЬ
ОКУНИ́СЬКО
ОКУНИ́ЩЕ
ОКУ́НЧИК
О́КУНЬ
ОКУНЯ́
О́КУП
ОКУПА́НТ
ОКУПА́НТСЬКИЙ
ОКУПА́ТИ *див.* окупо́вувати[1]
ОКУПА́ТИСЯ *див.* окупо́вуватися[1]
ОКУПАЦІ́ЙНИЙ
ОКУПА́ЦІЯ

ОКУПИ́ТИ *див.* окупо́вувати[1]
ОКУПИ́ТИСЯ *див.* окупо́вуватися[1]
ОКУ́ПЛЕНИЙ
ОКУ́ПНИЙ
ОКУПНИ́Й
ОКУ́ПНІСТЬ
ОКУ́ПНО
ОКУПО́ВАНИЙ
ОКУПО́ВУВАТИ[1]
ОКУПО́ВУВАТИ[2]
ОКУПО́ВУВАТИСЯ[1]
ОКУПО́ВУВАТИСЯ[2]
ОКУПУВА́ТИ *див.* окупо́вувати[2]
ОКУПУВА́ТИСЯ *див.* окупо́вуватися[2]
ОКУ́РЕНИЙ
ОКУ́РЕННЯ
ОКУРИ́ТИ *див.* оку́рювати
ОКУРИ́ТИСЯ *див.* оку́рюватися
ОКУ́РЮВАЛЬНИЙ
ОКУ́РЮВАННЯ
ОКУ́РЮВАТИ
ОКУ́РЮВАТИСЯ
ОКУ́ТАНИЙ
ОКУ́ТАТИ *див.* оку́тувати
ОКУ́ТАТИСЯ *див.* оку́туватися
ОКУ́ТИ *див.* око́вувати
ОКУ́ТИЙ
ОКУТТЯ́
ОКУ́ТУВАННЯ
ОКУ́ТУВАТИ
ОКУ́ТУВАТИСЯ
ОЛА́ДКА *див.* ола́док
ОЛА́ДОК
ОЛЕА́НДР
ОЛЕА́НДРОВИЙ
ОЛЕА́Т
ОЛЕЇ́Н
ОЛЕЇ́НОВИЙ
ОЛЕКСАНДРИ́Т
ОЛЕКСАНДРИ́ТОВИЙ
ОЛЕНЕБИ́К
ОЛЕНЕ́ВИЙ
ОЛЕНЕПОДІ́БНИЙ
ОЛЕНЕ́ЦЬ
ОЛЕНИ́НА
ОЛЕНИ́ЦЯ
ОЛЕ́НКА
О́ЛЕНЬ
ОЛЕНЯ́
ОЛЕНЯ́Р
ОЛЕНЯ́РСТВО
ОЛЕНЯ́РСЬКИЙ
ОЛЕНЯ́ТКО
ОЛЕ́НЯЧИЙ
ОЛЕОГРАФІ́ЧНИЙ
ОЛЕОГРА́ФІЯ
ОЛЕОНА́ФТ
ОЛЕОФІ́ЛЬНИЙ
ОЛЕОФІ́ЛЬНІСТЬ
ОЛЕОФО́БНИЙ
ОЛЕОФО́БНІСТЬ
ОЛЕРОГРА́ФІЯ
О́ЛЕУМ
О́ЛЕУМНИЙ
ОЛЕФІ́Н *див.* олефі́ни
ОЛЕФІ́НИ
ОЛЕФІ́НОВИЙ
ОЛЖА́
ОЛЖИ́ВИЙ
ОЛИ́ВА
ОЛИ́ВКА
ОЛИ́ВКОВИЙ
ОЛИ́ВНИЙ
О́ЛИВО
ОЛИ́ВОВИЙ
ОЛИ́В'ЯНИЙ
ОЛІВЕ́ЦЬ
ОЛІВ'Є́
ОЛІВІ́Н
ОЛІВІ́НОВИЙ
ОЛІВОМІЦИ́Н
ОЛІВЦЕ́ВИЙ
ОЛІ́ВЧИК
ОЛІГА́РХ
ОЛІГАРХА́Т
ОЛІГАРХІЗА́ЦІЯ
ОЛІГАРХІЗО́ВАНИЙ
ОЛІГАРХІЗУВА́ННЯ
ОЛІГАРХІЗУВА́ТИ
ОЛІГАРХІЗУВА́ТИСЯ
ОЛІГАРХІ́ЧНИЙ
ОЛІГАРХІ́ЧНІСТЬ
ОЛІГАРХІ́ЧНО
ОЛІГА́РХІЯ
ОЛІГЕМІ́ЧНИЙ
ОЛІГЕМІ́Я
ОЛІГО...
ОЛІГОГЕ́Н
ОЛІГОГЕ́ННИЙ
ОЛІГОКЛА́З
ОЛІГОКРАТИ́ЧНИЙ
ОЛІГОКРА́ТІЯ
ОЛІГОМЕ́Р *див.* олігоме́ри
ОЛІГОМЕ́РИ
ОЛІГОМЕ́РІЯ
ОЛІГОМЕ́РНИЙ
ОЛІГОПОЛІ́СТ
ОЛІГОПОЛІСТИ́ЧНИЙ
ОЛІГОПОЛІ́СТСЬКИЙ
ОЛІГОПО́ЛІЯ
ОЛІГОПО́ЛЬНИЙ
ОЛІГОПО́ЛЬНО
ОЛІГОСАПРО́Б *див.* олігосапро́би
ОЛІГОСАПРО́БИ
ОЛІГОСАПРО́БНИЙ
ОЛІГОТРО́Ф *див.* оліготро́фи
ОЛІГОТРО́ФИ
ОЛІГОТРОФІ́Я
ОЛІГОТРО́ФНИЙ
ОЛІГОФА́Г *див.* олігофа́ги
ОЛІГОФА́ГИ
ОЛІГОФА́ГІЯ
ОЛІГОФРЕ́Н
ОЛІГОФРЕНІ́ЧНИЙ
ОЛІГОФРЕНІ́ЧНО
ОЛІГОФРЕНІ́Я
ОЛІГОФРЕНОПЕДАГО́ГІКА
ОЛІГОФРЕНОПСИХОЛО́ГІЯ
ОЛІГОХЕ́ТА *див.* олігохе́ти
ОЛІГОХЕ́ТИ
ОЛІГОХЕ́ТНИЙ
ОЛІГОЦЕ́Н
ОЛІГОЦЕ́НОВИЙ
ОЛІГУРІ́ЙНИЙ
ОЛІГУРІ́Я
ОЛІЄЕКСТРАКЦІ́ЙНИЙ
ОЛІ́ЄНИЙ
ОЛІ́ЄННЯ
ОЛІЄНО́СНИЙ
ОЛІЄПОДІ́БНИЙ
ОЛІ́ЇСТИЙ
ОЛІ́ЇСТІСТЬ
ОЛІ́ЇТИ
ОЛІ́Й
ОЛІ́ЙКА
ОЛІ́ЙНИЙ

ОЛІ́ЙНИК
ОЛІ́ЙНИКІВНА
ОЛІ́ЙНИЦТВО
ОЛІ́ЙНИЦЬКИЙ
ОЛІ́ЙНИЦЯ[1]
ОЛІ́ЙНИЦЯ[2]
ОЛІЙНИЧЕ́НКО
ОЛІ́ЙНІСТЬ
ОЛІ́ЙНЯ
ОЛІ́МП
ОЛІМПІА́ДА
ОЛІМПІА́ДНИЙ
ОЛІМПІ́ЄЦЬ
ОЛІМПІ́ЙКА
ОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ
ОЛІМПІО́НІК
ОЛІ́МПСЬКИЙ
ОЛІТЕРАТУ́РЕНИЙ
ОЛІТЕРАТУ́РЕННЯ
ОЛІТЕРАТУ́РИТИ *див.* олітерату́рювати
ОЛІТЕРАТУ́РИТИСЯ *див.* олітерату́рюватися
ОЛІТЕРАТУ́РЮВАННЯ
ОЛІТЕРАТУ́РЮВАТИ
ОЛІТЕРАТУ́РЮВАТИСЯ
ОЛІ́ФА
ОЛІ́Я
О́ЛОВО
ОЛОВОРУ́ДНИЙ
ОЛОВ'Я́НИЙ
ОЛОВ'ЯНІ́ТИ
ОЛТА́Р
ОЛТА́РИК
ОЛТА́РНИЙ
ОЛЬМЕ́К *див.* ольме́ки
ОЛЬМЕ́КИ
ОЛЬМЕ́КСЬКИЙ
ОЛЬФАКТО́МЕТР
ОЛЬФАКТОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОЛЬФАКТОМЕ́ТРІЯ
ОЛЮ́ДНЕНИЙ
ОЛЮ́ДНЕНІСТЬ
ОЛЮ́ДНЕННЯ
ОЛЮ́ДНЕНО
ОЛЮ́ДНИТИ *див.* олю́днювати
ОЛЮ́ДНИТИСЯ *див.* олю́днюватися
ОЛЮДНІ́ЛИЙ
ОЛЮДНІ́ТИ
ОЛЮ́ДНЮВАННЯ
ОЛЮ́ДНЮВАТИ
ОЛЮ́ДНЮВАТИСЯ
ОЛЮТИ́ТИСЯ
ОЛЯ́НДРА
ОЛЯ́ПКА
ОМ
ОМА́Ж
ОМА́Н
ОМА́НА
ОМА́НЕНИЙ
ОМА́НЕЦЬ *див.* ома́нці
ОМАНЕ́ЦЬ *див.* оманці́
ОМАНИ́ТИ *див.* ома́нювати
ОМА́НКА *див.* ома́нці
ОМА́НЛИВИЙ
ОМА́НЛИВІСТЬ
ОМА́НЛИВО
ОМА́ННИЙ
ОМА́ННО
ОМА́НСЬКИЙ
ОМА́НЦІ
ОМАНЦІ́
ОМА́НЮВАТИ
ОМА́Р
ОМА́РОВИЙ
ОМА́СТА
ОМАТИ́ДІЙ
О́МАХ
О́МАЦЬ
ОМБРО́МЕТР
ОМБРОФІ́Л *див.* омброфі́ли
ОМБРОФІ́ЛИ
ОМБРОФІЛІ́Я
ОМБРОФІ́Т *див.* омброфі́ти
ОМБРОФІ́ТИ
ОМБРОФІ́ТНИЙ
ОМБРОФО́Б *див.* омброфо́би
ОМБРОФО́БИ
ОМБРОФО́БІЯ
ОМБУДСМА́Н *див.* омбудсме́н
ОМБУДСМЕ́Н
ОМЕБЛЬО́ВАНИЙ
ОМЕБЛЬО́ВУВАННЯ
ОМЕБЛЬО́ВУВАТИ
ОМЕБЛЬО́ВУВАТИСЯ
ОМЕБЛЮВА́ННЯ
ОМЕБЛЮВА́ТИ *див.* омебльо́вувати
ОМЕБЛЮВА́ТИСЯ *див.* омебльо́вуватися
ОМЕ́Г
ОМЕ́ГА
ОМЕЖО́ВАНИЙ
ОМЕЖО́ВУВАТИ *див.* оме́жувати
ОМЕЖО́ВУВАТИСЯ *див.* оме́жуватися
ОМЕ́ЖУВАТИ
ОМЕЖУВА́ТИ *див.* оме́жувати
ОМЕ́ЖУВАТИСЯ
ОМЕЖУВА́ТИСЯ *див.* оме́жуватися
ОМЕ́ЛА́
ОМЕ́ЛГА
ОМЕ́ЛО́ВИЙ
ОМЕЛЮ́Х
ОМЕЛЮ́ХОВІ
ОМЕРЗЕ́ННИЙ
ОМЕРЗЕ́ННО
ОМЕРЗИ́ТИ
ОМЕРЗИ́ТИСЯ
ОМЕРЗІ́ННЯ
ОМЕРТВИ́ТИ *див.* омертвля́ти
ОМЕРТВІ́ЛИЙ
ОМЕРТВІ́ЛІСТЬ
ОМЕРТВІ́ЛО
ОМЕРТВІ́ННЯ
ОМЕРТВІ́ТИ
ОМЕ́РТВЛЕННЯ
ОМЕРТВЛЯ́ННЯ
ОМЕРТВЛЯ́ТИ
ОМЕРТВЛЯ́ТИСЯ
ОМЕ́Т
ОМИ́ВАНИЙ
ОМИВА́ННЯ
ОМИВА́ТИ
ОМИВА́ТИСЯ
ОМИ́ЛЕНИЙ
ОМИ́ЛЕНІСТЬ
ОМИ́ЛЕННЯ
ОМИ́ЛИТИ *див.* оми́лювати
ОМИЛИ́ТИ
ОМИ́ЛИТИСЯ *див.* оми́люватися
ОМИЛИ́ТИСЯ
ОМИ́ЛЬНИЙ
ОМИ́ЛЬНО

ОМИ́ЛЮВАНИЙ
ОМИ́ЛЮВАННЯ
ОМИ́ЛЮВАТИ
ОМИ́ЛЮВАТИСЯ
ОМИ́ЛЮВАЧ
ОМИНА́ННЯ
ОМИНА́ТИ
ОМИНА́ТИСЯ
ОМИНУ́ТИ *див.* омина́ти
ОМИНУ́ТИСЯ *див.* омина́тися
ОМИРА́ТИ
ОМИ́ТИ *див.* омива́ти
ОМИ́ТИЙ
ОМИ́ТИСЯ *див.* омива́тися
ОМІ́ДНЕНИЙ
ОМІ́ДНЕННЯ
ОМІ́ДНИТИ *див.* омі́днювати
ОМІ́ДНИТИСЯ *див.* омі́днюватися
ОМІ́ДНЮВАННЯ
ОМІ́ДНЮВАТИ
ОМІ́ДНЮВАТИСЯ
ОМІ́ЛІЯ
ОМІ́ЧНИЙ
ОМІЩА́НЕНИЙ
ОМІЩА́НЕННЯ
ОМІЩА́НИТИ *див.* оміща́нювати
ОМІЩА́НИТИСЯ *див.* оміща́нюватися
ОМІЩА́НЮВАННЯ
ОМІЩА́НЮВАТИ
ОМІЩА́НЮВАТИСЯ
ОМЛЕ́Т
ОМЛЕ́ТНИЙ
ОМЛІВА́ННЯ
ОМЛІВА́ТИ
ОМЛІ́ЛИЙ
ОМЛІ́ЛІСТЬ
ОМЛІ́ЛО
ОМЛІ́ННЯ
ОМЛІ́ТИ *див.* омліва́ти
ОММЕ́ТР
О́МНІБУС
О́МНІБУСНИЙ
ОМОБЛАСТО́МА
ОМОВІ́ННЯ
ОМОГРА́МА *див.* омогра́ми
ОМОГРА́МИ
ОМО́ГРАФ *див.* омо́графи
ОМО́ГРАФИ
ОМОГРАФІ́ЧНИЙ
ОМОГРА́ФІЯ
ОМОЛО́ДЖЕНИЙ
ОМОЛО́ДЖЕНІСТЬ
ОМОЛО́ДЖЕННЯ
ОМОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОМОЛО́ДЖУВАННЯ
ОМОЛО́ДЖУВАТИ
ОМОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ОМОЛОДИ́ТИ *див.* омоло́джувати
ОМОЛОДИ́ТИСЯ *див.* омоло́джуватися
ОМОЛОДІ́ТИ
ОМОМОРФЕ́МА *див.* омоморфе́ми
ОМОМОРФЕ́МИ
ОМО́НІМ *див.* омо́німи
ОМО́НІМИ
ОМОНІМІЗА́ЦІЯ
ОМОНІМІЗУВА́ННЯ
ОМОНІМІЗУВА́ТИСЯ
ОМОНІ́МІКА
ОМОНІМІ́ЧНИЙ
ОМОНІМІ́ЧНІСТЬ
ОМОНІМІ́Я
ОМОНОЛІ́ТИТИ *див.* омонолі́чувати
ОМОНОЛІ́ЧЕНИЙ
ОМОНОЛІ́ЧЕННЯ
ОМОНОЛІ́ЧУВАННЯ
ОМОНОЛІ́ЧУВАТИ
ОМОРО́ЧЕНИЙ
ОМОРО́ЧЕННЯ
ОМОРО́ЧИТИ *див.* оморо́чувати
ОМОРО́ЧУВАТИ
ОМОСЕ́МА *див.* омосе́ми
ОМОСЕ́МИ
ОМОСЕМІ́ЧНИЙ
ОМОСЕМІ́ЧНІСТЬ
ОМОСЕМІ́Я
ОМОФО́Н *див.* омофо́ни
ОМОФО́НИ
ОМОФОНІ́ЧНИЙ
ОМОФОНІ́Я
ОМОФО́Р
ОМОФО́РМА *див.* омофо́рми
ОМОФО́РМИ
ОМО́ЧЕНИЙ
ОМОЧИ́ТИ *див.* омо́чувати
ОМО́ЧУВАТИ
О́МПНО
ОМРІ́ЮВАНИЙ
ОМРІ́ЮВАТИ
ОМРІ́ЮВАТИСЯ
ОМРІ́ЯНИЙ
ОМРІ́ЯНІСТЬ
ОМРІ́ЯТИ *див.* омрі́ювати
ОМУЖИ́ЧЕНИЙ
ОМУЖИ́ЧИТИ *див.* омужи́чувати
ОМУЖИ́ЧИТИСЯ *див.* омужи́чуватися
ОМУЖИ́ЧУВАТИ
ОМУЖИ́ЧУВАТИСЯ
ОМУЛЕ́ВИЙ
О́МУЛЬ
ОМФА́Л
ОМФАЛІ́Т
ОМФАЛО...
ОМФАЛО́ДЕС
ОМФАЛОЦЕ́ЛЕ
ОМША́НИ́К
ОН
ОНАВІСНІ́ТИ
ОНА́ГР
ОНА́ГРА
ОНА́ГРОВИЙ
ОНА́ГРОВІ
ОНА́КИЙ
ОНАНІ́ЗМ
ОНАНІ́РУВАННЯ
ОНАНІ́РУВАТИ
ОНАНІ́СТ
ОНАНІСТИ́ЧНИЙ
ОНАНІ́СТКА
ОНАНУВА́ННЯ
ОНАНУВА́ТИ
ОНАРО́ДНЕНИЙ
ОНАРО́ДНЕННЯ
ОНАРО́ДНИТИ *див.* онаро́днювати
ОНАРО́ДНЮВАННЯ
ОНАРО́ДНЮВАТИ
ОНДА́ТРА
ОНДАТРЕНЯ́
ОНДАТРІВНИ́К
ОНДАТРІВНИ́ЦТВО
ОНДА́ТРОВИЙ
О́НДЕ
О́НДЕЧКИ
ОНДО́

ОНДО́ГРАФ
ОНДУЛЯ́ТОР
ОНДУЛЯ́ТОРНИЙ
ОНДУЛЯ́ЦІЯ
ОНЕЙРИ́ЗМ
ОНЕ́ЙРИКА
ОНЕЙРИ́СТИКА
ОНЕЙРИ́ЧНИЙ
ОНЕЙРО...
ОНЕЙРОГРА́МА
ОНЕЙРО́ЇД
ОНЕЙРО́ЇДНИЙ
ОНЕЙРОЛО́ГІЯ
ОНЕЙРОМА́НТИКА
ОНЕЙРОМАНТИ́ЧНИЙ
ОНЕЙРОФРЕНІ́Я
ОНЕМОЩІ́ЛИЙ
ОНЕМОЩІ́ТИ
О́НИЙ
О́НИК
О́НІКС
О́НІКСОВИЙ
О́НІМ
ОНІМЕ́ЧЕНИЙ
ОНІМЕ́ЧЕННЯ
ОНІМЕ́ЧИТИ *див.* онімечувати
ОНІМЕ́ЧИТИСЯ *див.* онімечуватися
ОНІМЕ́ЧУВАННЯ
ОНІМЕ́ЧУВАТИ
ОНІМЕ́ЧУВАТИСЯ
ОНІМИ́ТИ
ОНІМІЗА́ЦІЯ
ОНІМІЗУВА́ННЯ
ОНІМІЗУВА́ТИ
ОНІМІЗУВА́ТИСЯ
ОНІМІ́ЛИЙ
ОНІМІ́ЛІСТЬ
ОНІМІ́ЛО
ОНІМІ́ННЯ
ОНІМІ́ТИ
ОНІМІ́ЧНИЙ
ОНІМІ́Я
О́НІМНИЙ
ОНІРИ́ЗМ
ОНІРИ́ЧНИЙ
ОНІРИ́ЧНІСТЬ
ОНІРО... *див.* онейро...
ОНІРО́ЇД
ОНІРО́ЇДНИЙ
ОНІРОЛО́ГІЯ
ОНІХІ́Я
ОНІХО...
ОНІХОБЛА́СТ
ОНІХО́З
ОНІХО́ЛОГ
ОНІХОЛО́ГІЯ
ОНІХОМІКО́З
ОНІХОТРОФІ́Я
ОНІХОФА́ГІЯ
ОНКО...
ОНКОБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ОНКОГЕ́Н
ОНКОГЕНЕ́З
ОНКОГЕНЕ́ТИК
ОНКОГЕНЕ́ТИКА
ОНКОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ОНКОГЕ́ННИЙ
ОНКОГЕ́ННІСТЬ
ОНКО́ГРАФ
ОНКОГРА́ФІЯ
ОНКОДИСПАНСЕ́Р
ОНКОДИСПАНСЕ́РНИЙ
ОНКОЗАХВО́РЮВАНІСТЬ
ОНКОЗАХВО́РЮВАННЯ
ОНКОКЛІТИ́НА
ОНКО́ЛОГ
ОНКОЛОГІ́ЧНИЙ
ОНКОЛОГІ́ЧНО
ОНКОЛО́ГІЯ
ОНКО́ЛЬ
ОНКО́ЛЬНИЙ
ОНКОМА́РКЕР
ОНКОМА́РКЕРНИЙ
ОНКОНЕБЕЗПЕ́ЧНИЙ
ОНКОПАТОГЕ́ННИЙ
ОНКОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОНКОПАТОЛО́ГІЯ
ОНКОПРЕПАРА́Т
ОНКОПУХЛИ́НА
ОНКОПУХЛИ́ННИЙ
ОНКОСФЕ́РА
ОНКОТЕ́СТ
ОНКОТЕСТУВА́ННЯ
ОНКОХВО́РИЙ
ОНКОХВОРО́БА
ОНКОЦЕ́НТР
ОНЛА́ЙН
ОНЛА́ЙН-
ОНЛА́ЙН-БІБЛІОТЕ́КА
ОНЛА́ЙН-ГРА
ОНЛА́ЙН-ДО́СТУП
ОНЛА́ЙН-І́ГРИ *див.* онла́йн-гра
ОНЛА́ЙН-КОНВЕ́РТЕР
ОНЛА́ЙН-КОНВЕ́РТОР *див.* онла́йн-конве́ртер
ОНЛА́ЙН-КОНФЕРЕ́НЦІЯ
ОНЛА́ЙНОВИЙ
ОНЛА́ЙН-ПЕРЕ́КЛАД
ОНЛА́ЙН-ПЕРЕКЛАДА́Ч
ОНЛА́ЙН-РЕЖИ́М
ОНЛА́ЙН-СЛОВНИ́К
ОНЛА́ЙН-СПІЛКУВА́ННЯ
ОННО́ *див.* оно́
ОНО́
ОНО́ВА
ОНОВИ́ТИ *див.* оновля́ти
ОНОВИ́ТИСЯ *див.* оновля́тися
ОНО́ВЛЕНИЙ
ОНО́ВЛЕНІСТЬ
ОНО́ВЛЕННЯ
ОНО́ВЛЕНО
ОНО́ВЛЮВАЛЬНИЙ
ОНО́ВЛЮВАНИЙ
ОНО́ВЛЮВАНІСТЬ
ОНО́ВЛЮВАННЯ
ОНО́ВЛЮВАТИ *див.* оновля́ти
ОНО́ВЛЮВАТИСЯ *див.* оновля́тися
ОНОВЛЯ́ННЯ
ОНОВЛЯ́ТИ
ОНОВЛЯ́ТИСЯ
О́НОГДИ
О́НОДІ
ОНОМАСІО́ЛОГ
ОНОМАСІОЛОГІ́ЧНИЙ
ОНОМАСІОЛО́ГІЯ
ОНОМА́СТ
ОНОМА́СТИКА
ОНОМАСТИКО́Н
ОНОМАСТИ́ЧНИЙ
ОНОМАТО́ЛОГ
ОНОМАТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОНОМАТОЛО́ГІЯ
ОНОМАТО́П
ОНОМАТОПЕЇ́ЧНИЙ
ОНОМАТОПЕ́Я

ОН-ÓН
ОН-ОН-ÓН *див.* он-óн
ОНТО...
ОНТОБІОЛОГÍЧНИЙ
ОНТОБІОЛÓГІЯ
ОНТОГЕНÉЗ
ОНТОГЕНÉЗА
ОНТОГЕНÉЗИС
ОНТОГЕНÉТИКА
ОНТОГЕНЕТИ́ЧНИЙ
ОНТОГЕНÍЯ
ОНТÓГРАФ
ОНТОГРАФÍЧНИЙ
ОНТОГРÁФІЯ
ОНТОДИЗÁЙН
ОНТОДИЗÁЙНЕР
ОНТОДИЗÁЙНЕРСЬКИЙ
ОНТÓЛОГ
ОНТОЛОГІЗÁЦІЯ
ОНТОЛОГІЗÓВАНИЙ
ОНТОЛОГІЗУВÁННЯ
ОНТОЛОГІЗУВÁТИ
ОНТОЛОГІЗУВÁТИСЯ
ОНТОЛОГÍЧНИЙ
ОНТОЛÓГІЯ
ОНУ́К *див.* внук
ОНУ́КА *див.* вну́ка
ОНУ́КІВ *див.* вну́ків
ОНУ́ЧА
ОНУЧÁ *див.* внучá
ОНУЧÁР
ОНУЧÁТКО *див.* внучáтко
ОНУ́ЧЕНЬКА *див.* вну́ченька
ОНУЧЕНЯ́ *див.* внученя́
ОНУ́ЧЕЧКА[1] *див.* вну́чечка
ОНУ́ЧЕЧКА[2]
ОНУ́ЧКА[1] *див.* вну́чка
ОНУ́ЧКА[2]
ОНУЧКÁР
ОНУЧКÁРСЬКИЙ
ОНУ́ЧНИК
ОНУ́ЧОК *див.* вну́чок
ОНУ́ЧЧИН *див.* вну́ччин
ОНУ́ЧЧЯ
ОНФÁУНА
ООГÁМІЯ
ООГÁМНИЙ
ООГЕНÉЗ
ООЛÍТ *див.* оолíти
ООЛÍТИ
ООЛÍТОВИЙ
ООЛОГÍЧНИЙ
ООЛÓГІЯ
ООМІЦÉТ *див.* ооміцéти
ООМІЦÉТИ
ООМІЦÉТНИЙ
ООН
ОÓНІВСЬКИЙ
ООПЛÁЗМА
ОÓС
ООСПÓРА
ООФОРИ́Т
ООЦИ́СТА
ООЦИ́Т
ÓПАД
ОПАДÁННЯ
ОПАДÁТИ[1]
ОПАДÁТИ[2]
ОПАДÁЮЧИЙ
ÓПАДИ
ОПÁДИСТИЙ
ОПАДÓВИЙ[1]
ОПАДÓВИЙ[2]
ОПАДОМÍР
ОПÁК
ОПÁКОВИЙ
ÓПАЛ
ОПÁЛ
ОПÁЛА
ОПАЛÉВИЙ
ОПÁЛЕНИЙ
ОПÁЛЕННЯ
ОПАЛЕСЦÉНТНИЙ
ОПАЛЕСЦÉНЦІЯ
ОПАЛЕСЦІЮВÁЛЬНИЙ
ОПАЛЕСЦІЮВÁТИ
ОПÁЛИЙ
ОПАЛИ́ТИ *див.* опáлювати
ОПАЛИ́ТИСЯ *див.* опáлюватися
ОПÁЛКА
ОПÁЛОВИЙ
ОПÁЛУБИТИ
ОПÁЛУБКА
ОПÁЛУБЛЕНИЙ
ОПÁЛУБЛЕННЯ
ОПÁЛУБНИЙ
ОПÁЛУБНИК
ОПÁЛЬНИЙ
ОПÁЛЬНИК[1]
ОПÁЛЬНИК[2]
ОПÁЛЮВАЛЬНИЙ
ОПÁЛЮВАНИЙ
ОПÁЛЮВАННЯ
ОПÁЛЮВАТИ
ОПÁЛЮВАТИСЯ
ОПÁЛЮВАЧ
ОПÁЛЮВАЧКА
ОПАЛЯ́ТИ *див.* опáлювати
ОПАЛЯ́ТИСЯ *див.* опáлюватися
ОПАМ'ЯТÁННЯ
ОПАМ'ЯТÁТИ *див.* опам'ятóвувати
ОПАМ'ЯТÁТИСЯ *див.* опам'ятóвуватися
ОПАМ'ЯТÓВУВАТИ
ОПАМ'ЯТÓВУВАТИСЯ
ОПАМ'ЯТУВÁТИ *див.* опам'ятóвувати
ОПАМ'ЯТУВÁТИСЯ *див.* опам'ятóвуватися
ОПАНÓВАНИЙ
ОПАНÓВАНІСТЬ
ОПАНÓВУВАННЯ
ОПАНÓВУВАТИ
ОПАНÓВУВАТИСЯ
ОПАНУВÁННЯ
ОПАНУВÁТИ *див.* опанóвувати
ОПАНУВÁТИСЯ *див.* опанóвуватися
ОПАНЧÁ
ОПАНЧИ́НА
ÓПАР
ОПÁРА
ОПÁРЕНИЙ
ОПÁРЕННЯ
ОПÁРИТИ *див.* опáрювати
ОПÁРИТИСЯ *див.* опáрюватися
ОПÁРИШ
ОПАРКÁНЕНИЙ
ОПАРКÁНЕННЯ
ОПАРКÁНИТИ *див.* опаркáнювати
ОПАРКÁНИТИСЯ *див.* опаркáнюватися
ОПАРКÁНЮВАТИ
ОПАРКÁНЮВАТИСЯ
ОПÁРНИЙ
ОПÁРТ

ОПА́РЮВАННЯ
ОПА́РЮВАТИ
ОПА́РЮВАТИСЯ
О́ПАС
ОПАСА́ННЯ
ОПА́СИСТИЙ
ОПА́СИСТІСТЬ
О́ПА́СКА[1]
ОПА́СКА[2]
ОПАСКУ́ДЖЕНИЙ
ОПАСКУ́ДЖЕННЯ
ОПАСКУ́ДЖУВАННЯ
ОПАСКУ́ДЖУВАТИ
ОПАСКУ́ДЖУВАТИСЯ
ОПАСКУ́ДИТИ *див.* опаску́джувати
ОПАСКУ́ДИТИСЯ *див.* опаску́джуватися
ОПА́СОК
ОПА́СТИ[1] *див.* опада́ти[1]
ОПА́СТИ[2] *див.* опада́ти[2]
ОПА́СТИСЯ
ОПА́СУВАТИСЯ
ОПА́ТРАНИЙ
ОПА́ТРАТИ *див.* опа́трювати
ОПА́ТРУВАТИ
ОПА́ТРЮВАТИ
ОПАХА́ЛО
ОПАХА́ЛОЧКО
ОПАХНУ́ТИ *див.* опа́хувати
ОПАХНУ́ТИСЯ *див.* опа́хуватися
ОПА́ХУВАТИ
ОПА́ХУВАТИСЯ
ОПАЧИ́НА
О́ПАШЕНЬ
О́ПАШКИ
ОПАЩЕКУВА́ТИ
ОПЕКТИ́ *див.* опіка́ти[1]
ОПЕКТИ́СЯ *див.* опіка́тися[1]
ОПЕ́НЬГАТИ
ОПЕ́НЬГАТИСЯ
ОПЕ́НЬОК
ОПЕ́НЬОЧОК
О́ПЕР
О́ПЕРА
ОПЕРА́БЕЛЬНИЙ
ОПЕРА́БЕЛЬНІСТЬ
О́ПЕРА-БУ́Ф
ОПЕРА́НД
ОПЕРАТИ́ВКА
ОПЕРАТИ́ВНИЙ
ОПЕРАТИ́ВНИК
ОПЕРАТИ́ВНІСТЬ
ОПЕРАТИ́ВНО
ОПЕРА́ТОР
ОПЕРА́ТОРКА
ОПЕРА́ТОРНИЙ
ОПЕРА́ТОРСЬКИЙ
ОПЕРАЦІ́ЙНИЙ
ОПЕРАЦІ́ЙНО
ОПЕРАЦІОНАЛІ́ЗМ
ОПЕРАЦІОНАЛІ́СТ
ОПЕРАЦІОНАЛІ́СТКА
ОПЕРАЦІОНАЛІ́СТСЬКИЙ
ОПЕРАЦІОНА́ЛЬНИЙ
ОПЕРАЦІОНІ́СТ
ОПЕРАЦІОНІ́СТКА
ОПЕРА́ЦІЯ
ОПЕРЕДЖА́ТИ
ОПЕРЕ́ДЖУВАТИ *див.* опереджа́ти
ОПЕРЕДИ́ТИ *див.* опереджа́ти
ОПЕРЕ́ДЬ
ОПЕРЕ́ЗАНИЙ
ОПЕРЕЗА́ТИ *див.* опері́зувати
ОПЕРЕЗА́ТИСЯ *див.* опері́зуватися
ОПЕ́РЕНИЙ
ОПЕ́РЕНІСТЬ
ОПЕ́РЕННЯ
ОПЕРЕ́ТА
ОПЕРЕ́ТКА
ОПЕРЕ́ТКОВИЙ
ОПЕРЕ́ЧИТИСЯ
ОПЕРИ́ТИ *див.* оперя́ти
ОПЕРИ́ТИСЯ *див.* оперя́тися
ОПЕРІ́ЗКА
ОПЕРІ́ЗУВАЛЬНИЙ
ОПЕРІ́ЗУВАТИ
ОПЕРІ́ЗУВАТИСЯ
ОПЕРІ́ЩЕНИЙ
ОПЕРІ́ЩИТИ *див.* опері́щувати
ОПЕРІ́ЩУВАТИ
ОПЕРНА́ТІТИ
О́ПЕРНИЙ
ОПЕРО́ВАНИЙ
ОПЕРО́ВИЙ
ОПЕРОМА́Н
ОПЕРОМА́НКА
ОПЕРО́Н
ОПЕ́РТИ *див.* опира́ти[1]
ОПЕ́РТИЙ
ОПЕ́РТИСЯ *див.* опира́тися
ОПЕРТЯ́
ОПЕРУВА́ННЯ
ОПЕРУВА́ТИ
ОПЕРУВА́ТИСЯ
ОПЕРУПОВНОВА́ЖЕНИЙ
ОПЕ́РЮВАННЯ
ОПЕ́РЮВАТИ *див.* оперя́ти
ОПЕ́РЮВАТИСЯ *див.* оперя́тися
ОПЕРЯ́ННЯ
ОПЕРЯ́ТИ
ОПЕРЯ́ТИСЯ
ОПЕ́ЦЬКУВАТИЙ
ОПЕ́ЦЬКУВАТІСТЬ
ОПЕ́ЦЬКУВАТО
ОПЕ́ЦЬОК
ОПЕЧА́ЛЕНИЙ
ОПЕЧА́ЛЕНІСТЬ
ОПЕЧА́ЛЕНО
ОПЕЧА́ЛИТИ *див.* опеча́лювати
ОПЕЧА́ЛИТИСЯ *див.* опеча́люватися
ОПЕЧА́ЛЮВАТИ
ОПЕЧА́ЛЮВАТИСЯ
ОПЕЧА́ТАНИЙ
ОПЕЧА́ТАТИ *див.* опеча́тувати
ОПЕЧА́ТУВАННЯ
ОПЕЧА́ТУВАТИ
ОПЕ́ЧЕНИЙ
ОПИ́ЛЕНИЙ
ОПИ́ЛЕННЯ
ОПИ́ЛИЙ
ОПИЛИ́ТИ *див.* опи́лювати
ОПИЛИ́ТИСЯ *див.* опи́люватися
ОПИ́ЛЮВАНИЙ
ОПИ́ЛЮВАННЯ
ОПИ́ЛЮВАТИ
ОПИ́ЛЮВАТИСЯ
ОПИНА́ТИСЯ
ОПИНИ́ТИ
ОПИНИ́ТИСЯ *див.* опиня́тися
ОПИ́НКА
ОПИНЯ́ТИСЯ
ОПИ́Р
ОПИРА́ННЯ
ОПИРА́ТИ[1]
ОПИРА́ТИ[2]

ОПИРА́ТИСЯ
ОПИРИ́ЦЯ
ОПИРЯ́ЧИЙ
О́ПИС
ОПИ́САНИЙ
ОПИСА́ННЯ
ОПИСА́ТИ *див.* опи́сувати
О́ПИСКА
ОПИ́СКА
ОПИСО́ВИЙ
ОПИСО́ВІСТЬ
ОПИСО́ВО
ОПИ́СУВАНИЙ
ОПИ́СУВАННЯ
ОПИ́СУВАТИ
ОПИ́СУВАТИСЯ
ОПИ́СУВАЧ
О́ПИТ
ОПИ́ТАНИЙ
ОПИТА́ТИ *див.* опи́тувати
ОПИТНИ́Й
ОПИ́ТУВАЛЬНИЙ
ОПИ́ТУВАЛЬНИК
ОПИ́ТУВАНИЙ
ОПИ́ТУВАННЯ
ОПИ́ТУВАТИ
ОПИ́ТУВАЧ
ОПИ́ТУВАЧКА
ОПИ́УС
ОПИЯ́КА
ОПИЯ́ЦТВО
ОПІА́Т
ОПІА́ТНИЙ
ОПІВДЕ́ННИЙ
ОПІ́ВДЕНЬ
ОПІ́ВДНІ
ОПІВДНІ́ШНІЙ
ОПІ́ВДНЯ
ОПІ́ВНІЧ
ОПІВНІ́ЧНИЙ
ОПІВНІ́ЧНИК
ОПІВНІ́ЧНИЦЯ
ОПІ́ВНОЧІ
ОПІДЗО́ЛЕНИЙ
ОПІДЗО́ЛЕНІСТЬ
ОПІДЗО́ЛЕННЯ
ОПІДЗО́ЛИТИСЯ *див.* опідзо́люватися
ОПІДЗО́ЛЮВАННЯ
ОПІДЗО́ЛЮВАТИСЯ
ОПІ́ЗНЕННЯ
ОПІЗНИ́ТИ
ОПІЗНИ́ТИСЯ *див.* опі́знюватися
ОПІ́ЗНЮВАТИСЯ
ОПІЗНЯ́ТИСЯ *див.* опі́знюватися
О́ПІЙ
ОПІ́Й
О́ПІЙНИЙ
О́ПІК
ОПІ́КА
ОПІКА́ННЯ
ОПІКА́ТИ[1]
ОПІКА́ТИ[2]
ОПІКА́ТИСЯ[1]
ОПІКА́ТИСЯ[2]
ОПІКО́ВИЙ
ОПІ́КУВАНИЙ
ОПІ́КУВА́ННЯ
ОПІ́КУВА́ТИ
ОПІ́КУВА́ТИСЯ
ОПІКУ́Н
ОПІКУ́НКА
ОПІКУ́НСТВО
ОПІКУ́НСТВУВАТИ
ОПІКУ́НСЬКИЙ
ОПІКУ́НЧИЙ
ОПІКУ́НША
ОПІ́ЛЛЯ
ОПІ́НІЯ
ОПІО́ЇД
ОПІО́ЇДНИЙ
ОПІОМА́НІЯ
О́ПІР
ОПІ́РЕНИЙ
ОПІРИ́ТИ *див.* оперя́ти
ОПІРИ́ТИСЯ *див.* оперя́тися
ОПІ́РНИЙ
ОПІ́РНІСТЬ
О́ПІРЦІ
ОПІСЛЯ́
ОПІСТО́ГРАФ
ОПІСТОГРАФІ́ЧНИЙ
ОПІСТОРХО́З
О́ПІУМ
О́ПІУМНИЙ
О́ПІЧОК
ОПІ́ШЕНИЙ
ОПІ́ШИТИ
ОПІШІ́ЛИЙ
ОПІШІ́ТИ
ОПІ́ШНИЙ
ОПІ́ШНЯ
ОПІЯ́К
ОПЛА́ВИТИ *див.* оплавля́ти
ОПЛА́ВИТИСЯ *див.* оплавля́тися
ОПЛА́ВЛЕНИЙ
ОПЛА́ВЛЕННЯ
ОПЛАВЛЯ́ННЯ
ОПЛАВЛЯ́ТИ
ОПЛАВЛЯ́ТИСЯ
ОПЛА́КАНИЙ
ОПЛА́КАТИ *див.* опла́кувати
ОПЛА́КУВАНИЙ
ОПЛА́КУВАННЯ
ОПЛА́КУВАТИ
ОПЛА́КУВАТИСЯ
ОПЛА́ТА
ОПЛАТИ́ТИ *див.* опла́чувати
ОПЛАТИ́ТИСЯ *див.* опла́чуватися
О́ПЛА́ТКА *див.* о́пла́тки
О́ПЛА́ТКИ
ОПЛА́ТНИЙ
ОПЛА́ТНІСТЬ
ОПЛА́ТОК
О́ПЛАТЬ
ОПЛА́ЧЕНИЙ
ОПЛА́ЧУВАНИЙ
ОПЛА́ЧУВАННЯ
ОПЛА́ЧУВАТИ
ОПЛА́ЧУВАТИСЯ
О́ПЛЕСК *див.* о́плески
О́ПЛЕСКИ
ОПЛЕ́СКУВАТИ
ОПЛЕСТИ́ *див.* опліта́ти
ОПЛЕСТИ́СЯ *див.* оплі́та́тися
О́ПЛЕТ
ОПЛЕ́ТЕНИЙ
ОПЛЕ́ТИНИ
ОПЛИВА́ННЯ
ОПЛИВА́ТИ[1]
ОПЛИВА́ТИ[2]
ОПЛИ́ВИНА
ОПЛИВТИ́[1] *див.* оплива́ти[1]
ОПЛИВТИ́[2] *див.* оплива́ти[2]
ОПЛИ́ЛИЙ
ОПЛИСТИ́ *див.* оплива́ти[1]
ОПЛІ́ННЯ

ОПЛІ́НЬ
О́ПЛІТ
ОПЛІТА́ННЯ
ОПЛІТА́ТИ
ОПЛІТА́ТИСЯ
ОПЛІ́ТКА
О́ПЛІТОК
О́ПЛІЧ
ОПЛІ́ЧНИК
О́ПЛОДЕНЬ
ОПЛОДОТВО́РЕНИЙ
ОПЛОДОТВО́РЕННЯ
ОПЛОДОТВОРИ́ТИ *див.* оплодотворя́ти
ОПЛОДОТВОРИ́ТИСЯ *див.* оплодотворя́тися
ОПЛОДОТВОРЯ́ТИ
ОПЛОДОТВОРЯ́ТИСЯ
ОПЛОМБО́ВАНИЙ
ОПЛОМБО́ВУВАННЯ
ОПЛОМБО́ВУВАТИ
ОПЛОМБО́ВУВАТИСЯ
ОПЛОМБУВА́ННЯ
ОПЛОМБУВА́ТИ *див.* опломбо́вувати
ОПЛОПА́НАКС
ОПЛО́Т
ОПЛОША́ТИ
ОПЛУ́ТАНИЙ
ОПЛУ́ТАНІСТЬ
ОПЛУ́ТАТИ *див.* оплу́тувати
ОПЛУ́ТАТИСЯ *див.* оплу́туватися
ОПЛУ́ТУВАННЯ
ОПЛУ́ТУВАТИ
ОПЛУ́ТУВАТИСЯ
ОПЛЬО́ВАНИЙ
ОПЛЬО́ВУВАННЯ
ОПЛЬО́ВУВАТИ
ОПЛЮВА́ТИ *див.* опльо́вувати
ОПОБУТО́ВАНИЙ
ОПОБУТО́ВИТИ *див.* опобутува́ти
ОПОБУТО́ВЛЕНИЙ
ОПОБУТУВА́ТИ
ОПОВЕСНІ́
О́ПОВЗ
ОПОВЗА́ННЯ
ОПОВЗА́ТИ
О́ПОВЗЕНЬ
ОПОВЗТИ́ *див.* оповза́ти
ОПОВИВА́ННЯ
ОПОВИВА́ТИ
ОПОВИВА́ТИСЯ
ОПОВИ́ТИ *див.* оповива́ти
ОПОВИ́ТИЙ
ОПОВИ́ТИСЯ *див.* оповива́тися
ОПОВІДА́ЛЬНИЙ
ОПОВІДА́ЛЬНИК
ОПОВІДА́ЛЬНИЦЯ
ОПОВІДА́ЛЬНІСТЬ
ОПОВІ́ДАНИЙ
ОПОВІДА́НКА
ОПОВІДА́ННЯ
ОПОВІДА́ННЯЧКО
ОПОВІДА́ТИ
ОПОВІДА́ТИСЯ
ОПОВІ́ДА́Ч
ОПОВІ́ДА́ЧКА
ОПОВІ́ДКА
ОПОВІДНИ́Й
ОПОВІ́ДНІСТЬ
ОПОВІ́ДУВАТИ *див.* оповіда́ти
ОПОВІ́ДУВАТИСЯ *див.* оповіда́тися
О́ПОВІДЬ
ОПОВІ́СНИК
ОПОВІ́СНИЦЯ
ОПОВІ́СТИ́ *див.* оповіда́ти
ОПОВІСТИ́ТИ *див.* оповіща́ти
ОПОВІСТИ́ТИСЯ *див.* оповіща́тися
ОПОВІ́СТКА
ОПОВІ́СТОЧКА
О́ПОВІСТЬ
ОПОВІЩА́ННЯ
ОПОВІЩА́ТИ
ОПОВІЩА́ТИСЯ
ОПОВІ́ЩЕНИЙ
ОПОВІ́ЩЕННЯ
ОПОВІ́ЩУВАТИ *див.* оповіща́ти
ОПОВІ́ЩУВАТИСЯ *див.* оповіща́тися
ОПОГА́НЕНИЙ
ОПОГА́НЕННЯ
ОПОГА́НИТИ *див.* опога́нювати
ОПОГА́НИТИСЯ *див.* опога́нюватися
ОПОГАНІ́ТИ
ОПОГА́НЮВАНИЙ
ОПОГА́НЮВАННЯ
ОПОГА́НЮВАТИ
ОПОГА́НЮВАТИСЯ
ОПОДАЛІ́К
ОПО́ДАЛЬ
ОПОДАТКО́ВАНИЙ
ОПОДАТКО́ВУВАНИЙ
ОПОДАТКО́ВУВАНІСТЬ
ОПОДАТКО́ВУВАННЯ
ОПОДАТКО́ВУВАТИ
ОПОДАТКО́ВУВАТИСЯ
ОПОДАТКУВА́ННЯ
ОПОДАТКУВА́ТИ *див.* оподатко́вувати
ОПОЕТИЗО́ВАНИЙ
ОПОЕТИЗО́ВУВАННЯ
ОПОЕТИЗО́ВУВАТИ
ОПОЕТИЗО́ВУВАТИСЯ
ОПОЕТИЗУВА́ННЯ
ОПОЕТИЗУВА́ТИ *див.* опоетизо́вувати
ОПОЕТИЗУВА́ТИСЯ *див.* опоетизо́вуватися
ОПО́ЄНИЙ
ОПОЖИВИ́ТИ *див.* опоживля́ти
ОПОЖИВЛЯ́ТИ
ОПОЗИ́Т
ОПОЗИТИ́ВНИЙ
ОПОЗИ́ТНИЙ
ОПОЗИЦІ́ЙНИЙ
ОПОЗИЦІ́ЙНІСТЬ
ОПОЗИЦІ́ЙНО
ОПОЗИЦІОНЕ́Р
ОПОЗИЦІОНЕ́РКА
ОПОЗИЦІОНЕ́РСТВО
ОПОЗИЦІОНІ́СТ
ОПОЗИЦІОНУВА́ТИ
ОПОЗИ́ЦІЯ
ОПОЇ́ТИ *див.* опо́ювати
ОПО́ЙКОВИЙ
ОПО́ЙОК
ОПО́КА[1]
ОПО́КА[2]
ОПО́КОВИЙ[1]
ОПО́КОВИЙ[2]
ОПО́ЛИСТИЙ
ОПОЛІ́СКАНИЙ
ОПОЛІ́СКУВАННЯ

ОПОЛІ́СКУВАТИ
ОПОЛІ́СКУВАТИСЯ
ОПОЛІ́СКУВАЧ
ОПОЛОЖИ́ТИСЯ
ОПОЛО́НИК[1]
ОПОЛО́НИК[2]
ОПОЛО́НИЧОК
ОПОЛО́НКА
ОПОЛО́НОЧКА
ОПОЛО́СКАНИЙ *див.* ополі́сканий
ОПОЛОСКА́ТИ *див.* ополі́скувати
ОПОЛОСКА́ТИСЯ *див.* ополі́скуватися
ОПОЛОСНУ́ТИ
ОПОЛО́ТИ *див.* опо́лювати
ОПОЛО́ЩЕНИЙ
ОПО́ЛУДЕНЬ
ОПО́ЛУДНІ
ОПОЛУ́НО́ЧІ
ОПОЛЧА́ТИ
ОПОЛЧА́ТИСЯ
ОПОЛЧЕ́НЕЦЬ
ОПОЛЧЕ́ННЯ
ОПОЛЧЕ́НСЬКИЙ
ОПОЛЧИ́ТИ *див.* ополча́ти
ОПОЛЧИ́ТИСЯ *див.* ополча́тися
ОПО́ЛЮВАТИ
ОПОЛЯ́ЧЕНИЙ
ОПОЛЯ́ЧЕННЯ
ОПОЛЯ́ЧИТИ *див.* ополя́чувати
ОПОЛЯ́ЧИТИСЯ *див.* ополя́чуватися
ОПОЛЯ́ЧУВАННЯ
ОПОЛЯ́ЧУВАТИ
ОПОЛЯ́ЧУВАТИСЯ
ОПО́НА
ОПОНЕ́НТ
ОПОНЕ́НТКА
ОПО́ННИК
ОПОНУВА́ННЯ
ОПОНУВА́ТИ
ОПОПАНА́КС
ОПО́РА
ОПОРІ́ЧКА *див.* опорі́чки
ОПОРІ́ЧКИ
ОПО́РКИ
ОПО́РНИЙ
ОПО́РНО-РУХОВИ́Й
ОПОРО́ЖНЕНИЙ
ОПОРО́ЖНЕННЯ
ОПОРОЖНИ́ТИ *див.* опорожня́ти
ОПОРОЖНИ́ТИСЯ *див.* опорожня́тися
ОПОРОЖНІ́ТИ
ОПОРО́ЖНЮВАТИ *див.* опорожня́ти
ОПОРО́ЖНЮВАТИСЯ *див.* опорожня́тися
ОПОРОЖНЯ́ТИ
ОПОРОЖНЯ́ТИСЯ
ОПО́РОК *див.* опо́рки
ОПОРО́К
ОПОРО́КА
ОПОРО́С
ОПОРОСИ́ТИСЯ
ОПОРО́ТИ
ОПОРО́ЧЕНИЙ
ОПОРО́ЧЕННЯ
ОПОРО́ЧИТИ *див.* опоро́чувати
ОПОРО́ЧУВАЛЬНИЙ
ОПОРО́ЧУВАНИЙ
ОПОРО́ЧУВАННЯ
ОПОРО́ЧУВАТИ
ОПОРО́ЧУВАТИСЯ
ОПОРТУНІ́ЗМ
ОПОРТУНІ́СТ
ОПОРТУНІСТИ́ЧНИЙ
ОПОРТУНІ́СТКА
ОПОРТУНІ́СТСЬКИЙ
ОПОРЯДЖА́ННЯ
ОПОРЯДЖА́ТИ
ОПОРЯДЖА́ТИСЯ
ОПОРЯ́ДЖЕНИЙ
ОПОРЯ́ДЖЕННЯ
ОПОРЯ́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОПОРЯ́ДЖУВАЛЬНИК
ОПОРЯ́ДЖУВАЛЬНИЦЯ
ОПОРЯ́ДЖУВАННЯ
ОПОРЯ́ДЖУВАТИ *див.* опоряджа́ти
ОПОРЯ́ДЖУВАТИСЯ *див.* опоряджа́тися
ОПОРЯ́ДЖУВАЧ
ОПОРЯ́ДЖУВАЧКА
ОПОРЯДИ́ТИ *див.* опоряджа́ти
ОПОРЯДИ́ТИСЯ *див.* опоряджа́тися
ОПОРЯДКО́ВАНИЙ
ОПОРЯДКО́ВАНІСТЬ
ОПОРЯДКО́ВУВАНИЙ
ОПОРЯДКО́ВУВАТИ
ОПОРЯДКУВА́ННЯ
ОПОРЯДКУВА́ТИ *див.* опорядко́вувати
ОПОСВІ́ДЧЕНИЙ
ОПОСВІ́ДЧЕННЯ
ОПОСВІ́ДЧИТИ *див.* опосві́дчувати
ОПОСВІ́ДЧУВАННЯ
ОПОСВІ́ДЧУВАТИ
ОПОСЕРЕДКО́ВАНИЙ
ОПОСЕРЕДКО́ВАНІСТЬ
ОПОСЕРЕДКО́ВАНО
ОПОСЕРЕДКО́ВУВАННЯ
ОПОСЕРЕДКО́ВУВАТИ
ОПОСЕРЕДКО́ВУВАТИСЯ
ОПОСЕРЕДКУВА́ННЯ
ОПОСЕРЕДКУВА́ТИ *див.* опосередко́вувати
ОПОСЕРЕДКУВА́ТИСЯ *див.* опосередко́вуватися
ОПОСЕРЕ́ДНЕНИЙ
ОПОСЕРЕ́ДНЕННЯ
ОПОСЕРЕ́ДНЕНО
ОПОСЕРЕ́ДНИТИ *див.* опосере́днювати
ОПОСЕРЕ́ДНИТИСЯ *див.* опосере́днюватися
ОПОСЕРЕ́ДНЮВАНИЙ
ОПОСЕРЕ́ДНЮВАННЯ
ОПОСЕРЕ́ДНЮВАТИ
ОПОСЕРЕ́ДНЮВАТИСЯ
ОПОСТІ́Н *див.* опості́нь
ОПОСТІ́НЬ
ОПО́СУМ
ОПО́СУМОВИЙ
ОПОЧИВА́ЛЬНЯ
ОПОЧИВА́ТИ
ОПОЧИ́ВКА *див.* опочи́вок
ОПОЧИ́ВОК
ОПОЧИ́ЛИЙ
ОПОЧИ́НОК
ОПОЧИ́ТИ *див.* опочива́ти
ОПО́ШЛЕНИЙ
ОПО́ШЛЕНІСТЬ
ОПО́ШЛЕННЯ
ОПО́ШЛИТИ *див.* опо́шлювати

ОПО́ШЛИТИСЯ *див.* опо́шлюватися
ОПО́ШЛЮВАТИ
ОПО́ШЛЮВАТИСЯ
ОПОШЛЯ́ТИ *див.* опо́шлювати
ОПОШЛЯ́ТИСЯ *див.* опо́шлюватися
ОПО́ЮВАТИ
ОПОЯ́САНИЙ
ОПОЯ́САТИ *див.* опоя́сувати
ОПОЯ́СУВАТИ
ОПРА́ВА
ОПРАВДА́ЛЬНИЙ
ОПРА́ВДАНИЙ
ОПРАВДА́ННЯ
ОПРА́ВДАНО
ОПРАВДА́ТИ *див.* опра́вдувати
ОПРАВДА́ТИСЯ *див.* опра́вдуватися
ОПРАВДИ́ТИ *див.* опра́вдувати
ОПРАВДИ́ТИСЯ *див.* опра́вдуватися
ОПРАВДО́ВУВАННЯ
ОПРАВДО́ВУВАТИ *див.* опра́вдувати
ОПРАВДО́ВУВАТИСЯ *див.* опра́вдуватися
ОПРА́ВДУВАННЯ
ОПРА́ВДУВАТИ
ОПРА́ВДУВАТИСЯ
ОПРА́ВИТИ *див.* оправля́ти
ОПРА́ВИТИСЯ *див.* оправля́тися
ОПРА́ВКА[1]
ОПРА́ВКА[2]
ОПРА́ВЛЕНИЙ
ОПРА́ВЛЕННЯ
ОПРАВЛЯ́ЛЬНИЙ
ОПРАВЛЯ́ННЯ
ОПРАВЛЯ́ТИ
ОПРАВЛЯ́ТИСЯ
ОПРАВЛЯ́Ч
ОПРА́ВНИЙ
ОПРАКТИКО́ВАНИЙ
ОПРАКТИКО́ВУВАТИ
ОПРАКТИКУВА́ТИ *див.* опрактико́вувати
ОПРА́ТАТИ *див.* опря́тувати
ОПРА́ТИ *див.* опира́ти[2]
ОПРА́ТУВАТИ *див.* опря́тувати
ОПРАЦЬО́ВАНИЙ
ОПРАЦЬО́ВАНІСТЬ
ОПРАЦЬО́ВУВАНИЙ
ОПРАЦЬО́ВУВАННЯ
ОПРАЦЬО́ВУВАТИ
ОПРАЦЬО́ВУВАТИСЯ
ОПРАЦЮВА́ННЯ
ОПРАЦЮВА́ТИ *див.* опрацьо́вувати
ОПРЕДМЕ́ТНЕНИЙ
ОПРЕДМЕ́ТНЕНІСТЬ
ОПРЕДМЕ́ТНЕННЯ
ОПРЕДМЕ́ТНИТИ *див.* опредме́тнювати
ОПРЕДМЕ́ТНИТИСЯ *див.* опредме́тнюватися
ОПРЕДМЕ́ТНЮВАННЯ
ОПРЕДМЕ́ТНЮВАТИ
ОПРЕДМЕ́ТНЮВАТИСЯ
ОПРЕ́СІЯ
ОПРЕСО́ВАНИЙ
ОПРЕСО́ВАНІСТЬ
ОПРЕСО́ВУВАЛЬНИЙ
ОПРЕСО́ВУВАЛЬНИК
ОПРЕСО́ВУВАЛЬНИЦЯ
ОПРЕСО́ВУВАННЯ
ОПРЕСО́ВУВАТИ
ОПРЕСО́ВУВАТИСЯ
ОПРЕСУВА́ЛЬНИЙ
ОПРЕСУВА́ННЯ
ОПРЕСУВА́ТИ *див.* опресо́вувати
ОПРИБУТКО́ВАНИЙ
ОПРИБУТКО́ВАНІСТЬ
ОПРИБУТКО́ВУВАНИЙ
ОПРИБУТКО́ВУВАТИ
ОПРИБУТКО́ВУВАТИСЯ
ОПРИБУТКУВА́ННЯ
ОПРИБУТКУВА́ТИ *див.* оприбутко́вувати
ОПРИ́КРИВИЙ
ОПРИ́КРИТИСЯ
ОПРИ́КРІТИ
ОПРИЛЮ́ДНЕНИЙ
ОПРИЛЮ́ДНЕНІСТЬ
ОПРИЛЮ́ДНЕННЯ
ОПРИЛЮ́ДНИТИ *див.* оприлю́днювати
ОПРИЛЮ́ДНЮВАНИЙ
ОПРИЛЮ́ДНЮВАННЯ
ОПРИЛЮ́ДНЮВАТИ
ОПРИЛЮ́ДНЮВАТИСЯ
ОПРИ́НИ
О́ПРИСК
ОПРИ́СКЛИВИЙ
ОПРИ́СКЛИВІСТЬ
ОПРИ́СКЛИВО
ОПРИТО́МНЕННЯ
ОПРИТО́МНИТИ *див.* оприто́мнювати[2]
ОПРИТО́МНІЛИЙ
ОПРИТО́МНІТИ *див.* оприто́мнювати[1]
ОПРИТО́МНЮВАТИ[1]
ОПРИТО́МНЮВАТИ[2]
ОПРИ́ЧИНА
ОПРИ́ЧНИЙ
ОПРИ́ЧНИК
ОПРИ́ЧНИНА
ОПРИ́ЧНИЦЬКИЙ
ОПРИ́ШКІВСТВО
ОПРИ́ШКІВСЬКИЙ
ОПРИ́ШКО
ОПРИШКУВА́ННЯ
ОПРИШКУВА́ТИ
ОПРИ́ШКУВАТИЙ
ОПРИ́ШКУВАТІСТЬ
ОПРИ́ШКУВАТО
ОПРИ́ШОК
ОПРИЯ́ВИТИ *див.* оприя́влювати
ОПРИЯ́ВЛЕНИЙ
ОПРИЯ́ВЛЕННЯ
ОПРИЯ́ВЛЮВАТИ
ОПРИЯ́ВЛЮВАТИСЯ
ОПРИЯ́ВНЕНИЙ
ОПРИЯ́ВНЕННЯ
ОПРИЯ́ВНИТИ *див.* оприя́внювати
ОПРИЯ́ВНИТИСЯ *див.* оприя́внюватися
ОПРИЯ́ВНЮВАНИЙ
ОПРИЯ́ВНЮВАННЯ
ОПРИЯ́ВНЮВАТИ
ОПРИЯ́ВНЮВАТИСЯ
ОПРІ́СНЕНИЙ
ОПРІ́СНЕНІСТЬ
ОПРІ́СНЕННЯ
ОПРІ́СНИК
ОПРІСНИ́ТИ *див.* опрі́снювати

ОПРІСНИ́ТИСЯ *див.* опріснюватися
ОПРІСНІ́ЛИЙ
ОПРІСНІ́ТИ
ОПРІ́СНОК
ОПРІ́СНЮВАЛЬНИЙ
ОПРІ́СНЮВАНИЙ
ОПРІ́СНЮВАННЯ
ОПРІ́СНЮВАТИ
ОПРІ́СНЮВАТИСЯ
ОПРІ́СНЮВАЧ
ОПРІСНЯ́ТИ *див.* опріснювати
ОПРІСНЯ́ТИСЯ *див.* опріснюватися
ОПРІ́Ч
ОПРІ́ЧЕ *див.* опріч
ОПРІ́ЧНИЙ
ОПРІ́ЧНІСТЬ
ОПРОБКОВІ́ННЯ
ОПРОБКОВІ́ТИ
ОПРОВА́ДЖУВАТИ
ОПРОВА́ДИТИ *див.* опрова́джувати
ОПРОВОДЖА́ТИ *див.* опрова́джувати
ОПРОВО́ДИТИ *див.* опрова́джувати
ОПРОМІ́НЕНИЙ
ОПРОМІ́НЕНІСТЬ
ОПРОМІ́НЕННЯ
ОПРОМІ́НИТИ *див.* опромінювати
ОПРОМІ́НИТИСЯ *див.* опромінюватися
ОПРОМІ́НЮВАЛЬНИЙ
ОПРОМІ́НЮВАНИЙ
ОПРОМІ́НЮВАНІСТЬ
ОПРОМІ́НЮВАННЯ
ОПРОМІ́НЮВАТИ
ОПРОМІ́НЮВАТИСЯ
ОПРОМІ́НЮВАЧ
ОПРО́СТАНИЙ
ОПРО́СТАТИ
ОПРО́СТАТИСЯ
ОПРОСТИ́ТИ *див.* опроща́ти
ОПРОСТИ́ТИСЯ *див.* опроща́тися
ОПРОТЕСТО́ВАНИЙ
ОПРОТЕСТО́ВАНІСТЬ
ОПРОТЕСТО́ВУВАННЯ
ОПРОТЕСТО́ВУВАТИ
ОПРОТЕСТО́ВУВАТИСЯ
ОПРОТЕСТУВА́ННЯ
ОПРОТЕСТУВА́ТИ *див.* опротесто́вувати
ОПРОТИ́ВИТИ
ОПРОТИ́ВІТИ
ОПРОЦЕНТО́ВУВАТИ
ОПРОЦЕНТО́ВУВАТИСЯ
ОПРОЦЕНТУВА́ННЯ
ОПРОЦЕНТУВА́ТИ *див.* опроценто́вувати
ОПРОЦЕНТУВА́ТИСЯ *див.* опроцентовуватися
ОПРО́ЧЕ *див.* опріч
ОПРОШКУВА́ТИ
ОПРОЩА́ТИ
ОПРОЩА́ТИСЯ
ОПРОЩЕ́НЕЦЬ
ОПРОЩЕ́НКА
ОПРО́ЩЕННЯ
ОПРОЩЕ́ННЯ[1]
ОПРОЩЕ́ННЯ[2]
ОПРОЩЕ́НСТВО
ОПРУ́Г
ОПРЯ́ГА
ОПРЯГТИ́СЯ
ОПРЯДА́ТИ
ОПРЯ́СТИ *див.* опряда́ти
ОПРЯ́ТАТИ *див.* опря́тувати
ОПРЯ́ТУВАТИ
ОПТ
ОПТА́ЙП
ОПТА́НТ
ОПТА́НТКА
ОПТАТИ́В
ОПТАТИ́ВНИЙ
ОПТА́ЦІЯ
О́ПТИК
О́ПТИКА
ОПТИМА́ЛЬНИЙ
ОПТИМА́ЛЬНІСТЬ
ОПТИМА́ЛЬНО
ОПТИМА́Т
ОПТИМЕ́ТР
ОПТИМІЗА́ТОР
ОПТИМІЗАЦІ́ЙНИЙ
ОПТИМІЗА́ЦІЯ
ОПТИМІ́ЗМ
ОПТИМІЗО́ВАНИЙ
ОПТИМІЗУВА́ЛЬНИЙ
ОПТИМІЗУВА́ТИ
ОПТИМІЗУВА́ТИСЯ
ОПТИМІ́СТ
ОПТИМІСТИ́ЧНИЙ
ОПТИМІСТИ́ЧНІСТЬ
ОПТИМІСТИ́ЧНО
ОПТИМІ́СТКА
О́ПТИМУМ
ОПТИ́ЧНИЙ
ОПТИ́ЧНО
ОПТОАКУ́СТИКА
ОПТОАКУСТИ́ЧНИЙ
ОПТО́ВАНИЙ
ОПТО́ВИЙ
ОПТОВИ́К
ОПТОВОЛОКНО́
ОПТОВОЛОКО́ННИЙ
ОПТОЕЛЕКТРО́НІКА
ОПТОЕЛЕКТРО́ННИЙ
ОПТО́МЕТР
ОПТОМЕТРИ́СТ
ОПТОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОПТОМЕ́ТРІ́Я
ОПТОФО́Н
ОПТРО́Н
ОПТРО́ННИЙ
ОПТУВА́ТИ
ОПТУВА́ТИСЯ
ОПУБЛІКО́ВАНИЙ
ОПУБЛІКО́ВУВАТИ
ОПУБЛІКО́ВУВАТИСЯ
ОПУБЛІКУВА́ННЯ
ОПУБЛІКУВА́ТИ *див.* опублiко́вувати
ОПУБЛІКУВА́ТИСЯ
О́ПУД
ОПУ́ДА
ОПУ́ДАЛО
ОПУ́ДИТИСЯ
ОПУ́ДРЕНИЙ
ОПУ́ДРЕННЯ
ОПУ́ДРИТИ *див.* опу́дрювати
ОПУ́ДРЮВАННЯ
ОПУ́ДРЮВАТИ
ОПУ́КА
ОПУ́КЛИЙ
ОПУ́КЛИНА
ОПУ́КЛІСТЬ

ОПУ́КЛО
ОПУ́КУВАТИЙ
ОПУ́НЦІЯ
ОПУ́ПОК
О́ПУС
ОПУСКА́ННЯ
ОПУСКА́ТИ
ОПУСКА́ТИСЯ
ОПУСКНИ́Й
О́ПУСТ[1]
О́ПУСТ[2]
ОПУСТЕ́ЛЕННЯ
ОПУСТЕ́ЛИТИ *див.* опусте́лювати
ОПУСТЕ́ЛЮВАННЯ
ОПУСТЕ́ЛЮВАТИ
ОПУСТИ́ТИ *див.* опуска́ти
ОПУСТИ́ТИСЯ *див.* опуска́тися
ОПУСТІ́ЛИЙ
ОПУСТІ́ЛІСТЬ
ОПУСТІ́ТИ
ОПУСТОША́ТИ *див.* опусто́шувати
ОПУСТО́ШЕНИЙ
ОПУСТО́ШЕНІСТЬ
ОПУСТО́ШИТИ *див.* опусто́шувати
ОПУСТО́ШИТИСЯ *див.* опусто́шуватися
ОПУСТО́ШІЛИЙ
ОПУСТО́ШІТИ
ОПУСТО́ШУВАТИ
ОПУСТО́ШУВАТИСЯ
О́ПУХ
ОПУХА́ННЯ
ОПУХА́ТИ
ОПУ́ХЛИЙ
ОПУ́ХЛІСТЬ
ОПУ́ХНУТИ *див.* опуха́ти
О́ПУХОВИЙ
ОПУ́ХТИ *див.* опуха́ти
ОПУ́ШЕНИЙ
ОПУ́ШЕНІСТЬ
ОПУ́ШЕННЯ
ОПУШИ́ТИ *див.* опу́шувати
ОПУШИ́ТИСЯ *див.* опу́шуватися
ОПУ́ШКА
ОПУ́ШУВАННЯ
ОПУ́ШУВАТИ
ОПУ́ШУВАТИСЯ
ОПУ́ЩЕНИЙ
ОПУ́ЩЕНІСТЬ
ОПУ́ЩЕННЯ
ОПЦІ́ЙНИЙ
ОПЦІ́ЙНО
ОПЦІО́Н
ОПЦІО́ННИЙ
О́ПЦІЯ
ОП'ЯНИ́ТИ *див.* оп'яня́ти
ОП'ЯНІ́ЛИЙ
ОП'ЯНІ́ННЯ
ОП'ЯНІ́ТИ
ОП'Я́НЮВАТИ *див.* оп'яня́ти
ОП'ЯНЯ́ТИ
ОП'ЯНЯ́ЮЧИЙ
ОРА́ВА
ОРА́КУЛ
ОРА́КУЛЬСТВО
ОРА́ЛО
ОРА́ЛЬНИЙ
ОРАНГУТА́Н *див.* орангута́нг
ОРАНГУТА́НГ
ОРА́НДА
ОРАНДА́Р
ОРАНДА́РКА
ОРАНЖА́Д
ОРА́НЖЕВИЙ
ОРА́НЖЕВО
ОРАНЖЕРЕ́ЙКА
ОРАНЖЕРЕ́ЙНИЙ
ОРАНЖЕРЕ́Я
О́РАНИЙ
ОРАНИ́ЦЯ
О́РАНКА
ОРА́ННЯ
ОРА́Р
ОРА́ТАЙ
ОРА́ТИ
ОРА́ТИСЯ
ОРА́ТОР
ОРАТОРІА́ЛЬНИЙ
ОРАТО́РІЯ[1]
ОРАТО́РІЯ[2]
ОРА́ТОРКА
ОРАТО́РНИЙ
ОРА́ТОРСТВО
ОРА́ТОРСТВУВАТИ
ОРА́ТОРСЬКИЙ
ОРА́ЦІЯ
ОРА́Ч
ОРБІ́ТА
ОРБІТА́ЛЬ
ОРБІТА́ЛЬНИЙ
ОРБІ́ТНИЙ
ОРГ...
ОРГА́ЗМ
ОРГАЗМІ́ЧНИЙ
О́РГАН
ОРГА́Н
ОРГАНА́ЙЗЕР
ОРГАНЕ́ЛА *див.* органе́ли
ОРГАНЕ́ЛИ
ОРГАНЗА́
ОРГАНІЗА́ТОР
ОРГАНІЗА́ТОРКА
ОРГАНІЗА́ТОРСЬКИЙ
ОРГАНІЗАЦІ́ЙНИЙ
ОРГАНІЗАЦІ́ЙНО
ОРГАНІЗА́ЦІЯ
ОРГАНІ́ЗМ
ОРГАНІ́ЗМОВИЙ
ОРГАНІЗО́ВАНИЙ
ОРГАНІЗО́ВАНІСТЬ
ОРГАНІЗО́ВАНО
ОРГАНІЗО́ВУВАНИЙ
ОРГАНІЗО́ВУВАННЯ
ОРГАНІЗО́ВУВАТИ
ОРГАНІЗО́ВУВАТИСЯ
ОРГАНІЗУВА́ЛЬНИЙ
ОРГАНІЗУВА́ННЯ
ОРГАНІЗУВА́ТИ *див.* організо́вувати
ОРГАНІЗУВА́ТИСЯ *див.* організо́вуватися
ОРГАНІЗУ́ЮЧИЙ
ОРГА́НІК
ОРГА́НІКА
ОРГАНІ́СТ
ОРГАНІ́СТКА
ОРГАНІ́ЧНИЙ
ОРГАНІ́ЧНІСТЬ
ОРГАНІ́ЧНО
ОРГА́НКА
ОРГА́ННИЙ
ОРГАНОГЕ́Н *див.* органоге́ни
ОРГАНОГЕНЕ́З
ОРГАНОГЕ́НИ
ОРГАНОГЕ́ННИЙ

ОРГАНОГРАФІ́ЧНИЙ
ОРГАНОГРА́ФІЯ
ОРГАНОЗБЕРІГА́ЛЬНИЙ
ОРГАНОЗБЕРІГА́ЮЧИЙ
ОРГАНО́ЇД *див.* органо́їди
ОРГАНО́ЇДИ
ОРГАНОЛЕ́ПТИКА
ОРГАНОЛЕПТИ́ЧНИЙ
ОРГАНОЛЕПТИ́ЧНО
ОРГАНО́ЛОГ[1]
ОРГАНО́ЛОГ[2]
ОРГАНОЛОГІ́ЧНИЙ[1]
ОРГАНОЛОГІ́ЧНИЙ[2]
ОРГАНОЛО́ГІЯ[1]
ОРГАНОЛО́ГІЯ[2]
ОРГА́НО-МІНЕРА́ЛЬНИЙ
ОРГАНОПРЕПАРА́Т
ОРГАНОТЕРАПЕВТИ́ЧНИЙ
ОРГАНОТЕРАПІ́Я
ОРГА́НУМ
ОРГА́НЧИК
ОРГАСТИ́ЧНИЙ
ОРГВИ́СНОВОК
ОРГВІ́ДДІЛ
ОРГВНЕ́СОК
ОРГИ́НІЯ
О́РГІЯ
ОРГКОМІТЕ́Т
ОРГНАБІ́Р
ОРГРА́Ф
ОРГРОБО́ТА
ОРГСКЛО́
ОРГТЕ́ХНІКА
ОРДА́
ОРДА́ЛІЯ
О́РДЕН[1]
О́РДЕН[2]
О́РДЕН[3]
ОРДЕНО́К
ОРДЕНОНО́СЕЦЬ
ОРДЕНОНО́СИЦЯ
ОРДЕНОНО́СКА
ОРДЕНОНО́СНИЙ
О́РДЕНСЬКИЙ[1]
О́РДЕНСЬКИЙ[2]
О́РДЕР[1]
О́РДЕР[2]
О́РДЕРНИЙ[1]
О́РДЕРНИЙ[2]
ОРДИНА́НС
ОРДИНА́Р
ОРДИНА́РЕЦЬ
ОРДИНА́РІЙ
ОРДИНА́РНИЙ
ОРДИНА́РНІСТЬ
ОРДИНА́РНО
ОРДИНА́РСЬКИЙ
ОРДИНА́ТА
ОРДИНА́ТНИЙ
ОРДИНА́ТОР
ОРДИНА́ТОРКА
ОРДИНА́ТОРСЬКИЙ
ОРДИНАТУ́РА
ОРДИНАЦІ́ЙНИЙ
ОРДИНА́ЦІЯ
ОРДИ́НЕЦЬ
ОРДИ́НКА
ОРДИ́НСЬКИЙ
ОРДИНУВА́ТИ
ОРДИ́НЩИНА
ОРДО́ВИК
ОРДО́ВИЦЬКИЙ
ОРДОНА́НС
ОРЕА́ДА
ОРЕГА́НО
ОРЕ́Л
ОРЕ́ЛІ
ОРЕ́ЛЬ *див.* оре́лі
ОРЕ́ЛЯ *див.* оре́лі
ОРЕ́НДА
ОРЕНДА́Р
ОРЕНДА́РКА
ОРЕНДА́РСТВО
ОРЕНДА́РСЬКИЙ
ОРЕНДАРЮВА́ТИ
ОРЕНДА́ТОР
ОРЕНДА́ТОРКА
ОРЕНДА́ТОРСЬКИЙ
ОРЕ́НДНИЙ
ОРЕНДО́ВАНИЙ
ОРЕНДОДА́ВЕЦЬ
ОРЕНДУВА́ННЯ
ОРЕНДУВА́ТИ
ОРЕНДУВА́ТИСЯ
ОРЕО́Л
ОРЕО́ЛЬНИЙ
ОРЕЧЕВИ́ТИ *див.* оречéвлювати
ОРЕЧЕВИ́ТИСЯ *див.* оречéвлюватися
ОРЕЧЕ́ВЛЕНИЙ
ОРЕЧЕ́ВЛЕННЯ
ОРЕЧЕ́ВЛЮВАННЯ
ОРЕЧЕ́ВЛЮВАТИ
ОРЕЧЕ́ВЛЮВАТИСЯ
ОРИБАТИ́ДА *див.* орибати́ди
ОРИБАТИ́ДИ
ОРИ́ВОК
ОРИГА́МІ
ОРИГІНА́Л
ОРИГІНА́ЛКА
ОРИГІНА́ЛЬНИЙ
ОРИГІНА́ЛЬНИЧАННЯ
ОРИГІНА́ЛЬНИЧАТИ
ОРИГІНА́ЛЬНІСТЬ
ОРИГІНА́ЛЬНО
ОРИГІНА́ТОР
ОРИКТОЦЕНО́З
ОРИФЛА́МА
ОРІЄНТАЛІ́ЗМ
ОРІЄНТАЛІ́СТ
ОРІЄНТАЛІ́СТИКА
ОРІЄНТАЛІСТИ́ЧНИЙ
ОРІЄНТАЛІ́СТКА
ОРІЄНТА́ЛЬНИЙ
ОРІЄНТА́ЛЬНІСТЬ
ОРІЄНТА́ТОР
ОРІЄНТАЦІ́ЙНИЙ
ОРІЄНТА́ЦІЯ
ОРІЄНТИ́Р
ОРІЄНТИ́РНИЙ
ОРІЄНТО́ВАНИЙ
ОРІЄНТО́ВАНІСТЬ
ОРІЄНТО́ВНИЙ
ОРІЄНТО́ВНО
ОРІЄНТУВА́ЛЬНИЙ
ОРІЄНТУВА́ННЯ
ОРІЄНТУВА́ТИ
ОРІЄНТУВА́ТИСЯ
ОРІ́Х
ОРІ́ХОВИЙ
ОРІ́ШИНА
ОРІ́ШНИК
ОРІ́ШОК
О́РІЯ
ОРК
ОРКА́Н

ОРКЕ́СТР
ОРКЕ́СТРА
ОРКЕСТРА́ЛЬНИЙ
ОРКЕСТРА́НТ
ОРКЕСТРА́НТКА
ОРКЕ́СТРИК
ОРКЕСТРІО́Н
ОРКЕСТРО́ВАНИЙ
ОРКЕСТРО́ВИЙ
ОРКЕСТРО́ВКА
ОРКЕСТРОТЕ́КА
ОРКЕСТРУВА́ННЯ
ОРКЕСТРУВА́ТИ
ОРКЕСТРУВА́ТИСЯ
ОРЛА́Н
О́РЛЕНЬКО
ОРЛЕНЯ́
ОРЛЕ́ЦЬ[1]
ОРЛЕ́ЦЬ[2]
О́РЛИК
О́РЛИКИ
ОРЛИ́НИЙ
ОРЛИ́НО
ОРЛИ́ЦЯ
О́РЛІЙ
ОРЛО́ВИЙ
ОРЛО́Н
ОРЛО́НОВИЙ
ОРЛЯ́
ОРЛЯ́К
ОРЛЯ́НКА
ОРЛЯ́ТКО
ОРЛЯ́ЧИЙ
ОРНА́МЕНТ
ОРНАМЕНТАЛІ́ЗМ
ОРНАМЕНТАЛІ́СТ
ОРНАМЕНТАЛІ́СТИКА
ОРНАМЕНТА́ЛЬНИЙ
ОРНАМЕНТА́ЛЬНІСТЬ
ОРНАМЕНТА́ЛЬНО
ОРНАМЕНТА́ЦІЯ
ОРНАМЕ́НТИКА
ОРНАМЕНТИ́СТ
ОРНА́МЕНТНИЙ
ОРНАМЕНТО́ВАНИЙ
ОРНАМЕНТУВА́ННЯ
ОРНАМЕНТУВА́ТИ
ОРНАМЕНТУВА́ТИСЯ
О́РНИЙ
ОРНІТИ́Н
ОРНІТО́З
ОРНІТО́ЗНИЙ
ОРНІТО́ЛОГ
ОРНІТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОРНІТОЛО́ГІЯ
ОРНІТО́НІМ
ОРНІТОПО́Д *див.* орнітопо́ди
ОРНІТОПО́ДИ
ОРНІТОПТЕ́Р
ОРНІТОРИ́НХУС
ОРНІТОФА́ВНА *див.* орнітофа́уна
ОРНІТОФА́УНА
ОРНІТОФІЛІ́Я
ОРНІТОФІ́ЛЬНИЙ
ОРНІТОФО́БІЯ
ОРНІТОХО́РІЯ
ОРНОПРИДА́ТНИЙ
ОРОГЕНЕ́З
ОРОГЕНЕ́ЗИС
ОРОГЕНІ́ЧНИЙ
ОРОГОВІВА́ТИ
ОРОГОВІ́ЛИЙ
ОРОГОВІ́ЛІСТЬ
ОРОГОВІ́ННЯ
ОРОГОВІ́ТИ *див.* ороговіва́ти
ОРОГРАФІ́ЧНИЙ
ОРОГРАФІ́ЧНО
ОРОГРА́ФІЯ
О́РОК *див.* о́роки
О́РОКИ
ОРОМАНТИЗО́ВАНИЙ
ОРОМАНТИЗО́ВУВАТИ
ОРОМАНТИЗУВА́ТИ *див.* оромантизо́вувати
ОРОМЕ́ТРІЯ
ОРО́МО
ОРО́НІМ
ОРОНІ́МІКА
ОРОНІМІ́ЧНИЙ
ОРОНІ́МІЯ
ОРОСИ́ТИ *див.* ороша́ти
ОРОСИ́ТИСЯ *див.* ороша́тися
О́РОЦЬКИЙ
О́РОЧ *див.* о́рочі
О́РОЧІ
ОРОЧО́Н *див.* орочо́ни
ОРОЧО́НИ
ОРОЧО́НСЬКИЙ
О́РОЧСЬКИЙ
ОРОША́ТИ
ОРОША́ТИСЯ
ОРО́ШЕНИЙ
ОРТ[1]
ОРТ[2]
ОРТ[3]
ОРТА́
ОРТЕ́З
ОРТИ́Т
ОРТОГЕНЕ́З
ОРТОГОНА́ЛЬНИЙ
ОРТОГОНА́ЛЬНІСТЬ
ОРТОГОНА́ЛЬНО
ОРТОГРА́МА *див.* орфогра́ма
ОРТОГРАФІ́ЧНИЙ *див.* орфографі́чний
ОРТОГРАФІ́ЧНО *див.* орфографі́чно
ОРТОГРА́ФІЯ *див.* орфогра́фія
ОРТОДО́КС
ОРТОДОКСА́ЛЬНИЙ
ОРТОДОКСА́ЛЬНІСТЬ
ОРТОДОКСА́ЛЬНО
ОРТОДО́КСІЯ
ОРТОДО́НТ
ОРТОДОНТИ́ЧНИЙ
ОРТОДО́НТІЯ
ОРТОЕПІ́ЧНИЙ *див.* орфоепі́чний
ОРТОЕПІ́ЧНО *див.* орфоепі́чно
ОРТОЕ́ПІЯ *див.* орфое́пія
ОРТОКЛА́З
ОРТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОРТОЛО́ГІЯ
ОРТОНОРМО́ВАНИЙ
ОРТОПАНТОМОГРА́МА
ОРТОПЕ́Д
ОРТОПЕДИ́СТ
ОРТОПЕДИ́ЧНИЙ
ОРТОПЕ́ДІЯ
ОРТОПТЕ́Р
ОРТОСКО́П
ОРТОСКОПІ́ЧНИЙ
ОРТОСКОПІ́Я
ОРТОСТАТИ́ЧНИЙ
ОРТОЦЕ́НТР
ОРТОЦЕНТРИ́ЧНИЙ
ОРТШТЕ́ЙН
ОРУ́ДА

ОРУ́ДА́Р
ОРУ́ДДЯ
ОРУ́ДКА
ОРУ́ДНИЙ
ОРУ́ДНИК
ОРУ́ДОК
ОРУ́ДУВАННЯ
ОРУ́ДУВАТИ
ОРУ́ЖЖЯ
ОРУЖИ́НА
ОРУ́ЖНИЙ
ОРУ́ЖНИК
ОРУ́ЖНО
ОРФАРІО́Н *див.* орферіо́н
ОРФЕО́Н
ОРФЕРІО́Н
ОРФОГРА́МА
ОРФОГРАФІ́ЧНИЙ
ОРФОГРАФІ́ЧНО
ОРФОГРА́ФІЯ
ОРФОЕПІ́ЧНИЙ
ОРФОЕПІ́ЧНО
ОРФОЕ́ПІЯ
ОРХЕ́СТРА
ОРХІДЕ́ЙНИЙ
ОРХІДЕ́Я
ОРХІ́ДНІ
ОРХІ́Т
О́РЧИК
ОРЧИКО́ВИЙ
ОРША́Д
ОРША́ДА *див.* орша́д
ОРЯ́БОК
ОСА́
ОСАВУ́Л
ОСАВУ́ЛА
ОСАВУ́ЛИН
ОСАВУ́ЛИХА
ОСАВУ́ЛІВ
ОСАВУ́ЛЬСЬКИЙ
О́САД
ОСА́Д
ОСА́ДА[1]
ОСА́ДА[2]
ОСАДЖА́ТИ *див.* оса́джувати
ОСА́ДЖЕНИЙ
ОСА́ДЖЕННЯ
ОСА́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОСА́ДЖУВАНИЙ
ОСА́ДЖУВАНІСТЬ
ОСА́ДЖУВАННЯ
ОСА́ДЖУВАТИ
ОСА́ДЖУВАТИСЯ
ОСА́ДЖУВАЧ
ОСА́ДИСТИЙ
ОСАДИ́ТИ *див.* оса́джувати
ОСАДИ́ТИСЯ *див.* оса́джуватися
ОСА́ДКА
ОСА́ДКОВИЙ
ОСАДКОУТВО́РЕННЯ
ОСА́ДКУВАТИЙ
ОСА́ДКУВАТІСТЬ
ОСА́ДНИЙ
ОСА́ДНИК
ОСА́ДНИЦТВО
ОСА́ДНИЦЬКИЙ
ОСАДО́ВИЙ
ОСА́ДОК
ОСАДОУТВО́РЕННЯ
ОСА́ДОЧНИЙ
ОСА́ДЧИЙ
ОСА́ЛЕНИЙ
ОСА́ЛЕННЯ
ОСА́ЛИТИ *див.* оса́лювати
ОСА́ЛИТИСЯ *див.* оса́люватися
ОСА́ЛЮВАННЯ
ОСА́ЛЮВАТИ
ОСА́ЛЮВАТИСЯ
ОСАМІ́ТНЕНИЙ *див.* осамо́тнений
ОСАМІ́ТНЕНІСТЬ *див.* осамо́тненість
ОСАМІ́ТНЕННЯ *див.* осамо́тнення
ОСАМІ́ТНЕНО *див.* осамо́тнено
ОСАМІ́ТНИТИ *див.* осамо́тнювати
ОСАМІ́ТНЮВАТИ *див.* осамо́тнювати
ОСАМОТІ́ЛИЙ
ОСАМОТІ́ТИ
ОСАМО́ТНЕНИЙ
ОСАМО́ТНЕНІСТЬ
ОСАМО́ТНЕННЯ
ОСАМО́ТНЕНО
ОСАМО́ТНИТИ *див.* осамо́тнювати
ОСАМО́ТНІТИ
ОСАМО́ТНЮВАТИ
ОСАМО́ЧЕНИЙ
ОСА́НКА
ОСА́ННА
ОСАТАНИ́ТИ
ОСАТАНІ́ЛИЙ
ОСАТАНІ́ЛІСТЬ
ОСАТАНІ́ЛО
ОСАТАНІ́ННЯ
ОСАТАНІ́ТИ
ОСА́ЦВ
ОСББ
ОСВИНЦЬО́ВАНИЙ
ОСВИНЦЬО́ВУВАТИ
ОСВИНЦЬО́ВУВАТИСЯ
ОСВИНЦЮВА́ЛЬНИК
ОСВИНЦЮВА́ННЯ
ОСВИНЦЮВА́ТИ *див.* освинцьо́вувати
ОСВИ́СТАНИЙ
ОСВИСТА́ТИ *див.* осви́стувати
ОСВИ́СТУВАННЯ
ОСВИ́СТУВАТИ
ОСВІДО́ВАНИЙ
ОСВІДУВА́ННЯ
ОСВІДУВА́ТИ
ОСВІДЧА́ТИ *див.* осві́дчувати
ОСВІДЧА́ТИСЯ *див.* осві́дчуватися
ОСВІ́ДЧЕННЯ
ОСВІ́ДЧИНИ
ОСВІ́ДЧИТИ *див.* осві́дчувати
ОСВІ́ДЧИТИСЯ *див.* осві́дчуватися
ОСВІ́ДЧУВАТИ
ОСВІ́ДЧУВАТИСЯ
ОСВІЖА́ТИ
ОСВІЖА́ТИСЯ
ОСВІЖА́ЮЧЕ
ОСВІЖА́ЮЧИЙ
ОСВІ́ЖЕНИЙ
ОСВІ́ЖЕННЯ
ОСВІЖИ́ТИ *див.* освіжа́ти
ОСВІЖИ́ТИСЯ *див.* освіжа́тися
ОСВІЖНИ́Й
ОСВІ́ЖУВАТИ *див.* освіжа́ти
ОСВІ́ЖУВАТИСЯ *див.* освіжа́тися
ОСВІ́ЖУВАЧ
ОСВІ́ЙЧАТИСЯ *див.* освійчуватися
ОСВІ́ЙЧУВАТИСЯ
ОСВІНУ́ТИ
ОСВІ́ТА
ОСВІТИ́ТИ[1] *див.* осві́чувати[1]
ОСВІТИ́ТИ[2] *див.* осві́чувати[2]

ОСВІТИ́ТИСЯ[1] *див.* освічуватися[1]
ОСВІТИ́ТИСЯ[2] *див.* освічуватися[2]
ОСВІ́ТЛЕНИЙ
ОСВІ́ТЛЕНІСТЬ
ОСВІ́ТЛЕННЯ
ОСВІТЛИ́ТИ *див.* освітлювати
ОСВІТЛИ́ТИСЯ *див.* освітлюватися
ОСВІ́ТЛЮВАЛЬНИЙ
ОСВІ́ТЛЮВАНИЙ
ОСВІ́ТЛЮВАНІСТЬ
ОСВІ́ТЛЮВАННЯ
ОСВІ́ТЛЮВАТИ
ОСВІ́ТЛЮВАТИСЯ
ОСВІ́ТЛЮВАЧ
ОСВІТЛЯ́ТИ *див.* освітлювати
ОСВІТЛЯ́ТИСЯ *див.* освітлюватися
ОСВІ́ТНИЦЬКИЙ
ОСВІ́ТНІЙ
ОСВІТО́ЛОГ
ОСВІТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОСВІТОЛО́ГІЯ
ОСВІТЯ́НИН
ОСВІТЯ́НКА
ОСВІТЯ́НСТВО
ОСВІТЯ́НСЬКИЙ
ОСВІ́ЧЕНИЙ[1]
ОСВІ́ЧЕНИЙ[2]
ОСВІ́ЧЕНІСТЬ
ОСВІ́ЧЕННЯ
ОСВІ́ЧУВАННЯ
ОСВІ́ЧУВАТИ[1]
ОСВІ́ЧУВАТИ[2]
ОСВІ́ЧУВАТИСЯ[1]
ОСВІ́ЧУВАТИСЯ[2]
ОСВО́ЄНИЙ
ОСВО́ЄНІСТЬ
ОСВО́ЄННЯ
ОСВО́ЇТИ *див.* осво́ювати
ОСВО́ЇТИСЯ *див.* осво́юватися
ОСВО́ЮВАНИЙ
ОСВО́ЮВАНІСТЬ
ОСВО́ЮВАННЯ
ОСВО́ЮВАТИ
ОСВО́ЮВАТИСЯ
ОСВЯТИ́ТИ *див.* освя́чувати
ОСВЯТИ́ТИСЯ *див.* освя́чуватися
ОСВЯ́ЧЕНИЙ
ОСВЯ́ЧЕННЯ
ОСВЯ́ЧУВАННЯ
ОСВЯ́ЧУВАТИ
ОСВЯ́ЧУВАТИСЯ
ОСЕ́
ОСЕ́ДОК
ОСЕЇ́Н
ОСЕ́Й
ОСЕ́Л
ОСЕЛЕ́ДЕЦЬ
ОСЕЛЕ́ДНИЦЯ
ОСЕЛЕ́ДЦЕВИЙ
ОСЕЛЕДЦЕПОДІ́БНІ
ОСЕЛЕ́ДЧИК
ОСЕЛЕ́НЕЦЬ
ОСЕ́ЛЕНИЙ
ОСЕ́ЛЕННЯ
ОСЕ́ЛЕЦЬ
ОСЕЛИ́ТИ *див.* оселя́ти
ОСЕЛИ́ТИСЯ *див.* оселя́тися
ОСЕ́ЛИЩЕ
ОСЕ́ЛЬКА
ОСЕ́ЛЬНИК
ОСЕ́ЛЬНЯ
ОСЕ́ЛЮВАННЯ
ОСЕ́ЛЮВАТИ *див.* оселя́ти
ОСЕ́ЛЮВАТИСЯ *див.* оселя́тися
ОСЕ́ЛЯ
ОСЕЛЯ́ННЯ
ОСЕЛЯ́ТИ
ОСЕЛЯ́ТИСЯ
ОСЕ́НИЦЯ
ОСЕНІ́ТИ
ОСЕРДЕ́ЧЕНИЙ
ОСЕ́РДИТИ
ОСЕ́РДИТИСЯ
ОСЕ́РДЯ
ОСЕРЕ́ДДЯ
ОСЕРЕ́ДКО́ВИЙ
ОСЕРЕ́ДКО́ВО
ОСЕРЕ́ДНІЙ
ОСЕРЕ́ДОК
ОСЕРЕ́ДОЧОК
ОСЕСИМЕТРИ́ЧНИЙ
ОСЕСИМЕТРИ́ЧНІСТЬ
ОСЕ́Т
ОСЕТЕ́Р
ОСЕТИ́Н *див.* осети́ни
ОСЕТИ́НИ
ОСЕТИ́НКА *див.* осети́ни
ОСЕТИ́НСЬКИЙ
ОСЕТРИ́НА
ОСЕТРИ́НОВИЙ
ОСЕТРО́ВИЙ
ОСЕТРОПОДІ́БНІ
ОСИ́ДІТИСЯ
ОСИ́КА
ОСИ́КОВИЙ
ОСИ́ЛИТИ *див.* оси́лювати
ОСИ́ЛЮВАТИ
ОСИ́НА
ОСИ́НЕНИЙ
ОСИ́НИЙ
ОСИНИ́ТИ
ОСИ́ННИК
ОСИ́НОВИЙ
О́СИП[1]
О́СИП[2]
ОСИ́ПАНИЙ
ОСИПА́ННЯ
ОСИ́ПАТИ *див.* осипа́ти
ОСИПА́ТИ
ОСИ́ПАТИСЯ *див.* осипа́тися
ОСИПА́ТИСЯ
ОСИ́ПИЩЕ
ОСИ́ПЛИЙ
ОСИ́ПЛІСТЬ
ОСИ́ПЛО
ОСИПНИ́Й
ОСИ́ПНУТИ
ОСИРОТИ́ТИ
ОСИРОТИ́ТИСЯ
ОСИРОТІ́ЛИЙ
ОСИРОТІ́ЛІСТЬ
ОСИРОТІ́ЛО
ОСИРОТІ́ТИ
ОСИРО́ЧЕНИЙ
ОСИРО́ЧЕННЯ
ОСИТНЯ́Г
ОСИТНЯ́К
ОСИФІКА́Т *див.* осифіка́ти
ОСИФІКА́ТИ
ОСИФІКА́ЦІЯ
ОСИФІКО́ВАНИЙ
ОСИФІКУВА́ННЯ
ОСИФІКУВА́ТИСЯ
ОСИ́ЧИНА
ОСИ́ЧИНКА
ОСИ́ЧКА
ОСИ́ЧНИК

ОСИЧНЯ́К
ОСИЧНЯЧО́К
ОСІ́БНИЙ
ОСІ́БНИК
ОСІ́БНИЦЯ
ОСІ́БНІСТЬ
ОСІ́БНО
ОСІБНЯ́К
ОСІДА́ННЯ
ОСІДА́ТИ
ОСІДА́ТИСЯ
ОСІ́ДИЩЕ
ОСІ́ДЛАНИЙ
ОСІДЛА́ННЯ
ОСІДЛА́ТИ *див.* осідлувати
ОСІ́ДЛИЙ
ОСІ́ДЛІСТЬ
ОСІ́ДЛО[1]
ОСІ́ДЛО[2]
ОСІ́ДЛУВАТИ
ОСІ́ДОК
ОСІКА́ННЯ
ОСІКА́ТИ
ОСІКА́ТИСЯ
ОСІ́КТИ *див.* осіка́ти
ОСІ́КТИСЯ *див.* осіка́тися
ОСІ́ЛИЙ
ОСІ́ЛІСТЬ
ОСІ́ЛО
ОСІМЕ́НЕНИЙ
ОСІМЕНИ́ТИ *див.* осіменя́ти
ОСІМЕНИ́ТИСЯ *див.* осіменя́тися
ОСІМЕНІ́ННЯ
ОСІМЕНЯ́ТИ
ОСІМЕНЯ́ТИСЯ
ОСІ́НЕНИЙ
ОСІНИ́ТИ *див.* осіня́ти
ОСІНИ́ТИСЯ *див.* осіня́тися
ОСІ́ННІЙ
ОСІ́НЩИНА
О́СІНЬ
ОСІНЯ́ТИ
ОСІНЯ́ТИСЯ
ОСІ́СТИ *див.* осіда́ти
ОСІ́СТИСЯ *див.* осіда́тися
ОСІСЬО́
ОСІ́ЧКА
ОСІЯ́НИЙ
ОСІЯ́ННИЙ
ОСІЯ́ННЯ
ОСІ́ЯТИ
ОСІЯ́ТИ
ОСКАЖЕНИ́ТИ
ОСКАЖЕНІ́ЛИЙ
ОСКАЖЕНІ́ЛІСТЬ
ОСКАЖЕНІ́ЛО
ОСКАЖЕНІ́ННЯ
ОСКАЖЕНІ́ТИ
ОСКА́Л
ОСКА́ЛЕНИЙ
ОСКА́ЛИТИ *див.* оска́лювати
ОСКА́ЛИТИСЯ *див.* оска́люватися
ОСКАЛНУ́ТИСЯ *див.* оскальну́тися
ОСКАЛЬНУ́ТИСЯ
ОСКАЛЬПО́ВАНИЙ
ОСКАЛЬПУВА́ТИ
ОСКА́ЛЮВАТИ
ОСКА́ЛЮВАТИСЯ
ОСКАЛЯ́ТИ *див.* оска́лювати
ОСКАЛЯ́ТИСЯ *див.* оска́люватися
ОСКАНДА́ЛИТИ
ОСКАНДА́ЛИТИСЯ
ОСКА́РД
ОСКА́РЖЕНИЙ
ОСКА́РЖЕННЯ
ОСКА́РЖИТИ *див.* оска́ржувати
ОСКА́РЖУВАНИЙ
ОСКА́РЖУВАННЯ
ОСКА́РЖУВАТИ
ОСКА́РЖУВАТИСЯ
ОСКА́РЖУВАЧ
ОСКА́РЖУВАЧКА
ОСКАРОНО́СНИЙ
ОСКВЕ́РНЕНИЙ
ОСКВЕ́РНЕННЯ
ОСКВЕРНИ́ТЕЛЬ
ОСКВЕРНИ́ТЕЛЬКА
ОСКВЕРНИ́ТИ *див.* оскверня́ти
ОСКВЕРНИ́ТИСЯ *див.* оскверня́тися
ОСКВЕРНІ́ННЯ
ОСКВЕРНЯ́ТИ
ОСКВЕРНЯ́ТИСЯ
ОСКІ́ЛОК
ОСКІ́ЛЬКИ
ОСКІ́РЕНИЙ *див.* ошкі́рений
ОСКІ́РИТИ *див.* ошкіря́ти
ОСКІ́РИТИСЯ *див.* ошкіря́тися
ОСКІ́РЮВАТИ *див.* ошкіря́ти
ОСКІ́РЮВАТИСЯ *див.* ошкіря́тися
ОСКІРЯ́ТИ *див.* ошкіря́ти
ОСКІРЯ́ТИСЯ *див.* ошкіря́тися
ОСКЛЕ́НИЙ
ОСКЛИ́ЗЛИЙ
ОСКЛИ́ЗНУТИ
ОСКЛИ́ТИ
ОСКЛІ́ЛИЙ
ОСКЛІ́ЛО
ОСКЛІ́ТИ
ОСКЛЯНІ́ЛИЙ
ОСКЛЯНІ́ТИ
ОСКЛЯ́ТИ
ОСКЛЯ́ТИСЯ
ОСКОВЗНУ́ТИСЯ
ОСКО́ЛКОВИЙ
ОСКО́ЛОК
ОСКО́ЛОЧНИЙ
ОСКО́ЛОЧОК
ОСКО́МА
ОСКОМЕ́ЛОК
ОСКО́МИНА
ОСКО́МИСТИЙ
ОСКО́МИТИ
ОСКО́МИТИСЯ
ОСКО́МНИЙ
ОСКО́МНО
ОСКОПИ́ТИ *див.* оскопля́ти
ОСКО́ПЛЕНИЙ
ОСКО́ПЛЕННЯ
ОСКО́ПЛЮВАТИ *див.* оскопля́ти
ОСКОПЛЯ́ТИ
ОСКОРО́МИТИ *див.* оскоро́млювати
ОСКОРО́МИТИСЯ *див.* оскоро́млюватися
ОСКОРО́МЛЮВАТИ
ОСКОРО́МЛЮВАТИСЯ
ОСКОТИ́НІЛИЙ
ОСКОТИ́НІННЯ
ОСКОТИ́НІТИ
ОСКРЕ́БКИ *див.* ошкре́бки
ОСКУБА́ТИ *див.* оску́бувати
ОСКУБА́ТИСЯ *див.* оску́буватися
ОСКУ́БТИ *див.* оску́бувати
ОСКУ́БТИСЯ *див.* оску́буватися

ОСКУ́БУВАТИ
ОСКУ́БУВАТИСЯ
ОСКУДІВА́ТИ
ОСКУДІ́ЛИЙ
ОСКУДІ́ННЯ
ОСКУДІ́ТИ *див.* оскудіва́ти
О́СЛАБ
ОСЛА́БА
ОСЛАБА́ННЯ
ОСЛАБА́ТИ
ОСЛА́БИТИ *див.* осла́блювати
ОСЛА́БИТИСЯ *див.* осла́блюватися
ОСЛАБІ́ЛИЙ
ОСЛАБІ́ТИ *див.* ослаба́ти
ОСЛА́БЛЕНИЙ
ОСЛА́БЛЕНІСТЬ
ОСЛА́БЛЕННЯ
ОСЛА́БЛЕНО
ОСЛА́БЛИЙ
ОСЛА́БЛІСТЬ
ОСЛА́БЛЮВАЛЬНИЙ
ОСЛА́БЛЮВАНИЙ
ОСЛА́БЛЮВАННЯ
ОСЛА́БЛЮВАТИ
ОСЛА́БЛЮВАТИСЯ
ОСЛАБЛЯ́ТИ *див.* осла́блювати
ОСЛАБЛЯ́ТИСЯ *див.* осла́блюватися
ОСЛА́БНУТИ *див.* ослаба́ти
ОСЛА́БТИ *див.* ослаба́ти
ОСЛА́ВА
ОСЛА́ВИТИ *див.* осла́влювати
ОСЛА́ВИТИСЯ *див.* осла́влюватися
ОСЛА́ВЛЕНИЙ
ОСЛА́ВЛЮВАТИ
ОСЛА́ВЛЮВАТИСЯ
ОСЛАВЛЯ́ТИ *див.* осла́влювати
ОСЛАВЛЯ́ТИСЯ *див.* осла́влюватися
ОСЛИЗА́ТИСЯ
ОСЛИ́ЗЛИЙ
ОСЛИ́ЗНЕННЯ
ОСЛИ́ЗНУТИ
ОСЛИЗНУ́ТИСЯ *див.* ослиза́тися
ОСЛИ́ЗНЮВАЛЬНИЙ
ОСЛИ́ЗНЮВАТИСЯ
О́СЛИК
ОСЛИ́НИЙ
ОСЛИ́ЦЯ
ОСЛІ́Н
ОСЛІ́НЕЦЬ
ОСЛІ́НЧИК
О́СЛІП[1]
О́СЛІП[2]
ОСЛІПИ́ТИ *див.* осліплювати
ОСЛІПИ́ТИСЯ *див.* осліплюватися
ОСЛІ́ПЛЕНИЙ
ОСЛІ́ПЛЕННЯ
ОСЛІ́ПЛЕНО
ОСЛІ́ПЛИЙ
ОСЛІ́ПЛЮВАНИЙ
ОСЛІ́ПЛЮВАННЯ
ОСЛІ́ПЛЮВАТИ
ОСЛІ́ПЛЮВАТИСЯ
ОСЛІПЛЯ́ТИ *див.* ослі́плювати
ОСЛІПЛЯ́ТИСЯ *див.* ослі́плюватися
ОСЛІ́ПНУТИ
ОСЛІ́ПТИ *див.* ослі́пнути
ОСЛОБОНИ́ТИ *див.* ослобоня́ти
ОСЛОБОНИ́ТИСЯ *див.* ослобоня́тися
ОСЛОБОНЯ́ТИ
ОСЛОБОНЯ́ТИСЯ
ОСЛО́ВИТИ *див.* осло́влювати
ОСЛО́ВИТИСЯ *див.* осло́влюватися
ОСЛО́ВЛЕНИЙ
ОСЛО́ВЛЕНІСТЬ
ОСЛО́ВЛЕННЯ
ОСЛО́ВЛЮВАНИЙ
ОСЛО́ВЛЮВАННЯ
ОСЛО́ВЛЮВАТИ
ОСЛО́ВЛЮВАТИСЯ
ОСЛОВ'Я́НЕНИЙ
ОСЛОВ'Я́НЕННЯ
ОСЛОВ'Я́НИТИ *див.* ослов'я́нювати
ОСЛОВ'Я́НИТИСЯ *див.* ослов'я́нюватися
ОСЛОВ'Я́НЮВАТИ
ОСЛОВ'Я́НЮВАТИСЯ
ОСЛО́Н *див.* ослі́н
ОСЛО́НА
ОСЛО́НЕНИЙ
ОСЛО́НЕЦЬ
ОСЛО́НИК
ОСЛОНИ́ТИ *див.* осло́нювати
ОСЛОНИ́ТИСЯ *див.* осло́нюватися
ОСЛО́НЧИК
ОСЛО́НЮВАТИ
ОСЛО́НЮВАТИСЯ
ОСЛОНЯ́ТИ *див.* осло́нювати
ОСЛОНЯ́ТИСЯ *див.* осло́нюватися
О́СЛУХ
ОСЛУ́ХАТИСЯ *див.* ослу́хуватися
ОСЛУХА́ТИСЯ
ОСЛУ́ХУВАТИСЯ
ОСЛУШЕ́НЕЦЬ
ОСЛУШЕ́НСТВО
ОСЛУ́ШНИК
ОСЛУ́ШНИЦЯ
ОСЛЮ́К
ОСЛЯ́
ОСЛЯ́ТИНА
ОСЛЯ́ТКО
ОСЛЯ́ЧИЙ
ОСМА́ЛЕНИЙ
ОСМА́ЛЕННЯ
ОСМАЛИ́ТИ *див.* осма́лювати
ОСМАЛИ́ТИСЯ *див.* осма́люватися
ОСМА́ЛЮВАННЯ
ОСМА́ЛЮВАТИ
ОСМА́ЛЮВАТИСЯ
ОСМА́Н *див.* осма́ни
ОСМА́НЕЦЬ *див.* осма́нці
ОСМА́НИ
ОСМАНІ́ЗМ
ОСМА́НКА *див.* осма́нці
ОСМА́НСЬКИЙ
ОСМА́НЦІ
ОСМЕ́РКЛИЙ
ОСМЕ́РКНУТИ
ОСМЕ́РКНУТИСЯ
ОСМИ́КАНИЙ
ОСМИ́КАТИ *див.* осми́кувати
ОСМИ́КАТИСЯ *див.* осми́куватися
ОСМИКНУ́ТИ
ОСМИКНУ́ТИСЯ
ОСМИ́КУВАННЯ
ОСМИ́КУВАТИ
ОСМИ́КУВАТИСЯ
ОСМИ́СЛЕНИЙ
ОСМИ́СЛЕНІСТЬ
ОСМИ́СЛЕННЯ

ОСМИ́СЛЕНО
ОСМИ́СЛИТИ *див.* осми́слювати
ОСМИ́СЛИТИСЯ *див.* осми́слюватися
ОСМИ́СЛЮВАНИЙ
ОСМИ́СЛЮВАННЯ
ОСМИ́СЛЮВАТИ
ОСМИ́СЛЮВАТИСЯ
ОСМИ́СЛЮВАЧ
ОСМИ́СЛЮВАЧКА
О́СМІЄВИЙ
О́СМІЙ
ОСМІ́ЛЕНИЙ
ОСМІ́ЛИТИ *див.* осмі́лювати
ОСМІ́ЛИТИСЯ *див.* осмі́люватися
ОСМІЛІ́ЛИЙ
ОСМІЛІ́ТИ
ОСМІЛІ́ШАТИ
ОСМІ́ЛЮВАТИ
ОСМІ́ЛЮВАТИСЯ
ОСМІЛЯ́ТИ *див.* осмі́лювати
ОСМІЛЯ́ТИСЯ *див.* осмі́люватися
О́СМІХ
ОСМІХА́ТИСЯ
ОСМІ́ХНЕНИЙ
ОСМІХНУ́ТИСЯ *див.* осміха́тися
ОСМІ́ШЕНИЙ
ОСМІ́ШЕННЯ
ОСМІШИ́ТИ *див.* осмі́шувати
ОСМІШИ́ТИСЯ *див.* осмі́шуватися
О́СМІШКА
ОСМІ́ШУВАННЯ
ОСМІ́ШУВАТИ
ОСМІ́ШУВАТИСЯ
ОСМІ́ЮВАНИЙ
ОСМІ́ЮВАННЯ
ОСМІ́ЮВАТИ
ОСМІ́ЮВАТИСЯ
ОСМІ́ЯНИЙ
ОСМІ́ЯНІСТЬ
ОСМІЯ́ННЯ
ОСМІЯ́ТИ *див.* осмі́ювати
ОСМО́Л
ОСМО́ЛЕНИЙ
ОСМО́ЛЕННЯ
ОСМОЛИ́ТИ *див.* осмо́лювати
ОСМОЛИ́ТИСЯ *див.* осмо́люватися
ОСМО́ЛЮВАННЯ
ОСМО́ЛЮВАТИ
ОСМО́ЛЮВАТИСЯ
ОСМО́ЛЮВАЧ
ОСМО́ЛЮВАЧКА
ОСМО́МЕТР
ОСМОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОСМОМЕ́ТРІЯ
ОСМОРЕГУЛЯ́ЦІЯ
ОСМОРЕЦЕ́ПТОР
О́СМОС
ОСМОТИ́ЧНИЙ
ОСМОТИ́ЧНІСТЬ
ОСМОТИ́ЧНО
ОСМОФІ́Л *див.* осмофі́ли
ОСМОФІ́ЛИ
ОСМОФІ́ЛЬНИЙ
ОСМУ́ТА
ОСМУТИ́ТИ *див.* осму́чувати
ОСМУТИ́ТИСЯ *див.* осму́чуватися
ОСМУТНІ́ЛИЙ
ОСМУТНІ́ЛІСТЬ
ОСМУТНІ́ЛО
ОСМУТНІ́ТИ
ОСМУ́ЧЕНИЙ
ОСМУ́ЧУВАТИ
ОСМУ́ЧУВАТИСЯ
ОСНАСТИ́ТИ *див.* осна́щувати
ОСНАСТИ́ТИСЯ *див.* осна́щуватися
ОСНА́СТКА
ОСНА́Ч
ОСНА́ЧКА
ОСНАЩА́ТИ *див.* осна́щувати
ОСНАЩА́ТИСЯ *див.* осна́щуватися
ОСНА́ЩЕНИЙ
ОСНА́ЩЕНІСТЬ
ОСНА́ЩЕННЯ
ОСНА́ЩУВАННЯ
ОСНА́ЩУВАТИ
ОСНА́ЩУВАТИСЯ
ОСНІ́ВНИЦЯ
ОСНІ́ЖЕНИЙ
ОСНІ́ЖЕННЯ
ОСНІ́ЖИТИ *див.* осні́жувати
ОСНІ́ЖУВАННЯ
ОСНІ́ЖУВАТИ
ОСНІ́ЖУВАТИСЯ
ОСНО́ВА
ОСНО́ВАНИЙ
ОСНО́ВИНА
ОСНО́ВНИЙ
ОСНОВНИ́Й
ОСНО́ВНИК
ОСНО́ВНІСТЬ
ОСНОВОВ'ЯЗА́ЛЬНИЙ
ОСНОВОПОЛО́ЖНИЙ
ОСНОВОПОЛО́ЖНИК
ОСНОВОПОЛО́ЖНИЦЯ
ОСНОВОПОЛО́ЖНІСТЬ
ОСНОВОСКЛАДА́ННЯ
ОСНО́ВУВАТИ
ОСНО́ВУВАТИСЯ
ОСНУВА́ТИ *див.* осно́вувати
ОСНУВА́ТИСЯ *див.* осно́вуватися
ОСО́БА
О́СОБЕНЬ
ОСО́БИЙ
ОСО́БИНА
ОСОБИ́СТИЙ
ОСОБИ́СТІСНИЙ
ОСОБИ́СТІСНО
ОСОБИ́СТІСТЬ
ОСОБИ́СТО
ОСОБІ́СТ
ОСОБЛИ́ВЕ
ОСОБЛИ́ВИЙ
ОСОБЛИ́ВІСТЬ
ОСОБЛИ́ВО
ОСОБНЯ́К
ОСОБНЯЧО́К
ОСО́БО
ОСОБО́ВИЙ
ОСОБО́ВІСТЬ
ОСОВІ́ЛИЙ
ОСОВІ́ЛО
ОСОВІ́ТИ
ОСОЇ́Д
ОСОКА́
ОСОКІ́Р
ОСОКІРНИ́К
ОСОКО́ВИЙ
ОСОКО́РИК
ОСОКОРИ́НА
ОСОКО́РОВИЙ
ОСОКУВА́ТИЙ
ОСОЛДАФО́НЕНИЙ

ОСОЛДАФО́НИТИ
ОСОЛДАФО́НИТИСЯ
ОСОЛОВІ́ЛИЙ
ОСОЛОВІ́ЛІСТЬ
ОСОЛОВІ́ЛО
ОСОЛОВІ́ТИ
ОСОЛО́ДА
ОСОЛО́ДЖЕНИЙ
ОСОЛО́ДЖЕННЯ
ОСОЛО́ДЖУВАННЯ
ОСОЛО́ДЖУВАТИ
ОСОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ОСОЛОДИ́ТИ *див.* осоло́джувати
ОСОЛОДИ́ТИСЯ *див.* осоло́джуватися
ОСОЛОДІ́ЛИЙ
ОСОЛОДІ́ЛІСТЬ
ОСОЛОДІ́ННЯ
ОСОЛОДІ́ТИ
ОСОЛО́НЕННЯ
ОСОЛОНИ́ТИСЯ *див.* осоло́нюватися
ОСОЛОНЦЬО́ВАНИЙ
ОСОЛОНЦЮВА́ННЯ
ОСОЛОНЦЮВА́ТИ
ОСОЛОНЦЮВА́ТИСЯ
ОСОЛО́НЮВАТИСЯ
ОСО́ННЯ
ОСОРО́МА
ОСОРО́МИТИ *див.* осоро́млювати
ОСОРО́МИТИСЯ *див.* осоро́млюватися
ОСОРО́МЛЕНИЙ
ОСОРО́МЛЕННЯ
ОСОРО́МЛЮВАТИ
ОСОРО́МЛЮВАТИСЯ
ОСОРУ́ГА
ОСОРУ́ЖИТИ
ОСОРУ́ЖИТИСЯ
ОСОРУ́ЖНИЙ
ОСОРУ́ЖНІСТЬ
ОСОРУ́ЖНО
ОСО́Т
ОСОТА́ТИ *див.* осо́тувати
ОСО́ТОВИЙ
ОСО́ТУВАТИ
ОСО́ТУВАТИСЯ
ОСО́ЧИСТИЙ
ОСОЧНЯ́К
ОСПА́ЛИЙ
ОСПА́ЛІСТЬ
ОСПА́ЛО
ОСПА́НИЙ
ОСПІ́ВАНИЙ
ОСПІВА́ТИ *див.* оспі́вувати
ОСПІ́ВУВАНИЙ
ОСПІ́ВУВАННЯ
ОСПІ́ВУВАТИ
ОСПІ́ВУВАТИСЯ
ОСПІ́ВУВАЧ
ОСПІ́ВУВАЧКА
ОСПО́РЕНИЙ
ОСПОРИ́МИЙ
ОСПО́РИТИ *див.* оспо́рювати
ОСПО́РЮВАНИЙ
ОСПО́РЮВАННЯ
ОСПО́РЮВАТИ
ОСПО́РЮВАТИСЯ
ОСРІ́БЛЕНИЙ
ОСРІБЛИ́ТИ *див.* осрі́блювати
ОСРІБЛИ́ТИСЯ *див.* осрі́блюватися
ОСРІ́БЛЮВАТИ
ОСРІ́БЛЮВАТИСЯ
ОСТ[1]
ОСТ[2]
ОСТ[3]
ОСТАВА́ТИСЯ
ОСТА́ВИТИ *див.* оставля́ти
ОСТА́ВЛЕНИЙ
ОСТАВЛЯ́ТИ
ОСТА́НЕЦЬ
ОСТА́НКИ
ОСТА́ННІЙ
ОСТА́НОК *див.* оста́нки
ОСТА́РБАЙТЕР *див.* оста́рбайтери
ОСТА́РБАЙТЕРИ
ОСТА́РБАЙТЕРКА *див.* оста́рбайтери
ОСТА́РКУВАТИЙ
ОСТА́ТИСЯ *див.* остава́тися
ОСТА́ТНІЙ
ОСТА́ТОК
ОСТАТО́ЧНИЙ
ОСТАТО́ЧНІСТЬ
ОСТАТО́ЧНО
ОСТА́ТОЧОК
ОСТА́ЧА
ОСТГО́Т *див.* остго́ти
ОСТГО́ТИ
ОСТГО́ТКА *див.* остго́ти
ОСТГО́ТСЬКИЙ
ОСТЕЇ́Т
ОСТЕНСИ́ВНИЙ
ОСТЕНСИ́ВНІСТЬ
О́СТЕНЬ
ОСТЕОАРТРИ́Т
ОСТЕОАРТРО́З
ОСТЕОБЛА́СТ *див.* остеобла́сти
ОСТЕОБЛА́СТИ
ОСТЕОГЕНЕ́З
ОСТЕОГЕ́ННИЙ
ОСТЕОДИСПЛАЗІ́Я
ОСТЕОДИСТРОФІ́Я
ОСТЕОКЛА́СТ *див.* остеокла́сти
ОСТЕОКЛА́СТИ
ОСТЕО́ЛІЗ
ОСТЕОЛІТИ́ЧНИЙ
ОСТЕО́ЛОГ
ОСТЕОЛОГІ́ЧНИЙ
ОСТЕОЛО́ГІЯ
ОСТЕО́МА
ОСТЕОМАЛЯЦІ́ЙНИЙ
ОСТЕОМАЛЯ́ЦІЯ
ОСТЕОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОСТЕОМЕ́ТРІЯ
ОСТЕОМІЄЛІ́Т
ОСТЕОМІЄЛІ́ТНИЙ
ОСТЕО́Н
ОСТЕОНЕКРО́З
ОСТЕО́ННИЙ
ОСТЕОПА́Т
ОСТЕОПАТИ́ЧНИЙ
ОСТЕОПА́ТІЯ
ОСТЕОПОРО́З
ОСТЕОПОРО́ЗНИЙ
ОСТЕОПОРОТИ́ЧНИЙ
ОСТЕОСАРКО́МА
ОСТЕОСИ́НТЕЗ
ОСТЕОСКЛЕРО́З
ОСТЕОСКЛЕРОТИ́ЧНИЙ
ОСТЕОСКОПІ́ЧНИЙ
ОСТЕОСКОПІ́Я
ОСТЕОТО́М
ОСТЕОТОМІ́Я
ОСТЕОФІ́Т *див.* остеофі́ти
ОСТЕОФІ́ТИ
ОСТЕОХОНДРО́З

ОСТЕОХОНДРО́МА
ОСТЕОХОНДРОПА́ТІЯ
ОСТЕОЦИ́Т *див.* остеоци́ти
ОСТЕОЦИ́ТИ
ОСТЕ́РБАТИ *див.* осте́рбувати
ОСТЕ́РБНУТИ *див.* осте́рбувати
ОСТЕ́РБУВАТИ
ОСТЕРЕГТИ́ *див.* остеріга́ти
ОСТЕРЕГТИ́СЯ *див.* остеріга́тися
ОСТЕРЕ́ЖЕНИЙ
ОСТЕРЕ́ЖЕННЯ
ОСТЕРЕ́ЖНИЙ
ОСТЕРІГА́ННЯ
ОСТЕРІГА́ТИ
ОСТЕРІГА́ТИСЯ
ОСТЕРІ́Я
ОСТЗЕ́ЄЦЬ *див.* остзе́йці
ОСТЗЕ́ЙКА *див.* остзе́йці
ОСТЗЕ́ЙСЬКИЙ
ОСТЗЕ́ЙЦІ
ОСТИВА́ТИ
ОСТИГА́ННЯ
ОСТИГА́ТИ
ОСТИ́ГЛИЙ
ОСТИ́ГНУТИ *див.* остига́ти
ОСТИ́ГТИ *див.* остига́ти
ОСТИДИ́ТИ
ОСТИ́ЛИЙ
ОСТИНА́ТНИЙ
ОСТИНА́ТО
ОСТИ́СТИЙ
ОСТИ́СТІСТЬ
ОСТИ́Т
ОСТИ́ТИ *див.* остива́ти
ОСТИ́ТИСЯ
ОСТІ́ЙНИЙ
ОСТІ́ЙНІСТЬ
ОСТІ́ЛЬКИ
ОСТ-ІНДІ́ЙСЬКИЙ
ОСТ-І́НДСЬКИЙ
ОСТОБІ́СІЛИЙ
ОСТОБІ́СІТИ
О́СТОВ
ОСТОВПІ́ЛИЙ
ОСТОВПІ́ЛІСТЬ
ОСТОВПІ́ЛО
ОСТОВПІ́ННЯ
ОСТОВПІ́ТИ
ОСТОГИ́ДЖЕНИЙ
ОСТОГИ́ДІТИ
ОСТОГИ́ДЛИЙ
ОСТОГИ́ДЛІСТЬ
ОСТОГИ́ДНУТИ
ОСТОЛО́П
ОСТОРО́ГА
О́СТОРОНЬ
ОСТОЧОРТІ́ЛИЙ
ОСТОЧОРТІ́ТИ
ОСТРАКІ́ЗМ
О́СТРАХ
ОСТРАХНУ́ТИСЯ
ОСТРА́ШКА
ОСТРЕВА́
ОСТРИГА́ТИ
ОСТРИГА́ТИСЯ
ОСТРИ́ГТИ *див.* остригáти
ОСТРИ́ГТИСЯ *див.* остригáтися
ОСТРИ́ЖЕНИЙ
О́СТРИЙ
ОСТРИ́ТИ
О́СТРІВ
ОСТРІВЕ́ЦЬ
ОСТРІ́ВКА
ОСТРІВНИ́Й
ОСТРІВО́К
ОСТРІВЦЕ́ВИЙ
ОСТРІВ'Я́НИН
ОСТРІВ'Я́НКА
ОСТРІЖО́К
О́СТРІСТЬ
ОСТРІ́ШКУВАТИЙ
ОСТРІ́ШКУВАТІСТЬ
ОСТРІ́ШКУВАТО
ОСТРІ́ШНИК
ОСТРІ́ШОК
ОСТРІ́ШШЯ
О́СТРО
ОСТРОВЕ́РХИЙ
ОСТРОВЕ́ЦЬ *див.* острівéць
ОСТРОВО́К *див.* острівóк
ОСТРОВ'Я́НИН *див.* острів'я́нин
ОСТРОВ'Я́НКА *див.* острів'я́нка
ОСТРО́Г
ОСТРО́ГА
ОСТРОГІ́Н
ОСТРОГО́НОВИЙ
ОСТРОГО́Т *див.* острогóти
ОСТРОГО́ТИ
ОСТРОГО́ТКА *див.* острогóти
ОСТРОГО́ТСЬКИЙ
ОСТРО́ЖИТИ
ОСТРО́ЖНИЙ
ОСТРО́ЖНИК
ОСТРО́ЖНИЦЯ
ОСТРОЖО́К *див.* острíжóк
ОСТРОКІ́Л
ОСТРОКІНЧА́СТИЙ
ОСТРОКО́ЛЬНИЙ
О́СТРУБ
ОСТРУ́ЖОК
ОСТРУКТУ́РЕНИЙ
ОСТРУКТУ́РЕНІСТЬ
ОСТРУКТУ́РЕННЯ
ОСТРУКТУ́РИТИ *див.* острукту́рювати
ОСТРУКТУ́РЮВАННЯ
ОСТРУКТУ́РЮВАТИ
ОСТРУ́ШКИ
ОСТУ́ДА
ОСТУ́ДЖЕНИЙ
ОСТУ́ДЖЕННЯ
ОСТУ́ДЖУВАННЯ
ОСТУ́ДЖУВАТИ
ОСТУ́ДЖУВАТИСЯ
ОСТУДИ́ТИ *див.* осту́джувати
ОСТУДИ́ТИСЯ *див.* осту́джуватися
ОСТУ́ДНИЙ
ОСТУ́ДНИК
О́СТУП
ОСТУПА́ТИ
ОСТУПА́ТИСЯ
ОСТУПА́ЧИТИ
ОСТУПИ́ТИ *див.* оступáти
ОСТУПИ́ТИСЯ *див.* оступáтися
ОСТФА́Л *див.* остфáли
ОСТФА́ЛИ
ОСТФА́ЛЬСЬКИЙ
ОСТЬ[1]
ОСТЬ[2]
ОСТЬОВИ́Й
ОСТЮ́К
ОСТЮКУВА́ТИЙ
ОСТЮЧО́К
ОСТЮ́ЧЧЯ
ОСТЯ́К *див.* остяки́
ОСТЯКИ́
ОСТЯ́ЦЬКИЙ

ОСТЯ́ЧКА *див.* остякú
ОСУВА́ННЯ
ОСУВА́ТИ
ОСУВА́ТИСЯ
ОСУ́ГА
ОСУГУВА́ТИЙ
О́СУД
ОСУ́ДА
ОСУ́ДЕЦЬ
ОСУДЖА́ТИ *див.* осу́джувати
ОСУДЖА́ТИСЯ *див.* осу́джуватися
ОСУ́ДЖЕНИЙ
ОСУ́ДЖЕННЯ
ОСУ́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОСУ́ДЖУВАНИЙ
ОСУ́ДЖУВАННЯ
ОСУ́ДЖУВАТИ
ОСУ́ДЖУВАТИСЯ
ОСУДИ́ТИ *див.* осу́джувати
ОСУ́ДЛИВИЙ
ОСУ́ДЛИВО
ОСУ́ДНИЙ
ОСУ́ДНИК
ОСУ́ДНИЦЯ
ОСУ́ДНІСТЬ
ОСУ́ДНО
ОСУДО́ВИСЬКО
ОСУДО́ВИЩЕ
ОСУ́ДОК
ОСУ́ЖКА
ОСУ́НЕНИЙ
ОСУ́НУТИ *див.* осува́ти
ОСУ́НУТИЙ *див.* осу́нений
ОСУ́НУТИСЯ *див.* осува́тися
ОСУРКУВА́ТИЙ
ОСУРКУВА́ТО
О́СУХ
ОСУЧА́СНЕНИЙ
ОСУЧА́СНЕННЯ
ОСУЧА́СНИТИ *див.* осуча́снювати
ОСУЧА́СНИТИСЯ *див.* осуча́снюватися
ОСУЧА́СНЮВАННЯ
ОСУЧА́СНЮВАТИ
ОСУЧА́СНЮВАТИСЯ
ОСУ́ШЕНИЙ
ОСУ́ШЕНІСТЬ
ОСУ́ШЕННЯ
ОСУШИ́ТИ *див.* осу́шувати
ОСУШИ́ТИСЯ *див.* осу́шуватися
ОСУ́ШКА
ОСУШНИ́Й
ОСУ́ШНИК
ОСУ́ШОК
ОСУ́ШУВАЛЬНИЙ
ОСУ́ШУВАЛЬНИК
ОСУ́ШУВАНИЙ
ОСУ́ШУВАННЯ
ОСУ́ШУВАТИ
ОСУ́ШУВАТИСЯ
ОСУ́ШУВАЧ
ОСЦИЛІВНИ́Й
ОСЦИЛОГРА́МА
ОСЦИЛО́ГРАФ
ОСЦИЛОГРАФІ́ЧНИЙ
ОСЦИЛОГРА́ФІЯ
ОСЦИЛОГРАФУВА́ННЯ
ОСЦИЛОГРАФУВА́ТИ
ОСЦИЛО́МЕТР
ОСЦИЛОМЕТРИ́ЧНИЙ
ОСЦИЛОМЕ́ТРІЯ
ОСЦИЛОПСІ́Я
ОСЦИЛОСКО́П
ОСЦИЛОСКОПІ́ЧНИЙ
ОСЦИЛОСКОПІ́Я
ОСЦИЛЮВА́ЛЬНИЙ
ОСЦИЛЮВА́ННЯ
ОСЦИЛЮВА́ТИ
ОСЦИЛЮ́ЮЧИЙ
ОСЦИЛЯ́ТОР
ОСЦИЛЯТО́РІЯ
ОСЦИЛЯ́ТОРНИЙ
ОСЦИЛЯТО́РНИЙ
ОСЦИЛЯЦІ́ЙНИЙ
ОСЦИЛЯ́ЦІЯ
ОСЬ
О́СЬДЕ
О́СЬДЕЧКИ
ОСЬМА́К
О́СЬМИЙ
ОСЬМИ́НА
ОСЬМОГЛА́СІЄ
ОСЬМОГЛА́СНИЙ
ОСЬМОГЛА́СНИК
ОСЬМУ́ХА
ОСЬМУ́ШКА
ОСЬОВИ́Й
ОСЬО́Н
ОСЬ-О́СЬ
ОСЮДИ́
ОСЯ́ВАНИЙ
ОСЯВА́ННЯ
ОСЯВА́ТИ
ОСЯВА́ТИСЯ
ОСЯ́ГА
ОСЯГА́ННЯ
ОСЯГА́ТИ
ОСЯГА́ТИСЯ
ОСЯ́ГНЕНИЙ
ОСЯ́ГНЕННЯ
ОСЯГНУ́ТИ *див.* осяга́ти
ОСЯ́ГНУТИЙ *див.* ося́гнений
ОСЯГТИ́ *див.* осяга́ти
ОСЯ́ЖНИЙ
ОСЯ́ЖНІСТЬ
ОСЯ́ЖНО
ОСЯ́ЙНИЙ
ОСЯ́ЙНІСТЬ
ОСЯ́ЙНО
ОСЯЙНУ́ТИ
ОСЯ́ННЯ
ОСЯТЕ́Р
ОСЯ́ТИ *див.* осява́ти
ОСЯ́ТИСЯ *див.* осява́тися
ОСЯТРИ́НА
О́СЯЧИЙ
ОСЯ́ЮВАНИЙ
ОСЯ́ЮВАТИ *див.* осява́ти
ОСЯ́ЮВАТИСЯ *див.* осява́тися
ОСЯ́ЯНИЙ
ОСЯ́ЯНІСТЬ
ОСЯ́ЯННЯ
ОСЯ́ЯТИ *див.* осява́ти
ОСЯ́ЯТИСЯ *див.* осява́тися
ОТ
ОТА́БОРЕНИЙ
ОТА́БОРИТИ *див.* ота́борювати
ОТА́БОРИТИСЯ *див.* ота́борюватися
ОТА́БОРЮВАТИ
ОТА́БОРЮВАТИСЯ
ОТА́ВА
ОТА́ВИЦЯ
ОТА́ВКА
ОТА́ВНИЙ
ОТА́ВНІСТЬ
ОТА́ВОНЬКА

ОТА́К
ОТАКЕ́ЗНИЙ
ОТАКЕЛА́ЖЕНИЙ
ОТАКЕЛА́ЖИТИ *див.* отакела́жувати
ОТАКЕЛА́ЖУВАННЯ
ОТАКЕЛА́ЖУВАТИ
ОТАКЕЛА́ЖУВАТИСЯ
ОТАКЕЛЕ́ННИЙ
ОТАКЕ́ННИЙ
ОТА́КЕНЬКИ
ОТАКЕ́НЬКИЙ
ОТАКЕ́СЕНЬКИЙ
ОТА́КЕЧКИ
ОТАКИ́Й
ОТАКІ́СІНЬКИЙ
ОТАКСО́ВАНИЙ
ОТАКСО́ВУВАТИ
ОТАКСО́ВУВАТИСЯ
ОТАКСУВА́ННЯ
ОТАКСУВА́ТИ *див.* отаксо́вувати
ОТАКУ́НЬКИЙ
ОТАКУ́СІНЬКИЙ
ОТАЛГІ́Я
ОТА́М
ОТА́МАН
ОТАМАНЕ́НКО
ОТАМА́НИТИ *див.* отаманува́ти
ОТАМА́НИХА
ОТА́МАНІВ
ОТАМА́НІВЕЦЬ
ОТАМАНІ́ВНА
ОТА́МАНКА
ОТАМА́ННЯ
ОТАМА́НСТВО
ОТА́МАНСЬКИЙ
ОТАМАНУВА́ННЯ
ОТАМАНУВА́ТИ
ОТАМА́НЧИК
ОТАМА́НША
ОТАМА́НЩИНА
ОТА́МЕЧКИ
ОТА́МКИ
ОТАМО́
ОТА́РА
ОТА́РИТИСЯ
ОТА́РКА
ОТА́РНИЙ
ОТА́РНИК
ОТАШУВА́ТИ
ОТАШУВА́ТИСЯ
ОТВЕ́РДЖУВАЧ
ОТВЕРДІ́ЛИЙ
ОТВЕРДІ́ЛІСТЬ
ОТВЕРДІ́ННЯ
ОТВЕРДІ́ТИ
ОТВЕ́РДЛИЙ
ОТВЕ́РДЛІСТЬ
ОТВЕ́РДНЕННЯ
ОТВЕ́РДНУТИ *див.* отверді́ти
ОТВЕРЕ́ЖУВАТИ
ОТВЕРЕ́ЖУВАТИСЯ
ОТВЕРЕ́ЗЕНИЙ
ОТВЕРЕ́ЗИТИ *див.* отвере́жувати
ОТВЕРЕ́ЗИТИСЯ *див.* отвере́жуватися
ОТВЕРЕЗІ́ЛИЙ
ОТВЕРЕЗІ́ННЯ
ОТВЕРЕЗІ́ТИ
ОТВЕРЗА́ТИ
ОТВЕРЗА́ТИСЯ
ОТВЕРЗТИ́ *див.* отверза́ти
ОТВЕРЗТИ́СЯ *див.* отверза́тися
ОТВЕ́РТИЙ
О́ТВІР
О́ТВОРОМ
ОТЕ́ЛЕННЯ
ОТЕЛИ́ТИСЯ *див.* оте́люватися
ОТЕ́ЛЬ
ОТЕ́ЛЬНИЙ
ОТЕ́ЛЮВАТИСЯ
ОТЕ́МНЕНИЙ
ОТЕМНИ́ТИ *див.* отемня́ти
ОТЕМНІ́ТИ
ОТЕМНЯ́ТИ
ОТЕНІ́Т
ОТЕПЕ́Р
ОТЕПЕ́РЕНЬКИ
ОТЕПЕ́РЕЧКИ
ОТЕ́ПЛЕНИЙ
ОТЕ́ПЛЕННЯ
ОТЕПЛИ́ТИ *див.* оте́плювати
ОТЕПЛИ́ТИСЯ *див.* оте́плюватися
ОТЕ́ПЛЮВАЛЬНИЙ
ОТЕ́ПЛЮВАННЯ
ОТЕ́ПЛЮВАТИ
ОТЕ́ПЛЮВАТИСЯ
ОТЕ́ПЛЮВАЧ
ОТЕПЛЯ́ТИ *див.* оте́плювати
ОТЕПЛЯ́ТИСЯ *див.* оте́плюватися
ОТЕРЕ́БИНИ
ОТЕРПА́ННЯ
ОТЕРПА́ТИ
ОТЕ́РПЛИЙ
ОТЕ́РПЛІСТЬ
ОТЕ́РПНУТИ *див.* отерпа́ти
ОТЕ́РПТИ *див.* отерпа́ти
ОТЕ́РТИ *див.* отира́ти
ОТЕ́РТИСЯ *див.* отира́тися
ОТЕРТРА́Л
ОТЕ́СА
ОТЕ́САНИЙ
ОТЕСА́ТИ *див.* оті́сувати
ОТЕТЕНІ́ЛИЙ
ОТЕТЕНІ́ТИ
ОТЕТЕРІ́ЛИЙ
ОТЕТЕРІ́ЛІСТЬ
ОТЕТЕРІ́ЛО
ОТЕТЕРІ́ННЯ
ОТЕТЕРІ́ТИ
ОТЕ́ЦЬ
ОТЕ́ЦЬКИЙ
ОТЕ́ЦЬ-МА́ТИ
ОТЕ́ЦЬ-НЕ́НЬКА
О́ТЖЕ[1]
О́ТЖЕ[2]
ОТИ́М
ОТИ́М-ТО
ОТИНЬКО́ВАНИЙ
ОТИНЬКО́ВАНІСТЬ
ОТИНЬКО́ВУВАТИ
ОТИНЬКО́ВУВАТИСЯ
ОТИНЬКУВА́ТИ *див.* отинько́вувати
ОТИРА́ТИ
ОТИРА́ТИСЯ
ОТИРЛУВА́ТИ
ОТИРЛУВА́ТИСЯ
ОТИ́Т
ОТИ́ШЕНИЙ
ОТИ́ШИТИ
ОТІА́ТР
ОТІАТРИ́ЧНИЙ
ОТІАТРІ́Я
ОТІ́НЕНИЙ
ОТІ́НЕННЯ
ОТІНИ́ТИ *див.* оті́нювати

ОТІНЮВАТИ
ОТІНЯ́ТИ *див.* отінювати
ОТІПАНКА
ОТІПА́ТИ
ОТІСУВАННЯ
ОТІСУВАТИ
ОТО́
ОТО...
ОТОВА́РЕНИЙ
ОТОВА́РЕННЯ
ОТОВА́РИТИ *див.* отова́рювати
ОТОВА́РИТИСЯ *див.* отова́рюватися
ОТОВА́РЮВАННЯ
ОТОВА́РЮВАТИ
ОТОВА́РЮВАТИСЯ
ОТО́ВПИТИ *див.* ото́вплювати
ОТО́ВПЛЮВАТИ
ОТОДІ́
ОТО́Ж[1]
ОТО́Ж[2]
ОТО́Й
ОТОКУВА́ТИСЯ
ОТОЛАРИНГО́ЛОГ
ОТОЛАРИНГОЛОГІ́ЧНИЙ
ОТОЛАРИНГОЛО́ГІЯ
ОТОЛІ́Т *див.* отоліти
ОТОЛІ́ТИ
ОТОЛІ́ТОВИЙ
ОТО́ЛОГ
ОТОЛОГІ́ЧНИЙ
ОТОЛО́ГІЯ
ОТОМА́Н
ОТОМА́НА
ОТОМА́НКА
ОТОМІКО́З
ОТОНЕВРО́ЛОГ
ОТОНЕВРОЛО́ГІЯ
ОТОПИ́ТИ *див.* ото́плювати
ОТОПИ́ТИСЯ *див.* ото́плюватися
ОТОПЛА́СТИКА
ОТО́ПЛЕНИЙ
ОТО́ПЛЕННЯ
ОТО́ПЛЮВАЛЬНИЙ
ОТО́ПЛЮВАННЯ
ОТО́ПЛЮВАТИ
ОТО́ПЛЮВАТИСЯ
ОТОПЛЯ́ТИ *див.* ото́плювати
ОТОПЛЯ́ТИСЯ *див.* ото́плюватися
ОТОРИНОЛАРИНГО́ЛОГ
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГІ́ЧНИЙ
ОТОРИНОЛАРИНГОЛО́ГІЯ
ОТОРОПІ́ЛИЙ
ОТОРОПІ́ЛІСТЬ
ОТОРОПІ́ЛО
ОТОРОПІ́ННЯ
ОТОРОПІ́ТИ
ОТОРО́ЧЕНИЙ
ОТОРО́ЧЕННЯ
ОТОРОЧИ́ТИ *див.* оторо́чувати
ОТОРОЧИ́ТИСЯ *див.* оторо́чуватися
ОТОРО́ЧКА
ОТОРО́ЧКУВАТИЙ
ОТОРО́ЧУВАННЯ
ОТОРО́ЧУВАТИ
ОТОРО́ЧУВАТИСЯ
ОТОРФО́ВАНИЙ
ОТОРФО́ВАНІСТЬ
ОТОРФО́ВУВАННЯ
ОТОРФО́ВУВАТИ
ОТОРФО́ВУВАТИСЯ
ОТОРФУВА́ТИ *див.* оторфо́вувати
ОТОРФУВА́ТИСЯ *див.* оторфо́вуватися
ОТО́СА
ОТОСКЛЕРО́З
ОТОСКО́П
ОТОСКОПІ́Я
ОТ-О́Т
ОТОТО́ЖНЕНИЙ
ОТОТО́ЖНЕННЯ
ОТОТО́ЖНИТИ *див.* ототожнювати
ОТОТО́ЖНИТИСЯ *див.* ототожнюватися
ОТОТО́ЖНЮВАЛЬНИЙ
ОТОТО́ЖНЮВАНИЙ
ОТОТО́ЖНЮВАННЯ
ОТОТО́ЖНЮВАТИ
ОТОТО́ЖНЮВАТИСЯ
ОТОТО́ПІКА
ОТОФО́Н
ОТОЦИ́СТ
ОТОЧА́ТИ *див.* ото́чувати
ОТОЧА́ТИСЯ *див.* ото́чуватися
ОТОЧЕ́НЕЦЬ
ОТО́ЧЕНИЙ
ОТО́ЧЕННЯ
ОТО́ЧИНИ
ОТОЧИ́ТИ *див.* ото́чувати
ОТОЧИ́ТИСЯ *див.* ото́чуватися
ОТО́ЧКИ
ОТО́ЧУВАЛЬНИЙ
ОТО́ЧУВАННЯ
ОТО́ЧУВАТИ
ОТО́ЧУВАТИСЯ
ОТО́ЧУЮЧИЙ
ОТОЩА́ТИ
ОТРА́ТИТИСЯ
ОТРИ́МАНИЙ
ОТРИ́МАННЯ
ОТРИ́МАТИ *див.* отри́мувати
ОТРИ́МУВАНИЙ
ОТРИ́МУВАННЯ
ОТРИ́МУВАТИ
ОТРИ́МУВАТИСЯ
ОТРИ́МУВАЧ
ОТРИ́МУВАЧКА
О́ТРІБ
ОТРІ́БКА
ОТРІ́Й
ОТРІ́ПАТИ *див.* отріпувати
ОТРІ́ПУВАТИ
О́ТРОК
ОТРОКОВИ́ЦЯ
О́ТРОЦТВО
О́ТРОЦЬКИЙ
ОТРОЧА́
ОТРОЧА́ТКО
О́ТРОЧИЙ
ОТРУ́ЄНИЙ
ОТРУ́ЄНІСТЬ
ОТРУ́ЄННЯ
ОТРУЇ́ТИ *див.* отру́ювати
ОТРУЇ́ТИСЯ *див.* отру́юватися
ОТРУ́ЙЛИВИЙ
ОТРУ́ЙЛИВІСТЬ
ОТРУ́ЙЛИВО
ОТРУ́ЙНИЙ
ОТРУ́ЙНИК
ОТРУ́ЙНИЦЯ
ОТРУ́ЙНІСТЬ
ОТРУ́ЙНО
ОТРУ́ЙНО-ЗЕЛЕ́НИЙ
ОТРУСИ́ТИ *див.* отру́шувати
ОТРУСИ́ТИСЯ *див.* отру́шуватися

ОТРУ́ТА
ОТРУ́ТНИЙ
ОТРУ́ТНИК[1]
ОТРУ́ТНИК[2]
ОТРУ́ТНИЦЯ
ОТРУ́ТНІСТЬ
ОТРУ́ТНО
ОТРУТОЗУ́Б
ОТРУТОЗУ́БІ
ОТРУТОЗУ́БНИЙ
ОТРУТОЗУ́БОВИЙ
ОТРУТОПРИЙМА́ЛЬНИЙ
ОТРУТОПРИЙМА́Ч
ОТРУТОСХО́ВИЩЕ
ОТРУТОХІМІКА́Т *див.* отрутохіміка́ти
ОТРУТОХІМІКА́ТИ
ОТРУТОХІМІКА́ТНИЙ
ОТРУ́ТОЧКА
ОТРУ́ШЕНИЙ
ОТРУ́ШУВАННЯ
ОТРУ́ШУВАТИ
ОТРУ́ШУВАТИСЯ
ОТРУ́ЮВАННЯ
ОТРУ́ЮВАТИ
ОТРУ́ЮВАТИСЯ
ОТРУ́ЮВАЧ
ОТРУ́ЮВАЧКА
ОТРУ́Я
ОТРЯСА́ТИ
ОТРЯСА́ТИСЯ
ОТРЯСТИ́ *див.* отряса́ти
ОТРЯСТИ́СЯ *див.* отряса́тися
ОТРЯ́ХА
ОТРЯХА́ТИ
ОТРЯХА́ТИСЯ
ОТРЯХНУ́ТИ *див.* отряха́ти
ОТРЯХНУ́ТИСЯ *див.* отряха́тися
ОТРЯ́ХУВАТИЙ
ОТСЕ́
ОТСЕ́Й
ОТТА́К
ОТТАКЕЛЕ́ЦЬКИЙ
ОТТАКЕ́ННИЙ
ОТТА́КЕНЬКИ
ОТТАКЕ́НЬКИЙ
ОТТА́КЕЧКИ
ОТТАКИ́Й
ОТТАКІ́СІНЬКИЙ
ОТТА́М
ОТТЕПЕ́Р
ОТТЕПЕ́РЕНЬКИ
ОТТЕПЕ́РЕЧКИ
ОТТИ́М
ОТТИ́М-ТО
ОТТО́
ОТТОДІ́
ОТТО́Й
ОТТОМА́Н *див.* оттома́ни
ОТТОМА́НИ
ОТТОМАНІ́ЗМ
ОТТОМА́НКА *див.* оттома́ни
ОТТОМА́НСЬКИЙ
ОТТУДИ́
ОТТУ́Т
ОТУДИ́
ОТУМА́НЕНИЙ
ОТУМА́НЕНІСТЬ
ОТУМА́НЕННЯ
ОТУМА́НИТИ *див.* отума́нювати
ОТУМА́НИТИСЯ *див.* отума́нюватися
ОТУМАНІ́ЛИЙ
ОТУМАНІ́ЛІСТЬ
ОТУМАНІ́ЛО
ОТУМАНІ́ТИ
ОТУМА́НЮВАННЯ
ОТУМА́НЮВАТИ
ОТУМА́НЮВАТИСЯ
ОТУПИ́ТИ *див.* оту́плювати
ОТУПИ́ТИСЯ *див.* оту́плюватися
ОТУПІ́ЛИЙ
ОТУПІ́ЛІСТЬ
ОТУПІ́ЛО
ОТУПІ́ННЯ
ОТУПІ́ТИ
ОТУ́ПЛЕНИЙ
ОТУ́ПЛЕНІСТЬ
ОТУ́ПЛЮВАТИ
ОТУ́ПЛЮВАТИСЯ
ОТУПЛЯ́ТИ *див.* оту́плювати
ОТУПЛЯ́ТИСЯ *див.* оту́плюватися
ОТУПЛЯ́ЮЧИЙ
ОТУРЕ́ЧЕНИЙ
ОТУРЕ́ЧЕННЯ
ОТУРЕ́ЧИТИ *див.* отуре́чувати
ОТУРЕ́ЧИТИСЯ *див.* отуре́чуватися
ОТУРЕ́ЧУВАННЯ
ОТУРЕ́ЧУВАТИ
ОТУРЕ́ЧУВАТИСЯ
ОТУ́Т[1]
ОТУ́Т[2]
ОТУ́ТЕНЬКИ
ОТУ́ТЕЧКИ
ОТУ́ТОНЬКИ *див.* оту́теньки
ОТУ́ТОЧКИ *див.* оту́течки
ОТУ́ХА
О́ТХЛАНЬ
ОТЦЕ́
ОТЦЕ́ВИЙ
ОТЦЕ́ВСЬКИЙ
ОТЦЕ́ВЩИНА
ОТЦЕ́Й
ОТЧЕМЕСУВА́ТИ
ОТЧЕНА́Ш
ОТЧИ́ЗНА
ОТЧИ́ЗНИЙ
О́ТЧИЙ
ОТЧИ́НА
О́ТЧИЧ *див.* о́тчичі
О́ТЧИЧІ
ОТЬМА́РЕНИЙ
ОТЬМА́РЕНІСТЬ
ОТЬМА́РЕНО
ОТЬМА́РИТИ *див.* отьма́рювати
ОТЬМА́РИТИСЯ *див.* отьма́рюватися
ОТЬМА́РЮВАТИ
ОТЬМА́РЮВАТИСЯ
ОТЯГА́ННЯ
ОТЯГА́ТИ
ОТЯГА́ТИСЯ
ОТЯГНУ́ТИ *див.* отяга́ти
ОТЯГТИ́ *див.* отяга́ти
ОТЯ́ГУВАННЯ
ОТЯ́ГУВАТИ *див.* отяга́ти
ОТЯ́ГУВАТИСЯ *див.* отяга́тися
ОТЯГЧА́ННЯ
ОТЯГЧА́ТИ
ОТЯГЧА́ТИСЯ
ОТЯГЧИ́ТИ *див.* отягча́ти
ОТЯГЧИ́ТИСЯ *див.* отягча́тися
ОТЯЖА́ТИ
ОТЯЖА́ТИСЯ
ОТЯ́ЖЕНИЙ
ОТЯ́ЖЕННЯ

ОТЯЖИ́ТИ *див.* отяжа́ти
ОТЯЖИ́ТИСЯ *див.* отяжа́тися
ОТЯЖІ́ЛИЙ
ОТЯЖІ́ЛІСТЬ
ОТЯЖІ́ЛО
ОТЯЖІ́ТИ
ОТЯ́МИТИ *див.* отя́млювати
ОТЯ́МИТИСЯ *див.* отя́млюватися
ОТЯ́МЛЕННЯ
ОТЯ́МЛЮВАТИ
ОТЯ́МЛЮВАТИСЯ
ОУ́Н
ОУ́НІВЕЦЬ
ОУ́НІВКА
ОУ́НІВСЬКИЙ
ОФАКТУ́РЕНИЙ
ОФАКТУ́РИТИ *див.* офакту́рювати
ОФАКТУ́РЮВАННЯ
ОФАКТУ́РЮВАТИ
ОФАКТУ́РЮВАТИСЯ
ОФА́РБИТИ *див.* офарбо́вувати
ОФА́РБИТИСЯ *див.* офарбо́вуватися
ОФА́РБЛЕНИЙ
ОФА́РБЛЕННЯ
ОФА́РБЛЮВАТИ *див.* офарбо́вувати
ОФА́РБЛЮВАТИСЯ *див.* офарбо́вуватися
ОФАРБО́ВАНИЙ
ОФАРБО́ВУВАННЯ
ОФАРБО́ВУВАТИ
ОФАРБО́ВУВАТИСЯ
ОФАРБУВА́ТИ *див.* офарбо́вувати
ОФАРБУВА́ТИСЯ *див.* офарбо́вуватися
ОФЕНЗИ́ВА
ОФЕНЗИ́ВНИЙ
ОФЕНЗИ́ВНІСТЬ
ОФЕНЗИ́ВНО
ОФЕ́НСЬКИЙ
ОФЕ́НЯ
ОФЕРЕ́НТ
ОФЕ́РМА
ОФЕ́РТА
ОФІГЕ́ННИЙ
ОФІГЕ́ННО
ОФІДІОФО́БІЯ
ОФІКАЛЬЦИ́Т
ОФІКАЛЬЦИ́ТОВИЙ
ОФІКЛЕ́ЙД
ОФІОЛІ́Т *див.* офіолі́ти
ОФІОЛІ́ТИ
ОФІОЛІ́ТОВИЙ
ОФІ́РА
ОФІ́РКА
ОФІ́РНИЙ
ОФІ́РНИК
ОФІ́РНІСТЬ
ОФІРО́ВАНИЙ
ОФІ́РОЧКА
ОФІРУВА́ННЯ
ОФІРУВА́ТИ
ОФІРУВА́ТИСЯ
О́ФІС
О́ФІС-МЕ́НЕДЖЕР
О́ФІСНИЙ
ОФІ́Т
ОФІ́ТОВИЙ
ОФІУ́РА
ОФІЦЕ́Р
ОФІЦЕ́РИК
ОФІЦЕ́РІВ
ОФІЦЕРНЯ́
ОФІЦЕ́РСТВО
ОФІЦЕ́РСЬКИЙ
ОФІЦЕ́РЧИК
ОФІЦЕ́РША
ОФІЦИ́НА
ОФІЦІА́Л
ОФІЦІАЛІ́СТ
ОФІЦІА́ЛЬНИЙ
ОФІЦІА́ЛЬНІСТЬ
ОФІЦІА́ЛЬНО
ОФІЦІА́НТ
ОФІЦІА́НТКА
ОФІЦІА́НТОЧКА
ОФІЦІА́НТСЬКИЙ
ОФІЦІ́ЙНИЙ
ОФІЦІ́ЙНІСТЬ
ОФІЦІ́ЙНО
ОФІЦІО́З
ОФІЦІО́ЗНИЙ
ОФІЦІО́ЗНІСТЬ
ОФІЦІО́ЗНО
ОФЛА́ЙН
ОФЛА́ЙН-
ОФЛА́ЙНОВИЙ
ОФЛА́ЙН-РЕЖИ́М
ОФЛА́ЙН-РЕКЛА́МА
ОФЛА́ЙН-ТОРГІ́ВЛЯ
ОФЛЮСО́ВАНИЙ
ОФЛЮСУВА́ННЯ
ОФЛЮСУВА́ТИ
ОФО́РМИТИ *див.* оформля́ти
ОФО́РМИТИСЯ *див.* оформля́тися
ОФО́РМЛЕНИЙ
ОФО́РМЛЕНІСТЬ
ОФО́РМЛЕННЯ
ОФО́РМЛЮВАЛЬНИЙ
ОФО́РМЛЮВАНИЙ
ОФО́РМЛЮВАННЯ
ОФО́РМЛЮВАТИ *див.* оформля́ти
ОФО́РМЛЮВАТИСЯ *див.* оформля́тися
ОФО́РМЛЮВАЧ
ОФО́РМЛЮВАЧКА
ОФОРМЛЯ́ННЯ
ОФОРМЛЯ́ТИ
ОФОРМЛЯ́ТИСЯ
ОФО́РТ
ОФОРТИ́СТ
ОФОРТИ́СТКА
ОФО́РТНИЙ
ОФРАНЦУ́ЖЕНИЙ
ОФРАНЦУ́ЖЕННЯ
ОФРАНЦУ́ЖУВАННЯ
ОФРАНЦУ́ЖУВАТИ
ОФРАНЦУ́ЖУВАТИСЯ
ОФРАНЦУ́ЗИТИ *див.* офранцу́жувати
ОФРАНЦУ́ЗИТИСЯ *див.* офранцу́жуватися
ОФСА́ЙД
ОФСА́ЙДНИЙ
ОФСЕ́Т[1]
ОФСЕ́Т[2]
ОФСЕ́ТНИЙ[1]
ОФСЕ́ТНИЙ[2]
ОФСЕ́ТНИК
ОФТАЛЬМІ́Я
ОФТАЛЬМО́ЛОГ
ОФТАЛЬМОЛОГІ́ЧНИЙ
ОФТАЛЬМОЛО́ГІЯ
ОФТАЛЬМО́МЕТР
ОФТАЛЬМОПЛА́СТИКА
ОФТАЛЬМОСКО́П

ОФТАЛЬМОСКОПІ́ЧНИЙ
ОФТАЛЬМОСКОПІ́Я
ОФТАЛЬМОХІРУ́РГ
ОФТАЛЬМОХІРУРГІ́ЧНИЙ
ОФТАЛЬМОХІРУРГІ́Я
ОФУТЕРО́ВАНИЙ
ОФУТЕРУВА́ТИ
ОФШО́Р
ОФШО́РНИЙ
ОХ
О́ХАБЕНЬ
ОХА́БНУТИ
О́ХАБНЯ
ОХА́ЙНЕНЬКИЙ
ОХА́ЙНЕНЬКО
ОХА́ЙНИЙ
ОХА́ЙНІСТЬ
ОХА́ЙНО
ОХАМЕНУ́ТИСЯ
О́ХАННЯ
ОХАНУ́ТИСЯ
ОХАРАКТЕРИЗО́ВАНИЙ
ОХАРАКТЕРИЗУВА́ННЯ
ОХАРАКТЕРИЗУВА́ТИ
ОХАРА́СКУВАТИСЯ
О́ХАТИ
ОХА́ЮВАТИ[1]
ОХА́ЮВАТИ[2]
ОХАЮ́ЧИТИ *див.* охаю́чувати
ОХАЮ́ЧУВАТИ
ОХА́ЯНИЙ
ОХА́ЯТИ[1] *див.* оха́ювати[1]
ОХА́ЯТИ[2] *див.* оха́ювати[2]
ОХВА́Т
ОХВАТИ́ТИ *див.* охва́чувати
ОХВА́ЧЕНИЙ
ОХВА́ЧУВАТИ
ОХВІ́СТЯ
ОХВІ́ТНИЙ
ОХВІ́ТНІСТЬ
ОХВІ́ТНО
ОХВО́СТУВАТИЙ
ОХВО́ТА
ОХИЖІ́ЛИЙ
ОХИЖІ́ТИ
ОХИ́ЗА
ОХИТРУВА́ТИ
ОХІ́ТНИЙ
ОХІ́ТНО
О́ХІТЬ
О́ХКАННЯ
О́ХКАТИ
ОХЛОКРА́Т
ОХЛОКРАТИ́ЧНИЙ
ОХЛОКРА́ТІЯ
ОХЛОФО́БІЯ
ОХЛЯВА́ТИ
ОХЛЯ́ЛИЙ
ОХЛЯ́ЛІСТЬ
ОХЛЯ́ЛО
ОХЛЯ́НУТИ *див.* охлява́ти
О́ХЛЯП
ОХЛЯ́ТИ *див.* охлява́ти
ОХМА́РЕНИЙ
ОХМА́РЕНІСТЬ
ОХМА́РИТИ *див.* охма́рювати
ОХМА́РИТИСЯ *див.* охма́рюватися
ОХМАРІ́ТИ
ОХМАРНІ́ЛИЙ
ОХМАРНІ́ТИ
ОХМА́РЮВАТИ
ОХМА́РЮВАТИСЯ
ОХМЕ́ЛЕНИЙ
ОХМЕЛИ́ТИ *див.* охмеля́ти
ОХМЕЛИ́ТИСЯ *див.* охмеля́тися
ОХМЕЛІ́ЛИЙ
ОХМЕЛІ́ННЯ
ОХМЕЛІ́ТИ
ОХМЕЛЯ́ТИ
ОХМЕЛЯ́ТИСЯ
ОХМЕЛЯ́ЮЧИЙ
ОХМУ́РИЙ
ОХМУРИ́ТИ *див.* охмуря́ти
ОХМУ́РИТИСЯ
ОХМУРНІ́ТИ
ОХМУРЯ́ННЯ
ОХМУРЯ́ТИ
О́ХНУТИ
ОХОЛО́ДА
ОХОЛО́ДЖЕНИЙ
ОХОЛО́ДЖЕНІСТЬ
ОХОЛО́ДЖЕННЯ
ОХОЛО́ДЖУВАЛЬНИЙ
ОХОЛО́ДЖУВАНИЙ
ОХОЛО́ДЖУВАННЯ
ОХОЛО́ДЖУВАТИ
ОХОЛО́ДЖУВАТИСЯ
ОХОЛО́ДЖУВАЧ
ОХОЛОДИ́ТИ *див.* охоло́джувати
ОХОЛОДИ́ТИСЯ *див.* охоло́джуватися
ОХОЛОДІ́ЛИЙ
ОХОЛОДІ́ТИ
ОХОЛОДНИ́Й
ОХОЛОДНИ́К
ОХОЛО́ЛИЙ
ОХОЛО́НУТИ
ОХОПИ́ТИ *див.* охо́плювати
ОХО́ПЛЕНИЙ
ОХО́ПЛЕННЯ
ОХО́ПЛЮВАНИЙ
ОХО́ПЛЮВАННЯ
ОХО́ПЛЮВАТИ
ОХО́ПЛЮВАТИСЯ
ОХОРО́НА
ОХОРО́НЕЦЬ
ОХОРОНИ́ТЕЛЬ
ОХОРОНИ́ТЕЛЬКА
ОХОРОНИ́ТИ *див.* охороня́ти
ОХОРОНИ́ТИСЯ *див.* охороня́тися
ОХОРО́ННИЙ
ОХОРО́ННИК
ОХОРО́ННИЦЯ
ОХОРО́НЮВАНИЙ
ОХОРОНЯ́ТИ
ОХОРОНЯ́ТИСЯ
ОХО́ТА[1]
ОХО́ТА[2]
ОХО́ТИТИ
ОХО́ТИТИСЯ[1]
ОХО́ТИТИСЯ[2]
ОХО́ТКА
ОХО́ТЛИВИЙ
ОХО́ТНИЙ
ОХО́ТНИК[1]
ОХО́ТНИК[2]
ОХО́ТНИЦЬКИЙ
ОХО́ТНИЦЯ
ОХО-ХО́ *див.* ох-ох-о́х
ОХ-ОХ-О́Х
ОХО-ХО-ХО́ *див.* ох-ох-о́х
ОХО́ЧЕ
ОХОЧЕКОМО́ННИЙ
ОХОЧЕКОМО́ННИК
ОХО́ЧИЙ
ОХО́ЧІСТЬ
ОХО́ЧО *див.* охо́че

ÓХРА
ОХРÁНКА
ÓХРЕСТ
ÓХРЕСТИ
ОХРЕСТИ́ТИ *див.* охрéщувати
ОХРЕСТИ́ТИСЯ *див.* охрéщуватися
ОХРÉЩЕНИЙ
ОХРÉЩЕНІСТЬ
ОХРÉЩУВАТИ
ОХРÉЩУВАТИСЯ
ОХРИПÁТИ
ОХРИ́ПЛИЙ
ОХРИ́ПЛІСТЬ
ОХРИ́ПЛО
ОХРИ́ПНУТИ *див.* охрипáти
ÓХРИСТИЙ
ОХРИСТИЯ́НЕНИЙ
ОХРИСТИЯ́НЕННЯ
ОХРИСТИЯ́НИТИ *див.* охристия́нювати
ОХРИСТИЯ́НИТИСЯ *див.* охристия́нюватися
ОХРИСТИЯ́НЮВАТИ
ОХРИСТИЯ́НЮВАТИСЯ
ÓХРОВИЙ
ОХРЯНИ́Й
ОХРЯ́СТЯ
ОХУ́ДНУТИ
ОЦАРИ́ТИСЯ
ОЦÁРОК
ОЦВІ́ТИНА
ОЦÉ
ОЦÉЙ
ОЦЕЛÓТ
ОЦЕМЕНТÓВАНИЙ
ОЦЕМЕНТÓВУВАТИ
ОЦЕМЕНТУВÁТИ *див.* оцементóвувати
ОЦЕРКЛЮВÁТИ
ÓЦЕТ
ОЦÉТНИЦЯ
ОЦИНКÓВАНИЙ
ОЦИНКÓВНИК
ОЦИНКÓВНИЦЯ
ОЦИНКÓВУВАЛЬНИЙ
ОЦИНКÓВУВАННЯ
ОЦИНКÓВУВАТИ
ОЦИНКÓВУВАТИСЯ
ОЦИНКУВÁЛЬНИЙ
ОЦИНКУВÁННЯ
ОЦИНКУВÁТИ *див.* оцинкóвувати
ОЦИФРÓВАНИЙ
ОЦИФРÓВУВАННЯ
ОЦИФРÓВУВАТИ
ОЦИФРÓВУВАТИСЯ
ОЦИФРУВÁННЯ
ОЦИФРУВÁТИ *див.* оцифрóвувати
ОЦІ́НЕНИЙ
ОЦІ́НЕННЯ
ОЦІНИ́ТИ *див.* оці́нювати
ОЦІ́НКА
ОЦІ́ННИЙ
ОЦІ́ННИК
ОЦІ́ННИЦЯ
ОЦІ́ННІСТЬ
ОЦІНУВÁТИ *див.* оці́нювати
ОЦІ́НЩИК
ОЦІ́НЮВАЛЬНИЙ
ОЦІ́НЮВАНИЙ
ОЦІ́НЮВАННЯ
ОЦІ́НЮВАТИ
ОЦІ́НЮВАТИСЯ
ОЦІ́НЮВАЧ
ОЦІ́НЮВАЧКА
ОЦІ́НЮЮЧЕ
ОЦІ́НЮЮЧИЙ
ОЦІПЕНІ́ЛИЙ
ОЦІПЕНІ́ЛІСТЬ
ОЦІПЕНІ́ЛО
ОЦІПЕНІ́ННЯ
ОЦІПЕНІ́ТИ
ÓЦТОВИЙ
ОЦТОВОКИ́СЛИЙ
ОЦУ́КРЕНИЙ
ОЦУ́КРЕННЯ
ОЦУ́КРИТИ *див.* оцукрóвувати
ОЦУ́КРИТИСЯ *див.* оцукрóвуватися
ОЦУКРÓВУВАННЯ
ОЦУКРÓВУВАТИ
ОЦУКРÓВУВАТИСЯ
ОЦУ́КРЮВАЛЬНИЙ
ОЦУ́КРЮВАННЯ
ОЦУ́КРЮВАТИ *див.* оцукрóвувати
ОЦУ́КРЮВАТИСЯ *див.* оцукрóвуватися
ОЦУ́ПАЛОК
ОЦУ́ПКУВАТИЙ
ОЦУ́ПОК
ОЦУ́ПОЧОК
ОЦЯМРÓВАНИЙ
ОЦЯМРУВÁТИ
ОЧАМРІ́ЛИЙ
ОЧАМРІ́ЛО
ОЧАМРІ́ННЯ
ОЧАМРІ́ТИ
ОЧÁНКА
ОЧÁПАТИСЯ
ОЧАРÓВАНИЙ
ОЧАРÓВУВАТИ
ОЧАРÓВУВАТИСЯ
ОЧАРУВÁННЯ
ОЧАРУВÁТИ *див.* очарóвувати
ОЧАРУВÁТИСЯ *див.* очарóвуватися
ОЧÁТА
ОЧÁХНУТИ
ОЧЕВИ́ДЕЦЬ
ОЧЕВИ́ДИЦЯ
ОЧЕВИ́ДНИЙ
ОЧЕВИ́ДНІСТЬ
ОЧЕВИ́ДНО
ОЧЕВИ́ДЬКИ
ОЧЕВИ́ДЯЧКИ[1]
ОЧЕВИ́ДЯЧКИ[2]
ОЧЕВИ́СТИЙ
ОЧЕВИ́СТО
ÓЧЕНЬКИ
ОЧÉНЬПАТИ
ОЧЕНЯ́ *див.* оченя́та
ОЧЕНЯ́ТА
ОЧЕНЯ́ТКА
ОЧЕНЯ́ТКО *див.* оченя́тка
ОЧÉПА
ОЧЕПИ́ТИ *див.* очіпля́ти
ОЧЕПИ́ТИСЯ *див.* очіпля́тися
ОЧЕПІ́РИТИСЯ
ОЧЕПУ́РЕНИЙ
ОЧЕПУРИ́ТИ
ОЧЕПУРИ́ТИСЯ
ОЧЕРÉВИНА
ОЧЕРÉВИННИЙ
ОЧЕРÉМХА
ОЧЕРÉМХОВИЙ
ОЧЕРÉТ

ОЧЕРЕТИ́НА
ОЧЕРЕТИ́НКА
ОЧЕРЕТИ́ННЯ
ОЧЕРЕТИ́НОЧКА
ОЧЕРЕ́ТИЩЕ
ОЧЕРЕ́ТОВИЙ
ОЧЕРЕТУВА́ТИЙ
ОЧЕРЕ́ТЯНИЙ
ОЧЕРЕ́ТЯ́НИК
ОЧЕРЕ́ТЯ́НКА
ОЧЕРКНУ́ТИСЯ
ОЧЕРСТВИ́ТИ *див.* очерствля́ти
ОЧЕ́РСТВІЛИЙ
ОЧЕ́РСТВІЛІСТЬ
ОЧЕ́РСТВІННЯ
ОЧЕ́РСТВІТИ
ОЧЕРСТВЛЯ́ТИ
О́ЧЕРТИ
О́ЧЕРТОМ
ОЧЕСА́ТИ *див.* очі́сувати
ОЧИНШУВА́ТИСЯ
ОЧИСНИ́Й
ОЧИ́СНИК
ОЧИ́СТИТИ *див.* очища́ти
ОЧИ́СТИТИСЯ *див.* очища́тися
ОЧИ́СТКА
ОЧИ́СЬКА
ОЧИ́ТАНИЙ
ОЧИ́ТАНІСТЬ
ОЧИ́ТОК
ОЧИ́ЦІ
ОЧИ́ЩА
ОЧИЩА́ЛЬНИЙ
ОЧИЩА́ННЯ
ОЧИЩА́ТИ
ОЧИЩА́ТИСЯ
ОЧИ́ЩЕНИЙ
ОЧИ́ЩЕННЯ
ОЧИ́ЩУВАЛЬНИЙ
ОЧИ́ЩУВАНИЙ
ОЧИ́ЩУВАННЯ
ОЧИ́ЩУВАТИ *див.* очища́ти
ОЧИ́ЩУВАТИСЯ *див.* очища́тися
ОЧИ́ЩУВАЧ
О́ЧІ *див.* о́ко[1]
ОЧІ́КУВАЛЬНИЙ
ОЧІ́КУВАЛЬНО
ОЧІ́КУВАНИЙ
ОЧІ́КУВАНІСТЬ
ОЧІ́КУВАННЯ
ОЧІ́КУВАТИ
ОЧІ́КУВАТИСЯ
ОЧІ́ЛЬНИК
ОЧІ́ЛЬНИЦЯ
ОЧІ́ПКУВАТИЙ
ОЧІПЛЯ́ТИ
ОЧІПЛЯ́ТИСЯ
ОЧІ́ПОК
ОЧІ́ПОЧОК
ОЧІ́С
ОЧІ́СУВАННЯ
ОЧІ́СУВАТИ
О́ЧКО
ОЧКО́
ОЧКО́ВИЙ[1]
ОЧКО́ВИЙ[2]
ОЧКУВА́ННЯ
ОЧКУВА́ТИ
ОЧКУ́Р
ОЧКУРЕ́ЦЬ
ОЧКУ́РИК
ОЧКУРНЯ́
ОЧМАНА́
ОЧМАНІ́ЛИЙ
ОЧМАНІ́ЛІСТЬ
ОЧМАНІ́ЛО
ОЧМАНІ́ННЯ
ОЧМАНІ́ТИ
ОЧМАРІ́ЛИЙ
ОЧМАРІ́ННЯ
ОЧМАРІ́ТИ
О́ЧНИЙ
О́ЧНИК
ОЧНИ́К
ОЧНИ́ЦЯ
О́ЧНО
ОЧО́ЛЕНИЙ
ОЧО́ЛЕННЯ
ОЧО́ЛИТИ *див.* очо́лювати
ОЧОЛОВІ́ЧЕНИЙ
ОЧОЛОВІ́ЧЕННЯ
ОЧОЛОВІ́ЧИТИ *див.* очолові́чувати
ОЧОЛОВІ́ЧИТИСЯ *див.* очолові́чуватися
ОЧОЛОВІ́ЧУВАТИ
ОЧОЛОВІ́ЧУВАТИСЯ
ОЧО́ЛЮВАНИЙ
ОЧО́ЛЮВАННЯ
ОЧО́ЛЮВАТИ
ОЧО́ЛЮВАТИСЯ
ОЧО́РНЕНИЙ
ОЧО́РНЕННЯ
ОЧОРНИ́ТИ *див.* очорня́ти
ОЧОРНИ́ТИСЯ *див.* очорня́тися
ОЧО́РНЮВАЛЬНИЙ
ОЧО́РНЮВАНИЙ
ОЧО́РНЮВАННЯ
ОЧО́РНЮВАТИ *див.* очорня́ти
ОЧО́РНЮВАТИСЯ *див.* очорня́тися
ОЧОРНЯ́ТИ
ОЧОРНЯ́ТИСЯ
ОЧОРТІ́ЛИЙ
ОЧОРТІ́ТИ
ОЧУВА́ТИ
ОЧУВА́ТИСЯ
ОЧУ́ЖЕННЯ
ОЧУ́ЖИТИ *див.* очу́жувати
ОЧУЖІ́ЛИЙ
ОЧУЖІ́ЛІСТЬ
ОЧУЖІ́ТИ
ОЧУ́ЖУВАТИ
ОЧУМАНІ́ЛИЙ
ОЧУМАНІ́ЛО
ОЧУМАНІ́ТИ
ОЧУ́МАТИСЯ
ОЧУМІ́ЛИЙ
ОЧУМІ́ЛІСТЬ
ОЧУМІ́ЛО
ОЧУМІ́ТИ
ОЧУ́НЮВАННЯ
ОЧУ́НЮВАТИ
ОЧУ́НЮВАТИСЯ
ОЧУ́НЯТИ *див.* очу́нювати
ОЧУ́НЯТИСЯ *див.* очу́нюватися
ОЧУ́ТИТИ
ОЧУ́ТИТИСЯ
ОЧУТІ́ТИ
ОЧУ́ХАТИСЯ *див.* очу́хуватися
ОЧУ́ХРАНИЙ
ОЧУХРА́ТИ
ОЧУ́ХУВАТИСЯ
ОШАЛАПУ́ТИТИ
ОШАЛЕМОНІ́ТИ
ОШАЛЕНІ́ЛИЙ
ОШАЛЕНІ́ЛІСТЬ

ОШАЛЕНІ́ЛО
ОШАЛЕНІ́ТИ
ОШАЛІ́ЛИЙ
ОШАЛІ́ЛІСТЬ
ОШАЛІ́ЛО
ОШАЛІ́ННЯ
ОШАЛІ́ТИ
ОШАЛЬО́ВАНИЙ
ОШАЛЬО́ВУВАТИ
ОШАЛЮВА́ТИ *див.* ошальо́вувати
ОШАНУ́ТИ
ОШАНЦЮВА́ТИ
ОШАНЦЮВА́ТИСЯ
ОША́РПАНЕЦЬ
ОША́РПАНИЙ
ОША́РПАТИ *див.* оша́рпувати
ОША́РПУВАТИ
ОША́ТНЕНЬКО
ОША́ТНИЙ
ОША́ТНІСТЬ
ОША́ТНО
ОША́ТТЯ
ОШАХРО́ВУВАТИ
ОШАХРУВА́ТИ *див.* ошахро́вувати
ОШВАРТО́ВАНИЙ
ОШВАРТО́ВУВАТИ
ОШВАРТО́ВУВАТИСЯ
ОШВАРТУВА́ННЯ
ОШВАРТУВА́ТИ *див.* ошварто́вувати
ОШВАРТУВА́ТИСЯ *див.* ошварто́вуватися
ОШЕЛЕ́ШЕНИЙ
ОШЕЛЕ́ШЕНІСТЬ
ОШЕЛЕ́ШЕННЯ
ОШЕЛЕ́ШЕНО
ОШЕЛЕ́ШИТИ *див.* ошеле́шувати
ОШЕЛЕ́ШУВАТИ
ОШЕЛЬМО́ВАНИЙ
ОШЕЛЬМУВА́ТИ
ОШЕПУ́ЛИТИ
ОШИБА́НА
ОШИБА́ТИ
О́ШИБЕНЬ
ОШИБТИ́ *див.* ошиба́ти
ОШИ́ЙНИК
ОШИ́ЙОК
ОШИ́МОК
ОШИНО́ВАНИЙ
ОШИНУВА́ННЯ
ОШИНУВА́ТИ
О́ШКІР
ОШКІ́РЕНИЙ
ОШКІ́РЕННЯ
ОШКІ́РЕНО
ОШКІ́РИТИ *див.* ошкіря́ти
ОШКІ́РИТИСЯ *див.* ошкіря́тися
ОШКІ́РЮВАТИ *див.* ошкіря́ти
ОШКІ́РЮВАТИСЯ *див.* ошкіря́тися
ОШКІРЯ́ТИ
ОШКІРЯ́ТИСЯ
ОШКРЕ́БКИ
ОШЛАКО́ВАНИЙ
ОШЛАКО́ВУВАННЯ
ОШЛАКО́ВУВАТИ
ОШЛАКО́ВУВАТИСЯ
ОШЛАКУВА́ННЯ
ОШЛАКУВА́ТИ *див.* ошлако́вувати
ОШЛАКУВА́ТИСЯ *див.* ошлако́вуватися
ОШЛІФО́ВАНИЙ
ОШЛІФО́ВУВАТИ
ОШЛІФО́ВУВАТИСЯ
ОШЛІФУВА́ТИ *див.* ошліфо́вувати
ОШЛІФУВА́ТИСЯ *див.* ошліфо́вуватися
ОШЛЯХЕ́ТНЕНИЙ
ОШЛЯХЕ́ТНЕННЯ
ОШЛЯХЕ́ТНИТИ *див.* ошляхе́тнювати
ОШЛЯХЕ́ТНИТИСЯ *див.* ошляхе́тнюватися
ОШЛЯХЕ́ТНЮВАТИ
ОШЛЯХЕ́ТНЮВАТИСЯ
ОШМА́ЛЕНИЙ
ОШМАЛИ́ТИ *див.* ошма́лювати
ОШМАЛИ́ТИСЯ *див.* ошма́люватися
ОШМА́ЛЮВАТИ
ОШМА́ЛЮВАТИСЯ
ОШМАРО́ВУВАТИ
ОШМАРУВА́ТИ *див.* ошмаро́вувати
ОШМА́ТИНА
ОШМА́ТОК
ОШМА́ТТЯ
ОШОЛУДИ́ВІТИ
ОШПА́РЕНИЙ
ОШПА́РЕННЯ
ОШПА́РИТИ *див.* ошпа́рювати
ОШПА́РИТИСЯ *див.* ошпа́рюватися
ОШПА́РЮВАННЯ
ОШПА́РЮВАТИ
ОШПА́РЮВАТИСЯ
ОШТРАФО́ВАНИЙ
ОШТРАФО́ВУВАТИ
ОШТРАФУВА́ТИ *див.* оштрафо́вувати
ОШТУКАТУ́РЕНИЙ
ОШТУКАТУ́РИТИ *див.* оштукату́рювати
ОШТУКАТУ́РЮВАННЯ
ОШТУКАТУ́РЮВАТИ
ОШТУКАТУ́РЮВАТИСЯ
О́ШУК
ОШУ́КА
ОШУКА́НЕЦЬ
ОШУ́КАНИЙ
ОШУ́КАНІСТЬ
ОШУКА́НКА
ОШУКА́НСТВО
ОШУКА́НСЬКИЙ
ОШУКА́ТИ *див.* ошу́кувати
ОШУКА́ТИСЯ *див.* ошу́куватися
ОШУ́КУВАННЯ
ОШУ́КУВАТИ
ОШУ́КУВАТИСЯ
ОШУ́РКИ
ОШУ́СТ
ОШУ́Ю
ОЩА́ДА
ОЩАДБА́НК
ОЩАДЖА́ТИ *див.* ощá́джувати
ОЩАДЖА́ТИСЯ *див.* ощá́джуватися
ОЩА́ДЖЕНИЙ
ОЩА́ДЖЕННЯ
ОЩА́ДЖУВАННЯ
ОЩА́ДЖУВАТИ
ОЩА́ДЖУВАТИСЯ
ОЩАДИ́ТИ *див.* оща́джувати
ОЩАДИ́ТИСЯ *див.* оща́джуватися
ОЩАДКА́СА
ОЩАДКНИ́ЖКА

ОЩА́ДЛИВИЙ
ОЩА́ДЛИВІСТЬ
ОЩА́ДЛИВО
ОЩА́ДНИЙ
ОЩА́ДНІСТЬ
ОЩА́ДНО
ОЩА́ДОК
ОЩАСЛИ́ВИТИ *див.* ощасли́влювати
ОЩАСЛИ́ВИТИСЯ *див.* ощасли́влюватися
ОЩАСЛИ́ВЛЕНИЙ
ОЩАСЛИ́ВЛЕННЯ
ОЩАСЛИ́ВЛЕНО
ОЩАСЛИ́ВЛЮВАННЯ
ОЩАСЛИ́ВЛЮВАТИ
ОЩАСЛИ́ВЛЮВАТИСЯ
ОЩАСТИ́ТИ
ОЩЕНИ́ТИСЯ
О́ЩЕП[1]
О́ЩЕП[2]
ОЩЕ́ПОК
ОЩЕТИ́НЕНИЙ
ОЩЕТИ́НИТИСЯ *див.* ощети́нюватися
ОЩЕТИ́НЮВАТИСЯ
ОЩИ́ПАНИЙ
ОЩИПА́ТИ *див.* ощи́пувати
ОЩИ́ПОК
ОЩИ́ПУВАННЯ
ОЩИ́ПУВАТИ
О́ЩИР
ОЩИ́РЕНИЙ
ОЩИ́РЕННЯ
ОЩИ́РИТИ *див.* ощиря́ти
ОЩИ́РИТИСЯ *див.* ощиря́тися
ОЩИ́РЮВАТИ *див.* ощиря́ти
ОЩИ́РЮВАТИСЯ *див.* ощиря́тися
ОЩИРЯ́ТИ
ОЩИРЯ́ТИСЯ
ОЩУ́ПАТИ *див.* ощу́пувати
ОЩУ́ПАТИСЯ *див.* ощу́пуватися
ОЩУ́ПУВАННЯ
ОЩУ́ПУВАТИ
ОЩУ́ПУВАТИСЯ
ОЮ́Н
ОЯ́СНЕНИЙ
ОЯ́СНЕННЯ
ОЯСНИ́ТИ *див.* оя́снювати
ОЯ́СНЮВАТИ

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

СЛОВНИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФОНД
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У двадцяти томах

Том одинадцятий

ОБМІН — ОЯСНЮВАТИ

УКЛАДАЧІ

ШЕВЧЕНКО Ігор Вікторович
БІЛОНОЖЕНКО Віра Максимівна
БРІТІКОВА Катерина В'ячеславівна
ВИННИК Василь Олексійович
ЗАГНІТКО Анатолій Панасович
ЗАЇКА Наталія Михайлівна
КАРНАУХ Ганна Володимирівна
КОНДРАЧУК Ірина Михайлівна
ЛОЗОВА Ніна Євгенівна
НАДУТЕНКО Маргарита Володимирівна
ОЛІФІРЕНКО Леся Вадимівна
СИВОКОЗОВА Вікторія Василівна
СИМОНЕНКО Людмила Олександрівна
ТОМІЛЕНКО Людмила Миколаївна
ЧУМАК Володимир Васильович
ШЕВЧЕНКО Лариса Леонідівна
ЯРУН Галина Михайлівна

Оформлення художника *І. Р. Сільман*
Художній редактор *Р. І. Калиш*
Видавниче редагування і коректура *К. В. Брітікової, Л. М. Кудрявкіної, Н. В. Щербакової*
Комп'ютерна верстка *І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригіна, І. В. Остапової*

Підп. до друку 15.12.2020. Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарн. Таймс. Друк офс. Ум. друк. арк. 92,4.
Ум. фарбо-відб. 92,4. Обл.-вид. арк. 141,17. Наклад 1000 прим. Зам. № 8349

Український мовно-інформаційний фонд НАН України
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4652 від 07.11.2013 р.
03039, м. Київ 39, Голосіївський проспект, 3

Віддруковано у ТОВ «Нілан-ЛТД»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.
21027, м. Вінниця, вул. Келецька, 51а
Тел..: (0432) 603-000, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: info@tvoru.com.ua
http://www.tvoru.com.ua